

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK DİLİ BİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

EBÛ İSHÂK İBRÂHİM B. EL-MANSÛR B.
HALEFİ'L-MÜZEKKİR EN-NİSÂBÛRÎ'NİN
KISASÛ'L-ENBİYÂ TERCÜMESİ: FİLLER-
METİN-SÖZLÜK

MARİANA BUDU

2502140379

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. HATİCE TÖREN

İstanbul-2019

TEZ ONAY SAFASI

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOKTORA
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : Mariana BUDU Numarası : 2502140379
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : Türk Dili ve Edebiyatı Danışmanı : Prof. Dr. Hatice TÖREN
Tez Savunma Tarihi : 01.11.2019 Saati : 14:30
Tez Başlığı : "Ebû İshâk İbrâhîm B. El-Mansûr B. Halefî'l- Müzekkir En-Nisâbü'rî'nin Kısasü'l-Enbiyâ Tercümesi: Filler-Metin-Sözlük"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 50. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA** karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Prof. Dr. Hatice TÖREN		Kabul
2- Prof. Dr. Muhammet YELTEN		Kabul
3- Prof. Dr. Gülşen Seyhan ALIŞIK		Kabul
4- Prof. Dr. Hayati DEVELİ		Kabul
5- Doç. Dr. Uğur GÜRSU		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Prof. Dr. Mustafa BALCI		
2- Prof. Dr. Kemal YAVUZ		

ÖZ

EBÛ İSHÂK İBRÂHÎM B. EL-MANSÛR B. HALEFÎ'L-MÛZEKKİR EN-NİSÂBÛRÎ'NİN KİSASÛ'L-ENBİYÂ TERCÛMESİ: FİLLER-METİN-SÖZLÛK

Mariana BUDU

Eski Anadolu Türkçesi eserlerinden biri olan Kısasü'l-Enbiyâ, Türk dilinin gücünü ve zenginliğini gösteren bir eserdir. Kısasü'l-Enbiyâ, azami eserler olması sebebiyle İslam ve Hristiyan kültürlerine katkı sunacak bir eserdir.

Kısasü'l-Enbiyâ eseri sahip olduğu dil ve edebî özellikleriyle Türk Dili ve Edebiyatı araştırmaları içinde önemli bir yer tutacağına inanılmaktadır. Bugün hâlen Eski Anadolu Türkçesi dönemi ile ilgili ciddi gramer çalışmaları yapılmaktadır. Bu çalışmaların yapılabilmesi için dönem eserlerinin her yönüyle işlenip ortaya konulması gerekmektedir. Bu tez, bu gayeye yönelik olarak yapılmıştır.

Tez **Giriş**, **Fiiller Bölümü**, **Metin Bölümü**, **Sözlük Bölümü**, **Sonuç** ve **Kaynakça** olarak hazırlanmıştır. **Giriş Bölümünde**, Türkiye Kütüphanelerinde bulunan ve Türk Edebiyatında tanınmış Nâsirü'd-dîn b. Burhânü'd-dîn Rabgûzî'nin **Kısasü'l-Enbiyâ** tercümesi, Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm es-Sa'lebî en-Nisâbûrî eş-Şâfi'î'nin **Kitâbu 'Arâisü'l-Mecâlis fi Kıyasi'l-Enbiyâ** tercümeleri ve Muhammed b. 'Abdi'llâh el-Kisâ'î'nin **Kitâbu Bed'i'd-dünyâ ve Kısasü'l-Enbiyâ** tercümelerinin üzerine durulmuştur.

Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Mansûr b. Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbûrî'nin hayatı ve eserleri tanıtılmıştır. Ebû İshâk İbrâhîm b. El-Mansûr b. Halefî'l-Müzekkir En-Nisâbûrî'nin Süleymaniye ve Nurosmaniye Kütüphanelerinde bulunan Kısasü'l-Enbiyâ tercümeleri üzerine durulmuştur. Son olarak da Kastamonu İl Halk Kütüphanesinde bulunan Kısasü'l-Enbiyâ tercümesi tanıtılmıştır.

Fiiller Bölümünde, fiillerin yapıları, kullanışları, görevleri ve kılımları bakımından incelenmiştir. **Metin Bölümünde**, Kastamonu İl Halk Kütüphanesinde

bulunan ve 2827 numarada kayıtlı olan Kısasü'l-Enbiyâ tercümesi yazmanın transkripsiyonu yapılmıştır. **Sözlükler Bölümünde** eserin Sözlüğü ve Özel Adlar Sözlüğü hazırlanmıştır. **Sonuç** kısmında da genel olarak eserin değerlendirilmesi yapılmıştır. **Kaynakçada** bu çalışmada yararlanılan kaynaklar ile dipnotta gösterilen eserler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Mansûr b. Halefi'l-Müzekkir en-Nisâbûrî, Kısasü'l-Enbiyâ, Eski Anadolu Türkçesi, fiiller, kılış, Kastamonu İl Halk Kütüphanesi

ABSTRACT

LINGUISTIC ANALYSIS OF TRANSLATION OF EBU ISHAK IBRAHIM B. AL-MANSUR B. HALEFI'L-MUZEKKIR AN-NISABURI'S QISASU'L-ANBIYA: TEXT-GRAMMATICAL INDEX-VERBS

Mariana BUDU

Qisasu'l-Anbiya, one of the works of Old Anatolian Turkish, shows the strength and richness of the Turkish language. It is a work that will contribute to the Islamic and Christian cultures in terms of being a greatest work on the prophets' parables.

Qisasu'l-Anbiya work which is believed to occupy an important place in Turkish Language and Literature researches with its language and literary features. Today, serious grammar studies are still carried out on the Old Anatolian Turkish period. In order for these studies to be carried out, every aspect of the works of the period must be discussed and revealed. This thesis is made for this purpose.

The thesis is prepared as **Introduction, Verbs Chapter, Text Chapter, Dictionaries Chapter, Conclusion** and **Bibliography**. The translation of **Qisasu'l-Anbiya** by Nasıru'd-din b. Burhanu'd-din Rabguzi and the translation of **Kitabu Araisu'l-Mecalis fi Qisasi'l-Anbiya** Ebu İshak Ahmed b. Muhammed b. İbrahim es-Sa'lebi en-Nisaburi eş-Şafii, and translation copies of **Kitabu Bed'i'd-dunya and Qisasu'l-Enbiya** by Muhammed b. Abdillan el-Kisai were introduced **in the Introduction Chapter**.

The life and works of Ebu İshak İbrahim b. el-Mansur b. Halefi'l-Müzekkir en-Nisaburi were emphasized. Qisasu'l-Anbiya translations by Ebu İshak İbrahim b. al-Mansur b. Halefi'l-Müzekkir En-Nisaburi in Süleymaniye and Nurosmeniye Libraries were introduced. Finally, the translation of Qisasu'l-Anbiya in Kastamonu Public Library was emphasized.

The structures, uses, tasks and manner of actions of verbs were examined **in the Verbs Chapter**. Transcription of Qisasü'l-Anbiya translation manuscript, which is registered under 2827 number and in Kastamonu Public Library, was transcribed **in the Text Chapter**. The Grammatical Dictionary and the Proper Nouns Dictionary are prepared **in the Dictionaries Chapter**. The general evaluation of the work was made in the **Conclusion Chapter**. References used in this study and works shown in footnote were given in **Bibliography**.

Keywords: Ebu İshak İbrahim b. al-Mansur b. Efafe'i'l-Müzekkir an-Nisaburi, Qisasu'l-Anbiya, Old Anatolian Turkish, verbs, actionality, Kastamonu Provincial Public Library

ÖNSÖZ

Araştırma ve incelemesini yaptığımız **Kıyasü'l-Enbiyâ** eseri, Eski Anadolu Türkçesi döneminin özelliklerini barındıran, XV. yüzyıla ait mensur bir eserdir. Kastamonu İl Halk Kütüphanesinde 2827 numarada korunan eser, M. 1428 / H. 831 yılında yazılmıştır. Eser, 343 varaktır. Metin eksiksizdir; sadece muhteviyat listesinin bir yaprağı yırtılmıştır, sonradan yeniden yazılarak eklenmiştir. Güzel bir “Nesih” hattı ile hareketli olarak yazılan metin, her sayfada 15 (bazı sayfalarda 13) satır olarak kaleme alınmıştır. Konu başlıkları ve ayetler kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

Eserde, Kur'an-ı Kerim'de geçen peygamberlerin hayatları ile ilgili kıssalara yer verilmiştir. Peygamber kıssalarının yanı sıra, eserde hikâyeler, çeşitli rivayetler ve hadiseler mevcuttur. Hz. Zekeriya'dan Hz. Hüseyin'e kadar geçen peygamberlerin kıssaları detaylı bir şekilde anlatılan eserin en geniş bölümü Hz. Muhammet ve dört halife Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali, kıssalarına yer verilmiştir. Dilin sadeliği, anlatımın akıcılığı ve sözvarlığının zenginliği esere değer kazandırmış, Türk Dili ve Edebiyatı kaynakları arasında önemli bir yere yerleşmiştir.

Mütercimi ve müstensihi bilinmeyen yazma, çalışma esnasında Ebû İshâk İbrâhîm bin el-Mansûr bin Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbü'rî'nin Farsça olarak kaleme aldığı **Kıyasü'l-Enbiyâ** eserinin Türkçeye tercümesi olduğunu anlaşılmıştır. Kastamonu İl Halk Kütüphanesinde bulunan Kıyasü'l-Enbiyâ nüshası, Süleymaniye Kütüphanesinde 4329 ve Nurosmaniye Kütüphanesinde 2351 numaralarla kayıtlı nüshaları ile karşılaştırma yapılarak Ebû İshâk İbrâhîm bin el-Mansûr bin Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbü'rî'nin Farsçadan tercüme olduğunu tespit edilebilmiştir.

Tezde, eserin kime ait olduğu, hangi dönemde tercüme edildiği, metnin transkripsiyonu, sözlüğü ve yazmada geçen fiillerin yapılarının ilmî yöntemlerle tespit edilmesi amaçlanmıştır. Kıyasü'l-Enbiyâ tercümesi üzerine yapılan bu çalışma giriş, inceleme ve sonuç bölümlerden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde, başta Türkiye Kütüphanelerinde bulunan kıyasü'l-enbiyâların nüshaları hakkında bilgi verilmiştir. Sonra Ebû İshâk İbrâhîm bin el-

Mansûr bin Halefi'l-Müzekkir en-Nisâbûrî'nin hayatı ve eserleri, Türkiye ve İran Kütüphanelerinde bulabildiğimiz kaynaklardan yararlanılarak tanıtılmıştır. Kastamonu İl Halk Kütüphanesinde korunan Ebû İshâk İbrâhîm bin el-Mansûr bin Halefi'l-Müzekkir en-Nîsabûrî'nin **Kıyasü'l-Enbiyâ** tercümesi ile Nurosmaniye ve Süleymaniye Kütüphanelerinde bulunan nüshaları arasındaki benzerlikler 1b-2a varakları okunarak gösterilmiştir.

Birinci bölüm, fiillerin yapıları, kullanışları, görevleri ve kılınış bakımından dört bölüm şeklinde incelenmiştir. **Metin bölümünde** özgün yazmanın hareke sistemine uyularak transkripsiyonu yapılmıştır. Yazmanın varak numaraları köşeli parantez içinde **Bolt** yazı tipi [012a], [013b], [025a], [025b] şeklinde gösterilmiştir; satır numaraları **Bolt** yazı tipiyle **01, 02, 03, 04, 05** şeklinde gösterilmiştir. Yazmada geçen ayetler Arapça yazılarak dipnotta Türkçe meali verilmiştir. Yazmada okunamayan, silik görünen kelimeler ve anlatım eksikliğini engellemek amacıyla Nurosmaniye nüshasından yararlanmıştır. Metinde, [061b] varaktan sonraki eksik olan bir buçuk varak, köşeli parantez içine alınarak varak numarası verilmeden, Nurosmaniye nüshasından okunmuştur.

Sözlük bölüm, yazmanın Sözlüğü ve Özel Adlar Sözlüğü oluşturulmuştur. Sözlükler, TürkSözDiz programıyla hazırlanmıştır. Eserde yer alan tüm isimler, sıfatlar, zarflar, edatlar, fiiller Türkçe veya yabancı kökenli kelimeler, madde başı olarak alınmış ve **kalın** yazı tipiyle yazılmıştır. Türkçe kökenli veya Türkçe kökenli olmayan kelimelerin, eserde tespit edilmiş şekil ve okunuşu yazılmıştır. Yabancı kökenli kelimelerin yanına parantez içinde hangi yabancı dillere ait olduklarını belirtilmiştir. Yabancı kökenli kelimelerden, -lı/-li, -lık/-lik, -suz/-süz, +le-/+la-eklerini alan kelimeler, madde başı olarak alınmıştır ve Türkçe kabul edilmiştir.

Eserde imlâ farklılığı gösteren kelimeler de madde başı olarak alınmıştır. Madde başı alınan kelimelerin anlamını en çok geçen şekle verilmiştir. Kelimelerin diğer şekillerine ise madde başında ok → işaretiyle en çok kullanılan şekline gönderme yapılmıştır. Birden çok anlamı bulunan kelimeler madde başı altında **1, 2, 3, ...** sayılarla gösterilmiştir. Hemen altında kelimelerin aldıkları eklerin dizini, varak ve satır numaraları verilmiştir. Kelimelerin birleşik şekilleri ise “madde” işaretiyle •

gösterilerek *italik* yazı tipiyle yazılmıştır. Anlamı, varak ve satır numarası verilmiştir. Yardımcı fiillerin ve zarf-fiillerin şekilleri gösterilirken madde başındaki alfabetik sırasını bozmamak için madde başı harfi yazılarak parantez içinde birleşik şekli sonra da anlam verilen madde başına gönderme yapılmıştır *a. (göz a.-up yum-) → göz gibi.*

Özel Adlar Sözlüğünde eserde geçen özel adlar ve yer adları hakkında kısaca bilgi verilerek geçtiği yerleri gösterilmiştir. Sonuç olarak eserin özellikleri hakkında genel değerlendirme yapılmıştır.

Tezin temel amacı, Ebû İshâk İbrâhîm bin el-Mansûr bin Halefî'l-Müzekkir en-Nîsabûrî'nin **Kıyasü'l-Enbiyâ** tercümesini transkripsiyonlu metni hazırlamak, sözvarlığını değerlendirip sözlüğünü hazırlamak, sözvarlığı içinde yer alan fiilleri incelemektir.

Kıyasü'l-enbiyâların konu bakımından önemi büyüktür; çünkü semavi dinlere mensup olan Musevi, Hristiyan ve Müslümanlar, evreni yaratan bir Allah'a inanırlar. Allah, insanların bilmelerini ve yapmalarını istediği şeyleri peygamberler vasıtasıyla bildirmiştir. Peygamberler, kendilerine inanan insanlar tarafından örnek insan olarak kabul edilirler. Böylece, bu tür eserler yazılmış, okunmuş ve geçmişten günümüze ulaşmalarını sebep olmuştur. Kıyasü'l-enbiyâlarda siyer tarzındaki bilgiler pek az bulunmaktadır. Fakat, üzerinde çalışılan yazmada en geniş kısım Hz. Muhammed ve dört halifenin hayatları ile ilgili bilgilere ilişkindir. Böylece, yazmanın dörtte üçlük kısmını Hz. Muhammed ve dört halifenin hayatlarının teşkil ettiğini söyleyebiliriz.

Eski Anadolu Türkçesi döneminin özelliklerini yansıtan yazma kapsamlı bir söz varlığına sahiptir. Bundan dolayı, yazmanın sözlüğünü hazırlamak Türk diline bilimsel nitelikte çalışmalara katkıda bulacağını anlaşılmaktadır. Sözvarlığı içinde yer alan ve çeşitlilik gösteren fiillerin şekilleri ve anlamları bakımından incelemek de dönemin dilbilgisi bakımından Türkoloji'ye katkıda bulunacaktır.

Kıyasü'l-enbiyâlar dünyanın ve ilk insanın yaratılışından başlayarak birçok peygamberlerin yaşam öykülerini ve yaşadıkları dönemlerin sosyal ve kültürel

özelliklerini yansıtmaktadır. İncelenen 343 varaklı yazma 62 kıssadan oluşmaktadır. Hz. Zekeriya kıssası ile başlayan eser, Maktel-i Hüseyin kıssası ile sona ermektedir.

Tezimin başlangıç döneminden itibaren çalışmalarımı kıymetli teşvik ve müzaheretleriyle yakından takip eden, bu çalışmanın da gerek metin gerekse tahlil kısmında önemli yönlendirici müdahaleleriyle mesafe almamı temin eden Sayın Prof. Dr. Mustafa Özkan, Sayın Prof. Dr. Hatice Tören, Sayın Prof. Dr. Gülşen Seyhan Alışık ve Sayın Doç. Dr. Uğur Gürsu'ya kalbî teşekkürlerimi bildirmek benim için mutluluk vesilesidir.

Mariana BUDU

İSTANBUL, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	xi
TABLOLAR LİSTESİ.....	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xvii
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xviii
KISALTMALAR VE İŞARETLER.....	xix
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	xxii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YAPILARI BAKIMINDAN FİLLER

1.1. BASİT FİLLER	31
1.2. TÜREMİŞ FİLLER	39
1.2.1. İsimden Türemiş Filler	39
1.2.2. Filden Türemiş Filler	44
1.2.3. Fillerin Çatıları	46
1.3. BİRLEŞİK FİLLER.....	54
1.3.1. Esas Anlamını Korumuş Olan Birleşik Filler	56
1.3.2. Anlam Kaymasına Uğramış ve Deyimleşmiş Olan Birleşik Filler... 164	

İKİNCİ BÖLÜM

KULLANIŞLARI BAKIMINDAN FİLLER

2.1. BİTMİŞ FİLLER	213
2.1.1. Basit Kipli Filler	213

2.1.2. <i>Birleşik Kipli Fiiller</i>	232
2.1.3. <i>Bitmiş Fiillerde Olumsuzluk ve Soru Şekilleri</i>	238
2.2. BİTMEMİŞ FİLLER	239
2.2.1. <i>İsim-Fiiller</i>	240
2.2.2. <i>Sıfat-Fiiller</i>	241
2.2.3. <i>Zarf-Fiiller</i>	245

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÖREV BAKIMINDAN FİLLER

3.1. ASIL FİLLER	249
3.2. YARDIMCI FİLLER	258

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KILINIŞ BAKIMINDAN FİLLER

4.1. MENTAL FİLLERİ	279
4.1.1. <i>His Fiilleri</i>	281
4.1.2. <i>İdrak Fiilleri</i>	290
4.1.3. <i>Duyu Fiilleri</i>	304
4.1.4. <i>İlgi Fiilleri</i>	309
4.2. OLGU FİLLERİ	312
4.2.1. <i>Değişim Fiilleri</i>	313
4.2.2. <i>Varoluş Fiilleri</i>	315
4.2.3. <i>Yokoluş Fiilleri</i>	316
4.3. HAREKET FİLLERİ	320
4.3.1. <i>Yönü Belirsiz Hareket Fiilleri</i>	322
4.3.2. <i>Yönü Belirli Hareket Fiilleri</i>	323
4.3.3. <i>Anlık Hareket Fiilleri</i>	327
4.3.4. <i>Tekrarlılık Gösteren Hareket Fiilleri</i>	330

4.3.5. <i>Başlangıç Gösteren Hareket Fiilleri</i>	333
4.3.6. <i>Sonuç Gösteren Hareket Fiilleri</i>	334
4.3.7. <i>Süreklilik Gösteren Hareket Fiilleri</i>	336

BEŞİNCİ BÖLÜM

METİN

5.1. KİŞAŞÜ'L-ENBİYÄ	340
-----------------------------------	-----

ALTINCI BÖLÜM

SÖZLÜKLER

6.1. SÖZLÜK	685
6.2. ÖZEL ADLAR SÖZLÜĞÜ	1255
SONUÇ	1338
KAYNAKÇA	1347
ÖZ GEÇMİŞ	1374

TABLolar LİSTESİ

TABLO 1: NUROSMANİYE VE SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİNDE BULUNAN NÜSHALARIN KARŞILAŞTIRMASI [1B-2B].....	8
TABLO 2: KASTAMONU İL HALK KÜTÜPHANESİNDE VE NUROSMANİYE KÜTÜPHANESİNDE BULUNAN NÜSHALARIN KARŞILAŞTIRMASI [8A-9B]	10
TABLO 3: METNİN KONU BAŞLIKLARI.....	18
TABLO 4: BASİT FİİLLERİN TABLOSU	34
TABLO 5: +A-/+E- EKLERİ İLE KURULAN FİİLLER.	39
TABLO 6: +AL-/+EL- EKLERİ İLE KURULAN FİİLLER.	40
TABLO 7: +AN/+EN EKLERİ İLE KURULAN FİİLLER.	40
TABLO 8: +AR- EKİ İLE KURULAN FİİLLER.	40
TABLO 9: +AR- EKİ İLE KURULAN FİİLLER.	41
TABLO 10: +DA- EKİ İLE KURULAN FİİLLER.	41
TABLO 11: +İ- EKİ İLE KURULAN FİİLLER.	41
TABLO 12: +İÇ-/ÜK- EKLERİ İLE KURULAN FİİLLER.	41
TABLO 13: +KİR-/KÜR- EKLERİ İLE KURULAN FİİLLER.	42
TABLO 14: +LA-/ +LE- EKLERİ İLE KURULAN FİİLLER.	42
TABLO 15: +LAN-/ +LEN- EKLERİ İLE KURULAN FİİLLER.	43
TABLO 16: +SA-/ +SE- EKLERİ İLE KURULAN FİİLLER.....	44
TABLO 17: +(Ü)R EKİ İLE KURULAN FİİLLER.....	44
TABLO 18: +İRGE EKİ İLE KURULAN FİİLLER.....	44

TABLO 19: -A- EKİ İLE KURULAN FİLLER.....	45
TABLO 20: -ELE- EKİ İLE KURULAN FİLLER.....	46
TABLO 21: -Y- EKİ İLE KURULAN FİLLER.....	46
TABLO 22: -AR-/ER- İLE KURULAN FİLLER.....	48
TABLO 23: -DER-/TER- EKLERİ İLE KURULAN FİLLER.....	48
TABLO 24: -DUR-/DÜR, -TUR/-TÜR- EKLERİ İLE KURULAN FİLLER.....	48
TABLO 25: -GÜR- EKİ İLE KURULAN FİLLER.....	49
TABLO 26: -T- EKİ İLE KURULAN FİLLER.....	49
TABLO 27: -UR-/ÜR- EKLERİ İLE KURULAN FİLLER.....	50
TABLO 28: -L- EKİ İLE KURULAN FİLLER.....	50
TABLO 29: -N- EKİ İLE KURULAN FİLLER.....	51
TABLO 30: -L- EKİ İLE KURULAN FİLLER.....	51
TABLO 31: -N- EKİ İLE KURULAN FİLLER.....	52
TABLO 32: -Ş- EKİ İLE KURULAN FİLLER.....	53
TABLO 33: ASIL FİLLER.....	249
TABLO 34: EYLE- YARDIMCI FİİLİ.....	258
TABLO 35: ET-/İT YARDIMCI FİİLİ.....	260
TABLO 36: KIL- YARDIMCI FİİLİ.....	267
TABLO 37: OL- YARDIMCI FİİLİ.....	268
TABLO 38: FİLLERLE KULLANILAN YARDIMCI FİLLER.....	271
TABLO 39: MENTAL FİLLERİN SONUÇ TABLOSU.....	337

TABLO 40: HAREKET FİLLERİN SONUÇ TABLOSU 338

ŞEKİLLER LİSTESİ

ŞEKİL 1: METNİN SÖZCÜK SAYISI	28
ŞEKİL 2: BASİT FİİLLERİN GRUPLARI VE SAYISI.....	33
ŞEKİL 3 : ÇIK- (YÖNLÜ/TEK KERELİK VE BİTMİŞLİK GÖSTEREN EYLEM).....	274
ŞEKİL 4: VAR- (YÖNLÜ/TEK KERELİK VE BİTMİŞLİK GÖSTEREN EYLEM).....	275
ŞEKİL 5: DOLAN- (YÖNÜ BELİRSİZ /SÜREKLİLİK GÖSTEREN EYLEM)	275
ŞEKİL 5: ARA- (YÖNÜ BELİRSİZ/SÜREKLİLİK GÖSTEREN EYLEM) .	275
ŞEKİL 7 : BUL- (YÖNSÜZ/ANLIK VE BİTMİŞ EYLEM)	276
ŞEKİL 8: UĞRA- (İKİ YÖNLÜ/BİTMİŞ EYLEM)	276
ŞEKİL 9: FİİLLERİN ANLAM BAKIMINDAN SINIFLANDIRMASI	279
ŞEKİL 11: MENTAL FİİLLERİN SINIFLANDIRILMASI.....	280
ŞEKİL 10: L. M. VASİLEV'İN FİİLLERİN ANLAM BAKIMINDAN SINIFLANDIRILMASI.....	281
ŞEKİL 12: HİS FİİLLERİN SINIFLANDIRILMASI.	282
ŞEKİL 13: İDRAK FİİLLERİN SINIFLANDIRILMASI.....	291
ŞEKİL 14: DUYU FİİLLERİN SINIFLANDIRILMASI.....	305
ŞEKİL 15: OLGU FİİLLERİN SINIFLANDIRILMASI.	313
ŞEKİL 16: HAREKET FİİLLERİN SINIFLANDIRILMASI.	322

GRAFİKLER LİSTESİ

GRAFİK 1: METİN VE SÖZLÜKTE YER ALAN SÖZCÜK SAYISI	1344
GRAFİK 2: FİLLERİN GENEL GRAFIĞI	1344
GRAFİK 3: MENTAL FİLLERİ	1345
GRAFİK 4: OLGU FİLLERİ.....	1346
GRAFİK 5: HAREKET FİLLERİ	1346

KISALTMALAR VE İŞARETLER

'a. m.	: Transkripsiyonlu metinde yer alan “‘aleyhi’s-selâm” kısaltması.
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.y.	: Adı geçen yayın
Ar.	: Arapça
AÜ	: Ankara Üniversitesi
A.e.	: Aynı eser
b.	: bin
bkz.	: Bakınız
bs.	: Basım
bsk.	: Baskı
c.	: Страница
C.	: Cilt
Çağ.	: Çağatayca
çev.	: Çeviren
DEÜ	: Dokuz Eylül Üniversitesi
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
drl.	: Derleyen
DTCF	: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi
E₁, E₂ ... E_n	: Eylemin gerçekleşme anlarını gösterir.
Ed. by.	: Edited by
ed.	: Editör/Yayına Hazırlayan
Far.	: Farsça
H.	: Hicri
haz.	: Hazırlayan
Hz.	: Hazreti
İbr.	: İbranice
İng.	: İngilizce
İÜ	: İstanbul Üniversitesi
krş.	: Karşılaştırınız

Lat.	: Latince
M	: Miladi
mec.	: mecaz
Moğ.	: Moğolca
No.	: Numara
öl.	: Ölüm tarihi
pp.	: Pages
Prof.	: Profesör
Ред.	: Редактор
PD	: Psikolojik Durum Fiilleri
Rus.	: Rusça
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
sf.	: sıfat
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
t.y.	: Basım tarihi yok
TDAY	: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Dergisi
TDED	: Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TEKE	: Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi
TTK	: Türk Tarih Kurumu
v.	: Varak
V.	: Volume
vd.	: Ve devamı, ve diğerleri
vs.	: Vesaire
yay. haz.	: Yayına hazırlayan
Yay.	: Yayımlı, yayımları
Yun.	: Yunanca
yy.	: Yüzyıl
Изд.	: Издание
Z	: Zaman
zf.	: zarf

- : Madde Başı İşareti
- : Fiil tabanına gelen eki gösterir.
- / : Veya
- + : İsim tabanına gelen eki gösterir.
- : Bakınız
- < : Kelimenin önceki şeklini gösterir.
- > : Kelimenin sonraki şeklini gösterir.
- [] : 1. Varak numaralarını gösterir. 2. Metin kısmında yapılan onarım ve tamamlamaları gösterir.
- (...?) : Metinde okunamayan veya eksik olan kısımları gösterir.
- < > : Metinde fazladan yazılan kelime veya cümle gösterir.

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ء	ʾ
ا	a, e,
آ	ā
ب	b, p
ت	t
ث	ṯ
ج	c
چ	ç
ح	ḥ
هـ	h
د	d
ذ	ḏ
ر	r
ز	z
س	s
ش	š
ص	ṣ
ض	ẓ, ḏ
ط	ṭ
ظ	ẓ
ع	ʿ
غ	ġ
ف	f
ق	q
ك	k, g, ḡ
ل	l
م	m
ن	n
ه	a, e, h
و	u, ü, v
ی	ı, i, ī, y

GİRİŞ

TÜRK EDEBİYATINDA KİŞAŞÜ'L-ENBİYÂ TERCÜMELERİ

Türk edebiyatında meydana getirilmiş birden fazla kısasü'l-enbiyâ tercümesi bulunmaktadır. Elimizde bulunan ve türünün en eskisi kabul edilen Türkçe kısasü'l-enbiyâ metinlerinden biri Harezmi sahasında yazılmış Rabgûzî'nin Kısasü'l-Enbiyâ adlı eseridir. Rabgûzî, H. 709 / M. 1309 yılında eserini yazmaya başladığını ve H. 710 / M. 1310'da bitirdiğini aynı zamanda eserini Nâsirüddin Tok Buga'ya sunduğunu bildirmektedir.¹

Eserin tercüme olup olmadığına dair çalışmalarda farklı görüşler mevcuttur. Aysu Ata, Rabgûzî'nin Kısasü'l-Enbiyâ'sını Harezmi Türkçesi ürünlerinden saymaktadır.² Meriç Ökten "Sa'lebi'nin Kısasü'l-Enbiyâ'sının XIV. yüzyılda Türkçe Tercümesi: Metin-Sözlük" adlı doktora tezinde, Rabgûzî'nin Kısasü'l-Enbiyâ'sının tercüme edildiğine dair bilgi olmadığını ifade etmektedir.³ Janos Eckmann "Harezmi Türkçesi" makalesinde, eserin Farsça bir tercümeden adapte edilen Siyer-i Nebî derlemesi olduğunu ifade etmektedir.⁴ Gunnar Valfrid Jarring, **Literary Texts from Kashgar with Notes and Glossary** çalışmasında Rabgûzî'nin Kısasü'l-Enbiyâ'sı, es-Sa'lebi'nin Kısasü'l-Enbiyâ'sından ziyade, Ebû İshâk İbrâhîm bin el-Mansûr bin Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbü'rî'nin Kısasü'l-Enbiyâ'sıyla daha çok ortak noktalara sahip olduğunu dile getirmektedir.⁵

Rabgûzî'nin Kısasü'l-Enbiyâ'sını incelediğimizde metnin 27. varlığında geçen Hz. Nuh'un kızasında şu bilgilere rastlanmaktadır: "Bu sözler Ebû İshâk-ı Nisâbü'rî cem' kılğan Kışaşü'l-Enbiyâ içinde bitiglig turur."⁶ Bu ifadelerden yola

¹ Aysu Ata, **Kısasü'l-Enbiyâ**, Ankara, TDK Yay., 1997, s. XXII.

² A.e.

³ Meriç Ökten, "Sa'lebi'nin Kısasü'l-Enbiyâ'sının XIV. Yüzyılda Türkçe Tercümesi: Metin-Sözlük", **İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2000, s. XXX.

⁴ Janos Eckmann, "Harezmi Türkçesi", çev.: Mehmet Akalın, **Tarihî Türk Şiveleri**, Ankara, Sevinç Matbaası Yay., 1979, s. 183-223.

⁵ Gunnar V. Jarring, **Literary Texts from Kashgar with Notes and Glossary**, Lund, CWK Gleerup, 1980, s. 16; H. E. Boeschoten, "The Leningrad Manuscripts of Rabguzi's Qisas", **Türk Dilleri Araştırmaları**, C: I, Ankara, Simurg Yay., 1991, s. 47-49.

⁶ Aysu Ata, **Kısasü'l-Enbiyâ**, C: I, Ankara, TDK Yay., 1997, s. 38.

çıkılarak Rabgûzî'nin Kıyasü'l-Enbiyâ'sı tamamen olmasa bile bazı bölümlerinin, Ebû İshâk İbrâhîm bin el-Mansûr bin Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbü'rî'nin Farsça Kıyasü'l-Enbiyâ'sından tercüme edildiği sonucuna varmak mümkündür. Rabgûzî'nin Kıyasü'l-Enbiyâ eserinin birçok nüshası mevcuttur.⁷ Türkiye'de kapsamlı çalışma Aysu Ata tarafından yapılmıştır.⁸

Diğer Kıyasü'l-Enbiyâ tercümeleri şu kaynaklara dayandırılmıştır:

1. Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm eş-Sa'lebî en-Nisâbü'rî eş-Şâfi'î'nin **Kitābu 'Arāisü'l-Mecālis fî Kışaşi'l-Enbiyâ** adlı eserinden yapılan tercümeler.
2. Muhammed b. 'Abdi'llāh el-Ḳisā'î'nin **Kitābu Bed'i'd-dünyā ve Kışaşü'l-Enbiyâ** adlı eserinden yapılan tercümeler.
3. Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Mansûr b. Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbü'rî'nin **Kışaşü'l-Enbiyâ** adlı eserinden yapılan tercümeler.

1. **Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm eş-Sa'lebî en-Nisâbü'rî eş-Şâfi'î'nin Kitābu 'Arāisü'l-Mecālis fî Kışaşi'l-Enbiyâ adlı eserinden yapılan tercümeleri:**

Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm es-Sa'lebî en-Nisâbü'rî eş-Şâfi'î H. IV. yüzyılın sonları ile H. V. yüzyılın başlarında yaşadığı bilinmektedir. Es-Sa'lebî onun soyu değil onun lakabıdır. Nisâbü'rî'da doğduğu için Nisâbü'rî olarak da anılmaktadır. Ünlü bir akait ve tefsir bilginidir. Sa'lebî'nin **El-Keşfü'l-Beyân 'An Tefsiri'l-Ḳur'ân** ve **Kitābu 'Arāisü'l-Mecālis fî Kışaşi'l-Enbiyâ** önemli eserlerinden sayılmakla birlikte en yaygın, en çok tercüme edilen ve çoğaltılan eseri **Kitābu 'Arāisü'l-Mecālis fî Kışaşi'l-Enbiyâ** olmuştur.⁹

⁷ 1. Londra Nüshası: London, British Museum Add. 7851 numara ile kayıtlıdır. Türkiye'deki nüsha üzerine Aysu Ata çalışma yapmıştır. 2. Leningrad Nüshaları: Nüsha üzerine H. E. Boeschoten çalışma yapmıştır. 3. İsveç Nüshaları: Nüshalar üzerine J. Eckmann ve Gunnar V. Jarring çalışmalar yapmıştır. 4. Paris Nüshaları. 5. Bakü Nüshaları: Nüsha üzerine N. Hacıyeva çalışma yapmıştır. 6. Tahran Nüshası: Nüsha üzerine Ali Cin çalışmıştır. (bkz. Aysu Ata, Kıyasü'l-Enbiyâ)

⁸ Aysu Ata, **Kıyasü'l-Enbiyâ**, C: II, Ankara, TDK Yay., 1997.

⁹ Emine Yılmaz, Nurettin Demir, Murat Küçük, **Kıyas-ı Enbiyâ**, Ankara, TDK Yay., 2013, s. 12.

1.1. Aydınoglu Mehmet Bey (?-1334) adına tercüme edilmiş mütercim ve müstensihî bilinmeyen tercümelere:

- a. **Türk Dil Kurumu Nüshası:** Ankara, Türk Dil Kurumu Kitaplığında bulunan eser A. 145 numara ile kayıtlıdır. Nüsha 954 varaktır. Her varak 15 satırlıdır. Nüsha üzerine Emine Yılmaz, Nurettin Demir ve Murat Küçük çalışma yapmıştır.¹⁰
- b. **Bursa Ulu Camii Nüshası:** Bursa, Ulu Camii Kitaplığı, 2474 numara ile kayıtlıdır. Nüsha 440 varaktır. Bazı varaklar 11 satırlı bazıları ise 12 satırlıdır. Eserin mütercimi ve müstensihî bilinmemektedir. Nüsha üzerine Necmettin Hacıeminoğlu¹¹ kısa bir gramer çalışması yaptıktan sonra Meriç Ökten tarafından doktora tezi hazırlanmıştır.¹²
- c. **Bursa Eski Eserler ve Yazmalar Kitaplığı:** Bursa Eski Eserler ve Yazmalar Kitaplığında 141 numara ile kayıtlıdır. Nüsha 177 varaktır. Her varak 13 satırlıdır. Nüsha üzerine İsmet Cemiloğlu çalışma yapmıştır.¹³

1.2. Ebu'l-Fazl Mûsâ b. Hâcî Hüseyin el-İznîkî tarafından yapılan tercümelere:

Bu tercüme iki cilt olarak tertip edilmiştir. İkinci cilt kayıptır. Birinci cilt ise Süleymaniye Kütüphanesinde bulunmaktadır. Nüshalar üzerine karşılaştırmalı olarak Nesrin Bayraktar çalışma yapmıştır.¹⁴

- a) **Yozgat Maarif Nüshası:** İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesinde bulunan nüsha 431 numara ile kayıtlıdır. Nüsha 296 varaktır. Her varak 17 satırlıdır. İstinsah tarihi 833'tür (M. 1429).
- b) **Şazeli Nüshası:** İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesinde bulunan nüsha 126 numara ile kayıtlıdır. Nüsha 366 varaktır. Her varak 15 satırlıdır. İstinsah tarihi 851'dir (M. 1447).

¹⁰ Emine Yılmaz, Nurettin Demir, Murat Küçük, **Kıyas-ı Enbiyâ**, Ankara, TDK Yay., 2013.

¹¹ Necmettin Hacıeminoğlu, "Sa'lebi'nin Kıyasü'l-Enbiyâ'sının Tercümesi Üzerinde Bir Gramer Denemesi (1a-50a varaklar üzerine)", **İÜ TDED**, C: XI, Ocak, 1964, s. 47-66; **A.e.**

¹² Meriç Ökten, "Sa'lebi'nin Kıyasü'l-Enbiyâ'sının XIV. Yüzyılda Türkçe Tercümesi: Metin-Sözlük", **İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2000.

¹³ İsmet Cemiloğlu, **14. Yüzyıla Ait Bir Kıyas-ı Enbiyâ Nüshası Üzerinde Sentaks İncelemesi**, 2. bs., Ankara, TDK Yay., 2000.

¹⁴ Nesrin Bayraktar, **Ebü'l-Fazl Musa bin Hacı Hüseyin İznîkî Kasasü'l-Enbiyâ Tercümesi: Metin-Dizin**, Ankara, Ebabil Yay., 2008; Nesrin Bayraktar, "Sa'lebi'nin Kasasü'l-Enbiyâ Adlı Eserinin Ebü'l-Fazl Mûsâ bin Hâcî Hüseyin İznîkî'ye Ait Tercümesi Üzerine", **Türk Dilleri Araştırmaları: Festschrift in Honor of Andras J. E. Bodrogligeti**, Ed. By. Kurtuluş Öztöpcü, S. 17, İstanbul, 2007, s. 83-97.

1.3. Muhammed bin Yûsuf b. Mustafa el-Çerkezî es-Saydavî tarafından yapılan tercümeleler:

a) **Manisa Nüshası:** Manisa, Manisa İl Halk Kitaplığı, Muradiye, 1370 numara ile kayıtlıdır. Nüsha 270 varaktır. Her varak 17 satırlıdır. Nüshanın son kısmı eksiktir. Nüsha Musa peygamberin ölümünün anlatıldığı bölüm ile bitmektedir. Tercüme, Sayda ve Safad Beylerbeyi İshâk Paşa'nın kethüdası Osman Ağa adına 1671 yılında yapılmıştır. Nüshayı çoğaltma işlemi Muhammed b. Süleyman el-Karahisârî tarafından 27 Şaban 1127 (28 Ağustos 1715) yılında bitirilmiştir.¹⁵

b) **Bağdatlı Vehbi Nüshası:** İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesinde bulunan nüsha, Bağdatlı Vehbi bölümünde 1117 numara ile kayıtlı. Nüsha 236 varaktır. Her varak 17 satırlıdır. Nüshanın baş kısmı eksiktir. Nüshanın tercümesi Muhammed bin Yûsuf bin Mustafa el-Çerkezî tarafından 24 Ramazan 1082 (14 Ocak 1672) yılında tamamlanmıştır. Nüshayı çoğaltma işlemi Yûsuf el-Kerekî tarafından 1340-1341 yılında bitirilmiştir.¹⁶

c) **Marmara Üniversitesi Nüshası:** İstanbul, Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, numarasız. Nüsha 261 varaktır. Her varak 27 satırlıdır. Tam bir nüshadır. Nüshanın tercümesi Muhammed bin Yûsuf bin Mustafa el-Çerkezî tarafından H. 1282 / M. 1865 yılında İstanbul'da tamamlanmıştır. Nüshayı çoğaltma işlemi Seyyid Muhammed Hilmi tarafından yapılmıştır. Eser, sahaf Hacı Ali Rıza Karahisârî'nin matbaasında basılmıştır.¹⁷

2. Muhammed b. 'Abdi'llâh el-Kisâ'î'nin Kitâbu Bed'i'd-dünyâ ve Kışâşü'l-Enbiyâ adlı eserinden yapılan tercümeleler:

¹⁵ Emine Yılmaz, Nurettin Demir, Murat Küçük, **Kısas-ı Enbiyâ**, Ankara, TDK Yay., 2013, s. 20; Mehtap Eldemir, "Muhammed bin Yûsuf: Kısasü'l-Enbiyâ I: İnceleme-Metin-Dizin", **Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2011; Süleyman Menek, "Muhammed bin Yûsuf: Kısasü'l-Enbiyâ I: İnceleme-Metin-Dizin", **Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2011.

¹⁶ Meriç Ökten, "Sa'lebi'nin Kısasü'l-Enbiyâ'sının XIV. Yüzyılda Türkçe Tercümesi: Metin-Sözlük", **İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2000, s. XXXV.

¹⁷ Emine Yılmaz, Nurettin Demir, Murat Küçük, **Kısas-ı Enbiyâ**, Ankara, TDK Yay., 2013, s. 21; Ökten, **a.g.e.**, s. XXXVI.

Kisâî'nin hayatı hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Kısasü'l-Enbiyâ'sı üzerine çalışan Kemal Eraslan, Kisâî'nin H. V. yüzyılda eserini yazdığını Brockelman'dan nakleder.¹⁸

- a) **Ayasofya Nüshası:** İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesinde Ayasofya bölümü 3354 numara ile kayıtlıdır. Nüsha 534 varaktır. Her varak 11 satırlıdır. Nüsha H. 920 / M. 1514 Mekke'de Abdülaziz b. Mahmut el-İsfahanî tarafından istinsah edilmiştir. Tercüme eden ile ilgili kayıt bulunmamaktadır. Nüsha üzerine Kemal Eraslan tarafından çalışma yapılmıştır.¹⁹
- b) **Hüsrev Paşa Nüshası:** İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesinde, Hüsrev Paşa bölümü, 444 numara ile kayıtlıdır. Nüsha Mustafa Efendi bin Emirzâ el-Bolevî tarafından tercüme edilmiştir.²⁰
- c) **HAC Nüshası:** İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesinde HAC bölümü 4311 numarada kayıtlıdır. Ahmed bin Muhsin tarafından istinsah edilmiştir.²¹
- d) **İstanbul Belediye Kütüphanesi Nüshası:** İstanbul, İstanbul Belediye Kütüphanesinde Muallim Cevdet bölümü 0.14 numara ile kayıtlıdır. Nüsha 133 varaktır. Nüsha H. 1191 / M. 1777'de istinsah edilmiştir.²²
- e) **Kastamonu Nüshası:** Kastamonu, Kastamonu İl Halk Kütüphanesinde 2894 numara ile kayıtlıdır. Nüsha, el-Cenâb es-Seyfî bin İbrâhîm bin el-Merhûm Demirbay tarafından 1468 yılında istinsah edilmiştir.²³
- f) **Beyazıt Nüshası:** İstanbul, Beyazıt Devlet Kütüphanesinde Bey bölümü 5098 numara ile kayıtlıdır.²⁴
- g) **Milli Kütüphane Nüshası:** Ankara, Milli Kütüphanesinde A. 3765,1123 numara ile kayıtlıdır. Nüsha 158 varaktır. Her varak 17 satırlıdır. Nüsha, 1711 yılında Ahmed bin el-Hâc Mustafa tarafından istinsah edilmiştir.²⁵

¹⁸ Kemal Eraslan, "Kisâî'nin Kitabı Bed'i'd-dünyâ ve Kısasi'l-Enbiyâ", **İÜ TDED**, C: XVIII, 1970, s. 126.

¹⁹ **A.e.**, s. 125-132.

²⁰ Meriç Ökten, "Sa'lebi'nin Kısasü'l-Enbiyâ'sının XIV. Yüzyılda Türkçe Tercümesi: Metin-Sözlük", **İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2000, s. XXX.

²¹ **A.e.**

²² Kemal Eraslan, "Kisâî'nin Kitabı Bed'i'd-dünyâ ve Kısasi'l-Enbiyâ", **TDED**, C. XVIII, s. 125-132.

²³ Tümer Günay, "Bir Türkçe Kısas-ı Enbiyâ", **AÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C: XXII, 1978, s. 400, dipnot 11.

²⁴ Ökten, **a.g.e.**, s. XXX.

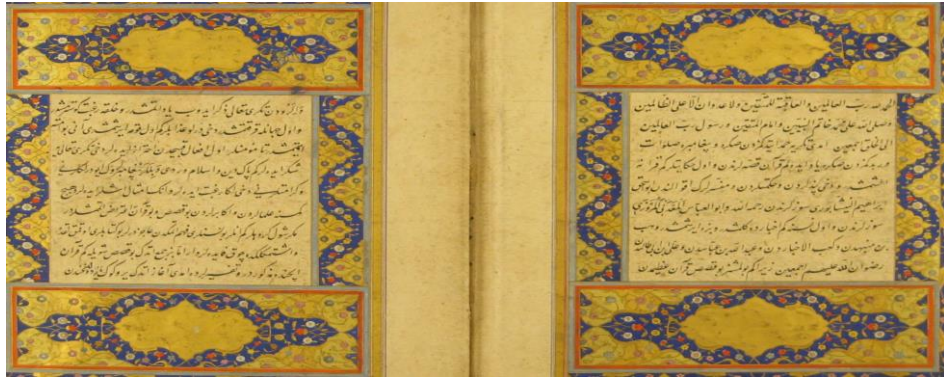
3. Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Manşûr b. Halefi'l-Müzekkir en-Nisâbüri'nin Kışaşü'l-Enbiyâ adlı eserinden yapılan tercümelere:

a) Nurosmaniye Nüşhası

İstanbul, Nurosmaniye Kütüphanesinde, 2780 numara ile kayıtlıdır. Nüşhanın bulunduğu bölüm belirtilmemiştir.²⁶ Nüsha mukavva ciltli, mıklepli, kapak kenarları meşindendir. Cildin mıklebi üst ve alt kapakları gömme şemselidir. Şemsenin alt ve üst tarafta salbek vardır. Nüşhanın iç kapağı ince siyah deri ve şemselidir. 308 varaktan oluşan nüsha, iki cilt halinde hazırlanmıştır. Her sayfada 27 satır bulunmaktadır. 2b ve 3a varağı altın renginde süslemeler mevcuttur. Metin, altın renkli kenarlar içine alınmıştır. Nüşhanın istinsah tarihi, mütercimi ve müstensihi tespit edilememiştir.

Eserin ketebe kaydında müeliffi Ebû İshâk İbrâhîm olduğu şu ibareyle zikredilmektedir: “*Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Manşûr b. Halefi'l-Müzekkir en-Nisâbüri kim bu kitâbuñ muşannifi.*”²⁷

Nurosmaniye Nüşhası 2b-3a varağı

Nüşhanın birinci cildi yaratılışla başlar ve Hz. Davut kıyası ile bitmektedir. İkinci cilt, Hz. Süleyman ile başlar ve Maktel-i Hüseyin ile bitmektedir. Metin, Eski Anadolu Türkçesi dönemin özellikleri içermektedir. Metnin harekesiz “Nesih” ile

²⁵ Meriç Ökten, “Sa’lebi’nin Kıyasü'l-Enbiyâ’sının XIV. Yüzyılda Türkçe Tercümesi: Metin-Sözlük”, **İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2000, s. XXX.

²⁶ İsmet Cemiloğlu ve Meriç Ökten çalışmalarında bu nüsha yanlışlıkla 2351 olarak kaydetmişlerdi. Bu nüshanın eski kaydı 3251’dir yeni kaydı 2780’dir. Millî Kütüphanede bu nüshanın mikrofilm arşiv numarası 731’dir.

²⁷ **Kıyasü'l-Enbiyâ**, Nurosmaniye Kütüphanesi, 2780, v. 2b/6.

yazılmış olması sebebiyle XV. yüzyıldan sonra istinsah edildiğini düşünülebilir. Türkçe metin siyah mürekkep ile yazılmıştır. Ayetler, bölüm başlıkları altın renkli mürekkep, dualar ise mavi mürekkep ile yazılmıştır.²⁸

b) Süleymaniye Nüshası

İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesinde, Hacı Mahmud Efendi bölümü 4329 numara ile kayıtlıdır.²⁹ Nüshanın cildi yırtılmıştır. İç kapakta vakfiye mührü vardır. 359 varaktan oluşan nüshanın her varağında 13 satır bulunmaktadır. 2b varakta tablo içinde Allah'ın adları yazılmıştır. Yazmanın 3b varağı süslemelidir. Nüshanın varakları açık ve koyu kahve rengindedir. 180 ve 189 varakların arası boş bırakılmıştır; 71a-71b varaklarda sonradan bir beyaz kağıt yapışarak kapanmış ve üzerine ayetler yazılmıştır.

Ketebe kaydında müellifi Ebû İshâk İbrâhîm olduğu şu ibareyle zikredilmektedir: “*Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Manşûr b. Halefi'l-Müzekkir en-Nisâbüri kim bu kitâbuñ Farisînüñ muşannifidür.*”³⁰

Süleymaniye Nüshası 2b-3a varağı

Eser, Eski Anadolu Türkçesi dönemin özellikleri içermektedir. Güzel bir “Nesih” hattı ile yazılmış metin harekelidir. Metin kırmızı renkli kenarlar içine alınmıştır. Mürekkebi siyah, bölüm başlıkları ve ayetleri kırmızı renkle yazılmıştır.

²⁸ **Kıyasü'l-Enbiyâ**, Nurosmaniye Kütüphanesi, 2780.

²⁹ Bu nüshanın Millî Kütüphanede mikrofilm arşiv numarası 732'dir.

³⁰ **Kıyasü'l-Enbiyâ**, Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi, 4329, v. 2b/5.

Eser, yaratılış kıssası ile başlar ve Hz. Calud kıssası ile bitmektedir. Metinde, “sual-cevap” şeklinde diyaloglar mevcuttur.³¹

Tablo 1: Nurosmaniye Kütüphanesinde ve Süleymaniye Kütüphanesinde bulunan nüshaların karşılaştırması [1b-2b]

Nurosmaniye Nüshası:	Süleymaniye Nüshası:
<p>[1b] 1 Elhamdü li'llâhi rabbi'l-'âlemîn ve'l-âkıbetü'l-muttaķîne ve lâ 'udvâne illâ 'alel'z-zâlimîne 2 ve şallâ allahu 'alâ Muḥammedin ḥâtemü'n-nebiyyîne ve imâmu'l-muttaķîne ve Resülü Rabbi'l-'âlemîne 3 'alâ el-ḥaķ ecma'în. İmdi Tañrı'ya ḥamd itdügümüzden şoñra ve peygamberumuza şalavât 4 virdügümüzden şoñra yâd idelüm Qur'an kışşalarından ve ol ḥikâyetler kim Qur'an'a 5 eş-şemsdür ve daḥı pendler ve ḥatimlerden ve müfessirlerüñ aķvâlinde Ebü İşḥâķ bin 6 İbrâḥim en-Nişâbüri sözlerinden rahmetü'l-lâhi 'aleyh ve Ebü Abbâs (...?) 7 sözlerinden ve ol nesne kim aḥbârda gelmişdür ve bize irişmişdür. Vehb 8 bin Münebbih'den ve Kâ'bü'l-aḥbâr'dan ve 'Abdullâh bin 'Abbâs'dan 9 'Alî bin Ebî Tâlib'den 9 rıdvânu'l-lahi 'aleyhim ecma'în. Zîrâ kim 10 bulmuşuz bu kışşası Qur'an-ı 'Azîm'den [2a] 1 ve ilerüden Tañrı Ta'âlâ zıkr edüp yâd itmişdür ve ḥalka raġbet göstermişdür 2 ve ol cihân-ıla korkıtmışdur daḥı dürlü (...?) kim ol kavm irişmişdi anı bu ümmete 3 itmişdür tâ mü'minler ol ef'âli gâhiden ihtirâz ideler daḥı Tañrı Ta'âlâ'ya 4 şükr ideler kim pâķ dîn İslâm virdi ve bileler peygamberlaruñ eyü dirliklerini 5 ve kerâmetlerini daḥı aña raġbet ideler ve anuñ emşâl işler ideler ve hiç 6 kimsene 'ulemâlardan ve ekâbirden bu kaşşas ve bu Qur'an i'tirâz itmemişlerdür. 7 Meger şol kişiler kim anlar bu nesnelere fehm itmekden 'âcizdürler bu kitâbları okumaklıkda 8 ve işitmekligide çok fâyideler var; ammâ biz cem' itdük bu kışşas şöyle kim Qur'an 9 içinde görür ve tefsirlerde. İmdi âġâz itdük yir ve gök yaratıldıġından [2b] 1 kışşa. Böyledür Ebü İşḥâķ bin İbrâḥim bin el-Manşür bin Halefi'l-Müzekkir en-Nişâbüri kim bu kitâbuñ muşannifidür raḍıya'llâhu 'anhu. Eytidi Ebü Aḥmed el-Hüseyn bin Aḥmed el-Ķaşşâri el-müfessir en-Nişâbüri. Ol eyitdi ben istedüm Meymün bin Behrâm</p>	<p>[1b] 1 bismillahi'r-rahmani'r-rahim 2 Elhamdü li'llâhi rabbi'l-'âlemîn ve'l-âkıbetü'l-muttaķîne ve lâ 'udvâne illâ 3 'alel'z-zâlimîne şallâ allahu 'alâ Muḥammedin ḥâtemü'n-nebiyyîne ve imâmu'l-muttaķîn ve Resülü Rabbi'l-'âlemîne. İmdi Tañrı Ta'âlâ'ya ḥamd ve 5 peygamberumuza şalavât virdügümüzden şoñra Qur'an kışşalarından ve ol ḥikâyetleri 6 olmuş kim müfessirlerüñ aķvâlinde Ebü İşḥâķ bin İbrâḥim en-Nişâbüri sözlerinden rahmetü'l-lâhi 'aleyh 7 ve Ebü Abbâs (...?) sözlerinden ve ol nesne kim aḥbârda 8 gelmişdür ve bize irişmişdür. Vehb bin Münebbih'den ve Kâ'bü'l-aḥbâr'dan ve 'Abdullâh bin 'Abbâs'dan 9 'Alî bin Ebî Tâlib'den rıdvânu'l-lahi 'aleyhim ecma'în. Zîrâ kim 10 bu kışşası Qur'an-ı 'Azîm'den Allahü Ta'âlâ zıkr edüp 11 ve ḥalka göstermişdür ve ol cihân-ıla korkıtmışdur [2a] 1 yâd itmişdür [ve halka göstermişdür ve ol cihan-ıla korkutmuşdur] ve daḥı dürlü dürlü (...?) kim 2 ol kavm irişmişdi anı bu ümmete itmişdür tâ kim mü'minler ol ef'âli gâhiden ihtirâz ideler 3 daḥı Tañrı Ta'âlâ'ya şükr ideler kim pâķ dîni İslâm virdi ve bileler peygamberlaruñ eyü dirliklerini 4 ve mu'cizatlarını daḥı aña raġbet ideler ve anuñ emşâl işler ideler ve hiç kimsene 'ulemâlardan ve ekâbirden 5 bu kaşşas ve bu Qur'an i'tirâz itmemişlerdür. Meger şol kişiler kim bu nesnelere fehm itmekliginden aġırlardur 6 ve bu kitâbları okumaklıkda ve işitmekligide çok fâyideler var; ammâ biz cem' itdük 7 ol nesnelere Qur'an içinde görür ve tefsirlerde meşhürdür. Keşşâf Tefsirinde 8 buyurur (...?) ve seyirlerden ve bu zıkr olunan 9 Tefsirler meşhürdür mü'minlere naşîḥat ve merzâti'l-lah ve merzâti'l-Muḥammed Resüla'l-lâh şallallahu 10 'aleyhi ve's-sellem için tedvîn idüp yazdum. İmdi âġâz yir ve gök yaratıldıġından 11 kışşa. Böyle eydür Ebü İşḥâķ bin İbrâḥim bin el-Manşür bin Halefi'l-Müzekkir en-Nişâbüri 12 kim bu kitâbuñ Fârsîsinüñ muşannifidür raḍıya'llâhu 'anhu. Eytidi baña rivâyet 13 itdi Ebü Aḥmed el-Hüseyn bin Aḥmed el-Ķaşşâri el-müfessir en-Nişâbüri Nişâbü'r'da ol [2b] 1 eyitdi ben istedüm Meymün bin Behrâm</p>

³¹ Kısasü'l-Enbiyâ, Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi, 4329.

c) **Kastamonu Nüshası:**

Kastamonu, Kastamonu İl Halk Kütüphanesinde 2827 numara ile kayıtlıdır. Nüsha meşin ciltli ve miklebelidir. Cildin miklebi, üst ve alt kapakları beyzi çiçek motifli alanlar bulunmaktaysa da yıpranmıştır. İçindekiler listesinin ilk yaprağı yırtılmış, az bir kısmı kalmış, sonradan eksik kısmı ilâve edilmiştir. Kitabın ölçüleri 400x320, metnin ölçüleri 300x210 mm'dir. Nüsha, 343 varaklı olup her varakta 15 satır mevcuttur.³²

Eserin dili Türkçe olup Eski Anadolu Türkçesinin özelliklerine sahiptir. Nüsha, güzel "Nesih" ile yazılmıştır. Yazısı harekelidir, kullanılan mürekkep siyah, konu başlıkları ve ayetler ise kırmızıdır. Yazmanın mütercim veya müstensih kaydı bulunmamaktadır. Nüşanın baş kısmı eksiktir. Eser Hz. Zekeriya ile başlar, Maktel-i Hüseyin ile bitmektedir.

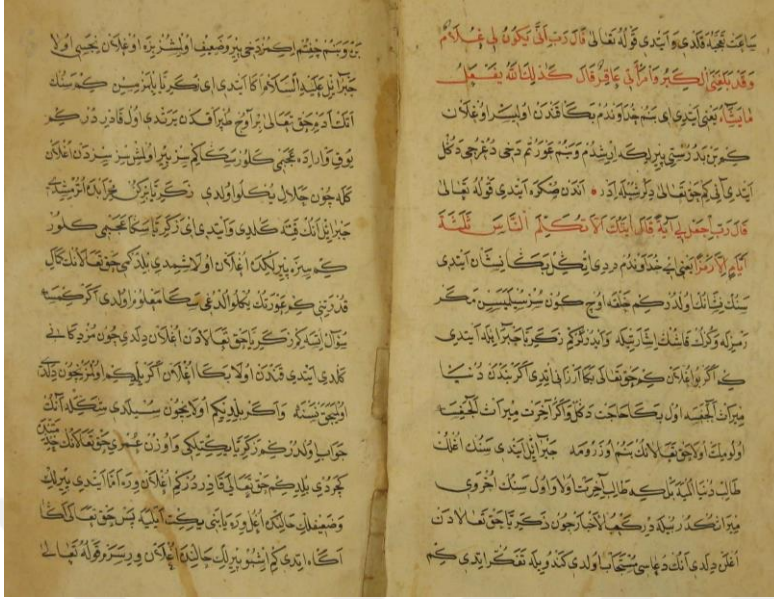
Günay Tümer'e göre eser Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Mansûr b. Halefi'l-Müzekkir en-Nisâbü'rî'nin Farsça **Kısasü'l-Enbiyâ**'sından bir çeviridir.³³ Nüşanın Nurosmaniye nüshası ile karşılaştırmasında, eserin Ebû İshak İbrâhîm b. el-Mansûr b. Halefi'l-Müzekkir en-Nisâbü'rî'ye ait olduğu anlaşılmaktadır.

Nüşaları incelediğimizde, Kastamonu ve Nurosmaniye nüshalarının oldukça eski nüshalar, Süleymaniye nüshasının ise harekesiz yazılmış olması ve her iki cildin tek cilt içinde yer alması dolayısıyla sonradan kopya edildiği kanaati uyanmaktadır.

Kastamonu Nüshası 6b-7a varacağı

³² Bazı varaklarda 13 satır da mevcuttur.

³³ Günay Tümer, **Hristiyanlıkta ve İslam'da Hz. Meryem**, 4. bs., Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 1996, s. 10; Günay Tümer, "Bir Türkçe Kısas-ı Enbiyâ", **AÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C: XXII, 1952, s. 397-404.

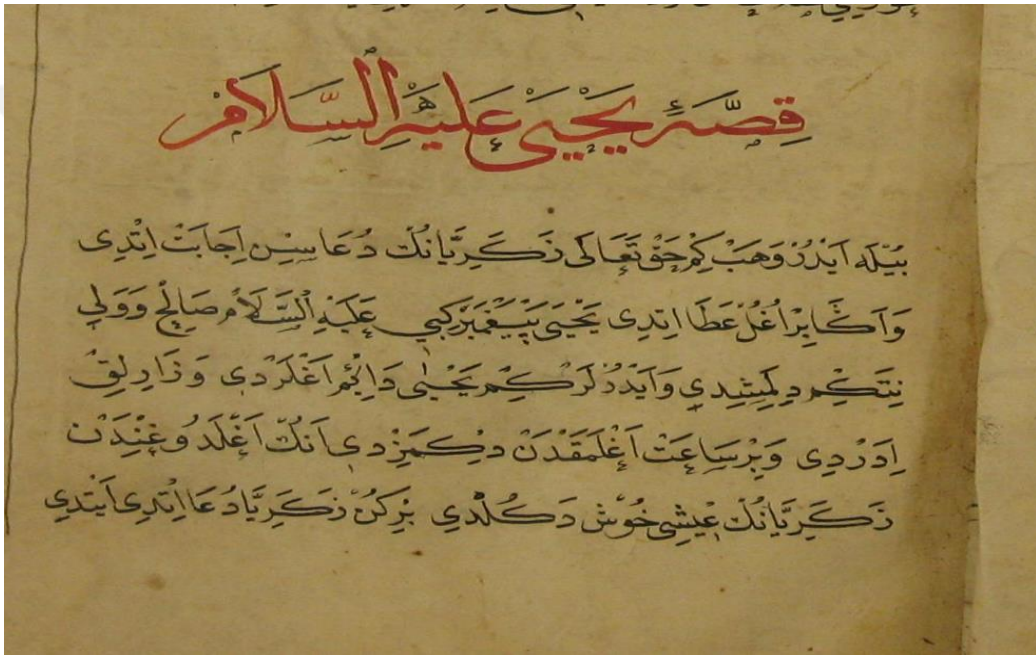
Tablo 2: Kastamonu İl Halk Kütüphanesinde ve Nurosmaniye Kütüphanesinde bulunan nüshaların *Ḳışṣa-i Yahyā 'Aleyhi's-selām* karşılaştırması [8a-9b]

Kastamonu Nüshası	Nurosmaniye Nüshası
<p>9 Böyle eydür Vehb kim Haḳ Ta'ālā Zekeriyyā'nuñ du'āsın icâbet itdi 10 ve aña bir oğul 'atâ itdi Yahyâ Peyğambar gibi 'aleyhi's-selām şâlih ve velî 11 nitekim dilemiş-idi. Ve eydürler, kim Yahyâ dâyim ağlardı ve zârılık 12 ider-idi ve bir sâ'at ağlamağdan diñmez-idi. Anuñ ağladuğundan 13 Zekeriyyâ'nuñ 'ıyşî hoş degüldi. Bir gün Zekeriyyâ du'â itdi eyitdi: [9b] 1 “Ḥuzâvendâ ben senden bir oğul diledüm kim baña ğam-güsâr ola ve gönülüm anuñ-ıla 2 hoş ola. Baña muḥabbet virdüñ kim benüm 'ışumı nâ-hoş ider.” Haḳ Ta'ālā 3 aña vaḫy itdi ve eyitdi: “İy Zekeriyyâ! Benden oğlan diledüñ 4 kim ol velî ola velî olan benden ayru ârâm itmez, ağladuğı ol 5 sebedendür ammâ benüm şükrümi yirine getür kim saña bir oğlan 6 virdüm, kim seyyiddür ve güzidedür, peygambardur.” Haḳ Ta'ālā hiç peygambara 7 seyyid dimedi, meger Yahyâ peygambara. Kavluhü Ta'ālâ: 8 <i>أَنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ كَانَ غَدَابًا وَأَنْتَ كَانَتْ عَيْنًا سَابِقَةَ الْبَشَرِ لَا تَسْمَعُ الْكَلِمَةَ مِنَ الْعَذَىٰ وَمَنْ يُحِمْ عَلَيْهَا إِنَّهَا تَلْمِذٌ لِّعَذَىٰ ۗ وَاللَّهُ يَسْمَعُ الْكَلِمَةَ مِنَ الْعَذَىٰ ۗ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ</i> 9 Ya'nî bedürüstî kim Haḳ - celle ve 'alâ - müjde virür saña Yahyâ-y-ıla 10 râst dutıcı sözi Tañrı'dan ve mihterlüg-ile ve 'avrata ârzüsuzlîğ-ıla 11 ve eyü peygambarlîğ-ıla. Böyle eydür Kâ'b kim</p>	<p>3 Böyle eydür Vehb ibni Münebbih kim Allah Ta'ālā Zekeriyyâ'nuñ du'āsın icâbet itdi ve aña bir oğul 4 'atâ itdi. Yahyâ Peyğambar gibi 'aleyhi's-selām şâlih ve velî nitekim dilemiş-idi. Ve eydürler, kim Yahyâ Peyğambar dâyim ağlayup ve zârılık ider-idi 5 ve bir sâ'at ağlamağdan diñmez-idi. Anuñ ağladuğundan Zekeriyyâ'nuñ 'ıyşî hoş degüldi. 6 Bir gün Zekeriyyâ du'â itdi eyitdi: “Ḥuzâvendâ ben senden bir oğul diledüm kim baña ğam-güsâr ola ve gönülüm anuñ-ıla hoş 7 ola. Baña muḥabbet virdüñ kim benüm 'ışumı nâ-hoş ider.” Haḳ Ta'ālā aña vaḫy itdi ve eyitdi: “İy Zekeriyyâ! Benden 8 sen bir oğlan diledüñ kim ol velî ola velî olan benden ayru ârâm itmez, ağladuğı 9 ol sebedendür ammâ benüm şükrümi yirine getür kim saña bir oğlan virdüm velîdür kim seyyiddür ve güzidedür 10 ve peygambardur.” Haḳ Ta'ālā hiç peygambara seyyid dimedi, meger Yahyâ peygambara didi. Kavluhü Ta'ālâ: 11 <i>أَنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ كَانَ غَدَابًا وَأَنْتَ كَانَتْ عَيْنًا سَابِقَةَ الْبَشَرِ لَا تَسْمَعُ الْكَلِمَةَ مِنَ الْعَذَىٰ وَمَنْ يُحِمْ عَلَيْهَا إِنَّهَا تَلْمِذٌ لِّعَذَىٰ ۗ وَاللَّهُ يَسْمَعُ الْكَلِمَةَ مِنَ الْعَذَىٰ ۗ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ</i> 12 Ya'nî bedürüstî kim Haḳ Ta'ālâ - celle ve 'alâ - müjde virür saña Yahyâ-y-ıla râst tutıcı 13 sözi Tañrı'dan ve mihterlüg-ile ve 'avrata ârzüsuzlîğ-ıla ve eyü peygambarlîğ-ıla. Böyle eydür 14 Kâ'bu'ahbâr kim Benî İsrâ'îl cümlesinden İbrâhîm ve İshâḳ ve Ya'ḳub oâlanlarından Allah Ta'ālā 15 seksen biñ peygambar getürdi. Ol cümlesinden hiç kimse ulurağ ve pākîzerek Yahyâ Peyğambardan 16 yoğ-ıdı ve ammâ ma'ni ḫaşûr oldur kim ḫişâr itmiş ola dükelî günândan</p>

Benî İsrâ'îl cümlesinden 12 İbrâhîm ve İshâk ve Ya'kûb oğlanlarından Hağ Ta'âlâ seksen biñ peygamber 13 getürdi. Ol cümlesinden hiç kimse ulurağ ve pākîzerek Yaħyâ'dan 14 yoğ-ıdı ve ammâ ma'ni haşûr oldur kim hişâr itmiş ola dükeli günâhdan 15 kim hergiz günâh itmedi ve endîşe daħı itmedi günâh.

17 kim hergiz günâh itmedi ve endîşe daħı itmedi günâh.

Kastamonu Kütüphanesi nüshası Kışşa-i Yaħyâ 'Aleyhi's-selâm [8a-9b]

Nurosmaniye Nüshası Kıssa-i Yahyâ 'Aleyhi's-selâm 214b-215a

Nüshaların karşılaştırılması neticesinde şunları söyleyebiliriz:

- a) Nurosmaniye nüshası Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Mansûr b. Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbü'rî'nin Farsça **Kısasü'l-Enbiyâ** tercümesinin tam metnidir.
- b) Süleymaniye nüshası Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Mansûr b. Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbü'rî'nin Farsça **Kısasü'l-Enbiyâ** tercümesinin 1. cildirir.
- c) Kastamonu nüshası Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Mansûr b. Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbü'rî'nin Farsça **Kısasü'l-Enbiyâ** tercümesinin 2. cildirir.

Kastamonu nüshası üzerinde yapılan çalışmalar: 2b-50b varaklar arasında transkripsiyon, dil incelemesi, sözlük tarafımızdan yüksek lisans çalışması yapılmıştır.³⁴ 189a-236b varaklar arasında transkripsiyon, dil incelemesi, sözlük Burcu Sıbiç tarafından yüksek lisans çalışması yapılmıştır.³⁵

³⁴ Mariana Budu, "Kastamonu İl Halk Kütüphanesinde Bulunan Türkçe Kasasü'l-Enbiyâ'nın Dil İncelemesi", **Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2014.

³⁵ Burcu Sıbiç, "Kısasü'l-Enbiyâ Tercümesi", **İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2015.

EBÛ İŞHÂK İBRÂHİM B. EL-MANŞÛR B. HALEFİ'L-MÜZEKKİR EN-NİSÂBÛRÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

Hayatı

Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Mansûr b. Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbûrî'nin hayatı hakkında kaynaklarda detaylı bilgi yer almamaktadır. Zebîhullâh-ı Safâ ve Edward G. Browne, İran edebiyatında kısasü'l-enbiyâ yazarı Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Mansûr b. Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbûrî'nin M. 767 yılında yaşadığını yazmaktadırlar.³⁶ Ayrıca, Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Mansûr b. Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbûrî'nin Kısasü'l-Enbiyâ'sını Muhammed b. Sa'ibü'l-Kelbî'den (öl. H. 146/ M.763) naklettiğini ve iki yazar arasında yedi râvî olduğunu yazarlar.³⁷

Habib Yagmaî, M. 1382 yılında neşrettiği Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Mansûr b. Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbûrî'nin **Kısasü'l-Enbiyâ**'sının mukaddimesinde, Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Mansûr b. Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbûrî'nin hayatı hakkında fazla bilgi bulunmadığını yazmaktadır. Ancak, H. V. yüzyılın sonuna doğru yaşamış olabileceğini Charles Rieu'den nakletmektedir.³⁸ Habib Yagmaî, Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Mansûr b. Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbûrî'nin adı Farsça kaynaklarda üç şekilde geçtiği bilgisini vermektedir:

1. Ebû İshâk İbrâhîm bin el-Manşûr bin Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbûrî.
2. İshâk İbrâhîm bin el-Manşûr bin Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbûrî.
3. İbrâhîm bin el-Manşûr bin Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbûrî.³⁹

Habib Yagmaî, Ebû İshâk İbrâhîm bin el-Mansûr bin Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbûrî hakkında şu ifadeleri kullanır:

³⁶ Zebîhullâh-ı Safâ, **İran Edebiyatı**, çev.: Hasan Almaz, C: 1, Ankara, Nüsha Yayınevi Yay., 2002, s. 116; Edward G. Browne, **A Literary History of Persia From the Earliest Times until Firdawsî**, London, Cambridge University Press, 1951, s. 272.

³⁷ Safâ, **a.g.e.**, s. 116; Browne, **a.g.e.**, s. 272.

³⁸ Habib Yagmaî, **Kısasü'l-Enbiyâ**, Tahran, İlmî ve Kültürel Yay., 1974, s. 12-16; Mariana Budu, "Kastamonu İl Halk Kütüphanesinde Bulunan Türkçe Kısasü'l-Enbiyâ'nın Dil İncelemesi", **Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2014. s. 15.

³⁹ Budu, **a.g.e.**, s. 15.

*Ebû İshâk İbrâhîm'in eseri Fars edebiyatındaki en meşhur ve önemli eseridir. Halk tarafından okunması sebebi de Ebû İshâk İbrâhîm bin el-Mansûr bin Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbûrî'nin dilinin sadeliği, letafeti, anlatımın akıcılığı ve ahengidir.*⁴⁰

Edebiyat tarihçisi Charles Ambrose Storey, İran edebiyatında kısasü'l-enbiyâlar bölümünde Ebû İshâk İbrâhîm bin el-Mansûr bin Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbûrî'nin H. V. yüzyılda yaşadığını yazmaktadır.⁴¹

Charles Rieu, İngiltere Müzesinde bulunan Farsça el yazmaları kataloğundaki, kısasü'l-enbiyâ bölümünde Ebû İshâk İbrâhîm bin el-Mansûr bin Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbûrî'nin H. V. yüzyılında yaşadığını, Kasasü'l-Enbiyâ'sını Muhammed b. Sa'ibü'l-Kelbî'den (öl. H. 146/763) rivayet ettiğini ve onların arasında yedi râvî olduğuna göre Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Mansûr b. Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbûrî en geç H. V. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış olabileceğini kaydetmektedir.⁴²

Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Mansûr b. Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbûrî'nin hayatı hakkında fazla bilgi elde edemesek de yukarıda sınırlı bilgilerden yola çıkarak Ebû İshâk İbrâhîm'in en geç H. V. yüzyılda yaşadığını, Kasasü'l-Enbiyâ'sını Muhammed b. Sa'ibü'l-Kelbî'den rivayet ettiği sonucuna varmak mümkündür.

Eserleri

Kâtib Çelebi, **Keşfü'z-Zunûn**'da Kısasu'l-enbiyâ bölümünde Farsça Kısasü'l-enbiyâ yazarı İbrâhîm Halef en-Nisâbûrî adını vermektedir.⁴³

Esad Coşan, **Akademik Makaleler** kitabında Türk edebiyatında Ükkaşe Hikâyesi üzerinde çalışırken Süleymaniye Kütüphanesinde Farsça Kısasü'l-enbiyâ nüshalarına tesadüf etmektedir. Bu nüshalar Fatih bölümü 4449 numara ve Lala

⁴⁰ Habib Yagmaî, **Kasasü'l-Enbiyâ**, Tahran, İlmi ve Kültürel Yay., 1974, s. 12-16.

⁴¹ Charles Ambrose Storey, **Persian Literature A Bio Bibliographical Survey**, London, Published by: Asiatic Society of Great Britain and Ireland, 1970, s.159.

⁴² Charles Rieu, **Catalogue of The Persian Manuscripts in The British Museum**, C: I, Berlin, 1879, s. 143.

⁴³ Kâtib Çelebi, **Keşfü'z-Zunûn: An Esmâmi'l-Kütübi ve'l-Fünûn**, çev., Rüştü Balcı, C: III, 2. bs., İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yay., 2014, s.1064.

İsmail 364 numara ile kayıtlı ve muhtemelen İshâk b. İbrâhîm b. Ebî Mansûr b. Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbûrî'nin telif nüshaları olduğu sonucuna varmaktadır.⁴⁴

Charles Rieu, İngiltere Müzesinde bulunan Farsça el yazmaları katalogunda, Ebû İshâk İbrâhîm bin el-Mansûr bin Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbûrî'nin Kasasü'l-Enbiyâ'sının 16. yüzyıla ait iki nüshasının bulunduğunu yazmaktadır. Add. 25,783 numarada kayıtlı olan nüsha 271 varak olup her sayfada 15 satır bulunmaktadır. Add. 18,165 numarada kayıtlı olan diğer nüsha ise 165 varaklı olup her sayfada 15 satır mevcuttur. Güzel bir "Nestalik" hatla yazılmış olan nüshanın 14 varağı Hz. Âdem'in cennetten kovulması, Hz. Nuh'un gemisi ile ilgili minyatürler de içermektedir. Eserde, 16. yüzyılda ortaya çıkan altın renkli kenarların kullanıldığını görülmektedir.⁴⁵

Araştırmalarımızda, Ebû İshâk İbrâhîm bin el-Mansûr bin Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbûrî'nin Farsça Kisasü'l-Enbiyâ eserinden başka bir eserine rastlanmamıştır.

EBÛ İŞHÂK İBRÂHİM B. EL-MANŞÛR B. HALEFÎ'L-MÜZEKKİR EN-NİSÂBÛRÎ'NİN KASTAMONU İL HALK KÜTÜPHANESİNDE BULUNAN KISASÛ'L-ENBİYÂ TERCÜMESİ

İstinsah Tarihi

Eser, M. 1428 / H. 831 yılında yazılmıştır. Bununla ilgili eserin arka kapağa bakan son sayfasında bütün sayfayı kaplayacak büyüklükte kırmızı mürekkeple ferağ kaydı şu şekilde verilmektedir:

*"Temme Kaşşasü'l-enbiyâ 'aleyhi's-selâm bi'avni'l-lâhi Ta'âlâ ve hüsnî tevffîkîhi] ve kad vaqa 'l-ferâğu min tezhibîhi yev[me]'s-sülüsâ min Recebi'l-müreccebi fî seneti ihdâ ve selâsîne ve semâniyete mieh. Fî sene 831."*⁴⁶

Ferağ kaydı [334b]

⁴⁴ M. Esad Coşan, **Akademik Makaleler**, İstanbul, Server İletişim Yay., 2009, s. 143, (dipnot 96).

⁴⁵ Charles Rieu, **Catalogue of The Persian Manuscripts in The British Museum**, C: I, Berlin, 1879, s. 143.

⁴⁶ Ferağ kaydında Kasasü'l-Enbiyâ'nın Allah'ın yardımı ve tevfiğiyle tamamlandığı, eserin tezhibinden ferağın 831 Receb'inin 3. günü vuku bulduğu zikredilmektedir.

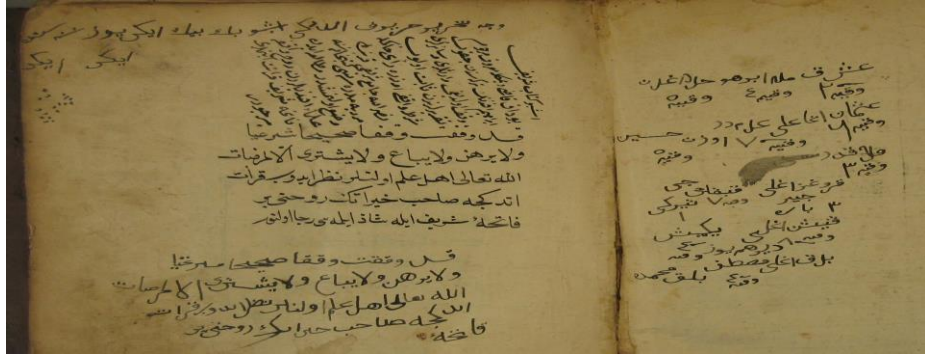

Bununla birlikte son sayfada, daha sonra siyah mürekkeple ilave edilen vakıf tarih ve yeri ile ilgili şu şekilde bilgi verilmektedir:

“Kad vakafat senet şamānīn va mi’a ve elf 1188. İşbu kitāb-ı şerīf Budak kādī demekle ma’rūf merhūm İbrāhīm Efendi’niñ terekesinden çıkup vakf olunduğı. Varışleri sā’irlerin takrīrlerinden şābit olup şart-ı vakıf üzere re’y-ı hākimle rađiyallāhu cāmi-i şerifi kırbunda Murādiye Medresesi Kütübhānesine vaz’ olunmuştur. Muṭāla’a eden ‘ulemā’ efendilerden ruḥ-ı vākıfa fātiḥa-i şerif kırā`at itmeleri mercūdur.”⁴⁷

Vakıf Kaydı

⁴⁷ İşte bu kitab-ı şerif, Budak Kadı demekle ünlü merhum İbrahim Efendi’nin mirasından bağışlandığı, varisleri ve diğerlerinin anlatımıyla kesin olup bağışlayanın şartı üzerine hâkim (Allah ondan razı olsun) kararıyla cami-i şerif yakınında Muradiye Medresesine bırakılmıştır. Okuyan alim efendilerin bağışlayanın ruhuna Fatiha-i Şerife okumaları rica olunur.

Eserin Nüshaları

Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Mansûr b. Halefi'l-Müzekkir en-Nisâbü'rî'nin **Kısasü'l-Enbiyâ** adlı eserinden yapılan tercüme bölümünde de zikrettiğimiz gibi Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Mansûr b. Halefi'l-Müzekkir en-Nisâbü'rî'nin **Kısasü'l-Enbiyâ**'sının Nurosmaniye ve Süleymaniye Kütüphanesinde nüshaları mevcuttur.

Eserin Konusu

Kur'an-ı Kerim bir tarih kitabı olmadığı için olayları ibret ve örnek olması açısından nakletmektedir. Tarih boyunca Kur'an-ı Kerim'in iyi anlaşılması ve peygamberlerin örnek hayatlarının öğrenilmesi için peygamber kıssaları üzerinde önemle durulmuştur. Kur'an-ı Kerim'de kısaca yer alan kıssalar daha sonra Kur'an-ı Kerim dışı kaynaklarla genişletilmiş, bu noktada İsrailiyat denilen Yahudi ve Hristiyan kutsal metinleriyle Yahudi dinî literatüründen istifade edilmiş, önceleri tefsirlerde yer alan bu açıklamalar özel bir tür olan kısas-ı enbiyâ eserlerini meydana getirmiştir.⁴⁸

Kısasü'l-enbiyâların konusu peygamberlerin tarihidir. Dünyanın ve ilk insanın yaratılışından başlayarak sırasıyla gelen peygamberlerin yaşam öyküleri ve yaşadıkları dönemlerin sosyal ve kültürel özellikleri anlatılmaktadır. Peygamberlerin doğumdan vefat edene kadar yaşadıkları olaylar, Allah'ın emirleri tebliğ hususunda verdikleri mücadeleleri anlatılmaktadır. Kısasü'l-enbiyâlarda geçen kıssalar kronolojik şekilde yazılmışlardır. Yaratılıştan Hz. Muhammed'e kadar gelen bütün peygamberlerin kıssaları anlatılmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de ise kıssaların zikri

⁴⁸ M. Süreyya Şahin, "Kısas-ı Enbiyâ", **DİA**, C: XXV, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 2002, s. 495.

geçen olayların aktarımında kronolojik sürecin pek dikkate alınmadığı fark edilir. Ayrıca, peygamber kıssaları çoğu zaman fragmanlar hâlinde aktarılır.

Kıssaları Kur'an-ı Kerim'de anlatılan peygamberlerin ve diğer bazı kişilerin, ayrıca kavim ve olayların büyük bir kısmı Tevrat ve İncil'de de nakledilmektedir. Dolayısıyla kıssaların birçoğu İslam'ın geldiği dönemde Yahudi ve Hristiyanlarca bilinip anlatılmakta, özellikle Yahudilerle bir arada yaşayan Araplarca da bilinmekteydi. Bu sebeple Kur'an-ı Kerim vahyi devam ederken bundan son derece rahatsız olan Mekke müşrikleri Kur'an-ı Kerim'in naklettiği ve Peygamber'in tebliğ ettiği kıssalara "esâtîrü'l-evvelîn", yani "geçmiş kavimlerin masalları" diyorlardı (el-Furkân 25/5; el-Kalem 68/15).⁴⁹ Bu da son dönemde kıssalarda mitolojik unsurlar olup olmadığı hususunda ciddi tartışma konularından biri olmuştur.⁵⁰ Mircea Eliade'ye göre mitler insanların gündelik yaşantılarındaki davranış biçimlerini, geleneksel değerlerini, ritüellerini ve sosyal yapılanma biçimlerini haklı gerçekler üzerine oturtma güveni üstlenmesinin yeryüzünün düzene kavuşması, kötülük ve adaletsizliğin ortadan kalkması, barış ve düzenin sağlanması gibi beklentilerin dillendirilmesine de katkıda bulunurlar.⁵¹

Üzerinde çalıştığımız nüsha 63 kıssadan oluşmaktadır. Metindeki konu başlıkları listesinde kıssalar şu şekilde dizilmiştir:

Tablo 3: Metnin Konu Başlıkları

1. Kıssa-i Zekerıyyâ 'Aleyhi's-selâm
2. Kıssa-i Yahyâ 'Aleyhi's-selâm
3. Kıssa-i 'İmrân Meryem Atası
4. Kıssa-i Meryem'i Doğduğu 'Aleyhe's-selâm
5. Kıssa-i Meryem Yüklü Olduğu 'Aleyhe's-selâm
6. Kıssa-i Meryem 'İsâ Doğurduğu 'Aleyhimâ's-selâm
7. Kıssa-i 'İsâ 'Aleyhi's-selâm Ölü Oğlanla ve Mısır Kâdîsıyla

⁴⁹ M. Süreyya Şahin, "Kısas-ı Enbiyâ", **DİA**, C: XXV, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 2002, s. 495.

⁵⁰ Mustafa Öztürk, **Kıssaların Dili**, 4. bs., Ankara, Ankara Okulu Yay., 2013, s. 25.

⁵¹ Mircea Eliade, **Mitlerin Özellikleri**, çev.: Sema Rifat, İstanbul, Alfa Yay., 2016, s. 32-35.

8. Kışşa-i 'İsā'nuñ Reng-rīz ile Hikāyeti
9. Kışşa-i Nā-bīnā ve Mübtelā 'İsā ile 'Aleyhi's-selām
10. Kışşa-i Havārīlerüñ 'İsā ile 'Aleyhi's-selām
11. Kıřřa-i Yūnus Havārī'nüñ Rađiya'llāhu 'anhu
12. Kışşa-i Mattā Havārī Rağiya'llāhu 'anhu
13. Kıřřa-i Šālihā 'Avratuñ kim Hayz Görmiř-idi
14. Kışşa-i Etmekler İssinüñ kim 'İsā'yla Yoldaşlar 'Aleyhi's-selām
15. Kışşa-i Gökden İndügi 'İsā Kavmine 'Aleyhi's-selām
16. Kışşa-i 'İsā Göge Ağduğı 'Aleyhi's-selām
17. Kışşa-i Havārīlerüñ ve Yahyā Peyğambarı Öldürdükleri
18. Kıřřa-i Şemsūn bin Mesrūcek ve Oña Belalar İriřdügi
19. Kışşa-i Ehl-i Mervān
20. Kışşa-i Benī İsrā'īl'de İki Karınuñ Hikāyeti
21. Kışşa-i Benī İsrā'īl Arasında Hilāf Düşdügi
22. Kışşa-i Circīs 'Aleyhi's-selām
23. Kışşa-i Ařhābü'l-uğdüdi ve Anlaruñ Kerdleri
24. Kışşa-i Āğāz-ı Put-perestlik
25. Kışşa-i Āteř-perestlik
26. Kıřřa-i Āğāz-ı Cühūdān
27. Kışşa-i Āğāz-ı Tersālık
28. Kışşa-i Ařhābü'l-fil
29. Kışşa-i Muğammed-i Muřafā Doğduğı 'Aleyhi's-selām
30. Kışşa-i Peyğambar Hadice'yi Alduğı
31. Kışşa-i Hicret-i Peyğambar 'Aleyhi's-selām
32. Kışşa-i Bedr-i Kübrā
33. Kışşa-i Harb-ı Uğud
34. Kışşa-i Harb-ı Hendek
35. Kışşa-i Benī Kureyza
36. Kışşa-i Bedr-i Sağır

37. Kıssa-i Resül Mekke'ye Vardığı ve Fetih-i Hayber
38. Kıssa-i Benî Nağır
39. Kıssa-i Fetih-i Mekke
40. Kıssa-i Emâret-i Ebü Bekr
41. Kıssa-i Ehl-i Rüm ve Pârs
42. Kıssa-i Pârs Ehli'nün Ğalebesi Rūma
43. Kıssa-i Rüm Ehli'nün Ğalebesi Pârs Ehline
44. Kıssa-i Ehl-i Tehâvün
45. Kıssa-i Harb-i Tebük
46. Kıssa-i Kudüm-ı Ca'fer-i Tayyâr
47. Kıssa-i Münâfıklar Yalanı 'Âişe'ye
48. Kıssa-i Mi'râc-i Resül
49. Kıssa-i Peygâmbâr'uñ Adları
50. Kıssa-i Mu'cizat-ı Resül
51. Kıssa-i Zeyneb'[i] Aldığı
52. Kıssa-i Peygâmbâr'uñ Nesebi ve Hülkî ve Zühdi
53. Kıssa-i Vefât-ı Peygâmbâr
54. Kıssa-i Ma'âz Resül Vefâtında
55. Hilâfet-i Ebü Bekr
56. Kıssa-i Müseylime-i Kezzâb
57. Hilâfet-i 'Ömer; Hilâfet-i 'Osmân
58. Hilâfet-i 'Alî Fazâ'il-i Ebü Bekr ve 'Ömer ve 'Osmân ve 'Alî
59. Fazâ'il-i Ehl-i Beyt-i Peygâmbâr
60. Kıssa-i Vilâyet-i Hasan ve Hüseyin
61. Hadîs-i 'Abbâs bin 'Abdülmuttalib
62. Hadîs-i Mahtel-i Hüseyin bin 'Alî Rağiya'llâhu 'anhumâ

Eser, Hz. Zekeriya ile başlar ve Maktel-i Hüseyin ile sona ermektedir. Yaratılıştan Hz. Zekeriya'ya kadarki kıssalar eksik görülse de yukarda da belirtildiği

gibi eser birinci cildini Süleymaniye Kütüphanesinde tespit edildi. Eser, Kur'an-ı Kerim'deki ayetlere, Ka'bü'l-ahbar, Mücâhid, Vehb bin Münebbih ve Abdullah bin Abbâs gibi din bilginlerine dayanmaktadır.

Dil ve Üslûp Özellikleri

Eserde Eski Anadolu Türkçesinde yazılmış günlük ve edebî dil bir arada yer almaktadır. Bunun sebebi de halk tarafından kolayca anlaşılması düşüncesidir. Mütercim genel itibarıyla konuların kolay anlaşılabilmesi için bu yola başvurmuştur. Eserin en büyük özelliği sadelik, yalınlık ve doğallıktır. Genel itibarıyla üslûbu sade ve anlaşılırdır.

Mütercim ayetlerin tercümesini günlük ve anlaşılır bir dil kullanmıştır. Ayetlerin açıklamasını “yani” edatını kullanmaya dikkat etmiştir.

- a) Meger remizle, kavluhū Ta'ālā: *عَیْطِدِ، قَالَ اَیْتِکَ اَلَا تُکَلِّمُ النَّاسَ ثَلَاثَةَ اَیَّامٍ اِلَّا رَمَزًا* Eyitdi, senüñ nişānuñ oldur kim kimseye söz söylemeyesin üç gün. Meger remizle ya'nī kaç-ıla işāret idesin ve bir yirde dañı eyitdi: *قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِي آيَةً قَالَ اَیْتِکَ اَلَا* *تُکَلِّمُ النَّاسَ ثَلَاثَ اَیَّامٍ سَوِيًّا* Ve bu oldu kim şerī'atda Zekeriyā rüze dutardı hem yemekden ve hem söylemekden. (011b/06)
- b) Mihrābdan çıkdı kendü kavmine eyitdi, kavluhū Ta'ālā: *فَخَرَجَ عَلٰی قَوْمِهِ مِنْ* *ya'nī* namāz-gāhdan çıkdı, kavmine işāret itdi kim tesbīh idüñ Tañrı'ya irtede ve gicede. (020b/03)

Bazı ayetlerde “aynen tercüme”, bazılarında “muhtasar tercüme”, bazılarında ise “ilaveli tercüme” tercüme teknikleri kullanılmıştır.

Aynen tercüme: kavluhū Ta'ālā: *وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا قَالِ اِلٰی عَبْدِ اللّٰهِ اَتَانِي الْكِتَابَ وَجَعَلَنِي نَبِيًّا* *ya'nī* eyitdi 'İsā, ben Tañrı kılıyam virmişdür baña kitāb ve beni peygambar itmişdür ve itmişdür beni mübārek her kanda olur-ısam ve buyurmuşdur baña kim namāz kılam ve zekāt virem tā ben diri ol doğumca.(024a/11-12)

Muhtasar tercüme: Kavluhū Ta'ālā: *يَا زَكَرِيَّا اِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ اسْمُهُ يَحْيٰى لَمْ نَجْعَلْ لَهُ مِنْ* *ya'nī* beşāret virirüz saña bir oğlan-ile kim adı Yaḥyā'dur ve geçmiş

peygambarlardan kimseniñ adın aña itmedük. (007a/13-15) Tercümede “Ey Zekeriya” ifadesi eksiktir.

İlaveli tercüme: *Andan şoñra eyitdi: فَكُلِي وَهُزِّي إِلَيْكِ بِجُذْعِ النَّخْلَةِ تُسَاقِطُ عَلَيْكَ رُطْبًا حَلِيًّا* *واشْرَبِي وَقَرِّي عَيْنًا فَإِمَّا تَرَيَنَّ مِنَ النَّبَاتِ أَخْذًا* ya'nı depretgil kendüñ-içün *hurmā* ağacını *tā* kim düşe saña *tāze* ve ter *hurmā* ağaçdan. Pes yi ve iç ve gözleriñi *rüşen dut*, *bunuñ* gibi oğlan-içün kim görürsin *ādemilerden bir kimse*. (023a/01-05) Tercümede “*bunuñ gibi oğlan-içün*” ifadesi eklenmiştir.

Mütercim olayları canlı, göz önünde canlandırarak şekilde anlatmıştır. Burada mütercimin okuyucunun dikkatini diri tutmaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Hz. Muhammed'in cehennem ve cennet kapılarına gittiğinde yaptığı tasvirler oldukça başarılı ve canlıdır:

- a) *ve Rıdvān baña 'arz eyledi uçmağ ni'metlerini ve anuñ dīvārlarını gördüm. Bir gerpici birinci altun-ıdı ve biri gümüş-ıdı ve biri gerpici yāķūtdan ve bir gerpici zebercedden ve toprağı mişk ve za'ferāndan-ıdı ve dīvārlarınıñ kalıñlığı yetmiş ferseng-ıdı velikin şu 'le-dār ve pākize idi. Şöylekim içinden taşrası görürdi zīrā kim rüşen sırça gibi-y-ıdı ve uçmağ köşkleriniñ şifatını şöyle gördüm kim dīvārları altundan gümüşden idi ārāste dürlü dürlü cevherler-ile ve her köşkün yöresi mīve... (174b/08-15)*
- b) *...ağaçları-y-ıdı elvān elvān ve her dıraht üzerinde pākize kuşlar oturmuş-ıdı ve her köşk üzerinde sekiz hūrī oturmuş-ıdı, iki iki birbiri-y-ile oynaşup lehv u tarab iderlerdi. Ve çok köşkler gördüm kızıl yāķūtdan küngüreleri zebercedden ve köşkler gördüm altundan küngürleri gümüşden ve köşkler gördüm ak incüden ve küngüreleri kızıl yāķūtdan ve köşkler gördüm kızıl yāķūtdan ve küngüreleri mürvārīdden ve köşkler gördüm kim içinde yetmiş biñ sarāy her sarāy içinde yetmiş biñ hücre her hücrelerinde tahtlar urulmuş altundan muraşsa 'güher-ile ve her taht önünde biñ hūrū'l-'ayn durmuş ve biñ uvağ oğlan ve anlar dükeli muntazır dururlar ümmetüm gelmesine kim Muhammed ('a. m.) ve her hūrū'l-'ayn biñ hādimi var her hūrū'l-'ayn başında tāc urulmuş mükellel girān-māye gevherlerle ve her tācuñ yetmiş*

köşesi var her köşesinde bir kuş kazılmış. Ve ırmaqlar gördüm uçmakta nitekim Hâk Ta 'ālā Kelām-ı mecîd'de yâd itdi. (175a/01-14)

- c) ... şöyle kim resûl eyitdi: **أَنَا مَدِينَةُ الْعِلْمِ بَابِهَاو عَلِيٌّ** ya 'nī ben şehrisitānyan 'ilmüñ ve 'Alī ol şehrüñ kapusudur. Şöyle rivāyet iderler kim çün 'Osmān', rağiya'llāhu 'anhu, defn itdiler ve 'Alī, rağiya'llāhu 'anhu, hilāfete oturdu. (283a/10-12)

Mütercim, ayetleri tek bir açıdan bakmakla yetinmemiş rivayetlerle de açıklamaları çeşitlendirmiştir, anlatımı uzatmıştır. Burada mütercimin bilgi birikimi ve fikri dünyasının da etkisi söz konusudur. Eserdeki lügat ve gramer bilgisi de şaşırtmıştır:

- a) Pes eyitdi: **“Sa'faş nedür?”** 'Īsā eyitdi: **“Ammā “sīn” selāmdur. Hâk Ta 'ālā'dan uçmak ehline ve “ayn” Tañrı'nuñ 'ilmidür ve “fi” Hâk Ta 'ālā'nuñ eyü fi'lidür, kendü kullarına ve “şād” şıddıkdur Hâk Ta 'ālā va'delerine”.** (030b/04-06)

Eseri zenginleştiren diğeri bir unsur da konu ile ilgili verdiği hikâyeler ve rivayetlerdir.

- a) Nitekim rivāyet iderler kim bir erüñ gözine cerāhat irişdi. Şöyle kim gözi taşra sıçradı. Ol er gözün eline aldı. Resûl katına geldi ve eyitdi: **“Yâ Resûlallahî, gör kim baña ne yavuz hâl düşdi.”** Resûl, 'aleyhi's-selām, anuñ gözün aldı, mübārek eliyle yine yerine kodı ve nesne okudu, aña urdu. Ol zamān gözi dürüst oldu. (204b/3-8)

Mütercim betimleme gücünü yansıtan pek çok benzetme unsurlarına yer vermiştir:

- a) **Andan şoñra ol aradan durdu, resûlüñ mescidine geldi. Yārānları gördi kim perākende olmuşlar. Şol koyun sürüsü gibi kim çoban gitmiş ola.** (236b/02-04)
- b) **Ammā 'Abdullāh bin Zübeyr kaçan kim saña fırsat bula şol yırtıcı arslan gibi olısdur kaçan kim senden aşğa kala şol aldayıcı dilgü gibi olısdur**

*andan sakınur görgil eger saña eli irişecek olursa hergiz muhābā
kılmayısardur... (303b/01-04)*

Karşılıklı konuşma, soru-cevap şeklinde eserin bütün kıssalarında mevcuttur. Konuştuğu kişilerle kullandığı dil arasında tam bir uygunluk vardır. Karşılıklı konuşma bölümlerinde kişiler öylesine canlı, doğal ve gerçekçi konuşurlar ki, eserde mi okuyoruz yoksa yanımızda canlı bir sohbet mi dinliyoruz ayırt etmek çok zordur:

- a) *‘Arab cümle döndiler ve eyitdiler: “Namāz kılalum velīkin zekāt
virmeyelüm.” ‘Ömer eyitdi: “Zekāt ko geçsün tā İslām kuvvetlenince andan
zekāt taleb idesin.” Ebū Bekr eyitdi: “Tañrı haqqı-çün ki eger bir bağlayacak
resûlden baña eksük virürlerse ben yalañuz anlaruñla muhārebe kılam,
andan ötürü hīç kayırmayam, eger düşmen beriyye kumu şağışınca dahı
olursa.” (243b/9-13)*
- b) *Meryem anı bir üstād reng-rīze iletdi ve eyitdi: “Dilerem-kim benüm oğluma
kendü pīşeñi öğretseñ tā andan bu ögsüze menfa‘at irişse, saña du‘ā itse.” Ol
er eyitdi: “Fermān senüñdür.” (31a/1-3)*
- c) *Resûl eyitdi: “İy Cebrā‘ıl, baña kim döne kime dükeli cihān halkı büt-
perestdürler.” Cebrā‘ıl eyitdi: “Ol-kim saña dostraqdur ol döne saña ve
īmān getüre.” (92b/1-3)*

Eserde, şiir çok yer almasa da Farsça ve Türkçe beyitler bulunmaktadır:

Hemīşe der-ğam-ı ümmet be-dest tā ki merg

Be-rüz-ı haşr ze-mā dāred u heme tīmār

Hudāy mâ-râ der-i haşr ez-ver cüzā me-konād

Ki vey zedūd ze-dilhā-yı mâ heme jengār (229a/7-8)

Ne var ger görmez-ise anı gözün

Āhır ol gördüğini bilür özüñ

Girüp halvetde n’itdügüñ bilürsin

Çıkup halka özüñ zâhid kılursın (233a/1-2)

Metinde yer ve mekânlar, kişilerin iç dünyalarını sahnelenebilecek derecede başarılı tasvir edilmiştir:

- a) *Çün Mekke'ye yakın irişdiler, Hadice manzarada oturmuş-ıdı, Baḥā'yı Mekke'ye nazar iderdi. Peyğambarı gördi, bir deve üstüne binmiş ve ol güneşüñ üstünde bir pāre bulut, anuñ üzerinde gölge olmuş. Çün kāruvān kondı, Hadice eve girdi. Ol seferde Meysere her nekim peygāmbardan görmüşdi Hadice'ye ma'lūm idi, eyitdi: "İy seyyide, ol Muḥammed iñen mübārekdür," bize Hadice iñen 'ākile ve kāmile idi. Çün ol 'acāyibleri Meysere'den işitdi, ta 'accübe kaldı ve gönline Muḥtafā'nuñ muḥabbeti düşdi. Pes resūli okıdı, eyitdi: "İy Muḥammed, sen ma'rūfsın, 'Arab içinde ḥayrla, ṣalāḥla ve emānetle ve baña sencileyin kişi gerek, ḥelālluğa. Her çend kim baña er ḥācet degül kim ben yaşamış ḥatunam. Ammā eri, māl ve ni'met-içün dilerüm kim benüm mālum ve ni'metüm çokdur. (089b-090a)*
- b) *Çün 'akla geldi, bir ip kuşandı ve feryād ide Zekerıyyā katına geldi ve eyitdi: "Bu ne-y-idi kim sen itdüñ bizüm 'aziz oğlumuzı helāk itdüñ ve cihānda āvāre eyledüñ." Pes oğlı ardınca yüz beyābāna dutdı ağladı, zārlik itdi ve eydürdi, āh 'aziz oğlum āh, ve ol resme üç gün üç gice segirtti. Yaḥyā daḥı ancılayın segirtti kim za'if oldı ve bir tağ üstünde düşdi bī-hūş anası daḥı oğlı ardınca segirdü giderdi. (14a/01-07)*

Eser, dinî içerikli olması okuyucuda davranış değişikliği yapmayı hedef alır dolayısıyla dilin çağrı işlevine vurgu yapan bir metindir. Bundan dolayı eserde emir kipi çok kullanılmıştır.

- a) *Resül dükeline buyurdi kim teyemmüm idüñ, namāz kılun, diyü. (102b/12)*
- b) *Resül 'aleyke buyurdi tā kim kıbāle yaza. 'Alī yazdı, bi-smi'l-lāhi'r-rahmāni'r-rahīm. (188a/9-10)*
- c) *Bir şā'in 'ayālūme virdüm ve bir şā'in üş saña getürdüm tā tañrı rızāsı-içün virgöl." Resül buyurdi tā 'akıl'üñ ḥurmāsın 'Aşım ḥurmāsına karşıdurdılar, münāfıklar 'akıl-ile istihzā ide. (142a/11-13)*

d) *Andan Cebrā'ıl baña eyitdi: “İy Muhammed, **durgil.**” Durı geldüm, eyitdüm: “İy Cebrā'ıl, Hıa Ta'ālā bizi bu tamu odından āzād ide.” (167a/9-12)*

Eser, güzel ve zengin bir Türkçeyle tercüme edildiği, bolca deyim kullanılmasından anlaşılmaktadır.

a) *Pes on yedi gün gicesi-y-ile ağladı ve Hıa Ta'ālā'ya nāliš itdi ve hıç ta'ām yimedi şu içmedi hastalıktan ve guşşadan **hilāl gibi oldu.** (150b/01)*

b) *Varaka eyitdi: “Belī, budur. Ol peygambar kim Tevrīt'de buldu kim **āhirü'z-zamān kopısar.**” (089a/12)*

c) *Ve ba'ızlar eyitdiler kim üç gün Zekerıyyā'nuñ dili ağır olmuş-ıdı söz söylemezdi. Meger barmağ-ıla işāret iderdi. Andan soñra **dili açılmış-ıdı.** (011b/11)*

d) *Pes çün Resül'üñ 'ömri kırk dokuz yıl sekiz ay ve on bir güne irişmişdi kim Ebū Tālib'e **ecel irdi** ve Hadıce Ebū Tālib'den üç gün soñra **vefāt buldı.** (211a/13)*

e) *Ya'nī yüzin **turş itdi** Muhammed'e ve döndürdi çün geldi aña nā-bınā ve sen ne bilürsin iy Muhammed kim ol perhız-kār mıdur ya yok mı... (152a/14)*

f) *Pes anlar susuzlıktan 'āciz oldılar, çāre bulmadılar zarüretten hişārdan aşāğa indiler. Sa'd'uñ **ayağına düşdiler** zārılık itdiler. (115a/05)*

g) *Cebrā'ıl'den şordum kim; bunlar ne kavmdür? Eyitdi: “Bunlar hamr içicilerdür kim tövbesiz **dünyādan gıtdiler** ve tañrı 'azābından **korqmadılar.**” (048b/11)*

h) *Çün Fātıma **dünyādan göçdi** 'Alī, Ebū Bekr'e kimseyi gönderdi kim kendü yalañuz gelsün, kimsene bilesine gelmesün, didi. (239a/12)*

i) *Tā biz dañı sizüñ koyınıñuzdan **el çekelüm** dir yok dirseñüz her çend kim siz saklayasız, biz **hod** kaparız.” (201a/02)*

Eserin konusu, üslubu, ses bilgisi, şekil bilgisi, türeme bilgisi, anlam bilgisi ve cümle bilgisi bakımından önemli olduğunu düşüncesindeyiz. Gelecek çalışmalara önemli bir kaynaklık etmesi temennimizdir.

BİRİNCİ BÖLÜM

YAPILARI BAKIMINDAN FİLLER

Eski Türkçe devrinden günümüze kadar yazı dili takip edildiğinde göze çarpan millî bir unsur vardır ki bu unsur Türkçenin fiilleridir. Takip edebildiğimiz en eski metinlerden günümüzdeki metinlere kadar fiillere karşı Türkçe millî bir duruş sergilemektedir. Türkçenin dönemlerine bakıldığında (Eski Türkçe, Orta Türkçe, Eski Anadolu Türkçesi, Osmanlı Türkçesi ve Türkiye Türkçesinin) söz varlığı içinde yer alan isim, sıfat, edat gibi kelimelerde yabancı unsurlu kelimeler de bulunmaktadır. Buna karşı bu dönemlerde söz varlığı içine yer alan fiiller hep millî bir görüş sergilemiştir hatta yabancı kökenli kelimeleri Türkçe eklerle fiilleştirerek kullanılmıştır. Bu bakımdan Türk dilinin sözcük türü olarak fiil bakımından çok zengin olduğunu söylemek mümkündür.

Eski Anadolu Türkçesinin son dönemine ait Kısasü'l-Enbiyâ metni, söz varlığı bakımından çok zengindir. Metinde toplam sözcük sayısı 92.754 ve toplam madde başı sözcük sayısı 4.934'tür. Madde başı alınan fiillerin sayısı 492'dir.

Şekil 1: Metnin Sözcük Sayısı

Tahsin Banguoğlu, “Bir kılış, bir oluş veya durumu, toplu bir deyimle olup biteni anlatan kelimeye fiil denir.”⁵² şeklinde Vecibe Hatipoğlu, “Olumlu veya olumsuz olarak, zaman kavramı taşıyan veya zaman kavramı ile birlikte kişi kavramı veren sözcük.”⁵³ şeklinde tarif etmişlerdir.

⁵² Tahsin Banguoğlu, **Türkçenin Grameri**, 8. bsk., Ankara, TDK Yay., 2007, s. 408.

⁵³ Vecihe Hatipoğlu, **Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü**, 2. bs., Ankara, TDK Yay., 1972, s. 41.

Muharrem Ergin, “Fiiller hareketleri karşılayan kelimelerdir.”⁵⁴ şeklinde kısa bir tarif yapmıştır. Zeynep Korkmaz, “Bir kılışı, bir oluşu veya bir durumu anlatan; olumlu veya olumsuz şekillerine girebilen kelime.” şeklinde açıklamıştır.⁵⁵

Ahmet Topaloğlu ve Mehmet Gürlek, “Fiil bir kılış, oluş veya durumu anlatan kelime türüdür. Olumlu ya da olumsuz olarak çekimlenen, zaman kavramı taşıyan, zaman kavramıyla kişi kavramı da gösteren kelimelerdir.”⁵⁶ şeklinde açıklamışlardır.

Bu tanımlamaları yaptıktan sonra fiillerin, olumlu veya olumsuz bir kılışı, bir oluşu veya bir durumu anlatan, hareketleri karşılayan ve olayları zaman ve şahıs bildirerek ifade eden sözcük türü olduğu anlaşılmaktadır.

Fiilleri bir bütün olarak ele aldığımızda çeşitli yönlerle sınıflandırdığını görmekteyiz: Görevleri, kullanışları, yapıları ve çatıları bakımından sınıflandırılır. Fiillerin sınıflandırması ve sınıflandırmada kullanılan terimler çeşitlilik göstermektedir.

Tahsin Banguoğlu *anlamlarına* ve *kullanışlarına* göre fiilleri ayırmaktadır. Anlamlarına göre fiilleri iki takıma ayırır *geçişli* ve *geçişsiz*. Kullanışlarına göre de ikiye ayırır *bitmiş* ve *bitmemiş* fiiller. Bitmiş fiiller bölümünde fiil kök ve gövdelerine gelen *zaman*, *tarz*, *kişi* ve *sayı* ekleri alan; yani çekimli fiilleri incelemektedir. Bitmemiş fiiller bölümünde ise fiil kök ve gövdelerine kişiye bağlı olmaksızın özel eklerle yapılan fiilleri incelemektedir. Ayrıca, T. Banguoğlu bunlara işleyişleri bakımından *yatık fiiller* kavramını da kullanmaktadır. Bitmemiş/yatık fiilleri *adfiiller*, *sıfatfiiller* ve *zarffiiller* şeklinde üç bölümde incelemektedir. Fiillerin çatılarını *yalın*, *olumsuz*, *edilgen*, *dönümlü*, *karşılıklı*, *ettirgen görünüş* şeklinde inceler.⁵⁷

Muharrem Ergin fiilleri *yapı* ve *anlam/vazife* bakımından incelemektedir. Yapı bakımından fiiller bölümünde *çekimli fiilleri* inceler. Çekimli fiilleri *şekle*,

⁵⁴ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul, Bayrak Basımevi Yay., 2006, s. 280.

⁵⁵ Zeynep Korkmaz, *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, 5. bsk., Ankara, TDK Yay., s. 133.

⁵⁶ Ahmet Topaloğlu, Mehmet Gürlek, *Türkçede Fiiller ve Çatıları*, İstanbul, Kesit Yay., 2016, s. 9.

⁵⁷ Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, 8. bsk., Ankara, TDK Yay., 2007, s. 408-411.

zamana, şahsa bağlı olarak incelemektedir. Fiillerin karşıladıkları hareketleri bakımından *geçişli ve geçişsiz fiilleri* olarak ayırmaktadır. Bu ana bölümleri içinde de fiilleri nesne faaliyetlerinin cinsine göre *dönüştü-dönüştüz, aktif-pasif, meçhul, ortaklaşmalı, faktitif* fiilleri olarak ele alır.⁵⁸

Zeynep Korkmaz fiilleri *yapıları, içerikleri, anlamları, kılımları ve çatıları* bakımından sınıflandırmaktadır. Yapıları bakımından fiilleri *basit, türemiş ve birleşik* olarak üçe ayırmaktadır. İçerikleri bakımından *oluş, kılış/kılış ve durum* bildirenler. Anlam bakımından *esas ve yardımcı fiiller* olarak ayırmaktadır. Kılımlı bakımından A. Dilaçar'ın çalışmasını örnek göstererek konu ile ilgili eksikliği dile getirmektedir. Çatıları bakımından fiilleri, *fiil özne bağlantısı ve fiil nesne bağlantısı* açısından sınıflandırır.⁵⁹

Necmettin Hacıeminoğlu fiilleri yapı bakımından incelediği çalışmasında fiillerin sınıflandırılması hakkında bir tasnif yapmaktadır. N. Hacıeminoğlu'ya göre fiiller *yapılarına* (kök ve türemiş), *muhtevalarına* (içeriklerine) göre (hareket, iş, oluş, tavır bildirenler), *durumlarına* (asıl ve yardımcı fiiller), *kullanışlarına* göre (nihai, mastar, fiil isim, sıfat, zarf olarak), *fâil ile ilgilerine göre* (etken, ettirgen, edilgen, işteş) fiiller, *nesne ile ilgilerine göre* (geçişli, geçişsiz, dönüştü), *mahiyetlerine* göre de (olumlu, olumsuz, iktidari) olarak incelenmesi gerektiğini öngörmektedir.⁶⁰

Çalışmada, **yapıları** bakımından **basit, türemiş ve birleşik** fiiller, **çatıları** bakımından fiilleri türemiş fiiller bölümünde incelendi. **Kullanışları** bakımından Tahsin Banguoğlu'nun tasnifine göre **bitmiş ve bitmemiş** fiiller, **görevleri** bakımından asıl ve yardımcı fiilleri şeklinde incelendi. Dördüncü bölümünde **kılımlı** bakımından fiilleri, önce sınıflandırma yapıldı **hareket, mental ve olgu** fiilleri şeklinde, daha sonra kılımlı bakımından incelendi.

⁵⁸ Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul, Bayrak Basımevi Yay., 2006, s. 280-282.

⁵⁹ Zeynep Korkmaz, **Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü**, 5. bsk., Ankara, TDK Yay., s. 487-514.

⁶⁰ Necmettin Hacıeminoğlu, **Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller**, İstanbul, Bilge Kültür Sanat Yay., 2016, s.16.

Necmettin Hacıeminoğlu yapıları bakımından fiilleri üçe ayırmaktadır: *kök fiiller* (kök halindeki fiiller), *türemiş fiiller* (filden türeyen fiiller ve isimden türeyen fiiller), *birleşik fiiller* (fiil+fiil şeklinde ve isim+fiil şeklinde).⁶¹

Zeynep Korkmaz yapı bakımından fiiller bölümünde *basit fiiller* (ünlü+ünsüz, ünsüz+ünlü, ünlü+ünsüz+ünsüz, ünsüz+ünlü+ünsüz, ünsüz+ünlü+ünsüz+ünsüz), *türemiş* (isimlerle ya da fiil kök gövdelerine çeşitli türetme ekleri getirilerek kurulmuş olanlar) ve *birleşik fiiller* (bir Türkçe veya yabancı isim ile yardımcı fiil veya iki ayrı fiilin anlamca kaynaşmasından oluşanlar) şeklinde incelemektedir.⁶²

Ahmet B. Ercilasun fiilleri yapı bakımından *basit fiiller* (tek ünlüden ibâret, ünlü+ünsüz, ünsüz+ünlü, ünlü+ünsüz+ünsüz, ünsüz+ünlü+ünsüz, ünsüz+ünlü+ünsüz+ünsüz), *türemiş fiiller* (isimden türemiş fiiller ve filden türemiş fiiller) ve *birleşik fiiller* (bir tarafı isim bir tarafı fiil olan ve iki tarafı fiil olanlar) şeklinde ayırmaktadır.⁶³

Kemal Eraslan fiil gövdeleri bölümünde yapılarına göre fiilleri *basit* ve *birleşik* fiiller olarak ikiye ayırmaktadır; çatılarına göre fiilleri *yalın* ve *türemiş fiiller* şeklinde incelemektedir.⁶⁴

Muharrem Ergin türemiş fiilleri yapım ekleri bölümünde;⁶⁵ Faruk Kadri Timurtaş türemiş fiilleri yapım ekleri bölümünde incelemektedir.⁶⁶

1.1. Basit Fiiller

⁶¹ Necmettin Hacıeminoğlu, **Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller**, İstanbul, Bilge Kültür Sanat Yay., 2016, s.16.

⁶² Zeynep Korkmaz, **Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü**, 5. bsk., Ankara, TDK Yay., 2017, s. 488.

⁶³ Ahmet B. Ercilasun, **Kutadgu Bilig Grameri: Fiil**, 2. bsk., Ankara, Akçağ Yay., 2014, s. 30-73.

⁶⁴ Kemal Eraslan, **Eski Uygur Türkçesi Grameri**, Ankara, TDK Yay., 2012, s. 312-313.

⁶⁵ Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul, Bayrak Basımevi Yay., 2006, s. 200-216.

⁶⁶ Faruk Kadri Timurtaş, **Eski Türkiye Türkçesi: XV. Yüzyıl, Gramer-Metin-Sözlük**, 3. bsk., Ankara, Akçağ Yay., 2005, s. 134-138.

Necmettin Hacıeminoğlu'na göre “kök fiiller tek ünlü veya bir nsz bir ünlüden ibaret”tir. Necmettin Hacıeminoğlu, “nsz + ünlü+ nszden oluşan kökler aslında nsz+ünlü+fiilden fiil yapma ekleri kaynaşmasından oluşan fiil köklerdir.”⁶⁷ şeklinde açıklamıştır.

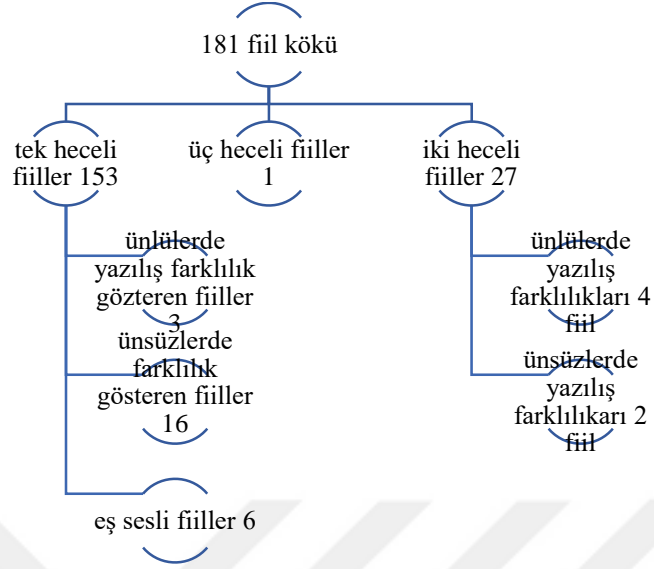
Zeynep Korkmaz basit fiiller için, “kendi ilerinde daha basit anlamlı ögelere ayrılmayan kök fiillerdir.”⁶⁸ şeklinde açıklama yapmıştır.

Bu açıklamalardan yola çıkararak basit fiillerin, kendi ilerinde daha basit anlamlı ögelere ayrılmayan kök fiiller oldukları görülmektedir. Tezde, basit fiilleri tek heceli basit fiiller, iki heceli basit fiiller ve üç heceli basit fiiller olarak ayrııldı ünlü-nsz yapılarını da gösterildi.

Metinde, 181 basit fiil kullanılmıştır. Bunlardan: it₁-/ it₂-, r₁-/ r₂-, bit₁-/ bit₂-, kp₁-/ kop₂, koř₁/ koř₂-, kv₁-/ kv₂- eş sesli fiillerdir. nllerde yazılış farklılıkları: di-/de-, ek-/ ik-, ir-/ er-, yi-/ ye-, gel-/ gil-, uyu-/ uyı-, otur-/ otr-, evr-/ çevir-, yet-/ yit-, yüri-/ yürü- gibi. nszlerde yazılış farklılıkları: g- / v-, sı-/ şı-, dağ-/tağ-, doğ-/toğ-, dn- /dn-, dur-/tür-, sa-/ şa-, şal-/sal-, şan-/ san-, şat-/ sat-/ şat-, sn-/ şn-, şor-/sor-, şun-/sun-, tüy-/doy-, tür-/dur-, yağ-/yağ- gibi. Hem nl hem nszlerde farklılık gösteren kelimeler: oğu-/oğı-/oğı-, şna-/şna-/şna- gibi.

⁶⁷ Necmettin Hacıeminoğlu, **Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller**, İstanbul, Bilge Kültür Sanat Yay., s. 20.

⁶⁸ Zeynep Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri: şekil Bilgisi**, 4. bsk., Ankara, TDK Yay., 2014, s. 488.

Şekil 2: Basit Fiillerin Grupları ve Sayısı.

TABLO 4: Basit Fiillerin Tablosu

1.1.1.1. Tek Heceli Basit Fiiller
1.1.1.1.1. Ünlü-Ünsüz
aç-: (031a/08, 073b/02)
ağ-: (027b/05, 049a/11)
ağ-: (176a/14, 180b/10)
al-: (103b/08, 155a/04)
añ-: (238b/15, 239b/04)
aş-: (158b/10, 159a/08)
aş-: (300b/10)
at-: (252a/11, 252a/15)
ay-: (263a/03)
ek-/ ik-: (027a/10)
em-: (316b/01)
es-: (114a/04)
iç-: (064b/10, 205b/02)
in-: (027b/04, 067b/13)
ir-/ er-: (037b/05, 211a/13)
it ₁ -: (022a/09, 056a/11)
it ₂ -: (< eyit-) (102a/07, 222b/08)
iv-: (036b/08, 154b/07)
ol-: (005b/10, 005b/15)
ög-/ öv-: (087a/02, 116b/01)
öl-: (012a/02, 028a/09)
öp-: (085a/08, 151a/10)
ör ₁ -: (312b/06)
ör ₂ -: (069a/04)
öt-: (287b/07)
um-: (330b/03)

ur-: (063b/11, 078b/03)
uy-: (263b/13)
ür-: (020a/05, 033a/13)
üz-: (195a/04, 154a/07)
1.1.1.1.2. Ünsüz-Ünlü
di-/de-: (007b/07, 020a/04)
ko-/ koy-: (025b/07, 066b/11)
sı-/ şı-: (108b/10, 129b/08)
yi-/ ye-: (023a/03, 083b/12)
yu-: (019a/06, 081b/01)
1.1.1.1.3. Ünlü-Ünsüz- Ünsüz
art-: (097b/02, 103a/05)
ört-: (089a/08, 222b/04)
ürk-: (252b/06)
1.1.1.1.4. Ünsüz-Ünlü-Ünsüz
bağ-: (179a/11)
baş-: (042a/15)
biç-: (064b/03)
bil-: (027a/04, 030b/12)
biş-: (279b/11, 281a/14)
bit ₁ -: (064b/02)
bit ₂ -: (288a/04)
boz-: (113a/4)
böl-: (137a/05)
bul-: (139a/11)
bük-: (235b/04)
çal-: (241a/15)
çek-: (052b/03, 085a/06)
çep-: (177a/04)

çık-: (289a/13)
çiz-: (095a/08)
çök-: (100b/11, 327b/01)
dad-: (218b/14)
dağ-/ taş-: (062a/08, 136b/15)
dat-: (219b/04, 219b/05)
deg-: (264a/08, 294b/15)
del-: (274a/15)
dep-: (274b/14, 275a/06)
dik-: (081b/02)
dil-: (008b/15, 009a/03, 048a/04)
diñ-: (051b/08)
din-: (127a/15)
dir-: (054b/10)
doğ-/ toğ-: (026a/15, 026b/02)
dög-: (036a/12, 051a/04)
dök-: (205b/02, 206b/07)
dön-/ dön-: (086b/11, 119a/03)
dur-/ ÷ur-: (030a/06, 288b/01)
düz-: (074a/15, 091b/03)
geç-: (006b/14, 007a/01)
gel-/ gil-: (010b/02, 014b/07)
gez-: (320b/09)
gir-: (041a/08, 051a/05)
git-: (043a/06, 145b/12)
göç-: (238b/09, 239a/12)
göm-: (077a/03)
gör-: (057b/06, 204b/05)
gül-: (053a/02, 068a/08)

güt-: (099b/08)
kaç-: (108a/06, 118b/14)
kağ-: (112b/07, 128a/06)
kal-: (043b/13, 072a/09)
kap-: (201a/03)
kat-: (043b/12)
kay-: (169a/14)
kaz-: (111b/11)
kes-: (104b/04, 223b/02)
kıl-: (131b/05, 147b/04)
kır-: (274b/12)
koç-: (128a/13, 161b/02)
koğ-: (296a/12, 296b/01)
kon-: (100b/05, 100b/07)
kop1-: (088b/13)
kop2-: (031b/04)
koş1-: (223a/09)
koş2-: (226a/08)
kov1-: (136a/05, 281b/14)
kov2- (312b/10)
saç-/ şaç-: (064b/02, 103b/09)
şal-/ sal-: (286b/01)
şan-/ san-: (107a/11, 186a/10)
şar-: (277b/14)
şat-/ sat-/ şat-: (105a/05)
sep-: (013b/12)
sev-: (207b/13)
sığ-: (006b/15, 166a/12)
sık-: (143a/05)

sin-/ şın-: (213b/10)
sil-: (040b/10, 040b/12)
soğ-/ şoğ-: (317a/14)
şor-/ sor-: (145a/05, 194a/12)
şoy-: (328a/05)
sög-: (102a/04, 121b/10)
şön-: (079a/04)
şun-/ suñ-: (045a/14, 107b/13)
sür-: (026a/06, 254a/02)
şeş-: (118b/15, 330b/10)
şiş-: (138a/14)
tal-: (169b/10)
tap-: (110a/05)
tol-: (194b/08, 194b/13)
toy-/ doy-: (025b/07)
tur-/ dur-: (221b/03)
tuy-: (275a/02)
var-: (015a/06, 025b/06, 039a/13)
vir-/ ver-: (015a/06, 026a/05)
yağ-: (103a/01)
yağ-/ yağ-: (202b/06)
yan-: (070a/12)
yap-: (018a/15, 072b/15)
yar-: (081b/01, 081b/10)
yat-: (014b/13, 181b/03)
yaz-: (018a/07, 118a/10)
yet-/ yit-: (254b/12)
yığ-: (158b/14, 279b/05)
yık-: (187a/04)

yol-: (150a/02)
yum-: (147b/06, 181b/14)
yun-: (289b/09)
yut-: (191b/03)
yüz-: (330a/12)
1.1.1.1.5. Ünsüz-Ünlü-Ünsüz-Ünsüz
çarp-: (179b/03)
dart-: (226b/08)
dürt-: (072b/02)
kalç-: (197a/03)
karş-: (241a/15)
korç-: (208b/14, 232b/14)
sark-: (157b/05)
yirt-: (013b/08, 013b/14)
silk-: (279a/12)
1.1.1.2. İki Heceli Basit Füller
1.1.1.2.1. Ünlü+Ünsüz+Ünlü
ara-: (026a/08)
oğu-/ oğı-/ oğı-: (032b/08, 034b/14, 036b/12)
şına-/ şına-/ şana-: (053a/04, 134a/14)
ura-: (315b/03, 290b/05)
usa-: (239b/05)
uyu-/ uyu-: (041b/03, 052b/02, 052b/10)
uza-: (045a/14, 203b/13)
1.1.1.2.2. Ünlü+Ünsüz+Ünlü+Ünsüz
ısır-: (243a/06, 243a/07)
işit-: (005a/05, 006a/06, 013b/06)
otur-/ otır-: (030a/04, 035b/05, 047a/03)
utan-: (135a/05, 154a/14, 274a/10)

1.1.1.2.3. Ünsüz+Ünlü+Ünsüz+Ünlü+Ünsüz
begen-: (256b/13, 257b/01)
bıraç-: (017b/11, 268b/08)
buyur-: (047a/12, 064a/12)
çevür-/ çevir-: (148b/12, 309b/07)
doğun-: (108a/13, 114b/05, 123a/03)
emzür-: (079b/07)
ķazan-: (070b/08)
ķurtar-: (287b/15, 317b/02)
1.1.1.2.4. Ünsüz+Ünlü+Ünsüz+Ünlü
büyü-: (018b/13, 028a/06, 082b/13)
çine-: (118a/08)
döşe-: (061b/07)
ķakı-: (247a/12, 268b/06)
ķurı-: (278a/11, 119a/11, 278a/10)
sıĝa-: (054a/03)
yüri-/ yürü-: (015a/06, 063b/10, 130b/04)
1.1.1.2.5. Ünsüz+Ünlü+Ünsüz+Ünsüz+Ünlü+Ünsüz
ķurtar-: (287b/15, 317b/02)
1.1.1.3. Üç Heceli Basit Füller
talabı-: (281a/10)

1.2. Türemiş Fiiller

1.2.1. İsimden Türemiş Fiiller

İsimden fiil türeten ekler isim kök veya gövdelerinden fiil yapmak için kullanılan eklerdir. Metinde geçen isimden fiil türeten ekleri:

+a-/+e-: Bu ek fazla işlek olmayan bir ektir. Metinde bir kelime dışında tek heceli isim köklerine gelmiştir. Daha çok sonu sızıcı *z, ş, l, v, r* ve patlayıcı *ğ, n, k* ünsüzlerinden sonra gelmiştir. Bu ek Eski Türkçeden beri vardır ve hiç değişmemiştir. Başta çok işlek olan +a-/+e- eki sonradan örnekleri azalmıştır.⁶⁹ Ek, geçişli ve geçişsiz fiiller yapar.

Tablo 5: +a-/+e- ekleri ile kurulan fiiller.

beñze- < beñ(i)z+e-: (191a/15, 253a/15, 282a/09, 296b/12)
beze- < bez+e-: (286a/15)
boşa- < boş+a-: (209a/01)
dile- < dil+e-: (087b/01, 090b/01, 090b/13, 095a/02, 107b/12, 107b/13)
oyna- < oy(u)n+a-: (204a/06)
şıva- < şuv+a-: (286b/15)
uğra- < uğ(u)r+a-: (159b/07, 166b/04)
yarlığa- < yarlıg+a-: (245b/08, 299a/12)
yaşa- < yaş+a-: (006a/03)
yoka- < yok+a-: (284b/06, 320a/12)

+al-/+el-: Bu ek +a/+e isimden fiil yapma ekiyle -l- edilgenlik ekinin birleşmesinden oluşmuş bir ektir. Ek daima geçişsiz fiiller yapar.⁷⁰

⁶⁹ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul, Bayrak Basımevi Yay., 2006, s. 181.

⁷⁰ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi*, 4. bsk., Ankara, TDK Yay., 2014, s.173.

Tablo 6: +al-/+el- ekleri ile kurulan fiiller.

buñal- < buñ+al-: (321b/15)
çoğal- < çok+al-: (262b/13)
gönül- < gön+ül-: (< gön+el-) 086a/15
yücel- < yüce+(e)l-: (299a/08)

+an-/+en-: Bu ek +a-/+e isimden fiil yapma ekiyle -n- dönüşlülük ekinin birleşmesinden oluşmuş bir ektir. İsimlere ve sıfatlara gelerek içedönük geçişli ve geçişsiz fiiller yapmaktadır.⁷¹

Tablo 7: +an/+en ekleri ile kurulan fiiller.

begen- < beg+en-: (256b/13, 257b/01)
inan- < in+an-: (042b/07)

+ar-: Bu ek Eski Türkçedeki er- fiilinin bir süre sonra birleştiği sözlerle kaynaşarak ekleşmesinden oluşmuştur.⁷² Renk isimlerden olma ifadesi taşıyan geçişsiz fiiller yapar.

Tablo 8: +ar- eki ile kurulan fiiller.

ağar- < aq+ar-: (033b/08, 033b/07)
karar- < kara+ar-: (167a/05)
şarar- < şar(ı)ğ+ar-: (081a/07, 081a/11)

+ar-: Bu ek +a- ve -r- eklerinin birleşmesinden oluşmuştur. Geçişli fiiller türetmiştir. Yapma bildiren bir ektir.⁷³

⁷¹ Tahsin Banguoğlu, **Türkçenin Grameri**, 8. bsk., Ankara, TDK Yay., 2007, s. 207.

⁷² Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul, Bayrak Basımevi Yay., 2006, s. 182; Korkmaz, **a.g.e.**, s.174.

⁷³ Zeynep Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi**, 4. bsk., Ankara, TDK Yay., 2014, s.174.

Tablo 9: +ar- eki ile kurulan fiiller.

başar- < baş+ar-: (035a/04)
otar- < ot+ar-: (075a/07)

+da-: Eski Türkçeden beri görülen bu ek +da-/+de-, +ta-/+te- her iki şekilde kullanılmıştır. Daha çok ses taklidi isimlerden fiil yapan bir ektir.⁷⁴

Tablo 10: +da- eki ile kurulan fiiller.

alda- < al+da-: (096b/08)

+ı-: Eski Türkçede işlek olan bu ek +ı-/+i-, +u-/+ü- şeklindeydi.⁷⁵

Tablo 11: +ı- eki ile kurulan fiiller.

ağrı- < ağ(ı)r+ı-: (204b/14, 218b/02)

+ık-/-ük-: Daha çok Eski Türkçede kullanılan bir ektir.

Tablo 12: +ık-/-ük- ekleri ile kurulan fiiller.

acıķ- < aç+ık-: (041a/07, 044b/03)
gözük- < göz+ük-: (196a/09)

+ķır-/+ķür- < +k(ı)-r-: Eski Türkçeden beri var olan bu ek Tahsin Banguoğlu'na göre -ir- isimden fiil yapan ekle -k- birleşmesinden oluşmuştur.⁷⁶

⁷⁴ Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul, Bayrak Basımevi Yay, 2006, s. 182; Zeynep Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi**, 4. bsk., Ankara, TDK Yay., 2014, s.175.

⁷⁵ Zeynep Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi**, 4. bsk., Ankara, TDK Yay., 2014, s. 175.

⁷⁶ Tahsin Banguoğlu, **Türkçenin Grameri**, 8. bsk., Ankara, TDK Yay., 2007, s. 213.

Tablo 13: +kır-/ +kür- ekleri ile kurulan fiiller.

çağır- < çar+kır-: (077a/04, 087a/04, 093b/11)
kığır-/ kağır- < kı+kır-: (035a/13, 051a/11, 064b/09)
tükür- < tuf+kür-: (064b/09, 274b/12)

+la-/ +le-: Eski Türkçeden beri canlı ve çok işlek olan isimden fiil ekidir.

Tablo 14: +la-/ +le- ekleri ile kurulan fiiller.

añla- < añ+la-: (042a/11)
bağışla- < bağış+la-: (123b/07, 222a/10)
bağla- < bağ+la-: (053a/01, 053b/03)
başla- < baş+la-: (093a/06, 093b/01)
beliñle- < beliñ+le-: (274a/08)
besle- < bes(i)+le-: (018a/13)
beşle- < beş+le-: (145b/01)
birle- < bir+le-: (067b/08)
boğazla- < boğaz+la-: (124a/06, 203b/04)
diñle- < diñle-: (115a/08)
esenle- < esen+le-: (226b/14)
esle- < es+le-: (314b/04)
eyle- < ey+le-: (<ed-le-) (084b/15, 086b/06)
gizle- < giz+le-: (040a/13, 256b/15)
horla- < hor+la-: (097a/09)
ışmarla- < ışmar+la-: (082b/11, 174a/06)
ışıla- < ışı-k+la-: (198a/11)
irile- < iri+le-: (312a/08)
işle- < iş+le-: (254b/09)
ķaderle- < ķader+le-: (313b/14)
ķılavuzla- < ķılavuz+la-: (288b/15)

kınala- < kına+la-: (241a/14)
kilitle- < kilit+le-: (019a/02)
konuqla- < konuqla-: (308a/04, 308b/01)
otla- < ot+la-: (270a/02)
öñle- < öñ+le-: (194a/09)
saqla- < saqla-: (030b/12, 085a/11)
sızla- < sız+la-: (109a/02)
söyle- < söy+le-: (145a/01, 226b/13)
tağla- < tağ+la-: (291a/08)
tañla- < tañ+la-: (169b/11)
tazele- < taze+le-: (067a/09)
toğrula- < toğru+la-: (240a/10)
uğurla- < uğur+la-: (042b/10)
ulula- < ulu+la-: (096a/05)
yağmala- < yağma+la-: (323b/12)
yaraqla- < yaraqla-: (120a/01, 332b/06)
yarala- < yara+la-: (158b/05)
yavuzla- < yavuz+la-: (264a/04)
yenile- < yeni+le-: (288b/01)
zeherle- < zeher+le-: (124a/08)

+len-/+lan-: Ek, +la-/le- ile dönüşlülük -n- ekiyle kaynaşmış bir birleşik ek olmuştur.⁷⁷

Tablo 15: +lan-/ +len- ekleri ile kurulan fiiller.

evlen- < ev+len-: (207a/06)
kuullan- < kul+lan-: (306b/05, 306b/07)

⁷⁷ Zeynep Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi**, 4. bsk., Ankara, TDK Yay., 2014, s.178; Tahsin Banguoğlu, **Türkçenin Grameri**, 8. bsk., Ankara, TDK Yay., 2007, s. 218.

silāhlan- < silāh+lan-: (047a/13)

+sa-/ +se-: Eski Türkçeden beri kullanılan ek işlevlik sahası geniş olmayan bir ektir.⁷⁸ Arzu etmek, istemek, anlamını ifade eden fiiller türetir.⁷⁹

Tablo 16: +sa-/ +se- ekleri ile kurulan fiiller.

kerihsen- < kerih+se-n-: (240a/09)

şuşa- < şu+şa-: (311a/07, 322a/03)

+(ü)r-: Eski Türkçeden beri işlek olmayan bir ektir. Olma ifade eden fiiller yapar.⁸⁰

Tablo 17: +(ü)r eki ile kurulan fiiller.

belür- < belgü +r-: (046a/01, 050b/06)

+irge-: Eski Türkçeden beri var olan fakat işlek olmayan bir ektir. Fiile “gibi saymak, gibi davranmak” anlamı katar.⁸¹

Tablo 18: +irge eki ile kurulan fiiller.

esirge- < es+irge-: (222a/09)

1.2.2. Fiilden Türemiş Fiiller

Fiilden fiil türeten ekler, fiil kök ve gövdelerinden fiil türetmek için kullanılan eklerdir. Bu gruptaki eklerden bazıları işlek bazıları ise az işlektir.

⁷⁸ Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul, Bayrak Basımevi Yay, 2006, s. 182.

⁷⁹ Mustafa Özkan, **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**, 2. bsk., İstanbul, Filiz Kitabevi Yay., 2017, s. 133.

⁸⁰ Ergin, **a.g.e.**, s. 183.

⁸¹ Tahsin Banguoğlu, **Türkçenin Grameri**, 8. bsk., Ankara, TDK Yay., 2007, s. 213.

Zeynep Korkmaz, “Bu eklerden bazıları fiile gelerek anlam değişikliği yapar bazıları ise anlam değişikliği yapmayan eklerdir.”⁸² A. N. Kononov, “Fiil kökünde anlam değişikliği yapan eklerde görünüş (aspect/vid) vardır ve bu ekler fiillerde bir devamlılık göstermektedir.”⁸³ şeklinde açıklamışlardır.

-a-: Eski Türkçeden beri Türk dilinin bütün kollarında pek seyrek örnekler vermiş bir ektir. Tahsin Banguoğlu, “Eski Türkçede -ğa/-ge- şeklinde olan ek -ğ/-g- sesin düşmesiyle meydana gelmiştir.”⁸⁴ Zeynep Korkmaz, “ -a/-e- eki fiilden isim türeten -ğ/-g- eki ile isimden fiil türeten +a/+e- eki kaynaşmasından oluşmuştur.”⁸⁵ Necmettin Hacıeminoğlu, “Eski Türkçeden beri kullanılan bu ekin bir pekiştirme eki olduğunu fakat zamanla köke kaynaşıp pekiştirme vazifesini kaybettiği görüşündedir. Sadece fiilden isim yapan -gan/-gen, -anak/-enek eklerinde bu ek vardır ve anlam pekişmesi vardır.”⁸⁶ şeklinde açıklamalar yapmışlardır.

Tablo 19: -a- eki ile kurulan fiiller.

<i>dara- < tar-a- (019a/07)</i>

-ele-: Tahsin Banguoğlu, “Bu ek, kök fiilin ifade ettiği eylemin tekrarlanan kısa hareketlerle yapıldığını göstermektedir.”⁸⁷ Ayrıca, -ele- eki -ekle- fiilden fiil yapma ekinden gelmektedir.⁸⁸ Necmettin Hacıeminoğlu, “Bir birleşik ek olan -ala/-ele-, zarf-fiil -a/-e- ile isimden fiil +la/+le ikinin birleşmesiyle oluşmaktadır.”⁸⁹ şeklinde açıklamalarda bulunmuşlardır.

⁸² Zeynep Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi**, 4. bsk., Ankara, TDK Yay., 2014, s. 180.

⁸³ Andrey Nikolayeviç Kononov, **Türk Dili Grameri**, İstanbul, Multilingual Yay., 2001, s. 209.

⁸⁴ Tahsin Banguoğlu, **Türkçenin Grameri**, 8. bsk., Ankara, TDK Yay., 2007, s. 276.

⁸⁵ Korkmaz, **a.g.e.**, s.182.

⁸⁶ Necmettin Hacıeminoğlu, **Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller**, İstanbul, Bilge Kültür Sanat Yay., 2016, s. 124-125.

⁸⁷ Tahsin Banguoğlu, “Türkçede Tekerrür Fiilleri”, **TDAY Belleten**, Ankara, TTK Basımevi Yay., 1956, s. 111.

⁸⁸ Tahsin Banguoğlu, **Türkçenin Grameri**, 8. bsk., Ankara, TDK Yay., 2007, s. 277.

⁸⁹ Hacıeminoğlu, **a.g.e.**, s. 126.

Tablo 20: -ele- eki ile kurulan fiiller.

depele- < dep-ele- (265a/13)

-y- <-d-: Eski Türkçede -d- şeklinde olan ek Orta Türkçeden başlayarak -y- şekline dönüşmüştür.⁹⁰ Tahsin Banguoğlu'na göre bu ek -id-<-e-id- ekinden gelmiştir. Batı Türkçesinde -id-> -iy- şeklini almıştır.⁹¹

Tablo 21: -y- eki ile kurulan fiiller.

koy- < ko-d-: (181b/09)
toy-/ doy- < to-d-: (025b/07)
gey- < ke-d-: (126a/07)

1.2.3. Fiillerin Çatıları

Çatı kategorisi için verilen tanımlar genel olarak birkaç gruba ayırmak mümkündür. Bazı dilciler özneyle yüklem arasındaki ilişkilerin ifadecisi olarak nitelendirilmişler. Bu görüşünü benimseyen Bilal Yücel, “Yalın, türemiş, çatı eki almış bütün fiiller, nesne alabilen ve almayan olmak üzere ikiye ayrılır bundan dolayı fiilin öznesiyle ilgisi şeklinde görmenin daha isabetli olacağı”⁹² şeklinde, Ahmet Topaloğlu “Öznenin yüklem belirtiği işi yapmasına, bu işin etkisi altına veya bunlar dışında onunla belli biçimlerde ilgili olmasına göre, belirli eklerin kök ve gövdelerine getirilmesiyle oluşturulan türevdir.”⁹³ şeklinde açıklamışlardır.

Bazı dilciler ise çatıyı yüklem hem nesneyle hem de özneyle olan ilişkisi olarak incelemiştir. Bu görüşünü benimseyen Doğan Aksan çatı kavramını,

⁹⁰ Zeynep Korkmaz, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C: I, 2. bsk., Ankara, TDK Yay., 2005, s. 189.

⁹¹ Tahsin Banguoğlu, **Türkçenin Grameri**, 8. bsk., Ankara, TDK Yay., 2007, s. 293.

⁹² Bilal Yücel, “Türkiye Türkçesinde Fiil Çatıları”, **Türk Gramerinin Sorunları II**, Ankara, TDK Yay., 1999, s.157.

⁹³ Ahmet Topaloğlu, **Türkçe Sözlük: Güncel Türkçenin Sözlüğü**, İstanbul, Kapı Yay., 2014, s. 238.

“Eylemin, anlattığı iş, oluş, kılınışın özne ve nesneyle ilişkisini belirleyen bir anlam ve özelliği”⁹⁴ şeklinde tanımlar.

Tahsin Banguoğlu, “Fiil tabanı farklı görünüşler olarak kimse söz içinde fiilin gerçekleşmesinde farklı işleyişler alır: etkiler, etkilenir, olumsuz davranır vb. Başka bir açıdan fiil tabanı farklı görünüşler olarak kimsenin söz içindeki işleyişini belirler. Fiil tabanının fiil çekiminden önce aldığı bu değişik şekillerinden her birine görünüş (aspect) diyoruz. Türkçede fiilin aldığı görünüşler çeşitlidir ve özel eklerle sağlanır.”⁹⁵ şeklinde açıklamaktadır.

Zeynep Korkmaz, “Çatı, fiil kök veya gövdesini, sözlük anlamında herhangi bir değişikliğe uğramadan fiilden fiil yapan belirli bazı eklerle genişleterek cümledeki özne ve nesne ile olan bağlantısında uğradığı durum değişikliği.”⁹⁶ şeklinde açıklamışlardır.

Kemal Eraslan, “Fiillerin çatısı, şekil yapıları ile ilgilidir. Farklı yapıya sahip fiillerde hareket farklı şekilde ortaya konmuş olur. Fiillerin çatıya göre aldıkları bu değişik şekillere, fiil tabanları denilir. Her tabanda hareket farkı bir görünüş (aspect) gösterir.”⁹⁷ şeklinde açıklamıştır.

Çatı eklerini nesne ve özne ilişkisi konusuna değinmeden veya herhangi bir kategori altına sokmadan sadece yapım ekleri olarak inceleyenler A. C. Emre⁹⁸ ve M. Ergin’dir.

1.2.3.1. Ettirgenlik Çatısı

⁹⁴ Doğan Aksan, **Her Yönüyle Dil: Ana Çizgileriyle Dilbilim**, C: 2, 4. bsk., Ankara, TDK Yay., 2007, s. 103.

⁹⁵ Tahsin Banguoğlu, **Türkçenin Grameri**, 8. bsk., Ankara, TDK Yay., 2007, s. 411.

⁹⁶ Zeynep Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi**, 4. bsk., Ankara, TDK Yay., 2014, s. 494.

⁹⁷ Kemal Eraslan, **Eski Uygur Türkçesi Grameri**, Ankara, TDK Yay., 2012, s. 313.

⁹⁸ Ahmet C. Emre, **Yeni Bir Gramer Metodu Hakkında Layiha**, İstanbul, Devlet Matbaası, 1931, s. 415-420.

-ar-/-er-: Eski Türkçeden beri görülen bu ekler oldurma ve yaptırma ifade ederler. Ünsüzle sonuçlanan geçişsiz bazı fiillerden geçişli fiiller yapar.

Tablo 22: -ar-/-er- ile kurulan fiiller.

ağar- < ağ-ar-: (033b/08)
çıkar- < çık-ar-: (047b/03, 124a/04)
gider- < git-er-: (074a/03)
kopar- < kop-ar-: (111a/01, 114a/05)

-der-/-ter-: İşlek olmayan bir ettirgenlik ekidir.

Tablo 23: -der-/-ter- ekleri ile kurulan fiiller.

gönder- < köndger-: (025a/09, 197b/02)
göster- < gözdger-: (036b/08, 178a/10)

-dur-/-dür-, -tur-/-tür-: Eski Türkçede -tur-/-tür- nadiren -dur-/-dür şeklinde olan bu ek Eski Anadolu Türkçesinde -dur-/-dür- nadiren -tur-/-tür- şeklindedir.⁹⁹ Eski Türkçeden beri görülen bu ekler oldurma ve yaptırma ifade ederler. Metnimizde ekin ünsüzü hem d’li hem t’li olarak mevcuttur. Ünlüsü hem düz hem yuvarlaktır.

Tablo 24: -dur-/-dür, -tur-/-tür- ekleri ile kurulan fiiller.

aldur- < al-dur-: (322a/06)
azdur- < az-dur-: (263a/12)
bildür- < bil-dür-: (048b/12)
bindür- < bin-dür-: (086a/07)
getür- < kel-tür-: (039b/05, 041a/13)
götür- < gö-tür-: (049a/11, 082b/09)

⁹⁹ Necmettin Haceminoğlu, **Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller**, İstanbul, Bilge Kültür Sanat Yay., 2016, s. 48; Annemarie Von Gabain, **Eski Türkçenin Grameri**, çev.: Mehmet Akalın, 5. bsk., Ankara, TDK Yay., 2007, s. 60.

koştır- < koş-tır-: (327b/13)
otur-/ otır- < ol-tur-: (030a/04, 035b/05, 047a/03)

-gür-: Eski Türkçede -gur-/gür-; -kur-/kür-¹⁰⁰ şeklindedir. Eski Anadolu Türkçesinde nadiren görülen bu ek Türkçenin sonraki dönemlerde kaybolmuştur.

Tablo 25: -gür- eki ile kurulan fiiller.

dirgür- < tir-gür-: (033a/10, 039b/09)
yügür- < yü-gür-: (039a/01)

-t-: Eski Türkçeden beri kullanılan -t- ettirgenlik eki fiillerden oldurma ve yaptırma ifade eden fiiller yapmaktadır. Ünlü ile biten fiil köklerine doğrudan kullanılmıştır.

Tablo 26: -t- eki ile kurulan fiiller.

ağrıt- < ağrı-t-: (< ağ(ı)r-t-) (296b/01)
aldat- < alda-t-: (258b/03, 329a/07)
incit- < inci-t-: (267a/05)
oğut- < oğu-t-: (025a/02)
öğret- < ögre-t-: (037b/01, 088b/02)
yarat- < yara-t-: (027b/15, 048b/04)

1. -t- eki ünsüz ile biten kelimelere geldiğinde yardımcı ünlü aldığı görülmektedir:

kor kıt- < kork-ı-t-: (019b/06)

¹⁰⁰ Necmettin Hacıeminoğlu, **Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller**, İstanbul, Bilge Kültür Sanat Yay., 2016, s. 40; Annemarie Von Gabain, **Eski Türkçenin Grameri**, çev.: Mehmet Akalın, 5. bsk., Ankara, TDK Yay., 2007, s. 59; Faruk Kadri Timurtaş, **Eski Türkiye Türkçesi: XV. Yüzyıl Gramer-Metin-Sözlük**, 3. bsk., Ankara, Akçağ Yay., 2005, s. 135.

2. -t- eki akıcı *r* ve *l* ünsüzünden sonra yardımcı ünlü almadan eklenmiştir:

ağart- < ağar-t-: (034b/04)
boşalt- < boşal-t-: (231a/02)
dirilt- < diril-t-: (173a/09)
egirt- < egir-t-: (128b/11)

-ur-/-ür-: Eski Türkçede -ur-/ür- şeklinde olan ettirgenlik eki oldurma ve yaptırma ifade etmektedir. Ek, *t*, *ş*, *ç*, *v*, *g*, *y* ile biten kök fiillere getirilmiştir. Ekin ünlüsü Eski Türkçeden beri yuvarlak şeklinde kullanılmıştır.

Tablo 27: -ur-/-ür- ekleri ile kurulan fiiller.

artur- < art-ur-: (172a/14, 172b/03)
bişür- < biş-ür-: (280b/08, 280a/14)
çevür- < çev-ür-: (148b/12)
degür- < deg-ür-: (117a/12, 275a/10)
doğur- < doğ-ur-: (022a/10, 022b/04)
geçür- < geç-ür-: (008a/12, 030a/05)
ķayur- < kay-ur-: (250b/04, 256b/09)

1.2.3.2. Edilgenlik Çatısı

-l-: Eski Türkçeden beri işlek olarak kullanılan bir ektir. Yardımcı ünlüsü, Eski Türkçede ünlü uyumuna bağlanmıştır. Eski Anadolu Türkçesinde ise uyum dışında kalmıştır. Metinde bazı kelimelerde ekin ünlüsü uyum dışında kalmış, bazı kelimelerde ise uyuma girmiştir.

Tablo 28: -l- eki ile kurulan fiiller.

añıl- < añ-ı-l-: (298a/15)

bozul- < boz-u-l-: (130a/07)
sorıl- < sor-ı-l-: (317a/09)
viribil- < virib-i-l-: (096a/12)
yaradıl- < yarad-ı-l-: (088a/15)

-n-: Eski Türkçeden beri işlek olarak kullanılan bir ektir. Ek, kendi kendine yapma veya olma ifade eden fiiller yapmaktadır.

Tablo 29: -n- eki ile kurulan fiiller.

bölün- < böl-ü-n-: (137a/04)
olun-/ olın- < ol-u-n-: (072a/11, 071b/14)

1.2.3.3. Dönüslülük Çatısı

-l-: Eski Türkçede l'nin önündeki yardımcı ünlüler ünlü uyumuna bağlanmıştır. Eski Anadolu Türkçesinde ise ünlüler ünlü uyumunu dışında kalmıştır. Metinde hem ünlü uyumuna giren hem ünlü uyumuna girmeyen şekilleri mevcuttur.

Tablo 30: -l- eki ile kurulan fiiller.

ayrıl-/ ayrıl- < ay(ı)r-ı-l- / ay(ı)r-u-l-: (197a/02)
bükül- < bük-ü-l-: (231a/12)
dikil- < dik-i-l-: (083a/07)
yarıl- < yar-ı-l-: (196b/15)
dağıl- < dağ-ı-l-: (063b/14, 005b/10, 322a/13)
dizil- < diz-i-l-: (327a/02, 313a/12)
kırtıl- < kırt-ı-l-: (014b/06, 63a/08)
şeşil- < şeş-i-l-: (052b/04)
yorıl- < yor-ı-l-: (216b/11, 312a/08)

-n-: Ek, kendi kendine oluşunu veya öznenin o işi kendisi için yaptığını gösteren dönüşlü fiiller türetmektedir.

Tablo 31: -n- eki ile kurulan fiiller.

arın- < ar-ı-n-: (035a/01)
boşan- < boşa-n-: (328b/15)
bulan- < bul-a-n-: (133a/12)
bürün- < bürü-n-: (257a/9)
depren- < depre-n-: (028b/07, 33a/15)
eglen- < egle-n-: (138b/05)
sevin-/ seven-/ seviñ- < sev-i-n-: (320b/10, 209a/09)
söyken- < söyke-n-: (218b/11)
söyün- < söy-ü-n-: (160b/12, 206a/15)
tarlıgan- < tarlıga-n-: (223b/01)
yıgılan- < yıgıla-n-: (< yıgılın-) (185a/05)
yören- < yöre-n-: (212b/09)

- Bazı dönüşlü çatılarda da dönüşlülük ekinin kök ve gövde ile kaynaştığı görülür:

aldan- < alda-n-: (044a/05, 068a/01)
çiftlen- < çiftle-n-: (246b/05)
inan- < in-a-n-: (29a/12, 031b/06)
kaderlen- < kader+le-n-: (316a/14)
kerihsen- < kerihse-n-: (240a/09)
rızıqlan- < rızıq+la-n-: (128b/15)
uyan- < uya-n-: (15a/02, 52b/10)

1.2.3.4. İşteşlik Çatısı

-ş-: Ek, ünlü ile biten fiil köklerine doğrudan, ünsüz ile biten kelimelere -i-/-ı- ve -u- yardımcı sesleri olarak eklenmiştir. Çok işlek olan bu ek asıl görevi fiilin özneye olan bağlantısı açısından ortaklaşa bir iş göstermesidir. Ortaklaşmanın türüne göre metindeki ekin işlevi:

- İki öznenin karşılıklı olarak yaptığını bildiren fiiller türetilir:

Tablo 32: -ş- eki ile kurulan fiiller.

barış- < bar-ı-ş-: (310a/06)
görüş- < gör-i-ş-: (163b/4, 164a/05)
oynaş- < oyna-ş-: (175a/03)
idiş- < it-i-ş-: (083a/13)
söyleş- < söyle-ş-: (23a/11, 117b/03)
tanış- < tan-ı-ş-: (310b/05, 321b/13)

- İki den fazla öznenin karşılıklı olarak yaptığını bildiren fiiller türetir. Metinde “cümle”, “halayık” gibi kelimelerle ifade edilmiştir.

ağlaş- < ağla-ş-: (221a/07, 224b/10)
gülüş- < gül-ü-ş-: (253a/02)
giriş- < gir-i-ş-: (252b/07, 284b/07)
alış- < al-ı-ş-: (117a/02)
üleş- < üle-ş-: (26a/09)

- Hem karşılıklı hem de ortaklaşa iş yapma işlevinde fiiller de türetmiştir.

çağırış-/ çağırış- < çağır-ı-ş-: (057a/15, 284b/15)
şavaş- < şav-a-ş-: (272b/11)

1.3. Birleşik Fiiller

Zeynep Korkmaz, “Bir isim veya isim soylu Türkçe veya yabancı kökenli bir kelime ile *et-*, *edil-*, *ol-*, *olun-*, *eyle-*, *kıl-*, *kılın-*, *yap-* yardımcı fiillerinin birleşmesinden ya da belirli kurallar içinde bir araya gelmiş iki ayrı fiilin anlamca kaynaşmasından oluşmuş birleşik yapıdaki fiil türleridir.”¹⁰¹ şeklinde açıklamıştır.

Birleşik fiil kavramı üzerine çalışan gramerciler, konuyu farklı şekilde ele almışlardır. Jean Deny *et-*, *eyle-*, *kıl-*, *ol-*, *olun-* yardımcı fiilleriyle bir isimden meydana gelen fiillere *mürekkep fiil* adını verir.¹⁰² Fiil ile bir yardımcı fiilli yapıları ise *coplexe (karmaşık) fiil* adı altında inceler.¹⁰³

Muharrem Ergin, birleşik fiilleri ikiye ayırmaktadır. Birinci gruba yabancı kökenli veya Türkçe isimler ya da sıfat-fiiller ile *et-*, *ol-*, *eyle-*, *bulun-*, *yap-* yardımcı fiiller ile oluşmuş şekilleri alır. İkinci gruba da *bil-*, *ver-*, *gel-*, *gör-*, *dur-*, *kal-*, *yaz-*, *koy-* yardımcı fiillerinin ünlü zarf-fiili (nadiren -ıp/-ip zarf-fiili) ekini almış fiil şekilleriyle meydana getirildiği birleşik fiilleri dahil eder.¹⁰⁴

Tahsin Banguoğlu, birleşik fiilleri üçe ayırır. Birinci grup zarf öbeği kalıbında olanlar: *ileri sür-*, *geri kal-* gibi. İkinci gruba çekim öbeği kalıbında olanlar: *yağmur yağ-*, *şafak sök-* gibi. Üçüncü gruba bağlam öbeği kalıbında olanlar: *sayıp dök-*, *yeyip iç-* gibi.¹⁰⁵ Banguoğlu, *ver-*, *bil-*, *dur-*, *kal-*, *gör-*, *gel-*, *yaz-* yarı yardımcı fiilleriyle -e, -i zarf-fiillerinin meydana getirdiği fiilleri de *tasvir fiilleri* adı altında ayrı bir bahis olarak ele almaktadır.¹⁰⁶

Haydar Ediskun, birleşik fiilleri dörde ayırmaktadır. İki veya daha fazla fiilden meydana gelmiş birleşik fiiller, bir ortaç ile *ol-* yardımcı fiilden meydana gelmiş birleşik fiiller; isim kök veya gövdesinden bir kelime ile *et-*, *eyle-*, *kıl-*, *buyur-*

¹⁰¹ Zeynep Korkmaz, *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, 5. bsk., Ankara, TDK Yay., s. 489.

¹⁰² Jean Deny, *Türk Dili Grameri: Osmanlı Lehçesi*, çev.: Ali Ulvi Elöve, İstanbul, Maarif Matbaası Yay., 1941, s. 476-479.

¹⁰³ Deny, *a.g.e.*, s. 465-475.

¹⁰⁴ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul, Bayrak Basımevi Yay., 2006, s. 286-387.

¹⁰⁵ Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, 8. bsk., Ankara, TDK Yay., 2007, s. 310.

¹⁰⁶ *A.e.*, s. 488.

, *ol-* yardımcı fiillerinden biriyle meydana gelen birleşik fiiller; anlamca kaynaşmış birleşik fiiller.¹⁰⁷

Tahir N. Gencan, birleşik fiilleri *kurallı ve anlamca kaynaşmış* olarak iki bölüm altında incelemektedir.¹⁰⁸

Anna von Gabain, şekil bilgisi bölümünde bağlı fiiller başlığı altında modal yardımcı fiiller: *kıl-u u-*, *kör-ü bil-*, *bol-galı u-* gibi örnekleri inceler. Hemen sonra tasfirî fiiller başlığı altında *alta-yu tur-*, *ay-u bil*, *ölüp bar-* gibi örnekleri incelemektedir.¹⁰⁹ Cümle bilgisi bahsinde ise kelime grupları kısmında *kıl-gu er-*, *kıl-muş bol-* gibi örnekleri incelemektedir.¹¹⁰

Faruk K. Timurtaş, birleşik fiilleri dörde ayırmaktadır: *Birleşik sıgaları*, yardımcı fiillerle yapılan birleşik şekiller, *tasvirî fiiller*, *isim*, *sıfat* ve *zarflarla* meydana getirenler.¹¹¹

Ahmet B. Ercilasun, birleşik fiilleri ikiye ayırır: *Bir taraflı isim bir taraflı fiil* ve *iki taraflı fiil* olan birleşik fiiller.¹¹²

Zeynep Korkmaz, birleşik fiilleri taşıdıkları birbirinden farklı yapı, işlev ve anlam özelliklere göre ikiye ayırmaktadır. *Esas anlamını korumuş* ve *esas anlamını kaybederek deyimleşmiş* olan birleşik fiiller.¹¹³

Tezde, birleşik fiillerini *esas anlamı korumuş* ve *esas anlamı kaybederek deyimleşmiş* birleşik fiiller şeklinde incelenmektedir.

¹⁰⁷ Haydar Ediskun, **Türk Dilbilgisi: Sesbilgisi-Biçimbilgisi-Cümlebilgisi**, 12. bs., İstanbul, Remzi Kitabevi Yay., 2010, s. 228.

¹⁰⁸ Tahir N. Gencan, **Dilbilgisi**, Ankara, Tek Ağaç Yay., 2007, s. 358.

¹⁰⁹ Annemarie Von Gabain, **Eski Türkçenin Grameri**, 5. bsk., çev.: Mehmet Akalın, Ankara, TDK Yay., 2007, s. 87-91.

¹¹⁰ **A.e.**, s. 109-110.

¹¹¹ Faruk Kadri Timurtaş, **Makaleler**, haz. Mustafa Özkan, Ankara, TDK Yay., 1997, s. 170.

¹¹² Ahmet B. Ercilasun, **Kutadgu Bilig Grameri: Fiil**, 2. bsk., Ankara, Akçağ Yay., 2014, s. 76.

¹¹³ Zeynep Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi**, 4. bsk., Ankara, TDK Yay., 2014, s. 700.

1.3.1. Esas Anlamını Korumuş Olan Birleşik Fiiller

1.3.1.1. İsim +Yardımcı Fiil Olan Birleşik Fiiller

İsim+Yardımcı fiil başlığı altında bir yabancı kökenli veya Türkçe kökenli isim veya sıfat ile +eyle-, +et-/+it-, +kıl-,+ol- yardımcı fiillerle yapılan birleşik fiiller incelenecektir.

A. Yabancı Kökenli Kelimeler + eyle-:

‘āciz eyle-: Aciz bırakmak.

İy Yūnus! Bize ulu nişān gösterdūñ ve bizi mu‘cizūñle ‘āciz eyledūñ.
(037a/03)

‘afv eyle-: Bağışlamak.

İy Emīr Tañrı ‘ışķına bu beni bu işden ‘afv eylegil, Kūfe şehrinde ulular çok
fūlān ve fūlān ve fūlān. (318b/01)

āh eyle-: İnlemek, sızlamak, feryat etmek.

Yarındaşı çün pādişāh esrük öninden āh eyledi kendü hādımlerine eyitdi kim
bu eri niçün öldürdūñüz? (039b/13)

‘ahd eyle-: Sözleşmek.

Ve ‘Oşmān-ıla ‘ahd eylediler kim şinden girü eger bizden kimsene şikāyet
iderse ma‘zūl olavuz. (266a/07)

‘arz eyle-: Söylemek, sunmak, arz etmek.

Ve Rıdvān baña ‘arz eyledi uçmaķ ni‘metlerini ve anuñ dīvārlarını gördüm.
(174b/08)

āvāre eyle-: Başboş bırakmak.

*Ba'na bey'at itmege dirildüñüz tā beni cān mānend **āvāre eyledüñüz** ve şöñuç
beni düşmenler eline virdüñüz. (327a/03)*

'aziz eyle-: Yüceltmek, değerli saymak.

*Ya 'nī şükür ol Tañrı ki bizi **'aziz eyledi** bizüm ceddümüz Muhammed-ile ve
bizi pāk itdi pāk itmeklik. (329b/06)*

'azl eyle-: İşten çıkarmak, göreve son vermek.

*Eyitdiler: “ ‘Abdullāh bin Serh' i Mısır'dan **'azl eyle.**” (270a/12)*

'azm eyle-: Yönelmek, gitmek.

*Yā Hüseyin işittüm kim Kūfe'ye **'azm eylemişsin** zīnhār anda varmağa kaçd
eylemegil gördüñ 'ammuñ oğlu Müslim'e kim n'eylediler hīç kimsene aña
eylemedi. (314b/05)*

bevl eyle-: İşemek.

*Resül ebī aldı çoçdı Hüseyin dañı anuñ tonına **bevl eyledi.** (316b/03)*

beyāna eyle-: Açıklamak, izah etmek.

*...şöyle kim ayaklarımız yaş olmadı ve ol nā-bīnāyı **beyāna eyledi** ve ol
mübtelāyı dürüst eyledi... (042b/04)*

bey'at eyle-: Uymak, itaat etmek.

*İmdi **bey'at eyleyüñ** bu ikisiden biri benim elüm dutdı, ol Ebū 'Ubeydetü'bni
Cerrāh idi. (238a/10)*

biryān eyle-: Kızartmak, kebab etmek.

*Ve bir oğlaqları vardı, Ebū Eyyüb ol oğlağı boğazladı, **biryān eyledi**, iki arpa
kırşaşıyla ol biryān Resül'üñ öñünde çodı. (101a/06)*

cehd eyle-: Çalışmak, gayret etmek.

*Resül 'aleyhi's-selām teninde birez yiynilik buldı, **cehd eyledi** kim tūru geldi, elin tūtdılar ve 'Āiše hüccresinüñ perdesin götürdi. (224a/09)*

cem' eyle-: Toplamak.

*Hak Ta 'ālā bir ferişte viribidi, ve buyurdı tā ol pāreleri bir yire **cem' eylediler** ve her pāreyi yine yirine kōdı. (063b/01)*

ceng eyle-: Savaşmak.

*Andan Hüseyin yārānları cümle kıldılar handak kōpusından çıkdılar katı **ceng eylediler**, elli kişiler helāk oldu. (325b/15)*

da'vet eyle-: Çağırma, davet etme.

*Yā Resülallahi, baña nişān gerek. Varam, kavmi **da'vet eyleyem**. (198a/05)*

defn eyle-: Gömmek, mezara koymak.

*Velī anı **defn itmekde** hilāf eylediler ki kanda defn eyleyeler. (229b/06)*

derc eyle-: İçine almak, katmak.

*Nekim Hüseyin dir-ise ol nāme içinde **derc eyledi**. (318a/06)*

düşmen eyle-: Duşmanlık etmek.

*...şuña irişdi kim ikisinüñ arasında 'adāvet bırakdı ve Talha-y-ıla dağı ve hem Zübeyr-ile dağı **düşmen eyledi**. (264a/05)*

emir eyle-: Bey yapmak.

*Ve tokuzıncı yılda Ebū Bekr'i kendü yerinde **emir eyledi** ki tā halāyığı haca aldı, gitdi. (240b/10)*

emr eyle-: Buyurmak.

*Dağı Hak Ta 'ālā eydür; ben **emr eyledüm** tā anuñ yerine yetmiş biñ öldürdiler. (273a/10)*

esir eyle-: Esir etmek, esir almak.

*Bu sözi işidicek Zeyneb ağladı eyitdi eger gönliñ bu nesneyle hoş olursa üş hoş oldu-kim erenlerden öldürdüñ 'avratları **esir eyledüñ**. (329b/11)*

feryād eyle-: Yüksek sesle bağlamak, haykırmak.

*Fāṭıma segirdü geldi, **feryād eyledi**. (226a/03)*

fikr eyl(e)-: Düşünmek.

*İy kavm, bir **fikr eyliñ** kim ben kimim ve ne kişiyem Tañrı resüli benüm dedem degül midür? (324a/10)*

ğazā eyle-: Savaşmak.

*...ve evvel kāfirlere **ğazā eyleyin** Ebū Bekr idi... (244b/06)*

giryān eyle-: Ağlatmak.

*...ve oğulları yeṭim eyler ve dostları **giryān eyler**, cigerleri biryān eyler... (227b/15)*

haber eyle-: Bildirmek, haber vermek.

*'Alī öñürdürek eve vardı Fāṭıma 'ya **haber eyledi** kim resül geldi. (281b/01)*

harāb eyle-: Yıkma.

*... çün peygāmbar dünyādan riḥlet kıldı ol yüz biñ er-ile Kūfe 'ye geldi tā Kūfe 'yi **harāb eyleye**. (248a/13)*

haşm eyle-: Düşman etmek.

*İy Hüseyin, saña bir kavm benüm ümmetümden zulm eyleyeler ve seni öldüreler Haḫ Ta 'ālā kıyāmetde beni **haşm eyleye**. (303a/02)*

havāle eyle-: Göndermek.

*Yā Resūlallahi, beşāret olsun saña kim Haḡ Ta‘ālā Kesrī ođını yine Kesrī üzerine **ḡavāle eyledi** tā kim atası Kesrī öldürdi. (137a/11)*

helāk eyle-: Yok etmek, öldürmek.

*... ve senüñle bey‘at eyleyem ol kişiler kim ‘Osmān‘a galebe itdiler cümlesini baña ışmarla tā anları **helāk eyleyem**. (284a/05)*

ḡesāb eyle-: Hesaplamak.

*Eger virmeyince çāre yoksa ol altun kim senüñ fidīñ-çüñ virdüñ anı baña **ḡesāb eyle**. (105b/07)*

ḡilāf eyle-: Tersine davranmak, aksine davranmak; anlaşmazlığa düşmek.

*Velī anı defn itmekde **ḡilāf eylediler** ki ḡanda defn eyleyeler. (229b/06)*

ḡor eyle-: Hakir kılmak, değersiz kılmak.

*Mışırlular ‘Alī-y-ile bey‘at itdiler ‘Alī, rağiya‘llāhu ‘anhu, anlara ḡakıdı ve anları **ḡor eyledi**. (268b/06)*

ḡoř eyle-: Birine iyi ve sevecenlikle davranmak.

*Resūl ‘aleyhi‘s-selām anı Mekke‘den sürdi ol ḡāyife gitdi řoñucu hem resūl anı girü getürdi göñlin **ḡoř eyledi**. (267a/03)*

ḡořnūd eyle-: Memnun etmek.

*Pes anlaruñ řuçlarından geçdiler ve anlara nařīḡat itdi, **ḡořnūd eyledi** ve anları ḡabūl itdi. (266a/02)*

ḡükm eyle-: Hüküm sürmek, hüküm etmek.

*Andan ‘Ömer‘i getürdiler iletdiler ve ḡabīb getürdiler süd virüñ diyü **ḡükm eyledi**. (257a/12)*

ḡürmet eyle-: Saygı göstermek, saymak.

Tañrı-çün okumağ ve müdām sebaqsuz kılmamağ ve ‘ilmi ululamağ ve üstāza hürmet eylemek. (294b/05)

ihtiyār eyle-: Seçmek, tercih etmek.

Ol belāyı ve ‘azābı kendü nefsine ihtiyār eyledi resüle elem geldiğın dilemedi. (243a/08)

ikrām eyle-: Saygı göstermek.

Çün ‘Āiše, rağiya’llāhu ‘anhā, Dımışk’a irişdi, Mu‘āviye anı nüvāht itdi, hoş dutdı ve aña çok ikrām eyledi. (283b/03)

‘imāret eyle-: Onarmak, imar etmek.

Ol ol kişidür, hānmānlar harāb ider ve güristānlar ‘imāret eyler ve ‘avratları tul eyler... (227b/13)

‘itāb eyle-: Azarlamak, paylamak.

‘Osmān tehdīd itdi ve çok ‘itāb eyledi. (266a/04)

i‘tibār eyle-: Önem vermek.

Hüseyin ol nāmeye i‘tibār eylemedi ve Medīne meliki Sa‘d bin ‘Āş’a nāme yazdı... (314b/08)

kaşd eyle-: Davranmak, yönelmek, niyetlenmek.

İndi Şām’dan saña leşker gönderin ki tā senüñle mu‘āvin olalar kimse saña öldürmege kaşd eylemeye. (268a/02)

kısmet eyle-: Pay etmek.

Çün kavme hoş geldi gelmedi anı kim virürdüm girü aldum ve kısmet eyledüm. (267a/13)

la‘net eyle-: Beddua etmek.

Ya 'nī iy Çalabum, **la 'net eylegil** ol kişiye kim 'Osmān'ı öldürdi ve ol kişi anı öldürmege rāzī oldı. (278b/09)

luṭf eyle-: İyilik etmek, yardımda bulunmak.

Eylük eylegil ve anları esergeyeci olḡıl ve anlara **luṭf eyleyici** olḡıl ve evvel senden uçmaḡ kilidin şoralar. (233a/07)

maḡrūr eyle-: Gurura yol açmak.

Ya 'nī aldandı her kimi kim aldaduñuz ve **maḡrūr eyledüñüz** kāşkī biriñizden kurtulaydum ola kim resūl şöḡbeti naşīb ola. (258b/03)

maḡrūm eyle-: Mahrum bırakmak.

... ve Haḡ Ta 'ālā bizi iñen bāḡ ni 'metinden **maḡrūm eyledi**. (055a/04)

ma 'lūm eyle-: Bildirmek.

Çün 'Alī'nüñ elçisi geldi ne-kim dediyse Mu 'āviye aña **ma 'lūm eyledi**. (284a/07)

ma 'zūl eyle-: Görevden almak.

... ol kadar māl ve ni 'met divşürdi kim kıyāsı yok ve 'Amr bin 'Aş kim Başra'ya beg-idi **ma 'zūl eyledi** ... (262a/14)

meşḡ eyle-: Çirkinleştirmek.

Pes Haḡ Ta 'ālā ol kavmüñ şüretin maymūn şüretine ve toñuz şüretine **meşḡ eyledi**. (034a/06)

meşveret eyle-: Danışmak.

Ve Ebū Bekr **meşveret eyledi** yārānlar-ıla kim bir kişi ḡalīfelīḡıla geçüñ. (241b/01)

muḡābā eyle-: Korkutmak, çekinmek.

Ol ḡula eyitdi; ur iy Eflaḡ, aña hīç **muḡābā eyleme**. (250b/10)

musallaḡ eyle-: Musallat etmek.

*Eyitdi 'Osmān eyü kişidür velikin hışımlarını iñen sever ḡorḡaram kim kendü kavmine ḡalāyık üstine **musallaḡ eyleye**. (256a/15)*

naşihat eyle-: Öḡüt vermek.

*Tañrı'dan ḡorḡuñ ve bu islām diri-y-iken taḡımañ ve birbirine biraḡup ḡarçaşdurmañ ve anuñ gibi işe şürü' itmek ve dileñüzi ḡaybetden saklañ ḡalāyıkā ḡoş **naşihat eyledi**. (265a/04)*

nehy eyle-: Yasak etmek, yasaklamak, engellemek.

*Çün yārānları ölmüş gördi anları öldürene la'net itdi dīnden ötürü bu āyet anda geldi ve anı **nehy eyledi** la'netden. (307a/05)*

nevḡa eyle-: Sesli ağlamak.

*Bu muşibetde zārī ve **nevḡa eylemeñ**. (229a/12)*

raḡmet eyle-: Merhamet etmek.

*...tā Tañrı Ta'ālā'ya niyāzumu ve bī-ḡāralıḡumu göre ve baña **raḡmet eyleye**. (257b/12)*

redd eyle-: Reddetmek.

*Dilerem kim ḡaḡ Ta'ālā kendü kereminden ḡabül ide, sen daḡı bunu **redd eyleme** ḡabül it mescidüñ ḡidmetine. (017a/15)*

revān eyle-: Akıcı hāle getirmek.

*ḡaḡ Ta'ālā ol taşdan anuñ-içün bir ḡoş çeşme **revān eyledi** tā toyinca şu içdi. (052a/02)*

şabr eyle-: Katlanmak, sabretmek.

*Ol şeytān fi'lidür, **şabr eyle** bu gice, didiler. (233b/13)*

selām eyle-: Selām söylemek, selām götürmek.

*Cebrā'ıl gitti, tiz girü geldi, eyitdi: "Tañruñ saña **selām eyledi.**" (227a/11)*

şulh eyle-: Barışmak, anlaşmak.

*Ve ol bī-hüş oldı düşdi ve 'aqlı geldi gördi kim Kūfe kavmi anı hor ve haķır iderler ve buyruđı hīç dutmazlar, zarūretten Mu'āviye-y-ile **şulh eyledi,** eyitdi... (301a/13)*

şāzumān eyle-: Memnun etmek, sevindirmek.

*... ve 'avratları tūl eyler ve oğulları yetīm eyler ve dostları giryān eyler, cigerleri biryān eyler ve düşmenleri **şāzumān eyler.** (228a/01)*

şikāyet eyle-: Şikāyet etmek.

*Şinden gerü komağıl kim seniñ 'ummālūñden halāyık **şikāyet eyleyeler** ki tā halk cümle seniñle düşmen olmayalar. (266b/05)*

taħammül eyle-: Dayanmak, katlanmak.

*...ve ol şabr eyledi ve hīç iñlemedi ve çağırmadı nefsin dutdı ol belāya **taħammül eyledi.** (243a/04)*

taķşir eyle-: Kusur etmek.

*Çünkü ben Tañrı emrini koyam siz dağı baña muñ' olmayasız ve kāfirlere ğazā ve cihād itmege **taķşir eylemeñ** kim Haķ Ta'ālā anları hor ve maķhūr idüp-durur. (239a/07)*

taḡama' eyle-: Arzu ve ümit etmek.

*Velikin kendü cānına kōrkardı ve māla vilāyete **taḡama' eyledi** muħālefet idemedi. (321b/11)*

tamām eyle-: Tamamlamak.

*Bilesin kim ben işi **tamām eyledüm.** (249b/05)*

terk eyle-: Vazgeçmek, bırakmak.

*Ya 'nī naşibi yoqdur müslümānlıqda anuñ kim namāzı **terk eyleye** ... (257b/04)*

tövbe eyle-: Tövbe etmek, pişman olmak.

*Eger bundan öñdin haţā oldı-y-ısa şinden girü olmayayın dağı bundan **tövbe eyleyem**... (264b/09)*

va' de eyle-: Vadetmek, söz vermek.

*Ya 'nī yaqındı nice **va' de eylemek** güçden anuñ-içün kim buyruq ulu Tañrı 'dandır. (319b/11)*

vaşiyet eyle-: Vasiyet etmek.

*Cebrā'ıl baña **vaşiyet eyledi** ve eyitdi: "İy Muħammed, eger yolda āvāz işidürseñ cevāb virme. (154b/04)*

vefā eyle-: Sözü yerine getirmek, ahdinde durmak, sadakat göstermek.

*Bu vilāyet anuñ haqqıdur ki Tañrı resūlinüñ oğlıdur, anuñ vilāyetini bu zālimgere kim -la'anehümü'llāhu- yardum idüñ virmek ve anuñ-ıla kavle **vefā eyliñ** ki iki yüz nāme aña viribidüñüz. (319a/11)*

yetim eyle-: Yalnız etmek, yalnız bırakılmak.

*... ve 'avratları tul eyler ve oğulları **yetim eyler** ... (227b/14)*

zā' il eyle-: Yok etmek.

*Haq Ta 'ālā kendü kereminden ol 'illeti andan **zā' il eyledi**. (040b/14)*

zāhir eyle-: Ortaya çıkarmak, meydana getirmek.

*Ve islām **zāhir eylemek** 'Ömer'e naşibi oldı. (295a/02)*

zahmet eyle-: Sıkıntı vermek.

*Anlar dāyim benüm yavuzluğum söylerler ve dağı vilāyeti ve ra'ıyyeti benüm üstüme qarcaşdurdılar ben dağı zarüretten anlara **zahmet eyledüm**. (267a/08)*

zebūn eyle-: Mağlup etmek.

... bu kavm beni **zebūn eyledi** ve baña hürmet itmezler bu işi saña teslīm itdüm ... (301a/13)

zıkr eyle-: Zikretmek, anmak.

Yā Mu ‘āz, Tañrı ‘yı **zıkr eylegil**. (232b/05)

zinā eyle-: Zina etmek.

... kim bir kişi **zinā eyleye** ben hoz kâfirlukda dañı zinā itmedüm. (271b/04)

zulm eyle-: Zulmetmek, kötülük yapmak.

Şundan şoñra kim aña **zulm eylediler** anlardır kim yoñdur anlaruñ üstine bir yük melāmet-ile. (267a/10)

B. Türkçe Kökenli Kelimeler + eyle-:

bay eyle-: Zengin etmek.

Pes yol gösterdi saña ve seni derviş buldı, **bay eyledi**. (086b/06)

beg eyle-: Bey payesi vermek.

Şöyle kim Ebū Mūsā el-Şa ‘rī Başra ‘ya beg-idi ma ‘zül itdi ve kendünüñ tayısı ‘Abdullāh bin ‘Āmir ‘i anda **beg eyledi**. (262a/10)

kengel eyle-: Alay etmek, şaka etmek.

Eyitdi: “‘Alī eyü kişidür velikin ħalāyık-ıla **kengel çok eyler** anuñ gibi lañife itmek kişinüñ heybetini giderür.” (256b/02)

diri eyle-: Yaşatmak, canlandırmak.

Pādişāh eyitdi: “Circis ölmüş şığırı **diri eyledi**, sen-dañı it,” didi. (064a/11)

düğün eyle-: Düğün yapmak.

*Pes Benī İsrā'īl ulularından bir er anı 'avratlığa diledi çün **düğün eylediler.***
(040a/09)

dürüst eyle-: Düzeltmek, iyileştirmek.

'Avrat şād oldı kendüye eyitdi kim 'İsā gözsüzi gözlü eyler ve mübtelāyı
***dürüst eyler** ve ādemden p̄sligi ve ebraşlığı zā'il ider. (040a/15)*

eksik eyle-: Azaltmak.

*Andan şoñra eyitdi: "İy yārānlar, selāmu **eksik eylemeñ** kıyāmete degin ve*
benüm üstüme selāmumu degürüñ ve bilesin kim sizüñ sevgüñüz baña oldur
kim ... (225a/03)

geñez eyle-: Kolaylaştırmak.

*Ya 'nī Hudā'ya cān virmeñi babam üstine sen **geñez eylegil.*** (226b/06)

gölge eyle-: Gölge etmek.

*Çün Muḥammed anlaruñla oturdı, ol bulut anlaruñ üzerinde durdı, **gölge***
eyledi. (084b/15)

şag eyle-: İyileştirmek.

Hak Ta 'ālā kudretinden anuñ oğlını işidür ve görür ve söyler eyledi ve ellerin
şag eyledi. (066b/07)

şavaş eyle-: Mücadele etmek, savaşmak.

*Rāfizī eyitdi; 'Aīşe 'Alī-y-ile **şavaş eyledi** andan yarın uçmağa mı giriser?*
(246b/01)

şovuğ eyle-: Soğutmak.

*Hak Ta 'ālā ol ḥavz aña **şovuğ eyledi**, şöyle-kim hīç zahmet ol od ıssından*
anuñ tenine irişimedi ... (062a/14)

şuç eyle-: Suç işlemek.

Ne **şuç eyledüm** ki beni öldürmeğe kaçd idersiz müşrik mi oldum veyā kanlu mı oldum ve Resūl dimedim mi? (324a/13)

şart eyle-: Şart koşmak.

Pes 'Oşmān, 'Alī'ye ve Ṭalḥa ve Zübeyr'e eyitdi; ben 'ummālle and virdüm kelle **şart eyledüm** kim eger ayruḡ daḡı kimse anlardan şikāyete gelürse anları ma'zūl eyleyem. (266b/09)

var eyle-: Yaratmak.

Benüm Tañru'm cihān ve cihāniyān perverāndur ve dükeli ḡalka rızqın viren oldur kim bizi yoḡdan **var eyledi** yine öldüriser yine diriñür-iser ... (038b/10)

yalan eyle-: Uydurmak, düzmek.

Ya 'nī şükür ol Tañrı'ya kim sizi ḡor eyledi ve sizi rüsvāyı eyledi ve sizüñ sözlerüñüzi **yalan eyledi**. (329b/04)

yardım eyle-: Yardım etmek.

Eyitdi: "Terāzū vaḡtinde ol arada kim ümmetümüñ 'amellerin dartaḡlar ve ben anlara **yardım eyleyem**." (226b/08)

yigit eyle-: Gençleştirmek.

Ammā eyitdi pīrlik ve za 'ıflık ḡālinde oḡul vire ya beni **yigit eyleye**. (008a/14)

- Türkçe veya yabancı bazı kelimelere fiilden isim, ya da isimden isim yapan ekleri getirilerek oluşan birleşik fiilleri.

doğur-ıcı eyle-: Doğurgan yapmak.

Eyitdi: "İcābet itdük aña virdük Yaḡyā gibi oḡul ve 'avratını şalāḡa getürdük ya 'nī kim **doğurıcı eyledük**." (009a/07)

yalın-caḡ eyle-: Çıplak etmek.

*Birisine eyitdi var anı **yalıncaq eyle** gör erlik haddına irişmişdür güzârlık haddına irişmişdür. (330a/10)*

cömerd-lık eyle-: Bol bol harcamak, cömertlik etmek.

*Fazıl eyitdi; iy gülām, ol ‘Arabī kendü tākātınca bize **cömerdlik eyledi**, biz dañ aña nisbet ‘ivaz itmek gerek. (308b/05)*

er-lük eyle - : İnsaniyette bulunmak, iyilik yapmak.

*Utanmaz mısın bir muhteşem kişi seni bizüm köyümüzde mihmān idindi ve anuñ evinde tuz etmek yidiñ ve saña çok ikrām ve **erlük eyledi** ... (036a/14)*

ey-lük eyle-: İyilik yapmak.

***Eylük eylegil** ve anları esergeyeci olğıl ve anlara luğf eyleyici olğıl ve evvel senden uçmaq kilidin şoralar. (233a/06)*

halife-lık eyle-: İslami hükümlere göre başkanlık yapmak.

*Ve dirler kim Ebū Bekr-i Şiddīk, rađiya ‘llāhu ‘anhu, iki buçuk yıl **halīfelik eyledi**. (247b/06)*

qarañu-luq eyle-: Karartmak.

*Yā Mu ‘āz ol senüñ dostuñ, fañruñ fevt oldı ve ol iki ‘ālemüñ nūrı toprak içine girdi ve bize cihānı **qarañuluq eyledi** ... (235b/04)*

zārı-lık eyle-: Ağlamak, inlemek.

*‘Alī eyitdi Şavāyihum tetbe ‘uhā nevā ‘icün, ya ‘nī bu āvāzlardur kim **zāruluk eyleyici** maqşūd bu sözden oldı ... (287b/08)*

göz-lü eyle-: Görmeği sağlamak.

*‘Avrat şād oldı kendüye eyitdi kim ‘İsā gözsüzi **gözlü eyler** ve mübtelāyı düürüst eyler ve ādemden pīsligi ve ebraşğı zā ‘il ider. (040a/15)*

- Tekrarlarla yapılan birleşik fiilleri:

delük delük eyle-: Delik delik yapmak.

*Pes buyurdi kim üstinden tonların çıkardılar ve elin ayağın muhkem bağladılar ve tenini demür taraqla **delük delük eylediler** ... (068a/04)*

pāre pāre eyle-: Parçalamak.

*Er çün uykudan uyandı, kuvvet itdi, ol ipi çekdi, **pāre pāre eyledi**. (052b/03)*

C. Yabancı kökenli kelimeler + it-/+et-:

beter et-: Daha kötü duruma getirmek.

*Anlar eyitdiler; pes hey yiter söyle siz 'Osmān'a bundan **beter etdüñüz** ol kuyudan ki ol şatun almış-ıdı andan aña bir içüm şu virmedüñüz. (323b/10)*

icrā et-: Yapmak, yürütmek, uygulamak.

*... ve şer'ini **icrā edene** la'net itmiş ola. (306a/13)*

taşdıķ et-: Doğrulamak, tasdik etmek.

*Şöyle kim nübüvveti **taşdıķ etmek** Ebū Bekir naşibi oldı. (295a/02)*

tövbe et-: Tövbe etmek, pişman olmak.

*... benüm suçum eydüñ eger haṭā itdümse **tövbe edeyin** bu cengi benümle niçün idersiz kāfirler-ile itmezsiz. (272b/12)*

zinā et-: Zina yapmak, zina etmek.

*Evvel oldur kim ya **zinā ede** yāḥūz mürtedd ola ne'üzü bi'llāh dīnden döne. (276a/03)*

'adāvet it-: Düşmanlık göstermek, düşmanlık etmek.

*... Hüseyin'üñ bu sözi anlara hoş gele tā kurtıla kim anuñla **'adāvet idüp** ve muḥārebe kılmaķ aña karşı kılıç çekmek ve muḥārebe kılmaķ aña karşı kılıç çekmek düşvār işdür. (320b/11)*

‘ādet it-: Alışkanlık edinmek.

*... ve anlaruñ tenlerini oda yakmaq gerek bir uğrı-kim uğurluğı ‘ādet itmiş
ola anuñ cānı çıksun. (299b/12)*

āferīn it-: Beğenmek, alkışlamak.

*Pes arslan ve geyik ekinden hoşnūd yine dutdılar ve aña āferīn itdiler.
(201b/13)*

‘afv it-: Bağışlamak, affetmek.

*Şimdi sizüñ катуñuza geldüm dilerseñiz beni öldürüñ, dilerseñüz ‘ukūbet
idüñ, dilerseñiz ‘afv idüñ. (072b/12)*

āgāh it-: Haberdar etmek, haberli kılmak.

*Pes Hāk Ta‘ālā aña āgāh itdi kim işbu pīrlık hālinde oğlan viriserem.
(008a/15)*

āgāz it-: Başlamak.

Pes ol ba‘zı kavm ol büte secde itmege āgāz itdiler. (071a/14)

agrāz it-: Düşmanlık etmek.

*Çün haber itdi ol sözi kim Hāfşa‘ya muṭṭali‘ olmuşdı ve buları Tañrı resüle
anuñla gösterdi ba‘ziya ve agrāz itdi ba‘zıdan çün haber virdi. (136a/02)*

āh it-: Feryat etmek.

*‘Abdullāh bin ‘Abbās eydür; ‘Ömer ol demde bir şovuk nefes ürdi, āh itdi.
(256a/07)*

‘ahd it-: Söz vermek.

*... ve bize haber idesin tā biz aña varalum ve anuñla ‘ahd idelüm kim
şimdden girü bizden kimse öldürmeye helāk itmeye. (052a/15)*

‘alāmet it-: İşaret göstermek.

Pes böyle didi 'Alī, raḍīya'llāhu 'anhu, ki Ebū Bekr'üñ ḥalīfelıgına Resül, 'aleyhi's-selām, 'alāmet idüp-durur ve gösterüp-durur ki ḥalīfe benden soñra Ebū Bekr olısdur. (240b/02)

'amel it-: İşlemek, yapmak.

Resül ('a. m.) Ebū Bekr'e eyle 'amel itdi ve anlaruñ her birini kırk vakte altına qarār itdiler. (105a/15)

āmīn it-: Amin demek.

Pes 'İsā du 'ā itdi, ol kavm āmīn itdiler ve gözlerin göge dutmuşlar-ıdı. (045a/06)

ārām it-: Durmak, sükûna ermek.

İy Zekerıyyā! Benden oğlan diledüñ kim ol velī ola velī olan benden ayru ārām itmez, ağladuğı ol sebedendür ... (009b/04)

ārāste it-: Tertip etmek, süslemek.

Şöyle kim otuz arış ol bütüñ yüceligi-y-ıdı ve yidi arış ini-y-di ve dürlü dürlü gevher birle anı ārāste itmişdi ve iki kıymeti güher anuñ iki gözine oturtmış-ıdı ... (069a/11)

'arż it-: Anlatmak, arz etmek.

'İsā anlara imān 'arż itti, dükeli aña imān getürdiler. (034b/08)

'arża it-: Sunmak, önüne koymak.

Durı gelüñ her biriñüz bir şehre 'azm idüñ ve ol şehreler kavmine imān 'arża idüñ. (035a/03)

ārzü it-: İstemek, arzu etmek.

Ḥikmet bunda ol-ıdı kim Yūsuf oğlanlıkda oynamak ārzü itdi atasından destür diledi eyitdi ... (010a/14)

āsān it-: Kolaylaştırmak.

*Eyitdi: “İy Circis, du‘ā it ve Haḫ Ta‘ālā’dan dile tā bu mel‘ūnuñ ‘azābını benüm tenüme **āsān ide.**” (068a/07)*

āşikār it-: Belli etmek.

*Çün peygambar (‘a. m.) da‘vet **āşikār itdi**, kâfirlerde dirîğ i[t]mege başladılar. (093a/15)*

‘aḫā it-: Bağışlamak.

*Böyle eydür Vehb kim Haḫ Ta‘ālā Zekerıyyā’nuñ du‘āsın icābet itdi ve aña bir oğul **‘aḫā itdi.** (009a/10)*

āvāre it-: Başıboş bırakmak.

*Böyle eydür Enes, raḫıya’llāhu ‘anhu, kim Benī Naḫīr beşinci yıl hicretten Benī Naḫīr’e öldürmezden ilerü kendü ḫānumānından **āvāre itmiş-idi.** (127a/07)*

‘ayb it-: Ayıplamak.

*Ya’nī anlar kim **‘ayb iderler** ve ta‘na ururlar rağbet idicilere teḫavvu‘ yolundan mü‘minler şadaḫa virmekde ve anlara kim bilmezler. (142b/08)*

‘azāb it-: Eziyet etmek, sıkıntı ve ızdırap vermek.

*Pes anlardan sizlerüñ cümlesinden ben **‘azāb idem** aña dünyāda kim itmemiş olam hīç kimseye cihāniyāndan. (045a/04)*

āzād it-: Serbest bırakmak.

*İy benüm ḫuzāvend’üm! Nezr itdüm saña anı kim benüm ḫarnum içindedür, **āzād itmiş** benden ḫabül it kim sensin işidici ve bilici. (016b/03)*

‘azīm it-: Büyütmek.

... ve Tañrı hışm anuñ üzerinedür ve la'net dahı bile ve va'de eyitdi aña
'azāb-ı 'azīm ide. (160a/02)

'aziz it-: Yüceltmek.

... dilersin ve 'aziz idersin anı-kim dilersin ve zelil idersin anı-kim dilersin
sendendür. (112a/13)

'azm it-: Yönelmek, gitmek.

Çün az rüzigār geçdi Zekerıyyā Meryem'e eyitdi, ben seni ve oğluñı bu
pādişāhdan kırtaram, řavāb andadur kim bu Beytü'l-Mukaddis'den bir
vilāyete dahı 'azm idesin. (024b/15)

baħř it-: İhsanda bulunmak, dağıtmak.

Pes yārenler ğanīmetleri aldılar, Haķ Ta'ālā peygāmbara vahı viribidi kim
ğanīmet yārenler arasında baħř it, diyü. (104b/14)

baħřiř it-: İhsanda bulunmak.

... ve Tebük ğazāsında niçe biñ altun baħřiř itdüm. (272b/09)

bāñıl it-: Yok etmek.

Andan ilerü kim bizüm dīnümüzi bāñıl ide ve bize ğālib ola ve her kim anı
öldüre ben ol kimseye yüz deve ve yüz miřķāl müşg ve yüz miřķāl altun ve yüz
miřķāl ğümüş virürem. (093a/09)

bed it-: Yanlış yapmak.

Nitekim Muřtafā'ya Ebü Cehil'den ve 'Utbe'den ve şeybe'den irişdi ve ol
belāya şabr itdi ve anlara du'āyı bed itmedi dāyim ümmetinüñ yarlığanmağın
istedi. (153a/12)

bedel it-: Bir şeyi, başka bir şeyin yerine geçirmek.

*Ya'nī mümkün ola kim Hāḡ Ta'ālā **bedel ide**, andan yegrek kim biz Tañrımızla rūgerdānlıḡ itdügümüze böyle olur 'azāb bu cihānda ammā ol cihān 'azābı 'azīmraḡdur eger bilürseñ. (055b/02)*

behre it-: Nasip etmek.

*Huzāvendā senüñ ḡaḡḡı-çun kim birsin ve bī-hem-tāsın ve peyḡambarlaruñ ve feriştelereñ ḡaḡḡı-çün kim bu ḡavme ḡıyāmet güninde benüm şefā'atümden **behre idesin**. (184b/04)*

ber-dār it-: Asmak.

*Ya'nī ve yalan söylerler, öldürmediler anı ve **berdār itmediler**. (047b/09)*

beterin it-: Daha kötü duruma getirmek.

*İy pādışāh-ı büzürgvār, ḡam yime kim biz anlara daḡı **beterin idelüm** kim anlar bizüm putlarumuza itdiler. (074b/14)*

beyān it-: Açıklamak, izah etmek.

*Ve Hāḡ Ta'ālā Kelām-ı mecīd'de **beyān itmişdür** ... (060b/05)*

bey'at it-: Tabi olmak.

*Semüre bin Hāzab resül ḡatına geldi tā kim **bey'at ide**, ḡavluhū Ta'ālā ... (116a/02)*

biryān it-: Yakmak, kebab etmek.

*'Avrat ol oḡlaḡı zeheredi ve anı **biryān itdi**, resül öñine getürdi. (124a/08)*

buhūr it-: Buharlaştırmak.

*Ve Muḡammed Hānefiyye şu koydı ve peyḡambar ḡazretinden kim gökçek rāyihālu buḡūrılar kim artup ḡalıp-dururdı anı **buhūr itdiler**. (289b/08)*

bühtān it-: İftira etmek.

*Zeyneb eyitdi; benümle anuñ arasında söz geçmişdür ammā dükeli-y-ile revā olmaya kim ben aña **bühtān idem** giceden tā bu haddine dek. (149b/02)*

cefā it-: Eziyet çekmek.

*Anlar Bū Süfyān'ı döñdiler **cefā itdiler** ve eyitdiler biz seni resālete viribidük, sen müslimān olduñ ve anuñla yār olduñ. (132a/01)*

cehd it-: Çalışmak, gayret etmek.

*Pes nāgāh uyğudan uyandı, durı geldi, yüzün beyābāna dutdı, gitdi, atası anası her çend kim **cehd itdiler** anı yığmadılar ve eydürler ... (015a/03)*

celvet it-: Ortaya çıkmak, aşikār olmak.

*Nidā geldi kim; iy Muhammed on sekiz biñ 'ālemde dükeli halk anı ider kim ben dilerüm ve ben anı iderem kim sen dilersin ve saña bu kendü kitābum içinde **celvet itdüm**. (173a/15)*

cem' it-: Toplamak.

*Benī İsrā'ıl'i **cem' itdi** ve anlara eyitdi, bu 'avrat kimüñ 'avratıdır sözlerden kim karnında oğlanı söyler çün pādişāh bu sözi söyledi. (022a/13)*

ceng it-: Savaşmak.

*Her çend kim naşīhat itdi kim **ceng itmeñüz** diyü, 'İsā sözün kabül itmediler tā kim Tañrı 'azābına giriftār oldılar. (046b/08)*

cerh it-: Birisi tarafından yaralanmak.

*Dükelin saña virem tā sinüñ ilüñ geñ ola ve dükelin kendü maşlahatuña **cerh idesin**. (106b/02)*

cevelān it-: Dolaşmak.

*Pes Maħmūd berāber girdi ceng-içün **cevelān itdiler** kazārā anlaruñ arasında bir dirāht vardı her biri atlaruñ ol dirāht penāh dutdılar. (122a/11)*

cezā it-: Cezaya uğratmak.

*Pes Zeyd, evine vardı, Zeyneb'e eyitdi: "Tañrı saña hayr **cezā ide**. (209a/06)*

cihād it-: Savaşmak.

*Ve çünkü ben Tañrı emrini koyam siz dañı baña muñı' olmayasız ve kâfirlere gazā ve **cihād itmege** taqşır eylemeñ kim ... (239a/07)*

cüdā it-: Ayırmak, uzaklaştırmak.

*Anlar eyitdiler: "Nicesi **cüdā idelüm?**" (072a/05)*

da'vet it-: Çağırma, davet etme.

*Anları baña **da'vet it** ve anlara eyit tā 'ibādet ve tā'at itsünler baña; ve dāyim beni yād it, unitma, her kim unida ben dañı anı unıduram. (005a/03)*

da'vī it-: İddia etmek.

*Sen Tañrı münezzehsin olmaya baña kim eydem anı kim anlar **da'vī itdiler** 'İsā haqqına. (059a/01)*

def' it-: Savmak, bertaraf etmek.

*Gerekdür kim anı ve oğlı 'İsā'yı bundan Mışır vilāyetine iledesin, tā Hakk Ta'ālā bu pādişāhdan ya'nī pādişāhuñ şerrini bundan **def' ide**, inen zālim ve yavuz işlüdür. (025a/06)*

dāfi' it-: İtmek.

*'Alī ol kapıyı bırağdı **dāfi' ider** resülüñ kuli biñ idi er-ile dañı çıkdum ve çok cehd itdük kim ol kapıyı bu yañadan ol yaña döndürevüz. (123a/06)*

defn it-: Gömmek, mezara koymak.

*Pes meyyiti **defn itdiler**. (040a/01)*

delālet it-: İşaret etmek, göstermek.

*Kim ben eyitdüm; seniñ kelāmuñ hoşlıgından ve şirīnliginden baña **delālet itdi** kim sen benim Huzāvendümsin. (171b/14)*

dirīg it-: Esirgemek.

*Şöyle kim birkaç müslimānlar nice dilerse tururlarsa ol dañı dursun niçün anı öldürmege kaçd idersin ve şuyı dañı andan ve kavminden **dirīg idersiz it-** ile kurd şu bulur ... (323b/07)*

efsūs it-: Eyvah etmek.

*Veger Mūsā için Fir'avn'ı helāk itdi, Muḥammed-içün **efsūs idenleri helāk itdi**. kavluhū Ta'ālā ... (198b/09)*

emīr it-: Kumandan yapmak.

*Andan Üsāme'yi İslām leşkerine **emīr itdi**, gazāya viribidi. (217b/08)*

emr it-: Buyurmak.

*Ol pādīşāh **emr itmişdi** ḥādimplere kim; her kişi kim bu ev kapusından geçe ve büte baķa ve ol büte secde itmege, ol kişi bu oda biraķuñ. (069a/14)*

endişe it-: Kaygılanmak, endişelenmek.

*Gice Zekerıyyā **endişe itdi** kim kaleminde ne yaza, seḥer vaķtinde düş gördi kim aña eyitdiler; kalemüñe yaz kim “Bi-smi'l-lāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm.” (018a/06)*

erzānī it-: Uygun bulmak, layık etmek.

*Eger bu oğlan kim Haķ Ta'ālā baña **erzānī itdi**, eger benden dünyā mīrās alacağ-ısa ol baña ḥācet degül ve eger āḥiret mīrās alacağ-ısa ulu millet ola Haķ Ta'ālā'nuñ benim üzerüme. (007b/10)*

esīr it-: Kul, köle yapmak.

*Pes Taytūs ol kāfirlerden çok halk öldürdi mällarını ve ni'metlerini tārāc itdiler, 'avratların ve oğlanların **esīr itdiler.** (058a/12)*

ezber it-: Ezberleyerek akılda tutmak.

*... ve yedi yaşında-y-ıdı kim dükeli Teverūt'i **ezber itmiş-idi.** (010a/08)*

faḥr it-: Övünmek.

*İy Tañrı resūli dilerem kim āḥiretde daḥı merkebūñ hem ben olam tā kalan burāqlar üzerine ben **faḥr idem.** (154b/02)*

farīza it-: Farz etmek.

*İy Muḥammed, **farīza itdüm** saña ve senüñ ümmetüñe gicede gündüzde elli rek'at namāz ve yılda altı ay rüze, **qabül itdüñ mi?** (173a/02)*

farz it-: Varsaymak.

*Anı kim anlara **farz itdüñ**, benüm fermānum dutmayalar. (183a/02)*

fātin it-: Zihni açmak.

*Eyitdi; size andan hīç mazarrat yok eger var-ısa eydüñ tā anı girü süreyin gitsün ve daḥı dirsiz kim a'mārı incidürsin her ki bir kişi incide anuñ girü saña **fātin ide** kim tā zulm olmaya. (267a/06)*

fāyide it-: İşe yaramak, iyi gelmek.

*Ol tā'at, 'ibādet aña **fāyide itmedi**, ben daḥı 'āqıbetden **qorqaram.** (011a/03)*

fehm it-: Anlamak, idrak etmek.

*Biz nice başaralum risāleti kim biz ol şehreler halkıñuñ dilin bilmezüz, biz süryānī ve 'ibrānī bilürüz ve bizüm sözüñüzi ol şehreler halkı **fehm itmezler.** (035a/06)*

fermān it-: Emretmek.

*Ya 'nī haḳīkat **fermān itmek** isteye bir nesneye ve eyde kim "Ol", ol zamān olur. (027b/08)*

feryād it-: Bağırmak, yardım istemek.

*... ve çağırurdu kim inne fī 'n-nāri derekete yükālu lehā secnānū lā yücāvizūhā illā 'el-bākūn min haşyeti 'l-lāhi, dirdi ve segirdürdi ve **feryād iderdi**. (013b/10)*

fesād it-: Kötülük yapmak.

*'Ömer, Ebū Şahme'ye eyitdi; işitdüm, sen fülān bāğ içinde bir cühūd 'avrat-ıla **fesād itmişsin**. (250a/15)*

feth it-: Savaşla ele geçirmek, zapt etmek.

*Kışşa-i peygāmbar Mekke'ye gitdügi ve hayber **feth itdügi**. (120a/08)*

fiğān it-: Feryat ile bağırp çağırarak.

*Ṭamu ferişterleri anları yüzleri üstine sürerlerdi anlar **feryād ve fiğān iderlerdi**. (159a/05)*

fidā it-: Uğuruna vermek, feda etmek.

*İy Zeyd bin Hāriş, siz baña nāme yazmadıñuz mı ve elçiyi viribimedüñüz mi ki şehri senüñ-içün düzdük ve ehl-i Kūfe cümle senüñ-içün cānların **fidā iderler**. (324b/10)*

fidā it-: Uğuruna vermek, feda etmek.

*Kāşkī bu at diri olaydı ve ben bunca biñ dīnār andan ötürü **fidā ideyüm**. (039a/08)*

fikr it-: Düşünmek.

*Hüseyin eyitdi; var eyit bugün girü dönsünler bu gice **fikr ideyin** tanışayın tā şabāḥ ma 'lüm ola. (323a/08)*

ġalaṭ it-: Yanlış yapmak.

*Eyitdi, gözüñ gönliñ aç tã ġalaṭ itmeyesin didi ve kendü evine gitdi.
(031a/08)*

ġalebe it-: Galip gelmek, yenmek.

Pes kãfirler mü'minler üzerine ġalebe itdiler ve mü'minlerden çok kişi öldürdiler, bãkã kalan mü'minler Tañrı'ya řıġındılar. (058a/6)

ġãret it-: Yaġma etmek, yaġmalamak.

Pes yãrãnlar anlaruñ leşker-gãhını ġãret itdiler cengsüz ve zaġmetsüz anlaruñ mãlı ve ni'met-ile bay oldılar. (114a/08)

ġarķ it-: Batırmak.

Ol deryãdur kim Haķ Ta'ãlã bunuñ şuyı Nũġ kavmine viribidi tã anları ġarķ itdi. (163a/08)

ġavġã it-: Dövüşmek, kavga etmek.

Bãrã ġavġã itdiler ve dilediler kim anları helãk ideler. (050a/13)

ġãyib it-: Kaybetmek.

Eger sizüñ elüñüzden gelürse kim Yahyã'[yı] benüm meclisimden ġãyib idesiz, ben size şamu zikrin idem. (013a/11)

ġazã it-: Savaşmak.

Çün ġazã itdi, yine döndi bir menzile ķondi ve Resül'üñ 'ãdeti ol-ıdı kim üç kez buyurdı řabl ururlardı evvel şablda yükleri rãst iderlerdi ikincide yüklerlerdi üçünci şablda giderlerdi. (148a/01)

ġeřt it-: Dolaşmak.

... atası anası her çend kim cehd itdiler anı yıgmadılar ve eydürler kim beyābānda geyiklerle dört yıl **gešt itdi** ve ādemīlerden hīç kimse-y-ile ārām itmedi ... (015a/04)

gūrīv it-: Çıgılık atmak.

‘Āiše, anı işidicek ağladı ve guşşalandı, **gūrīv itdi** ve gönül tarlıgandı, hayrān oldı. (223b/01)

giryān it-: Ağlatmak.

İy ‘Ukkāşe, gönlüñ oldı, cigerleri biryān idesin ve Hasan’ı Hüseyin’i giryān idesin ve Tañrı Resūline el urasın. (222a/01)

gusl it-: Tepeden tırnağa yıkanmak.

Meryem hālası katına vardı, anda gusl itdi, tonın yudı başın daradı, yine mevzi‘ne vardı, yine tã‘ata meşgūl oldı. (019a/06)

güm it-: Kaybetmek.

Pes me‘vā viridi ve buldı seni yolu **güm itmiş**. (086b/05)

günāh it-: Günah işlemek, hata yapmak.

Ol cümlesinden hīç kimse ulurağ ve pākızerek Yahyā‘dan yoğ-ıdı ve ammā ma‘ni haşūr oldur kim hişār itmiş ola dükeli günāhdan kim hergiz **günāh itmedi** ve endīşe dağı itmedi günāh. (009b/15)

güzīde it-: Seçmek, beğenmek.

İy Meryem! Hākīkat kim **güzīde itmişdür** seni dağı pāk itmişdür ‘özürden kim ‘avratlara vāki‘ olur ve seni güzīde itdi, kendü zamānuñ ‘avratları üzerine. (021a/01)

haber it-: Bildirmek, haber etmek.

Pes bir kimse ol Benī İsrā‘ıl kavminden Meryem-ile ‘İsā ahvālin pādişāha **haber itti**. (024b/09)

ḥac it-: Hacca gitmek.

Mekkâler anı ḥac itmekden ve 'Ömer'e getürmekden yığalar. (115b/12)

ḥādīm it-: Hizmete vermek.

Ben ḥāmīle oldum ve pāyendān oldum kim bu ḥarnum içindegi oğlanı Beytü'l-Muḥaddis'e ḥādīm idem. (016a/15)

ḥaḳīr it-: Aşağı, itibarsız hale getirmek.

Ve buyurmuşdur Tañrı kim diler 'İsā anları yalancı ve ḥaḳīr ide. (059a/02)

ḥalāş it-: Kurtarmak.

Er çün uyandı, kuvvet itdi, kendüyi bennden ḥalāş idemedi. (053b/04)

ḥamle it-: Saldırmak.

Çün kāfir leşker yakın irişdiler Resül 'aleyhi's-selām nīze elinde dutdı ḥamle itdi anları hezīmet itdi. (108a/09)

ḥandān it-: Güldürmek, sevindirmek.

Resül ('a. m.) kendü evinde semiz koyun eti ve aḳ etmek kendü sofrasında görmedi ve hergiz ḥandān itmek yimedi. (216a/02)

ḥarāb it-: Yıkmaq.

Andan şoñra Ḥaḳ Ta'ālā Buḥte Naşrı anlara gümāşte itdi tā ol cühūdları ḳahr-ıla helāk itdi ve Beytü'l-Muḥaddes'i ḥarāb itdi. (051b/07)

ḥarāc it-: Haraç koymak.

Çün yol yarusına vardı şü bulmadılar ol şuları kim evvelden var-ıdı ḥarāc idüp-dururlardı. (248b/11)

ḥarām it-: Yasaklamak.

... ve üçinci ol kim bu ḳaravaş ki benümdür kendüme ḥarām itdüm ayruḳ ben anuñla irişmeyem. (135a/12)

ḥarb it-: Savaşmak.

Böyle eydür Vehb kim Benī İsrā'īl'de bir pādişāh var-ıdı kim 'İsā kavmi-y-ile ḥarb iderdi. (072a/13)

ḥarc it-: Harcamak.

Bir dihkān evine kondılar ve hīç nesneleri yoğ-ıdı kim ḥarc ideler. (027a/09)

ḥareket it-: Davranmak, muamele etmek.

Dükeli dek durmuşlar ne ḥareket iderler ne deprenürler. (171a/03)

ḥased it-: Kıskanmak.

Eyitdiler: "Andan ötürü kim birbirimize ḥased itmezüz." (184b/08)

ḥāşıl it-: Kazanmak, elde etmek, toplamak.

Andan şoñra her kişi Mışır'da mālī uğırlasa 'İsā katına varurlar-ıdı şormağa tā kim anuñ mālın ḥāşıl iderdi. (032b/05)

ḥaşr it-: Toplamak.

Ve dürüz aña ol gün kim doğdı ve ol gün kim öldi ve ol gün kim halkı ḥaşr ideler. (012a/02)

ḥaṭā it-: Yanlış yapmak.

İy Muhammed, ivme kim yolu ḥaṭā itdüñ. (154b/07)

ḥavāle it-: Göndermek.

Tā ser-encāmı cühūdlar aña kaşd itdiler, zāruzār öldürdiler ve aña 'azīm bī-ḥürmetlik itdiler tā kim Haḫ Ta'ālā Buḫte Naşr anlara ḥavāle itdi. (015a/11)

ḥayr it-: İyilik yapmak.

İy 'Ukkāşe, Tañrı cezāñı ḥayr ide kim bu kışāşı āḫiretde komaduñ. (220b/07)

ḥazer it-: Çekinmek.

... ve du 'aṅṅi icābet itdüm kim beni şıdḳ-ıla yād itdi ümmetüñden ve hüş-yār ol ve **hazer it** ... (182a/10)

hāzır it-: Hazırlamak, hazır bulundurmak.

*Pādişāh diledi kim Meryem 'i ve 'İsā 'yı kendü ḳatına **hāzır ide**. (024b/10)*

hecv it-: Kötülemek.

*Muḥammed 'e **hecv itgil** ve bāzār içinde ol hecv aña oḳuḡıl. (214a/08)*

helāk it-: Öldürmek, helak etmek.

*... sen Medīne yolına var, Muḥammed ardınca ve anı **helāk it** ... (099b/13)*

helāl it-: “Helāl olsun” diyerek bir şeyi terkedip hakkından vazgeçmek.

*İy Peyḡambar büzürgvār niçün ḥarām idersin anı-kim Tañrı saña **helāl itmişdür** 'avratlar ḥoşnūdlıḡ-içün. (135b/03)*

heves it-: Arzu duymak, heveslenmek.

*Ben böyle **heves itdüm** ve şöyle usardum kim bensüz iş itmeyesiz ve ḥ'ışlıḡ ḥaḳımı şaḳlayaduñuz. (239b/05)*

hezīmet it-: Yenilmek.

*İmdi az gelüñüz ḳonçına ipler ḳoyñuz kim elbette biz anları **hezīmet idervüz**. (103b/15)*

hışm it-: Kızmak.

*'İsā **hışm itdi**, eyitdi: “İy ḳavm! Sizleri helāk olanlardan görürem.” (046a/07)*

ḥıyānet it-: Vefasızlık etmek, ihanet etmek.

*Ya 'nī iy anlar kim imān getürdüñüz **ḥıyānet itmeñüz** Tañrı'ya ve anuñ resūline ve ḥıyānet itmeñüz sizüñ emānetlerüñüze ve siz bilürsüz. (115a/02)*

hicret it-: Göç etmek.

*Böyle eydür Vehb-kim Meryem'üñ Beytü'l-Muqaddis'den Mısr'a **hicret itdüginüñ** sebebi ol-ıdı kim cühüdlar haber bilmişlerdi-kim ... (028b/14)*

hidmet it-: Kulluk etmek.

*Andan şoñra eger dilerse tā ecel erince ol mescide **hizmet iderlerdi** ve eger dilemese andan çıkarlardı. (016b/06)*

hikāyet it-: Anlatmak.

*Bu nedür haber kim senden **hikāyet iderler** kim Muhammed hayber leşkeri dutdı diyü. (125b/10)*

hilāf it-: Karşı gelmek, muhalefet etmek.

*Velkin beñzetdiler anlara ve anlar kim **hilāf itdiler** anda şekde olalar 'İsā'nuñ nübüvvetinden yokdur anlara anı bilmeklik. (047b/10)*

hile it-: Hile yapmak.

*N'eylersin kim dīniñüzi ile virdüñüz ve bu oğlan size **hile itdi**. (070a/08)*

himāyet it-: Korumak, muhafaza etmek.

*Eytdiler; Kureyş kabilesine sen **himāyet itdüñ**. (269b/15)*

hisāb it-: Hesaplamak.

*Ya 'nī iy Çalab'um, 'Osmān utanur senden ki **hisāb idesin** anuñ-ıla. (261b/04)*

hişār it-: Kuşatmak, etrafı almak.

*Pes haber her tarafa irişdi kim Emīra'l-mü'minīn, 'Osmān'ı **hişār itdiler** kaşd itdiler kim öldüreler. (273b/01)*

hizmet it-: Kulluk etmek.

Andan şoñra eger dilerse tã ecel erince ol mescide **hizmet iderlerdi** ve eger dilemese andan çıkarlardı. (016b/06)

hor it-: Hakir kılmak, değersiz kılmak.

İy Muhammed, bizüm dīnümüzi **hor itme**, eger buni kim dirsen maqşūduñ māl-ısa biz ol kadar māl senüñ-içün cem' idelüm. (096a/01)

hoş it-: Sevindirmek.

Pes üreyim aña kuş olsun Allahu Ta'ālā hükmiyle dürüst ideyim anasından gözsüz doğanı ve pīs dahı ebraşı dahı **hoş ideyim** ve ölüyi diri görürem. (033a/05)

hurd it-: Parçalamak.

Bir taş kim balçığa qarışmış-ıdı anuñla şöyle zār zār **hurd idüp** helāk itdi. (077a/15)

hurüş it-: Coşmak, gürlmek.

Çün Yahyā bu haberi işitdi nāgāh **hurüş itdi** katı **hurüş itmek** ve halk arasından çıkdı ve ol geydügi palāsi yırtdı ve yüz yabana dutdı ve çağırurdı ... (013b/07)

huşümet it-: Düşmanlık etmek, husumet beslemek.

Ya'nī ol gün kim gelür, her bir kişi **huşümet ider** kendü-y-içün. (221b/14)

hüküm it-: Hüküm sürmek, hüküm etmek.

Hüküm itdüm bütleri öldürüñ ve 'avratların oğlanların esİR idüñ. (115a/10)

hürmet it-: Saygı göstermek, saymak.

Belī, bu 'avrat **Hadice** zamānında gelürdi, andan ötrü **hürmet itdüm** kim pīrlere hürmet itmek imāndandur. (216b/12)

'ibādet it-: İbadetle meşgul olmak, ibadet etmek.

Ol eyitdi: “Egerçi tā‘at ve ‘ibādet iderem, līkin İblīs‘den çok idecegüm yoğdur. (011a/01)

icābet it-: Kabul etmek.

İcābet itdük aña virdük Yahyā gibi oğul ve ‘avratını şalāha getürdük ya‘nī kim doğurıcı eyledük. (009a/06)

ihsān it-: Yardımda bulunmak.

Eyitdi; şefkat ve ihsān itmek kişi kendü kavmine ‘ayb degildür eger anlar eyü degilse anlara virmiyeyin şol kimselere virin kim sizüñ gönlüñüz diler. (270a/09)

ihtilāf it-: Uyuşmamak, anlaşmamak.

Ammā ihtilāf itmişlerdür kim anuñ kullığı nisbetde ba‘zılar eydür kim ol Hadīce kulu-y-ıdı. (207a/08)

ihtiyār it-: Seçmek, tercih etmek.

İsā aña eyitdi: “Sen kanāı yolu-kim ihtiyār idersin? (043a/06)

ikālet it-: Sözleşmek.

Ya‘nī senüñle ikālet itmezüz ve dilemezüz kim senüñle ikālet idevüz ... (240a/14)

ikrām it-: Saygı göstermek.

Pes aña ikrām itdi, gönlin ele aldı. (252b/04)

ikrār it-: Kabul etmek.

Pes dihkān anları berk dutdı ikisi dağı ikrār itdiler kim senüñ dükeli kumāşuñ bizdedür. (032a/15)

iktidā it-: Uymak.

*Şimdi sen var müslimānları cem ' eyle tā dükeli bileler ve saña **iktidā ideler.***
(119b/07)

ilzām it-: Susturmak.

*Çün 'ömri āhire irişdi cümle ehl-i Şām aña ilhāh ve **ilzām itdiler** kim kendü oğluñı Yezīd'i kendü yirüñe koğıl. (301b/06)*

'imāret it-: Onarmak, imar etmek.

*Bu hadīs aşlı şöyle idi kim 'Abdülmüttalib düşünde görmişdi kim; aña eyitdiler kim Kā'be-ḥāne'yi **'imāret it** ve zemzem kuyusun **'imāret it.***
(078a/02)

infāk it-: Nafaka verip geçindirmek, beslemek.

Ya 'nī gerçek berāber olmaya sizden her kim nafaka ide, feth Mekke'den öñdin ve evvel infāk iden mālını Tañrı yolına ... (244b/04)

inkār it-: İnkār etmek.

***İnkār itdiler** ve and içdiler ki biz hīç bir kimsene cevr ü zulm itmedük, düşmenler ḥasūdlar bizüm ḥakumuzda yalan söylediler. (266a/05)*

intikāl it-: Geçmek.

*Mūsā elindeki nūr, bir yire dahtı **intikāl itmedi** ammā Muhammed işāreti-y-ile Tufeyl'üñ elindeki nūr kamçı ucına vardı. (198a/12)*

i' rāz it-: Yüz döndürmek, reddetmek.

*Ya 'nī ve eger şöyledür kim ulu ve düşvār gelür saña anlaruñ **i' rāz itdügi** ...*
(152b/14)

irtihāl it-: Ölmek.

*Çünkü Muştafā dünyā sarāyından **irtihāl itdi**, düşmenler baş kaldurdılar ve münāfiklar şād oldılar, yārānlar müteḥayyir ve 'aciz kaldılar ve iblīs musallaḥ oldı. (231a/08)*

īṣār it-: Cömertlikle vermek.

*‘Āiše eyitdi: “Resūl benim helālümdi ve Ebū Bekir atam-ıdı anda ben kendüm-içün yir saklamışdum çün Emīra’l-mü’minīn hāṭırı eyle diledi, ben ol yiri aña **īṣār itdüm**. (258a/12)*

isrāf it-: Harcamak, tüketmek.

*... ked-ḥüdü’nuñ şalāḥı dört nesnedür **isrāf itmeyen** tarılığ-ıla dutmamak ‘iyālları üstine ve eli altındağılara edep öğretmek ... (294b/06)*

istiğfār it-: Tövbe etmek.

*Ca’fer eyitdi; kabūl ider, velī çok **istiğfār itgil** Tañrı’ya anlardan ötürü ve bilgil kim eger işbu kīne üzerine ölseñ müslimān olmazduñ. (247b/03)*

istihzā it-: Alay etmek.

*Resūl buyurdu tā ‘Aḳıl’uñ ḥurmāsın ‘Āşım ḥurmāsına karşıdurdılar, münāfıklar ‘Aḳıl-ile **istihzā ide**. (142a/13)*

işāret it-: İşaret etmek.

*Meger barmağ-ıla **işāret iderdi**. (011b/10)*

‘itāb it-: Azarlamak, paylamak.

*Ve eger suç daḥı işlese ‘afv iderdüm ve anı öldürmekden saklayaydum eger benüm oğlum helāk olsa aña **‘itāb itmeyeydüm**. (331a/13)*

i’timād it-: Güvenmek, emniyet duymak.

*Ol Kūfelüler dilerler kim seni düşmenüñ eline vireler ḥoḯ durup senden ötürü muḥārebe ḳılp anlara düşmen olacaḳ degüllerdür zīnhār anlarıñ ḳavline **i’timād itmegil**. (313b/13)*

ittifāḳ it-: Karara varmak, fikir birliği etmek.

Ve halk resülüñ ululuğına ve emānetine ve seḥāvet ‘āşık-ıdılar ve dükeli ittifaḳ itdiler kim; eger Bū Ṭālib ölürse Mekke mehterlügi buña muḳarrer olısar. (091b/12)

‘ivaż it-: Bedel vermek, karşılık vermek.

Fazıl eyitdi; iy gulām, ol ‘Arabī kendü ṭāḳatınca bize cömerdlik eyledi, biz daḫı aña nisbet ‘ivaż itmek gerek. (308b/06)

‘izzet it-: Saygı göstermek.

Emīra ‘l-mü’ minīn eyitdi beni ‘Āişe ‘nüñ hücreşi ḳapısına iledüñ anda ḳul ola kim ‘Āişe baña ‘izzet itdi utandı ola. (259a/15)

ḳabül it-: Benimsemek, kabul etmek.

İy benüm Huzāvend’üm! Nezr itdüm saña anı kim benüm ḳarnum içindedür, āzād itmiş benden ḳabül it kim sensin işidici ve bilici. (016b/03)

ḳabz it-: Almak, zaptetmek.

Peyğambar’uñ ḳatında durdı ve eyitdi: “Yā Muhammed, Haḳ Ta’ālā baña buyurdu kim senüñ rızāñ-ıla rūḫuñı ḳabz idem ve a’lā-yı ‘illiyyīne iledem ve eger dilemezsen girü döneyin. (228a/03)

ḳahr it-: Mahvetmek, perişan etmek.

Ve aña ‘azīm bī-ḫürmetlik itdiler tā kim Haḳ Ta’ālā Buḫte Naşr anlara ḫavāle itdi, tā kim geldiler anları ḳahr itdiler. (015a/12)

ḳāmet it-: Namaza kalkılması için “kad kâmet-i’s-selâ” ekleyerek ezan okumak.

Bilāl ezān oḳıdı ḳāmet itdi namāz ḳıldılar ve eyitdi ... (124b/10)

ḳanā‘at it-: Az şeyle yetinmek.

Ve şıla-i raḫm idelüm ve renc ve ḳıtlık kim bize irişür şabr idelüm ve az nesneye ḳanā‘at idelüm. (184b/15)

kār it-: Kazanç sağlamak, kazanmak.

*Andan soñra “el-ḥamdü li’llāhi”, didi. Cāzūluk aña **kār itmedi**. (064b/12)*

ḳarār it-: Durmak, karar etmek.

*Eger sizden etmek ya su dilese tiz virüñ ve eger gönli anda **ḳarār itse** tiz benüm ḳatuma getirüñ. (081a/04)*

ḳaşd it-: Yönelmek.

*Geldiler anı gördiler ve ‘alāmetlerin bildiler yine Şām’a döndiler pādişāhlarına ḳaber virdiler pādişāh **ḳaşd itti**-kim gele anı öldüre. (029a/09)*

ḳatl it-: Öldürmek.

*Pes çün Resül (‘a. m.) diledi kim Mekke yārenlere eyitdi-kim ḳalıkları ḳınına ḳoyuñ ve sizden kimse almasun kim **ḳatl idüp** ādem öldüre. (132a/12)*

ḳavī it-: Kuvvetlendirmek.

*Ya ‘nī çün viribidük anlara iki peygambar, anları yalan bildiler; ammā ol ikisin **ḳavī itdük**, anlar üzerine üçüncü peygambar viribimekle. (050a/09)*

ḳayd it-: Yazıya geçirmek, yazmak.

*Ve ‘Ömer’e, raḳiya’llāhu ‘anhu, bildürür-idi kim ‘Amr bin Ma’dikerib’ cengde biñ kişi yirine ḫurur, bu sebebden iki biñ er nāme içinde **ḳayd itdi**. (252a/08)*

kefāret it-: Karşılık vermek.

*Yigirmi doḳuz gün Māriye-y-ile bile oldu. Zīrā kim Ḥaḳ Ta’ālā eyle buyurdu kim etdügi **kefāret it** diyü. (136a/07)*

kerāmet it-: Lütfetmek.

*Peygāmbār anuñ islāmına şāz ḫurrem oldu ve anı nevāḫt itdi ve aña **kerāmet itdi**. (141b/01)*

kerem it-: Lütfetmek.

*Gerekdür kim **kerem idesin**, anları bize viribiyesin tã kãnümüzi anlardan alavuz. (144a/09)*

kesb it-: Kazanmak.

*Her nefse şol **kesb itdigin**-ile zulum yokdur bugün. (221b/02)*

ķışāş it-: Karşılık vermek.

*Ve Hãķ Ta'ãlã 'ãdil Tañrı'dur, haşr güninde **ķışāş ider**, meyl ü muhãbã itmez. (220a/06)*

ķismet it-: Pay etmek.

*Pes anı gönderdiler tã bunlara ta'ãm getüre, bu iki er birbiriyle tedbîr itdiler kim çün refîķümüz ta'ãm getüre, anı öldürelüm ve bu māl iki **ķismet idelüm**. (043b/11)*

ķiyās it-: Karşılaştırmak.

*... ve ol dıraht katı ulu ve yüce-y-idi kim anı **ķiyās itmege** yaramaz ... (178b/06)*

ķifāyet it-: Kãfi gelmek, yetişmek.

*Çün nevbet ol deve şu içmekle kim olur-ıdı ol kuyı tãlardı, tã aña **ķifāyet iderdi**. (194b/09)*

ķurbãn it-: Kurban kesmek, kurban etmek.

*Pãyendãn oldum ve nezr itdüm ki Hãķ Ta'ãlã eger baña on oğul virse üçüncisin **ķurbãn idem**. (078a/10)*

ķuvvet it-: Güçlenmek.

*Er çün uyķudan uyandı, **ķuvvet itdi**, ol ipi çekdi, pãre pãre eyledi. (052b/03)*

la'net it-: Lanetlemek.

Ve ba'zı e'imme eyitdiler kim; Aşhābü'l-uḥdūd'a la'net etdiler. (070b/06)

laṭīfe it-: Şaka yapmak, şakalaşmak.

Eyitdi; 'Alī eyü kişidür velikin ḥalāyık-ıla kengel çok eyler anuñ gibi laṭīfe itmek kişinüñ heybetini giderür. (256b/02)

livāṭa it-: Oğlancılık yapmak.

... ve ol kimseler ṭa'āmı ola kim anlar ḥarām yiyeler zinā ideler ve livāṭa ideler ser-encām bu 'azāb-ıla giriftār olalar ... (178b/14)

luṭf it-: İyilik etmek, kerem etmek.

Kayşer eydür; eyü itdüñ luṭf itdüñ çeri viribidüñ ve ben daḥı senüñ iklīmiñe çeri viribiyem, didi. (251a/13)

maḥrūç it-: Çıkarılmak.

... ve peygambar yārānlara kāfirlerden yetmiş teni öldürdiler ve yetmiş teni maḥrūç itdiler ... (104a/02)

maḥrūm it-: Mahrum bırakmak.

Yā Resūlallahı, Tañrı'dan dile tā bizi senüñ şefā'atüñden maḥrūm itmesun. (184b/01)

maḥzül it-: Perişan etmek.

Ḥaḳ Ta'ālā anları maḥzül itdi ve anlarıñ şerrini Kā'be-ḥāne'den def' itdi ve Resūl 'aleyhi's-selām düşünbiḥ gün rebī'ü'l-evvelüñ sekizinci günü anasından vücūda geldi. (209b/11)

maḳām it-: Yerleşmek.

İsā yoldaşına eyitdi kim bu gice bu ağaç dibinde maḳām idelüm. (041b/02)

maḳhūr it-: Helak etmek, mahvetmek.

*Bil-kim resūl ('a. m.) Ḥayber'üñ dükeli hişārlarını aldı ve düşmanları **maḫhūr itdi** ve ben müslimānam. (125b/14)*

ma'īšet it-: Hayat sürmek.

*Pes Meryem ayruḳlardan yūñ ve kettān aldı, kireye ekerdi ve Yūsuf şahrādan odun getirür-idi, Mısır pazarında şatardı bir rūzigār işbu resme **ma'īšet itdiler**. (027a/11)*

ma'lūm it-: Belirtmek.

*Böyle eydür, Vehb ki Cebrā'ıl 'aleyhi's-selām 'İsā vücūda gelemizden öñdin her mu'cize ki andan geliser-idi, dükelin Meryem'e **ma'lūm itdi**. (021b/07)*

mānend it-: Benzetmek.

*Pes Ḥaḳ Ta'ālā ol erüñ şüretin 'İsā şüretine **mānend itdi**. (047a/08)*

maẓarrat it-: Zarar etmek, ziyan etmek.

*Yā Resūlallahi, bir zamān bu mağāra ḳapusunda dur tā ben içerü gireyim, baḳayım kim müzī canavar olmasun kim bize **maẓarrat ideler**. (099a/07)*

ma'zūl it-: Azledilmek.

*Çünkü 'Oşmān hilāfete oturdı birkaç gün geçincek 'Ömer'üñ 'āmilleri anuñ buyuruāt-y-ıla 'āmillerdi şehrelerde **ma'zūl itdi**. (262a/07)*

meclis it-: Toplantı yapmak.

*Böyle eydür Kā'bü'l-aḫbār kim çün Zekerıyyā **meclis iderdi** çok Benī İsrā'ıl anda ḫāzır olurlardı. (012b/14)*

mecrūḫ it-: Yaralamak.

*İkileyin kāfir leşker ḫamle itdiler yetmiş eri peygamberuñ yārānlarından öldürdiler ve yetmiş eri **mecrūḫ itdiler**. (108b/09)*

medḫ it-: Övmek.

*Nevha ve zārī kıldılar, Resül'üñ vefâtına ağlaşdılar ve her birisi bir şi'ir eyitdi
Resül'üñ vefâti üstine, Resül'i **medh iderlerdi**, ağlaşurlardı. (236a/05)*

melāmet it-: Kınamak, azarlamak.

*Çün Meryem yüklü oldı, ğuşşa ve kayğu aña ğālib oldı ve korkdı kim Benī
İsrā'ıl anı **melāmet ideler**. (020b/12)*

men' it-: Engellemek.

*Er fikre düşdi bilmedi kim 'avrat bunu **men' itdügi** ne sebebdendir ve 'avrat
kendü 'illetini erinden gizledi, ahvāli ere itmedi çün işitdi kim 'İsā ol diyāra
geldi. (040a/12)*

mesh it-: Şeklini deĝiştirerek çirkin hāle getirmek.

*Çün ol kavm gice eyitdiler, Haķ Ta'ālā anlaruñ şüretlerin **mesh idüp** toñuz
şüretine itdi, tebdīl ve maymūn şüretine mesh itdi. (046a/15)*

meşveret it-: Danışmak.

*Andan şoñra Resül ('a. m.) yārānlar-ıla **meşveret itdi** esīrler cihetinden.
(104b/15)*

miḥnet it-: Dertlenmek.

*Eyitdi; beni bunda irişdürdiler şunuñla kim ḥalāyık baña belā ve **miḥnet**
idiserler ve beni zulm-ıla öldürserler, bu anuñ 'ivāzıdır. (277a/07)*

miḫdār it-: Derecelendirmek.

*Anlar eyitdiler kim niçün böyle itmek istediñ niçün Medīne'ye varduñ bunda
daḫı bu **miḫdār itmek** olurdu. (130b/03)*

minnet it-: Şükretmek.

*Ve hergez **minnet itmezdi** ve gönlinde 'ucbı ve riyāsı yoĝ-ıdı ve 'atā kılsa
minnet itmezdi. (296b/04)*

mu‘ālece it-: Tedavi uygulamak.

*Ve eger saña sevdā ġālib olduysa biz zīrek tabīblere māl ve ni‘met virelüm tā saña **mu‘ālece ide** ve ol sevdā sinden zā‘il ola. (096a/06)*

mu‘āvenet it-: Yardım etmek, yardımda bulunmak.

*Şimdi sen anlaruñ yāri olmuşsin anlara **mu‘āvenet idersin**. (117b/01)*

mubāḥāt it-: Mubah ve meşru olan şeyleri yapmak.

*Cebrā‘il eyitdi: “Ḥaḳ Ta‘ālā **mubāḥāt ider** kendü feriştelere.” (109b/11)*

muḥābā it-: Korkutmak, çekinmek.

*Pes anı daḫı öldürdiler kimseye **muḥābā itmediler** ol gün. (115b/01)*

muḥālefet it-: Uymamak, karşı gelmek.

*Ol sebebden kim andan ḳorḳardı ve eydüirdi olmasun kim baña **muḥālefet ide** diyü ... (140a/06)*

muḥarrer it-: Yazılmak.

*İy benüm Ḥuzāvend‘üm ki ben nezr itdüm ve pāyendān oldum kim bu ki benüm ḳarnumdudur **muḥarrer idem** senüñ ‘ibādetüñ-içün. (016b/12)*

muḥayyir it-: Şaşırtmak, hayrete bırakmak.

*Ol melik Eşterdīn mel‘ün destūr diledi, ‘Oşmān ḳatına girdi eyitdi; bu leşker seni **muḥayyir itdiler** üç nesne arasında bu üçinden sen ḳanḳısın ihtiyār idersin? (271a/04)*

musallaḫ it-: Rahatsız etmek.

*Cebrā‘il eyitdi bu feriştelereñ adı Savḫā‘il’dür ve anı Ḥaḳ Ta‘ālā **musallaḫ itmişdür** cebbārlar ve mütekebbirler üzerine kim bu feriştelere buyurdu tā bunlara ‘azāb ve ‘uḳūbet iderler. (163a/02)*

muvāfaḳat it-: İzin vermek.

*Fızza ve Hasan ve Hüseyin anlara **muvāfaqat itdiler** cümlesi çöreklerin ol dervīşe virdiler ve şöyle oruç aāzın yattılar. (280b/06)*

mūdārā it-: Tedbirli olmak.

*Yā Resūlallahi, ben mü`minlere dāyim **mūdārā iderüm** ammā enbiyāya ḥod yetmiş ol kadar mūdārā iderüm ve evliyāya ve peygamberlara kim mudārā iderüm. (228b/08)*

mülāzemet it-: Birinin maiyetinde olmak, bağlanmak.

*Ve `ulemānuñ şalāhı dahı dört nesnededür `ilm-ile **mülāzemet itmek** ve toḡru söylemek ve tama` itmemek illā naşḫat eylemek. (294b/01)*

münācāt it-: Allah'a yalvarmak, dua etmek.

*Anları göge ilettdi, velikin Hudāvend-ile münācāt itmediler ve Muḥammed Kābe Kavseyñ'den anuñla **münācāt itdi**. (192b/05)*

münādī it-: Yüksek sesle duyurmak, yüksek sesle söylemek.

Ebū Cehl la`ın Mekke diyārında buyurdu, **münādī itdiler** ve eyitdi: "Her kimse-kim çerāya gelibilür dahı gelemez ben anı `ukūbet idem." (101b/11)

münāza`at it-: Kavga etme, çekişme.

*Dükeli kavm senüñle bile çıkarlar bu yıldan gelesi yıl gil kim seni koyalum ve kimse senüñle **münāza`at itmeye**. (118a/03)*

münāzara it-: Tartışmak, münazara yapmak.

***Münāzara itdiler** Übey bin Halef Ebū Bekr'le. (137b/09)*

münkād it-: Boyun eğmek.

*... ve `Arabı `Acemi saña muḫı **münkād itdüm** ve çok ḥazīne māl ve ni`met bī-kıyās senüñ-içün cem` eyledüm. (301b/13)*

münkaḫı` it-: Son bulmak, kesilmek.

*Yā Emīra'l-mü'minīn, resūl kıızı Fāṭıma'nuñ neslini **münkaṭı** ' itmişler āḫır.
(331b/03)*

mürā'āt it-: Gözetmek, korumak.

*Biz bu nāḫıyeyi sizden yigrek bilürüz biz dükelisine tımār idelüm ve **mürā'āt idelüm** ḫāşıl olan menfa'atuñ yarısını saña virelüm. (124a/01)*

müslimān it-: İslam dinini kabul ettirmek.

*Diler kim dükeliñüzi **müslimān ide**. (070a/08)*

müstağnī it-: İhtiyaç duymaz.

*Ol eyitdi: İy ana! Ḥaḫ Ta'ālā beni **müstağnī itmişdür** mu'allimler ta'līminden ve baña Tevrīt ve İncİL ve Zebūr öğretmişdür. (029b/02)*

müstecāb it-: (Dua) kabul etmek.

*Ḥaḫ Ta'ālā anuñ du'āsını **müstecāb itdi**. (007a/07)*

müşerref it-: Şerefliendirmek.

*... ve eger maḫşüduñ ululuḫ ve şerīfse biz seni dükeli 'Arab üzerine ulu ve **müşerref idelüm** ... (096a/04)*

mütāba'at it-: Birine uyup arkasından gitmek.

*İy kāşkī benüm gürūhum bilelerdi benüm ḫālümden kim beni yarlıgadı Ḥuzāvend'üm ve itdi beni 'azīzler cümlesinden tā benüm gürūhum daḫı peygamberlara **mütāba'at iderlerdi**. (051a/08)*

nafaḫa it-: Nafaka vermek.

*Ya'nī Tañrı mübārek ide saña anı-kim **nafaḫa itdüñ** ve anı kim saḫladuñ. (142a/01)*

nā-ḫoş it-: Hoşa gitmemek.

*Baña muḫabbet virdüñ kim benüm 'ıyşumu **nā-ḫoş ider**. (009b/02)*

naqd it-: Peşin olarak vermek.

*Ya'nî va'de itdi, Tañrı size çok ganîmetler kim alasız, anı **naqd itdi** size.
(126b/03)*

naql it-: Ölmek.

*Çün Ümmigülşüm dünyādan **naql itdi**, Ruqıyye'ye hem 'Oşmān'a viridi.
Zeyneb'i, Ebü'l-Āş bin Rebī'a viridi. (210b/09)*

nāliş it-: İnlemek.

*Şemsün Haq-Ta'ālā'ya **nāliş itdi**, eyitdi: "Huzāvendā kādırsın kim bu kâfirler
elinden beni halāş idesin ve beni bu belādan kurtarasın." (053b/10)*

nā-mezād it-: Açık artırma yoluyla satış yapmak.

*Ebū Mūsā'yı anda **nā-mezād itdi** ve cümle gönül hoşluğ-ıla girü döndiler
gıtdiler. (270a/14)*

naşib it-: Nasip eylemek, nasip etmek.

*Her vaqt kim galle ve mīve getürmek dilerdi, dervişleri cem' iderdi ve her
nesneden anlara **naşib iderdi**. (054a/12)*

naşihat it-: Öğüt vermek.

*Her çend kim **naşihat itdi** kim ceng itmeñüz diyü, 'İsā sözün kabül itmediler tā
kim Tañrı 'azābına giriftār oldılar. (046b/07)*

nazar it-: Bakmak.

*Hanne ol gögercine eyü **nazar itdi**, görür kim nicesi ol yöresine mihribānlık
gösterür, Hanne dañı bir oğul arzūsundan zāruzār ağladı. (015b/12)*

nehy it-: Yasak etmek, yasaklamak, engellemek.

*... ol cihān baylığın bulalum ve atamuzı ve anamuzı hoş dutalum ve andan ki
Haq Ta'ālā **nehy itmişdür**. (185a/05)*

nevāht it-: Okşamak.

*Resūl eyitdi: “Baña harb destūr yoqdur dahı,” didi. Ve anlara **nevāht itdi**. (094a/13)*

nevha it-: Sesli ağlamak.

*‘Avrat ol süñükleri öñinde qodı iki gün iki gece anuñ üzerine ağladı, **nevha itdi** tā ser-encām oldı. (057b/13)*

neqr it-: Adamak.

*İy benüm Huzāvend’üm! **Neqr itdüm** saña anı kim benüm qarnum içindedür, āzād itmiş benden qabūl it kim sensin işidici ve bilici. (016b/02)*

nidā it-: Çağırmaq, seslenmek.

*Ya ‘nī ve Zekerıyyā çün **nidā itdi** Huzāvendi’ne kim ... (004b/10)*

nigū-sār it-: Tersine çevirmek, baş aşağı çevirmek.

*Bu ol oqlandır, sizüñ dññüñüzi götüre ve sizüñ putlaruñuzı **nigū-sār ide**. (082b/05)*

niqāb it-: Örtmek.

*... ol ‘Ubeydetüllāh bin Ziyād yüzine **niqāb itdi**. (311b/12)*

nişār it-: Saçmak, serpmek.

*Ve pādışāh buyurdı kim hil‘at geyürüñ ve üzerine altun **nişār idüñ**. (061b/11)*

nişān it-: Alamet kılmak.

*Eyitdi-kim Meryem oqlına ve anasına **nişān itmişüz** ve indürelüm anları bir yir püştesine kim ārāmı itmege yaraya ve çeşmeler revān ola. (029a/14)*

nuşret it-: Yardım etmek.

*Huzāvendī Kā‘be‘ye kendü evine **nuşret ide**. (076b/01)*

nüvāht it-: Çalgı çalmak.

*Hadīce, Resūl'i okudı, **nüvāht itdi** ve eyitdi ... (089b/08)*

pādişāh it-: Padişah yapmak.

*... ve şerīfse biz seni dükeli 'Arab üzerine ulu ve müşerref idelüm ve eger maḳşūduñ pādişāhlığısa biz seni **pādişāh idelüm** ... (096a/04)*

pāk it-: Temizlemek.

*İy Meryem! Haḳīḳat kim güzīde itmişdür seni daḫı **pāk itmişdür** 'özürden kim 'avratlara vāḳi' olur ve seni güzīde itdi, kendü zamānuñ 'avratları üzerine. (021a/01)*

penhān it-: Gizlemek.

*... ve ḫaber virem size anı kim yersiz ve anı kim **penhān idersiz** evlerüñüzde ... (033a/07)*

perākende it-: Dağıtmak.

*... çün Resūl ('a. m.) diledi kim hicret ide yārānlarını **perākende itdi** her şehre. (143b/06)*

perdāht it-: Hazırlamak.

*Pes 'Abdülmüḫtalib kendü ḳulı-y-la āgāz itdi, Kā'be-ḫāne'yi 'imāret itmege; çün **perdāht itdi**, zemzem ḳuyusun daḫı 'imāret itdi. (078a/08)*

perhīz it-: Dince yasak edilen şeylerden tamamıyla uzak kalmak.

*Ya'nī mādām kim anlar duralar sizüñ 'ahduñuza siz daḫı duruñuz anlaruñ 'ahdına kim Haḳ Ta'ālā sever anları kim **perhīz iderler** 'ahdı bozmaḳdan ... (133b/09)*

pesend it-: Beğenmek.

*İy benüm Ḥuzāvend'üm kim **pesend ide** ola Benī İsrā'ıl içinde. (007a/04)*

peydā it-: Ortaya çıkmak.

*Gök ve yir ve uçmak ve tamu ve feriştelere gibi ve Haq Ta'ālā'nun kudreti oldur kim nesnelere **peydā ider** kim aşıl ve māye işe gelmez. (027b/12)*

pinhān it-: Gizlemek.

*Böyle eydür Vehb kim Meryem çün 'İsā'ya yüklü oldu, hālını **pinhān itdi** ve kimse bilmedi kim ol hāmiledür. (010b/05)*

rağbet it-: İstekli görünmek, rağbet etmek.

*Ya'nī anlar kim 'ayb iderler ve ta'na ururlar **rağbet idicilere** tefavvu' yolundan mü'minler şadağa virmekde ve anlara kim bilmezler. (142b/08)*

rahm it-: Acımak, merhamet etmek.

*Yā Resūlallahi, biz Tañrı'ya döndük namāz kılalum ve rūze dutalum ve hac idelüm ve şıla-i **rahm idelüm** ve renc ve kıtlık kim bize irişür şabr idelüm ... (184b/13)*

rahmet it-: Merhamet etmek, acımak.

*... bugün bize gerekmez kim bu kâfirlere **rahmet idevüz**. (132a/07)*

rāst it-: Doğru yapmak.

*Eyitdiler, belī **rāst itdün**. (265a/08)*

rāz it-: Saklamak, sır tutmak.

*Ya'nī iy anlar kim inandılar çün **rāz idesiz** Muhammed-ile sizün rāzuñızı ilerü dutuñ şadağa size ol yigrekdür ve arıraqdur. (283a/02)*

red it-: Kabul etmemek.

*Resūl'den ol sözi **red itdi**. (208a/02)*

revā it-: Karşılama, gidermek.

Ammā iki hācetümi revā it. (014b/01)

revān it-: Akmak, akıtmak.

Ve eger Nūh ki şu yüzinde revān itdi. (192b/11)

ri'āyet it-: Saygı göstermek.

... anuñ gönli her vech-ile ri'āyet idesin mecmū'a dünyā pādişāhlığı bugüne bugün hoşdur. (302b/10)

rihlet it-: Ölmek, vefat etmek.

Pes birkaç günden soñra İmrān, Meryem atası, dünyeden rihlet itdi. (018a/12)

rivāyet it-: Anlatmak, aktarmak.

Böyle eydür Ebū Hüreyre kim bizüm peygamberumuzdan rivāyet ider; kim peygamber yārānlarına eyitdi ... (055b/07)

rūzī it-: Nasip etmek.

Ya bizüm perverdigārumuz aşağa viri mi bize ārāste hōn gökden tā olsun bize bayram ve bunlara kim eyle dururlar ve anlara kim soñra olalar tā kıyāmete degin nişān ola senden ve rūzī it bize kim sensin rūzī viricileruñ yigregi. (044b/15)

rūkū' it-: Eğilmek.

Ya nī iy Meryem, şaklağıl kendü perverdigāruñi ve secde itgil aña ve rūkū' it. (021a/05)

şabır it-: Tahammül etmek, katlanmak, sabretmek.

Mattā aña eyitdi: “Şabır itgil tā kim ben bir gün anı at üstinde görem.” (039a/03)

şadağa it-: Bağışlamak, sadaka vermek.

*Pes Kesrî'nüñ mâli saña dege, yâ 'Ömer cümlesin Tañrı yolına şadağa itgil
çünkü Kesrî öldi biñ katır yüki altını anuñ leşkeri getürdiler. (251b/14)*

şalâh it-: Düzeltmek, iyileştirmek.

*'Alî-y-ile 'Osmân arasında - radiya'llāhu 'anhumā- var-ıdı derhâl gitdi, şulh
ve şalâh itdiler. (266b/08)*

şarf it-: Masraf etmek, harcamak.

*Velikin kimseye icâbet itmemişem, bir kişi isterem kim bu mālumi hayra ve
şalâha şarf ide, ne kadar kim bakaram. (090a/12)*

şavâb it-: Doğru yapmak.

Kiçi oğlu eyitdi: "Şavâb itdüñ." didi. (203b/07)

şavaş it-: Mücadele etmek, savaşmak.

*... ve Hasan bin 'Alî gibi ve dağı bunlardan artuğ çok şahâbi silâh geyüp
cem' oldılar kim varalar şavaş ideler ... (272a/14)*

sebeb it-: Sebep etmek.

*... senüñ Tañrı'nı ol pîl ehline ya'nî anları taş yaādurmağ-ıla helâk itdi ve
anlaruñ girdârlarından anlaruñ helâkına sebeb itdi ve havâle itdi. (077a/14)*

secde it-: Secde etmek.

*Her gâh kim ben Meryem katına vardum, bu oğlan kim benüm karnumdadur
döner şöyle kim secde ider gibi. (010b/11)*

sefer it-: Yolculuk etmek, yolculuk yapmak.

*Meryem eyitdi: "Fermân senüñdür, lîkin bunuñ gibi tıfil oğlan-ile yalañuz
nicesi sefer ideyim?" (025a/01)*

selâm it-: Selâm söylemek.

Ol eyitdi: “Ben Cebrā`il`em, Haḡ Ta`ālā saña **selām ider** ve eydür kim seni peygambar viribidüm Benī İsrā`il`e. (005a/02)

ḡenā it-: Methetmek, övmek.

... ḡavāriler anuñ-ıla bile secdeye vardılar ve Tañrı`ya ḡükr **ḡenā itdiler** ḡün dilediler kim ḡa`āma el uzadılar evvel `İsā elin ḡundi ... (045a/14)

sengisār it-: Taşa tutarak öldürmek, recmetmek.

*Biz ḡom dutaruz sizleri eger bu sözüñüzden dönerseñüz ḡoḡ vegerni sizi **sengisār iderüz** ve iriḡe size `azāb derd-i nāk. (050b/09)*

siḡir it-: Büyü yapmak.

*Anlar eyitdiler: “Nite bilmezsin kim sen `İsā`sın, **siḡir mi idersin?**” (048a/10)*

sitāyiḡ it-: Methetmek, övmek.

*Bunlar ol ḡavmdür kim kendü yüzleri ḡu-y-iḡün ḡalka yalan **sitāyiḡ iderlerdi** ḡorlardı. (159a/07)*

ḡoḡbet it-: Sohbet etmek.

*ḡün resül bu cihāndan ḡıḡdı senden ḡoḡnüd idi ve Ebū Bekir-ile **ḡoḡbet itdün** ve ol daḡı senden ḡoḡnüd idi. (258b/07)*

su`āl it-: Sormak.

*Eger kimse **su`āl itse** kim Zekeriyā Haḡ Ta`ālā`dan oḡlan diledi ḡün müjdegānī geldi. (008a/09)*

ḡulḡ it-: Anlaşmak, uzlaşmak.

*ḡoñra didiler kim **ḡulḡ idelüm** yoḡsa müslimānlar iki ḡarafdan ḡoḡ helāk olur. (284b/08)*

sünnet it-: Sünnet etmek.

İy kavm, tersālar ve cühūdlar ‘ādeti oldur kim kırk günlük olacak oğlanların sünnet iderler ve ben sünneti sizlerden götürdüm tā sizūñ tıfıl oğlanlarıñuza zahmet irişmesin. (073b/11)

şarḫ it-: Söz vermek, şart etmek.

Peyğambar ol ḫurdı okudı, anuñla şarḫ itdi kim: “Her yıl üç koyun ‘Osmān kellesinden size vire.” (201a/06)

şāz it-: Sevindirmek.

... ve bizi ḫatlı itmekle fenā ḫıldıñuz ve esİR ve bİ-çāre ḫıldıñuz ve düşmenleri şāz itdüñüz bu kez durduğumuz üstümūze ağlarsınız. (329a/09)

şāz-kām it-: Çok sevinçli etmek, mutlu etmek.

... kendü ḫardaşı ‘Abbās’ı ve oğlu ‘Alī’yi anlara viribidi kim epsem oluñ kim size bundan daḫı çok ağlamak gerekdür, şindi bārī düşmenleri şāz-kām itmeñüz. (324a/08)

şefā‘at it-: Bağışlama talep etmek, bağışlanmasını arzulamak.

Şefā‘at idesin kim ḫāneyi ḫarāb itmeyem bilmedüm kim sen kendü develerüñ-içün geldüñ. (075b/07)

şefḫat it-: Acıyarak ve koruyarak sevmek.

Ve bize şefḫat iderdi tā kim seni bunda getürdiler. (065b/15)

şehīd it-: Şehit etmek.

Emīra ‘l-mü‘minīn ‘Ömer’i öldürdi her kim irişdi bıçağ-ıla urdı yedi kişi daḫı yārāndan şehīd itdi. (257a/08)

şikāyet it-: Şikāyet etmek.

Ba‘zılar eydürler kim Zeyd, Resūl ḫatına tenhā vardı ve Zeyneb’den şikāyet itdi kim ... (209a/02)

şūrīde it-: Perişan etmek.

*Şimdi oğlı Ca'fer'i seniñ катуña viribidi tā seniñ işüni dağı **şūrīde ide**.
(144a/08)*

şükr it-: Hamdetmek, şükretmek.

*Ya 'nī eyitdi anlaruñ ögülmüşü kim ben eyitmedüm mi size niçün inşā' llāh
dimedüñüz ve **şükr itmedüñüz**. (055a/07)*

şümār it-: Perişan etmek.

*Pes ol tārīhden kim ol eyitdi **şümār itdiler**, dört yüz yıldan artuakrağmış.
(067b/02)*

şürü' it-: Başlamak.

*İy halāyık, Tañrı'dan korquñ ve bu islām diri-y-iken tađımañ ve birbirine
bırağup karcaşdurmañ ve anuñ gibi işe **şürü' itmek** ve dileñüzi ğaybetden
saklañ halāyıkā hoş naşīhat eyledi. (265a/03)*

ţā'at it-: İtaat etmek.

*Anları baña da'vet it ve anlara eyit tā 'ibādet ve **ţā'at itsünler** baña; ve
dāyim beni yād it, unıtma, her kim unıda ben dağı anı unıduram. (005a/03)*

tafdīl it-: Birini ötekilerinden üstün tutmak.

*İy Muħammed, şöyle-kim seni dükeli peyğambarlar üzerine **tafdīl itdüm**
ümmetlerüñi dağı dükeli ümmetler üzerine **tafdīl itdüm** hoşnüd oldun mı?
(174a/01)*

ţahāret it-: Temizlenmek.

*Çün evvel tabl oturdılar 'Āişe eydür - rağıya' llāhu 'anhumā- ben hevdecden
çıkdum kim ābdest tazeleyem su kenārına vardum **ţahāret itdüm**. (148a/06)*

tahsīn it-: Beğenmek, taktir etmek.

... ammā anuñ gönli key mağrūr olmış-ıdı pādişāhlıkda hīç düşmen yog-ıdı ve anuñ nişānı ceng-ıdı, dīn **taḥsīn itmezdi** velī iki tarafdan daḥı şer‘ini ve dīni sakladı ... (306a/05)

taḳdīr it-: Taktir etmek, nasip kılmak.

Ḥaḳ Ta‘ālā şöyle **taḳdīr itdi** kim gökden od geldi dükeli ğalleyi ve bāğı yaḳdı. (054b/13)

taḳşīr it-: Kusur etmek.

... ve eylükler dervīşlere ta‘ām virmekdür ve müslimānlara ḥūb söylemekdür ve namāzlarda **taḳşīr itmekdür** ... (172b/14)

ṭaleb it-: İstemek.

‘Ömer eyitdi zekāt ḳo geḳsün tā islām kuvvetlenince andan zekāt **ṭaleb idesin**. (243b/10)

ta‘līm it-: Ders vermek, öğretmek.

‘Amr bin Ma‘dikerib buyurdi kim balçıkdan pīller düzdiler, leşker arasında ḳodılar kim atlaruñ gözleri pīle ögrene ḳarşu **ta‘līm itdiler** kim tamām anlar pīle ögrendiler. (252b/09)

ṭama‘ it-: Arzu ve ümit etmek.

Pes **ṭama‘ ide** kim emrüm böyle degüldür kim oldur, bizüm āyetlerümüzedür. (097b/02)

tamām it-: Bitirmek, tamamlamak.

Çün ‘Utbe kendü sözin **tamām itdi**, Resül (‘a. m.) aña eyitdi: “Çün sen sözüñ söyledüñ, beni daḥı işit.” (096a/07)

tārāc it-: Yağmalamak.

Pes Ṭaytūs ol kāfirlerden çok ḥalḳ öldürdi mällarını ve ni‘metlerini **tārāc itdiler**, ‘avratların ve oğlanların esīr itdiler. (058a/11)

taşadduk it-: Sadaka olarak vermek.

*Bir kısmın dervişlere taşadduk iderdi ve ol kavm arasında ma'rûf-ıdı.
(050b/02)*

taşarruf it-: İdare etmek.

*Nicesi kim dilerdi eyle taşarruf itdi ve dāyimā dervişlere ve müsteḥakklara
māl ve ni'met verürdi. (091b/10)*

taşnif it-: Eser meydana getirmek.

*Degüldür bu Qur'an meger ādemī sözidir, tiz ola kim anı tamu menziline ve
ol kimseler kim peygambar ḥakkında yalan sözler taşnif itdiler, bu āyeti
viribidi ... (097b/10)*

ṭavāf it-: Kutsal sayarak etrafında dolaşmak.

*Pes Resül ('a. m.) Mekke'ye girdi Kā'be'yi ṭavāf itdi ve 'Ömer'e getürdi
ḳurbān itdi. (120a/13)*

tā'ib it-: Tövbe etmek.

*Böyle eydür 'Abdullāh bin 'Abbās kim Ḥaḳ Ta'ālā peygāmbarı niçe āyet
içinde kendü kelāmında tā'ib itdi. (152a/02)*

ta'yīb it-: Ayıplamak.

*... ḥalāyık seniñ-içün yavuz söylerler, seniñ sīretüñde ve 'ummālüñde ki her
yirde koyup-durursın ḳatı ta'yīb iderler, ḥalāyık yavuz döndürmege başladı
cihāna bu aḥvāli fāş oldı. (264a/10)*

ta'yīn it-: Karşılaştırmak.

*Şimdi şavāb andadur kim seni aña işmarlayam ve aña eydem; tā seni ḳabül
ide, kāruvān-ıla bile göndüre ve seniñ ücretüñ ta'yīn ide, tā saña daḥı māl
ḥāşıl ola. (085b/06)*

tażarru' it-: Yalvarmak.

Ben şöyle dilerem kim üç gün aç olam, bir gün tok olam ve seniñ şükriñ yirine getürem ve çün aç olam şabr idem ve tazarru ' idem, dāyimā seni yād idem ve açlar kadrini bilem. (215a/06)

tāze it-: Tazelemek.

Ve ol eyle-y-idi kim Resül ('a. m.) Kā'be'yi ziyāret itmege işini düzdi ve 'Ömer'e getürmege ve 'ahdı tāze itmeklige zü'l-ka'de altıncı yıl yetmiş deve bile iletđi tā dükelin Kā'be'de kurbān ide ve gümān iletmedi. (115b/10)

ta'zīm it-: Hürmet etmek, saygı göstermek.

... ve anuñ hānedānını cümle enbiyānuñ hānedānı üstine ta'zīm itđi zīrā ki hānedānuñ ulusı idi. (300b/02)

tedbīr it-: Çare bulmak.

'İsā, 'aleyhi's-selām, eyitdi: "Dilersiz kim size idem kim ne tedbīr idersiz." (025b/14)

tefāhūr it-: Övünmek.

Pes ancılayın Muştafā dükeli peygambar üstine ta'zīm ve tefāhūr itđi ve anuñ hānedānını cümle enbiyānuñ hānedānı üstine ta'zīm itđi. (300b/01)

tefekkūr it-: Düşünmek.

Çün Zekerıyyā Hāķ Ta'ālā'dan oğlan diledi anuñ du'āsı müstecāb oldı kendü-y-ile tefekkūr itđi. (007b/15)

tehdīd it-: Korkutmak.

'Osmān tehdīd itđi ve çok 'itāb eyledi. (266a/03)

tehlīl it-: Kelime-i tevhidi "lā ilāhe illallah" sözünü söylemek.

... ol kaṭreden Hāķ Ta'ālā bir ferişte yaradur kendü kudretinden tā Hāķ Ta'ālā'ya tesbīh tehlīl ider tā kıyāmete degin ... (169b/12)

terk it-: Bırakmak, terk etmek.

... *sen resûlsin velîkin pâdişâhı **terk itmezsin** ammâ dîniñi kabûl itdüm.*
(134b/03)

tervîc it-: Kıymet ve itibarını artırmak.

... *şöyle Âdem-ile Havvâ'yı **tervîc itdiler** gökde ve hem 'Alî'ye Fâţıma'yı dağı
gökde **tervîc itdiler.*** (283a/05)

tesbîh it-: Allah'ın noksan sıfatlarından tenzih etmek.

*Ya'nî namâz-gâhdan çıkdı, kavmine işâret itdi kim **tesbîh idüñ** Tañrı'ya
irtede ve gicede.* (020b/05)

teslîm it-: Vermek, teslim etmek.

*Eyitdi Nacâşî 'Amr'a eyitdi: "Ol hediyeler kim getürdüñ al, yine git Mekke
ehline **teslîm it** kim Hâk Ta'âlâ bu memleketi ve ni'meti kim bî-kıyâsdur baña
ol virmişdür.* (145b/12)

teşrî' it-: Bir emrin kanun gibi uygulanmasını istemek.

*Hem delâ'il-ile gösterdi ve hem **teşrî' idüp-durur** ammâ delâ'il-ile şöyle
gösterdi kim resûl bir 'Arabî'den bir deve aldı.* (240b/04)

tevâzu' it-: Alçak gönüllülük etmek.

*Andan ilerü kim anlar bize hışm vireler, dükeli resûl katına geldiler, **tevâzu'**
itdiler ve müslimân oldılar ve eyitdiler ...* (093b/08)

teyemmüm it-: Su bulunmayan yerde su niyetiyle toprak, kum vb. şeylerle abdest almak.

*Ya'nî eger su bulmayasız, arı toprak-ıla **teyemmüm idüñ.*** (148b/03)

tîmâr it-: Bakmak, hastaya bakmak.

Zekerıyyā eyitdi: “Şavāb andadur kim ƙur‘a bıraǵavuz her kimüñ ƙur‘ası kim eyü ola, Meryem‘i ol beslesün, **tīmār itsün.**” (017b/12)

tö Ahmet it-: Suçlamak.

Ve eydürler kim ol vaƙtde bir er var-ıdı, Benī İsrā‘ıl‘de hūb yüzlü perhız-kār, Meryem‘üñ adını ol er-ile **tö Ahmet itdiler.** (019b/03)

tövbe it-: Tövbe etmek, pişman olmak.

Pes eyitdiler: “Huzāvendā **tövbe itdük,** yine tã‘ata meşǵul olalum ve şadaƙa virelüm.” (055a/14)

‘uƙūbet it-: Acı çektirmek.

Böyle eydür ‘Abdullāh-i bin ‘Abbās rađiya‘llāhu ‘anhumā, kim hıç kimse olmaya cühūdlardan ve tersālardan illā kim anı şamu odında **‘uƙūbet ideler.** (058a/14)

vācib it-: Gerektirmek, lüzumlu kılmak.

‘Osmān eyitdi; ol ƙuyudan kim şatun aldum baña şu virmezsiz āhirine günāh itdüm kim benüm üstüme öldürmegi **vācib idersiz** benüm şuçum eydüñ eger hařā itdümse. (272b/11)

va‘de it-: Söz vermek, vaat.

Siz her biriñüz bir şehre ‘azm idüñ kim Haƙ Ta‘ālā baña **va‘de itmişdür,** kim her biriñüz şehre kim irişe siz ol şehre ƙavminüñ sözi size örtülü olmaya. (035a/07)

vaħy it-: Vahyetmek.

Haƙ Ta‘ālā aña **vaħy itdi** ve eyitdi: “İy Zekerıyyā! Benden oǵlan diledüñ kim ol velī ola velī olan benden ayru ārām itmez. (009b/03)

vaşf it-: Niteliklerini beyan etmek, anlatmak.

Ve anlardan dađı geçdüm tā bir ĥoros atına iriřdüm kim anuñ ĥūbluāını vařf itmek olmaz. (160b/04)

vaşiyet it-: Vasiyet etmek.

Pes ĥavārileri oudı, eyitdi: “Beni gōge iletmek isterler sizlere vaşiyet iderem, nařĥatumı iřidüñ ve bilüñ kim bu cihān fānīdür. (048b/09)

va‘z it-: Nasihat etmek.

‘Ömer eyitdi; iřbu ĥul baña ‘aceb görinür řöyledür kim bunda ben fitne ve řer görürem ve ‘Ömer yarındası menbere ıĥdı ĥuťbe oudı, evvel Ĥaĥ Ta‘ālā senā oudı ve resūle dūrüd ıldı andan ĥalka va‘z itdi. (255a/08)

vazīfe it-: Vazife etmek.

Pes ol ĥul ‘Ömer atına geldi eyitdi; yā Emīra‘l-mü‘minīn bu benüm ĥ‘ācam, her ayda yüz aça baña vazīfe idüp-dürür kim işleyem yüz açayı aña virdüm şimdi benüm aña āatum yokdur. (254b/09)

vefā it-: Sözünde durmak, ahdine sadık kalmak.

řimdi ol nezrūme vefā itdüm ve bunu bunda getürdüm. (017a/14)

vefāt it-: Ölmek.

Ve andan bir şehre dağı vardı bir řāliĥa ‘avrat aldı, yigirmi yıl dağı ‘ömür sürdi andan vefāt itdi. (054a/06)

vidā‘ it-: Ayrılmak, veda etmek.

Böyle eydür ‘Abdullāh bin ‘Abbās -radiya‘llāhu ‘anhumā- kim onuncı yıl Resūl ĥacc-ı vidā‘ itdi ... (217a/08)

yād it-: Anmak, hatırlamak.

Anları baña da‘vet it ve anlara eyit tā ‘ibādet ve ā‘at itsünler baña; ve dāyim beni yād it, unıtma, her kim unıda ben dağı anı unıduram.” (005a/04)

yār it-: Dost, arkadaş edinmek.

*Resül eyitdi: “Dağı kişig kendüñe **yār it**. (128a/01)*

yārī it-: Yardım etmek.

*Ya ‘nī eger yārī isteyeler sizden dīn içinde size olsun kim anlara **yārī idüñ**. (129b/14)*

zāhir it-: Ortaya çıkartmak.

*Çün sen işāret idesin, biz kendü kudretümüzi ve senüñ mu ‘cizeñi ‘ālemde **zāhir idelüm**. (197a/07)*

zahmet it-: Sıkıntı vermek.

*Evvel kez kim od İbrāhīm ‘i yakmadı ve aña **zahmet itmedi**. (071b/07)*

zā’ il it-: Kaybetmek.

*‘Avrat şād oldı kendüye eyitdi kim ‘İsā gözsüzi gözlü eyler ve mübtelāyı dürüst eyler ve ādemden pīsligi ve ebraşlığı **zā’ il ider**. (040b/01)*

zārī it-: Ağlayıp sızlamak, inlemek.

*Resül (‘a. m.) Bilāl’e eyitdi kim sizüñ gönlüñüzde rahmet yokdur, niçün bu ‘avratları bu yoldan getürdüñüz tā kendü h’işlerini ölmüş gördiler üş feryād **zārī iderler**. (121b/04)*

zāyi’ it-: Telef olmak, kaybolmak.

*Sa ‘d eyitdi tā halkuñ gönlini nice saklayam ve Haq Ta ‘ālā’nuñ hakkın **zāyi’ idem**. (115a/10)*

zelil it-: Aşağılamak, hor ve hakir etmek.

*İy Bār-i Huzāya ve huzāvendā pādişāhlık sen virürsin pādişāhlara kim dilersin ve yine alursin pādişāhlığı andan kim dilersin ve ‘aziz idersin anı-kim dilersin ve **zelil idersin** anı-kim dilersin sendendür. (112a/13)*

zıkr it-: Hatırlamak.

... ve ‘Abdullāhi bin Müslim bin Ukayl ve Ca‘fer bin Ukayl ve işbu **zıkr itdügümüzüñ**... (326a/09)

zinā it-: Zina yapmak, zina etmek.

Ol ‘avratlardur kim erenleri üzerine hıyānet iderlerdi ve **zinā iderdi**. (157b/15)

ziyāde it-: Artırmak, fazlalaştırmak.

Ol zamān Hāq Ta ‘ālā Zekerıyyā’da nūr ve rüşenāluğ **ziyāde itdi** ... (020a/12)

ziyān it-: Zarar vermek, zarar etmek.

Zehri odın Muḥammed yidi, aña şovuk itdi kim hıç **ziyān itmedi**. (195a/01)

ziyāret it-: Görmek için gitmek, gelmek.

Her kim ol şavma ‘ayı **ziyāret ider** Hāq Ta ‘ālā anı yarlıgar. (073a/03)

zulm it-: Eziyet etmek.

Ya ‘nī helāk oldı benüm oğlum ve **zulm itdiler** baña benüm kavmüm. (013b/13)

D. Türkçe Kökenli Kelimeler +it-:

acı it-: Tedirgin etmek, huzursuz etmek.

Hem bizüm diyārumuzdan peygāambarlık da ‘vīsin ider bize söger dūzahīdür ve bizüm rüzīgārumuzı **acı ider**. (144a/06)

aşşı it-: Fayda etmek, yaramak.

Allah, ḥağ üzerinde dutsun kim kıyāmet güninde sen baña **aşşı itmişsin**. (221b/07)

dilek it-: Arzulamak, istemek.

*Eyitdi; ben urmadum bir gün 'Ammār'a ve Sa'd-ī Vaḳḳāş'a va 'de virür midi kim anlar benden **dilek itdiler** kim ḥalvet geeler oturalar. (269b/05)*

diri it-: Diriltmek, canlandırmak.

*Cāzū eyitdi: "Buyur kim bir öli sıgır getürsünler tā ben anı senüñ öñüñde **diri ideyim.**" (064a/13)*

dürüst it-: Düzeltmek, iyileştirmek.

*İy nā-dān! Ben itmedüm kim bu oğlanı ben öldürmedüm, sen dilersin kim yalandan bu oğlanı sen öldürdüñ diyü **dürüst idesin.** (028b/04)*

eyü it-: Dürüst ve faydalı olmak.

*Pes aña eyitdiler kim **eyü itmedüñ** kim kendüñe emān dilemek, yüri var kendüzine ve bize daḥı emān dile. (130b/04)*

gölge it-: Gölgelemek.

*Ve eger kuşlar Süleymān üzerinde durdılar tā gölge itmek-içün, bulut dāyim Muhammed başı üzerinde durur, **gölge iderdi.** (202b/10)*

güç it-: Güçlük çıkarmak; zorlamak, baskı yapmak; zulmetmek.

*Pākdur bizüm Tañrı'muz, bizler ziyān-kārlaruz ve **güç itdük** kendü tenümüze kim endīşe itdük kim dervīşlere nesne virmeyelüm deyü. (055a/08)*

kör it-: Kör durumuna getirilmek.

*Ammā hīç kimse bir avuç toprağ-ıla leşkeri **kör idüp** hezīmet itmedi. (199b/02)*

söz it-: Konuşmak, sözetmek.

*Sükkān eyitdi: "Yā Resūlallahi, bu işi yārānlara **söz idemezem.**" (127b/15)*

şovuḳ it-: Soğutmak.

*Eger odı Haḳ Ta'ālā İbrāhīm'e **şovuḳ itdi.** (194b/15)*

var it-: Yaratmak, meydana getirmek.

*Ol kâdirdür kim yok **var ide**. (008a/04)*

turş it-: Ekşitmek.

*Çün itdi, bakdı yüzün **turş itdi** ve rengin döndürdi. (097b/07)*

yardım it-: Yardım etmek, yardım.

*Çün 'Arab bazarınıñ günü oldı, peygâmbar kızıl kaftân geyürdi ve halkı da 'vet iderdi ve her kişiye eydürdi kim; baña **yardım idüñ**, Haq Ta 'alâ'nuñ peygâmın irişdürmekde. (093b/02)*

yavuz it-: Fena yapmak, kötü muamele etmek.

*Ve bir yanda yazılmış-ıdı kim harbde gönül **yavuz itmek** 'ardur ve her kim kâfirlerden kaçsa Haq Ta 'alâ'nuñ 'azâbından kurtulmaya. (108a/05)*

yiyni it-: Hafifletmek.

*Pes iy Muhammed, bu gice Haq Ta 'alâ'dan dile tã ümmetüñ yükini **yiyni itsün**," didi. (163b/07)*

yok it-: Yoketmek.

*Halk andan rızıklanalar ve siz eydürsiz kim biz yok etmegi sevmezüz girü **yok iderüz**. (128b/15)*

- Türkçe veya yabancı bazı kelimelere fiilden isim, ya da isimden isim yapan ekleri getirilerek oluşan birleşik fiiller:

yalın-cağ it-: Çıplak etmek.

*Pes 'Alî Resül'i yudı ve 'Abbās ve Fazl şu koyarlardı dilediler ki anı **yalıncağ idelerdi**. (229a/15)*

bahıl-lık it-: Cimri davranmak, hasislik etmek.

*Elüñüz Tañrı kitābına uruñuz, çün ben gidem Tañrı kitābını benüm sünnetümi saklañuz ve dünyāda birbirüñüze **bahıllık itmeñüz**, birbirüñüz-ile arkadaşlar gibi dirilüñüz. (219a/01)*

bāzergān-luķ it-: Tüccarlık yapmak.

*Ve resüle eyitdi kim benüm yigirmi kulum var kim **bāzergānluķ ider** her birinüñ sermāyesi yigirmi biñ direm gümişdür. (106a/15)*

bī-fermān-luķ it-: Karşı gelmek.

*Ve her kim **bī-fermānluķ ide** baña. (105a/14)*

bī-ħürmet-lik it-: Saygısızlık etmek, göstermek.

*... ve anlara şerī'at tāze dutdı, tā ser-encāmı cühūdlar aña kaşd itdiler, zārüzār öldürdiler ve aña 'azīm **bī-ħürmetlik itdiler** ... (015a/10)*

dir-lik it-: Yaşamak.

*Ve andan eyitdi kim; Yā Resūlallahi, şimdi ben senden ayru nice **dirlik ideyin** ve miħrābı ve menberi sensüz nice göreyin? (236b/08)*

fuzūl-lıķ it-: Fodulluk etmek.

*Pes bu sebebden anlaruñ sözine şāz olmaz-ıdı ve ol Kūfıler daħı **fuzūllık iderlerdi** ve eydürlerdi kim; yā müzellü'l-'arab ya'nī iy 'Arabı ħor eyleyici. (301a/06)*

ey-lük it-: İyilik etmek.

*... ve saķın ħalkuñ mālın ve ekenin zāyi' itmeyesin ve her kanda olursañ Allah'ı añasın ve her kaķan yavuzluķ idesiñ, anuñ ardınca **eylük idesin**. (232a/06)*

ģammaz-lıķ it-: Söz taşımak.

*... ve dāyim islām begler-ile ve ulular-ıla dirişürdi ara yirde yüz söz söylerdi ve **ģammazlık iderdi**. (263a/05)*

gerdenkeş-lik it-: İnatçılık yapmak.

*Pes arka bir itdi ve **gerdenkeşlik itdi**, eyitdi: “Degüldür bu Qur’ân, meger cāzūlıkdur kim ihtiyār ideler. (097b/07)*

konık-luğ it-: Misafirlik etmek.

*Buhayr kâfile kavmin şavma ‘aya da ‘vet itdi, **konıkluğ itdi**. (084b/05)*

pāspān-luğ it-: Bekçilik yapmak.

*Yārenlere eyitdi: “Kimdür kim bu gice bize **pāspānluğ ide** tā uyuyup kalmayuz.” (124b/01)*

rūgerdān-lığ it-: Yüz çevirmelik etmek.

*Ya ‘nī mümkün ola kim Hağ Ta‘ālā bedel ide, andan yegrek kim biz Tañrımızla **rūgerdānluğ itdügümüze** böyle olur ‘azāb bu cihānda ammā ol cihān ‘azābı ‘azīmraqdur eger bilürseñ. (055b/03)*

şāzı-lığ it-: Sevinmek.

*Niçün ğuşşalu ve kayğulu olursın kim gökler senüñ-içün bezendi ve uçmağ kapu açıldı ve hürü’l-‘aynı **şāzılığ iderler** ve feriştehler muntazır olup dururlar. (227a/07)*

göz-lü it-: Görmeği sağlamak.

*Ve eger ‘İsā gözsüzi **gözlü itdi**. (204b/02)*

- Tekrarlarla yapılan birleşik fiilleri:

pāre pāre it-: Pamparça etmek.

*Hoğ bir sâ ‘atda **pāre pāre itdüñ**. (052b/07)*

E. Yabancı Kökenli Kelimeler + kıl-:

‘arza kıl-: Sunmak, vermek.

Ben 'Īsā ibni Meryem resūliyem, sizūñ diyārīñuz ehline tā size ĩmān 'arza kılam kim eydesiz Tañrı birdür, niteliksüz ve ortaqsuz ve 'Īsā anuñ peygāmbarıdur ve kılıdur. (037a/04)

'aḫā kıl-: Lütfetmek, bağışlamak.

Eyitdi; resūl zamānında çok 'aḫā kıldum ammā şimdi Beytü'l-māl'den islāmleşkerine ve dervişlere virürem eger müsteḫaḫka virmezsem andan söyleyesiz. (270a/06)

bed kıl-: Kötü yapmak.

Ol nerimānuñ pādişāhına eyitdiler 'Īsā her kime kim du'āyı bed kılrsa ol kimse tiz helāk olur. (048a/02)

bend kıl-: Bağlamak.

Ve nāgāh kesrī didi ve ḫazīnesin gāret itti ve Kesrī bend kıldı ve üstine müvekkeller kodı. (140a/04)

bī-çāre kıl-: Çaresiz bırakılmak.

... ve bizi katl itmekle fenā kıldıñuz ve esīr ve bī-çāre kıldıñuz ve düşmenleri şāz itdüñüz. (329a/09)

du'ā kıl-: Dua etmek.

Circis durı geldi, iki rek'at namāz kıldı, du'ā kıldı ve Ḥaḫ Ta'ālā'dan diledi tā kim ḫarīnuñ oğlınuñ endāmların dürüst ide. (066b/05)

dürüd kıl-: Dua etmek.

... evvel Ḥaḫ Ta'ālā şenā okudı ve Resūle dürüd kıldı andan ḫalka va'z itdi. (255a/08)

emīr kıl-: Bey yapmak.

... iki biñ er Yemen'den geldi ve üç biñ bir taraıdan daḫı geldi ve Ḥālid bin Velīd'i anlara emīr kıldı ve anları Rize ehline viribidi. (242a/08)

fidā kııl-: Gözden çıkarma, feda etmek.

... evvel ısırıcağ ayağın gidere-y-idi cānını resūl yolına **fidā kııldı**. (243a/08)

fenā kııl-: Kötü duruma düşürmek.

... ve bizi anlaruñ ellerine virdüñüz kıılıçlar çekdüñüz ve bizi kıatlı itmekle **fenā kııldıñuz** ... (329a/08)

ğazā kııl-: Savaş başlatmak.

Pes bu begler her bir vilāyetde **ğazā kıılmağa** meşğūl oldılar, şehirler aldılar ve her vilāyetde müslimānlar ödendi ve bī-ħesāb māl aldılar. (262b/02)

ħālī kııl-: Temizlemek, boşaltmak.

Eyitdi; belī ki nāmeler gelip-durur ki beglerini kıahr itmişler ve Kūfe'yi düşmenden **ħālī kıılmışlar**. (313b/07)

ħamle kııl-: Saldırmak, üstüne varmak.

'Amr bin Ma'dikerib buyurdu bir kezden **ħamle kııldılar** Kesrī leşkerine ve Ĥağ Ta'ālā islām leşkerine nuşret virdi anları şıdılar ve atlaruñ emvālini ve hazīnelerini cümle tārāc itdiler. (252b/10)

ħor kııl-: Horlamak, küçümsemek.

Ebū Bekr'i Rize kıavm-ile muħārebe kııldı, anları maħhūr ve **ħor kııldı**. (248a/06)

ittikā kııl-: Korkmak, sakınmak.

Andan şoñra ol dördi **ittikā kııla**. (060b/03)

ma'lūm kııl-: Bilmek.

'Alī geldi 'Oşmān'a **ma'lūm kııldı** 'Oşmān anlara destūr virdi girdiler oturdılar ve eyitdiler; sen yeñ nesnelere çıkarduñ Ebū Bekir ve 'Ömer anı itmediler. (269a/15)

mu'āmele kııl-: Davranmak.

... iy baba, eyit baña kim Hāķ Ta'ālā senüñle ne **mu'āmele kııldı**. (260a/04)

muḥābā kııl-: Korkutmak, çekinmek.

Ya'nī pādişāhlık kııırdur ya'nī pādişāh olan kıardaşına ve oğına ve ḥ'ıřāvend-ile hīç **muḥābā kıılmaz** belki öldürür. (306a/02)

muḥakkem kııl-: Sağlamlaştırmak.

Andan 'Amr bin Ma'dikerib anuñ alınlığı **muḥakkem kııldı** ve silāḥ geydi at arķasına geldi ve atı meydāna sürdi, oķı kirişde rāst itdi ve süğüyi bir pīlūñ ḥortumını urdi. (254a/01)

muḥārebe kııl-: Savaşmak.

Ebū Bekr eyitdi; Tañrı ḥaķķı-çün ki eger bir bađlayacaķ resūlden baña eksük virürlerse ben yalañuz anlaruñla **muḥārebe kıılam** ... (243b/12)

müdüārā kııl-: Dostluk göstermek.

Yā Resūlallahı, ben mü'minlere dāyim **müdüārā iderüm** ammā enbiyāya ḥod yetmiş ol kıadar müdüārā iderüm ve evliyāya ve peygamberlara kim müdüārā iderüm. (228b/09)

münādī kııl-: Yüksek sesle duyurmak, yüksek sesle söylemek.

'Ubeydullāḥ buyurdi **münādī kııldılar** cümle ehl-i küfe cum'a mescidine cem' oldılar andan Kıayşer menbere çıķdı Hāķ Ta'ālā ḥazretine şenā kııldı. (319a/06)

namāz kııl-: Namaz kıılmak.

Birkaç rek'at **namāz kııldı**, çün namāzdan fāriğ oldı, diledi kim du'ā ide, Hāķ Ta'ālā'dan oğlan dileye. (006b/06)

nażar kııl-: Bakmak, deđer vermek.

*İy benim 'azîz oğullarum, ben aña **nazar kıduram** kim eger 'Ukkāşe bunda baña kışāşı itmeyecek olursa kıyāmet güninde siz beni anuñ elinden almayasız. (222a/11)*

nevha kııl-: Sesli ağlamak.

*Andan eyitdi: "İy kavm, çok ağlamañ ve zārî itmeñ ve beni incitmeñ ağlamağ-ıla ve **nevha kıılmağ-ıla.**" (225b/04)*

nidā kııl-: Çağırmaq, seslenmek.

*Pes Resûl eyitdi: "İlāhî anları yarlığa ve anları saklağıl ve Haq Ta'ālā **nidā kııldı** ki kendü keremüm-ile anları saklaram. (227b/01)*

perākende kııl-: Dağıtmak.

*... ve ol iki 'ālemüñ nûri topraq içine girdi ve bize cihānı qarañuluk eyledi ve bizüm bilümüzi bükdi ve ol bizüm cem'ümüzi **perākende kııldı.** (235b/05)*

rihlet kııl-: Göçmek, ölmek.

*Enes, rađiya'llāhu 'anhu, böyle dir kim Müseylime-i Kezzābı Ebū Bekr-i Şiddik'üñ hilāfeti vaqtinde bedbîni ki çün peygāambar dünyādan **rihlet kııldı** ol yüz biñ er-ile Kūfe'ye geldi tā Kūfe'yi harāb eyleye. (248a/12)*

rivāyet kııl-: Anlatmaq, aktarmak.

*Muhammed bin Cerîr **rivāyet kıılur** 'Amr bin 'Ekrem'den ki eyitdi ol gün kim Hüseyin'i öldürdiler Medîne'de benim kulum var-ıdı, eyitdi gice bir āvāz işitdüm kim bu şi'ri iderdi. (329b/15)*

rūzî kııl-: Nasip etmek.

*Ol zamān Haq Ta'ālā aña bir oğlan **rūzî kııldı.** (006b/08)*

şenā kııl-: Methetmek, övmek.

*Pes biz niçün itmeyevüz bu söz yārānlara hoş geldi ve 'Alî'ye **şenā kııldılar** ve ögdiler. (239b/14)*

ta' bīr kıl-: Yorumlamak.

Ben ta' bīr kıldum kim bir 'Acem kişi beni öldürmeğe kaçd idüp-durur ve tenümde üç yirde zaḥm odı seyirdür. (255a/10)

ta' biye kıl-: Yerli yerine koyup hazırlamak, düzene sokmak; kılalamak, yağlamak.

'Abdurrahmān kılıcı anda kōdı ol mel'ūna anuñ kılıcına aḡu ta' biye kıldı aḡu-y-ıla şıvardı. (286b/15)

yād kıl-: Hatırlamak.

İşbu dört kim yād kılduḡ birisi eger olmayası olursa girü kalanı daḡı nākış olur ve bu dört yāruñ sevgüsü her kanḡı göñülde kim olmaya ol hem nākış olur, ber-ḡürdār olmaz. (294b/10)

yaḡmā kıl-: Yaḡmalamak.

... sarāyından taşra çıkardılar tersil kim bırakdılar ve sarāyında buldukların yaḡmā kıldılar ve başına ve yüzine tozlar ve küller saçdılar. (275a/05)

yārī kıl-: Yardım etmek, yardımcı olmak.

... ve eger ḡükm şöyle gelürse kim anda baña zaḡmet ve elem irişe ümizüm vardur kim baña yārī kıla. (315b/15)

zārī kıl-: Ağlamak, inlemek.

Müslümānlar zārī kıлмаḡa ve ağlaşmaya başladılar, bir ḡıriv kōpdı. (221a/07)

F. Türkçe Kökenli Kelimeler +kıl-

arı kıl-: Temizlemek.

İy Muḡammed'üñ ḡānedānı ve sizi arı kıla arı kılmak. (300a/07)

diri kıl-: Diriltmek.

*Resül namâz kılmadın işâret-ile, ya du 'â-y-ıla ölü **diri kıldı** Hâk Ta 'âlâ emri-y-ile. (204b/01)*

göñül kııl-: Gönül koymak.

*Ba 'zı yârânlaruñ peygâmbara **göñül kıldı** kim Resül zü'l-fikâr anlara virmedî. (108a/01)*

toğru kııl-: Gerçekleştirmek, yerine getirmek.

*Çün Hüseyin gitmeğligi Kûfe 'ye **toğru kıldı** 'Abdullâh bin 'Abbâs, 'Abdullâh bin Zübeyr 'e eyitdi; gözün aydın olsun Hüseyin gider. (314b/02)*

yavu kııl-: Kaybetmek.

*Anı gördiler, eyitdiler biz yol **yavu kılduğ** bizden biri bu intifâ 'dan düzlü dükeli ve Hâk Ta 'âlâ bizi iñen bâğ ni 'metinden maħrûm eyledi. (055a/03)*

G. Yabancı Kökenli Kelimeler + ol-:

'âciz ol-: Çaresiz kalmak.

*... ve anuñ elinde şayrular şifâ bulalar ve körlü gözlü olalar ve pîsler ve ebraşlar kim tabîbler ol işde **'âciz olalar** ... (029a/04)*

âgâh ol-: Haberli olmak.

*Bunuñ hâlinden bir **âgâh ol** tâ n 'itmek gerek? (082a/13)*

'ahd ol-: Antlaşmak.

*Meger bir kavme kim sizüñle anlaruñ arasında **'ahd ola** ve anı kim idersin Hâk Ta 'âlâ görür bilür. (129b/14)*

'âķ ol-: İnatlaşmak.

*Eyitdi: "İy oğul, Hâk-Ta 'âlâ bu dükelin baña 'aķ itmişdür çün sen baña **'âķ olduñ**. (057a/02)*

âsân ol-: Kolaylaşmak.

*Ne deñlü kim ümmetüme ideceksin benim tenüme itgil ki anlara cān virmek
āsan ola ki benim saña řāķatum yetmedi. (229a/01)*

‘āřī ol-: İsyen etmek, buyruktan çıkmak.

‘İsā aña eyitdi: “Sen ‘āřī olduñ fermānum dutmazsın.” (035b/01)

āřikār ol-: Belli olmak.

Ve put-perestlük ol vaķtden cihānda āřikār oldu. (071a/15)

āřinā ol-: Bilinmek, tanınmak.

*Ve ba‘zi e‘imme dimişdür kim her kim evde āřinā ola ol dağı ehl-i
beytdendir. (298b/11)*

āvāre ol-: Başıboş ve kararsız duruma gelmek.

*... ve evvel kimse kim Hātmān’dan ve ‘Arab ķabīlesinden āvāre oldu.
(129a/12)*

‘ayb ol-: Ayıp olmak.

*Ebū Hüreyre eyitdi: “Ben aña eyitdüm kim saña ‘ayb ola kim kendü
peyğāmbaruñı bilmeyesin.” (216a/09)*

āzād ol-: Azad edilmek, serbest bırakılmak.

*Pes Eflah’a, kendü ķulına eyitdi ki; oğluma ĥadd ur şöyle ki ben buyuram ki
sen benden āzād olasın Tañrı yolına. (250b/03)*

‘azāb ol-: Azap edilmek, azaba uğramak.

*Pes her birine ola anlaruñ günāh ve ma‘şiyet ve ol ķiři kim anlardan bu
yalanı söyledi ‘Abdullāh bin Übeyy idi aña ulu ‘azāb ola. (150b/11)*

bāliđ ol-: Bülüğa ermek.

*Ve ĥalkı ol zamānda oğlanların Beytü’l-Muķaddis mescidine ĥizmete ķorlardı
tā bāliđ olunca. (016b/05)*

bāṭıl ol-: Boşa gitmek, yok olmak.

*... ol gice Aşefe yire geçti ve dükeli putlar kim cihānda var-ıdı ol sā`atda kim peygambar doğdı dükeli yire nigū-sār yıkıldılar ve sāhırlık ve cāzūlık ol gice **bāṭıl oldu.** (079a/07)*

berāber ol-: Birlikte olmak.

*Andan ötrü kim tav` u rağbet-ile gelmek-ile kerāhiyyet, küfrān-ile gelmek **berāber olmaya.** (202b/09)*

ber-ḥürdār ol-: Mesut olmak.

*İşbu dört kim yād kılduk birisi eger olmayası olursa girü kalanı daḥı nāķış olur ve bu dört yāruñ sevgüsi her kaçkı gönülde kim olmaya ol hem nāķış olur, **ber-ḥürdār olmaz.** (294b/12)*

beşāret ol-: Müjdelenmek.

*İy Yūsuf! **Beşāret olsun** saña ve gözüñ rüşen olsun kim ... (023a/12)*

beter ol-: Kötüleşmek.

*Şırüya andan yidi derḥāl şayru oldu ve hergiz `illeti şa`b ve **beter oldu.** (140b/09)*

bī-çāre ol-: Çaresiz olmak.

*Eger sen kim anuñ öküzin yerseñ, ol derviş ve `iyālları **bī-çāre olurlar** saña günāh olur. (025b/04)*

bī-hüş ol-: Kendinden geçmek.

*Zekeriyyā çün anı gördi kürsiden düşdi ve **bī-hüş oldu.** (013b/11)*

biryān ol-: Kızartılmak, kebab olmak.

*Diler ne-kim Tañrı`dan dilesin tā bu **biryān olmuş** baluğı dirilde tā biz anı görevüz. (045b/07)*

bī-zār ol-: Bıkmak, usanmak.

*İmdi ben korqaram kim bizüm dñümüzden **bī-zār olalar.** (212a/13)*

cemā'at ol-: Birleşmek.

*Eger kan bahāsın isterlerse bir **cemā'at olalum,** her kişi bir nesne virelüm, anuñ miñnetinden kırtulalum. (098a/10)*

cem' ol-: Toplanmak.

*Şöyle gördüm kim Meryem'üñ yüki var ve bu iñen 'acebdür kim hiç ādemī anuñ-ıla **cem' olmamışdur.** (010b/08)*

cüdā ol-: Ayrılmak, ayrı kalmak, ayrı düşmek.

*Pes şabr itdi, tā anı ikiye dildiler ve andan ilerü kim cān teninden **cüdā ola.** (009a/03)*

dermānde ol-: Aciz olmak.

*Ve ol yıl kuraķ yıl-ıdı ve şahrāda hiç ot yoğ-ıdı ve biz ol köyde kıatı ve key **dermānde olmışıduķ** 'alefsizlikden. (056a/09)*

dīvāne ol-: Deliye dönmek.

*İy hatun korqaram kim bu oğlan **dīvāne ola** yāñhūz kimse anı öldüre. (082a/08)*

ebsem ol-: Susmak.

*Ben dilemediüm kim aña muñālefet idem, **ebsem oldum.** (237b/12)*

emīn ol-: Korkudan salim olmak, güvenmek, rahat olmak.

*... aña eyitdi kim peyğambar kıatında senden sevgülü kimse yok gerekdür kim bize emān viresin tā sizden **emīn olam.** (130a/09)*

emn ol-: İnanmak, güvenmek.

Böyle eydür ‘Abdullāh-i ‘Abbās kim, raḍiya’llāhu ‘anhu, anuñ selāmi **emn ola** ve maḥabbet ve rāḥat ve nevāḥt ola. (012a/03)

epsem ol-: Susmak.

Ebū Bekir eyitdi: “Epsem ol yā ‘Ömer, menbereden aṣağa in.” (230b/04)

esen ol-: Sıhhatli olmak.

*Andan ṣoñra kanadlarını gögsüme sildiler tā benüm gögsüm ṣağ ve **esen oldu**.*
(082a/01)

esir ol-: Esir olmak.

*Eger saçum kıl-ıla kimse beni bağlasa ben **esir oluram**, ve anı üzebilmezem, didi. (053a/13)*

fāriğ ol-: Vazgeçmek, uzaklaşmak.

*Birkaç rek ‘at namāz kıldı, çün namāzdan **fāriğ oldu**, diledi kim du ‘ā ide, Hāḳ Ta ‘ālā’dan oğlan dileye. (006b/06)*

fāş ol-: Duyulmak, ortaya çıkmak.

*... ki her yirde koyup-durursın ḳatı ta ‘yīb iderler, ḥalāyık yavuz döndürmege başladı cihāna bu aḥvāli **fāş oldu**. (264a/11)*

fāyide ol-: İşe yaramak.

*Ḥayız gelmesiniñ ‘illeti aña gālib oldu ve her çend kim ṭabībler aña dārūlar buyurdılar hīç **fāyide olmadı**. (040a/08)*

fermān ol-: Buyrulmak, istenmek.

Pes fermān oldu ‘İsā’nuñ olmağına atasuz anadan ṣöyle kim ayruḳ nesnelere kim eyitdi “Ol” diyü ol zamān oldılar. (027b/09)

fevt ol-: Kaybolmak, gitmek.

Dünyâdan fevt oldu ve ğarîbler evinde maķâm dutdı ve toprak içinde belürsüz eylediler. (234b/09)

fidâ ol-: Kurban verilmek.

*Ve eydürdi kim: “Benüm cānum saña **fidâ olsun**, iy Tañrı resül[i].” (109b/07)*

ġāfil ol-: Habersiz olmak, farkında olmamak.

Şāyed ki vaķtlerden bir vaķt ben kimseye güç itmiş olam ve andan ġāfil olmuş olam ve ol boynumda ola. (220a/07)

ġālib ol-: Yenmek, üstün gelmek, galebe çalmak.

*Çün bir hefte geçdi, uyķu aña **ġālib olmuş**-ıdı. (006b/14)*

ġam-gīn ol-: Kederli olmak, üzüntülü olmak.

*Zekerıyyā bu sözden kaçtı **ġam-gīn olmuş**-ıdı, çün bu sözi mihrābdan işitdi, kendü helāline eyitdi kim mihrāb rāst eydür. (006a/05)*

ġam-gūsār ol-: Dertleşmek.

*Huzāvendā ben senden bir oġul diledüm kim baña **ġam-gūsār ola** ve gönüm anuñ-ıla hoş ola. (009b/01)*

ġam-nāk ol-: Kaygılanmak.

*Pes çok halk bu sebebden ötürü anlardan helāk oldılar ve ‘İsā kaçtı **ġam-nāk oldu**, bildi-kim ‘azāba giriftār olırsalar. (046b/06)*

ġanī ol-: Zengin olmak.

*Çok mällar aldılar, **ġanī oldılar** ve Hāķ Ta ‘ālā bu kışsa-i Kelām-ı kadīm ‘de yād itdi. (077a/07)*

ġarķ ol-: Boġulmak.

*Ol er eve girdi Yūnus daḥı ol köy mihteriyle bile girdiler iki oḡlanı daḥı boḡuzlanmış gördiler, ölmüşler ḡan içinde **ḡark olmuşlar**. (036b/11)*

ḡāyib ol-: Kaybolmak, uzaklaşmak.

*Zekeriyyā dükeli sözi ḡorḡu ḡaberin söylerdi; ḡün Yahyā gelürdi dükeli sözin recādan söylerdi ve Yahyā herḡiz atası meclisinden **ḡāyib olmazdı**. (013a/02)*

germ ol-: Hararet kazanmak, hararetlenmek.

*Ebū Bekr'üñ, 'Ömer'üñ ve 'Oḡmān'üñ nisbetine ve eger bir vā'iz nā-pāk ve pelid, eger aña la'net oḡır-ısa maḡşüdi bu ola ki anuñla meclis ḡızdura ya'nı **germ ola**. (304a/08)*

gıřiftār ol-: Tutulmak.

*Pes ḡoḡ ḡalk ḡu sebebden ötürü anlardan helāk oldılar ve 'İsā ḡatı ḡam-nāk oldı, bildi-kim 'azāba **gıřiftār olırlar**. (046b/07)*

giryān ol-: Ağlamak.

*Medīne ḡalkı er vü 'avrat **giryān olmuşlardı**, ba'zınuñ oḡlı ölmüş-idi ba'zınuñ ḡardaşı ba'zınuñ eri ölmüş-idi. (111a/09)*

ḡüşāde ol-: Açılmak, rast gitmek.

*'Ömer ol ḡün ḡoḡ ceng itdi, hem ol ḡün ḡayber'e **ḡüşāde olmadı**. (122b/08)*

ḡüzide ol-: Seçilmek.

*Ve ol kişi kim anlaruñ zamānında **ḡüzide olmuş** ola ve emīn ola ... (304b/08)*

ḡaber ol-: Bildirilmek.

*Şām'da **ḡaber olmuş**-ıdı kim Mekke'den kāruvān geldi diyü. (086a/11)*

ḡaberdār ol-: Haberi olmak, bilgilenmek.

*Ve eydürler, evvel kimse kim Meryem yüklü olduğundan **ḡaberdār oldı**, Yūsuf idi. (021b/09)*

ḥacīl ol-: Utanmak.

*Ve ‘Osmān’uñ kişileri cümle **ḥacīl oldılar** ve cümle vilāyetde ‘Osmān’uñ adı ‘ādil oldı. (266a/14)*

ḥālī ol-: Kurtulmak, uzak olmak.

*Anuñ ‘azīz cānı ol şerīf kālībdan **ḥālī oldı** āvāz işitdiler, beni görmediler. (229a/10)*

ḥalkā ol-: Çember biçiminde dizilmek.

*Çün resūl leşkerinüñ çevresinden **ḥalkā oldılar** çün demürni peygamberuñ mübārek gövdesinden çekdiler. (108b/11)*

ḥalvet ol-: Yalnız kalmak.

*Huccāc aña remizle işāret itdi kim dek dur çün **ḥalvet oldı**. (125b/11)*

ḥāmīle ol-: Gebe kalmak.

*Pes kırk günden soñra Yahyā’nuñ anası **ḥāmīle oldı**, doquz aydan soñra doğurdı. (008b/03)*

ḥarāb ol-: Yıkılmak.

*Ol zamān yir ditremege başladı ve her ne kadar kim ol şehirde sarāylar ve evler var dükeli yıkıldı, **ḥarāb oldı** ve ol şehir halkı evler altında helāk oldılar. (053b/13)*

ḥarām ol-: Yasaklanmak.

*Velīkin ben işidüm, tururdum senden kim her kimüñ ki endāmu benüm yağırnumdağı mühre irişse gerek tamu odı anı yaqmaya, teni tamu odına **ḥarām oluban**. (223a/07)*

ḥāşıl ol-: Meydana gelmek, olmak.

*Şimdi şavāb andadur kim seni aña işmarlayam ve aña eydem; tā seni kabūl ide, kāruvān-ıla bile göndüre ve senüñ ücretüñ ta'yīn ide, tā saña dahı māl **hāşıl ola.** (085b/06)*

hasta ol- Hastalanmak.

*Ve 'Aişe eyitdi rağiya'llāhu 'anhumā çün ben yol yarısına irişdüm miñnetden ve gönül rencinden **hasta oldum.** (149a/05)*

haṭā ol- Yanlışlıkla yapılmak.

*... eger bu şavābsa hoż hīç baña 'ayb olmaya ve eger **haṭā olursa** himāyet itmeyem. (270a/04)*

hayr ol- Hayırlı olmak.

*Ya 'nī her gün ol işi üstine kâ'imdür eger saña kazā gelecek olursa ki ol kazā ve ol hükümde baña **hayr ola.** (315b/13)*

hayrān ol- Şaşırarak, şaşkına dönmek.

*Beg bir tıfıl oğlan gördi anası kuçağında anuñ söyledüğine **hayrān oldu.** (026b/06)*

hāzır ol- Hazır bulunmak, hazır olmak.

*... çün Zekerıyyā meclis iderdi çok Benī İsrā'ıl anda **hāzır olurlardı** ... (012b/15)*

helāk ol- Yok olmak, ölmek.

*Ķorkaram kim tamu haberin çün işide, tākātı yoқdur **helāk ola,** eger sizüñ elüñüzden gelürse kim Yahyā'[yı] benüm meclisimden gāyib idesiz, ben size tamu zikrin idem. (013a/10)*

helāl ol- Haram olmamak.

*Eger dükeli 'ālemde ayı bizcileyin görmişler olur-ısa rāst ola, yoқsa bizüm gözlerümüzde **helāl olmuş** ola. (197b/02)*

hezîmet ol-: Yenilmek.

*Kâfirler mübârizleri **hezîmet oldılar** ve bâkî kâfir leşkeri mübârizlerin münhezim gördiler, şikeste-dil oldılar. (103b/05)*

hîre ol-: Bulanıklaşmak, net görmemek.

*... anlarıñ 'adedin Tañrı'dan artuk kimse bilmez çün ol deryâya bakdum gözüm **hîre oldu** ... (168b/07)*

hor ol-: Horlanmak.

*... ve 'ayâli ve oğlanları depelenmiş ve ehl-i beyti kırılmış ve yiri yirine karışmış cümle kana bulaşmış ol 'azîz tenler **hor olmuş** yatur işbu sözleri dirdi. (328b/11)*

hoş ol-: Sevinmek.

*Huzâvendâ ben senden bir oğul diledüm kim baña gam-güsâr ola ve gönüm anuñ-ıla **hoş ola**. (009b/02)*

hoşnûd ol-: Memnun olmak, yakınmamak.

*Eger dilerseñ kim ben senden **hoşnûd olam** ve bizüm aramızda ceng olmaya, anañı bizüm evümüzden çıkar yoksa ben senüñle dirilmezem. (056a/03)*

hurrem ol-: Sevinmek, mutlu olmak.

*Ol gögercini görürem ki kendü yöresine nice mihribânlık ider ve **hurrem olur**. (016a/02)*

icâbet ol-: Kabul edilmek.

*Muhammed du'âsı, 'Âmir bin Tufeyl ve Erbed bin Kays hakkında helâk olmağ-ıçun icâbet itdi ve Peygâmbâr'ıñ du'âlarınıñ gâyet kim **icâbet oldu**, rahmetde-y-idi. (193a/12)*

îmin ol-: Emniyet içinde olmak, emin olmak.

*Ya 'nī **īmīn olduñ** kendü Tañrıñ'dan ve ol tamunuñ deresinden kim aña Secnān dirler. (014b/15)*

'itāb ol-: Azarlanmak.

*... bir qarucuğun koyunu Nihāvend köprisünde geçerken ayağı şınmış baña andan ötürü **'itāb oldu**. (260a/06)*

ķabūl ol-: Kabul edilmek.

*Ve üş ellerüm kırıldı ve gözlerüm kör oldu ve üçinci du 'ā dahı bilürem kim gerçekdür **ķabūl olısar** hergez beni yarluğamayısar. (278a/13)*

ķādīr ol-: Gücü yetmek.

*İllā kim biz anlara **ķādīr olduk**, koğıl tā anlar bunda gelsünler eger geleler ayaklar ile zindāna gelmiş olalar. (107a/05)*

ķanā 'at ol-: Kanaat etmek.

*'Abdurrahmān eyitdi; bu bir dürlüsine **ķanā 'at olursañ** revādur. (286b/12)*

ķatī ol-: Öldürülmek.

*Dilerem örtülü dutam anı tā cezā vireler her tene anuñla kim itmişdür ve yigirmi kişi yārenlerden Hayber harbinde **ķatī oldu**. (125a/01)*

ķurbān ol-: Bir amaç veya kimse için kendine fedā etmek.

*Devenüñ burunduruğın elüme aldum ve resülüñ 'imāmesin başuma urdum, eydürdüm kim; cānum saña **ķurbān olsun**, Yā Resülallahi. (234a/05)*

la 'net ol-: Lanetlemek.

*Muhammed Cerīr eydür; Yezīd'ün gözi tolageldi eyitdi; [boşluk] ya 'nī Tañrı **la 'net olsun** her kim bunu işledi. (331a/09)*

lāyık ol-: Uygun görülmek, münasip olmak.

Eyitdüm yā 'Ömer nice kişi gerekdür imāmlığa ve hilāfete lāyık ola?
(256b/07)

mağrūr ol-: Gurura kapılmak, aldanmak.

*Vegerçi anuñ oğlu ve kardaşı anuñ pādişāhlığına kaçd eylemediler ammā
anuñ gönli key **mağrūr olmuş-ıdı** pādişāhlıkda hıç düşmen yoğ-ıdı. (306a/03)*

mahrūm ol-: Mahrum olmak, mahrum kalmak.

*Bu muşbetde zārī ve nevha eylemeñ tā ki şevābdan **mahrūm olmayasın.***
(229a/12)

ma'lūm ol-: Bilinmek; meydana gelmek.

*Şimdi bildüñ mi Haķ Ta 'ālā'nuñ kemāli kudretini kim 'avratuñ yüklü olduğı
saña **ma'lūm oldu?** (008a/08)*

manşūr ol-: Galip gelmek.

*Zīrā Teverit'de eyle degüldi kim ol her yıl **manşūr ola.** (127b/01)*

ma'zūl ol-: Azledilmek.

*Ve 'Osmān-ıla 'ahd eylediler kim şinden girü eger bizden kimsene şikāyet
iderse **ma'zūl olavuz.** (266a/08)*

mecrūh ol-: Yaralanmak.

*Ba 'zısı öldi ve ba 'zısı **mecrūh oldu** ve ba 'zısı dört ferseng yir kaçdı. (109a/07)*

melūl ol-: Üzölmek, kırılmak, incinmek.

*Resūl bildi kim eger birinüñ sarāyına konası olursa girü kalanları **melūl
olurlar.** (100b/02)*

mest ol-: Sarhoş olmak.

*Çün girdi Varaķa **mest olmuş-ıdı**, eyitdi: "İy Muhammed, Hadice senden çok
şükürler ider her hācetüñ kim benim kanumda var, revādur. (087a/04)*

meşğul ol-: Uğraşmak.

Zekerıyyā gıce gündüz 'ibādete ve du'ā-ya meşğul oldu. (006b/13)

meşhūr ol-: Ün kazanmak, meşhur olmak.

'Osmān'ı yavuzlar-ıdı tā şol kadar oldu kim 'Osmān hakkında yavuz söylediği bilindi, meşhūr oldu, haber 'Osmān'a degdi. (264a/08)

mevt ol-: Ölmek.

Böyle didi Ebū Sa'īdi'l-Hudrī - rađiya'llāhu 'anhu- çün Resūlullah bu cihāndan mevt oldu. (236b/13)

mu'āriż ol-: Karşı çıkmak.

Pes imdi hıç bir vech-ile anuñla sen mu'āriż olmağıl anı kovğıl kanda dilerse varsun ve nereye dilerse gelsün gitsün ... (302a/14)

muḥālif ol-: Ters olmak, ters düşmek.

Pes elüm dutdı ve eyitdi gel kim ne göresin anı kim Hıķ Ta'ālā düşmenleri- çün ve saña muḥālif olmasalar-ıçun yaratmışdur. (178a/08)

muḫadder ol-: Takdir olunmak, yazılmak.

Ya'nī ve ol-ıdı buyruğı Tañrı'nuñ bir ḳazā kim muḫadder olmuş-ıdı. (289a/03)

muḳarrer ol-: Karar kılmak, durmak.

... eger Bū Ṭālib ölürse Mekke mehterlügi buña muḳarrer olısar. (091b/13)

muḳayyed ol-: Önem vermek, gözetmek.

Resūl ḳatı hasta idi. Ol süre hıç muḳayyed olmadı. (230a/08)

muḳīm ol-: İkamet etmek, kalmak.

*Pes durdı Mısr'a vardı anda **muķīm oldu** ve rāci 'at mezhebin çıkardı ol iķlīmi el altından da 'vet eylerdi. (263a/08)*

muntaẓır ol-: Beklemek, gözetmek.

*Pes ol er ol köye girdi, 'İsā aña ol arada **muntaẓır olup durdı**. (041a/09)*

musahħhar ol-: Zapt olunmak, ele geçirilmek.

*Eger dünyā odı İbrāhīm'e **musahħhar oldu**. (195a/13)*

musallaġ ol-: Sataşmak, rahatsız etmek.

*Anlardan daħı geçdüm, yine çok halka uğradım her biriniñ üzerinde bir ferişte **musallaġ olmuş** oddan bıçaķlar-ıla anları öldüreler. (159b/08)*

muġı' ol-: Boyun eğmek.

*... sen emīnsin ve ol kimseler daħı emīndür kim saña **muġı' olalar** ... (167a/15)*

muġma'in ol-: İkna olmak.

*Tā ol kabīleye nafaķa itsüñ diyü viribidi, tā gönüллерi İslām'a **muġma'in olsun** içün. (212b/07)*

muġtali' ol-: Vakıf olmak.

*Çün haber itdi ol sözi kim Hāfşā'ya **muġtali' olmuşdı** ve buları Tañrı resüle anuñla gösterdi ba'zıya ve agrāz itdi ba'zıdan çün haber viridi. (136a/01)*

muttaşıf ol-: Hal ve sıfat ihtiva etmek, bulundurmak.

*... kim sizüñ sevgüñüz baña oldur kim hem işbu şıfat birle **muttaşıf ola** ... (225a/05)*

mümkin ol-: Olabilmek, imkân dahilinde olmak.

*Ya'nī **mümkin ola** kim Hāķ Ta'ālā bedel ide, andan yegrek kim biz Tañrımızla rügerdānlık itdügümüze böyle olur 'azāb bu cihānda. (055b/02)*

münevver ol-: Nurlanmak, parlamak.

... çün bizüm peygambarumuz 'aleyhi's-selām anasından cüdā oldu, ol ev karañu gicede rüşen ve **münevver oldu** ... (078b/11)

münkād ol-: Boyun eğmek.

Emīra'l-mü'minīn 'Alī vefāt itdüğinden soñra on tokuz yıl ve altı ay cümle islām muṭī' **münkād oldu** ve cümle şehirlerde ki islām şehirleri cümle aña muḳarrer oldu. (301b/04)

münḳaṭı' ol-: Son bulmak, kesilmek.

... ve müslimānlaruñ göñli yavuz oldu ve kāfirler bahādır oldılar ve Resül'üñ ehl-i beyti za'ıf oldu, belleri büküldi ve haber gökden **münḳaṭı' oldu**. (231a/13)

münkir ol-: İnanmamak, inkar etmek.

Ya'nī eyitdi Haḳ Ta'ālā: "Ben aşğa viribiyem size bu ārāste ḥōmı velīkin her kim **münkir ola** 'İsā'ya. (045a/03)

mürtedd ol-: İslam dininden dönmek.

İslām ol vaḳt içinde za'ıf oldu ve çok ḥaḳ **mürtedd oldılar** ve müslimānlaruñ göñli yavuz oldu ve kāfirler bahādır oldılar ... (231a/10)

müstağnī ol-: Uzak durmak, ihtiyaç duymamak.

Pes bu cihānı pādişāhları ḳovuñ tā ḥuṣūmetden ḳurtuluñ ve rüze dutuñ, tā 'avratlardan **müstağnī olun** ... (049a/01)

müstākīm ol-: Doğru olmak, düzgün olmak.

... tā ḥalāyık senüñle dizilince çün-kim işüñ tamām şöyle **müstākīm ola** ... (313a/13)

müstecāb ol-: (Dua) kabul edilmek.

*Böyle dir Kā'bü'l-ahbār çün Zekerıyyā Hıaķ Ta'ālā'dan oğlan diledi anuñ du'ası **müstecāb oldu** kendü-y-ile tefekkür itdi ... (007b/15)*

müteğayyir ol-: Değişmek, başkalaşmak.

*Ebū Bekir uçmaķ şuyına beñzerdi dünyā şuyına degül zırā ki dünyā şuyı hālinden bir hāle dağı döner **müteğayyir olur** ... (296a/08)*

müşkil ol-: Güç olmak, zor olmak.

*... bizüm üstümüze iş **müşkil ola** ve islāma haşar ola. (248b/02)*

mütefekkir ol-: Üzölmek.

*Resül'ün anuñ ta'cıl gitdigine hāřırı **mütefekkir oldu**. (116b/09)*

mütehayyir ol-: Şaşırmaķ.

*... ve Benī İsrā'ıl 'avratları dağı Zekerıyyā'nuñ 'avratınuñ hüsine **mütehayyir olmuşlar-ıdı**. (020a/14)*

müteveccih ol-: Yönelmek.

*Pes Resül 'aleyhi's-selām durdı 'Alī evine **müteveccih oldu**. (281a/15)*

nā-bedīd ol-: Görünmez olmak, gözden kaybolmaķ.

*Üç kez başın açdı, yine örtüdi, her vaķt kim Hıadice başın açardı Cebrā'ıl **nā-bedīd olurdu**. (089a/08)*

naşib ol-: Elde edilmek, verilmek, nasip olmak.

*Sinüñ mübārek kadīmüñ berekātında iki cihān sa'ādet bize **naşib oldu**. (101a/11)*

nüş ol-: İçmek.

*Ve eyitdiler: “**Nüş olsun** bu gice dürlü dürlü kerāmetler Hıaķ Ta'ālā'dan.” (155b/12)*

pāk ol-: Temizlenmek, temiz olmak, arınmak.

*Pes İblīs la‘anetü’llāh geldi, islām leşkeriniñ göñline vesvese bıraķdı-kim cenābetden **pāk olmadıñuz**, āusl itmeden namāz kıldıñuz. (102b/14)*

pāre ol-: Parçalanmak.

*İy Muḥammed, sen cāzūsın, gözlerümüzi bağlarsın ve bize böyle gösterürsin kim ay **pāre oldi**. (197a/13)*

pāyendān ol-: Kefil olmak.

*Ben ḥāmile oldum ve **pāyendān oldum** kim bu ḳarnum içindegi oğlanı Beytü’l-Muḳaddis’e ḥādım idem. (016a/14)*

pāyidār ol-: Daimi olmak.

*Ve ba‘zı ol ḳavmden eyitdiler kim bu dükeli cāzūluḳdur ve cāzūluḳ üç gündən ilerü **pāyidār olmaz**. (046a/14)*

perākende ol-: Dağılmak, yayılmak.

*Pes ol ḳavmüñ ḥaberi cühūdlara **perākende ola**, cühūdlar ‘azm itdiler kim ‘İsā’yı helāk ideler, ammā zafer bulmadılar. (034a/07)*

perīşān ol-: Üzölmek.

*Zekerıyyā ḡam-gīn ve **perīşān oldi**. (006a/10)*

peydā ol-: Ortaya çıkmak, belirlemek.

*Ve çok ulular anda **peydā oldi**. (070b/01)*

pinhān ol-: Saklanmak, gizlenmek.

*Pes ardınca segirtidiler, öñünde bir dıraḫt var-ıdı dıraḫt ardında **pinhān oldi**. (008b/08)*

pīr ol-: Yaşlanmak.

... şimdi yaşadun, ulaldun, **pîr olduñ**, bir oğlun yok-kim senden sonra senün yirün tuta. (006a/04)

pişimân ol-: Nedâmet getirmek, pişman olmak.

‘Abdullâh ol işine **pişimân oldu**. (214b/06)

pür-silâh ol-: Silahlanmak.

‘Osmân’uñ ta ‘allukâti ve her kim sarâyda var-ıdı cümle **pür-silâh oldılar** kim ceng ideler. (273b/11)

râhat ol-: Huzur içine olmak, rahat olmak.

‘Abdullâh bin Muñi’ aña eyitdi iy resülüñ oğlı, eger halâyık-ıla düzlü bilürseñ kim **râhat olsun** ve ikileyin kan dökmek ve arada müslimânlar helâk olmak olmaz-ısa ol yegdür, veli olursa şavâb oldur kim anuñla barıçasın. (310a/04)

râzi ol-: Rıza göstermek; boyun eğmek.

Çün atam **râzi ola**, nikâh bağlasunlar. (090b/08)

rencide ol-: İncinmek, kırılmak.

... baña andan ötürü ‘itâb oldu kim niçün buyurmadun anı ‘imâret ideler tâ ol köpride selâmet geçeydi ki biz karucuğun göñli **rencide olmayaydı**. (260a/08)

rencür ol-: Kederlenmek, incinmek.

Aña eyitdi: “Hañâ itdüñ kim Tañrı resüline hecv eyitdüñ, göñli **rencür oldu**.” (214b/04)

revâ ol-: Câiz olmak.

Şimdi çäre yokdur harb itmekden özge; zîrâ kim **revâ olmaya** peygambara kim zırh giye Hañ Ta‘âlâ’nuñ dîn-i ‘izzet-çün harb itmeden zırhu yine çıkarmak olmaz. (107b/04)

revân ol-: Akmak, boşalmak.

*Eyitdi-kim Meryem oğına ve anasına niřān itmişsüz ve indürelüm anları bir yir püştesine kim ārāmı itmege yaraya ve çeşmeler **revān ola**. (029a/15)*

revāne ol-: Yürümek, gitmek.

*Resül 'aleyhi's-selām bir cemmāzeye bindi tenhā mekke'ye **revāne oldu**. (086b/03)*

rūřen ol-: Aydınlanmak.

*Anuñ mihrābı **rūřen oldu** anlaruñ yüzi nūrından, andan Cebrā'ıl eyitdi ... (007a/11)*

rüsvāy ol-: Rezil olmak, utanılacak hale düşmek.

*Ol sebebden kim ol talākı virmez ve bu işde ben **rüsvāy oluram** ve 'avrata elbette er gerekdür. (091a/10)*

sābık ol-: Geçmek.

*Ya 'nī eger Hāķ Ta 'ālā'dan va 'de dökülmüşdi kim **sābık olmuşdur** irişeydi size ol nesnede kim datdıñuz siz ulu 'azābı şöyle kim sizden kimse ķurtulmadı meger 'Ömer ibn Hattāb rağiya'llāhu 'anhu. (106b/05)*

řāfi ol-: Temizlenmek, arınmak.

*Ve 'Alī dahı uçmaķ balına beñzerdi dünyā balına degül ki zīrā dünyā balında mūm ve çürük olur ve řafrā tīz ider uçmaķ balında bu şıfatlar yoğdur ve tahlīř olmaz belki **řāfi olur**. (296b/07)*

sākin ol-: Yatışmak, durgunlaşmak.

*Tā anlaruñ göñli **sākin ola** ve ārām ide. (212a/15)*

şayru ol-: Hastalanmak.

*řīrūya andan yidi derhāl **řayru oldu** ve hergiz 'illeti řa'b ve beter oldu. (140b/09)*

selāmet ol-: Kurtulmak.

İy kiři! Eger du 'ā idem ve Hāq Ta 'ālā'dan dileyem tā ayaklarını dūrüst idem, selāmet olasın tañrı'nuñ ūkrin yerine getüre misin ve dāyim aña tã'at ve 'ibādet ider misin? (042a/02)

sebeb ol-: Sebep olmak.

*'Ömer bunları öldürmege buyurdi **sebeb oldı** hem bir bölük ādem geldi-y-idi Mışır'dan 'Ömer katına birez 'ummāldan ūikāyet itdiler. (265a/15)*

sīr ol-: Doymak.

*Arslan andan duru geldi, ol deveye 'azm itti kim 'İsā dimiş-idi ve ol deve etinden **sīr oldı**. (025b/09)*

sīr-āb ol-: Susuzluğunu gidermek.

*Muħammed'ün iki barmağı arasından ol kadar şu çıkdı kim leşker dükeli **sīr-āb oldılar** ve meşkler vü maşaralar taldurdılar. (196b/05)*

řulħ ol-: Anlaşmak.

*Ya 'nī Tañrı size eyü 'ivaž virsün yoħsa eger böyle olmayası olursa sizün-ile bizüm aramızda **řulħ olmaz** ... (238a/10)*

süst ol-: Halsiz kalmak.

*İy benüm Tañru'm, benüm kim **süst ola** süñüklerüm ve tağıla benüm başumdan pīrlık ve ben olmayam seni oğumakda nevmiz, İy perverdigār." (005b/10)*

řād ol-: Sevinmek, mutlu olmak.

*'Avrat **řād oldı** kendüye eyitdi kim 'İsā gözsüzi gözlü eyler ve mübtelāyı dūrüst eyler ve ādemden pīsligi ve ebraşlığı zā'il ider. (040a/14)*

řādımān ol-: Sevinmek.

*Ebū Eyyūb çün resūli gördi **şādımān oldu** ve anuñ evi iñen küçükdi Resūl ('a. m.) aşağa eve kōndi. (100b/13)*

şehīd ol-: Savaşta ölmek, şehit olmak.

*Mü'minler eyitdiler: "Andan ötürü kim sizi kahr idevüz ve eger ölürsevüz **şehīd olavuz.**" (103b/02)*

tābi' ol-: Uymak.

*... ol iklīmi el altından da 'vet eylerdi ve çok kişiler pinhān aña **tābi' oldular** ... (263a/10)*

tağyīr ol-: Bozulmak.

*Çün 'Utbe bu sūreyi işitdi, beñzi **tağyīr oldu**, durı geldi Mekke mehterilernüñ katına vardı. (096b/01)*

tahlīṭ ol-: Karıştırmak, içine bir şeyler katmak.

*Ve 'Alī dahı uçmağ balına beñzerdi dünyā balına degül ki zīrā dünyā balında mūm ve çürük olur ve şafrā tīz ider uçmağ balında bu şıfatlar yoğdur ve **tahlīṭ olmaz** belki şāfī olur. (296b/07)*

tamām ol-: Tamamlanmak, sona ermek, bitmek.

*Çün doğuz ay **tamām oldu**, Yahyā 'aleyhi's-selām vücūda geldi. (020b/08)*

tercümān ol-: Bir şeyi anlatmaya yardımcı olmak.

*... ol şehriñ ehlinüñ dilince anlaruñ-ıla söyleşüñ sizüñle ol halk arasında **tercümān olmasun** ve halkı tã'ata harīş idüñ ... (049a/07)*

teslīm ol-: Ölmek.

*Pes çün Resūl, 'aleyhi's-selām, **teslīm oldu**. (229a/09)*

vācib ol-: Lüzumlu olmak, gerekmek.

*'Ömer eyitdi; Tañrı'nuñ haddi saña **vācib oldu**. (250b/01)*

vāḳi' ol-: Vuku bulmak, olmak, meydana gelmek, bulunmak.

İy Meryem! Hāḳīkat kim güzīde itmişdür seni daḫı pāk itmişdür 'özürden kim 'avratlara vāḳi' olur ve seni güzīde itdi, kendü zamānuñ 'avratları üzerine. (021a/02)

vefāt ol-: Ölmek.

Ve eydürler kim peygambar doğduğundan yedi gün soñra anası vefāt oldu ve 'Arab resmi oldur kim çün oğlanı dāyeye vireler anı alur evine iledür, emzürür tā aña dek kim oğlan ulala. (079b/06)

yār ol-: Dost, arkadaş olmak.

Anlar Bū Süfyān'ı döñdiler cefā itdiler ve eytdiler biz seni resālete viribidük, sen müslimān olduñ ve anuñla yār olduñ. (132a/02)

zā'il ol-: Yok olmak.

Ve aña eyitdi kim: "Bu mīvelerden yi tā gönliñdegi kayğu zā'il olsun. (006b/02)

zāhir ol-: Ortaya çıkmak, görünmek.

Pes bu sebebden ötri menzileti oğlanlıkda zāhir oldu. (010b/03)

za'if ol-: Zayıflamak, gücünü kaybetmek.

Şimdi pīr ve za'if oldum ve hālañ daḫı pīr oldu. (006a/13)

zāmin ol-: Kefil olmak.

'Osmān, 'Alī, Ṭalḫa ve Zübeyr'i anlara viribidi ve eyitdi-y-idi anlara naşīhat idüñ şöyle kim Hāḳ Ta 'ālā hoşnūd olacaḫ iş ola ve siz zāmin oluñ her ne-kim diyesiz ben anı idem. (269a/08)

ziyāde ol-: Artmak.

Zekerıyyā ol mīvelerden yidi kuvvet ve şehvet ve feraḥ teninde ziyāde oldu.
(006b/04)

zulm ol-: Haksızlık edilmek.

*... ve daḥı dırsız kim a‘mārı incidürsin her ki bir kişi incide anuñ girü saña
fātın ide kim tā **zulm olmaya.** (267a/06)*

1.3.1.2. **Sıfat-Fiil+Yardımcı Fiil Olan Birleşik Fiiller**

Fiil kök ve gövdelerinden kurulan farklı zaman kalıbı içindeki sıfat-fiiller *ol-* yardımcı fiilliyle birleşerek karmaşık fiiller oluşturur.¹¹⁴ Sıfat-fiil+yardımcı fiil olan birleşik fiillerde, anlam birleşik fiildedir. T. Banguoğlu, Z. Korkmaz ve J. Deny, A. N. Kononov’a göre bu türlü birleşiklerin zaman ve tarz özelliği dolayısıyla aynı zamanda kılınış kategorisinde de yer alırlar.¹¹⁵

1.3.1.2.1. **Öncelik Fiilleri**

a. -miş ol-/-miş ol-:

- Geniş zaman çekimine girmiş *ol-* yardımcı fiili *-miş/-miş ol-* birleşik fiilinin gösterdiği oluş ve kılınışı gelecek zamanda tamamlanmış olur:

di-miş ol-

¹¹⁴ Tahsin Banguoğlu, **Türkçenin Grameri**, 8. bsk., Ankara, TDK Yay., 2007, s. 482; Zeynep Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi**, 4. bsk., Ankara, TDK Yay., 2014, s. 700; Jean Deny, **Türk Dili Grameri: Osmanlı Lehçesi**, çev.: Ali Ulvi Elöve, İstanbul, Maarif Matbaası Yay., 1941, s. 465; Andrey Nikolayeviç Kononov, **Türk Dili Grameri**, İstanbul, Multilingual Yay., 2001, s. 217.

¹¹⁵ Banguoğlu, **a.g.e.**; Korkmaz, **a.g.e.**; Deny, **a.g.e.**; Kononov, **a.g.e.**

*Ve ol kiři kim anlaruñ zamānında gūzīde olmuř ola ve emīn ola vilāyetde ve resūlūñ emīni ola vahy vaqtinde anuñ haqqında yavuzluđ söylemek ve la 'net ođumađ řoyledūr kim anlara **dīmiř olur**. (304b/11)*

dutma-miş ol-

*Eger dimez-istem hıyānet itmiř olurum ve dađı sinūñ fermānuñı **dutmamiř oluram**. (220b/04)*

sōyle-miş ol-

*Ben hergiz tōvbe itmezem olmamiř curma tōvbe nice eydeyim eger itmedūm dirsem inanmazlar veđer itdūm dirsem yalan **sōylemiř olurum** didi. (150a/11)*

- İstek kipi çekimine girmiş *ol-* yardımcı fiili *-miş/-miş ol-* birleşik fiilinin gösterdiği oluş ve kılınışı gelecek zamanda tamamlanmış olacaktır:

dur-miş ol-

*Ve aħbārda gelmiřdūr kim kıyāmet güninde yetmiř feriřte Yahyā'nuñ çevresinde **durmiř olalar** ve bile yürüyeler tā uđmađa degin. (012a/7)*

dut-miş ol-

*Bir yıl rūze **dutmiř olalar** ve ben anlardan hořnūd olam. (183b/01)*

düz-miş ol-

*Ya 'nī her kim buyruğ duta sizden birūñüz Tañrı'nuñ ve Peyğambar'uñ ve ide eyü işler verüvüz aña řevābın ve dağı **düzmiş olavuz** aña uğmağa rızq. (298a/08)*

düzül-miş ol-

*İy Muhammed, gönlüm senūñ sebebūñden meřgūldūr, dilerem kim senūñ iřūñ **düzülmüř ola** ve benim çođ mālum yođ kim saña virem. (085b/01)*

gel-miş ol-

*İllā kim biz anlara kâdir olduk, çoğul tâ anlar bunda gelsünler eger geleler ayaklar ile zindāna **gelmiş olalar**. (107a/06)*

geyür-miş ol-

*Hak Ta'ālā kim saña bir gönlegi **giyürmiş ola** eger mu'afıklar ol gönlegi senden çıkarmak dileseler sen anı çıkarmağul. (271a/14)*

git-miş ol-

*Şol koyun sürüsü gibi kim çoban **gitmiş ola**. (236b/04)*

itme-miş ol-

*Pes anlardan sizlerüñ cümlesinden ben 'azāb idem aña dünyāda kim **itmemiş olam** hiç kimseye cihāniyāndan. (045a/05)*

it-miş ol-

*Ol cümlesinden hiç kimse ulurağ ve pākizerek Yahyā'dan yoğ-ıdı ve ammā ma'ni haşūr oldur kim hişār **itmiş ola** dükeli günāhdan kim hergiz günāh itmedi ve endişe dağı itmedi günāh. (009b/14)*

kıl-miş ol-

*Ve ol kişiye kim resül du'ā **kılmış ola** sen Tañrı'dan qorqmayup ve resülden utanmayup aña nite la'net oğursın her ki resüle muğālefetitse. (305a/07)*

ol-mış ol-

*Eger dükeli 'ālemde ayı bizcileyin görmişler olur-ısa rāst ola, yoğsa bizüm gözlerümüzde helāl **ol-mış ola**. (197b/02)*

öldür-miş ol-

*Eger öldürürseñ bir ulu **öldürmiş olasın** ve eger 'afv iderseñ ulu 'afv itmiş olasın. (141a/12)*

toğma-mış ola-

*Yezîd eyitdi iy Hârîcî mel'un sen Resûl hânedânûñ düşmeni misin hîç beter ve şom dahı andan **toğmamış ola**. (331b/01)*

vir-miş ol-

*İy 'Abbās sizüñ dîññüzde hîle itmek var mı kimse-y-ile kim emān **virmiş olasız?** (131a/03)*

yan-miş ol-

*Ve çok kişi ola ki daşra teni **yanmış ola** ammā diri kıala ve hîç kimse olmaya kim anuñ yüregi ve cigeri **yanmış ola** ve diri kıala. (195a/11)*

ye-miş ol-

*Ol kişiler kim yetimler mālını zulm-ıla **yemiş olalar**. (157b/09)*

yi-miş ola-

*Ve çün bakar görür mîve hemān yirinde Tañrı kudretiyle ve ol kimse kim ol mîveden ve ol ta 'āmlardan **yemiş ola** hergez bevl ü gā'ı olmaya. (177a/03)*

yücel-miş ol-

*Ya 'nî evlerde destûr virdi Allah kim **yücelmiş ola** ve dahı su'āl hâcet evidür. (299a/07)*

- Birleşik zaman (istek kipin hikâyesi) ile çekimine giren *ol-* yardımcı fiilin *-miş/-miş ol-* birleşik fiilinin gösterdiği oluş ve kılınışı geçmiş zamanda tamamlanmış olur:

doğ-miş ol-/ öl-miş ol-/ unıt-miş ol-

*İy kâşkî ben **öl-miş olaydum**, bundan ilerü ve anamdan öli **doğmuş olaydum** ve halk beni **unıtmış olalardı**. (022b/12)*

1.3.1.2.2. Alışkanlık Fiilleri ¹¹⁶

Fiil kök ve gövdelerine geniş zaman sıfat-fiil ve *ol-* yardımcı fiilinin getirmesiyle kurulan birleşikler, bir oluşun geçmişte, şimdiki zamanda veya gelecekte alışkanlık hâlinde sürdüğünü ya da süreceğini gösterirler. Alışkanlık fiilleri, bir oluşun tarzı yönünden anlam inceliği taşıyan bu birleşik fiil türü, basit zamanlar ve birleşik zamanlar çekime girer. ¹¹⁷ Alışkanlık fiillerinde süreklilik gösteren kılınış ve oluşun yardımcı fiilin aldığı zamana göre geçmişte, şimdiki zamanda veya gelecekte olabilmektedir.

a. -ar ol-:

- Geniş zaman çekimine girmiş *-ar ol-* birleşik fiilinin gösterdiği oluş ve kılınışı geçmiş zamanda süreklilik gösterir:

yaş-ar ol-

İñen hoş beslediler tã kim yidi yaşar oldu. (020b/09)

Çün dört yaşar oldu, bir gün baña eyitdi: “İy ana, benim kardaşlarum kãdadur kim anları görmezven. (080b/13)

b. -maz/mez ol-:

- *-maz/mez ol-* daha önce bir oluşun geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanda alışkanlığı bittiğini gösterir.

gel-mez ol-

Veger benden bu deñlü haṭã geldi-y-ise n’ola kim imãmdan hem haṭã gelür ve hem şavãb hãşşa ki bu deñlü biñ yerlerde sözler söylemek ve kismet itmek aḥir mecmũ`i rãst gelmez olur. (264b/08)

inan-maz ol-

¹¹⁶ Tahsin Banguoğlu ve A. N. Kononov bu tür için “başlama fiilleri” terimini kullanırlar. Zeynep Korkmaz ise “alışkanlık” terimini kullanmıştır.

¹¹⁷ Tahsin Banguoğlu, **Türkçenin Grameri**, 8. bsk., Ankara, TDK Yay., 2007, s. 484.

İy kavm, şabr idüñ ben size bunda gelmedüğümüñ 'özrin eydiyem eger inanursañuz Hoż itdüñüz ve inanmaz olursañuz bir yir gösterin baña izāfe viresiz. (323b/15)

kaç-maz ol-

Hüseyin eyitdi; Haķ Ta'ālā kim kaderlemişdür andan kaçmaz olmaz. (313b/15)

yara-maz ol-

Ya 'nī bedürüstī Tañrı diler kim gidere sizden her ne kim yaramaz ola size anda iy Muhammed'üñ ehl-i beyti ve arıda sizi ardmaķlukla. (282a/04)

1.3.1.2.3. Niyet Fiilleri

Z. Korkmaz ve T. Banguoğlu niyet fiillerini *ol-* yardımcı fiillinin *-acaķ/-ecek-*; *-ıci/-ici*; *-ası/-esi* ile oluşturduğu birleşik fiiller, bu oluş ve kılınışı teşebbüs ve niyet hâlinde olduğunu gösterir olarak açıklamıştır. A.N. Kononov ise oluş ve kılınışın teşebbüs ve niyetin yanında istek, belirleme ve karar da ekler. Metinde *ol-* yardımcı fiili geniş zaman kipinin şartı, istek kipi, emir kipi ve geniş zaman kipinin hikâyesi ekleriyle çekime girmiştir. Niyet fiilleri gelecek zamanda gerçekleşmesine niyet, teşebbüs, istek, karar hâlinindedir.

a. -acaķ/ecek ol-:

yırt-acak ol-

İy 'Ömer, eger benüm cümle tavarum helāk olup yırtıcı canavarlar hep yırtacaķ olursa ben resülüñ vaşiyetin komazam. (242a/06)

ol-acak ol-

*Mu 'āviye eyitdi kim; ben Resūl'den 'aleyhi's-selām işitdüm kim halk evvelden āhire cem' **olacaq olursa** bir mü'mini öldürmege anuñ yerine mecmū'ını öldürmek vācibdür. (285a/12)*

işlen-ecek ol-

*Çün enbūh kāfirler gördüñüz velikin Tañrı'nuñ dilegi bir işi işlemekdedür kim ol iş **işlenecek ola** tā helāk ide. (302b/06)*

itmey-ecek ol-

*Eger 'Ukkāşe bunda baña kışāşı **itmeyecek olursa** kıyāmet güninde siz beni anuñ elinden almayasız. (222a/12)*

id-ecek ol-

*Eger eylük **idecek olursam** baña yardım eyleñ ve eger yavuzluk idersem baña yol virmeñ. (239a/03)*

ir-ecek ol-

*Yā Resūlallahi, eger saña ecel **irecek olursa** bu benüm mühletüm gelmedin benüm haqumı kim ödeyüvire? (240b/06)*

düş-ecek ol-

*Yā 'Alī eger bu iş senüñ üzerüñe **düşecek olursa** saqın kim Ebū Leheb oğlanların halāyık üstine musallaḡ itmeyesin. (256a/03)*

ölme-y-ecek ol-

*Eger ol **ölmeyecek olursa** anuñ yerine beni öldüresiz, ben Tañrı kitābında okuyup görüp dururam. (273a/08)*

gel-ecek ol-

*Ya 'nī her gün ol işi üstine kā'imdür eger saña kazā **gelecek olursa** ki ol kazā ve ol hükümde baña hayr ola. (315b/13)*

b. -ası/-esi ol-:

id-esi ol-

Benüm atumda bir mihman var, eydur kim eger padiah anı kim ben direm idesi olursa anun atını diri goreyim ta ana binsun. (039a/15)

gel-esi ol-

Ol altunlardan vir kim elalun ummu'l-Fazl penan itmidur kim beru ıkduun vatde ana virdun ve itdun kim ben gelesi olursam sen altunı kendune ve oqlanlaruna arf idesin. (105b/13)

itmey-esi ol-

Ana eyitmek gerek kim anları ma'zul eyleye ve eger itmeyesi olursa 'Oman'ı oldu[r]mek gerek. (264a/01)

ol-ası ol-

y atun! Bu oqlanuna senun arnudadur eger ız olası olursa meşcid-i Beytu'l-Muaddis'e nicesi ayı bilrsin. (016b/14)

ı-ası ol-

Bu at ıinde ol, eger bu atdan ıası olursan ta iyamete-degin beni gormezsin. (095a/09)

on-ası ol-

Resul bildi kim eger birinun saryına onası olursa giru alanları melul olurlar. (100b/01)

ıl-ası ol-

oraram kim eger sana du'- yı bed ılası olıarsa tizde helak olursın. (214b/05)

olma-y-ası ol-

*Ya 'nī Tañrı size eyü 'ivaż vırsün yoħsa eger böyle **olmayası olursa** sizüñ-ile bizüm aramızda şulħ olmaz. (238a/09)*

c. -ıcı/-ici ol-:

saħla-y-ıcı ol-/vir-ici ol-

*Tañrı'dan korkuñuz kim Tañrı'ñuz **saħlayıcı ola**, ve kuvvet **virici ola**. (219a/03)*

eyle-y-ici ol-

*Eylük eylegil ve anları esergeyeci olğıl ve anlara luş **eyleyici olğıl** ve evvel senden uçmaħ kilidin şoralar. (233a/07)*

iç-ici ol-

*İy Muħammed eger ħamr cāmı almışmıssañ dükeli senüñ ümmetüñ ħamr **içici olurlardı**. (155a/07)*

esirgey-ici ol-

*Ve severler anlar anı anlara yumşaq ve **esirgeyici ola** mü'minlere ve ħatı ve iri ola kāfırlere. (243b/06)*

id-ici ol-

*Ol eyitdi; ben 'Arabı ħor daħı degülem, Muħammed'üñ ħızı oğlıyam nice 'Arabı ħor **idici olam**. (301a/08)*

1.3.1.3. Zarf-Fiil+Yardımcı Fiil Olan Birleşik Fiiller

Zarf-fiil+yardımcı fiil olan birleşik fiiller, iki ayrı fiilin kaynaşmasından oluşmuş birleşiklerdir. Bu birleşikler içindeki birinci fiil, bir -a/-e, -ı/-i veya -(y)-ıp/ıp, -up/-üp zarf fiil yapısındadır ve asıl anlam bu fiildedir. İkinci fiil ise, aslında bir

esas fiil olduğu hâlde, anlam kayması yoluyla, yavaş yavaş hem sözlük anlamından farklı yeni bir anlam kazanmış hem de esas fiil olmaktan çıkıp, esas fiile bazı anlam incelikleri katan bir yardımcı fiil durumuna gelmiştir. Anlamca birbirine sıkı sıkıya bağlı bulunan ve tek bir oluş ve kılışın gösteren bu birleşiklerde, yardımcı fiilin görevi, esas fiildeki oluş ve kılışın biçimini, tarzını tasvir etmektedir. Tasvir fiilleri bu özellikleri dolayısıyla, fiilin kılış kategorisini de temsil ederler.¹¹⁸

Tasvir fiilleri *-e/-i* zarf-fiillerine belli yarı yardımcı fiiller getirilerek yapılmış birleşik tabanlarıdır.¹¹⁹

Tasvir fiilleri, fiillerin *-a/-e; -ı/-i, -u/-ü* zarf fiil şekillerine bazı özel fiiller eklemek suretiyle yapılmaktadır. Bu birleşimde yardımcı fiilin anlattığı kılış ve oluşu tasvir eder, onun nasıl ne şekilde olduğunu veya yapıldığını belirtirler.¹²⁰

Fiiller, *u* yahut *p* almış bir mantıkî esas fiilden sonra kullanılırlarsa, kendi manalarını kaybeder ve manaları tasvir edilir. Böyle fiil birleşikleri yüklem olarak iş gördükleri gibi vasıflık vs. olarak da iş görebilirler.¹²¹

1.3.1.3.1. Yeterlilik Fiilleri

Yeterlilik fiilleri bir esas fiilin *-(y)-a/-e* zarf-fiil biçimi üzerine *bil-* yardımcı fiilin getirmesiyle kurulur. Bu türlü birleşiklerdeki *bil-* yardımcı fiilli; ya bir oluş ve kılışı gerçekleştirme güç ve yeterliliğini, yani “yapabilme iktidarını”, yahut da bir oluş ve kılışın gerçekleşme olasılığının (imkân) bulunduğunu gösterir.¹²²

-a/-e bil-:

- Metinde yeterliliği ve gücün varlığını gösterme görevi ile kullanılan örnekleri:

¹¹⁸ Zeynep Korkmaz, *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, 5. bsk., Ankara, TDK Yay., s. 708.

¹¹⁹ Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, 8. bsk., Ankara, TDK Yay., 2007, s. 488.

¹²⁰ Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, 5. bsk., İstanbul, Filiz Kitabevi Yay., 2017, s. 148.

¹²¹ Annemarie Von Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, 5. bsk., çev.: Mehmet Akalın, Ankara, TDK Yay., 2007, s. 90.

¹²² Korkmaz, **a.g.e.**

'Avrat eyitdi; diledüm kim seni sınyam ne kadar kuvvetüñ var-ımyş göreyim, bu ipleri üzebilür misin? (052b/06)

- Metinde imkân gösterme görevi ile kullanılan örnekleri:

*Velkin diledi-kim ol anda ne işi Mekke'de eyü **olabilürdi** kim Hüseyin anda olacağ olursa kimse anuñ 'ahd itmez. (314a/13)*

- *bil-* ile yapılan olumsuz şekil, olumsuz fiil tabanlarından da teşkil edilir. O taktirde *bil-* tasvir fiili “imkân” ve “ihtiyar” gösterir.¹²³ Eski Türkçede *bil-* yardımcı fiilin olumsuz şekli *u-* yardımcı fiiliyle yapılmıştır.¹²⁴ Metinde imkân görevi ile kurulan örekleri *bil-* yardımcı fiiline olumsuz *-me/-mez-* eki eklenerek yapılmıştır:

*Ümmü Seleme eyitdi: “Anlaruñ gönli ğam-nāk olup-durur hac ümiz̄in dutarlar-ıdı **idebilmediler.**” (119b/06)*

*Ol şunuñ telhliğından ve acılığından **içebilmediler**, eyitdiler: “Yā Resülallahı, bu kuyuda şu var ammā iñen ve telh ve su'rdur, **içebilmezüz.**” (206b/3, 4)*

*Çün harem kenārına irişdiler islām leşkerin gördiler kim hîç kimse silāh geymiş yok, **getürebilmediler.** (117a/06)*

1.3.1.3.2. Tezlik Fiilleri

Tezlik fiilleri, *-ı/-i;* *-u/-ü* zarf-fiil almış bir esas fiilin *ver-* yardımcı fiiliyle birleşmesinden oluşmaktadır. *Vir-* yardımcı fiilin görevi, esas fiildeki oluş ve kılınışın tezlikle, ansızın, kolayca gerçekleştiğini bildiren tasvir fiilleri yapmaktadır.

¹²⁵ Metinde tezlik fiilleri hem bitişik hem ayrı yazılmıştır. Olumsuz şeklin de *vir-* fiiline *-maz/-mez* olumsuz ekleri getirilmiştir. *Vir-* yardımcı fiili zaman bakımından

¹²³ Zeynep Korkmaz, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C. I, 2. bsk., Ankara, TDK Yay., 2005, s. 607.

¹²⁴ A.e.; Tahsin Banguoğlu, **Türkçenin Grameri**, 8. bsk., Ankara, TDK Yay., 2007, s. 489. Annemarie Von Gabain, “Türkçe’de Fiil Birleşmeleri”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı**, Ankara, TTK Basımevi Yay., 1953, s. 24.

¹²⁵ Zeynep Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi**, 4. bsk., Ankara, TDK Yay., 2014, s. 714; Banguoğlu, a.g.e., s. 490.

basit ve birleşik fiillerin bütün çekim kalıplarına girebilmiştir. 2. ve 3. şahıs çekimleriyle “rica” ifadesi ile kullanılmıştır.

a. -ı/-i vir-:

*Aña eyitdi kim; dek dur nitekim na'leyni biz ol erden alavuz dīni 'izzetin anlardan **altvirevüz**. (094a/05)*

*Pes ben daħı bu kılıcı katına lā-cerem bütüñ fethler **alı virdi**. (242b/02)*

*Benüm re'yüm oldur kim her kişi deve Ka'be-ħāne adına ve ol develerüñ anlaruñ arasına **şalvirelüm** tā anlar develeri boğazlasunlar. (076a/3)*

*Resül saña talāk mı virdi? Haşşa dek durdı, 'Ömer bir daħı **şorivirdi**. (136a/13)*

*Ebū Bekir eyitdi: “Ne dir?” **Eydivirdiler** kim eydür ben yatsu namāzını Ümmihānī evinde kıldum. (187b/11)*

*Bū Süfyān eyitdi: “Çün baña emān virdüñüz niçün **koıy virmesiz** kim ilerü varam. (131a/05)*

*Ya'nī iy perverdigārum **yapı vir** baña senüñ katuñda bir ev uçmağda ammā peygāmbar evi biri imān ve biri şefā'at evidür. (299a/09)*

b. -u/-ü vir-:

*'Ömer bin Sa'd kığırtdı her kim ne aldı-y-ısa tiz getürsünler dedi ve bu oğlanı **koıyvirüñ**. (328a/08)*

*Yā Resülallahi, eger saña ecel irecek olursa bu benüm mühletüm gelmedin benüm haķımı kim **ödeyüvire**? (240b/07)*

*'Ömer eyitdi imdi benüm borcumı **ödeyü virgil** ki tā ben kıyāmet güninde kırtulam. (258a/01)*

1.3.1.3.3. Süreklilik Fiilleri

Süreklilik fiilleri, esas fiilin $-(y)a/-e$; $-i/-i$; $-u/-ü$; $-ip/-ip$ zarf fiil biçimleri üzerine *dur-*, *gel-*, *kal-*, *gör-* yardımcı fiillerinin getirilmesiyle oluşmaktadır. Süreklilik fiilleri kullanım farklarıyla sözü geçen oluş ve kılışı zaman içinde sürekli olduğunu anlatırlar.

a. *dur-/tur-* fiiliyle:

Dur- yardımcı fiili esas fiilin $-a/-e$; $-i/-i$; $-u/-ü$; $-ip/-ip$; $-up/-üp$ zarf-fiil şekillerine üzerine getirilir. Birleşik fiilin içinde bulunduğu zaman kesiminde sürmekte olduğunu veya yapılmakta ya da yapılacak bir eylem yanında başka bir eylemin de sürdüğünü gösterir.

-e *dur-*

*Çün Süheyl peygambar katına geldi sözi bülend-āvāz-ıla söylerdi ve söz söylediği vaktde elin **üze durdı** peygambardan yaña. (117b/ 11)*

*Ol vakt ben elüm **üze duram** cānını aluram eger maşriqda olsun ve eger mağribde olsun. (164b/01)*

-i- *dur-*

*Ve Muhammed bin Cerir **geli durdı** aña eyitdiler; ol ‘Osmān katına vardı aña haber itdi kim Mışırlular girü döndiler didiler kim nāme bulduq. (270b/08)*

-u/-ü *dur-*

*‘Ubeydullah la‘aneti’llāh eyitdi; eger pīr degülmiş-isedük şimdi buyururdum pāre pāre eyleyelerdi velikin ol aq saqaluñdan utanuram Zeyid **ağlayu durdı**. (333b/15)*

*Çün iki gün kaldı ol vakte bir taş dağı düşdi ve üstinde bir ruq‘a bağı ol ruq‘ayı ‘Alī şeşdi açdı oqudı yazılmış-kim başıñuzu ve tenüñüzi yuyasız ve **diñleyü durasız**. (330b/11)*

-ıp/-ip dur-

*Eyitdi anı kim sen begendüñ benüm katumda **begenilip-durur** ki peygâmbardan işitdüp-dururam begendüm ol kişi kim ‘Abdullāh bin ‘Abbās begendi. (256b/12)*

*Resül'den ‘aleyhi's-selām **işidip-dururam** kim Hâk Ta‘ālā kim saña bir gönlegi giyürmiş ola eger mu‘afıklar ol gönlegi senden çıkarmak dileseler sen anı çıkarmağıl. (270a/13)*

*Çün ol vaqt yakın geldi ‘Alī aña göz dutup durdı endişede ve fikirde **kalıp-dururdu**. (285b/11)*

*Eyitdi belī ki nāmeler **gelip-durur** ki beglerini kahr itmişler ve Kūfe'yi düşmenden hālī kılmışlar. (313b/06)*

*Şöyle kim cümle yārānlar anuñla bile ağladı ve her āyet kim enşārilerüñ hakkında **inip-dururdu**. (237b/15)*

-up dur-

*Yā Resülallahi, niçün ağlarsın ki Hâk Ta‘ālā seniñ evvelki, günāhuñı dahı ve şoñrağı günāhuñı dahı **yarlıgayup durur**? (225b/07)*

*Hâk Ta‘ālā aña **buyurup durur** kim: “Muhammed’üñ cānını kendü destürı-y-ıla al.” (227b/08)*

*İki günden şoñra ‘Amr Ma‘dī şu kenārında **turup dururdu** ulu taşlar atardı gücin şanamağ-ıçün. (252a/11)*

*Ol sebebden kim mest olup-dururdu bir bāğ içinde bir cühūduñ ‘avrat-ıla bile **yatup-dururlardı**. (249b/10)*

-üp tur-

- Metinde bir örnekte Eski Türkçe şeklini *tur-* şekline de rastlanmıştır:

İy Kūfe kavmi Tañrı sizi helāk itsün n'itmiş olam ben sizüñ haqquñuzda fitne odı sevinüp tırurken anı girü yaqdıñuz. (326b/15)

b. gel- fiiliyle:

Gel- yardımcı fiiliyle kurulan süreklilik fiilleri, esas fiildeki oluş ve kılışın alışkanlık hâlinde sürmekte bulunduğunu gösterir. Metinde esas fiil -(y) -a; -i; -u; -up/-üp *gel-* yapısındadır. Olumsuzluk şekli ise -mez ekiyle yapılmıştır.

-a gel-

Pes atam evine vardum, hasta düşdüm ve atam Ebū Bekir şormazdı ve hem resül dañı beni şoragelmezdi ammā evümüz kapusundan geçerken annama eyitdi-kim; kızuñ nicedür. (149a/13)

Muhammed Cerīr eydür; Yezīd'üñ gözi tolageldi eyitdi; ya'nī Tañrı la'net olsun her kim bunu işledi. (331a/09)

-ı gel-

Anası eyitdi: “Duri gel benimle, gel yā benim gönüm ve ol atañ pīr gönli hoş olsun.” (014b/03)

Pes nāgāh uykudan uyandı, duri geldi, yüzün beyābāna dutdı, gitdi, atası anası her çend kim cehd itdiler anı yığmadılar. (015a/02)

-u gel-

Pes şabāh duri geldiler, gitdiler bir nā-bīnā er 'aşā elinde dutmuş bunlara karşı geldiler. (041b/04)

Pes ol sâ'at Circis ayağı üzerine turu geldi, Haq Ta'ālā'ya şükr ve sipās itdi. (063b/03)

-up/-üp gel-

Eyitdi; beni nāme-y-ile getürdüñüz niçe kez haberler göndürü elçiler viribiyüp geldüm eger baña yardım ider-iseñüz şöyle kim va'de itdünüzdi iderseñüz va'de yirine gele vefā itmiş olasız. (318b/11)

Pes anlaruñ ikisi birine eyitdi kim ol köye var bize ta'ām getür yiyelüm sīr olalum kim bu gerpiçleri alup gidebilür. (043b/09)

c. **çal- fiiliyle:**

çal- yardımcı fiiliyle kurulan süreklilik fiilleri, genellikle durum bildiren esas fiildeki oluşun, hareketsiz olarak sürmekte olduğunu göstermektedir.

-ı/-i çal-

Ben gitdüm Cebrā'ıl yirinde durı çaldı. Eyitdüm: "İy Cebrā'ıl, niçün durı çalduñ?" (170b/12)

1.3.1.3.4. Yaklaşma Fiilleri

Esas fiilin *-a/-e* zarf-fiil biçimi üzerine *yaz-* tasvir fiilinin getirilmesi ile kurulan yaklaşma fiilleridir. Eski Türkçede "yanılmak, hata etmek, günah işlemek" anlamındaki esas fiilin metnimizde Türkiye Türkçesinde olduğu gibi "az kalsın gerçekleşecek olma" anlamında kullanılmıştır. Bu tasvir fiili görülen geçmiş zaman ekiyle çekime girmiştir. Metinde bir örnekte rastlanmıştır.

-a yaz-:

Ol eyitdi-kim belī, ben anlaruñ mihteriyem, ammā dün gice İsa benüm çatumda idi ve beni dutdı yüzüme bir tabançā urdı şöyle kim gözlerüm çıkayazdı. (072b/08)

1.3.1.3.5. Uzaklaşma Fiilleri

Git- yardımcı fiiliyle kurulan uzaklaşma fiilleri, esas fiildeki bir oluş ve kılınışın “uzaklaştığını” gösteren tasvir fiillerdir.

–a git-

*Ol eyitdi; bārī bu ‘avratı oğlanı **duta gİtmegil** gördüñ kim ‘Osmān’ı öldürdiler anuñ oğlın ‘avratın görürlerdi. (314a/05)*

-up git-:

*Pes er ‘avratınuñ anasın aldı, gitdi ol aracuğa iletdi kim kendünüñ anasını **koyp gitmişlerdi. (057a/13)***

*Pes bu ğazāda eyü kur‘a ‘Āiše‘ye düşdi Resūl (‘a. m.) anı **alup gitdi. (147b/15)***

*Hüseysin‘üñ ‘ayāllerin çün-kim esīr gördiler düşmenler şāzlığıla **alup gitdiler. (329a/01)***

1.3.2. Anlam Kaymasına Uğramış ve Deyimleşmiş Olan Birleşik Fiiller

Anlam kaymasına uğramış ve deyimleşmiş olan birleşik fiiller, özel anlamlarıyla Türk dilinin söz varlığına büyük bir zenginlik katmaktadırlar. Birleşik fiillerden onları ayıran özellikleri, fiilden önceki isim ögesinin sabit kalmaması, yalnız olarak kullanılabildiği gibi bir isim grubu hâlinde de kullanılabilmesi ve işletme ekleri ile genişletilebilmesidir.¹²⁶ Z. Korkmaz bu tip birleşik fiillerin anlamca da değişik yönde bir kayma ve kalıplaşmaya uğrayarak deyim niteliği kazandığını,

¹²⁶ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi*, 4. bsk., Ankara, TDK Yay., 2014, s. 729.

deyimlerin yepyeni ve çok değişik anlamların ifadesi olduğu için kelime yapımına da anlam bilimi yoluyla da katkıda bulunduğunu belirtmiştir.¹²⁷Türkiye Türkçesinde anlamca kaynaşmış-deyimleşmiş birleşik fiilleri hakkında geniş bir çalışma Deniz Öztürk yapmıştır.¹²⁸

Tezde, anlam kaymasına uğramış ve deyimleşmiş olan birleşik fiilleri incelemek Kıyasü'l-Enbiyâ'daki bu tip birleşik fiillerin zenginliğini tespit etmektir. Metinde 520 anlam kaymasına uğramış ve deyimleşmiş olan birleşik fiillere rastlanmıştır.

1.3.2.1. *İsim+Fiil*

ad kal-: Yalnız namı, hatırası kalmış olmak.

*Resül anuñ tozını silkdi ve eydürdi kim; iy Ebü Türāb ol sebebden kim Resül hazreti şöyle didi 'aleyhi's-selām aña **ad kaldı** şöyle kim Resül 'aleyhi's-selām bir kez gördi Ebü Hüreyre'yi elinde ceng dutardı. (279a/13)*

'adāvet düş-: Düşmanlık oluşmak.

*Biz dilemezüz kim bizümle sizüñ arañuzda '**adāvet düşe** kim sizler konşılar size ol kimse kim ol bey'at didi ant üçüñüz kim anuñ dīninden dönesiz. (093b/14)*

āfet iriş-: Felâkete, belaya karışmak.

*İy kavm, siz gördüñüz kim ben bu eri nice dürlü katı 'azāblar buyurdum, itdiler ve ol dürlü dürlü 'azāblardan buña hīç **āfet irişmedi**. (064a/06)*

'ahd bozul-: Verdiği sözde durmamak.

¹²⁷ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi*, 4. bsk., Ankara, TDK Yay., 2014, s. 153.

¹²⁸ Deniz Öztürk, *Türkiye Türkçesinde Anlamca Kaynaşmış-Deyimleşmiş Birleşik Fiiller*, Ankara, TDK Yay., 2008

*Aña haber irişdi kim Resül ('a. m.) çok leşkerle Mekke 'azmın itmişdür, diyü.
Bü Süfyân korkdı eyitdi kim arada 'ahd bozuldi. (130a/06)*

āhirü'z-zamān kop-: Dünyanın sonu gelmek.

*Varağa eyitdi: "Belī, budur. Ol peygambar kim Tevrīt'de bulduğ kim āhirü'z-
zamān kopısar. (089a/12)*

āvāz gel-: Ses duyulmak.

*Çün bir zamān geçdi, gökden bir 'azamet āvāz geldi kim; iy deñizler ve iy
beyābānlar ve iy tağlar, Cırcis'üñ külinüñ zerreleri saklañuz. (065a/09)*

belā ir-: Belaya uğramak.

*'Alī - rağiya'llāhu 'anhu- leşker cem' itdi Nehrevān'a gitdi ve Havāric
leşkerin şıdı kaçurdı kaçanlaruñ mälların yağmā kıldılar ve resül 'aleyhi's-
selām ve dirler kim 'Alī'ye eydüp-dürdi kim fülān yılda ve fülān ayda ve fülān
günde saña bir katı belā irer. (285b/09)*

belālar iriş-: Felaketler ulaşmak.

Kıışa-i Şemsün bin Mesrūcek ve aña belālar irişdügi. (002b/12)

buyruğ dut-: Emri yerine getirmek.

*Ya 'nī her kim buyruğ duta sizden birüñüz Tañrı'nuñ ve Peyğambar'uñ ve ide
eyü işler verüvüz aña şevābın ve dağı düzmiş olavuz aña uçmağda rızq dağı
eyü 'ağālar. (298a/06)*

dāğ ur-: Dağlamak, yaralamak.

*Mu 'āviye eyitti; her vecer-ile ölüme rāzī degülem dāğ urmağa tākatum yok
ammā ol birine kanā'at iderem eger oğlum ve kızum olmazsa dağı āam
degüldür çün cān esen ola girü kalanı sehldür. (291a/11)*

dağdağa düş-: Telaş ve sıkıntıya uğramak.

*Yā 'Āiše, görmüş kim benim āvāzum gelmez, leşkери anda kondurmuş leşker-gāhda **dağdağa düşmüş** ve halk birbirine dirler kim niçün bunda **kondu**. (148a/15)*

dili açıl-: Herhangi bir sebeple konuşmayan kimse konuşmaya başlamak.

*Ve ba'zılar eyitdiler kim üç gün Zekerıyyā'nuñ dili ağır olmuş-ıdı söz söylemezdi. Meger barmağ-ıla işāret iderdi. Andan soñra **dili açılmış-ıdı**. (011b/11)*

ecel ir-: Ölüm vakti gelmek.

*Pes çün Resūl'üñ 'ömri kırk dokuz yıl sekiz ay ve on bir güne irişmişdi kim Ebū Tālib'e **ecel irdi** ve Hadīce Ebū Tālib'den üç gün soñra vefāt buldı. (211a/13)*

ecel iriş-: Ölüm vakti gelmek.

*Bir gice uyurken kulağuma bir ün geldi kim; iy Mu'āz uykuñ nice gelür kim dostuñ Tañrı Resūli'ne **ecel irişdi**. (233b/07)*

eceli gel-: Ölmek.

*... veyāhūz Tañrı'nuñ milikinde gezem yürüyem **ecelüm gelince** ol kişi vardı 'Ömer'e cevāb virdi. (320b/09)*

feryād iriş-: Yardım gelmek, yardım erişmek.

*'Āiše eyitdi minnet ol Tañrı'dan kim benim bī-çāraluğuma **feryād irişdi**. (151a/02)*

ğıriv kıp-: Çığlık atmak, büyük gürültü meydana gelmek.

*Müslümānlar zārī kılmağa ve ağlaşmaya başladılar, bir **ğıriv kıpıdı**. (221a/07)*

haber gel-: Rivayet edilmek.

... ve iki **haber gelmişdür** kim Yahyā dört yaşındaydı oğlanlar aña eydürlerdi kim bizüm-ile gel, tā oynayalum. (010b/01)

haber iriş-: Haber gelmek.

Çün çıkdılar anlara **haber irişdi** kim islām leşkeri anlaruñ ardındadır. (121a/02)

hāmile qal-: Gebe olmak.

Pes Cebrā'ıl'üñ demi Meryem'üñ qarnına irişdi, ol zamān **hāmile qaldı** 'İsā'ya, 'aleyhi's-selām. (020a/06)

harb düş-: Savaş başlamak.

Aña ol yıl hıç şugul vāki` olmadı; ammā ikinci yıl Bedr-i Kübrā **harb düşdi**. (101a/15)

kıyāmet qop-: Kıyamet olmak, kıyametın meydana gelmesi.

Ol sebebden ağardı-kim 'İsā 'aleyhi's-selāmuñ āvāzın işitdüm, gümān iletdüm kim **kıyāmet qopdı**. (033b/09)

köfte ol-: Ezilmek.

Ā'sem Kūft eydür; çün Şimri, la'netü'l-lāhi, anuñ başını kesdi ve anı yalnıcak eylediler ve üstine at koştırdılar ki tā atlar dıynağında **köfte oldı**. (327b/13)

qulıñ dut-: Ağrımak.

Resül qatına geldi, eyitdi: "Yā Resülallahi, beni **qulıñ dutar**, dāyimā bu illetden rencūram." (205a/15)

qurbān ol-: Bir amaç veya kimse için kendini feda etmek.

Eydürdüm kim; cānum saña **qurbān olsun**, Yā Resülallahi. (234a/05)

mīrāş qal-: Miras olarak geçmek.

Zîrâ kim bu mihrâb menber kim seniûn var atalaruñdan ve cedleriûnden saña mîrâş kalmışdur. (006a/08)

nidâ gel-: Birden ses duyulmak.

Nidâ geldi-kim “İy Zekerıyyâ! Eger inlerseñ aduñı peygambarlar dîvânından çıkaruram.” (009a/01)

od düş-: Ateş düşmek.

*Ve ba’zı e’imme itdiler kim; ol kelisâyâ **od düşdi** ve ol bütleri yakdı. (075a/01)*

od ur-: Ateşlemek, yakmak.

*Andan şoñra buyurđı bir bakır havz getürdiler ayaklı ve Circis’i ol havza kodılar ve ol havzuñ ağızın örtdiler ve altına tîz **od urdılar**. (062a/12)*

oķ ur-: Oku hedefe isabet ettirmek.

*Gerçek dırsin iy Hüseyin ve Hüseyin’uñ çevre-bânın aldılar birisi çaldı kolın düşürdi ve birisi boynına çaldı ve birisi bügrine **oķ urdı** ve birisi dağı bir oķ-ıla gögsire urdı. (327a/14)*

ölümi iriş-: Ölümü yaklaşmak.

*Ve çünkü **ölümi irişdi** ‘Âişe’yi okıdı vaşıyyet itdi kim; ol aķça kim Beytü’l-mâl evindedür anı ‘Ömer’e ışmarlağıl. (247b/12)*

silâh bağlan-: Silah kuşanmak, silahlanmak.

*Sürâķa **silâh bağlandı**, ata bindi, Medîne yolına revâne oldı. (099b/14)*

söz geç-: Konuşma gerçekleşmek.

*Zeyneb eyitdi; benümle anuñ arasında **söz geçmişdür** ammâ dükeli-y-ile revâ olmaya kim ben aña bühtân idem giceden tâ bu haddine dek. (149b/01)*

şulh in-: Anlaşmak, uzlaşmak.

*'Alī yazdı kim **şulh indi** Muḥammed bin 'Abdullāh Süheyl bin 'Amr-ıla zü'l-ka 'de aynuñ āhirinde. (118a/15)*

şom dut-: Uğursuz kabul etmek.

*Biz **şom dutaruz** sizleri eger bu sözüñüzden dönerseñüz hoş vegerni sizi sengisār iderüz ve irişe size 'azāb derd-i nāk. (050b/08)*

şöhret dut-: Ün almak, şöhret kazanmak.

*Ve 'Osmān' uñ kişileri cümle hacil oldılar ve cümle vilāyetde 'Osmān' uñ adı 'ādil oldı 'adl-ile **şöhret dutdı** ve inşāfi meşhūr oldı. (266a/15)*

tabanča ur-: Tokat atmak.

*Ol vaqt kim 'Osmānı öldürdiler ve çöpligi bıraқdılar ve yüzi üstine birağup-dururlardı vardum döndürdüm yüzine üç **tabanča urdum**. 278a/09*

tanık dut-: Şahit olarak kabul etmek.

*Eyitdiler: "Dün dükeli Kureyş mehterlerin kendü söziñi **tanık dutduñ**."*
(091a/04)

teslīm ol-: Ölmek.

*Pes çün Resül 'aleyhi's-selām **teslīm oldı**. Anuñ 'aziz cānı ol şerif kālībdan ḥāli oldı āvāz işitdiler, beni görmediler. (229a/09)*

uşşı gel-: Aklı başına gelmek, ayılmak.

*Şöyle şandılar kim cān virdi ve bir sā'atden soñra **uşşı geldi**, eyitdi ...*
(235b/10)

uşşı git-: Aklı başından gitmek, bayılmak.

*Ve bir kez çağırdı, düşdi **uşşı gitdi**. (235b/09)*

vaḥy in-: Vahiy gelmek.

*Ya 'nī, iy Muḥammed it kim; **vaḥy indiler** baña kim kulaқ dutdılar. (094b/06)*

vaḥy gel-: Kendisine vahiy gelmek.

*Çün vaḥy gelmek vaḳti yaḳın geldi, her ḳanda kim resül tenhā ḳalurdı āvāz
iṣitürdi-kim iy Muḥammed dirdi hīç kimseyi görmezdi. (087b/14)*

vehm düş-: Yersiz korkuya, yanlış düşünceye kapılmak.

Çün aña baḳdum andan göñlüme vehm düşdi. (164a/01)

1.3.2.2. Nesne +Fiil

ābdest tazele-: Yeniden abdest almak.

Pes Circis ābdest tazeledi ve iki rek'at namāz ḳıldı. (067a/09)

ad bindür-: Adlandırmak.

*Cebrā'ıl eyitdi 'Oṣmān'a nazar it kim cemālde Yūsuf'a mānenedür ve dirler
kim biş peygāmbar biş hünerle ve fazīlet-ile ad bindürür. (260b/15)*

ad vir-: Adlandırmak.

*Zīrā kim kız oḳlan er oḳlan gibi olmaz, hāşşa mescide ḳızmet itmege çün
oḳlan vüçüda geldi, aña Meryem ad virdiler. (017a/03)*

'adāvet biraḳ-: Düşmanlık bırakmak.

*'Amr ibn-i 'Aş'ı 'Oṣmān çünkim ma'zül eyledi her gün 'Alī ḳatına vardı
'Oṣmān'ı aña yavuzlardı şuña iriṣdi kim ikisinüñ arasında 'adāvet biraḳdı.
(264a/05)*

'ahd baḳla-: Antlaşmak.

*Bū Süfyān-ıla 'ahd baḳlamıṣsız siz şanur misiz kim Bū Süfyān peygāmbar
ḳahr ide. (113b/09)*

‘**ahdı şı-**: Ahdi bozmak, yemininden dönmek.

*Pes birkaç kişi Benü Hazzā ‘ kavminden peygamber katına geldiler ve andan yardım istediler ve eyitdiler; iy Muhammed İbnü Bekr ‘**ahdı şıldılar** ve bizden çok kimse helāk itdiler. (129b/08)*

‘**aleyke al-**: Selam almak.

*Anlara selām virdüm, dükeli ‘**aleyke aldılar**. (154a/01)*

amān dile-: Yardım istemek.

*Sürāka **amān diledi** ve eyitdi: “İy Muhammed tā yire eyit, tā beni qosun kim ben kimseye eyitmeyem bu mağāradasın diyü ve hīç kimseyi qomayam bunda. (199a/03)*

and iç-: Söz vermek.

*Yine geldüm Mu ‘fī **and içdi** kim Lāt’a ve ‘Uzzā’ya dahı kimseye zemzemden şu virmeyem, didi. (187a/02)*

and vir-: Söz vermek.

*Çün peygamberuñ elçisi Kesiri katından döndi, Kesiri nāme yazdı kendü ve şahnesine ve **and virdi** kim çün bu nāmeyi okısın gerekdür kim leşker cem ‘ idesin ... (136b/13)*

ārām dut-: Durmak, dinlemek.

*İblīs aña itdi kim; ben saña hīle ögredeyim senüñ gönlüñ **ārām dutsın**. (071a/02)*

at koştır-: Atlara tepeletmek.

*Ā ‘sem Kūfī eydür; çün Şimri la ‘netü’l-lāhi anuñ başını kesdi ve anı yalnıcaq eylediler ve üstine **at koştırdılar** ki tā atlar dıynağında köfte oldı. (327b/13)*

‘**aṭā kıl-**: Lutfetmek, bağışlamak.

Eyitdi; resûl zamânında çok **'aṭā kıldum** ammâ şimdi Beytü'l-mâl'den islâm leşkerine ve dervîşlere virürem eger müsteḥakḳa virmezsem andan söyleyesiz. (270a/06)

āvāz götür-: Sesi yükseltmek, bağırarak.

Çün ol tersâlar mevzi'ne irişdiler 'Alî **āvāz götürdi** münādî itdi kim iy kavm Ḥaḳ Ta'ālā ve Resûl bîzârdur sizüñ 'ahduñuzdan ve 'ahduñuzı yine virdi. (133a/14)

'avrat al-: Evlenmek.

Ve andan bir şehre dahı vardı bir şâliḥa **'avrat aldı**, yigirmi yıl dahı 'ömür sürdi andan vefât itdi. (054a/06)

'avrat idin-: Evlenmek.

Ḥayber pâdişâhınuñ kıızı Şafîyye ḥatun esîr dutmuş-ıdı **'avrat idindi**. (126a/03)

aya karşı-: Ellerini birbirine vurarak ses çıkarmak, el çırpamak, alkışlamak.

Bir bölük kavm eyitdiler ki; namâz kılalum velî zekât virmeyelüm ve Resûl'üñ 'âmilin öldürdiler ve 'avratlara buyurdılar ve ellerin kınaladılar ve defler çaldılar şî'ir eyitdiler ve **aya karşısup** şâzî kıhurlardı. (241a/15)

'azâb viribi-: Eziyet göndermek, cezalandırmak.

Ya'nî eger **'azâb viribisin** bunlara, pes bunlar senüñ kullarıñdur ve eger bunları yarlıgayasın ḥaḳıḳat kim sen 'azîzsin ve dürüst işlü ve dürüst sözlüsin. (046a/11)

baş kaldur-: İsyan etmek, karşı çıkmak.

Çünkü Muştafâ dünyâ sarâyından irtihâl itdi, düşmenler **baş kaldurdılar** ve münâfıḳlar şâd oldılar, yârânlar müteḥayyir ve 'âciz kaldılar ve iblîs musallaḳ oldı. (231a/08)

bereket kıo-: Bereketlendirmek.

*Ya 'nı pākdur Tañrı kim iletđi kendü kıulını gice Mescid-i Ħarām'dan Mescid-i Akşā'ya ve Beytü'l-Muķaddis'e ol mescidi kim **bereket kıoduķ.** (146a/07)*

beşāret getür-: Müjdelemek.

*Cebrā'ıl buyurđı tā kim aña **beşāret getürđi** ve on muķarreb ferişte bilesince her biri beşāret 'alemlerin ellerinde dutmuşlar. (007a/08)*

bey'at al-: Uymak.

*Çün her birine nāme irişđi ve okıdılar ve Medīne begine daķı nāme yazdı ki Velād bin 'Uķbe ibni Süfyān-ıdı ve nāme içinde didi kim Medīne ehlinden **bey'at al.** (309a/13)*

bey'at dile-: Bağlılıķını istemek.

*Çün ikileyin **bey'at dileği,** 'Ömer durđı rağıya'llāhu 'anhu ol daķı eyle itđi. (116a/10)*

bilü bük-: Çaresizlik içinde bırakmak.

*Yā Mu'āz ol senüñ dostuñ, faķruñ fevt oldı ve ol iki 'ālemüñ nūrı toprak içine girdi ve bize cihānı karañuluk eyledi ve bizüm **bilümüzi bükđi** ve ol bizüm cem'ümüzi perākende kııldı. (235b/04)*

biryān eyle-: Kızartmak, kebab etmek.

*Pes peygāmbar Fāţıma'ya eyitđi: "İy Fāţıma, ol A'rābı degüldür ol ol kışidür, ĥānmānlar ĥarāb ider ve güristānlar imāret eyler ve 'avratları tūl eyler ve oğulları yetim eyler ve dostları giryān eyler, cigerleri **biryān eyler** ve düşmenleri şāzumān eyler. (227b/15)*

boynı ur-: Baş kesmek.

*Ve Şimr la'anetü'llāh buyurđı ol mel'ūnuñ **boynın urđılar.** (332a/14)*

buhūr it-: Buharlaştırmak.

*Andan Hasan ve Hüseyin anı yudular ve Muhammed Hanefiyye şu koydı ve peygamber hazretinden kim gökçek rāyihalı buhūrılar kim artup kalıpdururdu anı **buhūr itdiler** ve anuñla kim ol kalan yunacaq otlarla kim yudular ve kimse bilmedi kim anı kanda defn eylediler. (289b/08)*

cān kırtar-: Ölümden kendini kırtarmak.

*Ol darbı kim ben aña urdum eger ehl-i Mısr'a uraydum birisi **cān kırtarmayadı** ol hoz birdür diri mi olur ... (290b/05)*

cānını bağısla-: Öldürülmesi gerekirken vazgeçmek.

*Yā Muhammed, bizümle anı it kim ehl-i Nağır ile idüñ, bizüm **cānumuz bağısla** tā varalum ve nuşretümüz kim var saña virelüm. (123b/07)*

cānı çıq-: Ölmek.

*... ve anlaruñ tenlerini oda yakmaq gerek bir uğrı-kim uğurluğı 'ādet itmiş ola anuñ **cānı çıksun**. (299b/12)*

cem' getür-: Bir araya getirmek.

*Tañrı dükelin **cem' getürdi** hüdāy ve müslimānlıq üzerine ve olmañız nādānlar cümlesinden ya'nī Tañrı'nuñ aħkāmına ve anuñ taqdīrine. (153a/01)*

cezā vir-: Karşılıklı anlaşmak.

*İy Muhammed, öliser veyāhūd öldüriserler dīn döndi her ki girü döndi dünyeden yoqdur, Tañrı'ya ziyān hiç ve tiz ola kim **cezā vire** Tañrı şükr idicilere. (241b/11)*

çāre bul-: Yolunu bulmak.

*Pes anlar susuzlıkdan 'āciz oldılar, **çāre bulmadılar** zarūretten hişārdan aşığa indiler. (115a/04)*

çevre al-: Etrafını sarmak, kuşatmak.

... andan 'Osmān'uñ sarāyını **çevre aldılar** ve çok ādem 'Osmān'uñ sarāyını içinde vardı. (271a/01)

dād vir-: Adâlet dağıtmak.

Bir gün 'ibâdet iderdi ve bir gün Qur'ân okurdu ve bir gün halka **dād virürdi**. (251a/09)

damar götür-: Baş kesmek, öldürmek.

... ol Tañrı hakkı-çün kim Muhammedi resül viriyib-durur, gerek sizden **damar götürem** ve leşker-gehi tağıdum ve cümle vilāyetüñi tārāc idem. (253a/13)

dīnin dut-: Bir dini kabul etmek.

Cebrā'ıl eyitdi: "Ol āvāz kim şaā yanuñdan işitdūñ eger sen aña cevāb virseñ ümmetüñ dükeli Cühūdlik **dīnin dutarlardı** ve eger ol āvāz kim şol yanuñdan işitdūñ ... (155b/02)

dirlik it-: Yaşamak.

Yā Resülallahi, şimdi ben senden ayru nice **dirlik ideyin** ve mihrābı ve menberi sensüz nice göreyin? (236b/08)

düş gör-: Rüyalanmak, rüya görmek.

Gice Zekerıyyā endīşe itdi kim kaleminde ne yaza, seher vaktinde **düş gördi** kim aña eyitdiler; kalemüñe yaz kim "Bi-smi'l-lāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm." (018a/07)

el çek-: Vaz geçmek, terk etmek.

Tā biz daḥı sizüñ koyınıñuzdan **el çekelüm** dir yok dirseñüz her çend kim siz saklayasız, biz ḥod kaparız." (201a/02)

el ur-: Dokunmak.

Peygāmbar'a **el urma**, ḥastadur ve āgrıhdur. (221b/05)

el uzat-: Almaya kalkmak, el sunmak.

... *havāriler anuñ-ıla bile secdeye vardılar ve Tañrı'ya şükr senā itdiler çün dilediler kim ta'āma **el uzadılar** evvel 'İsā elin şundi ve eyitdi ... (045a/14)*

el yu-: Vazgeçmek, el çekmek.

... *veyāhūz şabr itmek gereksin ki tağlayavuz yāhūz oğludan kızdān **el yuğil** saña şerbet vireyin hoş olasın ... (291a/09)*

eli şun-: El uzatmak.

... *'Ömer radiya'llāhu 'anhu **elin şundi** diledi Resül ('a. m.) aña dahı virmedi. (107b/13)*

eli kınalā-: Ellere kına yakmak.

... *Bir bölük kavm eyitdiler ki; namāz kılalum velī zekāt virmeyelüm ve Resül'üñ 'āmilin öldürdiler ve 'avratlara buyurdılar ve **ellerin kınaladılar** ve defler çaldılar. (241a/14)*

eli kırı-: “Hiçbir şey yapamaz olmak, eli tutmaz olsun” anlamında beddua sözü.

... *ķulağuma bir āvāz geldi kim **elüñ kırısun** ve gözüñ kör olsun ve hergiz Tañrı'yı seni yarlıgamasun. (278a/10)*

elem iriş-: Üzüntü çekmek.

... *Andan şoñra gögsümi yine dikdi şöyle kim baña hīç renc ve **elem irişmedi**. (081b/03)*

emān dile-: Bağışlanmasını istemek.

... *Anlar hişār içinde susuzlıkdān 'āciz oldılar peygambardan **emān dilediler**. (114b/08)*

ensi ent-: Aklı başından gitmek, şaşırarak, rengi atmak.

Ve ol ʔuru geldi depere ʔaldı 'Alī'nüñ ense enddi elin bir ulu direge urdı ve düşdi ... (288b/02)

fāl dut-: Fal aracı olarak kullanmak.

Ve aña eyit kim seni andan ötürü okumadum kim halk fāl dutmayalar kim göndermiş kişi yine okıdı ve resül ('a. m.) fāl severdi. (133a/07)

feryād ʔop-: Birden yüksek sesle bağırmağa başlamak.

Ol ʔavm arasında feryād ʔopdı dükeli hışma geldiler ve dilediler kim Ca'fer'i uralar, ceřālar ideler. (146b/04)

feryād dile-: Yardım istemek.

Ol vādiler ehlinüñ 'azābını ve 'uķūbeti kim gördüm evvel gördüm kim 'azābları unuttum ve Haķ Ta'ālā'dan zinhār ve feryād diledüm. (181a/02)

fitne ʔopar-: Karışıklık ʔıkarmak, isyan ʔıkarmak.

'Osmān radiya'llāhu 'anhu āzīne günü namāz ʔıldı ve huṭbe okıdı ve huṭbe içinde eyitdi kim bir leşker gelmişdür kim islām arasında ve şerr ve fitne ʔoparasız hayırlu yolu dutuñ eyüsini ihtiyār idüñ. (271b/14)

ġam yi-: Üzölmek, kaygılanmak.

Ya'nī 'İsā eyitdi: "ġam yime kim yaratdı senüñ Tañr'uñ senüñ altında bir oġlan eyü ve büzürgvār." (022b/14)

ġam gör-: Gam ʔekmek, üzölmek.

... kim hergiz anuñ gözine noķşān gelmez ve eger ġam-gīn olsa şāzumān olur daḡı hergiz ġam görmez. (177b/08)

göñül ʔıl-: Gönül koymak.

Ba'zı yārānlaruñ peyġambara göñül ʔıldı kim Resül zü'l-fiķār anlara virmedi. (108a/01)

göz dut-: Beklemek, ummak.

*Huzāvendā senüñ keremüñe **göz dutdum** ki anlara farîzayı yeyni ve āsān idesin. (183a/03)*

göz vir-: Görme yeteneğini yeniden kazandırmak.

*Ve Īsā eydür: “Size kim vay size mu‘āyene bildüñüz kim; ben anadan kör doğana **göz virdüm** ve p̄slik ‘illiyyīne giderdüm ... (059b/06)*

gözünü bağla-: Etki altında bırakıp doğruyu görmez duruma getirmek.

*İy Muhammed, sen cāzūsın, **gözlerümüzi bağlarsın** ve bize böyle gösterürsin kim ay pāre oldı. (197a/12)*

gözi düş-: Beğenmek, hoşlanmak.

*Resül’üñ **gözi** aña **düşdi**; anuñ mihri Resül gönline düşdi. (208a/14)*

guşsa yi-: Üzölmek.

*Resül eyitdi: “**guşsa yime** kim babanuñ ‘ömri soñına irişdi ve bu babañdan soñra saña hîç guşsa yok. (226b/09)*

güç gel-: Güçleşmek.

*Ol gulāma **güç geldi**, eyitdi; yigirmi biş biñ altunu bir kişiye nice vireyin, didi. (308b/03)*

güç gör-: Zorluk çekmek.

*Ve bir bölük kavm geldi Mısr’da kim ‘Osmā’nuñ ‘ummālinden **güç gördük** diyü. (265a/12)*

güci yet-: Kuvvet yetmek.

*Pes ol dem ki Muğire’yi gördi aña eyitdi; bu kuluña **güci yetdüğünce** iş buyurgıl şöyle olsun ki anuñ üstine pek ağır olmasun. (254b/12)*

gümān dut-: Şüphe etmek.

Ve *Ḥaḫ Ta'ālā*'dan kendü *günāhuñ dile* ve anama yavuz ***gümān dutma***.
(022a/04)

gümān ilet-: Zannetmek.

Ol sebebden ağardı-kim 'İsā 'aleyhi's-selāmuñ āvāzın işitdüm, gümān iletüm kim kıyāmet kopdı. (033b/09)

günāhını geçür-: Günahını silmek.

*... ve keremümden anlaruñ **günāhını geçürem** ve çün āzīne gicesi ola girü kalan giceler kadar āzād idem ...* (183b/4)

haber bil-: Haberdar olmak, bildirmek.

*Pes ol günü şaklamışlar-ıdı çün **haber bildiler** kim 'İsā doğdı.* (029a/07)

haber düş-: Haber gelmek.

*Peyğambar leşker-gāhında **haber düşdi** kim 'Osmān'ı öldürdiler.* (118b/10)

hācet dile-: İstemek, dua etmek.

*Senden bir **hācet dilerem** eger benim hācetüm revā iderseñ senüñ Tañriña imān getirürem ve kızımı saña virürem ...* (067a/02)

hadd ur-: Sınır koymak.

*'Abdullāh bin Übeyy peygāmbār katına getürdiler resül buyurdı tā aña ve Miştaḥ'a ve Ḥamiye'ye **hadd urdılar** ...* (151b/05)

hādım it-: Hizmete vermek.

*Ben hāmıle oldum ve pāyendān oldum kim bu karnum içindegi oğlanı Beytü'l-Muqaddis'e **hādım idem.*** (016a/15)

hādım koy-: Hizmete almak, hizmetçi yapmak.

*Huzāvendā, ben nezr itmişdüm kim oğlumu Beytü'l-Mağdis mescidine **hādım koyam**, egerçi kız dağı olursa şimdi üş kızdur, kendü keremüñden kabül it. (017a/07)*

halāş bul-: Kurtulmak.

*Veger kimse kuvvet-ile ölümden **halāş bulsaydı**, 'ādiler ölmeyeydi. (219a/11)*

harām yi-: Dinin yasakladığı yollardan kazanç temin etmek.

*Bilesiz kim ne olıyardur ümmetüm arasında **harām yimekten** ve hamr içmekden ... (225b/14)*

haşm idin-: Düşman edinmek.

*İy oğul, bu hadīsi 'Abdullāh ibn-i 'Abbās'dan iştdüm sakın kim kıyāmet güninde peygambarı kendüzüñe **haşm idinmeyesin** ve atañuñ vaşıyyeti dutğıl. (303a/05)*

hastalık gör-: Hastalanmak.

*Şöyle kim hīç **derd-i hastalık görmedi** ve hem bir dişi deprenmedi ve hergiz gözünüñ çerāğı söyünmedi. (206a/14)*

hatun idin-: Evlenmek.

*... Hayber pādişāh kızın esir idüp **hatun idindi**. (126a/11)*

hayr işle-: İyilik yapmak.

*Huzāvendā pādişāhlık sen virürsin pādişāhlara kim dilersin ve yine alursın pādişāhlığı andan kim dilersin ve 'aziz idersin anı-kim dilersin ve zelil idersin anı-kim dilersin sendendür **hayr işler** her nesne kim maqdür olasin aña tüvānāsın. (112a/14)*

hayz gör-: Aybaşı olmak, adet görmek.

*Zekerıyyā çün anuñ sözün iştdi, bildi **hayz görmışdür**. (019a/05)*

helâllik dile-: Kendisine geçen hakkını helâl etmesini istemek.

*Andan soñra girü hil'at viridi, **helâllik diledi.** (266a/14)*

hişâr çek-: Etrafi sarmak, kuşatmak.

*Pes yārānlara eyitdi, eger Medīne 'ye **hişâr çekevüz** yegrek ola. (107a/01)*

huşūmet al-: Düşmanlık edinmek.

*... bir gün Benü Hazzā' kavminden İbnü Bekr-ile dolaştılar aralarından ceng ve **huşūmet aldı.** (129b/06)*

huşūmet düş-: Düşmanlık etmek.

*Üç gündən soñra dükeli öldüler kim çün ta'ām yimekten sîr olmuşlardı, anlaruñ arasında **huşūmet düşdi.** (046b/03)*

ıstıma dut-: Sıtma hastalığına yakalanmak.

*Sen dahı biter derdümüz üstüne derdümüz arturmağıl ki ol üç gündür **ıstıma dutar** ve hîç nesne yimemişdür. (221a/04)*

'ibret dut-: İbret almak.

*... ve aña eyitdi kim; imān getir Hakk Ta'ālā'ya ve **'ibret dut** ve anuñ 'azābından kork. (063a/09)*

ilhām vir-: İçe doğmasına sebep olmak.

*Meryem haber bildi andan Mısr'a gitti ve Hakk Ta'ālā aña **ilhām viridi** kim 'İsā tıfilluk vaktinde nesneye komış-ıdı ve boyna ber komış-ıdı ... (029a/10)*

imān getir-: Allah'a inanmak, iman etmek.

*Ya'nī meger anlar kim **imān getürdiler** ve eyü 'amel işlediler ve Tañrı yād itdiler çok. (214b/15)*

imān götür-: İmana davet etmek.

*Evvel kişi kim icābet itdi ve aña **īmān götürdi**, erenlerden Ebū Bekir-i Şiddīk idi. (092a/10)*

īmān tazele-: Tekrar kelime şhadet getirmek.

*İkileyin Sind kavmi dükeli Yūnus elinde **īmān tazelediler** ve Yūnus anda maḳām dutdı ve anlara İncīl aḥkāmın öğretti. (037a/15)*

işini düz-: İşini yoluna koymak.

*Ve ol eyle-y-idi kim Resūl ('a. m.) Ka'be'yi ziyāret itmege **işini düzdi** ve 'Ömer'e getürmege ve 'ahdı tāze itmeklige zū'l-ḳa'de altıncı yıl yetmiş deve bile iletdi ... (115b/09)*

'ivaż ḳo-: Bedel koymak.

*... sen şabr it her ne-kim saña irişe ḳorlıḳdan ve gönül rencinden ve ḡuşşasından kim ben tamām **'ivaż ḳomışam** şabırlara ve çün saña renc irişe ve düşvār iş irişe ... (182a/07)*

ḳadrini bil-: Kıymetini, değerini bilmek.

*... ve senüñ şükrüñ yirine getürem ve çün aç olam şabr idem ve tazarru' idem, dāyimā seni yād idem ve açlar **ḳadrini bilem**. (215a/06)*

ḳāmet getür-: Namaza kalkılması için "kad kâmeti's-selâ" ekleyerek ezan okumak.

*Cebrā'ıl durı geldi, bāng-ı namāz oḳıdı, **ḳāmet getürdi** peygāmbarlar dükeli durı geldiler. (155b/14)*

ḳan dök-: Öldürmek.

*... meger Tañrı emr-ile teslīm idem ve eger böyle ideler müslimānlar arasında şerr ve fitne ve **ḳan dökme**k belüre ve dirnekle perākende ola ... (271b/08)*

ḳarār dut-: Karar kılmak, durmak, yerleşmek.

*Pes Mekke'ye girdi peygamber ve **karar dutdı** ve Mekke halkını bir bir islāma da'vet itdi ... (132b/07)*

ķayġu ġor-: Tasa duymak.

*... ya Mekke'ye mi virebiyelüm kim Mekke ortasında öldüreler kim anlar bundan çok miħnet ve **ķayġu ġormişler-idi**. (125b/03)*

ķılıç çek-: Kılıç çıkarmak, kılıç sallamak.

*Çün Süheyl'i ġördi kim risālet edeble söylemez **ķılıç çekdi** diledi kim boynını ura. (117b/13)*

ķılıç ur-: Kılıç vurmak.

*Bir taġ başına çıkđı, çağırđı kim; iy ķavm, cühūdlar Muhammed-ile 'ahd itdiler kim geleler ve size **ķılıç urdılar**. (093b/12)*

ķına yaķ-: Kına çalmak.

*Buyurđı boynın urdılar ve ol 'avratlar kim resülün vefātı-çün ellerine **ķına yaķdıları** ve şāzlıklar eyledilerdi getürdiler. (242a/11)*

ķilid ur-: Kilitlemek.

*... tolu yılanlar ve çıyanlar daħı oddan tābūtlar ġördüm her birine oddan **ķilid urulmuş**. (181b/07)*

ķonuķ idin-: Misafir etmek.

*İy er! Anuñ mükāfātı mıdı-kim seni eve iletdüm **ķonuķ idindüm** sen benüm iki oġlancuġum bī-günāh öldüresin ... (036b/06)*

ķulaķ dut-: Kulak vermek, dikkatle dinlemek.

*İy Muhammed it kim; vahy indiler baña kim **ķulaķ dutdılar**. (094b/07)*

ķur'a bıraķ-: Kur'a çekmek.

*Şavāb andadur kim **kur'a birağavuz** her kimüñ kur'ası kim eyü ola, Meryem'i ol beslesün, tīmār itsün. (017b/11)*

kur'a ur-: Kur'a çekmek.

*Ol dostı aña eyitdi kim **kur'a ur** on deve ile, eger kur'ayı deveye düşerse, dükelin kurbān it. (078b/03)*

la'net dile-: Lanetlemek, beddua etmek.

Onuncı bu la'net kim iderler ikiden hālī degüldür ya icābet ola ya olmaya eger olur-ısa ol kim derecesin la'net kullana diyesin andan-kim kullana la'net dilesin ... (306b/05)

la'net oqu-: Beddua etmek, lanet okumak.

*Ve eyitdi kim Resül 'aleyhi's-selām **la'net oqudı** ol kişilere kim islām arasında muhālefet birağa ... (268b/07)*

lâyık gör-: Uygun olmak, lâyık görmek.

*Zeyneb'e eyitdi: "Ben seni Zeyd'e verürem ve Zeyd'i ben saña **lâyık görürem**. (207b/14)*

ma'ışet düz-: Hazırlık yapmak.

*Ve Resül 'aleyhi's-selām Hādīce mālından kendü **ma'ışet düzdi** ve hem bağışladı. (091b/09)*

mağām dut-: Yerleşmek, yer tutmak.

*Ve hem ol diyārda **mağām dutuñ**, tā hod ser-encām nite ola? (025a/06)*

mālī (saña) deg-: Servet düşmek.

*Pes Kesrī'nüñ **mālī** saña **dege**, yā 'Ömer cümlesin Tañrı yolına şadağa itgil çünkim Kesrī öldi. (251b/13)*

meclis dut-: Toplantı yapmak.

*Ve dāyim işi ol-ıdı kim halka pend virürdi ve **meclis dutardı** ve Hâk Ta‘ālā Zekerıyyā’ya ulu maḥall kodı and yād itdi anuñ fazlına ve maḥalline. (005a/11)*

medḥ oḳı-: Övmek, medhiye söylemek.

*Ol ‘Arabī aña **medḥ oḳıdı**, Fazıl daḫı Şām’a varmadın ol ‘Arabī eyitdügi şi‘ir Mu‘āviye’ye irişdi. (308a/10)*

mevc ur-: Dalgalanmak.

*... dükeli dünyā halkı anuñ zışt koḳusından helāk olalar ve hem anda bir deryā gördüm kara oddan kim **mevc urur** giñligi biş yüz yıllıkdur gürlöder ... (179a/02)*

mıhr ur-: Mühür basmak, mühür vurmak.

*Pes benüm gönüm pākize yudılar ve içini nūr-ı ḫikmet-ile taldurdılar ve yüzükleri var-ıdı anuñla gönüme **mıhr urdılar** ve yine yirine kodılar. (081b/15)*

mırāş bul-: Miras olarak almak.

*Benüm fermānum dutuñ kim ben bu sözi **mırāş buldum** kendü kavmüm ulularından ve ceng issilerinden. (107a/07)*

mırāş yi-: Miras harcamak.

*Ol ‘avratlardur kim erenleri üzerine ḫıyānet iderlerdi ve zinā iderdi, maḥrem oḅlanlar doḅurdıladı ve erenlerine senüñ oḅluñdur dirlerdi; **mırāş yimek**-içün. (158a/02)*

mu‘cize dile-: Mucize istemek.

*‘Ikrimē eyitdi: “**Mu‘cize dilerem** senüñ peygambarlıḅuña.” (192b/15)*

muḫārebe kıl-: Savaşmak.

*Tañrı haqqı-çün ki eger bir bağlayacaq resülden baña eksük virürlerse ben yalañuz anlaruñla **muḥārebe kılam** ... (243b/12)*

müdārā kıl-: Tedbir etmek, dost gibi görünmek, yüzüne gülmek.

*Ol dilgüye eyü begin ve hoş yüz gösterdi anuñla **müdārā kıldı**. (253b/02)*

müteḥayyir kıal-: Hayrete düşmek.

*Ol kavm 'İsā'nuñ ol mu'cizesine **müteḥayyir kıaldılar** ve ol öldüren oğlanı anuñ bedeline öldürdiler. (028b/10)*

nafaqa idin-: Geçimini sağlamak.

*A 'rābī eyitdi: "Müslümānlaruñ Beytü'l-māl senüñ eliñdedür ve ben dervişem gerekdür kim baña māl veresin. Tā anı **nafaqa idinem**." (214a/04)*

naqare ur-: Davul çalmak.

*Pes Ḥadīce bir ulu konuklık itdi, buyurdi tā kim tavul ve **naqare urdılar** tā halk bileler kim nikāḥ bağlanmış. (087a/11)*

na'reler ur-: Haykırmak, bağırmaq.

*Şimdi baña yardım idüñ tā anlar dükeli şāz ve ḥurrem oldılar ve **na'reler urdılar** ve dükeli anuñ işinde pīl bağladılar ve dükeli mālını anlardan aldı ve 'azmuñ ḥaymesinden oturdi. (125b/07)*

naşīb al-: Faydalanmaq.

*Birisi Rukıyye ve ikinci Ümmigülşüm ve didiler kim hīç bir peygāmbaruñ iki kıızı hīç bir kişiye **naşīb almadı** cihānda. (260b/03)*

naşīb deg-: Elde edilmek, verilmek, nasip olmak.

*İşbu dörtten her birine anlaruñ sebkat-ıla **naşīb degdi** ya'nī her biri ne nesney-ile öğretti-y-se ol aña naşīb oldı. (294b/15)*

naşīhat dut-: Ögütü yerine getirmek.

*Hüseyin kimsenüñ sözün eslemez **naşihat dutmaz.** (314b/04)*

nefes çek-: Nefes almak.

*Buni didi ve şovuk **nefes çekdi** ve eyitdi; iy oğlu cehd eylegil kim peygambar
h^vişāvendini üşendürmesin ... (302b/05)*

nefes ur-: Üflemek.

*Pes ağzın ol deme kodı ve ol demi çün yedi kat yer altına iletirdi ve tamuya bir
kez **nefs ürüp** urdı. (167a/04)*

nikāh bağla-: Evlenmek, nikāhlanmak.

*Pes Hadice bir ulu konukluk itdi, buyurdi tā kim tavul ve nakare urdılar tā
halk bileler kim **nikāh bağlanmış.** (087a/12)*

oğul idin-: Evlat edinmek, çocuk sahip olmak.

*Andan ötürü kim hured-mend ve şāyeste ve fermān-ber-idi. Resül anı **oğul
idinmişdi.** (207a/13)*

oruç aç-: Vakit geldiğinde oruç bozmak, iftar etmek.

***Oruç açacak** vakti ortaya ta'ām getürdiler ve bir derviş kapudan çağırdı,
eyitdi ... (280b/01)*

oruç dut-: Oruçlu olmak.

*Tağda şavma'a durdılar ve Haq Ta'ālā'ya 'ibādet iderlerdi ve **oruç
dutarlardı** çün iftār vakti olurdu. (048b/06)*

'ömür bul-: Yaşamak.

*Enes -radıya'llāhu 'anhu- tā 'Ömer ibn-i 'Abdülaziz rüzigārına degin **'ömür
buldı.** (206a/10)*

'ömür sür-: Yaşamak.

Ve andan bir şehre dahı vardı bir şāliha 'avrat aldı, yigirmi yıl dahı 'ömür sürdi andan vefāt itdi. (054a/06)

peygāmın irişdür-: Haberi ulaştırmak.

Çün 'Arab bāzārınun günı oldı, peygāambar kızıl kaftān geyürdi ve halkı da'vet iderdi ve her kişiye eydürdi kim; baña yardım idün, Hāk Ta'ālā'nuñ peygāmın irişdürmekde. (093b/03)

peymān bağla-: Yemin etmek.

Pes peymān bağladılar bişer deveden tā biş ile degin Ebū Bekr geldi bu hālī Resül'den şordı. (137b/12)

peymān dut-: Yemin tutmak.

Nitekim ādem-ile peymān dutduğı kışşada kim kitābuñ evvelinde beyān itdük. (192a/13)

şaf bağla-: Sıralanmak.

Müslimānlar ğusl itdiler, su içdiler ve Hāk Ta'ālā'ya şükr itdiler, andan cenge 'azm itdiler şaf bağladılar. (103a/03)

şaf çek-: Sıralanmak.

Dükeli şaf çekmişler başların secdeye komışlar. (162a/10)

sağular sağ-: Ölünün iyiliklerini acıyla sayıp dökmek.

Ve nevha ve zārī eyledi zārī-ile ağlardı sağular sağup derd-ile idüben ağladı anuñ zārılığına dost ve düşmen ol leşkerde her kim işitdi-y-ise hep özi göyinüp giriv kopardılar ağlaşdılar. (328b/12)

sehel dut-: Hafife almak.

... ve andan şoñra 'Ubeydullah'dan 'Ömer bin Sa'd'a gerü nāme geldi ki bu ne uzak yatmağdur niçün bunı sehel dutarsın benim gönlümü teşvīşden kırtarmazsız tiz işüñüz bitürün ... (322b/06)

silāh giy-: Silah kuşanmak, silahlanmak.

*Yā Resūlallahi, biz bunda şehirde olalum tā eger kāfirler geleler biz **silāh giyevüz** ve anlara karşı varavuz ve bizüm 'avratlarımız anlara tamlardan taş uralar. (107a/03)*

söz söyle-: Konuşmak.

*Pes tama' ide ol-kim gönüilde harām endişe ve derd ve şehvet vardur ve 'avratlar dürüst **söz söyleyeler** töhmetsüz ve bir yirde dahı eydür ... (298a/04)*

şāzī kııl-: Sevinmek.

*... ve defler çaldılar şî'ir eyitdiler ve aya karşıp **şāzī kııurlardı** ve resülüñ vefātına sevenürlerdi. (241a/15)*

şehâdet getir-: Kelime-i şahâdet getirmek.

*Mu'āviye anlardan beter olmaya ki zîrā **şehâdet getürdi** ve şerî'ata muṭî' oldı ... (306b/12)*

şek dut-: Şüphe etmek, şüphelenmek.

*... Haḳ Ta'ālā'ya imānı yokdur ve her kim seni rāst-gūy bile ve gönülünde hiç **şek dutmaya** ve Haḳ Ta'ālā'yı bir bile uçmaḳ aña ola ve tamudan ve 'azāblardan emîn ola ve her kişi kim senüñ mi'rācuña **şek duta** kāfir ola... (189a/04, 05)*

şer kıopar-: Kötülük yapmak.

*... ol kişi kim 'Osmān'ı öldürdi veyāhūz aña zaḥm urdı saña virdüm, baña muṭî' olḡıl islām arasında **şer kıoparma**. (285a/11)*

şifā bul-: Eski saḡlıḡına tekrar kavuşmak.

*... mübārek ola ve anuñ elinde şayrular **şifā bulalar** ve körlü gözlü olalar ve pīsler ve ebraşlar kim tabībler ol işde 'āciz olalar ... (029a/03)*

şirk getir-: Şirk koşmak, ortak koşmak.

*Rāfiẓī eyitdi; 'Alī fāzılraqdur kim hergez göz açup yumışıca **şirk getürmedi.***
(245a/01)

ta'bir kııl-: Yorumlamak.

*Ben **ta'bir kııldum** kim bir 'Acem kişi beni öldürmege kaşd idüp-durur ve tenüimde üç yirde zaħm odı seyirdür ve bilesiz kim çünkü baña ölüm gele hilāfete lāyık altı kişidür ...* (255a/10)

ta'biye kııl-: Yerli yerine koyup hazırlamak, düzene sokmak.

*'Abdurrahmān kıılıcı anda qodı ol mel'ūna anuñ kıılıcına ağı **ta'biye kııldı** ağı-y-ıla şıvardı. (286b/15)*

tabl ur-: Davul çalmak.

*Peyğambar buyurdi tā **tabl urdular** ve islām leşkeri Benī Kureyza yön dutdılar haber anlara irişdi dükeli hişāra girdiler. (114b/01)*

tāc ur-: Taç giymek; taçlanmak.

*... ve biñ uvaq oğlan ve anlar dükeli muntazır dururlar ümmetüm gelmegine kim Muħammed ('a. m.) ve her hūrü'l-'ayn biñ hādimi var her hūrü'l-'ayn başında **tāc urılmış**... (175a/12)*

tākat getür-: Güç yetirmek, tahammül etmek.

*Her gāh kim Qur'ān oquya ağlar nete **tākat getüre.** (224a/02)*

tākat götürme-: Güç yetirmemek, tahammül edememek.

*Çün 'Ömer leşkeri anlaruñla ceng itmege başladı, Kesrī leşkerine **tākat götürmedi.** (252a/01)*

talāk vir-: Boşamak.

*Ben Kureyş mehterlerden cem ' ideyim ve Bū Tālib 'le huşümet ideyim tā saña **talāk vire.** (091a/08)*

tanıklık ver-: Şahitlik etmek.

*Ba'zı e'imme eyitdiler kim ufağ taşlar Ebū Cehil elinde Muḥammed nübüvvetine **tanıklık verdiler.** (199b/10)*

tekbir bağla-: Tekbir almak, “Allahu ekber” demek.

*'Ömer Ḥaṭṭāb'ı gördi, kapuda tırdı, aña eyitdi: “Var imāmet it.” didi. 'Ömer vardı, **tekbir bağladı.** (223b/08)*

tekbir getir-: Tekbir okumak.

*Yārānlar çün anuñ başını gördiler cümlesi **tekbir getürdiler** ve Ḥağ Ta'ālā'ya şükr ü sipās itdiler kim şöyle fetḥ oldu. (104b/05)*

töhmet düş-: Şüphelenmek.

*Resül ('a. m.) karavaşı Māriye el-Kıbtıyye anuñ hüccresine okudı kapı berketdi Ḥağşa'nuñ gönline **töhmet düşdi.** (135a/01)*

turş it-: Eksitmek.

*Ya'nī yüzün **turş itdi** Muḥammed'e ve döndürdi çün geldi aña nā-bīnā ve sen ne bilürsin iy Muḥammed kim ol perhīz-kār mıdır ya yoğ mı ... (152a/14)*

ümīd dut-: Ummak, ümit etmek.

*Resül eyitdi: “Süheyl bir fāsık erdür velīkin **ümīd dutarum** kim Ḥağ Ta'ālā āsān ide ve bu bizüm işümüz anuñ elinden yine.” (117b/06)*

ümīzin kes-: Ümitsiz olmak.

*Ol şayrulukda sağlıktan **ümīzin kesdi.** (247b/09)*

va'de vir-: Zaman vermek, vade vermek.

*Andan 'Alī **va'de virdi** kim; yarın ben dahı varam bey'at eyleyem ve yarındası geldi. (239b/08)*

vefāt bul-: Ölmek.

*Ve on bir güne irişmişdi kim Ebū Ṭālib'e ecel irdi ve Ḥadīce Ebū Ṭālib'den üç gün soñra **vefāt buldı.** (211a/14)*

vefāt iriş-: Ölmek.

*Çün 'Abdülmüttalib'e **vefāt irişdi.** (084a/12)*

yalan söyle-: Yalan konuşmak, yalan söylemek.

*... biz hīç bir kimsene cevr ü zulm itmedük, düşmenler ḥasūdlar bizüm ḥakūmuzda **yalan söylediler.** (266a/07)*

yarağ düz-: Hazırlık yapmak.

*Yārānlardan şadağa diledi tā leşkerinüñ dervişlerine vire kim anuñla **yarağ düzeler** ve 'azm ideler. (141b/12)*

yardum dile-: Yardım istemek.

*Beni 'Adī'den **yardum dilegil** ve Kureyş'den sakın ... (258a/02)*

yārī kııl-: Yardım etmek, yardımcı olmak.

*... ve eger ḥüküm şöyle gelürse kim anda baña zahmet ve elem irişe ümīzüm vardur kim baña **yārī kııla.** (315b/15)*

zafer bul-: Galebe çalmak, üstün gelmek.

*Pes ol kavmüñ ḥaberi cühūdlara perākende ola, cühūdlar 'azm itdiler kim 'İsā'yı helāk ideler, ammā **zafer bulmadılar.** (034a/08)*

zafer vir-: Galibiyet, zafer nasip etmek.

*Çaāırdı kim; beşāret olsun size iy Mekke ehli kim Ḥağ Ta 'ālā bize **zafer virdi** ve düşmenleri helāk itdi. (077a/05)*

zahm ur-: Yaralamak.

*İkileyin kâfir leşker hamle itdiler yetmiş eri peygamberuñ yārānlarından öldürdiler ve yetmiş eri mecrūh itdiler ve peygamberuñ öñ dişi sıdılar ve hem oq-ıla tenine **zahm urdılar**. (108b/10)*

zahmet çek-: Sıkıntı çekmek.

*‘Osmān bunlara and viridi eyitdi girü dönüñ benüm ecelüm yakın gelüp-dur hīç benüm-içün **zahmet çekmek** müslimānlaruñ kanı dökülmesün. (272a/15)*

zahmet vir-: Eziyet etmek, sıkıntı vermek.

*‘Alī eyitdi: “Yā Resūlallahi, göz iñen **zahmet virür** ve iki gündür gicesiyle gözüm ağrısından uyumamışam.” (122b/11)*

zekāt vir-: Müslümanlıkta, sahip olunan mal ve paranın kırkta birlik payını sadaka olarak dağıtmak.

*... ve buyurmuşdur baña kim namāz kılam ve **zekāt virem** tā ben diri ol doğumca. (024a/12)*

zekevāt vir-: Müslümanlıkta, sahip olunan mal ve paranın kırkta birlik payını sadaka olarak dağıtmak.

*Ve şerī‘atuñ şalāhı dahı dört nesnedür namāzdur, şavm imsākdur ve **zekevāt virmekdür** ve hac itmek. (294a/08)*

zulm gör-: Haksızlık görmek.

*Ve yarındası şabāh anlara şordı kim; niçün geldüñüz? Eyitdiler; senüñ ‘ummālūñden **zulm gördük**. (265b/03)*

1.3.2.3. Yer Tamlayıcısı + Fiil

‘acāyibe kal-: Şaşmak, şaşırmak, hayret etmek.

*Pes eger haber virem sizlere ol iki qarınıñ haberin sizler 'acāyibe qalasız.
(055b/12)*

'acebe qal-: Şaşmak, şaşırmak.

*Pes Şām diyārına gitdiler ve her neyi kim bir aqçaya almışlar idi, yüz aqçaya
şatdılar ve Meysere qatı 'acebe qalmış-ıdı. (089b/12)*

belāya ve āfete şataş-: Belaya musallat olmak.

*... rivāyet iderler kim her kim 'Osmān'ı öldürmekde bile şerik oldı-y-ısa her
birisi andan şoñra **belāya ve āfete şataşdı.** (277b/12)*

aḥbārda gel-: Anlatılan içinde olmak, rivayet edilmek.

*Ve **aḥbārda gelmişdür** kim kıyāmet güninde yetmiş ferişte Yahyā'nuñ
çevresinde durmuş olalar ve bile yürüyeler tā uçmağa degin. (012a/06)*

'aqla gel-: Kendine gelmek, ayılmak.

*Çün '**aqla geldi**, bir ip kuşandı ve feryād ide Zekerıyyā qatına geldi ve eyitdi:
"Bu ne-y-ıdı kim sen itdüñ bizüm 'aziz oğlumuzı helāk itdüñ ve cihānda āvāre
eyledüñ." (014a/01)*

aradan çık-: Birini bir şeyin dışında tutmak, karışmamak.

*Şimr eyitdi; bu nesne saña hoş gelmedi-y-ıse üşde işüñ issi saña geñez
eylemişdür, **aradan çık** Hož bu işi ben tamām idebilürem. (321b/01)*

araya al-: Kuşatmak.

*... ehl-i Medīne anları şöyle şandılar kim girü gitdiler ve şabāh añsuzda
geldiler Medīne'yi **araya aldılar** ve tekbir getürdiler şavaşa başladılar.
(269a/05)*

bir araya getir-: Toplamak.

*Pes Resül 'aleyhi's-selām, iki şehādet barmağın **bir araya getürdi** ve aya
karşu durdı. (197a/08)*

bir araya cem´ ol-: Toplanmak.

*Anlar kim muhibler-idi kim Kūfe´de olurlar-ıdı **bir araya cem´ oldılar** dağı sevindiler tanışdılar, eyitdiler nāmeler viribiyeyim. (310b/04)*

arķalarına gōtūr-: Sırtına almak, yüklenmek.

*Anlar eyitdiler: “Seni ķomazuz bilkim bile alup giderüz.” Pes anı **arķalarına gōtürdiler** kaçdılar. (128b/03)*

´arş ayağuna iriş-: Arş kapısına ulaşmak, yükselmek.

*Pes anlardan dağı geçdüm, bir ulu ferişteye irişdüm oturmuş-ıdı kim anuñ ulıđınuñ şıfatın dilü bilmezem ve anuñ yöresinde feriştelerden durmuşlar şöyle-kim bunları **´arş ayağuna irişmiş** ve ayakları yedi ķat yerden aşağa Tañrı ķudreti-y-ile ve ellerinden oddan **´amūdlar dutmuşlar**. (165b/01)*

´avratlar ĥaddına iriř-: Bülūđa ermek.

*... şöyle oldu kim dükeli Benī İsrā´ıl **´avratları** anuñ **´ibādetinüñ tā´atınuñ şıfatın** söylerlerdi, Meryem ĥün **´avratlar ĥaddına irişdi**. (018b/15)*

´avratlığa dile-: Eş olarak istemek.

*Pes Benī İsrā´ıl ulularından bir er anı **´avratlığa diledi** ĥün dūđün eylediler. (040a/09)*

ayađına dūř-: Yalvarmak.

*Pes anlar susuzlığdan **´aciz** oldılar, ĥāre bulmadılar zārüretten ĥiřārdan aşağa indiler. Sa´d´uñ **ayağına dūřdiler** zārılıķ itdiler. (115a/05)*

bağrına baş-: Kucaklamak.

*Pes Peyđambar[ı] **´aleyhi´s-selām aña** viridi. Ĥalīme anı aldı, **bağrına başdı** ve evine gitmege ķařd itdi. (080a/08)*

başdan ĥıķ-: Ahlakı bozulmak.

*Şoñra öldürdiler ve Hüseyin anı getürdi haymeye getürdi üstine çok ağladı andan Hüseyin'ün kardaşları ol Ebū Bekir bin 'Alī ve anuñ oğlu 'Ömer ibn-i 'Alī ve anuñ oğlu 'Osmān bin 'Alī bir bir nevbetle çıkdılar muhārebe kıldılar ve **başdan çıkdılar**. (326a/15)*

beşārete gel-: Müjde almak.

*Pes Cebrā'ıl 'aleyhi's-selām eyitdi: “Korqmağıl, İy Meryem ki ben Tañrı resūliyem, senüñ qatuña **beşārete geldüm** bir oğul-ıla 'ayıbsuz pākīze kim Haq Ta 'ālā kendü kereminden saña virür.” (019b/08)*

borça al-: Sonradan ödemek şartıyla para almak.

*Ol yüñi Fātıma'ya viridi eyitdi işbu yüñi ve bu arpayı Şem 'ün cühūddan **borça aldum** tā bu arpadan baña itmek bişüresin ve bu yüñi ikersin. (280a/11)*

cenge var-: Savaşa gitmek.

*Yā Resūlallahi, başuña su dökme kim dükeli feriştelere henüz senüñ muvafakatuña yüzler toprağa komışlardur, tiz duru gel Benī Kureyza **cenge var** ve anlara1 gāret it ve buyur esir itsünler. (114a/15)*

cihāndan çık-: Ölmek.

*'Abdullāh ibn-i 'Abbās aña eyitdi; yā Emīra'l-mü'minīn, niçün gönliñ tar ve dutarsın, resül şöhetin idüp-durursın çün resül bu **cihāndan çıkdı** senden hoşnūd idi ve Ebū Bekir-ile şöhet itdüñ ve ol dahı senden hoşnūd idi. (258b/06)*

cihāna yayıl-: Her taraftan duyulsun.

*Çün rüzigār geçdi anuñ haberi **cihāna yayıldı** kim; Būlis hergiz şavma 'adan çıkmaz. (073a/02)*

çārmıha çek-: Haç biçimindeki darağacına çivilemek.

*Pādişāh çün bu sözi işitdi katı hışma geldi, buyurdi tā anı **çārmıha çekdiler** ve etini bıçağıyla pāre pāre itdiler. (062a/05)*

dīnden çık-: Dinî inancını yitirmek.

*Nacāşī eyitdi: “Her kim bu dīne gire, şöyle bilürem kim bu **dīnden çıkmaya.**”
(145b/07)*

dāyalığa dut-: Çocuk bakıcılığı ile uğraşmak için birini tutmak.

*İgen eyü ve mestüre idi adı Halīme-y-idi ve ol ‘avrat her yıl Mekke’ye gelürdi
oğlan isteyü ve anuñ kesbi andandı. Ve ba’zı eydürler kim Ebū Tālib anı
dāyalığa dutdı. (079b/13)*

dile gel-: Konuşabilmek.

*Fi’l-hāl ol dükeli ufağ taşcağızlar Ebū Cehl elinde **dile geldiler,** faşih āvāz-ıla
eyitdiler. (200a/11)*

dīnden dön-: Dinî terk etmek.

*Ca’fer eyitdi: “Her kim İslām yolın ve sīretin bildi ve ‘akıl ve kifāyeti var,
mümkün olmaya bu **dīnden dönmeklik.**” (145b/09)*

dīne gir-: Dinî kabul etmek.

*Nacāşī eyitdi: “Her kim bu **dīne gire,** şöyle bilürem kim bu dīnden çıkmaya.”
(145b/07)*

dirliğinden geç-: Ömründen vazgeçmek.

*Ve ol mağāra gicesi Ebū Bekir kendü **dirliğinden geçdi** Resül dirliğinden
ihtiyār itti. (295b/03)*

dünyādan çıkar-: Öldürmek.

*Ya’nī Huzāvendā bizi **dünyādan çıkarma,** tā bize bir oğlan rüzī kılmayınca
kim bizüm guşşamız kaygumuz anuñla zā’il ola. (016a/07)*

dünyādan git-: Ölmek.

*Cebrā'ıl'den şordum kim; bunlar ne kavmdür? Eyitdi: "Bunlar hamr içicilerdür kim tövbesiz **dünyādan gıtdiler** ve Tañrı 'azābından korkmadılar."* (048b/11)

dünyādan göç-: Ölmek.

*Çün Fāṭıma **dünyādan göçdi** 'Alī, Ebū Bekr'e kimseyi gönderdi kim kendü yalañuz gelsün, kimsene bilesine gelmesün, didi.* (239a/12)

elden var-: Elden gitmek, zayi olmak.

*Anlar kavli berkitmezden öñdin şaķınāıl kim iş **elden varmasun** ortamuza muhālefet düşmesün.* (237a/07)

elinde ol-: İstediginde yapabilir olmak.

*Pādişāh çün anuñ sözün işitdi, andan korkdı ve kendüye eyitdi: "Olmasun kim helāklıgum bu er **elinde ola.**"* (062b/12)

elüñden al-: Bir şeyden mahrum etmek.

*Çün 'Alī Dımışk'a irişdi Mu'āviye katına elçi viribidi eyitdi hilāfet benümdür gerek kim muṭı' olasız yoħsa vilāyeti **elüñden aluram.*** (284a/01)

elüñden gel-: Yapabilmek.

*Yā Resūlallahi, ne kadar **elüñden geldükçe** ümmetüñ yükin iyinirek eyler kim maķşūduñ Tañrı katında hāşıldur didi.* (161b/04)

elüñden kurtulubil-: Birinden kaçmaya başarabilmek.

*... senüñ **elüñden kurtulubilürse** büyük gözi var, ol bu kavle yavlaķ rāzīdür eger şimdi elüñden gelürse çıkarma kim degmeñüz girü elüñe girmez şimdi elüñdedür 'afv iderseñ ve 'uķubet iderseñ senüñ katuñdadur.* (321a/04)

fikre düş-: Düşünmek.

Er **fikre düşdi** bilmedi kim 'avrat bunı men' itdügi ne sebebdendir ve 'avrat kendü 'illetini erinden gizledi, ahvâli ere itmedi çün işitdi kim 'İsâ ol diyâra geldi. (040a/12)

ğarbula dön-: Delik deşik olmak.

Pes buyurdi kim üstinden tonların çıkardılar ve elin ayağın muhkem bağladılar ve tenini demür taraqla delük delük eylediler tã kim derisi **ğarbula döndi**, süñükleri görindi. (068a/05)

göge ağı-: Uruc etmek.

Hak Ta'âlâ aña iki kanat virdi nürdan ve yemegi içmegi andan götürdi ve feriştehler-ile **göge ağıdı** ve ahirü'z-zamânda yine iniser ve Meryem, 'İsâ **göge ağıduğından** soñra altı ay dağı diri oldı. (049a/11, 12)

göge çık-: Uruc etmek.

Dünden ötrü ayruğ dıvleri yirden **göge çıkmağdan** yıgdılar. (029a/06)

göñülden dile-: İçten istemek.

Yâ Resûlallahi, ben seni **göñülden dilerem** kim fülân gazâda kim gazâ-yı Tebük-idi, sen beni kamçı-y-ıla urduñ. (220b/05)

göñüline düş-: Arzulamak, beğenmek.

Resûl'üñ gözi aña düşdi; anuñ mihri Resûl **göñline düşdi**. (208a/14)

göñüline iriş-: Kalplerine girmek, kalplerinde iz bırakmak.

Ya'nî diledüm Tañrı'dan şol gice kim beni göge iletdiler kim ide anı-kim yārānlarum arasında olmışdur anlaruñ günāhlarına kefāret dağı ol guşşası ola nesne-y-ile anlaruñ **göñline irişmişdür**. (307b/05)

haberde gel-: Rivayet edilmek.

Şöyle kim **haberde gelmişdür** kim kıyāmet güninde dükeli peygāmlara nāme okumakdan şoralar ve risāleti şavāb irişdürüklerinden şoralar meger Yahyā'ya şormayalar. (012a/04)

hadde iriş-: Sınıra ulaşmak.

Üşbunuñ gibi yalanı bu **hadde irişdi** kim bunuñ gibi muḥāl söz söyler

... (188a/01)

hadden geç-: Çok fazla olmak, aşırı gitmek, haddi aşmak.

Zübeyr şafrāvīdür tiz kaķığandur anuñ kaķımaķlığı **hadden geçe**, fesād ola. (256b/05)

haddinden geçür-: Aşırılığa kaçmak.

Oķı kim senüñ Tañruñdur keremler idicek ol kim ögreñdi, halka kalemle yazmak ve ögretti halka anı kim bilmezdi haķķā kim halk Tañrınıñ fermānı **haddinden geçüre**. (088b/03)

hātırından geç-: Aklına gelmek.

İy Melik, Haķ Ta'ālā bir peygāmlar viribidi bize kim kimsenüñ gözi anuñ mişlī görmemişdür, hīç kulak anuñ gibi işitmemişdür ve hīç kimsenüñ **hātırından geçmemişdür**. (144b/10)

helāllığa al-: Nikāhına almak.

Anası Āmine bint-i Veheb idi kim 'Abdullāh ibn-i 'Abdülmuttalib anı **helāllığa aldı**. (209b/14)

helāllığa vir-: Nikāhına vermek, helāl etmek.

Meger ol 'Oşmān ola kim Resül'üñ iki kıızı anuñ katında-y-ıdı. Resül 'aleyhi's-selām eyitdi ya'nī **helāllığa virdüm**. (260b/05)

hezīmete dut-: Geri çekilmek.

Çün kâfirler ferîşteler gördiler şandılar kim anlar dağı peygâmbar yârânlarındandır, korkdılar yüz **hezîmete dutdılar**, islâm leşker ardılarınca gitdiler. (141a/06)

hezîmete vir-: Geri çekilmek.

Pes döndüñüz arkañuz **hezîmete virdüñüz** ve bir yirde dağı eyitdi, kavluhū Ta'ālā ... (152a/12)

hışma gel-: Öfkelenmek.

İsā eyitdi: “Ebced” ma'nāsı ne ola?” Mu'allim **hışma geldi**. İsā eyitdi: “Hışma gelme, ol nesne-y-içün ki bilmezsin, eyit-kim bilmezem.” (030a/02)

hizmete dur-: Hizmette bulunmak.

Pes Buğayr anlaruñ önine h'ovān bırağdı ve kendü anlar üzerinde **hizmete durdı**. (085a/01)

hizmete gel-: Yardıma gelmek, hizmette bulunmak.

Nāmede cevāb yazdı kim Yā Resūlallahi eger buyursañ **hizmete geleyim** ve iki ayağuñ yuyam, suyun açayım tā senüñ sa'ādetüñden naşīb olayım. (136b/03)

hizmete koy-: Hizmette vermek.

Hanne eyitdi: “Tañrı'ya nezr itmişdüm, kaçan kim hāmile olmuşdum ve eger er ve eger kız doğsa anı bu mescide **hizmete koyam**. (017a/13)

hizmetinde geçür-: (Birin) hizmetinde bulunmak.

Anuñ cevābı oldur kim Zekerıyyā yigitligi ve uzun 'ömri Hāk Ta'ālā'nuñ **hizmetinde geçürdi**. (008a/12)

hurūşa gel-: Coşmak, gürlemek.

Çün kıyāmet günü ola, bu ikisi **hurūşa geleler** ve eyderler: “Hużāvendā, bizi düşmenlerüñ-ile taldur tā kendü dādumuzu anlardan alalum.” (181a/12)

hükminde ol-: Emri altında olmak.

*Pes bir zamān Zeyneb, Zeyd **hükminde oldu** ve Zeyd üzerine 'ucb ve kibr iderdi cemāli ve nesebi-y-ile. (208a/07)*

'ibādetde ol-: İbadetle meşgul olmak, ibadette bulunmak.

*Çün bir hefte geçdi, uyku aña gālib olmuş-ıdı. Uyumamağ-ıçun belini bir ip-ile bağlamış-ıdı tā çün **'ibādetde ola** düşmeye. (006b/15)*

islāma gel-: İslam dinini kabul etmek.

*Pes Mekke 'ye girdi peygambar ve karar dutdı ve Mekke halkını bir bir islāma da'vet itdi erden ve 'avratdan her biri rağbet-ile **islām gelürlerdi** tā dükeli islāma geldiler. (132b/9)*

istikbāle gel-: Karşılama.

*Pes Beytü 'l-Mukaddes 'e irişdüm ve Mikā 'il 'i gördüm kim yetmiş biñ ferişte-y-ile baña **istikbāle gelmiş-ıdı** ve iki örtülü cām getürdi. (155a/02)*

işe gel-: İşe yaramak, fayda vermek.

*Gök ve yir ve uçmağ ve tamu ve feriştelere gibi ve Hağ Ta 'ālā 'nuñ kudreti oldur kim nesnelere peydā ider kim aşıl ve māye **işe gelmez**. (027b/13)*

қанına gir-: Kandırmak.

*Eger anuñ inşāfi ve şefkati yoğ-ısa ve müslimānları saqlamazsa ben bārī saqlayayım müslimānlaruñ **қанına girmeyeyin** Medīne 'ye vardı birkaç gün anda durdı ve aña haber itdiler. (285b/02)*

kendüliginden irile-: Kendinden tiskinmek.

*Çünkim karañu oldu hıç kimesne kalmadı hemān yalunuz Müslim kaldı yorulmuş, urulmuş **kendüliginden irilemiş** mecrūh ve matrūh bir qarıcuğñ evinde vardı, gizlendi. (312a/08)*

kılıçdan geç-: Birçok kişiyi topluca öldürmek.

*Ve andan sonra yetmiş biñ âdem **kılıçdan geçdi** ve dirler kim ol gün kim 'Osmân-ıla bey'at itdiler yüz yigirmi biñ er-idi kim anuñla bey'at itdiler. (276b/04)*

kırka iriş-: Kırk yaşına basmak.

*Pes çün resülün 'aleyhi's-selâm yaşı **kırka irişdi** Haq Ta'âlâ'dan aña vahy geldi. (088a/05)*

kulağına iriş-: Kulağına gelmek, haber almak.

*Çün İblis -la'anehü'llāhu- āvāzı Kureyş **kulağına irişdi**, bir bölük andan yaña gitdi, vardılar cühüdlara eyitdi ... (093b/12)*

mağşada iriş-: Niyette ulaşmak.

*Pes yarındası kâruvân andan gitdiler, kılıçlar çeküben gitdiler ihtiyâtdan ötürü, tâ **mağşada irişdiler** ve çok fâyideler itdiler, yine döndiler Mekke'ye geldiler. (085a/13)*

masharaya al-: Alaya almak.

*Çün-kim gördiler kim bir kişi bir aruq atuñ üstine binmiş eski tonlar geyür anlara 'aceb geldi, birbirine dirlerdi 'Arab beginün elçisini gerek **masharaya alurlardı**. (252b/15)*

murâda iriş-: Arzusuna kavuşmak.

*Eyitdi: "Anda n'eyleyelim kim **murâda irişdik** kâruvân selâmet bulduk." (102a/03)*

namâza dur-: Namaz kılmak.

*Ol zamân Meryem katından çıkdı, mihrâbına vardı, **namâza durdı**. (006b/05)*

ortadan götür-: Kaldırmak, ortadan kaldırmak.

*Ve bir nâme dahı yazdı şâh ağzından kim Kayşer Rûmi hîle-y-ile çıkardum, gel tâ bunı **ortadan götürelüm**. (139b/02)*

ortaya al-: Her yanını çevirmek, kuşatmak.

*Şimdi sen ardından gir ve ben önünden varalum ve anı **ortaya alalum** ve anı dutalum, vilāyetin alalum. (139a/15)*

pīrlige iriş-: Yaşlanmak.

*İy benim Huzāvend'üm, baña kandan olısar oğlan kim ben bedürüstī **pīrlige irişdüm** ve benim 'avratum dağı doğurıcı degül. (007b/04)*

şalāha getür-: İyileştirmek.

*Eyitdi: "İcābet itdük aña virdük Yahyā gibi oğul ve 'avratımı **şalāha getürdük** ya 'nī kim doğurıcı eyledük." (009a/07)*

şavaşa başla-: Savaşa girmek.

*Anlar ol menzillerden durdılar birez ağırlağ vardılar ehl-i Medīne anları şöyle şandılar kim girü gıtdiler ve şabāh añsuzda geldiler Medīne'yi araya aldılar ve tekbīr getürdiler **şavaşa başladılar**. (269a/06)*

sefere git-: Yolculuğa çıkmak.

*Çün Resül on iki yaşına yitdi, Ebū Tālib **sefere gıtdi** ticāret-içün ve Resül'i ol sefere bile iletdi. (210a/07)*

selāma gel-: Selām getirmek.

*Cebrā'ıl eyitdi: "Yā Muḥammed, bu kavm kim senüñ katuña cem' oldılar perīlerdür kim saña **selāma geldiler** bunlara islām 'arza it." (185b/01)*

söze gel-: Konuşmaya başlamak, konuşmak.

*Burāk **söze geldi**, eyitdi kim; Muḥammed eli-y-ile put dutmuşdur. Cebrā'ıl baña şordı kim; İy Muḥammed sen hergiz put dutmuş mısın? (154a/10)*

söze getür-: Konuşturmak.

Çün Ebū Cehl la 'anetü 'llāhu anı işitdi, eyitdi: “ ‘Azīm cāzūsın iy Muḥammed kim ufaḵ taşları söze getürdüñ. ” (200a/14)

şefā 'ata gel-: Bağışlama talep etmek, bağışlanmasını arzulamak.

Ben eyle gümān iletdüm kim sen anlar için şefā 'ata geldüñ. (075b/06)

şikāyete gel-: Şikāyette bulunmak.

... ben 'ummālle and virdüm kelle şart eyledüm kim eger ayruk daḥı kimse anlardan şikāyete gelürse anları ma 'zül eyleyem. (266b/10)

ta 'accübe ḳal-: Şaşa kalmak, hayrete düşmek.

Zekeriyā ol sā 'at ta 'accübe ḳaldı ve eyitdi ... (007b/01)

ḫa 'na ur-: Kötülemek.

Ya 'nī anlar kim 'ayb iderler ve ḫa 'na ururlar rağbet idicilere teḫavvu ' yolundan mü 'minler şadaḳa virmekde ve anlara kim bilmezler. (142b/08)

uyḳuya var-: Uyumak.

Pes ol gice ḫavārīler ol tağda 'ibādet iderlerdi çün seḫer-gāḫ oldı dükeli uyḳuya vardılar. (049a/14)

vaşfa gel-: Anlatılmak.

Ve anuñ içinde üç vādī var kim anlaruñ ululuğınun şıfatı vaşfa gelmez. (180b/12)

vaşfa sığ-: Anlatılmayacak derecede olmak.

Ve ḫamu içinde oddan tağlar gördüm kim anuñ ululuğınun şıfatı vaşfa gelmez ve daḥı çok vādīler gördüm kim yüzini ini vaşfa sığmaz ... (180b/04)

vücūda gel-: Yaratılmak, doğmak.

Zīrā kim kız oğlan er oğlan gibi olmaz, ḫāşşa mescide ḫizmet itmege çün oğlan vücūda geldi, aña Meryem ad virdiler. (017a/03)

yabana at-: Terk etmek, bırakmak.

*Ve daħı eyitdi kim resūlden işitdüm kim ol feriştelerden biri elini benüm
karnuma şokdı ve gönümi çıkardı ve yardı ve bir iki siñek kanadı kadar kara
nesne çıkardı, **yabana atdı** ve eyitdi ... (081b/11)*

yarduma gel-: Yardımına koşmak.

*Çün bir zamān oldı, hevādan āvāz işitdiler ve bir bulut belürdi ve bir kurre
ferişte islām leşkerine **yarduma geldiler** ... (103a/10)*

yaşına yit-: Yaşına gelmek, yaşına ulaşmak.

*Çün Resūl sekiz **yaşına yitdi**, ‘Abdülmüttalib daħı vefāt itdi. (210a/05)*

yirinden sıçra-: Oturulan yerden hızla kalkmak, yerden fırlamak.

*Bakıcı **yirinden sıçradı**, peygambarı dutdı ve feryād eyitdi kim iy ‘Arab
kavmi, ben kitābda okımışam kim bu oğlan sizün düşmenüñüzdür. (063a/07)*

yerine dut-: Yerine geçmek.

*Ömer nāmede iki biñ er diyüp anı yalıñuz biñ er **yerine dutmuş** ve haķķat
bildi ‘Ömer’üñ sözi rāst oldı. (252b/02)*

yerine geçür-: Yerine koymak.

*Mu‘allim eyitdi, ‘İsā kendü **yerine geçürdi** kendü anuñ yerine oturdı.
(030a/05)*

yerine otur-: Görevden ayrılan birinin yerini almak, yerine geçmek.

*Mu‘allim eyitdi, ‘İsā kendü yerine geçürdi kendü anuñ **yerine oturdı**.
(030a/05)*

yerine қо- 1. Yerine ikâmet etmek, hükümran kılmak.

*Ve dükeli anuñ қоmağına rāzı oldılar. Resūl (‘a. m.) hacerü’l-esvedi **yerine
қodı**. (092a/04)*

2. İyice yerleşmek, esas şeklini almak.

Resül, 'aleyhi's-selāmanuñ, gözin aldı, mübārek eliyle yine yirine kıdı ve nesne okıdı, aña urdı. (204b/07)

yile vir-: Rüzgara bırakmak, rüzgara atmak.

Od yakdılar, Circis yandurdılar. Külinüñ birezin yile virdiler, birezin deñize dökdiler. (065a/06)

yirine kıo-: 1. Yerine ikâmet etmek, hükümran kılmak.

'Amr bin 'Aş kim Başra'ya beg-idi ma'zül eyledi 'Abdullāh bin Sa'd'i yirine kıdı ... (262a/15)

2. İyice yerleşmek, esas şeklini almak.

... ve biri yüregümi yardı ve pākize yudı ve ol biri nūr-ıla ve hikmet-ile göñlümi doldurdı yine yirine kıdı. (049b/06)

yirinde kıal-: Kıpırdamamak.

Dünyā mālını sevmek dünyā ehline böyle ider ve ol girü yirinde kıalur. (044a/04)

yirine dik-: Yerine koymak.

'Oşmān hilāfete oturdı birkaç gün geçincek 'Ömer'üñ 'āmilleri anuñ buyuruğı-y-ıla 'āmillerdi şehrelerde ma'zül itdi ve kendü kıavmini her birini yirine dikdi ... (262a/08)

yirine kıur-: Yerine kayım olmak, yerine geçmek.

Ve 'Ömer'e - rağiya'llāhu 'anhu- bildürür-idi kim 'Amr bin Ma'dikerib' cengde biñ kışi yirine kıurur, bu sebebden iki biñ er nāme içinde kıayd itdi. (252a/08)

yirine vir-: Karşılık olarak vermek.

Getürdiler, ol sının çanağ yirine virdiler. (213b/10)

yola düş-: Yola koyulmak.

*Yā Resūlallahi, bir yola düşdüñ kim iñen sā'īdür velīkin çāre nedür
gitmekden artuğ ... (116b/11)*

yola gir-: Yola çıkmak.

*Pes ben yola girürin ya'nī āhiret yolına ya'nī yakındı nice va'de eylemek
güçden anuñ-içün kim buyruğ ulu Tañrı'dandur. (319b/10)*

yolda dut-: Yolda yakalamak.

*Pes şöyle kim idesiz nāmeyi bir kişiye virdi adı Qaysri anı yolda dutdılar ve
'Ubeydullah katına getürdiler ... (319a/01)*

yoldan azdur-: Yoldan çıkarmak, azdırmak.

Ol mel'ūnuñ maqşūdı ol-ıdı kim müslimānları yoldan azdura. (263a/12)

yoldan çıkar-: Azdırmak.

*... emr-i ma'rūf kılıç-ıla itmek gerek şöyle ki Muḥammed itdi ol mel'ūn işbu
tarīka sözleri-y-ile çok halkı Mısır vilāyetinde yoldan çıkardı ve taşra
köylerde ilimsüz çoğlar aña uydular ... (263b/12)*

yoldan ilet-: Yoldan çıkarmak.

Ya'nī siz olasız kim Yūsuf'ı yoldan iledüñüz. (096b/08)

zindāna ilet-: Zindana göndermek, zindana attırmak.

*Pes ḥādimplere buyurdu kim Circis'i zindāna iledüñ ve muḥkem zincīrlerle
bağlañ ve iki üstüni zincīrlerle ayağına berkidüñ, andan dükeli tenine ağır
üstünler koñuz tā ol üstünler altında helāk olsun. (062b/13)*

zindāna koy-: Hapsetmek.

Pes anı zindāna koydılar, bir dervīş qarı avratuñ evine. (065b/05)

1.3.2.4. Zarf+Fiil

‘aceb dut-: Hayret etmek, şaşırmak.

Pes ‘aceb dutmañuz eger ben ölürsem ve siz bilürsüz kim ben size Resül nāşih-ıdum ve size müşfik mihribān-ıdum. (219b/11)

‘aceb gel-: Şaşmak, şaşırmak.

Her vakit kim Zekerıyyā Meryem katına varur-ıdı, kış güninde yaz yemişlerin görürdi ve kış yemişlerin yaz güninde anuñ öñinde görürdi Zekerıyyā 'ya iñen ‘aceb gelürdi. (018b/07)

‘aceb ol-: Tuhaflaşmak.

Taşdan şu çıkmaklığı ‘aceb olmaya, likin barmaklar arasından şu çıkmaklığı ‘acebrek ola. (196b/07)

acı it-: Tedirgin etmek, huzursuz etmek, acıtmak.

Hem bizüm diyārumuzdan peygābarlık da ‘vısın ider bize söger dūzahīdür ve bizüm rüzigārumuzı acı ider. (144a/06)

agırlağ var-: Yavaşça gitmek.

*Anlar ol menzillerden durdılar birez **agırlağ vardılar** ehl-i Medīne anları şöyle şandılar kim girü gıtdiler. (269a/04)*

ardınca gel-: Peşinden gelmek, takip etmek.

*Açlıktan segirtmeye tākātım yoğ-ıdı üş **ardınca geldüm**, senüñ katında buldum. (201b/06)*

ardınca git-: Bir kimseye uymak, ardından gitmek, takip etmek.

*Pes Resül'üñ devesi gitdi ve kavm dükeli **ardınca gıtdiler** tā Ebū Eyyüb Enşārī kapusına irişdi, deve anda çökdi. (100b/09)*

ardınca iriş-: Sonradan ulaşmak.

*Çün gördiler Hâlid bin Velîd çok leşkerle **ardınca irişdi**. (132b/02)*

ardınca segirt-: Peşinden koşmak.

*Pes **ardınca segirttiler**, önünde bir dıraht var-ıdı dıraht ardında pinhân oldı.
(008b/07)*

aşup kıop-: Karışıklık çıkmak.

*Hâsan bin 'Alî atası yerine oturdı ve Kûfîler anı emr umarlardı harb ola ve
aşup kıopa ... (300b/10)*

âvâze düş-: Duyulmak, işitilmek.

*... cümle kıan oldı Medîne ehli tıydu ve **âvâze düşdi** kim Emîra'l-mü'minîn
'Osmân'ı öldürdiler ... (275a/02)*

'azîz dut-: Yüceltmek.

*Ve eger dilerseñ bunda durayım her müslimân kim benüm kıatuma gele yigrek
ideyim ve **'azîz dutayım**. (136b/06)*

bâkı kıal-: Ebebî olmak.

*Eyitdi ağlaşmak hîç kimse **bâkı kıalısar** degildür âdemî olmayınca çäre
yoқdur. (322b/15)*

bâkı kıal-: Artakalmak, geriye kalmak.

*Pes ol hõndan **bâkı kıalmış**-ıdı, anlaruñ mihterleri eyitdiler ... (046b/03)*

bed kııl-: Kötü yapmak.

*Korқaram kim eger saña du'â-yı **bed kıılası** olıarsa tızde helâk olursın.
(214b/05)*

berk dut-: İyi muhafaza etmek.

*İy A`rābī, benden ne dilersin kim yaşamı böyle **berk dutmuşsun**, çekersin.*
(214a/02)

bī-hūş düş-: Bayılmak.

*Çün haber anasına irişdi ol-dağı çağırdı **bī-hūş düşdi**.* (014a/01)

cāzūlūıla al-: Cadılığını kullanılarak almak.

*İy `Utbe, Tañrı-çün kim Muhammed seni **cāzūlūıla aldar** ve yoldan ilder.*
(096b/08)

dışarı çıkar-: Kovmak.

*... ol eri gördi-kim şüretde `İsā`ya mānend anı dutdı ve `İsā`nuñ aşhābı
ortasında **dışarı çıkardı** ...* (047b/03)

İKİNCİ BÖLÜM

KULLANIŞLARI BAKIMINDAN FİİLLER

2.1. Bitmiş Fiiller

Kullanışları bakımından fiiller dil bilim kitaplarında çekimli ve çekimsiz fiiller olarak ikiye ayrılmaktadır. Tezde çekimli fiiller terimi için bitmiş fiiller, çekimsiz fiiller için bitmemiş fiiller terimleri kullanılmaktadır.

T. Banguoğlu bitmiş fiilleri, “Fiil kök ve tabanlarında kişi ve zamana bağlı olarak yer alması yargıyı tamamlar ve bu sebeple bitmiş fiil adını alır.¹²⁹ şeklinde Z. Korkmaz, “Fiil kök ve gövdelerinin yargıya dönüşen bitmiş birer çekimli fiil durumuna gelebilmeleri için kip, zaman, şahıs ve sayı bildiren ekler ile genişletilmektedir.¹³⁰ şeklinde açıklamışlardır.

M. Ergin, “Çekimli fiiller şekle, zamana, şahsa bağlanmış bir hareketi karşılayan kelimelerdir.”¹³¹ K. Eraslan, “... fiil kök ve gövdeleri soyut hareket veya oluş ifade eder. Bu hareket ve oluş, ancak bir şekle, bir zamana ve bir şahsa bağlanmakla kullanım sahasına çıkar. ... çekimli fiillere, hüküm ifade ettikleri için nihaî fiil da denebilir” şeklinde açıklama yapmıştır.¹³²

2.1.1. Basit Kipli Fiiller

Basit kipli fiiller yapılarında şekil ve zaman kavramı taşıyan tek kip bulunan fiillerdir. Bildirme ve tasarlama kipleri olarak ikiye ayrılırlar.

¹²⁹ Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, 8. bsk., Ankara, TDK Yay., 2007, s. 410.

¹³⁰ Zeynep Korkmaz, *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, 5. bsk., Ankara, TDK Yay., s. 527.

¹³¹ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul, Bayrak Basımevi Yay., 2006, s. 281.

¹³² Kemal Eraslan, *Eski Uygur Türkçesi Grameri*, Ankara, TDK Yay., 2012, s. 318.

2.1.1.1. Bildirme Kipleri

Bildirme kipleri yapılmış, yapılmakta veya yapılacak eylemleri haber veren, yargı halinde bildiren kiplerdir.¹³³ Fiil kök ve gövdelerine şekil ve zaman ekleri getirilerek ifade ederler. Bu ekler hem şekil hem zaman ifadesi taşırlar.

a. Görülen Geçmiş Zaman Kipi

Görülen geçmiş zaman kipinin temel işlevi, içinde bulunduğu zamandan önceki bir zamanda bitmiş, tamamlanmış; konuşan tarafından gerçekleşmesine tanık olunmuş veya gerçekleştiği görülmüş kadar kesin olan, kaynaklarda tarihe geçmiş, kesinlik kazanmış eylemleri göstermektedir. Görülen geçmiş zaman eki Eski Türkçede *-tı/-ti*; *-dı/-di* şeklinde idi. Eski Anadolu Türkçesinde *-dı/-di* (bazen *-tı/-ti*) şeklinde idi. Osmanlı Türkçesi döneminde ünlü ünsüz uyumlarına bağlanarak *t*'li ve yuvarlak şekilleri ortaya çıkmıştır.

Metinde görülen geçmiş zaman kipinin 1. Teklik şahıs için ünlüsü hem düz hem yuvarlak, ünsüzü hem *-d*'li ve *-t*'li; 2. Teklik şahıs için ünlüsü yuvarlak, ünsüzü *-d*'li ve *-t*'li; 3. Teklik şahıs için ünlüsü hem yuvarlak hem düz, ünsüzü *-d*'li ve *-t*'li; 1. Çokluk şahıs için ünlüsü yuvarlak ünsüzü *-d*'li; 2. Çokluk şahıs için ünlüsü düz ve yuvarlak, ünsüzü *-d*'li; 3. Çokluk şahıs için ünlüsü hem yuvarlak hem düz, ünlüsü hem *-d*'li hem *-t*'li şeklinde kullanılmıştır.

Teklik 1. Şahıs Eki *-du-m/-dü-m*; *-di-m*; *-tü-m*

Yā Resūlallahi, eger günāh itdümse mükāfātın bul-du-m ve baña buyurduñ ħadd urdılar. (151b/11)

Ĥuzāvendā ben senden bir oğul dile-dü-m kim baña gam-güsār ola ve göñlüm anuñ-ıla hoş ola. (009b/01)

‘Avrat eyitdi; diledüm kim seni sinayam ne kadar kuvvetüñ var-ımıñ göreyim, bu ipleri üzebilir misin? Di-di-m. (052b/06)

¹³³ Zeynep Korkmaz, *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, 5. bsk., Ankara, TDK Yay., s. 527.

Kükredüğinden gökler pāre pāre ola ve tağlar ol heybetden yūñ gibi,” **di-di-m**. (225b/12)

Andan Ca'fer-i Tayyār, Hüseyn'e nāme yazdı kim yā Hüseyn **işit-tü-m** kim Kūfe'ye 'azm eylemişsin zīnhār anda varmağa kaşd eylemegil ... (314b/05)

Teklik 2. Şahıs eki **-du-ñ/-dü-ñ; -tü-ñ**

Ve eydürler kim: “Ersüz bu oğlanı kanda **bul-du-ñ?**” (020b/13)

Yā Resūlallahi, bir yola **düş-dü-ñ** kim iñen sā'īdür velīkin çāre nedür gitmekden artuğ.” (116b/11)

Pes indi iy 'azīz anları sevmek bu cihānda uçmağdağı ol dört ırmağ cānisıdur kim şıfatların **eyit-tü-ñ** ve bilesin her kim bu cihānda çāşnī begendi aşıl andan men' itmezler. (297a/01)

Derhāl dutdılar, Mu'āviye eyitti; niçün böyle **it-tü-ñ?** (291a/02)

Teklik 3. Şahıs **-dı/-di, -du/-dü; -tı/-ti**

Pes oğlı ardınca yüz beyābāna dutdı **ağla-dı**, zārlik itdi ve eydüirdi, āh 'azīz oğlum āh, ve ol resme üç gün üç gice segirtti. (014a/04)

Er çün uyğudan uyandı, kuvvet itdi, ol ipi **çek-di**, pāre pāre eyledi. (052b/03)

... ve ol göğsindeki okı çekdi ve iki eli kana ğarğ oldu ve ol kanı başına ve yüzine **dud-tı** eyitdi ... (327b/02)

'Abdurrahmān aña **eyit-ti**: “Ben dağı senden pāyen-dān isterem ola kim ğarbde ölsin.” (138a/03)

Eyitdi: “Ol gelisi vağt **ol-du** mı?” (164b/11)

Pes refik ta'am getürdi önlerinde kodi ol dem durı geldiler ta'am getüreni öldürdiler şoñra oturdılar ta'am yediler ol sā'at ikisi dağı **öl-dü**. (043b/15)

Çokluk 1. Şahıs Eki **-dü-k/-du-k**

*Pes havāriler 'İsā'ya eyitdiler kim bize bir ay buyurduñ biz üş kırk gün **du-du-ķ.** (044b/04)*

*Ya'nī ol cihān **düz-dü-k** anlara kim dilemezler ululuğı ve boyun çekiciligi yerde ve ne fesādı āhiret perhīz-kārlar güder. (225a/01)*

*Fāṭıma eyitdi kendü açluğumuz **unut-du-ķ.** (281b/02)*

*Eyitdi: "İcābet itdük aña **vir-dü-k** Yahyā gibi oğul ve 'avratını şalāha getürdük ya'nī kim doğurıcı eyledük." (009a/06)*

Çokluk 2. Şahıs eki -du-ñuz/-dü-ñüz; -dı-ñuz/-di-ñüz

*Resül eyitdi: "Hīç bir yerde biz pāresi **bul-du-ñuz** mı?" (110b/10)*

*Ben eyitdüm: "Zirā ki baña şöyle haber virdi-y-idi, ben didüm ve hem siz **di-dü-ñüz.**" (233b/04)*

*'Abbās anlara karşı vardı ve şordı kim iy kavm neye **gel-di-ñüz** ol gün 'Āşūrā günü-y-idi ya'nī Muḥarremüñ tokuzuncı günü. (323a/03)*

*... iy Kūfe kavmi Tañrı sizi helāk itsün n'itmiş olam ben sizüñ **hakkuñuzda** fitne odı sevinüp tururken anı girü **yaķ-dı-ñuz.** (326b/15)*

Çokluk 3. Şahıs Eki -dılar/-diler; -dular/-düler; -tılar/-tiler

*Andan şoñra eyitdi kim; iy **halāyık** eger **ḥaṭā** itdümse eydüñ falan nesne **ḥaṭā** dirdüñüz ki tā ben andan tövbe eyleyem ve çok ağladı ve yārānlar cümle bile **ağla-dı-lar.** (265a/11)*

*Ol dem geyik 'İsā katına geldi, 'İsā ol geyiki uğurladı od **yaķdılar** geyik etini 'aşāya saçdılar, **pişür-di-ler** ikisi daḥı sīr olunca yediler, ol baķıyye kim anlardan **ķalmış-ıdı.** (042b/11)*

*... ve İbnü Bekr resül **h'ıṣ**lerinden bir gün Benü **Ḥazzā'** kavminden Benü Bekr-ile **dolaş-tı-lar** aralarından ceng ve **ḥuşūmet** aldı. (129b/06)*

Ve Hüseyn bin 'Alī üç gündən sonra ol dağı Mekke'ye vardı ve cümle Resül'ün ehl-i beyt Mekke'ye git-ti-ler. (309b/14)

Mecmū'ısı dur-du-lar ragbet-ile şafā-y-ıla bey'at itdiler. (238b/14)

Andan cümle silāh gey-dü-ler ve anlar seksen iki kişi-y-idi ve 'Ömer bin Sa'd leşkeri yigirmi iki biñ-idi. (325b/12)

b. Öğrenilen Geçmiş Zaman Kipi

Öğrenilen geçmiş zaman kipinin temel işlevi fiilin gösterdiği hareketin, içinde bulunulan zamandan önce gerçekleştiğini bildirmektir; ancak konuşan kişi eylemin gerçekleştiğine tanık olmamış, bunu ya başkasından duyup öğrenmiş veya sonradan fark etmiştir. Eski Türkçede ekin yalnız -mış/-miş düz şekilleri vardı. Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlıcanın ilk devirlerine kadar düz ünlüsü devam etmiştir. Bugün ekin hem düz hem yuvarlak şekilleri vardır. Metinde öğrenilen geçmiş zaman ekinin ünlüsü düzdür:

Teklik 1. Şahıs -mış-am/-miş-em

Ebū Bekir eyitdi kim ben iki kez Beytü'l-Muqaddes'e var-mış-am baña ol mescidüñ nişānın eydivir tā bileyim. (188a/10)

Qorkudan yüregi inmege başladı ve gözlerüm qarardı bī-hūş olmuşam, yüzüm üstüne düş-miş-em. (167a/05)

Teklik 2. Şahıs -mış-sın/-miş-sin

Qureyş senden haber virdügi kim sen eyit-miş-sin "Ben bir gicede Beytü'l-Muqaddes'e vardum ve yedi gögi gördüm hem ol gice yine Mekke'ye geldüm." (188a/07)

İy ana! Saña ne oldu kim böyle gam-gīn ol-muş-sın. (031b/14)

Teklik 3. Şahıs -mış/miş, -miş-dür

Pes ağacı ol sığırı süñüğüne urdı, ol zamān ol dağıl-muş süñükleri Tañrı emr-ile bir yere cem' oldı. (063b/14)

*Ol korkdı, eyitdi: “Olmasun kim eyideler, ol er Meryem’üñ kaçdına **gel-miş** diyeler, Meryem anuñla birmiş diyeler.” (019b/05)*

*Hüseysin eyitdi yā ābā Hirre ne-kim baña **ķaderlen-miş-dür** baña irişe gerekdür. (316a/14)*

Çokluk 1. Şahıs -miş-uz/miş-üz; mış-ız

*Ca’fer ve yārānlar aña eyitdiler; iy melik senüñ ĳatuña **gel-miş-üz** tā Hāķ Ta’ālā’nuñ dīnine nuşret ide. (144a/15)*

*... ya’nī pākdur ol Tañrı kim iletdi kendü ĳulunu bir gicede Mescid-i Aķşā’ya Mescid-i Hārām’dan Beytü’l-Maķdis’de ol mescidde bereket **ķo-mış-ız** yöresine tā yine gösterelüm ‘ibretlerümüzden ve nişānlarımızdan ... (188b/05)*

*Ben ve benüm çiftüm ikimüz dahı pīr ve za’ıf **ol-mış-uz**, bize oĳlan nicesi ola?” (008a/01)*

Çokluk 2. Şahıs -miş-sız

*‘Aceb mi gelür saña kim siz pīr **ol-mış-sız** sizden oĳlan gele? (008a/04)*

Çokluk 3. Şahıs -miş-lar/-miş-ler

*Cāhiliyyet vāķtinde ĳün çok leşker geĳdi nāĳāh resül geldi üç biñ enşār-ıla dükeli zırh ve cevşen **gey-miş-ler**. (131a/15)*

*Böyle eydür Kā’bü’l-aĳbār kim bir ĳürüh Mekke bezirĳānları Şām’a **var-mış-lar** idi. (074b/06)*

c. Şimdiki Zaman Kipi

Eski Anadolu Türkçesinde şimdiki zaman için özel bir ek yoktur. Bugün kullanılan *–yor* eki Eski Anadolu Türkçesinde henüz kullanılmamaktadır. *–yor* eki *yorı-* “yürümek” fiilinin *yorı-r* şeklinden çıktığı kabul edilmektedir.¹³⁴ Ekin temel

¹³⁴ Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul, Bayrak Basımevi Yay., 2006, s. 296.

işlevi fiilin gösterdiği eylemin içinde bulunan zaman içinde gerçekleştiğini bildirmektir. Metinde bir örneğe rastlanmıştır.

*Pes Süfyān tağ etegine geldi çağırdı kim Muḥammed diri midür yoksa yok mu? [‘Ömer] raḍiya’llāhu ‘anhu eyitdi kim diridür. āvāzñi **işitdi yorur.***
(110a/9)

- Şimdiki zaman kipi Eski Anadolu Türkçesi döneminde genellikle geniş zaman ekleri veya –a/-e istek eki ile karşılanmıştır.

*Ol daḥı ḥayme ardında durdı tā **işid-e** kim Bū Süfyān anlara ne-dirdür.*
(113a/09)

*‘İsā çün anları gördi eyitdiler: “Sizlere ne oldı, iy kavm kim **ağla-r-sız?**”*
(026a/12)

*Bilmezem kim siz ne **di-r-siz.*** (073a/08)

*Çün Pārs şehrine irişdi pādişāhlarınuñ sarāyına irdi, pādişāhuñ kulları ve oğlanları gördi kim oturmuşlar birbiriyle **oyna-r-lar.*** (037b/06, 083b/06)

*Ve anlar andan bir şehre irişdiler bir bölük kavm gördiler kim pādişāh sarāyi kapusunda durmuşlar ve arkuncaḥ birbiriyle **söyleş-ür-ler.*** (025b/10)

*Ol kişi eyitdi; Kūfe’den **gel-ür-em.*** (315a/06)

*Oğlan eyitdi: “Cāzūluk ogrenmege **gid-er-em.**”* (069b/11)

*‘Abdullāh bin Muṭī’ Mekke’den gelürdi yolda Ḥüseyn’e uğradı, eyitdi iy Tañrı resūlüñ oğlı, kanda **gid-er-sin?*** (310a/01)

d. Gelecek Zaman Kipi

Gelecek zaman kipinin temel işlevi eylemin, işin içinde bulunulan zamandan sonra gerçekleşeceğini bildirmektir. Henüz gerçekleşmemiş olan, ancak gelecek zamanın herhangi bir diliminde kesin olarak biteceğini bildirir. Eski Türkçede

gelecek zaman eki *-ğay/-gey*, *-taçı/-teçi* ve *-çı/-çi* idi.¹³⁵ Sonradan *-ğa/-ge* şeklinde devam etmiştir. Batı Türkçesine geçerken bu ekin *-ğ/g* sesi düşerek *-a/-e* şeklinde kalmıştır. Ancak Eski Anadolu Türkçesinde *-a/-e* eki istek eki olmuştur.¹³⁶ Eski Anadolu Türkçesinde gelecek zaman eki *-isar/-iser*'dir. *-acak/-ecek* Eski Anadolu Türkçesinin sonlarına doğru ortaya çıkmıştır.¹³⁷ Metinde gelecek zaman *-isar/-iser* ve *-ecek*'dir.

Teklik 1. Şahıs

Ol eyitdi: "Egerçi t̄a'at ve 'ibādet iderem, l̄ikin İbl̄is'den çok id-eceg-üm yoқdur. (011a/02)

Fāṭıma eyitdi: "Resūl baña eyitdi: "Öl-iser-em, ağladuğum anuñ-ıçun." (226a/15)

Pes H̄aḡ Ta'alā aña āgāh itdi kim işbu p̄rlik h̄ālinde oğlan vir-iser-em. (008a/15)

Teklik 2. Şahıs

Andan şoñra 'Abdullāh bin 'Ömer H̄üseynin katına vardı eyitdi; iy H̄üseyn, bu meşhūr ve ma'lūm olmuşdur h̄alāyık arasında kim 'Irāḡ'a gid-iser-sin. (313b/05)

Mihrāb ve menber ve Tevrīt ve Zebūr ve daḡı neñ ki var kime ışmarla-y-ısar-sın? (006a/09)

İy Ebū Bekr, beşāret olsun saña kim bu Muḡammed peygambardur ve sen bunuñ h̄alīfesi ol-ısar-sın. (085a/10)

Teklik 3. Şahıs

H̄üseynin eyitdi; ne-kim Tañrı'dan geldi hoş geldi ve ne-kim muḡadder gel-iser-dür eger ḡayr eger şer. (313b/03)

¹³⁵ Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, 5. bsk., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2017, s. 137.

¹³⁶ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul, Bayrak Basımevi Yay., 2006, s. 303.

¹³⁷ A.e., s. 304.

*Ol peygambar kim Tevrît 'de bulduğ kim āhirü 'z-zamān **kop-ısar**. (089a/12)*

Çokluk 2. Şahıs

*...ve Resül'den utanuñ kıyāmetde ne cevāb **vir-iser-siz** bu işi kim anuñ oğlanlarına siz idersiz hergiz kāfir itmeye. (323b/09)*

*Sizlere bildürürem kim 'ibādet nicesi **id-iser-siz** ve şerī'at yolu nicedür ve benüm vaşiyetümi saklañuz ve bu cihānda huşümet itmeñüz kim pāyidār degül, meger iki tene biri pādişāha viri 'avratlar. (048b/12)*

Çokluk 3. Şahıs

*Kükredüğinden gökler pāre pāre ola ve tağlar ol heybetden yuñ gibi, didim olıyardur ve cümle halāyık dizleri üstine **çök-ecek-ler-dür** ve çığırasarlar kim nefsi nefsi ve andan eyitdi... (225b/13)*

*Ve her kim biregünüñ ölümün gördi, anuñ dağı **gör-iser-ler**. (219b/10)*

*Ve her kim cenāzeye namāz kıldı, anuñ cenāzesine dağı namāz **kıl-ısar-lar**. (219b/11)*

e. Geniş Zaman Kipi

Geniş zaman ekinin temel işlevi, fiilin gösterdiği hareketin her zaman gerçekleştiğini, bir eylemin sürekli olarak tekrarlandığını belirtmektir. Ekte esas itibariyle “her zamanı” içine alan bir süreklilik işlevi vardır.¹³⁸ Eski Türkçede üç türlü geniş zaman eki vardı *-ur/-ür*, *-ar/-er* ve *-r*.¹³⁹ Eski Anadolu Türkçesinde ise *-ur/-ür*, *-ar/-er*, *-ır/-ir*, *-r* ekleri kullanılmıştır. Metinde ünsüz ile biten fiil kök ve gövdelerine *-ar/-er*; *-ur/-ür*; *ır/-ir*; ünlü ile biten fiil kök ve gövdelerine *-r* eki kullanılmıştır.

Teklik 1. Şahıs -r-em/-r-am; -ar-am; -r-im; -r-üm, -ar-um, -ur-am/-ür-em, -er-im

¹³⁸ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi*, 4. bsk., Ankara, TDK Yay., 2014, s. 488.

¹³⁹ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul, Bayrak Basımevi Yay., 2006, s. 292.

İy Tañrı peygambar! Ben şüretde bu duranlardan saña **beñze-r-em**.
(047a/02)

İlāhī anları yarlığa ve anları saklağıl ve Hāq Ta‘ālā nidā kıldı ki kendü
keremüm-ile anları **sakla-r-am**. (227b/02)

Velīkin kimseye icābet itmemişem, bir kişi isterem kim bu mālumu hayra ve
şalāha şarf ide, ne kadar kim **bağ-ar-am**. (090a/12)

Pādişāh eyitdi: “**Dile-r-im** kim anı it idesin.” (064b/07)

‘Avrat eyitdi: “Mağşūdum senüñ mazarratuñ ve rencüñ degüldür, sen bilürsin
kim seni cānumdan ‘azīz severem, ammā **dile-r-üm** kim bilem.” (053a/12)

Süheyl bir fāsıq erdür velīkin ümīd **dut-ar-um** kim Hāq Ta‘ālā āsān ide ve bu
bizüm işümüz anuñ elinden yine. (117b/06)

Ben **utan-ur-am** kim anamı evden çıkaram zīrā kim pīr ü za‘īf olmuşdur.
(056a/11)

Ol kişi eyitdi; Kūfe’den **gel-ür-em**. (315a/06)

Ol eyitdi: “Şavāb ola, līkin her kıanda kim sen gidersen ben dağı bile **gid-er-
im**.” (098b/04)

Teklik 2. Şahıs -ur-sın/-ür-sin; -ar-sın/-er-sin; -r-sin; -ar-ın/er-in; -ür-in.

Peygāambar eyitdi: “İy Ebū Bekir, imāmlık eyle ve şöyle kim **dur-ur-sın**
durğıl. (224b/02)

‘Avrat eyitdi: “Mağşūdum senüñ mazarratuñ ve rencüñ degüldür, sen **bil-ür-
sın** kim seni cānumdan ‘azīz severem, ammā dilerüm kim bilem.” (053a/11)

Utanmaz mısın bir muhteşem kişi seni bizüm köyümüzde mihmān idindi ve
anuñ evinde tuz etmek yidüñ ve saña çok ikrām ve erlük eyledi, gicenüñ
yarısında durı gelürsin anuñ bī-günāh iki oğlanuğın öldürürsin, **kaç-ar-sın**.
(036b/01)

İy Yahyā! Sen hergiz günāh itmediñ ve aña endiše dañı itmediñ, bunca ağlamak zārılık niçün **id-er-sin**? (011a/01)

Mattā anuñ katına vardı, anuñ yanında oturdu ve aña eyitdi kim nicesi **oyna-r-sın** bu oğlanlarıyla ... (037b/09)

‘Alī, radiya’llāhu ‘anhu, eyitdi sen fāsıksın ve ben mü’min baña nite **beñze-r-sin**. (282a/14)

Ol eyitdi: “Ben Eflūn’a **tap-ar-ın**.” (066a/04)

Ebū Tālib eyitdi: “Belī **sev-er-in**.” (210a/11)

Pes ben yola **gir-ür-in** ya nī āhıret yolına ... (319b/10)

Teklik 3. Şahıs -r, -ür/-ur, -ar/-er, -ir

Çün eve vardı, Fāṭıma’yı gördi **ağla-r** hürüş ider resülden ötürü. (111a/06)

Çün ulalur, yine **getür-ür** anı atasına anasına işmarlar. (079b/08)

Eyitdüm Huzāyā çün yād idem ve eydem anı-kim gördüm ‘azametden ve seniñ pādişāhlığından baña kim inanur anı kim sen dirisin Ebū Bekir **inan-ur** didi. (182b/05)

Anda dañı çok halk gördüm erenlerden ve ‘avratlardan kim kaṭrāndan tonlar geymişler ve od yalınları yüzlerini **çarp-ar**. (179b/03)

Ol eyitdi: “Her gāh kim ben Meryem katına vardum, bu oğlan kim benim karnumdudur **dön-er** şöyle kim secde ider gibi.” (010b/11)

İy Tañrı peygambar! Bu māyide kim gökden bizüm önümüze gelür, Tañrı kendü önünden mi **vir-ir**? (046a/07)

Çokluk 1. Şahıs -ür-iz; -r-iz/-r-üz; -ar-uz/-er-üz; -ur-uz/-ür-üz; -ar-ız

Dilerüz kim bize māyide, gökden māyide gele ya yiyevüz ve gönümüz ārām ide ve biz **bil-ür-üz** kim bu miqdārdur Haḫ Ta ‘ālā katında kim bizden ötürü ārāste ḫōn viribiye ve dañı seniñ rāstluğın bilevüz sözüñde. (044b/06)

Anlar eyitdiler: “**Dile-r-iz-kim** sinüñ arduñca namāz kılavuz.” (095b/07)

Biz rahmetini bilürüz biz rahmān müseylemtü’l-kezzāb **di-r-üz.**” (118a/11)

Biz şom **dut-ar-uz** sizleri eger bu sözüñüzden dönerseñüz hoş vegerni sizi sengisār iderüz ve irişe size ‘aẓāb derd-i nāk. (050b/08)

İy Tañrı resüli, biz **sev-er-üz** kim dāyim seni ziyāret itmege gelevüz, ammā ‘özür oldur kim aramızda yol irākdur ve bize azuķ yoķdur. (095b/09)

Ve eger peygambar degülseñ ölesin ve biz senden **ķurtul-ur-uz.** (124a/13)

Yoķdur, andan ötürü kim birbiri birimize dād ve inşāf **vir-ür-üz.** (184b/07)

Tā biz daħı sizüñ koyınıñuzdan el çekelüm dir yoķ dirseñüz her çend kim siz saklayasız, biz ħod **ķap-ar-ız.** (201a/03)

Çokluk 2. Şahıs -r-sız/-r-siz; -ür-siz; -ar-sız/-er-siz; -r-sınız

‘Ömer eyitdi; çün siz **ķur’an**’dan ve sünnetden ve farīzadan hīç haberüñüz yoķ ve geldüñüz kim benüm ‘ummālūmi **yavuzla-r-sız** tiz dönüñ, şehrden çıķuñ gidüñ yoķsa diyem şimdi cümleñüzi berdār ideler. (265b/12)

‘Alī eyitdi; hīç bilmezem kim ne **de-r-siz** ben dūkelinden evvel on ay öñdinden **Kā’be**’de namāz kıldum ve yönümi bu kıbleye kıldum. (282b/12)

İbnü Bekr anlardan artuğa destūr yoķdur kim ādem **öldür-ür-siz.** (132a/13)

Sizüñ peygambaruñuz eyle ki her nesneyi benden **şor-ar-sız.** (225a/12)

Ve bir kişi eyitdi; Ebū Tālib oğlu ‘Alī’dür kim **Ħasan’uñ Ħüseyn’uñ** babasıdur ve Tañrı Resülin’üñ güyegüsidür, aña niçün **sög-er-siz.** (269a/12)

... ve bizi anlaruñ ellerine virdüñüz kılıçlar çekdüñüz ve bizi katl itmekle fenā kıldıñuz ve esīr ve bī-çāre kıldıñuz ve düşmenleri şāz itdüñüz bu kez durduğumuz üstümüze **ağla-r-sınız.** (329a/10)

Çokluk 3. Şahıs -r-lar/r-ler; -ar-lar/-er-ler; ur-lar/-ür-ler; -ir-ler

*‘İsā ‘aleyhi’s-selām dek durdı gitdi katı acıķmıřlar-ıdı ırakdan gördiler geyikler sürüsü kim **otla-r-lar**. (042b/09)*

*Ve anlar yine döndiler eyitdiler kim; yırtıcı canavarlar anı ĥod bu gice **yi-r-ler**. (056b/03)*

*Dükeli kavm senüñle bile **çık-ar-lar** bu yıldan gelesi yıl gil kim seni kıoyalum ve kimse senuñle münāza ‘at itmeye. (118a/02)*

*Ba ‘zılar **dön-er-ler** ve ba ‘zılar dönmezler. (097b/13)*

*Eger sen kim anuñ öküzin yerseñ, ol dervış ve ‘ıyālları bī-çāre **ol-ur-lar** saña günāh olur. (025b/04)*

*Va’llāhi kim eger bu oğlanı bu diyār cühüdları bileler, beni **öldür-ür-ler** kim bu diyār cühüdları buña düşmendür. (210a/13)*

*Feriřteler oddan kadeĥler-ile tolu ĥamīm vürürler, ya’nī tamu ehlinüñ endāmlarınuñ şarusın **vir-ir-ler**. (159a/14)*

2.1.1.2. Tasarlama Kipleri

Z. Korkmaz, “Tasarlama kipleri, daha gerçekteşmemiş olan, ancak gerçekteşmesi istek, emir, şart ve gereklilik şekillerinde tasarlanan kipler” şeklinde tanımlar.¹⁴⁰

Bu kiplerde acık bir zaman ifadesi taşımadıkları gibi görünse de konuşan kişinin, şimdiden sonra bir zamanda eylemin bitmesini istek, emir, şart ve gereklilik şeklinde, yönelmektedir.

a. İstek Kipi

İstek eki, fiilde istek, arzu, niyet kavramları vermektedir. Eylem istendiği veya niyet edildiğini ifade eder. Eski Türkçede gelecek zaman eki *-ğay/-gey*’den

¹⁴⁰ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi*, 4. bsk., Ankara, TDK Yay., 2014, s. 577.

gelen ek Batı Türkçesi'nde ğ/g'lerin düşmesiyle -a/-e şeklini almıştır. Metinde istek kipi -a/-e- şeklini kullanılmıştır.

Teklik 1. Şahıs –a-m/-e-m

*Eyitdi: “Andan ötürü itdüm kim tā **bil-e-m** sen peygambar mısın ya yok mı?
(124a/12)*

*Şimdi ben ilerü geldüm tā ol māl kim benüm bunda var cem' idem ve
Hayber'e gidem ve ol gāret olan tavardan **al-am**. (125b/05)*

Teklik 2. Şahıs -a-sın/-e-sin

*“Huzāvendā kādirsin kim bu kāfirler elinden beni hālāş idesin ve beni bu
belādan **kırtar-a-sın**. (053b/12)*

*‘Ömer eyitdi; Tañrı’nuñ haddi tamām olsun andan şu **iç-e-sin**. (250b/07)*

Teklik 3. Şahıs -a /-e

*‘Abdullāh bin Mes’ūd kılıcı çekdi tā kim başın **kes-e**. (104a/11)*

*Pes Resül (‘a. m.) zū’l-fikār yārānlara ‘arz itdi ve eyitdi: “İy yārānlr,
kimdür sizlerden kim bu kılıcıla darb **ur-a**?”(107b/11)*

Çokluk 1. Şahıs -a-vuz /-e-vüz

*İy Tañrı resūli, biz severüz kim dāyim seni ziyāret itmege **gel-e-vüz**, ammā
‘özür oldur kim aramızda yol irākdur ve bize azuķ yokdur. (095b/10)*

*Yā Resūlallahi, biz bunda şehirde olalum tā eger kāfirler geeler biz silāh
giyevüz ve anlara karşı **var-a-vuz** ve bizüm ‘avratlarımız anlara tamlardan
taş uralar. (107a/03)*

Çokluk 2. Şahıs -a-sız /-e-siz

*Hüseyin eyitdi; iy kavm, şabr idüñ ben size bunda gelmedüğümüñ ‘özrin
eydiyem eger inanursañuz hoş itdüñüz ve inanmaz olursañuz bir yir gösterin
baña izāfe **vir-e-siz**. (324a/01)*

*Muhammed diyārına varsın ve anuñ boynına ip taķasın ve aǵzına toprak **ķoy-a-sın** ve anı benüm ķatuma getüresin. (137a/01)*

Çokluk 3. Şahıs -a-lar /-e-ler

*İy Muhammed, hergez rahmet itmez ol kimselere kim bu Tañrı bir bilmeyeler ve senüñ risāletüñe itmeyeler ve halkuñ āzādlığı **iste-y-e-ler**. (167b/03)*

*Yaħyā 'ulemāya eyitdi kim pādişāhı ol işden **yıǵ-a-lar** ol pādişāh buyurdu ğavġā itmege ve cühūdlara eyitdi kim Yaħyā Peyġāmbar'ı öldürüñ. (051b/03)*

b. Emir Kipi

Emir kipi bir eylemin, bir işin yapılmasını emir yoluyla isteme anlatır. Hem emir hem şahıs ifadesi veren eklerle karşılaşılır. Bundan dolayı her şahıs için ayrı bir emir eki vardır.¹⁴¹ Emir anlamı, eylemlerin yalnızca 2. ve 3. teklik ve çokluk şahıslarda kullanılır. Türkçenin tarih boyunca bu eklerde birtakım değişiklikler mevcuttur.

Eski Türkçede teklik 1. Şahıs emir eki -ayın/-eyin şeklinde idi. Batı Türkçesine geçerken bu ek devam etmiştir; fakat bu ekin yanında ekin 1. şahıslardaki -m tesiriyle -ayım/-eyim şekilleri de ortaya çıkmıştır. Eski Anadolu Türkçesinde bu ekin her iki şekli de mevcuttur. Eski Türkçede teklik 2. şahıs için -ġıl/-gil eki kullanılmıştır. Ekin, yalnız düz şekilleri vardır.¹⁴²

Metinde de teklik 2. şahıs için -ġıl/-gil ekinin yanında eksiz şekilleri de kullanılmıştır. Eski Türkçede teklik 3. şahıs için -zun/-zün, -sun/-sün daha sonra -zu/-zü; -su/-sü; -sunı/-süni ekleri kullanılmıştır. Batı Türkçesine bunlardan sadece -sun/-sün geçmiştir. Eski Anadolu Türkçesinden sonra Osmanlıcanın ilk devirlerinde de bu şekiller kalmıştır. Osmanlıca sön devirlerinde ünlü uyumuna bağlanarak ekin ünlüsü hem düz hem yuvarlak şekline girmiştir. Eski Türkçede çokluk 1. şahıs için ek -alum/-elim şeklindeydi Eski Anadolu Türkçesinde ekin ünlüsü yuvarlaklaşmıştır. Metinde bu ek yuvarlak kullanılmıştır. Eski Türkçede çokluk 2. şahıs için ek -ñ

¹⁴¹ Zeynep Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi**, 4. bsk., Ankara, TDK Yay., 2014, s. 591.

¹⁴² Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul, Bayrak Basımevi, 2006, s. 298.

şeklindeydi. Ayrıca bu dönemde çokluk ifadesini kuvvetlendirmek için bir belirti olarak *-lar/ler* eki getirilirdi. Eski Anadolu Türkçesinde *-ñ*'in yanında bir de *-ñuz/-ñüz* kullanılmıştır. Osmanlı Türkçesinin sön devirlerinde bu ek *-iñ/-iñ, -uñ/-üñ, -iñuz/-iñüz, -uñuz/-üñüz* şekilleri almıştır. Eski Türkçede çokluk 3. şahıs için *-zunlar/-zünler; -sunlar/-sünler; -sular/-süler* şekilleri kullanılmıştır. Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesinin ilk devirlerinde *-sunlar/-sünler* şekilleri kullanılmıştır.

Teklik 1. Şahıs -ayım/-eyim; -ayın/-eyin

*Şimdi bu sözi kim saña didüm üç gün sakla tā ben bundan **çık-ayım**.*
(126a/04)

*İmdi anı sefere göndür tā kim aña nesnecek hāşıl olsun anı **evlendir-eyim**.*
(085b/12)

*‘Ömer eyitdi; beni kalduruñ **otur-ayın**.* (259a/05)

*Eyitti; ben komazam kim kimse benüm silāhuma yokaya beni habere viribidiler eger korursañuz haberüm **di-y-eyin** yok dirseñüz girü dönerem.*
(320a/13)

Teklik 2. Şahıs bazen eksiz, bazen -ğıl/-gil

*Şavma ‘a kapusına geldiler ve aña eyitdiler kim; kapuñı **aç** ve bize pend vir, nesne öğret.* (073b/02)

*Andan ‘Āişe katına **var-ğıl** ve benden aña selām **it-gil** ve **eyit-gil** babam destūr diler kim resūl katında defn ideler veyā resūl veyā resūlüñ hālîfesi katında eger destūr virürlerse anda defn idesiz ...* (258a/05)

Teklik 3. Şahıs -sun/-sün

*Eyitdi; iy baba, Hāķ Ta‘ālā seni **kurtar-sun** kim sen beni Tañrı‘nuñ ‘azābından kurtarduñ.* (250b/15)

*Bakıcı eyitdi: “Sen dek dur tā bir kez dahı Muhammed kışşasın **eyit-sün**.*
(082a/15)

Çokluk 1. Şahıs -alum/-elüm

*Eyitdiler; biz kılıcuñ kabza **dut-alum** duralum sen sözüñ söyle. (320a/11)*

*Ol yoldaşına eyitdi kim ol üç etmek ki getürdüñ, ilerü getir **yi-y-elüm**.
(041a/13)*

Çokluk 2. Şahıs: -ñ; -ñuz/-ñüz

*Ol beg eyitdi: “Çıkuñ benim katuma **getür-ü-ñ**.” (026b/04)*

*Halīme Muhammed'i aldı Mekke'ye iletdi, h^vişāvendlerine eyitdi kim
oğlanuñuz büyüdi, bunu **al-u-ñuz**. (082b/13)*

Çokluk 3. Şahıs -sun-lar/-sün-ler

*Resül Haq Ta'ālā āgāh itdi kim Şām diyārından kāruvān gelür buğday ve
arpa ve hurmā illerinde çokdur, buyur tā yārānlaruñ **var-sun-lar** ve ol
kāruvān ursunlar. (101b/07)*

*Hüseyn eyitdi; var eyit bugün girü **dön-sün-ler** bu gice fikr ideyin tanışayın
tā şabāh ma'lūm ola. (323a/08)*

c. Şart Kipi

Bir oluş ve kılışı şarta veya dileğe, niyete bağlayan bir tasarlama kipidir. Şart ve dilek olmak üzere başlıca iki temel işlevi vardır. Eski Türkçede *-sar/-ser* şeklinde olan ek Batı Türkçesine geçerken *-r*'si düşerek *-sa/-se* şeklini almıştır.

Teklik 1. Şahıs -sa-m/-se-m

*Eger senüñ yirüñde ol vaqt ben **ol-sa-m** aşğa koyay-idum anı üşendürme-y-
idüm. (302b/04)*

*Eger **güt-se-m** gönlüm meşgöl olurdu. (217b/13)*

Teklik 2. Şahıs -sa-ñ/-se-ñ

Resül eyitdi: “Yā Zeyd yüri, Tañrı’dan kork, hatunuñdur bisle kim anuñ mişli dañı bilmezsin eger anı **boşar-sa-ñ**.” (208b/15)

Cebrā’ıl eyitdi: “İy Muħammed, eger sin eyitseñ, uçmağda ismarla **di-se-ñ** hiç ümmetuñden kimse tamuya girmezdi.” (227a/14)

Teklik 3. Şahıs -sa/-se

Ol nerimānuñ pādişāhına eyitdiler ‘İsā her kime kim du ‘āyı bed **ķıl-sa** ol kimse tiz helāk olur. (048a/02)

Üçünci ol-ıdı kim Peyğambar her kişiyle **yüri-se** dāyim başı yüce olurdı, egerçi ol kişi iñen uzun dañı olsa-y-ıdı. (191a/12)

Çokluk 1. Şahıs -sa-vuz

Eyitdiler; bizüm tedbürümüz budur kim fülān çeşmeye varavuz anda şu **bul-ur-sa-vuz**, bu gazāyı idebilevüz yoħsa yaķındur. (248b/13)

Çokluk 3. Şahıs -se-ler/-sa-lar

Andan dañı geçdüm, bir ferişte gördüm kim eger dükeli deñizler şuvıyı ve ırmağlar şuvıyı anuñ gözine **dök-se-ler** bir gözinden bir gözine irişmiş-idi. (169b/04)

Böyle eydür Kā’bü’l-aħbār kim ol vağtde kalemelerin **yaz-sa-lar** gerekdi. (018a/06)

d. Gereklilik Kipi

Gereklilik kipinin temel işlevi yapılması gerekli olarak tasarlanan bir eylemi bildirir. Metinde gereklik kipini ifade etmek için fiiller -a/-e istek eki almıştır ve cümle içinde “gerek” kelimesi ile kullanılmıştır.

Teklik 1. Şahıs:

Eyitdi: “Baña **gerekdür** kim peyğambar **ol-am**, melik **ol-ma-y-am**.” (215b/07)

Teklik 2. Şahıs:

*Saňa **gerekdür** kim aña nāme yaz-a-sın kim tiz benüm katuma gel diyü ve gelmekde eglenmeye, diyü. (138b/05)*

*A 'rābī eyitdi: "Müslümānlaruñ Beytü'l-māl seniñ elüñdedür ve ben dervişem **gerekdür** kim baña māl ver-e-sin. Tā anı nafağa idinem." (214a/04)*

Teklik 3. Şahıs:

*Şimdi kişi **gerekdür** kim tā ol vaqte degin bunı besle-y-e pāyendān ola. (017b/04)*

Resül eyitdi: "Eyle gerek kim ol-a!" (084a/06)

Çokluk 1. Şahıs:

*Bu üçü birbiriyle bey'at ittiler eyittiler kim bize **gerekdür** kim bu kīni girü dil-e-y-üz bu üç fāsıķı öldürevüz ya'nī 'Alī ve Mu'āviye ve 'Amr bin 'Āş. (290a/03)*

Çokluk 2. Şahıs:

***Gerekdür** kim yönüñüz maşrıķa id-e-siz, 'ibādet itmege. (073b/05)*

Çün 'Alī Dımışk'a irişdi Mu'āviye katına elçi viribidi eyitdi hilāfet benümdür gerek kim muḫī' ol-a-sız yoḫsa vilāyeti elüñden aluram. (284a/01)

Çokluk 3. Şahıs:

*Ol şehir dilin söylediler ve eydürler kim 'İsā havārilere eyitmiş-idi kim bu gice gökden feriştehler geleler ol şehirlere kim sizler varısarsız size **göster-e-ler gerekdür** kim siz anlara pend vir-e-siz ve Haķ Ta'ālā'ya da'vet id-e-siz ve İncil ve şerī'at yolını anlara öğred-e-siz. (049b/03)*

*Şöyle **gerekdür** kim her yılda bir kez 'ummāl-ile benüm katuma hāzır ol-a-lar görem kim suçları nedür aña göre kışāş idem...(264a/15)*

2.1.2. Birleşik Kipli Fiiller

Birleşik kipli fiiller birden fazla kip eki bulunan fiillerdir. Bu yapılar *i-* ek-fiili ile kurulmaktadır. Dil bilim kitaplarında *i-* fiili birçok terimlerle adlandırılmıştır. T. Banguoğlu, “cevher fiili”¹⁴³ şeklinde, M. Ergin “isim fiil ve ana yardımcı fiil”¹⁴⁴ şeklinde, Z. Korkmaz “ek fiili”¹⁴⁵ şeklinde, H. Ediskun “ek fiil”¹⁴⁶ şeklinde, K. Eraslan “isim fiili”¹⁴⁷ şeklinde, S. A. Dilemre “cevherî fiil”¹⁴⁸ şeklinde H. Dizdaroğlu¹⁴⁹ ek-fiil” şeklinde adlandırılmışlardır.

2.1.2.1. Birleşik Kipli Fiillerin Hikâyesi

a. Öğrenilen Geçmiş Zaman Kipinin Hikâyesi

Öğrenilen geçmiş zaman kipinde bir ana fiil ile *i-* ek-fiilinin görülen geçmiş zamanının kurduğu bir birleşik fiil kipidir. Öğrenilen geçmiş zaman fonksiyonunu yitirmiştir, görülen geçmiş zaman hikâyesi olarak kullanılır.¹⁵⁰ Geçmiş zamanda gerçekleşen eyleme ise konuşucunun tanık olduğunu gösterir. Metinde teklik 1. şahıslarda *-mişdum/-mişdüm*; teklik 3. şahıslarda *-mişdi/mışdı*; çokluk 3. şahıslarda *-mişlardı/-mişleri* şeklinde kullanılmıştır.

Teklik 1. Şahıs *-miş-du-m/-miş-dü-m*

Ben ol handağ üzerine dur-mış-du-m her gâh kim resül ol kayaya su urdı-y-ıdı nür göge dökilür-idi. (112a/02)

¹⁴³ Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, 8. bsk., Ankara, TDK Yay., 2007, s. 474.

¹⁴⁴ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul, Bayrak Yay., 2006, s. 314.

¹⁴⁵ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi*, 4. bsk., Ankara, TDK Yay., 2014, s. 620.

¹⁴⁶ Haydar Ediskun, *Türk Dilbilgisi: Sesbilgisi-Biçimbilgisi-Cümlebilgisi*, 12. bs., İstanbul, Remzi Kitabevi, 2010, s. 187.

¹⁴⁷ Kemal Eraslan, *Eski Uygur Türkçesi Grameri*, Ankara, TDK Yay., 2012, s. 351.

¹⁴⁸ Saim A. Dilemre, *Cevherî Fiil: Türk Fiilleri Tasrif Sistemi ve Hint-Avrupa Fiilleri Tasrif Sistemi ile Aralarındaki Birlikler*, İstanbul, Kader Basımevi, 1938.

¹⁴⁹ Hikmet Dizdaroğlu, *Türkçede Fiiller*, Ankara, TDK Yay., s. 57.

¹⁵⁰ Korkmaz, *a.g.e.*, s. 626.

*Nite çıkduñ evüñden kim üstüñe kapu **kilitle-miş-dü-m**, kilid dili benümedür.
(019a/02)*

Teklik 3. Şahıs -miş-dı/-miş-di

*Çün üçinci yıl ol kavm hacca geldiler, çok kişi dahı müslimān **ol-mış-dı**.
(094a/11)*

*Pes çün Resül'üñ 'ömri kırk dokuz yıl sekiz ay ve on bir güne **iriş-miş-di** kim
Ebū Tālib'e ecel irdi ve Hadīce Ebū Tālib'den üç gün soñra vefāt buldı.
(211a/13)*

Çokluk 3. Şahıs -miş-lar-dı/-miş-ler-di

*Ol vaqt kim 'İsā göge **ilet-miş-ler-di** ol pādişāh 'İsā kavm-ile çıkmışdı.
(072a/13)*

*Üç gündən soñra dükeli öldüler kim çün ta'ām yimekten sīr **ol-mış-lar-dı**,
anlaruñ arasında huşümet düşdi. (046b/02)*

b. Geniş Zaman Kipinin Hikâyesi

Geniş zaman kipinde bir ana fiil ile i- ek-fiilinin görülen geçmiş zamanının kurduğu bir birleşik fiil kipidir. Sürekli gerçekleşen bir eylemin anlatımında kullanılır.

Teklik 1. Şahıs -r-du-m/-r-dü-m; -ur-du-m/-ür-dü-m; er-dü-m

*Ben böyle heves itdüm ve şöyle **usa-r-du-m** kim bensüz iş itmeyesiz ve hıvışlık
hakını saklayadunuz. (239b/05)*

*Ve ağlardum, feryād **eyle-r-dü-m** ve halâyık üstüme dirildiler ve baña
eydürler kim; girü dön, gitme ola ki bu düş yalan ola. (234a/05)*

*Karşu giderken ağlar idüm ve nevhā ve zārī **kıl-ur-du-m**. (234b/02)*

*Çün her hicāba kim **iriş-ür-dü-m** ol bir hicābdan dahı āvāz gelürdi kim;
kimdür? (171a/12)*

*Ve ol kişi Hüseynin katına vardı Hüseyn'ün yārānları Hüseyn'e eyitdiler kim işbu gelen yavuz kişidir ve düşvār **sev-er-dü-m.** (320a/08)*

Teklik 2. Şahıs -ür-dü-ñ; -ar-du-ñ

*İy Muhammed, sen dervişlerüñ elin **dut-ar-du-ñ**, yoğsullaruñ ket-ñüdāsı yardumcısı-y-ıduñ ve yetimleriniñ atası-y-ıduñ ... (235a/09)*

*Herze söyleme, senüñ dükeli sözüñ yalan ve muhāldur tā şimdiye-dek **eyd-ür-dü-ñ** kim bu oğlan dīvāne olısar, şimdi eydürsin kim sizüñ dīnünüñüzüñ āfetidür. (082b/07)*

Teklik 3. Şahıs -r-dı/-r-di; -ur-dı/-ür-di; -ar-dı/-er-di; -ir-di

*Her gün 'Alī katına vardı 'Osmān'ı aña **yavuzla-r-dı** şuña irişdi kim ikisinin arasında 'adāvet bırağdı. (264a/04)*

*Ol reng-riz imān getürdi 'İsā'nuñ peygāambarluğına inandı ve ne kadar biz kim ne dürlü renk kim **iste-r-di** ol çivit küpinden çıkardı. (031b/06)*

*Velikin henüz **em-er-di**, Hüseynin ata bindi hayme kapusına geldi eyitdi; ol oğlanı baña virüñ kim anı esenleyin. (326b/09)*

*Çün ol gün leşker hezimet oldu, Hind leşkeri önince **kaç-ar-dı**, ayakta birinc halhal vardı yire dokundu şöyle kim āvāzın işitdüm kāfirler 'alemi yire düşdi. (108a/13)*

*Ve eydürler kim hergiz Yahyā anası önünde oturmadı meger dizin çeküp **otur-ur-dı** ve ata ana aña hizmet iderler-idi. (012a/15)*

*Veger Süleymān kuşlar dilin bilirdi ve anlar-ıla **söyleş-ür-di.** (200b/13)*

*Ve 'Osmān saħi kişi-y-idi 'ağā çok virürdi, egerçi kendü mālından **vir-ir-di** halāyık eydürlerdi verdiği Beytü'l-māldandur dirlerdi müslimānluk çoğaldurdu ... (262b/11)*

Çokluk 1. Şahıs -er-dü-k

Üçümüz dahil **gid-er-dü-k**, şubh vaktinde Medîne'ye irişdik ve Bilâl tam üstüne çıkmış ezân okurdu. (235a/12)

Çokluk 2. Şahıs -r-dü-ñüz

Andan sonra eyitdi kim; iy halâyık eger haṭā itdümse eydüñ falan nesne haṭā **di-r-dü-ñüz** ki tā ben andan tövbe eyleyem ve çok ağladı ve yārānlar cümle bile ağladılar. (265a/10)

Çokluk 3. Şahıs -r-ler-di; -er-ler-di/-ar-lar-dı; -ur-lar-dı/ -ür-ler-di

Eger kız kardaşı ğam-nāk olsa Hamza bunda kordum tā kırtlar **yi-r-ler-di** tā kıyāmet gününde anlaruñ karnundan kopardı. (111a/01)

Maşşudı kur'a bırakmakta. Zekerıyyā bu-y-ıdı kim ol mescidde yetmiş kimse var-ıdı peygamberzādelerden Benī İsrā'ıl'den kim anda dāyim Teverüt okurlardı ve **yaz-ar-lar-dı**. (017b/08)

Ve eydürler kim her gün Yahyā ve 'İsā, 'aleyhimā's-selām, ikisi bile **gid-er-ler-di**. (011a/05)

Resül, yönin kavmine döndürdiler kim bile **otur-ur-lar-dı**. (202a/05)

Eyitdi: "Bunlar ol kavmdür kim dünyāda yalan danıklık **vir-ür-ler-di** Tañrı'dan utanmazlardı ve bu 'azābdan korkmazlardı." (159b/05)

c. Gelecek Zaman Kipinin Hikâyesi

Gelecek zaman kipinde bir ana fiil ile *i-* ek-filinin görülen geçmiş zamanının kurulduğu bir birleşik fiil kipidir. Geçmişte geçen, ileriye dönük bir tasarlamayı anlatır. Metinde sadece teklik 1. şahıs *-iserdüm* ve teklik 3. şahıs *-ısarđı* şeklinde kullanılmıştır.

Teklik 1. Şahıs -iser-dü-m

Mecmū'in eyitdi andan dahil yigerek eyitdi kim; ben **id-iser-dü-m**. (238a/02)

Teklik 3. Şahıs -ısar-dı

*Böyle eydür Kā 'bü'l-ahbār, ol gice kim 'İsā 'aleyhi's-selām göge **ağ-ısar-dı** Yahyā peygambarı kığırdı ve kendü kışşasın aña eyitdi ve aña buyurdi kim sen halkı da 'vet it tā ben āhırü'z-zamāna-degin yire inmeyiserem. (051a/11)*

d. Şart Kipinin Hikâyesi

Şart kipinde bir ana fiil ile *i-* ek-fiilinin görülen geçmiş zamanının kurduğu bir birleşik fiil kipidir. Gerçekleşmesi şarta bağlı bir eylemi geçmişe aktararak anlatan birleşik kiptir.¹⁵¹ Varsayıma dayandırılan, gerçekleşmemiş olan bir şartı gösterir. Metinde teklik 1. şahıslarda *-seydüm*, teklik 3. şahıslarda *-saydı/-seydi* şeklinde kullanılmıştır.

Teklik 1. Şahıs -se-y-dü-m

*Cāzū er pādişāha eyitdi: “İy melik, eger ben bu şuyı bir gürüh kavme **vir-se-y-dü-m** kim her biri bir kaṭre içseydi dükeli it olalardı. (064b/13)*

Teklik 3. Şahıs -sa-y-dı/-se-y-di

*Veger kimse kuvvet-ile ölümden halāş **bul-sa-y-dı**, 'ādīler ölmeyeydi. (219a/11)*

*Cāzū er pādişāha eyitdi: “İy melik, eger ben bu şuyı bir gürüh kavme **virseydüm** kim her biri bir kaṭre **iç-se-y-di** dükeli it olalardı. (064b/14)*

2.1.2.2. Birleşik Kipli Fillerin Rivayeti

Bir kip eki almış esas fiile, *i-* ek-fiilinin öğrenilen geçmiş zaman kipi getirilerek oluşturulur. Olmuş, olacak veya olması tasarlanan işleri duyma ve rivayete dayalı anlatan birleşik fiil kipidir. Metinde öğrenilen geçmiş zaman ve geniş zaman kipinin rivayeti kullanılmıştır.

¹⁵¹ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi*, 4. bsk., Ankara, TDK Yay., 2014, s. 628.

a. Öğrenilen Geçmiş Zaman Kipinin Rivayeti

Öğrenilen geçmiş zaman kipinde bir ana fiil ile *i-* ek-fiilinin öğrenilen geçmiş zamanının kurduğu bir birleşik kipiştir. Ek-fiile gelen öğrenilen geçmiş zaman eki, yalnızca başkasından duyma veya sonradan farkına varma ifadesi taşır. Metinde sadece teklik 3. şahıslarda *-mışmış* şeklinde kullanılmıştır.

Teklik 3. Şahıs *-mış-mış*

Eyitdi: "Huccāc'dan kim ol müslimān ol-mış-mış ve bunda māli-çun gelmişmiş." (126a/12)

b. Geniş Zaman Kipinin Rivayeti

Geniş zaman kipinde bir ana fiil ile *i-* ek-fiilinin öğrenilen geçmiş zamanın kurduğu bir birleşik fiildir. Metnimizde teklik 3. şahısta *-rmış*, *-ürmiş*, çokluk 2. Şahıslarda *-rmışsız* ve çokluk 3. şahıslarda *-urlarmış* şeklinde kullanılmıştır.

Teklik 3. Şahıs *-r-mış*; *-ür-mış*

Resül'den 'aleyhi's-selām işidip-dururam kim Haķ Ta'ālā kim saña bir gönlegi giy-ür-mış ola. (271a/14)

Ve eyitdi: "Pes bu er hîle-y-ile gelmiş ve bizüm helāklıgumuz iste-r-mış." (139b/05)

Çokluk 2. Şahıs *-r-mış-sız*

Andan eyitdi kim; işitdürem beni 'aybla-r-mış-sız ya'nī ki kimseye 'amel virisiyem ben hiç kimseye 'amel virmediüm kim bir yaramaz ve maşlahatsız olasız. (266b/11)

Çokluk 3. Şahıs *-ur-lar-mış*

Gök kapusunda dur-ur-lar-mış, dükeli baña selām virdiler ve dīzārumla řāz u hurrem oldılar ve tesbīh eyitdiler āvāz-ıla kim ol āvāzdan hoşrak āvāz işitmediüm. (156b/08)

2.1.3. Bitmiş Fiillerde Olumsuzluk ve Soru Şekilleri

2.1.3.1. Fiillerde Olumsuzluk

a. -ma/-me eki

‘Īsā aña eydürdi: “Īy hālam oğlı, çok **ağla-ma** ve gönlüni Hāk Ta ‘ālā’ya dut kim ol ğafūr, rahīmdür ve anuñ rahmetinden nevmiz olma.” (011a/06)

Cebrā’ıl geldi eyitdi: “Yā Resūlallahi, başuña su **dök-me** kim dükeli feriştelere henüz senüñ muvafakatuña yüzler toprağa komışlardur. (114a/14)

Bu kez benüm katuma **gel-me-di** ve beni hiç **şor-ma-di** ve baña ol iş hastaluğumdan artuğ oldı kim resūl baña bakmadı ve baña söylemezdi. (149a/08)

Çün şabāh oldı, Mekke’de hiç kimse **kal-ma-mış** idi. (076a/08)

b. -maz/-mez

‘Avrat hergiz yakın getürmedi, er eyle şandı-kim ‘avrat anı **sev-mez, dile-mez.** (040a/11)

Hīç kimse bundan yukaru geç-mez sende artuğ. (170b/14)

Cebrā’ıl eyitdi: “Īy Muḥammed, eger sin eyitseñ, uçmağda ismarla diseñ hiç ümmetüñden kimse tamuya **gir-mez-di.**” (227a/15)

Refīk eyitdi: “Īy ‘Īsā! Bunca ant içerem sen baña **inan-maz-sın,** ben iki etmek getürmiş-idüm üç degül-idi sözüme inan,” didi. (042b/07)

Aña eyitdi: “Niçün sağ elüñle **yi-mez-sin?**” (205b/05)

2.1.3.2. Fiillerde Soru Eki

*Resül hānedānın kıрмаğdan dahı toy-ma-dı-ñuz **mi**? (328a/03)*

*Ne suç eyledüm ki beni öldürmege kaçd idersiz müşrik **mi** oldum veyā kanlu
mı oldum ve Resül dimedim **mi**? (324a/13)*

*Çün şabāh oldı gün toğdı kız kardaşı Zeyneb, ‘Alī’nüñ kıızı geldi, eyitdi; iy
kardaş saña bir ‘aceb nesne diyeyim **mi**? (315a/11)*

*Andan soñra Cebrā’ıl: “İy Muhammed, yolda nesne gör-dü-ñ **mi**? (155a/15)*

*Eyitdi: “Ol gelisi vaqt ol-du **mi**?” (164b/11)*

*İy Muhammed, fülān bāğuñ hürmāsın baña satar **mi**-sın? (212b/03)*

2.2. Bitmemiş Fiiller

T. Banguoğlu, “Fiil köklerinden ve tabanlarından kişiye bağlı olmaksızın özel eklerle yapılan fiil üremeleri vardır ki bunlar fiilin işlememiş şekilleri sayılabilirler. Ancak fiil niteliği ile tamamlanmamış bir yargıya yüklem olabildiklerinden bitmemiş fiil adını alırlar ve o yargıyı bütünüyle isimleştirirler. Bunlar kişiye göre bir çekime tabi olmadıklarından çekimsiz fiil diye adlandırılabilirler. İşleyişleri bakımından *yatık fiiller* demek de mümkündür.¹⁵² şeklinde Z. Korkmaz, “Fiil kök ve gövdelerinden belirli eklerle türetilen; ancak, şahıs ekleri alarak çekime girmedikleri için, yargı bildirmeyen, dolayısıyla da bitmemiş fiil niteliğinde olan fiillerdir. Çekimsiz fiil diye adlandırmaları da bu nedenledir.¹⁵³ şeklinde açıklamışlardır.

Kemal Eraslan, “fiillerin özel şekilleri” başlığı altında incelemektedir. Soyut hareket veya iş ifadesi olan fiiller fiil-isimleri; nesnelere geçici hareket vasıflarıyla

¹⁵² Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, 8. bsk., Ankara, TDK Yay., 2007, s. 410.

¹⁵³ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi*, 4. bsk., Ankara, TDK Yay., 2014, s. 647.

karşılıyan vasıf ismi ifadeli fiil şekilleri isim-fiil; hareket hâli ifadesi olan fiil şekilleri zarf-fiiller şeklinde.¹⁵⁴

Talat Tekin, fiil şekillerini, eylem adları, eylem zarfları ve son eylemler olmak üzere üç bölüm altında incelemiştir.¹⁵⁵

Muharrem Ergin ve Faruk Kadri Timurtaş bitmiş fiilleri partisipler ve gerundiumlar bölümleri altında incelemektedir. Haydar Ediskun fiilimsiler bölümü altında isim-fiiller, sıfat-fiiller, bağ-fiiller üçe ayırmaktadır.

2.2.1. İsim-Fiiller

Fiilin gösterdiği hareketi isim olarak karşılıyan kelimelerdir.

a. -mağ/-mek

Çün vahy gel-mek vaḳti yaḳın geldi, her ḳanda kim resül tenhâ ḳalurdı āvāz işitürdi-kim iy Muḫammed dirdi hīç kimseyi görmezdi. (087b/14)

Bu islām size ve bize zāhir olup-durur, çün ‘ahd itmek ve yāri ḳıl-mağ ve dīni zāhir itmek içinde bile şerīkdür. (237b/01)

Resül anlara eyitdi: “Ḥaḳ Ta ‘ālā bıyūḳı bölmek ve saḳalı ḳo-mağ buyurmuş midur? (137a/06)

Ve ben çoḳ e’immeden kim meşhūr ḳişilerdür raḫmetullāhi ‘aleyhim ecma ‘ın işidüp-dururam kim Mu ‘āviye’ye la ‘net oḳı-mağ yokdur. (304a/09)

b. -ma/-me

Ben eyitdüm Ḥaḳ Ta ‘ālā’dan her vaḳtde ḳorḳuñ ve kendü ‘emellerüñüze mu ‘cib ol-ma-ñ kim sizüñ eyü kir-dāruñuz Tañrı’nuñ fażlından ve iḫsānındandır. (185a/09)

¹⁵⁴ Kemal Eraslan, *Eski Uygur Türkçesi Grameri*, Ankara, TDK Yay., 2012, s. 356.

¹⁵⁵ Talat Tekin, *Orhon Türkçesi Grameri*, 2. bsk., İstanbul, Kitap Matbaası Yay., 2003, s. 399.

Tañrı dükelin cem´ getürdi hüdāy ve müslimānlık üzerine ve ol-ma-ñız nādānlar cümlesinden ya´nī Tañrı´nuñ aḥkāmına ve anuñ taḳdīrine. (153a/02)

Eger eylük idecek olursam baña yardım eyleñ ve eger yavuzluk idersem baña yol vir-me-ñ kim tā ben Allah´a muḫī´ olam siz daḫı baña muḫī´ olasız. (239a/04)

Ya´nī Hudāya cān vir-me-ñ-i babam üstine sen geñez eylegil. (226b/05)

2.2.2. Sıfat-Fiiller

Bitmemiş fiillerin ikinci türünü sıfat-fiilleri oluşturmaktadır. Bunlar sıfat gibi kullanılan fiil şekilleridir. Sıfat-fiiller isim gibi çekilebilirler, cümle içinde yalın, çokluk, iyelik veya hâl ekleri alabilmektedir. Taşıdıkları zaman ifadesi yönünden öteki sıfatlardan ayırırlar. Kalıcı isim gibi kullandıklarında zaman ifadesini kaybederler.¹⁵⁶ Taşıdıkları zaman ifadesine göre üç gruba ayrılırlar.

2.2.2.1. Geçmiş Zaman İfadeli Sıfat-Fiilleri

a. -dük-/duk-; -dik; -tük:

Eski Türkçeden beri kullanılan ek, Batı Türkçesinde genellikle iyelik ekiyle kullanılmıştır. Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlak ve düz ünlülü ve d’li şeklinde kullanılan ek, metinde bir örnekte t’li bir örnekte de düz ünlülü ile kullanılmıştır.

Eyitdi; ben silāḫımı kendümden ayır-duğ-u-m yokdur. (320a/10)

¹⁵⁶ Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, 5. bsk., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2017, s. 148.

'Abdullāh bin Selām bu sözi **di-dig-i**-çün aña taş yağdurdılar ve eyitdiler kim; sen henüz müslimān olmaduñ. (273a/14)

Eger haqıkat bile kim **di-dük-leri** gerçektür buyuram sizi berdār ideler. (266a/05)

Eyitdiler; bu **it-düg-ü-ñ** āh kişi gāyet melālet olacağ ider veyā bir müşkil işe uğrayacağ ider senüñ ne guşsañ vardur? (256a/08)

... ve seksen yedi kişi 'Ömer bin Sa'd leşkerinden öldi ve Hüseyin'üñ başın **kes-tük-ler-i-n-den** ayru otuz dört yirde kılıç zahmından ve otuz üç yirde süğü zahmından ... (328a/12)

'Ömer buyurdi **öl-dük-den** soñra Eflah haddi tamām eyledi. (250b/11)

b. -miş/-miş:

'Amr bin Ma'dī katına geldi anuñ ol taşlar atduğunu tañladı, karşıñuza durdı on **bat-mış** taşı on direm taş gibi atardı. (252a/15)

...beni şıdķ-ıla yād itdi ümmetüñden ve hüş-yār ol ve hāzer it güç **gör-miş-ler-üñ** du'āsından kim ben anlaruñ du'āsın tiz icābet iderem. (182a/10)

Ya'nī eyitdi anlaruñ **ögül-miş-i** kim ben eyitmedüm mi size niçün inşā'allāh dimedüñüz ve şükr itmedüñüz. (055a/06)

...ammā siz dahı bilürsüz kim bizüm elümüzde şimdi nesne yokdur muşibete **uğra-mış** kişilerüz. (333a/12)

2.2.2.2. Geniş Zaman İfadeli Sıfat-Fiilleri

a. -an/-en; -ğan/-gen:

Eski Türkçede *-ğan/-gen* şeklinde olan ek Batı Türkçesine geçerken *ğ/g*'lerin düşmesi sebebiyle *-an/-en* şeklinde kullanılmıştır. Metnimizde ek hem Eski Türkçe hem Eski Anadolu Türkçesinin izlerini taşımaktadır.

*Ben eyitdüm: “Ol baña **di-y-en** şeytān-ıdı. (233b/10)*

*Ca fer eyitdi; andan soñra **gel-en** āyeti okıgıl. (245a/13)*

*Ve ‘Osmān [bin] ‘Affān, rağiya’llāhu ‘anhu, **kaç-an-lar** yolunda ıdı. (109a/08)*

*Getürdiler, ol **sin-an** çanağ yirine virdiler. (213b/10)*

*Eyitdi; Zübeyr şafrāvīdür tiz **kağı-ğan-dur** anuñ kağımağlığı ħadden geçe, fesād ola. (256b/05)*

*...ya nī sizüñ key **utan-ğan-ñuz** ‘Osmān’dur. (295a/12)*

b. -maz/mez:

Olumsuz geniş zaman ifadesi taşıyan sıfat-fiil ekidir.

*‘Alī, rağiya’llāhu ‘anhu, anlaruñ katına vardı anlar ‘Alī’ye kağıdılar ve çok **yaramaz sözler** didiler. (270b/13)*

*Pes her ki müslimāndur gerekmez kim aña la’net okuya belki mü’minler arasında ol pākdur aña rāfızalar ve **yaramaz mezheblüler** yavuz sözler ve yalan ħaber anuñ-içün söylerler ki tā aña la’net okuyalar. (304a/03)*

*Ve ammā kavli A’şem Küfī eydür çün Hüseyin’üñ başını Yezīd katına getürdiler şāz oldı ve oduñ-ıla ağzına depdi ve bu ma’ni sebebinden çok dir kim ol **yaramaz** ve rüsvāy kişi mağşūdı böyle didüğinden buydı-kim ħalāyık Yezīd’e la’net okuya. (333b/04)*

2.2.2.3. Gelecek Zaman İfadeli Sıfat Fiilleri

a. -acaq/-ecek:

Ekin ilk defa XIII. yüzyılda görüldüğü, daha sonraki yüzyıllarda da yaygınlaştığı kabul edilmektedir.¹⁵⁷

Hanne çün bu sözi işitdi l gam-gîn oldı; çün doğ-acaq vaqti yakın geldi. (017a/01)

Ammā ol iki ev kim 'āmmeyi halāyıkūñdur bir ev muqīm olup dur-acaq evdür. (299a/02)

Ve ol oğlanuñ geç-ecek yolu bir zāhidūñ şavma 'asındandı. (069b/09)

Eyitdi: "Anuñ gel-eceg-i vaqt oldı mı?" (156b/04)

b. -ası/-esi:

Oğuz ve Kıpçak lehçelerine ait bir özellik olan ve tarihî devir Orta Asya yazı dillerinde yer almayan bu ek, Eski Anadolu Türkçesinde ilk defa görülmeğe başlamıştır. Kesin gelecek zaman gösterir.¹⁵⁸

Dükeli kavm senüñle bile çıkarlar bu yıldan gel-esi yıl gil kim seni kıoyalum ve kimse senuñle münāza 'at itmeye." (118a/03)

Nitekim Lūṭ kavmini itdiler ve 'Āiše - raḍiya'llāhu 'anhā- eyitdi: ... ya 'nī kāşki ben unıdıl-ası nesne olaydum. (278b/05)

Rıdvān eyitdi: "Bile kim var?" "Muḥammed var," eyitdiler. "Ol gel-esi vaqt oldı mı?" Eyitdiler: "Oldı." (174a/13)

¹⁵⁷ Mecdut Mansuroğlu, "Eski Osmanlıca", çev.: Mehmet Akalın, *Tarihi Türk Şiveleri*, 2. bsk., Ankara, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yay., 1988, s. 266.

¹⁵⁸ Kemal Eraslan, *Türk Dilinde İsim-Fiiller*, İstanbul, İÜ Edebiyat Fakültesi Yay., 1980, s. 252.

2.2.3. Zarf-Füller

Şahıs ve zaman belirtmeyen, yalnızca hareket kavramı ifade eden fiil şekilleridir. Bir kısmı sıfat-fiil eklerinin kalıplaşmasıyla meydana gelmiştir. Metnimizde kullanılan zarf-fiil ekleri:

a. -alı/-eli:

Eski Türkçe *-ğalı/-geli* şeklinde olan ek Eski Anadolu Türkçesinde *ğ/g*'lerin düşmesiyle *-alı/-eli* şeklinde kullanılmaya başlamıştır. Esas fiilin hareket başlangıcını bildiren ek “-dığından beri” anlamını vermektedir. Metinde bir kelimedede kullanılmıştır.

*Andan Ömer duru geldi, eyitdi: “Üsāme’yi girü okı bunda komak yegrekdür ki zīrā peygambar **vefüt id-eli** islām katı za ‘ıf oldu.” (242a/03)*

b. -dükçe

-dük sıfat-fiil ekiyle eşitlilik *-ça/-çe*'nin birleşmesinden meydana gelmiştir. Metnimizde “-dığı sürece, -dığı müddetçe” anlamında kullanılmıştır.

*Pes ol dağı atdan düşdi ve dizi üstine çökdi, güci **yet-dükçe** şavaşdı ve ol göğsindeki okı çekdi ve iki eli kana garğ oldu ve ol kanı başına ve yüzine dudtı... (327b/01)*

*Elüñüzden **gel-dükçe** tiz gidüñ, didi. (025a/10)*

c. -dükde:

-dük sıfat-fiil ekiyle *-de* bulunma hali ekinin birleşmesinden oluşmuştur. Metinde bir kelimedede kullanılan ek “-ınca, -dığı zaman” anlamında kullanılmıştır.

*Āiše eyitdi: “Ve ol bir **söyle-dükde** şoñra güldüñ ne-y-idi?” (226b/01)*

d. -u/-ü; -ı/-i:

Eski Türkçe, Karahanlı Türkçesi, Kıpçak Türkçesi, Harezmi Türkçesi, Çagatay Türkçesi ve Batı Türkçesi olmak üzere Türkçenin her alanında görülmektedir.

‘Ubeydullāh cevāb yazdı anı eyle-y-i durğıl benüm leşkerüm var-ınca andan ‘Ubeydullāh, ‘Ömer bin Sa‘d Vaḳḳāş’ı oḳudı anuñla ḳavl eyledi. (318a/07)

Nāgāh bir geyik Resūl önine geldi, ditre-y-ü ve eyitdi: ... (201a/11)

“İy Muḥammed, dur-t-gil.” (167a/11)

Meysere eyitdi: “İy Muḥammed, sen ilerü var muştula kim şöyle bilürem kim eger sen muştula-y-u varursañ Ḥadīce bu deveyi saña bağışlar. (086b/02)

e. ıcaḳ/-icek:

Bir birleşik ek olduğu kabul edilmekle birlikte, hangi eklerin birleştiği olduğu tam olarak belirlenmiş değildir. “-ınca, -dıkta, -dıḡı zaman” anlamlarında zaman ifade eden bir zarf-fiil ekidir.

Eger düşmenden ḳorḳa-y-ıdı hiç eyle itmeyedi, eger taḥammül olmayadı ilan ısır-ıcaḳ çağıra-y-ıdı olsa, evvel ısırıcaḳ ayaḡın gidere-y-ıdı cānını resūl yolına fidā ḳıldı. (243a/06)

Ḥalāyık ḳoz anı gör-icek ağlarlar. Ol daḡı biter ağlar.” (224a/03)

Ve ol ḳamçıyı kim sen dilersin. Dāyim sefere gid-icek bilesine getürür ve her ḡazāda bile alurdu. (220b/14)

f. -ınca/-ince:

Eski Türkçede -ḡınça/-ginçe, -ḳınça/-kinçe olan ek, Batı Türkçesinde -ḡ-/g-’lerin düşmesi sebebiyle Eski Anadolu Türkçesinde -ınca/-ince şeklinde kullanılmıştır. “-dıkta, -dıḡı zaman, -ıncaya kadar, -dıḡı sırada” anlamlarıyla kullanılmıştır.

Böyle eyüdür Kā‘bü’l-aḡbār ki Yaḡyā kendü atası ḳatında söz söylemezdi tā andan destūr dile-y-ince. (012a/10)

*Ve eger bir kimse-y-ile bir yirde oturmuş olsa tā ol kimse **dur-ma-y-ınca** ol dağı durmazdı. (216b/06)*

*Andan şoñra eger dilerse tā ecel **er-ince** ol mescide hizmet iderlerdi ve ger dilemese andan çıkarlardı. (016b/05)*

*Eyitdiler; ben resūlden işidip-dururam kim kaçan kim peygambaruñ bir yārini öldürseler gerek kim çok ādem **kırl-ma-y-ınca** kılıç kınına girüp sakin olmaya. (276b/03)*

g. -madın/-medin

Eski Türkçede -matın/-metin, -matı/-meti, -mayın/-meyin şeklinde olan ek, metinde -madın/-medin şeklindedir.

*Bizüm ‘ayālimüz ve hōrendemüz çokdur; bizüm tedbīrümüz oldur kim irte yiri **ağar-madın**, henüz karañu-y-iken varalum. (054b/03)*

*Yā Resūlallahi, eger saña ecel irecek olursa bu benüm mühletüm **gel-medin** benüm haqumı kim ödeyüvire? (240b/06)*

*Çün bu elçi Kesrī’nüñ köşkine irdi, atdan **in-medin** hacılar kodular ki şöyle at üstinde Kesrī katına vardı, gülüşdiler. (253a/01)*

*Müseylime ‘avrat-ıla yatdı ve Vaḥşī nāgāh habersüzin kimsene **tuy-madın** ḥaymeye girdi. (249b/08)*

h. -up/üp; -ip

Eski Türkçede -p zarf-fiil ekinden gelmiştir. Ekin ünlüsünün, Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlak şekilleri yanında düz şekilleri de kullanılmıştır.

*Hak Ta‘ālā aña şabr viridi, şöyle-kim **çağır-up** feryād itmedi ve ölmedi. (062a/10)*

*Vardılar Müslim’i dutdılar ‘Ubeydullāh katına iletdiler ve ol on sekiz biñ erden kim Müslime bey‘at itdiler-idi, hıç birisi **gel-ip** aña yardım itmediler. (312a/13)*

Anı Kesrî buyurmuş hîle-y-ile yazmışlar ve ol ruhbân eline **vir-üp** baña viribimişler tã bizüm aramızda düşmenlik ve mufârağata düşsün, diyü. (139b/10)

i. -uban/-üben

Ek, -up/-üp zarf-fiil ekinin genişletilmiş şeklidir.

Pes yarındası kâruvân andan gitdiler, kılıçlar **çek-üben** gitdiler ihtiyâtdan ötürü, tã maqşada irişdiler ve çok fâyideler itdiler, yine döndiler Mekke'ye geldiler. (085a/12)

Ve nevha ve zârî eyledi zârî-ile ağlardı sağular sağup derd-ile **id-üben** ağladı anuñ zârlığına dost ve düşmen ol leşkerde her kim işitdi-y-ise hep özi göyinüp giriv kopardılar ağlaşdılar. (328b/12)

Ya'nî her kim ol durmuş ola gicelerde ve secdede ve rükû'da **korq-uban** âhîret hâlinden ve ümîz dutuban Tañrısınun rahmetüne ve dirler kim çün bu âyet geldi. (277b/02)

Velîkin ben işidüm, tururdum senden kim her kimüñ ki endâmu benüm yağırnumdağı mühre irişse gerek tamu odı anı yakmaya, teni tamu odına harâm **ol-uban**. (223a/07)

j. -iken

i- zarf-fiil şeklidir. Eski Türkçede ekin kalın şekli de bulunuyordu. Eski Anadolu Türkçesinde kalın şekli yoktur.

Andan soñra eyitdi; iy halâyık, Tañrı'dan korquñ ve bu islâm **diri-y-iken** tağımañ ve birbirine birağup qarçaşdurmañ ve anuñ gibi işe şürü' itmek ve dileñüzi gaybetden saklañ halâyıka hoş naşîhat eyledi. (265a/02)

Bizüm 'ayâlimüz ve hõrendemüz çokdur; bizüm tedbürümüz oldur kim irtte yiri ağarmadın, henüz **karañu-y-iken** varalum. (054b/04)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÖREV BAKIMINDAN FİLLER

3.1. Asıl Fiiller

Tek başlarına birer anlam taşıyan fiillerdir.

Tablo 33: Asıl Fiiller

‘aceble-: (117b/07, 104b/07)
acıķ-: (041a/07, 044b/03)
aç-: (031a/08, 073b/02)
açıl-: (179b/06, 251b/12)
ağ-: (027b/05, 049a/11)
ağar-: (033b/08)
ağart-: (034b/04)
ağla-: (014a/04, 015b/13)
ağlaş-: (259a/07)
ağrı-: (204b/14, 218b/02)
ağrıt-: (296b/01)
aķ-: (177a/11)
al-: (103b/08, 155a/04)
alda-: (096b/08)
aldan-: (258b/02)
aldat-: (258b/03, 329a/07)
aldur-: (322a/06)
alış-: (117a/02)
añ-: (124b/13)
andur-: (120a/03)

añıl-: (298a/15)
añla-: (042a/11)
ara-: (026a/08)
arın-: (035a/01)
art-: (097b/02, 103a/05)
artur-: (172a/14, 172b/03)
aş-: (158b/10, 159a/08)
aşıl-: (157b/13, 159b/03)
at-: (070a/12)
atlan-: (252a/13)
ay-: (263a/03)
‘aybla-: (266b/11)
ayır-: (329a/06)
ayrıl-: (232a/10)
azdur-: (263a/12)
bağışla-: (123b/07, 222a/10)
bağla-: (052b/13)
bağlan-: (099b/14, 288b/09)
baķ-: (179a/11)
baş-: (042a/15)
başar-: (035a/04)
başla-: (031a/14, 053b/12)
bat-: (252a/15)
begen-: (256b/13, 257b/01)
begenil-: (267b/11)
beliñle-: (274a/08)
belür-: (045a/06)

beñze-: (096b/13, 096b/14)
beñzet-: (047b/10)
berkit-: (032a/03)
besle-: (018a/13)
beşle-: (145b/01)
beze-: (286a/15)
bezen-: (227a/07)
bıraç-: (268b/08)
biç-: (064b/03)
bil-: (027a/04, 030b/12)
bildür-: (048b/12)
bilin-: (264a/08)
bin-: (148b/12, 186b/05)
bindür-: (086a/07)
birle-: (067b/08)
biş-: (279b/11, 281a/14)
bişür-: (014b/12, 280b/08)
bit ₁ -: (064b/02)
bit ₂ -: (296a/02)
boğazla-: (101a/06, 124a/06)
boğuzlan-: (036b/10)
boşa-: (209a/12)
boşalt-: (231a/02)
boşan-: (328a/15)
boz-: (113a/04)
bozul-: (130a/07)
böl-: (137a/05)
bölün-: (137a/04)
bul-: (139a/11)

bulan-: (133a/12)
bulaş-: (287a/05)
bulun-: (187b/04)
buñal-: (321b/15)
buyur-: (047a/12, 064a/12)
buyurul-: (179b/15)
bük-: (235b/04)
bükül-: (231a/12, 241b/05)
bürün-: (257a/09)
büyü-: (018b/13, 028a/06)
büyüt-: (272b/08, 277a/05)
çağır-: (243a/06)
çağrış-: (057a/15, 284b/15)
çal-: (241a/15)
çek-: (052b/03, 085a/06)
çep-: (177a/04)
çevür-: (148b/12)
çığır-: (225b/13)
çık-: (289a/13)
çıkar-: (056a/12)
çiftlen-: (246b/05)
çine-: (118a/08)
çiz-: (095a/08)
çoğal-: (262b/13)
çök-: (100b/11, 327b/01)
dad-: (218b/14)
daç-: (062a/08)
daldur-: (073b/13)
dara-: (019a/07)

dart-: (226b/08)
dat-: (219b/04, 219b/05)
deg-: (264a/08, 294b/15)
degür-: (117a/12, 275a/10)
değşür-: (325a/11)
del-: (274a/15)
dep-: (274b/14, 275a/06)
depele-: (265a/13)
depelen-: (261a/05, 289b/03)
depren-: (028b/07, 033a/15)
depret-: (088a/12, 123a/11)
derle-: (154a/14)
di-: (084a/08)
dik-: (081b/02)
dikil-: (083a/07)
dil-: (008b/15, 009a/03)
dile-: (022a/04, 044a/08)
dilen-: (083a/15)
diñ-: (051b/08)
din-: (127a/15)
diñle-: (115a/08)
diñlen-: (014b/13)
dir-: (054b/10)
dirgür-: (033a/10, 039b/09)
diril-: (312a/04)
diriñ-: (038b/10)
dirilt-: (173a/09)
dirşür-: (054b/13)
ditre-: (218a/13)

divşür-: (262a/13)
dizil-: (313a/12)
doğ-: (026a/15, 026b/02)
doğur-: (022a/10, 022b/04)
doğun-: (108a/13, 114b/05)
dolan-: (320b/02, 326b/15)
dolaş-: (129b/06)
dög-: (036a/12, 051a/04)
dögül-: (028b/06)
dök-: (205b/02, 206b/07)
dökül-: (213b/06)
dön-: (086b/11, 119a/03)
döndür-: (097b/07, 152a/14)
dönül-: (106b/10)
döşe-: (074a/05)
döşen-: (176b/12)
dur-: (030a/06, 288b/01)
durt-: (090b/15)
dut-: (023a/04, 056b/07)
düken-: (232b/09)
düket-: (250b/05)
düriş-: (311a/12)
dürt-: (072b/02)
dürtil-: (195a/03)
dürtün-: (191a/08)
dürüş-: (305b/14)
düş-: (014a/01, 244b/11)
düşür-: (104a/07, 327a/14)
düz-: (074a/15, 091b/03)

düzet-: (126a/07)
düzil-: (291a/02)
eglen-: (138b/05)
ek-: (027a/10)
eksül-: (045b/01, 046a/05)
ekşi-: (296a/12)
em-: (316b/01)
emzdür-: (287a/15)
emzür-: (079b/07)
erit-: (160b/12)
es-: (114a/04)
esenle-: (226b/14)
esirge-: (222a/09)
esle-: (314b/04)
evlen-: (207a/06)
evlendir-: (085b/12)
eyit-: (005a/03, 007a/03)
eyle-: (007a/13, 034a/06)
geç-: (006b/14, 007a/01)
geçür-: (008a/12, 030a/05)
gel-: (010b/02, 014b/07)
gerek-: (018a/06)
getür-: (031a/05, 039b/05)
gey-: (126a/07, 286a/14)
gez-: (320b/09)
gezdür-: (148b/07)
gider-: (248a/14, 300a/06)
gir-: (041a/08, 051a/05)
giriş-: (284b/07)

git-: (043a/06, 145b/12)
gizle-: (040a/13, 256b/15)
gizlen-: (008b/06, 290b/15)
göç-: (238b/09, 239a/12)
göm-: (077a/03)
gönder-: (025a/09, 197b/02)
gönül-: (086a/15)
gör-: (057b/06, 204b/05)
göriş-: (163b/04, 164a/05)
göster-: (033b/11, 036b/08)
götür-: (049a/11, 082b/09)
götürt-: (047a/09)
göyin-: (328b/13)
gözet-: (249b/07)
gözük-: (196a/09)
güşşalan-: (223b/01, 318a/09)
gül-: (053a/02, 068a/08)
gülüş-: (253a/02)
gürlet-: (179a/02)
güt-: (099b/08)
horla-: (097a/09)
ışmarla-: (082a/03, 082b/11)
ışmarlat-: (301b/02)
ışıla-: (198a/11)
iç-: (064b/10, 205b/02)
içür-: (321a/09)
idin-: (036a/13, 123a/04)
idiş-: (083a/13)
ilde-: (096b/09)

ilekdür-: (317b/10)
ilerür-: (107a/11)
ilet-: (082a/03, 082b/11)
ilin-: (287b/11)
in-: (027b/04, 067b/13)
inan-: (042b/07)
incin-: (265b/06)
incit-: (267a/05)
indür-: (265b/09)
iñle-: (303b/14)
ir-: (037b/05, 211a/13)
iriş-: (005a/10, 007a/10)
irişdür-: (103b/10)
iste-: (022a/09, 032a/07)
işit-: (005a/05, 006a/06)
işle-: (254b/09)
işlen-: (102b/06)
it-: (022a/09, 056a/11)
it-: (< eyit) (102a/07, 222b/08)
itin-: (298b/09)
iv-: (051a/01)
kaç-: (108a/06, 118b/14)
kaderle-: (313b/14)
kağ-: (112b/07, 128a/06)
kağı-: (247a/12)
kal-: (043b/13, 072a/09)
kaldur-: (257b/10)
kalk-: (197a/03)
kap-: (201a/03)

karar-: (167a/05)
karart-: (072b/02)
karcaşdur-: (263a/03)
karış-: (239b/08)
karışdur-: (192a/15)
karş-: (241a/15)
karşula-: (147a/12)
kat-: (043b/12)
kavuşdur-: (259a/03)
kay-: (169a/14)
kayur-: (250b/04, 256b/09)
kaz-: (111b/11)
kazan-: (070b/08)
kazıl-: (175a/13)
kerihsen-: (240a/09)
kes-: (287a/10)
kesil-: (079b/03)
kıgır-: (035a/13, 051a/11)
kıgırt-: (284a/07, 328a/08)
kıl-: (131b/05, 147b/04)
kılavuzla-: (288b/15)
kınala-: (241a/14)
kır-: (274b/12)
kızdur-: (304a/08)
kilitle-: (019a/02)
ko-: (025b/07, 066b/11)
koç-: (128a/13, 161b/02)
koğ-: (296a/12, 296b/01)
kon-: (100b/05, 100b/07)

ķondur-: (137a/08, 265b/01)
ķonukla-: (308a/04, 308b/01)
ķonul-: (061b/08, 061b/09)
ķop ₁ -: (088b/13)
ķop ₂ -: (031b/04)
ķopar-: (111a/01, 114a/05)
ķorķ-: (063a/10, 208b/14)
ķorkıt-: (182a/05)
ķoru-: (320a/12)
ķoş ₁ -: (223a/09)
ķoş ₂ -: (226a/08)
ķoştır-: (327b/13)
ķov ₁ -: (136a/05, 281b/14)
ķov ₂ -: (312b/10)
ķoy-: (181b/09)
ķullan-: (306b/05, 306b/07)
ķurı-: (278a/11)
ķurtar-: (119a/04, 287b/15)
ķurtıl-: (232b/12, 264a/02)
ķurul-: (177b/13)
ķuşan-: (014a/01)
mıhla-: (062a/02)
muştula-: (086b/01)
n'eyle-: (317b/07)
nezreyle-: (280a/02, 280a/04)
n'it-: (125a/13)
n'ol-: (264b/06)
oķu-: (255b/04)
oķut-: (025a/02)

ol-: (013a/13)
olun-: (071b/14, 072a/11)
otar-: (075a/07)
otla-: (270a/02)
otur-: (030a/04, 035b/05)
oturt-: (047a/05)
oyna-: (028b/13)
oynan-: (029b/05)
oynaş-: (175a/03)
öde-: (213a/03)
öden-: (262b/03)
ög-: (087a/02, 116b/01)
öğren-: (252b/09)
öğret-: (015a/07, 073b/02)
öl-: (012a/02, 028a/09)
öldür-: (037a/09, 140a/12)
önle-: (194a/09)
önürt-: (281b/01)
öp-: (085a/08, 151a/10)
ör ₁ -: (312b/06)
ör ₂ -: (069a/04)
ört-: (089a/06, 089a/07)
örtıl-: (243a/01)
öt-: (287b/07)
öv-: (319a/05)
pişür-: (042b/11)
rızķlan-: (128b/15)
saç-: (064b/02, 103b/09)
saķın-: (186a/06, 220b/10)

sağla-: (010a/05, 030b/12)
şal-: (286b/01)
şalın-: (250b/15)
şan-: (107a/11, 186a/10)
şar-: (277b/14)
şarar-: (081a/07, 081a/11)
sark-: (157b/05)
şat-: (105a/05)
şataş-: (277b/12)
şavaş-: (327b/01)
savur-: (064b/03)
segirt-: (014a/05, 014a/06)
segür-: (244b/07)
sep-: (013b/12)
sev-: (207b/13)
sevin-: (209a/10, 320b/10)
sevündür-: (332b/01)
sı-: (108b/10)
sıçra-: (063a/07, 082b/02)
sığ-: (156b/15, 166a/12)
sığa-: (054a/03)
şıgın-: (058a/07)
sık-: (143a/05)
sın-: (213b/10)
şına-: (053a/04, 134a/14)
şıva-: (286b/15)
sızla-: (109a/02)
sil-: (040b/10, 040b/12)
silâhlan-: (047a/13)

silin-: (169b/10)
silk-: (279a/12)
siñir-: (109a/10)
soğ-: (317a/14)
şor-: (145a/05, 194a/12)
şoy-: (328a/05)
sög-: (102a/04, 121b/10)
şön-: (079a/04)
söyken-: (218b/11)
söyle-: (145a/01, 226b/13)
söylen-: (173a/10, 317a/11)
söyleş-: (023a/11, 201a/09)
söyün-: (160b/12)
şun-: (045a/14, 107b/13)
şuşa-: (311a/07, 322a/03)
sür-: (026a/06)
süril-: (020a/03)
şeş-: (118b/15, 330b/10)
şeşil-: (052b/04)
şiş-: (138a/14)
tağr-: (253a/13)
tağıl-: (005b/10)
tağla-: (291a/08)
tağ-: (136b/15)
tal-: (169b/10)
talabı-: (281a/10)
tañla-: (169b/11)
tañış-: (323a/08)
tañla-: (081a/02)

tap-: (110a/05)
tarlıgan-: (223b/01)
tazele-: (067a/09)
tol-: (194b/08, 194b/13)
tooldur-: (031a/05, 181a/13)
toy-: (025b/07)
toyur-: (201b/12)
tur-: (221b/03)
ugra-: (291b/03, 309b/15)
ugurla-: (042b/10)
ulal-: (079b/08)
ulas-: (232b/12)
ulasdur-: (262b/04)
ulula-: (096a/05)
um-: (330b/03)
unut-: (005a/04)
ur-: (063b/11, 078b/03)
ura-: (315b/03)
urdur-: (272a/01)
uril-: (175a/12)
urul-: (156a/09, 175a/08)
urundulan-: (245a/08)
usa-: (239b/05)
utan-: (274a/10)
uy-: (263b/13)
uyan-: (288a/03)
uyar-: (279a/10)
uyu-: (041b/03, 052b/02)
uza-: (203b/13)

uzat-: (107b/11, 107b/14)
ules-: (026a/09)
ur-: (020a/05, 033a/13)
uril-: (312a/08)
urk-: (252b/06)
usen-: (333a/01)
usendur-: (302a/08, 303a/10)
uset-: (195b/11, 195b/12)
uz-: (053a/02, 195a/04)
var-: (015a/06, 025b/06)
vir-: (015a/06, 026a/05)
viribi-: (114a/01, 332b/11)
viribil-: (096a/12)
yag-: (103a/01)
yagdur-: (273a/14)
yagmala-: (323b/12)
yak-: (202b/06)
yan-: (070a/12)
yandur-: (322b/03)
yap-: (018a/15, 072b/15)
yapıs-: (274b/02, 276a/14)
yar-: (081b/01, 081b/10)
yaradıl-: (088a/15)
yarakla-: (120a/01, 332b/06)
yaraklan-: (318b/05)
yarala-: (158b/05)
yarat-: (008a/03, 022a/01)
yarıl-: (196b/15)
yarlıga-: (227b/01, 245b/08)

yarlığan-: (142b/14, 153a/12)
yaşar-: (066a/12)
yat-: (014b/13, 181b/03)
yatur-: (081a/14)
yavuzla-: (264a/04)
yaz-: (018a/07, 118a/12)
yazdur-: (270b/05)
yazıl-: (077a/01, 085a/07)
yedür-: (014b/12)
yeldür-: (247a/11)
yenile-: (288b/01)
yet-: (254b/12)
yığılın-: (144b/12)
yığlan-: (185a/05)
yık-: (187a/04)
yıkıl-: (053b/13, 079a/03)
yırt-: (242a/05)
yırtıl-: (136b/11)
yi-: (006b/02, 023a/03)
yit-: (248b/07)
yitür-: (195a/08)
yoka-: (284b/06, 320a/12)
yol-: (150a/02)
yollan-: (311b/09)
yorıl-: (216b/11)
yören-: (212a/09)
yu-: (019a/06, 081b/01)
yum-: (147b/06, 181b/14)
yumurtla-: (099b/02)

yun-: (289b/09)
yut-: (191b/03)
yücelt-: (099a/15)
yügür-: (039a/01)
yüket-: (254b/03)
yüri-: (015a/06)
zeherle-: (124a/08)

3.2. Yardımcı Fiiller

İsimlerle kullanılan yardımcı fiiller:

Tablo 34: eyle- yardımcı fiili

‘āciz eyle-: (037a/03)
‘afv eyle-: (318b/01)
āh eyle-: (039b/13)
‘ahd eyle-: (266a/07)
‘arz eyle-: (174b/08)
āvāre eyle-: (327a/03)
‘azīz eyle-: (329b/06)
‘azl eyle-: (270a/12)
‘azm eyle-: (314b/05)
bevl eyle-: (316b/03)
beyāna eyle-: (042b/04)
bey‘at eyle-: (238a/10)
biryān eyle-: (101a/06)
cehd eyle-: (224a/09)
cem‘ eyle-: (063b/01)
ceng eyle-: (325b/15)
da‘vet eyle-: (198a/05)
defn eyle-: (229b/06)
derc eyle-: (318a/06)
düşmen eyle-: (264a/05)
emīr eyle-: (240b/10)
emr eyle-: (273a/10)
esīr eyle-: (329b/11)
feryād eyle-: (226a/03)

fikr eyl(e)-: (324a/10)
ğazā eyle-: (244b/06)
giryān eyle-: (227b/15)
haber eyle-: (281b/01)
harāb eyle-: (248a/13)
haşm eyle-: (303a/02)
havāle eyle-: (137a/11)
helāk eyle-: (284a/05)
hesāb eyle-: (105b/07)
hīlāf eyle-: (229b/06)
hor eyle-: (268b/06)
hoş eyle-: (267a/03)
hoşnūd eyle-: (266a/02)
hük m eyle-: (257a/12)
hürmet eyle-: (294b/05)
ihtiyār eyle-: (243a/08)
ikrām eyle-: (283b/03)
‘imāret eyle-: (227b/13)
‘itāb eyle-: (266a/04)
i‘tibār eyle-: 314b/08)
kaşd eyle-: (268a/02)
kısmet eyle-: (267a/13)
la‘net eyle-: (278b/09)
luţf eyle-: (233a/07)
mağrūr eyle-: (258b/03)
mahrūm eyle-: (055a/04)
ma‘lūm eyle-: (284a/07)
ma‘zūl eyle-: (262a/14)
meşh eyle-: (034a/06)

meşveret eyle-: (241b/01)
muḥābā eyle-: (250b/10)
musallaḥ eyle-: (256a/15)
naşīḥat eyle-: (265a/04)
nehy eyle-: (307a/05)
nevḥa eyle-: (229a/12)
raḥmet eyle-: (257b/12)
redd eyle-: (017a/15)
revān eyle-: (052a/02)
şabr eyle-: (233b/13)
selām eyle-: (227a/11)
şulḥ eyle-: (301a/13)
şāzumān eyle-: (228a/01)
şikāyet eyle-: (266b/05)
taḥammül eyle-: (243a/04)
taqşır eyle-: (239a/07)
ṭama´ eyle-: (321b/11)
tamām eyle-: (249b/05)
terk eyle-: (257b/04)
tövbe eyle-: (264b/09)
va´de eyle-: (319b/11)
vaşıyyet eyle-: (154b/04)
vefā eyle-: (319a/11)
yetīm eyle-: (227b/14)
zā´il eyle-: (040b/14)
zāhir eyle-: (295a/02)
zahmet eyle-: (267a/08)
zebūn eyle-: (301a/13)
zıkr eyle-: (232b/05)

zinā eyle-: (271b/04)
zulm eyle-: (267a/10)
bay eyle-: (086b/06)
beg eyle-: (262a/10)
kengel eyle-: (256b/02)
diri eyle-: (064a/11)
düğün eyle-: (040a/09)
dürüst eyle-: (040a/15)
eksik eyle-: (225a/03)
geñez eyle-: (226b/06)
gölge eyle-: (084b/15)
şağ eyle-: (066b/07)
şavaş eyle-: (246b/01)
şovuk eyle-: (062a/14)
şuç eyle-: (324a/13)
şart eyle-: (266b/09)
var eyle-: (038b/10)
yalan eyle-: (329b/04)
yardım eyle-: (226b/08)
yigit eyle-: (008a/14)
doğurıcı eyle-: (009a/07)
yalıncağ eyle-: (330a/10)
cömerdlik eyle-: (308b/05)
erlük eyle-: (036a/14)
eylük eyle-: (233a/06)
ḫalifelik eyle-: (247b/06)
ḫarañuluğ eyle-: (235b/04)
zārlık eyle-: (287b/08)
gözlü eyle-: (040a/15)

delük delük eyle-: (068a/04)
päre päre eyle-: (052b/03)

Tablo 35: et-/it yardımcı fiili

beter et-: (323b/10)
icrā et-: (306a/13)
taşdıķ et-: (295a/02)
tövbe et-: (272b/12)
zīnā et-: (276a/03)
‘adāvet it-: (320b/11)
‘ādet it-: (299b/12)
āferīn it-: (201b/13)
‘afv it-: (072b/12)
āgāh it-: (008a/15)
āgāz it-: (071a/14)
ağrāz it-: (136a/02)
āh it-: (256a/07)
‘ahd it-: (052a/15)
‘alāmet it-: (240b/02)
‘amel it-: (105a/15)
āmīn it-: (045a/06)
ārām it-: (009b/04)
ārāste it-: (069a/11)
‘arz it-: (034b/08)
‘arza it-: (035a/03)
ārzū it-: (010a/14)
āsān it-: (068a/07)
āşikār it-: (093a/15)
‘aṭā it-: (009a/10)

āvāre it-: (127a/07)
‘ayb it-: (142b/08)
‘azāb it-: (045a/04)
āzād it-: (016b/03)
‘azīm it-: (160a/02)
‘azīz it-: (112a/13)
‘azm it-: (024b/15)
baḥş it-: (104b/14)
baḥşış it-: (272b/09)
bāṭıl it-: (093a/09)
bed it-: (153a/12)
bedel it-: (055b/02)
behre it-: (184b/04)
dār it-: (047b/09)
beterin it-: (074b/14)
beyān it-: (060b/05)
bey‘at it-: (116a/02)
biryān it-: (124a/08)
buḥūr it-: (289b/08)
bühtān it-: (149b/02)
cefā it-: (132a/01)
cehd it-: (015a/03)
celvet it-: (173a/15)
cem‘ it-: (022a/13)
ceng it-: (046b/08)
cerḥ it-: (106b/02)
cevelān it-: (122a/11)
cezā it-: (209a/06)
cihād it-: (239a/07)

cüdü it-: (072a/05)
da'vet it-: (005a/03)
da'vî it-: (059a/01)
def' it-: (025a/06)
dâfi' it-: (123a/06)
defn it-: (040a/01)
delâlet it-: (171b/14)
dirîg it-: (323b/07)
efsûs it-: (198b/09)
emîr it-: (217b/08)
emr it-: (069a/14)
endîşe it-: (018a/06)
erzânî it-: (007b/10)
esîr it-: (058a/12)
ezber it-: (010a/08)
faḥr it-: (154b/02)
farîza it-: (173a/02)
farz it-: (183a/02)
fâtin it-: (267a/06)
fâyide it-: (011a/03)
fehîm it-: (035a/06)
fermân it-: (027b/08)
feryâd it-: (013b/10)
fesâd it-: (250a/15)
feth it-: (120a/08)
figân it-: (159a/05)
fidâ it-: (324b/10)
fidâi it-: (039a/08)
fikr it-: (323a/08)

galaḥ it-: (031a/08)
galebe it-: (058a/6)
gâret it-: (114a/08)
garḥ it-: (163a/08)
gavgâ it-: (050a/13)
gâyib it-: (013a/11)
gazâ it-: (148a/01)
geşt it-: (015a/04)
gezîde it-: (121a/12)
güriv it-: (223b/01)
giryân it-: (222a/01)
güsl it-: (019a/06)
güm it-: (086b/05)
günâh it-: (009b/15)
güzîde it-: (021a/01)
ḥaber it-: (024b/09)
ḥac it-: (115b/12)
ḥâdim it-: (016a/15)
ḥakîr it-: (059a/02)
ḥalâş it-: (053b/04)
ḥamle it-: (108a/09)
ḥândan it-: (216a/02)
ḥarâb it-: (051b/07)
ḥarâc it-: (248b/11)
ḥarâm it-: (135a/12)
ḥarb it-: (072a/13)
ḥarc it-: (027a/09)
ḥareket it-: (171a/03)
ḥased it-: (184b/08)

hāşıl it-: (032b/05)
haşr it-: (012a/02)
haţā it-: (154b/07)
havāle it-: (015a/11)
hayr it-: (220b/07)
hazer it-: (182a/10)
hāzır it-: (024b/10)
hecv it-: (214a/08)
helāk it-: (099b/13)
helāl it-: (135b/03)
heves it-: (239b/05)
hezīmet it-: (103b/15)
hışm it-: (046a/07)
hıyānet it-: (115a/02)
hicret it-: (028b/14)
hidmet it-: (016b/06)
hikāyet it-: (125b/10)
hilāf it-: (047b/10)
hīle it-: (070a/08)
himāyet it-: (269b/15)
hısāb it-: (261b/04)
hişār it-: (273b/01)
hizmet it-: (016b/06)
hor it-: (096a/01)
hoş it-: (033a/05)
hurd it-: (077a/15)
huruş it-: (013b/07)
huşümet it-: (221b/14)
hüküm it-: (115a/10)

hürmet it-: (216b/12)
‘ibādet it-: (011a/01)
icābet it-: (009a/06)
ihsān it-: (270a/09)
ihtilāf it-: (207a/08)
ihtiyār it-: (043a/06)
iķālet it-: (240a/14)
ikrām it-: (252b/04)
ikrār it-: (032a/15)
iktidā it-: (119b/07)
ilzām it-: (301b/06)
‘imāret it-: (078a/02)
infāk it-: (244b/04)
inkār it-: (266a/05)
intikāl it-: (198a/12)
i‘rāz it-: (152b/14)
irtihāl it-: (231a/08)
işār it-: (258a/12)
isrāf it-: (294b/06)
istiġfār it-: (247b/03)
istihzā it-: (142a/13)
işāret it-: (011b/10)
‘itāb it-: (331a/13)
i‘timād it-: (313b/13)
ittifāk it-: (091b/12)
‘ivaż it-: (308b/06)
‘izzet it-: (259a/15)
ķabūl it-: (016b/03)
ķabz it-: (228a/03)

ķahr it-: (015a/12)
ķāmet it-: (124b/10)
ķanā'at it-: (184b/15)
ķār it-: (064b/12)
ķarār it-: (081a/04)
ķaşd it-: (029a/09)
ķatl it-: (132a/12)
ķavī it-: (050a/09)
ķayd it-: (252a/08)
kefāret it-: (136a/07)
kerāmet it-: (141b/01)
kerem it-: (144a/09)
kesb it-: (221b/02)
ķiŗaş it-: (220a/06)
ķismet it-: (043b/11)
ķiyās it-: (178b/06)
ķifāyet it-: (194b/09)
ķurbān it-: (078a/10)
ķuvvet it-: (052b/03)
la'net it-: (070b/06)
laŗife it-: (256b/02)
livāŗa it-: (178b/14)
luŗf it-: (251a/13)
maŗrūŗ it-: (104a/02)
maŗrūm it-: (184b/01)
maŗzūl it-: (209b/11)
maŗām it-: (041b/02)
maŗhūr it-: (125b/14)
ma'ŗŗet it-: (027a/11)

ma'lūm it-: (021b/07)
mānend it-: (047a/08)
māzarrat it-: (099a/07)
ma'zūl it-: (262a/07)
meclis it-: (012b/14)
mecrūŗ it-: (108b/09)
medŗ it-: (236a/05)
melāmet it-: (020b/12)
men' it-: (040a/12)
meŗŗ it-: (046a/15)
meŗveret it-: (104b/15)
miŗnet it-: (277a/07)
miŗdār it-: (130b/03)
minnet it-: (296b/04)
mu'ālece it-: (096a/06)
mu'āvenet it-: (117b/01)
mubāŗat it-: (109b/11)
muŗābā it-: (115b/01)
muŗālefet it-: (140a/06)
muŗarrer it-: (016b/12)
muŗayyir it-: (271a/04)
musallaŗ it-: (163a/02)
muvāŗakat it-: (280b/06)
mūdārā it-: (228b/08)
mūlāzetmet it-: (294b/01)
mūnāŗat it-: (192b/05)
mūnādī it-: (101b/11)
mūnāza'at it-: (118a/03)
mūnāzara it-: (137b/09)

münkād it-: (301b/13)
münkaṭı' it-: (331b/03)
mürā'āt it-: (124a/01)
müslimān it-: (070a/08)
müstağnı it-: (029b/02)
müstecāb it-: (007a/07)
müşerref it-: (096a/04)
mütāba'at it-: (051a/08)
nafaḳa it-: (142a/01)
nā-ḥoş it-: (009b/02)
naḳd it-: (126b/03)
naḳl it-: (210b/09)
nāliş it-: (053b/10)
nā mezād it-: (270a/14)
naşıb it-: (054a/12)
naşıhat it-: (046b/07)
nazar it-: (015b/12)
nehy it-: (185a/05)
nevāht it-: (094a/13)
nevḥa it-: (057b/13)
nezr it-: (016b/02)
nidā it-: (004b/10)
nigūsār it-: (082b/05)
niḳāb it-: (311b/12)
nişār it-: (061b/11)
nişān it-: (029a/14)
nuşret it-: (076b/01)
nüvāht it-: (089b/08)
pādişāh it-: (096a/04)

pāk it-: (021a/01)
penhān it-: (033a/07)
perākende it-: (143b/06)
perdāht it-: (078a/08)
perhız it-: (133b/09)
pesend it-: (007a/04)
peydā it-: (027b/12)
pinhān it-: (010b/05)
rağbet it-: (142b/08)
rahm it-: (184b/13)
rahmet it-: (132a/07)
rāst it-: (265a/08)
rāz it-: (283a/02)
red it-: (208a/02)
revā it-: (014b/01)
revān it-: (192b/11)
ri'āyet it-: (302b/10)
riḥlet it-: (018a/12)
rivāyet it-: (055b/07)
rūzı it-: (044b/15)
rūkū' it-: (021a/05)
şabır it-: (039a/03)
şadaḳa it-: (251b/14)
şalāḥ it-: (266b/08)
şarf it-: (090a/12)
şavāb it-: (203b/07)
şavaş it-: (272a/14)
sebeb it-: (077a/14)
secde it-: (010b/11)

sefer it-: (025a/01)
selām it-: (005a/02)
şenā it-: (045a/14)
sengisār it-: (050b/09)
sihir it-: (048a/10)
sitāyiş it-: (159a/07)
şoĥbet it-: (258b/07)
su'āl it-: (008a/09)
şullĥ it-: (284b/08)
sünnet it-: (073b/11)
şarĥ it-: (201a/06)
şāz it-: (329a/09)
şāz kām it-: (324a/08)
şefā'at it-: (075b/07)
şefkat it-: (065b/15)
şehīd it-: (257a/08)
şikāyet it-: (209a/02)
şūrīde it-: (144a/08)
şükr it-: (055a/07)
şümār it-: (067b/02)
şürü' it-: (265a/03)
tā'at it-: (005a/03)
tafđil it-: (174a/01)
taĥāret it-: (148a/06)
taĥsīn it-: (306a/05)
taĥdīr it-: (054b/13)
taĥşīr it-: (172b/14)
taleb it-: (243b/10)
ta'līm it-: (252b/09)

ţama' it-: (097b/02)
tamām it-: (096a/07)
tārāc it-: (058a/11)
taşadduĥ it-: (050b/02)
taşarruf it-: (091b/10)
taşnīf it-: (097b/10)
ţavāf it-: (120a/13)
tā'ib it-: (152a/02)
ta'yīb it-: (264a/10)
ta'yīn it-: (085b/06)
tażarru' it-: (215a/06)
tāze it-: (115b/10)
ta'zīm it-: (300b/02)
tedbīr it-: (025b/14)
tefāĥūr it-: (300b/01)
tefekkūr it-: (007b/15)
tehdīd it-: (266a/03)
tehlīl it-: (169b/12)
terk it-: (134b/03)
tervīc it-: (283a/05)
tesbīĥ it-: (020b/05)
teslīm it-: (145b/12)
tevāzu' it-: (093b/08)
teyemmüm it-: (148b/03)
tīmār it-: (017b/12)
töĥmet it-: (019b/03)
tövbe it-: (055a/14)
taşrī' it-: (240b/04)
'uĥūbet it-: (058a/14)

vācib it-: (272b/11)
va' de it-: (035a/07)
vaḥy it-: (009b/03)
vaşf it-: (160b/04)
vaşyyet it-: (048b/09)
va' z it-: (255a/08)
vazīfe it-: (254b/09)
vefā it-: (017a/14)
vefāt it-: (054a/06)
vidā' it-: (217a/08)
yād it-: (005a/04)
yār it-: (128a/01)
yārī it-: (129b/14)
zāhir it-: (197a/07)
zaḥmet it-: (071b/07)
zā' il it-: (040b/01)
zārī it-: (121b/04)
zāyi' it-: (115a/10)
zelīl it-: (112a/13)
zīkr it-: (326a/09)
zīnā it-: (157b/15)
ziyāde it-: (020a/12)
ziyān it-: (195a/01)
ziyāret it-: (073a/03)
zulm it-: (013b/13)
acı it-: (144a/06)
aşşı it-: (221b/07)
dilek it-: (269b/05)
diri it-: (064a/13)

dürüst it-: (028b/04)
eyü it-: (130b/04)
gölge it-: (202b/10)
güç it-: (055a/08)
kör it-: (199b/02)
söz it-: (127b/15)
şovuk it-: (194b/15)
var it-: (008a/04)
turş it-: (097b/07)
yardım it-: (093b/02)
yavuz it-: (108a/05)
yiyni it-: (163b/07)
yok it-: (128b/15)
yalıncağ it-: (229a/15)
baḥillik it-: (219a/01)
bāzergānluğ it-: (106a/15)
bī fermānluğ it-: (105a/14)
bī-ḥürmetlik it-: (015a/10)
dirlik it-: (236b/08)
fužüllik it-: (301a/06)
eylük it-: (232a/06)
gammazlık it-: (263a/05)
gerdenkeşlik it-: (097b/07)
konıkluğ it-: (084b/05)
pāspānluğ it-: (124b/01)
rūgerdānlik it-: (055b/03)
şāzılık it-: (227a/07)
gözlü it-: (204b/02)
pāre pāre it-: (052b/07)

Tablo 36: kı1- yardımcı fiili

‘arza kı1-: (037a/04)
‘aṭā kı1-: (270a/06)
bed kı1-: (048a/02)
bend kı1-: (140a/04)
bī çāre kı1-: (329a/09)
du ‘ā kı1-: (066b/05)
dürüd kı1-: (255a/08)
emīr kı1-: (242a/08)
fidā kı1-: (243a/08)
fenā kı1-: (329a/08)
ġazā kı1-: (262b/02)
ḥālī kı1-: (313b/07)
ḥamle kı1-: (252b/10)
ḥor kı1-: (248a/06)
ittikā kı1-: (060b/03)
ma ‘lūm kı1-: (269a/15)
mu ‘āmele kı1-: (260a/04)
muḥābā kı1-: (306a/02)
muḥakkem kı1-: (254a/01)
muḥārebe kı1-: (243b/12)
mūdārā kı1-: (228b/09)
münādī kı1-: (319a/06)
namāz kı1-: (006b/06)
nazar kı1-: (222a/11)
nevḥa kı1-: (225b/04)
nidā kı1-: (227b/01)
perākende kı1-: (235b/05)
riḥlet kı1-: (248a/12)

rivāyet kı1-: (329b/15)
rūzī kı1-: (006b/08)
ṣenā kı1-: (239b/14)
ta ‘bīr kı1-: (255a/10)
ta ‘biye kı1-: (286b/15)
yād kı1-: (294b/10)
yaġmā kı1-: (275a/05)
yārī kı1-: (315b/15)
zārī kı1-: (221a/07)
arı kı1-: (300a/07)
diri kı1-: (204b/01)
gönül kı1-: (108a/01)
toġru kı1-: (314b/02)
yavu kı1-: (055a/03)

Tablo 37: ol- yardımcı fiili

‘āciz ol-: (029a/04)
āgāh ol-: (082a/13)
‘ahd ol-: (129b/14)
‘āk ol-: (057a/02)
āsān ol-: (229a/01)
‘āṣī ol-: (035b/01)
āṣikār ol-: (071a/15)
āṣinā ol-: (298b/11)
āvāre ol-: (129a/12)
‘ayb ol-: (216a/09)
āzād ol-: (250b/03)
‘azāb ol-: (150b/11)
bāliġ ol-: (016b/05)
bāṭıl ol-: (079a/07)
berāber ol-: (202b/09)
ber ḥürdār ol-: (294b/12)
beṣāret ol-: (023a/12)
beter ol-: (140b/09)
bī çāre ol-: (025b/04)
bī hüṣ ol-: (013b/11)
biryān ol-: (045b/07)
bī zār ol-: (212a/13)
cemā‘at ol-: (098a/10)
cem‘ ol-: (010b/08)
cüdā ol-: (009a/03)
dermānde ol-: (056a/09)
dīvāne ol-: (082a/08)
ebsem ol-: (237b/12)

emīn ol-: (130a/09)
emn ol-: (012a/03)
epsem ol-: (230b/04)
esen ol-: (082a/01)
esīr ol-: (053a/13)
fāriġ ol-: (006b/06)
fāṣ ol-: (264a/11)
fāyide ol-: (040a/08)
fermān ol-: (027b/09)
fevt ol-: (234b/09)
fidā ol-: (109b/07)
ġāfil ol-: (220a/07)
ġālib ol-: (006b/14)
ġam ġīn ol-: (006a/05)
ġam ġūsār ol-: (009b/01)
ġam nāk ol-: (046b/06)
ġanī ol-: (077a/07)
ġarġ ol-: (036b/11)
ġāyib ol-: (013a/02)
germ ol-: (304a/08)
ġiriftār ol-: (046b/07)
ġiryān ol-: (111a/09)
ġüşāde ol-: (122b/08)
ġüzīde ol-: (304b/08)
ḥaber ol-: (086a/11)
ḥaberdār ol-: (021b/09)
ḥacīl ol-: (266a/14)
ḥālī ol-: (229a/10)
ḥālqa ol-: (108b/11)

ḥalvet ol-: (125b/11)
ḥāmīle ol-: (008b/03)
ḥarāb ol-: (053b/13)
ḥarām ol-: (223a/07)
ḥāşıl ol-: (085b/06)
ḥasta ol-: (149a/05)
ḥatā ol-: (270a/04)
ḥayr ol-: (315b/13)
ḥayrān ol-: (026b/06)
ḥāzır ol-: (012b/15)
helāk ol-: (013a/10)
ḥelāl ol-: (197b/02)
hezīmet ol-: (103b/05)
ḥıre ol-: (168b/07)
ḥor ol-: (328b/11)
ḥoş ol-: (009b/02)
ḥoşnūd ol-: (056a/03)
ḥurrem ol-: (016a/02)
icābet ol-: (193a/12)
īmin ol-: (014b/15)
‘itāb ol-: (260a/06)
ḳabūl ol-: (278a/13)
ḳādir ol-: (107a/05)
ḳanā‘at ol-: (286b/12)
ḳatıl ol-: (125a/01)
ḳurbān ol-: (234a/05)
la‘net ol-: (331a/09)
lāyık ol-: (256b/07)
mağrūr ol-: (306a/03)

maḥrūr ol-: (229a/12)
ma‘lūm ol-: (008a/08)
mañşūr ol-: (127b/01)
ma‘zūl ol-: (266a/08)
mecrūḥ ol-: (109a/07)
melūl ol-: (100b/02)
mest ol-: (087a/04)
meşğul ol-: (006b/13)
meşhūr ol-: (264a/08)
mevt ol-: (236b/13)
mu‘arız ol-: (302a/14)
muḥālif ol-: (178a/08)
muḳadder ol-: (289a/03)
muḳarrer ol-: (091b/13)
muḳayyed ol-: (230a/08)
muḳīm ol-: (263a/08)
muntazır ol-: (041a/09)
musahḥar ol-: (195a/13)
musallaḥ ol-: (159b/08)
muḥī‘ ol-: (167a/15)
muḥma‘in ol-: (212b/07)
muḥḫali‘ ol-: (136a/01)
muttaşıf ol-: (225a/05)
mümkin ol-: (055b/02)
münevver ol-: (078b/11)
münḳād ol-: (301b/04)
münḳaḫı‘ ol-: (231a/13)
münkir ol-: (045a/03)
mürtedd ol-: (231a/10)

müslimān ol-: (039b/06)
müstağnī ol-: (049a/01)
müstākīm ol-: (313a/13)
müstecāb ol-: (007b/15)
müteğayyir ol-: (296a/08)
müşkil ol-: (248b/02)
mütefekkir ol-: (116b/09)
mütefekkiire ol-: (113a/14)
müteḥayyir ol-: (020a/14)
müteveccih ol-: (281a/15)
nā-bedīd ol-: (089a/08)
naşīb ol-: (101a/11)
nūş ol-: (155b/12)
pāk ol-: (102b/14)
pāre ol-: (197a/13)
pāyendān ol-: (016a/14)
pāyidār ol-: (046a/14)
perākende ol-: (034a/07)
perīşān ol-: (006a/10)
peydā ol-: (070b/01)
pīnhān ol-: (008b/08)
pīr ol-: (006a/04)
pişīmān ol-: (214b/06)
pūr silāḥ ol-: (273b/11)
rāḥat ol-: (310a/04)
rāzī ol-: (090b/08)
rencīde ol-: (260a/08)
rencūr ol-: (214b/04)
revā ol-: (107b/04)

revān ol-: (029a/15)
revāne ol-: (086b/03)
rūşen ol-: (007a/11)
rūsvāy ol-: (091a/10)
sābık ol-: (106b/05)
şāfi ol-: (296b/07)
sākin ol-: (212a/15)
şayru ol-: (140b/09)
selāmet ol-: (042a/02)
sebeb ol-: (265a/15)
sīr ol-: (025b/09)
sīr āb ol-: (196b/05)
şulḥ ol-: (238a/10)
süst ol-: (005b/10)
şād ol-: (040a/14)
şādimān ol-: (100b/13)
şehīd ol-: (103b/02)
tābi' ol-: (263a/10)
tağyīr ol-: (096b/01)
taḥlīt ol-: (296b/07)
tamām ol-: (020b/08)
tercümān ol-: (049a/07)
teslīm ol-: (229a/09)
vācib ol-: (250b/01)
vāqi' ol-: (021a/02)
vefāt ol-: (079b/06)
yār ol-: (132a/02)
zā'il ol-: (006b/02)
zāhir ol-: (010b/03)

za'if ol-: (006a/13)
zāmin ol-: (269a/08)

Tablo 38: Fiillerle kullanılan yardımcı fiiller

a. bil-
üzebil-: (052b/06)
olabil-: (314a/13)
idebil-: (119b/06)
içebil-: (206b/3, 4)
getürebil-: (117a/06)
alup gidebil-: (043b/09)
b. vir-
alıvir-: (094a/05)
şalıvir-: (076a/3)
şorıvir-: (136a/13)
eydivir-: (187b/11)
қыoyı vir-: (131a/05)
yapıvir-: (299a/09)
қыoyuvir-: (328a/08)
ödeyüvir-: (240b/07)
c. dur-
üze dur-: (117b/11)
geli dur-: (270b/08)
oturu dur-: (025b/11)
uru dur-: (284a/08)
ağlayu dur-: (333b/15)
diñleyü dur-: (330b/11)
begenilip dur-: (256b/12)

ziyāde ol-: (006b/04)
zulm ol-: (267a/06)
işidip dur-: (270a/13)
açıp dur-: (278b/13)
қalıp dur-: (285b/11)
dip dur-: (304b/06)
degip dur-: (305b/08)
gelip dur-: (313b/06)
inip dur-: (237b/15)
olup dur-: (041a/09)
yarlığayup dur-: (225b/07)
қыoyup dur-: (226b/15)
açılyp dur-: (227a/09)
buyurup dur-: (227b/08)
almayup dur-: (227b/11)
tırup dur-: (252a/11)
döşenüp dur-: (229b/12)
virüp dur-: (230a/02)
oқыuyup görüp dur-: (273a/09)
artup қalıp dur-: (289b/08)
irişüp dur-: (276a/12)
diyüp dur-: (279b/04)
girüp dur-: (300b/10)
dökülüp dur-: (332b/08)
virüp dur-: (247b/08)
yatup dur-: (249b/10)
buyurup dur-: (259b/05)
gelüp dur-: (259b/12)
çıқарup dur-: (261a/01)

bilüp dur-: (266a/09)
degüp dur-: (267a/12)
düzilüp dur-: (268b/01)
bırağup dur-: (278a/09)
şıvarup dur-: (290b/07)
d. ır-
sevinüp ır-: (326b/15)
e. gel-
şoragel-: (149a/13)
çıkagel-: (245b/15)
tolagel-: (331a/09)
durı gel-: (014b/03)/ duru gel-: (14b/11)
karşu gel-: (041b/04)
ıuru gel-: (063b/03)
koqu gel-: (191b/03)
viribiyüp gel-: (318b/11)
f. kal-:
durı kal-: (170b/12)
girü kal-: (74a/12)
g. yaz-
çıkayaz-: (072b/08)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KILINIŞ BAKIMINDAN FİLLER

Fiilin, olumlu veya olumsuz olarak çekimli durumunda zaman kavramı taşıyan veya zaman kavramı ile birlikte kişi kavramı veren; bir hareketi, oluşu, durumu belirten, görünüş ve kip ekleriyle birleşebilen kelime türü olduğu yukarıda belirtilmiştir.

Bir eylem ise herhangi bir fiilin gerçek hayatta tekabül ettiği hareket, oluş, iş veya hâldir. Her fiil en az bir eylemi bildirir.¹⁵⁹

Eylem tarzı, semantik bakımından bir eylemin gerçekleşme şeklini göstermektedir.¹⁶⁰ Eylem tarzı kavramı Türk literatüründe **kılınış**; Almanca literatüründe **aktionsart/aktionsarten**; İngilizce literatüründe **actionality**, Rus literatüründe de **способ действия** [sposab deystviya] olarak bilinmektedir. Kılınış kavramı genel olarak şu şekilde açıklanmaktadır:

“Kılınış veya eylem tarzı, eylemlerin (süreklilik, başlama, kısa süreklilik, vb.) iç zamansal özellikleri, başlangıç-akış-bitiş şeklindeki evre yapılanması, yoğunluğu, yönü, gerçekleşme tarzı ve prosedürüyle ilgili bir sözlük kategorisidir ve genellikle semantik bakımından tasnif edilmektedir.”¹⁶¹

Kılınış kategorisi, mastar şeklindeki bir eylemin zamandan bağımsız olarak nasıl gerçekleştiğini, nasıl hareket ettiğini ve ne tarzda yapıldığını incelemektedir.

¹⁵⁹ Eyüp Bacanlı, **Kılınış Kategorisi ve Altaycada Kılınış Belirleyicisi Olarak Art Fiiller**, Ankara, 2014, TDK Yay., s. 25.

¹⁶⁰ Сигурд Агрелль, “О Способах Действия Польского Глагола”, **Вопросы Глагольного Вида**, Ред. Ю. С. Маслов, Москва, 1962, Изд. Иностранной Литературы, с. 25.

¹⁶¹ Agop Dilaçar, “Gramer: Tanımı, adı, kapsamı, türleri, yöntemi, eğitimdeki yeri ve tarihçesi”, **TDAY Belleten-1971**, Ankara, 1971, s. 110; Sema, Aslan Demir, “Türkmencede Kılınış İşlemcisi Olarak Art-Fiiller”, **Türkbilig**, S. 26, 2013, s. 69; Lars Johanson, “Viewpoint Operators in European Languages”, **Tense and Aspect in the Languages of Europe**, Ed. by: Östen Dahl, Berlin-New York, Mouton de Gruyter, pp. 27-187; Yeşim Aksan, “Kılınış Yaklaşımlar ve Türkçede Kılınış” **Günümüz Dilbilim Çalışmaları**, dnl. Ayşe Kıran, Ece Korkut, Suna Ağıldere, İstanbul, Multilingual Yay., 2003, s. 68; Paul Chilton, **Language, Space and Mind: The Conceptual Geometry of Linguistic Meaning**, Cambridge University Press 2014, s. 106.

Fiiller, iç zamansal özellikleri bakımından farklı karakterlere sahip olabilirler. Bazıları bir başlangıç, bazıları akış, bazıları ise bitiş göstermektedir.

Dil biliminde kılınış sözcük temelinde veya durum türü olarak incelemektedir. Sözcük temelinde tasnif yaklaşımı geleneksel olarak Alman, Rus, İsveç dil bilimi ekollerinden Johanson, Shönig ve Nasilov tarafından incelenmiştir. Durum türü olarak inceleyenler ise başta Vendler olmak üzere Dowty, Verkuyl, Comrie, Brinton gibi dilcilerdir. Bu yaklaşımı savunanlar, fiilin cümlede etkileşimde bulunduğu nesne, edat, zarf ve hatta özneye birlikte ele alır. Halbuki bir eylemin tarzı başlangıç, akış ve bitiş göstermesi zamanla ölçülemez çünkü zamana ihtiyaçları yoktur. Fiillerdeki zaman göreceli olarak ortaya çıkmaktadır.¹⁶²

Eylemlerin kılınış özellikleri zamandan bağımsız olarak şu şekilde tespit edilebilmektedir.

Örneğin Türkçedeki hareket fiillerinden: *çıkmaq, dolanmaq, aramak, varmaq, bulmaq* ve *uğramak* kılınış bakımından şu şekilde gerçekleştiğini söyleyebiliriz:

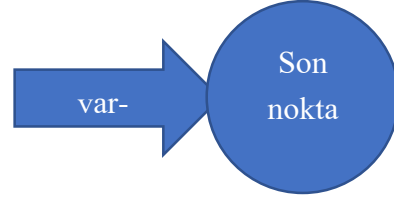
çıkmaq: Başlangıç bir noktası olan, son noktası belli olmayan, yönlü, tek kerelik ve bitmişlik gösteren eylemdir.

Şekil 3 : çık- (yönlü/tek kerelik ve bitmişlik gösteren eylem)

varmaq: Başlangıç noktası belli olmayan, son noktası belli olan, yönlü, tek kerelik ve bitmişlik gösteren bir eylemdir.

¹⁶² Н. Некрасовъ, *О Значеніи Формъ Русскаго Глагола*, Санкт-Петербург, Изд. Паульсона и К^о, 1865, s. 122.

Şekil 4: var- (yönlü/tek kerelik ve bitmişlik gösteren eylem)

dolan-: Başlangıç noktası olan ve son noktası olmayan, yönü belirsiz, süreklilik gösteren bir eylemdir.

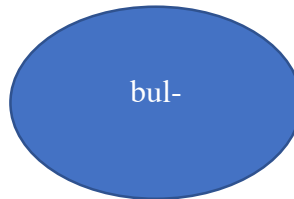
Şekil 5: dolan- (yönü belirsiz /süreklilik gösteren eylem)

aramak: Yönü belirsiz, süreklilik gösteren bir eylemdir.

Şekil 6: ara- (yönü belirsiz/süreklilik gösteren eylem)

bulmak: Başlangıç noktası belli olmayan, son noktası belli olan, yönsüz tek kerelik ve bitmişlik gösteren bir eylemdir.

Şekil 7 : bul- (yönsüz/anlık ve bitmiş eylem)

uğramak: Başlangıç ve son noktası olan, çift yönlü bitmişlik gösteren bir eylemdir.

Şekil 8: uğra- (iki yönlü/bitmiş eylem)

Örneklere fiillerin eylem tarzını yani kılımları bakımından özelliklerini gösterilmeye çalışılmıştır.

Kılımlı bakımından fiillerin özellikleri ilk defa felsefeciler tarafından tasnif edilmiştir. Aristo tarafından başlatılan bu akım sonraki dönemlerde de devam ettirilmiştir. Aristo, **Metaphysics** adlı eserinde, **kineseis** (hareketler, devinimler) adını verdiği bazı fiillerin bir son ve bir sonuç bildirdiğini; **energiai** (faaliyetler) adını verdiği bazı fiillerin ise bunu bildirmediğini belirtmektedir.¹⁶³

Kineseis ve energiai arasındaki ayrım Gilbert Ryle'nin algı tartışmasında kullanılmasından sonra da ilgiyi artmıştır.¹⁶⁴ Gilbert Ryle, **Zihin Kavramı** çalışmasında bu konuyu ileri bir seviye taşımıştır. Çalışmasında, fiillerin tasniflerine başarı ve dikkat fiilleri ilâve ederek bu fiilleri sonuç bildiren fiillerle değerlendirmekte, sonuç bildirmeyen fiilleri ise hareket fiilleri içerisinde ele almaktadır. G. Ryle burada bazı eylemlerin süreklilik bazılarının ise anlık veya tekrarlılık ifade etiklerini dile getirmektedir. Çalışmasında, *bilmek*, *sahip olmak* ve *istemek* gibi eylemleri ile *koşmak*, *uyanmak*, *titremek* gibi eylemleri örnek göstererek benzer biçimde davranmadıklarını de belirtmektedir.¹⁶⁵

¹⁶³ Ronald Polansky, "Aristotle's Demarcation of the Senses of Energeia in Metaphysics IX", **The Society for Ancient Greek Philosophical Newsletter**, 1982, p.1.

¹⁶⁴ A.g.y.

¹⁶⁵ Gilbert Ryle, **Zihin Kavramı**, çev.: Sara Çelik, İstanbul, Doruk Yay., 2011, s. 215.

Fillerin tasnifi ile ilgili hâlâ en fazla atf yapılan ve birçok tartışma başlatmış olması bakımından en önemli çalışma Zeno Vendler'in **Linguistics in Philosophy** adlı çalışması sayılmaktadır.¹⁶⁶ Vendler, İngilizcedeki fiillerin zaman ekleriyle, özellikle "be V_{ing}" yapısıyla uyumu ve etkileşimi çerçevesinde onları tasnif eder. Vendler fiilleri dört sınıf altında toplamıştır: Hâl (state) fiilleri: Herhangi bir süreç ve değişimden yoksun olan fiiller (*sevmek, nefret etmek, hoşlanmak* gibi). Faaliyet (activity) fiilleri: Kritik bir bitiş veya sonu olmayan fiiller (*koşmak, yürümek, yüzmek* gibi). Başarı (accomplishment) fiilleri: İçsel olarak bir bitiş noktası, bir hedef bildiren ama süreç öncesi bir sürece sahip olan eylemleri gösteren fiiller (*bir resim yapmak, bir sandalye yapmak* gibi). Erişi (achievement) fiilleri: Süreçten yoksun olan bir anda gerçekleşen eylemleri bildiren fiillerdir (*ölmek, doğmak* gibi).¹⁶⁷

Diğer bir tasnif Henk J. Verkuyl'a aittir.¹⁶⁸ Verkuyl'ün, üretken-semantic gramer çerçevesinde oluşturduğu kılınış kuramı sözdizimseldir. Dolayısıyla kılınış cümlelerin bütününde ortaya çıkar. Bu görüşü benimseyen Friedrich, Comrie, Lyons, Taylor, Mourelatos, Dowty, Smith gibi dilcilerdir.

Lars Johanson'un tasnifi¹⁶⁹, geleneksel tasniflere benzemekle birlikte, başlangıç dönüşümlü fiillerin tasnifte sağlam bir yer edinmesi bakımından diğerlerinden ayrılmaktadır. Johanson'un tasnifi temelde ikiye ayrılır: a) Dönüşümlülük ve b) Dönüşümsüzlük.

a) Dönüşümsüzlük herhangi bir noktadan yoksun (sürekli) olan eylemlerdir. L. Johanson dönüşümsüzlükleri ikiye ayırmaktadır: durağan (mental fiiller) ve dinamik (hareket fiilleri) şeklinde. İster durağan ister dinamik olsunlar L. Johanson kılınış bakımından bu tipteki fiilleri homojen olarak adlandırmaktadır.

b) Dönüşümlülük ise, L. Johanson bitiş-dönüşümlülük ve başlangıç-dönüşümlülük olarak ikiye ayırmaktadır. Bitiş-dönüşümlülük kritik bir bitiş sınırına

¹⁶⁶ Zeno Vendler, **Linguistics in Philosophy**, İthaca, New York, Cornell University Press, 1974.

¹⁶⁷ Ayrıca bkz. Eyüp Bacanlı, **Kılınış Kategorisi ve Altaycada Kılınış Belirleyicisi Olarak Art Fiiller**, Ankara, TDK Yay., 2014, s. 42-45.

¹⁶⁸ Henrik J. Verkuyl, **Ateory of aspectuality: The Interaction Between Temporal and Atemporal Structure**, Cambridge, Cambridge University Press, 1993.

¹⁶⁹ Lars Johanson, "Viewpoint Operators in European Languages", **Tense and Aspect in the Languages of Europe**, Ed. by: Östen Dahl, Berlin-New York, Mouton de Gruyter, pp. 27-187.

sahiptirler. Bunları da ikiye ayırır: Anlık olanlar ve anlık olmayanlar. Anlık olanlar eriş fiilleri (kavuşmak, doğmak, tanımak) gibi fiilleri kabul etmektedir. Anlık olmayanlar da bitiş öncesi bir sürece sahip oldukları için başarı fiilleri (hazırlanmak, büyümek) gibi fiilleri kabul etmektedir. Kılınış bakımında da **heterojen** olarak adlandırmaktadır. Başlangıç-dönüşümlüler fiilleri ilk defa Türkiye Türkçesindeki görünüş kategorisini incelediği çalışmasında ileri sürülmüştür.¹⁷⁰ Bunlar “hâl” ve “faaliyet” gösteren fiillerdir. L. Johanson bu tip fiilleri kılınış bakımından **heterojen** olarak adlandırmaktadır. Türkiye’de Johanson’un tasnifi **Türkiye Türkçesinde Kılınış** çalışmasında Ahmet Karadoğan kullanmıştır.¹⁷¹

Rus literatüründe **görünüş / вид** (vid) ve **kılınış / способ действия** (sposab deystviya), **aspektoloji/аспектуальность** (aspectualnosti) kuramının altında incelenmektedir.¹⁷² Н. Некрасовъ, **О Значеніи Формъ Русскаго Глагола**¹⁷³ (N. Nekrasov, A zanaçenii form Ruskova Glagola / Rusçadaki Fiil Formlarının Anlamı Hakkında) çalışmasında, fiilleri kılınış bakımından üçe ayırmaktadır: **Süreklilik, anlık ve tekrarlılık** gösteren fiiller. Yazar, mastar halindeki fiilleri **süreklilik gösteren fiiller / прадолжителность** (pradaljitelnosti), **tek kerelik ve bitmişlik gösteren fiiller / краткосъть** (kratkosti) ve **tekrarlılık ve bitmişlik gösteren fiiller / кратность** (kratnosti) şeklinde ayırmaktadır.¹⁷⁴ N. Nekrasov, sürekliliğin her eylemde var olduğunu düşüncesindedir. Çünkü süreklilik insanın içinde var olan bir olgudur. Sürekliliğin söz konusu olmaması ancak bir eylemin “geçmiş” ve “gelecekte” kullanılabilmesi ile mümkündür. Bundan dolayı “geçmiş” ve “gelecekte” kullanılan fiiller bitmişlik gösteren fiillerdir.¹⁷⁵ İşte bu durumda fiillerin bitmiş halinden bahsedilebilir.

¹⁷⁰ Lars Johanson, a.y.; Eyüp Bacanlı, **Kılınış Kategorisi ve Altaycada Kılınış Belirleyicisi Olarak Art Fiiller**, Ankara, 2014, TDK Yay., s. 25.

¹⁷¹ Ahmet Karadoğan, **Türkiye Türkçesinde Kılınış**, Ankara, Divan Kitap Yay., 2009, s. 10.

¹⁷² М. А. Шелякин, **Категория Вида и Способы Действия Русского Глагола**, Таллин, Изд. Валгус, 1983, с. 14.

¹⁷³ Н. Некрасовъ, **О Значеніи Формъ Русскаго Глагола**, Санкт-Петербург, Изд. Паульсона и К⁰, 1865.

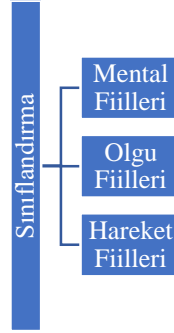
¹⁷⁴ Н. Некрасовъ, **О Значеніи Формъ Русскаго Глагола**, Санкт-Петербург, Изд. Паульсона и К⁰, 1865, с. 151.

¹⁷⁵ Н. Некрасовъ, **О Значеніи Формъ Русскаго Глагола**, Санкт-Петербург, Изд. Паульсона и К⁰, 1865, с. 152.

Kılınış bakımından süreklilik, tek kerelik ve bitmişlik, tekrarlılık ve bitmişlik vb. gösteren fiiller **zaman** ile ölçülemez, çünkü ihtiyacı yoktur. Süreklilik olmadan hareket düşünülemez. Bundan dolayı fiillerin hareketi **zamanı** ve **kılınışı** birbirinden ayırılır ve zaman kılınışın yerine geçmemektedir. **Zaman** bir kenara bırakılırsa fiillerdeki hareket zaten görülür; yani zaman dışındaki eylemin nasıl şekillendiği, nasıl ortaya çıktığı, neyi ifade ettiği ortaya çıkar. Bu da eylemin kılınışı demektir.

Çalışmada, metinde yer alan fiilleri **mental fiiller**, **olgu fiiller** ve **hareket fiilleri** olmak üzere üçe ayrılarak bir sınıflandırmaya tâbi tutulmuş ve kılınış bakımından incelenmiştir. Ancak, bu sınıflandırmanın -yalnızca bir döneme ve bir metne dayalı örnekler üzerinden yapıldığı dikkate alınarak- tamamlanmış, genel bir sınıflandırma kabul edilemeyeceğini söylenebilir.

Çalışmada, kılınış bakımından incelemede kullanılan kavramlar: **Süreklilik gösteren fiiller** sürekli fiiller yerine; **tek kerelik ve bitmişlik gösteren fiiller** anlık fiiller yerine; **tekrarlılık ve bitmişlik gösteren fiiller** kesintili /kesikli/ çarpımlı/ dizisellik/ çok kereler tekrarlanan yerine kullanılmıştır.

Şekil 9: Fiillerin Anlam Bakımından Sınıflandırması

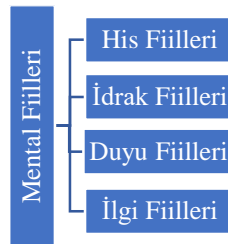
4.1. MENTAL FİİLLERİ

Mental fiiller, bir mental süreç sonucu ortaya çıkan idrak ile, algılamayla, duygularla ilgili fiillere denir.¹⁷⁶ Mental fiiller, bilinçli yapılan eylemler, semantiğinde fizikî bir hareket bulunmaz, isteğe bağlı olabildikleri gibi istem dışı da oluşabilmekteler, anlam bakımından durum belirtirler. Ayrıca zihinde şekillenirler ve zihin yardımıyla ortaya çıkarlar: *düşünmek, hatırlamak, kavramak, öfkelenmek, üzülme, algılamak* gibi. Konu ile ilgili yapılan çalışmalarda mental fiiller genellikle: His, istek, duyu, dikkat, heyecan, algılama, hatırlama, düşünme, bilme, ezber fiilleri olarak görülmektedir.

Л. М. Васильев, **Семантика Русского Глагола**¹⁷⁷ (L. M. Vasilev, **Semantica Ruskova Glagola / L. M. Vasilev, Anlam Bakımından Rusça Fiillerin Sınıflandırılması**) çalışmasında, mental fiilleri 10 bölüme sınıflandırmıştır.

Özen Yaylagül, mental fiilleri: *duyu fiilleri, duygu fiilleri, anı ve uslamlama fiilleri, açıklama fiilleri*, şeklinde Savaş Şahin: *idrak fiilleri, duygu fiilleri, algılama fiilleri*, şeklinde Hüseyin Yıldız: *biliş fiilleri, psikolojik durum fiilleri, algı fiilleri*, şeklinde Erkan Hirik: *girdi basamağı ve fiilleri (duyu fiilleri), işlem basamağı ve fiilleri (bilişsel fiilleri) ve çıktı basamağı ve fiilleri (ifade ve açıklama fiilleri)* şeklinde incelemiştir.¹⁷⁸

Çalışmada, metindeki yer alan fiillere göre sınıflandırma yapılmıştır.

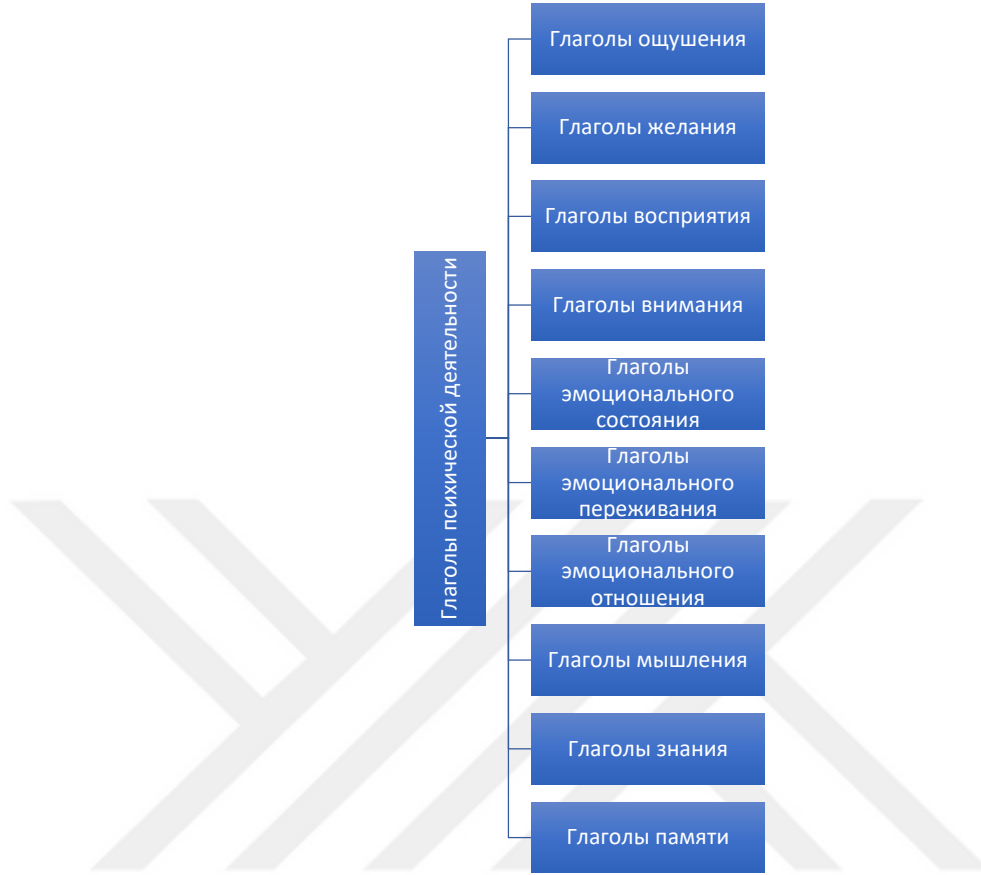

Şekil 11: Mental Fiillerin Sınıflandırılması.

¹⁷⁶ Savaş Şahin, “Mental Fiil Kavramı ve Türkmen Türkçesinde Mental Fiiller”, **TEKE Dergisi**, S. 1, No: 4, 2012, s. 49.

¹⁷⁷ Л. М. Васильев, **Семантика Русского Глагола**, Москва, Изд. Высшая Школа, 1981.

¹⁷⁸ Erkan Hirik, **Türkiye Türkçesinde Mental Fiiller**, Ankara, ©Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yay., Etkileşim Basım Yay., 2018.

Şekil 10: L. M. Vasilev'in Fiillerin Anlam Bakımından Sınıflandırılması.¹⁷⁹

4.1.1. His Fiilleri

S. Şahin, his fiilleri **duygu fiilleri** başlığı altında incelemektedir. Duygu fiilleri: *kuşku ve şüphe ifade eden fiiller; sevgi ifade eden fiiller; öfkelenme ifade eden fiiller; kaygı, endişe, telaş ifade eden fiiller; korku ifade eden fiiller; şaşırma ifade eden fiiller; üzüntü ifade eden fiiller; utanma, çekinme ifade eden fiiller; pişmanlık ifade eden fiiller*, şeklinde sınıflandırır.¹⁸⁰

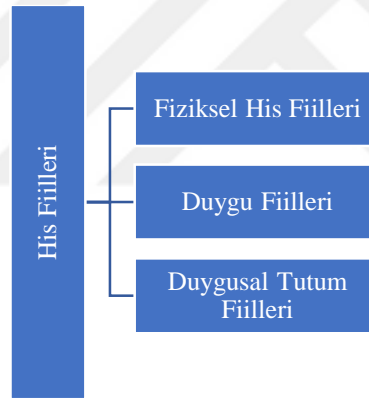
¹⁷⁹ Şekil ... Türkçeye çevirisi: Mental Fiiller: 1. his fiilleri, 2. algı fiilleri, 3. istek fiilleri, 4. dikkat fiilleri, 5. duygusal durum fiilleri, 6. duygusal deneyim fiilleri, 7. duygusal ilişki ifade eden fiiller, 8. düşünme fiilleri, 9. bilme fiilleri, 10. hatırlama fiilleri.

¹⁸⁰ Savaş Şahin, "Mental Fiil Kavramı ve Türkmen Türkçesinde Mental Fiiller", **TEKE Dergisi**, S. 1/4, 2012, s. 56.

Ö. Yaylagül his fiilleri **duygu fiilleri** başlığı altında incelemektedir. Yaylagül duygu fiilleri: *bütünsel davranış tepki fiilleri, olumsuz duygu fiilleri, olumlu duygu fiilleri* şeklinde sınıflandırmaktadır.¹⁸¹

H. Yıldız his fiilleri **Psikolojik Durum Fiilleri (PD) ve Alt Sınıfları** başlığı altında inceler. Yıldız his fiilleri: *anlık tepki bildiren PD fiilleri* (öfke, şaşırma, korku, heyecan gibi); *süreç içinde gelişen PD fiilleri* (sevgi, huzur, merhamet, zevk, arzu, nefret, üzüntü, kaygı gibi); *Nötr PD fiilleri* (kibir, kararsızlık gibi) şeklinde sınıflandırır.¹⁸²

Çalışmada his fiilleri, *fiziksel his fiilleri* (organlarımızla algıladığımız hisler), *duygu fiilleri* (insanın iç hislerle ilgili algılanan hisler) ve *duygusal tutum fiilleri* (insanın iç dünyasında oluşan özel durumlar) şeklinde incelenmektedir.

Şekil 12: His Fiillerin sınıflandırılması.

4.1.1.1. Fiziksel His Fiilleri

Fiziksel his fiilleri, “fiziksel bir uyarıyı duymak” eylemleri içermektedir.¹⁸³ Bu gruptaki fiillerin en önemli fiil hissetmektir. Alt gruptaki fiiller, “belli bir fiziksel

¹⁸¹ ÖzenYaylagül, “Türkiye Türkçesindeki Duygu Fiiller”, **Modern Türklük Araştırmaları Dergisi**, C. 7, S. 4, Aralık 2010, s. 100-111.

¹⁸² Hüseyin Yıldız, “Eski Uygurcada Mental Fiiller”, Ankara, **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2016.

¹⁸³ Л. М. Васильев, **Семантика Русского Глагола**, Москва, Изд. Высшая Школа, 1981, с. 43.

his hissetmek” fiilleri içermektedir. Bu gruptaki fiiller tekrarlılık ve bitmişlik kılınışa sahiptirler.¹⁸⁴ Eylemin tekrarlılığı, eylemin iç zamanında vardır. Formülleştirecek bu gruptaki eylemlerin gerçekleşme kabiliyeti şu şekilde görülür:

$$E_1, E_2, E_3 \dots E_n = Z_1, Z_2, Z_3 \dots Z_n$$

Tekrarlılık ve bitmişlik kılınışa sahip bu grup fiilleri “hiç” “*derhâl*” ve “*katı*” gibi zarflarla eylemin yoğunluğu, hafifliği, gerçekleşme anı da tespit edilebilir.

ağrı- :

*Ve Enes eyitdi rağiya'llāhu 'anhu kim 'Alī bin Ebī Tālib'üñ gözleri **katı** ağrıdı. (204b/14)*

sızla- :

*Andan şöñra resül[i] toprağa bırağdılar, şöyle kim mübārek ilini yarıldı ve çün düşdi iki mübārek dizi **sızladı** ve sacı sağalı kana bulağdı. (109a/02)*

ditreme dut- :

*Andan dağı geçdüm tā kara deryāya iriğdüm, şöylekim hergez andan nesne görmedüm ... çün ol deryāya bağdum gözüm hīre oldu ve endāmlarımı **ditreme dutdı**. (168b/08)*

hasta ol-

*Böyle eydür Enes rağiya'llāhu 'anhu kim resül andan ilerü kim **hasta oldu**, dün buçuğında duru geldi, refi'ü'l-ferkad mezārına vardı, du'ā itdi ve ol uluları **Hağ Ta'ālā**'dan yarlıgayu diledi. (218a/11)*

hasta düş-

*Pes atam evine vardum, **hasta düşdüm** ve atam Ebū Bekir şormazdı ve hem resül dağı beni şoragelmezdi ammā evümüz kapusundan geçerken annama eyitdi-kim kızuñ nicedür. (149a/12)*

¹⁸⁴ А.В. Бондарко, Теория Функциональной Граматики: Введение Аспектуальность Временная локализованность Таксис, Ленинград, Изд. Наука, 1987, с. 83.

şayru ol-

*Şīrūya andan yidi derḥāl şayru oldu ve hergiz illeti şa'b ve beter oldu.
(140b/09)*

depele- :

*... iy Emīra'l-mū'minīn, buyurḡıl kim bunları depeleyeler, bütler dilerler kim
İslām arasına fitne, biraḡalar... (265a/13)*

4.1.1.2. Duygu Fiilleri

Duygu fiilleri, insanın iç dünyasıyla ilgili algılanan eylemleridir. Duygu fiilleri olumlu olabileceği gibi olumsuz da olabilirler.¹⁸⁵ Kılınış bakımından süre gösteren eylemlerdir. Bu gruptaki bazı fiiller tekrarlılık ve bitmişlik,¹⁸⁶ bazıları ise tek kerelik ve bitmişlik kılınışa sahiptirler. Formülleştirecek tekrarlılık ve bitmişlik eylemlerin için $E_1, E_2, E_3, \dots, E_n = Z_1, Z_2, Z_3, \dots, Z_n$, tek kerelik ve bitmişlik için $E_1 = Z_1$ gerçekleşme kabiliyeti görülmektedir.

a. Olumlu Duygu Fiilleri

a.a. Tekrarlılık ve bitmişlik kılınışa sahip olanlar:

gül- :

*'Avrat güldi, eyitdi: "İy er, şimdi şād oldum kim seni bu kuvvetde ve
merdānluḡda gördüm. (053a/02)*

a.b. Tek kerelik ve bitmişlik kılınışa sahip olanlar:

sevin- :

¹⁸⁵ Kuban Seçkin, "Mental Fiiller Bağlamında Uygur Harfli Oğuz Kağan Destanı", VI. Uluslararası Dünya Türkçe Sempozyumu, C: 2, Ed.: Hatice Şahin, İbrahim Karahancı, Bursa, 2014, s. 923.

¹⁸⁶ А.В. Бондарко, Теория Функциональной Граматики: Введение Аспектуальность Временная локализованность Таксис, Ленинград, Изд. Наука, 1987, с. 83.

Şimdi neye ağlarsın kim resûl Huzâ seni diler?" Zeyneb bunu işitdiecek şâz oldu, sevindi. (209a/10)

hoş ol- :

Pes Meryem 'üñ gönli hoş oldu ve ol ğam ve endîşe andan zâ`il oldu. (021b/08)

şabr eyle- :

Eyitdiler: "Ol şeytân fi`lidür, şabr eyle bu gice," didiler. (233b/13)

b. Olumsuz Duygu Fiilleri

b.a. Tekrarlılık ve bitmişlik kılınışa sahip olanlar:

ağla- :

Andan soñra eyitdi kim iy halâyık eger hatâ itdümse eydüñ falan nesne hatâ dirdüñüz ki tâ ben andan tövbe eyleyem ve çok ağladı ve yârânlar cümle bile ağladılar. (265a/11)

ķayġu gör- :

Ve eyitdiler bunda mı öldürelüm ya Mekke'ye mi virebiyelüm kim Mekke ortasında öldürelen kim anlar bundan çok miñnet ve ķayġu görmişler-idi. (125b/03)

endîşe it- :

Kendü-y-ile endîşe itdi-kim Medîne'de kimüñ sarâyına konam, diyü. (100b/02)

b.b. Tek kerelik ve bitmişlik kılınışa sahip olanlar:

ġuşşalan- :

Ömer çün bu sözi işitti katı melül oldu ġuşşalandı, eyitdi; iy Emîr eger şavâb görürseñ bir ayruk ķişi buyurġıl kim bu iş baña katı düşvârdur. (318a/09)

incin- :

‘Ömer eyitdi; sizüñ **incindüñüz** ‘ummâldan hemân işbu midur kim didiñüz?
(265b/06)

ķaderle- :

Hüseyin eyitdi; Haķ Ta‘ālā kim **ķaderlemişdür** andan kaçmaz olmaz ve
‘Abdullāh-i bin ‘Abbās çıķdı. (313b/14)

ķaķı- :

Eyitdi; Zübeyr şafrāvīdür tız kaçıgandır anuñ **ķaķımaķlıķı** ģadden geķe,
fesād ola. (256b/05)

ķorķ- :

Ya ‘nī **ķorķuñ** Tañrı ‘dan ki bedürüstī Tañrı ‘dan **ķorķmaķ** bir berk kal‘adur ve
Tañrı çok zıkr eylemek ümīzdür ķurtulmuşlardan olasız ve bilesiz kim Resül,
‘aleyhi’s-selām, baña kendü gönlegi virüp-durur. (303b/08)

usa- :

Ben böyle heves itdüm ve şöyle **usardum** kim bensüz iş itmeyesiz ve ģvışlık
ģaķını şaķlayadıñuz. (239b/05)

utan- :

Eyitdi; Haķ Ta‘ālā ‘dan **utanmaģıla** anda ba‘zı yārānlardan cem‘ oldılar ve
anı cenāzeve ķodılar defn itdiler çünkü anı şehīd itdiler. (277a/09)

ürk- :

Subaşı: “Anlaruñ pīleri çokdur, bizüm atlarumuz tazīdür, pīl bilmezler
ürkerler ol sebebden girişmezüz.” (252b/06)

üşen- :

Bil ki getir her ne-kim eksükdür digil hıķ utanmaģıl ve **üşenmegil** ve bir elçi
dahı bilesine ķoşdı Medīne begine nāme yazdı kim anları hoş dutģıl eyü tımār
itgil şöyle ķoma kim anları gönli incine. (333a/01)

ğam yi- :

*Aña eyitdi: “İy pādişāh-ı büzürgvār, **ğam yime** kim biz anlara dağı beterin idelüm kim anlar bizüm putlarumuza itdiler. (074b/14)*

göñül kııl- :

*Ba ‘zı yārānlaruñ peyāambara **göñül kııldı** kim resül zü’l-fikār anlara virmedi. (108a/01)*

ħased it- :

*Eyitdiler: “Andan ötürü kim birbirimüze **ħased itmezüz.**” (184b/08)*

ħıřm it- :

*Ve ammā çün peygāambar nāmesi Kesrī’ye irişdi Kesrī **ħıřm itdi** nāme yırtı ve peygāmbaruñ elçisine eyitdi ... (136b/08)*

perīřān ol- :

*İkisin dağı getürdiler, üstlerine kilim urdular ve hıç nesne dimediler tā resülüñ ħātırı **perīřān olmasın-ıçün.** (204a/04)*

4.1.1.3. Duygusal Tutum Fiilleri

Duygusal tutum fiilleri, sevgi ile ilgili fiillerdir.¹⁸⁷ L. Johanson’a göre bu tip fiiller: “Herhangi kritik bir başlangıç ve bitiş noktasına işaret etmedikleri için kılınış bakımından sürekli ve homojendirler.”¹⁸⁸ Sevgi fiilleri, insanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağılılık göstermeye yönelten bir duygudur. Bu gruptaki fiiller süreklilik kılınışa sahiptirler. “*Hiç*”, “*inen*”, “*yegrek*” ve “*kati*” gibi zarflarla bu fiillerin yoğunluğu, hafifliğı yani derecelerini tespit edilebilir. Formülleştirsek bu gruptaki eylemlerin gerçekteşme kabiliyeti şu şekilde görölür:

¹⁸⁷ Л. М. Васильев, *Семантика Русского Глагола*, Москва, Изд. Высшая Школа, 1981, с. 108.

¹⁸⁸ Lars Johanson, *Türkçede Görünüş*, çev: Nurettin Demir, Ankara, Grafiker Yay., 2016, s.

E=Z

a) Sevgi Fiilleri

Sevgi fiilleri: a) birini sevmek b) bir şeyi sevmek olarak iki anlamda görülebilir.¹⁸⁹

a) sev- :

Ammā münāfıqlaruñ birisi Resül'e ('a. m) eyitmiş-idi kim 'Āişe'yi saña virmezden öñdin anı Şafvān'a virmek dilerlerdi delīl buña kim 'Āişe anı sever. (149b/12)

*Pes ol er dek durdı nesne dinmedi zīrā 'avratın **katı severdi.** (056a/05)*

*Atası anası ölmüş-idi, yetīm kalmış-ıdı ve Ebū Tālib anı **iñen severdi.** (080a/05)*

*... eger muṭī' ola veyāḥūz olmaya ben anı **yegrek severem** kim ol benüm katuma diri geleydi ki tā ben aña eyelük ideydüm. (332b/12)*

b) sev- :

*Zīrā oğlaḳ boğazladı ve şordı kim Muḥammed oğlaḳdan ne yeri **sever.** (124a/07)*

*'Īsā çün anları ol halde gördi eyitdi: "Dünyā mālını **sevmek** dünyā ehline böyle ider ve ol girü yirinde **çalur.** (044a/03)*

b) Beğenme Fiilleri

Beğenme fiilleri: a) iyi veya güzel bulmak; b) benzerleri arasında birini seçip ayırmak anlamda görülebilir.¹⁹⁰

a) begen-:

*Pes Varaḳa Ḥadīce'ye baḳdı, eyitdi: "Sen anı **begendüñ** mi?" Ḥadīce eyitdi: "**Begendüm.**" (087a/15)*

¹⁸⁹ Л. М. Васильев, *Семантика Русского Глагола*, Москва, Изд. Высшая Школа, 1981, с. 108.

¹⁹⁰ Л. М. Васильев, *Семантика Русского Глагола*, Москва, Изд. Высшая Школа, 1981, с. 108.

b) begenil- :

... ve dağı hıç kimse Tañrı buyruğsuz ‘azze ve celle öldürmek yok ve Allah v’allāhu veliyyü’l-kifāye ya’nī sevgülü dostdur ve **begenilmiş** dostdur Tañrı Ta‘ālā. (267b/11)

...ve çok anuñ maķāmu tağda olurdı ve ‘Abbās rağiya’llāhu ‘anhu ol üç oğluna dāyim sevinürdi Tañrı’ya Şükr iderdi üçü dağı zīrā ihsān olunmuş-ıdı ve **begenilmiş-ıdı**. (309a/07)

pesend it- :

Ve eyle eyit anı: “İy benim Huzāvend’üm kim **pesend ide** ola Benī İsrā’ıl içinde.” (007a/04)

taħsīn it- :

... ammā anuñ gönli key mađrūr olmuş-ıdı pādiŐāhlıkda hıç dūŐmen yođ-ıdı ve anuñ niŐānı ceng-ıdı, dīn **taħsīn itmezdi** velī iki tarağdan dağı Őer‘ini ve dīni sakladı. (306a/05)

güzide it- :

“İy Meryem! Haķıķat kim **güzide itmişdür** seni dağı pāk itmişdür ‘özürden kim ‘avratlara vāķi’ olur ve seni **güzide itdi**, kendü zamānuñ ‘avratları üzerine.” (021a/01, 021a/02)

güzide ol- :

Ve ol kişi kim anlaruñ zamānında **güzide olmuş** ola ve emīn ola vilāyetde ve resülüñ emīni ola vađy vaķtinde anuñ haķķında yavuzluk söylemek ve la‘net okumaķ Şöyledür kim anlara dimiş olur. (304b/08)

erzānī it- :

İy ‘İmrān! Haķ Ta‘ālā senüñ du‘āñı müstecāb itdi, saña bir oğlan **erzānī itdi**.” (016a/11)

lāyık gör- :

Zeyneb'e eyitdi: "Ben seni Zeyd'e verürem ve Zeyd'i ben saña lāyık görürem." (207b/14)

lāyık ol- :

... ve aña Emīra'l-mü'minīn okudı eger ol la'nete lāyık olsa Hasan aña tābī' olmayadı. (305a/02)

4.1.2. İdrak Fiilleri

Mental fiillerin bir grubunu teşkil eden idrak fiilleri, daha çok *cognitive verb* başlığı altında incelenmektedir. İdrak ile ilgili fiillerin temeli düşünmeye dayanmaktadır. Düşünme, hatırlama, bilme, dikkat ve iletişim bellek ile ilgili hareketlerin temelinde düşünme vardır.

Çalışmalarda, Ö. Yaylagül idrak fiilleri başlığı altında: *anı ve uslamlama fiilleri*,¹⁹¹ şeklinde S. Şahin, *anlama ifade eden fiiller; düşünme ifade eden temel fiiller; istek ifade eden fiiller; hayal ifade eden fiiller; tahmin ifade eden fiiller; unutmama ifade eden fiiller; hatırlama ifade eden fiiller*,¹⁹² şeklinde incelemiştir. H. Yıldız, biliş fiilleri başlığı altında: *düşünme fiilleri; anlama fiilleri, araştırma-inceleme fiilleri; analiz fiilleri; bilinç fiilleri; bellek fiilleri; dikkat fiilleri; öğrenme fiilleri; şüphe fiilleri; hayal fiilleri; başarı fiilleri; iletişim fiilleri; inanç fiilleri; saygı fiilleri; karar fiilleri; değer fiilleri; sabır fiilleri; niyet fiilleri*¹⁹³ şeklinde incelemiştir.

¹⁹¹ Özen Yaylagül, "Türk Runik Harfli Metinlerinde Mental Fiiller", **Modern Türk Araştırmaları Dergisi**, C: 2, S. 1, Mart 2005, s. 35.

¹⁹² Savaş Şahin, "Mental Fiil Kavramı ve Türkmen Türkçesinde Mental Fiiller", **TEKE Dergisi**, S. 1, No: 4, 2012, s. 54.

¹⁹³ Hüseyin Yıldız, "Eski Uygurcada Mental Fiiller", Ankara, **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2016.

Çalışmada idrak fiilleri: düşünme, hatırlama, bilme, dikkat, iletişim fiilleri şeklinde incelenmektedir.

Şekil 13: İdrak Fiillerin Sınıflandırılması.

4.1.2.1. Düşünme Fiilleri

Bu gruptaki bazı fiiller süreklilik bazıları ise tek kerelik ve bitmişlik kılınışa sahiptir. Formülleştirirsek bu gruptaki eylemlerin gerçekleşme kabiliyeti şu şekilde görülür:

E=Z Süreklilik Gösteren Eylemler

E₁=Z₁ Tek Kerelik ve Bitmişlik Eylemler

a) Süreklilik kılınışa sahip olanlar

fıkr eyle- :

...iy kavm bir fıkr eylüñ kim ben kimim ve ne kişiyem Tañrı resüli benim dedem degül midür... (324a/10)

tefekkür it- :

*...çün Zekerıyyā Haq Ta'ālā'dan oğlan diledi anuñ du'ası müstecāb oldı kendü-y-ile **tefekkür itdi** kim ... (007b/15)*

b) Tek kerelik ve bitmişlik kılınışa sahip olanlar:

ay- :

... ve Meşūd müslimān olduğundan ol-ıdı kim islām dīnini Müslimānlar üzerine karcaşdur **aydı** ve dāyim islām begler-ile ve ulular-ıla dirişürdi. (263a/03)

'aqla gel- :

Yüzine su sepdiler tā kim **'aqla geldi.** (013b/12)

fikre düş-:

Er **fikre düşdi** bilmedi kim 'avrat bunı men' itdügi ne sebebendür. (040a/12)

uşşı gel- :

Şöyle şandılar kim cān virdi ve bir sā'atden soñra **uşşı geldi,** eyitdi: "İy Bilāl, yüri mü'minler anası 'Aişe katına gidelüm ve resül türbesin ziyāret idelüm." (235b/10)

toğrula-:

Pes ol dahı bey'at eyledi ve çün işi **toğruladı** ve karār dutdı. (240a/10)

taşdıķ et- :

Şöyle kim nübüvveti taşdıķ etmek Ebū Bekir naşibi oldı. (295a/02)

añla-:

Eyitdi: "İy 'İsā! Benden hilāf **añlama** iki etmek-idi üç degül-idi. (042a/11)

fehm it- :

Biz nice başaralum risāleti kim biz ol şehreler halkınuñ dilin bilmezüz, biz Süryānī ve 'İbrānī bilürüz ve bizüm sözüümüzi ol şehreler halkı **fehm itmezler.** (035a/06)

ittifāk it- :

Pes ittifāk itdiler kim çün gice ola, anı helāk ideler. (098a/14)

ķarār dut- :

Pes ol daħı bey'at eyledi ve çün işi toğruladı ve ķarār dutdı. (240a/10)

ķarār it- :

Resūl ('a. m.) Ebū Bekr'e eyle 'amel itdi ve anlaruñ her birini kırķ vakte altına ķarār itdiler. (105b/01)

ġalaķ it- :

Aña baķmadum, cevāb virmedüm, birez yine gitdüm şol yanumdan āvāz işitdüm kim eyitdi: "İy Muħammed, ivme kim yolu ġalaķ itdüñ." (154b/09)

taşnif it- :

... ve ol kimseler kim peyġambar haķķında yalan sözler taşnif itdiler, bu āyeti viribidi kim... (097b/10)

muķarrer ol- :

"Eger Kūfelūler senüñle bir olacaķ olursa 'Irāk'ı cümle dutmaġa yara kim saña muķarrer ola." (314b/01)

tedbīr it- :

Resūl ('a. m.) yārānlarla tedbīr itdi her kiři bir nesne didi. (111b/09)

icābet it-:

Eyitdi, icābet itdük aña virdük Yahyā gibi oġul ve 'avratını şalāħa getürdük ya 'nī kim doġurıcı eyledük. (009a/06)

icābet ol- :

*‘Āmir bin Tufeyl ve Erbed bin Kays hakkında helāk olmağ-ıçun icābet itdi ve peygāmbaruñ du ‘ālarinuñ ġāyet kim **icābet oldu.** (193a/12)*

inkār it- :

***Īnkār itdiler** ve and içdiler ki biz hıç bir kimsene cevr ü zılm itmedük, düşmenler hasūdlar bizüm haķumuzda yalan söylediler. (266a/05)*

redd eyle- :

*Dilerem kim Haķ Ta ‘ālā kendü kereminden kabül ide, sen dağı bunu **redd eyleme** kabül it mescidüñ hidmetine. (017a/15)*

rızā vir- :

*Velikin biz eydürüz kim la ‘net gelsün-kim ki Hüseyin’i öldürdi ve dağı aña gelsün-kim anı öldürmege **rızā virdi.** (333b/07)*

4.1.2.2. Hatırlama Fiilleri

Hatırlama fiilleri olumlu ve olumsuz olarak ayrılabilir. Bu gruptaki fiiller süreklilik kılımısa sahiptir. Formülleştirirsek bu gruptaki eylemlerin gerçekleşme kabiliyeti şu şekilde görülür:

E=Z

añ-

*... ya ‘nī pāyidār dut namāzı, **añ** beni ve bil kim kıyāmet gelecekdür. (124b/13)*

yād kıl-

İşbu dört kim yād kılduğ birisi eger olmayası olursa girü kalanı dağı nāķış olur ve bu dört yāruñ sevgüsi her ķankı gönülde kim olmaya ol hem nāķış olur. (294b/10)

zıkr eyle-

Yā Mu'āz, Tañrı'yı zıkr eylegil tā ol dağı seni aña ve tevekkülüñ aña olsun. (232b/05)

unut-

Andan ilerü gördüklerimi unutdum, Cebrā'ıl'e eyitdüm: “Bu ne vādīdür?” (181a/09)

4.1.2.3. Bilme Fiilleri

Bilme fiilleri, öğrenme yeni bir şeyler edinmeye yönelik fiillerdir.¹⁹⁴ Bu gruptaki fiiller süreklilik kılınıña sahiptir. Formülleştirirsek bu gruptaki eylemlerin gerçekleşme kabiliyeti şu şekilde görülür:

$$E=Z$$

bil-

Pes resül eyitdi: “Her vaķt kim Cebrā'ıl benim ķatuma gele ben saña haber idem sen saķuñı aç eger giderse bil-kim Cebrā'ıl'dür. (089a/01)

öğren-

'Amr bin Ma'dikerib buyurdi kim balçıkdan pıller düzdiler, leşker arasında ķodılar kim atlaruñ gözleri pıle öğrene ķarşu ta'līm itdiler kim tamām anlar pıle öğrendiler. (252b/09)

yaz-

¹⁹⁴ Л. М. Васильев, *Семантика Русского Глагола*, Москва, Изд. Высшая Школа, 1981, с. 151.

Resül ('a. m.) 'Alī'ye buyurdi, nāme yaz, diyü. (126b/14)

oqu-

Cebrā'ıl eyitdi: "Oqu!" (088a/09)

ezber it-

... ve yedi yaşında-y-ıdı kim dükeli Tevrīt'i ezber itmiş-ıdı... (010a/08)

4.1.2.4. Dikkat Fiilleri

Dikkat fiilleri kılınış bakımından tek kerelik ve bitmişlik kılınışa sahiptirler. Formülleştirecek bu gruptaki eylemlerin gerçekleşme kabiliyeti şu şekilde görülür:

$$E_1 = Z_1$$

kulak dut:-

Fāṭıma ilerü vardı ve nebī ḥazretine kulak dutdı. (226a/11)

4.1.2.5. İletişim Fiilleri

Ö. Yaylagül, iletişim fiilleri *açıklama fiilleri*,¹⁹⁵ şeklinde H. Yıldız de *iletişim fiilleri*¹⁹⁶ şeklinde adlandırmaktadır.

¹⁹⁵ Özen Yaylagül, "Türk Runik Harfli Metinlerde Mental Fiiller", **Modern Türklük Araştırmaları Dergisi**, C: 2, S. 1, Mart 2005, s. 43.

¹⁹⁶ Hüseyin Yıldız, "Eski Uygurcada Mental Fiiller", **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2016. s. 153.

4.1.2.5.1. İstek Fiilleri

İstek fiilleri bir taraftan his fiillerle bir yakınlık vardır fakat sözlü olarak ifade edildiği için iletişim fiilleri yakınlığı daha güçlüdür.¹⁹⁷ Ö. Yaylagül, “beyinde oluşan bir dizi karmaşık etkinliğin sonucunda ortaya çıkan söz veya davranışları gösterir”¹⁹⁸ şeklinde açıklama yapmıştır. Formülleştirebilirsek bu gruptaki eylemlerin gerçekleşme kabiliyeti şu şekilde görülür:

E=Z Süreklilik Gösteren Eylemler

E₁=Z₁ Tek kerelik ve bitmişlik Eylemler

a) Süreklilik kılıfına sahip olanlar:

iste- :

*Pes legen **istedüm** anı yuyam, kulağuma āvāz geldi kim legen işe gelmez kim biz anı yumışuz ve bu cihāna yunmuş virmişüz. (079b/04)*

dile- :

*İy kişi! Eger du ‘ā idem ve Hāḳ Ta ‘ālā’dan **dileyem** tā ayaklarını dūrüst idem ... (042a/01)*

um- :

*Yaḥyā ibni A ‘sem eydür ki çün ‘Alī, raḍīya ‘llāhu ‘anhu, şehād oldı. Ḥasan bin ‘Alī atası yerine oturdu ve Kūfīler anı emr **umarlardı** ḥarb ola ve aşup ḳopa. (300b/09)*

feryād dile- :

*Ol vādīler ehlinüñ ‘azābını ve ‘uḳūbeti kim gördüm evvel gördüm kim ‘azābları unuttum ve Hāḳ Ta ‘ālā’dan zinhār ve **feryād diledüm**. (181a/02)*

amān dile- :

¹⁹⁷ Л. М. Васильев, **Семантика Русского Глагола**, Москва, Изд. Высшая Школа, 1981, с. 49.

¹⁹⁸ Özen Yaylagül, “Türk Runik Harfli Metinlerde Mental Fiiller”, **Modern Türklük Araştırmaları Dergisi**, C: 2, S. 1, Mart 2005, s. 43.

Meryem çün anı gördi, katı korkdı, **amān diledi**. (019a/14)

hācet dile-:

Senden bir **hācet dilerem** eger benüm hācetüm revā iderseñ senüñ Tañrı'ña
īmān getirürem ve kızımı saña virürem 'avratlığa ve mülkümi senüñle ortak
yerüm. (067a/02)

yardum dile- :

... ve Beni 'Adī'den **yardum dilegil** ve Kıreyş'den sakın kim māl kaçan çok cem '
idesin... (258a/02)

b) Tek kerelik ve bitmişlik kılınışa sahip olanlar:

'arz eyle-

:... söyle-y-idi kim Haq Ta 'ālā baḥā-yı Mekke 'yi aña dükelisin **'arz eyledi** kim
ol deşt ve şahrā dükeli altun aldı. (215a/02)

'arz it- :

'Abbās eyitdi: "İslām **'arz it**, tā īmān getüreyim." (106a/03)

ṭaleb it-:

'Ömer eyitdi zekāt ko geçsün tā islām kuvvetlenince andan zekāt **ṭaleb idesin**.
(243b/10)

dilek it- :

Bir gün 'Ammār'a ve Sa 'd-ī Vakḳāş'a va 'de virür midi kim anlar benden
dilek itdiler kim ḥalvet geleler oturalar. (269b/05)

4.1.2.5.2. Sözlü Temas Fülleri

Sözlü temas fiilleri olumlu sözlü temas fiilleri ve olumsuz sözlü temas fiilleri olarak ayrılır. Bu gruptaki fiiller tek kerelik ve bitmişlik kılımlıdır. Formüleştirecek bu gruptaki eylemlerin gerçekleşme kabiliyeti şu şekilde görülür:

$$E_1 = Z_1$$

and iç- :

*Yine geldüm Mu'fī **and içdi** kim Lāt'a ve 'Uzzā'ya dağı kimseye zemzemden şu virmeyem, didi. (187a/02)*

and vir-:

*Çün peygamberuñ elçisi Kesrī katından döndi, Kesrī nāme yazdı kendü ve şahnesine ve **and virdi** kim çün bu nāmeyi okısın...(36b/13)*

'ahd eyle-:

*Ve 'Osmān-ıla **'ahd eylediler** kim şinden girü eger bizden kimsene şikāyet iderse ma'zül olavuz. (266a/07)*

'ahd it-:

*... ve bize haber idesin tā biz aña varalum ve anuñla **'ahd idelüm** kim şimdden girü bizden kimse öldürmeye helāk itmeye. (052a/15)*

'ahd bağla-:

*Bü Süfyān-ıla **'ahd bağlamışsız** siz şanur misiz kim Bü Süfyān peygamber kahr ide. (113b/09)*

'ahd ol- :

*Meger bir kavme kim sizüñle anlaruñ arasında **'ahd ola** ve anı kim idersin Hağ Ta 'ālā görür bilür. (129b/14)*

beyān it-:

*Ve Hağ Ta 'ālā Kelām-ı Mecīd'de **beyān itmişdür** ... (060b/05)*

beyāna eyle-

:... şöyle kim ayaklarımız yaş olmadı ve ol nā-bīnāyı **beyāna eyledi** ve ol mübtelāyı dürüst eyledi... (042b/04)

buyur- :

Andan döndi Kesrī'ye eyitdi: “İy melik, ‘Amr bin Ma’dikerib **buyurur** kim mislimān ol veyāhūd harāc vir ki tā bizüm kılıcumuzdan halāş amān olasın. (253a/10)

cevāb vir-:

Yūsuf çün anı gördi aña söyledi, Meryem dek durdı **cevāb virmede**. (023a/11)

da‘vet eyle- :

Varam, kavmi **da‘vet eyleyem**. (198a/05)

da‘vī it- :

‘Īsā eyde: “Sen Tañrı münezzehsin olmaya baña kim eydem anı kim anlar **da‘vī itdiler** ‘Īsā haqqına.” (059a/01)

di- :

“İy Huzāvend’üm **did**i, itgil baña nişān.” (007b/07)

eyit- :

Anuñ hālası oğlu Yūsuf **eyitdi** kim Meryem’i iste. (023a/09)

emr eyle- :

Anı dañı Hağ Ta‘ālā eydür, ben **emr eyledüm** tā anuñ yerine yetmiş biñ öldürdiler ve Muhammed güyegüsini öldüreler... (273a/10)

hikāyet it- :

*Nāgāh ‘Abbās anuñ katına vardı ve eyitdi: “Bu nedir haber kim senden **hikāyet iderler** kim Muhammed hayber leşkeri dutdı diyü.” (125b/10)*

ikālet it- :

*‘Alī her gün dururdu karşı eydüirdi kim وَلَا تَسْتَمِيكُ وَلَا تَقْبُلُكَ ya ‘nī senüñle **ikālet** itmezüz ve dilemezüz kim senüñle **ikālet idevüz** ki resül seni muqaddem idüp-durur. (240a/14)*

it-2 :

*Ol, pādişāha eyitdi: “Her ne-kim Circis **itdi**, ben dağı ideyim.” (064a/10)*

laṭife it- :

*Eyitdi: “‘Alī eyü kişidür velikin ḥalāyık-ıla kengel çok eyler anuñ gibi **laṭife** itmek kişinüñ heybetini giderür.” (256b/02)*

meclis dut- :

*Ve dāyim işi ol-ıdı kim ḥalka pend virürdi ve **meclis dutardı** ve Haḳ Ta‘ālā Zekerıyyā’ya ulu maḥall ḳodı and yād itdi anuñ fazlına ve maḥalline. (005a/11)*

meclis it- :

*Böyle eydür Kā‘bü’l-ahbār kim çün Zekerıyyā **meclis iderdi** çok Benī İsrā‘ıl anda ḥāzır olurlardı. (012b/14)*

münāzara it- :

*Biz dağı Muhammed üzerine galebe iderüz diyü **münāzara itdiler** Übey bin Halef Ebū Bekr’le. (137b/09)*

meşveret eyle- :

*... ve resülüñ vefātına sevenürlerdi ve Ebū Bekr **meşveret eyledi** yārānlar-ıla kim bir kişi ḥalīfelığıla geçüñ. (241b/01)*

meşveret it- :

*Resül yārānları oқıdı **meşveret itdi.** (106b/12)*

naşihat eyle- :

*Tañrı'dan қорқuñ ve bu islām diri-y-iken тағımañ ve birbirine bırağup қарсаşdurmañ ve anuñ gibi işe şürü' itmek ve dileñüzi ğaybetden saklañ halāyıқа hoş **naşihat eyledi.** (265a/04)*

naşihat it- :

*Her çend kim **naşihat itdi** kim ceng itmeñüz diyü, 'İsā sözin қabül itmediler tā kim Tañrı 'azābına giriftār oldılar. (046b/07)*

'özür dile- :

*... niçün baña öñdin ҳaber itmedüñüz tā ben қışşası resül öñinde ideydüm ve andan **'özr dileydüm.** (150a/06)*

rivāyet қıl- :

*Muħammed bin Cerīr **rivāyet қилur** 'Amr bin 'Ekrem'den ki eyitdi ol ğün kim Hüseyin'i öldürdiler Medīne'de benim қulum var-ıdı, eyitdi gice bir āvāz işitdüm kim bu şı'ri iderdi. (329b/15)*

rivāyet it- :

*Böyle eydür Ebū Hüreyre kim bizüm peyğambarumuzdan **rivāyet ider** kim Peyğambar yārānlarına eyitdi... (055b/07)*

şoħbet it-:

*Yā Emīra'l-mü`minīn, niçün ğöñlüñ țar ve dutarsın, resül şoħbetin idüp durursın çün resül bu cihāndan çıқdı senden hoşnüd idi ve Ebū Bekir-ile **şoħbet itdüñ** ve ol dağı senden hoşnüd idi. (258b/07)*

söyleş- :

*‘Īsā anuñ-ıla **söyleşdi** ve eyitdi: “İy Yūsuf! Beşāret olsun saña ve gözün rüşen olsun. (023a/11)*

şor- :

*Çobanlardan **şordı** kim hîç bir yigit gördünüz mi segirdür ve eydür kim... (014a/07)*

söyle- :

*Yūsuf çün anı gördi aña **söyledi**, Meryem dek durdı cevāb virmedi. (023a/10)*

tanış- :

*Hüseyn eyitdi, var eyit bugün girü dönsünler bu gice fikr ideyin **tanışayın** tā şabāḥ ma’lūm ola. (323a/08)*

c) Olumsuz sözlü temas fiilleri:

‘ahd bozul- :

*Bū Süfyān **korıdı** eyitdi kim arada **‘ahd bozuldı**. (130a/06)*

‘ahdı şı- :

*Na’ım vardı ve anları cem’ itdi ve eyitdi işitdüm kim siz resūllahi itdünñüz **‘ahdı şımışsız**. (113b/09)*

bühtān it- :

*Zeyneb eyitdi, benümle anuñ arasında söz geçmişdür ammā dükeli-y-ile revā olmaya kim ben aña **bühtān idem** giceden tā bu ḥaddine dek. (149b/02)*

ğavgā it-:

*Bārī **ğavgā itdiler** ve dilediler kim anları helāk ideler. (050a/13)*

ğammazlık. it-

... ve dāyim islām begler-ile ve ulular-ıla dirişürdi ara yirde yüz söz söylerdi
ve **ğammazlık iderdi** ... (263a/05)

ķavli boz- :

Resūl eyitdi yine dōn-kim Hāķ Ta 'ālā seni anlardan ķurtara resūlüñ maķşūdı
oldı kim tā **ķavli bozmamaķ**, resūl tarafından olmaya. (119a/05)

sōg- :

Ebū Cehl aña **sōgdi**, Aķis hıřma geldi Benī Zühre'den üç yüz atlu ile yine
dōndi ve Aķis 'üñ sözi revān-ıdı halk arasında. (102a/04)

tōhmet it- :

Ve eydürler kim ol vaķtde bir er var-ıdı, Benī İsrā 'il'de hūb yüzlü perhīz-kār,
Meryem 'üñ adını ol er-ile **tōhmet itdiler**. (019b/03)

yavuzla- :

'Alī ķatına vardı 'Osmān'ı aña **yavuzlardı** řuña irişdi kim ikisinüñ arasında
'adāvet biraķdı ve Talha-y-ıla daķı ve hem Zübeyr-ile daķı dūřmen eyledi
(264a/04)

yeyni dut- :

Pes bir yıl ol peygāmbar anları da'vet itdiler, Tañrı'ya oķudılar; anlar
peygāmbarları **yeyni dutdular**, imāna gelmediler. (050a/11)

4.1.3. Duyu Fiilleri

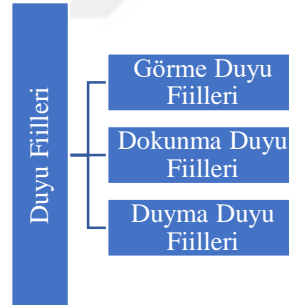
Duyu fiilleri, belli bir algı alanı içerisinde isteğe bağlılık göstermeksizin,
çevremizde veya bünyemizde gerçekleşmekte olan hareketlerin anlatan eylemlerdir.

Birçok bilim alanlarına duyu teriminin görme, işitme, tatma, koklama, dokunma, basınç, ısı, denge, uzay zaman, yön gibi çeşitleri olsa da duyu kavramı söz konusu olduğunda “beş duyu organı” kanıksamış görme işitme tatma, koklama ve dokunma duyuları kastedilir.

Türk dilinde duyu fiillerine dair çalışmalarda beş duyu organıyla duyuları kastedilir. S. Şahin, duyu fiilleri *algılama fiilleri*,¹⁹⁹ şeklinde Ö. Yaylagül ve K. Kamchybekova, *duyu fiilleri*,²⁰⁰ şeklinde H. Yıldız, *algı fiilleri*,²⁰¹ şeklinde adlandırdığı görülmektedir.

K. Kamchybekova duyu fiiller aktif ve pasif olarak tanımlanmaktadır. Aktif duyu fiilleri şuurla kontrol edilenlerdir. Pasif duyu fiilleri, şuurla kontrol edilmeyen, özel çaba harcamadan algılamayı temel almaktadır.²⁰²

Metinde üç duyu fiil geçmektedir: görme, dokunma, duyma fiilleri.

Şekil 14: Duyu Fiillerin Sınıflandırılması.

¹⁹⁹ Savaş Şahin, “Mental Fiil Kavramı ve Türkmen Türkçesinde Mental Fiiller”, **TEKE Dergisi**, S.1, No: 4, 2012, s. 57-59.

²⁰⁰ Özen Yaylagül, “Türk Runik Harfli Metinlerde Mental Fiiller”, **Modern Türklük Araştırmaları Dergisi**, C: 2, S. 1, Mart 2005, s. 24

²⁰¹ Hüseyin Yıldız, “Eski Uygurcada Mental Fiiller”, **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2016. s. 360.

²⁰² Kıyal Kamchybekova, “Duyu Fiillerinin Anlamsal Özellikleri Üzerine” **Modern Türklük Araştırmaları Dergisi**, C: 8, S. 2, Haziran 2011, s. 25-26.

4.1.3.1. Görme Duyu Fiilleri

Göz duyu organıyla ilgili yegâne duyu fiilleridir. Bu gruptaki fiiller süreklilik, tek kerelik ve bitmişlik kılınışa sahiptir. Formülleştirirsek bu gruptaki eylemlerin gerçekleşme kabiliyeti şu şekilde görülür:

E=Z Süreklilik Gösteren Eylemler

E₁=Z₁ Tek kerelik ve bitmişlik Eylemler

a) Süreklilik kılınışa sahip olanlar:

bak- :

*Andan şoñra Mālik eyitdi: “İy Muhammed, şimdi tamu tabakalarına **bak!**”*
(179a/11)

gör-:

*Zekeriyyā çün anı **gördi** kürsiden düşdi ve bī-hūş oldı. (013b/11)*

b) Tek kerelik ve bitmişlik kılınışa sahip olanlar:

nazar it-:

*Pes ‘Abdurrahmān’ı kığırdılar içeri girdi bir **nazar itdi** ol ‘avratı gördi hemān-dem perdeyi şaldılar ve tākātı kalmadı. (286b/02)*

4.1.3.2. Dokunma Fiilleri

Bu gruptaki fiiller tek kerelik ve bitmişlik kılınışa sahiptir. Formülleştirirsek bu gruptaki eylemlerin gerçekleşme kabiliyeti şu şekilde görülür:

E₁=Z₁

dep- :

... ol mel'ün ayağını ol muşhafa urdı ve ol muşhafi ayağ-ıla **depdi**...
(274b/14)

doğun- :

Çün ol gün leşker hezîmet oldı, Hind leşkeri önince kaçardı, ayağında birinc
halhal vardı yire **doğundi** şöyle kim âvâzın işitdüm. (108a/13)

dürt- :

Ve toprağ aldı yüzine **dürtti** ve kendü yüzün karartdı. (072b/02)

el ur-:

Peyğāmbara **el urma**, hastadur ve ağrılıdur. (221b/05)

el(in) dut-:

Pes anasınıñ **elin dutdı** eyitdi: “Durı gel, şimdi eve gidelim.” (057a/04)

koç-:

‘Ammār anı berk **koçdı**, dutdı ve yārenlerine çağırdı kim gelüñ. (128a/13)

öp-:

Buḥayr rāhib yüzün ol mühre sürdi ve **öpdi**. (085a/08)

sil- :

“İy Şem ‘ün! Kim-idi ol kim elin benüm kaftānuma **sildi**.” (040b/10)

yapış- :

... Muḥammed bin Ebī Bekr ilerü yürüdi, ‘Oḡmān’uñ mübārek maḥāsinine
yapışdı eyitdi, beni öldürücü sen misin? (274b/02)

yoğa-:

*Tañrı'nuñ kudret-ile 'Alī eyitdi, her kim anuñ devesinüñ burundurduğına
yoğaya anuñ elini kesem. (284b/06)*

4.1.3.3. Duyma Fiilleri

Kulak duyu organıyla ilişkili duyu fiilleridir. Bu gruptaki fiiller süreklilik, tek kerelik ve bitmişlik, kılınışa sahiptir. Formülleştirirsek bu gruptaki eylemlerin gerçekleşme kabiliyeti şu şekilde görülür:

E=Z Süreklilik Gösteren Eylemler

E₁=Z₁ Tek kerelik ve bitmişlik Eylemler

a) Süreklilik kılınışa sahip olanlar:

işit- :

*Zekerıyyā çün Cebrā'ıl peygāmın işitdi, secdeye vardı ve Hağ Ta'ālā'ya şükr
ve sipās itdi. (005a/05)*

tuy-:

*Medīne ehli tuydı ve āvāze düşdi kim Emīra'l-mü'minīn 'Osmān'ı öldürdiler.
(275a/02)*

diñle- :

*Sa'd anlara eyitdi kim tahtımı getirüñ şahrāya çıkaruñ ve siz diñleñüz
şahrāya çıkuñ anlar dağı eyle itdiler. (115a/08)*

b) Tek kerelik bitmişlik ifade eden eylemler.

kuļaına iriş-:

*Çün İblīs la'aneñü'llāhu āvāzı Kureyş kuļaına irişdi, bir bölük andan yaña
gitdi. (093b/12)*

4.1.4. İlgi Fiilleri

İlgilenmek, ilgi göstermek, bağ kurmak gibi anlamlarında gelen fiilleri ilgi fiilleri grubu oluşturarak işlenmiştir.

Türkçe çalışmalarında bu gruba yakın bir grup H. Yıldız, Psikolojik Durum fiilleri grubun altında “iyilik fiilleri” şeklinde adlandırıp işlemiştir. H. Yıldız iyilik fiilleri: Ayıg bol- “kötü olmamak”, buyan kıl- “sevap işlemek, buyanla- “iyilik etmek, hizmet etmek”, çını- “doğru olmak, dürüst olmak”, yig bol- “iyi olmak” gibi örnekleri vermiştir.²⁰³ Bu gruptaki fiiller süreklilik kılınışa sahiptirler. Formüleştirecek bu gruptaki eylemlerin gerçekleşme kabiliyeti şu şekilde görülür:

E=Z

besle- :

Meryem yetim kaldı, lakin Hakk Ta'âlâ Meryem'i eyü besledi. (018a/13)

büyüt- :

Eyitdi, senüñle kim Müslimānlaruñ mescidini büyütdüm. (277a/05)

emzdür- :

Eyitdi: “Bilürem yâ Emīra'l-mü'minīn, benüm bir dāyem var-ıdı Cühüd idi beni emzdürdi ve her vaqt baña eydürdi... (287a/15)

emzür- :

... çün oğlanı dāyeye vireler anı alur evine iledür, emzürür tā aña dek kim oğlan ulala. (079b/07)

esirge- :

²⁰³ Hüseyin Yıldız, “Eski Uygurcada Mental Fiiller”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2016. s. 289.

İy Selmān, 'Ukkāşe'ye eyitgil kim babamı **esirgesün** ki ol za'ıfdür ve hastadur. (221a/02)

güt- :

Ebū Bekir'üñ çobanı koyunları hem ol mağāra kapusunda **gütüdi**. (099b/08)

hizmet it-:

Andan şoñra eger dilerse tā ecel erince ol mescide **hizmet iderlerdi** ve eger dilemese andan çıkarlardı. (016b/06)

hizmete dur-:

Pes Buḡayr anlaruñ öñine ḡ'ovān bıraḡdı ve kendü anlar üzerinde **hizmete durdı**. (85a/01)

iḡsān it-:

Eyitdi, şefḡat ve **iḡsān itmek** kişi kendü kavmine 'ayb degildür eger anlar eyü degilse anlara virmiyeyin şol kimselere virin kim sizüñ göñlüñüz diler. (270a/09)

infāk it- :

... ya'nī gerçek berāber olmaya sizden her kim nafaḡa ide, fetḡ Mekke'den öñdin ve evvel **infāk iden** mālını Tañrı yolına Ebū Bekr idi. (244b/04)

ḡonuḡla- :

Çün Fazıl ol 'Arabiye girü irişdi 'Arabī olmış sürüler-ile ḡoyunlar atlar ve develer idinmiş ḡoḡ ni'meti olmış, ol 'Arabī Fazıl'ı üç gün **ḡonuḡladı**. (308b/01)

ḡonuḡlıḡ it- :

Buḡayr ḡāfile ḡavmin şavma'aya da'vet itdi, **ḡonuḡluḡ itdi**. (084b/05)

nafaḡa idin- :

*Müslümānlaruñ beytü 'l-māl senüñ elüñdedür ve ben dervīšem gerekdür kim baña māl veresin tā anı **nafağa idinem.** (214a/04)*

nafağa it- :

*... ya 'nī Tañrı mübārek ide saña anı-kim **nafağa itdüñ** ve anı kim sakladuñ. (142a/01)*

nafağalan- :

*Bilgil kim benüm şıgırım vardı kim benüm ve oğlancıklarım andan **nafağalandurduğ.** (063b/07)*

nuşret it- :

*Huzāvendī Kā 'be 'ye kendü evine **nuşret ide.** (076b/01)*

otar- :

*Pes 'Abdülmuttaḷib 'üñ develerin kim **otarmağa** iletmişlerdi, dükelin aldılar. (075a/07)*

otla- :

*Eyitdi, anlar benüm katuma geldiler ve eyitdiler her kavmüñ 'Arab 'dan sınuru var kim koyunların ve tavarların anda **otladular**, çok develer şadağa virdiler. (270a/02)*

toyur- :

*Şimdi ben ol hārā yer giderem kim baña buyurduñ ol deve etinden karnım **toyurayım.** (201b/12)*

yardım eyle-:

*Eyitdi: "Terāzū vaktinde ol arada kim ümmetümüñ 'amellerin dartaḷar ve ben anlara **yardım eyleyem.**" (226b/08)*

yardım it-:

Çün ‘Arab bāzārınun ğını oldu, peygāmbār kızıl kaftān geyürdi ve halkı da ‘vet iderdi ve her kişiye eydürdi kim baña **yardım idün**, Hāk Ta ‘ālā’nuñ peygāmın irişdürmekde. (093b/02)

yedür- :

Anası Ta ‘ām bişürdi önine ğodı, **yedürdi** ve bir yastuğ ğodı tā kim birezcük yata diñlene. (014b/12)

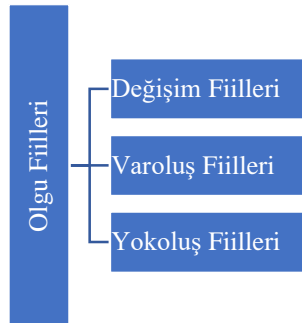
tīmār it-:

řavāb andadur kim ğur ‘a birağavuz her kimün ğur ‘ası kim eyü ola, Meryem ‘i ol beslesün, **tīmār itsün.**” (017b/12)

4.2. OLGU FİLLERİ

Olgü fiilleri, birtakım olayların dayandığı sebep veya bu sebeplerin yol açtığı sonuçtur. H. Yıldız ğalışmasında olgü fiilleri için *oluş fiilleri* terimini kullanmış ve *varoluş*, *olma* ve *değişim fiilleri* şeklinde ayırmıştır.²⁰⁴

Çalışmada olgü fiilleri: değişim, varoluş ve yokoluş fiilleri şeklinde incelenmiştir.

²⁰⁴ Hüseyin Yıldız, “Türk Dilinde Fiillerin Semantik Sınıflandırılması Problemi”, **Journal of Turkish Language and Literature**, V. 3/1, 2017, s. 361.

Şekil 15: Olgu Fiillerin sınıflandırılması.

4.2.1. Değişim Fiilleri

Değişim fiilleri belli bir zaman içinde değişim gösteren fiillerdir. Bu gruptaki fiiller tekrarlılık ve bitmişlik kılınışa sahiptirler. Eylemin tekrarlılığı, eylemin iç zamanında vardır. Formülleştirebilirsek bu gruptaki eylemlerin gerçekleşme kabiliyeti şu şekilde görülür:

$$E_1, E_2, E_3 \dots E_n = Z_1, Z_2, Z_3 \dots Z_n$$

ağar- :

*Ol sebebdan **ağardı**-kim 'İsā 'aleyhi's-selāmuñ āvāzın işitdüm, gümān iletdüm kim kıyāmet kopdı." (033b/08)*

ekşi- :

*Ve 'Ömer dahı uçmağ südine beñzerdi nitekim uçmağ südi müteğayyir olmaz ve lezzeti kendü hālinden doğmaz dünyā südine beñzemez ne koğar ve ne **ekşir**. (296a/12)*

karar- :

*Pes yedinci tabağa açıldı kim adı Yahşā'dur ve ol renkde katı kara idi ve ol kavm kim ol tabağada-y-ıdılar erenlerden dükeli **kararmışlar** ve katı 'azāba ve 'uğūbetlere giriftār olmuşlar. (180a/05)*

kıpkızıl ol- :

*Şöyle-kim ol havz od katılığından **kıpkızıl oldu**. (062a/13)*

kurı- :

*Süheyl 'ahd-nāmeyi peygambara virebidi ve aña eyitdi bu senüñ mihrüñdür henüz **kurımışdur**. (119a/11)*

şarar- :

*Ol oğlanlar **korıldılar** evlerine geldiler ve yüzleri **şararmış**. (081a/07)*

şovuk it-:

*Eger odı **Hak Ta 'ālā İbrāhīm 'e şovuk itdi**. (194b/15)*

şön-:

*Ve diyār-ı 'Acem 'üñ **āteş-gedeleri üç biñ yıldan berü yanarken**, ol sâ'atda **dükeli şöndi** hıç sebepsüz. (079a/04)*

söyün- :

*Şöyle kim hıç **derd-i hastalık görmedi** ve hem bir dişi **depremedi** ve hergiz **gözünüñ çerāğı söyünmedi**. (206a/15)*

turş it-

*Çün itdi, **bağdı yüzün turş itdi** ve rengin döndürdi. (097b/07)*

yaşar- :

*Ol zamān ol **direk yaşardı** çok budaklar **çıkarı**. (066a/12)*

ğanī ol-

*Çok mällar aldılar, **ğanī oldılar** ve **Hak Ta 'ālā** bu kışsa-i **Kelām-ı Kadīm 'de yād itdi**. (077a/07)*

pīr ol-:

*İy Zekerıyyā, sen **rūşenāsın** ve **zībāsın** baña **ğarañu** gicelerde **şimdi yaşaduñ**, **ulalduñ**, **pīr olduñ**, bir oğluñ **yok-kim senden şonra senüñ yirüñ tuta**. (006a/04)*

4.2.2. Varoluş Fiilleri

Varoluş fiilleri, belli bir zaman içinde meydana gelen fiilleridir. Bu gruptaki fiiller süreklilik, tek kerelik ve bitmişlik kılınışa sahiptirler. Formülleştirecek bu gruptaki eylemlerin gerçekleşme kabiliyeti şu şekilde görülür:

E=Z Süreklilik Gösteren Eylemler

E₁=Z₁ Tek kerelik ve bitmişlik Eylemler

a) Tek kerelik ve bitmişlik kılınışa sahip olanlar:

diril-:

*Resūl yārānları **dirildüler** Ebū Bekr'i katına geldiler meşveret itdiler ittifāk bunuñ üstine itdiler. (248a/14)*

doğ- :

*... kışşada gelmişdür kim çün Yahyā anasından **doğdı**, feriştelere destūr dilediler tā kim aña selām ideler. (012b/04)*

var eyle- :

*... dükeli halka rızkın viren oldur kim bizi yokdan **var eyledi** yine öldüriser yine diriñür-iser... (038b/10)*

var it-:

*Ol kādirdür kim yok **var ide**. (008a/04)*

vücūda gel-:

*Zīrā kim kız oğlan er oğlan gibi olmaz, hāşşa mescide hizmet itmege çün oğlan **vücūda geldi**, aña Meryem ad virdiler. (017a/03)*

yarat- :

İy Zekerıyyā! Bilmez misün kim seniñ atañ Ādem'i Haq Ta'ālā bir avuç topraqdan yaratdı? (008a/03)

b) Süreklilik kılınışa sahip olanlar:

yaşa- :

İy Zekerıyyā, sen rüşenāsın ve zībāsın baña qarañu gicelerde şimdi yaşaduñ, ulalduñ, pır olduñ, bir oğluñ yoq-kim senden şoñra seniñ yirüñ tuta. (006a/03)

var ol- :

'Āişe'ye haber itdiler didiler kim sen var ola kim senden utanalar girücek girü döneler gideler. (274a/10)

4.2.3. Yokoluş Fiilleri

Yokoluş fiilleri, belli bir zaman içinde meydana gelen fiilleridir. H. Yıldız, "Eski Uygurcada Mental Fiiller" tezinde yokoluş fiilleri *zayıflık fiilleri* alt bölümünde incelemektedir. Örnek olarak alkın- "mahvolmak, azalmak, bitmek, tükenmek, yok olmak", arta- "yıklılmak, zayıflamak, zarar görmek", tor- "zayıflamak" gibi fiilleri vermektedir.²⁰⁵ "Türk Dilinde Fiillerin Semantik Sınıflandırılması Problemi" çalışmasında ise yeni bir tasnif yaparak *yokoluş fiilleri, oluş fiilleri*, bölümünde incelemesine daha uygun olacağını vurgulamıştır.²⁰⁶ Bu gruptaki fiiller tek kerelik ve bitmişlik kılınışa sahiptirler. Formülleştirecek bu gruptaki eylemlerin gerçekleşme kabiliyeti şu şekilde görülür:

²⁰⁵ Hüseyin Yıldız, "Eski Uygurcada Mental Fiiller", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2016, s. 321.

²⁰⁶ Hüseyin Yıldız, "Türk Dilinde Fiillerin Semantik Sınıflandırılması Problemi", *Journal of Turkish Language and Literature*, V. 3/1, 2017, s. 361.

$$E_1 = Z_1$$

öl- :

*Ve dūrūz aña ol gün kim doğdı ve ol gün kim **öldi** ve ol gün kim halkı haşır ideler. (012a/02)*

cān teslīm it-:

*Hak Ta'ālā baña rahmet eyleye ve günāhlarumdan geçe bunu didi ve **cān teslīm itdi**. (304a/01)*

cān vir-:

*Ve çün tamu zebānīlerin gördüm kim seniñ cānuñ almaāa kaşd itdiler, katı 'ukūbetlerle seniñ-içün ağladum, iy miskin", didi ve ol zamān **cān virdi**. (068a/15)*

cānı çık- :

*... ve anlaruñ tenlerini oda yakmak gerek bir uğrı-kim uğurluğı 'ādet itmiş ola anuñ **cānı çıksun**. (299b/12)*

cihāndan çık-

*... yā Emīra'l-mü'minīn, niçün göñlüñ tar ve dutarsın, resül şöhetin idüp durursın çün resül bu **cihāndan çıkdı** senden hoşnūd idi. (258b/06)*

dünyādan git- :

*... ve bilüñ kim bu cihān fānīdür ve anuñ vefası yokdur ve ben **dünyādan gidersem** ve benim maķāmum gökde olırsardur. (048b/11)*

dünyādan naķl it- :

*Çün Ümmigülşüm **dünyādan naķl itdi**, Rukıyye'ye hem 'Osmān'a virdi. (210b/08)*

dünyādan fevt ol-:

Eyitdi: “**Dünyādan fevt oldı** ve ğarībler evinde maķām dutdı ve toprak içinde belürsüz eylediler.” (234b/09)

dünyādan göç- :

Çün Fāṭıma **dünyādan göçdi** ‘Alī, Ebū Bekr’e kimseyi gönderdi kim kendü yalañuz gelsün, kimsene bilesine gelmesün, didi. (239a/12)

dünyādan sefer it- :

Andan soñra cümāze’l-ülā’nuñ on sekizinde Ebū Bekir **dünyādan sefer itdi**. (249b/15)

dünyādan kesil-

... hıç dünyā şuğlından birine meşğül degüldi dāyim anuñ şuālı āhirete idi ve **dünyādan kesilüp-dururđı**. (309a/03)

ecel ir- :

Pes çün resülün ‘ömri kırk dokuz yıl sekiz ay ve on bir güne irişmişdi kim Ebū Ṭālib’e **ecel irdi** ve Ḥadīce Ebū Ṭālib’den üç gün soñra vefāt buldı. (211a/13)

ecelüm gel-:

‘Oşmān bunlara and virdi eyitdi girü dönün benüm **ecelüm** yakın **gelüp-dur**. (272a/15)

helāk it- :

Uş yüz deveye ben saña peyindān, sen Medīne yolına var, Muḥammed ardınca ve anı **helāk it** tā yüz artuķ deve saña vireyim. (099b/13)

helāk ol-:

Ķorķaram kim Ṭamu haberin çün işide, tāķatı yoķdur **helāk ola**, eger sizün elünüzden gelürse ... (013a/10)

irtiḥāl it- :

Çünkü Muştafâ dünyâ sarâyından **irtihâl itdi**, düşmenler baş kaldurdılar ve münâfıklar şād oldılar, yārānlar mütehayyir ve 'āciz kaldılar ve iblīs musallaḡ oldu. (231a/08)

ḡatl it- :

Çün bu 'ahdı müddeti tamām ola ya müslimān ola yāḡūz sizi **ḡatl idüp** helāk idevüz. (133b/05)

ḡatl ol- :

Dilerem örtülü dutam anı tā cezā vireler her tene anuñla kim itmişdür ve yigirmi kişi yārenlerden hayber ḡarbinde **ḡatl oldu**. (125a/01)

mevt ol- :

Böyle didi Ebū Sa'īdi'l-Ḥudrī raḡiya'llāhu 'anhu çün Resūlullah bu cihāndan **mevt oldu**. (236b/13)

nā-bedīd ol- :

Üç kez başın açdı, yine örtdi, her vaḡt kim Ḥadīce başın açardı Cebrā'īl **nā-bedīd olurdu**. (089a/08)

riḡlet ḡıl- :

... çün peyḡāmbar dünyādan **riḡlet ḡıldı** ol yüz biñ er-ile Kūfe'ye geldi tā Kūfe'yi ḡarāb eyleye. (248a/12)

riḡlet it- :

Pes birkaç günden soñra 'İmrān, Meryem atası, dünyeden **riḡlet itdi**. (018a/12)

şehīd ol- :

Andan ötürü kim sizi ḡahr idevüz ve eger ölürssevüz **şehīd olavuz**. (103b/02)

vefāt bul- :

Çün Hadîce vefāt buldı, resül Sevde bint-i Zem'a'yı aldı. (210b/11)

vefāt it- :

Ve andan bir şehre dahı vardı bir şāliha 'avrat aldı, yigirmi yıl dahı 'ömür sürdi andan vefāt itdi. (054a/06)

vefāt ol- :

Ve eydürler kim peygambar doğduğundan yedi gün soñra anası vefāt oldu. (079b/06)

yitür- :

... İy Tañrı peygambaruma benden ki ben zehr oldum. Hiredmendler yolında zehir odı yitüre ola. (195a/08)

yok it- :

Halk andan rızıqlanalar ve siz eydürsiz kim biz yok etmegi sevmezüz girü yok iderüz. (128b/15)

yok ol- :

Ğureyş mihterleri çün bu āyetleri işitdiler peygambara eyitdiler bunu kim sen dirsın muğāldur ve mümkün olmaya kim güneş ve ay yok ola. (196b/15)

4.3. HAREKET FİİLLERİ

Türkçe Sözlükte hareket sözcüğün ilk anlamı “Bir cismin durumunun ve yerinin değişmesi, devinim, aksiyon”dur.²⁰⁷

Rusça Dilbilgisi kitaplarda hareket fiilleri şu şekilde açıklanmaktadır: “Hareket fiilleri semantik yapı olarak bitmemiş durumundaki fiil gruplarıdır. Bu

²⁰⁷ TDK Sözlük, (Çevrimiçi), <http://sozluk.gov.tr/>, erişim tarihi 05 Ağustos 2019.

gruplar ortak bir kökle fiil çiftleri oluşturmaktadır. Bu fiil çiftlerinden birinci grubu **tek yönlü hareketi** (однонаправленное движение), ikinci grubu ise **birçok yönlü hareketi** (разнонаправленное движение) göstermektedir. Rusçada, bir cismin durumunun ve yerinin değişmesi şeklinde açıklanan hareketin bir fiil grubu vardır ki bu gruba “Hareket Fiilleri” adını verilmektedir. Rusçada, mastar şeklinde 18 fiil ve 4 fiil dönüşlülük şeklinde hareket fiilleri tespit edilmiştir.²⁰⁸

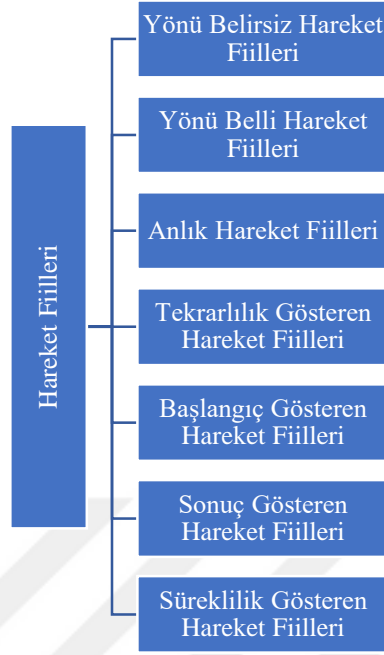
Rus dilbilim çevresinde yetişmiş Orta Asyalı Türkologlar Türkçe fiilleri semantik bakımından sınıflandırmada hareket fiilleri inceleyenlerden F. S. Barutçu Özönder ve Kuliev Keremoğlu’dur. F. S. Barutçu Özönder hareket fiilleri, *hareketin yönünü bildiren fiilleri ve hareketin şekli bildiren fiiller*,²⁰⁹ şeklinde Kuliev Keremoğlu hareket fiilleri, *hareketin usullü fiilleri, hareketin istikametini gösteren fiiller, hareketin usullü ve istikametini bildiren fiiller, hareketin usullü ve istikametini göstermeden sürece işaret eden mücerret manalı fiiller*²¹⁰, şeklinde incelemişlerdir.

Çalışmada hareket fiilleri yedi gruba ayrılmıştır. Bu gruplar yönü belirsiz, yönü belli, anlık, tekrarlılık gösterenler, başlangıç gösterenler, sonuç gösterenler ve süre gösteren hareket fiilleri şeklinde incelenmiştir. İşlenen hareket fiillerin sayısı 115’tir.

²⁰⁸ Hanife Çaylak, Анна Юрьевна Дмитриева, “Особенности Преподавания Глаголов Движения в Настоящем Времени Носителям Турецкого Языка на Примере Глагольных Пар Идти/Ехать, Ходить/Ездить”, *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, C. 4, S. 7, Temmuz 2015, s. 187.

²⁰⁹ Fatma S. Barutçu Özönder, “Türk Dilinde Fiil ve Fiil Çekimi”, *Türk Gramerinin Sorunları*, C: II, Ankara, TDK Yay, s. 56-64.

²¹⁰ Кулиев Гасан Керемоглы, “Семантика Глаголов в Тюркских Языках”, *Академия Наук Азербайджана Институт Языкознания им. Насими*, Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора филологических наук, Баку, 1992, с. 9.

Şekil 16: Hareket Fiillerin Sınıflandırılması.

4.3.1. Yönü Belirsiz Hareket Fiilleri

Hareketin gerçekleşme yönü belirsiz olduğu gösteren hareket fiilleridir.

aķ- :

Peyğambar minbere çıķdı, bu āyeti oķudı ammā utandugından der revān oldı, aķdı. (209b/07)

dolan- :

*Hüseyin eyitdi, ben yirümde hoş **dolanup** fāriğ otururdum. (320b/02)*

dolaş- :

*... bir gün Benü Hazzā ' kavminden Benü Bekr-ile **dolaştılar** aralarından ceng ve huşūmet aldı. (129b/06)*

gez- :

... veyāhūz Tañrı 'nuñ milikinde **gezem** yürüyem ecelüm gelince. (320b/09)

gezdür- :

... peygāmbaruñ leşkeri geçerdı Şafvān ol menzil-gāhı yürürdi, **gezdürürdi**.
(148b/07)

segirt- :

Pes oğlı ardınca yüz beyābāna dutdı ağladı, zārlıq itdi ve eydürdi, āh 'azīz oğlum āh, ve ol resme üç gün üç gice **segirtti**. Yahyā dahı ancılayın segirtti kim za 'ıf oldı ve bir tağ üstinde düşdi bī-hūş anası dahı oğlı ardınca **segirdü** giderdi. (014a/05, 06, 07)

Derhāl ol oğlağ dürüst olup duru geldi, **ev içinde segirtti**. (203a/11)

sür- :

Andan Yemen 'den çıkdum, gice gündüz sürdüm. (234b/01)

yürü- :

Eyitdi, heybeti görmeñ gerek ve andan koyına itmek koyup dururdi, **şehrde yayan yürürdi**. (251a/05)

Ol zamān ol oğlan anası omuzından aşağa indi, **yürüdi**. (067b/13)

Çün üç gün geçdi 'Abbās pākīze ton geydi ve kendüye hoş yuyı, düzetdi, **Mekke pazarında yürüdi**. (126a/08)

saç- :

Cāzū ol zamān ol sığırlaruñ boynına ağaç kodi, biri yirde tohum **saçdı**.
(064b/02)

yören- :

Pes ol Zeyd her gün resül **yöresinde yörenürdi** tā anuñ bu iki 'alāmetin bilmek-içün. 212a/09

4.3.2. Yönü Belirli Hareket Fiilleri

4.3.2.1. Yünü Yatay Olan Hareket Fiilleri

Hareketin gerçekleşme yönü belli, yatay şeklinde olduğu gösteren hareket fiilleridir.

çık-

Bunlar dağı Mısır'dan çıktılar Beytü'l-Muqaddis'e 'azm ittiler. (032b/08)

Pes kelīsādan çıktılar, kâfile-y-ile Mekke şehrine geldiler. (74b/10)

Çün Kā'b'uñ 'avrata daşra çıktı erini ölmüş gördi çağırdı feryād itdi. (128b/03)

git-

Pes resül Medīne'ye gitti ve ben Yemen'e gitdüm. (233a/10)

*Yūsuf eşegi ol tarafa sürdi kim 'İsā buyurdi. **Gitdiler** tā kim bir vīrāneye geldiler. (026a/07)*

Bizüm kāravānumuz gitmişdür Şām'a kāruvān hālinden buña haber şoralum. (187a/06)

Çün resül on iki yaşına yitdi, Ebū Tālib sefere gitti ticāret-içün ve resüli ol sefere bile ilettdi. (210a/07)

götür-

Fāṭıma raḍıya'llāhu 'anhā bir gün şorba pişürmişdür 'Alī katna götürdi.(279b/07)

Derhāl anı dutdılar 'Alī katna götürdiler. (288b/14)

Pes resül 'aleyhi's-selām andan aldı eve götürdi ve anı kim bakıcıdan işitmiş-idi, dükelin Halīme erine eyittdi.(082b/09)

getür-

Çün Şām'dan yine geldi, resül 'aleyhi's-selāma eyü tonlar **getürmiş-**idi.(083b/05)

Yārānlar anı peygāambar atına **getürdiler.** (141a/10)

gel-

Çün dihkān eve **geldi** evi tehī gördi, atı ğam-gīn oldı. (031b/12)

Şimdi sizüñ atuñuza **geldüm** dilerseñiz beni öldürüñ, dilerseñüz 'ukūbet idüñ, dilerseñiz 'afv idüñ." (72b/11)

gir-

Çün kāruvān ondı, Hādīce eve **girdi.** (90a/02)

Çün Resül 'aleyhi's-selām apudan ierü **girdi.** (196a/12)

Çün Ebū Bekir'le peygāambar gıtdiler, tağda bir mağāra **girdiler.**(99a/05)

var- :

Pes Ta 'ālā'dan yahyā Peyğambar'a fermān geldi kim yūri Benī İsrā'il'e **var,** anlara pend, naşhat vir ve anlara şerī'at öğret. (015a/06)

4.3.2.2. Aşāğıdan Yukarı Hareket Gösteren Fiiller

Hareketin gerekleşme yönünün belli, dikey şekilde olduğu gösteren hareket fiilleridir.

ağ- :

'İsā ğod Tañrı'dur, kim gökden indi, geldi Meryem arnına girdi ve anuñ şūretinde ıkdı ve yine göğe **ağdı.** (027b/05)

atlan- :

‘Amr bin Ma‘dī’nüñ hünerlerinden şubaşı **atlandı** ‘Amr bin Ma‘dī katına geldi anuñ ol taşlar atduāını tañladı, karşıñuza durdı on batmış taş on direm taş gibi atardı. (252a/13)

bin- :

Pes nesne dinmedi çün şabāh oldı Yūnus ābdest aldı, ırte namāzın kıldı, eşegine **bindi** Sind şehrine ‘azm itti. (36a/04)

çık- :

Pes **Uğud Tağı’na çıktılar** eyitdiler kim Uğud Tağı’ni ilerü koyalum. (107b/07)

Çün bu haber İbnü Bekr’e irişdi dükeli **kaçdılar tağlara çıktılar**. (132a/14)

kalk- :

Pes ay çıkıdı, **kalkıdı**. (197a/03)

4.3.2.3. Yukardan Aşağı Hareket Gösteren Fiiller

Yukarıdan aşağı hareket gösteren hareket fiilleridir.

in-

‘İsā hod Tañrı’dur, kim gökden **indi**, geldi Meryem karnına girdi ve anuñ şüretinde çıkıdı ve yine göge ağdı. (027b/04)

indür-

Eyitdiler, çünkim **indürdük** yā Emīra’l-mü’minīn, toğru diyelüm ‘avratumuz oğlanumuz dahı üşböyledür. (265b/09)

4.3.2.4. Çift Yönlü Hareket Fiilleri

uğra-:

*Ol geldi 'Amr bin Bekir katına **uğradı** anı duttular 'Amr bin 'Aş'ı şandı kılıç-
ıla ol kişi çaldı öldürdi. (291b/03)*

4.3.3. Anlık Hareket Fiilleri

Anlık yapılan hareket fiillerde eylem tarzı doğasında başlangıcı ve sonucu bir anda gerçekleşmektedir.²¹¹ Bu gruptaki fiiller tek kerelik ve bitmişlik kılınışa sahiptirler. Formülleştirecek bu gruptaki eylemlerin gerçekleşme kabiliyeti şu şekilde görülür:

$$E_1=Z_1$$

aç- :

*Anlar Kā'be kapusun **açdılar** 'Osmān 'Ömer'e getürdi ve kurbān itdi.
(118b/09)*

al-:

*'Alī ibni Hüseyin ol ruḳ'ayı **aldı** okudu yazılmış-kim sizden ötürü bir beg geldi
Yezīd katına bu deñlü günde vara. (330b/06)*

at- :

*İki günden soñra 'Amr Ma'dī şu kenārında ṭurup dururdu ulu taşlar **atardı**
gücin şanamağ-içün ve bir kişi leşkerinden anı gördi vardı islām leşkeriniñ
şubaşısına haber itdi. (252a/11)*

baş-:

²¹¹ А.В. Бондарко ид., Теория Функциональной Грамматики, Ленинград, Изд. Наука, 1989, с. 74.

*Benüm ardumca gel ve kademüñi benüm kademüm yirine **baş** tã bu şudan geçelüm. (042a/15)*

belür- :

*Nāgāh bir bulut **belürdi** aķ ve bulut ortasından bir kızıl sofrı geldi 'İsã öñine ve sofrada biş etmek itmişlerdi. (045a/06)*

berkit-:

*Buyurgıl tã her kişi kim senüñ sarāyuñdadur dükeli dirilsünler ve sarāyı kãpusını muhkem **berkit** ne-kim..." (032a/03)*

çep- :

*... veger bir atlu atını **çepse** yetmiş biñ yıl segirtse Tübã ağacı gölgesinden çıkmaya (177a/04)*

daķ- :

*Andan şoñra buyurdi tã ki miş anuñ iki gözine ve iki miş iki kulağına **daķdılar** ve tenini kızmış demürle dağladılar. (062a/08)*

dep- :

*... ol mel'ün ayağını ol muşhafa urdi ve ol muşhafi ayağ-ıla **depdi**... (274b/14)*

geç- :

*Resül ('a. m.) ilerü **geçdi** imāmlıķ itdi, dükeli Nacāşī üzerine namāz kıldılar. (147b/08)*

gizle- :

*Bü Lülü iki yüzlü hançer kendüde **gizledi** ve evvelki şafda oturdi. (256b/15)*

ķap- :

Çün peygambar anlaruñla şahrāya gitdi, bir ferseng kadar yir gitdiler; geldiler peygambarı ol oğlanlar arasından **ķapdılar**. ... Anlar eyitdiler kim ğarībler geldiler, Muħammed'i bizüm aramızdan **ķapdılar**, gitdiler. (081a/06, 08)

ķır- :

... ve yüzine tükürdi ve bir kılıç daħı urdı parmaķlarını **ķırdı** ve muşḤaf elinde düşdi (274b/12)

ķo- :

Fülān köye var kim anda bir deve ölmışdür, köyden taşra yatur, anı ye kim toyasın ve ol öküzi **ķo**, didi. (025b/07)

ķoç-:

'Ammār anı berk **ķoçdı**, dutdı ve yārenlerine çağırdı kim gelüñ. (128a/13)

ķon- :

Çün Medīne'ye gire, her kimüñ ğapusunda deveñ çökerse sen ol eve **ķon**." (100b/05)

ķopar- :

Eger kız ğardaşı ğam-nāk olsa Ḥamza bunda ğordum tā ğurtlar yirlerdi tā ğiyāmet güninde anlaruñ ğarnundan **ķopardı**. (111a/01)

ķoy- :

Anları bu tābūtlara **ķoyalar** ve yılanları ve çıyanları ğavāle iderler ve daħı tamuda oddan zencīrler gördüm. (181b/09)

saķla-:

Ya 'nī iy Yahyā, yukaru dut bu kitābı cidd-ile ve **saķla** ol ğikmet oğlanlıķda ve ğalan peygambarlara ululuķda-y-ıdı (010a/05)

soğ- :

... ya'nī ol delikte kim bir kez yılan **soğa** ikinci kez dağı soğmaya... (317a/14)

tağ- :

Muhammed diyārına varsın ve anuñ boynına ip **tağasın** ve ağına toprağ koyasın (136b/15)

4.3.4. Tekrarlılık Gösteren Hareket Fiilleri

Tekrarlılık gösteren hareket fiilleri, belli bir zaman diliminde tekrarlanan eylemlerdir.²¹² Formülleştirirsek bu gruptaki eylemlerin gerçekleşme kabiliyeti şu şekilde görülür: E₁, E₂, E₃.... E_n= Z

çine- :

Dükeli yārānlar hışmdan dilediler kim kendü ellerin **çineyeler**. (118a/08)

del-:

... ve Tāhā sūresin okudı andan muşhaf öñüne aldı Qur'ān başladı andan dīvārını **deldiler**. (274a/15)

depret- :

'Alī ol halkayı kopardı ve eydürler kim çün ol kapuyı 'Alī **depretdi**, hışār ile depretdi. (123a/11)

dizil- :

... veyāhūz bir şehre dağı varasın ki tā halāyık senüñle **dizilince** çün-kim işüñ tamām şöyle müstākīm ola (313a/12)

²¹² А.В. Бондарко ид., Теория Функциональной Грамматики, Ленинград, Изд. Наука, 1989, с. 73.

dürt- :

*Ve topraq aldı yüzine **dürtti** ve kendü yüzün qarartdı. (072b/02)*

eksül- :

*Ol ta 'āmdan yediler hīç nesne **eksülmedi**. (045b/01)*

em- :

*Eydür, Hüseyin çünkim süd **emer** oldu ammā Ümmü'l-Fazl ebī götürdi resül katına getürdi. (316b/01)*

qarışdur- :

*Veger Ādem'i yiryüzi toprağından yaratdı, Muhammed'i uçmaq toprağından yaratdı rahmet şuyı-y-ıla **qarışdurup**. (192a/15)*

qaz- :

*Siz her biriñüz bir nesne didiñüz; ammā benim rā'īm oldur kim Medīne'nüñ yöresine handağ **qazalum** kim pārs vilāyetiniñ resmi eyledür." (111b/11)*

kilitle- :

*Nite çıkduñ evüñden kim üstüñe qapu **kilitlemişdüm**, kilid dili benimledür." (019a/02)*

şaln- :

*'Ömer rağiya'llāhu 'anhu ol gice düşünde gördi kim yaşil tonlar geymiş şāzumān olmuşdur, **şalnur**. (250b/15)*

şar- :

*Muhammed bin Ebī Bekr'üñ elin ve ayağın kesdiler ve andan boynun urdılar tenini eşek derisine **şardılar** oda atdılar yaqdılar bu 'uqūbet dünyādakidir. (277b/14)*

sep- :

*Yüzine su **sepdiler** tâ kim 'aqla geldi. (013b/12)*

şıva- :

*'Abdurrahmân kılıcı anda kıodı ol mel'ûna anuñ kılıcına ağu ta'biye kıldı ağu-y-ıla **şıvardı**. (286b/15)*

silk- :

*Resûl anuñ tozını **silkdi** ve eydürdi kim iy Ebû Tûrâb ol sebebden kim Resûl hazreti şöyle didi 'aleyhi's-selâm aña ad kıaldı (279a/12)*

silin- :

*Ve ol ferişte her gün yedi kez ol deryâya talar. Çün girü çıkar **siline**, her kıatre şu kim ol ferişteden **tıamlar** ol kıatreden Hâk Ta'âlâ bir ferişte yaradur. (169b/10)*

sık- :

*... islâm leşker zarûretten tavarların boğazladılar tamarları **sıkıldılar**... (143a/05)*

tıalabı- :

*Ol oğlancuıklar açlıklarından ayakları üstine durmazlar-ıdı şol gögercin yavricıkları gibi **tıalabılar**-ıdı. (281a/10)*

tıamla- :

*Çün girü çıkar siline, her kıatre şu kim ol ferişteden **tıamlar** ol kıatreden Hâk Ta'âlâ bir ferişte yaradur (169b/11)*

ur- :

*Cercis anuñ eline bir pâre ağaç virdi ve aña eyitdi kim yüri var ve ol sığırı bu ağaçla **ur**, ol zamân diri ola Tañrı kudretiyle. (063b/11)*

yırt- :

Pes şöyle kim idesiz nāmeyi bir kişiye viridi adı Kayseri anı yolda dutdılar ve Ubeydullāh katına getürdiler ve ol kişi derhāl ol nāmeleri yırttı. (319a/01)

4.3.5. Başlangıç Gösteren Hareket Fiilleri

Başlangıç gösteren fiillerde, eylemin başlangıç anını gösterir.

başla- :

*Reng-rīz çün şabāh dükān kapusun açdı baqdı-kim İsā ol bizleri kanda komışdur dükeli bizleri çivit küpinde gördi, feryād idüp ağlamağa **başladı** ve eyitdi... (031a/14)*

çek- :

*Er çün uyqudan uyandı, kuvvet itdi, ol ipi **çekdi**, pāre pāre eyledi. (052b/03)*

çık-:

*Anası eyitdi: “Fermān senüñdür, ben senüñ evüñden **çıkam** sen anı it kim saña hoşdur.” (056a/10)*

çıkar- :

*Ben utanuram kim anamı evden **çıkarım** zīrā kim pīr ü za ĩf olmuşdur. (056a/12)*

daldur- :

*Anı ma ‘būdiye şuyına **dalduruñ** tā diyü andan cüdā olsun,” didi. (073b/13)*

dök- :

*Ol şuya urdı, eyitdi: “Bu şudan iç, bākīsın bu ‘illettü yire **dök**.” (205b/02)*

kaç-:

*Ve bir yanda yazılmış-ıdı kim harbde gönül yavuz itmek 'ardur ve her kim kâfirlerden **kaç**a Hâk Ta 'âlâ'nuñ 'azâbından kurtulmaya. (108a/06)*

tal- :

*Ve ol ferîşte her gün yedi kez ol deryâya **tal**ar. (169b/10)*

vir- :

*Şöyleydi kim Tebük gazâsında biñ deve ve yüz at ve biş biñ altun bir kez **vir**di ki âletlerinde bir iplik eksigi yoğ-ıdı ve Medîne'de bir kuyu var-ıdı (015a/06)*

yatur- :

*Pes ol üç kişi beni **yatur**dılar ve benüm göğsümi yardılar ve yüregümi çıkardılar ol legende kôdılar. (081a/14)*

4.3.6. Sonuç Gösteren Hareket Fiilleri

Sonuç gösteren hareket fiillerin eylemi sonuç anını göstermektedir.²¹³

bırağ- :

*Eger katı aç-ısañ fülân yirde bir deve ölüsü **bırağ**mışlardır. (201b/09)*

boşalt- :

*Pes resül cenâzeye kôdılar, taşra çıkardılar ve hücreyi **boşalt**dılar ve ferîştehlerüñ âvâzın taldı (231a/02)*

bul- :

*İstediler, **bul**dılar ol kadar biz pâresi kim anuñ 'avratını örttiler; ammâ ayağı açuk kaldı birez çörçöp-ile ayağın dağı örttiler. (110b/11)*

²¹³ А.В. Бондарко ид., Теория Функциональной Грамматики, Ленинград, Изд. Наука, 1989, с. 73.

gel- :

*Resül ('a. m.) Medīne'ye bir menzil kalıcağ kondı tã dükeli yārānlar **geldiler** ve her ceng kim resül itdi ferışteler gelürlerdi velikin ferışteler ceng itmezlerdi. (104a/04)*

gir- :

*Pes bir köy katına irişdiler, 'İsā hemrāhına eyitdi kim bu köye **gir** bizüm-içün ta 'ām hāşıl it kim katı açuz. (041a/08)*

getür-

Çün Şām'dan yine geldi, resül 'aleyhi's-selāma eyü tonlar getürmiş-idi.(083b/05)

Yārānlar anı peygāambar katına getürdiler. (141a/10)

çök-:

*Pes resülüñ devesi gitdi ve kavm dükeli ardınca gitdiler tã Ebū Eyyüb Enşārī kapusına iriřdi, deve anda **çökdi**. (100b/11)*

düş- :

*Çün haber anasına irişdi ol-dağı çağırdı bī-hüş **düşdi**. (014a/01)*

dökül- :

*Pes nāgāh ol kişinüñ elinden çanağ düşdi, üç dört pāre oldı ve ol şerīd dükeli yire **döküldi**. (213b/06)*

iriş- :

*Çün Pārs şehrine **irişdi** pādişāhlarınıñ sarāyına irdi, pādişāhuñ kulları ve oğlanları gördi kim oturmuşlar birbiriyle oynarlar. (037b/05)*

ört-:

*Hadice başın **örttdi**, resüle eytdi: "Görür misin anı?" (089a/06)*

ulaş- :

*İkinci oldur kim tamudan kırtıla, uçmağa **ulaşa**. (232b/12)*

tol-:

*Çün nevbet ol deve şu içmekle kim olur-ıdı ol kuyı **tolardı**, tā aña kifāyet iderdi. (194b/08)*

var- :

*Pes Ta 'ālā'dan yahyā Peyğambar'a fermān geldi kim yūri Benī İsrā'īl'e **var**, anlara pend, naşīhat vir ve anlara şerī'at öğret. (015a/06)*

yık-:

*Kureyş aña eyitdiler kim ivme havzı **yıkma** kim biz Muḥammed'e şoralum tā bilelüm kim anı kim dir, rāst mi eydür yalan mi eydür? (187a/04)*

4.3.7. Süreklilik Gösteren Hareket Fiilleri

ara- :

*Ol vīrānenüñ 'İsā bir tarafına işāret itdi-kim ol genc burada **arañuz**. (026a/08)*

aķ- :

*Peyğambar minbere çıkdı, bu āyeti oķudı ammā utandugından der revān oldı, **aķdı**. (209b/07)*

dolan- :

*Hüseyin eyitdi, ben yirümde hoş **dolanup** fāriğ otururdum. (320b/02)*

dolaş- :

... bir gün Benü Hazzā ' kavminden Benü Bekr-ile **dolaştılar** aralarından ceng ve huşūmet aldı. (129b/06)

gez- :

... veyāhūz Tañrı 'nuñ milikinde **gezem** yürüyem ecelüm gelince. (320b/09)

gezdür- :

... peygāmbaruñ leşkeri geçerdı Şafvān ol menzil-gāhı yürürdi, **gezdürürdi**. (148b/07)

segirt- :

Pes oğlı ardınca yüz beyābāna dutdı ağladı, zārılıq itdi ve eydürdi, āh 'aziz oğlum āh, ve ol resme üç gün üç gice **segirdi**. Yahyā dañı ancılayın segirdi kim za 'ıf oldı ve bir tağ üstinde düşdi bī-hūş anası dañı oğlı ardınca **segirdü** giderdi. (014a/05, 06, 07)

Derhāl ol oğlağ dürüst olup duru geldi, **ev içinde segirdi**. (203a/11)

sür- :

Andan Yemen 'den çıqdum, gice gündüz sürdüm. (234b/01)

yürü- :

Ol zamān ol oğlan anası omuzından aşığa indi, **yürüdi**. (067b/13)

saç- :

Cāzū ol zamān ol sığırlaruñ boynına ağaç kodi, biri yirde tohum **saçdı**. (064b/02)

yören- :

Pes ol Zeyd her gün resül **yöresinde yörenürdi** tā anuñ bu iki 'alāmetin bilmek-içün. 212a/09

Tablo 39: Mental Fiillerin Sonuç Tablosu

KILINIŞ	ALT SINIF
---------	-----------

SÜREKLİLİK FORMÜLÜ $E=Z$	Duyusal tutum fiilleri Düşünme fiilleri Hatırlama fiilleri Bilme fiilleri İstek fiilleri Görme duyu fiilleri Duyma fiilleri İlgi fiilleri Varoluş fiilleri
TEK KERELİK VE BİTMİŞLİK FORMÜLÜ $E_1=Z_1$	Olumlu duygu fiilleri Olumsuz duygu fiilleri Düşünme fiilleri Dikkat fiilleri İstek fiilleri Sözlü temas fiilleri Görme duyu fiilleri Dokunma fiilleri Duyma fiilleri Varoluş fiilleri Yokoluş fiilleri
TEKRARLILIK VE BİTMİŞLİK FÖRMÜLÜ $E_1, E_2, E_3 \dots E_n = Z_1, Z_2, Z_3 \dots Z_n$	Fiziksel his fiilleri Olumlu duygu fiilleri Olumsuz duygu fiilleri Değişim fiilleri

Tablo 40: Hareket Fiillerin Sonuç Tablosu

SINIF	KILINIŞ
Yönü belirsiz hareket fiilleri	SÜREKLİLİK
Aşağıdan yukarı hareket gösteren fiiller	

Yukardan aşağı hareket gösteren fiiller	
Anlık hareket fiilleri	TEK KERELİK VE BİTİMİŐLİK
Yn yatay olan hareket fiilleri	FORMÜLÜ $E_1=Z_1$
Tekrarlılık gösteren hareket fiilleri	TEKRARLILIK FÖRMÜLÜ $E_1, E_2, E_3, \dots E_n= Z$
Çift yönlü hareket fiilleri	BİTİMİŐLİK
Başlangıç gösteren hareket fiilleri	BAŞLANGIÇ
Sonuç gösteren hareket fiilleri	SONUÇ
Srekliyet gösteren hareket fiilleri	SÜREKLİLİK

N. Nekrasov'un Rus dilinde sonuca vardığı eylemlerin birçoğu *srekliyet*, bir kısmı *tek kerelik ve bitmişlik*, çok az bir kısmı da *tekrarlılık ve bitmişlik* gösterirler sonucu Türk Dili için pek geçerli değildir. Metnin fiillerin varlığı bizi Türkçede eylemlerin çoğu *tek kerelik ve bitmişlik*, bir kısmı *srekliyet*, eylemlerin çok azı da *tekrarlılık ve bitmişlik* gösterdiğini sonucuna varıldı.

BEŞİNCİ BÖLÜM

METİN

5.1. KİŞAŞÜ'L-ENBİYÂ

[002b]

01 Kışsa-i Zekerıyyâ 'aleyhi's-selâm;

Kışsa-i Yahyâ 'aleyhi's-selâm;

Kışsa-i **02** 'İmrân Meryem atası;

Kışsa-i Meryem'i doğduğu 'aleyhe's-selâm;

Kışsa-i **03** Meryem yüklü olduğu 'aleyhe's-selâm;

Kışsa-i Meryem 'İsâ doğurduğu **04** 'aleyhimâ's-selâm;

Kışsa-i 'İsâ 'aleyhi's-selâm ölü oğlanla ve Mısır kâdısınla;

05 Kışsa-i 'İsâ'nuñ reng-rîz ile hikâyeti;

Kışsa-i nâ-bînâ ve mübtelâ 'İsâ ile **06** 'aleyhi's-selâm;

Kışsa-i havâriñlerüñ 'İsâ ile 'aleyhi's-selâm;

Kışsa-i Yûnus **07** havârîñüñ rağiya'llâhu 'anhu;

Kışsa-i Mattâ havârî rağiya'llâhu 'anhu;

08 Kışsa-i şâlihâ 'avratuñ kim hayz görmiş-idi;

Kışsa-i etmekler **09** issinüñ kim 'İsâ'yla yoldaşlar 'aleyhi's-selâm;

Kışsa-i gökden indüğü 'İsâ **10** kavmine 'aleyhi's-selâm;

Kışsa-i 'İsâ göge ağduğı 'aleyhi's-selâm;

Kışsa-i Havârîñlerüñ **11** ve Yahyâ Peyğambar'[1] öldürdükleri;

Kışsa-i Şemsün bin Mesrûcek ve aña **12** belâlar irişdüğü;

Kışsa-i Ehl-i Mervân;

Ꞑıŝŝa-i Benî İsrâ'îl'de **13** iki ıarınıñ hikâyeti;
Ꞑıŝŝa-i Benî İsrâ'îl arasında hilâf **14** düşdügi;
Ꞑıŝŝa-i Circîs 'aleyhi's-selâm;
Ꞑıŝŝa-i Aşhâbü'l-uĥdüdi **15** ve anlaruñ kerdleri.

[003a]

01 Ꞑıŝŝa-i Āġâz-ı put-perestlik;
Ꞑıŝŝa-i Āteŝ-perestlik;
Ꞑıŝŝa-i Āġâz-ı Cühüdân;
02 Ꞑıŝŝa-i Āġâz-ı tersâlîk;
Ꞑıŝŝa-i Aşhâbü'l-fîl;
Ꞑıŝŝa-i Muĥammed-i Muştafâ **03** doğduġı 'aleyhi's-selâm;
Ꞑıŝŝa-i Peyġâmbâr Ĥadîce'[yi] alduġı;
Ꞑıŝŝa-i Hicret-i **04** Peyġâmbâr 'aleyhi's-selâm;
Ꞑıŝŝa-i Bedr-i Kübrâ,
Ꞑıŝŝa-i Ĥarb-ı Uĥud;
Ꞑıŝŝa-i Ĥarb-ı **05** Ĥendeġ;
Ꞑıŝŝa-i Benî Ĥureyza;
Ꞑıŝŝa-i Bedr-i ŝaġîr;
Ꞑıŝŝa-i **06** Resûl Mekke'ye varduġı ve fetĥ-i ĥayber;
Ꞑıŝŝa-i Benî Naġîr;
Ꞑıŝŝa-i **07** fetĥ-i Mekke;
Ꞑıŝŝa-i Emâret-i Ebû Bekr
Ꞑıŝŝa-i Ehl-i Rûm ve Pârs
08 Ꞑıŝŝa-i Pârs Ehli'nüñ ġalebesi Rûm'a
Ꞑıŝŝa-i Rûm Ehli'nüñ ġalebesi Pârs **09** Ehli'ne

ıŒa-i Harb-i Tebük;
ıŒa-i Kudüm-ı Ca'fer-i Tayyâr;
10 ıŒa-i Münâfıklar yalanı 'ÂiŒe'ye;
ıŒa-i Mi'râc-i Resül;
ıŒa-i Peygâmbar'ın **11** Adları;
ıŒa-i Mu'cizât-ı Resül;
ıŒa-i Zeyneb'[i] alduğı;
ıŒa-i **12** Peygâmbar'ın Nesebi ve Hıulkı ve Zühdi;
ıŒa-i vefât-ı Peygâmbar;
ıŒa-i Ma'âz Resül vefâtında; **13**
Hilâfet-i Ebü Bekr;
ıŒa-i Müseylime-i Kezzâb;
Hilâfet-i 'Ömer; Hilâfet-i 'OŒmân;
Hilâfet-i **14** 'Alî; Fazâ'il-i Ebü Bekr ve 'Ömer ve 'OŒmân ve 'Alî;
Fazâ'il-i Ehl-i Beyt-i Peygâmbar;
ıŒa-i Vilâyet-i Hasan **15** ve Hüseyin;
HadîŒ-i 'Abbâs bin 'Abdülmuttalib;
HadîŒ-i Maqtel-i Hüseyin bin 'Alî radiya'llâhu 'anhumâ.

[003b]

01 Bi-smi'l-lâhi'r-raĥmâni'r-raĥîm.

02 El-ĥamdü li'llâhi rabbi'l-'âlemîn, ve'sŒalâtü ve's-selâmü

03 'alâ seyyidina Muĥammed'in ve âlihî ecma'in. Bilgil

04 kim bu kitâb içinde peygâmbarlar ıŒaŒı

05 vardur ve Muĥammed-i MuŒtafâ gazâvatı vardur.

[004a]

01 Ve daḥı Emīra'l-mü'minīn Ebū Bekr ve 'Ömer ve 'Osmān

02 ve 'Alī ğazāvātı vardır ve maḳtel-i Ḥasan ve Ḥüseyn

03 vardır, rıd̄vānu'l-lahi 'aleyhim ecma'ın.

04 Kıṣṣa-i Zekerıyyā 'aleyhi's-selām.

05 Böyle eydür Kā'bü'l-aḥbār kim Zekerıyyā,

[004b]

01 Āzer oğlu-y-ıdı ve 'İmrān Māṣān²¹⁴ oğlu-y-ıdı ve ikisi daḥı Süleymān Peyğambar oğlanlarından-ıdı, **02** 'aleyhimü's-selām, ve anlar dükeli bir ihtiyār er oğlanlarından-ıdılar. Benī İsrā'ıl'den **03** kim anuñ adı İsrā'ıl bin Hārūn idi ve Zekerıyyā'nuñ 'avratınuñ **04** adı Yelsefe'-ıdı. 'İmrān 'avratınuñ adı Ḥanne-ıdı ve Zekerıyyā dürger-ıdı. **05** Peyğambarlık gelmezden öñdin ve Zekerıyyā bir er-ıdı kim dāyim **06** 'ibādetden ve tesbīḥden ve tehlīlden ḥālī degül-ıdı. 'Ömri **07** uzun-ıdı; şöyle kim eydürler yüz on biş yıl 'ömri-y-ıdı, **08** iñen büzürgvār ve muşliḥ-ıdı. Ḳavluḥū Ta'ālā: **09** *وَزَكَرِيَّا إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ رَبِّ لَا تَذَرْنِي فَرْدًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْوَارِثِينَ*²¹⁵ **10** ya'nī ve Zekerıyyā çün nidā itdi Ḥuzāvend'i'ne kim: "İy **11** Ḥuzāvend-i men ḳoma beni tenhā ve sen mīrās alıcılaruñ yigregisin." **12** Ve eydürler kim anuñ rüzigārında Beytü'l-Maḳdis peyğambarlardan **13** ḥālī-y-ıdı. Pes bir gün Zekerıyyā cediti Dāvūd'uñ miḥrābında tenhā **14** oturmuş-ıdı; tesbīḥ ve tehlīli oḳır-ıdı. Ol zamān Cebrā'ıl, 'aleyhi's-selām, **15** anuñ öñine geldi ve aña selām virdi, Zekerıyyā selāmınuñ cevābın

[005a]

01 virdi ve aña eyitdi kim sen kimsin? Ol eyitdi: "Ben Cebrā'ıl'em, Ḥaḳ Ta'ālā **02** saña selām ider ve eydür kim seni peyğambar viribidüm Benī İsrā'ıl'e. **03** Anları baña da'vet it ve anlara eyit tā 'ibādet ve ṭā'at itsünler baña **04** ve dāyim beni yād it, unıtma, her kim unıda ben daḥı anı unıduram." **05** Zekerıyyā çün Cebrā'ıl peyğāmın işitdi, secdeye vardı **06** ve Ḥaḳ Ta'ālā'ya şükr ve sipās itdi kim aña peyğambarlık

²¹⁴ Metinde sehven 'İmrān Māyān yazılmıştır.

²¹⁵ Kur'an, (Enbiyā) 21/89: Zekerıyyā'yı da (an). Rabbine şöyle niyaz etmişti: Rabbim! Beni yalnız bırakma! Sen, vârislerin en hayırlısısın, (her şey sonunda senindir).

erzānī itdi. **07** Pes andan Benī İsrā'īl katına vardı ve anları Tañrı'nuñ tã'atına ve 'ibâdetine **08** da'vet itdi. Anlaruñ ba'zısı anuñ qavlin rāst dutdılar ve ba'zısı **09** anı yalancı bildiler. Pes Zekeriyā Benī İsrā'īl'e emr-i ma'rūf nehy-i münker itdi. **10** Çün 'ömri seksen yıla irişdi aña Yaħyā Peyğambar'la müjdegānī **11** virdiler. Ve dāyim işi ol-ıdı kim ħalka pend virürdi ve meclis dutardı **12** ve Ĥağ Ta'ālā Zekeriyā'ya ulu maħall qodı and yād itdi anuñ fazlına **13** ve maħalline. Qavluhū Ta'ālā: **كَمِيعَصٍ**.²¹⁶ **14** **ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهُ زَكَرِيَّا**²¹⁷ Biş şıfat-ıla qasem yād itdi şöyle kim 'Abdullāh bin 'Abbās eydür Tefsīr'de **15** bu ħarfleri, ya'nī anuñ Ĥağ-içün kim ben kāfiyem ya'nī ögülmüşem ħalka

[005b]

01 rızqın virmekte ve hādīyem, ya'nī ħalka yol göstericiyem ve **02** **إِنَّ رَبَّكَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ** **03** **لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ**²¹⁸ ya'nī döşeyem rızq her kime dilersem ve 'ālimem, ya'nī biliciyem **03** her ne-kim oldı ve olısdur ve şādıqam, ya'nī rāst-güyem va'deye. **04** Bu qasemleri kim yād itdün kim Zekeriyā benüm qulumdur **05** ve ħāşumdur ve benüm rahmetüme müstevcibdür. Andan soñra eyitdi, **06** qavluhū Ta'ālā: **إِذْ نَادَى رَبَّهُ نِدَاءً خَفِيًّا**²¹⁹ ya'nī çün Tañrı'ya nidā ide, **07** pinhān nidā ider ve āvāzını ħalkdan saqlar tā ħalk anuñ āvāzını işitmezler, **08-09** qavluhū Ta'ālā: **قَالَ رَبِّ إِنِّي وَهَنَ الْعَظْمُ مِنِّي وَاشْتَعَلَ الرَّأْسُ شَيْبًا** **10** kim süst ola sünüklerüm ve tağıla benüm başumdan pīrlık ve ben **11** olmayam seni oqumağda nevmīz, İy perverdigār.” Andan soñra **12-13** eyitdi: **وَإِنِّي خِفْتُ الْمَوَالِيَ مِنْ وَرَائِي وَكَانَتِ امْرَأَتِي عَاقِرًا فَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا**²²¹ ya'nī ve ben qorqaram 'amm-zādelerümden ve ħvīşlerümden **14** ben öldüğümden soñra ve 'avratum var doğurmuş degül, virgil sen **15** baña senüñ qatuñdan fazluñla bir oğlan kim ol saña dost ola.

[006a]

²¹⁶ Kur'an, (Meryem) 19/1: Kâf. Hâ. Yâ. Ayn. Sâd.

²¹⁷ Kur'an, (Meryem) 19/2: (Bu,) Rabbinin, Zekeriya kuluna rahmetinin anılmasıdır.

²¹⁸ Kur'an, (İsrâ) 17/30: Rabbin rızkı dilediğine bol verir, dilediğine daraltır.

²¹⁹ Kur'an, (Meryem) 19/3: Hani o, gizli bir sesle Rabbine niyaz etmişti.

²²⁰ Kur'an, (Meryem) 19/4: Rabbim! Dedi, benden (vücudumdan), kemiklerim zayıfladı, saçım başım ağardı. Ve ben Rabbim, sana (ettiğim) dua sayesinde hiç bedbaht olmadım.

²²¹ Kur'an, (Meryem) 19/5: Doğrusu ben, arkamdan iş başına geçecek olan yakınlarımdan endişe ediyorum. Karım da kısırdır. Tarafından bana bir veli (oğul) ver.

01 Ve bu du‘ā-yı kim Zekerıyyā itdi, kendü mihrābında itdi. Ve eydürler mihrāb **02** aña andan ilerü kim bu du‘ā-yı itdi; eyitmiş-idi kim iy Zekerıyyā, sen **03** rüşenāsın²²² ve zībāsın baña qarañu gicelerde şimdi yaşaduñ, ulalduñ, **04** pır olduñ, bir oğluñ yok- kim senden soñra senüñ yirüñ tuta. **05** Zekerıyyā bu sözden qatı ğam-gīn olmuş-ıdı, çün bu sözi mihrābdan **06** işitdi, kendü helāline eyitdi kim mihrāb rāst eydür. Zırā kim **07** bu mihrāb menber kim senüñ var atalaruñdan ve cedlerüñden saña **08** mırās qalmışdur. Şimdi sen pırlık bir oğluñ yok. Mihrāb ve menber **09** ve Tevrīt ve Zebūr ve dañı neñ ki var kime ışmarlayısarsın? Zekerıyyā **10** ğam-gīn ve perışān oldu. Ol sâ‘at Meryem qatına vardı. Meryem **11** çün anı ğam-gīn gördi, eyitdi: “Saña ne oldu kim ğam-gīnsin?” **12** Zekerıyyā eyitdi: “Dilerem kim baña Hāq Ta‘ālā bir oğlan virse **13** tā kim benüm soñnumda yāz-gār olsa. Şimdi pır ve za‘if oldum **14** ve hālañ dañı pır oldu.” Çün Zekerıyyā bu sözi eyitdi, Meryem qaşd ile **15** bir sepet tolu tāze yemiş kış güninde anuñ öñine qodı-kim ol sepet

[006b]

01 içinde üzüm ve incir ve tāze hurmā-y-ıdı ve tāze zeytün-ıdı. Ve aña eyitdi **02** kim: “Bu mīvelerden yi tā göñlüñdegi qayġu zā‘il olsun. Zırā kim **03** bu mīveleri Hāq Ta‘ālā baña uçmaqdan viribidi.” Zekerıyyā ol **04** mīvelerden yidi kuvvet ve şehvet ve feraħ teninde ziyāde oldu. Ol **05** zamān Meryem qatından çıqdı, mihrābına vardı, namāza durdı. Birqaç **06** rek‘at namāz kıldı, çün namāzdan fāriğ oldu, diledi kim du‘ā **07** ide, Hāq Ta‘ālā’dan oğlan dileye. Ol zamān Hāq Ta‘ālā aña bir oğlan **08** rüzī kıldı. Pes utandı ve oturdı du‘ā itmedi ve yedi gün Zekerıyyā **09** ol şıfatda-y-ıdı, sekizinci gün ‘aşūrā-y-ıdı, mihrābına vardı, utandı **10** du‘ā itmege. Pes mihrāb Hāq Ta‘ālā’nuñ emriyle aña eyitdi: “İy Zekerıyyā! **11** Kendü perverdigāruñı baħıl mi bilürsin kim du‘ā itmezsin ve hācet **12** dilemezsin? Bilürsin kim perverdigāruñ ‘ağalar viricidür, raħımdür, niçün **13** du‘ā itmezsin?” Zekerıyyā gice gündüz ‘ibādetde ve du‘ā-ya meşġül oldu. **14** Çün bir هفته geçdi, uyku aña ğālib olmuş-ıdı. Uyumamağ-ıçun **15** belini bir ip-ile bağlamış-ıdı tā çün ‘ibādetde ola düşmeye. Vaqti kim uyku

[007a]

²²² Metinde sehven rüşinā şeklinde geçer.

01 aña gâlib ola çün kırk gün geçdi, elin götürdi du‘â itdi. Qavluhū Ta‘ālā: **02** **يَرْتِي** **وَيَرْتِي مِنْ آلِ يَعْقُوبَ ۖ وَاجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًّا** ²²³ ya‘nī kim benüm mīrās **03** alıcım ola ve āl-i Ya‘kūb’uñ mīrās alıcısı ola. Ve eyle eyit anı: “İy benüm Huzāvend’üm **04** kim pesend ide ola Benī İsrā’īl içinde.” Böyle eydür Kā‘bü’l-aḥbār **05** kim du‘ā-yı Zekeriyā bir nūr gibi hevāya şöyle gitdi tā yedi gökden **06** geçdi. Pes muqarreb feriştehler anuñ du‘āsını Haq Ta‘ālā hazretine iletdiler. **07** Haq Ta‘ālā anuñ du‘āsını müstecāb itdi. Cebrā’īl buyurdu tā kim aña **08** beşāret getürdi ve on muqarreb ferişte bilesince her biri beşāret ‘alemlerin **09** ellerinde dutmuşlar. Pes dükeli Zekeriyā’nuñ mihrābına geldiler müşg **10** qoşusu anlaruñ qanatlarından Zekeriyā’nuñ meşāmına irişdi. Anuñ mihrābı **11** rüşen oldı anlaruñ yüzi nūrından, andan Cebrā’īl eyitdi: “İy Zekeriyā! **12** Haq Ta‘ālā senüñ du‘āñı müstecāb itdi ve senüñ oğluñı kendü dostlarinuñ **13** cümlesinden eyledi.” Qavluhū Ta‘ālā: **14** **يَا زَكَرِيَّا إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ اسْمُهُ يَحْيَىٰ لَمْ نَجْعَلْ لَهُ مِنْ قَبْلُ سَمِيًّا** ²²⁴ ya‘nī beşāret virirüz saña bir oğlan-ile kim adı Yahyā’dur **15** ve geçmiş peygambarlardan kimsenüñ adın aña itmedük. Zekeriyā ol

[007b]

01 sā‘at ta‘accübe qaldı ve eyitdi, qavluhū Ta‘ālā: **قَالَ رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَقَدْ بَلَغَنِي الْكِبَرُ** ²²⁵ **وَأَمْرَآتِي عَاقِرٌ ۖ قَالَ كَذَلِكَ قَالَ اللَّهُ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ** **03** ya‘nī eyitdi: “İy benüm Huzāvend’üm, baña qandan olısar oğlan **04** kim ben bedürüstī pırlige irişdüm ve benüm ‘avratum daḥı doğurıcı degül.” **05** Eyitdi anı kim Haq Ta‘ālā diler şöyle ider. Andan soñra eyitdi, qavluhū Ta‘ālā: **06-07** **قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِي آيَةً ۖ قَالَ آيَتُكَ أَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ إِلَّا رَمْرًا ۖ وَادُّكُرْ رَبَّكَ** ²²⁶ **كَثِيرًا وَسَبِّحْ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ** **08** ya‘nī: “İy Huzāvend’üm, didi itgil baña nişān.” Eyitdi, **08** senüñ nişānuñ oldur kim ḥalka üç gün söz söylemesin meger **09** remizle ve gözün qaşuñ işaretiyle. Ve eydürler kim Zekeriyā Cebrā’īl’e eyitdi **10** kim: “Eger bu oğlan kim Haq Ta‘ālā baña erzānī itdi, eger benden dünyā **11** mīrās alacağ-ısa ol baña ḥacet degül ve eger aḥiret mīrās alacağ-ısa **12** ulu millet ola Haq Ta‘ālā’nuñ benüm

²²³ Kur’an, (Meryem) 19/6: Ki o bana vâris olsun; Yakup hanedanına da vâris olsun. Rabbim, onu rızana layık kıl!

²²⁴ Kur’an, (Meryem) 19/7: (Allah şöyle buyurdu:) Ey Zekeriya! Biz sana bir oğul müjdeleriz ki, onun adı Yahya’dır. Daha önce ona kimseyi adaş yapmadık.

²²⁵ Kur’an, (Âl-i İmrân) 3/40: Zekeriya: Rabbim! Dedi, bana ihtiyarlık gelip çatığına, üstelik karım da kısır olduğuna göre benim nasıl oğlum olabilir? Allah şöyle buyurdu: İşte böyledir; Allah dilediğini yapar.

²²⁶ Kur’an, (Âl-i İmrân) 3/41: Zekeriya: Rabbim! Bana bir alamet göster, dedi. Allah buyurdu ki: Senin için alamet, insanlara, üç gün, işaretten başka söz söylememendir.

üzerüme.” Cebrâ’îl eyitdi: “Senüñ oğluñ **13** t̄alib-i dünyā olmaya belki t̄alib-i āh̄iret ola ve ol senüñ uḥrevī **14** mīrāsuñdur”. Böyle dir Kā’bü’l-aḥbār çün Zekerıyyā Ḥaḳ Ta’ālā’dan **15** oğlan diledi anuñ du’āsı müstecāb oldı kendü-y-ile tefekkür itdi kim

[008a]

01 ben ve benüm çiftüm ikimüz daḥı p̄r ve za’îf olmıșuz, bize oğlan nicesi ola? **02** Cebrâ’îl, ‘aleyhi’s-selām, aña eyitdi: “İy Zekerıyyā! Bilmez misün kim senüñ **03** atañ Ādem’i Ḥaḳ Ta’ālā bir avuç topraḳdan yaratdı? Ol k̄ādirdür kim **04** yoḳ var ide. ‘Aceb mi gelür saña kim siz p̄r olmıșsız sizden oğlan **05** gele?” Çün ḥelāli yüklü oldı, Zekerıyyā bir gün miḥrābda oturmıș-ıdı, **06** Cebrâ’îl anuñ ḳatına geldi ve eyitdi: “İy Zekerıyyā! Saña ‘aceb mi gelür **07** kim size p̄rligde oğlan ola? Şimdi bildüñ mi Ḥaḳ Ta’ālā’nuñ kemāli **08** ḳudretini kim ‘avratuñ yüklü olduḡı saña ma’lüm oldı?” Eger kimse **09** su’āl itse kim Zekerıyyā Ḥaḳ Ta’ālā’dan oğlan diledi çün müjdegānı **10** geldi. Eyitdi: “Ḳandan ola baña oğlan? Eger bildi kim olmaz niçün diledi **11** olmayacak nesneyi ve eger bildi kim ola niçün söyledi şekk-ile?” Anuñ **12** cevābı oldur kim Zekerıyyā yigitligi ve uzun ‘ömri Ḥaḳ Ta’ālā’nuñ ḥizmetinde **13** geçürdi. Bildi kim Ḥaḳ Ta’ālā k̄ādirdür kim oğlan vire. Ammā eyitdi p̄rlik **14** ve za’îflik ḥālinde oğul vire ya beni yigit eyleye. Pes Ḥaḳ Ta’ālā aña **15** āgāh itdi kim işbu p̄rlik ḥālinde oğlan viriserem. Ḳavluḥü Ta’ālā:

[008b]

01 قَالَ كَذَلِكَ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٌ وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ تَكُ شَيْئًا ²²⁷. Eyitdi: “Üşböyle ola, saña oğlan **02** ve ben k̄ādirem kim saña p̄rlikde oğlan virem.” Pes kırḳ günden **03** soñra Yaḥyā’nuñ anası ḥāmile oldı, doḡuz aydan soñra doḡurdu. **04** Ve Zekerıyyā andan soñra yigirmi yedi yıl daḥı diri oldı. Pes **05** Cühūdler Zekerıyyā’yı öldürmege ḳaşd itdiler. Ol ḳaçdı, bir yirde **06** gizlendi. Birḳaç günden soñra anı buldılar ve anı öldürmege ḳaşd **07** itdiler, yine ḳaçdı. Pes ardınca segirdiler, öñünde bir dıraḥt var-ıdı **08** dıraḥt ardında pinhān oldı. Ḥaḳ Ta’ālā’nuñ ḳudretinden ol **09** dıraḥt yarıldı ve Zekerıyyā’[yı] içine aldı, dıraḥt ikileyin bütün **10** oldı. Pes anlar anı istediler bulmadılar. İblīs, la’aneḥü’llāhu, bir p̄r şeklinde **11** geldi ve anlara eyitdi kim

²²⁷ Kur’an, (Meryem) 19/9: Allah: Öyledir, dedi: Rabbin: O bana kolaydır. Daha önce sen hiçbir şey değilken seni de yaratmıştım, buyurdu.

Zekerıyyā bu dıraht içindedür. Anlar **12** dıraht katına geldiler, ridāsınuñ köşesini gördiler kim ağaçdan **13** taşıra qalmış-ıdı. Cühüdlar anı gördiler, bildiler kim ol dıraht içindedür. **14** Pes dırahtı kesdiler, bıçku getürdiler, ol ağacı yuqarudan dibine **15** degin iki dildiler. Zekerıyyā ağaç içinde iki päre oldı. Ba‘zı e’imme

[009a]

01 eyitdiler kim çün bıçku başına irişdi; diledi kim inledeye. Nidā geldi-kim **02** iy Zekerıyyā! Eger inlerseñ aduñı peygambarlar dīvānından çıkaruram. Pes şabr **03** itdi, tā anı ikiye dildiler ve andan ilerü kim cān teninden cüdā **04** ola. Du‘ā itdi, eyitdi: “Huzāvendā! Beni tenhā koma kim sen mīrās **05** giryendelerüñ yigregsin.” Kavluhū Ta‘ālā: **06** فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَوَهَبْنَا لَهُ يَحْيَىٰ وَأَصْلَحْنَا لَهُ زَوْجَهُ ۗ إِنَّهُمْ ۚ Eyitdi, icābet itdük aña virdük Yahyā gibi oğul ve **07** ‘avratını şalāha getürdük ya‘nī kim doğurıcı eyledük. Bu-y-ıdı Kışsa-i Zekerıyyā.

08 Kışsa-i Yahyā, ‘aleyhi’s-selām,

09 Böyle eydür Vehb kim Haq Ta‘ālā Zekerıyyā’nuñ du‘āsın icābet itdi **10** ve aña bir oğul ‘atā itdi Yahyā Peygambar gibi, ‘aleyhi’s-selām, şālīh ve velī **11** nitekim dilemiş-ıdı. Ve eydürler, kim Yahyā dāyım ağlardı ve zārılık **12** ider-ıdı ve bir sā‘at ağlamaqdan diñmez-ıdı. Anuñ ağladuğundan **13** Zekerıyyā’nuñ ‘ıyşı hoş degüldi. Bir gün Zekerıyyā du‘ā itdi eyitdi:

[009b]

01 “Huzāvendā! Ben senden bir oğul diledüm kim baña ğam-güsār ola ve gönüm anuñ-ıla **02** hoş ola. Baña muhabbet virdüñ kim benüm ‘ıyşumı nā-hoş ider.” Haq Ta‘ālā **03** aña vahy itdi ve eyitdi: “İy Zekerıyyā! Benden oğlan diledüñ **04** kim ol velī ola velī olan benden ayru ārām itmez, ağladuğı ol **05** sebebdendür. Ammā benüm şükrümi yirine getür kim saña bir oğlan **06** virdüm, kim seyyiddür ve güzidedür, peygambardur.” Haq Ta‘ālā hīç peygambara **07** seyyid dimesi, meger Yahyā Peygambar’a. Kavluhū Ta‘ālā: **08** إِنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكَ بِيَحْيَىٰ مُصَدِّقًا بِكَلِمَةٍ مِنَ اللَّهِ وَسَيِّدًا وَحَصُورًا وَنَبِيًّا

²²⁸ Kur’an, (Enbiyâ) 21/90: Biz onun da duasını kabul ettik ve ona Yahya’yı verdik; eşini de kendisi için (çocuk doğurmaya) elverişli kıldık.

09 ²²⁹ **مِنَ الصَّالِحِينَ** Ya'nī bedürüstī kim Hâk - celle ve 'alā - müjde virür saña Yaḥyā-y-ıla **10** rāst dutıcı sözi Tañrı'dan ve mihterlüg-ile ve 'avrata ārzūsuzlīg-ıla **11** ve eyü peygambarlīg-ıla. Böyle eydür Kā'b kim Benī İsrā'ıl cümlesinden **12** İbrāhīm ve İshāk ve Ya'qūb oğlanlarından Hâk Ta'ālā seksen biñ peygambar **13** getürdi. Ol cümlesinden hīç kimse uluraç ve pākızerek Yaḥyā'dan **14** yoğ-ıdı ve ammā ma'ni ḥaşūr oldur kim ḥişār itmiş ola dükeli günāhdan **15** kim hergiz günāh itmedi ve endişe daḥı itmedi günāh. Ba'zılar eyitdiler

[010a]

01 kim ma'ni-yi ḥaşūr oldur kim 'ibādetde tevfiķ bulmuş-ıdı ve nefsinüñ **02** şehvetini üšetmiş-ıdı ve her peygambarlar kim 'ibādetden uzun 'ömürlerde **03** itmediler Yaḥyā az 'ömür içinde itdi hem nebī-y-ıdı ve hem peygambar-ıdı. Şöyle **04** kim Hâk Ta'ālā Kelām-ı kadīm'inde yād itdi: **05** **يَا يَحْيَى خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ وَآتِنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا** ²³⁰ ya'nī iy Yaḥyā, yuḡaru dut bu kitābı cidd-ile ve saḡla **06** ol ḥikmet oğlanlīgda ve ḡalan peygambarlara ululuḡda-y-ıdı. Ammā Kitāb-ı **07** Tevrīt-ıdı ve eydürler kim ol dört yaşında-y-ıdı dükeli Tevrīt'i **08** oḡudı ve yedi yaşında-y-ıdı kim dükeli Tevrīt'i ezber itmiş-ıdı ve dükeli **09** ma'nisin bilmiş-ıdı. Zīrā kim Hâk Ta'ālā eyitdi: **وَآتِنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا** ²³¹ **10** nükte bunda oldur kim Hâk Ta'ālā Yūsuf'a eyitdi: **وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا** ²³² **11** Eyitdi, çün Yūsuf anlar maḡāmına irişdi, **12** er oldı. Biz aña 'ilim ve ḥikmet virdük ve Yaḥyā'ya eyitdi: **13** **وَآتِنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا** ²³³. Eyitdi: "Aña 'ilim ve dānişi oğlanlīgda virdük." **14** Ḥikmet bunda ol-ıdı kim Yūsuf oğlanlīgda oynamaḡ ārzü **15** itdi atasından destūr diledi eyitdi, ḡavluhū Ta'ālā: **يَرْزُقْ وَيَلْعَبْ** ²³⁴.

[010b]

01 Ve iki ḡaber gelmişdür kim Yaḥyā dört yaşındaydı, oğlanlar aña **02** eydürlerdi kim bizüm-ile gel, tā oynayalum. Ol eydürdi: "Bizi oynamaḡ-ıçun **03** yaratmadılar."

²²⁹ Kur'an, (Âl-i İmrân) 3/39: Zekeriya mabedde durmuş namaz kılariken melekler ona şöyle nida ettiler: Allah sana, kendisi tarafından gelen bir Kelime'yi tasdik edici, efendi, iffetli ve salihlerden bir peygamber olarak Yahya'yı müjdelers.

²³⁰ Kur'an, (Meryem) 19/12: "Ey Yahya! Kitap'a (Tevrat'a) var gücünle sarıl!" (dedik) ve henüz sabi iken ona (ilim ve) hikmet verdik.

²³¹ Kur'an, (Meryem) 19/12: Ve henüz sabi iken ona (ilim ve) hikmet verdik.

²³² Kur'an, (Yüsuf) 12/22: (Yüsuf) erginlik çağına erişince, ona (isabetle) hükümetle (yeteneği) ve ilim verdik. İşte güzel davranılanları biz böyle mükâfatlandırırız.

²³³ Kur'an, (Meryem) 19/12: Ve henüz sabi iken ona (ilim ve) hikmet verdik.

²³⁴ Kur'an, (Yüsuf) 12/12: "Bol bol yesin (içsin), oynasın".

Pes bu sebebden ötri menzileti oğlanlıkda zāhir oldı. **04** Ammā Yahyā’nuñ anası ‘İsā’nuñ hālası-y-ıdı, ‘aleyhi’s-selām,. Böyle eydür Vehb **05** kim Meryem çün ‘İsā’ya yüklü oldı, hālini pinhān itdi ve kimse **06** bilmedi kim ol hāmiledür. Meger bir gün Yahyā anası Zekerıyyā’ya **07** eyitdi: “Şöyle gördüm kim Meryem’uñ yüki var ve bu iñen ‘acebdür **08** kim hīç ādemī anuñ-ıla cem‘ olmamışdur.” Meger anuñ karnındağı velidür. **09** Hāḡ Ta‘ālā’nuñ evliyālarındandır. Zekerıyyā eyitdi: “Nice bildüñ?” **10** Ol eyitdi: “Her gāh kim ben Meryem katına vardum, bu oğlan kim benüm **11** karnumdadur döner şöyle kim secde ider gibi.” Zekerıyyā’nuñ ol söze **12** ta‘accübi geldi. Ve eydürler kim ‘İsā peygambar doğduğundan tā Yahyā **13** doğduğına degin kırk gün-ıdı. Pes Yahyā kiçiden tā ulalınca ağlar-ıdı **14** ve hīç diñlenmez-ıdı tımu karkusından. Aña eyitdiler kim: “İy Yahyā! Sen **15** hergiz günāh itmedüñ ve aña endişe daḡı itmedüñ, bunca ağlamak zārılık

[011a]

01 niçün idersin?” Ol eyitdi: “Egerçi tā‘at ve ‘ibādet iderem, lakin **02** İblīs’den çok idecegüm yokdur. Çün Hāḡ Ta‘ālā’nuñ sābık **03** ‘ilminde şakī idi. Ol tā‘at, ‘ibādet aña fāyide itmedi, ben daḡı **04** ‘ākıbetden karkaram. Olmasun kim benüm adum-daḡı bedbaḡtlar cümlesinden ola.” **05** Ve eydürler kim her gün Yahyā ve ‘İsā ‘aleyhimā’s-selām ikisi bile giderlerdi. **06** ‘İsā aña eydürdi: “İy hālam oḡlı, çok ağlama ve göñlüñi Hāḡ Ta‘ālā’ya **07** dut kim ol gāfūr, raḡımdür ve anuñ raḡmetinden nevmiz olma.” **08** Yahyā eydürdi: “Va’llāhi kim eger göz açup yuminca göñlüm Hāḡ’dan **09** ayruḡ nesneye meşğül olsa, ol sā‘at şöyle bilürem kim bedbaḡtlar **10** cümlesindenem ve yaşı kırkıdan bir eksüğe yetince hāli şöyle-y-ıdı ve dükeli **11** peygambarlar güftār-ıla girdār-ıla da‘vet iderler-ıdı.” Yahyā halkı Tañrı’ya **12** da‘vet iderdi veli güftār-ıla, girdār-ıla degül. Ve eydürler kim **13** hemişe yetmiş ten Benī İsrā’ıl’den ve rāhiblerden anuñ-ıla bile gider-ıdı, **14** dükeli palāslar geymişler ve Yahyā, ‘aleyhi’s-selām, bir arı palās geymiş-ıdı. **15** Ve anlaruñ ta‘āmı her birinüñ bir arpa karkası-y-ıdı ve Yahyā, ‘aleyhi’s-selām,

[011b]

01 üç günde bir arpa karkacığın yir-ıdı. Andan şordılar kim iy Yahyā, niçün **02** üç günde bir arpa karkacığın yersin? Ol eyitdi: “Zirā kim benüm atama **03** benüm

anası önünde oturmadı **15** meger dizin çeküp otururdu ve ata ana aña hizmet iderler-
idi. Ve hîç

[012b]

01 kimseye müslimānlardan adıyla okumazdı. İllā eydürdi: “İy güzîde böyle **02** eyit ve böyle ol. Ve hergiz andan kimse nesne dilemezdi, illā ol eydürdi **03** kim minnet ve sipās iderem.” Kavluhū Ta‘ālā: **وَلَمْ يَكُنْ جَبَّارًا عَصِيًّا**²⁴⁰ kışşada **04** gelmişdür kim çün Yahyā anasından doğdı, feriştelere destūr dilediler **05** tā kim aña selām ideler. Haḳ Ta‘ālā anlara destūr virdi, dükeli **06** geldiler ve anuñ döşeginde oturdılar ve eyitdiler: “Selām olsun saña Haḳ’dan.” **07** Kavluhū Ta‘ālā: **وَسَلَامٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَيَوْمَ يَمُوتُ**²⁴¹ Ve buncılayın ölüm gününde **08** dahı geldiler Haḳ Ta‘ālā’nuñ destūriyla anuñ yastuğı üzerinde **09** eyitdiler: “Selām olsun saña Tañrı’dan.” Ve haberde gelmişdür kim bir sâ‘at **10** ‘ibâdetden hālî degüldi ve hemîşe atası anası anı şorarlardı. **11** Ve eydürlerdi kim bir zamān ārām dut. Ol ārām dutmazdı tā bir gün Zekerıyyā **12** eyitdi: “İy Bār-i Hudā! Ya baña ārzūdur kim oğlum bir sâ‘at ārām ide.” **13** Nidā geldi kim ārām oğluñuñ benümledür, sizüñle degül. Böyle eydür **14** Kā‘bü’l-ahbār kim çün Zekerıyyā meclis iderdi çok Benī İsrā‘îl **15** anda hâzır olurlardı ve andan ilerü kim Yahyā atası meclisine hâzır

[013a]

01 olurdu. Zekerıyyā dükeli sözi korḳu haberin söylerdi; çün Yahyā gelürdi **02** dükeli sözün recādan söylerdi ve Yahyā hergiz atası meclisinden gāyib **03** olmazdı. Tā bir gün Benī İsrā‘îl Zekerıyyā katına cem‘ oldılar ve eyitdiler: “İy **04** Tañrı peygambarı! Çok zamāndur kim tā sen bize havfdan ve şamudan **05** söyledüğüñ yokdur ve bize ārzūdur kim şamu zıkrın işidevüz tā korḳu **06** bizüm göñlümüzde gālib ola.” Zekerıyyā eyitdi: “İy Benī İsrā‘îl! Siz **07** bilürsüz kim ben bu oğlamı Haḳ Ta‘ālā’dan ārzü ile dilemişem ve hem **08** severem andan ötrü kim Haḳ Ta‘ālā’dan havf anda gālibdür anuñ katında **09** dilemezem kim havf haberin söyleyem benüm oğlum benüm meclisimden gāyib **10** olmaz. Korḳaram kim şamu haberin çün işide, şakātı yokdur helāk **11** ola, eger sizüñ elüñüzden gelürse kim Yahyā’[y] benüm

²⁴⁰Kur’an, (Meryem) 19/14: O, isyankâr bir zorba değildi.

²⁴¹ Kur’an, (Meryem) 19/15: Doğduğı gün, öleceğı gün ve diri olarak kabirde kaldıraçağı gün ona selâm olsun!

meclisinden gâyib **12** idesiz, ben size tamu zikrin idem.” Pes geldiler Yahyâ’dan hâcet dilediler **13** kim sen ‘ibâdete meşğul ol, tâ atañ bize tamu zikrin ide. Zîrâ **14** çokdur eyitdügümüz yok. Ol-dahı ‘ibâdete meşğul oldu, yarındası **15** Zekeriyâ meclis itdi, oturdu, halk cem‘ oldılar. Yahyâ gelmiş-idi,

[013b]

01 bir bucağda pinhân oturmuş-ıdı şöyle kim kimse anı görmedi, başını **02** koyunına çekmiş-idi. Pes Zekeriyâ bu habere irişdi kim *inne fı’n-nâri* **03** *dereketün yükâlu lehâ secnânü lā yücâvizûha illâ’el-bâkûn min haşyeti’l-lâhi* **04** *Ta’âlâ* ²⁴² ya’nî kim tamuda bir iniş dere vardur, düşvâr kim aña **05** Secnân dirler. Geçmeye andan meger ol kişiler kim ağlayalar **06** Tañrı korkusından. Çün Yahyâ bu haberi işitdi nâgâh **07** huruş itdi katı huruş itmek ve halk arasından çıkdı ve ol **08** geydügi palâsı yırttı ve yüz yabana dutdı ve çağırurdu kim *inne fı’n-nâri* **09** *derekete yükâlu lehâ secnânü lā yücâvizûhâ illâ’el-bâkûn* **10** *min haşyeti’l-lâhi*,²⁴³ dirdi ve segirdürdi ve feryâd iderdi. Zekeriyâ **11** çün anı gördi kürsiden düşdi ve bî-hüş oldu. Yüzine **12** su sepdiler tâ kim ‘aqla geldi. Pes bir kez çağırdu ve eyitdi kim **13** *heleke ibnî ve zalemenî kavmüm*,²⁴⁴ ya’nî helâk oldu benüm oğlum ve zulm itdiler **14** baña benüm kavmüm. Pes ol dahı tonın yırttı bülend-âvâz-ıla kim **15** eyitdi, “Vây benüm oğlum!” Çün haber anasına irişdi ol-dahı

[014a]

01 çağırdu bî-hüş düşdi. Çün ‘aqla geldi, bir ip kuşandı ve feryâd **02** ide Zekeriyâ katına geldi ve eyitdi: “Bu ne-y-idi kim sen itdün bizüm **03** ‘azîz oğlumuzu helâk itdün ve cihânda âvâre eyledün.” Pes oğlı **04** ardınca yüz beyâbâna dutdı ağladı, zârlık itdi ve eydürdi, âh **05** ‘azîz oğlum âh, ve ol resme üç gün üç gece segirtti. Yahyâ dahı **06** ancılayın segirtti kim za’îf oldu ve bir tağ üstinde düşdi bî-hüş **07** anası dahı oğlı ardınca segirdü giderdi. Çobanlardan şordı **08** kim hîç bir yigit

²⁴² Zekeriya haber verdi ki: Cehennem’de Secnân denilen bir dere vardır. Bu vadi Allahu Te’ala’nın gazabına uğrayanlar için yaratılmıştır. Bu dere ateştir.

²⁴³ Cehennem’de Secnân denilen bir dere vardır. Bu vadi Allahu Te’ala’nın gadabına uğrayanlar için yaratılmıştır. Bu dere ateştir.

²⁴⁴ Oğlum helak oldu, kavmim zulmetti.

gördünüz mi segirdür ve eydür kim *inne fi'n-nâri* **09** *derekete yûkâlu lehâ secnân*.²⁴⁵ Çobanlar eyitdiler: “Geçen gice işbu tağ ardından **10** āvâzı gelürdi, ammâ anı görmedük.” Anası pes ol tağa gitdi **11** Yaḥyâ’yı gördi kim başın bir taşa komış, nāgāh anası irişdi **12** Yaḥyâ çağırdı, eyitdi: “Yâ Mâlik amân!” Anası eyitdi: “İy oğul! Benüm, senüñ **13** anañ, qorqma”, ārām itdi. Yaḥyâ eyitdi: “İy ana! Çün sen elüñ benüm başuma **14** koduñ şöyle şandum kim Mâlik geldi tâ beni duta ve tamuya **15** ilede.” Anası eyitdi: “İy oğul! Ben bilürem kim baña senden artuq oğul

[014b]

01 gelmez. Ammâ iki hâcetümi revâ it.” Eyitdi: “Fermân senüñdür, benüm anamsın **02** ve senüñ benüm üstümde ḥaḳlaruñ vardır ve daḥı ben saña fermānum.” **03** Anası eyitdi: “Durı gel benümle, gel yâ benüm gönülüm ve ol atañ pîr **04** gönli hoş olsun.” Yaḥyâ eyitdi: “İy ana! Ne ola eger baña **05** destür viresin tâ ben şahrâda geyüklerle olam, Tañrı’ya ‘ibâdet **06** idem, tâ ola kim şamudan qurtılaydum.” Anası eyitdi: “İy oğul! **07** Bu nevbet benümle eve gel, tâ saña nesnecük bişüreyüm yegil ve bir gice **08** başuñ yastuğa qoğıl, diñlengil ve Benî İsrâ’îl seni görsünler, **09** andan soñra her ne ārzüñ varsa idesin.” Yaḥyâ eyitdi: “İy ana! **10** Her ne buyurursañ ideyim ve baña senüñ fermānuñdan çıkmāğa çäre **11** yoqdur.” Pes duru geldi anası-y-ıla eve geldi, atası anası anuñ **12** geldüğine şāz oldılar. Anası ta‘ām bişürdi öñine qodı, yedürdi **13** ve bir yastuq qodı tâ kim birezcük yata diñlene. Çün yatdı-y-ıdı **14** gicenüñ birezi geçdi, bir āvâz işitdi kim eydürdi: *Eminte min rabbike* **15** ve *min dereketin yûkâlu lehâ secnân*,²⁴⁶ ya‘nî ĩmin olduñ kendü Tañrı’ñdan

[015a]

01 ve ol şamunuñ deresinden kim aña Secnân dirler. Pes nāgāh uyqudan **02** uyandı, durı geldi, yüzün beyābāna dutdı, gitdi, atası anası her **03** çend kim cehd itdiler anı yıqmadılar ve eydürler kim beyābānda geyiklerle **04** dört yıl geşt itdi ve ādemilerden hiç kimse-y-ile ārām itmedi, tâ şuña **05** dek kim Zekerıyyâ’yı öldürdiler. Pes Ta‘ālâ’dan Yaḥyâ Peyğambar’a fermân **06** geldi kim yürü Benî İsrâ’îl’e var, anlara pend, naşîḥat vir **07** ve anlara şerī‘at öğret. Çün Yaḥyâ geldi Benî İsrâ’îl şāzlar

²⁴⁵ Yahya annesi: “Cehennem’de Secnân denilen bir dere vardır. Bu dere ateştedir. Onun yanında cehennem anıldığı için çıktı, nereye gittiğini bilmiyorum” dedi.

²⁴⁶ Allahu Te’ala: Cehennem’de ateşten bir dere vardır. Ona Secnân derler.

itdiler. **08** Yidi yıl Benī İsrā'īl içinde durdı, anlara pend virdi. Emr-i ma'rūf nehy-i **09** münker itdi ve anlara şerī'at tāze dutdı, tā ser-encāmı Cühūdlar **10** aña qaşd itdiler, zāruzār öldürdiler ve aña 'azīm bī-ḥürmetlik **11** itdiler tā kim Ḥaḳ Ta'ālā Buḥte Naşr anlara ḥavāle itdi, tā kim **12** geldiler anları ḳahr itdiler. Şöyle kim muḳaddem yād olındı **13** ve eydürler kim Buḥte Naşr Cühūdlardan yüz biñ yigirmi er helāk itdi **14** ve anlara ol iş itdi kim hīç kimseye anuñ gibi işi olduğı yoğ-ıdı. **15** Ḥaberde gelmişdür kim Yaḥyā'nuñ gözlerinüñ yaşı aḳmaḳdan çeşmeleri

[015b]

01 cerāḥat olmışdı. Anası her vaḳit panbuḳ ḳor-ıdı ol cerāḥatlar **02** üzerine ma'a-hāzā kim Yaḥyā hergiz günāh itdügi yoğ-ıdı ve günāha endīşe **03** daḫı itdügi yoğ-ıdı. Bu-y-ıdı Yaḥyā bin Zekerıyyā ḳışşası, 'aleyhi's-selām.

04 Ḳışşa-i 'İmrān Meryem atası

05 Böyle eydür Vehb kim 'İmrān Meryem atası nebī-y-ıdı, resūl degüldi **06** hem peygambarzāde-y-ıdı. Ḥatunınuñ adı Ḥanne-y-ıdı, Yaḥyā'nuñ ḥālası-y-ıdı **07** ve 'İmrān inen şālīḥ ve perḥīz-kār fāzıl-ıdı. Pīr olmuş-ıdı, hergiz **08** oḒlı ve Ḳızı olduğı yoğ-ıdı. Pes bir gün Ḥanne kendü ḥelāli **09** 'İmrān ile evde oturmuşlardı ve anlarıñ evinde bir ḥurmā ağacı **10** var-ıdı ve ol ağaçda gögercinler yuvası var-ıdı. Nāgāḥ baḳdı, **11** gördi kim gögercin yöresine çine varur. Ḥanne ol gögercine **12** eyü nazar itdi, görür kim nicesi ol yöresine mihrībānlıḳ gösterür, **13** Ḥanne daḫı bir oḒul ārzūsından zāruzār ağladı. 'İmrān eyitdi:

[016a]

01 “Niçün ağlarsın?” Ḥanne eyitdi: “Ol gögercini görürem ki kendü yöresine **02** nice mihrībānlıḳ ider ve ḥurrem olur. Eger benüm daḫı oḒlum olsa, gözüm anuñla **03** rüşen olurdu.” 'İmrān eyitdi: “Rāst eydürsin velīkin **04** durḒıl, ikimüz daḫı namāz ḳılalum ve Ḥaḳ Ta'ālā'dan dileyelüm, tā bize bir oḒul **05** erzānī ide.” Pes ikisi daḫı namāza durdılar, ellerin götürdiler **06** du'ā itdiler ve eyitdiler: *Allāḥümme lā tuḥricnā min ḥāzīhi'd-dünyā ḥattā terzuḳnā* **07** *veleden nefraḥu bihi,*²⁴⁷ ya'nī Ḥuzāvendā bizi dünyādan çıkarma, tā bize bir oḒlan **08** rüzī ḳılmayınca kim bizüm Ḓuşşamız

²⁴⁷ Ey Allah'ım! Onunla kederden kurtulacağımız ferahalayacağımız bir evlatla bizi rızıklandırmadan bizi bu dünyada çıkarma.

qaygumuz anuñla zā' il ola. Çün **09** gice oldı, 'İmrān düşünde gördi kim bir ferişte aña **10** eydür kim: "İy 'İmrān! Haq Ta'ālā senüñ du'āñı müstecāb itdi, **11** saña bir oqlan erzāñı itdi." 'İmrān çün eyitdi Hanne'ye, **12** ol düşden haber virdi ve anuñla cem' oldı. Hanne hāmile **13** oldı, çün bildi kim hāmile oldı. 'İmrān ['avratı] eyitdi: "Ben hāmile **14** oldum ve pāyendān oldum kim bu qarnum içindegi oqlanı Beytü'l-Muqaddis'e **15** hādım idem." Qavluhū Ta'ālā: **إِذْ قَالَتْ امْرَأَتُ عِمْرَانَ رَبِّ إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّي إِنَّكَ أَنْتَ** ²⁴⁸

[016b]

01 ya'nī eyitdi 'İmrān 'avratı: **02** "İy benüm Huzāvend'üm! Nezr itdüm saña anı kim benüm qarnum içindedür, **03** āzād itmiş benden qabul it kim sensin işidici ve bilici." Ve halkı ol **04** zamānda oqlanların Beytü'l-Muqaddis mescidine hizmete qorlardı tā **05** bālig olunca. Andan soñra eger dilerse tā ecel erince ol mescide **06** hizmet iderlerdi ve eger dilemese andan çıkarlardı. Va'llāhu a'lem.

07 Qıssa-i Meryem doğduğı, 'aleyhe's-selām,

08 Haq Ta'ālā kendü Kelām-ı qadīm'inde yād ider Meryem anası Hanne'den, qavluhū **09-10** Ta'ālā: **إِذْ قَالَتْ امْرَأَتُ عِمْرَانَ رَبِّ إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّي إِنَّكَ** ²⁴⁹ ya'nī eyitdi 'İmrān 'avratı: "İy **11** benüm Huzāvend'üm ki ben nezr itdüm ve pāyendān oldum kim bu ki benüm qarnumdadır **12** muharrer idem senüñ 'ibadetüñ-içün benden qabul it kim işitgen **13** ve bilegensin. Ol nesne kim benüm gönlümdedir." 'İmrān aña eyitdi: "İy **14** hatun! Bu oqlanuña senüñ qarnuñdadur. Eger kız olası olursa **15** mescid-i Beytü'l-Muqaddis'e nicesi qayı bilürsin." Hanne çün bu sözi işitdi

[017a]

01 ğam-gīn oldı; çün doğacaq vaqti yaqın geldi. Meryem'i doğurdı qatı **02** ğam-gīn oldı. Zīrā kim kız oqlan er oqlan gibi olmaz, hāssa **03** mescide hizmet itmege çün oqlan vücūda geldi, aña Meryem ad virdiler. **04** Qavluhū Ta'ālā: **وَإِنِّي سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ وَإِنِّي**

²⁴⁸ Kur'an, (Âl-i İmrân) 3/35: İmrân'ın karısı şöyle demişti: "Rabbim! Karnımdaki azatlı bir kul olarak sırf sana adadım. Adadığımı kabul buyur. Şüphesiz (nizamı) hakkıyla işiten ve (niyetimi) bilen sensin."

²⁴⁹ Kur'an, (Âl-i İmrân) 3/35: İmrân'ın karısı şöyle demişti: "Rabbim! Karnımdaki azatlı bir kul olarak sırf sana adadım. Adadığımı kabul buyur. Şüphesiz (nizamı) hakkıyla işiten ve (niyetimi) bilen sensin."

أَعِيدُهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ²⁵⁰, **05** ya'nī ve ben ad virdüm aña Meryem **06** diyü. Andan eyitdi: “Huzāvendā, ben nezr itmişdüm kim oğlumı Beytü'l-Mağdis **07** mescidine hādım koyam, egerçi kız dağı olursa şimdi üş kızdur, **08** kendü keremünden kabül it.” Pes Meryem'i getürdi Beytü'l-Muğaddis'e **09** iletdi. Zekeriyā ol mescidde-y-idi, ol muğaddem-idi ve Benī İsrā'ıl'ün **10** peygambarı-y-ıdı. Çün Meryem'i anası Hanne'yi gördi kim Meryem getürmiş **11** mescide iletür, eyitdi: “İy Hanne! Bu kızı bunda niçün getürdün?” **12** Hanne eyitdi: “Tañrı'ya nezr itmişdüm, kaçan kim hāmile olmuşdum **13** ve eger er ve eger kız doğsa anı bu mescide hizmete koyam. Şimdi **14** ol nezrüm vefā itdüm ve bunı bunda getürdüm. Dilerem kim Hağ Ta'ālā **15** kendü kereminden kabül ide, sen dağı bunı redd eyleme kabül it mescidün

[017b]

01 hizmetine.” Pes Benī İsrā'ıl Zekeriyā'ya eyitdiler kim sen ne dirsın, bu Hanne'nün **02** nezrine kim itmişdür? Bu kızdur, mescide hizmete yaramaz. Hanne eydür kim **03** nā-çār bu kız mescide hizmet itse gerekdür tā bālig olunca. Şimdi **04** kişi gerekdür kim tā ol vaqte degin bunı besleye, pāyendān ola. **05** Zekeriyā eyitdi: “Ben ehağrağam kim bunı kabül idem ve besleyem **06** kim bunıñ hālasınıñ eriyem.” Mağşüdi qur'a bırakmağda. Zekeriyā **07** bu-y-ıdı kim ol mescidde yetmiş kimse var-ıdı peygamberzādelerden **08** Benī İsrā'ıl'den kim anda dāyim Tevrīt oğurlardı ve yazarlardı. Dükeli **09** Meryem'ün h'ışleri-y-idi, anlarıñ dağı her birisi qur'ayı bırağdılar kim **10** Meryem'i besleyelüm diyü kim dükeli bir hānedāndanuz. Zekeriyā eyitdi: “Şavāb **11** andadur kim qur'a bırağavuz her kimün qur'ası kim eyü ola, Meryem'i **12** ol beslesün, tımār itsün.” Pes her kim ol mescidde vardı **13** kendü qalemleriyle Tañrı adın yazdılar, çeşmenün üzerine vardılar, dükeli qalemlerin **14** bir kişiy virdiler ve aña eyitdiler kim bu qalemleri bu çeşmenün şuyına **15** bırağ. Pes her qalem kim su üzerine tızrek çıqa, ol qalem issi Meryem'i kabül

[018a]

²⁵⁰ Kur'an, (Âl-i İmrân) 3/36. Onu doğurunca, Allah, ne doğurduğunu bilip dururken: Rabbim! Ben onu kız doğurdum. Oysa erkek, kız gibi değildir. Ona Meryem adını verdim. Kovulmuş şeytana karşı onu ve soyunu senin korumanı diliyorum, dedi.

01 itsün tîmâr itmeğlige. Pes ol kişi, anlaruñ qalemlerin ol çeşmeye bırağdı. **02** Zekeriyyâ elin getürdi ve eyitdi: “Huzâvendâ-pez[ir]â itgil bizi her kim **03** anı tîmâr itmege pâyendân olur.” Ol zamân ol qalemleri dükelin su aşğa **04** çekdi meger Zekeriyyâ qalemi kim su üzerinde durdı. Zekeriyyâ Meryem’i **05** aldı dâyeye verdi. Böyle eydür Kâ’bü’l-ağbâr kim ol vağtde **06** qalemlerin yazsalar gerekdi. Gice Zekeriyyâ endîşe itdi kim qaleminde **07** ne yaza, seher vağtinde düş gördi kim aña eyitdiler; qalemüñe yaz kim **08** “bi-smi’l-lâhi’r-rağmâni’r-rağîm”. Anuñ qalemi demirdendi bu ad berekâtında **09** su üzerinde durdı. Hağ Ta’âlâ’nuñ emriyle şöyle-kim Qur’ân-ı mecîd haber **10** virür: **لَدَيْهِمْ إِذْ يُلْقُونَ أَقْلَامَهُمْ أَيُّهُمْ يَكْفُلُ مَرْيَمَ** ²⁵¹, ya’nî **11** çün anlaruñ qalemlerin bırağdılar kim anlardan kanğısı pâyendân ola Meryem’e. **12** Pes birkaç günden soñra ‘İmrân, Meryem atası, dünyeden riğlet **13** itdi. Meryem yetîm qaldı, lîkin Hağ Ta’âlâ Meryem’i eyü besledi. **14** Dükelinüñ gözine anı şîrîn gösterdi, çün ulaldı Zekeriyyâ Beytü’l-Muğaddis **15** ortasında Meryem-içün bir yüce köşk buyurdi, yapdılar. Şöyle kim

[018b]

01 her ki anuñ qatına varmağ dilese nerdübânsız çıkmazlar-ıdı. Zekeriyyâ’dan **02** artuğ hiç ere anuñ qatına yol yoğ-ıdı ve aña ta’âm Zekeriyyâ iledürdi **03** yâhüd hâlası oğlı iledürdi kim aña Yûsuf bin Ya’Qûb **04** Neccâr dirlerdi. Ve ol Yûsuf, Benî İsrâ’îl zâhidlerindendi, dâyim **05** ‘ibâdetde tâ’atda meşğül-ıdı. Her vağit kim Zekeriyyâ Meryem qatına **06** varur-ıdı, kış güninde yaz yemişlerin görürdi ve kış yemişlerin **07** yaz güninde anuñ öninde görürdi Zekeriyyâ’ya iñen ‘aceb gelürdi. **08** Pes bir gün Zekeriyyâ aña eyitdi kim bu mîveler kim bî-vağit görürem **09** saña kim getirür? Meryem eyitdi, qavluhü Ta’âlâ: **قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ** ²⁵² ya’nî eyitdi: “Bunu Tañrı **11** qatından getirürler hağîkat Hağ Ta’âlâ rızq virür anı kim diler hisâbsuz.”

12 Kışsa-i Meryem yüklü olduğı, ‘aleyhe’s-selâm,

²⁵¹ Kur’an, (Âl-i İmrân) 3/44: İçlerinden hangisi Meryem’i himayesine alacak diye kura çekmek üzere kalemlerini atarlarken sen onların yanında değildin; onlar (bu yüzden)çekişirken de yanlarına değildin.

²⁵² Kur’an, (Âl-i İmrân) 3/37: O da: Bu, Allah tarafındandır. Allah, dilediğine sayısız rızık verir, derdi.

13 Böyle eydür Vehb kim Meryem her çend kim büyüdi tã‘atı ve ‘ibâdeti dağı **14** arturdı tã şöyle oldı kim dükeli Benî İsrâ‘ıl ‘avratları anuñ ‘ibâdetinüñ **15** tã‘atınuñ sıfatın söylerlerdi, Meryem çün ‘avratlar ĥaddına irişdi.

[019a]

01 Bir gün Zekerıyyâ miĥrâbda oturmuş-ıdı, bağdı Meryem’i kendü öñünde **02** gördi, aña eyitdi: “Nite çıķduñ evüñden kim üstüne ĥapu kilitlemişdüm, **03** kilid dili benümledür.” Meryem eyitdi: “Kendü tenümde zişt nesne gördüm **04** Ĥađ Ta‘âlâ’nuñ fermâniyle çıķdum tã kendü ĥâlam ĥatına varuram.” **05** Zekerıyyâ çün anuñ sözün işitdi, bildi ĥayz görmişdür. **06** Meryem ĥâlası ĥatına vardı, anda ĥusl itdi, tonın yudı başın **07** daradı, yine mevzi‘ne vardı, yine tã‘ata meşğül oldı. **08** Bir rüzigâr bu sîret üzere durdı. Ĥavluhü Ta‘âlâ: **09** *وَأَذْكُرُ فِي الْكِتَابِ مَرْيَمَ إِذِ انْتَبَذَتْ مِنْ أَهْلِهَا مَكَانًا* **10** *شَرْقِيًّا* ²⁵³ **11** *فَاتَّخَذَتْ مِنْ دُونِهِمْ حِجَابًا فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا* ²⁵⁴ Böyle eydür Kã‘bü’l-aĥbâr kim çün Meryem kendü ĥâlası **12** evinde ĥusl itdi, yine mevzi‘ne geldi nãĥâĥ bir yigit gördi, ĥoř **13** ĥoķulu ve ĥüb yüzlü, Meryem öñine geldi. Meryem çün anı gördi, **14** ĥatı ĥorķdı, amân diledi. Şöyle-kim Ĥađ Ta‘âlâ, Kelâm-ı **15** ĥadîmi’nde yâd itmişdür: ²⁵⁵ *قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَنِ مِنْكَ إِنْ كُنْتُ تَوِيًّا*

[019b]

01 ya‘nî eyitdi: “Ben sığınırım Tañrı’ya senden iy er, eger **02** perĥîz-kârısañ.” Ve eydürler kim ol vaķtde bir er var-ıdı, **03** Benî İsrâ‘ıl’de ĥüb yüzlü perĥîz-kâr, Meryem’üñ adını ol er-ile töĥmet **04** itdiler. Ol ĥorķdı, eyitdi: “Olmasun kim eyideler, ol er Meryem’üñ ĥaşdına **05** gelmiş diyeler, Meryem anuñla birmiş diyeler.” Ol sebebden Ĥađ Ta‘âlâ’dan **06** zinhâr diledi ve dağı Ĥađ Ta‘âlâ-y-ıla ĥorķıtdı. Pes **07** Cebra‘îl,‘aleyhi’s-selâm, eyitdi: “Ĥorķmaĥıl, İy Meryem ki ben Tañrı **08** resüliyam, senüñ ĥatuña beşârete geldüm bir oĥul-ıla ‘ayıbsuz pãkîze **09** kim Ĥađ Ta‘âlâ kendü kereminden saña virür.” Ĥavluhü Ta‘âlâ: **10** *قَالَ إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ رَبِّكِ*

²⁵³ Kur’an, (Meryem) 19/16: (Resulüm) Kitap’ta Meryem’i de an. Hani o, ailesinden ayrılarak doĥu tarafında bir yere çekilmişti.

²⁵⁴ Kur’an, (Meryem) 19/17. Meryem, onlara kendi arasına bir perde çekmişti. Derken, biz ona ruhumuzu gönderdik de o, kendisine tastamam bir insan şeklinde göründü.

²⁵⁵ Kur’an, (Meryem) 19/18: Meryem dedi ki: Senden, çok esirgeyici olan Allah’a sığınırım! Eğer Allah’tan sakınan bir kimse isen (bana dokunma).

²⁵⁶ لَأَهَبَ لِكَ غُلَامًا زَكِيًّا 11 ²⁵⁷ قَالَتْ أَنَّى يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ وَلَمْ أَكْ بَغِيًّا 11 ya'nī eyitdi: “Bilgil kim ben senüñ 12 Tañrı’ñuñ resüliyem, gelmişem tā verem saña bir oğlan pākīze 13 günāhlardan.” Meryem eyitdi: “Nicesi ola baña oğlan kim baña hīç 14 ādemī irişdügi yok ve ben degülem nā-bekār ve zinā-kār.” Cebrā’ıl 15 aña eyitdi, kavluhū Ta‘ālā: ²⁵⁸ قَالَ كَذَلِكَ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٌ

[020a]

²⁵⁹ وَلِنَجْعَلَهُ آيَةً لِلنَّاسِ وَرَحْمَةً مِنَّا وَكَانَ أَمْرًا مَّفْضِيًّا 01, ya'nī eyitdi, üşböyle eyitdi: “Senüñ 02 Tañru’ñ kim bizüm tarafumuzdan āsāndur ve anı halka hüccet idelüm 03 ve rahmet ola bizüm kabīlemüzden ve bu iş ve bu hüküm sürilmişdür 04 vardur”; çün Cebrā’ıl bu sözi didi, Meryem dek durdı, hīç 05 dinmedi. Cebrā’ıl anuñ etegin dutdı ve ürdi. Pes Cebrā’ıl’üñ demi 06 Meryem’ün karnına irişdi, ol zamān hāmīle qaldı ‘İsā’ya, ‘aleyhi’s-selām. 07 Ve eydürler kim Zekerīyyā dağı ol sā’atda çiftiyle cem’ oldı. Anuñ 08 çifti dağı peygāmbara hāmīle oldı, çün Meryem andan hālası 09 sarāyına vardı, ‘İsā’ya yüklü-y-idi, hālası dağı Yaḥyā’ya yüklü-y-idi. 10 Zekerīyyā, ‘aleyhi’s-selām, gısl itdi, kendü mihrābında ‘ibādeti 11 meşğül oldı. Ol zamān Haq Ta‘ālā Zekerīyyā’da nūr ve rüşenāluq²⁶⁰ 12 ziyāde itdi, ‘avratı dağı ancılayın şöyle-kim Benī İsrā’ıl kavmi 13 Zekerīyyā’nuñ hüşnīne ve cemāline ta‘accübe qalmışlar-ıdı ve Benī İsrā’ıl 14 ‘avratları dağı Zekerīyyā’nuñ ‘avratınuñ hüşnīne müteḥayyir olmuşlar-ıdı 15 Yaḥyā’nuñ mübārek qademinde. Ve eydürler kim Zekerīyyā şöyle olmuş-ıdı kim

[020b]

01 yigirmi yaşında yigit nice-y-ise Yaḥyā atası dağı eyle olmuş-ıdı. Ve Zekerīyyā 02 işitdi kim ‘avratı hāmīle oldı şāzumāna oldı. Mihrābdan 03 çıqdı kendü kavmine

²⁵⁶ Kur’an, (Meryem) 19/19: Melek: Ben, yalnızca, sana tertemiz bir erkek çocuk bağışlamam için Rabbinin bir elçisiyim, dedi.

²⁵⁷ Kur’an, (Meryem) 19/20: Meryem: Bana bir insan eli değmediği, iffetsiz de olmadığım halde benim nasıl bir çocuğum olabilir? Dedi.

²⁵⁸ Kur’an, (Meryem) 19/21: Melek: Öyledir, dedi; (zira) Rabbin buyurdu ki: Bu bana kolaydır. Çünkü biz, onu insanlara bir delil ve kendimizden bir rahmet kılacağız. Bu, hüküm ve karara bağışlanmış (ezelde olup bitmiş) bir iş idi.

²⁵⁹ Kur’an, (Meryem) 19/21: Ve kendimizden bir rahmet kılacağız.

²⁶⁰ Metinde sehven rüşinâ şeklinde geçer.

eyitdi, kavluhū Ta‘ālā: 04 ²⁶¹ فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ مِنَ الْمِحْرَابِ فَأَوْحَىٰ إِلَيْهِمْ أَنْ سَبِّحُوا بُكْرَةً وَعَشِيًّا 05 ya‘nī namāz-gāhdan çıkdı, kavmine işāret itdi kim tesbīh idūñ Tañrı’ya 06 irtede ve gicede. Pes kavm namāza ve ‘ibādete meşğul oldılar ve çün işitdiler 07 kim Zekerıyyā ‘avratı hāmiledür. Zekerıyyā’ya tehniyeye geldiler, şāzuluğ 08 itdiler. Çün doğuz ay tamām oldı, Yaħyā, ‘aleyhi’s-selām, vücūda geldi. 09 İñen hoş beslediler tā kim yidi yaşar oldı. Ol tıfıllıkda 10 anuñ çok ‘ibādeti ve tã‘atı itdügine Benī İsrā’ıl ta‘accübe qalmışlar-ıdı. 11 Çün Meryem yüklü oldı, guşşa ve qayğū aña gālib oldı ve qorqđı 12 kim Benī İsrā’ıl anı melāmet ideler ve eydürler kim ersüz bu oğlanı 13 qanda bulduñ? Ve bu qayğudan dāyim mütefekkir idi. Pes ferışteler aña eyitdiler, 14 kavluhū Ta‘ālā: ²⁶² وَإِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَطَهَّرَكِ وَاصْطَفَاكِ عَلَىٰ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ 15 ya‘nī iy Muħammed ve bā-dādı nicesi,

[021a]

01 eyitdiler ferışteler: “İy Meryem! Haqıkat kim güzıde itmişdür seni daħı pāk 02 itmişdür ‘özürden kim ‘avratlara vāqı‘ olur ve seni güzıde itdi, 03 kendü zamānuñ ‘avratları üzerine.” Andan řoñra eyitdi: 04 ²⁶³ يَا مَرْيَمُ اقْنُتِي لِرَبِّكِ وَاسْجُدِي وَارْكَعِي مَعَ الرَّاكِعِينَ 05 ya‘nī iy Meryem, şaklağıl kendü perverdigāruñı ve secde itgil aña ve rükū‘ it, 06 rükū‘ idiciler-ile. Çün Meryem bundan işitdi qayğū ve qorqu anuñ 07 gönünden zā’il oldı. Böyle eydür Mücāhid kim Meryem gicede ve gündüzde 08 Haq Ta‘ālā’ya ol qadar ‘ibādet iderdi-kim ayakları şişerdi. 09 Pes Cebrā’ıl, ‘aleyhi’s-selām, aña beřāret viridi, ‘İsā ile, ‘aleyhi’s-selām, 10-11 kavluhū Ta‘ālā: ²⁶⁴ إِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِنْهُ اسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَجِيهًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ 12 haqıkat Haq Ta‘ālā saña müjde virür bir kelimeyle andan anuñ adı Mesih, 13 Meryem oğlı yüz bilici dünyāda ve āħiretde ve yaqın eylüğinden Tañrı 14 Ta‘ālā’ya.

²⁶¹ Kur’an, (Meryem) 19/11: Bunun üzerine Zekeriya, mabetten kavminin karşısına çıkarak onlara: “Sabah akşam teşbihte bulunun” diye işaret verdi.

²⁶² Kur’an, (Âl-i İmrân) 3/42: Hani melekler demişlerdi: Ey Meryem! Allah seni seçti; seni tertemiz yarattı ve seni bütün dünya kadınlarına tercih etti.

²⁶³ Kur’an, (Âl-i İmrân) 3/43: Ey Meryem! Rabbine ibadet et; secdeye kapan, (O’nun huzurunda) eğilenlerle beraber sen de eğil.

²⁶⁴ Kur’an, (Âl-i İmrân) 3/45: Melekler demişler ki: Ey Meryem! Allah sana kendisinden bir Kelime’yi müjdeliyor. Adı Meryem oğlu İsa’dır. Mesih’tir; dünyada da, ahirette de itibarlı ve Allah’ın kendisine yakın kıldıklarındandır.

Andan sonra eyitdi: **وَيُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَمِنَ الصَّالِحِينَ**²⁶⁵, **15** ya'nî ve söz söyleye halâyıka bişik içinde ve kırğıllık vaktinde nîk merdânlar

[021b]

01 yoluñdan ola ve bir yirde dağı eyitdi, qavluhü Ta'âlâ: **02-03 وَيُعَلِّمُهُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ** **وَيُرْسِلْنَا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنِّي قَدْ جِئْتُكُمْ بِآيَةٍ ۖ وَاللَّوْاٰةَ وَالْإِنجِيلَ**²⁶⁶, ya'nî ve eger düz aña kitâb ve hattı ve 'ilim **04** ve fıkhı ve 'ilm-i helâl ve harâm ve kitâb-ı nürânî ve kitâb-ı aşlî ve peygambar **05** idevüz anı Benî İsrâ'îl ve eyde, ben getürdüm sizlere hüccet Haq Ta'âlâ'dan. Böyle **06** eydür Vehb ki Cebra'îl, 'aleyhi's-selâm, 'İsâ vücûda gelemezden öñdün **07** her mu'cize ki andan geliser-idi, dükelin Meryem'e ma'lûm itdi. Pes **08** Meryem'üñ gönli hoş oldı ve ol gam ve endîşe andan zâ'il oldı. **09** Ve eydürler, evvel kimse kim Meryem yüklü olduğundan haberdâr oldı, **10** Yûsuf idi. Meryem'[e] eyitdi: "Hergiz yire tohum ekmedin nesne **11** bitmez." Meryem eyitdi: "Bitmez." Yûsuf yine eyitdi: "Atasuz hergiz oğul **12** olmaz." Meryem eyitdi: "Belî, Âdem, 'aleyhi's-selâm, atasuz anasuz oldı." **13** Yûsuf eyitdi: "Râst eydürsin, velîkin eyit kim bu qarnuñ içindegi **14** oğlan atası kimdür?" Meryem eyitdi: "Bu oğlan kim qarnumda var **15** 'atâyîdür, benüm perverdigârumdan ve bunuñ mişli Âdem mişli gibidür kim

[022a]

01 anı Haq Ta'âlâ topraqdan yaratdı." 'İsâ, 'aleyhi's-selâm, qarnından âvâz **02** virdi, eyitdi: "İy Yûsuf! Ne sözlerdür bu kim benüm anama söylersin, **03** durğıl namâzuña ve 'ibâdetüñe meşğül ol! Ve Haq Ta'âlâ'dan kendü günâhuñ **04** dile ve anama yavuz gümân dutma." Yûsuf şerm-sâr olup andan duru **05** gelüp geldi Zekeriyâ qatına vardı. Aña ol hâlden haber virdi. **06** Zekeriyâ, 'aleyhi's-selâm, qatı gam-gîn oldı, kendü 'avratına eyitdi-kim **07** Meryem ersüz hâmile oldı ve ben fâsıqlardan qorqaram kim yavuz gümân **08** iledele ve anı Yûsuf-ıla töhmet ideler. Yahyâ anası eyitdi: "Sen yardımını Tañrı'dan **09** iste ve tevekkül aña it kim Tañrı qâdirdür yavuz söylecileruñ dilin Yûsuf'dan **10** ve andan redd ide, çün Meryem doğurcağı vakt

²⁶⁵ Kur'an, (Âl-i İmrân) 3/46: O, salihlerden olarak beşikte iken ve yetişkinlik halinde insanlara (peygamber sözleri ile) konuşacak.

²⁶⁶ Kur'an, (Âl-i İmrân) 3/48: Allah ona yazmayı, hikmeti, Tevrat'ı ve İncil'i öğretecek.

²⁶⁷ Kur'an, (Âl-i İmrân) 3/49: O, İsrailoğullarına bir elçi olacak.

yağın oldu.” **11** Anuñ haberi Benī İsrā’ıl pādişāhına irişdi ve ol rüzigārda **12** anlaruñ pādişāhı Aħıvus bin Hındūs-ıdı ve ol bir gerden-keş **13** er-idi. Benī İsrā’ıl’i cem ‘ itdi ve anlara eyitdi, bu ‘avrat kimuñ **14** ‘avratıdur sözlerden kim karnında oğlanı söyler, çün pādişāh **15** bu sözi söyledi. Anlar Meryem’den korkdılar ve eyitdiler: “İy pādişāh-ı

[022b]

01 büzürgvār! Ol bir delü hatundur, ‘aklı yok ve ol oğlan-kim **02** anuñ karnındadır ol dahı dīvānedür.” Pādişāh bu sözi işitdi dek durdı.

03 Kıssa-i Meryem ‘İsā’[yı] doğurduğı ‘aleyhimā’s-selām

04 Böyle eydür Vehb kim çün Meryem doğurcağı vaķtı yakın geldi. Meryem **05** Zekerıyyā evinden çıķdı, Beytü’l-Muķaddis’den irak bir yirde menzil düzdi. **06** Kavluhū Ta‘ālā: **فَحَمَلَتْهُ فَانْتَبَدَّتْ بِهِ مَكَانًا قَصِيًّا** ²⁶⁸, ya ‘nī **07** yüklü oldu Meryem ‘İsā’ya ve gitdi bir irak yire kim Zekerıyyā ve hıç kimse **08** Benī İsrā’ıl’den ol maķāmı bilmedi. Kavluhū Ta‘ālā: **09** **فَأَجَاءَهَا الْمَخَاضُ إِلَى جِذْعِ النَّخْلَةِ قَالَتْ يَا لَيْتَنِي مَثٌ قَبْلَ هَذَا وَكُنْتُ نَسِيًّا مَنْسِيًّا** ²⁶⁹, ya ‘nī **10** getürdi aña doğurmaķlık derdini dirahıt ħurmā dibinde ve eyitdi: “İy kāşķı **11** ben ölmüş olaydum, bundan ilerü ve anamdan öli doğmuş olaydum ve ħalk **12** beni unıtmış olalardı.” **13** ya ‘nī āvāz virdi aña ol kim andan aşığa-y-ıdı. **14** Ya ‘nī ‘İsā eyitdi: “Ġam yime kim yaratdı senüñ Tañr’uñ senüñ altında **15** bir oğlan eyü ve büzürgvār.” Andan şoñra eyitdi:

[023a]

01 **فَكُلِّي وَاشْرَبِي وَقَرِّي عَيْنًا ۖ فَإِمَّا تَرِينِ مِنَ الْبَشَرِ** ²⁷¹ **02** **وَهَرِّي إِلَيْكِ بِجِذْعِ النَّخْلَةِ تُسَاقِطُ عَلَيْكِ رُطَبًا جَنِيًّا** ²⁷² **أَخَذًا**, ya ‘nī depretil kendüñ-içün **03** ħurmā ağacını tā kim düşe saña taze ve ter ħurmā ağaçdan. Pes yi ve iç **04** ve gözlerüñi rüşen dut, bunuñ gibi oğlan-içün kim görürsin ādemilerden **05** bir kimse. Andan şoñra eyitdi, kavluhū Ta‘ālā: **فَقُولِي إِنِّي نَذَرْتُ**

²⁶⁸ Kur’an, (Meryem) 19/22: Meryem ona hamile kaldı. Bunun üzerine onunla (karnındaki çocukla) uzak bir yere çekildi.

²⁶⁹ Kur’an, (Meryem) 19/23: Doğum sancısı onu bir hurma ağacına(dayanmaya) şevketti. “Keşke, dedi, bundan önce ölseydim de unutulup gitseydim!”

²⁷⁰ Kur’an, (Meryem) 19/24: Aşğıdan (İsa yahut melek) ona şöyle seslendi: “Tasarlanma! Rabbin senin alt yanında bir su arkı vücuda getirmiştir.”

²⁷¹ Kur’an, (Meryem) 19/25: Hurma dalını kendine doğru silkele ki, üzerine taze, olgun hurma dökülsün.”

²⁷² Kur’an, (Meryem) 19/26: “Ye, iç. Gözün aydın olsun! Eğer insanlardan birini görürsen de ki:

لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ الْيَوْمَ إِنْسِيًّا²⁷³, **06** ya'nī eyit-kim ben nezr itdüm Tañrı'ya **07** rüze dutmağa bugün hiç söz söylemezüm ādemī-y-ile. Ve eydürler kim **08** Zekerıyyā Meryem'i istedi, bulmadı qatı ğam-gīn oldı. Anuñ hālası oğlı **09** Yūsuf eyitdi kim Meryem'i iste. Yūsuf nice gün anı istedi ser-encāmı **10** anı bir dıraht dibinde buldı. Yūsuf çün anı gördi aña söyledi, Meryem **11** dek durdı cevāb virmedi. 'İsā anuñ-ıla söyleşdi ve eyitdi: “İy **12** Yūsuf! Beşāret olsun saña ve gözün rüşen olsun kim **13** Hāq Ta'ālā beni anam zindānınuñ qarañuluğundan dünyā ayduñluğına çıkardı **14** ve beni Benī İsrā'ıl'e risālete virir tā anları Hāq Ta'ālā'ya 'ibādete ve tã'ata **15** okıyam.” Yūsuf andan yine döndi Zekerıyyā qatına vardı ve aña Meryem

[023b]

01 doğurduğundan haber virdi ve anı kim 'İsā'dan işitmiş-idi, dükelin **02** eyitdi Zekerıyyā'nuñ gönlinde ğam ve ğuşsa ziyāde oldı hāq sözinden **03** ötürü. Ve eydürler kim Meryem ol arada kim 'İsā'yı doğurmuş-ıdı, **04** durı geldi 'İsā'yı eline aldı gitdi. Birkaç kavm Benī İsrā'ıl'den **05** anı gördiler ve eydürler kim ol kavm-ile Zekerıyyā bile-y-idi. Pes aña **06** eyitdiler, qavluhū Ta'ālā: فَأَنْتَ بِه قَوْمَهَا تَحْمِلُهَا قَالُوا يَا مَرْيَمُ فَأَنْتَ بِه قَوْمَهَا تَحْمِلُهَا قَالُوا يَا مَرْيَمُ²⁷⁴, **07** ya'nī getürdi 'İsā'yı ol kavm qatına, eyitdiler: **09** “İy Meryem! Getürdün hāqıqat iñen zişt nesneyi. İy Hārūn qardaşı! **10** Senün atañ yavuz er degül-idi ve anañ degül-idi zinā-kār 'avrat.” **11** Ve Hārūn Meryem'ün qardaşı-y-ıdı atadan ve ol bir şālih er-idi. Benī **12** İsrā'ıl'ün güzīde zāhidlerinden idi. Şöyle-kim eydürler, **13** ol gün kim Hārūn Meryem'ün qardaşı dünyādan riħlet itdi Benī **14** İsrā'ıl'den ol qadar hāq var-ıdı anuñ cenāzesi ardınca **15** kim ol kavm içinde kırk biñ er Hārūn adlu var-ıdı.

[024a]

01 Pes Hārūn, Meryem qardaşı çün 'İsā anuñ elinde gördi, aña **02** eyitdi, qavluhū Ta'ālā: وَمَا كَانَتْ أُمَّكَ بَغِيًّا²⁷⁵ ya'nī degül-idi atañ **03** yavuz er. وَمَا كَانَتْ أُمَّكَ بَغِيًّا²⁷⁶ ve

²⁷³ Kur'an, (Meryem) 19/26: Ben, çok merhametli olan Allah'a oruç adadım; artık bugün hiçbir insanla konuşmayacağım.

²⁷⁴ Kur'an, (Meryem) 19/27: Nihayet onu (kucağında) taşıyarak kavmine getirdi. Dediler ki: Ey Meryem! Hakikaten sen iğrenç bir şey yaptın!

²⁷⁵ Kur'an, (Meryem) 19/28: Ey Harun'un kız kardeşi! Senin baban kötü bir insan değildi; annen de iffetsiz değildi.

²⁷⁶ Kur'an, (Meryem) 19/28: “Senin baban kötü bir adam değildi.”

²⁷⁷ Kur'an, (Meryem) 19/28: “Annen de iffetsiz değildi.”

anañ degül-idi zinā-kār. Pes saña **04** bu oğlan қandan geldi? Meryem ‘İsā’ya işaret itti. Қavluhū Ta‘ālā: **05** فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ قَالُوا كَيْفَ نُكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا ²⁷⁸ ya‘nī **06** işaret itdi Meryem ‘İsā’ya. Eyitdiler: “Nice söyleyelüm bir oğlana kim **07** bişikdedür?” Pes ‘İsā anlara baқdı ve eyitdi, қavluhū Ta‘ālā: **08** قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ آتَانِيَ الْكِتَابَ وَجَعَلَنِي نَبِيًّا ²⁷⁹ **09** وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا ²⁸⁰, ya‘nī **10** eyitdi ‘İsā, ben Tañrı қuliyam virmişdür baña kitāb ve beni peygambar **11** itmişdür ve itmişdür beni mübārek her қanda olur-ısam ve buyurmişdur **12** baña kim namāz қılam ve zekāt virem tā ben diri ol doğumca. Andan **13** şöñra eyitdi: وَبَرًّا بِوَالِدَتِي وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا ²⁸¹ ya‘nī **14** ve buyurmişdur kim eyü olam anam yerine ve itmişdür beni gerden-keş ve bedbaht. **15** Andan şöñra eyitdi: وَالسَّلَامُ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدْتُ وَيَوْمَ أُمُوتُ وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا ²⁸²

[024b]

01 ya‘nī ve dürüz bañadur ol gün kim doğurdılar beni **02** ve ol gün kim ölem ve ol gün kim қoparlar beni. Çün Benī İsrā’ıl **03** bu sözleri ‘İsā’dan işitdiler, anlaruñ zāhidleri ve ‘ālimleri **04** bildiler kim ol Peyğambar’dur ve Hāқ Ta‘ālā anı atasuz қudretinden yaratdı, **05** nitekim Ādem’i yaratdı. Zekerıyyā eyitdi: *El-hamdülillāhi’l-lezi* **06** bera’ enā bi kavli ‘İsā min kelāmi füssāki Benī İsrā’ile hücceten²⁸³, **07** ya‘nī sipās Tañrı’ya kim gösterdi bize ‘İsā güftār-ıla Benī İsrā’ıl’uñ **08** fāsıqları sözinden hüccet-ile bürhān-ıla. Pes bir kimse ol Benī **09** İsrā’ıl қavminden Meryem-ile ‘İsā aħvālin pādişāha hāber itti. **10** Pādişāh diledi kim Meryem’i ve ‘İsā’yı kendü қatına hāzır **11** ide. Zekerıyyā ve Benī İsrā’ıl mü’minleri қorқdılar, eyitdiler: “Olmasun, **12** bu kāfir pādişāh bunları helāk ide.” Çün az rüzigār **13** geçdi Zekerıyyā Meryem’e eyitdi: “Ben seni ve oğluñı bu pādişāhdan **14** қurtaram, şavāb andadur kim bu Beytü’l-Muқaddis’den bir vilāyete **15** dağı ‘azm idesin.” Meryem eyitdi: “Fermān senüñdür, līkin bunuñ

²⁷⁸ Kur’an, (Meryem) 19/29: Bunun üzerine Meryem çocuğı gösterdi. “Biz, dediler, beşikteki bir sabî ile nasıl konuşuruz?”

²⁷⁹ Kur’an, (Meryem) 19/30: Çocuk şöyle dedi: “Ben, Allah’ın kuluyum. O bana Kitap’ı verdi ve beni peygamber yaptı.”

²⁸⁰ Kur’an, (Meryem) 19/31: “Nerede olursam olayım, O beni mübarek kıldı; yaşadığım sürece bana namazı ve zekâti emretti.”

²⁸¹ Kur’an, (Meryem) 19/32: “Beni anneme saygılı kıldı; beni, bedbaht bir zorba yapmadı.

²⁸² Kur’an, (Meryem) 19/33: “Doğduğum gün, öleceğim gün ve diri olarak kabirden kaldırılabacağım gün esenlik banadır.

²⁸³ Allaha hamt olsun ki bize İsa’nın sözü ile gösterdi İsrail oğlanlarının fasıklarının sözlerinden delil ile.

[025a]

01 gibi tıfil oğlan-ile yalañuz nicesi sefer ideyim?” Zekerıyyā, ‘aleyhi’s-selām, **02** oğlı hālası Yūsuf’ı okutdı ve aña eyitdi-kim Meryem senüñ **03** h’ıñşāvendüñdür ve saña mahremdür ve saña andan yakınrağ kimse **04** yoğdur. Gerekdür kim anı ve oğlı ‘İsā’yı bundan Mıñır vilāyetine **05** iledesin tā Hāğ Ta‘ālā bu pādışāhdan ya‘nī pādışāhuñ şerrini bundan **06** def‘ ide, iñen zālīm ve yavuz işlüdür. Ve hem ol diyārda mağām **07** dutuñ, tā hūd ser-encām nite ola. Yūsuf eyitdi: “Fermān senüñdür **08** velikin benüm tavarum yoğ.” Zekerıyyā’nuñ bir dişi eşegi var-ıdı, Meryem’e virdi **09** ve yol yarağın düzdi ve anları Beytü’l-Muğaddis’den gönderdi ve eyitdi: **10** “Elüñüzden geldükçe tiz gidüñ”, didi. Anlar dağı gice ve gündüz şehrden **11** şehre gitdiler. Çün birkaç gün gitmişler-ıdı, bir gün kuşluk vağtinde Yūsuf **12** gördi-kim bir arslan yol üzerinde oturmış katı korğdılar. **13** Yūsuf-ıla Meryem durdılar. ‘İsā, ‘aleyhi’s-selām, eyitdi: “Beni ol arslan katına **14** iledüñ ve siz ırağdañ duruñ.” Yūsuf anı arslan öñine **15** iletıdi. ‘İsā aña eyitdi: “İy arslan! Yolumuz üstünde neden

[025b]

01 oturu yatarsın?” Eyitdi: “Bir öküz geçdi, dilerem kim anı yeyem kim **02** iñen açam.” ‘İsā eyitdi: “Ol öküz bir derviş kişinüñdür **03** ve ol öküzden artuğ nesnesi yoğdur. Eger sen kim **04** anuñ öküzin yerseñ, ol derviş ve ‘ıyālları bī-çāre olurlar saña **05** günāh olur.” Ol arslan eyitdi: “İy Peyğambar! Katı açam n’ideyim?” ‘İsā eyitdi: **06** “Fülān köye var kim anda bir deve ölmüşdür, köyden taşra yatur, **07** anı ye kim tayasın ve ol öküzü ço, didi. Arslan andan duru **08** geldi, ol deveye ‘azm itti kim ‘İsā dimiş-ıdı ve ol deve etinden **09** sİR oldu. Ve anlar andan bir şehre irişdiler bir bölük kavm gördiler kim **10** pādışāh sarāyı kapusunda durmuşlar ve arğuncağ birbiriyle söyleşürler. **11** ‘İsā anlara bağıdı eyitdi: “İy kavm, neden oturu durursız?” Anlar **12** eyitdiler: “İy oğlan, sen oğlansın kendü işiñe git, **13** senüñ bizüm-ile ne işüñ var bunda durmuşuz.” ‘İsā, ‘aleyhi’s-selām, **14** eyitdi: “Dilersiz kim size idem kim ne tedbİR idersiz.” Anlar eyitdiler, eyit. **15** ‘İsā, ‘aleyhi’s-selām, eyitdi: “Dilersiz kim bu gice bu pādışāhuñ sarāyına giresiz

[026a]

01 mālını ve h̄azīnesini uğurlayasız. L̄ikin bu tedb̄ir itmeñüz ki olmaz. Z̄irā **02** kim bu pādīṣāh mü' min kiṣidür benüm-ile gelüñ t̄a sizlere yir altında genc **03** göstereyim çok zamāndur kim ṣāhibi ölmüṣdür.” Anlar çün 'Īsā'nuñ **04** sözün işitdiler, bildiler kim anuñ sözi rāstdur, eyitdiler: “Ol genc **05** kim dirsın bize niṣānı vir.” 'Īsā, 'aleyhi's-selām, eyitdi Yūsuf'a: “Eṣegi işbu **06** bu tarafa sür.” Yūsuf eṣegi ol tarafa sürdi kim 'Īsā buyurdi. **07** Gitdiler t̄a kim bir v̄irāneye geldiler. Ol v̄irānenüñ 'Īsā bir tarafına işāret **08** itdi-kim ol genc burada arañuz. Ol kavm, ol yeri kazdılar **09** ve andan b̄i-kıyās māl çıkardılar ve ol mālī üleşdiler. 'Īsā ve Yūsuf **10** ve anası andan bir köye vardılar. Ol köy kavmini gördiler kim begleri **11** kapusına cem' olmuşlar putlara secde iderler ve ağlarlar. 'Īsā **12** çün anları gördi eyitdiler: “Sizlere ne oldı, iy kavm kim ağlarsız?” **13** Anlar eyitdiler: “Bir heftedür kim begümüz 'avratı oğlan ağrısıyla zahmet **14** çeker oğlanı doğamaz, bize buyurdi-kim bu putlara secde idevüz **15** ve zārılık idevüz t̄a ola kim oğlanı doğa.” 'Īsā, 'aleyhi's-selām, eyitdi

[026b]

01 anlara: “Begüñüz katına girüñüz ve aña haber ideñüz ki çün ben **02** elümi anuñ karnına koyam ol zamān oğlanı doğa.” Anları begleri katına **03** girdiler ve aña eyitdiler kim bir t̄ıfil oğlan anası kuçağında bize böyle **04** söyledi. Ol beg eyitdi: “Çıkuñ benüm katuma getürüñ.” Anlar çıktılar Meryem'i **05** 'Īsā-y-ıla ol beg katına iletdiler. Beg bir t̄ıfil oğlan gördi anası kuçağında **06** anuñ söyledüğine hayrān oldı. Pes buyurdi, anı 'avratı katına **07** iletdiler, beg dañı bile getürdi 'avratı karşısına oturdi. 'Īsā **08** aña eyitdi: “İy beg! Eger ben saña haber virem ki bu oğlan-kim **09** senüñ 'avratuñ karnındadır er midür ya kız midür ve ne şıfatdadur, **10** benüm Tañrım'a imān getüresin. Beg eyitdi: “Belī getürem.” 'Īsā eyitdi: **11** “Avratuñ işbu dem bir h̄üb yüzlü oğlan doğurısar, şöyle-kim **12** bir kulağı bir kulağından ulurağdur ve yüzinde bir kara beñi var kaşında **13** bir aq niṣān var,” didi. Ve elin ol 'avratuñ karnına kodı **14** ve eyitdi: “Çık, iy t̄ıfil oğlan H̄aḳ Ta'ālā'nuñ fermānıyla.” Ol **15** zamān oğlan vücūda geldi ol şıfatda kim 'Īsā ol bege dimiş-idi.

[027a]

01 Ol beg himmeti aña eyitdi kim 'Īsā'ya imān getüre. Vez̄irler aña **02** eyitdiler kim iy beg bu 'avrat cāzūdur, kendü oğlanı cāzülüğüyle **03** şöyle itmişdür kim nesneleri

bilür ve söyler. Anı kim bu oğlan **04** söyler ‘aql-ıla dimez, bil ki anası cāzūluğıyla söyler ve bunuñ cāzūluğı **05** sebebinden Beytü’l-Muqaddis’den pādişāhı bunları andan sürmişdür. **06** Pes vezīrlər anı qovmadılar kim imān getüre. Ol zamān Haq Ta‘ālā **07** bir şā’iqa viribidi anlaruñ üzerine tā kim anları helāk itdi. **08** Ve Yūsuf, Meryem andan Mışır’a vardılar. Bir dihqān evine qondılar **09** ve hiç nesneləri yoğ-ıdı kim harc ideler. Pes Meryem ayruqlardan **10** yuñ ve kettān aldı, kireye ekerdi ve Yūsuf şahrādan odun getürür-idi, **11** Mışır pazarında şatardı. Bir rüzigār işbu resme ma’işet itdiler. Böyle **12** eydür Kā‘bü’l-aḥbār ki çün Tersālar ‘İsā’yı atasuz gördiler bilmediler kim **13** ol qandandur kim Meryem yüklü oldı Haq Ta‘ālā’nuñ qudretini **14** bilmediler. Pes üç gürüh oldılar, bir gürüh eytdiler, qavluhū Ta‘ālā: **15** لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ ثَلَاثَةٍ²⁸⁴ ya‘nī haqıqat

[027b]

01 kāfirler eytdiler kim Tañrı üçüñ üçüncisidür ve ba‘zı gürüh **02** eytdiler ‘İsā Tañrı’nuñ oğlıdur. Üçüncü gürüh eytdiler, qavluhū Ta‘ālā: **03** لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ²⁸⁵, ya‘nī haqıqat **04** kāfirler eytdiler kim ‘İsā hod Tañrı’dur, kim gökden indi, geldi **05** Meryem qarnına girdi ve anuñ şüretinde çıqdı ve yine göge ağdı. **06** Böyle yalanlar ve küfürler eytdiler, la‘anehümü’llāhu, ve rāst oldur kim **07** Haq Ta‘ālā kendü kelāmında buyurmışdur: **08** إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ²⁸⁶, **09** ya‘nī haqıqat fermān itmek isteye bir nesneye **10** ve eyde kim “Ol”, ol zamān olur. Pes fermān oldı ‘İsā’nuñ **11** olmağına atasuz anadan şöyle kim ayruq nesnelere kim eytdi “Ol” **12** diyü ol zamān oldılar. Gök ve yir ve uçmaq ve tamu ve feriştelər gibi **13** ve Haq Ta‘ālā’nuñ qudreti oldur kim nesneləri peydā ider kim **14** aşıl ve māye işe gelmez. Qavluhū Ta‘ālā: **15** إِنَّ مَثَلْ عِيسَىٰ عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ ۖ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ²⁸⁷ ya‘nī haqıqat **16** ‘İsā meşeli Tañrı qatında Ādem meşeli gibidür kim anı toprakdan yaratdı.

[028a]

²⁸⁴ Kur’an, (Mâide) 5/73: Ant olsun “Allah, üçün üçüncüsüdür” diyenler de kāfir olmuşlardır.

²⁸⁵ Kur’an, (Mâide) 5/72: Ant olsun ki “Allah, kesinlikle Meryem oğlu Mesih'tir” diyenler kāfir olmuşlardır.

²⁸⁶ Kur’an, (Yâsin) 36/82. Bir şey yaratmak istediği zaman Onun yaptığı “Ol” demekten ibarettir. Hemen oluverir.

²⁸⁷ Kur’an, (Âl-i İmrân) 3/59: Allah nezdinden İsa'nın durumu, Âdem'in durumu gibidir: Allah onu topraktan yarattı. Sonra ona "Ol" dedi ve oluverdi.

01 Pes ‘Īsā eyitdi-kim “Ol” ol dem oldı, tā halk bileler kim Hāk Ta‘ālā **02** kādirdür dükeli nesnelere her neyi kim dilerse âletsüz ve mâyesüz **03** yaradur kim aña mâye işe gelmez kul işinüñ hilāfınca.

04 Kışsa-i ‘Īsā, ‘aleyhi’s-selām, ölü oğlan-ile ve Mısr kādīsıyla

06 Böyle eydür Vehb kim çün Meryem Mısr’a vardı. ‘Īsā, ‘aleyhi’s-selām, **07** anda büyüdi. Bir gün ‘Īsā, ‘aleyhi’s-selām, oğlanlar ile oynardı. Kazarā **08** bir oğlan duru geldi bir oğlanuñ dağı yüregine bir leked urdı. Ol **09** oğlan ol sâ‘at öldi. Ol ölen oğlanuñ hıışgvendleri dirildiler **10** ve dükeli oğlanları kādīya iletdiler ‘Īsā dağı bile. Kādī anlara şordı: **11** “İy! Kim bu oğlanı kim öldürdi?” Anlar eyitdiler kim ‘Īsā öldürdi. Bu kez **12** ‘Īsā’ya eyitdi-kim bu oğlanı niçün öldürdüñ. ‘Īsā aña eyitdi-kim **13** hākimsin velīkin nā-dānsın baña gerekdür kim benden şorasın-kim **14** bu oğlanı sen mi öldürdüñ necese yok mı? Sen niçün eydürsin **15** kim bu oğlanı niçün öldürdüñ diyü.” Kādī eyitdi: “İy oğlan! Böyle

[028b]

01 zeyrek ve dānāsın baña eyit-kim aduñ nedür?” Ol eyitdi-kim benüm adum **02** ‘Īsā ibni Meryem’dür. Kādī eyitdi: “İy ‘Īsā! Bu oğlanı niçün öldürdüñ?” **03** ‘Īsā aña eyitdi: “İy nā-dān! Ben itmedüm kim bu oğlanı ben öldürmedüm, **04** sen dilersin kim yalandan bu oğlanı sen öldürdüñ diyü dürüst idesin.” **05** Pes ‘Īsā, ‘aleyhi’s-selām, ol oğlan katına vardı ve aña **06** eyitdi, durı gel bī-fermān Hāk Ta‘ālā kim döğülmiş sūnükleri diri **07** idicidür. Ol zamān ol oğlan deprendi oturdı, ‘Īsā **08** aña şordı-kim: “İy oğlan, seni kim öldürdi?” Ol eyitdi: **09** “Beni fülān öldürdi.” Ve ‘Īsā, ‘aleyhi’s-selām, gördi-kim bunı ol öldürdi. Ol **10** kavm ‘Īsā’nuñ ol mu‘cizesine mütehayyir kaldılar ve ol öldüren oğlanı **11** anuñ bedeline öldürdiler. Meryem ‘Īsā’nuñ elin dutdı ol aradan anı eve iletdi **12** ve aña eyitdi: “İy oğlan! Biz bunda ġarībüz sen bu şehrüñ oğlanlarıyla **13** oynama tā bize zaħmet irişdürmesünler.” Böyle eydür Vehb-kim **14** Meryem’üñ Beytü’l-Muħaddis’den Mısr’a hicret itdügünüñ sebebi **15** ol-ıdı kim Cühūdlar ġaber bilmişlerdi-kim fülān yirde bir oğlan doğmuşdur

[029a]

01 atasuz ve kitāblarında oğmuşlar-ıdı kim fülān vaħtde fülān yirde **02** bir oğlan ve fülān yirde doğa, mübārek ola ve anuñ elinde şayrular **03** şifā bulalar ve körlü gözlü

olalar ve p̄sler ve ebraşlar kim tab̄bler ol **04** işde ‘āciz olalar dārūyla eyü olmayanlar anuñ nefsiyle hoş olalar **05** ve anuñ du‘āsı-y-ıla ölü diri ola ve Cühūdları ẓahr ide ve şerī‘at **06** göstere. Āḥir [zamānda] yine göge çıka āḥir zamānda yine gökden ine. **07** Pes ol günü şaklamışlar-ıdı çün haber bildiler kim ‘Īsā doğdı. **08** Geldiler anı gördiler ve ‘alāmetlerin bildiler yine Şām’a döndiler **09** pādīşāhlarına haber virdiler pādīşāh ẓaşd itti-kim gele anı öldüre. **10** Meryem haber bildi andan Mısr’a gitdi ve Hāḫ Ta‘ālā aña ilhām virdi kim **11** ‘Īsā tıfilluk vaḫtinde nesneye ẓomış-ıdı ve boyna ber ẓomış-ıdı dāyim **12** anı kendüyle dutardı kimseye inanmazdı. Ẓavluḫū Ta‘ālā: **13** **وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ آيَةً وَآوَيْنَاهُمَا إِلَى رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَمَعِينٍ** ²⁸⁸ **14** eyitdi-kim Meryem oğlına ve anasına nişān itmişsüz ve indürelüm anları **15** bir yir püştesine kim ārāmı itmege yaraya ve çeşmeler revān ola. Pes Meryem

[029b]

01 ‘Īsā’ya eyitdi: “Ben, seni mu‘allime iledürem tā andan ‘ilim öğrensin.” Ol **02** eyitdi: İy ana! Hāḫ Ta‘ālā beni müstağnī itmişdür mu‘allimler ta‘līminden ve **03** baña Tevrīt ve İncil ve Zebūr öğretmişdür ve ben senüñ ẓarnuñda **04** idüm kim Hāḫ Ta‘ālā dükeli kitābların bilmişdüm.” Meryem eyitdi: “Rāst eydürsin **05** illā ol yig kim sen mu‘allim ẓatında olasin oğlanlarıyla oynanınca.” ‘Īsā **06** eyitdi: “Fermān senüñdür.” Pes Meryem anı mektebe iletđi. **07** Mu‘allime çün ‘Īsā, ‘aleyhi’s-selām, mu‘allimi gördi, selām virdi, bir zamān **08** oturđı. Mu‘allim aña eyitdi: “İy oğlan!” ‘Īsā eyitdi: “İy mu‘allim! İnen **09** nā-dānsın çün saña oğlan getürdiler niçün anuñ adın şormayasın **10** ve anı adıyla oğumayasın şöyle-kim dānālar ve fāzıllar sīret.” **11** Evvelā mu‘allim eyitdi: “Rāst eydürsin şimdi eyit-kim aduñ **12** nedür?” Ol eyitdi: “Adum, ‘Īsā ibni Meryem’dür.” Mu‘allim eyitdi: **13** “İy ‘Īsā, ‘aleyhi’s-selām, bi-smi’l-lāh-ıdı.” ‘Īsā, ‘aleyhi’s-selām, **14** “bi-smi’l-lāhi” ma’nāsı nedür? Mu‘allim eyitdi, eyit **15** anı kim saña direm. ‘Īsā eyitdi: “Bi-smi’l-lāhi’r-raḫmāni’r-raḫīm.”

[030a]

01 Mu‘allim eyitdi, eyit: “**Ebced**”. ‘Īsā eyitdi: “**Ebced**” ma’nāsı ne ola?” Mu‘allim **02** ḫışma geldi. ‘Īsā eyitdi: “ḫışma gelme, ol nesne-y-içün ki bilmezsin, eyit-kim **03** bilmezem”. Mu‘allim eyitdi: “İmdi sen eyit “**ebced**” ma’nāsın.” ‘Īsā eyitdi: “Dur sen,

²⁸⁸ Kur’an, (Mü’minûn) 23/50: Meryem oğlunu ve annesini de (kudretimize) bir alamet kıldık; onları, yerleşmeye elverişli, suyu bulunan bir tepeye yerleştirdik.

04 benüm yerüme otur ve ben senüñ yerüñe geçeyim, andan eydeyim”. Mu‘allim eyitdi, **05** ‘İsā kendü yerine geçürdi, kendü anuñ yerine oturdı. ‘İsā eyitdi, ‘aleyhi’s-selām, **06** “**Elif**” ālā-y-iledür ya‘nī eyelükleri ve ni‘metleri ve “**bā**” bahā-yı **07** Allah’dur ve “**cīm**” celālu’l-lāhdur ve “**dāl**” dīndür. Mu‘allim eyitdi: “Aḥsen, **08** yā ‘İsā. Mu‘allim eyitdi: “**Hafz**” nedür?” ‘İsā eyitdi: “Ammā “**hiye**” **09** هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ²⁸⁹, ya‘nī oldur Tañrı-kim yoḡdur daḡı Tañrı **10** meger oldur ve veyl ṭamusı var yalan söyleyicilere ve “**zī**” ṭamu **11** zebānilerdür.” Mu‘allim eyitdi: “Aḥsen yā ‘İsā!” Ve andan eyitdi: “**Huṭṭī** nedür?” **12** ‘İsā eyitdi: “Ammā ḡattu’l-ḡaṭāyā ‘ani’l-müzni-bīn²⁹⁰, ya‘nī günāhkārlaruñ **13** günāh yayılmaḡdur ve “**Tübā**” bir ağaç ola uçmaḡda kim aña Tübā **14** dirler ve yedu’l-lāhi ‘alā ḡalkıya²⁹¹ ya‘nī Tañrı’nuñ minnet ve elüñi anuñ ḡalkı **15** üzerin[de]dür. Mu‘allim eyitdi: “Aḥsen yā ‘İsā!” Andan eyitdi “**Kelemen**

[030b]

01 nedür?” ‘İsā eyitdi: “Ammā “**kef**” Tañrı’[nuñ] kelāmıdur ‘azze ve celle ve “**lām**” **02** behişt ehlinüñ liḡāsıdur kim birbirini görür ve “**mīm**” Ḥaḡ Ta‘ālā’nuñ **03** mülküdür ve “**nūn**” Ḥaḡ Ta‘ālā’nuñ nūrıdur.” Mu‘allim eyitdi: “Aḥsen yā ‘İsā!” **04** Pes eyitdi: “**Sa’faṣ** nedür?” ‘İsā eyitdi: “Ammā “**sīn**” selāmdur, **05** Ḥaḡ Ta‘ālā’dan uçmaḡ ehline ve “**ayn**” Tañrı’nuñ ‘ilmidür ve “**f**” Ḥaḡ Ta‘ālā’nuñ **06** eyü fi’lidür, kendü ḡullarına ve “**ṣād**” ṣıddıḡdur Ḥaḡ Ta‘ālā va’delerine”. **07** Mu‘allim eyitdi: “Aḥsen, iy ‘İsā!” Pes eyitdi: “**Karaṣat** nedür?” ‘İsā **08** eyitdi: “Ammā “**kāf**” Ḥaḡ Ta‘ālā’nuñ ḡudretidür ve “**rā**” anuñ rubūbiyyetdür ve “**ṣīn**” **09** ṣeḡadetdür kim mü’mimler ṭanuḡluḡ virürler anuñ birligine ve “**tā**”, Ta‘ālā Allāh. **10** ‘Ammā yeḡülüne, ‘ulvven, kabīren.”²⁹² Mu‘allim eyitdi: “Aḥsen, iy ‘İsā!” Pes **11** mu‘allim ‘İsā’nuñ elin dutdı, Meryem ḡatına geldi ve aña eyitdi kim **12** al oḡluñı saḡla kim ol benüm ‘ilmüme muḡṭāc yoḡdur. Bil kim yüz biñ **13** ‘ālim gerekdür kim bundan ‘ilim ögrene kim bunuñ ‘ilmi ḡaybıdur ta‘līmi **14** degül.

Kıṣṣa-i ‘İsā’nuñ reng-rīz ile ḡikāyeti

²⁸⁹ Kur’an, (Haṣr) 59/22: O, öyle Allah’tır ki, O’dan başka Tanrı yoktur.

²⁹⁰ “Günahkârların cehennem ateşinde yanacaktır.”

²⁹¹ “Allah’ın kudreti ve elini onun halkı üzerindedir”

²⁹² Kur’an, (İsrâ) 17/43: Allah, onların söyledikleri şeylerden münezzehtir; son derece yüce ve uludur.

15 Böyle eydür Vehb kim Meryem'ün gönline düşdi-kim 'İsā'[y1] reng-rīze vire tā kim

[031a]

01 vara şan'at ögrene. Meryem anı bir üstād reng-rīze ilettdi ve eyitdi: 02 “Dilerem-kim benüm oğluma kendü pīşeñi öğretseñ tā andan bu ögsüze menfa'at 03 irişse, saña du'ā itse.” Ol er eyitdi: “Fermān senüñdür.” Pes 'İsā 04 aña ışmarladı kendü yine döndi. Reng-rīz aña eyitdi: “İy 'İsā! Bu señegi al, 05 Segiret ırmağdan şu getür, bu tağarları ıoldur ve bunca bizi fülān 06 tağara koy kim bu bizler yeşil olsa gerek ve bunca biz dağı fülān 07 tağara koy kim ol kızıl olsa gerek.” İşbu resme dükeli bizleri 08 ışmarladı. Eyitdi, gözün gönlüñ aç tā gālağ itmeyesin didi ve kendü 09 evine gitdi. 'İsā, 'aleyhi's-selām, ol dükeli bizleri çivit küpine 10 koydı ve ol küpi şuyla ıoldurdu dağı dükān çapusun berkitdi 11 kilid dilin üstād evinde ışmarladı ve kendü anası çatına 12 gitdi. Reng-rīz çün şabāh dükān çapusun açdı bağıdı-kim 13 'İsā ol bizleri çanda çomışdur. Dükeli bizleri çivit küpinde 14 gördi, feryād idüp ağlamağa başladı ve eyitdi: “İy 'İsā! Beni helāk itdüñ 15 ve dükeli Müslimānlaruñ bizini benüm üstüme ziyān getürdüñ”, didi aña. 'İsā eyitdi:

[031b]

01 “Dīnün nedür?” Ol eyitdi: “Ben Cühūdām.” 'İsā eyitdi: “Eyit-kim 02 *lā ilāhe illā'l-lāh ve innī 'İsā rūhu'l-lāhi* ²⁹³ ya'nī Resūlullāhi.” Ya'nī eyitdi-kim 03 yokdur Tañrı meger Allah ve ben-kim 'İsā'yam, anuñ Peyğambarı'yam. 04 Böyle di dağı elüñ küpe şun her renk kim dilersin. Ol 05 bizlerden bu küpden çıkarğıl.” Ol reng-rīz imān getürdi 'İsā'nuñ 06 peygāambarluğına inandı ve ne çadar biz kim ne dürlü renk kim isterdi ol 07 çivit küpinden çıkarđı. Ol er tā ölince 'İsā dīninde-y-idi.

08 *Çışsa-i nā-bīnā ve mübtelā 'İsā ile, 'aleyhi's-selām,*

09 Böyle eydür Vehb-kim 'İsā'nuñ 'acāyiblerinden biri oldur kim ol 10 dihkān kim Meryem anuñ evinde olur-ıdı. Bir gün Meryem evde degül-ıdı. 11 Evine uğrı girdi her ne-kim varısa aldı gitdi. Çün dihkān 12 eve geldi evi tehī gördi, çatı ğam-ğın oldı. Meryem dağı anuñ sebebinden 13 bile ğam-ğın oldı. 'İsā, 'aleyhi's-selām, çün eve geldi Meryem'i çatı ğam-ğın 14 gördi, eyitdi: “İy ana! Saña ne oldı kim böyle

²⁹³ Kur'an, (Nisā) 4/171-172: “Allah'tan başka ilāh yok ve İsa Tanrı'nın ruhudur.”

gam-gīn olmuşsun?” Meryem **15** aña eyitdi: “Evümüz üstün her nesi-kim var dükelin uğrı iletmişdür.” ‘İsā, ‘aleyhi’s-selām,

[032a]

01 dihkāna eyitdi: “Her nesne kim aldılar anuñ şıfatın baña eyitgil.” Dihkān **02** her nesnenün vaşfını aña eyitdi. ‘İsā eyitdi: “Buyurgıl tā her kişi kim senün sarāyuñdadur **03** dükeli dirilsünler ve sarāyı çapısını muhkem berkit ne-kim [varsa].” ‘İsā buyurdi **04** dihkān dağı eyle eyitdi çün ol sarāy halkı dirildiler. ‘İsā eyitdi **05** kim fülān mübtelā kãdadur? Ol eyitdi: “Üşbunda.” ‘İsā eyitdi: “Fülān **06** nā-bīnā kãdadur?” Ol eyitdi: “Bundayem.” ‘İsā eyitdi: “Bu iki kişidür kim **07** mālunu uğurlamışdur, mālunu bunlardan iste.” Ol kavm-kim and eydiler **08** dükeli ta‘accübe kãldılar kim nicesi beşerī bildiler ol mübtelāyla nā-bīnā mālī **09** almağa. ‘İsā eyitdi: “Anları deriçe kãtına iledün.” Pes ol kavm ikisin dağı **10** deriçe kãtına ilettiler. ‘İsā eyitdi-kim bu mübtelā arañuzı kuvvet-ile **11** yardım itmişdür bu gözsüz ere ve bu nā-bīnā er yürimegi kuvvet-ile yardım **12** itmişdür. Andan sonra eyitdi-kim bu mübtelā elinde ip var-ımuş ev içinde **13** bir demür top var-ımuş ol topı deriçeye atmış. Nā-bīnā her ne-kim **14** var-ımuş getürmüş. Ol yirde pinhān itmişler kim ol eyitdi ve dükeli **15** nes[ne]nün bunlardadır. Pes dihkān anları berk dutdı ikisi dağı ikrār

[032b]

01 itdiler kim senün dükeli kumāşuñ bizdedür. Pes anı kim almışlar-ıdı **02** ve pinhān itmişler-idi dükelin yine dihkāna virdiler. Mışır ehli ‘İsā’nuñ işine ‘acebe **03** kãldılar kim nicesi bildi-kim diyü dihkānuñ kumāşın anlar alduğına. **04** Andan sonra her kişi Mışır’da mālī uğırlasa ‘İsā kãtına varurlar-ıdı **05** şormağa tā kim anuñ mālın hāşıl iderdi. Pes işbu resme ‘İsā **06** Mışır’da durdı tā aña degin-kim Benī İsrā’ıl’uñ pādīşāhı Aħıvus bin **07** Hīndūs dünyādan riħlet itti. Zekerıyyā, ‘aleyhi’s-selām, Meryem’e bir kãşid viribidi **08** ve anları Beytü’l-Muqaddis’e okudı. Bunlar dağı Mışır’dan çıkdılar Beytü’l-Muqaddis’e **09** ‘azm ittiler ve ‘İsā’dan peygāambarlık ‘acāyiblerinden yolda gördiler **10** tā kim bir köye kãndılar kim ol köyün adı Nāşūrā-y-ıdı, çün ‘İsā **11** ol köye kãndı. Peygāambarlık da‘vīsin eyitdi ve ol kavme eyitdi kim **12** imān getürün Tañrı’nuñ birlüğine ve benüm peygāambarluğuma. Anlar aña

eyitdiler kim **13** senüñ peygâmbarluğun ‘alâmeti nedür? Ol eyitdi, kavluhü Ta‘ālā **14-15**

[033a] **01-02:** *أَيُّ قَدْ جِئْتُمْ بِآيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ أَيُّ أَلْخَلَقَ لَكُمْ مِنَ الطَّيْنِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَانْفُخْ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ وَأَبْرَأُ الْأَكْمَةَ وَالْأَبْرَصَ وَأَحْيِي الْمَوْتَى بِإِذْنِ اللَّهِ وَأَنْبِئُكُمْ بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدْخِرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ*²⁹⁴, ya‘nī kim haqīkat geldüm sizlere **03** nişān-ıla sizün perverdigāruñuzdan ki ben düzeyim size balçıktan kuş şeklini. **04** Pes üreyim aña kuş olsun Allahu Ta‘ālā hükmiyle dürüst ideyim anasından **05** gözsüz doğanı ve pīs dağı ebraşı dağı hoş ideyim ve ölüyi diri **06** görürem Tañrı hükmi-y-ile ve haber virem size anı kim yersiz ve anı kim pinhān²⁹⁵ **07** idersiz evlerüñüzde haqīkat bu nesnelere hüccetdür sizlere benüm peygâmbarluğuma **08** eger imān getürenlerdensiñüz. Ol kavm eyitdiler kim Sām-ı Nūh **09** oğlı bu bizüm köyümüzde bir taş tábüt içinde komışlardır. Eger rāst **10** eydürseñ anı dirgür görelüm eger peygâmbar-ısañ. ‘İsā, ‘aleyhi’s-selām, **11** tiz durı geldi iki rek‘at namāz kıldı ve elin getürdi du‘ā eyitdi. **12** Andan soñra buyurdu-kim şu getürdiler. ‘İsā nesne okudı ve ol **13** şuya ürdi ve ol şuyı Sām’uñ gūrı üzerine saçdı. **14** Andan soñra eyitdi: “İy Sām, durı gel Haq Ta‘ālā’nuñ fermānıyla.” Ol **15** sā‘at Sām tábüt içinde deprendi durı geldi tábüt kapağın

[033b]

01 bir yaña kodı ve anuñ saçı şakalı ak-ıdı. *Lebheyk! Yā rūhu’l-lāhi ve kelimetühü.*²⁹⁶ **02** Çün ol Benī İsrā‘ıl kavmi, Sām’ı ol şıfatda gördiler eyitdiler: “İy ‘İsā! **03** Bu Sām pīr erdür, Nūh rūzigārında pīr yoğ-ıdı. Likin İbrāhīm, ‘aleyhi’s-selām, **04** zamānında pīr oldılar şimdi nicesidür kim bu Sām oğlıdur, pīrdür.” **05** ‘İsā eyitdi kim andan soruñuz tā ol size haber vire. Anlar **06** Sām’a eyitdiler: “İy pīr! Sen kimsin?” Ol eyitdi: “Ben Sām bin Nūh’am.” **07** Anlar eyitdiler: “Ne sebebden saçuñ şakaluñ ağarmışdur?” Ol eyitdi: **08** “Ol sebebden ağardı-kim ‘İsā, ‘aleyhi’s-selāmuñ, āvāzın işitdüm, **09** gümān iletdüm kim kıyāmet kopdı.” Ol kavm çün Sām’ı **10** ol şıfatda gördiler eyitdiler kim bu ‘İsā ‘azamet cāzūdur. **11** Andan soñra eyitdiler: “İy ‘İsā! Bize bir mu‘cize dağı göster kim biz bu mu‘cizüñde **12** şekdeyüz.” ‘İsā eyitdi: “Ne

²⁹⁴ Kur’an, (Âl-i İmrân) 3/ 49: Size Rabbinizden bir mucize getirdim: Size çamurdan bir kuş sureti yapar, ona üflerim ve ölüleri diriltirim. Ayrıca evlerinizde ne yiyip ne biriktirdiğinizi size haber veririm. Eğer inanan kimseler iseniz, bunda sizin için bir ibret vardır.

²⁹⁵ Metinde sehven penhān yazılmıştır.

²⁹⁶ Buyur! Ey Allah’ın ruhu ve kelimesi.

dilersiz tā ben size göstereyim.” Anlar eyitdiler: **13** “Bize haber vir andan-kim evlerümüzde yir yüzü pinhān iderüz.” ‘Īsā **14**, ‘aleyhi’s-selām, her birine haber virdi anı kim yimişler-idi uğurlayın evde **15** bu dükeliyle kimse aña imān getürmedi, ‘Īsā, ‘aleyhi’s-selām, andan döndi kendü

[034a]

01 mevzi’ne gitdi. Yarındası yine ol kavmüñ katına geldi çün anı gördiler, eyitdiler: **02** “Geldi cāzū ‘Īsā, Meryem cāzū oğlu ‘Īsā.” Çün bu sözi işitdi katı geldi **03** başın getürdi eyitdi: “Huzāvendā! Sen ‘ālimü’l-esrārsın kim baña ve anama cāzū **04** dirler, bunlara la’net eyit-kim sen dükeli nesneye kādirsin ve tūvānāsın.” **05** Pes Haḫ Ta’ālā ol kavmüñ şüretin maymūn şüretine ve toñuz **06** şüretine mesh eyledi. Üç gün diri oldılar mesh olduklarından soñra **07** andan soñra helāk oldılar. Pes ol kavmüñ haberi Cühūdlara perākende **08** ola, Cühūdlar ‘azm itdiler kim ‘Īsā’yı helāk ideler, ammā zafer bulmadılar. **09** Qavluhū Ta’ālā, ‘azze ve celle, **10** **وَأِذْ كَفَفْتُ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَنْكَ إِذْ جِئْتَهُمْ** ²⁹⁷ ya’nī ve çün anlaruñ elini senden **11** yıgdum çün getürdüñ anlara hüccetler, anlar kim kāfirler-idi. Eyitdiler: “Andan **12** degüldür bu meger cāzūlukdur.” Andan soñra ol ‘acāyib mu’cizeler **13** kim andan gördiler Cühūdlar bir bir aña imān getürdiler.

14 Kıssa-i Havārileruñ ‘Īsā ıla, ‘aleyhi’s-selām,

15 Böyle eydür Kā’bü’l-aḫbār kim bir gün ‘Īsā, ‘aleyhi’s-selām,

[034b]

01 deryā kenārında giderdi, bir yoluñ gezürler-idi, gördi-kim bizler yürler. **02** ‘Īsā anlaruñ katına vardı ve eyitdi: “İy kavm! Görürem kim siz çirkīn **03** bizleri ağardur, siz niçün göñlüñüzi çirkīnden ağartmazsız?” **04** Anlar eyitdiler: “Kendü göñlümüzi nicesi ağardalum?” ‘Īsā eyitdi: “Ben Tañrı **05** peygāmbarıyam, size ve dükeli ḫaḫka imān getürüñ, Tañrı’nuñ birlüğine ve benüm **06** peygāambarluğuma kim ‘Īsā’yem tā göñlüñüz küfür çirkīnden aḫ olsun.” **07** Anlar dükeli imān getürdiler ve bildiler kim ol Haḫ Peygāambar’dur andan **08** bir yoluñ şayyādlar geldiler, ‘Īsā anlara imān ‘arz itti, dükeli aña **09** imān getürdiler. Böyle eydür Kā’b kim ḫavāriler ya’nī ol **10**

²⁹⁷ Kur’an, (Mâide) 5/110: Hani İsrailoğullarını (seni öldürmekten) engellemiştim; kendilerine apaçık deliller (mucizeler) getirdiğin zaman içlerinden inkâr edenler, "Bu apaçık bir sihirden başka bir şey değildir" demişlerdi.

gezürler kim ‘İsā’ya īmān getürdiler on iki er-idi. Anlardan **11** birinüñ adı Şem‘ün-ıdı ve birinüñ Lūkā ve birinüñ Peṭrus ve birinüñ Tomā[s] **12** ve birinüñ Mattā ve birinüñ Yūḥannā ve birinüñ Ya‘qaris ve birinüñ Yūnus **13** ve birinüñ Circīs ve birinüñ Bācercīs ve birinüñ Yaḥyā ve on ikincisi **14** Cörcī-y-idi. Pes ‘İsā, ‘aleyhi’s-selām, anları oḳudı ve eyitdi: **15** “İy ḳavm ḥavārīyān! Sizler Tañrı’ya īmān getürdüñüz ve kendü enfāsuñuzu

[035a]

01 günāhdan arıduñuz. Şimdi dilerem kim her birinüzi bir şehre risālete **02** viribiyem. Durı gelüñ her birinüz bir şehre ‘azm idüñ ve ol şehreler **03** ḳavmine īmān ‘arza idüñ.” Anlar eyitdiler: “İy Tañrı peygāmbarı! **04** Biz nice başaralum risāleti kim biz ol şehreler ḥalkınuñ dilin bilmezüz, **05** biz Süryānī ve ‘İbrānī bilürüz ve bizüm sözüümüzi ol şehreler **06** ḥalkı fehm itmezler.” ‘İsā, ‘aleyhi’s-selām, eyitdi: “Siz her birinüz **07** bir şehre ‘azm idüñ kim Ḥaḳ Ta‘ālā baña va‘de itmişdür, kim her birinüz **08** şehre kim iriše siz ol şehr ḳavminüñ sözi size **09** örtülü olmaya, siz her birinüz ‘azm idüñ kim Ḥaḳ Ta‘ālā size ol **10** ḳavm dilin erzānī ide.” Anlar eyitdiler: “Fermān senüñdür.” ‘İsā, ‘aleyhi’s-selām, **11** Tomā[s]’ı Ḥabeşe’ye viribidi ve Şem‘ün’[1] Hind’e viribidi ve Yūnus’[1] Sind’e **12** viribidi ve Mattā’[y1] Pārs’a viribidi ve ḳalanların daḫı her birin bir vilāyete **13** viribidi. Meger Tomā[s] gitmedi, ‘İsā, ‘aleyhi’s-selām,anı ḳıgırdı, eyitdi: **14** “Niçün gitmedüñ risālete?” Tomā[s] eyitdi: “Evvel ben Ḥabeşe’ye varmışdum **15** ve ol ḳavmi Tañrı’ya da‘vet itdüm. Benüm sözümi ḳabül itmediler,

[035b]

01 beni yalancı bildiler.” ‘İsā aña eyitdi: “Sen ‘āşī olduñ fermānum dutmazsın.” Tomā[s] eyitdi: **02** “Ben ‘āşī olmadum.” ‘İsā, ‘aleyhi’s-selām, aña ḫışım itti, eyitdi: “Ben Ḥaḳ Ta‘ālā’dan **03** dileyim tā ki seni Ḥabeşe’de bir Ḥabeşe erüñ ḳulı ide.” Tomā[s] eyitdi: **04** “İy Tañrı Peygāmbar! Ben dilerem kim senüñ ḫizmetüñde duram tā senüñ **05** mübārek dīzāruñı görem.” ‘İsā aña eyitdi: “Sen otur şimdi”. Ve ol **06** ḳalan ḥavārīleri her diyāra risālete viribidi.

07 Kışsa-i Yūnus ḥavārīnüñ, raḍiya’llāhu ‘anhu,

08 Böyle eydür Vehb kim Yūnus, Sind vilāyetine gitdi. Çün Sind'e yakın **09** iriřdi, gice bir köyde ondu kim ol köy Sind řehrine **10** yakın-ıdı. Yūnus ol köye vardı ol köy ulularından **11** bir er Yūnus'ı gördi, řordı ve eyitdi: "Dilerem kim bu gice benüm mihmānum **12** olasın." Yūnus ol gice anuñ atına vardı çün a 'ām yemekden **13** fāriğ oldılar. Ol er Yūnus'a eyitdi: "Kimsin ve andan gelürsin?" **14** Ol eyitdi: "Ben Yūnus'am, 'İsā ibni Meryem'üñ resūliyem kim 'İsā, Tañrı **15** Peyğāambarı'dur, beni viribimiřdür kim sizlere İmān 'arza idem tā sizler daı İmān

[036a]

01 getüresiz Tañrı'nuñ birlüğine ve 'İsā'nuñ peyğāambarluğına." Ol er **02** çün Yūnus sözün işitdi aña ol söz düşvār geldi. **03** Pes nesne dinmedi çün řabāh oldu, Yūnus ābdest aldı, irte namāzın **04** kıldı, eşegine bindi Sind şehrine 'azm itti. Andan řoñra **05** ol er durı geldi iki oğlı var-ıdı, ikisin daı ařd-ıla öldürdi, **06** daı evinden ıkdı feryād itti. ağırđı, eyitdi: "İy köy avmi! **07** Ol eri kim dün gördüñüz kim eve getürdüm onuk idendüm dün **08** buçuğunda iki oğlumu daı öldürmiş, açmış ve bilmezüm kim anğı yaña gitdi." **09** Köy avmi çün anuñ sözün işitdiler tiz durı geldiler. Yūnus'ı **10** isteyü ıkdılar, her biri bir yaña isteyü gitdi. Çün Yūnus, Sind **11** řehriniñ dervāzesine irişdi, diledi kim şehre gire. **12** Ol köy avmi irişdiler dutdılar çok dögdiler ve eyitdiler: "Utanmaz mısın **13** bir muħteřem kiři seni bizüm köyümüzde mihmān idindi ve anuñ evinde **14** uz etmek yidüñ ve saña çok ikrām ve erlük eyledi, gicenüñ **15** yarısında durı gelürsin anuñ bī-günāh iki oğlanuğın öldürürsin,

[036b]

01 açarsın." Yūnus fūrümānde alup eyitdi: "Huzāvendī, **02** baña nuşret vir bu avm üzerine kim sen dānāsın aña kim bunlar dirler **03** ben bī-günāhum." Pes Sind řehriniñ dervāzesinden yine döndi ve ol **04** avm-ile o köye geldi çün ol köye yakın irişdi. Ol er gördi **05** kim anı mihmān idinmiş-idi. Ol daı Yūnus'ı gördi eyitdi: "İy er! Anuñ **06** mükāfatı mıdı-kim seni eve iletdüm onuk idindüm sen benüm iki oğlanuğum **07** bī-günāh öldüresin, gicenüñ yarısında evümden ıkasın açasın?" **08** Yūnus eyitdi: "İy er, iñen ivme ve yalan söyleme oğlanlaruñı baña göster." **09** Ol er eve girdi Yūnus daı ol köy miħteriyile bile **10** girdiler iki oğlanı daı boğuzlanmış

gördiler, ölmüşler kan içinde **11** garğ olmuşlar. Yūnus anlaruñ katına vardı. Ol köy kavmi bakarlar **12** Yūnus elin getürdi ol du‘ā kim ‘Īsā’dan öğrenmiş-idi, okudı **13** ve eyitdi: “Ḥuzāvendā! Bu du‘ā-yı Ḥaḡ-ıçün, bu iki oğlanı sen dirigür” didi. **14** Ve ol oğlanlara ürđi ve eyitdi: “Duru gelüñ Ḥaḡ Ta‘ālā’nuñ **15** fermānyla.” Ol zamān ol oğlanlara durı geldiler söylediler. Yūnus anlara eyitdi:

[037a]

01 “İy oğlancıklar! Sizi kim öldürdi?” Anlar eyitdiler: “Bizi atamız öldürdi.” Köy **02** kavmi ol oğlanlar söyledüğine ta‘accübe kaldılar, aña eyitdiler: “İy Yūnus! **03** Bize ulu nişān gösterdüñ ve bizi mu‘cizüñle ‘āciz eyledüñ.” Yūnus eyitdi: **04** “Ben ‘Īsā ibni Meryem resūliyem, sizüñ diyārñuz ehline tā size imān ‘arza **05** kılam kim eydesiz Tañrı birdür, niteliksüz ve ortaqsuz ve ‘Īsā **06** anuñ Peygāmbarı’dur ve kulıdır.” Ol köy kavmi dükeli tav‘ ve rağbet-ile aña **07** imān getürdiler. Pes ol er kim oğlanların öldürdi, aña eyitdiler **08** kim senüñ maḡşüduñ neydi-kim oğlanlaruñ öldürdüñ ve diledüñ kim **09** bu ġarīb eri öldür didüñ. Ol eyitdi kim baña risāletsüz **10** ve dīnsüz düşvār geldi ve şandum kim bu yalancıdır, bu sebebden oğlanlarum **11** öldürdüm, bilmedüm kim bunuñ ḡaḡkı-y-ımuş ve bu rāst söyleyici-y-ımuş çün kendü **12** gözüm-ile mu‘cizesin gördüm bunuñ rāstluğı baña ma‘lūm oldı **13** imān getürdüm. Andan ol oğlan çiftler dirildüğü ḡaberi Sind’e **14** vardı. Yūnus görmedin dükeli imān getürdiler çün Yūnus Sind **15** şehrine girdi. İkileyin Sind kavmi dükeli Yūnus elinde imān tazelediler ve Yūnus anda

[037b]

01 maḡām dutdı ve anlara İncil aḡkāmın öğretdi. Pes bu sebebden İncil **02** Sind vilāyetinde zāhir oldı. Ve’s-selām.

03 Kışsa-i Mattā ḡavārī, raḡiya’llāhu ‘anhu,

04 Böyle eydür Kā‘bü’l-aḡbār kim Mattā[yı] Pārs mülkiñe virđi. Çün Pārs **05** şehrine irişdi pādişāhlarñuñ sarāyına irdi, pādişāhuñ **06** kulları ve oğlanları görđi kim oturmuşlar birbiriyle oynarlar. **07** Mattā anlara baḡdı anlaruñ arasında bir yig oğlan görđi, **08** edebli ve ‘āḡil ve faşḡh dillü. Mattā anuñ katına vardı, **09** anuñ yanında oturđı ve aña eyitdi kim nicesi oynarsın **10** bu oğlanlarıyla çün bir zamān oturđı oğlanlar anuñ **11** katından perākende oldılar. Ol oğlan aña eyitdi: **12** “İy şeyḡ! Seni

görürem kim bizüm şehrumüze beg-ile gelmişsin.” **13** Mattā eyitdi: “İy oğul! Atañ anañ var mı?” Ol eyitdi: “Belī vardur.” **14** Mattā eyitdi çün atañ katına varasın benüm sözümü aña eyit. **15** Ol oğlan atası katına vardı Mattā sözün anuñ katında söyledi.

[038a]

01 Eyitdi: “Bir garīb ve dānā ve ‘āqil er bizüm şehrumüze beg-ile gelmişdür, **02** eyü sözler söyler.” Atası eyitdi: “Anı istegil, eve getürgil.” **03** Ol oğlan, ol dem yine döndi Mattā’ya eyitdi kim atam seni **04** ister. Mattā durı geldi ol oğlan-ile anlaruñ evine vardı. Dükeli **05** kaçdılar bir zamāndan soñra eyitdi: “Bi-smi’l-lāh”. Pes her **06** diyü kim ol sarāyda var-ıdı dükeli kaçdılar bir zamāndan soñra **07** öñine ta‘ām getürdiler. Mattā çün ta‘āma şunmak istedi, eyitdi: “Bi-smi’l-lāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm.” **08** Pes cümle diyüler kim anda var-ıdı ol zamān taşra kaçdılar **09** ev issi ta‘accübe kaldı. Ol diyüler kaçduğına zīrā kim diyüler mu‘ayyen **10** ta‘ām ve şarāb anlaruñ-ıla bile içerler-idi. Pes ol **11** oğlan atası aña eyitdi: “İy şeyḥ! ‘Aceb nesne gördüm senden.” **12** Mattā eyitdi: “Ne gördüñ?” Ol eyitdi: “Çün sen benüm sarāyuma girdüñ **13** birkaç kelime söyledüñ diyüler, benden kaçdılar ta‘ām vaḳtinde daḥı **14** hemān ol kelimeleri didüñ her diyü kim bunda var-ıdı. **15** Dükeli kaçdılar şimdi baña ḥaber vir kim sen kimsin ve ḳandan

[038b]

01 gelürsin?” Mattā eyitdi: “Saña ḥaber virem, līkin ol **02** şart-ıla kim benüm sözüm kimseye itmesin tā şuña dek kim **03** ben saña destūr virem.” Ol eyitdi: “Eyle olsun.” Mattā eyitdi: “Ben **04** ‘İsā ibni Meryem resūliyem bu sizüñ diyāruñuza ve ol beni **05** sizüñ pādişāhuñuza virmişdür ve bu diyār ḳavmine bile tā bunlara **06** imān ‘arza idem tā imān getüreler Tañrı’nuñ birlüğine **07** ve ‘İsā’nuñ peygambarluğına.” Ol oğlan aña eyitdi: “İy şeyḥ! **08** Kendü Tañrı’ñ şıfatın baña eyitgil.” Ol eyitdi: “Benüm Tañru’m **09** cihān ve cihāniyān perverāndur ve dükeli ḥalka rızḳın viren oldur kim **10** bizi yoḳdan var eyledi, yine öldüriser yine diriñür-iser **11** ve Ḥaḳ Ta‘ālā’nuñ ‘azze ve celle ‘azametin ve celāletin anlaruñ katında”, didi. **12** Ve ‘İsā’nuñ mu‘cizelerin anlara didi. Ol er çün Mattā sözlerin işitdi **13** ol ve anuñ evinde gelir dükeli imāna

geldiler. Mattā aña eyitdi: **14** “Bu sözüñ pādişāhuñuz dükeli nesnelerde neyi sever.” Ol er eyitdi: **15** “Bir atı var kim hîç pādişāhda anuñ mānendi bir at yokdur hūblıkda
[039a]

01 ve yügürmekde ve dağı atları çokdur ve bu pādişāh dāyimā tahtdan aña **02** biner ve indügi vaqt yine andan tahta inerü, anı katı sever.” Mattā aña eyitdi: **03** “Şabır itgil tā kim ben bir gün anı at üstinde görem.” Pes Mattā **04** dek durdı dağı nesne dinmedi. Bir rūzigār Pārs şehrinde **05** maqām dutdı. Pes bir gün pādişāh[1] gördi, ol ata binmiş öñinden **06** geçer çün Mattā ol ata bağıdı nāgāh ol at başı üstine düşdi, **07** öldi. Pādişāh oturdı anuñ-içün katı ğam yedi ve eyitdi: “Kāşkī **08** bu at diri olaydı ve ben bunca biñ dīnār andan ötürü fidā **09** ideyüm.” Mattā ırakdan durmuş-ıdı pādişāha bağıar-ıdı. Pes **10** ol er kim mü`min olmuş-ıdı, Mattā katına geldi. Mattā aña eyitdi: **11** “Pādişāh ol ölü at[1] karşıısına niçün oturur?” Ol eyitdi-kim **12** bizüm pādişāhumuz ol atı katı sever-ıdı şimdi anuñ öldüğine mütefekkir **13** ve ğam-gīn olmuşdur.” Mattā aña eyitdi: “Pādişāha var ve aña eyit-kim **14** benüm katumda bir mihmān var, eydür kim eger pādişāh anı kim ben **15** direm idesi olursa anuñ atını diri göreyim tā aña binsün Hāğ Ta`ālā`nuñ

[039b]

01 fermānıyla.” Ol er ol zamān pādişāh katına vardı ve anı kim **02** Mattā dimiş-ıdı, pādişāha ma`lūm itti ve dağı eyitdi: “İy pādişāhı mūkerrem! **03** Ol gece kim ol mihmān benüm evüme geldi dükeli diyüler benüm evümden **04** kaçdılar.” Pādişāh aña eyitdi: “Ben kendü mülkümi bu ata fidā iderem, eger **05** ol er bu atı dirgürsi olursa. Şimdi anı benüm katuma getir.” Ol **06** Müslimān olan Mattā[yı] pādişāh katına iletđi. Mattā aña eyitdi kim **07** imān getir Hāğ Ta`ālā`nuñ birlüğine ve `İsā`nuñ peygāambarluğına tā senüñ **08** atunuñ Hāğ Ta`ālā`nuñ emri-y-ile dirgüreyim. Pādişāh mest-ıdı aña cevāb **09** virmedi bir zamān şoñra eyitdi: “Evvel atımı dirgür.” Mattā elin getürdi **10** du`ā itti. Ol zamān Hāğ Ta`ālā kendü kudretinden ol atı dirgürdi. **11** Çün pādişāh atını dirgürdi kendü kişilerine buyurđi-kim Mattā`yı **12** öldürüñ. Ol kavm Mattā üstine dirildiler, Mattā`yı öldürdiler. Yarındası çün **13** pādişāh esrük öñinden āh eyledi kendü hādımilerine eyitdi kim bu eri **14** niçün

öldürdünüz? Anlar eyitdiler: “Dün sen buyurduñ bize, öldürüñ.” **15** Pādişāh eyitdi: “Benüm haberüm yok.” Andan soñra eyitdi: “Şimdi buña

[040a]

01 kefeni şaruñ dañı gūra çoñ.” Pes meyyiti defn itdiler. Yarındası **02** ol yir kim meyyiti anda ölmüş yaturdı ol yir yarıldı pādişāhı kendüye **03** çekdi-y-idi ve yir deprendi döndi ol halk yir altında helāk oldılar.

04 Kıssa-i şālihā ‘avratuñ kim hayız görmüş-idi

05 Böyle eydür Kā‘bü’l-aḥbār kim ‘İsā ruzigārında Benī İsrā’īl’de **06** bir şāliha ‘avrat var-ıdı kim aña Meryem dirlerdi, Anṭākiyye **07** velāyetinüñ köyünde olurdı. Hayız gelmeginüñ ‘illeti aña ğālib **08** oldu ve her çend kim ṭabībler aña dārūlar buyurdılar hīç fāyide olmadı. **09** Pes Benī İsrā’īl ulularından bir er anı ‘avratlığa diledi çün düğün **10** eylediler. Pes ol er ‘azm itdi-kim anuñla cem’ ola. ‘Avrat **11** hergiz yakın getürmedi, er eyle şandı-kim ‘avrat anı sevmez, dilemez. **12** Er fikre düşdi bilmedi kim ‘avrat bunı men’ itdüğü ne sebebdendür **13** ve ‘avrat kendü ‘illetini erinden gizledi, aḥvāli ere itmedi çün **14** işitdi kim ‘İsā ol diyāra geldi. ‘Avrat şād oldu kendüye **15** eyitdi kim ‘İsā gözsüzi gözülü eyler ve mübtelāyı dürüst eyler

[040b]

01 ve ādemden pīsligi ve ebraşlığı zā’il ider. Ben-dañı anuñ ḳatına varayım ve kendü **02** ve ḥālūmi aña ideyim, ola kim anuñ du‘āsını berekātında bu ‘illet **03** benden zā’il ola ve bu miḥnetden ḳurtılam. Pes ‘avrat durı geldi, ‘İsā ḳatına **04** geldi çün ırāḳdan anı ve anuñ heybetini ve ululıgını gördi ve gördi **05** kim çok halk anuñ ḳatına cem’ olmuşlar, utandı aña söylemege. **06** Pes yine döndi anuñ ḳarşusından ol duran ḥalkuñ ardında durdı. **07** Pes ‘İsā geldi, ol ‘avrat elin ‘İsā’nuñ ḳaftānına sürdi. **08** ‘İsā, ‘aleyhi’s-selām, ol zamān bildi-kim ersüz kişi aña **09** elin sürdi. Pes ardına baḳdı ve ḥavārilerden biri kim ḥizmet **10** iderdi eyitdi: “İy Şem‘ün! Kim-idi ol kim elin benüm ḳaftānuma sildi.” **11** Şem‘ün eyitdi: “İy Tañrı peygambarı! Arduñuzda ḥalk çoḳdur, bilmezem bunlardan **12** ḳaḅsısı elin sizüñ ḳaftānuñuza sildi.” ‘İsā eyitdi: “Benüm ḳaftānuma **13** bir kimse elin sildi kim ol şāḥib ‘illetdür. Pes eyü niyyetiyle elin **14** benüm ḳaftānuma sildi.” Ḥaḳ Ta‘ālā kendü kereminden ol ‘illeti andan zā’il **15** eyledi. ‘Avrat çün ‘İsā’dan ol sözi işitdi şāzumān oldu.

[041a]

01 Kendüye bakdı görđi ol ‘illet zā’ il olmış eyitdi: “İy Tañrı **02** peygambar! Bendüm kim elüm senüñ kaftānuña sildüm, senüñ pākılguñ berekātında Hāķ **03** Ta‘ālā beni ol zişt ‘illetden pāk itdi,” didi ve ĩmān getürdi. **04** Andan şöñra aħvālını kendü erine eyitdi, eri daħı ĩmān getürdi.

05 Kışsa-i etmekler issinüñ kim ‘İsā-y-ıla yoldaşlar

06 Böyle eydür Vehb kim ‘İsā seferde hemrāhı var-ıdı ikisi daħı ta‘ām **07** getürmediler, katı acıkdılar. Pes bir köy katına irişdiler, ‘İsā hemrāhına **08** eyitdi kim bu köye gir bizüm-içün ta‘ām hāşıl it kim katı açuz. Pes **09** ol er ol köye girdi, ‘İsā aña ol arada muntazır olup durdı. **10** Bir zamāndan şöñra ‘İsā namāza durdı. Ol er köyden yine geldi, üç **11** etmek bile getürdi. ‘İsā namāza müštağil-idi, ol er üç etmegüñ **12** birin yedi çün ‘İsā namāzdan fāriğ oldu. Ol yoldaşına eyitdi kim **13** ol üç etmek ki getürdüñ, ilerü getir, yiyelüm. Ol er iki etmek ilerü getürdi **14** ve eyitdi: “Ben iki etmek getürdüm üç getürmedüm.” Ol iki etmegüñ **15** birin ‘İsā yedi ve birin yoldaşı yedi. Andan şöñra durı geldiler, gitdiler tā

[041b]

01 aħşama degin bir ağaç gördiler. ‘İsā yoldaşına eyitdi kim bu gice bu ağaç **02** dibinde maķām idelüm. ‘İsā, ‘aleyhi’s-selām, ‘ibādete meşğül oldu. Refiķ eyitdi, **03** uyudu tā seher vaktine degin. Pes şabāh durı geldiler, gitdiler **04** bir nā-bīnā er ‘aşā elinde dutmuş bunlara karşı geldiler. ‘İsā aña eyitdi: **05** “İy er! Eger ben du‘ā idem ve Hāķ Ta‘ālā’dan dileyem tā gözlerüñ görür **06** eyleye anuñ şükşin yerine getüremesin ve dāyim ‘ibādete meşğül **07** olur mısın?” Nā-bīnā eyitdi: “Kāşķi gözlerüm görür olaydı dāyim tā‘ata **08** ve ‘ibādete meşğül olaydum.” ‘İsā mübārek elin anuñ gözlerine **09** sildi ve du‘ā itdi. Hāķ Ta‘ālā ol erüñ gözlerin görür eyledi. **10** ‘İsā’nuñ refiķi ta‘accübe kaldı çün ‘İsā’nuñ mu‘cizesin görđi. **11** ‘İsā aña eyitdi: “İy refiķ! Ol Tañrı haķķı-kim bu nā-bīnā-yı **12** kendü kudretinden görür eyledi, baña eyit kim üç etmegden birin sen yidüñ **13** pinhān benden.” Refiķ eyitdi: “Tañrı haķķı kim iki etmek-idi üç degüldi, **14** ben iki etmek getürdüm birin saña virdüm ve birin ben yidüm,” didi. ‘İsā **15** dek durdı bārī gitdiler bir mübtelā er gördiler kim yol üzerinde düşmiş-idi.

[042a]

01 'Īsā aña eyitdi: “İy kişi! Eger du‘ā idem ve Hax Ta‘ālā’dan dileyem tā **02** ayaklarını dürüst idem, selāmet olasin Tañrı’nuñ şükürin yerine getüre misin **03** ve dāyim aña t̄‘at ve ‘ibādet ider misin?” Ol mübtelā eydür: “Niçün **04** itmeyem ve nicesi şükr yerine getürmeyem?” ‘Īsā du‘ā itdi, Hax Ta‘ālā **05** kendü kıdretinden ol zamān ol erüñ ayakları dürüst oldı. Selāmet **06** olup durı geldi, anlarıñla bile gitdi ve ol ‘Īsā’nuñ refiķin **07** ta‘accüb-ile aña baķdı ve ‘Īsā’ya eyitdi: “Ben hergiz senüñ gibi er gördüğüm **08** yok ve senüñ mānendüñ işitdüğüm yok,” didi. ‘Īsā eyitdi: **09** “Ol Tañrı haķķı kim bu mübtelāyı kendü kıdretinden dürüst itdi ve ol **10** nā-bīnāyı beyāna itdi. Baña eyit kim ol üç etmegüñ birini benden uğurlayın **11** yidüñ mi ya yok mı?” Eyitdi: “İy ‘Īsā! Benden hilāf añlama iki etmek-idi üç **12** degül-idi. Bir etmekden ötürü senüñ önünde yalan ant mı içereyim?” **13** ‘Īsā dek durdı gitdiler tā bir büyük ırmağa irişdiler kim şuyı iñen **14** katı aķardı. Her çend kim köpri ya gemi ya geçüt isterler bulamadılar. ‘Īsā **15** aña eyitdi: “Benüm ardumca gel ve kıdemüñi benüm kıdemüm yirine baş tā bu şudan geçelüm.”

[042b]

01 Ol er eyitdi: “Fermān senüñdür” didi. Eyle eyitdi [kim] ‘Īsā eyitdi. Pes **02** ikisi ırmaķdan geçdiler. ‘Īsā aña eyitdi: “İy refiķ! Ol Tañrı haķķı kim beni **03** ve seni kendü kıdretinden bu şudan selāmet [ile] geçürdi, şöyle kim **04** ayaklarımız yaş olmadı ve ol nā-bīnāyı beyāna eyledi ve ol mübtelāyı dürüst **05** eyledi, baña eyit-kim ol üç etmegüñ birini benden uğurlayın yedüñ mi **06** ya yok mı?” Refiķ eyitdi: “İy ‘Īsā! Bunca ant içereyim sen baña **07** inanmazsın, ben iki etmek getürmiş-idüm üç degül-idi sözüme inan,” didi. **08** ‘Īsā, ‘aleyhi’s-selām, dek durdı gitdi katı acıķmışlar-ıdı ırakdan **09** gördiler geyikler sürüsü kim otlarlar. ‘Īsā birini ol geyiklerüñ **10** oķıdı. Ol dem geyik ‘Īsā kıtına geldi, ‘Īsā ol geyiki uğurladı od **11** yaķdılar geyik etini ‘aşāya saçdılar, pişürdiler ikisi daķı sīr olunca yediler, **12** ol baķıyye kim anlardan kalmış-ıdı. ‘Īsā eyitdi: “İy geyik, durı gel **13** Tañrı fermānıyla.” Ol s̄‘at ol sūñükler cem‘ oldı geyik **14** dirilüp durı geldi ve ol kıalan geyiklerle otlamağa gitdi. ‘Īsā’nuñ **15** refiķi müteħayyir ħayrān kıaldı kendüye eyitdi: “Sübħāne’llāhi”. ‘Īsā aña

[043a]

01 eyitdi: “İy refîk! Ol Tañrı haqqı kim bu ‘acāyib nişānları saña **02** gösterdi baña eyit-kim ol üç etmegüñ birini benden uğurlayın sen yidüñ mi **03** ya yok mı?” Refîk eyitdi: “İy ‘İsā! ‘Aceb görürem senden kim benüm **04** antlaruma inanmazsın ben iki etmek getürmiş-idüm üç degül-idi sözüm **05** rāst bil.” ‘İsā dek durdı gıtdiler. Pes iki yol cānibine girdiler. **06** ‘İsā aña eyitdi: “Sen kañğı yolu-kim ihtiyār idersin? Git-kim ben **07** dañı senüñ şöhetüñi dilemezüm.” Pes ol er bir yola gıtdi, ‘İsā **08** bir yola gıtdi. Bir sā‘atdan soñra ‘İsā aña çağırdı kim gel berü. **09** Refîk yine geldi. ‘İsā aña eyitdi-kim bu harābeye girelüm. Pes ikisi **10** dañı ol harābeye girdiler üç altun gerpiç anda yatur gördiler. Ol **11** er ‘İsā’ya eyitdi: “İy ‘İsā! Bu māl kimüñdür?” ‘İsā eyitdi: “Bu gerpiçlerüñ **12** biri benümdür biri senüñdür ve ol biri anuñdur kim ol üç etmegüñ **13** biri yedi.” Ol er eyitdi: “İy ‘İsā! Ol Tañrı haqqı kim bunca **14** ‘acāyibler baña gösterdi-kim üçünci etmegi ben yidüm senden **15** pinhān, ol vaqt kim sen namāza meşgüldüñ.” ‘İsā aña eyitdi-kim

[043b]

01 bu üç gerpiç dañı saña olsun kim benüm aña ihtiyācum yok, didi **02** ve ‘İsā gıtdi, ol eri anda qodı gıtdi. Ol er, ol gerpiçleri **03** getürmedi ağırlığından ‘āciz ve dermānde qalmış-ıdı kim ne vechiyle **04** ol gerpiçleri alup gide. Bir sā‘atdan soñra üç kişi andan **05** geçerlerdi. Ol eri gördiler kim durur ve ol altun gerpiçleri önünde **06** yatur. Ol üç kişi dirildiler ol eri öldürdiler ve her biri dilediler **07** kim bu gerpiçi götüreler, getüri bilmediler. Pes anlaruñ ikisi birine eyitdi **08** kim ol köye var bize ta‘ām getür yiyelüm sīr olalum kim bu gerpiçleri **09** alup gidebilür. Pes anı gönderdiler tā bunlara ta‘ām getüre, bu iki er birbiriyle **10** tedbīr itdiler kim çün refîkümüz ta‘ām getüre, anı öldürelüm ve bu māl **11** iki kısmet idelüm. Bir kısım saña olsun, biri baña olsun. Ve ol **12** refîk ta‘āma gitmiş-idi, ta‘ām aldı ve ol ta‘āma zehir katdı tā kim **13** anlar yiyeler helāk olalar üç gerpiç dañı aña qala. Pes refîk **14** ta‘ām getürdi önlerinde qodı ol dem durı geldiler ta‘ām getüreni **15** öldürdiler soñra oturdılar ta‘ām yediler ol sā‘at ikisi dañı öldü. Yarındası

[044a]

01 ‘İsā, ‘aleyhi’s-selām, andan geçerdı ol dört kişi gördi-kim anda **02** helāk olmuşlar ve üç gerpiç anlaruñ arasında yatur. ‘İsā çün anları **03** ol halde gördi eyitdi: “Dünyā

mālını sevmek dünyā ehline böyle **04** ider ve ol girü yirinde alur. Pes ‘āil ol ola kim dünyā **05** mālına aldanmaya ve dünyāyı addardan azerde ola.”

06 Kışsa-i gokden indügi ‘İsā avmine

07 Böyle eydür Vehb kim Benī İsrā’īl ve avārīler ‘İsā’ya eyitdiler kim Hā **08** Ta‘ālā’dan dile tā bize gokden māyide virsün. ‘İsā anlara eyitdi **09** kim bir ay rüze dutuñ. Çün bir ay rüze dutdılar, ‘İsā’ya eyitdiler, avluhū **10-11** ‘azze ve celle **إِذْ قَالَ** **الْحَوَارِيُّونَ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ أَنْ يُنَزِّلَ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ ۗ قَالَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ**²⁹⁸ **12** ya’nī eyitdiler avārīler kim “İy Meryem olı ‘İsā, senüñ Tañru’ñ elinden gelürüm **13** kim bize māyide viribiye, ya’nī bir ön ārāste gokden ine,” didiler. **14** ‘İsā: “Tañrı’dan oruñ didi, eger rāst dimeciler bilürseñüz beni.” Ve **15** eydürler kim avārīler dükeli ‘İsā-y-ıla yolda ‘acāyibler göreler ‘İsā’dan.

[044b]

01 Ammā māyide vatinde igirmi biñ er-idiler kim ‘İsā-y-ıla gitdiler ve ol **02** gidenlerüñ ba‘zısı īmāna gelmiş-idi, ba‘zısı gelmemiş-idi. Marib **03** yerinden yaña gitdiler çün Endülüs’e irişdiler, acıdılar. Pes avārīler **04** ‘İsā’ya eyitdiler kim bize bir ay buyurduñ biz üş kır gün dutdu. **05** Dilerüz kim bize māyide, gokden māyide gele ya yiyevüz ve gönümüz ārām ide **06** ve biz bilürüz kim bu midārdur Hā Ta‘ālā atında kim bizden ötürü **07** ārāste ön viribiye ve daı senüñ rāstluıñı bilevüz sözüñde. avluhū **08** Ta‘ālā: **صَدَقْتَنَا وَتَكُونُ عَلَيَّهَا مِنَ الشَّاهِدِينَ**²⁹⁹ ya’nī ve biz olavuz danular ve ol **09** nesneye. Pes ‘İsā elin getürdi du‘ā itdi, avluhū Ta‘ālā: **10-11** **قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِأَوَّلِنَا وَآخِرِنَا وَآيَةً مِنْكَ ۗ وَارزُقْنَا** **11** **قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِأَوَّلِنَا وَآخِرِنَا وَآيَةً مِنْكَ ۗ وَارزُقْنَا** **12** ya’nī eyitdi ‘İsā’ya Meryem olı: “İy Bār-i Hūdā! Ya bizüm perverdigārumuz aşāa **13** viri mi bize ārāste ön gokden tā olsun bize bayram ve bunlara kim **14** eyle dururlar ve anlara kim şoñra olalar tā ıyāmete degin nişān ola senden **15** ve rüzī it bize kim sensin rüzī viricilerüñ yigregi.”

[045a]

²⁹⁸ Kur’an, (Māide) 5/112: Hani havariler; "Ey Meryem olu İsa, Rabbin bize gokten, donatılmış bir sofraya indirebilir mi?" demişlerdi. O, "İman etmiş kimseler iseniz Allah’tan korkun" cevabını vermişti.

²⁹⁹ Kur’an, (Māide) 5/113: “Ve ona, gözleriyle görmüş şahitler olalım istiyoruz.”

³⁰⁰ Kur’an, (Māide) 5/114: Meryem olu İsa şöyle dedi: "Ey Rabbimiz! Bize gokten bir sofraya indir ki, bizim için, geçmiş ve geleceklerimiz için bayram ve senden bir ayet (mucize) olsun. Bizi rızıklandır; zaten sen, rızık verenlerin en hayırlısısın." dedi.

01-02 Andan sonra eyitdi: **قَالَ اللَّهُ إِنِّي مُنَزَّلُهَا عَلَيْكُمْ فَمَنْ يَكْفُرْ بَعْدُ مِنْكُمْ فَإِنِّي أُعَذِّبُهُ عَذَابًا لَا أُعَذِّبُهُ أَحَدًا** **مِنَ الْعَالَمِينَ**³⁰¹ ya'nī eyitdi **03** Hāḫ Ta'ālā: “Ben aşağı viribiyem size bu ārāste hōnı velīkin her kim münkir **04** ola 'Īsā'ya. Pes anlardan sizlerūñ cümlesinden ben 'azāb idem aña **05** dünyāda kim itmemiş olam hīç kimseye cihāniyāndan.” Pes 'Īsā du'ā itdi, **06** ol ḫavm āmīn itdiler ve gözlerin göge dutmuşlar-ıdı. Nāgāh bir bulut belürdi **07** aḫ ve bulut ortasından bir kızıl sofrā geldi 'Īsā öñine ve sofrada biş **08** etmek itmişlerdi. Bir etmekde zeytūn-ıdı ve birinde ḫurmā-y-ıdı ve birinde balıḫ **09** biryān-ıdı sūñüksüz şöyle-kim yaḡ ṭamlardı ve birinde ḫuzu **10** var-ıdı ve üsküre³⁰² içinde [sirke] ve birinde her dürlü tereler-ıdı. İbn-i 'Abbās eydür, **11** raḏiya'llāhu 'anhu, çün ol hōn anlara geldi. 'Īsā, 'aleyhi's-selām, **12** hūre ve fūrūmānde ḫaldı başın secdeye ḫodı ve Hāḫ Ta'ālā'ya şükr **13** sipās itdi ve dükeli ḫavārīler anuñ-ıla bile secdeye vardılar ve Tañrı'ya **14** şükr ṣenā itdiler çün dilediler kim ṭa'āma el uzadılar. Evvel 'Īsā elin şundı **15** ve eyitdi: “Bi-smi'l-lāhi'r-raḫmāni'r-raḫīm, bi-smi'l-lāhi ḫayru'r-raḫīkīne.”

[045b]

01 Ol ṭa'āmdan yediler hīç nesne eksülmedi. Şem'ūn, ḫavārīler **02** ulusı, eyitdi: “İy Tañrı peygāambar! Bu māyide dünyā ṭa'āmı mıdur yā **03** uçmaḫ ṭa'āmı mıdur?” 'Īsā eyitdi: “Bu māyide ne dünyā ṭa'āmındandır ve ne uçmaḫ **04** ṭa'āmıdır ve bu māyide bir ṭa'āmdır ki Hāḫ Ta'ālā gün-be-günde **05** bize viribidi. Yeñüz ve anuñ şükrini ve ḫamdini idüñüz tā bu ni'meti size **06** ziyāde ide.” Pes ḫavārīler aña eyitdiler: “İy Tañrı peygāambarı! Diler ne-kim **07** Tañrı'dan dilesin tā bu biryān olmuş baluḡı dirilde tā biz anı görevüz.” Ve **08** 'Īsā du'ā itdi, Hāḫ Ta'ālā ol balıḡı dirgürdi, fi'l-hāl deprendi, **09** anlar anı göreceḫ, ḫorḫdılar. 'Īsā, 'aleyhi's-selām, eyitdi: “Ni-çün dilersiz **10** bir nesneyi kim andan ḫorḫarsız ve anuñ olmaḫlıḡı size düşvār gele.” **11** Pes ol balıḫ 'Īsā'ya eyitdi: “İy Tañrı peygāambar! Bu ṭa'ām dārūdur **12** dükeli ḫastalaruñ derdlerine. Her ḫasta-kim bu ṭa'āmdan yiye **13** ol dermān şifā bula, dürüst ola her 'illetden kim anuñ teninde ola, **14** Hāḫ'uñ emri-y-ile.” Ve eydürler kim her

³⁰¹ Kur'an, (Mâide) 5/115: Allah da şöyle buyurdu: “Ben onu size şüphesiz indireceğim; ama bundan sonra içimizden kim inkâr ederse, kâinatta hiçbir kimseye etmediğim azabı ona edeceğim!”

³⁰² Metinde “üsküre” kelimesi sehven “elif”siz yazılmıştı, Nurosmaniye nüshasından düzeltme yapılmıştır.

tere kim cihānda vardur ol **15** hōnda qonmuş-ıdı, meger gendā ve sarımsak yoğ-ıdı.
Ve ba'zı 'ulemā dīnden

[046a]

01 eyitdiler kim iki aq bulut belürdi ol bulutlar arasında bir hōn-ıdı. Ol **02** hōnda balıq biryān-ıdı ve bir üsküre içinde sirke-y-ıdı ve üç etmek **03** qonmuş-ıdı ve üç gün ol hōn şöyle ārāste geldi. İrte **04** ve gice ve yine göge giderdi ve ol kadar biñ er andan yidiler hīç andan bir zerre **05** eksülmedi. Andan şöıra ol qavmden ba'zısı 'İsā'ya **06** eyitdiler: "İy Tañrı peygambar! Bu māyide kim gökden bizüm öñümüze gelür, **07** Tañrı kendü öñinden mi virir?" 'İsā hışm itdi, eyitdi: "İy qavm! **08** Sizleri helāk olanlardan görürem." Haq Ta'ālā 'İsā'ya vahy **09** itdi-kim ben anlara 'azāb virmek dilerem. 'İsā eyitdi, qavluhū Ta'ālā: **10** *إِنْ تُعَذِّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ*³⁰³ **11** ya'nī eger 'azāb viribisin bunlara, pes bunlar senüñ qullaruñdur **12** ve eger bunları yarlıgayasın haqıkat kim sen 'azızsın ve dürüst **13** işlü ve dürüst sözlüsin. Ve ba'zı ol qavmden eyitdiler kim bu dükeli **14** cāzūlukdur ve cāzūluk üç günden ilerü pāyidār olmaz. Çün ol **15** qavm gice eyitdiler, Haq Ta'ālā anlaruñ şüretlerin mesh idüp toñuz

[046b]

01 şüretine itdi, tebdıl ve maymūn şüretine mesh itdi. Üç günden şöıra **02** dükeli öldüler kim çün ta'am yimekten sīr olmışlardı, anlaruñ arasında **03** huşümet düşdi. Pes ol hōndan bākī qalmış-ıdı, anlaruñ **04** mihterleri eyitdiler: "Biz evvelā ırakuz bu ta'amuñ bākīsın götürmege." Dervişler **05** eyitdiler kim biz evveliyüz bu baqiyye ta'ama. Pes çok halk bu **06** sebebden ötürü anlardan helāk oldılar ve 'İsā qatı gam-nāk oldı, **07** bildi-kim 'azāba giriftār olırsalar. Her çend kim naşihat **08** itdi kim ceng itmeñüz diyü, 'İsā sözün qabül itmediler tā kim Tañrı 'azābına giriftār **09** oldılar.

Kıssa-i 'İsā göge ağduğı, 'aleyhi's-selām,

10 Böyle eydür Vehb kim çün 'İsā müddeti dağı tamām oldı. Haq Ta'ālā **11** aña vahy itdi, qavluhū 'azze ve celle *إِنِّي مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ إِلَيَّ*³⁰⁴ ya'nī **12** "İy 'İsā! Ben seni öldürem

³⁰³ Kur'an, (Mâide) 5/118: "Eğer kendilerine azap edersen şüphesiz onlar senin kullarıdır (dilediğini yaparsın). Eğer onları bağışlarsan şüphesiz sen izzet ve hikmet sahibisin." Dedi.

³⁰⁴ Kur'an, (Âl-i İmrân) 3/55: Allah buyurmuş ki: Ey İsa! Seni vefat ettireceğim, seni nezdime yükselteceğim.

ve aduñı ve āvāzuñı kesem.” Pes yarındası **13** ‘Īsā kendü aşhābıyla durmuş-ıdı, anlara eyitdi: “Sizlerden her **14** kimüñ şüreti benüm şüretüme beñzer-ise, anı dutalar öldüreler ve berdār ideler **15** ve ol kimse uçmağda benüm hemsāyem olıyardur ve derecesi

[047a]

01 uçmağda benüm derecem iki ola. Ol cümleden biri eyitdi: “İy Tañrı **02** Peyğambar! Ben şüretde bu duranlardan saña beñzerem.” ‘Īsā aña **03** eyitdi: “Otur, iy Tañrı kulu!” Ol oturdı. Pes ‘Īsā ol sözi **04** bir dahı söyledi, ol er yine durdı eyitdi: “İy Tañrı peygambar! Ben şüretde **05** saña beñzerem.” ‘Īsā anı yine oturtdı. Pes üçünci kez ‘Īsā hemān **06** sözi söyledi, yine ol er durı geldi eyitdi: “İy Tañrı peygambar! Ben **07** şüretde saña mānendem.” Pes Hağ Ta‘ālā ol erüñ şüretin **08** ‘Īsā şüretine mānend itdi. Andan ‘Īsā karañuluğ eve girdi Cebrā’ıl **09** geldi. Ol evüñ sağfin götürtdi ve ‘Īsā’yı göge ilettdi. Pes **10** Cühüdlara pādişāhı kendü muğarreblerinden birini kim adı Taṭıyā[s]-y-ıdı **11** viribidi, eyitdi: “Leşkerüme eyit tā ‘Īsā’yı berdār ideler ve öldüreler **12** ve sen anda ṭur tā anı katarak, ‘uğūbetiyle buyur öldürsünler.” Taṭıyās çok **13** ḥalk-ıla silāḥlandılar ol eve vardılar kim ‘Īsā kavmi-y-ile anda **14** ‘ibādet iderlerdi anı tā öldüreler. Çün ol eve girdiler anuñ aşhābını **15** ‘ibādete meşğül gördiler ve ‘Īsā anda bulmadılar. Taṭıyās anlara

[047b]

01 eyitdi kim ‘Īsā kanda dur? Anlar eyitdiler: “Bilmezüz, kanda gitmişdür.” Taṭıyās **02** anlara eyü nazar itdi, ol eri gördi-kim şüretde ‘Īsā’ya mānend **03** anı dutdı ve ‘Īsā’nuñ aşhābı ortasında dışarı çıkardı ve ol **04** Cühüdlar leşkeri kim anuñ-ıla idiler anlara işmarladı, ol eri ol dem **05** öldürdiler ve berdār itdiler, şandılar kim ol ‘Īsā’dur. Nitekim Hağ **06** Ta‘ālā, Kelām-ı kādīm’de buyurmuşdur, **07-08** وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَّوْهُ وَلَٰكِن ۖ
بَل رَفَعَهُ ۖ وَرَأَى الَّذِينَ اٰخْتَلَفُوا فِيهِ لَبِئْسَ مَا لَهُم بِهٖ مِنْ عِلْمٍ ۖ اِلَّا اَتَّبَاعَ الظَّنِّ ۚ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِيْنًا ۚ
305 شُبُهَةَ لَهُمْ ۚ وَاِنَّ الَّذِيْنَ اٰخْتَلَفُوْا فِيْهِ لَفِيْ شَكٍّ مِّنْهُ ۚ مَا لَهُمْ بِهٖ مِنْ عِلْمٍ ۚ اِلَّا اَتَّبَاعَ الظَّنِّ ۚ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِيْنًا
306 اللهُ اِلَيْهِ ۚ وَكَانَ اللهُ عَزِيْزًا حَكِيْمًا ya’nī ve yalan söylerler, öldürmediler anı ve berdār

³⁰⁵ Kur’an, (Nisâ) 4/157: Ve “Allah elçisi Meryem oğlu İsa’yı öldürdük” demeleri yüzünden (onları lânetledik). Halbuki onu ne öldürdüler ne astılar; fakat (öldürdükleri) onlara İsa gibi gösterildi. Onun hakkında ihtilafa düşenler bundan dolayı tam bir kararsızlık içindedirler; bu hususta zanna uymak dışında hiçbir (sağlam) bilgileri yoktur ve kesin olarak onu öldürmediler.

³⁰⁶ Kur’an, (Nisâ) 4/158: Bilakis Allah onu (İsa’yı) kendi nezdine kaldırmıştır. Allah izzet ve hikmet sahibidir.

itmediler. **10** Velikin beñzetdiler anlara ve anlar kim hilâf itdiler anda **11** şekde olalar ‘İsâ’nuñ nübüvvetinden yokdur anlara anı bilmeklik. **12** Meger gümân teba‘a-y-ıla olmağ ve öldürmediler anı yakîn bil. Belki Hağ Ta‘âlâ **13** pâyigâh yirle çekmişdür anı kendüden yaña vardur Hudâ-kirâmi ve **14** hakîm anuñla kim ider. Böyle eydür Kâ‘bü’l-ağbâr kim çün **15** ‘İsâ,‘aleyhi’s-selâm, Beytü’l-Muğaddis’e geldi Cühûdlar la‘anehümü’llâhu

[048a]

01 tedbîrâtdılar. Ol nerimânuñ pâdişâhına eytdiler: “‘İsâ her kime kim du‘âyı **02** bed kılsa ol kimse tîz helâk olur.” Ol pâdişâh kôrkdı **03** anı helâk itmege kaçd itdi. Haber ‘İsâ Peyğambar’a irişdi. Bir evde **04** pinhân oldı ve havâriler anuñla-y-ıdılar ol kavm girdiler, dildiler. **05** ‘İsâ Peyğambar’[ı] dutalar, Hağ Ta‘âlâ Cebrâ’îl’[i] viribidi tâ anı anlaruñ ortasından **06** göge götürdi, ilettdi. Bir er var-ıdı, adı Siṯos. Ol **07** haber bilmiş-idi kim ‘İsâ kâdadur, anı taleb ide, geldi ammâ **08** anı bulmadı. Ve Hağ Ta‘âlâ kendü kudretinden ol eri ‘İsâ şeyhine **09** dönderdi. Çün taşıra çıkdı, ol kavme eyitdi: “Bilmezem, ‘İsâ’[yı].” **10** Anlar eytdiler: “Nite bilmezsın kim sen ‘İsâ’sın, sihir mi idersin?” **11** Anı dutdılar berdâr itdiler. Her çend kim ol eyitdi, ben sizüñ **12** yârūñuzam beni helâk itmek fâyide itmedi, çün anı öldürmişlerdi. **13** Eytdiler, “Eger bu bizüm yârūmuz dise ‘İsâ kancaru gitdi ve ger bu **14** ‘İsâ olsa yârūmuz kancaru gitdi ‘İsâ bizüm ortamuzdan gitdi.” **15** Pes ser-encâm bildiler kim kendü yârların öldürmişler. Pes ‘İsâ

[048b]

01 tâlibine ol yire geldiler kim ‘İsâ’nuñ ‘ibâdet-gâhı-y-ıdı. Çün ol **02** araya irişdiler Cebrâ’îl anı getürdi göge ilettdi. Böyle eydür **03** ‘Abdullâh ibni ‘Abbâs razı ‘anhumâ kim ‘İsâ anasına eyitdi **04** kim Hağ Ta‘âlâ bizi ‘ibâdet-içün yaratdı ve halk arasında **05** ‘ibâdet itmek olmaz. Tağda şavma‘a durdılar ve Hağ Ta‘âlâ’ya **06** ‘ibâdet iderlerdi ve oruç dutarlardı çün iftâr vaṯtı **07** olurdu. ‘İsâ giderdi keşür şelgam getürüridi ve anuñ-ıla rüzelerin **08** açarlardı, yimekleri ol-ıdı. Pes havârileri okudı, eyitdi: **09** “Beni göge iletmeğe isterler sizlere vaşiyet iderem, naşihatımı işidüñ **10** ve bilüñ kim bu cihân fânîdür ve anuñ vefâsı yokdur ve ben **11** dünyâdan gidersem ve benüm mağâmum gökde olırdur. **12** Sizlere bildürürem kim ‘ibâdet nicesi

idisersiz ve şerī‘at **13** yolu nicedür ve benüm vaşiyetümi saklañuz ve bu cihānda
huşümet **14** itmeñüz kim pāyidār degül, meger iki tene biri pādişāha **15** viri ‘avratlar.
Pes bu cihānı pādişāhları qovuñ tā huşümetden

[049a]

01 kırtuluñ ve rüze dutuñ, tā ‘avratlardan müstağnī oluñ ve ger kimse **02** sizlerden
biri göze zulm iderse mazlūme yardım idüñ ve ger kimse **03** sizüñ yüzünüze tabañça
urursa yüzünüñ bir yanın dağı ilerü **04** dutuñ. Mükāfāta meşgūl olmağ ve halka
perhīz buyuruñ çün bu **05** vaşiyet itdi beni bu nice göge ilediserler gerekdür kim
sizlerden **06** her şehre iki kişi ola tā birbirine kuvvet vire ve ol şehrüñ ehlinüñ **07**
dilince anlaruñ-ıla söyleşüñ sizüñle ol halk arasında tercümān **08** olmasun ve halkı
tā‘ata harīş idüñ ve ‘ibādeteye buyuruñ tā müzd **09** ve sevāb buluñ ve her renc kim size
irişe şabr idüñ çün **10** anlara bu vaşiyeti itdi. Hağ Ta‘ālā aña iki kanat virdi nürdan
11 ve yemegi içmegi andan götürdi ve ferīştehler-ile göge ağdı ve āhirü‘z-zamānda
12 yine iniser ve Meryem, ‘İsā göge ağduğundan soñra altı ay **13** dağı diri oldu. Pes ol
gice havāriler ol tağda ‘ibādet **14** iderlerdi çün seher-gāh oldu dükeli uykuya vardılar
secdede çün **15** uyandılar her iki ten anlardan kendülerin bir şehrüñ dervāzesinde

[049b]

01 gördiler. Ol şehir dilin söylediler ve eydürler kim ‘İsā **02** havārilere eyitmiş-idi
kim bu gice gökden ferīştehler geleler ol şehirlere kim **03** sizler varısarsız size
göstereler gerekdür kim siz anlara pend viresiz **04** ve Hağ Ta‘ālā‘ya da‘vet idesiz ve
İncil ve şerī‘at yolını anlara öğredesiz. **05** Pes anlardan iki ten Rūm‘a düşdiler ve iki
Aşhābü‘l-kehf **06** şehrine düşdiler ve iki ten Fırat‘uñ yirine düşdi ve her iki **07** ten
kim ol şehrelere düşdiler halkı da‘vet itdiler ve ‘İsā şerī‘atınuñ **08** yolını öğretdiler.
Ve eydürler kim ‘İsā ile bizüm peygāambarumuz arasında, **09** ‘aleyhimā’s-selām, altı
yüz yıl geçdi. Velikin yüz yıl havāriler **10** rüzigārı-y-ıdı, biş yüz yıl dağı fetret-idi.

Kıssa-i havārileruñ Yahyā Peygāambar[1] öldürdükleri

12 Böyle eydür Vehb kim havārilerden iki ten Antākiyye‘ye düşdiler, kavluhū **13**
‘azze ve celle, **وَاضْرِبْ لَهُم مَّثَلًا أَصْحَابَ الْقَرْيَةِ إِذْ جَاءَهَا الْمُرْسَلُونَ**³⁰⁷ **14** ve eydürler kim ol

³⁰⁷ Kur’an, (Yāsın) 36/13: “Onlara, elçilerimizi gönderdiğimiz o şehir halkının hikâyesini örnek olarak anlat.”

peygamberler Müşil'dandı. Anların birinin adı **15** Şadık-ı ve birinin Şadük-ı ve birinin Sülün-ı, şalavātü'llāhi 'aleyhim,

[050a]

01 ve ol rüzgârda ehl-i Anṭākiyye ve onların pâdişâhı cümle büt-perestdiler. **02** Pes bu peygamberlerden ikisi Anṭākiyye'ye vardılar ve ol kavmi da'vet itdiler. **03** Anṭākiyye ehli onların da'vetin kabûl itmediler ve anları yalancı bildiler. **04** Ve ol bir peygâmbâr daḥî ol iki peygâmbâr katına vardılar. Ol üçü daḥî **05** anda peygâmbârluk 'arza itdiler ve ol halkı Tañrı'ya da'vet itdiler **06** ve eydürler kim ol üçü daḥî ḥavārilerdendi 'İsâ fermânında-y-ıdılar, **07** kavluḥü 'azze ve celle **إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ فَقَالُوا إِنَّا إِلَيْكُمْ مُرْسَلُونَ** ³⁰⁸ **08** ya'nî çün viribidük anlara iki peygâmbâr, **09** anları yalan bildiler. Ammâ ol ikisin kavî itdük, anlar üzerine üçüncü **10** peygâmbâr viribimekle. Pes bir yıl ol peygâmbâr anları da'vet **11** itdiler, Tañrı'ya oḫudılar; anlar peygâmbârları yeyni dutdılar, imāna gelmediler. Pes **12** eytdiler, bize tedbîr oldur kim bu peygâmbârları helâk idevüz. Bārî **13** ğavġâ itdiler ve dilediler kim anları helâk ideler. Ve ol vaḫtde ol **14** Ḥabîb-i Neccâr diri-y-ı ve anda ḥâzır-ı ve ol Anṭākiyye'de olmaz-ı **15** anda ğarîb-ı katı Pârsâ ve muşliḥ-ı ve şehir kenârında-y-ı. Her ne kim

[050b]

01 ikisinden getirürdi, iki kısım iderdi. Bir kısmın kendü evinde ehli ve 'ayâline **02** ḳor-ı. Bir kısmın dervîşlere taşadduk iderdi ve ol kavim arasında **03** ma'rûf-ı. Ve eydürler kim ol yıl Anṭākiyye diyârında **04** yağmur yağmadı, ḳaḫtlık ve tarlık oldu naraḫlar kızlık oldu. **05** Ve ol kavim peygâmbârlara eytdiler: "Bizüm şehirümüzden çıḳuñ kim sizün **06** şomluġuñuzdan bizüm vilâyetümüzde ḳaḫtlık ve tarlık belürdi." **07** Kavluḥü Ta'âlâ: **قَالُوا إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ لَئِن لَّمْ تَنْتَهُوا لَنَرْجُمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُم مِّنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ** ³⁰⁹ **08** ya'nî eytdiler: "Biz şom dutaruz sizleri **09** eger bu sözüñüzden dönerseñüz ḥoş vegerni sizi sengisâr iderüz **10** ve irişe size 'azâb derd-i nâk." Peygâmbârlar eytdiler kim bu ḳaḫtlık ve **11** tarlık sizün ġunâhuñuz şomluġındandır kim bütlere taparsız; **12** eger

³⁰⁸ Kur'an, (Yâsîn) 36/14: Biz onlara iki elçi gönderdik, ikisini de yalanladılar, üçüncü biri ile destekledik; ve bu elçiler, "Bakın biz [Allah tarafından] size gönderdik!" dediler.

³⁰⁹ Kur'an, (Yâsîn) 36/18: "Ötekiler "Doğrusu," dediler "bize uğursuzluk getirdiniz! Eğer bundan vazgeçmezseniz sizi mutlaka taşılayacak ve başınıza bir bela saracağız!"

īmān getüresiz, işüñüz hoş ola. Pes ol kavm gavgā itdiler **13** ve anları öldürmege kaçd itdiler. Pes Habīb-i Neccār şehre kenārından **14** çıkdı tā kim peygambarlara yardım ide. Kavluhū Ta‘ālā: **وَجَاءَ مِنْ أَقْصَى الْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَسْعَى قَالَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ** ³¹⁰ **15** ya‘nī ve geldi Antākiyye şehrinüñ

[051a]

01 kenārından bir er ve ol er iver eydür: “İy kavm, pīşrev oluñ peygambarlara **02** ve cefā itmeñ anlara.” Şehir halkı aña eyitdiler kim bizüm şehrumüzüñ **03** garībi-y-idüñ ve bizüm ni‘metümüz yidüñ, şimdi anlaruñla bir olduñ, didiler. **04** Dağı ol kadar dögdiler kim helāk oldu. **05** Haq Ta‘ālā eyitdi, kavluhū Ta‘ālā **وَجَعَلَنِي مِنَ الْمَكْرُمِينَ** ³¹¹ ya‘nī eydürler kim içerü gir uçmağa. **06** Eyitdi: “İy kākī benüm gürūhum bilelerdi benüm hālūmden kim beni yarlıgadı **07** Huzāvend’üm ve itdi beni ‘azīzler cümlesinden tā benüm gürūhum dağı **08** peygambarlara mütāba‘at iderlerdi ve īmān getirlerdi.” Andan-şoñra **09** Haq Ta‘ālā ol şehre Cebra‘īl āvāzı-y-la helāk itdi ve ol üç **10** peygambar selāmet kurtuldılar. Böyle eydür Kā‘bü’l-aḥbār ol gice **11** kim ‘Īsā, ‘aleyhi’s-selām, göge ağısardı Yaḥyā Peygamber’ı kığırdı ve kendü **12** kışşasın aña eyitdi ve aña buyurdi kim sen halkı da‘vet it **13** tā ben āḥirü’z-zamāna-degin yire inmeyiserem. Yaḥyā, ‘aleyhi’s-selām, halkı **14** düşvārlığıyla da‘vet iderdi, ol sebebden kim düşmeni çoğ-ıdı **15** ve anı öldürmege kaçd itdiler. Sebeb ol-ıdı kim ol rūzigārda

[051b]

01 bir pādīşāh var-ıdı fāsıq ve ‘avratlara iñen rāğīb-ıdı ve anuñ bir kız **02** kardaşı var-ıdı, hūb yüzlü, cemāl issi, diledi kim anı ala ‘avrat **03** idine. Yaḥyā ‘ulemāya eyitdi kim pādīşāhı ol işden yığalar ol **04** pādīşāh buyurdi gavgā itmege ve Cühūdlara eyitdi kim Yaḥyā Peygāmbār’ı **05** öldürüñ. Cühūdlar, la‘anehümü’llāhu cem‘ oldılar Yaḥyā’yı öldürdiler. Andan **06** şoñra Haq Ta‘ālā Buḥte Naşr’ı anlara gümāşte itdi tā ol **07** Cühūdları qahr-ıla helāk itdi ve Beytū’l-Muqaddes’i ḥarāb itdi. **08** Ve eydürler kim Yaḥyā’nuñ kanı diñmedi tā ol vaḳte-degin kim **09** yitmiş biñ er anlardan helāk

³¹⁰ Kur’an, (Yāsîn) 36/20: “Kentin en uzak ucundan bir adam koşarak geldi ve “Ey! kavmim!” dedi, “Bu elçilere uyun!”

³¹¹ Kur’an, (Yāsîn) 36/27: “... ve beni saygın kişiler arasına dahil ettiğini!” (Ayetin bir kısmı.)

olmayınca ve anlaruñ ‘avratların ve **10** oğlanların tārāc iletdi. Şöyle kim bundan ilerü yād itmişüz.

11 Kışsa-i Şemsün bin Mesrūcek ve aña belālar irişdügi

12 Böyle eydür Kā‘bü’l-aḥbār kim ‘İsā’dan şoñra bir er var-ıdı Şām vilāyetinde **13** katı kuvvetlü ve kavī kim aña Şemsün bin Mesrūc dirlerdi **14** ve ol ‘İsā milletinden-idi ve dāyim kāfirlerle ve büt-perestlerle cengde **15** ve kār-zāri³¹²-y-idi ve çok kavm anlardan helāk iderdi. Pes bir vaḳte

[052a]

01 ğazāda katı şuşamış-ıdı bir taş katına vardı ve Hāḳ Ta‘ālā’dan şu diledi. **02** Hāḳ Ta‘ālā ol taşdan anuñ-içün bir hoş çeşme revān **03** eyledi tā toyınca şu içdi ve Hāḳ Ta‘ālā düşmenlerin ḳahr itdi ve çok **04** ādem anlardan helāk itdi. Zīrā katı kuvvetlü er-idi ol ḳadar kuvveti **05** var-ıdı kim ol rūzigārda hīç kimse kuvvetde ve merdānlıḳda aña **06** muḳābil yoğ-ıdı. Şām kāfirleri andan ‘ācizdiler. Zīrā çok kavm anlardan **07** helāk itmiş-idi. Pes ol diyāruñ mihterleri bir yere cem‘ **08** oldılar ve eyitdiler bizüm tedbīrümüz nedür tā bu eri ḳahr idelüm? Bir mihter **09** anlardan eyitdi: “Şavāb andadur kim anuñ ‘avratına çok māl **10** virelüm ve eydelüm çün senüñ erüñ uyur ola gerekdür kim **11** anuñ elin ve ayağın muḳkem bağlayasın ve bize ḳhaber idesin. Çün ‘avratı **12** bize ḳhaber ide biz anı helāk idelüm.” Pes iki biñ altun cem‘ itdiler ve **13** anuñ ‘avratına virdiler. Ve aña eyitdiler kim çün erüñ uyuya gerekdür kim **14** elin ayağın ip-ile muḳkem bağlayasın ve bize ḳhaber idesin tā biz aña **15** varalum ve anuñla ‘ahd idelüm kim şimdiden girü bizden kimse öldürmeye

[052b]

01 helāk itmeye. ‘Avrat eyitdi: “Fermān sizüñdür!” didi ve altını aldı. **02** Çün eri uyıdı bir berk ip-ile erinüñ elin ayağın muḳkem bağladı. **03** Er çün uyḳudan uyandı, kuvvet itdi, ol ipi çekdi pāre **04** pāre eyledi. Eli ayağı şeşildi. Pes ‘avratına eyitdi: “Neden ötürü **05** elüm ayağum bağladuñ?” ‘Avrat eyitdi: “Diledüm kim seni sınyam **06** ne ḳadar kuvvetüñ var-ımış göreyim, bu ipleri üzebilür misin? didim, hoḳ **07** bir sâ‘atda pāre pāre itdüñ. Şimdi baña ma‘lüm oldı-kim çok **08** kuvvetüñ var-ımış.” Er daḳı dek durdı. Pes ol mihterler ‘avrat **09** katına yine geldiler ve aña eyitdiler:

³¹² Metinde sehven kār-zāde yazılmıştır.

“N’itdün?” ‘Avrat eyitdi çün **10** uyıdı elin ayağın bir berk ip-ile muhkem bağladum, ol-dem uyandı **11** kuvvet itdi, ol ipi pāre pāre itdi. Anlar vardılar muhkem zincirler getürdiler, **12** ‘avrata virdiler ve eyitdiler: “Çün bu gice uyuya, bu bir zinciri **13** boynına bırak ve bu kalan zencirleri ile elin ayağın bağla.” ‘Avrat **14** ol zincirleri aldı yine döndiler. Çün gice oldı Şemsün uyudı, **15** ‘avrat bir zinciri boynına bıraktı ve kalan zincirlerle elin ayağın

[053a]

01 muhkem bağladı. Çün er uyandı kuvvet itdi ol zincirleri **02** üzdi. ‘Avratına eyitdi: “Niçün böyle itdün?” ‘Avrat güldi, eyitdi: “İy **03** er, şimdi şād oldum kim seni bu kuvvette ve merdānluğda gördüm. Zīrā **04** kim çok düşmenlerün var, seni şınadum, *ve’l-‘iyāzū billah*, eger **05** düşmenler zafer bulalar ve seni bende birağalar nicesi anlarun bendinden **06** kurtılmağ bulasın, didüm. El-ḥamdü li’llāhi kim Ḥaḳ Ta‘ālā saña bunuñ gibi **07** kuvvet virmişdür kim muhkem zincirleri birbirinden ayırdun, üzdüñ. **08** Velikin senün ‘aziz cānuñ-içün baña eyit kim ol ne benddür kim sen **09** andan ‘acizsin ve anı üzebilmezsin ve kendün andan kurtarı bilmezsin?” **10** Şemsün eyitdi: “Maḳşūd nedür?” ‘Avrat eyitdi: “Maḳşūdum senün **11** mażarratun ve rencün degöldür, sen bilürsin kim seni cānumdan **12** ‘aziz severem, ammā dilerüm kim bilem.” Ol eyitdi: “Eger saçum kıl-ıla **13** kimse beni bağlasa ben esir oluram ve anı üzebilmezem”, didi. ‘Avrat **14** dek durdı. Yarındası ol mihterler yine ‘avrat kıyına geldiler. **15** ‘Avrat dükeli kışşayı anlara eyitdi. Pes ‘avrata biñ altun dağı virdiler

[053b]

01 ve eyitdiler: “Gerekdür kim bu gice anı muhkem bağlayasın.” Çün gice **02** oldı, er yatdı, uyudı. ‘Avrat sacı kılın aldı erinün boynını **03** ve ellerini muhkem bağladı. Er çün uyandı, kuvvet itdi, kendüyi **04** bendden ḥalāş idemedi. ‘Avrat çün anı ol şıfatda gördi, **05** gitdi ol mihterlere ḥaber itdi. Anlar geldiler, anı esir gibi **06** dutdılar, burnını kulaqlarını kesdiler, gözlerini çıkardılar. Andan-şoñra **07** anı ol ḥāl-ile kendü pādişāhları katına iletdiler. Pādişāh eyitdi: “Bunu **08** katı ‘uḳūbet-ile öldürün kim bizden bu çok kişiler öldürmişdür.” **09** Pes etini pāre pāre kesdiler, ağızına koydılar. Pādişāh ırakdan gülerdi, **10** ḥurrem olmuş-ıdı. Şemsün Ḥaḳ-Ta‘ālā’ya nāliş itdi, eyitdi: “Ḥuzāvendā! **11** Ḳādirsın kim bu kāfirler elinden beni ḥalāş idesin ve beni **12**

bu belādan kırtarasın.” Ol zamān yir ditremege başladı ve her ne kadar **13** kim ol şehirde sarāylar ve evler var dükeli yıkıldı, hārāb **14** oldu ve ol şehir halkı evler altında helāk oldılar. Şemsün **15** ‘avratı dağı ol pādīşāh sarāyı altında bile helāk oldu.

[054a]

01 Şemsün’dan artuğ kimse andan selāmet kırtılmadı illā dükeli helāk **02** oldılar. Ve eydürler kim Cebra’ıl (‘a. m.) geldi kendü kınadın Şemsün’uñ **03** endāmlarına sıgadı tā dükeli endāmları dūrüst oldu ve ol belādan **04** ve miñnetden kırtıldı. Tañrı fermānı-y-ıla ve Hađ Ta’ālā’ya şükr ve sipās **05** itdi kim anı ‘azābdan kırtardı ve andan bir şehre dağı vardı, bir şāliha **06** ‘avrat aldı, yigirmi yıl dağı ‘ömür sürdi, andan vefāt itdi.

07 Kışsa-i ehl-i Mervān

08 Böyle eydür Vehb kim Benī İsrā’ıl’de bir er vardı. Muşliħ ve Pārsā **09** ve eyü dirliklü. Ve bir köyi var-ıdı hūb ve ni‘metleri çok ve ol **10** köyde ekin çođ-ıdı ve ol erüñ ‘ādeti ve sīreti **11** şöyle-ıdı kim her vađt kim ğalle ve mīve getürmek dilerdi, dervīşleri **12** cem‘ iderdi ve her nesneden anlara naşīb iderdi **13** ve Hađ Ta’ālā anuñ mālına ve ni‘metine bereket virmiş-ıdı. Çün rūzigār **14** geçdi ol er dünyeden riħlet itdi ve anuñ oğlanları var-ıdı **15** ve ol köy anlara irişdi. Çün ğalle getürmek vağti geldi ol

[054b]

01 oğlanlar birbirine eyitdiler kim bizüm atamız bir cömerd er-ıdı ve ol pīr **02** olmış-ıdı. Hörendesi ve ‘ayāli az-ıdı. Bizüm ‘ayālimüz ve hōrendemüz **03** çokdur; bizüm tedbīrümüz oldur kim irte yiri ağarmadın henüz **04** kırañu-y-ıken varalum. Ğalleleri ve mīveleri pinhān cem‘ idelüm, tā **05** dervīşler haber bilmesünler tā bize derd-i şer göstermesünler. Kıavluhū **06** Ta’ālā: **فَأَصْنَبْتُ كَالصَّرِيمِ فَتَنَادُوا مُصْنَبِينَ أَنْ اأْغْدُوا عَلَيَّ حَزْبِكُمْ إِنَّ** **07** ³¹³ **كُنْتُمْ صَارِمِينَ** **07** ya’nī tā vardı ol ğalle ve būsitān çün gice **08** kırañu oldu ne dıraħt kıaldı ve ne yemişi kıaldı. Bu kez anlar **09** birbirine çağırdılar ve eyitdiler kim irte yağındur durı gelüñ varalum, eger **10** ğalleyi ve mīveyi dilerseñüz. Ekini divşerelüm mīveyi direlerüm. Andan irte yiri **11** ağarmadın pinhāni çıkđılar, tā kim ol köye

³¹³ Kur’an, (Kalem) 68/20-21-22: “Ve ertesi gün (bütün bitkiler) sararıp kurumuştı. Sabah yerken kalktıklarında birbirlerine seslendiler: Meyve toplamak istiyorsanız erkenden tarlanıza gidin!”

varalar kim dervîşlerden **12** anları kimse görmeye çün bāğa girmege ‘azm itdiler. Şandılar kim **13** ğalleyi ve mīveyi dirşüreler. Hāḡ Ta‘ālā şöyle taḡdīr itdi kim gökden **14** od geldi dükeli ğalleyi ve bāğı yaḡdı. Ḳavluhū [Ta‘ālā]: **فَأَصْبَحَتْ كَالصَّرِيمِ** ³¹⁴ ya‘nī **15** yoğ-ıdı ol bāğda çün gice ḡarañu oldı anda ne dirāḡt

[055a]

01 ḡaldı ne mīve. Pes anlar ġam-gīn oldılar çün bāğların ve ekinlerin **02** ol şıfatda gördiler. Ḳavluhū Ta‘ālā: **فَلَمَّا رَأَوْهَا قَالُوا إِنَّا لَضَالُّونَ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ** ³¹⁵ **03** Anı gördiler, eyitdiler biz yol yavu ḡıldıḡ bizden biri bu intifā‘dan **04** düzlü degül ve Hāḡ Ta‘ālā bizi iñen bāğ ni‘metinden maḡrūm eyledi. Ḳavluhū **05** Ta‘ālā: **قَالَ أَوْسَطُهُمْ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ لَوْلَا** ³¹⁶ ya‘nī eyitdi **06** anlarıñ öġülmüşü kim ben eyitmedüm mi size niçün inşā‘allāḡ dimedüñüz **07** ve şükr itmedüñüz. Ḳavluhū Ta‘ālā: **قَالُوا سُبْحَانَ رَبَّنَا إِنَّا كُنَّا** ³¹⁷ **08** ya‘nī eyitdiler: “Pāḡdur bizüm Tañırımız, bizler ziyān-kārlaruz ve güç itdüḡ **09** kendü tenümüze kim endīşe itdüḡ kim dervīşlere nesne virmeyelüm **10** deyü.” Pes birbirini melāmet itdiler, ḡavluhū Ta‘ālā: **11** **فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَلَوْمُونَ** ³¹⁸ **12** ya‘nī yüz urdılar anlardan ba‘zısı ba‘zısına melāmet itmege, **13** birbirini eyitdiler: “İy vāy bize kim biz yolsuz olduḡ.” Pes eyitdiler: **14** “Ḥuzāvendā! Tövbe itdüḡ, yine tā‘ata meşġul olalum ve şadaḡa **15** virelüm.” Pes anlardan biri eyitdi, ḡavluhū Ta‘ālā: **عَسَىٰ رَبُّنَا أَنْ يُبَدِّلَنَا خَيْرًا مِنْهَا إِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا رَاغِبُونَ كَذَلِكَ** ³¹⁹ **العَذَابُ وَالْعَذَابُ الْأَجْرَةَ أَكْبَرُ ۗ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ**

[055b]

02 ya‘nī mümkün ola kim Hāḡ Ta‘ālā bedel ide **03** andan yegrek kim biz Tañırımızla rügerdānlık itdügümüze böyle olur **04** ‘azāb bu cihanda; ammā ol cihān ‘azābı ‘azīmraḡdur eger **05** bilürseñ. Bu-y-ıdı ehl-i Mervān ḡışşaşı kim yāz itdüḡ.

³¹⁴ Kur’an, (Kalem) 68/20: “Ve ertesi gün (bütün bitkiler) sararıp kurumuştı.”

³¹⁵ Kur’an, (Kalem) 68/26-27: “Ama bahçeye bakıp onu (tanınmaz halde) görünce: “Herhalde yolumuz şaşırmiş olacağız!” diye bağırdılar; ve (sonra da) “Hayır, galiba elimizden çıkmış!” dediler.”

³¹⁶ Kur’an, (Kalem) 68/28: “Aralındaki en akli selim sahibi olanı, “Ben size, Allah’ın sınırsız şanını yüceltmelisiniz demedim mi?” diye sordu.

³¹⁷ Kur’an, (Kalem) 68/29: “Onlar: Rabbimizin şanı yücedir! Doğrusu biz zülüm istiyorduk! diye cevap verdiler.”

³¹⁸ Kur’an, (Kalem) 68/30-31: “Ve sonra dönüp birbirlerini suçlamaya başladılar. (Sonunda) “Yazıklar olsun bize!” dediler, “Gerçekten biz küstahça davranmıştık!”

³¹⁹ Kur’an, (Kalem) 68/32-33: (Ama) belki Rabbimiz yerine daha iyisini bize başlayacak; Biz de ümitle O’na yöneleceğiz! İŞTE (bazı insanları bu dünyada denemek için verdiğimiz) azap böyledir; ama öteki dünyada (günahların uğrayacağı) azap daha şiddetli olacak; keşke bunu bilselerdi!

06 Kıssa-i Benî İsrâ'îl'de iki karınuñ hikâyeti

07 Böyle eydür Ebū Hüreyre kim bizüm peygambarumuzdan rivâyet ider kim **08** Peygambar yârânlarına eyitdi: (Arapça) **09-10** ya'nî 'acâyibler var-ıdı Benî İsrâ'îl'de kim eydürler anlardan ve anda **11** günâh ve bize yoğ-ıdı. Pes eger haber virem sizlere ol iki karınuñ **12** haberin sizler 'acâyibe qalasız. Yârân eyitdiler: “Yâ Resûlallahî, bize haber **13** vir ol iki karınuñ ahvâlinden.” Resûl eyitdi; Benî İsrâ'îl'de bir **14** er vardı ve anuñ bir 'avratı vardı-kim ol 'avratın severdi **15** ve ol erüñ bir karı anası vardı. Pes muşlih ve râst-güy 'avratınuñ

[056a]

01 dahı bir karı anası var-ıdı. Lîkin yalancı yavuz 'amellü idi. Pes bu **02** 'avrat anası karı kızını aña iletdi kim kızını erine eyitdi: “Eger dilerseñ **03** kim ben senden hoşnûd olam ve bizüm aramızda ceng olmaya, anañı **04** bizüm evümüzden çıkar yoksa ben senüñle dirilmezem.” Pes ol er dek **05** durdı nesne dinmedi; zîrâ 'avratın katı severdi. Pes er anasına **06** eyitdi: “İy ana, sen bilürsin kim ben bu 'avratı severem. İmdi **07** ol baña eydür kim eger dilerseñ kim ben senden hoşnûd **08** olam ve bizüm aramızda ülfet ve sâz-kârluq ola anañı evden **09** çıkar, dir. Ben Tañrı'dan qorqaram kim seni âzâd idem. Bu işde dermânde **10** olmışam.” Anası eyitdi: “Fermân senüñdür, ben senüñ evüñden çıkam **11** sen anı it kim saña hoşdur.” Bu kez er 'avratına eyitdi: “Ben utanuram **12** kim anamı evden çıkaram. Zîrâ kim pîr ü za'îf olmışdur. Ammâ **13** eger sen anı evden bir hîleyle çıkarursañ fermân senüñdür.” Pes 'avrat **14** kendü anasıyla erinüñ anasını hîleyle şehirden çıkardılar, yakın **15** iki ferseng yol iletdiler kim anda yiyecek ve içecek yoğ-ıdı

[056b]

01 ve anı hîleyle anda qodılar. Eyitdiler: “Biz saña yimek ve şu getürelüm kim iñen **02** erimişsin.” Ve anlar yine döndiler eyitdiler kim yırtıcı canavarlar anı **03** hod bu gice yirler. Çün gice oldı yırtıcı canavarlar anda cem' **04** oldılar çağırşıldılar. Pes feriştelere bir ferişte ol hatun katına **05** geldi ve aña eyitdi kim bu âvâzlar nedür kim çevre yanuñdan **06** gelür? 'Avrat eyitdi: “Hayırdur; atlar, develer ve koyınlar ünidür.” **07** Ferişte eyitdi: “Göñlüñi hoş dut-kim hayırdur ve bu dükelin saña **08** Tañrı virmişdür”, böyle didi ve ferişte anuñ öñinden gitdi **09** ve anı yaluñuz qodı.

Yarım oldu, Һatun kendüyi bir ırmağ **10** kenārında gördi kim anda çok atlar ve develer ve şığırlar koyunlar **11** yürür. Ammā bu Һatunuñ oğlı ‘avratına eyitdi kim iy ‘avrat, dün sen **12** ve anañ, anamı kanda iletdüñüz. ‘Avrat eyitdi: “Fülān ırmağ kenārına **13** iletdük.” Er eyitdi: “Dilerem kim anı görem hāli n’oldı?” Çün er ol **14** yire vardı ol ırmağ kenārın tolu at ve deve ve şığır ve **15** koyun gördi. Ta‘accübe kaldı anasına eyitdi: “İy ana, bu kadar

[057a]

01 çār-pālar kimüñdür, bu ırmağ kenārında?” Eyitdi: “İy oğul, Һağ-Ta‘ālā bu **02** dükelin baña ‘ağ itmişdür çün sen baña ‘ağ olduñ. ‘Avratuñ ve **03** anasınıñ fermānın dutup beni evden çıkarmağa buyurduñ.” Pes anasınıñ **04** elin dutdı eyitdi: “Durı gel, şimdi eve gidelüm.” Anasını ol dükeli **05** tavarlar-ıla eve getürdi. Çün eve geldiler ‘avrat erine şordı **06** kim bu kadar tavarı kandan getürdüñ? Er eyitdi: “Bu tavarlar Tañrı’nuñ **07** ‘ağsıdur kim kendü kereminden dün anama erzānı itmiş.” ‘Avrat **08** eyitdi: “Tañrı Һağkı-çün ben senden ol vaqt hoşnüd oluram kim **09** sen-dahı benüm anamı bu gice ol yire iledesin kim ben dün **10** senüñ anañı iletdüm tā buncılayın tavar benüm anama dahı irişsün **11** tā bizüm göñlümüz dahı hoş olsun.” Er eyitdi: “Fermān senüñdür.” **12** Pes er ‘avratınuñ anasın aldı, gitdi ol aracuğa iletdi kim **13** kendünüñ anasını koyup gitmişlerdi. Ol dahı ‘avrat anasın anda **14** kodı gitdi. Çün gice oldu, yırtıcı canavarlar dirildiler her taraftan **15** çağrıdılar. Pes ol ferişte Һağ Ta‘ālā viribidi, ferişte aña eyitdi:

[057b]

01 “İy qarı, bu āvāz nedür kim her yañadan işidiler?” ‘Avrat eyitdi: “Şerdür, **02** yırtıcı canavarlar āvāzıdur, korqaram kim bini helāk ideler, yiyeler.” Ferişte **03** eyitdi: “Nā-çār şerdür, bunu kim dirsın, öliserdür,” böyle didi ve **04** ferişte gitdi. Ol zamān yırtıcı canavarlar bu qarınuñ katına geldiler **05** anı helāk itdiler, yidiler. Çün yarındası oldu, ‘avrat erine **06** eyitdi: “Tız dut, anama var ve anı gör kim hāli neye irişmiş.” Er durı **07** geldi, ol aracuğa vardı kim ‘avratınuñ anasını göre ve **08** süñüklerinden artuğ nesne bulmadı. Zırā kim canavarlar anı **09** yemişlerdi. Er eve yine döndi, ‘avratına anası hālinden Һaber virdi, **10** ‘avrat feryād itdi, ağladı, nevħa ve zārılık itdi. Erine **11** buyurdı tā kim süñüklerden bir kilime koydı, getürdi ‘avratuñ

12 öñinde ¼odı. ‘Avrat ol süñükleri öñinde ¼odı iki gün 13 iki gece anuñ üzerine a¼ladı, nevhā itdi tā ser-encām oldı.

14 ¼ıřřa-i Benī İsrā’īl arasında ¼ılāf dūřdūęi

[058a]

01 Bõyle yedür Vehb kim çün ‘İsā’yı Hā¼ Ta‘ālā göge iletđi 02 Benī İsrā’īl’de arasında ¼ılāf dūřđi. Ba‘zılar eyitdiler kim 03 ol bize peyęambardı Hā¼ Ta‘ālā’dan. Ba‘zılar eyitdiler kim ol 04 Tañrı-y-ıdı kim bizüm ¼atumuzdan ğāyib oldı ve anlar 05 arasında ‘azīm ceng ve ¼uřümet dūřđi. Pes kāfirler 06 mü’minler üzerine ğalebe itdiler ve mü’minlerden çok kiři 07 öldürdiler, bāķī kalan mü’minler Tañrı’ya şığındılar. Andan-řoñra 08 Hā¼ Ta‘ālā bir ¼avī pādiřāh, ol kāfirler üzerine ¼avāle 09 itđi kim anuñ adı ¼aytūs-ıdı. Ve ol A’yāř bin İřhāķ bin İbrāhīm 10 oğlanlarındandı. Pes ¼aytūs ol kāfirlerden 11 çok hāķ öldürđi māllarını ve ni‘metlerini tārāc itdiler, 12 ‘avratların ve oğlanların esīr itdiler. Bõyle eydür ‘Abdullāh-i bin ‘Abbās, 13 rağiya’llāhu ‘anhumā, kim hiç kimse olmaya 14 Cühūdlardan ve Tersālardan illā kim anı ¼amu odında ‘uķūbet 15 ideler. Ve ferīřteler anlara eydeler kim yalan söyledüñüz ‘İsā hāķķında

[058b]

01 kim ol cāzūdur diyü. Anlar eyitdiler kim řimdi īmān getürelüm. 02 Ferīřteler eydeler kim řimdi sizüñ īmāna ğeldüęüñüze 03 size hiç menfa‘at yok. Nitekim Hā¼-Ta‘ālā, Kelām-ı ¼adīm’de yād itđi 04 **وَإِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ** 05 **عَلَيْهِمْ شَهِيدًا**³²⁰ ya’nī ve yokdur kitāb ehlinden meęer kim 06 īmān getüre aña ölüminden öñdin ve ¼ıyāmet ğüninde 07 ola, anlara ol danuķ ola. Bõyle eydür Vehb bin Mūnebbih kim 08 çün ¼ıyāmet ğünü ola Hā¼ Ta‘ālā ‘İsā’ya eyde, ¼avluhū Ta‘ālā: 09-12 **وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ أَأَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّيَ إِلَهَيْنِ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالَتْ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقِّ ۚ إِن كُنْتُ قُلُّهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ ۚ تَعَلَّمْ مَا فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ ۚ إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ** 13 **الْغُيُوبِ مَا قُلْتَ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي**³²¹ ya’nī ve yād it, nite eydür Tañrı: “İy ‘İsā Meryem 14

³²⁰ Kur’an, (Nisā) 4 /159: Nitekim ğeçmiş vahyin izleyicilerinden hiç kimse yoktur ki, ölüümü anında, İsa ile ilgili hakikati kavramamış olsun; ve kıyamet ğünü İsa onlar aleyhine hakikate şahitlik yapacaktır.

³²¹ Kur’an, (Māide) 5/117: Ve işte o zaman Allah, “Ey İsa, ey Meryem oğlu!” dedi, “Sen insanlara, Allahtan başka tanrılar olarak bana ve anneme kulluk edin’ dedin mi?” [İsa] cevap verdi: “Sen yücelikte sonsuzsun! hakkım olmayan bir şeyi hiç söyleyebilir miyim? Bunu söylemiş olsaydım Sen

oğlı, sen mi eyitdũn ħalka ki beni ve anamı Tañrı dutuñ Tañrı'dan özge,” **15** diyü. ‘İsā eyde: “Sen Tañrı münezzehsin olmaya baña kim eydem

[059a]

01 anı kim anlar da‘vī itdiler ‘İsā ħaħķına.” Ve buyurmuşdur Tañrı kim **02** diler ‘İsā anları yalancı ve ħaħķir ide. Yoħdur baña ħaħ eger **03** ben itmişem, sen bilürsin anı kim bende var ve ben bilmezem anı **04** kim senüñ ħaybuñdadur ħaħķat kim sensin ħayibler bilici. **05** Ve eydürler kim çün ‘İsā’yı göge iletdiler. Anuñ şākirdleri **06** vardı ħavārilerden kim ħalkı Tañrı’ya oħıyalar. **07** Ol ħavmden ba‘zısı anları rāst-güy bildiler. Anlardan birinüñ **08** adı Marķaş idi yaşda uluları-y-ıdı. Ve birinüñ adı Yuħanes **09** idi ve ol anlaruñ ‘ābidleri-y-ıdı. Ve üçüncisinüñ adı Meynūs **10** idi ve ol yaşda ortaydı. Ve dördüncisinüñ adı Yuķas idi **11** ol yaşında dükelinden kiçi-y-ıdı. Ve ol ħavmden ba‘zıları **12** bunları yalancı bildiler ve anuñ dükeli şākirdlerinden. **13** Bu dördü mihter ve dānā idiler. Ve bunlaruñ her biri **14** şavma‘a düzmişdi. Kendü içün ve her biri kendü **15** şavma‘alarında dāyim ‘ibādete meşgöl idiler. Yüzlerin kimseye

[059b]

01 göstermezlerdi. Pes bir gice iblīs elinde çırāħ dutmuş **02** ħaşd-ıla Marķaş şavma‘asına vardı. Çün Marķaş anı **03** gördi, ħorħdı. Aña eyitdi-kim “Sen kimsin?” Ol **04** eyitdi: “Ben ‘İsā Resūli’yem, saña ve senüñ yārānlaruña **05** ya‘nī Yūnus’a ve Meynūs’a ve Yūfās’a ve ‘İsā eydür: “Size kim **06** vay size mu‘āyene bildüñüz kim ben anadan kör doğana göz **07** virdüm ve pīslik ‘illiyyīne giderdüm ve ölüyi diri gördüm **08** ve beşikde iken ħalka söyledüm her kim bunuñ gibi nesnelere **09** ħalka göstere ol Tañrı olur. Nitedür kim siz beni **10** unıtduñuz ve ‘ibādet itmezsiniz?” dir. Marķaş çün bu sözi **11** andan işitdi kendü şavma‘asından Yuħis şavma‘asına **12** vardı ve anı kim iblīsten işitmişdi aña ħaber **13** virdi. Yuħis eyitdi: “Bu resūl kim senüñ ħatuña **14** geldi hiç ħayır nişān görür misin?” Ol eyitdi: **15** “Belī, elinde nesne var çırāħ gibi.” Yuħis eyitdi:

[060a]

muhakkak bilirdin! Sen benim içimdeki her şeyi bilirsin, halbuki ben Senin Zatında olanı bilmem. Şüphe yok ki, yaratılmış varlıkların idrakini aşan her şeyi tam bilen yalnız Sensin. Mâide 5/116; Ben onlara emrettiğın şeyden başkasını söylemedim.

01 “Durı gel Meynūs şavma‘asına varalum ve aña daħı anı **02** kim ‘İsā Resül’i bize eyitdi haber virelüm.” Pes Meynūs **03** katına vardılar aña daħı İblīs haberin haber virdiler. Ol **04** eyitdi: “Bu endiše benüm gönlümden geçdi. Velikin **05** şavāb andadur kim qardaşumuz Yūfās katına varalum **06** ve aña daħı bu hālden haber virelüm tā ol daħı ne **07** eydür.” Pes ol üçi Yūfās şavma‘asına vardılar. Anı **08** kim İblīs dimişdi, aña daħı didiler. Yūfās eyitdi **09** kim ‘İsā Meryem oğlıdur ve ol yaluñuz Tañrı olmaya. **10** Velikin eydühüz kim ‘İsā ve Meryem ve Tañrı **11** anlaruñ üçincisi. Çün Yūfās sözini işitdiler, **12** eyitdiler: “Rāst eydürsin, ‘İsā Meryem’den vücūda geldi.” **13** Şavāb andadur kim her üçine daħı Tañrı diyelüm, **14** qavluhū Ta‘ālā **لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ** **15** ya‘nī haqıkat kāfir oldılar. Anlar

[060b]

01 kim eyitdiler üçüñ üçincisidür, ya‘nī ‘İsā ve anası **02** üçinci Tañrı’dur yoqdur Tañrı illā birdür. Andan **03** şoñra ol dördi ittikā kıla. Geldiler halka eyitdiler **04** tā halkı daħı kendüleri gibi güm-rāh itdiler. **05** Ve Haq Ta‘ālā Kelām-ı mecīd’de beyān itmişdür, **06-07** **إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُنْ** **08** ya‘nī kim haqıkat ol-ıdı ‘İsā meşeli Tañrı katında **09** Ādem meşeli gibi kim yaratdı anı topraqdan. Pes **10** aña eyitdi: “Ol oldı, bunı kim didüh, **11** dükeli haqıdur ve sen Tañrı’ya gümān iledenlerden olma. Va’llāhu a’lem.

12 Kıssa-i Circīs, ‘aleyhi’s-selām,

[061a]

01 Böyle eydür Kā‘bü’l-aħbār kim Circis şāliħ qıldı, peygambar **02** degüldi. Ammā rüzigārında bir pādişāh vardı ‘Acem oğlanlarından. Ve ol **03** Mūşıl şehrinde olurdu. Cebbār ve gerden-keş er-ıdı ve adına Dādāne **04** dirler-ıdı. Ve ol pādişāh büt-perest idi ve kendü için bir büt **05** düzmişdi altundan, muraşsa‘ cevāhirle kim aña tapardı ve memleketi **06** halkını qahr ile büte tapmağa buyurmuşdı. Ve Circis ol vaqtdde **07** Filistīn yirinde olurdu ve anuñla bir gürüh mü’minler bile olurlardı, **08** imānların pinhān itmişlerdi. Pes ol pādişāhuñ haberi kim **09** Mūşıl’da olurdu Circis’e irişdi. Ve

³²² Kur’an, (Maide) 5/73: Gerçekten, Tek Allah’tan başka hiçbir ilah olmadığını gördükleri halde “Bakın, Allah üçlünün üçüncüsüdür” diyenler, hakikati inkâr etmiş olurlar.

³²³ Kur’an, (Âl-i İmrân) 3/59, 60: Allah katında İsa’nın durumu Âdem’in durumu gibidir, ki Allah onu topraktan yarattı ve sonra “Ol” dedi; işte oluverir. Bu, Rabbinden bir hakikattir, öyleyse, şüphecilerden olma.

eydürler kim Circis'ün **10** çok mālı vardı. Ve ol pādişāh her kimün mālı olsa anuñ mālını **11** alurdu. Ve aña mālından kifāyet kadar virürdi kalanın hazānesine **12** buyururdu. Ve bu resim andan ötürü qomış-ıdı tā dükeli halk aña muhtāc **13** idiler, tonluqçı olup aña hizmet iderlerdi. Ve Circis mālı **14** atasından mīrāş qalmışdı. Pes mālı getürdi Felistīn'den **15** Mūşıl'a qaşdı itdi. Çün Mūşıl şehrine irişdi gördi kim

[061b]

01 Mūşıl kavmi büte taparlar kim ol bütün adı Eflūn-ıdı. Circis anlara **02** ta'accüb-ile nazar itdi ve anlaruñ işine tefekkür 'ālemine vardı. Pes çün **03** bir-kaç gün geçdi bayramları oldu, dükeli Mūşıl şehrinuñ halkı **04** kendüleri düzdiler bayramlayı şahrāya çıkdılar. Circis dağı bile **05** çıkdı ve anlaruñ işine ta'accübe qaldı. Ve eydürler kim anlaruñ pādişāhınuñ **06** yigirmi dört vezīri vardı. Çün az yir gitdiler, Circis şahrāyı **07** rengārenk dībālar ile döşemiş gördi. Ve bir büt gördi altun **08** kürsī üzerinde ve yedi kürsī ol bütün sağ yanında qonulmuşdı. **09** Ve yedi kürsī sol yanında ve on kürsī öñinde qonulmuşdı. Çün **10** pādişāh ra'ıyyet-ile anda irişdiler, dükeli ol büte secde itdiler. Ve pādişāh **11** buyurdu kim hil'at geyürüñ ve üzerine altun nişār idüñ. Pes vezīrleri **12** ve leşkerinuñ uluları girān-māye hil'atlar ol büt öñinde **13** kodılar ve üstine altunlar saçdılar ve her sā'at aña secde itdiler ve **14** anuñ öñinde od yaqdılar. Circis çün anlaruñ hālını ve seyrini **15** ol şıfatda gördi, şabr qalmadı, hışmından dükeli mālını dervīşlere

[³²⁴ **01** şadaqa eyledi dağı pādişāh qatına vardı eyitdi: “İy cebbār gerden-keş Tañrı **02** yolundan dönmüş, benüm sözüüm işit kim saña naşihat itmek dilerem.” Pādişāh eyitdi: “Eyit Circis.” **03** Eyitdi: “Bilgil kim sen bir qulsın Allah qullarındansın kimseye aşşı ve ziyān eydebilmezsin Tañrı **04** buyruğınsız ve yaqīn bil kim senüñ Tañru'ñ ve qavmüñ Tañrısı birdür kim yiri gögi yaratdı. Ol Allah'dur **05** kim diriye öldürür ölüye dirilür. Sen bir puta kim cemād taşdandur görmez işitmez kimseye menfa'at ve **06** mazarrat idebilmez. Aña niçün secde idersin ve qavmüne buyurursın kim aña secde iderler, Allah'dan **07** korkmaz mısın?” Kāfirler pādişāhı hışmla aña baqdı ve eyitdi: “Kimsin ve bunda qandan geldüñ?” Circis eyitdi: **08** “Ben Allah

³²⁴ 61b varaktan sonraki bir buçuk varak metinde eksiktir. Metinde anlatım eksikliği engellemek için 62a varağa kadarki kısım köşeli parantez [] içine alarak varak numarası verilmeden Nurosmaniye nüshasından alınmıştır.

Ta‘ālā kullarından bir kulam, Felis̄tīn‘den bu şehre bunca māl ve ni‘metiyle geldüm. Çün bu yüz **09** sīr toñuzı sizüñ gördüm gāyet hışımdan cemī‘ mālumu Allah ‘aşkına dervīşlere bağışladum **10** tā çün saña rāst söz diyem sen māluma tama‘ itmeyesin. Şimdi benüm pendümi tut Allah Ta‘ālā **11** hazretine īmān getir “lā ilāhe illā‘lāh” di; dağı cānuñı Allah ‘azābından kurtar,” didi. Pādişāh eyitdi: **12** “İy Circis, eger senüñ maqşūduñ benden ni‘met ve hürmetse saña çok māl vireyim ve hürmet ideyim. **13** Nitekim kendü vezīrlererüme eydürem.” Circis eyitdi: “Baña ol ni‘met kim benüm Tañru‘m virmişdür senüñ ni‘metüñden **14** ve hürmetüñden yigdür.” Pādişāh eyitdi: “Zerre hürmetüñ ve ni‘metüñ Tañrı‘dan saña kim ben seni, yā Circis **15**‘abā ton-ıla görürem kim hīç kimse bu ‘abā ton-ıla halkdan saña hürmet itmezler.” Circis

01 eyitdi: “Tañrı ni‘meti baña oldur kim şırāt müstaķīm toğrı gösterdi. İmān islām hil‘at-ıla **02** hil‘atledi ma‘şiyet ve küfür yolundan ırağ eyledi ve beni sizcileyin gümrāh ve ‘āşī kāfir yaratmadı.” **03** Pādişāh eyitdi: “İy Circis, eger sen bizüm dīnümüze ve seyretümüze girmezsin seni işkence ile **04** ‘azābıla öldürürem.” Circis eyitdi: “İy şāh, bilürem kim sen beni cellāda virüp işkence **05** öldürmege buyurursın. Velīkin ben kendü cānumı Allah dīni yoluna fidā eylemişem. Allah Ta‘ālā **06** hazretinden umīd şöyle tutaram kim baña şabr vire senüñ işkence ‘azābuñ.” Pādişāh eyitdi: “Circis, **07** senüñ Tañru‘ñ kimdür?” Circis eyitdi: “Benüm Tañru‘m]

[062a]

01 oldur kim gögi üstünsüz hevāda mu‘allaķ dutmışdur ve yeri hevā **02** arasında düşmişdür ve üzerinde tağları mıhlanmışdur ve dükeli halkı **03** dürlü dürlü şüretler-ile yaratmışdur. Anuñ birliğine īmān getir tā ‘azābından **04** īmin olasın.” Pādişāh çün bu sözi işitdi katı hışma geldi, **05** buyurdı tā anı çārmıha çekdiler ve etini bıçağıyla pāre pāre itdiler; **06** tuz ve hardal ve sirke ol kesdükleri cerāhata döktdiler. Ve ol **07** Haķ Ta‘ālā‘dan ol ‘azābda şabr diledi, ölmedi. Andan soñra **08** buyurdı tā ki mıh anuñ iki gözine ve iki mıh iki kulağına dağdılar **09** ve tenini kızmış demürle dağladılar. Haķ Ta‘ālā aña şabr virdi, şöyle-kim **10** çağırup feryād itmedi ve ölmedi. Andan soñra buyurdı bir **11** bakır havz getürdiler ayaklu ve Circis‘i ol havza kodılar ve ol **12** havzuñ ağzın ördtiler ve altına tīz od urdılar. Şöyle-kim ol **13** havz od katılığından kıp kızıl oldu. Haķ Ta‘ālā ol havz aña **14** şovuk eyledi, şöyle-kim hīç

zahmet ol od ıssından anuñ tenine **15** irişmedi ve bir ferişte Hâk buyurdı tâ kanadın anuñ cerâhatına sildi,

[062b]

01 ol endamındağı cerâhatlar dürüst oldı, Hâk Ta‘âlâ fermân-ıla. Pes şüreti **02** evvelkinden pâk ve hūbrağ oldı ve gözinüñ görmegi **03** ve kulağınuñ işitmegi bayağlayın oldı. Yarındası pâdişâh buyurdı **04** kim ol havzuñ kapağın getürdiler, Circis dürüst ve selâmet **05** gördiler ve iki aq kaftân anuñ üstinde örtülü gördiler. **06** Ve pâdişâh aña eyitdi: “İy Circis, sen cāzūluğıla tenüñi **07** dürüst itdüñ?” Circis eyitdi: “Beni Tañrı’m dürüst itdi. Ve yoğsa **08** ol ‘uqūbetler kim sen baña itdüñ ol cāzūluğıla dürüst olmaz. **09** Tañrı’m baña şabr virdi, senüñ ‘azāblaruñdan ve baña ol **10** ‘azāblardan hīç renc irişmedi, Tañrı ‘ināyetinde.” Pâdişâh çün **11** anuñ sözün işitdi, andan korqđı ve kendüye eyitdi: “Olmasun **12** kim helâklıgum bu er elinde ola.” Pes hādimplere buyurdı **13** kim Circis’i zindāna iledüñ ve muhkem zincīrlerle bağlañ ve **14** iki üstünü zincīrlerle ayağına berkidüñ, andan dükeli tenine ağır **15** üstünler koñuz tâ ol üstünler altında helâk olsun. Pes anı kim

[063a]

01 pâdişâh buyurmuş-ıdı anuñ hādimpleri Circis’e itdiler; çün gice oldı, **02** Hâk Ta‘âlâ feriştelere bir ferişte buyurdı, ol zincīrler **03** kim Circis’üñ elindegi ve ayağındağı zincīrleri üzüñ ve ol **04** üstünleri gövdesinden götürüñ ve aña ta‘ām ve şu virüñ tâ **05** yesün, içsün. Ferişte geldi ve Hâk Ta‘âlâ’nuñ fermânın yirine getürdi **06** ve aña eyitdi kim Hâk-Ta‘âlâ buyurur kim şabr it ve kendü **07** cehdüñi yirine getir. Ol zamân Circis yerinden sıçradı, ol **08** bendlerden ve ‘azāblardan kırtıldı ve pâdişâh katına geldi ve aña eyitdi **09** kim imân getir Hâk Ta‘âlâ’ya ve ‘ibret dut ve anuñ ‘azābından **10** korq. Pâdişâh buyurdı tâ iki üstünüñ örtsin. Kavuk itdiler ve **11** Circis ol iki üstünüñ arasında kodılar. Ve buyurdı tâ anı bıçqu-y-ıla **12** iki päre itdiler. Andan soñra anı yüz päre itdiler. Andan buyurdı, arslan **13** getürdiler. Ol Circis’üñ etleri pāresin ol arslanlar önine bıraktılar. Ol **14** arslan çün ol et pārelerin gördiler, dükeli kaçdılar ve ol **15** pāreler anda yatmış-ıdı tâ kim gice oldı. Hâk Ta‘âlâ bir ferişte viribidi

[063b]

01 ve buyurdu tā ol pāreleri bir yire cem‘ eylediler ve her pāreyi yine yirine **02** kodı. Andan Hāḡ Ta‘ālā buyurdu tā anuñ cānı tenine girdi. Pes **03** ol sā‘at Circis ayağı üzerine ʔuru geldi, Hāḡ Ta‘ālā‘ya Őškr **04** ve sipās itdi. Çün gündüz oldu, yine pādiŐāh ʔatına varmaḡ **05** istedi, bir ‘avrat aña ʔarŐu geldi ve eyitdi: “İy Circis, **06** bilürem kim senüñ Tañrı‘ñ dükeli nesneye ʔādir ve tūvānādur. Bilgil kim **07** benüm Őıgırım vardı kim benüm ve oğlancıklarım andan nafaḡalandurduḡ. **08** Nāgāh ol Őıgır öldi. Eger sen Tañrı‘ñdan dileyessin tā ol bizüm **09** Őıgırcağumuzu bize dirildürse ben saña ĩmān getürem.” **10** Cercis anuñ eline bir pāre aḡaç virdi ve aña eyitdi kim yüri var **11** ve ol Őıgırı bu aḡaçla ur, ol zamān diri ola Tañrı **12** ʔudretiyle. ‘Avrat vardı, ol Őıgırı gördi kim pāre pāre itmiŐler, **13** yırtıcı canavarlar yemiŐler. Pes aḡacı ol Őıgırı süñüğüne urdı, **14** ol zamān ol dağılmıŐ süñükleri Tañrı emr-ile bir yere cem‘ **15** oldu. Et ve deri bitdi ve cān anuñ tenine girdi ve ol sā‘at

[064a]

01 ayağı üzerine durı geldi, Hāḡ Ta‘ālā emri-y-ile. Ve eyle oldu kim **02** evveliydi. ‘Avrat çün kendü Őıgırın dirgürdi, ĩmān getürdi, **03** müslimān oldu. Pes Circis andan pādiŐāh ʔatına vardı, selām **04** virdi, durdı. Çün pādiŐāh anı gördi kendü ʔavmine eyitdi: **05** “İy ʔavm, siz gördüñüz kim ben bu eri nice dürlü ʔatı ‘azāblar buyurdum, **06** itdiler ve ol dürlü dürlü ‘azāblardan buña hiç āfet iriŐmedi.” Ba‘zı **07** ol gürühdan eyitdiler kim cāzūdur senüñ ‘azāblaruñı cāzūluḡıla **08** def‘ ider kendüden. PādiŐāh her cāzū kim ol diyārda var-ıdı **09** buyurdu, dükelin cem‘ itdiler. Ve anlaruñ içinde biri üstād-ıdı. Ol, **10** pādiŐāha eyitdi: “Her ne-kim Circis itdi, ben daḡı ideyim.” PādiŐāh **11** eyitdi: “Circis ölmıŐ Őıgırı diri eyledi, sen-daḡı it,” didi. **12** Cāzū eyitdi: “Buyur kim bir öli Őıgır getürsünler tā ben anı senüñ öñüñde **13** diri ideyim.” PādiŐāh buyurdu tā bir ölü Őıgır getürdiler. Cāzū, ol Őıgıruñ **14** ʔulaḡına urdı, ol sā‘at iki Őıgır dirülüp durı geldi. PādiŐāh **15** öñinde durı geldi. Cāzū ol Őıgırlaruñ ʔulaḡlarına urdı, ol

[064b]

01 ikisinden dört Őıgır daḡı durı geldi. Cāzū ol zamān ol Őıgırlaruñ **02** boynına aḡaç ʔodı, biri yirde toḡum saḡdı. Ol sā‘at ol toḡum bitdi, **03** ḡoŐa baḡladı. ʔalan cāzūlar anı biçdiler, dögdiler, savurdılar ve **04** etmek biŐürdiler. Ol zamān pādiŐāh öñine

kodılar. Pâdişâh anlarıñ **05** ol ‘ameline ta‘accübe kaldı. Cāzū eyitdi: “İy pâdişâh, ne dilersin dañı **06** bizüm ‘amelümüzden tā ben ol ‘ameli Circis’e ideyim.” Pâdişâh eyitdi: **07** “Dilerim kim anı it idesin.” Cāzū er eyitdi: “Baña bir kadeh şu getürüñ.” **08** Çün bir kadeh şuyı aña virdiler, üç kez ol şu içine **09** tükürdi. Ol şu kaṭrān gibi oldı. Cāzū, Circis’i kaṭına kığırdı **10** ve aña eyitdi: “Bu şuyı iç.” Circis şuyı andan aldı ve eyitdi: **11** “Bi-smi’l-lāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm”, ve ol şuyı içdi. Andan soñra **12** “el-ḥamdü li’llāhi”, didi. Cāzūluḡ aña kār itmedi. Cāzū er, pâdişāha **13** eyitdi: “İy melik, eger ben bu şuyı bir gürüh kavme virseydüm kim her **14** biri bir kaṭre içseydi dükeli it olalardı. Ammā Circis rāst **15** eydür, anuñ Tañrısı kādirdür dükeli nesneye.”
Pes ol zamān cāzū

[065a]

01 imān getürdi ve Tañrı’nuñ birligine danıklıḡ virdi. Ve ol cāzūlar Circis’e **02** imān getürdiler. Pâdişâh ol kimseleri kim Circis’e imān getürdiler **03** anları öldürmege buyurdi. Andan soñra eyitdi tā Circis’i yüzi üstüne **04** çekdiler ve buyurdi kim sengisār idüñ, diyü. Ve bir ulu daşı anuñ karnı **05** üstüne koñ, didi. Andan soñra eyitdi: “Azamet od yaḡuñ ve Circis’i **06** oda yaḡuñ.” Od yaḡdılar, Circis yandurdılar. Külinüñ birezin yile virdiler, **07** birezin deñize döktiler. Andan-soñra kavmine eyitdi kim eger Circis’üñ **08** yetmiş Tañrısı olursa şimden girü anı dirgürüyi bilmeye. Çün bir **09** zamān geḡdi, gökden bir ‘azamet āvāz geldi kim iy deñizler **10** ve iy beyābānlar ve iy taḡlar, Circis’üñ külinüñ zerreleri saklañuz. **11** Çün bir sā‘at geḡdi, her taraḡdan yil çıḡdı ve anuñ külinüñ **12** zerrelerin cem‘ eyledi. Ol yirde kim anı yaḡmışlardı Ḥaḡ-Ta‘ālā **13** kendü kudretinden anı yine dirgürdi. Circis ayaḡı üstüne durı **14** geldi ve eyitdi: (Hadis) ya‘nī **15** pākdur ol kim başarmaz kimse ol başarduḡını andan artuḡ.

[065b]

01 Pes pâdişāha ḡaber iletdiler kim Circis yine dirildi, diyü. Pâdişâh **02** fūrümānde kaldı, anuñ ḡāline. Pes Circis pâdişâh sarāyına vardı **03** ve aña eyitdi: “İmān getür ve Ḥaḡ Ta‘ālā’ya ṭā‘at ve ‘ibādet it.” Pâdişâh **04** buyurdi kim anuñ eline ayaḡına ağır bend urdılar ve aña ṭā‘ām ve şu **05** virmediler tā aḡlıḡdan helāk olsun, diyü. Pes anı zindāna koydılar, **06** bir dervīş kaṭrı ‘avratuñ evine. Ve ol eve müvekkeller ḡodılar tā

kimsene **07** aña etmek ve şu ve hîç nesne ta‘âm aşlından götürmesünler, diyü. **08** Ve komazlar-ıdı kim ol evden kimsene çıkıp gide. Pes bir rûzigâr **09** Circis anda kaldı aç ve şusuz tâ şöyle oldı-kim açlıktan tâkatı **10** kalmadı. Pes ‘acizden ol qarıya eyitdi kim hîç yiyeceğün var mı? **11** Qarı eyitdi: “Yokdur. Zîrâ kim müvekkeller komazlar kim kimse bunda etmek **12** ve şu getüre ve ben bunda durdum. Bir oğlancığum var kim ne gözi görür **13** ve ne kulağı işidür ve ne söz söyleyibilür ve ne yürüyibilür³²⁵ kördür ve şıgırdur, **14** lâldür, mübtelâdur hîç bir endâmı işe gelmez. Seni bunda götürmezden **15** öñdin her kişi ululardan bize nesne viribidi. Ve bize şefkat iderdi

[066a]

01 tâ kim seni bunda getürdiler. Biz dañı senün sebebüñden aç ve ‘aciz ve bî-çäre **02** olmuşuz ve sen bunda iñen çok kalduñ. Biz dañı açlıktan üş helâk **03** oluruz.” Circis eyitdi: “İy qarı, sen kime taparsın?” Ol eyitdi: “Ben **04** Eflün’a taparın.” Circis eyitdi: “Eflün kimdür?” Qarı eyitdi: “Bir bütdür, **05** mermerden kim andan kimseye ne menfa‘at ve ne mazarrat irişür.” Circis **06** eyitdi: “وَيْحَكَ iy qarı, ya‘nî vay saña bu nişânlar kim sen benden **07** işidün saña kifâyet degül mi, benüm Tañrı‘muñ kudreti ve ululuğı?” **08** Qarı eyitdi: “Belî, eyledür velîkin ol Tañrı kim şunca kerem ve ihsân **09** kim senün haqquña itdi, şimdi niçün aç ve şusuz qor. Andan **10** ta‘âm dile tâ saña ta‘âm viribisun.” Pes ol qarınuñ evi **11** ortasında bir direk vardı. Circis Tañrı‘dan ta‘âm diledi. Ol **12** zamân ol direk yaşardı çok budaklar çıkardı. Her budagında **13** dürlü dürlü yemişler çıkdı kim qarı hergiz ol yemişler gibi **14** lañif yemişler gördüğü yoğ-ıdı, ve ol lezzetlü nesne yidüğü yoğ-ıdı. **15** Çün qarı anı gördi, ta‘accübe kaldı ve imâna geldi. Haq Ta‘âlâ‘ya ve

[066b]

01 Circis‘i râst-güyı bildi ve başın secdeye kodı ve Haq Ta‘âlâ‘ya şükr ü **02** sipâs itdi. Andan şoñra eyitdi: “İy Circis, eger du‘â itseñ ve Haq Ta‘âlâ‘dan **03** dileseñ tâ benüm oğlumı ve ol ‘illetlerden dürüst **04** itse, saña müzd ve şevâb ola.” Circis durı geldi, iki rek‘at **05** namâz kıldı, du‘â kıldı ve Haq Ta‘âlâ‘dan diledi tâ kim qarınuñ oğlunuñ **06** endâmların dürüst ide. Haq Ta‘âlâ kudretinden anuñ oğlını **07** işidür ve görür ve söyler eyledi ve ellerin sağ eyledi. Velîkin **08** ayakları şöyle mübtelâ-y-ıdı,

³²⁵ Metinde sehven yüyiri yazılmıştır.

durı gelmezdi. arı eyitdi: “İy Cercis, **09** ne ola ger du‘ā itseñ ve Hak Ta‘ālā’dan dileseñ tā oqlumuñ **10** ayaklarını daı dūrüst itse.” Cercis eyitdi: “İy arı, bu sā‘at **11** o kim aña dīdār ve atıdur, senüñ oqluñuñ ayağı dūrüst olmağı **12** hücchet ola, sizüñ pādişāhuñuza.” Çün birkaç gün geçdi, nāgāh **13** pādişāh bir gün ol arınıñ evine geldi. Ve ol ev ortasında **14** bir dıraht gördi kim toptolu-y-ımuş. Pādişāh ta‘accübe aldı ve andan **15** yine döndi. Pes buyurdı tā Cercis anuñ atına hāzır getürdiler.

[067a]

01 Çün Cercis anuñ öñinde durdı, pādişāh aña eyitdi: “Senden bir **02** hācet dilerem eger benüm hācetüm revā iderseñ senüñ Tañrı’ña **03** imān getürürem ve ızımı saña virürem ‘avratlığa ve mülkümi senüñle **04** ortak yerüm.” Cercis eyitdi: “Dile.” Pādişāh eyitdi: “Dicle kenārında **05** bir mağāra var ve anuñ içinde ulular var. avminden dilerem kim du‘ā **06** idesin ve kendü Tañrı’dan dilesin tā ol ulularuñ ba‘zısın dirgüre.” **07** Cercis eyitdi: “Fermān senüñdür.” Pes tīz durı geldi, ol **08** mağāra apusına vardı, durdı ve buyurdı tā ol ulular tā bu tenden **09** kim anda vardı on yidi tābūt ıkarıdılar. Pes Cercis ābdest **10** tazeledi ve iki rek‘at namāz ıldı. Elin getürdi, du‘ā itdi. Ol **11** zamān her birinüñ sūñükleri bir yire cem‘ oldı ve ol sā‘at **12** Hak emri-y-ile ol sūñükler üzerine et ve deri bitdi ve cān tenlerine **13** girdi ve her biri ayakları üstine durı geldiler, on yidisi daı. Pādişāh **14** çün anlara badı, ‘āciz ve fūrümānde aldı. Ve anlaruñ içinde birisi **15** pīr-idi. Pādişāh andan şordı kim aduñ nedür ve sen anğı zamānda-y-ıduñ?

[067b]

01 Ol eyitdi: “Benüm adum Nevābīl’dür ve ben fülān zamānda-y-ıdum.” Pes ol tārīhden **02** kim ol eyitdi şümār itdiler, dört yüz yıldan arturakmış. Bu dükeli-y-ile **03** pādişāhı imān getüreyydi. Buyurdı, Cercis kendü sarāyına iletdiler. **04** Çün gice oldı, Cercis Tevrīt’i ve Zebūr’ı anda hoş āvāzı-y-ıla **05** oıdı. Pādişāh ‘avratı çün anuñ āvāzın işitdi hoş geldi. **06** Ol hatunuñ adı İskendere-y-idi. Pes Cercis şöyle Zebūr’ı **07** ve Tevrīt’i oıdı. Pādişāh ‘avratı aqladı. Ser-encām pādişāh ‘avratı **08** imāna geldi, Tañrı’yı birledi. Yarındası ol arı ‘avratı kim Cercis **09** anuñ evindeydi, zindānda pādişāh sarāyında Cercis atına geldi. **10** Ol mübtelā oqlanı omuzına getürmüş. Cercis çün ol oqlanı **11** gördi, eyitdi kim anuñ omuzında düş ve hoş ve

dürüst ol **12** Tañrı emri-y-ile. Ol zamān ol oğlan anası omuzından aşağı **13** indi, yürüdi. Şöyle oldı sanayduñ kim hergiz ‘illeti yoğ-ıdı. Pādişāh **14** çün ol oğlanı şöyle gördi ta‘accüb qaldı. Andan soñra işitdi **15** kim ‘avratı Circis imān getürmiş.” Buyurdi, ‘avratın getürdiler. Aña

[068a]

01 eyitdi kim tiz aldanduñ Circis’üñ cāzūlīgına ve ben iki yıldur tā andan **02** ‘aceb nesneler görürem, aña imān getürmedüm. Seni bir gice içinde cāzūlīgına **03** aldanduñ ve aña imān getürdüñ. Pes buyurdi kim üstinden tonların **04** çıkardılar ve elin ayağın muhkem bağladılar ve tenini demür taraqla delük delük eylediler **05** tā kim derisi garbula döndi, süñükleri görindi. Eyitdi: “İy Circis, **06** du‘ā it ve Hāq Ta‘ālā’dan dile tā bu mel‘ūnuñ ‘azābını benüm tenüme **07** āsān ide.” Circis eyitdi: “Yüzüñi gökden yaña dut.” ‘Avrat **08** yüzün göge dutdı ve güldi. Zīrā kim Hāq Ta‘ālā’dan müzd ve **09** şevāb karşusunda gördi. Pes bir dahı yukarı bakdı ve ağladı. Ve **10** pādişāh aña eyitdi: “Evvel göge bakduñ, niçün güldüñ? Çün **11** ikileyin bakduñ, niçün ağladuñ?” ‘Avrat eyitdi: “Gülmekligim anuñ-içüñdi kim **12** şevāb ve ni‘metler kim Hāq Ta‘ālā baña viriser, dükelin kendü karşıma **13** mu‘āyyene gördüm. Ve çün tamu zebānilerin gördüm kim senüñ cānuñ **14** almağa karşı itdiler, qatı ‘uqūbetlerle senüñ-içün ağladum, iy miskin”, **15** didi ve ol zamān cān virdi. Ve eydürler kim şunca zamān kim

[068b]

01 Circis Mūşıl’da oldı aña üç ‘avratdan artuq kimse **02** imān getürmediler. Ol üç ‘avratuñ biri pādişāh ‘avratı ve biri ol **03** qarı kim Circis anuñ evinde zindāndaydı ve biri ol ‘avrat **04** kim Circis anuñ sığırın dirgürdi. Andan Hāq Ta‘ālā **05** feriştelere buyurdi tā Mūşıl şehrini hevāya iletdiler ve nigū-sār yire **06** dökdiler, göz açup yummuşdan tizrek. Ve pādişāh ve dükeli halkı **07** yir altında helāk oldılar. Şöyle kim bir kimse selāmet qalmadı. **08** Buydı Circis kışşası, rağiya’llāhu ‘anhu, va’llāhu a’lem.

09 Kışşa-i Eşhābi’l-uḥdūdi ve anlaruñ kerdlerleri

10 Böyle eydür Kā‘bü’l-aḥbār, Yemen’de bir pādişāh var-ıdı adına Zūr‘a **11** dirlerdi. Yemen’den durı geldi, Ḥarrān yirine geldi ve her kelīsā **12** kim anda vardı dükelin

ḥarāb itdi ve ḥalkı Cühūdluḡ dīnine **13** da‘vet itdi. Her çend kim ḥalka didi, kimse icābet itmedi. **14** Bir er vardı adına ‘Abdullāh bin Ḥām dirlerdi. Anı dutdı Cühūd **15** dīnine da‘vet itdi. ‘Abdullāh ḡabūl itmedi, bir ‘amūd urdı,

[069a]

01 anuñ başına ol zamān helāk oldı. Pes buyurđı bir büyük ve ḡiñ ḡuyı **02** ḡazdılar. Her kim Cühūdluḡ dīnine girmese pādişāh buyururđı anı ol **03** ḡuyıya bıraḡurlardı. Eydürler kim yigirmi biñ er ol ḡuyıya bıraḡmışlardı **04** ve ol ḡuyı yöresinde kürsiler örmişlerdi ve ol nedīmlerle dāyim **05** ḡamr içerdi cür‘asın ol ḡuyı içinde olan ḡalkuñ üstine dökerlerdi. **06** Çoḡ şehirler aldı Tersālardan ve anuñ cümlesin ḡarāb itdi, **07** yaḡdı. Ve anlaruñ kitābların yaḡdı. Ve bir pādişāh daḡı vardı **08** Benī İsrā’īl’de büt-perestdi çoḡ leşkeri ve ḡādīm vardı ve anuñ **09** bir büti vardı, ḡatı ulu. Şöyle kim otuz arış ol **10** bütüñ yüceliḡi-y-idi ve yidi arış ini-y-di ve dürlü dürlü gevhher **11** birle anı ārāste itmişdi ve iki ḡıymeti ḡüher anuñ iki gözine oturtmış-ıdı **12** ve ol büti dürlü ferşlerle düzilmiş. Evde ḡomışdı ve her **13** ḡapusunda ḡādīmler durmışlardı ve ol evüñ dört ḡaḡı vardı ve **14** ol evüñ yöresi ḡazılmış inci ḡolup od idi. Ol pādişāh emr **15** itmişdi ḡādīmle kim her kişi kim bu ev ḡapusından geçe ve büte

[069b]

01 baḡa ve ol büte secde itmeḡe, ol kişi bu oda bıraḡuñ. ḡazārā bir ḡün Tersālar **02** ol put-ḡāne ḡapusından geçdiler ve ol put-ḡāneye baḡdılar. ḡādīmler **03** anlara eyitdiler kim bu büte secde idüñ. Anlar eyitdiler: “Biz secde Tañrı’ya **04** iderüz bunlara itmezüz.” ḡādīmler anları dutdılar ve ol evde bıraḡdılar. Böyle **05** eydür Vehb bin Münebbih kim ol rüzigārda bir pādişāh daḡı vardı **06** Benī İsrā’īl içinde ve anuñ bir üstād cāzūsı vardı. Bir ḡün **07** bu pādişāha ol cāzū eyitdi: “İy meliki, pīr oldum. Buyur tā bir **08** oḡlan getürsünler tā aña cāzūlik öḡredeyim.” Ve ol oḡlanuñ **09** geçecek yolu bir zāhidüñ şavma‘asındandı. Bir ḡün ol zāhid **10** er ol oḡlana şordı kim her ḡün kim sen bundan geçersin **11** ḡanda varursın? Oḡlan eyitdi: “Cāzūluk öḡrenmeḡe giderem.” Zāhid **12** eyitdi: “Öḡrenmegim muzlime ve ḡünāh ve küfüdür.” İslām dīnini ve doḡru **13** yolu ol oḡlana ḡösterdi ve imān ‘arza itdi. Oḡlan ol **14** zamān müslimān oldı. Pādişāha ol oḡlan müslimān olduḡın **15** ḡaber itdiler. Buyurđı pādişāha tā ol oḡlanı berdār itdiler.

[070a]

01 Oğlan bir sâ' atdan soñra yine dirildi ve güldi. Pes bu resme biş kez **02** anı berdār itdiler. Ol yine dirildi. Pes pādişāh ol oğlanuñ diri **03** olduğı hālden fūrümānde qaldı ve bilmezdi kim ol oğlanı ne **04** hīleyle helāk ide. Oğlan eyitdi: “İy pādişāh, diler misin kim ölem, **05** eyit tā beni ol senüñ put-hāneñde berdār itsünler ve buyur tā beni tīr-bārān **06** itsünler ve eyitsünler **أَمَّا رَبِّ الْغُلَامِ** ³²⁶ Pes eyle itmek dilediler. **07** Ol cāzū pīr geldi, pādişāha eyitdi: “N’eylersin kim dīniñüzi **08** ile virdüñüz ve bu oğlan size hīle itdi. Diler kim dükeliñüzi müslimān **09** ide.” Pes çok kavm andan yine döndiler ve pādişāh anda hāzır oldı **10** ve hālka eyitdi: “Bu oğlanuñ sözine inanmañuz ve anı bu oda [bıraķıñuz] **11** tā yansun, helāk olsun.” Çün aña qaşd itdiler kim ol oğlanı **12** oda atalar kim put-hāne yöresinde yanardı ol ot katı yandı. Kuvvet **13** dutdı ol pādişāha ve ol kavme irişdi, bir sâ' atde dükelin yaķdı. **14** Şöyle kim anlardan biri diri qalmadı, ol müslimān olan oğlandan **15** artuķ. Böyle eydür Kā'bü'l-aħbār kim ‘Ömer ibnü'l-hattāb zamanında, rađ[iya'l-lāhu'anhu],

[070b]

01 ol nāhiye bir ‘azīm seyl geldi. Ve çok ulular anda peydā oldı. **02** Ve hem bir yigit ulusu daħı peydā oldı. Şöyle tāze bir kulu düşmiş, **03** kavm ta'accüb-ile aña nazar itdiler. Pes nāme yazdılar ‘Ömer’e ve ol ulu yigit **04** haberin aña i'lām eyitdiler. ‘Ömer eyitdi: “Anı şöyle koñ kim **05** ol oğlandur kim anı put-hānede berdār itmek dilediler.” **06** Ve ba'zı e'imme eyitdiler kim Aşhābü'l-uħdūd'a la'net etdiler, **07** kavluhū Ta'ālā **قَتَلَ أَصْحَابُ الْأُخْدُودِ النَّارَ ذَاتَ الْوُقُودِ إِذْ هُمْ عَلَيْهَا فُعُودٌ** ³²⁷ ya'nī la'net itdiler ol od hāndaķın qazana ve ol **09** od ehline ve ol odun issine kim anlar anda oturmuşlarıdı.

10 Kışsa-i āgāz-ı put-perestlik

11 Böyle eydür Vehb bin Münebbih, rağiya'llāhu'anhu, kim put-perestlik āgāz İdrīs **12** Peygamber rüzigārındandır. Ve ol şöyle idi kim İdrīs'i hālķ arasından **13** göge ilettiler. Ve anuñ bir şākirdi vardı kim anı ‘azīz dutardı. **14** Ve kitāb ve ‘ilm

³²⁶ “Çocuğun Rabbine imanet ettik.” Ashābü'l-Uħdūd, Sihirbaz, Rahip Ve Çocuğun Kıssası.

³²⁷ Kur'an, (Burūc) 30/4, 5, 6: Onlar kendilerine yok ederler, o çukuru hazırlayanlar, imana ermiş olanlara karşı şiddetle yanan ateş! Hani onlar keyfle o ateşi seyretmişlerdi.

öğretmiş-idi ve ol şäkird bir sâ'at İdrîssiz **15** olmazdı. Çün Hâk Ta'âlâ İdrîs'i buyurdı kim göge iletdiler.

[071a]

01 Ol şäkird İdrîs ârzüsundan inledi. İblîs aña itdi kim ben saña **02** hîle ögredeyim senüñ gönülün ârâm dutsın. Ol eyitdi: “Nice ideyim?” **03** Ve iblîs eyitdi: “Ben anuñ şüretin dîvârda yazayım. Çün anı görmege **04** ârzü idesin aña baqasın.” Pes iblîs, la'ânetü'llâhu, ider. Pes şüretin **05** yazdı, getürdi ol şäkird anı gördi, bir evde kodı. Çün rûzigâr **06** geçdi İdrîs'ün şäkirdi müfâcen ölmeyle öldi. İblîs, la'ânetü'llâhu, **07** geldi bir pîr şüretinde. Ol kavme eyitdi: “Diler misiz kim ben size **08** yol gösterem, bir nesneye kim İdrîs ve şäkirdi aña tapdılar. Anlar **09** eyitdiler: “Hoş ola.” Anları ol şäkirdün evine iletdi. Ve ol **10** şüreti bir büt mişâlinde konmuş gördiler. Ba'zıları eyitdi-kim İdrîs **11** ve şäkirdi bundan bîzârdur. Ve anlar hergiz buña tapmadılar. Ve ba'zılar **12** eyitdiler: “Şâyed kim bu pîrün sözi râst ola. Anuñ bunda ne ğarâz **13** var kim yalan söyleye.” Pes ol ba'zı kavm ol büte secde itmege **14** âġâz itdiler. Her çend kim Müslimânlar anları ol işden men' itdiler **15** fâyide itmedi. Ve put-perestlük ol vaqıtden cihânda âşikâr oldı.

[071b]

01 Pes her kişi ol şüret mânendine dö[n]di ve vilâyetlere iletdi. Ve büte **02** tapmaqlıġuñ aşlı bu sebebden idi kim yâd itdük. Va'llâhu a'lem.

03 Kıssa-i âteş-perestlik âġâzı

04 Böyle eydür Vehb bin Münebbih kim âteş-perestlik âġâzınuñ sebebi **05** ol-ıdı kim Ğarüd, la'ânetü'llâhu, çün İbrâhîm hüccetinden 'âciz oldı **06** ve hîre ve fûrümânde kaldı. Evvel kez kim od İbrâhîm'i yakmadı **07** ve aña zahmet itmedi. Kendü kavmine Ğarüd eyitdi tâ oda **08** tapmaqlıġı dutalar ve halka buyurdı tâ odun cem' itdi. Çün çok **09** odun cem' itdiler, od urdılar. Andan soñra İbrâhîm'i **10** getürdiler mencenîke kodılar ve anı oda atdılar. Hâk Ta'âlâ anı kereminden **11** şakladı tâ selâmet yine çıkdı. Ol kavm eyitdiler kim oda tapsa **12** ve aña 'ibâdet itse od anı yakmaz, didiler. Ve daġı oda tapmaġa **13** başladılar ve ol resmi anları arasında şöyle kaldı. Va'llâhu a'lem.

14 Kıssa-i Cühüdlük âġâz olunduġı

15 Böyle eydür [Vehb bin Münebbih] kim Cühüdlük āgāzınıñ sebebi ol-ıdı kim çün
‘İsā, ‘aleyhi’s-selām,

[072a]

01 halkı Tañrı’ya da’vet itdiler, ba’zılar aña imān getürdiler 02 ve ba’zılar
getürmediler. Ve ol rūzigārda bir er var-ıdı aña Būlis 03 dirlerdi, katı mekkār ve
aldayıcı-y-ıdı. Ve Benī İsrā’ıl’de eyitdi kim sizler 04 kendüzünüzi Tersälardan ayırūñ
ve Benī İsrā’ıllık adını kendünüzdən 05 götürüñ ve kendünüzi yahūdi kıluñ. Anlar
eyitdiler: “Nicesi cüdā idelüm?” 06 Eyitdiler: “İslām ve Müslimānluğı kendünüzdən
ayırūñ. Anlar dağı 07 eyle itdiler, kavluhū Ta’ālā ³²⁸ **إِنَّا هُدْنَا إِلَيْكَ** Ba’zı müfsidler
eyitdiler: “Hudnā ileyke ey mübnā ileyke.” 08 Eyitdi her kim sizden ola, ol tövbe
itmişdür. 09 Her kim qala ol Cühüddur. Bu sebeble islām kendülerden ırak 10 itdiler
ve kendülere Cühüdlük adın urdılar. Bu idi Cühüdlük aşlınuñ āgāzı.

11 Kışsa-i tersālık āgāz olunduğı

12 Böyle eydür Vehb kim Benī İsrā’ıl’de bir pādişāh var-ıdı kim ‘İsā 13 kavmi-y-ile
hārb iderdi. Ol vaqt kim ‘İsā göge iletmişlerdi 14 ol pādişāh ‘İsā kavm-ile çıkmışdı.
Pes Būlis ol pādişāh 15 katına vardı ve aña eyitdi: “Eger dilerseñ kim anları qahr
idesin

[072b]

01 baña destūr vir tā ben varayım, ‘İsā kavminüñ arasında fitne var.” 02 Ve toprak
aldı yüzine dürtdi ve kendü yüzün qarartdı. Üç 03 gün anlarūñ geçecek yol üstinde
otura, yüzine bir nesne bıraktı. 04 Üç gündən soñra anlara eyitdi: “Baña tapıñuz.”
Anlara eyitdiler: “Yok.” 05 Ol eyitdi: “Ben Būlis’em.” Anlar aña eyitdiler: “Sen
Cühūdlaruñ ve 06 mihterisin.” Ol eyitdi-kim belī, ben anlarūñ mihteriyem, ammā
dün gice 07 ‘İsā benüm katumda idi ve beni dutdı yüzüme bir tabaça urdı 08 şöyle
kim gözlerüm çıkarıyazdı. Ben eyitdüm: “Tövbe itdüm ve Cühüdlükden 09 yine
döndüm, du ‘ā it tā gözüm açılsın, didüm. Ol dağı du ‘ā 10 itdi ol dem gözüm açıldı ve
benüm yüzüm bu şıfatda olduğı 11 anuñ tabaçası eşerindendür. Şimdi sizūñ
katuñuza geldüm dilerseñiz 12 beni öldürüñ, dilerseñüz ‘uqūbet idüñ, dilerseñiz ‘afv
idüñ.” Anlar 13 eyitdiler: “Senden ‘afv itdük kim biz senüñ haberüñ işitmişüz

³²⁸ Kur’an, (A’râf) 7/156: Bak işte, pişmanlık içinde sana yöneldik. Ayetin bir bölümü.

‘İsā’dan.” **14** Būlis eyitdi: “Ben halk arasında olımazam, benden ötürü bir **15** şavma’a düzün tā şavma’ada olayım.” Pes anlar anuñ-içün şavma’a yapıdılar.

[073a]

01 Būlis ol şavma’ada olurdu. Çün rūzigār geçdi anuñ haberi **02** cihāna yayıldı kim Būlis hergiz şavma’adan çıkmaz. Her kim ol **03** şavma’ayı ziyāret ider Hāq Ta’ālā anı yarlıgar. Halk yüz dutdılar **04** her gün anı ziyāret itmege varurlar. Pes Būlis bir gün anlara **05** eyitdi: “Ben şavma’a kapusın açayım ve size bir nesne öğredeyim. Pes bir **06** gün öyle vaqtinde şavma’a kapusın açdı, çok kavm anuñ katına **07** girdiler. Ol eyitdi: “İy kavm, benüm gönlüme bir nesne gelür. Bilmezem **08** kim siz ne dirsiz.” Anlar eyitdiler: “Ol nesne kim gönlünde [gelür] <benüm **09** gönlüme bir nesne gelür, bilmezem> andan bize haber vir.” Eyitdi: “Her nesne **10** kim Hāq Ta’ālā dünyede yaratdı pilden siñege degin dükelin halk **11** menfa’at-içün yaratdı.” Anlar eyitdiler: “Belī.” Eyitdi: “Pes nitedür kim siz bu **12** semiz toñuzları yimezsiz, hāşşa Cühūdlar rağmına.” Anlar eyitdiler: “Rāst **13** idersin.” Pes toñuzlar etin yimege āgāz itdiler ve anı yimege rāğīb **14** ve tālīb oldılar. Pes anlara destür virdi ve şavma’a kapusın **15** muhkem berkitdi. Çün birkaç gün geçdi, ol kavm girü geldiler,

[073b]

01 anı ziyāret itmege. Şavma’a kapusına geldiler ve aña eyitdiler kim kapuñı **02** aç ve bize pend vir, nesne öğret. Būlis kapusın açdı, ol **03** kavm içeri girdiler. Būlis eyitdi: “İy kavm, görmezsiz kim Hāq Ta’ālā **04** güneşi maşrıktan kendü katından çıkarur, viribir sizlere. Gerekdür **05** kim yönüñüz maşrıka idesiz, ‘ibādet itmege. Anlar eyitdiler: “Rāst **06** eydürsin.” Eyle itdiler. Yine anlara destür virdi ve şavma’a kapusun **07** berketdi ve eyitdi; birkaç günden soñra yine gelün, didi **08** tā size nesne öğredeyim. Anlar gitdiler, birkaç günden-soñra **09** yine geldiler, anı ziyāret itmege ve eyitdiler kim kapuñı aç ve bize nesne öğret. **10** Eyitdi: “İy kavm, Tersālar ve Cühūdlar ‘ādeti oldur kim kırk günlük **11** olacak oğlanların sünnet iderler ve ben sünneti sizlerden götürdüm **12** tā sizün tıfil oğlanlarıñuza zahmet irişmesin. Velikin, çün oğlanlarıñuz **13** yedi günlük ola. Anı ma’būdiye şuyına dalduruñ tā diyü andan **14** cüdā olsun,” didi. Ve anlara yine destür virdi. Yine şavma’ası kapusın **15** berkitdi. Çün birkaç gün geçdi, ol kavm yine anı ziyāret itmege vardılar.

[074a]

01 Būlis şavma‘a kapusın açdı ve anları okıdı ve eyitdi: “İy kavm, kimse **02** anı itmedi kim ‘İsā itdi. Zīrā ölü dirildi, gözsüzi gözlü eyledi ve pīslügi ve **03** cüzāmluđı giderdi. İmdi benüm katumda şöyledür kim ol Tañrı’dur gökden **04** yire indi. Meryem rahmından pākīze yir bulmadı. Aña girdi, yine çıkdı. **05** Ve ‘adli ve dādi cihānda döşedi ve birkaç vakt cihānda oldu, **06** yine göge geldi.” Ol kavmden ba‘zılar eyitdiler kim rāst eydürsin. Ve **07** ba‘zılar eyitdiler, eyle degildür. Belkim ‘İsā Tañrı’nuñ oğıdır. **08** La‘net eyle, diyenlere gelsün. Ve ba‘zılar eyitdiler eyle degıldür. Belkim **09** ‘İsā Tañrı’nuñ kılıdır, anuñ resūlidür. Būlis eyitdi: “Bu kavm **10** size muhālif geldiler, sizlerden degildür.” Pes anlaruñ arasında fitne **11** ve hilāf düşdi ve ol muhālifet sebebinden çok kavm birbirin helāk **12** itdiler. Şöyle-kim Müslimānlardan anlaruñ kırk kişi kaldılar girü kalanı **13** helāk oldılar. Pes Būlis bıçak aldı kendü karnına urdı, **14** kāfirin öldi. **إِلَىٰ جَهَنَّمَ وَرِدًا**³²⁹ ve ol kırk Müslimān-kim tağda kalmışlar **15** idi, tağlara gitdiler. Ve her biri tağda bir şavma‘a kendü için düzdi.

[074b]

01 Ve anlar anda olurlar-ıdı, Tañrı’ya ‘ibādet iderlerdiler. Anlaruñ eceli **02** vaqti irişince ‘Abdullāh ibni ‘Abbās, rağiya’llāhu ‘anhu, şordılar **03** kim bize Cühūdlik ve Tersālik Moğolık ve Put-perestlik āğāzın **04** bize haber vir, diyü. Ol bir kışşayı eyitdi kim yād itdük. Va’llāhu a’lem.

05 Kışşa-i aşhābü’l-fil

06 Böyle eydür Kā‘bü’l-aşbār kim bir gürüh Mekke bezirgānları Şām’a varmışlar idi. **07** Çün yine döndiler iki ten Mekke kavminden bir şehre irişdiler **08** kim anda bir kelīsā var-ıdı. Pinhāni ol kelīsāya girdiler ve her büt kim **09** anda var-ıdı dükelin yağdılar ve ol kelīsā ol diyār pādişāhuñ **10** hāşı-y-ıdı. Pes kelīsādan çıkdılar, kāfile-y-ile Mekke şehrine geldiler. **11** Çün ol pādişāh bütler yandūğınuñ haberin işitdi, katı ğam-gīn **12** oldu ve kaseem yād itdi kim tā Kā‘be’yi yakmayınca ve yıkmayınca kōmayam, **13** didi. Ve anuñ begler bekçisi var-ıdı, çok māl var-ıdı. Aña eyitdi: **14** “İy

³²⁹ Kur’an, (Meryem) 19/86: Cehenneme sürüklediğimiz (gün).

pādişāh-ı büzürgvār, ğam yime kim biz anlara dahı beterin idelüm **15** kim anlar bizüm putlarumuza itdiler. Ve ba'zı e'imme itdiler kim ol kelīsāya

[075a]

01 od düşdi ve ol bütleri yaqdı ve anlara gümān iletdiler kim bizüm **02** bütlerümüzi Mekkīler yaqdılar, diyü. Pādişāh buyurdı kendünüñ ol **03** begler bekçisine kim çok leşker cem' it. Ol dahı bī-kıyās leşker cem' itdi **04** ve pīller düzdiler. Nāgāh Mekke şehrine vardılar. Ol pādişāhuñ adı **05** Aşha idi. Ve ol begler beginüñ adı Ebrehe-y-idi. Pes añsuzda **06** ol pādişāh bī-kıyās leşker ile Mekke üzerine düşdi. Ve Mekke ehlinüñ **07** andan haberi yoğ-ıdı. Pes 'Abdülmuṭṭalib'üñ develerin kim otarmağa iletmişlerdi, **08** dükelin aldılar. Ve bir oğlan geldi 'Abdülmuṭṭalib'e haber virdi **09** ve eyitdi kim bizüm üstümüze 'azīm leşker gelmişdür. Fülān yirde konmuşdur. **10** Ve anlaruñla çok pīller var. 'Azimleri oldur kim hāneyi harāb **11** ideler ve Mekke ehlinüñ 'avratların ve oğlanların tārāc ideler. 'Abdülmuṭṭalib **12** çün ol sözi işitdi ata bindi, ol leşkere vardı. **13** Ol leşker içinde anuñ dostları çoğ-ıdı, emīrlerden ve serhenglerden. **14** 'Abdülmuṭṭalib anlara eyitdi: "Benüm develerüm niçün dutduñuz ve sizüñ **15** bunda geldüğüñüzden maqşūd nedür?" Anlar eyitdiler: "Bize pādişāh buyurdı

[075b]

01 ve sipeh-sālār Ebrehe buyurdı." 'Abdülmuṭṭalib dostlarına eyitdi tā pādişāhları **02** katına bile vardılar. Çün pādişāhı gördi, eyitdi: "İy pādişāh **03** büzürgvār, develerümi senüñ leşkerüñ tārāc itdiler. Şimdi geldüm tā buyurasın **04** kim develerümi vireler." Yine pādişāh eyitdi: "Biz bunda anuñ-içün geldük **05** kim tā hāneyi harāb idevüz ve Mekke ehlinüñ 'avratların ve oğlanların tārāc **06** idevüz. Ben eyle gümān iletdüm kim sen anlar için şefā'ata geldüñ. **07** Şefā'at idesin kim hāneyi harāb itmeyem bilmedüm kim sen kendü **08** develerüñ-içün geldüñ." 'Abdülmuṭṭalib eyitdi kim sen benüm develerüm, **09** buyur baña virsünler. Hāne'nüñ issi var, iñen kavī kim anı şaqlar. **10** Pādişāh buyurdı tā anuñ develerin yine virdiler, dostlıqdan ve aña **11** hürmetden ötürü. Çün 'Abdülmuṭṭalib Mekke'ye geldi. Alınıñ nürü **12** hāneye düşdi şöyle kim kendü gördi. Pes kendü kavm **13** katına geldi ve eyitdi: "İy kavm, beşāret olsun size kim nuşret **14** bize olısar." Anlar eyitdiler: "Ne bildüñ?" 'Abdülmuṭṭalib,

Mekke uluların cem' 15 itdi ve eyitdi: "Nice idelüm?" Her biri bir tedbîr itdiler. Pes aña eyitdiler:

[076a]

01 "Sen dağı it tedbîrũn nedür?" 'Abdülmuṭṭalib eyitdi: "Benüm re'yüm oldur kim 02 her kiři deve Kā'be-hāne adına ve ol develerũn anlarũn arasına 03 şalıvirelüm tā anlar develeri boğazlasunlar tā ev issi anlara ĥıřm ide 04 ve helāk ide." Pes eyle tedbîr itdiler, birez řavm Mekke ehlerinden Mekke 05 ehline ĥaber virdiler, pinhāni³³⁰ vardılar ve ol leşkeri gördiler ve ol 06 leřkerũn çoğluğından korđdılar. Yine döndiler Mekke ehline ĥaber virdiler. 07 Mekke ehli ol gice korđudan kaçdılar, tağlara gitdiler, pinhān 08 oldılar. Čün řabāĥ oldı, Mekke'de hić kimse şalmamış idi. Meger 09 'Abdülmuṭṭalib ve Ebũ Sa'ıd sařfaya³³¹ şalmış-ıdı kim ol nā-bīnā bir er idi. 10 Čün 'Abdülmuṭṭalib ĥāli ol resme gördi, ol nā-bīnānuñ elin 11 dutdı, Ĥirā Tađ'ına çığdı ve nazār itdi, durdı. Čün bir sā'at 12 oldı, hevādan şuşlar belürdi dükeli ađ, minķārları kıızıl, ayakları 13 yeşil ve anlarũn her biri bir minķārda nesne dutar, bir iki bağla şadar. 14 Kā'be berāberinde hevāda durdılar. 'Abdülmuṭṭalib eyitdi: "Şuşları 15 görürem, bir şıfatda kim hergiz anũn gibi gördüğüm yoğdur." Ol nā-bīnā

[076b]

01 eyitdi: "Ĥuzāvendī! Kā'be'ye kendũ evine nuşret ide." şöyle geldiler tā 02 kim çođ oldılar. Pes yüz ol leşkere dutdılar. Ol leşker üzerine 03 vardılar. Bir sā'atdan řoñra 'Abdülmuṭṭalib dağı anda vardı kim 04 ol leşkeri yüre gördi. Anları ve şavarları ve pīleri düşmişler, 05 helāk olmuşlar. Řavluhũ Ta'ālā: فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ³³² İbn-i 'Abbās eydür 06 kim ırāđdan ol leşkere bağdum, her bir erũn başı üzerinde bir 07 řuř gördüm, bir iki bağla şadarı tař minķārında var idi, 08 dutmış ve ol taşı havā yüzünden her bir erũn başına bırağdı. 09 Ol zamān, ol tař depesinden gećdi aşağa doprađdan³³³ çığdı helāk 10 olup düşdi. Ve anlarçılayın atları ve şavarları ve pīleri düşmişler, 11 helāk olmuşlardı. Pes 'Abdülmuṭṭalib eyitdi kim eve geldüm, birer pīl 12 aldum ve ol yire vardum ve ol taşları devşirdüm, zenbīle şoydum 13 tā kim zenbīl

³³⁰ Metinde sehven penhān yazılmıştır.

³³¹ Metinde sehven şaşf yazılmıştır.

³³² Kur'an, (Fıl) 105/ 5: Ve onları yalnız sap dipleri kalasıya yenmiş bir ekin tarlasına benzettiler.

³³³ Metinde sehven topranda yazılmıştır.

toldı. Ol taşuñ büyügi nice bakıla kadar idi **14** ve orta taşı ince nohūd kadar idi ve uvaqları ince mercüme kadar idi. **15** Çün zembili eve getürdüm, her taş kim bakdum üstinde öldürdügi

[077a]

01 kâfir adını yazılmış gördüm. Pes ‘Abdülmüttalib anaruñ mālından çok nesne **02** cem‘ itdi ve anı kim cem‘ itmiş-idi yarısın ol nā-bīnā ere **03** viridi. Yarısın kendü aldı, yire gömdi pinhān itdi ve andan **04** Mekke’ye geldi. Çağırdı kim beşāret olsun size iy Mekke ehli **05** kim Hāḡ Ta‘ālā bize zafer viridi ve düşmenleri helāk itdi. Pes **06** ol kimselere kim Mekke’den taḡlara kaçmışlardı dükeli yine geldiler ve **07** ol leşker-gāha vardılar. Çok mällar aldılar, ḡanī oldılar ve Hāḡ Ta‘ālā **08** bu kışsa-i Kelām-ı kadīm’de yād itdi. Kavluhū Ta‘ālā: **09-11** **أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِنْ سِجِّيلٍ فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ** ³³⁴ ya‘nī haberuñ yoḡdur iy Muhammed **12** kim nece eyitdi senuñ Tañrı’ñ ol pīl ehline ya‘nī anları taş **13** yaḡdurmaḡ-ıla helāk itdi ve anaruñ girdārlarından anaruñ helākına **14** sebep itdi ve havāle itdi. Anlara kelle kelle kuşlar tā bıraḡdılar anaruñ **15** üzerine. Bir taş kim balçıḡa karışmış-ıdı anuñla şöyle zār zār ḡurd

[077b]

01 idüp helāk itdi. Ve eydürler kim bu ḡāl Muhammed-i Muştafā doḡmazdan **02** yigirmi üç yıl öñdin idi. Ve’s-selām va’llāhu a‘lem.

03 Kışsa-i Seyyidü’l-mürselin imāmü’l-müttakīn³³⁵

04 Resüli rabbi’l-‘ālemīn Muhammed³³⁶

05 Muştafā, ‘aleyhi’s-şalātu ve’s-selām,³³⁷

06 Kışsası beyānındadır³³⁸

³³⁴ Kur’an, (Fîl) 105/ 1, 2, 3, 4, 5: Haberin yok mu Rabbin Fil Ordusuna neler yaptı? Onların kurnazca planlarını alt üst etmedi mi? Üzerlerine kalabalık süreler halinde uçan varlıklar saldı, onlara önceden belirlenmiş, taş gibi sert azap darbeleri vurdular ve onları yalnız sap dipleri kalasıya yenmiş bir ekin tarlasına benzettiler.

³³⁵ Nebilerin, resullerin efendisi, Hz. Muhammed, dinin emir ve yasaklarına tam olarak uyan, günah ve haramdan sakınan imamın kısası.

³³⁶ Bütün âlemlerin sahibi ve efendisi olan Muhammed Peygamberi.

³³⁷ “Selam Muhammed’in üzerine olsun, işte bu kadar.

³³⁸ Kısası beyanındadır.

07 Böyle eydür ‘Abdullāh bin ‘Abbās, raḍiya’llāhu ‘anhumā, kim bizüm peygamberumuz eyitdi, **08** ‘aleyhi’s-selām, **أَتَأْتِينُ الذَّبْحِينَ** ya’nī ben iki ḳurbān oğlıyam. Biri

[078a]

01 İsmā’īl Peygamber ve biri ‘Abdullāh. Bu ḥadīṣ aṣlı şöyle idi kim ‘Abdülmuttalib **02** düşünde görmişdi kim aña eyitdiler kim Kā’be-ḥāne’yi ‘imāret **03** it ve zemzem ḳuyusın ‘imāret it diyü kim ikisi daḥı ḥarāb olmuş-ıdı. **04** Üç kişi gice işbu resme düş gördi. Pes Mekke ehlin kıgırdı ve **05** eyitdi: “İy ḳavm, ben üşböyle düş gördüm baña yardım idüñ tā **06** Kā’be’yi ve zemzem ḳuyusın ‘imāret ideyim”. Her çend kim didi, aña kimse **07** yarı virmedi. Pes ‘Abdülmuttalib kendü ḳulı-y-la āgāz itdi, Kā’be-ḥāne’yi **08** ‘imāret itmege; çün perdāht itdi, zemzem ḳuyusın daḥı **09** ‘imāret itdi. Ve eyitdi: “Pāyendān oldum ve nezr itdüm ki Ḥaḳ Ta’ālā **10** eger baña on oğul virse üçüncisin ḳurbān idem.” Pes Ḥaḳ Ta’ālā **11** aña on oğul virdi. Toḳuz oğlan bir ‘avratdan ve **12** ‘Abdullāh bir ‘avratdan. Pes ḳaşd itdi kim ‘Abdullāh’ı ḳurbān ide. ‘Abdullāh **13** ḥ’iṣleri anı ‘Abdülmuttalib’den aldılar ve aña eyitdiler kim siz ol **14** toḳuz oğluñ her ḳaḅsın dilerseñ ḳurbān it. ‘Abdülmuttalib eyitdi: **15** “Ben nezr buña itdüm.” ‘Abdullāh ḥ’iṣāvendleri eyitdiler kim anı saña

[078b]

01 virmezüz. ‘Abdülmuttalib ḡam-gīn oldı. Kendü ḥ’iṣāvendlerinden biri **02** bunuñ ḳatına vardı kim ‘ālim ve dānā ve kitāb oḳuyıcı-y-ıdı ve ḳıṣṣasın **03** aña eyitdi. Ol dostı aña eyitdi kim ḳur’a ur on deve ile, eger ḳur’ayı **04** deveye düşerse, dükelin ḳurbān it. ‘Abdülmuttalib eyle itdi; ḳur’a **05** ‘Abdullāh[‘a] düşdi. Pes ol resme ḳur’a urdı, ḳarşu deveyi ziyāde **06** itdi tā kim beş yüz deveye irişdi, andan ḳur’a deveye düşdi. **07** ‘Abdülmuttalib ol beş yüz deveyi ‘Abdullāh bedeline ḳurbān itdi, ‘Abdullāh **08** ḳurbānlıḳdan ḳurtuldu. Muṣtafā nūrunuñ berekātında kim alnında idi. **09** Yine ol nūr Muṣtafā anası Āmine’nüñ raḥmine düşdi. Pes ‘Abdullāh-i bin ‘Abbās, **10** raḍiya’llāhu ‘anhumā, çün bizüm peygamberumuz, ‘aleyhi’s-selām, **11** anasından cüdā oldı, ol ev ḳarañu gicede rüşen ve münevver oldı **12** ve müşg ‘abīr ḳoḳısı ol evden çıḳmaḡa başladı ve feriştelereñ selāmı **13** kim peygambara virdiler, āvāzları geldi. Ve anası eyitdi kim çün benden **14** Allah dünyādan riḥlet itdi, Resül anası

ķarnında idi. Böyle eydür; ‘Abdullāh **15** doğdı Hāķ Ta‘ālā’ya secde itdi ĉn aña baķdum iki bağrını arasında

[079a]

01 yazılmışdı **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ** Böyle eydür Selmān bin Pārs, **02** rađi[ya’l-lāhu ‘anhumā], ol sā‘at kim bizüm peyđambarumuz anasından doğdı, Pārs melikinn **03** ķařır küngüreleri yıķıldı, ĥarāb oldu. Ve diyār-ı ‘Acem’n āteř-gedeleri **04** ç biñ yıldan berü yanarken, ol sā‘atda dükeli şndi hĉ sebebsz. **05** Ve Pārs diyārında bir deryā vardı, ol gice Aşefe yire geĉti ve dükeli **06** putlar kim cihānda var-ıdı ol sā‘atda kim peyđambar doğdı dükeli **07** yire nig-sār yıķıldılar ve sāĥirlık ve cāzlık ol gice bātıl oldu. **08** Böyle eydür peyđambarn anası kim ĉn aña yüklü oldum, bir gün pinhān **09** eve gelmiş-idüm, ķulađa bir āvāz geldi kim iy Āmine seyyidı saña **10** ıřmarladuķ, ĉnkim doğa adını Muĥammed ķoyasın. Kāĉan kim doğdı, **11** nr hevāya ağdı şöyle kim ĥalkdan işitdüm ol nruñ **12** şu‘lesi bir aylık yol gitdi ve ol nr řām kşklernn kngrelerine **13** düşdi ve dükeli řām ĥalkı ol nrı gördiler. Böyle eydür ‘Abdullāh bin ‘Abbās, **14** rağiya’llāhu ‘anhumā, kim peyđambar anası Āmine’den işitdüm **15** kim ĉn Resl, ‘aleyhi’s-selām, benden doğdı bir avuĉ toprak aldı atdı

[079b]

01 ve parmağı-y-ıla yazar gibi iřāret itdi kim **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ** **02** Pes başın secdeye ķodı, nesne söyledi, bir sā‘atdan şnra ĉn **03** başın secdeden götürdi, baķdum gbegin kesilmiş gördüm. Pes legen **04** istedüm anı yuyam, ķulađuma āvāz geldi kim legen işe gelmez kim biz anı **05** yumışsuz ve bu cihāna yunmiş virmişz. Ve eydürler kim peyđambar doğduğından **06** yedi gün şnra anası vefāt oldu ve ‘Arab resmi oldur kim **07** ĉn oğlanı dāyeye vireler anı alur evine iledür, emzürür tā aña **08** dek kim oğlan ulala. ĉn ulalur, yine getürür anı atasına anasına **09** işmarlar. Böyle eydür Enes, rağiya’llāhu ‘anhu, kim Benı Sa’d ķabılesiydi. **10** Mekke ninde ve anda dervışler ĉođıdılar ve anlar arasında bir ‘avrat **11** var idi. İgen ey ve mestre idi adı Ĥalıme-y-idi ve ol ‘avrat her yıl **12** Mekke’ye gelürdi oğlan isteyü ve ann kesbi andandı. Ve ba’zı **13** eydürler kim Eb Tālib anı dāyalıđa dutdı. Böyle eydür

Kā'bū'l-aḥbār **14** kim 'Arabuñ 'ādeti eyle-y-idi kim kendü oğlanlarını dāyeye viribirlerdi **15** tā kim anda ulalardı. Ol yirüñ hevāsı hoşlığından zīrā kim Mekke'nüñ

[080a]

01 hevāsı müte'ādil degüldi. Pes Ḥalīme durı geldi, eṣege bindi, Mekke'ye **02** geldi oğlan isteyü zīrā mekseb andan idi, dervīş-idi bir eṣeginden **03** artuk hīç nesnesi yoğ-ıdı ve Resūl ḥazreti, 'aleyhi's-selām, ol vaḳtde **04** doğmıŝ-ıdı. Atası anası ölmıŝ-ıdı, yetīm ḳalmıŝ-ıdı ve Ebū Ṭalīb **05** anı iñen severdi. Şöyle kim bir sā'at anı görmeyince olmazdı. Pes **06** Ḥalīme'ye Ebū Ṭalīb eyitdi kim bu oğlanı besleyübilür misin ve eyü **07** tīmār ider misin? Ḥalīme eyitdi: "Belī". Pes Peyğambar'[1], 'aleyhi's-selām, **08** aña virdi. Ḥalīme anı aldı, bağrına başdı ve evine gitmege ḳaşd **09** itdi. Ḥaḳ Ta'ālā peyğambaruñ mihrini ve ŝefkatini anuñ göñline **10** bıraḳdı. Şöyle kim Peyğambar[1] kendü oğlanlarından yigrek sevüp hoş **11** dutardı ve bir sā'at ansuz olmazdı. Pes Ḥalīme eṣegine bindi **12** Muḥammed'[i] bağrına başdı, Ḥalīme eyitdi: "Geldügüm vaḳtde eṣegüm dükelinden **13** girü ḳalup yürürdi. Çün yine döndüm, bu kez eṣegüm dükelinden [ilerü] **14** giderdi." Şunlar ki benümle-y-idiler eyitdiler kim bu senüñ eṣegüñe **15** ne oldı kim dükelinden öñdin gider? Ben eyitdüm, bilmezem. Tā kim biz Mekke'de

[080b]

01 durduḳ, bu eṣek 'alef bulmadı, za'īf olmuŝlar idi, meger bu oğlan **02** mübārekligidür. Çün kendü maḳāmuma iriŝdüm gice oldı, bir nūr **03** benüm evüm üzerinden göge degin direk olup ŝu'le virdi, ŝöyle-kim **04** dükeli bizüm diyārumuz ol nürdan rüŝen olmuŝ-ıdı ve dükeli ḥalḳ **05** ol nūra ta'accüble baḳarlardı. Dāyim her gice ŝöyle-y-idi ve daḫı eyitdi **06** kim aruḳ ḳiçilerüm var-ıdı kim süd virmezler idi. Çün Muḥammed'i **07** eve getürdüm keçilerüñ emcekleri tolu süd oldı. Ve ol **08** yıl ḳuraḳ yıl-ıdı ve ŝaḫrāda hīç ot yoğ-ıdı ve biz ol köyde ḳatı **09** ve key dermānde olmuŝıduḳ 'alefsizlikden. Ol vaḳt kim Muḥammed'i anda **10** iletüdüm, dükeli ŝaḫrāmuz tolu ot ve reyāḫīn oldı ve ol tarlıḳ ve miḫnet **11** bizden zā'il oldı ve ucuzlıḳ ve ni'met oldı peyğambar berekātında. **12** Çün Muḥammed, 'aleyhi's-selām, ayağına bindi her kim ḳadem yire başardı, **13** ḳademi yiri yeŝil olurdı. Çün dört yaşar oldı, bir gün baña **14** eyitdi: "İy ana, benüm ḳardaŝlarum ḳandadur kim anları görmezven."

Eyitdi: “İy Muhammed, **15** anlar gündüzün şahrāya varurlar keçilerümüz güderler, gice yine

[081a]

01 gelürler.” Eyitdi: “İy ana, ben daḥı anlaruñla varayım, göñlüm eyle diler”. Ve **02** yarındası tañlacaq Muhammed’i oğlanları-y-ıla bile viribidi ve anlara eyitdi kim **03** bunu hoş dutuñ, eger sizden etmek ya su dilese tiz viruñ ve eger **04** göñli anda karar itse tiz benüm katuma getürüñ. Çün peygambar anlaruñla **05** şahrāya gitdi, bir ferseng kadar yir gitdiler; geldiler peygambarı ol **06** oğlanlar arasından kapdılar. Ol oğlanlar korqđılar evlerine geldiler ve **07** yüzleri şararmış. Halıme eyitdi: “Size ne oldı?” Anlar eyitdiler kim **08** ğaribler geldiler, Muhammed’i bizüm aramızdan kapdılar, gitdiler. Her çend **09** kim eyitdük ol ğaribdür ve yetimdür anı komadılar. Halıme katı ğam-gin **10** oldı, peygambarı isteyü çıkdı, ağlar-ıdı, eyitdi: “İraqdan gördüm **11** Muhammed’i kim gelür yüzi şararmış aña eyitdüm: “Kanda-y-ıduñ?” Eyitdi: **12** “Üç ten geldiler, benüm elümden dutdılar ve beni bir yüce yire iletdiler. Bir legen **13** gördüm ol yirde komışlar kızıl altundan ve bir ibriķ ol legen yanında **14** komışlar kim müşğ koķusu ‘ālemi dutdı. Pes ol üç kişi beni yaturdılar ve **15** benüm gögsümi yardılar ve yüregümi çıkardılar ol legende kodılar. Birisi şu

[081b]

01 koydı ve biri yüregümi yardı ve pākize yudı ve ol biri nūr-ıla ve hikmet-ile **02** göñlümi doldurdı yine yirine kodı. Andan soñra gögsümi yine dikdi **03** şöyle kim baña hıç renc ve elem irişmedi.” Böyle eydür Halıme kim **04** çün anuñ gögsine baķdum dikdügi yerüñ nişanı vardı. Ve ba’zı **05** e’imme eyitdiler kim ol nişan Cebrā’ıl kanadı nişanı idi kim resülüñ **06** gögsine silmiş-idi. Böyle eydür ‘Abdullāh ibni ‘Abbās, rağiya’l-lāhu, **07** kim legeni ve yir ibriķi uçmaķdan getürmişler idi. Ol üç **08** ten biri Cebrā’ıl, biri Mīkā’il, biri İsrāfil idi. Ve daḥı **09** eyitdi kim Resül’den işitdüm kim ol feriştelere biri elini benüm **10** ķarnuma soķdı ve göñlümi çıkardı ve yardı ve bir iki siñek kanadı **11** kadar kara nesne çıkardı, yabana atdı ve eyitdi: “Bu şeytāndan ötürüdür **12** ve her ādemüñ göñlinde kim Haķ Ta’ālā yaratdı, senüñ göñlinden **13** anı giderdük tā senüñ göñlüñ kalan göñüller hilāfinca olsun için.” **14**

Pes benüm gönlüm pākīze yudılar ve içini nūr-ı hikmet-ile taldurdılar **15** ve yüzükleri var-ıdı anuñla gönlüme mihr urdılar ve yine yirine kodılar.

[082a]

01 Andan şoñra kanadlarını gögsüme sildiler tā benüm gögsüm sağ ve esen oldı. Pes **02** Hālīme eyitdi Muḥammed’i götürdi, eve getürdüm ve erüme anuñ hālinden **03** haber virdüm. Baña eyitdi kim bu oğlanı ilet, ışmarla kim dīvler **04** bunı ilettiler olmasun kim girü iledeler helāk ideler. Hālīme **05** eyitdi ben bir baķıcı er katına vardum kim ol dükeli baķıcılardan dānāraķ **06** idi. Muḥammed kışsasın bile aldum vardum ol baķıcı andan şordı **07** Muḥammed kışsasın aña eyitdi. Baķıcı eyitdi: “İy ḥatun, korķaram kim bu oğlan **08** dīvāne ola yāḥūz kimse anı öldüre.” Ol baķıcı put-perest idi. Ba’zılar **09** eydürler kim kitāb-ḥōn idi ve hem cāzūlık daḥı bilürdi. Hālīme **10** eyitdi çün ben baķıcıdan ol sözi işitdüm, ğam-ġin oldum ve aña **11** eyitdüm: “İy baķıcı, tedbīr nedür? Ben bu oğlanı Mekke’den **12** getürdüm, besledüm, şimdi dīvler bunı incidürler olmasun **13** kim dīvāne ola. Bunuñ hālinden bir āġāh ol tā n’itmek gerek?” **14** Baķıcı eyitdi: “Sen dek dur tā bir kez daḥı Muḥammed kışsasın **15** eyitsün.” Pes Peyġambar, ‘aleyhi’s-selām, nitekim evvel ol kışsasın dīmīř-idi,

[082b]

01 yine didi. Baķıcı, Hālīme’ye eyitdi: “Sen daḥı ol niřānları kim gördüñ **02** eyit.” Hālīme anı kim görmīř-idi aña eyitdi. Baķıcı yirinden sıçradı, **03** peyġambarı dutdı ve feryād eyitdi kim iy ‘Arab kavmi, ben kitābda oķımīřam **04** kim bu oğlan sizüñ düşmenüñüzdür. Bu ol oğlandur, sizüñ dīnüñüzü **05** götüre ve sizüñ putlaruñuzu nigūsār ide. Bu oğlanı helāk itmek **06** gerek didi kim dīnüñüzü āfet irişiser. Hālīme aña eyitdi: “Herze **07** söyleme, senüñ dükeli sözüñ yalan ve muḥāldur tā şimdiye-dek eydürdüñ **08** kim bu oğlan dīvāne olısar, şimdi eydürsin kim sizüñ dīnüñüzüñ **09** āfetidür.” Pes Resül, ‘aleyhi’s-selām, andan aldı eve götürdi **10** ve anı kim baķıcıdan işitmiş-idi, dükelin Hālīme erine eyitdi. Eri eyitdi **11** kim bu oğlan büyümişdür, bunı Mekke’ye ilet ḥıřāvendlerine ışmarla. **12** Hālīme Muḥammed’i aldı Mekke’ye ilettdi, ḥıřāvendlerine eyitdi kim **13** oğlanuñuz büyüdi, bunı aluñuz. Anlar Hālīme’ye eyitdiler kim bundan ne gördüñ **14** kim biz istemedin getürdüñ? Hālīme

peygambaruñ kışşasın ve ol baqıcı **15** sözün dükeli anlara eyitdi. Andan soñra eyitdi: “İy kavm, qorqaram kim bu

[083a]

01 oğlan dīvāne ola.” Anlar eyitdiler: “Sen dīvānalıq nişānları gördüñ mi?” Ol eyitdi: **02** “Ben bunda eyü nişānlar gördüm ve anı kim görmiş-idi dükelin anlara **03** eyitdi.” Ve dañı eyitdi kim bunuñ anasından işitdüm. Eyitdi: “Çün **04** buña yüklü oldum kulağuma āvāz geldi-kim iy Āmine, bu oğlan kim senüñ **05** qarnuñdadur, halklaruñ yigregidür çün senden vücūda gele, adını **06** Muḥammed qo. Çün benden doğdı ev ol karañu gicede münevver ve rüşen **07** oldı ve bir nūr bizüm evümüzden tā göge degin dikildi ve bu oğlan parmağı-y-ıla **08** gökden baña işāret itdi.” Pes çün bunuñ ḥālī böyle olmış **09** ola. Ol dīvāne olmaya ve anı kimse öldürü bilmeye.” Ḥalīme böyle **10** didi ve peygambarı anlara işmarladı kendü yine evine döndi. Böyle eydür **11** Enes, raḍiya’llāhu ‘anhu, ki çün Ḥalīme Peyğambar’ı Mekke’ye getürdi, ḥ’iṣāvendlerine **12** işmarladı. Ebū Ṭālib Peyğambar’uñ ‘ammusı, Şām diyārına bezirgānlığa gitmiş-idi. **13** Bir gün ol bir Cühūd-ile ḥasebde ve nesebde müfāḥaret idişdiler. Cühūd **14** aña eyitdi: “Ḥaseb neseb ne işe gelür kim senüñ qardaşuñ oğlı **15** Muḥammed halkdan nesne diler ve dilenür.” Ve ol mel’ün ol sözi yalan eyitdi.

[083b]

01 Bū Ṭālib şikeste itmek-içün, zīrā kim hergiz bizüm peygambarumuz, ‘aleyhi’s-selām, **02** kimseden nesne diledüğü yok. Egerçi aç dañı olsa kimseden **03** ta’ām dañı dilemezdi. Bū Ṭālib’e ol sözden hışım geldi, ğam-gīn **04** oldı. Çün Şām’dan yine geldi, resül, ‘aleyhi’s-selām, a eyü **05** tonlar getürmiş-idi. Çün Mekke qapusına irişdi, oğlanlar gördi **06** kim oynarlar. Bir oğlanı gördi-kim başın dizine bırakmış ğam-gīn oturur. **07** Gümān iletdi kim ol Muḥammed’dür anuñ qatına geldi ve aña eyitdi kim **08** sen kimsin? Ol eyitdi: “Ben Muḥammed’em, benden ırak ol kim ben yetīmem.” **09** Bū Ṭālib eyitdi: “Her çend kim yetīmsin, saña gerekdür kim böyle **10** idesin. Ben Muḥammed bin ‘Abdullāh bin ‘Abdülmuṭṭalib’em, Qureyşidenem. **11** Pes Bū Ṭālib deveden aşāğa indi ve peygambara nefīs ton giyürdi **12** ve aqça virdi ve öñine sofrı kodı ve eyitdi kim yi bu ta’āmı **13** senüñ-içün getürdüm. Resül eyitdi: “Ta’āmı yaluñuz yimek olmaz, benüm **14** yārānlarum var qarınları aç. Eger destür virürseñüz

ta‘amı alayım, Hālīme **15** katına iledeyim.” Bū Tālib anuñ qoltuğın ta‘am-ıla toldurdu. Resül,

[084a]

01 Hālīme katına geldi, Hālīme aña eyitdi: “İy Muhammed, ne getürdün?” Peyğambar ol **02** ta‘amı anuñ önüne qodı ve ol aqça kim elinde var-ıdı, Hālīme’ye viridi. **03** Hālīme eyitdi: “Saña qaftān kim geyürdi ve bu aqçayı ve ta‘amı kim viridi?” **04** Peyğambar eyitdi: “Bir er seferden gelmiş-idi, bu nesneleri baña ol viridi **05** ve baña çok mihrübānlık gösterdi.” Hālīme eyitdi: “Ol senüñ **06** ‘ammuñdur, Ebū Tālib.” Resül eyitdi: “Eyle gerek kim ola!” Hālīme eyitdi: **07** “İy Muhammed, ‘ammuñ katına var ve aña eyit kim beni kayurıcı kimse yok, **08** ben şöyle zāyi‘am, di.” Resül dağı vardı eyle didi. Böyle eydür **09** ‘Abdullāh-i bin ‘Abbās, rağiya’llāhu ‘anhumā, kim Resül, ‘aleyhi’s-selām, **10** biş yıl Hālīme ile oldı. Çün Hālīme anı getürdi ‘Abdümuṭṭalib’[e] **11** işmarladı. Dört yıl dağı ‘Abdümuṭṭalib katında oldı. Çün **12** ‘Abdümuṭṭalib’e vefāt irişdi. Muhammed’i Ebū Tālib’e işmarladı. Andan **13** soñra dāyimā Peyğambar seferde, hāzerde Bū Tālib ile olurdu ve Ebū Tālib’ün **14** ekşer seferi Şām-idi Peyğambar’ı bile alur giderdi. Bārī Ebū Tālib-ile **15** Peyğambar seferde idiler ve Ebū Bekr-i şiddīk, rağiya’llāhu ‘anhu, ol kāfilere

[084b]

01 bileydi. Çün bir menzilde qondılar ol arada Buḥayr rāhib şavma‘ası **02** var-ıdı. Ol şavma‘asında İncil okurdu çün kāfileyi gördi **03** kim aña yakın qondılar Baḥīr rāhib şavma‘asından çıqdı, **04** baqdı, gördi kim bir pāre aq bulut geldi ve ol kāfile üzerine **05** durdı. Buḥayr kāfile kavmin şavma‘aya da‘vet itdi, qonıqluq itdi. **06** Anlar dağı geldiler aña mihmān oldılar, peyğambarı raht katında qodılar. **07** Çün anlar Buḥayr katına geldiler, ol bulut hemān peyğambar üzerinde qaldı. **08** Buḥayr eyitdi: “Ol yigit kimdür sizün rahtuñuz şaqlar?” Bū Tālib **09** eyitdi: “Muhammed’dür, qardaşum oğlıdur.” Buḥayr rāhib eyitdi: “Anı **10** niçün getürmedünüz?” Bū Tālib eyitdi: “Ol oğlandı, anı raht katında **11** qoduq.” Buḥayr eyitdi kim benüm maqşūdum sizi okımaqdan oldur. **12** Kendüsü vardı, Muhammed’i getürdi, gelürken rāhib yolda yuqaru **13** baqdı, ol aq bulut pāresi gördi kim Muhammed üzerinde bile gelür. **14**

Çün Muḥammed anlaruñla oturdı, ol bulut anlaruñ üzerinde durdı, **15** gölge eyledi.
Pes Buḥayr anlaruñ öñine ḥ^vovān bıraḳdı ve kendü

[085a]

01 anlar üzerinde ḥizmete durdı. Her birine te'emmül-ile baḳdı, tā kim nübüvvet **02**
eşerin kimde göre. Çün Muḥammed eyü nazār itdi, Bū Ṭālib'e eyitdi: "Dilerem **03**
kim Muḥammed'e eydesin tā iki yağırını ortasın baña göstere." Ebū Ṭālib **04** eyitdi:
"Anı görmekten maḳşūduñ nedür?" Buḥayr eyitdi: "Göñlüm ṭanuḳlık **05** virür kim ol
peygambardur." Bū Ṭālib Muḥammed'üñ göñlegin yukāru **06** çekdi yağırını açıldı
mühri gördi iki yağırını arasında kim yeşil **07** ḥaṭṭ-ıla yazılmış kim لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ
رَسُولُ اللَّهِ Buḥayr rāhib **08** yüzün ol mühre sürdi ve öpdı. Ebū Bekr-i şiddīḳ eyitdi ve
eyitdi: **09** "İy Ebū Bekr, beşāret olsun saña kim bu Muḥammed peygambardur ve sen
10 bunuñ ḥalīfesi olırsıñ." Ebū Ṭālib eyitdi kim bunu eyü **11** şaḳla kim eger
Cühūdlar ḥaber işideler bunu öldürmege ḥıle ideler. Pes yarındası **12** kāruvān andan
gitdiler, kılıçlar çeküben gitdiler ihtiyātdan ötürü, **13** tā maḳşada irişdiler ve çok
fāyideler itdiler, yine döndiler Mekke'ye geldiler. **14** Bū Ṭālib pīr olmış-ıdı, mālı
daḳı az ḳalmış-ıdı. Pes bir gün peygambara **15** eyitdi: "İy Muḥammed, göñlüm senüñ
sebebüñden meşğüldür, dilerem

[085b]

01 kim senüñ işüñ düzülmiş ola ve benüm çok mālum yok kim **02** saña virem. Tedbir
anı bilürem kim āl-i Ḥadīce'ye uralum kim ol mübārek **03** 'avratdur ve her yıl
seferde çok kāruvān gönderür ve birini **04** anlara mihter ider. Şimdi şavāb andadur
kim seni aña ışmarlayam ve **05** aña eydem tā seni ḳabül ide, kāruvān-ıla bile göndüre
ve senüñ **06** ücretüñ ta'yīn ide, tā saña daḳı māl ḥāşıl ola, Ḥadīce **07** berekātında."
Resül eyitdi: "İy 'amm, sen yig bilürsin." Bū Ṭālib ol **08** zamān ṭuru geldi, Ḥadīce
ḳatına vardı ve aña eyitdi: "İy Ḥadīce, **09** sen bilürsin kim Muḥammed nicesi muşliḥ
ve emīn ve eyüdüdür ve baña iñen **10** 'azīzdür ve anuñ emānetini ve şalāḫını ve
ḳuvvetini bilürsin ve hem benümle **11** birkaç sefer itmişdür ve anuñ berekātında baña
çok fāyideler olmuşdur. **12** İmdi anı sefere göndür tā kim aña nesnecek ḥāşıl olsun anı
evlendireyim." **13** Rūzigār maşlahatı-çün Ḥadīce eyitdi: "İgen şavāb ola ammā **14**

her kime kim nesne virdüm bir deve yükünden artuğ nesne virmedüm. Aña iki **15** deve yükin virem, tā anuñ māyesi ziyādarak ola.” Pes iki deve yüki virdi

[086a]

01 Peyğambar’a ve yarağını düzdi ve ol nesne kim seferde işe gelür, dükelin **02** aña virdi. Ve Ḥadīce’nüñ bir kulu var idi, iñen emīn idi, adı Meysere **03** idi. Muḥammed’i beleñe ilet, didi ve anuñ fermānında ol. Pes Muḥammed devesinüñ **04** mehārın dutdı ve çıkdı. Yola ‘azm itdi, ardınca Meysere çıkdı **05** bir ārāste cemāzātuñ üzerinde oturmuş-ıdı. Pes çün Resül katına **06** irişdi, deveden indi ve eyitdi: “Eyü olmaya kim ben deve üstinde **07** olam, sen piyāde olasın.” Pes Peyğambar, ‘aleyhi’s-selāmı, deveye bindürdi ve kendü **08** devenüñ mehārın dutdı ve eyitdi: “İy ben fāl Muḥammed’e dutdum kim bu mällar **09** ve develer senüñ olısdur ve dükeli saña döniserdür.” Çün Şām **10** diyārına irişdiler, resül Meysere’ye eyitdi kim kāruvānsarāyı dut **11** tā bu yükleri anda koyalum. Şām’da haber olmuş-ıdı kim Mekke’den kāruvān **12** geldi diyü. Çok halk kāruvāna yüz tutdılar kim kumāş alalar. Zīrā kim **13** Mekke kumāşı anda ‘azīzrekdi, bulunmazdı. Pes kumāşlarını kendü **14** murādlarınca şatdılar ve çok fāyide itdiler, resül berekātında. **15** Andan soñra yine Mekke’ye gönüldiler. Çün Mekke şehrine yakın irişdiler.

[086b]

01 Meysere eyitdi: “İy Muḥammed, sen ilerü var muştula kim şöyle bilürem kim eger sen **02** muştulayu varursañ Ḥadīce bu deveyi saña bağışlar. Resül, ‘aleyhi’s-selām, bir **03** cemmāzeye bindi tenhā Mekke’ye revāne oldı, kavluhū Ta‘ālā: **04** **أَلَمْ** **يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَىٰ وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَىٰ وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَىٰ** ³³⁹ ya ‘nī iy Muḥammed, **05** bulmadı mı seni yetīm? Pes me’vā virdi ve buldı seni yolu güm itmiş. **06** Pes yol gösterdi saña ve seni dervīş buldı, bay eyledi. Pes **07** Mīkā’il nūrdan kubbeye getürdi Muştafā’nuñ başı üzerinde dutdı **08** şöyle kim her kim anı gördi şandı kim pādīşāhdur. Çün bir zamān geçdi **09** Muştafā Mekke’ye girdi, Ḥadīce sarāyınuñ önünde kōndı ve Ḥadīce’ye muştuladı **10** yol selāmatluğı. Ḥadīce hurrem oldı ve eyitdi: “Bu deveyi saña **11** bağışladum, şimdi yine dön kāruvāna var, yarın anlarıñla bile gel. Resül **12** yine döndi ve ol gice kāruvān-ıla kōndı, yarındası anlarıñla Mekke’ye bile **13** girdi.

³³⁹ Kur’an, (Duhâ) 93/6,7,8: “O seni yetim olarak bulup bir sığınak vermedi mi? Ve yolunu kaybetmiş görüp seni doğru yola ulaştırmadı mı? İhtiyaç içinde bulup seni tatmin etmedi mi?”

Çün kondılar yüklerin şeşdiler, Hādīce resüle eyitdi kim benüm ‘ammum **14** katına var, anı ve Mekke uluların da‘vete oқы. Resül vardı Hādīce’nüñ **15** ‘ammusin ve Mekke mihterlerin Hādīce’nüñ konuqlığına oқыdı. Hādīce’nüñ

[087a]

01 ‘ammusinuñ adı Varaqa bin Nevfel idi. Pes Hādīce ‘ammusinuñ katında peygambarı **02** ögdi ve eyitdi: “İy ‘amm, bu yıl Muḥammed berekātında baña çok fāyideler oldı.” Ve **03** Resül’[e] eyitmiş-idi kim çün eve girem senüñ benüm ‘ammum ardınca gel.” Resül (‘a. m.) **04** geldi qapuyı qaқыdı, Hādīce qağırdı kim gir. Çün girdi Varaqa mest **05** olmuş-ıdı, eyitdi: “İy Muḥammed, Hādīce senden çok şükürler ider her hācetüñ **06** kim benüm kanumda var, revādur. Veger hācetüñ Hādīce olursa.” **07** Dağı Hādīce perde ardında idi; eyitdi: “Muḥammed anuñ-çün gelmişdür.” **08** Varaqa Mekke ulularına eyitdi: “Siz tanuq oluñ kim ben Hādīce’yi Muḥammed’e virdüm **09** ‘avratlığa”, didi. Yönin Muḥammed’e itdi ve eyitdi: “Sendayı kabül **10** itdüñ mi benden bu nikāhı?” Muḥammed eyitdi: “Kabül itdüm.” Pes Hādīce **11** bir ulu konuqlıq itdi, buyurdı tā kim tavul ve naqare urdılar tā halk **12** bileler kim nikāh bağlanmış. Çün Varaqa eyledi, tavul naqare āvāzın **13** işitdi, eyitdi: “Bu nedür?” Eyitdiler kim sen Hādīce’yi Muḥammed’e hatunlığa **14** virdüñ, bu şāzlıq anuñ-çündür. Pes Varaqa Hādīce’ye baqdı, eyitdi: **15** “Sen anı begendüñ mi?” Hādīce eyitdi: “Begendüm.” Eyitdi: “Seni, Kisrī ve Qayşer

[087b]

01 dileği, anları dilemedüñ şimdi Bū Ṭālib yetimin mi dilersin, begenürsin?” **02** Hādīce eyitdi: “Ne nesneyle redd ideyim anı? Eger kuvvet ve şavlet ve emānet **03** dilersin var ve eger ḥaseb neseb istersin var. Eger mālı az ise **04** benüm mālum ve ni‘metüm çokdur. Ol kadar mālı vireyim aña kim Kisrī **05** ve Qayşer mālına irişsün.” Pes buyurdı tā ḥazīne qapusın açdılar **06** ve bedreler ile altun ve gümüş çıkardılar. Birqaç büyük ħirmen gibi resülüñ **07** öñine dökdiler. Hādīce eyitdi: “Bu dükelin saña bağışladum.” Pes eyitdi: **08** “İy ‘amm, kimsenüñ kim bu kadar mālı ola, ol derviş mi olur?” Qavluhū Ta‘ālā **09** وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَى ³⁴⁰ Eyitdi: “Bay eyledüñ Hādīce mālı-yıla.” Çün **10** anuñ ‘ammi Hādīce’nüñ rızāsın gördi, evden çıkdı. Resül **11** Hādīce-y-

³⁴⁰ Kur’an, (Duhâ) 93/8: “İhtiyaç içinde bulup seni tatmin etmedi mi?”

ile kaldı, Hādīce dükeli ‘ālim hatunların seyyidesi-y-idi ve Resül’ün **12** dükeli oğlanları Hādīce’den idi. Meger İbrāhīm Māriye-i Kıbtıyye’dendi. **13** Ve Resül’ün üç oğlu oldu Hāşim ve Tāhir ve İbrāhīm ve dört **14** kızını oldu Ruqıyye ve Fātıma ve Ümmigülşüm ve Zeyneb. Çün vahy **15** gelmek vakti yakın geldi, her kanda kim Resül tenhā kalurdu āvāz

[088a]

01 işitürdi-kim iy Muḥammed, dirdi hīç kimseyi görmezdi. Pes Hādīce’ye **02** eyitdi kim ben āvāz işitdüm velī kimseyi görmezem, kırkaram kim dīvāne **03** olam. Hādīce eyitdi: “Korqma, ümiz dutaram kim Haḫ Ta‘ālā seni kendü **04** kereminden şaklaya ve eylük vire.” Pes çün Resül’ün, ‘aleyhi’s-selām, **05** yaşını kırka irişdi Haḫ Ta‘ālā’dan aña vahy geldi. Şöyle kim Resül **06** eyitdi, ‘aleyhi’s-selām,: “Hirā Tağı’nda idüm Cebrā’ıl, ‘aleyhi’s-selām, benüm **07** katuma geldi ārāste kendü şüretinde ve kendüyi baña gösterdi. **08** Bir kanadı maşriḫda idi ve biri mağribde idi ve eyitdi: “Esselāmü ‘aleyke, **09** yā Muḥammed.” Ben eyitdüm: “Ve ‘aleyke’s-selām.” Cebrā’ıl eyitdi: “Oḫı!” Eyitdüm: **10** “Ne oḫıyam kim ben ümmiyem.” Pes üç kez baña eyitdi kim oḫı ve ben **11** aña eyitdüm kim ümmiyem ne oḫıyayım. Pes Cebrā’ıl benüm bāzūmı dutdı **12-14** eyü deprettdi ve eyitdi, ḫavlūhū Ta‘ālā: **أَفْرَأُ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ** **أَفْرَأُ** **عَلَّقِي** **أَفْرَأُ** **وَرَبُّكَ** **الْأَكْرَمُ** **الَّذِي** **عَلَّمَ** **بِالْقَلَمِ** **عَلَّمَ** **الْإِنْسَانَ** **مَا** **لَمْ** **يَعْلَمْ** **كَلًّا** **إِنَّ** **الْإِنْسَانَ** **لَبِطْعَى** **341** **15** ya’nī Oḫı kim iy Muḥammed, Tañrı’nı adını! Ol kim yaratdı dükeli yaradılmışlarıdı,

[088b]

01 yaratdı Ādemī uyuşmuş ḫandan. Oḫı kim senün Tañru’ñdur keremler **02** idicek ol kim ögreñdi, ḫalka ḫalemle yazmaḫ ve ögretdi ḫalka anı **03** kim bilmezdi ḫaḫḫā kim ḫalk Tañrı’nuñ fermānı ḫaddinden geçüre. Pes Cebrā’ıl **04**, ‘aleyhi’s-selām, eyitdi: “İy Muḥammed, sen bu ümmetün peygambarısın ve dükeli **05** peygambarların ḫātemisin, ḫalkı Tañrı’ya da’vet it ve ben Cebrā’ıl’em, **06** resül-i Rabbi’l-‘ālemīn’em. Pes Cebrā’ıl göge ağıdı ve Resül, ‘aleyhi’s-selām, **07** yine döndi eve geldi. Hādīce’ye eyitdi: “İy Hādīce, ol kim baña **08** āvāz virürdi, görünmezdi, baña geldi, didi ve kendü ḫışşasın dükeli **09** Hādīce’ye eyitdi. Pes Hādīce ‘ammusı Varaḫa

³⁴¹ Kur’an, (Alak) 96/1, 2, 3, 4, 5, 6: “OKU, yaratan Rabbin adına, insanı bir yumurta hücrelerinden yaratan! Oku, çünkü Rabbin Sonsuz Kerem Sahibidir, [insana] kalemi kullanmayı öğretendir, insana bilmediğini belleten! Geçek şu ki insan fütursuzca azar.”

bin Nevfel katına vardı **10** ol Varağa kitāb-hōn-ıdı. Pes aña eyitdi: “İy ‘amm, hīç kitābda **11** bulmuş mısın kim āhir zamānda peygambar bunun gibi **12** kōpacağını.” Varağa eyitdi: “Bulmuşam, şūretinde kim ‘İsā göge gide, andan **13** şoñra bir rūzigārda āhirü’z-zamān peygambarı kōpa.” Pes Hādīce **14** geldi anı-kim ‘ammusından işitmiş-idi, resūle eyitdi. Pes Resūl eyitdi: **15** “Her vaqt kim Cebrā’ıl benüm katuma gele ben saña haber idem

[089a]

01 sen saçuñı aç eger giderse bil-kim Cebrā’ıl’dür. Zīrā ki her ferīşte **02** hatunlar ‘avratına ve erenler ‘avratına bakmazlar. Çün bir zamān geçdi **03** Cebrā’ıl, ‘aleyhi’s-selām, Peygamber katına geldi. Yine Resūl, Hādīce’ye eyitdi **04** kim üş geldi. Hādīce başın açdı, Resūl’ün başın dizine **05** aldı. Pes Hādīce Resūl’e eyitdi: “Şimdi görür misin, Cebrā’ıl[i]?” **06** Eyitdi: “Görmezem.” Hādīce başın örttdi, Resūl’e eytdi: “Görür misin anı?” **07** Resūl eyitdi: “Görürem.” Üç kez başın açdı, yine örttdi, her vaqt **08** kim Hādīce başın açardı Cebrā’ıl nā-bedīd olurdu. Kaçan başın örttdi **09** yine gelürdi. Pes Hādīce bildi kim ol Cebrā’ıl’dür, şād **10** oldu ve Haq Ta’ālā’ya şükr itdi. Ol zamān ‘ammusı katına **11** vardı hāli aña bildürdi. Varağa eyitdi: “Belī, budur. Ol **12** peygamber kim Tevrīt’de bulduk kim āhirü’z-zamān kōpısar.

13 Kıssa-i Peygāambar Hādīce’yi alduğı rağiya’llāhu ‘anhumā

14 Böyle eydür Übey ibn Ka’b, rağiya’llāhu ‘anhu, kim Hādīce peygambaruñ kendü **15** h’işlerinden-idi, Kureyş’den idi. Ve ol ‘Abdü’l-‘azīz Kuşşayuñ kızı-y-ıdı.

[089b]

01 Lağabı Huveylid idi. Ve anuñ eri ölmüşdi ve bī-kıyās mālı var ıdı. **02** H’işāvendleri çoğ-ıdı. Ve eydürler kim ol kadar mālı var idi kim **03** dükeli ‘Arab diyārında anuñ mālı gibi kimsenüñ yoğ-ıdı. Dāyim tüccāra **04** māl virürdi. Ortağa vilāyetlere gönderürdi ve bizüm resūlümüze **05** Mekke ehlinüñ arasında emānet ve diyānet ve rāst-güylüğüla ma’rūf-ıdı. **06** Şöyle kim aña Muḥammed-i Emīn dirlerdi. Pes peygambaruñ fi’lini **07** ve sīretini Hādīce’ye eyitdiler ve anuñ yararlığını, aña āgāh itdiler. **08** Hādīce, resūli okudu nūvāht itdi ve eyitdi: “İy Muḥammed-i Emīn, **09** Şām seferine var, bezirgānlığa tā saña fāyide ve menfa’at olsun **10** ve hem saña sermāye vireyim.” ‘Arab’da çok kişi anuñ mālın dutardı. **11** Resūl eyitdi (‘a. m.):

“Hoş ola.” Pes Şām diyārına gitdiler ve her neyi **12** kim bir akçaya almışlar idi, yüz akçaya şatdılar ve Meysere katı ‘acebe **13** kalmış-ıdı. Çün yine Mekke’ye döndiler, bir bulut geldi, resülün üzerine gölge **14** oldu. Çün Mekke’ye yakın irişdiler, Hadice manzarada oturmuş-ıdı, Baḥhā’yı **15** Mekke’ye nazar iderdi. Peygambarı gördi, bir deve üstüne binmiş ve ol güneşün

[090a]

01 üstünde bir pāre bulut, anuñ üzerinde gölge olmuş. Çün kāruvān kondı, **02** Hadice eve girdi. Ol seferde Meysere her nekim Peygāambar’dan görmüşdi **03** Hadice’ye ma’lūm idi, eyitdi: “İy seyyide, ol Muḥammed iñen mübārekdür.” **04** Bize Hadice iñen ‘ākile ve kāmile idi. Çün ol ‘acāyibleri Meysere’den **05** işitdi, ta‘accübe kaldı ve gönline Muştafā’nuñ muḥabbeti düşdi. **06** Pes resüli okıdı, eyitdi: “İy Muḥammed, sen ma‘rūfsın, ‘Arab içinde **07** hayırla, şalāhla ve emānetle ve baña senceleyin kişi gerek, ḥelālluğa. **08** Her çend kim baña er ḥācet degül kim ben yaşamış ḥatunam. **09** Ammā eri, māl ve ni‘met-içün dilerüm kim benüm mālum ve ni‘metüm çokdur. **10** Dilicim daḥı çokdur, Mekke’de ve dükeli diyār ‘Arab’da. Velikin **11** kimseye icābet itmemişem, bir kişi isterem kim bu mālumu ḥayra ve şalāḥa **12** şarf ide, ne kadar kim bakaram. Senden sezā-vārraḳ³⁴² kimse **13** görimezim ve benüm saña rağbetüm düşmişdür. ‘Ammuñ Bū Ṭālib[‘e] eyit **14** tā beni atamdan senün-içün dilesin.” Pes Resül, ‘aleyhi’s-selām, anı kim **15** Hadice dimişdi ‘ammusı Bū Ṭālib’e eyitdi. Bū Ṭālib ol zamān durı geldi,

[090b]

01 anuñ katına vardı³⁴³ ve Hadice’yi resülden ötürü diledi. Ol icābet **02** itmedi, eyitdi: “Ben kendü kızımı Kureyş mehterlerine virmedüm, şimdi **03** bir yetime nicesi vireyim,” didi. Bū Ṭālib yine geldi, anı kim **04** Hadice atasından işitmişdür. Şöyle eyitdi, Resül daḥı Hadice’ye eyitdi. **05** Pes Hadice buyurdı tā biz hoş konukluk yarağın düzdiler ve buyurdı **06** dükeli Mekke mehterlerin okudılar ve anlara şarāb virdiler ve Hadice, **07** resüle eyitdi-kim Bū Ṭālib’e eyit: “Çün atam mest ola, beni andan **08** senün-içün dilesin. Çün atam rāzī ola, nikāḥ bağlasunlar.” Ve **09** Hadice sākiye buyurdı kim atama şarāb çok vir. Ve **10** Resül, ‘aleyhi’s-selām, ne vaḥyden

³⁴² Metinde sehven sizā-vārraḳ yazılmıştır.

³⁴³ Metinde sehven virdi yazılmıştır.

ilerü ve ne soñra hergiz **11** şarāb ağzına koyduğı yokdur. Ammā ol gün anlar arasında **12** bulaydı bu şuguldan ötürü. Pes çün Hādīce'nüñ atası mest **13** oldu, Bū Tālib Hādīce'yi resül ötürü diledi. Hādīce atası **14** dağı icābet itdi. Bū Tālib derhāl nikāh bağıladı ve kavmi **15** tanuğ dutdı ve hālūğ ve za'ferān durıtdı, Hādīce atasınuñ

[091a]

01 kaftānına. Çün yarındası Hādīce atası duru geldi, kendü **02** kişilerine şordı kim nicesi oldu? Eyitdiler: “Senden Hādīce'yi dilediler; **03** Muḥammed'e virdüñ.” Eyitdi: “Ben bīzāram anı dilemezem.” Eyitdiler: “Dün **04** dükeli Kūreyş mehterlerin kendü söziñi tanığ dutduñ.” Huveylid, Hādīce **05** katına geldi, eyitdi: “İy Hādīce, bu ne sözdür?” Hādīce eyitdi: **06** “Sen bilürsin ben n'ideyim? Eger bilürseñ kim revādur it, yoksa **07** sen bilürsin.” Huveylid eyitdi: “Ben Kūreyş mehterlerden cem' ideyim **08** ve Bū Tālib'le huşūmet ideyim tā saña talāk vire. Hādīce eyitdi: **09** “İy ata, itme kim olmaz. Ol sebebden kim ol talākı **10** virmez ve bu işde ben rüsvāy oluram ve 'avrata elbette er gerekdür. **11** Benüm kısmetüm buydı, n'itmek gerek?” Huveylid eyitdi: **12** “İy kızum, seni ulular ve māl issileri dilediler, virmedüm. Şimdi **13** dervīşe nicesi vireyim?” Hādīce eyitdi kim Kūreyş bilürler kim **14** benüm kimsenüñ mālına ihtiyācum yok ve 'avrata er hemtām gerek **15** ve Muḥammed mālsız. Benüm hemtāmdur zīrā kim emīn ve şālih'dür

[091b]

01 ve dükeli diyār 'Arab'da aşlıla ve neseble ve emānetle ve şalāhla ma'rūfdur.” **02** Huveylid çün kızı sözün işitdi, dek durdı ve bildi kim **03** Hādīce'nüñ aña meyli var. Yarındası Hādīce bir ulu konuğluk **04** düzdi ve Resül, 'aleyhi's-selām, ol konuğluğa oğudı. Ba'zı **05** e'imme itmişlerdür kim Huveylid ol vağıtde ölmüşdi. Hādīce **06** 'ammusı 'Amr bin Esed kim Huveylid'üñ qardaşı-y-ıdı, ol virdi. **07** Ve Resül'üñ, 'aleyhi's-selām, üç oğlı, dört kızı, Hādīce'den doğdı. **08** Ol üç oğlı üçü dağı öldi, kızlar diri qaldılar. Ve Resül **09**, 'aleyhi's-selām, Hādīce mālından kendü ma'ışet düzdi ve hem **10** bağışladı. Nicesi kim dilerdi eyle taşarruf itdi ve dāyimā **11** dervīşlere ve müsteḥakqlara māl ve ni'met verürdi. Ve halk Resül'üñ **12** ululuğına ve emānetine ve seḥāvet 'āşık-ıdılar ve dükeli ittifağ **13** itdiler kim eger Bū Tālib ölürse

Mekke mehterlügi buña muqarrer **14** olısar. Çün Resül otuz beş yaşına itdi, Kureyş Kā'be'yi **15** harāb itdiler tā kim eyürek ve yigrek 'imāret itmek-içün. Çün-kim

[092a]

01 ol 'imāreti perdāht itdiler, dilediler kim hacerü'l-esvedî koyalar. Her **02** kişi eyitdi-kim biz koyalum āhir ittifāk itdiler kim bunı Muḥammed **03** qosun, 'aleyhi's-selām,. Ve dükeli anuñ qomağına rāzī oldılar. Resül ('a. m.) **04** hacerü'l-esvedî yerine qodı. Ve ol on üç yıl Mekke'de oldı. **05** Ve otuz yıl pinhān³⁴⁴ vaḥy vardı. Ve on yıl āşikāre itdi **06** ve anuñ ḥalkı da'vet itdügi. Andan ilerü idi kim Mekke'den **07** Medīne'ye hicret itdi ve yigirmi üç yıl aña vaḥy geldi. **08** Zīrā kim 'ömri altmış üç yıl-ıdı ve Resül, 'aleyhi's-selām, **09** çün ḥalk tevḥīde oqıdı. Evvel kişi kim icābet itdi **10** ve aña imān götürdi, erenlerden Ebū Bekir-i şıddīk idi, raḍiya'llāhu 'anhu, **11** ve oğlanlardan 'Alī Bū Tālib idi, raḍiya'llāhu 'anhu, ve 'avratlardan **12** Ḥadīce-y-idi, raḍiya'llāhu 'anhā. Ve Resül, 'aleyhi's-selām, eyitdi kim **13** hīç kimse olmadı kim ben anı da'vet itdüm. Ol te'emmül ve endīşe **14** itdi. Meger Ebū Bekir-i şıddīk, raḍiya'llāhu 'anhu, şöyleydi-kim **15** Resül'e, 'aleyhi's-selām, fermān geldi kim iy Muḥammed, var ḥalkı

[092b]

01 da'vet it. Resül eyitdi: “İy Cebra'ıl, baña kim döne kime dükeli **02** cihān ḥalkı büt-perestdürler.” Cebra'ıl eyitdi: “Ol-kim saña **03** dostraqdur ol döne saña ve imān getüre.” Ol kimse **04** kim resüle ilerü geldi, ol vaqtdde Ebū Bekir-i şıddīkdi, **05** raḍiya'llāhu 'anhu, ve Resül'ün yüzünün nūrını ziyāderağ gördi **06** kim ilerü görmiş-idi. Çün Resül'ün cemāline baqdı, bildi **07** kim aña vaḥy gelmişdür. Zīrā kim Ebū Bekir kitāb-ḥōn-ıdı. **08** Pes Resül çün Ebū Bekr'i gördi aña itdi kim Cebra'ıl **09** geldi, baña vaḥy getürdi Ḥaḳ Ta'ālā'dan. Ebū Bekir **10** itdi: “Rāst eydürsin.” Resül eyitdi: “İy Ebū Bekir, sen nice **11** bildün?” Eyitdi: “Senün cemālün nūrını ziyāde görürem, bu sebebden **12** bilürem kim saña vaḥy gelmişdür.” Pes Resül ve Ebū Bekir **13** ikisi daḥı eve geldiler. 'Alī, raḍiya'llāhu 'anhu, yolda anlarun öñine **14** geldi. Resül, 'aleyhi's-selām, da'vet itdi. 'Alī yine döndi, **15** eyitdi kim atamdan şorayım. Pes üç adım atdı yine döndi imān

³⁴⁴ Metinde sehven penhān yazılmıştır.

[093a]

01 getürdi. Çün Resül eve girdi, Hādīce'ye eyitdi kim baña vaḥy **02** geldi, imān getür. Hādīce eyitdi: "Rāst eydürsin." Ol daḥı imān getürdi. **03** Pes da'vet itmege āğāz itdi, 'Ammār bin Yāsīr imāna geldiler. Andan **04** soñra Bilāl Hābeşī ve Şahīb bin Sinān Rūmī imāna geldiler. Andan her **05** gün Müslimānluḡ ziyāde olmağa başladı tā kim doḡuz oldılar, **06** imāna gelenler. Pes ḥaber bu vechle irişdi kim Muḥammed da'vete başladı, diyü. **07** Mekke'nüñ mehterlerin ve uluların cem' itdi ve anlara eyitdi: "İy ḳavm, Muḥammed **08** da'vet āşikāre itdi ve yaḳındur kim sizleri ḳahr ide, anı **09** öldürmege tedbīr idüñ. Andan ilerü kim bizüm dīnümüzi bāṭıl ide **10** ve bize ḡālib ola ve her kim anı öldüre ben ol kimseye yüz deve **11** ve yüz mişḳāl müşg ve yüz mişḳāl altun ve yüz mişḳāl gümüş virürem." **12** 'Ömer bin Ḥattāb itdi: "Eger bunı kim dīrsin, baña virürseñ, **13** ben anı öldürürem." Pes 'Ömer andan çıḳdı, peygāmbār öldürmek ḳaşdına. **14** Ve bu ḳışsa kendü mevzī'nde zıkr oluna, inşā'allāh. Çün peygāmbār **15** ('a. m.) da'vet āşikār itdi, kāfirlerde dirīg i[t]mege başladılar. Resül

[093b]

01 da'vete başladı. Çün 'Arab bāzārınuñ günü oldı, Peygāmbār kıızıl ḳaftān **02** geyürdi ve ḥalkı da'vet iderdi ve her kişiye eydürdi kim baña yardım **03** idüñ, Ḥaḳ Ta'ālā'nuñ peygāmın irişdürmekde. Pes anuñ da'veti ol **04** diyāruñ ḳavmi arasında āşikāre oldı ve ḥalk anuñ ḥālin şıfat **05** iderlerdi ve ol vilāyetüñ Cühūdları ve Tersāları ve Put-perestleri **06** dükeli anuñ da'vetinden ḥaber bildiler. Pes ba'zı Cühūdlar Mekke'ye gelmişlerdi, **07** bir ayruḳ vilāyetden eyitdiler, gelüñüz tā ḳuşluḳ virelüm anlara. Andan ilerü **08** kim anlar bize ḥışm vireler, dükeli resül ḳatına geldiler, tevāzu' itdiler **09** ve müslimān oldılar ve eyitdiler, İy Tañrı peygāmbārı! biz ve bizüm oḡlanlar dükeli **10** senüñ ḳuluñuz İblīs, la'aneḥü'llāhu, kim bilmedi. Bir taḡ başına çıḳdı **11** çağırdı kim iy ḳavm, Cühūdlar Muḥammed-ile 'ahd itdiler kim geleler ve size **12** ḳılıç urdılar. Çün iblīs, la'aneḥü'llāhu, āvāzı Ḳureyş ḳulaḡına irişdi, bir **13** bölük andan yaña gitdi, vardılar Cühūdlara eyitdi, biz dilemezüz kim **14** bizümle sizüñ arañuzda 'adāvet düşe kim sizler ḳonşılar size ol **15** kimse kim ol bey'at didi ant üçüñüz kim anuñ dīninden dönesiz.

[094a]

01 Ve ol kimse-kim aña imān getürmişdür aña nesne lāzım degüldür. Anlar eyitdiler **02** kim bu ni-kim siz dirsiz bundan bizüm haberimüz yok. Bir yigit var-ıdı, **03** Kureyş'den, bir çift na'leyn var-ıdı ayağında, nesne söylediler. Ol yigit na'leyni **04** çıkardı ve itdi ve eyitdi oynasuz biregü. Aña eyitdi kim dek dur nitekim **05** na'leyni biz ol erden alavuz dīni 'izzetin anlardan alıvirevüz. Pes dükeli **06** andan yine döndiler, kendü evlerine gıtdiler ve konuşularını islāma da'vet **07** itdiler ve ol vaqıtde çok kişi müslimān oldı. Pes kendü diyārlarından **08** bir eri resül hidmetine viribidiler ve eyitdiler kim bize bir mu'allım gerek **09** tā dīn yolını andan ögrenevüz. Resül ('a. m.) kendü yārānlarından birin anlara **10** viribidi tā anlara şerī'at yolın öğretti. Çün üçinci yıl ol kavm **11** hacca geldiler, çok kişi dağı müslimān olmuşdı. Resül katına geldiler **12** ve eyitdiler: “Yā Resülallahı, eger buyurursañ bize harb idelüm bu kâfirlerle.” Resül **13** eyitdi: “Baña harb destür yokdur dağı,” didi. Ve anlara nevāht itdi. Anlara **14** dağı yine erlerine gıtdiler. Böyle eydür Enes, radiya'llāhu 'anhu, kim **15** Resül ('a. m.) tayıfe vardı ve anlara islām 'arza itdi, imān getürmediler.

[094b]

01 Andan yine döndi çün hareme geldi, namāza durdı, Kur'an okumağa başladı. Perilerden **02** yidi ten anuñ öñünden³⁴⁵ geçdiler. Resül'ün Kur'an okuduğın işitdiler. Anlara inen **03** hoş geldi, yine döndiler. Çün kendü maqāmlarına irişdiler, kendü kavumların **04** Hak Ta'ālā'ya okudılar, kavluhū Ta'ālā: **05** **قُلْ أُوْحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ** **06** **الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ وَلَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا**³⁴⁶ **06** ya'nī, iy Muhammed, it kim vahy indiler baña kim **07** kulak dutdılar. Perilerden bir gürüh eyitdiler: “Biz işidürüz, 'aceb Kur'an kim yine **08** okır. Bizi doğru yola, imān getürdüñ aña ve Tañrı'ya artuğ katmazuz, biz **09** ırağı dağı ve bir yerde dağı işitdi, kavluhū Ta'ālā **10**: **قَالُوا يَا قَوْمَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنزِلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَىٰ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ**

³⁴⁵ Metinde sehven ininden yazılmıştır.

³⁴⁶ Kur'an, (Cin) 72/1, 2: De ki: “Tanınmayan /bilinmeyen varlıklardan bir kısmının kulak verdikleri ve sonra söyledikleri bana vahyedildi: “Biz olağanüstü güzellikte bir hitabe dinledik doğru ile eğriyi ayırt etme bilincine bizi ulaştıran ve böylece ona iman ettik. Ve artık Rabbimizden başka kimseye asla ilahlık yakıştırmayacağız.

وَالِى طَرِيقِ مُسْتَقِيمٍ ³⁴⁷ **11** ya ‘nī eyitdiler: “İy bizüm gürūhumuz, bizi **12** işitdūñ, bir kitāb kim viribimişler Mūsā’dan soñra rāst dutucı anlara **13** kim anuñ katındadır.” Yine okur Tañrı’ya ve doğru yola andan durı geldiler, **14** yüz Mekke’ye dutdılar. Çün Mekke’ye irişdiler, hāreme geldiler, hāreme hürmet **15** itdeñlerinden hārem daşrasından durdılar. Haḳ Ta‘ālā bir dıraḫt[a] fermān

[095a]

01 virdi tā kim yerinden ḳopdı. Peyğambar ḳatına geldi ve Peyğambar’a perīler geldüğinden **02** āgāh itdi. Resūl, ‘aleyhi’s-selām, diledi kim yārānlardan biri bile ola. Pes **03** yüzün yārānlara dutdı ve eyitdi: “İy ḳavm, sizlerden biriñüz benümle bile **04** gelsün kim anuñ gōñilde bir zerre kibir ve ḳased ve riyā olmaya. ‘Abdullāh bin Mes‘ūd durı **05** geldi eyitdi: “Yā Resūlallahi, ben varayım senüñle.” Resūl **06** eyitdi: “Durı gel, gelmege ‘azm it.” Ol daḫı durı geldi, bir maḫara aldı **07** içine ḫurmā bıraḳdı, üstine şū ḳoydı ve Peyğambar’la gitdi. Çün **08** anlar ḳatına vardılar Peyğambar, ‘aleyhi’s-selām, bir ḫaḫḫ çizdi. ‘Abdullāh eyitdi: **09** “Bu ḫaḫḫ içinde ol, eger bu ḫaḫḫdan ḳıḳası olursañ tā ḳıyāmete-degin **10** beni görmezsin.” Pes Resūl, ‘aleyhi’s-selām, anlar ḳatına vardı ve anları da‘vet **11** itdi. Dükeli īmān getürdiler, müslimān oldılar ve anlara şerī‘at öğretti. **12** ‘Abdullāh bin Mes‘ūd eyitdi kim ben anları ıraḳdan gördüm kim ağlarlar **13** ve tevāzu‘ iderler. Diledüm kim ḫaḫḫ içinde ḳıḳam, peyğambar vaşıyyeti **14** yāduma geldi. Andan soñra peyğambar benüm ḳatuma geldi, ırte yiri ağarmışdı, **15** beni gördi kim şöyle durmuşam. Baña eyitdi: “İy ‘Abdullāh, eger otursañ daḫı

[095b]

01 revāda eyitdüm, Yā Resūlallahi diledüm kim ḫaḫḫdan ḳıḳam, ammā vaşıyyetüñ **02** yāduma geldi.” Resūl eyitdi: “Ol yigidi ḳıḳmaduñ, eger ḳıḳsayıduñ **03** andan soñra beni görimezdüñ.” Andan resūl baña eyitdi kim (bölige?) ḫıç **04** şū var mı? Eyitdüm: “Var, velīkin içinde ḫurmā var.” Ol şuyı aldı, ābdest **05** aldı, namāza durdı. Çün namāzdan fāriğ oldı. Perīlerüñ ba‘zı **06** yine resūl ḳatına geldiler, resūl anlara eyitdi: “Niçün yine döndüñüz?” **07** Anlar eyitdiler: “Dileriz-kim sinüñ arduñca namāz

³⁴⁷ Kur’an, (Ahkâf) 46/ 30: Onlar, “Ey halkımız!” diye seslendiler, geriye hakikat adına ne kalmışsa hepsini teyid eden, Musa’dan sonra indirilmiş olan bir vahyi dinleyip geldik: bu hakikate ve dosdoğru yola götürmektedir”.

kılavuz.” Pes resül **08** imâmet kıldı ve anlar dükeli resül ardında namâz kıldılar. Çün namâzdan **09** fâriğ oldılar, resüle eyitdiler: “İy Tañrı resüli, biz severüz kim dâyim **10** seni ziyâret itmege gelevüz, ammâ ‘özür oldur kim aramızda **11** yol irâçdur ve bize azuq yoqdur. Pes resül eyitdi: “Bizüm tavarlarumuzuñ **12** nicesi sizüñ, tavarlaruñuzuñ ‘alefi olsun ve bizüm ta‘âmlarumuzuñ süñügi **13** sizüñ ta‘âmuñuz olsun.” Ve bu ma‘nâdandır kim Resül (‘a. m.) eyitdi **14** kim istincâyı süñükle itmek olmaz. Böyle eydür Enes kim bir gün ‘Utbe, **15** Peyğambar’[1] (‘a. m.) bir yerde tenhâ oturmuş gördi, geldi yanında oturdu ve eyitdi:

[096a]

01 “İy Muhammed, bizüm dînümüzi hor itme, eger bunu kim dirsen maqşüduñ māl-ısa **02** biz ol kadar māl senüñ-içün cem‘ idelüm kim ‘Arab’da senden bayraq kimse **03** olmasun veger maqşüduñ ululuk ve şerîfse biz seni dükeli ‘Arab üzerine **04** ulu ve müşerref idelüm veger maqşüduñ pâdişâhlığısa biz seni pâdişâh **05** idelüm ve dükelimüz saña muṭī‘ fermân ululalum veger saña sevdâ ğālib **06** olduysa biz zîrek taḫıblere māl ve ni‘met virelüm tā saña mu‘ālece ide **07** ve ol sevdâ sinden zā‘il ola.” Çün ‘Utbe kendü sözün tamâm **08** itdi, Resül (‘a. m.) aña eyitdi: “Çün sen sözün söyledüñ, beni dahı işit.” **09** Ol eyitdi, resül bu âyeti okıdı kim bi-smi’l-lâhi’r-rahmâni’r-rahîm. **10-11** *حَم تَنْزِيلٍ مِنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ كِتَابٌ فُصِّلَتْ آيَاتُهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ بَشِيرًا وَنَذِيرًا فَأَعْرَضَ أَكْثَرُهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ وَقَالُوا قُلُوبُنَا* ³⁴⁸ **12** ya‘nî bu Qur‘ân aşğa viribilmişdür Tañrı‘dan kim mihrübân **13** ve bağışlayıcıdır. Bir kitâb kim ol kitâbuñ âyetlerini yazmışlardur, helâl ile **14** haram arasında bir Qur‘ân kim ‘Arab dilince bir gürüha kim bilürler beşâret **15** virici ba‘zına ve korqudıcı ba‘zını çok kavm döndiler ve anlar işitmezler, şöyle kim gerek.

[096b]

01 Çün ‘Utbe bu süreyi işitdi, beñzi tağyîr oldı, durı geldi Mekke **02** mehterilernüñ katına vardı. Çün ‘Utbe’yi gördiler, eyitdiler: “Saña ne olmuşdur **03** kim beñzüñ tağyîr olmuşdur?” Ol eyitdi: “İy kavm, Muhammed‘den bir **04** nesne işitdüm kim Qur‘ân‘dan benüm katımda okıdı kim ‘ömrüm içinde **05** hergez anuñ mânendine

³⁴⁸ Qur‘an, (Fussilet) 41/ 1, 2, 3, 4: Ha-mim. (Bu vahyin) indirilişi, Rahman ve Rahimendir: bir ilahî kelâm ki, (taşdığı) mesajlar, anlama ve kavrama yeteneğine sahip insanlar için Arapça bir hitabe olarak apaçık beyan edilmiştir; güzel haberleri müjdeleyici ve uyarıcı olarak.

işitdiğim yok ve ben anuñ güftârına mütehayyır **06** qalmışam. Tañrı Haqqı-çün kim ol şî'r degüldür ve cāzūlık ve kāhinlik **07** degüldür. İy Mekke uluları, anlar eyitdiler: “İy ‘Utbe, Tañrı-çün **08** kim Muhammed seni cāzūlîğla aldar ve yoldan **09** ilder. Böyle eydür ‘Abdullāh bin ‘Abbās kim rađiya’llāhu ‘anhumā çün **10** Resül, ‘aleyhi’s-selām, Qur’an’uñ āyetlerini ‘Arab mehterlerine ‘arza **11** itdi. Ba’zılar eyitdiler ki Muhammed şā’irdür ve bu Qur’an şî’irdür. **12** Ve ol kimseler kim şā’irdılar eyitdiler kim bu Qur’an şî’ir degüldür, **13** şî’ire beñzemez. Ba’zılar eyitdiler kim Muhammed cāzūdur. Anlar kim **14** cāzūlık bilürlerdi eyitdiler kim cāzūlîğa beñzemez ve hîç cāzū **15** bunuñ iki kelimesin diyü bilmez. Ba’zılar eyitdiler kim Muhammed kāhindür.

[097a]

01 Ol kimseler kim kāhindiler eyitdiler hîç kāhin bu Qur’an’a mānendine eydibilmez. **02** Ve ba’zılar eyitdiler kim Muhammed dīvānedür. Pes ba’zı qavm anlardan **03** eyitdiler kim biz ‘āķiller vü dānālar ve şā’irlerüz bir āyet-i Qur’an eydibilmezüz **04** bir dīvāne bu söz mānendine nicesi eydibilür. Anlar eyitdiler kim biz bu **05** Muhammed[i] öldürelüm. Ol bizüm dīnümüzi ve bütlerümüzi ħorlar. Ebū Bekr-i Şiddīķ **06** rağiya’llāhu ‘anhu eyitdi: “İy qavm, **أَفْتُلُونِ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ** ³⁴⁹ ya’nī kim **07** öldüremesiz ol eri kim eydür binüm Tañru’m Allah’dur. Pes Velīd bin Muğīre **08** eyitdi: “Bu Qur’an Muhammed kendüden eydür, Tañrı kelāmı degüldür. **09** Biz bu Qur’an’a imān getürmezüz.” Ve ‘Arab mehterlerine peygambar ħorladılar. **10** Haķ Ta’ālā bu āyeti viribidi, Velīd haqqında. Qavluhū Ta’ālā: **11-15** **ذَرْنِي وَمَنْ خَلَفْتُ وَجِيدًا وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَمْدُودًا وَبَنِينَ شُهُودًا وَمَهَدْتُ لَهُ تَمَهِيدًا ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ كَلَّا إِنَّهُ كَانَ لِآيَاتِنَا عَنِيدًا سَأَرْهُقُهُ صَعُودًا إِنَّهُ فَكَّرَ وَقَدَّرَ فَقَتَلَ كَيْفَ فَدَرَّ ثُمَّ قَتَلَ كَيْفَ فَدَرَّ ثُمَّ نَظَرَ ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ ثُمَّ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ فَقَالَ إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ يُؤْتَرُ إِنْ هَذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ سَأُصَلِّيهِ سَفَرًا وَمَا أَدْرَاكَ مَا سَفَرٌ** ³⁵⁰

[097b]

³⁴⁹ Kur’an, (Ġāfir) 40/28: Bir mümin haykırdı: “Rabbim Allah’tır dediği için adam mı öldüreceksiniz?”

³⁵⁰ Kur’an, (Müddessir) 74/ 11-27: Bana bırak yalnız yarattığım o kişiyi, kendisine geniş imkanlar verdiğim ve şahitleri olarak çocuklar ve hayatına geniş bir ufuk açtığım buna rağmen o hâlâ ihtirasla verdiğimden daha fazlasını istiyor! Evet o, kendini ayetlerimize karşı bilerek, inatla şartlandırmıştır; onu acı veren çetin bir yokuşa süreceğim! Bakınız, mesajlarımız hakikati inkara şartlanmış olan birine aktarıldığında, onları nasıl çürüteceğini düşünür ve hesaplar, kendini de mahveder böyle hesaplar yaparak: evet, o kendini mahveder böyle hesaplar! Ve sana bakar, sonra kaşlarını çatarak dik dik süzer, sonunda sırtını döner ve küstahça böbürlenir, ve: “Bu intikal eden büyüleyici bir sözdür! Bu, ölümlü insan sözünden başka bir şey değildir!” der. Bu nedenle, onu cehennem ateşine sokacağım! Cehennem ateşin ne olduğunu hiç düşündün mü?”

01 ya'nī ço beni anuñ mükāfātına kim anı tenhā yaratdum ve aña māl virdüm. **02** Dāyim artar ve oğlanlar virdüm, hāzır ve döşedüm düşmeklik māldan. Pes tama' ide **03** kim emrüm böyle degüldür kim oldur, bizüm āyetlerümüzedür. **04** Bī-şermi tiz ola kim irişdürem anı düşvārraḳ 'aḳabeye ve endīşe **05** itdi resülün keydine ve itdi tā nice ide; iy Muḥammed la'net itdiler aña çün **06** itdi. Pes arḳa bir itdi: "La'nete olsun." Çün itdi, baḳdı yüzün **07** turş itdi ve rengin döndürdi. Pes arḳa bir itdi ve gerdenkeşlik **08** itdi, eyitdi: "Degüldür bu Ḳur'an, meger cāzūlıḳdur kim ihtiyār **09** ideler. Degüldür bu Ḳur'an meger Ādemī sözidür, tiz ola kim anı ḫamu **10** menziline ve ol kimseler kim peygāambar ḫaḳḳında yalan sözler taşnif itdiler, **11** bu āyeti viribidi kim: **الَّذِينَ جَعَلُوا الْقُرْآنَ عِضِينَ فَأَوْرَثْنَاكَ لِنَسْأَلَهُمْ أَجْمَعِينَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ**³⁵¹ **12** ya'nī anlar kim ederler, Ḳur'an'ı **13** perākende ve pāre pare [oldı]. Ba'zılar dönerler ve ba'zılar dönmezler. Senün Tañru'n **14** ḫaḳḳ-ıçün iy Muḥammed, şoram anlaruñ dükelisine anı kim itmişlerdür. Ve's-selām.

15 Kışsa-i Hicret-i Peygāambar [098a] 01 Muḥammed-i Muştafā, 'aleyhi's-selām,

02 Çün Peygāambar'ın 'ammusı Ebū Ṭālib vefāt oldı, kāfirler cem' **03** oldılar ve Peygāambar'ı öldürmege tedbīr itdiler. Birbirine eyitdiler kim nicesi **04** idelüm tā kim Muḥammed'i öldürevüz. Her biri bir nesne didiler. İblīs, **05** la'ānetü'llāh, anlaruñ ḳatına geldi. Bir pīr şüretinde anlar eyitdiler: "Ol **06** pīr kimdür?" Ol eyitdi: "Necd ḳabīlesinden bir kişiyem işitdüm kim **07** siz tedbīr itmişsiz Muḥammed işinde ve ben bilürem kim anuñ helākınuñ **08** tedbīrin nicesi itmek gerek." Ebū Cehl eyitdi: "Bizüm tedbīrimüz oldur **09** kim bir gice her ḳabīleden bir er verevüz ve anı öldürevüz tā bir er altında **10** olmaya. Eger ḳan bahāsın isterlerse bir cemā'at olalum, her kişi **11** bir nesne virelüm, anuñ miḫnetinden ḳurtulalum." İblīs eyitdi: **12** "İgen şavāb söyledün, yā Ebū'l-ḫakem. Ve daḫı eyitdi kim **13** sen anı öldürmege cehd it ve ḳan bahāsı-çün 'azīme kim ben ne ḳadar **14** nesne dilerlerse ḳan bahādan ben vireyim. Pes ittifaḳ itdiler kim çün gice **15** ola, anı helāk ideler. Ḥaḳ Ta'ālā Cebrā'il-i Emīn'i viribidi ve anlaruñ

[098b]

³⁵¹ Kur'an, (Hicr) 15/91-93: İşte onlar şimdi Kur'an'ı da tutarsız, insicamsız bir anlam olarak göstermek istiyorlar! Rabbine antolsun ki, onların hepsini bütün yapıp-ettiklerini hesaba katarak!

01 tedbîrin Peygâmbar'a âgâh itdi. Ve Resûl, 'aleyhi's-selâm, anlaruñ tedbîrini **02** Ebû Bekr-i şiddîk, rağiya'llâhu 'anhu, haber virdi ve eyitdi: "İy **03** Ebû Bekir, ben bundan gitmek isterem." Ol eyitdi: "Şavâb ola, lîkin **04** her kanda kim sen gidersen ben dağı bile giderim." Ve Ebû Bekir'üñ bir devesi **05** vardı. Bu iş-içün kim bilürdi anlar peygâmbarı öldürmege kaşdılar **06** varın. Çün gice karanu oldu, kâfirler cem' oldılar ve ba'zı kavme **07** muntazırdılar. Hağ Ta'âlâ anlara uyuku viribidi tâ dükeli uyudılar **08** ve iblîs, la'netü'llâh, dağı uyudu ve Resûl, 'aleyhi's-selâm, 'Alî, rağiya'llâhu 'anhu, **09** kendü yirinde yaturdı kendüsi çıkdı. Ebû Bekir'le yol dutdılar, **10** gitdiler. Çün ol kâfirlere irişdiler, dükelin uyur gördiler. Resûl ('a. m.) **11** bir avuç toprak aldı ve anlaruñ başına dökdi. Ve birez kül iblîs **12** başına dökdi. Bir zamândan soñra, çün iblîs uyandı, elin **13** başına kodı başında kül buldı. Eyitdi: "İy kavm, Muhammed kaçdı. **14** Bizüm başımuza toprak koydı, tîz duruñuz tâ anı isteyelüm." Ol zamân **15** dükeli durdılar resûlüñ evine vardılar. Resûl'üñ yerinde girdiler, 'Alî yatur

[099a]

01 aña eyitdiler: "Muhammed kandadır?" 'Alî eyitdi: "Ebû Bekir'le çıkdılar. Bilmezem kim **02** kanda gitdi." Pes çağırşdılar ve Esmâ geldi, Ebû Bekir haberin 'Alî'den **03** şordı. Ol eyitdi: "Resûl'le çıkdı, bilmezem kanca gitdiler." Pes **04** dükeli anları isteyü, çıkdılar. Çün Ebû Bekir'le peygâmbar gitdiler, tağda **05** bir mağara girdiler. Ebû Bekir eyitdi: "Yâ Resûlallahi, bir zamân bu **06** mağara kapusunda dur tâ ben içerü gireyim, bakayım kim müzî canavar **07** olmasun kim bize mazarrat ideler. Pes Ebû Bekir'le ol mağaraya girdi **08** çok delükler gördi, dükelin dutdı iki delük kaldı. Pes eyitdi: **09** "Yâ Resûlallahi, içerü gir." Resûl içerü girdi, eli Ebû Bekir'üñ endâmına **10** irişdi, teninde ton görmedi. Eyitdi: "İy Ebû Bekir, kaftanuñ n'eyledüñ?" **11** Eyitdi: "Yâ Resûlallahi, tonumu yırttum, bu mağaranuñ delüklerini duttum **12** tâ yılan veyâ çıyan bize mazarrat irişdürmesün," didüm. Resûl elin götürdi, **13** du'â itdi. Eyitdi: **14** اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْأَلُكَ اَنْ تَجْعَلَ اَبَا بَكْرٍ مَعِيَ فِي الْجَنَّةِ وَرَفَعَ دَرَجَتَهُ بِفَضْلِكَ

ya'nî iy Bâr-i Hudâ! Ya senden **15** dilerem kim Ebû Bekir benümle uçmağda bile idesin ve derecesin yüceldesin

[099b]

01 kendü fazlından. Pes kâfirler Resül'[i] her yirde istediler tâ kim Hâk Ta'âlâ **02** iñen gögercin viribidi tâ ol mağāra çāpusında yumurda yumurtladılar **03** ve hem 'ankebüt viribidi tâ ol mağāra çāpusında tamām āga girdi. **04** Çün kâfirler ol mağāra çāpusına irişdiler, eyitdiler: “Eger bunda girmişselerdi³⁵² **05** bu örümcek āğı bunda olmasa gerekidi. Yine döndiler, her yerlerde **06** anları istediler, [bulamadılar]. Resül ('a. m.) üç gün ol mağārada durdı ve Esmā **07** bir 'avratdı, Ebū Bekir h'vışlerinden anlara pinhāni ta'am iletdi. **08** Ebū Bekir'ün çobanı koyunları hem ol mağāra çāpusında gütdi. Üçinci **09** gün resül, Ebū Bekr'i ol mağāradan çıkıldılar, Medīne'ye 'azm itdiler. **10** Bir kimse, Ebū Cehl'e haber virdi kim anlar Medīne tarafına gitdiler, diyü. **11** Ebū Cehl Sürāka'yı istedi. Ol Sürāka iñen bahādur kişiydi. **12** Sürāka'ya eyitdi: “Uş yüz deveye ben saña peyindān, sen Medīne yolına **13** var, Muḥammed ardınca ve anı helāk it tâ yüz artuḡ³⁵³ deve saña vireyim. **14** Sürāka silāh bağlandı, ata bindi, Medīne yolına revāne oldu. **15** Çün Resül'le Ebū Bekir'e yakın irişdi anlar daḡı Sürāka'yı gördiler.

[100a]

01 Resül du'ā kıldı, eyitdi: “Ḥuzāvendā! Bunuñ şerrini bizden def' it.” **02** Hâk Ta'âlā yere fermān virdi tâ Sürāka'nuñ atı ayaḡın yir dutdı. **03** Sürāka zārılık itmege başladı ve eyitdi: “İy Muḥammed, ben saña hıç **04** mażarrat irişdürmeyem, Tañrı'dan dile tâ baña bu zaḡmetden ferec **05** vire.” Peyḡāambar ('a. m.) du'ā itdi, ol sā'at yir anuñ atı ayaklarını **06** kodı. Pes Sürāka anlara bir oḡ nişān virdi, kendü yine **07** döndi. Ve resül ve Ebū Bekir ḡorḡıldılar, eyitdiler: “Olmasun kim arduumuzca **08** daḡı leşker irişe.” Üç gün şöyle ḡorḡuyla gitdiler, dördüncü³⁵⁴ **09** gün Cidde'ye irişdiler. Çoḡ ḡavm evvel Cidde'den anlara istikbāle **10** geldiler. 'Abdullāh bin Selām eydür kim ben ol gün Cidde ḡavm-ile **11** peyḡāambarla ḡarşu bile çıkıdum, ammā Cühūd-ıdum. Resül Ebū Bekir'le bir yirde **12** ḡonmuşlardı, anı bilmedüm. Çün gün ıssı oldu, Ebū Bekir duru geldi **13** peyḡāmbara gölge eyledi. Andan bildüm kim ol Muştafā'dur **14** ve anuñ ḡavli rāstdur. Çün Resül Medīne yakın irişdi, **15** Medīne'nüñ uluları ve mehterleri her birisi eyitdi kim peyḡāmbara benüm sarāyıma

³⁵² Metinde sehven mısıları yazılmıştır.

³⁵³ Metinde sehven artdu yazılmıştır.

³⁵⁴ Metinde sehven dödüncü yazılmıştır.

[100b]

01 ҡonsun. Resül bildi kim eger birinüñ sarāyına ҡonası olursa **02** girü ҡalanları melül olurlar. Kendü-y-ile endīşe itdi-kim Medīne’de **03** kimüñ sarāyına ҡonam, diyü. Cebrā’ıl (‘a. m.) geldi, Peygāmbar’a eyitdi: “Yā Resülallahi, **04** devenüñ yuların boynına biraķ, salıvir. Çün Medīne’ye gire, her kimüñ **05** ҡapusında deveñ çökerse sen ol eve ҡon.” Resül daħı iyle itdi. **06** Pes Medīne uluları Resül’e eyitdiler kim Yā Resülallahi, bizüm **07** sarāyumuza ҡon. Resül eyitdi: “Baña fermān şöyledür kim devemüñ **08** mehārın boynına ıolayım, salıvirem her kimüñ ҡapusında kim devem çöke, **09** ben anda ҡonaram.” Pes resülün devesi gitdi ve ҡavm dükeli ardınca **10** gitdiler tā Ebū Eyyüb Enşārī ҡapusına irişdi, deve anda **11** çökdı. Ve Ebū Eyyüb Enşārī bir dervīş er-idi; şiyāset ve diyānet **12** issi-y-idi. Resül (‘a. m.) deveden indi, Ebū Eyyüb Enşārī’nün evine **13** girdi. Ebū Eyyüb çün resüli gördi şādımān oldı ve anuñ **14** evi iñen küçükdı resül (‘a. m.) aşığa eve ҡondı ve Ebū Eyyüb kendü **15** te’alluķ-ıla yukaru ıama çıkdılar eydürler kim Ebū Eyyüb’uñ bir nā-bīnā

[101a]

01 ‘avratı var-ıdı. Eyitdi: “Yā Resülallahi du’ā it, Tañrı’dan dile tā ola **02** kim senüñ du’āñ berekātında gözi görer ide. Resül du’ā itdi. **03** Hāķ Ta’ālā ol zamān ol ‘avrata yine göz erzānī itdi. ‘Avrat çün resülün **04** dīdārını gördi, şād ve ħurrem oldı ve Hāķ Ta’ālā’ya **05** şükr ü sipās itdi. Ve bir oğlaķları vardı, Ebū Eyyüb ol oğlağı **06** boğazladı, biryān eyledi, iki arpa ıurşasıyla ol biryān resülün **07** öñinde ıodı. Resül ol ta’āmdan yidi, ol gice anda ıaldılar. **08** Yarındası Ebū Eyyüb’a şordı kim nicesi-y-ıdün gice ve nice duru gel ve geldün. **09** Ebū Eyyüb eyitdi: “Yā Resülallahi, nicesi ıura ol kimse kim yukarudan **10** Hāķ Ta’ālā’nuñ raħmeti ola ve aşığa Hāķ Ta’ālā’nuñ peygambarı ola. **11** Sinün mübārek ıadīmün berekātında iki cihān sa’ādet bize naşīb **12** oldı.

Kışsa-i Bedr-i Kübrā

Böyle eydür ‘Abdullāh bin ‘Abbās, **13** rağiya’llāhu ‘anhumā, kim çün peygambar (‘a. m.) Mekke’den Medīne’ye geldi. **14** Aña ol yıl hıç şuğul vāķi’ olmadı; ammā ikinci yıl Bedr-i Kübrā **15** ħarb düşdi. Üçüncü yıl ħarb-i Bedr-i Şuğrā oldı. Dördüncü [yıl]

[101b]

01 ħarb-i Ħendeħ. Biřinci yıl ħarb-i Bedr-i řuġrā oldu. Altıncı yıl ħarb-i **02** ‘āmi’l-Ħudeybiyye oldu. Yedinci yıl ‘umretü’l-każā oldu. Sekizinci yıl **03** feth-i Mekke oldu. Dokuzuncu yıl Ebū Bekr-i řiddīħ’uñ emāreti oldu. Onuncu **04** yıl ħaccü’l-vedā’ oldu. Her yılda bir řuġul vāħi’ oldu; ammā Bedr-i Kübrā’nuñ **05** sebep[i] ol-ıdı kim Resūl Ħaħ Ta‘ālā āġāh itdi kim řām diyārından **06** kāruvān gelür buġday ve arpa ve ħurmā illerinde çoħdur, buyur tā **07** yārānlaruñ varsunlar ve ol kāruvān ursunlar. Resūl yārānlara **08** ħaber virdi. Yārānlar daġı ħařd itdiler silāhsız; zīrā kim **09** silāġları yoġıdı. Pes her kiři aġaç getürdiler ol kāruvāna **10** ġtdiler, bunlaruñ arasından birisi vardı Mekkīlere ħaber itdi. **11** Ebū Cehl la‘īn Mekke diyārında buyurdı, münādī itdiler ve eyitdi: “Her **12** kimse-kim çerāya gelibilür daġı gelemez ben anı ‘uħūbet idem.” Pes anuñ **13** ħorħusından çoħ ħaġk kāruvān öñine geldiler. Ćün kāruvān **14** ħavmi Ebū Cehl’i çoħ leřkerle ġördiler, řāzumān oldılar ve eyitdiler: **15** “Destūr vir bize tā su üstine varalum ve anda ħonalum, řarāb iġelüm

[102a]

01 tā bizüm düřmenlerümüz bileler kim bizüm anlardan ħorħumuz ve baġumuz³⁵⁵ yoħ. **02** Aġis bin Sivīħ bir ulu er-idi ve hem merd-i merdān-idi. Eyitdi: **03** “Anda n’eyleyelüm kim murāda iriřdük kāruvān selāmet bulduk.” **04** Ebū Cehl aña söġdi, Aġis ħıřma geldi Benī Zühre’den üç yüz **05** atlu ile yine döndi ve Aġis’uñ sözi revān-ıdı ħaġk arasında. **06** Pes Cebrā’īl-i emīn geldi, Resūl’e ħaber virdi ve eyitdi: “Yā Resūl, **07** yārānlarıña it tā kāfirlerle ħarb itsünler kim kāruvān ġtdi.” **08** Peyġambar (‘a. m.) anı kim Cebrā’īl didi, yārānlara ħaber virdi, Resūl-ile **09** cüdā itdiler. Eyitdiler: “Eger sen bize itmiřmesüñ kim ħāl nicesidür **10** tā biz tamām silāġ ġötürdüñ biz řanduħ kim ħarb kāruvān-ıla idervüz; **11** zīrā kim kāruvānla ħarb itmek āsāndur ve ġanīmet çoħ ve kāfirlerle **12** ħarb itmek düřvār ve ġanīmet az. Pes kāfir leřkeri geldiler Mekke **13-15** tarafına ħondılar. Ķavluhū Ta‘ālā: **إِذْ أَنْتُمْ بِالْعُدْوَةِ الدُّنْيَا وَهُمْ بِالْعُدْوَةِ الْقُصْوَى وَالرَّكْبُ أَسْفَلَ مِنْكُمْ ؕ وَلَوْ تَوَاعَدْتُمْ لِاخْتِلَافِئْتُمْ فِي الْمِيعَادِ ۗ وَلَكِنْ لِيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا لِيَهْلِكَ** **مَنْ هَلَكَ عَن بَيْتِنَا وَيَحْيَىٰ مَنْ حَيَّ عَن بَيْتِنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَاسْمِيعٌ عَلِيمٌ**³⁵⁶

³⁵⁵ Metinde sehven baġumuz yazılmıştır.

³⁵⁶ Kur’an, (Enfāl) 8/42: Sizin vadisinin bir ucunda, onların da ta öteki ucunda ve kervanın sizden ařaġılarda olduġu o ġün. Ve eġer bir savaşın patlak vereceġini bilseydiniz, muhakkak ki, böyle bir

[102b]

02 ya'nī çün siz yakınrağ yanında idiñüz vādī Bedr'üñ ve anlar ırakrağ³⁵⁷ **03** yanında idi vādī Bedr'üñ ve Kureyş kāruvān sizden aşığarağ. **04** Eger va'de itmiş misiñüz birbirüñüzle kim ceng idelüm, diyü, ammā **05** hilāf itdünüz va'dede. Çün enbüh kāfirler gördünüz velīkin **06** Tañrı'nuñ dilegi bir işi işlemekdedür kim ol iş işlenecek ola **07** tā helāk ide. Ol kimse kim helākdur hüccetden ve diri dutar, **08** ol kimse-kim diridür hüccetden ve haqīkatü'llāhdur işidici **09** ve bilici. Pes kāfirler su tarafın dutdılar, mü'minlerden kazārā ol **10** gice dükeli islām leşkerine ihtilām vāki' oldı. Çün duru geldiler, **11** peygāmbara hāllerinden haber virdiler. Resül dükeline buyurdı kim teyemmüm **12** idüñ, namāz kıluñ, diyü. Anlar dağı teyemmüm itdiler, namāz kıldılar. Pes İblīs **13** la'aretü'llāh geldi, islām leşkerinüñ gönline vesvese bırağdı-kim cenābetden **14** pāk olmadıñuz, gısl itmeden namāz kıldıñuz. Pes bilünüz kim kāfirler Hağ **15** üzerine sizler bātıl. Hağ Ta'ālā ol dem bir bulut viribidi bir 'azamet

[103a]

01 yağmur yağdı, şöyle kim dere tolu su oldı. Müslimānlar gısl itdiler, **02** su içdiler ve Hağ Ta'ālā'ya şükr itdiler, andan cenge 'azm itdiler **03** şaf bağladılar. Kāfirlerden bir atlu geldi ırakdan döndi islām **04** leşkerinden er gördi, çağırdı küffār leşkerin okıdı ve eyitdi: "Tiz **05** geliñüz kim islām leşkeri azdur veğer artarsa az artar." Pes **06** Hağ Ta'ālā feriştelere peygāmbara yārānlarına meded veribidi ve bir ferişte **07** resül yārānlarınıñ biri şüretinde geldi. Müslimānlara eyitdi-kim **08** kāfirlerden korğmañuz kim anlar sizden korğalar. Çün bir zamān oldı, **09** hevādan āvāz işitdiler ve bir bulut belürdi ve bir kurre ferişte islām leşkerine **10** yarduma geldiler ve kāfirlere islām leşkerin çok gösterdiler. **11** İki leşkerden dağı mübārizler çıkdılar kāfirlerden 'Utbe, Şaybe **12** ve Velīd çıkdılar. Mü'minlerden dağı üç er çıkdı 'Alī ve Hāmza **13** ve Ebū 'Ubeyde Cerrāh. Pes birbirilerin şordılar kim siz kimsiniz? Her biri **14** anlarıñ birbirine eyitdiler kim ben fülānam ve fülānam. Pes kāfirler **15** mü'minlere eyitdiler kim siz bizümle ceng neden ötürü idersiz?

meydan okumayı göğüslemekten kaçınırdı. Ama Allah, yapılmasını işi gerçekleştirsin de yok olup gidecek olan, hakkın açık tecellisiyle yok olup gitsin, kalıp yaşayacak olan da hakkın açık tecellisiyle yaşasın diye. Allah herşeyi işiten, herşeyi bilendir.

³⁵⁷ Metinde sehven üstünle işaretlenmiştir.

[103b]

01 Mü'minler eyitdiler: “Andan ötürü kim sizi qahr idevüz veġer ölüŖsevüz **02** Ŗehīd olavuz.” Kāfirler eyitdi kim biz daġı ol ümīdi dutaravuz, siz **03** dutarsız. Hāq Ta'ālā'dan āyet geldi, qavluhū Ta'ālā: **أَفْتَجْعَلُ الْمُسْلِمِينَ كَالْمُجْرِمِينَ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ**³⁵⁸ **04** ser-encām zafer islām mübārizlerine oldı. **05** Kāfirler mübārizleri hezīmet oldılar ve bākī kāfir leŖkeri mübārizlerin **06** münhezim gördiler, Ŗikeste-dil oldılar. Zīrā kim anlaruñ dükeli leŖkerinde **07** ol üç er gibi yoġ-ıdı. Pes resül ('a. m.) bir pāre iŖitdi kim bir **08** avuq toprak al baña vir ol yār daġı bir avuq toprak aldı³⁵⁹ **09** virdi. Resül ('a. m.) ol toprakı kāfirler yüzine Ŗađdı ve eyitdi: “ZiŖt **10** olsun kāfirler yüzü.” Hāq Ta'ālā ol toprakı kāfirler yüzine iriŖdüŖdi **11** tā dükeli ol topraqa meŖġül oldılar. Resül ('a. m.) kendü leŖkeri ile **12** kāfirler arasına düŖdi kılıcı yüz tudılar. Çün Ebū Cehl gördi kim **13** leŖker hezīmet oldı, çağırdı kim kaçmañuz kim bizüm mübārizlerimiz **14** andan ötürü helāk oldılar kim kendülerin Ŗaġlamadılar. İmdi az gelüñüz **15** qonçına ipler qoyñuz kim elbette biz anları hezīmet idervüz tā ipleri

[104a]

01 anlaruñ boynına bıraġavuz didi, inŖā'allāh dimedi ve peyġambar yārānlara **02** kāfirlerden yetmiŖ teni öldürdiler ve yetmiŖ teni maġrūç itdiler ve yetmiŖ **03** teni esīr itdiler, Medīne'ye götürdüler. Resül ('a. m.) Medīne'ye bir menzil qalıcaġ **04** kondı tā dükeli yārānlr geldiler ve her ceng kim resül itdi ferīŖteler **05** gelürlerdi velīkin ferīŖteler ceng itmezlerdi. Meger Bedr güninde **06** Ebū Cehl meydāna girdi, Mīkā'il ('a. m.) Ādemī miŖālinde gördi **07** bir darb urdı, Ebū Cehl'üñ atın düŖdüŖdi. 'Abdullāh bin Mes'ūd **08** anda iriŖdi, Ebū Cehl'[i] düŖmiŖ gördi göġsine çıġdı oturdı. **09** Ebū Cehl çün anı gördi eyitdi: “Yüce yere çıġduñ iy çoban, **10** bunu sen itmedüñ bir kimse itdi-kim anuñ kılıcı darb benüm sīnemdedür.” **11** 'Abdullāh bin Mes'ūd kılıcı çekdi tā kim baŖın kese. Her çend kim **12** ceġd itdi baŖın kesmedi. Ebū Cehl eyitdi: “Benüm kılıcum tīzrekdür **13** anı çek.” Her çend kim düriŖdi anuñ kılıcın qınından çıġarmadı. **14** 'Abdullāh bin Mes'ūd 'a Ebū Cehl eyitdi: “Kılıcuñ qabzısın baña vir.” **15** 'Abdullāh virmedi kılıç qabzısın kendü dutdı ve qının anuñ [elüne]

³⁵⁸ Kur'an, (Kalem) 68/ 35, 36: Yoksa, Bize teslim olanlara suçlular ile aynı şekilde mi davranalım? Sizin neyiniz var?

³⁵⁹ Metinde sehven oldı yazılmıŖtı.

[104b]

01 virdi çün anuñ kılıcın çıkardı. Bū Cehl eyitdi: “Bugün devlet **02** kimüñdür ve hezîmet kaçkı kaçmidür?” ‘Abdullāh eyitdi: “Devlet **03** Muḥammed’üñdür ve hezîmet kāfirler kaçminedür.” Pes ‘Abdullāh bin Mes’ūd **04** Bū Cehl’üñ başını kendü kılıcıyla kesdi, resül öñüne getürdi. **05** Yārānlar çün anuñ başını gördiler cümlesi tekbîr getürdiler ve Ḥaḳ Ta’ālā’ya **06** şükr ü sipās itdiler kim şöyle feth oldu. Ve Resül (‘a. m.) ol **07** işi ‘acebledi. Pes Ḥaḳ Ta’ālā āyet viribidi: **08-09** **فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَكِنَّ** **10** **اللَّهِ قَتَلَهُمْ³⁶⁰ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ وَلِيُبْلِيَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلَاءً حَسَنًا إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ** 10 ya’nī öldürmedüñüz anları, velîkin Tañrı öldürdi anları ve bırakmaduñ [anlarıñ göz]ine **11** [toprağı] birağmazduñ velîkin Tañrı bıraktı. Ve sındı mü’minleri **12** anuñla eyü sınmaçlık.³⁶¹ Ḥaḳıḳat kim Allah işidici ve bilicidür. Pes **13** yārenler ğanîmetleri aldılar, Ḥaḳ Ta’ālā Peyġambar’a vahy viribidi kim ğanîmet **14** yārenler arasında bahş it, diyü. Andan soñra Resül (‘a. m.) yārānlar-ıla **15** meşveret itdi esîrler cihetinden. ‘Ömer eyitdi, rağiya’llāhu ‘anhu,

[105a]

01 “Yā Resülallahi, dükelin baña vir tā ölüden od yaqayım ve dükelin oda **02** yaqayım kim hîç kaçm kendü peyġambarlara böyle itmedi kim bu kaçm **03** saña itdiler.” Resül’e hoş geldi ol sözi. Ebū Bekr-i şıddıḳ eyitdi: **04** “İy Tañrı peyġambarı, bizüm tebdîrümüz oldur kim bu esîrleri **05** yine şatalum ol sebebden kim bizüm hışşlerümüzdür ve bunlarıñ **06** bahāsın Müslimānlar maşlahatına şarf idelüm.” Resül’e anuñ sözi hoş geldi, **07** andan eyitdi: “Yā ‘Ömer, senüñ mişlüñ bu işde Nūḥ peyġambar mişl **08** gibidür kim kāfirlerüñ helākına du’ā itdi. Kaḅluḥū Ta’ālā: **09** **وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا** **10** **362** ya’nī iy benüm Ḥuzāvend’üm, **10** komağıl kāfirlerden yer yüzinde hîç kimseyi! Sen Nūḥ mānendine **11** söyledüñ. Andan Ebū Bekr’e döndi, eyitdi: “İbrāḥīm mānendine söyledüñ.” **12** Kim eyitdi

³⁶⁰ Kur’an, (Enfāl) 8/17: Ve düşmanı öldüren siz değildiniz, Allah’tı onları öldüren ve saldıĝım zaman sen değildin salan, fakat Allah’tı salan: ve Kendi belirlediĝi güzel bir sınavla müminleri sınamak için yaptı. Muhakkak ki Allah her şeyi işiten, her şeyi hakkıyla bilendir!

³⁶¹ Metinde sehven sanmaçlık yazılmıştı.

³⁶² Kur’an, (Nūḥ) 71/26: Ve Nūḥ, “Ey Rabbim!” diye yalvardı: “Yeryüzüne bu hakikati inkār edenlerden hiç kimseyi bırakma.

Ḳavluhū Ta‘ālā: **13** ³⁶³ **فَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ** ya‘nī her-kim bizüm ardumuzca yürkiye ol bendendir. **14** Ve her kim bī-fermānluk ide baña. Yarlıgayıcı ve rahmet idici sensen. **15** Resül (‘a. m.) Ebū Bekr’e eyle ‘amel itdi ve anlaruñ her birini kırk vakte

[105b]

01 altına karar itdiler. Şöyle kim her vakte kırk durmadı çün iş **02** ‘Abbās’a irişdi ol dañı esirler bölügünden-idi. Resül eyitdi: “İy **03** ‘Abbās, senden seksen vakte altun isterem, ‘Uḳayl’dan kırk vakte.” **04** ‘Abbās itdi: “İy ḳardaşum oğlı, benden bu kadar istersin, ‘Uḳayl’dan **05** ol kadar.” Resül itdi: “Sen, benden h’ışlığı kesdüğinden **06** ötürü isterem.” ‘Abbās itdi: “Eger virmeyince çäre yoksa ol **07** altun kim senüñ fidñ-çüñ virdüñ anı baña ḥesāb eyle.” **08** Resül eyitdi: “Ol bu yaña ḳaruşmaz kim bu ḡanīmetdür ve ol fidā **09** virmekdür.” ‘Abbās itdi: “İy ḳardaşum oğlı, bunu kim benden **10** istersen yokdur. Eger dilerseñ ḥalḳdan dileyem, saña vireyim.” **11** Resül itdi (‘a. m.): “Ol altunlardan vir kim ḥelālūñ Ümmü’l-Faḳl **12** penhān itmişdür kim berü çıḳduğūñ vakte aña virdüñ ve **13** itdüñ kim ben gelesi olursam sen altunı kendüñe ve oğlanlaruña **14** şarf idesin.” ‘Abbās itdi: “Saña kim itdi ve bu ḥāl kim āḡāh **15** itdi. Ol vakt kim ben bu sözi Ümmü’l-Faḳl didüm hīç kimse

[106a]

01 yoğ-ıdı aramızda.” Resül eyitdi: “Baña ‘alīm ve cebir Tañrı ḥaber virdi. **02** ‘Abbās eyitdi: “Tañrı ‘ayb bulur mı?” Resül eyitdi: “Bulur.” ‘Abbās **03** eyitdi: “İslām ‘arz it, tā īmān getüreyim.” Resül aña islām **04** ‘arza itdi. ‘Abbās īmān getürdi müslimān oldı. Andan Resül (‘a. m.) **05** seksen vakte andan aldı. Pes āyet geldi, ḳavluhū Ta‘ālā: **06-07** **يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِمَنْ فِي أَيْدِيكُمْ مِنَ الْأَسْرَىٰ إِنَّ يَعْلَمَ اللَّهُ فِي قُلُوبِكُمْ خَيْرًا يُؤْتِكُمْ خَيْرًا** **08** ³⁶⁴ **مِمَّا أَخَذَ مِنْكُمْ وَيَعْفُورُ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ** ya‘nī iy peygambar büzürgvār, eyit anlara kim sizüñ **09** ilüñüzde giriftārdurlar esirlerden. Eger bilse Ḥaḳ Ta‘ālā kim sizüñ **10** göñlüzde ḥaber var ve īmān var yine vire sizlere māl andan yigrek kim **11** sizden almışlardur ve yarlıgaya sizleri kim Tañrı yarlıgayıcı ve rahmet **12** idecidür. ‘Abbās

³⁶³ Kur’an, (İbrāhīm) 14/36: Bana uyan kimse gerçekten bendendir; bana baş kaldırana gelince, şüphesiz Sen çok acıyan, esirgeyen gerçek bağışlayıcısın!

³⁶⁴ Kur’an, (Enfāl) 8/70: Ey peygamber, elindeki esirlere de ki: “Allah yüreklerinizde bir güzellik bulursa, bütün o sizden alınan şeylerden daha güzelini bahşedecektir size: Çünkü Allah, çok esirgeyen gerçek bağışlayıcıdır.

çün bu āyet işitdi, eyitdi: “Ümīz dutaram **13** kim Hāḡ Ta‘ālā beni yarlıgaya kim ol ‘aḡası yarlıgayıcımı. Bu **14** āyetde peydā itdi, andan eyitdi: “Virdi baña andan yigrek kim **15** aldı.” Ve resūle eyitdi kim benüm yigirmi ḡulum var kim bezergānlıḡ [106b]

01 ider her birinūñ sermāyesi yigirmi biñ direm gūmişdür. Dūkelin saña **02** virem tā sinūñ ilūñ geñ ola ve dūkelin kendü maşlahatuña cerḡ idesin. **03** Hāḡ Ta‘ālā āyet viribidi, ḡavluhū Ta‘ālā: **لَوْلَا كِتَابٌ مِنَ اللَّهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ** ³⁶⁵ **04** ya‘nī eger Hāḡ Ta‘ālā’dan **05** va‘de dökülmişdi kim sābıḡ olmuşdur irişeydi size ol **06** nesnede kim datdıñuz siz ulu ‘azābı şöyle kim sizden kimse **07** ḡurtulmadı meger ‘Ömer ibn Hattāb, raḡiya’llāhu ‘anhu.

Kıssa-i Harb-i Uḡud

08 Böyle eydür ‘Abbās, raḡiya’llāhu ‘anhu, kim şevvāl aynuñ üçinci gūni ḡarb-i [Uḡud] **09** düşdü. Sebeb ol-ıdı kim Mekke kāfirleri ḡarb-i Bedir’den yine döndiler **10** ol ḡāl-ile kim dönüldi. Pes ikinci yıl çok leşker cem‘ itdiler. Mekke’den **11** çıkdılar peyḡambarla ḡarb itmege ‘azm itdiler. Cebrā’ıl geldi resūle **12** ḡaber virdi. Resūl yārānları oḡıdı meşveret itdi. Yārānlara **13** eyitdiler: “Bizüm tedbīrümüz oldur kim anlara ḡarşu varalum ve **14** ḡovmayalum kim anlar bizüm ḡarāmumuza gireler. Resūl (‘a. m.) düşinde görmiş-idi kim **15** zırh giymiş ta‘bīr Medīne şehrini itdi. Pes yārānlara eyitdi, eger

[107a]

01 Medīne’ye ḡişār çekevüz yegrek ola. İttifāḡ itdiler kim böyle itmek **02** gerek. ‘Abdullāh bin Ebī eyitdi: “Yā Resūlallahi, biz bunda şehirde olalum **03** tā eger kāfirler geleler biz silāḡ giyevüz ve anlara ḡarşu varavuz ve bizüm **04** ‘avratlarımız anlara ḡamlardan ḡaş uralar. Zīrā kim hīḡ düşmen bu **05** şehre gelmedi. İllā kim biz anlara ḡādir olduḡ, ḡoḡıl tā anlar bunda **06** gelsünler eger geleler ayaklar ile zindāna gelmiş olalar. Ve eger yine döneler tehī-dest **07** döneler. Benüm fermānum dutuñ kim ben bu sözi mīrās buldum **08** kendü ḡavmüm ulularından ve ceng issilerinden. Resūl’ūñ rā’ī **09** ‘Abdullāh bin Ebī söz ile idi ve dūkeli Muhācir, Enşār, ulularınıñ

³⁶⁵ Kur’an, (Enfāl) 8/68: Allah tarafından önceden buyurulmuş böyle bir ilke olmasaydı aldığınız bütün bu [tutsaklar] yüzünden başımıza mutlaka büyük bir azap çökerdi.

rā'ī **10** böyleydi. Velikin ol yigitler kim Bedr harbinde peygamberla-yıdılar eyitdiler: **11** “Eger biz ilerürmezsüz anlar şanalar kim biz korkduk ve biz Bedr güninde **12** üç yüz er-idük. Haq Ta'ālā bize nuşret virdi bugün çok **13** halkuz ve tamām silāhlıyuz, destür vir tā ilerü varalum. Pes resül **14** eve geldi, zırh geydi ve başına ışık urdı ve kalkan götürdi **15** kılıcı hamā'il bıraktı eline nize aldı ve şehrden çıktı. Çün

[107b]

01 az yol gitmişler-idi birbirine nesne didiler ve pişimān idiler kim niçün **02** Medīne'den çıkdıñ diyü. Resül ('a. m.) anlara eyitdi: “Ben size didüm **03** ve naşihat itdüm kim çıkmamız fermān olmadıñuz. Şimdi çäre yokdur **04** harb itmekden özge; zīrā kim revā olmaya peygambara kim zırh **05** giye Haq Ta'ālā'nuñ dīn-i 'izzet-çün harb itmeden zırhı yine çıkarmak olmaz. **06** Şimdi şabr idelüm tā Haq Ta'ālā'nuñ hükmi bizümle necedür. Pes Uhud **07** Tağı'na çıkdılar eyitdiler kim Uhud Tağı'nı ilerü koyalum. Resül ('a. m.) 'Abdullāh **08** bin Zübeyr yitmiş er ile ilerü viribidi ve eyitdi kim elbette Uhud **09** Tağı'nı komañuz ve anıñ önünden geçmeñüz. Pes Resül ('a. m.) zü'l-fikār **10** yārānlara 'arz itdi ve eyitdi: “İy yārānlar, kimdür sizlerden kim **11** bu kılıcıla darb ura?” Ebū Bekr-i şiddik, rağiya'llāhu 'anhu, elin uzatdı **12** zü'l-fekār resülden diledi, resül ('a. m.) aña virmedi. 'Ömer, **13** rağiya'llāhu 'anhu, elin şundi diledi resül ('a. m.) aña dağı virmedi. **14** 'Alī, rağiya'llāhu 'anhu, elin uzatdı ve eyitdi: “Baña vir, Yā Resülallahi!” Resül **15** zü'l-fikār aña virdi. 'Alī aña eyitdi: “Yā Resülallahi, bunuñ haqı nedür?”

[108a]

01 Eyitdi: “Anıñ haqı kāfirler boynın urmağdur.” Ba'zı yārānlarıñ peygambara gönül kıldı **02** kim resül zü'l-fikār anlara virmedi. Pes 'Alī, rağiya'llāhu 'anhu, elin **03** edügi koncına soğdı ve bir kızıl 'işābe çıkardı eline bağladı **04** yārānlar arasında salanmağā³⁶⁶ başladı bir yañasında ol 'işābenüñ **05** yazılmışdur **نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ**³⁶⁷. Ve bir yanda yazılmış-ıdı kim harbe gönül yavuz **06** itmek 'ardur ve her kim kāfirlerden kaçā Haq Ta'ālā'nuñ 'azābından **07** kurtulmaya. Ve Mekke kāfirlerinüñ 'avratları böyle gelmişler-idi kınların isteyü. **08** Bedr günü hışmından anlardan biri

³⁶⁶ Metinde sehven sılınmağā yazılmıştır.

³⁶⁷ Kur'an, (Saf) 61/13: Allah'ın yardımını ve yakında gerçekleşecek bir zafer.

Hind idi, 'Utbe kıızı. Çün kâfir **09** leşker yakın irişdiler resül, 'aleyhi's-selâm, nîze elinde dutdı hamle itdi anları **10** hezîmet itdi. Yārānlardan biri resüle eyitdi: "Ben Bedr güninde 'Utbe kıızı **11** Hind'[i] gördüm kim kâfirler yöresinde segirdür-idi ve anlarıñ göñlin **12** kavî iderdi." Çün ol gün leşker hezîmet oldu, Hind leşkeri **13** öñince kaçardı, ayağında birinc hâlhal vardı yire doқundi şöyle kim **14** āvāzın işitdüm kâfirler 'alemi yire düşdi. 'Abdullāh bin Zübeyr'e ol leşkerden **15** birez kavm eyitdiler: "Biz dağı ilerü varalum ğanîmet talebine kim biz Bedr

[108b]

01 güninde ğanîmet bulduq." 'Abdullāh eyitdi: "Vermeñüz şavāb degüldür." **02** Anlara hoş gelmedi. Hālîd bin Velîd ol gün müslimān oldu, **03** 'Abdullāh birle tağ[da] saqlar-ıdı. Lîkin az kavm-idi zîrā kim islām leşkeri perākende **04** olmışlardı. Ve küffār leşkeri ile bir 'avrat var-ıdı, adı 'Afrā idi. **05** Anuñ katına cem' oldılar ve islām leşkerine hamle itdiler ve anları **06** tağdan hezîmet itdiler. İslām 'aleminüñ yirene ol tağda kendü 'alemlerin **07** açdılar. Çün kâfirler 'alemlerini Uğud Tağı'nda gördiler, dükeli ol tağa **08** geldiler. İkileyin kâfir leşker hamle itdiler yetmiş eri peygamberuñ **09** yārānlardan öldürdiler ve yetmiş eri mecrūh itdiler ve peygamberuñ **10** öñ dişi sıdılar ve hem oқ-ıla tenine zaħm urdılar. Çün resül **11** leşkerinüñ çevresinden halka oldılar çün demürni peygamberuñ **12** mübārek gövdesinden çekdiler. Ol cerāhatdan kan revān oldu, **13** Mālik bin Sinān peygamberuñ kanını içdi. Resül eyitdi: **14** "Her kim dilerse beni göre, Mālik bin Sinān'a bakşun kim benüm **15** kanum anuñ kan-ıla āmîhtedir." Andan soñra resül[i] toprağa bıraқdılar,

[109a]

01 şöyle kim mübārek ilini yarıldı ve çün düşdi iki mübārek dizi **02** sızladı ve sacı sakalı kana bulaşdı. Ve eydürdi: "Nicesi ola ol **03** kimsenüñ hāl[i] kim kendü peygambarnı bu hālde ide ve anı böyle hor **04** ide." Andan ötürü kim ol anları doğru yola da'vet itdi **05** ve iblîs la'în çağırdı kim biliñüz göñlüñüzi hoş dutuñuz **06** kim Muhammed öldi. Üç kez böyle çağırdı ve resülün **07** yārānlar[1] dört gürūh oldılar. Ba'zısı öldi ve ba'zısı mecrūh oldu ve ba'zısı **08** dört ferseng yir kaçdı. Ve 'Oşmān [bin] 'Affān, radiya'llāhu 'anhu, kaçanlar yolunda ıdı. **09** Pes bir yār peygamberuñ

yārānlarından, peygambarı gördi kim mübārek **10** yüzinden ve ağzından kan revān oldu, tīz siñirdi kanını dutdı. **11** Eyitdi: “Korkaram kim eger bir kaçre resülün kanı yere tamlaya hergiz **12** nebāt itmeye.” Ve ol er resülün yārānları katına geldi, Ebū Bekir **13** ve ‘Ömer ve ‘Osmān ve ‘Alī gördi, rağiya’llāhu ‘anhumā, kim dükeli kaygulu oturmışlar. **14** Ol şordı: “Ne olmuşdur size kim böyle ğam-gīn oturmışsınız?” **15** Eyitdiler: “İşitdün [mi] resül öldi?” Ol eyitdi: “Resüli ben gördüm

[109b]

01 fülān yerdedür,” dir. Anlar ol zamān atlara bindiler, resül katına geldiler. **02** Resüli andan götürdiler, ata bindürdiler. Çün kāfirler gördiler kim **03** Muhammed diridür. Dükeli peygambar yārānlarına hamle itdiler. Hāzmeye kıızı Esmā **04** dağı anlaruñla bile-y-idi. Ol üç kez hamle itdi yārānlar anı hezīmet **05** itdiler. Selmān, peygambaruñ ardında idi her oğ kim kāfirler peygambara **06** atarlardı, Selmān anı kendüye alurđı. Ve eydürđi kim: **07** “Benüm cānum saña fidā olsun, iy Tañrı resül[i].” Ve ‘Abbās, rağiya’llāhu ‘anhu, **08** peygambaruñ atı başın dutmuş-ıdı, atı anı çekerdi. Cebrā’l geldi **09** (‘a. m.) ve resüle eyitdi kim bu cevān kim kāfirlere hamle ider kimdür? **10** Resül eyitdi: “‘Alī Murtażā’dur, rağiya’llāhu ‘anhu, anlara hamle **11** itdi.” Cebrā’l eyitdi: “Hāğ Ta’ālā mubāhāt ider kendü feriştelere.” **12** Pes peygambaruñ yārānları Uğud Tağı’ndan iletdiler peygambar atı-y-ıla. Uğud Tağı’na **13** çıkdı ayağın ‘Alī’nün bağrına kōdı ‘Alī anı tağa iletdi. **14** Pes resül oturđı yārānlar katına cem‘ oldılar ammā anlaruñ her birisi **15** ğam-gīn-idi. Kardaşları, h’işleri cehetden ve ğanīmet ğitdüği

[110a]

01 sebebden. Nāğāh Hālid bin Velīd bir cemā‘at-ile tağ başına geldi. **02** Kāfirler elinden³⁶⁸ hezīmet olup [cümle eksik]. Çün peygambar yārānlarını ol **03** şıfatda gördi, du‘ā itdi ve eyitdi: “Huzāvendā! Bu yārānlarım kim **04** kalmışdur saña taparlar. Eger anları kāfirler eline yine virür misin kim **05** helāk ideler yir yüzinde kimse kalmaya kim saña tapalar.” Hāğ Ta’ālā **06** ol kāfirlerün göñline kōrku ve bīm bırağdı tā dükeli hezīmet olup yine **07** döndiler. Pes Süfyān tağ etegine geldi çağırđı kim Muhammed **08** diri midür yoksa yok mı? [‘Ömer], rağiya’llāhu ‘anhu, eyitdi kim

³⁶⁸ Metinde sehven öninden yazılmıştır.

diridür. Āvāzñi **09** işitdi yorur. Süfyān eyitdi: “Bizümle sizüñ arañuzda Bedr-i Şuğrā vardur,” **10** didi. Resül eyitdi: “Ömer eyit kim belī.” Ömer eyitdi: “Belī.” Süfyān yine **11** döndi. Resül (‘a. m.) qorqđı olmasun kim kāfir leşker Medīne’den **12** yaña vara. ‘Alī eyitdi, rağiya’llāhu ‘anhu, va’llāhi kim ben dağı varam ħarb **13** idem ve eger Mekke’ye gitmişlerse yine dönem, didi. Ve ‘Alī gitdi, **14** gördi kim anlar Mekke’den yaña gitmişler. Resül (‘a. m.) ve dükeli yārānlar **15** tağdan indiler ve ulular arasında geşt itdiler. Ħamza’yı gördiler kim

[110b]

01 yalnızcağ ulular arasında toprağa bulaşmış yatur. Ve eyderler kim endāmlarını **02** birbirinden ayırmışlardı ve Ħamza’yı Muṭ‘im bin ‘Abdī’nüñ kulu Vaḥşī **03** öldürmiş-idi. ‘Utbe kıızı Hind aña va‘de itmiş-idi kim **04** eger sen Ħamza’yı öldürürseñ ben seni alam āzād idem, ne-kim altunum var-ısa **05** saña virem. Vaḥşī bir yer-geh pinhān olmuş-ıdı. Çün kāfirler **06** anuñ atını öldürdiler. Ħamza atdan düşdi, diledi kim **07** durı gele, koltuğı altı açılmış-ıdı. Vaḥşī şileyile atdı anuñ koltuğundan **08** urdı, bir yanından çıkđı. Pes ‘Alī tağdan indi, Ħamza’yı gördi **09** kim yatur ol ħālde ve yārānlar dağı anı ol ħālde gördiler, **10** dükeli ağlaşdılar. Resül eyitdi: “Ħiç bir yerde biz pāresi bulduñuz mı?” **11** İstediler, buldılar ol qadar biz pāresi kim anuñ ‘avratını örttiler; **12** ammā ayağı açuq kaldı birez çörçöp-ile ayağın dağı örttiler. **13** Resül (‘a. m.) ve yārānlar anuñ üzerine namāz kıldılar ve uluları getürdiler, **14** üstlerine namāz kıldılar tā yetmiş şaḥābeye namāz kıldılar. Pes resül **15** eyitdi (‘a. m.): “Eger kız qardaşı ġam-nāk olsa Ħamza bunda qordum tā qurtlar

[111a]

01 yirlerdi tā kıyāmet ġüninde anlaruñ qarnından qopardı.” Pes ‘Alī’ye **02** buyurđı kim Medīne’ye var ve bizüm selāmatluğumuz ħaberin anlara ilet **03** kim iblīs la‘īn üç kez bizüm leşkerümüz arasında çağırdı kim **04** Muḥammed öldi. Pes ‘Alī durı geldi Medīne’ye vardı, resülün selāmatluğı **05** ħaberni Medīne ehline didi. Çün eve vardı, Fāṭıma’yı gördi **06** ağlar, ħurüş ider resülden ötürü. Çün Fāṭıma resülün selāmatluğı **07** işitdi şādīsinden bī-hüş oldu, ‘aqlı zā’il oldu. Çün **08** yine ‘aqla geldi, ‘Alī şordı resülün aḥvālinden kim nicesi oldu, **09** diyü. Medīne ħalkı er vü ‘avrat giryān olmuşlardı, ba‘zınuñ **10** oğlı ölmüş-idi ba‘zınuñ qardaşı ba‘zınuñ eri ölmüş-idi. Ammā

11 eydürlerdi kim resül bize kendü tenümüzden ‘azîzrekdür. Çün resül 12 Medîne’ye geldi, her kimse kendü ulusu-çün nevha ve zârılık 13 itdiler ve Hamza’nuñ nevha idicisi yoğ-ıdı. Resül eyitdi: **أَلَا لِكُلِّ قَتِيلٍ بَوَالِي وَلَا بَالِي لِعَيْنِ حَمْرَه** 14 ya’nî āgāh ol kim dükeli ululara 15 ağlayıcı var benüm ‘ammum Hamza’ya ağlayıcı yok. Pes ‘avratlar çün

[111b]

01 peygambaruñ kelâmın işitdiler kendü uluları Bū Hasan kodılar, Hamza için 02 nevha itdiler tā şimdiye dek ol ‘âdet Medîne’de qalmışdur kim 03 kaçan ulular ölse Hamza için nevha iderler andan ulularını.

04 Kıssa-i harb-ı Hendek

Böyle eydür ‘Abdullāh-i bin ‘Abbās, rağiya’llāhu ‘anhu, 05 kim çün Mekke kâfirlerinüñ mihterleri geldiler. Çün Ebū A‘ver 06 es-Süleymī’yi Benī Şalīm’den ve ‘İkreme bin Ebī Cehl ve Ebū Süfyān 07 ve qalan mihterler dağı leşker durdılar. On beş biñ er-ile Mekke’den 08 Medîne’ye kaşd itdiler, geldiler dükeli Medîne’nüñ yöresinde qondılar. Resül 09 (‘a. m.) yārānlarla tedbīr itdi her kişi bir nesne didi. Selmān-ı Pārsī 10 eyitdi: “Siz her biriñüz bir nesne didiñüz; ammā benüm rā’im oldur kim 11 Medîne’nüñ yöresine hāndaq qazalum kim Pārs vilāyetinüñ resmi 12 eyledür.” Resül (‘a. m.) eyitdi: “İgen şavāb didüñ.” Pes āgāz itdiler 13 hāndaq qazmağa Medîne yöresine ve Resül (‘a. m.) ıraqdan nazār iderdi. 14 Nāgāh bir tağ gibi kaya çıkdı balta ve qazma aña kār itmedi. Resül (‘a. m.) 15 su diledi, suyu ol qayaya urdı ve eyitdi, bi-smi’l-lāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm,

[112a]

01 ol kaya Haq Ta‘ālā’nuñ kudreti-y-ile kum gibi oldı. Selmān eyitdi: “Ben 02 ol hāndaq üzerine durmuşdum her gāh kim resül ol qayaya su 03 urdı-y-ıdı nūr göge dökilür-ıdı. Şöyle kim ol nūruñ rüşenliginden 04 ayruq şehirleri gördüm resül (‘a. m.) āgāh itdüm ol hālden.” 05 Resül eyitdi: “Anı kim sen gördüñ şehirler degüldür. Bil kim diyār-ı 06 Pārs ve Türk ve Rūm ve Ḥorāsān’dur kim dükeli açılısardur, benüm 07 ümmetüm olısarlar.” Kavluhū Ta‘ālā: **قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكِ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ**

11 ³⁶⁹ مَمَّنْ تَشَاءُ وَتَعَزُّ مَنْ تَشَاءُ وَتُدُلُّ مَنْ تَشَاءُ بِبَيْدِكَ الْخَيْرُ عَلَيْكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ تُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ
ya'nī eyit, iy Bār-i Huzāya ve Huzāvendā! Pādişāhlık sen **12** virürsin pādişāhlara kim dilersin ve yine alursın pādişāhlığı andan **13** kim dilersin ve 'azīz idersin anı-kim dilersin ve zelīl idersin anı-kim **14** dilersin sendendür. Hayr işler her nesne kim maqđür olasıñ aña tüvānāsın. Cābir eydür, **15** ol gün ħandağ kenārında durmuşdum ve resül kendü yöresin getürmiş-idi bir taş gördüm anuñ qarşıda bağlu.

[112b]

01 Kendü kişilerüme āgāh itdüm ve bilmedük kim anda ne ħikmet var-ıdı.

02 Kışsa-i Benī Kureyza

Böyle eydür Enes, rağiya'llāhu 'anhu, kim Benī Kureyza **03** 'ahd idiler 'āmü'l-ħarāb-ıla ve 'Abdullāh bin 'Abbās eyitdi, rağiya'llāhu, 'anhu **04** kim Hıyey Aħtab Benī Naẓīr'dendi, Mekke [şerīrleriyle anuñ katına³⁷⁰] vardılar ve anları **05** ħariş itdiler. Muħammed-ile Bū Süfyān eyitdi kim varalum ve Benī Kureyza **06** 'ahddan döndürelüm. Pes dün buçuğında Bū Süfyān anlar[ıuñ] katına **07** vardı, ħişār kapusın kağdı. Eyitdiler: “Kimdür?” Eyitdi: “Benüm, **08** Bū Süfyān.” Hıyey bin Aħtab kişileri kapuyı açdılar. Bū Süfyān **09** diledi kim anları 'ahddan döndüre. Çün anuñ sözün işitdiler, **10** eyitdiler: “Sen şomsın, Benī Naẓīr'i helāk itdün dilersin kim bizi **11** dağı helāk idesin.” Ol eyitdi: “Baña bir pāre ta'ām virün **12** kim ħarnum açdur.” Ta'ām getürdiler, elin uzatdı ol ta'āmdan **13** yedi ve söyledi, eyitdi: “İy ħavm naşĥat iderem size, bilünüz kim **14** bu yedi leşker kim cem' olmuşlardur yine dönmezler tā Muħammed **15** ve yārānlarını helāk itmeyince ve Medīne'ye oda yağmayınca andan sizi

[113a]

01 nice koyısarlar.” Anlar eyitdiler: “Pes nice idelüm.” Ol eyitdi: “Sizün tedbīrünüñ **02** oldur kim bize yardım itmekden özge size çāre yoğdur.” Andan soñra **03** eyitdi: “Baña yarduma gelün,” didi ve durdı gitdi geldi. Leşker Kūfāre **04** eyitdi kim ben Benī Aħtab'ıñ Muħammed-ile 'ahdını bozdum. Pes ol dükeli **05** Kūfāre leşkeri Bū

³⁶⁹ Kur'an, (Âl-i 'İmrân) 3/26, 27: DE Kİ: “Ey mutlak egemenlik sahibi Allahım! Sen egemenliği dilediğine verirsın, dilediğinden alırsın; dilediğini yüceltirsın, dilediğini alçaltırsın. Bütün iyilikler Senin elindedir. Doğrusu, Sen istediğini yapmaya kâdirsin.” “Gündüzü kısaltarak geceyi uzatır.”

³⁷⁰ Nurosmaniye nüshası.

Süfyân katına geldiler cem‘ oldılar ve eyitdiler: “Her kim **06** bizüm aramızda bîgâne varacaklaruñ gitsünler.” Ve Huzeyfe bin Yemân **07** peygambar yārânlarından idi, her gice anlar katına cāsüsluğa varurdu. **08** Ol gice anları gördi Bū Süfyân çadırına cem‘ oldılar. Ol dağı **09** hayme ardında durdu tā işide kim Bū Süfyân anlara ne-dirdür. **10** Bū Süfyân eyitdi: “Huyey ibnü’l-Aḥṭab Benī Kureyza’ya varmış ve anları **11** bizüm ‘ahdumuza getürmüş. İmdi gönlüñüzi kavī dutduñ ve ceng **12** işin düzüñ.” Kavm haymeden perākende oldılar Huzeyfe dağı bir kenāreye **13** çıkdı ve Medīne’ye girdi ve her ne-kim işitmişdi peygambara āgāh **14** itdi. Resül mütefekkiye oldı ve anı-kim Huzeyfe’den işitdi ‘Ömer’e eyitdi **15** kim Huzeyfe böyle dir. ‘Ömer eyitdi: “Huzeyfe yalan söyler.” Huzeyfe

[113b]

01 eyitdi: “İy ‘Ömer, sen-dağı yalan çok söyledüñ.” ‘Ömer eyitdi: “Yā resül **02** işidür misin kim Huzeyfe baña ne-dir,” dir. Resül eyitdi: “Rāst ider **03** Huzeyfe cāhiliyyet zamānında sen-dağı yalan söyledüñ ve bütleri **04** Hāk Ta‘ālā’ya şerīkdür didüñ.” ‘Ömer dek durdu, Na‘īm bin Mes‘ūd eyitdi: **05** “Yā Resülallahı, gam yeme kim hīç kimse benüm ehl-i beytümünden haber **06** yok-kim ben müslimān olmuşam. İmdi ben Benī Kureyza’ya varayım **07** ol işden yığayım.” Resül eyitdi (‘a. m.): “Şavāb ola.” Na‘īm vardı **08** ve anları cem‘ itdi ve eyitdi: “İşitdüm kim siz resüllahi itdüññüz **09** ‘ahdı şımışsız³⁷¹ Bū Süfyân-ıla ‘ahd bağlamışsız siz şanur misiz **10** kim Bū Süfyân peygambar kahr ide.” Eyitdiler: “Pes nice idelüm?” Eyitdi: **11** “Çün Bū Süfyân’uñ elçisi size gele eydünñüz on pīr virübisin, bizüm **12** katumuza tā biz anı girü saklayalum.” Eyitdiler: “Eyü eyitdün.” Pes Na‘īm, Bū Süfyân **13** katına vardı aña eyitdi: “Benī Kureyza katındaydum ve **14** anlaruñ sözün işitdüm, senden on pīr kişi girü dilerler tā resül **15** katına viribiyeler ve ger dilerseñ kim benüm sözüm senüñ katuñda dürüst

[114a]

01 ola anlara kişi viribi tā görsin.” Bū Süfyân bir kişi viribidi anlara risālete **02** kim harbe gelüñ diyü. Anlar girü dilediler çün Bū Süfyân anı işitdi **03** anlara seviñdi³⁷² eyitdi Cühüdlardur ‘ahd itdiler yine sıldılar. Ve ol **04** gice bir katı yıl koptı ve ol kâfir

³⁷¹ Metinde sehven simişsiz yazılmıştır.

³⁷² Metinde sehven süñdi yazılmıştır.

ķavmi űzerinden esdi. **05** Őöyle kim anlaruñ ĥaymelerini ķopardı ve dűkelin helāk itdi. **06** Ćün Őabāĥ oldu peygambar yārānları gűrdiler kim anlaruñ leŐker-gāĥında **07** bir kimse diri gűrűnmez. Pes yārānlar anlaruñ leŐker-gāĥını **08** gāret itdiler cengsűz ve zahmetsűz anlaruñ mālı ve ni‘met-ile bay **09** oldılar. Ćün peygambar (‘a. m.) kāfirler aĥvālin ol Őıfatda gűrdi yűzin **10** topraĥa ķodı ve Ĥaķ Ta‘ālā’ya Őűkr ve Őipās itdi. Andan Őoñra **11** ‘avratlarından birinűñ evine vardı. Ol ĥatun eyitdi: “Yā Resűlallahi, yűzűñ ve sacuñ **12** saķaluñ topraĥa bulaŐmıŐ, destűr vir tā sacuñı **13** yuyayam.” Peygambar diledi icābet ide. Cebrā’ıl geldi eyitdi: **14** “Yā Resűlallahi, baŐuña su dűkme kim dűkeli feriŐteler henűz senűñ muvafaķatuña **15** yűzler topraĥa ķomiŐlardur, tűz duru gel Benī Ķureyza cenge var ve anlara

[114b]

01 gāret it ve buyur esīr itsűnler.” Peygambar buyurđı tā Őabl urdılar ve islām **02** leŐkeri Benī Ķureyza yűn dutdılar ĥaber anlara iriŐdi dűkeli ĥiŐāra girdiler. **03** Peygambar buyurđı tā suların baĥladılar anları ĥiŐār űzerinden ķaŐd-ıla **04** bardaķları aĥızlarına ķorlardı, ya ‘nī kim bizűm soyumuz var. Pes nāgāĥ ĥiŐārdan **05** bir oķ geldi Sa‘d Mu‘āz gűzine doķundı. Sa‘di du‘ā **06** itdi ve eyitdi: “Ĥudāvendā! Baña ol ķadar ‘űmr vir kim kīnimi Benī **07** Ķureyza’dan alayım.” Anlar ĥiŐār iĥinde susuzlıķdan ‘āciz oldılar **08** peygambardan emān dilediler.” Peygambar (‘a. m.) anlara emān virdi. Anlar eyitdiler: **09** “Biz ķorķaruz kim Sa‘d Mu‘āz oķ-ıla urmiŐuz ĥiŐārdan. Peygambar anuñ **10** sebebinden bize emān virmeye ve ķula ĥilāf ide.” Pes peygambar yārānlarından **11** Ebű Lűbābe’ye eyitdiler: “ĤiŐārdan kim sen bizűm iŐiműzde **12** ne gűrűrsin? Peygambar bize emān vire mi? Eger bu ĥiŐārı aña **13** ıŐmarlasuz?” Ebű Lűbābe eli-y-ile iŐāret itdi boĥazından yaña baĥı **14** sizűñ ĥűkműñűz űlmeķdűr size emān virmez. Resűl ol zamān **15** Cebrā’ıl geldi ve bu āyeti getűrdi, ķavluĥu Ta‘ālā:

[115a]

01 يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ³⁷³ **02** ya ‘nī iy anlar kim ĩmān getűrdűñűz ĥıyānet itmeñűz **03** Tañrı’ya ve anuñ resűline ve ĥıyānet itmeñűz sizűñ emānetlerűñűze ve siz **04** bilűrsiz. Pes anlar susuzlıķdan ‘āciz oldılar, ķāre

³⁷³ Kur’an, (Enfāl) 8/27: Siz ey imana eriŐenler, Allah’a ve Elĥi’ye ķarŐı haince davranmayın; size tevdi edilen emanete bilerek ihanet etmeyin!

bulmadılar **05** zarüretten hişârdan aşağı indiler. Sa'd'ın ayağına düşdiler **06** zârlık itdiler. Sa'd bir taht üzerine düşmüş-idi ve ol ok za'ım **07** kim anın gözine urmuşlarıdı. Sa'd anlara eyitdi kim tahtımı getirün **08** şahrâya çıkarun ve siz diñleñüz şahrâya çıkun. Anlar da'ı eyle itdiler. **09** Sa'd eyitdi tâ halkun gönlini³⁷⁴ nice saklayam ve Ha' Ta'âlâ'nun **10** ha'kın zâyi' idem. Hüküm itdüm bütleri öldürün ve 'avratların **11** oğlanların esir idün. Fi'l-hâl Cebrâ'il geldi eyitdi eyle idün kim **12** Sa'd eydür. Pes yârânlar öldürmege başladılar anları şöyle kim **13** ol şahrâda kan revân oldu. Pes Hıyey ibnü'l-Ah'ab getürdiler **14** kim anların 'âlimi-y-idi zîbâ kaftân geymiş-idi. Çün bildi kim **15** anı da'ı öldüreler ol kaftân kim geymişdi yırttı. Pes anı da'ı

[115b]

01 öldürdiler³⁷⁵ kimseye mu'âbâ itmediler ol gün. Pes Resül, 'aleyhi's-selâm, **02** buyurdu münâdî itdiler kim hişâr gâret idün. İslâm leşkeri ol **03** hişârı gâret itdiler ve anların 'avratların ve oğlanların kul qaravaş idindiler. **04** Andan Medîne'ye döndiler. Resül ('a. m.) nuşret ikbâl-ile yine geldi **05** ve ol ganimetleri yârânlar arasında kısmet itdi. Ve ol **06** sebebden Sa'd'ın düşmenlügi tâ şimdiye-degin Cühûdlar arasında kalmışdur, **07** ol hükümden ötürü kim ol itdi.

Kışsa-i Bedr-i şağır

Böyle **08** eydür 'Abdullâhi benü 'Abbâs, ra'ıya'llâhu 'anhumâ, kim altıncı yıl Emrû'l-Hudeybiyye idi. **09** Ve ol eyle-y-idi kim resül ('a. m.) Kâ'be'yi ziyâret itmege işini düzdi **10** ve 'Ömer'e getürmege ve 'ahdı tâze itmeklige zü'l-ka'de **11** altıncı yıl yetmiş deve bile iletdi tâ dükelin Kâ'be'de kurbân ide ve gümân ilemedi. **12** Mekkîler anı hac itmekden ve 'Ömer'e getürmekden yığalar. Resül ('a. m.) **13** yedi biñ er-ile Medîne'den çıkıdı Mekke'ye 'azm itdi ve eyitdi: **14** "Eger Mekkîler benümle har' iderlerse ve beni Kâ'be ziyâretinden men' **15** iderlerse ben da'ı har' idem." Çün bir menzil gitmişlerdi resül

[116a]

³⁷⁴ Metinde sehven gölgin yazılmıştır.

³⁷⁵ Metinde sehven aldıkları yazılmıştır.

01 bir dıraht dibinde qondı. Semüre bin Hazab resül qatına geldi **02** tā kim bey‘at ide, kavluhū Ta‘ālā: **03-04** لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ **05** ya‘nī haqīqat ³⁷⁶ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا ۗ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا hoşnüddur Tañrı Müslimānlardan çün bey‘at itdiler **06** senüñle ağaç dibinde bilür Tañrı anı-kim anlaruñ gönlinedür aşığa **07** viribidi anlara ārām ve ‘ivaż verdi anlara yakın feth çün bey‘at āgāz **08** itdiler ol kimse kim duru geldi Ebū Bekr-i şiddīqdi, rağiya’llāhu ‘anhu, **09** eyitdi: “Yā Resülallahi, biz fermān berdār zehr ne-kim buyursañ.” Çün ikileyin **10** bey‘at diledi, ‘Ömer durdı, rağiya’llāhu ‘anhu, ol dağı eyle itdi. Üçüncü **11** kez kim bey‘at diledi ‘Oşmān dağı eyle itdi. Dördüncü kez **12** bey‘at diledi ‘Alī, rağiya’llāhu ‘anhu, ol dağı eyle itdi. Çün **13** beşinci kez bey‘at diledi Sa‘d bin Mu‘āz bildi kim resül **14** diler tā ol dağı bey‘at ide. Sa‘d’i duru geldi eyitdi: “Fermān berdāruz **15** her ne-kim buyurasın işbu resme tā on kişi duru geldiler

[116b]

01 ululardan ve mihterlerden.” Andan Resül (‘a. m.) Enşārī öğdi, eyitdi **02** (hadis) ya‘nī Enşārīler bendendür şöyle kim Mūsā ve ‘İsā **03** çün bey‘at tamām oldı. Andan soñra dükeli yārānlar dağı bey‘at **04** itdiler ve Resül (‘a. m.) dükeli islām leşker ile yüz Mekke’ye dutdılar. Çün **05** bir menzil dağı gitmişler-idi haber geldi kim kāfirler Mekke yolın dutdılar. **06** Resül (‘a. m.) eyitdi: “Kimdür kim bizi bir yoldan dağı ilede biregü?” **07** Eyitdi: “Yā Resülallahi, ben bir yol dağı bilürem,” didi. Ve devesinden aşığa **08** indi gitmege āgāz itdi ta‘cīl gitdi. Resül’üñ anuñ ta‘cīl gitdigine **09** hātırı mütefekkir oldı. Aña eyitdi sen dur kim yol bilmezsin. **10** Pes yine eyitdi kim kimdür sizden kim bir dağı yol bilür. **11** Biregü eyitdi: “Yā Resülallahi, bir yola düşdüñ kim iñen sā‘idür **12** velīkin çäre nedür gitmekden artuq.” Pes zaħmet-ile meşakqat-ıla gitdiler **13** tā Hudeybiye irişdiler Mekke’den tā aña degin bir mīl yol-ıdı. Pes **14** nāgāh peygambaruñ atı harem kenārında yatdı. Yārānları eyitdiler: “Yā Resülallahi, **15** bu senüñ atıñuñ yüz ‘ādeti var.” Resül eyitdi:

[117a]

³⁷⁶ Kur’an, (Fetih) 48/18, 19: Ey Muhammed, o ağacın altında sana bağılılıklarını bildiren müminlerden Allah razı olmuştu, çünkü onların kalplerinden geçeni biliyordu; böylece Allah, onlara bir iç huzuru bağışladı ve yakında gerçekleşecek bir zafer ile onları ödüllendirdi ve elde edecekleri birçok savaş ganimeti: çünkü Allah gerçekten kudret ve hikmet Sahibidir.

01 “Bu ‘adet buña hergez yoğ-ıdı.” Andan eyitdi: “İy mü’minler, Mekke ehli **02** dilemezler kim bizüm aramızda dostluk ve alışmaqlık ve hoşlık ola.” **03** Pes haber Mekke’ye irişdi kim resül (‘a. m.) çok leşkerle **04** Hudeybiye irişdi diyü ve anda kındı. Mekke ehli gavgā itdiler silāh **05** gezdiler Mekke’den çıkdılar. Çün harem kenārına irişdiler islām **06** leşkerin gördiler kim hiç kimse silāh geymiş yok, getürebilmediler. Andan **07** ötrü kim harām dutmışlardı çün kâfirler islām leşkerine **08** hamle itdiler islām leşkeri taşlar getürdiler kâfir leşkerni tā Mekke-degin **09** hezîmet itdiler. Çün kâfirler resül leşkerinüñ kuvvetin gördiler birbirine **10** eyitdiler kim biz elçi viribiyelüm Muhammed’e ve anuñ geldüğünü soralum. Mes’üd elçilige **11** peygambara viribidiler ve aña eyitdiler kim Muhammed eyit kim Mekke’ye menden **12** ötürü geldüñ. Mes’üd peygambar katına geldi risāletin degürdi. **13** Peygambar eyitdi: “Andan ötürü geldüm kim Kā’be ziyāret idevüz ve ‘Ömer’e **14** getürevüz ve kırbān idevüz.” Mes’üd gitdi ve anı kim peygambardan işitmiş-ıdı **15** anlara eyitdi. Mekke ehli aña suñdılar ve eyitdiler: “Biz seni elçilige viribidük.

[117b]

01 Şimdi sen anlaruñ yāri olmışsın anlara mu‘āvenet idersin.” Pes Süheyl **02** ibnü ‘Amr’a Mekke ehli eyitdiler: “Sen bir dilir ve merd-āne ersin, Muhammed katına **03** var anuñla dilir-āne söyleş.” Ve andan soñra kim bunda niçün gelmişdür **04** Süheyl çün peygambaruñ leşker-gāhına irişdi peygambara Süheyl geldiginden **05** haber virdiler. Resül eyitdi: “Süheyl bir fāsık erdür velikin **06** ümüd dutarum kim Hāk Ta‘ālā āsān ide ve bu bizüm işümüz anuñ elinden **07** yine.” Pes yārānlar resülün yöresinde durdılar, Süheyl geldi ‘acebledi **08** Medīne ehli geldüğünü. Çün resüle irişdi resül leşkerine **09** haķāret-ile baķdı ol sebebden kim silāh ve ālet peygambar leşkerinde **10** az-ıdı. Çün Süheyl peygambar katına geldi sözi bülend-āvāz-ıla söylardı **11** ve söz söyledüğü vaķtde elin üze durdı peygambardan yaña. Muğire bin Şu‘be **12** resül öñinde durmuş-ıdı. Çün Süheyl’i gördi kim risālet **13** edeble söylemez kılıç çekdi diledi kim boynını ura. Resül (‘a. m.) eyitdi: **14** “Kıomadı kim anuñ boynın ura.” Süheyl eyitdi: “İy Muhammed, bunda ne işe **15** geldüñ?” Ol eyitdi: “Kā’be ziyāret itmege ve ‘Ömer’e getürmege ve kırbān

[118a]

01 itmege geldüm.” Süheyl eyitdi: “Bu yıl Mekke’de kaçıklık ve tarıklıdır eger bu heybet-ile **02** sen Mekke gelür-iseñ Mekke’de kimse kalmaz. Dükeli kavm senüñle bile çıkarlar **03** bu yıldan gelesi yıl gil kim seni kıoyalum ve kimse senüñle münāza‘at itmeye.” **04** Resül eyitdi: “Dönmezem.” Süheyl eyitdi: “Şimdi bizüm aramızda bir şart **05** olsun eger bizüm tayifemüzden senüñ katuña kimse gele anı bize **06** virebeyesin ve eger senüñ kişileründen dağı bizüm katumuza gelürse **07** biz anı yine saña vireyelüm.” Resül eyitdi (‘a. m.): “Eyle idelüm.” Dükeli yārānlar **08** hışmdan dilediler kim kendü ellerin çineyeler. Süheyl eyitdi: **09** “Şuçā biti isterem kim yazasın.” Resül ‘aleyke buyurdı tā kim **10** kıbāle yaza. ‘Alī yazdı bi-smi’l-lāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm. Süheyl eyitdi: **11** “Biz rahmetini bilürüz biz rahmān müseylemtü’l-kezzāb dirüz.” Resül eyitdi: **12** “Yā ‘Alī anı dur ve eyle yaz kim bu diler.” ‘Alī rahmān kāğıddan pāk itdi ve yazdı **13** kim bu şulḥdur Muḥammed Resülallah’dan kim Süheyl-ile itdi. Ol **14** eyitdi: “Biz Muḥammedi bilmezüz.” Peyğambar ‘aleyhi eyitdi: “Bunı dağı pāk **15** it şöyle kim bu diler eyle yaz.” ‘Alī yazdı kim şulḥ indi Muḥammed bin

[118b]

01 ‘Abdullāh Süheyl bin ‘Amr-ıla zü’l-ka‘de aynuñ āḥirinde. Pes resülün (‘a. m.) **02** eyitdi: “Kimdür sizlerden kim devleri Kā‘be’de kıurbān ide,” dedi. Ve ‘Amr ibn Ḥaṭṭāb’a **03** bağıdı. ‘Amr duru geldi eyitdi: “Yā Resülallahı, sen bilürsin **04** ehli Mekke’nün benümle düşmanluğın ve benüm anlara hışmum.” Ve ‘Oşmān bir erdür **05** kim anuñ Mekke’de hıvışāvendleri çokdur. Aña buyur tā develeri **06** Kā‘be’de kıurbān ide. Resül ‘Oşmān’a işāret itdi durdı, ‘Oşmān **07** gitdi. ‘Oşmān’uñ hıvışleri anı nevāht itdiler ve eyitdiler biz Kā‘be **08** kıapusın açalum tā sen ‘Ömer’e getüresin ve kıurbān idesin, yine **09** dönesin. Anlar Kā‘be kıapusın açdılar ‘Oşmān ‘Ömer’e getürdi ve **10** kıurbān itdi. Peyğambar leşker-gāhında ḥaber düşdi kim ‘Oşmān’ı **11** öldürdiler. Resül yārānları atlara bindiler ve aña kaçd itdiler kim **12** Süheyl kıatına varalar. Çün yol yarısına irişdiler ‘Oşmān[1] gördiler **13** selāmet gelür şāz ve ḥurrem oldılar yine döndiler. Böyle ider Enes kim Ebū Cendel **14** diledi kim Mekke’de kaçā, peyğambar kıatına gele kāfırlar bildiler atuñ **15** ayağına bindi oldılar. Çün gice oldı bindini şeşdi kaçdı,

[119a]

01 peygâmbar leşker-gâhına geldi kâfirler anuñ ardınca geldiler ve anı **02** dutdılar. Ebū Cendel çağırdı kim iy peygâmbar yārānları, beni bu kâfirler **03** elinden aluñuz kim ben müslimān oldum. Resül eyitdi yine dön-kim **04** Haḫ Ta‘ālā seni anlardan kurtara. Resülüñ maḫşüdi oldı kim **05** tā kavli bozmamaḫ, resül tarafından olmaya. Pes kâfirler Ebū Cendel iletdiler **06** [bir] rüzigārdan şoñra birkaç kişi-y-ile anlardan kaçdı. Resül (‘a. m.) **07** katına geldi ve eydürler kim hem ol gün Şu‘be’nüñ ‘avratı **08** peygâmbar leşker-gâhına kaçdı. Ve eyitdi: “İy mü‘minler, beni Mekke kâfirlerine **09** virmek kim ben müslimān oldum tā beni helāk itmeyeler. Süheyl **10** ‘ahd-nāmeyi peygāmbara virebidi ve aña eyitdi bu senüñ mihrüñdür **11** henüz qurımışdur. Şu‘be ‘avratın bize yine vir. Resül,‘aleyhi’s-selām, eyitdi:**12** “Bu ‘ahd-nāme erenler içündür ‘avratlar için degüldür.” Çün bir ay **13** geçdi. Resül (‘a. m.) buyurdi, münādī itdiler kim iy mü‘minler **14** ḫurmā gerek develeri qurbān idüñ. Başlaruñuzı qazuñ peygāmbarıdan **15** yārānlaruñ gölügi qalmış-ıdı ol melāmetden peygāmbaruñ fermānın dönmediler. Resül

[119b]

01,‘aleyhi’s-selām, çün gördi kim yārānlar anuñ fermānın dutmadılar qatı **02** ğam-nāk oldı, Ḥayime’ye geldi fikr-ile yazdı. Ümmü Seleme, raḫiya’llāhu ‘anhā, **03** eyitdi: “Yā Resülallahı, niçün ğam-nāk ve mütefekirsiz?” Resül,‘aleyhi’s-selām, **04** eyitdi: “Ol sebebden ğam-ğnüm kim yārānlar benüm fermānum dutmazlar.” Ümmü Seleme **05** eyitdi: “Anlaruñ göñli ğam-nāk olup-durur ḫac ümīzin dutarlar-ıdı **06** idebilmediler. Şimdi sen var Müslimānları cem‘ eyle tā dükeli bileler **07** ve saña iktidā ideler.” Resül (‘a. m.) eyle itdi ve anlara göğün ḫoşluğın **08** virdi. Çün yārānlar gördiler kim resülüñ göñli anlara ḫoş **09** oldı. Anlar daḫı dükeli göñülleri ḫoş oldı, ḫürmet-ile yine **10-11-12-13-14** döndiler, qavluḫū Ta‘ālā: **إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا لِيُغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَبِئْسَ نِعْمَتُهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا وَيُنصِرَكَ اللَّهُ نَصْرًا عَزِيمًا هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيُزَادُوا إِيمَانًا مَعَ إِيمَانِهِمْ ۗ وَاللَّهُ جُنُودُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۗ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا**³⁷⁷ ya‘nī biz saña açduḫ yā Muḫammed-peyzā! Açılmaḫluḫ tā yarlığaya Tañrı seni

³⁷⁷ Kur’an, (Fetih) 48/1, 2, 3, 4: Gerçek şu ki biz senin için apaçık bir zaferin önünü açtık, böylece Allah, senin hem geçmişte hem de gelecekteki bütün hatalarına karşı bağışlayıcılığını gösterecek ve bütün nimetlerini sana verecek ve seni dosdoğru bir yola sevk edecektir; ve Allah sana güçlü yardım

[120a]

01 ol kim ilerü geçdi günāhlardan ve ol günāh kim soñra yaraqladı **02** ve tā tamām ide ni‘metin saña ve göstere saña toğru yol ve nuşret **03** vire saña qahr-ıla nuşret ve ğalebe anuñdur endurur³⁷⁸ dükelilere **04** ārāmī tā ziyāde ide yağın anlaruñ yağın-ile ve Tañrı birdür gögler ve **05** yirler leşkeri ve Haq-Ta‘ālā bilür muhkem işlü ve dürüst sözlüdür **06** ve bu āyetleri bey‘at sebebi-çün viribidi kim resül-ile itmişlerdür **07** tā bu kadar sağlum ola.

Qıssa-i Peyğambar Mekke’ye gitdügi ve hayber 08 fetħ itdügi

Böyle eydür ‘Abdullāh bin ‘Abbās, rağiya’llāhu ‘anhā, çün **09** yidinci yıl oldı resül Mekke’ye gitdi Mekke ehli çıkdılar ve aña eyitdiler **10** kim iy Muhammed, neden ötürü geldüñ. Ol eyitdi: “Geldüm kim Kā‘be’yi **11** ziyāret idem.” Anlar eyitdiler: “Seni ol şart-ıla qoyalum kim yine tiz çıksun, **12** anda maqām dutmasun.” Resül eyitdi: “Revādur.” Pes Resül (‘a. m.) **13** Mekke’ye girdi Kā‘be’yi tavāf itdi ve ‘Ömer’e getürdi qurbān itdi. **14** Ve Mekke ehli iki eri aña müvekkil itdiler. Eyitdiler dilemezüz kim **15** üç günden artuq sen bunuñ maqām dutasın. Resül (‘a. m.) Mekke’de

[120b]

01 bir sā‘atda artuq maqām dutmadı. Pes Mekke’den çıkdı Hudeybiye. **02** Çün Hudeybiye’den yine döndi ammā üç şādisi var-ıdı. **03** Bir şādisi Kā‘be ziyāreti, ikinci şādisi Hayber fetħ, üçüncü şādisi **04** Rüm-ı Pārs üzerine ğalebe itdi, gitdi. Böyle eydür Enes kim çün **05** resül Hudeybiye’den yine geldi döndi, Medīne’ye geldi. Zı‘l-ħicce ayında **06** Medīne’de idi birqaç gün muħarrem ayından geçdi. Pes muħarremüñ **07** doquzıncı gün çıkdı Hayber qaşına ve Sabāğ bin ‘Arafat Medīne’de **08** ħalife qodı. Ve ba‘zı gürüh eydürler kim Gülsüm bin Haşin **09** Medīne’de ħalife qodı. Çün Hayber diyārına irişdi ol gice **10** tā şabāħa degin qondılar. Çün irte namāzın kıldılar atlara bindiler. Çün **11** gün rüşen oldı Hayber ħişārına yağın irişdiler çobanlar **12** ol kişiler kim ħişārdan daşrasına gelmişlerdi. Çün leşkeri **13** gördiler dükeli qaçdılar

elini uzatacaktır. Müminlerin kalplerine sükûnet bağışlayan O’dur, ki göklerin ve yerin bütün güçlerinin Allah’a ait bulunduğunu ve Allah’ın her şeyi bilen ve gerçek hikmet Sahibi olduğunu görerek, imanlarını daha da sağlamlaştırebilsinler.

³⁷⁸ Metmde sehven indirmek yazılmıştır.

hişāra girdiler ve Benī ‘Aṭafān anlara yakındı **14** ve daḥı anlaruñla dostdılar. Resül (‘a. m.) ‘Aṭafān-ıla anlar arasında **15** kōndı tā anlar Ḥayber ehline yarduma gelmeyeler. Benī ‘Aṭafān çün

[121a]

01 işideler kim Muḥammed Ḥayber’e kaşd itdi silāḥ getürdiler bir yire cem‘ **02** oldılar tā anlar yardım ideler. Çün çıkdılar anlara ḥaber irişdi **03** kim islām leşkeri anlaruñ ardındadır. Bildiler kim eger **04** anlar Ḥayber’e varurlarsa islām leşkeri anlaruñ ḥānumānın ve ehli ‘ayālın **05** tārāc iderler kendülere meşgūl oldılar. Ḥayber ehlinüñ kapısı **06** kalmadı ve resül (‘a. m.) anlaruñ hişārılarına kaşd itdi. Ḥayber yöresinde **07** kal‘alar var-ıdı, Peygāambar her birini kahr-ıla aldı. Ve Muḥammed bin Mesleme bir **08** hişār dibinde ceng iderdi üstine bir degirmen taşını bıraktılar **09** ve anı ol taş altında helāk itdiler. Pes Ḥayber kal‘asına vardılar ve **10** anı daḥı kahr-ıla aldılar Şafıyye-i Ḥuyey bin ‘Aḥṭab kızını ve anuñ iki **11** ‘ammusı kızını bile esİR itdiler Şafıyye resül (‘a. m.) kendü-çün **12** güzīde itdi ve Şafıyye Kināne bin Rebī³⁷⁹üñ ḥatundı ve iki **13** ‘avrat daḥı anuñ ‘ammusı kızlarından ol üçünü esİR **14** getürdiler. Pes bu ‘avratlar yolda çok ulular gördiler **15** kendü ḥıṣlerinden çağırdılar feryād ve veyl didiler ve yüzlerini

[121b]

01 dökdiler başlarına toprak koydılar. Resül (‘a. m.) Bilāl’e eyitdi kim sizüñ **02** göñlüñüzde rahmet yokdur, niçün bu ‘avratları bu yoldan **03** getürdüñüz tā kendü ḥıṣlerini ölmüş gördiler üş feryād **04** zārī iderler. Pes resül Şafıyye’yi gördi kim iñen ḥūb **05** cemālī issidür ve yüzinde bir zaḥm nişānı vardı. Resül aña **06** şordı kim yüzüñdeki zaḥm nişānı neden ötürüdür. Ol eyitdi: **07** “Düşde görmışdüm kim eri benüm kucağuma. Bu düşi erüm Kināne³⁸⁰’ye **08** eyitdüm.” Ol eyitdi: “Ben bu düşüñ ta‘bīrin bilmezem.” Ben eyitdüm: “Ta‘bīr **09** oldur kim ben Peygāambar ḥatunı olam.” Ol ḥışm itdi, yüzüme **10** bir tabanča urdı ve baña sögdi ve eyitdi, ārzū ider misin kim **11** Muḥammed senüñ erüñ ola. Pes Müslimānlar çok esİR ve ğanīmet anda **12** buldılar. Andan soñra peygāambar (‘a. m.) Şa‘b bin Ma‘ād kal‘asına kaşd **13** itdi ve ol

³⁷⁹ Metinde sehven Kenühāne bin Rebī‘ yazılmıştır.

³⁸⁰ Metinde sehven Kenühāne yazılmıştır.

hişār daḥı kahr-ıla aldı ve dükeli ‘Arab diyārında hīç **14** yir yoğ-ıdı kim ol yirde ol kadar ta‘ām ve çerbe ola kim **15** ol hişārda vardı zīrā kim ta‘ām bu hişārdan kalan

[122a]

01 yirlere giderdi. Pes ta‘ām ve çerbe peygāambar yārenlerden çok oldu. **02** Pes bir hişār daḥı var-ıdı, muḥkem girü kalan hişārlaruñ kavmi dükeli aña **03** kaçmışlar-ıdı. Zīrā kim dükeli hişārlaruñ muḥkem-ger-idi ve dükeli kumāşları **04** ol hişāra iletmişler-idi ve kavm anda çoğ-ıdı. Resül (‘a. m.) leşker-ile **05** ol hişār öninde kōndı, on sekiz gün anuñ k̄apusında ceng itdiler. **06** Pes bir er ol hişārdan çıkdı kim aña merḥabu’l-yahūdi **07** dirlerdi tamām selīḥ kişi-y-idi. Şi’r eyitdi mübāriz diledi kendüyi **08** öğdi. Resül (‘a. m.) eyitdi: “Kimdür kim anuñ cengine girür.” Maḥmūd bin **09** Seleme eyitdi: “Yā Resūllahi, ben varayım ve kardaşum kanını³⁸¹ andan **10** isteyeyim.” Resül eyitdi: “Yā Rabbi! Kuvvet vir.” Pes Maḥmūd berāber girdi **11** ceng-içün cevelān itdiler k̄azārā anlaruñ arasında bir dıraḥt **12** vardı her biri atlaruñ ol dıraḥt penāh dutdılar. Pes Merḥab ol **13** ardından çıkdı Maḥmūd bin Seleme daḥı muḥkem darb urdı **14** şöyle kim başın iki pāre eyledi. Pes Merḥab’uñ kardaşı Nāşir **15** girdi ol daḥı mübāriz diledi. Şi’r eyitdi:

[122b]

01 “Zübeyr ibn ‘Avvām aña muḥābil gördi.” Anası Şafıyye **02** resüle eyitdi: “Korḳaram kim Nāşir benüm oğlumı öldüre.” Peygāambar **03** eyitdi: “Yok senüñ oğluñ Zübeyr öldürür inşā’llāh.” Pes ikisi birbiriyle **04** ceng itdiler. Zübeyr anı öldürdi. Pes resül (‘a. m.) Ebū Bekr eline ‘alem **05** virdi, eyitdi: “Bugün muḳaddem leşker sen ol, ceng it.” Ebū Bekr **06** vardı ol gün ‘azīm ceng itdi, hişār almadı. Yarımdası resül **07** ‘alemi ‘Ömer’e virdi ve anı muḳaddem kıldı, leşker itdi. ‘Ömer ol gün çok ceng **08** itdi, hem ol gün Ḥayber’e güşāde olmadı. Pes üçüncü gün resül (‘a. m.) **09** seḥer-gāhdan ‘Alī istedi ‘alem anuñ eline virdi eyitdi: “Yā ‘Alī, **10** bilürem kim bu hişār senüñ elüñde fetḥ olısar.” ‘Alī eyitdi: “Yā Resūllahi, **11** göz iñen zaḥmet virür ve iki gündür gicesiyle gözüm ağrısından **12** uyumamışam.” Resül mübārek dilini anuñ gözine sildi ol zamān ‘Alī’nüñ **13** gözi hoş oldu. ‘Alī, raḍiya’llāhu ‘anhu , ‘alemi peygāambar elinden aldı. Ol **14** ‘alemi Ḥayber hişārınuñ

³⁸¹ Metinde sehven kanını yazılmıştır.

kapusına dikdi. Birez hişār üzerine geldi **15** ‘Alī’ye eyitdi kim aduñ nedür? Eyitdi: “‘Alī.” Ol Cühūd eyitdi: “A ‘lā ola

[123a]

01 sizüñ işüñüz be-ħaqqı Tevrīt ve Mūsā bin ‘İmrān.” Pes ehl-i hişār daşra **02** çıkdılar ‘azīm ceng itdiler anlaruñ arasında biri ‘Alī’ye bir ğarb **03** urdı. Qalkānına doğundı ol qalkān elinden düşdi iki pāre oldı. **04** ‘Alī, rağiya’llāhu ‘anhu, ol hişāruñ kapusın qopardı, qalkān idindi, **05** ‘azīm ceng itdi, ser-encām ol leşkeri sıdı. ‘Alī ol qapuyı **06** bırağdı. Dāfi‘ eyder: “Resül’üñ qulıyñ yedi er-ile dağı çıkdum ve çok **07** cehd itdük kim ol qapuyı bu yañadan ol yaña döndürevüz. **08** Elbette başaramadük anı döndürmege.” Ba‘zılar eyitdiler kim **09** ol qapuyı kırk er götüri bilmediler. Zīrā kim anuñ ħalkası dört yüz **10** batman-ıdı. ‘Alī ol ħalkayı³⁸² qopardı ve eydürler kim çün ol **11** qapuyı ‘Alī depreti, hişār ile depreti. Çün qapı qopardı kırk **12** arşun yir ardına atdı. Cühūdlar çün bu kuvvet ve zaħm kim **13** ‘Alī’den gördiler dükeli qorqdılar. ‘Alī eyitdi (HADİS) **14** ya‘nī qopardum Ħayber qal‘asın kendü nefsum **15** kuvvet-ile. Beli kim ol kuvvet-ile qopardum kim Ħaħ-Ta‘ālā baña viri ve çün

[123b]

01 hişār ehli ‘Alī’den ol kuvveti ve şecā‘ati gördiler, qorqdılar. Ve çün **02** altun ve māl Qureyza‘ya ve Nağır’e Kināne bin Rebī³⁸³-ile virebidiler **03** tā ol qabile anlara yardım ide, anı islām leşkeri dutdılar resül **04** qatına getürdiler. Ol mālı andan aldı ve anuñ boynın urmağa **05** buyurdı. Pes Ħayber ehli nevmiz oldılar kendü cānlarından ve hem **06** ol hişārdan. Eyitdiler: “Yā Muhammed, bizümle anı it kim ehl-i Nağır ile **07** idüñ, bizüm cānumuz bağışla tā varalum ve nuşretümüz kim var saña virelüm.” **08** Resül ‘aleyhi[‘s-selām] ol söze rāzī oldı, Fedek ehli dağı. Çün anlaruñ **09** ħāllerin işitdiler, qorqdılar. Resül ħazretine kişi virebidiler kim **10** biz dağı Ħayber ehlinüñ qavline rāzīyüz diyü. Resül dağı (‘a. m.) revā **11** dutdı ol iki kavmden dağı ve ol māl kim Ħayber hişārlarında **12** bulmuş-ıdı yārenlere kısmet itdi kim ħarb itmişlerdi ammā Fedek’i **13** kendüye ħaş itdi. Nitekim Ħaħ-Ta‘ālā ħaber

³⁸² Metinde sehven ħağlayı yazılmıştır.

³⁸³ Metinde sehven Kenāne bin Rebī‘ yazılmıştır.

virür, kavluhü Ta‘ālā: **14** **فَمَا أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ**³⁸⁴ ya‘nī sekirtmedüñüz siz aña ne at **15** ve ne cemmāze. Pes anlar eyitdiler. “Biz bu nāhiyeyi sizden yigrek bilürüz

[124a]

01 biz dükelisine tīmār idelüm ve mürā‘āt idelüm hāşıl olan menfa‘atuñ **02** yarısını saña virelüm.” Resül, ‘aleyhi’s-selām, bunı dağı revā dutdı **03** ol şart-ıla kim her vaqt dileyem sizleri bundan çıkarım, andan ‘Ömer rāzī **04** anları çıkardı. Zīrā kim resül itmiş-idi kim ‘Arab’da birinüñ **05** dīn ilerü gelmeye. Pes bir ‘avrat kim anuñ adı Zeyneb bint **06** Hāriş-idi, Selem bin Müslim ‘avratı-y-ıdı. Zīrā oğlağ boğazladı ve şordı **07** kim Muḥammed oğlağdan ne yeri sever. Eyitdiler: “Bāzūsın sever.” ‘Avrat **08** ol oğlağı zeharledi ve anı biryān itdi, resül öñine getürdi. **09** Resül ol oğlaquñ bāzūsın aldı yedi. Oğlağ aña eyitdi kim **10** baña zehr qarışmışdır, Yā Resülallahi! Ol dem yemekden elin çekdi. **11** Pes ‘avrata şordı kim niçün böyle itdüñ. Eyitdi: “Andan ötürü itdüm **12** kim tā bilem sen peygambar mısın ya yok mı? Ve eger peygambar **13** degülseñ ölesin ve biz senden kurtuluruz.” Resül andan ‘afv **14** itdi. Ol resülün yāri kim ol biryāndan yemişdi ol zamān **15** öldi. Pes resül yine Medīne’ye döndi, yolda bir yirde kōndi.

[124b]

01 Yārenlere eyitdi: “Kimdür kim bu gice bize pāspānluğ ide tā uyuyup **02** kalmayuz.” Bilāl eyitdi: “Yā Resülallahi, pāspānluğ ben idem.” Pes yārānlar **03** yatdılar, Bilāl namāz kıldı şubḥ vaqtin saqlardı āḥir anı dağı uyqu **04** dutdı ve hīç kimse uyanmadı tā gün üstlerine hoş doğdı. **05** Pes evvel kimse kim uyukudan uyandı peygambar-ıdı eyitdi: “İy Bilāl **06** bu nedür kim sen bizümle itdüñ?” Bilāl eyitdi: “Yā Resülallahi nitekim uyqu **07** size galebe itdi baña dağı itdi.” Eyitdi, rāst eyitdi. Pes **08** eyitdi bir yir kim andan namāz kuvvet ola ol şom olur. Andan **09** durı geldiler yuğarurak çıkıldılar buyurdı³⁸⁵ Bilāl ezān okıdı **10** kāmēt itdi namāz kıldılar ve eyitdi: “Çün namāz sizden kuvvet **11** ola. Kaçan yāduñuza gele kıluñ, kim Hāğ

³⁸⁴ Kur’an, (Haşr) 59/6: Onu (elde etmek) için at veya deve sevk etmek zorunda kalmadınız...

³⁸⁵ Metinde sehven yuyurdi yazılmıştır.

Ta‘ālā eydür: **12** وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ أَكَادُ أَخْفِيهَا لِتُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعَى ³⁸⁶ **13** ya‘nī pāyidār dut namāzı, añ beni **14** ve bil kim kıyāmet gelecekdür. Dilerem örtülü dutam anı tā cezā **15** vireler her tene anuñla kim itmişdür ve yigirmi kişi yārenlerden Hayber

[125a]

01 hārbinde katl oldu. Pes Huccāc bin ‘İlāt resūl katına geldi, **02** müslimān oldu. Ve eyitdi: “Yā Resūlallahi, benüm ‘avratum oğlum ve mālum **03** Mekke’dedür. Ve benüm metā‘um benüm oğlumludur ve hem dahı gārīmlerüm var. **04** Baña destūr vir tā varayım mālımı getüreyim.” Resūl eyitdi: “Hoş ola.” **05** Ol eyitdi: “Yā Resūlallahi, eger oğlanum ve kalan gārīmlerüm bileler kim **06** ben müslimān oldum baña nesne virmezler. Meger kim saña yavuz söz **07** söyleyem tā anlar gümān iletmeyeler tā kendü haqqum anlardan alam.” **08** Resūl eyitdi: “Her ne dirseñ baña revādur, sen cehd it kim kendü **09** haqquñ alasin.” Pes gitdiler çün Mekke’ye irişdi anda haber **10** irişmiş-idi kim Muhammed Hayber’den çıkdı diyü. Mekke ehli çıkmışlar diyü **11** tā kim dürüst haber bileler. Çün Huccāc irākdan gördiler aña **12** eyitdiler Hayber’den dürüst haber sen getürdüñ bize eyit kim bu uğrı **13** Hayber’e girmiş-idi n’itdi? Huccāc eyitdi: “Gönlüñüz hoş dutuñ **14** kim hīç nesne itmedi ve bilüñüz kim çok halk anuñ bilmezliginden **15** Hayber’de helāk oldu ve her ne kim anuñ leşkerinüñ vardı

[125b]

01 Hayber ehli dükelin tārāc itdiler ve Muhammed kavm-ile dutdılar.” Ve eyitdiler **02** bunda mı öldürelüm ya Mekke’ye mi virebiyelüm kim Mekke ortasında öldüreler kim **03** anlar bundan çok miñnet ve kayğu görmişler-idi. Şimdi ben ilerü geldüm **04** tā ol māl kim benüm bunda var cem‘ idem ve Hayber’e gidem **05** ve ol gāret olan tavardan alam. Andan ilerü kim anda tācirler **06** cem‘ olalar kumāş kız ola. Şimdi baña yardım idüñ tā anlar **07** dükeli şāz ve hurrem oldılar ve na‘reler urdılar ve dükeli anuñ işinde pīl **08** bağladılar ve dükeli mālını anlardan aldı ve ‘azmuñ haymesinden oturdu. **09** Nāgāh ‘Abbās anuñ katına vardı ve eyitdi: “Bu nedür haber

³⁸⁶ Kur’an, (Tāhā) 20/14, 15: Ve beni anmak için sallata devamlılık ve duyarlılık göster! Çünkü, zamanımı gizli tutmuş olsam da, herkese, peşinden koştuğu şeylere göre hak ettiği karşılık verilebilsin diye, son saat mutlaka gelecektir.

kim senden **10** hikāyet iderler kim Muhammed hayber leşkeri dutdı diyü.” Huccāc **11** aña remizle işāret itdi kim dek dur çün halvet oldı. **12** Aña eyitdi: “İy ‘Abbās, benüm rāzumı zinhār emānet saqla.” ‘Abbās **13** eyitdi: “Niçün saqlayam?” Eyitdi: “Bil-kim resül (‘a. m.) Hayber’uñ dükeli **14** hişārlarını aldı ve düşmanları maqhūr itdi ve ben Müslimānam. **15** Ammā bu kavmde çok mālum var. Cehd itdüm tā hīleye mālumı

[126a]

01 bunlardan halāş itdüm. Vegerni Muhammed-i İlahi peygambar muzaffer ve manşürdür **02** ve gönli hoş şāzumāndur. Hayber pādişāhınuñ kıızı **03** Şafiyye hatun esir dutmuş-ıdı ‘avrat idindi. Şimdi bu sözi **04** kim saña didüm üç gün saqla tā ben bundan çıkayım. Andan **05** soñra sen bilürsin ve Mekke halkı şāzluq itdiler ve eyitdiler kim **06** şimdi Muhammed’i Mekke’ye getirürler. Çün üç gün geçdi ‘Abbās pākize **07** ton geydi ve kendüye hoş yuyı, düzetdi, Mekke pazarında **08** yürüdi. Mekke ehli aña eyitdiler: “Yā Ebü’l-fazıl, kendüñi hoş ārāste **09** itmişsin. Eyitdi: “Andan ötürü kim gönüm hurrem ve şāzdur kim **10** Muhammed dükeli Hayber’e vilāyetin aldı ve mālların tārāc itdi ve Hayber **11** pādişāh kıızın esir idüp hatun idindi.” Anlar eyitdiler: “Bu haberi **12** kimden işitdün?” Eyitdi: “Huccāc’dan kim ol müslimān olmuşmuş **13** ve bunda māl-ı çun gelmişmiş.” Pes cehd itdi tā kendü mālını hīleye **14** sizden aldı. Anlar çün ‘Abbās sözni işitdiler dükeli ğam-ğın **15** ve mütefekkir oldılar ve bu kışşayı Haq Ta‘ālā Kelām-ı mecīd’de yād itmişdür,

[126b]

01 kavluhū Ta‘ālā: **02** وَعَدَّكُمْ اللَّهُ مَغَانِمَ كَثِيرَةً تَأْخُذُونَهَا فَعَجَّلَ لَكُمْ هَذِهِ وَكَفَّ أَيْدِيَ النَّاسِ عَنْكُمْ وَلِتَكُونَ آيَةً ³⁸⁷ **03** ya’nī va‘de itdi, Tañrı size çok ğanīmetler kim alasız, anı naqd **04** itdi size. Bu ğanīmet ve halkuñ elini sizden yıgdı tā ‘alāmet **05** ola. Mü’minler Tañrı’nuñ va‘desi rāstluğına ve bir yirde dahı eyitdi, **06** kavluhū Ta‘ālā: وَأُخْرَى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ ³⁸⁸ **07** ya’nī nuşret Tañrı’dan ve yakın ğuşāyışluq beşāret mü’minlere **08** nuşretle. İy Muhammed, böyle eydür Enes, rağiya’llāhu ‘anhu, kim çün resül **09** Hayber pādişāhı kıızı Şafiyye hatunı kābin-ile ‘avrat idindi. **10** Birkaç

³⁸⁷ Kur’an, (Fetih) 48/20: Allah size daha birçok savaş ganimeti vaat etti: O, bu size ihsan etmiş ve toplumun ellerini üzerinden çektirmiştir ki bu bir örnek olsun.

³⁸⁸ Kur’an, (Saf) 61/13: Ve gönülden seveceğiniz başka bir şey daha Allah’ın yardımı ve yakında gerçekleşecek bir zafer; bütün inanlara müjdele.

gün geçdi Şafiyye Peyğambar'a eyitdi: "Yâ Resûlallahî, senden hâcetüm var." **11** Resûl eyitdi: "Dile." Eyitdi: "Benüm hâcetüm oldur kim baş harâcın **12** benüm ehl-i beytümnden ve h^vîşlerümnden getüresin." Resûl ('a. m.) **13** eyitdi: "Getürdüm." Şafiyye eyitdi: "Şimdi baña hüccet-nâme vir tâ **14** ben anlara varam." Resûl ('a. m.) 'Alî'ye buyurdı, nâme yaz, diyü. Ve nâmede **15** yâd itdi kim kimse almasun Şafiyye h^vîşlerinden baş harâcın

[127a]

01 ala hîç vaqtde. Zîrâ ben kim Muhammedem Tañrı resûli baş harâcın **02** Şafiyye'nüñ ehl-i beytinden getürdüm ve ol nâme henüz anlardadır. 'Alî **03** yazusıyla tâ bugüne degin anlaruñ h^vîşlerinden ve oğlanlarından **04** hîç kimse baş harâcın almamışdur, peygambaruñ nâmesi hürmetinden, **05**, 'aleyhi's-selâm,.

Kıssa-i Benî Nağîr

Böyle eydür Enes rağiya'llâhu 'anhu **06** kim Benî Nađîr beşinci yıl hicretten Benî Nađîr'e öldürmezden ilerü **07** kendü hânımânından âvâre itmiş-idi. Ve sebep ol-ıdı kim **08** resûl ('a. m.) Medîne'ye geldi ve Benî Kureyza ve Benî Nađîr anuñla 'ahd **09** itdiler kim senüñle harb itmeyelüm ve hem saña imân getürmeyelüm tâ görelüm **10** kim senüñ işüñ nicesi olur ve Tevrat'da bulmuşlar-ıdı kim âhirü'z-zamânda bir **11** peygâmbâr qopısar kim ol dükeli milletlere nuşret bulısar ve anuñ **12** evvel harb, harb-i Bedr ola. Anlar çün Bedr harbin gördiler **13** birbirine eyitdiler gelüñüz tâ buña imân getürelüm. Yine eyitdiler kim henüz **14** şabr idelüm tâ ikinci yıl kim çün peygâmbâr Uğud harbinde sındı. Anlar **15** eyitdiler bunuñ nuşret gitdi baña imân getürürmezüz ve ol gâlağ anlar dindi.

[127b]

01 Zîrâ Tevrît'de eyle degüldi kim ol her yıl manşür ola. Pes bu sebebden **02** imân getürmediler ve Kâ'b ibnü'l-Eşref kim anlaruñ mehteri-y-idi yetmiş er-ile **03** Mekke'ye vardı ve dükeli Kureyş'i cem' itdi. Ve anlara eyitdi: "İy kavm, **04** bilüñüz kim biz Muhammedligi 'ahdısı-y-ıduğ." Ba'zılar eydür kim Mekke'den **05** daşra idiler Hağ Ta'âlâ anlaruñ hağğında âyet viribidi, qavluhü Ta'âlâ: **06** **أُولَئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ**

07 ³⁸⁹ وَمَنْ يَلْعَنَ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ نَصِيرًا ya'nī anlardur anlar kim Haḫ Ta'ālā la'net itmişdür her kime kim Tañrı **08** la'net ide bulmayayın anı yardumlu. Pes Haḫ Ta'ālā peygāmbara haber **09** itdi ol sözi kim Kā'b ibnü'l-Eşref Ḳureyş'e dimiş-idi. Rūzigārdan **10** soñra Kā'b ol kavm-ile Mekke'den yine yirene geldi. Pes Cebrā'ıl **11** geldi resüle eyitdi kim yārenlerüñden birini virebi tā Kā'b öldüresün. **12** Resül ('a. m.) Sükkān oḳudu ve ol ıatı mübāriz ve şecā'at eyitdi: **13** “İy Sükkān, gerekdür kim Kā'b ibnü'l-Eşref[i] taleb idesin ve her **14** yirde kim anı görürsin helāk idesin.” Sükkān eyitdi: “Yā **15** Resülallah, bu işi yārānlara söz idemezem. Zīrā kim ol kavī erdür

[128a]

01 ve hışım çok var.” Resül eyitdi: “Daḫı kişig kendüñe yār it.” Sükkān **02** ve 'Ammār ve iki kişi daḫı mü'minlerden kendüye yār itdi. Pes yüz **03** Mekke diyārına dutdı ve anı istediler çün anuñ evini buldılar. 'Ammār **04** anlara eyitdi kim siz bu dīvār ardında pinhān oluñ tā ben anı **05** evden daşra oḳuyayım. 'Ammār anuñ ıapısına vardı ve aña çağırdı **06** ıapu ıaḫdı. Kā'b eyitdi: “Kimdür?” Ol 'Ammār eyitdi: “Muḫammed bin Mesleme.” Kā'b **07** eyitdi: “Neden ötürü geldüñ gice?” 'Ammār eyitdi: “Dilerem kim baña **08** birez ḫurmā viresin, borıa.” Kā'b eyitdi: “ḫurmām yokdur; ammā eger **09** dilersen ta'am vireyim.” Ol eyitdi: “Fermān senüñdür.” Kā'b diledi **10** kim ıapu açıcaḫı 'avrat cāzū-y-ıdı, etegin berk dutdı **11** ve eyitdi ııkıma kim ben bilürem eger bu vaḫtde daşra ııkırsañ seni **12** helāk iderler. Kā'b eyitdi kim <kim> öldürür beni, herze **13** söyleme didi, ııḫdı. 'Ammār anı berk ıoḫdı, dutdı ve yārenlerine **14** çağırdı kim gelüñ. Anlar dīvār ardından sııradılar, ıılıı ıekdiler **15** Kā'b ibnü'l-Eşref'i öldürdiler ve ol arada ıılıı Sükkān irişdi zaḫmılı

[128b]

01 oldı. Yārenlere eyitdi kim ben mecrūḫ oldum, beni bunda ıoyuñuz siz **02** ıaıuñuz. Anlar eyitdiler: “Seni ıomazuz bilkim bile alup giderüz.” Pes anı **03** arıalarına götürdiler ıaıdılar. Çün Kā'b'uñ 'avratı daşra ııḫdı **04** erini ölmüş gördi çağırdı feryād itdi. Çün Kā'b öldüğü **05** Cühüdlara ma'lüm oldı. Evlerine geldiler

³⁸⁹ Kur'an, (Nisâ) 4/52: Allah'ın lânetledikleri işte bunlardır: ve Allah'ın lânetine uğrayan kişi de kendisine yardım edecek kimse bulamaz.

silâhlar getürdiler peygâmbar **06** yârenlerün yolına geldiler durdılar ve anlar bir yoldan dağı gitmişlerdi. **07** Her çend taleb itdiler anları bulmadılar. Cebrâ'îl ('a. m.) geldi **08** ve peygambara eyitdi: “İy Muhammed, leşker cem' it Kā'b kavminün tavarın **09** tārāc buyur ve hişārlarını al, harāb it. Resūl ('a. m.) yârenlere haber **10** itdi anlar dağı silāh getürdiler. Kā'b kavminün hişārına 'azm itdiler. **11** Çün aña irişdiler islām leşkeri anlarun hişārını egirttiler **12** aldılar evlerini harāb itdiler ve anlarun hūrmā ağaçların kesdiler. **13** Pes ol kavm Müslimānlara eyitdiler kim iy Muhammed yârenleri bu **14** bizüm hūrmā ağaçların niçün kesersiz komazsız. Halk andan **15** rızıklanalar ve siz eydürsiz kim biz yok etmegi sevmezüz girü yok iderüz.

[129a]

01 Āyet geldi, kavluhū Ta'ālā: **مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لَيْنَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَىٰ أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ اللَّهِ وَلِيُخْزِيَ** **02** Pes çün islām **03** leşkeri ol hişārı aldılar ol kavmün evlerin harāb itdiler ve mälların **04** ve oğlanların ve kızların gâret itdiler. Kavluhū Ta'ālā: **05-06 هُوَ الَّذِي** **أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِأَوَّلِ الْحَشْرِ مَا ظَنَنْتُمْ أَنْ يَخْرُجُوا** **07** ya'nī oldur **08** ol Tañrı kim çıkardı anları kim Tañrı'ya dönmediler Cühūdlardan **09** anlarun evlerinden. Ol gürüh şandınız siz kim daşra çıkasız anlar **10** gümān iletdiler kim men' idicidür. Anlarun hişārları Tañrı 'azābını **11** geldi anlarun üzerine Tañrı 'azābı ol yirden şanmazlardı ve **12** evvel kimse kim Hātman'dan ve 'Arab kabilesinden āvāre oldı. **13** Benī Nağır kabilesi-y-idi kim Şām'a düşdiler ve anda maķām dutdılar.

14 Kışsa-i feth-i Mekke

Böyle eydür 'Abdullāh bin 'Abbās, rađiya'llāhu 'anhumā, **15** çün resūl Mekke ehline galebe itmiş-idi Hudeybiye belinde

[129b]

³⁹⁰ Kur'an, (Haşr) 59/5: Hurma ağaçlarından her ne kestiyseniz veya kökleri üzerinde her ne bıraktıysanız, hepsi Allah'ın izniyle ve O'nun yoldan çıkanları cezalandırması içindi.

³⁹¹ Kur'an, (Haşr) 59/2: Hakikati inkara şartlanmış olan geçmiş vahyin mensuplarını [savaş için] ilk toplanmalarında yurtlarından çıkararak O'dur. Siz [ey müminler] onların [hiçbir direnme göstermeden] bırakıp gideceklerini düşünmediniz; onlar da kalelerinin kendilerini Allah'a karşı koruyacağını sandılar; ama Allah onlara hiç beklemedikleri bir tarzda vurdu ve kalplerine korku saldı; onlar [böylece] yurtlarını kendi elleriyle ve müminlerin eliyle yok ettiler. Ayetin bir parçasıdır.

01 ve şart eyledi kim Mekke ehlerinden peygambardan baña gelse **02** Peygamber, ‘aleyhi’s-selām, anı anlara yine virebeye ve her kim Peygamber (‘a. m.) **03** katından anlara varsa anlar dañı anı yine peygambara virebeyeler. İşbu resme **04** ‘ahd itmişlerdi nitekim ilerü yād itmişdük ve Benü Hazzā‘ Peygamber’la **05** ‘ahd itmişlerdi ve İbnü Bekr resül h̄v̄işlerinden bir gün Benü Hazzā‘ **06** kavminden Benü Bekr-ile dolaştılar aralarından ceng ve huşümet aldı. **07** Pes birkaç kişi Benü Hazzā‘ kavminden peygamber katına geldiler ve andan **08** yardım istediler ve eyitdiler: “İy Muhammed, Benü Bekr ‘ahdı şıdılar ve bizden **09** çok kimse helāk itdiler.” Resül (‘a. m.) şordı kim anlar ki **10** sizden ādem öldürdiler nice kişiler anlar eyitdiler üç kişi-y-idi. **11** Āyet geldi, kavluhü Ta‘ālā: **وَإِنِ اسْتَنْصَرُوكُمْ فِي الدِّينِ فَعَلَيْكُمُ النَّصْرُ إِلَّا عَلَى قَوْمٍ** **بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ** ³⁹² ya ‘nī eger yārī isteyerler sizden dīn içinde size olsun kim anlara **14** yārī idüñ. Meger bir kavme kim sizüñle anlaruñ arasında ‘ahd ola **15** ve anı kim idersin Haq Ta‘ālā görür bilür. Resül (‘a. m.) diledi kim

[130a]

01 anlara yārī vire. Ebü Bekr-i şiddik eyitdi, rağiya’llāhu ‘anhumā, “Yā Resülallahı, **02** anlara yardım idersin kim anlar senüñ h̄v̄işlerüñdür.” Resül eyitdi **03** kim nuşret olmasun baña eger anlara yardım idersem. Pes resül (‘a. m.) **04** leşker cem‘ itdi harb yarağın düzdi ve Mekke’ye ‘azm itdi ve Ebü Süfyān **05** Herkul katında idi. Aña haber irişdi kim Resül (‘a. m.) çok leşkerle **06** Mekke’[ye] ‘azmın itmişdür, diyü. Bū Süfyān korkdı eyitdi kim arada ‘ahd **07** bozuldı. Pes andan durı geldi Medīne’ye geldi Ebü Bekr katına ve aña **08** eyitdi kim peygamber katında senden sevgülü kimse yok, gerekdür **09** kim bize emān viresin tā sizden emīn olam. Ebü Bekr eyitdi: **10** “Ben peygambardan destürsuz saña emān virmezem.” Bū Süfyān resülden **11** korkdı. Pes ‘Ömer katına geldi emān diledi ol dañı ve emān virmedi. **12** Pes ‘Alī katına geldi andan dañı emān diledi ol dañı emān **13** virmedi. ‘Alī, rağiya’llāhu ‘anhu, laşıfeci-y-idi aña eyitdi: “İy Ebü Süfyān, **14** tā niceye-dek yöremüzi tolansın, kendüğe sen emān vir aluñ elüñe **15** ur ve eyit-kim kendüme emān virdüm.” Pes ol dañı eyle itdi

[130b]

³⁹² Kur’an, (Enfāl) 8/72: Yine de, dinsel baskılara karşı sizden yardım isterlerse, [onlara] yardım elinizi uzatmaktır size düşen; yeter ki (bu yardım) kendileriyle aranızda antlaşma bulunan bir topluluğa karşı olmasın; çünkü Allah yaptığınız her şeyi görmektedir.

01 ve Mekke'ye gitdi. Mekke uluları aña eyitdiler kim n'itdüh? Eyitdi: “Elüm **02** elüme urdum kendüme emān virdüm.” Anlar eyitdiler kim niçün böyle itmek **03** istedüh niçün Medīne'ye varduñ bunda daħı bu miqdār itmek olurdu. **04** Pes aña eyitdiler kim eyü itmedüh kim kendüñe emān dilemek, yüri **05** var kendüzine ve bize daħı emān dile. Bū Süfyān yine Medīne'ye vardı **06** resül 'ammusı 'Abbās katına vardı kim cāhiliyyet zamānında anlaruñ **07** arasında dostluk vardı. Aña eyitdi, baña emān vir. 'Abbās **08** aña emān virdi ve resül katına vardı. Eyitdi: “Yā Resülallahı, Süfyān **09** cāhiliyyet zamānında dostum ve āşināmdı. Şimdi ol dostluk **10** ve āşināluk hükmince benüm katuma geldi emān diledi. Ben daħı emān **11** virdüm. Sen ne buyurursın?” Resül ('a. m.) eyitdi: “Revā ola.” Andan **12** soñra resül buyurdu tā tabl urdılar ve dīnüh sipāh-sālārları her **13** biri kendü leşkeri-y-ile şehirden çıkdılar ve dükeli bir yire cem' oldılar. **14** Resül ('a. m.) 'Abbās'a buyurdu kim var Bū Süfyān'ı koma tā evvel bizüm **15** leşkerümüz varasun. 'Abbās geldi, Bū Süfyān eyitdi kim resül daħı

[131a]

01 saña emān virdi. Velikin şabr it tā bizüm leşkerümüz ilerü varsun, **02** andan soñra sen yüri. Bū Süfyān eyitdi: “İy 'Abbās sizüh dīññüzde **03** hīle itmek var mı kimse-y-ile kim emān virmiş olası?” 'Abbās **04** eyitdi: “Bizüm dīññümüzde hīç kimseye hīle itmek revā olmaya.” Bū Süfyān **05** eyitdi: “Çün baña emān virdühñüz niçün koyı virmezsiniz kim ilerü **06** varam. 'Abbās eyitdi: “Şavāb andadur kim sen durasın tā evvel peygambar **07** leşker[i] geçe.” Pes Bū Süfyān 'Abbās-ıla durdu islām leşkeri gürüh **08** geçdiler ve Bū Süfyān 'Abbās'dan her gürüh şordu 'Abbās **09** eydürdü tā kim Benü Hazzā' gürühi geldiler. Bū Süfyān eyitdi: “Bunlar ne **10** kavmdür?” 'Abbās eyitdi: “Benü Hazzā' kavmidür.” Bū Süfyān eyitdi: “Bunlar **11** bizüm esirlerümüzü, şimdi bunlaruñ bunca hādım hışmı var.” **12** Pes bir gürüh daħı geldi Bū Süfyān şordu kim bunlar ne kavmdür? **13** 'Abbās eyitdi: “Benü Bekr kavmindür.” Bū Süfyān eyitdi: “Bunlar bizüm düşmānlarımızdur. **14** Cāhiliyyet vaktinde çün çok leşker geçdi nāgāh resül geldi **15** üç biñ enşār-ıla dükeli zırh ve cevşen geymişler.” Bū Süfyān şordu

[131b]

01 kim bu dağı kimlerdür? ‘Abbās eyitdi: “Muħammed-i Muřtafā’dur.” Enřār-ıla ve resül **02** anlaruñ arasında gelür Ebü Bekr sađ yanında ve ‘Ömer sol yanında peygamberuñ **03** cemāli ayıñ on dört gecesi gibi řu’le virür. Bū Süfyān **04** çün resül leşkerini gördi eyitdi: “İy ‘Abbās, ben hergez bunuñ gibi **05** arasında leşker gördi kim yođ tız baña ĩmān ‘arza kııl.” ‘Abbās aña **06** islām ‘arza itdi oldur hāl, müslimān oldı. ‘Abbās řād ve ĥurrem **07** oldı ve resüle (‘a. m.) anuñ müslimān olduğın ĥaber virdi ve eyitdi: **08** “Yā Resülallahi, Bū Süfyān ulu kişidür ve hem bellü ma‘rūf kişidür anı **09** nevāht itmek gerek.” Resül eyitdi: “Her ne dilerse aña virdüm.” **10** Ve buyurdı kim münādī itdiler kim hıç bir kimse ölmesün kim Bū Süfyān’uñ sarāyı **11** yöresine vara ve her kim Mekke ĥavminden anuñ sarāyına girse ĩmān **12** ola ve her kim anuñ sarāyı ĥalkasına elin yoğsa ol dağı emīn ola. **13** Pes Bū Süfyān te‘accül Mekke’ye vardı. Mekke ehline eyitdi: “İy ĥavm, iři **14** ayruksı itdüñ Muħammed ile dökülmiş kim siz dirisiz ol Ĥađ peygambardur **15** ve çođ leşkerle bunda gelür. Anuñ fermānın dutuñ tā selāmet ĥurtuluñ.”

[132a]

01 Anlar Bū Süfyān’ı döñdiler cefā itdiler ve eyitdiler: “Biz seni resālete viribidük, **02** sen müslimān olduñ ve anuñla yār olduñ.” Pes peygambar ĥıřların ve **03** dostların sarāyı yöresine getürdi eyitdi bu aradan gitmeñ **04** tā çün resül leşkeri girecek bize zaĥmet irişdürmeyeler. **05** Zīrā peygambarla ĥavlüm var her kim benüm sarāyumda ola emīn olalar. **06** Çün resül (‘a. m.) Mekke ĥapusına ĥondı resül yārenlerinden birisi **07** eyitdi kim bugün bize gerekmez kim bu kāfirlere raĥmet idevüz. Resül **08** eyitdi: “Böyle dime, bugün bizlerden bunlara raĥmet gerek ve dostluğ **09** ve ĥıřāvendlik³⁹³ ĥađkıñ yerine getürmek gerek ve anı kim anlar bize itdiler **10** biz dağı anlara anı itmek gerekmez.” Pes çün Resül (‘a. m.) diledi kim Mekke **11** yārenlere eyitdi-kim kılıcları ĥınına ĥoyuñ ve sizden kimse almasun **12** kim ĥatl idüp ādem öldüre Benü Ĥazzā‘dan artuğ kim anlara destür virdüm **13** ĥatl itmege. İbnü Bekr anlardan artuğa destür yoğdur kim ādem öldürürsüz. **14** Çün bu ĥaber İbnü Bekr’e irişdi dükeli ĥaçdılar tağlara ĥıđdılar. Resül **15** Ĥālīd bin Velīd’e buyurdı kim anlaruñ cengine vardı bunlar dağı anlaruñ

³⁹³ Metinde sehven ĥıřāndlık yazılmıştır.

[132b]

01 ardınca tağa çıktılar. Çün gördiler Hâlid bin Velîd çok leşkerle 02 ardınca irişdi. Dükeli eyitdiler kim **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ**. 03 Hâlid eyitdi: “Eger râst eydürseñüz tağdan aşığa inüñ.” Dükeli tağdan 04 aşığa indiler. Hâlid bin Velîd leşkerine buyurdi kim dükelin öldürüñ diyü. 05 Pes haber resüle irişdi, resül kişi virebidi kim öldürmek diyü. 06 Resül kişi ardınca Hâlid leşkerini dükelin helâk itmişlerdi. 07 Pes Mekke’ye girdi peygambar ve karar dutdı ve Mekke halkını bir bir islâma 08 da’vet itdi erden ve ‘avratdan her biri rağbet-ile islâm gelürlerdi 09 tâ dükeli islâma geldiler. **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمْ الْمُؤْمِنَاتُ مَهَاجِرَاتٍ فَاْمَتَّجِنُوهُنَّ ۗ اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِنَّ ۗ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ ۖ** 10-11 **فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ ۗ**³⁹⁴ ya’nî iy anlar 12 kim mü’minlersiz, çün size geleler mü’min olan ‘avratlar hicret idüp 13 sınañız anları kim Hâk-Ta’âlâ bilegenrekdür olaruñ imânını; eger 14 siz bilür-iseñüz anları kim dönmişlerdür ‘ışk-ıla döndürmeñüz anları 15 yine kâfirlere. Bu-y-ıdı Mekke fethinüñ kışşası kim yâd itdük, va’llâhu a’lem.

[133a] 01 Kışşa-i Ebû Bekr emâreti, rağiya’llâhu ‘anhu,

Çün bu âyet geldi, kavluhü Ta’âlâ: 02 **بِرَاءَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ**³⁹⁵. Resül (‘a. m.) Ebû Bekr’i resâleti virebidi. Ve eyitdi: 03 “Tersâlara emân ve zinhâr vir.” Ebû Bekr Mekke’den çıkdı. Cebrâ’îl (‘a. m.) 04 irişdi eyitdi: “Yâ Resülallahî, gerekdür kim bir kimse h’ışlerüñden 05 Ebû Bekr-ile bile olsun ‘ahd bağlamağ-ıçün.” Resül, ‘Alî’yi anunla bile virebidi 06 eyitdi: “Var, çün Ebû Bekri bulasın andan³⁹⁶ ilerü yürüme, anuñ ardınca 07 yüri. Ve aña eyit kim seni andan ötürü oğumadum kim halk fâl dutmayalar 08 kim göndermiş kişi yine oğudı ve resül (‘a. m.) fâl severdi.” Çün 09 ‘Alî Ebû Bekr’e irişdi, Ebû Bekr eyitdi: “Emîr sen misin ya benüm mi?” ‘Alî eyitdi: 10 “Sensin ve ben münâdî itmek isterem. Sensin emîr yâ Ebû Bekr.” 11 Ve Râfızalar, la’anehümü’llâhu, bunuñla hüccet iderler kim anlaruñ bunda hiç hüccet 12 yok. Zîrâ münâdî iden emîr olmaz ve ammâ ‘Alî’nüñ âvâzı bulandıdı 13 âvâzı bir ferseng yol giderdi ve Ebû Bekr’üñ, rağiya’llâhu ‘anhu, âvâzı 14 bezüm-idi. Çün ol Tersâlar

³⁹⁴ Kur’an, (Mümtehine) 60/10: Siz ey imana ermiş olanlar! Mümin kadınlar her ne zaman zulüm ve kötülük diyarını terk ederek size gelirlerse, Allah onların inancından tam haberdar [olduğu halde] siz yine de onları sınañız; eğer mümin olduklarına tam emin olursanız, onları inkarcılara geri göndermeyin, [çünkü] onlar [artık] eski kocalarına helal [değiller]. Ayettin bir parçasıdır.

³⁹⁵ Kur’an, (Tevbe) 9/1: Allah’tan ve O’nun Elçisinden.

³⁹⁶ Metinde sehven anuñ yazılmıştır.

mevzi'ne irişdiler 'Alī āvāz götürdi **15** münādī itdi kim iy kavm Haḫ Ta'ālā ve resül bīzārdur sizün

[133b]

01 'ahduñuzdan ve 'ahduñuzı yine virdi. Pes 'Alī yine eyitdi her kimüñki **02** 'ahd dört aylıḫ-ısa hem bu 'ahdı daḫı duta ve her kimüñ kim 'ahdı **03** dört aydan az-ısa 'ahdını dört aya yine getürsün ve her kimüñ kim **04** dört aydan artuḡ-ısa anuñ 'ahdı elli gündür. Çün bu 'ahdı **05** müddeti tamām ola ya müslimān ola yāḫūz sizi ḫatlı idüp helāk idevüz. **06** Ve İbnü Ḥamza'nuñ ve İbnü Ḥuzeyme'nüñ 'ahdları tā iki yıla degindi. Haḫ-Ta'ālā **07** āyet viribidi, ḫavluḫü Ta'ālā: **08** ³⁹⁷ **فَمَا اسْتَقَامُوا لَكُمْ فَاسْتَقِيمُوا لَهُمْ** ya 'nī mādām kim anlar duralar sizün 'ahduñuza siz daḫı duruñuz **09** anlaruñ 'ahdına kim Haḫ Ta'ālā sever anları kim perhīz iderler 'ahdı **10** bozmaḫdan; ya 'nī anlaruñ 'ahdına vefā idüñ kim anlar daḫı sizünle 'ahdların **11** sımayalar hergez. Anlardan bir er ayaḡı üstine durı geldi ve eyitdi: "İy **12** 'Alī, eger şabr iderseñ yigrek ola." Haḫ Ta'ālā āyet virebidi, ḫavluḫü Ta'ālā: **13** **وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ** ³⁹⁸ **14** ya 'nī ve eger kimse bu müşrikilerden **15** emān dilerse sizden emān virün tā işidiler Tañrı kelāmını.

[134a]

01 Pes yine irişdür anı şehrine, zīrā kim anlar bir gürūḫ dururlar işideler **02** Ḳur'an'ı ve eger diler, va'llāhu a'lem.

Ḳıṣṣa-i Rūm Pārs Ehlinüñ

Böyle eydür **03** 'Abdullāḫ bin 'Abbās, raḫiya'llāhu 'anhumā, çün resül Mekke'den gitdi dört **04** nāme virebidi bir nāme Ḳayşer-i Rūm'a ve bir nāme Melik-i Necāş'a Ḥabeş'ye **05** melikine ve bir nāme Mışır melikine ve bir nāme Pārs melikine. Ammā Ḳayşer çün **06** resülün nāmesin oḫudu diledi kim müslimān ola. Velīkin melikinüñ **07** zevālinden ḫorḫdı ve daḫı diledi kim kendü ḫavmini şınaya. Anuñ **08** bir ulu meydānı vardı kendü leşkerine buyurdı kim ol meydāna cem' **09** olalar. Cem' oldılar kendüsi köşḫ ḫamına ḫıḫdı ve eytdi: "İy kavm, **10** bilüñüz kim Mūsā eyitdi benden

³⁹⁷ Kur'an, (Tevbe) 9/7: Onlar size karşı dürüst kaldıkları sürece siz de onlara karşı dürüst olun.

³⁹⁸ Kur'an, (Tevbe) 9/6: Ve Allah'tan başkalarına tanrılık yakıştıranlardan biri senin korumana başvurursa, onu koruma altına al, olur ki [senden] Allah'ın sözünü işitip anla[yabili]r; ve sonra onu, kendini güvenlik içinde hissedebileceği bir yere ulaştır.

şoñra ‘İsā gele ve ‘İsā dañı eyitdi **11** kim benden şoñra Muħammed gele. Şimdi Muħammed çıkdı ne nesne sizi men’ **12** ider.” Anuñ dīninden anlar kaçd itdiler kim anuñ köşkiñe gireler ve anı **13** helāk ideler. Ammā köşk kapusı muħkem bağlu-y-ıdı yoħsa anı helāk **14** iderlerdi. Pes Kayşer eyitdi: “İy kavm, ben sizi şınadum ya dīnūñüz **15** üzere şalup mısız yoħsa yoħ mı, yoħsa ben ‘İsā dīnindeyem hergez ‘İsā

[134b]

01 dīnini komazam.” Ba’zılar eyitdiler kim Kayşer pinhānī müslimān **02** oldu nāmenūñ cevābın yazdı kim ben danıqluħ virürem kim sen resülsin **03** velīkin pādīşāhı terk itmezsin ammā dīniñi kabül itdüm. Līkin **04** bu kavm içinde āşikār idemezsin. Ve ammā çün Peyėambar (‘a. m.) nāmesi **05** Mışr melikine irişdi ol dañı müslimān oldu. Peyėambara çok **06** hediyyeler virebidi ve anuñ hediyyelerden biri Mışr eşegi-y-ıdı ve adı **07** Yaėfūr ve bir qaravaş dañı virebidi adı Māriye el-Ķıbtıyye ve ol **08** qaravaş be-ėāyet ħüb cemāl issi-y-ıdı ve bir katır viribidi adı **09** Döldül. Ve resülūñ (‘a. m.) doğuz ‘avratı vardı. Biri ‘Āişe ve biri **10** Ħafşa ve biri Zeyneb ve biri Ümmüħabıbe biri Ümmü Seleme ve biri Meymüne ve **11** biri Şafıyye ve biri Ħüreyre ve biri Hind bint-i Ümeyye ve anlaruñ her **12** birinūñ ayruca ħücesi vardı. Ve resül (‘a. m.) her birinde növbetle bir gün **13** bir gece olurdu. Bir gün ‘Āişe növbeti-y-ıdı. Ħafşa anası katına **14** varmışdı, anuñ ħücesi ħālıdı. Resül (‘a. m.) qaravaşı Māriye **15** el-Ķıbtıyye anuñ ħücesine oğudı kapı berketdi Ħafşa’nuñ göñline

[135a]

01 töhmet düşdi. Yoldan yine döndi geldi ħücre kapusın berkelü gördi, **02** kapu yarığından bağdı. Gördi ki Māriye resül katında oturur. Ħafşa **03** kapuda durdu şabr itdi tā kim resül ħücre kapusın açdı. **04** Ħafşa eyitdi: “Yā Resülallahi, ben bilürem kim katıñda kim var-ıdı, **05** benüm ħücremde.” Resül anuñ sözinden utandı katı ġam-nāk oldu beñzi **06** tağyır oldu. Eyitdi: “Yā Ħafşa benümle bu qaravaş arasında öpmekden **07** artuħ nesne yoė-ıdı, bunuñla cem’ olmadum. Şimdi bu rāzi şakla **08** ve bu sözi ‘Āişe’ye dime kim ol nāresīndedür tā göñli țar **09** olmasun. Ben saña üç beşāret vireyim biri evvel kim Ebū Bekir’den **10** şoñra ħālīfe senūñ atañ ‘Ömer ola ve bir dañı oldur kim **11** uçmağda sen benüm ‘avratum olasın ve üçinci ol kim bu qaravaş **12** ki benümdür kendüme ħarām itdüm ayruħ ben anuñla irişmeyem.” ‘Āişe

13 Hafşa-ıla dost-ıdı, ‘Āiše katına vardı aña haber virdi. 14 Resül (‘a. m.) çün bildi kim ‘Āiše dañı haberdār oldı katı 15 ğam-gġn oldı. Pes Hađ-Ta‘ālā bu āyet virebidi kim qavluhū Ta‘ālā:

[135b]

01 İy Peyġambar ³⁹⁹ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَزْوَاجِكَ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ 02 Hafşa büzürgvār niçün harām idersin anı-kim 03 Tañrı saña helāl itmişdür ‘avratlar hoşnūdlıġ-ıçün. Ve Hađ Ta‘ālā 04 yarlıġayıcı ve rahmet idicidür qullarını. Ve resül Hafşa’ya eyitdi: 05 “Sen ‘Āiše’ye böyle böyle dirsın.” Hafşa eyitdi: “Yā Resülallahı, saña 06 bunı kim eyitdi?” Peyġambar eyitdi (‘a. m.) qavluhū Ta‘ālā: قَالَ نَبَأَنِي الْعَلِيمُ 07 ya‘nī eyitdi baña haber dānā Tañrı virdi.” Ve bir gürüh rivāyet 08 iderler kim resül eyitdi beni qoduñ ve bir qaravaşı benüm üzerüme ihtiyār 09 ‘Āiše’ye kim Hafşa saña böyle böyle böyle, didi. ‘Āiše eyitdi: “Bunı saña kim eyitdi?” 10 Resül قَالَ نَبَأَنِي الْعَلِيمُ. Pes ‘Āiše resüle eyitdi: “Beni qoduñ bir qaravaşı benüm üzerüme ihtiyār 11 itdün.” Resül eyitdi sözine katı ğam-gġn oldı. Hađ Ta‘ālā āyet virebidi, qavluhū Ta‘ālā: 12-14 وَإِذْ أَسْرَأَ النَّبِيُّ إِلَىٰ بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِ وَأَظْهَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ عَرَفَ بَعْضَهُ وَأَعْرَضَ 15 عَنْ بَعْضٍ فَلَمَّا نَبَّأَهَا بِهِ قَالَتْ مَنْ أَنْبَأَكَ هَذَا قَالَ نَبَأَنِي الْعَلِيمُ 401 ya‘nī ve çün 15 uğurlayın eyitdi peyġambarlar ‘avratlar-ıçün. Çün haber itdi ol sözi kim

[136a]

01 Hafşa’ya muṭṭali‘ olmuşdı ve buları Tañrı resüle anuñla gösterdi 02 ba‘zıya ve aġrāz itdi ba‘zıdan çün haber virdi. Resül 03 Hafşa’ya eyitdi: “Kim haber virdi saña?” Resül eyitdi: “Haber virdi 04 baña dānā ve āġāh Tañrı.” Pes resül Hafşa’ya hışm itdi. 05 Hafşa’yı qovdı ve dükeli ‘avratlardan yüz döndürdi. Yigirmi dokuz 06 ġün Māriye-y-ile bile oldı. Zīrā kim Hağ Ta‘ālā eyle buyurdı kim etdüġi 07 kefāret it

³⁹⁹ Kur’an, (Tahrīm) 66/1: Ey Peyġambar! Eşlerin[den herhangi biri]ni memnun etmek için, neden Allah’ın sana helal kıldığı bazı şeyleri [kendine] haram kılıyorsun? Allah çok baġışlayıcıdır, rahmet kaynağıdır.

⁴⁰⁰ Kur’an, (Tahrīm) 66/3: “Her şeyi Bilen, Her şeyden Haberdar Olan, bana söyledi” diye cevap verdi.

⁴⁰¹ Kur’an, (Tahrīm) 66/3: Hani, [bir ġün] Peyġambar, eşlerinden birine gizli bir şeyler söylemişti; eşi bunu ifşa edip Allah da Peyġambar’e bildirince, Peyġambar (söylediklerinin) bir kısmını [diġerlerine de] anlatmış, bir kısmına ise hiç deġinmemişti. Peyġambar durumu eşine anlatınca, kadın: “Bunu sana kim söyledi?” diye sordu. [Peyġambar de,] “Her şeyi Bilen, Her şeyden Haberdar Olan, bana söyledi” diye cevap verdi.

diyü, kavluhü Ta‘älâ: **08** ⁴⁰² **قَدْ فَرَضَ اللَّهُ لَكُمْ تَحْلَةَ أَيْمَانِكُمْ ۖ وَاللَّهُ مَوْلَاكُمْ ۖ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ** Pes ‘Abdullāh bin ‘Ömer **09** kız kardaşı Hafşa katına vardı. Gördi kim Hafşa yüzün döner **10** ağlar feryād ider. ‘Abdullāh aña şordı kim niçün ağlarsın? **11** Ol eyitdi: “Anuñ-içün kim resül baña talāk virdi.” ‘Abdullāh dağı **12** vardı atasına eyitdi. ‘Ömer, Hafşa katına geldi, eyitdi: “Resül **13** saña talāk mı virdi?” Hafşa dek durdı, ‘Ömer bir dağı sorıvirdi. **14** Hafşa eyitdi: “Yağın oldı kim talāk virdi.” ‘Ömer eyitdi: “Eger **15** talāk virmişmişse ben hergez saña söylemeyeserdüm.” Pes haber Cebrā’ıl

[136b]

01 geldi, eyitdi: “Yā Muhammed, (Arapça) ya’nī yine dün andan **02** yaña kim namāz kılıcı ve rüze dutıcıdur ammā nicesi dağı müslimān **03** oldı. Nāmede cevāb yazdı kim Yā Resülallahi eger buyursañ hizmete **04** geleyim ve iki ayagañ yuyam, suyn açayım tā senüñ sa‘ādetüñden naşib **05** olayım. Veger dilerseñ bunda durayım her Müslimān kim benüm katuma **06** gele yigrek ideyim ve ‘aziz dutayım. Resül (‘a. m.) aña nāme yazdı kim **07** yerüñde dur kendü vilāyetüñi sakla. Ve ammā çün peygāmbār nāmesi **08** Kesrī’ye irişdi Kesrī hışm itdi nāme yırtı ve peygāmbaruñ **09** elçisine eyitdi: “Eger kanūnunda elçiler öldürmek olsa buyururdum **10** kim boynuñı uralardı.” Pes Muştafā resūline geldi her ne kim Kesrī **11** dimiş-idi peygāmbara haber dirdi. Peygāmbār eyitdi: “Yırtılsun anuñ dīni **12** nitekim bizüm nāmemüzi yırtı.” Çün peygāmbaruñ elçisi Kesrī **13** katından döndi, Kesrī nāme yazdı kendü ve şahnesine ve ant **14** virdi kim çün bu nāmeyi okısın gerekdür kim leşker cem‘ **15** idesin, Muhammed diyārına varsın ve anuñ boynına ip tağasın ve ağzına

[137a]

01 toprak koyasın ve anı benüm katuma getüresin. Pes şahne dağı iki **02** biñ er-ile resül katına vardı. Peygāmbara eyitdi: “Bizüm Huzāvendümüz **03** seni okır, icābet it ve anuñ katına gel.” Resül (‘a. m.) çün anları gördi **04** ta‘accübe qaldı zīrā kim anlaruñ sağalları bölünmiş bıyıqları **05** dururdu. Resül anlara eyitdi: “Hağ Ta‘älā bıyukı bölmek ve sağalı **06** komağ buyurmuş mıdur? Siz niçün böyle idersiz.” Anlar eyitdiler: “Bizüm **07** Tañrılarumuz böyle buyurmuşdur.” Resül iñen kerīmdür buyurdu

⁴⁰² Kur’an, (Tahrīm) 66/2. [Ey müminler!] Allah, [doğru ve haklı bir gerekçesi olmayan] yeminlerinizi bozmayı ve kefâretini vermeyi [size] emretmiştir: Allah, sizi Yüce Efendinizdir ve yalnız O’dur her şeyi bilen, gerçek hikmet sahibi.

tā anları **08** bir hoş yire kondurdılar ve anlara ‘ulûfe ve rāyet idüñ diyü buyurdi. **09** Çün gice oldı resül namāza durdı du ‘ā itdi çün şabāh oldı **10** Cebrā’ıl geldi ve eyitdi: “Yā Resülallahi, beşāret olsun saña **11** kim Hāḡ Ta‘ālā Kesrī oğlını yine Kesrī üzerine havāle eyledi tā kim **12** atası Kesrī öldürdi.” Ve Kesrī’nüñ oğlı adı Şīrūye idi. **13** Yarındası ol iki biñ atlu eyitdiler: “İy Muḡammed, icābet it **14** gel-gidelüm bizüm Huzāvendümūze.” Resül eyitdi: “Varuñuz kim benüm **15** Tañrı’mızıñ Huzāvendüñüzi helāk itdi.” Anlar eyitdiler: “Bir söz

[137b]

01 söylersin kim eger bu sözi bizüm Huzāvendümüz işidürse saña ‘azāb **02** ider.” Peyğambar eyitdi: “Varuñuz kim ol helāk oldı.” Çün yine döndiler. **03** Şöyle-y-idi resül dimişdi, ‘aleyhi’s-selām,.

Kıssa-i Pārs Ehli ġalebe itdüği **04** Rüm ehline

Böyle dir ‘Abdullāh bin ‘Abbās, rađiya’llāhu ‘anhumā, çün **05** Şīrūye Kesrī oğlı atası yerine oturdı dükelisi pīl çok leşkerle **06** Rüm diyārına ‘azm itdi. Ve Ḳayşer-i Rüm üzerine ġalebe itdi, vilāyetini **07** urdı. Çün bu ḡaber Mekke diyārıñuñ kāfirlerine irişdi, şāz **08** oldılar ve eyitdiler nitelim Rūmlara kim ehli kitāb dururlar ġalebe itdiler. **09** Biz dağı Muḡammed üzerine ġalebe iderüz, diyü. Münāzara itdiler Übey bin **10** Ḥalef Ebū Bekr’le. Ebū Bekr eyitdi pes rūzigār olmaya kim Rüm ehline **11** Pārs ehli üzerine ġalebe ideler. Übey bin Ḥalef eyitdi başaramızlar **12** bu hoş mümkün degül. Pes peymān bağladılar bişer deveden tā **13** biş ile degin Ebū Bekr geldi bu ḡālī resüldeñ şordı. Resül **14** eyitdi: “Peymānuñuz arturuñ develerden.” Pes onar deveden peymān bağladılar **15** tā yedi yıla degin. Çün resül diledi kim hicret ide Übey bin Ḥalef

[138a]

01 Ebū Bekr’i dutdı, eyitdi: “Gitmek istersin anı kim peymān bağladuğ **02** kim viriser buña ‘Abdurrahmān pāyen-dān oldı Ebū Bekr’e.” Pes Übey **03** bin Ḥalef diledi kim Uḡud ḡarbine çıka. ‘Abdurrahmān aña eyitti: “Ben **04** dağı senden pāyen-dān isterem ola kim ḡarbde ölsin.” Übey **05** bin Ḥalef kendü oğlını aña girü ḡodı ve eydürler kim her geh kim Übey bin Ḥalef **06** resüli gördi eydürdi kim develerümi vir tā bineyim ve seni öldüreyim. Resül **07** eydürdi: “İy mel’un ben ḡod seni

öldürürem.” Çün Bedr günü oldı, **08** Übey bin Hıalef deve üzerinde oturmuş-ıdı. Pes nāgāh geldi, resüle **09** hāmler itdi, resül yārānlarından birine eyitdi kim nīzeñi baña vir. Ol **10** dahı nīzeyi virdi. Resül dahı nīze ile aña hāmler itdi urdı bağrını **11** yırtdı. Ol yine döndi feryād itdi kim beni Muħammed öldürdi, diyü. Halk **12** aña eyitdiler: “Utanmaz mısın bu zaħm kim Muħammed saña urdı bundan iñlersin. **13** Eger bu zaħmı bir qarıncaya ursa ol qarınca ölmeyeydi sen gün feryād **14** yarındası şişdi ve öldi. Ve’s-selām.

Qışsa-i Rüm ehli Pārs 15 ehli ğalebe itdüği

Böyle eydür Enes bin Mālik, rağiya’llāhu ‘anhu, kim

[138b]

01 Kesrī’nüñ bir sipāh-sālārı var-ıdı, adı Şāh, rāy issi er-ıdı. **02** Her ğanda kim varurdı anuñ öñine kimse durmazdı ve ol dāyim Rüm’a **03** varurdı, Rüm şehriyelerini açardı. Ğalan begler aña cesed ilettiler, eyitdiler **04** kim ol senüñ fermānuñda degüldür. Saña gerekdür kim aña nāme yazasın **05** kim tiz benüm ğatuma gel diyü ve gelmekde eglenmeye, diyü. Pes Hıusrev buyurdı **06** nāme yazdılar, viribidiler. Bundağı beglerden kim anuñ dostı-y-ıdı **07** aña nāme yazdılar kim gelme, eger gelürseñ Hıusrev seni öldürür. Ve bu **08** beg kim bu nāmeyi virdüği kişiyey eyitti kim ta’cıl dut varmağda **09** ve ceħd it kim Hıusrev nāmesinden öñdin bu nāmeyi Şāh’a vire. **10** Çün bu nāme aña irişdi mütefekkir olup fūrümānde ğaldı. **11** Pes Hıusrev nāmesi dahı irişdi, Şāh nāmeyi yırtdı ve eyitdi: **12** “Ben bunca ğizmet kim itdüm anuñ-içün itdüm ne cürümdan **13** ötürü diler kim beni öldüre.” Pes Şāh, Rüm melikine nāme yazdı ve eyitdi kim **14** senüñ ğatuña varmağ dilerem. Melik-i Rüm şād oldı, yine **15** cevāb-nāme yazdı viribidi kim eger gelürseñ dükeli ğazīne mi saña vireyim

[139a]

01 ve cemī’ leşkerüm senüñ emründe idem. Şāh, Ğayşer-i Rüm ğatına vardı **02** Ğayşer ğazīnesin aña virdi ve leşkerin anuñ fermānında itdi **03** ve eyitti: “Buñdan ğirü dükeli vilāyetüm senüñ emründeğür. Velikin **04** dilerem kim biz Kesrī-y-ile ceng itmege varavuz ve anı ğahr idevüz.” Şāh **05** eyitdi: “Fermān senüñdür.” Pes bī-ğiyās leşker cem’ itdiler ve Rüm **06** diyārından çığdılar Pārs diyārına yüz dutdılar.

Kesrî'ye yine haber **07** irişdi ğam-nāk oldı. Evde bir kıızı vardı, hırāmende ve **08** 'ākıldı. Çün ol kıız atasın ğam-nāk ve mütefekkir gördi şordı **09** kim iy baba saña ne olmışdur kim böyle ğam-nāk ve mütefekkirsin. Atası **10** dükeli aĥvālin kıızına eyitdi. Kıız eyitdi: "Pes saña nesne ögredeyim, kendü **11** pādişāhlıġuñda tiz bir ruhbān bul." Ĥusrev buyurdı istediler bir ruhbān **12** buldılar ve aña bir nāme virdiler ve eyitdiler: "Gerekdür bu nāmeyi Şāh'a **13** iledesin." Ve ol nāmede yazmış-ıdı kim eyü getürdüñ kim bunuñ gibi **14** iş itdüñ ve Ķayşer'i Rüm'dan çıkarduñ. Şimdi sen ardından **15** gir ve ben öñinden varalum ve anı ortaya alalum ve anı dutalum, vilāyetin

[139b]

01 alalum. Ve bir nāme daĥı yazdı Şāh aġzından kim Ķayşer Rūmi ĥile-y-ile **02** çıkardum, gel tā bunı ortadan götürelüm. Çün ruhbān Ķayşer'üñ leşker- **03** ġāhına irişdi anı dutdılar ve nāmeyi aldılar ve ol nāmeleri **04** Ķayşer kıatında okudılar. Ķayşer çün nāmeyi işitdi kıatı ğam-gin oldı **05** ve eyitdi: "Pes bu er ĥile-y-ile gelmiş ve bizüm helākıġumuz istermiş." **06** Ol aradan kaçdı yine Rüm'a vardı çün haber Şāh'a irişdi **07** kim Kesrî nāme yazmış ĥile-y-ile. Ķayşer daĥı ol nāme sebebinden **08** kaçdı. Şāh, Ķayşer-i Rüm'a bitı yazdı-kim ve nāme içinde 'azim andlar **09** içdi kim benüm ol nāmelerden haberüm ve aña hem yok diyü. Anı **10** Kesrî buyurmuş ĥile-y-ile yazmışlar ve ol ruhbān eline virüp **11** baña viribimişler tā bizüm aramızda düşmenlik ve mufāraġata düşsün, **12** diyü. Çün Ķayşer'e ma'lüm oldı-kim Şāh'üñ anuñla muĥālifeti ve ĥıyāneti **13** yokdur. Ķayşer'e çün leşker-ile ikileyin 'azm itdi, Şāh'a karşı **14** geldi. Ķayşer'e ĥizmet itdi ve eyitdi: "Sen sa'ādet-ile bunda dur kim **15** baña senüñ yardımıñ gerekmez." Pes Şāh kendü leşker-ile Pārs kıarafına

[140a]

01 revāne oldı. Nāġāĥ şehre bir menzil yir kıaldı gice-y-ile kıondı şöyle-kim **02** Kesrî'nüñ ĥaberi yoġ-ıdı. Pes dün yarısından durı geldi te'accül **03** gitdi. Şöyle-kim seġer vaktinde leşker-ile şehre girdi. Ve nāġāĥ Kesrî didi **04** ve ĥazīnesin ġāret itti ve Kesrî bend kııldı ve üstine müvekkeller **05** kıodı. Kesrî kendü oġlın bende bırakmış-ıdı. Ol sebebden kim andan **06** kıorkardı ve eydürdi olmasun kim baña muĥālefet ide diyü ve pādişāhlıġı **07** benden ala diyü kim ol oġlan Ķayşer-i Rüm kıızından-ıdı ve oġlı-y-ıla **08** zindānda ĥazīne daĥı kıomış-ıdı. Zīrā kim ol rüzıġāruñ pādişāĥlarınıñ **09**

‘âdeti eyleydi-kim eger bir pâdişâhı dutarlar hazînesin zindâna **10** bile qorlardı. Ve eydürler kim Kesrî zehr enbân üzerine yazmış-ıdı kim **11** bu enbân içinde kuvvet ve merdânlık dârûsı var. Kesrî oğlu Şîrû’ye **12** bir ara buyurdı kim var atamı öldür kaçan kim ben pâdişâh olam benden **13** saña mâl ve ni‘met ve ululuk irişe. Ol er bir bıçaq aldı ve Kesrî katına **14** vardı. Kesrî çün anı ol şıfatda kim gördi qorqdı ve eyitdi: **15** “[Ne] işe geldüñ?” Ol eyitdi: “Geldüm kim seni öldürem.” Kesrî eyitdi: “Harâm-

[140b]

01 zâdedür.” Ol kişi-kim atasın öldüren bula dağı öldürmeye. Ol erüñ **02** atasın Kesrî öldürmüş-ıdı. Pes ol er ol dem Kesrî öldürdi. **03** Oğlı eyitdi kim çün atamı öldürmege kaşd itdüñ ol ne didi. Ol **04** eyitdi çün beni gördi şordı kim bende ne işe geldüñ? Eyitdüm: “Andan ötürü **05** geldüm-kim seni öldürem.” Ol eyitdi: “Harâm-zâde ola ol kim atasın öldüreni **06** göre dağı öldürmeye.” Şîrû’ya eyitdi: “Eger seni öldürmeyem harâm-zâde olam.” Derhâl **07** kılıcı çıkardı ol eri öldürdi. Andan soñra atası hazînesine geldi. **08** Ol enbânı buldı kim üstinde yazılmış-ıdı kim bu dârû kuvvet ve merdânlığı-çündür. **09** Şîrû’ya andan yidi derhâl şayru oldı ve hergiz ‘illeti şa‘b ve beter **10** oldı. Birkaç günden soñra ol dağı öldi, va’llâhu a‘lem.

Qıssa-i Ehl-i Tehāvün

11 Böyle eydür ‘Abdullâh ibni ‘Abbâs, rağiya’llâhu ‘anhumâ, kim sekizinci yıl dört biñ **12** kâfir Tehāvün re’îs-ile Peyğâmbar-ıla (‘a. m.) harb itmege gelmişler-ıdı. Çün resül **13** anlaruñ haberin işitdi biñ er-ile anlara karşı azm itdi. Çün islâm leşkeri **14** anlara irişdi gördiler kim ârâste ve pür-silâhlu leşkerden yârânlardan **15** birisi eyitdi qorqaram kim bu leşker bizüm üstümüze gâlib olalar biri

[141a]

01 hezîmet ideler. Çün ceng ulaşdı Tehāvün re’îs kendü leşkerine eyitdi **02** kim siz dört biñ ersiz tamâm silâhlu dükeliñüz bir uğurdan hamle idüñ **03** ve ulumdan qorqmañ. Pes leşker dağı eyle itdiler kim re’îsleri buyurmuş-ıdı. **04** Hâk Ta‘âlâ peygâmbar yârânlarına meded ferîşteleri viribidi. Şöyle kim **05** her ferîşte bir ablaq ata binmiş-ıdı. Çün kâfirler ferîşteler gördiler şandılar **06** kim anlar dağı peygâmbar yârânlarındandır, qorqıldılar yüz hezîmete dutdılar, islâm **07** leşker ardılarınca gitdiler. Ba‘zısın esîr itdiler ba‘zısın öldürdiler. Çün **08** anları leşker-gâha getürdi.

Kāfirler re'īs eyitdi: “Kaŋca gitdi ŧunca **09** biñ atlu kim atları ablağ-ıdı kim bizi anlar hezīmet itdiler ve bizüm üzerümüze gālib **10** oldılar.” Yārānlar anı peygāmbar atına getürdiler. Peygāmbar (‘a. m.) eyitdi: “Ne nesneyi **11** seversin Müslimān mi olursın ya buyurayım öldürsünler mi?” Re'īs eyitdi: “Eger öldürürseñ **12** bir ulu öldürmiş olasın ve eger ‘afv iderseñ ulu ‘afv itmiş olasın. **13** Ammā kendü irādetümle baña müslimān olmağa yüz yokdur.” Peygāmbar (‘a. m.) kendü kereminden **14** ‘afv itdi. Çün peygāmbaruñ ol lufin ve keremin gördi derhāl müslimān **15** oldı. Peygāmbar anuñ islāmına ŧāz hurrem oldı ve anı nevāht itdi

[141b]

01 ve aña kerāmet itdi.

Kıŧŧa-i Harb-i Tebük

Böyle eydür ‘Abdullāh bin **02** ‘Abbās, raiya’llāhu ‘anhumā, kim çün resül Hūnīn ve Tā’if harbini perdāht **03** itdi, aŧd itdi Rūm gāzāsına temmüz ayında ve ‘azamet issi-y-idi ve dahl **04** hürmā vati-y-idi. Resül (‘a. m.) ‘İtāb bin Esed’[i] Mekke’de halīfe odı ve Mu‘āz bin **05** Cebel’i aña yārān-ıdı tā hālefe ‘ilm-i fııh ve ŧerī‘at öğredeler ve peygāmbara bir gürüh **06** yārānlar-ıla Medīne’ye vardı. Buyurdı kim münādī itdiler kim yol yarağın düzüñ **07** kim Rūm arafına harbe giderem zi’l-icce ayından tā receb ayına degin Medīne’de **08** durdı. Yārānlara bu sefer hoŧ gelmedi zīrā kim iñen issi-y-idi ve hem hürmā **09** iriŧmiş-idi dilemediler kim Rūm’a aŧd ideler ta‘ām ıtlığından ve su azlığından **10** ve ıssı atlığından. Çün peygāmbar bildi-kim dervişleruñ nafaası ve yol yarağı **11** ıtdur. Yārānlardan ŧadaa diledi tā leŧkerinuñ dervişlerine **12** vire kim anuñla yara düzeler ve ‘azm ideler. ‘Abdurrahmān bin ‘Avf **13** dört biñ direm gümüŧ getirdi. Eyitdi: “Yā Resülallahi, sekiz biñ **14** direm gümüŧüm vardı dört biñin kendü ‘ayāllerüme odum.” Resül (‘a. m.) **15** eyitdi (Arapa) ya’nī Tañrı mübārek

[142a]

01 ide saña anı-kim nafaa itdüñ ve anı kim saqladuñ. ‘Ömer Hattāb, raiya’llāhu ‘anhu, **02** dört biñ direm gümüŧ dağı ol getürdi resüle virdi **03** ve Ebū Bekir, raiya’llāhu ‘anhu, ne-kim vardı dükelin getürdi ve eyitdi: **04** “Yā Resülallahi, her ne-kim var-ıdı getürdüm, ŧimdi baña Tañrı atında eyü ‘ahd **05** vardur.” ‘Oŧmān,

rağiya'llāhu, 'anhu doğuz yüz deve pālān-ıla ve yüz at ere-y-ile **06** ve beş biñ altun getürdi, resüle virdi. Resül şāz oldı **07** ve aña du'ā itdi. Ve 'Āşım bin 'Ubeyd on altı biñ sekiz yüz yetmiş **08** batman ĥurmā buyurđı, getirdiler resüle virdi. Ve 'Aķıl geldi bir şā' **09** ĥurmā getürdi ve eyitdi: "Yā Resülallahi, gećen gice irteye degin **10** Őu ćekdüüm fülānuñ öñine Őabāĥ baña iki şā' ĥurmā virdi. **11** Bir şā'ın 'ayālüme virdüm ve bir şā'ın üŐ saña getürdüüm tā Tañrı **12** rızāsı-ićün virgil." Resül buyurđı tā 'Aķıl'ün ĥurmāsın **13** 'Āşım ĥurmāsına ćarşıdurdılar, münāfıķlar 'Aķıl-ile istihzā ide. Eyitdiler **14** kim 'Āşım ve 'Abdurrahmān ve Ebū Bekir ve 'Ömer ve 'OŐmān, rağiya'llāhu 'anhumā, **15** Resül'e eyü nesne getürdiler tā kim anlardan ĥoŐnüd ola. Senün bir şā'

[142b]

01 ĥurmā kilesinden ĥoŐnüd olmayasın, didiler. Ĥaķ Ta'ālā āyet viribidi, **02** ćavluhū Ta'ālā: **03-04-05-06-07** الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ اللَّهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ فَرِحَ الْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ خِلَافَ رَسُولِ اللَّهِ ⁴⁰³ **08** ya'nī anlar kim 'ayb iderler ve ća'na ururlar raćbet idicilere tećavvu' **09** yolından mü'minler Őadaća virmekde ve anlara kim bilmezler. Meger ćuvvet kim vireler **10** istihzā iderler anlara. Anlaruñ istihzāsınuñ mükāfātın Ĥaķ Ta'ālā **11** ider ve anlara öñe derd-i nāk 'azāb anları gerekse yarlıćayı **12** dile gerekse dileme anları yarlıćı eger anları yarlıćı dilerseñ **13** yetmiş kez yarlıćamaz Tañrı anları bu ol sebebdendir kim **14** anlar Tañrı'ya ve peyćambara dutmazlar ve Ĥaķ Ta'ālā anlaruñ yarlıćanmaćına yol **15** virmez fāsıķlar ćürühına. Böyle eydür Enes, rađiya'llāhu 'anhu, kim

[143a]

⁴⁰³ Kur'an, (Tevbe) 9/79, 80, 81: [Bu münafıklar] Allah yolunda hem vermekle yükümlü oldućundan fazlasını veren müminlere, hem de (mevcut) güçlerinin elverdići [mütevazi Őeylerin] dıŐında verecek Őey bulamayan müminlere dil uzatan ve onlarla alay eden kimselerdir. Allah onların bu alay ve küćümsemelerini onlara geri ćevirecektir; nitekim pek ćetin bir azap beklemektedir onları. (İmdi,) onların baćıŐlanmaları için [Allah'a] ister dua et, ister etme, [hićbir Őey fark etmeyecektir; ćünkü] onlar için istersen yetmiş kez af dile, Allah'ı ve O'nun Elćisi'ni inkara yeltenmelerinden ötürü Allah onları baćıŐlamayacaktır. ćünkü Allah, böylesine kötülüće batmış bir topluluću doćru yola ćıkarmaz. Geride bırakılan bu [münafık] kimseler, Allah Elćisi'nin [sefer için ayrılmasının] ardından kendilerinin savaŐtan uzak kalmalarına sevindiler.

01 dokuzuncu yıl yay gününde otuz bin er-ile çıktı ve ol şadağaları **02** kim getürmüşlerdi müsteħakklara kısmet itdi ve ol yılda **03** islām leşkerine ‘azīm renc irişdi hevā ıssısından ve **04** itmek şu kıtlığından ve eydürler kim su şöyle bulunmazdı kim **05** islām leşker zarüretten tavarların boğazladılar tamarları sıkdılar **06** içdiler susuzlıktan ve yüklerin arğalar ile çekdiler ve ol **07** rencden ve miñnetden anlaruñ ba‘zısının ħatırından geçdi-kim **08** meger islām Ĥağ degüldür, diyü. Ĥağ Ta‘ālā anlaruñ ħatırından **09** geçeni peygāmbara āgāh itdi bu āyet-ile **10-11** لَقَدْ تَابَ اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ فِي سَاعَةِ الْعُسْرَةِ مِنْ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبَ فَرِيقٍ مِّنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ إِنَّهُ بِهِمْ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ صَدَقَ اللَّهُ الْعَظِيمُ⁴⁰⁴ **12** ya‘nī ĥağığat pāyendān oldı. **13** Tañrı Ta‘ālā peygāmbar tövbesine ve Muhācirler, Enşāriler tövbesine **14** ve anlar kim mütāba‘at itdiler peygāmbara tırlık ve düşvārlik vağtinde. **15** Andan şoñra yağın ola ki döne bir gürühuñ gönülleri

[143b]

01 mü‘minlerden. Pes tövbe virdi anlara kim Ĥağ Ta‘ālā bağışlayıcıdır. **02** Ba‘zılar eytdiler kim kendü ol ĥarbe irişmiş-idiler ve selāmatlığ-ıla **03** yine yirlerine irişdiler. Velikin tırlık ve katılık çok **04** çekdiler.

Qışsa-i Qudüm-ı Ca‘fer-i Tayyār, rağiya’llāhu ‘anhu,

05 Böyle eydür ‘Abdullāh-i bin ‘Abbās, rağiya’llāhu ‘anhu, çün **06** Resül (‘a. m.) diledi kim hicret ide yārānlarını perākende itdi **07** her şehre. Ca‘fer-i Tayyār Ĥabeşe pādışāhından yaña viribidi **08** ba‘zı yārānlar-ıla ve kendü kızın aña virdi ‘avratlığa **09** ve anlar āheste gitdiler Ĥabeşe‘den yaña. Çün Peygāmbar (‘a. m.) **10** hicret itdi, evvel ĥarb kim aña ilerü geldi ĥarb-i Bedr-idi. **11** Kāfirlerden yetmiş teni helāk itdiler ve yetmiş teni mecrūh itdiler **12** ve yetmiş teni esir itdiler Mekke pır eri eytdiler kim Muğammed bizüm yaruñlarımızı **13** yağdı imdi tedbır düzelüm kim anuñ dağı yüregi yine ittifağ **14** anuñ itdiler kim Nacāşī‘ye hediye viribiyeler tā Nacāşī Ca‘fer’e ve yārānları **15** anlara viribiye tā ol bahāne-y-ile kendü ĥıřşlerini kim peygāmbar katında

⁴⁰⁴ Kur’an, (Tevbe) 9/117: Geçek şu ki, Allah acıması-esirgemesiyle Peygamber’e ve sıkıntılı bir zamanda-hem de içlerinden bir kısmının kalpleri neredeyse kaymak üzereyken ona bağı kalıp zulmün ve kötülüğün egemen olduğı diyardan göç edenlere ve dine sahip çıkıp ona kol kanat gerenlere teveccüh etti. Sonra, bir kere daha: acıması-esirgemesiyle [Allah] onlara teveccüh etti. Çünkü O, gerçekten onlara karşı çok merhametli ve çok şefkatlidir.

[144a]

01 esirdiler yine alalar. Pes ‘Amr bin ‘Āş’ı viribidiler çok hediyeler-ile 02 ve bir nāme dahı yazdılar Melik-i Nacāşī’ye. Ve ol nāmede yazdılar kim Hemīşe 03 saña nāşih-ıduķ Őimdi dahı naŐihat iderüz saña kim senüñ 04 dostuñuz bilgil kim bir er peydā olmuŐdur. Hem bizüm diyārumuzdan 05 peygāambarlık da’vīsin ider bize söger dūzahīdür ve bizüm 06 rūzigārumuzı acı ider. Ve anuñ leŐkeri bizden bir er 07 öldürdi ve birkaçın esir itdi. Őimdi oğlı Ca’fer’i senüñ 08 katuña viribidi tā senüñ iŐüñi dahı Őūrīde ide. Gerekdür kim 09 kerem idesin, anları bize viribiyesin tā kīnümüzi anlardan 10 alavuz. Nāmeyi ‘Amr bin ‘Āş’a virdiler, ‘Amr üç ayda aña 11 iriŐdi. Çün Nacāşī nāmeyi okıdı ‘Amr’a eyitdi kim anlara 12 henüz benüm katum gelmemiŐlerdür. Çün geleler, görem tā kim Tañrı’nuñ 13 kazāsı nice olur. Çün Ca’fer-i Tayyār yārānlar-ıla anda iriŐdi 14 yarındası Nacāşī katum vardi. Ca’fer ve yārānlar aña eyitdiler: “İy 15 Melik, senüñ katuña gelmiŐüz tā Haķ Ta’ālā’nuñ dīnine nuŐret

[144b]

01 ide.” ‘Amr ol sā’atde Melik katumda idi, yārānlar anı 02 bilmediler ve eyitdi: “İy Melik, bu kavmdür anlar kim nāmeyi bunlardan ötürü 03 getürdüm müstekbir ve hürmetsiz kavmdür. Her kim senüñ katuña gele saña 04 vire ve saña hizmet ide. Bunlar çün senüñ katuña geldiler ne saña selām 05 virdiler ve ne hizmet itdiler.” Melik hīç dinmedi, anlar çıkdılar yarındası 06 Ca’fer yārānlar-ıla Melik katumda geldi, selām virdi. ‘Amr ve Melike eyitdi: 07 “Eyitmedi mi saña kim anlar saña secde itmezler mi-kim halk ider.” Ca’fer 08 eyitdi: “İy Melik, Haķ Ta’ālā bir peygāambar viribidi bize kim kimsenüñ 09 gözi anuñ miŐli görmemiŐdür, hīç kulaķ anuñ gibi iŐitmemiŐdür ve hīç 10 kimsenüñ hātırından geçmemiŐdür.” Ve ol Peygāambar (‘a. m.) buyurur, 11 selām virmeklige dūrüz virmek peygāambarlara ve hoŐlık bağlamağa ve 12 küfürden yığılınmağlığa ve İslām dīnini kabül itmeklige ve Haķ Ta’ālā’ya 13 secde itmeklige kim ol seni yaradandır ve saña pādiŐāhlıđı 14 ol virmiŐdür andan artuğa secde itmek revā degüldür, zīrā ol 15 yaradıcıdır ve biz maħlūkaz. ‘Amr söz āğāz itdi ve diledi kim anuñla

[145a]

01 münāzara ide. Ca'fer eyitdi: "İy 'Amr, sözi bir söyle çok **02** söylemek melikler öñinde bī-edeblik olur, senüñ maqşūduñ nedür **03** ve bunda ne işe geldüñ?" 'Amr eyitdi: "Andan ötürü geldüm **04** tā Melik'i sözi duta, baña ışmarlaya Mekke'ye iledüm ve esīrlerümüzi sizden **05** yine alur." Ca'fer eyitdi: "İy Melik, řor 'Amr'a kim bizde Mekke ehlinüñ nesnesi **06** var mı kim bize şimdi ol ğarāmeti ödemek gerek." Nacāři eyitdi: **07** "Eger sizde nesneleri varsa dağı kim virmek gerek ben kendü **08** ğazīnemden vireyim tā Mekke ehli sizden ğořnūd ola." Ca'fer eyitdi: **09** "Ne dilerler bizden kim anlaruñ ğulı degülüz." Nacāři eyitdi: "Rāst eydürsiz." **10** Melik eyitdi: "Bunlardan ne dilersin?" 'Amr eyitdi: "İy Meliki, bir er gelmişdür **11** iki dīn getürmişdür bizüm dīnümüz ğilāfinca bizüm ve atalarumuz dīnini **12** ğorlar ve bizüm aramızda ceng ve ğuşümet ve ğilāf bırağmışdur ve **13** bizümle böyle ve böyle ider." Ve dükeli kışşayı 'Amr Nacāři'ye eyitdi. **14** Nacāři ol zamān bir řomār çığardı kim ol řomārda Peyğambar'uñ **15** řifātı yazılmış-ıdı. Pes Ca'fer'den Peyğambar'uñ řifātını şordı Ca'fer'e.

[145b]

01 Ca'fer beşledi Peyğambar'uñ řifātına Melik řomāra bağardı hīğ ğilāf işitmedi. **02** Pes Ca'fer'e eyitdi: "Siz dīnden ilerü ne dinde idüñüz?" Ol eyitdi: **03** "řeyřān dīninde idük, şimdi İslām dīnine ğirdük. **04** Ğağ Ta'ālā kim yirleri ve ğökleri yaradandur kendü fazlından **05** ve kereminden, ol Peyğambar'ı bize viribidi tā bize çoğru yol ğoşterdi **06** ve küfür řelālet yolından ırāğ itdi." Nacāři eyitdi: "Her kim **07** bu dīne ğire, şöyle bilürem kim bu dīnden çığmaya." Ca'fer eyitdi: **08** "Her kim islām yolın ve sīretin bildi ve 'ağıl ve kifāyeti var, mümkün **09** olmaya bu dīnden dönmeğlik." Nacāři eyitdi: "İy Ca'fer, evvel kimse **10** kim Muğammed'e īmān getürdi ne ğavm-idi?" Ca'fer eyitdi: "Dervīřler **11** ve şa'īflar diler her birinüñ adını." Eyitdi Nacāři 'Amr'a eyitdi: "Ol hediyyeler **12** kim getürdüñ al, yine ğit Mekke ehline teslīm it kim Ğağ **13** Ta'ālā bu memleketi ve ni'meti kim bī-ğıyāsdur baña ol virmişdür **14** ve benden rüşvet istemez ben dağı sizden rüşvet istemezsin **15** ve bu ğavm size virmezsin. Pes anlaruñ hediyyesin yine viridi, Ca'fer'e

[146a]

01 eyitdi: “Kur’an’da hîç yazuñda var mı-kim Muḥammed’e gelmişdür.” Ca’fer eyitdi: **02** “Vardur.” Nacāşī eyitdi: “Oķı tā işideyim.” Ca’fer Benī İsrā’ıl sūresin oķıdı, **03** kavluhū Ta’ālā: **سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ وَآيَاتِنَاهُ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةٌ**⁴⁰⁵ ya’nī pākdur Tañrı kim iletđi **06** kendü ħulımı gice Mescid-i Ḥarām’dan Mescid-i Aķşā’ya ve Beytü’l-Muħaddis’e **07** ol mescidi kim bereket ħoduħ anuñ yöresinde tā aña gösterelüm ‘ibretlerden **08** ve bizüm nişānlarımızdan kim oldur işidici ve görici. ‘Amr ħün bu āyeti **09** işitdi, Nacāşī’ye eyitti: “İy Melik, eyit bu sūreyi āhirine degin oķusın **10** tā bilelüm kim Ḥaħ Ta’ālā bunda ne yād itmişdür.” Melik Ca’fer’e eyitdi: **11** “Bir nesne daħı oķı.” Ca’fer eyitdi: “Nicesi oķuyam nitekim Cebrā’ıl **12** getürmişdür *e’ūzu bi’llahi mine’ş-şeyṭāni’r-racīm bi-smi’l-lāhi’r-raħmāni’r-raħīm*.”⁴⁰⁶ **كَهَيْعِصَ ذِكْرٍ رَحِمْتَ** **14** ya’nī penāh getürdüm münkiriye irāħ sürülmüş diyü **15** geviden mihrübān ve baħşāyende Tañrı adı-y-ıla bu nesne Tañrı’dan kim

[146b]

01 kāfi ve hādī emīn ‘alīm şadıħdur senüñ Tañru’ñ raħmeti **02** zikir kim itdi kendü ħulı. Zekeriyā ħün oķudı Tañrı’ya **03** pinhān oķudı. Pes bu sūreyi tā buracuġa degin oķudı **04** Ol ħavm arasında feryād ħopdı dükeli hışma **05** geldiler ve dilediler kim Ca’fer’i uralar, cefālar ideler. Nacāşī eyitti: **06** “Dek duruñ bunı üşendürmek her kim aña cefā ide buyuram kim **07** anı ‘uķūbet iderler, böyle didi ve gözlerinden yaş revān oldı.” **08** Nitekim Ḥaħ Ta’ālā kendünüñ muħkim kitābında yād itdi, **09-10** kavluhū Ta’ālā: **وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنزِلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَى أَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ**⁴⁰⁹ **11** ya’nī ħün işitdiler anı kim aşıġa viribidiler resüle. Ya’nī **12** Muḥammed’e görür misin? İy Muḥammed, anlaruñ

⁴⁰⁵ Kur’an, (Nahl) 16/122: Yüceliġinde sınır olmayan O [Allah] ki kulunu geceleyin, kendisine bazı alametlerimizi göstermek için [Mekke’deki] Mescidi Haram’dan, çevresine mübarek kıldığımız Mescidi Aksa’ya götürdü. Ćünkü, gerçekten her şeyi işiten, her şeyi gören O’dur. İsrā Sūresi 27/1; Biz de bunun için o’na bu dünyada iyilik bahşettik.

⁴⁰⁶ Kovulmuş Şeytan’ın şerrinden Allah’a sığınırım Rahman ve Rahim olan Allah’ın adı ile... anlamında dua sözüdür.

⁴⁰⁷ Kur’an, (Meryem) 19/1-2-3: Kâf-Hâ-Yâ-‘Ayn-Sad. Kulu Zekeriya’ya Rabbinin bahşettiġi raħmeti dile getiren bir anmadır, bu hanı o, tā içinden Rabbine seslenerek.

⁴⁰⁸ Kur’an, (Meryem) 19/92: Hem de, sınırsız raħmet Sahibi’nin bir oġul edinmesi akıl almaz bir şey olduġu halde!

⁴⁰⁹ Kur’an, (Mâide) 5/83: Onlar Bu Elçi’ye indirileni anlamaya başladıkları zaman gözlerinden yaşlar boşaldığını görürsün, çünkü ondaki hakikatin bir kısmını tanırlar; [ve] “Ey Rabbimiz” derler, “Biz inanıyoruz: öyleyse bizi hakikate şahitlik yapanlar ile bir tut.”

gözlerini kim yaşların **13** dökerler anuñ-çün kim bilürler (peygā-Ḥaḳ?) ve Ḳur‘ān daḫı Ḥaḳ **14** bilürler ve eydürler: “Ḥuzāvendā! Döñdük saña yaz bizi seni Ḥaḳ birdür, **15** diyü danuḳluḳ virenlerden.” Pes Ca‘fer nevāht itdi kendü köşegine

[147a]

01 getürdi. ‘Amr’ı ve yārānları ḥor itti, hediyyelerin yine virdi ve eyittiler **02** kim çün ‘Amr-ile münāzara ittiler. Ḥaḳ Ta‘ālā Peygāmbar’a anlaruñ **03** münāzarasından haber virdi. Resül (‘a. m.) Ca‘fer’üñ ḥüccetlerine **04** ḥurrem oldı ve eyitdi: “Ḥuzāvendā! Ca‘fer’e sen tevfiḳ virdin **05** düşmenlerine cevāb virmege ve ol zengiler anlaruñ münāzarasına **06** güldüler.” Zīrā kim zengilere gülmeklik ‘ādeti-y-idi. Ve daḫı **07** eydürler kim şetāret ve feraḥ on behredür doḳuz behresi zen **08** kilerdedür bir behresi kalan ḫāyifededür. Ca‘fer ve yārānları **09** ol zengiler güldügi sebebinden ḡamnākdılar velīkin anlara **10** nesne diyübilmediler. Ammā az rüzigārdan soñra **11** bir pādīşāh Nacāşī üzerine geldi. Nacāşī daḫı **12** leşker cem‘ idüp ol pādīşāhı karşıladı ve ol **13** zengiler kim Ca‘fer-ile ‘Amr münāzarasına gelmişler-idi **14** dükeli ol cengde helāk oldılar. Ser-encām Ḥaḳ **15** Ta‘ālā Nacāşī’ye zafer virdi ol ḫaşmınuñ leşkerin hezīmet

[147b]

01 itdi ve ‘Amr bin ‘Āş andan zelīl ve maḫhūr yine dutdı. Bir yıldan **02** soñra Nacāşī daḫı dünyāsıdan riḫlet itdi. Cebrā’īl geldi **03** Peygāmbar’a anuñ öldügin haber virdi ve eyitdi: “Yā Muḫammed, durı gel, **04** ḳardaşuñ Nacāşī cenāzesine namāz kıl.” Resül eyitdi: “İy aḫī Cebrā’īl, **05** bundan Nacāşī vilāyetine yaḳın, beş aylıḳ yoldur. Cebrā’īl eyitdi: **06** “Gözüñ yum.” Resül daḫı gözün yumdı çün gözünü açdı Ca‘fer’e **07** ve yārānları gördi durmuşlar ol ‘azma kim Nacāşī’nüñ cenāzesine **08** namāz kılalar. Resül (‘a. m.) ilerü geçdi imāmlıḳ itdi, dükeli Nacāşī **09** üzerine namāz kıldılar. Va’llāhu a‘lem.

Ḳıssa-i ol yalan kim münāfiḳlar 10 ‘Āişe’ye ḫaḳkında didiler, raḫiya’llāhu ‘anhumā,
11 Eydür Şafvān bin ‘Abbās kim Resül,‘aleyhi’s-selām, **12** her ḡāh kim ḡazāya giderdi ḫatunlarından birini bile alup giderdi. **13** Çün gitmege ‘azm itmek isterdi ‘avratları ḳur‘a bıraḡurlardı **14** tā kim eyü ḳur‘a kime düşerdi ol ‘avratın alup giderdi. Pes bu **15** ḡazāda eyü ḳur‘a ‘Āişe’ye düşdi Resül (‘a. m.) anı alup gitdi.

[148a]

01 Çün gazā itdi, yine döndi bir menzile kondı ve resülün ‘adeti **02** ol-ıdı kim üç kez buyurdı tabl ururlardı evvel tabl da yükleri **03** rāst iderlerdi ikincide yüklerlerdi üçüncü tabl da giderlerdi. **04** Çün evvel tabl oturdılar ‘Āiše eydür, rağiya’llāhu ‘anhumā, ben **05** hevdecden çıkdım kim ābdest tazeleyem su kenārına vardım **06** tahāret itdüm. Çün yine hevdece geldüm elüm boynuma **07** şundım gördüm kim gerden-bendum ya’nī boyn boncuğum bulmadım fikr-ile **08** yine döndüm. Ol arada kim ābdest aldım istedüm bulmadım. Çün **09** yine geldüm kāruvān gitmiş-idi deveciler beni hevdece geldüğüm **10** görmişler-idi yine döndüğüm görmemişler-idi şanmışlar ki ben hevdecedayım. **11** Aşşam namāzı vağtı-y-idi kim anlar gitdiler ve Resül’ün, **12** ‘aleyhi’s-selām, ‘adeti eyle-y-idi kim her gice iki kez gelürdi ve **13** hevdecede beni iki kez görürdi ol ‘ādetçe gelmiş. Eyitmiş: “Yā ‘Āiše, **14** görmüş kim benim āvāzum gelmez, leşkeri anda kondırmış leşker-gāhda **15** dağdağa düşmüş ve halk birbirine dirler kim niçün bunda kondı,

[148b]

01 diyü kim konacak yir degüldür bunda şu yok.” Çün irte namāzı **02** vağtı oldı, Cebrā’ıl geldi bu āyeti getürdi **فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا** ⁴¹⁰ **03** ya’nī eger su bulmayasız, arı toprak-ıla teyemmüm idün. **04** Ve eydürler kim bir er var-ıdı, peygāambar leşkerinde adına Şafvān [dirler]. **05** Eydürlerdi, katı dilir⁴¹¹ ve bahādır er-idi ve eyü cemmāzesi var-ıdı **06** ve anuñ ‘adeti ol-ıdı kim her menzilde kim peygāambaruñ leşkeri geçerdı **07** Şafvān ol menzil-gāhı yürürdi, gezdürürdi. Eger kimse nesne **08** unutmuş-ısa alur-ıdı getürür-idi yine issine virürdi. ‘Āiše **09** eyitdi, rağiya’llāhu ‘anhumā, çün şabāh oldı Şafvān gördüm ırakdan, **10** benim katuma gelür ve ben ‘āciz ve der-mānde oturmuş-ıdım ağlar-ıdım. Geldi **11** baña eyitdi: “Sen peygāambar hatun mısın?” Eyitdüm: “Belī.” Deveden indi, gözin **12** yumdı, yüzün benden çevürdi ve baña eyitdi: “Deveye bin.” Ben-dahı deveye **13** bindüm ol devenün mehārın dutdı leşker-gāha yüz dutdı ve halk **14** ol sözi söylediler kim işitmege yaramaz. Pes biregü yārānlardan beni deve **15** üstinde ötürü gördi. Şafvān gördi kim devenün mehārın dutmuş,

⁴¹⁰ Kur’an, (Nisā) 4/43: Hiç su bulamıyorsanız, o zaman temiz toprağı alın.

⁴¹¹ Metinde sehven delir yazılmıştır.

[149a]

01 eyitdi; bīzār degüldür Şafvān ‘Āiše’den ‘Āiše Şafvān’dan. Pes leşker-**02** gāha haber düşdi ve hem bu haber resüle irişdi. Ve Resül (‘a. m.) **03** iñen gayretlü-y-idi ‘avratları-çün şöyle kim anuñ gayreti dükeli halâyıkdan **04** artuğ-ıdı. Ve ‘Āiše eyitdi, rağiya’llāhu ‘anhumā, çün ben yol yarısına irişdüm **05** miñnetden ve gönül rencinden hasta oldum. Çün Medīne’ye geldüm hastalığıum **06** katı oldu. Şöyle-kim bir niçe gice uyımadum ve her vaqt kim ben hasta **07** olurdum Resül (‘a. m.) benüm katuma gelür-idi ve baña şefkat ve miħribānlık **08** gösterür-idi. Bu kez benüm katuma gelmedi ve beni hīç şormadı ve baña **09** ol iş hastalığıumdan artuğ oldu kim resül baña baķmadı ve baña **10** söylemezdi. Eyitdüm: “Yā Resülallahı, hastayem baña destür vir tā atam **11** evine varayım.” Resül baña hışım-ıla eyitdi: “Var.” Ve andan ilerü baña destür **12** virmezdi kim atama varam. Pes atam evine vardum, hasta düşdüm **13** ve atam Ebū Bekir şormazdı ve hem resül daħı beni şoragelmezdi. Ammā evümüz **14** kapusundan geçerken annama eyitdi-kim kızuñ nicedür. Ve daħı Resül **15** her kişiden şorardı kim sen ne dırsın ‘Āiše hakkında tā kim

[149b]

01 bir gün Zeyneb’den şordı. Zeyneb eyitdi: “Benümle anuñ arasında söz geçmişdür. **02** Ammā dükeli-y-ile revā olmaya kim ben aña bühtān idem giceden tā bu ĥaddine **03** dek. Ben andan hīç nesne görmedüm ĥür rāstlıkdan ve setürden artuğ.” **04** Ve kız karundaş Hāmı’dan daħı şordı, ol daħı eyle didi kim Zeyneb **05** didi. Andan sonra ‘Alı’dan şordı ‘Alı eyitdi: “Ne ‘avratlar anası **06** olmışdur, eger gönülñ aña ārām itmezse talāk vir. Biz daħı āl-i ‘Āiše’nüñ **07** ‘aleyhe düşmenligi sebep bu sözden-idi.” Ve her koñşıdan kim resül anuñ **08** haberin şordı eydürlerdi: “Yā Resülallahı, anuñ ĥaķķı-çün-kim ‘ālemiyan **09** yaratmışdur biz hergiz ‘Āiše’den rāstlıkdan ve setürden ve şalāħdan **10** artuğ nesne görmedük.” Ammā münāfıķlaruñ birisi Resül’e (‘a. m) eyitmiş-idi **11** kim ‘Āiše’yi saña virmezden öñdin anı Şafvān’a virmek dilerlerdi **12** delıl buña kim ‘Āiše anı sever. Pes bu söz ‘Āiše kulağına irişdi, **13** ‘Āiše yüzün urur-ıdı saçın yolar-ıdı ve anasına eyitdi: “Niçün baña öñdinden **14** eyitmedüñ tā ben ĥālümü ve kışşamı Resül öñünde eydeydüm ve anuñ ‘özrin **15** dileyeydüm. Ĥālümü ve kışşasını atasına anasına eyitdi.” Ebū Bekir eyitdi:

[150a]

01 “Ben varayın resüle haber vireyim kim ‘Āiše haberi şimdi işitdi **02** ağlar yüzün döger sacın yolar dibeyem,” didi. Ve durı geldi resül **03** katına geldi gördi kim resül ağlar katına girdi, eyitdi: “Yā Resūlallahi, **04** anı-kim münāfıklar saña didiler ‘Āiše’nün haberi yoğ-ımuş. Şimdi işitdi **05** ağlar zārılık ider ve eydür kim niçün baña öñdin haber itmedünüz **06** tā ben kışşası resül öñinde ideydüm ve andan ‘özr dileydüm.” Resül **07** eyitdi: “‘Āiše’ye eyit kim haṭā ādemilerden gelür tövbe itsün.” **08** Ebū Bekir geldi anı-kim resülden işitmiş-idi kızına eyitdi. ‘Āiše derd-ile **09** inledi eyitdi: “Ben hergiz tövbe itmezem olmamış curma tövbe nice **10** eydeyim eger itmedüm dirsem inanmazlar ve eger itdüm dirsem yalan **11** söylemiş olurum didi, ağladı ḥālūmi Tañrı bilür didi kim feryād **12** iden oldur.” Andan soñra eyitdi: “Ben daḥı anı diyeyim kim **13** Ya‘Kūb didi **فَصَبِّرْ جَمِيلٌ وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ**” **14** Pes on yedi gün gicesi-y-ile ağladı ve Ḥaḳ Ta‘ālā’ya nāliş **15** itdi ve hiç ṭa‘ām yimedi şu içmedi ḥastalıḳdan ve guşşadan

[150b]

01 ḥilāl gibi oldı. On yedi günden soñra Cebrā’ıl geldi **02** Peygāambar’a beşāret virdi ‘Āiše’nün pāklig-ile, raḍiya’llāhu ‘anhumā, ve on **03** yedi āyet getürdi ‘Āiše’nün pākligine. Ḳavluhū Ta‘ālā: **إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِنْكُمْ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَكُمْ بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ** **06** ya‘nī ḥaḳīḳat anlar kim getürdiler ol yalanı bir **07** gürūh ideler sizden şanmañuz kim ol yalan ve tōhmetimüzün **08** şerrünüz ola belkim sīrūñ ḥayruñuz ola. Pes her birine **09** ola anlarun günāh ve ma‘şiyet ve ol kişi kim anlardan **10** bu yalanı söyledi ‘Abdullāh bin Ūbeyy idi aña ulu **11** ‘azāb ola. Andan soñra Cebrā’ıl bu āyeti daḥı getürdi **12** kim ḳavluhū Ta‘ālā: **وَلَا يَأْتَلِ أُولُو الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ**

⁴¹² Kur’an, (Yūsuf) 12/18: Ve bu anlattığınız bahtsızlığa karşı bana dayanma gücü bahşetmesi için kendisine yönetilbileceğim (yegâne) hamî Allah’tır.

⁴¹³ Kur’an, (Nūr) 24/11: Başkalarını yalan yere iffetsizlikle suçlayanlar içinizden bir güruhtur, [fakat siz, bu haksız suçlamaya maruz kalanlar,] bunu kendiniz için kötü bir şey sanmayın; tersine bu sizin için hayırdır! [İftiracılara gelince,] onların her biri (böyle yaparak) işledikleri günahın yükünü taşıyacaklardır ve onlardan bu [günahın] işlenmesinde başı çekenleri vahim bir azap beklemektedir!

اللَّهُ ۞ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا ۗ أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ ۗ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ 414. **14** Pes Resül hazreti, şallallāhü **15** ‘aleyhi ve’s-sellem, durı geldi gönli pāk, ‘Āiše atına

[151a]

01 geldi, ‘Āiše’ye beşāret virdi anuñ pākligine. ‘Āiše eyitdi: **02** “Minnet ol Tañrı’dan kim benüm bī-āraluğuma feryād irişdi.” **03** Anası eyitdi: “Durı gel, Tañrı resüline sipās-dārlik it bu beşāret **04** için kim saña getürdi.” ‘Āiše eyitdi: “Va’llāhi durı gelmezem **05** ve amdü sipāsım Tañrı’dan artuğa yokdur. Zırā kim ben **06** bilürdüm kim Tañrı baña güç itmez velikin kendümi ol maallde **07** görmez-idüm kim on sekiz biñ ‘ālemüñ Tañrısı benden ötürü **08** on yedi āyet ur’ān virebidi kim ur’ān-ı mecīd içinde alklar **09** tā kıyāmete degin benüm pākligüme anı ouyalar.” Pes Resül (‘a. m.) ‘Āiše’nüñ **10** gözlerine öpdı ve andan ‘özür diledi andan ıkdı buyurdu **11** namāza münādī itdiler alk dükeli mescidde cem’ oldılar. Resül **12**, ‘aleyhi’s-selām, menbere ıkdı ube oıdı ve eyitdi: “Baña yādi **13** idüñ ol kimseye kim benüm elālüme suñdı.” **14** Es’ad bin Ma’āzu’l-Enşārī eyitdi: “Yā Resülallahi, kimse bu sözi **15** dimişse üşde Evs saña yārī ide. Eger azrec eyitdi-y-ise

[151b]

01 üşde saña yārī ben ideyim.” Ve çok sözler gedı anlar arasında **02** tā ittifa aña oldı kim Evs’e ve azrec’e add urdılar ve ol kişi kim **03** bu sözi itmiş-idi. Resül, ‘aleyhi’s-selām, eyitdi: “Benüm atuma getürüñ.” **04** ‘Abdullāh bin Übeyy peygāambar atına getürdiler, resül buyurdu tā aña **05** ve Mişāh’a ve āmī’ye add urdılar ve her kişi kim bu ma’nide nesne dimiş-idi, **06** resül dükeline add urdı. Mişāh, Ebü Bekir ıřāvendilerinden-idi. **07** Ebü Bekir aña eyitdi: “Sen benüm ışlerimden olasın niün böyle didüñ?” **08** Ve Ebü Bekir asem yād itdi kim şimdi girü Mişāh’a ‘ilm-i fııh **09** ögretmeyem. Zırā kim Ebü Bekir fııh ‘ilminde Mişāh’uñ üstāzı-y-ıdı. **10** Mişāh geldi Peygāmbara eyitdi “Yā Resülallahi, eger günāh itdümse **11** mükāfātın buldum ve baña buyurduñ add urdılar. Ebü Bekir’üñ baña gönli **12** ağır oldı baña ‘ilm-i fııh ögretmezem imdi aña buyurma baña gönlini

414 Kur’an, (Nūr) 24/22: Bunun içindir ki, [haksız iftiralara uğramış olsalar bile,] içinizden [Allah’ın] bolluk ve genişlik bahşetmiş olduğu kimseler yakınlarına, düşkünlere ve kötülük diyarından Allah için göç eden kimselere yardımdan el çekmesinler; onları affedip geçsinler. (Öyle ya,) Allah’ın da sizi bağışlamasını istemez misiniz; (hem de) Allah’ın çok acıyıp esirgeyen gerçek bağışlayıcı olduğunu [gördünüz halde]?

13 hoş itsün ve günāhumı ‘afv itsün.” Resül durı geldi Ebū Bekir 14 atına geldi, eyitdi: “Yā Ebū Bekir, diler misin kim Ha Ta‘ālā seni yarlıgaya?” 15 Eyitdi: “Dilerem.” Resül eyitdi: “Mita’u gūnāhın ‘afv it.” Ol eyitdi:

[152a]

01 “Yā Resūlallahi, ‘afv itdüm.” Bōyle eydūr ‘Abdullāh bin ‘Abbās kim Ha Ta‘ālā 02 peygāambarı nie āyet iinde kendū kelāmında tā’ib itdi. Nitekim 03 eyitdi, avluhū Ta‘ālā: **عَفَا اللَّهُ عَنْكَ لِمَ أَذْنَبْتَ لَهُمْ حَتَّى يَتَّبِعِنَا لَكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَتَعْلَمَ الْكَاذِبِينَ** 415 ya‘nī geurdi Tarı senden niūn 05 destūr virdū anlara tā zāhir oldı saa kim kimdūr mū’min rāst 06 gūy ve kimdūr mūnāfı yalancı ve bir yirde daı eyitdi, avluhū Ta‘ālā: **لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ ۗ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ ۖ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْئًا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الْأَرْضُ بِمَا** 09 **رَحَبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُمْ مُدْبِرِينَ** 416 ya‘nī bedrūsti kim yārī virdi size Tarı o yirlerde ve Hūneyn 10 gūninde nite ‘aceb geldi size ol o lekerūuz yıgmadı sizden hi 11 nesneyi ol sizū oluuuz ve ar oldı size bu gilig-ile 12 yir yūzi. Pes dōndūuz arauz hezīmete virdūuz ve bir yirde daı 13 eyitdi, avluhū Ta‘ālā: **عَبَسَ وَتَوَلَّى أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى وَمَا يُدْرِيكَ** 417 14 ya‘nī yūzin tur itdi Muammed’e ve dōndürdi ūn geldi aa nā-bīnā ve sen 15 ne bilürsin iy Muammed kim ol perhīz-kār mıdur ya yok mı ve bir yirde daı

[152b]

01 eyitdi, avluhū Ta‘ālā: **وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ثُمَّ [مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِرِينَ]** 03 **وَلَوْلَا أَنْ تَبَنَّاتَكَ لَقَدْ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ فَمَا مِنْكُمْ** 05 **كِدْتُمْ تَرْكُنْ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلًا إِذَا لَادَقْنَاكَ ضِعْفَ الْحَيَاةِ وَضِعْفَ الْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا** 419 ve bir

415 Kur’an, (Tevbe) 9/43: Allah seni affetsin [ey Peygamber]! Daha kimin doru sōyledii senin iin (iyice) ortaya ıkmadan ve sen [kimler] yalancı (iyice) tanımadan, niin [evde kalmaları yolunda] onlara izin verdin?

416 Kur’an, (Tevbe) 9/25: Gerekten de Allah, [sayıca az olduunuz zaman] pek ok sava meydanında size yardım etmiti; ve Hūneyn Gūnū’nde de, o sayıca okluunuz sizi kurumlandırđıı ama (tek baına) pek bir iinize yaramadıı o gūn de [ōyle yapmıti]; ūnkū yeryūzū, bütūn geniliine ramen size dar gelmiti de arkanızı dōnūp geri ekilmitiniz.

417 Kur’an, (‘Abese) 80/1, 2, 3: O, suratını astı ve yūzūnū evirdi, ūnkū kōr bir adam o’na yaklamıtı! Nereden bilebilirsin [ey Muhammed].

418 Kur’an, (Hāka) 69/ 44, 45, 46, 47:imdi o, [kendisine bunu emanet ettiimiz kii,] [kendi] sōzlerinden bir kısmını Bize isnat etmeye kalkısaydı, o’nu sa elinden yakalardık; ve ah damarını keserdik; ve hi biriniz o’nu koruyamazdı!

419 Kur’an, (İsrā’) 17/74, 75: Eer seni[n imanını] berkitmemi olsaydı, belki de onlara biraz olsun eilim gōsterecektin. O zaman sana hayatta da, ōlūmden sonra da kat kat [azap] tattırırđık; ve Bize karı sana yardım edecek kimseyi de bulamazdın!

yirde dağı eyitdi: **08** ⁴²⁰ **08** ve bir yirde dağı eyitdi: **11** ⁴²¹ **11** Andan şoñra eyitdi: **13** ⁴²² **13** ya'nī ve eger şöyledür kim ulu ve 14 düşvār gelür saña anlaruñ i'rāz itdügi eger idebilürseñ kim 15 yirde delük istesin ya göge nerdübān uzasın ve anlara getüresin

[153a]

01 āyet getür eger dilersen Tañrı dükelin cem' getürdi hüdāy ve Müslimānlık **02** üzerine ve olmañız nādānlar cümlesinden, ya'nī Tañrı'nuñ aħkāmına ve **03** anuñ taqđirine. Nitekim Nūh kışşasında eyitdi: **05** ⁴²³ **05** ya'nī 'ulemāyı dīn böyle eyitdiler kim **06** belā üç kısımdur. Bir kısım anuñ kāfirleredür ve bir kısım mü'minleredür **07** ve bir kısım peygābarlaradur. Ammā kāfirler belāsı ebedīdür ol cihān **08** 'azābıdur kim hemişe şamuda belā 'azāb-ıla giriftār olalar. **09** Mü'minler belāsı bu cihānuñ renc ve meşakkatidür. Ammā peygābarlar belāsı ol 10 renc ve katılıkdur kim kāfirlerden anlara irişür. Nitekim Muştafā'ya **11** Ebū Cehil'den ve 'Utbe'den ve Şeybe'den irişdi ve ol belāya **12** şabr itdi ve anlara du'āyı bed itmedi dāyim ümmetinüñ yarlığanmağın **13** istedi, kavluhū Ta'alā: **13** **13**

⁴²⁰ Kur'an, (Şūrā) 42/24: Yoksa onlar, “[Muhammed] kendi yalanlarını Allah'a isnat etmektedir” mi diyorlar? Eğer Allah dileseydi, senin kalbini [ebediyen] mühürledi: nitekim Allah batılı silip süpürüp ve hakkı sözleriyle ortaya koyar. Gerçek şu ki O, [insanların] kalplerinde olanı tümüyle bilir.

⁴²¹ Kur'an, (En'ām) 6/34: Gerçek şu ki, senden önce [de] peygamberler yalanlamıştır; ama onlar, Bizden yardım gelinceye kadar bütün düzmece ithamlara ve kendilerine yapılan bütün eziyetlere sabırla katlandılar: Çünkü hiçbir güç Allah'ın vaatlerini[n sonucunu] değiştiremez. Ve o peygamberlerin tarihleri hakkında şu anda sen de bilgi sahibisin.

⁴²² Kur'an, (En'ām) 6/35: Eğer hakikati inkâr edenlerin sana sırtlarını dönmeleri seni sıkıntıya sokuyorsa ve o nedenle onlara [daha ikna edici] bir mesaj getirmek için yerin dibine inebilecek yahut merdivenle göğe yükselebilecek durumda isen [durma yap;] ama [unutma ki] eğer Allah dileseydi onların tümünü [Kendi] rehberliği altında toplardı. O halde, sakın [Allah'ın yollarını] görmezden gelmeye çalışma.

⁴²³ Kur'an, (Hüd) 11/46: [Allah:] “Ey Nûh!” dedi, “O senin ailenden sayılmazdı; çünkü iyi ve doğru olmayan bir şey yaptı o. Ayrıca hakkında bilgi sahibi olmadığın bir şey isteme Benden: böylece, sana cahillerden olmamanı öğütüyorum.”

وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ۗ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مُتَقَلِّبِكُمْ وَمَتَوَاكُمُ 424. 14 Bilkim yokdur Tañrı meger Allah ve yarlığanmağ dilegil 15 günāhuñı ve dükeli mü'min erenleri ve mü'mine 'avratlar.

[153b]

01 Kıışsa-i Mi'rāc-i Muḥammed, 'aleyhi's-selām,

02 Böyle eydür 'Abdullāh bin 'Abbās, rağiya'llāhu 'anhu, kim resül 03 ('a. m.) baña eyitdi: “İy 'Abdullāh, düşenbih gicesi Ebū Tālib kızı 04 Ümmihānī evinde yatsu namāzın kıldum, döşekde yatdum. Çün bir sâ'at 05 oldu kulağuma Cebrā'ıl kanadınıñ āvāzı geldi; Baña selām 06 virdi ve eyitdi; iy Muḥammed, durı gel kim Ḥaḳ Ta'ālā beni saña 07 viribimişdür çok dūrūd-ıla ve buyurdi kim bu gice benüm 08 ḥabībüm benüm katuma getür tā aña rāz diyem ve kevineyn ve 'ālemleri 09 aña gösterem; durı gel iy Muḥammed, kim Ḥaḳ Ta'ālā saña nesne göstermek 10 senden ilerü hīç kimseye göstermiş i yok ve hem senden şoñra 11 dañı kimseye gösteriser degül.” Peyğāambar eyitdi, 'aleyhi's-selām,: 12 “Durı geldüm, ābdest tazeledüm, iki rek'at namāz kıldum, evden 13 çıkdum. Gördüm Mīkā'il yetmiş biñ ferişte-y-ile ḳapuda dururlar. Anlara

[154a]

01 selām virdüm, dükeli 'aleyke aldılar. Pes bir burāḳ gördüm, ḳapuda durur. Yüzi 02 ādem yüzlüdür, deve ayaklı, alnı at alnı gibi, boyı atdan yücerek ve hergiz 03 andan laṭifraḳ tavar görmedüm ve henüz anuñ ārzūsındayam. Eyeri 04 aḳ mürverinde-y-idi, üzengisi yeşil zümürüdden-idi, uyanı kızıl yāḳütdan-ıdı.” 05 Cebrā'ıl'e eyitdüm kim iy ḳardaşum bu ne tavadur? Ol eyitdi: 06 “Bu senüñ burāḳuñdur, biñ üzerine Tañrı fermānı-y-ıla!” Cebrā'ıl likāmın 07 dutdı, Mīkā'il üzegüsin ve ben elüm eyere üzdüm. Diledüm kim binem, 08 burāḳ bir kez ḳatı çağırdı ve kendüzin benden çekdi. Cebrā'ıl 09 anuñ yanına vardı ve eyitdi: “Utanmaz mısın kim kendüñi Muḥammed'den 10 ḳaçurırsın?” Burāḳ söze geldi, eyitdi kim Muḥammed eli-y-ile put dutmışdur. 11 Cebrā'ıl baña şordı kim İy Muḥammed, sen hergiz put 12 dutmış mısın? Eyitdüm: “Belī.” Bir gün elüm bir Lāt üzerine ḳodum ve eyitdüm: 13 “Miskīndür ol kişi kim saña tavar Tañrı 'ibādetini ḳor”. Burāḳ çün

424 Kur'an, (Muhammed) 47/19: O halde, [ey insanoğlu,] bil ki Allah'tan başka ilah yoktur, ve [hâlâ vakit varken] kendi günahlarının ve öteki bütün mümin erkek ve kadınların [günahlarının] bağışlanmasını dile; çünkü Allah bütün geliş-gidişlerinizi ve [dinlenmek için] bütün kalışlarınızı bilir.

benüm **14** sözüm işitdi utandı, derledi, der teninden revān oldu ve durdı **15** tā kim aña binem. Andan şoñra eyitdi: “İy Tañrı resüli,

[154b]

01 dilerem kim āhiretde dañı merkebün hem ben olam tā qalan burāklar **02** üzerine ben faħr idem.” Eyitdüm: “Eyle olsun.” Andan bindüm. **03** Cebrā’ıl eyitdi: “Yā Resūlallahi, elün çilbirinden gider giderdüm, **04** burāq gitmege başladı yil gibi.” Cebrā’ıl baña vaşiyet eyledi **05** ve eyitdi: “İy Muħammed, eger yolda āvāz işidürseñ cevāb virme.” **06** Ben eyitdüm: “Belī.” Çün birez gitdüm, sağ yanumdan āvāz işitdüm **07** kim eyitdi: “İy Muħammed, ivme kim yolu ħaṭā itdün.” Aña **08** baqmadum, cevāb virmedüm, birez yine gitdüm şol yanumdan **09** āvāz işitdüm kim eyitdi: “İy Muħammed, ivme kim yolu ħalaṭ itdün.” **10** Baqmadum, cevāb virmedüm. Çün birez dañı gitdüm ardumdan **11** āvāz işitdüm kim eyitdi: “İy Muħammed, dur kim yolu ħalaṭ **12** itdün.” Ben arduma baqmadum. Çün birez dañı gitdüm, **13** burāq öñinde bir ħüb ‘avrat gördüm. Baña eyitdi: “İy **14** Muħammed, dur tā senden bir söz şorayım.” Elbette aña baqmadum, **15** cevāb virmedüm; zīrā kim Cebrā’ıl baña vaşiyet itmiş-idi.

[155a]

01 Pes Beytü’l-Muħaddes’e irişdüm ve Mīkā’il’i gördüm kim **02** yetmiş biñ ferişte-y-ile baña istikbāle gelmiş-idi ve iki örtülü **03** cām getürdi. Ve eyitdi: “İy Muħammed, her kañğısın dilerseñ **04** al.” Ben elüm uzatdum, bir cāmı aldum kim içinde süt **05** var ve ol cāmı kim almadum anuñ içinde ħamrmış. Cebrā’ıl, **06** ‘aleyhi’s-selām, eyitdi: “İy Muħammed eger ħamr cāmı almışmışañ **07** dükeli senün ümmetün ħamr içici olurlardı.” **08** Ben eyitdüm kim el-ħamdü li’llāhi kim Ĥaḫ Ta’ālā kendü **09** kereminden beni şakladı. Pes eyitdüm, bi-smi’l-lāhi **10** ve ol südi içdüm. Cāmda birezcük qaldı, cāmı **11** Cebrā’ıl’e virdüm.” Cebrā’ıl eyitdi: “İy Muħammed, eger bu südi **12** tamām içmiş miseñ, ümmetünden ħiç kimse ṭamu yüzün **13** görmezdi.” Ben eyitdüm: “Baña vir, tā yine içeyim.” Cebrā’ıl eyitdi; **14** kim iş tamām oldu, qaḫā geçdi. Andan şoñra Cebrā’ıl: **15** “İy Muħammed, yolda nesne gördün mi? Baña eyit anı kim görmüş-idüm.”

[155b]

01 Eyitdüm. Cebrâ'îl eyitdi: “Ol âvâz kim sağ yanuñdan işitdün eger **02** sen aña cevâb virseñ ümmetün dükeli Cühüdlük dīnin dutarlardı **03** ve ger ol âvâz kim şol yanuñdan işitdün eger **04** aña dañı cevâb virseñ ümmetün dükeli Tersâ olurlardı **05** ve eger ol âvâz kim arduñdan işitdün cevâb virseñ ümmetün **06** dükeli Gebr olurlardı. Pes eyü itdün kim cevâb virmedün **07** ve ol hūb yüzlü ‘avrat kim gördün bu cihān idi eger **08** aña söylemiş miseñ ümmetün bu cihāna meşğül olurlardı hīç **09** āhīret işin düzmezlerdi.” Ben eyitdüm: “Şükür Tañrı’ya kim beni **10** ol belālardan şakladı.” Çün baqđum İbrāhīm’i ve Mūsā’yı **11** ve ‘İsā’yı gördüm kalan peygāambarlarla, şalavātü’llāhi ‘aleyhim **12** ecma’in, baña beşāret virdiler. Ve eyitdiler: “Nüş olsun **13** bu gice dürlü dürlü kerāmetler Hāq Ta‘ālā’dan.” Cebrâ'îl **14** durı geldi, bāng-ı namāz oqıdı, kāmēt getürdi peygāambarlar **15** dükeli durı geldiler. Cebrâ'îl baña eyitdi: “İy Muḥammed, ilerü geç imāmlık it.”

[156a]

01 Ben dañı geçdüm dükeli peygāambarlara imāmlık itdüm. Çün namāzı tamām **02** itdüm, yönüm peygāambarlardan yaña döndüm. Hāq Ta‘ālā’dan ümmetüm **03** diledüm, peygāambarlar dükeli “Āmīn” didiler. Ve eyitdiler: “Bizüm qardaşumuz **04** Muḥammed çok kerāmetler göriser bu gice ve Hāq Ta‘ālā kendü **05** pādīşāhlığın aña gösteriser.” Pes dükeli eyitdiler kim nüş olsun **06** iy Muḥammed ve güvārende olsun, didiler. Andan Cebrâ'îl eyitdi: “İy Muḥammed, **07** durı gel benüm qatuma gel.” Durı geldüm, bir altun nerdübān gördüm, **08** ayakları gümişden kızıl yāqūt-ıla mükellel ve dürlü dürlü gevher-ile. **09** Ol nerdübān başı göge urulmuş ve ayağı bir aq taş **10** üzerine konmuş. Cebrâ'îl eyitdi: “İy Muḥammed, çık berü⁴²⁵.” Ben dañı **11** ayağum nerdübāna qodum. Cebrâ'îl yıl gibi beni qaydı, iletđi. **12** Bir ulu deryāya irişdüm kim ol deryā yaşıl idi. Eyitdüm: **13** “Yā Cebrâ'îl, bu ne deryādur?” Eyitdi: “Deryāyı sebzedür ve ol **14** gögi kim görürsin gökdür.” Pes ol deryādan geçdük, **15** evvel iki qat göge irişdük kim adı Raqī’dür. Bir qubbe gördüm

[156b]

01 durı su gibi ve anuñ şıfatı ve düzligi ve yaqunlığı anuñ beş yüz **02** yıllık yoldur. Cebrâ'îl belegim dutdı, gök qapusın qakıdı. Āvâz **03** geldi-kim “Kimdür?” Cebrâ'îl

⁴²⁵ Metinde sehven biri yazılmıştır.

eyitdi: “Benem.” Eyitdi: “Bilekde kim var?” **04** Eyitdi: “Muhammed.” Eyitdi: “Anuñ gelecegi vaqt oldı mı?” Eyitdi: “Oldı.” **05** Gök kapusın açdı, eyitdi: “Girüñ.” Girdüm, bir ferişte gördüm **06** hūb yüzlü, adı İsmā‘īl. Çün beni gördi eyitdi: “İy Muhammed, **07** eyelük olsun hoş geldüñ,” didi. Anuñ leşkeri yetmiş biñ **08** ferişte imiş. Gök kapusunda dururlarmış, dükeli baña selām virdiler **09** ve dīzārumla şāz u hurrem oldılar ve tesbīh eyitdiler āvāz-ıla **10** kim ol āvāzdan hoşrağ āvāz işitmedüm. Anlaruñ tesbīh bu-y-ıdı: **11** (Arapça) **12** ya’nī pākdur ulu Tañrı ve yüce pākdur ol-kim **13** yoğdur mānendi ve ol işidici ve bilicidür. Ve çün gök kapısından **14** girdüm feriştelere gördüm bī-kıyās dükeli şaflar çekmişler. **15** Şöyle kim aralarında bir kıl sığmaz dükeli tesbīh okırlar ve anlaruñ tesbīhi

[157a]

01 budur: “Subbhūn quddusun Rabbū’l-melā’iketi ve’r-rūh sübhāne’l-‘aliyyi’l-‘alā”. **02** Cebrā’ile eyitdüm: “Bu mıdur bunlaruñ ‘ibādeti?” Eyitdi: “Budur.” Andan baña **03** eyitdi: “Tañrı’dan dile tā tesbīhūñ şevābını senüñ ümmetüñe vırsün.” **04** Eyitdüm: “İy Cebrā’ıl, bu feriştelere ne kaçardur?” Eyitdi: “Bunlaruñ **05** hisābın Tañrı bilür. Andan artuğ kimse bilmez.” Nitekim Qur’an-ı mecīd’de **06** yād itdi, kavluhū Ta’ālā: **[إِلَّا هُوَ]** ⁴²⁶ وما يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ ⁴²⁶ ya’nī ve bilmez Tañrı’nuñ **07** leşkerilerini, meger ol bilür. Pes anlardan dağı geçdük, bu kez Ādem **08** Peyğāambar’ı gördüm, ‘aleyhi’s-selām, hemān ol bunda kim Hağ Ta’ālā **09** ezelde yaratmış-ıdı anı ve anı komış-ıdı oğlanlaruñ cānı üzerine. **10** Çün bir Müslimān kuluñ cānını aña getürürler, ‘arzā iderler. Ol **11** eydür: “Bu mü’min kul cāndur, bunu ‘illiyyīn iledüñ.” Kavluhū Ta’ālā: **12** **[كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عَلَيِّنَ]** ⁴²⁷ ya’nī hağka kim eyü erenlerüñ **13** nāmesi ‘illiyyīndedir. Çün bir kāfir kuluñ cānını aña getüreler, **14** ‘arzā iderler. Eydür kim bu kāfir cānidur bunu Siccīn’e iledüñ. **15** Pes anuñ kaçına vardum ve aña selām virdüm. Selāmum cevābın

[157b]

01 yine virdi ve benüm dīzārumla şād oldı ve eyitdi: “İy **02** oğul, şükr ü sipās Tañrı’ya kim saña bu kerāmeti virdi.” **03** Ve anuñ tesbīhin işitdüm kim okurdi:

⁴²⁶ Kur’an, (Müdesir) 74/31: Ve Rabbin güçlerini Kendisinden başka kimse bilmez.

⁴²⁷ Kur’an, (Mutaffifin) 83/18: Ama, gerçek erdem sahiplerinin kaydı en yüce şekilde [tutulur]!

Sübḥāne'l-halikü'l-aliyüb **04** *sübḥāne'l- vasīyü'l-ganīyü, sübhāne'llāhi bī-hamdihi.* Pes andan daḥı geçdüm **05** tā çok ḥalka irişdük. Anlardan dudakları sarıkmış ve anlaruñ **06** her birisi üstine bir ferişte ḥavāle itmişler kim anlaruñ ağızına **07** sızmış bakır koyarlar. Çün anlaruñ ağızından aşağa iner altın **08** yanından çıkar. Eyitdüm: “Yā Cebrā’ıl, bunlar ne ḳavmdür?” Eyitdi: **09** “Ol kişiler kim yetimler mālını zulm-ıla yemiş olalar.” Ḳavluḥü Ta’ālā: **10** *إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ* ⁴²⁸ **11** *نَارًا وَسَيَصْلُونَ سَعِيرًا* Ve anları daḥı geçdük, çok **12** ḥalka daḥı uğraduğ, ‘avratlardan anları gördüm **13** emciklerinden açılmış ve feriştele anlara ḳatı ‘azāb iderler ve **14** anlar feryād iderler. Cebrā’ıl’e eyitdüm kim bu ne ‘avratlardur? **15** Eyitdi: “Ol ‘avratlardur kim erenleri üzerine ḥıyānet iderlerdi ve zinā iderdi,

[158a]

01 maḥrem oğlanlar doğurdıladı ve erenlerine senüñ oęluñdur **02** dirlerdi; mīrāř yimek-içün.” Anlardan daḥı geçdüm tā kim çok **03** ḥalk-ıla irişdüm. Erenlerden ve ‘avratlardan kim her birinüñ üzerine **04** bir ferişte ḥavāle itmişler kim anlara ḳatı ‘azāblar iderler. Yanlarından **05** etleri kesilür daḥı anlaruñ ağızına koyarlar ve anlar feryād ve zārılık **06** iderler. Cebrā’ıl’e itdüm kim bu ne ḳavmdür? Eyitdi: “Bunlar ol kişilerdür **07** kim ḥalkuñ gaybeti söylerlerdi.” Ḳavluḥü Ta’ālā: **08** *وَلَا يَعْزُبُ عَنْكُمْ بَعْضًا* ⁴²⁹ *أُجِبُّ أَعْدَكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ* ve anlardan **09** geçdüm, yine çok ḥalka irişdüm. Erenlerden ve ‘avratlardan kim öñlerinde **10** ādem etin ḳomıřlar, yerler feryād iderler. Cebrā’ıl’e şordum kim bu ne ḳavmdür? **11** Eyitdi: “Bunlar ḥarām ḥodlardur kim bu ‘azāba giriftār dururlar.” **12** Anları daḥı geçdüm, yine çok ḥalka irişdüm kim ḳarınları şişmiş, elleri **13** bağlu, her ḳanęısı kim durı gelürdi ḳarının götürürdi, yine yüzün **14** düşerdi. Feriřteḥler anlara öñinden ardundan ‘azāb iderlerdi **15** ve anlar eşek gibi ve öküz gibi ḳaęurdıladı. Cebrā’ıl’e eyitdüm kim bu ne

[158b]

01 erenlerdür? Eyitdi: “Bunlar ribā-ḥorlardur.” Nitekim Ḥaę Ta’ālā Ḳur’ān-ı mecīd’de **02** yād itmişdür: *الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ* ⁴²⁹

⁴²⁸ Kur’an, (Nisā) 4/10: Yetimlerin mallarını günahkarca yiyip bitirenler, sadece karınlarını ateşle doldurmuş olurlar. Çünkü [öteki dünyada] yakıcı bir ateşe mahkum olacaklar.

⁴²⁹ Kur’an, (Hucurāt) 49/ 12: Ve arkanızdan birbirinizi çekiştirmeye kalkışmayın. Aranızdan, hiç ölmüş kardeşinin etini yemek isteyen kimse çıkar mı?

⁴³⁰ **03** Anlardan dağı geçdüm, yine çok ıalka irişdüm **04** erenlerden ve ‘avratlardan ferişteler anlara ‘azāb iderlerdi ve pehlūların **05** oddan bıaklarla yaralar-ıdı anlar feryād fiġān iderlerdi. **06** Cebrā’ıl’e eyitdüm kim bunlar ne kavmdür? Eyitdi: “Ol kişilerdür kim **07** birbirinūñ hevāsına söz söyler-idi baylar orusından ıaı bātıl **08** iderlerdi, Tañrı ‘azābından ormazlardı.” Anlardan dağı geçdüm **09** yine çok ıalka irişdüm gördüm ellerini baġlamıřlar ve boyunlarına ağır **10** taşlar aşmışlar taġlar gibi. Cebrā’ıl’e eytdüm: “Bunlar ne kavmdür?” Eyitdi: **11** “Bunlar ol kavmdür kim māllarınūñ zekātın virmediler ve ıa Ta‘ālā’nuñ **12** ıaın virmediler dervişlere. Kavluhū Ta‘ālā: **وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبِئْسَ لَهُمْ بَعْدَ ابِّ إِلِيمِ** ⁴³¹ ya‘nī anlar kim altın **14** gümüş yıġdılar odılar Tañrı yolına ıazıne itmediler. Beřāret vir anlara iy **15** Muħammed, atı derd-i nāk ‘azāb-ıla ve bir yirde dağı eyitdi:

[159a]

01 **سَيُطَوَّقُونَ مَا بَجَلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۗ وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۗ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ** ⁴³² **02** Anlardan dağı geçdüm yine çok ıalka irişdüm kim anlar **03** dükeli çetük gözlüler ve ara yüzlerdi oddan tonlar giymişlerdi. **04** Tamu ferişteleri anları yüzleri üstine sürerlerdi anlar feryād **05** ve fiġān iderlerdi. Cebrā’ıl’den şordum kim bunlar ne kavmdür? Eyitdi: **06** “Bunlar ol kavmdür kim kendü yüzleri řu-y-içün ıalka yalan **07** sitāyiř iderlerdi ıorlardı. Anlardan dağı geçdüm yine çok **08** ıalka irişdüm kim yüzleri ara-y-ıdı oddan gullar boyunlarına aşmışlardı **09** ve aıtrāndan tonlar giymişlerdi. Feriřteher oddan ‘amūdlarla anları **10** başına gövdesine dokerlerdi. Cebrā’ıl’e şordum kim bunlar ne kavmdür? **11** Eyitdi: “Bunlar ivüřkenlerdür.” Anlardan dağı geçdüm yine çok ıalka **12** irişdüm kim yüzleri ara ve ziřt ouları var, aġızlarından an ve iriñ **13** revāne olmuş. Feriřteler oddan adeħler-ile tolu ıamīm vürürler, **14** ya‘nī tamu ehlinūñ endāmlarınūñ şarusın virirler. Cebrā’ıl’den **15** şordum kim bunlar ne kavmdür? Eyitdi: “Bunlar ıamr içicilerdür

[159b]

⁴³⁰ Kur’an, (Bakara) 2/275: Faiz yiyenler, şeytanın arptıġı kimseler gibi davranırlar.

⁴³¹ Kur’an, (Tevbe) 9/34: Fakat bütün o altın ve gümüşü toplayıp Allah yolunda harcamayanlar var ya, (işte) onlar [sonraki hayat için] çok etin azabı müjdele. Ayetin bir bölümüdür.

⁴³² Kur’an, (Āl-İmrān) 3/180: [Bu kadar] cimrice sarıldıkları şey, Kıyamet Günü boyunlarına asılacaktır: Zira, göklerin ve yerin mirası [yalnız] Allah’a aittir: Ve Allah, yaptığımız her şeyden haberdardır.

01 kim tövbesiz dünyâdan gitdiler ve Tañrı ‘azâbından qorqmadılar.” Anlardan **02** dañı geqdüm yine çok ðalka irişdüm kim dilleri ağızlarından daşra **03** dūřmiř aşılmış başları toñuz başına beñzer ferişteler anlara řamu **04** od-ıla ‘azâb iderler. Cebrâ’ıl’den şordum kim bunlar ne şavmdür? **05** Eyitdi: “Bunlar ol şavmdür kim dünyâda yalan danıklık virürlerdi **06** Tañrı’dan utanmazlardı ve bu ‘azâbdan qorqmazlardı.” Anlardan dañı **07** geqdüm, yine çok ðalka ugradum her birinüñ üzerinde bir ferişte **08** musallaş olmiş oddan bıçaqlar-ıla anları öldürler yine diri görürler **09** qara řan anlardan revân olmiş ol ‘azâb içinde giriftâr **10** olmişlar feryâd ve fiğân iderler. Cebrâ’ıl’den şordum kim bu ne şavmdür? **11** Eyitdi: “Bunlar ol şavmdür kim nâ-ħaq řan itdiler Müslimânları **12** öldürdiler ve anlardan hergez şamudan ‘azâbdan qurtulmayalar.” Nitekim **13** Qur’ân-ı mecîd içinde Ĥaq Ta’âlâ yâd itmişdür, şavluhû Ta’âlâ **14** : *وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا* ⁴³³ **15** ya ‘nî ve her kim öldürse bir mü’mini qařd anuñ

[160a]

01 mükâfâtı şamudur hemişe anuñ ola ve Tañrı Ĥiřm anuñ üzerinedür **02** ve la’net dañı bile ve va‘de eyitdi aña ‘azâb-ı ‘azîm ide. Andan **03** dañı geqdüm tâ çok ‘avratlara irişdüm kim her birinüñ üzerinde bir ferişte **04** musallaş boyunlarına oddan zincîrler bıraqmışlar ol ferişteler oddan **05** ‘amüdlarla anlarıñ başlarına ururlar. Cebrâ’ıl’e eyitdüm: “Bunlar dañı **06** kimlerdür?” Eyitdi: “Bunlar ol ‘avratlardur kim erenlerinüñ fermânında **07** olmazlardı ve anlarıñ ĥořnüdlüđin istemezlerdi.” Andan dañı **08** geqdüm tâ yine çok ðalka irişdüm kim ellerin bağlamışlar ve çatı **09** ‘azâb ideler oddan ‘amüdlar-ıla anları dokerler anlar feryâd fiğân **10** iderler ve ĥiç kimse anlara raĥmet itmez. Cebrâ’ıl’e eyitdüm: “Bunlar dañı **11** kimdür?” Eyitdi: “Anlardur kim bir şavm belâda görürlerdi ve anları maşharaya alurlardı.” **12** Anlardan dañı geqdüm tâ yine çok ðalka irişdüm kim feriştehler **13** anlar üzerine musallaş olmişlar yüzleri qara ve gözleri guk feryâdları **14** ra‘d âvâzı gibi gelür ve ol ferişteler ellerinde ‘azamet ‘amüdlar **15** şöyle kim eller ol ‘amüdlar-ıla şağları ursalar päre päre ola-y-ıdı

[160b]

⁴³³ Qur’an, (Nisâ) 4/93: Fakat her kim bir mümini kasten öldürürse, onun cezası, cehennemde kalmak olacaktır. Allah onu mahkûm edecek, lânetleyecek ve onun için korkunç bir azap hazırlayacaktır.

01 ve anlar tamunuñ añađa deresinde olalar. Cebrā'ıl'e Şordum kim bunlar dağı **02** ne kavmdür kim bunlar ayruksı dil Őöylerler, kavluhü **03** Ta'ālā: **إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ** **مِنَ النَّارِ وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا**⁴³⁴ ve anlardan dağı **04** geçdüm tā bir ĥoros ęatına irişdüm kim anuñ ĥübluđını vař itmek olmaz **05** başı 'arş altında ve ayakları yedinci ęat yirde Tañrı ęudretinden **06** tesbīĥ ider kim (Arapęa). **08** Cebrā'ıl bu ne ĥorosdur? Eytidi: "Bir feriştedur kim **09** Ĥaę Ta'ālā gicenüñ gündüzüñ vağitleri üzerine ęomıřdur ęün **10** vağtlere bu ĥoros tesbīĥ oĥır yer yüziñ ĥorosları ęađırřurlar." **11** Ve andan dağı geçdüm bir ferişteye irişdüm kim teninüñ yarısı oda **12** yarısı ęar ne od ęarı eridür ne ęar odı Őöyündürür Tañrı ęudretinden ve bu tesbīĥ oĥır: (Arapęa) **15** Cebrā'ıl'e Şordum kim bu ne feriştedür? Eytidi: "Ra'd'dur kim şehrden şehre

[161a]

01 ve yirden yere revān olur ve her ne kim ęađurur bu tesbīĥ eydür." Andan **02** dağı geğdüm bir ulu deryāya irişdüm kim suyu aę mevc oddur. **03** Cebrā'ıl'e Őordum kim bu ne deryādur? Eytidi: "Baĥrū'l-hayvāndur, ya'nī canavarlar **04** deryāası kim bundan ulu deryā olmaya." Pes andan dağı **05** geğdüm tā ikinci göge irişdüm gördüm demürden [ęapu]. Cebrā'ıl elüm dutdı, **06** ęapuyı ęađıdı āvāz geldi kim kimdür? Cebrā'ıl eyitdi: "Benem." Eytidi: **07** "Bileginde kim var?" Eytidi: "Muĥammed." Eytidi: "Ol gelecek vağti geldi mi?" **08** Eytidi: "Geldi." ęapuyı ağdı girdüm bir ferişte gördüm, selām virdüm, **09** 'aleyke eyitdi ve benüm dīzārum-ıla řāz oldı. Eytidi: "İy Muĥammed, **10** beřāret olsun saña Ĥaę Ta'ālā'nuñ kirāmetleri-y-ile," didi ve tesbīĥ **11** eyitdi: (Arapęa) **12** Ve iki yüz biñ ferişte gördüm anuñ **13** yöresinde muĥ'idiler ve dükeli rükū'a inmişler, tesbīĥ oğurlar. Cebrā'ıl **14** baña eyitdi kim Ĥaę Ta'ālā'dan dile tā bu tesbīĥüñ fazlunu ümmetiñe **15** virsin. Ve anlaruñ tesbīĥ bu-y-ıdı kim (Arapęa)

[161b]

02 Pes anlardan geđdüm ęardařum Mūsā'ya iriřdüm selām virdüm, beni ęoędı **03** ve benüm dīzārumla řāz oldı ve baña eyitdi: "İy Muĥammed, řāz geldüñ nüş olsun **04** Ĥaę Ta'ālā'nuñ kerāmetleri. Yā Resūlallahı, ne ęadar elüñden geldükęe **05** ümmetüñ yükin iyinirek eyler kim maęřüduñ Tañrı ęatında ĥāřıldur" **06** didi. (Arapęa) **07**

⁴³⁴ Kur'an, (Nisā) 4/145: şüphe yok ki, ikiyüzlüler ateşin en dibine atılacaklar ve sen onlara yardım edebilecek birini bulamayacaksın.

Andan dağı geçdüm bir ferifte gördüm Cebrā'ıl'e Őordum kim **08** bu kimdür? Cebrā'ıl eyitdi: "Bu ferifstedür adı Kāsım'dur. Hađ Ta'ālā **09** beni ıullarınuñ rızkı üzerine ıomışdur bu bağı ider hałka kısmetlerin **10** Hađ emr-ile. Ve tesbıh ider kim (Arapça) **11** Andan dağı geçdüm tā bir ferifteye irifdüm **12** kim yetmiş başı vardur her başında yetmiş şüreti var, her dile-y-ile **13** Hađ Ta'ālā tesbıh ider. Ve anuñ tesbıh bu-y-ıdı kim (Arapça) **14** Ve andan dağı geçdüm, **15** bir ulu deryāya irifdüm kim suyu

[162a]

01 südden ađ ve ıardan şovukrağ. Ve ol **02** deryā kenārında bı-hadd ve bı-kıyās ferifsteler gördüm. **03** Andan dağı geçdüm tā üçinci göge irifdüm, Cebrā'ıl bilegim dutdı **04** ıapuyı kağıdı āvāz geldi kim kimdür? Cebrā'ıl eyitdi: "Benem." Eyitdi: **05** "İle kim var?" Eyitdi: "Muđammed." Eyitdi: "Anuñ gelecek vađt oldu mı?" **06** Eyitdi: "Oldı." ıapuyı ağdı gördüm bir ferifte gördüm aña selām **07** virdüm, 'aleyke aldı benüm dızarumla řāz oldu. Ve eyitdi: "İy Muđammed, **08** hoř geldüñ nüş olsun Hađ Ta'ālā'nuñ kirāmetleri." Ve tesbıh **09** ider (Arapça) ve üç yüz bıñ ferifte **10** anuñ muğı'-ıdı. Dükeli řaf çekmişler başların secdeye ıomışlar. Dükeli **11** zelıl ve ıorkulu Hađ Ta'ālā ıorkusından tesbıh iderler **12** (Arapça) **13** Cebrā'ıl'e eyitdüm: "Bu mıdur bunlaruñ 'ibādeti?" Eyitdi: "Budur." Andan řoñra **14** eyitdi: "Hađ Ta'ālā'dan dile tā bu tesbıhüñ fağlını saña ve ümmetüñe **15** vire." Anlardan dağı geçdüm tā ıardaşum İřhāđ'a ve Ya'ıüb'a ve Yūsuf'a

[162b]

01 irifdüm anlara selām virdüm, 'aleyke aldılar benüm dızarumla řāz **02** oldılar ve İřhāđ işitdüm kim iderdi (Arapça). **03** Ve ammā Yūsuf **04** tesbıh bu-y-ıdı (Arapça). **05** Anlardan dağı **06** geçdüm tā kim Tañrı halıfesi Dāvüd oğlı Süleymān'a irifdüm 'aleyhimā's-selām **07** anlara selām virdüm selāmuma cevāb virdiler baña beřāret **08** virdiler Hađ Ta'ālā'nuñ kerāmetleri-y-ile ve Dāvüd'uñ tesbıhin işitdüm **09** kim eydürdi (Arapça). **10** Ve Süleymān tesbıhi bu-y-ıdı kim **11** (Arapça). **12** Anlardan dağı geçdüm tā bir ferifteye irifdüm kim bir kürsi üzerinde **13** oturmiş etmiş başı vardur ve her başı bir dürlü ve anuñ yetmiş ıanadı **14** var ve yöresinde çok ferifstelere

var kim bir gürüh kavme katı **15** ‘azāb iderler. Cebrā’īl’den şordum kim bunlar ne kavmdür ve bu

[163a]

01 feriştelere kimdür? Cebrā’īl eyitdi: “Bu feriştelereñ adı Savhā’il’dür **02** ve anı Hāḡ Ta’ālā musallaḡ itmişdür cebbārlar ve mütekebbirler üzerine kim **03** bu feriştelere buyurdi tā bunlara ‘azāb ve ‘uḡūbet iderler tā kıyāmet güne **04** degin.” Ve ol feriştenüñ tesbīhi bu-y-ıdı (Arapça). **05** Anlardan daḡı **06** geçdüm bir ulu deryāya irişdüm şöyle-kim vaşf itmege yaramaz. **07** Cebrā’īl’e eyitdüm: “Bu ne deryādur?” Eyitdi: “Ol deryādur kim Hāḡ Ta’ālā **08** bunuñ şuyı Nūḡ kavmine viribidi tā anları ġarḡ itdi.” Tūfān **09** vaḡtinde andan daḡı geçdüm tā dördünci göge irişdüm kim adı Ma’un **10** idi anı gördüm aḡ gümüñ mānendene. Cebrā’īl ḡapı ḡaḡdı āvāz geldi kim **11** kimdür? Eyitdi “Benem.” Eyitdi: “Bilege kim var?” Eyitdi: “Muḡammed.” Eyitdi: “Ol **12** gelecek vaḡt oldı mı? Eyitdi: “Oldı.” ḡapuyı açdı girdüm bir ferişte **13** gördüm aña selām virdüm, selām cevābın virdi **14** ve benüm dīzārumla şāz oldı dört yüz ferişte anuñ muḡī’-idi. **15** Dükeli Tañrı’ya tesbīh iderler anlarıñ tesbīhleri bu-y-ıdı kim

[163b]

01 (Arapça). **02** Anlardan daḡı geçdüm tā ḡardaşum ‘Īsā’ya irişdüm. Cebrā’īl **03** baña eyitdi: “Īy Muḡammed, senüñ ḡardaşuñ ‘Īsā’dur.” İlerü vardum selām **04** virdüm, selāmuma cevāb virdi ve benümle ġorişdi ve benüm dīzārumla şāz **05** oldı. Eyitdi: “Īy ḡardaşum, şükr Tañrı Ta’ālā’ya senüñ yüzüñi **06** baña gösterdi ve baña beşāret virdi Hāḡ Ta’ālā’nuñ kirāmetleriyle. **07** Pes iy Muḡammed, bu gice Hāḡ Ta’ālā’dan dile tā ümmetüñ yükini yiyni itsün,” **08** didi ve tesbīh oḡurdi (Arapça). **09** Ve andan daḡı geçdüm tā dördünci göge **10** feriştelereñe irişdüm. Anları gördüm iki dizleri üstüne düşmişler **11** şöyle-kim aralarına bir ḡıl sıḡmazdı ve dükeli ḡorḡuyla ḡuzū’-ıla **12** bu tesbīhi oḡudılar (Arapça). **13** Cebrā’īl’e **14** eyitdüm: “Bunlarıñ ‘ibādeti bu mıdır?” Eyitdi: “Budur.” Anlardan daḡı **15** geçdüm tā irişdüm bir ulu seh-m-nāḡ ferişteye kim oturmuş-ıdı ve öñinde bir taḡta

[164a]

01 aña baqardı. Çün aña baqdum andan gönlüme vehm düşdi. Cebrā'ıl'e **02** eyitdüm kim bu ferişte kimdür? Eyitdi: “‘Azrā'ıl'dür melekü'l-mevt.” Aña **03** selām virdüm başın götürdi baña baqdı yine baş aşağa bıraқdı. **04** Cebrā'ıl eyitdi: “Bunı bilmez misin Tañrı peygambarı Muḥammed'dür.” ‘Azrā'ıl durı **05** geldi benümle gorişdi eyitdi: “İy Muḥammed, bilmedüm beşāret olsun saña **06** Ḥaқ Ta'ālā'nuñ kirāmetleri-y-ile.” Andan şoñra eyitdi: “İy Muḥammed, āgāh **07** ol kim ben cān alduğum vaқıtta ümmetlerüñüñ müşfik ve mihrübānı olam.” **08** Eyitdi: “İy Melekü'l-mevt, seni meşğül gördüm.” Eyitdi: “İy Muḥammed, andan **09** berü kim Ḥaқ Ta'ālā beni yaratdı benüm işüm budur ve dükeli ḥalkuñ **10** cānın almaқ benüm elümdedür.” Eyitdi: “İy ‘Azrā'ıl, her kimüñ kim cānın **11** almaқ gerek olsa қatuna varur mısın?” Eyitdi: “İy Muḥammed, tā kim **12** Ḥaқ Ta'ālā beni yaratdı bu arada durmuşam Ḥaқ Ta'ālā baña **13** yetmiş biñ ferişte virmişdür her feriştenüñ dağı öte yetmiş biñ **14** ferişteye fermān bürdarı var çünkim senüñ cānın almaқ gerek **15** olsa virürem ol feriştelerden ne-kadar dilersem tā ol kimsenüñ

[164b]

01 cānın ğarğaraya işüdürler ol vaқt ben elüm üze duram cānını aluram **02** eger maşrıқda olsun ve eger mağribde olsun,” didi. Ve tesbīḥ eydürdü **03** (Arapça). **04** Andan dağı geçdüm, bir ulu deryāya **05** irişdüm kim suyu sütten aқ-ıdı. Cebrā'ıl'e eyitdüm kim bu ne **06** deryādur? Eyitdi: “Buқar deryāsıdır.” Eger dükeli yer ve gök ḥalkını **07** bu deryāya bırağurlarsa dükeli sovuқdan helāk olalar kim biri didi **08** қalmaya. Andan dağı geçdüm tā beşinci göge irişdüm dükeli altundan **09** idi ve ıraқlığı beş yüz yılluқ yol-ıdı. Cebrā'ıl elüm dutdı, **10** қapuyı қақıdı āvāz geldi kim kimdür? Cebrā'ıl eyitdi: “Benem.” **11** Eyitdi: “Bilege kim var? Eyitdi: “Muḥammed.” Eyitdi: “Ol gelisi vaқt oldu mı?” **12** Eyitdi: “Belī.” Қapuyı açdı içerü girdüm beşinci gök ḥazīne-dārunı **13** gördüm selām virdüm cevāp virdi ve elüm dutdı **14** ve eyitdi: “İy Muḥammed, nüş ve güvārende olsun saña Ḥaқ Ta'ālā'nuñ **15** kirāmetleri.” Beş yüz biñ ferişte anuñ muḥ' gördüm kim

[165a]

01 tesbīḥ eydürler (Arapça). Anlardan **02** dağı geçdüm tā kim İbrāhīm Ḥalīl ve İsmā'ıl ve Lūt'a irişdüm. **03** Anları gördüm kim bir yerde oturmuşlar anlar қatuna

vardum selām **04** virdüm, ‘aleyke aldılar ve benüm dīzārum-ıla şāz oldılar. Pes İbrāhīm **05** elüm dutdı ve eyitdi: “İy Muḥammed, bu gice Ḥaḳ Ta‘ālā’dan dile tā ümmetüñ **06** yükin yiyni itsün ne-ḳadar cehd iderseñ itgil. Ve İbrāhīm bu tesbīḥ **07** oḳurdı (Arapça). **08** Anlardan daḫı geçdüm beşinci gök feriştehlerin **09** gördüm dükeli durmuşlar başların aşağa bırakmışlar tesbīḥ oḳurlar **10** (Arapça). **11** Cebrā’īl’e eyitdüm: “Bunlaruñ ‘ibādeti bu mıdur?” Eyitdi: **12** “Belī.” Andan soñra eyitdi: “Ḥaḳ Ta‘ālā’dan dile tā bu tesbīḥüñ **13** fazluñı senüñ ümmetüñe vire.” Pes anlardan daḫı geçdüm, bir ulu **14** ferişteye irişdüm oturmuş-ıdı kim anuñ ulıgınuñ şıfatın **15** dilübilmezem ve anuñ yöresinde feriştelere durmuşlar şöyle-kim

[165b]

01 bunları ‘arş ayağuna irişmiş ve ayakları yedi ḳat yerden aşağa **02** Tañrı ḳudreti-y-ile ve ellerinden oddan ‘amüdlar dutmuşlar. Bir gürüh **03** ḳavm ol ‘amüdlarla ururlar ve anlaruñ etleri ve derileri ve **04** süñükleri yere dökülür yine bayağılayın dürüst olur ve ben hergez **05** andan ḳatıraḳ ‘azāb görmedüm. Cebrā’īl’e eyitdüm: “Bunlar ne ḳavmdür?” **06** Eyitdi: “Bunlar ol ḳavmdür kim Ḥaḳ Ta‘ālā’nuñ ‘avratı oğlını **07** var didiler ve eyitmediler kim Tañrı birdür “bī-ḳün ve bī-ḳıgüne” dūr.” **08** Ol feriştelere tesbīḥ bu-y-ıdı (Arapça) **09** (Arapça). **10** Anlardan daḫı geçdüm oddan deryāya irişdüm kim Nūḫ er-ıdı **11** ve anuñ içinde feriştelere ayakları üzerinde durmuşlar-ıdı. Benüm gözlerüm **12** ḫayrān oldı ol od şugulından. Cebrā’īl’e şordum kim bu ne **13** deryādur? Eyitdi: “Bu od deryāsıdır ve bunuñ adı Baḫrū’ş-şa’ḳ’dur **14** ve bunuñ şıfatın idemezüm zīrā ‘acāyibler bunuñ içinde iñen ḳoḳdur.” **15** Andan daḫı geçdüm tā altıncı göge irişdüm ve anı aḳ mürvārıdden

[166a]

01 meşeleri yedi (‘ils?) ḳaluñlıgı. Pes yüz yıllıḳ yoldur Cebrā’īl elüm **02** dutdı ḳapuyı ḳaḳıdı āvāz geldi kim kimdür? Cebrā’īl eyitdi: “Benüm.” **03** Eyitdi: “Bileginde kim var?” Eyitdi: “Muḥammed.” Eyitdi: “Anuñ gelecegi vaḳt **04** oldı mı?” Eyitdi: “El-ḫamdü li’llāhi.” Daḫı ḳapuyı açdı iḳerü girdüm altıncı gögüñ **05** ḫazīne-dārunı gördüm aña selām virdüm, ‘aleyke aldı. Pes **06** elümi dutdı ve eyitdi “Yā Resūllāhi, nūş olsun Ḥaḳ Ta‘ālā’nuñ **07** kirāmetleri saña ve altı yüz biñ ferişte anuñ muḳı’-y-ıdı. Anuñ **08** tesbīḥ āvāzın işıtdüm eydüdü kim (Arapça) **09** (Arapça). **10** Anlardan daḫı

geçdüm tā altıncı gök feriştelere **11** irişdüm. Anları gördüm qorqulu zelil vardur, durmuşlar şöyle **12** kim aralaruña bir kıl sıgmaz. Evān getürmişler tesbîh okudılar ve anlaruñ tesbîhi **13** bu-y-ıdı: (Arapça) **14** (Arapça). **15** Anlardan dağı geçdüm tā bir ulu ferişteye irişdüm kim bir kürsi

[166b]

01 üzerine oturmuş şöyle-kim altıncı gögi anuñ kürsi dutmuş-ıdı; **02** ammā başı aşığa bırakmışlar tesbîh eydür (Arapça) **03** (Arapça). Andan bir ferişteye dağı **04** uğradum kim ağızından od çıkara ve kendü inen sehm-nāk turş yüzlü-y-ıdı. **05** Şöylekim anuñ vehminden benüm dükeli endāmum ditrerdi. Cebrā’ıl’e **06** eyitdüm: “Kim bunlardur?” Eyitdi: “Bu Mālik’dür tamu der-bāni Hāq Ta’ālā **07** bunı yaradulı hergez gelmişdür ve kimisiye açuq yüz göstermişdür.” **08** Anuñ katuna vardı, selām vir, didi. Ben dağı ilerü vardum **09** selām virdüm baña cevāb virmedi söz söylemedi. Cebrā’ıl **10** aña eyitdi: “İy Mālik, bunı bilmez misin āhirü’z-zamān peygambar **11** Muḥammed’dür.” Fi’l-hāl Mālik duru geldi, benden ‘özü dileği, elüm **12** dutdı ve eyitdi: “Beşāret olsun saña iy Muḥammed, Hāq Ta’ālā’nuñ **13** hoşnūdlığıyla ve kerāmetleriyle.” Eyitdüm: “İy Cebrā’ıl, eyit kim tamu **14** odın bir kez ursun.” Cebrā’ıl eyitdi: “İy Mālik, tamu odın **15** bir kez ur.” Mālik nefesin tutdı, ol Tañrı Hāq-ıçün kim beni yaratdı

[167a]

01 ve halka Hāq-peygambar viribidi, ol demüñ uzunluğı mağribden maşrıka **02** degindi ve yoğunluğı yedi yüz ferseng-ıdı. Pes ağızın ol deme kodı **03** ve ol demi çün yedi kat yer altına iletđi ve tamuya bir kez **04** nefis ürüp urdı. Qorqudan yüregi inmege başladı ve gözlerüm **05** kararđı bī-hüş olmuşam, yüzüm üstüne düşmişem. Cebrā’ıl dağı **06** bī-hüş oldu, gümān şöyle iletđüm kim yerde ve gögde hīç halk **07** didi qalmadı zīrā kim Mālik’uñ başı yedi kat gökden **08** yuqaru-y-ıdı ve ayakları yedi kat yerden aşığa-y-ıdı. Çün **09** ‘aqla geldük, Cebrā’ıl eyitdi: “İy Mālik, dağı urma kim **10** bunı görmege bizüm tākatumuz yok.” Andan Cebrā’ıl baña eyitdi: **11** “İy Muḥammed, durıgil.” Durı geldüm, eyitdüm: “İy Cebrā’ıl, Hāq Ta’ālā bizi **12** bu tamu odından āzād ide.” Mālik eyitdi: “İy Muḥammed, saña **13** beşāret olsun kim

Ḥaḵ Ta‘ālā senüñ etüñi ve ḵanı bu **14** tamu oduna ḥarām itmışdür, sen emınsin ve ol kimseler **15** daḥı emındür kim saña muṭı‘ olalar, senüñ risāletüñe

[167b]

01 imān getürler. İy Muḥammed, hergez raḥmet itmez ol kimselere **02** kim bu Tañrı bir bilmeyeler ve senüñ risāletüñe itmeyeler ve ḥalkuñ **03** āzādlığı isteyeler.” Andan daḥı geçdüm tā Nūḥ’a ve İdrīs’e **04** ve Şit’e irişdüm. Cebrā’ıl bile eyitdi, senüñ ḵardařları görür. **05** İlerü vardum, anlara selām virdüm, selāmum aldılar benümle görrişdiler **06** ve benüm dīzārumla řāz oldılar. Ve eyitdiler: “İy Muḥammed, şükür Ḥaḵ Ta‘ālā’ya **07** kim seni ‘azīz ve kerim eyledi ve Ḥaḵ Ta‘ālā’dan dilerüz kim **08** biri senüñ řefā‘atüñden bī-naşıbe ve İdrīs tesbīhin **09** işitdüm kim eydürdi: (Arapça) **10** ve Nūḥ tesbīhi bu-y-ıdı (Arapça) **11** (Arapça). Andan daḥı **12** geçdüm tā Mīkā’il ḵatuna irişdüm, anı gördüm bir kürsi üzerinde **13** oturmış ‘adl terāzusi öñinde aşılmış ol Tañrı ḥaḵkı-çün **14** kim beni ḥalka Ḥaḵ risālet viribidi. Ol terāzunuñ iki **15** kefesi ol ḵadar-ıdı kim yedi küre bu dünyā nice ve anuñ ‘amüd mařrıḵdan

[168a]

01 mağrıbe degin-ıdı ve ḥalkuñ diyü, anları ve nāmeleri dükeli Mīkā’il **02** öñinde ḵomıřlar-ıdı. Cebrā’ıl’e eyitdüm kim bu Mīkā’il’dür. Eyitdi: **03** “Belī.” İlerü vardum aña selām virdüm ol selāmuma cevāb **04** virdi ve eytidi: “İy Muḥammed, beřāret olsun saña Ḥaḵ Ta‘ālā’nuñ **05** ḥořnüdligıla ve kerāmetleri ile kim saña itdi ve beřāret olsun **06** saña ve senüñ ümmetüñe kim hiç dīvān senüñ ümmetüñ dīvānından **07** ḥūbraḵ yok ve terāzūda hiç ümmetüñ ‘ameli senüñ ümmetüñ ‘amelinden ağıraḵ **08** yok nūř olsun ve güvārende olsun saña ve saña **09** muṭı‘ olanlara ve veyl ve zārī olsun senüñ ümmetüñ ‘aşılerine **10** ve ‘avānlarına Mīkā’il’i gördüm yetmiş ferişte idiler her birinüñ **11** yetmiş biñ ferişte fermān berdārı var-ıdı, tesbīḥ eydürdiler kim **12** (Arapça) **13** (Arapça) **14** (Arapça). Pes andan daḥı geçdüm, bir yaşıl deryāya irişdüm zümüröd **15** gibi rüşen ve řāfi mevc urur, görem ol deryānuñ rüşenligından

[168b]

01 ḥabere oldı ve anuñ içinde çok ferişteler gördüm, bī-ḵıyās **02** tesbīḥ eydürler kim (Arapça) **03** (Arapça). Eyitdüm: “İy Cebrā’ıl, bu ne deryādur?” Eyitdi: “Buña **04** Baḥrü’l-ḥazar dirler.” Andan daḥı geçdüm tā ḵara deryāya irişdüm, **05** şöylekim

hergez andan nesne görmedüm ve anuñ içinde çok **06** feriştelere var kim anlaruñ ‘adedin Tañrı’ dan artuñ kimse **07** bilmez çün ol deryāya bañdum gözüm hıre oldu ve endāmlarımı **08** ditreme dutdı. Cebrā’ıl’e eyitdüm: “Bu ne deryādur?” Eyitdi: “Hañ Ta’ālā **09** hıç kimseyi āgāh itmedi bu deryānuñ şıfatından.” Andan dañı **10** geçdüm tā yedinci göge irişdüm kim adı Aşhākūri-y-idi ve ol **11** añ ve rüşen-idi incü gibi. Şöylekim anuñ rüşenliginden **12** gözüm hıre oldu ve anuñ kalınlığı beş yüz yıllık yol-ıdı. Cebrā’ıl **13** elüm dutdı kapuyı kañıdı āvāz geldi kim kimdür? Cebrā’ıl **14** eyitdi: “Benem.” Eyitdi: “Bilekde kim var?” Eyitdi: “Muñammed.” Eyitdi: “Ol **15** gelecegi vañt oldu mı?” Eyitdi: “Belı.” Kapuyı açdı içeri girdüm iki

[169a]

01 ferişte gördüm yedinci gögüñ hazıne-dārları selām virdüm, selāmum **02** aldılar ve benüm dızarumla şāz oldılar ve eyitdiler: “İy Muñammed, beşāret **03** olsun saña Hañ Ta’ālā’nuñ kerāmetler-y-ile ve yedi yüz biñ ferişte **04** anlaruñ muñı’-y-idi ve her feriştenüñ yüz biñ ferişte fermān berdārı **05** var-ıdı. Dükeli Hañ Ta’ālā’ya tesbıh eydürlerdi ve anlaruñ tesbıhi **06** bu-y-ıdı kim (Arapça) **07** (Arapça) **08** (Arapça). Anlardan dañı geçdüm, yedinci ÷at gök feriştelere **09** irişdüm, anları gördüm dükeli korñu-y-ıla durmuşlar, āvāz götürmüşler **10** tesbıh eydürler. Tesbıhleri bu-y-ıdı (Arapça) **11** (Arapça) ve anlaruñ arasında **12** bir ulu ferişte gördüm kim başı ‘arş altında ve ayakları yedi ÷at **13** yir altında. Şöylekim Hañ Ta’ālā aña fermān virse bu cihānı bir **14** loñma gibi ağızına kañaydı ve ol ferişte bu tesbıhi eydürdi (Arapça) **15** (Arapça)

[169b]

01 ve bir ferişte dañı gördüm kim anuñ yetmiş başı var-ıdı. Her başında yetmiş **02** dili var-ıdı. Her dil-ile yetmiş dürlü tesbıh eydür-ıdı. Andan dañı geçdüm, **03** bir ferişte gördüm kim eger dükeli denizler şuvıyı ve ırmañlar şuvıyı **04** anuñ gözine dökseler bir gözinden bir gözine irişmiş-ıdı ve bu tesbıhi **05** eydürdi (Arapça) **06** (Arapça) **07** (Arapça). Andan dañı geçdüm, **08** bir ferişte dañı gördüm anuñ ululuğınuñ şıfatın Tañrı **09** bilür ancañ. Ve anuñ öñinde bir deryā gördüm adı Nūr. Ve ol ferişte **10** her gün yedi kez ol deryāya ÷alar. Çün girü çıkar siline, **11** her ÷atre şı kim ol ferışteden ÷amlar ol ÷atreden Hañ Ta’ālā **12** bir ferişte yaradur kendü

udretinden t Ha Ta'l'ya tesbh tehll **13** ider t kıymete degin ve ol 'zamet ferstenn tesbhi budur: (Arapça) **14** (Arapça) **15** (Arapça). Andan dağı geçdüm bir fersteye irişdüm

[170a]

01 kim dört yüzi var-ıdı. Bir yüzi demler yüzi bir yüzi kerkes **02** yüzi ve bir yüzi arslan yüzi ve bir yüzi öküz yüzi ol yüz ile **03** kim dem yüzüdür bu tesbhi eydürdi: (Arapça) **04** (Arapça) ve öküz yüz-ile bu tesbhi eydür: (Arapça) **05** (Arapça) **06** (Arapça) ve ol kerkes yüz-ile bu tesbhi oır: (Arapça) **07** (Arapça) **08** (Arapça) **09** (Arapça) ve ol arslan yüz-ile bu tesbh our-ıdı, **10** (Arapça) **11** (Arapça). Andan dağı geçdüm, çok ferstelere irişdüm kim anlarn **12** ba'ısı durmlardı ba'ısı rk'da ba'ısı scdda ve dükeli **13** tazarru'-ıla ve hu'-ıla tesbh ve tehll iderler. Yedinci gök fersteleri **14** s'gda artuıraq-ıdı altıncı gök ferstelerinden. Andan dağı **15** geçdüm t bir fersteye irişdüm kim bir kürsi üzerinde oturm-ıdı.

[170b]

01 Ayaı tate's-erda idi ve baı 'ar altında idi ylekim yidi **02** gök ve yidi yir ann bili dinde-y-ıdı ve ann iki anadı var-ıdı biri **03** marıda biri maribde. Cebr'l'e eyitdüm kim bu ferste kimdür? Eyitdi: **04** "Benüm arındaum srfl'dr ve ann yedi yüz bi ferste mui'dr ve ol **05** ferstelern her birine yedi yüz bi ferste dağı mui'dr." Ve ann **06** atına vardum selm virdüm, selmuma cevp virdi **07** ve bana eyitdi: "Bearet olsun sana iy Muammed, **08** Tarı'nu kermetler-ile didi ve tesbh eyitdi: (Arapça) **09** (Arapça). Pes srfl kürsiden **10** durı geldi, benüm elüm dutdı ve eyitdi: "y Muammed, yüri Tarı Ta'l **11** fermn-ıla ve gönlün yirinde dut hoş ol, didi. Ben gitdüm **12** Cebr'l yirinde durı çaldı. Eyitdüm: "y Cebr'l, niçün durı aldn?" srfl **13** eyitdi: "Cebr'l'n bundan gemegi yodur. Hiç kimse bundan **14** yuaru geçmez senden artu." Ben gitdüm bir od derysına irişdüm **15** yalnm mevcler urur ve ann içinde çok fersteler var

[171a]

01 bî-ḥesāb⁴³⁵ anlaruñ ‘adedin Tañrı bilür. Ancaḵ andan daḫı geçdüm, **02** bir ḳarañu deryāya irişdüm ve anda daḫı çoḵ feriştelere var. Dükeli **03** dek durmuşlar ne ḫareket iderler ne deprenürler. İsrāfîl’e eyitdüm: **04** “Bu ne deryādur ve bu ne feriştedür?” Eyitdi: “Bu rûḫānilerdür, ‘arş **05** perde-dārları ve anlar yir gök ehlerinden artuḡıraḳıdı.” Pes İsrāfîl-ile **06** yedi deryādan geçdüm her deryānuñ ıraklıḡı yirle gök arasınca **07** idi. Pes İsrāfîl eyitdi: “Yā Muḫammed, şimdden gerü hîç ḫalk **08** ferişteden ve ādemīden bundan yuḳaru geçmek yoḵdur ‘arşı getürenlerden **09** artuḵ, şimdi Ḥaḳ Ta‘ālā’nuñ ḫicāblarına iriřdüñ.” Andan řoñra **10** eyitdi: “‘Arşuñ yetmiş biñ ḫicābları var her ḫicāb bir dürlü; ya‘nī **11** ḫicāblardur altundan, gümişden, demürden, pīrüzeden, yāḳütdan **12** ve nürdan.” Çün her ḫicāba kim irişürdüm ol bir ḫicābdan daḫı **13** āvāz gelürdi kim kimdür? İsrāfîl eydür-idi kim benem. Eydür-idi: “Bilege **14** kim var?” Eydür-idi: “Muḫammed.” Ol eydür-idi: “Anuñ geliceḡi vaḳt geldi mi?” **15** İsrāfîl eydür-idi: “Geldi.” Ol ḫicābdan bir el çıḳardı ve benüm bileḡümü

[171b]

01 dutar-ıdı ve eydür-idi geçgil Tañrı fermān-ıla. Andan İsrāfîl daḫı durdı **02** ve eyitdi: “İy Muḫammed, baña bundan geçmek yoḵdur.” Pes ‘arş perde-dārlarından **03** biri benüm elümi dutdı beni her ḫicābdan geçürdi tā ol **04** yetmiş biñ ḫicābı geçdüm tā ben ḳul-ıla Ḥaḳ Ta‘ālā arasında bir ḫicāb **05** ḳaldı ve ben şöyle bildüm kim bende rûḫ ḳalmamışdur. Pes bir ferişte **06** geldi bir kürsi ḳodı aḳ mürvārīdden ayaḳları kıızıl **07** yāḳütdan ve zebercedden. Anda oturmuşlar ve baña buyurdı ol buyurdı **08** ol kürsiye geçdüm oturdum. Pes ḫicāb ardından ḳulaḡuma āvāz **09** geldi kim ol āvāz işitdügümden tenüm dükeli ḳulaḳ oldu **10** ammā bî-hüş oldum kürsiden ařaḡa düşdüm, yine ‘aḳla geldüm **11** Ḥaḳ Ta‘ālā’nuñ fermānı-y-ıla ve bir daḫı āvāz işitdüm ol ḫicāb ardındanki. **12** İy Muḫammed! Eyitdüm: “Lebbeyke yā Seyyidi ve Sa‘adeyke yā Mevlāya.” **13** Eyitdi: “Yā Muḫammed, ne bildüñ kim senüñ Seyyid’üñ ve Mevlā kim ben **14** eyitdüm, senüñ kelāmuñ ḫořlıḡından ve řīrīnliginden baña delālet **15** itdi kim sen benüm Ḥuzāvendümsin.” Eyitdi: “İy Muḫammed,

[172a]

⁴³⁵ Metinde Arapça bî-ḫisāb şekli yazılmıştır.

01 ⁴³⁶ *أَمَّنَ الرَّسُولُ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ* ya'nī imān getürdi peygambar aña **02** kim aşğa viribidiler Huzāvend'dan." Eyitdüm: "Belī yā Seyyidi ve Mevlā." **03** Eyitdi: ⁴³⁷ *وَالْمُؤْمِنُونَ كُلُّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ* **04** ya'nī mü'minler dükeli rāst **05** bilürler Tañrı'yı ve ferişteleri ve kitābları ve peygambarları ayırmazuz biz **06** hīç kimseyi peygambarlardan." Eyitdüm: "İy Huzāvendā! Dükeli eyitdiler ⁴³⁸ *وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا* **07** ya'nī işitdük ve muṭī' olduk." Eyitdi: "Ne dilediler?" Eyitdüm: **08** "Seyyidi, ⁴³⁹ *غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ* ya'nī senüñ yarlıgaduğuñ gerekdür **09** Huzāvendā ve saña evlā dönmeçligümüz." Eyitdi: "Yarlıgadam seni **10** ve senüñ ümmetüñi dile tā vireyim." Eyitdüm, ⁴⁴⁰ *رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا* **11** ya'nī iy bizüm perverdigārumuz, dutma bizi bir günāh-içün **12** kim unutmaçlığı-y-ıla itmiş olavuz ve haṭā-y-ıla itmiş olavuz. Eyitdi: **13** "Götürdüm unutmaçlığıñuzu ve haṭāñuzu senden ve senüñ ol ümmetüñden." **14** Eyitdi: "Dağı artuğ dile tā arturayım." İstedüm, **15** *رَبَّنَا* ⁴⁴¹ *وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِمْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا* ya'nī iy bizüm

[172b]

01 perverdigārumuz, qomağıl bizüm üzerümze ağır yükler nitekim qoduñ anlarıñ **02** üzerine kim bizden öñdin-idiler. Eyitdi: "Virdüm senüñ murāduñı **03** dağı ziyāde, dile arturayım." Eyitdüm: **04** *رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَعَنْفًا وَعِظًا وَاصْفِرْنَا لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ* ⁴⁴² *مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ* **05** ya'nī iy bizüm perverdigārumuz, **06** qoma bizüm aramuza ol nesneyi kim aña ṭāqatumuz olmaya **07** ve geçürgil bizden ve yarlıgağıl bizi ve raḥmet itgil bize, sensin **08** bizüm Huzāvendümüz nuşret vir bize Müslimān olmayan gürūhlar **09** üzerine. Eyitdi: "İcābet itdüm iy Muḥammed ve anı kim dilersin **10** virdüm." Andan soñra eyitdi: "İy Muḥammed, kefareter ve dereceler **11** ve eylükler nedür?" Eyitdüm: "Seyyidi ve Mevlāyı sen yigerek bilürsin." **12** Eyitdi: "Kefāretler ābdest almaçdur ve dereceler mescide varmaçdur **13** cemā'atleri-y-ile ve

⁴³⁶ Kur'an, (Bakara) 4/285: Elçi ve o'nunla birlikte olan müminler, Rabbi tarafından O'na indirilene inanırlar.

⁴³⁷ Kur'an, (Bakara) 4/285: Hepsi Allah'a, meleklerine, vahiylere ve elçilerine inanırlar; O'nun elçilerinden hiçbiri arasında ayırım yapmazlar.

⁴³⁸ Kur'an, (Bakara) 4/285: "İşittik ve itaat ettik", dediler. Ayetin bir parçasıdır.

⁴³⁹ Kur'an, (Bakara) 4/285: Bize marifet et ey Rabbimiz, zira bütün yolculukların varış yeri sensin!

⁴⁴⁰ Kur'an, (Bakara) 4/286: Ey Rabbimiz! Unutur veya bilmeden hata yaparsak bizi sorgulama!

⁴⁴¹ Kur'an, (Bakara) 4/286: Ey Rabbimiz! Bizden öncekilere yüklediğin gibi bize de ağır yükler yükleme!

⁴⁴² Kur'an, (Bakara) 4/286: Ey Rabbimiz! Güç yettirmeyeceğimiz yükleri bize taşıtma! Günahlarımızı affet, bizi bağışla ve rahmetini yağdır üstümüze! Sen Yüce Mevla'mızın, hakikati inkâr eden topluma karşı bize yardım et!

eylükler dervişlere ta‘ām virmekdür ve **14** Müslimānlara hūb söylemekdür ve namāzlarda takşīr itmekdür ve **15** senüñ.” [Eyitdi]: “İy Muḥammed, benüm ḳatumda şefā‘atüñ revādur ḳıyāmet güninde

[173a]

01 hoşnūd olduñ mı?” Ben de eyitdüm: “Yā Rabbi, üstüme ağır yük ḳoma kim **02** ümmetüm za‘īfdur.” Eyitdi: “İy Muḥammed, farīza itdüm saña ve senüñ ümmetüñe **03** gicede gündüzde elli rek‘at namāz ve yılda altı ay rüze, **04** ḳabül itdüñ mi?” Eyitdüm: “Yā Rabbi, bundan daḳı iyiyerek diledüm kim **05** ümmetüm za‘īflardur.” Eyitdi: “İy Muḥammed, yigirmi beş rek‘at namāz **06** ve yılda üç ay oruç olsun, hoşnūd olduñ mı, iy Muḥammed.” Utandum **07** daḳı eksük dilemege. Pes eyitdüm: “Ādem’e iblīs üzerine zafer virdüñ **08** ve Nūḥ’a gemi virdüñ ve belālardan feraḳ virdüñ ve Süleymān’a mülkiyyet **09** virdüñ ve Mūsā’ya ‘aşā virdüñ ve ‘İsā’ya öli diriltmek virdüñ **10** tā ḳıyāmete degin söylenür baña daḳı bunlardan ne virürsin?” Nidā geldi **11** kim yā Muḥammed, her peygāmbarlara ne virmişsem saña daḳı dükelisine **12** virdügüm virdüm. Eyitdüm: “Dükeli ḳayrāt senüñ faẓluñdan **13** ve keremüñdendir.” Nidā geldi kim iy Muḥammed on sekiz biñ ‘ālemdede **14** dükeli ḳalk anı ider kim ben dilerüm ve ben anı iderem kim sen dilersin **15** ve saña bu kendü kitābum içinde celvet itdüm. Anda buyurdum

[173b]

01 tā benümle içeler ve ben senüñ cānuñ-ıla ḳasem yād itdüm. Eyitdüm: “Le’amruke **02** yā Muḥammed, tā ḳıyāmete-degin ḳalk bileler ḳaşı ve ‘āmmı kim kimsenüñ senden **03** yukarı derecesi yoğ-ımış ve üç daḳı kerāmet ve derece senüñ. Oldur **04** kim kendü uçmağımı dükeli ḳalka ḳarām itdüm kim senden öñdin **05** uçmağa hiç kimse girmeye ve dördünci dereceñ oldur **06** kim her kişi kim benüm birliğüme iḳrār vire ve seni peygāmbar **07** bile, anuñ yiri uçmaḳ ola ve her kim benüm birliğüme münkir ola **08** ve seni peygāmbar bilmeye anuñ yiri ḳamu ola benden hoşnūd oldun mı, **09** iy Muḥammed?” Eyitdüm: “Ḳuzāvendā! Oldum.” Andan soñra eyitdiler anı-kim eyitdiler **10** nitekim Ḳaḳ Ta‘ālā, Kelām-ı mecīd içinde eyitdi: **11** ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى فَكَانَ

قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى فَأَوْحَى إِلَى عَبْدِهِ مَا أَوْحَى⁴⁴³ **12** ya'nī pes yakın geldi Muḥammed'e ve yol bulmuş-ıdı iki yāy **13** boyıya daḥı yaḫsız aḫ vaḫy itdi kendü aḫvāline anı kim vaḫy itdi **14** ve kimse bu vaḫyden āgāh degül-ıdı ya'nī itdüm kendü ḫuluma anı kim **15** itdüm. Pes nidā geldi kim iy Muḥammed, ṣöylekim seni dükeli peygāmbarlar

[174a]

01 üzerine tafḏīl itdüm ümmetlerüñi daḥı dükeli ümmetler üzerine tafḏīl **02** itdüm ḫoşnūd oldun mı? Eyitdüm: “Ḥuzāvendā! Ḥoşnūd oldum, senüñ faẓluñ **03** ve iḥsānuñ bu ḫuluña bī-ḫadd bī-endāzedür.” Pes eyitdi: “İy Muḥammed, diler misin **04** kim kürsin ol kerāmetleri kim senüñ-içün ve ümmetüñ-içün **05** düzmişem?” Eyitdüm: “Dilerem.” Ḥaḫ Ta'ālā bir ferişteye kim **06** İştāfil-ıdı buyurdi kim Muḥammed'i ilet. İsrāfil'e ve Cebrā'il'e ıṣmarla **07** ve anlara eyit kim gösterdiler Muḥammed'e anı kim düzmişem kendü dostlarum-içün **08** eylüklerden ve kerāmetlerden. İştāfil benüm elüm dutdı, **09** İsrāfil ve Cebrā'il ḫatına getürdi ve Ḥaḫ Ta'ālā'nuñ peygāmın anlara **10** iletđi. Elümi Cebrā'il dutdı bir elüm İsrāfil tutdı beni uçmaḫ **11** ḫapısına iletđiler, ḫapuyı ḫaḫıdılar Rıḏvān āvāz virdi kim kimdür? **12** Anlar eyitdiler: “Bizüz.” Rıḏvān eyitdi: “Bile kim var?” **13** “Muḥammed var,” eyitdiler. “Ol gelesi vaḫt oldı mı?” Eyitdiler: “Oldı.” **14** Ol eyitdi: “El-ḫamdü li'llāhi.” Ḥapuyı açdı, içeri girdüm uçmaḫ **15** ḫapuların gördüm her biri iki ḫabaḫa biri altundan biri gümüñiden

[174b]

01 ilerü vardum, Rıḏvān'a selām virdüm, selāmuma cevāb virdi ve benüm **02** dīzārum-ıla ṣāz oldı ve baña beşāret virdi ve eyitdi: “İy **03** Muḥammed, Ḥaḫ Ta'ālā saña ve senüñ ümmetüne uçmaḫ ni'metleri ārāstedür **04** kim ḫaḫ anuñ şıfatın idemezler.” Ve Rıḏvān'nuñ yetmiş biñ **05** ferişte muḫī' var-ıdı. Şöylekim her feriştenüñ öte yetmiş biñ **06** ferişte daḥı muḫī' var-ıdı. Rıḏvān tesbīḫin işitdüm **07** kim eydürdi: (Arapça) **08** (Arapça) ve Rıḏvān baña 'arz eyledi uçmaḫ **09** ni'metlerini ve anuñ dīvārlarını gördüm. Bir gerpici birinci altun-ıdı ve biri gümüñ-ıdı ve biri **10** gerpici yāḫūtdan ve bir gerpici zebercedden ve ḫoprağı mişḫ ve za'ferāndan-ıdı **11** ve dīvārlarınıñ ḫalıñlıḫı yetmiş ferseng-ıdı velikin **12** şu'le-dār ve pākīze idi. Şöylekim

⁴⁴³ Kur'an, (Necm) 53/8, 9, 10: Ve sonra yaklaşarak yanına geldi, aralarında iki yay mesafesi kalıncaya kadar, hatta daha da yakınına. Böylece [Allah], vahyedilmesini uygun gördüğü her şeyi kuluna vahyetmiş oldu.

içinden taşrası **13** görürdi zīrā kim rüşen sırça gibi-y-idi ve uçmağ köşklerinüñ **14** şıfatını şöyle gördüm kim dīvārları altundan gümüşden **15** idi ārāste dürlü dürlü cevherler-ile ve her köşkün yöresi mīve

[175a]

01 ağaçları-y-ıdı elvān elvān ve her dıraht üzerinde pākīze kuşlar oturmuş-ıdı **02** ve her köşk üzerinde sekiz hūrī oturmuş-ıdı, iki iki birbiri-y-ile **03** oynaşup lehv u tarab iderlerdi. Ve çok köşkler gördüm kıızıl yāķūtdan **04** küngüreleri zebercedden ve köşkler gördüm altundan küngürleri **05** gümüşden ve köşkler gördüm aķ incüden ve küngüreleri kıızıl yāķūtdan ve **06** köşkler gördüm kıızıl yāķūtdan ve küngüreleri mürvārīdden ve köşkler **07** gördüm kim içinde yetmiş biñ sarāy her sarāy içinde yetmiş **08** biñ hücre her hücre sinde tahtlar urulmuş altundan muraşşa‘ gūher-ile **09** ve her taht öñinde biñ hūrū‘l-‘ayn durmuş ve biñ uvaķ **10** oğlan ve anlar dükeli muntazır dururlar ümmetüm gelmegine kim Muḥammed (‘a. m.) **11** ve her hūrū‘l-‘ayn biñ ḥādimi var her hūrū‘l-‘ayn başında **12** tāc urulmuş mükellel girān-māye gevherlerle ve her tācuñ yetmiş **13** köşesi var her köşesinde bir kuş kazılmış. Ve ırmağlar gördüm **14** uçmağda nitekim Ḥaķ Ta‘ālā Kelām-ı mecīd‘de yād itdi: **15** فِيهَا أَنْهَارٌ مِنْ مَاءٍ غَيْرِ آسِنٍ وَأَنْهَارٌ مِنْ حَمْرٍ لَذَّةٌ لِلشَّارِبِينَ وَأَنْهَارٌ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى وَلَهُمْ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَأَنْهَارٌ مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ وَأَنْهَارٌ مِنْ حَمْرٍ لَذَّةٌ لِلشَّارِبِينَ وَأَنْهَارٌ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى وَلَهُمْ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَمَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ كَمَنْ هُوَ خَالِدٌ فِي النَّارِ وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا⁴⁴⁴

[175b]

03 ya‘nī ırmağlar var sudan kim tıpduru ve ırmağ var südden tağyīr olmaz **04** ta‘āmı var ve ırmağ var ḥamrdan kim anda lezzet ola içenlere ve ırmağ var **05** şāfī balndan ve anlara ola anda dükeli dürlü mīvelerden ve yarınlamağ **06** Ḥaķ Ta‘ālā‘dan ve ol ırmağlaruñ her birinüñ adı var uçmağda **07** birine Raḥīķ dirler ve birine Selsebīl dirler ve birine Tesnīm dirler **08** ve birine Zencebīl dirler. Ve anda bir ḥavz var kim aña **09** Kevşer dirler ve çün āzīne gün ola uçmağ ehli **10** birbirini görmege varalar uçmağ atlarına bineler her kişinüñ yetmiş ḥazīne-dārı **11** ola hūrū‘l-‘ayndan kim bile yūriyeler ve birbirine selām vireler. **12** Nitekim Ḳur‘ān-ı mecīd‘de yād itmişdür **أُولَئِكَ**

⁴⁴⁴ Kur‘an, (Muhammed) 47/15: İçinde zamanın bozamadığı sudan ırmağlar, tadı hiç değişmeyen süttten ırmağlar, içene lezzet veren ırmağlar var ve içinde [yaptıkları güzel işlerin] bütün meyvelerini ve Rablerinin mağfaretini tadabilme (imkānı) var; işte bu [cennet], ateşi mesken edinenlerin ve bağırsaklarını parçalaması için yakıcı ümitsizlik sularını içmeye mahkum edilenlerin [hak ettikleri karşılık] ile bir olur mu?

445 **14** ya'nī ol **14** **يُجْزَوْنَ الْعُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا خَالِدِينَ فِيهَا حَسُنَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا** kimseleürün kim anlara şevāb vireler ğurfeler; **15** ya'nī hücreler ve köşkler uçmağda kim anlar şabr itmiş olalar

[176a]

01 ve anlara karşı geleler uçmağda feriştelere tahiyet ve selām birle ebedī **02** kalalar anda ne gökçek qarārgāh ola ve ārāmgāh ola **03** uçmağ. Ve bir yerde dağı Kelām-ı kadīm'de buyurur: **04** **عَلَيْكُمْ طِبْنُكُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ** 446 **04** ya'nī selām sizlere hoş geldüñüz girüñüz **05** uçmağa ebedī. Ve ol uçmağün dört bāğı var, birine Firdevs dirler **06** ve birine Cennāt-ı 'adn dirler ve birine Cennātü'n-na'im dirler ve birine Cennātü'l-me'vā **07** dirler. Bu dört bāğ uçmağdadur kim anuñ ululuğünüñ **08** müntehāsı Hāq Ta'ālā'dan artık kimse bilmez. Ve Cebrā'il ('a. m.) **09** beni uçmağ köşklere tolundurdu ve eydürdü bir köşk **10** fülān gördüm ve ol biri fülānuñdur. Ya'nī ol Ebū Bekr'üñ **11** ve ol 'Ömer'üñ ve ol 'Oşmān'üñ ve ol 'Alī'nüñdür, rıdvānu'l-lahi 'aleyhim **12** ecma'in, ve ol kimseler kim senüñ dīnüñ üzerine olalar bu köşkler **13** anlaruñdur ve her köşk öñinden ol dört ırmağ kim şıfatın **14** itdüñ akar. Ammā her köşk öñinde Raḥīk ırmağünüñ **15** kenārında idi biñ hürü'l-'ayn durmuş-ı altun

[176b]

01 meşrebeler ellerinde eger kimse ol meşrebeyi içse Raḥīk ırmağından **02** lezzetinden ve hoşluğundan artuğ boğazından aşğa hīç nesne inmez ve hīç gövdeye **03** ağırlık gelmez ve her sā'atda şazūmānıraq ve hoşraq ola **04** nitekim Tañrı kendü kelāmında yād itdi **05** **يُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيقٍ مَخْتُومٍ خَتَامُهُ مِسْكٌ وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ** 447 **06** ve ol ırmağlarıñ çağılı mīnā ve zebercedi idi ve otları dürlü dürlüdür **07** reyāḥīn ve her gāh kim belüre dırahtları depredür hezār **08** hezār evān kopar şöyle şanasın kim cihānda ne kadar sazendeler **09** var el zaḥmaya urdılar. Dükeli uçmağ ehli ol āvāzlardan tarabda **10** ve hoşluğda ve semā'da olurlar ve ol ırmağlar kenārında her **11**

445 Kur'an, (Furkân) 25/75, 76: İşte bunlar, güçlüklere göğüs germelerinden ötürü [cennette] üstün bir makamla mükafatlandırılıp arada dirlik ve esenlik nidalarıyla karşılanacak olan kimselerdir! (ve onlar orada sonsuza kadar yaşayıp gideceklerdir; bu ne güzel bir varış yeri, bu ne üstün bir makam!

446 Kur'an, (Zümer) 39/73: Selam size! Hoş geldiniz! İşte buyurun, içinde temelli kalacağımız bu [cennete] girin! diyecekler.

447 Kur'an, (Mutaffifin) 83/25, 26: Onlara [Allah'ın] mührü ile damgalanmış halis bir içki verilecek, misk kokusu saçarak akan.

köşk önünde altundan gümüşden tahtlar urulmuşdur ve üstinde ve **12** sündüs ve istebrak döşenmişdür taht önünde şāz revānlar **13** olmuş ve altun gümüş ibrikler konmuş ve dirahıtlarında dürlü mīveler **14** şöyle-kim eger kimse ol mīvelerden ārzū itse ol **15** dirahıt başını aşağı ider ve ol mīvesinden ol kimse

[177a]

01 birağur tā anı yir sīr olur ve çün baqar görür mīve hemān yirinde Tañrı **02** kudretiyle ve ol kimse kim ol mīveden ve ol ta‘āmlardan **03** yimiş ola hergez bevl ü gā’it olmaya; ya’nī hācet insānī **04** andan vāki‘ olmaya ve qarnında yil olmaya ve eger bir atlu atını çepse **05** yetmiş biñ yıl segirtse tūbā ağacı gölgesinden çıkmaya ve ol **06** tūbā ağacı bir ağaçdur kim uçmaqda hīç köşk ve sarāy **07** ve hücre olmaya kim tūbā ağacınun anda budağı olmaya ve uçmaqda **08** atlarınun teni kızıl yāqūtdan ola kanatları yeşil zeberced ola **09** eyerleri la’ldan ola ve bīcāddan ola üzengüleri mürvāriddan ola. **10** Pes Cebrā’ıl elüm dutdı uçmaqda beni bir yire iletdi anda bir ırmağ **11** gördüm kim ağan şarāb-ıdı südden aqıraq ve şekerden tatlurāğ-ıdı **12** ve müşğden koqulurāğ ve dükeli uçmaq içinde hīç ırmağ **13** gördüm andan ulurāğ anuñ otı za’ferāndan-ıdı çakılı incü-ıdı. **14** Cebrā’ıl baña eyitdi: “İy Muḥammed, bu ırmağ şarābı ḥavz-ı kevşerendür **15** senün ümmetün şarābı bu ırmağdan içeler ḥavz-ı kevşerden şarāb

[177b]

01 viren Ḥağ Ta‘ālā ola.” Nitekim Qur‘ān-ı mecīd’de yād itmişdür: **وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا**⁴⁴⁸ **02** ya’nī vire anlara Tañrıları pākīze **03** şarāb. Pes Cebrā’ıl eyitdi: “İy Muḥammed, her kimse kim ḥavz-ı kevşer **04** şarābından bir şarāb içe eger pīr ola yigit olur ve hergez **05** pīr olmaz ve ölmez kıyās olmaz ve eger ḥasta olsa sağ olur şöyle **06** kim hergiz ḥasta olmaz ve eger gözsüz olsa gözlü olur şöyle **07** kim hergiz anuñ gözine noqşān gelmez ve eger ġam-gīn olsa **08** şāzumān olur daḥı hergiz ġam görmez.” Pes andan ḥavz-ı kevşere irişdüm **09** bir ḥavz gördüm kim anuñ ululuğı şifata sıgmaz ve ol ḥavzuñ **10** yöresinde idi yüz biñ manzara gördüm her manzaranuñ dört kapusı **11** var. Cebrā’ıl baña eyitdi: “İy Muḥammed, bu manzaralar anuñ-içündür kim **12** çün bir kul bir manzarada otura her kapudan kim daşra baqa **13** Ḥağ

⁴⁴⁸ Kur’an, (İnsan) 76/21: Ve Rableri onlara en temiz içeceklerden ikram edecek.

Ta‘ālā’nuñ dīzārın göre ve ol havzuñ yöresinde haymeler kurulmuş **14** gördüm ve ol haymeler içinde tahtlar urulmuş hürü’l-‘aynlar durmuşlar **15** ellerinde altunla dokunmuş destârlar dutarlar ve altun ibrikler dutarlar uçmak

[178a]

01 hüllelerin giymişler ve başlarına tâclar urmuşlar ve hiç kimse anlaruñ **02** hüblüğünuñ şıfatın idebilmez.” Cebrā’ıl baña eyitdi kim bu uçmak **03** bu ni‘metlerle kim Hâk Ta‘ālā yaratdı ol kimseye virür kim sen andan **04** hoşnüd olasin ve seni seve. Andan soñra eyitdi: “İy Muhammed, Hâk Ta‘ālā **05** ‘azze ve celle tamu dahı düzmişdür ol kimseler çünkim **06** anı bir bilmeyeler ve aña ‘ibâdet itmeyeler ve saña muhâlefet ideler.” **07** Pes elüm dutdı ve eyitdi gel kim ne göresin anı kim Hâk Ta‘ālā **08** düşmenleri-çün ve saña muhâlif olmasalar-ıçun yaratmışdur. Pes **09** altıncı göge irişdük ve andan Cebrā’ıl, beni Mâlik katına ilettdi **10** ve aña eyitdi: “İy Mâlik, göster Muhammed’e anı kim Hâk Ta‘ālā **11** düzmişdür muhâlifleri ve düşmenleri-çün ol nesne kim senüñ emründeür.” **12** Mâlik bizi andan bir dereye ilettdi kim anuñ ululuğınuñ şıfatın **13** vaşf itmege yaramaz. Ve baña eyitdi: “İy Muhammed, gör imdi ‘azâb ferişterin **14** kim göklerden ve yirlerden seni görmege gelmişlerdür.” Bakdum **15** gördüm tolu ferişter dükeli ayakları üstine durmuşlar cümlesi çara

[178b]

01 yüzlüler yaşil gözlüler ve ağızlarından burunlarından od çıkar ve ol **02** ferişterüñ ba‘zınuñ başı gökde idi ve ayakları yedi kat **03** yir altında ve bir dıraht gördüm ‘azamet ulu budaqları yaprakları **04** oddan kökleri tamu dibinden ve ol dırahtuñ başı dīvler **05** başı gibi dikenler var sügüler gibi ve ol dıraht katı ulu **06** ve yüce-y-idi kim anı kıyâs itmege yaramaz. Cebrā’ıl’e şordum kim bu **07** ne dırahtdur? Eyitdi: “Bu zaqūm dırahtıdur.” Nitekim Hâk Ta‘ālā **08** Kur’ân-ı kadīm’de yâd itmişdür: **إِنَّ شَجَرَتَ** **الرَّقُومِ طَعَامَ الْأَيْمِ** ⁴⁴⁹ **09** ya’nī bed-rüşti kim zaqūm ağacı yavuz işlüler ta‘āmıdur ve ol **10** ağaç içi saru su ve kan ve iriñ ve kırdlar gördüm kim koqusı **11** anuñ zişt idi kim kimse anuñ gibi zişt koğu görmemişdür **12** ve işitmişdür. Cebrā’ıl’e eyitdüm kim bu çirkîn koğu nedendür? Eyitdi: **13** “Bu zaqūm ağacındandır ve ol kimseler ta‘āmı ola kim anlar harâm **14** yiyeler zinâ ideler ve livâta ideler ser-encâm bu ‘azâb-ıla giriftâr

⁴⁴⁹ Kur’an, (Duhân) 44/43, 44: Gerçek şu ki, [öteki dünyada] ölümcül meyve ağacı günahkarların gıdası olacaktır.

olalar. 15 İy Muhammed, eger bir kaatre bundan dünyeye tamzudalar dukeli dünyā halkı

[179a]

01 anuñ zişt koqusından helāk olalar. Ve hem anda bir deryā gördüm kara 02 oddan kim mevc urur giñligi biş yüz yıllıkdur güreleder 03 hevl āvāz-ıla ve uzunluğı ol kadar-ıdı kim yirüñ yedinci tabaçasından tā göge 04 degin. Eyitdüm “İy Cebrā’ıl, bu ne deryādur ve bu ne tütün ve ne karañulıkdur?” 05 Eyitdi “Bu deryāyı ğıslındür kim Hāq Ta’ālā yaratdı kendü 06 kelāmında.” 450 07 وَلَا طَعَامٌ إِلَّا مِنْ غَسِيلِينَ لَا يَأْكُلُهُ إِلَّا الْخَاطِئُونَ ya’nī ğıslından kimse içmeye illā haṭā işlüler. Pes Cebrā’ıl 08 eyitdi: “İy Muhammed, ol Tañrı haqqı-çün kim seni Hāq peygambar viribidi. Eger bir kaatre 09 bundan dünyā deñizlerine ve ırmaqlarına tamlasa dukeli deryālar od 10 ola, ‘ālemüñ halkını helāk ide.” Andan soñra Mālik eyitdi: “İy 11 Muhammed, şimdi tamu tabaқalarına baқ!” Baқdum, gördüm tamunuñ evvelki 12 tabaқası adı Meklün-ıdı. Anda çok halk gördüm erenlerden ‘avratlardan 13 dürlü dürlü ‘azāblara giriftār. Pes ikinci tabaқası açıldı kim 14 adı Hāvmā’dur. Anuñ içinde zincirler ve ğulılar gördüm oddan. Uçmaқ 15 halk andan ‘azāba ve ‘uқūbete giriftār olmışlar. Pes üçinci

[179b]

01 tabaқа açıldı kim adı ‘İrfe’dür. Anda dağı çok halk gördüm erenlerden 02 ve ‘avratlardan kim kaṭrāndan tonlar geymişler ve od yalınları 03 yüzlerini çarpar. Kavluhū [Ta’ālā], ‘azze ve celle: 451 04 سَرَابِيلُهُمْ مِنْ قَطْرِانٍ وَتَعْنَسَىٰ وُجُوهُهُمْ النَّارُ ya’nī anlaruñ gönlegleri kaṭrāndan 05 ola kim od yüzlerine gele ve anlaruñ ta’āmları hamīm ve islin 06 ola. Pes dördüncü tabaқа açıla kim adı Hulde’dür. Anuñ içinde 07 yılanlar ve çıyanlar çok gördüm. Her biri mināreden uluraқ kim 08 ol tabaқа içindegi halkuñ etin yirler ve anlar feryād ve fiğān iderler. 09 Pes beşinci tabaқа açıldı kim adı Idmār’dur ve anuñ içinde 10 çok oddan taşlar gördüm. Ol tabaқа halkına anuñ-ıla zebāniler 11 ‘azāb iderler. Nitekim Hāq Ta’ālā Kūr’ān-ı mecīd’de yād itdi: 12 وَقُودَهَا

450 Kur’an, (Hākka) 69/36, 37: Ne de pislikten başka bir yiyeceği, suçlulardan başkasının yemediği bir yiyecek.

451 Kur’an, (İbrāhīm) 14/50: Giysileri katrandan olacak ve yüzlerini ateş bürüyecek.

النَّاسُ وَالْجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ 452 13 ya'nī anuñ odını kişilerdür ve taşlardır 14 kim anlarıñ üzerine havāledür (zefit?) feriştelere kim bī-fermānlık 15 itmezler Tañrı'ya ol nesneye anlara buyurulmuşdur. Pes altıncı

[180a]

01 tabağa açıldı kim adı Bünya'dur. Anuñ içinde kükürtler⁴⁵³ gördüm kim 02 tamu ehlinüñ boyunlarına aşılış-ıdı ve anlarıñ yanmaqlığı dürlü dürlü 03 'azāblar-ıla idi. Pes yedinci tabağa açıldı kim adı Yaḥşā'dur 04 ve ol renkde kıatı kıara idi ve ol kıavm kim ol tabakada-y-ıdılar erenlerden 05 dükeli kıararmışlar ve kıatı 'azāba ve 'uķūbetlere giriftār olmışlar 06 ve ol tabağa ehlinüñ 'uķūbeti dükeli tamu ehlinüñ 'uķūbetinden şa'braķ-ıdı. 07 Andan şoñra hāviyeyi gördüm kim tamu andan feryād 08 ider ve tamunuñ yedi kıapusın gördüm. Evvelki kıapusunuñ adı Cehennem; 09 ikincinüñ adı Lazā'dur; üçincinüñ adı Hıṭame'dür; dördüncinüñ 10 adı Saķar; beşincinüñ adı Sa'īr; altıncinüñ adı 11 Caḥīm; yedinci tamu kıapusunuñ adı Hāviye; ve her kıapusunuñ bir zebānī 12 kıapucısı var. Dükeli kıara tamu Mālik'üñ muṭī'i ve zīr-desti-y-ıdı 13 ve zebānīler anuñ maḥkūmı-y-ıdı. Dükeli sehim-nāk kıara yüzlüler ve yeşil 14 gözlülerdi. Her birinüñ uzunlığı yirden gögeçe-y-ıdı. Her birinüñ 15 bir yağrıtından bir yağrıtına yetmiş yıllık yol-ıdı ve ağızlarından burunlarından ve

[180b]

01 kıulaķlarından od kııķardı, kıaçan söyleyeler nice taĝlar gibi od ağızlarından 02 düşer-ıdı. Ve tamu içinde oddan taĝlar gördüm kim 03 anuñ ululuĝunuñ şıfatı vaşfa gelmez ve daḥı çok vādīler gördüm 04 kim yüzini ini vaşfa sıĝmaz. Ammā Cebra'īl'e şordum, ol eyitdi, her 05 vādī içinde yetmiş biñ oddan sarāy var. Her sarāy içinde yetmiş biñ 06 dürlü 'azāb var kim zebānīler tamu ehline iderler ve anuñ içinde 'azamet 07 yılanlar var. Her biri taĝdan uluraķdur ve kııyanlar var. Her biri 08 mināreden uluraķ ve anuñ içinde kıaķlıķlar var ve kıuķurlar çok 09 gördüm. Ve daḥı dört ırmaķ gördüm anda revān olmuş 10 aķar kim tamu ehlinüñ şarāb oldur. Bir ırmaķ ḥamīmdür; biri 11 şadīdür; ve biri ĝaslīndür; ve biri kıaṭrāndur. Ve anuñ içinde 12 üç

⁴⁵² Kur'an, (Tahrīm) 66/6: Yakıtı insanlar ve taşlar olan [öteki dünyanın] ateş[in]den kendinizi ve size yakın olanları koruyun: onun başında [gözetici olarak] bulunanlar, emrettiĝi hiçbir şeyde Allah'a karşı gelmeyen, ama [daima] kendilerinden isteneni yapan.

⁴⁵³ Metinde sehven kökürdler yazılmıştır.

vādī var kim anlarıñ ululuğınñ şıfatı vaşfa gelmez. **13** Bir vādīnūñ adı Veyl'dür; ve birinūñ adı Felak; ve birinūñ adı **14** Süccīn'dür. Pes Mālik ol zebānilerūñ birine eyitdi: "Ol vādīlerūñ **15** birinūñ kapağın getir," diyü. Çün getürdi, ben ol vādīlere

[181a]

01 baqđum. Ol vādīler ehlinūñ 'azābını ve 'uqūbeti kim gördüm **02** evvel gördüm kim 'azābları unuttum ve Haq Ta'ālā'dan zinhār ve feryād **03** diledüm. Ben ve Cebrā'il ikimüz dađı ol heybetden bī-hūş olduk. Bir **04** zamāndan soñra 'aqla geldüm. Mālik eyitdi: "İy Muhammed, sen ve Cebrā'il **05** emīn olun kim tamu size harāmdur." Andan soñra Mālik eyitdi: "Görgil **06** iy Muhammed, Haq Ta'ālā'nuñ 'azametini ve heybetini." Baqđum bir vādī dađı **07** gördüm kara ve karañulık tabaqa tabaqa aşagadan aşaga ulu ve anuñ **08** içinde yılanlar ve çıyanlar gördüm bī-kıyās. Andan ilerü gördüklerimi **09** unuttum, Cebrā'il'e eyitdüm: "Bu ne vādīdür?" Eyitdi: "Bu vādīnūñ **10** adı Veyl'dür; ve ol birinūñ adı Felak." Nitekim Haq Ta'ālā **11** Kelām-ı mecīd'de buyurur: **قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ**⁴⁵⁴ ve bu iki vādī **12** tā kıyāmete degin örtülüdür. Çün kıyāmet günü ola, bu ikisi hūrūşa geleler ve eyderler: **13** "Huzāvendā! Bizi düşmenlerūñ-ile tıldur tā kendü dādumuzı anlardan alalum." **14** Haq Ta'ālā'dan nidā gele kim 'izzetüm Haqq-ıçün anı kim size va'de itmişem **15** vireyim ve va'deme vefā ideyim. Kavluhū [Ta'ālā], 'azze ve celle: **يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَأَتْ وَتَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ**

455

[181b]

01 Pes Cebrā'il eyitdi: "İy Muhammed, **02** ol Tañrı-çün kim seni hālka Haqq peygambar viribidi eger bir igne deligi miqdārınca **03** bu vādīlerden açalar dükeli cihān maşrıqdan mağribe degin yana ve eger **04** bir dūzađı tamu odından çıkaralar dağı bu cihān odına bırağalar **05** hoşlığından ve rāhatdan uyuya yetmiş biñ [yıl] uyanmaya ve bir yanından **06** ol yanına dönmeye ve dağı tamuda bir mürg-zār gördüm, tolu yılanlar **07** ve çıyanlar dağı oddan tābütler gördüm her birine oddan kilid **08** urulmuş. Eyitdüm: "İy Cebrā'il, bu tābütler nedür?" Eyitdi: "Bu zinā idenlerūñ **09** yiridür ve mütekebbirler ve cebbārlar yiridür." Anları bu tābütlera

⁴⁵⁴ Kur'an, (Felak) 113/1: De ki: "Sığınrım yükselen şafağın Rabbine".

⁴⁵⁵ Kur'an, (Kāf) 50/30: O gün, cehennem: "Doldun mu?" diye soracağız; o, "[Hayır]" diyecek, "başka yok mu [bana göndereceğin]?"

koşular ve **10** yılanları ve çıyanları havâle iderler ve dahı şamuda oddan zencirler **11** gördüm. Ol Tañrı-çün kim beni yaratdı ve baña peygamberlik viridi kim **12** eger dükeli dünyâ halkını ol zincirlerün biri ile bağlasalar-ise⁴⁵⁶. Pes Cebrâ'îl **13** eyitdi: “Baña dahı şamuyı görmege tākāt yoğdur.” Beni mağāmuma **14** ilet kim durdum. Ol eyitdi: “Gözün yum.” Yumdum. Çün gözüm **15** açdum, gözümü ol ‘azîz mağāmda gördüm. Perde ardında āvāz geldi

[182a]

01 kim ‘aleyke’s-selām yā Muhammed benüm ni‘metlerümi ve benüm kudretlerümi gördün mi? Eyitdi: **02** “Huzāvendā! Gördüm.” Eyitdi: “Gördün mi ‘aşîler ve muhalifleri çün yaratuğum **03** ‘azābları? Eyitdüm: “Huzāvendā! Gördüm.” Pes eyitdi: “Döngil rahmetle ve **04** ümiz-vārlığıla ve benüm kerāmetümle ve ümmetüne gönül hoşlığı ve ümiz-vārlık **05** vir benüm ni‘metlerümle ve kōrğut anları benüm ‘azābumdan ve sen şabr it **06** her ne-kim saña irişe ħorlığdan ve gönül rencinden ve guşşasından **07** kim ben tamām ‘ivāz kōmişam şabırlara ve çün saña renc irişe ve düşvār **08** iş irişe baña du‘ā it kim ben saña yakınrağam cānuñdan tenüne **09** tîz işidürem ve du‘āñı icābet itdüm kim beni şıdğ-ıla yād itdi **10** ümmetünden ve hūş-yār ol ve ħazer it güç görmişlerün du‘āsından **11** kim ben anlarıñ du‘āsın tîz icābet iderem. Gerçi kâfir dahı olsa **12** yā Muhammed, beşāret olsun saña benüm in‘āmum ve ikrāmum-ıla hoş ol **13** ve rencde ve belāda şabr it kim şabr işlerün yigregidür. Yā Muhammed, **14** boynuñı aşığa dut, mu‘cib ve mütekebbir olmasa ve yir yüzinde ħırāmān **15** yürüme kim ben anuñ gibi kişileri sevmezem ve çün yürürsin āheste

[182b]

01 yüri ve çün söyleyesin nerm söyle. Münkir çağırma kim münkir āvāz eşeklerün **02** olur. Kavlühü Ta‘ālā: **إِنَّ أَكْثَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ**⁴⁵⁷ ya ‘nī **03** bedürüstü kim āvāzlarıñ ziştregi eşekler āvāzıdur. Eyitdüm: “Huzāyā! Çün **04** yād idem ve eydem anı-kim gördüm ‘azametden ve senün pādişāhlığından baña kim **05** inanur anı kim sen dirisin Ebū Bekir inanur didi girü dön benüm selāmumı **06** ve taĥiyyetümi senün üzerüne olsun, yā Muhammed! Pes andan yine döndüm **07** çün Cebrâ'îl mağāmına irişdüm ol benüm elüm dutdı āvāzlar **08** işitdüm kim eydürlerdi; selāmü ‘aleyke Yā Resūlallahi.

⁴⁵⁶ Metinde sehven bağsalar-ise yazılmıştır.

⁴⁵⁷ Kur’an, (Lokmân) 31/19: Çünkü, unutmaya ki, seslerin en çirkini eşeğin anırmasıdır.

09 Güvārende olsun Tañrı rahmeti çün baǵdum çok feriştelere gördüm ‘arş altındaǵı **10** kerrübīlerden. Çün anları gördüm andan ilerü gördüğüm feriştelere unuttum **11** çokluklarından ve heybetlerinden. Cebrā’īl’e eyitdüm: “Bu kaǵı feriştelere?” Eyitdi: “Kerrübīlerdür **12** ve bunlar yir gök ehlinden artuǵıraqdur.” Pes beni getürdi **13** gökden göge tā kim Mūsā Peygāmbār’a irişdüm. Mūsā eyitdi: **14** “İy Muḥammed, ümmetüñe farīza ne getürdüñ?” Eyitdüm: “Günde yigirmi beş vaqıt **15** namāz ve yılda üç ay rüze.” Eyitdi: “İy Muḥammed, senüñ ümmetüñüñ

[183a]

01 buña tākāt yoǵdur. Haǵ Ta‘ālā’dan daǵı āsān ve yeyni dile.” Yine **02** döndüm, eyitdüm: “Yā Rabbi, ümmetüñüñ tākātı yoǵdur. Anı kim anlara farz itdüñ, **03** benüm fermānum dutmayalar. Huzāvendā! Senüñ keremüñe göz dutdum ki anlara **04** farīzayı yeyni ve āsān idesin.” Eyitdi: “İy Muḥammed, farīza itdüm **05** ümmetüñe her gün on vaqt namāz ve her yıl iki ay rüze.” Mūsā **06** eyitdi: “İy Muḥammed, ümmetüñ fermānuñ tutmayısarlar tākātları yoǵdur. Haǵ Ta‘ālā’dan **07** daǵı āsānraq iste.” Yine bir daǵı döndüm ve Haǵ Ta‘ālā’dan ümmetüme **08** yeyniligi istedüm. Eyitdi: “İy Muḥammed, farīza itdüm ümmetüñe her gün **09** beş vaqıt namāz ve her yılda bir ay rüze hoşnūd olduñ mı, benden?” Eyitdüm: **10** “Huzāvendā! Hoşnūd oldum.” Eyitdi: “İy Muḥammed, senüñ ümmetüñ çün **11** her gün beş vaqıt namāz kılalar. Ben kim Tañrı’yam her namāzına on namāz **12** yazam tā elli namāzuñ şevābı aña ‘ivaż virem ve anlarıñ günāhlarına **13** ve ḥaṭālarına kefāret idem, ol namāzları ve çün yılda bir ay **14** rüze dutalar her gününe on gün yazam tā üç yüz gün rüze ola **15** ve çün şevvāl ayından altı gün rüze dutalar şöyle yazam kim

[183b]

01 tamām bir yıl rüze dutmuş olalar ve ben anlardan hoşnūd olam ve **02** cāvizāne uçmak anlara kerāmet idem ve ramāzān ayında her gice ümmetüñ **03** günāh-kārlarından üç yüz biñin āzād idem ve keremümden anlarıñ **04** günāhını geçürem ve çün āzīne gicesi ola girü kalan giceler kadar **05** āzād idem ve çün Kadir gicesi ola ol kadar kim ayruǵ gicelerde **06** āzād itdüm-idi ol gicede ol kadar āzād idem ve çün bayram **07** gicesi ola ne kadar kim ramāzān ayı içinde āzād itdüm-idi bayram gicesinde **08** āzād idem. Hoşnūd olduñ mı, yā Muḥammed, bu fazil bu kerāmetler

kim ümmetüñe **09** itdüm.” Eyitdüm: “Huzāvendā! Hoşnüd oldum ve kabül itdüm anı kim **10** buyurduñ benüm ümmetüme baña şükr ü hamd ve sipāsdur bu kerāmetleri **11** kim benüm ümmetüme itdüñ.” Pes andan şāz ve hurrem yine döndüm Cebrā’ıl **12** beni kanada-ıla dutdı aşığa indürdi tā dünyā göğine irişdüm ve andan **13** dahı aşığa indüm deryāyı sebzeden geçdüm, Cebrā’ıl kanad urdı **14** hevāda kuş gibi ve beni kanad-ıla dutmuş-ıdı tā nāgāh bir çok kavm **15** katına indürdi bir kavm gördüm gönülleri rüşen ve evlerinüñ ta’āmları

[184a]

01 dükeli yeksāndur ve mescidleri evlerinden ırak-ıdı ve evleri kapusı **02** açık-ıdı; zīrā hiç evlerinde kapu yoğ-ıdı ve bāzārlarında saklayıcı **03** yoğ-ıdı ve gūristānları evleri kapusunda idi. Cebrā’ıl’e eyitdüm **04** kim bu ne kavmdür? Eyitdi: “Mūsā kavmidür kim Haq Ta’ālā anlaruñ zikrini **05** Qur’an içinde saña viribimişdür.” Kavluhū Ta’ālā: وَمِنْ قَوْمِ مُوسَى أُمَّةٌ يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ⁴⁵⁸ **06** Cebrā’ıl’e eyitdüm: “Yüri tā anlara selām idelüm.” Beni **07** anlar katına ilettdi. Anlara selām virdüm. Baña cevāb virdiler, **08** Cebrā’ıl’e eyitdiler: “Bu kimdür?” Ol eyitdi: “Muhammed’dür, Tañrı peygāambarı **09** ol kim Mūsā Teverit’de aña beşāret virdi Haq Ta’ālā’dan 10 size dükeli şāzlıklar eyitdiler. Baña eyitdiler: “Hoş geldüñ, **11** şükür Tañrı’ya kim senüñ dīzāruñı bize kerāmet itdi. Kendü **12** dīnüñi ‘arza it tā saña imān getürelüm ben dahı anlara imān **13** ‘arza itdüm.” Dükeli eyitdiler, لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ müslimān **14** oldılar. Anlara eyitdüm: “Size dükeli benüm kardeşlarumsız uçmağda benümle **15** olasız.” Pes eyitdiler: “Yā Resūlallahı, Tañrı’dan dile tā bizi senüñ

[184b]

01 şefā’atüñden maħrūm itmesun.” Ben el götürdüm du’ā itdüm ve eyitdüm: **02** “Huzāvendā! Senüñ Haqkı-çun kim birsin ve bī-hem-tāsın ve peygāambarlaruñ **03** ve feriştelereñ Haqkı-çün kim bu kavme kıyāmet güninde benüm şefā’atümden **04** behre idesin.” Anlar dükeli āmīn didiler. Pes mescide vardılar, Haq Ta’ālā’ya **05** şükr itdiler pes anlardan şordum kim sizüñ pādīşāhuñuz **06** var mı? Anlar eyitdiler: “Yokdur, andan ötürü kim birbiri birimüze **07** dād ve inşāf virürüz.” Eyitdüm: “Nitedür kim evlerüñüz hem-vār ve **08** yeksāndur.” Eyitdiler: “Andan ötürü kim

⁴⁵⁸ Qur’an, (A’rāf) 7/159: Musa’nın (görevlendirildiği) halk içinde [ötekilere] doğru yolu gösteren ve onun ışığı altında adaletle davranan insanlar vardı.

birbirimize hased itmezüz.” Eyitdüm: **09** “Nitedür kim o günden mescidlerüñüz ırakdur.” Eyitdiler: “Adımumuz **10** artuķ admış ulalum cemā‘atmüzdin artuķ bulalum,” diyü. Eyitdüm: **11** “Sinlerüñüz evlerüñüz ķapusunda niķündür?” Eyitdiler: “Andan ötürü kim **12** tā ölüyi unutmavavuz.” Andan Őoñra eyitdiler: “Yā Resūlallahi, biz Tañrı’ya döndük **13** namāz kılalum ve rüze dutalum ve hac idelüm ve şıla-i raħm **14** idelüm ve renc ve kıtlık kim bize irişür řabr idelüm **15** ve az nesneye ķanā‘at idelüm çok istemeyelüm ve göñlümüzde kīne

[185a]

01 dutmayalum ve biri birimüze yavuz şanmayalum ve Tañrı rızası olan **02** işleri isteyelüm ve dilümüzi ğaybetden saķlayalum ve namāza ve **03** rüzeye taķřırlık itmeyelüm ve bu cihān dervışligin ğüzīde **04** idelüm tā ol cihān baylığın bulalum ve atamuzı ve anamuzı hoř **05** dutalum ve andan ki Hāķ Ta‘ālā nehy itmişdür yığlanlum ve emr-i **06** ma‘rūf yirine getürelüm ve münker işlerden elümüz çekelüm **07** ve kendümüzi dükeli yavuzluķdan ırak dutalum. Andan eyitdiler: “İy **08** Muħammed, bize vaşıyyet it.” Ben eyitdüm: “Hāķ Ta‘ālā’dan her vaķtde ķorķuñ **09** ve kendü ‘emellerüñüze mu‘cib olmañ kim sizüñ eyü kir-dāruñuz **10** Tañrı’nuñ fażlından ve iħsānıdandır anuñ raħmetine ümīz dutuñ **11** kir-dāriñuza degül.” Dükeli eyitdiler: “Sem‘an ve āṭa‘nā anı idelüm kim **12** sen buyurursın.” Anlardan geķdüm Cebrā‘il (‘a. m.) beni bir daħı ğalk **13** ķatına indürdi kim anlar ādemīler şüretinde degüldiler anlar **14** dükeli cem‘ oldılar ve baña selām virdiler tā çok ğalk cem‘ **15** oldu. Cebrā‘il eyitdi: “Yā Muħammed, bu ķavm kim senüñ ķatuña cem‘

[185b]

01 oldılar perīlerdür kim saña selāma geldiler bunlara islām ‘arza **02** it.” Ben daħı anlara islām ‘arza itdüm tā dükeli benüm elümde müslimān **03** oldılar ve eyitdiler (hadis). **04** Nitekim Hāķ Ta‘ālā kendü Kelām-ı ķadīm’de yād itdi **قُلْ أَوْحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ** **06** **نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ** ⁴⁵⁹ Andan daħı geķdüm tā Beytü’l-Muķaddes’e geldüm burāķı gördüm kim Mescid-i **07** Aķřā ķapusunda durur. Cebrā‘il rikābum dutdı tā burāķa bindüm. **08** Burāķ yel gibi gitdi tā Mekke’ye

⁴⁵⁹ Kur’an, (Cin) 72/1, 2: De ki: “Tanınmayan/ bilinmeyen varlıklardan bir kısmının [bu ilahî kelâma] kulak verdikleri ve sonra [arkadaşlarına Şöyle] Őöyledikleri bana vahyedildi: “Biz olağanüstü güzellikte bir hitabe dinledik, doğru ile eğriyi ayırt etme bilincine bizi ulaştıran (bir hitabe).

irişdüm. İrte namāzın Mekke’de Ümmihānī **09** evinde kıldum. Eyle eydür Ümmihānī kim ol gice ki Resül (‘a. m.) **10** mi’rāca iletdiler tā ben buçuğına degin muntazırdum kim **11** peygāmbār eve gele, diyü. Çün gelmedi, uyku baña ğalebe itdi, **12** uyudum. Çün şabāh uyandum Peygāmbār’ı gördüm kim evde namāz **13** kılar. Ben dağı ābdest aldum Peygāmbār-ıla namāz kıldum. Çün namāzdan **14** fāriğ oldum, baña eyitdi: “İy Ümmihānī bu gice çün **15** yatsu namāzın kıldum, Cebrā’ıl baña çağırđı. Çün evden çıkdum burāk

[186a]

01 gördüm kapuda durur.” Cebrā’ıl baña eyitdi kim burāka ben bindüm **02** ve hem bu gice Beytü’l-Muqaddes’e vardum. Mescid-i Akşā’da cümle peygāmbārları **03** hāzır gördüm. Anlara imāmlık itdüm ve andan beni göklere **04** iletdiler, yedi gök ve nekim anuñ içinde var ve uçmak tāmuyı **05** gördüm yine döndüm üş şimdi irte namāzın evde senüñle **06** kıldum. Eyitdüm: “Yā Resülallahi, saşın bunu kim baña didüñ Kureyşe dime **07** kim anlar senüñ kuluña itenmezler ve seni yalancı sanurlar bu sözi anlar katında **08** demek farīza degül.” Resül (‘a. m.) benüm katumda ‘azīm kaseş yād **09** itdi kim anı ben gördüm anlar öñinde eydürem. Her çend ki **10** beni yalancı şanalar ben anuñ dülbendi için dutdum tā gitmesün, diyü. **11** Ol elin urdı destār ucın benüm elümden aldı gitdi ve **12** ben anuñ ardınca karavaş viribidüm tā göre kim resül Kureyşe **13** n’eyler. Resül ol zamān gitdi Kureyş katına anlar dükeli mescidde **14** oturmuşlar-ıdı Mu’ṭī bin ‘Adī dağı bile oturmuş-ıdı ve ol **15** Mu’ṭī ‘Abdülmüttalib havzı ışmarlamış-ıdı kim zezemden şu çekerdi

[186b]

01 kendü evi-çün. Resül (‘a. m.) çün anları cem’ gördi anlar katında **02** ve eyitdi: “İy cemā’at-i Kureyş, bilüñüz kim ben gice Ümmihānī evinde **03** Bū Ṭalib kıızı yatsu namāzın kıldum.” Cebrā’ıl geldi baña çağırđı **04** çün kapudan çıkdum, kapuda burāk gördüm tūrur. Cebrā’ıl baña: **05** “Burāka bin,” didi. Ben dağı bindüm. Ol gice içinde Beytü’l-Muqaddes’e **06** irişdüm dükeli peygāmbārlara Mescid-i Akşā’da imāmlık itdüm. Anlara **07** benüm ardumda namāz kıldılar ve andan beni göklere iletdiler. Yidi gögi **08** ve her ne kim göklerde var baña gösterdiler ve Hāk Ta’ālā’nuñ **09** kudretin ve pādişāhlığın ve ‘acāyiblerin gördüm ve dağı **10** uçmakı ve tāmuyı gördüm. Pes

yine döndüm hem ol gece ırte namāzın **11** yine Ümmihānī evinde kıldum. Çün Peygāmbār (‘a. m.) bu sözi söyledi, **12** Mu‘ṭī bin ‘Adī ayağı üstine durı geldi. Eyitdi, iy Muḥammed, bir **13** nesne dirsın kim hīç kimse inanmaz ve bunu kim dirsın yalan ve **14** muḥāldur ve hīç ‘āqıl bu sözi senden ḳabūl itmez. **15** Zīrā kim ḳāfile Mekke’den Beytū’l-Muḳaddes’e bir ayda varur

[187a]

01 ve bir ayda yine gelürler ve sen eydürsin-kim bir gecede vardum.” Yine **02** geldüm Mu‘ṭī and içdi kim Lāt’a ve ‘Uzzā’ya daḫı kimseye **03** zemzemden şu virmeyem, didi. Daḫı durı geldi kim ḫavz ḫarāb **04** ide, yaḳa. Ḳureyş aña eyitdiler kim ivme ḫavzı yıḳma kim biz **05** Muḥammed’e şoralum tā bilelüm kim anı kim dir, rāst mi eydür yalan mi **06** eydür? Bizüm kāravānumuz gitmişdür Şām’a kāruvān ḫālinden buña **07** ḫaber şoralum. Eger bunuñ ḳavli yalan olursa ḫavzı ḫarāb **08** idersin. Pes dükeli şordılar ve eyitdiler: “İy Muḥammed, hīç kāruvān **09** gördüñ mi Şām yolında?” Eyitdi: “Belī, fülān gürühi fülān **10** yirde gördüm, anlaruñ raḫtı arasında bir maṭara şu ḳomışlardı **11** anı aldum andan şu içdüm yine yirine ḳodum ve ben burāḳda oturmuşdum **12** kāruvān ḳavminüñ bir devesi yavu vermiş-imiş **13** ben anlara gösterdüm tā girü buldılar işde kāruvān şeniyyede ḳonmuşlardur **14** ve anlara pīşrevī fülān ve anuñ devesinüñ ḡarārı **15** biri ḳaradur ve biri aḳdur ve anlar yaḳın irişmişdür.” Çün Peygāmbār

[187b]

01 böyle didi, anlar eyitdiler: “‘Aceb söz söyler.” Anlaruñ ‘acāyıblerinden bu sözi **02** söylerdi kim kāruvān irişdi ve anlaruñ pīşrevī ol **03** deveci-y-idi kim Peygāmbār anlara eyitmiş-idi ve her ne-kim peygāmbār anlara **04** eyitmiş-idi sözi rāst geldi. Şöyle kim hīç ḫilāf bulunmadı **05** Ḳureyşiler yine döndiler birbirine eyitdiler kim bu Muḥammed cāzūdur. Pes eyitdiler: **06** “İy Muḥammed, bize ḫaber vir anlaruñ ḫālinden ve yüklerinden.” Pes Cebrā’ıl, **07** peygāmbār ḳatına geldi ve her ne-kim kāruvānda nesne **08** var-ıdı yükden ve deveden, dükelin bir bir aña eyitdi. Pes Ebū Bekr-i **09** şiddīḳ, raḫiya’llāhu ‘anhu, bu ḫaberi işitdi geldi **10** anlar ḳatında durdı. Mekke ehli aña eyitdiler: “Yā Ebū Bekir, işit, **11** bu senüñ yāduñı kim ne dir?” Ebū Bekir eyitdi: “Ne dir?” Eydivirdiler kim **12** eydür ben yatsu namāzını Ümmihānī

evinde kıldum dağı Beytü'l-Muqaddes'e **13** vardum ve andan yedi kat göge vardum Hâk Ta'âlâ **14** birle söz söyleşdüm ve uçmağı tamuyı gördüm ve hem ol **15** gice yine geldüm irte namâzın yine Ümmihânî evinde kıldum, dir.

[188a]

01 Üşbunuñ gibi yalanı bu hadde irişdi kim bunuñ gibi muhâl söz söyler **02** Ebū Bekr-i Şiddîk anlara eyitdi kim eger Muḥammed, 'aleyhi's-selām, bu sözi eyitdi **03** rāst eyitdi ve her ne-kim dir rāst dir ve hemīşe rāst söyleyicidür **04** hergiz yalan söyledügi yok şimdi ki bunu dir hîç şek **05** degüldür. Andan soñra Ebū Bekr-i şiddîk peygambarla hücreye geldi, **06** oturdu ve eyitdi, Yā Resūlallahi, rāst-mıdır? Kureyş senden haber **07** virdügi kim sen eyitmişsin: “Ben bir gicede Beytü'l-Muqaddes'e vardum **08** ve yedi gögi gördüm hem ol gice yine Mekke'ye geldüm.” Peygamber **09** eyitdi: “Belî, yā Ebū Bekir.” Ebū Bekir eyitdi kim ben iki kez Beytü'l-Muqaddes'e **10** varmışam baña ol mescidüñ nişānın eydivir tā bileyim. Peygamber eyitdi: **11** “Hâk Ta'âlâ Beytü'l-Muqaddes'i mescidini ol sâ'atda benüm gözüme karşına **12** hāzır itdi azcuğ dükeli nişānlardan.” Ebū Bekir öninde eyitdi **13** çün mescid nişānların virmekden fāriğ oldı. Ebū Bekir eyitdi: **14** “Danuıklık virem kim sen Tañrı resūlisin dükeli sözüñ rāstdur ve **15** çoğdur ve Hâk Ta'âlâ seni rāst-güy dimişdür ve baña yakındur kim

[188b]

01 senüñ mir'acuñ dürüstdür.” Kavluhū Ta'âlā: **سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ 460** **03** ya'nī pākdur ol Tañrı kim ilette kendü **04** kulunu bir gicede Mescid-i Aqşā'ya Mescid-i Harām'dan Beytü'l-Mağdis'de ol **05** mescidde bereket qomışız yöresine tā yine gösterelüm 'ibretlerümüzden ve **06** nişānlarımızdan kim oldur işidici görüci ve Hâk Ta'âlā bir yirde **07** dağı Qur'an-ı mecīd'de yād itmişdür tā bir gürüh Müslimānlardan bu söziden **08** ötürü fūrümānde qalmışlardur ser-keşte olmuşlardur anda kim eyitdi, **09** kavluhū Ta'âlā **وَمَا جَعَلْنَا الرُّؤْيَا الَّتِي أَرَيْنَاكَ إِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ 461** Pes **10** Ebū Bekr-i Şiddîk

⁴⁶⁰ Kur'an, (İsrâ') 17/1: Yüceliğinde sınırlanmayan O [Allah] ki kulunu geceleyin, kendisine bazı alametlerimizi göstermek için [Mekke'deki] Mescidi Haram'dan çevresini mübarek kıldığımız Mescidi Aksa'ya götürdü. Çünkü, gerçekten her şeyi işiten, her şeyi gören O'dur.

⁴⁶¹ Kur'an, (İsrâ') 17/60: Sana gösterdiğimiz o rüyayı ve Kur'an'da lanetlenen ağacı, sadece insanları sınamak için meydana getirdik. Ayetin bir parçası.

rađiya'llāhu 'anhu eyitdi "Yā Resūlallahi, atam benüm saña **11** fidā olsun. Gerekdür kim baña peygambar şıfatın idesin tā nicesi **12** gördüñ? Anlara eyitdi: "Gördüm, 'İsā ibni Meryem aķ saruşın ve boyda **13** ne uzun ne kışa ve İbrāhīm'i gördüm beñzetdüm anuñ hulķını senüñ **14** hulķına kim Ebū Bekir'sin ammā boyı uzundur." Ebū Bekir eyitdi: "Yā **15** Resūlallahi, ben danuķlık virürem kim her ne-kim dırsın ve gördüñ rāst

[189a]

01 ve Haķ'dur ve her ne-kim bize getürdüñ dükeli Haķdur anda hıç şek yokdur **02** ve her kim bunuñ hilāfın endişe ide yalan şanudur ol kimsenüñ **03** Haķ Ta'ālā'ya imānı yokdur ve her kim seni rāst-güy bile ve gönülünde **04** hıç şek dutmaya ve Haķ Ta'ālā'yı bir bile uçmaķ aña ola ve tamudan **05** ve 'azāblardan emīn ola ve her kişi kim senüñ mi'rācuña şek duta **06** kāfir ola ve anuñ i'tikādı dürüst olmaya." Bu-y-ıdı mi'rāc kışşası **07** kim yād itdük 'Abdullāh-i bin 'Abbās ķavlınden, rağiya'llāhu 'anhumā.

08 Kışşa-i Peygāmbār'uñ adları zıkrindedür, 'aleyhi's-selām,

09 Böyle eydür 'Abdullāh-i bin 'Abbās, rağiya'llāhu 'anhumā, kim Haķ Ta'ālā peygambarumuzu **10** çok adlar-ıla oķır kendü Kelām-ı kadīmi'nde. Şöyle kim Yetīm diyü oķıdı. **11** Kıvluhū Ta'ālā **أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَى** ⁴⁶²ve Dāl diyü oķıdı; ya'nī yolu yavı **12** ķalmış beyābānda. Kıvluhū Ta'ālā **وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَى** ⁴⁶³ ve Derviş diyü **13** oķıdı **يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ** ⁴⁶⁵ ve Mürsel diyü oķıdı **وَوَجَدَكَ غَائِبًا فَأَغْنَى** ⁴⁶⁴ ve Resūl diyü oķıdı **إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ** ⁴⁶⁶ ve Müstakīm **15** diyü oķıdı **عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ** ⁴⁶⁷ ve Rusūl diyü oķıdı **يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ** ⁴⁶⁸ ve Müzemmil diyü

[189b]

⁴⁶² Kur'an, (Duhâ) 93/6: O, seni yetim bulup barındırmadı mı?

⁴⁶³ Kur'an, (Duhâ) 93/7: Şaşırılmış bulup da yol göstermedi mi?

⁴⁶⁴ Kur'an, (Duhâ) 93/8: Seni fakir bulup zengin etmedi mi?

⁴⁶⁵ Kur'an, (Nisâ) 4/170: Ey insanlar! Elçi size Rabbinizden hakikati getirdi.

⁴⁶⁶ Kur'an, (Yâsîn) 36/3: Sen şüphesiz peygamberlerdensin.

⁴⁶⁷ Kur'an, (Yâsîn) 36/4: Doğru yol üzerindesin.

⁴⁶⁸ Kur'an, (Mü'minûn) 23/51: Siz ey elçiler!

01 okudu **يَا أَيُّهَا الْمَرْمَلُ**⁴⁶⁹ ve Münzir diyü okudu **إِنَّمَا أَنْتَ مُنذِرٌ مَّنْ يَخْشَاهَا**⁴⁷⁰ ve Müzekkir 02 diyü okudu **فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ**⁴⁷¹ ve Vâ'iz diyü okudu **وَعِظُهُمْ وَقُلْ لَهُمْ فِي**⁴⁷² 03 ve Ātî diyü okıdı **وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا**⁴⁷³ 04 ve Şehîd diyü okıdı **حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ**⁴⁷⁴ ve Ra'ûf ve 'Azîz diyü **رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ**⁴⁷⁵ ve 05 Harîş diyü okıdı **بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ**⁴⁷⁶ ve Raḥîm diyü okıdı **فَقَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ**⁴⁷⁷ ve Nûr diyü okıdı **فَقَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِّنْ رَبِّكُمْ**⁴⁷⁸ ve Fecr diyü 07 okıdı **وَالْفَجْرِ وَلَيَالٍ عَشْرٍ**⁴⁷⁹ ve Burhân diyü okıdı **فَلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ**⁴⁸⁰ 08 ve Bende⁴⁸¹ diyü okıdı **سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ**⁴⁸² 09 ve Beşer diyü okıdı **فَلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ**⁴⁸³ ve Muştafâ diyü okıdı **اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا**⁴⁸⁴ 10 ve Müctebâ diyü okıdı **إِلَّا مَن ارْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ**⁴⁸⁵ 11 ve Hādî 12 diyü okıdı **وَأِنَّكَ لَتَدْعُوهُمْ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ**⁴⁸⁶ ve Şāhib diyü okıdı **مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ**⁴⁸⁷ 13 ve Hüdāy diyü okıdı **وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَنْ يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ**⁴⁸⁸ 14 ve Mansûr diyü okıdı **وَيُنصِرَكَ اللَّهُ**⁴⁸⁹ ve Ni'met diyü okıdı **يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ اللَّهِ**⁴⁹⁰ 15 ve Raḥmet diyü okıdı

[190a]

01 ve Zikir diyü okıdı **وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ**⁴⁹¹ 02 ve Beyyine diyü okıdı **حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ**⁴⁹² 03 okıdı **فَلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ**⁴⁹³ ve Er

⁴⁶⁹ Kur'an, (Müzzemil) 73/1: Ey örtülere bürünen (insanlar)!

⁴⁷⁰ Kur'an, (Nâzi'ât) 79/45: Sen ancak ondan korkanları uyar[mak için gönderil]mişsin.

⁴⁷¹ Kur'an, (Gâşiyeh) 88/21: İşte böyle, [ey peygamber] onlara öğüt ver; senin görevin yalnız öğüt vermektir.

⁴⁷² Kur'an, (Nisâ') 4/63: Onlara öğüt ver..

⁴⁷³ Kur'an, (A'râf) 7/157: Elçi'nin, okuması yazması olmayan Haberci'nin izinden gidecekler.

⁴⁷⁴ Kur'an, (Nisâ') 4/41: Öyleyse [Hesap Günü], her topluluk içinde şahitler getireceğimizez.

⁴⁷⁵ Kur'an, (Tevbe) 9/128: [Ey insanlar,] size kendi içinizden bir Elçi gelmiştir.

⁴⁷⁶ Kur'an, (Tevbe) 9/128: Size çok düşkün.

⁴⁷⁷ Kur'an, (Tevbe) 9/128: [ve] müminlere karşı şefkat ve merhametle dolu bir Elçi...

⁴⁷⁸ Kur'an, (Mâide) 5/15: Şimdi Allah'tan size bir ışık ulaşmıştır.

⁴⁷⁹ Kur'an, (Fecr) 89/1, 2: Şafağı düşün ve on geceyi!

⁴⁸⁰ Kur'an, (Nisâ') 4/174: Rabbinizden size hakikatin bir tezahürü geldi.

⁴⁸¹ Kelimenin aslı "Abd"dır.

⁴⁸² Kur'an, (İsrâ') 17/1: Yüceliğinde sınır olmayan O [Allah] ki kulunu...

⁴⁸³ Kur'an, (Fussilet) 41/6: [Ey Muhammed] de ki, "Ben de ancak sizin gibi ölümlü bir insanım."

⁴⁸⁴ Kur'an, (Hac) 22/75: Allah meleklerden de elçiler seçer.

⁴⁸⁵ Kur'an, (Âl-i 'İmrân) 3/179: Allah, elçileri arasından dilediğini seçer.

⁴⁸⁶ Kur'an, (Cin) 72/27: Seçmekten hoşnutluk duyduğu elçisi hariç.

⁴⁸⁷ Kur'an, (Mu'minûn) 23/73: Gerçek şu ki sen onları doğru bir yola çağırıyorsun.

⁴⁸⁸ Kur'an, (Necm) 53/2: Sizin bu arkadaşımız ne sapmış.

⁴⁸⁹ Kur'an, (Kehf) 18/55: Nitekim kendilerine doğru yol rehberi gelmişken insanları imana erişmişken...

⁴⁹⁰ Kur'an, (Fetih) 48/3: Ve sana şanlı bir zaferle yardım eder.

⁴⁹¹ Kur'an, (Nahk) 16/83: Aslında Allah'ın nimetinin pekâlâ farkındalar.

⁴⁹² Kur'an, (Enbiyâ) 21/107: (Resulüm!) Biz seni ancak alemlere rahmet olarak gönderdik.

⁴⁹³ Kur'an, (Talâk) 65/10, 11: Allah size gerçekten bir uyarıcı indirmiştir: Elçi [göndermiştir]...

diyü okıdı ⁴⁹⁶ ذَكَرَ مِنْ رَبِّكُمْ عَلَى رَجُلٍ مِنْكُمْ **04** ve Hâk diyü okıdı ⁴⁹⁷ قَدْ جَاءَكُمْ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ ⁴⁹⁸ وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ ⁴⁹⁹ وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ **06** ve Şıdıķ diyü okıdı ⁵⁰⁰ إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ve Muhtâr diyü okıdı **07** وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ ⁵⁰¹ ve Şâkir diyü okıdı ⁵⁰² وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ **08** ve Şâbir diyü okıdı ⁵⁰³ وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ ⁵⁰⁴ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ **09** ve Hâkîm diyü okıdı ⁵⁰⁵ فَلَآ وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ ⁵⁰⁶ إِذَا قَضَىٰ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا ⁵⁰⁷ يُحَفِّظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ ⁵⁰⁸ وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ **12** ve Mü'min diyü okıdı ⁵⁰⁹ هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ ⁵¹⁰ آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ **13** ve Meb'ûş diyü okıdı ⁵¹¹ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ **14** ve Mağfûr diyü okıdı ⁵¹² رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا ⁵¹³ تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ

[190b]

01 ve Muşaddık diyü okıdı ⁵¹⁴ وَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ **02** ve Müteheccid diyü okıdı ⁵¹⁵ وَأَمْرٌ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا **03** Ve'mûr diyü okıdı ⁵¹⁶ وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ

⁴⁹⁴ Kur'an, (Beyyine) 98/1: Kendilerine hakikatin açık kanıtları gelmeden [O'nun tarafından] gözden çıkarılacak değillerdir.

⁴⁹⁵ Kur'an, (Yûnus) 10/58: Söyle (onlara), Allah'ın bu cömertliği ve rahmetiyle...

⁴⁹⁶ Kur'an, (A'râf) 7/63: O'nun rahmetiyle onurlanırsınız diye sizi kendi içinizden

⁴⁹⁷ Kur'an, (Yûnus) 10/108: Size Rabbinizden hakikat (bilgisi) gelmiş...

⁴⁹⁸ Kur'an, (Zümer) 39/33: Ama hakikati getiren (o'dur)...

⁴⁹⁹ Kur'an, (İnşirâh) 94/4: Senin şanımlı ve ününü yüceltmedik mi?

⁵⁰⁰ Kur'an, (Tekvîr) 81/19: Bakın, bu [ilahî kelâm], gerçekten soylu bir elçinin [vahyedilmiş] sözüdür.

⁵⁰¹ Kur'an, (Kasas) 28/68: Ve [gerçek şudur:] dilediğini yaratan ve [insanlar için] en iyi olanı seçen...

⁵⁰² Kur'an, (Zümer) 39/66: [O'na] şükredenlerden olmalısın!

⁵⁰³ Kur'an, (Nahl) 16/127: Öyleyse, [hakkı inkâr edenler söylediklerine karşı] sabır göster ve daima hatırla.

⁵⁰⁴ Kur'an, (Nisâ') 4/113: Ve sana bilmediklerini öğretmiştir.

⁵⁰⁵ Kur'an, (Nisâ') 4/65: Ama hayır, Rabbine antolsun ki onlar, aralarında anlaşmazlığa düştükleri her konuda seni hakem yapmadıkça ...

⁵⁰⁶ Kur'an, (Ahzâb) 33/36: Allah ve Elçisi bir konuda hüküm verdikten sonra...

⁵⁰⁷ Kur'an, (Ra'd) 13/11: (ve) onu Allah her ne ki takdir etmişse ona karşı koruyup gözeten refakatçileri vardır.

⁵⁰⁸ Kur'an, (Kalem) 68/4: Ve sen elbette yüce bir ahlak üzeresin.

⁵⁰⁹ Kur'an, (Bakara) 2/285. Elçi ve o'nunla birlikte olan müminler, Rabbi tarafından O'na indirilene inanırlar...

⁵¹⁰ Kur'an, (Cuma) 62/2: O, Kitap ile ilgisiz bir topluma, kendi içlerinden kendilerine Allah'ın mesajlarını aktaran...

⁵¹¹ Kur'an, (Mâide) 5/67: Allah seni [inanmayan] insanlardan koruyacaktır.

⁵¹² Kur'an, (Fetih) 48/2: Böylece Allah, senin hem geçmişte hem de gelecekteki bütün hatalarına karşı bağışlayıcıyı gösterecek...

⁵¹³ Kur'an, (Âl-i İmrân) 3/193: "Ey Rabbiniz! [Bizi] imana çağırın bir ses duyduk..."

⁵¹⁴ Kur'an, (Bakara) 2/101: Ve şimdi bile, ne zaman Allah'tan onlara halen sahip oldukları hakikati tasdik eden bir elçi gelse...

ve Nāhī diyü okıdı **04** ⁵¹⁷ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ ve Şāhid ve Mübeşşir ve Nezīr ve Dā'ī ve Sirāc ve Münīr diyü okıdı **05** يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا **06** ve Necm diyü okıdı **07** ⁵¹⁹ وَاللَّجُمِ إِذَا هَوَى ve Gölge diyü okıdı **08** ⁵²⁰ وَالضُّحَى ve Şems diyü okıdı **09** ⁵²¹ ثُمَّ جَعَلْنَا الشَّمْسَ عَلَيْهِ دَلِيلًا ve Duḥā diyü okıdı **10** ⁵²³ كَرَزِعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ ve Zer' diyü okıdı **11** ⁵²⁴ مِرْرِدٍ بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدٌ ve Muḥammed diyü okıdı **12** ⁵²⁶ وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ ve Kāfi diyü ve Hādī ve Yaḳīn ve 'Ālim ve Şādīk diyü okıdı **13** ⁵²⁷ كَهَيْعِصِ ذِكْرِ رَحْمَتِ رَبِّكَ Merd-i merd-āne diyü okıdı **14** ⁵²⁸ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى ve Ḥalīm ve Melik ve Seyyid ve Kādir diyü okıdı **15** ⁵²⁹ كَذَلِكَ يُوجِي إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ

[191a]

01 Kışsa-i Mu'cizāt-ı Peygāmbār, 'aleyhi's-selām,.

02 Böyle eydür Enes, raḍiya'llāhu 'anhu, kim bizüm peygāmbarumuzun şıfatı **03** kalan ḥalkun ḥilḳatinün 'ādeti ḥilāfınca-y-ıdı. Zīrā kim **04** on dört şıfat-ı 'acīb anuñ nefsinde mevcūd-ıdı kim **05** hıç nefsde 'ālem içinde ol şıfatlardan biri yoğ-ıdı ve olmayısardur. **06** Ammā ol şıfatlardan biri ol-ıdı kim hemşedür koqusı **07** zışt olur. Peygāmbār deri gülābdān hoş koçuluraç-ıdı. **08** Şöyle kim gelinler, güyegüler anuñ mübārek derin dürtünürlerdi. **09** Ol koçu rüzigārlar anlarda ḳalurdı. İkinci ol-ıdı kim peygāmbār **10** her yirden geçse ol yöre ḥalkına ma'lūm olurdu kim peygāmbār **11** geçdi. Müşğ ve 'abīr koqusından kim anda zāhir olurdu. **12** Üçüncü ol-ıdı kim

⁵¹⁵ Kur'an, (İsrâ) 17/79: Ve gecenin bir vaktinde kalkıp, kendi isteğinle yaptığın ilave bir eylem olarak namaz kıl; ...

⁵¹⁶ Kur'an, (Tâhâ): 20/132Yakınlarına da salâtı emret ve sen de bunda devamlı, sebatlı ol!...

⁵¹⁷ Kur'an, (Haşr) 59/7: Size ne kadar verirse kabul edin ...

⁵¹⁸ Kur'an, (Ahzâb) 33/45, 46: Ey Peygamber! Biz seni hakikaten bir şahit, bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak gönderdik. Allah'ın izniyle bir davetçi, ve nur saçan bir kandil olarak (gönderdik).

⁵¹⁹ Kur'an, (Necm) 53/1: Battığı zaman yıldız antolsun.

⁵²⁰ Kur'an, (Furkân) 25/45: Görmez misin (ey insanoğlu), Rabbin gölgeyi [akşama doğru]nasıl uzatıyor; ...

⁵²¹ Kur'an, (Furkân) 25/45: Fakat sonra gölgeyi güneşi yol gösterici kılmışızdır.

⁵²² Kur'an, (Duḥâ) 93/1, 2: Aydınlık sabahı düşün, ve durgun, karanlık geceyi.

⁵²³ Kur'an, (Fetih) 48/29: [Onlar] filiz veren bir tohum gibi[dirler]...

⁵²⁴ Kur'an, (Saf) 61/6: ve benden sonra gelecek olan Ahmet adındaki bir elçiyi müjdelemek...

⁵²⁵ Kur'an, (Enfâl) 8/62: (o zaman) bil ki, Allah sana yeter!

⁵²⁶ Kur'an, (Âl-i İmrân) 3/144: Muhammed yalnızca bir elçidir; ...

⁵²⁷ Kur'an, (Meryem) 19/1, 2: Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sâd. Kulu Zekeriya'ya Rabbinin bahşettiği rahmeti...

⁵²⁸ Kur'an, (Tâhâ) 20/1, 2: Ey insan! Bu Kur'an'ı sana, seni bedbaht etmek için indirmedik.

⁵²⁹ Kur'an, (Şûrâ) 42/1, 2, 3: Hâ, Mim. Ayn, Sin, Kâf. Kudret ve hikmet Sahibi olan Allah, ...

peygambar her kişiyle yürise dāyım başı yüce **13** olurdu, egerçi ol kişi iñen uzun dañı olsa-y-ıdı. **14** Dördüncü ol-ıdı kim hergez anuñ üstine siñek ve peşe ve ne kim **15** bunlara beñzer var qonmaz-ıdı. Beşinci ol-ıdı kim anuñ giyesinde

[191b]

01 bit, püre ve ne kim bunlara beñzer var, olmazdı. Altıncı ol-ıdı kim **02** anuñ beveli ve ğayıtasını yirde kimesne görmezdi. Zīrā kim ol **03** sā‘at yir anı yudar-ıdı ve andan ğoş qoqu gelürdi. Yedinci **04** ol-ıdı kim ardından eyle görürdi kim öñinden görürdi. Sekizinci **05** ol-ıdı kim gölgesi yire düşmezdi, andan ötürü kim kendü **06** nūr-ıdı, gölgesi olmaz. Dokuzuncı ol-ıdı kim aç yatur-ıdı, **07** doq qalkar-ıdı. Onuncı ol-ıdı kim egerçi gözi uyur-ıdı, göñli **08** uyanuq-ıdı. On birinci ol-ıdı kim çün uyur-ıdı, ne söyleseler işidürdi. **09** Zīrā ne kim dirlerdi, çün andan şorarlardı, dükelinin eydi **10** verürdi. On ikinci ol-ıdı kim çün qarnı açardı, qarnına taş **11** bağlar-ıdı. Ol dem açlıq andan zā‘il olurdu. On üçüncü **12** ol-ıdı kim hiç ādemī anı sünnet itmedi, belkim anasından **13** sünnetlü ve muṭahhar doğdı. On dördüncü ol-ıdı kim iki yağırını arasında 14 yaşıl ğaṭṭ-ıla mühr-i nübüvvet yazılmışdı: *Lā ilāhe illallāh Muḥammedün resūlullāh*. **15** Şöyle eydür ‘Abdullāh-i bin ‘Abbās, raḍiya’llāhu ‘anhumā, kim bizüm peygāmbaramuz

[192a]

01 mu‘cizātı, dükeli peygambarlar mu‘cizesinden artuq-ıdı. Zīrā kim anlaruñ mu‘cizātı **02** dañı ziyādetiyle bizüm peygambarda mevcūd idi. Şöyle kim eger Ḥaḳ **03** Ta‘ālā, ‘azze ve celle, Ādem’e ‘ilm virdi. Qavluhū Ta‘ālā: *وَ عَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا* ⁵³⁰ **04** Muḥammed’e dañı ‘ilm virdi. Şöyle-kim eyitdi: *وَ عَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ* ⁵³¹ **05** Veger aña adlar bilmek ‘ilmin virdi, Muḥammed’e ‘ilm-i **06** Qur‘ān ve Tañrı’nuñ esmāsını şıfatın virdi. Veger Ādem’i feriştelere **07** qıblesi itdi. Nitekim eyitdi: *اسْجُدُوا لِآدَمَ* ⁵³². Mi‘rāc gecesi dükeli **08** mürsel peygambarları cem‘ itdi, tā Muştafā ardında namāz kıldılar. **09** Qavluhū Ta‘ālā: *وَ اسْأَلْنَا مَنْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا* ⁵³³. Ve eger feriştelere buyurdu **10** tā Ādem’e secde itdiler. Dıraḡt ve deve peygambara secde itdüler. Dıraḡt

⁵³⁰ Kur’an, (Bakara) 2/31: Ve O, Ādem’e her şeyin ismini öğretti ...

⁵³¹ Kur’an, (Nisâ) 4/ 113: Ve sana bilmediklerini öğretmiştir...

⁵³² Kur’an, (Bakara) 2/34: (Haydi!) Ādem’in önünde yere kapanın!

⁵³³ Kur’an, (Zuhruf) 43/45: [Bırak başkasını da,] senden önce gönderdiğimiz elçilerimize sor...

11 ve deve secde itdüğü ‘acebrekdür. Veger Ādem Hāq, ‘azze ve celle, 12 halkdan öñdin kendü yaratdı ve Muḥammed’i daḥı kendü yaratdı. 13 Nitekim Ādem-ile peymān dutduğı kışşada kim kitābuñ evvelinde beyān 14 itdük. Veger Ādem’i yiryüzi toprağından yaratdı, Muḥammed’i 15 uçmağ toprağından yaratdı rahmet şuyı-y-ıla qarışdurup. Veger

[192b]

01 İdrīs’i göge iletdi. Qavluhū ‘azze ve celle **وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا**⁵³⁴ ve ‘İsā’yı 02 daḥı göge iletdi. Qavluhū Ta‘ālā: **بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ**⁵³⁵ Muḥammed’i tā Qābe 03 Qavseyñ’e iletdi. Nitekim Kelām-ı qadīm’de yād 04 itdi: **فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى**⁵³⁶ Anları göge iletdi, velikin Hūdāvend-ile 05 münācāt itmediler ve Muḥammed Qābe Qavseyñ’den anuñla münācāt 06 itdi, qavluhū Ta‘ālā: **فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ**⁵³⁷ ve eger İdrīs uçmağ 07 ta‘āmından yedi, Muḥammed daḥı yedi. Nitekim eyitdi: **08 Ebitu inde rabbi yuḥ‘imunī ve yesqīn.**⁵³⁸ İdrīs kim uçmağ ta‘āmın yedi, 09 ölüm şerbetin içdüğinden soñra yedi. Bu hoş dükeli Müslimānlara 10 olısdur. Muḥammed’üñ ‘acebdür kim öldüğünden öñdin yidi. Ve daḥı 11 İdrīs ta‘āmı uçmağda Rıdvān’dan aldı kim yiye. Muḥammed ta‘āmı Raḥmān’dan 12 aldı kim yiye. Ve eger Nūḥ ki şu yüzinde revān itdi. Muḥammed 13 taşı şu yüzinde revān itdi. Nitekim Enes eyitdi, raḍiya’llāhu ‘anhu, 14 kim Resūl, ‘aleyhi’s-selām, ‘İkrime bin Ebī Cehl’i imāna da‘vet 15 itdi kim müslimān ola. ‘İkrime eyitdi: “Mu‘cize dilerem senüñ

[193a]

01 peygambarlığuna.” Resūl, ‘aleyhi’s-selām, şu üzerinde oturmuşdı ve ol 02 şu yöresinde ulu taşlar var-ıdı. Resūl aña eyitdi: “Yüri 03 var, ol bir ulu taşı it kim Tañrı resūli seni oqır.” ‘İkrime 04 vardı, resūl risāletin ol taşa eyitdi. Ol zamān taş 05 ol aradan hareket itdi, şu üzerinde revān oldu tā kim 06 peygambar öñine geldi ve şu üzerinde durdı. Çün ‘İkrime 07 ol mu‘cizeyi peygambardan gördi, ol zamān müslimān oldu. Dükeli halkuñ 08 gemisi şu yüzinde revān olur ammā hiç kimsenüñ taşı revān 09 olmaz ve şu üstinde durmaz. Ve eger Nūḥ’uñ du‘ası, qavminüñ 10

⁵³⁴ Kur’an, (Meryem) 19/57: Onu üstün bir makama yücelttik.

⁵³⁵ Kur’an, (Nisā’) 4/158: Hayır, Allah o’nu Kendi katına yüceltti.

⁵³⁶ Kur’an, (Necm) 53/9: O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu.

⁵³⁷ Kur’an, (Necm) 53/10: Bunun üzerine Allah, kuluna vahyini bildirdi.

⁵³⁸ Arapça duadır.

helâklığına icâbet itdi. Muhammed du‘âsı, ‘Âmir bin Tufeyl ve Erbed **11** bin Kays hakkında helâk olmağ-ıçun icâbet itdi ve peygâmbaruñ **12** du‘âlarınıñ gâyet kim icâbet oldı, rahmetde-y-idi. Zîrâ kim **13** Nûh, ‘uķûbet resûli-y-idi kim eyitdi: **تَذَرُ عَلِيَّ** **وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفُزْنَا** ve Muştafa rahmet resûli-y-idi kim **الأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا** ⁵³⁹ **14** ve Muştafa rahmet resûli-y-idi kim **وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفُزْنَا** ⁵⁴⁰ **15** Veger Hüd, ‘aleyhi’s-selâm, düşmenlerini kim

[193b]

01 ‘Âdilerdi yil-ile helâk itdi, Ahzâb’ı dağı yil-ile hezîmet itdi. **02** Kavluhü Ta‘âlâ: **فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُودًا** ⁵⁴¹. Veger Hüd kavmini yil-ile **03** helâk itdi ve şamuya viribidi. Muhammed, ‘aleyhi’s-selâm, nuşreti yil-ile **04** virdi ve Ahzâb’ı hezîmet itdi. Serencâm Ahzâb’uñ ekşeri imâna geldiler, **05** uçmaqlık oldılar. Veger Şâlih taşdan deve çıkardı. **06** Muhammed’e taşdan bir er çıkdı ve ol er bülend-âvâz-ıla eyitdi kim **07** *Allahümme irfa‘a lehü zikren vecib ecnen veħtuħ lehü vizren.* ⁵⁴² **08** Veger Şâlih devesi, Şâlih-ile söyleşdi-y-ise Muhammed dağı **09** deve söyledi. Nitekim Ebü Hüreyre eyitdi rağiya’llâhu ‘anhumâ kim bir gün **10** bir pîr-ile bir yigit deve alup peygâmbar öñine geldiler. Pîr eyitdi: “Yâ Resûlallahı, **11** bu deveyi benden dokuz deve-y-ile dağı bu yigit uğurlamışdur. Üş **12** birisin buldum. Buyur ol sekizin dağı virsin.” Resûl, ‘aleyhi’s-selâm, **13** ol yigide eyitdi kim ne dirsın? Ol eyitdi: “Yâ Resûlallahı, bu deve **14** üç yüz deve-y-ile dağı atamdan mîrâş qalmışdur. Eger buyurursañ **15** dükelin getüreyim ve her kınkısın kim buyurursañ vireyim.” Resûl,

[194a]

01 ol pîre eyitdi: “Tanuğun var mı?” Pîr eyitdi: “Vardur.” Pîr durı geldi, **02** gitdi. Bir zamândan şoñra altı dağı pîr-ile peygâmbar kıtına **03** geldiler ve ol altı kışı tanıqlık verdiler kim bu deve tokuz **04** deve-y-ile dağı bu yigit uğurlamışdur. Peygâmbar, ‘aleyhi’s-selâm, Bilâl’e buyurdı **05** kim ol dokuz deveyi ol yigitden ala ve ol pîre işmarlaya ve anuñ **06** sağ elini kese. Bilâl durı geldi, ol yigide vardı ve ol **07** pîr dokuz dağı deve ol yigidün develerinden ihtiyâr itdi, aldı **08** ve dilediler kim ol

⁵³⁹ Kur’an, (Nûh) 71/26: “Yeryüzünde bu hakikati inkar edenlerden hiç kimseyi bırakma...”

⁵⁴⁰ Kur’an, (Bakara) 2/286: “Günahlarımızı affet, bizi bağışla ve rahmetini yağdır üstümüze! Sen Yüce Mevlâmızsn...”

⁵⁴¹ Kur’an, (Ahzâb) 33/9: O zaman üzerlerine bir kasırga ve göremediğiniz [semavî] ordular göndermiştik.

⁵⁴² Arapça dua.

yigidüñ sağ elin keseler nice kim resül **09** buyurmuşdur. Yigit du‘ā itdi, Hıağ Ta‘ālā‘ya öñle didi. Ol **10** zamān Cebrā‘ıl geldi, eyitdi: “Yā Resülallahi, buyur ol pīrleri **11** ve ol yigidi, deveyi dağı bile ıatıña getürsünler ve sen deveden **12** şor kim sen kimüñsin,” diyü. Tā Hıağ Ta‘ālā kendü ıudretinden **13** aña dil vire, tā saña eyide kim ol kimüñdür? Resül buyurdı **14** tā anı hāzır getürdiler. Resül deveye eyitdi kim eyit Tañrı **15** fermānı-y-ıla kim senüñ şāhibüñ kimdür? Deve, anuñ öñinde başın

[194b]

01 secdeye ıodı, andan şoñra başın götürdi, eyitdi: “Yā Resülallahi, **02** ben bu yigit devesiyem. Üç yüz deve-y-ile dağı atasından **03** aña mīrāş ıalmışam ve bu yedi pīrler münāfiııdur ve senüñ düşmenlerüñdür. **04** Anları buyur helāk itsünler.” Pes resülüñ yārānları, **05** ol deve söyledüğine mütehayyir ıaldılar. Resül buyurdı tā ol yedi **06** pīri helāk itdiler. Ol yigit, ol belādan ıurtıldı. Veger **07** suyu Şemüd ıavm-ile Şāliıı devesi arasında Şāliıı ıısmet itmiş-idi. **08** Çün nevbet ol deve şı içmekle kim olur-ıdı ol ıuyı ıolardı, **09** tā aña kifāyet iderdı. Çün nevbet Şemüd ıavminüñ olur-ıdı, **10** şuvı hıç artmazdı. Muıammed’e dağı ğazā-yı Tebuk’de ıaçan ‘Oşmān, rağıya’llāhu ‘anhu, **11** ol çāh-ı Rūme’yi şatun aldı. İslām leşkerinden **12** ötürü bir ğün ol ıuyı mü’minler ıısmı-y-ıdı ve bir ğün kāfirlere. Ol **13** ğün kim mü’minler nevbeti olurdı, ıuyı şuvı-y-ıla ıolardı ve çün **14** kāfirler nevbeti olurdı, şuyı hıç artmazdı ve anlara kifāyet **15** itmezdi. Eger odı Hıağ Ta‘ālā İbrāhım’e şovuk itdi. Zehri odın

[195a]

01 Muıammed yidi, aña şovuk itdi kim hıç ziyān itmedi. Nitekim Enes **02** eyitdi, rağıya’llāhu ‘anhu, kim Hıayber’de bir ‘avrat peyğambarı ıonuklığa **03** oıudı ve bir oğlaıı zehr-i ıātıl dürtilmiş resül öñine getürdi. **04** Resül, ‘aleyhi’s-selām, elin uzatdı, bir loıma ol oğlaııdan üzdi, **05** ağzına ıodı, yidi. Çün diledi kim bir loıma dağı ala, eyitdi, **06** “Bi-smi’l-lāhi’r-raımāni’r-raıım”. Oğlaıı eyitdi, Yā Resülallahi, **07** *la te’kul minnı fe innı mesmūmetun*⁵⁴³ ya’nı İy Tañrı peyğambaruma benden ki **08** ben zehr oldum. Hıiredmendler yolında zehir odı yitüre ola. Zırā **09** ki oddan odı tenüñ zāhirin yaıar, zehr odı bāıının yaıar. Ya’nı **10** ğöñül ve cigeri ve baıırsakları yaıar

⁵⁴³ Benden yeme, çünkü ben zehirliyim.

ve çok kişi ola ki daşra **11** teni yanmış ola ammā diri ala ve hı kimse olmaya kim anuğ yüregi **12** ve cigeri yanmış ola ve diri ala. Pes bu ‘acebrek ola. Eger **13** dũnyā odı İbrāhım’e musahhar oldı. Āhıret odı Muhammed’e musahhar ola. **14** Nitekim haberde gelmişdür, *yunādı munādin yevme’l-ıyameı*: **15** *Eyyuhan’nāru kũnı muıı ‘an li Muhammedin ahıir fı men ye ‘muruke te ‘hıran*⁵⁴⁴ ve bu ‘aceb

[195b]

01 ola. Veger Ha Ta‘ālā İbrāhım’e avm-ile yardım itdi kim ol **02** aıılıdan ve arlıdan urtıldı. Zırā avmi ol odı virdi. **03** Muhammed’e daıı opra-ıla yardım itdi kim dışmenler şerrindin **04** urtıldı. avluhũ Ta‘ālā: *وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ*⁵⁴⁵ ve bu ‘acebradur. **05** Andan ötürũ kim resũl bir keff opra aldı, dışmenlere **06** sadı. Ha Ta‘ālā tadır itdi kim her zerresi dıřmenlerũñ **07** her birinũñ gözine girdi, hı alaı itmedi ve hı bir zerre ol **08** opradan yire dışmedi. Veger İbrāhım’e ferışteler beřāret **09** virdiler oul-ıla, Muhammed’e daıı Bedr gũninde beřāret virdiler **10** nuşret-ile. avluhũ Ta‘ālā: *وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ لَكُمْ*⁵⁴⁶ Eger İbrāhım bũtleri **11** uşetdi. Muhammed daıı ü yüz altmış bũti Kā‘be-hāne’den ıardı, **12** bıradı, uşetdi. İbrāhım bũtleri uşetdi, uřetmedũm, didi. **13** Muhammed bũti uşetdi, bũt-perestleri öldürdi. Eyitdi kim **14** ben itdũm. Bu ‘acebrek ola. Veger Ha Ta‘ālā, İbrāhım’e **15** hullet menziletin virdi, Muhammed’e muhabbet menziletin virdi. Muhabbet

[196a]

01 menziletinũñ faızileı avıra ve yegrek ola hullet menziletinden. **02** Zırā kim hullet bı-mahabbet revā ola, tā halıl ola, lıkin habıb **03** olmaya. Pes habıb ü halılden faızılıra ola ve Halıl olı **04** İsmā‘ıl’i bir oyundan artu fidā olmadı tā ol bir oyun öldi, **05** ol selāmet buldı ammā Muhammed atasına yüz deve fidā oldu tā **06** ölmeden urtıldı. Pes bu ‘azımıra ola. Veger Ha Ta‘ālā **07** Yũsuf’a hũsũn ve cemāl virdi Muhammed’e melāhat ve kemāl **08** virdi. ‘Abdullāh bin Mes‘ũd eyitdi, rağıya’llāhu ‘anhu, kim Muhammed’ũñ **09** dıřāri, ‘aleyhi’s-selām, araııu gicede gũneř gibi

⁵⁴⁴ Kıyamet gũnũnde bir mũnadi (arı yapan kişi) şöyle seslenir: Ey ateş! Muhammed iin itaatkār ol, sana ertelemeyi emreden kişiyi geciktir.

⁵⁴⁵ Kur’an, (Enfāl) 8/17: Allah’tı onları öldüren, ve (korku) saldıım zaman sen deildin salan...

⁵⁴⁶ Kur’an, (Āl-i İmrān) 3/126: Allah, sadece sizi bir mũjde olsun ...

gözükürdi. Ve eydürler kim **10** ‘Āiše, radiyallāhu ‘anhā, gice nesne dikerdi, qazārā çerāğ söyindi, **11** igne elinden düşdi. Çün Resül, ‘aleyhi’s-selām, qapudan **12** içerü girdi. Ol qadar nūr kim anuñ mübārek cemālinde var-ıdı. **13** ‘Āiše ignesin buldı. ‘Abdullāh bin ‘Abbās eydür, **14** radiya’llāhu ‘anhumā, kim Yūsuf nūrı Muḥammed nūrıyla ādem arkasında qur’a **15** bırağdılar. Cemāl ve hūblıq Yūsuf’a naşib oldı ve zībālıq ve nūr

[196b]

01 ve şeref ve şecā‘at ve ‘ilm ve zūhd ve tevāzu‘ ve hūb, hūy ve faşih **02** zībānuluk ve şirīn likālıq Muḥammed’e naşib oldı. Qavluhū Ta‘ālā: **03** *وَكَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا*⁵⁴⁷ Veger Mūsā’ya bir taşdan on iki çeşme **04** çıqdı, Muḥammed’uñ iki barmağı arasından ol qadar şu çıqdı **05** kim leşker dükeli sīr-āb oldılar ve meşkler vü mațaralar **06** taldurdılar bir beyābānda kim anda şu mevcūd degüldi. Taşdan **07** şu çıqmaqlığı ‘aceb olmaya, līkin barmaqlar arasından **08** şu çıqmaqlığı ‘acebrek ola. Veger Mūsā deryāyı ‘aşā-y-ıla **09** yardı, Muḥammed işāret-ile ayı iki pāre itdi. Nitekim rivāyet **10** itmişlerdür ol vaqt kim Resül, ‘aleyhi’s-selām, Mekke’de idi **11** ve aña kıyāmet şifatin viribidi, qavluhū Ta‘ālā: **12** *إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ*⁵⁴⁸ **12** ve bir yerde dağı eyitdi, qavluhū Ta‘ālā: **13** *فَإِذَا بَرِقَ الْبَصَرُ وَخَسَفَ الْقَمَرُ وَجُمِعَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ*⁵⁴⁹ **13** Qureyş mihterleri **14** çün bu āyetleri işitdiler peygāmbara eyitdiler bunu kim sen dirsın **15** muḥāldur ve mümkün olmaya kim güneş ve ay yok ola ve yarıla

[197a]

01 eger şöyle kim rāst eydürsın. Bu gice ay bedrdür, aña işāret **02** it tā iki yarılısın, birbirinden ayrılısın tā biz bu mu‘cizeye girelüm, **03** ne kim dirseñ inanalum. Pes ay çıqdı, qalkdı. Cebrā’ıl (‘a. m.) **04** ḥazreti Rabbü’l-‘izzetden irişdi ve eyitdi: “İy Muḥammed, Tañrı saña **05** selām ider ve eydür kim işāret it aya, tā yarılısın. Çün **06** sen işāret idesın, biz kendü qudretümüzü ve senüñ mu‘cizeñi **07** ‘ālemde zāhir idelüm.” Pes Resül, ‘aleyhi’s-selām, iki şehādet barmağın **08** bir araya getürdi ve aya qarşu durdı. Andan soñra barmaqların **09** işāret idüp ayurdı ve eyitdi: *Eyyuha’l-*

⁵⁴⁷ Kur’an, (Nisā’) 4/113: Allah’ın sana olan lütfu gerçekten büyüktür.

⁵⁴⁸ Kur’an, (Tekvîr) 81/1, 2. Güneş katlanıp dürüldüğünde, yıldızlar (kararıp) döküldüğünde.

⁵⁴⁹ Kur’an, (Kıyāme) 75/7, 8, 9: İşte, göz kamaştığı, ay tutulduğu, güneşle ay biraraya getirildiği zaman!

*kamer! İnfelik bi izni'l-llāh.*⁵⁵⁰ **10** Pes ol zamān ay iki pāre oldı. Yarusı maşrıqdan yaña düşdi, **11** yarusı mağribden yaña düşdi. Pes ol qavm hūre ve mütehayyir ve **12** fūrümānde qaldılar, eyitdiler: “İy Muḥammed, sen cāzūsın, gözlerümüzi bağlarsın **13** ve bize böyle gösterürsin kim ay pāre oldı.” Ay hoz **14** hemān kendü ḥālindedür. Şabr idüñ tā ben yedi kişi **15** yedi iqlīme viribiyem ve şorayım. Eger dükeli ‘ālemde ayı

[197b]

01 bizcileyin görmişler olur-ısa rāst ola, yoḥsa bizüm gözlerümüzde **02** ḥelāl olmış ola. Pes yedi eri yedi iqlīme gönderdi **03** tā vardılar, yine gördiler, dükeli eyitdiler kim her iqlīm **04** ḥalkı eyitdiler kim biz daḥı gördük fülān vaqtde, fülān gicede **05** ay iki pāre oldı. Bir pāresi maşrıka gitdi, bir pāresi **06** mağribe gitdi. Ebū Cehl, la‘aneḥü’llāhu, eyitdi: “Şimdi ne ‘aceb **07** ola kim bir qavī cāzū dükeli cihānuñ gözünü bağladı-y-ısa.” **08** Ol dem Cebrā’ıl geldi ve süreyi getürdi, qavluḥū Ta‘ālā **09** ve taqaddese bi-smi’l-lāhi’r-rahmāni’r-rahīm **أَقْرَبَتِ السَّاعَةُ وَأَنْشَقَّ الْقَمَرُ وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرَضُوا** **وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ**⁵⁵¹ ya‘nī yaḳīn **11** oldı kıyāmet ve ay yarıldı, iki pāre oldı. Veger göreler **12** mu‘cizesini, yüz döndüreler ve eydürler kim qavī cāzūdur. **13** Veger ‘aşā Mūsā elinde ejdehā oldı-y-ısa, ağaç resül **14** elinde kılıç oldı. Bedr güninde ol kılıcı Ebū Dücāne el-Enşārī’ye **15** virdi. Bu ‘acebraḳdur andan ötürü kim ağaçda deprenür.

[198a]

01 Çün gelür ammā ağaç hergiz temür olmaz. Veger Mūsā’nuñ yed-i beyzāsı **02** vardı. Muḥammed her qatta kim otururdu. Bir nūr saḡ elinden ve bir **03** nūr şol elinden şu‘le virürdi ve eydürlerdi kim bir gün **04** Ṭufeyl ibn ‘Amr resül qatına geldi. Müslimān olduğundan şoñra **05** eyitdi: “Yā Resülallahi, baña nişān gerek. Varam, qavmi da‘vet eyleyem. **06** Resül, işāret itdi. Nāgāḥ Ṭufeyl’üñ alnında bir nūr belürdi kim **07** ol nūr çerāğ gibi ışılardı. Eyitdi: “Yā Resülallahi, du‘ā it **08** tā bir nūr qamçum ucına varsun.” Resül, ‘aleyhi’s-selām, mübārek **09** barmağıyla ol nūra işāret itdi. Ol zamān ol nūr anuñ **10** elinden qamçı ucına vardı. Çerāğ gibi ol nūr qamçı ucında **11** ışılardı ve Ṭufeyl andan kendü qavmi qatına vardı. Mūsā **12** elindegi nūr, bir yire daḥı

⁵⁵⁰ Ey ay! Allah’ın izniyle yarıl.

⁵⁵¹ Kur’an, (Kamer) 54/1, 2: Rahman ve rahim olan Allah’ın adıyla. Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı. Onlar bir mucize görürlerse hemen yüz çevirirler ve eskiden beri devam edegelen bir büyüdür, derler.

intikāl itmedi ammā Muḥammed işāreti-y-ile **13** Tufeyl'ün elindegi nūr kamaçı ucına vardı. Bu mu'cize 'acebraḳ **14** ve yigrek ola Mūsī mu'cizesinden. Veger deryā şuyı Mūsā **15** üzerinde mu'allak durdı. Muḥammed karşıusunda taş durdı. 'Uḳbā

[198b]

01 gicesi kim taşı Muḥammed'e atdılar, taş hevāda durdı. Hevāda **02** taş durmaḳlıḳı, şu durmaḳlıḳından 'acebraḳ ola. Eger **03** Tih beyābānında Mūsā başı üzerinde nūrdan 'amūd tā göge **04** degin şu'le viridi-y-ise Muḥammed bir ḥurmā ağacını kim Ḳatāde **05** bin Nu'mān virmiş-idi kim ol ağaç anuñ elinde on günlük yol **06** karañu gicede meş'ale⁵⁵² gibi yandı, şu'le viridi. Mūsā daḳı **07** nūr-ıdı, lıkin ol nūr anuñ fermānında degüldi ve ol ağaçdaḳı **08** nūr Muḥammed fermānı-y-ıla idi. Veger Mūsā için Fir'avn'ı helāk **09** itdi, Muḥammed-içün efsūs idenleri helāk itdi. Ḳavluhū Ta'ālā: **10** إِنَّا كَفَيْنَاكَ الْمُسْتَهْزِئِينَ⁵⁵³ Fir'avn bir-idi ammā bu ḳavm çoğ-ıdılar kim **11** Ḳaḳ Ta'ālā anları Muḥammed-içün helāk itdi. Veger Fir'avn'ı **12** ḳavmiyle Mūsā'dan ötürü ḡarḳ itdi. Muḥammed, Fir'avnları Cebrā'il **13** işāretiyle helāk itdi ve bu laṭıfraḳ ola. Veger Ḳārūn'ı **14** Mūsā'dan ötürü yire oturdı. Muḥammed-içün Sūrāḳa'yı yire yutdurdı. **15** Nitekim 'Abdullāh bin Mes'ūd eyitdi, raḳiya'llāhu 'anhu, kim bir süvār

[199a]

01 maḡāra ḳapısına irişdi. Adı Sūrāḳa-y-ıdı. Bildi kim Resül **02** ve Ebū Bekir maḡāradadır. Resül, 'aleyhi's-selām, du'ā itdi. Yir anuñ atını gögsine **03** degin yutdı. Sūrāḳa amān diledi ve eyitdi: "İy Muḥammed, tā yire eyit tā beni **04** ḳosun kim ben kimseye eyitmeyem bu maḡāradasın diyü ve hiç kimseyi **05** ḳomayam bunda. Sizden yaña gelmege çün bu şartı itdi." Resül, **06** 'aleyhi's-selām, yire işāret itdi tā atı ḳodı ve ol belādan ḳurtuldu. Bu **07** yegrekdür. Andan ötrü kim Muḥammed Tañrı'nuñ ḳudretin gösterdi. **08** Andan soñra aña kerem itdi ve Mūsā Ḳārūn'a raḡmet itmedi. **09** Her çend kim amān diledi ḳışmından aña amān virmedi. Veger **10** Mūsā, Tūr Taḳı'ndan Ḳaḳ Ta'ālā ile münācāt itdi. Muḥammed Ḳābe **11** Ḳavsey'n'den Ḳaḳ Ta'ālā

⁵⁵² Metinde sehven miş'ale yazılmıştır.

⁵⁵³ Kur'an, (Hicr) 15/95: (Seninle) alay edenlere karşı biz sana yeteriz.

ile münacât itdi, kavluhū Ta‘ālā: **12** ⁵⁵⁴ ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ وَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ **13** Eger Dāvūd, taş-ıla Cālūt’ı helāk itdi. Muḥammed Bedir ehlini **14** bir avuç toprağ-ıla helāk itdi. Bu ‘acebrağdur. Andan ötürü kim **15** Dāvūd ol taş şapan-ıla atdı ve ol bir nev‘ silāğdur kim

[199b]

01 düşmeni anuñ-ıla ғаhr iderler. Ammā hīç kimse bir avuç toprağ-ıla leşkeri **02** kör idüp hezīmet itmedi. Veger demür Dāvūd elinde nerm oldıysa, **03** ağaç elinde Muḥammed’üñ demür oldı. Nitekim bundan ilerü yād itdük **04** ve bu ‘acebrağdur. Andan ötürü kim demür od-ıla yumuşağ olur ve **05** hīç nesne-y-ile ağaç demür olmaz. Veger tağ Dāvūd-ıla bile tesbīh **06** itdi, ufağ taş dağı Muḥammed elinde tesbīh itdi. Bu eyürekdür **07** andan ötürü kim taş Muḥammed elinde tesbīh itdi, **08** Ebū Bekir ve ‘Ömer ve ‘Oşmān ve ‘Alī, rağiya’llāhu ‘anhum, bunlar elinde dağı **09** tesbīh itdi. Ba‘zı e‘imme eyitdiler kim ufağ taşlar Ebū Cehil **10** elinde Muḥammed nübüvvetine tanıqlıq virdiler. Nitekim rivāyet iderler **11** kim resül Mekke’de idi. Kaşd itdi kim ikindü namāzın **12** Kā‘be-ğāne’de kıldı. Ebū Cehil bir avuç ufağ taş aldı avcına **13** ve resül öñine geldi ve eyitdi, iy Muḥammed, bu da‘vī kim sen idersin **14** şimdi bulara kim yalan mi idersin ya rāstī şimdi gerekdür **15** kim eyidesin ki nedir benüm avcumdağı. Fi’l-ğāl Cebrā’ıl resül

[200a]

01 ғatına geldi ve aña ma‘lüm itdi ve eyitdi: “Yā Resülallahi, Tañrı **02** saña selām ider ve eydür kim Ebū Cehl muğayyerdür. Eger dilerse **03** kim eyidesin, avcumdağı nedir eyidesin. Veger dilerse ol **04** kim anuñ avcındadır ol eyitsin kim kimsin.” Resül, Ebū Cehl’e **05** eyitdi: “Ne dilersin? Anı mı dilersin kim ben eyidem avcuñdağı nedür, **06** ya anı mı dilersin kim ol ki senüñ eliñdedür eyide ki ben kimem.” Ebū Cehl, **07** çün bu sözi işitdi, ta‘accübe ғaldı. Andan soñra eyitdi, bu ħod **08** muğālraq ve yalanraqdur kim dirsın. Eyitdi: “Anı dilerem kim **09** avcumdağı eyide kim sen kimsin.” Pes Resül (‘a. m.) işāret itdi **10** anuñ avcuna ve eyitdi:

⁵⁵⁴ Kur’an, (Necm) 53/8-10: Sonra (Muhammet’e) yaklaştı, derken daha da yaklaştı. O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu. Bunun üzerine Allah, kuluna vahyini bildirdi.

*Eyyuha'l-ḥaşāt! Men ene.*⁵⁵⁵ Fi'l-ḥāl ol dükeli **11** ufağ taşcağızlar Ebū Cehl elinde dile geldiler, faşṭḥ āvāz-ıla eyitdiler: **12** *Neşhedu en la ilahe illa'l-llāh ve neşhedu enneke rasūlu'llāh be'aṣeke* **13** *bi'l-ḥaqqi ilā'l-ḥalki.*⁵⁵⁶ Çün Ebū Cehl, la'ānetü'llāhu, anı işitdi, eyitdi: “Azīm **14** cāzūsın iy Muḥammed kim ufağ taşları söze getürdüñ.” Pes **15** resül, 'aleyhi's-selām,, anuñ sözinden gönli tar oldu. İkindü

[200b]

01 namāzı vaḳti-y-idi, Ḥaḳ Ta'ālā Cebrā'il'i veribidi Ve'l-'Aşrı Sūresi-y-ile. **02** Ḳavluhū Ta'ālā, bi-smi'l-lāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm *وَالْعَصْرُ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ*⁵⁵⁷ **03** ya'nī ikindü namāzı ḥaqqı-içün kim Ebū Cehl ziyānı kār-ı 'azīmdür. **04** Veger Süleymān'dan ötrü çeşme suyn revān itdi-y-ise Muḥammed'den **05** ötrü ḥavz-ı Kevşer çeşmesin uçmaḳda revān itdi ve bu eyürekdür. **06** Andan ötrü kim çeşme-i Kevşer bu cihān çeşmesi kim fānīdür, **07** anuñla berāber degül. Veger yili Süleymān ḥareket itdi. Şöyle kim **08** irte anuñ taḥtını bir aylıḳ yol iledürdi ve aḥşam yine getirürdi. **09** Nitekim Ḥaḳ Ta'ālā, Kelām-ı mecīd'de yād itdi, *وَلِسُلَيْمَانَ الرِّيحَ غَدُوَهَا شَهْرٌ*⁵⁵⁸ **10** Muḥammed'e burāḳ virdi ki bir sā'atde anı sidretü'l-müntehīye **11** iletđi. Yil, burāḳ gibi olmaya ve Süleymān'ũñ menzil-gāhı **12** sidretü'l-müntehī gibi olmaya. Veger Süleymān ḳuşlar dilin bilirdi **13** ve anlar-ıla söyleşürdi. Keltekele daḥı Muḥammed'e söz söyledi ve **14** anuñ risāletine tanıḳlıḳ virdi ve hem ḳurd daḥı söyledi. Şöyle **15** kim rivāyet iderler bir ḳurd ḳatı āvāz-ıla peygāmbara çıḳırdı. Peygāmbar eyitdi:

[201a]

01 “Bu ḳurdlardan elçidür sizden diler kim tav' raḡbet-ile nesne virũñ **02** tā biz daḥı sizũñ ḳoyınıñuzdan el çekelüm, dir. Yoḳ dirseñüz her **03** çend kim siz saḳlayasız, biz ḥod ḳaparız.” 'Oşmān eyitdi: “Yā Resūlallahı, **04** ol ḳurda eyit tā benüm ḳoynum kellesinden ḳapmasın kim ben her yıl 'ıyd **05** vaḳtinde üç ḳoyun anlara virem.” Peygāmbar ol ḳurđı oḳudı anuñla **06** şart itdi kim her yıl üç ḳoyun 'Oşmān

⁵⁵⁵ Ey taşlar! Ben kimim.

⁵⁵⁶ Şahitlik ederiz ki Allah'tan başka ilāh yoktur ve şahitlik ederiz ki sen Allah'ın elçisisin, o seni hakk olarak halka gönderdi.

⁵⁵⁷ Kur'an, (Asr) 103/1-2: Asra yemin ederim ki insan gerçekten ziyan içindedir.

⁵⁵⁸ Kur'an, (Sebe') 34/12: Biz rüzgârı Süleyman [ın emrin]e verdik: sabahki hareketi bir aylık yolculuk...

kellesinden size vire. Anuñ **07** koyunlarını terk idiñüz.” Kırd eyitdi: “Yâ Resûlallahi, biz senüñ hürmetüñ **08** sebebinden şimden girü kâfir koynundan artuğ kapmayalum.” Ve dağı peygambar **09** geyik-ile ve arslan-ıla söyleşdi. Nitekim ‘Abdullâh bin Mes‘ud **10** eyitdi kim Resûlullah bir gün bir ekin kırañında yârânları **11** birle oturmuşdı. Nâgâh bir geyik resûl önine geldi, ditreyü ve eyitdi: **12** “Yâ Resûlallahi, sen günâhkârlaruñ ve za‘ıflerüñ şefâ‘atcisisin, baña dağı **13** şefâ‘at it. Bir arslandan kim benüm ardımca geliyorur kim beni **14** yimeye kim uvağ oğlancıklarum var, kırkaram kim anlar açlıqdan **15** helâk olalar.” Çün peygambar gördi kim bir arslan gelür

[201b]

01 ve peygambara karşı durdı, başın yire kodı. Peygambar aña eyitdi: “İy **02** arslan, niçün bu geyigi öldürmege kaşd idersin?” Arslan eyitdi: **03** “Yâ Resûlallahi, bugün üç gündür kim açın bu şahrâyı geşt idem, **04** tâ nesne bulam, yiyem diyü bu geyigi gördüm ki karşımda belürdi. Cehd **05** itdüm kim anı dutam. Açlıqdan segirtmeye tâkatım yoğ-ıdı üş **06** ardınca geldüm, senüñ katında buldum.” Resûl eyitdi: “İy arslan, **07** bunuñ genç buzağucukları var-ımuş. Eger bunu yirseñ açlıqdan **08** anlar ölür. Benüm şefâ‘atim-ile kı. Eger kıatı aç-ısañ fülân yirde **09** bir deve ölüsü bıraķmışlardur. Andan ol kıadar yi kim sır olasıñ.” **10** Arslan eyitdi: “Yâ Resûlallâhi, çün sen şefâ‘at itdüñ. Eger **11** açlıqdan dağı helâk olursam bunu yimeyem. Şimdi ben ol hârâ yer **12** giderem kim baña buyurduñ ol deve etinden kıarnım toyrayım.” Pes arslan **13** ve geyik ekinden hoşnüd yine dutdılar ve aña âferîn itdiler ve hem **14** deve dağı aña söyledi. Nitekim bundan ilerü yâd itdük ve bu **15** eyürek ve ‘acebrekdür. Andan ötrü kim Süleymân kıuşlar dilin bildi,

[202a]

01 velikin anuñ risâletine tanıklık virmediler; ammâ keltekele ve arslan **02** ve kırd ve deve ve geyik dükeli bizüm peygambarumuzuñ risâletine tanuqlık **03** virdiler. Ve dağı eyitmişlerdür kim bir gün bir gökçek kıuşcuğaz **04** peygambaruñ başı üzerinde kıondı, depretdi ve derd-ile çağırđı. **05** Resûl, yonin kıavmine döndürdiler kim bile otururlardı ve anlara eyitdi **06** kim bunuñ yavırcağı sizlerde kimdedür? Bu, yavırcağı derdinden **07** (iñiler?) ve yavırcağın benden ister. Yârânlaruñ biri eyitdi: “Yâ Resûlallahi, **08** bir kıuş yavırcağı bunuñ mânendine benüm oğlum dutmış, meger anı

09 ister.” Resül eyitdi: “Belî.” Pes ol yâr, oğlını oğudı ve ol yavırıyı **10** anuñ elinden aldı, salıverdi. Ol kuşcuğaz, resüle şenâ itdi ve **11** yavırıcagın aldı, gitdi. Veger Süleymân’a dīvler musahhârdılar. Dīvlerden **12** bir gürüh Muhammed’e imân getürdiler ve müslimân oldılar. Dīnden ötrü **13** ayruğ dīvleri yirden göge çıkmağdan yıgđılar. Bu ‘acebrağ ve eyürek **14** ola. Andan ötrü kim dīvler cāzūlara, kâhinlere fermân **15** olurlar. Elbette hîç kimseden ötrü müslimân olmazlar. Süleymân leşkeri

[202b]

01 dīvler diler, Muhammed leşkeri feriştelere diler, kavluhü **02** Ta‘ālā: **يُمِدُّكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ** **آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُتَوَمِّينَ**⁵⁵⁹ Veger Süleymân’a yıl fermân-ber-idi, **03** Muhammed’e bulıt fermân-ber-idi kim eyitdi: *Havaleynā ve lā ‘aleynā*.⁵⁶⁰ **04** Ve bu eyürekdür. Andan ötrü kim vaqt olur-ıdı kim Süleymân’a ve kavmine **05** şahrāya çıkmağ gerek olurdı. Yağmur isteyü resül menberde **06** idi kim bulıda buyurdı kim yürü fülân yerde yağ diyü. Veger Süleymân’a **07** periler musahhâr-ıdılar. Muhammed katına, ‘aleyhi’s-selām, tav‘ rağbet-ile geldiler aña **08** imân getürdiler ve bu eyürek ola. Andan ötrü kim tav‘ u **09** rağbet-ile gelmek-ile kerāhiyyet, küfrān-ile gelmek berāber olmaya. Veger **10** kuşlar Süleymân üzerinde durdılar tā gölge itmek-içün, bulıt dāyim **11** Muhammed başı üzerinde durur, gölge iderdı. Bu eyürek anuñ-içün **12** kim dünyāda öğrenmiş bulıt olmaz. Veger mülket-i dünyā anuñ-ıdı **13** resülün-ıdı dağı eyitdi: **قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَهَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِي إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ**⁵⁶¹. Dükeli dünyā genlerinin kilidini **15** aña ‘arz itdiler, kabül itmedi. Bu eyürek ola. Andan ötrü kim

[203a]

01 mülket Süleymānuñ-ıdı. Velikin ināyet ehli aña yoğ-ıdı. **02** Bunda hem Muhammed’e var-ıdı ve hem ümmetine ve hem mülket-i dünyāyı Muhammed’e **03** ‘arz itdiler, kabül itdi. Süleymân du‘ā-y-ıla diledi, kavluhü Ta‘ālā: **رَبِّ اغْفِرْ لِي وَهَبْ** **لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِي**⁵⁶¹ Süleymân mülket-i dünyāyı dīvden **05** aldı, resüle Tañrı virdi, kabül itmedi. Veger ‘İsā **06** ölü dirgürdi Hağ Ta‘ālā fermānyıla ‘Abdurrahmān bin ‘Avf **07** resülü konuğlığa oğudı. Birkaç yārānlar-ıla bile ve bir biryān olmış **08**

⁵⁵⁹ Kur’an, (Âl-i ‘İmrân) 3/125: Rabbiniz akın akın gelen beş bin melek size yardım edecektir!...

⁵⁶⁰ (Allah'ım!) Bunu zarar vermeyecek yerlere yağdır, bizim üzerimize yağdırma. (Yağmur Duası)

⁵⁶¹ Kur’an, (Sâd) 38/35: Süleyman: Rabim! Beni bağışla; bana, benden sonra kimsenin ulaşamayacağı bir hükümlük ver. Şüphesiz sen, daima bağışta bulunansın, dedi...

oğlağ getürdi, getürdiler resül öñine. Çün oğlağı yediler **09** resül, ‘aleyhi’s-selām, anuñ süñüklerini bir yire cem’ itdi ve eyitdi, **10** durı gel Tañrı Ta’ālā fermān-y-ıla kim ben ‘İsā’dan kem degülem. Derhāl **11** ol oğlağ dürüst olup duru geldi, ev içinde segirtti. **12** Ve bir kez dağı kim Medīne’de Eyyüb Enşārī evinde konuğ oldu. **13** Nitekim ilerü yād itdük. Eyyüb’uñ bir nābīnā ‘avratı ve iki **14** oğlancığı var-ıdı. Ol ‘avrat eyitdi: “Yā Resülallahi, du’ā it **15** tā Hıağ Ta’ālā gözümüñ görmekligin yine virsin.” Resül du’ā itdi,

[203b]

01 ol dem gözleri gördi ve resülüñ mübārek dīdārın gördi ve Hıağ **02** Ta’ālā’ya şükr ve sipās itdi kim resülüñ mübārek cemālin **03** aña gösterdi. Ve eydürler kim Eyyüb’uñ bir oğlağı var-ıdı **04** boğazladı, ‘avratına eyitdi, tiz biryān it. Ve Eyyüb’uñ oğlancıkları **05** kiçi-y-ıdı, tam üstinde oynarlardı. Ulu oğlı bir bıçağ aldı, kiçi **06** kardaşına eyitdi, dilerem kim seni resül ‘aşkına kurbān idem. Nitekim **07** atamız oğlağ kurbān itdi. Kiçi oğlı eyitdi, şavāb itdüñ, didi. **08** Ve bilmezliginden ve oğlanlığından yire yatdı. Ulu kardaşı anı boğazladı. **09** Oğlan ol dem öldi. Korkdı, kendüyi tamdan aşığa **10** bırağdı. Boynı şındı, helāk oldu. Eyyüb’uñ ve ‘avratınuñ **11** bunlardan haberi yok. Çün oğlağ biryān oldu, Eyyüb anı **12** üç arpa kuruşası-y-ıla bir tabağa kodi, resül öñine ilette. Peyđambar **13** diledi kim elin ta’āma uzada. Ol sā’at Cebrā’ıl geldi, **14** eyitdi: “Yā Resülallahi, ta’āmı Eyyüb oğlanlarından ayru yime.” Resül, **15** Ebü Eyyüb’e eyitdi kim oğlanlarını getür tā benümle ta’ām yiyeler.”

[204a]

01 Ebü Eyyüb ‘avratı-y-ıla anları istediler. Ulu oğlını ev ardında **02** boynı şınmış, helāk olmuş buldılar. Kiçi oğlını tam üzerinde ölmüş gördiler. **03** İkisın dağı getürdiler, üstlerine kilim urdılar ve hıç nesne dimediler **04** tā resülüñ hātırı perīşān olmasın- için. Pes ikisi dağı resül **05** katına geldiler eyitdiler: “Yā Resülallahi, anları istedüñ bulamaduk. **06** Meger ayruğ yire oynamāđa gıtdiler. Sen anlara muntazır olma, ta’ām yi.” **07** Resül eyitdi: “Ben anlarsız ta’ām yimezem.” Ebü Eyyüb ve ‘avratı ağlaşdılar **08** ve anlaruñ ađvālin resüle ma’lüm eylediler. Resül, ‘aleyhi’s-selām, durı **09** geldi, ol oğlanlar üstine vardı, elin götürdi, du’ā itdi. **10** Ol zamān Hıağ Ta’ālā kendü kudretinden ikisin dağı dirgürdi **11** peyđambar du’ası berekātında. Pes

ikisi dağı durı geldiler, resül-ile **12** ta‘ām yidiler. Ebū Eyyüb ve ‘avratı şādımān oldılar ve ol ğam **13** ğuşsa anlaruñ gönünden zā’il oldı. Peyġambar Kadem-i berekātında Ebū Eyyüb-ıla **14** andan ötrü kim ‘İsā evvel namāz kııurdı. Andan şoıra **15** el getürürdi, du‘ā kııurdı, tā kim ölü diri olurdı.

[204b]

01 Resül namāz kıılmadı işāret-ile, ya du‘ā-y-ıla ölü diri kııurdı Hāġ Ta‘ālā **02** emri-y-ile. Veger ‘İsā gözsüzi gözlü itdi resül dağı nice gözsüzleri **03** gözlü itdi. Nitekim rivāyet iderler kim bir erüñ gözine cerāhat **04** irişdi. Şöyle kim gözi taşra sıçradı. Ol er gözin eline **05** aldı. Resül kıatına geldi ve eyitdi: “Yā Resülallahi, gör kim **06** baña ne yavuz hāl düşdi.” Resül, ‘aleyhi’s-selām, anuñ gözin aldı, **07** mübārek eliyle yine yerine kıodı ve nesne oıudı, aña urdı. Ol **08** zamān gözi dürüst oldı. Şöyle kim bilmediler cerāhat kıağı gözine **09** irişmiş-idi. Ve dağı rivāyet itmişlerdür kim bir ‘avrat resül **10** kıatına geldi. Bir tulum yağ var-ıdı ve bir pāre peyniri ve bir nā-bīnā **11** oğlı var-ıdı. Eyitdi: “Yā Resülallahi, bu oğlanı gözsüz **12** toğurdum.” Resül mübārek barmaqların anuñ gözine kıodı. Ol sā‘at gözleri **13** gördi Tañrı fermānı-y-la. Ve Enes eyitdi, rağiya’llāhu ‘anhu, **14** kim ‘Alī bin Ebī Tālib’üñ gözleri kıatı ağrıdı. Şöyle kim gözleri **15** zahmetinden iki gün iki gice gözi zahmetinden diñlenmedi,

[205a]

01 uyımadı. Resüle haber itdiler. Resül durı geldi, ‘Alī kıatına vardı **02** ve aña eyitdi: “Yā ‘Alī, benüm kıatıma gel.” ‘Alī durdı, geldi. Resül, mübārek **03** dilin anuñ gözine sildi. Ol zamān gözi şağ oldı Hāġ **04** emri-y-ile. Veger ‘İsā pisi dürüst itdi, resül dağı itdi. Nitekim **05** eydürler, Mu‘āz bin ‘Afrā’nuñ yanında ve kıarnında pis var-ıdı. Bir ‘avrat **06** aldı. Çün ‘avrat anuñ evine geldi, ‘avratuñ gözi anuñ **07** kıarnına düşdi. Çün anı ol şıfatda gördi, anuñ evinden kıaçdı **08** ve dağı anuñ kıatına gelmedi ol ‘illet sebebinden. Mu‘āz **09** resül kıatına geldi, ağladı, eyitdi: “Yā Resülallahi, bende pislik-i **10** ‘illet var. ‘Avrat evime gelmez.” Resül eyitdi: “Göster baña.” **11** Mu‘āz, gönlegin getürdi, ‘illetin aña gösterdi tā resül **12** bir ağaç getürdi, ol ma‘lül yire kıodı ve aña urdı. Ol sā‘at **13** ol ‘illet andan zā’il oldı. Şöyle kim hergiz ‘illet yoğ-ıdı. **14** Ve eydürler kim bir erüñ kıılınacı var-ıdı. Resül kıatına geldi, **15** eyitdi: “Yā Resülallahi, beni kıılınç dutar, dāyimā bu ‘illetden rencüram.”

[205b]

01 Resül, şu diledi ve eyitdi: “Bi-smi’l-lāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm.” Ol şuya **02** urdı, eyitdi: “Bu şudan iç, bākīsın bu ‘illetlü yire dök.” Ol **03** er, resül fermānın yirine getürdi. Ol ‘illet andan zā’il oldı. **04** Ve eydürler kim resül bir eri gördi kim ta‘ām şol eli-y-ile **05** yir. Aña eyitdi: “Niçün sağ elünle yimezsın?” Eyitdi: “Yā Resülallahi, **06** sağ elim şınmışdur.” Resül du‘ā itdi. Ol sā‘at eli dürüst **07** oldı. Haḫ Ta‘ālā fermānı-y-ıla ta‘āmı sağ eli-y-ile yimeye başladı. **08** Veger ‘İsā’ya gökden māyide geldi kim içinde piş kūrşa **09** ve iki balık var-ıdı ve çok ḫalk andan yidiler, sīr oldılar. Muḫammed **10** daḫı Cābir evinde konuḫ oldı. Piş kūrşa ve bir biryān olmış oḫlaḫ **11** getürdi Cābir resül öñine. Doḫuz yüz kişi ol ḫadar ta‘āmdan **12** sīr olunca yediler. Ve anuñ şirīdinden kim çanaḫda ḫalmış-ıdı **13** Enes anasına veribidi. Zeyneb dügininde yetmiş kişi daḫı andan **14** yediler, toydılar. Bu eyürekdür. Andan ötürü kim ol māyide ‘İsā’dan **15** ḫavāriler dilemişlerdi ve anlardan ḫüccet dutmuşdı. Bu dilemedendi

[206a]

01 ḫüccetsiz. Veger ‘İsā gaybdan ḫaber virdi, Muḫammed daḫı ḫaber **02** virdi. Ḫavluḫū Ta‘ālā: **سَيُهْرَمُ الْجَمْعُ وَيُولُونَ الدُّبُرَ**⁵⁶² Muḫammed’de bunuñ gibi **03** ma’niler çokdur. Eger dükelin yād idersüz, kitāb uzun **04** olur. Veger Meryem elin ḫurmā ağacına urdı. Ol ağaç, **05** ol sā‘at yemiş virdi. Muḫammed, Selmān-ı Pārisī yirinde dört **06** yüz ḫurmā ağacı dikdi. Ol sā‘at, dükeli yemiş virdi. Ve daḫı **07** peygambar Yūsuf İbni Mālīk Zu‘ar’a du‘ā itdi, tā kim Haḫ Ta‘ālā **08** aña çok māl vire ve oḫlanlar vire. Ve hem Enes daḫı du‘ā **09** itdi: “Yā Rabbi.” Eyitdi: “‘Ömrin uzun it ve mālın ve oḫlanların çok **10** it.” Enes, raḫiya’llāhu ‘anhu” tā ‘Ömer bin ‘Abdülazīz rüzigārına degin ‘ömür **11** buldı. Ḫırḫ oḫlı var-ıdı, seksen kızısı var-ıdı ve mālı ve ni‘meti **12** bī-ḫıyās-ıdı ve ḫurmā ağaçları daḫı çoḫ-ıdı, dāyimā yılda iki kez **13** ḫurmā virürdi ve yüz yigirmi yıl ‘ömür buldı. Şöyle kim ḫiç **14** derd-i ḫastalık görmedi ve hem bir dişi deprenmedi ve hergiz **15** gözinüñ çerāḫı söyünmedi. Böyle eydür ‘Abdullāh-i bin ‘Abbās,

⁵⁶² Kur’an, (Kamer) 54/45: [Ama hakikati inkār edenlerin] ordusu bozguna uğrayacak, arkalarını dönecek [ve kaçacak]lar!

[206b]

01 rağiya'llāhu 'anhumā, kim bir beyābānda bir uyu var-ıdı kim anuñ Őuyı iñen **02** telh ve acı-y-ıdı. AŐhāb ŐusamıŐlardı. Ol Őunuñ telhligından **03** ve acılığından iebilmediler, eyitdiler: “Yā Resūlallahi, bu uyuda Őu var **04** ammā iñen ve telh ve su'rdur, iebilmezūz.” Resūl eyitdi: “Ol Őudan **05** bir anađa oyuñ, getürüñ berü.” Yārānlardan biri vardı, getürdi. **06** Resūl, mübārek ayaklarını ol anađda yudı, dağı Bilāl'e eyitdi: **07** “Bu Őuyı ilet, ol uyuya dök.” Bilāl dağı aldı, iletđi, **08** dökdi. Ol dem ol uyunuñ Őuyı cüllāb gibi oldu Tañrı **09** fermānı-y-ıla. Böyle eydür 'Ömer, rağiya'llāhu 'anhu, kim dükeli peygābarların **10** urtulmağı ıyāmet güninde MuŐafā Őehādetiyledür ve dükeli 'āŐilerün **11** ümizi ıyāmetde anuñ Őefā'atinedür. Anuñ Őehādeti-y-ile ıyāmetde **12** kāfirler helāk olalar ve peygābarlar melāmetden urtılalar. avluhū Ta'ālā: **13** فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ ⁵⁶³ ve anuñ Őefā'ati-y-ile iblīs **14** kör ola ve 'āŐiler⁵⁶⁴ amudan urtılalar. avluhū Ta'ālā: **15** عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا ⁵⁶⁵ ve eyle olmaya kim peygābarların ba'zısına

[207a]

01 anuqlık vire, ba'zısına virmeye. Belkim dükeli peygābarlara bile **02** anıqlık vire ve dükeli anuñ Őehādeti-y-ile melāmetden urtılalar ve dağı **03** eyle olmaya kim 'āŐilerün ba'zısına danuqlık vire, ba'zısına **04** virmeye. Belkim dükelisine bile Őefā'at ide, tā dükeli anuñ Őefā'ati-y-ile **05** 'ukūbetden urtılalar. Va'llāhu a'lem.

ıŐŐa-i Peygābar Zeyneb bint-i 06 CađŐ [ile] evlendi

Böyle eydür Enes, rağiya'llāhu 'anhu, kim resūlün bir ulu **07** var-ıdı. Adı Zeyd bin HāriŐ idi ve Üsāme anuñ oğlı-y-ıdı. Ammā **08** iħtilāf itmiŐlerdür kim anuñ ullığı nisbetde ba'zılar eydür **09** kim ol Hādice ulu-y-ıdı. Hādice anı peygābara virmiŐdi. Ba'zılar **10** eydürler kim 'Arab anı gāretten getürmiŐlerdi ve resūle hediye **11** virmiŐlerdi. Fi'l-cümle ol uldı velikin Resūl, 'aleyhi's-selām, **12** anı āzād itmiŐdi. Andan ötürü kim hıred-mend ve Őāyeste **13** ve fermān-ber-ıdı. Resūl anı oğıl

⁵⁶³ Kur'an, (Nisā') 4/41: Öyleyse [Hesap Günü], her topluluk içinde Şahitler getireceğiz... ayetin bir bölümüdür.

⁵⁶⁴ Kelimenin aslı “'āŐiler” Şeklindedir.

⁵⁶⁵ Kur'an, (İsrā') 17/79: Ki böylece Rabbin seni belki [ahirette] övgüye değer bir konuma yükseltir.

idinmişdi tā cāhiliyyet vaktinde Zeyd bin **14** Muḥammed dirlerdi, İslām'da Zeyd bin Resūlallah dirlerdi. Çün **15** Zeyd Zeyneb talāk virdi, resūl anı aldı, münāfıklar çamına

[207b]

01 urdılar kim Muḥammed oğlu 'avratın aldı diyü bu āyet geldi, kavluhū Ta'ālā: **02** مَا 566 **03** ya'nī olmaya Muḥammed hiç kimsenüñ atası sizüñ erenlerüñüzden velikin **04** Tañrı peygamberdir ve dükeli peygamberlaruñ hātemidür. Bu Zeyd **05** püser-hānde ola doğmuş gibi dükeli ve daḥı eyitdi, kavluhū Ta'ālā: **06** وَمَا جَعَلَ أَزْوَاجَكُمْ اللَّائِي تَظَاهَرُونَ مِنْهُنَّ أُمَّهَاتِكُمْ وَمَا جَعَلَ أَدْعِيَاءَكُمْ 567 **07** ya'nī itmedi sizüñ püser-hānde gözüñüzi. **08** Sizüñ oğluñuz ol bir nesnedür kim sizler eydürsiz dilüñüz-ile ve Hāḫ **09** eydür, Allahu Ta'ālā ve oldur kim yol gösterir bā-şavāb ve bu **10** Zeyneb binti Caḥş peygamberuñ 'ammesi kız-y-ıdı, ana ceheetinden Benī **11** Esed'den-idi ata ceheetinden Benī Hāşim'dendi ve ol 'Abdülmuttalib **12** kız-y-ıdı Ümmiyye kız-y-ıdı. Şüretde be-ğāyet hūb-ıdı, cemāl issi-y-ıdı **13** ve resūl Zeyd'i ğāyet sevdüğinden diledi kim Zeyneb'i aña vire. Zeyneb'e **14** eyitdi: "Ben seni Zeyd'e verürem ve Zeyd'i ben saña lāyık görürem." Zeyneb **15** eyitdi: "Ben aña kendümi lāyık görmezim. Ben Ḳureyş aşlıyam, resūlüñ

[208a]

01 'ammetzādesiyem, ol bir ḳuldur. Niçün Benī Ḳureyş'den birine virmezsin? **02** Ben āzādam, ol ḳuldur." Resūlden ol sözi red itdi. Kavluhū Ta'ālā: **03-04-05** وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ 568 **06** Çün Zeyneb bu āyeti işitdi, resūl ḳatına **06** geldi ve eyitdi: "Fermānuñ dutdum Yā Resūlallah. Kime dilerseñ vir, **07** fermān senüñdür." didi. Pes bir zamān Zeyneb, Zeyd ḥükminde **08** oldu ve Zeyd üzerine 'ucb ve kibr iderdi cemālī ve nesebi-y-ile vaḳtī **09** resūl Zeyd evine vardı. Bir şuğl-içün kim Zeyd gerek oldu. Zeyd

⁵⁶⁶ Kur'an, (Ahzâb) 33/40: [Ve bilin ki, ey müminler] Muhammed sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir, fakat o, Allah'ın Elçisi ve bütün Peygamberler'in Sonuncusu'dur.

⁵⁶⁷ Kur'an, (Ahzâb) 33/4.... ve [aynı şekilde] "kendiniz için annelerinizin bedeni kadar haram" saydığımız eşlerinizi hiçbir zaman sizin [gerçek] anneleriniz kılmamış ve evlatlarımızı da [gerçek] çocuklarımız saymamıştır: bunlar ağızımıza doladığımızı boş laflar[ın işaretlerin]den başka bir şey değildir; halbuki Allah [mutlak] doğruyu söyler: ve [size] doğru yolu ancak O gösterir.

⁵⁶⁸ Kur'an, (Ahzâb) 33/36: Ve mümin erkek ve mümin kadının, Allah ve O'nun Resul'ü, onlar için bir işin olmasına hükmettiği (karar verdiği) zaman, kendi işlerinde seçim hakkı olamaz. Ve kim Allah ve O'nun Resul'üne asi olursa (itaat etmezse), o taktirde apaçık bir dalâlet ile sapmış olur.

10 evde degüldi ve resülün Zeyd evine diledügi yoğ-ıdı; zîrâ 11 Zeyd kul-ıdı, Zeyneb h^vıřāvend-idi. Çün Zeyneb evine 12 girdi, Zeyneb ev ortasında ayağın durmuşdı keten 13 gönlek-ile bürincek-ile. Ba'zı gürüh rivāyet iderler başı açuğdı. 14 Resülün gözi aña düşdi, anuñ mihri resül gönline düşdi. 15 Yüzünü göge itdi, eyitdi: *Yā muḳallibe'l kulūbi ve'l-ebşāri*

[208b]

01 *şebbit ḳalbi alā ṭā'atike ve merḳātike*⁵⁶⁹ ya'nī iy gönülleri döndürici aramıza dut 02 gönlümi senün ṭā'atuña ve hoşnūdlığüña, bunı didi ve yine döndi. Ve eydürler 03 kim Zeyneb oturdı çün Zeyd geldi. Zeyneb eyitdi: “Resül 04 geldi, seni isteyü.” Zeyd eyitdi: “Tañrı resüli ne dir?” didi. Zeyneb 05 eyitdi: “Böyle böyle didi.” Yine döndi. Zeyd eyitdi: “Tañrı resülinün 06 gönline senden nesne düşmiş. İy Zeyneb, şavāb ola. Eger 07 biz birbirimizle ceng idüp saña ṭalāk virmek tā ola kim resül 08 seni ala kim resül saña benden yegrekdür ve baña resül rızāsı 09 yegrekdür senden.” Pes resül ḳatına geldiler. Zeyd eyitdi: 10 “Yā Resülallahi, bu Zeyneb kendüyi ulu dutar ve beni iñen ḥor ve ḥaḳır 11 dutar ve benüm üzerime 'ucb ve tekebbürlik ider ve benüm fermānum dutmaz. 12 Baña söger baña zışt söz virür, dirilmez. İmdi ben andan 13 sİR oldum, aña ṭalāk virürem.” Resül eyitdi: 14 “Yā Zeyd yüri, Tañrı'dan ḳorḳ, ḥatunuñdur bisle kim anuñ mişli daḫı bilmezsin 15 eger anı boşarsañ.” Zeyd ḳatı and içdi kim şimden girü ben anı

[209a]

01 dilemezven, didi ve boşadı. Ba'zılar eydürler kim Zeyd resül ḳatına 02 tenhā vardı ve Zeyneb'den şikāyet itdi kim benümle sāzkārlik itmez, 03 baña zışt söz virür, soñra beni ol dilemez; ben anı dilemez; aña 04 resül ḳatına ṭalāk virdi. Yarındası resül Zeyd'e eyitdi: “Sen 05 aña ṭalāk virdün yüri var Zeyneb'e eyit kim benüm 'avratum olsun.” 06 Pes Zeyd evine vardı, Zeyneb'e eyitdi: “Tañrı saña ḥayr cezā 07 ide. Eyü ḥatunuñ baña, didi. Zeyneb eyitdi: “Şimdi baña ṭalāk 08 virdün.” Zeyd eyitdi: “Belī.” Zeyneb ağladı. Zeyd eyitdi: “Şimdi neye 09 ağlarsın kim resül Ḥuzā seni diler?” Zeyneb bunı işitdiecek şāz oldu, 10 sevindi. Ve ba'zılar eydürler kim çün Zeyd

⁵⁶⁹ Ey kalpleri ve gözleri evirip çeviren! Kalbimi itaat ve rızan üzerine sabit kıl! (Hz. Peygamber'e ait bir dua lafzı)

aña talāk virdi. **11** Zeyneb eyitdi: “Yā Resūlallahi, beni al.” Resūl eyitdi (‘a. m.): “Almazın gerekmez.” Zeyneb **12** ağladı ve eyitdi: “Yā Resūlallahi, ben erüme beni boşa diyü senden ötrü **13** eyitdüm tā sen beni alasın; eger sen beni almazañ ben hergiz **14** dañı ere varmazın,” didi. Çün ‘izzet⁵⁷⁰ tamām oldı, resūl **15** anı diledi, bu āyet geldi, kavluhū Ta‘ālā:

[209b]

01-04 وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ فَلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا ⁵⁷¹ **05** Pes Cebrā’ıl geldi, eyitdi: “Yā Muḥammed, bu āyeti minber üzerinde oñı. **06** Pes peygambar buyurdı, tā ḥalk cem‘ oldılar. Peygambar minbere çıñdı, **07** bu āyeti oñdı ammā utandugından der revān oldı, añdı.

08 Kışsa Peygāmbār’uñ Mevlidi ve Nesebi ve Ḥulķı ve Zūhdi beyānındadır

09 Böyle eydür ‘Abdullāh bin ‘Abbās, rađiya’llāhu ‘anhu, kim Resūl’uñ mevlüdü ol **10** yıldan soñra-y-ıdı kim ašḥāb-ı fıl Kā‘be düşmenligine gelmişdi. **11** Ḥaķ Ta‘ālā anları maḥzūl itdi ve anlaruñ şerrini Kā‘be-ḥāne’den **12** def‘ itdi ve Resūl, ‘aleyhi’s-selām, düşenbih gün rebī‘ü’l-evvelüñ sekizinci **13** günü anasından vücüda geldi. Anası Āmine bint Veheb idi kim **14** ‘Abdullāh bin ‘Abdülmuttalib anı ḥelālīga aldı. Mehr-ile andan Āmine **15** Muştafa’ya ḥāmile oldı ve Resūl’uñ ceddı ‘Abdülmuttalib, ‘Abdullāh Yeşrib

[210a]

01 vilāyetine viribidi kim ḥādimler getüre. Pes ‘Abdullāh resūl **02** atası anda oldı ve çün resūl anasından doğdı dedesi ‘Abdülmuttalib **03** hücresinde. Pes ‘Abdülmuttalib anı dāyeye virdi. Ol dāyenüñ **04** adı Ḥalīme-y-ıdı. Nitekim ilerü yād itdük. Çün Resūl sekiz **05** yaşına yitdi, ‘Abdülmuttalib dañı vefāt itdi. Andan soñra **06** Ebū Ṭālib, ‘Alī atası Resūl’i aldı, ol tīmār itdi. Çün Resūl **07** on iki yaşına yitdi, Ebū Ṭālib sefere

⁵⁷⁰ Metinde sehven ‘izzet yazılmıştır.

⁵⁷¹ Kur’an, (Ahzāb) 33/37: (Resulüm!) Hanı Allah’ın nimet verdiği, senin de kendisine iyilik ettiğin kimseye “Eşini yanında tut, Allah’tan kork!” diyordun. Allah’ın açığa vuracağı şeyi, insanlardan çekinerek içinde gizliyordun. Oysa asıl korkmana layık olan Allah’tır. Zeyt, o kadından ilişigini kesince biz onu sana nikāhladık ki evlatlıkları, karılarıyla ilişkilerini kestiklerinde (o kadınlarla evlenmek isterlerse) müminlere bir güçlük olmasın. Allah’ın emri yerine getirilmiştir.

gitdi ticāret-içün ve Resül'i **08** ol sefere bile iletđi. Çün Şām vilāyetine iriřdi, Cühūdlar **09** 'ālimlerinden bir 'ālim resūli Ebū Ṭālib-ile gördi, aña eyitdi: "İy **10** Ebū Ṭālib, bu ođlan kimdür?" Ebū Ṭālib eyitdi: "Kardařım ođlıdur." **11** Ol eyitdi: "Sever misin bunı?" Ebū Ṭālib eyitdi: "Belī severin." Ol **12** Cühūd 'ālimi eyitdi: "Va'llāhi kim eger bu ođlanı bu diyār Cühūdları **13** bileler, beni öldürürler kim bu diyār Cühūdları buña düşmendür." Ebū Ṭālib **14** andan tiz döndi Mekke'ye geldi. Çün Resül'ün 'ömri yigirmi biř yıl **15** ve iki ay ve on güne iriřdi Ḥadice'yi aldı. On biř yıldan

[210b]

01 soñra Resül'e vahy geldüğinden soñra doğuz **02** yıl dağı Ḥadice diri oldu, andan soñra vefāt itdi. Ammā Resül'ün **03** oğlanları altı-y-ıdı: Ḥadice'den bir Kāsım ve biri ve bir Ṭāhir ve bir kıızı **04** Fāṭıma ve bir Zeyneb ve biri Ruqıyye ve biri Ümmigülşüm ve resülün bir oğlı **05** dağı var-ıdı, adı İbrāhīm. Anası qaravaş-ıdı, adı Māriye idi. **06** İbrāhīm altı yaşında idi kim dünyādan rişlet itdi. Kāsım **07** ve Ṭāhir süd emerken öldiler. Andan Resül, 'aleyhi's-selām, Fāṭıma'yı **08** 'Alī'ye virdi, Ümmigülşüm'i 'Ořmān'a virdi. Çün Ümmigülşüm dünyādan **09** nađl itdi, Ruqıyye'ye hem 'Ořmān'a virdi. Zeyneb'i, Ebū'l-Āř bin **10** Rebī'a virdi. Mādām ki Ḥadice hayeviyede idi, Peyğambar hiç **11** 'avrat almadı. Çün Ḥadice vefāt buldı, Resül Sevde **12** bint-i Zem'a'yı aldı. Andan soñra 'Āiře bint-i Ebū Bekr'i aldı. **13** Eydürler kim Resül 'Āiře'yi diledüğü vağitde 'Āiře altı yaşında **14** idi. Ve çün Resül dünyādan rişlet itdi, 'Āiře on sekiz **15** yaşında idi. Andan soñra 'Ömer kıızı Ḥafřa'yı aldı, andan soñra

[211a]

01 Zeyneb bint-i Ḥuzeyme'yi aldı, andan soñra Ümmiḥabībe bint-i Ümmisüfyān'ı **02** aldı, andan soñra Hind bint-i Ümeyye'yi aldı, andan soñra Zeyneb **03** bint-i Caşş'ı aldı, andan soñra Cüveyriye⁵⁷² bint-i Ḥāriř'i aldı, **04** andan soñra şafıyye bint-i Ḥuyey'i aldı. Ve çün Resül ('a. m.) dünyādan **05** rişlet itdi, doğuz 'avratı qaldı. Bir rivāyetde dağı eydürler kim **06** Resül'ün ('a. m.) on sekiz 'avratı var-ıdı. Līkin çün dünyādan **07** rişlet itdi, bu doğuz 'avrat qalmış-ıdı, kalanları ölmüş-idi ve resülün **08**

⁵⁷² Kelimenin aslı "Cüveyriye"dir.

‘ammuları on-ıdılar: Biri Hāriş, bir Zübeyr, bir Hācl, bir Dırār, **09** bir Muḳavvim, bir Ebū Leheb ve bir ‘Abbās, biri Hāmza, bir Ebū Tālib **10** onuncı resūl atası ‘Abdullāh. Ammā Resūl’ün atasınuñ kız ırardaşları **11** altı-y-ıdı: bir[i] Ümmiyye, biri Ümmihākīm⁵⁷³ ve biri Berre ve biri ‘Ātike, bir Şafıyye **12** ve biri Ervā. Pes çün Resūl’ün ‘ömri kırık doḳuz yıl sekiz ay **13** ve on bir güne irişmişdi kim Ebū Tālib’e ecel irdi ve Hādıce **14** Ebū Tālib’den üç gün soñra vefāt buldı. Ve çün Resūl elli **15** üç yaşına yitdi, Mekke’den Medīne’ye hicret itdi ve Ebū Bekir, raḳıya’llāhu [anhu]

[211b]

01 ol seferde Resūl-ile bileydi ve anlaruñ rehberi ‘Abdullāh bin Üreykıt **02** idi. Hicret düşenbih günüydi, rebī’ü’l-evvel sekizinci gündi. Hicretten **03** doḳuz ay on gün geçmiş-idi kim Resūl, ‘aleyhi’s-selām, ‘Āişe’yi **04** eve getürdi. ‘Āişe ol vaḳt on bir yaşında idi. Hicretten **05** bir yıl bir ay ve yigirmi iki gün geçmiş-idi kim Fāṭıma’yı ‘Alī’ye **06** virdi. Andan soñra Bedir ğazāsın itdi ve ol **07** ğazā Ramazān ayında idi. Şahābeler dükeli üç yüz on üç **08** idi, ıratı za’ıf ve bī-çāre idiler. Şöyle kim anlaruñ arasında üç **09** aruḳ at ve iki nīze var-ıdı, ıralanları her birisinin elinde **10** birer ‘aşā var-ıdı. Kāfir leşkeri-y-ıdı, biñ er-ıdı dükeli süvār ve **11** tamām selīh-ile. Pes Hāḳ Ta’ālā Müslümānlara kuvvet virdi, tā ol **12** leşkeri hezīmet itdiler ve anlaruñ selīhlerin ve atların mü’minler **13** aldılar. Nitekim bundan ilerü harb-i Bedr yād itdük ve ammā **14** ahlāk-ı Resūl (‘a. m.) ol-ıdı kim Hāḳ Ta’ālā Kelām-ı kādīm’inde **15** anı añmışdur, ıravluhū ‘azze ve celle, **وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ**⁵⁷⁴ Bir hılḳa

[212a]

01 kim Hāḳ Ta’ālā ‘azīm diye gör kim nicesi hılḳ ola ‘Āişe’den, **02** raḳıya’llāhu ‘anhumā, Resūl’ün hılḳın şordılar. ‘Āişe eyitdi: “Eger dilerseñüz **03** kim Resūl’ün hılḳın bilesiz.” Sūre: **فَذُ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ**⁵⁷⁵ **04** tā on āyetde deġin oḳuñ kim ol dükeli Peyġāambar’uñ hılḳınuñ **05** şıfatıdır. ‘Abdullāh bin Selām eyitdi, raḳıya’llāhu ‘anhu, ol vaḳt **06** kim <ol vaḳt kim> Hāḳ Ta’ālā’nuñ irādeti oldu kim **07** Zeyd bin Sa’ne’ye hidāyet vire. Anuñ gönlinde ırodı kim tā eyitdi: **08** “Ben Muḳammed’ün dükeli ‘alāmetlerin bildüm. İllā nesnesin bilmedüm hılmi mi **09** ġālibdür yā Cehl?” Pes ol

⁵⁷³ Kelimenin aslı “Hakīm”dir.

⁵⁷⁴ Kur’an, (Kalem) 68/4: Ve sen elbette yüce bir ahlāk üzeresin.

⁵⁷⁵ Kur’an, (Mu’minün) 23/1. Gerçekten müminler kurtuluşa ermiştir.

Zeyd her gün resül yöresinde yörenürdi **10** tā anuñ bu iki ‘alāmetin bilmek-içün. Pes bir gün gördi kim bir kişi **11** resül katına geldi, eyitdi: “Yā Resülallahi, fülān kabīle bizim dīnimüze **12** girmişlerdür. Ol ümīze kim rızıkları çok ola. Şimdi rızıkları **13** dağı biter tar oldu. İmdi ben qorqaram kim bizüm dīnümüzden bī-zār olalar **14** ve ‘acebdür kim anlara nesne nafaqa viribiyesiz tā anlaruñ gönli **15** sākin ola ve ārām ide.” Resül (a. m.) ‘Alī’ye eyitdi, yā ‘Alī, beliginde

[212b]

01 hīç nesne var mı?” Eyitdi: “Yā Resülallahi, nesnem yokdur,” didi. Zeyd eyitdi **02** kim ben resül katına vardum, eyitdüm: “İy Muḥammed, fülān **03** bāguñ ḥurmāsın baña satar mısın? Ben bahāsın vireyin fülān **04** vaqtde fülān gün va ‘demüz olsun.” Resül **05** eyitdi: “Bahā getir sataram.” Ben vardum seksen dīnār **06** getürdüm, resüle virdüm tā ol kabīleye nafaqa **07** itsüñ diyü viribidi, tā gönülleri İslāma muṭma’in olsun **08** için. Zeyd eyitdi: “Ol gün kim benüm va ‘dem-idi, **09** andan iki gün öñdin vardum ve resülüñ yaqasın berk **10** dutdum.” Ve ol eyitdi: “İy Muḥammed, tīz ḥācetüm revā it kim **11** va’llāhi ben cihānda senden yavuz kimesne gördüğüm yok,” **12** didi. ‘Ömer, raḍiya’llāhu ‘anhu, ḥışma geldi **13** eyitdi: “İy Cühūd, sen ne it olasın, Tañrı resüline **14** bunuñ gibi söz diyessin. Ol Tañrı Ḥaqqı-y-içün kim Muḥammed’i **15** ḥalka Ḥaqq Peygāambar viribidi kim eger bu senüñ alımuñ

[213a]

01 olmasa-y-ıdı bir darb-ile başuñı düşürmişdüm.” Resül (a. m.) güldi **02** ve luṭf-ıla yüzüme baqdı ve eyitdi: “Yā ‘Ömer, aña böyle dime kim **03** ol Ḥaqq issidür. Belkim baña eyit ki, anuñ ḥaqqın öde, di; **04** ḥācetin revā eyit ve aña luṭf-ıla kim Tañrı resüline ḥoş **05** söyledi, şimdi yā ‘Ömer var, bunuñ ḥaqqını vir, yigirmi **06** sağ dağı ziyāde vir, tā gönli ḥoş olsun.” ‘Ömer aldı **07** bunı ilettdi ve benüm ḥaqqımı tamām virdi, yigirmi sağ dağı ziyāde **08** virdi. Eyitdüm: “Yā ‘Ömer, beni bilür misin?” Eyitdi: “Bilmezsin.” Eyitdüm: “Zeyd **09** bin Sa’ne’yem.” ‘Ömer eyitdi: “Sen olsun kim Cühūdlar ‘ālimisin.” **10** Eyitdi: “Belī ben olın.” Eyitdi: “Çün sen Cühūdlaruñ ‘ālim ve fāzılısın. **11** Anuñ gibi zişt sözler niçün Tañrı resüline didüñ?” **12** Eyitdüm: “Yā ‘Ömer ben dükeli ‘alāmetlerin Muḥammed’üñ Tevrīt’de oqudum, **13** dükelin gördüm. Meger bu iki ‘alāmeti bilmezdüm. Şimdi **14** bildüm kim ol Ḥaqq

peygâmbardur tanıkluk virdüm kim ol Tañrı **15** resülüdür ve Müslümânlık dîni Hâkdur.” Andan ‘Ömer’le resül

[213b]

01 katına geldi ve eyitdi: *Eşhedü en lâ ilâhe illallâhu ve eşhedü enne muḥammeden*
02 ‘*abduhu ve resûluhu*.⁵⁷⁶ Andan soñra ol dâyim peygambar katında olurdu tâ **03**
resül-ile ğazâ-yı Tebük’e vardı ve ol ğazâda dünyâdan riḥlet **04** itdi. Böyle eydür
Enes, raḍiya’llâhu ‘anhu, kim bir gün resüle bir yirden **05** çanağ-ıla şerîd hediye
getürdiler. Pes nâgâh ol kişinüñ elinden çanağ **06** düşdi, üç dört pâre oldu ve ol şerîd
dükeli yire döküldi. **07** Ol gönli tar olup melül oldu. Resül (‘a. m.) luḥf-ıla aña söyledi
08 ve ol şerîd en az yerden getürdi. Ol sınığ çanağa kodı ve ol **09** şerîdden yidi,
andan soñra eyitdi: “Bir ayruğ çanağ getürüñ.” Getürdiler, **10** ol sınağ çanağ yirine
virdiler. Ve hem Enes eyitdi, raḍiya’llâhu ‘anhu, kim **11** bir gün bir er mescide geldi,
Resül önine oturdu ve Resul, **12** ‘aleyhi’s-selâm, bir pâkîze ton giymiş-idi. Ol er,
Peygâmbar’uñ **13** yağasını berk dutdı ve çekdi. Şöyle kim anuñ çekdüginüñ **14**
nişânın peygambaruñ boynında getürdük. Peygâmbar (‘a. m.) **15** geldi. Ol, Resül’e
hışm-ıla bağıdı.

[214a]

01 Resül aña luḥf-ıla eyitdi kim iy A’râbî, benden ne dilersin **02** kim yağamı böyle
berk dutmuşsın, çekersin. A’râbî eyitdi: “Müslümânlaruñ **03** beytü’l-mâl senüñ
elüñdedür ve ben dervîşem gerekdür **04** kim baña mâl veresin tâ anı nafağa idinem.”
Resül güldi, eyitdi: **05** “Fermân senüñdür,” didi. Buyur tâ aña ol kadar nesne **06**
virdiler kim gönli hoş oldu ve hoşnüd olup döndi. **07** Rivâyet iderler kim ‘Abdullâh
bin Revâḥa’ya Ebû Cehl yüz dînâr **08** altun virdi ve eyitdi kim Muḥammed’e hecv
itgil ve bâzâr **09** içinde ol hecv aña oğugıl. ‘Abdullâh altun aldı, Resül’e **10** hecv
eyitdi. Pes Resül yarındası bâzârdan geçerdı. ‘Abdullâh aña **11** eyitdi: “İy
Muḥammed, Tañrı’nuñ Hâkķı-çündür tâ benüm bu şi’irimi işit.” **12** Resül (‘a. m.)
kendü ḥilminden ve kereminden durdı. ‘Abdullâh ol **13** şi’irin oğudı, resülüñ
mübârek ḥâḫırını melül oldu katı ğam-gîn **14** ve mütefekkir oldu. Ol sâ’at Cebrâ’îl geldi,

⁵⁷⁶ Kelime-i Şehadet: "Şehadet ederim ki Allah’tan başka ilah yoktur ve yine şehadet ederim ki Muhammed (s.a.v.) onun kulu ve Peygamberidir.”

bu āyeti getürdi, **15** kavluhū Ta‘ālā: وَالشُّعْرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ⁵⁷⁷

[214b]

01 ya‘nī şā‘irler azğunlara mütābi‘ **02** dururlar görmez misin kim anlar her vādīye ve yolsız yerlere yürürler. Pes **03** şahābelerūñ biri ‘Abdullāh bin Revāḥa’nuñ dostı-y-ıdı. Aña eyitdi: **04** “Ḥaṭā itdūñ kim Tañrı resūline hecv eyitdūñ, gönli rencūr **05** oldı. Korkaram kim eger saña du‘ā-yı bed kılası olırsarsa tızde **06** helāk olursın.” ‘Abdullāh ol işine pişimān oldı. **07** Bu kez Resūl’e bir eyü medḥ eyitdi ve ol medḥ arasında eyitdi kim **08** *lā ilāhe illallāhū Muḥammedū Resūlallāhi*.⁵⁷⁸ Birkaç günden soñra daḥı Resūl **09** gördi kim bāzārdan geçerdı. ‘Abdullāh eyitdi: “Yā Resūlallāhi, **10** Tañrı Ḥaḥḳı-y-içün bir sā‘at dur, bu şı‘iri işit. Resūl, kendü **11** kereminden ve ḥilminden durdı. ‘Abdullāh, medḥi oḳudı hem **12** imān daḥı getürdi. Resūle iñen ḥoş güldi. Ol zamān **13** aña ḥil‘at virdi, şād oldı. Andan soñra bu āyet geldi, **14** kavluhū Ta‘ālā: إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا⁵⁷⁹ **15** ya‘nī meger anlar kim imān getürdiler ve eyü ‘amel işlediler

[215a]

01 ve Tañrı yād itdiler çok ve ammā zūhd-i peygambar, ‘aleyhi’s-selām, **02** şöyle-y-idi kim Ḥaḥḳ Ta‘ālā baṭḥā-yı Mekke’yi aña dükelinin ‘arz eyledi **03** kim ol deşt ve şahrā dükeli altun aldı. Resūl eyitdi: “Yā Rabbi, **04** bunu baña gerekmez. Ben şöyle dilerem kim üç gün aç olam, bir gün **05** tok olam ve senūñ şükrūñ yirine getürem ve çün aç olam şabr **06** idem ve tazarru‘ idem, dāyimā seni yād idem ve açlar ḳadrini bilem.” **07** ‘Abdullāh ibni ‘Abbās eyitdi: “Bir gün resūl ḳatına vardum, gördüm kim **08** bir ḥaşır üzerinde yatmış. Şöyle kim ḥaşırūñ nişān anuñ yanında **09** peydā olmuş.” ‘Ömer aña eyitdi: “Yā Resūlallāhi, eger döşegüñ bundan **10** yumuşağıraḳ olursa şavāb olurdı.” Resūl, ‘aleyhi’s-selām, eyitdi: **11** “Benüm dünyā-y-ıla ne işim var. Ol Tañrı ḥaḥḳı-çün kim benüm nefsum **12** anuñ Ḳabza-i ḳudretindedür kim benüm mişlüm dünyada.” Şöyledür kim bir atlu **13** gider yay güninde, bir beyābānda bir dıraḥt

⁵⁷⁷ Kur’an, (Şu‘arā’) 26 / 224, 226: Şairler(e gelince), onlara da sapıklar uyarlar. Onların her vādide başıboş dolaştıklarını ve gerçekte yapmadıkları şeyleri söylediklerini görmedin mi?

⁵⁷⁸ Kelime-i Tevhid: Allah’tan başka ilah yoktur. Hz. Muhammed (s.a.v.) Allah’ın elçisidir.

⁵⁷⁹ Kur’an, (Şu‘arā’) 26 / 227: Ama inanan, dürüst ve erdemli davranışlar ortaya koyan, Allah’ı sıkça anan...

görür. Atdan iner, bir **14** sâ'at ol dıraht dibinde oturur. Andan soñra atına biner **15** gider ve ol gölgeyi yerinde qor gider. Benüm mişlüm dünyāda

[215b]

01 anuñ gibidür ve hem ol eydür kim resül birkaç gün gicesi-y-ile ehl-i 'ayāli-y-ile **02** şöyle aç yatdılar. 'Āiše, rağiya'llāhu 'anhā, eyitdi; çün Resül dünyādan riħlet **03** itdi, zırh girüde qaldı kim otuz sađ arpaya girü qomış-ıdı **04** ve Resül'üñ açlığı anuñ iħtiyārı-y-ıla idi; zīrā kim aña dünyāda **05** düşvār gelürdi. Sīr olunca yimek kim kendü zühdinden iħtiyār **06** itmiş-ıdı ve Haq Ta'alā dükeli cihān ħazīnesinüñ miftāħların aña virdi. **07** Ol qabül itmedi, eyitdi: "Baña gerekdür kim peygāambar olam, **08** melik olmayam." Ve 'Āiše, rağiya'llāhu 'anhā, eyitdi; görmedüm resül **09** qavmini kim üç gün biribiri ardınca kim etmek yiyeler. İllā bir **10** gün itmek yerler-ıdı, bir gün ħurmā yirlerdi ve şu içerlerdi, tā Resül **11** dünyādan naql idince ve hem 'Āiše, rağiya'llāhu 'anhā, kim eyitdi, vaqt **12** olurdi kim üç ay geqerdi resülün dükeli evlerinden tütün **13** çıkmaz-ıdı. Andan şordılar kim iy mü'minler anası, pes ne-y-ile **14** ma'ışet iderdüñüz? Eyitdi, ħurmā-y-ıla, şuyla, didi ve dağı vaqtklerde **15** koñşılar süd viribidilerdi. Enes, rağiya'llāhu 'anhu, eyitdi; Resül ('a. m.)

[216a]

01 kendü evinde semiz qoyun eti ve aq etmek kendü sofrasında görmedi **02** ve hergiz ħandān itmek yimedi. İllā kim sofradan yirdi ve elbette **03** irte ve gice kendü evinde ta'am bulmadı. İllā meger kim irte olurdi, **04** gice olmazdı. Veger gice olsa gündüz olmazdı. Ve Ebü Hüreyre **05** eyitdi, rağiya'llāhu 'anhu, kim ben Resül-ile bāzāra vardum. Resül bir şalvar aldı **06** dört aqçaya. Pes ol şalvar issine eyitdi: "Elüñe terāzū al, **07** bahāsın ziyāderaq al." Ol er eyitdi: "Sübħāne'llāhi, ben bu sözi **08** ħiç kimseden işitdüm yok, sen kimsin?" didi. Ebü Hüreyre **09** eyitdi: "Ben aña eyitdüm kim saña 'ayb ola kim kendü peygāambaruñı **10** bilmeyesin." Ol eyitdi: "Bu Tañrı resüli midür?" Eyitdüm: "Belī." Ol er, terāzūyı **11** elinden bıraqqdı, sıqradı, resülün elin ayağın öpdi. Resül **12** eyitdi: "Böyle itme kim böyle 'Acemler ider kendü beglerine. Ben pādişāh **13** degülüm, ben dağı sizlerden biriyem." Pes çün yine dönmege 'azm **14** itdük. Şalvarı aldum, eyitdüm: "Yā Resülallahı, qo ben

getüreyim.” Resül **15** eyitdi: “Ben eḥaḳḳam ki getürem zīrā ṣalvar issi benüm.” Ve Enes,

[216b]

01 raḍiya’llāhu ‘anhu eyitdi kim Resül’üñ ‘ādeti şöyle idi kim çün bir kimseyi **02** görürdi evvel selām ol virürdi. Çün yārānlar ḳatına varurdi, **03** elbette hīç kimsenüñ öñünce yürimezdi illā aṣḥābuñ ortasında yürürdi **04** ve her kiṣi kim oturmuş olaydı dervīṣden, baydan, uludan, **05** kiçiden tā evvel ol kimse durup yürimeyince ol yürimezdi. Veger **06** bir kimse-y-ile bir yirde oturmuş olsa tā ol kimse durmayınca ol **07** daḫı durmazdı. Veger Resül’e zarüret-i ḥāl vāḳi’ olsa **08** ol kimseden ol kim destür dilerdi ve hem ol **09** eyitdi, vaḳtī Resül (‘a. m.) bir ḳarı ‘avrat-ıla ol ḳadar durdı **10** kim ardı yārānlar eyitdiler: “Yā Resülallahi, bu ḳarı ‘avrat-ıla **11** ol ḳardarduñ kim yorıldıñ.” Ol eyitdi: “Belī.” Bu ‘avrat Ḥadīce **12** zamānında gelürdi, andan ötrü ḥürmet itdüm kim **13** pīrlere ḥürmet itmek imāndandır ve ammā tevāzu’-yı Resül, ‘aleyhi’s-selām, **14** şöyle idi kim eṣege binerdi, cenāzelere varurdi ve ṣayru **15** sorurdi ve anı kimse mihmāna oḳusa icābet iderdi.

[217a]

01 Ve eydürler kim vaḳtī bir erüñ mihmānlığına vardı kim ol erüñ **02** arpa etmegi var-ıdı ve bir ḳoyın paçası var-ıdı biryān olmuş. Vardı, **03** ol ta‘āmı yidi ve ‘ayb itmedi, ṣükr itdi. ‘Abdullāh bin ‘Abbās **04** eyitdi kim hīç kimse resülden nesne dilemedi kim illā Resül (‘a. m.) **05** virdi. Veger ḥāzır olmasa va‘de iderdi vireyin diyü.

06 Ḥadīs: Vefāt-ı Peygāmbar, ‘aleyhi’s-selām,

07 Böyle eydür ‘Abdullāh bin ‘Abbās, raḍiya’llāhu ‘anhumā, kim onuncı yıl **08** Resül ḥacc-ı vidā‘ itdi, Minā’da-y-ıdı kim Cebrā’ıl geldi, bu āyeti **09** getürdi, ḳavluhū Ta‘ālā: **أَلْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا** ⁵⁸⁰ **10** ya’nī bugün tamām itdüm **11** sizlere dīni aḥkām şerī‘at ve tamām itdüm size ni‘meti **12** ve ḥoṣnūd oldum ve begendüm sizleri müslümānlık dīninde. Andan ṣoñra bu āyeti daḫı **13**

⁵⁸⁰ Kur’an, (Mâide) 5/3: Bugün dininizi sizin için kemale erdirdim, nimetlerimin tamamını size bahsettım ve Bana teslimiyeti sizin dininiz olarak belirledim.

getürdi: **14** ⁵⁸¹ وَأَتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ
korķuñuz ol günden kim yine döndüreler sizi ol **15** günde Tañrı'ya. Pes tamām vireler, her bir tene itdüklerinüñ cezāsını

[217b]

01 ve anlara güç itmeyeler. Bu āyetden soñra eydürler kim Resül **02** seksen bir gün dağı diri oldu. Andan soñra dağı dünyādan **03** riħlet itdi. Rebī'ü'l-evvel ayında çehār-şenbih günü öldi, **04** pencşenbih günü defn itdiler. Ve ol eyle-y-idi kim Resül ĥasta oldu **05** ve ümmetine vaşiyet itdi aħkām-ı şerī'at sağlamağlığ-ıla ve āħir vaşiyeti **06** bu-y-ıdı kim *eş-şalātu ve mā meleket eymānüküm*⁵⁸² ya'nī namāzı yerine getürüñ **07** ve elüñüz altındağıları hoş dutuñ, didi. Andan Üsāme'yi islām **08** leşkerine emīr itdi, ġazāya viribidi. Üsāme çün üç menzil **09** Medīne'den ġitmiş-idi. Resül'üñ ĥastalıđı ĥaberin işitdi, leşkere **10** eyitdi kim tiz bunda qarār idüñ tā ben varayım resüli ġoreyim. **11** Pes Medīne'ye yine geldi, Resül'i ġördi. Resül aña eyitdi: **12** “Niçün yine döndüñ?” Eyitdi: “Yā Resülallahı, senüñ ĥastalıđıñ **13** ĥaberin işitdüm. Eger ġitsem ġöñlüm meşġül olurdı.” Resül **14** eyitdi: “Şimdi çün beni ġördüñ, yine ġit.” Yarındası Üsāme Medīne'den **15** ĥazīn ġiryān döndi, ġitdi. Yārenler Resül'üñ ĥücesine ġeldiler. Dükeli

[218a]

01 ġiryān ve ġam-nāk eyitdiler: “Yā Resülallahı, kim ola ĥalīfe senüñ **02** yirüñde Peyġambar hıç nesne dimedi. Çün namāz vađt ġeldi, Bilāl **03** birkaç kişi-y-ile yārānlardan resül ĥücesine ġeldi ve eyitdi: **04** “Eş-şalavāt Yā Resülallahı.” Resül eyitdi: “Varuñuz, Ebū Bekir'e eyidiñüz **05** yā sizlere imāmlıđ idsün.” Çün Muştafa yārānları mescide ġeldiler, **06** Ebū Bekir'e eyitdiler. İmāmlıđ itdi ve Resül ('a. m.) āheste durı ġeldi, **07** mescide ġeldi. Ebū Bekir bildi kim Resül ġeldi. Kendüyi **08** miħrābdan çekdi. Peyġambar eyitdi: “Yā Ebū Bekir, yerinde kā'im dur, imāmet **09** it.” Resül Ebū Bekir ardında durdı, namāz kıldı, yine ĥücesine **10** ġeldi. Böyle eydür Enes, rađiya'llāhu 'anhu, kim Resül andan ilerü **11** kim ĥasta oldu, dün buçuġında duru ġeldi, refi'ü'l-ferkad **12** mezārına vardı, du'ā itdi ve ol uluları Ĥađ Ta'ālā'dan

⁵⁸¹ Kur'an, (Bakara) 2/281: Allah'a döndürüleceğiniz, sonra da herkese hak ettiğinin eksiksiz verileceği ve kimsenin haksızlığa uğratılmayacağı bir günden sakının.

⁵⁸² Namazınıza dikkat edin. (Hadis)

yarlıgayu **13** diledi. Çün yine eve geldi, derhâl kızdurdı, ditredi. **14** Meymüne bint-i Hâriş evinde idi. Dükeli hatunlarından destür diledi. **15** ‘Âişe evine varmağlığa dükeli rızâ virdiler. Resül

[218b]

01 andan duru geldi. ‘Âişe evine geldi, ‘Âişe eyitdi; ol **02** vaqtde benüm dahı başum ağrıdı. Çün resül geldi, yerinde **03** yatdı, katı ısıtma dutdı. Ben çün Resül’i ol şıfatda gördüm, **04** kendü derdümi unıtdum. Çün ol hastalık üzerine üç gün **05** geçdi, Resül Bilāl’e buyurdı kim münādī it tā benüm yārānlarum **06** cem’ olsunlar, mescide gelsün. Bilāl dahı çağırdı **07** çok halk cem’ oldılar. Resül hücreden çıkdı, veli yürimege **08** mecāli yoğ-ıdı hastalıktan. Anı arkaya getürdiler, mescid kapusına **09** getürdiler. Çün mescide girdi, cehd itdi, menbere çıkdı, **10** Muhācir Enşār’dan girī[v] kopdı ve Resül, ‘aleyhi’s-selām, ‘ışābıyla **11** başın bağlamış-ıdı ve menberüñ bir yanına söykenmiş-ıdı. Pes Hāq Ta‘ālā’ya **12** şenā itdi ve eyitdi: “İy kavm, bilüñüz kim ölüm haberin virdiler. **13** Tenhā baña degül bel dükeli halka bile, kavluhū Ta‘ālā: **كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ**”⁵⁸³ **14** ya’nī dükeli ten dada ölüm acısını ve eyitdi, elüñüz **15** Tañrı kitābına uruñuz, çün ben gidem Tañrı kitābını benüm

[219a]

01 sünnetümi saklañuz ve dünyāda birbirüñüze bağıllık itmeñüz, birbirüñüz-ile **02** kardaşlar gibi dirilüñüz ve Enşārileri hoş dutuñuz ve kavmüñüz **03** kim ‘ Arab ayruq dīnde olalar. Tañrı’dan korquñuz kim Tañrı’ñuz saklayıcı ola **04** ve kuvvet virici ola ve biliñüz kim ölüm hük-m-i mübremdür ve kazādur muhkem **05** veger baña ölüm gele, ‘aceb olmaya kim dükeli peygāmarlar benden ilerü öldiler. **06** Şöyle kim eger kimse hāşlıg-ıla ölümden kurtılsaydı Ādem ölmeyeydi. **07** Veger kimse ‘ömr uzunlığı-y-ıla ölmeyeydi, Nūh ölmeyeydi. Veger **08** kimse hulq-ıla ölümden kurtılsaydı İbrāhīm Hālīl ölmeyeydi. Veger **09** hüsn-ile ve cemāl-ile ölümden kurtılsaydı Yūsuf ölmeyeydi. Veger kimse kırbet-ile **10** ölmeyeydi Mūsā ölmeyeydi. Veger kimse māl-ıla ölümden kurtılsaydı **11** Kārūn ölmeyeydi. Veger kimse kuvvet-ile ölümden halāş bulsaydı **12** ‘Ādīler ölmeyeydi. Veger kimse leşker-ile ölümden kurtılsaydı Zū’l-Karneyn **13** ölmeyeydi. Veger kimse memleket-ile ölümden

⁵⁸³ Kur’an, (Āl-i ‘İmrân) 3/185: Her can ölümü tadacaktır.

kurtulsaydı **14** Süleymān ölmeyeydi. Veger kimse hikmet-ile ölümden **15** kurtulsaydı Loqmān ölmeyeydi. Veger zūhd-ile ölümden kurtulsaydı

[219b]

01 Loqmān ölmeyeydi. Veger zūhd-ile ölümden kurtulsaydı Yahyā **02** ölmeyeydi. Veger kimse erlik-ile ölümden kurtulsa-y-ıdı Rüstem ölmeyeydi. **03** Veger kimse feşāhat-ile ve rif‘at-ıla ve eyü hūlq-ıla ölümden kurtulsa-y-ıdı **04** ben ölmeyeydüm. Velīkin biliñiz kim her ki cān datlılığın datdı, ölüm **05** telhımı datdı didiserdür. Ve her kim kaftān giydi, nā-çār kefin **06** dağı geyserdür. Ve her kim cihān aydınlığın gördi, görür **07** karañulığın dağı göriserdür. Ve her kim yir geñligin gördi, **08** lahdde dağı darlık göriserdür. Her kim dirlik şāzılığın gördi, **09** ölüm qorqusın dağı göriserdür. Ve her kim biregünün ölümün gördi, **10** anuñ dağı göriserler. Ve her kim cenāzeye namāz kıldı, anuñ cenāzesine **11** dağı namāz kılısalar. Pes ‘aceb dutmañuz eger ben ölürsem ve siz **12** bilürsüz kim ben size resūl nāşih-ıdum ve size müşfik mihrībān-ıdum. **13** Ve size cefā itmedüm ve hīç haqqı sizden örtmedüm. Ve her ne kim var-ıdı **14** sizden dirīg itmedüm. Ve dağı size mütevāzı‘-y-ıdum ve elümde olsa cömerd idüm. **15** Ve gönülle raḥīm-idüm. Şimdi baña ölüm ḥālī geldi. Ben dağı

[220a]

01 sizcileyin ādemin ve ādemī zilletsüz ve ḥaḫāsuz olmaya. Ve bilüñüz kim benüm ve **02** sizün öñüñüzde bir gün var kim bizi dutalar, Ḥudāvend’e ‘arż ideler **03** ve Ḥaḫ Ta‘ālā bizümle şümār ide. Azdan çoğa degin eger siz rāst **04** olursañuz selsebīl ve serīr ve ḥarīr bulasız. Veger rāst **05** olmazsañuz zaḥīr ve sa‘īr bulasız. Ve Ḥaḫ Ta‘ālā ‘ādil Tañrı’dur, ḥaşr **06** gününde kışāş ider, meyl ü muḥābā itmez. Şāyed ki vaḫtlerden bir vaḫt **07** ben kimseye güç itmiş olam ve andan gāfil olmuş olam ve ol **08** boynumda ola. Şimdi iderüm size kim gelüñüz, bu cihānda kışāş **09** idüñüz. Eger māl-ise vireyim kim bugün mālī işe gelür, ammā kıyāmetde **10** işe gelmez. Kavluhū Ta‘ālā: **فَالْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنْكُمْ فِدْيَةٌ** ⁵⁸⁴ Veger kimseyi **11** urmışam sizlerden durı gelüñ üş tenüm sizün öñüñüzdedür. Beni **12** uruñuz kim benüm bu cihān kışāşına⁵⁸⁵ tāḫatum ola. Āḫiret kışāşına **13** tāḫatum yoḫdur. Pes resūl üç kez bu sözi didi ve eyitdi:

⁵⁸⁴ Kur’an, (Hadīd) 57/15: “Ve böylece, bugün ne sizden, ne de hakikati [açıkça] inkar etmiş olanlardan hiçbir fidye kabul etmeyecek.

⁵⁸⁵ Metinde bu şekilde yazılan kelimenin aslı “kışāşına” şeklindedir.

14 “Her kimüñ kim benüm üzerümde mazlemesi vardır, gelsün benden **15** kışâş itsün tã ben kıyâmet güninde Tañrı ‘azâbından kurtılam.”

[220b]

01 Çün üç kez eyitdi, ‘Ukkâşe bin Hâriş durı geldi ve eyitdi: **02** “Yâ Resûlallahi, eger sen üç kez bu sözi dimemiş iseñ ben durı gelmezdim. **03** Lâkin çün üç kez didüñ ve buyurduñ. Eger dimez-istem **04** hıyânet itmiş olurum ve dañı sinüñ fermânuñı dutmamış oluram. Yâ Resûlallahi, **05** ben seni gönülden dilerem kim fülân ğazâda kim ğazâ-yı **06** Tebük-idi, sen beni kâççı-y-ıla urduñ. Benüm hiç günâhum yoğ-ıdı.” Resûl **07** eyitdi: “İy ‘Ukkâşe, Tañrı cezâñı hayr ide kim bu kışâşı âhiretde **08** komaduñ.” Pes Resûl, ‘aleyhi’s-selâm, eyitdi: “Sen bilürsin kim ol kâççı kâççıdır.” **09** Eyitdi: “Bilürem Yâ Resûlallahi, fülân kâççı idi.” Resûl eyitdi: “İy Selmân, var Fâtıma **10** katına ol kâççıyı dile, baña getir. Velî sañın kim aña dimeyesin ki kâççı **11** babañı urmağ-ıçun dilerem; zîrâ ‘avratlaruñ gönli za‘îf olur.” **12** Selmân, Fâtıma katına vardı, ol kâççıyı diledi kim Resûl buyurdu **13** fülân kâççıyı versün, didi. Fâtıma eyitdi: “Babam hastadur, pes **14** kâççıyı n’ider? Ve ol kâççıyı kim sen dilersin. Dâyim sefere gidicek **15** bilesine getirür ve her ğazâda bile alurdu.” Selmân eyitdi: “Bilmezem Fâtıma

[221a]

01 and virdi kim eyitgil n’ider.” Selmân dañı ahvâl eyitdi. Fâtıma eyitdi: **02** “İy Selmân, ‘Ukkâşe’ye eyitgil kim babamı esirgesün ki **03** ol za‘îfdür ve hastadur. Anuñ derdinden cigerümüz başdur. Sen dañı **04** biter derdümüz üstüne derdümüz arturmağıl ki ol üç gündür ısıtma dutar **05** ve hiç nesne yimemişdür.” Selmân ol kâççıyı aldı, mescid kapusından **06** içerü girdi. Hemândem kim Selmân kâççıyı gördi. Müslümânlar **07** zârî kılmağa ve ağlaşmaya başladılar, bir ğırıv koptı. Resûl eyitdi: **08** “Ağlaşmak kim Hağ sizden râzî olsun kim bu cihân kışâşı **09** yegrekdür ol cihân kışâşından.” Ebü Bekir tûru geldi, **10** eyitdi: “İy ‘Ukkâşe n’eylersin ol kâççıyı? Tañrı resûlinüñ tenini **11** anuñla urısar mısın ki hastadur ve ağırlıdır. Anuñ teni aña **12** tãkat getirmez. Bizüm cigerümüz dañı biter hasta ola. Bir kâççı **13** yirine üş baña on kâççı ur.” Resûl eyitdi: “Yâ Ebü Bekir, **14** otur. Allah, seni Hağ üzerine dutsun,

kıyâmet gününde baña aşşı **15** kılmayısarsın.” Nitekim Hâk Ta‘âlâ kendü Kelâm-ı mecîd’inde

[221b]

01 buyurur, kavluhü Ta‘âlâ: ⁵⁸⁶ **02** ya‘nî bugün ‘ivaż virürler. Her nefse şol kesb **03** itdigin-ile zulm yokdur bugün. Pes ‘Ömer tırdı, eyitdi: “İy ‘Ukkâşe **04** ben Resül’den kuvvetlürağım. Üş benüm tenüm ne deñlü dilerseñ ur. Peygâmbâr’a **05** el urma, hastadur ve agrılıdur.” Resül eyitdi: “Yâ ‘Ömer, otur **06** sen yeriñde. Allah, Hâk üzerinde dutsun kim kıyâmet gününde sen **07** baña aşşı itmişsin.” Nitekim Hâk Ta‘âlâ buyurur: **08** ⁵⁸⁷ **08** Pes ‘Oşmân durdı, eyitdi: “İy ‘Ukkâşe, Tañrı **09** ‘ışkına Resül hastadur, incitmegil. Ne deñlü mâl kim dilerseñ **10** vireyin. Bu kışâşı sinden şatun alayın.” Resül eyitdi: “İy ‘Oşmân, **11** Tañrı seni Hâk üzerine dutsun. Otur aşğa kim yarın kıyâmet **12** gününde sen baña aşşı itmeyisersin.” Nitekim Hâk Ta‘âlâ buyurur: ⁵⁸⁷ **13** **13** ya‘nî ol gün kim gelür, her bir kişi **14** huşümet ider kendü-y-içün. Pes ‘Alî örü tırdı eyitdi: “İy **15** ‘Ukkâşe, göñlüñ oldı, cigerleri biryân idesin ve Hasan’ı

[222a]

01 Hüseyin’i giryân idesin ve Tañrı resüline el urasın.” Resül **02** eyitdi: Yâ ‘Alî, sen yerüñde otur ki Allah seni Hâk üzerine dutsun. **03** Hiç kimse sizden kıyâmet gününde baña aşşı itmeyiserdür.” Nitekim **04** Hâk Ta‘âlâ buyurur: **05** ⁵⁸⁸ **05** Hiçbir kişi nesneye zulm itmeyeler. Kıyâmet gününde kim ‘adl **06** terâzüsü qorur. Pes haber Hasan’a, Hüseyin’e vardı kim **07** ‘Ukkâşe Resül’[i] kaççı-y-ıla urur. Anlar dañı segirdi irişdiler. Ğıriv yârânlar **08** içinde qopdı. Anlar dañı ‘Ukkâşe’ye didiler kim dedemüzi **09** esirge kim hasta anı urma, üç gündür kim sayrudur, **10** ısıtmaludur, anı bize bağışla. Resül eyitdi: “İy benüm ‘aziz oğullarım, **11** ben aña nazar kıluram kim eger ‘Ukkâşe bunda baña kışâşı **12** itmeyecek olursa kıyâmet gününde siz beni anuñ elinden almayasız.” **13** Nitekim Hâk Ta‘âlâ buyurur: **13**

⁵⁸⁶ Kur’an, (Ğâfir) 40/17: O Gün her insan kazandığının karşılığını görür: O Gün hiçbir haksızlık [yapılmaz].

⁵⁸⁷ Kur’an, (Nahl) 16/111: Herkes [yalnız] kendini savunmak için gelecek...

⁵⁸⁸ Kur’an, (Enbiyâ) 21/47. Ve Kıyamet Günü (öyle) doğru, (öyle) hassas) teraziler kurarız ki, kimse en küçük bir haksızlığa uğratılmaz.

أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ وَاحْشَرُوا يَوْمًا لَا يَجْزِي وَالِدٌ عَنْ وَلَدِهِ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَارٍ عَنِ وَالِدِهِ شَيْئًا إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ ۗ

⁵⁸⁹ 15 ya'nī iy kişiler, ƙorƙuñ Tañrı'dan

[222b]

01 ve saƙınuñ şol günüñ 'uƙūbetinden kim kimse kimsenüñ yerine 02 ƙurmayısar. Ne ata oğula ne oğul atasından niyābet olırsardur. 03 Nesne bedürüstī Allah'ıñ va'desi haƙdur. Pes haber Fāṭıma'ya vardı, 04 ƙadır başına örtdi ve ağlayı mescid ƙapısına geldi, eyitdi: 05 "İy 'Ukkāşe, atam za'ıfdür ve şayrudur. Anuñ teni ol ƙamçıya ƙāƙat 06 getürmez." Resül döndi bu āyeti oƙadı, ƙavluhū Ta'ālā: 590 07 ya'nī cezā virmezler ataya oğul-içün. Pes resül eyitdi: "İy 'Ukkāşe, 08 ƙur itdi ƙışāşı it ve zaħm ur ki tā ben ƙıyāmetüñ 'azābından 09 ve ƙışāşından ƙurtılam." 'Ukkāşe eyitdi: "Yā Resülallahi, ol gün kim 10 sen beni urduñ. Ben yayak-ıdum ve sen merkeb üstinde idüñ." Ve peygambar, menbere 11 üstinden aşığa indi ve ba'zı dimişler kim resül döşek üstinde idi 12 kim 'Ukkāşe-y-ile bu ƙışşa vāƙı' oldı. Pes 'Ukkāşe eyitdi: "Yā Resülallahi, 13 ol gün kim sen beni urduñ ƙamçı-y-ıla tenüm yalıncag-ıdı." 14 Resül ol mübārek yağırını açdı ve ƙamçıyı 'Ukkāşe eline virdi, 15 eyitdi: "Ƙışāş itgil ve haƙƙuñı alğıl." 'Ukkāşe çün Resül'üñ

[223a]

01 ol mühr-i nübüvvet ki mübārek yağırınında idi gördi üstinde 02 bir yaşıl haƙt-ıla yazılmış-ıdı kim *lā ilāhe illallah Muħammedün Resülullāh*. Derhāl 03 ƙamçı elinden bıraƙdı ve yüzünü aña sürdi ve eyitdi: "Yā Resülallahi, 04 benüm tenüm cānum saña fidā olsun. Sen hıç kimseye güç itmezsin. 05 Velīkin ben işidüm, ƙururdum senden kim her kimüñ ki 06 endāmı benüm yağırnumdağı mühre irişse gerek ƙamu odı anı yaƙmaya, 07 teni ƙamu odına harām oluban. Bunı ol sebebden itdüm tā ƙamudan 08 ƙurtılam." Resül eyitdi: "Ƙamu saña harām oldı." Pes iki mübārek barmağını 09 ƙoşa dutdı şehādet barmağı-y-ıla orta barmağını. Eyitdi: "Sen benümle 10 uçmaƙda iş böyle olasıñ." didi. Pes Resül mescidden 'Āişe 11 evine vardı, eyitdi: "Yā 'Āişe, döşek bıraƙ kim ben şayruyam." 12 'Āişe dağı şöyle kim hasta yatacaƙ döşek bıraƙdı

⁵⁸⁹ Kur'an, (Lokmân) 31/33: Ey insanlar! Rabbinize karşı sorumluluğunuzu unutmayın; ve ne hiçbir anne babanın çocuğuna herhangi bir faydasının erişebileceği, ne de hiçbir çocuğun anne babasına en ufak bir fayda sağlayamayacağı Gün'den korkun! Unutmayın, Allah'ın [yeniden diriltme] vaadi gerçektir.

⁵⁹⁰ Kur'an, (Lokmân) 31/33: ayetin bir bölümüdür.

ve Resül **13** ol döşek üstine yatdı, hastalığı dahı artdı, eyitdi: **14** “Yā ‘Āiše, ben şöyle bilürem kim ben bu hastalıktan hiç **15** hoş olup kurtulmayısaramdur.” ‘Āiše, anı işidicek ağladı

[223b]

01 ve güşşalandı, gırıv itdi ve gönül tarlıgandı, hayrân oldı. **02** Resül döşege yatdı, ümîzin dirilmekten kesdi çün düşenbih **03** günü öldi Bilâl namâz vaqtinde geldi, âyet-i eş-şalavât Yā Resülallahı didi. **04** Üç kez girü geldi, karşı çığırurdu kim eş-şalavât Yā Resülallahı. **05** Pes resül eyitdi: “İşitdüm yā Bilâl, velîkin benüm tākātum yokdur kim varam **06** bir kimseye eyit kim varsun, imāmet itsün.” ‘Abdullāh bin Refa‘a **07** taşra çıkdı. ‘Ömer Hattāb‘ı gördi, kapuda turdı, aña eyitdi: **08** “Var imāmet it.” didi. ‘Ömer vardı, tekbîr bağladı. Çün Resül **09** yaturken ‘Ömer‘ün āvāzin işitdi, eyitdi: “Kavm ne Tañrı‘yı begenür **10** ve ne resüli begenür ve mü‘minleri begenür. Ol kavmün içinde kim **11** Ebū Bekir ola, andan artuğ kişi imāmet ide. Varuñ, Ebū Bekir‘e eyidüñ, **12** tā imāmet ide.” ‘Ömer çün Resül‘ün āvāzin işitdi, imāmet itmedi. **13** ‘Abdullāh bin Refa‘a‘ya eyitdi: “Resül benüm adum dimedi. **14** Sen baña niçün didi ki var imāmet it. **15** Pes Peygāambar eyitdi: “Ebū Bekir‘e eydüñ, varsun imāmet

[224a]

01 itsün.” ‘Āiše eyitdi: “Yā Resülallahı, Ebū Bekir yufka gönüllü **02** kişidür. Her gāh kim Kur‘ān okuya ağlar nete tākāt getüre. Ol, **03** senüñ yerüñde imāmet itmege. Halāyık hoz anı göricek **04** ağlarlar. Ol dahı biter ağlar.” Ve Hafşa ‘Ömer kızı ‘Āiše anuñ **05** üzerine öldi tā kim ol dahı resüle eyitdi **06** ve Resül, ‘aleyhi’s-selām, eyitdi: *İnnekünne şavāhiyātü Yūsufe*⁵⁹¹ **07** ya‘nî siz olasız kim Yūsuf‘ı yoldan iledüñüz. *Murû Ebā Bekr’in* **08** *fe’l-yuşallin’nāse*.⁵⁹² Pes Ebū Bekir ilerü geçdi, imāmet itdi. Resül, **09** ‘aleyhi’s-selām, teninde birez yiyilik buldı, cehd eyledi kim turu **10** geldi, elin tutdılar ve ‘Āiše hücesinüñ perdesin götürdi. **11** Resül zahmet-ile mescide girdi, yārānları girdi ki şaf **12** bağlamışlar ve namāza durmuşlar ve Ebū Bekir mihrāba geçüp yārānlara namāz kıldı. **13** Çünki namāzdan fāriğ olmadın Resül‘i mescidde

⁵⁹¹ Hadis: Siz Yusuf’un arkadaşlarısınız.

⁵⁹² Hadis: Ebû Bekr’e gidin, o insanlara namaz kıldırın.

gördiler, şāz oldılar, **14** dilediler kim yüzlerin namāzdan döndirelerdi. Resül eyitdi: **15** *Kemā entüm*⁵⁹³ ya ‘nī tırduġuñuzlayın tırduñ. Ebū Bekir

[224b]

01 diledi kim mihrābdan girü gideydi. Peyġambar eyitdi: “İy Ebū Bekir, **02** imāmlık eyle ve şöyle kim durursın durġıl.” Pes Ebū Bekir’üñ **03** sağ yanına oturdu ve tekbir baġladı, anuñ ardında namāz kıldı. **04** ‘Alī rivāyet itdi kim resül, toġuz namāz kıldı kim müdām Ebū Bekir **05** imāmlık eyledi ve ‘Abdullāh bin ‘Abbās rivāyet eyitdi kim resül, **06** Ebū Bekir ardında üç namāz kıldı. Şöyledür Enes kim çün **07** Bilāl çağırdı, resül namāza gelmedi, başın eline ġodı, çıġırdı kim: **08** “*Vā veyletā vā ġasretā.*”⁵⁹⁴ Çün Resül taşra çıġdı. Şöyle kim yād **09** itdük. Mescidden ‘Aīşe ġücreesine geldi ve yārānlar ġücreye cem’ oldılar. **10** Şöyle kim ġücre yārānlardan toġtolu oldu ve ağlaşdılar, zārī ġaldılar. Resül **11** yüzün yārānlara dönderdi ve eyitdi: *Cezekumullāhu ġayren 12 ġayyakumullāhu naşarakumullāhu lā ġazelekumullāhu.*⁵⁹⁵ Andan soñra eyitdi: “İy **13** ġavm, şerī‘at yolın ġomaġ ve biribiriñüzi incitmek ve fesāda meyl **14** ki Ĥaġ Ta‘ālā buyurur: *تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا ۗ وَالْعَاقِبَةُ* *لِلْمُتَّقِينَ*⁵⁹⁶ şadaġallahu;

[225a]

01 ya ‘nī ol cihān düzdük anlara kim dilemezler ululuġı ve boyun çekiciliġi **02** yerde ve ne fesādı āġiret perġiz-kārlar güder. Andan soñra **03** eyitdi: “İy yārānlar, selāmı eksik eylemeñ ġıyāmete deġin ve benüm üstüme **04** selāmumı deġürüñ ve bilesin kim sizüñ sevgüñüz⁵⁹⁷ baña oldur kim hem **05** işbu şıfat birle muttaşır ola ve üş nitekim beni görürsüz ve **06** zinhār namāzı saġlañ ve kāhillik eylemeñ ve eliñiz **07** altındaġıları ġoş dutuñ.” Eyitdiler: “Yā Resülallahı, saña kefen nice idelüm.” Eyitdi: “İşbu **08** geydügüm toñ gibi aġ bezden kefen idesiz.” “Yā Resülallahı, seni **09** kim yusun erenlerden?” Eyitdi: “Her kim baña yakınraġdur.” Eyitdiler: **10** “Yā Resülallahı, senüñ üzerüñe kim namāz ġılsun?” Resül ağladı, eyitdi: **11**

⁵⁹³ Sizin gibi, olduġunuz gibi...

⁵⁹⁴ Araġada ġayıflanma cümlesidir. Manası: Eyvahlar olsun!

⁵⁹⁵ Araġa duadır.

⁵⁹⁶ Kur’an, (Kasas) 28/83: İşte ahiret yurdu! Biz onu yeryüzünde böbürlenmeyi ve bozgunculuġu arzulamayan kimselere veririz. (En güzel) akıbet, takva sahiplerinindir.

⁵⁹⁷ Metinde sehven sevgüñüz yazılmıştır.

“Cezākumu’l-llāhu ‘an nebiyyikum hayren⁵⁹⁸ ya’nī ‘ivaż virsün size Tañrı. **12** Sizüñ peygambaruñuz eyle ki her nesneyi benden şorarsız. Beni **13** yuñ ve cenāzeye uruñ ve benüm cenāzemi meşhedüm üzerüne koñ ve siz **14** taşra çıkuñ ki evvel benüm üzerüme namāz kılan Cebrā’ıl ola **15** muqarreb feriştehlerle, andan şoñra Mıkā’il andan İsrāfıl her gögüñ

[225b]

01 feriştelele andan erenlerden evvel benüm ehl-i beytüm üzerüme namāz kılsun. **02** Andan kavm <kavm> karşı geleler, namāz kıllalar karşı andan şoñra benüm ‘avratlarum **03** andan şoñra oğlanlar namāz kıllalar.” Andan eyitdi: “İy kavm, çok ağlamañ **04** ve zārī itmeñ ve beni incitmeñ ağlamağ-ıla ve nevhā kıllamağ-ıla.” Ve anuñ üstine **05** bir āyet dağı geldi kim Resül (‘a. m.) zār-ile ağladı. Eyitdiler: “Yā Resülallahı, **06** niçün ağlarsın ki Hāq Ta’ālā senüñ evvelki günāhuñı dağı **07** ve şoñrağı günāhuñı dağı yarlıgayup durur?” Kavluhū **08** Ta’ālā: **لِيُغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ**⁵⁹⁹ Resül eyitdi: “Ne ol korquñuz-içün **09** ve ne ol tar lahd-içün ve ne kıyāmet korqularından ve ne sırātdan geçmek **10** ve ne ol ‘adl terāzūsı-y-içün ve ne ol şamu heybeti-y-içün kim görmek **11** gerekdür. Kükredüğinden gökler pāre pāre ola ve taşlar **12** ol heybetden yuñ gibi, didim, olıardur ve cümle halāyık dizleri **13** üstine çökeceklerdür ve çığırasarlar kim nefsi nefsi ve andan eyitdi **14** kim bilesiz kim ne olıardur ümmetüm arasında harām yimekten **15** ve hamr içmekden ve şıla-i rahm kesmekden ve fesād āşikāre

[226a]

01 olmağdan.” Andan eyitdi: “İy ‘Āişe, gözüm nūrı Fāţıma’yı **02** okı.” ‘Āişe vardı Fāţıma’ya eyitdi: “Resül seni okır.” Fāţıma **03** segirdü geldi, feryād eyledi. Çün içeri girdi, Resül’i **04** gördi yatmışdur, meşğül olmuşdur ve gözlerin yummuşdur. Fāţıma **05** çün atasın ol hāl içinde gördi, feryād itmege başladı **06** ve ağladı. Çün Resül Fāţıma’nuñ āvāzın işitdi, gözün açdı, **07** eyitdi: “İy babanuñ cānı, yakın oldı ki babañ Hāq hazretine **08** koşa. Sakın ki başuñ açmayasın ve yakañ yırtmayasın ve nevhā **09** itmeyesin. Eger iderseñ Tañrı’nuñ hışmında olursın.” Ve Fāţıma **10** zārī itmege

⁵⁹⁸ Allah sizi peygamberiniz sebebiyle hayırla mükâfatlandırısın.

⁵⁹⁹ Kur’an, (Fetih) 48/2: Böylece Allah, senin hem geçmişte hem de gelecekteki bütün hatalarına karşı bağışlayıcılığını gösterecek.

başladı ve resül eyitdi: “Kulağın baña dut.” **11** Fâtıma ilerü vardı ve nebî hazretine kulak dutdı. Resül **12** Fâtıma’ya söyledi, Fâtıma ağladı ve bir söz dağı söyledi, **13** geldi. ‘Âişe Peygâmbâr’uñ vefâtından soñra şordı kim **14** iy Fâtıma, ol neydi kim resül saña söyledi ve sen ağladuñ? **15** Fâtıma eyitdi: “Resül baña eyitdi: “Öliserem, ağladuğum anuñ-içün.”

[226b]

01 ‘Âişe eyitdi: “Ve ol bir söyledükde soñra güldüñ ne-y-idi?” **02** Fâtıma eyitdi: “Evvel ehl-i beytümde baña irişen sen olasın” **03** didi. “İy Fâtıma” eyitdi, “Ağlama ve zār itmegil.” didi. **04** Fâtıma eyitdi: “Pes ne ağlayayın Yâ Resülallahi.” Resül eyitdi: “*Eyitgil Allāhümme 05 hevvin ‘alā ebī sekerāti’l-mevti*⁶⁰⁰ ya ‘nī Hūdā’ya cān virmeñi **06** babam üstine sen geñez eylegil. Fâtıma eyitdi: “Yâ Resülallahi, kıyāmet **07** güninde seni kanda isteyeyin.” Eyitdi: “Terāzū vaqtinde ol arada kim **08** ümmetümün ‘amellerin dartañlar ve ben anlara yardım eyleyem.” Fâtıma eyitdi **09** veger (bāh?) Resül eyitdi: “Ğuşsa yime kim babanuñ ‘ömri soñına irişdi **10** ve bu babañdan soñra saña hiç ğuşsa yok.” Fâtıma, Hasan’ı Hüseyin’i **11** getürdi, gelürlerdi, baş açuğ yalın ayak “Vā-veylī.” dirlerdi **12** ve Resül sekerāt hālinde-y-idi. Fâtıma eyitdi: “Yâ Resülallahi, Hasan, Hüseyin **13** dīzāruña geldiler, anlara söyle.” Gözin açdı, anların yaña **14** nazar itdi. Gözlerinden yaş revān oldı ve anlaruñ-ıla esenledi **15** ve öñünde resülün kadeh-ile şu koyup dururlardı. Karşu elin şuya

[227a]

01 şokardı, yüzine sürerdi ve eyidürdi: *Allāhümme a’innī ‘alā sekerāti’l 02 -mevti* ya ‘nī iy Allah baña yardım itgil. Cān virmek üzerine ki **03** <cān virmek üzerine ki> cān virmege tākatum yoğdur. ‘Atā ibni **04** Yesār eydür: Cebrā’ıl geldi, Resül’ün başı ucında oturdı **05** ve eyitdi: “Yâ Resülallahi, gündüzüñi nice görürsin.” Eyitdi ve kayğulu **06** Cebrā’ıl eyitdi: “Niçün ğuşsalu ve kayğulu olursın kim gökler senün-içün **07** bezendi ve uçmağ kapu açıldı ve hürü’l-‘aynı şāzılığ iderler **08** ve feriştehler muntazır olup dururlar ve peygâmbarlar cānı ve evliyā cānı **09** senün-içün saf bağlamışlardır ve rahmet kapuları açılıp durur?” Eyitdi: **10** “Yâ Cebrā’ıl, ümmetümde ötrü meşğülem.” Cebrā’ıl gitdi, tiz girü geldi, **11** eyitdi: “Tañru’ñ saña

⁶⁰⁰ Allah’ım, ölüm anımı babama kolaylaştır.

selām eyledi.” Eyitdi: “Eger anlar saña ümmet-ise **12** benüm kullarumdurlar ve muṭī’durlar. Kanda dilersin kim anları saña ısmarlayam?” **13** Eyitdi: “Kıyāmet ‘araşātında.” Cebrā’ıl eyitdi: “İy **14** Muḥammed, eger sin eyitseñ, uçmağda ısmarla diseñ hıç ümmetüñden **15** kimse tamuya girmezdi.” Pes Resül eyitdi: “İlāhī anları

[227b]

01 yarlığa ve anları sağlağıl ve Ḥaḳ Ta’ālā nidā kıldı ki kendü **02** keremüm-ile anları sağlaram.” Pes melekü’l-mevt, ‘aleyhi’s-selām, peygamberuñ **03** hücreci kapusunda geldi ve kapuyı kağdı ve eyitdi: **04** “Es-selāmü ‘aleykum yā ehl-i beytü’n-nübüvveti.” Fāṭıma eyitdi: “Ol kimdür?” **05** Eyitdi: “Benem ki dilerüm Resül’i görem.” Fāṭıma eyitdi: “Yā A’rābī, **06** Resül şimdi kendü hālîne meşğüldür, senüñ kayuñ yoğ, tākātı **07** yoğdur, ḥastadır.” Cebrā’ıl eyitdi: “Yā Resülallahi, ol **08** melekü’l-mevtdür. Ḥaḳ Ta’ālā aña buyurup durur kim: “Muḥammed’üñ **09** cānını kendü destürı-y-ıla al,” didi ve melekü’l-mevt hıç **10** kimsenüñ cānını senden öñdünki peygāmbarlaruñ **11** destür-ıla almayup durur.” Pes Peygāmbar Fāṭıma’ya eyitdi: “İy **12** Fāṭıma, ol A’rābī degüldür ol ol **13** kişidür, ḥānmānlar ḥarāb ider ve güristānlar ‘imāret **14** eyler ve ‘avratları tūl eyler ve oğulları yetīm eyler **15** ve dostları giryān eyler, cigerleri biryān eyler ve düşmenleri

[228a]

01 şāzumān eyler. Ol melekü’l-mevtdür, eyit girsün.” Melekü’l-mevt **02** içeri girdi. Peygāmbar’uñ katında durdı ve eyitdi: “Yā Muḥammed, Ḥaḳ Ta’ālā **03** baña buyurdı kim senüñ rızāñ-ıla rūḥuñı kabz idem ve a’lā-yı ‘illiyyīne **04** ile dem ve eger dilemezsen girü döneyin.” Cebrā’ıl eyitdi: “Yā Muḥammed, **05** *Sellimhu bi emri’llāhi feinnehu muştāḳun ilā liḳāike.*”⁶⁰¹ Ya’nī ısmarlağıl cānı **06** Tañrı buyruğı-y-ıla ki ol senüñ dīzāruña müştāḳdur. Cebrā’ıl eyitdi: **07** “Yā Resülallahi, ben giderüm. Senüñ cān virdüğüñi görmeyeyin **08** ve bundan soñra ayruğ yere dağı inmezem kim ben senüñ-içün **09** inerdüm. Şimdi senüñ ‘azīz tenüñ yer altına gire. Baña gerekmez kim **10** yeri görem.” Resül eyitdi: “İy kardeş, beni işbu hālde ḳorsan **11** gider misin?” Cebrā’ıl eyitdi: “Ben seni melekü’l-mevt elinde görmege **12** tākātum yoğdur bakmağa doymazam.” Pes melekü’l-mevt Resül’üñ **13** cānını çağırdı, eyitdi:

⁶⁰¹ Allah’ın emriyle onu ulaştır ve kesinlikle o seninle buluşmayı istiyor.

Eyyuhā 'r-rūhu 't-tayyibetu 't-tāhiretu 'z-zekīyyetu **14** *uḥrucī bi izni 'l-llāhi te 'ālā min hazē 'l-cesedi 't-tayyibi 't-tāhiri 'z-zekiyyi* **15** *ilā meliki 'l-vefiyyi 'l-veliyyi 'l- 'aliyyi'*⁶⁰²
ya 'nī iy pāk canavarı

[228b]

01 cān begenülmüş cān taşra gel Tañrı buyruğı-y-ıla bu pāk tenden **02** vefā-dār pādīşāha ve ulu dosta. Çün melekü'l-mevt bunu **03** didi, Resül'ün mübārek rūhı dizine degin geldi. Resül eyitdi: **04** “Bi-smi'l-lāhi.” Pes bir kez dahı melekü'l-mevt çığırdı, ol sözi **05** girü didi. Resül'ün cānı beline degin geldi. Resül eyitdi: “El-ḥamdü li'llāhi, **06** ve eyitdi: *Yā melekü'l-mevt urfuḳnī'*⁶⁰³ ya 'nī beni yumuşak dut **07** ki tākatum yokdur. Melekü'l-mevt eyitdi: “Yā Resülallahi, ben mü'minlere **08** dāyim müdārā iderüm ammā enbiyāya ḥod yetmiş ol kadar müdārā iderüm **09** ve evliyāya ve peygambarlara kim mudārā iderüm. Ol Tañrı ḥaḳkı-y-içün **10** kim beni cān almağa musallat itmişdür. Ben kim ādemilerün cānını **11** ḳabz iderüm. Ol yumuşak dutmak kim senün 'aziz rūhuña **12** itdüm, hiç kimseye itmedüm. Velī cān almak ḥod ḳatı şarb nesne **13** dür ve düşvārdur.” Eyitdi: “Yā melekü'l-mevt, benüm senden bir ḥācetüm **14** vardur. Ne deñlü renc belā ve ḳatılık var-ısa benüm rūhum ḳabz **15** itmekte eylegil. Ne deñlü kim ümmetüme ideceksin benüm tenüme itgil

[229a]

01 ki anlara cān virmek āsān ola ki benüm saña tākatum yetmedi. **02** Anlar senün 'uḳūbetüñe ne tākāt getüre.” Bu ma'ni üzerine zerrīn kitābuñ şı'iri var: **03** Şı'ir

04 *Be-güft cān-ı merā bāz be-nāḥun-ı pāy*

Be-Ḥaḳkı ank(i) torā kerd ber-cihān sālār

05 *Her ez-belā vü 'itābī ki ümmetān-ı merā*

Be-gāh-ı merg be-ḥāhī nihāden ez-zīnhār

06 *Be-cümle ber-ten-i men nih ki ümmetān-ı merā*

Be-rüz-ı Ḥaḳk-ı ne-būd bā- 'uḳūbet-i tū ḳarār

⁶⁰² Arapça duadır.

⁶⁰³ Bana refakat et.

07 *Hemîşe der-ğam-ı ümmet be-dest tã ki merg*

Be-rûz-ı haşr ze-mã dâred u heme tîmâr

08 *Hudây mâ-râ der-i haşr ez-ver cüzã me-konãd*

Ki vey zedûd ze-dilhã-yı mã heme jengâr

09 Pes çün Resûl, ‘aleyhi’s-selâm, teslîm oldı. Anuñ ‘azîz cãnı **10** ol şerîf kãlıbdan hãlî oldı âvâz işitdiler, beni görmediler. **11** Eyitdi kim es-selâmü ‘aleykum yã ehl-i beyti’n-nebî, şabr idüñ bu muşîbetde **12** zârî ve nevha eylemeñ. Tã ki şevãbdan mahrûm olmayasın. ‘Alî **13** eyitdi, rağiya’llãhu ‘anhu, kim ol Hızır Peyğambar âvãzı idi, ‘aleyhi’s-selâm,. **14** Pes ‘Alî resûli yudı ve ‘Abbãs ve Fażl şü kıoyarlardı dilediler ki anı **15** yalıncağ idelerdi. Bir âvâz işitdiler kim *la tucerridü nebiyyeküm fe’âsilü*

[229b]

01 *fi şiyãbihi*.⁶⁰⁴ Ya’nî peygambaruñuzı yalıncağ eylemeñ, anı tonları içinde yuñ. **02** Pes anlar karşı şü kıoyarlardı. ‘Alî ton altında elin şokdı, yudı. **03** Her gãh ki gözinüñ çukurında şü ekerlerdi. ‘Alî ol şuyı içerdı **04** ve eydürdi: “Benüm cãnum, tenüm saña fidã olsun. Dirlügüñde pãk **05** ve hem öldügüñde pãksın.” Çünkim anı yudılar ve kefen içine **06** koydılar. Velî anı defn itmekde hilãf eylediler ki kanda defn **07** eyleyeler. Bir bölük kıavm eyitdiler ki, anı Baķî’da kıoyalum, didiler ve bir **08** bölük kıavm eyitdiler, mescidde kıoyalum, didiler. Şehîdler arasında ki **09** Uħud ğazãsında düşdilerdi. Andan Ebü Bekir, rağiya’llãhu ‘anhu, **10** eyitdi: “Ben işitdüm Peyğambar ğazretinden, ‘aleyhi’s-selâm, ki biz mürsellerüñ **11** defni hemãn girü ve ol arada gerekdür kim cãn virmiş oluruz.” **12** Pes andan döşegi döşenüp dururdu. Döşegi kıaldurdılar, meşhedin **13** kıazdılar, cenãzeye kıodılar. Tã ol vaktten ki resûl ğasta olup **14** dururdu. Ebü Bekir mescidden çıkup evine varmadı. Yatmağ durmağ hemãn **15** mescid içinde-y-idi ve anuñ evi Medîne’nüñ ucında-y-ıdı. Ol gün kim

[230a]

01 resûle fermãn geldi. Şabãh Ebü Bekir Resûl’üñ kıatına vardı, **02** gördi oturur ve ‘Âişe Resûl’e bir misvãk virüp dururdu ve resûl **03** ğazreti misvãki isti’mãl iderdi. Ebü Bekir çün anı ol şıfat **04** üstine gördi, şãz oldı ve göñli ğoş oldı, diledi kim **05**

⁶⁰⁴ Peygamberinizi soymayın onun mübarek na’sını elbiseleri içinde yıkayınız.

nesne söylese-y-idi ki Resül ol sözden güle[r] idi, eyitdi: “İy **06** atanuñ cānı ‘Āiše, Resül el-ḥamdü li’llāhi bugün hoşdur. Velī **07** ‘aybı oldur kim bu gice senüñ nevbetüñ degüldür.” Resül katı **08** hasta idi. Ol süre hiç muḳayyed olmadı. Ebū Bekir destür diledi, **09** evine gitdi. Yolda her kim uğrayup şorarsa kim resül nitedür **10** ol şāzlık gösterürdi, hoşdur dirdi. Henüz ol evine **11** daḫı varmadı-y-ıdı kim anuñ ḫālī döndi. Aña haber itdiler **12** ve ol evden içerü girdi. Anı şöyle gördi ve zār-ile ağladı **13** ve Resül’üñ yüzün açdı, üç kez öpdü yüzini, öpdükçe eydürdi **14** kim *fedeytuke ma etyabuke ḫayyen ve meytē*.⁶⁰⁵ Ya’nī saña fidā olayın ki ne hoş **15** ḳoḳuñ vardur dirliğüñde daḫı ve hem öldüğüñde daḫı. Andan

[230b]

01 durdı, mescide geldi ve ‘Ömer’i gördi menbereye çıkmış ve eydürdi **02** kim Tañrı resüli ölmedi ki ‘İsā’dan kem degüldür aña ölüm gelmedi, **03** ölmedi ve her kim iderse resül öldi anuñla bizüm aramızda kılıçdur. **04** Ebū Bekir eyitdi: “Epsen ol yā ‘Ömer, menbereden aşağa in.” ‘Ömer **05** inmedi. Ebū Bekir çağırdı, eyitdi: “İşidüñ iy ḫalāyık.” Çün ḫalk **06** Ebū Bekir āvāzın işitdiler, ‘Ömer’den yüzün Ebū Bekir’e döndürdiler **07** ve Ebū Bekir eyitdi: *Ela men kane ma’buduhu İlāhu Muḫammedin feinnehu ḫayyun la yemūtu ve ma* **08** *Muḫammedün illā resulün ḳad ḫalet min ḳablihi’r- rusul. E-fe in māte* **09** *ev ḳutile e-lā fe-inne’s-suyūfe’l-leṭī eḫhera biha’l-islāmu fe-ḫiye alā eknafına.* **10** *Fe-men erāde en yebruze fe’l-yebruz*⁶⁰⁶ ya’nī her kimüñ kim ola ma’būdı **11** Muḫammed. Pes Muḫammed bedürüstī öldi ve her kimüñ kim ma’būdı **12** ola Muḫammed’üñ Tañrısı ol diridür ki hergiz ölmez **13** Muḫammed degüldür illā peygambardur ve āgāḫ oluñ. Ol kılıçlar-ıla ki **14** İslāmı āşikār itdüñ. Henüz ol kılıçlar çiginümüzdedür. **15** Her kim çıkarsa çıksun. Ebū Hüreyre eyetdi: “Biz ḳoyun gibi idüñ çün

[231a]

01 Ebū Bekir bu sözi didi, şol bir yırtıcı aşlan gibi olduḳ.” Pes **02** resül cenāzeyeye ḳodılar, taşra çıkardılar ve hücreyi boşaltdılar ve **03** feriştehlerüñ āvāzın ṭoldı ve anlaruñ tesbīḫlerin işitdiler ki bölük bölük **04** resül üstüne ḳarşu gelürlerdi, namāz ḳılurlardı ve girü dönerlerdi **05** ve işbu tarīḳe erenler daḫı bölük bölük gelürlerdi,

⁶⁰⁵ Canım sana feda olsun, diriyken de ölüyken de ne güzelsin!

⁶⁰⁶ Hz. Muhammed’in vefatı üzerine Hz. Ebū Bekir’in söylediği sözlerdir.

namāz kılurlardı **06** ve anlardan sonra ‘avratlar ve oğlanlar karşı gelürlerdi, kılurlardı. **07** Andan ‘Abbās ve Fuḍayl Resūl’i lahdine ḳodılar, gitdiler. Çünkü **08** Muṣṭafā dünyā sarāyından irtihāl itdi, düşmenler baş ḳaldurdılar ve münāfiḳlar **09** ṣād oldılar, yārānlar müteḥayyir ve ‘aciz ḳaldılar ve iblīs musallaḫ oldı. **10** İslām ol vaḳt içinde za‘īf oldı ve çok ḫalk mürtedd **11** oldılar ve Müslimānlaruñ göñli yavuz oldı ve kāfirler bahādır **12** oldılar ve Resūl’uñ ehl-i beyti za‘īf oldı, belleri büküldi **13** ve ḫaber gökden münḳaṭı‘ oldı; zīrā Resūl yir altına altına girdi.

14 Ḥadīs: Mu‘āz bin Cebel

Peyḡambar’uñ vefātında rivāyet iderler **15** Mu‘āz bin Cebel’den ki eydür, Resūl ḫazretiyle otururdum mescideddür.

[231b]

01 Resūl baña ḫālūmden ṣordı ve ben eyetdüm: “Yā Resūlallahı, çok borcum **02** vardır.” didüm. Resūl baña eyetdi: “Yā Mu‘āz, bilürem kim senüñ mālūñ **03** Tañrı yolına cümle gidüpdür ve ben dilerem kim seni bir yere viribiyem **04** ki andan saña menfa‘at ḫāşıl ola ve eylük ola ve ben saña **05** ol baḫşışler kim getirürler ḫelāl itdüm ki ṣimdi senüñ elüñ **06** ṫardur. Dur deveni dut, pālān ur kim seni Yemen’e viribiyeyin **07** ki anda saña çok şadaḳa cem‘ ideler ve anlara şerī‘at ‘ilmin **08** ögredesin.” Ve ben daḫı durdum, deveme pālān urdum ve yol **09** ṫonın geydüm ve deveyi getürdüm, dizin baḡladum ve mescid ḳapusunda **10** çok zamān ṫurdum tā Resūl ḳıḳdı, elümi dutdı ve benümle **11** bile yayaḳ yaḳın iki mīl geldi ve baña eyitdi kim vaşıyyet iderüm **12** saña kim yaramaz işlerden saḳınasın ve yetimlerini esergeyesin ve **13** ḫalka yumuşaḳ dil söyleyesen, emelüñi uzun itmeyesin ve imānuñı **14** saḳlayasın ve Ḳur‘ān’uñ aḫḳāmını bilesin ve isti‘māl idesin ve dünyāyı **15** terk idesin ve ol cihāna raḡbet idesin ve ḳıyāmet

[232a]

01 ḫisābından ḳorḳusuz ve ḡazabuñı yudasın ve ḫalk-ıla tevāzu‘ idesin **02** ve müslimānlara yavuz söz söyleyesin ve ‘avratlaruñ yalan sözine inanmayasın **03** ve gerḳek söyleyene inanasın ve ma‘şıyete kimseye izin virmeyesin **04** ve saḳın imām ‘ādil olsa ‘āşī olmayasın ve saḳın ḫalkuñ **05** mālın ve ekenin zāyi‘ itmeyesin ve her ḳanda olursañ Allah’ı añasın **06** ve her ḳaçan yavuzluk idesiñ, anuñ ardınca eylük

idesin. Yā Mu‘āz, **07** saña ve cemī‘ ümmetüme şunu dilerüm kim kendü üzerüme dilerüm **08** ve ne kim üzerüme dilerüm ümmetüme daħı anı dilerüm ve bislesen kim **09** baña sevgüñüz⁶⁰⁷ oldur ki kıyāmet güninde baña irişe. Şöyle kim **10** ol didüğüm hāl üzerine ola kim bugün benden ayrıldığı gibi **11** ola. Ve elini benden giderdi ve ben ağlardum. Eyitdi; Yā Mu‘āz, sen **12** bir kavmi göresin kim ehl-i kitābdan ola. Evvel saña şorduğı **13** bu ola kim uçmağūñ kilidinden ve sen eyidesin kim **14** uçmağūñ kilidi “*lā ilāhe illā’llāhu Muħammedün Resūlallahu’dur.*” Andan **15** eyetdi: “‘İmāmeñ yok mıdır?’” Eyetdüm: “‘Yokdur, Yā Resūlallahi.’” Ve Resūl

[232b]

01 ‘imāmesin başından çıkardı, benüm başuma urdı, eyetdi: “Yā Mu‘āz, **02** ben bu vaşiyyeti anuñ-çün uzatdum kim vaşiyetüñ ahrādur ki zīrā **03** bundan girü kıyāmete degin sen beni görmeyisersin.” Ve ben gitdüm, **04** resūl girü döndi şöyle başı açuğ ve daħı ba‘zı rivāyetde **05** gelmişdür kim eyetdi: “Yā Mu‘āz, Tañrı’yı zıkr eylegil. Tā ol daħı **06** seni aña ve tevekkülün aña olsun ki cümle işlerün öñe, **07** yā Mu‘āz, göñlüñi Allah ħazretine kavī dutğıl, tā seni ol daħı hoş **08** duta ve ne kim dilerseñ Tañrı’dan dile tā saña vire. Yā Mu‘āz, **09** bu cihān dükenür ol cihān hergez dükenemez. Baħtlu ol kişidür **10** kim iki nesne bula.” Ben eyetdüm: “Ol nedür Yā Resūlallahi?” Eyetdi: “Evvel oldur **11** kim bu fitnesi çok cihāndan imān-ıla gide. İkinci oldur **12** kim tamudan kırtıla, uçmağa ulaşa. Yā Mu‘āz, ħazer itgil **13** <ħazer itgil> bu ħaddār dünyādan ki kırtılasın ve her işe kim **14** āğāz idesin. Allah’ı yād itgil ve Tañrı’dan korğ kim ne iderseñ **15** görür seni, egerçi sen anı görmez-isen. Şi‘ir

[233a]

01 *Ne var ger görmez-ise anı gözün*

Āħir ol gördüğini bilür özüñ

02 *Girüp ħalvetde n’itdügüñ bilürsin*

Çıkup ħalka özüñ zāhid kılırsın

03 Ve her ne kim dirseñ işidür ki cān tamarınuñ āvāzı saña yağındur. **04** Velikin işitmezsin hıç zār andan gizlü degüldür ve ol **05** nesne kim göñüller içindedür.

⁶⁰⁷ Metinde sehven sevgülüñüz yazılmıştır.

Mecmū'ın ol bilür ve çün ol **06** kavme irişesin. Eylük eylegil ve anları esergeyeci olğıl ve anlara **07** luṭf eyleyici olğıl ve evvel senden uçmak kilidin şoralar. **08** Eyet kim uçmağūñ kilidi “*lā ilāhe illā'llāhu*”dur ve ḳıflı anuñ **09** resüldür çün sen bunu dileyesin. Anlar işideler ve epsem olalar. **10** Pes Resül Medīne'ye gitdi ve ben Yemen'e gitdüm. Çün **11** anda irişdüm, ol kavme haber vardı ki resülūñ elçisi geldi. **12** Çok ḫalāyık anda ḳatuma cem' oldılar. Anlara eyetdüm: “Beni size **13** Tañrı peygambarı viribidi, didüm. Tā ki size şerī'at 'ilmin **14** öğredem ve edeb öğredem ve ben Mu'āz'am.” Pes evvel anlar benden **15** bunu şordılar kim Tañrı resüli baña didi-y-idi. Ben eyetdüm: “Şadaḳa

[233b]

01 Resülullah.” Pes cevāb virdüm şöyle kim Resül baña didi. Epsem **02** oldılar girü didüm ki, şadaḳa Resülullah.” Andan baña eyitdiler kim **03** niçün didüñ? Ben eyitdüm: “Zīrā ki baña şöyle haber virdi-y-idi, **04** ben didüm ve hem siz didüñüz.” Eyitdiler: “Pes biz nedür diyelüm ol ḫod **05** saña her nesne haber virmiş.” Andan bir yıl anda durdum. Bir gice **06** uyurken ḳulağuma bir ün geldi kim iy Mu'āz, uyḳuñ nice gelür **07** kim dostuñ Tañrı resüline ecel irişdi. Ben çün **08** uyḳudan uyandum ve ḳorḳdum, evden taşra segirdüm, çıḳdum, yirü **09** gögi gördüm, yılduzlar gördüm cümle yerlü yerinde. Ben eyitdüm: **10** “Ol baña diyen şeyṭān-ıdı. Eger aña ölüm gelse-y-idi 'ālem **11** cümle zīr ü zeber ola-y-ıdı, yılduzlar ḳarañuluḳ ola-y-ıdı.” Andan **12** ol düşümi ol kavme didüm ve eyitdüm: “Ben Resül'e gideyin, bir göreyin.” **13** didüm. Eyitdiler: “Ol şeyṭān fi'lidür, şabr eyle bu gice,” didiler. **14** Ve ol gice döşegüme girdüm, yatdum. Uyḳu içinde hemān girü **15** ol āvāzı işitdüm kim yā Mu'āz, senüñ dostuñ Tañrı

[234a]

01 resüline ecel irişdi. Sen uyur mısın? Evvelki gice gibi gördüm, **02** ḳatı ḳorḳtum, ol gice 'ibādete meşḡül oldum çün şabāḫ **03** deveye pālānın urdum, raḫtum yükletdüm. Devenüñ burunduruğın elüme **04** aldum ve resülūñ 'imāmesin başuma urdum, eydürdüm kim cānum **05** saña ḳurbān olsun, Yā Resülallahı. Ve ağlardum, feryād **06** eylerdüm ve ḫalāyık üstüme dirildiler ve baña eydürler kim **07** girü dön, gitme ola ki bu düş yalan ola. Ve ben eyitdüm: “Girü **08** dönmezüm. Eger bu gerçek olursa islām

za'if olısar.” **09** Çünkü çoban gitdi, sürüde ne kalsun ve anlar dağı zārī **10** kıldılar ve eydürlerdi: *Vā kerbāh vā muşibetāh vā esefāh.*⁶⁰⁸ Ve baña eyitdiler: **11** “Şimdi gitse kim gerekdür ve sen bize eyü mu‘allem-idüñ ve nāşih-ıduñ **12** ve biz dükeli bilelüm kim bizden tamulık ve uçmaqlık kimdür.” **13** Eyitdüm: “Her kimüñ kim öldüğinden soñra üç kişi eyde bu kişi **14** eyü idi diye haber söyleye, ol uçmağ ehlidür ve her kimüñ **15** ardınca üç kişi anuñ şerrine tanuqlık vireler, ol tamu ehlinden

[234b]

01 ola.” Andan Yemen’den çıkdum, gice gündüz sürdüm. Karşu giderken ağlar **02** idüm ve nevha ve zārī kılırdum. Ve eydürdüm kim yā Resül, seni **03** kanda isteyeyim yeryüzinde mi veyāhüd yer altında mı? Andan ol araya **04** irişdüm kim benümle Medīne arasında üç günlük yol kaldı, **05** bir yigit baña karşu geldi ve beni çünkü gördi, bu āyeti **06** okudı: *كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ*⁶⁰⁹ ve andan soñra eyetdi: “İy Mu‘āz, **07** eger bile-y-idüñ senüñ dostuñ ol iki cihān fañri Tañrı **08** resüli n’oldı ve aña ne irişdi ve şimdi kandanur?” Eyitdüm: **09** “Tañrı resüline n’oldı?” Eyitdi: “Dünyādan fevt oldı ve ġarībler **10** evinde maķām dutdı ve toprak içinde belürsüz eylediler.” Ve Mu‘āz **11** eydür, çünkü bu sözi işitdüm, kendümden gitdüm ve deveden **12** aşğa düşdüm. Bir sā’atden soñra uşşum geldi, ol yigide **13** eyitdüm, sen kimsen? Eyitdi: “‘Abdülmelik bin ‘Ubeydullāhi, resül **14** yārī andan Ebū Bekir nāmesin virdi saña nāmenüñ üzerine **15** peyğambaruñ mühri.” Mu‘āz eydür, aldum nāmeyi öpdüm başuma kodum,

[235a]

01 gözüme sürdüm ve ikimüz Medīne’ye gitdük ve karşu yolca giderken **02** ağladuğ. Çün bir menzil yol gitdük bir çobana uğraduğ ve bize **03** şordı: “Niçün ağlarsız?” Biz eyitdük: “Sen işitdüñ mi kim Tañrı **04** resüli dünyādan fevt oldı.” Çoban bunu işitdi, ‘aşāsın **05** elinden bırağdı, feryād itdi, zārılığ-ıla ağladı ve eyitdi: *Vā veylāh* **06** *vā muhammedāh.*⁶¹⁰ Bizüm hālümüz nice olısdur ve miskīnlere şadaķa kim **07** vire, düşmişlere tīmār kim ide ve yetīmlele kim nüvāht ide **08** ve şimdi ġarīblere kim

⁶⁰⁸ Bu cümle de yine hayıflanma cümlesidir. (Vay başıma gelen musibet, üzüntü ve keder) gibi manaları var.

⁶⁰⁹ Kur’an, (Âl-i ‘İmrân) 3/185: Her can ölümü tadacaktır.

⁶¹⁰ Hayıflanma cümlesi.

yardum eyleye. İy Muhammed, sen dervişlerüñ **09** elin dutarduñ, yoğsullaruñ ket-
hüdāsı yardumcısı-y-ıduñ ve yetimlerinüñ **10** atası-y-ıduñ, dermāndelerüñ yardımcısı
idüñ, dertlülerüñ şifāsı idüñ **11** ve dağı gūşşalularuñ gönli şāzīsı idüñ.” Üçümüz dağı
12 giderdik, şubh vaktinde Medīne’ye irişdik ve Bilāl tam üstine **13** çıkmış ezān
okurdu, çünkü eşhedü enne Muhammeden Resūlullāh, **14** didi. Üçümüz dağı düşdik
ve bī-hūş olduk. Andan **15** Selmān çağırdı, eyitdi: “İy Bilāl, Muhammed adını kıtı
eyit-kim

[235b]

01 işbu Mu‘āz’dur, bī-hūş olup yatur.” Ve Bilāl aşığa indi, çağırdı **02** ve eyitdi: “Yā
Mu‘āz, ol senüñ dostuñ, fahrüñ fevt oldu **03** ve ol iki ‘ālemüñ nūri toprak içine girdi ve
bize **04** cihānı karañuluk eyledi ve bizüm bilümüzi bükdi ve ol bizüm cem‘ümüzi **05**
perākende kıldı. Yā Mu‘āz, ol vakt-kim cān virmek hālinde idi.” **06** Eyitdi: “Yā ‘Āişe, ol
benüm dostum Mu‘āz’a benden selām it.” **07** Mu‘āz eyitdi: “Vay dostum ve benüm
fahrum, cānum ve tenüm saña **08** fidā olsun ki cān virmek vaktinde dağı beni añduñ.”
Ve bir **09** kez çağırdı, düşdi uşşı gitdi. Şöyle şandılar kim **10** cān virdi ve bir sā’atden
şoñra uşşı geldi, eyitdi: **11** “İy Bilāl, yūri mü’minler anası ‘Āişe kıtına gidelüm ve
resūl **12** türbesin ziyāret idelüm.” Andan ikisi ağlayu ‘Āişe’nüñ hücreсі **13** kıpusına
vardılar ve Mu‘āz kırsu eydürdi kim vā Muhammedāhu vā ‘azīzā, **14** kında varduñ?
İy Tañrı resūli ve kında varduñ? İy cümle **15** resūllerüñ yegregi, kıtı ol dervişlerinüñ
yardumcısı.” Andan

[236a]

01 kıpuyı kıakdum, āvāz geldi ki, kimdür? Ben eyitdüm kim Mu‘āz **02** bin Cebel’em.
Eyitdiler: “‘Āişe, Fātıma evine vardı ve cümle Medīne **03** kıtunları bile-y-idi.” Mu‘āz,
Fātıma sarāyı kıpusına vardı. **04** Nevha ve zārī kıldılar, resūlüñ vefātına ağlaşdılar ve her
birisi **05** bir şi’ir eyitdi resūlüñ vefātu üstine, resūli medh iderlerdi, **06** ağlaşurlardı,
peygambaruñ cümle kıtunları bile-y-idi. Ve Mu‘āz kıpudan **07** çağırdı *kim es-
selāmü ‘aleykum yā ehlü’l-beyti’r-raḫmetihī*. Fātıma **08** eyitdi: “Yā ‘Āişe, ol resūlüñ
dostı Mu‘āz bin Cebel’dür.” **09** ‘Āişe eyitdi: “İçerü gir yā Mu‘āz.” Mu‘āz içerü girdi,
10 Fātıma gördi ve ol resūlüñ ‘ayāllerin gördi, düşdi, ‘aklı **11** gitdi. Ve anlar cümle
feryād itdiler ve Medīne ehline kıber oldu ki **12** Mu‘āz geldi ve Fātıma eyitdi kim

ben işitdüm Resül'den **13** 'Âişe'ye eyitdi; çünkü Mu'âz göresen, benden selâm idesin. **14** Ve 'Âişe eyitdi, gerçekdür kim Resül şöyle didi ki **15** çün Mu'âz'ı göresin benden selâm idesin ve aña eyitgil

[236b]

01 kim sen kıyâmet güninde 'âlemlerüñ imâmisân benüm ümmetümden. Andan **02** soñra ol aradan durdı, resülün mescidine geldi. Yârânları **03** gördi kim perâkende olmuşlar. Şol koyun sürüsü gibi **04** kim çoban gitmiş ola. Ebū Bekr'e selâm virdi ve eyitdi: **05** "Es-selâmü 'aleyke yâ halîfe-i Resülullah, Tañrı resülünü gūra **06** nice koduñ nite gönlüñ vardı anuñ üstine toprak dökdüñ," **07** didi. Ve andan eyitdi kim Yâ Resülallahî, şimdi ben senden ayru **08** nice dirlik ideyin ve mihrâbı ve menberi sensüz nice göreyin? **09** Dirîgâ kim ol tatlu sözler keseldi halk ayruk işitmez **10** oldu, hasretkıyâmete kaldı. Va'llâhu a'lem.

11 Ebū Bekr-i Şiddîk'ün Hilâfeti kışşası, rağiya'llâhu 'anhu,

12 Böyle didi Ebū Sa'îdi'l-Ĥudrî, rađiya'llâhu 'anhu, çün Resülullah **13** bu cihândan mevt oldu. Ebū Bekr menbereye çıkdı huṭbe

[237a]

01 okudı ve âyet okudı. Bir kişi geldi eyitdi: "Yâ Emîra'l-mü'minîn **02** Enşâriler cem' oldılar seni Sa'îde Saķîfesinde ol Saķîfe bir şuffe **03** gibi idi ki söz kelici ve meşveret, anda eyitdiler **04** ve anda cem' oldılar." Çün ol kişi eyitdi anlar şimdi anda **05** cem' olup dururlar, beglük tedbîrin iderler. Eger sözi bu ma'nâ **06** üstine söz itmeklige hâtırıñuz var ise, tiz dutuñ. Anlar kavli **07** berkitmezden öñdin şaķıñıl kim iş elden varmasun ortamuza **08** muḥâlefet düşmesün. Pes ol dem Ebū Bekr ve 'Ömer ve Ebū Ubeyde bin **09** Cerrâh ol Saķîfe'ye vardılar. Cümle Enşâriler anda cem' **10** olmuşlar ve Sa'd bin 'Ubâde anlarıñ arasında idi. Yaşıl ṭon **11** geymiş ve bir kişi aralarında ṭurmuş medḥ ider. Enşârileri **12** ögerdi ve eydürdi: "Biz Enşârilerin Tañrı buyurduğı dîn **13** içinde ve islâm leşkeri yüz ve bu dîn bize zâhir olup-durur ve siz Muhâcirsın **14** bunda geldüñüz biz size yir virdük ve bizüm şehrumüzde **15** oturduñuz." Ve Ḥubâb bin Münzir duru geldi eyitdi: "Bu İslâm

[237b]

01 size ve bize zāhir olup-durur, çün ‘ahd itmek ve yārī kılmak ve **02** dīni zāhir itmek içinde bile şerīkdür ve bu gün daḥı hem **03** ‘ahdi şaklāyalum velī size bir beg olsun başuñuza ve bizüm daḥı **04** başumuza bir beg olsun. Evvel āḥir gibi olsun, āḥir evvel **05** gibi olsun.” Andan bir kiři daḥı duru geldi, eyitdi: “Hergez **06** Tañrı resūli sizden kimseyi bir yere viribimedi kim tā ki bir kiři bizden **07** bile olmaya ki yaluñuz sizüñ aduñuz ola ve faḥr sizüñ ola ve bir menfa‘at **08** sizüñ aduñuza ola ve hem bizüm adumuza ola, bunuñ vechi vardur. **09** ‘Ömer eyitdi: “Ben ḥaylī söz yaraḳlayup tırdum kim idem çün **10** başladum ol sözleri söylemege.” Ebū Bekr-i şıddīḳ, raḍiya’llāhu ‘anhu, baña **11** eyitdi: “Sen şabr eyle yā ‘Ömer,” didi. “Ben dilemedüm kim aña **12** muḥālefet idem, ebsem oldum.” Ol tıru geldi, ḥuṭbe **13** oḳudı ve Ḥaḳ Ta‘ālā ḥazretine şenā oḳudı ve zār ile aḡladı **14** Resūl’üñ vefātı-çün. Şöyle kim cümle yārānlar anuñla bile aḡladı **15** ve her āyet kim Enşārilerüñ ḥaḳḳında inip-dururdu hep oḳudı

[238a]

01 ve her ne söz kim düzdüm ve yaraḳladum-ıdı kim idem. Mecnū‘ın eyitdi **02** andan daḥı yigerek eyitdi kim ben idiserdüm. Andan soñra **03** döndi ‘Ömer eyitdi siz işitmedüñüz mi kim Resūl buyurdu **04** kim *velī huḫā el-emr min Ḳureyş* ya‘nī bu işüñ vālisi Ḳureyş’dendi. Zeyd bin **05** Şābit duru geldi, eyitdi: “İşitdüñüz-kim ol şöyle didi **06** ki resūl sizden-ıdı ve biz Enşārilerden şimdi daḥı **07** emīr sizden olsun ve biz anuñ Enşārī olalum.” Ebū Bekr-i **08** şıddīḳ, raḍiya’llāhu ‘anhu, eyitdi: ⁶¹¹ *جَزَاكَ اللَّهُ خَيْرًا* ya‘nī Tañrı size **09** eyü ‘ivaż vırsün yoḫsa eger böyle olmayası olursa sizüñ-ile **10** bizüm aramızda şulḥ olmaz, imdi bey‘at eyleyüñ bu ikisiden biri benüm **11** elüm dutdı, ol Ebū ‘Ubeydetü’bni Cerrāḥ idi. Ve ‘Ömer eydür: “Eger **12** benüm boynum uralardı baña ol sevgülü olaydı ve aña **13** iḳrār ideydüm kim ben bir ḳavmüñ emīri olaydum kim Ebū Bekir **14** ol ḳavmüñ içinde olaydı.” Pes ben eyitdüm: “Ebū Bekr’e bey‘at **15** idüñ kim Resūl ḥazreti Ebū Bekir bizüm dīnümüz içinde begenüp

[238b]

⁶¹¹ Hadis-i Şerif 109 /73Cezârekallahü hayran... (Allah seni hayırla mükâfatlandırısın)

01 durur.” İdüp-dürür kim **مُرُّ أَبُو بَكْرٍ فَلْيَصِلْ بِالنَّاسِ**⁶¹² ya'nī varuñ Ebū Bekr **02** katına kim ol imāmlık eylesün ādemīlere ve dīn dünyādan yegrekdür **03** ki dīn gereklü olur egerçi dünyā daħı gereklü **04** olur. Pes Ebū 'Ubeydetü'bni Cerrāħ daħı bey'at eyledi ve Enşārīler **05** daħı 'ışq-ıla cān göñl-ile mecmū'ı bey'at itdiler. Pes yarındası **06** gün cümle yārānlar dirildiler 'Ömer-i Hattāb, rađiya'llāhu 'anhu, **07** duru geldi, Hāķ Ta'ālā hāzretine medħ ve ŷenā oķudı ve Resūl'e **08** selām oķudı. Andan eyitdi: “İy ķavm, egerçi Resūl **09** dünyādan göçdi Hāķ Ta'ālā kitābı ki cümle hāķa anuñla **10** yol gösterilüp-durur ve bilesiz kim Hāķ Ta'ālā siz Müslimānlaruñ **11** bir kimseye ıŷmarladı kim sizüñ yegregiñüzdür her vaķitde **12** iŷitdüp-dururam kim resūl hāzreti bunı oķurdı, ķavluhū Ta'ālā: **ثَانِي اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْعَارِ**⁶¹³.” Eyitdi: “Duruñ cümleñüz aña bey'at **14** idüñ.” Mecmū'ı sı durdular rağbet-ile ŷafā-y-ıla bey'at itdiler. Pes **15** Ebū Bekr, rađiya'llāhu 'anhu, duru geldi Allah'ı añdı medħ ve ŷenā

[239a]

01 oķudı. Andan eyitdi: “Bu iŷ benüm boynuma düşdi, bilesiz kim za'īf **02** ve ķavī benüm ķatumda birdür, Tañrı hūkminde, 'azze ve celle, ve ben sizüñ **03** uluñuz degülem. Eger eylük idecek olursam baña yardum **04** eyleñ ve eger yavuzluķ idersem baña yol virmeñ kim tā ben Allah'a **05** muṭī' olam siz daħı baña muṭī' olasız ve çünki ben Tañrı **06** emrini ķoyam siz daħı baña muṭī' olmayasız ve kāfirlere **07** ğazā ve cihād itmege taķŷīr eylemeñ kim Hāķ Ta'ālā anları **08** hōr ve maķhūr idüp-durur ve bilesiz kim toĝru söylemek emānetdür **09** ve yalan söylemek hıyānetdür. Pes gerçek söyleñ ve çirkīn **10** nesnelerden ŷaķınuñ tā Tañrı 'uķūbetinden ķurtulasız.” **11** Ve eydürler, 'Alī, rađiya'llāhu 'anhu, ve Benü Hāŷim, Fāṭıma evinde cem' oldılar. **12** Altı ay hīç evden taŷra çıķmadılar. Çün Fāṭıma dünyādan göçdi **13** 'Alī, Ebū Bekr'e kimseyi gönderdi kim kendü yalañuz gelsün, **14** kimsene bilesine gelmesün, didi. Ya'nī gelmesün anuñ-içün kim 'Ömer, **15** rađiya'llāhu 'anhu, pehlūvān kiŷi-y-idi ve ķatı söylegen-idi hīç

[239b]

⁶¹² “Ebū Bekir'e söyleyin insanlara namazı kıldırısın.” Buhari

⁶¹³ Kur'an, (Tevbe) 9/40: (ki o gün) [o yalnızca] iki kiŷiden biriydi: ve bu iki kiŷi [saklandıkları] maĝaradayken...

01 bizüm aramızda öñegülük olmasun. ‘Ömer, Ebü Bekr’e eyitdi: “Bensüz **02** varmağıl.” Ebü Bekr eyitdi: “Ġam degül, benümle n’eyleyeler?” Andan yaluñuz **03** ‘Alī katına vardı, rağiya’llāhu ‘anhu, pehlüvān ‘Alī ‘özürler diledi ve **04** h̄v̄ışlık ve yakınlık Resül katında-y-ıdı. Mecnū‘ın añdı ve eyitdi: **05** “Ben böyle heves itdüm ve şöyle usardum kim bensüz iş itmeyesiz **06** ve h̄v̄ışlık haqını şaklayaduñuz.” Ebü Bekr, rağiya’llāhu ‘anhu, ağladı **07** ve eyitdi: “Tañrı Haqı-çün kim baña ol sevgülüdür kim resülün **08** h̄v̄ışāvendilerle qarışam ve irişem.” Andan ‘Alī va‘de virdi **09** kim yarın ben dağı varam bey‘at eyleyem ve yarındası geldi. ‘Alī **10** dağı, rağiya’llāhu ‘anhu, rağbeti-y-ile ‘ışkı-y-ıla bey‘at eyledi ve Ebü Bekr’e **11** çok şenālar itdi ve eyitdi: “‘Aceb olmaya kim seni biz muqaddem ve **12** imām idenevüz ki zīrā bizüm ulumuz ve yigregümüz seni muqaddem **13** ve imām idüp-durur, ol kişi kim Resül imām ide. Pes biz **14** niçün itmeyevüz bu söz yārānlara hoş geldi.” Ve ‘Alī’ye şenā **15** kıldılar ve ögdiler ve Ebü Sa‘īd Hudrī şöyle dir ki çün

[240a]

01 Enşārīler, Ebü Bekir’le Saķīf’de bey‘at itdiler. Ve Ebü Bekr ‘Alī’yi ol **02** kavm içinde görmedi, eyitdi: “‘Alī bunda degül midür?” Enşārīlerden **03** bir bölük kavm turu geldiler, vardılar ‘Alī’yi oqudılar ve ‘Alī turu **04** geldi. Ebü Bekr eyitdi: “‘İy Resül’ün güyegüsi ve anuñ ‘ammusı oğlı, **05** meger bu bey‘at baña lāyık degüldi kim gelmedün?” ‘Alī eyitdi: “Yā halīfe **06** Resülullah, ‘özrüm var-ıdı.” Ve Ebü Bekr’e nazar itdi, Zübeyr’i **07** anda görmedi. Eyitdi, Zübeyr kanı verdiler anı dağı getürdiler. **08** Ebü Bekr eyitdi: “‘İy resülün ‘ammusı oğlı, meger benümle bey‘at itmegi **09** kerihsendün ola.” Zübeyr dağı ol cevābı virdi kim ‘Alī didi-y-ıdı. **10** Pes ol dağı bey‘at eyledi ve çün işi toğruladı ve qarār **11** dutdı. Üç gün Ebü Bekr eydürdi kim كُمْ Ve ‘Alī her gün dururdu qarşu eydürdi kim **14** وَأَنْتُمْ يَوْمَئِذٍ لَنْ تَنْبَأَكَ وَلَا تَسْتَمِيعُكَ ya’nī senünle ikālet itmezüz ve dilemezüz kim senünle **15** ikālet idevüz ki resül seni muqaddem idüp-durur bizüm

[240b]

01 üstümüze. Pes böyle didi ‘Alī, rağiya’llāhu ‘anhu, ki Ebü Bekr’ün halīfelığına **02** Resül, ‘aleyhi’s-selām, ‘alāmet idüp-durur ve gösterüp-durur ki halīfe **03** benden

şoñra Ebū Bekr olırsardur. Hem delā'il-ile gösterdi **04** ve hem teşrī' idüp-durur. Ammā delā'il-ile şöyle gösterdi kim Resūl **05** bir 'Arabī'den bir deve aldı, mühlete 'Arabī eyitdi: "Yā Resūlallahı, **06** eger saña ecel irecek olursa bu benüm mühletüm gelmedin benüm haķımı **07** kim ödeyüvire?" Resūl eyitdi: "Ebū Bekr ve bir kiři şadaķa **08** develerin getürdi." Ve eyitdi "Yā Resūlallahı, senden şoñra şadaķayı **09** kime getüreyin?" Eyitdi: "Ebū Bekr'e." Ve tokuzuncı yılda Ebū Bekr'i kendü **10** yerinde emīr eyledi ki tā ĥalāyıkı ĥaca aldı, gitdi ve ammā teşrī' **11** birle eyitdi ki Habīb ibni Ebī Şābit rivāyet ider işbu āyetde kim **12** Ĥaķ Ta'ālā buyurdi: **وَإِذْ أَسْرَأَ النَّبِيُّ** **إِلَىٰ بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا** ⁶¹⁴ **13** ya'nī Resūl 'Āiše'ye eyitdi kimseye dimeyesin saña bir nesneyi **14** muştulayım mı? Benden şoñra ĥalīfe babañ olırsardur ve andan **15** şoñra 'Ömer olırsar ve andan şoñra 'Oşmān olırsardur

[241a]

01 ve andan şoñra 'Alī olırsardur. Ve eydürler kim 'Abbās 'Alī'ye eyitdi kim **02** Resūl'den şormaķ gerekdür kim bu imāmet każiyyesi nice olırsardur **03** ve ĥilāfet andan şoñra kimüñdür? Yoĥsa sizüñ midür **04** bārī ol kimüñ olırsardur, vaşıyyet eyleye kim tā bizüm **05** ĥaķķumuzu şaķlaya. Andan Resūl'e şordılar eyitdi: "Yā 'Abbās yā 'ammi **06** Ebū Bekr ĥalīfeti (Arapça): **07** ya'nī iy 'Abbās, atam **08** ĥardaşı Ebū Bekir'dür benüm ĥalīfem Tañrı dīni üstine. Pes anı **09** işidüñ ki ĥurtılasız mekrūh nesneden ve aña muṭī' oluñuz ki **10** size yol göstere size. 'Abbās eyitdi, muṭī' oldılar ve anlara yol **11** gösterdi. Enes böyle dir ki Resūl, 'aleyhi's-selām, defn **12** itdiler, münāfıķlar baş ĥaldurdılar, 'Arab'dan çoķ kiřiler mürtedd **13** oldılar. Bir bölük ĥavm eyitdiler ki, namāz ĥılalum velī zekāt virmeyelüm **14** ve Resūl'üñ 'āmilin öldürdiler ve 'avratlara buyurdılar ve ellerin ĥınaladılar **15** ve defler ĥaldılar ři'ir eyitdiler ve aya ĥarşup şāzī ĥılurlardı

[241b]

01 ve resūlün vefātına sevenürlerdi ve Ebū Bekr meşveret eyledi **02** yārānlar-ıla kim bir kiři ĥalīfelıģıla geķüñ. 'Ömer-i Ĥaṭṭāb ve Ebū 'Ubeydetü'bni **03** Cerrāĥ ve Enşāriler anuñla bey'at itdiler. Şöyle kim yād itdük **04** ve yārānlar Resūl'ün vefātına

⁶¹⁴ Kur'an, (Tahrīm) 66/3: [Ey müminler!] Allah, [doğru ve haklı bir gerekçesi olmayan] yeminlerinizi bozmayı ve kefaretni vermeyi [size] emretmiştir.

kıyırdılar, katı za‘if oldılar, **05** belleri büküldü ve Ebū Bekr bu āyeti okudu, kavluhū Ta‘ālā: **06-07** وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ ⁶¹⁵ **08** ya‘nī Muḥammed degüldür illā Tañrı’nuñ **09** resūli bedürüstī kim geçdiler anlardan öñdin-ki resüller **10** iy Muḥammed, öliser veyāḥūd öldüriserler dīn döndi her ki girü **11** döndi dünyeden yokdur, Tañrı’ya ziyān hīç ve tīz ola kim cezā vire **12** Tañrı şükr idicilere. Pes Ebū Bekr eyitdi: “İy yārānlar, **13** peygambaruñ yardumı Tañrı kavī kāfirlerden hīç korqmañ ki **14** Ḥaḫ Ta‘ālā yardum idicidür, Ḥaḫ nesne üstine.” Ve andan soñra **15** andlar içdiler Ebū Bekr ki eger ‘Arab Muḥammed’e bir deve

[242a]

01 burunduruğın daḥı virdi-y-ise girü alsun ki ben anlaruñla ḥarb **02** iderem. Andan ‘Ömer duru geldi, eyitdi: “Üsāme’yi girü oḫı **03** bunda ḫomaḫ yegrekdür ki zīrā Peyğambar vefāt ideli İslām katı **04** za‘if oldı.” Ebū Bekr eyitdi: “İy ‘Ömer, eger benüm cümle tavarum **05** helāk olup yırtıcı canavarlar hep yırtacaḫ olursa ben **06** Resūl’uñ vaşiyetin ḫomazam.” Andan Yemen’e nāme yazdı ve buyurdu **07** kim leşker cem‘ ideler iki biñ er Yemen’den geldi ve üç biñ **08** bir taraıdan daḥı geldi ve Ḥālīd bin Velīd’i anlara emīr kıldı **09** ve anları Rize ehline viribidi. Pes Ḥālīd Resūl’uñ ‘āmilin öldüreni **10** buyurdu, taleb itdiler, buldılar getürdiler. Buyurdu boynın urdılar **11** ve ol ‘avratlar kim Resūl’uñ vefātı-çün ellerine ḫına yaḫdıları **12** ve şāzlıḫlar eyledilerdi getürdiler. Buyurdu ellerini kesdiler **13** ve ol kişiler ki mürtedd oldıları öldürdiler. Ekşerin ve ol **14** aḫvālden Ḥālīd nāme yazdı, Ebū Bekr’e viribidi, ma‘lūm itdi. **15** Ve Ebū Bekr şāz oldı eyitdi: “Resūl’den işidüpdururam kim eyitdi;

[242b]

01 Ḥālīd bin Velīd Tañrı’nuñ kılıcıdur.” Pes ben daḥı bu kılıcı katına lā-cerem **02** bütüñ fethler alıvirdi. HİKĀYET: Hikāyet ider Yaḫyā **03** bin Şālīḫ bir kişi

⁶¹⁵ Kur’an, (Âl-i ‘İmrân) 3/144: Muhammed yalnızca bir elçidir; ondan önce de [başka] elçiler gelip geçtiler: Öyleyse, o ölür yahut öldürülürse, topraklarınız üzerinde gerisin geri mi döneceksiniz? Ama, topukları üzerinde gerisin geri dönen kişi hiçbir şekilde Allah’a zarar veremez- halbuki Allah, [Kendisine] şükreden herkesin karşılığını verecektir.

Rāfızilerden⁶¹⁶ anuñ adı ‘Abdü’l-Ḥamīd **04** bin ‘Abdü’l-ğıffāri-y-idi. Ca‘fer-i Şādık katına geldi ve aña **05** selām virdi ve eyitdi, ‘aleyke’s-selām. Ol kişi eyitdi: **06** “Ne dirsın Resül’den soñra ḥalāyıkıñ yegregi kimdür?” **07** Ca‘fer eyitdi: “Ebū Bekr-i şiddik.” Eyitdi: “Ne ḥüccet-ile dirsın?” Eyitdi: “Anuñ-içün **08** kim Ḥaḳ Ta‘ālā Ebū Bekri çün resül’ün ikincisi didi.” Ḳavluhū Ta‘ālā: **09** ثَانِي اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ⁶¹⁷ Pes ol kişi kim Resül’ün ikincisi ola. Pes **10** nā-çār ḥalāyıkıñ yigregi ola. Rāfızī eyitdi: “Alī Resül’ün döşeginde **11** yatmadı mı ve düşmenlerden ḳorḳmadı.” Ca‘fer eyitdi: “Ebū Bekr mağārada **12** Peyğambar-ıla olmadı mı ve hiç düşmenlerden ḳorḳmadı.” Rāfızī eyitdi: **13** “Ebū Bekr ne-var ḳorḳmadıysa, Resül aña didi kim لَا تَحْزَنُ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا⁶¹⁸ **14** ya’nī guşşalanma Tañrı bizümledür.” Ca‘fer eyitdi: “Ebū Bekr’ün **15** ḳorḳusu andan-ıdı kim olmasun kim düşmenler Resül’e

[243a]

01 zafer bulalar tā anı helāk ideler ve Tañrı’nuñ dīni örtile ve düşmen **02** şāzumān ola, görmedüñ mi kim ayağın ılanuñ inine ḳodı ve yılan **03** anı ḳarşu soḳardı yüz kez artuḳ soḳdı ve ol şabr eyledi **04** ve hiç inlemedi ve çağırmadı nefsin dutdı ol belāya taḥammül eyledi **05** şaḳınurdı kim resül uyanmasun, dir-idi. Eger düşmeden ḳorḳay-ıdı **06** hiç eyle itmeyedi, eger taḥammül olmayadı ilan ısırıcaḳ çağıra-y-ıdı **07** olsa, evvel ısırıcaḳ ayağın gidere-y-idi cānını resül **08** yolına fidā ḳıldı. Ol belāyı ve ‘azābı kendü nefesine ihtiyār **09** eyledi resüle elem geldügin dilemedi ve rağbet-ile ‘ışḳ-ıla ol zaḥmeti **10** çekdi resül-içün ve Allah dīni-y-içün ve eger düşmeden ḳorḳsaydı **11** çünki düşmenler mağāra katına geldiler çağırdı kim amān virüñ **12** üş Muḥammed’i siz bilürsüz.” Anuñla Rāfızī eyitdi: “Bu āyet ‘Alī **13** ḥaḳḳında degül mi? Ḳavluhū Ta‘ālā: إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ⁶¹⁹ **14** ya’nī bilüñ kim sizüñ dostuñuz Tañrı’dur ve peyğambarı ve anlar ki **15** mü’minlerdür.” Ca‘fer eyitdi: “Ol āyet ki bundan öñdin Ebū Bekr

[243b]

⁶¹⁶ Metnde sehven Refāzī şeklinde yazılmıştır. Kelimenin anlamı Haricilerin tümünü tanımlamakta kullanılan bir tabirdir.

⁶¹⁷ Kur’an, (Tevbe) 9/40: (ki o gün) [o yalnızca] iki kişiden biriydi: ve bu iki kişi [saklandıkları] mağaradayken...

⁶¹⁸ Kur’an, (Tevbe) 9/40: “Üzülme” dedi, “Allah bizimle beraberdir.”

⁶¹⁹ Kur’an, (Mâide) 5/55: Unutmayın ki sizin yardımcılarınız sadece Allah ve Elçisi ve imana erenler olacaktır.

01 hakkında indi hoşrak ve tamāmraḳ, ḳavluḩū Ta‘ālā: **02-03** يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ **04** ya‘nī iy anlar kim inanduñuz her kim dönerse sizden **05** dīninden tiz ola kim getüre Tañrı bir bölük daḩı sever anları **06** ve severler anlar anı anlara yumşak ve esirgeyici ola mü‘minlere **07** ve ḳatı ve iri ola kāfirlere. Bu āyet Ebū Bekr ḩaḳḳındadır **08** anuñ-içün kim çün-kim resūle fermān geldi.” ‘Arab cümle döndiler **09** ve eyitdiler: “Namāz ḳılalum velīkin zekāt **10** virmeyelüm.” ‘Ömer eyitdi: “Zekāt ḳo geçsün tā islām ḳuvvetlenince andan zekāt ḩaleb idesin.” **11** Ebū Bekr eyitdi: “Tañrı ḩaḳḳı-çün ki eger bir baḒlayacak resūlden **12** baña eksük virürlerse ben yalañuz anlaruñla muḩārebe ḳılam, **13** andan ötürü ḩiç ḳayırmayam, eger düşmen beriyye ḳumu şaḒışınca daḩı olursa.” **14** Rāfiżī eyitdi: “‘Alī’den fāzılraḳ degüldür nitekim ḩaḳ Ta‘ālā **15** buyurdi: **الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً** **621** ya‘nī anlar ki

[244a]

01 nafaḩa iderler kendü mālların gecede gündüzde pinhān ve āşikāre.” Ve **02** Ca‘fer eyitdi: “Ebū Bekr fāzılraḳdur anuñ ḩaḳḳında gelmişdür kim ḳavluḩū Ta‘ālā: **03** **وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰ** **622** bu artuḒraḳdur hem resūle ḳırḳ biñ altun virdi **04** kendü bir kilim egnine aldı ki daḩı mālı ḳalmadı ve resūl ḩatına **05** geldi ve Cebrā’ıl PeyḒambar ḩatına geldi eyitdi, Ebū Bekr’e eyit ki **06** ḩaḳ Ta‘ālā eydür bu ḩālde ki varsın benden ḩoşnüd mısın **07** kim ben senden ḩoşnüdām. Ebū Bekr aḒladı ve eyitdi: (Arapça) **08** ya‘nī ben Tañrı’dan ḩoşnüdām ḩoḒ.” Bārī Rāfiżī **09** eyitdi: “‘Alī fāzılraḳdur kim anuñ ḩaḳḳında inüp-durur, ḳavluḩū Ta‘ālā: **10-11** **أَجْعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ أَمَنَ** **12** **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ لَا يَهْدِي [الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ]** **623** **بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَجَاهَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي [الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ]** **12** ya‘nī şu virmek idersiz ḩacılar ve Mescid-i ḩarām’ı ‘imāret **13** itmege ya‘nī ol ḩişi kim bunu

⁶²⁰ Kur’an, (Mâide) 5/54: Siz ey imana ermiş olanlar! Eğer imanınızı kaybederseniz, Allah, zaman içinde [sizin yerinize] O’nun sevdiği ve O’nu seven insanlar geçirecektir; müminlere karşı alçak gönüllü, hakikati inkâr edenlere karşı onurlu; Allah yolunda üstün çaba gösteren ve kendilerini kınayabilecek kimselerin kınamasından korkmayın.

⁶²¹ Kur’an, (Bakara) 2/274: Servetlerini [Allah rızası için] gece ve gündüz, gizlice ve açıkça harcayanlar.

⁶²² Kur’an, (Leyl) 92/1: Düşün [yeryüzünü]karanlığa boğan geceyi.

⁶²³ Kur’an, (Tevbe) 9/19: [Bir tek] hacılara su vermeyi ve Mescidi Haram’ı onarıp-gözetmeyi, Allah’a ve ahiret gününe inanıp Allah yolunda elinden gelen her türlü çabayı gösteren biri[nin üstlendiği görevler]le bir mi tutuyorsunuz? Bu [görevler] Allah katında (hiç de) denk değildir.

ider ol kişi gibi ola kim **14** imānı vardur Tañrı'ya ve kıyāmet günine hem inanur ve gāzāya dürişür **15** Tañrı yolında toğru ola Tañrı katında berāber olmaya; ya 'nī ol kim

[244b]

01 imānı vardur gāzā ider hem ol yegrek olıřardur.” Ca'fer eyitdi: **02** “Ebū Bekr fāzılrađdur, anuñ řānında gelüp-durur, řavluhū Ta'ālā: **03** لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ 624 الْفَتْحِ ya 'nī gerçek berāber olmaya **04** sizden her kim nafađa ide, fetħ Mekke'den öñdin ve evvel infāķ **05** iden mālını Tañrı yolına Ebū Bekr idi, rađiya'llāhu 'anhu, **06** ve evvel kāfirlere gāzā eyleyin Ebū Bekr idi. Resūli kāfirler ururlardı **07** haber verdi Ebū Bekr'e segürdi ve iriřdi **08** eyitdi: أَنْتُمْ لَوْ أَنَّ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ 625 ya 'nī diler misiz kim bir kiři eydür Tañrı **09** benüm Rabbümdür. Andan kāfirler peygambardan ellerin çekdiler ve Ebū Bekri **10** řol kadar urdılar kim ađzı burnı yüzi mecmū'ı **11** řan oldu ve řaçı řana ğarķ oldu, düřdi bī-huř **12** oldu ve řöyle řandılar kim öldi. Bir gün ve bir dün **13** yatdı kendüye gelmedi ve çün 'aklı geldi evvel sözi **14** bu-y-ıdı kim řanı Tañrı resūli didi bu Ebū Bekr'ün **15** evvel gāzāsı idi İslāmda.” Rāfizi eyitdi: “Alī fāzılrađdur

[245a]

01 kim hergez göz açup yumıřıca řirk getürmedi.” Ca'fer eyitdi: **02** “Şāyed ki görmezsin ve bilmezsin kim Haķ Ta'ālā hīç kimsenün imānı **03** üzerine řenā kılmadı eyle kim Ebū Bekr imānı üzerine řenā kıldı, **04** řavluhū Ta'ālā: وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ 626 بِهِ. Pes cā'e bi'ř-řıdķı ve Muħammed'dür **05** ve řaddeķa bihī Ebū Bekr'dür ki řıddıķdur. Zīrā resūl her **06** nesne kim Haķ'dan söyledi cümle eyitdiler, yalandur. Meger Ebū Bekr **07** kim resūli ne didi-y-ise eyitdi; gerçekdür. Andan eyitdi **08** Ebū Bekr perhīz-kār-ıdı Ebū Bekr urundulanmıřdı ve Ebū Bekr Pārsā **09** idi ve Ebū Bekr vefā-dār-ıdı ve Ebū Bekr tođru söyleyeci idi ve Ebū **10** Bekr 'ālim-ıdı fāzıl-ıdı.” Rāfizi eyitdi: “Tañrı Ta'ālā anlardan **11** řikāyet itmedi mi kim řavluhū Ta'ālā: إِنَّ الَّذِينَ 627 تَوَلَّوْا مِنْكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ **12** ya 'nī bedürüstī anlar kim tevelli kıldılar, sizden bir gün **13** dirilü geldiler bir ğürüh.” Ca'fer eyitdi: “Andan řoñra gelen **14** āyeti oķıđıl,

⁶²⁴ Kur'an, (Hadīd) 57/10: İçinizden Fetih'ten önce [Allah yolunda] harcayan ve savaşanlar.

⁶²⁵ Kur'an, (Ĝāfir) 40/28: “Rabbim Allah'tır dediği için adam mı öldüreceksiniz?

⁶²⁶ Kur'an, (Zümmer) 39/33: Ama hakikati getiren ve onu bütün kalpleriyle tasdik edenler.

⁶²⁷ Kur'an, (Āl-i 'İmrān) 3/155: İki ordunun savaş alanında karşılaştığı gün [görevlerinden] kaçanlara gelince...

ķavluhū Ta‘ālā: **وَلَقَدْ عَفَا اللَّهُ عَنْهُمْ**⁶²⁸ ya‘nī bedürüstī **15** Tañrı anlaruñ Őuĉlarından geĉdi.” Rāfızī eyitdi: “‘Alī’yi sevmek farīzadur

[245b]

01 ve Tañrı kitābında diyüp-durur: **قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ**⁶²⁹ **02** ya‘nī dilemezüm sizden anuñ üstine Őevābı, meger yakınlık sevgüsine ve **03** ĥıŐıŐlık.” Ca‘fer eyitdi: “Ebū Bekri sevmek ve aña du‘ā kılmak **04** vācibdür ve farīzadur ve Ĥaĉ Ta‘ālā kendü kitābında buyurur **05** ve anı dūŐmen dutmak küfürdür, ķavluhū Ta‘ālā: **وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ** **06** **07** ya‘nī anlar kim geldiler anlardan Őoñra dirlerdi, iy Ćalabum, bizi **08** yarlıĝa ve bizüm ķardaŐlarumuzu anları öĝrediler bizden ĩmān-ıla ve ĩmānda **09** Őābıķarak, ya‘nī öĝrediciler Ebū Bekr’den evvel-kimse yoĝ-ıdı.” **10** Rāfızī eyitdi: “Resül, ‘aleyhi’s-selām, eyitdi; Ĥasan’a Ĥüseyn’e uĉmaĝuñ **11** yigitleridür ve ataları anlardan yegrekdür.” Ca‘fer eyitdi: **12** “Ebū Bekr yegrekdür, andan ötürü kim baña atam eyitdi **13** kim dedem ‘Alī’den iŐitdüm kim ol eyitdi ben resül **14** ķatında idüm yalañuz Őöyle kim ĥiĉ kimse yoĝ-ıdı, añsuzda **15** Ebū Bekr ve ‘Ömer ĉıķageldiler; Resül eyitdi, ‘aleyhi’s-selām, yā ‘Alī

[246a]

01 (Arapĉa) **02** (Arapĉa) **03** ya‘nī iy ‘Alī, iŐbu iki **04** kiŐi ķocalaruñ ve yigitleruñ uĉmak ehlinuñ yegregi-dürler. **05** İy ‘Alī, ķanĝısı kim geĉerse evvelden āĥire ĥiĉ ĥaberi kimseye **06** dimeĝil mādām kim ikisi diri-y-ıdı. ‘Alī eydür: “Bu ĥaberi kimseye **07** dimezdüm anlar ölmeyince.” Rāfızī eyitdi: “Bu iki ĥatunlardan ķanĝısı yegrekdür **08** ‘ĀiŐe mi veyā Fāĥıma mı yegrekdür?” Ca‘fer eyitdi, ķavluhū Ta‘ālā: **09** **بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ حَم وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ**⁶³¹ **10** Rāfızī eyitdi: “Ben saña Őorarum kim anlardan ķanĝısı yegrekdür dimezem **11** kim Ķur‘ān oķı.” Ca‘fer eyitdi: “‘ĀiŐe, raĉiya’llāhu ‘anhumā, Resül’uñ **12** ĉifti idi ve yarın uĉmaķda anuñla bile ola ve

⁶²⁸ Kur’an, (Āl-i ‘İmrān) 3/155: Ama Şimdi, Allah onların ĝunahlarını sildi.

⁶²⁹ Kur’an, (Őūrā) 42/23: De ki, [ey Muhammed]: “Bu [mesaj] ķarŐılıĝında sizden yol arkadaŐlarınızı sevmenizden baŐka bir Őey beklemiyorum.

⁶³⁰ Kur’an, (ĤaŐr) 59/10: Onlardan sonra gelenler, “Ey Rabbimiz!” diye yalvarırlar, “Bizi ve bizden önce ĩman etmiş olan kardeşlerimizi baĝıŐla ve imana ermiş olan ...

⁶³¹ Kur’an, (Yāsın) 36/2: Bismillāhirrahmānirrahım. DūŐün bu hikmetle dolu Kur’an’ı. Ĥā-Mīm. DūŐün özüdeki apaĉık olan ve hakikati bütün aĉıklıĝıyla ortaya seren bu ilahī fermanı. Zuhuf Süresi 43/1, 2.

Fāṭıma ‘Alī çifti idi **13** yārin ol daḡı anuñla bile ola ve Tañrı’nuñ la’neti anuñ **14** üstine olsun kim Resül’üñ çiftine ta’na ura ve başı aşığa **15** olsun hemişe Resül’üñ ehl-i beyti düşmen dutanlar.”

[246b]

01 Rāfızī eyitdi: “‘Āişe ‘Alī-y-ile şavaş eyledi andan yarın uçmağa mı **02** giriser?” Ca’fer eyitdi: “Belī, Haḡ Ta’ālā kelāmında buyurdi: **03** **أَنْ تُؤَدُّوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تُنْكِرُوا** **04** ya’nī degüldür kim Tañrı peygambarını incidesiz **05** ve degüldür kim çiftlensiz anuñ ‘avratlarını. Andan şoñra **06** bedrüstī kim ol öliserdür Allah katında ki ulu iş.” Rāfızī **07** eyitdi: “Ebū Bekr’üñ ve ‘Ömer ve ‘Oşmān ve ‘Alī’nüñ, raḡıya’llāhu ‘anhu, tertile **08** Ḳur’ān içinde göstermeyesin ḡalifelikların.” Ca’fer eyitdi: “Hem Ḳur’ān’da **09** ve hem Tevrīt’de ve hem İncil’de ammā Ḳur’ān içinde, ḡavluḡu Ta’ālā: **10** **وَهُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ الْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ** **11** ya’nī ve ol oldur kim kıldı⁶³⁴ sizi ḡalifeler yerde ve ḡaldurdi **12** ba’zuñuzı sizüñ ba’zuñuz üzerine dereceler ve daḡı didi, ḡavluḡu Ta’ālā: **وَيَكْثِفُ السُّوءَ** **13** ya’nī yavuzluḡı girü gidere ve sizi **14** ide ḡalifeleri yerüñ.” Rāfızī eyitdi: “Anlaruñ ḡalifelıḡını İncil’de **15** ve Tevrīt’de nerede eydür?” Ca’fer eyitdi;

[247a]

01-03 **مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ** **04** ya’nī **وَرَضُونَا لِمَا سَيَمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ** Muḡammed resüldür Tañrı’nuñ, anlar kim anuñladur **05** ki ḡatı kāfirler üzerine sevgülü, biribirinüñ aralarında görürseñ **06** anları rükü’da ve kāḡ sücüdde isterler, fazlı Tañrı’dan ve ḡoşnüdlik **07** nişānı anlaruñ yüzlerinde anlaruñ secde nişānı ola, oldur **08** şıfatı anlaruñ Tevrīt’de ve anlaruñ şıfatı İncil’de. Andan şoñra **09** eyitdi,

⁶³² Kur’an, (Ahzâb) 33/ 53: Ayrıca sizin Allah’ın Elçisi’ni üzmeniz ve o’nun vefatından sonra eşlerini nikahlanmanız caiz değildir: doğrusu bu, Allah nazarında büyük bir günahdır.

⁶³³ Kur’an, (En’âm) 6/165: Zira O sizi dünyaya mirasçı yapmıştır, ve bazınızı diğerlerinize derecelerle üstün kılmıştır ki bahşettiği şeyler aracılığıyla sizi sınayabilisin.

⁶³⁴ Metinde sehven ḡaldı şeklinde yazılmıştır.

⁶³⁵ Kur’an, (Neml) 27/62: ... Kötülüḡü gideren ve sizi yeryüzüne mirasçı kılan?...

⁶³⁶ Kur’an, (Fetih) 48/29: Muhammed Allah’ın Elçisi’dir ve [sadakatle] o’nun yanında olanlar, bütün hakikat inkarcılarına karşı kararlı ve tavizsiz, [ama] birbirine karşı merhamet doludurlar. Onların [namazda] eğilerek (ve) yere kapanarak Allah’ın lütuf ve rızasını aradıklarını görürsün: onların işaretleri, yüzlerindeki secde izleridir. Şu, onların hem Tevrat’taki ve hem de İncil’deki temsilidir.

ķavluhū Ta‘ālā: كَزْرَعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ ⁶³⁷ 10 ya‘nī ekin⁶³⁸ gibi, ıaşıra ııkıdı 11 teresi ve andan ķuvvetlūdūr anı tā yoęunla ve toęru ıura, yeldürlere 12 üzerine ve taılaya ekincileri tā kaķıda anlaruıla kâfirleri.” Ca‘fer 13 eyitdi: “كَزْرَعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ” ⁶³⁹ Muĥammed فَآزَرَهُ ⁶⁴⁰ Ebū Bekr’dür 14 فَاسْتَغْلَظَ ⁶⁴¹ ‘Ömer فَاسْتَوَىٰ ⁶⁴² ‘Oşmān يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ ⁶⁴³ ‘Alī 15 لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ ⁶⁴⁴.” Rāfızī eyitdi: “İy Taırnı resülūıı

[247b]

01 oğlı, ben bilmezđüm kim böyledür. Eger tövbe idicek olursam, tövbemi Ĥaķ 02 ķabül ide mi ki tā Őimdi ben anlardan bızār oldum rāfızılıķdan 03 döndüm.” Ca‘fer eyitdi: “Ķabül ider, velī ıoķ istięfār itgil Taırnı’ya 04 anlardan ötürü ve bilgil kim eger işbu kīne üzerine ölseı müslimān 05 olmazduıı, andan senüı ol cümle ‘amellerüı hebā-i menşür olurdı.” 06 Ve dirler kim Ebū Bekr-i Őıddıķ, rağıya’llāhu ‘anhu, iki buıuķ yıl ĥalīfelıķ 07 eyledi. Andan Őoıra Őayru oldı ve ba‘zı ķavm eydür kim aęu 08 virüp-dururlardı ol sebebden Őayru oldı. Ol Őayrılıķda 09 Őaęlıķdan ümızın kesdi. ‘Oşmān’ı istedi getürdi, vaşıyyet-nāme 10 yazmak buyurdı ki benden Őoıra ‘Ömer ĥalīfedür. Ve dirler kim 11 anuıı ‘ömri altmıŐ üç yıl ve üç ay ve toķuz gün-idi. Ve ıünkü 12 ölümi iriŐdi ‘ĀiŐe’yi okıdı vaşıyyet itdi kim ol aķıa kim 13 Beytü’l-māl evindedür anı ‘Ömer’e iŐmarlaęıl. ķıyās budur kim 14 beŐ biı aķıa ola. Ve anuıı ölüme yārānlar ıoķ aęlaŐdılar 15 ve zārı ķıldılar. Ve bir bölük ķavm yārānlardan ‘Ömer’i ĥilāfete

[248a]

01 dilemediler. Didiler kim heybetlü ķiŐidür ve ķatı ķuvvetlü erdür. ‘ĀiŐe’ye bu aĥvāli ‘Ömer’e 02 didi. Ebū Bekr eyitdi: “Ben ĥilāfete lāyık ‘Ömer’den yegrek bilmezüm, eger 03 Ĥaķ Ta‘ālā ķıyāmet güninde bundan Őorarsa eydüm kim ĥalkuıı

⁶³⁷ Kur’an, (Fetih) 48/29: ... [onlar] filiz veren bir tohum gibi[dirler], sonra Allah o (filizi) güçlendirir ki sağlam Şekilde büyüsün ve [sonunda] kökü üzerinde dimdik dursun ve üreticileri sevindirsın...

⁶³⁸ Metinde sehven eken Şeklinde yazılmıştır.

⁶³⁹ Kur’an, “Kezer’in aĥrace Őaı’ehu”-bir ekin gibi ııkan filizini.

⁶⁴⁰ Kur’an, (Fetih) 48/29: “feğzerehu”- onu güçlendiren.

⁶⁴¹ Kur’an, (Fetih) 48/29: “festağleza” – sonra kalınlaŐan.

⁶⁴² Kur’an, (Fetih) 48/29: “festevā” – derken dikilen.

⁶⁴³ Kur’an, (Fetih) 48/29: “yu‘cibu’z-zurrā’a” – hoşuna giden ekincilerin.

⁶⁴⁴ Kur’an, (Fetih) 48/29: “liyağıza bihimu’l-kuffāra” – öfkelendirsin diye onlara karşı kafirleri.

04 yegregine ısmarladum hilāfeti.” Ve dirler kim dörd kişi **05** peygāmbar yārānlarından dörd iş itdiler islām-içün. Ebū Bekr’i Rize **06** kavm-ile muhārebe kıldı, anları maḫhūr ve ḥor kıldı. Ve ‘Ömer, raḍiya’llāhu ‘anhu, **07** kāfirlere ḥarāc yazdı. Ve ‘Osmān, raḍiya’llāhu ‘anhu, Kur’ān’a cem’ **08** itdi. Ve ‘Alī, raḍiya’llāhu ‘anhu, Ḥavāric’le muhārebe kıldı ve anları **09** maḫhūr itdi vallāhu a’lem.

Hadīs: Müseylime-i Kezzāb, la’ anetü’llāh,

Enes, **10** raḍiya’llāhu ‘anhu, böyle dir kim Müseylime-i Kezzābı Ebū Bekr-i **11** şiddik’ün hilāfeti vaḫtinde bedbīni ki çün Peygāmbar dünyādan **12** riḥlet kıldı ol yüz biñ er-ile Kūfe’ye geldi tā Kūfe’yi **13** ḥarāb eyleye. Andan Mekke’ye Medīne’ye gele ve yārānları öldüre **14** ve islāmı gidere. Resūl yārānları dirildüler Ebū Bekr’i katına geldiler **15** meşveret itdiler ittifaḫ bunuñ üstine itdiler kim ḳomayalum

[248b]

01 Müseylime’yi kim tā beriyye gire leşkeri-y-ile ki münāfıklar anuñ-ıla yār **02** olalar, bizüm üstümüze iş müşkil ola ve İslāma ḫaṭar ola. Pes **03** Ebū Bekir, raḍiya’llāhu ‘anhu, eyitdi: “Şavāb oldur kim aña **04** karşı virebiyüz leşkeri ol bunda gelmezden öñdin ki **05** tā vara anuñla ḫarb ide.” Yārānlar eyitdi: “Fermān senüñdür.” Pes Ebū Bekir **06** buyurdi; baña bahādur key şavaş ḳolaym bilür. Kişiler, semiz **07** eyü develere bindiler ve azıḳ ve ḫarb āleti kendülere yitecek ḳadar **08** aldılar ve Ebū Bekri, Ḥālīd bin Velīd anlara emīr virdi ve ısmarladı. **09** Eyitdi kim zīnhār ḳavmüñ kim beriyye gire. Pes Ḥālīd leşkeri-y-ile **10** Medīne’den çıḳdı ve beriyyeye geldi. Çün yol yarusına vardı **11** şu bulmadılar ol şuları kim evvelden var-ıdı ḫarāc idüp- **12** dururlardı. Eyitdiler: “Bizüm tedbīrümüz budur kim fülān çeşmeye **13** varavuz anda şu bulursavuz, bu ḡazāyı idebilevüz yoḫsa yaḳındur kim **14** ḫaḳıḳatsuz ölüserüz bizden ilerü yürüdiler kārbāna **15** yaḳın uğradılar.” Ḥālīd bin Velīd ol ḳāfileye şordı:

[249a]

01 “Fülān çeşmede şu var mı?” Anlar eyitdiler: “Vardur.” Pes andan dürüşdiler, **02** ol çeşmeye irişdiler ve cümle tavarları ve kendüler Müseylime’nüñ leşkerine **03** şuya ḳondılar ve Ḥaḳ Ta’ālā’ya şükür itdiler te’accül sordılar tā Müseylime’nüñ leşkerine **04** yaḳın geldiler aḫşam yaḳın-ıdı. Ḥālīd bin Velīd, raḍiya’llāhu ‘anhu, **05** islām leşkerine eyitdi: “İy kavm, düşmen leşkeri çoḳdur biz **06** azuz ve şöyle bil-ki eger

bize zafer bulalar mecmū‘umuzu helāk **07** iderler.” Andan soñra tedbīr itdiler eyitdiler kim yegregi oldur **08** kim her birimüz aramızda birer taş dikelüm ki tā düşmen bize **09** gālib olmayalar. Pes gireler bizi çok şanalar ve hem şöyle itdiler ol **10** taşları kendü leşkerleri içindeydi ki dike **11** qodılar evvel tedbīr rāst itdiler. Çün şabāh oldu, Müseylime anlara **12** baqdı gördi şandı çok leşkerdür. Andan **13** Vaḥşī ki Maṭ‘ūn’uñ qulıdur Ḥālīd’e eyitdi: “İy emīr, **14** ol vaqt ki ben kāfirdüm ‘azīm günāh işledüm ki **15** Ḥamza ‘ammi Muştafā’dur anı öldürdüm şimdi dilerüm kim anuñ kefareti

[249b]

01 cānumı ḥaṭarda qoyam, bu gice pinhān⁶⁴⁵ olam ve Müseylime-i Kezzāb’ı öldürem.” **02** Ḥālīd eyitdi: “Key hoş idersin ‘azīm maşlaḥat ola, var ki Tañrı **03** yardum eyleye.” Çün gice oldu pinhān⁶⁴⁶ Müseylime leşkerinden yaña **04** vardı, bir ṭabl bilesine aldı ve Ḥālīd’e eyitdi ki, ṭabl uram fülān **05** yirde. Bilesin kim ben işi tamām eyledüm. Ve yārānlar cümle silāḥ giyüp **06** münazara oldılar kim ṭabl āvāzı qaçan gele ve Vaḥşī Müseylime-i **07** Kezzāb’uñ ḥaymesine vardı. Şol qadar gözetdi kim Müseylime **08** ‘avrat-ıla yatdı ve Vaḥşī nāgāh ḥabersüzün kimsene ṭuymadın ḥaymeye **09** girdi. Müseylime’nüñ ve ‘avratınuñ başın kesdi ve andan ırāq gitdi **10** ve ṭabl urdı. Ve peygāambar yārānlarını ol leşkere kendü **11** kendüleri urdılar, kılıçları çekdiler cümlesin helāk itdiler ve yārānlar **12** çok gānīmet-ile girü döndiler. Çün Medīne’ye irişdiler, Ebū Bekir işitdi **13** gāyet şāz oldu. Ve Ebū Bekir on iki buçuk yıl içinde kim ḥilāfete **14** oturdı muttaşıl kāfirlere gāzāya meşgūl oldu. Andan soñra **15** Cümāze’l-ülā’nuñ on sekizinde Ebū Bekir dünyādan sefer itdi. Va’l-lāhu a’lem.

[250a]

01 Ḥadīs: Ḥilāfet ‘Ömer Ḥaṭṭāb, raḍiya’llāhu ‘anhu,

Enes, raḍiya’llāhu ‘anhu, böyle **02** dir; yārānlar ‘Ömer’üñ fazlından şordılar. Peygāambar’a ḥazreti risālet, **03** ‘aleyhi’s-selām, Cebrā’īl’e şordı. Eyitdi: “Yā Resūlallahi, eger senüñ **04** qatuñda şol qadar otursam şöyle kim Nūḥ kendü qavm-ile **05** oturdı ve muttaşıl ‘Ömer’üñ fazlın söylesem henüz tamām olmaya. Ve Resūl

⁶⁴⁵ Metinde sehven penhān yazılmıştır.

⁶⁴⁶ Metinde sehven penhān yazılmıştır.

eyitdi: **06** “Eger benden soñra peygāambar gelsedi ‘Ömer ibni Hattāb ola-y-ıdı **07** sīreti hoşlığında ve ‘adlınden ki anuñ ‘adli cihāna yayıldı **08** ve anuñ diyāneti.” Çün ‘Ömer, rağiya’llāhu ‘anhu, hilāfete oturdu kendü **09** oğlı kim Ebū Şahme’dür aña had urdu ve ol had içinde öldürdi. **10** Ol sebebden kim mest olup-dururdu bir bāğ içinde bir Cühūduñ **11** ‘avrat-ıla bile yatup-dururlardı. Ol yüklü oldu oğlını aldı, **12** ‘Ömer katına getürdi eyitdi: “İşbu oğlan oğluñ Ebū **13** Şahme’dendür.” Kışsayı ‘Ömer’e didi. ‘Ömer buyurdu, vardılar anı okıdılar. **14** ‘Ömer, Ebū Şahme’ye eyitdi: “İşitdüm, sen fülān bāğ içinde bir Cühūd ‘avrat-ıla **15** fesād itmişsin.” Ebū Şahme eyitdi: “Ben esirgedüm haberüm

[250b]

01 yoğ-ıdı.” ‘Ömer eyitdi: “Tañrı’nuñ haddi saña vācib oldu.” Pes Eflah’a, **02** kendü kulına eyitdi ki, oğluma hadd ur şöyle ki ben buyuram ki **03** sen benden āzād olasın Tañrı yolına. Eflah eyitdi: “Olmasun kim **04** ola.” Eyitdi: “Sen katı hadd urğıl ve hıç kayurmaya.” Pes kāmçıyı eline aldı **05** şol evvel ata urur gibi urdu endāmını düketdi çünki **06** on kāmçı urdu. Ebū Şahme eyitdi: “İy babam, şuşadum.” ‘Ömer eyitdi: **07** “Tañrı’nuñ haddi tamām olsun andan şu içesin.” Eyitdi: “Baba eyit **08** ananı bulsunlar gelsün ve anı göreyin.” ‘Ömer eyitdi: “Ananı çok **09** gördüñ ol görececek vakit degül.” Ol kula eyitdi: “Ur **10** iy Eflah, aña hıç muhābā eyleme.” Ol dağı şol kadar urdu kim Ebū Şahme **11** öldi. ‘Ömer buyurdu öldükden soñra Eflah haddi tamām eyledi. **12** Andan soñra ‘Ömer eyitdi: “Kāşkī anañ seni toğurmayaydı. Üstine **13** çok ağladı çünki defn eylediler.” ‘Ömer, rağiya’llāhu ‘anhu, ol gice **14** düşünde gördi kim yaşıl tonlar geymiş şāzumān olmuşdur, **15** şalınur. Eyitdi: “İy baba, Hāk Ta‘ālā seni kırtarsun kim sen beni Tañrı’nuñ ‘azābından

[251a]

01 kırtarduñ.” Ve didiler kim ‘Ömer key mütevāzı’ idi, aşak gönüllü idi. **02** Çün Şām vilāyeti açıldı şehre girmek diledi aña eyitdiler: “Yā **03** Emīra’l-mü’minīn, ata bingil kim bu vilāyeti açduñ tā saña fahr **04** ola ve halāyık seni heybet-ile göreler.” Eyitdi: “Heybeti görmeñ gerek **05** ve andan koynına itmek koyup dururdu, şehirde yayan yürürdi ve bir kısacuk **06** murakka’ geyardi, Mu‘āz bin Cebel rağiya’llāhu ‘anhu. Kayşer, ‘Ömer’e elçi viribidi. **07** ‘Ömer şavma‘asında ‘ibādet iderdi zīrā ki

baħş idüp **08** dururdu. Bir gün ‘ibādet iderdi ve bir gün Qur’ān okurdu **09** ve bir gün halka dād virürdi. Ol gün kim Kayşer’ün elçisi **10** geldi, ‘Ömer ‘ibādet iderdi. Yārānlar elçi getürdiler ‘Ömer’ün şavma‘ası **11** kapusına. ‘Ömer’i gördi kim muraqqa‘ geymiş namāza durmuş **12** çünkü namāzdan fāriğ oldı. Kayşer’ün elçisi eyitdi: “Hoş habere geldüm.” **13** Kayşer eydür: “Eyü itdüñ.” “Luţf itdüñ çeri viribidüñ ve ben daħı senüñ **14** iqlimiñe çeri viribiyem,” didi. ‘Ömer, rağiya’llāhu ‘anhu, cevāb virmedi **15** ve ‘ibādete meşgöl oldı. Kayşer elçisi daħı ‘Ömer katından gitdi Kayşer’e vardı.

[251b]

01 Kayşer’e aña şordı kim ‘Ömer’i nice gördüñ? Eyitdi, bir kişi gördüm **02** şavma‘a içine girmiş namāza durmuş eski muraqqa‘ geyür ve hiç **03** siyāseti yok ve senüñ haberüñi iletdüm baña girü cevāb virmedi ‘ibādete **04** meşgöl oldı. Ve ben daħı andan girü döndüm. Kayşer eyitdi: “İy fülān, **05** ‘Ömer hiç tesbīh ve ‘ibādet itmez illā andan qorqu her zamān benüm göñlüme **06** düşer. Eger dilerseñ kim bu hālün haqıqatin bilesin vaqti ki **07** ‘Ömer senüñle söz söyleşe senüñ göñlüñde anuñ sözinden **08** hiç qorhu düşer mi?” Ol elçi eyitdi: “Ol vaqt-ki baña şordı **09** ne işe geldüñ anuñ sözinden bir heybet göñlüme düşdi.” Kayşer eyitdi: **10** “Ol cümle ‘Acem mülkiñi açısardur bu ‘adliyle bu sīret-ile kim anuñ **11** vardur,” didi. Vardılar kim Peyğāmbar, ‘aleyhi’s-selām, ‘Ömer’e eyitdi; ‘Acem **12** vilāyeti senüñ elüñde açıla çün Kesrī öle andan artuq daħı **13** Kesrī olmaya. Pes Kesrī’nüñ mālı saña dege, yā ‘Ömer cümlesin **14** Tañrı yolına şadaqa itgil.” Çünkim Kesrī öldi biñ **15** katır yüki altını anuñ leşkeri getürdiler. Çün ‘Ömer leşkeri

[252a]

01 anlaruñla ceng itmege başladı, Kesrī leşkerine tākāt götürmedi. **02** ‘Ömer’e kişi viribidiler kim bize leşker viribigil kim anlara tākātumuz **03** itmez. ‘Ömer rağiya’llāhu ‘anhu ‘Amr bin Ma‘dikerib biñ kişi ile viribidi **04** ve nāme içinde yazdı, işde iki biñ er viribidüm bu islām leşkerinüñ **05** serverilerine ‘aceb geldi. Eyitdiler, sübhāne’llāhi bizüm katumuzda biñ kişi **06** geldi ve ‘Ömer nāme içinde iki biñ er dimiş, bunca olısar ve ‘Ömer’e, **07** rağiya’llāhu ‘anhu, bildürür-idi kim ‘Amr bin Ma‘dikerib cengde **08** biñ kişi yerine turur, bu sebebden iki biñ er nāme içinde kayd

itdi. **09** Şubaşı hergez Ma'dikerib'i ceng içinde girmeyüp turur-ıdı **10** ve anı bilmezdi hıç aña lāyık hürmet itmezdi. İki günden soñra **11** 'Amr Ma'dī şu kenārında turup dururdu ulu taşlar atardı gücin **12** şanamağ-ıçün ve bir kişi leşkerinden anı gördi vardı islām leşkerinüñ **13** şubaşısına haber itdi. 'Amr bin Ma'dī'nüñ hünerlerinden şubaşı atlandı **14** 'Amr bin Ma'dī katına geldi anuñ ol taşlar atduğunu tañladı, **15** karşınuza durdu on batmış taşı on direm taş gibi atardı. Pes

[252b]

01 kıyāsıyla bildi kim 'Ömer nāmede iki biñ er diyüp anı yalıñuz biñ er **02** yerine dutmuş ve haqıkat bildi 'Ömer'ün sözi rāst oldu. Subaşı **03** 'Amr bin Ma'dī'den 'özürler diledi eyitdi: "Seni añlayamadum saña lāyık **04** hürmet idemedüm." Pes aña ikrām itdi, gönlin ele aldı. 'Amr bin **05** Ma'dikerib eyitdi: "Kesrī-y-ile harb nice silāh-ıla iderdüñüz." Subaşı: **06** "Anlaruñ pılleri çokdur, bizüm atlarımız tazīdür, pıl bilmezler ürkerler **07** ol sebebden girişmezüz." 'Amr bin Ma'dikerib buyurdu kim balçıkdan pıller **08** düzdiler, leşker arasında qodılar kim atlaruñ gözleri pıle ögrene **09** karşı ta'līm itdiler kim tamām anlar pıle öğrendiler. 'Amr bin Ma'dikerib **10** buyurdu bir kezden hamle kıldılar Kesrī leşkerine ve Haq Ta'ālā islām **11** leşkerine nuşret virdi anları şıdılar ve atlaruñ emvālini ve hazīnelerini **12** cümle tārāc itdiler. Enes, rağiya'llāhu 'anhu, eydür; 'Amr bin Ma'dikerib **13** bir 'Arabī Kesrī katına elçiğe viribidi anlaruñ leşker-gāhına. Çünkim **14** gördiler kim bir kişi bir aruq atıñ üstine binmiş eski tonlar geyür **15** anlara 'aceb geldi, birbirine dirlerdi 'Arab beginüñ elçisini gerek masharaya

[253a]

01 alurlardı. Çün bu elçi Kesrī'nüñ köşkine irdi, atdan inmedin **02** hacılar qodılar ki şöyle at üstinde Kesrī katına vardı, gülüşdiler. **03** Çünki Kesrī'nüñ tahtına vardı indi atından ve Kesrī'nüñ **04** tahtına geçdi oturdu. Kesrī buyurdu ta'ām getürdiler bu kişi **05** açlıkdan delü olmuşdur ta'ām yesün ki tā 'aqlı gele, ta'āmlar envā'-ıla **06** getürdiler şükkeri helvālar getürdiler ve kuş etleri ve kuzu etleri **07** şöyle kim pādişāhlaruñ resmidür ve bu elçi 'Arab var biş **08** barmağ-ıla ol envā' ni'am ve helvālardan yidi ve önüne gelenlerden **09** dirşürdi idi ki qoncuna sokmış. Andan döndi Kesrī'ye **10** eyitdi: "İy melik, 'Amr bin Ma'dikerib buyurur kim mislimān **11**

ol veyāhūd harāc vir ki tā bizüm kılıcumuzdan halāş amān olasin. **12** Yoḥsa ol Tañrı haqqı-çün kim Muḥammed’i resül viriyip-durur, **13** gerek sizden damar götürem ve leşker-gehi tağıdum **14** ve cümle vilāyetüñi tārāc idem.” Kesrī güldi eyitdi: “Sizüñ mamışluñuz **15** benümle şuña beñzer ki bir kişi meger kendü bağında bir dilgü

[253b]

01 gördi kim üzüm yir. Ol dilgüye (eyü begin?) ve hoş yüz gösterdi **02** anuñla müdārā kıldı. Bu dilgü vardı girü qalan dilgüleri daḥı **03** cem’ itdi bu kişinüñ bağına aldı geldi tā ki üzüm yidiler bāğ issi **04** haberdār oldı ve bir harbe aldı ol dilgülerüñ yolına geldi **05** cümle ol gelen dilgüleri öldürdi. Siz daḥı benümle şöyle **06** idersiz zīrā ki benüm tilgümi alasız ve ben daḥı sizüñle anı idem. **07** Ol bāğ issi dilgülerle eyledi ve öldürdi girü gitdi.” **08** ‘Amr bin Ma’dikerib katına geldi anı kim Kesrī’den **09** işitdüp-dururdi ‘Amr bin Ma’dī’ye eyitdi ve ol ta’āmları edügi qocundan **10** çıkardı ve ‘Amr öninde qodı ve ‘Amr her bir kişiyeye andan **11** nevāle virdi eyitdi; yeñ, tā ‘Acem qavminüñ ta’āmlarınüñ **12** lezzetlerini ve çāšnilerini bilesiz. Eger cehd iderseñüz işbunuñ **13** gibi lezīz ta’āmlara irişesiz ve uçmağa irişesiz. Veger **14** cehd itmeseñüz mecmū’uñuzı qatl ideler, cümle islāmı **15** harāba vireler, tārāc ideler. İslām leşkeri eyitdiler, biz taqşir itmeyevüz.

[254a]

01 Andan ‘Amr bin Ma’dikerib anuñ alınlığı muḥkkem kıldı ve silāḥ geydi **02** at arkasına geldi ve atı meydāna sürdi, oḳı kirişde **03** rāst itdi ve sügüyi bir pīlün ḥortumını urdı. Ol pīl ḥortumını **04** zaḥmından girü kendü leşkerine döndi, cümle ol qavmi hezīmet **05** itdi. Pes ‘Amr islām leşkeri cümle ḥamle kıldılar ve kılıçlar çekdiler, **06** ol qavm kırmağa başladılar çok ḥalāyık ‘Acem’den helāk itdiler **07** ve soñra hezīmet itdi ve didiler kim bir bahādur kişi Kesrī **08** leşkerinden aña dirlerdi, niçün qaçarsın senüñ gibi bahādur **09** yoḳdur bī-naẓirdüñ erlük bābında. Ol mübāriz eyitdi, nice qaçamayayın **10** kim biz adduğumuz oḳlar atlaruñ giliminden geçmez, anlar atduğı **11** oḳ cevşenümüzde eglenmez geçer ve zırhlarımızda hergez durmaz. Zīrā ki **12** bizüm devletümüz ve iqbālümüz soñına irişdi anlaruñ sa’ādeti **13** ve devletleri yārī kılpdur fırsat anlaruñdur. Çün Kisrī’nüñ **14** leşkerin şıdılar maḥbaḥına

girdiler dürlü dürlü ni'metler hâzır buldılar **15** yediler toydılar ol ta'âmlaruñ laţif lezzetlerinden şafâ

[254b]

01 buldılar ve mütehayyir qaldılar ve andan bî-kıyâs mâl ve esbâb ve hazîneler getürdiler **02** ve cümle islâm leşkeri ol mâl-ıla ğanî oldılar ve Kisrî'nüñ **03** mâlından develere yükletdiler 'Ömer'e, radiya'llâhu 'anhu, getürdiler. Ve 'Ömer **04** secdeye vardı, Hâk Ta'âlâ hazretine şükr ü minnet eyledi ve çok mâl **05** dervîşlere ve za'ıflara virdi. Muhammed ibnü İshâk böyle dir kim bir **06** gün 'Ömer yârânlar-ıla oturdum Muğire bin Şu'be'nüñ bir kulu var-ıdı. Ol **07** kul zâhirde Müslimân'um dir-idi ve bâtında kâfir-idi. Pes ol kul **08** 'Ömer katına geldi eyitdi: "Yâ Emîra'l-mü'minîn, bu benüm h'âcam her ayda yüz **09** aqça baña vazîfe idüp-dürür kim işleyem yüz aqçayı aña virdüm **10** şimdi benüm aña tākatum yoqdur. 'Ömer eyitdi: "Ben Muğire'ye eydem **11** senüñ tākatumca saña iş buyura." Pes ol dem ki Muğire'yi **12** gördi aña eyitdi: "Bu kuluña güci yetdüğünce iş buyurgıl **13** şöyle olsun ki anuñ üstine pek ağır olmasun." Yarındası **14** bu kul geldi-y-idi firüz idi ve künye Bū Lülü idi, zārî kıldı. **15** 'Ömer eyitdi, var h'âcanuñ hükminde. Ol andan şordı ki, ne iş

[255a]

01 bilürsin? Ol kul eyitdi: "Ben her iş içinde üstâzum, hâşa kim degirmen **02** düzmekde nazîrüm yoqdur." 'Ömer eyitdi: "Baña bir degirmen düzmek **03** elüñden gele mi kim şusuz yüriye Müslimânlara fâyide ola." Ol ğulâm eyitdi: **04** "Yâ Emîra'l-mü'minîn, saña bir degirmen düzeyim kim anuñ adı ve âvâzesi **05** cihâna yayılsun," bunu dedi. Ol ğulâm gitdi. 'Ömer eyitdi, işbu kul **06** baña 'aceb görünür şöyledür kim bunda ben fitne ve şer görürem **07** ve 'Ömer yarındası menbere çıqkıdı hutbe oqudı. Evvel Hâk Ta'âlâ şenâ oqudı **08** ve Resül'e dürüd kıldı andan halka va'z itdi ve eyitdi: "İy mü'minler, **09** bilüñ kim ecelüm yakın geldi ki ben dün gice düşümde **10** gördüm kim bir ğoros benüm depeme üç minkârın biterdi. Ben ta'bîr **11** kıldum kim bir 'Acem kişi beni öldürmege kaşd idüp-durur **12** ve tenümde üç yirde zahm odı seyirdür ve bilesiz kim çünki baña **13** ölüm gele hilâfete lâyıq altı kişidür, 'Osmân ve 'Alî ve Talha ve Zübeyr **14** ve Sa'd bin Vaqqâş ve 'Abdurrahmân bin 'Avf bu altı kişi anlardur kim **15** resül anlardan hoşnüd oldı ve anlara uçmağ va'de

[255b]

01 kılup-durur.” Pes her altısı dahı ittifağ ideler her kimi kim anlara ihtiyār iderler **02** benüm yirüme ol otura. Pes çün ‘Ömer bu vaşiyyeti itdi yārānlar ağlaşdılar **03** ve zārī kıldılar. ‘Ömer rağiya’llāhu ‘anhu menbereden indi bir kimsene **04** viribidi ki; var Tersālaruñ keşişini oğūğıl. Vardı, ol kişi **05** ‘Ömer kıatına getürdi. ‘Ömer aña eyitdi: “Toğru söylegil ki Muğammed’uñ **06** şıfatı kim bizüm peygāmbardur İncıl’de nicedür?” Ol keşış eyitdi: **07** “Bilüp-dururuz yā Emīra’l-mü’minīn.” ‘Ömer eyitdi: “Nice bildüñüz Muğammed’uñ **08** zıkrını sizüñ kitābda.” Eyitdi: **الله الْحَقُّ وَالْبَاطِلُ** ⁶⁴⁷ **09** ya’nī ki ol ayırucıdur hağğ-ıla bātıl arasını. ‘Ömer **10** eyitdi, rağiya’llāhu ‘anhu, (Arapça) ya’nī minnet Tañrı’ya **11** kim bizi kıldı anuñ ümmetünden. Eyitdi: “Andan soñra kim ola?” **12** Ol keşış eyitdi: “Anuñ vezīri bir kişi ola ol kim **13** beginilmiş ve zāhid ola ya’nī ābā Bekir, rağiya’llāhu ‘anhu.” ‘Ömer eyitdi: **14** “Andan soñra kim ola?” Eyitdi: “Bir kıtlu kişi ola ve key dād issi ola.” **15** ‘Ömer eyitdi: “Andan soñra kim ola?” “Muğammed’uñ güyegüsi ola, ‘Ömer,

[256a]

01 rağiya’llāhu ‘anhu.” ‘Oşmān’a nazar itdi, eyitdi: “Yā ‘Oşmān, eger bu iş saña **02** düşe sağın kim anı ma’abağ oğlanların ħalāyık üzerine musallağ itmeyesin.” Andan **03** ‘Alī’ye nazar itdi eyitdi: “Yā ‘Alī, eger bu iş senüñ üzerüñe düşecek **04** olursa sağın kim Ebū Leheb oğlanların ħalāyık üstine musallağ itmeyesin.” **05** ‘Ömer eyitdi: “İy keşış, andan soñra ne ola?” Eyitdi: “Çok kıanlar **06** dökile Muğammed ümmetinüñ arasında.” ‘Abdullāh bin ‘Abbās eydür, **07** ‘Ömer ol demde bir şovuk nefes ürdi, āh itdi. Eyitdiler, **08** bu itdügüñ āh kişi gāyet melālet olacağ ider veyā bir müşkil işe **09** uğrayacağ ider senüñ ne guşsañ vardır? ‘Ömer eyitdi: “Ölümünden ötürü guşşalanmazum **10** zīrā ki ölüm bir nesnedür kim cümleyle irişür bir yoldur kim **11** mecmū’ı ħalāyık aña uğrar ve bir ħükümdür kim andan çāre yok **12** velīkin guşşalanuram aña kim ħiç kimse göremezvem kim bu işe **13** kıoyam, gösterem.” Eyitdüm: “‘Oşmān ulu kışidür aña ne dirsın?” Eyitdi: **14** “‘Oşmān eyü kışidür velīkin ħışımlarını iñen sever kıor kıaram kim **15** kendü kıavmine ħalāyık üstine musallağ eyleye.” Eyitdüm: “‘Alī ħağğında

⁶⁴⁷ Doğru ve yanlış arasında ayırım.

[256b]

01 ne dirsın?” Eyitdi: “‘Alī eyü kişidür velīkin ḥalāyık-ıla kengel **02** çok eyler anuñ gibi laṭife itmek kişinüñ heybetini giderür.” Eyitdüm: **03** “Ṭalḥa ḥaḳḳında ne dirsın?” Eyitdi: “Eyü kişidür velīkin ayruḳsı sevḏā **04** vardur, ululuḳ vardur.” Eyitdüm: “Zübeyr ḥaḳḳında ne dirsın?” Eyitdi: **05** “Zübeyr şafrāvīdür tiz ḳaḳıḡandur anuñ ḳaḳımaḳlıḡı ḥadden geḫe, fesād **06** ola.” Eyitdüm: “Yā ‘Ömer, nice kişi gerekdür imāmlıḡa ve **07** ḥilāfete lāyık ola?” Eyitdi: “Yā ‘Abdullāh, bir kişi gerekdür **08** kim hem yumşaqlıḡı ola ve ‘āciz olmaya ve süst olmaya ve siyāseti ola, **09** önegü olmaya idi ola ve sehāveti ola isrāfı olmaya ve ḥiḫ ḳayurmaya.” **10** Eyitdüm: “Yā ‘Ömer, baña işbu elbette ‘Oşmān yigrek gelür **11** işbu iş maşlahatı-çün.” Eyitdi: “Anı kim sen begendüñ benüm **12** ḳatumda begenilip-durur ki Peyḡāmbardan işitdüp-dururam begendüm **13** ol kişi kim ‘Abdullāh bin ‘Abbās begendi bu ḥikāyet **14** kim ‘Ömer’le āzīne günü idi çünkim çehār-şenbih **15** oldu.” Bū Lülü iki yüzlü ḥançer kendüde gizledi ve evvelki

[257a]

01 şafda oturdu. ‘Ömer duru geldi namāz ḳılmaḡa tamām ṭosdoḡru oldu. **02** Ol mel‘ün ḥançeri çekdi göbeline urdı ve bir daḡı göbegi **03** altında urdı. ‘Ömer bī-hüş oldu düşdi ‘Abdurrahmān bin ‘Avf **04** ve yārānlardan ba‘zısını namāzda idiler ve Bū Lülü derḥāl sıçradı **05** mescid ḳapısından taşra ḳıḳdı ve ḥalāyık ardına düşdiler **06** on oldu çağırışmaḳ oldu kim ḳomañ dutuñ **07** dutuñ ki Emīra’l-mü’minīn ‘Ömer’i öldürdi. Her kim irişdi **08** bıçaḡ-ıla urdı yedi kişi daḡı yārāndan şehīd itdi **09** ve yedi kişi mecrūḫ itdi ve bir kişi daḡı vardı ḳalkān büründi **10** ve ḳalkān üstine bıraḳdı ol mel‘ün bildi kim giriftār olur **11** kendi daḡı öldürdi ve andan ‘Ömer’i getürdiler iletdiler **12** ve ṭabīb getürdiler süd virüñ diyü ḥükm eyledi südi kim **13** içdi süd hemān girü şöyle aḳ ḳıḳdı cerāhatdan: Ṭabīb eyitdi: **14** “Yā Emīra’l-mü’minīn, vaşiyet eylegil kim senüñ cerāhatuñ ölüm ‘alāmetidür.” **15** Yārānlr eyitdiler: “Yā Emīra’l-mü’minīn, ḥalīfe kimi dilerse yirüñe?”

[257b]

01 Eyitdi: “‘Oşmān kim ‘Abdullāh bin ‘Abbās anı begendi bu işe.” **02** Ol eyüdür bunı didi ‘aḳlı gitdi ve öyle namāzı andan fevt **03** oldu. Eyitdiler: “Namāz ḳıl, yā

Emīra'l-mü'minīn. Eyitdi: (Arapça) **04** ya'nī naşibi yoqdur müslümānlıkda anuñ kim namāzı terk **05** eyleye velīkin ben bu hālümdeyem kim üş görürsin ve andan cehd **06** eyledi kim namāzı dağı kıldı. Andan şordı kim bunu Bū Lülü **07** öldürdi mi? Eyitdiler: “Belī, oldur yā Emīra'l-mü'minīn.” Eyitdi: el-ḥamdü li'llāhi (Arapça) **08** (Arapça) ya'nī şükür Tañrı'ya kim benüm **09** depelenmegüm kılmadı bir kişi elinde kim Müslimāndan ola. Andan 'Abdullāh **10** eyitdi: “İy oğul, başımı yastıqdan kaldur yir üstine ko yüzümü şol toprak **11** üstine ko kim tā Tañrı Ta'ālā'ya niyāzumı ve bī-çāralıgümü göre **12** ve baña rahmet eyleye.” Andan eyitdi: “Yā 'Abdullāh, ne dirsın eger **13** beni kıyāmet güninde göresın kim tamuya iledeleler çeke çeke **14** sen beni kırtarıbilemişın şatun alıbilmesın.” 'Abdullāh eyitdi: “Her neye **15** kim mālİKsem virem seni şatun alıbilem.” 'Ömer eyitdi: “İmdi benüm

[258a]

01 borcumı ödeyü virgil ki tā ben kıyāmet güninde kırtulam nem var-ısa şatıgil **02** alımlarıma virgil atañı kırtarıgil ve Beni 'Adī'den yardım dilegil ve **03** Kıreyş'den sakın kim māl kaçan çok cem' idesın ḥalīfelik şatun almayasın **04** seksen altı biñ akça beytü'l-mālda vardur, andan getirüp **05** dururam. Andan 'Aişe kıtına vargil ve benden aña selām itgil **06** ve eyitgil babam destür diler kim resül kıtında defn ideler veyā resül **07** veyā resülün ḥalīfesi kıtında eger destür virürlerse anda defn idesız. **08** Veger destür virmeyisi olursa Müslimānlar meşhedlerinde **09** defn idesız.” 'Abdullāh, 'Aişe kıtına vardı atasınuñ selāmın virdi. **10** 'Aişe eyitdi: “Resül benüm ḥelālümdi ve Ebū Bekir atam-ıdı **11** anda ben kendüm-içün yir saqlamışdım çün Emīra'l-mü'minīn ḥatırı eyle **12** diledi, ben ol yiri aña işār itdüm.” Ve 'Ömer, rağiya'llāhu 'anhu, **13** ağlardı ve zārī iderdı ve ḥalāyık her gün kıtına gelürlerdi **14** ve aña şenā iderdiler ve eydürlerdi kim gönlün niçün **15** tar dutarsın sen ol kişisen kim nice biñ menbere islāmda kıoyup

[258b]

01 durursın ve ḥalāyıkā dād u inşāf virüp-durursın mecmū'ın yirine getürdüñ **02** ve eydür-ıdı kim (Arapça) ya'nī aldandı her kimi **03** kim aldadıñuz ve mağrūr eyledüñüz kākşī biriñizden **04** kırtılaydım ola kim resül şöḥbeti naşīb ola. 'Abdullāh-i 'Abbās aña **05** eyitdi: “Yā Emīra'l-mü'minīn, niçün gönlün tar ve

dutarsın, resül şöhetin **06** idüp-durursın çün resül bu cihāndan çıkdı senden hoşnüd idi **07** ve Ebū Bekir-ile şöhet itdün ve ol dağı senden hoşnüd idi.” **08** ‘Ömer’e bu sözi hoş geldi andan eyitdi: “İy ‘Abdullāh, eger **09** işbu cihān tolusu benüm altunum ola-y-ıdı Peygāmbār’uñ ve Ebū Bekr’uñ **10** şöhetine viribidüm eger ol şöhet girü elüme gire-y-ıdı.” ‘Abdullāh bin **11** ‘Ömer eydür: “İy babam, çünkim bī-hüş oldı yüz yirdiydi. Ben başını **12** kaldurdum yirden ve dizüme kodum çün ‘aqlı geldi başın **13** dizümden kaldırdı girü yir üstine kodı ve ben karşı başını **14** kaldurdum dizüm üstine kodum ol girü yir üstine kodı ola kim **15** cānum çıka ve yüzüm yir üstinde olsun ki tā Hāq Ta‘ālā

[259a]

01 luşından rahmet eyleye ve yüzün dāyim yirden yaña döndürürdi.” Ve eyitdi: **02** **تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَالْحَقْنِي بِالصَّالِحِينَ**⁶⁴⁸ ya‘nī iy Huzāyā, beni Müslimān **03** öldür ve beni eyülere kavuşdurğıl. Andan Hafşa, ‘Ömer katına geldi **04** eyitdi: “İy baba, ba‘zı kavm ‘Osmān’ı hilāfete begenmez.” ‘Ömer eyitdi: “Beni **05** kalduruñ oturayın.” Pes kaldurdılar oturdı, eyitdi: “İy kavm, nedür dırsız **06** ‘Osmān niçün ki ben Resül’den, ‘aleyhi’s-selām, işidüp-dururam eyitdi **07** kim ol gün ki ‘Osmān öle göğüñ feriştehleri ağlaşalar anuñ-içün **08** ve anuñ namāzın kılalar.” Eyitdüm: “Yā Resülallahi, bu dükeli ümmete ola, **09** didüm.” Eyitdüm: “Yok yalañuz ‘Osmān’a ola, bunı didi. Dünyādan göçdi **10** zi’l-ħicce aynuñ içinde resül hicretinden yigirmi tokuzuncı yılında andan **11** ‘Ömer’i cenāzeye urdılar. ‘Āişe’nüñ hücre si kapusına iletdiler ve ‘Āişe, **12** rağiya’llāhu ‘anhā, nevħa ve zārī kıldı ve ağladı eyitdi: **وَالْبَنَاتُ**⁶⁴⁹ Aña **13** eyitdiler: “Senüñ destürüñ-ıla geldük.” Emīra’l-mü’minīn eyitdi: “Beni **14** ‘Āişe’nüñ hücre si kapusına iledüñ anda kul ola kim ‘Āişe baña **15** ‘izzet itdi utandı ola.” Zīrā kim dir-idüm çünkim

[259b]

01 ola kim rāzī olmaya eger bilesiz kim destür virmeye beni **02** Müslimānlar güristānına iledüñ. ‘Āişe ağladı eyitdi (Arapça) **03** ya‘nī rahmet eylesün Tañrı ‘Ömer’e ki **04** komadı kendüde hīç kimsenüñ sözin. ‘Ömer’i dağı hem girü **05** ol

⁶⁴⁸ Kur’an, (Yūsuf) 101: Beni müslüman olarak vefat ettir ve beni salihler arasına kat.

⁶⁴⁹ Vay baba! Arapça tabir.

tarîka kim Ebū Bekr'i buyurup-dururdu ki çıgırasız. Yā Resūlallahı, **06** Ebū Bekr'i senūn türbeñe götürelüm eger kilid miftāhsuz açılursa **07** beni türbede koñ. Pes eyle itdiler kilidi miftāhsuz açıldı. Pes 'Ömer'i dañı **08** Ebū Bekr-ile kodılar resūl türbesinde. Enes eydür, çünkim 'Ömer'e ecel irdi **09** yārānlar anuñ vefātına nevha ve zārī kıldılar şöyle kim resūl **10** vefātına itdiler ve Ebū Bekir vefātına itdilerdi hatunlar sarāylarda **11** ve erenler bāzārlarda ağlaşurlardı ve eydürlerdi: (Arapça) **12** ve Müslimānlara anuñ vefāt-ı 'azīm muşībet ve guşsa oldı şöyle kim haberde gelüp-durur (Arapça) **13 14** ya'nī Müslimānlık bedürüşti 'Ömer'ün öldüğine ağladı. **15** 'Abdullāh bin 'Ömer, rađiya'llāhu 'anhu, eydür: "Çünki babam dünyādan

[260a]

01 göçdi, andan soñra dāyim du'ā iderdüm üç yıla degin ki tā Hāğ Ta'ālā **02** babamuñ dīzārını baña düşde göstere. Üç yıldan soñra **03** bir gice anı düşümde gördüm eyitdüm: "İy baba, eyit baña kim Hāğ Ta'ālā **04** senüñle ne mu'āmele kıldı." Eyitdi: "İy oğul, dañı şindiye-degin baña **05** ra'ıyyet aħvālinden şordı tā şuña degin kim bir qarucuğunı koyunı **06** Nihāvend köprisünde geçerken ayağı şınmış baña andan ötürü 'itāb oldı **07** kim niçün buyurmaduñ anı 'imāret ideler tā ol köpride selāmet **08** geçeydi ki biz qarucuğunı gönli rencide olmayadı." Andan soñra **09** bu hadīş 'Abdü'l-'azīz'e irişdi zār-ıla ağladı kim 'Ömer Hattāb'ün **10** hālī bu olıcağ anuñ 'adli kim söyledi benüm hālüm nice olısar **11** ve didiler kim 'Ömer, rağiya'llāhu 'anhu, on yıl sekiz ay halīfeluğ eyledi.

12 Hadīs: Hılāfet-i 'Oşmān, rağiya'llāhu 'anhu,

13 Şöyle dirler kim Emīra'l-mü' minīn, 'Oşmān, rađiya'llāhu 'anhu, "zi'n-nūreyn"

[260b]

01 andan ötürü didiler kim Muştafā'nuñ, 'aleyhi's-selām, iki kızını anuñ **02** hatunı-y-ıdı. Birisi Ruqıyye ve ikinci Ümmigülşüm ve didiler kim hıç bir Peyğāambar'ün **03** iki kızını hıç bir kişiyeye naşīb almadı cihānda. Meger ol 'Oşmān **04** ola kim Resūl'ün iki kızını anuñ katında-y-ıdı. Resūl, 'aleyhi's-selām, **05** eyitdi (Arapça) ya'nī helālīga **07** virdüm 'Oşmān'a iki kızını, eger olsa-y-ıdı benüm üç kızım helāl **08** viribidüm ve ben kızımı aña virmedüm illā buyuruğıla kim gökden **09** Hāğ Ta'ālā baña viribidi. Ve

ba'zı dimişler kim “zi'n-nüreyñ” aña **10** andan ötürü didiler kim hem yüzi nürānī-y-idi görk-ile ve hem gönli **11** nürānī-y-idi ma'rifet-ile. Şöyle kim haberde gelmişdür kim Cebrā'ıl Muştafā **12** katına geldi. Eyitdi: “Yā Muḥammed, diler misin kim şindi mānendi **13** Yūsuf göresin yir yüzinde.” Resül, 'aleyhi's-selām, eyitdi: “Belī.” Cebrā'ıl **14** eyitdi: “Oşmān'a nazār it kim cemālede Yūsuf'a mānendedür.” Ve dirler kim biş **15** peygāmbār biş hūnerle ve fażilet-ile ad bindürür ve 'Oşmān ol hūnerlerde

[261a]

01 ad çıkarup-durur, raḍiya'llāhu 'anhu. İbrāhīm seḥā'-ile ad çıkarup-durur. Ḳavluhū Ta'ālā: **02** هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ الْمُكْرَمِينَ⁶⁵⁰ ve Mūsā ol iki nūr-ıla **03** ad çıkarup-dururdi biri Tevrīt nūri. Ḳavluhū Ta'ālā: **04** إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ⁶⁵¹ ve Mūsā'nuñ eli nūri. Ḳavluhū Ta'ālā: وَأَدْخِلْ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجَ بَيْضًا⁶⁵² **05** ve Yaḥyā zulmi depelendi. Ḳavluhū Ta'ālā: قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيَاءَ اللَّهِ مِنْ قَبْلُ⁶⁵³ **06** ve Yūsuf görk-ile adı çıkup-dururdi. Ḳavluhū Ta'ālā: **07** مَا هَذَا بَشَرًا إِنْ هَذَا إِلَّا مَلَكٌ كَرِيمٌ⁶⁵⁴ ve Muştafā ḥayā-y-ıla adı çıkardı. **08** Ḳavluhū Ta'ālā: فَيَسْتَنْحِي مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَنْحِي مِنَ الْحَقِّ⁶⁵⁵ 'Oşmān, raḍiya'llāhu 'anhu, **09** bu biş nesnede ad çıkarup-dururdi. Şöyleydi kim Tebük gāzāsında **10** biñ deve ve yüz at ve biş biñ altun bir kez virdi ki āletlerinde **11** bir iplük eksigi yoğ-ıdı ve Medīne'de bir kıyu var-ıdı, ḥoş datlu şuvı **12** var-ıdı ki aña Rūme kıuyısı dirlerdi. 'Oşmān, raḍiya'llāhu 'anhu, **13** ol kıuyuyı elli biñ altuna şatun aldı ve Müslimānlara virdi. Ve Medīne'nüñ **14** mescidi tar-ıdı 'Oşmān kırk direk daḥı arturdi bir kerre **15** yüz biñ altun ol mescidüñ 'imāretine ḥarc itdi ve yüz

[261b]

01 elli deve bir kerret bir gāzāya virdi. Ammā ḥayā içinde şöyle idi kim **02** haberde gelmişdür kim mi'rāc gicesi Resül eyitdi: “Yā Rabbi, 'Oşmān **03** (Arapça) **04** ya'nī

⁶⁵⁰ Kur'an, (Zāriyat) 51/24: İbrahim'in seçkin konukları ile ilgili kıssayı hiç duydun mu?

⁶⁵¹ Kur'an, (Mâide) 5/44: Şüphe yok ki, içinde rehberlik ve aydınlık bulunan Tevrat'ı indiren Biziz.

⁶⁵² Kur'an, (Neml) 27/12: “Şimdi elini koynuna sok; her türlü lekeden arınmış olarak bembeyaz, ışıltılı çıkacaktır!”

⁶⁵³ Kur'an, (Bakara) 2/91: De ki: “Madem [gerçek] müminler idiniz de neden Allah'ın önceki peygamberlerini öldürdünüz?”

⁶⁵⁴ Kur'an, (Yūsuf) 12/31: “Aman Allah'ım!” dediler, “Bu ölümlü biri olamaz; olsa olsa gözde bir melek bu!”

⁶⁵⁵ Kur'an, (Ahzâb) 33/ 53: Bu durumu Peygamberi üzebilir, ama sizden [gitmenize istemeye de çekinebilir; fakat Allah doğru[ya size öğretmek]ten çekinmez.

iy Çalabum, ‘Osmân utanur senden ki hisâb idesin **05** anuñ-ıla. Allahu Ta‘âlâ eyitdi, getürdüm andan hisâbı **06** itmegi cem‘ halâyıq-ıla hisâb idem kıyâmet güninde ‘Osmân’dan artuq. **07** Ve eydürler kim Resül,‘aleyhi’s-selâm, bir havlıda otururdu Enşâriler **08** havlılarından ‘Osmân geldi kapu kaqıdı Resül,‘aleyhi’s-selâm, dizi **09** açılıp-dururdu çün ‘Osmân âvâzın işitdi derhâl örtüdi. **10** Ebü Bekir ve ‘Ömer katında örtmedi-y-idi. Aña eyitdiler: “Yâ Resülallahı, ‘Osmân **11** katında dizüni niçün örtdüñ? Eyitdi: “Andan utanuram ben kim **12** gök feriştehlere andan utanurlar.” Ve didiler kim ‘Osmân dünyâyâ **13** geleden hergez kendünüñ katında ‘avratına baqduğı yoğ-ıdı ne **14** gizlü ne aşıkâre ol kadar şadaqalar virüp-durur dervişlere **15** ve za‘ıflara kim kıyâsı yoqdur tâ anuñ şânında geldi bu âyet

[262a]

01 kavluhü Ta‘âlâ: **الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ** ⁶⁵⁶ ya‘nî anlar kim kendü **02** mälların şadaqa virdiler şazlıkda ve güşsada, kavluhü Ta‘âlâ: **وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ** ⁶⁵⁷ **يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ** **03** ya‘nî kaqımağını yudıcılar ya‘nî **04** öykesin yeñiciler ve sevüçden geçiciler âdemilerden ve Tañrı sevicidür **05** ayluk idicileri. ‘Abdullâh bin ‘Abbâs eydür, rağıya’llâhu ‘anhu, çünki **06** ‘Osmân hilâfete oturdu birkaç gün geçincek ‘Ömer’üñ **07** ‘ämilleri anuñ buyuruğı-y-ıla ‘ämillerdi şehrelerde ma‘zül itdi **08** ve kendü kavmini her birini yirine dikdi ve her birine bir vilâyet **09** virdi. Şöyle kim Ebü Mūsâ el-Şa‘rî Başra’ya beg-ıdı ma‘zül **10** itdi ve kendünüñ tayısı ‘Abdullâh bin ‘Âmir’i anda beg eyledi. **11** Pes cümle Horâsân vilâyetin tâ Mâverâ’u’n-nehre-değın ‘Abdullâh bin ‘Âmir **12** açdı ve Mu‘âviye Şâm’a beg eyledi ve Rüm şehirlerini ve Cezîreleri **13** ol dağı açdı ol kadar māl ve ni‘met divşürdi kim kıyâsı **14** yoq ve ‘Amr bin ‘Âş kim Başra’ya beg-ıdı ma‘zül eyledi **15** ‘Abdullâh bin Sa‘d’i yirine qodı Fereng vilâyetin ve bir dağı

[262b]

⁶⁵⁶ Kur’an, (Âl-i ‘İmrân) 3/134: Onlar ki hem bolluk hem de darlık zamanında [Allah yolunda] harcarlar.

⁶⁵⁷ Kur’an, (Âl-i ‘İmrân) 3/134: Öfkelerini kontrol altında tutarlar ve insanları affederler, çünki Allah iyilik yapanları sever.

01 Cezîre'yi ol açdı ve 'Uğbe bin Ebî Muayt'ı Kûfe'de beg eyledi. Pes **02** bu begler her bir vilâyetde ğazâ kılmaga meşğül oldılar, şehirler aldılar ve her vilâyetde **03** Müslimânlar ödendi ve bî-ħesâb⁶⁵⁸ mâl aldılar. 'Oşmân'a pencüyek viribidiler ve birezin **04** leşkere ulaşdurdılar ve birezin Medîne ehline kısmet itdiler toğruluğıla **05** islâm leşkeri birbirine muvaffıķ-ıdı ve ķulları ve eşleri **06** birbiriyle muvaffıķ-ıdı ve mälları artıydı ve 'Oşmân her gün **07** kağırdı kim her kimüñ nafaķası yoğ-ısa gelsün nafaķa **08** alsun, dirdi. Her kim ķatına varur-ıdı 'atâsından ve **09** şadaķasından hoşnüd gider-ıdı ve ba'zı nâ-ħoşnüd gider-ıdı ve her **10** kişiye kim bir incinmek olur-ıdı anı 'Oşmân'dan dutarlardı. Ve 'Oşmân **11** saħı kişi-y-ıdı 'atâ çok virürdi, egerçi kendü mälından virirdi **12** ħalâyıķ eydürlerdi verdügi beytü'l-mäldandur dirlerdi Müslimânluķ **13** çoğaldı veli şöyle degüldi kim Ebü Bekr ve 'Ömer zamânındağı **14** gibi ola. 'Oşmân her ne dürlü iş kim itdi-y-ıse 'özri **15** zâhir-ıdı. Ve rivâyet idirler kim bir kişi var-ıdı Kûfe'de

[263a]

01 anuñ adı 'Abdullâhi bin Meşâ-y-ıdı ve anası adı Sevdâ idi ve aşı Cühüd idi. **02** Ammâ zâhirde Müslimân ve oldı bātında münâfıķ-ıdı ve Meşüd müslimân olduğından **03** ol-ıdı kim islâm dīnini Müslimânlar üzerine ķarcaşdur aydı **04** ve dāyim islâm begler-ile ve ulular-ıla dirişürdi ara yirde yüz **05** söz söylerdı ve ğammazlıķ iderdı. Pes ol tırdı Kûfe'den **06** Ĥicâz'a geldi çün Mekke ehli ve Medîne ehli anuñ tarıķasın **07** bildiler kendü vilâyetlerinden anı sürdiler ve Başra'dan ve Kûfe'den **08** daħı sürdiler. Pes durdı Mışr'a vardı anda muķım oldı ve rāci'at **09** mezhebin çıkardı ol iķlīmi el altından da'vet eylerdi ve çok **10** kişiler pinħân aña tābi' oldılar ve mezheb ric'at oldur kim **11** Muħammed 'İsâ'dan artuğraķ ola. Ol mel'ūnuñ maķşüdü ol-ıdı kim **12** Müslimânları yoldan azdura. Eydürdi kim 'İsâ ölmedi, ķavluhü **13** Ta'ālā: وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ⁶⁵⁹ ya'nī 'İsâ'yı öldürmediler ve berdār **14** itmediler ve Muħammed öldi, ķavluhü Ta'ālā: إِنَّكَ مَيِّتٌ⁶⁶⁰ ya'nī bedürüstü **15** sen ölisersin. Pes eydür, sen kim baña 'aceb gelür

[263b]

⁶⁵⁸ Metinde Arapça bî-ħisâb şekli yazılmıştır.

⁶⁵⁹ Kur'an, (Nisâ') 4/157: Aslında o'nu ne öldürdüler ne de çarmıha gerdiler.

⁶⁶⁰ Kur'an, (Zümer) 39/30: [Ey Muhammed,] şüphesiz sen ölümü tadacaksın.

01 ki Hâk Ta‘ālā Qur‘ân içinde buyurur kim ‘İsâ ölmedi ve Muhammed kim **02** fâzılrağdur öldi ve dahı didüñ kim âhirü’z-zamānda ‘İsâ gökden iniserdür **03** ve hüccet getürdüñ kim Hâk Ta‘ālā Qur‘ân içinde buyurur kim kavluhü **04** Ta‘ālā: إِنَّ **الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَأْدُكَ إِلَىٰ مَعَادٍ** ⁶⁶¹ ya‘nī bedürüstī ki **05** ol Tañrı ki aşğa viribidi senüñ üstüñe Qur‘ân girü öldüresi **06** yirüñe ya‘nī Mekke‘ye ve dahı didüñ kim her peygāmbara kim ölüm **07** geldi andan şöñra bir vaşī kaldı, vaşisi ‘Alī idi ölüm **08** geldüğinden şöñra. Zīrā Muhammed hātīmü’l-enbiyā idi, ‘Alī dahı hātīmü’l-evşiyā idi. **09** Ebū Bekir ve ‘Ömer ve ‘Oşmān zālīm idiler kim haqqı andan **10** kesdiler hālāyıkā becid bunı naşīhat iderdi kim emr-i ma‘rūf **11** kılıç-ıla itmek gerek şöyle ki Muhammed itdi ol mel‘ün işbu tarīka **12** sözleri-y-ile çok halkı Mısır vilāyetinde yoldan çıkardı ve taşra köylerden **13** ‘ilimsüz çoklar aña uydılar yār oldılar ve bir biri-y-ile **14** va‘de itdiler kavlı ki bu ‘Oşmān kendü kavmini bizüm üstümüze **15** her birini ulular eyledi, aña eyitmek gerek kim anları ma‘zül eyleye

[264a]

01 veger itmeyesi olursa ‘Oşmān’ı öldü[r]mek gerek kim anları tā anuñ **02** kavminüñ cevrinden bu hālāyık bārī kırtıla ve ‘Amr bin ‘Āş’ı **03** ‘Oşmān çünkim ma‘zül eyledi her gün ‘Alī katına vardı **04** ‘Oşmān’ı aña yavuzlardı şuña irişdi kim ikisinüñ arasında **05** ‘adāvet bırağdı ve Talha-y-ıla dahı ve hem Zübeyr-ile dahı düşmen eyledi her **06** gün ġarībe ve muqīme anı yavuzlar-ıdı ve hacılara kim her vilāyetden **07** gelürlerdi mecmū‘ına ‘Oşmān’ı yavuzlar-ıdı tā şol kadar oldı kim **08** ‘Oşmān haqqında yavuz söyledüğü bilindi, meşhūr oldı. Haber ‘Oşmān’a degdi **09** kim hālāyık senüñ-içün yavuz söylerler, senüñ sīretüñde ve ‘ummālüñde **10** ki her yirde koyup-durursın katı ta‘yīb iderler. Hālāyık yavuz **11** döndürmege başladı cihāna bu ahvālī fāş oldı. ‘Oşmān çün **12** bu sözi işitdi katı melül oldı ve nāme yazdı her bir **13** şehre viribidi kim hālāyık baña haber virdi kim ra‘iyyet **14** ‘ummālüñden şikāyet iderler, diyü. Şöyle gerekdür kim her yılda **15** bir kez ‘ummāl-ile benüm katuma hāzır olalar görem kim

[264b]

⁶⁶¹ Kur‘an, (Kasas) 28/85: [Ey inanan kişi,] apaçık bir üslupla bu Kur‘an’ı sana vazeden [Allah], şüphe yok ki seni [ölümden sonra] yeni bir hayata döndürecektir.

01 suçları nedür aña göre kışâş idem ve ol zahmeti ra'ıyyetden götürem **02** ve ol māl kim aldılar girü māl issilerine degirem ki baña hıç **03** kimsenüñ mālından gerekmez ve hācetüm degüldür ve lāyık görmezüm **04** kim benüm 'ummālüm kimseye zulum eyleye ve bu yüz yaramaz kelecileri benüm ardumca **05** ayruç söylemek ve islāmı karşıdurmak ve ger benden bu deñlü hata **06** geldi-y-ise n'ola kim imğmdan hem hata gelür ve hem şavāb **07** hāşşa ki bu deñlü biñ yerlerde sözler söylemek ve kısmet itmek **08** āhir mecmü'ı rāst gelmez olur. Eger bundan öñdin hata **09** oldu-y-ısa şinden girü olmayayın dağı bundan tövbe eyleyem ve siz dağı **10** bunuñ gibi gaybet söylemekden kelicilerden tövbe eyleñüz. **11** Çünkü 'Osmān nāmeleri şehrelere viribidi cümle ağlaşdılar **12** ve 'Osmān'ın mihr ü muhabbeti anlarıñ göñlünde ziyāde oldu ve 'Osmān, **13** rağiya'llahu 'anhu, Medīne'de Bilāl'e buyurdu kim eş-şalātu, didi. **14** Çığırdı hālāyık cümle mescide cem' oldılar çünkü namāz **15** kıldılar 'Osmān menbereye çıktı ve hutbe okudu ve Hāq Ta'ālā

[265a]

01 hāzretine kıldı ve Peygāmbār'a selām okıdı 'aleyke's-selām. Andan **02** soñra eyitdi: "İy hālāyık, Tañrı'dan korkuñ ve bu İslām diri-y-iken **03** tağımañ ve birbirine birağup karşıdurmañ ve anuñ gibi işe şürü' **04** itmek ve dileñüzi gaybetden saklañ hālāyıkā hoş naşhat eyledi **05** ve her dürlü 'ayb kim aña itdilerdi her birinüñ 'özri andan dileñ, **06** didi ve Ebū Bekr'ün 'Ömer'ün sīretlerine hüccet getürdi ki **07** eger ben böyle etdümse anlar dağı hem şöyle itdiler ve hālāyıkā didi **08** kim eylemedüğüm direm. Eyitdiler: "Belī, rāst itdüñ." Andan soñra **09** eyitdi kim iy hālāyık eger hata itdümse eydün falan nesne **10** hata dirdüñüz ki tā ben andan tövbe eyleyem ve çok ağladı ve yārānlar cümle **11** bile ağladılar. Ve bir bölük kavm geldi Mısır'da kim 'Osmān'ın 'ummālinden **12** güç gördük diyü. Ve yārānlar eyitdiler: "İy Emīra'l-mü'minīn, buyurgıl kim bunları **13** depeleyeler, bütler dilerler kim İslām arasına fitne, birağalar ki 'Ömer **14** zamānında dağı şöyle geldiler." 'Ömer bunları öldürmege buyurdu **15** sebep oldu hem bir bölük ādem geldi-y-idi Mısır'dan 'Ömer katına

[265b]

01 birez ‘ummāldan şikāyet itdiler. ‘Ömer buyurdu anları bir yire qondurdılar ve buyurdu **02** kim hıç kimsene Medīne ehlinden nesne dimek. Ve yarındası şabāh anlara **03** şordı kim niçün geldüñüz? Eyitdiler, senüñ ‘ummālūñden zulm gördük. **04** ‘Ömer eyitdi: “Sizüñ uluñuz kimdür?” Eyitdiler: “Fülān ve fülān”. Anlara şordı: **05** “Niçün geldüñüz?” Anlar, kendü aḥvālin eyitdiler. ‘Ömer eyitdi: **06** “Sizüñ incindüñüz ‘ummāldan hemān işbu mıdur kim didiñüz?” **07** Anlar eyitdiler: “Belī, işbudur.” ‘Ömer anlara Qur‘ān’dan ve sünnetden ve farīzadan nesne **08** şordı hıç bilmediler. Eyitdiler: “Belī. Toḡru söyleñ kim sizüñ ‘avratuñuz oḡlanuñuz **09** üşböyle midür?” Eyitdiler, çünkim indürdük yā Emīra’l-mü’minīn, **10** toḡru diyelüm ‘avratumuz oḡlanumuz daḡı üşböyledür. ‘Ömer eyitdi: “Çün siz **11** Qur‘ān’dan ve sünnetden ve farīzadan hıç ḡaberüñüz yok ve geldüñüz **12** kim benüm ‘ummālūmi yavuzlarsız tız dönüñ, şehrden çıkuñ gidüñ **13** yoḡsa diyem şimdi cümleñüzi berdār ideler.” Pes ‘Oşmān daḡı **14** didiler kim yā Emīra’l-mü’minīn, sen daḡı bunları şöyle **15** eyitgil. Nitekim ‘Ömer eyitdi kim bu qavm ol qavmdür. ‘Oşmān

[266a]

01 eyitdi: “Ben bunları ‘afv iderem.” Pes anlaruñ şuçlarından geçdiler ve anlara naşīḡat **02** itdi, ḡoşnūd eyledi ve anları qabūl itdi. Cümle ‘ummāllini oqudı her vilāyetden **03** getürdi çünkim mecmū‘ geldiler. ‘Oşmān teḡdīd itdi ve çok **04** ‘itāb eyledi. Eyitdi: “Sizden çok şikāyetler işitdürem. Eger ḡaḡīkat **05** bile kim didükleri gerçekdür buyuram sizi berdār ideler.” İnkār itdiler **06** ve and içdiler ki biz hıç bir kimsene cevır ü zulm itmedük, düşmenler ḡasūdlar **07** bizüm ḡaḡumuzda yalan söylediler. Ve ‘Oşmān-ıla ‘ahd eylediler kim **08** şinden girü eger bizden kimsene şikāyet iderse ma‘zūl **09** olavuz. Kūfe şehrinde bir kişi ‘Oşmān’a ‘ayblar bilüp-durur ve anuñ ḡaḡḡında **10** yalan söyleyüp-durur. ‘Oşmān buyurdu anı istediler şer‘-ile **11** dürüst itdi ol söz kim ol kişi söyledi-y-idi muḡāldur, **12** yalan sözdür. Çünki buldılar getürdiler ‘Oşmān aña buyurdu, **13** yigirmi qamçı urdılar. Andan soñra girü ḡil‘at virdi, **14** ḡelāllıq diledi. Ve ‘Oşmān’uñ kişileri cümle ḡacīl oldılar **15** ve cümle vilāyetde ‘Oşmān’uñ adı ‘Ādil oldu ‘adl-ile şöhret dutdı

[266b]

01 ve inşâfî meşhûr oldu. Ve bildiler kim ol yaramaz keliçileri anuñ düşmenleri-y-idi **02** söylemişler. Pes ‘ummâli girü ‘Oşmân’uñ vardılar şehrelerde qarâr dutdılar **03** ve cümle halâyık ‘Oşmân’dan hoşnûd oldılar. Ve ‘Alî ve Talha ve Zübeyr, ‘Oşmân **04** katına vardılar aña naşîhat itdiler kim şinden gerü komağıl kim **05** senüñ ‘ummâlünnden halâyık şikâyet eyleyeler ki tâ halk cümle senüñle **06** düşmen olmayalar ve fitneler kim yaramaz keliçilerden vahşet ve bîgânelik **07** kim ‘Alî-y-ile ‘Oşmân arasında, rağiya’llāhu ‘anhumā, var-ıdı derhāl gitdi, **08** şulh ve şalāh itdiler. Pes ‘Oşmân, ‘Alî’ye ve Talha ve Zübeyr’e eyitdi: **09** “Ben ‘ummâlle and virdüm kelle şart eyledüm kim eger **10** ayruğ dağı kimse anlardan şikâyete gelürse anları ma’zül **11** eyleyem.” Andan eyitdi kim işitdürem beni ‘ayblarmışsız ya’nî ki **12** kimseye ‘amel virisiyem ben hiç kimseye ‘amel virmedüm kim bir yaramaz **13** ve maşlahatsuz olasız. Bilürsüz Resül, ‘aleyhi’s-selām, Üsâme’yi bir vilâyete **14** viribidi ve ol bir katı yigidi-y-idi. Anlar eyitdiler: “Belî, gerçek **15** eydürsin yâ Emîra’l-mü’minîn. Ve dağı beni siz kim Hâkem bin ‘Âş’ı

[267a]

01 girü getürdügüme ve siz bilürsüz kim Resül, ‘aleyhi’s-selām, anı Mekke’den **02** sürdi ol tâyife gitdi şöñücü hem resül anı girü getürdi **03** göñlin hoş eyledi.” Eyitdiler: “Gerçek dirsın.” Eyitdi: “Size andan **04** hiç mazarrat yok eger var-ısa eydüñ tâ anı girü süreyin gitsün **05** ve dağı dirsız kim a’mârı incidürsin her ki bir kişi incide anuñ **06** girü saña fâtin ide kim tâ zulm olmaya. Anlar dâyim benüm yavuzlğum söylerler **07** ve dağı vilâyeti ve ra’iyyeti benüm üstüme karşıdurdılar ben dağı zararretten **08** anlara zahmet eyledüm.” Kavluhü Ta’ālā: ⁶⁶² **وَلَمَّا اتَّصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ فَأُولَئِكَ مَا عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍ** **09** ya’nî her kim yardım diler şundan şöñra **10** kim aña zulm eylediler anlardur kim yokdur anlaruñ üstine **11** bir yük melāmet-ile. Veger kimseye işbu beglerden nesne virdümse **12** penç yikdendi ki anlaruñ naşîbi degüp-dururdu ve bu cümle-y-ile çün **13** kavme hoş geldi gelmedi anı kim virürdüm girü aldum ve kısmet eyledüm **14** ve bu penç yik kim şindi baña getürdiler dostlara kısmet eyledüm baña **15** ve oğlanlaruma andan hiç naşîb degmedi. Velîkin ben bilürem ol fitne

⁶⁶² Kur’an, (Sûrâ) 42/41: Zulme uğradıklarında kendilerini savunulanlara gelince; onlara hiçbir suç isnat edilemez.

[267b]

01 kim Peygāambar, ‘aleyhi’-s-selām, haber virürdi ḥalāyıkā yavuz dutdı ve ben anı **02** dilerüm kim kâşki ‘Oşmān bundan öñdin yigirmi yıl öñdinden **03** öle-y-idi. Ve daḥı baña eydürler kim ḥal’ eylegil ve resül baña **04** (Arapça) ya’nī Tañrı **05** geyürdi saña bir göñlek dilerler münāfıklar ki anı senden **06** çıkaralar sen çıkarmağıl. Ve daḥı dirsiz kim seni öldürürüz **07** bilesiz kim kişi öldürmek üç dürlü nesneyledür kim mücibi katl ola **08** birisini oldur kim bir kişi zulm-ıla öldürmiş olam, birisi zinā bile **09** ve biri ne’üzü bi’llāh olmağ-ıla ve ben bu üçiden hīç birisini itmedüm ve daḥı **10** hīç kimse Tañrı buyruğsuz, ‘azze ve celle, öldürmek yok ve Allah v’*allāhu veliyyü’l-kiḫāye* **11** ya’nī sevgülü dostdur ve begenilmiş dostdur Tañrı Ta’ālā. Ve Mu’āviye **12** aña eyitdi: “Yā Emīra’l-mü’minīn, Şām’a gelgil kim Şām senüñ **13** ḥükümüñde muḫ’ durular.” ‘Oşmān eyitdi: “Baña dirsın kim **14** resül ḳonşuluğını terk eyle, ırak git, dirsın. Ben hergiz **15** anı itmezem eger cānum çıkarsa daḥı.” Mu’āviye eyitdi: “İmdi

[268a]

01 indi Şām’dan saña leşker gönderin ki tā senüñle mu’āvin olalar kimse **02** saña öldürmege ḳaşd eylemeye.” ‘Oşmān eyitdi: “Ben dilemezem kim resül yārānlarınuñ **03** ḫa’āmı ve yerleri ḫar ola ve bunlar bunda rencīde olalar.” Andan melik **04** Eşter mel’ün Kūfe şehrinde el götürdi nā’ib Şābit bin **05** ‘Āş’uñ sarāyın yamağladı ve oda urdı ve iki biñ er-ile Kūfe’den **06** çıkdı ve eydürdi kim emr-i ma’rūf iderüz dirdi ‘ākıbet **07** Ḥavāric oldılar. Pes nāme viribidi Mışır’a ve Başra’ya kim üş biz çıkdık **08** siz daḥı çıkuñ andan iki biñ er Mışır’dan ve iki biñ er Başra’da **09** çıkdılar geldiler ve birbiriyle ḳavl eyleyüp-dururlardı Mışırlular ‘Alī ḫilāfetin **10** lāyık gördiler ve Başralular ḫalḫa ḫilāfetine rāzī oldılar ve Kūfelüler **11** Zübeyre ḫilāfetin dilediler. Andan Mışırlular bir yerde ḳondılar kim ol **12** araya Dāḫışa dirler ve Kūfelüler bir menzile ḳondılar kim aña **13** ‘Avaş dirler. Cümle ‘Arab’uñ bāzār-gāḫı vaḫtinde geldiler **14** idi ve dirler-idi kim Medīne’ye giderüz Emīra’l-mü’minīnden **15** destür dilerüz ‘āmillerden aña şikāyet iderüz ve emr-i

[268b]

01 ma’rūfı yerine götürven bu üç ḫāyife birbirile düzilüp-dururlardı ki ‘Alī **02** ve ḫalḫa ve Zübeyre eger bizümle bey’at itmeyecek olurlar-ısa anlar daḥı **03** bile şerīk

dirler bu zālimler-ile. Pes anları dağı öldürelüm **04** çün ol leşker Hicāz vilāyetine geldiler ‘Alī Hasan’ı ‘Osmān **05** katına viribidi ‘Osmān bilmedi kim anlar neden ötürü geldiler. Mışırlular ‘Alī-y-ile **06** bey‘at itdiler. ‘Alī, rağiya’llāhu ‘anhu, anlara kaçıldı ve anları ĥor eyledi ve eyitdi **07** kim Resül,‘aleyhi’s-selām, la‘net oğı ol kişilere kim **08** İslām arasında muĥālefet birağa ve bu niyyet kim siz kaçd idüp Müslimānlara **09** mażarrat vaĥtinedür bu işden ırağ olun. İy mel‘ünler andan Mışırlular Talĥa **10** katına vardılar ve Talĥa oğını ‘Osmān katına viribidi-y-idi çünküm aña **11** dağı bey‘at ‘arza kıldılar ol anlara kaçıldı ve anları **12** ĥor eyledi ve eyitdi kim Müslimānlar arasında fitne ve ĥuşümet **13** belürdisiz velīkin siz ‘avānlarsız sizden fitneyle şerrden artuğ nesne gelmez. **14** Andan Zübeyr katına vardılar ol dağı oğın ‘Osmān katına viribidi **15** ve anları ĥor eyledi ve eydürdi kim bu ne şür ve ne şerrdür kim

[269a]

01 siz ehl-i İslām arasında birağursuz ve anlara la‘net oğı ve peygambardan **02** rivāyet itdi kim her kim Müslimānlar arasında şerr ve fitne **03** birağsa Tañrı’nuñ la‘neti içinde ola. Anlar ol menzillerden **04** durdılar birez ağırlağ vardılar ehl-i Medīne anları şöyle şandılar **05** kim girü gitdiler ve şabāĥ añsuzda geldiler Medīne’yi araya **06** aldılar ve tekbīr getürdiler şavaşa başladılar. ‘Osmān, ‘Alī, Talĥa ve **07** Zübeyr’i anlara viribidi ve eyitdi-y-idi anlara naşīĥat idüñ şöyle kim **08** Hāk Ta‘ālā ĥoşnüd olacağ iş ola ve siz zāmin oluñ her ne-kim **09** diyesiz ben anı idem. Anlara vardılar anlara irişdiler ve anlara **10** taş atdılar ve sögdiler ve bir kişi eyitdi, Ebū Tālib **11** oğı ‘Alī’dür kim Hasan’uñ Ĥüseyn’uñ babasıdır ve Tañrı **12** resülünüñ güyegüsidür, aña niçün sögersiz. ‘Alī **13** anlara eyitdi: “Ben elçiyem.” Anlar epsem oldılar naşīĥat itdi ve anlar **14** ‘Alī’ye eyitdiler: “‘Osmān katına varđıl ve andan destür alđıl kim **15** biz anuñ katına varalum.” ‘Alī geldi ‘Osmān’a ma‘lüm kıldı

[269b]

01 ‘Osmān anlara destür virdi girdiler oturdılar ve eyitdiler: “Sen yeñ **02** nesnelere çıkardıñ Ebū Bekir ve ‘Ömer anı itmediler.” ‘Osmān eyitdi: “Ol **03** nedir?” Anlar

eyitdiler: “‘Ömer’i niçün urduñ?” Eyitdi: “Ben urmadum.” Bir **04** gün ‘Ammār’a ve Sa’d-ı Vaḳḳāş’a va’de virür midi kim anlar benden **05** dilek itdiler kim ḥalvet geeler oturalar. Çün ol va’de itdügümüz **06** vaḳtinde geldiler ve baña bir iş kim anlaruñla oturmağa **07** ḳavul düşmedi, anlara eyitdüm, varuñ girü gidüñ, didüm. Girü gelesiz, **08** didüm. And virdüm, girü dönüñ didüm. Sa’d ve ‘Ammār’ı girü döndi ve bir cāhil **09** kişi anı urdı ol urduğına benüm hīç rızā’ yoğ-ıdı. Endi **10** üş benüm tenüm işde ‘Ammār’uñ eli ne deñlü dilerse beni ursun. Eyitdiler: “Sen **11** Ḳur’ān’ı çok yazduñ daḳı gizledüñ.” ‘Oşmān eyitdi: “Ḳur’ān **12** gökden bir indi hīç kimse anı bir dürlü daḳı yazmaz.” Cümle **13** bir dürlü yazdılar ve oḳudılar ve yārānlar şöyle maşlahat gördiler kim bir cāmi’ **14** muşhafdan yazalar ve ol bir muşhaf imām ola. Pes ne-kim itdüm-ise **15** yārānlaruñ ve şaḥābinüñ rızāsı-y-ıla itdüm. Eyitdiler: “Ḳureyş ḳabīlesine sen ḥimāyet

[270a]

01 itdüñ.” Eyitdi: “Anlar benüm ḳatuma geldiler ve eyitdiler her ḳavmüñ ‘Arabdan sınırı **02** var kim ḳoyunların ve ṭavarların anda otladular, çok develer **03** şadaḳa virdiler.” ‘Ömer daḳı ḥimāyet itdi eger bu şavābsa ḥoz **04** hīç baña ‘ayb olmaya veḡer ḥaṭā olursa ḥimāyet itmeyem. Eyitdiler: **05** “Sen Müslimānlara māl virmezsin.” Eyitdi: “Resül zamānında çok **06** ‘aṭā ḳıldum ammā şimdi Beytü’l-mālden islām leşkerine **07** ve dervīşlere virürem eger müsteḥaḳḳa virmezsem andan söyleyesiz.” **08** Eyitdiler: “Eger girü ‘aṭāñ kendü ḳavmiñe irişüre.” Eyitdi: **09** “Şefḳat ve iḥsān itmek kişi kendü ḳavmine ‘ayb degildir. **10** Eger anlar eyü degilse anlara virmiyeyin şol kimselere **11** virin kim sizüñ göñlüñüz diler. Eyitdiler: “‘Abdullāh bin **12** Serḥ’i Mışır’dan ‘azl eyle.” Eyitdi: “Ma’zül itdüm”. Eyitdiler: **13** “Sa’d bin ‘Āş’ı Kūfe’den ma’zül eyle.” Eyitdi: “Ma’zül itdüm.” Ebū Mūsā’yı **14** anda nā-mezād itdi ve cümle göñül ḥoşluğ-ıla girü döndiler gitdiler. Andan Mışırlular **15** yolda bir ḡulāmı gördiler bir cemmāze deveye binmiş ta’cīl gider aña eyitdiler: “Sen

[270b]

01 kimüñsin?” Eyitdi: “Ben Emīra’l-mü’minīn, ‘Oşmān’uñ ḡulāmıyam”. Eyitdiler: “Ḳanca gidersin?” **02** Eyitdi: “Mışır’a giderem.” Eyitdiler: “Nāmeñ var mı?” Eyitdi: “Yoḳdur.” **03** Bir ḳuru şusuz matārası var-ıdı, aldılar ve anuñ içinde bir nāme

çıkardılar. **04** ‘Osmān’uñ yazıcısı hatt-ıla Mervān bin Hakem Mışır melikine **05** anuñ hakkında yazdurdı kim fülān ve fülān çün-kim **06** saña iriše helāk itgil anları anlara çünkim nāmeyi **07** okudılar görler kendüler için yazılmış girü döndiler. Ve Muhammed **08** bin Cerir geli durdı aña eyitdiler, ol ‘Osmān katına **09** vardı aña haber itdi kim Mışırlular girü döndiler didiler **10** kim nāme bulduķ kim ‘Osmān’uñdur ve Başralular daķı girü döndiler **11** ki biz daķı nāme bulduķ ve Kūfelüler daķı girü **12** döndi ki biz daķı nāme bulduķ cümle girü Medīne’ye geldiler. ‘Alī, rağiya’llāhu ‘anhu, **13** anlaruñ katına vardı anlar ‘Alī’ye kaķıdılar ve çok yaramaz sözler didiler. ‘Alī eyitdi: “İy kavm, dutalum kim siz ki Mışırlular siz nāme bulduñuz girü **14** döndüñüz ve bu girü fülān niçün döndiler bu nāmeyi hoş bahānedür düzdüñüz **15** andan öñdin kim bundan gitdüñüz.” Andan ‘Osmān’uñ sarāyını

[271a]

01 çevre aldılar ve çok ādem ‘Osmān’uñ sarāyı içinde vardı hem kullardan **02** ve hem yārānlardan ve hem kendü kavminden andan ol melik **03** Eşterdīn mel’ūn destür diledi, ‘Osmān katına girdi **04** eyitdi: “Bu leşker seni muħayyir itdiler üç nesne arasında bu üçinden **05** sen kañkısın ihtiyār idersin?” ‘Osmān eyitdi: “Ol üç nesne **06** nedür?” Eyitdi: “Her kime kim had urmaķ buyurduñ sen daķı tenüñi **07** koyasın oralar ne deñlü gerek-ise ya hilāfetden ma’zül **08** ol veyāhūz seni öldürürler.” ‘Osmān eyitdi: “Ammā çün had urmaķ **09** bir kişiye şerī’at-ıla Haķ Ta’ālā emr-ile buyurıcıya girü had **10** urmaķ yoķdur zīrā ki kimse hadini Haķ yire urmaz ammā **11** kendü özümü ma’zül itmek bir gönlegi Haķ Ta’ālā **12** geyürmiş ola baña ben anı özümnden niçün **13** çıkarayın ki Rsül’den, ‘aleyhi’s-selām, işidip-dururam kim **14** Haķ Ta’ālā kim saña bir gönlegi giyürmiş ola eger münafıķlar **15** ol gönlegi senden çıkarmaķ dileseler sen anı çıkarmağıl ammā bir kişi

[271b]

01 öldürmek islāmdan üç nesne-ile olur. Biri budur kim **02** bir kişi elini islāmdan çeke kāfir ola ben hoş Müslimānam **03** lā ilāhe illā’llāhu Muhammedün resūla’llāhu. İkinci anuñla katl vācib ola **04** kim bir kişi zinā eyleye ben hoş kāfirlikda daķı zinā itmedüm. Üçüncü **05** oldur kim bir kişi bī-günāh öldüre ve öldüreni girü yirine

öldüreler **06** ve ben anı daḥı itmedüm beni pes ne ma'niye öldüreler. Pes eger hükm ise **07** kim tenümi teslīm itmek meger Tañrı emr-ile teslīm **08** idem ve ger böyle ideler Müslimānlar arasında şerr ve fitne ve kan dökme **09** belüre ve dirnekle perākende ola ḥaḳḳ-ıla nāḥaḳ arasında muḥālefet **10** muḥālifeden artuḳ nesne yoḳdur. Ol mel'ün eyitdi: “Ben saña ḥaber **11** itdüm kim biz elbette şöyle olsun gerekdür,” didi, daḥı 'Oşmān'ın sarāyından **12** çıkdı gitdi. 'Oşmān, raḍiya'llāhu 'anhu, āzīne günü namāz kıldı **13** ve ḥuṭbe oḳudu ve ḥuṭbe içinde eyitdi kim bir leşker **14** gelmişdür kim islām arasında ve şerr ve fitne kıparasız **15** ḥayırlu yolu dutuñ eyüsini ihtiyār idüñ ve Ḥaḳ Ta'ālā'dan kırkıñ

[272a]

01 Zeydi Şābit urdurdı Muḥammed bin Ebī Bekr çekdi⁶⁶³ girü **02** oturdu. Pes eyitdiler: “Sen böyle nāme içinde yazduñ kim 'ām-ıla **03** viribidi kim ol iki kişi helāk itgil ulularından.” 'Oşmān **04** eyitdi: “Ol Tañrı Ḥaḳḳı-çün kim andan artuḳ Tañrı yoḳdur **05** ben yazmadum ve ben eyle diyü buyurmadum ve eyle daḥı itmedüm ve nāmeye mühr daḥı urmadum **06** ve ben ol nāmeden ḥaberüm daḥı yoḳdur.” Andan ḥalk her bir taraftan aña **07** taş atdılar ve melik Eşter tūru geldi ağaç-ıla 'Oşmān'ı inciñire **08** urdu ol ağaç şöyle doḳundu kim 'Oşmān'ın inciñinüñ ikisi daḥı **09** bile şındı ve 'Oşmān bī-hüş oldu minberden ser-nigün aşığa düşdi. Pes **10** anı götürdiler sarāyına ilettiler ve ol kişiler kim sarāy içinde idi cümle **11** dilediler kim ceng ideler mecmū'ı yārānlar silāḥ götürdiler Ebū Hüreyre gibi **12** ve 'Abdullāh bin 'Ömer gibi ve Zeyd bin Şābit gibi ve Ḥasan bin 'Alī gibi **13** ve daḥı bunlardan artuḳ çok şaḥābi silāḥ geyüp cem' oldılar kim **14** varalar şavaş ideler 'Oşmān bunlara and virdi eyitdi: “Girü dönüñ **15** benüm ecelüm yakın gelüp-dur hīç benüm-içün zaḥmet çekmek

[272b]

01 Müslimānların kanı dökülmesün hīç kimse sizden şavaşmasun **02** bundan dönüñ evlü evüñde varuñ oturuñ.” Ol leşker kırık gün gice **03** gündüz 'Oşmān'ın sarāyın çevre aldılar hīç kimse kıomadılar kim **04** anda şu ilede. 'Oşmān tam üstine çıkdı ve eyitdi: “Fülān fülān bunda mıdır?” **05** Ol didükleri anda degüllerdi, soñra geldiler.

⁶⁶³ Metinde sehven çıktı şeklinde yazılmıştır.

‘Osmān eyitdi: **06** “Ol Tañrı Hāḳḳı kim Muḥammed’i cihāna Hāḳ Ta‘ālā peygambar **07** viribidi siz bilürsüz kim baña İslām içinde ne sebkat Rūme kıyusın **08** kim şatun aldum ve mescidi büyütdüm ve Tebük ğazāsında niçe biñ altun **09** bahşış itdüm”. Anlar eyitdiler: “Girçek dirsın.” ‘Osmān eyitdi: “Ol kıyudan kim **10** şatun aldum baña şu virmezsüz āḫirine ğünāh itdüm kim benüm **11** üstüme öldürmeği vācib idersüz benüm şuçum eydüñ. Eger ḥaṭā **12** itdümse tövbe edeyin bu cengi benümle niçün idersüz kāfırlar-ile **13** itmezsüz kim Tañrı düşmenleridür ve resül düşmenleridür.” Çünkü **14** ‘Osmān bu sözi didi ğavgādan ba‘zısı ğirü döndiler ve Medīne şehrden **15** anlara hīç kimse yār olmadı. Meger Muḥammed bin Ebī Bekr

[273a]

01 ve Muḥammed bin Ca‘fer ve ‘Āmmār bin Yāsir andan ‘Abdullāh bin Selām **02** bir ṭam üstüne çığdı ve eyitdi: “İy erenler, beni niçe bilürsüz?” Eyitdiler: “Sen **03** Tañrı ṭanuğısın kim eydür: **04** ⁶⁶⁴ قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ ya‘nī iy Muḥammed eyit 5 Tañrı Ta‘ālā yiter ṭanuğ benümle sizün arañuza ve daḫı her kim **06** anuñ ḳatına ‘ilm-i kitāb vardur. Andan ‘Abdullāh eyitdi: “İy ḳavm, ğirü **07** dönüñ anı öldürmeğe ḳaşd eylemek kim ‘ömri anuñ āḫire yitmişdür. **08** Eger ol ölmeyecek olursa anuñ yerine beni öldüresüz, ben Tañrı **09** kitābında oğuyup ğörüp dururam Tañrı’ya oğlı Yaḫyā ğibi öldüriserlerdür.” **10** Anı daḫı Hāḳ Ta‘ālā eydür, ben emr eyledüm tā anuñ yerine yetmiş biñ **11** öldürdiler ve Muḥammed ğüyegüsini öldüreler ben emr eyleyem anuñ yerine yetmiş biñ öldüreler **12** çünkü böyledür anı öldürmek kim anuñ ḳanı sebebinden **13** tā kıyāmete değin ‘Arab içinde ğerekdür ḳılıç ḳınına ğirmeye. **14** ‘Abdullāh bin Selām bu sözi didiği-çün aña ṭaş yağdurdılar **15** ve eyitdiler kim sen henüz müslimān olmaduñ. Pes ḫaber her ṭarafa

[273b]

01 irişdi kim Emīra’l-mü’minīn, ‘Osmān’ı ḫişār itdiler ḳaşd itdiler kim **02** öldüreler. Resül yārānları ve tābi’leri kim her şehrde vardı cümle yüz **03** Medīne’ye döndiler. Ebū Hüreyre ğibi ve Ebū Derdā ğibi ‘Ubāde bin **04** Şāmit ve ‘İmrān bin Ḥuşayn ve Enes bin Mālik ve Hüşşām bin **05** ‘Āmir ve ‘Abdullāh bin Ebī ve Uḳbe bin ‘Amr ve

⁶⁶⁴ Kur’an, (Ra’d) 13/43: De ki: “Benimle sizin aranızda şahit olarak Allah yeter; bir de bu ilahî kelâmı gerçekten anlayan kimse(ler)!”

Hanzale bin Rebī' **06** üç-bunların gibi resül yārānlarından ve tābi'lerden her bir vilāyetde **07** işitdiler ve leşker her tarafından Medīne'ye geldiler haber ol **08** Medīne'deki münāfiqlara irişdi. Ve anlar eyitdiler: "Tiz leşker yakın gelmedin **09** bunu bir yaña idelüm gitsün," didiler dağı cenge başladılar, 'Oşmān'ın sarāyına **10** her tarafından meşgūl oldılar. 'Oşmān'ın ta'allukātı ve her kim sarāyda **11** var-ıdı cümle pür-silāh oldılar kim ceng ideler. 'Oşmān eyitdi: **12** "Ben diri-iken dilemezüm kim benüm-içün idesiz benüm rızām yokdur ve ben **13** depelendüğümden bilürem kim kan dökiliser. Eger bilürsünüz kim **14** ben hālīfeyem baña muṭī' olmak vācib, ben hüküm iderüm kim şavaş **15** itmeyesiz silāhuñuzu koyasız ve evlerüñüze gidesiz. 'Abdullāh

[274a]

01 bin 'Abbās anın katına gönülün melül dutmağıl ola kim ölmeye. **02** Eyitdi: "İy 'Abdullāh, irteye yakın düş gördüm düşümde Resül, 'aleyhi's-selām, **03** baña eyitdi: "Yā 'Oşmān أَفْطَرْنَا لَيْلَةَ 665 ya'nī iy 'Oşmān **04** orucuñ açğıl bu gice bizüm katımızda." Andan Ümmiḥabībe kim Peyğambar'ın **05** 'ayālī-y-idi, 'aleyhi's-selām, bir devenün üstine binmiş bir gulām devenün **06** burundurduğuna yapışmış ider kim 'Oşmān katına gider Eşter **07** mel'ün kılıcı-y-ıla devenün burundurduğunu kesdi gulām kodı kaçdı **08** ol deve belinledi devenün havıdı inledi. Ümmüḥabībe ol deveden **09** düşdi ve başından derincegi düşdi. 'Āiše'ye haber itdiler didiler kim **10** sen var ola kim senden utanalar girücek girü döneler gideler. **11** Eyitdi, korqaram kim baña dağı şöyle iderler nitekim Ümmiḥabībe'ye **12** itdiler. Eyitdiler, sarāyına ve sofrasına 'Oşmān'ın od urdılar, 'Oşmān duru **13** geldi namāz kılmağına meşgūl oldu ve Tāhā sūresin **14** okudu andan muşhaf önüne aldı Qur'an başladı **15** andan dīvārını deldiler. Muḥammed bin Ebī Bekr iki kişi

[274b]

01 'Oşmān katına girdiler ve Muḥammed bin Ebī Bekr ilerü yürüdü, 'Oşmān'ın **02** mübārek maḥāsiniine yapışdı eyitdi: "Beni öldürücü sen misin?" 'Oşmān eyitdi: "Yalan **03** söylersin ben öldürücü degülem veger dirdi atañ olsa ol benüm

⁶⁶⁵ Bu gece oruç var.

maḥāsiniūme **04** el urmaz-ıdı. Nitekim sen idersin ol elin maḥāsiniinden giderdi **05** ol anuñla bile giren bıçağı boğazına sokdı.” Ve dirler kim **06** anlar girmezden öñdin bir kişi anda girdi anuñ boğazını **07** kesdi. Ve andan soñra bir kişi daḥı girdi ‘Oşmān’a eyitdi: **08** “Sen kāfir mi olduñ?” Ve ‘Oşmān eyitdi: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَشْهَدَانِ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ 666 **09** ol kişi derḥāl taşra çıkdı **10** ve eyitdi: “Āḥir ol kāfir degülmiş müslimānmış.” Andan soñra **11** girdi boğazını kesdi ve birisi daḥı geldi kılıç-ıla yüregine urdı **12** ve yüzine tükürdi ve bir kılıç daḥı urdı parmaklarını kırdı **13** ve muşhaf elinde düşdi ve ol mel‘ün ayağını ol muşhafa urdı **14** ve ol muşhafı ayağ-ıla depdi gerü bıraḳdı anuñ ol **15** nergleri ve tonları kan oldı. Ol kanlar muşhaf üstüne

[275a]

01 revān oldı. Ol arada kim **667** فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ yazılıp **02** dururlardı cümle kan oldı. Medīne ehli tıydu ve āvāze düşdi **03** kim Emīra’l-mü’minīn ‘Oşmān’ı öldürdiler ve başını kesdiler **04** ve ayağından sürüdiler, sarāyından taşra çıkardılar tersil kim bıraḳdılar **05** ve sarāyında buldukların yağmā kıldılar ve başına ve yüzine tozlar ve küller **06** saçdılar ve biri geldi Būkrire depdi şöyle kim ayakları⁶⁶⁸ **07** şındı. Rivāyet itdiler kim ‘Alī, raḍiya’llāhu ‘anhu, Ḥasan’ı anuñ katına **08** viribidi. Eyitdi kim işbu kavm senüñ kanuñ dökmekden artuḳ **09** hıç daḥı kaşdları yoḳdur. Buyur kim gelemüm yardım idelüm çün **10** Ḥasan atasınuñ ḥaberin ‘Oşmān’a degürdi. ‘Oşmān eyitdi: “İtgil babaña **11** gelesün kimden gice ben Resül’i düşümde gördüm, baña eyitdi eger savaş **12** iderseñ senüñ düşmenlere nuşretüñ veger şabr iderseñ oruçuñ benümle açasarsın.” **13** Ve Ḥasan gitmedi. ‘Oşmān eyitdi, Tañrıñ-çün iy Ḥasan duru-var babañ katına git, **14** bilürem kim şindi anuñ gönli tereddüde ve teşvişdedür, senüñ-içün **15** Ḥāriciler ‘Oşmān’uñ sarāyına girdiler kullarını silāḥ geydiler

[275b]

⁶⁶⁶ Dua: “Allah’tan başka hakkı ile ibadet olunan hiçbir ilah olmadığına, O’nun bir olduğuna ve ortağının bulunmadığına şahadet ederim. Yine Muhammed’in Allah’ın Kulu ve Resülü olduğuna şahadet ederim.” Müslim 234/17, Ebû Avane 1/225, Ebû Davud 169, Nesei 148, İbni Mace 470, Tirmizi 55, İbni Hibban 1050, Beyhaki 1/78, Abdurrezzak 142, Ahmed 4/145, 146, 153.

⁶⁶⁷ Kur’an, (Bakara) 2/137: Allah seni bundan korumaktadır.

⁶⁶⁸ Metinde sehven ayakları şeklinde yazılmıştır.

01 kim tā anlar gele ceng ideler. ‘Osmān eyitdi, kullarumdan her kim **02** silāh geymeye ve ceng itmeye benden āzād olsun ol kullar mecmū‘ silāh **03** kodılar hīç birisi şavaşmadı. Ve e’immeden ba’zısı eyitmişler kim ‘Osmān’ı **04** öldürdüklerinüñ sebebi oldı kim Mu’āviye anuñ ‘āmili-y-ile Şām **05** vilāyetinde Müslimānlara zulm eyler-idi. Ve Şām uluları bu hikāyeti yazdılar ‘Osmān’a **06** viribidiler ve kendü hāllerinden aña ma’lūm itdiler. ‘Osmān, rağiya’llāhu ‘anhu, **07** buyurdı nāme yazdılar anuñ ‘azline ve Şām’uñ begine viribidi kim Muḥammed bin **08** Ebī Bekirdi. Ve Menşūr buyurdı yazdılar. ‘Osmān yazıcısı Mervān bin Ḥakem-idi **09** nāme içinde yazdı kim çünki Muḥammed Ebī Bekir senüñ katuña **10** vara anı öldüresin, başın kesensin tiz baña viribiyesin. Muḥammed bin Ebī Bekir **11** ol nāmeyi yolda açdı oğudı gördi derhāl girü döndi, **12** geldi ‘Osmān’a eyitdi; baña vilāyet Menşürin yazduñ ve bir nāme dahı **13** uğurlayın beni helāk itmek mi yazduñ? ‘Osmān and içdi kim benüm bu aḥvālden **14** haberüm yok. Muḥammed bin Ebī Bekir eyitdi, eger senüñ **15** haberün yoğ-ısa Mervān bin Ḥakim’i baña vir öldüreyin.

[276a]

01 ‘Osmān eyitdi: “Virmezüm, ben Resül’den, ‘aleyhi’s-selām, işidip-dururam **02** kim Müslimānı öldürmek olmaz illā üç şuçdan biri ola. Evvel **03** oldur kim ya zinā ede yāḥūz mürtedd ola ne’üzü bi’llāh dīnden döne. **04** Üçinci bir mü’mini bī-günāh öldüre.” Andan soñra ‘Osmān’uñ sarāyına **05** ğavġā cem‘ oldı ve anı öldürmege kaşd eylediler. ‘Osmān’uñ **06** dört yüz Ḥabeşī kul var-ıdı. Cümle silāh geydiler şavaş **07** itmek istediler kavlı eylediler birimiz didi kılmayınca dürişelüm kıomayalum kim **08** işbu sarāya kimse gire. ‘Osmān eyitdi: “Her kim **09** sizden bir kez silāhın çıkara şavaş eylemeye ol benden **10** āzād olsun.” Andan bir kezden silāhların çıkardılar ğavġā ‘Osmān’uñ **11** sarāyı içi tıldı ve sarāyını yağmaladılar ve ‘Osmān muşhafın eline alup Qur’ān **12** oğudı. Ve eydürler işbu araya irişüp dururdı kim **فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ** ⁶⁶⁹ **13** Bir kul derhāl girdi ol mübārek **14** maḥāsinne yapışdı ve boğazını

⁶⁶⁹ Kur’an, (Bakara) 2/137: Allah seni bundan korumaktadır. Zira yalnız O’dur her şeyi işiten, her şeyi bilen.

kesdi ki yüz biñ la'net ol 'Oşmān'ı **15** öldürene gelsün. Ol mel'un kim anı boğazladı hemān-dem hālāyık arasında

[276b]

01 muhārebe ve muhālifet vāki' oldı, 'aleyhi's-selām rağiya'llāhu 'anhu, haber itdiler. Eytdiler: **02** "Ben Res'ul'den işidip-dururam kim kaçan kim peygambaruñ bir yārini öldürseler **03** gerek kim çok ādem kırılmayınca kılıç kınına girüp sakin olmaya." **04** Ve andan soñra yetmiş biñ ādem kılıçdan geçdi ve dirler kim ol **05** gün kim 'Oşmān-ıla bey'at itdiler yüz yigirmi biñ er-idi kim anuñla bey'at **06** itdiler ve 'ömri seksen iki yıl-ıdı ve āzīne gün şehid itdiler zi'l-ħicce **07** aynuñ on sekizinci güninde res'ul hicretinden tārīh otuz beşinci yılında **08** res'ulüñ, 'aleyhi's-selām,. Ve rivāyet iderler kim 'Oşmān'uñ gevdesi **09** üç gün ol terslikde yatdı ve hīç kimse anı defn idemediler. Andağı **10** leşkerüñ korqusından ve yārānlardan bir kişi çıkdı eyitdi: "İy kavm, **11** ol yitmez mıdı kim 'Oşmān'ı şusuzluğıla 'azāb-ıla öldürdüñüz ve zulm-ıla **12** başını kesdüñüz şimdi bu terslikde yalnızca bırakmağıñ ma'nāsı **13** nedür? Anı niçün defn itmezsiniz. Peyğambardan işidip-dururam kim eyitdi **14** ol gice kim beni mi'rāca iletdiler hīç bir göge varmadum illā kim **15** 'Oşmān'uñ şüretin gördüm aña şordum kim sen bunda ne mertebe-y-ile

[277a]

01 irişdüñ?" Eyitdi: "Dün namāzın kılmağıla ikinci gökde gördüm şordum kim **02** bunda neyle irişdüñ?" Eyitdi: "Hāκlaynuñ kelāmın çok oğurdum. Dördüncü göge **03** vardum gördüm." Eyitdüm: "Bunda neyle irişdüñ?" Eyitdi: "Yā Res'ulallahı, senüñ **04** oğlanlaruñ şöhet-ile irişdüm. Ve beşinci gökde gördüm şordum kim **05** bunda neyle irişdüñ?" Eyitdi: "Senüñle kim Müslimānlaruñ mescidini büyütüm. **06** Ve altıncı gökde gördüm." Şordum: "Bunda neyle irişdüñ?" Eyitdi: "Beni bunda **07** irişdürdiler şunuñla kim hālāyık baña belā ve miħnet idiserler **08** ve beni zulm-ıla öldürserler, bu anuñ 'ivazıdır ve yidinci gökden gördüm." Eyitdüm: **09** "Neyle irişdüñ?" Eyitdi: "Hāκ Ta'ālā'dan utanmağıla anda ba'zı yārānlardan cem' **10** oldılar ve anı cenāzeye kodılar defn itdiler çünki anı şehid itdiler." Āvāz geldi **11** anuñ 'ibādet itdüğü yirden kim (Arapça) **12** ya'nī şāz ol iy 'Affān, oğlı **13** geñezlig-ile

sevinmek-ile ve bezenmiş uçmağ-ıla ağaçlar budağlar-ıla ve nāz-ıla **14** ve dürlü dürlü ni‘metler-ile ve çünkü anı lahd-ıla kodılar. Meşhedden bir āvāz geldi **15** kim (Arapça)

[277b]

01 (Arapça) ya‘nī her kim ol durmuş ola gicelerde **02** ve secdede ve rükū‘da korquban āhīret hālinden ve ümīz dutuban **03** Tañrısı’nuñ rahmetüne ve dirler kim çün bu āyet geldi, kavluhū Ta‘ālā **04** ‘azze ve celle, **إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ** **إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَ** **رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ** ⁶⁷⁰ **05** ya‘nī bedürüstī sen yā Muḥammed ölmek dilerseñ ve anlar daḥı **06** ölmek diyelerler siz kıyāmet güninde Tañrı’ñuz katında huşūmet **07** idersiz birbirüñüzle resūl yārānları bu āyeti işidicek. **08** Eyitdiler: “Ḥaḳ Ta‘ālā bunu size dir bizüm ne huşūmetümüz olısar çünki **09** ‘Oşmān şehīd oldı bildiler ol hüküm kıyāmet güninde **10** ‘Oşmān’ı öldürdügleri-y-içündür ve ol nesneye rızā virmek-iledür.” **11** Ve rivāyet iderler kim her kim ‘Oşmān’ı öldürmekde bile şerīk **12** oldı-y-ısa her birisi andan soñra belāya ve āfete şataşdı kimisi delü oldı **13** ve kimisi her bir şehrde rüsvāy oldı Muḥammed bin Ebī Bekr’üñ elin **14** ve ayağın keddiler ve andan boynın urdılar tenini eşek derisine şardılar **15** oda atdılar yaqdılar bu ‘uḳūbet dünyādakidür. Kavluhū Ta‘ālā:

[278a]

01 **لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ** ⁶⁷¹ ya‘nī anlara horluḳdur **02** ve rüsvāyılıḳ dünyāda ve anlara olıyardur āhīretde ulu ‘azāb. **03** ‘Abdullāh bin ‘Ömer, raḍiya’llāhu ‘anhu, bir gözsüz kişi gördüm tavāf **04** iderken eydürdi kim ilāhī beni yarluğagıl hoz bilürem kim **05** ḥaḳīkat hergez yarluğamayasarsın. Aña ben eyitdüm, hey bu yavuz endişeyi **06** niçün idersin Ḥaḳuñ rahmetinden niçün ümīzüñ kesersin? Eyitdi, **07** anuñ-içün kim baña bir ḥikāyet olupdur. Eyitdüm, ol ne ḥikāyetdür. **08** Eyitdi, ol vaḳt kim ‘Oşmān’ı öldürdiler ve çöpligi bıraḳdılar ve yüzi **09** üstine bırağup-dururlardı vardum döndürdüm yüzine üç ḫabança urdum, **10** kulağuma bir āvāz geldi kim elüñ ḳurısun ve gözüñ kör olsun **11** ve hergiz Tañrı’yı seni yarlıgamasun. Ve üş ellerüm ḳurıdı **12** ve gözlerüm kör oldı ve üçünci du‘ā daḥı bilürem kim gerçekdür **13** ḳabül

⁶⁷⁰ Kur’an, (Zümer) 39/30,31: [Ey Muhammed,] şüphesiz sen ölümü tadacaksın ve şüphesiz onlar da ölüp gidecek: ve sonra Kıyamet Günü hepiniz anlaşmazlıklarınızı Allah’ın önüne koyacaksınız.

⁶⁷¹ Kur’an, (Bakara) 2/114: Onlar için bu dünyada zillet, ahirette ise korkunç bir azap vardır.

olısar hergez beni yarluğamayısar ve ‘Abdullāh bin Abbās **14** eydür: (Arapça) **15** ya‘nī eger cem‘ olalar hūlk ‘Osmān’ı öldürmege anları sengisār

[278b]

01 ideler-idi. Nitekim Lūt kavmini itdiler ve ‘Āiše, rağiya’llāhu ‘anhā, eyitdi: **02-03-04** (Arapça) **05** ya‘nī kāşki ben unıdılāsı nesne olaydum ‘Osmān **06** ölmezden öñdin harām ayında ve zi‘l-ħicce ve harām şehrinde peygambar Medīnesi’nün **07** ve Resūl’ün konşılığın saklamadılar ve anuñ pırlüğün saklamadılar ve ‘Alī, **08** rağiya’llāhu ‘anhu, eyitdi: (Arapça) **09** ya‘nī iy Çalabum, la‘net eylegil ol kişiye kim ‘Osmān’ı **10** öldürdi ve ol kişi anı öldürmege rāzī oldu. **11** Ve çün ‘Osmān kim hilāfete oturdu altmış tokuz yıl-ıdı, **12** on üç yıl halīfeluğ eyledi, Kūfe’yi vilāyetinden Türkistān’a **13** degin açıp-dururdu ve şol tarīka çevre yaña her vilāyet **14** anuñ zamānında İslām geldi ve İslām ziyāde oldu.

Hadīs: 15 Hilāfet-i ‘Alī bin Ebī Tālib, rağiya’llāhu ‘anhu,

[279a]

01 Bilgil kim ‘Alī, rađiya’llāhu ‘anhu, üç isim-ile ma‘rūf ve meşhūr idi. Biri ‘Alī **02** ve biri Ebū‘l-Hasen ve üçinci Ebū Tūrāb ve iştikākı ‘Alī’nün ‘ulüvvdendür **03** ya‘nī yücelikten ve ululıkdan ‘Alī’nün ma‘nāsı ululıkdandır ve bu ad **04** aña dağı haqīkat-ıdı. Zırā ki ‘Alī nesebde ve hilimde ve menziletde **05** ve ‘ilimde ve şecā‘atda ve emānetde ve feşāhatda ve hikmetde ve hışmetde ve yüce **06** himmetlülükde ulu-y-ıdı. Ve Ebū‘l-Hasan aña andan ötürü dirler kim zāhir **07** ve bātin ve sīret ve fi‘l ve hūlk ve kelām ve şı‘ir ve hazz ve nazm **08** ve neşe ve ‘amel ve re’y cümle anda eyü idi ve görk[l]ü idi. Ebū Tūrāb **09** andan ötürü didiler kim bir gün ‘Alī rađiya’llāhu ‘anhu yirde yaturdı, Resūl, **10** ‘aleyhi’s-selām, geldi anı uyardı. Andan ‘Alī tururdu **11** tonı toprağa ve toza bulaşmış-ıdı. Resūl anuñ tozını **12** silkdi ve eydürdi kim iy Ebū Tūrāb ol sebebden kim **13** Resūl hazreti şöyle didi, ‘aleyhi’s-selām, aña ad kaldı şöyle kim **14** Resūl, ‘aleyhi’s-selām, bir kez gördi Ebū Hüreyre’yi elinde ceng dutardı. **15** Aña eyitdi: “İy Bū Hüreyre, kaldı mı ‘Alī’nün fazīletleri çokdur cümle fazīletlerinden

[279b]

01 biri oldur kim Hax Ta‘ālā Kelām-ı kadīm içinde ‘Alī haqqında **02** buyurdu kim **03** **وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا**⁶⁷² ya‘nī ta‘ām virürler anuñ dostluğına dervīşe ve miskīne ve yetīme **04** ve esīre. Ve ba‘zı müfessirlerden diyüp dururlar kim esīr oldur kim harbde kapuda **05** dutup-dururlardı ‘Alī’nüñ sarāyında cümlesin yığdılar ol dervīşlerüñ birini **06** hīç kapudan iğerü qomadılar. Fāṭıma, rağıya’llāhu ‘anhā, bir gün şorba pişürmişdür **07** ‘Alī katına götürdi. ‘Alī diledi kim ta‘ām yiye ol esīrlere bağdı **08** anlara meger aç-ıdı ‘Alī’ye bağdılar, ‘Alī yimedi anlara virdi. Ve ‘Abdurrahmān **09** bin ‘Avf yetīmleri var-ıdı vaqtī kim ‘Alī sarāyına gelürlerdi **10** ‘Alī, rağıya’llāhu ‘anhu, aç-ıdı ta‘ām diledi Fāṭıma etmek getürdi ve **11** bişmiş balıq getirdi ol yetīmler aña bağdılardı ‘Alī elin ol ta‘āma **12** şunmadı, belkim cümlesin anlara virdi. Ve rivāyet iderler Ca‘fer, rağıya’llāhu ‘anhu, **13** kim ol āyeti işbu āyet benüm dedem şānında gelmişdür; ya‘nī **14** ‘Alī haqqında rağıya’llāhu ‘anhu ve eydür kim sebep-i nuzūli bu āyetüñ ol-ıdı **15** kim Ḥasan ve Ḥüseyn, rağıya’llāhu ‘anhumā, ḥasta olup-dururlardı,

[280a]

01 Resül, ‘aleyhi’s-selām, anları şorageldi. Pes ‘Alī’ye eyitdi Tañrı’ya **02** oruç nezreylegil tā anlara şifā ruzī kıla. ‘Alī ve Fāṭıma nezreyledi kim **03** üç gün oruç dutalar. Ve bir qaravaşları var-ıdı adı Fizza idi, **04** ol dağı anlaruñla nezreyledi kim üç gün oruç duta **05** ve andan nezrlerin yirine getüreler. Ḥasan ve Ḥüseyn dağı hoş oldılar **06** oruçların açacak vaqt hīç ta‘ām bulamadılar kim yiyeler anuñla oruçların **07** açalar. ‘Alī, rağıya’llāhu ‘anhu, Ḥayberlü Şem‘ün Cühüd katına vardı ve andan **08** dört kile arpa diledi ödüş ve bir dutam yün dağı virgil tā Fāṭıma **09** anı ekire. Şem‘ün ‘Alī’ye diledügin virdi. ‘Alī, rağıya’llāhu ‘anhu, ol **10** arpayı ol yünü aldı eve getürdi. Ol yünü Fāṭıma’ya **11** virdi eyitdi işbu yünü ve bu arpayı Şem‘ün Cühüddan borça **12** aldum tā bu arpadan baña itmek bişüresin ve bu yünü ikersin. **13** Fāṭıma, rağıya’llāhu ‘anhā, ol arpanuñ bir kilesini un eyledi. **14** Ol andan biş çörek bişürdi birini kendü özi-y-içün ve birini ‘Alī-y-içün ve birini Fizza içün ve birini

[280b]

⁶⁷² Kur’an, (İnsan) 76/8: Ve kendi istekleri ne kadar çok olursa olsun, muhtaçlara, yetimlere ve esirlere yedirirler.

01 Hasan-içün ve birini Hüseyin-içün. Oruç açacak vakti ortaya ta‘ām getürdiler **02** ve bir dervîş kapudan çağırıldı, eyitdi; selāmün ‘aleykum yā ehl-i **03** beyt-i Muhammed dervîşem ve karnum açdur baña ta‘ām virüñ. **04** ‘Alī Fâtıma[‘ya] eyitdi: “Ben kendü naşîbümi ol dervîşe virürem.” **05** Fâtıma Fızza’ya eyitdi: “İşbu çöregi ol dervîşe vir.” Fızza ve Hasan **06** ve Hüseyin anlara muvâfaqat itdiler cümlesi çöreklerin ol dervîşe virdiler **07** ve şöyle oruç ağzın yatdılar ol gice yarındası yine Fâtıma ol **08** arpanuñ bir kilesin un eyledi yine biş çörek bişürdi. **09** Çün oruç açacak vakt oldu bir yetim kapudan çığırdı kim **10** yā ehl-i beyt nübüvvet yetim Muhâcirler oğlanlarındanam karnum açdur, baña **11** ta‘ām virüñ ki Tañrı size uçmak ta‘āmın vire. ‘Alī **12** ol ta‘āmı eline aldı eyitdi: “İşbu ta‘āmı şol yetime virürem.” **13** El-kışşa bişi dahı girü ve ol yetime virdiler çöreklerini girü aç şöyle **14** oruç ağzın yatdılar. Ol gice dahı Fâtıma, rağıya’llāhu ‘anhā, girü **15** ol arpanuñ bir kilesi dahı un itdiler. Andan biş çörek dahı

[281a]

01 bişürdi. Oruç açacak vakt oldu dilediler kim ta‘ām yiyeler bir **02** esir geldi kapudan çağırıldı ki yā ehl-i beyt-i Muhammed inşâfidur **03** beni esir itdünüz ta‘ām virmezsiniz baña esirlik belâsı yetmez midi **04** aç dahı korısız beni esirgegil ta‘ām virüñ. ‘Alī çöregi **05** eline aldı eyitdi: “Ben işbu naşîbümi şol esire virürem, yā Fâtıma.” Girü **06** bişi dahı naşîblerin ol esire virdiler. Ol gice hem **07** oruç ağzın yatdılar ve çün dördüncü gün oldu ‘Alī, rağıya’llāhu ‘anhu, **08** durdı bir eline Hasan elin aldı ve bir eline Hüseyin elin aldı. Ol oğlanuñlar **09** açlıklarından ayakları üstine durmazlar-ıdı şol gögercin **10** yavricıkları gibi talabılar-ıdı. Üçi bile resül mescidine vardılar namāz **11** kıldılar. Çün Resül hazreti, ‘aleyhi’s-selām, namāzdan fâriğ **12** oldu eyitdi: “Yā ‘Alī, konuqlığa senüñ evüñe varuruz.” ‘Alī eyitdi: **13** “Yā Resülallahı, fermān senüñdür; ammā ben evde çıkdıgımdan hıç evde **14** bişmiş nesne yoğ-ıdı, velikin Tañrı’dan ümizümüz kesmezüz.” **15** Pes Resül, ‘aleyhi’s-selām, durdı ‘Alī evine müteveccih oldu.

[281b]

01 ‘Alī öñürdürek eve vardı Fâtıma’ya haber eyledi kim resül **02** geldi. Fâtıma eyitdi: “Kendü açluğumuz unutduğ.” Çün Resül hazreti **03** (‘a. m.) ‘Alī evine geldi ve

oturdu, Fâtıma vardı halvet âbdest aldı, **04** iki rek'at namâz kıldı ve yüzün yire urdu ve eyitdi: “İlâhî senüñ **05** resülün katuma konuk geldi ve benüm nesnem yokdur.” Çün başın **06** secdeden kaldırdı gördi kim önünde bir tabak yaş hurmâ **07** ve tâze ve şîrîn şâz oldu. Hağ Ta'âlâ hazretine şükr eyledi ve tabakı **08** götürdi Resül'ün hazretine getürdi hurmâyı yir-idi ve dir-idi **09** kim el-hamdü li'llâhi kim benüm oğlanlaruma Hağ Ta'âlâ anı viridi-kim **10** Meryüm'e viridi. Kavluhü Ta'âlâ: **كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا كَلَّمَهَا بِمَا كَلَّمَتْهَا رَبُّهَا فَتَذَكَّرَتْ لَهُ وَأَعْتَابَتْهُ وَرَكَعًا مُّخَوِّفًا فَرَقًا وَقَدَّحًا** ⁶⁷³ **11** ya'nî her vakit kim girürdi Meryem üstüne Zekeriyâ **12** mihrâbda bilürdi anuñ katında rızık. Çünkim Resül hazreti **13** ol yaş hurmâyı yir-idi bir dervîş kapuya geldi ta'âm diledi. **14** Resül anı kovdı. Eyitdiler: “Yâ Resülallahî, sen hergez eyle itdügün **15** yoğ-ıdı.” Eyitdi: “Ol mel'un iblis-idi. Çün bildi kim bu ruṭab uçmağdan

[282a]

01 geldi diledi ol dağı yiye tâ 'azâbdan kurtula.” Ve bu âyet hem 'Alî **02** fazlında gelüp-durur, kavluhü [Ta'âlâ] 'azze ve celle: **إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا** ⁶⁷⁴ **03** ya'nî bedürüstî Tañrı **04** diler kim gidere sizden her ne kim yaramaz ola size anda iy Muhammed'ün ehl-i beyti **05** ve arıda sizi ardmağlukla. Ve bu âyet dağı hem 'Alî hağkında gelmişdür, **06** kavluhü Ta'âlâ: **أَقَمْنَا كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ** ⁶⁷⁵ **07** ya'nî eyitdi iy Muhammed kim dilemezem bu risâlet-gîri meger dostluğı kavmluğda. **08** Ve bu âyet dağı 'Alî şânında gelmişdür, kavluhü Ta'âlâ: **قُلْ لَا** ⁶⁷⁶ **09** ya'nî iy ol kim ola mü'min saña beñzer ola **10** kim fâsık toğru olmayalar ya'nî berâber olmayalar ve dirler kim sebab-i nuzûli **11** bu âyetün ol-ıdı kim 'Alî, raḍiya'llâhu 'anhu, Velîd bin 'Uğbe arasında. **12** 'Alî aña tehdîd itdi ol eyitdi: “Var iy 'Alî, beni ne qorqudursın **13** va'llâhi kim ben senden qorqmazam ve senden eksük degülem her nesne-ile.” **14** 'Alî, raḍiya'llâhu 'anhu, eyitdi: “Sen fâsıksın ve ben mü'min baña nite beñzersin.” **15** Pes âyet 'Alî hağkında indi andan ötürü ve Muhammed bin Kâ'b el-Ḳuraẓî

⁶⁷³ Kur'an, (Âl-i 'İmrân) 3/37: Zekeriya, ne zaman onu mabette ziyaret ettiyse yanında yiyeceklerle görür.

⁶⁷⁴ Kur'an, (Ahzâb) 33/33: Ey ev halkı, Allah sizden yalnızca çirkinlikleri gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.

⁶⁷⁵ Kur'an, (Secde) 32/18: Zaten, [bu dünyada] iman etmiş olan kimse, yoldan çıkmış biriyle hiç mukayese edebilir mi? Bunlar [elbette] bir olamazlar!

⁶⁷⁶ Kur'an, (Şûrâ) 42/23: De ki, [Ey Muhammed]: “Bu [mesaj] karşılığında sizden yol arkadaşlarınızı sevmenizden başka bir şey beklemiyorum.”

[282b]

01 eydür, işbu āyet dağı hem ‘Alī hakkında gelmişdür, kavluhū Ta‘ālā: **02-03** **أَجْعَلْنُمُ** سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ أَمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَجَاهَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ **04** ⁶⁷⁷ kazduñuz mı şu kıyusun hacılara ve ‘imāret itdünüz mi Mescid-i Harām; ya‘nī **05** ol kişi kim işbunı ider şol kişi gibidür kim imān vardur **06** ya‘nī inanur Tañrı’ya ve kıyāmet günine ve durişe gazāya Tañrı yolında **07** ve berāber olmaya Tañrı katında ve Tañrı şevābı göstermez güç idiciler **08** mülkine ve sebep-i nuzūli bu āyetün ol-ıdı kim ‘Abbās ve Talha ve ‘Alī **09** belli-y-idiler. Talha eyitdi: “Ben sizden artuğam kim Kā‘be’nünñ evi benümdür ve kilidi **10** benümdür ve dilersem gice anda yaturam.” Ve ‘Abbās eyitdi: “Ben artuğırağam ki **11** suvat benüm vardur ve hacılara şuyın virem.” ‘Alī eyitdi: “Hiç bilmezem kim **12** ne dersiz ben dükelinden evvel on ay öndinden Kā‘be’de **13** namāz kıldum ve yönümi bu kıbleye kıldum.” Pes işbu okuduğumuz āyet anda indi **14** andan şoñra hem işbu āyet dağı ‘Alī şānında **15** indi, kavluhū [Ta‘ālā] ‘azze ve celle: **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَاجَيْتُمْ** ⁶⁷⁸ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَةٌ ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ وَأَطْهَرٌ

[283a]

02 ya‘nī iy anlar kim inandılar çün rāz idesiz Muhammed-ile sizün rāzuñızı ilerü **03** dutuñ şadağa size ol yigrekdür ve arırağdur ve dağı ‘Alī’nünñ **04** fażiletlerinden biri dağı oldur kim şöyle Ādem-ile Havvā’yı **05** tervīc itdiler gökde ve hem ‘Alī’ye Fāţıma’yı dağı gökde tervīc **06** itdiler. Şöyle kim Ādem-ile Havvā’yı ikisi çift idi ‘ālem içinde nazīrleri **07** yoğ-ıdı. ‘Alī dağı Fāţıma ile çift idiler kim nazīrleri yoğ-ıdı. Ādem’ünñ **08** kendü zamānında ‘ilimde nazīri yoğ-ıdı. Kavluhū Ta‘ālā: **وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ** ⁶⁷⁹ الْعِلْمَ بِأَيْهَاوَعَلَى **09** ‘Alī’nünñ dağı ‘ilimde nazīri yoğ-ıdı şöyle kim resül **10** eyitdi:

⁶⁷⁷ Kur’an, (Tevbe) 9/19: [Bir tek] hacılara su vermeyi ve Mescidi Haram’ı onarıp-gözetmeyi, Allah’a ve ahiret gününe inanıp Allah yolunda elinden gelen her türlü çabayı gösteren biri[nin üstlendiği görevler]le bir mi tutuyorsunuz? Bu [görevler] Allah katında (hiç de) denk değildir. Ve Allah [bile bile] zulmeden topluluğa asla hidayet etmez.

⁶⁷⁸ Kur’an, (Mücādele) 58/12: Siz ey iman etmiş olanlar! Elçi’ye ne zaman bir şey danış[maya niyetlen]irsensiz, bu danışma vesilesi ile karşılıksız yardımda bulunun: bu sizin yararınıza olacak ve sizin [iç] temizliğinizi sağlayacaktır.

⁶⁷⁹ Kur’an, (Bakara) 2/31: Ve O, Ādem’e her şeyin ismini öğretti.

أَنَا مَدِينَةٌ ⁶⁸⁰ ya'nī ben şehrisitānıyan 'ilmüñ ve 'Alī **11** ol şehrüñ kapusıdır. Şöyle rivāyet iderler kim çün 'Oşmān'ı, rağıya'llāhu 'anhu, **12** defn itdiler ve 'Alī, rağıya'llāhu 'anhu, hilāfete oturdu. 'Āiše, rağıya'llāhu 'anhā, **13** Şām vilāyetine gitdi Medīne'den zīrā ki 'Alī-y-ile hoş degül-idi **14** ol günden berü kim 'Alī Resül'e dimiş-idi kim 'Āiše **15** eger günāhkār-ısa aña talāk virgil bir 'avrat

[283b]

01 dağı algıl. Pes bu sebebden aralarında vahşet vāķi' olmış-ıdı. Çün **02** 'Āiše, rağıya'llāhu 'anhā, Dımışķ'a irişdi, Mu'āviye anı nüvāht itdi, hoş **03** dutdı ve aña çok ikrām eyledi. Ve 'Alī çünkim hilāfete karar **04** dutdı 'Oşmān'ıñ 'āmillerini cümle ma'zül itdi ve her vilāyete-kendü **05** kişilerin viribidi. Çün 'Alī'nüñ rağıya'llāhu 'anhu 'āmil-i Şām vilāyetine **06** Mu'āviye katına irişdi. Mu'āviye aña eyitdi, siz Medīne'de 'Oşmān'ı kim **07** Emīra'l-mü'minīnidi zulm-ıla öldürdüñüz ve anuñ mällarını yağmaladuñuz. **08** Şimdi eger 'Alī halife olmak dilerse kim biz muṭī' olavuz **09** cümle 'Oşmān'ı öldürenleri bize virsün cümle öldürelüm yoħsa biz aña **10** muṭī' olmazuz ve buyruğın dağı hıç dutmazuz. 'Alī'nüñ 'āmil-i Şām'dan girü **11** döndi geldi 'Alī hizmetinde Mu'āviye ne-kim didiyse cümle aña **12** didi, aħvāli ma'lüm itdi. 'Alī, rağıya'llāhu 'anhu, leşker cem' eyledi **13** Medīne'den Şām'a geldi. Çün Mu'āviye'ye 'Alī geldügin **14** didiler ol dağı çok leşker cem' eyledi. Çün 'Alī Dımışķ'a irişdi **15** Mu'āviye katına elçi viribidi eyitdi hilāfet benümdür gerek kim

[284a]

01 muṭī' olasız yoħsa vilāyeti elüñden aluram. Mu'āviye eyitdi: “'Oşmān **02** hilāfeti yārānlar meşveret-ile idi senüñ hilāfetüñ anlaruñ meşveret-ile **03** degüldür saña muṭī' olmazam ve diler misin kim saña muṭī' olam **04** ve senüñle bey'at eyleyem ol kişiler kim 'Oşmān'a ğalebe itdiler cümlesini **05** baña ışmarla tā anları helāk eyleyem.” Şöyle kim Haķ Ta'ālā Ķur'an'da buyurdu, **06** ⁶⁸¹ **وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ** Çün 'Alī'nüñ elçisi geldi **07** ne-kim dediyse Mu'āviye aña ma'lüm eyledi. 'Alī leşkeride

⁶⁸⁰ "Ben ilmin şehriyim Ali' de kapısıdır...(ilâ âhir)." Kenzül-Irfan, Hadis No: 128; Sünen-i Tirmizî, C: 6, Hadis No: 3969; İslam Tarihi (M. Asım Koksall), C: 11, s. 278; Dört Büyük Halife Kitabı, (Şemsüddin Ahmed Efendi), s. 259; Mir'at-ı Kainat, C: 1, s. 701.

⁶⁸¹ Ķur'an, (İsrâ') 17/33: Ve yine sakın, haklı bir gerekçeye dayanmaksızın, Allah'ın dokunulmaz kıldığı cana kıymayın.

kıgırttı kim **08** her kim ki ‘Osmān’uñ sarāyında yağmāda bileydi uru dursun, didi. Leşker **09** ekşeri duru geldi ‘Alī fikre ki bunca kavm müslimānlardur nice vireyin, **10** didi kim bir kezden kıra girü. ‘Alī Mu‘āviye katına kişi viribidi **11** eyitdi imāmet ve hilāfet saña degmez imāmet ve hilāfet peygambar söz-ile **12** Kureyş’üñdür. Buyruk dutğıl, ‘āşī olma yoħsa vilāyeti elüñden güç-ile **13** aluram. Mu‘āviye eyitdi: “beni almazsın ve benüm senden hiç korķum yoķdur, hāşa ki **14** ‘Osmān’ı öldürenler senüñ leşkerüñ de anlaruñ şomluğundan, sen **15** hoz baña zafer bulmazsın. Ve andan iki leşker birbirine

[284b]

01 karşı şavaş kaşdına durdılar ve andan ‘Āişe rağiya’llāhu ‘anhā şavaş **02** itmege bir deveye bindi ol daħı çıķdı ‘Alī leşkerinden. **03** ‘Āişe bindügi devenüñ bir ayağını kesdiler üç ayağı üstüne kaldı **04** ve bir ayağı daħı kesdiler deve iki ayağı üstüne durdı ve bir ayağını **05** daħı kesdiler deve bir ayağı üstüne durdı. Tañrı’nuñ kudret-ile **06** ‘Alī eyitdi: “Her kim anuñ devesinüñ burundurduğına yoķaya anuñ elini kesem.” **07** Andan iki leşker birbirine girişdi şavaş itdiler iki taraftan daħı **08** hayli ādem düşdi. Şoñra didiler kim şulh idelüm yoħsa **09** müslimānlar iki taraftan çok helāk olur. Mu‘āviye kendü hākimi **10** ‘Amr bin ‘Āş’ı leşkerden çıkardı kalķanlar kodılar iki leşker **11** arasında. Ebū Mūsa’l-Eş‘arī menbere çıķdı eyitdi: “‘Alī begliginden **12** çıkardum şöyle kim işbu yüzügi barmağumdan çıkardum,” bunu didi **13** menberden aşığa indi ve tiz Mu‘āviye katına vardı. Andan ‘Amr bin **14** ‘Āş menbere çıķdı eyitdi: “Mu‘āviye’yi beglige götürdüm şöyle kim işbu **15** yüzügi barmağuma geçürdüm.” ‘Alī leşkerinden çağrışdılar ikileyin şavaşa

[285a]

01 başladılar. Şulhdan şoñra ‘Alī leşkerinden çok ādem helāk oldu. **02** ‘Alī çün bildi kim leşker za’ıfdür yakın kaldı kim şınıgup **03** kaça, Mu‘āviye katına kişi viribidi eyitdi, Haķ Ta‘ālā er-ile ‘avrat **04** arasında hükümet buyurdı anda kim didi kavluhū Ta‘ālā, **05** فَابْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا⁶⁸² ve ol **06** katilde ve

⁶⁸² Kur’an, (Nisā’) 4/35. Erkeğın ve kadının ailelerinden birer hakem tayin edin; eğer iki taraf da işi düzeltmek isterse.

cerāhatluda eyitdi **07** ⁶⁸³ وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ ya'nī yazduķ anlaruñ üstine biz bir ādem içün bir ādem ķaşāş ola indi ol **08** bir ķaşāş⁶⁸⁴ mübremini-y-idi kim 'Oşmān'a geldi ve Resūl, 'aleyhi's-selām, **09** diyüp-duru kim 'Oşmān'ı çok ķişi öldüriserdür. İndi ol ķişi kim **10** 'Oşmān'ı öldürdi veyāhūz aña zaķm urdı saña virdüm, baña muķī' olgıl **11** İslām arasında şer ķoparma. Mu'āviye eyitdi kim ben Resūl'den, 'aleyhi's-selām, **12** işitdüm kim hāķ evvelden āhire cem' olacaķ olursa **13** bir mü'mini öldürmege anuñ yerine mecmū'ını öldürmek vācibdür. **14** Çün 'Alī bildi aña söylemek fāyide itmez andan döndi Medīne'ye **15** geldi Şām vilāyetin aña ķodı eyitdi yigregi oldur

[285b]

01 kim Müslimānlar helāk olmaya. Eger anuñ inşāfı ve şefķati **02** yoğ-ısa ve Müslimānları saķlamazsa ben bārī saķlayayım, Müslimānlaruñ ķanına girmeyeyin. **03** Medīne'ye vardı birķaķ gün anda durdı ve aña haber **04** itdiler. Hāriciler el götürdiler Müslimānları kırarlar mālların **05** yağmā kııurlar. 'Alī, rağiya'llāhu 'anhu, leşker cem' itdi Nehrevān'a **06** gitdi ve Havāric leşkerin şıdı ķaçurdu ķaçanlaruñ mālların **07** yağmā kııldılar ve Resūl, 'aleyhi's-selām, ve dirler kim 'Alī'ye **08** eydüpdürdi kim fülān yılda ve fülān ayda ve fülān günde **09** saña bir ķatı belā irer. 'Alī rağiya'llāhu 'anhu anuñ tārīhin yazdurup-dururdu. **10** Çün ol vaķt yaķın geldi 'Alī aña göz-dutup **11** durdı endīşede ve fikirde ķalıp-dururdu. Böyle dir A'sem Kūfī **12** ki çün 'Alī, rağiya'llāhu 'anhu, ehl-i Nehrevānī ki Hāricilerdi **13** hezīmet itdi leşkerin şıdı kırdı toķuz ķişiden artuğın helāk itdi ol **14** toķuz ķişi Kūfe'den yaña ķaçdılar 'Abdurrahmān bin Mūlcem 'Alī leşkerinden ta'cīl **15** durdı Kūfe'den yaña 'azm eyledi ki ol fetħden anlara muştılaya.

[286a]

01 Çün Kūfe'ye irişdi bir sarāyuñ ķapusında çok 'avratlar gördi **02** meger düğünden çıķmışlar giderler-idi. 'Abdurrahmān anda vardı **03** ve anlara emr-i ma'rūf itdi. Ol 'avratlar ol sarāydan çıķdılar ve anlaruñ arasında **04** bir Cühūd 'avratı var-ıdı key gözellerden-idi ve ağır toņlar geymiş-idi. Anuñ **05** adı Fiķām-ıdı, 'Abdurrahmān

⁶⁸³ Kur'an, (Māide) 5/45: Ve onlar için [Tevrat'ta] hükmettik: cana can.

⁶⁸⁴ Metinde sehven ķaşāşı şeklinde yazılmıştır.

mel'ün çün anı gördi cān ve dil **06** aña virdi şeqāvet⁶⁸⁵ ve şeytān savisinde içine girdi. **07** Ol 'avrata eyitdi: "Tul mısın yoḥsa erūñ var-mıdır?" Eyitdi: "Tulam erüm yoḥdur." **08** 'Abdurrahmān eyitdi: "Ne dirsın eger seni 'avratlıḡa qābūl iderem rāzī **09** olur mısın kim ḥoş dutam ve tīmāre idem?" 'Avrat eyitdi: "Revādur. **10** Velīkin benüm daḡı ḥıṣāvendüm ve qāvmüm vardur anlaruñla daḡı **11** meşveret itmek gerek, benümle gel." 'Abdurrahmān anuñ ardınca **12** gitdi ol 'avrat vardı bir sarāya girdi eyitdi: "Sen **13** uşbunda dur ben seni oqınca." 'Abdurrahmān anda oturdı, ol 'avrat **14** içerü girdi daḡı ağır ṭonlar geydi ve kendüyi **15** bezedi ve qāvmını kıḡırdı eyitdi, kaçan kim ol kişi bunda gele

[286b]

01 ve baña nazār ide, beni göre perdeyi şalasız kim ayruḡ beni **02** görmeye. Pes 'Abdurrahmān'ı kıḡırdılar içerü girdi bir nazār itdi **03** ol 'avratı gördi hemān-dem perdeyi şaldılar ve ṭāqatı qālmadı. **04** 'Avrat aña eyitdi: "İy kişi, benüm kābinüm ağır nesne dersın benüm **05** kābinüme ṭāqat getürimeyisın." Eyitdi: "Ne deñlü olursa **06** qābūl itdüm ne deñlüdür," didi. 'Avrat eyitdi: "Üç biñ direm gümüş **07** ve bir qul ve bir qaravaş." 'Abdurrahmān eyitdi: "Revādur, bu mecmū'ını vireyin." **08** 'Avrat eyitdi: "Bir nesne daḡı var." Eyitdi: "Ol ne nesnedür?" 'Avrat eyitdi: **09** "Alī bin Ebī Ṭālib'üñ qanı." 'Abdurrahmān eyitdi: "Alī'yi kim öldürübilsün **10** bu birin ḡoḡıl velīkin girü qalanın vireyin." 'Avrat eyitdi: **11** "Bu birini vir girü ve qalan virme, 'Alī öldür zīrā ki benüm atamı ve 'ammumı **12** öldürüp-durur." 'Abdurrahmān eyitdi: "Bu bir dürlüsine qanā'at olursañ revādur." **13** 'Avrat eyitdi: "Bu bir dürlüsine rāzī oldum kim hemān 'Alī'yi öldüresın." 'Avrat **14** eyitdi: "Qılıcuñı benüm qatumda ḡoḡıl." 'Abdurrahmān kılıcı anda qodı ol **15** mel'ūna anuñ kılıcına aḡu ta'biye kıldı aḡu-y-ıla şıvardı. Pes ramazānuñ

[287a]

01 on üçüncü güninde 'Alī, raḡiya'llāhu 'anhu, menbere çıḡdı mescidde buyurdı **02** kim ḥalāyıḡ cem' oldılar. Ol aḡ maḥāsini el-ile dutdı eyitdi: **03** "Ḥasan'a baḡın iy atanuñ cānı, Ḥasan," didi. "Bugün ayuñ kaçancı günüdür?" **04** Ḥasan eyitdi: "On üçüncü gündür, yā Emīra'l-mü'minīn." 'Alī **05** eyitdi: "Tiz ola kim işbu aḡ saḡalı bu

⁶⁸⁵ Metinde sehven şıḡāvet şeklinde yazılmıştır.

pīrūn kızıl kana bulaşa,” didi **06** ve bu beyiti okudu, *üridü hayatahu ve üridü katli*, ya‘nī anuñ dirülügün dilerüm ol **07** benüm depelenmegüm ister. ‘Abdurrahmān bunu işitdi şöyle **08** şandı kim meger ‘Alī bildi anuñ öldüreceğini **09** katı korkdı eyitdi: “Zīnhār yā Emīra’l-mü’minīn, üş elüm **10** ayağum üş boynum gerekse elüm ayağum kes ve gerekse **11** boynum urğıl.” ‘Alī eyitdi: “Ben bu beyiti senüñ-içün **12** okumadum, seni suçsuz ire nice öldüreyin velī eger **13** haqīkat bileydüm sen beni öldürceğüñi seni öldüreydüm. Velīkin iy **14** ‘Abdurrahmān, kiçigen hīç bilürsin kim senüñ laqabuñ neydi?” Eyitdi: **15** “Bilürem yā Emīra’l-mü’minīn, benüm bir dāyem var-ıdı Cühūd idi beni emzdürdi

[287b]

01 ve her vaqt baña eydürdi, *yā ‘ākiru nākati şālihin*, ya‘nī iy şāliḥ devesin **02** öldürücü.” ‘Alī raḍiya’llāhu ‘anhu çün bu sözi işitdi epsem oldı. **03** Pes andan durdı evine geldi ramazānuñ yigirmi üçüncü gicesi ‘Abdurrahmān **04** Tañrı’nuñ yüz biñ la‘neti anuñ üzerine olsun ol **05** Cühūd ‘avratuñ evine vardı şarāb içdi, yatdı. Çün şabāḥ **06** vaḳti oldı ‘Alī, raḍiya’llāhu ‘anhu, durdı ābdest aldı diledi kim **07** mescide vara-y-ıdı. Ol sarāyuñ içinde kazlar ötdi ‘Alī’nüñ karşıısından. **08** ‘Alī eyitdi: “Şavāyihum tetbe‘uhā nevā’i-cün, ya‘nī bu āvāzlardur kim zārılık **09** eyleyici maḳşūd bu sözden oldı kim ya‘nī kazuñ āvāzı nevḥa ve zārī **10** idicinüñ ardıncadur ya‘nī kim anuñ-içün nevḥa ve zārī **11** kılalar.” Ḥasan ilinedi eyitdi: “Yā Emīra’l-mü’minīn, bu ne fāldur kim **12** idersin?” Eyitdi: “İy oğul, göñlüm ṭanukluk virür şöyle **13** olısdur ve haqīkat bilürem kim işbu ayda beni öldüriserlerdür.” **14** Pes sarāyuñ kapusın açdı kim taşra çıka kapunuñ zinciri **15** nāgāḥ izārına irişdi. ‘Alī diledi kim izārın kırtara daḫı beter

[288a]

01 berkidi. ‘Alī, raḍiya’llāhu ‘anhu, eyitdi, *لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ*.⁶⁸⁶ **02** Andan mescide namāz kıldı namāzdan-şoñra daḫı çığırdı-kim **03** tā ḫalāyık uyanalar. Ol pelīd ‘avrat eyitdi: “İy ‘Abdurrahmān, dur bu **04** benüm işümi bitür ve yumuşımı dut andan dön benüm kıtuma gel **05** ben senüñ qaravaşuñ olam ve benüm kıtumda devlete uğrayasın,” didi. **06** ‘Abdurrahmān eyitdi: “Nice devlet uğrayam kim ben

⁶⁸⁶ (Lā havle velâ kuvvete illâ billâh).“Güç ve kuvvet ancak Allah’a mahsustur”.

peygambardan işitüp-duram **07** kim (Arapça) ya'nī **08** bedürüstī evvelkilerūñ devletsüzi şālihı devesin öldüricidür **09** ve şöñrağılarūñ devletsüzi 'Alī'yi öldürendür.” Andan kılıç getürdi **10** taşra çıkdı mescid kapusına geldi halk yaturdı anlarūñ **11** arasına girdi yatdı çün 'Alī mescide girdi bir rek'at **12** namāz kıldı mihrābda başın secdeye kodı iki secdenūñ arasında **13** ol mel'ün kılıcı çekdi depere dutdı çaldı kazā-y-ıla hem ol darb dağı **14** ol araya doğundı kim 'Amr bin 'Ayduvī Ahzāb cenginde 'Alī depere çaldı **15** ve buyurur. Ve bir rivāyetde dağı dirler kim ol uyurdu 'Alī anı uyandı eyitdi

[288b]

01 *yā aḥī kum vecedidi'l-vuzuhe*, ya'nī iy qardaş dur ābdestūñ yenile. Ve ol tūru **02** geldi depere çaldı 'Alī'nūñ ense⁶⁸⁷ enddi elin bir ulu direge urdı ve düşdi **03** ve ol mel'ün kaçdı taşra çıkdı andan 'Alī'yi getürdiler mescidden taşra **04** çıkardılar ve Kūfe şehrine yayıldı kim Emīra'l-mū'minīn 'Alī'yi öldürdiler. Ḥalāyık **05** mescidde dirildiler kāmēt itdiler Ḥasan iki rek'at namāz kıldı ve 'Alī'ye **06** eyitdiler, yā Emīra'l-mū'minīn, seni kim çaldı? Eyitdi, şabr eyleñ, beni çalan **07** şimdi fülān kapudan girecekdür ve ḥalāyık her tarafa anı isteyü gidüp-dururlardı. **08** Ol mel'ün çün mescidden taşra çıkdı cümle yollar aña **09** bağlandı ve ol müteḥayyir ḥayvān oldu bilmedi kim kanda vara. Girü **10** döndi ol kapuya geldi kim 'Alī, raḍiya'llāhu 'anhu, işāret **11** idüp-dururdu. Andan içerü girdi yüzünūñ rengi dönmiş, anı bir kişi **12** ol ḥālde eyitdi, iy 'Abdurrahmān, saña n'oldı meger sen **13** urduñ Emīra'l-mū'minīni. 'Alī diledi kim yok diye diline bu **14** geldi kim belī. Derḥāl anı dutdılar 'Alī katına götürdiler. 'Alī aña **15** eyitdi: “Kim didi saña ve kim kılavuzladı bu işe

[289a]

01 kim işbu tarīka işi itdūñ ve benüm oğlanuqlarımı yetim eyledūñ ve benüm **02** kavmümi kayğılı eyledūñ saña virmedi.” 'Alī eyitti: **03** *وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ فَدْرًا مَقْدُورًا*⁶⁸⁸ ya'nī ve ol-ıdı buyruğı Tañrı'nuñ bir kazā kim muqadder **04** olmış-ıdı. Andan buyurdu kim girü giderūñ didi aldılar zindāna **05** iletdiler çok dögdiler. Andan girü 'Alī raḍiya'llāhu 'anhu Ḥasan'a eyitti: **06** “Ger baña ecel ire sen anı getürgil ol arada ki beni **07** urdı bir kez sen-dağı ol arasında bir kez urğıl. **08** Ger ölürse oldu ölmecek

⁶⁸⁷ Metinde sehven ensi yazılmıştır.

⁶⁸⁸ Kur'an, (Ahzāb) 33/38. Ve [şunu unutma ki] Allah'ın iradesi mutlaka tecelli eder.

olursa koyvirsün.” Andan **09** Hasan ve Hüseyin ve Muhammed Hanefiyye ve kendünün ehl-i beytiñe var-ıdı **10** okudu, cümlesini hoş vaşiyet eyledi ve naşihat itti ve eyitti: **11** “Kaçan kim ta‘ām vaḳti ola esirlerüñize ta‘ām virün ya‘nī **12** ‘Abdurrahmān aç komañ çünki ramazānuñ yigirmi yedinci günü oldu.” **13** ‘Alī, Ümmigülşüm’a eyitti: “Evden dur[ı] çık kimseyi koma kim katuma **14** gele.” Ümmigülşüm taşra çıkdı evi muhkem bağladı ve Hasan **15** ev kapusunda oturdu evden bir āvāz işitdiler kim okur

[289b]

01 أَفَمَنْ يُلْقَى فِي النَّارِ خَيْرٌ ⁶⁸⁹ ve bir āvāz daḳı işitti kim eydürdi, **02** (Hadis) ya‘nī öldi Resūllahi ve Ebū Bekir öldi ve ‘Ömer **03** depelendi ve ‘Oşmān depelendi ve ‘Alī depelendi. Hasan şandı kim bunları **04** diyen ‘Alī’dür çün içerü girdi gördi kim ‘Alī ölmüş giriv **05** ve ağlaşmaqlaqlar ḥalāyık içinde kopdı ve Kūfe ağlaşdılar cümle **06** ve zārī kıldılar. Andan Hasan ve Hüseyin anı yudılar ve Muhammed Hanefiyye şu **07** koydı ve peygambar ḥazretinden kim gökçek rāyihalı buḥūrlar kim **08** artup kalıpdururdu anı buḥūr itdiler ve anuñla kim ol kalan **09** yunacaḳ otlarla kim yudular ve kimse bilmedi kim anı kanda **10** defn eylediler ve ammā Muhammed bin Cerīr eṭ-Ṭaberī eydür, ‘Alī’nüñ, **11** raḍiya’llāhu ‘anhu, maḳtelini bir dürlü daḳı eydürler ve ol kavli biz daḳı **12** kitābda girü yād ittük tā kitāb kemāl tamām ola. Ol **13** kavlı oldur kim çün Nehrevān ehli helāk oldılar ve ‘Alī’nüñ **14** küli andan fāriḡ oldu her kim ol Ḥārīciler tarīḳasın **15** dutup-dururlardı ol fetḥden melül olup-dururlardı. Andan üç

[290a]

01 kişi düzülüp-dururlardı biri ‘Abdurrahmān bin Mülcem, ikinci Bekir bin **02** ‘Abdullāh’ı ve üçüncü ‘Amr bin Bekr. Bu üçü birbiriyle bey‘at itteler **03** eyittiler kim bize gerekdür kim bu kīni girü dileyüz **04** bu üç fāsıḳı öldürevüz ya‘nī ‘Alī ve Mu‘āviye ve ‘Amr bin ‘Āş. **05** Eger bu üç ölüsi olursa İslām anlaruñ fişkından cümle **06** kırtılır ve Ḥaḳ nesne zāhir olur. Eger biz ölürsevüz ḡam degül **07** bu ma‘ni üstine gidersevüz Tañrı katında derecemüz **08** ‘azīm eyüce ola anuñ-içün emr-i ma‘rūf idüp ölevüz. **09** ‘Abdurrahmān bin Mülcem eyitti: “Ben ‘Alī’yi öldürem.” Ve Bekir bin **10** ‘Abdullāh eyitti: “Ben Mu‘āviye’yi öldüreyin.” Ve ‘Amr bin Ebī **11** Bekr eyitti:

⁶⁸⁹ Kur’an, (Fussilet) 41/40: Hangisi daha iyidir: ateşe atıl[maya mahkûm edil]en mi?

“Ben ‘Amr bin ‘Āş’ı öldüreyin”. Üçü dağı 12 birbiriyle va‘de itdiler ve and içdiler kim bunı ideler bir günde ve bir 13 sâ‘atde ve ramazānuñ yigirmi yedinci günü idi ‘Abdurrahmān 14 Kūfe’ye geldi ve bu ‘avratı gördi şöyle kim yād ittük ve Bekir bin ‘Abdullāh 15 Mu‘āviye katına vardı her biri bir kılıç şatun alup-dururdu

[290b]

01 Bekir altun-ıla ağı şıvarılamış. Çün ‘Abdurrahmān bin Mülcem ‘Alī’ye bu zaḥmeti 02 urdu ve anı dutdılar Ümmigülşüm aña baḳar-ıdı ve ağlardı ve eydüdü: 03 “Sen iki cihānda dağı ziyān-kār olduñ el-ḥamdü li’llāhi ki benüm babam hoş. 04 Babañ mı hoşdur bunı kime dirsın bu hıç olıcaḳ degüldür. Ol 05 darbu kim ben aña urdum eger ehl-i Mışr’a uraydum birisi cān 06 kırtarmayadı ol hoş birdür diri mi olur ki ben ol kılıcı biñ 07 aḳçaya şatun aldum anı ağı-y-ıla şıvarup-dururam ve kırık gice 08 uymadum Tañrı’dan dilerüm ki anı benüm elümde helāk itgil,” diyü. 09 Çün ‘Alī’ye ecel irişdi, Ḥasan menbere çıḳdı ve ḥuṭbe 10 okudı ve çün ḥalāyık ağlaşdılar ve zārı kıldılar. Andan ‘Abdurrahmān’ı 11 anda getürdiler Ḥasan bir darbu urdu anuñ depesine 12 şöyle kim atası buyurmuş-ıdı. Andan ‘Alī’nün ḥ’iṣāvendı cümle 13 dirildiler kimisi bıçaḳ-ıla ve kimisi ḥarbeyle pāre pāre eylediler. Andan Bekir bin ‘Abdurrahmān 14 dağı Mu‘āviye katına vardı ol dağı ol va‘dede mescid içinde 15 gizlendi. Mu‘āviye mescide geldi kim namāz kıla, Bekir bir kılıç urdu

[291a]

01 Mu‘āviye’nün depesine ve Mu‘āviye çıḳdı kim şunu dutuñ. Derḥāl dutdılar, 02 Mu‘āviye eyitti: “Niçün böyle ittün?” Eyitti: “Düzildün üç kişi kim 03 İslām sizün fesāduñuzdan ḥālî kılavuz ki tā ol nesne-ile Tañrı 04 katında yakınlık bulavuz ve benüm ḳardaşlarum dağı işbu sâ‘atte ‘Alī’yi 05 dağı öldürdiler”. Mu‘āviye buyurdu derḥāl öldürdiler ve yaḳdılar ve 06 tabīb getürdiler tā Mu‘āviye’ye ‘ilāc ide. Tabīb eyitti: “Üç işden 07 birini ihtiyār itmek gereksin ki bu yalıñuz hemān zaḥmdur hem aḳudur 08 ya ölüme rāzī olmaḳ gereksin veyāḥūz şabr itmek gereksin ki taḳlayavuz 09 yāḥūz oḳludan kızdı el yuḳıl saña şerbet vireyin hoş 10 olasın velikin hıç oḳluñ kızuñ olmayasar.” Mu‘āviye eyitti: “Her vecer-ile 11 ölüme rāzī degülem dāḡ urmaḳa tāḳatım yok ammā ol birine ḳanā‘at iderem. 12 Eger oḳlum ve kızum olmazsa dağı ḡam degüldür çün cān esen 13 ola girü ḳalanı sehldür.” Tabīb aña

şerbet viridi andan-şoñra **14** şağ oldu ve ammā ‘Amr bin Bekir, ‘Amr bin ‘Āş’ı katına vardı **15** ol-daħı ol sâ‘at içinde ol va‘dede bir yerde gizlendi

[291b]

01 oturdu. Ol gün ‘Amr bin ‘Āş’uñ karını ağırsı duttı mescide varmadı **02** bir kişi viribidi mescide kim var namāz kıl, diyü. Ol geldi ‘Amr bin **03** Bekir katına uğradı anı duttılar ‘Amr bin ‘Āş’ı şandı kılıç-ıla **04** ol kişi çaldı öldürdi. Ĥalāyık cem‘ oldılar anı duttılar ‘Amr **05** bin ‘Āş katına getürdiler eyitti: “Beni kimüñ katına getürdiñüz?” Eyittiler: **06** “‘Amr bin ‘Āş.” Eyitti: “Pes ben kimi öldürdüm?” Eyittiler: “Fülāni.” ‘Amr bin ‘Āş’a **07** eytti: “İy fāsık Tañrı Ĥağkı ki ben seni şandum-ıdı.” ‘Amr bin ‘Āş **08** buyurdu anı öldürdiler ve odda yağdılar ve dirler kim dört yıl toköz **09** ay ĥilāfet. ‘Alī eyitti ve Muħammed ibin İshāk eydür çün Resül,‘aleyhi’s-selām, **10** İslām zāhir itmege geldüğinden iki yaşında-y-ıdı. ‘Alī **11** ve ba‘zılar eydür kim yedi yaşında-y-ıdı ve ba‘zılar eydürler kim toköz **12** yaşında-y-ıdı ve çün ĥilāfete oturdu peygambar hicretinden **13** otuz beş yılında-y-ıdı.

Fazā‘il-i Ebū Bekr ve ‘Ömer ve **14** ‘Oşmān ve ‘Alī, rıdvānu‘l-lahi ‘aleyhim **15** ecma‘in şalavātü‘l-lāhi ‘aleyhim.

[292a]

01 ‘Ulemā ve e‘immeden dört yāruñ fazīletini Ĥur‘ān içinde yigirmi **02** dört yerde beyān itmişlerdür. Şöyle-kim faşılta evvel: **03** ⁶⁹⁰ **الدِّينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ** Ebū Bekr-i Şiddīk rađiya‘llāhu ‘anhu ⁶⁹¹ **وَيُؤْمِنُونَ الصَّلَاةَ** **04** ‘Emr-i fāsık ⁶⁹² **وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ** ‘Oşmān bin ‘Affān ⁶⁹³ **وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ** **05** ‘Alī Murtażā. İkinci ⁶⁹⁴ **وَأَتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ** Ebū Bekir ⁶⁹⁸ **أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا** ⁶⁹⁷ **وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ** ‘Oşmān ⁶⁹⁶ **وَأَتَى الزَّكَاةَ** **06** ‘Ömer ⁶⁹⁵ **وَأَقَامَ الصَّلَاةَ** **07** hem durdılar. Üçüncü ⁶⁹⁹ **وَالصَّابِرِينَ** Muħammed ⁷⁰⁰ **وَالصَّادِقِينَ** Ebū Bekir **08** ⁷⁰¹ **وَالْقَانِتِينَ**

⁶⁹⁰ Kur’an, (Bakara) 2/3: Onlar ki, insan idrakini aşı[n olguların varlığı]na inanırlar.

⁶⁹¹ Kur’an, (Bakara) 2/3: Ve namazlarında dikkatli ve devamlıdırlar.

⁶⁹² Kur’an, (Bakara) 2/3: Kendilerine verdiğimiz rızıktan başkaları için harcarlar.

⁶⁹³ Kur’an, (Bakara) 2/4: Ve onlar (ey Peygamber), sana indirilene.

⁶⁹⁴ Kur’an, (Bakara) 2/177: Malı sevdiği vermesidir...

⁶⁹⁵ Kur’an, (Tevbe) 9/18: Namaz kılan.

⁶⁹⁶ Kur’an, (Tevbe) 9/18: Zekāt veren.

⁶⁹⁷ Kur’an, (Bakara) 2/177: Söz verdiklerinde sözlerini tutan.

⁶⁹⁸ Kur’an, (Bakara) 2/177: İşte onlar sadakatlerini gösterenler.

⁶⁹⁹ Kur’an, (Muhammed) 47/31: Ve sabredenler.

⁷⁰⁰ Kur’an, (Âl-i ‘İmrân) 3/17: Sadık olanlar.

‘Ömer ⁷⁰² وَالْمُنْفِقِينَ ⁷⁰³ وَالْمُسْتَعْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ ‘Alī. 09 Dördüncü فِي السَّرَّاءِ ⁷⁰⁴ وَاللَّهِ ‘Oṣmān ⁷⁰⁷ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ ⁷⁰⁵ وَالْكَاطِمِينَ ⁷⁰⁶ الْعَظِيمِ ⁷⁰⁸ وَالضَّرَّاءِ ⁷⁰⁹ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا ⁷¹⁰ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ⁷¹¹ رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا ⁷¹² رَبَّنَا فَاعْفُزْ لَنَا ذُنُوبَنَا ⁷¹³ رَبَّنَا وَآتِنَا مَا وَعَدْتَنَا ⁷¹⁴ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا ⁷¹⁵ وَرَابِطُوا ⁷¹⁶ ‘Oṣmān dostluğu-çün ⁷¹⁷ وَأَتَّقُوا اللَّهَ ⁷¹⁷ ‘Alī dostluğu-çün. Yedinci

[292b]

وَالشُّهَدَاءِ ⁷¹⁹ وَالصِّدِّيقِينَ ⁷¹⁸ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ ⁷²⁰ ‘Ömer ⁷²¹ وَالصَّالِحِينَ ⁷²² وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا ⁷²³ ذَلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللَّهِ ⁷²⁴ إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا ⁷²⁵ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ ⁷²⁶ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ ⁷²⁷ ‘Alī. ⁷²⁷ وَهُمْ رَاكِعُونَ ⁷²⁵ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ الصَّلَاةَ ⁷²⁶ ‘Ömer ⁷²⁷ وَهُمْ رَاكِعُونَ ⁷²⁶ ‘Oṣmān ⁷²⁷ ‘Alī.

⁷⁰¹ Kur’an, (Âl-i ‘İmrân) 3/17: Gönülden itaat edenlerdir.

⁷⁰² Kur’an, (Âl-i ‘İmrân) 3/17: İnfak edenlerdir.

⁷⁰³ Kur’an, (Âl-i ‘İmrân) 3/17: [Servetlerini Allah yolunda] harcayanların ve bütün kalpleriyle af dileyenlerin.

⁷⁰⁴ Kur’an, (Âl-i ‘İmrân) 3/134: Onlar ki hem bolluk hem de darlık.

⁷⁰⁵ Kur’an, (Âl-i ‘İmrân) 3/134: Yutkunurlar.

⁷⁰⁶ Kur’an, (Âl-i ‘İmrân) 3/134: Öfkelerini.

⁷⁰⁷ Kur’an, (Âl-i ‘İmrân) 3/134: İnsanları affederler...

⁷⁰⁸ Kur’an, (Âl-i ‘İmrân) 3/134: Allah iyilik yapanları sever.

⁷⁰⁹ Kur’an, (Âl-i ‘İmrân) 3/191: “Ey Rabbimiz! Sen bunları [n hiç birini] anlamsız ve amaçsız yaratmadın.

⁷¹⁰ Kur’an, (Âl-i ‘İmrân) 3/192: “Ey Rabbimiz! Kimi ateşe mahkûm edersen.

⁷¹¹ Kur’an, (Âl-i ‘İmrân) 3/193: “Ey Rabbimiz! [Bizi] imana çağıran bir ses duyduk.

⁷¹² Kur’an, (Âl-i ‘İmrân) 3/193: Ey Rabbimiz! Günahlarımızdan ötürü bizi affet ve kötülerimizi sil.

⁷¹³ Kur’an, (Âl-i ‘İmrân) 3/194: “Ey Rabbimiz! Vaat ettiğin şeyi bize bahşet.

⁷¹⁴ Kur’an, (Âl-i ‘İmrân) 3/200: Siz ey imana ermiş olanlar! Zorluklara sabırla katlanın.

⁷¹⁵ Kur’an, (Âl-i ‘İmrân) 3/200: Sabırda yarışın.

⁷¹⁶ Kur’an, (Âl-i ‘İmrân) 3/200: Her zaman hazır olun.

⁷¹⁷ Kur’an, (Âl-i ‘İmrân) 3/200: Allah’a karşı sorumluluk.

⁷¹⁸ Kur’an, (Nisâ’) 4/ 69: Allah’ın nimetlerini bağışladığı kimselerden olacaklar: peygamberler.

⁷¹⁹ Kur’an, (Nisâ’) 4/ 69: Ve sıddıklarla.

⁷²⁰ Kur’an, (Nisâ’) 4/ 69: Ve şehitler.

⁷²¹ Kur’an, (Nisâ’) 4/ 69: Ve salihler.

⁷²² Kur’an, (Nisâ’) 4/ 69: İşte böyleliklerinki ne güzel birliktelik[ler]dir!

⁷²³ Kur’an, (Nisâ’) 4/ 70: Bu, Allah’ın lütfudur.

⁷²⁴ Kur’an, (Mâide) 5/55: Unutmayın ki sizin yardımcılarımız sadece Allah ve Elçi’si ve imana erenler olacaktır.

⁷²⁵ Kur’an, (Mâide) 5/55: Namazı kılan.

⁷²⁶ Kur’an, (Mâide) 5/55: Zekâtı veren.

⁷²⁷ Kur’an, (Mâide) 5/55: Ve onlar rükû edenlerdir.

728 Elif Tañrı, **06** lām Cebra'ıl, mīm Muḥammed, şād şahabetü'r-
 ragbeti ya'nī dōrt yār. Onuncı **07** Ebū Bekir ⁷²⁹ **إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَّتْ قُلُوبُهُمْ**
 الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا ⁷³¹ 'Oṣmān **وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ** ⁷³⁰ **08** 'Ömer **ثَلَيْثٌ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا**
 وَالْمُؤْمِنُونَ ⁷³³ **10** anlarıñ dostları. On birinci **09** 'Alī **رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ**
 وَيُقِيمُونَ ⁷³⁴ **12** Ebū Bekir **وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ**
 النَّائِبُونَ ⁷³⁷ **13** 'Alī. On ikinci **وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ** ⁷³⁶ 'Oṣmān **وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ** ⁷³⁵ 'Ömer
 Ebū Bekir ⁷³⁸ **14** 'Oṣmān **الْحَامِدُونَ** ⁷³⁹ 'Ömer **الْعَابِدُونَ** ⁷⁴⁴ Ebū Bekir **15** 'Ömer **الْأَمْرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ** ⁷⁴² **الرَّاكِعُونَ**

[293a]

01 'Oṣmān **وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ** ⁷⁴⁵ 'Alī **وَبَشِيرِ الْمُؤْمِنِينَ** ⁷⁴⁶ anlarıñ dostları. **02** On dōrtüncü
 وَالَّذِينَ ⁷⁴⁸ **03** 'Ömer **الَّذِينَ يُؤْفُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَلَا يَنْقُضُونَ الْمِيثَاقَ** ⁷⁴⁷ Ebū Bekir **إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ**
 ya'nī ⁷⁵¹ **جَنَّتْ عَدْنٌ يَدْخُلُونَهَا** 'Alī ⁷⁵⁰ **وَالَّذِينَ صَبَرُوا** ⁷⁴⁹ **04** 'Oṣmān **يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ**
05 durdı bile ve daḡı her kim anları sever. On beşinci **فَدَأَلَّخَ الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ**

⁷²⁸ Kur'an, (A'râf) 7/1: Elif-lâm-mîm-sâd.

⁷²⁹ Kur'an, (Enfâl) 8/2: İnananlar ancak o kimselerdir ki, her ne zaman Allah'tan söz edilse kalpleri korkuyla titrer.

⁷³⁰ Kur'an, (Enfâl) 8/2: Ve kendilerine her ne zaman O'nun ayetleri ulaştırılırsa inançları güçlenir...

⁷³¹ Kur'an, (Enfâl) 8/2: Ve Rablerine güven besler.

⁷³² Kur'an, (Enfâl) 8/3: Onlar ki, namazlarında devamlı kararlılardır; kendilerine rızık olarak bahşettiğimiz şeylerden başkalarının yararına harcarlar.

⁷³³ Kur'an, (Enfâl) 8/4: İşte böylelerdir, gerçekten inanmış olanlar!

⁷³⁴ Kur'an, (Tevbe) 9/71: Erkek ve kadın müminlere gelince, onlar birbirinin yakınlarıdır: [hep] iyi ve doğru olanın yapılmasına engel olurlar.

⁷³⁵ Kur'an, (Tevbe) 9/71: Ve onlar namazlarında kararlı ve devamlıdırlardır.

⁷³⁶ Kur'an, (Tevbe) 9/71: Ve zekât verirler.

⁷³⁷ Kur'an, (Tevbe) 9/71: Allah'a ve O'nun Elçisi'ne yürekten bağlılık gösterirler.

⁷³⁸ Kur'an, (Tevbe) 9/112: Tövbe edenler.

⁷³⁹ Kur'an, (Tevbe) 9/112: Allah'a kul olanlar.

⁷⁴⁰ Kur'an, (Tevbe) 9/112: Hamdedenler.

⁷⁴¹ Kur'an, (Tevbe) 9/112: Oruç tutanlar.

⁷⁴² Kur'an, (Tevbe) 9/112: Rükû edenler.

⁷⁴³ Kur'an, (Tevbe) 9/112: Secde edenler.

⁷⁴⁴ Kur'an, (Tevbe) 9/112: Marufla emredenleri, münkerden nehyedenleri (yasaklayanları).

⁷⁴⁵ Kur'an, (Tevbe) 9/112: Allah'ın hudutlarını muhafaza edenleri.

⁷⁴⁶ Kur'an, (Tevbe) 9/112: Ve müminleri müjdele.

⁷⁴⁷ Kur'an, (Ra'd) 13/19: Sahipleri hatırdan çıkarmazlar.

⁷⁴⁸ Kur'an, (Ra'd) 13/20: Onlar ki Allah'la olan bağlantılarına sadakat gösterir, antlaşmalarını asla bozmazlar.

⁷⁴⁹ Kur'an, (Ra'd) 13/21: Ve onlar ki, Allah'ın sıkı tutulmasını buyurduğu (bağları) sıkı tutarlar.

⁷⁵⁰ Kur'an, (Ra'd) 13/22: Ve o kimseler sabrettiler.

⁷⁵¹ Kur'an, (Ra'd) 13/23: Edebî Adn cennetleri.

754 **وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ** Ömer 7 753 **وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ** Ebū Bekir 06 752 **خَاشِعُونَ**
 ‘Osmān 07 **وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ** 756 **وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ** 756 **وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ** 756
 10 ve anlar daḥı bile uçmağa gireler. **وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَاتِهِمْ قَائِمُونَ** 757 **وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَاتِهِمْ قَائِمُونَ** 757
 11 On altıncı **وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا** 758 **وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا** 758
 12 Ebū Bekir **وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا** 760 **وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا** 760
 ‘Ömer 13 **وَالَّذِينَ** 762 **وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَى لِلَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ** Alī. On yedinci
 14 **يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ** 763 **يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ** 763

[293b]

01 **وَأْمُرُهُمْ سُورَىٰ بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ** 764 **وَالَّذِينَ صَبَرُوا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ** Ömer
 02 **مُحَمَّدٌ رَسُولَ اللَّهِ** Alī on sekizinci 766 **وَالَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ** ‘Osmān 03 765 **يَنْفِقُونَ**
 765 **تَرَاهُمْ رُكَّعًا** ‘Osmān 05 769 **رُحَمَاءَ بَيْنَهُمْ** Ömer 768 **أَشِدَاءَ عَلَى الْكُفَّارِ** Ebū Bekir 04 767 **وَالَّذِينَ مَعَهُ**
 772 **فَاسْتَعْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوْقِهِ** Ebū Bekir 06 771 **كَزَّرَعٍ أُخْرَجَ شَطَأُهُ فَآزَرَهُ** Alī. On toğuzuncu 770

752 Kur’an, (Mü’minûn) 23/1, 2: Kesin olan şudur ki, inananlar kurtuluşa erişeceklerdir; onlar ki salâtlarında alçak gönüllü bir duyarlık içindedirler.

753 Kur’an, (Mü’minûn) 23/3: Onlar ki, boş ve anlamsız şeylerden yüz çevirirler.

754 Kur’an, (Mü’minûn) 23/4: Arınmak için yapılması gerekeni yaparlar.

755 Kur’an, (Mü’minûn) 23/5: Ve onlar ki, iffetlerini korurlar.

756 Kur’an, (Mü’minûn) 23/8: Ve onlar ki, emanetlerine ve ahitlerine sadakat gösterirler.

757 Kur’an, (Me’âric) 70/33: Ve şahitlik yaptıkları zaman kararlı duranlar.

758 Kur’an, (Furkân) 25/63: Rahman’ın has kulları ki, onlar yeryüzünde tevazu ve vekar içinde yürürler.

759 Kur’an, (Furkân) 25/63: Ve ne zaman kötü niyetli, dar kafalı kimseler kendilerine laf atacak olsa, (sadece) selam! derler.

760 Kur’an, (Furkân) 25/64: Onlar ki, gecenin derinliklerinde secdeye vararak ve kıyama durarak, Rablerini anarlar.

761 Kur’an, (Furkân) 25/65: Ve onlar ki, “Ey Rabbimiz!” derler, “Cehennem azabını bizden uzaklaştır.”

762 Kur’an, (Şûrâ) 42/36: Allah katında olan ise daha iyi ve daha kalıcıdır. [Bu ödül] iman eden ve Rablerine güvenenler.

763 Kur’an, (Şûrâ) 42/37: Bağışlanmaz günahlardan ve öfke bastığında da kolayca affedenler.

764 Kur’an, (Ra’d) 13/22: Ve onlar ki, Rablerinin teveccühünü umarak güçlülere göğüs gerip, namazda kararlık gösterirler.

765 Kur’an, (Şûrâ) 42/38: Ve [bütün ortak meselelerini] aralarında danışma ile karara bağlayanlara; ve kendilerine rızık olarak verdiğimizden başkalarına harcayanlara.

766 Kur’an, (Şûrâ) 42/39: Ve bir zorbalık ile karşılaştıkları zaman kendilerini savunanlara [verilecektir].

767 Kur’an, (Fetih) 48/29: Muhammed Allah’ın Elçisi’dir; ve [sadakatle] o’nun yanında olanlar.

768 Kur’an, (Fetih) 48/29: Bütün hakikat inkarcılarına karşı kararlı ve tavizsiz.

769 Kur’an, (Fetih) 48/29: [Ama] birbirlerine karşı merhamet doludurlar.

770 Kur’an, (Fetih) 48/29: Kendi aralarında onları görürsün.

771 Kur’an, (Fetih) 48/29: [Onlar] filiz veren bir tohum gibi[dirler], sonra Allah o (filizi) güçlendirir..

772 Kur’an, (Fetih) 48/29: Ve [sonra] kökü üzerinde dimdik dursun ve üreticileri sevindirsin...

774 **07** 'Alī. Yigirminci **كَاثُوا قَلِيلًا مِنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ** ⁷⁷³ **يُعْجِبُ الزَّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ** 'Osmān
08 Ebū Bekir **وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ** 'Ömer ⁷⁷⁵ **وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَعْفِرُونَ**
09 Ebū Bekir **ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا** ⁷⁷⁷ **وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِّلْمُوقِنِينَ** 'Alī. Yigirmi birinci
10 Ebū Bekir **أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ** 'Alī ⁷⁸¹ **وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ** 'Osmān ⁷⁸⁰ **وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ** 'Ömer ⁷⁷⁹ **الصَّالِحَاتِ**
11 Ebū Bekir **وَالرَّيْثُونَ** 'Ömer ⁷⁸⁴ **وَاللَّيْنِ** 'Alī. Yigirmi ikinci **12** Ebū Bekir **إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا** ⁷⁸⁷ **وَهَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ** 'Osmān ⁷⁸⁵ **وَطُورِ سِينِينَ**
13 Ebū Bekir **فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ** 'Ömer ⁷⁸⁸ **وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ** 'Alī. Yigirmi üçüncü **14** Ebū Bekir **فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالذِّينِ** 'Osmān ⁷⁸⁹
15 Ebū Bekir **وَالْعَصْرِ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا** 'Alī. Yigirmi dördüncü ⁷⁹¹

[294a]

01 Ebū Bekir **وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ** 'Ömer ⁷⁹² **وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ** 'Alī ve bilesin kim iy 'azīz şöyle **02** kim şalāhı 'ālem ve daḥı 'ālemüñ içinde kīnūñ şalāhı dört nesne **03** kim şalāhı 'ālem ve daḥı 'ālemüñ içinde kīnūñ şalāhı dört nesne **04** içindedür dīnūñ daḥı hem şalāhı dört nesnedür her birinūñ şerḥini **05** idevüz, in-şāa'llāhü Ta'ālā. Ammā 'ālemüñ şalāhı dört **06** nesnedür od ve yel ve şu ve toprak ve tenūñ şalāhı daḥı dört **07** nesnedür issilik ve şovukluk ve yaşlık ve kuruluş. Ve şerī'atuñ şalāhı **08** daḥı dört nesnedür namāzdur, şavm

⁷⁷³ Kur'an, (Fetih) 48/29: [Allah böylece müminleri sağlam ve dayanıklı kılar] ki onlar aracılığıyla hakikat inkarcılarını şaşırtısın.

⁷⁷⁴ Kur'an, (Zâriyat) 51/17: Gecenin çok az bir kısmında uyurlardı.

⁷⁷⁵ Kur'an, (Zâriyat) 51/18: Bağışlanmak için kalplerinin derinliğinden gelerek yalvarırlardı.

⁷⁷⁶ Kur'an, (Zâriyat) 51/19: Ve sahip oldukları her şeyden, [yardım] isteyenlere ve sıkıntı bulunanlara bir pay [ayırırlardı].

⁷⁷⁷ Kur'an, (Zâriyat) 51/20: Yeryüzünde içlerinde hiçbir şüphe duymadan inananlar[ın görebileceği, Allah'ın varlığının] işaretleri vardır.

⁷⁷⁸ Kur'an, (Beled) 90/17: Ve imana ermişlerden...

⁷⁷⁹ Kur'an, ('Asr) 103/3: Doğru ve yararlı işler yapanlar olsun.

⁷⁸⁰ Kur'an, ('Asr) 103/3: Ve birbirine hakkı tavsiye edenler.

⁷⁸¹ Kur'an, ('Asr) 103/3: Birbirlerine hakkı tavsiye edenlerden.

⁷⁸² Kur'an, (Beled) 90/18: İşte böyleleri dürüstlüğe ve erdemliliğe erişmiş olanlardır.

⁷⁸³ Kur'an, (Tîn) 95/1: İnciri.

⁷⁸⁴ Kur'an, (Tîn) 95/1: Ve zeytini düşün.

⁷⁸⁵ Kur'an, (Tîn) 95/2: Ve Sina Dağını.

⁷⁸⁶ Kur'an, (Tîn) 95/3: Ve bu güvenli toprakları!

⁷⁸⁷ Kur'an, (Tîn) 95/6: Yapanlar hariç.

⁷⁸⁸ Kur'an, (Tîn) 95/6: İman edip doğru ve yararlı işler. Ayetin bir bölümüdür.

⁷⁸⁹ Kur'an, (Tîn) 95/6: Onlar için kesintisiz bir ödül vardır. Ayetin bir bölümüdür.

⁷⁹⁰ Kur'an, (Tîn) 95/7: Öylese, [ey insan], nedir bu ahlaki değerler sistemini yalanlamana yol açan?

⁷⁹¹ Kur'an, ('Asr) 103/1, 2, 3: Düşün zamanın akıp gidişini! Gerçek şu ki, insan ziyandadır; meğer ki imana erip doğru ve yararlı...

⁷⁹² Kur'an, ('Asr) 103/1, 2, 3: ... işler yapanlardan olsun.

⁷⁹³ Kur'an, ('Asr) 103/3: Ve birbirlerine hakkı tavsiye edenlerden.

⁷⁹⁴ Kur'an, ('Asr) 103/3: ... birbirlerine sabrı tavsiye edenlerden...

imsâkdur ve zekevât virmekdür ve hac **09** itmek. Ve namâzuñ dağı şalâhı dört nesnedür tekbîr ve kıra'et ve **10** rükû' ve sücüd. Ve tahâret şalâhı dağı dört nesne içindedür **11** yüz yumağ ve el yumağ ve ayak yumağ ve başa mesh virmek. Ve ma'îşetüñ **12** şalâhı dağı dört nesnedür ta'âm yemek ve şu içmek ve daracık **13** yer ki insân anda sâkin ola. Ve pâdişâhluđuñ dağı şalâhı dört **14** nesnedür vezîr ve hazine ve leşker ve vilâyet. Ve ra'ıyyetüñ dağı şalâhı **15** dört nesnedür 'adl ve inşâf ve emn ve ucuzlık.

[294b]

01 Ve 'ulemânuñ şalâhı dağı dört nesnedür 'ilm-ile mülâzemet **02** itmek ve toğru söylemek ve tama' itmemek illâ naşihat eylemek ve Tañrı'ya **03** da'vet eylemek ve müte'allimüñ dağı öğrencinüñ dağı şalâhı dört **04** nesnedür 'ilmi Tañrı-çün okumağ ve müdâm sebaqsuz kılmamağ ve 'ilmi **05** ululamağ ve üstâza hürmet eylemek ve Ked-hüdâ'nuñ şalâhı dört **06** nesnedür isrâf itmeyen tarılığ-ıla dutmamağ 'ıyâlları üstine **07** ve eli altındağılara edep öğretmek ve işlerde uyanuğ olmağ **08** ve kendü işine meşğul olmağ. Ve hem işbu tarıka dînüñ şalâhı **09** dağı dört nesnede sevmek Ebü Bekr'i ve 'Ömer'i ve 'Oşmân'ı ve 'Alî'yi. **10** İşbu dört kim yâd kılduğ birisi eger olmayası olursa girü **11** kalanı dağı nâkış olur ve bu dört yâruñ sevgüsü her kanğı gönülde **12** kim olmaya ol hem nâkış olur, ber-hürdâr olmaz. Ve âhiretde 'ibâdetinüñ **13** ve ta'atınüñ i'tibârı olmaz. Ve Hağ Ta'âlâ Muştafa'ya dört **14** nesne virdi biri nübüvvet ve ikinci İslâm üçüncü menşür ve dördüncü **15** kılıç. İşbu dörtten her birine anlaruñ sebkat-ıla naşib degdi

[295a]

01 ya'nî her biri ne nesne-y-ile öğretti-y-se ol aña naşib oldı. Şöyle kim **02** nübüvveti taşdığ etmek Ebü Bekir naşibi oldı. Ve islâm zâhir eylemek 'Ömer'e **03** naşibi oldı. Ve İslâm ve menşüri cem' eylemek ya'nî Qur'an'ı 'Oşmân'a naşib **04** oldı. Ve kılıç urmağ kâfirlere 'Alî'ye naşib oldı. Ve Hağ Ta'âlâ resüli ('a. m.) **05** dört nesneyle öğdi ve Resül dağı, şallallâhü 'aleyhi ve's-sellem, öğdi **06** eyitti: "Sen mihrübânsın mü'minlere," kavluhü Ta'âlâ: **بِالْمُؤْمِنِينَ رِءُوفٌ رَحِيمٌ** ⁷⁹⁵ **07** ve Resül Ebü Bekr'i mihrübânlığ-ıla öğdi ümmeti bî-ümmeti Ebü Bekir **08** ya'nî şefkatlurağ ümmetüñ

⁷⁹⁵ Kur'an, (Tevbe) 9/128: Müminlere karşı şefkat ve merhametle dolu bir Elçi...

ümmetüme Ebü Bekir'dür. Ve Hâk Ta'âlâ Resül'i **09** ögdi eyitti: "Sarâc ehle'l-cenneti 'Ömer ya'nî uçmak ehlinüñ **10** çırâğı 'Ömer'dür." Ve Hâk Ta'âlâ Resül'i ögdi eyitti: "Sen uşangansın," **11** kavluhü Ta'âlâ: ⁷⁹⁶ **فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ** Ve Resül 'Oşmân'ı hayâ ile ögdi **12** eyitti, ⁷⁹⁷ **حَيَاءَ عَثْمَانَ** ya'nî sizüñ key utanganñuz 'Oşmân'dur. **13** Ve Hâk Ta'âlâ Resül'i ögdi eyitti, sen Hâksın kavluhü Ta'âlâ: **14** ⁷⁹⁸ **يَا أَيُّهَا النَّاسُ فَذَّ جَاءَكُمْ** Ve Resül dağı 'Alî'yi **15** anuñla ögdi eyitti, ⁷⁹⁹ **إِنَّكَ عَلَى الْحَقِّ الْمُبِينِ** ya'nî bedürüstî sen

[295b]

01 Hâk üzerinesin ve Hâk senüñledür yâ 'Alî. Ve 'Abdullâh-i 'Abbâs eydür, **02** Ebü Bekir hulğda Peyğambar'a beñzerdi ve 'Oşmân hayâ içinde Peyğambar'a beñzerdi **03** ve ol mağâra gicesi Ebü Bekir kendü diriliginden geçdi resül diriliginden **04** ihtiyâr itti, resül cānı esen olsun benüm cānum olmaz-ısa dağı **05** ğam degül. Ve 'Ömer Hâk rızāsını kendü oğı üzerine ihtiyâr itti **06** eyitti, Tañrı rāzî olsun yoħsa benüm oğlum Ebü Şahme diri olmaz-ısa **07** ğam degül. Ve 'Oşmân eyitti, Peyğambar'uñ gönlin gerek. Ol betül **08** ğazāsında eyitti, benüm hergez mālum dağı olmaz-ısa ğam degül. Biñ **09** deve ve çok at yarağ-ıla ve beş biñ altun Resül'e viribidi. Ve 'Alî eyitti, **10** gerek kim dervişüñ ħarnı toğ ola benüm hergez ħarnum toymasa dağı **11** ğam degül. Ve Hâk Ta'âlâ va'de idüp-durur uçmak ehline dört **12** ırmağ biri şu ve biri süd ve biri ħamr ve biri bal, kavluhü Ta'âlâ: **فِيهَا أَنْهَارٌ مِنْ مَاءٍ غَيْرٍ** ⁸⁰⁰ **آسِين** **13** Ebü Bekir kıyāsa şu gibi idi, 'Ömer süd **14** gibi idi, 'Oşmân ħamr gibi idi ve 'Alî bal gibi idi ve ħalk şu ıla diridür, **15** kavluhü Ta'âlâ: **وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ** ⁸⁰¹ İslām dağı

[296a]

01 şöyle idi kim Ebü Bekir'le diri idi ve oğlan dağı süd-ile **02** biter ve süd-ile kuvvet dutar. İslām dağı 'Ömer'le kuvvet dutdı **03** ve anuñla zāhir oldı ve yigitleri tarını ve şāzluğı ħamr-ıla olur ve **04** dervişlerüñ ve ğazāilerüñ dağı gönli 'Oşmân'uñ mālî

⁷⁹⁶ Kur'an, (Ahzâb) 33/53: Utanır sizden. Ayetin bir bölümüdür.

⁷⁹⁷ Tarih Medeniyet Dımışk, C: 39.

⁷⁹⁸ Kur'an, (Nisâ') 4/170: Ey insanlar! Elçi size Rabbinizden hakikati getirdi.

⁷⁹⁹ Kur'an, (Neml) 27/79: Muhakkak ki sen, apaçık (bir şekilde) hak üzeresin.

⁸⁰⁰ Kur'an, (Muhammed) 47/15: İçinde zamanın bozamadığı sudan ırmaklar.

⁸⁰¹ Kur'an, (Enbiyâ') 21/30: Ve yaşayan her şeyi sudan yarattığımızı görmüyorlar mı?

nafaķası-y-ıla ŗāz **05** oldu ve hastalaruñ ŗefāsi bal-ıla olur, kavluhū Ta‘ālā: **فیه شفاء**
06 ⁸⁰² **للناس** Pes mü’ minleruñ dađı gōñline ‘Alī ŗefā idi ve ŗöyle bilesin **07** kim Ebū
Bekir uçmağ ŗuyına beñzerdi dünyā ŗuyına degül, zīrā **08** ki dünyā ŗuyı hālinden bir
hāle dağı döner müteğayyir olur ve uçmağ ŗuyı **09** müteğayyir olmaz hemīŗe pāk ve
hoŗ ve ŗāfi olur ve Ebū Bekir dađı ŗöyle **10** pāk ve ŗāfi hīç sīretinden müteğayyir
olmadı. Ve ‘Ömer dağı **11** uçmağ südine beñzerdi nitekim uçmağ südi müteğayyir
olmaz ve lezzeti **12** kendü hālinden doğmaz dünyā südine beñzemez ne koķar ve ne
ekŗir. **13** ‘Ömer dağı İslām içinde ŗulb ve kavī ve perhīz-kār-ıdı kendü **14** hālinden
ve kendü sīretinden doğmaz-ıdı. Ve ‘Oŗmān dağı uçmağ **15** ĥamrına beñzer-ıdı
dunyā ĥamrına degül anuñ-içün kim dünyā ĥamrı acı

[296b]

01 ve ekŗi olur çirkīn koķar ve ‘aklı zā’ il ider ve baŗ ağrıdur ve **02** uçmağ ehlinuñ
ĥamrı hergez kendü hālinden ve ŗıfatından **03** dutmazdı dāyım gōñlinde ŗāzī artardı
mü’ minlere ‘atā kılmakda **04** ve hergez minnet itmezdi ve gōñlinde ‘ucbı ve riyāsi
yoğ-ıdı ve ‘atā kılsa **05** minnet itmezdi. Ve ‘Alī dağı uçmağ balına beñzerdi dünyā
balına degül ki zīrā **06** dünyā balında mūm ve çürük olur ve ŗafrā tīz ider uçmađ
balında bu ŗıfatlar **07** yoğdur ve taĥlīt olmaz belki ŗāfi olur. Pes ‘Alī dağı anuñ gibi
mü’ minler **08** gōñlinuñ ŗefāsi-durur ĥalāveti ŗāfi olur ve hīç taĥlīt **09** olmaya ve anuñ
gōñlinde hergez minnet ve riyā yoğ-ıdı. Pes her kim diler **10** uçmağ ırmağından ŗu
ie. Ebū Bekr’i sevsün kim ol uçmađ **11** ŗuyına beñzer ve her kim diler uçmađ
eŗmesinden süd ie. Sevsün **12** ‘Ömer’i ki ‘Ömer uçmağ südine beñzer ve her kim
diler uçmağ **13** ĥamrından ie. Sevsün ‘Oŗmān’ı kim ‘Oŗmān uçmağ ĥamrına beñzer
ve her kim **14** diler uçmağ ırmağından bal ie. Sevsün ‘Alī’yi kim ‘Alī uçmağ **15**
balına beñzer. Pes indi, iy ‘azīz, anları sevmek bu

[297a]

01 cihānda uçmağdağı ol dört ırmağ cānısıdır kim ŗıfatların eyittüñ **02** ve bilesin her
kim bu cihānda āŗnī begendi aŗıl andan men’ itmezler **03** ve her ki āŗnī begenmedi
aŗıl aña ıŗmarlamaz sūnniler āŗnī begendiler **04** ve müŗteri oldılar ol cihānda bu
ırmağları anlara ıŗmarlayalar ve Rāfīziler **05** ve Ĥārīciler la‘anehümü’llāhu āŗnī

⁸⁰² Kur’an, (Nahl) 16/69: İçinde insan sağlığına...

redd ittiler. Haqıkat bilgil kim **06** ol ırmaqlara hergez irmeyeserlerdür ve anda dağı görmeyeserlerdür. **07** Va'llāhu a'lem bi's-şavab (Arapça)

08 Peyğāmbār'ũñ Ehl-i Beyt-i Fazā'il zikrinũñdür

09 Haq Ta'ālā kendü Kelām-ı qadīminde buyurur: **إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ النَّبِيِّ**
⁸⁰³ **10** 'ulemānuñ ve müfessirlerũñ bunda ihtilāfı vardır ki **11** bu ehl-i beyt kime dirler ađbār içinde gelmişdür kim ol vaqt kim bu **12** āyet indi Resül-idi ve 'Alī ve Fātıma ve Ḥasan ve Ḥüseyn idi ve Ümmü Seleme **13** idi. Ümmü Seleme eyitti: "Yā Resülallahı, ben ehl-i beytten degülmiyim." Resül **14** eyitti: "Sen 'avratlarumuñ yigregisin velikin ehl-i beytüm üş bunlardır." Ba'zılar **15** eydüp-dururlar kim ehl-i beyti Resül'ũñ ḥatunları idi ve 'İkreme

[297b]

01 Medīne'de çığururdu kim resülũñ ehl-i beyti ḥatunlar idi. Pes bu ḥücceti getürdiler **02** kim hem 'ibādette ve hem ḥaberde ve hem Qur'an'da ammā 'ādette şöyle **03** kim ḥalkuñ 'ādetidür ev ehli diyü 'avrata dirler ve dağı er ehli dise **04** er ola ve ev ehli şol kimseler ola kim netekim dirüler ev kavmi ya'nī kişinũñ **05** 'avratı ola ve ammā ol- kim ḥaber meşhürdür kim Resül, 'aleyhi's-selām, **06** çün ḥücreye girmek dilerdi eyitti, es-selāmün 'aleykum yā ehle'l-beyt; **07** dağı eyitdi kim çün evũñüze giresiz evvel selām-ıla **08** başlañ ehl-i beytũñüze ve Fātıma 'Alī'nũñ ehl-i beytdi kim ol evinde idi **09** eger ehl-i beyt oğul kız olsa. Pes Ruqıyye ve Ümmigülşüm hem Resül'ũñ **10** oğlanları-y-ıdı gerek anlar dağı ehl-i beyt olalardı ve anlarũñ oğlanları **11** ve 'Oşmān gerek ehl-i beyt ola ammā zāhirde Qur'an kim eydür, qavluhū **12** Ta'ālā: **يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَاجِكُمْ**⁸⁰⁴ bunda zāhirdür kim ḥatunları **13** murāddur. Ve dağı bir yerde eydür **14** qavluhū Ta'ālā: **يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ ۚ إِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَحْضَعْنَ بِالْقَوْلِ**
⁸⁰⁵ **فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا**

[298a]

⁸⁰³ Kur'an, (Ahzâb) 33/33: Ey [Peyğamber'in] ev halkı, Allah sizden yalnızca çirkinlikleri gidermek...

⁸⁰⁴ Kur'an, (Ahzâb) 33/59: Ey peygamber! Eşlerine, kızlarına ve [öteki] bütün mümin kadınlara [toplum içine çıktıklarında] söyle...

⁸⁰⁵ Kur'an, (Ahzâb) 33/32: Ey peygamber eşleri! Siz [öteki] kadınlar gibi değilsiniz, eğer Allah'a karşı sorumluluğunuz bilincine [hakkıyla] sahip olursanız! O halde, edalı bir şekilde konuşmayın ki kalplerinde maraz olanlar [size karşı] bir arzuya kapılmasın: daima yerinde ve uygun şekilde konuşun.

01 ya'nī İy Muhammed, peygāmbaruñ hatunları siz ayruķ hatunlar gibi degülsiz **02** saķınuñ Muhammed'e muhālefet itmekden katı çağırmaq söylemekdegi. Pes **03** tama' ide ol-kim gōñilde haram endiše ve derd ve şehvet **04** vardur ve 'avratlar dürüst söz söyleyeler töhmetsüz ve bir yirde dağı eydür, **05** kavluhü Ta'ālā: **وَمَنْ يَفْتُنْثُ** **06** ya'nī her kim buyruķ duta sizden **07** birüñüz Tañrı'nuñ ve Peygāmbar'uñ ve ide eyü işler verüvüz aña sevābın ve **08** dağı düzmiş olavuz aña uçmaķda rızķ dağı eyü 'aālar **09** ve andan soñra eyitdi, kavluhü Ta'ālā: **وَقُرْآنَ فِي بُيُوتِكُمْ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَآتِينَ** **11** ya'nī oturuñ evüñüzde ve taşıra çıķmañ bezenüp rengin tonlarla şöyle **12** kim çıkdılar evvelki cāhiliyyet ehli ve namāz kılıñ vaķtlarıyla ve virüñ **13** zekāveti ve Tañrı'nuñ buyruğın dutuñ ve Resül'üñ ve andan soñra eyitdi **14** kim ben size anuñ-içün didüm bunu kim pāk olasız ve mecmü' **15** pelidlerden ırak olasız ve eyü ad-ıla varlığ-ıla añılasız ve şimden

[298b]

01 girü 'avratlar sözindedür, kavluhü Ta'ālā: **وَأَذْكُرْنَ مَا يُتْلَىٰ فِي بُيُوتِكُنَّ** **02** ve bu süre evvelinden tā āhirine değin 'avratlar sözindedür. Pes Qur'an'da **03** zāhir oldu-kim ehl-i beyt diyü 'avratlara dirler ve Haķ Ta'ālā **04** Qur'an'da buyurur kim ehl-i beyt 'avratlardur murād ve hem ked-hüzā şöyle **05** buyurur kim kavluhü Ta'ālā: **رَحِمَتْ اللَّهُ** **06** ve sārre dağı bundan taşıra degüldür kim belki murād hod sārredür. **07** Ba'zı dimişlerdür kim 'avratdan ve oğlandan artuğı degüldür ehl-i **08** beyt, kavluhü Ta'ālā: **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ** **09** ya'nī iy anlar kim inandılar girmeñüz evine peygāmbaruñ illā **10** destür vireler ve sizi oқuyalar. Ve ba'zı e'imme dimişdür kim her **11** kim evde āšinā ola ol dağı ehl-i beytdendür. Egerçi ki ğarīb **12** ola şöyle kim Resül eyitdi, 'aleyhi's-selām,,: **سَلْمَانَ مِّنْ أَهْلِ الْبَيْتِ** **13** ya'nī Selmān bizüm ehl-i beytümüzdeñdür ve Selmān ğarīb-idi. Ammā Resül'üñ **14**

⁸⁰⁶ Kur'an, (Ahzāb) 33/31: Öte yandan, hanginiz Allah'a ve Elçisi'ne samimiyetle itaat eder ve doğru, yararlı işler yaparsa onu iki kat ödüllendiririz: onun için [öteki dünyada] en muhteşem rızıklarımı hazırlayacağız.

⁸⁰⁷ Kur'an, (Ahzāb) 33/33: Evlerinizde sessizce oturun, eski cahiliye günlerindeki gibi cazibenizi sergilemeyin; namazlarınızda dikkatli ve devamlı olun, arındırıcı yükümlülüklerinizi ifa edin, Allah'a.

⁸⁰⁸ Kur'an, (Ahzāb) 33/34: Evinizde okunan Allah'ın mesajlarını. Ayetin bir bölümüdür.

⁸⁰⁹ Kur'an, (Hūd) 11/73: Allah'ın rahmet ve bereketi sizin üzerinize olsun ey evin insanları.

⁸¹⁰ Kur'an, (Ahzāb) 33/53: Siz ey imana ermiş olanlar! İzin verilmedikçe Peygamber'in evlerine girmeyin.

⁸¹¹ Selman benim ehli beytimdendir. (Hadis) Tahriç Hadis 3/598.

evinde āşinā olup-dururdu ve beyt dağı Qur'an'da halefdür iki 15 'ämme halāyıkun-
durur ve iki dağı evliyānuñ-durur ve iki dağı Muḥammedüñdür

[299a]

01 ve iki dağı Tañrı'nuñdur. Ammā ol iki ev kim 'ämmeyi halāyıkun-
durur 02 bir ev muķīm olup duracak evdür qavluhū Ta'ālā 'azze ve celle ⁸¹² وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا
03 ya'nī Tañrı kıldı sizüñ evlerüñüzden bir muķīm olcak 04 ev bir dağı sefer evi ve
riḥlet evi. ⁸¹³ وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ جُلُودِ الْأَنْعَامِ بُيُوتًا 05 ya'nī dağı kıldı size deri⁸¹⁴lerden dörd
ayaqlularuñ 06 evler ve ammā evliyānuñ evi birisini 'ibādet ve tāt evidür qavluhū
Ta'ālā: ⁸¹⁵ فِي بُيُوتٍ أُذِنَ لِلَّهِ أَنْ تُرْفَعَ 07 ya'nī evlerde destür virdi Allah kim 08 yücelmiş
ola ve dağı su'āl hācet evidür qavluhū Ta'ālā ⁸¹⁶ رَبِّ ابْنِ لِيْ عِنْدَكَ بَيْتًا 09 ya'nī iy
perverdigārum yapıvir baña 10 senüñ katuñda bir ev uçmağda. Ammā peygāmbār evi
biri imān ve biri 11 şefā'at evidür qavluhū Ta'ālā, ⁸¹⁷ رَبِّ اغْفِرْ لِيْ وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِيْ مُؤْمِنًا
12 ya'nī iy perverdigārum yarlığa beni dağı atamı 13 anamı ve şunu dağı kim gire
benüm evüme mü'min olayın ve bir dağı 14 raḥmet evidür ve bereket evidür āl-i
İbrāhīm'üñ, qavluhū Ta'ālā ⁸¹⁸ رَحِمْتُ اللّٰهَ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ 15 ya'nī Tañrı'nuñ
raḥmeti ve dağı

[299b]

01 ve berekāt sizüñ üstüñüze ehl-i beyt ve ammā Muḥammed evi birisi buyuruğ 02
evidür ziyāfet-ile, qavluhū Ta'ālā: ⁸¹⁹ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ
kerāmet-ile tḥāret evidür, qavluhū 04 Ta'ālā: ⁸²⁰ إِنَّمَا يُرِيدُ اللّٰهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ
ve ammā 05 Tañrı evi biri beyt-i ma'mürdur ve biri Kā'be evidür 06 وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمَ

⁸¹² Kur'an, (Nahl) 16/80: Ve size, dinlenme yeri olarak kendinize ev [yapma imkân ve yeteneğini]
veren Allah'tır.

⁸¹³ Kur'an, (Nahl) 16/80: Size, hayvanların derilerinden, konup göçerken kolayca...

⁸¹⁴ m.'de dirlerdendir.

⁸¹⁵ Kur'an, (Nûr) 24/36: İçlerinde [yalnız] kendi ismi anılsın diye Allah'ın yükseltmelerine izin
verdiği evlerde.

⁸¹⁶ Kur'an, (Tahrîm) 66/11: Ey Rabbim! diye yalvarmıştı, Senin katında [olan] cennette benim için bir
köşk inşa et.

⁸¹⁷ Kur'an, (Nûh) 71/28: Ey Rabbim! Bana, anneme-babama, evime mümin olarak giren herkese ve
[daha sonraki] bütün mümin kadınlara ve erkeklere bağışlayıcılığını göster.

⁸¹⁸ Kur'an, (Hûd) 11/73: Allah'ın rahmeti sizin üzerinize olsun ey bu evin insanları...

⁸¹⁹ Kur'an, (Ahzâb) 33/53: Siz ey imana ermiş olanlar! İzin verilmedikçe Peygamber'in evlerine
girmeyin.

⁸²⁰ Kur'an, (Ahzâb) 33/33: Ey [Peygamber'in] ev halkı, Allah sizden yalnızca çirkinlikleri gidermek
istiyor.

القَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلَ⁸²¹ eger uğurluk kaçd **07** eylese ‘āmm hālāyikuñ evine Hāḳ Ta‘ālā buyurdu: وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا⁸²² **08** zīrā kim her el kim bir kişinüñ evine **09** uğurluğa kaçd eylese kesmek gerek elini. Pes bilgil kim Rāfīzā ve **10** Hāvāric yavuz söylemeg-ile Resül’üñ evine kaçd eylediler anlaruñ dilleri kırmak **11** gerek, ḳavluhū Ta‘ālā: قَالَ احْسِنُوا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ⁸²³ ve anlaruñ tenlerini oda **12** yakmak gerek bir uğrı-kim uğurluğı ‘ādet itmiş ola anuñ cānı **13** çıksun. Rāfīzā ve Hāvāric kim Resül’e yavuz söylemegi ‘ādet **14** itdiler anuñ cānı daḫı çıksun ve īmānı daḫı gitsün. Hāḳ Ta‘ālā **15** İbrāhīm’e eyitdi, benüm evümi pāk itgil, ḳavluhū Ta‘ālā:

[300a]

وَيُطَهِّرَكُمْ⁸²⁴ وَطَهَّرَ بَيْتِي رَسُولُهُ⁸²⁴ eyitdi ben senüñ evüñi pāk itdüm, ḳavluhū Ta‘ālā: **02** وَيُطَهِّرَكُمْ⁸²⁵ Pes anı kim İbrāhīm pāk itdi helāk olmadı, kıldı **03** ve pelīd olmadı. Anı kim mevlā pāk eyleye hemīşe pāk ola ve **04** hergez pelīd olmaya, ḳavluhū Ta‘ālā: إِنَّمَا⁸²⁶ **05** ya‘nī bedürüstī kim Hāḳ Ta‘ālā **06** diler kim sizden gidere her ne-kim yaramazdur. İy Muḫammed’üñ ḥānedānı **07** ve sizi arı kıla arı kılmak. Hāḳ Ta‘ālā İbrāhīm’e eyitdi رَحِمْتُ اللَّهَ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ⁸²⁷ **08** çok İbrāhīm’üñ ehli hem **09** raḫmet-idi ve hem berekāt egerçi erde küfr-idi va‘de itdi velīkin **10** evvel ḥullet-idi ve āḫir miḫnet-idi, ḳavluhū Ta‘ālā: وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا⁸²⁸ **11** مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَى⁸²⁹ ve ancılayın mevlānuñ daḫı bereketdür ve hem **12** raḫmetdür. Egerçi bu ümmetden erde ma‘şiyetdür velīkin evvelī bunlaruñ **13** ‘ināyet-idi, ḳavluhū Ta‘ālā: إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنَىٰ⁸³⁰ ve āḫiri bunlaruñ **14** maḡfiretdür, ḳavluhū Ta‘ālā: إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا⁸³¹ ya‘nī bedürüstī Tañrı **15** yarlıḡar ḳamu günāhı. Pes ancılayın Muştafā dükeli peygāmbār üstine ta‘zīm

⁸²¹ Kur’an, (Bakara) 2/127: İbrahim ve İsmail Mabedin temellerini yükseltirken yalvardılar.

⁸²² Kur’an, (Mâide) 5/38: Hırsızlık eden erkeğe ve hırsızlık eden kadına gelince ikisinin ellerini kesin.

⁸²³ Kur’an, (Mü’minûn) 23/108: [Fakat Allah onlara:] “Kalın kaldığınız yerde [bu bayağılığınızla]! Ve Benimle bir daha asla konuşmayın!” diyecek.

⁸²⁴ Kur’an, (Hac) 22/26: Benim Mabedimi temiz tut.

⁸²⁵ Kur’an, (Ahzâb) 33/33: Ve sizi tertemiz yapmak istiyor.

⁸²⁶ Kur’an, (Ahzâb) 33/33: Allah sizden yalnızca çirkinlikleri gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.

⁸²⁷ Kur’an, (Hûd) 11/73: Allah’ın rahmet ve bereketi sizin üzerinize olsun ey bu evin insanları.

⁸²⁸ Kur’an, (Nisâ’) 4/125: Ve Allah, Hz. İbrahim’i dost edindi.

⁸²⁹ Kur’an, (Duhâ) 93/3: Rabbim seni ne unuttu ne de darıldı.

⁸³⁰ Kur’an, (Enbiyâ) 21/101: [Ama,] bakın, kendileri için katımızdan nihaî iyilik ve güzellik [yazılmış].

⁸³¹ Kur’an, (Zümer) 39/53: Allah bütün günahları bağışlar.

[300b]

01 ve tefâhür itdi ve anuñ hânedânını cümle enbiyânuñ hânedânı üstine **02** ta zîm itdi zîrâ ki hânedânıñ ulusu idi bir hânedân kim **03** pîş ve issi Muḥammed-i Muştafâ ola. İkindisi Emîra'l-mü'minîn 'Alî ola ve **04** anlaruñ üçincisi Ḥasan Seyyidü'l-muttaḳîn ola ve anlaruñ dördüncü Ḥüseyn **05** seyyidü'l-âbidîn ola ve anlaruñ beşincisi Seyyidetü nisâi'l-âlemin Fâtıma **06** ola. Kıyâs itgil kim nice hânedân ola. Va'llâhu a'lem bi's-şavab.

07 Hadîş-i Vilâyet-i Ḥasan ve Ḥüseyn, rıdvânu'l-lâhi 'aleyhimâ,

08 Yahyâ ibni A'şem eydür ki çün 'Alî, raḍiya'llâhu 'anhu, şehîd oldu. Ḥasan **09** bin 'Alî atası yerine oturdu ve Kūfîler anı emr umarlardı ḥarb **10** ola ve âşub ḳopa. Anuñ-içün kim girüp dururdu nice biñ Müslimân ol **11** gün kim 'Oşmân'ı şehîd oldu helâk olup-dururdu. Anuñ rûzigârına **12** degin ve Müslimânlar ğazâdan ellerini çekdiler ve kâfirler ve münâfiklar muḥâlefet **13** itdiler Müslimânlaruñ ğuşşasına şâz oldılar dilemedi kim ceng

[301a]

01 ide-y-idi. Zîrâ bilürdi Kūfîleruñ bî-vefâlığını gönüller bir degüldi **02** zîrâ görüp-dururdu kim 'Alî, raḍiya'llâhu 'anhu, niçe gün ḥuṭbede anlara idüp-**03** dururdu kim cem' oluñ düşmene karşı muḥârebe kılalum. Anlar hîç ḳabûl **04** itmedilerdi hem Kūfîler leşkerinden 'Abdurrahmân bin Mülcem idi kim **05** şehîd itdi soñucu. Pes bu sebebden anlaruñ sözine şâz **06** olmaz-ıdı ve ol Kūfîler daḥı fuzüllik iderlerdi ve eydürlerdi **07** kim yâ müzellü'l-'arab ya'nî iy 'Arabı ḥor eyleyici. Ol eyitdi: "Ben **08** 'Arabı ḥor daḥı degülem, Muḥammed'üñ kıızı oğlıyam nice 'Arabı ḥor **09** idici olam." Pes anuñ sarâyını ğâret itdiler nesne var-ısa **10** aldılar tâ şuña degin kim oturduğı hâlini altından çekdiler, aldılar ve ḳaravaşın **11** kendüyi mecrûḥ itdiler. Ve ol bî-hüş oldu düşdi ve 'aḳlı geldi **12** gördi kim Kūfe ḳavmi anı ḥor ve ḥaḳîr iderler ve buyruğı hîç **13** dutmazlar. Zârüretten Mu'âviye-y-ile şulḥ eyledi eyitdi: "Bu ḳavm beni zebûn eyledi **14** ve baña ḥürmet itmezler bu işi saña teslîm itdüm ve bundan böyle ben dilemezem **15** kim Müslimânlar arasında ḥuşûmet ola ve ḳan döküle." Mu'âviye

[301b]

01 altmış biñ altun virdi Ḥasan'a. Ve Ḥasan aña Emīra'l-mü'minīn didi **02** ve Kūfe ve 'Irāk ve cümle vilāyet aña ışmarlatdı. Emīra'l-mü'minīn **03** 'Alī vefāt itdüginden soñra on toķuz yıl ve altı **04** ay cümle İslām muṭī' münķād oldı ve cümle şehirlerde ki islām **05** şehirleri cümle aña muķarrer oldı. Çün 'ömri āhire irişdi **06** cümle ehl-i Şām aña ilhāh ve ilzām itdiler kim kendü ođluñı Yezīd'i **07** kendü yirüñe koğıl. Eyitdi, siz bilürsiz. Pes ol sebebden cümle **08** Yezīd'e geldiler bey'at itdiler. Ve Mu'āviye aña vaşıyyet eyledi eyitdi: **09** "Eger vilāyet saña kalıcaķ olursa Ebū Bekir ve 'Ömer ve 'Ořmān yolınca **10** varam ammā Tañrı kitābı ne-dirse ve peygāmbaruñ sünneti neyse anı **11** dutam." Mu'āviye eyitdi: "İy ođul, bilgil kim ben çok günāh vebāl **12** kazandım senüñ-içün vilāyeti düzdüm ve cihānuñ pādiřāhlıđın senin-içün **13** kazandım kodum ve 'Arabı 'Acemi saña muṭī' münķād itdüm ve çok hazīne **14** māl ve ni'met bī-kıyās senüñ-içün cem' eyledüm. Bu cümlesini saña **15** ışmarladım sen dağı ümmet-i Muḥammed'e hoř dutđıl yavuzluķ şanmağıl

[302a]

01 Ḥāřađarī ve Kureyiři hoş dutđıl." Resül, 'aleyhi's-selām, sebebiyle **02** cümle 'Arab üstine anlar uludur ve bilesin kim senüñ-içün ben dört **03** kişiden koşkaram birisi 'Abdurrahmān bin Ebī Bekr ve birisi 'Abdullāh bin 'Ömer ve birisi **04** Ḥüseyin bin 'Alī ve birisi dağı 'Abdullāh bin Zübeyr. Ammā 'Abdurrahmān **05** bin Ebī Bekr bir kişidür kim cümlesinüñ üstinde anasınüñ haķķı **06** vardur zīnhār ki saķın kim anı incitmeyesin anuñ kaşdı müdām **07** lehve ve 'işretdür saña anuñ kaşdı yoķ, ḥalāyık ne iderse **08** ol-dağı anı kořđıl kendü ḥālinde üşendürmegil. Ammā 'Abdullāh bin 'Ömer **09** bir kişidür kim cümlesinüñ üstinde Haķķı vardur ol zāhid **10** kişidür müdām 'ibādete meşğöldür ve ḥalāyıküñ ğavgāsından kesilmişdür **11** kimseye karışmaz vilāyete anuñ tama' yoķ çün bey'at aña deđe **12** ol-dağı bey'at ide. Ammā Ḥüseyin bin 'Alī ol bir ulu kişidür ve **13** peygāmbaruñ qarābetidür. Zīrā kim kızı oğlıdur ve bize dağı kavmdür. **14** Pes imdi hiç bir vech-ile anuñla sen mu'āriř olmağıl anı kořđıl **15** kanda dilerse varsun ve nereye dilerse gelsün gitsün ve her

[302b]

01 ne-kim iderse itsün ve ben bilürmeđe. İy ehl-i Kūfe ve ehl-i 'Irāk **02** anı kořmazlar kim bař kaldura eger bu řuđla řürü' idecek olursa **03** senüñ elüñ üstün olısardur velī

andan aşıağı koğıl eger senüñ yirüñde **04** ol vaqt ben olsam aşıağı koya-y-ıdum anı üşendürme-y-idüm. Bunı didi **05** ve şovuk nefes çekdi ve eyitdi: “İy oğıl, cehd eylegil kim peygambar **06** h^vişāvendini üşendürmesin ve anlaruñ kanların dökmege **07** kaşd itmeyesin ki nāgāh saña ölüm irişe dağı iki cihānda dağı **08** maħrüm kalasın ki Müslimānlaruñ kanın dökmege iki cihānda dağı **09** şomlaqdur ve zīnhār Hüseyn’üñ sözün şımağıl ki anuñ göñli her **10** vech-ile ri’āyet idesin mecmū’a dünyā pādīşāhlığı bugüne bugün **11** hoşdur.” Ammā bu deñlü ‘ömri çünki bizüm ‘ömrümüzdür **12** gerekmez kim peygambaruñ oğlanlarla haşm olalar ve kıyāmetde **13** Peygāmbār hazretinden odlu ola ve anuñ hürmetini key saklayasın **14** ki ben ki ‘Abdullāh bin ‘Abbās’dan işitdüp-dururam kim eydürürdi **15** dāyim peygambar oğlanlarumuñ ihtiyārı Hüseyn’dür ve gözümüñ aydını

[303a]

01 oldur. Andan şoñra eyitdi: “İy Hüseyn, saña bir kavm benüm ümmetümden **02** zulm eyleyeler ve seni öldüreler Haq Ta’ālā kıyāmetde beni haşm eyleye tā ki **03** Tañrı katında anlardan senüñ dāduñ dileyem. İy oğıl, bu hadīsi ‘Abdullāh bin **04** ‘Abbās’dan işitdüm sağın kim kıyāmet güninde peygambarı **05** kendüzüne haşm idinmeyesin ve atañuñ vaşıyyeti dutğıl. Ve ben Resül’den **06** işitdüm kim eyitdi, Cebrā’ıl, ‘aleyhi’s-selām, katuma **07** geldi eyitdi, iy Muħammed, senüñ ümmetüñden bir kavm oğıluñ Hüseyn’i öldüreserler **08** ve anı öldüren kişi tā kıyāmete-degin senüñ ümmetüñüñ la’neti **09** aña olmasarlardur. Pes itdi kendü özñi Muħammed ümmetüñ la’netinden key **10** saklağıl ve hıç bir vech-ile yavuzlığa kaşd eylemegil ve anı üşendürmegil **11** ki ol peygambaruñ ehl-i beytüñ çırāğıdur ve aña hürmet itmek **12** cümle Müslimānlara vācibdür ve ben dağı ne-kim itdüm şimdi **13** peşimān yerem ol şavaş ve kan dökmeñler kim itdüm niceme ‘Oşmān’ı **14** zulm-ıla öldürdükleri-çün Haq üzerine diyü itdümdi velī **15** kāşkī anı dağı itmeyydüm ki Müslimānları katli yavuz nesnedür.

[303b]

01 Hem bu cihānda ve hem ol cihānda ve ammā ‘Abdullāh bin Zübeyr kaçan kim **02** saña fırsat bula şol yırtıcı arslan gibi olıyardur. Kaçan kim **03** senden aşıağı kala şol

aldayıcı⁸³² dilgü gibi olsardur andan sakınur. **04** Görgil eger saña eli irişecek olursa hergiz muhābā kılmayasardur **05** ve mecāl virmeyeserdür sen daħı aña muhābā kıлмаğıl andan yüzün **06** oğlanlarından yaña döndürdi ve eyitdi **07** (Arapça) **08** ya'nī korķuñ Tañrı'dan ki bedürüstī Tañrı'dan korķmaq bir berk ƙal'adur **09** ve Tañrı çok zıkr eylemek ümīzdür ƙurtulmuşlardan olasız ve bilesiz **10** kim Resül, 'aleyhi's-selām, baña kendü gönlegi virüp-durur. Andan **11** bir muraƙƙa' düzdüm. Ve bir gün resül ƙatındaydum dırnağın keseri ben dev **12** bir şişeye ƙoydum ve birƙaç daħı saç ƙılından aldum. Çün baña **13** ecel irişe ol gönlegi baña kefen idesiz ol dırnağları **14** ige-ile yumşaq aña igeleyesiz gözüme ekesin ve ol resülün saçını ağızuma **15** ƙoyasız ki tā anuñ hürmetinden ümīzdür kim Hāƙ Ta'ālā baña rahmet

[304a]

01 eyleye ve günāhlarumdan geçe bunı didi ve cān teslīm itdi. Pes **02** her ki Müslimāndur gerekmez kim aña la'net oƙuya belki mü'minler arasında **03** ol pākdur aña rāfızalar ve yaramaz mezheblüler yavuz sözler ve yalan **04** haber anuñ-içün söylerler ki tā aña la'net oƙuyalar. Anlarıñ maƙşüdları **05** ol-ıdı kim andan bir dürlü daħı mezheb ve ƙarīƙ düzeler. Ebū **06** Bekr'ün, 'Ömer'ün ve 'Oşmān'ün nisbetine ve eger bir vā'iz nā-pāk **07** ve pelīd, eger aña la'net oƙır-ısa maƙşüdü bu ola ki anuñla meclis **08** ƙızdura ya'nī germ ola. Ve ben çok e'immeden kim meşhūr ƙişilerdür **09** rahmetullāhi 'aleyhim ecma'in işidüp-dururam kim Mu'āviye'ye la'net oƙımaq **10** yoƙdur on iki nesneden ötürü ol-kim peygambaruñ **11** cümle yārānlarından biri daħı öldi ve Ƙureyş'den-idi ve resülün **12** h'ışāvendindendi. Ve Resül, 'aleyhi's-selām, eyitdi: (Arapça) **13** ya'nī ƙoñ beni ve benüm yārānlarımı Tañrı'nuñ **14** la'neti ol ƙişinün üstine olsun kim benüm yārānlaruma şuña **15** ve anuñ resül-ile çok şöħbeti var-ıdı kim yārānlardan ayru kim

[304b]

01 anuñ gibi şöħbete hiç kimsene irmemişdür zīrā kim resül çiftinün **02** ƙardaşıydı. Ümmihābībe Resül'ün çifti-y-idi. Mu'āviye'nün ƙız ƙardaşı idi. Ve her **03** yāruñ Ƙureyş'den degüldi. Ol Ƙureyş ƙabīlesinden-idi, belki Ƙureyş'ün **04** serverilerindendi zīrā kim anuñ atası Ebū Süfyān-ıdı, Ƙureyş'ün **05** begi-y-idi ve

⁸³² Metinde sehven aldıcı yazılmıştır.

muqaddem idi ve kâtib vahydi. Resûl katında **06** ve haberler kim gelmişdür ve Cebrâ'îl Resûl'e kim dip-durur ol **07** anda emîn-idi. İkinci Ebû Bekr'ün ve 'Ömer'ün ve 'Oşmân'ün sipeh-sâlâr-ıdı **08** su başısı-y-ıdı. Ve ol kişi kim anlaruñ zamânında güzîde olmuş **09** ola ve emîn ola vilâyetde ve Resûl'ün emîni ola vahy vaktinde anuñ **10** haqqında yavuzluk söylemek ve la'net oqumak şöyledür kim anlara **11** dimiş olur. Üçinci andan ötürü kim ol ġâzî-y-ıdı **12** nice fethler İslâmda 'azîm itmişdür ve ġanîmetler anuñ sebebi-y-le **13** Müslimânlara irişmişdür islâm leşkerinde ġâzîleruñ biş râvî **14** idi ve ġâzîlere du'â kılmak gerek la'net oqumak ne olur. Dördüncü **15** anuñ-içün kim Hasan ibni 'Alî Kūfîler'ün cevarından vilâyeti aña

[305a]

01 işmarladı aña tâbi' oldı ve aña Emîra'l-mü'minîn oqudı eger ol la'nete **02** lâyıq olsa Hasan aña tâbi' olmayaydı ki 'azîm 'ârdur hâşâ kim **03** Hasan mel'ûna tâbi' ola bu hâlde kim Hasan aña tâbi' oldı. **04** Beşinci anuñ-içün la'net itmek yoqdur aña kim resûl aña du'â **05** kılp-durur, eyitdi (Arapça) ya'nî ilâhî aña toġru **06** yol virgil aña ki sen toġru yol göstericisin eyitmedi **07** kim allâhumme'l-la'anehu ve ol kişiye kim resûl du'â kılmış ola sen Tañrı'dan **08** korqmayup ve resûlden utanmayup aña nite la'net oqursın her ki resûle muhâlefet **09** itse ol du'â kılduġına her ki la'net oqısa. Pes mel'ün kendü **10** olmuş olur. Altıncı aña anuñ-içün la'net oqumak yoqdur kim ol **11** harb itdi 'Oşmân-içün egerçi hañâ idi gerekmezdi velî andan itdi kim **12** eydürdi 'Oşmân'ı zulm-ıla öldürdiler ve ben anuñ velîsiyem anları öldüreni **13** ya öldürsin veyâhüz baña virgil öldüreyin ve dirler kim bir gün **14** Mūsâ'yı Eş'arî 'Amr 'Âş'a eyitdi kim 'Oşmân'ı zulm-ıla öldürdünüz. **15** Eyitdi, öldürenleri kışâş itmek gerek. 'Amr eyitdi kim kışâş

[305b]

01 itmek gerek anları. Mūsâ eyitdi, anuñ velîleri. 'Amr eyitdi, velîsen Mu'âviye'dür. **02** Mūsâ eyitdi, olur aña düşer kim ide. 'Amr eyitdi, pes imdi **03** Mu'âviye sizüñle ceng ve huşümet itdüġi 'Oşmân'ı öldürenler içündür **04** niçün anları anuñ eline virmezsin kim tâ aradan bu huşümet **05** gideydi ve Müslimânlar emîn olaydı ve halâyıq bu miñnetden belâdan **06** kurtulardı. Yedinci Mu'âviye'ye anuñ-içün la'net oqumak yoqdur **07** kim bu ceng ve fitne 'Alî-y-ile Mu'âviye arasında vilâyet-içündi.

Zīrā ki **08** Şām vilāyeti Mu‘āviye’ye Ebū Bekir’den ve ‘Ömer’den ve ‘Oşmān’dan degip-durur-ıdı **09** ve Şām’ı ve Yūnān’ı Mu‘āviye kâfirden güç-ile **10** alup-dururdı ve henüz Emīra’l-mū’minīn ‘Alī’nūñ ‘ahdı ve peymānı anuñ **11** teninden düşmeyüp-dururdı kim ol dağı ol ‘ahda **12** ve peymāna hīlāf ideydi. ‘Alī diledi kim Şām vilāyetin anuñ **13** elinden almayaydı ve Şām’uñ hārācı aña degeydi ve anuñ **14** hükminde olmayaydı ol dağı dürüşdi ki tā vilāyet elinden **15** çıkmaya ve çokdur kim ‘ākıllar bunu diyüp-dururlar, *el-mülkü*

[306a]

01 ‘akīmīn ya’nī pādīşāhlık kıısırdur ya’nī pādīşāh olan kardaşına ve oğlına **02** ve hıvīşāvend-ile hīç muhābā kıılmaz belki öldürür. Vegerçi anuñ oğlı ve kardaşı **03** anuñ pādīşāhlığına kaşd eylemediler ammā anuñ göñli key mağrūr **04** olmuş-ıdı pādīşāhlıkda hīç düşmen yoğ-ıdı ve anuñ nişānı **05** ceng-ıdı, dīn taḥsīn itmezdi velī iki taraftan dağı şer‘ini **06** ve dīni sakladı çün vilāyet Mu‘āviye’ye degdi şer‘at **07** ve imān ne artdı ve ne eksildi ve çün ‘Alevīlere mülk-içün **08** vilāyet içün ceng ve huşūmet idüp-durdu ve hīç kimseye **09** la‘net okumak yokdur. Sekizinci çün ‘Alī, raḍiya’llāhu ‘anhu, **10** şehīd oldu ḥacı ve gāzāyı ve şer‘at aḥkāmını Mu‘āviye sordu **11** her kim aña la‘net okur-ısa şöyledür kim ḥacıları ḥaca iledene **12** la‘net itmiş ola ve gāzālılara mu‘āvenet idene la‘net itmiş ola ve **13** şer‘ini icrā edene la‘net itmiş ola. Tokuzuncı Ḥaḳ Ta‘ālā **14** aña uçmağda dereceler va‘de idüp-durur aña la‘net okumak yokdur. **15** Kāvluhū Ta‘ālā: **لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتِلٌ أُولَئِكَ أَكْثَرُ دَرَجَةً**

833

[306b]

01 ya’nī berāber degüldür sizden biriñüz anuñla kim nafağa **02** ide Mekke açılmazdan ve Tañrı düşmenler-ile ceng ide anlar ulurağ olur **03** derece yöninden. Onuncı bu la‘net kim iderler ikiden hālī **04** degüldür ya icābet ola ya olmaya eger olur-ısa ol kim **05** derecesin la‘net kullana diyesin andan-kim kullana la‘net dilesin **06** Tañrı’dan kendü öz mağfiret ve raḥmet istegil kim saña **07** ol yegdür ola kim kabūl ola saña ne fāyide kullana la‘net **08** olmağdan veger icābet olmaya ve ol pes

⁸³³ Kur’an, (Hadīd) 57/10: İçinizden Fetih’ten önce [Allah yolunda] harcayan ve savaşanlar [bundan kaçınanlar ile] eşit olamazlar: bu (önceki)lerin derecesi...

la'nete lāyık-ısa **09** hod Tañrı la'net itmişdür ne hācetdür ki sen diyesin. **10** On birinci übbehet ve dañı kāfirler peygambar yārānlarından birkaçın **11** öldürdiler bu cümlesiyle hūz Mu'āviye anlardan beter olmaya ki **12** zīrā şehādet getürdi ve şerī'ata muṭī' oldı ve 'Alī, raḍiya'llāhu 'anhu, **13** Resūl'den yeg degüldi çün Resūl ol kāfirlere **14** la'net itdi āyet geldi kim **لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَالِمُونَ**⁸³⁴ **15** ya'nī yoğdur saña iy Muhammed, anları

[307a]

01 helāk itmege du'ā kılasın destūr yoğdur ya Tañrı anlara tevbe vire **02** ya 'azāb ide anlara ki anlar güç idiciler dañı kāfirlerdür ve **03** ba'zı dirler kim bu āyet Uğud cenginde geldi. Resūl, 'aleyhi's-selām, **04** çün yārānları ölmüş gördi anları öldürene la'net itdi **05** dīnden ötürü bu āyet anda geldi ve anı nehy eyledi la'netden. Pes **06** revā degül ki bir Müslimān bir Müslimān'am diyen kişi la'net oқыya ki kendü vilāyeti **07** içün ceng itmiş ola. On ikinci anı kim Hāğ Ta'ālā bilürdi **08** resūl yārānlaruñ içinde nice ḥaṭā oldı dımedi kim çün **09** anlara ol öldi la'net it anlaruñ birine belki bunı didi **10** kim eyit, yā Rabb anları yarlığa, ḳavluhū Ta'ālā: **رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ**⁸³⁵ **12** ya'nī anlar kim geldiler dirlerdi iy **13** Çalab'um, yarlıgağıl bizi ve bizüm ḳardaşlarumızı anları ilerü vardılar **14** öğretdiler īmān-ıla ve itmegil bizüm gönlümüzi kīnlü anlaruñ kim īmānı **15** vardur Hūzāyā sensin mihrübğn ve raḥmet kılıcı ve resūl dañı

[307b]

01 ḥaber idüp-dururdi kim ol fitneler olacağ-ıdı şöylekim didi, ḳavluhū **02** 'aleyhi's-selām, (Arapça) **03** ya'nī diledüm Tañrı'dan şol gice kim beni göge iletdiler **04** kim ide anı-kim yārānlarum arasında olmışdur anlaruñ günāhlarına kefāret **05** dañı ol guşşası ola nesne-y-ile anlaruñ göñline irişmişdür. **06** Tañrı Ta'ālā ayruğ günāhlarını dañı yarlıgaya ve dañı ne ziyānı var **07** resūlūñ şaḥābesine rāfıza herze söyledüğü

⁸³⁴ Kur'an, (Âl-i 'İmrân) 3/128: Allah'ın onların tövbelerini kabul etmesine yahut onları cezalandırmasına karar vermek senin işin değildir [ey Peygamber,] çünkü onlar zalimlerin tâ kendileridir.

⁸³⁵ Kur'an, (Haşr) 59/10: "Ey Rabbimiz!" diye yalvarırlar, "Bizi ve bizden önce iman etmiş olan kardeşlerimizi bağışla ve imana ermiş olan[lardan hiçbirini]ne karşı kalplerimizde yersiz ve uygunsuz düşünce veya duygulara yer bırakma. Ey Rabbimiz! Sen şefkat Sahibisin, rahmet kaynağısın!"

isti'fâfina **08** sünnîleruñ ve resûlüñ şefâ'atine ve Hâk Ta'âlâ anları yarlıgaduğına **09** anlaruñ la'netinüñ hîç ziyâni yok. Va'llâhu a'lem bi's-şavab.

10 Hâdiş-i 'Abbâs bin 'Abdülmuttalib, rağiya'llâhu 'anhu,

11 Enes, rağiya'llâhu 'anhu, eydür ki 'Abbâs Resûl'üñ, 'aleyhi's-selâm, 'ammusinuñ **12** üç oğlı vardı. Birinüñ adı Fazıl-ıdı, ikincisinüñ Kaşem **13** üçincisinüñ Bekr. Ve Bekr'e 'Abdullâh dağı dirlerdi. Ve Fazıl anuñ **14** cömerdrağ-ıdı ve Kaşem anlaruñ zâhidrağ-ıdı ve 'Abdullâh anlaruñ **15** 'âlimrağıdı. Ve Hüseyin bin 'Alî, rağiya'llâhu 'anhu, eyitdi; her ki

[308a]

01 dilerse kim 'ilm ve şehâvet ve zühd göre 'Abbâs'üñ oğlanların **02** görsün. Ve rivâyet iderler kim bir gün Fazıl Şâm'a giderdi **03** ki tâ Mu'âviye göre, yolda bir 'Arab'üñ evine kındı. Ol 'Arabî dağı **04** bir kuzısı var-ıdı anı ol kuzı-y-ıla konukladı üç etmek getürdi **05** Fazıl öñine kındı. Fazıl ol ta'âmdan yedi ve kendü kılına **06** eyitdi: "Şol yol ırağı kim saña virdüm-ıdı anı berü getir." Kırk biñ **07** altun getürdi, Fazıl öñine kındı, yigirmi biñi ol altunuñ aldı **08** ol 'Arabına virdi ve 'özürler diledi. 'Arabî aña du'âlar kıldı **09** ve eyitdi kim va'llâhi ben saña mânend saçı ne gördüm ve ne işitdüm. Ol **10** 'Arabî aña medđ okıdı, Fazıl dağı Şâm'a varmadın ol 'Arabî **11** eyitdüği şi'ir Mu'âviye'ye irişdi. Üç aydan soñra çün Mu'âviye **12** Fazıl'ı gördi nüvâht itdi hoş dutdı. Ve bir zamân Fazıl **13** Mu'âviye katında oldu. Çün girü gitmek diledi Mu'âviye buyurdi **14** Fazıl'a elli biñ altun virdiler, altunı aldı girü döndi. Çün Fazıl ol **15** 'Arabiye girü irişdi 'Arabî olmuş sürüler-ile koyunlar atlar ve develer

[308b]

01 idinmiş çok ni'meti olmuş, ol 'Arabî Fazıl'ı üç gün konukladı. **02** Andan Fazıl ol gulâma eyitdi: "Ol mâluñ yarısını berü getir," didi. **03** "Bu 'Arabiye vireyin," didi. Ol gulâma güç geldi, eyitdi: "Yigirmi **04** biş biñ altunı bir kişiyeye nice vireyin," didi. Fazıl eyitdi: "İy gulâm, **05** ol 'Arabî kendü tākātınca bize cömerdlik eyledi, biz dağı **06** aña nisbet 'ivaz itmek gerek." Ol Mu'âviye virdüği elli biñ altunuñ **07** otuz biñi Fazıl aña virdi. Ammâ 'Abdullâh bin 'Abbâs öldi **08** kim Resûl, 'aleyhi's-selâm, eyitdi, ümmetümüñ 'âlemrağı 'Abdullâh-i bin 'Abbâs'dur. **09** Ve dağı Resûl, 'aleyhi's-selâm, aña du'â eyleyüp-dururdi ve añup-dururdi **10** 'ilm-ile ve te'vîl

Qur'an-ıla eydüp-durur kim Haq Ta'ala kelamınuñ **11** tefsirin andan yig kimsene bilmezdi ve çün bir müşkil olsa. **12** Qur'an'da yaranlar 'Abdullah'dan sorarlardı her kaçan kim 'Abdullah **13** tefsir-i Qur'an ideydi yaranlar dinleyüp varurlardı. Resul'e **14** dirlerdi. Resul, 'aleyhi's-selam, atı begenürdi ve aña hoş gelürdi **15** ve ammā Kaşem zühd içinde şöyle-y-idi kim müdām gündüz oruç

[309a]

01 dutardı ve gice namaz kılardı ve 'ibadet ider-idi ve namaz kılmadan **02** ve tesbih ve tehlil itmekden hergez dinlenmezdi ve hiç dünyā şuglından **03** birine meşgül degüldi dāyim anuñ şuglı ahirete idi ve dünyadan **04** kesilüp-dururdi ve halayık-ıla az karışardı ve çok anuñ makāmı **05** tağda olurdi ve 'Abbās, rağiya'llāhu 'anhu, ol üç oğlına **06** dāyim sevinürdi Tañrı'ya şükr iderdi üçü dağı zira ihsan **07** olunmuş-ıdı ve begenilmiş-idi. Va'llāhu a'lem bi's-şavab.

08 Hadis-i Maqtel-i Hüseyin bin 'Alī, rağiya'llāhu 'anhumā,

09 A'sem Kūfi eydür çün Mu'aviye'ye ecel irişdi kendü vilāyetin Yezid'e **10** virip-dururdi ve dağı ayruq velāyetler dağı anuñla bey'at idüp-dururdi **11** ve aña mu'at ve münkād olmuşlar-ıdı. Çün her birine nāme irişdi **12** ve okıdılar ve Medine begine dağı nāme yazdı ki Velid bin 'Ukbe bin Süfyān-ıdı **13** ve nāme içinde didi kim Medine ehlinden bey'at al

[309b]

01 hāşşa kim dört kişiden biri 'Abdurrahmān bin Ebī Bekr **02** ve ikinci 'Abdullah bin 'Ömer 'den, üçüncü Hüseyin-i 'Alī'den, dördüncü **03** 'Abdullah bin Zübeyr'den. Çünki nāme saña irişe ol dördünü **04** katuña okı anlardan bey'at al dağı şöyle gönülsiz istedi. **05** Eyitdiler, 'Abdullah bin 'Ömer ve 'Abdullah-i bin 'Abbās ve 'Abdurrahmān üçü **06** dağı Mekke'ye gitdiler. Pes andan Hüseyin-i 'Alī ve 'Abdullah-i Zübeyr **07** istedi. 'Abdullah bin Zübeyr yüz çevirdi varmadı ammā Hüseyin **08** bin 'Alī vardı. Çün Velid andan bey'at istedi ol eyitdi: **09** "Bey'at yalunuz bundan mı istersin? Yarın cümle halayıkı okı gelsünler **10** eger anlar bey'at iderler-ise ben dağı bey'at idem anlarıñla aşikāre." **11** Velid eyitdi: "Hüseyin eyü dedi." Çün Hüseyin andan girü gitdi **12** o gice 'Abdullah bin Zübeyr Medine'den kaçdı yolsuz yirden Mekke'ye **13** geldi. Ve Hüseyin bin 'Alī üç günden soñra ol dağı

Mekke'ye **14** vardı ve cümle resülün ehl-i beyt Mekke'ye gittiler. 'Abdullāh bin Muṭī' **15** Mekke'den gelürdi yolda Hüseyin'e uğradı eyitdi: "İy Tañrı

[310a]

01 resülün oğlu, kanda gidersin?" Eyitdi: "Velīd bin 'Uḳbe baña eyitdi gel Yezīd'e **02** bey'at it muṭī' olgıl, dir. Ben dilemezem kim aña muṭī' olam." 'Abdullāh bin Muṭī' **03** aña eyitdi: "İy resülün oğlu, eger ḥalāyık-ıla düzlü bilürseñ **04** kim rāhat olsun ve ikileyin ḳan dökme ve arada müslimānlar helāk **05** olmaḳ olmaz-ısa ol yegdür, velī olursa şavāb oldur kim **06** anuñla barışasın. Zīrā cümle vilāyet şimdi Yezīd ḥükmindeür ve ni'met ve māl **07** ve pādişāhlık anuñdur. Pes eger Yezīd-ile muvāfaḳat itmezseñ bārī **08** zīnhār Kūfe ehlinün sözine 'azā olayın aldanmağıl ki **09** anlar bī-vefā-dururlar ve ḳula ḥilāf iderler. Gör kim ataña **10** anda n'eylediler anı öldürdiler ve anlardan bir gün ḥoşnūd olmadı **11** dāyim dilerdi kim anlardan ḳurtılaydı ya ölmekle veyā andan **12** gitmekle. Ve andan soñra gördüñ kim ḳardaşuñla n'eylediler sarāyın yağmaladılar **13** ve anı mecrūḥ itdiler. Soñuç andan ḳaçdı, gördüñ kim velāyetden ol nice **14** bīzār oldı Mu'āviye ḳatına geldi anuñla şulḥ eyledi tā belādan ve fitnedden **15** emīn oldı anlaruñ belāsından ḳurtuldı. Eger sen-dahı anlaruñ sözine

[310b]

01 aldanursañ senüñle dahı şöyle idiselerdür." Hüseyin eyitdi: "Tañrı'dan **02** dāyim ḥayırlar isterem görem kim Haḳ Ta'ālā ne getürür." Pes ḥaber **03** Kūfe ehline irişi ki Hüseyin bin 'Alī bey'at itmedi, Yezīd'e Mekke'ye **04** gitti. Anlar kim muḥibler-idi kim Kūfe'de olurlar-ıdı bir araya cem' oldılar **05** dahı sevindiler ḫanışdılar, eyitdiler nāmeler viribiyeyim. Hüseyin **06** bin 'Alī'ye ki tā Kūfe'ye gele ve biz aña yardım idevüz girü velāyeti **07** Yezīd elinden alavuz. Pes bu ḳavl üzerine mecmū' muḥibler bey'at itdiler **08** ve Süleymān'ı mihter cümle ittifāḳ-ıla nāme yazdılar, Hüseyin bin 'Alī'ye viribidiler **09** kim biz cān ü gönülden seni seveciyüz ve anlaruñla **10** cemā'at olup namāz dahı ḳılmazuz senüñ **11** sebebüñden Yezīd ḳavm-ile düşmen olduḳ ve saña muntazır **12** olup-dururuz. Çünki nāme saña irişe ta'cīl gelmeñ yarağında **13** olasın sa'adet-ile çün sen bunda Yezīd'üñ nāmını Kūfe'den ḳıḳaralum **14** ve senüñ

yoliña cānımızı fidā kılalum ve bu vilāyeti saña ışmarlayalum **15** ve her bir ulular başlu başına ayru nāme viribidiler Hüseyn'e.

[311a]

01 Andan nāme-ile üç kiři Hüseyn kıatına viribidiler didiler kim **02** Allah Allah gelmekligi ta'cıl dutğıl, diyü. İki yüz nāme viribidiler Hüseyn **03** bin 'Alī'ye. Pes Hüseyn dağı anlara cevāb yazdı ve kendünüñ **04** 'ammusı oğı Müslim bin 'Aķıl'e eyitdi bu nāmeyi Kūfe şehrine **05** iletğil ve anlardan bey'at alğıl. Müslim, Mekke'den çıķdı iki kılavuz **06** aldı Kıays'dan ve ol iki kılavuz Müslim'i bir yolsız yirden aldılar **07** gittiler andan gitdikleri yolda key şuşadılar ol iki kılavuzuñ **08** biri řusuzlıķdan helāk oldu. Müslim girü Hüseyn kıatına **09** kiři gönderdi kim řusuzlıķdan helāk oluruz bizi bu işde 'afv **10** itgil. Hüseyn haber viribidi kim göñlüñ hoş olmadı **11** hāliyā nā-çar varmak gereksin biñ belā ü kıazā ile niçe miñnetle **12** dürişdi. Çün Kūfe'ye irişdi ol kıavm kim Hüseyn'i severdi **13** mecmü' Müslim kıatına cem' oldılar ve on sekiz biñ anuñla bey'at **14** itdiler ve Hüseyn'üñ nāmesine 'azīm řāz oldılar. Pes andan řoñra **15** birez kıavm Hārīcilerden Yezīd'e nāme viribidiler ve cümle aħvāli Kūfe'nüñ

[311b]

01 aña ma'lüm itdiler. Yezīd dağı nāme yazdı 'Abdullāh ziyāde ki ol **02** Kūfe'nüñ ve Bařra'nuñ begi-y-idi. Aña haber itdi kim Müslim bin 'Aķıl Kūfe'ye **03** varmış, Hüseyn bin 'Alī'nüñ anda nāmesin altmış on sekiz **04** biñ ādem anuñla bey'at itmişler gerekdür kim Kūfe'ye varasın **05** řöyle varasın gice ola anlaruñ haberi olmadın ğāfilken **06** iriřsin. Kūfe ehli Hüseyn'e haberden öñdin zīnhār iriřgil **07** velāyet elümüzden saķın kim çıķmaya. 'Ubeydetü'bni Ziyād çün **08** 'Ubeydetüllāh bin Ziyād çün Yezīd'üñ nāmesin oķıdı leřker cem' **09** eyledi Kūfe'den yaña yollandı. Çün Kūfe'ye bir menzile vardı **10** řabr eyledi gice olunca çün leřkerden cemī' uyıdılar dün bucuğı **11** olıcaķ derhāl Kūfe'ye iriřdi halk řol uyķuda-y-iken andan **12** ol 'Ubeydetüllāh bin Ziyād yüzine niķāb itdi. 'Arab resmince ol **13** gice Kūfe řehrine iriřdi içine girdi gördi kim hālāyık geldiler **14** ve didiler kim es-selāmü 'aleyke yā ben resūlallahı. řöyle řandılar **15** kim Hüseyn'dür çün bildiler kim Hüseyn degüldür ğam-ğīn oldılar.

[312a]

01 Andan ‘Ubeydullāh bin Ziyād hīle-y-ile bildi kim Müslim bin ‘Aqīl kaçkı **02** sarāydadur. Şabāh ‘Ubeydullāh leşker-ile ol sarāya kaçd eyledi **03** Müslim taşra çıktı ve ‘alem çıkardı ve çağırdı ol kişilere **04** kim anuñla bey‘at itdiler-idi. Cümleden dört biñ er dirildi **05** ve muhārebe kıldılar ve ol dört biñden dañı azın azın kaçmağa **06** başladılar ikindü namāzına degin anuñla biş yüz kişi kaldı ol **07** dañı cümle kaçdı. Çünkü karañu oldı hīç kimesne kalmadı **08** hemān yaluñuz Müslim kaldı yorılmış, urulmuş kendüliginden irilemiş **09** mecrūh ve maṭrūh bir kaçıcuğñ evinde vardı, gizlendi. Ol **10** karınuñ bir oğlı var-ıdı. Ol oğlan ‘Ubeydullāh katına vardı eyitti, **11** Müslim üş bizüm eve geldi, gizlendi. Vardılar Müslim’i dutdılar **12** ‘Ubeydullāh katına iletdiler ve ol on sekiz biñ erden kim **13** Müslime bey‘at itdiler-idi, hīç birisi gelip aña yardım itmediler. **14** Ve ba‘zısı rāvī eydür çün-kim ol gizlendiği eve vardılar kim **15** anı dutalar ol çok kişi öldürdi ve mecrūh itdi. Pes çünkü

[312b]

01 bildi anı öldürserlerdür. Eyitdi: “İy kavm sizden benim bir hācetim var **02** Kureyş’den birini benim katıma kığırñ gelsün, ‘Amr bin Sa‘d bin Vaqqāş.”⁸³⁶ **03** Müslim eyitdi: “İy ‘Amr, benüm senden bir hācetüm vardır.” Eyitdi: **04** “Eyit nedir, ne-dilersin?” Müslim eyitdi: “İşbu şehriñüzde yedi yüz **05** borçlu oldum atımı silāhumı şatāil ve borcumı ödegil ve çünkü **06** beni öldüreler hoş defn eylegil. Benüm tenümi taşra kalmağıl örgil **07** ve Hüseyin bin ‘Alī’ye nāme yazğıl kim zīnhār Kūfe’ye gelmege **08** kaçd eylemegil kim Kūfe kavmi yalancıları bī-vefālardurlar sözlerine **09** i‘tibār yoğdur anlarñ yalan kavline aldanmağıl kim on sekiz biñ ādem **10** benümle bey‘at itdiler ve şoñuç beni yalañuz qovdılar gittiler ve düşmen eline virdiler. **11** Eger sen dañı bunda gelürseñ senüñle dañı şöyle iderler **12** nitelim benümle gitdiler andan Müslim’i berdār itdiler ve hīç kimse **13** aña yardım itmedi.” Andan ‘Amr bin Sa‘d’a nāme veribidi Hüseyin bin ‘Alī’ye **14** ve Müslim’üñ ahvālini aña ma‘lūm itdi ve didi kim **15** sağın Kūfe ehlinüñ sözine mağrūr olma ve Kūfe’ye gelmege hīç heves

[313a]

⁸³⁶ Cümle tamamlanmamış.

01 itmegil. Hasan, Müslim-içün qatı melül oldı ve çok ağladı ve andan soñra **02** bir Kūfelü kişi gördi ve şordı kim ne yirdensin? Eyitdi: “Kūfe’den”. **03** Hüseyn eyitdi: “Müslim’i nice gördüñ?” Eyitdi: “İy Tañrı resülün oğlu, **04** Tañrı haqqı-çün kim anı ve Hāni bin ‘Urve kim Müslim anuñ evinde **05** olurdu ikisini dañı gördüm kim berdār itmişler ser-nigün **06** aşıluv-dururlar-ıdı.” Hüseyn zār-ıla ağladı şöyle kaşd eyledi kim **07** Kūfe’ye vara ‘Amr bin ‘Abdü’l-Hāriş bin Hüşşām Hüseyn qatına geldi, **08** eyitdi: “İy Tañrı resūlinün oğlu, saña naşihat itmege geldüm qatı **09** qorqaram senün-içün bir yire varmaq istersin kim bilürsin kim **10** anlar atañ-ıla ve qardaşaruñ-ıla ve Müslim-ile n’eylediler cihān gñdür. **11** Tañrı’nuñ miliki çoqdur saña ol begdür kim hareme varasin veyāhūz **12** bir şehre dañı varasin ki tā halāyık senünle dizilince çünkim **13** işün tamām şöyle müstākīm ola ol vaqt eger anda varuvuz-ısañ **14** revādur kim sen bugün yegāneyi cihānsın qanda varursañ saña **15** dañı andan yig hāşıl ola ve saña ol hoş ki Kūfe’ye varmayasın.

[313b]

01 Zīrā bilürsin kim anuñla ve qardaşı-y-ıla ve ‘ammuñ oğlu-y-ıla n’eylediler **02** anlaruñ sözine aldanu-y-ırmağıl.” Hüseyn eyitdi: “Ne-kim Tañrı’dan geldi **03** hoş geldi ve ne-kim muqadder geliserdür eger hayr eger şer.” Andan **04** soñra ‘Abdullāh bin ‘Ömer Hüseyn qatına vardı eyitdi: “İy Hüseyn, **05** bu meşhūr ve ma’lūm olmışdur halāyık arasında kim ‘Irāk’a gidisersin.” **06** Eyitdi: “Belī ki nāmeler gelipdurur ki beglerini qahr itmişler ve Kūfe’yi düşmenden **07** hālī kılmışlar.” ‘Abdullāh eyitdi: “Qorqaram kim ol nāme içinde **08** ne-kim haber vardur yalan ola.” Hüseyn eyitdi: “Yok, hāşā kim **09** ol nāme yalan ola.” ‘Abdullāh eyitdi: “Sübḥāne’llāhi, **10** ‘Ubeydullāh bin Ziyād Kūfe şehrendendür begler-ile ve hācibler-ile ve hazāne-y-ile **11** ve māl-ıla velāyet cümle anuñ elindedür. Ol Kūfelüler dilerler kim **12** seni düşmenün eline vireler hoz durup senden ötürü muḥārebe kıluv **13** anlara düşmen olacak degüllerdür zīnhār anlaruñ qavline i’timād **14** itmegil.” Hüseyn eyitdi: “Haq Ta’ālā kim kaderlemişdür andan **15** kaçmaz olmaz.” Ve ‘Abdullāh-i bin ‘Abbās çıkdı yarındası Hüseyn

[314a]

01 katına irişdi eyitdi: “Eger gitmek dilerseñ bārī Yemen’e varğıl Yemen velāyeti **02** çoğdur ve ƙal’alar vardur muħkem ve anda saña dostlar ve seni seviciler **03** çoğdur ve andan şehrlere nāme yazğıl çünki işüñ muƙarrer müstaƙīm **04** ola daħı ‘Irāk’a ‘azm idesin.” Hüseyn eyitdi: “Şimdi ƙaşd ittüm **05** girü dönmek olmaz.” Ol eyitdi: “Bārī bu ‘avratı oğlanı duta gitmegil **06** gördüñ kim ‘Oşmān’ı öldürdiler anuñ oğlın ‘avratın görürlerdi **07** kim hīç nesne başarmadılar saña daħı şöyle olacağdur.” Hüseyn **08** eyitti: “Ne kim Tañrı hükm eyledi-y-ise şöyle olırsardur.” ‘Abdullāh bin ‘Abbās **09** anuñ ƙatından ğuşşalu durdı taşra çıƙdı ve çağırdı ağladı. Didi **10** kim vā Hüseynine vā Hüseynine. Ve ‘Abdullāh bin Zübeyr ol daħı geldi **11** eyitdi: “Saña zāmin olalım eger Mekke’de olursañ hīç saña **12** muħālefet itmege ve mecmū’ı senüñ hükmünde olalar.” Velikin **13** diledi-kim ol anda ne işi Mekke’de eyü olabilürdi kim **14** Hüseyn anda olacağ olursa kimse anuñ ‘ahd itmez. Pes ‘Abdullāh-i **15** Zübeyr Hüseyn’e uğurlayın eyitdi: “Eger Kūfelüler senüñle bir olacağ

[314b]

01 olursa ‘Irāk’ı cümle dutmağa yara kim saña muƙarrer ola.” Çün Hüseyn **02** gitmegligi Kūfe’ye toğru ƙıldı. ‘Abdullāh bin ‘Abbās, ‘Abdullāh bin **03** Zübeyr’e eyitdi: “Gözüñ aydın olsun Hüseyn gider.” Ol eyitdi: **04** “N’idin? Hüseyn kimsenüñ sözün eslemez naşīhat dutmaz.” Andan Ca’fer-i Tayyār, **05** Hüseyn’e nāme yazdı kim yā Hüseyn işittüm kim Kūfe’ye ‘azm eylemişsin **06** zīnhār anda varmağa ƙaşd eylemegil gördüñ ‘ammuñ oğlı Müslim’e **07** kim n’eylediler hīç kimsene aña eylemedi Mekke’yi sağlağıl risāleti ile **08** virmegil. Hüseyn ol nāmeye i’tibār eylemedi ve Medīne meliki Sa’d **09** bin ‘Aş’a nāme yazdı kim bizüm ƙatumuza gelgil bunda amāndur. **10** Hüseyn cevāb yazdı kim (Arapça) **11** ya’nī ki Tañrı amānı yegregdür maħlūklar amānından. Andan şoñra Yezīd’den **12** nāme geldi Medīne’ye Ƙureyş ƙabīlesine kim ol velāyet baña atamdan **13** mīrāş ƙalıp-durur Hüseyn’e eydüñ Kūfe’ye gelmege ƙaşd eylemesün **14** ben ol velāyeti aña ƙomazam. Ve bir nāme daħı yazdı Hüseyn’e viribidi. **15** Ol nāme içinde Fāţıma’nuñ ve ‘Alī’nuñ fażīletlerin zıkr eyledi çün

[315a]

01 Hüseyn ol nâmeyi okudu cevâb yazdı kim kavluhū Ta‘ālā: **02** وَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ لِي عَمَلِي **03** Ve andan Hüseyn seksen kişi-y-ile ehl-i beytile Kūfe’ye gitti. **04** Yolda bir kişiye uğradı aña şordı kim sen ne kişisin? Ol eyitdi: **05** “Bir kişiyim Benī Esed kavminden.” Eyitdi: “Çandan gelürsin?” Ol kişi eyitdi: **06** “Kūfe’den gelürem.” Hüseyn eyitdi: “Halāyıkı benümle nice bilürsin?” Ol kişi **07** eyitdi: “Dili-y-ile senden yañadurlar ve ammā kılıç-ıla anlardan yañadurlar.” Hüseyn eyitdi: **08** “Gerçekdür.” Pes bir menzil gitti ve kondı bir gün ve bir dün **09** anda kaldı. Çün şabāh oldı gün toğdı kız çardaşı **10** Zeyneb, ‘Alī’nuñ kızı geldi, eyitdi: “İy çardaş, saña bir ‘aceb nesne **11** diyeyim mi?” Hüseyn eyitdi: “Eyit.” Eyitdi, dün gice bir āvāz işitdüm ve **12** kimse görmedüm velī işbu beyiti okurdı, Şi‘ir:

13 (Farsça)

14 (Farsça)

15 Hüseyn eyitdi: “İy kız çardaşum, Tañrı’nuñ hükmi nā-çār olısardur.” Çün **[315b]**

01 gice oldı yatdılar. Çün Hüseyn uyğudan durdı ve ağladı ve oğlı şordı **02** kim iy baba niçün ağlarsın? Eyitdi, düşümde gördüm kim çarşuma bir atlu çıkagelür **03** baña eydür siz misiz kim ölümününde urasız. Meger dilersin **04** kim uçmağa tiz varasız. Pes ol menzilden geçdiler ve sordılar Ferzdağı **05** şā‘ir anlara çarşu geldi, Hüseyn’e selām verdi. Hüseyn **06** dağı rağiya’llāhu ‘anhu selāmın aldı. Andan Hüseyn aña eyitdi: **07** “Çandan gelürsin yā ābāu’l-fāris?” Eyitdi: “Kūfe şehrinden.” **08** Eyitdi: “Nite bilür ol kavmi benümle?” Eyitdi: “Göñül-ile seni dilerler **09** severler velī ceng vaqtinde kılıç urucağ Ümmiyye kavm-iledür **10** yāhūz Tañrı’nuñ emri nice ola ve devlet kimün başındadır. **11** Hüseyn eyitdi: “Gerçek söylersin.” كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ **12** ya ‘nī her gün ol işi üstine kâ’imdür eger saña każā gelecek **13** olursa ki ol każā ve ol hükümde baña hayr ola şükrü minnet **14** aña ve eger hüküm şöyle gelürse

⁸³⁷ Kur’an, (Yûnus) 10/41: Bunun içindir ki, [ey Peygamber] seni yalanlamaya kalkışırlarsa o zaman (onlara) de ki: “Benim yapıp-ettiklerim bana [yazılacak], sizin yapıp-ettikleriniz de size: ne siz benim yaptıklarımın sorumlusunuz, ne de ben sizin yaptıklarınızdan sorumluyum.”

⁸³⁸ Kur’an, (Rahmân) 55/29. O, her gün kendini bambaşka [şaşkınlık verici] bir yolla ifade eder.

kim anda baña zahmet ve elem irişe **15** ümizüm vardır kim baña yārī kıla. Ferzadaki şā'ir eyitdi: “İy

[316a]

01 Tañrı resülünün oğlu, nitedür kim üşbunca islām şehrinde hemān Kūfe'yi **02** ihtiyār eyledün ve anlar vefāsuz kişilerdür ve yalan söyleyicilerdür atañı **03** öldürdüler ve kardeşini mecrüh itdiler ve nesi varsa yağmaladılar ve ‘ammuñ **04** oğlını öldürdiler.” Hüseyn eyitdi: “Ben dağı bilmezem kim hüküm nice **05** olırsardur, baña dağı.” Çün Hüseyn tağıma irişdi bir kārübāna **06** uğradı Yemen'den gelür, Yezīd'ün ‘āmili idi kim Yemen'e viribidi māl **07** getürdi. Hüseyn ol kārübānı dutdı Yezīd ‘āmilinün mālını **08** cümle aldı. Ol kārübānuñ birezi girü döndi ve birezi Kūfe'ye **09** vardı ve bir kişi Benī Esed kabilesinden ilerü geldi ve Hüseyn aña **10** eyitdi, sen kimsin ve ne kabiledensin? Benī Esed kabilesindenem, didi **11** ve ādem Ebū Hirre'dür. Ve eyitdi, iy Tañrı resülünün hürmetlü oğlu Tañrı **12** resülünün harāmından niçün çıkarısın ve Kūfelülerin diline aldanursın **13** saña şol kadar yardım iderler kim ‘ammuñ oğluna itdiler. Hüseyn **14** eyitdi: “Yā ābā Hirre ne-kim baña kaderlenmişdür baña irişe gerekdür.” **15** ‘Oşmān ibn ‘Abdü'l-‘azīz A‘şem Kūfi'den haber virür kim rivāyet şāyān

[316b]

01 rivāyetidür va'llāhu ‘alem ve aḥkem. Eydür, Hüseyn çünkim süd emer **02** oldu ammā Ümmü'l-Fazl ebī götürdi resül katına getürdi. Resül ebī **03** aldı çoçdı Hüseyn dağı anuñ tonına bevl eyledi. Ümmü'l-Fazl durdı **04** eve girdi kim şu getüre resülün tonın yuyaya. Çün resül **05** katına geldi gördi kim ağlar, Ümmü'l-Fazl eyitdi: “Yā Resülallahı, **06** taşra çıktığında gülerdin şindi niçün ağlarsın?” Resül eyitdi: **07** “Anuñ-içün kim Cebrā'ıl geldi baña eyitdi Hüseyn'i sen sever misin?” Eyitdüm: **08** “Belī.” Eyitdi: “Bir bölük kavm senün ümmetünden bunu öldüriserlerdür **09** ve Cebrā'ıl baña birez kızıl toprak virdi ve resül ol toprağı **10** Ümmü Seleme'ye verdi.” Eyitdi, işbu toprağı saklağıl kaçan kim bu **11** toprak kan olabilsen kim Hüseyn'i öldürürler. Ve dağı bir rivāyet **12** dağı iderler kim Hüseyn ve Hasan rağiya'llāhu ‘anhumā **13** oğlancuklarıdır. Resül'ün, ‘aleyhi's-selām, arkasına bindiler ve oynarlarıdır. **14** Resül, ‘aleyhi's-selām, eyitdi kim **15** (Arapça) ya'nī

[317a]

01 eyü devedür sizün deveñüz ve siz eyü iki tenün yüksiz ikiñüz ve **02** siz ikiñüz uçmak ehlinün yegitlerisiz ve atañuz siz ikiñüz **03** yigdür bunu didi ve ağladı. Eyitdiler: “Yā Resūlallahi, niçün ağlarsın?” **04** Eyitdi: “Cebrā’ıl geldi baña eyitdi bu iki sever misin?” Eyitdüm: “Belī.” **05** Cebrā’ıl eyitdi: “Ümmetünden bir bölük ikisini dağı öldürserlerdür **06** birini ağı-y-ıla ve birini boğazlayalar.” Andan sonra Cebrā’ıl kanadının yüki **07** anuñ yükini anuñ boğazına sokdı dağı eyitdi işbu ki bunun boğazıdır **08** başını işbu aradan keseler. Resūl, ‘aleyhi’s-selām, zārılığ-ıla **09** ağladı ve eyitdi ki, bu bir hükümdür ezelden anuñ üstine sorulup-dururdu. **10** Tañrı’nuñ hükmidür ve bu çok zamāndur kim ‘Arab’da **11** söylenür sözdür (Arapça) ya’nī her kim şınarsa **12** şınamışı açıla aña peşimānlık ve Pārsī eydür ki (Arapça) **13** (Arapça) ya’nī ol delikte kim bir kez yılan **14** soğa ikinci kez dağı soğmaya eger Tañrı hükmi olmasa ol **15** kaçan göreydi ol kazāyı ki Kūfelüler atasıyla ki

[317b]

01 Necidiler ki anlaruñ ‘aşılıklarından ‘Alī minbere çıkdı anlara yüz **02** du‘ā kıldı. Eyitdi, Hağ Ta‘ālā beni sizden kırtara ve şāzılık vire **03** bārī ser-encām Kārān’ı helāk eylediler ve ancılayın kıardaşı **04** ve ‘ammusı oğlını dağı Kūfelüleruñ sözlerine inanup kendi **05** helāk itmeyeydi. Velīkin Tañrı’nuñ redd itmek olmaz. Andan **06** Yezīd nāme yazdı ‘Ubeydullāh bin Ziyād’e nāme içinde didi **07** kim Hüseyn Kūfe’den yaña n’eyledi ihtiyāt yigil. ‘Ubeydullāh bin Ziyād **08** buyurdu cümle yolları bağladılar ve Yezīd Cerīr[‘i] virbidi biñ atlu-y-ıla **09** girü kim ol kıanda olursa sendağı bilesine olğıl kıomağıl. **10** Kıaçan kim ilekdüresin ol vağt saña ne buyurursam anı idesin. Andan **11** Cerīr leşkeri çün Hüseyn-ile irişdiler Hüseyn çünkim **12** Cerīr’uñ atlu-y-ıla gördi, eyitdi kim iy Cerīr bizlü misin? Eyitti, **13** sizi (gözediciven?) Hüseyn eyitdi, *lā havle ve lā kuvvete illā billāhi*. **14** Andan sonra eyitdi, benden murād görendür. Eyitdi, Yezīd’e bey‘at itmek **15** gereksin. Andan sonra ‘Ubeydullāh bin Ziyād’e kıatına varalum iyilük begidür.

[318a]

01 Hüseyn ile namāzın ve ikindü namāzın kıldı. Andan yüzün Cerīr’den yaña döndi eyitdi, bu **02** şehri kıavmi baña biti viribidiler kim imām yokdur, gel saña yardım

idelüm, senüñle bey'at edelüm **03** didiler. Sen bu imâmethğa lâyıqsın, diyü. Beni komadılar getürdiler ben dağı anlaruñ **04** söz-ile geldüm. İmdi eger geldüm hoş degülse işbundan girü dönin Mekke'ye gidin. **05** Cerîr eyitdi, hele şorayın göreyin kim nedür dirler. Andan 'Ubeydullâh bin Ziyâd'e biti yazdı **06** viribidi. Nekim Hüseyn dir-ise ol nâme içinde derc eyledi. 'Ubeydullâh cevğb yazdı anı **07** eyleyi durğıl benüm leşkerüm varınca andan 'Ubeydullâh, 'Ömer bin Sa'd Vaqqâş'ı okudu anuñla kavlı **08** eyledi kim eger Yezîd vilâyetin dilersen evvel Hüseyn-ile harb itmek gerekdür. 'Ömer çün bu **09** sözi işitti katı melül oldu guşşalandı eyitdi: "İy Emîr, eger şavâb görürsen **10** bir ayruğ kişi buyurgıl kim bu iş baña katı düşvârdur." 'Ubeydullâh eyitdi: "Bundan **11** artuğ çäre yoğdur eger bu işi idemezsen 'ahd-nâme ko var kanca gerekse **12** git." 'Ömer eyitti: "Bunca baña mühletdür." 'Ubeydullâh eyitti: "Bu gice **13** saña mühlet virdüm." 'Ömer vardı h'ışävendi katına gitti anlaruñla **14** meşveret itdi. Anlar eyitdiler, zînhâr ki sağıngıl Hüseyn kanı-y-içün **15** mecmü'ı cihân mâlını virürlerse almağıl. Yarındası 'Ubeydullâh katına vardı

[318b]

01 eyitdi: "İy Emîr, Tañrı 'ışkına bu beni bu işden 'afv eylegil, Kûfe şehrinde ulular **02** çok fülân ve fülân ve fülân." 'Ubeydullâh eyitdi: "Baña öğretme ve bu tedbîri itme eger varursañ **03** kurtulduñ. Veger varmazsañ işbu sâ'at buyururam kim boynuñ uralar ve sarâyıñı **04** harâb eyleyem ve mâluñı mecmü'ın yağmâ kılam." Eyitti: "Varayın." 'Ubeydullâh eyitdi: "Ben dağı biñ ol **05** kadar idem senüñle 'Ömer yarağlandı." 'Ubeydullâh dört biñ er anuñla bile viribidi ve Cerîr-ile **06** hoz biñ er evvelinden vardı ve 'Ömer bin Sa'd'uñ ardınca Şimr bin Zî'l-'arş'ı **07** dört biñ er-ile yardımcı viribidi ve anuñ ardınca Hüseyn bin Meyser'i dört **08** biñ er-ile viribidi ve anuñ ardınca bir kişi dağı viribidi, yigirmi biñ er atlu ve **09** yayağ. Sa'd bin 'Ömer katına cem' oldılar ve buyurdı cümle yolları dutdılar. Hüseyn rağiya'llâhu **10** 'anhu nâme yazdı Süleymân bin Şurad'a kim şâyānuñ ulusıydı. **11** Eyitdi, beni nâme-y-ile getürdüñüz niçe kez haberler göndürü elçiler viribiyüp geldüm. **12** Eger baña yardım ider-iseñüz şöyle kim va'de itdüñüzdi idersenüz va'de **13** yirine gele vefâ itmiş olasız. Eger hilâf idersenüz bu 'ahdı girü **14** sizden 'aceb degül atam-ıla ve kardaşum-ıla ve 'ammum oğlı-y-ıla n'itdüñüz ve baña **15** dağı. Pes şöyle kim idesiz nâmeysi bir kişiye virdi adı Kayseri anı

[319a]

01 yolda dutdılar ve ‘Ubeydullāh kıatına getürdiler ve ol kiři derhāl ol nāmeleri yırtdı. **02** ‘Ubeydullāh eyitdi: “Bu nāmeleri kimüñ kıatundan getürdüñ?” Eyitdi: “Emīra’l-mü’minīn Hüseyn **03** kıatından.” Eyitdi: “Pes bu nāmeleri niçün yazduñ?” Ol kiři eyitdi: “Anuñ-içün kim **04** sen anı okumayasın ve anuñ nāmesini görmeyesin.” ‘Ubeydullāh eyitdi: “Menbere çık, **05** Hüseyn’e suñ ve beni övüñ ve şenā kııl.” Eyitdi: “İdeyin.” ‘Ubeydullāh buyurdı **06** münādī kııldılar cümle ehl-i küfe cum‘a mescidine cem‘ oldılar. Andan Kıayşer **07** menbere kııkdı Hāk Ta‘ālā hāzretine şenā kııldı. Andan şoñra eyitdi: **08** “İy kıavm, siz bilüñ kim ben Emīra’l-mü’minīn Hüseyn’üñ elçiyem, beni viribidi kim tā size **09** aña yardım idesiz. Bu vilāyet anuñ Hāk kııdır ki Tañrı resūlinüñ oğlıdır, **10** anuñ vilāyetini bu zālimlere kim la‘anehümü’llāhu yardım idüñ virmek ve anuñ-ıla kıavle **11** vefā eylüñ ki iki yüz nāme aña viribidüñüz. İmdi üşde sizüñ anduñuzla **12** ve kıavlüñüzle bunda geldi anuñ Hāk kıına yardım eyleñ tā uçmak bulasız. Pes **13** cehd eylüñ ‘Ubeydullāh ki zālimdür bu şehrden sürüñ ki Tañrı’nuñ la‘neti üstine **14** olsun ve dağı sizüñ üstüñüze de olsun, eger Hüseyn’e yardım itmezseñüz,” **15** ve menberden aşığa indi. Hāber virdiler ‘Ubeydullāh’a kim ol kiři üşböle üşböle

[319b]

01 didi, deyü. Aña kıakıdı eyitdi: “Varuñ anı getürüñ işbu köşküñ üstinden aşığa **02** bırağıñ çün Hüseyn Kerbelā yazusına geldi kıondı şordı kim bu araya ne dirler?” **03** Eyitdiler: “Kerbelā.” Hüseyn eyitti: ““kerb” ve “belā”yı ya‘nī şusuzlık ve dağı güşsa **04** ve şınamak.” Andan ağıladı ve eyitdi: “Benüm bunda kıanlarum dökerler ve benüm kıavarum rüzümü **05** ve ‘avratımı oğlumı esİR idiserler.” Pes anda Hüseyn hāymesin urdılar ve kendü kıavmi **06** Hüseyn’üñ çevresinde hāymelerin urdılar. Hüseyn ağıladı ve eyitdi: (Arapça) **07** (Arapça) ya‘nī iy rüzigār vefā **08** olur saña dostdan nice vardur saña ululardan var kıulardan ve aşıllardan. **09** (Arapça) ya‘nī isteyiciden ve yārdan **10** ve h‘ācadan depelenmiş ve dükeli diri. Pes ben yola girürin ya‘nī āhıret yolına (Arapça) **11** ya‘nī yakındı nice va‘de **12** eylemek güçden anuñ-içün kim buyruk ulu Tañrı’dandır. Çün Zeyneb ve Ümmügüşüm **13** bu şı‘ri andan işitdiler eyitdiler: “İy Emīra’l-mü’minīn, gönlüñ şimdi almañ mı **14** dutduñ ve depelenmegi

mi imdi dutduñ.” Hüseyn eyitdi: “İy kız karandaşum, belî **15** şöyle olırsardur hâlüm yakında göreseniz gerekdür ve atalar ve velî

[320a]

01 dimege ve zârılığa başladılar.” Çün Hâricîler leşkeri cem‘ oldı, cem‘ oldılar geldiler **02** ‘Ömer bin Sa‘d diledi kim Hüseyn’e nâme göndere her kime kim diri-y-ise ol Kûfe ulularından **03** dirlerdi kim biz viremezüz. Zîrâ aña nâme yazduğ bunda da‘vet itdük şimdi **04** utanuruz varup aña görinmege kim kavlumüze hilâf itdüñ. Pes andan bir **05** kişiye didi kim anuñ adı fülân (Suba?) idi. Anı oğıdı ol bir bahâdır kişi idi **06** ve ol ehl-i beyte düşmendi. Aña didi; var Hüseyn’e ve aña şor kim niçün geldüñ ve ne **07** istersin. Ve ol kişi Hüseyn katına vardı Hüseyn’ün yârânları Hüseyn’e eyitdiler **08** kim işbu gelen yavuz kişidür ve düşvâr severdüm. Hüseyn urur-durdı ve yârânlar **09** aña karşı vardılar şordılar kim niçün geldüñ? Eyitdi: “Hüseyn’e haberüm var.” Eyitdiler: **10** “Kılıcıñı koğıl dağı ilerü varasızuñ söyle.” Eyitdi: “Ben silâhumı kendümden ayırdığım **11** yokdur.” Eyitdiler: “Biz kılıcuñ kabza dutalum duralum sen sözüñ söyle.” Eyitti: “Ben **12** komazam kim kimse benüm silâhuma yokaya beni habere viribidiler. Eger qorursañuz haberüm **13** diyeyin yok dirseñüz girü dönerem.” Yârân eyitdiler: “Biz elbette komazuz kim silâhuñla **14** anuñ katına varasın.” Ve ol girü döndi ‘Ömer bin Sa‘d katına vardı eyitdi, komadılar **15** kim haberüni diyem. ‘Ömer bir kişi dağı Benî Hantala kavminden viribidi girü ol

[320b]

01 haberi dimege. Hüseyn eyitdi: “Bu kişiyi bilür misin? Eyitdiler: “Bilürüz, bu ‘âkil kişidür.” Ol **02** geldi Hüseyn’e haberini didi. Hüseyn eyitdi, ben yirümde hoş dolanup fâriğ oturdum. Bu **03** şehr kavmi beni kendü geñüme komadılar nâme nâme üstine viribidiler tîz gel içümüzde imâm **04** yok seni imâm idinelüm didiler ve saña yardım idelüm cānumuzı öñüñde fidâ kılalum didiler. Anlaruñ **05** elçi-y-ile haber-ile bitisi-y-ile üş geldüm eger va‘deye vefâ iderlerse itsünler ve eger ben **06** bunda geldüğüm anlara hoş gelmedi-y-ise bundan dünin girü yerüme gidin. Şimdi benümle dört **07** işden birisin idüñ, yâ eliñüz bundan çeküñ gerü varayın yirüme gideyin veyâhüz bir şehre **08** varayın Müslimānlar şehrinden veyâhüz Yezîd katına varayın ol ne maşlahat ider-ise **09** anı görem veyâhüz Tañrı’nuñ milikinde gezem

yüriyem ecelüm gelince. Ol kişi vardı ‘Ömer’e **10** cevāb virdi. ‘Ömer Hüseyn’ün sözine sevindi eyitdi, ola kim Hüseyn’ün bu sözi **11** anlara hoş gele tā kırtıla kim anuñla ‘adāvet idüp ve muhārebe kılmak aña **12** karşı kılıç çekmek ve muhārebe kılmak aña karşı kılıç çekmek düşvār işdür. **13** Anı didi ve nāme yazdı ‘Ubeydullāh bin Ziyād katına kim bu işi Tañrı **14** geñez eyledi Hüseyn ne-kim didi-y-ise nāmede zıkr eyledi ve eyitdi ve eyitdi bu ki **15** eyü iş andan yemīn olduğumuz ‘ayn maşlahat ve ümmet yemīn ve şalāh bula. Çün

[321a]

01 ‘Ubeydullāh bin Ziyād nāmeyi okudu eyitdi kim hoş ola kabül itdün. Şimr la‘anetü’llāh **02** ‘Ubeyd katında-y-ıdı eyitti, iy emīr üşbu sözi şimdi kabül itdün mi? Ol hoz **03** ‘aczinden didi böyle dimedin n’itsün ol şimdi giriftār olup-durur. Zebündür, eger **04** senün elünden kırtulubilürse büyük gözi var, ol bu kavle yavlaq rāzīdür. **05** Eger şimdi elünden gelürse çıkarma kim degmeñüz girü elüne girmez şimdi elündedir ‘afv **06** iderseñ ve ‘uqūbet iderseñ senün katuñdadur. ‘Ubeydullāh eyitdi, gerçek eydürsin **07** şöyledür kim dirsın. Ve girü ‘Ömer’e bitı yazdı ol kim bizüm elümüze girmişdür **08** nite kıyu vırevüz bir şahrāya kındursın kim hıç bir katre şu olmaya sakın kim **09** Furāt katına kınmasunlar ve bir katre şu andan içürmesünler ki Emīra’l-mü’minīn **10** ‘Oşmān’a anlar şöyle itdiler ki katı dutğıl tā kim Yezīd’e bey‘at ide veyāhūz başın **11** baña viribigil ve üş Şimr’i viribidüm bu işi tız tamām itsün niçe ol çok **12** leşkere buyururam anı helāk ideler. Çün nāme ‘Ömer bin Sa’d’a irdi eyitdi, innā li’llāhi kim **13** şalāhdı ve maşlahatdı ol ölmeyiser. Andan döndi Şimr’e eyitdi: “Tañrı’dan **14** kórkmaduñ bir iş kim şalāhiyyete dönmişdi kómaduñ sen anı karcaşdurduñ **15** ve Müslimānlar arasında fitne bırağduñ.” Şimr eyitdi: “Bu nesne saña hoş

[321b]

01 gelmedi-y-ise üşde işün issi saña geñez eylemişdür. Aradan çık hoz bu işi ben tamām idebilürem.” **02** ‘Ömer eyitdi: “Sen hoş bunı anuñ-içün didün kim bu iş saña dege ve Tañrı resülün oğlı öldüresin.” **03** Şimr mel‘ün eyitti: “Emīra’l-mü’minīn, ‘Ubeydullāh bin Ziyād’uñ etmegi baña ol vaqt helāl olur kim anuñ **04** düşmenlerin helāk eyleyem. Eger ol Yezīd’ün dostı olsa aña bey‘at ide-y-ıdı islām ehlinün **05**

şalâhını saklaya-y-ıdı fesâd itmeye-y-ıdı muṭî‘ ola-y-ıdı. Şindi gelmişdür Kûfe’yi ve ‘Irâk’ı **06** kim Mu‘âviye anuñ qardaşı Hasan’dan altmış biñ altuna bey‘ etmişdür oğlu Yezîd’den diler **07** kim illâ ve ikileyin Müslimânlar arasında muhârebe ve kan dökmek ola.” Andan soñra Hüseyn **08** ‘Ömer’e kişi viribidi kim ben dilerem kim seni görem yaluñuz aḥşam-ıla yatsu arasında ‘Ömer yigirmi **09** atlu ile Hüseyn katına vardı ve Hüseyn buncılayın yigirmi kişi-y-ile ikisi yaluñuz bir yerde oturdılar. **10** Hüseyn aña naşîhat ve ol anuñ-içün çok guşşalandı velîkin kendü cânına korqardı **11** ve mâla vilâyete tama‘ eyledi muhâlefet idemedi. Pes ol Şimr mel‘ün nâme yazdı **12** ‘Ubeydullâh bin Ziyâd’e ve nâmede zıkr eyledi kim her gice ‘Ömer bin Sa‘d, Hüseyn bin ‘Alî katındadır **13** ikisi bile tedbîr iderler tanışurlar ittifâkları birdür. Andan ‘Ubeydullâh aña bir nâme yazdı kim **14** bu eglemeñüz niçün ceng itmezsin ki tâ benüm gönülüm fâriğ ola. A‘sem Kûfi eydür, Hüseyn **15** ve yârânları şusuzluqdan katı harâb oldılar ve buñaldılar. Hüseyn, raḍiya’llâhu ‘anhu, bir balta getürdi

[322a]

01 kıbleden yaña döndi bir kuyu kazdı bir pınar çıkdı her kim anuñla bile idi cümlesi şuya **02** kondılar ve tavarların şu virdiler. Andan ol girü eyitdi belürsiz oldu ol kuyunuñ haberi ‘Ubeydullâh’a **03** irişdi nâme yazdı kim kavmüñ kuyu kazmağa. Andan soñra girü şuşadılar ‘Ömer bin Sa‘d, **04** ‘Ömer bin Huccâc’ı viribidi kim Furât kenârını dutdılar ve kimse komadılar kim şu ola. Hüseyn **05** raḍiya’llâhu ‘anhu birkaç atlu birkaç yayağ viribidi. Furât kenârına irişdiler ‘Ömer bin Huccâc eyitdi: **06** “Ben sizi kova ile şu aldurmazam.” Anlar eyitdiler: “Biz aluruz.” Andan savaş eylediler Hüseyn kavminden **07** kimse ölmedi velî anlardan birkaç âdem öldi. Anlar cenge meşgûl oldılar kim atlular-ıdı **08** ve ol yaya kullar şuyı aldılar Hüseyn katına geldiler. Çün gice karañusı oldu Hüseyn **09** cümlesin okudu ve Tañrı’ya hamd ü şenâ kıldı, çok şükürler eyledi. Andan soñra eyitdi **10** kim bilesiz kim işbu ḥalâyıkuñ kaşdı beni öldürmekdür size kaşdı itmezler. Çünki beni **11** illâ viresiz size hîç ziyân itmezler ve bilesiz kim ben anlaruñ elinden cân kurtarmıyasardur. Zîrâ kim **12** ben Yezîd katına ne varuram ve ne hoḫ anuñla bey‘at iderem. İndi kimseler kalmasun beni anlara koñ **13** benden ayrılıñ. Ol-kim ‘Arab-ıdı cümle tağıldılar gitdiler ve anlar kim anuñla Medîne’den bile geldiler-ıdı **14** Müslim bin ‘Uḳayl oğlanları ve ‘Alî bin

‘Abbās oğlanları ve Ebū Bekir oğlanları ve ‘Oṣmān **15** oğlanları ve Ca‘fer oğlanları ve ‘Alī oğlanları ve ehl-i beyt ol kavm kim Medīne’den

[322b]

01 bile geldiler-idi. Eyittiler, iy Tañrı resülün oğlu, bizüm tenümüz ve cānumuz saña fidā olsun yārin **02** Tañrı’ya ve resüline ne cevāb virevüz ki seni şöyle düşmenler arasında koyalum varalum tenümüz **03** ve cānumuz ve mālumuz ve oğlanlarımız senün yoluña fidā kılalum eger bizi öldüreler ve yandurlar dönmeyüz. **04** Gerek senünle kında dirseñ varavuz eyle ölevüz kim hīç eşerümüz kılmayavuz, dilemez ne-kim senden **05** ayrulavuz. Hüseyin ol sözi işidüp şāz oldı ve anlara çok du‘ā kıldı ve andan soñra **06** ‘Ubeydullāh’dan ‘Ömer bin Sa‘d’a gerü nāme geldi ki bu ne uzak yatmağdur niçün bunı sehel dutarsın **07** benüm gönlümü teşvīşden kırtarmazsız tīz işünüz bitürün günden güne koyup anda maşlahatuñuz nedür. **08** Pes ‘āşūrā günü bu nāme aña irişdi ve ol durdı leşkeri düzdi ve Hüseyin başın dizi **09** üstine suñmış ve uykuya varmış-ıdı ve yārānlar leşker gördiler Hüseyin’i uyardılar ve Hüseyin **10** uyandı eyitdi, uyku içinde düş gördüm ya‘nī görürem dedem Resülullah gelür ve babam ‘Alī **11** bilesine ve anam Fātima dağı bile ve kıardaşum Hasan dağı bile baña. Resül eydür kim babañ ve anañ ve kıardaşuñ **12** baña irdiler ve gök feriştelere şāzlık iderler kim sen gelesin ve uçmağı bezediler ve Hāk Ta‘ālā **13** senün için bir uçmağı yaradup-durur aña irişemezsin şehīdlige şabr eylemeyince ağlamadan zārī kıılma **14** ve kıayırma kim tā yārin bize irişesin ve ‘avratlar feryād itdiler ağlaşmağı başladılar. Eyitdi, ağlaşmağı hīç **15** kimse bāķī kıalısar degildür ādemī olmayınca çāre yokdur ya öldürürler veyā bir hastaluk sebeb olur

[323a]

01 bārī bir nesne sebeb olur elbette her cānı olan ölür. ‘Abbās’a eyitdi, ol kavme şor kim **02** niçün geldiler ve ne sebeb olmışdur gelmege. ‘Abbās anlara karşı vardı ve şordı kim iy kavm **03** neye geldiñüz ol gün ‘āşūrā günü-y-idi ya‘nī Muħarremün toközuncı günü. ‘Ömer bin Sa‘d eyitdi, buñdan **04** biti geldi ki eger bey‘at iderse eger benüm kıatuma gelürse febihā ve ni‘me veger itmezse şavaş ki **05** tā öldüresiz. İndi biz buyruğıla geldük. ‘Abbās ‘Ömer’e eyitdi: “İndi şabr eyle, varayın haber vereyin.” **06** ‘Ömer eyitdi: “Hoş ola.” ‘Abbās girü vardı Hüseyin’e bu haberi virdi ikindü

namāzı katı **07** olmuş-ıdı. Resül hicretinden, ‘aleyhi’s-selām, altmış yılında-y-ıdı. Hüseyn eyitdi, var eyit **08** bugün girü dönsünler bu gice fikr ideyin tanışayın tā sabāh ma’lūm ola. ‘Abbās girü döndi **09** geldi ‘Ömer’e eyitdi: “Mühlet diler irteye degin.” ‘Ömer leşkere döndi eyitdi: “Siz n’idersiz?” Eyitdiler: **10** “Resül’ün kıızı Fātima oğlıdur bī-muḥābā muḥārebe kıılmaḳ olmaz. Çün bir gice mühlet diler **11** virmek gerek.” ‘Ömer eyitdi: “Ceḥd idün kim bir ḥandaḳ düzdiler ve odunlar ve dikenler içine bıraḳdılar. **12** İrteye dek du‘ā ve tesbīḥ itdi ve namāz kıldı ve çok ağladı ve yārān bile ağladılar. **13** Çün irte oldı ‘Ömer leşkeri düzdi ve şaf bağladı. Hüseyn’ün leşkeri **14** seksen iki kişi-y-ıdı. Ve ba‘zı eydür, yüz kişi idi anlar daḳı şaf bağladılar ve ‘Ömer **15** leşkeri yigirmi biñ iki er-ıdı. Andan Hüseyn bir devenün üstine bindi iki leşkerün

[323b]

01 arasında durdı ve bülend-āvāz-ıla çağırdı ve eyitdi, iy benüm ḳavmüm, ivmek daḳı kendü **02** yārānlarından. Bir kişiye eyitdi, var ol ḳavme eyit ve anlara ḥüccet itgil. Ve ol kişi vardı ol leşkere **03** eyitdi, iy ḳavm bilürsiz kim Hüseyn Tañrı resülü kıızı Fātima’nuñ oğlıdur sizden diler kim anı **04** ḳoyasız, girü geldüğü yirde gide veyāḥüz ḳoyasız. ‘Ammusı Yezīd ḳatına vara göre kim ol ne buyurur **05** anı ḳoyasız vara gire veyāḥüz sizün gönlünüz ḳanğı şehirde dilerse varsun anda **06** dursun. Şöyle kim birkaç müslimānlar nice dilerse ḫururlarsa ol daḳı dursun niçün **07** anı öldürmege ḳaşd idersin ve şuyı daḳı andan ve ḳavminden dirīg idersiz it-ile ḳurd şu bulur **08** ve Cühūd ve Tersā şu bulur āḫir ve ‘āmīdür⁸³⁹ kim Resül’ün oğlanları bir içim şu bulmayalar **09** Tañrı’dan ḳorḳuñ ve Resül’den utanuñ kıyāmetde ne cevāb virisersiz bu işi kim anuñ oğlanlarına **10** siz idersiz hergiz kāfir itmeye. Anlar eyitdiler, pes hey yiter söyle siz ‘Oşmān’a bundan beter etdüñüz ol **11** ḳuyudan ki ol şatun almış-ıdı andan aña bir içüm şu virmedüñüz. Ol kişi eyitdi, ḥāşā ki biz **12** ‘Oşmān’ı öldürevüz bir yad leşker geldi ve mālın yağmaladı. Anlar eyitdiler, eger sizün gönlünüz olmasa **13** Emīra’l-mü’minīn ‘Oşmān’ı bir yad leşker nice öldürübilürdi. Şimdi tedbīr oldur kim Hüseyn bizüm **14** begümüz ḳatına gele görürüz kim ol ne sorar. Hüseyn eyitdi:

⁸³⁹ Metinde sehven âmî yazılmıştır.

“İy kavm, şabr idüñ ben size bunda gelmedüğümüñ **15** ‘özrin eydiyem eger inanursañuz hoş itdüñüz ve inanmaz olursañuz bir yir gösterin baña izāfe

[324a]

01 viresiz, kavluhü Ta‘ālā: فَأَجْمِعُوا أَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ اقْضُوا إِلَيَّ وَلَا تُنظِرُونَ ⁸⁴⁰ **02** ya‘nī dirşürüñ işüñüzi ve ortaqlaruñuzı. Pes dirişüñ tā olmaya sizüñ işiñüz sizüñ üstüñüze **03** qarçaşuq andan benden yaña dönüñ muntazır olun. İmdi pes baña mühlet virmek elüñüzden **04** geldükçe bunu didi; Hüseyn dañı ağladı. Pes çün Hüseyn’üñ ‘ayāli ağladuğın işitdiler **05** haymelerden taşra çıkdılar ve feryād itdiler başladılar kim vā-veylā vā Muḥammedā vā ‘Alīyā **06** vā Hüseynā kendü qardaşı ‘Abbās’ı ve oğlı ‘Alī’yi anlara viribidi **07** kim epsem oluñ kim size bundan dañı çok ağlamak gerekdür. Şindi bārī düşmenleri **08** şāz-kām itmeñüz. Anlar dañı epsem oldılar andan Hüseyn söze geldi başladı şöyle kim **09** kişi şınuqlu olsa nice iderse şol bülend-āvāz-ıla ve faşih dili-y-ile eyitdi, iy kavm **10** bir fikr eylüñ kim ben kimim ve ne kişiyem Tañrı resüli benüm dedem degül midür ve Ḥadice Kübrā **11** benüm ebem degül midür ve Ḥamza seyyidü’s-şebāb benüm ‘ammum degül midür ve ‘Alī Murtażā benüm babam degül midür **12** ve Fātima Zehrā benüm anam degül midür ve Ca‘fer-i Tayyār benüm ‘ammum degül midür? Ne suç eyledüm ki beni **13** öldürmege kaşd idersiz müşrik mi oldum veyā kanlu mı oldum ve resül dimedim mi? Benim-içün ve qardaşum **14** Ḥasan-içün seyyid-i şebāb ehli (?) ya‘nī siz uçmaq ehli yigitlerinüñ ulusısız **15** eger siz işitmedüñüzse arañuzda kimseler vardur bunu resül

[324b]

01 Allah’dan işitmişdür ve eger inanmazsañuz Cābir bin ‘Abdullāh’a şoruñ ve Enes bin **02** Mālik’e şoruñ ve Bū Sa‘īd Ḥuzurī’ye şoruñ ve Sehlī bin Sa‘d-i Sā‘idiye **03** şoruñ kim anlar bu sözi resülden, ‘aleyhi’s-selām, işitmişlerdür ve bilürler **04** veger dañı şeküñüz var-ısa bu ma‘nide hīç şekke düşmek ki ben Fātima **05** Zehrā oğlyam. Andan soñra eyitti, iy ḥalāyık iy Kūfe kavmi! Beni **06** anuñ-içün kığırduñuz kim beni ve ehl-i beytüme öldüresiz. Andan yonin Kūfe **07** ululardan yaña döndi, iy eyitdi iy Qays bin Eş‘eb ve iy **08** Şiṣ bin Rab‘i ve iy Ḥacār bin Buḥayr ve iy Zeyd bin Ḥāriş,

⁸⁴⁰ Kur’an, (Yūnus) 10/71: Bir kere ne yapacağınıza karar verdikten sonra da artık girişeceğiniz eylem sizi tasalandırmasın [neye ki karar verdiyseniz] bana karşı artık elinizden geleni ardınıza komayın; hem de bana hiç soluk aldırmadan!

siz **09** baña nāme yazmadıñuz mı ve elçiyi viribimedüñüz mi ki şehr senüñ-içün **10** düzdük ve ehl-i Kūfe cümle senüñ-içün cānların fidā iderler tīz **11** irişgil anlar hergiz andan utanmadılar. Eyittiler, bu sen didüğüñden **12** hergiz bizüm haberümüz yokdur ve biz hīç elçi göndermedük. Hüseyn **13** kendü kulına eyitdi ol Kūfe kavminüñ nāmelerini getir ol gulām **14** nāmeleri getürdi dökdi. Andan Hüseyn buyurdı ol handağı **15** odunlara ve dikenlere urdılar, Hüseyn'ün haymeleri leşkerüñ

[325a]

01 ardında-y-ıdı ve ol odı anuñ-içün yaqdılar kim anlaruñ ardundan **02** girüp ziyān itmeyeler tā bir yañadan şavaş idemeyeler. Andan Hürri bin **03** Yezīd ki anlaruñ leşkeri muqaddemi-y-ıdı biñ atlu ile geldi 'Ömer'e **04** eyitti: "Üşbu kişi-y-ile şavaş ider misin?" Ol eyitti: "Beni pes niçün **05** viribidiler andan anuñ dedesine ne cevāb virisersin kim Tañrı **06** resūlidür niçün üşbu dört nesneyi kim ol didi niçün birini **07** ihtiyār itmezsin." 'Ömer eyitti: "Eger hüküm benüm yaluñuz elümde olsa iderdüm, **08** āhir ben bilürem kim bunuñ da'vīsi kıyāmet günindeki ulu **09** işdür velī rāyi vilāyetin terk itmege göñlüm varmaz korqaram kim **10** vilāyeti elümden alalar ve bir kişiyे vireler." Hürri eyitdi: "Ben bilmedüm kim **11** ol ebedī uçmağa bu bir sā'atlık Rāy vilāyetin degşürmezsin **12** ve Muştafā oğlunuñ kanın dökersin Rāy'i vilāyetiñi saña kala, **13** bunu didi." Ve leşkerüñ arasından yaluñuz çıkdı andan azın azın **14** gitdi tā Hüseyn katına vardı dağı eyitdi, selāmü **15** 'aleyke iy Tañrı resūlüñ oğlı, ben Hürri bin Yezīd'em.

[325b]

01 Haqıkat bilürem kim senüñle ceng itmek tamu odıdur **02** ve benüm tamuya tākatum yok. Ve haqıkat bilürem kim **03** saña yardım itmek uçmağı bulmaqdur baña uçmaqdan çāre **04** yok. Meger şol vaqt ola kim cānumı senüñ için fidā **05** kılam evvel kim leşkerden düşmene karşı vara ceng ide ben **06** olam. Andan şoñra 'Ömer bin Sa'd bir oq girişde qodı ve **07** kendü leşkerine eyitti, beg katında tanıklıq viresiz kim evvel leşkerden **08** oq atan Hüseyn leşkerine oldı diyesiz. Ve oqı doldırdı atdı **09** Hüseyn'ün öñine düşdi. Hüseyn girü gitdi ve Hüseyn döndi **10** eyitdi, üşbu oq elüm elçisidür. Ve eyitdi, yārānlarına kim tūruñ **11** elümden yaña dönüñ kim ölümünden artuq şevāb elüñüze görimez ve baña **12** ölümünden kurtulmaq yokdur. Andan

cümle silâh geydüler ve anlar **13** seksen iki kişi-y-idi ve ‘Ömer bin Sa’d leşkeri yigirmi iki **14** biñ-idi. Andan Hüseyin yārānları cümle kıldılar handağ kapusından **15** çıktılar katı ceng eylediler, elli kişiler helāk oldu. Hemān

[326a]

01 birkaç bahādırları kaldı Cerr bin Yezīd ve Yezīd bin Hüseyin ve Vehb bin ‘Abdullāhı **02** ve Hālid bin ‘Ömer ve Sa’d bin Hanṭāla ve ‘Ubeyd bin ‘Abdullāhı Madaḥacı ve **03** Müslim bin ‘Avsace’l-Esedī ve ‘Abdullāh bin ‘Abdurrahmān ve Büceyr bin Süleymān **04** ve Kurre bin Kurreti’l-Gafar ve Mālik bin Enes ve ‘Amr bin Muṭā’ el-Cafī ve Ḥabīb bin **05** Muzhiri’l-Esedī ve MevlāĠy Ebī zeri’l-gafarī, Üneys bin Mukilū’l-Aspahī ve Yezīd **06** bin Muhaciri’l Cafī ve Ḥuccāc bin Mesrūkü’l-Cafī ve Sa’īd bin ‘Ubeydullāhi’l Hanefī **07** ve Züheyr bin Beşān ve Hilāl bin Nafiyl Bahlī ve Hutaze bin Ḥārīş el-Ensarī **08** ve ‘Ömer bin Ebadetū’l-Ensarī ve ‘Abdullāhı bin Müslim bin Ukayl ve Ca’fer bin Ukayl **09** ve işbu zıkr itdügümüzüñ her biri bahādırlıg-ıla çıktılar her birinüñ şī’r idüp **10** nice itdügünüñ kışşasını uzundur eger mecmū’ı başlu başına her biri **11** n’itdügün idersevüz kitāb çok olur. Andan ‘Abdullāh bin Ḥasan çıktı **12** çehre-dār yigidi-y-idi, aya mānend idi muḥārebe kıldı Hüseyin’üñ qardaşı oğlu-y-ıdı. **13** soñra öldürdiler ve Hüseyin anı getürdi ḥaymeye getürdi üstine çok **14** ağladı andan Hüseyin’üñ qardaşları ol Ebū Bekir bin ‘Alī ve anuñ oğlu ‘Ömer bin **15** ‘Alī ve anuñ oğlu ‘Oşmān bin ‘Alī bir bir nevbetle çıktılar muḥārebe kıldılar ve başdan çıktılar.

[326b]

01 Andan ‘Alī bin Hüseyin çıktı ve ol on sekiz yaşında idi, katı ceng **02** itdi çok ādem öldürdi çok mecrūḥ oldu. Velī şusuzlıqdan **03** tākatı kalmadı girü döndi Hüseyin’e eyitdi: “İy baba, şusuzlıqdan tākatum kalmadı **04** ve bu üstümdegi silāhuñ ağırlıgı daḥı zaḥmet virdi.” Hüseyin eyitdi: “Bir sā’at **05** daḥı şabr eyle dedeñ saña şu vire.” Ve girü döndi şavaş itdi **06** ser-encām-kār anı daḥı öldürdiler ve hīç artarlardan Hüseyin-ile kimse kalmadı. Bir **07** oğlu vardı ‘Alī el-Aşğar ve ol yedi yaşında idi. Ve ba’zı eydür toquz yaşında-y-ıdı **08** ve hem şayru-y-ıdı. Ve Hüseyin’üñ bir qardaşı oğlu vardı anuñ daḥı adı **09** ‘Alī-y-idi. Velīkin henüz emerdi, Hüseyin ata bindi ḥayme kapusına geldi eyitdi, ol **10** oğlanı baña virüñ kim anı esenleyin. Anı Hüseyin

eline virdiler Hüseyn anı **11** öpdü añsuzda bir oğ geldi ol oğlancuğuñ gögsine dokındı, ol **12** dağı öldü. Andan Hüseyn ol kavmüñ katına vardı atlanuban ve çağırdu eyitdi: **13** “İy kavm, Tañrı size şer vire ve Tañrı Ta‘ālā katında odlu olasız.” Ve **14** döndü girü eyitdi: “İy Kūfe kavmi, Tañrı sizi helāk itsün n’itmiş olam ben sizüñ **15** haqquñuzda fitne odı sevinüp tururken anı girü yaqdıñuz. Mekke’de diñlenüp dolanup oturdum.”

[327a]

01 Beni nāme-y-ile ve elçi-y-ile getürdüñüz düşmen eline virdüñüz kim benüm hānedānumı katl-ıla helāk **02** eyledüñüz ve şindi anlara dost oldunuz. Şöyle siñek İrān yöresine dizilür gibi **03** baña bey‘at itmege dirildüñüz tā beni cān mānend āvāre eyledüñüz ve soñuç beni düşmenler **04** eline virdüñüz ve anlara yardım olduñuz anı kim siz itdüñüz resülün hānedānına **05** kāfirler ve put-perestler itmege Tañrı’nuñ la‘neti sizüñ üstüñüze olsun ve cümle **06** zālimler üstine. Andan soñra er diledi anlardan çok kişi öldürdü ve şusuz **07** tākatı kalmadı şu içmege kaşd itdi şu içmege anı komadılar ve bir elinde oğ-ıla urdılar **08** ol oğı elinden çekdi çıkardı ve kan ol cerāhatdan revān oldu ve **09** muhārebe kılmağa başladı her kim katına gelürdü kılıç-ıla ururdu düşürürdü. **10** Andan soñra ol leşker anuñ haymelerine kaşd eylerler ve Şimr la‘net diledi kim anuñ **11** haymelerine od ura. Ve Hüseyn eyitdi: “Dutayın kim Tañrı’ya ve resüline hürmetüñüz yok **12** bārī ‘Arab’a hamiyyetüñüz kanda vardı henüz ben diri-y-iken benüm haremüme giresiz. Ve Şimr **13** la‘in eyitdi: “Gerçek dirsın iy Hüseyn.” Ve Hüseyn’ün çevre-bānın aldılar birisi **14** çaldı kolın düşürdü ve birisi boynına çaldı ve birisi bügrine oğ urdu **15** ve birisi dağı bir oğ-ıla gögsire urdu. Pes ol dağı atdan düşdü

[327b]

01 ve dizi üstine çökdi, güci yetdükçe şavaşdı ve ol gögsindeki oğı **02** çekdi ve iki eli kana garğ oldu ve ol kanı başına ve yüzine dudtı eyitdi, **03** Haqq Ta‘ālā hazretine şöyle kana bulaşmış varayın ve her yañadan kılıç-ıla ve sügü-y-ile **04** ve oğ-ıla urdılardı ve ol eydürdi: رَبِّ احْكُم بِالْحَقِّ⁸⁴¹ ya‘nī iy Çalab‘um, toğru **05** hükm eylegil. Bu kelimeyi müdām eydürdü şol vaqte-degin kim nefesi münkaṭı‘ oldu. **06** Andan ‘Ömer bin Sa‘d

⁸⁴¹ Kur’an, (Enbiyâ’) 21/112: Ey Rabbim! (Aramızda) hakça hüküm ver!

eyitdi, varuñ biriñüz başını kesüñ. Şimr la'netü'llāh vardı **07** başını kesdi. Ve Muḥammed bin Cüreyr eyitdi ki, bunu nice öldürdiler? Zeyneb ḥaymeden **08** çıkdı bir ay gibi şüret-ile ve 'Ömer bin Sa'd'a derd-ile ve ferāğ-ıla eyitdi: "Gör kim resülün **09** oğluna n'eyledüñüz." Pes kıyāmet güninde iy maḥrūmlar resüli gibi kişi size **10** ḥaşm olıcaḵ Tañrı ḥazretinden 'aceb nice cevāb viresiz bunu didi ve Ḥüseyn'i **11** çekdi gözinün başı yüzine Ḥüseyn'ün muḥāsibine aḳardı ve ol ağladuğın zāhir **12** itmezdi. A'sem Kūfī eydür, çün Şimri, la'netü'l-lāhi, anuñ başını kesdi ve anı yalnızcaḵ **13** eylediler ve üstine at koştırdılar ki tā atlar dıynağında köfte oldu. Andan Şimr la'tın **14** eyitdi: "Girün ḥaymeleri yağmalañ." Ve 'Alī Aşğar şayru yaturdı, birkaç kişi Ḥüseyn'ün **15** ḥaymesine girdiler 'Alī Aşğar'ı gördiler kim döşeginde yatur girü döndiler eyitdile, bir oğlancuḵ

[328a]

01 döşeginde şayru yatur. Şimr, 'aleyhü'l-lā'ne" eyitdi: "Niçün anı öldürmedüñüz?" Anlardan bir **02** kişi anuñ başı ucında durdı eyitdi: "Bir şayru nā-bālig ve nā-resīde oğlancuğı öldürüp **03** n'idersiz? Resül ḥānedānın kırmaḵdan daḥı toymadıñuz mı?" Andan ol ḥaymeleri ve ol **04** 'avratlaruñ tonların ve bezeñlerin cümle yağmaladılar ve ḥaber 'Ömer bin Sa'd'a vardı-kim **05** Ḥüseyn'ün ḥaymelerini ve 'avratlaruñ zīnetlerini cümle yağmaladılar ve tonlarını çıkardılar soydılar **06** ve 'Ömer geldi 'Alī Aşğar'ı gördi kim döşekde yatur. 'Ömer eyitdi: "Sen kimsin?" Eyitdi: "Ḥüseyn **07** oğlı 'Alī'yem." 'Ömer eyitdi: "'Alī'yi öldürmediler midı?" Ol eytdi: "Kiçi ḳardaşum-ıdı." 'Ömer **08** bin Sa'd ḳığırttı her kim ne aldı-y-ısa tiz getürsünler dedi ve bu oğlanı koyuvirün. **09** Ne-kim aldılar-ıdı hıç birini getürmediler (Arapça) ya'nī **10** āgāh ol-kim Tañrı'nuñ la'neti güç idicilerdür Muḥammedin şöyle dir kim seksen **11** iki kişi Ḥüseyn ḳavminden öldi ve seksen yedi kişi 'Ömer bin Sa'd leşkerinden **12** öldi ve Ḥüseyn'ün başın kestüklerinden ayru otuz dört yirde ḳılıç zaḥmından **13** ve otuz üç yirde süğü zaḥmından ve oḵ zaḥmından ayru kim Ḥüseyn'ün mübārek **14** tenine vāḳi' oldu ve ol ḳadar ḳavm daḥı helāk oldu ve Ḥüseyn'ün, raḍiya'llāhu 'anhu, **15** atı anlaruñ elinden boşandı vardı ol ḳatına Ḥüseyn'ün kendüyi buldı

[328b]

01 ve feryādlar itdiler çağırdı ve haymelere segirtti ve ol ‘avratlarıñ katına vardı. Çün **02** ‘avratlar Hüseyin’ün atını ol hâlde gördiler bildiler kim Hüseyin’i öldürdiler ve **03** ağlaşmağa başladılar ve saçların yolmağa başladılar ve yüzlerin yırtmağa başladılar ve nevha **04** ve zārī kıldılar ve kız kıardaşı Zeyneb Hüseyin’ün üstine geldi gördi-kim başı **05** kesük ve gövdesi yalnızcağ toza toprağa bulaşmış yatur ve andaki zaħmelerden **06** pāre pāre olmuş, feryād itdi ağladı, zārī kıldı ve eyitdi, iy baba Muhammed, **07** gel göresin ol ‘aziz oğluñ Hüseyin’i Kerbelā yazusunda başı kesük **08** yalnızcağ toprağa bulaşmış yatur ve ol nāzik teni kılıç ve süğü ve ok zaħmından pāre **09** pāre olmuş ve düşmenlerimiz adına degmiş ve ol kanlara bulaşmış ve ‘ayālî ve oğlanları **10** depelenmiş ve ehl-i beyti kırılmış ve yiri yirine karışmış cümle kana bulaşmış ol ‘aziz tenler **11** hor olmuş yatur işbu sözleri dirdi. Ve nevha ve zārī eyledi zārī-ile ağlardı **12** sağular sağup derd-ile idüben ağladı anuñ zārılığına dost ve düşmen **13** ol leşkerde her kim işitdi-y-ise hep özi göyinüp giriv kıopardılar ağlaşdılar. **14** Pes anları aldılar Kūfe şehrine vardılar, Kūfe’ye haber düşdi kim üş anları Kūfe **15** şehrine götürdiler dağı ol Kūfe ehli kapulara ve ‘avratlara tamlar üstine çıkdılar gördiler

[329a]

01 kim Hüseyin’ün ‘ayāllerin çün-kim esir gördiler düşmenler şāzlığıla alup girdiler **02** hemān-dem çağrışmağ ve feryād ve zārī ve ağlaşmağ her tarafından kıopdı. A‘sem Kūfî eydür: **03** “Ol gün ben Zeyneb’i Hüseyin’ün kız kıardaşı şöyle gördüm ki şol gündeki anı gibi hıç **04** ol hatunlarda andan güzel görmedüm āvāz-ıla çağırdı kim epsem oluñ didi cümle epsem **05** oldılar.” Zeyneb eyitdi: “Tañrı sizi ağlamağdan kıurtarmasun ki dāyim zārılığda ve **06** guşşada dutsun ve rāħat ve şāzî vermesün size ki beni hānedāndan ayırduñuz, betilerle **07** ve elçilerle bizi aldaduñuz ki ol yalan kıavlüñüzle bunda gelüñ şoñuç siz düşmenlerle **08** bir olduñuz ve bizi anlarıñ ellerine virdüñüz kıılıçlar çekdüñüz ve bizi kıatlı itmekle fenā **09** kıldıñuz ve esir ve bî-çāre kıldıñuz ve düşmenleri şāz itdüñüz bu kez durduğumuz üstümüze **10** ağlarsınız.” Andan şoñra Hüseyin’ün başın, rağiya’llāhu ‘anhu, ve girü kıalan başları ve ol **11** hatunları ‘Ubeydullāh ibn Ziyād kıatına iletdiler, lā‘netü’l-lāhi la‘neten, kesireten ve ‘Alī Hüseyin **12** oğlı şabr ide çünki cümle anda vardılar. Zeyneb eski kıonlar geymiş ol dağı anda **13** bir bucağda oturdı. ‘Ubeydullāh ‘aleyhi eyitdi: “Sen kimsin?” Eyitdi:

“Hüseyn oğlu ‘Alī’yem”. **14** Eyitdi: “Yā bir ‘Alī adlu oğlın öldürdilerdi āhīri.” ‘Alī eyitdi: “Ol benüm kiçi kardaşumdı.” **15** Eyitdi: “Bu ‘avrat kimdür ki içerü girdi oturdu.” Eyitdi: “Zeyneb’dür.”

[329b]

01 ‘Ubeydullāh çağırdı üç-kez kim iy Zeyneb! Ol cevāb virmedi. ‘Alī’ye eyitdi: “Meger **02** Zeyneb degül.” ‘Alī eyitdi: “Zeyneb’dür, ‘Alī kıızı.” Ol mel’ün eyitdi, (Araça) **03** ya’nī şükür ol Tañrı’ya kim sizi ħor **04** eyledi ve sizi rüsvāyı eyledi ve sizüñ sözlerüñüzi yalan eyledi. Ve Zeyneb eyitdi; **05** (Arapça) ya’nī şükür ol **06** Tañrı ki bizi ‘azīz eyledi bizüm ceddümüz Muḥammed-ile ve bizi pāk itdi pāk itmeklik. **07** Andan soñra eyitdi, fażīhat fāşıklara ola ve yalan söyleyici fācir ola **08** ve cābir ola ya’nī cevredici⁸⁴² ve biz ne fāşıqız ve ne cābirüz. ‘Ubeydullāh eyitdi: “Göñlüm hoş **09** oldı kardaşuñı öldürmeg-ile, iy Zeyneb.” Bu sözi işidicek Zeyneb ağladı eyitdi: **10** “Eger göñlüñ bu nesneyle hoş olursa üş hoş oldı-kim erenlerden öldürdüñ **11** ‘avratları esīr eyledüñ. Velīkin senüñle bizüm dād üstādumuz ve da’vīmüz ilerüdür ki bizüm **12** işümüz añađı anda düziliserdür.” ‘Ubeydullāh eyitdi: “Gerek kim bu kardaşına nice **13** şecā’at gösterür bu cümlesiyle kim dükelin depelenmiş gördi henüz göñli sınıklı olmaz.” **14** Eyitdi: “‘Avratlaruñ şecā’atine ne i’tiyād benüm ħoz yüregüm yoқdur.” Muḥammed bin Cerīr **15** rivāyet kıılır ‘Amr bin ‘Ekrem’den ki eyitdi ol gün kim Hüseyn’i öldürdiler Medīne’de

[330a]

01 benüm kulum var-ıdı, eyitdi gice bir āvāz işitdüm kim bu şi’ri iderdi. Şi’r:
02 (Farsça) **03** (Farsça) **04** (Farsça) **05** (Farsça) **06** (Farsça) **07** (Farsça) **08** Pes ‘Ubeydullāh bin Ziyād, la’anetü’llāh, kendü cellādlarına eyitdi: “Niçün bu ‘Alī Hüseyn **09** oğlını öldürmedüñüz?” Eyitdiler: “İy emīr, oğlandur ve ħastadur anı öldürmekden ne **10** fāyide.” Birisine eyitdi: “Var anı yalnızcağ eyle gör erlik ħaddına irişmişdür güzārlık ħaddına **11** irişmişdür.” Vardı yalnızcağ eyledi gördi eyitdi: “İy emīr bāliğ olmuşdur.” **12** ‘Ubeyd mel’ün eyitdi: “Var boynın yüz.” Zeyneb üstine düşdi eyitdi: “Tañrı **13** ‘ışkına eger mü’min-iseñ evvel beni öldür andan anı

⁸⁴² Metinde sehven cevri idici yazılmıştır.

öldürüñ.” ‘Alī eyitdi: **14** “Anlar ‘avratlardurlar eger anlaruñla hıkdışlığuñ⁸⁴³ var-ısa ve ‘Arab’a hürmet iderseñ evvel bir **15** kişi gerek bu ‘avrat kişilerle ola.” Andan beni öldüresin āhir elbette bir kimse

[330b]

01 gerekdür kim anlaruñla ola. Bu söz-ile melül oldı eyitdi, öldürmek zindāna iledüñ. **02** Ve ol kişi kim Hüseyn, rağiya’llāhu ‘anhu, başın ‘Ubeyd katına getürdi-y-idi eyitdi: “İy emīr, **03** hālāyıkuñ yigregi senüñ katuña getürdüm hil‘at ü ni‘met umaram.” ‘Ubeydullāh bin Ziyād **04** eyitdi:”Çün bildüñ ki hālkuñ yigregidür niçün öldürdüñ?” Buyurdi, ol kişinüñ boynı **05** urdılar. Çün iki gün geçdi ol zindāna bir taş düşdi ve üstinde ol taşuñ **06** bir ruķ’a bağlamış. ‘Alī ibni Hüseyn ol ruķ‘ayı aldı okudu yazılmış-kim sizden ötürü **07** bir beg geldi Yezīd katına bu deñlü günde vara ve bu deñlü günde girü gele çün fülān gün **08** ola eger ol günde tekbīr āvāzın işidicek olursañuz ve şıyt eyleñ ölecek **09** siz ve eger işitmezseñüz emīn olasız. Çün iki gün kaldı ol vakte bir taş **10** dağı düşdi ve üstinde bir ruķ’a bağlu ol ruķ‘ayı ‘Alī şeşdi açdı **11** okudu yazılmış-kim başıñuzı ve tenüñüzü yuyasız ve diñleyü durasız kim iki gün kalmış **12** ola. Andan soñra ya öldüreserler veyāhūz kurtulasız. Zeyneb, rağiya’llāhu ‘anhumā, eydür: **13** “Gözetdüm ol gün dir tekbīr āvāzı gelmedi.” Andan soñra ol mel‘ün ‘Ubeyd **14** Hüseyn’üñ başını ve dağı birkaç başı bile bir kişinüñ eline virmiş-kim ol kişinüñ **15** adı Zühër bin Kays-ıdı, Yezīd katına viribidi. Ve ‘Alī’yi ve Zeyneb’i ve Hüseyn’üñ ‘ayāllerin

[331a]

01 mel‘ün Şimr’e ısmarladı Yezīd katına viribidi. Çün Yezīd’üñ sarāyına girdiler Zühër bin **02** Kays Yezīd katına vardı ve ol başları kim bilesinde-y-idi. Yezīd eyitdi: “Ne haberdür?” Ol, **03** yā Emīra’l-mü’minīn dir, Hüseyn bin ‘Alī geldi seksen iki kişi kendü ehl-i beyti kim cümle **04** bilesinde-y-idi ve altmış dört kişi şī‘a kapısında-y-ıdı. Çün Kūfe’ye yakın geldiler **05** ceħd itdüñ kim emīr ‘Ubeydullāh katına gele ve anuñ hūkmin tuta aña muṭī‘ ola kabül itmedi **06** muḥāribe ihtiyār geldi, gün doğa yürürken başladuk şavaş itdük çünkim anlara kılıç **07** zahmı irişdi dilediler kim bizümle dürişeler başaramadılar kuşlığa irişdi cümlesini öldürdük. **08** Şimdi Kerbelā

⁸⁴³ Metinde sehven hıkdışlığuñ yazılmıştır.

yazusunda yaturlar kurd u kuş anları yirler. Muhammed Cerir eydür, Yezid'ün **09** gözi tolageldi eyitdi, ya'nī Tañrı la'net olsun **10** her kim bunu işledi. Eyitdi, ben size kaçan buyurdum kim Hüseyin'i öldüresiz, **11** Tañrı Hakkı eger ben anda olaydum nekim dilese benden vireydüm **12** ve eger suç dahı işlese 'afv iderdüm ve anı öldürmekden saklayaydum eger benüm **13** oğlum helāk olsa aña 'itāb itmeyeydüm. Şimr mel'un çağırdı kim yā Emra'l-mü'minīn, **14** üş getürdük ol hālāyikuñ nā-keslerini ve mecmū'ınuñ yazmazrakların. Yezid eyitdi, **15** iy Hārīcī mel'un sen resül hānedānuñ düşmeni misin hīç beter ve şom dahı

[331b]

01 andan toğmamış ola. Şimr la'netü'llāh ol başlaru ilerü getürdi ve 'Alī **02** eli bağılu anı-dahı getürdi Mervān Hakem'ün kardaşları anda-y-ıdı. Eyitdi, yg Emīra'l-mü'minīn, **03** resül kızısı Fāṭima'nuñ neslini münkaṭı' itmişler āhir. Yezid eyitdi, Tañrı'nuñ la'neti **04** ol kişige bunu böyle itdi ben nāmede hergiz buyurmadum ki Hüseyin'ün başını baña **05** viribigil. Nāmede yazdum kim vilāyeti saklağıl ve andan bey'at istegil. Andan soñra **06** Yezid 'Alī bin Hüseyin'e eyitdi (Arapça) anuñ **07** ya'nī senüñ atañ kesdi kavmıluğı benden ve çekişdi benüm pādīşāhluğumda. **08** 'Alī bin Hüseyin eyitdi, kavluhū Ta'ālā: مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا ۗ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ⁸⁴⁴ ya'nī olmadı bir muşibet yirde **10** ve ne sizün tenlerünüzde kim kitāb içinde olmaya andan ilerü kim yaratduğ anı **11** bedürüstü ki ol Tañrı'ya geñizdür. Ve Yezid eyitdi: وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فِيمَا كَسَبْتُمْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ ⁸⁴⁵ **12** ya'nī ve ol-ki size irişe guşşadan **13** ve miñnetden ve kıtlıkdan ve şomlığdan ol ola kim idüp-dururdu ellerünüz ve geçe 'afv **14** eyleye çok kişilerden. Pes Yezid anlara bağıdı ve ol hālde gördi ol nesne **15** aña gāyet çirkīn geldi eyitdi, Tañrı'nuñ la'neti aña kim bunları üşböyle

[332a]

01 eyledi ve dahı öldürmege buyurdu. Andan soñra Yezid buyurdu kim cümlesini hoş **02** dutalar. Fāṭima eydür kim 'Alī kızıdır çünki Yezid bize merhamet nazarin itdi ve

⁸⁴⁴ Kur'an, (Hadid) 57/22: Hiçbir musibet, daha önce buyruğumuzda olmadıkça ne yeryüzünün ne de sizin başınıza gelmez: şüphesiz bu Allah için kolaydır.

⁸⁴⁵ Kur'an, (Şūrā) 42/30: [Hesap günü] başınıza gelecek her felaket kendi ellerinizle yapıp-ettiklerinizin bir ürünü olacaktır; bununla beraber Allah çok bağışlayıcıdır.

luṭf-ıla **03** bize söyledi ve bizi kendü vilâyetinde yir eyledi oturduḡ ve ağladı. Ve bir kişi Şāmlulardan **04** eyitdi: “Bu ḡardaşı baña vir.” Yezīd eyitdi: “Herze söyleme epsem ol Tañrı’nuñ **05** la’neti senüñ üstüñe olsun, didi.” Eyitdi, Fāṭıma kıızıdur, resül kıızınıñ kıızıdur. **06** Andan soñra buyurdı anları kendü sarâyında ḡatunları ḡatına Mu’āviye kıızları **07** ḡatına gönderdi. Ve ol ḡatunlar çün anları şöyle gördiler feryād eylediler ve saçların **08** yoldular ve nevhā ve zārī eylediler başların açdılar Hüseyn-i çün yas tutdılar ağlaşdılar **09** ve anlarıñ nevhā kılıp ağlayup eyitdüklerinden birisi bu meyyiti idi-kim eydürlerdi **10** ve ağlaşırlardı. Şi’r (Farsça) **11** ya’nī nedür diyesser çünki peygāmbar didi size ki n’eyledüñüz benüm oġlanlarum-ıla **12** ve siz olasız ümmetlerüñ soñı ve ol kişi-kim anları getürdilerdi zümrelerdi **13** kim hil’at ve ni’met ellerine gire birisine nesne virmediler. Ve Şimr la’anetü’llāh buyurdı **14** ol mel’ünüñ boynı urdılar. Ve ol ḡatunlar kişilere şordı kim sizüñ çadıruñuzdan **15** ne deñlü nesneñüz aldıldardı anlara ne deñlü-y-ise didiler daġı artuḡ nesne viridi

[332b]

01 kendü ḡazīnesinden çok māl viridi anlarıñ gönülçüklerini ele aldılar sevündürdi **02** eyü söyledi ve ‘Alī bin Hüseyn’e çok māl viridi. Çün birḡaç gün üstine geçdi **03** Yezīd Nu’mān bin Beşır’e eyitdi: “Anlarıñ eksügi ne ise görgil ve her kim anlara görklüdür **04** atdan ve deveden ve nafaḡadan cümle virgil ve anları bir emīn kişi-y-ile Medīne’ye viribigil ol-kim **05** gönülçüklerini bunda ḡarar dutmaya.” Ve andan soñra Nu’mān anlarıñ eksükleri ne ise **06** yaraḡladı ve bir emīn ḡavme ışmarladı ki tā emīnlik-ile veribidi Medīne’ye tarīḡata ve ol **07** ḡavme ışmarladı-kim anları ḡoř görüñ ne-kim anlar buyurlar siz anı dutuñ ve ḡoř **08** yüz-ıla deprenüñ. Şimdi anlarıñ yürekleri dökülüp durur yolda ḡorḡmasunlar. Ve çün gitmege **09** ḡařd eylediler Yezīd ‘Alī’yi oḡudı eyitdi, la’net ol kişi-kim senüñ atañı öldürdi **10** veyāḡüz öldürmege buyurdı ben buyurmadum, ‘Ubeydullāh bin Ziyād’e kim Hüseyn’i öldür ve başın **11** baña viribi hemān bunı didüm kim nāme içinde ışmarladum velāyeti saḡın ve andan bey’at **12** istegil eger muṭī’ ola veyāḡüz olmaya ben anı yegrek severem kim ol benüm ḡatuma **13** diri geleydi ki tā ben aña eylük ideydüm ve eger ben anda olsam senüñ anañ benden **14** her ne dilek itse ben anı ideydüm egerçi benüm oġlum öldürdi-y-ise daġı velīkin ḡazā **15** idi geldi ḡazādan emīn olunmaz. Şimdi sen benüm ‘azīz oġlumsın ve bu berātı benden ḡabül

[333a]

01 it, bil ki getir her ne-kim eksükdür digil hîç utanmağıl ve üşenmegil ve bir elçi dağı 02 bilesine koşdı Medīne begine nāme yazdı kim anları hoş dutāil eyü tīmār itgil 03 şöyle koma kim anları gönli incine. Ve andan soñra kaşd itdiler Dımışk'dan çıkdılar 04 gitdiler ol kavmi hem anlara koşıldardı ve hem elçiğe Medīne begine giderlerdi 05 yolda karşı bunlara şorarlardı kim iy Tañrı resūlinūñ ehl-i beytleri ve oğlanları, 06 hîç eksügüñüz var mı hācetüñüz ne ise eydüñ biz hāzır qalalum dirlerdi. Fātıma 07 çün Medīne'ye irişdi Zeyneb'e eyitdi: “İşbu kişilere kim bizümle bu yolda eylükler 08 eylediler bunda biz dağı eylük eylemek gerek.” Zeyneb eyitdi: “Bizüm neyimüz var?” Meger Yezīd 09 bize virdüğini anlara virevüz. Andan soñra Fātıma kendü bilezikin ve küpesin çıkardı 10 ol yoldaşlarına virdi ve anlardan ‘özürler dilediler ve eyitdi, bu size lāyık hizmet 11 degüldi ammā siz dağı bilürsüz kim bizüm elümüzde şimdi nesne yoğdur muşbete 12 uğramış kişilerüz. Ol kişi-kim elçilik-ile gelmiş-idi ve hem bunlaruñ yoldaşydı 13 çün Fātıma aña bu keremi göstericek. Ol kişi dağı eyitdi eger ben size hizmeti 14 dünyā-çün itsem nesneñüz alaydum ammā Tañrı-çün itdüm ve anuñ-ıçun kim dedeñüzüñ 15 şefā'atine ümizüm vardur bunu didi ve anları Medīne begine ışmarladı ve gerü

[333b]

01 döndi. Anlar Medīne'de qaldılar ve Kureyş'üñ cümle ehl-i beytleri Hüseyn-içün yaş döküp-02 durdıldardı. Ve ammā kavli A'şem Kūfī eydür çün Hüseyn'üñ başını Yezīd katına 03 getürdiler şāz oldı ve oduñ-ıla ağzına depdi ve bu ma'ni sebebinden çok dir kim 04 ol yaramaz ve rüsvāy kişi maşşüdi böyle didüğinden buydı-kim halāyık Yezīd'e 05 la'net okuya ve ehl-i sünnet düşmez kim A'şem kavlince Yezīd'e la'net okuyalar. Velikin biz 06 eydürüz kim la'net gelsün-kim ki Hüseyn'i öldürdi ve dağı aña gelsün-kim anı 07 öldürmege rızā virdi. Ve Muḥammed eydür, oduñ-ıla ağza Hüseyn'i 'Ubeydullāh bin Ziyād öldürdi 08 Yezīd urmadı. Ve didiler kim sebep oldur-kim Zeyd bin Erkām 'Ubeyd katında-y-ıdı 'Ubeydullāh bin Ziyād 09 mel'ün Hüseyn'i oduñ-ıla ağızda urdı ve Zeyid aña eyitdi; iy 10 emīr hîç bilür misiñ kim n'eylersiñ ol oduñı bir yire urursın kim çok kömür 11 yedürdüm kim Resūlullah, 'aleyhi's-selām, mübārek dudağın ol urduğıñ dudak 12 üstine qomış-ıdı

ve üçüñüz öpüp-durur buña ve kardaşı Hüseyin'e diyüp **13** (Arapça) 'Ubeydullāh, la'anetü'llāh, eyitdi: "Eger pīr **14** degülmiş-isedük şimdi buyururdum pāre pāre eyleylerdi velīkin ol aķ saķaluñdan **15** utanuram." Zeyid ağlayu durdı 'Ubeydullāh ķatından taşra gitdi. Ve ba'zı ķavm didiler

[334a]

01 kim Zeyid adakuñ üçünci Hüseyinüñ dişi üstine ķodı ve eyitdi

02 Eyā ebā ya'nī anı

03 'Abdullāh öldüñ sen görklü gülecek veyāhūz iy

04 'Abdullāh ki Hüseyinsin olduñ sen eyü güleç

05 dudaklu ve ba'zılar eydür Yezīd 'Alī'ye ve Hüseyin'e

06 buyurdı member üzerine kim la'net

07 ideler ve aduñla

08 ağzını ve dişini urdı ve yazma anı bilmezüz biñ ve yüz biñ kerre Tañrı'nuñ

09 la'neti üstine olsun kim Emīra'l-mü'minīn 'Oşmān'ı ve Emīra'l-mü'minīn

10 'Alī ve Ḥasan'ı ve Hüseyin'i öldürdi

11 ve anları öldürmege rızā virdi ve daħı

12 anlaruñ üstine kim Peyğāambar'ı sevmez

13 ve daħı anlaruñ üstine

14 olsun-kim anlaruñ haķķında yavuz

15 söz söyler.

[334b]

01 Temme Kaşaşu'l-enbiyā, 'aleyhi's-selām,

02 bi'avni'l-lāhi Ta'ālā ve hūsni tevfkıhi

03 ve ķad vaķa'a'l-ferāgu min tezhhıbihi

04 yevme's-sülūsā min Recebi'l-müreccebi fī seneti

05 iħdā ve ŗelāŗine ve ŗemāniyete mieh

06 fī sene 831

ALTINCI BÖLÜM

SÖZLÜKLER

6.1. Sözlük

A

ābā (Ar.): Babalar. -3-

ā. 255b/13, 316a/14

- ā.+u'l-fāris: Atlı asker. 315b/07

ābdest (Far.): Başta namaz olmak üzere bazı ibadet ve amellerin yerine getirilmesi için, yüzü, dirseklerle birlikte el ve ayakları yıkamaktan ibaret olan dini temizlik. -11-

ā.+ūñ 288b/01

- ā. al-: Müslümanlar, belli ibadetleri yapabilmek için bir düzen içerisinde bazı organları yıkayıp bazılarını mesh ederek temizlenmek. 036a/03, 095b/04, 148a/08, 172b/12, 185b/13, 281b/03, 287b/06
- ā. tazele-: Yeniden abdest almak. 067a/09, 148a/05, 153b/12

ābid (Ar.): İbadet eden, ibadetle uğraşan, dindar.

-1-

ā.+leriyidi 059a/09

ābīr (Ar.): Turunç, iğde, gül, misk gibi çeşitli ot, kök ve maddelerin karıştırılması ile elde edilen güzel koku. -2-

ā. 078b/12, 191a/11

ablaḳ (Ar.): Siyahlı beyazlı, alaca. -2-

a.+ıdı 141a/09

- a. at: Alaca at. 141a/05

acāyib (Ar.): Tuhaf şey, hayret edilecek şey. -12-

ā. 034a/12, 043a/01

ā.+ler 043a/14, 044a/15, 055b/10, 165b/14

ā.+leri 090a/04

ā.+lerin 186b/09

ā.+lerinden 031b/09, 032b/09, 187b/01

- ā.+e kal-: Şaşmak, şaşırmak, hayret etmek. 055b/12

aceb (Ar.): Tuhaf, garip, acayip. -39-

ā. 038a/11, 043a/03, 068a/02, 094b/07, 187b/01, 219b/11, 255a/06, 315a/10, 318b/14, 327b/10

ā.+dür 010b/07, 192b/09, 212a/14

- ā.+rak: Çok tuhaf, çok garip.

ā. 198a/13, 198b/02, 202a/13

ā.+dur 195b/04, 197b/15, 199a/14, 199b/04

- ā.+rek → ā.+rak: 195a/12, 195b/14, 196b/08

ā.+dür 192a/11, 201b/15

- ā. mi? Şaşılır mı? 008a/04, 008a/06
- ā. gel-: Şaşmak, şaşırmak. 018b/07, 152a/10, 252a/05, 252b/15, 263a/15
- ā. ol-: Tuhaflaşmak. 195a/15, 196b/07, 197b/06, 219a/05, 239b/11
- ā.+(e) kal-: Şaşmak, şaşırmak. 032b/03, 089b/12

aceble-: Ayıplamak, kınamak. -2-

ā.-di 117b/07, 104b/07

Acem (Ar.): Arapların Arap olmayanlara ve özellikle İranlılara verdikleri isimdir. -9-

ā. 061a/02, 251b/10, 251b/11, 253b/11, 255a/11

ā.+den 254a/06

‘A.+i 301b/13

‘A.+ler 216a/12

‘A.+üñ 079a/03

acı : 1. Tatlı olmayan, acı. -4-

a. 296a/15

a.+yıldı 206b/02

2. Üzüntü.

a.+sını 218b/14

- *a. it-*: Tedirgin etmek, huzursuz etmek, acıtmak. 144a/06
- *a. (ölüm a.)* → ölüm

acıķ-: Açlık duymak, yemek yeme ihtiyacı duymak.

-3-

a.-dılar 041a/07, 044b/03

a.-mışlarıdı 042b/08

acılık : Acı olma durumu. -1-

a.+ından 206b/03

‘**acıb** (Ar.): Çok acayip, tuhaf. -1-

‘a. 191a/04

‘**acız** (Ar.): Gücü yetmeyen, güçsüz. -13-

‘ā. 043b/03, 066a/01, 067a/14, 148b/10

‘ā.+diler 052a/06

‘ā.+sin 053a/09

- ‘*ā. eyle-*: Aciz bırakmak. 037a/03
- ‘*ā. kal-*: Güç yetirememek. 231a/09
- ‘*ā. ol-*: Çaresiz kalmak. 029a/04, 071b/05, 114b/07, 115a/04, 256b/08

‘**acız** (Ar.): Gücü yetmeme durumu, güçsüzlük.

-1- (krş. ‘acz)

‘a.+den 065b/10

‘**acz** → ‘**acız** -1-

‘a.+inden 321a/03

aç-: 1. Kapalı olan bir şeyi açık hale getirmek. -63-

a. 031a/08, 073b/02, 073b/09, 089a/01, 280b/13

a.-alar 181b/03

a.-alum 118b/08

a.-ayım 073a/05, 136b/04

a.-dı 031a/12, 073a/06, 073b/02, 074a/01, 089a/04, 089a/07, 135a/03, 147b/06, 156b/05, 161a/08, 162a/06, 163a/12, 164b/12, 166a/04, 168b/15, 174a/14, 222b/14, 226a/06, 226b/13, 230a/13, 275b/11, 287b/14, 330b/10

a.-dılar 087b/05, 112b/08, 118b/09, 332a/08

a.-duķ 119b/15

a.-dum 181b/15

a.-ıcaķı 128a/10

a.-mayasın 226a/08

a.-up 011a/08, 068b/06, 245a/01

2. Bozmak.

a.-acaķ 280a/06, 280a/07, 280b/01, 280b/09, 281a/01

a.-ardı 089a/08, 191b/10

a.-arlardı 048b/08

a.-asarsın 275a/12

a.-ğıl 274a/04

3. Fethetmek.

a.-ardı 138b/03

a.-dı 262a/12, 262a/13, 262b/01

a.-dılar 108b/07

a.-duñ 251a/03

a.-ısardur 251b/10

4. Zarf-fiil eki almış fiillerden sonra gelerek süreklilik bildiren fiiller oluşturur:

- *a.-ip-dur-*: Sürekli açmak. 278b/13 → dur-

5. Yardımcı fiil.

- *a. (göz a.-up yum-)* → göz
- *a. (oruç a.)* → oruç

aç : Tok olmayan, aç. -22-

a. 065b/09, 066a/01, 066a/09, 083b/02, 083b/14, 191b/06, 215a/04, 215a/05, 215b/02, 281a/04, 289a/12

a.+am 025b/02, 025b/05

a.+dur 112b/12, 280b/03, 280b/10

a.+ıdı 279b/08, 279b/10

a.+ın 201b/03

a.+ısañ 201b/08

a.+lar 215a/06

a.+uz 041a/08

açıl-: 1. Açık hâle gelmek. -22-

a.-a 179b/06, 251b/12, 317a/12

a.-dı 072b/10, 085a/06, 179a/13, 179b/01, 179b/09, 180a/01, 180a/03, 227a/07, 259b/07

a.-mağlık 119b/15

a.-mışdı 011b/11

a.-ursa 259b/06

2. Fetholunmak.

a.-dı 251a/02

a.-ısdur 112a/06

a.-mazdan 306b/02

3. Körlükten kurtulmak, görür olmak.

a.-sın 072b/09

4. Kırılmak.

a.-mışdı 110b/07

- *a.-up dur-*: Sürekli açılmak. 227a/09, 261b/09

5. Yardımcı fiil.

- *a. (dili a.)* → dil

açlık : Açlık. -11- (**krş. açlık**)

a. 191b/11

a.+dan 065b/05, 065b/09, 066a/02, 201a/14, 201b/05, 201b/07, 201b/11, 253a/05

a.+ı 215b/04

a.+larından 281a/09

açlık → **açlık** -1-

a.+umuz 281b/02

açuk : Kapalı olmayan, açık. -4-

a. 110b/12, 166b/07, 226b/11, 232b/04

a.+dı 208a/13, 184a/02

- *a. (başı a.)* → baş

ad : 1. İsim, ad. -130-

a. 018a/08, 279a/03

a.+ı 004b/03, 004b/04, 007a/14, 015b/06, 021a/12, 032b/10, 034b/11, 047a/10, 048a/06, 049b/14, 058a/09, 059a/08, 059a/09, 059a/10, 061b/01, 067b/06, 075a/04, 075a/05, 079b/11, 086a/02, 087a/01, 108b/04, 124a/05, 134b/06, 134b/07, 134b/08, 137a/12, 138b/01, 156a/15, 156b/06, 161b/08, 163a/01, 163a/09, 165b/13, 168b/10, 169b/09, 175b/06, 179a/12, 179a/14, 179b/01, 179b/06, 179b/09, 180a/01, 180a/03, 180a/08, 180a/09, 180a/10, 180a/11, 180b/13, 181a/10, 199a/01, 207a/07, 210a/04, 210b/05, 242b/03, 255a/04,

261a/07, 263a/01, 266a/15, 280a/03,
286a/05, 307b/12, 318b/15, 320a/05,
326b/08, 330b/15

a.+ıla 298a/15

a.+ımız 184b/09

a.+ın 007a/15, 017b/13, 029b/09, 072a/10

a.+ına 061a/03, 068b/10, 068b/14,
076a/02, 148b/04, 328b/09

a.+ını 019b/03, 072a/04, 077a/01, 079a/10,
083a/05, 088a/15, 145b/11, 235a/15

a.+ıyla 146a/15, 012b/01, 029b/10

a.+lar 192a/05

a.+ları 003a/11, 189a/08

a.+larıyla 189a/10

a.+um 011a/04, 028b/01, 029b/12,
067b/01, 223b/13

a.+uñ 028b/01, 029b/11, 067a/15, 122b/15

a.+uñı 009a/02, 046b/12

a.+uñuz 237b/07

2. Kişi hakkında kötü bir niyetle asılsız
söylentiler yaymak.

a. 261a/01, 261a/03

- *a.+ına*: Bir kimsenin namına, hesabına,
yerine.

a.+umuza 237b/08

a.+uñuza 237b/08

- *a. bindür-*: Adlandırmak. 260b/15
- *a.+(ı) çık-*: Meşhur olmak, adıyla anılmak.
261a/6
- *a.+(ı) çıkar-*: Adlandırmak, ad koymak.
261a/09
- *a.+(ın) ur-*: Ad koymak. 072a/10
- *a. kal-*: Yalnız namı, hatırası kalmış
olmak. 279a/13

- *a. vir-*: Adlandırmak. 017a/03, 017a/05

‘**adāvet** (Ar.): Düşmanlık, husumet. -3-

- ‘*a. dūş-*: Düşmanlık oluşmak. 093b/14
- ‘*a. biraḳ-*: Düşmanlık bırakmak. 264a/05
- ‘*a. it-*: Düşmanlık göstermek, düşmanlık
etmek. 320b/11

‘**aded** (Ar.): Sayı. -2-

‘a.+in 168b/06, 171a/01

‘**ādem** (Ar.): İnsan, kişi, şahıs. -22-

ā. 052a/04, 129b/10, 132a/12, 132a/13,
154a/02, 158a/10, 170a/03, 196a/14,
265a/15, 271a/01, 276b/03, 276b/04,
284b/08, 285a/01, 285a/07, 311b/04,
312b/09, 316a/11, 322a/07, 326b/02

ā.+den 040b/01

ā.+in 220a/01

ā.+üñ 081b/12

‘**ādemī** (Far.): İnsan, insanoğlu, beşer. -18-

ā. 010b/08, 019b/14, 088b/01, 097b/09,
104a/06, 191b/12, 220a/01, 322b/15

ā.+den 171a/08

ā.+ler 170a/01, 185a/13

ā.+lerden 015a/04, 023a/04, 150a/07,
262a/04

ā.+lere 238b/02

ā.+lerüñ 228b/10

ā.+yile 023a/07

‘**ādet** (Ar.): Alışkanlık, itiyat hâline gelmiş davra-
mış. -18-

‘ā. 111b/02, 117a/01

‘ā.+i 054a/10, 073b/10, 079b/14, 116b/15,
140a/09, 148a/01, 148a/12, 148b/06,
191a/03, 216b/01

‘ā.+idür 297b/03

‘ā.+iyidi 147a/06

‘ā.+te 297b/02

- ‘ā.+çe: Alışlageldiği gibi. 148a/13
- ‘ā. it-: Alışkanlık edinmek. 299b/12, 299b/13

adım : Adım. -1-

- a. at-: Yürümek. 092b/15

‘ādī (Ar.): Kötü, aşağılık. -1-

‘ā.+lerdi 193b/01

‘ādīl (Ar.): Adaletle iş gören, doğru, âdil. -3-

‘ā. 220a/05, 232a/04, 266a/15

‘ādīl (Ar.): Adalet, doğruluk. -10-

‘a. 167b/13, 222a/05, 225b/10, 294a/15

‘a. +i 074a/05, 250a/07, 260a/10

‘a.+ile 266a/15

‘a.+inden 250a/07

‘a.+iyle 251b/10

adlı : Adımı taşıyan, isimli.

a. 023b/15, 329a/14

āferīn (Far.): Beğenme, alkış. -1-

- ā. it-: Beğenmek, alkışlamak. 201b/13

āfet (Ar.): Büyük felaket, bela. -4-

ā.+idür 082b/09

- ā. iriş-: Felâkete, belaya karışmak. 064a/06, 082b/06
- ā.+(e) şataş-: Belaya musallat olmak. 277b/12

‘āfv (Ar.): Bağışlama, affetme. -15-

- ‘a. eyle-: Bağışlamak. 318b/01, 331b/13
- ‘a. it-: Bağışlamak, affetmek. 072b/12, 072b/13, 124a/13, 141a/12, 141a/12,

141a/14, 151b/15, 152a/01, 266a/01, 311a/09, 321a/05, 331a/12

ağ-: Yükselmek, yukarı çıkmak. -8-

a.-dı 027b/05, 049a/11, 079a/11, 088b/06

a.-duğı 002b/10, 046b/09

a.-duğından 049a/12

a.-ıvardı 051a/11

- a. (göge a.) → gök

ağ : Örümcek vb. hayvanların salgılarıyla oluşturdukları örgü. -2-

a.+a 099b/03

a.+ı 099b/05

ağaç : Ağaç. -42-

a. 008b/15, 030a/13, 041b/01, 064b/02, 116a/06, 178b/10, 198a/01, 198b/05, 206a/04, 272a/08

a.+da 015b/10, 197b/15

a.+dağı 198b/07

a.+dan 008b/12, 023a/03

a.+dur 177a/06

a.+ı 008b/14, 015b/09, 063b/13, 177a/05, 177a/06, 178b/09, 206a/06

a.+ına 206a/04

a.+ını 023a/03, 198b/04

a.+ınıñ 177a/07

a.+lar 277a/13

a.+ları 206a/12

a.+ların 128b/12, 128b/14

a.+larıydı 175a/01

2. Sopa.

a. 063b/10, 101b/09, 205a/12

a.+la 063b/11

a.+ıla 272a/07

3. Odun, kütük.

a. 197b/13, 199b/03, 199b/05

a.+ındandır 178b/13

āgāh (*Far.*): Haberli, bilgili. -18-

ā. 136a/04, 164a/06, 173b/14

- *ā. it-*: Haberdar etmek, haberli kılmak. 008a/15, 089b/07, 095a/02, 098b/01, 101b/05, 105b/14, 112a/04, 112b/01, 113a/13, 143a/09, 168b/09
- *ā. ol-*: Haberli olmak. 082a/13, 111a/14, 230b/13, 328a/10

ağar-: 1. Ak olmak, ağarmak. -5-

a.-dı 033b/08

a.-mişdur 033b/07

2. Aydınlanmak.

a.-madın 054b/03, 054b/10

a.-mışdı 095a/14

- *a. (irte yiri a.)* → irte

ağar : Beyaz; ak; temiz. -1-

a.+dur 034b/03

ağart-: Beyaz hâle getirmek, beyazlaştırmak, temizlemek. -2-

a.-alum 034b/04

a.-mazsız 034b/03

āgāz (*Far.*): Başlama. -21-

ā. 003a/01, 003a/02, 070b/10, 070b/11

ā.+ı 071b/03, 072a/10

ā.+ın 074b/03

ā.+ınuñ 071b/04, 071b/15

• *ā. it-*: Başlamak. 071a/14, 073a/13, 078a/07, 093a/03, 111b/12, 116a/07, 116b/08, 144b/15, 232b/14

• *ā. olun-*: Başlanmak, başlanılmak. 071b/14, 072a/11

• *ā.-ı put-perestlik (kışsa-i ā.-ı put-perestlik)* → kışsa

• *ā.-ı Cühūdān (kışsa-i ā.-ı Cühūdān)* → kışsa

• *ā.-ı tersālīk (kışsa-i ā.-ı tersālīk)* → kışsa

ağır : 1. Ağır, hafif olmayan. -11-

a. 062b/14, 065b/04, 158b/09

• *a. ol-*: Ağırlaşmak. 151b/12, 254b/13

• *a. yük*: 1. Ağırlık, ağır yük. 172b/01

2. Pahalı, değerli.

a. 286a/04, 286a/14, 286b/04

3. Yerine getirilmesi güç olan teklif, büyük sorumluluk.

a. 173a/01

• *a.+rak*: Çok ağır. 168a/07

• (*dili a. ol-*) → dil

ağırlak : Yavaşça. -1-

• *a. var-*: Yavaşça gitmek. 269a/04

ağırlık : Ağır olma, ağırlık. -3-

a. 176b/03

a.+ı 326b/04

a.+ından 043b/03

ağız : 1. Ağız. -26-

a.+a 333b/07

a.+da 333b/09

a.+ı 244b/10

a.+ın 167a/02, 280b/07, 280b/14, 281a/07

a.+ına 053b/09, 090b/11, 136b/15,
157b/06, 158a/05, 169a/14, 195a/05,
333b/03

a.+ından 109a/10, 139b/01, 157b/07,
166b/04

a.+larından 159a/12, 159b/02, 178b/01,
180a/15, 180b/01, 114b/04

2. Kapların veya içi boş şeylerin açık tara-
fi.

a.+ın 062a/12

- *a.+ından*: Birisinden dinleyerek. 139b/01
- *a. (oruç a.)* → oruç

ağla-: Göz yaşı dökmek, ağlamak. -103-

a.-dı 014a/04, 015b/13, 057b/10, 057b/13,
067b/07, 068a/09, 150a/11, 150a/14,
205a/09, 209a/08, 209a/12, 223a/15,
225a/10, 225b/05, 226a/06, 226a/12,
230a/12, 235a/05, 237b/13, 237b/14,
239b/06, 244a/07, 250b/13, 259a/12,
259b/02, 259b/14, 260a/09, 265a/10,
313a/01, 313a/06, 314a/09, 315b/01,
317a/03, 317a/09, 319b/04, 319b/06,
323a/12, 324a/04, 326a/13, 328b/06,
328b/12, 329b/09, 332a/03

a.-dılar 265a/11, 323a/12

a.-duğı 009b/04

a.-duğın 324a/04

a.-duğından 009a/12

a.-duğını 327b/11

a.-duğum 226a/15

a.-duğ 235a/02

a.-dum 068a/14

a.-duñ 068a/11, 226a/14

a.-ma 011a/06, 226b/03

a.-madan 322b/13

a.-mağa 031a/14

a.-mağıla 225b/04

a.-mağ 010b/15, 324a/07

a.-mağdan 009a/12, 329a/05

a.-mañ 225b/03

a.-r 111a/06, 136a/10, 150a/02, 150a/03,
150a/05, 224a/02, 224a/04, 234b/01,
316b/05

a.-rdı 009a/11, 258a/13, 290b/02, 328b/11

a.-rdum 232a/11, 234a/05

a.-rıdı 010b/13, 081a/10

a.-rıdum 148b/10

a.-rlar 026a/11, 095a/12, 224a/04

a.-rsın 016a/01, 136a/10, 209a/09,
225b/06, 315b/02, 316b/06, 317a/03

a.-rsınız 329a/10

a.-rsız 026a/12, 235a/03

a.-yalar 013b/05

a.-yayın 226b/04

a.-yu 222b/04, 235b/12

a.-yup 332a/09

- *a.-uy dur-*: Sürekli ağlamak. 333b/15

ağlaş-: Birlikte, karşılıklı ağlamak. -22-

a.-alar 259a/07

a.-dılar 110b/10, 204a/07, 224b/10,
236a/04, 247b/14, 255b/02, 264b/11,
289b/05, 290b/10, 328b/13, 332a/08

a.-ırlardı 332a/10

a.-mağa 322b/14, 328b/03

a.-mağ 322b/14, 329a/02

a.-mağlaqlar 289b/05

a.-mañ 221a/08

a.-maya 221a/07

a.-urlardı 236a/06, 259b/11

ağlayıcı: Bazı yerlerde, cenaze törenlerinde ölünün ardından ağlaması için parayla tutulan kadın, ağlayan.

a. 111a/15

ağrāz (Ar.): Garazlar, gizli kinler. -1-

- *a. it-:* Düşmanlık etmek. 136a/02

ağrı: Sancı, ağrı. -3- (**krş. ağru**)

a.+sı 291b/01

a.+sından 122b/11

a.+sıyla 026a/13

ağrı-: Acımak, sancımak. -2-

a.-dı 204b/14, 218b/02

ağrılı: Ağrısı olan, ağrıyan. -2-

a.+dur 221a/11, 221b/05

ağrıt-: Ağrmasına yol açmak. -1-

a.-ur 296b/01

ağru → ağrı -1-

a.+ma 303b/14

ağu: Zehir. -7-

a. 247b/07, 286b/15, 290b/01

a.+dur 291a/07

a.+yıla 286b/15, 290b/07, 317a/06

āh (Far.): İnleyip sızlama, yanıp yakılama, inleme.

-6-

ā. 014a/04, 014a/05, 256a/08, 324a/05

- *ā. eyle-:* İnlemek, sızlamak, feryat etmek. 039b/13

- *ā. it-:* Feryat etmek. 256a/07

aḥbār (Ar.): Haberler, sözler, rivayetler. -2-

- *a. içinde gel-:* Anlatılan içinde olmak, rivayet edilmek. 297a/11
- *a.+(da) gel-:* Anlatılan içinde olmak, rivayet edilmek. 012a/06

‘ahd (Ar.): Söz verme. -40-

‘a. 133b/02, 142a/04

‘a.+a 305b/11

‘a.+dan 112b/06, 112b/09

‘a.+ı 133b/02, 133b/04, 133b/09, 237b/03, 305b/10, 318b/13

‘a.+ıların 133b/10

‘a.+ına 133b/09, 133b/10

‘a.+ını 113a/04, 133b/03

‘a.+ısıydı 127b/04

‘a.+ları 133b/06

‘a.+umuza 113a/11

‘a.+uñuza 133b/08

‘a.+uñuzdan 133b/01

- *‘a. bağla-:* Antlaşmak. 113b/09, 133a/05
- *‘a. bozul-:* Verdiği sözde durmamak. 130a/06
- *‘a. eyle-:* Sözleşmek. 266a/07
- *‘a. it-:* Söz vermek. 052a/15, 093b/11, 114a/03, 127a/08, 237b/01, 314a/14
- *‘a. ol-:* Antlaşmak. 129b/14
- *‘a.+(i) şı-:* Ahdi bozmak, yemininden dönmek. 113b/09, 129b/08
- *‘a.+(i) tāze it-:* Antlaşmayı yenilemek. 115b/10, 129b/04, 129b/05, 132b/06
- *‘a. tāze itmeklik:* Antlaşmaya bağlı kalma, sözünde durma. 115b/10

‘ahd-nāme (Ar. + Far.): Antlaşma belgesi. -3-

‘a. 119a/12, 318a/11

‘a.+yi 119a/10

āheste (Far.): Yavaş, ağır. -3-

ā. 143b/09, 182a/15, 218a/06

aḥī (Ar.): Kardeş. -1-

a. 147b/04

āḥir (Ar.): Son, nihayet. -33-

ā. 029a/06, 088b/11, 092a/02, 124b/03,
217b/05, 233a/01, 237b/04, 264b/08,
274b/10, 300a/10, 323b/08, 325a/08,
330a/15, 331b/03

ā.+e 246a/05, 273a/07, 285a/12

ā.+i 300a/13, 329a/14

ā.+inde 118b/01

ā.+ine 146a/09, 272b/10

- ā.+(ine) *degin*: Kıyametin kopmak üzere bulunduğu günler veya yıllar. 298b/02
- ā.+(e) *iriş-* (‘ömrü ā.+e *iriş-*) → ‘ömr

āḥirü’z-zamān (Ar.): Zamanın sonu.

a. 049a/11, 127a/10, 263b/02

- ā. *ḳop-*: Dünya sonu gelmek. 089a/12
- ā. *peygambari*: Son peygamberi Hz. Muhammed. 088b/13, 166b/10
- ā.+(a) *degin*: Zamanın sona kadar. 051a/13

āḥiret (Ar.): Öbür dünya. -15-

ā. 007b/11, 007b/13, 155b/09, 220a/12,
225a/02, 277b/02

ā.+de 021a/13, 154b/01, 220b/07, 278a/02,
294b/12

ā.+e 309a/03

- ā. *odi*: Ahiret ateşi. 195a/13
- ā. *yolı*: Ölüm. 319b/10

- ā. *mīrās al-*: Ahiret malına sahip olmak. 007b/09

aḥkām (Ar.): Hükümler, kanunlar. -6-

a. 217a/11

a.+ın 037b/01

a.+ına 153a/02

a.+ını 231b/14, 306a/10

- a.-ı *şerī‘at*: Şeriat kanunları. 217b/05

aḥkem (Ar.): En iyi ve en doğru şekilde hüküm veren. -1-

a. 316b/01

aḥlāk (Ar.): İnsandaki iyi veya kötü huylar, tabiat. -1-

a.+ı 211b/14

aḥrā (Ar.): Çok layık, uygun. -1-

a.+dur 232b/02

aḥsen (Ar.): “Güzel oldu, bravo.” anlamında Arapça ifade. -6-

a. 030a/07, 030a/11, 030a/15, 030b/03,
030b/07, 030b/10

aḥşam : Gündüzün son gecenin ilk saatleri, akşam. -5-

a. 200b/08, 249a/04, 321b/08

- a.+(a) *degin*: Akşama kadar. 041b/01
- a. *namāzı*: Akşam vakti kılınan namaz. 148a/11

aḥvāl (Ar.): Hâller, durumlar. -18-

a. 221a/01

a.+den 242a/14, 275b/13

a.+i 040a/13, 248a/01, 264a/11, 283b/12,
311a/15

a.+in 024b/09, 114a/09, 139a/10, 204a/08,
265b/05

a.+inden 055b/13, 111a/08, 260a/05

a.+ini 041a/04, 312b/14

aķ-: 1. Akmak. -7-

a.-ar 176a/14, 180b/10

a.-ardı 042a/14, 327b/11

2. Fışkılmak.

a.-dı. 209b/07

3. Ağlamak.

a.-mağdan 015a/15

- a.+an: Bir yerden bir yere doğru akan,
giden. 177a/11

aķ : 1. Beyaz. -29-

a. 026b/13, 046a/01, 062b/05, 076a/12,
084b/04, 084b/13, 154a/04, 156a/09,
162a/01, 163a/09, 165b/15, 168b/11,
171b/06, 175a/05, 188b/12, 216a/0,
225a/08

a.+dur 187a/15

a.+ıdı 164b/05

2. Temiz.

a. 034b/06, 173b/13

3. Gök.

a. 045a/07

- a.+ıraķ: Daha beyaz, çok beyaz. 177a/11

āķ (Ar.): Dik başlı, inatçı, asi. -1-

- ā. ol-: İnatlaşmak. 057a/02

āķabe (Ar.): Tepe, yokuş. -1-

ā.+ye 097b/04

aķça : Para, gümüş, lira. -12-

a. 083b/12, 084a/02, 247b/12, 247b/14,
254b/09, 258a/04

a.+ya 089b/12, 216a/06, 290b/07

a.+yı 084a/03, 254b/09

āķıbet (Ar.): Nihayet, son. -2-

ā. 268a/06

ā.+den 011a/04

āķıl → **āķıl** -1-

ā. 145b/08

āķıl (Ar.): Akıl, us. -16- (krş. āķıl)

ā.+ı 022b/01

ā.+ıla 027a/04

- ā.+(a) gel-: Kendine gelmek, ayılmak.
013b/12, 014a/01, 111a/08, 167a/09,
171b/10, 181a/04
- ā.+(ı) gel-: Kendine gelmek, ayılmak.
244b/13, 253a/05, 258b/12, 301a/11
- ā.+(ı) git-: Kendinden geçmek. 236a/10,
257b/02
- ā.+(ı) zā`il it-: Aklını kaybetmek.
296b/01
- ā.+(ı) zā`il ol-: Akılı kaybolmak. 111a/07

āķıl (Ar.): Akıllı. -1-

ā. 037b/08, 044a/04, 186b/14, 320b/01

ā.+dı 139a/08

ā.+e 090a/04

ā.+ler 097a/03, 305b/15

āķvāl (Ar.): Sözlcr. -1-

a.+ine 173b/13

al-: 1. Elde etmek, temin etmek, almak. -257-

a. 103b/08, 155a/04

a.-a 127a/01, 140a/07, 194a/05, 195a/05,
007b/11

a.-asın 125a/09
a.-asız 126b/03, 253b/06
a.-avuz 094a/05, 144a/10
a.-aydum 333a/14
a.-ayım 114b/07
a.-dı 053b/02, 064b/10, 074a/13, 077a/03, 079a/15, 080a/08, 095a/06, 098b/11, 103b/08, 106a/05, 106a/15, 107a/15, 121a/07, 123b/04, 124a/09, 125b/08, 129b/06, 140a/13, 192b/10, 192b/11, 195b/05, 199b/12, 203a/05, 203b/05, 204b/05, 204b/06, 206b/07, 215a/03, 221a/05, 249b/04, 308a/07, 308a/14, 311a/06, 316b/03, 330b/06
a.-dılar 104b/13, 270b/03, 322a/08
a.-dum 155a/04, 187a/11, 216a/14, 234a/04, 234b/15, 267a/13, 303b/12
a.-ğıl 222b/15, 283b/01
a.-madum 155a/05
a.-mağıl 318a/15
a.-mamışdur 127a/04
a.-masun 126b/15, 132a/11
a.-mısmışsañ 155a/06
a.-uñ 130a/14
a.-sun 242a/01, 262b/08
a.-urdu 061a/11, 109b/06
a.-urlardı 253a/01
a.-ursın 112a/12, 322a/06
2. Yanına, beraberine almak.
a. 145b/12, 216a/07
a.-dı 052b/01, 052b/14, 057a/12, 082b/09, 082b/12, 194a/07, 202a/11, 210a/06, 213a/06, 214a/09, 240b/10, 250a/11

a.-dılar 248b/08, 311a/06, 327a/13, 328b/14
a.-dum 076b/12, 082a/06
a.-mazsın 284a/13
a.-up 193b/10, 276a/11
a.-ur 079b/07, 084a/14, 145a/05
a.-urdu 220b/15, 148b/08
3. Evlenmek.
a. 209a/11
a.-a 051b/02, 208b/08, 110b/04
a.-asın 209a/13
a.-dı 054a/06, 205a/06, 207b/01, 209b/13, 210a/15, 210b/12, 210b/15, 211a/01, 211a/02, 211a/03, 211a/04
a.-duğı 003a/03, 003a/11, 089a/13
a.-madı 210b/11
a.-mazın 209a/11
a.-mazsañ 209a/13
4. Satın almak.
a.-alar 086a/12
a.-am 125b/05
a.-ayım 083b/14
a.-ayın 221b/10
a.-dı 027a/10, 043b/12, 194b/11, 216a/05, 240b/05, 261a/13, 280a/10, 316a/08
a.-dum 272b/08, 272b/10, 290b/07
a.-mayasın 258a/03
a.-mışdı 323b/11
a.-mışlar 089b/12
5. Birlikte götürmek.
a.-alar 144a/01

a.-dı 018a/05, 023b/04

6. Fethetmek, ele geçirmek.

a. 128b/09

a.-alum 139b/01

a.-dı 069a/06, 072b/02, 121b/13, 125b/14,
126a/10

a.-dılar 121a/10, 128b/12, 129a/03,
262b/02

a.-madı 122b/06

7. Geri almak.

a. 030b/12

a.-alum 181a/13

a.-am 125a/07

8. İçine almak.

a.-dı 008b/09

9. Çalmak.

a.-dı 031b/11, 126a/14

a.-dılar 032a/01, 075a/08, 077a/07,
264b/02, 332a/15, 328a/09, 328a/08

a.-duğına 032b/03

a.-mağa 032a/09

a.-mıslardı 032b/01

10. Koymak.

a.-dı 089a/05, 274a/14

11. Götmek.

a.-dı 244a/04

12. Kabul etmek.

a.-dı 207a/15, 253b/03

a.-uñuz 082b/13

13. Tutmak.

a. 031a/04, 216a/06

a.-dı 281a/08, 250b/04, 252b/04, 280b/12,
281a/05

a.-dılar 332b/01

14. Zorla almak.

a.-dılar 078a/13, 139b/03, 211b/13,
262b/03, 289a/04, 301a/10

a.-mıslardur 106a/11

a.-uram 284a/12

- *a.-up dur-*: Sürekli almak. 290a/15,
305b/09
- *a.-ıbil-*: Alabilmek, elde edebilmek.
257b/14, 257b/15
- *a.-ıvir-*: Çabukça veya ansızın almak.
094a/05
- *a.-up git-*: 043b/04, 128b/02, 147b/12,
147b/14, 147b/15, 329a/01

15. Yardımcı fiil.

- *a. (ābdest a.)* → ābdest
- *a. (āḥiret mīrāş a.)* → āḥiret
- *a. ('aleyke a.)* → 'aleyke
- *a. (araya a.)* → ara
- *a. ('avrat a.)* → 'avrat
- *a. (bey'at a.)* → bey'at
- *a. (borça a.)* → borç
- *a. (cān a.)* → cān
- *a. (cāzūlīgıla a.)* → cāzūlīk
- *a. (çevre a.)* → çevre
- *a. (destūr a.)* → destūr
- *a. (elüñden a.)* → el
- *a. (elinden a.)* → el
- *a. (güç-ile a.)* → güç
- *a. (ḥelālīgıla a.)* → ḥelālīk
- *a. (ḥuşūmet a.)* → ḥuşūmet
- *a. (maşharaya a.)* → maşhara
- *a. (naşīb a.)* → naşīb
- *a. (ortaya a.)* → orta
- *a. (şatun a.)* → şat-

- *a. (selāmin a.)* → selām

āl (Ar.): Sülale, aile, söy. -3-

- *ā.-i 'Āiše:* Hz. Aişe'nin ailesi. 149b/06
- *ā.-i İbrāhīm:* Hz. İbrahim'in ailesi. 299a/14
- *ā.-i Ḥadīce:* Hz. Hatice'nin ailesi. 085b/02
- *ā.-i Ya 'kūb:* Hz. Yakub'un ailesi. 007a/03

'alā (Ar.): Rütbece yükseklik, büyüklük, şeref. -2-

'a. 003b/03, 009b/09

- *'a. (celle ve 'a.)* → celle

a'lā (Ar.): Daha yüksek, en yüksek. -2-

a. 122b/15

- *a.-yī 'illiyīn:* Cennetin ve gökyüzünün en yüksek tabakası. 228a/03

'alāmet (Ar.): Belirti, nişan, işaret. -9-

'a. 126b/04

'a.+i 032b/13, 213a/13

'a.+idür 257a/14

'a.+in 212a/10

'a.+lerin 029a/08, 212a/08, 213a/12

- *'a. it-:* İşaret göstermek. 240b/02

alda-: Aldatmak, kandırmak, yanıltmak. -1-

a.-r 096b/08

aldan-: Aldanmak, yanıltmak. -7-

a.-dı 258b/02

a.-duñ 068a/01, 068a/03

a.-maya 044a/05

a.-ursañ 310b/01

a.-ursın 316a/12

- *a.-uyırma-*: Aldanıp ayrılmak. 313b/02

aldat-: Aldatmak, kandırmak, yanıltmak. -2-

a.-uñuz 258b/03, 329a/07

aldayıcı: Aldatıcı, şeytan. -2-

a. 303b/03

a.+yıdı 072a/03

aldur-: Kaptırmak, aldırmak. -1-

a.-mazam 322a/06

'alef (Ar.): Hayvan yemi. -3-

'a. 080b/01

'a.+i 095b/12

'a.+sizlikden 080b/09

'alem (Ar.): Bayrak, sancak. -11-

'a. 122b/04, 122b/09, 312a/03

'a.+i 108a/14, 122b/07, 122b/13, 122b/14

'a.+inüñ 108b/06

'a.+lerin 007a/08, 108b/06

'a.+lerini 108b/07

'ālem (Ar.): 1. Dünya, cihan. -17-

'ā. 191a/05, 233b/10, 283a/06, 294a/03, 173a/13

'ā.+de 197a/07, 197a/15

'ā.+i 081a/14

'ā. +ine 061b/02

'ā.+leri 153b/08

'ā.+üñ 151a/07, 179a/10, 235b/03, 294a/03, 294a/05

2. İnsanlar, halk.

'ā.+lerüñ 236b/01

- *'ā.+raq:* Dünyaca.

'ā+ı 308b/08

'ālemiyān (Ar+Far): İnsanlar, bütün dünya halkı. -

1-

‘ā. 149b/08

ālet (Ar.): Alet. -3-

ā. 117b/09

ā.+i 248b/07

ā.+lerinde 261a/10

āletsüz : Aleti olmayan veya aletle yapılmayan.

-1-

ā. 028a/02

‘**Alevī** : Hz. Ali’ye bağlılık noktasında birleşen çeşitli dinî ve siyâsî gruplar için kullanılan bir terim. -1-

‘A.+lere 306a/07

‘**aleyhe** (Ar.): Karşı. -1-

‘a. 149b/07

‘**aleyhe’s-selām** (Ar.): (kadın için) “Selām onun üzerine olsun” anlamında dua sözü. -4-

‘a. 002b/02, 002b/03, 016b/07, 018b/12

‘**aleyhi** (Ar.): “Onun üzerine, onun üzerine olsun” anlamında dua veya beddua sözü. -4-

‘a. 118a/14, 123b/08, 150b/15, 329a/13

‘**aleyhim** (Ar.): “Onların üzerine, onların üzerine olsun” anlamında dua veya beddua sözü.

-1-

‘a. 049b/15

‘**aleyhimā’s-selām** (Ar.): “Selam o iki üzer(ler)ine olsun” anlamında Arapça ifade. -5-

‘a. 002b/04, 011a/05, 022b/03, 049b/09, 162b/06

‘**aleyhim ecma’in** (Ar.): “Onların hepsi üzerine, onların hepsi üzerine olsun” anlamında dua veya beddua sözü. -2-

‘a. 004a/03, 155b/11

‘**aleyhimü’s-selām** (Ar.): “Selām onların üzerine olsun” anlamında dua sözü. -1-

‘a. 004b/02

‘**aleyhi’ş-şalātu ve’s-selām** (Ar.): “Salât ve selâm onun üzerine olsun” anlamında dua sözü. -1-

‘a. 077b/05

‘**aleyhi’s-selām** (Ar.): (erkek için) “Selâm onun üzerine olsun” anlamında dua sözü. -219-

‘a. 002b/10, 046b/09, 002b/01, 002b/04, 002b/06, 002b/09, 002b/10, 002b/14, 003a/03, 003a/04, 003a/10, 004a/04, 004b/14, 008a/02, 009a/08, 009a/10, 010b/04, 011a/14, 011a/15, 015b/03, 019b/07, 020a/06, 020a/10, 020b/08, 021a/09, 021b/06, 021b/12, 022a/01, 022a/06, 025a/01, 025a/13, 025b/13, 025b/15, 026a/05, 026a/15, 028a/04, 028a/05, 028a/06, 028b/05, 028b/09, 029b/07, 029b/13, 030a/05, 031a/09, 031b/08, 031b/13, 031b/15, 032b/07, 033a/10, 033b/03, 033b/14, 033b/15, 034a/14, 034a/15, 034b/14, 035a/06, 035a/10, 035a/13, 035b/02, 040b/08, 041a/05, 041b/02, 042b/08, 044a/01, 044a/06, 045a/11, 045b/09, 047b/15, 051a/11, 051a/13, 060b/12, 071b/15, 077b/08, 078b/10, 079a/15, 080a/03, 080a/07, 080b/12, 082a/15, 082b/09, 083b/01, 084a/09, 086b/02, 088a/04, 088a/06, 088b/04, 088b/06, 089a/03, 090a/14, 090b/10, 091b/04, 091b/07, 091b/09, 092a/03, 092a/08, 092a/12, 092a/15, 092b/14, 095a/02, 095a/08, 095a/10, 096b/10, 098a/01, 098b/01, 098b/08, 108a/09, 115b/01, 119a/11, 119b/01, 119b/03, 124a/02, 127a/05, 129b/02, 137b/03, 147b/11, 148a/12, 151a/12, 151b/03, 153b/01, 153b/11,

155a/06, 157a/08, 188a/02, 189a/08,
191a/01, 192b/13, 193a/01, 193a/15,
193b/03, 193b/12, 194a/04, 195a/04,
196a/09, 196a/11, 196b/10, 197a/07,
198a/08, 199a/02, 199a/06, 200a/15,
202b/07, 203a/09, 204a/08, 204b/06,
207a/11, 209b/11, 210b/07, 211b/03,
213b/12, 215a/01, 215a/10, 216b/13,
217a/06, 218b/10, 220b/08, 224a/06,
224a/09, 227b/02, 229a/09, 229a/13,
229b/10, 240b/02, 241a/11, 245b/10,
245b/15, 250a/03, 251b/11, 259a/06,
260b/01, 260b/04, 260b/13, 261b/07,
261b/08, 266b/13, 267a/01, 267b/01,
268b/07, 271a/13, 274a/02, 274a/05,
276a/01, 276b/01, 276b/08, 279a/10,
279a/13, 279a/14, 280a/01, 281a/11,
281a/15, 285a/08, 285a/11, 285b/07,
291b/09, 297b/05, 298b/12, 302a/01,
303a/06, 303b/10, 304a/12, 307a/03
307b/02, 307b/11, 308b/08, 308b/09,
308b/14, 316b/13, 316b/14, 317a/08,
323a/07, 324b/03, 333b/11

‘a.+a 083b/04

‘a.+ı 086a/07

‘a.+uñ 033b/08

‘**aleyhü’l-lâ‘ne** (Ar.): “Lanet onun üzerine olsun”
anlamında beddua sözü. -1-

‘a. 328a/01

‘**aleyke** (Ar.): “Senin üzerine olsun” anlamında söz.
-7-

‘a. 118a/09, 161a/09

- ‘a. al-: Selam almak. 154a/1, 162a/07,
162b/01, 165a/04, 166a/05

‘**aleyke’s-selâm** (Ar.): “Selam senin üzerine olsun”
anlamında söz. -4-

‘a. 088a/09, 182a/01, 242b/05, 265a/01

alıcı : Kabul eden, muhafaza eden.

a.+laruñ 004b/11

a.+m 007a/03

a.+sı 007a/03

alm : Alın. -5-

a.+ı 154a/02

a.+ında 078b/08, 198a/06

a.+ınuñ 075b/11

alımlık : Kılıç ve mızrak darbelerinden korumak
için atların başına geçirilen siperlik. -1-

a.+ı 254a/01

alış-: Bağlanmak. -1-

a.-maklık 117a/02

âlihî ecma‘în (Ar.): “Onun soyunu hepsi üzerine
olsun” anlamında dua sözü. -1-

â. 003b/03

‘**âlim** (Ar.): Bilen, bilgili, bilgi sahibi. -14-

‘â. 030b/13, 078b/02, 087b/11, 190a/08,
190b/12, 210a/09, 213a/10

‘â.+em 005b/02

‘â.+ı 210a/12

‘â.+ıdı 245a/10

‘â.+isin 213a/09

‘â.+iyidi 115a/14

‘â.+leri 024b/03

‘â.+lerinden 210a/09

- ‘â.+rak: Çok bilen. -1-

‘â.+ıdı 307b/15

- ‘â.+ü’l-esrâr: Sırları bilen (Allah).
034a/03

‘**âlim** (Ar.): Çok bilen, bilgin. -2-

‘a. 106a/01, 146b/01

Allah (Ar.): Kâinatta var olan her şeyi yaratan, koruyan, tek ve yüce varlık, Tanrı.-22-

A. 031b/03, 078b/14, 104b/12, 153a/14, 221a/14, 221b/06, 222a/02, 227a/02, 232b/7, 243a/10, 246b/06, 267b/10, 299a/07

A.+a 239a/04

A.+dan 324b/01

A.+dur 030a/07, 097a/07

A.+ı 232a/05, 232b/14, 238b/15

A.+uñ 222b/03

- A. *Allah*: Hayret ve şaşkınlık ifade eder. 311a/02
- A.+(u) *Ta'ālā*: "Yüce Allah" anlamında Arapça ifade. 033a/04, 207b/09, 261b/05

allāhumme'l-la'anehu (Ar.): "Allahım ona lanet et!" anlamında dua sözü. -1-

a. 305a/07

alt : Alt taraf. -30-

a.+ı 110b/07

a.+ına 062a/12, 105b/01, 167a/03, 228a/09, 231a/13

a.+ıñda 022b/14

a.+ında 026a/02, 040a/03, 053b/14, 053b/15, 062b/15, 068b/07, 098a/09, 121a/09, 160b/05, 169a/12, 169a/13, 170b/01, 178b/03, 229b/02, 234b/03, 257a/03

a.+ındağı 182b/09

a.+ındağıları 217b/07, 225a/07

a.+ındağılara 294b/07

a.+ından 263a/09, 301a/10

- a. (*el a.*) → el

altı : Altı. -34-

a. 049a/12, 049b/09, 142a/07, 166a/07, 173a/03, 183a/15, 194a/02, 194a/03, 210b/06, 210b/13, 239a/12, 255a/13, 255a/14, 258a/04, 301b/03

a.+sı 255b/01

a.+yıdı 210b/03, 211a/11

- a.+ncı: Altıncı. 101b/01, 115b/08, 115b/11, 165b/15, 166a/04, 166a/10, 166b/01, 170a/14, 178a/09, 179b/15, 180a/10, 191b/01, 277a/06, 292a/13, 293a/11, 305a/10

altın → **altun** -1-

a. 157b/07

altmış : Altmış. -9-

a. 092a/08, 195b/11, 247b/11, 278b/11, 301b/01, 311b/03, 321b/06, 323a/07, 331a/04

altun : Altın; para. -53- (**krş. altın**)

a. 043a/10, 043b/05, 052a/12, 053a/15, 061b/07, 061b/11, 087b/06, 093a/11, 105b/03, 105b/07, 123b/02, 142a/06, 156a/07, 157b/07, 158b/13, 176a/15, 176b/13, 177b/15, 214a/08, 214a/09, 215a/03, 244a/03, 261a/10, 261a/15, 272b/08, 295b/09, 301b/01, 308a/07, 308a/14

a.+a 261a/13, 321b/06

a.+dan 061a/05, 081a/13, 164b/08, 171a/11, 174a/15, 174b/14, 175a/04, 175a/08, 176b/11

a.+ı 052b/01, 105b/13, 251b/15, 308a/14, 308b/04

a.+ıdı 174b/09

a.+ıla 290b/01

a.+la 177b/15, 061b/13

a.+lardan 105b/11

a.+um 110b/04, 258b/09

a.+uñ 308a/07, 308b/06

‘a. m. (Ar.): “‘Aleyhi’s-selâm” kısaltılmış şekli.

-141-

‘a. 054a/02, 087a/03, 089b/11, 092a/03,
093a/15, 094a/09, 094a/15, 095b/13,
095b/15, 096a/08, 098b/10, 099b/06,
100a/05, 100b/03, 100b/12, 100b/14,
101a/13, 102a/08, 103b/07, 103b/09,
103b/11, 104a/03, 104a/06, 104b/06,
104b/14, 105a/15, 105b/11, 106a/04,
106b/14, 107b/02, 107b/07, 107b/09,
107b/12, 107b/13, 109b/09, 110a/11,
110a/14, 110b/13, 110b/15, 111b/09,
111b/12, 111b/13, 111b/14, 112a/04,
113b/07, 114a/09, 114b/08, 115b/04,
115b/09, 115b/12, 116b/01, 116b/04,
116b/06, 117a/03, 117b/13, 118a/07,
118b/01, 119a/06, 119a/13, 119b/07,
120a/12, 120a/15, 120b/14, 121a/06,
121a/11, 121b/01, 121b/12, 122a/04,
122a/08, 122b/04, 122b/08, 123b/10,
125b/13, 126b/12, 126b/14, 127a/08,
127b/12, 128b/07, 128b/09, 129b/02,
129b/09, 129b/15, 130a/03, 130a/05,
130b/11, 130b/14, 131b/07, 132a/06,
132a/10, 133a/02, 133a/03, 133a/08,
134b/04, 134b/09, 134b/12, 134b/14,
135a/14, 135b/06, 136b/06, 137a/03,
140b/12, 141a/10, 141a/13, 141b/04,
141b/14, 143b/06, 143b/09, 144b/10,
147a/03, 147b/08, 147b/15, 149a/02,
149a/07, 149b/10, 151a/09, 153b/03,
175a/10, 176a/08, 185a/12, 185b/09,
186a/08, 186b/01, 186b/11, 197a/03,
200a/09, 209a/11, 211a/04, 211a/06,

211b/14, 212a/15, 213a/01, 213b/07,
213b/14, 214a/12, 215b/15, 216b/09,
217a/04, 218a/06, 225b/05, 281b/03,
295a/04

‘ām (Ar.): Sene, yıl.

‘ā. 101b/02

- ‘ā.+i’l-*Hudeybiyye* (*ḥarb-i ‘āmi’l-
Hudeybiyye*) → ḥarb

‘āmm (Ar.): Halkın tamamı, kamu. -3-

‘ā. 299b/07

‘ā.+ı 173b/02

- ‘ā. (*ḥāṣı ve ‘ā.*) → ḥāṣ

amān (Ar.): 1. Yardım istediğini anlatan bir söz.

-10-

a. 014a/12, 243a/11, 253a/11

a.+ı 314b/11

a.+ından 314b/11

2. Bıkkınlık.

a.+dur 314b/09

- a. *dile-*: Yardım istemek. 019a/14,
199a/03, 199a/09

a‘mār (Ar.): Ömürler. -1-

a.+ı 267a/05

‘amel (Ar.): İyi hareket ve davranış, dinin buyruklarına uygun iş ve davranış. -13-

‘a. 214b/15, 266b/12, 279a/08

‘a.+ı 064b/06, 168a/07

‘a.+inden 168a/07

‘a.+ine 064b/05

‘a.+lerin 226b/08

‘a.+leruñ 247b/05

‘a.+leruñüze 185a/09

‘a.+ümüzden 064b/06

- ‘a. *it-*: İşlemek, yapmak. 105a/15

‘**amellü** : Niyetli, amelli. -1-

‘a. 056a/01

‘**āmī** (*Ar.*): Yıllık, yılda. -1-

‘ā.+dür 323b/08

āmīhte (*Far.*): Karışmış. -1-

ā.+dür 108b/15

‘**āmil** (*Ar.*): Amel eden, işleyen. -11-

‘ā.+i 283b/05, 283b/10, 316a/06

‘ā.+in 241a/14, 242a/09

‘ā.+inüñ 316a/07

‘ā.+iyile 275b/04

‘ā.+lerden 268a/15

‘ā.+lerdi 262a/07

‘ā.+leri 262a/07

‘ā.+lerini 283b/04

āmīn (*Ar.*): “Öyle olsun, Yâ Rab duamızı kabul eyle!” anlamlarında, duaların arasında ve sonunda kullanılan bir söz. -3-

ā. 156a/03, 184b/04

- ā. *it-*: Amin demek. 045a/06

‘**amm** → ‘**ammu** -4-

‘a. 085b/07, 087a/02, 087b/08, 088b/10

ammā (*Ar.*): Fakat. -117-

a. 008a/13, 009b/05, 009b/14, 010a/06, 010b/04, 014a/10, 014b/01, 030a/08, 030a/12, 030b/01, 030b/04, 030b/08, 030b/10, 034a/08, 044b/01, 048a/07, 050a/09, 053a/12, 055b/04, 056a/12, 056b/11, 061a/02, 064b/14, 072b/06, 085b/12, 090a/09, 090b/11, 095b/01,

095b/10, 100a/11, 101a/14, 101b/04, 102b/04, 109b/14, 110b/12, 111a/10, 111b/10, 120b/02, 123b/12, 125b/15, 128a/08, 133a/12, 134a/05, 134a/13, 134b/03, 134b/04, 136b/02, 136b/07, 141a/13, 147a/10, 149a/13, 149b/02, 149b/10, 153a/07, 153a/09, 162b/03, 166b/02, 171b/10, 176a/14, 180b/04, 188b/14, 191a/06, 193a/08, 195a/11, 196a/05, 198a/01, 198a/12, 198b/10, 199b/01, 202a/01, 206b/04, 207a/07, 209b/07, 210b/02, 211a/10, 211b/13, 215a/01, 216b/13, 220a/09, 228b/08, 240b/04, 240b/10, 246b/09, 261b/01, 263a/02, 270a/06, 271a/08, 271a/10, 271a/15, 281a/13, 289b/10, 291a/11, 291a/14, 294a/05, 297b/02, 297b/05, 297b/11, 298b/13, 299a/01, 299a/06, 299a/10, 299b/01, 299b/04, 301b/10, 302a/04, 302a/08, 302a/12, 302b/11, 303b/01, 306a/03, 308b/07, 308b/15, 309b/07, 315a/07, 316b/02, 333a/11, 333a/14, 333b/02

‘**amme** (*Ar.*): Hala. -1-

‘a.+si 207b/10

‘**āmme** (*Ar.*): Umuma mahsus olan. -2-

‘ā. 298b/15

‘ā.+yi 299a/01

‘**ammēt-zāde** (*Ar+Far*): Hala çocuğu. -1-

‘a.+siyem 208a/01

‘**ammi** → ‘**ammu** -3-

‘a. 087b/10, 241a/05, 249a/15

‘**ammu** (*Ar.*): Amca. -34- (**krş.** ‘**amm**, ‘**ammi**)

‘a.+ları 211a/08

‘a.+m 086b/13, 087a/03, 111a/15, 318b/14, 324a/11, 324a/12

‘a.+mı 286b/11

‘a.+ñ 084a/07, 090a/13, 313b/01, 314b/06,
316a/03, 316a/13

‘a.+ñdur 084a/06

‘a.+sı 083a/12, 088b/09, 089a/10, 090a/15,
091b/06, 098a/02, 121a/11, 121a/13,
130b/06, 240a/04, 240a/08, 311a/04,
317b/04, 323b/04

‘a.+sın 086b/15

‘a.+sından 088b/14

‘a.+sınıñ 087a/01, 307b/11

‘**amm-zāde** (*Ar+Far*): Amca çocuğu. -1-

‘a.+lerümden 005b/13

‘**amūd** (*Ar.*): Değnek, sopa. -10-

‘a. 068b/15, 167b/15, 198b/03, 160a/14

‘a.+lar 165b/02

‘a.+larla 160a/09, 160a/15, 159a/09

‘a.+larla 160a/05, 165b/03

añ-: 1. Zikretmek, anmak. -6-

a. 124b/13

a.-dı 238b/15, 239b/04

a.-duñ 235b/08

a.-mışdur 211b/15

- *a.-up-dur-*: Sürekli anmak. 308b/09

aña : Ona (“ol” işaret zamirinin datif hali) -573-

a. 002b/11, 004b/15, 005a/01, 005a/06,
005a/10, 006a/02, 006b/01, 006b/07,
006b/10, 006b/14, 007a/01, 007a/07,
007a/15, 008a/02, 008a/14, 009a/06,
009a/10, 009b/03, 010a/12, 010a/13,
010b/01, 010b/14, 010b/15, 011a/03,
011a/06, 012a/01, 012a/08, 012a/10,
012a/15, 012b/05, 013b/04, 015a/01,

015a/10, 016a/09, 016b/13, 017a/03,
017a/05, 017b/14, 018a/07, 018b/02,
018b/03, 018b/08, 019a/02, 019b/15,
020b/11, 020b/13, 021a/05, 021a/09,
021b/03, 022a/05, 022a/09, 022b/10,
022b/13, 023a/10, 023a/15, 023b/05,
024a/01, 025a/02, 025a/15, 026b/01,
026b/03, 026b/08, 027a/01, 028a/03,
028a/11, 028b/03, 028b/05, 028b/08,
028b/12, 029a/10, 029b/08, 030a/13,
030b/11, 031a/04, 031a/15, 031b/15,
032a/02, 032b/06, 032b/12, 033a/04,
033b/15, 034a/13, 034b/08, 035b/01,
035b/02, 035b/05, 036a/02, 036b/02,
037a/02, 037a/06, 037a/07, 037b/09,
037b/11, 037b/14, 038a/11, 038b/07,
038b/13, 039a/01, 039a/02, 039a/10,
039a/13, 039a/15, 039b/04, 039b/06,
039b/08, 040a/06, 040a/07, 040a/08,
040b/02, 040b/05, 040b/08, 041a/09,
041b/04, 041b/11, 042a/01, 042a/03,
042a/07, 042a/15, 042b/02, 042b/15,
043a/06, 043a/08, 043a/09, 043a/15,
043b/01, 043b/13, 045a/04, 045b/06,
046b/11, 047a/02, 049a/10, 051a/02,
051a/12, 051b/11, 051b/13, 052a/05,
052a/13, 052a/14, 052b/09, 056a/02,
056b/05, 057a/15, 058b/06, 059b/03,
059b/12, 060a/01, 060a/03, 060a/06,
060a/08, 060b/10, 061a/05, 061a/11,
061a/12, 061a/13, 061b/13, 062a/09,
062a/13, 062b/06, 063a/04, 063a/06,
063a/08, 063b/05, 063b/10, 064b/08,
064b/10, 064b/12, 065b/03, 065b/04,
065b/07, 066b/11, 067a/01, 067b/15,
068a/02, 068a/03, 068a/10, 068b/01,
069b/08, 070a/11, 070b/03, 070b/04,
071a/01, 071a/04, 071a/08, 071b/07,
071b/12, 072a/01, 072a/02, 072a/15,
072b/05, 073b/01, 074a/04, 074b/13,

075b/10, 075b/15, 078a/02, 078a/06,
078a/11, 078a/13, 078b/03, 078b/15,
079a/08, 079b/07, 080a/08, 081a/11,
082a/07, 082a/10, 082b/02, 082b/06,
083a/14, 083b/07, 084a/01, 084a/07,
084b/03, 084b/06, 085b/03, 085b/04,
085b/07, 085b/11, 085b/13, 086a/02,
087b/04, 088a/05, 088a/11, 088b/10,
089a/11, 089b/06, 089b/07, 091b/03,
092a/07, 092a/10, 092b/07, 092b/08,
094a/01, 094a/04, 094b/08, 096a/08,
097b/01, 097b/05, 099a/01, 101a/14,
102a/04, 105b/12, 106a/03, 107b/12,
107b/13, 107b/15, 110b/03, 111b/14,
112a/14, 113b/13, 114b/12, 116b/09,
116b/13, 117a/11, 117a/15, 118b/05,
118b/11, 119a/10, 120a/09, 120a/14,
121b/05, 122a/02, 122a/06, 122b/01,
123b/14, 124a/09, 125a/11, 125b/11,
125b/12, 126a/08, 128a/05, 128b/11,
130a/05, 130a/07, 130a/13, 130b/01,
130b/04, 130b/07, 130b/08, 131b/05,
131b/09, 133a/07, 135a/13, 136a/09,
136b/06, 138a/03, 138a/05, 138a/10,
138a/12, 138b/03, 138b/04, 138b/07,
138b/10, 139a/02, 139a/12, 139b/09,
141b/01, 141b/05, 142a/07, 143b/08,
143b/10, 144a/10, 144a/14, 146a/07,
146b/06, 149b/02, 149b/06, 150b/10,
151b/02, 151b/04, 151b/07, 151b/12,
152a/14, 153b/08, 153b/09, 154a/15,
154b/07, 154b/14, 155b/02, 155b/04,
155b/08, 156a/05, 157a/10, 157a/13,
157a/15, 160a/02, 162a/06, 163a/12,
164a/01, 164a/02, 166a/05, 166b/10,
168a/03, 169a/13, 172a/01, 172b/06,
175b/08, 178a/06, 178a/10, 183a/12,
184a/09, 187a/04, 187b/08, 187b/10,
189a/04, 192a/05, 193a/02, 194a/13,
194b/03, 194b/09, 195a/01, 196b/11,

197a/01, 199a/08, 199a/09, 200a/01,
201b/01, 201b/13, 201b/14, 202b/07,
202b/15, 203a/01, 203b/03, 204b/07,
205a/02, 205a/11, 205a/12, 205b/05,
206a/08, 207b/13, 207b/15, 208a/14,
208b/12, 208b/13, 209a/03, 209a/05,
209a/10, 210a/09, 213a/02, 213a/04,
213b/07, 214a/01, 214a/05, 214a/09,
214a/10, 214b/03, 214b/13, 215a/02,
215a/09, 215b/04, 215b/06, 216a/09,
217b/11, 220b/10, 221a/11, 222a/11,
223a/03, 223b/07, 227b/08, 230a/11,
230b/02, 232b/06, 233b/10, 234b/08,
236a/15, 237b/11, 238a/12, 238b/13,
241a/09, 242b/04, 242b/13, 245b/03,
248b/03, 250a/09, 250b/10, 251a/02,
251b/01, 252a/10, 252b/04, 254a/08,
254b/09, 254b/10, 254b/12, 255b/05,
256a/11, 256a/12, 256a/13, 258a/05,
258a/12, 258a/14, 258b/04, 259a/12,
260b/08, 260b/09, 261a/12, 261b/10,
263a/10, 263b/13, 263b/15, 264a/04,
264b/01, 265a/05, 266a/12, 266b/04,
267a/10, 267b/12, 268a/12, 268a/15,
268b/10, 269a/12, 270a/15, 270b/08,
270b/09, 272a/06, 273a/14, 275b/06,
276b/15, 278a/05, 279a/04, 279a/06,
279a/13, 279a/15, 279b/11, 282a/12,
283a/15, 283b/03, 283b/06, 283b/09,
283b/11, 284a/07, 285a/10, 285a/14,
285a/15, 285b/03, 285b/10, 286a/06,
286b/04, 288b/08, 288b/14, 290b/02,
290b/05, 291a/13, 295a/01, 297a/03,
298a/07, 298a/08, 301b/01, 301b/02,
301b/05, 301b/06, 301b/08, 302a/11,
303a/09, 303a/11, 303b/05, 303b/14,
304a/02, 304a/03, 304a/04, 304a/07,
304b/15, 305a/01, 305a/02, 305a/03,
305a/04, 305a/05, 305a/06, 305a/08,
305a/10, 305b/02, 305b/13, 306a/11,

306a/14, 308a/08, 308a/10, 308b/06,
308b/07, 308b/09, 308b/14, 309a/11,
310a/02, 310a/03, 310b/06, 311b/01,
311b/02, 312a/13, 312b/13, 312b/14,
314b/07, 314b/14, 315a/04, 315b/06,
315b/14, 316a/09, 317a/12, 319a/09,
319a/11, 319b/01, 320a/03, 320a/04,
320a/06, 320a/09, 320b/11, 320b/12,
321b/04, 321b/10, 321b/13, 322b/08,
322b/13, 323b/11, 331a/05, 331a/13,
331b/15, 332b/13, 333a/13, 333b/06,
333b/09

ana : Anne. -122-

a. 012a/15, 014a/13, 014b/04, 014b/09,
029b/02, 031b/14, 056a/06, 056b/15,
080b/14, 081a/01, 207b/10

a.+dan 027b/10, 059b/06

a.+m 023a/13, 024a/14, 322b/11, 324a/12

a.+ma 022a/02, 022a/04, 034a/03,
057a/07, 057a/10, 057b/06, 149a/14

a.+mdan 022b/11

a.+mı 056a/12, 056b/12, 057a/09, 058b/14,
250b/08, 299a/13

a.+msın 014b/01

a.+muzı 185a/04

a.+ñ 014a/13, 023b/10, 024a/03, 037b/13,
056b/12, 250b/12, 322b/11, 332b/13

a.+ñı 056a/03, 056a/08, 057a/10, 250b/08

a.+sı 008b/03, 010b/04, 010b/06, 012a/14,
012b/10, 014a/07, 014a/10, 014a/11,
014a/12, 014a/15, 014b/03, 014b/06,
014b/11, 014b/12, 015a/02, 015b/01,
016b/08, 017a/10, 022a/08, 026a/10,
026b/03, 026b/05, 027a/04, 031a/11,
055b/15, 056a/01, 056a/02, 056a/10,
057b/09, 060b/01, 067b/12, 078b/09,

078b/13, 078b/14, 079a/08, 079a/14,
079b/06, 080a/04, 122b/01, 134b/13,
149b/05, 151a/03, 209b/12, 210b/05,
215b/13, 235b/11, 263a/01

a.+sın 057a/12, 057a/13

a.+sına 013b/15, 029a/14, 048b/03,
056a/05, 056b/15, 079b/08, 149b/13,
149b/15, 205b/13

a.+sından 012b/04, 033a/04, 078b/11,
079a/02, 083a/03, 191b/12, 209b/12,
210a/02

a.+sını 056a/14, 057a/04, 057a/13,
057b/07

a.+sınıñ 057a/03, 302a/05

a.+sıyla 014b/11, 056a/14

a.+ya 011b/14

añarlaq : Az öte, az ilere. -1-

a. 269a/04

añaru : Öte, başka. -1-

a. 194b/15

ancaq : 1. Sadece, yalnız. -2-

a. 169b/09

2. Zor, güç haliyle.

a. 171a/01

ancılayım : Onun gibi, öyle. -5-

a. 014a/06, 020a/12, 300a/11, 300a/15,
317b/03

and : Yemin, kasem. -14- (**krş. ant**)

a. 005a/12, 032a/07

a.+lar 139b/08, 241b/15

a.+uñuzla 319a/11

- a. iç-: Söz vermek, ant içmek. 187a/02,
208b/15, 266a/06, 275b/13, 290a/12

- *a. vir-*: Söz vermek. 136b/13, 221a/01, 266b/09, 269b/08, 272a/14

anda : 1. Onda (“ol” zamirinin lokatif hali). -140-

a. 013a/08, 050a/05, 081a/04, 086a/13, 125a/09, 175b/04, 304b/07

a.+dur 024b/14, 052a/09, 060a/05, 060a/13, 085b/03, 131a/06

2. Orada.

a. 012b/15, 017b/08, 019a/06, 025b/06, 028a/06, 037a/15, 038a/08, 040a/02, 043a/10, 043b/02, 044a/01, 047a/12, 047a/13, 047a/15, 047b/10, 050a/14, 050a/15, 054b/15, 055b/10, 056a/15, 056b/01, 056b/03, 056b/10, 057a/13, 061b/10, 062b/01, 063a/15, 065b/09, 067a/09, 067b/04, 068b/12, 070a/09, 070b/01, 070b/09, 074b/01, 074b/08, 074b/09, 076b/03, 079b/10, 079b/15, 080b/09, 086a/11, 100b/09, 100b/10, 101a/07, 101b/15, 102a/03, 104a/08, 112b/01, 117a/04, 120a/12, 121b/11, 122a/04, 125b/05, 129a/13, 144a/13, 148a/14, 171a/02, 171b/07, 173a/15, 175b/05, 175b/08, 176a/02, 177a/07, 177a/10, 179a/01, 179a/12, 179b/01, 180b/09, 188b/08, 189a/01, 191a/11, 196b/06, 210a/02, 231b/07, 233a/11, 233a/12, 233b/05, 237a/03, 237a/04, 237a/09, 240a/07, 248b/13, 258a/07, 258a/11, 259a/14, 262a/10, 263a/08, 270a/02, 270a/14, 272b/04, 272b/05, 274b/06, 277a/09, 279a/08, 282a/04, 282b/10, 282b/13, 285a/04, 285b/03, 286a/02, 286a/13, 286b/14, 290b/11, 294a/13, 297a/06, 307a/05, 310a/10, 311b/03, 313a/13, 314a/02, 314a/13, 314a/14, 314b/06, 315a/09, 315b/14, 319b/05, 322b/07, 323b/05, 329a/12, 329b/12, 331a/11, 332b/13

a.+dur 017b/11

a.+yıldı 331b/02

andağı : Oradaki. -1-

a. 276b/09

añdağı : Hemen, o anda, derhal. -1-

a. 329b/12

andağ : O kadar. -1-

a.+ı 328b/05

andan : 1. Ondan. -613-

a. 005a/07, 011b/01, 012a/09, 012b/02, 020a/08, 021b/07, 021b/08, 022a/10, 022b/13, 025a/03, 029b/01, 031a/02, 033b/05, 033b/13, 033b/15, 034a/11, 034b/07, 040b/14, 045b/10, 046a/04, 052a/06, 053a/09, 055b/03, 059b/11, 060b/02, 062b/11, 062b/14, 063b/07, 064b/10, 065a/15, 066a/05, 066a/09, 068a/01, 073a/09, 075a/07, 078b/06, 080a/02, 090b/07, 093b/13, 094a/09, 100a/13, 106a/05, 106a/10, 106a/14, 109b/02, 111b/03, 112a/12, 112b/15, 122a/09, 123b/04, 124a/03, 124a/13, 124b/08, 128b/14, 129b/07, 130a/12, 130b/11, 136b/01, 140a/05, 144b/14, 147b/01, 149b/03, 150a/06, 151a/10, 154a/03, 154a/15, 157a/05, 164a/01, 164a/08, 165b/05, 166b/03, 168b/05, 171b/01, 177a/04, 177a/13, 178a/03, 185a/05, 191b/03, 191b/09, 191b/11, 198a/11, 201b/09, 205a/13, 205b/03, 208b/12, 212b/09, 213a/15, 220a/07, 223b/11, 230a/15, 231a/07, 231b/04, 232a/14, 233a/04, 247a/11, 247b/05, 251a/05, 251b/05, 251b/12, 253a/09, 253b/10, 254a/01, 256a/11, 261b/05, 261b/11, 261b/12, 263b/09, 265a/01, 265a/05, 265a/10, 269a/14, 270b/15,

271a/02, 272a/04, 272a/06, 280a/05,
280a/07, 297a/02, 302b/03, 303b/03,
313a/15, 313b/14, 319b/13, 320b/15,
323b/07, 323b/11, 324b/11, 329a/04,
331b/01

a.+dı 079b/12

a.-ıdı 242b/15

2. Sonra, ondan sonra.

a. 007a/11, 021a/12, 025b/07, 025b/09,
026a/10, 029a/10, 030a/04, 030a/11,
030a/15, 034a/13, 037a/13, 039a/02,
046a/05, 047a/08, 054a/05, 054a/06,
062a/07, 062a/10, 063a/12, 063b/02,
063b/07, 063b/07, 068b/04, 094a/06,
094b/13, 103a/02, 105a/11, 106a/04,
116b/01, 130a/07, 154b/02, 156a/06,
157a/02, 167a/10, 177b/08, 179a/15,
182b/06, 183b/11, 183b/12, 209b/13,
210a/14, 210b/07, 217b/07, 218b/01,
229b/09, 233b/02, 233b/05, 233b/11,
234b/01, 234b/03, 234b/14, 235a/14,
235b/12, 235b/15, 237b/05, 238b/08,
239a/01, 239b/02, 239b/08, 241a/05,
242a/02, 242a/06, 243b/10, 244b/09,
245a/07, 249a/01, 249a/12, 254b/15,
255a/08, 256a/02, 257a/11, 257b/02,
257b/05, 257b/06, 257b/09, 258a/04,
258a/05, 259a/03, 259a/10, 266b/11,
267a/03, 267a/15, 268a/03, 268a/08,
268a/11, 268b/09, 268b/14, 270a/07,
270a/14, 273a/01, 273a/06, 274a/04,
274a/14, 274a/15, 276a/10, 277b/14,
280a/14, 280b/15, 284a/15, 284b/07,
284b/13, 285a/14, 287b/03, 288a/02,
288a/04, 288a/09, 288b/03, 288b/11,
289a/04, 289a/05, 289a/08, 289b/06,
289b/14, 289b/15, 290b/10, 290b/12,
290b/13, 303b/05, 303b/10, 304a/05,
306b/05, 308b/02, 308b/11, 309b/06,

309b/08, 309b/11, 311a/01, 311a/07,
312a/01, 312b/12, 312b/13, 314a/03,
314b/04, 315b/06, 317b/05, 317b/10,
318a/01, 318a/05, 318a/07, 319a/06,
319b/04, 320a/04, 321b/13, 322a/02,
322a/06, 322a/09, 322b/05, 323a/15,
324a/03, 324a/08, 324b/14, 325a/02,
325a/05, 325a/13, 325b/12, 325b/14,
326a/11, 326a/14, 326b/01, 326b/12,
327b/06, 327b/13, 328a/03, 330a/13,
330a/15, 332b/11

- *a. gerü:* Ondan sonra. 289a/05, 309b/11
- *a. ilerü:* Ondan önce. 006a/02, 009a/03,
012b/15, 064b/11, 065a/03, 065a/05,
065a/07, 066b/02, 092a/06, 093a/09,
093b/07, 125b/05, 133a/06, 149a/11,
181a/08, 182b/10, 218a/10, 331b/10
- *a. ötrü:* Ondan dolayı. 013a/08, 039a/08,
061a/12, 103b/01, 103b/14, 109a/04,
117a/06, 117a/13, 124a/11, 126a/09,
133a/07, 140b/04, 145a/03, 184b/06,
184b/08, 184b/11, 191b/05, 195b/05,
197b/14, 199a/07, 199a/14, 199b/04,
199b/07, 200b/06, 201b/15, 202a/14,
202b/04, 202b/08, 202b/15, 205b/14,
207a/12, 216b/12, 243b/13, 245b/12,
260a/06, 260b/01, 260b/10, 279a/06,
279a/09, 282a/15, 304b/11
- *a. soñra:* Ondan sonra. 005b/05, 005b/11,
007b/05, 008b/04, 011b/10, 011b/13,
011b/15, 014b/09, 016b/05, 021a/03,
021a/14, 022b/15, 023a/05, 024a/12,
024a/15, 032a/12, 032b/04, 033a/12,
033a/14, 033b/11, 034a/07, 034a/12,
036a/04, 039b/15, 041a/04, 041a/15,
045a/02, 051a/08, 051b/05, 053b/06,
058a/07, 067b/14, 071b/09, 081b/02,
082a/01, 082b/15, 084a/12, 086a/15,
088b/12, 093a/03, 095a/14, 095b/03,
104b/14, 108b/15, 113a/02, 114a/10,

116b/03, 117b/03, 121b/12, 126a/04,
131a/02, 140b/07, 143a/15, 149b/05,
150a/12, 150b/11, 155a/14, 162a/13,
164a/06, 165a/12, 165b/15, 171a/09,
172b/10, 173b/09, 178a/04, 179a/10,
180a/07, 181a/05, 184b/12, 188a/05,
194b/01, 197a/08, 199a/08, 200a/07,
204a/14, 210a/05, 210b/02, 210b/12,
210b/15, 211a/01, 211a/02, 211a/03,
211a/04, 211b/06, 213b/02, 213b/09,
214b/13, 215a/14, 217a/12, 217b/02,
224b/12, 225a/02, 225a/15, 225b/02,
225b/03, 234b/06, 236b/01, 238a/02,
240b/14, 240b/15, 241a/01, 241a/03,
241b/14, 245a/13, 246b/05, 247a/08,
247b/07, 249a/07, 249b/14, 250b/12,
251b/04, 255b/11, 255b/14, 255b/15,
256a/05, 260a/01, 260a/08, 263b/07,
265a/08, 266a/13, 274b/07, 274b/10,
276a/04, 276b/04, 277b/12, 282b/14,
291a/13, 298a/09, 298a/12, 303a/01,
310a/12, 311a/14, 313a/01, 313b/03,
314b/11, 317a/06, 317b/14, 317b/15,
319a/07, 321b/07, 322a/03, 324b/05,
325b/06, 327a/06, 327a/10, 329a/10,
329b/07, 330b/12, 330b/13, 331b/05,
332a/01, 332a/06, 332b/05, 333a/03,
333a/09

3. Oradan.

a. 013b/05, 016b/06, 022a/04, 023a/15,
026a/09, 027a/05, 027a/08, 043b/04,
044a/01, 049a/11, 054a/01, 054b/10,
066b/14, 070a/09, 073b/13, 077a/03,
082b/09, 085a/12, 093a/04, 093a/13,
094b/01, 115b/04, 140b/09, 157b/04,
160a/02, 160a/07, 160b/10, 161a/01,
161a/04, 161b/07, 161b/11, 161b/14,
162a/03, 163a/08, 163b/09, 164b/04,
164b/08, 167b/03, 167b/11, 168a/14,
168b/04, 168b/09, 169b/02, 169b/07,

169b/15, 170a/11, 170a/14, 171a/01,
178a/09, 178a/12, 185b/06, 186a/03,
186b/07, 187a/11, 187b/13, 205b/09,
205b/13, 225b/01, 229b/12, 246b/01,
248a/13, 249b/09, 250b/07, 254b/01,
279a/10, 284b/01, 310a/11, 310a/13,
315a/03, 321a/09, 321a/13, 324b/14

4. Ona.

a. 017a/06, 067a/15, 082a/06, 105a/07,
117a/01, 185a/07, 215b/13, 225b/13,
226a/01, 236b/07, 257b/12, 258b/08,
305a/11, 311b/11

andur-: Hatırlatmak. -1-

a.-ur 120a/03

anı : Onu. -473-

a. 005a/04, 005a/09, 006a/11, 007a/03,
007b/05, 008b/06, 008b/10, 008b/13,
009a/03, 012b/10, 013b/01, 013b/11,
014a/10, 015a/03, 016b/02, 017a/13,
018a/03, 018a/14, 018b/11, 019a/13,
020a/02, 020b/12, 021b/05, 022a/01,
022a/08, 023a/09, 023a/10, 023b/01,
023b/05, 024b/04, 025a/04, 025a/14,
025b/01, 025b/07, 026b/06, 027a/03,
027a/06, 027b/15, 028b/11, 029a/08,
029a/09, 029a/12, 029b/06, 029b/10,
029b/15, 031a/01, 032b/01, 033a/06,
033a/10, 033b/14, 034a/01, 035a/13,
036b/05, 038a/02, 039a/02, 039a/03,
039a/14, 039b/01, 039b/05, 040a/09,
040a/11, 040b/04, 043b/09, 043b/10,
045b/07, 045b/09, 046b/14, 047a/05,
047a/12, 047a/14, 047b/03, 047b/09,
047b/11, 047b/12, 047b/13, 048a/03,
048a/05, 048a/07, 048a/08, 048a/11,
048a/12, 048b/02, 051a/15, 051b/02,
052a/12, 053a/09, 053a/13, 053b/01,
053b/04, 053b/05, 053b/07, 054a/05,

055a/03,	056a/11,	056a/13,	056b/01,	146b/07,	146b/11,	147b/15,	149b/11,
056b/02,	056b/09,	056b/13	057b/05,	149b/12,	150a/04,	150a/08,	150a/12,
057b/06,	057b/08,	058a/14,	059a/01,	151a/09,	155a/15,	157a/09,	163a/02,
059a/03,	059b/02,	059b/12,	060a/01,	163a/09,	165b/15,	167b/12,	172b/09,
060a/07,	060b/09,	062a/05,	062b/15,	173a/14,	173b/09,	173b/13,	173b/14,
063a/11,	063a/12,	064a/04,	064a/12,	174a/07,	177a/01,	178a/06,	178a/07,
064b/03,	064b/07,	065a/08,	065a/12,	178a/10,	178b/06,	181a/14,	182b/04,
065a/13,	065b/05,	066a/15,	068b/14,	182b/05,	183a/02,	183b/09,	185a/11,
069a/02,	069a/11,	070a/02,	070a/10,	186a/09,	187a/05,	187a/11,	191b/03,
070b/04,	070b/05,	070b/13,	071a/03,	191b/12,	194a/14,	200a/05,	200a/06,
071a/05,	071b/10,	071b/12,	073a/03,	200a/08,	200a/13,	200b/10,	201b/05,
073a/04,	073a/13,	073b/01,	073b/09,	202a/08,	203b/08,	203b/11,	205a/07,
073b/13,	073b/15,	074a/02,	075b/09,	207a/09,	207a/10,	207a/12,	207a/13,
077a/02,	078a/13,	078a/15,	079b/04,	207a/15,	208b/15,	209a/03,	209a/15,
079b/07,	079b/08,	079b/13,	080a/05,	209b/13,	210a/03,	211b/15,	214a/04,
080a/08,	081a/09,	081b/13,	082a/08,	216b/15,	218b/08,	222a/09,	222a/10,
082b/02,	082b/10,	083a/02,	083a/09,	223a/06,	223a/15,	224a/03,	229a/14,
084a/10,	084b/09,	084b/10,	085a/04,	229b/01,	229b/05,	229b/06,	229b/07,
085b/11,	086b/08,	086b/14,	087a/15,	230a/03,	230a/12,	232a/08,	232b/15,
087b/02,	088b/02,	088b/14,	089a/06,	233a/01,	240a/07,	241a/08,	243a/01,
090a/14,	090b/03,	091a/03,	092a/13,	243a/03,	243b/06,	245b/05,	247a/11,
093a/08,	093a/10,	093a/13,	097b/01,	247b/13,	249a/15,	250a/13,	250b/08,
097b/04,	097b/09,	097b/14,	098a/09,	252a/10,	252a/12,	252b/01,	253b/06,
098a/13,	098a/15,	098b/14,	099b/13,	253b/08,	256a/02,	256b/11,	257b/01,
100a/12,	101b/12,	102a/08,	104a/09,	260a/03,	260a/07,	262b/10,	263a/07,
104a/13,	105b/07,	109a/03,	109b/04,	264a/06,	266a/10,	267a/01,	267a/02,
109b/06,	109b/08,	109b/13,	110b/09,	267a/04,	267a/13,	267b/01,	267b/05,
112a/05,	112a/13,	113a/14,	113b/12,	267b/15,	269a/09,	269b/02,	269b/09,
114a/02,	115a/15,	115b/12,	116a/06,	269b/12,	271a/12,	271a/15,	271b/06,
117a/14,	118a/05,	118a/07,	118a/12,	272a/10,	273a/07,	273a/10,	273a/12,
118b/07,	119a/01,	121a/09,	121a/10,	275b/10,	276a/05,	276a/15,	276b/09,
122b/04,	122b/07,	123a/08,	123b/03,	276b/13,	277a/10,	277a/14,	278b/10,
123b/06,	124a/08,	124b/03,	124b/14,	279a/10,	280a/09,	281b/09,	281b/14,
126b/03,	127b/08,	127b/14,	128a/03,	283b/02,	286a/05,	288a/15,	288b/07,
128a/04,	128a/13,	128b/02,	129b/02,	288b/11,	288b/14,	289a/06,	289b/06,
129b/03,	129b/15,	131b/08,	132a/09,	289b/08,	289b/09,	290b/02,	290b/07,
132a/10,	134a/01,	134a/12,	134a/13,	290b/08,	291b/03,	291b/04,	291b/08,
135b/02,	137a/01,	138a/01,	139a/04,	300a/02,	300a/03,	300b/09,	301a/12,
139a/15,	139b/03,	139b/09,	140a/14,	301b/10,	302a/06,	302a/08,	302a/14,
141a/10,	141a/15,	142a/01,	144b/01,	302b/02,	302b/04,	303a/08,	303a/10,

303a/15, 307a/05, 307a/07, 307b/04,
308a/04, 308a/06, 310a/10, 310a/13,
312a/15, 312b/01, 313a/04, 317b/10,
318a/06, 318b/15, 319a/04, 319b/01,
320a/05, 320b/09, 320b/13, 321a/12,
321a/14, 323b/03, 323b/05, 323b/07,
326a/13, 326b/06, 326b/10, 326b/15,
327a/04, 327a/07, 327b/12, 328a/01,
329a/03, 330a/09, 330a/10, 330a/13,
331a/12, 331b/02, 331b/10, 332b/07,
332b/12, 332b/14, 333b/06

añıl-: Anılmak, zikredilmek. -1-

a.-asız 298a/15

ankebüt (Ar.): Örümcek. -1-

a. 099b/03

añla-: Anlamak. -2-

a.-ma 042a/11

a.-yamadum 252b/03

anlar : Onlar. -977-

a. 004b/02, 008b/10, 008b/11, 010a/11,
022a/15, 025a/10, 025b/09, 025b/11,
025b/14, 026a/03, 026a/13, 026b/04,
028a/10, 032b/03, 032b/12, 033b/05,
033b/07, 033b/12, 034a/11, 034b/04,
034b/07, 035a/03, 035a/10, 037a/01,
039b/14, 043b/13, 045b/09, 047b/01,
047b/10, 048a/10, 050a/09, 050a/11,
052b/11, 053b/05, 054b/08, 055a/01,
056b/02, 058a/04, 058b/01, 059a/01,
060a/15, 069b/03, 070b/09, 071a/08,
071a/11, 072a/05, 072a/06, 072b/05,
072b/12, 072b/15, 073a/08, 073a/11,
073a/12, 073b/05, 073b/08, 074b/01,
074b/15, 075a/15, 075b/06, 075b/14,
076a/03, 079b/10, 080b/15, 081a/07,
082b/13, 083a/01, 084b/06, 084b/07,
085a/01, 090b/11, 093b/08, 094a/01,

095a/08, 095a/10, 095b/07, 095b/08,
096a/15, 096b/07, 096b/13, 097a/04,
097b/12, 098a/05, 098b/05, 099b/10,
099b/15, 102b/02, 102b/12, 103a/08,
106b/14, 107a/05, 107a/11, 109b/01,
110a/14, 113a/01, 113a/07, 114a/02,
114b/07, 114b/08, 115a/02, 115a/04,
115a/08, 118b/09, 119b/09, 120a/11,
120b/14, 120b/15, 121a/02, 121a/04,
123b/15, 125a/07, 125b/03, 125b/06,
126a/11, 126a/14, 127a/12, 127a/14,
127a/15, 127b/07, 128a/14, 128b/02,
128b/06, 128b/10, 129a/09, 129b/03,
129b/09, 129b/10, 130a/02, 130b/02,
132a/01, 132a/09, 132b/11, 133b/08,
133b/10, 134a/01, 134a/12, 137a/06,
137a/15, 141a/06, 141a/09, 142b/08,
142b/14, 143a/14, 143b/09, 144b/02,
144b/05, 144b/07, 148a/11, 150b/06,
151b/01, 157b/14, 158a/05, 158a/15,
158b/05, 158b/13, 159a/02, 159a/04,
160a/09, 160a/13, 160b/01, 165a/03,
171a/05, 174a/12, 175a/10, 175b/15,
178b/13, 179b/08, 184a/07, 184b/04,
184b/06, 185a/13, 186a/07, 186a/09,
186a/13, 186b/01, 187a/15, 187b/01,
187b/10, 201a/14, 201b/08, 214b/02,
214b/15, 222a/07, 222a/08, 227a/11,
229a/02, 229b/02, 233a/09, 233a/14,
234a/09, 236a/11, 237a/04, 237a/06,
243a/14, 243b/04, 243b/06, 243b/15,
245a/12, 245b/07, 246a/07, 247a/04,
249a/01, 252b/09, 254a/10, 262a/01,
265a/07, 265b/05, 265b/07, 266b/14,
267a/06, 268b/02, 268b/05, 269a/03,
269a/13, 269b/03, 269b/04, 270a/01,
270a/10, 270b/13, 272b/09, 273b/08,
274b/06, 275b/01, 277b/05, 283a/02,
293a/08, 293a/09, 293b/11, 297b/10,
298b/09, 301a/03, 302a/02, 306b/02,

307a/02, 307a/12, 309b/10, 310a/09,
310b/04, 313a/10, 316a/02, 318a/14,
321a/10, 322a/06, 322a/07, 322a/13,
323a/14, 323b/10, 323b/12, 324a/08,
324b/03, 324b/11, 325b/12, 330a/14,
332b/07, 333b/01
a.+a 005a/03, 008b/11, 012b/05, 015a/06,
015a/07, 015a/08, 015a/09, 015a/11,
015a/14, 022a/13, 024a/07, 025b/11,
026b/01, 028a/09, 034a/11, 034b/08,
036b/15, 037b/01, 037b/07, 038b/12,
044a/08, 044b/14, 045a/11, 046a/09,
046b/13, 047a/15, 047b/02, 047b/04,
047b/10, 047b/11, 049a/10, 049b/03,
049b/04, 050a/08, 051a/02, 051b/06,
053a/15, 054a/12, 054a/15, 058a/15,
058b/07, 061b/01, 067a/14, 069b/03,
072b/04, 073a/04, 073a/14, 073b/06,
073b/14, 074b/14, 075a/01, 075a/14,
076a/03, 077a/14, 081a/02, 082b/15,
083a/02, 083a/10, 085b/03, 090b/06,
093a/07, 093b/07, 094a/09, 094a/10,
094a/13, 094a/15, 094b/02, 094b/12,
095a/11, 095b/06, 098b/07, 099b/07,
100a/06, 100a/09, 106a/08, 106b/13,
107a/03, 107a/04, 107a/05, 107b/02,
108a/02, 108b/02, 109b/10, 111a/02,
113a/09, 114a/01, 114a/03, 114a/15,
114b/02, 114b/08, 115a/07, 116a/07,
117a/15, 117b/01, 118b/04, 119b/07,
119b/08, 120b/13, 121a/02, 123b/03,
126b/14, 127b/03, 128a/04, 129b/02,
129b/03, 129b/13, 130a/01, 130a/02,
130a/03, 132a/10, 132a/12, 137a/05,
137a/08, 140b/13, 140b/14, 142b/09,
142b/10, 142b/11, 143b/01, 143b/15,
144a/11, 147a/09, 152a/05, 152b/15,
153a/10, 153a/12, 153b/13, 157b/13,
158a/04, 158a/14, 158b/04, 158b/14,
159b/03, 160a/10, 162b/01, 162b/07,

167b/05, 174a/07, 174a/09, 175b/05,
175b/14, 176a/01, 177b/02, 179b/15,
183a/02, 183a/03, 183b/02, 184a/06,
184a/07, 184a/12, 184a/14, 185b/02,
186a/03, 186b/06, 187a/13, 187a/14,
187b/03, 188a/02, 188b/12, 194b/14,
201a/05, 202a/05, 204a/06, 212a/14,
217b/01, 225a/01, 226b/08, 226b/13,
229a/01, 231b/07, 233a/06, 233a/12,
241a/10, 242a/08, 243b/06, 248b/08,
249a/11, 252a/02, 252b/15, 255a/15,
255b/01, 265b/02, 265b/04, 265b/07,
266a/01, 267a/08, 268b/06, 268b/11,
269a/01, 269a/07, 269a/09, 269a/13,
269b/01, 269b/07, 270a/10, 270b/06,
272b/15, 278a/01, 278a/02, 279b/08,
279b/12, 280a/02, 280b/06, 285b/15,
286a/03, 297a/04, 301a/02, 304b/10,
307a/01, 307a/02, 307a/09, 311a/03,
313b/13, 315b/05, 317b/01, 320b/06,
320b/11, 322a/12, 322b/05, 323a/02,
323b/02, 324a/06, 327a/02, 327a/04,
331a/06, 331b/14, 332a/15, 332b/03,
333a/04, 333a/09

a.+da 191a/09, 293a/08

a.+dadur 127a/02

a.+dan 018a/11, 034b/10, 042b/12,
045a/04, 046b/06, 049a/15, 049b/05,
051b/09, 051b/15, 052a/04, 052a/06,
052a/09, 055a/13, 055a/16, 055b/10,
059a/07, 070a/14, 094a/05, 097a/02,
102a/01, 108a/08, 119a/04, 119a/06,
125a/07, 125b/08, 132a/13, 133b/11,
142a/15, 144a/09, 150b/09, 157a/07,
157b/05, 158a/02, 158a/07, 158b/03,
158b/08, 159a/02, 159a/07, 159a/11,
159b/01, 159b/06, 159b/09, 159b/12,
160a/12, 160b/03, 161b/02, 162a/15,
162b/05, 162b/12, 163a/05, 163b/02,

163b/14, 165a/01, 165a/08, 165a/13,
165b/10, 166a/10, 166a/15, 169a/08,
181a/13, 183b/01, 184b/05, 185a/12,
205b/15, 231a/06, 241b/09, 245a/10,
245b/07, 245b/11, 246a/10, 247b/02,
247b/04, 255a/15, 266b/10, 303a/03,
306b/11, 309b/04, 310a/10, 310a/11,
311a/05, 315a/07, 322a/07, 327a/06,
328a/01, 333a/10

a.+dur 127b/07, 160a/11, 255a/14, 267a/10

a.+ı 005a/03, 005a/07, 015a/12, 023a/14,
025a/09, 026a/12, 026b/02, 027a/07,
029a/14, 032a/09, 032a/15, 032b/08,
034b/14, 044a/02, 050a/03, 050a/09,
050a/10, 050a/13, 050b/12, 054b/12,
059a/02, 059a/07, 065a/03, 069b/04,
071a/09, 071a/14, 072a/15, 074a/01,
076b/04, 077a/12, 080b/14, 087b/01,
095a/10, 095a/12, 099a/04, 099b/06,
103b/15, 104b/10, 108a/09, 108b/05,
109a/04, 110a/04, 112b/04, 112b/09,
113a/08, 113a/10, 113b/08, 114b/03,
115a/12, 124a/04, 128b/07, 129a/08,
132b/13, 132b/14, 133b/09, 137a/03,
137a/07, 141a/08, 142b/11, 142b/12,
142b/13, 144a/09, 157b/11, 157b/12,
158a/12, 159a/04, 159a/09, 159b/08,
160a/09, 160a/11, 163a/07, 163b/10,
165a/03, 166a/11, 168a/01, 169a/09,
181b/09, 182a/05, 182b/10, 186b/01,
192b/03, 194b/04, 198b/11, 204a/01,
204a/05, 209b/10, 227a/12, 227a/15,
227b/01, 227b/02, 233a/06, 239a/07,
242a/09, 243b/05, 245b/08, 247a/06,
248a/06, 248a/08, 252b/11, 263b/15,
264a/01, 265b/01, 266a/02, 266b/10,
268b/03, 268b/06, 268b/11, 268b/15,
269a/04, 270b/06, 278a/15, 280a/01,
284a/05, 293a/05, 296b/15, 305a/12,
305b/01, 305b/04, 306b/15, 307a/04,

307a/10, 307a/13, 307b/08, 328b/14,
331a/08, 332a/06, 332a/07, 332a/12,
332b/04, 332b/07, 333a/02, 333a/03,
333a/15

a.+ıla 200b/13

a.+ın 226b/13

a.+sız 204a/07

a.+uñ 002b/15, 005a/08, 007a/10, 007a/11,
011a/15, 015b/09, 017b/09, 018a/01,
018a/11, 022a/12, 024b/03, 027a/07,
034a/10, 034b/02, 036b/11, 037b/07,
038a/04, 038b/11, 043b/07, 044a/02,
046a/15, 046b/02, 046b/03, 048a/05,
049b/14, 050a/01, 050a/03, 051b/09,
053a/05, 055a/07, 059a/09, 060a/11,
061b/02, 061b/05, 061b/14, 064a/09,
064b/04, 067a/14, 068b/09, 069a/07,
071b/13, 072b/03, 072b/06, 074a/10,
074a/12, 074b/01, 076a/02, 076a/13,
077a/01, 077a/13, 077a/14, 084b/14,
084b/15, 092b/13, 097b/14, 098a/05,
098a/15, 098b/01, 098b/11, 103a/14,
103b/06, 104a/01, 104b/10, 105a/15,
108a/11, 109b/14, 111a/01, 112b/06,
113b/14, 114a/05, 114a/06, 114a/07,
114a/08, 115a/14, 115b/03, 116a/06,
117b/01, 119b/05, 120a/04, 121a/03,
121a/04, 121a/06, 122a/11, 123a/02,
123b/08, 127a/03, 127b/02, 127b/05,
128b/11, 128b/12, 129a/09, 129a/10,
129a/11, 129b/14, 130b/06, 131b/02,
132a/15, 133a/11, 133b/09, 133b/10,
134b/11, 137a/04, 140b/13, 142b/10,
142b/14, 143a/07, 143a/08, 145a/09,
145b/15, 146b/12, 147a/02, 147a/05,
150b/09, 152b/14, 156b/10, 156b/15,
157b/05, 157b/06, 157b/07, 158a/05,
160a/05, 160a/07, 161a/15, 163a/14,
165b/03, 166a/12, 168b/06, 169a/04,

169a/05, 169a/11, 170a/11, 171a/01,
172b/01, 178a/01, 179b/04, 179b/05,
179b/14, 180a/02, 180b/12, 182a/11,
183a/12, 183b/03, 184a/04, 187a/10,
187b/01, 187b/02, 187b/06, 192a/01,
204a/08, 204a/13, 209b/10, 211b/01,
211b/08, 211b/12, 212a/14, 231a/03,
237a/10, 245a/15, 246b/14, 247a/07,
247a/08, 252b/06, 252b/13, 254a/12,
264b/13, 266a/01, 267a/10, 267a/12,
270b/13, 284a/02, 284a/14, 285a/07,
286a/03, 288a/10, 290a/05, 292b/03,
292b/10, 293a/01, 293a/10, 293b/11,
294b/15, 297b/10, 299b/10, 299b/11,
300b/04, 300b/05, 301a/05, 302b/06,
304a/04, 304b/08, 307a/09, 307a/14,
307b/04, 307b/05, 307b/09, 307b/14,
310a/15, 311b/05, 312b/09, 313b/02,
313b/13, 317b/01, 318a/03

a.+uñ 320b/04, 322a/11, 325a/01, 325a/03,
328a/15, 329a/08, 332a/09, 332b/01,
332b/03, 332b/05, 332b/08

a.+uñdur 176a/13, 254a/13

a.+uñıla 038a/10, 049a/07, 226b/14

a.+uñıla 042a/06, 051a/03, 075a/10,
081a/01, 081a/04, 084b/14, 086b/11,
086b/12, 109b/04, 120b/14, 242a/01,
243b/12, 247a/12, 252a/01, 269b/06,
280a/04, 286a/10, 309b/10, 310b/09,
318a/13, 330a/14, 330b/01

anlarcılayım : Onlar gibi. -1-

a. 076b/10

ansuz : Onsuz, o olmadan. -1-

- *a. ol-*: Onsuz, o olmaksızın yaşamak.
080a/11

añsuzda : Ansızın, birdenbire. -3-

a. 075a/05, 245b/14, 269a/05, 326b/11

ant → **and** -4-

a.+laruma 043a/04

- *a. iç-* → and iç- 042a/12, 042b/06
- *a. üç-* → and iç- 93b/15
- *a. vir-* → and vir- 176b/13

anuñ : Onun. (“ol” zamirinin genitif hali). -648-

a. 004b/03, 004b/12, 004b/15, 005a/08,
005a/12, 005a/15, 005b/07, 006a/15,
007a/06, 007a/07, 007a/10, 007b/15,
008a/06, 008a/11, 009a/12, 010b/08,
011a/07, 012a/03, 012b/06, 012b/08,
013a/08, 014b/11, 015a/14, 018a/08,
018b/01, 018b/02, 018b/07, 018b/14,
019a/05, 020a/05, 020a/07, 020b/10,
021a/06, 021a/12, 022a/11, 022b/02,
023a/08, 023b/14, 024a/01, 025b/04,
026a/04, 026b/02, 026b/06, 027b/05,
028b/11, 029a/02, 029a/04, 029a/05,
029b/09, 030a/05, 030a/14, 030b/08,
030b/09, 031b/03, 031b/10, 031b/12,
032a/01, 032b/05, 033b/01, 035b/12,
036a/09, 036a/13, 036a/15, 036b/05,
037a/06, 037b/08, 037b/09, 037b/10,
037b/15, 038b/13, 038b/15, 039a/12,
039a/15, 040b/01, 040b/02, 040b/04,
040b/05, 040b/06, 041b/06, 041b/08,
045b/05, 045b/10, 045b/13, 047a/14,
048b/10, 051b/01, 052a/09, 052a/11,
052a/13, 054a/13, 054a/14, 055b/14,
056b/08, 057b/13, 058a/09, 059a/05,
059a/12, 061a/10, 061b/14, 062a/03,
062a/08, 062a/14, 062a/15, 062b/05,
062b/11, 063a/01, 063a/09, 063b/02,
063b/10, 063b/15, 064b/15, 065a/04,
065a/11, 065b/02, 065b/04, 066b/06,
066b/15, 067a/01, 067a/05, 067b/05,
067b/09, 067b/11, 068b/03, 068b/04,
069a/01, 069a/06, 069a/08, 069a/11,
069b/06, 070b/13, 071a/03, 071a/12,

072b/11, 073a/01, 073a/06, 074a/09,
074b/13, 075a/13, 075b/04, 075b/10,
076a/15, 079b/12, 080a/09, 081b/04,
082a/02, 083b/07, 083b/15, 084a/02,
085b/09, 085b/10, 085b/14, 086a/03,
087b/10, 089b/01, 089b/03, 089b/07,
089b/10, 090a/01, 090b/01, 092a/03,
092a/06, 093b/03, 093b/04, 093b/06,
093b/15, 094b/02, 094b/13, 095a/04,
096b/05, 097b/01, 098a/07, 098a/11,
100a/05, 100a/14, 100b/13, 101b/12,
104a/10, 104a/13, 104a/15, 104b/01,
104b/05, 105a/06, 107b/09, 108a/01,
108b/05, 108b/15, 110b/06, 110b/07,
110b/11, 110b/13, 112a/15, 112b/04,
112b/09, 114b/09, 115a/03, 115a/07,
116b/08, 117a/10, 117b/06, 117b/14,
118b/05, 119a/01, 119b/01, 121a/10,
121a/13, 122a/05, 122a/08, 122b/09,
122b/12, 123a/09, 123b/04, 124a/05,
125a/14, 125a/15, 125b/07, 125b/09,
127a/11, 128a/03, 128a/05, 131b/07,
131b/11, 131b/12, 131b/15, 133a/06,
133b/04, 134a/07, 134a/12, 134b/06,
134b/14, 134b/15, 135a/05, 136b/11,
136b/15, 137a/03, 138b/02, 138b/06,
139a/02, 141a/15, 143b/13, 143b/14,
144a/06, 144b/09, 146a/07, 147b/03,
148b/06, 149a/03, 149b/01, 149b/07,
149b/08, 149b/14, 151a/01, 153a/03,
153a/06, 154a/03, 154a/09, 155a/05,
156b/01, 156b/04, 156b/07, 157a/15,
157b/03, 159b/15, 160a/01, 160b/04,
161a/12, 161b/13, 162a/05, 162a/10,
162b/13, 163a/13, 164b/15, 165a/14,
165a/15, 165b/11, 166a/03, 166a/07,
166b/01, 166b/05, 166b/08, 167b/15,
168b/01, 168b/05, 168b/11, 168b/12,
169b/01, 169b/04, 169b/08, 169b/09,
170b/02, 170b/04, 170b/05, 170b/15,

171a/14, 173b/07, 173b/08, 174b/04,
174b/09, 176a/07, 177a/13, 177b/07,
177b/09, 178a/12, 178b/11, 179a/01,
179a/14, 179b/06, 179b/09, 179b/13,
180a/01, 180a/13, 180b/03, 180b/06,
180b/08, 180b/11, 181a/07, 182a/15,
185a/10, 186a/04, 186a/10, 186a/12,
187a/14, 188b/13, 189a/06, 191a/04,
191a/08, 191a/14, 191a/15, 191b/02,
194a/05, 194a/15, 195a/11, 196a/12,
198a/09, 198b/05, 198b/07, 199a/02,
200a/04, 200a/10, 200a/15, 200b/08,
200b/14, 201a/06, 202a/01, 202a/10,
203a/09, 204b/06, 204b/12, 205a/03,
205a/06, 205a/07, 205a/08, 205b/12,
206b/01, 206b/11, 206b/13, 207a/02,
207a/04, 207a/07, 207a/08, 208a/14,
208b/14, 212a/07, 212a/10, 213a/03,
213a/11, 213b/13, 215a/08, 215a/12,
215b/01, 215b/04, 219b/10, 221a/03,
221a/11, 222a/12, 222b/05, 224a/04,
224b/03, 225b/04, 229a/09, 229b/15,
230a/11, 232a/06, 233a/08, 234a/15,
236b/06, 238a/07, 240a/04, 242b/03,
244a/02, 244a/09, 244b/02, 245b/02,
246a/13, 246b/05, 247b/11, 247b/14,
249a/15, 250a/07, 250a/08, 251b/07,
251b/09, 251b/10, 251b/15, 252a/14,
254a/01, 254b/13, 255a/04, 255b/11,
255b/12, 256b/02, 256b/05, 257b/04,
259a/08, 259b/09, 259b/12, 260a/10,
260b/01, 260b/04, 261b/15, 262a/07,
263a/01, 263a/06, 264a/01, 265a/03,
266a/09, 266b/01, 267a/05, 269a/15,
270b/03, 270b/05, 273a/06, 273a/07,
273a/08, 273a/10, 273a/11, 273a/12,
274a/01, 274b/06, 274b/14, 275a/07,
275a/14, 275b/04, 275b/07, 277a/08,
277a/11, 278a/07, 278b/07, 278b/14,
279a/11, 279b/03, 281b/12, 283b/07,

284b/06, 285a/13, 285b/01, 285b/09,
286a/04, 286a/11, 286b/15, 287a/06,
287a/08, 287b/04, 287b/10, 290a/08,
290b/11, 296b/07, 296b/09, 299b/12,
299b/14, 300b/01, 300b/10, 300b/11,
301a/09, 302a/06, 302a/07, 302a/11,
302b/09, 302b/13, 303b/15, 304a/15,
304b/01, 304b/04, 304b/09, 304b/12,
305a/12, 305b/01, 305b/04, 305b/06,
305b/10, 305b/12, 305b/13, 306a/02,
306a/03, 306a/04, 307b/13, 309a/03,
309a/04, 313a/04, 313b/11, 314a/06,
314a/09, 314a/14, 316b/03, 316b/07,
317a/07, 317a/09, 318b/07, 318b/08,
319a/03, 319a/04, 319a/09, 319a/10,
319a/12, 319b/12, 320a/05, 320a/14,
321b/02, 321b/03, 321b/06, 321b/10,
323b/09, 324b/06, 325a/01, 325a/05,
326a/14, 326a/15, 326b/08, 327a/10,
327b/12, 328a/02, 328b/12, 331a/05,
331b/06, 333a/14
a.+çün 087a/07, 146b/13, 232b/02
a.+çündür 087a/14
a.+dur 043a/12, 120a/03, 310a/07
a.+ıdı 202b/12
a.+ıla 009b/01, 010b/08, 011a/13, 023a/11,
045a/13, 047b/04, 048b/07, 179b/10,
199b/01, 248b/01, 261b/05, 319a/10
a.+içün 039a/07, 052a/02, 072b/15,
136a/10, 138b/12, 202b/11, 226a/15,
239a/14, 242b/07, 243b/08, 259a/07,
296a/15, 298a/13, 304a/04, 304b/15,
305a/04, 305a/10
a.+içündi 068a/11
a.+içündür 177b/11
a.+la 016a/02, 016a/08, 016a/12, 019b/05,
040a/10, 047b/14, 052a/15, 061a/07,

077a/15, 081b/15, 104b/12, 117b/03,
124b/15, 127a/08, 132a/02, 133a/05,
135a/12, 136a/01, 139b/12, 141b/12,
144b/15, 192b/04, 200b/07, 201a/05,
221a/11, 230b/03, 237b/14, 238b/09,
241b/03, 243a/12, 246a/12, 246a/13,
248b/05, 253b/02, 271b/03, 274b/05,
276b/05, 280a/06, 289b/08, 295a/15,
296a/03, 302a/14, 304a/07, 306b/01,
309a/10, 310a/06, 310a/14, 311a/13,
311b/04, 312a/04, 312a/06, 313b/01,
318a/07, 318b/05, 320b/11, 322a/01,
322a/12, 322a/13

a.+ladur 247a/04

a.+layıldılar 048a/04

‘ār (Ar.): Utanma, çekinme. -2-

‘ā.+dur 108a/06, 305a/02

ara : 1. Yer, mevki. -159-

a. 140a/12, 263a/04

a.+cuğa 057a/12, 057b/07

a.+da 164a/12, 226b/07, 229b/11, 310a/04,
028b/11, 132a/03, 139b/06, 193a/05,
236b/02, 305b/04, 317a/08

a.+ya 197a/08, 234b/03, 268a/12, 276a/12,
288a/14, 310b/04, 319b/02

2. Esna, vakit, zaman.

a.+da 023b/03, 041a/09, 084b/01, 128a/15,
130a/06, 148a/08, 275a/01, 289a/06

a.+sında 288a/12, 289a/07

3. İçinde, arasında.

a.+larına 163b/11, 156b/15, 237a/11,
247a/05, 283b/01, 129b/06, 166a/12

a.+mıza 208b/01

a.+muza 172b/06

a.+muzda 056a/03, 056a/08, 095b/10,
106a/01, 113a/06, 117a/02, 118a/04,
139b/11, 145a/12, 230b/03, 238a/10,
239b/01, 249a/08, 081a/08

a.+ñuza 273a/05

a.+ñuzda 093b/14, 110a/09, 324a/15

a.+ñuzı 032a/10

a.+sına 076a/02, 103b/12, 265a/13,
288a/11

a.+sınca 171a/06

a.+sında 002b/13, 037b/07, 044a/02,
046a/01, 046b/02, 048b/04, 049a/07,
049b/08, 050b/02, 057b/14, 058a/02,
058a/05, 062a/02, 063a/11, 071b/13,
072b/01, 072b/14, 074a/10, 078b/15,
079b/10, 085a/06, 089b/05, 090b/11,
093b/04, 096a/14, 102a/05, 104b/14,
108a/04, 110a/15, 110b/01, 111a/03,
115b/05, 115b/06, 120b/14, 122a/11,
123a/02, 129b/14, 130b/07, 131b/02,
131b/05, 135a/06, 146b/04, 149b/01,
151b/01, 169a/11, 171b/04, 187a/10,
191b/13, 194b/07, 211b/08, 214b/07,
225b/14, 229b/08, 234b/04, 237a/10,
252b/08, 256a/06, 264a/04, 266b/07,
268b/08, 268b/12, 269a/01, 269a/02,
271a/04, 271b/08, 271b/09, 271b/14,
276a/15, 282a/11, 284b/11, 285a/04,
285a/11, 286a/03, 301a/15, 304a/02,
305b/07, 307b/04, 313b/05, 321a/15,
321b/07, 321b/08, 322b/02, 323b/01,
013b/07, 070b/12, 081a/06, 101b/10,
196b/04, 196b/07, 325a/13, 255b/09,
048b/02

- a.+(dan) çık-: Birini bir şeyin dışında tutmak, karışmamak. 321b/01
- a.+(ya) al-: Kuşatmak. 269a/05

ara-: Aramak. -1-

a.-ñuz 026a/08

‘**Arab** (Ar.): Orta Doğu ile Kuzey Afrika'nın büyük bir bölümünde yaşayan halk ve bu halkın soyundan olan kimse. -41-

‘A. 079b/06, 082b/03, 089b/03, 090a/06,
093b/01, 096a/03, 096a/14, 096b/10,
097a/09, 121b/13, 129a/12, 207a/10,
219a/03, 241b/15, 243b/08, 252b/15,
253a/07, 273a/13, 302a/02, 311b/12

‘A.+a 327a/12, 330a/14

‘A.+da 089b/10, 090a/10, 091b/01,
096a/02, 124a/04, 317a/10

‘A.+dan 241a/12, 270a/01

‘A.+ı 301b/13

‘A.+ıdı 322a/13

‘A.+ına 308a/08

‘A.+i 301a/07, 301a/08

‘A.+iye 308a/15, 308b/03

‘A.+uñ 079b/14, 268a/13, 308a/03

A‘rābī (Ar.): Çölde konar göçer olarak yaşayan Araplar, bedevilerdir. -4-

A. 214a/01, 214a/02, 227b/05, 227b/12

‘**Arabī** (Ar.): Araplarla ilgili, Araplara özgü olan. -10-

‘A. 240b/05, 252b/13, 308a/03, 308a/08,
308a/10, 308a/15, 308b/01, 308b/05

ārām (Far.): Rahat, huzur, sükûn. -13-

ā. 012b/13, 116a/07

ā.+ı 029a/15

- ā. dut-: Durmak, dinlemek. 012b/11, 071a/02
- ā. it-: Durmak, sükûna ermek. 009b/04, 012b/12, 014a/13, 015a/04, 029a/15, 044b/05, 149b/06, 212a/15

ārām-gāh (*Far.*): Dinleme yeri. -1-

ā. 176a/02

ārāmī (*Far.*): Rahatlık, huzur. -1-

ā. 120a/04

‘araşāt (*Ar.*): Mahşer yeri, haşır ve neşir meydanı. -1-

‘a.+ında 227a/13

ārāste (*Far.*): Süslenmiş, bezenmiş. -12-

ā. 044a/13, 044b/07, 044b/13, 045a/03,
046a/03, 086a/05, 088a/07, 140b/14
ā.+dür 174b/03

- ā. *it-*: Tertip etmek, süslemek. 069a/11, 126a/08

ard : Arka, arka taraf. -42-

a.+ı 216b/10

a.+ılarınca 141a/07

a.+ımca 201a/13

a.+ına 040b/09, 123a/12, 257a/05,
008b/08, 040b/06, 087a/07, 095b/08,
109b/05, 128a/04, 181b/15, 192a/08,
204a/01, 224b/03, 224b/06

a.+ında 113a/09, 218a/09

a.+ındadır 121a/03

a.+ından 014a/09, 122a/13, 128a/14,
139a/14, 171b/08, 171b/11, 191b/04

a.+ındaydı 325a/01

a.+uma 154b/12

a.+umca 042a/15, 264b/05

a.+umda 186b/07

a.+umdan 154b/10

a.+umuzca 100a/07, 105a/13

a.+uñca 095b/07

a.+uñdan 155b/05

a.+undan 158a/14, 325a/01

a.+uñuzda 040b/11

ardınca : Arkasında, peşi sıra. -22-

a. 008b/07, 014a/04, 014a/07, 023b/14,
086a/04, 087a/03, 099b/13, 100b/09,
119a/01, 132b/01, 132b/02, 132b/06,
133a/06, 186a/12, 201b/06, 215b/09,
232a/06, 234a/15, 318b/06, 318b/07,
318b/08

a.+dur 287b/10

arı : Temiz, pâk. -6-

a. 011a/14, 148b/03

a.+da 282a/05

- a.+*rağ*: Daha temiz, çok temiz.
a.+dur 283a/03
- a. *kıl-*: Temizlemek. 300a/07

arın-: Temizlenmek. -1-

a.-duñuz 035a/01

arış : Kolun dirsekten parmaklara kadar olan bölümü. -2-

a. 069a/09, 069a/10

arğa : Sırt, arka. -9-

a. 097b/06, 097b/07

a.+lar 143a/06

a.+ñuz 152a/12

a.+sına 254a/02, 316b/13, 196a/14

a.+ya 218b/08

- a.+(*larına*) *götür-*: Sırtına almak, yüklenmek. 128b/03
- a. *bir it-*: Birbirine yardım etmek. 097b/06, 097b/07

arğuncağ : Yavaşça, hafifçe. -1-

a. 025b/10

arpa : Arpa. -15-

a. 011a/15, 011b/01, 011b/02, 101a/06,
101b/06, 203b/12, 217a/02, 280a/08

a.+dan 280a/12

a.+nuñ 280a/13, 280b/08, 280b/15

a.+ya 215b/03

a.+yı 280a/10, 280a/11

arşlan : Arşlan. -21- (**krş. arşlan**)

a. 025a/12, 025a/13, 025a/14, 025a/15,
025b/05, 025b/07, 063a/12, 063a/14,
170a/02, 170a/09, 201a/15, 201b/02,
201b/06, 201b/10, 201b/12, 202a/01,
303b/02

a.+dan 201a/13

a.+ıla 201a/09

a.+lar 063a/13

arş (Ar.): Gök, arş. -9-

‘a. 160b/05, 165b/01, 169a/12, 170b/01,
171a/04, 171a/08, 171b/02, 182b/09

‘a.+uñ 171a/10

- ‘a. *ayağuna iriş-*: Arş kapısına ulaşmak, yükselmek. 165b/01

arşun : Yaklaşık 68 santimetreye eşit olan uzunluk ölçüsü. -1-

a. 123a/12

art-: Çoğalmak, artmak. -13-

a.-ar 097b/02, 103a/05

a.-ardı 296b/03

a.-arlardan 326b/06

a.-arsa 103a/05

a.-dı 223a/13, 306a/07

a.-ıydı 262b/06

a.-mazdı 194b/10, 194b/14

a.-up 289b/08

artık → **artuq** -1-

a. 176a/08

artuq : 1. Artık, geriye kalan. -58- (**krş. artuq**)

a. 025b/03, 057b/08, 080a/03, 176a/08,
196a/04, 201a/08

a.+ıdı 192a/01

2. Başka, gayrı.

a. 014a/15, 018b/02, 054a/01, 065a/15,
068b/01, 070a/15, 094b/08, 116b/12,
132a/12, 149b/10, 157a/05, 168b/06,
170b/14, 171a/09, 176b/02, 223b/11,
251b/12, 261b/06, 271b/10, 272a/04,
272a/13, 275a/08, 318a/11, 325b/11

a.+ı 298b/7

a.+ın 285b/13

3. Fazla, ziyade.

a. 085b/13, 099b/13, 120a/15, 120b/01,
135a/07, 149a/09, 149b/03, 172a/14,
184b/10, 243a/03, 268b/13, 332a/15

a.+am 282b/9

- a. *+rak*: Daha çok, daha fazla.

a.+am 282b/10

a.+ıdı 170a/14, 171a/5

a.+mış 067b/02

artur-: Arttırmak, çoğaltmak. -4-

a.-ayım 172a/14, 172b/03

a.-dı 018b/14, 261a/14

a.-mağıl 221a/04

a.-uñ 137b/14

aruk : Zayıf, cılız, semiz olmayan. -3-

a. 080b/06, 211b/09, 252b/14

arż (Ar.): Sunma, arz etme. -8-

- *'a. eyle-*: Söylemek, arz etmek. 174b/08, 215a/02
- *'a. it-*: Anlatmak, arz etmek. 034b/08, 106a/03, 107b/10, 202b/15, 203a/03, 220a/02

arża (Far.): Sunma, gösterme. -17-

- *'a. kııl-*: Sunmak, vermek. 037a/04, 131b/05, 268b/11
- *'a. it-*: Sunmak, önüne koymak. 035a/03, 035b/15, 038b/06, 069b/13, 094a/15, 096b/10, 106a/04, 131b/06, 157a/10, 157a/14, 184a/12, 184a/13, 185b/01, 185b/02

arżū (Far.): Şiddetli istek, arzu. -11-

ā. 013a/07

ā.+dur 012b/12, 013a/05

ā.+ñ 014b/09

ā.+sından 015b/13, 071a/01

ā.+sındayam 154a/03

- *ā. it-*: İstemek, arzu etmek. 010a/14, 071a/04, 121b/10, 176b/14

arżūsuzlık: İsteksizlik, gönülsüzlük. -1-

ā.+ıla 009b/10

aş-: Asmak. -2-

a.-mişlar 158b/10, 159a/08

aşā (Ar.): Değnek, asa. -7-

'a. 041b/04, 173a/09, 197b/12, 211b/10

'a.+sın 235a/04

'a.+ya 042b/11

'a.+yıla 196b/08

āsān (Far.): Kolay. -8-

ā. 183a/01, 229a/01

ā.+dur 020a/02, 102a/11

- *ā.+rak*: Daha kolay, çok kolay. 183a/07
- *ā. it-*: Kolaylaştırmak. 068a/07, 117b/06, 183a/04

aşhāb (Ar.): 1. Arkadaşlar, yardımcıları, dostlar. -8-

a. 206b/02

a.+ı 047b/03

a.+ını 047a/14

a.+ıyla 046b/13

a.+uñ 216b/03

2. Sahipler.

- *a.-ı fıl* → *a.+ü'l-fıl* 209b/10
- *a.+ü'l-fıl*: Fil sahipleri. 003a/02, 074b/05

aşıl → **aşl** -4-

a. 027b/13, 297a/02, 297a/03

a.+lardan 319b/08

aşıl-: Asılmak. -5-

a.-miş 157b/13, 159b/03, 167b/13

a.-mişdi 180a/02

- *a.-up dur-*: Sürekli asılmak. 313a/05

aşılık: Asi olma, başkaldırma. -1-

'ā.+larından 317b/01

āşī (Ar.): İsyen eden, başkaldıran. -9-

'ā.+ler 182a/02, 206b/14

'ā.+lerine 168a/09

'ā.+leruñ 206b/10, 207a/03

- *'ā. ol-*: İsyen etmek, buyruktan çıkmak. 035b/01, 035b/02, 232a/04, 284a/12

aşl (Ar.): Asıl, temel, esas. -6- (**krş. aşıl**)

a.+ı 078a/01, 263a/01

a.+ıla 091b/01

a.+ından 065b/07

a.+ınuñ 072a/10

a.+ıyam 207b/15

aşlan → **arşlan** -1-

a. 231a/01

aşlı (Ar.): En başta gelen, en esaslı. -2-

a. 021b/04, 071b/02

- a. (*kitāb-ı a.*) → *kitāb*

aşşı : Fayda, menfaat. -3-

- a. *it-*: Fayda etmek, yaramak. 221b/07, 221b/12, 222a/03

aşağa : Aşağı, alt taraf. -48-

- a. 018a/03, 044b/12, 045a/03, 067b/12, 076b/09, 083b/11, 096a/12, 100b/14, 101a/10, 115a/05, 116a/06, 116b/07, 132b/03, 132b/04, 146b/11, 157b/07, 160b/01, 164a/03, 165b/01, 165a/09, 166b/02, 171b/10, 172a/02, 176b/02, 176b/15, 181a/07, 182a/14, 183b/12, 183b/13, 203b/09, 221b/11, 222b/11, 230b/04, 234b/12, 235b/01, 246a/14, 263b/05, 272a/09, 284b/13, 302b/03, 302b/04, 303b/03, 319a/15, 319b/01

a.+dan 181a/07

a.+yıldı 022b/13, 167a/08

- a. *+rak*: Daha aşağı, çok aşağı. 102b/03
- a. (*baş a. bırak-*) → *baş*
- a. (*başı a. ol-*) → *baş*

aşak : Aşağı. -1-

- a. *gönüllü*: Alçak gönüllü. 251a/01

âşık (Ar.): Seven. -1-

â.+ıdılar 091b/12

âşikâr (Far.): Açık, belli. -4- (**krş. âşikâre**)

- *â. it-*: Belli etmek. 093a/15, 134b/04, 230b/14
- *â. ol-*: Belli olmak. 071a/15

âşikâre → **âşikâr** -7-

â. 224a/01, 261b/14, 309b/10

- *â. it-* → *âşikâr* 092a/05, 093a/08
- *â. ol-* → *âşikâr* 093b/04, 225b/15

âşinâ (Far.): Bildik, tanıdık. -3-

â.+mdı 130b/09

- *â. ol-*: Bilinmek, tanınmak. 298b/11, 298b/14

âşinâluğ : Tanışıklık, yakınlık. -1-

â. 130b/10

âşık (Ar.): Sevgi. -1- (**krş. ışıq**)

â.+ına 203b/06

âşub (Ar.): Karışıklık, kargaşalık. -1-

- *â. kop-*: Karışıklık çıkmak. 300b/10

âşürâ (Ar.): Aşure günü. -1-

â.+yıldı 006b/09

âşüre (Ar.): Muharrem ayının onuncu günü, yevmi-
i âşürâ. -2-

â. 322b/08, 323a/03

at-: Fırlatmak, atmak. -22-

a.-alar 070a/12

a.-ardı 252a/11, 252a/15

a.-arlardı 109b/06

a.-dı 079a/15, 081b/11, 092b/15, 110b/07,
123a/12, 199a/15, 325b/08

a.-dılar 071b/10, 198b/01, 269a/10,
272a/07, 277b/15

a.-duğı 254a/10

a.-duğını 252a/14

a.-mış 032a/13, 184b/10

a.-duğumuz 254a/10

- *a.+an* : Fırlatan, atan. 325b/08
- *a. (adım a.)* → adım
- *a. (oda a.)* → od
- *a. (yabana a.)* → yaban

at : At. -78-

a. 038b/15, 039a/03, 039a/06, 039a/08, 056b/14, 123b/14, 142a/05, 154a/02, 211b/09, 253a/02, 254a/02, 261a/10, 295b/09

a.+a 039a/05, 039a/06, 039b/04, 075a/12, 099b/14, 109b/02, 251a/03, 326b/09

a.+dan 110b/06, 154a/02, 215a/13, 253a/01, 327a/15, 332b/04

a.+ı 038b/15, 039a/11, 039a/12, 039b/05, 039b/10, 100a/02, 100a/05, 109b/08, 116b/14, 199a/06, 254a/02, 308b/14, 328a/15

a.+ımı 312b/05

a.+ın 104a/07

a.+ına 215a/14

a.+ından 253a/03

a.+ını 039a/15, 039b/11, 110b/06, 177a/04, 199a/02, 328b/02

a.+ınıñ 116b/15

a.+ıyla 109b/12

a.+lar 056b/06, 056b/10, 308a/15, 327b/13

a.+lara 109b/01, 118b/11, 120b/10

a.+ları 039a/01, 076b/10, 141a/09

a.+ların 211b/12

a.+larına 175b/10

a.+larınıñ 177a/08

a.+larumuz 252b/06

a.+laruñ 122a/12, 252b/08, 252b/11, 254a/10

a.+umı 039b/09

a.+uñ 118b/14, 252b/14

a.+uñı 039b/08

- *a. koştır-*: At koşturmak, at sürmek, atlara tepeletmek. 327b/13
- *a. (ablaķ a.)* → ablaķ

ata : Ata, baba. -116-

a. 012a/12, 012a/15, 091a/09, 141a/05, 207b/11, 222b/02, 250b/05

a.+dan 023b/11

a.+lar 319b/15

a.+ları 245b/11

a.+larumuz 145a/11

a.+laruñdan 006a/07

a.+m 011b/03, 038a/03, 090b/07, 090b/08, 149a/10, 149a/12, 149a/13, 188b/10, 222b/05, 241a/07, 245b/12

a.+ma 011b/02, 090b/09, 149a/12

a.+mdan 090a/14, 092b/15, 193b/14, 314b/12

a.+mı 140a/12, 140b/03, 286b/11, 299a/12

a.+mıdı 258a/10

a.+mıla 318b/14

a.+muz 037a/01, 054b/01, 203b/07

a.+muzı 185a/04

a.+ñ 008a/03, 013a/13, 014b/03, 023b/10,
024a/02, 037b/13, 037b/14, 135a/10,
274b/03, 331b/07

a.+ña 310a/09

a.+ñi 258a/02, 316a/02, 332b/09

a.+ñıla 313a/10

a.+nuñ 230a/06, 287a/03, 303a/05

a.+ñuz 317a/02

a.+sı 002b/02, 012a/09, 012a/10, 012b/10,
012b/15, 013a/02, 014b/11, 015a/02,
015b/04, 015b/05, 018a/12, 020b/01,
021b/14, 037b/15, 038a/02, 038a/11,
080a/04, 090b/12, 090b/13, 091a/01,
137a/12, 137b/05, 139a/09, 140b/07,
207b/03, 210a/02, 210a/06, 211a/10,
290b/12, 300b/09, 304b/04

a.+sın 139a/08, 140b/01, 140b/02,
140b/05, 226a/05

a.+sına 079b/08, 136a/11, 149b/15,
196a/05

a.+sından 010a/15, 061a/14, 090b/04,
194b/02, 222b/02

a.+sınuñ 090b/15, 211a/10, 258a/09,
275a/10

a.+sıyduñ 235a/10

a.+suz 021b/11

a.+ya 011b/14, 222b/07

‘aṭā (Ar.): Verme, bağış, ihsan. -12-

‘a. 262b/11

‘a.+lar 298a/08

‘a.+ñ 270a/08

‘a.+sı 106a/13

‘a.+sıdur 057a/07

‘a.+sından 262b/08

- ‘a. *kıl-*: Lutfetmek, bağışlamak. 270a/06,
296b/03, 296b/04
- ‘a. *it-*: Bağışlamak. 009a/10, 057a/02
- ‘a.+(*lar*) *virici*: Bağışlayan. 006b/12

‘āṭā (Ar.): Söz dinleme. -1-

ā. 185a/11

- ā. (*sem ‘an ve ā.*) → sem ‘an

‘aṭāyā (Ar.): Bağışlar, hediyeler. -1-

‘a.+dur 021b/15

‘āteş-gede (Far.): Ateş yanan yer. -1-

a.+leri 079a/03

‘āteş-perestlik : Eski İran’ın Zerdüşť tarafından
kurulan ve ateşe tapma esasına dayanan
dini. -3-

ā. 003a/01, 071b/04

- ā. (*kışsa-i ā.*) → kışsa

‘āṭī (Ar.): Gelecek olan, gelecek, müstakbel.
-1-

ā. 189b/03

‘atlan-: Ata binmek. -2-

a.-dı 252a/13

a.-uban 326b/12

‘atlu : Süvari, atlı. -14-

a. 102a/05, 103a/03, 137a/13, 141a/09,
177a/04, 215a/12, 315b/02, 318b/08,
321b/09, 322a/05, 325a/03

a.+larıdı 322a/07

a.+yıla 317b/08, 317b/12

‘avān (Ar.): Eli değnekli, kırıcı, katı yürekli. -2-

‘a.+larına 168a/10

‘a.+larsız 268b/13

āvāre (*Far.*): İşsiz güçsüz, boş gezen, serseri. -4-

- *ā. eyle-*: Başıboş bırakmak. 014a/03, 327a/03
- *ā. it-*: Başıboş bırakmak. 127a/07
- *ā. ol-*: Başıboş ve kararsız duruma gelmek. 129a/12

āvāz (*Far.*): Yüksek ses, nara, avaze. -92-

(krş. āvāze)

ā. 014b/14, 057b/01, 087b/15, 088a/02, 103a/09, 154b/05, 154b/06, 154b/09, 154b/11, 155b/01, 156b/10, 155b/03, 155b/05, 156b/02, 171b/09, 171b/11, 182b/01, 200a/11, 229a/10, 229a/15, 289a/15, 289b/01, 315a/11, 330a/01

ā.+dan 156b/10

ā.+ı 014a/10, 093b/12, 133a/12, 133a/13, 153b/05, 160a/14, 229a/13, 233a/03, 233b/15, 249b/06, 287b/09, 330b/13

ā.+ıdur 057b/02, 182b/03

ā.+ıla 156b/09, 179a/03, 200b/15, 329a/04

ā.+ın 033b/08, 067b/05, 087a/12, 108a/14, 166a/08, 223b/09, 223b/12, 226a/06, 230b/06, 231a/03, 261b/09, 330b/08

ā.+ını 005b/07

ā.+ıyıla 067b/04

ā.+ıyyla 051a/09

ā.+lar 056b/05, 182b/07

ā.+lardan 176b/09

ā.+lardur 287b/08

ā.+ları 078b/13

ā.+laruñ 182b/03

ā.+ñı 110a/08

ā.+um 148a/14

ā.+uñı 046b/12

- *ā. gel-*: Ses duyulmak. 065a/09, 079a/09, 079b/04, 083a/04, 161a/06, 162a/04, 163a/10, 164b/10, 166a/02, 168b/13, 171a/13, 171b/08, 181b/15, 236a/01, 277a/10, 277a/14, 278a/10
- *ā. götür-*: Sesi yükseltmek, bağırarak. 133a/14, 169a/09
- *ā. vir-*: Ses çıkarmak. 022a/01, 022b/13, 088b/08, 174a/11

āvāze → āvāz -2-

ā.+si 255a/04

- *ā. düş-*: Duyulmak, işitilmek. 275a/02

‘avrat (*Ar.*): 1. Kadın. -254-

‘a. 022a/13, 023b/10, 027a/02, 040a/06, 040a/10, 040a/14, 040b/03, 040b/07, 040b/15, 052b/01, 053a/14, 053a/15, 053b/04, 057b/12, 063b/05, 063b/12, 064a/02, 068a/07, 068a/11, 068b/03, 079b/10, 079b/11, 101a/03, 108b/04, 121a/13, 124a/05, 124a/07, 128a/10, 154b/13, 155b/07, 195a/02, 203a/14, 204b/09, 205a/05, 205a/06, 205a/10, 211a/07, 216b/11, 283a/15, 286a/09, 286a/12, 286a/13, 286b/04, 286b/06, 286b/08, 286b/10, 286b/13, 288a/03, 329a/15, 330a/15

‘a.+a 009b/10, 052b/12, 053a/15, 091a/10, 091a/14, 101a/03, 286a/07, 297b/03

‘a.+dan 068b/01, 298b/07

‘a.+dı 099b/07

‘a.+ı 286a/04, 286b/03, 290a/14, 297b/05, 314a/05

‘a.+ıdur 022a/14

‘a.+ıla 216b/09, 216b/10, 249b/08, 250a/11, 250a/14

‘a.+ın 055b/14, 056a/05, 067b/15, 119a/11,
207b/01, 314a/06, 022a/06

‘a.+lar 048b/15, 111a/15, 119a/12,
121a/14, 132b/12, 135b/03, 135b/15,
149b/05, 153a/15, 231a/06, 242a/11,
286a/01, 286a/03, 298a/04, 298b/01,
298b/02, 322b/14, 328b/02

‘a.+lara 021a/02, 051b/01, 160a/03,
241a/14, 298b/03, 328b/15

‘a.+lardan 049a/01, 092a/11, 136a/05,
157b/12, 158a/03, 158a/09, 158b/04,
179a/12, 179b/02

‘a.+lardur 157b/14, 157b/15, 160a/06,
298b/04

‘a.+lardurlar 330a/14

‘a.+ları 018b/14, 020a/14, 021a/03,
108a/07, 121b/02, 147b/13, 149a/03,
227b/14, 329b/11

‘a.+ların 051b/09, 058a/12, 075a/11,
075b/05, 115a/10, 115b/03

‘a.+larından 114a/11

‘a.+larumuñ 297a/14

‘a.+larumuz 107a/04

‘a.+laruñ 220b/11, 232a/02, 328a/04,
328a/05, 328b/01, 329b/14

‘a.+uñ 002b/08, 040a/04, 068b/02,
205a/06, 287b/05

2. Eş, zavce.

‘a. 040a/11, 040a/12, 040a/13, 051b/02,
052b/05, 052b/08, 052b/09, 052b/13,
052b/15, 053a/02, 053a/10, 053a/13,
053b/02, 056a/02, 056a/13, 056b/06,
056b/11, 056b/12, 057a/05, 057a/07,
057a/13, 057b/01, 057b/05, 057b/10,
111a/09, 285a/03

‘a.+a 124a/11

‘a.+dan 078a/11, 078a/12, 132b/08

‘a.+ı 016a/13, 016b/01, 016b/10, 020a/12,
020b/02, 020b/07, 026a/13, 026b/06,
026b/07, 052a/11, 053b/15, 055b/14,
056a/06, 067b/05, 067b/07, 067b/08,
067b/15, 068b/02, 101a/01, 119a/07,
128b/03, 134b/09, 165b/06, 203a/13,
204a/07, 204a/12, 211a/05, 211a/06

‘a.+ın 147b/14

‘a.+ına 052a/09, 052a/13, 052b/04,
053a/02, 056a/11, 056b/11, 057b/09,
089a/02, 203b/04, 261b/13

‘a.+ını 009a/07, 110b/11

‘a.+ınuñ 004b/03, 004b/04, 020a/14,
055b/15, 057a/12, 057b/07, 203b/10,
249b/09

‘a.+ıydı 124a/06, 204a/01

‘a.+larını 246b/05

‘a.+larum 225b/02

‘a.+um 005b/14, 007b/04, 125a/02,
135a/11, 209a/05

‘a.+umı 319b/05

‘a.+umuz 265b/10

‘a.+uñ 008a/08, 026b/09, 026b/11,
026b/13, 057a/02, 057b/11, 065b/06

‘a.+uñuz 265b/08

- ‘a. *al-*: Evlenmek. 054a/06, 210b/11
- ‘a. *idin-*: Evlenmek. 126a/03, 126b/09
- ‘a.+(*lar*) *haddına iriş-*: Bülûğa ermek. 018b/15

‘avratlık : Kadınlık. -5-

‘a.+a 067a/03, 087a/09, 143b/08

- ‘a.+(*a*) *dile-*: Eş olarak istemek. 040a/09

- *'a.+(a) kabūl it-*: Eş olarak kabul etmek. 286a/08

avuç : Avuç. -15-

a. 008a/03, 079a/15, 098b/11, 103b/08, 199a/14, 199b/01,199b/12

a.+ına 199b/12

a.+ındadır 200a/04

a.+umdağı 199b/15, 200a/09

a.+una 200a/10

a.+undağı 200a/03, 200a/05

- *a. (bir a.)* → bir

ay : 1. Kamer, ay. -67-

a. 196b/15, 197a/01, 197a/03, 197a/10, 197a/13, 197b/05, 197b/10, 327b/08

a.+a 197a/05, 197a/08, 241a/15, 326a/12

a.+ı 196b/09, 197a/15

2. Ay, yılın on ikide biri.

a. 020b/08, 044a/09, 044b/04, 049a/12, 119a/12, 173a/03, 173a/06, 182b/15, 183a/05, 183a/09, 183a/13, 210a/15, 211a/12, 211b/03, 211b/05, 215b/12, 239a/12, 247b/11, 260a/11, 282b/12, 291b/09, 301b/04

a.+a 133b/03

a.+da 144a/10, 186b/15, 187a/01, 254b/08, 285b/08, 287b/13

a.+dan 008b/03, 133b/03, 133b/04, 308a/11

a.+ı 183b/07

a.+ıñ 131b/03

a.+ına 141b/07

a.+ında 120b/05, 141b/03, 183b/02, 211b/07, 217b/03, 278b/06, 120b/06, 141b/07, 183a/15

a.+nuñ 106b/08, 118b/01, 259a/10, 276b/06

a.+uñ 287a/03

aya : Avuç.

- *a. karşı-*: Ellerini birbirine vurarak ses çıkarmak, el çırpamak, alkışlamak. 241a/15

ayağ : Ayak. -72-

a. 226b/11, 294a/11

a.+ı 052b/04, 063b/03, 064a/01, 065a/13, 066b/11, 110b/12, 133b/11, 156a/09, 170b/01, 186b/12, 260a/06, 284b/03, 284b/04, 284b/05

a.+ıla 274b/14

a.+ın 052a/11, 052a/14, 052b/02, 052b/10, 052b/13, 052b/15, 068a/04, 100a/02, 109b/13, 110b/12, 208a/12, 216a/11, 243a/02, 243a/07, 277b/14

a.+ına 062b/14, 065b/04, 080b/12, 118b/15

a.+ında 094a/03, 108a/13

a.+ındağı 063a/03

a.+ından 275a/04

a.+ını 274b/13, 284b/03, 284b/04

a.+lar 107a/06

a.+ları 021a/08, 042a/05, 066b/08, 067a/13, 076a/12, 156a/08, 160b/05, 165b/01, 165b/11, 167a/08, 169a/12, 171b/06, 275a/06, 178a/15, 178b/02, 281a/09

a.+larını 066b/10, 100a/05, 206b/06

a.+larımız 042b/04

a.+larıñı 042a/02

a.+um 052b/05, 156a/11, 287a/10

a.+uñ 136b/04

a.+una 165b/01

- a.+(ina) düş-: Yalvarmak. 115a/05
- a. ('arş a.+una iriş-) → 'arş
- a. (baş acuk yalın a.) → baş

ayağlı : Ayağı olan. -3-

a. 062a/11, 154a/02

a.+laruñ 299a/5

'ayāl (Ar.): Ev halkı, aile. (krş. 'iyāl) -13-

'a.+i 054b/02, 324a/04, 328b/09

'a.+imüz 054b/02

'a.+in 121a/04

'a.+ine 050b/01

'a.+iyidi 274a/05

'a.+iyile 215b/01

'a.+lerin 236a/10, 330b/15, 329a/01

'a.+lerüme 141b/14

'a.+üme 142a/11

- a. (ehl-i 'a.) → ehl

'ayb (Ar.): Utanılacak şey, kusur, noksan. -9-

'a. 106a/02, 265a/05, 270a/09

'a.+ı 230a/07

'a.+lar 266a/09

- 'a. it-: Ayıplamak. 142b/08, 217a/03
- 'a. ol-: Ayıpolmak. 216a/09, 270a/04

'aybla-: Ayıplamak. -1-

'a.-rmişsiz 266b/11

aydın : Kutlu, hayırlı.-2-

a. 314b/03

a.+ı 302b/15

- a. (gözün a.) → göz

aydınlık : Işık, nur, parıltı. -1- (krş. **aydunluğ**)

a.+ın 219b/06

aydunluğ → **aydınlık** -1-

a.+ına 023a/13

āyet (Ar.): Sureleri meydana getiren cümle veya cümle guruplarından her biri. -75-

ā. 103b/03, 106a/05, 104b/07, 106a/12, 106b/03, 127b/05, 133b/07, 129a/01, 129b/11, 133a/01, 133b/12, 135a/15, 135b/11, 142b/01, 150b/03, 151a/08, 152a/02, 153a/01, 207b/01, 209a/15, 214b/13, 225b/05, 237a/01, 237b/15, 243a/12, 243a/15, 243b/07, 261b/15, 277b/03, 279b/13, 282a/01, 282a/05, 282a/08, 282a/15, 282b/01, 282b/13, 282b/14, 297a/12, 306b/14, 307a/03, 307a/05

ā.+de 106a/14, 212a/04, 240b/11

ā.+den 217b/01

ā.+i 096a/09, 097a/03, 097a/10, 097b/11, 114b/15, 146a/08, 148b/02, 150b/11, 208a/05, 209b/05, 209b/07, 214a/14, 217a/08, 217a/12, 222b/06, 223b/03, 234b/05, 241b/05, 245a/14, 277b/07, 279b/13

ā.+ile 143a/09

ā.+leri 120a/06, 196b/14

ā.+lerini 096a/13, 096b/10

ā.+lerümüzedür 097b/03

ā.+uñ 279b/14, 282a/11, 282b/08

'ayıbsuz : Eksikliği ve kusuru olmayan. -1-

'a. 019b/08

ayır-: Ayırmak, açmak. -8- (krş. **ayur-**)

a.-duñuz 329a/06

a.-mazuz 172a/05

a.-mışlardı 110b/02

2. Uzaklaştırmak.

a.-duğum 320a/10

a.-uñ 072a/04, 072a/05

3. Yarmak, ikiye ayırmak.

a.-duñ 053a/07

aylık : 1. Bir ay süren, mahiye. -4-

a. 079a/12, 147b/05, 200b/08

2. Belli bir aydan beri var olan.

a.+ısa 133b/02

‘**ayn** (Ar.): 1. Arap alfabesinin on sekizinci harfinin adı. -2-

‘a. 030b/05

2. Göz.

‘a. 320b/15

ayrıl:- Uzaklaşmak. -3 (krş. ayrıl-)

a.-duğı 232a/10

a.-sın 197a/02

a.-uñ 322a/13

ayru : Ayrı. -7-

a. 009b/04, 203b/14, 236b/07, 304a/15,
310b/15, 328a/12, 328a/13

ayruca : Ayrı ve özel olarak. -1-

a. 134b/12

ayruç : Başka, ayrı. -20-

a. 011a/09, 027b/10, 093b/07, 112a/04,
135a/12, 183b/05, 202a/13, 204a/06,
213b/09, 219a/03, 228a/08, 236b/09,
264b/06, 266b/10, 286b/01, 298a/01,
307b/06, 309a/10, 318a/10

a.+lardan 027a/09

ayruşsı : Başka türlü. -3-

a. 131b/14, 160b/02, 256b/03

ayrul- → **ayrıl**- -1-

a.-avuz 322b/05

ayur- → **ayır**- -1-

a.-dı 197a/09

az : 1. Çok olmayan, az. -21-

a. 010a/03, 085a/14, 087b/03, 102a/12,
103a/05, 103b/14, 108b/03, 184b/15,
213b/08, 309a/04

a.+dan 220a/03

2. (Mesafe ve zaman için) Kısa.

a. 024b/12, 061b/06, 107b/01, 147a/10

a.+dur 103a/05

a.+ıdı 054b/02, 117b/10

a.+ısa 133b/03

a.+uz 249a/06

‘**azā** (Ar): Yas, matem. -1-

‘a. 310a/08

‘**azāb** (Ar.): Ceza, işkence, belā, felaket. -66-

‘a. 050b/09, 055b/04, 142b/11, 159b/09,
163a/03, 165b/05, 178a/13, 180b/06,
278a/021

‘a.+a 046b/07, 158a/11, 179a/15, 180a/05

‘a.+da 062a/07

‘a.+dan 054a/05, 159b/06, 159b/12,
282a/01, 055b/04

‘a.+ı 106b/06, 129a/11, 160a/02, 243a/08

‘a.+ıdur 153a/08

‘a.+ıla 153a/08, 158b/15, 178b/14, 276b/11

‘a.+ına 046b/08

‘a.+ından 062a/03, 063a/09, 108a/06,
158b/08, 159b/01, 220a/15, 222b/08,
250b/15

‘a.+ımı 068a/06, 129a/10, 181a/01

‘a.+lar 064a/05, 158a/04

‘a.+lara 179a/13

‘a.+lardan 062b/10, 063a/08, 064a/06,
189a/05

‘a.+ları 181a/02, 182a/03

‘a.+larıla 180a/03

‘a.+larıñdan 062b/09

‘a.+larıñı 064a/07

‘a.+umdan 182a/05

- ‘a. *it-*: Eziyet etmek, sıkıntı ve ızdırap vermek. 045a/04, 137b/01, 157b/13, 158a/04, 158a/14, 158b/04, 159b/04, 160a/09, 162b/15, 179b/11, 307a/02
- ‘a. *ol-*: Azap edilmek, azaba uğramak. 150b/11
- ‘a. *vir-*: Eziyet etmek, cezalandırmak. 046a/09
- ‘a. *viribi-*: Eziyet göndermek, cezalandırmak. 046a/11

āzād (Ar.): Serbest, hür, kurtuluş. -14-

ā.+am 208a/02

- ā. *it-*: Serbest bırakmak. 016b/03, 056a/09, 110b/04, 167a/12, 183b/03, 183b/05, 183b/06, 183b/07, 183b/08, 207a/12
- ā. *ol-*: Azad edilmek, serbest bırakılmak. 250b/03, 275b/02, 276a/10

āzādlik : Hür olma, serbestlik. -1-

ā.+ı 167b/03

‘**azamet** (Ar.): Büyüklük, ululuk. -12-

‘a. 033b/10, 065a/05, 065a/09, 102b/15,
141b/03, 160a/14, 169b/13, 178b/03,
180b/06

‘a.+den 182b/04

‘a.+in 038b/11

‘a.+ini 181a/06

- ‘a. *issi*: Ululuk sahibi. 141b/03

azdur-: Doğru yoldan çıkarmak, saptırmak. -1-

a.-a 263a/12

- a. (*yoldan a.*) → yol

azğun : Doğru yoldan ayrılmış, baştan çıkmış, sapık. -1-

a.+lara 214b/01

azık : Gereken yiyecek ve içecek şeyler, nevale. -1-
(krş. **azuğ**)

a. 248b/07

azın : Biraz, hafifçe. -2-

- a. a.: Yavaş yavaş. 312a/05, 325a/13

‘**azım** (Ar.): 1. Büyük ve korkunç. -24-

‘a. 015a/10, 070b/01, 249a/14

2. Büyük, ulu.

‘a. 058a/05, 075a/09, 122b/06, 123a/02,
123a/05, 139b/08, 143a/03, 186a/08,
190a/11, 200a/13, 212a/01, 249b/02,
259b/12, 290a/08, 305a/02

‘a.+dür 200b/03

- ‘a. *it-*: Büyütmek. 160a/02, 304b/12

3. Çok.

‘a. 311a/14

- ‘a. +*rağ*: Daha büyük, daha ulu.

‘a.+dur 055b/04

- ‘a. *ol-*: Çok büyük olmak. 196a/06

‘**azim** (Ar.): Bir işi yapma kesin karar verme. -1-

‘a.+leri 075a/10

‘**azīme** (Ar.): Cinlerden, bir kısım hastalıklardan ve zararlı şeylerden korumak için okunan dua, efsun. -1-

‘a. 098a/13

‘**āzīne** (Far.): Cuma günü. -5-

ā. 175b/09, 183b/04, 256b/14, 271b/12, 276b/06

‘**azīz** (Ar.): Değerli, şerefli. -25-

‘a. 014a/03, 014a/05, 053a/08, 053a/12, 070b/13, 167b/07, 181b/15, 189b/04, 222a/10, 228a/09, 228b/11, 229a/09, 294a/02, 296b/15, 328b/07, 328b/10, 332b/15

‘a.+dür 085b/09

‘a.+ler 051a/07

‘a.+sin 046a/12

- ‘a.+rek: En değerli, en şerefli.
‘a.+di 086a/13
‘a.+dür 111a/11
- ‘a. dut-: Yüceltmek. 136b/06
- ‘a. eyle-: Yüceltmek, değerli saymak. 329b/06
- ‘a. it-: Yüceltmek. 112a/13
- ‘a.+ā: İy aziz. 235b/13

‘**azl** (Ar.): İşinden çıkarma. -2-

‘a.+ine 275b/07

- ‘a. eyle-: İşten çıkarmak, göreve son vermek. 270a/12

azlık : Miktarı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün altında bulunma, çok olmama. -1-

a.+ından 141b/09

‘**azm** (Ar.): Gitme, gidiş, yönelme. -30-

‘a.+a 147b/07

‘a.+ın 130a/06

‘a.+uñ 125b/08

- ‘a. eyle-: Yönelmek, gitmek. 314b/05
- ‘a. it-: Yönelmek, gitmek. 024b/15, 025b/08, 032b/09, 034a/08, 035a/02, 035a/07, 035a/09, 036a/04, 040a/10, 054b/12, 086a/04, 095a/06, 099b/09, 103a/02, 106b/11, 115b/13, 128b/10, 137b/06, 139b/13, 140b/13, 141b/12, 147b/13, 216a/13, 314a/04

azuk → **azık**

a. 095b/11

‘**azze ve celle** (Ar.): “Aziz ve celil olsun” anlamında dua cümlesi. -20-

‘a. 030b/01, 034a/09, 038b/11, 044a/10, 046b/11, 049b/13, 050a/07, 178a/05, 179b/03, 181a/15, 192a/03, 192a/11, 192b/01, 211b/15, 239a/02, 267b/10, 277b/04, 282a/02, 282b/15, 299a/02

B

bā (Ar.): Arapça **b** harfinin adı. -1-

b. 030a/06

bāb (Ar.): Bölüm; husus, mesele, konu. -1-

b.+ında 254a/09

baba : Baba. -30-

b. 139a/09, 250b/07, 250b/15, 259a/04, 260a/03, 315b/02, 326b/03, 328b/06, 220b/13

b.+m 226b/06, 250b/06, 258a/06, 258b/11, 259b/15, 290b/03, 322b/10, 324a/11, 221a/02, 260a/02

b.+ñ 226a/07, 240b/14, 275a/13, 290b/04,
322b/11

b.+ña 275a/10

b.+ndan 226b/10

b.+ni 220b/11

b.+nuñ 226a/07, 226b/09

b.+sıdur 269a/11

bā-dād (*Far.*): Adil, adaletli. -1-

b.+ı 020b/15

bāğ (*Far.*): 1. Ağaç ve çiçek dikili yer, bahçe. -15-

b. 055a/04, 176a/07, 250a/10, 250a/14

b.+da 054b/15

b.+ı 176a/05

b.+ların 055a/01

b.+uñ 212b/03

2. Üzüm tarlası, bağ.

b. 253b/03, 253b/07

b.+a 054b/12

b.+ı 054b/14

b.+ına 253b/03

b.+ında 253a/15

bağ : Bağlayacak şey, bağ. -2-

b.+ı 114b/13

b.+umuz 102a/01

bağ(ı)r : Göğüs. -5-

b.+ına 109b/13

b.+ımı 078b/15, 138a/10

- *b.+(ına) baş-*: Kucaklamak. 080a/08,
080a/12

bağırsak : Bağırsak. -1-

b.+ları 195a/10

bağışla-: İhsân etmek, bahşetmek. -6-

b. 123b/07, 222a/10

b.-dı 091b/10

b.-dum 086b/11, 087b/07

b.-r 086b/02

- *b. (cānumuz b.)* → cān

bağışlayıcı: Bağışlayan. -2-

b.-dur 096a/13, 143b/01

bağla-: 1. İp ve benzeri şeyle tutturmak, bağlamak.
-44-

b. 052b/13

b.-dı 052b/02, 053a/01, 053b/03, 064b/03,
090b/14, 108a/03, 223b/08, 224b/03,
289a/14, 323a/13, 068a/04

b.-dum 052b/10, 231b/09, 052b/05

b.-miş 330b/06

b.-mışdı 006b/15, 218b/11

b.-mişlar 158b/09, 160a/08, 224a/12

b.-ñ 062b/13

b.-sa 053a/13

b.-salarise 181b/12

b.-yasın 052a/11, 052a/14, 053b/01

b.-rıdı 191b/11

2. Sımsıkı bağlamak, kapatmak.

b.-dılar 114b/03, 125b/08, 317b/08

b.-yacak 243b/11

- *b. ('ahd b.)* → 'ahd
- *b. (gözünü b.)* → göz
- *b. (nikāh b.)* → nikāh
- *b. (peymān b.)* → peymān
- *b. (şaf b.)* → şaf
- *b. (tekbīr b.)* → tekbīr

bağlan-: Tutturulmak, düğümlemek, bağlanmak. -

3-

b.-dı 099b/14, 288b/09

b.-miş 087a/12

- *b. (silāh b.)* → silāh

bağlu : Bir bağ ile tutturulmuş olan. -5-

b. 112a/15, 158a/13, 330b/10, 331b/02

b.+yıldı 134a/13

bāh : (?) -1-

b. 226b/09

bahā (*Far.*): Kıymet, değer, karşılık, paha. -7-

b.+dan 098a/14

b.+sıçün 098a/13

b.+sın 098a/10, 105a/06, 212b/03, 216a/07

b.+yı 030a/06

bahādir (*Moğ.*): Yiğit, cesur, kahraman.

(**krş. bahādur**) -4-

b. 148b/05, 231a/11, 320a/05

b.+ları 326a/01

bahādirlik : Yiğitlik, kahramanlık. -1-

b.+ıla 326a/08

bahādur → (**krş. bahādir**) -4-

b. 099b/11, 248b/06, 254a/07, 254a/08

bahāne (*Far.*): Sebep. -2-

b.+dür 270b/14

b.+yile 143b/15

baḥīl (*Ar.*): Cimri, hasis. -1-

b. 006b/11

baḥīllik : Cimrilik, hasislik. -1-

- *b. it-*: Cimri davranmak, hasislik etmek. 219a/01

baḥş (*Far.*): Bağışlama, ihsan. -2-

- *b. it-*: İhsanda bulunmak, dağıtmak. 104b/14, 251a/07, 161b/9

baḥşâyende (*Far.*): Affedici, bağışlayıcı. -1-

b. 146a/15

baḥşîş (*Far.*): İhsan, hediye, bahşîş. -1- (**krş. baḥşîş**)

b.+ler 231b/05

baḥşîş → **baḥşîş** -1-

- *b. it-*: İhsanda bulunmak. 272b/09

baḥṭlu : İyi talihli, mesut. -1-

b. 232b/09

baḥ-: 1. Bakmak. -68-

b. 179a/11

b.-a 069b/01

b.-ar 177a/01

b.-aram 090a/12

b.-ardı 145b/01, 164a/01

b.-aradı 290b/02

b.-arlar 036b/11

b.-arlardı 080b/05

b.-asın 071a/04

b.-ayım 099a/06

b.-dı 015b/10, 019a/01, 024a/07, 025b/11, 031a/12, 037b/07, 039a/06, 040b/09, 041a/01, 042a/07, 067a/14, 068a/09, 084b/04, 084b/13, 085a/01, 087a/14, 092b/06, 097b/06, 117b/09, 118b/03, 135a/02, 164a/03, 213a/02, 213b/15, 249a/12 279b/07, 331b/14, 069b/02, 279b/08

b.-dılardı 279b/11

b.-duğı 261b/13

b.-dum 076b/06, 076b/15, 078b/15,
079b/03, 081b/04, 155b/10, 164a/01,
168b/07, 178a/14, 179a/11, 181a/01,
181a/06, 182b/09

b.-duñ 068a/10, 068a/11

b.-ın 287a/03

b.-madı 149a/09

b.-madum 154b/08, 154b/10, 154b/12,
154b/14

b.-mağa 228a/12

b.-mazlar 089a/02

b.-sun 108b/14

2. Gözetlemek.

b.-a 177b/12

b.-aradı 039a/09

- *b.-(duğı) yok:* Bakmamak. 261b/13
- *b. (ikileyin b.)* → ikileyin

bakıcı : Falcı. -12-

b. 082a/05, 082a/06, 082a/07, 082a/08,
082a/11, 082a/14, 082b/01, 082b/02,
082b/14

b.+dan 082a/10, 082b/10

b.+lardan 082a/05

bakıla (*Ar.*): Bakla. (**krş. bakıla**) -1-

b. 076b/13

bakır : Bakır. -2-

b. 062a/11, 157b/07

bākı (*Ar.*): 1. Devamlı, sürekli. -6-

- *b. kıal-:* Ebebî olmak. 322b/15
 - 2. Kalan, artan, öteki.
- b. 058a/07, 103b/05

b.+sin 046b/04, 205b/02

- *b. kıal-:* Artakalmak, geriye kalmak.
046b/03

bakıyye (*Ar.*): Geri kalan, artan kısmı. -2-

b. 042b/12, 046b/05

bakıla : Bakla. (**krş. bakıla**) -2-

b. 076a/13, 076b/07

bal : Bal. -10-

b. 295b/12, 295b/14, 296b/14

b.+dan 175b/05

b.+ıla 296a/05

b.+ma 296b/05, 296b/15

b.+ında 296b/06

balcıık : Çamur. -3-

b.+a 077a/15

b.+dan 033a/03, 252b/07

balık : Balık. -6- (**krş. baluık**)

b. 045a/08, 045b/11, 046a/02, 205b/09,
279b/11

b.+ı 045b/08

bāliğ (*Ar.*): Rüş t ve bülüğ yaşına gelmiş. -3-

- *b. ol-:* Bülüğa ermek. 016b/05, 017b/03,
330a/11

balta : Balta. -2-

b. 111b/14, 321b/15

baluık → **balık** -1-

b.+ı 045b/07

baña : Bana (“ben” zamirinin datif hali). -341-

b. 005a/03, 005b/15, 006a/03, 006a/12,
006b/03, 007b/03, 007b/07, 007b/10,
007b/11, 008a/10, 009b/01, 009b/02,
012a/11, 012b/12, 013b/14, 014a/15,

014b/04, 014b/10, 019b/13, 024a/10,
024a/12, 028a/12, 028b/01, 029b/03,
032a/01, 034a/03, 035a/07, 036b/02,
036b/08, 037a/09, 037a/12, 038a/15,
038b/08, 041b/12, 042a/10, 042b/05,
042b/06, 043a/02, 043a/14, 043b/11,
052b/07, 053a/08, 056a/07, 057a/02,
058b/15, 059a/02, 062b/08, 062b/09,
064b/07, 068a/12, 072b/01, 072b/04,
075b/09, 078a/05, 078a/10, 080b/13,
081b/03, 082a/03, 083a/08, 084a/04,
084a/05, 085a/03, 085b/08, 085b/10,
087a/02, 088a/07, 088a/10, 088b/07,
088b/08, 090a/07, 090a/08, 092b/01,
092b/09, 093a/01, 093a/12, 093b/02,
094a/13, 094b/06, 095a/15, 095b/03,
100a/04, 100b/07, 103b/08, 104a/14,
105a/01, 105a/14, 105b/07, 106a/01,
106a/14, 107b/14, 112b/11, 113a/03,
113b/02, 114b/06, 121b/10, 123a/15,
124a/10, 124b/07, 125a/04, 125a/06,
125a/08, 125b/06, 126b/13, 127a/15,
128a/07, 129b/01, 130a/03, 130b/07,
131a/05, 131b/05, 135b/07, 136a/04,
136a/10, 138a/09, 139b/11, 139b/15,
140a/06, 141a/13, 142a/04, 142a/10,
145a/04, 145b/13, 148b/11, 148b/12,
149a/07, 149a/08, 149a/09, 149a/10,
149a/11, 149b/13, 150a/05, 151a/06,
151a/12, 151b/11, 151b/12, 153b/03,
153b/05, 154a/11, 154b/04, 154b/13,
154b/15, 155a/02, 155a/13, 155a/15,
155b/12, 155b/15, 156b/08, 157a/02,
161a/14, 161b/03, 162b/07, 163b/03,
163b/06, 164a/03, 164a/12, 166b/09,
167a/10, 170b/07, 171b/02, 171b/07,
171b/14, 173a/10, 174b/02, 174b/08,
177a/14, 177b/11, 178a/02, 178a/13,
181b/11, 181b/13, 182a/08, 182b/04,
183b/10, 184a/07, 184a/10, 185a/14,

185b/11, 185b/14, 185b/15, 186a/01,
186a/06, 186b/03, 186b/04, 186b/08,
188a/10, 188a/15, 188b/11, 198a/05,
201a/12, 201b/12, 204b/06, 205a/10,
208b/08, 208b/12, 209a/03, 209a/07,
212b/03, 213a/03, 214a/04, 215a/04,
215b/07, 218b/13, 219a/05, 219b/15,
220b/10, 221a/13, 221a/14, 221b/07,
221b/12, 222a/03, 222a/11, 223b/14,
225a/04, 225a/09, 226a/10, 226a/15,
226b/02, 227a/02, 228a/03, 228a/09,
231b/01, 231b/02, 231b/11, 232a/09,
233a/15, 233b/01, 233b/02, 233b/03,
233b/10, 234a/06, 234a/10, 234b/05,
237b/10, 238a/12, 239a/03, 239a/04,
239a/05, 239a/06, 239b/07, 240a/05,
243b/12, 245b/12, 248b/06, 251b/03,
251b/08, 254b/09, 255a/02, 255a/06,
255a/12, 256b/10, 257b/12, 259a/14,
260a/02, 260a/03, 260a/04, 260a/06,
260b/09, 263a/15, 264a/13, 264b/02,
267a/14, 267b/03, 267b/13, 269b/06,
270a/04, 271a/12, 272b/07, 272b/10,
273b/14, 274a/03, 274a/11, 275a/11,
275b/10, 275b/12, 275b/15, 277a/07,
278a/07, 280a/12, 280b/03, 280b/10,
281a/03, 282a/14, 284a/05, 284a/15,
285a/10, 286b/01, 287b/01, 289a/06,
299a/09, 301a/14, 303b/10, 303b/12,
303b/13, 303b/15, 305a/13, 310a/01,
314b/12, 315b/03, 315b/13, 315b/14,
315b/15, 316a/05, 316a/14, 316b/07,
316b/09, 317a/04, 318a/02, 318a/10,
318a/12, 318b/02, 318b/12, 318b/14,
321a/11, 321b/03, 322b/11, 322b/12,
323b/15, 324a/03, 324b/09, 325b/03,
325b/11, 326b/10, 327a/03, 331b/04,
332a/04,332b/11

b.+dur 024b/01

bāng (*Far.*): Ses, seda. -1-

- *b. -ı namâz:* Ezan.155b/14

bardak : Bardak. -1-

b.+ları 114b/04

barış-: Anlaşmak, uzlaşmak.-1-

b.-asın 310a/06

bārī (*Far.*): Hiç olmazsa, öyle ise. -14-

b. 041b/15, 050a/12, 084a/14, 241a/04,
244a/08, 264a/02, 285b/02, 310a/07,
314a/01, 314a/05, 317b/03, 323a/01,
324a/07, 327a/12

Bār-i Ĥudā (*Ar.*): Yüce Allah, Allah Taalâ. -4-

(*krş. Bār-i Ĥuzā*)

B. 012b/12, 044b/12, 099a/14, 112a/11

Bār-i Ĥuzā → **Bār-i Ĥudā** -1-

B. 112a/11

barmaq : Parmak. -13-

b.+ı 196b/04

b.+ıla 011b/10, 253a/08

b.+ın 197a/07

b.+ını 223a/08, 223a/09

b.+ıyla 223a/09

b.+ıyla 198a/09

b.+lar 196b/07

b.+ların 197a/08, 204b/12

b.+uma 284b/15

b.+umdan 284b/12

- *b. (şehâdet b.)* → şehâdet

baş-: Ayak basmak. -4-

b. 042a/15

b.-ardı 080b/12

b.-dı 080a/08, 080a/12

- *b. (bağrına b.)* → bağ(ı)r

bā-şavāb (*Far.*): Doğrulukla. -1-

b. 207b/09

Başralu : Basralı. -2-

B.+lar 268a/10, 270b/10

baş : 1. Kafa. -143-

b. 296b/01

b.+a 294a/11

b.+ı 039a/06, 076b/06, 086b/07, 160b/05,
161b/12, 162b/13, 167a/07, 169a/12,
169b/01, 170b/01, 178b/02, 178b/05,
191a/12, 198b/03, 202a/04, 202b/11,
208a/13, 327b/11, 328b/04, 328b/07,
330b/14

b.+ımuza 098b/14

b.+ın 014a/11, 019a/06, 045a/12, 066b/01,
079b/02, 079b/03, 083b/06, 089a/04,
089a/06, 089a/07, 089a/08, 104a/11,
104a/12, 109b/08, 122a/14, 164a/03,
194a/15, 194b/01, 201b/01, 218b/11,
224b/07, 249b/09, 258b/12, 275b/10,
281b/05, 288a/12, 321a/10, 322b/08,
328a/12, 329a/10, 330b/02, 332b/10

b.+ına 009a/01, 069a/01, 076b/08,
098b/11, 098b/12, 098b/13, 107a/14,
159a/10, 159b/03, 222b/04, 275a/05,
327b/02

b.+ında 098b/13, 161b/12, 169b/01,
175a/11, 232b/01, 274a/09

b.+ındadır 315b/10

b.+ını 013b/01, 104b/04, 104b/05,
258b/11, 258b/13, 275a/03, 276b/12,
317a/08, 327b/06, 327b/07, 327b/12,
330b/14, 331b/04, 333b/02

b.+ıñuzı 330b/11

b.+ları 159b/03, 329a/10, 331a/02

b.+ların 162a/10, 165a/09, 332a/08

b.+larına 121b/01, 160a/05, 178a/01

b.+ları 331b/01

b.+larıñuzı 119a/14

b.+um 218b/02, 014a/13, 232b/01,
234a/04, 234b/15

b.+umdan 005b/10

b.+umı 257b/10

b.+umuza 237b/04

b.+uñ 014b/08, 226a/08

b.+uña 114a/14

b.+uñı 213a/01

b.+uñuza 237b/03

2. Yara.

b.+dur 221a/03

3. Yukarı, üst.

b.+ı 156a/09, 178b/04

b.+ına 093b/10, 110a/01

b.+ını 176b/15

4. Bir şeyin yakını veya çevresi.

b.+ı 227a/04, 328a/02

- *b. açuk yalın ayak*: Perişan kılıkta. 226b/11
- *b. aşığa bırak-*: Başı öne eğilmek, başı öne düşmek. 164a/03, 166b/02
- *b. harāc*: Vergi. 126b/11, 126b/15, 127a/01, 127a/04
- *b. kaldur-*: İsyân etmek, karşı çıkmak. 231a/08, 241a/12, 302b/02
- *b.+(dan) çık-*: Ahlakı bozulmak. 326a/15
- *b.+(ı) açuk*: Korkusuz. 232b/04
- *b.+(ı) aşığa ol-*: Utanmak. 246a/14

- *b.+(ın) getir-*: Saygı göstermek için baş eğerek selamlamak. 034a/03
- *b.+(lu) b.+(ına)*: Başka bir şeye ihtiyaç duymadan. 310b/15, 326a/10, 326a/10

başar-: Yapmaya muktedir olmak, yapabilmek. -6-

b.-alum 035a/04

b.-amadılar 331a/07

b.-amaduk 123a/08

b.-duğını 065a/15

b.-madılar 314a/07

b.-maz 065a/15

başarı : Başarma işi. -1-

b.+mızlar 137b/11

başla-: Bir işe girişmek, başlamak. -37-

b.-dı 031a/14, 053b/12, 078b/12, 093a/05,
093a/06, 093b/01, 094b/01, 100a/03,
108a/04, 154b/04, 167a/04, 205b/07,
226a/05, 226a/10, 252a/01, 264a/11,
274a/14, 324a/08, 327a/09

b.-dılar 071b/13, 093a/15, 115a/12,
221a/07, 254a/06, 269a/06, 273b/09,
285a/01, 312a/06, 320a/01, 322b/14,
324a/05, 328b/03

b.-duk 331a/06

b.-dum 237b/10

b.-ñ 297b/08

- *b. (şavaşa b.)* → şavaş

bat-: Gömülmüş, batmak. -1

b.-miş 252a/15

bâtil (Ar.): Doğru olmayan, yanlış. -5-

b. 102b/15, 255b/09

- *b. it-*: Yok etmek. 093a/09, 158b/07
- *b. ol-*: Boşa gitmek, yok olmak. 079a/07

- *b. (hakk-ıla b. arası) → hakk*

bâın (*Ar.*): Karın; iç. -4-

b. 279a/07

b.+da 254b/07, 263a/02

b.+ın 195a/09

batman : Miktarı yerine göre değişen eski bir ağırlık ölçüsü birimi. -2-

b. 142a/08

b.+ıdı 123a/10

bay : Zengin. -5-

b.+dan 216b/04

b.+lar 158b/07

- *b. eyle-*: Zengin etmek. 086b/06, 087b/09
- *b. ol-*: Zenginleşmek. 114a/08

bağılâyın : Eskisi gibi, önceden olduğu gibi.

-2-

b. 062b/03, 165b/04

baylık : Zenginlik. -1-

b.+ın 185a/04

bayrak : Sancak, alem. -1-

b. 096a/02

bayram : Şenlik, sevinç, bayram. -4-

b. 044b/13, 183b/06, 183b/07

b.+ları 061b/03

bayramlayu : Sevinerek. -1-

b. 061b/04

bâzâr (*Far.*): Çarşı, pazar. -7-

b. 214a/08

b.+a 216a/05

b.+dan 214a/10, 214b/09

b.+ınuñ 093b/01

b.+larda 259b/11

b.+larında 184a/02

bâzâr-gâh (*Far.*): Pazar yeri, çarşı. -1-

b.+ı 268a/13

ba'zı (*Ar.*): Bir kısım, birkaç, bazı.

-97- (**krş. ba'zı**)

b. 008b/15, 027b/01, 045b/15, 046a/13, 064a/06, 070b/06, 071a/13, 072a/07, 074b/15, 079b/12, 081b/04, 091b/04, 093b/06, 095b/05, 097a/02, 098b/06, 108a/01, 120b/08, 143b/08, 199b/09, 208a/13, 222b/11, 232b/04, 247b/07, 259a/04, 260b/09, 262b/09, 277a/09, 279b/04, 298b/07, 298b/10, 307a/03, 323a/14, 326b/07, 333b/15

b.+dan 136a/02

b.+lar 009b/15, 011b/09, 058a/02, 058a/03, 071a/11, 072a/01, 072a/02, 074a/06, 074a/07, 074a/08, 082a/08, 096b/11, 096b/13, 096b/15, 097a/02, 097b/13, 123a/08, 127b/04, 134b/01, 143b/02, 207a/08, 207a/09, 209a/01, 209a/10, 291b/11, 297a/14

b.+ları 059a/11, 071a/10

b.+na 096a/15

b.+nı 096a/15

b.+nuñ 111a/09, 111a/10, 178b/02

b.+sı 005a/08, 044b/02, 046a/05, 055a/13, 059a/07, 109a/07, 170a/12, 272b/14, 275b/03, 312a/14

b.+sın 067a/06, 141a/07

b.+sına 055a/13, 206b/14, 207a/01, 207a/03

b.+sını 257a/04

b.+sınuñ 143a/07

b.+ya 136a/02

bāzū (*Far.*) Kolun omuz ile dirsek arasındaki bölü-
münde bulunan, şişkince kas kitlesi, pazı. -
3-

b.+mı 088a/11

b.+sın 124a/07, 124a/09

ba'zu → **ba'zı** -2-

b.+ñuz 246b/12

b.+ñuzı 246b/12

becid (*Far.*): Ehemmiyetle, kuvvetle, sağlam bir
şekilde. -1-

b. 263b/10

bed (*Far.*): Kötü, fena, çirkin. -3-

- *b. kııl-*: Kötü yapmak. 048a/02, 214b/05
- *b. it-*: Yanlış yapmak. 153a/12

bed-baht (*Far.*): Kötü talihli, talihsiz. -3-

b. 024a/14

b.+lar 011a/04, 011a/09

bed-bîn (*Far.*): Kötümser, karamsar. -1-

b.+i 248a/11

bedel (*Ar.*): Karşılık. -3-

b.+ine 028b/11, 078b/07

- *b. it-*: Bir şeyi, başka bir şeyin yerine ge-
çirmek. 055b/02

bedre (*Ar.*): Öğlak derisinden yapılmış, içi altın
dolu para kesesi. -1-

b.+ler 087b/06

bedrüstî → **bedürüstî** -1-

b. 246b/06

bedürüstî (*Far.*): Doğrusu, muhakkak, şüphesiz. -
20- (**krş. bedrüstî**)

b. 007b/04, 009b/09, 152a/09, 178b/09,
182b/03, 222b/03, 230b/11, 241b/09,
245a/12, 245a/14, 259b/14, 263a/14,
263b/04, 277b/05, 282a/03, 288a/08,
295a/15, 300a/05, 300a/14, 303b/08,
331b/11

beg : İleri gelen nüfuzlu kimse, bey. -48-

b. 026b/04, 026b/05, 026b/07, 026b/08,
026b/10, 027a/01, 027a/02, 138b/08,
237b/03, 237b/04, 325b/07, 330b/07

b.+dür 313a/11

b.+e 026b/15

b.+idi 262a/09, 262a/14

b.+idür 317b/15

b.+ile 037b/12, 038a/01, 275b/07

b.+ine 309a/12, 333a/02, 333a/04, 333a/15

b.+inün 075a/05, 252b/15

b.+iyidi 304b/05, 311b/02

b.+ler 074b/13, 075a/03, 075a/05,
138b/03, 262b/02

b.+lerden 138b/06, 267a/11

b.+leri 026a/10, 026b/02

b.+lerle 263a/04, 313b/10

b.+lerine 216a/12

b.+lerini 313b/06

b.+ümüz 026a/13, 323b/14

b.+ünüz 026b/01

- *b. eyle-*: Bey payesi vermek. 262a/10,
262a/12, 262b/01

beğâyet (*Ar.*): Pek çok, aşırı. -2-

b. 134b/08, 207b/12

begen-: Güvenmek, begenip seçmek. -17-

b.-di 256b/13, 257b/01

b.-düm 217a/12, 256b/12

b.-dün 256b/11

b.-mez 259a/04

b.-ür 223b/09, 223b/10

2. Hoşlanmak, beğenmek.

b.-di 297a/02, 297a/03, 087a/15, 217a/12

b.-düm 087a/15

b.-medi 297a/03

b.-ürdi 308b/14

b.-ürsin 087b/01

- *b.-üp dur-*: 238a/15

begenil-: Seçilmek.

-3- (**krş. begenül-, beginil-**)

b.-miş 267b/11

b.-mişidi 309a/07

- *b.-ip-dur-*: 256b/12

begenül- → **begenil-**

b.-miş 228b/01

beginil- → **begenil-** -1-

b.-miş 255b/13

beglük : Beylik. -3-

b. 237a/05

b.+e 284b/14

b.+inden 284b/11

behişt (*Far.*): Cennet, uçmak. -1-

b. 030b/02

behre (*Far.*): Pay, hisse; nasip. -4-

b.+dür 147a/07

b.+si 147a/07, 147a/08

- *b. it-*: Nasip etmek. 184b/04

bekçi : Bir şeyi veya bir yeri bekleyip korumakla görevli kimse. -2-

b.+si 074b/13

b.+sine 075a/03

bel : Bel. -6- (**krş. bil**)

b.+inde 129a/15

b.+ine 228b/05

b.+ini 006b/15

b.+leri 231a/12, 241b/05

belā (*Ar.*): Felâket, musibet. -28-

b. 153a/06, 153a/08, 228b/14, 277a/07, 285b/09, 311a/11

b.+da 160a/11, 182a/13

b.+dan 053b/12, 054a/03, 194b/06, 199a/06, 305b/05, 310a/14, 002b/12

b.+lar 002b/12, 051b/11

b.+lardan 155b/10, 173a/08

b.+sı 153a/07, 153a/09, 281a/03

b.+sından 310a/15

b.+ya 153a/11, 243a/04, 277b/12

b.+yı 243a/08, 319b/03

- *b. ir-*: Belaya uğramak. 285b/09

- *b.+(lar) iriş-*: Felaketler ulaşmak. 002b/12, 051b/11

belek → **bilek** -1-

b.+im 156b/02

beleñ : Dağılık. -1-

b.+e 086a/03

beli (*Far.*): Evet. -40-

b. 021b/12, 026b/10, 037b/13, 059b/15, 066a/08, 072b/06, 073a/11, 080a/07,

089a/11, 110a/10, 123a/15, 148b/11,
154a/12, 154b/06, 164b/12, 165a/12,
168a/03, 168b/15, 172a/02, 187a/09,
188a/09, 202a/09, 209a/08, 210a/11,
213a/10, 216a/10, 216b/11, 246b/02,
257b/07, 260b/13, 265a/08, 265b/07,
265b/08, 266b/14, 288b/14, 313b/06,
316b/08, 317a/04, 319b/14

belik → bilek -1-

b.+inde 161a/07, 166a/03, 212a/15

beliñle-: (Hayvan için) habersizce bir şeyden
korkup ürkmek. -1-

b.-di 274a/08

belki (*Far.*): Fakat. -8-

b. 007b/13, 047b/12, 296b/07, 298b/06,
304a/02, 304b/03, 306a/02, 307a/09

belkim (*Ar+Far*): Belki. -8- (**krş. bilkim**)

b. 074a/07, 074a/08, 125b/13, 150b/08,
191b/12, 207a/01, 207a/04, 213a/03,
279b/12

belli → bellü -1-

b.+yidiler 282b/09

bellü : Belli, açık, aşikâre. -1- (**krş. belli**)

b. 131b/08

belür-: Meydana çıkmak, görünmek. -10-

b.-di 045a/06, 046a/01, 050b/06, 076a/12,
103a/09, 198a/06, 201b/04, 268b/13

b.-e 176b/07, 271b/09

belürsüz → belürsüz -1-

- *b. ol-*: Silinmek. 322a/02

belürsüz : Belirsiz. -1- (**krş. belürsüz**)

- *b. eyle-*: Silmek, yok etmek, belirsiz hâle
gelmek. 234b/10

ben : Ben (Teklik 1. Şahıs zamiri). (**krş. bin, men**)

b. 005a/01, 005a/04, 005a/15, 005b/10,
005b/13, 005b/14, 007b/04, 008a/01,
008b/02, 009b/01, 010b/10, 011a/03,
013a/07, 013a/12, 014a/15, 014b/02,
014b/05, 016a/13, 016b/11, 017a/05,
017a/06, 017b/05, 019b/01, 019b/07,
019b/11, 019b/14, 021b/05, 022a/07,
022b/11, 023a/06, 024a/10, 024a/12,
024b/13, 026b/01, 026b/08, 028b/03,
029b/01, 029b/03, 030a/04, 031b/01,
031b/03, 033a/03, 033b/06, 033b/12,
034b/04, 035a/14, 035b/02, 035b/04,
035b/14, 036b/03, 037a/04, 038b/03,
039a/03, 039a/08, 039a/14, 039b/04,
040b/01, 041a/14, 041b/05, 041b/14,
042a/07, 042b/07, 043a/04, 043a/06,
043a/14, 045a/03, 045a/04, 046a/09,
046b/12, 047a/02, 047a/04, 047a/06,
048a/11, 048b/10, 051a/13, 053a/13,
055a/07, 056a/03, 056a/04, 056a/06,
056a/07, 056a/09, 056a/10, 056a/11,
057a/08, 057a/09, 059a/03, 059b/04,
059b/06, 063b/09, 064a/05, 064a/10,
064a/12, 064b/06, 064b/13, 065b/12,
066a/03, 067b/01, 068a/01, 071a/01,
071a/03, 071a/07, 072b/01, 072b/05,
072b/06, 072b/08, 072b/14, 073a/05,
073b/11, 075b/06, 077b/08, 078a/05,
078a/15, 080a/15, 081a/01, 082a/05,
082a/10, 082a/11, 082b/03, 083a/02,
083b/08, 083b/10, 084a/08, 086a/06,
086a/08, 087a/08, 088a/02, 088a/09,
088a/10, 088b/05, 088b/15, 090a/08,
090b/02, 091a/03, 091a/06, 091a/07,
091a/10, 092a/13, 093a/10, 093a/13,
095a/05, 095a/12, 096b/05, 098a/07,
098a/13, 098a/14, 098b/03, 098b/04,
099a/06, 099b/12, 100a/03, 100a/10,
100b/09, 101b/12, 103a/14, 105b/13,

105b/15, 107a/07, 107b/02, 108a/10,
109a/15, 110a/12, 110b/04, 112a/01,
113a/04, 113b/06, 115b/15, 116b/07,
119a/03, 119a/09, 121b/08, 121b/09,
122a/09, 124b/02, 125a/06, 125b/03,
125b/14, 126a/04, 126b/14, 127a/01,
128a/04, 128a/11, 128b/01, 130a/10,
130b/10, 131b/04, 133a/10, 134a/14,
134a/15, 134b/02, 135a/04, 135a/09,
135a/12, 136a/14, 138a/03, 138a/07,
138b/12, 139a/15, 140a/12, 145a/07,
145b/14, 148a/04, 148a/10, 148b/10,
148b/12, 149a/04, 149a/06, 149b/02,
149b/03, 149b/14, 150a/01, 150a/06,
150a/09, 150a/12, 151a/05, 151b/01,
154a/07, 154b/01, 154b/02, 154b/06,
154b/12, 155a/04, 155a/08, 155a/13,
155b/09, 156a/01, 156a/10, 164a/07,
164b/01, 165b/04, 166b/08, 170b/11,
170b/14, 171b/04, 171b/05, 171b/13,
173a/14, 173b/01, 180b/15, 181a/03,
182a/07, 182a/08, 182a/11, 182a/15,
183a/11, 183b/01, 184a/12, 184b/01,
185a/08, 185b/02, 185b/10, 185b/13,
186a/01, 186a/09, 186a/10, 186a/12,
186b/02, 186b/05, 187a/11, 187a/13,
187b/12, 188a/07, 188a/09, 188b/15,
194b/02, 195a/08, 195b/14, 197a/14,
199a/04, 200a/05, 200a/06, 201a/04,
201b/11, 203a/10, 204a/07, 207b/14,
207b/15, 208a/02, 208b/12, 208b/15,
209a/03, 209a/12, 209a/13, 212a/08,
212a/13, 212b/02, 212b/03, 212b/05,
212b/11, 213a/10, 213a/12, 214a/03,
215a/04, 216a/05, 216a/07, 216a/09,
216a/12, 216a/13, 216a/14, 216a/15,
217b/10, 218b/03, 218b/15, 219b/04,
219b/11, 219b/12, 219b/15, 220a/07,
220a/15, 220b/02, 220b/05, 221b/04,
222a/11, 222b/08, 222b/10, 223a/05,

223a/11, 223a/14, 226b/08, 228a/07,
228a/08, 228a/11, 228b/07, 228b/10,
229b/10, 231b/01, 231b/03, 231b/04,
231b/08, 232a/11, 232b/02, 232b/03,
232b/10, 233a/10, 233a/14, 233a/15,
233b/03, 233b/04, 233b/07, 233b/09,
233b/12, 234a/07, 236a/01, 236a/12,
236b/07, 237b/09, 237b/11, 238a/02,
238a/13, 238a/14, 239a/02, 239a/04,
239a/05, 239b/05, 239b/09, 240a/12,
242a/01, 242a/05, 242b/01, 243b/12,
244a/07, 244a/08, 245b/13, 246a/10,
247b/01, 247b/02, 248a/02, 249a/14,
249b/05, 250a/15, 250b/02, 251a/13,
251b/04, 253b/06, 254b/10, 255a/01,
255a/06, 255a/09, 255a/10, 257b/05,
258a/01, 258a/11, 258a/12, 258b/11,
258b/13, 259a/06, 260b/08, 261b/11,
265a/07, 265a/10, 266a/01, 266b/09,
266b/12, 267a/07, 267a/15, 267b/01,
267b/09, 267b/14, 268a/02, 269a/09,
269a/13, 269b/03, 270b/01, 271a/12,
271b/02, 271b/04, 271b/06, 271b/10,
272a/05, 272a/06, 273a/08, 273a/10,
273a/11, 273b/12, 273b/14, 274b/03,
275a/11, 276a/01, 276b/02, 278a/05,
278b/05, 280b/04, 281a/05, 281a/13,
282a/13, 282a/14, 282b/09, 282b/10,
282b/12, 283a/10, 285a/11, 285b/02,
286a/13, 287a/11, 288a/05, 288a/06,
290a/09, 290a/10, 290a/11, 290b/05,
290b/06, 291b/06, 291b/07, 297a/13,
298a/13, 300a/01, 301a/07, 301a/14,
301b/11, 302a/02, 302b/01, 302b/04,
302b/14, 303a/05, 303a/12, 303b/11,
304a/08, 305a/12, 308a/09, 309b/10,
310a/02, 311b/14, 314b/14, 316a/04,
318a/03, 318b/04, 319a/08, 319b/10,
320a/10, 320a/11, 320b/02, 320b/05,
321b/01, 321b/08, 322a/06, 322a/11,

322a/12, 323b/14, 324a/10, 324b/04,
325a/08, 325a/10, 325a/15, 325b/05,
326b/14, 327a/12, 329a/03, 331a/10,
331a/11, 331b/04, 332b/10, 332b/12,
332b/13, 332b/14, 333a/13

b.+de 053a/05, 059a/03, 140a/05, 140b/04,
171b/05, 173a/01, 205a/09

b.+den 007b/10, 009b/03, 009b/04,
016b/03, 016b/12, 028a/12, 038a/13,
040b/03, 041b/13, 042a/10, 042a/11,
042b/05, 043a/02, 066a/06, 072b/14,
078b/13, 079a/15, 083a/06, 083b/08,
087a/10, 105b/04, 105b/05, 105b/09,
134a/10, 134a/11, 140a/07, 140a/12,
145b/14, 148b/12, 151a/07, 154a/08,
166b/11, 173b/08, 183a/09, 193b/11,
195a/07, 202a/07, 208b/08, 214a/01,
219a/05, 220a/14, 225a/12, 232a/10,
232a/11, 233a/14, 235b/06, 236a/13,
236a/15, 240b/03, 240b/14, 244a/06,
247b/10, 250a/06, 250b/03, 258a/05,
264b/06, 269b/04, 275b/02, 276a/09,
317b/14, 322a/13, 324a/03, 331a/11,
331b/07, 332b/13, 332b/15

b.+dendür 105a/13, 116b/02

b.+düm 041a/02

b.+em 156b/03, 161a/06, 162a/04,
163a/10, 164b/10, 168b/14, 171a/13,
227b/05

b.+i 004b/11, 005a/04, 008a/14, 009a/04,
012a/13, 014a/14, 022b/12, 023a/13,
023a/14, 024a/10, 024a/11, 024a/14,
024b/01, 024b/02, 025a/13, 028b/09,
029b/02, 031a/14, 035b/01, 035b/15,
038b/04, 041a/03, 042b/02, 044a/14,
048a/12, 048b/09, 049a/05, 051a/06,
051a/07, 053a/13, 053b/11, 057a/03,
057b/02, 058b/14, 059b/09, 062b/07,

070a/05, 072b/07, 072b/12, 081a/12,
081a/14, 084a/07, 090a/14, 090b/07,
095a/10, 095a/15, 095b/03, 096a/08,
097b/01, 106a/13, 108b/14, 115b/14,
119a/02, 119a/08, 119a/09, 124b/13,
128b/01, 135b/08, 135b/10, 138a/11,
138b/13, 140b/04, 148a/09, 148a/13,
148b/14, 149a/08, 149a/13, 153b/06,
155a/09, 155b/09, 156a/11, 156b/06,
161b/02, 161b/09, 164a/09, 164a/12,
166b/15, 167b/14, 171b/03, 174a/10,
176a/09, 177a/10, 181b/11, 181b/13,
182a/09, 182b/12, 183b/12, 183b/14,
184a/06, 185a/12, 186a/03, 186a/10,
186b/07, 199a/03, 201a/13, 205a/15,
208b/10, 209a/03, 209a/11, 209a/12,
209a/13, 210a/13, 213a/08, 217b/14,
220a/11, 220b/06, 222a/12, 222b/10,
222b/13, 225a/05, 225a/12, 225b/04,
228a/10, 228b/06, 228b/10, 229a/10,
232b/03, 233a/12, 234b/05, 235b/08,
250b/15, 255a/11, 257b/13, 257b/14,
259a/02, 259a/03, 259a/04, 259a/13,
259b/01, 259b/07, 266b/11, 266b/15,
269b/10, 271b/06, 273a/02, 273a/08,
274b/02, 275b/13, 276b/14, 277a/06,
277a/08, 278a/04, 278a/13, 281a/03,
281a/04, 282a/12, 284a/13, 286b/01,
287a/13, 287a/15, 287b/13, 288b/06,
289a/06, 291b/05, 299a/12, 301a/13,
303a/02, 304a/13, 307b/03, 312b/06,
312b/10, 317b/02, 318a/03, 318b/01,
318b/11, 319a/05, 319a/08, 320a/12,
320b/03, 322a/10, 322a/12, 324a/12,
324b/05, 324b/06, 325a/04, 327a/01,
327a/03, 329a/06, 330a/13, 330a/15

b.+im 312b/01, 312b/02, 324a/13

b.+üm 005b/04, 005b/05, 005b/09,
005b/10, 006a/13, 007a/02, 007a/03,
007b/03, 007b/04, 007b/12, 008a/01,

009b/02,	009b/05,	010b/10,	011a/04,	165b/11,	166a/02,	166b/05,	167b/06,
011b/02,	011b/03,	012a/12,	013a/09,	169a/02,	170b/04,	170b/10,	171a/15,
013a/11,	013b/13,	013b/14,	013b/15,	171b/03,	171b/15,	172b/15,	173b/06,
014a/12,	014a/13,	014b/01,	014b/02,	173b/07,	174a/08,	174b/01,	182a/01,
014b/03,	016a/02,	016b/02,	016b/11,	182a/04,	182a/05,	182a/12,	182b/05,
016b/13,	021b/15,	022a/02,	025a/08,	182b/07,	183a/03,	183b/10,	183b/11,
026b/04,	026b/10,	028b/01,	030a/04,	184a/14,	184b/03,	185b/02,	186a/08,
030b/12,	031a/02,	031a/15,	032b/12,	186a/11,	186b/07,	188a/11,	188b/10,
033a/07,	034b/05,	035a/15,	035b/11,	199b/15,	201a/04,	201a/13,	201b/08,
036b/06,	037b/14,	038a/12,	038b/02,	202a/08,	205a/02,	208b/11,	209a/05,
038b/08,	039a/14,	039b/03,	039b/05,	212b/08,	213a/07,	214a/11,	215a/11,
039b/15,	040b/10,	040b/12,	040b/14,	215a/12,	215a/15,	216a/15,	218b/02,
042a/15,	043a/03,	043b/01,	046b/14,	218b/05,	218b/15,	220a/01,	220a/12,
046b/15,	047a/01,	048b/11,	048b/13,	220a/14,	220b/06,	221b/04,	222a/10,
051a/06,	051a/07,	057a/09,	057a/10,	223a/04,	223a/06,	223b/05,	223b/13,
060a/04,	063b/07,	066a/07,	066b/03,	225a/03,	225a/13,	225a/14,	225b/01,
067a/02,	067b/01,	068a/06,	072b/07,	225b/02,	227a/12,	228b/13,	228b/14,
072b/10,	073a/07,	074a/03,	075a/14,	228b/15,	229a/01,	229b/04,	232b/01,
075b/08,	076a/01,	080b/03,	080b/14,	235b/06,	235b/07,	236b/01,	238a/10,
081a/04,	081a/12,	081a/15,	081b/09,	238a/12,	239a/01,	239a/02,	240b/06,
081b/14,	082a/01,	083b/13,	084b/11,	241a/08,	242a/04,	244b/09,	251b/05,
085b/01,	086b/13,	087a/03,	087a/06,	253b/06,	254b/08,	254b/10,	255a/10,
087b/04,	088a/06,	088a/11,	088b/15,	255b/02,	256b/11,	257b/08,	257b/15,
090a/09,	090a/13,	091a/11,	091a/14,	258a/10,	258b/09,	260a/10,	260b/07,
091a/15,	095a/14,	096b/04,	097a/07,	264a/15,	264b/04,	265b/12,	267a/06,
100a/15,	104a/10,	104a/12,	105a/09,	267a/07,	269b/09,	269b/10,	270a/01,
106a/15,	107a/07,	108b/14,	109b/07,	272a/15,	272b/10,	272b/11,	273b/12,
111a/15,	111b/10,	112a/06,	112b/07,	274b/03,	275b/13,	279b/13,	281b/05,
113b/05,	113b/15,	118b/04,	119b/04,	281b/09,	282b/11,	284a/13,	286a/10,
121b/07,	122b/02,	125a/02,	125a/03,	286b/04,	286b/11,	286b/14,	287a/07,
125b/04,	125b/12,	126b/11,	126b/12,	287a/15,	288a/04,	288a/05,	289a/01,
130b/10,	132a/05,	133a/09,	135a/05,	290b/03,	290b/08,	291a/04,	295b/04,
135a/11,	135b/08,	135b/10,	136b/05,	295b/06,	295b/08,	295b/10,	299a/13,
137a/01,	137a/14,	138b/05,	139b/09,	299b/15,	303a/01,	304a/13,	304a/14,
144a/12,	148a/14,	148b/10,	149a/07,	312b/03,	312b/06,	319b/04,	320a/12,
149a/08,	151a/02,	151a/09,	151a/13,	321b/14,	322b/07,	323a/04,	323b/01,
151b/03,	151b/07,	153b/07,	153b/08,	324a/10,	324a/11,	324a/12,	325a/07,
154a/13,	156a/07,	157b/01,	161a/09,	325b/02,	327a/01,	327a/12,	329a/14,
161b/03,	162a/07,	162b/01,	163a/13,	329b/14,	330a/01,	331a/12,	331b/07,
163b/04,	164a/09,	164a/10,	165a/04,	332a/11,	332b/12,	332b/14,	332b/15

b.+ümdür 043a/12, 135a/12, 282b/09,
283b/15

b.+ümiçün 272a/15, 273b/12

b.+ümile 026a/02

b.+ümle 012a/11, 014b/03, 014b/07,
080a/14, 085b/09, 095a/03, 099a/15,
115b/14, 118b/04, 135a/06, 149b/01,
163b/04, 164a/05, 167b/05, 173b/01,
184a/14, 203b/15, 209a/02, 223a/09,
231b/10, 234b/04, 239b/02, 240a/08,
240a/12, 253a/15, 253b/05, 272b/12,
273a/05, 275a/12, 286a/11, 312b/10,
312b/12, 315a/06, 315b/08, 320b/06

b.+ümledür 012b/13, 019a/03, 282b/10

beñ : Deri üzerindeki kahverengi veya siyah renkli
küçük leke. -1-

b.+i 026b/12

bend (*Far.*): 1. Bağlama. -7- (**krş. bind**)

b.+den 053b/04

b.+dür 053a/08

b.+inden 053a/05

b.+lerden 063a/08

b.+üm 148a/07

- *b. kıl-*: Bağlamak. 140a/04

2. Zincir.

- *b. ur-*: Zincir vurmak. 065b/04

beñiz : Yüz, yüzün rengi. -3-

b.+i 096b/01,135a/05

b.+üñ 096b/03

bensuz : Ben olmaksızın. -2-

b. 239b/01, 239b/05

beñze-: Benzemek. -22-

b.-mez 096b/13, 096b/14, 296a/12

b.-r 159b/03, 191a/15, 191b/01, 253a/15,
282a/09, 296b/11, 296b/12, 296b/13,
296b/15

b.-rdi 295b/02, 296a/07, 296a/11, 296b/05

b.-rem 047a/02, 047a/05

b.-ridi 296a/15

b.-rise 046b/14

b.-rsin 282a/14

beñzet-: Benzetmek. -2-

b.-diler 047b/10

b.-düm 188b/13

ber (*Far.*): Kara, toprak. -1-

b. 029a/11

beräber (*Far.*): Birlikte bulunan, yanında olan. -9-

b. 122a/10, 200b/07, 306b/01

b.+inde 076a/14

- *b. ol-*: Birlikte olmak. 202b/09, 244a/15,
244b/03, 282a/10, 282b/07

berät (*Ar.*): İzin. -1-

b.+ı 332b/15

ber-där (*Far.*): Asılmış. -18-

b. 116a/09

b.+ı 168a/11, 169a/04

b.+uz 116a/14

- *b. it-*: Asmak. 047b/09, 046b/14, 047a/11,
047b/05, 048a/11, 070a/02, 070a/05,
070b/05, 265b/13, 266a/05, 263a/13,
312b/12, 313a/05

berekät (*Ar.*): Bereketler. -15-

b. 299b/01, 300a/09

b.+ında 018a/08, 040b/02, 041a/02,
078b/08, 080b/11, 085b/06, 085b/10,

086a/14, 087a/02, 101a/02, 101a/11,
204a/11, 204a/13

- *b. (kadem-i b.)* → kadem

bereket (*Ar.*): Bereket, bolluk, feyiz. -5-

b. 299a/14

b.+dür 300a/11

- *b. ko-*: Bereketlendirmek. 146a/07,
188b/05
- *b. vir-*: Bereketlendirmek. 054a/13

ber-hürdür (*Far.*): Feyizlenen, mesut. -1-

- *b. ol-*: Mesut olmak. 294b/12

beriyeye (*Ar.*): Çöl, sahra. -4-

b. 243b/13, 248b/01, 248b/09

b.+ye 248b/10

berk : Sağlam, kuvvetli. -10-

b. 052b/02, 052b/10, 128a/13, 303b/08

b.+idi 288a/01

- *b. dut-*: İyi muhafaza etmek. 032a/15,
128a/10, 212b/09, 213b/13, 214a/02

berkelü : Kapalı. -1-

b. 135a/01

berket- → **berkit-** -2-

b.-di 073b/07, 134b/15

berkit-: 1. Sağlamlaştırmak, pekitmek. -6- (**krş.**
berket-)

b. 032a/03

b.-di 031a/10, 073a/15, 073b/15

b.-mezden 237a/07

b.-ün 062b/14

berü : Bu tarafa, bu yana, buraya, beriye. -9-

b. 043a/08, 079a/04, 105b/12, 156a/10,
164a/09, 206b/05, 283a/14, 308a/06,
308b/02

besle-: 1. Yiyecek ve içeceğini sağlamak. -8- (**krş.**
bisle-)

b.-di 018a/13

b.-diler 020b/09

b.-düm 082a/12

b.-sün 017b/12

b.-ye 017b/04

b.-yelüm 017b/10

b.-yem 017b/05

- *b.-yü bil-*: Besleme imkânı veya olasılığı
bulunmak, besleyebilmek. 080a/06

beş : Beş. -31- (**krş. biş, piş**)

b. 078b/06, 078b/07, 091b/14, 111b/07,
142a/06, 147b/05, 156b/01, 164b/09,
164b/15, 168b/12, 173a/05, 182b/14,
183a/09, 183a/11, 247b/14, 291b/13,
295b/09

- *b.+inci*: Beş sayının sıra sıfatı. 116a/13,
127a/06, 164b/08, 164b/12, 165a/08,
179b/09, 191a/15, 276b/07, 277a/04,
292a/10, 293a/05, 305a/04

b.+nüñ 180a/10

b.+si 300b/05

- *b. vakit*: Günün sabah, öğle, ikindi, akşam
ve yatsı zamanları. 182b/14, 183a/9,
183a/11

beşâret (*Ar.*): Müjde. -33-

b. 126b/07, 151a/03, 162b/07, 169a/02

- *b. getir-*: Müjdelemek. 007a/08
- *b. ol-*: Müjdelenmek. 023a/12, 075b/13,
077a/04, 085a/09, 137a/10, 155b/12,

161a/10, 164a/05, 166b/12, 167a/13,
168a/04, 168a/05, 170b/07, 182a/12

- *b. vir-*: Müjdelemek. 007a/14, 021a/09, 096a/14, 135a/09, 150b/02, 151a/01, 158b/14, 163b/06, 174b/02, 184a/09, 195b/08, 195b/09
- *b.+(e) gel-*: Müjde almak. 019b/08

beşerī (Ar.): İnsana ait ve mahsus. -1-

b. 032a/08

beşik : Beşik. -1-

b.+de 059b/08

beşle-: Bir sayının beşe çıkmak. -1-

b.-di 145b/01

beter (Far. *bed-ter*): Daha kötü, çok kötü. -6- (**krş.**
biter)

b. 287b/15, 331a/15

- *b. et-*: Daha kötü duruma getirmek. 323b/10
- *b. ol-*: Kötüleşmek. 140b/09, 306b/11
- *b.+(in) it-*: Daha kötü duruma getirmek. 074b/14

beti → **biti** -1-

b.+lerle 329a/06

betül (Ar.): Namuslu, iffetli. -1-

b. 295b/07

bevl (Ar.): İdrar, sidik. -3-

b.+i 191b/02

- *b. vü gā'ū olma-*: Tuvaletini yapmamak. 177a/03
- *b. eyle-*: İşemek. 316b/03

bey' (Ar.): Satma, satış. -1-

- *b. et-*: Satılmak. 321b/06

beyābān (Far.): Kır, çöl. -9-

b.+a 014a/04, 015a/02

b.+da 015a/03, 189a/12, 196b/06, 206b/01,
215a/13

b.+ında 198b/03

b.+lar 065a/10

beyān (Ar.): Açıklama. -7-

b.+ındadır 077b/06, 209b/07

- *b. it-*: Açıklamak, izah etmek. 060b/05, 192a/13, 292a/02
- *b.+(a) eyle-*: Açıklamak, izah etmek. 042b/04
- *b.+(a) it-*: Açıklamak, izah etmek. 042a/10

bey'at (Ar.): Birinin hükümdarlığını kabullenme,
uyma, tabi olma. -60-

b. 093b/15, 116a/07, 116b/03, 120a/06,
240a/05, 268b/11, 302a/11, 309b/09

- *b. al-*: Uymak. 309a/13, 309b/04, 311a/05
- *b. dile-*: Bağlılığını istemek. 116a/10, 116a/11, 116a/12, 116a/13
- *b. eyle-*: Uymak, itaat etmek. 238a/10, 238b/04, 239b/09, 239b/10, 240a/10, 284a/04
- *b. iste-*: İzin istemek. 309b/08, 331b/05, 332b/11
- *b. it-*: Tabi olmak. 116a/02, 116a/05, 116a/14, 116b/03, 238b/05, 238b/14, 240a/01, 240a/08, 241b/03, 268b/02, 268b/06, 276b/05, 290a/02, 301b/08, 302a/12, 309a/10, 309b/10, 309b/10, 310a/02, 310b/03, 310b/07, 311a/13, 311b/04, 312a/04, 312a/13, 312b/10, 317b/14, 321a/10, 321b/04, 322a/12, 323a/04, 327a/03, 238a/14, 238b/13

beyit → **beyt** -3-

b.+i 287a/06, 287a/11, 315a/12

beyt (Ar.): Ev, hane. -41- (**krş. beyit**)

b. 003a/14, 280b/02, 280b/10, 281a/02, 297a/08, 297a/11, 297b/09, 297b/10, 297b/11, 298b/03, 298b/04, 298b/07, 298b/14, 299b/01, 309b/14, 322a/15

b.+den 297a/13

b.+dendür 298b/11

b.+di 297b/08

b.+e 320a/06

b.+i 003a/14, 231a/12, 246a/15, 282a/04, 297a/15, 297b/01, 328b/10, 331a/03

b.+ile 315a/03

b.+inden 127a/02

b.+iñe 289a/09

b.+leri 333a/05, 333b/01

b.+üm 225b/01, 297a/14

b.+ümden 113b/05, 126b/12, 226b/02

b.+üme 324b/06

b.+ümüzdendür 298b/13

b.+ün 303a/11

b.+ünüze 297b/08

- *b.-i ma'mūr*: Köşk, saray. 299b/05
- *b.+i'n-nebī*: Peygamber evi. 229a/11
- *b.+ü'l-māl*: Maliye hazinesi. 214a/03, 247b/13, 258a/04, 270a/06, 262b/12
- *b.+ü'n-nübüvvet* (*ehl-i b.+ü'n-nübüvvet*) → ehl
- *b.-i Muḥammed* (*ehl-i b.-i Muḥammed*) → ehl
- *b.-i faẓā'il* (*ehl-i b.-i faẓā'il*) → ehl
- *b.+i'r-rahmetihī* (*ehlü'l-b.+i'r-rahmetihī*) → ehl
- *b.+i Fāṭıma* (*ehl-i b.+i Fāṭıma*) → ehl
- *b.* (*ehl-i b.*) → ehl
- *b.* (*ehle'l-b.*) → ehl

beyzā (*Ar.*): Daha ak, çok beyaz. -1-

b.+sı 198a/01

bez → **biz** -1-

b.+den 225a/08

beze:- Süslemek, güzel göstermek. -2-

b.-di 286a/15

b.-diler 322b/12

bezen:- Süslenmek. -3-

b.-di 227a/07

b.-miş 277a/13

b.-üp 298a/11

bezeñ : Bezek, süs. -1-

b.+lerin 328a/04

bezergānlıq → **bezirgānlıq** -1-

- *b. it-*: Tüccarlık yapmak. 106a/15

bezirgān (*Far.*): Tüccar. -1-

b.+ları 074b/06

bezirgānlıq : Tüccarlık. -2- (**krş. bāzergānlıq**)

b.+a 083a/12, 089b/09

bıçaq : Bıçak. -9-

b. 074a/13, 140a/13, 203b/05

b.+ı 274b/05

b.+ıla 257a/08, 290b/13

b.+ıyla 062a/05

b.+ları 159b/08

b.+larla 158b/05

bıçqu : Testerenin büyüğü. -3-

b. 008b/14, 009a/01

b.+yıla 063a/11

bıraç:- 1. Koymak, bırakmak. -81-

b.-a 268b/08
b.-alar 053a/05, 181b/04, 265a/13
b.-avuz 017b/11, 104a/01
b.-dı 018a/01, 084b/15, 102b/13, 223a/12,
274b/14, 123a/06
b.-dılar 017b/09, 018a/11, 275a/04,
323a/11
b.-duñ 321a/15
b.-mağuß 276b/12
b.-maduß 104b/10
b.-mağda 017b/06
b.-mazduñ 104b/11
b.-miş 083b/06
b.-sa 269a/03
b.-uß 319b/02
b.-up 265a/03
b.-ur 177a/01
b.-urlardı 147b/13
b.-urlarsa 164b/07
b.-ursuz 269a/01
2. Atmak.
b. 017b/15, 052b/13, 100b/04
b.-dı 052b/15, 076b/08, 095a/07, 107a/15,
195b/12, 203b/10, 216a/11, 223a/03,
235a/05, 257a/10
b.-dılar 063a/13, 077a/14, 108b/15,
121a/08, 278a/08
b.-iñuz 070a/10
b.-mişlar 160a/04
b.-mişlardı 069a/03
b.-uß 069b/01

b.-urlardı 069a/03
3. Örtmek.
b. 223a/11
b.-dı 072b/03
4. Terketmek, bırakmak.
b.-dı 104b/11
b.-dılar 069b/04, 196a/15
b.-mişdı 140a/05
b.-mişlardur 201b/09
5. Sarkıtmak, bırakmak.
b.-dı 164a/03
b.-mişlar 165a/09, 166b/02
• *b.-up-dur-* : Sürekli bırakmak. 278a/09
• *b. ('adāvet b.)* → 'adāvet
• *b. (fitne b.)* → fitne
• *b. (kur'a b.)* → kur'a
• *b. (oda b.)* → od

bıyık : Üst dudak üzerinde çıkan kıllar. -1- (**krş.**
bıyuk)

b.+ları 137a/04

bıyuk → **bıyık** -1-

b.+ı 137a/05

bicād (*Far.*): Kehribar gibi saman çöpünü kendine
çeken yakuttan daha az değerli kırmızı bir
taş. -1-

b.+dan 177a/09

biç-: Kesmek. -1-

b.-diler 064b/03

bī-çāralıq → **bī-çāralıq** -1-

b.+umı 257b/11

bī-çāralıq : Çaresizlik. -1- (**krş.** **bī-çāralıq**)

b.+uma 151a/02

bī-çāre (*Far.*): Çaresiz, aciz. -4-

b. 211b/08

- *b. kıl-*: Çaresiz bırakılmak. 329a/09
- *b. ol-*: Çaresiz olmak. 025b/04, 066a/01

bī-çigūne (*Far.*): Nasılsız. -1-

b.+dür 165b/07

bī-çūn (*Far.*): Eşi ve benzeri olmayan, yaptığından
sual olmayan; Allah. -1-

b. 165b/07

bī-dermān (*Far.*): Dermansız, güçsüz. -1-

b. 011b/14

bī-edeblik : Edebsizlik. -1-

b. 145a/02

bī-endāze (*Far.*): Ölçüsüz, aşırı. -1-

b.+dür 174a/03

bī-fermān (*Far.*): Fermansız. -1-

b. 028b/06

bī-fermānlık → **bī-fermānluğ** -1-

- *b. it-* → **bī-fermānluğ** 179b/14

bī-fermānluğ : Fermansızlık. -1-

(krş. **bī-fermānlık**)

- *b. it-*: Karşı gelmek. 105a/14

bī-gāne (*Far.*): Yabancı. -1-

b. 113a/06

bī-gānelik : Yabancılık. -1-

b. 266b/06

bī-gūnāh (*Far.*): Günahsız, suçsuz. -5-

b. 036a/15, 036b/07, 271b/05, 276a/04

b.+um 036b/03

bī-ḥad (*Far. bī-ḥadd*): Hadsiz hudutsuz, pek çok.

-2-

b. 162a/02, 174a/03

bī-ḥaqqı : Hakkı için. -1-

b. 123a/01

bī-hemtā (*Far.*): Eşi bulunmaz, eşsiz. -1-

b.+sın 184b/02

bī-ḥesāb (*Far.*): Sayısız, hesapsız. -2-

b. 171a/01, 262b/03

bihī (*Far.*): İyilik, üstünlük. -1-

b. 245a/05

bī-hūş (*Far.*): Akli başında olmayan, kendinden
geçmiş, baygın. -15-

b. 014a/06

- *b. düş-*: Bayılmak. 014a/01
- *b. ol-*: Kendinden geçmek. 013b/11, 111a/07, 167a/05, 167a/06, 171b/10, 181a/03, 235a/14, 235b/01, 244b/11, 257a/03, 258b/11, 272a/09, 301a/11

bī-ḥürmetlik : Saygısızlık. -1-

- *b. it-*: Saygısızlık etmek, göstermek. 015a/10

bī-ḥiyās (*Far.*): Ölçüsüz, çok. -13-

b. 026a/09, 075a/03, 075a/06, 089b/01, 139a/05, 156b/14, 162a/02, 168b/01, 181a/08, 254b/01, 301b/14

b.+dur 145b/13

b.+ıdı 206a/12

bil-: 1. Bir şeyi anlamış veya öğrenmiş bulunmak. -
333-

b. 027a/04, 030b/12, 043a/05, 047b/12, 089a/01, 112a/05, 124b/14, 218b/13, 249a/06, 333a/01

b.-di 008a/10, 008a/11, 008a/13, 016a/13, 019a/05, 029a/10, 032b/03, 040b/08,

046b/07, 066b/01, 089a/09, 091b/02,
092b/06, 100b/01, 115a/14, 116a/13,
135a/14, 141b/10, 145b/08, 199a/01,
218a/07, 249a/06, 252b/01, 252b/02,
257a/10, 281b/15, 285a/02, 285a/14,
287a/08, 312a/01, 312b/01

b.-diler 008b/13, 024b/04, 026a/04,
029a/07, 029a/08, 032a/08, 034b/07,
048a/15, 059a/07, 093b/06, 118b/14,
121a/03, 263a/07, 266b/01, 277b/09,
311b/15, 328b/02

b.-düm 100a/13, 171b/05, 212a/08,
213a/14

b.-dün 008a/07, 010b/09, 075b/14,
092b/11, 171b/13, 330b/04

b.-dünüz 059b/06, 255b/07

b.-e 189a/03

b.-eler 102a/01, 125a/05, 119b/06,
125a/11, 173b/02, 210a/13

b.-elerdi 051a/06

b.-elüm 146a/10, 187a/05, 234a/12

b.-em 053a/12, 124a/12, 215a/06

b.-esin 225a/04, 249b/05, 251b/06,
294a/02, 296a/06, 297a/02, 302a/02

b.-esine 239a/14

b.-esiz 212a/03, 225b/14, 238b/10,
239a/01, 239a/08, 253b/12, 255a/12,
259b/01, 267b/07, 303b/09, 322a/10,
322a/11

b.-evüz 044b/07

b.-eydi 084b/01

b.-eydüm 287a/13

b.-eyidün 234b/07

b.-eyim 188a/10

b.-gil 003b/03, 019b/11, 063b/06, 144a/04,
247b/04, 279a/01, 297a/05, 299b/09,
301b/11

b.-iñiz 219b/04, 109a/05, 219a/04

b.-kim 125b/13, 128b/02, 153a/14

b.-medi 010b/06, 022b/08, 040a/12,
093b/10, 268b/05, 288b/09, 289b/09

b.-mediler 027a/12, 027a/14, 043b/07,
123a/09, 144b/02, 204b/08, 265b/08

b.-medük 112b/01

b.-medüm 037a/11, 075b/07, 100a/12,
164a/05, 212a/08, 325a/10

b.-mezdüm 213a/13, 247b/01

b.-mezem 030a/03, 040b/11, 073a/07,
080a/15, 099a/01, 099a/03, 121b/08,
220b/15, 282b/11, 316a/04

b.-mezler 142b/09, 252b/06

b.-mezliginden 125a/14, 203b/08

b.-mezsın 030a/02, 048a/10, 116b/09,
208b/14, 245a/02

b.-mezüm 036a/08, 248a/02

b.-mezüz 047b/01

b.-mişdi 010a/09, 048a/07

b.-se 106a/09

b.-ünüz 102b/14, 112b/13, 125a/14,
127b/04, 134a/10, 186b/02, 218b/12,
220a/01

b.-ür 116b/10, 120a/05, 129b/15, 157a/07,
169b/09, 248b/06, 315b/08, 333b/10

b.-ürdi 082a/09, 098b/05, 281b/12,
301a/01, 307a/07

b.-ürdüm 151a/06

b.-ürem 011a/09, 063b/06, 086b/01,
092b/12, 098a/07, 116b/07, 122b/10,
128a/11, 145b/07, 220b/09, 223a/14,
231b/02, 267a/15, 273b/13, 275a/14,
278a/04, 278a/12, 287a/15, 287b/13,
325a/08, 325b/01, 325b/02

b.-üriseñüz 132b/14

b.-ürler 091a/13, 096a/14, 146b/13,
146b/14, 172a/04, 324b/03

b.-mege 302b/01

b.-ürseñ 055b/05, 091a/06

b.-ürseñüz 044a/14

b.-ürsin 053a/11, 056a/06, 059a/03,
085b/08, 085b/09, 091a/06, 091a/07,
118b/03, 126a/05, 220b/08, 233a/02,
255a/01, 287a/14, 313a/09, 313b/01,
315a/06, 172b/11, 123b/15,1 085b/06

b.-ürsüz 013a/07, 115a/04, 219b/12,
243a/12, 266b/13, 267a/01, 272b/07,
301b/07, 323b/03, 333a/11

b.-ürsüñüz 273b/13

b.-ürüz 044b/06, 118a/11

2. Bir bilim veya sanat dalında yeterli
olmak.

b.-di 201b/15

b.-esin 231b/14

b.-irdi 200b/12

b.-mek 192a/05

b.-mez 008a/02, 157a/05, 157a/06,
164a/04, 166b/10, 168b/07, 176a/08,
070a/03, 088b/03

b.-mezem 165a/15

b.-mezüz 035a/04

b.-mişdüm 029b/04

b.-ürlerdi 096b/14

b.-ürüz 035a/05

3. Sanmak, varsaymak, zannetmek.

b.-diler 005a/09, 035b/01, 050a/03,
050a/09, 059a/12

4. Haberdar olmak, öğrenmek.

b.-eler 028a/01, 087a/12

b.-mesünler 054b/05

b.-mişlerdi 028b/15

b.-üñ 048b/10, 243a/14, 255a/09, 319a/08

b.-ür 027a/03, 150a/11, 157a/05, 171a/01

b.-ürem 135a/04

b.-ürsin 006b/12, 152a/15

4. Öyle kabul etmek.

b.-meye 173b/08

b.-meyeler 167b/02, 178a/06

b.-meyesin 216a/10

5. Tanımak.

b.-mezdi 252a/10, 308b/11

b.-mezem 048a/09, 059a/03

b.-mezin 213a/08

b.-mezüz 118a/14

b.-ür 213a/08, 320b/01

b.-ürsin 006b/11

b.-ürsüz 273a/02

b.-ürüz 320b/01

6. Bildirmek.

b.-ür 116a/06

7. Anlamak.

b.-ür 233a/01, 233a/05

8. Farkına varmak.

b.-mek-içün 212a/10

b.-meklik 047b/11

b.-ürem 014a/15

9. Yardımcı fiil. Zarf-fiil eki almış fiillerden sonra gelerek yeterlilik bildiren birleşik fiiller oluşturur:

- *b. (alib.)* → *al-*
- *b. (besleyü b.)* → *besle-*
- *b. (dirgürüyi b.)* → *dirgür-*
- *b. (diyüb.)* → *di-*
- *b. (eydib.)* → *eyit-*
- *b. (geleb.)* → *gel-*
- *b. (gelib.)* → *gel-*
- *b. (getüreb.)* → *getür-*
- *b. (gideb.)* → *git-*
- *b. (götürib.)* → *götür-*
- *b. (haber b.)* → *bil-*
- *b. (içebil-)* → *iç-*
- *b. (kadrini b.)* → *kadr*
- *b. (kayıb.)* → *kanı*
- *b. (kurtarıb.)* → *kurtar-*
- *b. (kurtulub.-)* → *kurtul-*
- *b. (öldürüb.)* → *öldür-*
- *b. (söyleyib.)* → *söyle-*
- *b. (üzeb.)* → *üz-*
- *b. (yürüyib.)* → *yüri-*

bil → **bel** -1-

- *b.+(ümüzi) bük-:* Çaresizlik içinde bırakmak. 235b/04

bildür-: Bildirmek, haber vermek. -2-

b.-ürem 048b/12

b.-üridi 252a/07

bile : Birlikte, beraber. -87-

b. 011a/05, 011a/13, 012a/07, 026b/07, 028a/10, 031b/13, 036b/09, 038a/10, 038b/05, 041a/11, 042a/06, 045a/13, 053b/15, 061b/04, 075b/02, 081a/02, 082a/06, 084a/14, 084b/13, 085b/05, 086b/11, 086b/12, 095a/03, 098b/04, 099a/15, 100a/11, 115b/11, 118a/02, 121a/11, 128b/02, 140a/10, 147b/12, 160a/02, 167b/04, 173b/07, 174a/12, 175b/11, 186a/14, 189a/04, 194a/11, 199b/05, 202a/05, 203a/07, 207a/01, 207a/04, 210a/08, 218b/13, 220b/15, 231b/11, 237b/02, 237b/14, 250a/11, 265a/11, 266a/05, 267b/08, 268b/03, 272a/09, 274b/05, 277b/11, 281a/10, 293a/05, 293a/09, 318b/05, 321b/13, 322a/01, 322a/13, 322b/01, 322b/11, 323a/12, 330b/14, 331a/02, 331a/04

b.+ydi 211b/01, 284a/08

b.+yidi 023b/05, 109b/04

- *b. ol-:* Birlikte olmak, beraber olmak. 061a/07, 095a/02, 133a/05, 136a/06, 237b/07, 246a/12, 246a/13

bilesince : Onun beraberinde. -1-

b. 007a/08

bilesinde : Beraberinde, yanında, birlikte. -2-

b.+yidi 331a/02, 331a/04

bilesine : Beraberinde, yanında. -8-

b. 220b/15, 249b/04, 317b/09, 322b/11, 333a/02

b.+ydi 211b/01, 284a/08

b.+yidi 109b/04

bilegen : İyi bilen. -2-

b.+sin 016b/13

- *b.+rek:* Çok iyi bilen.

b.+dür 132b/13
bilek : Elle kolun, ayakla bacağıın birleştiği bölüm.
-8- (**krş. belik, belek**)
b.+de 156b/03, 168b/14
b.+e 163a/11, 164b/11, 171a/13
b.+im 156b/02, 162a/03
b.+inde 161a/07, 166a/03
b.+ümi 171a/15
bilezik : Bilezik. -1-
b.+in 333a/09
bili : Bilim, irfan, idrak. -1-
b. 170b/02
bilin-: Adı çıkmak, adı yayılmak. -1-
b.-di 264a/08
bilkim → **belkim** -2-
b. 128b/02, 153a/14
bīm (*Far.*): Korku. -1-
b. 110a/06
bī-maḥabbet (*Far.*): Sevgisiz. -1-
b. 196a/02
bī-muḥābā (*Far.*): Korkusuzca, hatır gönül saymadan. -1-
b. 323a/10
biñ : Bin. (1000 sayısı). -125-
b. 009b/12, 015a/13, 023b/15, 030b/12,
039a/08, 044b/01, 046a/04, 051b/09,
052a/12, 053a/15, 069a/03, 079a/04,
106b/01, 111b/07, 115b/13, 123a/06,
131a/15, 137a/02, 137a/13, 140b/11,
140b/13, 141a/02, 141a/09, 141b/13,
142a/02, 142a/06, 142a/07, 143a/01,
151a/07, 153b/13, 154a/06, 155a/02,
156b/07, 161a/12, 162a/09, 164a/13,

164b/15, 166a/07, 168a/11, 169a/03,
169a/04, 170b/04, 170b/05, 171a/10,
171b/04, 173a/13, 174b/04, 174b/05,
175a/07, 175a/08, 175a/09, 175a/11,
176a/15, 177a/05, 177b/10, 180b/05,
181b/05, 211b/10, 242a/07, 244a/03,
247b/14, 248a/12, 251b/14, 252a/03,
252a/04, 252a/05, 252a/06, 252a/08,
252b/01, 258a/04, 258a/15, 261a/10,
261a/13, 261a/15, 264b/07, 268a/05,
268a/08, 272b/08, 273a/10, 273a/11,
276a/14, 276b/04, 276b/05, 286b/06,
287b/04, 290b/06, 295b/08, 295b/09,
300b/10, 301b/01, 308a/06, 308a/14,
308b/04, 308b/06, 311a/11, 311a/13,
311b/04, 312a/04, 312a/12, 312b/09,
317b/08, 318b/04, 318b/05, 318b/06,
318b/07, 318b/08, 321b/06, 323a/15,
325a/03
b.+den 312a/05
b.+i 308a/07, 308b/07
b.+idi 325b/14
b.+in 141b/14, 183b/03
bin → **ben**
b.+i 057b/02
b.+üm 097a/07
bin-: Binmek. -38- (**krş. biñ-**)
b. 148b/12, 186b/05
b.-di 036a/04, 075a/12, 080a/01, 080a/11,
080b/12, 086b/03, 099b/14, 284b/02,
323a/15, 326b/09
b.-diler 109b/01, 118b/11, 120b/10,
248b/07, 316b/13
b.-dügi 284b/03
b.-düm 148b/13, 154b/02, 185b/07,
186a/01, 186b/05

b.-eler 175b/10
b.-em 154a/07, 154a/15
b.-er 039a/02, 215a/14
b.-erdi 216b/14
b.-eyim 138a/06
b.-gil 251a/03
b.-miş 039a/05, 089b/15, 252b/14,
270a/15, 274a/05
b.-mişidi 141a/05
b.-sün 039a/15

bin (Ar. < *ibn*): Oğul. -401- (**krş. ibn**)

b. 002b/11, 002b/15, 004b/03, 005a/14,
015b/13, 018b/03, 022a/12, 032b/06,
033b/06, 051b/11, 051b/13, 052a/12,
052a/13, 058b/07, 068b/14, 069b/05,
070b/11, 071b/04, 071b/15, 077b/07,
078b/09, 079a/01, 071a/13, 083b/10,
084a/09, 087a/01, 088b/09, 091a/06,
093a/03, 093a/12, 095a/04, 095a/12,
096b/09, 097a/07, 100a/10, 101a/12,
102a/02, 104a/07, 104a/11, 104a/14,
104b/03, 107a/02, 107a/09, 107b/08,
108a/14, 108b/02, 108b/13, 108b/14,
110a/01, 110b/02, 111b/04, 111b/06,
112b/03, 112b/13, 113a/06, 113b/04,
116a/01, 116a/13, 117b/11, 118b/01,
120a/08, 120b/07, 120b/08, 121a/07,
121a/10, 121a/12, 121b/12, 122a/08,
122a/13, 123a/01, 123b/02, 124a/06,
125a/01, 128a/06, 129a/14, 132a/15,
132b/01, 132b/04, 134a/03, 136a/08,
137b/04, 137b/09, 137b/11, 137b/15,
138a/03, 138a/05, 138a/08, 138a/15,
141b/01, 141b/04, 141b/12, 142a/07,
143b/05, 144a/01, 144a/10, 147b/01,
147b/11, 150b/10, 151a/14, 151b/04,
152a/01, 153b/02, 186a/14, 186b/12,

189a/07, 189a/09, 191b/15, 192b/14,
193a/10, 193a/11, 196a/08, 196a/13,
198b/05, 198b/15, 201a/09, 203a/06,
204b/14, 205a/05, 206a/10, 206a/15,
207a/07, 207a/13, 207a/14, 209b/09,
209b/14, 210b/10, 211b/01, 212a/05,
212a/07, 213a/09, 214a/07, 214b/03,
217a/03, 217a/07, 220b/01, 223b/06,
223b/13, 224b/05, 231a/14, 231a/15,
234b/13, 236a/02, 236a/08, 237a/08,
237a/10, 237a/15, 238a/04, 242a/08,
242b/01, 242b/03, 242b/04, 248b/08,
248b/15, 249a/04, 251a/06, 252a/03,
252a/07, 252a/13, 252a/14, 252b/03,
252b/04, 252b/07, 252b/09, 252b/12,
253a/10, 253b/08, 253b/09, 254a/01,
254b/06, 255a/14, 256a/06, 256b/13,
257a/03, 257b/01, 258b/10, 259b/15,
262a/05, 262a/10, 262a/11, 262a/14,
262a/15, 262b/01, 263a/01, 264a/02,
266b/15, 268a/04, 270a/11, 270a/13,
270b/04, 270b/08, 272a/01, 272a/12,
273b/15, 273a/01, 273a/14, 273b/03,
273b/4, 273b/05, 274a/01, 274a/15,
276b/01, 275b/07, 275b/08, 275b/10,
275b/14, 275b/15, 277b/13, 278a/03,
278a/15, 278b/15, 279b/09, 282a/11,
282a/15, 284b/10, 284b/13, 285b/14,
286b/09, 288a/14, 289b/10, 290a/01,
290a/02, 290a/04, 290a/09, 290a/10,
290a/11, 290a/14, 290b/01, 290b/13,
291a/14, 291b/01, 291b/02, 291b/03,
291b/05, 291b/06, 291b/07, 292a/04,
300b/09, 301a/04, 302a/03, 302a/04,
302a/05, 302a/08, 302a/12, 302b/14,
303a/03, 303b/01, 307b/10, 307b/15,
308b/07, 308b/09, 309a/08, 309a/12,
309b/01, 309b/02, 309b/03, 309b/05,
309b/07, 309b/08, 309b/12, 309b/13,
309b/14, 310a/01, 310a/02, 310b/03,

310b/06, 310b/08, 311a/03, 311a/04,
311b/02, 311b/03, 311b/08, 311b/12,
312a/01, 312b/02, 312b/07, 312b/13,
313a/04, 313a/07, 313b/04, 313b/10,
313b/15, 314a/08, 314a/10, 314b/02,
314b/09, 317b/06, 317b/07, 317b/15,
318a/05, 318a/07, 318b/06, 318b/07,
318b/08, 318b/10, 320a/02, 320a/12,
320b/13, 321a/01, 321a/12, 321b/03
321b/12, 322a/03, 322a/04, 322a/05,
322a/14, 322b/06, 323a/03, 324b/01,
324b/02, 324b/07, 324b/08, 325a/02,
325a/15, 325b/06, 325b/13, 326a/01,
326a/02, 326a/03, 326a/04, 326a/05,
326a/06, 326a/07, 326a/08, 326a/11,
326a/14, 326a/14, 326b/01, 327b/06,
327b/07, 327b/08, 328a/04, 328a/08,
328a/11, 329b/14, 329b/15, 330a/08,
330b/03, 330b/15, 331b/01, 331b/03,
331b/06, 331b/08, 332b/02, 332b/03,
332b/10, 333b/07, 333b/08

biñ- → **bin-** -1-

b.-erdi 308b/14

bī-naşīb (*Far.*): Nasipsiz, eli boş, talihsiz. -1-

b.+e 167b/08

bī-nażīr (*Far.*): Eşsiz, benzersiz. -1-

b.+dün 254a/09

bind → **bend** -2-

b.+i 118b/15

b.+ini 118b/15

bindür-: Bindirmek. -3-

b.-di 086a/07

b.-diler 109b/02

b.-ür 260b/15

- *b. (ad b.)* → ad

bir : 1. Bir (sayı sıfatı) -1268-

b. 006a/15, 006b/14, 006b/15, 007a/05,
008a/03, 008b/07, 009a/12, 011a/10,
011a/14, 011a/15, 011b/01, 011b/02,
012b/09, 012b/12, 013b/12, 014a/01,
014a/11, 014b/13, 015b/09, 016a/09,
017b/14, 018a/15, 019b/08, 019b/12,
021a/12, 022a/12, 022b/15, 023a/10,
025a/08, 025a/12, 025b/01, 025b/02,
025b/06, 026b/12, 026b/13, 027a/07,
027a/08, 030a/13, 031a/01, 032a/13,
033a/09, 038b/15, 041b/01, 042a/12,
044a/09, 044a/13, 044b/04, 045a/06,
045a/07, 045a/08, 045b/10, 046a/01,
046a/02, 046a/04, 047a/04, 048a/03,
050a/10, 052a/01, 052b/02, 052b/07,
052b/10, 052b/12, 052b/15, 056b/04,
058a/08, 061b/07, 062a/10, 062a/15,
063a/02, 063a/15, 063b/10, 064a/12,
064a/13, 064b/07, 064b/08, 064b/13,
064b/14, 065a/04, 065a/08, 065a/09,
065a/11, 065b/06, 066b/13, 067a/01,
067a/05, 068b/15, 069a/01, 069a/07,
069a/09, 070a/13, 070b/02, 070b/13,
070b/14, 071a/08, 071a/10, 072a/02,
072a/12, 072b/03, 072b/07, 072b/14,
073a/05, 073a/07, 074a/15, 074b/04,
074b/06, 074b/08, 075a/08, 075b/15,
076a/11, 076b/06, 076b/08, 077a/15,
078a/11, 079a/05, 079a/12, 079b/10,
080a/02, 080a/05, 080a/11, 080b/02,
081a/05, 080b/02, 081a/12, 081a/13,
083a/07, 083b/06, 084a/04, 085b/13,
086b/02, 086a/02, 086a/05, 087a/11,
088a/08, 089b/12, 089b/13, 089b/15,
090a/11, 090b/03, 091b/03, 093b/12,
094a/02, 094a/03, 094a/08, 094b/12,
094b/15, 095a/04, 095a/06, 095a/08,
096a/13, 096a/14, 096b/03, 097a/03,
097a/04, 098a/04, 098a/06, 098a/09,

098a/11,	098b/04,	099b/07,	100a/06,	172a/11,	174a/05,	174a/10,	174b/09,
100b/11,	100b/15,	101a/05,	101b/04,	174b/10,	175a/13,	175b/08,	176a/09,
102a/02,	102b/06,	102b/15,	103a/03,	177a/04,	177a/06,	177a/10,	177b/04,
103a/06,	103a/09,	103b/07,	104a/03,	177b/09,	177b/12,	178a/12,	178b/03,
104a/07,	108a/03,	108b/04,	109a/09,	178b/15,	179a/01,	179a/08,	180a/11,
109a/11,	110a/01,	111b/09,	111b/10,	180a/15,	180b/10,	180b/13,	181a/03,
111b/14,	112a/15,	113a/12,	114a/01,	181a/06,	181b/02,	181b/04,	181b/06,
114a/04,	114a/07,	114b/05,	115a/06,	183a/09,	183a/13,	183b/01,	183b/15,
115b/15,	116a/01,	116b/05,	116b/06,	186b/12,	186b/15,	187a/01,	187a/10,
116b/07,	116b/10,	116b/11,	116b/13,	187a/12,	188a/07,	188b/04,	188b/07,
117b/02,	117b/05,	118a/04,	118b/04,	189a/04,	193a/03,	193b/06,	193b/10,
119a/12,	120b/01,	120b/03,	121a/07,	195a/02,	195a/03,	195a/04,	195a/05,
121a/08,	121b/05,	121b/10,	122a/02,	195b/05,	195b/07,	196a/04,	196b/03,
122a/06,	122a/11,	123a/02,	124a/05,	197b/05,	197b/07,	198a/02,	198a/06,
127a/10,	131a/12,	133a/13,	133b/11,	198a/08,	198b/04,	198b/15,	199a/15,
134a/01,	134a/04,	134a/05,	134a/08,	200b/08,	200b/10,	200b/15,	201a/11,
134b/07,	134b/08,	135b/07,	135b/08,	201a/13,	201a/15,	201b/09,	202a/03,
135b/10,	137a/15,	138a/13,	138b/01,	202a/08,	202a/12,	203a/07,	203a/13,
139a/07,	139a/11,	139a/12,	139b/01,	203b/03,	203b/05,	203b/12,	204b/03,
140a/01,	140a/09,	140a/13,	141a/05,	204b/09,	204b/10,	205a/05,	205a/12,
141a/12,	141b/05,	142a/08,	142a/11,	205b/10,	206a/14,	206b/01,	206b/05,
142a/15,	143a/15,	144a/02,	144a/04,	207a/06,	207b/08,	208a/09,	210a/09,
144a/06,	144b/08,	145a/10,	145a/14,	210b/03,	210b/04,	211a/09,	211a/11,
146a/11,	147a/08,	147a/11,	147b/01,	211b/05,	211b/15,	213a/01,	214b/10,
148a/01,	148b/04,	153b/04,	154a/01,	215b/09,	221a/12,	221b/13,	225b/05,
154b/13,	154b/14,	155a/04,	156a/07,	226a/12,	228b/13,	229a/15,	230a/02,
156a/09,	156a/12,	156a/15,	156b/05,	231a/01,	233b/05,	233b/06,	234b/05,
156b/15,	157a/10,	157a/13,	157b/06,	235a/02,	235b/08,	236a/05,	237a/01,
158a/04,	159b/07,	159b/15,	160a/03,	237a/02,	237a/11,	237b/03,	237b/04,
160a/11,	160b/04,	160b/07,	160b/10,	237b/05,	237b/06,	238a/13,	240b/05,
161a/02,	161a/08,	161b/07,	161b/11,	240b/07,	240b/13,	241b/02,	241b/15,
161b/15,	162a/06,	162b/12,	162b/14,	242b/03,	244a/04,	244b/08,	249b/04,
163a/05,	163a/11,	163b/11,	163b/15,	251b/01,	252a/12,	253a/15,	254a/03,
164b/04,	165a/13,	165b/02,	166a/12,	254b/05,	254b/06,	255a/02,	255a/04,
166a/15,	166b/03,	167b/12,	168a/14,	255a/10,	255a/11,	255b/12,	255b/14,
169a/12,	169a/13,	169b/01,	169b/03,	256a/08,	256a/10,	256a/11,	256b/07,
169b/04,	169b/08,	169b/09,	169b/12,	257a/09,	257b/09,	261a/11,	261a/14,
169b/15,	170a/01,	170a/02,	170a/15,	261b/01,	261b/07,	262a/08,	266b/13,
170b/14,	171a/02,	171a/12,	171a/15,	267b/05,	269b/13,	269b/14,	271a/11,
171b/04,	171b/05,	171b/06,	171b/11,	271a/14,	271b/13,	273b/09,	274a/05,

276a/13, 276b/10, 277a/14, 278a/03,
280a/03, 281b/06, 283a/15, 284b/02,
284b/03, 284b/04, 284b/05, 285a/07,
286a/01, 286a/04, 286a/12, 286b/07,
286b/08, 287a/15, 288a/11, 288b/11,
289a/03, 289a/15, 289b/01, 290a/12,
290a/15, 290b/11, 290b/15, 291b/02,
299a/10, 299b/12, 300b/02, 303a/01,
303a/07, 303b/11, 304a/06, 307a/06,
308a/04, 312a/10, 312b/01, 312b/03,
313a/02, 314b/14, 315a/05, 315a/08,
315a/10, 315a/11, 317a/09, 318a/10,
318b/08, 320a/04, 320a/05, 320a/15,
321a/09, 321a/14, 321b/13, 321b/15,
322a/01, 322b/13, 322b/15, 323a/01,
323a/11, 323a/15, 323b/08, 323b/11,
324a/10, 325a/10, 325a/11, 325b/06,
326b/04, 326b/06, 326b/08, 326b/11,
327a/07, 327a/15, 327b/08, 327b/15,
328a/01, 329a/14, 330a/01, 330a/14,
330b/05, 330b/06, 330b/07, 330b/09,
330b/10, 333a/01

b.+er 076b/11, 211b/10, 249a/08

b.+i 047a/01

2. Bir (belirsiz sıfatı).

b. 004b/02, 004b/05, 004b/13, 005b/15,
006a/04, 006a/08, 006a/12, 006b/07,
007a/14, 008a/05, 008b/05, 008b/10,
009a/10, 009a/13, 009b/01, 009b/05,
010b/06, 011b/06, 012a/10, 012b/11,
013a/03, 013b/01, 013b/04, 014a/06,
014a/08, 014b/07, 014b/14, 015b/08,
015b/13, 016a/04, 016a/07, 016a/11,
018b/08, 019a/01, 019a/08, 019a/12,
019b/02, 021b/01, 022b/01, 022b/05,
022b/07, 023a/05, 023b/11, 024a/06,
024b/08, 024b/14, 025a/11, 026a/07,
026a/10, 026a/13, 026b/03, 026b/05,
026b/11, 027a/11, 027a/14, 027b/08,

028a/06, 028a/07, 028b/15, 029a/02,
029a/15, 029b/07, 031b/10, 032b/07,
032b/10, 033b/11, 034a/15, 034b/01,
034b/08, 035a/01, 035a/02, 035a/07,
035a/12, 035b/03, 035b/09, 035b/11,
036a/10, 036a/13, 037b/07, 038a/01,
039a/03, 039a/05, 039a/14, 040a/06,
040a/09, 040b/13, 041a/07, 041b/04,
041b/15, 042a/13, 043a/07, 048a/06,
049a/15, 051a/01, 051b/01, 051b/12,
052a/07, 052a/08, 054a/05, 054a/08,
054a/09, 054b/01, 055b/13, 055b/14,
055b/15, 056a/01, 056a/13, 056b/09,
057b/11, 059b/01, 061a/02, 061a/04,
061a/07, 063b/01, 063b/05, 063b/14,
065b/12, 066a/04, 066a/11, 066b/14,
067a/11, 068a/02, 068a/09, 068b/07,
068b/10, 068b/14, 069b/01, 069b/05,
069b/06, 069b/07, 069b/09, 071a/05,
071a/07, 073a/04, 074b/07, 076a/09,
079a/08, 079a/09, 080b/13, 082a/05,
082a/13, 083a/13, 084b/01, 085a/14,
093b/07, 093b/10, 094b/07, 094b/09,
095b/14, 095b/15, 098a/05, 099b/10,
100a/11, 104a/10, 110b/05, 110b/10,
121a/01, 124a/15, 124b/08, 126b/05,
128b/06, 129b/05, 129b/14, 130b/13,
131b/10, 133a/04, 134b/12, 134b/13,
137a/08, 140a/12, 145a/01, 149b/01,
150b/06, 152a/06, 152a/12, 152a/15,
152b/03, 152b/05, 152b/08, 154a/12,
158b/15, 165a/03, 176a/03, 188b/06,
183b/14, 193b/09, 194b/12, 196b/06,
196b/12, 198a/03, 198a/12, 201a/10,
203a/09, 205a/14, 205b/04, 208a/01,
211a/05, 212a/10, 213b/04, 213b/09,
213b/11, 213b/12, 214b/07, 215a/04,
215a/07, 215a/08, 215a/12, 215a/13,
216a/05, 216b/01, 216b/06, 216b/09,
217a/01, 217a/02, 217b/02, 220a/02,

221a/07, 223a/02, 223b/06, 226b/01,
231b/03, 232a/12, 237b/07, 238b/11,
242a/08, 243b/11, 244b/12, 245a/12,
245a/13, 250a/10, 250a/14, 251a/05,
251a/08, 251a/09, 251b/09, 252b/13,
252b/14, 253b/10, 260a/03, 260a/05,
260b/03, 262b/02, 262b/10, 262b/15,
263b/07, 265b/01, 266a/06, 266a/09,
266b/12, 266b/14, 267a/05, 267a/11,
267b/08, 268a/11, 268a/12, 269a/10,
269b/03, 269b/06, 269b/08, 269b/12,
270a/15, 270b/03, 271a/09, 271a/15,
271b/02, 271b/04, 271b/05, 273a/02,
274b/06, 274b/07, 274b/12, 275b/12,
276a/04, 276b/02, 276b/14, 277b/13,
278a/07, 278a/10, 279a/09, 279b/06,
280a/08, 280a/13, 280b/02, 280b/08,
280b/09, 280b/15, 281a/01, 281b/13,
285a/08, 285a/13, 285b/09, 286b/02,
288a/15, 288b/02, 291a/15, 297b/13,
298a/04, 299a/02, 299a/03, 299b/08,
303b/08, 305a/13, 308a/02, 308a/03,
308b/04, 308b/11, 310a/10, 310b/04,
311a/06, 311b/09, 312a/09, 313a/09,
313a/12, 315a/04, 315b/02, 316a/05,
316a/09, 316b/11, 318b/15, 320b/07,
321a/08, 321b/09, 323a/10, 323b/02,
323b/12, 323b/13, 323b/15, 328a/02,
329a/13, 330a/15, 331b/09, 332a/03,
332b/06, 332b/04, 333b/10

3. Tek, aynı, değişmeyen.

b. 017b/10, 045b/04, 050a/04, 253b/04

b.+dür 321b/13

4. Tek, eşi ve benzeri olmayan.

b. 052a/02, 070b/01, 098a/10, 167b/02,
178a/06, 302a/05, 302a/09, 302a/12

b.+dür 037a/05, 060b/02, 120a/04,
146b/14, 165b/07, 239a/02

b.+miş 019b/05

b.+sin 184b/02

5. Diğer.

b. 078a/12, 281a/08, 110b/08, 325a/02,
049a/03, 218b/11, 108a/05

6. Tekrar.

b. 135a/10, 136a/12, 183a/07, 185a/12,
233b/12, 257a/02, 262a/15, 299a/04,
299a/13

7. Yalnız.

b.+dür 290b/06

8. (Zarf).

b.+cileyin 197b/01

- *b. araya getir-*: Toplamak. 197a/08, 310b/04
- *b. avuç*: Bir avuç dolduracak kadar. 079a/15, 098b/11, 103b/08, 199a/14, 199b/01, 199b/12
- *b. bölük*: Bazı, birkaç. 025b/09, 229b/07, 240a/03, 241a/13, 243b/05, 247b/15, 265a/11, 265a/15, 316b/08, 317a/05
- *b. dürlü*: Tekrarlı kullanıldığında işin yapılmasının da yapılmamasının da aynı derecede kötü olduğunu belirten bir söz. 162b/13, 171a/10, 289b/11, 286b/12, 286b/13, 304a/05
- *b. iki*: Birkaç, az miktarda. 076a/13, 076b/07, 081b/10
- *birkaç*: Bazı, birkaç. (belirsizlik sıfatı) 006b/05, 008b/06, 018a/12, 023b/04, 061b/03, 066b/12, 073a/15, 073b/07, 073b/08, 073b/15, 074a/05, 085b/10, 087b/06, 120b/06, 126b/10, 129b/07, 140b/10, 203a/07, 214b/08, 215b/01, 218a/03, 262a/06, 285b/03, 303b/12, 322a/05, 322a/07, 323b/06, 326a/01, 327b/14, 330b/14, 332b/02

b.+in 144a/07, 306b/10

- *b. kez:* Tek sefer. 082a/14, 154a/08, 166b/14, 166b/15, 167a/03, 203a/12, 228b/04, 261a/10, 264a/15, 276a/09, 279a/14, 289a/07, 317a/13
- *b. kezden:* Birdenbire, aniden. 252b/10, 276a/10, 284a/10
- *b. niçe:* Bir çok. 149a/06
- *b. ol-:* Birleşmek. 051a/03, 314a/15, 329a/08
- *b. rûzigâr:* Bir vakit. 039a/04, 065b/08, 088b/13, 119a/06
- *b. uğurdan:* Birden. 141a/02
- *b. kısım:* Bazı, birkaç. 043b/11, 050b/01, 050b/02, 153a/06, 153a/07
- *b. pāre:* Azıcık, biraz. 084b/04, 090a/01, 112b/11
- *b. sâ'atdan:* Bir zaman, vakit. 043a/08, 043b/04, 070a/01, 076b/03, 079b/02, 234b/12, 235b/10
- *b. şıfatda:* Şeklinde. 076a/15
- *b. vakt:* Geçmişte. 051b/15, 220a/06
- *b. yaña ko-:* Ayırmak. 033b/01
- *b. yanından ol yanına:* Bir bu yana bir o yana. 181b/05
- *b. yaña:* Bir taraf. 108a/04
- *b. zamân:* Bir vakit. 037b/10, 038a/05, 038a/06, 038a/13, 039b/09, 041a/10, 086b/08, 089a/02, 098b/12, 099a/05, 103a/08, 194a/02, 208a/07, 308a/12
- *b. b.:* Tek tek. 034a/13, 132b/07, 187b/08, 326a/15
- *b. it- (arka b. it-) → arka*

birbiri : Birbiri. -35- (**krş. birbirü**)

b. 184b/06, 215b/09

b.+le 268b/01

b.+lerin 103a/13

b.+müze 184b/08, 185a/01

b.+müzle 208b/07

b.+nden 053a/07, 110b/02, 197a/02

b.+ne 049a/06, 054b/01, 054b/09, 098a/03, 103a/14, 107b/01, 117a/09, 127a/13, 148a/15, 175b/11, 187b/05, 252b/15, 262b/05, 265a/03, 284a/15, 284b/07

b.+ni 030b/02, 055a/11, 055a/14, 175b/10

b.+nüñ 034b/11, 034b/12, 034b/13, 049b/15, 124a/04, 134b/12, 145b/11, 158b/07, 159b/07, 160a/03, 168a/10, 175b/06, 180a/14, 180b/13, 180b/15, 181a/10, 195b/07, 247a/05, 247a/05, 265a/05, 294a/04, 307b/12, 326a/09

b.+ñüz 035a/02, 035a/06, 035a/07, 035a/09, 306b/01, 327b/06

b.+ñüzi 035a/01, 224b/13

b.+si 236a/04, 275b/03, 267b/09

b.+sinüñ 211b/09

b.+yem 216a/13

b.+yile 175a/02, 263b/13

b.+yle 025b/10, 037b/06, 043b/09, 175a/02, 122b/03, 262b/06, 263b/13, 268a/09, 290a/02, 290a/11

birbirü → birbiri -4-

b.+ nüzle 102b/04, 277b/07

b.+ nüzle 219a/01

b.+ nüz-ile 219a/01

biregü : Biri, bir kimse, başkası. -4-

b. 094a/04, 116b/06, 116b/11, 148b/14

b.+nüñ 219b/09

birez : Azıcık, biraz. -23-

b. 076a/04, 098b/11, 108a/15, 110b/12, 122b/14, 128a/08, 154b/06, 154b/08,

154b/10, 154b/12, 224a/09, 265b/01,
269a/04, 311a/15, 316b/09

b.+i 014b/14, 316a/08

b.+in 065a/06, 065a/07, 262b/03, 262b/04

birezcük : Bir azcık. -2-

b. 014b/13, 316a/08

biri : 1. Herhangi biri, biri. -175- (**krş. birü**)

b. 007a/08, 031b/09, 040b/09, 048b/14,
049a/02, 055a/03, 055a/16, 064a/09,
064b/02, 064b/14, 070a/14, 077b/08,
078b/01, 081b/01, 081b/08, 081b/09,
095a/02, 103a/07, 108a/08, 108a/10,
122a/12, 123a/02, 130b/13, 132b/08,
134b/06, 134b/09, 134b/10, 134b/11,
135a/09, 140b/15, 164b/07, 167b/08,
170b/02, 171b/03, 174a/15, 174b/09,
176a/10, 179b/07, 180b/07, 180b/10,
180b/11, 181b/12, 187a/15, 191a/05,
191a/06, 198b/10, 202a/07, 206b/05,
210b/03, 210b/04, 211a/08, 211a/11,
211a/12, 214b/03, 238a/10, 261a/03,
271b/01, 275a/06, 276a/02, 279a/01,
279b/01, 283a/04, 290a/01, 290a/15,
294b/14, 295a/01, 295b/12, 298a/07,
299a/10, 299b/05, 304a/11, 309b/01,
311a/08, 326a/09, 326a/10

b.+müz 249a/08, 276a/07

b.+müze 184b/06, 185a/01

b.+n 035a/12, 041a/12, 041a/15, 041b/12,
041b/14, 094a/09, 286b/10

b.+nde 045a/08, 045a/09, 134b/12

b.+ne 033b/14, 043b/07, 138a/09, 150b/08,
170b/05, 175b/07, 175b/08, 176a/05,
176a/06, 180b/14, 181b/07, 208a/01,
262a/08, 291a/11, 294b/15, 307a/09,
309a/03, 309a/11, 121a/07

b.+ni 042a/10, 042b/05, 042b/09, 043a/02,
047a/10, 085b/02, 127b/11, 147b/12,
262a/08, 263b/15, 279b/05, 280a/14,
280a/15, 280b/01, 286b/11, 291a/07,
312b/02, 317a/06, 325a/06, 328a/09

b.+ñizden 258b/03

b.+nüñ 059a/07, 100b/01, 114a/11,
095a/03

2. Öteki, diğeri.

b. 043a/12, 043a/13, 043b/11, 068b/02,
068b/03, 170b/03, 078a/01, 081b/01,
081b/08, 081b/08, 088a/08, 211a/09,
267b/09, 279a/02

b.+nde 045a/08, 045a/10

b.+nüñ 059a/08

- *b. (her b.)* → her

birinc (*Far.*): Bakır ve çinkodan elde edilen sarı
renkte alaşım. -1-

b. 108a/13

birisi : 1. Herhangi biri, biri. -29-

b. 017b/09, 067a/14, 081a/15, 100a/15,
101b/10, 132a/06, 140b/15, 149b/10,
157b/06, 260b/02, 267b/08, 274b/11,
277b/12, 290b/05, 294b/10, 299b/01,
302a/03, 312a/13, 327a/13, 327a/15,
332a/09

b.+n 193b/12, 320b/07

b.+ne 330a/10, 332a/13

b.+ni 267b/08, 299a/06

b.+nüñ 049b/14

2. Öteki, diğeri.

b. 302a/04, 327a/14

- *b. (her b.)* → her

birle-: 1. Tanrı'nın birliğini dile getirmek. -1-

b.-di 067b/08

birle : İle. -7-

b. 069a/11, 108b/03, 176a/01, 187b/14,
201a/11, 225a/05, 240b/11

birlik : Tek, bir olma durumu, vahdaniyet. -5- (**krş.**
birlük)

b.+ine 030b/09, 062a/03, 065a/01

b.+üme 173b/07

b.+ümi 173b/06

birlük → **birlik** -5-

b.+ine 032b/12, 034b/05, 036a/01,
038b/06, 039b/07

birü → **biri** -1-

b.+ñüz 298a/07

biryān (*Far.*): Kebap. -14-

b.+dan 124a/14

b.+ıdı 045a/09, 046a/02

- *b. eyle-*: Kızartmak, kebab etmek. 101a/06, 227b/15
- *b. it-*: Yakmak, kebab etmek. 124a/08, 203b/04, 221b/15
- *b. ol-*: Kızartılmak, kebab olmak. 045b/07, 203a/07, 203b/11, 205b/10, 217a/02

bisle- → **besle-** -2-

b. 208b/14

b.-sen 232a/08

bi-smi'l-lāh (*Ar.*): “Allah’ın adıyla” anlamında
Arapça ifade. -2-

b. 038a/05

b.+ıdı 029b/13

bi-smi'l-lāhi (*Ar.*): “Allah’ın adıyla” anlamında
Arapça ifade. -4-

b. 029b/14, 045a/15, 155a/09, 228b/04

bi-smi'l-lāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm (*Ar.*): “Rahman
ve rahim olan Allah’ın adı ile” anlamında
Arapça ifade. -13-

b. 003b/01, 018a/08, 029b/15, 045a/15,
064b/11, 096a/09, 111b/15, 118a/10,
195a/06, 197b/09, 200b/02, 205b/01

bi'ş-şıdık (*Ar.*): Doğru, gerçek ile. -1-

b.+ı 245a/04

biş → **beş** -25-

b. 004b/07, 005a/14, 045a/07, 049b/10,
070a/01, 084a/10, 137b/13, 179a/02,
210a/14, 210a/15, 253a/07, 260b/14,
260b/15, 261a/09, 261a/10, 280a/14,
280b/08, 280b/15, 304b/13, 308b/04,
312a/06

b.+er 137b/12

b.+i 280b/13, 281a/06

- b.+inci
b.101b/01

biş-: Pişmiş, kızarmış, yanmış. -5-

b.-miş 279b/11, 281a/14

bī-şer (*Far+Ar.*): Kötülüksüz. -1-

b.+im 097b/04

bişik : Beşik. -2-

b. 021a/15

b.+dedür 024a/07

bişür-: Pişirmek. -4-

b.-di 014b/12, 280b/08, 280a/14, 281a/01

b.-diler 064b/04

b.-esin 280a/12

b.-eyüm 014b/07

biti-: 1. Meydana gelmek, hasıl olmak, çıkmak. -7-

b.-di 064b/02

b.-erdi 255a/10
b.-mez 021b/10, 021b/11
2. Bitişmek, kaynaşmak.
b.-di 063b/15, 067a/12
3. (İnsan için) Yetişip büyümek.
b.-er 296a/02
bit₂:- Bitmek, sona ermek. -6-
b.-er 296a/02
b.-ür 288a/04
b.-ürün 322b/07
bit : İnsan ve memeli hayvanların vücudunda asalak olarak yaşayan böcek, kehle. -1-
b. 191b/01
biter → **beter** -1-
b. 221a/04, 221a/12, 212a/13, 224a/04
biti : Yazılmış şey, mektup. -7- (**krş. beti**)
b. 118a/09, 139b/08, 318a/02, 318a/05, 321a/07, 323a/04
b.+siyile 320b/05
bī-vaḳit (*Far.*): Vakitsiz. -1-
b. 018b/08
bī-vefā (*Far.*): Vefasız. -2-
b.+dururlar 310a/09
b.+lardurlar 312b/08
bī-vefālīk : Vefasızlık. -1-
b.+ımı 301a/01
biz : Biz (çokluk 1. Şahıs zamiri). -465-
b. 010a/12, 028b/12, 031a/06, 031b/06, 033b/11, 035a/04, 035a/05, 044b/04, 044b/06, 044b/08, 045b/07, 046b/04, 046b/05, 050b/07, 052a/12, 052a/14, 055a/03, 055a/14, 055b/03, 056b/01,

066a/01, 066a/02, 069b/03, 072b/13, 074b/14, 075b/04, 079b/04, 080a/15, 080b/08, 082b/14, 090b/05, 092a/02, 093b/09, 093b/13, 094a/05, 094b/07, 094b/08, 095b/09, 096a/02, 096a/03, 096a/04, 096a/06, 097a/03, 097a/04, 097a/09, 102a/10, 103b/02, 103b/15, 107a/02, 107a/03, 107a/05, 107a/11, 108a/15, 110b/10, 110b/11, 113b/12, 114b/09, 116a/09, 117a/10, 117a/15, 118a/07, 118a/11, 118a/14, 118b/07, 119b/15, 123b/10, 123b/15, 124a/01, 124a/13, 127b/04, 128b/15, 132a/01, 132a/10, 137b/09, 139a/04, 144b/15, 149b/06, 149b/09, 172a/05, 184b/12, 187a/04, 197a/02, 197a/06, 197b/04, 201a/02, 201a/03, 201a/07, 208b/07, 229b/10, 230b/15, 233b/04, 234a/12, 235a/03, 237a/12, 237a/14, 238a/06, 238a/07, 239b/11, 239b/13, 249a/05, 253b/15, 254a/10, 260a/08, 266a/06, 268a/07, 269a/15, 270b/11, 270b/12, 271b/11, 283b/08, 283b/09, 285a/07, 289b/11, 290a/06, 308b/05, 310b/06, 310b/09, 320a/03, 320a/11, 320a/13, 322a/06, 323a/05, 323b/11, 324b/12, 329b/08, 333a/06, 333a/08, 333b/05
b.+de 145a/05
b.+dedür 032b/01
b.+den 044b/06, 052a/15, 053b/08, 055a/03, 080b/11, 100a/01, 129b/08, 144a/06, 145a/09, 172b/02, 172b/07, 234a/12, 237b/06, 245b/08, 248b/14, 266a/08
b.+e 008a/01, 013a/04, 013a/05, 013a/13, 016a/04, 016a/07, 024b/07, 026a/05, 026a/14, 026b/03, 028b/13, 033b/11, 033b/13, 037a/03, 039b/14, 043b/08, 044a/08, 044a/13, 044b/04, 044b/05,

044b/13, 044b/15, 045b/05, 050a/12,
052a/11, 052a/12, 052a/14, 054b/05,
055a/14, 055b/11, 055b/12, 058a/03,
060a/02, 063b/09, 065b/15, 073a/09,
073b/02, 073b/09, 074b/03, 074b/04,
075a/15, 075b/14, 077a/05, 090a/04,
093a/10, 093b/08, 094a/08, 094a/12,
095b/11, 099a/07, 099a/12, 101a/11,
101b/15, 102a/09, 107a/12, 111a/11,
113a/02, 114b/10, 114b/12, 118a/05,
119a/11, 124b/01, 125a/12, 130a/09,
130b/05, 132a/04, 132a/07, 132a/09,
144a/05, 144a/09, 144b/08, 145a/06,
145b/05, 172b/07, 172b/08, 184a/11,
184b/14, 185a/08, 187b/06, 189a/01,
197a/13, 222a/10, 234a/11, 235a/02,
235b/03, 237a/13, 237b/01, 249a/06,
249a/08, 252a/02, 283b/09, 290a/03,
302a/13, 308b/05, 322b/14, 332a/02,
332a/03, 333a/09
b.+i 010b/02, 016a/07, 018a/02, 031a/05,
037a/01, 037a/03, 038b/10, 048b/04,
055a/04, 094b/08, 094b/11, 112b/10,
116b/06, 141a/09, 146b/14, 167a/11,
172a/11, 172b/07, 178a/12, 181a/13,
184a/15, 220a/02, 245b/07, 249a/09,
255b/11, 299b/03, 307a/13, 311a/09,
322b/03, 329a/07, 329a/08, 329b/06,
332a/03
b.+im 212a/11
b.+ler 034b/01, 055a/09
b.+lerden 132a/08
b.+lü 317b/12
b.+üm 013a/06, 014a/02, 016a/08,
020a/02, 020a/03, 033a/09, 035a/05,
036a/13, 037b/12, 038a/01, 039a/12,
044b/12, 046a/06, 048a/13, 048a/14,
049b/08, 050b/05, 050b/06, 051a/02,

051a/03, 052a/08, 054b/01, 054b/02,
054b/03, 055a/09, 055b/07, 056a/03,
056a/04, 056a/08, 057a/11, 058a/04,
063b/08, 064b/06, 074b/15, 075a/01,
075a/09, 077b/07, 078b/10, 079a/02,
080b/04, 081a/08, 083a/07, 083b/01,
089b/04, 093a/09, 093b/09, 094a/02,
094b/11, 095b/11, 095b/12, 096a/01,
097a/05, 097b/03, 098a/08, 098b/14,
100b/06, 102a/01, 103b/13, 105a/04,
105a/05, 105a/13, 106b/13, 106b/14,
107a/03, 111a/02, 111a/03, 113a/06,
113a/11, 113b/11, 114b/04, 114b/11,
117a/02, 117b/06, 118a/04, 118a/05,
118a/06, 123b/07, 128b/14, 130b/14,
131a/01, 131a/04, 131a/11, 131a/13,
136b/12, 137a/02, 137a/06, 137a/14,
137b/01, 139b/05, 139b/11, 140b/15,
141a/09, 143b/12, 144a/04, 144a/05,
145a/11, 145a/12, 146a/08, 156a/03,
167a/10, 172a/11, 172a/15, 172b/01,
172b/05, 172b/06, 172b/08, 187a/06,
191a/02, 191b/15, 192a/02, 197b/01,
202a/02, 212a/13, 221a/12, 230b/03,
235a/06, 235b/04, 237a/14, 237b/03,
237b/08, 238a/10, 238a/15, 239b/01,
239b/12, 240a/15, 241a/04, 245b/08,
248b/02, 248b/12, 252a/05, 252b/06,
253a/11, 254a/12, 255b/06, 263b/14,
266a/07, 274a/04, 277b/08, 298b/13,
302b/11, 307a/13, 307a/14, 312a/11,
314b/09, 321a/07, 322b/01, 323b/13,
324b/12, 329b/06, 329b/11, 333a/08,
333a/11
b.+ümidi 133a/14
b.+ümiçün 041a/08
b.+ümile 010b/02, 025b/13, 093b/14,
103a/15, 107b/06, 110a/09, 123b/06,

124b/06, 145a/13, 220a/03, 268b/02,
331a/07, 333a/07

b.+ümledür 242b/14

b.+üz 174a/12

- *b.+cileyin:* Bizim gibi, bize benzer.
197b/01

biz : Pamuk veya keten ipliğinden yapılan dokuma,
çaput, bez. -6- (**krş. bez**)

b.+ini 031a/15

b.+ler 031a/06

b.+lerden 031b/05

b.+leri 031a/07, 031a/09, 031a/13, 034b/03

bizâr (*Far.*): Rahatsız, bıkmış, usanmış. -7-

b. 149a/01

b.+am 091a/03

b.+dur 071a/11, 133a/15

- *b. ol-:* Bıkmak, usanmak. 212a/13,
247b/02, 310a/14

boğaz : Boğaz. -8-

b.+ıdur 317a/07

b.+ına 274b/05, 317a/07

b.+ından 114b/13, 176b/02

b.+ını 274b/06, 274b/11, 276a/14

boğazla-: Boğazını kesmek, öldürmek, boğazla-
mak. -8-

b.-dı 101a/06, 124a/06, 203b/04, 203b/08,
276a/15

b.-dılar 143a/05

b.-sunlar 076a/03

b.-yalar 317a/06

boğuzlan-: Boğuzlanmak. -1-

b.-miş 036b/10

boncuğ : Boncuk. -1-

b.+um 148a/07

borç : Borç. -5-

b.+a 128a/08

b.+um 231b/01

b.+umı 312b/05, 258a/01

- *b.+(a) al-:* Sonradan ödemek şartıyla para
almak. 280a/11

borçlu : Borcu olan, borç almış olan, verecekli,
medyun, alacaklı karşıtı. -1-

- *b. ol-:* Borçlu olmak, borçlu. 312b/05

boşa-: Boşamak, aile ilişkisini kesmek. -3-

b. 209a/12

b.-dı 209a/01

b.-rsañ 208b/15

boşalt-: Bir şeyin içindekini çıkarıp boş bırakmak. -
1-

b.-dılar 231a/02

boşan-: Boşalmak, boş kalmak. -1-

b.-dı 328a/15

boy : Beden, vücut. -4-

b.+da 188b/12

b.+ı 154a/02, 188b/14

- *b.+(un) çekiciliği:* Dış güzelliği. 225a/01

boy : Bir şeyin yere değen veya yere en yakın olan
kısmı ile en yüksek noktası arasındaki
mesafe. -1-

b.+ıya 173b/13

boyun : Boyun. -36-

b. 148a/07

b.+a 029a/11

b.+ı 203b/10, 204a/02, 330b/04

b.+ın 108a/01, 117b/14, 123b/04, 242a/10,
277b/14, 330a/12

b.+ına 052b/13, 052b/15, 064b/02,
100b/04, 100b/08, 104a/01, 136b/15,
327a/14

b.+ında 213b/14

b.+ımı 053b/02, 117b/13

b.+larına 158b/09

b.+larına 159a/08, 160a/04, 180a/02

b.+um 238a/12, 287a/10, 287a/11

b.+uma 148a/06, 239a/01

b.+umda 220a/08

b.+uñ 318b/03

b.+uñı 136b/10, 182a/14

- *b. +(ı) ur-*: Baş kesmek. 332a/14

boz-: Bozmak. -3-

b.-dum 113a/4

b.-mağdan 133b/10

b.-mamağ 119a/05

- *b. (kavli b.)* → kavlı

bozul-: Bozulmak. -1-

b.-dı 130a/07

- *b. ('ahd b.)* → 'ahd

böl-: Bölmek. -1-

b.-mek 137a/05

bölik → **bölük** -1-

b.+e 095b/03

bölük : 1. Topluluk. -15- (**krş. bölik**)

b. 243b/05, 317a/05

b.+ündenidi 105b/02

2. Parça, kısım.

b. 025b/09, 093b/13, 229b/07, 229b/08,
247b/15, 265a/11, 265a/15, 316b/08

- *b. b.*: Dağımk bir halde, parça parça.
231a/03, 231a/05, 240a/03, 241a/13
- *b. (bir b.)* → bir

bölün-: Bölünmek. -1-

b.-miş 137a/04

böyle : Bunun gibi, bu şekilde. -165-

b. 004a/05, 007a/04, 007b/14, 009a/09,
009b/11, 010b/04, 012a/02, 012a/08,
012b/01, 012b/02, 012b/13, 015b/05,
018a/05, 018b/13, 019a/11, 021a/07,
021b/05, 022b/04, 026b/03, 027a/11,
027b/06, 028a/05, 028a/14, 028b/13,
030b/15, 031b/04, 031b/09, 031b/14,
034a/15, 034b/09, 035b/08, 037b/04,
040a/05, 041a/06, 044a/03, 044a/07,
046b/10, 047b/14, 048b/02, 049b/12,
051a/10, 051b/12, 053a/02, 054a/08,
055b/03, 055b/07, 056b/08, 057b/03,
058a/01, 058a/12, 058b/07, 061a/01,
068b/10, 069b/04, 070a/15, 070b/11,
071b/04, 071b/15, 072a/12, 074b/06,
077b/07, 078b/14, 079a/01, 079a/08,
079a/13, 079b/09, 079b/13, 081b/03,
081b/06, 083a/08, 083a/09, 083a/10,
083b/09, 084a/08, 089a/14, 094a/14,
095b/14, 096b/09, 097b/03, 101a/12,
105a/02, 106b/08, 107a/01, 108a/07,
109a/03, 109a/06, 109a/14, 111b/04,
112b/02, 113a/15, 115b/07, 118b/13,
120a/08, 120b/04, 124a/11, 126b/08,
127a/05, 129a/14, 130b/02, 132a/08,
134a/02, 135b/05, 135b/09, 137a/06,
137a/07, 137b/04, 138a/15, 139a/09,
140b/11, 141b/01, 142b/15, 143b/05,
145a/13, 146b/07, 151b/07, 152a/01,

153a/05, 153b/02, 187b/01, 189a/09,
191a/02, 197a/13, 206a/15, 206b/09,
207a/06, 208b/05, 209b/08, 213a/02,
213b/04, 214a/02, 216a/12, 217a/07,
218a/10, 223a/10, 236b/12, 238a/09,
239b/05, 240b/01, 241a/11, 248a/10,
250a/01, 254b/05, 265a/07, 271b/08,
272a/02, 285b/11, 291a/02, 301a/14,
321a/03, 331b/04, 333b/04

b.+dür 247b/01, 273a/12, 107a/10

b.+ydi 107a/10

- *b. (bundan b.)* → bundan

bu : 1. Bu (İşaret sıfatı). -1120-

b. 003b/04, 005a/15, 005b/04, 006a/01,
006a/02, 006a/05, 006a/07, 006a/14,
006b/02, 006b/03, 007b/10, 008b/11,
010a/05, 010b/03, 010b/07, 010b/10,
011b/07, 013a/07, 013b/02, 013b/06,
014a/02, 014b/07, 016a/14, 016b/14,
016b/15, 017a/11, 017a/13, 017b/01,
017b/02, 017b/03, 017b/14, 018a/08,
018b/08, 019a/08, 020a/03, 020a/04,
020b/12, 020b/13, 021b/13, 021b/14,
022a/02, 022a/13, 022a/15, 022b/02,
024a/04, 024b/03, 024b/12, 024b/13,
024b/14, 025a/05, 025b/15, 026a/01,
026a/02, 026a/06, 026a/14, 026b/08,
027a/02, 027a/03, 028a/10, 028a/11,
028a/13, 028a/14, 028b/02, 028b/03,
028b/04, 028b/12, 031a/02, 031a/04,
031a/05, 031a/06, 031b/05, 032a/06,
032a/10, 032a/11, 032a/12, 033a/07,
033a/09, 033b/03, 033b/04, 033b/10,
033b/11, 033b/15, 034a/02, 034a/12,
035b/11, 036b/02, 036b/13, 037a/09,
037a/10, 037a/11, 037b/01, 037b/10,
038b/04, 038b/05, 038b/14, 039a/01,
039a/08, 039b/04, 039b/05, 039b/13,
040b/02, 040b/03, 041a/08, 041b/01,

041b/11, 042a/09, 042a/15, 042b/03,
043a/01, 043a/09, 043a/11, 043b/01,
043b/07, 043b/08, 043b/09, 043b/10,
044b/06, 045a/03, 045b/02, 045b/03,
045b/04, 045b/05, 045b/07, 045b/11,
045b/12, 046a/06, 046a/13, 046b/04,
046b/05, 047a/02, 048a/13, 048b/10,
048b/13, 048b/15, 049a/04, 049a/05,
049a/10, 049b/02, 050a/02, 050a/12,
050b/08, 050b/09, 052a/08, 052b/06,
052b/12, 052b/13, 053a/03, 053b/01,
053b/08, 053b/11, 053b/12, 054b/08,
055a/03, 055b/04, 056a/01, 056a/06,
056a/09, 056a/11, 056b/03, 056b/05,
056b/07, 056b/11, 056b/15, 057a/01,
057a/06, 057a/09, 057b/01, 057b/04,
059a/13, 059b/10, 059b/13, 060a/04,
060a/06, 061a/12, 062a/04, 062b/12,
063b/11, 064a/05, 064b/10, 064b/13,
066a/06, 066b/10, 067a/08, 067b/02,
068a/06, 069a/15, 069b/01, 069b/03,
069b/07, 070a/01, 070a/08, 070a/10,
071a/12, 071b/02, 072a/09, 072a/10,
072b/10, 073a/11, 074a/09, 077a/08,
077b/01, 078a/01, 079b/05, 080a/06,
080a/13, 080a/14, 080b/01, 081b/11,
082a/03, 082a/07, 082a/11, 082b/04,
082b/05, 082b/08, 082b/11, 082b/15,
083a/04, 083a/07, 083b/12, 084a/03,
084a/04, 085a/09, 086a/08, 086a/11,
086b/02, 086b/10, 087a/02, 087a/10,
087a/13, 087a/14, 087b/07, 087b/08,
088b/04, 090a/11, 090b/12, 091a/05,
091a/10, 092b/11, 093a/06, 093a/14,
094a/12, 095a/09, 095b/13, 096a/09,
096a/12, 096b/01, 096b/11, 096b/12,
097a/01, 097a/04, 097a/08, 097a/09,
097a/10, 097b/08, 097b/09, 097b/11,
098b/05, 099a/05, 099a/11, 099b/05,
100a/04, 105a/02, 105a/04, 105a/07,

105b/04, 105b/08, 105b/14, 105b/15,
106a/12, 106a/13, 107a/04, 107a/07,
107b/11, 109a/03, 109b/09, 110a/03,
112b/14, 114b/12, 114b/15, 116b/15,
117a/01, 117b/06, 118a/01, 118a/03,
118a/12, 118a/13, 118a/15, 119a/02,
119a/10, 119a/12, 120a/06, 120a/07,
121a/14, 121b/02, 121b/07, 121b/08,
121b/15, 122b/10, 123a/07, 123a/12,
123b/15, 124b/01, 124b/06, 125a/12,
125b/09, 125b/15, 126a/03, 126a/11,
126a/15, 126b/04, 127b/01, 127b/15,
128a/04, 128a/11, 128b/13, 130b/03,
131b/01, 132a/03, 132a/07, 132a/14,
133a/01, 133b/02, 133b/04, 133b/14,
134b/04, 135a/06, 135a/07, 135a/08,
135a/11, 135a/15, 136b/14, 137b/01,
137b/07, 137b/12, 137b/13, 138a/12,
138a/13, 138b/07, 138b/08, 138b/09,
138b/10, 139a/12, 139b/05, 140a/11,
140b/08, 140b/15, 141b/08, 142b/13,
143a/09, 144b/02, 144b/02, 145b/07,
145b/09, 145b/13, 145b/15, 146a/08,
146a/09, 146a/15, 146b/03, 147b/14,
148b/02, 149a/02, 149a/08, 149b/02,
149b/07, 149b/12, 150b/10, 150b/11,
151a/03, 151a/14, 151b/03, 151b/05,
153a/09, 153b/07, 154a/05, 154a/06,
155a/11, 155b/07, 155b/08, 155b/13,
156a/04, 156a/13, 157a/02, 157a/04,
157a/07, 157a/11, 157a/14, 157b/02,
157b/14, 158a/06, 158a/10, 158a/11,
158a/15, 159b/06, 159b/10, 160b/07,
160b/09, 160b/11, 160b/14, 161a/01,
161a/03, 161a/14, 161b/08, 161b/09,
162a/13, 162a/14, 162b/15, 163a/01,
163a/03, 163a/06, 163b/07, 163b/12,
163b/14, 164a/02, 164a/12, 164b/05,
164b/07, 165a/05, 165a/06, 165a/11,
165a/12, 165b/12, 165b/13, 166b/06,

167a/12, 167a/13, 167b/02, 167b/15,
168a/02, 168b/03, 168b/08, 168b/09,
169a/13, 169a/14, 169b/04, 170a/03,
170a/04, 170a/06, 170a/09, 170b/03,
171a/04, 173a/15, 173b/14, 174a/03,
176a/07, 176a/12, 177a/14, 177a/15,
177b/11, 178a/02, 178a/03, 178b/06,
178b/07, 178b/12, 178b/13, 178b/14,
179a/04, 179a/05, 181a/09, 181a/11,
181a/12, 181b/03, 181b/04, 181b/08,
181b/09, 182b/11, 183b/08, 183b/10,
184a/04, 184b/03, 185a/03, 185a/15,
185b/14, 186a/02, 186a/07, 186b/11,
186b/14, 187b/01, 187b/05, 187b/09,
187b/11, 188a/01, 188a/02, 188b/07,
193b/11, 193b/13, 194a/03, 194a/04,
194b/02, 194b/03, 195a/12, 195a/15,
195b/04, 195b/14, 196a/06, 196b/14,
197a/01, 197a/02, 197b/14, 198a/13,
198b/10, 198b/13, 199a/04, 199a/05,
199a/06, 199a/14, 199b/04, 199b/06,
199b/13, 200a/07, 200b/05, 200b/06,
201a/01, 201b/02, 201b/03, 201b/04,
201b/14, 202a/06, 202a/13, 202b/04,
202b/08, 202b/11, 202b/15, 204b/11,
205a/15, 205b/02, 205b/14, 205b/15,
206b/03, 206b/07, 207b/01, 207b/09,
208a/05, 208b/10, 209a/15, 209b/05,
209b/07, 210a/10, 210a/12, 210a/13,
211a/07, 212a/10, 212b/15, 213a/13,
214a/11, 214a/14, 214b/07, 214b/10,
214b/13, 216a/07, 216a/10, 216b/10,
216b/11, 217a/08, 217a/12, 217b/01,
220a/08, 220a/12, 220a/13, 220b/02,
220b/07, 221a/08, 221b/10, 222b/06,
222b/12, 223a/14, 226b/10, 228b/01,
229a/02, 229a/11, 230a/07, 231a/01,
232a/13, 232b/02, 232b/09, 232b/11,
232b/13, 233b/13, 234a/07, 234a/08,
234a/13, 234b/05, 234b/11, 236b/13,

237a/05, 237a/13, 237a/15, 237b/02,
238a/04, 238a/10, 239a/01, 239b/14,
240a/05, 240b/06, 241a/02, 241b/05,
242b/01, 243a/12, 243b/07, 244a/03,
244a/06, 244b/14, 246a/06, 246a/07,
248a/01, 248b/13, 249b/01, 251a/03,
251b/06, 251b/10, 252a/04, 252a/08,
253a/01, 253a/04, 253a/07, 253b/02,
253b/03, 254b/12, 254b/14, 255a/14,
255b/02, 256a/01, 256a/03, 256a/08,
256a/12, 256b/13, 257b/01, 257b/05,
258b/06, 258b/08, 260a/09, 260a/10,
261a/09, 261b/15, 262b/02, 263b/14,
264a/02, 264a/11, 264a/12, 264b/04,
264b/06, 264b/08, 265a/02, 265b/15,
267a/12, 267a/14, 267b/09, 268b/01,
268b/03, 268b/08, 268b/09, 268b/15,
270a/03, 270b/14, 271a/04, 272b/12,
272b/14, 273a/14, 274a/04, 275b/05,
275b/13, 276b/12, 277a/08, 277b/03,
277b/07, 277b/15, 278a/05, 279a/03,
279b/14, 280a/11, 280a/12, 281b/15,
282a/01, 282a/05, 282a/07, 282a/08,
282a/11, 282b/08, 282b/13, 283b/01,
286b/07, 286b/12, 286b/13, 287a/05,
287a/06, 287a/11, 287b/02, 287b/08,
287b/09, 287b/11, 288a/03, 288b/13,
288b/15, 290a/02, 290a/03, 290a/04,
290a/05, 290a/07, 290a/14, 290b/01,
290b/04, 291a/07, 294b/11, 296b/06,
296b/15, 297a/02, 297a/04, 297a/11,
297b/01, 298b/02, 300a/12, 301a/05,
301a/13, 301a/14, 301b/14, 302b/02,
302b/11, 303a/03, 303b/01, 304a/07,
305a/03, 305b/04, 305b/05, 305b/07,
306b/03, 306b/11, 307a/03, 307a/05,
308b/03, 310b/07, 310b/14, 311a/04,
311a/09, 313b/05, 314a/05, 316b/10,
317a/04, 317a/09, 317a/10, 318a/01,
318a/03, 318a/08, 318a/10, 318a/11,

318a/12, 318b/01, 318b/02, 318b/13,
319a/02, 319a/03, 319a/09, 319a/10,
319a/13, 319b/02, 319b/13, 320b/02,
320b/10, 320b/13, 320b/14, 321a/04,
321a/11, 321a/15, 321b/01, 321b/02,
321b/14, 322b/06, 322b/08, 323a/06,
323a/08, 323b/09, 324b/03, 324b/04,
324b/11, 325a/11, 326b/04, 327b/05,
328a/08, 329a/09, 329a/15, 329b/09,
329b/10, 329b/12, 329b/13, 330a/01,
330a/08, 330a/15, 330b/01, 330b/07,
332a/04, 332a/09, 332b/15, 333a/07,
333a/10, 333a/13, 333b/03

b.+dur 089a/11, 157a/01, 157a/02,
162a/13, 163b/14, 164a/09, 169b/13,
247b/13, 248b/12, 271b/01

b.+ndan 094a/02, 138a/12, 161a/04,
173a/04, 215a/09, 228a/08, 232b/03,
248a/03, 318a/10, 323b/10, 323a/03

b.+nı 094a/02, 104a/10, 135b/06, 135b/09,
166b/10, 208b/02, 209a/09, 210a/11,
213a/07, 215a/04, 223a/07, 235a/04,
238b/12, 244a/13, 255a/05, 257b/02,
257b/06, 259a/09, 263b/10, 273b/09,
277b/08, 284b/12, 287a/07, 290a/12,
290b/04, 298a/13, 302b/04, 304a/01,
305b/15, 307a/09, 316b/08, 317a/03,
321b/02, 322b/06, 324a/04, 324a/15,
325a/13, 327b/07, 327b/10, 331a/10,
331b/04, 332b/11, 333a/15

b.+nlardan 173a/10, 203b/11

b.+nuñ 059b/08, 163a/07, 165b/13,
165b/14, 206a/02, 212b/14, 237b/08,
248a/15

b.+nuñla 133a/11

2. Bu (İşaret zamiri).

b. 016b/11, 184a/08, 192b/08, 254b/08,
259a/08, 286b/10, 286b/11, 320b/01

b.+ları 136a/01

b.+ña 039b/15, 064a/06, 071a/11, 078a/15,
083a/04, 091b/13, 117a/01, 127a/13,
138a/02, 149b/12, 168b/03, 183a/01,
187a/06, 210a/13, 333b/12

b.+ndan 021a/06, 025a/05, 030b/13,
082b/13, 125b/03, 264b/9, 309b/09,
324a/07

b.+nı 017a/14, 017a/15, 017b/04, 017b/05,
018b/10, 028b/09, 040a/12, 053b/07,
057b/03, 060b/10, 081a/03, 082a/04,
082a/12, 082b/11, 082b/13, 085a/10,
085a/11, 092a/02, 093a/12, 096a/01,
105b/09, 118a/14, 124a/02, 139b/02
146b/06, 157a/11, 157a/14, 164a/04,
166b/07, 167a/10, 228b/02, 233a/09,
233a/15

b.+nuñ 017b/06, 021b/15, 023a/04,
024b/15, 027a/04, 030b/13, 037a/11,
037a/12, 053a/06, 078b/02, 082a/13,
083a/03, 083a/08, 085a/10, 088b/11,
096b/15, 100a/01, 107b/15, 120a/15,
127a/15, 131b/04, 139a/13, 187a/07,
188a/01, 189a/02, 201b/07, 202a/06,
202a/08, 213a/05, 317a/07, 325a/08

b.+nuñla 135a/07

b.+yadı 068b/08, 091a/11, 333b/04

b.+yadı 009a/07, 015b/03, 017b/07,
055b/05, 132b/15, 156b/10, 161a/15,
161b/13, 162b/04, 162b/10, 163a/04,
163a/14, 165b/08, 166a/13, 167b/10,
169a/06, 169a/10, 189a/06, 217b/06,
244b/14

bucağ : Kuytu yer, köşe, bucağ. -2-

b.+da 013b/01, 329a/13

buçuğ : Yarım, yarı. -7-

b. 247b/06, 249b/13

b.+ı 311b/10

b.+ına 185b/10

b.+ında 112b/06, 218a/11

b.+unda 036a/07

- *b. (dün buçuğı) → dün*

budağ : Dal. -5-

b.+ı 177a/07

b.+ında 066a/12

b.+lar 066a/12

b.+ları 178b/03

b.+larıyla 277a/13

buğday : Buğday. -1-

b. 101b/06

bugün : Şimdi, şu anda, bugün. -18-

b. 023a/07, 104b/01, 107a/12, 122b/05,
132a/07, 132a/08, 201b/03, 217a/10,
220a/09, 221b/02, 221b/03, 230a/06,
232a/10, 287a/03, 313a/14, 323a/08

b.+e 127a/03

- *b.+(e) b.:* Bilindiği gibi. 302b/10

buğür (Ar.): Tütsü. -2-

b.+lar 289b/07

- *b. it-:* Tütsülemek. 289b/08

bul- 1. Arayarak veya tesadüf sonucu bir şeyi elde etmek, elde etmek. -97-

b. 139a/11

b.-a 045b/13, 232b/10, 320b/15

b.-alar 029a/03, 053a/05, 243a/01, 249a/06

b.-alum 184b/10, 185a/04

b.-am 201b/04

b.-amadılar 042a/14, 099b/06, 280a/06,
204a/05
b.-asım 053a/06, 133a/06
b.-asız 220a/04, 220a/05, 319a/12
b.-avuz 291a/04
b.-aydı 090b/12
b.-dı 023a/10, 086b/05, 140b/08, 196a/05,
196a/13, 224a/09, 328a/15
b.-dılar 008b/06, 110b/11, 121b/12,
128a/03, 139a/12, 187a/13, 204a/02,
242a/10, 254a/14, 254b/01, 266a/12
b.-duğ 089a/12, 102a/03, 108b/01,
270b/10, 270b/11, 270b/12
b.-duğların 275a/05
b.-dum 151b/11, 193b/12, 201b/06
b.-duñ 020b/13
b.-duñuz 110b/10, 270b/13
b.-ısar 127a/11
b.-madı 023a/08, 048a/08, 057b/08,
074a/04, 080b/01, 086b/05, 216a/03
b.-madılar 008b/10, 034a/08, 047a/15,
115a/04, 128b/07, 248b/11
b.-madum 148a/07, 148a/08
b.-mağdur 325b/03
b.-mayalar 323b/08
b.-mayasız 148b/03
b.-mayayın 127b/08
b.-mazsın 284a/15
b.-miş 088b/11
b.-mişam 088b/12
b.-mişıdı 010a/01, 123b/12, 173b/12
b.-mişlarıdı 127a/10

b.-saydı 219a/11
b.-sunlar 250b/08
b.-uñ 049a/09
b.-ur 106a/02, 323b/07, 323b/08
b.-ursavuz 248b/13
2. Ele geçirmek.
b.-a 140b/01
3. Görmek.
b.-dı 086b/06, 098b/13
4. Sahip olmak.
b.-dı 206a/10, 206a/13, 210b/11, 211a/14
• *b. (çāre b.)* → çāre
• *b. (furşat b.)* → furşat
• *b. (ḥalāş b.)* → ḥalāş
• *b. (mīrāş b.)* → mīrāş
• *b. (nuşret b.)* → nuşret
• *b. (‘ömür b.)* → ‘ömür
• *b. (selāmet b.)* → selāmet
• *b. (şevāb b.)* → şevāb
• *b. (şifā b.)* → şifā
• *b. (vefāt b.)* → vefāt
• *b. (yol b.)* → yol
• *b. (zafer b.)* → zafer

bulan-: Bulama işine konu olmak, her yanı bir
şeyle kaplanmak; karışmak. -1-

b.-dıldı 133a/12

bular : Bunlar. -1- (**krş. bunlar**)

b.+a 199b/14

bulaş-: Karışmak. -10-

b.-a 287a/05

b.-dı 109a/02

b.-miş 110b/01, 114a/12, 327b/03,
328b/05, 328b/08, 328b/09, 328b/10,
279a/11

bulın- → **bulun-** -1-

b.-mazdı 086a/13

bulut → **bulut** -4-

b. 202b/03, 202b/10, 202b/12

b.+a 202b/06

bulun-: Bulunmak. -2-: (**krş. bulın-**)

b.-madı 187b/04

b.-mazdı 143a/04

bulut : Bulut. -12- (**krş. bulut**)

b. 045a/06, 045a/07, 046a/01, 084b/04,
084b/07, 084b/13, 084b/14, 089b/13,
090a/01, 102b/15, 103a/09

b.+lar 046a/01

buñal-: Bunalmak. -1-

b.-dılar 321b/15

bunca : Bu kadar, bir çok. -11-

b. 010b/15, 031a/05, 031a/06, 039a/08,
042b/06, 043a/13, 131a/11, 138b/12,
252a/06, 284a/09, 318a/12

buncılayın : Bunun gibi, böyle. -3-

b. 012b/07, 057a/10, 321b/09

bunda : Burada. -58-

b. 010a/10, 010a/14, 017a/11, 017a/14,
025b/13, 028b/12, 038a/14, 065b/11,
065b/12, 065b/14, 066a/01, 066a/02,
071a/12, 075a/15, 075b/04, 083a/02,
099b/04, 099b/05, 107a/02, 107a/05,
110b/15, 117b/03, 117b/14, 125b/02,
125b/04, 126a/13, 128b/01, 130b/03,
131b/15, 133a/11, 136b/05, 139b/14,
145a/03, 146a/10, 148a/15, 148b/01,

157a/08, 199a/05, 203a/02, 217b/10,
222a/11, 237a/14, 240a/02, 242a/03,
248b/04, 255a/06, 268a/03, 272b/04,
276b/15, 277a/02, 277a/03, 277a/05,
277a/06, 286a/15, 297a/10, 297b/12,
310b/13, 312b/11, 314b/09, 319a/12,
319b/04, 320a/03, 320b/06, 323b/14,
329a/07, 332b/05, 333a/08

b.+ğı 138b/06

b.+yem 032a/06

bundan : Buradan. -14-

b. 069b/10, 071a/11, 098b/03, 124a/03,
170b/13, 171a/08, 171b/02, 178b/15,
179a/09, 270b/15, 272b/02, 298b/06,
320b/06, 320b/07

bundan : Bu nedenle. -9- (**krş. buñdan**)

- *b. böyle*: Artık, bundan sonra. 301a/14
- *b. ilerü*: Bundan önce. 022b/11, 051b/10,
199b/03, 201b/14, 211b/13
- *b. öñdin*: Bundan önce. 243a/15, 264b/09,
267b/02

buñdan → **bundan** -1-

- *b. girü*: Bundan sonra. 139a/03

bunlar : Bunlar. -1- (**krş. bular**)

b.+uñ 101b/10

bura : Buraya. -2-

b.+cuğa 146b/03

b.+da 026a/08

burâk (Ar.): Hz. Muhammed'in Miraç'ta bindiği
binek. -18-

b. 154a/01, 154a/08, 154a/10, 154a/13,
154b/04, 154b/13, 185b/08, 185b/15,
186b/04, 200b/10, 200b/11

b.+a 185b/07, 186a/01, 186b/05

b.+da 187a/11
b.+ı 185b/06
b.+lar 154b/01
b.+uñdur 154a/06
burun : Burun. -4-
b.+ı 244b/10
b.+ını 053b/06
b.+larından 178b/01, 180a/15
burundurduğ → **burunduruğ** -3-
b.+ına 274a/06, 284b/06
b.+ını 274a/07
burunduruğ : Zaptedebilmek için deve, beygir gibi sert hayvanların ve özellikle nallanırken atların burnuna takılan tahta kıskaç. -2- (**krş. burundurduğ**)
b.+ın 234a/03, 242a/01
būsitān (*Far.*): Bahçe, çiçek bahçesi. -1-
b. 054b/07
buyruğ : Emir, buyruk. -11- (**krş. buyuruğ**)
b. 299b/01, 319b/12
b.+ı 289a/03, 301a/12
b.+ıla 323a/05
b.+ın 283b/10
b.+ıyla 228a/06, 228b/01
b.+suz 267b/10
• *b. dut-*: Emri yerine getirmek. 284a/12, 298a/06
• *b.+(ın) dut-*: Emri yerine getirmek. 298a/12
buyur-: Emretmek, buyurmak. -228-
b. 047a/12, 064a/12, 069b/07, 070a/05, 075b/09, 101b/06, 114b/01, 118b/05,

128b/09, 193b/12, 194a/10, 194b/04, 214a/05, 275a/09
b.-a 254b/11
b.-am 146b/06, 250b/02, 266a/05
b.-asın 075b/03, 116a/15
b.-ayım 141a/11
b.-dı 007a/07, 018a/15, 026a/06, 026a/14, 026b/06, 032a/03, 033a/12, 039b/11, 051a/12, 051b/04, 057b/11, 061b/11, 062a/05, 062a/08, 062a/10, 062a/15, 062b/03, 062b/12, 063a/02, 063a/10, 063a/11, 063a/12, 063b/01, 063b/02, 064a/09, 064a/13, 065a/03, 065a/04, 065b/04, 066b/15, 067a/08, 067b/03, 067b/15, 068a/03, 068b/05, 069a/01, 069b/15, 070b/15, 071b/08, 075a/02, 075a/15, 075b/01, 075b/10, 087a/11, 087b/05, 090b/05, 090b/09, 101b/11, 102b/11, 111a/02, 114b/01, 114b/03, 115b/02, 118a/09, 119a/13, 123b/05, 126b/14, 130b/12, 130b/14, 131b/10, 132a/15, 132b/04, 134a/08, 136a/06, 137a/07, 137a/08, 138b/05, 139a/11, 140a/12, 141b/06, 142a/08, 142a/12, 148a/02, 151a/10, 151b/04, 153b/07, 163a/03, 171b/07, 174a/06, 192a/09, 194a/04, 194a/13, 194b/05, 202b/06, 209b/06, 218b/05, 220b/12, 228a/03, 238a/03, 240b/12, 242a/06, 242a/10, 242a/12, 243b/15, 246b/02, 247b/10, 248b/06, 250a/13, 250b/11, 252b/07, 252b/10, 253a/04, 264b/14, 265a/14, 265b/01, 266a/10, 266a/12, 275b/07, 275b/08, 279b/02, 284a/05, 285a/04, 287a/01, 289a/04, 291a/05, 291b/08, 299b/07, 308a/13, 317b/08, 318b/09, 319a/05, 324b/14, 330b/04, 332a/01, 332a/06, 332a/13, 332b/10

- b.-dılar 040a/08, 241a/14
- b.-duğı 237a/12
- b.-dum 064a/05, 173a/15, 331a/10
- b.-duñ 039b/14, 044b/04, 057a/03, 151b/11, 183b/10, 201b/12, 220b/03, 271a/06
- b.-ğıl 032a/02, 254b/12, 265a/12, 318a/10
- b.-ma 151b/12
- b.-madum 272a/05, 331b/04, 332b/10
- b.-maduñ 260a/07
- b.-mış 137a/06, 139b/10
- b.-mışdı 061a/06
- b.-mışdur 024a/11, 024a/14, 027b/07, 047b/06, 137a/07, 194a/09
- b.-mışıdı 063a/01, 141a/03, 290b/12
- b.-muşdur 059a/01
- b.-sañ 116a/09, 136b/03
- b.-uñ 049a/04, 049a/08
- b.-ur 063a/06, 144b/10, 176a/03, 181a/11, 221b/01, 221b/07, 221b/12, 222a/04, 222a/13, 224b/14, 245b/04, 253a/10, 263b/01, 263b/03, 288a/15, 297a/09, 298b/04, 298b/05, 323b/04
- b.-uram 318b/03, 321a/12
- b.-urđı 061a/12, 069a/02, 124b/09
- b.-urdum 136b/09, 333b/14
- b.-ursam 317b/10
- b.-ursañ 014b/10, 094a/12, 193b/14, 193b/15
- b.-ursın 130b/11, 185a/12
- *b.-up-dur-*: Sürekli buyurmak. 227b/08, 259b/05

- buyurıcı**: Emreden. -1-
- b.+ya 271a/09
- buyuruğ** → **buyuruğ** -3-
- b. 299b/01
- b.+ıla 260b/08
- b.+ıyıla 262a/07
- buyurul-**: Emrolunmak. -1-
- b.-mışdur 179b/15
- buzadı** : Sütten kesilmiş inek yavrusu. -1-
- b.+cuğları 201b/07
- büğri** : Kambur, tümsek, eğik. -1-
- b.+ne 327a/14
- bühtan** : Birine yalandan bir şey yakıştırma, iftira. -1-
- *b. it-*: İftira etmek. 149b/02
- bük-**: Eğmek, bükmek. -1-
- b.-di 235b/04
- *b. (bilümüzi b.)* → bil
- bükül-**: Eğilmek. -2-
- b.-di 231a/12, 241b/05
- bülend-avaz** (*Far.*): Yüksek ses, haykırma. -5-
- b.+ıla 013b/14, 117b/10, 193b/06, 323b/01, 324a/09
- büğdar** (*Far.*): Sabırlı (kimse). -1-
- b.+ı 164a/14
- bürhan** (*Ar.*): Delil, ispat. -1-
- b.+ıla 024b/08
- bürincek** : Baş örtüsü. -1-
- b.+ile 208a/13
- bürün-**: Giyinmek. -1-
- b.-di 257a/09

büt (*Far.*): Put. -31- (**krş. put**)

b. 061a/04, 061b/07, 061b/12, 071a/10,
074b/08, 061b/01

b.+dür 066a/04

b.+e 061a/06, 061b/10, 069a/15, 069b/01,
069b/03, 071a/13, 071b/01

b.+i 069a/09, 069a/12, 195b/11, 195b/13,
074b/11, 265a/13, 075a/01

b.+leri 113b/03, 115a/10, 195b/10,
195b/12, 075a/02

b.+lerümüzi 097a/05

b.+ün 061b/01, 061b/08, 069a/10, 242b/02

büt-perest (*Far.*): Puta tapan. -5- (**krş. put-perest**)

b. 061a/04

b.+di 069a/08

b.+diler 050a/01

b.+dürler 092b/02

b.+leri 195b/13

bütün : Mükemmel, tamam, sağlam, parçalanma-
mış. -1-

- *b. ol-*: Bitişip sağlam duruma gelmek.
008b/09

büyü-: Gelişmek, büyümek. -4-

b.-di 018b/13, 028a/06, 082b/13

b.-mişdür 082b/11

büyük : Büyük. -5-

b. 042a/13, 069a/01, 087b/06, 321a/04

b.+i 076b/13

büyüt-: Genişletmek, geliştirmek. -2-

b.-düm 272b/08, 277a/05

büzürg-vār (*Far.*): Büyük, ulu. -7-

b. 004b/08, 022a/15, 022b/15, 074b/14,
075b/03, 106a/08, 135b/02

C

cā'e (*Ar.*): Getiren. -1-

c. 245a/04

cāhil (*Ar.*): Bilmeyen, bilgisiz. -1-

c. 269b/08

cāhiliyyet (*Ar.*): Cahillik, bilgisizlik. -6-

c. 298a/12

- *c. vakti*: Hz. Muhammed'in peygamber-
liğinden önce geçen cahillik devri.
131a/14, 207a/13
- *c. zamānı*: Hz. Muhammed'in peygamber-
liğinden önce geçen cahillik devri.
113b/03, 130b/06, 130b/09

cām (*Far.*): Bardak, kadeh. -6-

c. 155a/03

c.+da 155a/10

c.+ı 155a/04, 155a/05, 155a/06, 155a/10

cāmi (*Ar.*): Camii. -1-

c. 269b/13

cān (*Far.*): Ruh, can. -81-

c. 009a/03, 063b/15, 067a/12, 219b/04,
228b/01, 238b/05, 286a/05, 291a/12,
327a/03

c.+dur 157a/11

c.+ı 063b/02, 226a/07, 227a/08, 228a/05,
228b/05, 229a/09, 230a/06, 287a/03,
295b/04

c.+ıdur 157a/14

c.+ın 164b/01

c.+ına 321b/10

c.+ını 157a/10, 157a/13, 164b/01, 227b/09,
227b/10, 228a/13, 228b/10, 243a/07

c.+ısıdur 297a/01

c.+ların 324b/10

c.+larından 123b/05

- c.+um 295b/04, 109b/07, 223a/04,
229b/04, 234a/04, 235b/07, 258b/15,
267b/15

c.+umdan 053a/11

c.+umu 249b/01, 325b/04

c.+umuz 322b/01, 322b/03

c.+umuzu 320b/04

c.+uñ 068a/13

c.+uñdan 182a/08

c.+uñıla 173b/01

c.+uñiçün 053a/08

- *c. al-*: Ruhunu kabzetmek, öldürmek.
164a/07, 228b/10, 228b/12, 164a/10,
164a/14
- *c. fidā kııl-*: Canı kurban etmek, candan
vazgeçmek. 310b/14
- *c. teslīm it-*: Ölmek, ruhunu teslim etmek.
304a/01
- *c. tamarı*: En önemli veya hassas nokta,
bir şeyin yaşanması için en önemli araç.
233a/03
- *c. kırtar-*: Ölümden kendini kurtarmak.
290b/05, 322a/11
- *c. ü gönülden*: Büyük bir samimiyetle,
içten gelerek. 310b/09
- *c. vir-*: Ölmek. 068a/15, 226b/05, 227a/02,
227a/03, 228a/07, 229a/01, 229b/11,
235b/05, 235b/08, 235b/10

- *c.+(ım) bağışla-*: Öldürülmesi gerekirken
vazgeçmek.123b/07
- *c.+(ı) çık-*: Ölmek. 299b/12, 299b/14
- *c.+(ı) ol-*: Canlı olmak, yaşamak. 323a/01
- *c.+(ı) üzerine*: Ölüm üzerine.157a/09

canavar (*Far.*): Yaratık, hayvan. -11-

c. 099a/06

c.+ı 228a/15

c.+lar 056b/02, 056b/03, 057a/14,
057b/02, 057b/04, 057b/08, 063b/13,
161a/03, 242a/05

- *c. (yirtıcı c.)* → yirtıcı

cānib (*Ar.*): Yön, taraf. -1-

c.+ine 043a/05

cāsūsluḡ : Casusun yaptığı iş. -1-

c.+a 113a/07

cāvizān (*Far.*): Ölümsüz, sonsuz. -1-

c.+e 183b/02

cāzū (*Far.*): Büyücü. -31-

c. 034a/02, 034a/03, 064a/08, 064a/12,
064a/13, 064a/15, 064b/01, 064b/05,
064b/07, 064b/09, 064b/12, 064b/15,
069b/07, 070a/07, 096b/14, 197b/07

c.+dur 027a/02, 033b/10, 058b/01,
064a/07, 096b/13, 187b/05, 197b/11,
064b/03

c.+lar 065a/01

c.+lara 202a/14

c.+sı 069b/06

c.+sın 197a/12, 200a/14

c.+yıldı 128a/10

cāzūluḡ → **cāzūluḡ** -10-

c. 069b/08, 079a/07, 082a/09, 096b/06, 096b/14

c.+a 096b/14

c.+dur 097b/08

c.+ına 068a/01, 068a/02

- *c.+(ıla) al-*: Cadılığını kullanılarak almak. 096b/08

cāzūluḡ : Büyücülük -11- (**krş. cāzūlḡ**)

c. 046a/14, 064b/12, 069b/11

c.+dur 034a/12, 046a/14

c.+ı 027a/04

c.+ıla 062b/06, 062b/08, 064a/07

c.+ıyla 027a/02, 027a/04

cebbār (Ar.): Cebreden, zor kullanan (kimse), zorba. -3-

c. 061a/03

c.+lar 163a/02, 181b/09

cebir (Ar.): Düzelten. -1-

c. 106a/01

ced → **cedd** -1-

c.+lerüñden 006a/07

cedd (Ar.): Dede, soy. -3- (**krş. ced**)

c.+ümüz 329b/06

- *c.-i Dāvūd*: Hz. Davud'un soyu. 004b/13
- *c.-i 'Abdülmuṡṡalib*: Hz. Abdülmuttalib'in soyu. 209b/14

cefā (Ar.): Eziyet, sıkıntı, zulüm. -5-

- *c. it-*: Eziyet çekmek. 132a/01, 146b/06, 219b/13, 051a/02, 146b/05

cehd (Ar.): Çalışma, çabalama. -20-

c.+üñi 063a/07

- *c. eyle-*: Çalışmak, gayret etmek. 224a/09, 257b/05, 302b/05, 319a/13

- *c. it-*: Çalışmak, gayret etmek. 015a/03, 098a/13, 104a/12, 123a/07, 125a/08, 125b/15, 126a/13, 138b/09, 165a/06, 201b/04, 218b/09, 253b/12, 253b/14, 323a/11, 331a/05

cehet → **cihet** -3-

c.+den 109b/15

c.+inden 207b/10, 207b/11

cehl (Ar.): Bilgisizlik, bilmezlik, cahillik. -1-

c. 212a/09

celālet (Ar.): Bilgisizlik, bilmezlik. -1-

c.+in 038b/11

celālu'l-lāh (Ar.): Tanrı'nın celali. -1-

c.+dur 030a/07

cellād (Ar.): İdam mahkûm olanları idam eden kimse, cellat. -1-

c.+larına 330a/08

celle (Ar.): "Yüce ve aziz olun!" anlamında dua sözü. -1-

- *c. ve 'alā*: "Aziz ve yüce olsun!" anlamında dua sözü. 009b/09

celvet (Ar.): Ortaya çıkma, meydana olma. -1-

- *c. it-*: Ortaya çıkmak, meydana olmak. 173a/15

cem^s (Ar.): Toplama, bir araya getirme. -100-

c. 186b/01, 261b/06

c.+ümüzü 235b/04

- *c. eyle-*: Toplamak. 063b/01, 065a/12, 119b/06, 283b/12, 283b/14, 295a/03, 301b/14, 311b/08
- *c. getir-*: Bir araya getirmek. 153a/01

- *c. it-*: Toplamak. 022a/13, 052a/12, 054a/12, 054b/04, 064a/09, 071b/08, 071b/09, 075a/03, 075a/03, 075b/14, 077a/02, 077a/02, 091a/07, 093a/07, 096a/02, 106b/10, 113b/08, 125b/04, 127b/03, 128b/08, 130a/04, 136b/14, 139a/05, 147a/12, 192a/08, 203a/09, 231b/07, 242a/07, 248a/07, 253b/03, 258a/03, 285b/05
- *c. ol-*: Toplanmak. 010b/08, 013a/03, 013a/15, 016a/12, 020a/07, 026a/11, 040a/10, 040b/05, 042b/13, 051b/05, 052a/07, 056b/03, 063b/14, 067a/11, 098a/02, 098b/06, 108b/05, 109b/14, 112b/14, 113a/05, 113a/08, 121a/01, 125b/06, 130b/13, 134a/08, 134a/09, 135a/07, 151a/11, 185a/14, 185a/15, 209b/06, 218b/06, 218b/07, 224b/09, 233a/12, 237a/02, 237a/04, 237a/05, 237a/09, 239a/11, 264b/15, 272a/13, 276a/05, 277a/09, 278a/15, 285a/12, 287a/02, 291b/04, 301a/03, 310b/04, 311a/13, 318b/09, 319a/06, 320a/01

cemā'at (Ar.): Topluluk, grup. -6-

c.+ile 110a/01

c.+leriyle 172b/13

c.+müzdin 184b/10

- *c.-i Kureyş*: Kureyş topluluğu. 186b/02
- *c. ol-*: Birleşmek. 098a/10, 310b/10

cemāl (Ar.): Güzellik. -15-

c. 051b/02, 134b/08, 196a/07, 196a/15, 207b/12

c.+de 260b/14

c.+i 121b/05, 131b/03, 208a/08

c.+ile 219a/09

c.+in 203b/02

c.+inde 196a/12

c.+ine 020a/13 092b/06

c.+üñ 092b/11

- *c. issi*: Güzellik sahibi. 134b/08

cemāzāt (Ar.): Cansız cisimler. -1-

c.+uñ 086a/05

cemī (Ar.): Bütün, hep. -3-

c. 139a/01, 232a/07, 311b/10

cemmāze (Ar.): Dişi deve. -4-

c. 123b/15, 270a/15

c.+si 148b/05

c.+ye 086b/03

cenābet (Ar.): Pis. -1-

c.+den 102b/13

cenāze (Ar.): İnsan ölüsü. -12-

c.+lere 216b/14

c.+mi 225a/13

c.+si 023b/14

c.+sine 147b/04, 147b/07, 219b/10

c.+ye 219b/10, 225a/13, 229b/13, 231a/02, 259a/11, 277a/10

ceng (Far.): Savaş, vuruşma. -56-

c. 056a/03, 058a/05, 103a/15, 104a/04, 107a/08, 113a/11, 129b/06, 141a/01, 145a/12, 252a/09, 305b/03, 305b/07, 306a/08

c.+de 051b/14, 147a/14, 252a/07

c.+e 103a/02, 114a/15, 273b/09, 322a/07

c.+i 272b/12

c.+içün 122a/11

c.+idi 306a/05

c.+ine 122a/08, 132a/15

c.+süz 114a/08

- *c. eyle-*: Savaşmak. 325b/15
- *c. it-*: Savaşmak. 046b/08, 102b/04, 104a/05, 121a/08, 122a/05, 122b/04, 122b/05, 122b/06, 122b/07, 123a/02, 123a/05, 139a/04, 208b/07, 252a/01, 272a/11, 273b/11, 275b/01, 275b/02, 300b/13, 306b/02, 307a/07, 321b/14, 325b/01, 325b/05, 326b/01
- *c. issi*: Savaş sahibi. 107a/08
- *c. vakti*: Savaş zamanı. 315b/09
- *c.+(e) var-*: Savaşa gitmek. 114a/15

2. Müzik aleti.

c. 279a/14

cennet (Ar.): Cennet. -1-

c.+i 295a/9

- *c. (ehle'l-c.)* → ehl

cerāhat (Ar.): Yara. -11-

c. 015b/01, 204b/03, 204b/08

c.+a 062a/06

c.+dan 108b/12, 257a/13, 327a/08

c.+ına 062a/15

c.+lar 015b/01, 062b/01

c.+uñ 257a/14

cerāhatlu : Yaralı. -1-

c.+da 285a/06

cerh (Ar.): Yaralama. -1-

- *c. it-*: Birisi tarafından yaralanmak. 106b/02

cesed (Ar.): Ölü vücut, naaş. -1-

c. 138b/03

cevāb (Ar.): Karşılık, cevap. -39-

c.+ı 008a/12, 240a/09

c.+ın 004b/15, 134b/02, 157a/15, 163a/12

- *c. vir-*: Cevap vermek. 023a/11, 039b/08, 147a/05, 154b/05, 154b/08, 154b/10, 154b/15, 155b/02, 155b/04, 155b/05, 155b/06, 162b/07, 163b/04, 164b/13, 166b/09, 168a/03, 170b/06, 174b/01, 184a/07, 233b/01, 251a/14, 251b/03, 320b/10, 322b/02, 323b/09, 325a/05, 327b/10, 329b/01
- *c. yaz-*: Yanıtlamak. 136b/03, 311a/03, 314b/10, 315a/01, 318a/06

cevāb-nāme (Ar.): Cevap olarak yazılan yazı. -1-

- *c. yaz-*: Cevap olarak yazılan yazıyı yanıtlamak. 138b/15

cevāhir (Ar.): Cevherler. -1-

c.+le 061a/05

cevān (Far.): Genç. -1-

c. 109b/09

cevar (Ar.): Çevre, yöre. -1-

c.+ından 304b/15

cevelān (Ar.): Dolaşma, dolanma. -1-

- *c. it-*: Dolaşmak. 122a/11

cevher (Ar.): Elmas vesaire gibi kıymetli taş. -1-

c.+lerle 174b/15

cevr (Ar.): Haksızlık, zulüm, sıkıntı. -2-

c.+inden 264a/02

- *c. ü zulm it-*: Haksızlık ve zulüm etmek. 266a/06

cevedici : Haksızlık yapan, zulüm eden. -1-

- c. 329b/08

cevşen (Far.): Örme zıhr. -2-

c. 131a/15

c.+ümüzde 254a/11

cezā (Ar.): 1. Kötü karşılık, ceza. -5-

c.+ñi 220b/07

c.+sını 217a/15

- *c. it-*: Cezaya uğratmak. 209a/06
- *c. vir-*: 1. Cezalandırmak. 124b/14, 222b/07

2. Karşılık olarak vermek. 241b/11

cidd (Ar.): Cehd, gayret; ağırbaşlılık. -1-

c.+ile 010a/05

ciger (Far.): Ciğer, yürek. -6-

c.+i 195a/10

c.+leri 221b/15, 227b/15

c.+ümüz 221a/03, 221a/12

- *c.+(i) yanmış ol-*: Büyük bir acıya uğramak. 195a/12

cihād (Ar.): Din uğruna yapılan savaş. -1-

- *c. it-*: Savaşmak. 239a/07

cihān (Far.): Dünya. -63-

c. 038b/09, 048b/10, 055b/04, 092b/02, 101a/11, 153a/07, 155b/07, 181b/03, 181b/04, 185a/03, 200b/06, 215b/06, 219b/06, 220a/12, 221a/08, 221a/09, 225a/01, 232b/09, 234b/07, 258b/09, 313a/10, 318a/15

c.+a 079b/05, 155b/08, 231b/15, 264a/11, 272b/06

c.+da 012a/10, 014a/03, 045b/14, 048b/13, 055b/04, 071a/15, 074a/05, 079a/06, 176b/08, 212b/11, 220a/08, 260b/03, 290b/03, 297a/01, 297a/02, 297a/04, 302b/07, 302b/08, 303b/01

c.+dan 232b/11, 236b/13

c.+ı 048b/15, 169a/13, 235b/04

c.+sın 313a/14

c.+uñ 153a/09, 197b/07, 301b/12

- *c.+(dan) çık-*: Ölmek. 258b/06
- *c.+(a) yayıl-*: Her taraftan duyulsun. 073a/02, 250a/07, 255a/05

cihāniyān (Far.): İnsanlar. -2-

c. 038b/09

c.+dan 045a/05

cihet (Ar.): Yön; taraf. -1- (**krş. cehet**)

c.+inden 104b/15

cīm (Ar.): Arap alfabesinden beşinci harfi, cim. -1-

c. 030a/07

cömerd (Far. *cüvānmerd*): Eli açık, kerem sahibi.

-3-

c. 054b/01, 219b/14

- *c. +rak*: Çok cömert. c.-ıdı 307b/14

cömerdlik : Cömertlik. -1-

- *c. eyle-*: Bol bol harcamak, cömertlik etmek. 308b/05

cum'a (Ar.): Cuma. -1-

c. 319a/06

cüdā (Far.): Ayrı ayrı düşmüş, ayrılmış. -5-

- *c. it-*: Ayırmak, uzaklaştırmak. 072a/05, 102a/09
- *c. ol-*: Ayrılmak, ayrı kalmak, ayrı düşmek. 009a/03, 073b/14, 078b/11

Cühūd (Ar.): Yahudi. -52-

C. 068b/14, 083a/13, 122b/15, 210a/12, 212b/13, 250a/14, 263a/01, 280a/07, 286a/04, 287a/15, 287b/05, 323b/08

C.+ân 003a/01

C.+dan 280a/11

C.+dur 072a/09

C.+ıdum 100a/11

C.+ile 083a/13

C.+lar 008b/05, 008b/13, 015a/09,
028b/15, 034a/08, 034a/13, 047b/04,
047b/15, 051b/05, 073a/12, 073b/10,
085a/11, 093b/06, 093b/11, 115b/06,
123a/12, 210a/08, 213a/09

C.+lara 034a/07, 047a/10, 051b/04,
093b/13, 128b/05

C.+lardan 015a/13, 058a/14, 129a/08

C.+lardur 114a/03

C.+ları 029a/05, 051b/07, 093b/05,
210a/12, 210a/13

C.+larıñ 072b/05, 213a/10

C.+um 031b/01

C.+uñ 250a/10

Cühüdlük : Yahudilik. -7- (**krş. Cühüdlük**)

C. 068b/12, 069a/02, 071b/15, 072a/10,
074b/03, 155b/02

C.+dan 072b/08

Cühüdlük → **Cühüdlük** -2-

C. 069a/2, 068b/12

cülläb (Ar.): Gülsuyu. -1-

c. 206b/08

cümāze'l-ülā (Ar.): Arabî aylarının beşincisi. -1-

c.+nuñ 249b/15

cümle (Ar.): Bütün, hep. -126-

c. 038a/08, 050a/01, 186a/02, 225b/12,
231b/03, 232b/06, 233b/09, 233b/11,

235b/14, 236a/02, 236a/06, 236a/11,
237a/09, 237b/14, 238b/06, 238b/09,
242a/04, 243b/08, 245a/06, 247b/05,
249a/02, 249b/05, 251b/10, 252b/12,
253a/14, 253b/05, 253b/14, 254a/04,
254a/05, 254b/02, 262a/11, 264b/12,
264b/15, 265a/10, 266a/02, 266a/14,
266a/15, 266b/03, 266b/05, 268a/13,
269b/12, 270a/14, 270b/12, 272a/10,
273b/02, 273b/11, 275a/02, 276a/06,
279a/08, 279a/15, 283b/04, 283b/09,
283b/11, 288b/08, 289b/05, 290a/05,
290b/12, 300b/01, 301b/02, 301b/04,
301b/05, 301b/06, 301b/07, 302a/02,
303a/12, 304a/11, 309b/09, 309b/14,
310a/06, 310b/08, 311a/15, 312a/07,
313b/11, 314b/01, 316a/08, 317b/08,
318b/09, 319a/06, 322a/13, 324b/10,
325b/12, 325b/14, 327a/05, 328a/04,
328a/05, 328b/10, 329a/04, 329a/12,
331a/03, 332b/04, 333b/01

c.+den 047a/01, 312a/04

c.+ñüz 238b/13

c.+ñüzi 265b/13

c.+si 104b/05, 178a/15, 280b/06, 322a/01

c.+sin 069a/06, 249b/11, 251b/13,
279b/05, 279b/12, 322a/09

c.+sinden 007a/13, 009b/11, 009b/13,
011a/04, 045a/04, 051a/07, 153a/02

c.+sindenem 011a/10

c.+sini 284a/04, 289a/10, 301b/14,
331a/07, 332a/01

c.+sinüñ 302a/05, 302a/09

c.+siyle 306b/11, 329b/13

c.+ye 256a/10

c.+yile 267a/12

cür'a (Ar.): Yudum, içim. -1-

c.+sın 069a/05

cürm (Ar.): Suç. -1- (**krş. cürüm**)

c.+a 150a/09

cürüm → **cürm** -1-

c.+dan 138b/12

cüzāmluḡ : Cüzam hastalığı. -1-

c.+ı 074a/03

Ç

çadır : Çadır. -3-

ç. 222b/04

ç.+ına 113a/08

ç.+uñuzdan 332a/14

çağır-: 1. Bağırmaq, haykırmak. -53- (**krş. çağır-,
çığır-, çığur-**)

ç.-ayıdı 243a/06

ç.-dı 013b/12, 014a/01, 014a/12, 036a/06,
043a/08, 077a/04, 087a/04, 093b/11,
103a/04, 103b/13, 109a/05, 109a/06,
110a/07, 111a/03, 119a/02, 128a/05,
128a/14, 128b/04, 154a/08, 185b/15,
186b/03, 202a/04, 218b/06, 228a/13,
230b/05, 235a/15, 235b/01, 235b/09,
236a/07, 243a/11, 280b/02, 281a/02,
312a/03, 314a/09, 323b/01, 326b/12,
328b/01, 329a/04, 329b/01, 331a/13

ç.-dılar 054b/09, 121a/15

ç.-ma 182b/01

ç.-madı 243a/04

ç.-mak 298a/02

ç.-şıldılar 056b/04, 099a/02

ç.-şurlar 160b/10

ç.-up 062a/10

ç.-ur 161a/01

ç.-urdu 013b/08

çağırış- → **çağırış-** -1-

ç.-maḡ 257a/06

çağırış-: Bağırmaq, feryad etmek.

-3- (**krş. çağırış-**)

ç.-dılar 057a/15, 284b/15

ç.-maḡ 329a/02

çağur- → **çağır-** -1-

ç.-dıları 158a/15

çāh (Far.): Kuyu. -1-

- ç.-ı Rūm: Rum kuyusu. 194b/11

çakıl : Çakıl taşı. -2-

ç.+ı 176b/06, 177a/13

Çalab : Tanrı, Allah. -5-

Ç.+um 245b/07, 261b/04, 278b/09,
307a/13, 327b/04

çal-: 1. Başkasının malını gizlice almak, hırsızlık etmek. -9-

ç.-dılar 241a/15

2. Vurmak, çarpmak.

ç.-dı 288a/13, 288b/02, 288b/06, 291b/04,
327a/14, 288a/14

- ç.+an : Hırsızlık eden. 288b/06

çanak : Çanak. -8-

ç. 213b/05, 213b/09, 213b/10

ç.+a 206b/05, 213b/08

ç.+da 205b/12, 206b/06

ç.+ıla 213b/05

çāre (*Far.*): Kurtulma yolu, tedbir, çare, bir işi düzeltme yolu. -10-

ç. 014b/10, 105b/06, 107b/03, 113a/02, 116b/12, 256a/11, 318a/11, 322b/15, 325b/03

- ç. *bul-*: Yolunu bulmak. 115a/04

çārmīḥ (*Far.* çārmīḥ): Suçlunun öldürmek amacıyla çivilendiği haç biçimindeki darağacı. -1-

- ç. +(a) *çek-*: Haç biçimindeki darağacına çivilemek. 062a/05

çarp-: Sıvamak; sürmek; bulaştırmak. -1-

ç.-ar 179b/03

çār-pā (*Far.*): Dört ayaklı hayvanlar. -1-

ç.+lar 057a/01

çāšnī (*Far.*): Çeşni, lezzet, tat. -5-

ç. 297a/02, 297a/03, 297a/05

ç.+lerini 253b/12

çehār-şenbih (*Far.*): Çarşamba. -2-

ç. 217b/03, 256b/14

çehre-dār (*Far.*): Yüzlü. -1-

ç. 326a/11

çek-: 1. Bir şeyi tutup kendine veya başka yöne doğru yürütmek. -53-

ç.-di 052b/03, 085a/06, 124a/10, 154a/08, 213b/13, 327a/08, 327b/11

ç.-diler 143a/06, 244b/09, 301a/10

ç.-diyidi 040a/03

ç.-dügünün 213b/13

ç.-e 257b/13

ç.-erdi 109b/08

ç.-ersin 214a/02

ç.-mişidi 013b/02

ç.-mişler 156b/14, 162a/10

ç.-üp 012a/15 ç.-üp 012a/15

2. Çıkartmak.

ç. 104a/13, 104a/11, 117b/13, 257a/02, 288a/13, 327b/02

ç.-diler 108b/12, 128a/14, 249b/11, 254a/05

ç.-dünüz 329a/08

ç.-mek 320b/12

ç.-üben 085a/12

3. İçine almak, emmek.

ç.-di 018a/03, 302b/05

4. Uzaklaşmak, çıkmak.

ç.-di 218a/08

5. Katlanmak.

ç.-di 243a/09, 272a/01

ç.-diler 143b/04

ç.-er 026a/13

ç.-mek 272a/15

6. Germek.

ç.-diler 062a/05

7. Çevirmek, döndürmek.

ç.-diler 065a/04

8. Vazgeçmek.

ç.-diler 300b/12

ç.-e 271b/02

ç.-elüm 185a/06, 201a/02

ç.-ün 320b/07

9. Çıkarmak.

ç.-düm 142a/10

ç.-erdi 186a/15

10. Döşemek, inşa etmek.

ç.-evüz 107a/01

11. Kaldırmak.

ç.-mişdür 047b/13

- ç. (çārmīḥa ç.) → çārmīḥ
- ç. (el ç.) → el
- ç. (ḥiṣār ç.) → ḥiṣār
- ç. (kılıcı ç.) → kılıç
- ç. (nefes ç.) → nefes
- ç. (şaf ç.) → şaf
- ç. (şu ç.) → şu
- ç. (zaḥmeti ç.) → zaḥmet

çekicilik : Cazibe. -1-

ç.+i 225a/01

- ç. (boyun ç.) → boy

çep-: Çalmak. -1-

ç.-se 177a/04

çerā (Far.): Otlak. -1-

ç.+ya 101b/12

çerāġ (Far.): Mum, fitil. -4-

ç. 196a/10, 198a/07, 198a/10

ç.+ı 206a/15

çerbe (Far.): Yağ. -2-

ç. 121b/14, 122a/01

çeri : Asker. -2-

ç. 251a/13, 251a/14

çeşm (Far.): Göz. -1-

ç.+eleri 015a/15

çeşme (Far.): Pınar, su kaynağı. -15-

ç. 052a/02, 196b/03, 200b/04

ç.+de 249a/01

ç.+ler 029a/15

ç.+nüñ 017b/13, 017b/14

ç.+si 200b/06

ç.+sin 200b/05

ç.+sinden 296b/11

ç.+ye 018a/01, 248b/12, 249a/02

- ç.-i *Kevser*: Kevser çeşmesi. 200b/06

çetük : Kedi. -1-

ç. 159a/03

çevir- → **çevür-** -1-

ç.-di 309b/07

- ç. (yüz ç.) → yüz

çevre : Etraf. -8-

ç. 056b/05, 278b/13

ç.+sinde 012a/07, 319b/06, 108b/11

- ç. *al-*: Etrafını sarmak, kuşatmak. 271a/01, 272b/03

çevre-bān (Tr.+Far): Etrafi kuruyan. -1-

ç.+ın 327a/13

çevür-: Bir şeyin yönünü değiştirmek.

-1- (**krş. çevir-**)

ç.-di 148b/12

çığır-: 1. Bağırarak, haykırmak.

-10- (**krş. çağır-**)

ç.-asarlar 225b/13

ç.-asız 259b/05

ç.-dı 200b/15, 224b/07, 228b/04, 264b/15, 280b/09, 288a/02, 291a/01

ç.-urdu 223b/04

2. Davet etmek, çağırarak.

ç.-dı 200b/15, 228b/04, 264b/14, 280b/09,
288a/02, 291a/01

ç.-urdu 223b/04

çığur- → **çağır-** -1-

ç.-urdu 297b/01

çık-: 1. Dışarı çıkmak. -224-

ç. 289a/13

ç.-a 287b/14

ç.-am 056a/10, 095a/13, 095b/01

ç.-ar 056a/04, 056a/09

ç.-arsañ 128a/11

ç.-asın 036b/07

ç.-asız 129a/09

ç.-ayım 126a/04

ç.-dı 048a/09, 084b/03, 128a/13, 128b/03,
223b/07, 224b/08, 247a/10, 274b/09,
288a/10, 288b/03, 288b/08, 289a/14,
312a/03, 314a/09, 123a/01

ç.-dılar 120a/09, 324a/05

ç.-duğımdan 281a/13

ç.-dum 186b/04, 233b/08

ç.-madılar 239a/12

ç.-mañ 298a/11

ç.-tuğımda 316b/06

2.Ortaya çıkmak, görünmek.

ç. 026b/14, 156a/10

ç.-ar 157b/08

ç.-dı 013b/07, 020b/03, 066a/13, 076b/09,
081a/10, 103a/12, 110b/08, 111b/14,
122a/13, 134a/11, 193b/06, 196b/04,
231b/10, 257a/13, 276b/10, 322a/01,
326a/10, 326b/01, 327b/08

ç.-dılar 103a/11, 103a/12, 106b/11,
325b/15, 326a/08, 326a/14

ç.-duğıñ 105b/12

ç.-madıñ 095b/02

ç.-mağlığı 196b/07, 196b/08

ç.-sayıduñ 095b/02

3. Ayrılmak, uzaklaşmak.

ç. 321b/01

ç.-arsın 316a/12

ç.-dı 006b/05, 020b/05, 022b/05, 036a/06,
074a/04, 086a/04, 087b/10, 093a/13,
098b/09, 107a/15, 113a/13, 115b/13,
120b/01, 120b/07, 122a/06, 133a/03,
143a/01, 151a/10, 218b/07, 248b/10,
258b/06, 268a/06, 271b/12, 284b/02,
311a/05, 313b/15, 325a/13

ç.-dılar 026b/04, 032b/08, 036a/10,
054b/11, 074b/10, 099b/09, 117a/05,
121a/02, 130b/13, 139a/06, 144b/05,
268a/09, 286a/03, 333a/03

ç.-duğ 268a/07

ç.-dum 153b/13, 185b/15, 234b/01

ç.-duñ 107b/02

ç.-mağa 014b/10

ç.-maya 145b/07

ç.-maz 073a/02

ç.-mışlar 125a/10

ç.-up 229b/14

4. Çıkmak, tırmanmak.

ç. 319a/04

ç.-a 017b/15

ç.-ar 169b/10, 178b/01

ç.-dı 050b/14, 061b/05, 076a/11, 093b/10,
109b/13, 134a/09, 151a/12, 209b/06,
218b/09, 236b/13, 255a/07, 257a/05,
264b/15, 272b/04, 273a/02, 284b/11,
284b/14, 287a/01, 290b/09, 317b/01,
319a/07

ç.-dılar 100b/15, 107b/07, 124b/09,
132a/14, 132b/01, 328b/15

5. Yükselmek.

ç.-a 029a/06

ç.-duñ 104a/09

ç.-mağdan 202a/13

ç.-mazlarıdı 018b/01

ç.-miş 230b/01, 235a/13

6. Gitmek.

ç.-a 138a/03, 258b/15

ç.-arlar 118a/02

ç.-arlarıdı 016b/06

ç.-arsa 230b/15, 267b/15

ç.-dı 099a/03, 125a/10

ç.-dılar 061b/04, 099a/01, 099a/04

ç.-dum 019a/04, 123a/06, 148a/05

ç.-duñ 019a/02

ç.-ma 128a/11

ç.-mağ 202b/05

ç.-mañuz 107b/03

ç.-maya 177a/05, 305b/14, 311b/07

ç.-mişdi 072a/14

ç.-mişlar 286a/02

ç.-sun 120a/11, 230b/15, 299b/12

ç.-uñ 026b/04, 050b/05, 115a/08, 225a/14,
265b/12, 268a/08

ç.-up 233a/02

7. Peydah olmak, belirlemek.

ç.-dı 065a/11

8. Görünmek, doğmak.

ç.-dı 027b/05, 071b/11, 197a/03

9. Yayılmak.

ç.-mağa 078b/12

ç.-mazıdı 215b/13

10. Oturmak.

ç.-dı 104a/08

11. Sergilemek.

ç.-dılar 298a/12

12. Gelmek.

ç.-dum 100a/11

- *çıkagel-*: Beklenmedik bir zamanda gelmek. 315b/02
- *ç-up-dur-*: Sürekli çıkmak. 261a/06
- *çıkayaz-*: Çıkacak gibi olmak. 072b/08
- *ç.-ası ol-*: Çıkmaya teşebbüs etmek. 095a/09
- *ç.-ip git-*: Uzaklaşmak. 065b/08
- *ç. (adı ç.)* → ad
- *ç. (aradan ç.)* → ara
- *ç. (başdan ç.)* → baş
- *ç. (cāni ç.)* → cān
- *ç. (cihāndan ç.)* → cihān
- *ç. (dīnden ç.)* → dīn
- *ç. (duri ç.)* → çık-
- *ç. (göge ç.)* → gök
- *ç. (taşra ç.)* → çık-

çıkār-: 1. Dışarı çıkarmak. -54-

ç.-am 056a/12

ç.-dı 047b/03, 124a/04, 129a/08, 261a/07,
263b/12, 312a/03

ç.-dılar 067a/09, 087b/06, 231a/02,
275a/04, 288b/04

ç.-ğıl 031b/05

ç.-ma 321a/05

ç.-mağa 057a/03

2. Çekip çıkarmak.

ç.-a 276a/09

ç.-alar 181b/04, 267b/06

ç.-dı 053b/06, 193b/05, 327a/08

ç.-duñ 269b/02

ç.-ur 073b/04

ç.-dı 081b/11, 104b/01, 108a/03, 140b/07,
145a/14, 253b/10

ç.-dılar 068a/04, 081a/15, 276a/10

ç.-madı 104a/13

ç.-mağ 107b/05

3. Giysi, ayakkabı vb.ni vücuttan ayırmak,
soymak.

ç.-dı 031b/07, 094a/04, 171a/15, 232b/01,
333a/09

ç.-mağıl 267b/06

ç.-ayın 271a/13

ç.-dılar 328a/05

ç.-dum 284b/12

ç.-mağıl 271a/15

ç.-mağ 271a/15

4. Sonunu getirmek.

ç.-alum 310b/13

5. Almak, çıkarmak.

ç.-am 124a/03

ç.-dı 081b/10, 284b/10

ç.-dılar 026a/09

ç.-duñ 139a/14

ç.-ma 016a/07

ç.-uram 009a/02

ç.-dum 139b/02

6. Püskürtmek.

ç.-a 166b/04

ç.-dılar 056a/14

ç.-dı 180b/01

7. Kurtarmak.

ç.-dı 023a/13

8. Yayınılamak.

ç.-dılar 270b/03

9. Götürmek.

ç.-uñ 115a/08

ç.-dı 195b/11

ç.-ursañ 056a/13

10. Vermek. (Budaklanmak)

ç.-dı 066a/12, 261a/07

- ç.-up-dur-: Sürekli çıkarmak. 261a/03, 261a/09, 261a/01
- ç. (adı ç.) → ad
- ç. (dışarı ç.) → dışarı
- ç. (dünyādan ç.) → dünyā
- ç. (yoldan ç.) → yol

çılbr (Moğ): Yuların halkasına bağlanan ip veya zincir, yular sapı. -1-

ç.+ından 154b/03

çırāq (Far.): 1. Mum, kandil. -4-

ç. 059b/01, 059b/15

2. Işık.

ç.+ı 295a/10

ç.+ıdur 303a/11

çıyan : Akrep. -6-

ç. 099a/12

ç.+lar 179b/07, 180b/07, 181a/08, 181b/07

ç.+ları 181b/10

çift (*Far.*): Çift, tek olmayan. -12-

ç. 094a/03

ç.+ler 037a/13

2. Eş, zevce.

ç. 283a/06, 283a/07

ç.+i 020a/08, 246a/12, 246a/14

ç.+inün 304b/01

ç.+iyidi 304b/02

ç.+iyle 020a/07

ç.+üm 008a/01

çiftlen-: Nikâhlanmak, nikâhla almak. -1-

ç.-siz 246b/05

çigin : Omuz. -1-

ç.+ümüzdedür 230b/14

çine (*Far.*): Kuş yemi. -1-

ç. 015b/11

çine-: Çiğnemek. -1-

ç.-yeler 118a/08

çirkîn (*Far.*): Kötü, çirkin. -7-

ç. 034b/02, 178b/12, 239a/09, 296b/01, 331b/15

ç.+den 034b/03, 034b/06

çivit : Çin, Yemen ve Hindistan'da yetişen bir bitkiden elde edilen veya yapay olarak yapılan mavi renkli toz boya. -3-

ç. 031a/09, 031a/13, 031b/07

çiz-: Çizgi çekmek. -1-

ç.-di 095a/08

çoban (*Far.*): Çoban. -9-

ç. 104a/09, 234a/09, 235a/04, 236b/04

ç.+a 235a/02

ç.+ı 099b/08

ç.+lar 014a/09, 120b/11

ç.+lardan 014a/07

çoğal-: Artmak. -1-

ç.-durdı 262b/13

çok : 1. (*sf.*) Az olmayan, çok. -228-

ç. 011a/06, 012b/14, 013a/04, 020b/10, 026a/03, 036a/12, 036a/14, 040b/05, 046b/05, 047a/12, 051b/15, 052a/03, 052a/06, 052a/09, 052b/07, 053a/04, 053b/08, 056b/10, 058a/06, 058a/11, 061a/10, 069a/08, 070a/09, 070b/01, 073a/06, 074a/11, 074b/13, 075a/03, 100a/09, 101b/13, 101b/14, 106b/10, 107a/12, 117a/03, 121a/14, 121b/11, 122b/07, 123a/06, 125a/14, 125b/03, 125b/15, 126b/03, 129b/09, 130a/05, 131a/14, 131b/15, 132b/01, 134b/05, 137b/05, 143b/03, 144a/01, 151b/01, 152a/09, 152a/10, 153b/07, 156a/04, 157b/05, 157b/11, 158a/02, 158a/09, 158a/12, 158b/03, 158b/09, 159a/02, 159a/07, 159a/11, 159b/02, 159b/07, 160a/03, 160a/08, 160a/12, 162b/14, 168b/01, 168b/05, 170a/11, 170b/15, 171a/02, 175a/03, 179a/12, 179b/01, 179b/10, 180b/03, 182b/09, 183b/14, 185a/14, 189a/10, 195a/10, 205b/09, 206a/08, 215a/01, 218b/07, 231a/10, 231b/01, 231b/07, 231b/10, 232b/11, 233a/12, 239b/11, 241a/12, 247b/03, 249a/12, 249b/12, 254a/06, 254b/04,

256a/05, 256b/02, 263a/09, 263b/12,
266a/04, 270a/02, 270a/05, 271a/01,
272a/13, 276b/03, 283b/03, 283b/14,
285a/01, 285a/09, 286a/01, 295b/09,
300a/08, 301b/11, 301b/13, 304a/08,
304a/15, 308b/01, 312a/15, 321a/11,
326b/02, 327a/06, 331b/14, 332b/01,
332b/02, 333b/10

ç.+dur 039a/01, 040b/11, 118b/05,
188a/15, 206a/03, 249a/05, 252b/06,
279a/15, 313a/11, 314a/02, 314a/03

ç.+ıdı 051a/14, 054a/10, 075a/13, 089b/02,
122a/04, 206a/12

ç.+lar 263b/13

- ç. ol-: Çoğalmak. 076b/01

2. (z.f.) Az olmayan, çok.

ç. 011a/02, 054a/09, 066a/02, 066a/12,
069a/06, 071b/08, 075a/10, 076b/02,
077a/01, 077a/07, 085a/13, 084a/05,
085b/01, 085b/03, 085b/11, 086a/12,
086a/14, 087a/02, 087a/05, 089b/10,
090b/09, 094a/07, 094a/11, 096a/15,
099a/08, 102a/11, 103a/10, 113b/01,
128a/01, 145a/01, 179b/07, 180b/08,
184b/15, 206a/09, 212a/12, 225b/03,
244a/08, 247b/14, 249a/09, 250b/08,
250b/13, 256b/02, 258a/03, 262b/11,
265a/10, 266a/03, 269b/11, 270b/13,
277a/02, 284b/09, 289a/05, 303b/09,
309a/04, 313a/01, 317a/10, 318b/02,
321b/10, 322a/09, 322b/05, 323a/12,
324a/07, 326a/10, 326a/12, 333b/03

ç.+a 220a/03

ç.+dur 013a/14, 054b/03, 087b/04,
090a/09, 090a/10, 101b/06, 165b/14,
305b/15

ç.+ıdılar 079b/10, 198b/10

çök-: Dizleri üstüne oturmak. -5-

ç.-di 100b/11, 327b/01, 100b/08

ç.-eceklerdür 225b/13

ç.-erse 100b/05

çokluk : Sayı veya ölçü yönünden çok olma durumu, çoğul, kesret, ekseriyet, teklik karşısı; çoğunluk. -3-

ç.+larından 182b/11

ç.+ından 076a/06

ç.+uñuz 152a/11

çöplik : Çöplerin atıldığı veya biriktirildiği yer, çöp. -1-

ç.+i 278a/08

çörçöp : Çer çöp. -1-

ç.+ile 110b/12

çörek : Değirmi ekmek. -7-

ç. 280a/14, 280b/08, 280b/15

ç.+i 280b/05, 281a/04

ç.+lerin 280b/06

ç.+lerini 280b/13

çukur : 1. Çevresine göre daha aşağı seviyede bulunan yer. -2-

ç.+lar 180b/08

2. Vücutta pek derin olmayan girintili yer.

ç.+ında 229b/03

çün (*Far.*): ...ınca, ...dığı zaman (zaman bildirir); çünkü, madem ki, için. -689-

ç. 004b/10, 005a/05, 005a/10, 005b/06,
006a/05, 006a/11, 006a/14, 006b/06,
006b/14, 006b/15, 007a/01, 007b/14,
008a/05, 008a/09, 009a/01, 010a/11,
010b/05, 011a/02, 012b/04, 012b/14,
013a/01, 013a/10, 013b/06, 013b/11,

013b/15, 014a/01, 014a/13, 014b/13,
015a/07, 016a/08, 016a/11, 016a/13,
016b/15, 017a/01, 017a/03, 017a/10,
018a/11, 018a/14, 018b/15, 019a/05,
019a/11, 019a/13, 020a/04, 020a/08,
020b/06, 020b/08, 020b/11, 021a/06,
022a/10, 022a/14, 022b/04, 023a/10,
024a/01, 024b/02, 024b/12, 025a/11,
026a/03, 026a/12, 026b/01, 027a/12,
028a/06, 029a/07, 029b/07, 029b/09,
031a/12, 031b/11, 031b/13, 032a/04,
032b/10, 033b/02, 033b/09, 034a/01,
034a/02, 034a/10, 034a/11, 035b/08,
035b/12, 036a/02, 036a/03, 036a/09,
036a/10, 036b/04, 037a/11, 037a/14,
037b/04, 037b/10, 037b/14, 038a/07,
038a/12, 038b/12, 039a/06, 039b/11,
039b/12, 040a/09, 040a/13, 040b/04,
040b/15, 041a/12, 041b/10, 043b/10,
044a/02, 044a/09, 044b/03, 045a/11,
046a/14, 045a/14, 046b/02, 046b/10,
047a/14, 047b/14, 048a/09, 048a/12,
048b/01, 048b/06, 049a/04, 049a/09,
049a/14, 050a/08, 052a/10, 052a/11,
052a/13, 052b/02, 052b/03, 052b/09,
052b/12, 052b/14, 053a/01, 053b/01,
053b/03, 053b/04, 054a/13, 054a/15,
054b/07, 054b/12, 054b/15, 055a/01,
056b/03, 056b/13, 057a/02, 057a/05,
057a/14, 057b/05, 058a/01, 058b/08,
059a/05, 059b/02, 059b/10, 060a/11,
061a/15, 061b/02, 061b/06, 061b/09,
061b/14, 062a/04, 062b/10, 063a/01,
063a/14, 063b/04, 064a/02, 064a/04,
064b/08, 065a/08, 065a/11, 066a/15,
066b/12, 067a/01, 067a/14, 067b/04,
067b/05, 067b/10, 067b/14, 068a/10,
068a/13, 070a/11, 070b/15, 071a/03,
071a/05, 071b/05, 071b/08, 071b/15,
073a/01, 073a/15, 073b/12, 073b/15,

074b/07, 074b/11, 075a/12, 075b/02,
075b/11, 076a/08, 076a/10, 076a/11,
076b/15, 078a/08, 078b/10, 078b/13,
078b/15, 079a/08, 079a/15, 079b/02,
079b/07, 079b/08, 080a/13, 080b/02,
080b/06, 080b/12, 080b/13, 081a/04,
081b/04, 082a/10, 083a/03, 083a/05,
083a/06, 083a/08, 083a/11, 083b/04,
083b/05, 084a/10, 084a/11, 084b/01,
084b/02, 084b/07, 084b/14, 085a/02,
086a/05, 086a/09, 086a/15, 086b/08,
086b/13, 087a/03, 087a/04, 087a/12,
087b/09, 087b/14, 088a/04, 089a/02,
089b/13, 089b/14, 090a/01, 090a/04,
090b/07, 090b/08, 090b/12, 091a/01,
091b/02, 091b/14, 092a/09, 092b/06,
092b/08, 093a/01, 093a/14, 093b/01,
093b/12, 094a/10, 094b/01, 094b/03,
094b/14, 095a/07, 095b/05, 095b/08,
096a/07, 096a/08, 096b/01, 096b/02,
096b/09, 097b/05, 097b/06, 098a/02,
098a/14, 098b/06, 098b/10, 098b/12,
099a/04, 099b/04, 099b/15, 100a/12,
100a/14, 100b/04, 100b/13, 101a/03,
101a/13, 101b/13, 102b/02, 102b/05,
102b/10, 103a/08, 103b/12, 104a/09,
104b/01, 104b/05, 105b/01, 106a/12,
107a/15, 108a/08, 108a/12, 108b/07,
108b/10, 108b/11, 109a/01, 109b/02,
110a/02, 110b/05, 111a/05, 111a/06,
111a/07, 111a/11, 111a/15, 111b/05,
112b/09, 113b/11, 114a/02, 114a/06,
114a/09, 115a/14, 115b/15, 116a/05,
116a/07, 116a/09, 116a/12, 116b/03,
116b/04, 117a/05, 117a/07, 117a/09,
117b/04, 117b/08, 117b/10, 117b/12,
118b/12, 118b/15, 119a/12, 119b/01,
119b/08, 120a/08, 120b/02, 120b/04,
120b/09, 120b/10, 120b/12, 120b/15,
121a/02, 123a/10, 123a/11, 123a/12,

123a/15,	123b/01,	123b/08,	124b/10,	208a/05,	208a/11,	208b/03,	209a/10,
125a/09,	125a/11,	125b/11,	126a/06,	209a/14,	210a/02,	210a/04,	210a/06,
126a/14,	126b/08,	127a/12,	127a/14,	210a/08,	210a/14,	210b/08,	210b/11,
128a/03,	128b/03,	128b/04,	128b/11,	210b/14,	211a/04,	211a/06,	211a/12,
129a/02,	129a/15,	131a/05,	131a/14,	211a/14,	213a/10,	215a/05,	215b/02,
131b/04,	132a/04,	132a/06,	132a/10,	216a/13,	216b/01,	216b/02,	217b/08,
132a/14,	132b/01,	132b/12,	133a/01,	217b/14,	218a/02,	218a/05,	218a/13,
133a/06,	133a/08,	133a/14,	133b/04,	218b/02,	218b/03,	218b/04,	218b/09,
134a/03,	134a/05,	134b/04,	135a/14,	218b/15,	220b/01,	220b/03,	222b/15,
135b/14,	135b/15,	136a/02,	136b/07,	223b/02,	223b/08,	223b/12,	224b/06,
136b/12,	136b/14,	137a/03,	137a/09,	224b/08,	226a/03,	226a/05,	226a/06,
137b/02,	137b/04,	137b/07,	137b/15,	228b/02,	229a/09,	230a/03,	230b/05,
138a/07,	138b/10,	139a/08,	139b/02,	230b/15,	233a/05,	233a/09,	233a/10,
139b/04,	139b/06,	139b/12,	139b/13,	233b/07,	234a/02,	235a/02,	236a/15,
140a/14,	140b/03,	140b/04,	140b/12,	236b/12,	237a/04,	237b/01,	237b/09,
140b/13,	141a/01,	141a/05,	141a/07,	239a/12,	239b/15,	240a/10,	242b/08,
141a/14,	141b/02,	141b/10,	143b/05,	244b/13,	248a/11,	248b/10,	249a/11,
143b/09,	144a/11,	144a/12,	144a/13,	249b/03,	249b/12,	250a/08,	251a/02,
144b/04,	146a/08,	146b/02,	146b/11,	251b/12,	251b/15,	253a/01,	254a/13,
147a/02,	147b/06,	147b/13,	148a/01,	255b/02,	258a/11,	258b/06,	258b/12,
148a/04,	148a/06,	148a/08,	148b/01,	261b/09,	263a/06,	264a/11,	265b/10,
148b/09,	149a/04,	149a/05,	152a/14,	267a/12,	268b/04,	269b/05,	271a/08,
153b/04,	154a/13,	154b/06,	154b/10,	275a/09,	277b/03,	278b/11,	280b/09,
154b/12,	155b/10,	156a/01,	156b/06,	281a/07,	281a/11,	281b/02,	281b/05,
156b/13,	157a/10,	157a/13,	157b/07,	281b/15,	283a/02,	283a/11,	283b/01,
160b/09,	164a/01,	164a/14,	167a/03,	283b/05,	283b/13,	283b/14,	284a/06,
167a/08,	168b/07,	169b/10,	171a/12,	285a/02,	285a/14,	285b/10,	285b/12,
175b/09,	177a/01,	177b/12,	180b/15,	286a/01,	286a/05,	287b/02,	287b/05,
181a/12,	181b/14,	182a/02,	182a/07,	288a/11,	288b/08,	289b/04,	289b/13,
182a/15,	182b/01,	182b/03,	182b/07,	290b/01,	290b/09,	290b/10,	291a/12,
182b/09,	182b/10,	183a/10,	183a/13,	291b/09,	291b/12,	297b/06,	297b/07,
183a/15,	183b/04,	183b/05,	183b/06,	300b/08,	301b/05,	302a/11,	303b/12,
185b/11,	185b/12,	185b/13,	185b/14,	306a/06,	306a/07,	306a/09,	306b/13,
185b/15,	186b/01,	186b/04,	186b/11,	307a/04,	307a/08,	308a/11,	308a/13,
187a/15,	188a/13,	191b/08,	191b/09,	308a/14,	308b/11,	309a/09,	309a/11,
191b/10,	193a/06,	194b/08,	194b/09,	309b/08,	309b/11,	310b/13,	311a/12,
194b/13,	195a/05,	196a/11,	196b/14,	311b/07,	311b/08,	311b/09,	311b/10,
197a/05,	198a/01,	199a/05,	200a/07,	311b/15,	314b/01,	314b/15,	315a/09,
200a/13,	201a/15,	201b/10,	203a/08,	315a/15,	315b/01,	316a/05,	316b/04,
203b/11,	205a/06,	205a/07,	207a/14,	317b/11,	318a/08,	319b/02,	319b/12,

320a/01, 320b/15, 321a/12, 322a/08,
323a/10, 323a/13, 324a/04, 327b/12,
328b/01, 330b/04, 330b/05, 330b/07,
330b/09, 331a/01, 331a/04, 332a/07,
332b/02, 332b/08, 333a/07, 333a/13,
333b/02

çünkü : 1. Zira, madem ki, çünkü, nitekim. -36-

ç. 224a/13, 234a/09, 235a/13, 239a/05,
250b/05, 250b/13, 264b/11, 264b/14,
266a/12, 273a/12, 277a/10, 277a/14,
277b/08, 289a/12, 302b/11, 312b/05,
314a/03, 322a/10, 329a/12, 332a/02,
332a/11

2. ...ınca, ...dığı zaman (zaman bildirir).

ç. 231a/07, 234b/05, 234b/11, 236a/13,
243a/11, 247b/11, 251a/12, 253a/03,
255a/12, 259b/15, 262a/05, 272b/13,
275b/09, 309b/03, 310b/12

çünkü : Çünkü, madem ki. -27-

ç. 079a/10, 091b/15, 178a/05, 229b/05,
243b/08, 251b/14, 252b/13, 256b/14,
258b/11, 259a/15, 259b/08, 264a/03,
265b/09, 266a/03, 268b/10, 270b/05,
270b/06, 281b/12, 283b/03, 312a/07,
312a/14, 312a/15, 313a/12, 316b/01,
317b/11, 329a/01, 331a/06

çürük : Çürümüş, bozulmuş. -1-

ç. 296b/06

D

dād (*Far.*): Adalet, doğruluk. -8-

d. 329b/11

d. +i 074a/05

d.+umuzu 181a/13

d.+uñ 303a/03

- *d. issi ol-*: Adâlet sahibi olmak. 255b/14
- *d. u inşâf vir-*: Adalet ve merhamet dağıtmak. 184b/07, 258b/01
- *d. vir-*: Adalet dağıtmak. 251a/09

dāfi (*Ar.*): Defeden, savuşturan, iten. -1-

- *d. it-*: İtmek. 123a/06

dāğ (*Far.*): Damga. -1-

- *d. ur-*: Damgalamak. 291a/11

dağdağa (*Ar.*): Gürültü, patırtı, telaş ve sıkıntı. -1-

- *d. düş-*: Telaş ve sıkıntıya uğramak. 148a/15

dağı → **dahı** -1-

d. 198b/06

dağıl- → **tağıl-** -1-

d.-miş 063b/14

dağla- → **tağla-** -1-

d.-dılar 062a/09

dahı : 1. Dahi, de. -833- (**krş. dağı**)

d. 004a/01, 004b/01, 005a/04, 006a/14,
007b/04, 008a/01, 009b/15, 010b/15,
011a/03, 011a/04, 012b/08, 013a/14,
013b/14, 013b/15, 014a/05, 014a/07,
014b/02, 015b/02, 016a/02, 016a/04,
016a/05, 017a/15, 017b/09, 019b/06,
020a/07, 020a/08, 020a/09, 020a/12,
020b/01, 021a/01, 021b/01, 022b/02,
024b/15, 025a/10, 026b/07, 028a/08,
028a/10, 031a/06, 031b/04, 031b/12,
032a/04, 032a/09, 032a/15, 032b/08,
035a/12, 035b/15, 036a/05, 036a/06,
036a/08, 036b/05, 036b/09, 036b/10,
038a/13, 039b/02, 040a/01, 040b/01,
041a/06, 042b/11, 043a/07, 043a/10,
043b/01, 043b/13, 043b/15, 044b/07,

046b/10,	049a/03,	050a/04,	050a/06,	158b/08,	159a/02,	159a/07,	159a/11,
051a/04,	051a/07,	052b/08,	053b/15,	159b/02,	159b/06,	160a/02,	160a/03,
054a/05,	056a/01,	057a/09,	057a/10,	160a/05,	160a/07,	160a/10,	160a/12,
057a/13,	060a/01,	060a/03,	060a/06,	160b/01,	160b/03,	160b/11,	161a/02,
060a/08,	060a/13,	061b/04,	064a/10,	161a/04,	161b/07,	161b/11,	161b/14,
064a/11,	064b/01,	064b/05,	066a/01,	162a/03,	162a/15,	162b/05,	162b/12,
066a/02,	066b/10,	067a/13,	070b/02,	163a/05,	163a/09,	163b/02,	163b/09,
072a/06,	072b/09,	075a/03,	076a/01,	163b/14,	164a/13,	164b/04,	164b/08,
076b/03,	078a/03,	078a/08,	081a/01,	165a/02,	165a/08,	165a/13,	165b/10,
081b/08,	082a/09,	082b/01,	083b/02,	165b/15,	166a/10,	166a/15,	166b/03,
083b/03,	084a/08,	084b/06,	085b/06,	167a/05,	167a/15,	167b/03,	167b/11,
087a/07,	090b/04,	090b/14,	091b/08,	168a/14,	168b/04,	168b/09,	169a/08,
092b/13,	093a/02,	094a/11,	094a/14,	169b/02,	169b/07,	169b/15,	170a/11,
095a/06,	095a/15,	098b/04,	098b/08,	170a/14,	171a/01,	171b/01,	174a/01,
099b/15,	100a/08,	100b/05,	101b/08,	174b/06,	178a/05,	181a/03,	182a/11,
101b/12,	102b/12,	103a/11,	103a/12,	184a/12,	185b/02,	185b/06,	185b/13,
103b/02,	103b/08,	105b/02,	107b/13,	186a/14,	186b/05,	186b/09,	187a/02,
108a/15,	109b/04,	110a/12,	110b/09,	192a/02,	192a/04,	192a/12,	192b/02,
111b/07,	112b/11,	113a/08,	113a/12,	192b/06,	192b/10,	193b/01,	193b/08,
113b/01,	113b/03,	115a/08,	115a/15,	193b/12,	193b/14,	194a/02,	194a/04,
115b/15,	116a/10,	116a/11,	116a/12,	194a/11,	194b/10,	195b/03,	195b/09,
116a/14,	116b/03,	118a/06,	118a/14,	195b/11,	197b/04,	199b/06,	199b/08,
119b/09,	121a/10,	121a/13,	121b/13,	200b/13,	200b/14,	201a/02,	201a/08,
122a/15,	123a/06,	123b/08,	123b/10,	201a/12,	201b/11,	201b/14,	204a/03,
124a/02,	124b/03,	124b/07,	125a/03,	204a/04,	204a/10,	204a/11,	204b/02,
128a/02,	128b/10,	129b/03,	130a/11,	205a/04,	205b/10,	205b/13,	206a/01,
130a/12,	130a/15,	130b/03,	130b/05,	206a/06,	206a/08,	206b/07,	208b/14,
130b/10,	130b/15,	131b/01,	131b/12,	210a/05,	214b/08,	214b/12,	216a/13,
132a/10,	132a/15,	133b/02,	133b/08,	216b/07,	217a/12,	218b/02,	218b/06,
133b/10,	134a/10,	134b/05,	135a/14,	219b/06,	219b/07,	219b/08,	219b/09,
136a/11,	137a/01,	137b/09,	138a/04,	219b/10,	219b/11,	219b/15,	220b/04,
138a/10,	138b/11,	139b/07,	140a/08,	221a/01,	222a/07,	222a/08,	223a/12,
140b/10,	141a/03,	141a/06,	143b/13,	224a/05,	225b/06,	225b/07,	228a/08,
144a/03,	144a/08,	145a/07,	145b/14,	230a/11,	230a/15,	231a/05,	231b/08,
146b/13,	147a/06,	147a/11,	147b/02,	232a/08,	232b/05,	232b/07,	234a/09,
147b/06,	148b/12,	149a/13,	149a/14,	235a/11,	235a/14,	235b/08,	237b/02,
149b/04,	149b/06,	150a/12,	150b/11,	237b/03,	238a/02,	238a/06,	238b/04,
152a/06,	153b/11,	154b/01,	155b/04,	238b/05,	239a/05,	239a/06,	239b/09,
156a/01,	156a/10,	157a/07,	157b/04,	239b/10,	240a/07,	240a/09,	240a/10,
157b/11,	158a/02,	158a/12,	158b/03,	242a/01,	242b/01,	243b/13,	246a/13,

250b/10, 251a/13, 251a/15, 251b/04,
251b/12, 253b/02, 253b/05, 253b/06,
255b/01, 257a/11, 257b/06, 258b/07,
259b/04, 259b/07, 262a/13, 263a/08,
263b/08, 264a/05, 264b/09, 265a/07,
265a/14, 265b/10, 265b/13, 265b/14,
266b/10, 266b/15, 267b/03, 267b/06,
267b/15, 268a/08, 268b/02, 268b/03,
268b/11, 268b/14, 269b/12, 270a/03,
270b/10, 270b/11, 270b/12, 271a/06,
271b/06, 271b/11, 272a/05, 272a/06,
272a/08, 272a/13, 273a/05, 273a/10,
274a/11, 277b/05, 279a/04, 280a/04,
280a/05, 280a/08, 280b/13, 280b/14,
280b/15, 281a/04, 281a/06, 282a/01,
282a/05, 282a/08, 282b/01, 282b/14,
283a/03, 283a/04, 283a/05, 283a/07,
283a/09, 283b/01, 283b/10, 284b/02,
284b/04, 284b/05, 284b/07, 286a/10,
288a/02, 289a/07, 289b/11, 290a/11,
290b/14, 291a/04, 291a/05, 291a/12,
291a/15, 293a/09, 293a/10, 294a/04,
294a/06, 294a/08, 294a/09, 294a/10,
294a/12, 294a/13, 294a/14, 294b/01,
294b/03, 294b/09, 294b/11, 295a/05,
295a/14, 295b/04, 295b/08, 295b/10,
295b/15, 296a/01, 296a/02, 296a/04,
296a/06, 296a/09, 296a/10, 296a/13,
296a/14, 296b/05, 296b/07, 297a/06,
297b/07, 297b/10, 298b/06, 298b/11,
298b/14, 298b/15, 299a/01, 299a/04,
299a/05, 299a/08, 299a/12, 299a/15,
299b/03, 299b/14, 300a/11, 301a/06,
301a/08, 301b/15, 302a/04, 302a/08,
302a/12, 302a/13, 302b/07, 302b/08,
303a/12, 303a/15, 303b/05, 304a/05,
304a/11, 305b/11, 305b/14, 306a/05,
306b/10, 307a/15, 307b/05, 307b/06,
307b/13, 308a/03, 308a/10, 308b/05,
308b/09, 309a/06, 309a/12, 309b/06,

309b/10, 309b/13, 310a/15, 310b/01,
310b/05, 310b/10, 311a/03, 311b/01,
312a/07, 312b/11, 313a/05, 313a/15,
314a/04, 314a/07, 314a/10, 315b/06,
316a/04, 316a/05, 316b/03, 317a/05,
317a/14, 317b/04, 317b/09, 318a/03,
318b/04, 318b/08, 318b/15, 319b/03,
320a/15, 322b/11, 323a/14, 323b/01,
323b/06, 323b/07, 324a/04, 324a/08,
326b/04, 326b/06, 326b/08, 326b/12,
327a/15, 329a/12, 331a/12, 331a/15,
331b/02, 332a/01, 332b/14, 333a/08,
333a/11, 333a/13, 333b/06

2. Başka.

d. 006a/09, 030a/09, 039a/04, 123b/11,
128a/01, 173a/10, 181b/10, 181b/13,
183a/01, 204b/09, 275a/09

3. Daha.

d. 008b/04, 011b/06, 033b/11, 047a/04,
049a/13, 049b/10, 053a/15, 054a/06,
068a/09, 069a/07, 069b/05, 082a/14,
084a/11, 085a/14, 116b/05, 116b/06,
116b/07, 116b/10, 122a/02, 122a/13,
128b/06, 131a/12, 134b/07, 136a/13,
136b/02, 139b/01, 142a/02, 144a/02,
146a/11, 154b/10, 154b/12, 157b/12,
166b/08, 169b/01, 169b/08, 170b/05,
171a/12, 171b/11, 173a/04, 173a/07,
173b/03, 173b/13, 176a/03, 179b/01,
180b/03, 180b/09, 181a/06, 183a/07,
183b/13, 185a/12, 188b/07, 194a/07,
194b/02, 195a/05, 198a/12, 203a/12,
205a/08, 206a/12, 209a/14, 210b/02,
210b/05, 213a/06, 213a/07, 217b/02,
225b/05, 226a/12, 228b/04, 237b/05,
238b/03, 242a/08, 243b/05, 257a/02,
257a/08, 257a/09, 261a/14, 262a/15,
267b/09, 274b/07, 274b/11, 274b/12,
275b/12, 278a/12, 283b/14, 286b/08,

288a/13, 288a/15, 289b/01, 290b/03,
293a/08, 296a/08, 299a/13, 303b/12,
309a/10, 309b/04, 312a/05, 313a/12,
314b/14, 316b/11, 316b/12, 324a/07,
326b/05, 328a/03, 328a/14, 330b/10,
330b/14, 333a/01

4. Bile.

d. 015b/13, 017a/07, 020a/14, 033a/05,
041a/04, 060b/04, 110b/12, 191a/13,
271b/04, 332a/15

5. Daha çok.

d. 018b/13, 057a/11, 074b/14, 090a/10,
135a/10, 167a/09, 171a/02, 172a/14,
172b/03, 173a/11, 212a/13, 219b/14,
221a/03, 221a/12, 223a/13, 224a/04,
244a/04, 287b/15, 293a/05, 294a/03,
319a/14, 324b/04

6. Ayrıca, bundan başka.

d. 031a/10, 039a/01, 071b/12, 080b/05,
083a/03, 094a/13, 094b/09, 096a/08,
098a/12, 120b/14, 126b/05, 134a/07,
152a/12, 152a/15, 152b/03, 152b/05,
152b/08, 158b/15, 181b/06, 196b/12,
202a/03, 207a/02, 207b/05, 211a/05,
215b/14, 232b/04, 246b/12, 260a/04,
263b/02, 263b/06, 267a/05, 267a/07,
286a/14, 297b/03, 297b/13, 298a/04

7. Ve

d. 140b/01, 140b/06, 158a/05, 166a/04,
177b/08, 181b/04, 181b/07, 187a/03,
187b/12, 193b/11, 202b/13, 206b/06,
269b/11, 273b/09, 298a/08, 307a/02,
317a/07, 320a/10, 325a/14, 328b/15

dahl (Ar.): Bir işe karışmış olma, müdahale; gelir. -1-

d. 141b/03

dağ-: Takmak; bağlamak. (krş. **taş-**) -1-

d.-dılar 062a/08

dāl (Ar.): Arap alfabesinin sekizinci harfin adı. -1-
d. 030a/07

daldur-: Sokmak, batırmak, daldırmak. -1-
d.-uñ 073b/13

damar → **şamar**

- *d. götür-*: Baş kesmek, öldürmek. 253a/13

dānā (Far.): Âlim, bilgin. -10-

d. 038a/01, 059a/13, 078b/02, 135b/07,
136a/04

d.+lar 029b/10, 097a/03

d.+sın 028b/01, 036b/02

- *d.+rak* : En bilgin. 082a/05

danıklık → **şanuıklık** -2-

d. 146b/15

- *d. vir-* → *ş. vir-* 159b/05

danıklık → **şanuıklık** -1-

- *d. vir-* → *ş. vir-* 134b/02

dāniş (Far.): Bilgi, ilim, irfan. -1-

d.+i 010a/13

danuğ → **şanuğ** -3-

d.+lar 044b/08

- *d. ol-*: Tanıklık etmek. 58b/7

danuıklık → **şanuıklık** -3-

- *d. vir-* → *ş. vir-* 188a/14, 188b/15, 207a/03

danuıklık → **şanuıklık** -1-

- *d. vir-* → *ş. vir-* 146b/15

dara-: Taramak. -1-

d.-dı 019a/07

daracık : Çok dar. -1-

d. 294a/12

đarb (Ar.): Vurma, dövme. -9-

d. 104a/10, 288a/13

d.+ı 290b/05

d.+ile 213a/01

- *d. ur-*: Vurmak, çarpmak. 104a/07, 107b/11, 122a/13, 123a/02, 290b/11

darlık → **şarlık** -1-

d. 219b/08

dart-: Tartmak. -1-

d.-arlar 226b/08

dārū (Far.): İlaç. -5-

d. 140b/08

d.+dur 045b/11

d.+lar 040a/08

d.+sı 140a/11

d.+yla 029a/04

daş → **şaş** -1-

d.+ı 065a/04

daşra → **şaşra** -11-

d. 123a/01, 127b/05, 128a/05, 128a/11, 128b/03, 129a/09, 159b/02, 177b/12, 195a/10

d.+sına 120b/12

d.+sından 094b/15

dat-: Tatmak; hissetmek. -4-

d.-a 218b/14

d.-dı 219b/04, 219b/05

d.-diñuz 106b/06

datlu → **şatlu** -1-

d. 261a/11

datlılık : Tatlı olma durumu. -1-

d.+ın 219b/04

da'vet (Ar.): Çağırma, gelmesini isteme. -40-

d. 093a/08, 093a/15

d.+e 086b/14, 093a/06, 093b/01

d.+i 093b/03

d.+in 050a/03

d.+inden 093b/06

- *d. eyle-*: Çağırma, davet etmek. 198a/05, 263a/09, 294b/03
- *d. it-*: Çağırma, davet etmek. 005a/03, 005a/08, 011a/11, 011a/12, 035a/15, 049b/04, 049b/07, 050a/02, 050a/05, 050a/10, 051a/12, 051a/14, 068b/13, 068b/15, 072a/01, 084b/05, 088b/05, 092a/06, 092a/13, 092b/01, 092b/14, 093a/03, 093b/02, 094a/06, 095a/10, 109a/04, 132b/08, 192b/13, 320a/03

da'vī (Far. <Ar. *da'vā*): 1. Dava, mesele. -6-

d.+müz 329b/11

d.+si 325a/08

2. İddia.

d. 199b/13

d.+sin 032b/11, 144a/05

- *d. it-*: İddia etmek. 059a/01

dāyalık : Dadılık. -1-

- *d.+(a) dut-*: Çocuk bakıcılığı ile uğraşmak için birini tutmak. 079b/13

dāye (Far.): Sütüne, dadı. -6-

d.+m 287a/15

d.+nüñ 210a/03

d.+ye 018a/05, 079b/07, 079b/14, 210a/03

dāyim (Ar. *dā'im*): Devamlı, sürekli. -36-

d. 004b/05, 005a/04, 005a/11, 009a/11,
017b/08, 018b/04, 020b/13, 029a/11,
041b/06, 041b/07, 042a/03, 051b/14,
059a/15, 069a/04, 080b/05, 089b/03,
095b/09, 097b/02, 138b/02, 153a/12,
191a/12, 202b/10, 213b/02, 220b/14,
228b/08, 259a/01, 260a/01, 263a/04,
267a/06, 296b/03, 302b/15, 309a/03,
309a/06, 310a/11, 310b/02, 329a/05

dāyimā (Ar. *dā'imā*): Her vakit, her zaman,
devamlı olarak. -6-

d. 039a/01, 084a/13, 091b/10, 205a/15,
206a/12, 215a/06

de- → **di-** -9-

d.-di 118b/02, 255a/05, 309b/11, 328a/08

d.-diyse 284a/07

d.-rsin 286b/04

d.-rsiz 282b/12

d.-yü 055a/10, 319b/01

dede : Ana veya babanın babası. -9-

d.+m 245b/13, 279b/13, 322b/10, 324a/10

d.+müzi 222a/08

d.+ñ 326b/05

d.+ñüzün 333a/14

d.+si 210a/02

d.+sine 325a/05

def (Ar.): Önleme. -4-

- *d. it-*: Savmak, bertaraf etmek. 025a/06,
064a/08, 100a/01, 209b/12

def : Yuvarlak bir tahta kasnağın çoğunlukla bir
tarafına deri gerilerek parmakla çalınan
vurmalı çalgı. -1-

d.+ler 241a/15

defn (Ar.): Gömme, gömülme. -16-

d.+i 229b/11

- *d. eyle-*: Gömmek, mezara koymak.
229b/06, 250b/13, 289b/10, 312b/06
- *d. it-*: Gömmek, mezara koymak. 040a/01,
217b/04, 229b/06, 241a/11, 258a/06,
258a/07, 258a/09, 276b/09, 276b/13,
277a/10, 283a/12

deg-: 1. Erişmek, ulaşmak; isabet etmek. -14-

d.-di 264a/08, 294b/15, 306a/06

d.-e 302a/11

d.-eydi 305b/13

d.-medi 267a/15

d.-meñüz 321a/05

d.-mez 284a/11

d.-miş 328b/09

- *d. -ip-dur-*: Sürekli isabet etmek. 305b/08
- *d. -üp-dur-* → *d. -ip-dur-* 267a/12
- *d. (naşīb d.)* → naşīb

2. Düşmek.

d.-e 251b/13, 321b/02

- *d. (mālī saña d.)* → mālī

degil → **degül** -5-

d.+dür 074a/07, 074a/10, 270a/09, 322b/15

d.+se 270a/10

degin : Kadar, dek. -58-

d. 008b/15, 010b/13, 012a/08, 017b/04,
032b/06, 041b/01, 041b/03, 044b/14,
051a/13, 051b/08, 073a/10, 080b/03,
083a/07, 095a/09, 115b/06, 116b/13,
117a/08, 120b/10, 127a/03, 137b/13,
137b/15, 141b/07, 142a/09, 146a/09,
146b/03, 151a/09, 163a/03, 169b/13,
173a/10, 173b/02, 179a/04, 181a/12,

181b/03, 185b/10, 198b/04, 199a/03,
206a/10, 212a/04, 220a/03, 225a/03,
228b/03, 228b/05, 232b/03, 260a/01,
260a/04, 260a/05, 273a/13, 278b/13,
298b/02, 300b/12, 301a/10, 303a/08,
312a/06, 323a/09, 327b/05

d.+di 133b/06, 167a/02

d.+idi 168a/01

- *d. (āḥirū'z-zamāna d.)* → āḥirū'z-zamān
- *d. (aḥşama d.)* → aḥşam

degir- → **degür-** -1-

d.-em 264b/02

degirmen : Değirmen. -4-

d. 121a/08, 255a/01, 255a/02, 255a/04

degül : 1. Değil. -122- (**krş. degil**)

d. 005b/14, 007b/04, 007b/11, 011a/12,
012b/13, 030b/14, 048b/14, 137b/12,
185a/11, 186a/08, 200b/07, 218b/13,
239b/02, 243a/13, 250b/09, 290a/06,
295b/05, 295b/07, 295b/08, 295b/11,
296a/07, 307a/06, 318b/14, 324a/10,
324a/12, 324a/13, 329b/02

d.+di 009a/13, 011b/14, 015b/05, 041b/13,
061a/02, 080a/01, 240a/05, 262b/13,
301a/01, 304b/03, 306b/13, 309a/03,
333a/11

d.+diler 185a/13

d.+dür 034a/12, 053a/11, 074a/08,
094a/01, 096b/06, 096b/07, 096b/12,
097a/08, 097b/03, 097b/08, 097b/09,
108b/01, 119a/12, 143a/08, 144b/14,
149a/01, 188a/05, 227b/12, 230a/07,
230b/02, 230b/13, 233a/04, 241b/08,
243b/14, 246b/04, 246b/05, 264b/03,
284a/03, 290b/04, 291a/12, 298b/07,
306b/01, 306b/04, 311b/15

d.+em 019b/14, 203a/10, 239a/03,
240a/13, 274b/03, 282a/13, 291a/11,
301a/08

d.+idi 004b/06, 023b/10, 024a/02, 024a/03,
173b/14, 283a/13

d.+lerdür 313b/13

d.+miş 274b/10

d.+mişisedük 333b/14

d.+miyem 297a/13

d.+se 318a/04

d.+señ 124a/13

d.+siz 298a/01

d.+üm 216a/13

d.+üz 145a/09

2. Yok.

d. 066a/07, 090a/08, 153b/11, 240a/02,
296a/15, 296b/05

d.+di 012b/10, 127b/01, 196b/06, 198b/07,
208a/10

d.+dür 112a/05, 138b/04, 148b/01,
298b/06

d.+idi 031b/10, 042a/12, 042b/07, 043a/04

d.+lerdi 272b/05

3. Yok.

d.+dür 270a/09

degür-: Ulaştırmak, bildirmek, tebliğ etmek. -3-
(**krş. degir-**)

d.-di 117a/12, 275a/10

d.-üñ 225a/04

degsür-: Bir şeyin yerine başka bir şeyi koymak.

-1-

d.-mezsın 325a/11

dek :1. Kadar, değin. -26-

d. 015a/05, 038b/02, 079b/08, 082b/07,
111b/02, 149b/03, 323a/12

2. Sesiz, rahat, sakin.

- *d. dur-*: Uslu, sesiz, sakin durmak, susmak. 020a/04, 022b/02, 023a/11, 039a/04, 041b/15, 042a/13, 042b/08, 043a/05, 052b/08, 053a/14, 056a/04, 082a/14, 091b/02, 094a/04, 113b/04, 125b/11, 136a/13, 146b/06, 171a/03

del-: Yarmak, yarıp öte tarafına geçmek. -1-

d.-diler 274a/15

delâ'il (Ar.): Deliller. -2-

d.+ile 240b/03, 240b/04

ḡelâlet → **delâlet** -1-

d. 145b/06

delâlet (Ar.): İşaret, gösterme. -1- (**krş. ḡelâlet**)

- *d. it-*: İşaret etmek, göstermek. 171b/14

delik → **delük** -2-

d.+de 317a/13

delil (Ar.): Hücçet, delil. -1-

d. 149b/12

delü : Deli. -3-

d. 022b/01

- *d. ol-*: Akli dengesi bozulmak. 253a/05, 277b/12

delük : Delik. -6- (**krş. delik**)

d. 099a/08, 152b/15

d.+i 181b/02

d.+ler 099a/08

d.+lerini 099a/11

- *d. d. eyle-*: Delik delik yapmak. 068a/04

dem (Far.): 1. An, zaman. -23-

d. 026b/11, 028a/01, 038a/03, 042b/10,
043b/14, 047b/04, 052b/10, 072b/10,
102b/15, 124a/10, 140b/02, 191b/11,
197b/08, 203b/01, 203b/09, 206b/08,
237a/08, 254b/11

d.+de 256a/07

d.+üñ 167a/01

2. Soluk, nefes.

d.+e 167a/02

d.+i 020a/05, 167a/03

demir → **demür** -1-

d.+dendi 018a/08

demür : Demir. -10- (**krş. demir, temür**)

d. 032a/13, 068a/04, 199b/02, 199b/03,
199b/04, 199b/05

d.+den 161a/05, 171a/11

d.+le 062a/09

d.+ni 108b/11

- *d. (kızmış d.)* → kızmış

deñiz : Deniz. -4-

d.+e 065a/07

d.+ler 065a/09, 169b/03

d.+lerine 179a/09

deñlü : Kadar. -15-

d. 221b/04, 221b/09, 228b/14, 228b/15,
264b/05, 264b/07, 269b/10, 271a/07,
286b/05, 302b/11, 330b/07, 332a/15

d.+dür 286b/06

d.+yise 332a/15

dep-: Vurmak, tepmek. -3-

d.-di 274b/14, 275a/06, 333b/03

depe : Tepe; başın üst kısmı. -4-

d.+me 255a/10

d.+sinden 076b/09

d.+sine 290b/11, 291a/01

depele-: Öldürmek. -1-

d.-yeler 265a/13

depelen-: Öldürülmek, katledilmek. -11-

d.-di 261a/05, 289b/03

d.-dügümden 273b/13

d.-megi 319b/14

d.-megüm 257b/09, 287a/07

d.-miş 319b/10, 328b/10, 329b/13

depere : Tepesine. -3-

d. 288a/13, 288a/14, 288b/02

depre-: Sarsılmak, çalkalanmak. -8-

d.-di 028b/07, 033a/15, 040a/03, 045b/08

d.-medi 206a/14

d.-üñ 332b/08

d.-ür 197b/15

d.-ürler 171a/03

- *d. (yir d.)* → yir

depret-: Sallamak, çalkalamak. -5-

d.-di 088a/12, 123a/11, 202a/04

d.-gil 023a/02

d.-ür 176b/07

der : Ter. -2-

d. 154a/14, 209b/07

derbān (*Far.*): Kapıcı. -1-

d.+ı 166b/06

derc (*Ar.*): Toplama, bir araya getirme. -1-

- *d. eyle-*: İçine almak, katmak. 318a/06

derd (*Far.*): Sıkıntı, keder, kaygı. -17-

d. 298a/03, 328b/12

d.+ile 150a/08, 202a/04, 327b/08

d.+inden 202a/06, 221a/03

d.+ini 022b/10

d.+lerine 045b/12

d.+ümi 218b/04

d.+ümüz 221a/04

- *d.-i nāk*: Dertli, tasalı, kaygılı. 050b/10, 142b/11, 158b/15
- *d.-i şer*: Baş derdi; sıkıntı. 054b/05
- *d.-i hastalık*: Hastalık derdi. 206a/14
- *d. (doğurmaklık d.)* → *doğur-*

dere : Vadi. -5-

d. 013b/04, 103a/01

d.+sinde 160b/01

d.+sinden 015a/01

d.+ye 178a/12

derece (*Ar.*): Derece, mertebe. -13-

d. 173b/03, 306b/03

d.+ler 172b/10, 172b/12, 246b/12, 306a/14

d.+m 047a/01

d.+müz 290a/07

d.+ñ 173b/05

d.+si 046b/15, 173b/03

d.+sin 099a/15, 306b/05

derhāl (*Far.*): Hemen, o anda, şimdi. -18-

d. 090b/14, 140b/06, 140b/09, 141a/14,

203a/10, 218a/13, 223a/02, 257a/04,

261b/09, 266b/07, 274b/09, 275b/11,

276a/13, 288b/14, 291a/01, 291a/05,
311b/11, 319a/01

deri : Cilt, deri. -8-

d. 063b/15, 067a/12, 191a/07

d.+lerdendür 299a/05

d.+leri 165b/03

d.+n 191a/08

d.+si 068a/05

d.+sine 277b/14

deriçe (*Far.*): Pencere; küçük kapı. -3-

d. 032a/09, 032a/10

d.+ye 032a/13

derincek : Baş örtüsü. -1-

d.+i 274a/09

derle-: Terlemek. -1-

d.-di 154a/14

dermān (*Far.*): İlaç, şifa; çare. -1-

d. 045b/13

dermānde (*Far.*): Aciz, güçsüz. -5-

d. 148b/10

d.+lerüñ 235a/10

- *d. kal-*: Aciz kalmak. 043b/03
- *d. ol-*: Aciz olmak. 056a/09, 080b/09

dertlü : Derdi olan, kederli. -1-

d.+lerüñ 235a/10

dervāze (*Far.*): Kapı, kale kapısı; şehir kapısı. -3-

d.+sinde 049a/15

d.+sinden 036b/03

d.+sine 036a/11

dervīş (*Far.*): Allah rızası için fakirliği ve mütevaziliği kabullenen, mütevekkil kimse. -40-

d. 025b/02, 025b/04, 065b/06, 086b/06,
087b/08, 100b/11, 189a/12, 280b/02,
281b/13

d.+den 216b/04

d.+e 091a/13, 279b/03, 280b/04, 280b/05,
280b/06

d.+em 214a/03, 280b/03

d.+idi 080a/02

d.+ler 046b/04, 054b/05, 079b/10, 145b/10

d.+lerden 054b/11

d.+lere 050b/02, 055a/09, 061b/15,
091b/11, 158b/12, 172b/13, 254b/05,
261b/14, 270a/07

d.+leri 054a/11

d.+lerine 141b/11

d.+lerüñ 141b/10, 235a/08, 235b/15,
279b/05, 296a/04

d.+üñ 295b/10

dervīşlik : Dervişin hal ve durumu. -1-

d.+in 185a/03

deryā (*Far.*): Deniz. -44-

d. 034b/01, 079a/05, 156a/12, 161a/04,
162a/02, 169b/09, 179a/01, 198a/14

d.+dan 156a/14, 171a/06

d.+dur 156a/13, 161a/03, 163a/07,
164b/06, 165b/13, 168b/03, 168b/08,
171a/04, 179a/04

d.+lar 179a/09

d.+nuñ 168a/15, 168b/09, 171a/06

d.+sı 161a/04

d.+sıdur 164b/06, 165b/13

d.+sına 170b/14

d.+ya 156a/12, 161a/02, 161b/15, 163a/06,
164b/04, 164b/07, 165b/10, 168a/14,
168b/04, 168b/07, 169b/10, 171a/02

d.+yı 156a/13, 179a/05, 183b/13, 196b/08

destār (*Far.*): Sarık. -2-

d. 186a/11

d.+lar 177b/15

destūr (*Far.*): İzin, müsaade. -39-

d. 094a/13, 132a/13, 307a/01

d.+ıla 227b/11

d.+ıyıla 227b/09

d.+ıyla 012b/08

d.+uñıla 259a/13

- *d. al-*: İzin istemek. 269a/14
- *d. dile-*: İzin istemek. 010a/15, 012a/10,
012b/04, 216b/08, 218a/14, 230a/08,
258a/06, 268a/15, 271a/03
- *d. vir-*: İzin vermek, müsaade etmek.
012b/05, 014b/05, 038b/03, 072b/01,
073a/14, 073b/06, 073b/14, 083b/14,
101b/15, 107a/13, 114a/12, 125a/04,
132a/12, 149a/10, 149a/11, 152a/05,
258a/07, 258a/08, 259b/01, 269b/01,
298b/10, 299a/07

destürsuz : İzinsiz, izni ve müsaadesi olmadan.

-2-

d. 012a/11, 130a/10

deşt (*Far.*): Bozkır, çöl, kır, ova. -1-

d. 215a/03

dev (*Far. dīv*): Çok iri ve kuvvetli, korkunç masal
tipi. -2-

d. 303b/11

d.+leri 118b/02

deve : Deve. -129-

d. 025b/06, 025b/08, 056b/14, 076a/02,
078b/03, 085b/14, 085b/15, 086a/06,
089b/15, 093a/10, 099b/13, 100b/10,
115b/11, 138a/08, 142a/05, 148b/14,
154a/02, 192a/10, 192a/11, 193b/05,
193b/09, 193b/10, 193b/13, 194a/03,
194a/07, 194a/15, 194b/05, 194b/08,
196a/05, 201b/09, 201b/12, 201b/14,
202a/02, 240b/05, 241b/15, 261a/10,
261b/01, 274a/08, 284b/04, 284b/05,
295b/09

d.+den 083b/11, 086a/06, 100b/12,
137b/12, 137b/14, 148b/11, 187b/08,
194a/11, 234b/11, 274a/08, 332b/04

d.+dür 317a/01

d.+ler 056b/06, 056b/10, 086a/09,
270a/02, 308a/15, 308b/01

d.+lerden 137b/14

d.+lere 248b/07, 254b/03

d.+leri 076a/03, 118b/05, 119a/14

d.+lerin 075a/07, 075b/10, 240b/08

d.+lerinden 194a/07

d.+lerüm 075a/14, 075b/08

d.+lerümi 075b/03, 075b/04, 138a/06

d.+lerüñ 076a/02, 075b/08

d.+m 100b/08

d.+me 231b/08

d.+müñ 100b/07

d.+ñ 100b/05

d.+ni 231b/06

d.+nüñ 086a/08, 100b/04, 148b/13,
148b/15, 234a/03, 274a/05, 274a/07,
274a/08, 284b/03, 323a/15

d.+ñüz 317a/01

d.+si 098b/04, 100b/09, 187a/12, 193b/08,
194b/07

d.+sin 287b/01, 288a/08

d.+sinden 116b/07

d.+sinüñ 086a/03, 187a/14, 284b/06

d.+siyem 194b/02

d.+ye 025b/08, 078b/04, 078b/06, 086a/07,
099b/12, 148b/12, 194a/14, 234a/03,
270a/15, 284b/02

d.+yi 078b/05, 078b/07, 086b/02, 086b/10,
193b/11, 194a/05, 194a/11, 231b/09

d.+yile 193b/11, 193b/14, 194a/04,
194b/02

deveci : Deve sürücüsü, sarvan. -2-

d.+ler 148a/09

d.+yidi 187b/03

devlet (Ar.): 1. Bir hükümet idaresinde teşkilatlan-
dırılmış siyasi topluluk. -7-

d. 104b/01, 104b/02, 288a/06, 315b/10

d.+e 288a/05

d.+leri 254a/13

2. Saltanat.

d.+ümüz 254a/12

devletsüz : Şanssız, uğursuz. -2-

d.+i 288a/08, 288a/09

devşir → **divşür** -1-

d.-düm 076b/12

dıraht (Far.): Ağaç. -30-

d. 008b/07, 008b/08, 008b/09, 008b/11,
008b/12, 008b/13, 022b/10, 023a/10,
054b/08, 054b/15, 066b/14, 116a/01,
122a/11, 122a/12, 175a/01, 176b/15,
178b/03, 178b/05, 192a/10, 215a/13,
215a/14

d.+a 094b/15

d.+dur 178b/07

d.+ı 008b/14

d.+ıdur 178b/07

d.+ları 176b/07

d.+larında 176b/13

d.+uñ 178b/04

dırnağ : Tırnak. -2-

d.+ın 303b/11

d.+ları 303b/13

dışarı : Dış çevre, dış yer, hariç. -1-

- *d. çıkar*:- Kovmak. 047b/03

dıynağ : Pençe. -1-

d.+ında 327b/13

di:- 1. Demek, söylemek. -652- (**krş. de**-)

d. 084a/08

d.-di 007b/07, 020a/04, 025a/10, 025b/07,
026b/13, 031a/08, 031a/15, 036b/13,
038b/11, 038b/12, 041a/03, 041b/14,
042a/08, 042b/01, 042b/07, 043b/01,
044a/14, 052b/01, 053a/13, 056b/08,
057b/03, 064a/11, 064b/12, 065a/05,
068a/15, 068b/13, 073b/07, 073b/14,
074b/13, 078a/06, 082b/01, 082b/06,
083a/10, 084a/08, 086a/03, 087a/09,
088b/08, 090b/03, 093b/15, 094a/13,
102a/08, 104a/01, 110a/10, 110a/13,
111a/05, 111b/09, 113a/03, 116b/07,

128a/13, 135b/09, 140a/03, 140b/03,
146b/07, 149b/04, 149b/05, 150a/02,
150a/11, 150a/13, 156b/07, 161a/10,
161b/06, 163b/08, 164b/02, 164b/07,
166b/08, 167a/07, 170b/08, 170b/11,
182b/05, 186b/05, 187a/03, 187b/01,
194a/09, 195b/12, 203b/07, 208a/07,
208b/02, 208b/04, 208b/05, 209a/01,
209a/07, 209a/14, 212b/01, 212b/12,
214a/05, 215b/14, 216a/08, 217b/07,
220a/13, 220b/13, 223a/10, 223b/03,
223b/08, 223b/14, 226b/03, 227b/09,
228b/03, 228b/05, 231a/01, 233b/01,
235a/14, 236a/14, 236b/07, 236b/12,
237b/11, 238a/05, 239a/14, 240b/01,
242b/08, 242b/13, 244b/14, 246b/12,
248a/02, 250a/13, 251a/14, 251b/11,
257b/02, 259a/09, 264b/13, 265a/06,
265a/07, 271b/11, 272b/14, 276a/07,
279a/13, 283b/12, 284a/08, 284a/10,
284b/12, 285a/04, 286b/06, 287a/03,
287a/05, 288a/05, 288b/15, 289a/04,
301b/01, 302b/04, 304a/01, 307a/09,
307b/01, 308b/02, 308b/03, 308b/04,
309a/13, 312b/14, 314a/09, 316a/10,
317a/03, 317b/06, 319b/01, 320a/05,
320a/06, 320b/02, 320b/13, 321a/03,
324a/04, 325a/06, 325a/13, 327b/10,
329a/04, 332a/05, 332a/11, 333a/15

d.-diğiçün 273a/14

d.-diler 003a/10, 044a/13, 051a/03,
060a/08, 071b/12,b 098a/04, 107b/01,
121a/15, 142b/01, 147b/10, 150a/04,
156a/03, 156a/06, 165b/07, 184b/04,
222a/08, 229b/07, 229b/08, 233b/13,
248a/01, 251a/01, 254a/07, 260a/11,
260b/01, 260b/02, 260b/10, 261b/12,
265b/14, 270b/09, 270b/13, 273b/09,
274a/09, 279a/09, 283b/14, 284b/08,

311a/01, 311b/14, 318a/03, 320b/04,
332a/15, 333b/08, 333b/15

d.-dim 052b/06, 225b/12

d.-diñüz 111b/10, 265b/06

d.-diserdür 219b/05

d.-diyidi 233a/15, 240a/09

d.-diyise 245a/07, 320b/14

d.-diyse 283b/11

d.-düginden 333b/04

d.-dügüm 232a/10

d.-dügünden 324b/11

d.-dükleri 266a/05, 272b/05

d.-düm 053a/06, 072b/09, 099a/12,
105b/15, 107b/02, 126a/04, 231b/02,
233a/13, 233b/02, 233b/04, 233b/12,
233b/13, 259a/09, 269b/07, 269b/08,
298a/14, 332b/11

d.-dün 037a/09, 038a/14, 060b/10,
111b/12, 113b/04, 151b/07, 186a/06,
213a/11, 220b/03, 233b/03, 263b/02,
263b/06, 321b/02

d.-dünüz 233b/04

d.-gil 333a/01

d.-me 132a/08, 135a/08, 186a/06, 213a/02

d.-medi 009b/07, 104a/01, 218a/02,
223b/13, 307a/08

d.-mediler 204a/03

d.-medim 324a/13

d.-medin 321a/03

d.-medüm 246a/07

d.-medüñüz 055a/06

d.-mege 320a/01, 320b/01

d.-megil 246a/06
d.-mek 186a/08, 265b/02
d.-memiş 220b/02
d.-meyesin 220b/10, 240b/13
d.-mez 027a/04
d.-mezem 246a/10
d.-mezisem 220b/03
d.-miş 252a/06, 304b/11
d.-mişdi 060a/08, 090a/15, 137b/03
d.-mişdür 188a/15, 298b/10
d.-mişidi 025b/08, 026b/15, 039b/02,
082a/15, 127b/09, 136b/11, 151b/05,
283a/14
d.-mişler 222b/11, 260b/09
d.-mişlerdür 298b/07
d.-mişse 151a/15
d.-r 007b/14, 056a/09, 059b/10, 109b/01,
113a/15, 113b/02, 137b/04, 187a/05,
187b/11, 187b/15, 188a/03, 188a/04,
201a/02, 208b/04, 239b/15, 241a/11,
248a/10, 250a/02, 254b/05, 277b/08,
285b/11, 310a/02, 328a/10, 330b/13,
331a/03, 333b/03
d.-rdi 013b/10, 088a/01, 136b/11, 230a/10,
262b/08, 268a/06, 274b/03, 328b/11
d.-rdüñüz 265a/10
d.-rem 029b/15, 039a/15, 265a/08
d.-ridi 243a/05, 254b/07, 281b/08, 259a/15
d.-rise 318a/06
d.-rler 013b/05, 015a/01, 030a/14,
034a/04, 036b/02, 148a/15, 148b/04,
168b/04, 175b/07, 175b/08, 175b/09,
176a/05, 176a/06, 176a/07, 247b/06,

247b/10, 248a/04, 260a/13, 260b/14,
268a/12, 268a/13, 268b/03, 274b/05,
276b/04, 277b/03, 279a/06, 282a/10,
285b/07, 288a/15, 291b/08, 297a/11,
297b/03, 298b/03, 305a/13, 307a/03,
318a/05, 319b/02
d.-rlerdi 018b/04, 040a/06, 051b/13,
068b/11, 068b/14, 072a/03, 089b/06,
122a/07, 158a/02, 191b/09, 207a/14,
226b/11, 245b/07, 252b/15, 254a/08,
261a/12, 262b/12, 307a/12, 307b/13,
308b/14, 320a/03, 333a/06
d.-rleridi 061a/04, 268a/14
d.-rsem 150a/10
d.-rsen 096a/01
d.-rseñ 125a/08, 197a/03, 233a/03,
322b/04
d.-rseñüz 201a/02, 320a/13
d.-rsin 017b/01, 026a/05, 057b/03,
093a/12, 135b/05, 149a/15, 186b/13,
188b/15, 193b/13, 196b/14, 200a/08,
242b/06, 242b/07, 256a/13, 256b/01,
256b/03, 256b/04, 257b/12, 267a/03,
267b/13, 267b/14, 272b/09, 286a/08,
290b/04, 321a/07, 327a/13
d.-rsiz 073a/08, 094a/02, 259a/05,
267a/05, 267b/06
d.-rüz 118a/11
d.-se 048a/13, 297b/03
d.-señ 227a/14
d.-ye 212a/01, 234a/14, 288b/13
d.-yeler 019b/05
d.-yelerler 277b/06
d.-yelüm 060a/13, 233b/04, 265b/10
d.-yem 153b/08, 265b/13, 320a/15

d.-yeser 332a/11
d.-yesin 212b/14, 306b/05, 306b/09
d.-yesiz 269a/09, 325b/08
d.-yeyim 150a/12, 315a/11
d.-yeyin 320a/13
d.-yüler 038a/08, 038a/09, 038a/13,
039b/03
d.-yüp 252b/01, 333b/12

- *d.+en*: Söyleyen.

d. 233b/10, 289b/04, 307a/06

d.+lere 074a/08

- *d.+yü*: Diye, için. 017a/06, 017b/10,
027b/11
- *d.-p-dur*:- Sürekli söylemek, sürekli
konuşmak. 304b/06
- *d.-yüp-dur*- → *d.-p-dur*- 279b/04, 285a/09,
245b/01, 305b/15
- *d.-yübil*:- Deme ihtimali veya imkânı
bulunmak. 147a/10, 165a/15

dībā (*Far.*): Üzeri renkli dokuma motiflerle süslü
bir çeşit ipek kumaş. -1-

d.+lar 061b/07

dīdār → **dīzār** -3-

d. 066b/11

d.+ın 203b/01

d.+ını 101a/04

dihkân (*Ar.*): Çifçi, köylü. -9-

d. 027a/08, 031b/10, 031b/11, 032a/01,
032a/04, 032a/15

d.+a 032a/01, 032b/02

d.+uñ 032b/03

dik:- 1. İğne ve iplikle tutturmak. -9-

d.-di 081b/02

d.-dügi 081b/04

2. Ayakta durdurmak.

d.-di 122b/14, 262a/08

d.-e 249a/10

d.-elüm 249a/08

d.-erdi 196a/10

3. Kök salıp yetişmesi için toprağa
yerleştirmek.

d.-di 206a/06

diken : Diken. -3-

d.+ler 178b/05, 323a/11

d.+lere 324b/15

dikil:- Yükselmek. -1-

d.-di 083a/07

dil:- Yarmak. -3-

d.-diler 008b/15, 009a/03, 048a/04

dil : 1. Konuşmaya yarayan organ, dil. -32-

d. 194a/13, 231b/13

d.+i 011b/09, 019a/03

d.+in 022a/09, 031a/11, 205a/03

d.+ini 122b/12

d.+leri 159b/02

d.+üñüz 207b/08

2. Lisan, dil.

d. 160b/02

d.+i 169b/02

d.+ile 169b/02

d.+in 035a/04, 035a/10, 049b/01, 200b/12,
201b/15

d.+ince 049a/07, 096a/14

d.+iyile 324a/09

d.+leri 299b/10

d.+ne 316a/12

d.+ümüzi 185a/02

- *d.+(e) gel-*: Konuşabilmek. 200a/11
- *d.+(i) ağır ol-*: Susmak. 011b/11
- *d.+(i) açıl-*: Konuşabilmek. 011b/11
- *d. (kilid d.)* → kilid
- *d. (faşîh d.)* → faşîh

dil (*Far.*): Gönül. -1-

d. 286a/05

d.+iyile 315a/07

dile-: İstemek, arzu etmek. -367-

d. 022a/04, 044a/08, 066a/10, 067a/04,
068a/06, 100a/04, 101a/01, 126b/11,
130b/05, 142b/12, 157a/03, 161a/14,
162a/14, 163b/07, 165a/05, 165a/12,
172a/10, 172b/03, 172a/14, 183a/01,
184a/15, 220b/10, 232b/08

d.-di 006b/06, 007b/15, 008a/09, 008a/10,
009a/01, 010a/15, 019a/14, 019b/06,
024b/10, 036a/11, 040a/09, 051b/02,
052a/01, 062a/07, 066a/11, 066b/05,
087b/01, 090b/01, 090b/13, 095a/02,
107b/12, 107b/13, 110b/06, 111b/15,
112b/09, 114a/13, 116a/10, 116a/11,
116a/12, 116a/13, 117b/13, 118b/14,
122a/07, 122a/15, 128a/09, 129b/15,
130a/11, 130a/12, 130b/10, 132a/10,
134a/06, 134a/07, 137b/15, 138a/03,
141b/11, 143b/06, 144b/15, 151a/10,
166b/11, 195a/05, 199a/03, 199a/09,
203a/03, 203b/13, 205b/01, 207b/13,
209a/15, 218a/13, 218a/14, 220b/12,
224b/01, 230a/04, 230a/08, 239b/03,
251a/02, 252b/03, 258a/12, 266a/14,
271a/03, 279b/07, 279b/10, 280a/08,
281b/13, 282a/01, 287b/06, 287b/15,

288b/13, 305b/12, 308a/08, 308a/13,
314a/13, 320a/02, 327a/06, 327a/10

d.-diler 012b/04, 013a/12, 043b/06,
045a/14, 050a/13, 070a/06, 070b/05,
091a/02, 091a/12, 092a/01, 114a/02,
114b/08, 118a/08, 146b/05, 172a/07,
194a/08, 224a/14, 268a/11, 272a/11,
281a/01, 229a/14, 331a/07, 333a/10

d.-dügi 083b/02, 208a/10, 210b/13

d.-dügin 280a/09

d.-düm 009b/01, 052b/05, 095a/13,
095b/01, 154a/07, 156a/03, 173a/04,
181a/03, 307b/03

d.-dün 009b/03, 037a/08

d.-gil 153a/14, 258a/02

d.-me 142b/12

d.-meciler 044a/14

d.-medendi 205b/15

d.-medi 217a/04, 243a/09, 300b/13

d.-mediler 141b/09, 248a/01

d.-medüm 237b/11

d.-medün 087b/01

d.-mege 173a/07

d.-mek 130b/04

d.-mese 016b/06

d.-mez 040a/11, 209a/03, 322b/04

d.-mezdi 012b/02, 083b/03

d.-mezem 013a/09, 091a/03, 268a/02,
282a/07, 301a/14, 310a/02

d.-mezin 209a/03

d.-mezler 117a/02, 225a/01

d.-mezsen 228a/04

d.-mezsın 006b/11
d.-mezüm 043a/07, 245b/02, 273b/12
d.-mezüz 093b/13, 120a/14, 240a/14
d.-mezven 209a/01
d.-mişem 013a/07
d.-mişidi 009a/11
d.-mişlerdi 205b/15
d.-ñ 265a/05
d.-ñüzi 265a/04
d.-r 007b/05, 018b/11, 045b/06, 059a/02,
070a/04, 070a/08, 071a/07, 083a/15,
116a/14, 081a/01, 118a/12, 118a/15,
134a/02, 138b/13, 145b/11, 151b/14,
174a/03, 201a/01, 202b/01, 209a/09,
244b/08, 258a/06, 260b/12, 267a/09,
270a/11, 282a/04, 284a/03, 296b/09,
296b/11, 296b/12, 296b/14, 300a/06,
321b/06, 323a/09, 323a/10, 323b/03
d.-rdi 054a/11, 091b/10, 216b/08, 297b/06,
310a/11
d.-rem 006a/12, 017a/14, 025b/01,
031a/02, 035a/01, 035b/04, 035b/11,
046a/09, 056b/13, 067a/02, 067a/05,
085a/02, 085a/15, 099a/15, 124b/14,
128a/07, 138b/14, 139a/04, 151b/15,
154b/01, 174a/05, 192b/14, 200a/08,
203b/06, 215a/04, 220b/05, 220b/11,
231b/03, 321b/08
d.-rim 064b/07
d.-riz 095b/07
d.-rler 113b/14, 145a/09, 265a/13,
267b/05, 313b/11, 315b/08, 149b/11
d.-rlerse 098a/14
d.-rse 016b/05, 028a/02, 108b/14, 131b/09,
133b/15, 200a/02, 200a/03, 257a/15,

269b/10, 283b/08, 302a/15, 308a/01,
323b/05, 323b/06
d.-rsem 005b/02, 164a/15, 282b/10
d.-rseñ 056a/02, 056a/07, 072a/15,
078a/14, 105b/10, 113b/15, 136b/05,
142b/12, 155a/03, 208a/06, 221b/04,
221b/09, 232b/08, 251b/06, 277b/05,
314a/01, 318a/08
d.-rsen 128a/09, 153a/01
d.-rseñiz 072b/11, 072b/12
d.-rseñüz 054b/10, 072b/12, 212a/02
d.-rsin 028b/04, 031b/04, 064b/05,
087b/01, 087b/03, 112a/12, 112a/13,
112a/14, 112b/10, 145a/10, 172b/09,
173a/14, 200a/05, 200a/06, 214a/01,
220b/14, 227a/12, 312b/04, 315b/03
d.-rsiz 025b/14, 025b/15, 033b/12,
045b/09
d.-rüm 053a/12, 090a/09, 173a/14,
227b/05, 232a/07, 232a/08, 249a/15,
267b/02, 287a/06, 290b/08
d.-rüz 044b/05, 167b/07, 268a/15
d.-se 018b/01, 081a/03, 331a/11
d.-seler 271a/15
d.-señ 066b/03, 066b/09
d.-sin 045b/07, 067a/06, 090a/14, 090b/08,
306b/05
d.-ydüm 150a/06
d.-ye 006b/07
d.-yelüm 016a/04
d.-yem 041b/05, 042a/01, 105b/10,
124a/03, 303a/03
d.-yesin 063b/08, 233a/09
d.-yeydüm 149b/14

d.-yim 035b/03

d.-yince 012a/10

d.-yile 161b/12

d.-yüz 290a/03

- *d. (amān d.)* → amān
- *d. (‘avratlığa d.)* → ‘avratlık
- *d. (bey‘at d.)* → bey‘at
- *d. (destūr d.)* → destūr
- *d. (du‘āyla d.)* → du‘ā
- *d. (emān d.)* → emān
- *d. (feryād d.)* → feryād
- *d. (girü d.)* → girü
- *d. (göñülden d.)* → göñül
- *d. (hācet d.)* → hācet
- *d. (helāllik d.)* → helāllik
- *d. (helāllik d.)* → la‘net
- *d. (mu‘cize d.)* → mu‘cize
- *d. (‘özü d.)* → ‘özü
- *d. (‘özür d.)* → ‘özür
- *d. (yardum d.)* → yardum

dilek : Arzu, istek. -3-

d.+i 102b/06

- *d. it-*: Arzulamak, istemek. 269b/05, 332b/14

dilekli : Arzusu olan. -1-

d. 011b/12

dilen-: Kendisi için istemek. -1-

d.-ür 083a/15

dilgü : Tilki. -8- (**krş. tilgü**)

d. 253a/15, 253b/02, 303b/03

d.+leri 253b/02, 253b/05

d.+lerle 253b/07

d.+lerüñ 253b/04

d.+ye 253b/01

dilici (<dileyici): Dileyen, talep eden.

d.-m 090a/10

dilir (*Far.*): Yürekli, cesur. -2-

d. 117b/02, 148b/05

dilir-āne (*Far.*): Yiğitçesine, mertçesine. -1-

d. 117b/03

diñ-: Sakin olma, sükût etmek, susma. -2-

d.-medi 051b/08

d.-mezidi 009a/12

din-: Sona ermek, bitmek; durmak. -6-

d.-di 127a/15

d.-medi 020a/05, 036a/03, 039a/04, 056a/05, 144b/05

dīn (*Ar.*): Din. -71-

d. 094a/09, 124a/05, 129b/13, 145a/11, 153a/05, 237a/12, 237a/13, 238b/02, 238b/03, 241b/10, 306a/05

d.+de 145b/02, 219a/03

d.+den 045b/15, 145b/02, 202a/12, 307a/05

d.+dür 030a/07

d.+i 094a/05, 107b/05, 136b/11, 213a/15, 217a/11, 237b/02, 241a/08, 243a/01, 306a/06

d.+imüze 212a/11

d.+inde 145b/03, 217a/12

d.+inden 093b/15, 134a/12, 243b/05

d.+indeyem 134a/15

d.+indeyidi 031b/07

d.+ine 068b/12, 068b/15, 069a/02, 144a/15, 145b/03

d.+ini 069b/12, 134b/01, 144b/12,
145a/11, 263a/03

d.+iñi 134b/03

d.+iñüzi 070a/07

d.+iyiçün 243a/10

d.+ñüzde 131a/02

d.+ümüz 145a/11, 238a/15

d.+ümüzde 131a/04

d.+ümüzden 212a/13

d.+ümüzü 093a/09, 096a/01, 097a/05

d.+üñ 031b/01, 130b/12, 176a/12, 294a/04,
294b/08

d.+üñi 184a/12

d.+üñüz 134a/14

d.+üñüzi 082b/04, 082b/06

d.+üñüzüñ 082b/08

- *d.+(den) çık-*: Dinî inancını yitirmek. 145b/07
- *d.+(den) dön-*: Dinî terketmek. 145b/09, 276a/03
- *d.+(e) gir-*: Dinî kabul etmek. 145b/07
- *d.+(in) dut-*: Bir dini kabul etmek. 155b/02

dīnār (*Ar.<Lat.*): Altın liranın dörtte biri değerinde olan eski bir para. -2-

d. 39a/8, 212b/05, 214a/07

dīñle-: 1. Dinlemek. -3-

d.-ñüz 115a/08

d.-yüp 308b/13

- *d.-yü dur-*: Sürekli dinlemek. 330b/11

dīñlen-: Rahata kavuşmak, dinlenmek. -6-

d.-e 014b/13

d.-gil 014b/08

d.-medi 204b/15

d.-mezdi 309a/02

d.-mezidi 010b/14

d.-üp 326b/15

dīnsüz : Hiçbir dīne inanmayan, inançsız. -1-

d. 037a/10

dip : Alt, alt kısmı. -10-

d.+eyem 150a/02

d.+inde 022b/10, 023a/10, 041b/02,
116a/01, 116a/06, 121a/08, 215a/14

d.+inden 178b/04

d.+ine 008b/14

dir-: Toplamak. -1-

d.-elerüm 054b/10

direk : Direk. -5-

d. 066a/11, 066a/12, 080b/03, 261a/14

d.+e 288b/02

direm (*Far.*): Gümüş para, para, akçe. -5-

d. 106b/01, 141b/13, 141b/14, 142a/02,
252a/15, 286b/06

dirgür-: Diriltmek, ihya etmek. -13- (**krş. dirigür-**)

d. 033a/10, 039b/09

d.-di 039b/10, 039b/11, 045b/08, 064a/02,
065a/13, 068b/04, 203a/06, 204a/10

d.-e 067a/06

d.-eyim 039b/08

- *d.-üyi bil-*: Diriltme ihtimali veya imkânı bulunmak. 065a/08

diri : Canlı, diri. -46-

d. 028b/06, 033a/05, 039a/15, 059b/07,
110a/08, 114a/07, 124b/09, 159b/08,
290b/06, 296a/01, 319b/10, 332b/13

d.+dür 102b/08, 109b/03, 110a/08,
230b/12, 295b/14

d.-iken 273b/12

d.-ise 320a/02

d.+ler 297b/04

d.+sin 182b/05

d.+siz 131b/14

d.+yidi 050a/14, 246a/06

d.+yiken 265a/02, 327a/12

- *d. dut-*: Canlı tutmak. 102b/07
- *d. eyle-*: Diriltmek, canlandırmak. 064a/11
- *d. kal-*: Yaşamak. 070a/14, 091b/08, 195a/11, 195a/12
- *d. kıl-*: Diriltmek. 204b/01
- *d. it-*: Diriltmek, canlandırmak. 064a/13
- *d. ol-*: Yaşamak, hayat sürmek. 008b/04, 024a/12, 029a/05, 034a/06, 039a/08, 049a/13, 063b/11, 070a/02, 204a/15, 210b/02, 217b/02, 295b/06

dirîğ (*Far.*): 1. Esirgeme; eyvah. -3-

- *d. it-*: 1. Esirgemek. 323b/07, 219b/14
- 2. Hayıflamak. 093a/15

dirîğâ (*Far.*): Eyvah, yazık. -1-

d. 236b/09

dirigür- → **dirgür-** -1-

d. 36b/13

diril-₁ : 1.Toplanmak, bir araya gelmek. -25- (**krş.**
dirül-)

d.-di 312a/04

d.-diler 028a/09, 032a/04, 039b/12,
043b/06, 057a/14, 234a/06, 238b/06,
288b/05, 290b/13

d.-dünüz 327a/03

d.-mekden 223b/02

d.-mez 208b/12

d.-sünler 032a/03

d.-ünüz 219a/02

2. Canlanmak, hayata dönmek.

d.-de 045b/07

d.-di 065b/01, 070a/01, 070a/02, 074a/02

d.-düği 037a/13

d.-dürse 063b/09

d.-üp 042b/14, 064a/14

diril-₂: Yaşamak, ömür sürmek.

d.-düler 248a/14

d.-mezem 056a/04

dirilik → **dirlik** -2-

d.+inden 295b/03

dirilü: Canlı. -1-

d. 245a/13

diriñ-: Direnmek. -1-

d.-üriser 038b/10

dirişür- → **dirşür-** -1-

d. 263a/4

dirilt-: Diriltmesini sağlamak. -1-

d.-mek 173a/09

dirlik : Hayat, yaşama, sağlık. -5- (**krş.** **dirlik,**
dirilik, dirülük)

d. 219b/08, 236b/08

d.+ünde 230a/15

- *d. it-*: Yaşamak. 236b/08
- *d.+(inden) geç-*: Ömründen vazgeçmek. 295b/3

dirliklü : Yaşayış sahibi. -1-

d. 054a/09

dirlik → **dirlik** -1-

d.+ünde 229b/04

dirnek : Meclis, topluluk. -1-

d.+le 271b/09

dirşür-: Derlemek, toplamak. -3- (**krş. dirişür-**)

d.-eler 054b/13

d.-di 253a/09

d.-ün 324a/02, 324a/02

dirül- → **diril-** -1-

d.-er 297b/04

dirülük → **dirilik** -1-

d.+in 287a/06

diş : Diş. -2-

d.+i 108b/10, 206a/14

dişi : Erkek olmayan, dişi. -1-

d. 025a/08

ditre-: Sarsılmak, titremek. -5-

d.-di 218a/13

d.-me 168b/08

d.-mege 053b/12

d.-rdi 166b/05

d.-yü 201a/11

div (*Far.*): Şeytan. -9-

d.+den 203a/04

d.+ler 082a/03, 082a/12, 178b/04, 202a/11, 202a/14, 202b/01

d.+lerden 202a/11

d.+leri 202a/13

divân (*Ar.*): Devlet erkânının toplantısı, meclis. -3-

d. 168a/06

d.+ından 009a/02, 168a/06

divânalık : Delilik. -1-

d. 083a/01

divâne (*Far.*): Deli. -9-

d. 097a/04

d.+dür 022b/02, 097a/02

- *d. ol-*: Deliye dönmek. 082a/08, 082a/13, 082b/08, 083a/01, 083a/09, 088a/02

divâr (*Far.*): Duvar. -7-

d. 128a/04, 128a/14

d.+da 071a/03

d.+ları 174b/14

d.+larımı 174b/09

d.+larını 174b/11

d.+nı 274a/15

divşer- → **divşür-** -1-

d.-elüm 054b/10

divşür-: Toplamak, dermek. -1- (**krş. divşer-, devşir-**)

d.-di 262a/13

diyânet (*Ar.*): Dindarlık. -3-

d. 089b/05, 100b/11

d.+i 250a/08

diyâr (*Ar.*): Memleket, ülke. -36-

d. 038b/05, 074b/09, 090a/10, 091b/01, 210a/12, 210a/13

d.+a 035b/06, 040a/14

d.+da 025a/06, 064a/08

d.+ına 083a/12, 086a/10, 089b/11,
120b/09, 128a/03, 136b/15, 137b/06,
139a/06, 050b/03, 079a/05, 089b/03

d.+ında 101b/11, 121b/13, 101b/05

d.+ından 139a/06

d.+ınıñ 137b/07

d.+ıñuz 037a/04

d.+larından 094a/07

d.+umuz 080b/04

d.+umuzdan 144a/04

d.+uñ 052a/07, 093b/04

d.+uñuza 038b/04

- *d.-ı 'Acem:* Acem ülkesi. 079a/03
- *d.-ı Pārs:* İran ülkesi. 112a/05

diyü : Diye.

d. 028a/15, 028b/04, 032b/03, 038a/06,
038a/14, 046b/08, 055a/10, 058b/01,
058b/15, 065a/04, 065b/01, 065b/05,
065b/07, 073b/13, 074b/04, 075a/02,
078a/03, 086a/12, 093a/06, 099b/10,
096b/15, 100b/03, 102b/04, 102b/12,
104b/14, 107b/02, 111a/09, 114a/02,
117a/04, 123b/10, 125a/10, 125b/10,
126b/14, 130a/06, 132b/04, 132b/05,
136a/07, 137a/08, 137b/09, 138a/11,
138b/05, 139b/09, 139b/12, 140a/06,
140a/07, 143a/08, 146a/14, 146b/15,
148b/01, 168a/01, 180b/15, 184b/10,
185b/11, 186a/10, 189a/10, 189a/11,
189a/12, 189a/13, 189a/14, 189a/15,
189b/01, 189b/02, 189b/03, 189b/04,
189b/05, 189b/06, 189b/07, 189b/08,
189b/09, 189b/10, 189b/11, 189b/12,
189b/13, 189b/14, 189b/15, 190a/01,
190a/02, 190a/03, 190a/04, 190a/05,
190a/06, 190a/07, 190a/08, 190a/09,

190a/10, 190a/11, 190a/12, 190a/13,
190a/14, 190a/15, 190b/01, 190b/02,
190b/03, 190b/04, 190b/06, 190b/07,
190b/08, 190b/09, 190b/10, 190b/11,
190b/12, 190b/13, 190b/14, 194a/12,
199a/04, 201b/04, 202b/06, 207b/01,
209a/12, 212b/07, 217a/05, 257a/12,
264a/14, 265a/12, 272a/05, 290b/08,
291b/02, 297b/03, 298b/03, 303a/14,
311a/02, 318a/03

diz : Diz. -15-

d.+i 109a/01, 261b/08, 322b/08, 327b/01

d.+in 012a/15, 231b/09

d.+ine 083b/06, 089a/04, 228b/03

d.+leri 163b/10, 225b/12

d.+üm 258b/14

d.+ümden 258b/13

d.+üme 258b/12

d.+üñi 261b/11

dizār → dizār -1-

d.+uñı 035b/05

dizār (Far.): Yüz, güzel yüz.

-18- (**krş. dizār, dīdār**)

d.+ı 196a/09

d.+ın 177b/13, 260a/02

d.+umıla 161a/09, 165a/04, 174b/02

d.+umla 156b/09, 157b/01, 161b/03,
162a/07, 162b/01, 163a/14, 163b/04,
167b/06, 169a/02

d.+uña 226b/13, 228a/06

d.+uñı 184a/11

dizil-: Sıralanmak. -2-

d.-ince 313a/12

d.-ür 327a/02

doğ-: Doğmak, dünyaya gelmek. -37- (**krş. çoğ-**)

d.-a 026a/15, 026b/02, 029a/02, 079a/10,
331a/06

d.-acağ 017a/01

d.-amaz 026a/14

d.-dı 012a/01, 012b/04, 029a/07, 078b/15,
079a/02, 079a/06, 079a/10, 079a/15,
083a/06, 091b/07, 124b/04, 191b/13,
210a/02

d.-duğı 002b/02, 003a/03, 016b/07

d.-duğına 010b/13

d.-duğından 010b/12, 079b/05

d.-maz 296a/12

d.-mazdan 077b/01

d.-mazıdı 296a/14

d.-miş 022b/11, 207b/05

d.-mişdur 028b/15

d.-mişıdı 080a/04

d.-sa 017a/13

d.-umca 024a/12

- *d.+an:* Dünyaya gelen.

d.+a 059b/06

d.+ı 033a/05

doğru → **çoğru** -2-

- *d. (d. yol)* → çoğru 094b/08, 094b/13

doğru → **çoğru** -2-

- *d. (d. yol)* → çoğru 069b/12, 109a/04

doğur-: Doğurmak. -14- (**krş. çoğur-**)

d.-cağı 022a/10, 022b/04

d.-dı 008b/03, 017a/01

d.-dılar 024b/01, 158a/01

d.-duğı 002b/03, 022b/03

d.-duğından 023b/01

d.-ısar 026b/11

d.-miş 005b/14

d.-mişıdı 023b/03

- *d.-mağlık derdi:* Doğum sancısı. 022b/10

doğurıcı : Doğurmak. -2-

- *d. degül:* Kısır. 007b/04
- *d. eyle-:* Doğurmak. 009a/07

doğ → **çoğ** -1-

d. 191b/07

doğun- → **çoğun-** -1-

d.-dı 326b/11

doğun-: Vurmak, temas etmek. -6- (**krş. çoğun-**)

d.-dı 108a/13, 114b/05, 123a/03, 272a/08,
288a/14

d.-miş 177b/15

doğuz → **çoğuz** -38-

d. 008b/03, 020b/08, 093a/05, 134b/09,
136a/05, 142a/05, 147a/07, 193b/11,
194a/05, 194a/07, 205b/11, 210b/01,
211a/05, 211a/07, 211a/12, 211b/03

240b/09, 259a/10, 292b/05, 293b/05

- *d.+ıncı* → çoğuz 120b/07, 143a/01
- *d.+ıncı* → çoğuz 191b/06
- *d.+ıncı* → çoğuz 101b/03

dolan-: Dolanmak. -2- (**krş. çolan-**)

d.-up 320b/02, 326b/15

dolaş-: İlişmek, sataşmak. -1-

d.-tılar 129b/06

doldır- → **çoldur-** -1-

d.-dı 325b/08

doldur- → **oldur-** -1-

d.-dı 081b/02

dopraq → **opraq** -1-

d.+dan 076b/09

dost (*Far.*): Ahabap, arkadaş. -36-

d. 328b/12

d.+a 228b/02

d.+dan 319b/08

d.+dılar 120b/14

d.+dur 267b/11

d.+ı 078b/03, 236a/08, 321b/04

d.+ıdı 135a/13

d.+ıyıdı 138b/06, 214b/03

d.+lar 314a/02

d.+lara 267a/14

d.+ları 075a/13, 227b/15, 292b/10, 293a/01, 293b/12

d.+larm 132a/03

d.+larmna 075b/01

d.+larmuñ 007a/12

d.+larum 174a/07

d.+um 130b/09, 235b/06, 235b/07

d.+uñ 233b/07, 233b/15, 234b/07, 235b/02

d.+uñuz 144a/04, 243a/14

- *d.+rak*: En arkadaş. 012a/11
d.+dur 092b/03
- *d. ol-*: Arkadaş olmak. 005b/15, 327a/02

dostlık → **dostluık** -1-

d.+dan 075b/10

dostluık : Dost olma hali, dostluk.

-10- (**krş. dostlık**)

d. 117a/02, 130b/07, 130b/09, 132a/08

d.+ı 282a/07

d.+ıçün 292a/14, 292a/15

d.+ına 279b/03

doy- → **oy-** -1-

d.-mazam 228a/12

dög-: Dövmek, vurmak. -4-

d.-diler 036a/12, 051a/04, 064b/03, 289a/05

d.-er 150a/02

dögül-: Dövölmek. -1-

d.-miş 028b/06

dök-: 1. Akıtmak, dökme. -29-

d. 205b/02, 206b/07

d.-di 098b/11, 098b/12, 206b/08, 324b/14

d.-diler 062a/06, 065a/07, 068b/06, 087b/07, 121b/01

d.-dün 236b/06

d.-erler 146b/13, 160a/09, 319b/04

d.-erlerdi 069a/05, 159a/10

d.-ersin 325a/12

d.-me 114a/14

d.-mege 302b/06

d.-mek 271b/08, 302b/08, 310a/04, 321b/07

d.-mekden 275a/08

d.-meñler 303a/13

d.-seler 169b/04

- *d.-üp dur-*: Sürekli dökölmek. 333b/01
- *d. (kan d.)* → kan

- *d. (yaş d.)* → yaş₁

dökül- → **dökül-** -3-

d.-e 256a/06

d.-iser 273b/13

d.-üridi 112a/03

dökül-: Düşmek, dökülmek. -6- (**krş. dökil-**)

d.-di 213b/06

d.-e 301a/15

d.-mesün 272b/01

d.-miş 131b/14

d.-mişdi 106b/05

d.-ür 165b/04

- *d.-üp-dur-*: Sürekli dökülmek. 332b/08
- *d. (kan d.)* → kan
- *d. (yüreklere d.)* → yürek

dön-: Geri dönmek, avdet etmek, yönelmek. -163- (**krş. dön-**)

d. 086b/11, 119a/03, 182b/05, 234a/07, 288a/04

d.-di 023a/15, 031a/04, 033b/15, 036b/03, 038a/03, 040a/03, 040b/06, 057b/09, 066b/15, 068a/05, 071b/01, 083a/10, 086b/12, 088b/07, 092b/14, 092b/15, 094b/01, 100a/07, 102a/05, 103a/03, 105a/11, 110a/11, 120b/02, 120b/05, 124a/15, 135a/01, 136b/13, 138a/11, 148a/01, 208b/02, 208b/05, 210a/14, 214a/06, 217b/15, 222b/06, 230a/11, 232b/04, 238a/03, 241b/10, 241b/11, 254a/04, 269b/08, 270b/12, 275b/11, 283b/11, 285a/14, 288b/10, 308a/14, 316a/08, 318a/01, 320a/14, 321a/13, 322a/01, 323a/08, 323a/09, 324b/07, 325b/09, 326b/03, 326b/05, 326b/14, 333b/01

d.-diler 029a/08, 052b/14, 056b/02, 070a/09, 074b/07, 076a/06, 085a/13, 089b/13, 094a/06, 094b/03, 096a/15, 099b/05, 106b/09, 110a/07, 115b/04, 119b/10, 137b/02, 187b/05, 243b/08, 249b/12, 270a/14, 270b/07, 270b/09, 270b/10, 270b/14, 272b/14, 273b/03, 327b/15

d.-düğüm 148a/10

d.-dük 184b/12

d.-düm 072b/09, 080a/13, 148a/08, 156a/02, 182b/06, 183a/02, 183a/07, 183b/11, 186a/05, 186b/10, 247b/03, 251b/04

d.-dün 217b/12

d.-dünüz 095b/06, 270b/14, 152a/12

d.-e 092b/01, 092b/03, 143a/15, 276a/03

d.-eler 107a/06, 107a/07, 274a/10

d.-em 110a/13

d.-er 010b/11, 136a/09, 296a/08

d.-erem 320a/13

d.-erler 097b/13

d.-erlerdi 231a/04

d.-erse 243b/04

d.-erseñüz 050b/09

d.-esin 118b/09

d.-esiz 093b/15

d.-eyin 228a/04

d.-gil 182a/03

d.-in 318a/04

d.-iserdür 086a/09

d.-mediler 119a/15, 129a/08

d.-mege 216a/13

d.-mek 314a/05
d.-mekligümüz 172a/09
d.-meklik 145b/09
d.-meye 181b/06
d.-meyüz 322b/03
d.-mezem 118a/04
d.-mezler 097b/13, 112b/14
d.-mezüm 234a/08

d.-miş 288b/11

d.-mişdi 321a/14

d.-mişlerdür 132b/14

d.-sünler 323a/08

d.-ün 265b/12, 269b/08, 272a/14, 272b/02,
273a/07, 324a/03, 325b/11

- *d. (dinden d.)* → dīn
- *d. (ğarbula d.)* → ğarbula
- *d. (girü d.)* → girü

dön- → **dön-** -3-

d.-diler 132a/01

d.-er 135a/09

d.-dük 146b/14

dönder- → **döndür-** -2-

d.-di 048a/09, 224b/11

döndir- → **döndür-** -1-

d.-elerdi 224a/14

döndür-: Çevirmek, göndermek, vazgeçmek. -17-
(krş. dönder-, döndir-)

d.-di 097b/07, 152a/14, 136a/05, 303b/06

d.-diler 202a/05, 230b/06

d.-düm 278a/09

d.-e 112b/09

d.-eler 197b/12, 217a/14

d.-elüm 112b/06

d.-evüz 123a/07

d.-mege 123a/08, 264a/11

d.-meñüz 132b/14

d.-ürdi 259a/01

- *d. (rengin d.)* → renk
- *d. (yüz d.)* → yüz

döndürici: Evirip çeviren (kimse).

d. 208b/01

- *d. (göñülleri d.)* → göñül

dönül-: Döndürülmek, geri çevirilmek. -1-

d.-di 106b/10

dört : Dört. -99-

d. 010a/07, 010b/01, 015a/04, 044a/01,
061b/06, 064b/01, 067b/02, 069a/13,
080b/13, 084a/11, 087b/13, 091b/07,
109a/07, 109a/08, 123a/09, 131b/03,
133b/02, 133b/03, 133b/04, 134a/03,
140b/11, 141a/02, 141b/13, 141b/14,
142a/02, 163a/14, 170a/01, 176a/05,
176a/07, 176a/13, 177b/10, 180b/09,
191a/04, 206a/05, 213b/06, 216a/06,
248a/04, 248a/05, 276a/06, 280a/08,
291b/08, 292a/01, 292b/06, 294a/03,
294a/04, 294a/05, 294a/06, 294a/08,
294a/09, 294a/10, 294a/12, 294a/13,
294a/15, 294b/01, 294b/03, 294b/05,
294b/09, 294b/10, 294b/11, 294b/13,
295a/05, 295b/11, 297a/01, 302a/02,
309b/01, 312a/04, 318b/05, 318b/07,
320b/06, 325a/06, 328a/12, 331a/04

d.+i 059a/13, 060b/03

d.+ini 309b/03

d.+ten 294b/15

- *d.+üncü:* Dördüncü. 100a/08, 101a/15, 116a/11, 163a/09, 163b/09, 173b/05, 179b/06, 191a/14, 191b/13, 277a/02, 281a/07, 292a/09, 293a/02, 293b/15, 294b/14, 300b/04, 304b/14, 309b/02

d.+nüñ 180a/09

d.+sinüñ 059a/10

- *d. ayaıklı:* Hayvan. 299a/5

döşe-: Yaymak, düzelmek. -4-

d.-di 074a/05

d.-düm 097b/02

d.-miş 061b/07

d.-yem 005b/02

döşek : Yatak, döşek. -15-

d. 222b/11, 223a/11, 223a/12, 223a/13

d.+de 153b/04, 328a/06

d.+e 223b/02

d.+i 229b/12

d.+inde 012b/06, 242b/10, 327b/15, 328a/01

d.+üme 233b/14

d.+üñ 215a/09

döşen-: Yayılmak, açık olmak. -2-

d.-mişdür 176b/12

- *d.-üüp-dur-:* Sürekli döşenmek. 229b/12

du'ā (Ar.): Dua. -95-

d. 036b/12, 278a/12, 323a/12

d.+lar 308a/08

d.+larımuñ 193a/12

d.+ñ 101a/02

d.+ñı 007a/12, 016a/10, 182a/09

d.+sı 007b/15, 193a/09, 193a/10, 204a/11, 292a/11, 292a/12, 292a/13

d.+sın 009a/09, 182a/11

d.+sından 182a/10

d.+sını 007a/06, 007a/07, 040b/02

d.+sıyla 029a/05

d.+ya 006b/13

d.+yı 006a/01, 006a/02, 007a/05, 036b/13, 048a/01, 153a/12, 214b/05

d.+yıla 204b/01

- *d. eyit-:* Dua söylemek, dua etmek. 033a/11
- *d. eyle-:* Dua etmek. 308b/09
- *d. kııl-:* Dua etmek. 066b/05, 100a/01, 204a/15, 245b/03, 304b/14, 305a/04, 305a/07, 305a/09, 307a/01, 317b/02, 322b/05
- *d. it-:* Dua etmek, yalvarmak. 006a/02, 006b/06, 006b/08, 006b/10, 006b/11, 006b/13, 007a/01, 009a/04, 009a/13, 016a/06, 031a/03, 039b/10, 041b/05, 041b/09, 042a/04, 042a/01, 044b/09, 045a/05, 045b/08, 066b/02, 066b/09, 067a/05, 067a/10, 068a/06, 072b/09, 072b/09, 099a/13, 100a/05, 101a/01, 101a/02, 105a/08, 110a/03, 114b/05, 137a/09, 142a/07, 182a/08, 184b/01, 194a/09, 198a/07, 199a/02, 203a/14, 203a/15, 204a/09, 205b/06, 206a/07, 206a/08, 218a/12, 260a/01
- *d.+(yıla) dile-:* Dua ederek dilemek. 203a/03

dudağ : Dudak. -3-

d. 333b/11

d.+ın 333b/11

d.+ları 157b/05

dur-: 1. Ayağa kalkmak, kıyam etmek, kalkmak. -
332- (krş. tur-)

d. 030a/06, 288b/01

d.-alum 320a/11

d.-dı 018a/04, 018a/09, 040b/06, 116a/10,
205a/02, 214a/12, 218a/09, 247a/11,
284b/04, 284b/05, 287b/06, 315b/01,
316b/03, 322b/08

d.-dılar 098b/15, 111b/07, 284b/01,
292a/07

d.-dular 238b/14

d.-mağ 229b/14

d.-maz 193a/09

d.-mazlarıdı 281a/09

d.-mışdı 208a/12

d.-mışdum 112a/02

d.-mışlar 178a/15

d.-mışlardı 069a/13

d.-mışlarıdı 165b/11

d.-ular 267b/13

d.-uñ 238b/13

d.-uñuz 098b/14, 133b/08

d.-ur 043b/05, 154a/01, 185b/07, 186a/01

d.-urlar 044b/14, 134a/01

d.-urlarmış 156b/08

2. Beklemek, durmak.

d. 030a/03, 099a/06, 116b/09, 118a/12,
154b/11, 154b/14, 214a/11, 214b/10,
231b/06, 286a/13, 288a/03, 041a/09,
064a/04

d.-acağ 299a/02

d.-alar 133b/08

d.-asın 131a/06

d.-ayım 136b/05

d.-dı 015a/08, 032b/06, 047a/04, 067a/01,
067a/08, 076a/11, 099b/06, 113a/03,
118b/06, 131a/07, 135a/03, 141b/08,
154a/14, 171b/01, 187b/10, 214b/11,
216b/09, 221b/08, 228a/02, 230b/01,
236b/02, 252a/15, 263a/08, 270b/08,
281a/08, 281a/15, 285b/03, 285b/11,
285b/14, 287b/03, 293a/05, 314a/09,
323b/01, 328a/02, 333b/15

d.-dılar 025a/13, 048b/05, 076a/14,
094b/15, 117b/07, 128b/06, 202b/10,
269a/04

d.-dılardı 333b/02

d.-duğumuz 329a/09

d.-duğ 080b/01

d.-dum 065b/12, 181b/14, 231b/08,
233b/05

d.-ğıl 016a/04, 022a/03, 224b/02

d.-madı 105b/01

d.-mağlığı 198b/02, 198b/02

d.-mayınca 216b/06

d.-maz 254a/11

d.-mazdı 138b/02, 216b/07

d.-mış 012a/07, 175a/09, 277b/01

d.-mışam 095a/15, 164a/12

d.-mışdum 112a/15

d.-mışdı 039a/09, 046b/13, 117b/12,
176a/15

d.-mışlar 025b/10, 147b/07, 165a/09,
165a/15, 166a/11, 169a/09, 177b/14

d.-mışlardı 170a/12

d.-mışuz 025b/13
d.-sun 323b/06
d.-uñ 025a/14
d.-up 216b/05, 313b/12
d.-ur 202b/11
d.-urdu 240a/13
3. Olmak, bulunmak.
d. 136b/07, 139b/14

d.-am 035b/04

d.-dı 085a/01, 019a/08, 198a/15, 198b/01

d.-urdu 137a/05

d.-urlar 137b/08, 153b/13, 158a/11,
175a/10, 214b/02, 227a/08, 237a/05

d.-ursın 224b/02

- *d.+an*: Ayakta duran (kimse).

d. 040b/06

d.+lardan 047a/02

- *d.-ı gel-*: Ayağa kalkmak, kıyam etmek.
014b/03, 014b/11, 015a/02, 022a/04,
023b/04, 025b/07, 028a/08, 028b/06,
033a/11, 033a/14, 033a/15, 035a/02,
036a/05, 036a/09, 036a/15, 036b/14,
036b/15, 038a/04, 040b/03, 041a/15,
041b/03, 042a/06, 042b/12, 042b/14,
043b/14, 047a/06, 054b/09, 057a/04,
057b/06, 060a/01, 063b/03, 064a/01,
064a/14, 064a/15, 064b/01, 065a/13,
066b/04, 066b/08, 067a/07, 067a/13,
068b/11, 080a/01, 085b/08, 090a/15,
091a/01, 094b/13, 095a/05, 095a/06,
096b/01, 100a/12, 101a/08, 102b/10,
110b/07, 111a/04, 114a/15, 116a/08,
116a/14, 116a/15, 118b/03, 130a/07,
133b/11, 140a/02, 147b/03, 150a/02,
150b/15, 151a/03, 151a/04, 151b/13,

153b/06, 153b/09, 153b/12, 155b/14,
155b/15, 156a/07, 156b/01, 158a/13,
164a/04, 166b/11, 167a/11, 170b/10,
170b/12, 186b/12, 187a/03, 194a/01,
194a/06, 203a/10, 203a/11, 204a/08,
204a/11, 205a/01, 218a/06, 218a/11,
218b/01, 220a/11, 220b/01, 220b/02,
221a/09, 224a/09, 237a/15, 237b/05,
237b/12, 238a/05, 238b/07, 238b/15,
240a/03, 242a/02, 257a/01, 272a/07,
274a/12, 284a/09, 288b/01

- *d.-u gel-* → d.-ı gel-
- *d.-ıgil-* → d.-ı gel- 167a/11
- *d. çık-*: Terk etmek. 289a/13
- *d.-u var-*: Boşa gitmek; birden bire kalkıp gitmek, kendini ileri atmak. 275a/13

4. Zarf-fiil eki almış fiillerden sonra gelerek süreklilik bildiren birleşik fiiller oluşturur:

- *d. (aıp-d.)* → a-
- *d. (aılıp d.)* → aıl-
- *d. (ağlayu d.)* → ağla-
- *d. (alup-d.)* → al-
- *d. (añup-d.)* → añ-
- *d. (açılıp-d.)* → aşıl-
- *d. (begenüp-d.)* → begen-
- *d. (begenilip-d.)* → begen-
- *d. (bırağup-d.)* → bıra-
- *d. (bilüp-d.)* → bil-
- *d. (buyurup d.)* → buyur-
- *d. (ıkup-d.)* → ık-
- *d. (ıkarup-d.)* → ıkar-
- *d. (degip-d.)* → deg-
- *d. (degüp-d.)* → deg-
- *d. (dek d.)* → dek
- *d. (diñleyü d.)* → diñle-
- *d. (dip-d.)* → di-
- *d. (düyüp-d.)* → di-
- *d. (dutup-d.)* → dut-
- *d. (düzilüp-d.)* → düzil-

- *d. (döküp-d.)* → dök-
- *d. (dökülüp-d.)* → dökül-
- *d. (döşenüp-d.)* → döşen-
- *d. (eydüp-d.)* → eyit-
- *d. (eyleyüp-d.)* → eyle-
- *d. (geli-d.)* → gel-
- *d. (gelip-d.)* → gel-
- *d. (getürüp d.)* → getür-
- *d. (girüp-d.)* → gir-
- *d. (gidüp-d.)* → git-
- *d. (görüp d.)* → gör-
- *d. (gösterüp-d.)* → göster-
- *d. (gösterilüp-d.)* → gösteril-
- *d. (ğuşşalu-d.)* → ğuşşalu
- *d. (hizmete d.)* → hizmet
- *d. (işidip-d.)* → işit-
- *d. (işidüp-d.)* → işit-
- *d. (inip-d.)* → in-
- *d. (inüp-d.)* → in-
- *d. (irişüp d.)* → iriş-
- *d. (idüp-d.)* → it₁
- *d. (kā`im d.)* → kā`im
- *d. (kalıp-d.)* → kal-
- *d. (karşu d.)* → karşı
- *d. (kesilüp-d.)* → kesil-
- *d. (kılup-d.)* → kıl-
- *d. (koyup d.)* → koy-
- *d. (namāza d.)* → namāz
- *d. (olup d.)* → ol-
- *d. (oturu d.)* → otur-
- *d. (öldürüp- d.)* → öldür-
- *d. (öpüp-d.)* →öp-
- *d. (şıvarup-d.)* → şıva-
- *d. (sorilup-d.)* → soril-
- *d. (söyleyüp-d.)* → söyle-
- *d. (t.-up d.)* → tır-
- *d. (uru d.)* → ur-
- *d. (urur-d.)* → ur-
- *d. (üze d.)* →üz-

- *d. (virüp-d.)* → vir-
- *d. (yaradup-d.)* → yarat-
- *d. (yarlığayup d.)* → yarlığa-
- *d. (yatup-d.)* → yat-
- *d. (yazdurup-d.)* → yazdur-
- *d. (yazilup-d.)* → yazıl-

durit-: Yerine getirmek, eda etmek. -1-

d.-dı 090b/15

dut-: 1. Tutmak. -308- (**krş. tüt-, tut-**)

d. 023a/04, 056b/07, 063a/09, 086a/10, 124b/13, 138b/08, 010a/05, 012b/11, 057b/06, 170b/11, 182a/14, 228b/06, 231b/06, 288a/04

d.-a 014a/14, 189a/05, 232b/07, 280a/04, 298a/06, 314a/05

d.-alar 183a/14, 183a/15, 220a/02, 280a/03, 312a/15, 332a/01

d.-alum 139a/15, 184b/13, 185a/04, 185a/07, 270b/13, 320a/11

d.-am 124b/14, 201b/05, 286a/09, 301b/11

d.-ar 076a/13, 102b/07, 205a/15, 296a/02

d.-aram 088a/03, 106a/12

d.-aravuz 103b/02

d.-ardı 005a/11, 011b/08, 080a/10, 089b/10, 279a/14, 308b/15

d.-arduñ 235a/09

d.-aradı 171b/01

d.-arlar 177b/15

d.-arlardı 048b/06, 262b/10

d.-arlarıdı 119b/05

d.-arsın 258a/15, 258b/05, 322b/06

d.-arsız 103b/03

d.-arum 117b/06

d.-aruz 050b/08

d.-ayın 327a/11

d.-dı 020a/05, 028b/11, 030b/11, 032a/15,
047b/03, 057a/04, 068b/14, 070a/12,
072b/07, 076a/11, 082b/03, 086a/04,
086a/08, 086b/07, 088a/11, 099a/08,
104a/15, 108a/09, 109a/10, 123b/10,
124a/02, 125b/10, 128a/10, 128a/13,
132b/07, 138a/01, 147b/01, 148b/13,
154a/07, 156b/02, 161a/05, 162a/03,
164b/09, 164b/13, 165a/05, 166a/02,
166a/06, 166b/12, 168b/13, 170b/10,
171b/03, 174a/08, 174a/10, 177a/10,
178a/07, 182b/07, 183b/12, 185b/07,
213b/13, 223a/09, 226a/11, 231b/10,
238a/11, 240a/10, 243a/04, 266a/15,
283b/02, 283b/03, 287a/02, 288a/13,
296a/02, 308a/12, 316a/07

d.-dılar 036a/12, 044a/09, 048a/11,
050a/11, 053b/06, 069b/04, 081a/12,
094b/07, 119a/02, 122a/12, 123b/03,
125b/01, 139b/03, 141a/06, 201b/13,
266b/02, 288b/14, 290b/02, 291a/01,
312a/11, 319a/01

d.-duğı 192a/13

d.-duķ 044b/04

d.-dum 099a/11, 186a/10, 212b/09

d.-duñ 113a/11, 319b/14

d.-ğıl 232b/07, 311a/02, 321a/10, 333a/02

d.-ma 022a/04

d.-maġa 023a/07

d.-maġıl 274a/01

d.-maķ 228b/11

d.-mamaķ 294b/06

d.-maya 89a/04, 332b/05

d.-mayalum 185a/01

d.-mazdı 012b/11, 296b/03

d.-miş 041b/04, 059b/01, 076b/08,
148b/15, 154a/12, 183b/01, 202a/08,
252b/02

d.-mışdur 062a/01, 154a/10

d.-mışdı 109b/08, 126a/03, 166b/01,
183b/14

d.-mışlar 007a/09, 165b/02

d.-mışsın 214a/02

d.-sun 329a/06

d.-tılar 291b/03, 291b/04

d.-uban 277b/02

d.-ucı 094b/12

d.-uñ 025a/07, 044a/09, 049a/01, 049a/03,
058b/14, 081a/03, 257a/06, 257a/07,
283a/02, 291a/01, 185a/10, 109a/05,
219a/02

- *d.-up-dur-:* Sürekli tutmak.

d.-urlardı 279b/05 289b/15

3. Tercih etmek.

d. 011a/07, 068a/07

4. Bulundurmak, tutmak.

d. 208b/01

d.-ardı 029a/12

5. Yaklaştırmak, tutmak.

d. 226a/10

6. Kabul etmek, benimsemek.

d.-a 012a/14

d.-alar 046b/14, 048a/05, 071b/08

d.-ar 208b/10

d.-arlar 140a/09

d.-arlardı 155b/02
d.-asın 120a/15
d.-dı 090b/15
d.-dılar 005a/08
d.-duñ 091a/04
d.-ma 172a/11
d.-madılar 119b/01
d.-mağa 314b/01
d.-mağ 245b/05
d.-mamış 220b/04
d.-mañuz 219b/11
d.-mayalar 183a/03
d.-maz 208b/11, 314b/04
d.-mazlar 119b/04
d.-mışdı 205b/15
d.-mışlardı 117a/07
d.-uñ 271b/15, 332b/07
7. Yerine getirmek, dinlemek.
d.-a 133b/02, 145a/04
d.-dum 208a/06
d.-ğıl 284a/12, 301b/15, 302a/01, 303a/05
d.-mazlar 301a/13
d.-mazsın 035b/01
d.-mazuz 283b/10
d.-uñ 107a/07, 131b/15, 298a/13
d.-up 057a/03
8. Hastalanmak.
d.-ar 221a/04, 218b/03
d.-tı 291b/01
9. Varsaymak, farz etmek.

d.-ardı 070b/13
d.-ayım 136b/06
d.-sın 071a/02
d.-sun 221a/14, 221b/06, 221b/11, 222a/02
10. Denetimi ve yetkisi altına almak.
d.-dı 015a/09
d.-mazlar 142b/14
11. Hizmetine almak.
d.-dı 079b/13
12. Kaplamak.
d.-dı 081a/14, 100a/02
13. Kapatmak; sarmak.
d.-dı 124b/03, 168b/08
14. Alıkoymak.
d.-duñuz 075a/14
15. Gitmek.
d.-dı 013b/08, 014a/04, 015a/02, 037b/01,
039a/05, 128a/03, 234b/10
d.-dılar 073a/03, 076b/02, 094b/14,
098b/09, 102b/09, 114b/02, 116b/04,
116b/05, 129a/13, 139a/06, 318b/09,
322a/04
d.-madı 120b/01
d.-masun 120a/12
16. Bakmak.
d.-dı 068a/08, 095a/03, 148b/13, 267b/01
d.-dum 086a/08, 183a/03
d.-mayalar 133a/07
d.-mışlarıdı 045a/06
d.-up 285b/10
17. Sürmek.

d.-tı 327b/02

- *d.+an* : Tutan (kimse).

d.+lar 246a/15

- *d. (ārām d.)* → ārām
- *d. ('azīzrek d.)* → 'azīzrek
- *d. (buyruḡ d.)* → buyruḡ
- *d. (daylıḡa d.)* → dayalık
- *d. (dīnin d.)* → dīn
- *d. (diri d.)* → diri
- *d. (elin d.)* → el
- *d. (fāl d.)* → fāl
- *d. (fermān d.)* → fermān
- *d. (gönlüñüñ yirinde d.)* → gönül
- *d. (göz d.)* → göz
- *d. (gümān d.)* → gümān
- *d. (ḡarām d.)* → ḡarām
- *d. (ḡaḡir d.)* → ḡaḡir
- *d. (hezīmete d.)* → hezīmet
- *d. (ḡoş d.)* → ḡoş
- *d. (ḡarār d.)* → ḡarār
- *d. (ḡulaḡ d.)* → ḡulaḡ
- *d. (ḡulınç d.)* → ḡulınç
- *d. (ısıtma d.)* → ısıtma
- *d. ('ibret d.)* → 'ibret
- *d. (maḡām d.)* → maḡām
- *d. (meclis d.)* → meclis
- *d. (naşīḡat)* → naşīḡat
- *d. (oruç d.)* → oruç
- *d. (peymān d.)* → peymān
- *d. (rāst d.)* → rāst
- *d. (revā d.)* → revā
- *d. (rūze d.)* → rūze
- *d. (sehel d.)* → sehel
- *d. (şek d.)* → şek
- *d. (şom d.)* → şom
- *d. (şöhret d.)* → şöhret
- *d. (ta 'cīl d.)* → ta 'cīl
- *d. (ḡanuḡ d.)* → ḡanuḡ

- *d. (ḡar d.)* → ḡar
- *d. (ümīd d.)* → ümīd
- *d. (ümīz d.)* → ümīz
- *d. (yir d.)* → yir
- *d. (yol d.)* → yol

dutam : Avuç içi veya parmak uçlarıyla tutulabilen miktarda olan. -1-

d. 280a/08

dutıcı : Tutucu. -2-

d. 009b/10

d.+dur 136b/02

dūzahī (*Far.*): Cehenneme mensup (kimse), zebani. -2-

d. 181b/04

d.+dür 144a/05

dügin → **dügün** -1-

d.+inde 205b/13

dügün : Dügün. -2- (**krş. dügin**)

d.+den 286a/02

- *d. eyle-*: Dügün yapmak. 040a/09

dükān (*Ar.*): İçinde ötebiri satılan yer. -2-

d. 031a/10, 031a/12

dükeli : Hepsî, bütünü. -322-

d. 004b/02, 007a/09, 009b/14, 010a/07, 010a/08, 011a/10, 011a/14, 012a/04, 012a/10, 012b/05, 013a/01, 013a/02, 017b/08, 017b/10, 017b/13, 018b/14, 028a/02, 028a/10, 029b/04, 031a/07, 031a/09, 031a/13, 031a/15, 032a/03, 032a/08, 032a/14, 032b/01, 034a/04, 034b/05, 034b/07, 034b/08, 037a/06, 037a/14, 037a/15, 038a/04, 038a/06, 038a/15, 038b/09, 038b/13, 038b/14, 039b/03, 044a/15, 045a/13, 045b/12,

046a/13, 046b/02, 049a/14, 053a/15,
053b/13, 054a/01, 054a/03, 054b/14,
055a/04, 057a/04, 059a/12, 060b/11,
061a/12, 061b/03, 061b/10, 061b/15,
062a/02, 062b/14, 063a/14, 063b/06,
064b/14, 064b/15, 068b/06, 076a/12,
077a/06, 079a/04, 079a/05, 079a/06,
079a/13, 080b/04, 080b/10, 082a/05,
082b/07, 082b/15, 086a/09, 087b/11,
087b/12, 088a/15, 088b/04, 088b/08,
089b/03, 090a/10, 090b/06, 091a/04,
091b/01, 091b/12, 092a/03, 092b/01,
093b/06, 093b/08, 093b/09, 094a/05,
095a/11, 095b/08, 096a/03, 098b/07,
098b/15, 099a/04, 100b/09, 102b/10,
103b/06, 103b/11, 104a/04, 107a/09,
108b/07, 109a/13, 109b/03, 110a/06,
110a/14, 110b/10, 111a/14, 111b/08,
112a/06, 113a/04, 114a/14, 114b/02,
116b/03, 116b/04, 118a/02, 118a/07,
119b/06, 119b/09, 120b/13, 121b/13,
122a/02, 122a/03, 123a/13, 125b/07,
125b/08, 125b/13, 126a/10, 126a/14,
127a/11, 127b/03, 130b/13, 131a/15,
132a/14, 132b/02, 132b/03, 132b/09,
136a/05, 138b/15, 139a/03, 139a/10,
145a/13, 146b/04, 147a/14, 147b/08,
149a/03, 151a/11, 153a/15, 154a/01,
155a/07, 155b/02, 155b/04, 155b/06,
155b/15, 156a/01, 156a/03, 156a/05,
156b/08, 156b/14, 156b/15, 159a/03,
161a/13, 162a/10, 163a/15, 163b/11,
164a/09, 164b/06, 164b/07, 164b/08,
165a/09, 166b/05, 168a/01, 169a/05,
169a/09, 169b/03, 170a/12, 171a/02,
171b/09, 172a/04, 172a/06, 173a/12,
173a/14, 173b/04, 173b/15, 174a/01,
175a/10, 175b/05, 176b/09, 177a/12,
178a/15, 178b/15, 179a/09, 180a/05,
180a/06, 180a/12, 180a/13, 181b/03,

181b/12, 184a/01, 184a/10, 184a/13,
184a/14, 184b/04, 185a/07, 185a/11,
185a/14, 185b/02, 186a/13, 186b/06,
187a/08, 188a/12, 188a/14, 189a/01,
192a/01, 192a/07, 192b/08, 193a/07,
196b/05, 197a/15, 197b/03, 197b/07,
200a/10, 202a/02, 202b/14, 206a/06,
206b/09, 206b/10, 207a/01, 207a/02,
207a/04, 207b/04, 207b/05, 211b/07,
211b/10, 212a/04, 212a/08, 213a/12,
213b/06, 215a/03, 215b/06, 215b/12,
217b/15, 218a/14, 218a/15, 218b/13,
218b/14, 219a/05, 234a/12, 259a/08,
300a/15, 319b/10

d.+lere 120a/03

d.+müz 096a/05

d.+n 018a/03, 021b/07, 023b/01, 031b/15,
032b/02, 056b/07, 057a/02, 064a/09,
068b/12, 070a/13, 073a/10, 074b/09,
075a/08, 078b/04, 082b/10, 083a/02,
086a/01, 087b/07, 098b/10, 099a/08,
105a/01, 106b/01, 106b/02, 114a/05,
115b/11, 125b/01, 132b/04, 132b/06,
142a/03, 153a/01, 187b/08, 193b/15,
206a/03, 213a/13, 329b/13

d.+nden 059a/11, 080a/12, 080a/13,
080a/15, 282b/12

d.+ne 102b/11, 151b/06

d.+nüñ 018a/14

d.+ñüz 141a/02

d.+ñüzi 070a/08

d.+si 137b/05

d.+sin 068a/12, 191b/09, 215a/02

d.+sine 097b/14, 124a/01, 173a/11,
207a/04

d.+yile 067b/02, 149b/02

d.+yle 033b/15

düken-: Bitmek, tükenmek. -2-

d.-emez 232b/09

d.-ür 232b/09

düket-: Bitirmek, tamamlamak. -1-

d.-di 250b/05

dülbend (*Far.*): Sarık. -1-

d.+i 186a/10

dün : 1. Gece. -19-

d. 036a/07, 039b/14, 056b/11, 057a/07,
057a/09, 136b/01, 244b/12, 277a/01,
315a/08

d.+in 320b/06

2. Bugünden önceki gün.

d. 072b/06, 091a/03, 255a/09, 315a/11

- *d. buçuğu*: Gece yarısı. 112b/06, 218a/11,
311b/10
- *d. buçuğu* → *d. buçuğu* 036a/08
- *d. yarısı*: Gece yarısı. 140a/02

dünyā (*Ar.*): İçinde yaşadığımız âlem; dünya. -71-
(**krş. dünyē**)

d. 007b/10, 007b/13, 023a/13, 044a/03,
044a/04, 045b/02, 045b/03, 167b/15,
178b/15, 179a/09, 181b/12, 183b/12,
195a/13, 202b/12, 202b/14, 231a/08,
238b/03, 296a/07, 296a/08, 296a/12,
296a/15, 296b/05, 296b/06, 302b/10,
309a/02

d.+çün 333a/14

d.+da 021a/13, 045a/05, 159b/05, 202b/12,
215a/12, 215a/15, 215b/04, 219a/01,
278a/02

d.+dakidür 277b/15

d.+dan 232b/13, 238b/02

d.+sıdan 147b/02

d.+ya 261b/12

d.+yı 044a/05, 203a/02, 203a/04, 231b/14

d.+yıla 215a/11

- *d.+(dan) çıkar-*: Öldürmek. 016a/07
- *d.+(dan) rihlet it-*: Ölmek. 023b/13,
032b/07, 078b/14, 210b/06, 210b/14,
211a/04, 213b/03, 215b/02, 217b/02
- *d.+(dan) git-*: Ölmek. 048b/11
- *d.+(dan) nakl it-*: Ölmek. 210b/08,
215b/11
- *d.+(dan) fevt ol-*: Ölmek. 234b/09,
235a/04
- *d.+(dan) göç-*: Ölmek. 238b/09, 239a/12,
259a/09, 259b/15
- *d.+(dan) rihlet kııl-*: Ölmek. 248a/11
- *d.+(dan) sefer it-*: Ölmek. 249b/15
- *d.+(dan) kesil-*: Ölmek. 309a/03
- *d. (mülket-i d.)* → mülket

dünye → **dünyā** -5-

d.+de 073a/10

d.+den 018a/12, 054a/14, 241b/11

d.+ye 178b/15

dürger (*Far.dürüger*): Dülger. -1-

d. 004b/04

düriş-: 1. Uğraşmak, didişmek, çabalamak. -6-

d.-di 311a/12

2. Savaşmak.

d.-di 104a/13

d.-e 282b/06

d.-eler 331a/07

d.-elüm 276a/07

d.-ür 244a/14

dürlü : Çeşit, nevi, çeşit, cins. -43-

d. 031b/06, 045a/10, 064a/05, 069a/12,
162b/13, 169b/02, 171a/10, 175b/05,
176b/13, 180b/06, 262b/14, 265a/05,
267b/07, 269b/12, 269b/13, 289b/11,
304a/05

d.+dür 176b/06

d.+sine 286b/12, 286b/13

- *d. d.:* Çeşit çeşit. 062a/03, 064a/06,
066a/13, 069a/10, 155b/13, 156a/08,
174b/15, 176b/06, 179a/13, 180a/02,
254a/14, 277a/14

- *d. (bir d.)* → bir

dürt-: Sürmek, sürtmek. -1-

d.-di 072b/02

dürtil-: Sürülmek. -1-

d.-miş 195a/03

dürtün-: Sürünmek. -1-

d.-ürlerdi 191a/08

dürüd → **dürüz** -2-

d.+ıla 153b/07

- *d. kıl-*: Dua etmek. 255a/08

dürüz (*Far.*): Dua, övme sözü. -3- (**krş. dürüd**)

d. 012a/01, 024b/01

- *d. vir-*: Dua etmek. 144b/11

dürüst (*Far.*): Doğru, düzgün. -34-

d. 062b/04, 113b/15, 125a/11, 125a/12

d.+dür 188b/01

- *d. it-*: Düzeltmek, iyileştirmek. 028b/04,
033a/04, 042a/02, 042a/09, 062b/07,
062b/07, 066b/03, 066b/06, 066b/10,
205a/04, 266a/11

- *d. eyle-*: Düzeltmek, iyileştirmek. 040a/15,
042b/05

- *d. ol-*: Düzeltmek, iyileştirmek. 042a/05,
045b/13, 054a/03, 062b/01, 062b/08,
066b/11, 067b/11, 165b/04, 189a/06,
203a/11, 205b/06

- *d. ol-*: (*gözüni dürüst ol-*) → göz 204b/08

- *d. işli-*: İşi doğru (olan). 046a/12

- *d. sözlü-*: Doğru sözlü. 046a/13, 120a/05,
298a/04

dürüş-: Karşı karşıya gelmek, mücadele etmek,
çarpmak. -2-

d.-di 305b/14

d.-diler 249a/01

düş-: 1.Yere düşmek, düşmek. -111-

d.-di 014a/01, 244b/11, 251b/09, 274a/09,
274b/13, 284b/08, 288b/02, 301a/11,
325b/09, 327a/15, 330a/12, 330b/05,
330b/10

d.-diler 115a/05

d.-dü 106b/09

d.-dük 235a/14

d.-düm 171b/10, 234b/12

d.-e 023a/03, 256a/02

d.-er 251b/06

d.-meye 006b/15

d.-meyüp 305b/11

d.-mez 333b/05

d.-mezdi 191b/05

d.-miş 070b/02, 104a/08, 148a/15, 159b/03

d.-mişdür 062a/02

d.-mişem 167a/05

d.-mişidi 041b/15, 115a/06

d.-mişler 076b/04, 076b/10, 163b/10

d.-mişlere 235a/07

2. Girmek, düşmek.

d. 067b/11

d.-di 013b/11, 014a/06, 039a/06, 075a/01,
075a/06, 075b/12, 076b/10, 103b/12,
108a/14, 109a/01, 110b/06, 123a/03,
196a/11, 197a/10, 197a/11, 213b/06,
235b/09, 236a/10, 257a/03, 272a/09

d.-dün 116b/11

d.-er 251b/08

d.-erdi 158a/14, 180b/02

d.-medi 195b/08, 269b/07

d.-mek 324b/04

d.-miş 208b/06

d.-mişdür 090a/13

3. Varmak, gelmek.

d.-di 049b/06

d.-diler 049b/05, 049b/06, 049b/07,
049b/12, 129a/13, 257a/05

d.-dilerdi 229b/09

4. Zıt olma, aykırı olma.

d.-di 046b/03, 058a/02, 058a/05, 074a/11

d.-dügi 002b/13, 057b/14

d.-e 093b/14

d.-mesün 237a/08

5. Vaki olmak, olabilmek.

d.-di 078b/05, 078b/06, 147b/15

6. Konmak, inmek.

d.-di 078b/09, 079a/13, 205a/07

7. Üzerine yürümek, hücum etmek.

d.-di 101a/15

8. Gelmek, düşmek.

d.-di 118b/10, 135a/01, 149a/02, 275a/02,
328b/14

9. Kalmak, düşmek.

d.-di 239a/01

d.-ecek 256a/03

d.-er 305b/02

d.-erdi 147b/14

d.-erse 078b/04

d.-sün 139b/11

10. Hastalanmak, düşmek.

d.-düm 149a/12

- *d. (āvāze d.)* → āvāze
- *d. (ayağına d.)* → ayak
- *d. (dağdağa d.)* → dağdağa
- *d. (bī-hūş d.)* → bī-hūş
- *d. (fikre d.)* → fikr
- *d. (göñline d.)* → göñül
- *d. (gözi d.)* → göz
- *d. (haber d.)* → haber
- *d. (harb d.)* → harb
- *d. (hasta d.)* → hasta
- *d. (hilāf d.)* → hilāf
- *d. (huşümet d.)* → huşümet
- *d. (od d.)* → od
- *d. (töhmet d.)* → töhmet
- *d. (vehm d.)* → vehm
- *d. (yola d.)* → yol

düş : Rüya. -22-

d. 234a/07

d.+de 121b/07, 260a/02

d.+den 016a/12

d.+i 121b/07

d.+inde 016a/09, 078a/02, 106b/14

d.+indeyidi 170b/02

d.+ümde 255a/09, 260a/03, 274a/02,
275a/11, 315b/02

d.+ümi 233b/12

d.+üñ 121b/08

d.+ünde 250b/14

- *d. gör-*: Rüyalanmak, rüya görmek.
018a/07, 078a/04, 078a/05, 274a/02,
322b/10

düşenbih (*Far.*): Pazartesi günü. -4-

d. 153b/03, 209b/12, 211b/02, 223b/02

düşmān → **düşmen** -1-

d.+larumuzdur 131a/13

düşmanluḡ → **düşmenlik** -1-

d.+ın 118b/04

düşmen (*Far.*): Hasım, düşman.

-62- (**krş. düşmān**)

d. 107a/04, 243a/01, 243b/13, 245b/05,
246a/15, 249a/05, 249a/08, 266b/06,
306a/04, 312b/10, 327a/01, 328b/12

d.+den 243a/05, 243a/10, 313b/06

d.+di 320a/06

d.+dür 210a/13

d.+e 301a/03, 325b/05

d.+i 051a/14, 199b/01, 331a/15

d.+ler 053a/05, 195b/03, 231a/08,
242b/15, 243a/11, 266a/06, 322b/02,
327a/03, 329a/01

d.+lerden 242b/11, 242b/12

d.+lere 195b/05, 275a/12

d.+leri 077a/05, 125b/14, 227b/15,
324a/07, 329a/09

d.+leriçün 178a/08, 178a/11

d.+leridür 272b/13

d.+lerile 306b/02

d.+lerin 052a/03, 321b/04

d.+lerine 147a/05

d.+lerini 193a/15

d.+leriyidi 266b/01

d.+lerle 329a/07

d.+lerümüz 102a/01, 328b/09

d.+lerüñ 053a/04, 195b/06

d.+lerüñdür 194b/03

d.+lerüñile 181a/13

d.+üñ 313b/12

d.+üñüzdür 082b/04

- *d. eyle-*: Düşman etmek. 264a/05
- *d. ol-*: Düşman olmak. 310b/11, 313b/13

düşmenlik : Düşmanlık. (**krş. düşmanluḡ,
düşmenlük**) -3-

d. 139b/11

d.+i 149b/07

d.+ine 209b/09

düşmenlük → **düşmenlik** -1-

d.+i 115b/06

düşür-: Düşürmek. -4-

d.-di 104a/07, 327a/14

d.-mişdüm 213a/01

d.-ürdi 327a/09

düşvār (*Far.*): Güç, zor. -13-

d. 013b/04, 102a/12, 182a/07, 320a/08,
320b/12

d.+dur 228b/13, 318a/10

- *d.+rak*: Çok zor, çok güç. 097b/04
- *d. gel-*: Gücüne gitmek, ağrına gitmek.
036a/02, 037a/10, 045b/10, 152b/14,
215b/05

düşvârlık : Güçlük, zorluk. -2-

d. 143a/14

d.+ıyla 051a/14

düz : Doğru, gerçeğe uygun. -4-

d. 021b/03

d.+lü 055a/04; 310a/03

düz-: 1. Tertip etmek, meydana getirmek. -39-

d.-di 074a/15, 091b/03

d.-diler 323a/11

d.-düm 238a/01, 303b/11

d.-dünüz 270b/14

d.-eyim 033a/03, 255a/04

d.-mek 255a/02

d.-mekde 255a/02

d.-mişdi 061a/05

2. Hazırlamak, tanzim etmek.

d.-di 022b/05, 025a/09, 086a/01, 091b/09,
115b/09, 130a/04, 322b/08, 323a/13

d.-diler 061b/04, 075a/04, 090b/05,
252b/08

d.-dük 225a/01, 324b/10

d.-düm 301b/12

d.-eler 141b/12, 304a/05

d.-elüm 143b/13

d.-mezlerdi 155b/09

d.-miş 298a/08

d.-mişdi 059a/14

d.-mişdür 178a/05, 178a/11, 174a/05

d.-mişem 174a/07

d.-ün 072b/15, 113a/12, 141b/06

- *d. (işini d.)* → iş
- *d. (ma'îşet d.)* → ma'îşet
- *d. (yol yarağın d.)* → yol
- *d. (yarağ d.)* → yarağ

düzet-: Tanzim etmek, hazırlamak. -1-

d.-di 126a/07

düzil-: Tanzim edilmek. -4- (**krş. düzül-**)

d.-dün 291a/02

d.-iserdür 329b/12

d.-miş 069a/12

- *d.-üp-dur-*: Sürekli tanzim edilmek.
268b/01

düzlik : Düz olma durumu. -1-

d.+i 156b/01

düzül- → **düzil-** -2-

d.-miş 085b/01

- *d.-üp-dur-* → **düzil-** 290a/01

E

e'imme (Ar.): İmamlar. -10-

e. 008b/15, 070b/06, 074b/15, 081b/05,
091b/05, 199b/09, 298b/10

e.+den 275b/03, 292a/01, 304a/08

ebced (Ar.): Her harfi bir rakamı karşılayan, Arap harfleri yazılı sekiz kelimeden meydana gelen hesap sistemi, ebcet. -3-

e. 030a/01, 030a/03

ebe : Anneanne. -1-

e.+m 324a/12

ebedî (Ar.): Sonu olmayan, sonsuz. -4-

e. 176a/01, 176a/05, 325a/11

e.+dür 153a/07

ebî (Ar.): Baba. -2-

e. 316b/02

ebraş (Ar.): Baras hastalığına tutulan. -2-

e.+ı 033a/05

e.+lar 029a/03

ebraşlık : Baras hastalığı. -1-

e.+ı 040b/01

ebsem → **epsem** -1-

- *e. ol-*: Susmak. 237b/12

ebü'l-fazıl (Ar.): Ahlak babası. -1-

e. 126a/08

ebü'l-ḥakem (Ar.): Hükümdarların babası. -1-

e. 098a/12

ecel (Ar.): Ömrün sonu. -24-

e.+i 074b/01

- *e. ir-*: Ölüm vakti gelmek. 211a/13, 240b/06, 259b/08, 289a/06
- *e. er-*: → *e. ir-* 016b/05
- *e. iriş-*: Ölüm vakti gelmek. 233b/07, 234a/01, 290b/09, 303b/13, 309a/09
- *e.+(i) gel-*: Ölüm vakti gelmek. 255a/09, 272a/15, 320b/09

ecma'in (Ar.): Hepsini, bütünü. -3-

e. 003b/03, 004a/03, 155b/11

edeb (Ar.): Terbiye. -3-

e. 233a/14, 294b/07

e.+le 117b/13

edebli : Terbiye sahibi. -1-

e. 037b/08

edük : Koncu kısa çizme, konçlu mest. -2-

e.+i 108a/03, 253b/09

efsüs (Far.): Yazık, eyvah. -1-

- *e. it-*: Eyvah etmek. 198b/09

eger (Far.): Şayet, eğer. -271- (**krş. veğer, ger**)

e. 007b/10, 008a/08, 008a/10, 009a/02, 011a/08, 012a/12, 012a/13, 013a/11, 014b/04, 016a/02, 016b/05, 016b/14, 019b/01, 025b/03, 026b/08, 033a/08, 033a/09, 033a/10, 039a/14, 039b/04, 041b/05, 042a/01, 044a/14, 046a/11, 050b/09, 050b/12, 053a/04, 053a/12, 054b/09, 055b/04, 055b/11, 056a/02, 056a/07, 056a/13, 059a/02, 063b/08, 064b/13, 065a/07, 066b/02, 067a/02, 072a/15, 078a/10, 078b/03, 081a/03, 083b/14, 085a/11, 086b/01, 087b/02, 087b/03, 089a/01, 091a/06, 091b/13, 093a/12, 094a/12, 095a/09, 095a/15, 095b/02, 096a/01, 098a/10, 099b/04, 100b/01, 102a/09, 102b/04, 105b/06, 105b/10, 106a/09, 106b/04, 106b/15, 107a/03, 107a/06, 107a/11, 109a/11, 110a/04, 110b/04, 110b/15, 114b/12, 118a/01, 118a/05, 121a/03, 125a/05, 128a/08, 128a/11, 129b/13, 130a/03, 132b/03, 132b/13, 133b/12, 136a/14, 136b/03, 136b/09, 137b/01, 138a/13, 138b/07, 138b/15, 140a/09, 140b/06, 141a/11, 142b/12, 145a/07, 148b/03, 148b/07, 149b/06, 150a/10, 151a/15, 151b/10, 152b/14, 153a/01, 154b/05, 155a/06, 155a/11, 155b/01, 155b/07, 164b/02, 164b/06, 169b/03, 176b/01, 176b/14, 177b/04, 178b/15, 179a/08,

181b/02, 181b/12, 187a/07, 188a/02,
192a/02, 193b/14, 194b/15, 195a/12,
195b/10, 197a/01, 197a/15, 198b/02,
199a/13, 200a/02, 201b/07, 201b/08,
201b/10, 206a/03, 208b/06, 208b/15,
209a/13, 210a/12, 212a/02, 212b/15,
214b/05, 215a/09, 217b/13, 219a/06,
219b/11, 220a/03, 220a/09, 220b/02,
220b/03, 222a/11, 226a/09, 227a/11,
227a/14, 233b/10, 234a/08, 234b/07,
237a/05, 238a/09, 238a/11, 239a/03,
240b/06, 241b/15, 242a/04, 243a/05,
243a/06, 243b/11, 243b/13, 247b/01,
247b/04, 248a/02, 249a/06, 250a/03,
250a/06, 251b/06, 253b/12, 256a/01,
256a/03, 257b/12, 258a/07, 258b/08,
258b/10, 259b/01, 259b/06, 260b/07,
264b/08, 265a/07, 265a/09, 266a/04,
266a/08, 266b/09, 267a/04, 267b/15,
268b/02, 270a/03, 270a/07, 270a/08,
270a/10, 271a/14, 271b/06, 272b/11,
273a/08, 273b/13, 275a/11, 275b/14,
278a/15, 283a/15, 283b/08, 285b/01,
286a/08, 287a/12, 290a/05, 290a/06,
290b/05, 291a/12, 294b/10, 297b/09,
299b/06, 301b/09, 302b/02, 302b/03,
303b/04, 304a/07, 305a/01, 306b/04,
309b/10, 310a/03, 310a/07, 310a/15,
312b/11, 313a/13, 313b/03, 314a/01,
314a/11, 314a/15, 315b/12, 317a/14,
318a/04, 318a/08, 318a/09, 318a/11,
318b/02, 318b/12, 318b/13, 319a/14,
320a/12, 320b/05, 321a/03, 321a/05,
321b/04, 322b/03, 323b/12, 323b/15,
324a/16, 325a/07, 326a/09, 329b/10,
330a/13, 330a/14, 330b/08, 331a/11,
331a/12, 332b/12, 333a/13, 333b/13

egerçi (Far.): Her ne kadar, gerçi, ...ise de. -15-

e. 011a/01, 017a/07, 083b/02, 191a/13,
191b/07, 232b/15, 238b/03, 238b/08,

262b/11, 298b/11, 300a/09, 300a/12,
305a/11, 306a/02, 332b/14

egirt-: Muhasara etmek, kuşatmak. -1-

e.-diler 128b/11

eglen-: Beklemek, durmak; sabit olmak, yerinde durmak. -2-

e.-meye 138b/05

e.-mez 254a/11

eg(i)n : Sırt, arka. -1-

e.+ne 244a/04

eḡaḡ → eḡaḡḡ -1-

• e.+raḡ : Daha layık.

e.+am 017b/05

eḡaḡḡ (Ar.): Çok layık, yakışır, müstahak. -1- (**krş.**
eḡaḡ)

e.+am 216a/15

ehl (Ar.): Sahip, ehil; halk. -173-

e.+i 003a/07, 003a/08, 003a/09, 003a/09,
032b/02, 050a/03, 050b/01, 076a/07,
077a/04, 117a/01, 117a/04, 117a/15,
117b/02, 117b/08, 120a/09, 120a/14,
123b/01, 123b/05, 123b/08, 125a/10,
125b/01, 126a/08, 137b/03, 137b/11,
138a/14, 138a/15, 145a/08, 175b/09,
176b/09, 187b/10, 203a/01, 263a/06,
275a/02, 289b/13, 295a/09, 297b/03,
297b/04, 298a/12, 300a/08, 311b/06,
328b/15

e.+idür 234a/14

e.+in 078a/04

e.+inden 058b/05, 076a/04, 129b/01,
171a/05, 182b/12, 234a/15, 265b/02,
309a/13

e.+ine 003a/08, 003a/09, 030b/05,
037a/04, 044a/03, 070b/09, 076a/05,
076a/06, 077a/12, 111a/05, 120b/15,
129a/15, 131b/13, 137b/04, 137b/10,
145b/12, 180b/06, 236a/11, 242a/09,
262b/04, 295b/11, 310b/03

e.+ini 199a/13

e.+inüñ 003a/08, 030b/02, 049a/06,
075a/06, 075a/11, 075b/05, 089b/05,
121a/05, 123b/10, 134a/02, 145a/05,
159a/14, 180a/02, 180a/06, 180b/10,
181a/01, 246a/04, 295a/09, 296b/02,
310a/08, 312b/15, 317a/02, 321b/04

- e.+e'l-cennet: Cennetlik olanlar, günahkâr olmayanlar. 295a/09
- e.+e'l-beyt: Hane halkı, aile; Hz. Peygamber'in yakın akrabası. 297b/06
- e.+ü'l-beyti'r-rahmetihî: Hz. Peygamber'in rahmetinin üzerinde olduğu yakın akrabaları. 236a/07
- e.-i Anṭākiyye: Antakya halkı. 050a/01
- e.-i 'ayāl: Ev halkı, aile. 121a/04, 215b/01
- e.-i beyt: Hane halkı, aile; Hz. Peygamber'in yakın akrabası. 113b/05, 126b/12, 127a/02, 225b/01, 226b/02, 231a/12, 246a/15, 280b/10, 282a/04, 289a/09, 297a/11, 297a/13, 297a/14, 297a/15, 297b/01, 297b/08, 297b/09, 297b/10, 297b/11, 298b/03, 298b/04, 298b/07, 298b/11, 298b/13, 299b/01, 303a/11, 309b/14, 315a/03, 320a/06, 322a/15, 324b/06, 328b/10, 331a/03, 333a/05, 333b/01
- e.-i beyt-i faẓā'il: Ehli beyitin faziletleri. 003a/14, 297a/08
- e.-i beyt-i Muḥammed: Hz. Muhammed'in ailesi. 280b/02, 281a/02
- e.-i beyti'n-nebī: Hz. Peygamber'in yakın akrabası. 229a/11

- e.-i beytü'n-nübüvveti: Hz. Peygamber'in yakın akrabası. 227b/04
- e.-i 'Irāk: Irak halkı. 302b/01
- e.-i İslām: İslam topluluğu. 269a/01
- e.-i ḥiṣār: Hisar halkı. 123a/01
- e.-i kitāb: Dört kitaptan birine inanan. 137b/08, 232a/12
- e.-i Kūfe: Kufe halkı. 302b/01, 319a/06, 324b/10
- e.-i Medīne: Medine halkı. 269a/04
- e.-i Mekke: Mekke halkı. 118b/04
- e.-i Mervān: Mervan'ın halkı. 055b/05
- e.-i Mıṣr: Mısır halkı. 290b/05
- e.-i Naḍīr: Nadir halkı. 123b/06
- e.-i Nehrevānī: Nehrevān halkı. 285b/12
- e.-i sünnet: Peygamberimizle sahabelerine itikatta uyanlar. 292b/03, 333b/05
- e.-i Şām: Şam halkı. 301b/06
- ehl-i (?): 324a/15
- e.-i b.+i Fāṭma: Hz. Fatma'nın ailesi. 227b/04
- e.-i Tehāvün (kışsa-i e.-i Tehāvün) → kışsa
- e.-i Rūm (kışsa-i e.-i Rūm) → kışsa

ejdehā (Far.): Ejderha. -1-

e. 197b/13

ek-: Saçmak, serpmek. -4- (**krş. ik-**)

e.-erdi 027a/10

e.-erlerdi 229b/03

e.-ire 280a/09

e.-medin 021b/10

eken → **ekin** -1-

e.+in 232a/05

ekin : Mahsul, ekin. -6- (**krş. eken**)

e. 054a/10, 201a/10, 247a/10

e.+den 201b/13

e.+i 054b/10
e.+lerin 055a/01
ekinci : Çiftçi. -1-
e. 247a/12
ekşer (Ar.): Çok fazla, birçok. -4-
e. 084a/14
e.+i 193b/04, 284a/09
e.+in 242a/13
eksik → **eksük** -2-
e. 225a/03
• *e. eyle-*: Azalmak. 225a/03
eksil- → **eksül-** -1-
e.-di 306a/07
eksük : Eksik, az.-8- (**krş. eksik**)
e. 173a/07, 243b/12, 282a/13
e.+dür 333a/01
e.+e 011a/10
e.+i 261a/11, 332b/03
e.+leri 332b/05
e.+üñüz 333a/06
eksül-: Azalmak, eksilmek. -2- (**krş. eksil-**)
e.-medi 045b/01, 046a/05
ekşi-: Ekşi duruma gelmek. -1-
e.-r 296a/12
ekşi : Ekşi. -1-
• *e. ol-*: Ekşimek. 296b/01
el : El; irade, kontrol; kuvvet. -273- (**krş. il**)
e. 171a/15, 176b/09, 294a/11, 299b/08
e.+e 252b/04, 332b/01

e.+i 052b/04, 099a/09, 205b/06, 261a/04,
269b/10, 327b/02, 331b/02
e.+ile 287a/02
e.+im 205b/06
e.+in 007a/01, 018a/02, 026b/13, 028b/11,
030b/11, 033a/11, 036b/12, 039b/09,
040b/07, 040b/09, 040b/10, 040b/12,
040b/13, 041b/08, 044b/09, 052a/11,
052a/14, 052b/02, 052b/10, 052b/13,
052b/15, 067a/10, 068a/04, 076a/10,
098b/12, 099a/12, 107b/11, 107b/14,
108a/02, 112b/12, 117b/11, 124a/10,
131b/12, 186a/11, 194a/08, 195a/04,
203b/13, 204a/09, 206a/04, 216a/11,
224a/10, 226b/15, 229b/02, 235a/09,
274b/04, 277b/13, 279b/11, 281a/08,
288b/02
e.+inde 024a/01, 029a/02, 032a/12,
037a/15, 041b/04, 059b/01, 059b/15,
084a/02, 108a/09, 197b/13, 197b/14,
198b/05, 199b/02, 199b/03, 199b/06,
199b/07, 199b/08, 199b/10, 200a/11,
211b/09, 228a/11, 257b/09, 274b/13,
279a/14, 327a/07
e.+indegi 198a/12, 198a/13, 063a/03
e.+iñdedür 200a/06, 313b/11
e.+inden 044a/12, 053b/11, 110a/02,
117b/06, 119a/03, 122b/13, 123a/03,
196a/11, 198a/02, 198a/03, 198a/10,
202a/10, 213b/05, 216a/11, 222a/12,
223a/03, 235a/05, 305b/13, 322a/11,
327a/08, 328a/15, 023b/04, 305b/14,
310b/07
e.+ine 063b/10, 065b/04, 107a/15,
108a/03, 110a/04, 122b/04, 122b/09,
139b/10, 204b/04, 222b/14, 224b/07,
250b/04, 276a/11, 280b/12, 281a/05,

281a/08, 305b/04, 312b/10, 313b/12,
326b/10, 327a/01, 327a/04, 330b/14

e.+ini 034a/10, 081b/09, 126b/04, 194a/06,
232a/11, 271b/02, 284b/06, 299b/09

e.+iñiz 225a/06

e.+iyile 114b/13, 154a/10, 205b/04,
205b/07

e.+iyile 204b/07

e.+ler 160a/15

e.+leri 158a/12

e.+lerin 016a/05, 066b/07, 118a/08,
160a/08, 244b/09

e.+lerinde 007a/09, 160a/14, 176b/01,
177b/15

e.+lerinden 165b/02

e.+lerine 242a/11, 329a/08, 332a/13

e.+lerini 053b/03, 158b/09, 242a/12,
300b/12

e.+lerüm 278a/11

e.+lerüñüz 331b/13

e.+üm 041a/02, 052b/05, 130b/01,
148a/06, 154a/07, 154a/12, 155a/04,
161a/05, 164b/01, 164b/09, 164b/13,
165a/05, 166a/01, 166b/11, 168b/13,
170b/10, 174a/08, 174a/10, 177a/10,
178a/07, 182b/07, 238a/11, 287a/09,
287a/10, 325b/10

e.+ümde 185b/02, 219b/14, 290b/08,
325a/07

e.+ümdedür 164a/10

e.+ümden 081a/12, 186a/11, 325a/10,
325b/11

e.+üme 130b/02, 234a/03, 258b/10,
026b/02, 166a/06, 171b/03, 174a/10,
231b/10

e.+ümüz 185a/06

e.+ümüzde 333a/11

e.+ümüzden 311b/07

e.+ümüze 321a/07

e.+üñ 014a/13, 031b/04, 154b/03, 231b/05,
278a/10, 302b/03, 122b/10

e.+üñde 251b/12

e.+üñdedür 214a/03, 321a/05

e.+üne 104a/15, 130a/14, 216a/06, 321a/05

e.+üñi 030a/14

e.+üñle 205b/05

e.+üñüz 217b/07 218b/14

e.+üñüzden 013a/11, 025a/10, 324a/03,
325b/11

- *e. altundan*: Gizlemek. 263a/09
- *e. çek-*: Vaz geçmek, terketmek. 201a/02
- *e. getir-*: El kaldırmak. 204a/15
- *e. götür-*: El kaldırmak. 184b/01, 268a/04, 285b/04
- *e. ur-*: Dokunmak. 221b/05, 222a/01, 274b/04
- *e. uzat-*: Almaya kalkmak, el sunmak. 045a/14
- *e. vir-*: Yardım etmek. 242b/02
- *e. yu-*: Vazgeçmek, el çekmek. 291a/09
- *e.+(in) şun-*: El uzatmak. 045a/14, 107b/13
- *e.+(lerin) kınala-*: Ellere kına yakmak. 241a/14
- *e.+(inden) al-*: Bir şeyden mahrum etmek. 305b/13, 310b/07

- *e.+(den) var-*: Elden gitmek, zayi olmak. 237a/07
- *e.+(i) altındağ*: El altındaki, tebaa, maiyet. 294b/07
- *e.+(i) iriş-*: Eli uzatmak. 303b/04
- *e.+(in) dut-*: Elinden tutmak. 057a/04
- *e.+(i) kırı-*: “Eli tutmaz olsun, hiçbir iş yapamaz olsun” anlamında beddua sözü. 278a/10
- *e.+(inde) ol-*: İstediginde yapabilir olmak. 062b/12
- *e.+(üñden) al-* → *e.+(inden) al-* 284a/01, 284a/12
- *e.+(ünden) gel-*: Yapabilmek. 161b/04, 255a/03, 321a/05

elbette (Ar.): Şüphesiz. -13-

e. 091a/10, 103b/15, 107b/08, 123a/08, 154b/14, 202a/15, 216a/02, 216b/03, 256b/10, 271b/11, 320a/13, 323a/01, 330a/15

elçi : 1. Elçi. -30-

e. 117a/10, 251a/06, 251a/10, 251b/08, 253a/01, 253a/07, 283b/15, 324b/12, 333a/01

e.+ge 252b/13, 333a/04

e.+ler 136b/09 318b/11

e.+lerle 329a/07

e.+si 113b/11, 136b/12, 233a/11, 251a/09, 251a/12, 251a/15, 284a/06

e.+sidür 325b/10

e.+sine 136b/09

e.+sini 252b/15

e.+yem 319a/08

e.+yi 324b/09

e.+yile 320b/05, 327a/01

2. Peygamber.

e.+yem 269a/13

e.+dür 201a/01

elçilik : Elçi olma durumu. -3-

e.+ile 333a/12

- *e.+(e) viribi-*: Elçilik görevine göndermek. 117a/10, 117a/15

elem (Ar.): Üzüntü, keder, gam, tasa. -3-

e. 243a/09

- *e. iriş-*: Üzüntü çekmek. 081b/03, 315b/14

el-ḥamdü li'llāhi (Ar): “Allah’a hamdolsun, Allah’a şükür” anlamında Arapça ifade. -9-

e. 053a/06, 064b/12, 155a/08, 166a/04, 174a/14, 230a/06, 257b/07, 281b/09, 290b/03

el-ḥamdü li'llāhi rabbi'l-‘ālemīn (Ar.): “Hamd, âlemlerin rabbi olan Allah içindir.” anlamında Arapça ifade. -1-

e. 003b/02

elif (Ar.): Arap alfabesinin ilk harfi. -2-

e. 030a/06, 292b/05

el-kıṣṣa (Ar.): Nihayet, hülasa. -1-

e. 280b/13

elli : Elli. -9-

e. 133b/04, 173a/03, 183a/12, 211a/14, 261a/13, 261b/01, 308a/14, 308b/06, 325b/15

elvān (Ar.): Renkler. -2-

e. 175a/01

em-: Dil ve dudak yardımıyla bir şey içine çekmek, emmek. -3-

e.-er 316b/01

e.-erdi 326b/09

e.-erken 210b/07

emān (Ar.): Eminlik, korkusuzluk, huzur ve güven.

-26-

e. 133a/03

- *e. dile-*: Bağışlanmasını istemek. 114b/08, 130a/12, 130b/04, 130b/05, 133b/15
- *e. vir-*: Bağışlamak, kurtarmak. 114b/10, 114b/12, 114b/14, 130a/09, 130a/10, 130a/11, 130a/14, 130a/15, 130b/02, 130b/07, 130b/08, 130b/10, 131a/01, 131a/03, 131a/05, 133b/15

emānet (Ar.): Emanet. -10-

e. 087b/02, 089b/05, 125b/12

e.+de 279a/05

e.+dür 239a/08

e.+ine 091b/12

e.+ini 085b/10

e.+le 090a/07, 091b/01

e.+lerüñüze 115a/03

emāret (Ar.): Emirlik, beylik, prenslik. -4-

e.+i 003a/07, 101b/03, 133a/01

- *e.-i Ebū Bekr (kışşa-i e.-i Ebū Bekr) → kışşa*

emcek : Meme. -1- (**krş. emcik**)

e.+leri 080b/07

emcik → **emcek** -1-

e.+lerinden 157b/13

emel (Ar.): Ümit, umma, arzu, hırs. -1-

e.+üñi 231b/13

emīn (Ar.): Emniyet içinde, korkusuz. -24-

e. 085b/09, 086a/02, 089b/06, 089b/08, 091a/15, 102a/06, 146b/01, 304b/07, 332b/04, 332b/06

e.+dür 167a/15

e.+i 098a/15, 304b/09

e.+sin 167a/14

- *e. ol-*: Korkudan salim olmak, güvenmek, rahat olmak. 130a/09, 131b/12, 132a/05, 181a/05, 189a/05, 304b/09, 305b/05, 310a/15, 330b/09, 332b/15

eminlik : Emin olma durumu. -1-

e.+ile 332b/06

emn (Ar.): Güven, emniyet. -2-

e. 294a/15

- *e. ol-*: İnanmak, güvenmek. 012a/03

emīr (Ar.): Bir ülkenin başı, beyi. -20-

e. 133a/09, 133a/10, 133a/12, 238a/07, 248b/08, 249a/13, 318a/09, 318b/01, 321a/02, 330a/09, 330a/11, 330b/02, 331a/05, 333b/10

e.+i 238a/13

e.+lerden 075a/13

- *e. eyle-*: Bey yapmak. 240b/10
- *e. it-*: Kumandan yapmak. 217b/08
- *e. kııl-*: Bey yapmak. 242a/08
- *e.+a'l-mü'minīn*: Müminlerin başı, halife.

-47-

e. 004a/01, 237a/01, 251a/03, 254b/08, 255a/04, 255b/07, 257a/07, 257a/14, 257b/03, 257b/07, 258a/11, 258b/05, 259a/13, 260a/13, 265a/12, 265b/09, 265b/14, 266b/15, 267b/12, 270b/01, 273b/01, 275a/03, 283b/07, 287a/04, 287a/09, 287a/15, 287b/11, 288b/04, 288b/06, 300b/03, 305a/01, 305b/10,

319a/02, 319a/08, 319b/13, 321a/09,
321b/03, 323b/13, 331a/03, 331a/13,
331b/02

e.+den 268a/14

e.+i 288b/13

- *e.+ü'l-Hudeybiyye*: Hudeybiye'nin beği.
115b/08

emr (*Ar.*): İş buyurma, buyruk. -51-

e. 300b/09

e.+i 315b/10

e.+ile 063b/14, 161b/10, 271a/09, 271b/07,
239a/06

e.+iyile 039b/08, 045b/14, 064a/01,
067a/12, 067b/12, 204b/02, 205a/04

e.+iyle 006b/10, 018a/09

e.+üm 097b/03

e.+üñde 139a/01

e.+üñdedür 139a/03, 178a/11

- *e. eyle-*: Buyurmak. 273a/10, 273a/11
- *e. it-*: Buyurmak. 069a/14

emr-i ma'rûf (*Far.*): İyiliği emretme.

e. 185a/05, 263b/10, 268a/15

- *e.-i ma'rûf it-*: İyiliği emretmek. 005a/09,
015a/08, 268a/06, 286a/03, 290a/08

'emr-i fâsık (*Ar.*): Günah sahibi.

'e. 292a/04

emvâl (*Ar.*): Mallar, mülkler. -1-

e.+ini 252b/11

emzdür-: Emmesini sağlamak. -1-

e.-di 287a/15

emzür-: Memesinden süt vermek, emzirmek. -1-

e.-ür 079b/07

enbân (*Far.*): Dağarcık denilen deri çanta. -3-

e. 140a/10, 140a/11

e.+ı 140b/08

enbiyâ (*Ar.*): Peygamberler. -2-

e.+nuñ 300b/01

e.+ya 228b/08

enbüh (*Far.*): Çok, kalabalık. -1-

e. 102b/05

endām (*Far.*): Vücut, boy. -11-

e.+ı 065b/14, 223a/06

e.+ına 099a/09

e.+ımı 250b/05

e.+ları 054a/03

e.+ların 066b/06

e.+larına 054a/03

e.+larımı 110b/01

e.+larınuñ 159a/14

e.+larımı 168b/07

e.+mındağı 62b/01

e.+um 166b/05

endi → **imdi** -1-

e. 269b/09

endişe (*Far.*): Düşünce; merak, kaygı; gam, keder;

şüphe, korku. -14-

e. 009b/15, 010b/15, 015b/02, 060a/04,
298a/03

e.+de 285b/11

e.+yi 278a/05

- *e. it-*: Kaygılanmak, endişelenmek.
018a/06, 055a/09, 092a/13, 097b/04,
100b/02, 189a/02

enfās (*Ar.*): Nefesler. -1-

e.+uñuzı 034b/15

Enşār (Ar.): “Yardımcılar, koruyucular” anlamına gelen kelime, İslamiyet’i kabul ederek Hz. Muhammed’i ve Mekkeli Müslümanları Medine’ye davet eden ve hicret ettikleri zaman onlara yardımcı olan, koruyan Medineli Müslümanlar hakkında kullanılmıştır. -4-

E. 107a/09

E.+dan 218b/10

E.+ıla 131a/15, 131b/01

Enşārī (Ar.): Ensardan olan kimse. -16-

E. 116b/01, 238a/07

E.+ler 116b/02, 143a/13, 237a/02, 237a/09, 238b/04, 240a/01, 241b/03, 261b/07

E.+lerden 238a/06, 240a/02

E.+leri 219a/02, 237a/11

E.+lerin 237a/12

E.+lerüñ 237b/15

ensi ent-: Akli başından gitmek, şaşırarak, rengi atmak. -1-

e. e.-di 288b/02

envā’ (Ar.): Çeşitli. -2-

e. 253a/08

e.+ıla 253a/05

epsem (Çağ.): Sesiz, ses çıkarmayan, susan. -10-
(krş. ebsem)

e. 332a/04

- e. ol-: Susmak. 230b/04, 233a/09, 233b/01, 237b/12, 269a/13, 287b/02, 324a/07, 324a/08, 329a/04

er : 1. Erkek, kişi, adam. -240-

e. 004b/02, 004b/05, 010a/12, 015a/13, 017a/02, 017a/13, 019b/01, 019b/02, 019b/04, 023b/10, 023b/15, 024a/03, 026b/09, 031a/03, 031b/07, 032a/11, 035b/11, 035b/13, 036a/01, 036a/05, 036b/04, 036b/05, 036b/08, 036b/09, 037a/07, 038a/01, 038b/12, 038b/14, 039a/10, 039b/01, 039b/05, 040a/09, 040a/10, 040a/11, 040a/12, 041a/09, 041a/10, 041a/11, 041a/13, 041b/04, 041b/05, 041b/15, 042a/07, 042b/01, 043a/07, 043a/11, 043a/13, 043b/02, 043b/09, 046a/04, 047a/04, 047a/06, 048a/06, 051a/01, 051b/09, 051b/12, 052b/03, 052b/08, 053a/01, 053a/03, 053b/02, 053b/03, 054a/08, 054a/14, 055b/14, 056a/04, 056a/05, 056b/02, 056b/13, 057a/06, 057a/11, 057b/06, 057b/09, 062b/12, 064b/07, 064b/12, 068b/14, 069a/03, 069b/10, 072a/02, 076a/09, 082a/05, 084a/04, 098a/09, 103a/04, 103a/12, 103b/07, 107b/08, 109a/12, 111a/09, 122a/06, 123a/09, 133b/11, 139b/05, 140a/13, 140b/02, 144a/04, 144a/06, 145a/10, 148b/04, 190a/03, 193b/06, 204b/04, 205b/03, 213b/11, 213b/12, 216a/07, 216a/10, 242a/07, 252a/04, 252a/06, 252a/08, 252b/01, 268a/08, 297b/03, 297b/04, 312a/04, 318b/05, 318b/06, 318b/08, 327a/06

e.+de 300a/09, 300a/12

e.+den 094a/05, 132b/08, 312a/12

e.+dür 033b/03, 117b/05, 118b/04, 127b/15, 248a/01

e.+e 018b/02, 032a/11, 077a/02

e.+eyile 142a/05

e.+i 036a/07, 037a/09, 039b/13, 043b/02,
043b/05, 043b/06, 047b/02, 047b/04,
048a/08, 052a/08, 064a/05, 090a/09,
094a/08, 097a/07, 108b/08, 108b/09,
111a/10, 120a/14, 121b/7, 140b/07,
143b/12, 197b/02, 205b/04

e.+idi 022a/13, 023b/11, 034b/10, 052a/04,
054b/01, 061a/03, 100b/11, 102a/02,
138b/01, 148b/05, 165b/10, 211b/10,
276b/05, 323a/15

e.+idiler 044b/01

e.+idük 107a/12

e.+ile 019b/03, 111b/07, 115b/13, 123a/06,
127b/02, 137a/02, 140b/13, 143a/01,
248a/12, 268a/05, 285a/03, 318b/07,
318b/08

e.+sin 117b/02, 141a/02

e.+ün 035b/03, 041b/09, 042a/05, 047a/07,
052a/10, 054a/10, 055b/15, 076b/06,
076b/08, 140b/01, 204b/03, 205a/14,
217a/01

2. Koca, eş.

e. 056a/11, 057a/12, 090a/08, 091a/10,
091a/14

e.+e 040a/13, 209a/14

e.+i 041a/04, 052b/02, 082b/10, 089b/01

e.+inden 040a/13

e.+ine 041a/04, 056a/02, 057a/05,
057b/05, 057b/10, 082b/10

e.+ini 128b/04

e.+inün 052b/02, 053b/02, 056a/14

e.+iyem 017b/06

e.+lerine 094a/14

e.+üm 121b/07, 286a/07

e.+üme 082a/02, 209a/12

e.+ün 052a/13, 121b/11, 286a/07

er- → **ir-** -1-

e.-ince 016b/05

eren : Kimse, kişi. -21-

e.+ler 089a/02, 119a/12, 231a/05, 259b/11,
273a/02

e.+lerden 092a/10, 158a/03, 158a/09,
158b/04, 179a/12, 179b/01, 180a/04,
225a/09, 225b/01, 329b/10

e.+lerdür 158b/01

e.+leri 153a/15, 157b/15

e.+lerine 158a/01

e.+lerinün 160a/06

e.+lerün 157a/12

e.+lerünüzden 207b/03

erit-: Erimesine yol açmak. -1-

e.-ür 160b/12

erlik → **erlük** -2-

e.+ile 219b/02

- *e. haddına iriş-*: Büluğa ermek. 330a/10

erlük : Erkeklik, yiğitlik. -2- (**krş. erlik**)

e. 254a/09, 330a/10

- *e. eyle-*: İnsaniyette bulunmak, iyilik yapmak. 036a/14

ersüz : Kocasız. -3-

e. 020b/12, 022a/07, 040b/08

erzānī (*Far.*): Layık, uygun bolluk, çokluk. -7-

- *e. it-*: Uygun bulmak, layık etmek. 007b/10, 016a/11, 016a/05, 035a/10, 057a/07, 101a/03

es-: Esmek. -1-

e.-di 114a/04

esbāb (Ar.): Sebepler; mali vasıflar, mali varlık, alet edevat, kap kaçak. -1-

e. 254b/01

esen : Sağ, sıhhatte, sağlam, rahat, huzur içinde.

-3-

- *e. ol-*: Sıhhatli olmak. 082a/01, 291a/12, 295b/04

esenle-: Sağlık dileğinde bulunma, selâmlama. -1-

e.-di 226b/14

e.-yin 326b/10

eşer (Ar.): İz, nişan. -3-

e.+in 085a/02

e.+indendür 072b/11

e.+ümüz 322b/04

eserge- → **esirge-** -1-

e.-yesin 231b/12

esergeci → **esirgeyici** -1-

e. 233a/06

esir (Ar.): Esir. -33-

e. 053b/05, 121a/13, 121b/11, 126a/03, 279b/04, 281a/02, 329a/01, 329a/09

e.+diler 144a/01

e.+e 279b/04, 281a/05, 281a/06

e.+ler 104b/15, 105b/02

e.+lerden 106a/09

e.+lere 279b/07

e.+leri 105a/04

e.+lerümüzi 131a/11, 145a/04

e.+lerünüze 289a/11

- *e. eyle-*: Esir etmek, esir almak. 329b/11

- *e. it-*: Kul, köle yapmak. 058a/12, 104a/03, 121a/11, 141a/07, 143b/12, 144a/07, 114b/01, 126a/11, 281a/03, 319b/05
- *e. ol-*: Esir olmak. 053a/13

esirge-: Şefkat göstermek, korumak. -5- (**krş. eserge-**)

e. 222a/09

e.-düm 250a/15

e.-gil 281a/04

e.-sün 221a/02

esirgeyici : Merhametli, şefkatli. -1- (**krş. esergeci**)

e. 243b/06

esirlik : Kölelik, tutsaklık, esirlik. -1-

e. 281a/03

eski : Eski. -3-

e. 251b/02, 252b/14, 329a/12

esle-: Kulak asmamak, aldırış etmemek. -1-

e.-mez 314b/04

esrār (Ar.): Gizler, sırlar. -1-

- *e. ('ālimü'l-e.)* → 'ālim

esrük : Sarhoş. -1-

e. 039b/13

eş-şalātu (Ar.): Namaz. -2-

e. 217b/06, 264b/13

eş-şalavāt (Ar.): Namazlar. -3-

e. 218a/04, 223b/03, 223b/04

es-selāmü 'aleyke (Ar.): “Selam sinin üzerine olsun” anlamında Arapça ifade. -3-

e. 088a/08, 236b/05, 311b/14

es-selāmü 'aleykum (Ar.): “Selam sizin üzerine olsun” anlamında Arapça ifade. -3-

e. 227b/04, 229a/11, 236a/07

es-selāmün ‘aleykum (Ar.): “Selam üzerinize olsun” anlamında Arapça ifade. -1-

e. 297b/06

eş : Karı kocadan her biri. -1-

e.+leri 262b/05

eşek : Eşek. -17-

e. 080b/01, 158a/15, 277b/14

e.+e 080a/01, 216b/14

e.+i 025a/08, 026a/05, 026a/06

e.+inden 080a/02

e.+ine 036a/04, 080a/11

e.+iyidi 134b/06

e.+ler 182b/03

e.+lerüñ 182b/01

e.+üm 080a/12, 080a/13

e.+üñe 080a/14

et : Et. -18-

e. 063a/14, 063b/15, 067a/12

e.+i 216a/01

e.+in 073a/13, 158a/10, 179b/08

e.+inden 025b/08, 201b/12

e.+ini 042b/11, 053b/09, 062a/05

e.+leri 063a/13, 158a/05, 165b/03, 253a/06

e.+üñi 167a/13

et- → it- -12-

e.-diler 070b/06

e.-dügi 136a/06

e.-dümse 265a/07

e.-dünüz 323b/10

e.-e 276a/03

e.-elüm 318a/02

e.-ene 306a/13

e.-erler 097b/12

e.-eyin 272b/12

e.-megi 128b/15

e.-mek 295a/02

e.-mişdür 321b/06

- *e. (beter e.)* → beter
- *e. (icrā e.)* → icrā
- *e. (la‘net e.)* → la‘net
- *e. (taşdıķ e.)* → taşdıķ
- *e. (tövbe e.)* → tövbe
- *e. (zinā e.)* → zinā

etek : 1. Belden aşağıya uzanan elbiselerin aşağı kısımları. -3-

e.+in 020a/05, 128a/10

2. Dağ, tepe, yığın vb. yamaçlı şeylerin alt bölümü.

e.+ine 110a/07

etmek : Ekmek. -34- (**krş. itmek**)

e. 036a/14, 041a/11, 041a/13, 041a/14, 041b/14, 042b/07, 043a/04, 045a/08, 046a/02, 064b/04, 065b/07, 065b/11, 081a/03, 215b/09, 216a/01, 279b/10, 308a/04

e.+de 045a/08

e.+den 041b/12, 042a/12

e.+i 043a/14, 217a/02, 321b/03

e.+idi 041b/13, 042a/11

e.+ler 002b/08, 041a/05

e.+üñ 041a/11, 041a/14, 042a/10, 042b/05, 043a/02, 043a/12

etmiş → yetmiş -1-

e. 162b/13

ev : Hane, ev. -222-

e. 032a/12, 038a/09, 066b/13, 069a/15,
076a/03, 078b/11, 083a/06, 186b/01,
203a/11, 204a/01, 208a/12, 289a/15,
297b/03, 297b/04, 299a/01, 299a/02,
299a/04, 299a/10

e.+de 015b/09, 031b/10, 033b/14, 048a/03,
069a/12, 069b/04, 071a/05, 139a/07,
185b/12, 186a/05, 208a/10, 281a/13,
298b/11

e.+den 056a/08, 056a/12, 056a/13,
057a/03, 065b/08, 078b/12, 087b/10,
128a/05, 153b/12, 185b/15, 230a/12,
233b/08, 239a/12, 289a/13, 289a/15

e.+dür 299a/02

e.+e 014b/07, 014b/11, 028b/11, 031b/12,
031b/13, 036a/07, 036b/06, 036b/09,
038a/02, 047a/08, 047a/13, 047a/14,
057a/04, 057a/05, 057b/09, 065b/06,
076b/11, 076b/15, 079a/09, 080b/07,
082a/02, 082b/09, 087a/03, 088b/07,
090a/02, 092b/13, 093a/01, 100b/05,
100b/14, 107a/14, 111a/05, 185b/11,
211b/04, 218a/13, 280a/10, 281b/01,
312a/11, 312a/14, 316b/04

e.+i 031b/12, 066a/10, 100b/14, 229b/15,
282b/09, 289a/14, 299a/04, 299a/06,
299a/10, 299b/01, 299b/05

e.+idür 299a/06, 299a/08, 299a/11,
299a/14, 299b/02, 299b/03, 299b/05

e.+ime 205a/10

e.+inde 015b/09, 019a/12, 031a/11,
031b/10, 036a/13, 038b/13, 050b/01,
068b/03, 153b/04, 185b/09, 186b/02,
186b/11, 187b/12, 187b/15, 203a/12,
205b/10, 216a/01, 216a/03, 218a/14,

234b/10, 239a/11, 297b/08, 298b/14,
312a/09, 313a/04, 247b/13

e.+inden 022b/05, 036a/06, 205a/07

e.+indeydi 067b/09

e.+ine 027a/08, 031a/09, 031b/11,
038a/04, 065b/06, 066b/13, 071a/09,
076b/01, 079b/07, 080a/08, 083a/10,
098b/15, 100b/12, 114a/11, 149a/11,
149a/12, 205a/06, 208a/09, 208a/10,
208a/11, 209a/06, 218a/15, 218b/01,
223a/11, 229b/14, 230a/09, 230a/10,
236a/02, 281a/15, 281b/03, 287b/03,
287b/05, 298b/09, 299b/07, 299b/08,
299b/10, 308a/03

e.+ini 128a/03

e.+ler 053b/13, 053b/14, 299a/06

e.+lerde 299a/07

e.+leri 184a/01, 184a/03

e.+lerin 129a/03

e.+lerinde 184a/02, 129a/09

e.+lerinden 184a/01, 215b/12

e.+lerine 081a/06, 094a/06, 128b/05

e.+lerini 128b/12

e.+lerinün 183b/15

e.+lerümüzde 033b/13

e.+lerünüz 184b/07, 184b/11

e.+lerünüzde 033a/07

e.+lerünüzden 299a/03

e.+lerünüze 273b/15

e.+üm 080b/03

e.+ümden 036b/07, 039b/03

e.+üme 039b/03, 299a/13

e.+ümi 299b/15

e.+ümüz 031b/15, 149a/13
e.+ümüzden 056a/04, 083a/07
e.+üñ 047a/09, 069a/13, 069a/14
e.+ünde 272b/02
e.+ünden 019a/02, 056a/10
e.+üne 281a/12
e.+üñi 300a/01
e.+üñüzde 298a/11
e.+üñüze 297b/07
evān (Ar.): Zaman, vakit. -2-
e. 166a/12, 176b/08
evlā (Far.): Daha uygun, daha iyi, daha layık. -1-
e. 172a/09
evlen-: Evlenmek. -1-
e.-di 207a/06
evlendir-: Evlendirmek. -1-
e.-eyim 085b/12
evliyā (Ar.): Ermiş. -5-
e. 227a/08
e.+larındandır 010b/09
e.+nuñ 299a/06
e.+nuñdurur 298b/15
e.+ya 228b/09
evlü : Evi olan, ev sahibi olan (kimse). -1-
e. 272b/02
evvel (Ar.): 1. İlk, birinci. -55-
e. 021b/09, 035a/14, 045a/14, 092a/09,
135a/09, 179a/11, 181a/02, 204a/14,
216b/02, 216b/05, 226b/02, 232b/10,
244b/13, 244b/15, 325b/05, 325b/07
2. Önce, ilkin.

e. 039b/09, 068a/10, 100a/09, 124b/05,
130b/14, 131a/06, 145b/09, 148a/02,
148a/04, 156a/15, 225a/14, 225b/01,
232a/12, 233a/14, 237b/04, 243a/07,
244b/04, 244b/06, 245b/09, 249a/11,
250b/05, 255a/07, 276a/02, 282b/12,
297b/07, 300a/10, 318a/08, 330a/13,
330a/14
e.+den 246a/05, 248b/11, 285a/12
3. Baş, başlangıç.
e. 071b/06, 082a/15, 127a/12, 129a/12,
143b/10, 233a/07, 292a/02
evvelā (Ar.): İlk önce, ilk olarak. -2-
e. 029b/11, 046b/04
evvelī (Ar.): Bir önceki, ilk. -3-
e. 300a/12
e.+iydi 064a/02
e.+yüz 046b/05
e.+nde 192a/13
e.+nden 298b/02, 318b/06
evvelki : Önceki, ilkinci. -7-
e. 180a/08, 225b/06, 234a/01, 256b/15,
298a/12
e.+lerüñ 288a/08
e.+nden 062b/02
eyer : Binek hayvanlarının sırtına konulan, oturma
yarayan nesne. -3-
e.+e 154a/07
e.+i 154a/03
e.+leri 177a/09
eyet- → **eyit-** -13-
e. 233a/08

e.-di 230b/15, 231b/02, 232a/15, 232b/01,
232b/05, 232b/10, 234b/06

e.-düm 231b/01, 232a/15, 232b/10,
233a/12, 233a/15

eyit-: 1. Demek, söylemek. -3022- (krş. it-2)

e. 005a/03, 007a/03, 012b/02, 021b/13,
023a/06, 025b/14, 028b/01, 029b/11,
029b/14, 030a/01, 030a/02, 030a/03,
031b/01, 037b/14, 039a/13, 041b/12,
042a/10, 042b/05, 043a/02, 047a/11,
053a/08, 070a/05, 082b/02, 084a/07,
090a/13, 090b/07, 106a/08, 110a/10,
112a/11, 117a/11, 125a/12, 130a/15,
133a/07, 146a/09, 150a/07, 155a/15,
166b/13, 174a/07, 194a/14, 199a/03,
201a/04, 209a/05, 213a/03, 213a/04,
223b/06, 228a/01, 235a/15, 244a/05,
250b/07, 260a/03, 307a/10, 273a/04,
323a/07, 323b/02

e.-di 005a/01, 005b/05, 005b/09, 005b/12,
006a/06, 006a/11, 006a/12, 006a/14,
006b/01, 006b/10, 007a/11, 007b/01,
007b/03, 007b/05, 007b/07, 007b/09,
007b/12, 008a/02, 008a/06, 008a/10,
008a/13, 008b/01, 008b/11, 009a/04,
009a/06, 009a/13, 009b/03, 010a/09,
010a/10, 010a/11, 010a/12, 010a/13,
010a/15, 010b/07, 010b/09, 010b/10,
011a/01, 011b/02, 011b/05, 011b/06,
011b/13, 011b/15, 012a/10, 012a/12,
012b/12, 013a/06, 013b/12, 013b/15,
014a/02, 014a/12, 014a/13, 014a/15,
014b/01, 014b/03, 014b/04, 014b/06,
014b/09, 015b/13, 016a/01, 016a/03,
016a/11, 016a/13, 016b/01, 016b/10,
016b/13, 017a/06, 017a/11, 017a/12,
017b/05, 017b/10, 018a/02, 018b/08,
018b/09, 018b/10, 019a/02, 019a/03,
019b/01, 019b/04, 019b/07, 019b/11,

019b/13, 019b/15, 020a/01, 020b/03,
021a/03, 021a/14, 021b/01, 021b/10,
021b/11, 021b/12, 021b/13, 021b/14,
022a/02, 022a/06, 022a/08, 022a/13,
022b/10, 022b/14, 022b/15, 023a/05,
023a/09, 023a/11, 023b/02, 024a/02,
024a/07, 024a/10, 024a/13, 024a/15,
024b/05, 024b/13, 024b/15, 025a/02,
025a/07, 025a/09, 025a/13, 025a/15,
025b/01, 025b/02, 025b/05, 025b/11,
025b/14, 025b/15, 026a/05, 026a/15,
026b/04, 026b/08, 026b/10, 026b/14,
027a/01, 027b/10, 028a/01, 028a/12,
028a/15, 028b/01, 028b/02, 028b/03,
028b/06, 028b/08, 028b/12, 029a/14,
029b/01, 029b/02, 029b/04, 029b/06,
029b/08, 029b/11, 029b/12, 029b/15,
030a/01, 030a/02, 030a/03, 030a/04,
030a/05, 030a/07, 030a/08, 030b/08,
030a/11, 030a/12, 030a/15, 030b/01,
030b/03, 030b/04, 030b/07, 030b/10,
030b/11, 031a/01, 031a/03, 031a/04,
031a/08, 031a/14, 031a/15, 031b/01,
031b/02, 031b/14, 031b/15, 032a/01,
032a/02, 032a/04, 032a/05, 032a/06,
032a/09, 032a/10, 032a/12, 032a/14,
032b/11, 032b/13, 033a/11, 033a/14,
033b/05, 033b/06, 033b/07, 033b/12,
034a/03, 034b/02, 034b/04, 034b/14,
035a/06, 035a/13, 035a/14, 035b/01,
035b/02, 035b/03, 035b/05, 035b/11,
035b/13, 035b/14, 036a/06, 036b/01,
036b/05, 036b/08, 036b/13, 036b/14,
036b/15, 037a/03, 037a/09, 037b/09,
037b/11, 037b/13, 037b/14, 038a/01,
038a/02, 038a/03, 038a/05, 038a/07,
038a/11, 038a/12, 038b/01, 038b/03,
038b/07, 038b/08, 038b/13, 038b/14,
039a/02, 039a/07, 039a/10, 039a/11,
039a/13, 039b/02, 039b/04, 039b/06,

039b/09, 039b/13, 039b/15, 040a/15,
040b/10, 040b/11, 040b/12, 041a/01,
041a/04, 041a/08, 041a/12, 041a/14,
041b/01, 041b/02, 041b/04, 041b/07,
041b/11, 041b/13, 042a/01, 042a/07,
042a/08, 042a/11, 042a/15, 042b/01,
042b/02, 042b/06, 042b/12, 042b/15,
043a/01, 043a/03, 043a/06, 043a/09,
043a/11, 043a/13, 043a/15, 043b/07,
044a/03, 044a/08, 044b/12, 045a/02,
045a/15, 045b/02, 045b/03, 045b/09,
045b/11, 046a/07, 046a/09, 046b/13,
047a/01, 047a/03, 047a/04, 047a/06,
047a/11, 047b/01, 048a/09, 048a/11,
048b/03, 048b/08, 051a/05, 051a/06,
051a/12, 051b/03, 051b/04, 052a/09,
052b/01, 052b/04, 052b/05, 052b/09,
053a/02, 053a/10, 053a/12, 053a/15,
053b/07, 053b/10, 055a/05, 055a/15,
055b/08, 055b/13, 056a/02, 056a/06,
056a/10, 056a/11, 056b/05, 056b/06,
056b/07, 056b/11, 056b/12, 056b/13,
056b/15, 057a/01, 057a/04, 057a/06,
057a/08, 057a/11, 057a/15, 057b/01,
057b/03, 057b/06, 059b/04, 059b/13,
059b/14, 059b/15, 060a/02, 060a/04,
060a/08, 060b/10, 062b/06, 062b/07,
062b/11, 063a/06, 063a/08, 063b/05,
063b/10, 064a/04, 064a/10, 064a/11,
064a/12, 064b/05, 064b/06, 064b/07,
064b/10, 064b/13, 065a/03, 065a/05,
065a/07, 065a/14, 065b/03, 065b/10,
065b/11, 066a/03, 066a/04, 066a/06,
066a/08, 066b/02, 066b/08, 066b/10,
067a/01, 067a/04, 067a/07, 067b/01,
067b/02, 067b/11, 068a/01, 068a/05,
068a/07, 068a/10, 068a/11, 069b/07,
069b/11, 069b/12, 070a/04, 070a/07,
070a/10, 070b/04, 071a/02, 071a/03,
071a/07, 071a/10, 071b/07, 072a/03,

072a/08, 072a/15, 072b/04, 072b/05,
072b/14, 073a/05, 073a/07, 073a/09,
073a/11, 073b/03, 073b/07, 073b/10,
074a/01, 074a/09, 074b/13, 075a/09,
075a/14, 075b/01, 075b/02, 075b/04,
075b/08, 075b/13, 075b/15, 076a/01,
076a/14, 076b/01, 076b/11, 077a/12,
077b/07, 078a/05, 078a/09, 078a/14,
078b/03, 078b/13, 080a/06, 080a/07,
080a/12, 080b/05, 080b/14, 081a/01,
081a/02, 081a/07, 081a/10, 081a/11,
081b/09, 081b/11, 082a/02, 082a/03,
082a/05, 082a/07, 082a/10, 082a/14,
082b/01, 082b/02, 082b/03, 082b/06,
082b/10, 082b/12, 082b/15, 083a/01,
083a/03, 083a/14, 083a/15, 083b/07,
083b/08, 083b/09, 083b/12, 083b/13,
084a/01, 084a/03, 084a/04, 084a/05,
084a/06, 084b/08, 084b/09, 084b/10,
084b/11, 085a/02, 085a/04, 085a/08,
085a/10, 085a/15, 085b/07, 085b/08,
085b/13, 086a/06, 086a/08, 086a/10,
086b/01, 086b/10, 086b/13, 087a/02,
087a/05, 087a/07, 087a/08, 087a/09,
087a/10, 087a/13, 087a/14, 087a/15,
087b/02, 087b/07, 087b/09, 088a/02,
088a/03, 088a/06, 088a/08, 088a/09,
088a/10, 088a/12, 088b/04, 088b/07,
088b/09, 088b/10, 088b/12, 088b/14,
089a/03, 089a/05, 089a/06, 089a/07,
089a/11, 089b/08, 089b/11, 090a/03,
090a/06, 090a/15, 090b/02, 090b/04,
091a/03, 091a/05, 091a/07, 091a/08,
091a/11, 091a/13, 092a/12, 092b/01,
092b/02, 092b/10, 092b/11, 092b/15,
093a/01, 093a/02, 093a/07, 093b/13,
094a/04, 094a/13, 095a/03, 095a/05,
095a/06, 095a/08, 095a/12, 095a/15,
095b/02, 095b/03, 095b/06, 095b/11,
095b/13, 095b/15, 096a/08, 096a/09,

096b/03,	097a/06,	097a/08,	097b/08,	124b/06,	124b/07,	124b/08,	124b/10,
098a/06,	098a/08,	098a/11,	098a/12,	125a/02,	125a/04,	125a/05,	125a/08,
098b/02,	098b/03,	098b/13,	099a/01,	125a/13,	125b/09,	125b/12,	125b/13,
099a/03,	099a/05,	099a/08,	099a/10,	126a/09,	126a/12,	126b/05,	126b/10,
099a/11,	099a/13,	099b/12,	100a/01,	126b/11,	126b/13,	127b/03,	127b/11,
100a/03,	100a/15,	100b/03,	100b/07,	127b/12,	127b/14,	128a/01,	128a/04,
101a/01,	101a/09,	101b/11,	102a/02,	128a/06,	128a/07,	128a/08,	128a/09,
102a/06,	103a/04,	103b/02,	103b/09,	128a/11,	128a/12,	128b/01,	128b/08,
104a/09,	104a/12,	104a/14,	104b/01,	130a/01,	130a/02,	130a/06,	130a/08,
104b/02,	104b/15,	105a/03,	105a/07,	130a/09,	130a/13,	130b/01,	130b/07,
105a/11,	105a/12,	105b/02,	105b/08,	130b/08,	130b/11,	130b/15,	131a/02,
106a/01,	106a/02,	106a/03,	106a/12,	131a/04,	131a/05,	131a/06,	131a/09,
106a/14,	106a/15,	106b/15,	107a/02,	131a/10,	131a/13,	131b/01,	131b/04,
107b/02,	107b/08,	107b/10,	107b/14,	131b/07,	131b/09,	131b/13,	132a/03,
107b/15,	108a/01,	108a/10,	108b/01,	132a/07,	132a/08,	132b/03,	133a/02,
108b/13,	109a/11,	109a/15,	109b/09,	133a/04,	133a/06,	133a/09,	133b/01,
109b/10,	109b/11,	110a/03,	110a/08,	133b/11,	134a/09,	134a/10,	134a/14,
110a/09,	110a/10,	110a/12,	110b/10,	135a/04,	135a/06,	135b/04,	135b/05,
110b/15,	111a/13,	111b/10,	111b/12,	135b/06,	135b/07,	135b/08,	135b/09,
111b/15,	112a/01,	112a/05,	112b/03,	135b/10,	135b/11,	135b/15,	136a/03,
112b/05,	112b/07,	112b/11,	112b/13,	136a/11,	136a/12,	136a/14,	136b/01,
113a/01,	113a/03,	113a/04,	113a/10,	136b/09,	136b/11,	137a/02,	137a/05,
113a/14,	113a/15,	113b/01,	113b/02,	137a/10,	137a/14,	137b/02,	137b/10,
113b/04,	113b/07,	113b/08,	113b/10,	137b/11,	137b/14,	138a/01,	138a/09,
113b/13,	114a/03,	114a/11,	114a/13,	138b/11,	138b/13,	139a/05,	139a/10,
114b/06,	115a/07,	115a/09,	115a/11,	139b/05,	139b/14,	140a/14,	140a/15,
115b/13,	116a/09,	116a/14,	116b/01,	140b/03,	140b/04,	140b/05,	140b/06,
116b/06,	116b/07,	116b/09,	116b/10,	140b/15,	141a/01,	141a/08,	141a/10,
116b/11,	116b/15,	117a/01,	117a/13,	141a/11,	141b/13,	141b/15,	142a/03,
117a/15,	117b/05,	117b/13,	117b/14,	142a/09,	144a/11,	144b/02,	144b/06,
117b/15,	118a/01,	118a/04,	118a/07,	144b/08,	145a/01,	145a/03,	145a/05,
118a/08,	118a/10,	118a/11,	118a/14,	145a/06,	145a/08,	145a/09,	145a/10,
118b/02,	118b/03,	119a/03,	119a/08,	145a/13,	145b/02,	145b/06,	145b/07,
119a/10,	119a/11,	119b/03,	119b/04,	145b/09,	145b/10,	145b/11,	146a/01,
119b/05,	120a/10,	120a/12,	121b/01,	146a/02,	146a/10,	146a/11,	147a/04,
121b/06,	121b/08,	121b/10,	122a/07,	147b/03,	147b/04,	147b/05,	148b/09,
122a/08,	122a/09,	122a/10,	122a/15,	148b/11,	148b/12,	149a/01,	149a/04,
122b/02,	122b/03,	122b/05,	122b/09,	149a/11,	149b/01,	149b/05,	149b/13,
122b/10,	122b/15,	123a/13,	124a/09,	149b/15,	150a/03,	150a/07,	150a/08,
124a/11,	124b/01,	124b/02,	124b/05,	150a/09,	150a/12,	151a/01,	151a/03,

151a/04,	151a/12,	151a/14,	151b/03,	179a/08,	179a/10,	180b/04,	180b/14,
151b/07,	151b/10,	151b/14,	151b/15,	181a/04,	181a/05,	181a/09,	181b/01,
152a/03,	152a/06,	152a/13,	152b/01,	181b/08,	181b/13,	181b/14,	182a/01,
152b/03,	152b/05,	152b/08,	152b/10,	182a/02,	182a/03,	182b/11,	182b/13,
153a/03,	153b/03,	153b/06,	153b/11,	182b/15,	183a/04,	183a/06,	183a/08,
154a/05,	154a/09,	154a/10,	154a/15,	183a/10,	184a/04,	184a/08,	185a/15,
154b/03,	154b/05,	154b/07,	154b/09,	185b/14,	186a/01,	186b/02,	186b/12,
154b/11,	154b/13,	155a/03,	155a/06,	187a/09,	187b/08,	187b/11,	188a/02,
155a/11,	155a/13,	155b/01,	155b/15,	188a/03,	188a/06,	188a/09,	188a/10,
156a/06,	156a/10,	156a/13,	156b/03,	188a/12,	188a/13,	188b/08,	188b/10,
156b/04,	156b/05,	156b/06,	157a/02,	188b/12,	188b/14,	192a/04,	192a/07,
157a/03,	157a/04,	157b/01,	157b/08,	192b/06,	192b/12,	192b/14,	193a/02,
157b/15,	158a/06,	158a/11,	158b/01,	193a/04,	193a/13,	193b/06,	193b/09,
158b/06,	158b/10,	158b/15,	159a/05,	193b/10,	193b/13,	194a/01,	194a/10,
159a/11,	159a/15,	159b/05,	159b/11,	194a/14,	194b/01,	195a/02,	195a/05,
160a/02,	160a/06,	160a/11,	160b/08,	195a/06,	195b/13,	196a/08,	196b/12,
160b/15,	161a/03,	161a/06,	161a/07,	197a/04,	197a/09,	197b/06,	198a/05,
161a/08,	161a/09,	161a/11,	161a/14,	198a/07,	198b/15,	199a/03,	199b/13,
161b/03,	161b/08,	162a/04,	162a/05,	200a/01,	200a/05,	200a/07,	200a/08,
162a/06,	162a/07,	162a/13,	162a/14,	200a/10,	200a/13,	200b/15,	201a/03,
163a/01,	163a/07,	163a/11,	163a/12,	201a/07,	201a/10,	201a/11,	201b/01,
163b/03,	163b/05,	163b/14,	164a/02,	201b/02,	201b/06,	201b/10,	202a/05,
164a/04,	164a/05,	164a/06,	164a/08,	202a/07,	202a/09,	202b/03,	202b/13,
164a/10,	164a/11,	164b/06,	164b/10,	203a/09,	203a/14,	203b/04,	203b/06,
164b/11,	164b/12,	164b/14,	165a/05,	203b/07,	203b/14,	203b/15,	204a/07,
165a/11,	165a/12,	165b/06,	165b/13,	204b/05,	204b/11,	205a/02,	205a/09,
166a/02,	166a/03,	166a/04,	166a/06,	205a/10,	205a/15,	205b/01,	205b/02,
166b/06,	166b/10,	166b/12,	166b/14,	205b/05,	206a/09,	206b/04,	206b/06,
167a/09,	167a/10,	167a/12,	167b/04,	207b/05,	207b/14,	207b/15,	208a/06,
168a/02,	168a/04,	168b/03,	168b/08,	208a/15,	208b/03,	208b/04,	208b/05,
168b/14,	168b/15,	170b/03,	170b/07,	208b/09,	208b/13,	209a/04,	209a/06,
170b/08,	170b/10,	170b/13,	171a/04,	209a/07,	209a/08,	209a/11,	209a/12,
171a/07,	171a/10,	171b/02,	171b/13,	209b/05,	210a/09,	210a/10,	210a/11,
171b/15,	172a/03,	172a/07,	172a/09,	210a/12,	212a/02,	212a/07,	212a/11,
172a/12,	172a/14,	172b/02,	172b/09,	212a/15,	212b/01,	212b/05,	212b/08,
172b/10,	172b/12,	173a/02,	173a/05,	212b/10,	212b/13,	213a/02,	213a/08,
173b/10,	174a/03,	174a/12,	174a/14,	213a/09,	213a/10,	213b/01,	213b/09,
174b/02,	177a/14,	177b/03,	177b/11,	214a/01,	214a/02,	214a/04,	214a/08,
178a/02,	178a/04,	178a/07,	178a/10,	214a/10,	214a/11,	214b/03,	214b/07,
178a/13,	178b/07,	178b/12,	179a/05,	214b/09,	215a/03,	215a/07,	215a/09,

215a/10, 215b/02, 215b/07, 215b/08,
215b/11, 215b/14, 216a/06, 216a/07,
216a/09, 216a/10, 216a/12, 216a/15,
216b/11, 217a/04, 217b/10, 217b/11,
217b/12, 217b/14, 218a/03, 218a/04,
218a/08, 218b/01, 218b/12, 218b/14,
220a/13, 220b/01, 220b/07, 220b/08,
220b/09, 220b/13, 220b/15, 221a/01,
221a/07, 221a/10, 221a/13, 221b/03,
221b/05, 221b/08, 221b/10, 221b/14,
222a/02, 222a/10, 222b/04, 222b/07,
222b/09, 222b/12, 222b/15, 223a/03,
223a/08, 223a/09, 223a/11, 223a/13,
223b/05, 223b/07, 223b/09, 223b/13,
223b/15, 224a/01, 224a/05, 224a/06,
224a/14, 224b/01, 224b/11, 224b/12,
225a/03, 225a/07, 225a/09, 225a/10,
225b/03, 225b/08, 225b/13, 226a/01,
226a/02, 226a/07, 226a/10, 226a/15,
226b/01, 226b/02, 226b/03, 226b/04,
226b/06, 226b/07, 226b/09, 226b/12,
227a/05, 227a/06, 227a/09, 227a/11,
227a/13, 227a/15, 227b/03, 227b/04,
227b/05, 227b/07, 227b/11, 228a/02,
228a/04, 228a/06, 228a/10, 228a/11,
228a/13, 228b/03, 228b/05, 228b/07,
228b/13, 229a/11, 230a/05, 230b/04,
230b/05, 230b/07, 231b/11, 232a/11,
234b/09, 234b/13, 235a/05, 235a/15,
235b/02, 235b/06, 235b/07, 235b/10,
236a/05, 236a/08, 236a/09, 236a/12,
236a/13, 236a/14, 236b/04, 236b/07,
237a/01, 237a/04, 237a/15, 237b/05,
237b/09, 237b/11, 238a/01, 238a/02,
238a/03, 238a/05, 238b/08, 238b/13,
239a/01, 239b/01, 239b/02, 239b/04,
239b/07, 239b/11, 240a/02, 240a/04,
240a/05, 240a/07, 240a/08, 240b/05,
240b/07, 240b/08, 240b/09, 240b/13,
241a/01, 241a/05, 241a/10, 241b/12,

242a/02, 242a/04, 242a/15, 242b/05,
242b/07, 242b/10, 242b/11, 242b/12,
242b/14, 243a/12, 243a/15, 243b/10,
243b/11, 243b/14, 244a/02, 244a/05,
244a/07, 244a/09, 244b/01, 244b/07,
244b/15, 245a/01, 245a/07, 245a/10,
245a/13, 245a/15, 245b/03, 245b/10,
245b/11, 245b/12, 245b/13, 245b/15,
246a/07, 246a/08, 246a/10, 246b/02,
246b/07, 246b/08, 246b/14, 246b/15,
247a/09, 247a/13, 247a/15, 247b/03,
248a/02, 248b/03, 248b/05, 248b/09,
249a/05, 249a/13, 249b/02, 249b/04,
250a/03, 250a/05, 250a/12, 250a/14,
250a/15, 250b/01, 250b/02, 250b/03,
250b/04, 250b/06, 250b/07, 250b/08,
250b/09, 250b/12, 250b/15, 251a/04,
251a/12, 251b/01, 251b/04, 251b/08,
251b/09, 251b/11, 252b/03, 252b/05,
253a/10, 253a/14, 253b/09, 253b/11,
254a/09, 254b/08, 254b/10, 254b/12,
254b/15, 255a/01, 255a/02, 255a/03,
255a/05, 255a/08, 255b/05, 255b/06,
255b/07, 255b/08, 255b/11, 255b/12,
255b/13, 255b/14, 255b/15, 256a/01,
256a/03, 256a/05, 256a/09, 256a/13,
256b/01, 256b/03, 256b/04, 256b/07,
256b/11, 257a/13, 257b/01, 257b/03,
257b/07, 257b/10, 257b/12, 257b/14,
257b/15, 258a/10, 258b/05, 258b/08,
259a/01, 259a/04, 259a/05, 259a/06,
259a/12, 259a/13, 259b/02, 260a/04,
260b/05, 260b/12, 260b/13, 260b/14,
261b/02, 261b/05, 261b/11, 265a/02,
265a/09, 265b/04, 265b/05, 265b/10,
265b/15, 266a/01, 266a/04, 266b/08,
266b/11, 267a/03, 267b/12, 267b/13,
267b/15, 268a/02, 268b/06, 268b/12,
269a/10, 269a/13, 269b/02, 269b/03,
269b/11, 270a/01, 270a/05, 270a/08,

270a/12, 270a/13, 270b/01, 270b/02,
270b/13, 271a/04, 271a/05, 271a/06,
271a/08, 271b/10, 271b/13, 272a/04,
272a/14, 272b/04, 272b/05, 272b/09,
273a/02, 273a/06, 273b/11, 274a/02,
274a/03, 274a/11, 274b/02, 274b/07,
274b/08, 274b/10, 275a/08, 275a/10,
275a/11, 275a/13, 275b/01, 275b/12,
275b/14, 276a/01, 276a/08, 276b/10,
276b/13, 277a/01, 277a/02, 277a/03,
277a/05, 277a/06, 277a/09, 278a/06,
278a/08, 278b/01, 278b/08, 279a/15,
280a/01, 280a/11, 280b/02, 280b/04,
280b/05, 280b/12, 281a/05, 281a/12,
281b/02, 281b/04, 281b/15, 282a/07,
282a/12, 282a/14, 282b/09, 282b/10,
282b/11, 283a/10, 283b/06, 283b/15,
284a/01, 284a/11, 284a/13, 284b/06,
284b/11, 284b/14, 285a/03, 285a/06,
285a/11, 285a/15, 286a/07, 286a/08,
286a/09, 286a/12, 286a/15, 286b/04,
286b/05, 286b/06, 286b/07, 286b/08,
286b/09, 286b/10, 286b/12, 286b/13,
286b/14, 287a/02, 287a/04, 287a/05,
287a/09, 287a/11, 287a/14, 287b/08,
287b/11, 287b/12, 288a/01, 288a/03,
288a/06, 288a/15, 288b/06, 288b/12,
288b/15, 297b/07, 298a/09, 298a/13,
299b/15, 300a/01, 300a/07, 301a/07,
301a/13, 301b/07, 301b/08, 301b/11,
302b/05, 303a/01, 303a/06, 303a/07,
303b/06, 304a/12, 305a/05, 305a/14,
305a/15, 305b/01, 305b/02, 307b/15,
308a/06, 308a/09, 308b/02, 308b/03,
308b/04, 308b/08, 309b/08, 309b/11,
309b/15, 310a/01, 310a/03, 310b/01,
311a/04, 312b/01, 312b/03, 312b/04,
313a/02, 313a/03, 313a/08, 313b/02,
313b/04, 313b/06, 313b/07, 313b/08,
313b/09, 313b/14, 314a/01, 314a/04,

314a/05, 314a/11, 314a/15, 314b/03,
315a/04, 315a/05, 315a/06, 315a/07,
315a/10, 315a/11, 315a/15, 315b/02,
315b/06, 315b/07, 315b/08, 315b/11,
315b/15, 316a/04, 316a/10, 316a/11,
316a/14, 316b/05, 316b/06, 316b/07,
316b/08, 316b/10, 316b/14, 317a/04,
317a/05, 317a/07, 317a/09, 317b/02,
317b/12, 317b/13, 317b/14, 318a/01,
318a/05, 318a/09, 318a/10, 318b/01,
318b/02, 318b/04, 318b/11, 319a/02,
319a/03, 319a/04, 319a/05, 319a/07,
319b/01, 319b/04, 319b/06, 319b/14,
320a/09, 320a/10, 320a/14, 320b/01,
320b/02, 320b/10, 320b/14, 321a/01,
321a/06, 321a/12, 321a/13, 321a/15,
321b/02, 322a/02, 322a/05, 322a/09,
322b/10, 322b/14, 323a/01, 323a/03,
323a/05, 323a/06, 323a/07, 323a/09,
323a/11, 323b/01, 323b/02, 323b/03,
323b/11, 323b/14, 324a/09, 324b/07,
324b/13, 325a/10, 325a/14, 325b/10,
326b/03, 326b/04, 326b/09, 326b/12,
326b/14, 327a/11, 327a/13, 327b/02,
327b/06, 327b/07, 327b/08, 327b/14,
328a/01, 328a/02, 328a/06, 328a/07,
328b/06, 329a/05, 329a/13, 329a/14,
329a/15, 329b/01, 329b/02, 329b/04,
329b/07, 329b/08, 329b/09, 329b/12,
329b/14, 329b/15, 330a/01, 330a/08,
330a/10, 330a/11, 330a/12, 330a/13,
330b/01, 330b/02, 330b/04, 331a/02,
331a/09, 331a/10, 331a/14, 331b/02,
331b/03, 331b/06, 331b/08, 331b/11,
331b/15, 332a/04, 332a/05, 332b/03,
332b/09, 333a/07, 333a/08, 333a/10,
333a/13, 333b/09, 333b/13
e.-dikim 059b/03, 072b/06, 090b/07,
092a/02, 103a/07, 132a/11, 149a/14

e.-diler	009a/01,	009b/15,	010b/14,	113a/05,	113b/10,	113b/12,	114b/08,
	011b/09,	012b/06,	012b/09,	013a/03,	114b/11,	116b/14,	117a/10,
	014a/09,	016a/06,	017b/01,	017b/14,	117a/15,	117b/02,	118b/07,
	018a/07,	020b/13,	021a/01,	022a/15,	120a/11,	120a/14,	123b/06,
	023b/06,	023b/08,	024a/06,	024b/11,	124a/07,	125a/12,	125b/01,
	025b/12,	025b/14,	026a/04,	026a/12,	126a/08,	126a/11,	127a/13,
	026a/13,	026b/03,	027a/02,	027a/14,	128b/02,	128b/13,	129b/08,
	027b/01,	027b/02,	027b/04,	027b/06,	130b/01,	130b/02,	130b/04,
	028a/11,	032b/12,	033a/08,	033b/02,	132b/02,	134b/01,	137a/06,
	033b/06,	033b/07,	033b/10,	033b/11,	137a/15,	137b/08,	138a/12,
	033b/12,	034a/01,	034a/11,	034b/04,	139a/12,	142a/13,	143b/02,
	035a/03,	035a/10,	036a/12,	037a/01,	144a/14,	153a/05,	155b/12,
	037a/02,	037a/07,	039b/14,	044a/07,	156a/05,	156b/09,	167b/06,
	044a/09,	044a/12,	044b/04,	045b/06,	169a/02,	172a/06,	173b/09,
	046a/01,	046a/06,	046a/13,	046a/15,	174a/12,	174a/13,	174a/13,
	046b/04,	046b/05,	047b/01,	048a/01,	184a/08,	184a/10,	184a/13,
	048a/10,	048a/13,	050a/12,	050b/05,	184a/15,	184b/06,	184b/08,
	050b/08,	050b/10,	051a/02,	052a/08,	184b/11,	184b/09,	184b/11,
	052a/13,	052b/09,	052b/12,	053b/01,	184b/12,	185a/07,	185a/11,
	054b/01,	054b/09,	055a/03,	055a/08,	185b/03,	187a/04,	187a/08,
	055a/13,	055b/12,	056b/01,	056b/02,	187b/01,	187b/05,	187b/05,
	058b/01,	060a/12,	060b/01,	060b/03,	187b/10,	196b/14,	197a/12,
	064a/07,	069b/03,	070b/04,	070b/06,	197b/03,	197a/12,	197b/03,
	071a/09,	071a/12,	071b/11,	072a/05,	197b/04,	200a/11,	204a/05,
	072a/06,	072a/07,	072b/04,	072b/05,	206b/03,	216b/10,	218a/01,
	072b/13,	073a/08,	073a/11,	073a/12,	218a/06,	218a/06,	225a/07,
	073b/01,	073b/05,	073b/09,	074a/06,	225a/09,	225b/05,	229b/07,
	074a/07,	074a/08,	075a/15,	075b/14,	229b/08,	229b/07,	229b/08,
	075b/15,	078a/02,	078a/13,	078a/15,	233b/02,	233b/04,	233b/13,
	080a/14,	081a/07,	081b/05,	082b/13,	234a/10,	236a/02,	237a/03,
	083a/01,	087a/13,	089b/07,	091a/02,	241a/13,	241a/13,	241a/15,
	091a/03,	093b/07,	093b/09,	094a/01,	243b/09,	245a/06,	248b/12,
	094a/08,	094a/12,	094b/07,	094b/11,	249a/01,	249a/07,	251a/02,
	095b/07,	095b/09,	096b/02,	096b/07,	253b/15,	256a/07,	257a/15,
	096b/12,	096b/14,	097a/01,	097a/03,	257b/07,	257b/03,	257b/03,
	097a/04,	098a/03,	098a/05,	099a/01,	259a/13,	261b/10,	265a/08,
	099b/04,	100a/07,	100b/06,	101b/14,	265a/12,	265b/10,	265a/08,
	102a/09,	103a/14,	103a/15,	103b/01,	265b/03,	265b/04,	265b/05,
	106b/13,	107a/10,	107b/07,	108a/15,	265b/07,	265b/05,	265b/07,
	109a/15,	112b/07,	112b/10,	113a/01,	265b/08,	265b/09,	266b/14,
					267a/03,	269a/14,	269b/01,
					269b/10,	269b/03,	269b/03,
					269b/15,	270a/01,	270a/04,
					270a/08,	270a/01,	270a/04,
					270a/11,	270a/12,	270a/15,
					270b/01,	270a/15,	270b/01,
					270b/02,	270b/08,	272a/02,
					272b/09,	272a/02,	272b/09,
					273a/02,	273a/15,	273b/08,
					274a/12,	273a/15,	273b/08,
					276b/01,	277b/08,	281b/14,
					288b/06,	281b/14,	288b/06,
					309b/05,	310b/05,	317a/03,
					318a/14,	310b/05,	317a/03,
					319b/13,	320a/07,	320a/09,
					320a/11,	320a/07,	320a/09,
					320a/13,	320b/01,	322a/06,
					323a/09,	322a/06,	323a/09,

323b/10, 323b/12, 327b/15, 330a/09,
269a/07, 151a/15, 308a/11

e.-dügümüz 013a/14

e.-dük 081a/09, 235a/03

e.-düklerinden 332a/09

e.-düm 072b/08, 080a/15, 081a/11,
082a/11, 088a/09, 088a/11, 095b/01,
095b/04, 121b/08, 140b/04, 148b/11,
149a/10, 154a/05, 154a/12, 154b/02,
154b/06, 155a/08, 155a/09, 155a/13,
155b/01, 155b/09, 156a/12, 157a/02,
157a/04, 157b/08, 157b/14, 158a/15,
158b/06, 158b/10, 160a/05, 160a/10,
162a/13, 163a/07, 163b/14, 164a/02,
164b/05, 165a/11, 165b/05, 166b/06,
166b/13, 167a/11, 168a/02, 168b/03,
168b/08, 170b/03, 170b/12, 171a/03,
171b/12, 171b/14, 172a/02, 172a/06,
172a/07, 172a/10, 172b/03, 172b/11,
173a/01, 173a/04, 173a/07, 173a/12,
173b/01, 173b/09, 174a/02, 174a/05,
178b/12, 179a/04, 181a/09, 181b/08,
182a/03, 182b/03, 182b/11, 182b/14,
183a/02, 183a/09, 183b/09, 184a/03,
184a/06, 184a/14, 184b/01, 184b/07,
184b/08, 184b/10, 185a/08, 186a/06,
209a/13, 212b/02, 213a/08, 213a/12,
216a/09, 216a/10, 216a/14, 232a/15,
233b/03, 233b/09, 233b/12, 234a/07,
234a/13, 234b/08, 234b/13, 236a/01,
238a/14, 256a/13, 256a/15, 256b/02,
256b/04, 256b/06, 256b/10, 259a/08,
259a/09, 260a/03, 269b/07, 277a/03,
277a/08, 278a/05, 278a/07, 316b/07,
317a/04

e.-dün 058b/14, 087a/09, 113b/12, 214b/04

e.-e 021b/05 027b/09, 058b/08, 058b/15,
194a/13, 200a/06, 200a/09, 234a/13

e.-eler 019b/04, 058a/15, 058b/02

e.-elüm 052a/10

e.-em 058b/15, 085b/05, 182b/04, 200a/05,
254b/10

e.-erler 110b/01, 181a/12

e.-esin 085a/03, 199b/15, 200a/03, 232a/13

e.-esiz 037a/05

e.-eydüm 149b/14

e.-eyim 030a/04, 150a/10

e.-gil 032a/01, 038b/08, 221a/01, 221a/02,
226b/04, 236a/15, 258a/06, 265b/15

e.-iler 032a/07

e.-iñüz 218a/04

e.-iyem 323b/15

e.-medi 144b/07, 305a/06

e.-mediler 165b/07

e.-medüm 055a/06

e.-medün 149b/14

e.-mek 263b/15

e.-meyem 199a/04

e.-miş 148a/13

e.-miş-idi 006a/02, 049b/02, 087a/03,
149b/10, 187b/03, 187b/04, 275b/03

e.-mişlerdür 202a/03

e.-mişsin 188a/07

e.-señ 227a/14

e.-sin 200a/04

e.-sün 082a/15

e.-sünler 070a/06

e.-ti 138a/03, 138b/08, 139a/03, 146a/09,
146b/05, 289a/02, 289a/05, 289a/10,

289a/13, 290a/09, 290a/10, 290a/11,
291a/02, 291a/06, 291a/10, 291b/05,
291b/06, 291b/07, 291b/09, 295a/06,
295a/09, 295a/10, 295a/12, 295a/13,
295a/15, 295b/06, 295b/07, 295b/08,
295b/09, 297a/13, 297a/14, 297b/06,
312a/10, 314a/08, 317b/12, 318a/12,
318b/04, 319b/03, 320a/11, 321a/02,
321b/03, 324b/05, 325a/04, 325a/07,
325b/07

e.-tiler 147a/01, 290a/03, 291b/05,
291b/06, 322b/01, 324b/11

e.-tüñ 297a/01

e.-üm 248a/03

e.-üñ 223b/11, 223b/15, 265a/09, 267a/04,
272b/11, 314b/13, 333a/06

e.-üñüz 060a/10, 113b/11

e.-ür 005a/02 006a/06, 014a/08, 016a/10,
017b/02, 029b/14, 039a/14, 042a/03,
045a/10, 051a/01, 056a/07, 058b/13,
059b/05, 060a/07, 064b/14, 097a/07,
097a/08, 100a/10, 112a/14, 124b/11,
148a/04, 150a/05, 157a/11, 157a/14,
161a/01, 166b/02, 170a/04, 185b/09,
187a/05, 187a/06, 187b/12, 196a/13,
197a/05, 200a/02, 234b/15, 238a/11,
244a/06, 244b/08, 246a/06, 246b/15,
247b/07, 251a/13, 258b/11, 263a/15,
273a/03, 273a/10, 278a/14, 297b/13,
298a/04, 315b/03, 317a/12, 329a/02,
330b/12, 331a/08, 332a/02

e.-ürdi 010b/02, 011a/06, 011a/08,
012b/01, 012b/02, 014a/04, 014b/14,
093b/02, 109a/02, 109b/06, 131a/09,
138a/06, 138a/07, 140a/06, 162b/09,
164b/02, 166a/08, 167b/09, 169a/14,
169b/05, 170a/03, 174b/07, 176a/09,
227a/01, 229b/04, 230a/13, 230b/01,

235b/13, 237a/12, 240a/13, 263a/12,
268a/06, 268b/15, 278a/04, 279a/12,
287b/01, 289b/01, 290b/02, 305a/12,
327b/04, 327b/05, 168a/11, 234a/04,
234b/02

e.-ürdüñ 082b/07

e.-ürem 186a/09

e.-ür-idi 169b/02, 171a/13, 171a/14,
171a/15, 171b/01, 258b/02

e.-ürler 011a/12, 146b/14, 165a/01,
168b/02, 169a/10

e.-ürlerdi 010b/02, 012b/11, 111a/11,
148b/05, 149b/08, 169a/05, 182b/08,
234a/10, 258a/14, 259b/11, 262b/12,
301a/06

e.-ürseñ 033a/10

e.-ürseñüz 132b/03

e.-ürsin 016a/03, 021b/13, 028a/14,
029b/04, 029b/11, 060a/12, 073b/05,
074a/06, 082b/08, 092b/10, 093a/02,
187a/01, 197a/01, 266b/14, 321a/06,
128b/15, 145a/09

e.-ürsiz 207b/08

e.-ürürdi 302b/14

e.-ürüz 333b/06

2. Rivayet etmek.

e.-di 074b/04, 204b/13, 212a/05, 213b/10,
215b/15, 216a/05, 216b/01, 216b/09,
224b/05, 229a/13, 238a/08, 240b/11,
246a/11, 246b/01, 255b/10, 298b/12

e.-diler 058a/02, 058a/03, 096b/11,
096b/13, 096b/15, 097a/02, 123a/08,
199b/09, 319b/03

e.-ür 004a/05, 005a/14, 007a/04, 009a/09,
009b/11, 010b/04, 012a/02, 012a/09,

012b/13, 015b/05, 018a/05, 018b/13,
019a/11, 021a/07, 021b/06, 022b/04,
027a/12, 028a/06, 028b/13, 030b/15,
031b/09, 034a/15, 034b/09, 035b/08,
037b/04, 040a/05, 041a/06, 044a/07,
046b/10, 047b/14, 048b/02, 049b/12,
051a/10, 051b/12, 054a/08, 055b/07,
058a/01, 058a/12, 058b/07, 061a/01,
068b/10, 069b/05, 070a/15, 070b/11,
071b/04, 071b/15, 072a/12, 074b/06,
076b/05, 077b/07, 078b/14, 079a/01,
079a/08, 079a/13, 079b/09, 079b/13,
081b/03, 081b/06, 083a/10, 084a/08,
089a/14, 094a/14, 095b/14, 096b/09,
101a/12, 106b/08, 111b/04, 112b/02,
115a/12, 115b/08, 120a/08, 120b/04,
126b/08, 127a/05, 127b/04, 129a/14,
134a/02, 138a/15, 140b/11, 141b/01,
142b/15, 143b/05, 147b/11, 152a/01,
153b/02, 189a/09, 191a/02, 191b/15,
206a/15, 206b/09, 207a/06, 207a/08,
207b/09, 209b/09, 213b/04, 215b/01,
217a/07, 218a/10, 227a/04, 231a/15,
234b/11, 252b/12, 256a/06, 259b/08,
259b/15, 262a/05, 279b/14, 282b/01,
289b/10, 291b/09, 291b/11, 295b/01,
297b/11, 300b/08, 307b/11, 309a/09,
312a/14, 316b/01, 321b/14, 322b/11,
323a/14, 326b/07, 327b/12, 333b/02,
333b/07

e.-ürdi 240a/11

e.-ürler 004b/07, 004b/12, 006a/01,
007b/09, 009a/11, 010a/07, 010b/12,
011a/05, 012a/14, 015a/03, 015a/13,
019b/02, 020a/07, 020a/15, 020b/12,
021b/09, 023a/07, 023b/03, 023b/05,
023b/12, 044a/15, 045b/14, 049b/01,
049b/08, 049b/14, 050a/06, 050b/03,
051a/05, 051b/08, 054a/02, 055b/10,
059a/05, 061a/09, 061b/05, 068a/15,

069a/03, 077b/01, 079b/05, 079b/13,
082a/09, 089b/02, 100b/15, 119a/07,
120b/08, 123a/10, 138a/05, 140a/10,
143a/04, 147a/07, 148b/04, 196a/09,
197b/12, 203b/03, 205a/05, 205a/14,
205b/04, 207a/10, 208b/02, 209a/01,
209a/10, 210b/13, 211a/05, 217a/01,
217b/01, 234a/06, 239a/11, 241a/01,
261b/07, 267b/03, 276a/12, 289b/11,
291b/11

e.-ürlerdi 198a/03, 332a/09

- *e.-üp-dur-*: Sürekli söylemek, sürekli konuşmak. 297a/15, 285b/08, 308b/10
- *e.-ibil-*: Söyleyebilmek. 097a/01, 097a/03, 097a/04
- *e.-ivir-*: Hemen söylemek. 188a/10, 187b/11
- *e.-i vir-* → *e.-ivir-* 191b/09
- *e. (i' lām e.)* → i' lām
- *e. (du' ā e.)* → du' ā

eyl(e)- → **eyle-** -3-

e.-üñ 319a/11, 319a/13, 324a/10

eyle-: 1. Yapmak, işlemek. -255- (**krş. eyl(e)**)

e.-di 007a/13, 034a/06, 036a/14, 038b/10,
039b/13, 040b/14, 041b/09, 041b/12,
042b/05, 052a/02, 052b/03, 055a/04,
062a/14, 064a/11, 065a/12, 066b/07,
074a/02, 084b/15, 086b/06, 087a/12,
100a/13, 101a/06, 119b/06, 122a/14,
129b/01, 137a/11, 154b/04, 167b/07,
174b/08, 215a/02, 224a/09, 224b/02,
224b/05, 226a/03, 227a/11, 233b/13,
235b/04, 237b/11, 238b/04, 239b/10,
240a/10, 240b/10, 241b/01, 243a/03,
243a/04, 243a/08, 246b/01, 247b/06,
254b/04, 257a/12, 257b/05, 260a/11,
262a/10, 262a/12, 262a/14, 262b/01,
263b/15, 264a/03, 264a/05, 265a/04,

266a/02, 266a/04, 267a/03, 267b/14,
268b/06, 268b/12, 268b/15, 270a/12,
270a/13, 278b/12, 280a/13, 280b/08,
281b/01, 281b/07, 283b/03 283b/12,
283b/14, 284a/07, 285b/15, 289a/10,
301a/13, 301b/08, 307a/05, 308b/05,
310a/14, 311b/08, 311b/10, 312a/02,
313a/06, 314b/15, 321b/12, 316b/03,
318a/06, 318a/07, 320b/14, 321b/11,
322a/09, 323a/05, 326b/05, 328b/11,
329b/03, 329b/04, 329b/06, 330a/10,
330a/11, 332a/01, 332a/03

e.-diler 040a/09, 063b/01, 068a/04,
204a/08, 229b/06, 234b/10, 250b/13,
266a/07, 267a/10, 276a/05, 276a/07,
289b/10, 290b/13, 299b/10, 317b/03,
322a/06, 325b/15, 327b/13, 332a/07,
332a/08, 332b/09, 333a/08, 242a/12,
314a/08

e.-dük 009a/07

e.-düler 022a/07

e.-düm 249b/05, 266b/09, 267a/08,
267a/13, 267a/14, 273a/10, 301b/14,
324a/13

e.-dün 014a/03, 037a/03, 087b/09,
289a/01, 289a/02, 316a/02, 329b/11

e.-dünüz 258b/03, 327a/01, 327a/03

e.-gil 226b/06, 228b/15, 232b/05, 233a/06,
257a/14, 267b/03, 278b/09, 302b/05,
312b/06, 318b/01, 327b/05

e.-me 017a/15, 250b/10

e.-medi 314b/07, 314b/08

e.-mediler 306a/03

e.-medügüm 265a/08

e.-megil 303a/10, 312b/08, 314b/06

e.-mek 273a/07, 294b/02, 294b/03,
294b/05, 295a/02, 295a/03, 303b/09,
319b/11, 333a/08

e.-meñ 225a/03, 225a/06, 229a/12,
229b/01, 239a/07

e.-mesün 314b/13

e.-meye 268a/02, 276a/09

e.-meyince 322b/13

e.-mişdür 321b/01

e.-mişsin 314b/05

e.-ñ 239a/03, 288b/06, 319a/12, 330b/08

e.-ñüz 264b/10

e.-r 040a/15, 161b/05, 227b/13, 227b/14,
227b/15, 228a/01, 256b/02

e.-rdi 263a/09

e.-rdüm 234a/05

e.-ridi 275b/05

e.-rler 327a/10

e.-se 299b/06, 299b/09

e.-sün 238b/02, 259b/03

e.-ye 008a/14, 041b/05, 235a/08, 241a/04,
248a/13, 249b/03, 256a/15, 257b/04,
257b/12, 259a/01, 263b/15, 264b/04,
271b/04, 300a/03, 303a/02, 303b/15,
331b/13

e.-yeler 229b/06, 266b/05, 303a/02

e.-yelerdi 333b/14

e.-yem 198a/05, 226b/08, 239b/09,
264b/09, 265a/10, 266b/10, 273a/11,
284a/04, 284a/05, 318b/04, 321b/04

e.-yici 233a/07, 287b/08, 301a/07

e.-yin 244b/06

e.-yün 238a/10

- *e.-yüp-dur-*: Sürekli yapmak, sürekli işlemek. 268a/09, 308b/09

2.Yardımcı fiil:

‘āciz e.	düğün e.	hılāf e.
‘afv e.	dürüst e.	h̄or e.
āh e.	düşmen e.	h̄oş e.
‘ahd e.	eksik e.	h̄oşnūd e.
‘arz e.	emīr e.	h̄ükm e.
āvāre e.	emr e.	h̄ürmet e.
‘azīz e.	erlük e.	iḥtiyār e.
‘azl e.	esīr e.	ikrām e.
‘azm e.	eylük e.	‘imāret e.
bay e.	feryād e.	‘itāb e.
beg e.	fikr e.	i‘tibār e.
belürsüz e.	ğazā e.	ķarañuluķ e.
bevl e.	geñez e.	ķaşd e.
beyāna e.	giryān e.	kengel e.
bey‘at e.	gölge e.	ķismet e.
biryān e.	göñlin h̄oş e.	la‘net e.
cehd e.	gözlü e.	luṭf e.
cem‘ e.	gümān e.	mağrūr e.
ceng e.	h̄aber e.	maħrūr e.
cömerdlīķ e.	h̄al‘ e.	ma‘lüm e.
da‘vet e.	h̄alīfelīķ e.	ma‘zül e.
defn e.	h̄alīfeluķ e.	meşḥ e.
delük delük e.	h̄arāb e.	meşveret e.
derc e.	h̄aşm e.	muḥābā e.
diri e.	h̄avāle e.	musallaṭ e.
doğurıcı e.	helāk e.	naşīḥat e.
du‘ā e.	hesāb e.	nehy e.

nevha e.	şāzumān e.	yalıncaḡ e.
pāk e.	şikāyet e.	yardım e.
pāre pāre e.	şükr ü minnet e.	yardum e.
raḡmet e.	şükr e.	yefīm e.
redd e.	taḡammül e.	yoḡdan var e.
revān e.	taḡşīr e.	yigit e.
rüsvāyı e.	ṡama' e.	zā'il e.
şabr e.	tamām e.	zāhir e.
şaḡ e.	terk e.	zaḡmet e.
şavaş e.	tövbe e.	zārılıḡ e.
selām e.	va' de e.	zebün e.
şovuk e.	var e.	zıkr e.
şuḡ e.	vaşıyyet e.	zinā e.
şulḡ e.	vefā e.	zulm e.
şarṡ e.	yalan e.	

eyle : Öyle, o şekilde. -68-

e. 007a/03, 020b/01, 032a/04, 038b/03,
040a/11, 042b/01, 044b/14, 064a/01,
070a/06, 072a/07, 073b/06, 074a/07,
074a/08, 075b/06, 076a/04, 078b/04,
081a/01, 084a/06, 084a/08, 091b/10,
105a/15, 105b/07, 115a/08, 115a/11,
116a/10, 116a/11, 116a/12, 118a/07,
118a/12, 118a/15, 119b/07, 127b/01,
130a/15, 136a/06, 141a/03, 149b/04,
154b/02, 185b/09, 191b/04, 206b/15,
207a/03, 243a/06, 245a/03, 258a/11,
259b/07, 272a/05, 281b/14, 322b/04

e.+dür 066a/08,111b/12

e.+yidi 079b/14, 115b/09, 148a/12,
140a/09, 217b/04

eylük : İyilik. -15-

e. 156b/07, 231b/04

e.+inden 021a/13

e.+ler 172b/11, 172b/13, 333a/07

e.+lerden 174a/08

e.+leri 030a/06

- *e. eyle-*: İyilik yapmak. 233a/06, 333a/08
- *e. idici*: İyilik yapan. 262a/05
- *e. it-*: İyilik etmek. 232a/06, 239a/03, 332b/13
- *e. vir-*: İyilik veren, iyilik dağıtan. 088a/04

eyü : 1. Güzel, hoş, iyi. -74-

e. 015b/12, 018a/13, 047b/02, 054a/09,
079b/11, 080a/06, 083a/02, 083b/04,
085a/02, 085a/10, 104b/12, 113b/12,
142a/15, 148b/05, 209a/07, 214b/07,
238a/09, 248b/07, 251a/13, 253b/01,
309b/11, 314a/13, 332b/02, 333a/02

- *e.+rek*: Çok güzel, çok hoş, çok iyi. 091b/15, 201b/15, 202a/13, 202b/11

e.+dür 202b/04, 199b/06, 205b/14

2. Hayırlı, doğru.

e. 009b/11, 011b/12, 011b/14, 022b/15, 030b/06, 038a/02, 040b/13, 139a/13, 142a/04, 147b/14, 147b/15, 157a/12, 185a/09, 214b/15, 219b/03, 234a/11, 234a/14, 256a/14, 256b/01, 256b/03, 270a/10, 279a/08, 298a/07, 298a/08, 298a/15, 317a/01, 320b/15

3. Çok, hayli.

e. 088a/12

e.+dür 085b/09, 257b/02

e.+lere 259a/03

e.+sini 271b/15

- *e.+rek*: Daha çok, en çok. 202b/08, 202b/15

e.+dür 200b/05

- *e. işli*: İyi amelli. 011b/12
- *e. it-*: Dürüst ve faydalı olmak. 130b/04, 155b/06
- *e. ol-*: Güzelleştirmek. 017b/11, 024a/14, 029a/04, 086a/06

ezān (Ar.): Ezan. -2-

e. 124b/09, 235a/13

ezber (Far.): Bir metni veya bir sözü eksiksiz tekrarlayabilecek biçimde akılda tutma. -1-

- *e. it-*: Ezberleyerek akılda tutmak. 010a/08

ezel (Ar.): Başlangıcı belli olmayan zaman. -2-

e.+de 157a/09

- *e.+den*: Yaratıldığından beri. 317a/09

fācir (Ar.): Günahkâr, fenâ huylu. -1-

f. 329b/07

fahır (Ar.): Övünme. -5-

f. 237b/07, 251a/03

f.+um 235b/07

f.+uñ 235b/02

- *f. it-*: Övünmek. 154b/02

fāl (Ar.): Fal. -4-

f. 086a/08, 133a/08

f.+dur 287b/11

- *f. dut-*: Fal aracı olarak kullanmak. 133a/07

falan → **fülān** -1-

f. 265a/09

fānī (Ar.): Gelip geçici, devamlı olmayan. -2-

f.+dür 048b/10, 200b/06

fāriğ (Ar.): Vazgeçmiş, uzak. -13-

f. 320b/02

- *f. ol-*: Vazgeçmek, uzaklaşmak. 006b/06, 035b/13, 041a/12, 095b/05, 095b/09, 185b/14, 188a/13, 224a/13, 251a/12, 281a/11, 289b/14, 321b/14

fāris (Ar.): Atlı. -1-

f. 315b/07

- *f. (ābāu 'l-f.)* → ābā

fāriża (Ar.): Şer'an yapılması zorunlu olan dinî işler, farz. -10-

f. 182b/14, 186a/08

f.+dan 265b/07, 265b/11

f.+dur 245a/15, 245b/04

f.+yı 183a/04

- *f. it-*: Farz etmek. 173a/02, 183a/04, 183a/08

farz (Ar.): Varsayma, farz etme. -1-

- *f. it-*: Varsaymak. 183a/02, 183a/02

fasıḳ (Ar.): Allah'ın emirlerini tanımayan. -12-

f. 051b/01, 117b/05, 282a/10, 291b/07

f.+ı 290a/04

f.+lar 142b/15

f.+lara 329b/07

f.+lardan 022a/07

f.+ları 024b/08

f.+sin 282a/14

f.+uz 329b/08

faşıl (Ar. *faşl*): Bir kitabın bölümlerinden her biri. -1-

f.+da 292a/02

faşih (Ar.): Düzgün ve açık (konuşma). -4-

f. 037b/08, 196b/01, 200a/11

- *f. dil-*: Düzgün ve açık konuşma. 324a/09

fāş (Far.): Duyulma, meydana çıkma, açığa çıkma. -1-

- *f. ol-*: Duyulmak, ortaya çıkmak. 264a/11

fātin (Ar.): Zihni açık, çabuk kavrayan. -1-

- *f. it-*: Zihni açmak. 267a/06

fāyide (Ar. *fā'ide*): Kazanç, fayda. -13-

f. 306b/07, 330a/10

f.+ler 085b/11, 087a/02

- *f. it-*: İşe yaramak, iyi gelmek. 011a/03, 048a/12, 071a/15, 062a/10, 085a/13, 086a/14, 285a/14

- *f. ol-*: İşe yaramak. 040a/08, 089b/09, 255a/03

fāzıl (Ar.): Üstün, faziletli. -11-

f.+ıdı 015b/07, 245a/10

f.+ısın 213a/10

f.+lar 029b/10

f.+uñı 165a/13
f.+uñla 005b/15
fażā`il (Ar.): Erdemler, faziletler. -5-
f. 003a/14, 297a/08
• *f.-i Ebū Bekr ve `Ömer ve `Osmān ve `Alī:*
Hz. Ebū Bekir, Ömer, Osman ve Hz.
Ali'nin erdemleri. 003a/14, 291b/13
• *f.-i ehl-i beyt:* Ehli beyitin faziletleri.
003a/14
febihā (Ar.): Pekālā, ne iyi, tamam. -1-
f. 323a/04
feh̄m (Ar.): Anlama, anlayış. -1-
• *f. it-:* Anlamak, idrak etmek. 035a/06
fenā (Ar.): Çirkin, kötü. -1-
• *f. kıl-:* Kötü duruma düşürmek. 329a/08
ferāġ (Ar.): Rahat, huzur. -1-
f.+ıla 327b/08
ferah̄ (Ar.): Gönül açıklığı, sevinç. -3-
f. 006b/04, 147a/07
• *f. vir-:* Sevindirmek. 173a/08
ferec (Ar.): Kederden sonra gelen sevinç, ferahlık. -
1-
• *f. vir-:* Sevindirmek, sıkıntıdan kurtarmak.
100a/04
ferište (Far.): Melek. -140- (**krş. ferišteh**)
f. 007a/08, 012a/07, 016a/09, 056b/04,
056b/07, 056b/08, 057a/15, 057b/02,
057b/04, 062a/15, 063a/02, 063a/05,
063a/15, 089a/01, 103a/06, 103a/09,
141a/05, 156b/05, 156b/08, 157b/06,
158a/04, 159b/07, 160a/03, 161a/08,
161a/12, 161b/07, 162a/06, 162a/09,
163a/12, 163a/14, 164a/02, 164a/13,

164b/15, 166a/07, 168a/10, 168a/11,
169a/01, 169a/03, 169a/04, 169a/12,
169a/14, 169b/01, 169b/03, 169b/08,
169b/09, 169b/12, 170b/03, 170b/04,
170b/05, 171b/05, 174b/05, 174b/06
f.+den 169b/11, 171a/08
f.+dür 160b/08, 160b/15, 161b/08, 171a/04
f.+ler 012b/04, 020b/13, 021a/01, 027b/11,
058a/15, 058b/02, 068b/05, 103a/06,
104a/04, 104a/05, 114a/14, 141a/05,
156b/14, 157a/04, 157b/13, 158b/04,
159a/13, 159b/03, 160a/04, 160a/14,
162a/02, 163a/01, 165b/11, 168b/01,
168b/06, 170b/15, 171a/02, 176a/01,
178a/15, 179b/14, 182b/09, 192a/06,
195b/08, 202b/01
f.+lerden 056b/04, 063a/02, 081b/09,
164a/15, 165a/15
f.+lere 162b/14, 163a/03, 170a/11,
182b/11, 192a/09
f.+leri 141a/04, 159a/04, 170a/13, 172a/05,
182b/10, 322b/12
f.+lerin 178a/13
f.+lerinden 170a/14
f.+lerine 109b/11, 169a/08
f.+lerle 225b/01
f.+lerüñ 078b/12, 163a/01, 165b/08,
170b/05, 178b/02, 184b/03
f.+lerüne 163b/10, 166a/10
f.+nüñ 163a/04, 164a/13, 169a/04,
169b/13, 174b/05
f.+ye 160b/11, 161b/11, 162b/12, 163b/15,
164a/14, 165a/14, 166a/15, 166b/03,
169b/15, 170a/15, 174a/05
f.+yile 153b/13, 155a/02

ferište → **ferište** -13-

f.+ler 007a/06, 012a/08, 049b/02, 158a/14,
159a/09, 160a/12, 227a/08

f.+leri 259a/07, 261b/12

f.+lerle 049a/11

f.+lerin 165a/08

f.+lerle 225a/15

f.+lerüñ 231a/03

fermān (*Far.*): Buyuruk, emir. -78-

f. 014b/01, 015a/05, 024b/15, 025a/07,
029b/06, 031a/03, 035a/10, 042b/01,
052b/01, 056a/10, 056a/13, 057a/11,
067a/07, 092a/15, 096a/05, 100b/07,
116a/09, 116a/14, 128a/09, 139a/05,
164a/14, 168a/11, 169a/04, 208a/07,
214a/05, 230a/01, 243b/08, 248b/05,
281a/13

f.+ı 088b/03

f.+ıla 062b/01, 170b/11, 171b/01

f.+ın 119a/15

f.+ında 086a/03, 139a/02, 160a/06,
198b/07

f.+ındayıldılar 050a/06

f.+yıla 054a/04, 154a/06, 171b/11,
194a/15, 198b/08, 205b/07, 206b/09

f.+ıyla 019a/04, 026b/14, 033a/14,
036b/15, 039b/01, 042b/13, 203a/06,
204b/13

f.+um 014b/02, 035b/01, 107a/07,
119b/04, 183a/03, 208b/11, 183a/06,
208a/06

f.+uñda 138b/04

f.+uñdan 014b/10

f.+uñı 220b/04

f.+yıla 203a/10

- *f. gel-*: Buyruk ulaşmak. 015a/05, 092a/15, 230a/01
- *f. it-*: Emretmek. 027b/08
- *f. ol-*: Buyrulmak, istenmek. 027b/09, 107b/03, 202a/14
- *f. vir-*: Emretmek, buyurmak. 094b/15, 100a/02, 169a/13
- *f.+(in) dut-*: Emiri, buyruğu tutmak, yerine getirmek. 057a/03, 119b/01, 131b/15
- *f.+(in) yirine getir-*: Emri, buyruğu yerine getirmek. 063a/05, 205b/03

fermān-ber (*Far.*): Aldığı emri yerine getiren. -3-

f.+idi 202b/02, 202b/03, 207a/13

ferseng (*Far.*): Yaklaşık beş kilometrelik mesafe, fersah. -6-

f. 056a/15, 081a/05, 109a/08, 133a/13

f.+idi 167a/02, 174b/11

ferş (*Ar.*): Döşek. -1-

f.+lerle 069a/12

feryād (*Far.*): 1. Bağırma, imdat. -38-

f. 082b/03, 121a/15, 121b/03, 159a/04,
329a/02

f.+lar 328b/01

f.+ları 160a/13

- *f. eyle-*: Yüksek sesle bağırma, haykırmak. 226a/03, 234a/05, 332a/07
- *f. fiğān it-*: Yüksek sesle bağırıp haykırmak. 158a/05, 158b/05, 159b/10, 160a/09, 179b/08
- *f. kop-*: Birden yüksek sesle bağırma başlamak. 146b/04
- *f. it-*: Bağırma. 013b/10, 014a/01, 031a/14, 036a/06, 057b/10, 128b/04, 136a/10, 138a/11, 150a/11, 157b/14,

158a/10, 180a/07, 226a/05, 235a/05,
236a/11, 322b/14, 324a/05, 328b/01,
328b/06

- *f. dile-*: Yardım istemek. 181a/02
- *f. iriş-*: Yardım gelmek, yardım erişmek. 151a/02

ferz (*Far.*): Satranç oyununda şahın veziri durumunda olan ve her tarafa doğru hareket edebilen taş, vezir. -2-

f.+dağı 315b/04

f.+adağı 315b/15

fesād (*Ar.*): Kötülük, fenalık. -7-

f. 225b/15, 256b/05

f.+a 224b/13

f.+ı 225a/02

f.+uñuzdan 291a/03

- *f. it-*: Kötülük yapmak. 250a/15, 321b/05

feşāhat (*Ar.*): Güzel ve açık konuşma. -2-

f.+da 279a/05

f.+ile 219b/03

feth (*Ar.*): Zaptetme, ele geçirme, fetih. -16-

f. 003a/06, 104b/06, 116a/07, 120b/03,
122b/10, 129a/14, 244b/04

f.+den 285b/15, 289b/15

f.+inüñ 132b/15

f.+ler 242b/02, 304b/12

- *f. it-*: Savaşla ele geçirmek, zapt etmek. 003a/06, 120a/08
- *f.-i Hayber*: Hayber fetihi. 003a/06
- *f.-i Mekke*: Mekke fetihi. 101b/03
- *f.-i Mekke (kışsa-i f.-i Mekke)* → kışsa

fetret (*Ar.*): İki peygamberin gelişi arasında geçen süre. -1-

f.+idi 049b/10

fevt (*Ar.*): Kaybolma, elden çıkıp gitme. -4-

- *f. ol-*: Kaybolmak, gitmek. 234b/09, 235a/04, 235b/02, 257b/02
- *f. (dünyādan f. ol-)* → dünyā

fıkh (*Ar.*): Allah'ın emirlerini nasıl uygulanacağını inceleyen ilim; İslam hukuku. -5-

f. 021b/04, 141b/05, 151b/08, 151b/09,
151b/12

- *f. ('ilm-i f.)* → 'ilm

fısk (*Ar.*): Günahkarlık, isyan etme. -1-

f.+ından 290a/05

fidā (*Ar. fidā'*): Fedâ, uğruna verme, gözden çıkarma, kendi yararından vazgeçme. -17-
(krş. fidāi, fidî)

f. 105b/08

- *f. kıl-*: Gözden çıkarmak, fedâ etmek. 243a/08, 310b/14, 320b/04, 322b/03, 325b/04
- *f. it-*: Uğruna vermek, fedâ etmek. 324b/10
- *f. ol-*: Kurban verilmek. 109b/07, 188b/11, 196a/04, 196a/05, 223a/04, 229b/04, 230a/14, 235b/08, 322b/01
- *f. (cān f. kıl-)* → cān

fidāi → **fidā** -2-

- *f. it-*: Uğruna vermek, fedâ etmek 039a/08, 039b/04

fidî → **fidā** -1-

f.+ñ-çüñ 105b/07

fiğān (*Far.*): İzdırıp ile bağırıp çağırma, inleme.

-5-

- *f. it-*: Feryat ile bağırıp çağırma. 159a/05
- *f. it- (feryād f. it-)* → feryād

fikir → **fikr** -3-

f.+de 285b/11

- *f. it-*: Düşünmek. 323a/08, 324a/10

fikr (Ar.): Düşünce, fikir. -4- (**krş. fikir**)

f.+e 284a/09

f.+ile 119b/02, 148a/07

- *f. eyl(e)-*: Düşünmek. 324a/10
- *f.+(e) düş-*: Düşünmek. 040a/12

fi'l (Ar.): İş, amel. -4-

f. 279a/07

f.+idür 030b/06, 233b/13

f.+ini 089b/06

fi'l-cümle (Ar.): Nihayet, sonunda. -1-

f. 207a/11

fi'l-hâl (Ar.): Şimdi, hemen; bu halde. -5-

f. 045b/08, 115a/11, 166b/11, 199b/15,
200a/10

fil (Ar.): Fil. -1- (**krş. pîl**)

f. 209b/09

- *f. (aşhâb-ı f.)* → aşhâb
- *f. (aşhâbü'l f.)* → aşhâb

firûz (Far.): Uğurlu, mesut, iyi. -1-

f. 254b/14

fitne (Ar.): Kötülük, fitne, bozgunculuk. -17-

f. 072b/01, 074a/10, 255a/06, 265a/13,
267a/15, 268b/12, 271b/08, 305b/07,
326b/15

f.+den 310a/14

f.+ler 266b/06, 307b/01

f.+si 232b/11

f.+yle 268b/13

- *f. bırak-*: Fenalık yapmak, zarar vermek. 269a/02, 321a/15
- *f. kop-*: Karışıklık çıkarmak, isyan çıkarmak. 271b/14

furşat (Ar.): İmkân, fırsat. -2-

f. 254a/13

- *f. bul-*: Uygun, elverişli zaman bulmak. 303b/02

fuzûllük: Haddini bilmeme, fodulluk. -1-

- *f. it-*: Fodulluk etmek. 301a/06

fülân (Ar.): Belirsiz sıfat veya zamir olarak kimse veya nesne. -55- (**krş. falan**)

f. 025b/06, 028b/09, 028b/15, 029a/01,
029a/02, 031a/05, 031a/06, 032a/05,
056b/12, 067b/01, 075a/09, 109b/01,
176a/10, 187a/09, 187a/14, 197b/04,
201b/08, 202b/06, 212a/11, 212b/02,
212b/03, 212b/04, 220b/05, 220b/09,
220b/13, 248b/12, 249a/01, 249b/04,
250a/14, 251b/04, 265b/04, 270b/05,
270b/14, 272b/04, 285b/08, 288b/07,
318b/02, 320a/05, 330b/07

f.+am 103a/14

f.+ı 291b/06

f.+uñ 142a/10

f.+uñdur 176a/10

- *f. vakt-*: O zaman. 29a/1, 197b/4

fürümânde (Ar.): Aciz, beceriksiz, şaşkın. -9-

- *f. kal-*: Şaşkın, iş yapamama duruma gelmek. 036b/01, 045a/12, 065b/02,
067a/14, 070a/03, 071b/06, 138b/10,
188b/08, 197a/12

G

ğaddār (Ar.): Çok gadreden, zulmeden, hain, merhametsiz, kıyıcı. -2-

ğ. 232b/13

ğ.+dan 044a/05

ğāfil (Ar.): 1. Habersiz, farkında olmayan. -2-

- *ğ. ol-*: Habersiz olmak, farkında olmamak. 220a/07

2. Dikkatsiz, ihtiyatsız.

ğ.+ken 311b/05

ğāfūr (Ar.): Çok bağışlayan, çok merhamet eden.

-1-

ğ. 011a/07

gāh (Far.): Zaman bildiren edat. -6- (**krş. geh**)

g. 010b/10, 112a/02, 138a/05, 147b/12, 176b/07, 224a/02, 229b/03

- *g. (her g.)* → her

gā`īṭ (Ar.): İnsan pisliği. -1- (**krş. ğayıṭa**)

- *ğ. (bevl vü ğ. olma-)* → bevl

ğalaṭ (Ar.): Yanlış. -5-

ğ. 127a/15

- *ğ. it-*: Yanlış yapmak. 031a/08, 154b/09, 154b/11, 195b/07

ğalebe (Ar.): Galip gelme, yenme, üstünlük; kalabalık, topluluk. -17-

ğ. 120a/03

ğ.+si 003a/08

- *ğ. it-*: Galip gelmek, yenmek. 003a/08, 003a/09, 058a/06, 120b/04, 124b/07, 129a/15, 137b/03, 137b/08, 137b/09, 137b/11, 138a/15, 185b/11, 284a/04

ğālib (Ar.): Üstün gelen, galebe çalan. -12-

ğ.+dür 013a/08, 212a/09

- *ğ. ol-*: Yenmek, üstün gelmek, galebe çalmak. 006b/14, 007a/01, 013a/06, 020b/11, 040a/07, 093a/10, 096a/05, 140b/15, 141a/09, 249a/09

ğalle (Ar.): Zahire, mahsul, ekin. -7-

ğ. 054a/11, 054a/15, 054b/07

ğ.+leri 054b/04

ğ.+yi 054b/10, 054b/13, 054b/14

ğam (Ar.): Tasa, üzüntü, dert, keder, kaygı. -15-

ğ. 021b/08, 023b/02, 204a/12, 239b/02, 290a/06, 291a/12, 295b/05, 295b/07, 295b/08, 295b/11

- *ğ. gör-*: Gam çekmek, üzülme. 177b/08
- *ğ. yi-*: Üzülme, kaygılanma. 022b/14, 074b/14
- *ğ. ye- → ğ. yi-* 039a/07, 113b/05

ğam-gīn (Ar+Far): Gamlı, kederli, hüzünlü. -30-

ğ. 006a/11, 031b/13, 083b/06, 109a/14, 126a/14, 214a/13

ğ.+idi 109b/15

ğ.+sin 006a/11

ğ.+üm 119b/04

- *ğ. ol-*: Kederli olmak, üzüntülü olmak. 006a/05, 017a/01, 017a/02, 022a/06, 023a/08, 031b/12, 031b/14, 039a/13, 055a/01, 074b/11, 078b/01, 081a/09, 082a/10, 083b/03, 135a/15, 135b/11, 139b/04, 177b/07, 311b/15
- *ğ. ve perīṣān ol-*: Kederli ve üzüntülü olmak. 006a/10

ğam-gūsār (Ar+Far): Üzüntü paylaşan. -1-

- *ğ. ol-*: Dertleşmek. 009b/01

ğammazlık : Söz taşıma. -1-

- *ğ. it-*: Söz taşımak. 263a/05

ğam-nāk (*Ar+Far*): Gamlı, tasalı, kaygılı. -11-

ğ. 119b/03, 139a/08, 139a/09, 218a/01

ğ.+dılar 147a/09

- *ğ. ol-*: Kaygılanmak. 046b/06, 110b/15, 119b/02, 119b/05, 135a/05, 139a/07

ğanī (*Ar.*): Zengin. -2-

- *ğ. ol-*: Zengin olmak. 077a/07, 254b/02

ğanīmet (*Ar.*): Ganimet, savaşta elde edilen mal.

-14-

ğ. 102a/11, 102a/12, 104b/13, 108a/15, 108b/01, 109b/15, 121b/11, 126b/04

ğ.+dür 105b/08

ğ.+ile 249b/12

ğ.+ler 126b/03, 304b/12

ğ.+leri 104b/13, 115b/05

ğarāmet (*Ar.*): Zararın tazmini. -1-

ğ.+i 145a/06

ğarār (*Ar.*): Kıldan yapılmış büyük çuval, harar. -1-

ğ.+ı 187a/14

ğarāz (*Ar.*): Kin. -1-

ğ. 071a/12

ğarbul : Tahıl ve başka iri taneli maddeleri elemek için kullanılan büyük delikli veya seyrek telli elek. -1-

- *ğ.+(a) dön-*: Delik deşik olmak. 068a/05

ğāret (*Ar.*): Yağma, talan. -9-

ğ. 125b/05

ğ.+den 207a/10

- *ğ. it-*: Yağma etmek, yağmalamak. 114a/08, 114b/01, 115b/02, 115b/03, 129a/04, 140a/04, 301a/09

ğarğara (*Yun.*): Gürültü patırtı, kargaşa. -1-

ğ.+ya 164b/01

ğarīb (*Ar.*): Gurbette olan, yabancı. -11-

ğ. 037a/09, 038a/01, 298b/11

ğ.+dür 081a/09

ğ.+idi 050a/15, 298b/13

ğ.+iyidüñ 051a/03

ğ.+ler 081a/08, 234b/09

ğ.+lere 235a/08

ğ.+üz 028b/12

ğarībe (*Ar.*): İşitilmemiş, görülmemiş. -1-

ğ. 264a/06

ğarīm (*Ar.*): Kefil. -2-

ğ.+lerüm 125a/03, 125a/05

ğarq (*Ar.*): Boğulma, batma. -5-

- *ğ. it-*: Batırmak. 163a/08, 198b/12
- *ğ. ol-*: Boğulmak. 036b/11, 244b/11, 327b/02

ğavğā (*Far.*): Dövüş, kavga. -8-

ğ. 276a/05, 276a/10

ğ.+dan 272b/14

ğ.+sından 302a/10

- *ğ. it-*: Döğüşmek, kavga etmek. 050a/13, 050b/12, 051b/04, 117a/04

ğayb (*Ar.*): Gizli, görünmeyen. -2-

ğ.+dan 206a/01

ğ.+uñdadur 059a/04

ğ.+ıdur 030b/13

ġaybet (Ar.): Gıyab; çekiştirme, gıybet. -4-

ġ. 264b/10

ġ.+den 185a/02, 265a/04

ġ.+i 158a/07

ġāyet (Ar.): Çok, fazla, oldukça. -5-

ġ. 193a/12, 207b/13, 249b/13, 256a/08,
331b/15

ġayıta → **ġā'ıṭ** -1-

ġ.+sını 191b/02

ġāyib (Ar. *ġā'ib*): Kaybolan, bulunmayan. -5-

ġ.+ler 059a/04

- ġ. *it-*: Kaybetmek. 013a/11
- ġ. *ol-*: Kaybolmak, uzaklaşmak. 013a/02,
013a/09, 058a/04

ġayret (Ar.): Çalışma, çabalama. -1-

ġ.+i 149a/03

ġayretlü : Çalışkan, gayretli. -1-

ġ.+yidi 149a/03

ġazā (Ar. *ġazā'*): Din uğruna yapılan savaş. -30-

ġ. 211b/07, 239a/07

ġ.+da 052a/01, 147b/15, 213b/03, 220b/05,
220b/15

ġ.+dan 300b/12

ġ.+sı 244b/15

ġ.+sın 211b/06

ġ.+sına 141b/03

ġ.+sında 229b/09, 261a/09, 272b/08,
295b/08

ġ.+ya 147b/12, 217b/08, 244a/14, 249b/14,
261b/01, 282b/06

ġ.+yı 194b/10, 213b/03, 220b/05, 248b/13,
306a/10

• ġ. *eyle-*: Savaşmak. 244b/06

• ġ. *kıl-*: Savaş başlatmak. 262b/02

• ġ. *it-*: Savaşmak. 148a/01, 244b/01

ġazāb (Ar.): Öfke, gazap. -1-

ġ.+uñı 232a/01

ġazāvat (Ar.): Gazveler, gazalar. -2-

ġ.+ı 003b/05, 004a/02

ġāzī (Ar.): Gazi. -5-

ġ.+lere 304b/14, 306a/12

ġ.+lerüñ 296a/04, 304b/13

ġ.+yidi 304b/11

gebr (Far.): Mecûsî, ateşe tapan kimse. -1-

g. 155b/06

gece → **gice** -3-

g. 244a/01

g.+si 131b/03, 192a/07

geç-: 1. Gelip geçmek. -153-

g.-di 006b/14, 007a/01, 014b/14, 024b/12,
025b/01, 049b/09, 054a/14, 060a/04,
061b/03, 065a/09, 065a/11, 066b/12,
071a/06, 073a/01, 073a/15, 073b/15,
086b/08, 089a/02, 119a/13, 120b/06,
126a/06, 126b/10, 131a/14, 143a/07,
155a/14, 218b/05, 276b/04, 295b/03,
330b/05, 332b/02

g.-diler 094b/02, 131a/08, 241b/09,
315b/04

g.-e 131a/07, 256b/05

g.-ecek 069b/09, 072b/03

g.-er 039a/06, 254a/11

g.-erdi 044a/01, 148b/06, 214a/10,
214b/09, 215b/12

g.-erlerdi 043b/05

g.-ersin 069b/10

g.-incek 262a/06

g.-megi 170b/13

g.-memişdür 144b/10

g.-meñüz 107b/09

g.-mez 170b/14, 254a/10

g.-se 191a/10

g.-üñ 241b/02

2. Gitmek, geçmek.

g. 155b/15

g.-di 120a/01, 147b/08, 191a/11, 224a/08

g.-dük 157a/07, 157b/11

g.-düm 156a/01, 157b/04, 158a/02,

158a/09, 158a/12, 158b/03, 158b/08,

159a/02, 159a/07, 159a/11, 159b/02,

159b/07, 160a/03, 160a/08, 160a/12,

160b/04, 160b/11, 161a/02, 161a/05,

161b/02, 161b/07, 161b/11, 161b/14,

162a/03, 162a/15, 162b/06, 162b/12,

163a/06, 163a/09, 163b/02, 163b/09,

163b/15, 164b/04, 164b/08, 165a/02,

165a/08, 165a/13, 165b/10, 165b/15,

166a/10, 166a/15, 167b/03, 167b/12,

168a/14, 168b/04, 168b/10, 169a/08,

169b/02, 169b/07, 169b/15, 170a/11,

170a/15, 171a/01, 185a/12, 185b/06

g.-erse 246a/05

g.-gil 171b/01

g.-sün 243b/10

g.-ti 079a/05

g.-üp 224a/12

3. Aşmak, geçmek.

g.-di 007a/06, 076b/09

g.-düm 171b/04

g.-meye 013b/05

4. Bir şeyin bir tarafından girip karşı tarafından çıkmak, geçmek.

g.-diler 042b/02, 069b/02

g.-dük 156a/14

g.-düm 171a/06, 183b/13

g.-e 069a/15

g.-elüm 042a/15

g.-eni 143a/08

g.-erken 260a/06, 149a/14

g.-eydi 260a/08

g.-mek 171a/08, 171b/02, 225b/09

5. Söz edilmek, geçmek.

g.-di 151b/01

g.-mişdür 149b/01

6. Silmek, affetmek.

g.-di 245a/15

g.-diler 266a/01

g.-e 304a/01, 331b/13

g.-mişidi 211b/03, 211b/05

g.-ürem 183b/04

7. Çıkmak.

g.-di 253a/04

g.-düm 171b/08

g.-eyim 030a/04

- *g. +en*: Geçmiş, eski. 14a/9, 142a/9
- *g. +miş*: Eski, geçmiş. 007a/15
- *g. (diriliginden g.)* → dirilik
- *g. (göñlümden g.)* → göñül
- *g. (hadden g.)* → had

- g. (*hâtırandan g.*) → hâtır
- g. (*ilerü g.*) → ilerü
- g. (*kılıçdan g.*) → kılıç
- g. (*söz g.*) → söz

geçici : Yürüyüp geçen; geçip giden.

g. 262a/04

geçür-: 1. Geçmesini sağlamak, aşdırtmak. -8-

g.-di 008a/12, 030a/05, 042b/03, 171b/03,
284b/15

g.-e 088b/03

g.-gil 172b/07

2. Affetmek.

g.-di 152a/04

- g. (*günâhını g.*) → günâh
- g. (*hadinden g.*) → hadd
- g. (*hizmetinde g.*) → hizmet
- g. (*yerine g.*) → yer

geçüt : Büyük suların bir yakasından öbür yakasına geçmekte kullanılan yer, geçit. -1-

g. 042a/14

geh → **gâh** -1-

g. 138a/05

- g. (*her g.*) → her

gel-: 1. Bir yere gelmek. -977- (**krş. gil-**)

g. 010b/02, 014b/07, 042a/15, 043a/08,
086b/11, 087a/03, 118a/03, 139b/02,
178a/07, 228b/01, 286a/11, 320b/03,
328b/07

g.-di 004b/15, 008a/09, 008b/11, 012a/10,
014a/14, 014b/11, 015a/07, 019a/12,
019a/13, 022a/05, 024a/04, 027b/04,
031b/12, 031b/13, 034a/02, 036b/04,
039b/03, 040a/14, 040b/04, 040b/07,
041a/10, 043a/09, 047a/09, 047b/15,

048a/07, 050b/15, 054a/02, 063a/05,
066b/13, 068b/11, 070a/07, 071a/07,
074a/06, 075a/08, 075b/11, 077a/04,
080a/02, 083b/04, 087a/04, 089a/04,
090b/03, 092b/09, 092b/14, 094b/01,
094b/03, 095a/14, 095b/02, 095b/15,
099a/02, 100b/03, 101a/13, 102a/06,
102b/13, 103a/03, 103a/07, 105a/03,
105a/06, 106b/11, 107a/14, 109b/08,
110a/07, 111a/12, 114a/13, 114b/05,
114b/15, 115a/11, 115b/04, 117b/07,
119a/01, 119b/02, 120b/05, 122b/14,
127a/08, 127b/11, 128b/07, 130b/15,
131a/12, 131a/14, 135a/01, 136b/01,
136b/10, 137a/10, 137b/13, 138a/08,
139b/14, 140b/07, 142a/08, 147a/11,
147b/02, 148b/02, 148b/10, 150a/08,
150b/01, 151a/01, 151b/10, 152a/14,
161a/08, 171a/15, 171b/06, 186b/03,
187b/09, 188a/05, 193a/06, 194a/10,
197b/08, 199b/13, 201a/11, 203b/13,
205a/06, 208a/06, 208b/03, 208b/04,
209b/05, 210a/14, 213b/11, 213b/15,
214a/14, 217a/08, 218a/03, 218a/07,
218a/10, 218a/13, 218b/02, 222b/04,
223b/03, 224b/09, 226a/03, 226a/13,
227a/04, 227b/03, 230b/01, 231b/11,
233a/11, 236a/12, 236b/02, 237a/01,
239b/09, 239b/14, 242a/08, 248a/12,
248b/10, 251a/10, 252a/06, 253b/03,
253b/04, 254a/02, 258b/08, 261b/08,
263a/06, 265a/11, 267a/13, 269a/15,
274b/11, 275a/06, 275b/12, 279a/10,
281b/02, 281b/03, 281b/05, 281b/13,
282a/01, 283b/13, 284a/06, 285a/08,
285a/15, 287b/03, 288a/10, 288b/10,
288b/14, 290a/14, 290b/15, 291b/02,
303a/07, 307a/03, 307a/05, 308b/03,
309b/13, 312a/11, 313b/03, 314a/10,
315a/10, 316b/07, 317a/04, 319a/12,

320b/02, 323a/09, 323b/12, 325a/03,
326b/09, 326b/11, 328a/06, 330b/07,
331a/03, 331a/06, 331b/15, 332b/15

g.-diginden 117b/04

g.-diler 007a/09, 012b/06, 012b/08,
013a/12, 015a/12, 020b/07, 026a/07,
029a/08, 034b/08, 048b/01, 053a/14,
053b/05, 057a/05, 060b/03, 073b/01,
074a/10, 074b/10, 076b/01, 081a/06,
081a/08, 081a/12, 084b/06, 085a/13,
092b/13, 094b/14, 101b/13, 102a/12,
103a/10, 104a/04, 108b/08, 111b/05,
111b/08, 119a/01, 124b/09, 128b/05,
128b/06, 131a/09, 193b/10, 194a/03,
202b/07, 217b/15, 218a/05, 245a/13,
245b/07, 265a/14, 266a/03, 268a/09,
268a/13, 268b/04, 268b/05, 269a/05,
269b/06, 270b/12, 272b/05, 273b/07,
301b/08, 307a/12, 311b/13, 320a/01,
323a/02, 322a/13, 322b/01

g.-diñüz 323a/03

g.-diyidi 254b/14 265a/15

g.-diyise 264b/06

g.-dügi 323b/04

g.-dügin 243a/09, 283b/13

g.-düginden 095a/01, 291b/10

g.-dügine 014b/12

g.-dügini 117a/10, 117b/08

g.-dügüm 080a/12, 148a/09, 320b/06

g.-dügümle 011b/03

g.-dügünüzden 075a/15

g.-dük 075b/04, 259a/13, 323a/05

g.-düm 033a/02, 075b/03, 076b/11,
117a/13, 118a/01, 120a/10, 125b/03,
140a/15, 145a/03, 148a/06, 149a/05,

185b/06, 187a/02, 188a/08, 201b/06,
251a/12, 313a/08, 318a/04, 318b/11,
320b/05

g.-dümkim 140b/05

g.-dün 075b/08, 101a/08, 117a/12,
117b/14, 120a/10, 128a/07, 140a/15,
140b/04, 145a/03, 156b/07, 161b/03,
162a/08, 184a/10, 251b/09, 320a/06,
320a/09, 176a/04, 237a/14

g.-dünüz 265b/03, 265b/05, 265b/11

g.-e 008a/05, 012a/13, 029a/09, 113b/11,
118a/05, 124b/11, 134a/10, 134a/11,
136b/06, 185b/11, 248a/13, 249b/06,
275b/01, 286a/15, 289a/14, 310b/06,
318b/13, 320b/11

g.-ecegi 156b/04, 166a/03, 168b/15,
161a/07, 162a/05, 163a/12

g.-elden 261b/13

g.-eler 049b/02, 093b/11, 107a/03,
107a/06, 132b/12, 144a/12, 176a/01,
225b/02, 269b/05

g.-elüm 275a/09

g.-emez 101b/12

g.-esin 322b/12

g.-esün 275a/11

g.-evüz 095b/10

g.-eydi 332b/13

g.-eyim 136b/03

g.-gil 267b/12

g.-icegi 171a/14

g.-iñüz 103a/05

g.-ip 312a/13

g.-ir 038b/13

g.-iserdür 313b/03
g.-iseridi 021b/07
g.-isi 164b/11
g.-iyorur 201a/13
g.-me 138b/07
g.-medi 107a/05 108b/02 141b/08
185b/11, 224b/07, 267a/13
g.-mediyise 320b/06
g.-medügümün 323b/14
g.-medün 240a/05
g.-mege 095a/06, 199a/05, 312b/07,
312b/15, 314b/13, 323a/02
g.-megine 175a/10
g.-mek 202b/09
g.-mekde 138b/05
g.-mekile 202b/08
g.-mekligi 311a/02
g.-memiş-idi 044b/02
g.-meñ 310b/12
g.-mesün 239a/14
g.-meye 012a/13, 124a/05
g.-mez 205a/10
g.-mezden 248b/04
g.-miş 019b/05, 107a/06, 139b/05,
148a/13, 209b/10
g.-mişdür 038a/01, 075a/09, 087a/07,
117b/03, 145a/10, 146a/01, 166b/07,
271b/14, 321b/05
g.-mişem 019b/12
g.-mişidi 013a/15, 155a/02
g.-mişidüm 079a/09

g.-mişlerdi 093b/06, 120b/12, 178a/14,
108a/07, 140b/12, 147a/13, 126a/13
g.-mişsin 037b/12
g.-se 129b/01
g.-sün 095a/04, 218b/06, 220a/14,
239a/13, 250b/08, 262b/07, 302a/15,
107a/06, 309b/09
g.-ün 026a/02, 113a/03, 114a/02, 128a/14,
329a/07
g.-ünüz 093b/07, 103b/14, 127a/13,
220a/08
g.-ür 046a/06, 056b/06, 073a/07, 081a/11,
084b/13, 101b/06, 131b/02, 131b/15,
198a/01, 201a/15, 316a/06, 322b/10
g.-ürdi 013a/01, 079b/12, 148a/12,
216b/12, 309b/15
g.-ürem 315a/06
g.-üriseñ 118a/02
g.-ürken 084b/12
g.-ürler 081a/01
g.-ürlerdi 104a/05 132b/08 226b/11
231a/05, 264a/07, 279b/09
g.-ürse 266b/10
g.-ürseñ 138b/07, 138b/15, 312b/11
g.-ürsin 035b/13, 038b/01, 315a/05,
315b/07
2. (Huzuruna) çıkmak, girmek.
g. 137a/03, 138b/05, 156a/07, 205a/02,
288a/04
g.-di 008a/06, 014a/02, 030b/11, 034a/01,
039a/10, 042b/10, 056b/05, 059b/14,
063a/08, 067b/09, 075b/13, 083b/07,
084a/01, 088a/07, 088b/07, 088b/08,
088b/14, 089a/03, 091a/05, 095a/01,

098a/05, 109a/12, 116a/01, 117a/12,
117b/10, 119a/07, 125a/01, 130a/11,
130a/12, 130b/10, 136a/12, 144b/06,
150a/03, 151b/14, 187b/07, 198a/04,
200a/01, 204b/05, 204b/10, 205a/09,
205a/14, 212a/11, 213b/01, 242b/04,
244a/05, 252a/14, 253b/08, 254b/08,
259a/03, 260b/12, 310a/14, 313a/07,
316b/05

g.-diler 008b/12, 057b/04, 084b/07,
093b/08, 094a/11, 095b/06, 109b/01,
113a/05, 129b/07, 144b/04, 204a/05,
208b/09, 243a/11, 248a/14, 270a/01,
322a/08

g.-düm 072b/11

g.-e 088b/15, 118b/14, 144b/03, 323b/14,
331a/05

g.-gil 314b/09

g.-medi 149a/08, 205a/08

g.-memişlerdür 144a/12

g.-mişüz 144a/15

g.-sün 312b/02

g.-ür 148b/10

g.-ürdi 327a/09

g.-üridi 149a/07

g.-ürlerdi 258a/13

g.-ürse 118a/06, 323a/04

3. (Sesi) çıkmak, gelmek.

g.-di 009a/01, 012b/13, 065a/09, 078b/13,
079a/09, 079b/04, 083a/04, 162a/04,
163a/10, 164b/10, 166a/02, 168b/13,
171b/08, 181b/15, 233b/06, 236a/01,
277a/10, 277a/14, 278a/10

g.-medi 330b/13

g.-mez 148a/14

g.-ür 160a/14

g.-ürdi 014a/10, 171a/13

4. Duyurmak.

g.-di 015a/05, 092a/15, 116b/05, 153b/05,
156b/03, 161a/06, 230a/01, 243b/08

g.-mişdür 010b/01, 012a/04

g.-ürse 315b/14

5. Yaklaşmak, gelip çatmak.

g.-di 017a/01, 022b/04, 054a/15, 087b/15,
161a/07, 171a/14, 218a/02, 219b/15,
255a/09, 263b/06, 285b/10, 331a/04

g.-diler 249a/04

g.-e 219a/05, 255a/13

g.-eceedür 124b/14

g.-esi 118a/03, 174a/13

g.-ince 320b/09

g.-medi 230b/02

g.-medin 240b/06, 273b/08

g.-seyidi 233b/10

g.-ür 221b/13

6. Doğmak.

g.-di 017a/03, 020b/08, 026b/15, 060a/12,
209b/13

g.-e 083a/05

g.-emezden 021b/06

g.-mez 014b/01

7. İnnek.

g.-di 045a/07, 045a/11, 046a/03, 054b/14,
088a/05, 092a/07, 093a/01, 103b/03,
106a/05, 129a/01, 129b/11, 133a/01,
205b/08, 207b/01, 209a/15, 214b/13,

225b/05, 261b/15, 277b/03, 278b/14,
306b/14, 313b/02

g.-düginden 210b/01

g.-e 044b/05

g.-mek 087b/14

g.-mişdür 092b/07, 092b/12, 279b/13,
282a/05, 282a/08, 282b/01

g.-sedi 250a/06

8. Olmak, meydana gelmek.

g.-di 070b/01, 129a/10

g.-megintün 040a/07

g.-mez 176b/03, 177b/07, 180b/12,
180b/03, 268b/13

g.-mezden 004b/05

g.-ür 150a/07, 152b/14, 233b/06, 256b/10,
264b/06

g.-ürdi 215b/05

9. Meydana gelmek, belirlemek, görünmek.

g.-di 084b/04, 089b/13

10. Ulaşmak, varmak.

g.-di 086a/12, 110a/01, 116b/05, 228b/03,
228b/05, 314b/12, 319b/02, 322b/06,
323a/04

g.-düginden 263b/08

g.-mişidi 333a/12

g.-sün 074a/08, 276a/15, 333b/06

11. Dönmek, avdet etmek.

g.-di 113a/03, 127b/10, 217b/11, 223b/04,
227a/10, 242a/07, 283b/11

g.-diler 052b/09, 073a/15, 073b/09,
077a/06, 081a/05

g.-düm 148a/09, 187b/15

g.-e 330b/07

g.-esiz 269b/07

g.-mişidi 084a/04

g.-ün 073b/07

g.-ürdi 089a/09

g.-ürler 187a/01

12. Düşmek.

g.-di 281a/02

13. Yaramak.

g.-mez 027b/13, 028a/03, 065b/14,
079b/04, 220a/10

g.-ür 083a/14, 086a/01, 220a/09

14. Yayılmak.

g.-ürdi 191b/03

15. Haydi.

g. 310a/01, 318a/02

g.-gidelüm 137a/14

- *g.+en*: Gelme işini yapan (kimse veya nesne).

g. 245a/13, 253b/05, 320a/08

g.+lerden 253a/08

- *g.-ip-dur-*: Sürekli gelmek. 313b/06
- *g.-üp-dur-* → *g.-ip-dur-* 244b/02, 272a/15
- *g.-esi ol-*: Gelmeye niyet etmek. 105b/13
- *g.-ibil-*: Gelme ihtimali ve imkânı bulunmak. 101b/12
- *g.-ebil-* → *g.-ibil-*:
- *g.* ('*aceb g.*') → 'aceb
- *g.* ('*aqla g.*') → 'aql
- *g.* ('*aqlı g.*') → 'aql
- *g.* ('*aḥbār içinde g.*') → aḥbār
- *g.* ('*aḥbārda g.*') → aḥbār
- *g.* ('*āvāz g.*') → āvāz
- *g.* ('*beşārete g.*') → beşāret

- g. (çıkag.) → çık-
- g. (dile g.) → dil
- g. (duri g.) → dur-
- g. (duru g.) → dur-
- g. (düşvār g.) → düşvār
- g. (ecelüm g.) → ecel
- g. (elüñden g.) → el
- g. (fermān g.) → fermān
- g. (güç g.) → güç
- g. (haber g.) → haber
- g. (haberde g.) → haber
- g. (hışma g.) → hışm
- g. (hizmete g.) → hizmet
- g. (hoş g.) → hoş
- g. (hurūşa g.) → hurūş
- g. (ilerü g.) → ilerü
- g. (īmāna g.) → īmān
- g. (islāma g.) → islām
- g. (istikbāle g.) → istikbāl
- g. (işe g.) → iş
- g. (karşu g.) → karşı
- g. (muḥālif g.) → muḥālif
- g. (nidā g.) → nidā
- g. (rāst g.) → rāst
- g. (selāma g.) → selam
- g. (şorag.) → şor-
- g. (söze g.) → söz
- g. (şefā'ata g.) → şefā'at
- g. (şikāyete g.) → şikāyet
- g. (ta'accübi g.) → ta'accüb
- g. (tolagel-) → tol-
- g. (turu g.) → tur-
- g. (uşşı g.) → uşşı
- g. (vahy g.) → vahy
- g. (vaşfa g.) → vaşf
- g. (vücūda g.) → vücūd
- g. (yakın g.) → yakın
- g. (yarduma g.) → yardum

gelin : Gelin. -1-

g.+ler 191a/08

gemi : Gemi. -3-

g. 042a/14, 173a/08

g.+si 193a/08

geñ : 1. Geniş. -2- (**krş. giñ**)

g. 069a/01

g.+dür 313a/10

- g. ol-: Genişlemek. 106b/02

2. İstek.

g.+üme 320b/03

genc (Far.): Hazine. -4-

g. 026a/02, 026a/04, 026a/08

g.+lerinüñ 202b/14

geñç : Yaşlı olmayan, geñç. -1-

g. 201b/07

gendā (Far.): Kötü kokmuş; kötü kokulu. -1-

g. 045b/15

geñez : Kolay. -3- (**krş. geñiz**)

- g. eyle-: Kolaylaştırmak. 226b/06, 320b/14, 321b/01

geñezlik : Kolaylık. -1-

g.+ile 277a/13

geñiz → **geñez** -1-

g.+dür 331b/11

geñlik → **giñlik** -1-

g.+in 219b/07

ger (Far): Eğer, şayet. -4- (**krş. eger, veger**)

g. 066b/09, 233a/01, 289a/06, 289a/08

gerçek : Doğru, dürüst. -14- (**krş. girçek**)

g. 232a/03, 239a/09, 244b/03, 266b/14,
267a/03, 315b/11, 321a/06, 327a/13

g.+dür 236a/14, 245a/07, 266a/05,
278a/12, 315a/08

- g. *ol-*: Gerçekleşmek. 234a/08

gerçi (*Far.*): ...ise de, gerçi, herne kadar. -1-

g. 182a/11

gerden-bend (*Far.*): Boyun bağlanan ip. -1-

g. 148a/07

gerden-keş (*Far.*): Mağrur, inatçı. -4-

g. 011b/14, 022a/12, 024a/14, 061a/03

gerdenkeşlik : İnatçılık. -1-

- g. *it-*: İnatçılık yapmak. 097b/07

gerek : İcabeder, gerekir. -115-

g. 031a/06, 031a/07, 082a/13, 082b/06,
084a/06, 090a/07, 091a/11, 091a/14,
094a/08, 096a/15, 098a/08, 107a/02,
119a/14, 131b/09, 132a/08, 132a/09,
145a/06, 145a/07, 164a/11, 164a/14,
198a/05, 202b/05, 208a/09, 223a/06,
251a/04, 252b/15, 253a/13, 263b/11,
263b/15, 264a/01, 276b/03, 283b/15,
286a/11, 295b/07, 295b/10, 297b/10,
297b/11, 299b/09, 299b/11, 299b/12,
304b/14, 305a/15, 305b/01, 308b/06,
322b/04, 323a/11, 329b/12, 330a/15,
333a/08

g.+dür 017b/03, 017b/04, 025a/04,
028a/13, 030b/13, 049a/05, 049b/03,
052a/10, 052a/13, 053b/01, 073b/04,
083b/09, 091a/10, 127b/13, 130a/08,
133a/04, 136b/14, 138b/04, 139a/12,
144a/08, 172a/08, 188b/11, 199b/14,
214a/03, 215b/07, 225b/11, 229b/11,
234a/11, 241a/02, 256b/06, 256b/07,
264a/14, 271b/11, 273a/13, 290a/03,

311b/04, 316a/14, 318a/08, 319b/15,
324a/07, 330b/01

g.+idi 099b/05

g.+ise 271a/07

g.+sin 291a/07, 291a/08, 311a/11, 317b/15

gerek-: Gerekli olmak, lazım gelmek. -15-

g.-di 018a/06

g.-mez 132a/07, 132a/10, 139b/15,
209a/11, 215a/04, 228a/09, 264b/03,
302b/12, 304a/02

g.-mezdi 305a/11

g.-se 142b/11, 142b/12, 287a/10, 318a/11

gerekli : Lüzumlu olan, ihtiyaç duyulan, gerekli.

g. 238b/03

germ (*Far.*): Sıcak, çabuk ve süratli. -1-

- g. *ol-*: Hararet kazanmak, hararetlenmek.
304a/08

gerpiç : Tuğla. -13-

g. 043a/10, 043b/01, 043b/13, 044a/02

g.+i 043b/07, 174b/09, 174b/10

g.+leri 043b/02, 043b/04, 043b/05,
043b/08

g.+lerüñ 043a/11

gerü → **girü** -6-

g. 171a/07, 266b/04, 274b/14, 320b/07,
322b/06, 333a/15

- g. *var-* → girü var- 320b/07

geşt (*Far.*): Dolaşma. -3-

- g. *it-*: Dolaşmak. 015a/04, 110a/15,
201b/03

getir- → **getür-** -3-

g.-di 141b/13, 279b/11

g.-diler 142a/08

getür-: 1. Alıp gelmek, getirmek. -367-

(krş. getir-)

g. 031a/05, 039b/05, 041a/13, 043b/08,
062a/03, 153b/08, 180b/15, 203b/15,
212b/05, 220b/10, 308a/06, 308b/02,
324b/13, 333a/01

g.-di 084a/10, 017a/08, 023b/08, 026b/07,
041a/11, 043b/14, 048b/02, 057a/05,
057b/11, 061a/14, 071a/05, 083a/11,
084b/12, 086b/07, 104b/04, 118b/09,
120a/13, 124a/08, 132a/03, 141a/08,
142a/02, 142a/03, 142a/06, 142a/09,
147a/01, 151a/04, 155a/03, 174a/09,
180b/15, 182b/12, 195a/03, 203a/08,
205a/11, 205a/12, 205b/11, 206b/05,
211b/04, 213b/08, 226b/11, 240b/08,
247b/09, 250a/12, 255b/05, 265a/06,
266a/03, 267a/02, 279b/10, 280a/10,
281b/08, 308a/04, 308a/07, 316a/07,
316b/02, 321b/15, 324b/14, 326a/12,
331b/02

g.-diler 008b/14, 029b/09, 033a/12,
038a/07, 052b/11, 062a/11, 062b/04,
063a/13, 064a/13, 066a/01, 066b/15,
067b/15, 071b/10, 101b/09, 110b/13,
112b/12, 115a/13, 117a/08, 121a/01,
121a/13, 123b/04, 128b/05, 128b/10,
141a/10, 142a/15, 151b/04, 194a/14,
203a/08, 204a/03, 218b/08, 218b/09,
240a/07, 242a/10, 242a/12, 251a/10,
251b/15, 253a/04, 253a/06, 254b/01,
254b/03, 257a/11, 257a/12, 266a/12,
267a/14, 280b/01, 288b/03, 290b/11,
291a/06, 291b/05, 318a/03, 319a/01,
333b/03

g.-dilerdi 332a/12

g.-diñüz 291b/05

g.-diyidi 330b/02

g.-dügüme 267a/01

g.-dük 009a/07, 331a/14

g.-düm 017a/14, 036a/07, 041a/14,
041b/14, 076b/15, 080b/07, 082a/02,
082a/12, 083b/13, 126b/13, 127a/02,
142a/04, 142a/11, 144b/03, 146a/14,
212b/06, 231b/09, 261b/05, 330b/03

g.-düñ 017a/11, 023b/09, 041a/13,
057a/06, 082b/14, 084a/01, 139a/13,
145b/12, 182b/14, 189a/01, 319a/02

g.-dünüz 121b/03, 318b/11, 327a/01

g.-e 043b/09, 043b/10, 065b/12, 210a/01,
243b/05, 316b/04

g.-eler 157a/13

g.-elüm 056b/01

g.-em 026b/10, 216a/15

g.-eni 043b/14

g.-esin 118b/08, 126b/12, 137a/01,
152b/15

g.-evüz 117a/14

g.-eyim 125a/04, 193b/15, 216a/14

g.-eyin 240b/09

g.-gil 038a/02, 289a/06

g.-medi 040a/11, 043b/03

g.-mediler 041a/07

g.-medüm 041a/14

g.-medünüz 084b/10

g.-mege 115b/10, 117b/15

g.-mekden 115b/12

g.-mesünler 065b/07

g.-mezden 065b/14

g.-miş 017a/10, 032a/14, 113a/11

g.-mişdür 146a/12

g.-mişidi 083b/05, 112a/15

g.-mişidüm 042b/07, 043a/04

g.-mişler 081b/07, 166a/12

g.-mişlerdi 143a/02, 207a/10

g.-sün 133b/03

g.-sünler 069b/08, 064a/12, 194a/11, 328a/08

g.-ün 026b/04, 064b/07, 081a/04, 115a/07, 151b/03, 206b/05, 213b/09, 319b/01

g.-ür 079b/08, 310b/02

g.-ürdi 050b/01, 200b/08

g.-üridi 027a/10, 048b/07, 148b/08

g.-ürler 126a/06, 157a/10, 231b/05

2. İletmek; ulaştırmak; bildirmek.

g. 153a/01

g.-di 092b/09, 114b/15, 148b/02, 150b/03, 150b/11, 197b/08, 214a/14, 217a/09, 217a/13

3. Göndermek.

g.-di 009b/13

4. Sevk etmek, sürüklemek.

g.-di 022b/10

5. İşlemek, suçlamak, yalan söylemek.

g.-diler 150b/06

6. Denkleştirmek.

g.-di 197a/08

7. Vermek.

g.-diler 213b/05, 213b/09

g.-mek 054a/11, 054a/15

g.-ür 018b/09

g.-ürler 018b/11

8. Koymak, asmak.

g.-dük 213b/14

g.-miş 067b/10

g.-ür 220b/15

g.-enlerden 171a/08

- *g.-üp dur-*: Sürekli getirmek. 258a/04
- *g.-ebil-*: Getirme ihtimali veya imkânı bulunmak. 043b/07
- *g.-i bil-* → *g.-ebil-* 117a/06
- *g. (başın g.)* → baş
- *g. (beşâret g.)* → beşâret
- *g. (cem' g.)* → cem'
- *g. (el g.)* → el
- *g. (ilerü g.)* → ilerü
- *g. (îmân g.)* → îmân
- *g. (kâmet g.)* → kâmet
- *g. (şalâha g.)* → şalâh
- *g. (söze g.)* → söz
- *g. (şehâdet g.)* → şehâdet
- *g. (şirk g.)* → şirk
- *g. (tâkat g.)* → tâkat
- *g. (tekbîr g.)* → tekbîr
- *g. (yakın g.)* → yakın
- *g. (yerine g.)* → yer

gevde → **gövde** -1-

g.+si 276b/08

gevher (*Far.*): Elmas, mücevher. -3-

g. 069a/10

g.+ile 156a/08

g.+lerle 175a/12

gey-: 1. Giymek. -32- (**krş. giy-**)

g.-di 126a/07, 286a/14

g.-dügi 013b/08
g.-dügüm 225a/08
g.-düm 231b/09
g.-erdi 251a/06
g.-iserdür 219b/06
g.-miş 237a/11, 250b/14, 251a/11, 329a/12
g.-mişler 131a/15
g.-mişdi 115a/15
g.-mişidi 011a/14, 115a/14, 286a/04,
011a/14, 179b/02
g.-ür 251b/02, 252b/14
g.-ürdi 084a/03, 093b/02, 267b/05
g.-ürmiş 271a/12
g.-ürün 061b/11
2. Takmak.
g.-di 107a/14, 254a/01
g.-diler 275a/15, 276a/06
g.-düler 325b/12
g.-meye 275b/02
g.-miş 117a/06
g.-üp 272a/13
• g. (*silāh* g.) → silāh

geyik : Geyik. -15- (**krş. geyük**)

g. 042b/10, 042b/11, 042b/12, 042b/13,
201a/11, 201b/13, 202a/02
g.+i 042b/10, 201b/02, 201b/04
g.+ile 201a/09
g.+ler 042b/09
g.+lerle 015a/03, 042b/14
g.+lerün 042b/09

geyük → **geyik** -1-

g.+lerle 014b/05

gez-: 1. Dolaşmak, yürümek. -4-

g.-em 320b/09

g.-ürler 034b/10

g.-ürleridi 034b/01

2. Saldırmak, salmak.

g.-diler 117a/04

gez : Kez. -1-

g. 082a/14

gezdür-: Birinin gezmesini sağlamak, dolaştırmak.

-1-

g.-ürdi 148b/07

gezür : Gezen. -1-

g.+ler 034b/10

ğıriv (*Far.*): Çığlık. -3-

ğ. 289b/04

- *ğ. kōp-*: Çığlık atmak. 218b/10, 221a/07
- *ğ. it-*: Çığlık atmak. 223b/01

ğıslin (*Ar.*): Pislik. -3-

ğ.+den 179a/07

ğ.+dür 179a/05, 180b/11

gibi : Gibi. -110-

g. 007a/05, 009a/06, 009a/10, 010b/11,
017a/02, 025a/01, 027b/11, 053b/05,
059b/15, 060b/09, 064b/09, 066a/13,
079b/01, 087b/06, 089b/03, 103b/07,
111b/14, 112a/01, 131b/03, 150b/01,
154a/02, 154b/04, 156a/11, 156b/01,
158a/15, 158b/10, 160a/14, 168a/15,
168b/11, 169a/14, 178b/05, 180b/01,
183b/14, 185b/08, 196a/09, 198a/07,
198a/10, 198b/06, 200b/11, 200b/12,
206b/08, 207b/05, 219a/02, 225a/08,

225b/12, 230b/15, 231a/01, 232a/10,
234a/01, 236b/03, 237a/03, 237b/04,
237b/05, 247a/10, 250b/05, 252a/15,
253b/13, 262b/14, 273b/06, 281a/10,
295b/13, 295b/14, 303b/02, 303b/03,
327a/02, 327b/08, 327b/09, 329a/03

g.+yidi 174b/13

2. Benzeri.

g. 015a/14, 023a/04, 042a/07, 053a/06,
059b/08, 060b/04, 076a/15, 088b/11,
131b/04, 139a/13, 144b/09, 178b/11,
182a/15, 188a/01, 206a/02, 212b/14,
213a/11, 244a/13, 254a/08, 264b/10,
265a/03, 272a/11, 272a/12, 273b/03,
296b/07, 298a/01

g.+dür 021b/15, 027b/15, 105a/08,
215b/01, 282b/05

3. Şekilde, tarzda.

g. 256b/02, 273a/09, 304b/01

gice : Gece. -151- (**krş. gece**)

g. 014a/05, 014a/09, 014b/07, 018a/06,
025a/10, 025b/15, 035b/09, 035b/11,
035b/12, 039b/03, 041b/01, 046a/04,
046a/15, 049a/13, 049b/02, 051a/10,
052b/12, 053b/01, 054b/07, 054b/15,
056b/03, 057a/09, 057b/13, 059b/01,
068a/02, 072b/06, 076a/07, 078a/04,
079a/05, 079a/07, 080b/05, 080b/15,
086b/12, 098a/09, 098a/14, 098b/06,
101a/07, 101a/08, 102b/10, 113a/07,
113a/08, 114a/04, 120b/09, 124b/01,
128a/07, 142a/09, 146a/06, 148a/12,
149a/06, 153b/07, 155b/13, 156a/04,
163b/07, 165a/05, 183b/02, 185b/09,
185b/14, 186a/02, 186b/02, 186b/05,
186b/10, 187b/15, 188a/08, 196a/10,
197a/01, 204b/15, 216a/03, 230a/07,
233b/05, 233b/13, 233b/14, 234a/01,

234a/02, 249b/01, 250b/13, 255a/09,
260a/03, 272b/02, 274a/04, 275a/11,
276b/14, 280b/07, 280b/14, 281a/06,
282b/10, 290b/07, 307b/03, 309a/01,
309b/12, 311b/13, 315a/11, 318a/12,
321b/12, 322a/08, 323a/08, 323a/10,
330a/01

g.+de 020b/06, 021a/07, 078b/11, 083a/06,
173a/03, 183b/06, 187a/01, 188a/07,
188b/04, 196a/09, 197b/04, 198b/06

g.+den 149b/02, 183b/04

g.+lerde 006a/03, 183b/05, 277b/01

g.+nüñ 014b/14, 036a/14, 036b/07,
160b/09

g.+si 153b/03, 183b/04, 183b/05, 183b/07,
198b/01, 261b/02, 287b/03, 295b/03

g.+sinde 183b/07

g.+siyile 150a/14, 215b/01, 122b/11

g.+yile 140a/01

- *g. ol-*: Gece olmak, kararmak. 016a/09,
052b/14, 057a/14, 063a/01, 063a/15,
067b/04, 080b/02, 118b/15, 134b/13,
137a/09, 216a/04, 249b/03, 311b/05,
311b/10, 315b/01
- *g. gündüz*: Durmadan, devamlı. 006b/13,
234b/01

gider-: 1. Yok etmek, izale etmek. -6-

g.-e 248a/14, 300a/06

g.-di 074a/03

g.-ür 256b/02

2. Bitirmek, tüketmek; uzaklaştırmak.

g.-dük 081b/13

g.-düm 059b/07

gilim (*Far.*): Kilim. -1- (**krş. kilim**)

g.+inden 254a/10

gil- → **gel-** -1-

g. 118a/3

giñ → **geñ** -1-

g. 069a/01

giñlik : Genişlik. -2- (**krş. geñlik**)

g.+i 179a/02

g.+ile 152a/11

gir-: Girmek. -150-

g. 041a/08, 051a/05, 087a/04, 099a/09,
139a/15, 236a/09

g.-di 027b/05, 031b/11, 036b/09, 037a/15,
041a/09, 047a/08, 063b/02, 063b/15,
067a/13, 074a/04, 086b/09, 086b/13,
087a/04, 090a/02, 093a/01, 099a/07,
099a/09, 099b/03, 100b/13, 104a/06,
113a/13, 120a/13, 122a/10, 122a/15,
132b/07, 140a/03, 150a/03, 195b/07,
196a/12, 208a/12, 218b/09, 221a/06,
224a/11, 226a/03, 228a/02, 230a/12,
231a/13, 235b/03, 236a/09, 249b/09,
271a/03, 274b/06, 274b/07, 274b/11,
276a/13, 286a/06, 286a/12, 286a/14,
286b/02, 288a/11, 288b/11, 289b/04,
311b/13, 316b/04, 329a/15

g.-diler 026b/03, 036b/10, 043a/05,
043a/10, 047a/14, 048a/04, 073a/07,
073b/03, 074b/08, 098b/15, 099a/05,
114b/02, 120b/13, 254a/14, 269b/01,
274b/01, 275a/15, 327b/15, 331a/01

g.-dük 145b/03

g.-düm 156b/05, 156b/14, 161a/08,
163a/12, 164b/12, 166a/04, 168b/15,
174a/14, 233b/14

g.-dün 038a/12

g.-e 036a/11, 100b/04, 145b/07, 228a/09,
248b/01, 248b/09, 276a/08, 299a/13,
323b/04, 323b/05, 332a/13

g.-ecek 132a/04

g.-eekdür 288b/07

g.-eler 106b/14, 134a/12, 249a/09, 293a/09

g.-elüm 043a/09, 197a/02

g.-em 087a/03

g.-en 274b/05

g.-esiz 025b/15, 297b/07, 327a/12

g.-eyidi 258b/10

g.-eyim 099a/06

g.-iser 246b/02

g.-mege 054b/12

g.-mek 251a/02, 297b/06

g.-meñüz 298b/09

g.-mese 069a/02

g.-meye 173b/05, 273a/13

g.-meyeyin 285b/02

g.-meyüp 252a/09

g.-mez 321a/05

g.-mezden 274b/06

g.-mezdi 227a/15

g.-miş 251b/02

g.-mişdür 321a/07

g.-mişidi 125a/13

g.-mişlerdür 212a/12

g.-mişselerdi 099b/04

g.-se 131b/11

g.-sün 228a/01

g.-ün 156b/05, 327b/14

g.-üñüz 026b/01, 176a/04

g.-üp 233a/02, 276b/03, 325a/02

g.-ür 122a/08

g.-ürdi 281b/11

g.-ürin 319b/10

- g.-üp-dur-: Sürekli girmek. 300b/10
- g. (*dīne g.*) → dīn
- g. (*kanına g.*) → kan

girān-māye (*Far.*): Kıymetli ve pahalı olan şey.

-2-

g. 061b/12, 175a/12

girçek → **gerçek** -1-

g. 272b/09

girdār (*Far.*): İş, amel; davranış. -3-

g.+ıla 011a/11, 011a/12

g.+larından 077a/13

giriiftār (*Far.*): Tutulmuş, maruz kalmış. -12-

g. 158a/11, 179a/13

g.+durlar 106a/09

- g. *ol-*: Tutulmak. 046b/07, 046b/09, 153a/08, 159b/09, 178b/14, 179a/15, 180a/05, 257a/10, 321a/03

giriş: Bir şeyi yapmaya başlamak, koyulmak. -2-

g.-di 284b/07

g.-mezüz 252b/07

giriş : Girme işi; bir yapıda içeri geçilen yer. -1-

g.+de 325b/06

girü : Yine, tekrar; artık; başka, gayri; geri. -133-
(**krş. gerü**)

g. 044a/04, 052a/15, 065a/08, 073a/15, 074a/12, 080a/13, 082a/04, 100b/02, 113b/12, 113b/14, 114a/02, 122a/02,

128b/15, 138a/05, 139a/03, 151b/08, 169b/10, 183b/04, 187a/13, 201a/08, 208b/15, 215b/03, 223b/04, 224b/01, 227a/10, 228b/05, 229b/11, 232b/03, 233b/02, 233b/14, 241b/10, 242a/01, 242a/02, 246b/13, 249b/12, 251b/03, 253b/02, 253b/07, 254a/04, 257a/13, 258b/10, 258b/13, 258b/14, 259b/04, 263b/05, 264b/02, 264b/09, 266a/08, 266a/13, 266b/02, 267a/01, 267a/02, 267a/04, 267a/06, 267a/13, 269a/05, 269b/07, 270a/08, 270b/10, 270b/12, 270b/13, 270b/14, 271a/09, 271b/05, 272a/01, 273a/06, 274a/10, 280b/13, 280b/14, 281a/05, 283b/10, 284a/10, 286b/10, 286b/11, 288b/09, 289a/04, 289a/05, 289b/12, 291a/13, 294b/10, 298b/01, 308a/13, 308a/15, 309b/11, 310b/06, 311a/08, 317b/09, 318b/13, 320a/14, 320a/15, 320b/06, 321a/05, 321a/07, 322a/02, 322a/03, 323a/06, 323b/04, 325b/09, 326b/14, 326b/15, 329a/10, 330b/07

g.+de 215b/03

- g. *dile-*: Geri talep etmek, geri istemek. 290a/03
- g. *dön-*: Geldiği yere gitmek. 182b/5, 228a/4, 231a/4, 232b/4, 234a/7, 242b/12, 251b/4, 269b/8, 270a/14, 270b/7, 270b/9, 270b/11, 272a/14, 272b/14, 274a/10, 275b/11, 308a/14, 314a/5, 316a/8, 318a/4, 320a/13, 323a/8, 326b/3, 326b/5, 327b/15
- g. *git-*: Dönmek. 224b/01, 246b/13, 253b/07, 269a/05, 269b/07, 289a/04, 308a/13, 309b/11, 325b/09
- g. *var-*: Avdet etmek, dönmek. 323a/6
- g. (*andan g.*) → andan
- g. (*buñdan g.*) → buñdan
- g. (*şimden g.*) → şimdi

giryān (*Far.*): Ağlayan. -5-

g. 217b/15, 218a/01

- g. *eyle-*: Ağlatmak. 227b/15
- g. *it-*: Ağlatmak. 222a/01
- g. *ol-*: Ağlamak. 111a/09

giryende (*Far.*): Ağlayıcı, ağlayan. -1-

g.+lerüñ 009a/05

git-: 1. Uzaklaşmak, gitmek. -271-

g. 043a/06, 145b/12, 217b/14, 275a/13, 318a/12

g.-di 014a/10, 022b/07, 023b/04, 029a/10, 031a/09, 031a/12, 034a/01, 035b/08, 036a/08, 036a/10, 042a/06, 042b/08, 042b/14, 043b/02, 048a/13, 048a/14, 053b/05, 056b/08, 057a/12, 057a/14, 057b/04, 079a/12, 081a/05, 093b/13, 095a/07, 099a/02, 100b/09, 110a/13, 113a/03, 116b/08, 117a/14, 118b/07, 120a/09, 127a/15, 130b/01, 140a/03, 141a/08, 185b/08, 186a/11, 186a/13, 194a/02, 202a/11, 210a/07, 217b/15, 227a/10, 230a/09, 233a/10, 234a/09, 235b/09, 240b/10, 249b/09, 255a/05, 266b/07, 267a/02, 271b/12, 283a/13, 285b/06, 286a/11, 325a/13, 333b/15

g.-digine 116b/08

g.-diler 025a/11, 026a/07, 041a/15, 041b/03, 041b/15, 042a/13, 043a/05, 044b/01, 044b/03, 061b/06, 073b/08, 074a/15, 076a/07, 081a/05, 089b/11, 094a/06, 094a/14, 098b/10, 099a/03, 099a/04, 099b/10, 100b/09, 101b/10, 116b/12, 125a/09, 141a/07, 143b/09, 148a/11, 204a/06, 231a/07, 269a/05, 270a/14, 309b/06, 312b/12, 329a/01, 333a/04

g.-dügi 003a/06, 120a/07

g.-dük 235a/01, 235a/02

g.-dükleri 311a/07

g.-düm 170b/11, 170b/14, 232b/03, 233a/10, 234b/11

g.-e 043b/04, 065b/08, 323b/04

g.-eler 274a/10

g.-elüm 057a/04, 235b/11

g.-em 125b/04

g.-enlerüñ 044b/02

g.-er 080a/15, 154b/03, 215a/13, 215a/15, 228a/11, 270a/15, 274a/06, 314b/03

g.-erdi 014a/07, 034b/01, 048b/07, 084a/14, 122a/01, 147b/12, 147b/14, 232a/11, 274b/04, 308a/02

g.-erdük 235a/12

g.-erdüm 154b/03

g.-ere 282a/04

g.-erem 069b/11, 141b/07, 201b/12, 270b/02

g.-eridi 011a/13, 262b/09

g.-erim 098b/04

g.-erken 234b/01, 235a/01

g.-erlerdi 011a/05, 148a/03, 333a/04

g.-erleridi 286a/02

g.-erse 089a/01

g.-ersen 098b/04, 270b/01

g.-ersin 310a/01

g.-erüm 228a/07

g.-erüz 128b/02, 268a/14

g.-esiz 273b/15

g.-eydi 305b/05

g.-eyin 233b/12
g.-icek 220b/14
g.-in 318a/04, 320b/06, 320b/07
g.-isersin 313b/05
g.-me 234a/07
g.-medi 035a/13, 275a/13
g.-medüh 035a/14
g.-mege 080a/08, 116b/08, 147b/13,
154b/04, 332b/08
g.-megil 314a/05
g.-megligi 314b/02
g.-mek 314a/01
g.-mekle 310a/12
g.-meñ 132a/03
g.-mesün 186a/10
g.-mişdür 047b/01
g.-mişidi 043b/12, 083a/12
g.-mişler 110a/14
g.-mişlerdi 057a/13, 115b/15, 128b/06
g.-mişleridi 107b/01, 116b/05
g.-mişlerse 110a/13
g.-se 234a/11
g.-sem 217b/13
g.-sün 267a/04, 273b/09, 299b/14, 302a/15
g.-sünler 113a/06
g.-ti 310b/04, 315a/03, 315a/08, 318a/13
g.-tiler 309b/14, 311a/07
g.-üh 025a/10, 265b/12
2. Ayrılmak, terk etmek.
g. 267b/14

g.-di 015a/02, 031b/11, 102a/07, 120b/04,
134a/03, 147b/15, 251a/15
g.-diler 085a/12
g.-dühüz 270b/15
g.-mek 098b/03, 138a/01
g.-mekden 116b/12
g.-miş 236b/04
g.-mişdür 187a/06
g.-mişidi 148a/09, 217b/09
3. Ölmek.
g.-diler 159b/01
g.-e 232b/11
g.-em 218b/15
g.-ersem 048b/11
• g. (*dünyādan* g.) → dünyā
4. Yok olmak, kaybolmak.
g.-dügi 109b/15
5. Düşmek, çıkmak.
g.-di 043a/07, 043a/08, 197b/05, 197b/06
6. Kaçmak.
g.-diler 081a/08, 100a/08, 322a/13
g.-tiler 312b/10
7. Yürümek.
g.-düm 154b/06, 154b/08, 154b/10,
154b/12
g.-mişleridi 025a/11
8. Yükselmek, yukarı çıkmak.
g.-di 007a/05
g.-e 088b/12
g.-erdi 046a/04
9. Duyulmak, işitmek.

g.-erdi 133a/13

- *g.-üp-dur-*: Sürekli gitmek. 231b/03, 288b/07
- *g.-ebil-*: Gitme ihtimali veya imkânı bulunmak. 043b/09
- *g. ('aklı g.)* → 'aql
- *g. (çıkıp g.)* → çık-
- *g. (girü g.)* → girü
- *g. (koyup g.)* → koy-
- *g. (sefere g.)* → sefer
- *g. (uşşı g.)* → uşşı
- *g. (üstine g.)* → üst
- *g. (yel gibi g.)* → yel

giy- → **gey-** -11-

g.-di 219b/05

g.-e 107b/04

g.-evüz 107a/03

g.-miş 106b/14

g.-mişidi 213b/12

g.-mişler 178a/01

g.-mişlerdi 159a/03, 159a/09

g.-üp 249b/05

g.-ürdi 083b/11

g.-ürmiş 271a/14

- *g. (silāh g.)* → silāh

giyesi : Elbise, giyecek. -1-

g.+nde 191a/15

gizle-: Saklamak. -3-

g.-di 040a/13, 256b/15

g.-dün 269b/11

gizlen-: Saklanmak. -6-

g.-di 008b/06, 290b/15, 291a/15, 312a/09, 312a/11

g.-dügi 312a/14

gizlü : Gizli. -2-

g. 233a/04, 261b/14

göbek : Göbek. -3-

g.+i 257a/02

g.+in 079b/03

g.+ine 257a/02

göç-: Yurt değiştirmek, hicret etmek; ölmek. -4-

g.-di 238b/09, 239a/12, 259a/09, 260a/01

- *g. (dünyādan g.)* → dünyā

gögercin : Güvercin. -6-

g. 015b/11, 099b/02, 281a/09

g.+e 015b/11

g.+i 016a/01

g.+ler 015b/10

gögüs : Sine, bağır, göğüs. -11-

g.+indeki 327b/01

g.+ine 081b/04, 081b/06, 104a/08, 199a/02, 326b/11

g.+ire 327a/15

g.+üm 082a/01

g.+üme 082a/01

g.+ümi 081a/15, 081b/02

gök : Sema, gök. -122-

g. 027b/11, 156b/02, 156b/05, 156b/08, 156b/13, 164b/06, 164b/12, 165a/08, 166a/10, 169a/08, 170a/13, 170a/14, 170b/02, 171a/05, 171a/06, 182b/12, 186a/04, 261b/12, 322b/12

g.+de 048b/11, 167a/06, 178b/02, 277a/01, 277a/04, 277a/06, 283a/05

g.+den 002b/09, 007a/05, 027b/04,
029a/06, 044a/06, 044a/08, 044a/13,
044b/05, 044b/13, 046a/06, 049b/02,
054b/13, 065a/09, 068a/07, 074a/03,
083a/08, 167a/07, 182b/13, 205b/08,
231a/13, 260b/08, 263b/02, 269b/12,
277a/08

g.+dür 156a/14

g.+e 045a/06, 046a/04, 047a/09, 048a/06,
048b/02, 048b/09, 049a/05, 058a/01,
059a/05, 068a/08, 068a/10, 070b/13,
070b/15, 072a/13, 074a/06, 080b/03,
083a/07, 088b/12, 112a/03, 152b/15,
156a/09, 156a/15, 161a/05, 162a/03,
163a/09, 163b/09, 164b/08, 165b/15,
168b/10, 178a/09, 179a/03, 182b/13,
187b/13, 192b/01, 192b/02, 192b/03,
198b/03, 202a/13, 208a/15, 276b/14,
277a/02, 307b/03

g.+eçeyidi 180a/14

g.+i 062a/01, 156a/14, 166b/01, 186b/07,
188a/08, 233b/09

g.+ine 183b/12

g.+ler 120a/04, 225b/11, 227a/06

g.+lerde 186b/08

g.+lerden 178a/14

g.+lere 186a/03, 186b/07

g.+leri 145b/04

g.+üñ 119b/07, 166a/04, 169a/01, 225a/15,
259a/07

- g.+(e) aġ-: Uruc etmek, yükselmek.
002b/10, 027b/05, 046b/09, 049a/11,
049a/12, 051a/11, 088b/06
- g.+(e) çık-: Uruc etmek. 029a/06

gökçek : Güzel, sevimli, hoş. -3-

g. 176a/02, 202a/03, 289b/07

gölge : Gölge. -11-

g. 089b/13, 090a/01, 190b/07

g.+si 191b/05, 191b/06

g.+sinden 177a/05

g.+yi 215a/15

- g. eyle-: Gölge etmek. 084b/15, 100a/13
- g. it-: Gölgelemek. 202b/10, 202b/11

gölük : Beygir, katır ve eşek gibi yük hayvanı. -1-

g.+i 119a/15

göm-: Gömmek. -1-

g.-di 077a/03

gönder-: Göndermek, yollamak; uğurlamak, yolcu
etmek. -12- (**krş. göndür-**)

g.-di 025a/09, 197b/02, 239a/13, 311a/09,
332a/07

g.-diler 043b/09

g.-e 320a/02

g.-in 268a/01

g.-medük 324b/12

g.-miş 133a/08

g.-ür 085b/03

g.-ürdi 089b/04

göndür- → **gönder-** -3-

g. 085b/12

g.-e 085b/04

g.-ü 318b/11

gönül → **gönül** -3-

g.+de 095a/04, 298a/03

g.+le 219b/15

gönlek : Gömlek. -10-

g. 267b/05
g.+i 271a/11, 271a/14, 271a/15, 303b/10,
303b/13
g.+ile 208a/13
g.+in 085a/05, 205a/11
g.+leri 179b/04

gönül : Kalp, gönül; iç. -142- (**krş. gönül**)

g. 149a/05, 182a/04, 182a/06, 195a/10,
223b/01, 270a/14, 332b/01, 332b/05
g.+de 294b/11
g.+den 310b/09
g.+i 081a/04, 119b/05, 119b/08, 126a/02,
150b/15, 151b/11, 191b/07, 212a/14,
214b/04, 220b/11, 231a/11, 235a/11,
260a/08, 260b/10, 275a/14, 296a/04,
302b/09, 306a/03, 329b/13, 333a/03
g.+ile 238b/05, 315b/08
g.+in 108a/11, 252b/04, 295b/07
g.+inde 023b/02, 081b/12, 189a/03,
212a/07, 296b/03, 296b/04, 296b/09
g.+indedür 116a/06
g.+inden 021a/07, 081b/12, 204a/13
g.+ine 030b/15, 080a/09, 090a/05,
102b/13, 110a/06, 134b/15, 208b/06,
296a/06
g.+ini 115a/09, 151b/12
g.+inüñ 296b/08
g.+ler 081b/13, 233a/05, 301a/01,
119b/09, 143a/15, 183b/15, 212b/07
g.+lerinde 292b/03
g.+üm 009b/01, 011a/08, 014b/03,
081a/01, 081b/14, 085a/04, 085a/15,

126a/09, 217b/13, 287b/12, 321b/14,
325a/09, 329b/08

g.+ümeddür 016b/13

g.+üme 073a/07, 081b/15, 164a/01,
251b/05, 251b/09

g.+ümi 081b/02, 081b/10, 208b/02,
322b/07

g.+ümüz 044b/05, 057a/11, 013a/06

g.+ümüzde 184b/15

g.+ümüzü 034b/04, 307a/14

g.+üñ 031a/08, 071a/02, 081b/13, 149b/06,
170b/11, 221b/15, 236b/06, 258a/14,
258b/05, 274a/01, 311a/10, 319b/13,
329b/10

g.+ünde 073a/08, 251b/07, 264b/12

g.+ündeği 006b/02

g.+üñi 011a/06, 056b/07, 232b/07

g.+üñüz 034b/06, 125a/13, 270a/11,
323b/05, 323b/12

g.+üñüzde 121b/02

g.+üñüzi 034b/03, 109a/05, 113a/11

g.+üzde 106a/10

- *g. kıl-*: Gönül koymak. 108a/01
- *g. yavuz it-*: Canı sıkırmak. 108a/05
- *g.+(ümden) geç-*: Aklından geçmek. 060a/04
- *g.+(den) dile-*: İçten istemek. 220b/05
- *g.+(i) hoş ol-*: Memnun olmak. 014b/04, 021b/08, 213a/06, 214a/06, 230a/04
- *g.+(i) tar ol-*: İçi sıkılmak. 135a/08, 200a/15, 213b/07
- *g.+(i) yavuz ol-*: Kötü gönüllü olmak. 231a/11
- *g.+(in) hoş eyle-*: Memnun etmek. 267a/03

- *g.+(ine) düş-:* Arzulamak, beğenmek. 031a/01, 208a/14
- *g.+(ine) iriş-:* Kalplerine girmek, kalplerinde iz bırakmak. 307b/05
- *g.+(leri) döndürücü:* Kalpleri çeviren, mide bulandıran. 208b/01
- *g.+(üñ) yirinde dut-:* Gönlünü ferah tutmak. 170b/11
- *g. (cân ü g.+den) → cān*

gönül-: Yönelmek, yüzünü döndürmek, teveccüh etmek. -1-

g.-diler 086a/15

gönüllü : Çok istekli. -1-

g. 251a/01

- *g. (aşak g.) → aşak*
- *g. (yufka g.) → yufka*

gönülsüz : İsteksiz, arzusuz.

g. 309b/04

gör-: 1. Görmek. -604-

g. 057b/06, 204b/05, 212a/01, 310a/09, 327b/08, 330a/10

g.-di 013b/11, 015b/11, 016a/09, 017a/10, 018a/07, 019a/02, 019a/12, 019a/13, 023a/10, 024a/01, 025a/12, 026a/12, 026b/05, 028b/09, 029b/07, 031a/14, 031b/12, 031b/13, 034b/01, 035b/11, 036b/04, 036b/05, 037b/06, 037b/07, 039a/05, 040b/04, 041a/01, 041b/10, 044a/01, 044a/03, 047b/02, 053b/04, 056b/10, 056b/15, 059b/03, 061a/15, 061b/07, 061b/15, 063b/12, 064a/04, 066a/15, 067b/11, 067b/14, 068a/09, 071a/05, 075b/02, 075b/12, 076a/10, 076b/04, 083b/05, 084b/02, 084b/04, 084b/13, 085a/06, 086b/08, 089b/15, 092b/05, 092b/08, 095a/15, 095b/15, 099a/08, 100b/13, 101a/04, 103a/04,

103b/12, 104a/06, 104a/08, 104a/09, 109a/09, 109a/13, 110a/03, 110a/14, 110b/08, 111a/05, 113a/08, 114a/09, 117b/12, 119b/01, 121b/04, 122b/01, 131b/04, 131b/05, 135a/02, 136a/09, 137a/03, 138a/06, 139a/08, 140a/14, 140b/04, 141a/14, 147b/07, 148b/15, 150a/03, 156b/06, 193a/07, 201a/15, 203b/01, 204b/13, 205a/07, 205b/04, 210a/09, 212a/10, 214b/09, 217b/11, 219b/06, 219b/07, 219b/08, 219b/09, 221a/06, 223a/01, 223b/07, 226a/04, 230a/02, 230a/04, 230a/12, 230b/01, 234b/05, 236a/10, 236b/03, 249a/12, 250b/14, 251a/11, 252a/12, 253b/01, 254b/12, 275b/11, 279a/14, 281b/06, 286a/01, 286a/05, 286b/03, 289b/04, 290a/14, 301a/12, 308a/12, 311b/13, 313a/02, 316b/05, 317b/12, 328a/06, 328b/04, 329b/13, 330a/11, 331b/14

g.-di 083b/06

g.-diler 008b/12, 008b/13, 023b/05, 026a/10, 027a/12, 029a/08, 032b/09, 033b/02, 033b/10, 034a/01, 034a/13, 041b/15, 042b/09, 043b/05, 049b/01, 055a/02, 055a/03, 062b/05, 063a/14, 076a/05, 079a/13, 096b/02, 099b/15, 101b/14, 103b/06, 104b/05, 108b/07, 109b/02, 110a/15, 110b/09, 114a/06, 117a/06, 117a/09, 118b/12, 119b/08, 120b/13, 121a/14, 123a/13, 123b/01, 125a/11, 132b/01, 140b/14, 141a/05, 197b/03, 224a/13, 252b/14, 268a/10, 269b/13, 270a/15, 322b/09, 327b/15, 328b/15, 332a/07

g.-düğü 066a/14, 233a/01

g.-düğüm 042a/07, 076a/15, 182b/10, 212b/11

g.-dük 197b/04, 265b/03

g.-düklerimi 181a/08

g.-düm 010b/07, 019a/03, 037a/12,
038a/11, 053a/03, 059b/07, 068a/13,
076b/07, 077a/01, 078a/05, 079b/03,
081a/10, 081a/13, 083a/02, 095a/12,
108a/11, 109a/15, 112a/04, 112a/15,
148a/07, 148b/09, 153b/13, 154a/01,
154b/13, 155a/01, 155b/11, 156a/07,
156a/15, 156b/05, 156b/14, 157a/08,
157b/12, 158b/09, 161a/05, 161a/08,
161a/12, 161b/07, 162a/02, 162a/06,
163a/10, 163a/13, 163b/10, 164a/08,
164b/13, 164b/15, 165a/03, 165a/09,
166a/05, 166a/11, 167b/12, 168a/10,
168b/01, 169a/01, 169a/09, 169a/12,
169b/01, 169b/03, 169b/08, 169b/09,
174a/15, 174b/09, 174b/14, 175a/03,
175a/04, 175a/05, 175a/06, 175a/07,
175a/13, 176a/10, 177a/11, 177a/13,
177b/09, 177b/10, 177b/14, 178a/15,
178b/03, 178b/10, 179a/01, 179a/11,
179a/12, 179a/14, 179b/01, 179b/07,
179b/10, 180a/01, 180a/07, 180a/08,
180b/02, 180b/03, 180b/09, 181a/01,
181a/02, 181a/07, 181a/08, 181b/06,
181b/07, 181b/11, 181b/15, 182a/02,
182a/03, 182b/04, 182b/09, 182b/10,
183b/15, 185b/06, 185b/12, 186a/01,
186a/03, 186a/05, 186a/09, 186b/04,
186b/09, 186b/10, 187a/10, 187b/14,
188a/08, 188b/12, 188b/13, 201b/04,
213a/13, 215a/07, 218b/03, 233b/09,
234a/01, 251b/01, 255a/10, 260a/03,
274a/02, 275a/11, 276b/15, 277a/01,
277a/03, 277a/04, 277a/06, 277a/08,
278a/03, 308a/09, 313a/05, 315b/02,
322b/10, 329a/03

g.-dün 038a/12, 082b/01, 082b/13,
083a/01, 112a/05, 155b/07, 182a/01,
182a/02, 187a/09, 188b/12, 188b/15,

217b/14, 250b/09, 251b/01, 310a/12,
310a/13, 313a/03, 314a/06, 314b/06

g.-dünüz 014a/08, 036a/07, 064a/05,
102b/05

g.-e 057b/07, 085a/02, 108b/14, 140b/06,
177b/13, 186a/12, 257b/11, 286b/01,
308a/01, 308a/03

g.-ecek 045b/09, 250b/09, 044a/15

g.-eler 197b/11, 251a/04

g.-elüm 033a/10, 127a/09

g.-em 035b/05, 039a/03, 056b/13, 144a/12,
168a/15, 227b/05, 228a/10, 264a/15,
310b/02, 320b/09, 321b/08

g.-emezvem 256a/12

g.-endür 317b/14

g.-esen 236a/13

g.-eseniz 319b/15

g.-esin 178a/07, 232a/12, 236a/15,
257b/13, 260b/13, 328b/07

g.-evüz 045b/07

g.-eyim 039a/15, 052b/06, 217b/10

g.-eyin 233b/12, 236b/08, 250b/08,
318a/05

g.-gil 181a/05, 303b/04, 332b/03

g.-icek 224a/03

g.-imez 325b/11

g.-imezdün 095b/03

g.-imezim 090a/13

g.-iser 156a/04

g.-iserdür 219b/07, 219b/08, 219b/09

g.-iserler 219b/10

g.-ler 270b/07

g.-medi 013b/01, 099a/10, 206a/14,
216a/01, 240a/07, 229a/10, 037a/14

g.-medük 149b/10

g.-medüm 149b/03, 154a/03, 165b/05,
168b/05, 215b/08, 315a/12, 329a/04

g.-medün 243a/02

g.-mege 071a/03, 167a/10, 175b/10,
178a/14, 181b/13, 228a/11

g.-megi 062b/02

g.-mek 225b/10

g.-mekden 085a/04

g.-mekligin 203a/15

g.-memişdür 144b/09, 178b/11

g.-memişler-idi 148a/10

g.-meñ 251a/04

g.-meye 286b/02

g.-meyeserlerdür 297a/06

g.-meyesin 319a/04

g.-meyeyin 228a/07

g.-meyince 080a/05

g.-meyisersin 232b/03

g.-mez 177b/08, 214b/02

g.-mezdi 088a/01, 155a/13, 191b/02

g.-mezem 088a/02, 089a/06

g.-mezidüm 151a/07

g.-mezin 207b/15

g.-mez-ise 233a/01

g.-mez-isen 232b/15

g.-mezsın 095a/10, 245a/02

g.-mezsız 073b/03

g.-mezüm 264b/03

g.-mezven 080b/14

g.-miş 148a/14

g.-mişdi 078a/02, 090a/02

g.-mişdüm 121b/07

g.-miş-idi 082b/02, 083a/02, 092b/06,
106b/14

g.-mişidüm 155a/15

g.-mişler 197b/01

g.-mişleridi 125b/03, 148a/10

g.-sin 114a/01

g.-sün 308a/02

g.-sünler 014b/08

g.-ün 332b/07

g.-üp 273a/09

g.-ür 015b/12, 030b/02, 041b/07, 041b/05,
041b/09, 041b/12, 059b/14, 065b/12,
066b/07, 089a/05, 089a/06, 129b/15,
146b/12, 167b/04, 177a/01, 219b/06,
232b/15

g.-ürdi 018b/06, 018b/07, 148a/13,
174b/13, 191b/04, 216b/02

g.-ürem 016a/01, 018b/08, 033a/06,
034b/02, 037b/12, 043a/03, 046a/08,
068a/02, 076a/15, 089a/07, 092b/11,
207b/14, 255a/06, 322b/10

g.-ürlerdi 160a/11, 314a/06

g.-ürsen 247a/05, 318a/09

g.-ürsin 023a/04, 114b/12, 127b/14,
156a/14, 227a/05, 257b/05

g.-ürsüz 225a/05

g.-ürüz 323b/14

2. Bulmak, görmek.

g.-di 006a/11, 014a/11, 066b/14, 128b/04,
135a/01, 186b/01, 226a/05, 307a/04

g.-diler 025b/09, 036b/10, 041b/01,
043a/10, 047a/15, 071a/10, 098b/10,
121b/03, 204a/02, 328b/02, 329a/01

g.-dük 265a/12

g.-dün 155a/15

g.-medi 240a/02

g.-medük 014a/10

g.-meye 054b/12

g.-ür 215a/13

g.-ürler 159b/08

3. Yaşamak.

g.-diler 127a/12

4. Bakmak.

g. 178a/13

- g.+miş: Gören.
g.+lerün 182a/10
- g.-üp dur-: Sürekli bakmak. 301a/02
- g.-ür it- (gözi g.-ür it-) → göz
- g. (düş g.) → düş
- g. (gam g.) → gam
- g. (güç g.) → güç
- g. (hastalık g.) → hastalık
- g. (hayz g.) → hayz
- g. (hoş g.) → hoş
- g. (kaygu g.) → kaygu
- g. (lâyık g.) → lâyık
- g. (zulm g.) → zulm

göre : Göre. -1-

g. 264b/01

görücü : Gören. -1-

g. 146a/08

görin- → **görün-** -2-

g.-di 068a/05

g.-ür 255a/06

görüñ- → **görün-** -1-

g.-mege 320a/04

görüñ-: Karşı karşıya gelip konuşmak, birbirini
görmek. -3-

g.-di 163b/04, 164a/05

g.-diler 167b/05

görk : Güzellik, yüz güzelliği. -3-

g. 279a/08

g.+ile 260b/10, 261a/06

görklü : Güzel, temiz, gösterişli. -1-

g.+dür 332b/03

görücü → **görücü**

g. 188b/06

görün-: Görünmek.-2- (**krş. görin-, görüñ-**)

g.-mez 114a/07

g.-mezdi 088b/08

göster-: Göstermek. -61-

g. 033b/11, 036b/08, 178a/10, 205a/10

g.-deler 174a/07

g.-di 018a/14, 024b/07, 043a/02, 043a/14,
069b/13, 084a/05, 088a/07, 136a/01,
163b/06, 199a/07, 203b/03, 205a/11,
240b/03, 240b/04, 253b/01

g.-diler 103a/10, 186b/08

g.-düm 187a/13

g.-dün 037a/03

g.-e 029a/06, 059b/09, 085a/03, 120a/02,
260a/02

g.-eler 049b/03

g.-elüm 146a/07, 188b/05
g.-em 153b/09, 256a/13
g.-eyim 026a/03, 033b/12
g.-icek 333a/13
g.-in 323b/15
g.-iser 153b/11, 156a/05
g.-mek 153b/09
g.-mesünler 054b/05
g.-meyesin 246b/08
g.-mez 282b/07
g.-mezlerdi 059b/01
g.-mişi 153b/10
g.-ür 015b/12, 329b/13
g.-ürdi 230a/10
g.-ür-idi 149a/08
g.-ürsin 197a/13

2. Kılavuzluk etmek, yol göstermek.

g.-di 086b/06, 145b/05, 241a/10
g.-e 241a/10
g.-em 071a/08
g.-ir 207b/09

- *g.-üp-dur-*: Sürekli göstermek. 240b/02
- *g. (yol g.)* → yol

gösterici : Gösteren. -2-

g.+sin 005b/01
g.+yem 005b/01

gösteril-: Görülmesine sağlamak. -1-

g. 238b/10

- *g.-üp-dur-*: Sürekli gösterilmek. 238b/10

götür-: 1. Taşımak, yüklenmek. -46-

g.-di 049a/11, 082b/09, 092a/10, 107a/14,
279b/07, 281b/08, 316b/02

g.-diler 128b/03, 272a/10, 272a/11,
288b/14, 328b/15

g.-düler 104a/03

g.-düm 073b/11, 172a/13, 284b/14

g.-dün 102a/10

g.-e 082b/05

g.-eler 043b/07

g.-elüm 259b/06

g.-em 253a/13

g.-medi 252a/01

g.-mege 046b/04

g.-ven 268b/01

2. Kaldırmak, açmak.

g.-di 007a/01, 048a/06, 079b/03, 082a/02,
099a/12, 164a/03, 194b/01, 204a/09,
224a/10, 268a/04

g.-diler 016a/05, 109b/02, 285b/04

g.-düm 184b/01

g.-elüm 139b/02

g.-em 264b/01

g.-ün 063a/04, 072a/05

g.-ürdi 158a/13

3. Çıkartmak.

g.-di 133a/14

g.-mişler 169a/09

- *g.-i bil-*: Götürme ihtimali veya imkânı bulunmak. 123a/09
- *g. (āvāz g.)* → āvāz
- *g. (arķalarına g.)* → arķa
- *g. (damar g.)* → damar

- *g. (īmān g.)* → īmān
- *g. (ortadan g.)* → orta
- *g. (tākat g.)* → tākat

götürt-: Götürme işini başkasına yaptırmak. -1-

g.-di 047a/09

gövde : Vücut, gövde. -5- (**krş. gevde**)

g.+si 328b/05

g.+sinden 063a/04, 108b/12

g.+sine 159a/10

g.+ye 176b/02

göyin-: Yanmak. -1-

g.-üp 328b/13

göz : Göz. -108-

g. 101a/03, 122b/11, 317b/13

g.+e 049a/02

g.+i 122b/13, 144b/09, 191b/07, 204b/15, 205a/06, 321a/04

g.+in 147b/06, 148b/11, 204b/04, 204b/06, 226a/06, 226b/13

g.+inden 169b/04

g.+ine 018a/14, 062a/08, 069a/11, 104b/10, 114b/05, 115a/07, 122b/12, 169b/04, 177b/07, 195b/07, 204b/03, 204b/08, 204b/12, 205a/03

g.+ini 147b/06

g.+inüñ 062b/02, 206a/15, 229b/03, 327b/11

g.+leri 160a/13, 203b/01, 204b/12, 204b/14, 252b/08

g.+lerin 041b/09, 045a/06, 226a/04

g.+lerinden 146b/07, 226b/14

g.+lerine 041b/08, 151a/10

g.+lerini 053b/06, 146b/12

g.+lerinüñ 015a/15

g.+lerüm 041b/07, 072b/08, 165b/11, 167a/04, 278a/12

g.+lerümüzde 197b/01

g.+lerümüzi 197a/12

g.+lerüñ 041b/05

g.+lerüñi 023a/04

g.+üm 016a/02, 072b/09, 072b/10, 122b/11, 168b/07, 168b/12, 181b/14, 226a/01

g.+üme 188a/11, 235a/01, 303b/14

g.+ümi 181b/15

g.+üm-ile 037a/12

g.+ümüñ 203a/15, 302b/15

g.+üñ 007b/09, 023a/12, 031a/08, 147b/06, 181b/14, 233a/01, 278a/10

g.+üni 197b/07

g.+üñüzi 207b/07

- *g. açup yum-*: Gözü açıp kapamak. 011a/08, 068b/06, 245a/01
- *g. dut-*: Beklemek, ummak. 183a/03, 285b/10
- *g. vir-*: Görme yeteneğini yeniden kazandırmak. 059b/06
- *g.+(üni) bağla-*: Etki altında bırakıp doğruyu görmez duruma getirmek. 197a/12
- *g.+(i) şağ ol-*: Gözü iyileşmek, görmek. 205a/03
- *g.+(i) dürüst ol-*: Gözü iyileşmek, görmek. 204b/08
- *g.+(i) düş-*: Beğenmek, hoşlanmak. 208a/14

- *g.+(i) görür it-*: Görme yeteneğini yeniden kazanmak. 065b/12
- *g.+(i) taşra sıçra-*: Gözü çıkmak. 204b/04
- *g.+(i) tolagel-*: Gözleri yaşarmak. 331a/09
- *g.+(üñ) aydın ol-*: Sevineceği bir olayla karşılaşan birine söylenen tebrik sözü: 314b/03
- *g.+(lerinden) yaş revân ol-*: Çok ağlamak. 146b/07, 226b/14

gözel : Güzel. -2-

g. 329a/04

g.+lerdenidi 286a/04

gözet-: Beklemek, ummak. -2-

g.-di 249b/07

g.-düm 330b/13

gözlü : Gözü olan. -9-

g.+ler 159a/03, 178b/01

g.+lerdi 180a/14

- *g. eyle-*: Görmeği sağlamak. 040a/15, 074a/02
- *g. it-*: Görmeği sağlamak. 204b/02, 204b/03
- *g. ol-*: Görmeğe başlamak. 029a/03, 177b/06

gözsüz : Gözleri görmeyen kimse, amâ. -9-

g. 032a/11, 033a/05, 177b/06, 204b/11, 278a/03

g.+i 040a/15, 074a/02, 204b/02

g.+leri 204b/02

gözük-: Görünmek. -1-

g.-ürdi 196a/09

guk : Tavuk vb. kümes hayvanlarının çıkardığı sesleri, buna benzer konuşma, bağırışma çağırışma ve seslenmeleri anlatan kök.-1-

g. 160a/13

gül (*Ar.*): Hayalet, cin, şeytan. -2-

ğ.+ılar 179a/14

ğ.+lar 159a/08

gülâm (*Ar.*): Delikanlı, genç; köle, esir. -10-

ğ. 255a/03, 255a/05, 274a/05, 274a/07, 308b/04, 324b/13

ğ.+a 308b/02, 308b/03

ğ.+ı 270a/15

ğ.+ıyam 270b/01

gür (*Far.*): Mezar. -3-

g.+a 040a/01, 236b/05, 033a/13

gürfe (*Ar.*): Çardak, köşk. -1-

ğ.+ler 175b/14

güristân (*Far.*): Mezarlık. -3-

g.+lar 227b/13

g.+ları 184a/03

g.+ına 259b/02

güsl (*Ar.*): Yıkanma. -5-

- *ğ. it-*: Tepeden tırnağa yıkanmak. 019a/06, 019a/12, 020a/10, 102b/14, 103a/01

guşsa (*Ar.*): Üzüntü, keder. -16-

ğ. 020b/11, 023b/02, 204a/13, 226b/10, 319b/03

ğ. 259b/12

ğ.+da 262a/02, 329a/06

ğ.+dan 150a/15, 331b/12

ğ.+muz 016a/08

ğ.+ñ 256a/09

ğ.+sı 307b/05

ğ.+sına 300b/13

ğ.+sından 182a/06

- g. yi-: Üzölmek. 226b/09

ğuşşalan-: Kaygılanmak, özölmek. -6-

ğ.-dı 223b/01, 318a/09, 321b/10

ğ.-ma 242b/14

ğ.-mazum 256a/09

ğ.-uram 256a/12

ğuşşalu : Özüntöllü, kederli. -3-

ğ. 227a/06, 314a/09

ğ.+laruñ 235a/11

- g. dur-: Kederli olmak. 314a/9

güç : Kuvvet, kudret, güç. -17-

g. 182a/10

g.+den 319b/12

g.+i 254b/12, 327b/01

g.+in 252a/11

- g. gel-: Güçleşmek. 308b/03
- g. gör-: Zorluk çekmek. 265a/12
- g. idici: Zalim. 282b/07, 307a/02, 328a/10
- g. it-: Güçlük çıkarmak; zorlamak, baskı yapmak; zulmetmek. 055a/08, 151a/06, 217b/01, 220a/07, 223a/04, 282b/07, 307a/02, 328a/10
- g.+(i) yet-: Kuvvet yetmek. 254b/12
- g.+(ile) al-: Gasp etmek, zorla almak. 284a/12, 305b/09

güftâr (*Far.*): Söz, kelam. -4-

g.+ıla 011a/11, 011a/12, 024b/07

g.+ına 096b/05

güher (*Far.*): Cevher. -1-

g. 069a/11

gül-: Neşelenmek, gülmek. -16-

g.-di 053a/02, 068a/08, 070a/01, 213a/01, 214a/04, 214b/12, 253a/14

g.-dügi 147a/09

g.-düler 147a/06

g.-düñ 068a/10, 226b/01

g.-er 230a/05

g.-erdi 053b/09

g.-erdiñ 316b/06

g.-mekligim 068a/11

g.-meklik 147a/06

gülâbdân (*Far.*): İçinde gül suyu konulan kap. -1-

g. 191a/07

gülüş-: Güleşmek. -1-

g.-diler 253a/02

güm (*Far.*): Kayıp. -1-

- g. it-: Kaybetmek. 086b/05

gümân (*Far.*): Şüphe, zan. -12-

g. 047b/12, 167a/06

- g. dut-: Şüphe etmek. 022a/04

- g. eyle-: Şüphe etmek, şüpheyeye düşmek. 022a/07

- g. ilet-: Zannetmek. 033b/09, 060b/11, 075a/01, 075b/06, 083b/07, 115b/11, 125a/07, 129a/10

gümâşte (*Far.*): Vezir, vekil. -1-

g. 051b/06

gümüş : Gümüş. -17-

g. 087b/06, 093a/11, 141b/13, 142a/02, 158b/14, 163a/10, 176b/13, 286b/06

g.+den 156a/08, 171a/11, 174b/14, 175a/05, 176b/11

g.+dür 106b/01

g.+iden 174a/15

g.+idi 174b/09

g.+üm 141b/14

güm-râh (*Far.*): Yolunu kaybetmiş, şaşkın. -1-

g. 060b/04

gün : Gün. -287-

g. 004b/13, 006b/08, 006b/09, 007a/01,
007b/08, 008a/05, 009a/13, 010b/06,
011a/05, 011b/03, 011b/05, 011b/09,
012a/01, 012a/02, 012b/11, 013a/03,
014a/05, 015b/08, 018b/08, 019a/01,
023a/09, 023b/13, 024b/01, 024b/02,
025a/11, 028a/07, 031b/10, 034a/06,
034a/15, 039a/03, 039a/05, 044b/04,
046a/03, 057b/12, 061b/03, 066b/12,
066b/13, 069b/01, 069b/06, 069b/09,
069b/10, 072b/03, 073a/04, 073a/06,
073a/15, 073b/15, 079a/08, 079b/06,
080b/13, 083a/13, 085a/14, 090b/11,
093a/05, 095b/14, 099b/06, 099b/09,
100a/08, 100a/09, 100a/10, 100a/12,
108a/12, 108b/02, 112a/15, 115b/01,
119a/07, 120b/06, 120b/07, 120b/11,
122a/05, 122b/06, 122b/07, 122b/08,
124b/04, 126a/04, 126a/06, 126b/10,
129b/05, 134b/12, 134b/13, 136a/06,
138a/13, 149b/01, 150a/14, 154a/12,
169b/10, 175b/09, 183a/05, 183a/08,
183a/11, 183a/14, 183a/15, 193b/09,
194b/12, 194b/13, 198a/03, 201a/10,
202a/03, 204b/15, 209b/12, 211a/14,
211b/03, 211b/05, 212a/09, 212a/10,
212b/04, 212b/08, 212b/09, 213b/04,
213b/11, 215a/04, 215a/07, 215b/01,
215b/09, 215b/10, 217b/02, 218b/04,
220a/02, 221b/13, 222b/09, 222b/13,
229b/15, 237b/02, 238b/06, 240a/11,
240a/13, 244b/12, 245a/12, 251a/08,

251a/09, 254b/06, 258a/13, 259a/07,
262a/06, 262b/06, 264a/03, 264a/06,
269b/04, 272b/02, 276b/05, 276b/06,
276b/09, 279a/09, 279b/06, 280a/03,
280a/04, 281a/07, 285b/03, 291b/01,
300b/11, 301a/02, 303b/11, 305a/13,
308a/02, 308b/01, 310a/10, 315a/08,
315a/09, 315b/12, 323a/03, 329a/03,
329b/15, 330b/05, 330b/07, 330b/09,
330b/11, 330b/13, 331a/06, 332b/02

g.+de 011b/01, 011b/02, 182b/14, 217a/15,
285b/08, 290a/12, 330b/07, 330b/08

g.+deki 329a/03

g.+den 008b/02, 008b/06, 018a/12,
046a/14, 046b/01, 072b/04, 073b/07,
073b/08, 120a/15, 140b/10, 150b/01,
184b/09, 214b/08, 217a/14, 252a/10,
283a/14, 309b/13, 322b/07

g.+di 211b/02

g.+dür 122b/11, 133b/04, 201b/03,
221a/04, 222a/09

g.+e 163a/03, 210a/15, 211a/13, 322b/07

g.+i 029a/07, 058b/08, 093b/01, 106b/08,
108a/08, 138a/07, 181a/12, 209b/13,
217b/03, 217b/04, 223b/03, 256b/14,
271b/12, 289a/12, 290a/13, 322b/08,
323a/03

g.+idi 010b/13, 247b/11

g.+idür 287a/04

g.+inde 006a/15, 012a/04, 012a/07,
012b/07, 018b/06, 018b/07, 058b/06,
104a/05, 107a/11, 108a/10, 108b/01,
111a/01, 143a/01, 152a/10, 172b/15,
184b/03, 195b/09, 197b/14, 206b/10,
215a/13, 220a/06, 220a/15, 221a/14,
221b/06, 221b/12, 222a/03, 222a/05,
222a/12, 226b/07, 232a/09, 236b/01,

248a/03, 257b/13, 258a/01, 261b/06,
276b/07, 277b/06, 277b/09, 287a/01,
303a/04, 327b/09, 325a/08

g.+ine 183a/14, 244a/14, 282b/06, 211b/02

g.+iyidi 323a/03

g.+üdür 287a/03

g.+üñ 222b/01

- *gün-be-gün* : Gittikçe, günden güne.
45b/04
- *g. ıssı ol-*: Aydınlanmak. 100a/12
- *g. (kıyâmet g.)* → kıyâmet

günâh (*Far.*): Suç, hata, günah. -34-

g. 009b/15, 030a/13, 055b/11, 069b/12,
120a/01, 150b/09, 172a/11, 301b/11

g.+a 015b/02

g.+dan 009b/14, 035a/01

g.+ı 300a/15

g.+ın 151b/15

g.+ını 183b/04

g.+lardan 019b/13, 120a/01

g.+larına 183a/12, 307b/04

g.+larımı 307b/06

g.+larumdan 304a/01

g.+um 220b/06

g.+umı 151b/13

g.+uñ 022a/03

g.+uñı 153a/15, 225b/06, 225b/07

g.+uñuz 050b/11

- *g. it-*: Günah işlemek, hata yapmak.
009b/15, 010b/15, 015b/02, 025b/05,
151b/10, 249a/14, 272b/10
- *g.+(ım) geçür-*: Günahını silmek. 183b/4

günâhkâr (*Far.*): Günah işleyen, suçlu. -4-

g.+ısa 283a/15

g.+larından 183b/03

g.+laruñ 030a/12, 201a/12

gündüz : Gündüz, gündüz vakti. -13-

g. 006b/13, 025a/10, 063b/04, 216a/04,
234b/01, 244a/01, 272b/03, 308b/15

g.+de 021a/07, 173a/03

g.+in 080b/15

g.+üñ 160b/09

g.+üñi 227a/05

- *g. (gice g.)* → gice

güneş : Güneş. -4-

g. 196a/09, 196b/15

g.+i 073b/04

g.+üñ 089b/15

günlük : Belli bir gün içinde olan, o güne ait. -3-

(krş. günlük)

g. 073b/13, 198b/05, 234b/04

günlük → **günlük**

g. 073b/13

güre : Vahşi, eğitilmemiş, işe alışmamış. -1-

g.+yidi 317a/15

gürlet-: Ses çıkartmak. -1-

g.-er 179a/02

gürüh (*Far.*): Cemaat, bölük, topluluk. -34-

g. 027a/14, 027b/01, 027b/02, 061a/07,
064b/13, 074b/06, 094b/07, 109a/07,
120b/08, 129a/09, 131a/07, 131a/08,
131a/12, 134a/01, 135b/07, 141b/05,
150b/07, 162b/14, 165b/02, 188b/07,

202a/12, 208a/13, 245a/13, 096a/14,
064a/07, 142b/15

g.+i 131a/09, 187a/09

g.+lar 172b/08

g.+um 051a/06, 051a/07

g.+umuz 094b/11

g.+uñ 143a/15

güşāde (*Far.*): Açılmış, açık. -1-

- g. *ol-*: Açılmak, rast gitmek. 122b/08

güşāyışluḡ : Açıklık, ferahlık. -1-

g. 126b/07

güt-: 1. Önüne takıp sevk etmek ve otlamak,
gütmek. -3-

g.-di 099b/08

g.-erler 080b/15

2. Kollamak, gözetmek, riayet etmek.

g.-er 225a/02

güvärende (*Far.*): Sindirimi kolay, hazmı kolay.

-4-

g. 156a/06, 164b/14, 168a/08, 182b/09

güvegü : Güveyi, damat. -5-

g.+ler 191a/08

g.+si 240a/04, 255b/15

g.+sidür 269a/12

g.+sini 273a/11

güzide (*Far.*): Seçkin, seçilmiş, beğenilmiş. -8-

g. 011b/12, 012b/01, 023b/12

g.+dür 009b/06

- g. *it-*: Seçmek, beğenmek. 021a/01,
021a/02, 121a/12, 185a/03

- g. *ol-*: Seçilmek. 304b/08

H

haber (*Ar.*): Haber, bilgi; rivayet. -200-

h. 013b/15, 048a/03, 085a/11, 093a/06,
106a/10, 113b/05, 114b/02, 117a/03,
125a/12, 125b/09, 132a/14, 132b/05,
135b/07, 136a/15, 136b/11, 137b/07,
187a/07, 206a/01, 222a/06, 222b/03,
231a/13, 233a/11, 234a/14, 264a/08,
273a/15, 273b/07, 297b/05, 304a/04,
310b/02, 313b/08, 328a/04

h.+de 297b/02

h.+den 311b/06

h.+dür 331a/02

h.+e 013b/02, 168b/01, 251a/12, 320a/12

h.+i 013b/06, 022a/11, 034a/07, 037a/13,
061a/08, 073a/01, 075a/07, 126a/11,
140a/02, 150a/01, 150a/04, 187b/09,
203b/11, 246a/05, 246a/06, 311b/05,
320b/01, 322a/02, 323a/06

h.+ile 320b/05

h.+imüz 094a/02

h.+in 013a/01, 013a/09, 013a/10, 055b/12,
060a/03, 070b/04, 074b/11, 099a/02,
111a/02, 140b/13, 149b/08, 217b/09,
217b/13, 218b/12, 275a/10

h.+ini 320b/02

h.+ler 304b/06, 318b/11

h.+ni 111a/05

h.+süzün 249b/08

h.+üm 039b/15, 139b/09, 250a/15,
272a/06, 275b/14, 320a/09, 320a/12

h.+ümüz 324b/12

h.+üh 072b/13, 077a/11, 275b/15

h.+üñi 251b/03, 320a/15

h.+üñüz 265b/11

- *h. bil-*: Haberdar olmak, bildirmek. 028b/15, 029a/07, 029a/10, 048a/07, 054b/05, 093b/06, 125a/11
- *h. düş-*: Haber gelmek. 118b/10, 149a/02, 328b/14
- *h. eyle-*: Bildirmek, haber vermek. 281b/01
- *h. gel-*: Rivayet edilmek. 010b/01, 116b/05
- *h. it-*: Bildirmek, haber etmek. 024b/09, 026b/01, 052a/11, 052a/12, 052a/14, 053b/05, 069b/15, 088b/15, 101b/10, 127b/08, 128b/09, 135b/15, 150a/05, 252a/13, 205a/01, 230a/11, 270b/09, 271b/10, 274a/09, 276b/01, 285b/03, 307b/01, 311b/02
- *h. ilet-*: Haber göndermek. 065b/01
- *h. iriş-*: Haber gelmek. 121a/02, 125a/09, 130a/05, 139a/06, 139b/06
- *h. ol-*: Bildirilmek. 086a/11, 236a/11
- *h. vir-*: Bildirmek, anlatmak. 016a/12, 018a/09, 022a/05, 023b/01, 026b/08, 029a/09, 033a/06, 033b/05, 033b/13, 033b/14, 038a/15, 038b/01, 055b/11, 055b/12, 057b/09, 059b/12, 060a/02, 060a/03, 060a/06, 073a/09, 074b/04, 075a/08, 076a/05, 076a/06, 082a/03, 098b/02, 099b/10, 101b/08, 102a/06, 102a/08, 102b/11, 106a/01, 106b/12, 117b/05, 123b/13, 131b/07, 135a/13, 136a/02, 136a/03, 147a/03, 147b/03, 150a/01, 188a/06, 187b/06, 233b/03, 233b/05, 244b/07, 264a/13, 267b/01, 316a/15, 319a/15, 323a/05
- *h. viribi-*: Haber göndermek. 311a/10

- *h. +(de) gel-*: Rivayet edilmek. 012a/04, 012b/09, 015a/15, 195a/14, 259b/12, 260b/11, 261b/02

haberdār (Ar.): Haberli. -3-

- *h. ol-*: Haberi olmak, bilgilenmek. 021b/09, 135a/14, 253b/04

Habeşī (Ar.): Habeşistan halkından olan (kimse).

-2-

H. 093a/04

H. 276a/06

habīb (Ar.): Sevgili. -3-

h. 196a/02, 196a/03

h.+üm 153b/08

hac (Ar. *hacc*): İslam'ın beş şartından biri olan ve muayyen zamanında Mekke'deki "Kâbe-i Şerife"yi ziyaret etmek için yola çıkma farızası. -9-

h. 119b/05

h.+a 094a/11, 240b/10, 306a/11

- *h. it-*: Hacca gitmek. 115b/12, 184b/13, 294a/08
- *h.-ı vidā' it-*: Veda haccı yapmak. 217a/08

haccü'l-vedā' (Ar.): Hz. Muhammed'in ölümünden önce Mekke'yi son ziyareti, veda haccı. -1-

h. 101b/04

hacerü'l-esved (Ar.): Kâbe'nin doğu köşesinde bulunan, tavaf sırasında hacıların her dönüşte selamladıkları siyah parlak taş. -2-

h.+i 092a/01, 092a/04

hacet (Ar.): İhtiyaç. -21-

h. 177a/03, 299a/08

h.+dür 306b/09

h.+im 312b/01

h.+in 213a/04

h.+üm 067a/02, 126b/10, 126b/11,
212b/10, 228b/13, 264b/03, 312b/03

h.+ümi 014b/01

h.+üñ 087a/05, 087a/06

h.+üñüz 333a/06

- *h. degül*: Gerekmez. 007b/11, 090a/08
- *h. dile-*: İstemek, dua etmek. 006b/11, 013a/12, 067a/02

hacı (*hāci* < *Ar. hācc*): Hac farızasını yerine getirmiş olan. -6-

h. 306a/10

h.+lar 253a/02

h.+lara 244a/12, 264a/06, 282b/04,
282b/11

h.+ları 306a/11

hacib (*Ar.*): Devlet büyüklerine verilen unvan. -1-

h.+lerle 313b/10

hacil (*Ar.*): Utanmış, mahcup. -1-

- *h. ol-*: Utanmak. 266a/14

hadd → **had** -5-

- *h. ('avratlar h.+ına iriş-)* → 'avrat 018b/15
- *h.+inden geçür-*: Aşırılığa kaçmak. 088b/03

had (*Ar.*): 1. Sınır, hudut. -16- (**krş. hadd**)

h. 250a/09

h.+e 188a/01

h.+ine 149b/02

- *h. ur-*: Sınır koymak. 151b/02, 151b/05, 151b/06, 151b/11, 250a/09, 250b/02, 250b/04, 271a/06, 271a/08, 271a/09, 271a/10

- *h.+(den) geç-*: Çok fazla olmak, aşırı gitmek, haddi aşmak. 256b/05

2. Derece, meretebe.

h.+i 250b/01, 250b/07, 250b/11

hadî (*Ar.*): Doğru yol gösteren, hidayete kavuşturan; kılavuz, rehber. -4-

h. 146b/01, 189b/11, 190b/12

h.+yem 005b/01

hādîm (*Ar.*): Hizmet eden, hizmetçi. -13-

h. 069a/08, 131a/11

h.+i 175a/11

h.+ler 069a/13, 069b/02, 069b/04, 210a/01

h.+lere 062b/12, 069a/15

h.+leri 063a/01

h.+lerine 039b/13

- *h. koy-*: Hizmete almak, hizmetçi yapmak. 017a/07
- *h. it-*: Hizmete vermek. 016a/15

hadîş (*Ar.*): Söz, kıssa; Peygamberimizin mübarek sözleri. -14-

h. 078a/01, 231a/14, 248a/09, 250a/01,
260a/09, 278b/14

h.+i 303a/03

- *h. vefât-ı peygâmbâr*: Peygamberin vefatının kıssası. 217a/06
- *h. Hilâfet-i 'Osmân*: Hz. Osman'ın hilafeti kıssası. 260a/12
- *h.-i mahtel-i Hüseyin bin 'Alî*: Hz. Hüseyin'in makteli kıssası. 003a/15, 309a/08
- *h.-i vilâyet-i Hasan ve Hüseyin*: Hz. Hasan ve Hüseyin'in vilayeti kıssası. 300b/07
- *h.-i 'Abbâs bin 'Abdülmuhtalib*: Abbas bin Abdülmuttalib'in kıssası. 307b/10

hākāret (Ar.): Hor görme, küçük düşürme. -1-

h.+ile 117b/09

hākīkat (Ar.): Gerçek, hakikat. -28-

h. 018b/11, 021a/01, 021a/12, 023b/09,
027a/15, 027b/03, 027b/08, 027b/14,
033a/02, 033a/07, 046a/12, 059a/04,
060a/15, 060b/08, 104b/12, 116a/05,
143a/12, 150b/06, 252b/02, 266a/04,
278a/05, 287a/13, 287b/13, 297a/05,
325b/01, 325b/02

h.+idi 279a/04

h.+in 251b/06

hākīkatşuz : Hakikatsız, gerçeği olmayan. -1-

h. 248b/14

hākīkatü'l-lāh (Ar.): Allah. -1-

h.+dur 102b/08

hākīm (Ar.): Hükmeden, hâkim. -2-

h.+i 284b/09

h.+sin 028a/13

hākīm (Ar.): Hikmet sahibi, bilgin. -2-

h. 047b/14, 190a/09

hākīr (Ar.): Değersiz, itibarsız, bayağı. -3-

- *h. dut-*: Değer vermemek. 208b/10
- *h. it-*: Aşağı, itibarsız hale getirmek. 059a/02, 301a/12

hākķ (Ar.): Doğru, doğruluk, gerçek. -55-

h. 059a/02, 102b/14, 143a/08, 146b/13,
181b/02, 221a/14, 221b/06, 221b/11,
222a/02, 241b/14, 290a/06

h.+a 157a/12

h.+dur 060b/11, 189a/01, 213a/15,
222b/03

h.+ı 041b/13, 042a/09, 042b/02, 043a/01,
043a/13, 107b/15, 108a/01, 158b/07,
219b/13, 263b/09, 291b/07, 302a/05,
302a/09, 331a/11

h.+ı-çün 057a/08, 149b/08, 167b/13,
179a/08, 184b/02, 184b/03, 214a/11,
215a/11, 239b/07, 243b/11, 253a/12,
272a/04, 313a/04

h.+ıdur 319a/09

h.+ı-içün 200b/03

h.+ı-kim 041b/11

h.+ıla 255b/09, 271b/09

h.+ın 115a/10, 132a/09, 158b/12, 213a/03

h.+ına 059a/01, 319a/12

h.+ını 213a/05, 239b/06

h.+ıyımış 037a/11

h.+ıyıçün 212b/14, 214b/10, 228b/09

h.+içün 096b/06, 097b/14, 166b/15,
181a/14

h.+laruñ 014b/02

h.+um 125a/07

h.+umu 213a/07, 240b/06

h.+umuzda 266a/07

h.+umuzı 241a/05

h.+uñ 125a/09

h.+uña 066a/09

h.+uñı 222b/15

h.+uñuzda 326b/15

- *h. issi*: Hak sahibi, haklı olan. 213a/3
- *h.+(ıla) bāṭıl arasını*: Doğru ve yanlış arasında ayırım.

Hāk (Ar.): Allah. -58-

H. 009b/09, 034b/07, 034b/07, 047b/05,
062a/15, 067a/12, 131b/14, 145b/12,
146b/14, 161b/10, 167a/01, 167b/14,
179a/08, 190a/04, 192a/11, 205a/03,
207b/08, 212b/15, 213a/03, 213a/14,
221a/08, 213a/14, 247b/01, 271a/10,
295b/01, 295b/05, 303a/14

H.+dan 011a/08, 012b/06, 245a/06

H.+içün 005a/15, 036b/13

H.+laynuñ 277a/02

H.+sın 295a/13

H.+uñ 045b/14, 278a/06

- *H. Hazreti*: Allah, Tanrı. -1-

H.+ne 226a/07

- *H. Ta 'ālā*: Allah, Tanrı. -436-

H. 005a/01, 005a/12, 006a/12, 006b/03,
006b/07, 007a/06, 007a/07, 007a/12,
007b/05, 007b/10, 008a/03, 008a/13,
008a/14, 009a/09, 009b/02, 009b/06,
009b/12, 010a/04, 010a/09, 010a/10,
012a/14, 012b/05, 015a/11, 016a/10,
016b/08, 017a/14, 018a/13, 018b/11,
019a/14, 019b/09, 020a/11, 021a/12,
022a/01, 023a/13, 024b/04, 025a/05,
027a/06, 027b/07, 028a/01, 028b/06,
029a/10, 029b/02, 029b/04, 030b/06,
034a/05, 035a/07, 035a/09, 039b/10,
040b/14, 041a/02, 041b/09, 042a/04,
044b/06, 045a/03, 045b/04, 045b/08,
046a/08, 046a/15, 046b/10, 047a/07,
047b/06, 047b/12, 048a/05, 048a/08,
048b/04, 049a/10, 051a/05, 051a/09,
051b/06, 052a/02, 052a/03, 053a/06,
054a/13, 054b/13, 055a/04, 055b/02,
057a/01, 057a/15, 058a/01, 058a/08,
058b/03, 058b/08, 060b/05, 062a/09,
062a/13, 062b/01, 063a/02, 063a/06,

063a/15, 063b/02, 064a/01, 065a/12,
066b/06, 068a/12, 068b/04, 070b/15,
071b/10, 073a/03, 073a/10, 073b/03,
077a/05, 077a/07, 078a/09, 078a/10,
080a/09, 081b/12, 088a/03, 094b/15,
097a/10, 098a/15, 098b/07, 099b/01,
100a/02, 101a/03, 101b/05, 102b/15,
103a/06, 103b/10, 104b/07, 104b/13,
106a/09, 106a/13, 106b/03, 107a/12,
109b/11, 110a/05, 117b/06, 119a/04,
120a/05, 123a/15, 123b/13, 124b/11,
126a/15, 127b/05, 127b/07, 127b/08,
129b/15, 132b/13, 133a/15, 133b/06,
133b/09, 133b/12, 135a/15, 135b/03,
135b/11, 136a/06, 137a/05, 137a/11,
141a/04, 142b/01, 142b/10, 142b/14,
143a/08, 143b/01, 144b/08, 145b/04,
145b/13, 146a/10, 146b/08, 147a/02,
147a/14, 151b/14, 152a/01, 153b/06,
153b/09, 155a/08, 156a/04, 157a/08,
158b/01, 159b/13, 160b/09, 161b/08,
161b/13, 162a/11, 163a/02, 163a/07,
164a/09, 164a/12, 166b/06, 167a/11,
167a/13, 168b/08, 169a/13, 169b/11,
171b/04, 173b/10, 174a/05, 174b/03,
175a/14, 177b/01, 178a/03, 178a/04,
178a/07, 178a/10, 178b/07, 179a/05,
179b/11, 181a/10, 184a/04, 185a/05,
185b/04, 187b/13, 188a/11, 188a/15,
188b/06, 189a/09, 192a/02, 194a/12,
194b/15, 195b/01, 195b/06, 195b/14,
196a/06, 198b/11, 199a/10, 199a/11,
200b/01, 200b/09, 203a/06, 203a/15,
204a/10, 204b/01, 205b/07, 206a/07,
209b/11, 211b/11, 211b/14, 212a/01,
215a/02, 215b/06, 220a/03, 220a/05,
221a/15, 221b/07, 221b/12, 222a/04,
222a/13, 224b/14, 225b/06, 227b/01,
227b/08, 228a/02, 237b/13, 238b/07,
238b/09, 238b/10, 239a/07, 240b/12,

241b/14, 242b/08, 243b/14, 244a/06,
245a/02, 245b/04, 246b/02, 248a/03,
250b/15, 252b/10, 254b/04, 255a/07,
258b/15, 260a/01, 260a/03, 260b/09,
263b/01, 263b/03, 264b/15, 269a/08,
271a/09, 271a/11, 271a/14, 272b/06,
273a/10, 277b/08, 279b/01, 281b/07,
281b/09, 284a/05, 285a/03, 294b/13,
295a/04, 295a/08, 295a/10, 295a/13,
295b/11, 297a/09, 298b/03, 299b/07,
299b/14, 300a/05, 300a/07, 303a/02,
303b/15, 306a/13, 307a/07, 307b/08,
308b/10, 310b/02, 313b/14, 317b/02,
319a/07, 322b/12, 327b/03

H.+dan 006b/07, 007b/14, 008a/09,
013a/07, 013a/08, 016a/04, 019b/05,
021b/05, 022a/03, 030b/05, 035b/02,
041b/05, 042a/01, 044a/07, 052a/01,
058a/03, 062a/07, 066b/02, 066b/05,
066b/09, 068a/06, 068a/08, 088a/05,
092b/09, 103b/03, 106b/04, 155b/13,
156a/02, 161a/14, 162a/14, 163b/07,
165a/05, 165a/12, 167b/07, 175b/06,
176a/08, 181a/02, 181a/14, 183a/01,
183a/06, 183a/07, 184a/09, 185a/08,
218a/12, 271b/15, 277a/09

H.+nuñ 006b/10, 007b/12, 008a/07,
008a/12, 008b/08, 010b/09, 011a/02,
012b/08, 018a/09, 019a/04, 026b/14,
027a/13, 027b/12, 030b/02, 030b/03,
030b/05, 030b/08, 033a/14, 036b/14,
038b/11, 039a/15, 039b/07, 039b/08,
063a/05, 093b/03, 101a/10, 107b/05,
107b/06, 108a/06, 112a/01, 115a/09,
144a/15, 158b/11, 161a/10, 161b/04,
162a/08, 162b/08, 163b/06, 164a/06,
164b/14, 165b/06, 166a/06, 166b/12,
168a/04, 169a/03, 171a/09, 171b/11,
174a/09, 177b/13, 181a/06, 186b/08,
212a/06

H.+ya 005a/06, 011a/06, 021a/08,
023a/14, 045a/12, 048b/05, 049b/04,
053b/10, 054a/04, 063a/09, 063b/03,
065b/03, 066a/15, 066b/01, 078b/15,
089a/10, 094b/04, 101a/04, 103a/02,
104b/05, 113b/04, 114a/10, 144b/12,
150a/14, 167b/06, 169a/05, 169b/12,
184b/04, 189a/03, 194a/09, 203b/01,
218b/11, 249a/03

H.+yı 189a/04

H.+y-ıla 019b/06

ḥaḳḳā (Ar.): Gerçek şu ki, doğrusu. -1-

ḥ. 088b/03

ḥaḳḳında (Ar.): Dair, için, hakkında. -22-

ḥ. 003a/10, 058a/15, 097a/10, 097b/10,
127b/05, 147b/10, 149a/15, 193a/11,
237b/15, 243a/13, 243b/01, 244a/02,
244a/09, 256a/15, 256b/03, 256b/04,
264a/08, 266a/09, 270b/05, 279b/01,
279b/14, 282a/05, 282a/15, 282b/01,
304b/10

ḥ.+dur 243b/07

ḥāl (Ar.): Durum, vaziyet, görünüş, hal. -73-

ḥ. 077b/01, 102a/09, 105b/14, 131b/06,
204b/06, 216b/07, 226a/05, 232a/10

ḥ.+de 044a/03, 109a/03, 110b/09, 228a/10,
244a/06, 288b/12, 305a/03, 328b/02,
331b/14

ḥ.+den 022a/05, 060a/06, 070a/03,
112a/04

ḥ.+e 296a/08

ḥ.+erin 123b/09

ḥ.+i 011a/10, 056b/13, 057b/06, 076a/10,
083a/08, 089a/11, 109a/03, 137b/13,
219b/15, 230a/11, 260a/10, 291a/03

h.+ile 053b/07, 106b/10

h.+in 093b/04

h.+inde 008a/14, 008a/15, 235b/05,
302a/08

h.+indedür 197a/14

h.+inden 057b/09, 082a/02, 082a/13,
187a/06, 187b/06, 277b/02, 296a/08,
296a/12, 296a/14, 296b/02

h.+indeydi 226b/12

h.+ine 065b/02, 227b/06

h.+ini 010b/05, 061b/14, 301a/10

h.+lerinden 102b/11, 275b/06

h.+üm 260a/10, 319b/15

h.+ümden 051a/06, 231b/01

h.+ümdeyem 257b/05

h.+ümi 040b/02, 149b/14, 149b/15,
150a/11

h.+ümüz 235a/06

h.+üñ 251b/06

- *h. (zarüret-i h.)* → zarüret

hāl' (Ar.): Soyma; boşanma; tahttan indirme. -1-

- *h. eyle-*: Tahttan indirmek. 267b/03

hāla (Ar.): Babanın kız kardeşi. -13-

h.+m 011a/06, 019a/04

h.+ñ 006a/14

h.+sı 018b/03, 019a/06, 019a/11, 020a/08,
020a/09, 023a/08, 025a/02

h.+sınuñ 017b/06

h.+sıydı 010b/04, 015b/06

hālāş (Ar.): Kurtulma, kurtuluş. -5-

h. 253a/11

- *h. bul-*: Kurtulmak. 219a/11

- *h. it-*: Kurtarmak. 053b/04, 053b/11,
126a/01

hālāvet (Ar.): Tatlılık, tatlı olma; iyilik. -1-

h.+i 296b/08

hālāyık (Ar.): Yaratılmışlar, mahlukat. -62-

h. 224a/03, 225b/12, 230b/05, 233a/12,
234a/06, 251a/04, 254a/06, 256a/02,
256a/04, 256a/11, 256a/15, 257a/05,
258a/13, 262b/12, 264a/02, 264a/09,
264a/10, 264a/13, 264b/14, 265a/02,
265a/09, 266b/03, 266b/05, 276a/15,
277a/07, 287a/02, 288a/03, 288b/04,
288b/07, 289b/05, 290b/10, 291b/04,
302a/07, 305b/05, 311b/13, 313a/12,
313b/05, 324b/05, 333b/04

h.+a 021a/15, 258b/01, 263b/10, 265a/04,
265a/07, 267b/01

h.+dan 149a/03

h.+ı 240b/10, 309b/09, 315a/06

h.+ıla 256b/01, 261b/06, 309a/04, 310a/03

h.+uñ 242b/06, 242b/10, 299b/07,
302a/10, 322a/10, 330b/03, 331a/14

h.+uñdur 299a/01

h.+uñdurur 298b/15

halef (Ar.): Sonradan gelen ve birinin yerine geçen
kimse. -2-

h.+dür 298b/14

h.+e 141b/05

hālhal (Ar.): Ayak bileziği. -1-

h. 108a/13

hālī (Ar.): Boş, temiz. -7-

h. 004b/06, 004b/13, 012b/10, 306b/03

h.+di 134b/14

- *h. kıl-*: Temizlemek; boşaltmak. 313b/07
- *h. ol-*: Kurtulmak, uzak olmak. 229a/10

hālīfe (Ar.): Birinin yerine geçen kimse, vekil.

-19-

h. 135a/10, 218a/01, 240a/05, 240b/02, 240b/14, 257a/15, 283b/08

h.+dür 247b/10

h.+ler 246b/11

h.+leri 246b/14

h.+m 241a/08

h.+si 085a/10, 162b/06, 258a/07

h.+yem 273b/14

- *h. ko-*: Yerine geçirmek. 120b/08, 120b/09, 141b/04
- *h.-i Resūlullāh*: Allah'ın halifesi. 236b/05

hālīfelīk : İslami hükümleri uygulayan başkanlık. -6- (**krş. hālīfeluḳ**)

h. 258a/03

h.+ıla 241b/02

h.+ına 240b/01

h.+ını 246b/14

h.+ların 246b/08

- *h. eyle-*: İslami hükümlere göre başkanlık yapmak. 247b/06

hālīfeluḳ → **hālīfelīk** -2-

- *h. eyle-*: İslami hükümlere göre başkanlık yapmak. 260a/11, 278b/12

hālīfet (Ar.): Halifelik. -1-

h.+i 241a/06

hālīl (Ar.): Sadık ve gerçek dost. -2-

h. 165a/02

h.+den 196a/03

hālīyā (Ar.): Bu durumda, şimdiki halde. -1-

h. 311a/11

hālīk (Ar.): Ahali, insanlar, halk. -169-

h. 005b/07, 013a/15, 013b/07, 022b/11, 023b/02, 023b/14, 028a/01, 040a/03, 040b/05, 040b/11, 046b/05, 048b/04, 049a/07, 058a/11, 061a/12, 070b/12, 072b/14, 073a/03, 073a/10, 080b/04, 086a/12, 087a/11, 088b/03, 091b/11, 092a/09, 093b/04, 101b/13, 102a/05, 125a/14, 128b/14, 133a/07, 138a/11, 144b/07, 148a/15, 148b/13, 151a/11, 167a/06, 171a/07, 173a/14, 173b/02, 174b/04, 179a/12, 179a/15, 179b/01, 185a/12, 185a/14, 205b/09, 209b/06, 218b/07, 230b/05, 231a/10, 236b/09, 266b/05, 272a/06, 278a/15, 279a/07, 285a/12, 288a/10, 295b/14, 311b/11

h.+a 005a/11, 005a/15, 005b/01, 007b/08, 020a/02, 034b/05, 038b/09, 049a/04, 058b/14, 059b/08, 059b/09, 060b/03, 068b/13, 070a/10, 071b/08, 088b/02, 157b/05, 157b/12, 158a/09, 158a/12, 158b/03, 158b/09, 159a/02, 159a/06, 159a/08, 159a/11, 159b/02, 159b/07, 160a/08, 160a/12, 161b/09, 167a/01, 167b/14, 173b/04, 181b/02, 212b/15, 218b/13, 231b/13, 233a/02, 238b/09, 251a/09, 255a/08

h.+dan 005b/07, 079a/11, 083a/15, 105b/10, 192a/12

h.+ı 011a/11, 012a/02, 016b/03, 030a/14, 032a/04, 035a/06, 049a/08, 049b/07, 050a/05, 051a/02, 051a/12, 051a/13, 053b/14, 059a/06, 060b/04, 061b/03, 062a/02, 068b/06, 068b/12, 072a/01, 079a/13, 088b/05, 092a/06, 092a/15,

092b/02, 093b/02, 111a/09, 126a/05,
178b/15, 197b/04, 263b/12

h.+ıla 047a/13, 158a/03, 232a/01

h.+ına 179b/10, 191a/10

h.+ını 061a/06, 132b/07, 164b/06,
179a/10, 181b/12

h.+ınuñ 035a/04

h.+lar 151a/08

h.+laruñ 083a/05

h.+uñ 040b/06, 069a/05, 115a/09, 126b/04,
158a/07, 164a/09, 167b/02, 168a/01,
179b/08, 191a/03, 193a/07, 232a/04,
248a/03, 297b/03, 330b/04

h.+uz 107a/13

halka (Ar.): 1. Ortası boş daire, halka. -3-

h.+sına 131b/12

- *h. ol-*: Çember biçiminde dizilmek.
108b/11

2. Kap halkası.

h.+sı 123a/09

h.+yı 123a/10

halük (Ar.): İyi huylu, insâniyetli, geçim ehli olan.

-1-

h. 090b/15

halvet (Ar.): Yalnız kalma, tenhaya çekilme. -4-

h. 269b/05, 281b/03

h.+de 233a/02

- *h. ol-*: Yalnız kalmak. 125b/11

hamâ'il (Ar.): Omuzdan çapraz asılmış bağ.

-1-

h. 107a/15

hamd (Ar.): (Allah'a) şükür. -4-

h. 151a/05, 183b/10

h.+ını 045b/05

- *h. ü şenâ kıl-*: Övmek, yüceltmek. 322a/09

hamî (Ar.): Himâye eden, koruyan, sahip çıkan
(kimse). -1-

h.+den 149b/04

h.+ye 151b/05

hâmîle (Ar.): Gebe kadın. -12-

h.+dür 010b/06, 020b/07

- *h. kal-*: Gebe olmak. 020a/06
- *h. ol-*: Gebe kalmak. 008b/03, 016a/12,
016a/13, 016a/13, 017a/12, 020a/08,
020b/02, 022a/07, 209b/15

hamîm (Ar.): Soy sop; pek sıcak, pek kaynar nesne.

-3-

h. 159a/13, 179b/05

h.+dür 180b/10

hamiyyet (Ar.): Haysiyet, şeref. -1-

h.+üñüz 327a/12

hamle (Ar.): Saldırma, saldırış. -13-

- *h. kıl-*: Saldırmak, üstüne varmak.
252b/10, 254a/05
- *h. it-*: Saldırmak. 108a/09, 108b/05,
108b/08, 109b/03, 109b/04, 109b/09,
109b/10, 117a/08, 138a/09, 138a/10,
141a/02

hamr (Ar.): İçki, şarap. -16-

h. 069a/05, 155a/06, 155a/07, 159a/15,
225b/15, 295b/12, 295b/14

h.+dan 175b/04

h.+ı 296a/15, 296b/02

h.+ıla 296a/03

h.+ına 296a/15, 296b/13

h.+ından 296b/13
h.+mış 155a/05
hançer (Ar.): Hançer. -2-
h. 256b/15
h.+i 257a/02
handak (Ar.): Kale etrafına kazılan büyük çukur.
-8-
h. 111b/11, 111b/13, 112a/02, 112a/15,
323a/11, 325b/14
h.+ı 324b/14
h.+ın 070b/08
handān (Far.): Gülen, şen, neşeli. -1-
• *h. it-*: Güldürmek, sevindirmek. 216a/02
hāne (Far.): Ev, mesken, yer. -6-
h.+nüñ 075b/09
h.+ye 075b/12
h.+yi 075a/10, 075b/05, 075b/07, 078a/08
hānedān (Far.): Büyük aile, ocak. -12-
h. 300b/02, 300b/06
h.+dan 329a/06
h.+danuz 017b/10
h.+ı 300a/06, 300b/01
h.+ın 328a/03
h.+ına 327a/04
h.+ını 300b/01
h.+umı 327a/01
h.+uñ 300b/02, 331a/15
hānmān → **hānumān** -1-
h.+lar 227b/13
hānumān (Far.): Ev, bark, ocak, yuva. -2- (**krş.**
hānmān)

h.+ın 121a/04
h.+ından 127a/07
hārā (Far.): At çiftliği. -1-
h. 201b/11
harāb (Ar.): Yıkma, bozma; tahrip etme. -20-
h.+a 253b/15
• *h. eyle-*: Yıkma. 248a/13, 318b/04
• *h. it-*: Yıkma. 051b/07, 068b/12, 069a/06,
075a/10, 075b/05, 075b/07, 091b/15,
128b/09, 128b/12, 129a/03, 187a/03,
187a/07, 227b/13
• *h. ol-*: Yıkılmak. 053b/13, 078a/03,
079a/03, 321b/15
harābe (Ar.): Yıkılmış veya yıkılmaya yüz tutmuş
yapı, yıkı. -2-
h.+ye 043a/09, 043a/10
harāc (Ar.): Vergi, haraç. -8-
h. 248a/07, 253a/11
h.+ı 305b/13
h.+ın 126b/11, 126b/15, 127a/01, 127a/04
• *h. it-*: Haraç koymak. 248b/11
• *h. (baş h.)* → baş
harām (Ar.): Yapılması veya kullanılması dinen
yasaklanmış olan, helâl olmayan, haram. -
21-
h. 021b/04, 096a/14, 140a/15, 158a/11,
278b/06, 282b/04, 298a/03
h.+dan 146a/06
h.+dur 181a/05
h.+ından 316a/12
h.+umuza 106b/14
• *h. dut-*: Haram saymak. 117a/07

- *h. it-*: Yasaklamak. 135a/12, 135b/02, 167a/14, 173b/04
- *h. ol-*: Yasaklanmak. 223a/07, 223a/08
- *h. yi-*: Dinin yasakladığı yollardan kazanç temin etmek. 178b/13, 225b/14
- *h. ('ilm-i helâl ve h.)* → 'ilm

haram-zâde (Ar.): Gayri meşru münasebetten doğmuş; soysuz. -2-

h. 140b/1, 140b/05, 140b/06

harb (Ar.): Savaş. -55-

h. 094a/13, 102a/10, 127a/12, 130a/04, 248b/07, 252b/05, 300b/09

h.+de 108a/05, 138a/04, 279b/04

h.+e 114a/02, 141b/07, 143b/02

h.+in 127a/12

h.+inde 107a/10, 125a/01, 127a/14

h.+ine 138a/03

h.+ini 141b/02

- *h. düş-*: Savaş başlamak. 101a/15
- *h. it-*: Savaşmak. 072a/13, 094a/12, 102a/07, 102a/11, 102a/12, 106b/11, 107b/04, 107b/05, 110a/12, 115b/14, 115b/15, 123b/12, 127a/09, 140b/12, 242a/01, 248b/05, 305a/11, 318a/08
- *h.-i Bedr*: Bedir Savaşı. 106b/09, 127a/12, 143b/10, 211b/13
- *h.-i Bedr-i Şuğrâ*: Küçük Bedri savaşı. 101a/15, 101b/01
- *h.-i 'âmi'l-Hudeybiyye*: Hudeybiye savaşı. 101b/02
- *h.-i Hendek*: Hendek Savaşı. 101b/01
- *h.-i Hendek (kışsa-i h.-i Hendek)* → kışsa
- *h.-i Uhūd*: Uhud Savaşı. 106b/08
- *h.-i Uhūd (kışsa-i h.-i Uhūd)* → kışsa

harbe (Ar.): Kısa mızrak, süngü. -2-

h. 253b/04

h.+yle 290b/13

harc (Ar.): Harcama, masraf. -2-

- *h. it-*: Harcamak. 027a/09, 261a/15

hardal (Ar.): Hardal. -1-

h. 062a/06

hareket (Ar.): Davranış, tavır, muamele. -3-

- *h. it-*: Davranmak, muamele etmek. 171a/03, 193a/05, 200b/07

harem (Ar.): Mukaddes yer; Kâbe. -8-

h. 094b/15, 116b/14, 117a/05

h.+e 094b/01, 094b/14, 313a/11

h.+üme 327a/12

harf (Ar.): Harf. -1-

h.+leri 005a/15

harîr (Ar.): İpek. -1-

h. 220a/04

harîş (Ar.): Hırslı, açgözlülük. -3-

h. 049a/08, 112b/05, 189b/05

hâş (Ar. *hâşş*): 1. Hususi. -4-

h. 123b/13

h.+ıydı 074b/10

h.+umdur 005b/05

2. Avama ait olmayıp seçkin bir sınıfa ait olan.

- *h.+(ı) ve 'âmmı*: Herkes. 173b/02

haseb (Ar.): Baba tarafından gelen şeref, asillik, soy temizliği. -3-

h. 083a/14, 087b/03

h.+de 083a/13

- *h. neseb*: Soy sop. 083a/14, 087b/03

ḥased (Ar.): Kıskançlık, kıskanma. -2-

ḥ. 095a/04

- *ḥ. it-*: Kıskanmak. 184b/08

ḥāşıl (Ar.): Meydana gelen. -8-

ḥ.+dur 161b/05

- *ḥ. it-*: Kazanmak, elde etmek, toplamak. 032b/05, 041a/08
- *ḥ. ol-*: Meydana gelmek, olmak. 085b/06, 085b/12, 124a/01, 231b/04, 313a/15

ḥaşır (Ar.): Hasır. -2-

ḥ. 215a/08

ḥ.+uñ 215a/08

ḥāşlık : Haslık. -1-

ḥ.+ıla 219a/06

ḥaşm (Ar.): Düşman. -5-

ḥ. 302b/12, 327b/10

ḥ.+ınuñ 147a/15

- *ḥ. eyle-*: Düşman etmek. 303a/02
- *ḥ. idin-*: Düşman edinmek. 303a/05

ḥasret (Ar.): Özleme, hasret. -1-

ḥ. 236b/10

ḥāşşa (Ar.): Hal, durum, özellik. -6-

ḥ. 017a/02, 073a/12, 255a/01, 264b/07, 284a/13, 309b/01

ḥasta (Far.): Hasta. -24-

ḥ. 045b/12, 149a/06, 222a/09, 223a/12, 230a/08

ḥ.+dur 220b/13, 221a/03, 221a/11, 221b/05, 221b/09, 227b/07, 330a/09

ḥ.+laruñ 045b/12, 296a/05

ḥ.+yem 149a/10

- *ḥ. düş-*: Hastalanmak. 149a/12

- *ḥ. ol-*: Hastalanmak. 149a/05, 217b/04, 177b/05, 177b/06, 218a/11, 221a/12, 229b/13, 279b/15

ḥastalık : Hastalık. -10- (**krş. ḥastaluḳ**)

ḥ. 218b/04

ḥ.+dan 150a/15, 218b/08, 223a/14

ḥ.+ı 217b/09, 223a/13

ḥ.+um 149a/05

ḥ.+umdan 149a/09

ḥ.+uñ 217b/12

- *ḥ. gör-*: Hastalanmak. 206a/14

ḥastaluḳ → **ḥastalık** -1-

ḥ. 322b/15

ḥasūd (Ar.): Kıskanç. -1-

ḥ.+lar 266a/06

ḥaşūr (Ar.): Kadınlara yaklaşmayan ve evlenmeyen. -2-

ḥ. 009b/14, 010a/01

ḥāşā (Ar.): (Önceki cümleyi reddeder) Allah göstermesin, asla. -3-

ḥ. 305a/02, 313b/08, 323b/11

ḥaşr (Ar.): Toplama, bir araya getirme. -2-

ḥ. 220a/05

- *ḥ. it-*: Toplamak. 012a/02

ḥaṭṭ (Ar.): 1. Çizgi; yol. -5-

ḥ. 095a/08, 095a/09, 095a/13

ḥ.+dan 095a/09, 095b/01

2. Yazı. -5-

ḥ. 021b/03

ḥ.+ıla 085a/07, 191b/14, 223a/02, 270b/04

ḥaṭā (Ar. *ḥaṭā'*): Yanlışlık, hata. -16-

h. 150a/07, 179a/07, 264b/05, 264b/06,
264b/08, 265a/10, 305a/11

h.+larına 183a/13

h.+ñuzu 172a/13

h.+yıla 172a/12

- *h. işli*: Hatalı iş (yapan). 179a/07
- *h. it-*: Yanlış yapmak. 154b/07, 214b/04,
265a/09, 272b/11
- *h. ol-*: Yanlışlıkla yapılmak. 270a/04,
307a/08

hâzar (Ar.): Tehlike. -2-

h. 248b/02

h.+da 249b/01

hâşasuz : Hatasız. -1-

h. 220a/01

hâtem (Ar.): Mühür; yüzük. -2-

h.+idür 207b/04

h.+isin 088b/05

hâtır (Ar.): 1. Akıl, zihin. -8-

- *h.+(ından) geç-*: Aklına gelmek.143a/07,
143a/08, 144b/10

2. Gönül; arzu, istek.

h.+tı 116b/09, 204a/04, 214a/13, 258a/11

3. Hâl, keyif, durum.

h.+ıñuz 237a/06

hâtimü'l-enbiyâ (Ar.): Son peygamber. -1-

h. 263b/08

hâtimü'l-evşiyâ (Ar.): Temiz, saf olan. -1-

h. 263b/08

hâzun : Kadın. -37-

h. 016b/14, 056b/04, 056b/09, 082a/07,
114a/11, 126a/03, 126a/11, 148b/11

h.+am 090a/08

h.+dı 121a/12

h.+duñ 209a/07

h.+dur 022b/01

h.+tı 121b/09, 126b/09

h.+ınuñ 015b/06

h.+ıyıdı 260b/02

h.+lar 089a/02, 259b/10, 297b/01,
298a/01, 332a/07, 332a/14

h.+larda 329a/04

h.+lardan 246a/07

h.+ları 236a/03, 236a/06, 297a/15,
297b/12, 298a/01, 329a/11, 332a/06

h.+larından 147b/12, 218a/14

h.+ıaruñ 087b/11

h.+uñ 056b/11, 067b/06

h.+uñdur 208b/14

- *h. idin-*: Evlenmek. 126a/11
- *h. (yaşamış h.)* → yaşa-

hâzunlık : Kadınlık. -1-

h.+a 087a/13

hâvân (Far.): Sofra. -10-

h. 044a/13, 044b/07, 044b/13, 045a/11,
046a/03

h.+da 045b/15, 046a/02

h.+dan 046b/03

h.+tı 045a/03

h.+ıdı 046a/01

hâvid : Deve semeri. -1-

h.+tı 274a/08

ḥavāle (Ar.): Bir işi veya bir şeyi başka birinin sorumluluğuna bırakma; gönderme. -8-

ḥ.+dür 179b/14

- *ḥ. eyle-*: Göndermek. 137a/11
- *ḥ. it-*: Göndermek. 015a/11, 058a/08, 077a/14, 157b/06, 158a/04, 181b/10

ḥavārī (Ar.): Havari. -27-

ḥ. 002b/07, 037b/03

ḥ.+ler 034b/09, 044a/07, 044a/12, 044a/15, 044b/03, 045a/13, 045b/01, 045b/06, 048a/04, 049a/13, 049b/09, 205b/15

ḥ.+lerden 040b/09, 049b/12, 059a/06

ḥ.+lerdendi 050a/06

ḥ.+lere 049b/02

ḥ.+leri 035b/06, 048b/08

ḥ.+lerüñ 002b/06, 002b/10, 034a/14, 049b/11

ḥ.+nüñ 002b/07, 035b/07

ḥavārīyān (Ar.): Havariler. -1-

ḥ. 034b/15

ḥavf (Ar.): Korku, korkma. -3-

ḥ. 013a/08, 013a/09

ḥ.+dan 013a/04

ḥavli (Ar. <Yun. avli): Avlu. -2-

ḥ.+da 261b/07

ḥ.+larından 261b/08

ḥavż (Ar.): Havuz. -19-

ḥ. 062a/11, 062a/13, 175b/08, 177b/09, 187a/03

ḥ.+a 062a/11

ḥ.+ı 186a/15, 187a/04, 187a/07

ḥ.+uñ 062a/12, 062b/04, 177b/09, 177b/13

- *ḥ.-ı Kevşer*: Cennet'te bir havuz. 177a/14, 177a/15, 177b/03, 177b/08, 200b/05

ḥayā (Ar. *ḥayā'*): Utanma, sıkılma; âr, namus, edep. -4-

ḥ. 261b/01, 295a/11, 295b/02

ḥ.+yıla 261a/07

Ḥayberlü (Ar.): Hayber'e mensup olan kimse. -1-

H. 280a/07

ḥayeviyye (Ar.): Dirimselcik. -1-

ḥ.+de 210b/10

ḥayır → **ḥayr** -4-

ḥ. 059b/14

ḥ.+dur 056b/06, 056b/07

ḥ.+lar 310b/02

ḥayırlu : Faydalı, hayırlı. -1-

ḥ. 271b/15

ḥayız → **ḥayz** -1-

ḥ. 040a/07

ḥaylī (Far.): Çok, epeyce. -2-

ḥ. 237b/09, 284b/08

ḥayme (Ar.): Çadır. -22-

ḥ. 113a/09, 326b/09

ḥ.+den 113a/12, 327b/07

ḥ.+ler 177b/13, 177b/14

ḥ.+lerden 324a/05

ḥ.+lere 328b/01

ḥ.+leri 324b/15, 327b/14, 328a/03

ḥ.+lerin 319b/06

ḥ.+lerine 327a/10, 327a/11

ḥ.+lerini 114a/05, 328a/05

ḥ.+sin 319b/05

h.+sinden 125b/08

h.+sine 249b/07, 327b/15

h.+ye 119b/02, 249b/08, 326a/12

hayr (Ar.): İyilik, hayır. -8- (**krş. hayır**)

h. 209a/06, 313b/03

h.+a 090a/11

h.+la 090a/07

h.+uñuz 150b/08

- *h. işle-*: İyilik yapmak. 112a/14
- *h. it-*: İyilik yapmak. 220b/07
- *h. ol-*: Hayırlı olmak. 315b/13

hayrān (Ar.): Tutkun, şaşkın. -4-

- *h. kal-*: Şaşırarak, şaşkına dönmek. 042b/15
- *h. ol-*: Şaşırarak, şaşkına dönmek. 026b/06, 165b/12, 223b/01

hayrāt (Ar.): İyilikler, hayırlı işler. -1-

h. 173a/12

hayru'r-rāzīkīne (Ar.): Rızık verenlerin en hayırlısı. -1-

h. 045a/15

hayvān (Ar.): Hayvan. -1-

h. 288b/09

hayz (Ar.): Kadının adet görmesi, aybaşı. -2- (**krş. hayız**)

- *h. gör-*: Aybaşı olmak, adet görmek. 002b/08, 019a/05, 040a/04

hazer (Ar.): Sakınma, çekinme, korunma. -5-

h.+de 044a/05, 084a/13

- *h. it-*: Çekinmek. 182a/10, 232b/12, 232b/13

hāzır (Ar.): Bulunan, mevcut olan. -14-

h. 066b/15, 097b/02, 186a/03, 194a/14, 254a/14

h.+ıdı 050a/14

- *h. kal-*: Hazır bulunmak. 333a/06
- *h. it-*: Hazırlamak, hazır bulundurmak. 024b/10, 188a/12
- *h. ol-*: Hazır bulunmak, hazır olmak. 012b/15, 070a/09, 217a/05, 264a/15

hazīn (Ar.): Hüzünlü, kederli, gamlı. -1-

h. 217b/15

hazīne (Ar.): Para konan veya saklanan yer. -18-

h. 087b/05, 138b/15, 140a/08, 158b/14, 294a/14, 301b/13

h.+ler 254b/01

h.+lerini 252b/11

h.+mden 145a/08

h.+sin 139a/02, 140a/04, 140a/09

h.+sinden 332b/01

h.+sine 061a/11, 140b/07

h.+sini 026a/01

h.+sinüñ 215b/06

h.+yile 313b/10

hazīne-dār (Ar.+Far.): Bir hazinenin idare ve muhafazasına memur kişi, haznedar. -4-

h.+ı 175b/10

h.+ları 169a/01

h.+unu 164b/12, 166a/05

hazret (Ar.): Ön, huzur (Cenab-ı Hakk'ın huzuru). -18-

h.+i 080a/03, 150b/14, 197a/04, 250a/02

h.+inden 289b/07, 302b/13, 327b/10

h.+ine 007a/06, 123b/09, 226a/11,
237b/13, 238b/07, 254b/04, 265a/01,
281b/07, 281b/08, 319a/07, 327b/03

hazz (Ar.): Hoşlanma, zevk. -1-

h. 279a/07

hebā (Ar.): Boşa gitme, ziyan olma. -1-

h. 247b/05

- *h.-i menşūr ol-*: Boşuna harcanmış olmak.
247b/05

hecv (Ar.): Kötüleme, erme. -4-

h. 214a/09, 214a/10, 214b/04

- *h. it-*: Kötülemek. 214a/08

hediye (Ar.): Hediye. -9-

h. 143b/14, 207a/10, 213b/05

h.+ler 134b/06, 145b/11

h.+lerden 134b/06

h.+lerle 144a/01

h.+lerin 147a/01

h.+sin 145b/15

hefte (Far.): Hafta. -2-

h. 006b/14

h.+dür 026a/13

helāk (Ar.): Ölme, helak olma. -128-

h.+dur 102b/07

h.+ına 077a/13, 105a/08

h.+ınuñ 098a/07

- *h. eyle-*: Yok etmek, öldürmek. 284a/05,
317b/03, 321b/04, 327a/01
- *h. it-*: Öldürmek, helak etmek. 099b/13,
014a/03, 015a/13, 024b/12, 027a/07,
031a/14, 034a/08, 048a/03, 048a/12,
050a/12, 050a/13, 051a/09, 051b/07,

051b/15, 052a/04, 052a/07, 052a/12,
052b/01, 057b/02, 057b/05, 070a/04,
070a/04, 074a/11, 076a/04, 077a/05,
077a/13, 077b/01, 082a/04, 082b/05,
098a/15, 102b/07, 110a/05, 112b/10,
112b/11, 112b/15, 114a/05, 119a/09,
127b/14, 121a/09, 128a/12, 129b/09,
132b/06, 133b/05, 134a/13, 137a/15,
143b/11, 179a/10, 193b/01, 193b/03,
194b/04, 194b/06, 198b/08, 198b/09,
198b/11, 198b/13, 199a/13, 199a/14,
243a/01, 249a/06, 249b/11, 254a/06,
270b/06, 272a/03, 275b/13, 285b/13,
290b/08, 307a/01, 317b/05, 321a/12,
326b/14

- *h. ol-*: Yok olmak, ölmek. 013a/10,
013b/13, 034a/07, 040a/03, 043b/13,
044a/02, 046a/08, 046b/06, 048a/02,
051a/04, 051b/09, 053b/14, 053b/15,
054a/01, 062b/15, 065b/05, 066a/02,
068b/07, 069a/01, 070a/11, 074a/13,
076b/05, 076b/09, 076b/11, 103b/14,
125a/15, 137b/02, 147a/14, 164b/07,
179a/01, 193a/11, 201a/15, 201b/11,
204a/02, 206b/12, 203b/10, 214b/06,
242a/05, 284b/09, 285a/01, 285b/01,
289b/13, 300a/02, 300b/11, 310a/04,
311a/08, 311a/09, 325b/15, 328a/14,
331a/13

helākıık : Ölüm. -3-

h.+ına 193a/10

h.+um 062b/12

h.+umuz 139b/05

helāl (Ar.): 1. Meşru, helal; haramın zıddı. -13-

h. 021b/04, 096a/13, 260b/07

- *h. it-*: “Helal olsun” diyerek bir şeyi terk
edip hakından vazgeçmek. 135b/03,
231b/05

- *h. ol-*: Haram olmamak. 197b/02, 321b/03
2. Nikâhlı eş.
h.+i 008a/05, 015b/08
h.+ine 006a/06
h.+ümdi 258a/10
h.+üme 151a/13
h.+üñ 105b/11
- *h. ve harām* (‘ilm-i *h. ve harām*) → ‘ilm

helālîk : 1. Helal olma durumu.

-3- (**krş. helālîk**)

- *h. dile-*: Kendisine geçen hakkını helâl etmesini istemek. 266a/14
2. Nikâhlı eş.
- *h.+(a) al-*: Nikâhına almak. 209b/14
- *h.+(a) vir-*: Nikâhına vermek, helal etmek. 260b/05

helālîk → **helālîk** -1-

h.+a 090a/07

hele (*Far.*): Hiç olmazsa, bari, o hâlde. -1-

h. 318a/05

helvā (*Ar.*): Helva. -2-

h.+lar 253a/06

h.+lardan 253a/08

hem (*Far.*): Ayrıca, üstelik. -103-

h. 013a/07, 015b/06, 025a/06, 070b/02, 082a/09, 085b/10, 089b/10, 091b/09, 099b/03, 099b/08, 102a/02, 108b/10, 119a/07, 122b/08, 123b/05, 125a/03, 127a/09, 131b/08, 133b/02, 139b/09, 141b/08, 144a/04, 149a/02, 149a/13, 153b/10, 154b/01, 179a/01, 186a/02, 186b/10, 187b/14, 188a/08, 200b/14, 201b/13, 203a/02, 206a/08, 206a/14,

210b/09, 213b/10, 214b/11, 215b/01, 215b/11, 216b/08, 225a/04, 229b/05, 230a/15, 233b/04, 237b/02, 237b/08, 240b/03, 240b/04, 244a/03, 244a/14, 244b/01, 246b/08, 246b/09, 249a/09, 256b/08, 259b/04, 260b/10, 264a/05, 264b/06, 265a/07, 265a/15, 267a/02, 271a/01, 271a/02, 281a/06, 282a/01, 282a/05, 282b/01, 282b/14, 283a/05, 288a/13, 291a/07, 292a/07, 294a/04, 294b/08, 294b/12, 297b/02, 297b/09, 298b/04, 300a/08, 300a/09, 300a/11, 301a/04, 303b/01, 326b/08, 333a/04, 333a/12

- *h. ... h.*: Birden fazla unsuru karşılaştırır, aralarındaki farkı belirtir. 010a/03, 011b/08

hemān (*Far.*): 1. Hemen, derhal, o anda. -17-

h. 038a/14, 047a/05, 084b/07, 157a/08, 229b/11, 229b/14, 233b/14, 286b/13, 291a/07, 316a/01, 332b/11

2. Yine, gene.

h. 177a/01, 197a/14, 257a/13

3. Yalnız, sadece.

h. 265b/06, 312a/08, 325b/15

hemāndem (*Far.*): Hemen, çabucak, o anda. -4-

h. 221a/06, 276a/15, 286b/03, 329a/02

hemîşe (*Far.*): Daima, her zaman. -10-

h. 011a/13, 012b/10, 144a/02, 153a/08, 160a/01, 188a/03, 246a/15, 296a/09, 300a/03

h.+dür 191a/06

hemrāh (*Far.*): Yol arkadaşı, yoldaş. -2-

h.+ı 041a/06

h.+ma 041a/07

hemsāye (*Far.*): Komşu. -1-

h.+m 046b/15

hemtā (*Far.*): Eş, benzer, denk. -2-

h.+m 091a/14

h.+mdur 091a/15

hemvār (*Far.*): Düzgün, uygun. -1-

h. 184b/07

henüz (*Far.*): Az önce, daha şimdi; daha, hâlâ, henüz. -15-

h. 054b/03, 114a/14, 119a/11, 127a/02, 127a/13, 144a/12, 154a/03, 230a/10, 230b/14, 250a/05, 273a/15, 305b/10, 326b/09, 327a/12, 329b/13

hep (*Far.*): Bütün, tamamıyla, hepsi. -3-

h. 237b/15, 242a/05, 328b/13

her (*Far.*): Her biri, her. -439-

h. 005b/02, 010a/02, 011a/05, 017b/15, 021b/07, 032a/01, 032a/02, 032b/04, 035b/06, 038a/05, 038a/14, 045a/10, 045b/12, 045b/13, 045b/14, 031b/04, 046b/13, 048a/01, 049a/06, 049a/09, 049a/15, 049b/06, 054a/12, 057a/14, 057b/01, 060a/13, 061b/13, 063b/01, 064a/08, 064b/13, 065a/11, 065b/15, 066a/12, 068b/11, 069a/12, 069a/15, 069b/10, 071b/01, 073a/04, 073a/09, 074b/08, 076a/02, 076b/06, 076b/08, 076b/15, 079b/11, 080b/05, 081b/12, 085b/03, 087a/05, 089a/01, 092a/01, 093a/04, 099b/05, 093b/02, 099b/01, 098a/09, 098a/10, 101b/04, 101b/09, 101b/11, 104a/04, 109b/05, 111b/09, 112a/14, 113a/07, 124b/15, 127b/01, 127b/13, 130b/12, 131a/08, 134b/11, 134b/12, 136b/05, 141a/05, 143b/07,

148a/12, 148b/06, 149a/15, 149b/07, 151b/05, 161b/12, 162b/13, 164a/10, 164a/13, 169a/04, 169b/01, 169b/02, 169b/10, 169b/11, 171a/06, 171a/10, 171a/12, 171b/03, 173a/11, 173b/06, 174b/05, 174b/15, 175a/01, 175a/02, 175a/07, 175a/08, 175a/09, 175a/11, 175a/12, 175a/13, 175b/10, 176a/13, 176a/14, 176b/03, 176b/10, 177b/10, 177b/12, 180a/11, 180b/04, 180b/05, 183a/05, 183a/08, 183a/09, 183a/11, 183a/14, 183b/02, 185a/08, 189a/05, 191a/10, 191a/12, 195b/06, 197b/03, 198a/02, 201a/02, 201a/04, 201a/06, 212a/09, 214b/02, 216b/04, 217a/15, 220b/15, 221b/02, 221b/13, 225a/12, 225a/15, 232b/13, 233b/05, 237b/15, 240a/13, 245a/05, 251b/05, 253b/10, 254b/08, 255a/01, 255b/01, 258a/13, 262b/06, 262b/09, 263b/06, 264a/03, 264a/05, 264a/06, 264a/10, 264a/14, 265a/05, 266a/02, 270a/01, 273a/15, 273b/02, 273b/07, 278b/13, 282a/13, 283b/04, 288b/07, 291a/10, 298b/10, 299b/08, 302a/15, 302b/09, 304b/02, 315b/12, 321b/12, 323a/01, 327b/03, 329a/02

• *h. bir:* Her, her bir. 262b/02, 264a/12, 272a/06, 273b/06, 277b/13, 310b/15

• *h. biri:* Her, her bir. 007a/08, 036a/10, 043b/06, 059a/13, 059a/14, 067a/13, 074a/15, 075b/15, 076a/13, 098a/04, 103a/13, 122a/12, 132b/08, 174a/15, 179b/07, 180b/07, 290a/15, 295a/01, 326a/08, 326a/09

h. b.+müz 249a/08

h. b.+n 035a/12

h. b.+ne 033b/14, 085a/01, 150b/08, 170b/05, 181b/07, 262a/08, 294b/15,

309a/11

h. b.+ni 105a/15, 121a/07, 263b/15

h. b.+nün 011a/15, 067a/11, 106b/01, 145b/11, 158a/03, 159b/07, 160a/03, 168a/10, 175b/06, 180a/14, 195b/07, 294a/04

h. b.+ñüz 035a/02, 035a/06, 035a/07, 035a/09, 111b/10

h. b.+ñüzi 035a/01

- *h. birisi*: Her, her bir. 017b/09, 100a/15, 109b/14, 157b/06, 236a/04, 277b/12

h. b.+nün 211b/09

- *h. çend*: Ne zaman, her ne kadar, gerçi. 015a/02, 018b/13, 040a/08, 042a/14, 046b/07, 048a/11, 068b/13, 071a/14, 078a/06, 081a/08, 083b/09, 090a/08, 104a/11, 104a/13, 128b/07, 186a/09, 199a/09
- *h. gâh*: Her zaman, her vakit. 010b/10, 112a/02, 147b/12, 176b/07, 224a/02, 229b/03
- *h. geh* → h. gâh 138a/05
- *h. ki*: 018b/01, 219b/04, 241b/10, 267a/05, 297a/03, 304a/02, 305a/08, 305a/09, 307b/15
- *h. kim*: Kim ki, her kim. 005a/04, 017b/12, 018a/02, 045a/03, 059b/08, 069a/02, 072a/08, 072a/09, 073a/02, 080b/12, 086b/08, 093a/10, 105a/13, 105a/14, 108a/06, 108b/14, 113a/05, 129b/02, 131b/11, 131b/12, 132a/05, 144b/03, 145b/06, 145b/08, 146b/06, 159b/15, 173b/07, 189a/02, 189a/03, 219b/05, 219b/06, 219b/07, 219b/08, 219b/09, 219b/10, 225a/09, 230a/09, 230b/03, 230b/15, 243b/04, 244b/04, 257a/07, 262b/08, 267a/09, 269a/02, 273a/05, 273b/10, 275b/01, 276a/08, 277b/01,

277b/11, 284a/08, 284b/06, 289b/14, 293a/05, 296b/09, 296b/11, 296b/12, 296b/13, 297a/02, 298a/06, 306a/11, 317a/11, 322a/01, 327a/09, 328a/08, 328b/13, 331a/10, 332b/03

h. k.+e 085b/14, 127b/07, 271a/06, 320a/02

h. k.+i 258b/02

h. k.+se 111a/12, 177b/03

h. k.+ün 017b/11, 061a/10, 100b/04, 100b/08, 133b/01, 133b/02, 133b/03, 220a/14, 223a/05, 230b/10, 230b/11, 234a/13, 234a/14, 262b/07

- *h. kaçan*: Her ne zaman. 232a/06, 308b/12
- *h. kanda*: Her nerede. 087b/15, 138b/02
- *h. kankı*: Her hangi. 024a/11, 078a/14, 098b/04, 155a/03, 158a/13, 193b/15, 232a/05, 294b/11
- *h. ne*: Ne, her ne, her şey. 005b/03, 014b/09, 014b/10, 031b/11, 032a/13, 050a/15, 053b/12, 064a/10, 090a/02, 113a/13, 116a/15, 125a/08, 125a/15, 131b/09, 136b/10, 142a/04, 161a/01, 182a/06, 186b/08, 187b/03, 187b/07, 188a/03, 188b/15, 189a/01, 219b/13, 233a/03, 238a/01, 262b/14, 269a/08, 282a/04, 300a/06, 332b/14, 333a/01

h. n.+si 031b/15

h. n.+ye 257b/14

h. n.+yi 028a/02, 089b/11

- *h. vakit* → h. vakt 15b/1

h. v.+de 238b/11

- *h. vakt*: Her zaman, her vakit. 124a/03, 287b/01

h. v.+e 015b/01

h. v.+de 185a/08

- *h. vakit kim* → *h. vakt kim* 018b/05, 281b/11
- *h. vakt kim*: Ne zaman ki, ...-dığı zaman. 54a/11, 88b/15, 149a/06, 281b/11

hergez → **hergiz** -31-

h. 096b/05, 117a/01, 131b/04, 133b/11, 134a/15, 136a/14, 159b/12, 165b/04, 166b/07, 167b/01, 168b/05, 177a/03, 177b/04, 191a/14, 232b/09, 237b/05, 245a/01, 252a/09, 254a/11, 261b/13, 278a/05, 278a/13, 281b/14, 295b/08, 295b/10, 296b/02, 296b/04, 296b/09, 297a/06, 300a/04, 309a/02

hergiz (*Far.*): Asla, hiçbir şekilde.

-41- (**krş. hergez**)

h. 009b/15, 010b/15, 012a/14, 012b/02, 013a/02, 015b/02, 015b/07, 021b/10, 021b/11, 040a/11, 042a/07, 066a/13, 067b/13, 071a/11, 073a/02, 076a/15, 083b/01, 090b/10, 109a/11, 140b/09, 149b/09, 150a/09, 154a/02, 154a/11, 177b/06, 177b/07, 177b/08, 188a/04, 198a/01, 205a/13, 206a/14, 209a/13, 216a/02, 230b/12, 267b/14, 278a/11, 303b/04, 323b/10, 324b/11, 324b/12, 331b/04

herze (*Far.*): Boş söz, saçma. -4-

h. 082b/06, 307b/07, 332a/04

hesāb → **hisāb** -1-

- *h. eyle-*: Hesaplamak. 105b/07

hevā (*Ar.*): 1. Hava boşluğunun durumu. -16-

h. 062a/01, 143a/03

h.+da 062a/01, 076a/14, 183b/14, 198b/01, 076a/12

h.+sı 079b/15, 080a/01

2. Gökyüzü.

h. 076b/08

h.+dan 103a/09

3. Arzu, istek, heves.

h.+sına 158b/07

h.+ya 007a/05, 068b/05, 079a/11

hevdec (*Ar.*): Kadınlar için deve üzerine yapılan mahfe. -5-

h.+de 148a/13

h.+den 148a/05

h.+deyim 148a/10

h.+e 148a/06, 148a/09

heves (*Far.*): Arzu, istek. -2-

- *h. it-*: Arzu duymak, heveslenmek. 239b/05, 312b/15

hevl (*Ar.*): Korku, heybet. -1-

h. 179a/03

hey : Seslenmek ve bir bir kimsenin dikkatini çekmek için kullanılır. -2-

h. 278a/05, 323b/10

heybet (*Ar.*): Azamet, ululuk, büyüklük, gösteriş. -11-

h. 251b/09

h.+den 181a/03, 225b/12

h.+i 251a/04

h.+ile 118a/01, 251a/04

h.+ini 040b/04, 181a/06, 256b/02

h.+iyiçün 225b/10

h.+lerinden 182b/11

heybetlü : Heybetli. -1-

h. 248a/01

hezār (*Far.*): Bin.-2-

- *h. h.:* Binlerce. 176b/07, 176b/08

hezīmet (*Ar.*): Bozgun, bozgunluk, savaşta bir taraf askerlerinin bozulması. -24-

h. 104b/02, 104b/03

- *h. it-:* Yenilmek. 103b/15, 108a/10, 108b/06, 109b/04, 117a/09, 141a/01, 141a/09, 147a/15, 193b/01, 193b/04, 199b/02, 211b/12, 254a/04, 254a/07, 285b/13
- *h. ol-:* Yenilmek. 103b/05, 103b/13, 108a/12, 110a/02, 110a/06
- *h.+(e) dut-:* Geri çekilmek. 141a/06
- *h.+(e) vir-:* Geri çekilmek. 152a/12

hıkd (*Ar.*): Gizli düşmanlık. -1-

h.+ışlığuñ 330a/14

hırāmān (*Far.*): Salına salına, salınarak. -1-

h. 182a/14

hırāmende (*Far.*): Salına salına yürüyen. -1-

h. 139a/07

hired-mend (*Far.*): Akıllı, anlayışlı (kimse). -2-

h. 207a/12

h.+ler 195a/08

hışım (?): Akraba. -2-

h. 128a/01

h.+larını 256a/14

hışım → **hışm** -3-

h. 083b/03

h.+ıla 149a/11

- *h. it-:* Kızmak. 035b/02

hışm (*Ar.*): Hiddet, öfke, kızgınlık.

-21- (**krş. hışım**)

h. 093b/08, 160a/01

h.+dan 118a/08

h.+ı 131a/11

h.+ıla 213b/15

h.+ında 226a/09

h.+ından 061b/15, 108a/08, 199a/09

h.+um 118b/04

- *h. it-:* Kızmak. 046a/07, 076a/03, 121b/09, 136a/04, 136b/08
- *h.+(a) gel-:* Öfkelenmek. 030a/02, 062a/04, 102a/04, 146b/04, 212b/12

hışmet (*Ar.*): Azamet. -1-

h.+de 279a/05

hıyānet (*Ar.*): Kötülük, hainlik. -6-

h.+dür 239a/09

h.+i 139b/12

- *h. it-:* Vefasızlık etmek, ihanet etmek. 115a/02, 115a/03, 157b/15, 220b/04

hicāb (*Ar.*): Utanma, ayıp. -12-

h. 171a/10, 171b/04, 171b/08, 171b/11

h.+a 171a/12

h.+dan 171a/12, 171a/15, 171b/03

h.+ı 171b/04

h.+lardur 171a/11

h.+ları 171a/10

h.+larına 171a/09

hicret (*Ar.*): 1. Bir yerden başka bir yere göç etme. -17-

h.+den 127a/06

- *h. it-:* Göç etmek. 028b/14, 092a/07, 132b/12, 137b/15, 143b/05, 143b/10, 211a/15

2. İslam takviminde tarih başı sayılan Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye göç etmesi.

h. 211b/02

h.+den 211b/04

h.+inden 276b/07, 291b/12, 323a/07

- *h.-i Peygâmbar (kışsa-i H.-i Peygâmbar)*
→ kışsa

hiç (*Far.*): 1. Hiç, asla. -210-

h. 010b/14, 020a/04, 040a/08, 058b/03,
062b/10, 064a/06, 100a/03, 101a/14,
133a/11, 144b/05, 145b/01, 149a/08,
194b/10, 194b/14, 195a/01, 223a/14,
230a/08, 239a/12, 241b/11, 241b/13,
243a/04, 243a/06, 243b/13, 250b/04,
250b/10, 251b/05, 252a/10, 256b/09,
265b/08, 267a/04, 267a/15, 282b/11,
283b/10, 287a/14, 290b/04, 296b/08,
301a/03, 301a/12, 322a/11, 331a/15,
333a/01, 333b/10

2. Başka, hiç.

h. 009b/06, 009b/13, 010b/08, 012a/15,
014a/08, 015a/04, 015a/14, 018b/02,
019b/13, 022b/07, 023a/07, 027a/09,
038b/15, 045a/05, 045b/01, 046a/04,
052a/05, 058a/13, 059b/14, 062a/14,
065b/07, 065b/10, 065b/14, 076a/08,
079a/04, 080a/03, 080b/08, 081b/03,
088a/01, 088b/10, 092a/13, 095b/03,
096b/14, 097a/01, 105a/02, 105a/10,
105b/15, 107a/04, 110b/10, 113b/05,
117a/06, 121b/13, 124b/04, 125a/14,
127a/01, 127a/04, 131a/04, 131b/10,
144b/09, 146a/01, 149b/03, 150a/15,
152a/10, 153b/10, 155a/12, 155b/08,
160a/10, 167a/06, 168a/06, 168a/07,
168b/09, 170b/13, 171a/07, 172a/06,
173b/05, 176b/02, 177a/06, 177a/12,

178a/01, 184a/02, 186b/13, 186b/14,
187a/08, 187b/04, 188a/04, 189a/01,
189a/04, 191a/05, 191b/12, 193a/08,
195a/11, 195b/07, 199a/04, 199b/01,
199b/05, 202a/15, 204a/03, 206a/13,
207b/03, 210b/10, 212b/01, 216a/08,
216b/03, 217a/04, 218a/02, 219b/13,
220b/06, 221a/05, 222a/03, 222a/05,
223a/04, 226b/10, 227a/14, 227b/09,
228b/12, 233a/04, 239a/15, 242b/12,
245a/02, 245b/14, 246a/05, 251b/02,
251b/08, 256a/12, 259b/04, 260b/02,
260b/03, 264b/02, 265b/02, 265b/11,
266a/06, 266b/12, 267b/09, 267b/10,
269b/09, 269b/12, 270a/04, 272a/15,
272b/01, 272b/03, 272b/15, 275a/09,
275b/03, 276b/09, 276b/14, 279b/06,
280a/06, 281a/13, 284a/13, 291a/10,
296a/10, 302a/14, 303a/10, 304b/01,
306a/02, 306a/04, 306a/08, 307b/09,
309a/02, 312a/07, 312a/13, 312b/12,
312b/15, 314a/07, 314a/11, 314b/07,
321a/08, 322b/04, 322b/14, 324b/04,
324b/12, 326b/06, 328a/09, 329a/03,
333a/06

hidâyet (*Ar.*): Hidayet, Allah yoluna kavuşma. -1-

h. 212a/07

hidmet → **hizmet** -3-

h.+ine 017b/01, 094a/08

- *h. it-:* Kulluk etmek. 012a/15

hikâyet (*Ar.*): 1. Hikâye. -11-

h. 256b/13

h.+dür 278a/07

h.+i 002b/05, 030b/14, 275b/05

- *h. it-:* Anlatmak. 125b/10, 242b/02,
278a/07

2. Kıssa.

h.+i 002b/13, 055b/06

hikmet (Ar.): 1. Hakikate ait veciz söz; hikmet. -8-

h. 010a/06, 010a/12, 010a/14, 219a/14

h.+de 279a/05

h.+ile 081b/01, 081b/14

- *h. (nūr-ı h.)* → nūr

2. Sebep.

h. 112b/01

hilaf (Ar.): Karşı, zıt. -21-

h. 042a/11, 145a/12, 145b/01, 187b/04

h.+ın 189a/02

- *h. düş-*: Karşı olmak. 002b/13, 057b/14, 058a/02, 074a/11
- *h. eyle-*: Anlaşmazlığa düşmek. 229b/06
- *h. it-*: Karşı gelmek, muhalefet etmek. 047b/10, 102b/05, 114b/10, 305b/12, 310a/09, 318b/13, 320a/04
- *h.+ınca*: Aksine. 028a/03, 081b/13, 145a/11, 191a/03

hilafet (Ar.): Halifelik. -34-

h. 241a/03, 250a/01, 283b/15, 284a/11, 291b/09

h.+den 271a/07

h.+e 247b/15, 248a/02, 249b/13, 250a/08, 255a/13, 256b/07, 259a/04, 262a/06, 278b/11, 283a/12, 283b/03, 291b/12

h.+i 236b/11, 248a/04, 248a/11, 284a/02

h.+in 268a/09, 268a/11

h.+ine 268a/10

h.+ün 284a/02

- *h.-i 'Alī bin Ebī Ṭālīb*: Hz. Ali bin Ebi Ṭālīb'in halifeliği. 278b/15
- *h.-i 'Alī*: Hz. Ali'nin halifeliği. 003a/13

- *h.-i Ebū Bekr*: Hz. Ebû Bekir'in halifeliği. 003a/13

- *h.-i 'Osmān*: Hz. Osman'ın halifeliği. 003a/13, 260a/12

- *h.-i 'Ömer*: Hz. Ömer'in halifeliği. 003a/13

hilâl (Ar.): Bir tarafı sivri, diğer tarafı küçük bir kaşık biçiminde olan, tahta, kemik, fildişi veya boynuzdan yapılma, sivri tarafıyla dış, diğer tarafıyla kulak karıştırmaya mahsus çöp, kürdan. -1-

- *h. gibi ol-*: Zayıflamak, zayıf olmak. 150b/01

hil'at (Ar.): Padişah veya vezir tarafından verilen süslü elbise, kaftan. -6-

h. 061b/11, 214b/13, 266a/13, 330b/03, 332a/13

h.+lar 061b/12

hile (Ar.): Oyun, aldatma, hile. -16-

h. 071a/02

h.+yile 139b/01, 139b/05, 139b/07, 139b/10, 312a/01

h.+yle 056a/13, 056a/14, 056b/01, 070a/04, 125b/15, 126a/13

- *h. it-*: Hile yapmak. 070a/08, 085a/11, 131a/03, 131a/04

hil'kat (Ar.): Yaratma, yaratılma. -1-

h.+inün 191a/03

hilm (Ar.): İnsanın tabiatında olan yumuşaklık, yavaşlık. -4-

h.+de 279a/04

h.+i 212a/08

h.+inden 214a/12, 214b/11

himâyet (Ar.): Koruma, muhafaza etme. -3-

- *h. it-*: Korumak, muhafaza etmek.
269b/15, 270a/03, 270a/04

himmət (*Ar.*): Lutuf, iyilik. -1-

h.+i 027a/01

himmətlülük : Lutufluk. -1-

h.+de 279a/06

hīre (*Ar.*): Bulanık, donuk. -5-

h. 045a/12, 071b/06, 197a/11

- *h. ol-*: Bulanıklaşmak, net görmemek.
168b/07, 168b/12

hirmen (*Far.*): Harman. -1-

h. 087b/06

hısāb (*Ar.*): Hesap. -5- (**krş. hēsāb**)

h.+ı 261b/05

h.+ın 157a/05

h.+ından 232a/01

- *h. it-*: Hesaplamak. 261b/04, 261b/06

hısābsuz : Hesapsız. -1-

h. 018b/11

hişār (*Ar.*): 1. Kuşatma, etrafını alma. -44-

h. 115b/02

- *h. çek-*: Etrafi sarmak, kuşatmak. 107a/01
- *h. itmiş ol-*: Kuşatmak. 009b/14
- *h. it-*: Kuşatmak, etrafı almak. 273b/01

2. Kale, hisar.

h. 112b/07, 114b/03, 114b/07, 121a/08,
121b/13, 122a/02, 122a/05, 122b/06,
122b/10, 122b/14, 123a/01, 123a/11,
123b/01

h.+a 114b/02, 120b/13, 122a/04

h.+da 121b/15

h.+dan 114b/04, 114b/09, 114b/11,
115a/05, 120b/12, 121b/15, 122a/06,
123b/06

h.+ı 114b/12, 115b/03, 129a/03

h.+ılarına 121a/06

h.+ına 120b/11, 128b/10

h.+ını 128b/11

h.+ınıñ 122b/14

h.+ıları 129a/10

h.+larında 123b/11

h.+larımı 125b/14, 128b/09

h.+larıñ 122a/02, 122a/03

h.+uñ 123a/04

- *h. (ehl-i h.)* → ehl

h^vīş (*Far.*): Akraba, soysop. -19-

(**krş. h^vīşāvend**)

h.+leri 078a/13, 109b/15, 118b/07

h.+lerimden 151b/07

h.+lerin 132a/02

h.+lerinden 099b/07, 121a/15, 126b/15,
127a/03, 129b/05

h.+lerindenidi 089a/15

h.+lerini 121b/03, 143b/15

h.+leriyidi 017b/09

h.+lerümden 005b/13, 126b/12

h.+lerümüzdür 105a/05

h.+lerüñden 133a/04

h.+lerüñdür 130a/02

h^vīşāvend (*Far.*): Akraba, soysop.

(**krş. h^vīş**) -18-

h.+i 290b/12, 318a/13

h.+idi 208a/11

h.+ile 306a/02

h.+ilerindenidi 151b/06

h.+ilerle 239b/08

h.+indendi 304a/12

h.+ini 302b/06

h.+leri 028a/09, 078a/15, 089b/02,
118b/05

h.+lerinden 078b/01

h.+lerine 082b/11, 082b/12, 083a/11

h.+üm 286a/10

h.+üündür 025a/03

h^vışävendlık : Akrabalık. -1-

h. 132a/09

h^vışlık : Akrabalık. -4-

h. 239b/04, 239b/06, 245b/03

h.+ı 105b/05

hiye (Ar.): O; Allah. -1-

h. 030a/08

hizmet (Ar): Birinin işini görme, kulluk, hizmet. -
19- (**krş. hidmet**)

h. 138b/12, 333a/10

h.+e 017b/02

h.+i 333a/13

h.+inde 283b/11

h.+ünde 035b/04

- *h. it-*: Kulluk etmek. 016b/06, 017a/03, 017b/03, 040b/09, 061a/13, 139b/14, 144b/04, 144b/05
- *h.+(e) dur-*: Hizmette bulunmak. 85a/01
- *h.+(e) gel-*: Yardıma gelmek, hizmette bulunmak. 136b/03

- *h.+(e) ko-* → *h.+(e) koy-* 016b/04

- *h.+(e) koy-*: Hizmete vermek. 017a/13

- *h.+(inde) geçür-*: (Birin) hizmetinde bulunmak. 008a/12

h^vāca (Far.): Hoca. -3-

h.+dan 319b/10

h.+m 254b/08

h.+nuñ 254b/15

hod → **hoz** -12-

h. 025a/07, 027b/04, 056b/03, 138a/07,
200a/07, 201a/03, 228b/08, 228b/12,
233b/04, 298b/06, 306b/09

h.+lardur 158a/11

hor (Far.): Hakir, zelil, alçak, değersiz. -15-

h. 208b/10, 239a/08, 301a/08, 301a/12

- *h. eyle-*: Hakir kılmak, değersiz kılmak. 268b/06, 268b/12, 268b/15, 301a/07, 329b/03
- *h. kıl-*: Horlamak, küçümsemek. 248a/06
- *h. it-*: Hakir kılmak, değersiz kılmak. 096a/01, 109a/03, 147a/01
- *h. ol-*: Horlanmak. 328b/11

horla-: Hor görmek. -4-

h.-dılar 097a/09

h.-r 097a/05, 145a/12

h.-rdı 159a/07

horlık → **horluq** -1-

h.+dan 182a/06

horluq : Zillet, zelillik. -1- (**krş. horlık**)

h.+dur 278a/01

horos (Far.): Horoz. -5-

h. 160b/04, 160b/10, 255a/10

h.+dur 160b/08

h.+ları 160b/10

horzum (Ar.): Filde ve bazı böceklerde boru biçiminde uzamış ağız, veya burun bölümü.

-2-

h.+ını 254a/03

hoş (Far.): Güzel, iyi, tatlı. -109-

h. 009a/13, 019a/12, 020b/09, 050b/09, 052a/02, 067b/04, 067b/11, 090b/05, 124b/04, 126a/02, 126a/07, 126a/08, 137a/08, 191a/07, 191b/03, 213a/04, 214b/12, 230a/14, 251a/12, 253b/01, 261a/11, 265a/04, 283a/13, 289a/10, 290b/03, 296a/09, 312b/06, 313a/15, 318a/04, 320b/02, 321a/15, 321b/02, 332b/07

h.+dur 056a/11, 230a/06, 230a/10, 290b/04, 302b/11

- *h.+rak*: Çok hoş, en hoş. 156b/10, 176b/03, 243b/01
- *h. dut-*: Birine iyi ve sevecenlikle davranmak. 056b/07, 080a/10, 081a/03, 109a/05, 185a/04, 125a/13, 217b/07, 219a/02, 225a/07, 232b/07, 283b/02, 286a/09, 301b/15, 302a/01, 308a/12, 332a/01, 333a/02
- *h. eyle-*: Birine iyi ve sevecenlikle davranmak. 267a/03
- *h. gel-*: Hoşuna gitmek; iyi görünmek, güzel görünmek. 012a/13, 067b/05, 094b/03, 105a/03, 105a/06, 108b/02, 141b/08, 156b/07, 162a/08, 176a/04, 184a/10, 239b/14, 258b/08, 267a/13, 308b/14, 313b/03, 320b/06, 320b/11
- *h. gör-*: Anlayışla karşılamak. 332b/07
- *h. it-*: Sevindirmek. 033a/05, 151b/13, 249b/02

- *h. ol-*: Sevinmek. 009b/02, 014b/04, 021b/08, 029a/04, 050b/12, 057a/11, 071a/09, 089b/11, 119b/08, 119b/09, 122b/13, 214a/06, 125a/04, 170b/11, 182a/12, 213a/06, 223a/15, 230a/04, 280a/05, 291a/09, 311a/10, 321a/01, 323a/06, 329b/08, 329b/10

hoşluk : Güzellik. -9- (**krş. hoşluk**)

h. 117a/02, 144b/11

h.+a 064b/03

h.+da 176b/10

h.+ı 182a/04

h.+ından 079b/15, 171b/14, 176b/02, 181b/05, 250a/07

hoşluk → **hoşluk** -2-

h.+ıla 270a/14

h.+ın 119b/07

hoşnüd (Far.): Memnun. -32-

h. 201b/13, 244a/06, 258b/06, 258b/07, 262b/09

h.+am 244a/07, 244a/08

h.+dur 116a/05

- *h. eyle-*: Memnun etmek. 266a/02
- *h. ol-*: Memnun olmak, yakınmamak. 056a/03, 056a/07, 057a/08, 142a/15, 142b/01, 145a/08, 173a/01, 173a/06, 173b/08, 174a/02, 178a/04, 183a/10, 183b/01, 183a/09, 183b/08, 183b/09, 214a/06, 217a/12, 255a/15, 266b/03, 269a/08, 310a/10

hoşnüdlik : Hoşnut olma durumu. -6-

h. 247a/06

h.+ıla 168a/05

h.+ın 160a/07

h.+ıyla 166b/13

h.+içün 135b/03

h.+uña 208b/02

h^vovān (*Far.*): Yemek sofrası. -1-

h. 084b/15

hoz (*Far.*): Kendi, bizzat. -20- (**krş. hod**)

h. 052b/06, 056b/03, 137b/12, 192b/08,
197a/13, 224a/03, 270a/03, 270b/14,
271b/02, 271b/04, 278a/04, 284a/15,
290b/06, 306b/11, 313b/12, 318b/06,
321a/02, 321b/01, 322a/12, 323b/15,
329b/14

hōrende (*Far.*): Horanta, birinin beslediği kimse,
boğaz. -2-

h.+müz 054b/02

h.+si 054b/02

hüb (*Far.*): Güzel. -15-

h. 019a/13, 019b/03, 026b/11, 051b/02,
054a/09, 121b/04, 134b/08, 154b/13,
155b/07, 156b/06, 172b/14, 196b/01

h.+ıdı 207b/12

- *h.+rak*: Çok güzel, en güzel.
062b/02, 168a/07

hüblük : Güzellik. -3- (**krş. hüblük**)

h. 196a/15

h.+da 038b/15

h.+ınuñ 178a/02

hüblük → **hüblük** -1-

h.+ımı 160b/04

Hudā (*Far.*): Allah. -1- (**krş. Huzā**)

- *H.-kirāmī*: Ulu Tanrı. 047b/13

Hudāvend → **Huzāvend** -2-

H. 192b/04

H.+e 220a/02

Hudāvendā → **Huzāvendā** -1-

H. 114b/07

hulq (*Ar.*): Huy, tabiat, ahlak. -12-

h. 212a/01

h.+a 211b/15

h.+da 295b/02

h.+ı 003a/12, 209b/08

h.+ıla 219a/08, 219b/03

h.+ım 212a/02, 212a/03

h.+ına 188b/14

h.+ımı 188b/13

h.+ınuñ 212a/04

hullet (*Ar.*): Gerçek dostluk, arkadaşlık. -4-

h. 195b/15, 196a/01, 196a/02

h.+ıdı 300a/10

hurd (*Far.*): Kuçuk, ufak. -1-

- *h. it-*: Parçalamak. 077a/15

hürī (*Ar.*): Cennet kızı, huri. -1-

h. 175a/02

hurmā (*Far.*): Hurma; hurma ağacı. -33-

h. 015b/09, 022b/10, 023a/03, 095a/07,
095b/04, 101b/06, 119a/14, 128a/08,
128b/12, 128b/14, 141b/04, 141b/08,
142a/08, 142a/09, 142a/10, 142b/01,
198b/04, 206a/04, 206a/06, 206a/12,
206a/13, 215b/10, 281b/06

h.+m 128a/08

h.+sın 142a/12, 212b/03

h.+sına 142a/13

h.+yı 281b/08, 281b/13

h.+yıldı 006b/01, 045a/08

h.+yıla 215b/14

hurrem (Far.): Şen, gönül açıcı; taze. -12-

h. 126a/09, 183b/11

- *h. ol-*: Sevinmek, mutlu olmak. 016a/02, 053b/10, 086b/10, 101a/04, 118b/13, 125b/07, 131b/06, 141a/15, 147a/04, 156b/09
- *h. (şād ve h. ol-) → şād*

hurüş (Far.): Coşma. -4-

- *h. it-*: Coşmak, gürlmek. 013b/07, 111a/06
- *h.+(a) gel-*: Coşmak, gürlmek. 181a/12

hürü'l-ayn (Ar.): Gözleri güzel huri. -7-

h. 175a/09, 175a/11, 176a/15

h.+dan 175b/11

h.+ı 227a/07

h.+lar 177b/14

huşümet (Ar.): Düşmanlık, adavet. -15-

h. 145a/12, 268b/12, 301a/15, 305b/04

h.+den 048b/15

h.+ümüz 277b/08

- *h. al-*: Düşmanlık edinmek. 129b/06
- *h. düş-*: Düşmanlık etmek. 046b/03, 058a/05
- *h. it-*: Düşmanlık etmek, husumet beslemek. 221b/14, 277b/06, 091a/08, 306a/08, 305b/03, 048b/13

huşū (Ar.): Alçak gönüllü olma, tevazu. -1-

h.+ıla 170a/13

hüşyār (Far.): Akli başında olan, ayık. -1-

h. 182a/10

huḫbe (Ar.): Cuma ve bayram namazlarında hatiplerin minberden okudukları öğüt ve nasihatler. -9-

h. 151a/12, 236b/13, 237b/12, 255a/07, 264b/15, 271b/13, 290b/09

h.+de 301a/02

hūy (Far.): Tabiat, huy, ahlak. -1-

h. 196b/01

Huzā → Hudā -4-

H. 209a/09

Huzāvend (Far.): Allah, Tanrı.

-16- (krş. **Hudāvend**)

H.+dan 172a/02

H.+i 004b/11

H.+ile 192b/03

H.+ine 004b/10

H.+üm 007a/03, 007b/03, 007b/07, 016b/02, 016b/11, 051a/07, 105a/09

H.+ümsin 171b/15

H.+ümüz 137a/02, 137b/01, 172b/08

H.+ümüze 137a/14

H.+üñüzi 137a/15

Huzāvendā (Far.): Hüdavendilik, hükümdarlık, sahiplik. -24- (krş. **Hudāvendā, Huzāvendī**)

H. 009a/04, 009b/01, 016a/07, 017a/06, 034a/03, 036b/13, 053b/10, 055a/14, 100a/01, 110a/03, 112a/11, 146b/14, 147a/04, 172a/06, 172a/09, 173b/09, 174a/02, 181a/13, 182a/02, 182a/03, 183a/03, 183a/10, 183b/09, 184b/02

- *H.-pezīrā*: Kabul eden Allah. 018a/02

Huzāvendī → Huzāvendā -2-

Ḥ. 036b/01, 076b/01

Ḥuzāyā (*Far.*): Ey Tanrı! Ey Allah! -2-

Ḥ. 182b/03, 259a/02, 307a/15

ḥuzū (*Ar.*): Alçak gönüllük, tevazu. -1-

ḥ.+ıla 163b/11

ḥüccet (*Ar.*): Delil. -19-

ḥ. 020a/02, 021b/05, 066b/12, 133a/11,
205b/15, 263b/03, 265a/06, 323b/02

ḥ.+den 102b/07, 102b/08

ḥ.+dür 033a/07

ḥ.+i 297b/01

ḥ.+ile 024b/08, 242b/07

ḥ.+inden 071b/05

ḥ.+ler 034a/11

ḥ.+lerine 147a/03

ḥ.+siz 206a/01

ḥüccet-nāme (*Ar+Far.*): Belge. -1-

ḥ. 126b/13

ḥücre (*Ar.*): Oda. -26-

ḥ. 135a/01, 135a/03, 175a/08, 177a/07,
224b/10

ḥ.+den 218b/07

ḥ.+ler 175b/15

ḥ.+mde 135a/05

ḥ.+si 134b/12, 134b/14, 227b/03, 235b/12,
259a/11, 259a/14

ḥ.+sinde 175a/08, 210a/03

ḥ.+sine 134b/15, 217b/15, 218a/03,
218a/09, 224b/09

ḥ.+sinüñ 224a/10

ḥ.+ye 188a/05, 224b/09, 297b/06

ḥ.+yi 231a/02

ḥüdāy (*Ar.*): Doğru yol. -2-

ḥ. 153a/01, 189b/13

ḥüküm (*Ar.*): Emir, irade, hüküm.

-25- (**krş. ḥüküm**)

ḥ. 271b/06, 315b/14, 316a/04

ḥ.+i 107b/06, 219a/04, 315a/15, 317a/14

ḥ.+idür 317a/10

ḥ.+in 331a/05

ḥ.+ince 130b/10

ḥ.+inde 239a/02, 254b/15

ḥ.+indedür 310a/06

ḥ.+iyile 033a/06

ḥ.+iyile 033a/04

ḥ.+üñde 267b/13, 314a/12

ḥ.+üñüz 114b/14

- *ḥ. eyle-*: Hüküm sürmek, hükmetmek.
257a/12, 273b/14, 314a/08, 327b/05
- *ḥ. it-*: Hüküm sürmek, hükmetmek.
115a/10
- *ḥ.+(inde) ol-*: Emri altında olmak.
208a/07, 305b/14
- *ḥ.-i mübrem*: Vazgeçilmez hüküm.
219a/04

ḥükümet (*Ar.*): Bir devleti idare eden vekiller
heyeti. -1-

ḥ. 285a/04

ḥüküm → **ḥüküm** -7-

ḥ. 020a/03, 277b/09, 325a/07

ḥ.+de 315b/13

ḥ.+den 115b/07

ḥ.+dür 256a/11, 317a/09

hülle (Ar.): Medeni Kanun'un kabulünden önce, kocasından üç kez boşanan kadının, yeni eski kocasıyla evlenebilmesi için yabancı bir erkeğe bir günlüğüne nikâh edilmesi; cennette giyilecek elbise. -1-

h.+lerin 178a/01

hüner (Far.): Beceriklilik, marifet, hüner. -3-

h.+le 260b/15

h.+lerde 260b/15

h.+lerinden 252a/13

hür (Ar.): Özgür. -1-

h. 149b/03

hürmet (Ar.): Saygı, itibar. -17-

h. 094b/14

h.+den 075b/11

h.+ile 119b/09

h.+inden 127a/04, 303b/15

h.+ini 302b/13

h.+üñ 201a/07

h.+üñüz 327a/11

- *h. eyle-*: Saygı göstermek, saymak. 294b/05
- *h. it-*: Saygı göstermek, saymak. 216b/12, 216b/13, 252a/10, 252b/04, 301a/14, 303a/11, 330a/14

hürmetlü : Hürmetli, saygılı. -1-

h. 316a/11

hürmetsiz : Saygısız, hürmetsiz. -1-

h. 144b/03

hüsün (Ar.): Güzellik, iyilik. -3- (**krş. hüsün**)

h.+ile 219a/09

h.+ine 020a/13, 020a/14

hüsün → **hüsün** -1-

h. 196a/07

I

ılan → **yılan**

1. 243a/06

1.+uñ 243a/02

ırak : Uzak. -30-

1. 022b/05, 022b/07, 072a/09, 083b/08, 145b/06, 146a/14, 185a/07, 249b/09, 267b/14, 268b/09, 298a/15

1.+dañ 025a/14

1.+dan 039a/09, 040b/04, 042b/08, 053b/09, 076b/06, 081a/10, 095a/12, 103a/03, 111b/13, 125a/11, 148b/09

1.+dur 095b/11, 184b/09, 094b/09

1.+ı 308a/06

1.+ıdı 184a/01

1.+uz 046b/04

- *ı.+rak* : Çok uzak. 102b/02

ıraklık : Uzaklık. -2-

1.+ı 164b/09, 171a/06

ırmağ : Nehir, ırmak. -32-

1. 056b/09, 056b/12, 056b/14, 057a/01, 175b/03, 175b/04, 176a/13, 177a/10, 177a/12, 177a/14, 180b/09, 180b/10, 295b/12, 297a/01

1.+a 042a/13

1.+dan 031a/05, 042b/02, 177a/15

1.+ından 176b/01, 296b/10, 296b/14

1.+ınuñ 176a/14

1.+lar 169b/03, 175a/13, 175b/03, 176b/10

1.+lara 297a/06

1.+ları 297a/04

1.+larına 179a/09

1.+larıñ 175b/06, 176b/06

‘**ışābe** (Ar.): Başa sarılan sarı bezi, tülbent, sarık.

-1-

‘1.+eyle 218b/10

ısır-: Dişleri arasına alıp sıkamak, ısırarak. -2-

1.-ıcağ 243a/06, 243a/07

ısıtma : Sıtma; hastalık ateşi. -2-

- *ı. dut-*: Sıtma hastalığına yakalanmak. 218b/03, 221a/04

ısıtmalu : Sıtmalı, sıtma hastalığına yakalanan kimse. -1-

1.+dur 222a/10

ışmarla-: 1. Teslim etmek, tevdi etmek. -33- (**krş.** **ısmarla-**)

1. 082a/03, 082b/11, 174a/06

1.-dı 031a/04, 031a/11, 047b/04, 083a/10, 083a/12, 084a/11, 084a/12, 238b/11, 305a/01, 331a/01, 332b/06, 333a/15

1.-dum 248a/04, 301b/15

1.-ğil 247b/13

1.-mişdi 186a/15

1.-r 079b/09

1.-suz 114b/13

1.-ya 145a/04, 194a/05

1.-yalar 297a/04

1.-yalum 310b/14

1.-yam 085b/04

1.-yısarsın 006a/09

2. Buyurmak.

1. 284a/05

1.-dı 031a/08, 332b/07

1.-duğ 079a/10

1.-dum 332b/11

1.-ğil 228a/05

ısmarla- → **ışmarla-** -4-

1. 227a/14

1.-dı 248b/08

1.-maz 297a/03

1.-yam 227a/12

ışmarlat-: İsmarlamak işini başkasına yaptırmak.

-1-

1.-dı 301b/02

ıssı : Sıcaklık, ısı. -3-

1. 100a/12, 141b/10

1.+ndan 062a/14

1.+sından 143a/03

- *ı. (gün ı. ol-)* → gün

ışık : Demir başlık, miğfer. -1-

- *ı. ur-*: Miğfer giymek. 107a/14

ışıla-: Parıldamak, ışıdamak. -2-

1.-dı 198a/11

1.-rdı 198a/07

‘**ışk** (Ar.): Sevgi, aşk. -7- (**krş.** ‘**aşk**)

‘1.+ıla 132b/14, 238b/05, 243a/09

‘1.+ına 221b/09, 318b/01, 330a/12

‘1.+ıyla 239b/10

‘**iyāl** (Ar.): Ev halkı, aile. -2- (**krş.** ‘**ayāl**)

‘1.+ları 025b/04, 294b/06

‘**ıyd** (Ar.): Bayram. -1-

- ‘i. *vaḳti*: Bayram zamanı. 201a/04

‘**ıyş** (Ar.): Yaşama. -2-

‘i.+ı 009a/13

‘i.+umı 009b/02

İ

‘**ibādet** (Ar.): Kulluk vazifesi, ibadet. -60-

‘i. 005a/03, 011a/03, 048b/12, 299a/06

‘i.+de 010a/01, 018b/05

‘i.+den 004b/06, 010a/02, 012b/10

‘i.+e 006b/13, 020a/10, 023a/14, 047a/15,
049a/08, 059a/15, 251b/03, 302a/10

‘i.+i 018b/13, 020b/10, 157a/02, 162a/13,
163b/14, 165a/11

‘i.+i-çün 048b/04

‘i.+ine 005a/07

‘i.+ini 154a/13

‘i.+inüñ 018b/14, 294b/12

‘i.+te 297b/02

‘i.+üñe 022a/03

‘i.+üñ-içün 016b/12

- ‘i. *it-*: İbadetle meşgul olmak, ibadet etmek. 011a/01, 014b/05, 021a/08, 042a/03, 047a/14, 065b/03, 074b/01, 048b/05, 048b/06, 049a/13, 059b/10, 071b/12, 073b/05, 178a/06, 251a/07, 251a/08, 251a/10, 251b/05, 277a/11, 309a/01
- ‘i.+*de ol-*: İbadetle meşgul olmak, ibadette bulunmak. 006b/15

- ‘i.+*e meşgūl ol-*: İbadet etmek, ibadetle meşgul olmak. 013a/13, 013a/14, 020b/06, 041b/02, 041b/06, 041b/08, 234a/02, 251a/15

- ‘i. (*tesbīḥ* ve ‘i. *it-*) → tesbīḥ

‘**ibādet-gāh** (Far.): İbadet yeri, tapınak. -1-

‘i.+ıyıldı 048b/01

‘**İbrānī** (Ar.): İbrânîler’den, yahûdî kavminden olan kimse. -1-

‘İ. 035a/05

‘**ibret** (Ar.): Ders, ibret. -3-

‘i.+lerden 146a/07

‘i.+lerümüzden 188b/05

- ‘i. *du-*: İbret almak. 063a/09

‘**ibrīḳ** (Ar.): Kulplu, emzikli, karınlı ve ince boyunlu su kabı. -4-

i. 081a/13

i.+i 081b/07

i.+ler 176b/13, 177b/15

‘**icābet** (Ar.): Kabul etme. -19-

- i. *it-*: Kabul etmek. 009a/06, 009a/09, 068b/13, 090a/11, 090b/01, 090b/14, 092a/09, 114a/13, 137a/03, 137a/13, 172b/09, 182a/09, 182a/11, 193a/10, 193a/11, 216b/15
- i. *ol-*: Kabul edilmek. 193a/12, 306b/04, 306b/08

‘**icrā** (Ar.): Yapma, yürütme, uygulama. -1-

- i. *et-*: Yapmak, yürütmek, uygulamak. 306a/13

‘**iç** : 1. İçeri, iç. -150-

i.+i 178b/10, 276a/11

i.+in 186a/10

i.+inde 003b/04, 006b/01, 007a/04,
008b/15, 010a/03, 015a/08, 021a/15,
023b/15, 032a/12, 033a/09, 033a/15,
036b/10, 046a/02, 064a/09, 067a/05,
067a/14, 068a/02, 069a/05, 069b/06,
095a/09, 095a/13, 095b/04, 096b/04,
114b/07, 140a/11, 155a/04, 155a/05,
159b/09, 165b/11, 165b/14, 168b/01,
168b/05, 170b/15, 173a/15, 175a/07,
177a/12, 179a/14, 179b/06, 179b/09,
180a/01, 180b/02, 180b/05, 180b/06,
180b/08, 180b/11, 181a/08, 183b/07,
186a/04, 186b/05, 191a/05, 203a/11,
205b/08, 214a/09, 222a/08, 226a/05,
231a/10, 233b/14, 234b/10, 237a/13,
237b/02, 238a/14, 240a/02, 249b/13,
250a/09, 250a/10, 250a/14, 252a/09,
255a/01, 259a/10, 261b/01, 269a/03,
270b/03, 271a/01, 271b/13, 272a/10,
283a/06, 287b/07, 290b/14, 291a/15,
294a/03, 295b/02, 308b/15

i.+indedür 008b/11, 008b/13, 016b/02,
233a/05, 294a/04

i.+indegi 016a/14, 021b/13, 179b/08

i.+inden 174b/12

i.+indeydi 229b/15

i.+ine 008b/09, 064b/08, 095a/07,
229b/05, 235b/03, 251b/02, 286a/06,
311b/13, 323a/11

i.+ini 081b/14

2. Arası, ara.

i.+inde 075a/13, 090a/06, 134b/04,
177b/14, 223b/10, 229b/01, 273a/13,
289b/05, 307a/08

i.+indedür 294a/10

i.+indeydi 249a/10

i.+ümüzde 320b/03

3. Datif ve lokatif ekleriyle bu eklerin
fonksiyonunda kullanılmıştır.

i.+inde 129b/13, 139b/08, 151a/08,
152a/02, 159b/13, 173b/10, 184a/05,
238a/15, 246b/08, 252a/04, 252a/06,
252a/08, 263b/01, 263b/03, 272a/02,
272b/07, 275b/09, 279b/01, 292a/01,
296a/13, 297a/11, 309a/13, 313b/07,
314b/15, 317b/06, 318a/06, 322b/10,
331b/10, 332b/11

İç-: İçmek. -52-

i. 064b/10, 205b/02, 023a/03

i.-di 052a/03, 064b/11, 108b/13, 257a/13,
287b/05

i.-diler 103a/02, 143a/06

i.-düginden 192b/09

i.-düm 155a/10, 187a/11

i.-e 177b/04, 296b/10, 296b/11, 296b/13,
296b/14

i.-ecek 056a/15

i.-eler 173b/01, 177a/15

i.-elüm 101b/15

i.-enlere 175b/04

i.-erdi 069a/05, 229b/03

i.-erlerdi 215b/10

i.-erleridi 038a/10

i.-esin 250b/07

i.-eyim 155a/13

i.-medi 150a/15

i.-mege 327a/07

i.-megi 049a/11

i.-mek 294a/12

i.-mekden 225b/15

i.-mekle 194b/08

i.-meve 179a/07

i.-miş 155a/12

i.-se 176b/01

i.-seydi 064b/14

i.-sün 063a/05

- *i.-ebil-*: İçme ihtimali veya imkânı bulunmak. 206b/03, 206b/04
- *and iç-* → and
- *ant üç-* → ant

İçici : İçme işini yapan (kimse). -2-

i. 155a/07, 159a/15

İçeri → **İçerü** -1-

i. 226a/03

İçerü : İçeri. -20- (**krş. İçeri**)

i. 051a/05, 073b/03, 099a/06, 099a/09, 164b/12, 166a/04, 168b/15, 174a/14, 196a/12, 221a/06, 228a/02, 230a/12, 236a/09, 279b/06, 286a/14, 286b/02, 288b/11, 289b/04, 329a/15

İçim → **İçüm** -1-

i. 323b/08

İçüm : İçiş; bir şey içilirken alınan tat; bir yudumda içilecek miktarda olan. -1- (**krş. İçim**)

i. 323b/11

İçün : İçin, dolayı. -36-

i. 059a/14, 061a/04, 074a/15, 075b/04, 075b/06, 081b/13, 119a/12, 151a/04, 186b/01, 204a/04, 270b/07, 278a/07, 280a/15, 285a/07, 287b/10, 290a/08, 300b/10, 305b/06, 306a/07, 306a/08, 307a/07, 313a/01, 316b/07, 319a/03, 319b/12, 321b/02, 321b/10, 322b/13,

324a/14, 324a/15, 324b/06, 325a/01, 325b/04, 332a/08, 333b/01

i.+dür 119a/12, 305b/03, 140b/08

İçür-: İçirmek, içecek şey vermek. -1-

i.-mesünler 321a/09

İden- → **İdin-** -1-

i.-düm 036a/07

İdin-: Edinmek. -13- (**krş. İden-**)

i.-di 036a/13, 123a/04

i.-elüm 320b/04

i.-miş 308b/01

i.-miş-idi 036b/05

- *i. ('avrat i.)* → 'avrat
- *i. (hışm i.)* → hışm
- *i. (hatun i.)* → hatun
- *i. (konuk i.)* → konuk
- *i. (kul karavaş i.)* → kul
- *i. (nafaka i.)* → nafaka
- *i. (oğul i.)* → oğul

İdiş-: Tartışmak. -1-

i.-diler 083a/13

İftâr (Ar.): Oruç açma. -1-

- *i. vakti*: Ramazanda oruç açma zamanı, iftar, iftar zamanı. 048b/06

İgirmi → **Yigirmi** -1-

i. 044b/01

İgne : İğne. -3-

i. 181b/02, 196a/11

i.+sin 196a/13

İhsân (Ar.): Lutuf, yardım, iyilik. -5-

i. 066a/08, 309a/06

i.+ındandur 185a/10

i.+uñ 174a/03

- *i. it-*: Yardımda bulunmak. 270a/09

ih̄tilāf (Ar.): Uyuşmazlık, bir konuda farklı düşünme. -2-

i.+1 297a/10

- *i. it-*: Uyuşmamak, anlaşmamak. 207a/08

ih̄tilām (Ar.): Düş azma. -1-

i. 102b/10

ih̄tiyāc (Ar.): Muhtaçlık; gereklilik. -2-

i.+um 043b/01, 091a/14

ih̄tiyār (Ar.): Seçme, tercih etme, tercih. -19-

i. 004b/02, 135b/08, 331a/06

i.+1 302b/15

i.+1-y-ıla 215b/04

- *i. eyle-*: Seçmek, tercih etmek. 243a/08, 316a/02
- *i. it-*: Seçmek, tercih etmek. 043a/06, 097b/08, 135b/10, 194a/07, 215b/05, 255b/01, 271a/05, 271b/15, 291a/07, 295b/04, 295b/05, 325a/07

ih̄tiyāt (Ar.): 1. İlerisini düşünerek, görerek davranma. -2-

i. 317b/07

2. Sakınma, tedbirli, tedarikli bulunma.

i.+dan 085a/12

ik- → **ek-** -1-

i.-ersin 280a/12

ikālet (Ar.): İki tarafın isteğiyle alışveriş mukavelesini bozma, sözleşme. -2-

- *i. it-*: Sözleşmek. 240a/14, 240a/15

ikbāl (Ar.): Şans, talih. -2-

i.+ile 115b/04

i.+ümüz 254a/12

iki : İki. -226-

i. 002b/13, 010b/01, 014b/01, 032a/06, 033a/11, 034b/10, 036a/05, 036a/08, 036a/15, 036b/06, 036b/10, 036b/13, 041a/13, 041a/14, 041b/13, 041b/14, 042a/11, 042b/07, 043a/04, 043a/05, 043b/09, 043b/11, 046a/01, 047a/01, 048b/14, 049a/06, 049a/10, 049a/15, 049b/05, 049b/06, 049b/12, 050a/04, 050a/08, 052a/12, 055b/06, 055b/11, 055b/13, 056a/15, 057b/12, 057b/13, 062a/08, 062b/05, 063a/10, 063a/11, 063a/12, 064a/14, 066b/04, 067a/10, 068a/01, 069a/11, 074b/07, 076a/13, 076b/07, 077b/08, 078b/15, 081b/10, 085a/03, 085a/06, 085b/14, 085b/15, 096b/15, 099a/08, 101a/06, 101a/11, 103a/11, 109a/01, 120a/14, 121a/10, 121a/12, 122a/14, 122b/11, 123b/11, 128a/02, 133b/06, 136b/04, 137a/01, 137a/13, 142a/10, 145a/11, 148a/12, 148a/13, 153b/12, 155a/02, 156a/15, 161a/12, 163b/10, 167b/14, 168b/15, 170b/02, 173b/12, 174a/15, 175a/02, 181a/11, 183a/05, 188a/09, 191b/13, 196b/03, 196b/04, 197a/02, 197a/07, 203a/13, 204b/15, 205b/09, 206a/12, 210a/07, 210a/15, 211b/05, 211b/09, 212a/10, 212b/09, 213a/13, 223a/08, 231b/11, 232b/10, 234b/07, 235b/03, 242a/07, 246a/03, 246a/07, 247b/06, 249b/13, 252a/04, 252a/06, 252a/08, 252a/10, 252b/01, 256b/15, 260b/01, 260b/03, 260b/04, 260b/07, 261a/02, 268a/05, 268a/08, 272a/03, 274a/15, 281b/04, 284a/15, 284b/04, 284b/07, 284b/09, 284b/10, 288a/12, 288b/05, 290b/03, 291b/10, 298b/14, 298b/15, 299a/01, 302b/07, 302b/08, 304a/10,

306a/05, 311a/02, 311a/05, 311a/06,
311a/07, 317a/04, 317a/01, 319a/11,
323a/15, 325b/13, 327b/02, 330b/05,
330b/09, 330b/11, 331a/03

i.+den 012a/12, 306b/03

i.+müz 008a/01, 016a/04, 181a/03,
235a/01

i.+ñüz 317a/01, 317a/02

i.+si 004b/01, 011a/05, 016a/05, 032a/15,
041a/06, 042b/02, 042b/11, 043a/09,
043b/07, 043b/15, 050a/02, 078a/03,
092b/13, 122b/03, 181a/12, 204a/04,
204a/11, 235b/12, 246a/06, 272a/08,
283a/06, 321b/09, 321b/13

i.+siden 238a/10

i.+sin 032a/09, 036a/05, 050a/09, 204a/03,
204a/10

i.+sinden 050b/01, 064b/01

i.+sini 313a/05, 317a/05

i.+sinüñ 264a/04

i.+ye 009a/03

- *i. kısım it-*: İkiye bölmek, ikiye ayırmak. 050b/01
- *i. pāre it-*: İkiye bölmek, ikiye ayırmak. 063a/12, 196b/09
- *i. pāre ol-*: İkiye bölünmek. 008b/15, 123a/03, 197a/10, 197b/05, 197b/11
- *i. (bir i.)* → bir

ikileyin : 1. İkinci olarak, ikinci defa, saniyen.
-10-

i. 321b/07

- *i. baḳ-*: İki defa bakmak, tekrar bakmak. 068a/11

2. Ondan sonra.

i. 008b/09, 037a/15, 108b/08, 116a/09,
139b/13, 284b/15, 310a/04

ikinci : İkinci. -28-

i. 101a/14, 106b/10, 120b/03, 127a/14,
148a/03, 161a/05, 179a/13, 191a/09,
191b/10, 232b/11, 260b/02, 271b/03,
277a/01, 290a/01, 292a/05, 292b/13,
293b/12, 294b/14, 304b/07, 307a/07,
309b/02, 317a/14

i.+nüñ 180a/09, 307b/12

i.+si 242b/08, 242b/09, 034b/13, 300b/03

ikindü : İkinci. -6-

i. 199b/11, 200a/15, 200b/03, 312a/06,
318a/01, 323a/06

iklīm (Ar.): Ülke, memleket, diyar. -5-

i. 197b/03

i.+e 197a/15, 197b/02

i.+i 263a/09

i.+iñe 251a/14

ikrām (Ar.): Saygı, hürmet. -4-

i. 036a/14

i.+um-ıla 182a/12

- *i. eyle-*: Saygı göstermek. 283b/03
- *i. it-*: Saygı göstermek. 252b/04

ikrār (Ar.): Tasdik, kabul, inanma. -3-

- *i. it-*: Kabul etmek. 032a/15, 238a/13
- *i. vir-*: Kabul etmek, tasdik vermek. 173b/06

iktidā (Ar. *iktidā*): Tâbî olma, uyma. -1-

- *i. it-*: Uymak. 119b/07

il : Diyar, memleket. -3-

i.+lerinde 101b/06

i.+üñ 106b/02

i.+üñüzde 106a/09

il → **el** -1-

i.+ini 109a/01

‘ilac (Ar.): İlaç, çare. -1-

‘i. 291a/06

ilāhī (Ar.): Ey Allahım. -4-

i. 227a/15, 278a/04, 281b/04, 305a/05

i‘lām (Ar.): Haber verme. -1-

- *i. eyit-*: Haber söylemek, haber vermek. 070b/04

ilde-: İtmek; kakmak. -1-

i.-r 096b/09

ile : 1. İle (vasıta). -58-

i. 006a/14, 013a/07, 021a/09, 030a/06, 030b/14, 031b/08, 042b/03, 049b/08, 052b/13, 061a/06, 061b/07, 070a/08, 102a/05, 107a/06, 107a/09, 107b/08, 116b/04, 123a/11, 131b/14, 137b/13, 138a/10, 143a/06, 168a/05, 170a/02, 181b/12, 199a/10, 199a/11, 207a/06, 219a/14, 237b/13, 291a/03, 295a/11, 311a/01, 311a/11, 314b/07, 321b/09, 322a/06, 325a/03, 328b/11, 328b/12

2. Ve (bağlama edatı)

i. 002b/05, 002b/06, 078b/03, 087b/06, 096a/13, 108b/04, 123b/06, 162a/05, 283a/07

3. İle birlikte, beraber.

i. 015b/09, 028a/07, 075a/06, 084a/10, 084a/13, 103b/11, 252a/03, 318a/01

ilekdür-: Elikdürmek, ele geçirmek, elde etmek.

-1-

i.-esin 317b/10

ilerü : Önce, evvel. -61-

i. 022b/11, 046a/14, 049a/03, 051b/10, 080a/13, 090b/10, 092a/06, 092b/06, 107b/08, 125b/05, 127a/06, 129b/04, 133a/06, 145b/02, 149a/11, 153b/10, 181a/08, 182b/10, 199b/03, 201b/14, 203a/13, 210a/04, 211b/13, 218a/10, 219a/05, 283a/02, 248b/14, 274b/01, 331b/10

i.+dür 329b/11

- *i. geç-*: Öne çıkmak, öne geçmek. 120a/01, 147b/08, 155b/15, 224a/08
- *i. gel-*: Ortaya çıkmak, öne çıkmak. 092b/04, 124a/05, 125b/03, 143b/10, 316a/09
- *i. getir-*: Ortaya getirmek, meydana koymak. 041a/13, 331b/01
- *i. koy-*: Öne almak. 107b/07
- *i. var-*: İleri yürümek. 086b/01, 107a/13, 108a/15, 131a/01, 131a/05, 163b/03, 166b/08, 167b/05, 168a/03, 174b/01, 226a/11, 307a/13, 320a/10
- *i. (andan i.)* → andan
- *i. (bundan i.)* → bundan

ilerür-: Öne çıkmak. -1-

i.-mezsüz 107a/11

ilet-: Götürmek, iletmek. -151-

i. 082a/03, 082b/11, 086a/03, 111a/02, 174a/06, 181b/14, 206b/07

i.-di 017a/09, 025a/15, 028b/11, 029b/06, 031a/01, 039b/06, 047a/09, 048a/06, 048b/02, 051b/10, 056a/02, 057a/12, 058a/01, 071a/09, 071b/01, 082b/12, 099b/07, 109b/13, 115b/11, 146a/05, 156a/11, 167a/03, 174a/10, 177a/10, 178a/09, 178a/12, 184a/07, 188b/03, 192b/01, 192b/02, 192b/03, 200b/10,

203b/12, 206b/07, 210a/08, 213a/07,
007a/06, 026b/05, 026b/07

i.-diler 028a/10, 032a/10, 053b/07,
056a/15, 059a/05, 065b/01, 067b/03,
068b/05, 070b/13, 070b/15, 075a/01,
081a/12, 082a/04, 109b/12, 119a/05,
129a/10, 174a/11, 185b/10, 186a/03,
186b/07, 257a/11, 259a/11, 272a/10,
276b/14, 289a/05, 307b/03, 312a/12,
329a/11

i.-dük 056b/13

i.-düm 033b/09, 036b/06, 057a/10,
075b/06, 080b/10, 167a/06, 251b/03

i.-dünüz 056b/12

i.-e 014a/15, 116b/06, 272b/04

i.-eler 082a/04, 257b/13

i.-em 228a/04

i.-ene 306a/11

i.-enlerden 060b/11

i.-esin 025a/05, 057a/09, 139a/13

i.-eyim 083b/15

i.-gil 311a/05

i.-iserler 049a/05

i.-medi 115b/11

i.-mek 048b/09

i.-meyeler 125a/07

i.-mişdür 031b/15

i.-mişlerdi 072a/13, 075a/07

i.-mişler-idi 122a/04

i.-tiler 138b/03

i.-üm 145a/04

i.-ün 025a/14, 032a/09, 062b/13, 157a/11,
157a/14, 259a/14, 259b/02, 330b/01

i.-ünüz 224a/07

i.-ür 017a/11, 079b/07

i.-ürdi 018b/02, 018b/03, 200b/08

i.-ürem 029b/01

- *i. (gümān i.)* → gümān
- *i. (ḥaber)* → ḥaber
- *i. (zindāna)* → zindān

ileyke (Ar.): Sana. -2-

i. 072a/07

ilhāḥ (Ar.): Üzerine düşme, zorlama. -1-

i. 301b/06

ilhām (Ar.): İlham. -1-

- *i. vir-:* İçeride doğmasına sebep olmak.
029a/10

‘ilim → **‘ilm** -8-

‘i. 010a/12, 010a/13, 021b/03, 029b/01,
030b/13

‘i.+de 279a/05, 283a/08, 283a/09

‘ilimsüz : Bilgisiz, cahil.

‘i. 263b/13

ilin-: Takılmak; dokunmak; ilgilenmek, alaka
göstermek. -1-

i.-edi 287b/11

illā (Ar.): Fakat, ancak, sadece. -24-

i. 012b/01, 012b/02, 029b/05, 054a/01,
058a/14, 060b/02, 107a/05, 179a/07,
212a/08, 215b/09, 216a/02, 216a/03,
216b/03, 217a/04, 230b/13, 241b/08,
251b/05, 260b/08, 276a/02, 276b/14,
294b/02, 298b/09, 321b/07, 322a/11

‘illet (Ar.): Hastalık. -18-

‘i. 040b/02, 041a/01, 205a/08, 205a/13,
205b/03

‘i.+den 041a/03, 045b/13, 205a/15

‘i.+dür 040b/13

‘i.+i 040a/07, 040b/14, 067b/13, 140b/09,
205a/11

‘i.+ini 040a/13

‘i.+lerden 066b/03

- ‘i. (pislik-i ‘i.) → pislik

‘illetlü : Hastalıklı. -1-

‘i. 205b/02

‘illiyyīm (Ar.): Cennetin ve gökyüzünün en kutsal,
en yüksek tabakası. -4-

‘i. 157a/11

‘i.+dedür 157a/13

‘i.+e 059b/07

- ‘i. (a ‘lā-yl ‘i.) → a ‘lā

‘ilm (Ar.): Bilgi, ilim. -24- (krş. ‘ilim)

‘i. 070b/14, 192a/03, 192a/04, 196b/01,
308a/01

‘i.+i 030b/13, 294b/04

‘i.+idür 030b/05

‘i.+ile 294b/01, 308b/10

‘i.+in 192a/05, 231b/07, 233a/13

‘i.+inde 011a/03, 151b/09

‘i.+üme 030b/12

‘i.+ün 283a/10

- ‘i.-i *helāl ve harām*: Haram ve helal ilimi. 021b/04
- ‘i.-i *kitāb*: Kur’ân’ın açıklama ve yorumlama özgü ilim. 273a/06
- ‘i.-i *fıkıh*: Şeriat ilmi. 141b/05, 151b/08, 151b/12
- ‘i.-i *Qur’ân*: Kur’ân ilimi. 192a/05

‘ils (?) -1-

‘i. 166a/01

ilzām (Ar.): Susturma, cevap vermez hale getirme. -1-

- *i. it-*: Susturmak. 301b/06

imām (Ar.): İmam. -10-

i. 232a/04, 239b/12, 239b/13, 269b/14,
318a/02, 320b/03, 320b/04

i.+dan 264b/06

i.+ısan 236b/01

‘imāme (Ar.): Başlık, sarık. -3-

‘i.+ñ 232a/15

‘i.+sin 232b/01, 234a/04

imāmet (Ar.): İmamlık. -14-

i. 095b/08, 218a/08, 223b/06, 223b/08,
223b/11, 223b/12, 223b/14, 223b/15,
224a/03, 224a/08, 241a/02, 284a/11

imāmetlik : İmamlık. -1-

i.+a 318a/03

imāmlık : İmamlık. -11-

i. 147b/08, 155b/15, 156a/01, 186a/03,
186b/06, 218a/05, 218a/06, 224b/02,
224b/05, 238b/02

i.+a 256b/06

imāmü’l-müttaqîn (Ar.): Dinin emir ve yasaklarına tam olarak uyan imam. -1-

i. 077b/03

imān (Ar.): Allah’a inanma, iman etme. -105-

ī. 034b/08, 035a/03, 035b/15, 037a/04,
038b/06, 069b/13, 106a/10, 131b/05,
131b/11, 214b/12, 282b/05, 299a/10,
306a/07

ī.+da 245b/08

ī.+dandır 216b/13

ī.+ı 189a/03, 244a/14, 244b/01, 245a/02,
245a/03, 299b/14, 307a/14

ī.+ıla 232b/11, 245b/08, 307a/14

ī.+ını 132b/13

ī.+ların 061a/08

ī.+uñı 231b/13

- *ī. getir-*: Allah'a inanmak, iman etmek.
026b/10, 027a/01, 027a/06, 031b/05,
032b/12, 033a/08, 033b/15, 034a/13,
034b/05, 034b/07, 034b/09, 034b/10,
034b/15, 037a/07, 037a/13, 037a/14,
039b/07, 041a/03, 041a/04, 050b/12,
051a/08, 058b/01, 058b/06, 062a/03,
063a/09, 063b/09, 064a/02, 065a/01,
065a/02, 065b/03, 067a/03, 067b/03,
067b/15, 068a/02, 068a/03, 068b/02,
072a/01, 092b/03, 092b/15, 093a/02,
094a/01, 094a/15, 094b/08, 095a/11,
097a/09, 106a/03, 106a/04, 115a/02,
127a/09, 127a/13, 127a/15, 127b/02,
145b/10, 167b/01, 172a/01, 184a/12,
202a/12, 202b/08, 214b/15
- *ī. götür-*: İmana davet etmek. 092a/10
- *ī. tazele-*: Tekrar kelime şahadet getirmek.
037a/15
- *ī.+(a) da'vet it-*: İslamiyete davet etmek.
192b/13
- *ī.+(a) gel-*: İslamiyeti kabul etmek.
038b/13, 044b/02, 050a/11, 058b/02,
066a/15, 067b/08, 093a/03, 093a/04,
093a/06, 193b/04

‘imāret (Ar.): Bina ve benzeri mimari eser. -12-

‘i.+i 092a/01

‘i.+ine 261a/15

- *‘i. eyle-*: Onarmak, imar etmek. 227b/13

- *‘i. it-*: Onarmak, imar etmek. 078a/02,
078a/03, 078a/06, 078a/08, 078a/09,
091b/15, 244a/12, 260a/07, 282b/04

imdi : Şimdi, artık.

-21- (krş. endi, indi, şimdi)

i. 030a/03, 056a/06, 074a/03, 085b/12,
103b/14, 113a/11, 113b/06, 143b/13,
151b/12, 178a/13, 208b/12, 212a/13,
238a/10, 257b/15, 267b/15, 296b/15,
302a/14, 305b/02, 318a/04, 319a/11,
319b/14, 322a/12, 323a/05, 324a/03

īmin (Far. < Ar. āmin): Korkudan emin olan,
korkusuz; emniyet duyulan, emniyetli. -2-

- *ī. ol-*: Emniyet içinde olmak, emin olmak.
014b/15, 062a/04

īmsāk (Ar.): Bir şeyden el çekme, perhiz. -1-

i.+dur 294a/08

in-: 1. İnnek. -55-

i.-di 027b/04, 067b/13, 074a/04, 086a/06,
100b/12, 110b/08, 116b/08, 148b/11,
253a/03, 255b/03, 268a/01, 269b/12,
285a/07, 285a/09

i.-diler 110a/15

i.-dügi 039a/02

i.-dürdi 183b/15, 185a/13

i.-e 029a/06, 044a/13

i.-er 215a/13

i.-erdüm 228a/09

i.-erü 039a/02

i.-iser 049a/12

i.-iserdür 263b/02

i.-medi 230b/05

i.-medin 253a/01

i.-meyiserem 051a/13

i.-mez 176b/02

i.-mezem 228a/08

- *i. (şulḥ i.)* → şulḥ
- *i. (rükū'a i.)* → rükū'
- *i. (vaḥy i.)* → vaḥy
- *i. (yüregi i.)* → yürek

2. (Allah tarafından) gönderilmek.

i.-di 243b/01, 282a/15, 282b/13, 282b/15,
297a/12, 094b/06

i.-dügi 002b/09, 044a/06

- *i.-ip-dur-*: Sürekli inmek. 237b/15
- *i.-üp-dur-* → *i.-ip-dur-*: 244a/09

in : Genişlik, en. -3-

i.+i 180b/04

i.+ine 243a/02

i.+iydi 069a/10

in'ām (Ar.): Nimet verme, iyilik etme. -1-

i.+um 182a/12

inan-: İman etme, inanmak. -21-

i. 042b/07

i.-alum 197a/03

i.-asın 232a/03

i.-dı 031b/06

i.-dılar 283a/02, 298b/9

i.-duñuz 243b/04

i.-mañuz 070a/10

i.-mayasın 232a/02

i.-maz 186b/13, 323b/15

i.-mazdı 029a/12

i.-mazlar 150a/10

i.-mazsañuz 324b/01

i.-mazsın 042b/07, 043a/04

i.-up 317b/04

i.-ur 182b/05, 244a/14, 282b/06

i.-ursañuz 323b/15

'ināyet (Ar.): Yardım, iyilik. -3-

'i. 203a/01

'i.+idi 300a/13

'i.+inde 062b/10

ince : İnce. -2-

i. 076b/14

inci → **incü** -1-

i. 069a/14

İncil (Ar.): Dört kutsal kitaptan Hz. İsa'ya indirileni. -9-

İ. 029b/03, 037b/01, 049b/04, 084b/02

İ.+de 246b/09, 246b/14, 247a/08, 255b/06

incin-: Kırılmak, rahatsız olmak, gücenmek. -3-
(krş. **inciñ-**)

i.-düñüz 265b/06

i.-e 333a/03

i.-mek 262b/10

inciñ- → **incin-** -2-

i.-inüñ 272a/08

i.-ire 272a/07

incir (Far. *incīr*): İncir. -1-

i. 006b/01

incit-: Rahatsız etmek, huzursuz etmek. -8-

i.-e 267a/05

i.-esiz 246b/04

i.-megil 221b/09

i.-mek 224b/13

i.-meñ 225b/04

i.-meyesin 302a/06

i.-ürler 082a/12

i.-ürsin 267a/05

incü : İnci. -3- (**krş.** **inci**)

i. 168b/11, 177a/13

i.+den 175a/05

indi → **imdi** -3-

i. 285a/09, 296b/15, 323a/05

indür-: İndirmek, inzal etmek. -2-

i.-dük 265b/09

i.-elüm 029a/14

iñen : Çok, gayet, pek, ziyade, daha ziyade. -43-

i. 004b/08, 010b/07, 015b/07, 018b/07,
020b/09, 023b/09, 025a/06, 025b/02,
029b/08, 036b/08, 042a/13, 051b/01,
055a/04, 056b/01, 066a/02, 075b/09,
079b/11, 080a/05, 085b/09, 085b/13,
086a/02, 090a/03, 090a/04, 094b/02,
098a/12, 099b/02, 099b/11, 100b/14,
111b/12, 116b/11, 121b/04, 122b/11,
137a/07, 141b/08, 149a/03, 165b/14,
166b/04, 191a/13, 206b/01, 206b/04,
208b/10, 214b/12, 256a/14

infāk (Ar.): Nafaka verip geçindirme, besleme. -1-

- *i. it-*: Nafaka verip geçindirmek, beslemek.
244b/04

iñile- → **iñile-** -1-

i.-r 202a/07

iniş : (mcc.) Çöküntü. -1-

i. 013b/04

inkār (Ar.): İnkâr. -1-

- *i. it-*: İnkâr etmek. 266a/05

iñile-: İnlemek, sızlamak, feryat etmek. -6- (**krş.** **iñile-**)

i. 303b/14

i.-deye 009a/01

i.-di 071a/01, 150a/09, 274a/08

i.-medi 243a/04

i.-rseñ 009a/02

i.-rsin 138a/12

innā li'llāh (Ar.): “Biz Allah içiniz” anlamında Arapça ifade. -1-

i.+i 321a/12

iñşāf (Ar.): Merhamet, âdil muamele. -5-

i. 294a/15

i.+ı 266b/01, 285b/01

i.+ıdur 281a/02

- *i. vir-*: Yumuşamak. 184b/07, 258b/01
- *i. vir-* (*dād u i. vir-*) → dād

insān (Ar.): İnsan, kul. -1-

i. 294a/13

insānī (Ar.): İnsana mensup, insanla ilgili. -1-

i. 177a/03

iñşā'allāh (Ar.): Allah isterse, Allah nasip ederse. -4-

i. 055a/06, 093a/14, 104a/01, 122b/03

iñşā'al-lāhü Ta'alā (Ar.): “Yüce Allah isterse” anlamında Arapça ifade. -1-

i. 294a/05

intifa' (Ar.): Faydalanma. -1-

i.+dan 055a/03

intiķāl (Ar.): Bir yerden başka bir yere geçme. -1-

- *i. it-*: Geçmek. 198a/12

ip : İp. -12-

- i. 014a/01, 032a/12, 136b/15
- i.+i 052b/03, 052b/11
- i.+ile 006b/15, 052a/14, 052b/02, 052b/10
- i.+ler 103b/15
- i.+leri 052b/06, 103b/15

iplük : İplik. -1-

- i. 261a/11

ir-: Ulaşmak, varmak, yetişmek. -12- (**krş. er-**)

- i.-di 037b/05, 211a/13, 253a/01, 259b/08, 321a/12
- i.-diler 322b/12
- i.-e 287a/12, 289a/06
- i.-ecek 240b/06
- i.-er 285b/09
- i.-memişdür 304b/01
- i.-meyeserlerdür 297a/06

- *i. (belā i.)* → belā
- *i. (ecel i.)* → ecel

irādet (Ar.): İsteme, dileme. -2-

- i.+i 212a/06
- i.+ümlle 141a/13

i' rāz (Ar.): Yüz çevirme. -1-

- *i. it-*: Yüz döndürmek, reddetmek. 152b/14

iri : Kaba, sert. -1-

- i. 243b/07

irile-: Beğenmemek; iğrenmek. -1-

- i.-miş 312a/08

- *i. (kendüliginden irile-)* → kendü

iriñ : İrin, safra. -2-

- i. 159a/12, 178b/10

iriş-: 1. Ulaşmak, varmak, erişmek. -272-

- i.-di 005a/10, 007a/10, 009a/01, 010a/11, 013b/02, 013b/15, 014a/11, 018b/15, 020a/06, 022a/11, 035b/09, 036a/11, 036b/04, 037b/05, 048a/03, 054a/15, 061a/09, 061a/15, 070a/13, 078b/06, 083b/05, 084a/12, 086a/06, 088a/05, 093a/06, 099a/10, 099b/15, 100a/14, 100b/10, 104a/08, 105b/02, 114b/02, 117a/03, 117a/04, 117b/04, 117b/08, 120b/09, 121a/02, 125a/09, 128a/15, 130a/05, 132a/14, 132b/02, 132b/05, 133a/04, 133a/09, 134b/05, 136b/08, 137b/07, 138b/10, 138b/11, 139a/06, 139b/03, 139b/06, 140b/14, 143a/03, 144a/11, 144a/13, 149a/02, 149b/12, 153a/11, 187b/02, 197a/04, 199a/01, 204b/04, 210a/08, 210a/15, 226b/09, 233b/07, 234a/01, 234b/08, 244b/07, 247b/12, 254a/12, 257a/07, 260a/09, 264a/04, 273b/01, 273b/08, 283b/02, 283b/06, 283b/14, 286a/01, 287b/15, 290b/09, 301b/05, 308a/11, 308a/15, 309a/09, 309a/11, 310b/03, 311a/12, 311b/11, 311b/13, 314a/01, 316a/05, 322a/03, 322b/08, 331a/07, 333a/07, 025b/09

- i.-diler 036a/12, 041a/07, 042a/13, 044b/03, 048b/02, 061b/10, 074b/07, 085a/13, 086a/10, 086a/15, 089b/14, 094b/03, 094b/14, 098b/10, 099b/04, 100a/09, 108a/09, 116b/13, 117a/05, 118b/12, 120b/11, 128b/11, 133a/14, 143b/03, 222a/07, 249a/02, 249b/12, 269a/09, 317b/11, 322a/05

- i.-dügi 002b/12, 019b/14, 051b/11

i.-dük 102a/03, 156a/15, 157b/05, 178a/09,
235a/12

i.-düm 007b/04, 080b/02, 149a/04,
155a/01, 156a/12, 158a/03, 158a/09,
158a/12, 158b/03, 158b/09, 159a/02,
159a/08, 159a/12, 159b/02, 160a/03,
160a/08, 160a/12, 160b/04, 160b/11,
161a/02, 161a/05, 161b/02, 161b/11,
161b/15, 162a/03, 162b/01, 162b/06,
162b/12, 163a/06, 163a/09, 163b/02,
163b/10, 163b/15, 164b/05, 164b/08,
165a/02, 165a/14, 165b/10, 165b/15,
166a/11, 166a/15, 167b/04, 167b/12,
168a/14, 168b/04, 168b/10, 169a/09,
169b/15, 170a/11, 170a/15, 170b/14,
171a/02, 177b/08, 182b/07, 182b/13,
183b/12, 185b/08, 186b/06, 233a/11,
234b/04, 277a/04

i.-dün 171a/09, 277a/01, 277a/02, 277a/03,
277a/05, 277a/06, 277a/09, 134a/01

i.-e 035a/08, 049a/09, 050b/10, 100a/08,
140a/13, 182a/06, 182a/07, 182a/08,
232a/09, 270b/06, 302b/07, 303b/13,
309b/03, 310b/12, 315b/14, 316a/14,
331b/12

i.-em 239b/08

i.-emezsin 322b/13

i.-en 226b/02

i.-esin 233a/06, 311b/06, 322b/14

i.-esiz 253b/13

i.-eydi 106b/05

i.-gil 311b/06, 324b/11

i.-icek 303b/04

i.-imedi 062a/15

i.-ince 074b/02

i.-iser 082b/06

i.-medi 062b/10, 064a/06, 081b/03

i.-mesin 073b/12

i.-meyem 135a/12

i.-miş 057b/06, 165b/01

i.-mişdi 211a/13

i.-mişdür 187a/15, 304b/13, 307b/05,
330a/10, 330a/11

i.-miş-idi 125a/09, 141b/09, 169b/04,
204b/09

i.-miş-idiler 143b/02

i.-se 031a/03, 223a/06

i.-sün 057a/10, 087b/05

i.-ür 066a/05, 153a/10, 184b/14, 256a/10

i.-ürdüm 171a/12

i.-üre 270a/08

2. Yardımcı fiil. Zarf-fiil eki almış
fiillerden sonra gelerek süreklilik bildiren
birleşik fiiller oluşturur:

- *i.-üp dur-*: 276a/12
- *i. ('arş ayağına i.)* → 'arş
- *i. ('avratlar haddına i.)* → 'avrat
- *i. (belâlar i.)* → belâ
- *i. (ecel i.)* → ecel
- *i. (eli i.)* → el
- *i. (erlik haddına i.)* → erlik
- *i. (feryâd i.)* → feryâd
- *i. (göñline i.)* → göñül
- *i. (haber i.)* → haber
- *i. (hadde i.)* → hadd
- *i. (haddına i.)* → had
- *i. (kırka i.)* → kırk
- *i. (kulağına i.)* → kulağ
- *i. (mağşada i.)* → mağşad
- *i. (murâda i.)* → murâd
- *i. (ölümü i.)* → ölüm

- *i. ('ömri āhîre i.)* → 'ömr
- *i. ('ömri soñuna i.)* → 'ömr
- *i. (pīrlige i.)* → pīrlık
- *i. (renc i.)* → renc
- *i. (elem i.)* → elem
- *i. (vefāt i.)* → vefāt
- *i. (yakın i.)* → yakın

irīşdür-: Ulaştırmak. -9-

i.-di 103b/10

i.-diler 277a/07

i.-düklerinden 012a/05

i.-em 097b/04

i.-mekde 093b/03

i.-mesün 099a/12

i.-mesünler 028b/13

i.-meyeler 132a/04

i.-meyem 100a/04

- *i. (peygāmın i.)* → peygām

irte : Sabah. -21-

i. 046a/03, 054b/09, 200b/08, 216a/03,
323a/13

i.+de 020b/06

i.+ye 142a/09, 274a/02, 323a/09, 323a/12

- *i. namāzı*: Sabah namazı. 148b/01,
185b/08, 186a/05, 186b/10, 187b/15
- *i. namāzın kıl-*: Sabah namazı kılmak.
036a/03, 120b/10
- *i. yiri ağar-*: Şafak sökmek. 054b/03,
054b/10, 095a/14

irtiḥāl (Ar.): Göçme, göç etme; ölme. -1-

- *i. it-*: Ölmek. 231a/08

işābe (Ar.): Başa sarılan sargı bezi, sarık. -2-

'i. 108a/03

'i.+nūñ 108a/04

işār (Ar.): İkrām, bahşış; cömertlikle verme.

-1-

- *ī. it-*: Cömertlikle vermek. 258a/12

isim (Ar.): Ad. -1-

i.+ile 279a/01

İslām (Ar.): Allah'ın Kur'an ile vahyettiği ve esasları Hz. Muhammed tarafından bildirilen din, müslümanlık. -99-

İ. 069b/12, 072a/06, 072a/09, 094a/15,
102b/10, 102b/13, 103a/03, 103a/05,
103a/09, 103a/10, 103b/04, 106a/03,
108b/03, 108b/05, 108b/06, 114b/01,
115b/02, 116b/04, 117a/05, 117a/07,
117a/08, 121a/03, 121a/04, 123b/03,
128b/11, 129a/02, 131a/07, 131b/06,
132b/08, 140b/13, 141a/06, 143a/03,
143a/05, 143a/08, 144b/12, 145b/03,
145b/08, 185b/01, 185b/02, 194b/11,
217b/07, 231a/10, 234a/08, 237a/13,
237a/15, 242a/03, 243b/10, 249a/05,
252a/04, 252a/12, 252b/10, 253b/15,
254a/05, 254b/02, 262b/05, 263a/03,
263a/04, 265a/02, 265a/13, 268b/08,
269a/01, 270a/06, 271b/14, 272b/07,
278b/14, 285a/11, 290a/05, 291a/03,
291b/10, 294b/14, 295a/02, 295a/03,
295b/15, 296a/02, 296a/13, 301b/04,
304b/13, 316a/01, 321b/04

İ.+a 094a/06, 132b/07, 132b/09, 212b/07,
248b/02

İ.+da 207a/14, 244b/15, 258a/15, 304b/12

İ.+dan 271b/01, 271b/02

İ.+ı 230b/14, 248a/14, 253b/14, 264b/05

İ.+ına 141a/15

İ.+içün 248a/05

- *İ.+a gel-*: İslam dinini kabul etmek. 132b/9

islin (Ar.): Kaynar. -1-

i. 179b/05

isrāf (Ar.): Lüzumsuz harcama. -1-

i.+ı 256b/09

- *i. it-*: Harcamak, tüketmek. 294b/06

issi : Sâhip. -27-

i. 017b/15, 038a/09, 051b/02, 075b/09, 076a/03, 138b/01, 216a/15, 253b/03, 253b/07, 255b/14, 300b/03, 321b/01

i.+dür 121b/05, 213a/03

i.+leri 091a/12

i.+lerinden 107a/08

i.+lerine 264b/02

i.+ne 070b/09, 148b/08, 216a/06

i.+nüñ 002b/09, 041a/05

i.+yidi 100b/12, 134b/08, 141b/03, 141b/08, 207b/12

- *i. ('aẓamet i.)* → 'aẓamet
- *i. (cemāl i.)* → cemāl
- *i. (ceng i.)* → ceng
- *i. (māl i.)* → māl

issilik : Sıcaklık. -1-

i. 294a/07

iste-: 1. Talep etmek, arzu etmek, istemek. -85-

i. 022a/09, 032a/07, 183a/07

i.-di 038a/07, 063b/05, 153a/13, 309b/04, 309b/07, 309b/08

i.-diler 129b/08, 276a/07

i.-düm 079b/04, 172a/14, 183a/08

i.-dün 130b/03

i.-gil 331b/05, 332b/12

i.-medin 082b/14

i.-meyelüm 184b/15

i.-mez 145b/14

i.-mezin 145b/14

i.-mezlerdi 160a/07

i.-r 202a/07, 202a/09, 287a/07

i.-rdi 031b/06, 147b/13

i.-rem 090a/11, 098b/03, 105b/03, 105b/06, 118a/09, 133a/10, 138a/04, 310b/02, 042a/14

i.-rler 048b/09, 247a/06

i.-rlerse 098a/10

i.-rmiş 139b/05

i.-rsen 105b/10

i.-rsin 087b/03, 105b/04, 138a/01, 309b/09, 313a/09, 320a/07, 152b/15

i.-ye 027b/08

i.-yeler 167b/03

i.-yelüm 185a/02

i.-yerler 129b/13

i.-yeyim 122a/10, 234b/03

i.-yeyin 226b/07

i.-yü 108a/07, 202b/05, 208b/04

- *i. (bey'at i.)* → bey'at
- *i. (kan bahāsın i.)* → kan

2. Aramak.

i. 023a/09

i.-di 023a/08, 023a/09, 099b/11, 122b/09, 247b/09

i.-diler 008b/10, 099b/01, 099b/06,
110b/11, 128a/03, 139a/11, 204a/01,
266a/10

i.-düm 148a/08

i.-düh 204a/05

i.-gil 038a/02, 306b/06

i.-r 038a/04

i.-yelüm 098b/14

i.-yü 036a/10, 079b/12, 080a/02, 081a/10,
099a/04, 288b/07

istebrağ (Ar. < Far.): Sırma ile dokunmuş bir cins
kalın kumaş. -1-

i. 176b/12

isteyici: İsteyen. -1-

i.+den 319b/09

isti'fāf (Ar.): Kötülükten, günahattan kaçınma. -1-

i.+ına 307b/07

istiğfār (Ar.): Tövbe etme. -1-

- *i. it-*: Tövbe etmek. 247b/03

istihzā (Ar.): Alay. -3-

i.+sımuñ 142b/10

- *i. it-*: Alay etmek. 142a/13, 142b/10

istiğbāl (Ar.): Karşılama. -2-

- *i.+e gel-*: Karşılama. 100a/09, 155a/02

isti'māl (Ar.): Kullanma, yapma. -2-

i. 230a/03, 231b/14

istincā (Ar.): Büyük abdesti yaptıktan sonra
pislikten, necâsetten temizlenme. -1-

i.+yı 095b/14

iş : 1. Hareket, davranış, amel. -123-

i. 015a/14, 020a/03, 102b/06, 105b/01,
139a/14, 149a/09, 155a/14, 182a/08,

223a/10, 239b/05, 239a/01, 246b/06,
248b/02, 248a/05, 256a/01, 256a/03,
256b/11, 262b/14, 269a/08, 269b/06,
318a/10, 320b/15, 321a/14, 321b/02

i.+de 029a/04, 056a/09, 091a/10, 105a/07,
252a/04, 311a/09

i.+den 051b/03, 071a/14, 113b/07,
268b/09, 291a/06, 318b/01, 320b/07

i.+dür 320b/12, 325a/09

i.+e 232b/13, 256a/08, 256a/12, 257b/01,
265a/03, 288b/15

i.+i 104b/07, 127b/15, 131b/13, 240a/10,
249b/05, 289a/01, 301a/14, 314a/13,
315b/12, 318a/11, 320b/13, 321a/11,
321b/01, 323b/09

i.+içün 098b/05

i.+idür 066b/07

i.+im 215a/11

i.+imüzde 114b/11

i.+in 113a/12, 155b/09

i.+inde 098a/07, 125b/07

i.+ine 032b/02, 061b/02, 061b/05,
214b/06, 294b/08

i.+inüñ 028a/03, 324a/02

i.+ler 298a/07

i.+lerde 294b/07

i.+lerden 185a/06, 231b/12

i.+leri 185a/02

i.+lerüñ 182a/13, 232b/06

i.+üm 164a/09

i.+ümüz 117b/06, 329b/12

i.+üñ 025b/13, 085b/01, 127a/10, 238a/04,
313a/13, 314a/03, 321b/01

i.+üñi 144a/08

i.+üñüz 050b/12, 123a/01

i.+üñüzi 324a/02

- *i.+(e) gel-*: İşe yaramak, fayda vermek.
027b/13, 028a/03, 065b/14, 079b/04,
083a/14, 086a/01, 117b/14, 140a/15,
140b/04, 145a/03, 220a/10, 220a/09,
251b/09

- *i.+(ini) düz-*: İşini yoluna koymak.
115b/09

2. Meşgale, iş.

i. 254b/11, 254b/12, 254b/15

i.+i 005a/11, 015a/14, 102b/06

i.+ümi 288a/04

i.+üñüz 322b/07

- *i. elden var-*: İş elden gitmek. 237a/07

işaret (Ar.): Belirti, işaret. -25-

i.+ile 196b/09, 204b/01

i.+i-y-ile 198a/12

i.+iyle 007b/09, 198b/13

- *i. it-*: İşaret etmek. 011b/10, 011b/06,
020b/05, 024a/04, 024a/06, 026a/07,
079b/01, 083a/08, 114b/13, 118b/06,
125b/11, 197a/01, 197a/05, 197a/06,
197a/09, 198a/06, 198a/09, 199a/06,
200a/09, 288b/10

işbu : Bu, işte bu. -59-

i. 008a/15, 014a/09, 026a/05, 026b/11,
027a/11, 031a/07, 032b/05, 078a/04,
116a/15, 129b/03, 225a/05, 225a/07,
228a/10, 231a/05, 235b/01, 240b/11,
246a/03, 247b/04, 250a/12, 255a/05,
256b/10, 256b/11, 258b/09, 263b/11,
265b/06, 267a/11, 275a/08, 276a/08,
276a/12, 279b/13, 280a/11, 280b/05,

280b/12, 281a/05, 282b/01, 282b/13,
282b/14, 284b/12, 284b/14, 287a/05,
287b/13, 289a/01, 291a/04, 294b/08,
294b/10, 294b/15, 312b/04, 315a/12,
316b/10, 317a/07, 317a/08, 318b/03,
319b/01, 320a/08, 322a/10, 326a/08,
328b/11, 333a/07

i.+dur 265b/07

işbundan : Buradan. -1-

i. 318a/04

işbunu : Bunu. -1-

i. 282b/05

işbunuñ : Bunun. -1-

i. 253b/12

işde : İşte! -2-

i. 187a/13, 269b/10

işit-: Duymak, işitmek. -206- (**krş. işüt-**)

i.-di 005a/05, 006a/06, 013b/06, 014b/14,
016b/15, 020b/02, 021a/06, 040a/14,
040b/15, 059b/11, 062a/04, 067b/05,
067b/14, 074b/11, 075a/12, 087a/12,
090a/05, 094b/09, 110a/08, 111a/07,
113a/14, 114a/02, 140b/13, 150a/01,
150a/04, 187b/09, 200a/13, 217b/09,
223b/09, 223b/12, 226a/06, 235a/04,
249b/12, 261b/09

i.-dicek 209a/09

i.-digim 096b/05

i.-diler 020b/06, 024b/03, 026a/04,
103a/09, 112b/09, 123b/09, 146b/11,
229a/10, 229a/15, 230b/06, 231a/03,
273b/07, 289a/15, 324a/04

i.-dügim 216a/08

i.-dügüm 042a/08

i.-dügümden 171b/09

i.-düm 033b/08, 079a/11, 079a/14,
081b/09, 083a/03, 088a/02, 096b/04,
098a/06, 108a/14, 113b/08, 154b/06,
154b/09, 154b/11, 162b/02, 171b/11,
217b/13, 223b/05, 233b/15, 250a/14,
285a/12, 303a/04, 303a/06, 308a/09,
315a/11, 330a/01
i.-düh 094b/12, 109a/15, 126a/12, 155b/01,
155b/03, 155b/05, 235a/03, 238a/05
i.-dürem 266b/11
i.-e 013a/10
i.-eler 085a/11, 121a/01
i.-evüz 013a/05
i.-icek 223a/15, 277b/07, 329b/09, 330b/08
i.-iler 057b/01, 133b/15
i.-medi 145b/01
i.-medüm 156b/10
i.-medühüz 238a/03
i.-medühüzse 324a/15
i.-mege 148b/14
i.-megi 062b/03
i.-memişdür 144b/09
i.-mez 236b/09
i.-mezler 005b/07, 096a/15
i.-mezsın 233a/04
i.-mişdi 059b/12, 113a/13
i.-mişdür 090b/04, 178b/12
i.-mişüz 072b/13
i.-ti 289b/01
i.-tüm 314b/05
i.-ür 065b/13, 113b/02, 233a/03
i.-ürdi 087b/15

i.-ürler 164b/01
i.-ürse 137b/01
i.-ürseñ 154b/05
2. Dinlemek.
i. 096a/08, 187b/10, 214a/11, 214b/10
i.-di 019a/05, 022b/02, 034a/02, 036a/02,
038b/12, 062b/11, 091b/02, 096b/01,
103b/07, 106a/12, 139b/04, 146a/09,
154a/14, 200a/07, 208a/05, 264a/12,
287a/07, 287b/02
i.-diler 036a/09, 060a/11, 094b/02,
111b/01, 126a/14, 196b/14, 319b/13
i.-dük 172a/07
i.-düm 082a/10, 113b/14, 157b/03,
162b/08, 166a/08, 167b/09, 174b/06,
182b/08, 229b/10, 234b/11, 236a/12,
245b/13
i.-dürem 266a/04
i.-e 113a/09
i.-eler 134a/01, 233a/09
i.-eyim 146a/02
i.-iyise 328b/13
i.-mezseñüz 330b/09
i.-mişdür 324b/01
i.-miş-idi 023b/01, 082b/10, 088b/14,
117a/14, 150a/08
i.-mişlerdür 324b/03
i.-ti 318a/09
i.-üm 223a/05
i.-üh 048b/09, 066a/07, 230b/05, 241a/09
i.-üp 322b/05
i.-ürdi 191b/08

i.-ürem 182a/09

i.-ürüz 094b/07

- *i.+gen*: İşiten. 016b/12
- *i.-üp-dur-*: Sürekli duymak. 242a/15, 259a/06, 276b/13, 288a/06, 304a/09, 302b/14, 253b/09, 238b/12, 256b/12
- *i.-ip-dur-*: → *i.-üp-dur-*: 271a/13, 276a/01, 276b/02

işitici : Dinleyen. -6-

i. 016b/03, 102b/08, 104b/12, 146a/08, 156b/13, 188b/06

işle-: 1. Çalışmak. -6-

i.-yem 254b/09

2. Yapmak.

i.-di 331a/10

i.-diler 214b/15

i.-düm 249a/14

i.-mekdedür 102b/06

i.-se 331a/12

- *i. (ḥayr i.)* → ḥayr

işlen-: Arzu edilen şekilde kullanılır duruma getirilmek. -1-

i.-ecek 102b/06

işlü : Amelli. -7-

i. 011b/12, 011b/14, 046a/12, 120a/05

i.+dür 025a/06

i.+ler 178b/09, 179a/07

- *i. (dürüst i.)* → dürüst
- *i. (eyü i.)* → eyü
- *i. (ḥatā i.)* → ḥatā
- *i. (muḥkem i.)* → muḥkem
- *i. (yavuz i.)* → yavuz

işret (Ar.): İçki. -1-

'i.+dür 302a/07

iştiḳāḳ (Ar.): Aynı söydan gelme. -1-

i.+1 279a/02

işüt- → **işit-** -1-

i.-ürler 164b/01

it : Köpek. -3-

i. 064b/14, 212b/13

i.+ile 323b/07

it-ı: 1. Yapmak, etmek. -2237-

i. 022a/09, 056a/11, 064a/11, 064b/07, 076a/01, 091a/06, 094b/06, 123b/06, 193a/03

i.-di 006a/01, 010a/03, 015a/14, 074a/02, 078b/04, 087a/09, 091b/14, 092b/08, 092b/10, 094a/04, 097b/07, 100b/05, 104a/04, 104a/10, 105b/05, 115b/07, 116a/10, 116a/11, 116a/12, 118a/13, 119b/07, 130a/15, 168a/05, 192a/07, 263b/11, 303a/09

i.-diler 063a/01, 064a/06, 072a/07, 073b/06, 074b/15, 102b/12, 105a/03, 115a/08, 132a/09, 141a/03, 143b/14, 248a/05, 248a/15, 249a/09, 259b/07, 259b/10, 265a/07, 274a/12, 278b/01, 280b/15, 316a/13, 321a/10, 259b/10, 265a/05

i.-diyise 262b/14

i.-dügün 256a/08, 281b/14

i.-düklerinün 217a/15

i.-düm 124a/11, 138b/12, 150a/10, 173b/14, 173b/15, 195b/14, 223a/07, 228b/12, 269b/15, 303a/12, 303a/13, 333a/14, 303a/14

i.-dümise 269b/14

i.-dün 014a/02, 053a/02, 062b/08, 105b/13,
124a/11, 124b/06, 131b/14, 139a/14,
155b/06, 176a/14, 183b/11, 289a/01

i.-dünüz 113b/08

i.-dünüz 323b/15, 327a/04

i.-e 008a/04, 035b/03, 109a/03, 142a/01,
144b/01, 181b/12, 235a/07, 246b/14,
291a/06, 298a/07, 305b/02, 307b/04

i.-ecegüm 011a/02

i.-ecek 239a/03

i.-eler 012b/05, 150b/07, 271b/08, 290a/12

i.-elüm 075b/15, 098a/04, 113a/01,
113b/10, 118a/07, 185a/11, 225a/07,
273b/09

i.-em 025b/14, 124b/02, 139a/01, 237b/09,
238a/01, 253b/06, 269a/09, 318b/05

i.-emezseñ 318a/11

i.-er 007b/05, 044a/04, 047b/14, 071a/04,
118b/13, 142b/11, 144a/05, 144b/07,
145a/13, 161b/09, 173a/14, 176b/15,
216a/12, 244a/13, 256a/08, 256a/09,
274a/06, 282b/05, 296b/06

i.-erdi 162b/02

i.-erdüm 325a/07

i.-erem 173a/14

i.-erler 180b/06, 274a/11, 306b/03,
312b/11, 316b/12

i.-erlerdi 093b/04

i.-erse 230b/03, 302a/07, 302b/01, 324a/09

i.-erseñ 226a/09, 232b/14

i.-erseñüz 318b/12

i.-ersevüz 326a/10

i.-ersin 011a/01, 129b/15, 199b/13,
274b/04, 278a/06, 287b/12

i.-ersiz 103a/15, 137a/06, 244a/12,
253b/06, 272b/12, 323b/10

i.-erüm 220a/08

i.-erüz 069b/04

i.-ervüz 102a/10

i.-esi 039a/15

i.-esin 014b/09, 064b/07, 083b/09,
099a/15, 232a/06, 317b/10

i.-esiz 273b/12, 303b/13, 318b/15

i.-evüz 021b/05, 294a/05

i.-eydi 308b/13

i.-eydüm 150a/06, 332b/13, 332b/14

i.-eyim 014b/10, 064a/10, 064b/06,
071a/02, 151b/01

i.-eyin 319a/05

i.-gil 007b/07, 018a/02, 165a/06, 228b/15,
275a/10

i.-icek 088b/02

i.-iselerdür 310b/01

i.-iserdüm 238a/02

i.-isersiz 048b/12

i.-me 091a/09, 216a/12

i.-medi 074a/02, 105a/02, 125a/14,
207b/07

i.-mediler 010a/03, 269b/02

i.-medük 007a/15

i.-medüm 028b/03, 150a/10, 228b/12,
267b/09, 271b/06, 272a/05

i.-medün 104a/10, 130b/04

i.-mege 093a/15, 327a/05, 261b/06

i.-megil 307a/14

i.-mek 070a/06, 095b/14, 098a/08,
107a/01, 130b/02, 132a/10, 143a/04,
263b/11, 280a/12

i.-memiş 045a/05

i.-meye 323b/10

i.-meyedi 243a/06

i.-meyeler 167b/02

i.-meyem 042a/04

i.-meyesi 264a/01

i.-meyesin 231b/13

i.-meyesiz 239b/05

i.-meyevüz 239b/14

i.-meyeydüm 303a/15

i.-mez 252a/03

i.-mezem 267b/15

i.-mezler 179b/15

i.-mezse 323a/04

i.-mezsiz 272b/13

i.-mezüz 069b/04

i.-mişdür 017b/02, 024a/11, 024a/14,
027a/03, 124b/15

i.-mişem 059a/03

i.-miş-idi 124a/04

i.-mişlerdi 045a/08

i.-mişlerdür 097b/14, 120a/06

i.-sem 333a/14

i.-sün 163b/07, 165a/06, 302b/01

i.-sünler 320b/05

i.-tüñ 291a/02

i.-üben 328b/12

i.-ün 102b/12, 115a/11, 123b/07, 230b/15,
320b/07

• *i.+ici*: Eden, yapan.

i.+dür 028b/07

• *gām i.+ici*: Zalim. 282b/07, 307a/02,
328a/10

• *i.-üp-dur-* 331b/13, 258b/06, 238b/01

• *idebil-*: Etme ihtimali veya imkânı
bulunmak. 248b/13, 119b/06, 178a/02,
152b/14

2. Yardımcı fiil.

acı i.

‘adāvet i.

‘adet i.

āferīn i.

‘afv i.

āgāh i.

āgāz i.

ağrāz i.

āh i.

‘ahd i.

‘ahdī tāze i.

‘ahd tāze i.

‘aklı zā’ il i.

‘alāmet i.

‘amel i.

āmīn i.

ārām i.

ārāste i.

arğa bir i.

‘arż i.

‘arża i.

ārzū i.

āsān i.

aşşı i.

āşikār i.

āşikāre i.

‘atā i.

āvāre i.	cerħ i.	faħr i.
‘avratlıġa kabūl i.	cevelān i.	farīza i.
‘ayb i.	cevr ü zūlm i.	farz i.
‘azāb i.	cezā i.	fātin i.
āzād i.	cihād i.	fāyide i.
‘azīm i.	cüdā i.	fehmi i.
‘azīz i.	dāfi ‘ i.	fermān i.
‘azm i.	da‘vet i.	feryād i.
baħīllik i.	da‘vī i.	feryād fiġān i.
baħş i.	def‘ i.	fesād i.
baħşiş i.	defn i.	feth i.
bātil i.	delālet i.	fiġān i.
bed i.	dilek i.	fidā i.
bedel i.	diri i.	fidāi i.
behre i.	dirīġ i.	fikir i.
ber-dār i.	dirlik i.	fuzūllık i.
beterin i.	du‘ā i.	ġalať i.
beyān i.	dünyādan riħlet i.	ġalebe i.
bey‘at i.	dünyādan naql i.	ġammazlık i.
bī-fermānlık i.	dürüst i.	ġāret i.
bī-ħürmetlik i.	efsūs i.	ġarķ i.
biryān i.	emīr i.	ġavġā i.
buħūr i.	emr i.	ġāyib i.
bühtān i.	emr-i ma‘rūf i.	ġazā i.
cān teslīm i.	endişe i.	gerdenkeşlik i.
cefā i.	erzānī i.	geşt i.
cehd i.	esīr i.	ġirīv i.
celvet i.	eylük i.	giryān i.
cem‘ i.	eyü i.	ġölge i.
ceng i.	ezber i.	ġönül yavuz i.

gözi görür i.
gözlü i.
güsl i.
güç i.
güm i.
günāh i.
güzīde i.
haber i.
hac i.
hac-1 vidā' i.
hādīm i.
hākīr i.
halāş i.
hamle i.
hāndan i.
harāb i.
harāc i.
harām i.
harb i.
harc i.
hareket i.
hased i.
hāsıl i.
haşr i.
haţā i.
havāle i.
hayr i.
hazer i.
hāzır i.
hecv i.

helāk i.
helāl i.
heves i.
hezīmet i.
hışım i.
hışm i.
hıyānet i.
hicret i.
hidmet i.
hikāyet i.
hilāf i.
hīle i.
himāyet i.
hisāb i.
hişār i.
hizmet i.
hor i.
hoş i.
hurd i.
hurūş i.
huşūmet i.
hük m i.
hürmet i.
'ibādet i.
icābet i.
ihşān i.
ihţilāf i.
ihţiyār i.
ikālet i.
iki kıs m i.

iki pāre i.
ikrām i.
ikrār i.
iktidā i.
ilzām i.
'imāret i.
īmāna da'vet i.
infāk i.
inkār i.
intikāl i.
i' rāz i.
irtihāl i.
işār i.
isrāf i.
istiğfār i.
istihzā i.
işāret i.
'itāb i.
i'timād i.
ittifāk i.
'ivaż i.
'izzet i.
kabūl i.
kabz i.
kahr i.
kāmet i.
kanā'at i.
kār i.
karār i.
kaşd i.

katl i.
kavī i.
kavl ü karar i.
kayd i.
kefâret i.
kerâmet i.
kerem i.
kesb i.
kışâş i.
kısmet i.
kıyâs i.
kibr i.
kifâyet i.
konıkluk i.
konukluk i.
kör i.
kurbân i.
kuvvet i.
la'net i.
laṭife i.
lehv u tarab i.
livâta i.
lutf i.
maḥrûç i.
maḥrûm i.
maḥzûl i.
maḳâm i.
maḳhûr i.
ma'îşet i.
ma'lûm i.

mânend i.
mażarrat i.
ma'zûl i.
meclis i.
mecrûh i.
medh i.
melâmet i.
men' i.
mesh i.
meşveret i.
miḥnet i.
miḳdâr i.
minnet i.
mu'âlece i.
mu'âvenet i.
mubâḥât i.
muḥâbâ i.
muḥâlefet i.
muḥarrer i.
muḥayyir i.
musallaṭ i.
muvâfaḳat i.
müdârâ i.
mülâzemet i.
münâcât i.
münâdî i.
münâza'at i.
münâzara i.
münkâd i.
münḳaṭî' i.

mürâ'ât i.
müslimân i.
müstagnî i.
müstecâb i.
müşerref i.
mütâba'at i.
nafaḳa i.
nâ-ḥoş i.
naḳd i.
naḳl i.
nâliş i.
nâ-mezâd i.
naşib i.
naşîhat i.
nazar i.
nehy i.
neh-i münker i.
nevâht i.
nevḫa i.
nezzr i.
nidâ i.
nigû-sâr i.
niḳâb i.
nişâr i.
nişân i.
nuşret i.
nüvâht i.
'ömrin uzun i.
pâdişâh i.
pâk i.

pāre pāre i.
pāspānluḡ i.
perākende i.
perdāht i.
perhīz i.
pesend i.
peydā i.
pinhān i.
raḡbet i.
raḡm i.
raḡmet i.
rāst i.
rāz i.
red i.
revā i.
revān i.
ri'āyet i.
riḡlet i.
rivāyet i.
rūgerdānluḡ i.
rūzī i.
rūkū' i.
şabır i.
şabr i.
şadaḡa i.
şalāḡ i.
şarf i.
şavāb i.
şavaş i.
sebeb i.

secde i.
sefer i.
selām i.
şenā i.
sengisār i.
siḡir i.
sitāyiş i.
şoḡbet i.
şovuş i.
söz i.
su'āl i.
şulḡ i.
sünnet i.
şarḡ i.
şāz i.
şāzılıḡ i.
şāz-kām i.
şāzluḡ i.
şāzuluk i.
şefā'at i.
şefḡat i.
şehīd i.
şikāyet i.
şūrīde i.
şükr i.
şükr şenā i.
şükr sipās i.
şükr ü sipās i.
şükr ve sipās i.

şükür i.
şümār i.
şürü' i.
tā'at i.
tā'at ve 'ibādet i.
tafḡīl i.
tahāret i.
taḡşīn i.
taḡḡīr i.
taḡşīr i.
taleb i.
ta'līm i.
tama' i.
tamām i.
tārāc i.
taşadduḡ i.
taşarruf i.
taşnīf i.
tavāf i.
tā'ib i.
ta'yīb i.
ta'yīn i.
tażarru' i.
tāze i.
ta'zīm i.
ta'zīm tefāḡūr i.
tedbīr i.
tefāḡūr i.
tefekkür i.
tefsir-i Qur'an i.

tehdīd i.	vācib i.	yavuz i.
tehlīl i.	va'de i.	yāz i.
terk i.	vaḥy i.	yiyni i.
tervīc i.	var i.	yok i.
tesbīḥ i.	vaşf i.	yolı ğalaṭ i.
teslīm i.	vaşiyet i.	yolı ḥaṭā i.
tevāzu' i.	va'z i.	yūzin turş i.
teyemmūm i.	vazīfe i.	zāhir i.
tīmār i.	vefā i.	zaḥmet i.
tōhmet i.	vefāt i.	zā'il i.
tövbe i.	vidā' i.	zārlıḳ i.
turş i.	yād i.	zārlıḳ i.
tesbīḥ ve 'ibādet i.	yalıncaḳ i.	zārlıḳ i.
tesbīḥ ve tehlīl i.	yār i.	zārī i.
'ucb ve kibr i.	yardım i.	zāyi' i.
'ucb ve tekebbürlik i.	yardum i.	
'uḳūbet i.	yārī i.	
zelīl i.		
zıkr i.		
zinā i.		
ziyāde i.		
ziyān i.		
ziyāret i.		
zulm i.		

it-2: (< *eyit-*): 1. Söylemek. (**krş. eyit-**)

i. 102a/07, 222b/08

i.-di 051a/07, 064a/10, 071a/01, 093a/12,
097b/05, 097b/06, 105b/04, 105b/06,
105b/09, 105b/11, 106b/15, 331b/04

i.-dügünüñ 326a/09

i.-düm 158a/06

i.-e 097b/05

i.-erdi 330a/01

i.-ersin 199b/14

i.-eyim 040b/02

i.-medi 040a/13

i.-mesin 038b/02

i.-miş-idi 151b/03

i.-mişlerdür 091b/05

i.-mişmesüñ 102a/09

i.-üm 245b/14

i.-üp 326a/09

- *i.-üp-dur-*: 301a/02

itāb (*Ar.*): Azarlama, paylama, darılma. -3-

- *‘i. eyle-*: Azarlamak, paylamak. 266a/04
- *‘i. it-*: Azarlamak, paylamak. 331a/13
- *‘i. ol-*: Azarlanmak. 260a/06

iten- → **itin-** -1-

i.-mezler 186a/07

i’tibār (*Ar.*): Önem verme; saygı gösterme. -3-

i. 312b/09

- *i. eyle-*: Önem vermek. 314b/08
- *i.+ı ol-*: Saygı göstermek. 294b/13

i’tikād (*Ar.*): İnanma, inanç. -1-

i.+ı 189a/06

i’timād (*Ar.*): Güven, emniyet. -1-

- *i. it-*: Güvenmek, emniyet duymak. 313b/13

itin-: Yetinmek. -1- (**krş. iten-**)

i.-diler 298b/09

i’tiyād (*Ar.*): Alışkanlık, alışma. -1-

i. 329b/14

itmek → **etmek** -2-

i. 216a/02, 251a/05

ittifāq (*Ar.*): 1. Uyuşma, karara varma. -10-

i. 143b/13, 151b/02, 248a/15

i.+ları 321b/13

- *i. it-*: Karara varmak, fikir birliği etmek. 091b/12, 092a/02, 098a/14, 107a/01, 255b/01

2. Birlikte, beraber, hem.

i.+ıla 310b/08

ittiķā (*Ar.*): Sakınma, kaçınma. -1-

- *i. kıl-*: Korkmak, sakınmak. 060b/03

iv-: Acele etmek. -6-

i.-er 051a/01

i.-me 036b/08, 154b/07, 154b/09, 187a/04

i.-mek 323b/01

ivāz (*Ar.*): Bedel, karşılık. -8-

‘i.+ıdur 277a/08

- *‘i. ķo-*: Bedel koymak. 182a/07
- *‘i. it-*: Bedel vermek, karşılık vermek. 308b/06
- *‘i. ver-* → *‘i. vir-*: 116a/07
- *‘i. vir-*: Bedel vermek, karşılık vermek. 183a/12, 221b/02, 225a/11, 238a/09

iy: Ey. -531-

i. 004b/10, 005b/09, 005b/11, 006a/02,
006b/10, 007a/03, 007a/11, 007b/03,
007b/07, 008a/02, 008a/06, 009a/02,
009b/03, 010a/05, 010b/14, 011a/06,
011b/01, 012a/10, 012a/12, 012b/01,
012b/12, 013a/03, 013a/06, 014a/12,
014a/13, 014a/15, 014b/04, 014b/06,
014b/09, 016a/10, 016b/02, 016b/10,
016b/13, 017a/11, 019b/01, 019b/07,
020b/15, 021a/01, 021a/05, 021a/11,
022a/02, 022a/15, 022b/10, 023a/11,
023b/09, 025a/15, 025b/05, 025b/11,
025b/12, 026a/12, 026b/08, 026b/14,
027a/02, 028a/11, 028a/15, 028b/02,
028b/03, 028b/08, 028b/12, 029b/02,
029b/08, 029b/13, 030b/07, 030b/10,
031a/04, 031a/14, 031b/14, 033a/14,
033b/02, 033b/06, 033b/11, 034b/02,
034b/15, 035a/03, 035b/04, 036a/06,
036b/05, 036b/08, 037a/01, 037a/02,
037b/12, 037b/13, 038a/11, 038b/07,
039b/02, 040b/10, 040b/11, 041a/01,
041b/05, 041b/11, 042a/01, 042a/11,
042b/02, 042b/06, 042b/12, 043a/01,
043a/03, 043a/11, 043a/13, 044a/12,
044b/12, 045b/02, 045b/06, 045b/11,
046a/06, 046a/07, 046b/12, 047a/01,
047a/03, 047a/04, 047a/06, 051a/01,
051a/06, 053a/02, 055a/13, 056a/06,
056b/11, 056b/15, 057a/01, 057b/01,
058b/13, 062b/06, 063b/05, 064a/05,
064b/05, 064b/13, 065a/09, 065a/10,
066a/03, 066a/06, 066b/02, 066b/08,
066b/10, 068a/05, 068a/14, 069b/07,
070a/04, 073a/07, 073b/03, 073b/10,
074a/01, 074b/14, 075b/02, 075b/13,
077a/04, 077a/11, 078a/05, 079a/09,
080b/14, 081a/01, 082a/07, 082a/11,
082b/03, 082b/15, 083a/04, 084a/01,
084a/07, 085a/09, 085a/15, 085b/07,

085b/08, 086a/08, 086b/01, 086b/04,
087a/02, 087a/05, 087b/08, 088a/01,
088a/15, 088b/04, 088b/07, 088b/10,
089b/08, 090a/03, 090a/06, 091a/05,
091a/09, 091a/12, 092a/15, 092b/01,
092b/10, 093a/07, 093b/09, 093b/11,
094b/06, 094b/11, 095a/03, 095a/15,
095b/09, 096a/01, 096b/03, 096b/07,
097a/06, 097b/05, 097b/14, 098b/02,
098b/13, 099a/10, 099a/14, 100a/03,
104a/09, 105a/04, 105a/09, 105b/02,
105b/04, 105b/09, 106a/08, 107b/10,
109b/07, 112a/11, 112b/13, 113b/01,
115a/02, 117a/01, 117b/14, 119a/02,
119a/08, 119a/13, 120a/10, 124b/05,
125b/12, 126b/08, 127b/03, 127b/13,
128b/08, 128b/13, 129b/08, 130a/13,
131a/02, 131b/04, 131b/13, 132b/11,
133a/15, 133b/11, 134a/09, 134a/14,
135b/02, 137a/13, 138a/07, 139a/09,
144a/14, 144b/02, 144b/08, 145a/01,
145a/05, 145a/10, 145b/09, 146a/09,
146b/12, 147b/04, 152a/15, 153b/03,
153b/06, 153b/09, 154a/05, 154a/11,
154a/15, 154b/05, 154b/07, 154b/09,
154b/11, 154b/13, 155a/03, 155a/06,
155a/11, 155a/15, 155b/15, 156a/06,
156a/10, 156b/06, 157a/04, 157b/01,
158b/14, 161a/09, 161b/03, 162a/07,
163b/03, 163b/05, 163b/07, 164a/05,
164a/06, 164a/08, 164a/10, 164a/11,
164b/14, 165a/05, 166b/10, 166b/12,
166b/13, 166b/14, 167a/09, 167a/11,
167a/12, 167b/01, 167b/06, 168a/04,
168b/03, 169a/02, 170b/07, 170b/10,
170b/12, 171b/02, 171b/12, 171b/15,
172a/06, 172a/11, 172a/15, 172b/05,
172b/09, 172b/10, 172b/15, 173a/02,
173a/05, 173a/06, 173a/13, 173b/09,
173b/15, 174a/03, 174b/02, 177a/14,

177b/03, 177b/11, 178a/04, 178a/10,
178a/13, 178b/15, 179a/04, 179a/08,
179a/10, 181a/04, 181a/06, 181b/01,
181b/08, 182b/14, 182b/15, 183a/04,
183a/06, 183a/08, 183a/10, 185a/07,
185b/14, 186b/02, 186b/12, 187a/08,
187b/06, 195a/07, 197a/04, 197a/12,
199a/03, 199b/13, 200a/14, 201b/01,
201b/06, 208b/01, 208b/06, 210a/09,
212b/02, 212b/10, 212b/13, 214a/01,
214a/11, 215b/13, 218b/12, 220b/07,
220b/09, 221a/02, 221a/10, 221b/03,
221b/08, 221b/10, 221b/14, 222a/10,
222a/15, 222b/05, 222b/07, 224b/01,
224b/12, 225a/03, 225b/03, 226a/01,
226a/07, 226a/14, 226b/03, 227a/02,
227a/13, 227b/11, 228a/10, 228a/15,
230a/05, 230b/05, 233b/06, 234b/06,
235a/08, 235a/15, 235b/11, 235b/14,
238b/08, 240a/04, 240a/08, 241a/07,
241b/10, 241b/12, 242a/04, 243b/04,
245b/07, 246a/03, 246a/05, 247a/15,
249a/05, 249a/13, 250b/06, 250b/10,
250b/15, 251b/04, 253a/10, 255a/08,
256a/05, 257b/10, 258b/08, 258b/11,
259a/02, 259a/04, 259a/05, 260a/03,
260a/04, 261b/04, 265a/02, 265a/09,
265a/12, 268b/09, 270b/13, 273a/02,
273a/04, 273a/06, 274a/02, 274a/03,
275a/13, 276b/10, 277a/12, 278b/09,
279a/12, 279a/15, 282a/04, 282a/07,
282a/09, 282a/12, 283a/02, 286b/04,
287a/03, 287a/13, 287b/01, 287b/12,
288a/03, 288b/01, 288b/12, 291b/07,
294a/02, 296b/15, 298a/01, 298b/09,
299a/09, 299a/12, 300a/06, 301a/07,
301b/11, 302b/01, 302b/05, 303a/01,
303a/03, 303a/07, 306b/15, 307a/12,
308b/04, 309b/15, 310a/03, 312b/01,
312b/03, 313a/03, 313a/08, 313b/04,

315a/10, 315a/15, 315b/02, 315b/15,
316a/11, 317b/12, 318a/09, 318b/01,
319a/08, 319b/07, 319b/13, 319b/14,
321a/02, 322b/01, 323a/02, 323b/01,
323b/03, 323b/14, 324a/09, 324b/05,
324b/07, 324b/08, 325a/15, 326b/03,
326b/13, 326b/14, 327a/13, 327b/04,
327b/09, 328b/06, 329b/01, 329b/09,
330a/09, 330a/11, 330b/02, 331a/15,
333a/05, 333b/09

iyiyerek : Çok iyi. -1-

y. 173a/04

iyilük : İyi olma durumu, salah. -1-

i. 317b/15

iyile → **öyle** -1-

i. 100b/05

izâfe (Ar.): Zammetme, katma. -1-

i. 323b/15

izâr (Ar.): Örtü. -2-

i.+ın 287b/15

i.+ına 287b/15

izin (Ar.): Müsâade, ruhsat, destur. -1-

- *i. vir-*: Müsâade etmek. 232a/03

izzet (Ar.): Şan ve şeref, yücellik, itibar. -5-

‘i. 209a/14

‘i.+çün 107b/05

‘i.+in 094a/05

‘i.+üm 181a/14

- *‘i. it-*: Saygı göstermek. 259a/15

J

jengār (*Far*): Pas, kir.

j. 229a/8

K

ķā'im (*Ar.*): Kalıcı; bir işte sebât eden. -2-

ķ.+dür 315b/12

- *ķ. dur-*: Kalmak, varlığını sürdürmek. 218a/08

Ķābe Ķāvseyn (*Ar.*): Hz. Muhammed'in göğeyükselmesinden sonra Allah'a iki ay boyuyaklaşması.-3-

ķ.+e 192b/02

ķ.+den 192b/04, 199a/10

ķābile (*Ar.*): Bir soydan türemiş ve bir reisin idaresinde yaşayan topluluk. -15-

ķ. 123b/03, 212a/11

ķ.+den 098a/09

ķ.+densin 316a/10

ķ.+müzden 020a/03

ķ.+sinden 098a/06, 129a/12, 316a/09

ķ.+sindenem 316a/10

ķ.+sinden-idi 304b/03

ķ.+sine 269b/15, 314b/12

ķ.+siydi 079b/09

ķ.+siyidi 129a/13

ķ.+ye 212b/06

ķābin (*Far*): Güveyinin geline verdiği ağırlık, mal, eşya, mehir. -3-

k.+ile 126b/09

k.+üm 286b/04

k.+üme 286b/05

ķābül (*Ar.*): Alma, verilen bir şeyi alma; razı olma. -35-

- *ķ. it-*: Benimsemek, kabul etmek. 016b/03, 016b/12, 017a/08, 017a/15, 017b/05, 017b/15, 035a/15, 046b/08, 050a/03, 068b/15, 085b/05, 087a/09, 087a/10, 134b/03, 144b/12, 173a/04, 183b/09, 186b/14, 202b/15, 203a/03, 203a/05, 215b/07, 247b/02, 247b/03, 266a/02, 286a/08, 286b/06, 301a/03, 321a/01, 321a/02, 331a/05, 332b/15

- *ķ. ol-*: Kabul edilmek. 278a/13, 306b/07

ķābż (*Ar.*): Alma, tutma, zaptetme. -5-

- *ķ. it-*: Almak, zaptetmek. 228a/03, 228b/11, 228b/14

ķābża (*Ar.*): (Kılıç, tabanca, ok vb.nin) tutulacak yer, sap. -2-

ķ. 320a/11

ķ.+ısın 104a/14, 104a/15

- *ķ. i kudret*: Kudreti altına alma, güç elde etmek. 215a/12

ķaç-: Hızla uzaklaşmak, kaçmak. -45-

ķ.-a 108a/06, 118b/14, 285a/03

ķ.-amayayın 254a/09

ķ.-ardı 108a/13

ķ.-arsın 036b/01, 254a/08

ķ.-asın 036b/07

ķ.-dı 008b/05, 008b/07, 098b/13, 109a/08, 118b/15, 119a/06, 119a/08, 139b/06, 139b/08, 205a/07, 274a/07, 288b/03, 309b/12, 310a/13, 312a/07

ķ.-dılar 038a/05, 038a/06, 038a/08, 038a/13, 038a/15, 039b/04, 063a/14,

076a/07, 120b/13, 128b/03, 132a/14,
285b/14

ķ.-duğına 038a/09

ķ.-mağa 312a/05

ķ.-mañuz 103b/13

ķ.-maz 313b/15

ķ.-mış 036a/08

ķ.-mışlardı 077a/06, 122a/03

ķ.-uñuz 128b/02

- *ķ. +an* : Kaçan (kimse).

ķ.+lar 109a/08

ķ.+laruñ 285b/06

- *ķ. (şınığup ķ.)* → şın-

ķaç : Herhangi bir şeyin niteliğini sormak için
kullanılan soru sıfatı. -30-

ķ.+ıncı 287a/03

ķaçan : Ne zaman, ne vakit; ne zaman ki, -dığı
vakit. -22-

ķ. 089a/08, 111b/03, 124b/11, 140a/12,
180b/01, 194b/10, 232a/06, 249b/06,
258a/03, 317a/15, 331a/10

- *ķ. kim*: Ne zaman ki, her ne vakit, -dığı
vakit. 017a/12, 079a/10, 276b/02, 286a/15,
289a/11, 303b/01, 303b/02, 308b/12,
316b/10, 317b/10

ķaçur-: Götürmek, kaçırmak. -2-

ķ.-dı 285b/06

ķ.-ırsın 154a/10

ķadar (Ar.): 1. Miktar zarfı. -59-

ķ. 021a/08, 023b/14, 046a/04, 051a/04,
052a/04, 087b/04, 096a/02, 089b/02,
105b/05, 110b/11, 114b/06, 121b/14,
183b/05, 183b/06, 196a/12, 196b/04,

201b/09, 205b/11, 214a/05, 216b/09,
228b/08, 261b/14, 262a/13, 318b/05,
328a/14

ķ.+duñ 216b/11

ķ. 056b/15, 057a/06, 087b/08, 105b/04,
120a/07

ķ. 244b/10, 249b/07, 250a/04, 250b/10,
264a/07, 316a/13

2. Soru zarfı.

ķ. 031b/06, 052b/06, 053b/12, 090a/12,
098a/13, 161b/04, 164a/15, 165a/06,
176b/08, 183b/07

ķ.+dur 157a/04

3. Ölçüsünde, derecesinde.

ķ. 061a/11, 076a/13, 076b/13, 076b/14,
081a/05, 081b/11, 183b/04, 248b/07

ķ.+ı 076b/07

ķ.+ıdı 167b/15, 179a/03

ķadeh (Ar.): Kadeh. -4-

ķ. 064b/07, 064b/08

ķ.+ile 226b/15

ķ.+lerile 159a/13

ķadem (Ar.): 1. Ayak. -6-

ķ. 080b/12

ķ.+inde 020a/15

ķ.+üm 042a/15

ķ.+üñi 042a/15

ķ.+i 080b/13

2. Adım.

- *ķ.-i berekāt*: Bereketli adımlar. 204a/13

ķaderle-: Takdir etmek. -1-

ķ.-mişdür 313b/14

ķaderlen-: Taktir edilmek. -1-

ķ.-miřdūr 316a/14

ķađı (Ar.): Őeriat hūkūmlerini uygulayan hākim.

-6-

ķ. 028a/10, 028a/15, 028b/02

ķ.+sınla 002b/04

ķ.+sıyla 028a/04

ķ.+ya 028a/10

ķadīm (Ar.): Eski; başlangıcı olmayan, ezeli olan Allah. -1-

ķ.+ūñ 101a/11

ķadir (Ar.): 1. Gūcū yeten, mūktedir. -10-

ķ. 063b/06

ķ.+dūr 008a/03, 008a/13, 022a/09,
028a/02, 064b/15

ķ.+em 008b/02

ķ.+sin 034a/04, 053b/11

- *ķ. ol-*: Gūcū yetmek. 107a/05

2.Kudret sahibi, her Őeyi yapmaya gūcū yeten,
Allah. -1-

ķ. 190b/14

ķadr (Ar.): Kıymet, değer. -2-

- *ķ.+(ini) bil-*: Kıymetini, değerini bilmek. 215a/06
- *ķ. gicesi*: Kur'ān-ı Kerīm'in ilk ayetinin indiği gece, Ramazan ayının 27. gecesini.183b/05

ķāf (Ar.): Arap alfabesinin 22. harfi. -1-

ķ. 030b/08

ķāfi (Ar.): Elveren, yetişen; yeter, yetecek. -3-

k. 146b/01, 190b/12

ķ.+yem 005a/15

ķāfile (Ar.): Birlikte yolculuk edenler. -7-

ķ. 084b/04, 084b/05, 186b/15

ķ.+re 084a/15

ķ.+ye 248b/15

ķ.+yi 084b/02

ķ.+yile 074b/10

ķāfir (Ar.): Allah'ın varlığına ve birliğine inanmayan, ķāfir. -117-

k. 024b/12, 060a/15, 077a/01, 102a/12,
103b/05, 108a/08, 108b/08, 110a/11,
114a/04, 117a/08, 140b/12, 157a/13,
157a/14, 182a/11, 189a/06, 201a/08,
211b/10, 271b/02, 274b/08, 274b/10,
323b/10

ķ.+den 305b/09

ķ.+dūm 249a/14

ķ.+idi 254b/07

ķ.+in 074a/14

ķ.+ler 027b/01, 027b/04, 053b/11,
058a/05, 058a/08, 098a/02, 098b/06,
099b/01, 099b/04, 102b/05, 102b/09,
102b/14, 103a/14, 103b/02, 103b/05,
103b/09, 103b/10, 103b/12, 104b/03,
107a/03, 108a/01, 108a/11, 108a/14,
108b/07, 109b/02, 109b/05, 110a/02,
110a/04, 110b/05, 114a/09, 116b/05,
117a/07, 117a/09, 118b/14, 119a/01,
119a/02, 119a/05, 141a/05, 141a/08,
153a/07, 194b/14, 206b/12, 231a/11,
244b/06, 244b/09, 247a/05, 300b/12,
306b/10, 327a/05

ķ.+lerde 093a/15

ķ.+lerden 058a/10, 103a/03, 103a/08,
103a/11, 104a/02, 105a/10, 108a/06,
143b/11, 153a/10, 241b/13

k.+lerdür 307a/02
k.+lere 098b/10, 103a/10, 109b/09,
132a/07, 132b/15, 194b/12, 239a/06,
243b/07, 244b/06, 248a/07, 249b/14,
295a/04, 306b/13
k.+leredür 153a/06
k.+leri 052a/06, 106b/09, 247a/12
k.+leridi 034a/11
k.+lerle 272b/12
k.+lerine 119a/08, 137b/07
k.+lerinüñ 108a/07, 111b/05
k.+lerle 051b/14, 094a/12, 102a/07,
102a/11
k.+lerüñ 105a/08, 110a/06

kāfirlik : Kafirlik. -1-

k.+da 271b/04

kaftān (*Far.* < *ḥagtān*): Süslü ve kıymetli uzun elbise. -14-

ķ. 062b/05, 084a/03, 093b/01, 115a/14,
115a/15, 219b/05

ķ.+ına 040b/07, 091a/01

ķ.+uma 040b/10, 040b/12, 040b/14

ķ.+uñā 041a/02

ķ.+uñı 099a/10

ķ.+uñuza 040b/12

kağır → **kuğır** -1-

ķ.-durdı 262b/07

kāğıt (*Far.*): Kağıt. -1-

k.+dan 118a/12

kāh (*Far.*): Bazen, bazı zaman. -1-

k. 247a/06

kāhillik : Tembellik, ağır davranma. -1-

k. 225a/06

kāhin (*Ar.*): Gaipen haber verme durumu, gizli bilgi, falcı. -4-

k. 097a/01

k.+diler 097a/01

k.+dür 096b/15

k.+lere 202a/14

kāhinlik : Falcılık. -1-

k. 096b/06

kaḥr (*Ar.*): Üstün gelip mahvetme, yok etme, perişan etme. -17-

ķ. 061a/06

ķ.+ıla 051b/07, 120a/03, 121a/07, 121a/10,
121b/13

- *ķ. it-*: Mahvetmek, perişan etmek. 015a/12, 029a/05, 052a/03, 052a/08, 072a/15, 093a/08, 103b/01, 113b/10, 139a/04, 199b/01, 313b/06

kaḥtılık → **kaḥtılık** -1-

ķ.+dan 195b/02

kaḥtık : Kıtık, kuraklık.

-3- (**krş. kaḥtılık, kaḥtılık**)

ķ. 050b/06, 050b/10, 118a/01

kaḥtuluk → **kaḥtılık** -1-

ķ. 050b/04

kaḥ-: Çalmak, vurmak, itmek, tepmek. -14-

ķ.-dı 112b/07, 128a/06, 163a/10, 227b/03

ķ.-dum 236a/01

ķ.-ıdı 087a/04, 156b/02, 161a/06, 162a/04,
164b/10, 166a/02, 168b/13, 261b/08

ķ.-ıdılar 174a/11

kaḥğan : Öfkelen, kızan. -1-

k.+dur 256b/05

kağıt:- Öfkelenmek, kızmak. -7-

k.-da 247a/12

k.-dı 268b/06, 268b/11, 319b/01, 270b/13

k.-mağını 262a/03

k.-maklığı 256b/05

kağılık : Sergen; çukur. -1-

k.+lar 180b/08

kal:- 1. Geride kalmak, bulunmak. -158-

k.-a 043b/13, 072a/09, 303b/03

k.-alum 333a/06

k.-asın 302b/08

k.-dı 054b/08, 055a/01, 065b/09, 071b/13,
087b/11, 110b/12, 140a/01, 155a/10,
171b/05, 211a/05, 215b/03, 234b/04,
236b/10, 279a/13, 279a/15, 312a/08,
326a/01, 330b/09

k.-dılar 074a/12, 333b/01

k.-madı 068b/07, 121a/06, 167a/07,
244a/04, 286b/03, 312a/07, 326b/03,
326b/06, 327a/07

k.-mağıl 312b/06

k.-mamış 076a/08

k.-mamışdur 171b/05

k.-masun 322a/12

k.-maya 110a/05, 164b/08

k.-mayuz 124b/02

k.-maz 118a/02

k.-miş 189a/12, 330b/11

k.-mişdur 110a/04, 111b/02, 115b/06

k.-mışdı 008b/13, 042b/12, 076a/09,
085a/14, 119a/15, 205b/12, 211a/07,
074a/14

k.-sun 234a/09

k.-up 080a/13

k.-ur 044a/04

k.-urdu 087b/15, 191a/09

2. Yaşamak, hayatta olmak.

k.-a 195a/11, 195a/12

k.-dılar 091b/08

k.-madı 070a/14

3. Edebî olmak, devam etmek.

k.-alar 176a/02

k.-ısar 322b/15

k.-mayavuz 322b/04

k.-mışdı 046b/03

4. Miras olarak kalmak.

k.-a 325a/12

k.-ıcağ 301b/09

k.-mışam 194b/03, 061a/14, 006a/08

k.-mişdur 193b/14

5. Olmak, bulunmak.

k.-asız 055b/12, 007b/01

k.-dı 018a/13, 020a/06, 038a/09, 041b/10,
042b/15, 045a/12, 056b/15, 061b/05,
064b/05, 065b/02, 066a/15, 066b/14,
067a/14, 067b/14, 070a/03, 071b/06,
090a/05, 099a/08, 137a/04, 138b/10,
170b/12, 200a/07, 263b/07, 284b/03,
028b/10, 032a/08, 032b/03, 037a/02

k.-dılar 194b/05, 197a/12, 224b/10,
231a/09, 245a/12, 254b/01

k.-madı 061b/15, 065b/09
k.-mışam 096b/06
k.-mışıldı 043b/03, 080a/04, 089b/12
k.-mışlardur 188b/08
k.-mışlarıdı 020a/13, 020b/10
k.-up 036b/01
6. Durmak, bulunmak.
k.-dı 084b/07, 285a/02, 312a/06, 315a/09
k.-dılar 101a/07
k.-duñ 066a/02, 170b/12
k.-ıcağ 104a/03

- *k.-ıp-dur-* 285b/11, 289b/08, 314b/13
- *k. (ad k.)* → ad
- *k. ('acāyibe k.)* → 'acāyibe
- *k. ('acebe k.)* → 'acebe
- *k. ('āciz k.)* → 'āciz
- *k. (bākī k.)* → bākī
- *k. (dermānde k.)* → dermānde
- *k. (diri k.)* → diri
- *k. (duri k.)* → durı
- *k. (fūrūmānde k.)* → fūrūmānde
- *k. (hāmīle k.)* → hāmīle
- *k. (hayrān k.)* → hayrān
- *k. (hāzır k.)* → hāzır
- *k. (maḥrūm k.)* → maḥrūm
- *k. (mīrās k.)* → mīrās
- *k. (mūtehāyyir k.)* → mūtehāyyir
- *k. (ta'accüb k.)* → ta'accüb
- *k. (ta'accübe k.)* → ta'accübe
- *k. (tākātī k.)* → tākātī
- *k. (tevellī k.)* → tevellī
- *k. (yetīm k.)* → yetīm
- *k. (yolı yavı k.)* → yolı

kal'a (Ar.): Hisar, kale. -6-

k.+dur 303b/08

k.+lar 121a/07, 314a/02

k.+sın 123a/14

k.+sına 121a/09, 121b/12

kalān : Geri kalan; diğeri, başka. -11-

k. 010a/06, 035b/06, 042b/14, 052b/13,
052b/15, 058a/07, 064b/03, 081b/13,
111b/07, 121b/15, 122a/02, 125a/05,
138b/03, 147a/08, 154b/01, 155b/11,
183b/04, 191a/03, 253b/02, 286b/11,
289b/08, 329a/10, 291a/13

k.+ı 074a/12, 294b/11

k.+ın 061a/11, 286b/10

k.+ları 100b/02, 211a/07, 211b/09

k.+ların 035a/12

kaldur-: Yukarı kaldırmak. -7-

k. 257b/10

k.-a 302b/02

k.-dı 246b/11, 258b/13, 281b/06

k.-dılar 229b/12, 231a/08, 241a/12,
259a/05

k.-urdum 258b/14

2. Alıp başka yere götürmek, nakletmek.

k.-dum 258b/12

k.-uñ 259a/05

- *k. (baş k.)* → baş

kalem (Ar.): Kalem. -14-

k. 017b/15

k.+i 018a/04, 018a/08

k.+inde 018a/06

k.+le 088b/02

k.+leri 017b/14, 018a/03

ķ.+lerin 017b/13, 018a/01, 018a/06,
018a/11

ķ.+leriyle 017b/13

ķ.+üñe 018a/07

ķālīb (Ar.): Kalıp. -1-

ķ.+dan 229a/10

ķalıñlıķ : Kalınlık. -2- (krş. ķaluñlıķ)

ķ.+ı 168b/12, 174b/11

ķalk-: 1. Ayaĝa kalkmak. -2-

ķ.-dı 197a/03

2. Uyanarak yataktan ayrılmak.

ķ.-aradı 191b/07

ķalkān : Kalkan. -7-

ķ. 107a/14, 123a/03, 123a/04, 257a/09,
257a/10

ķ.+ına 123a/03

ķ.+lar 284b/10

ķaluñlıķ → **ķalıñlıķ** -1-

ķ.+ı 166a/01

ķamçı : Kamçı. -25- (krş. ķamçu)

ķ. 198a/10, 198a/13, 220b/09, 220b/10,
221a/12, 221a/13, 223a/03, 250b/06,
266a/13

ķ.+dur 220b/08

ķ.+ya 222b/05

ķ.+yı 220b/10, 220b/12, 220b/13, 220b/14,
221a/05, 221a/06, 221a/10, 222b/14,
250b/04

ķ.+yıla 220b/06, 222a/07, 222b/13

ķamçu → **ķamçı** -1-

ķ.+m 198a/08

ķāmet (Ar.): Farz namazlardan önce, “namaz başladı” anlamına gelen “kad ķāmet-i’s-selā” ekleyerek ezan okuma. -3-

- *ķ. getir-*: Namaza kalkılması için “kad ķāmet-i’s-selā” ekleyerek ezan okumak. 155b/14
- *ķ. it-*: Namaza kalkılması için “kad ķāmet-i’s-selā” ekleyerek ezan okumak. 124b/10, 288b/05

ķāmil (Ar.): Bilgili, tercübeli, olgun. -1-

ķ.+e 090a/04

ķamu : Bütün, hep. -1-

ķ. 300a/15

ķan : Kan. -54-

ķ. 036b/10, 098a/10, 098a/13, 098a/14,
108b/12, 109a/10, 115a/13, 159a/12,
159b/09, 159b/11, 178b/10, 244b/11,
274b/15, 275a/02, 316b/11, 327a/08

ķ.+a 109a/02, 287a/05, 327b/03, 328b/10

ķ.+dan 088b/01

ķ.+ı 051b/08, 109a/11, 240a/07, 244b/14,
272b/01, 273a/12, 286b/09, 327b/02

ķ.+ıla 108b/15

ķ.+ın 302b/08, 325a/12

ķ.+ını 108b/13, 109a/10, 122a/09, 167a/13

ķ.+ı-y-içün 318a/14

ķ.+lar 256a/05, 274b/15

ķ.+lara 328b/09

ķ.+ların 302b/06

ķ.+larum 319b/04

ķ.+um 108b/15

ķ.+umda 087a/06

ķ.+uñ 275a/08

- *k. bahāsin iste-*: Diyet talep etmek. 098a/10
- *k. dök-*: Öldürmek. 271b/08, 273b/13, 301a/15, 303a/13, 310a/04, 321b/07
- *k. dökül-*: Öldürülmek. 301a/15
- *k.+a ğark ol-*: Kana boğulmak. 244b/11, 327b/02
- *k.+ına gir-*: Kandırmak. 285b/02
- *k. (uyuşmuş k.)* → uyuş-

қанә'at (Ar.): Az şeyle yetinme, fazla istememe; kanaat. -3-

- *k. it-*: Az şeyle yetinmek. 184b/15, 291a/11
- *k. ol-*: Kanaat etmek. 286b/12

қанad : Kanat. -13- (**krş. қанат**)

- k. 183b/13
- k.+a-ıla 183b/12
- k.+ı 081b/05, 081b/10, 088a/08, 162b/13, 170b/02
- k.+ıla 183b/14
- k.+ın 054a/02, 062a/15
- k.+ınuñ 153b/05, 317a/06
- k.+larını 082a/01

қанат → **қанad** -4-

- k. 049a/10
- k.+ları 177a/08
- k.+ların 012a/08
- k.+larından 007a/10

қанca : Nereye. -4-

- k. 099a/03, 141a/08, 270b/01, 318a/11

қансару : Nereye, neresi, ne tarafa. -2-

- k. 048a/13, 048a/14

қанда : Nerede, her nerede. -33-

- k. 020b/13, 024a/11, 031a/13, 047b/01, 056b/12, 069b/11, 087b/15, 098b/04, 099a/02, 138b/02, 226b/07, 227a/12, 229b/06, 232a/05, 234b/03, 235b/14, 288b/09, 289b/09, 302a/15, 310a/01, 313a/14, 317b/09, 322b/04, 327a/12

- k.+dur 032a/05, 032a/06, 047b/01, 048a/07, 080b/14, 099a/01, 234b/08

- k.+yıduñ 081a/11

қандан : Nereden. -9-

- k. 007b/03, 008a/10, 024a/04, 035b/13, 038a/15, 057a/06, 315a/05, 315b/07

- k.+dur 027a/13

қанғы : Hangi. -14- (**krş. қанқы**)

- k. 036a/08, 040b/12, 043a/06, 067a/15, 182b/11, 204b/08, 220b/08, 323b/05

- k.+sı 158a/13, 246a/05, 246a/07, 246a/10

- k.+sın 078a/14, 155a/03

қанқы → **қанғы** -6-

- k. 104b/02, 294b/11, 312a/01

- k.+sı 018a/11

- k.+sın 193b/15, 271a/05

қанлу : Kan bulaşmış. -1-

- k. 324a/14

қанūn (Ar.): Kanun. -1-

- k.+ununda 136b/09

қap-: Kapmak, kapıp götürmek. -5-

- k.-arız 201a/03

- k.-dılar 081a/06, 081a/08

- k.-masın 201a/04

- k.-mayalum 201a/08

kapak : Bir şeyin üstünü örten, kapatan şey, kapak.

-3-

ķ.+ın 033a/15, 062b/04, 180b/15

ķapı → **ķapu** -7-

ķ. 123a/11, 134b/15

ķ.+sına 199a/01

ķ.+sından 156b/13

ķ.+sındaydı 331a/04

ķ.+yı 123a/07, 123a/09

ķapu : Kapı. -123- (**krş. ķapı**)

ķ. 019a/02, 128a/06, 128a/10, 135a/02,
161a/05, 163a/10, 184a/02, 227a/07,
261b/08

ķ.+da 135a/03, 153b/13, 154a/01, 186a/01,
186b/04, 223b/07, 279b/04

ķ.+dan 177b/12, 186b/04, 196a/11,
236a/06, 279b/06, 280b/02, 280b/09,
281a/02, 288b/07

ķ.+lara 328b/15

ķ.+ları 227a/09

ķ.+ların 174a/15

ķ.+ñı 073b/01, 073b/09

ķ.+nuñ 287b/14

ķ.+sı 121a/05, 134a/13, 177b/10, 184a/01

ķ.+sıdur 283a/11

ķ.+sın 031a/10, 031a/12, 073a/05,
073a/06, 073a/14, 073b/02, 073b/14,
074a/01, 087b/05, 112b/07, 118b/08,
118b/09, 123a/04, 135a/01, 135a/03,
156b/02, 156b/05, 180a/08, 287b/14

ķ.+sına 026a/11, 067a/08, 073b/01,
083b/05, 099b/04, 100b/10, 122b/14,
128a/05, 132a/06, 174a/11, 218b/08,

222b/04, 235b/13, 236a/03, 251a/11,
259a/11, 259a/14, 288a/10, 326b/09

ķ.+sında 025b/10, 069a/13, 099a/06,
099b/02, 099b/03, 099b/08, 100b/05,
100b/08, 122a/05, 156b/08, 184a/03,
184b/11, 185b/07, 199a/01, 227b/03,
231b/09, 286a/01, 289a/15

ķ.+sından 069a/15, 069b/02, 156b/13,
221a/05, 257a/05, 325b/14

ķ.+sını 032a/03

ķ.+sınıñ 180a/08, 180a/11

ķ.+sun 073b/06

ķ.+sundan 149a/14

ķ.+ya 281b/13, 288b/10

ķ.+yı 087a/04, 112b/08, 123a/05, 123a/11,
161a/06, 161a/08, 162a/04, 162a/06,
163a/12, 164b/10, 164b/12, 166a/02,
166a/04, 168b/13, 168b/15, 174a/11,
174a/14, 227b/03, 236a/01

ķapucı : Kapı bekçisi, kapıcı. -1-

ķ.+sı 180a/12

ķār (*Far.*): Kazanç. -3-

ķ.+ı 200b/03

- *ķ. it-*: Kazanç sağlamak, kazanmak.
064b/12, 111b/14

ķar : Kar. -4-

ķ. 160b/12

ķ.+dan 162a/01

ķ.+ı 160b/12

ķara : Siyah. -15-

ķ. 026b/12, 081b/11, 159a/03, 159a/12,
159b/09, 160a/13, 168b/04, 178a/15,
179a/01, 180a/04, 180a/12, 180a/13,
181a/07

k.+dur 187a/15

k.+yıldı 159a/08

qarābet (Ar.): Yakınlık, hısımlık, akrabalık. -1-

k.+idür 302a/13

qarandaş → **qardaş** -1-

k.+um 319b/14

qarañu : Karanlık. -12-

k. 006a/03, 078b/11, 083a/06, 171a/02,
196a/09, 198b/06

k.+sı 322a/08

k.+yiken 054b/04

- *k. ol-*: Kararmak. 054b/08, 054b/15,
098b/06, 312a/07

qarañuluq → **qarañuluk** -3-

k. 181a/07

k.+dur 179a/04

k.+ın 219b/07

qarañuluk : Karanlık. -4- (**krş. qarañuluk**)

k. 047a/08, 233b/11

k.+ından 023a/13

- *k. eyle-*: Karartmak. 235b/04

qarār (Ar.): Durma, karar kılma. -8-

- *k. dut-*: Karar kılmak, durmak, yerleşmek.
132b/07, 240a/10, 266b/02, 283b/03,
332b/05

- *k. it-*: Durmak, karar etmek. 081a/04,
105b/01, 217b/10

- *k. (kavl ü k. it-)* → kavl

qarar-: Simsiyah kesilmek, kararmak;
kederlenmek, canı sıkılmak -2-

k.-dı 167a/05

k.-mışlar 180a/05

qarār-gāh (Ar.+Far.): Bir yerde oturup karar
kılınacak, dinlenilecek yer. -1-

k. 176a/02

qarart-: Siyahlaştırmak, karartmak. -1-

k.-dı 072b/02

kāravān → **kāruvān** -1-

k.+umuz 187a/06

qaravaş : Cariye. -14-

k. 115b/03, 134b/07, 134b/08, 135a/06,
135a/11, 186a/12, 286b/07

k.+ı 134b/14, 135b/08, 135b/10

k.+ıdı 210b/05

k.+ın 301a/10

k.+ları 280a/03

k.+uñ 288a/05

kārbān → **kāruvān** -1-

k.+a 248b/14

qarçaşdur-: Karıştırmak, karma karışık etmek,
dağıtmak, perişan etmek. -5-

k.-aydı 263a/03

k.-dılar 267a/07

k.-duñ 321a/14

k.-mañ 264b/05, 265a/03

qarçaşuq : Karışık, karmakarışık, dolaşık. -1-

k. 324a/03

qardaş : Kardeş; dost, yardımcı. -69- (**krş.**
qarındaş, qarundaş)

k. 149b/04, 228a/10, 288b/01, 315a/10

k.+ı 023b/09, 023b/13, 024a/01, 051b/02,
110b/15, 111a/10, 122a/14, 136a/09,
203b/08, 241a/08, 304b/02, 306a/02,
315a/09, 317b/03, 321b/06, 324a/06,

326a/11, 326b/08, 328b/04, 329a/03,
332a/04, 333b/12

ķ.+ım 210a/10

ķ.+ına 203b/06, 306a/01, 329b/12

ķ.+ıñı 316a/03

ķ.+ıydı 304b/02

ķ.+ıydı 023b/11, 091b/06

ķ.+ıyıla 313b/01

ķ.+lar 219a/02

ķ.+ları 109b/15, 167b/04, 211a/10,
326a/13, 331b/02

ķ.+larum 080b/14, 291a/04

ķ.+larumızı 307a/13

ķ.+larumsuz 184a/14

ķ.+larumuzu 245b/08

ķ.+laruñıla 313a/10

ķ.+um 084b/09, 105b/04, 105b/09,
122a/09, 154a/05, 161b/02, 162a/15,
163b/02, 163b/05, 170b/04, 315a/15,
319b/14, 322b/11, 324a/14

ķ.+umdı 329a/14

ķ.+umıdı 328a/07

ķ.+umıla 318b/14

ķ.+umuz 060a/05, 156a/03

ķ.+uñ 083a/14, 147b/04, 163b/03, 322b/11

ķ.+uñı 329b/09

ķ.+uñıla 310a/12

ķarı : İhtiyar (kadın), kocakarı. -28-

ķ. 055b/15, 056a/01, 056a/02, 057b/01,
065b/06, 065b/11, 066a/03, 066a/04,
066a/06, 066a/08, 066a/13, 066a/15,

066b/08, 066b/10, 067b/08, 068b/03,
216b/09, 216b/10

ķ.+nuñ 002b/13, 055b/06, 055b/11,
055b/13, 057b/04, 066a/10, 066b/05,
066b/13, 312a/10

ķ.+ya 065b/10

ķarıcuķ → **ķarucuķ** -1-

ķ.+ıñ 312a/09

ķarın : Karın. -38-

ķ.+ı 065a/04, 191b/10, 291b/01, 295b/10

ķ.+ım 201b/12

ķ.+ın 158a/13

ķ.+ına 020a/06, 026b/02, 026b/13,
027b/05, 074a/13, 191b/10, 205a/07

ķ.+ında 022a/14, 078b/14, 177a/04,
205a/05

ķ.+ındadır 022b/02, 026b/09

ķ.+ındağı 010b/08

ķ.+ından 022a/01, 111a/01

ķ.+ları 083b/14, 158a/12

ķ.+um 016a/14, 016b/02, 112b/12,
280b/03, 280b/10, 295b/10

ķ.+uma 081b/10

ķ.+umda 021b/14

ķ.+umdadur 010b/11

ķ.+umdadur 016b/11

ķ.+uñ 021b/13

ķ.+uñda 029b/03

ķ.+uñdadur 016b/14, 083a/05

- *ķ.+ında yıl ol-*: Romatizma ağrısı çekmek.
177a/04

ķarınca : Karınca. -2-

k. 138a/13

k.+ya 138a/13

qarındaş → **qardaş** -1-

k.+um 170b/04

qarış-: Karışmak. -6- (**krş. qaruş-**)

k.-am 239b/08

k.-ırdı 309a/04

k.-maz 302a/11

k.-mış 328b/10

k.-mışdur 124a/10

k.-mışıdı 077a/15

qarışdur-: Karıştırmak. -1-

k.-up 192a/15

qarş-: El çırpmaq. -1-

k.-up 241a/15

- *k. (aya k.)* → aya

qarşı → **qarşu** -2-

k. 142a/13

k.+da 112a/15

qarşu : Karşı, karşısı. -47- (**krş. qarşı**)

k. 078b/05, 100a/11, 139b/13, 140b/13,
223b/04, 225b/02, 226b/15, 229b/02,
234b/01, 235a/01, 235b/13, 240a/13,
243a/03, 248b/04, 252b/09, 258b/13,
284b/01, 301a/03, 320b/12, 333a/05

k.+durdılar 142a/13

k.+ma 068a/12, 315b/02

k.+mda 201b/04

k.+ñuza 252a/15

k.+sına 026b/07, 039a/11, 188a/11

k.+sında 068a/09, 198a/15

k.+sından 040b/06, 287b/07

- *k. dur-*: Karşıda, karşısında durmaq. 197a/08, 201b/01
- *k. gel-*: Karşılamak, karşı çıkmak. 041b/04, 063b/05, 176a/01, 231a/04, 231a/06, 234b/05, 315b/05
- *k. var-*: Karşı çıkmak. 106b/13, 107a/03, 320a/09, 323a/02, 325b/05

qarşula-: Karşılamak. -1-

k.-dı 147a/12

kārubān → **kāruvān** -3-

k.+a 316a/05

k.+ı 316a/07

k.+uñ 316a/08

qarucuq : İhtiyar, yaşlı kadın. -2- (**krş. qarucuq**)

k.+ıñ 312a/09

k.+uñ 260a/05, 260a/08

qarundaş → **qardaş** -1-

k. 149b/04

qaruş- → **qarış-** -1-

k.-maz 105b/08

kāruvān (*Far.*): Kervan. -25- (**krş. kāravān, kārbān, kārubān**)

k. 085a/12, 085b/03, 086a/11, 090a/01,
101b/06, 101b/07, 101b/13, 102a/03,
102a/07, 102b/03, 148a/09, 187a/06,
187a/08, 187a/12, 187a/13, 187b/02

k.+a 086a/12, 086b/11, 101b/09

k.+da 187b/07

k.+ıla 085b/05, 086b/12, 102a/10

k.+la 102a/11

kāruvānsarāy (*Far.*): Kervansaray. -1-

k.+ı 086a/10

kār-zār (*Far.*): Savaş, cenk. -1-

k.+i-y-idi 051b/15

kaşāş (*Ar.*): Bildirme, anlatma, hikâye etme;
hikâye. -2-

ķ. 285a/07

ķ.+ı 285a/08

kaşd (*Ar.*): Azim, niyet. -63-

ķ. 006a/14, 159b/15

ķ.+ı 302a/06, 302a/07, 322a/10

ķ.+ıla 036a/05, 059b/02, 114b/03

ķ.+ılar 098b/05

ķ.+ına 019b/04, 093a/13, 120b/07, 284b/01

ķ.+ları 275a/09

- *ķ. eyle-*: Davranmak, yönelmek, niyetlenmek. 268a/02, 273a/07, 276a/05, 299b/06, 299b/09, 299b/10, 303a/10, 306a/03, 312a/02, 312b/08, 313a/06, 314b/06, 314b/13, 327a/10, 332b/09
- *ķ. it-*: 1. Yönelmek. 029a/09, 048a/03, 050b/13, 051a/15, 068a/14, 078a/12, 080a/08, 118b/11, 121a/01, 121a/06, 121b/12, 134a/12, 140b/03, 141b/03, 141b/09, 199b/11, 201b/02, 255a/11, 273b/01, 302b/07, 314a/04, 323b/07, 324a/14, 327a/07, 333a/03
- 2. Azm etmek, niyet etmek. 061a/15, 111b/08
- 3. Öldürmeğe teşebbüs etmek. 008b/05, 008b/06, 015a/10, 070a/11, 101b/08, 268b/08, 322a/10

kašem (*Ar.*): Yemin, ant. -6-

ķ. 005a/14, 074b/12, 151b/08, 173b/01, 186a/08

ķ.+leri 005b/04

kaşır (*Ar.*): Köşk, küçük saray. -1-

ķ. 079a/03

kaşid (*Ar.*): Kasdeden; kıyan; ulak, postacı. -1-

ķ. 032b/07

kaş : Kaş. -3-

ķ.+ıla 011b/06

ķ.+ında 026b/12

ķ.+uñ 007b/09

kāşkī (*Far.*): Keşke, ne olurdu. -9-

ķ. 022b/10, 039a/07, 041b/07, 051a/06, 250b/12, 258b/03, 267b/02, 278b/05, 303a/15

kaşı : Sıra, tabaka, kat. -10-

ķ. 156a/15, 160b/05, 165b/01, 167a/03, 167a/07, 167a/08, 169a/08, 169a/12, 178b/02, 187b/13

ķ.+ta 198a/02

kaşz : Yan, huzur, nezd. -388-

ķ.+ında 084a/11

ķ.+ıma 205a/02, 312b/02, 096b/04

ķ.+ımızda 274a/04

ķ.+ına 005a/07, 006a/10, 008a/06, 008b/12, 010b/10, 013a/03, 014a/02, 018b/01, 018b/02, 018b/05, 019a/04, 019a/06, 022a/05, 023a/15, 023b/08, 024b/10, 025a/13, 026b/01, 026b/02, 026b/05, 026b/06, 028b/05, 030b/11, 031a/11, 032a/09, 032a/10, 032b/04, 034a/01, 034b/02, 035b/12, 036b/11, 037b/08, 037b/14, 037b/15, 039a/10, 039b/01, 039b/06, 040b/01, 040b/03, 040b/05, 041a/07, 042b/10, 050a/04, 052a/01, 052b/09, 053b/07, 056b/04, 057b/04, 060a/03, 060a/05, 063a/08, 063b/04, 064a/03, 064b/09, 066b/15,

067b/09, 072a/15, 073a/06, 075b/02,
075b/13, 078b/02, 082a/05, 083b/07,
083b/15, 084a/01, 084a/07, 084b/07,
085b/08, 086a/05, 086b/14, 088b/09,
089a/03, 089a/10, 090b/01, 091a/05,
093b/08, 094a/11, 095a/01, 095a/08,
095a/10, 095b/06, 096b/02, 098a/05,
108b/05, 109a/12, 109b/01, 109b/14,
112b/04, 112b/06, 113a/05, 113a/07,
113b/13, 113b/15, 116a/01, 117a/12,
117b/02, 117b/10, 118b/12, 118b/14,
119a/07, 123b/04, 125a/01, 125b/09,
129b/07, 130a/07, 130a/11, 130a/12,
130b/06, 130b/08, 134b/13, 135a/13,
136a/09, 136a/12, 137a/02, 137a/03,
139a/01, 140a/13, 141a/10, 144a/14,
144b/06, 150a/03, 150b/15, 151b/04,
151b/14, 157a/15, 160b/04, 170b/06,
174a/09, 178a/09, 183b/15, 184a/07,
185a/13, 186a/13, 187b/07, 194a/02,
198a/04, 198a/11, 200a/01, 202b/07,
204a/05, 204b/05, 204b/10, 205a/01,
205a/08, 205a/09, 205a/14, 208a/05,
208b/09, 209a/01, 209a/04, 212a/11,
212b/02, 213b/01, 215a/07, 216b/02,
220b/10, 220b/12, 230a/01, 235b/11,
238b/02, 239b/03, 242b/01, 242b/04,
243a/11, 244a/04, 244a/05, 248a/14,
250a/12, 252a/14, 252b/13, 253a/02,
253b/08, 254b/08, 255b/05, 258a/05,
258a/09, 258a/13, 259a/03, 260b/12,
262b/08, 264a/03, 265a/15, 266b/04,
268b/05, 268b/10, 268b/14, 269a/14,
269a/15, 270b/08, 270b/13, 271a/03,
273a/06, 274a/01, 274a/06, 274b/01,
275a/07, 275a/13, 279b/07, 280a/07,
283b/06, 283b/15, 284a/10, 284b/13,
285a/03, 288b/14, 290a/15, 290b/14,
291a/14, 291b/03, 291b/05, 310a/14,
311a/01, 311a/08, 311a/13, 312a/10,

312a/12, 313a/07, 313b/04, 314a/01,
316b/02, 316b/05, 317b/15, 318a/13,
318a/15, 318b/09, 319a/01, 320a/07,
320a/14, 320b/08, 320b/13, 321a/09,
321b/09, 322a/08, 322a/12, 323b/04,
323b/14, 325a/14, 326b/12, 327a/09,
332a/07, 333b/02, 194a/11

k.+ında 012a/09, 013a/08, 027b/15,
029b/05, 037b/15, 038b/11, 044b/06,
060b/08, 084b/06, 084b/10, 087a/01,
130a/05, 130a/08, 135a/02, 139b/04,
142a/04, 143b/15, 144b/01, 161b/05,
186a/07, 186b/01, 187b/10, 201b/06,
213b/02, 228a/02, 244a/15, 245b/14,
246b/06, 258a/06, 258a/07, 261b/10,
261b/11, 261b/13, 277b/06, 281b/12,
282b/07, 290a/07, 291a/04, 303a/03,
304b/05, 308a/13, 325b/07, 326b/13

k.+ındadır 094b/13, 321b/12

k.+ından 006b/05, 018b/11, 037b/11,
073b/04, 129b/03, 136b/13, 251a/15,
314a/09, 319a/03, 333b/15

k.+ındaydum 113b/13, 303b/11

k.+ında-y-ıdı 239b/04, 260b/04, 321a/02,
333b/08

k.+uma 026b/04, 039b/05, 081a/04,
088a/07, 088b/15, 095a/14, 130b/10,
136b/05, 137a/01, 138b/05, 144a/12,
148b/10, 149a/07, 149a/08, 151b/03,
153b/08, 156a/07, 233a/12, 264a/15,
270a/01, 281b/05, 288a/04, 289a/13,
303a/06, 323a/04, 332b/12

k.+umda 039a/14, 072b/07, 074a/03,
172b/15, 186a/08, 239a/02, 256b/12,
286b/14, 288a/05

k.+umuza 113b/12, 118a/06, 314b/09

k.+umuzda 252a/05

k.+umuzdan 058a/04

k.+uña 019b/08, 059b/13, 118a/05,
138b/14, 144a/08, 144a/15, 144b/03,
144b/04, 185a/15, 275b/09, 309b/04,
330b/03

k.+una 164a/11, 165a/03, 166b/08,
167b/12

k.+uñda 113b/15, 135a/04, 250a/04,
299a/10

k.+uñdadur 321a/06

k.+uñdan 005b/15

k.+undan 319a/02

k.+uñuza 072b/11

kat-: Karıştırmak. -2-

k.-dı 043b/12

k.-mazuz 094b/08

katı : 1. Sert, kırıcı. -90-

k. 034a/02, 114a/04, 154a/08, 160a/08,
178b/05, 200b/15, 218b/03, 228b/12,
235a/15, 235b/15, 239a/15, 243b/07,
247a/05, 250b/04, 266b/14, 298a/02,
321a/10, 325b/15, 326b/01

k.+dur 066b/11

2. Fazla, çok.

k. 006a/05, 013b/07, 017a/01, 019a/14,
022a/06, 023a/08, 025a/12, 025b/05,
031b/12, 031b/13, 039a/02, 039a/07,
039a/12, 041a/07, 041a/08, 042a/14,
042b/08, 046b/06, 050a/15, 051b/13,
052a/01, 052a/04, 053b/08, 056a/05,
062a/04, 064a/05, 068a/14, 069a/09,
070a/12, 072a/03, 074b/11, 080b/08,
081a/09, 089b/12, 119b/01, 127b/12,
135a/05, 135a/14, 135b/11, 139b/04,
148b/05, 149a/06, 157b/13, 158a/04,

158b/15, 162b/14, 180a/04, 180a/05,
201b/08, 204b/14, 208b/15, 211b/08,
214a/13, 230a/07, 234a/02, 241b/04,
242a/03, 248a/01, 264a/10, 264a/12,
285b/09, 287a/09, 313a/01, 313a/08,
318a/09, 318a/10, 321b/15, 323a/06

- *k.+rak*: Çok sert, çok kırıcı. 047a/12,
165b/05

katılık : Meşakkat, sıkıntı. -4- (**krş. katılık**)

k. 143b/03, 228b/14

k.+dur 153a/10

k.+ından 062a/13

katır : Katır. -2-

k. 134b/08, 251b/15

kātib (Ar.): Yazan, yazıcı. -1-

k. 304b/05

kātil (Ar.): Öldüren, öldürücü. -1-

k. 195a/03

- *k. (zehr-i k.)* → zehr

katil → **katıl** -1-

k.+de 285a/06

katıl (Ar.): Öldürme, helâk etme. -10- (**krş. katıl**)

k. 271b/03

k.+ıla 327a/01

k.+i 303a/15

- *k. it-*: Öldürmek. 132a/12, 132a/13,
133b/05, 253b/14, 329a/08
- *k. ol-*: Öldürülmek. 125a/01, 267b/07

katılık → **katılık** -1-

k.+ından 141b/10

kaṭrān (Ar.): Katran. -5-

k. 064b/09

k.+dan 159a/09, 179b/02, 179b/04

k.+dur 180b/11

kaṭre (Ar.): Damla. -8-

k. 064b/14, 109a/11, 169b/11, 178b/15,
179a/08, 321a/08, 321a/09

k.+den 169b/11

kaṭī (Ar.): Güçlü, kuvvetli, zorlu. -14-

k. 051b/13, 058a/08, 075b/09, 113a/11,
127b/15, 197b/07, 197b/12, 232b/07,
239a/02, 241b/13, 296a/13

- *k.+rak*: Çok güçlü, çok kuvvetli. 196a/01
- *k. it-*: Kuvvetlendirmek. 050a/09, 108a/12

kaṭl (Ar.): Söz, ahit. -25- (**krş. kaṭul**)

k. 263b/14, 268a/09, 276a/07, 289b/13,
310b/07, 318a/07

k.+e 319a/10, 321a/04, 100a/14

k.+i 119a/05, 187a/07, 237a/06, 289b/11,
333b/02

k.+in 005a/08

k.+ince 333b/05

k.+inden 189a/07

k.+ine 123b/10, 312b/09, 313b/13

k.+üm 132a/05

k.+ümüze 320a/04

k.+üñüzle 319a/12, 329a/07

- *k. ü qarār it-*: Sözleşmek, kararlaştırmak, anlaşmak. 240a/12
- *k.+(i) boz-*: Anlaşmayı bozmak. 119a/05

kaṭluḥū (Ar.): Allah sözü.

k. 192b/01, 211b/15, 307b/01

- *k. 'azze ve celle* : Aziz ve ulu Allah'ın sözüyle. 044a/09, 044b/07, 046b/11, 049b/12, 050a/07, 054b/05

- *k. Ta'ālā*: Allah'ın sözüyle. -216- 004b/08, 005a/13, 005b/06, 005b/08, 007a/01, 007a/13, 007b/01, 007b/05, 008a/15, 009a/05, 009b/07, 010a/15, 011b/04, 011b/11, 011b/13, 011b/15, 012b/03, 012b/07, 016a/15, 016b/09, 017a/04, 018b/09, 019a/08, 019b/09, 019b/15, 020b/03, 020b/14, 021a/10, 021b/01, 022b/06, 022b/08, 023a/05, 023b/06, 024a/02, 024a/04, 024a/07, 027a/14, 027b/02, 027b/13, 029a/12, 032b/13, 034a/09, 044b/08, 044b/09, 046a/09, 050b/07, 050b/14, 051a/05, 054b/06, 054b/14, 055a/02, 055a/05, 055a/07, 055a/10, 055a/15, 058b/08, 060a/14, 070b/07, 072a/07, 076b/05, 077a/08, 086b/03, 087b/08, 088a/12, 094b/04, 094b/09, 097a/10, 102a/13, 103b/03, 105a/08, 105a/12, 106a/05, 106b/03, 112a/07, 114b/15, 116a/02, 119b/10, 123b/13, 126b/01, 126b/06, 127b/05, 129a/01, 129a/04, 129b/11, 133a/01, 133b/07, 133b/12, 135a/15, 135b/06, 135b/11, 136a/07, 142b/02, 146a/03, 146b/09, 150b/03, 150b/12, 152a/03, 152a/06, 152a/13, 152b/01, 152b/03, 153a/13, 157a/06, 157a/11, 157b/09, 158a/07, 158b/12, 159b/13, 160b/02, 179b/03, 181a/15, 182b/02, 184a/05, 188b/01, 188b/09, 189a/11, 189a/12, 192a/03, 192a/09, 192b/02, 192b/05, 193b/02, 195b/04, 195b/10, 196b/02, 196b/11, 196b/12, 197b/08, 198b/09, 199a/11, 200b/02, 202b/01, 203a/03, 206a/02, 206b/12, 206b/14, 207b/01, 207b/05, 208a/02, 209a/15, 214a/15, 214b/14, 217a/09, 218b/13, 220a/10, 221b/01, 222b/06, 225b/07, 238b/12, 241b/05, 242b/08, 243a/13, 243b/01, 244a/02, 244a/09, 244b/02, 245a/04,

245a/11, 245a/14, 245b/05, 246a/08,
246b/09, 246b/12, 247a/09, 261a/01,
261a/03, 261a/04, 261a/05, 261a/06,
261a/08, 262a/01, 262a/02, 263a/12,
263a/14, 263b/03, 267a/08, 277b/03,
277b/15, 281b/10, 282a/02, 282a/06,
282a/08, 282b/01, 282b/15, 283a/08,
285a/04, 295a/06, 295a/11, 295a/13,
295b/12, 295b/15, 296a/05, 297b/12,
297b/14, 298a/05, 298a/09, 298b/01,
298b/05, 298b/08, 299a/02, 299a/06,
299a/08, 299a/11, 299a/14, 299b/02,
299b/03, 299b/11, 299b/15, 300a/01,
300a/04, 300a/10, 300a/13, 300a/14,
306a/15, 307a/10, 315a/01, 324a/01,
331b/08

ķavm (Ar.): İnsanın içinde yaşadığı topluluk,
kabile, kavim. -291- (**krş. ķavum**)

ķ. 020b/06, 023b/04, 023b/08, 023b/15,
025b/09, 025b/11, 026a/08, 026a/12,
028b/10, 032a/07, 032a/09, 033a/08,
033b/09, 034b/02, 034b/15, 035a/10,
036b/02, 039b/12, 045a/06, 046a/07,
046a/15, 048a/04, 050b/02, 050b/05,
050b/12, 051a/01, 051b/15, 052a/06,
064a/05, 070a/09, 070b/03, 071a/13,
071b/11, 073a/06, 073a/07, 073a/15,
073b/03, 073b/10, 073b/15, 074a/01,
074a/09, 074a/11, 075b/12, 075b/13,
076a/04, 078a/05, 082b/15, 093a/07,
093b/11, 094a/10, 095a/03, 096a/15,
096b/03, 097a/02, 097a/06, 098b/13,
100a/09, 100b/09, 105a/02, 108a/15,
112b/13, 113a/12, 118a/02, 122a/04,
127b/03, 128b/13, 131b/13, 133a/15,
134a/09, 134a/14, 134b/04, 145b/15,
146b/04, 160a/11, 165b/03, 180a/04,
183b/14, 183b/15, 185a/15, 197a/11,
198b/10, 218b/12, 223b/09, 224b/13,
225b/02, 225b/03, 229b/07, 229b/08,

238b/08, 240a/02, 240a/03, 241a/13,
247b/07, 247b/15, 249a/05, 254a/06,
259a/04, 259a/05, 265a/11, 265b/15,
270b/13, 273a/06, 275a/08, 276b/10,
284a/09, 301a/13, 303a/01, 303a/07,
311a/12, 311a/15, 312b/01, 316b/08,
319a/08, 322a/15, 323a/02, 323b/03,
323b/14, 324a/09, 326b/13, 328a/14,
333b/15

ķ.+de 125b/15

ķ.+den 046a/05, 046a/13, 059a/07,
059a/11, 074a/0, 123b/11

ķ.+dür 131a/10, 131a/12, 144b/02,
144b/03, 157b/08, 158a/06, 158a/10,
158b/06, 158b/10, 158b/11, 159a/05,
159a/06, 159a/10, 159a/15, 159b/04,
159b/05, 159b/10, 159b/11, 160b/02,
162b/15, 165b/05, 165b/06, 184a/04,
265b/15, 302a/13

ķ.+e 032b/11, 048a/09, 064b/13, 070a/13,
071a/07, 098b/06, 129b/14, 162b/14,
184b/03, 233a/06, 233a/11, 233b/12,
267a/13, 323a/01, 323b/02, 332b/06,
332b/07

ķ.+i 020a/12, 033b/02, 035a/15, 036a/06,
036a/09, 036a/12, 036b/11, 037a/02,
037a/06, 037a/15, 050a/02, 061b/01,
082b/03, 090b/14, 093b/04, 101b/14,
104b/03, 114a/04, 122a/02, 195b/02,
198a/05, 198a/11, 232a/12, 254a/04,
297b/04, 301a/12, 312b/08, 315b/08,
318a/02, 319b/05, 320b/03, 324b/05,
326b/14, 333a/04

ķ.+idi 108b/03, 145b/10

ķ.+idür 104b/02, 131a/10, 184a/04

ķ.+ile 023b/05, 036b/04, 072a/14, 100a/10,
125b/01, 127b/10, 194b/07, 195b/01,
248a/06, 250a/04, 310b/11

k.+iledür 315b/09

k.+in 084b/05

k.+inden 024b/09, 067a/05, 074b/07,
129b/06, 129b/07, 131b/11, 271a/02,
315a/05, 320a/15, 322a/06, 323b/07,
328a/11

k.+indür 131a/13

k.+ine 002b/10, 020b/03, 020b/05,
035a/03, 038b/05, 044a/06, 064a/04,
065a/07, 071b/07, 163a/08, 202a/05,
202b/04, 256a/15, 270a/09

k.+iñe 270a/08

k.+ini 026a/10, 134a/07, 193b/02,
215b/09, 262a/08, 263b/14, 278b/01,
286a/15

k.+inüñ 035a/08, 072b/01, 128b/08,
128b/10, 187a/12, 193a/09, 194b/09,
253b/11, 264a/02, 324b/13

k.+iyile 047a/13, 072a/13

k.+iyile 198b/12

k.+üm 013b/14, 107a/08, 286a/10, 323b/01

k.+ümi 289a/02

k.+üñ 034a/01, 034a/05, 034a/07, 129a/03,
223b/10, 238a/13, 238a/14, 248b/09,
270a/01, 322a/03, 326b/12

k.+üñüz 219a/02

ķavmluķ → **ķavmluķ** -1-

ķ.+ı 331b/07

ķavmluķ : İlişki, aynı kavimden olan. -1- (**krş.**
ķavmluķ)

ķ.+da 282a/07

ķavseyn (Ar.): İki kavis. -3-

ķ.+den 192b/04, 199a/11

ķ.+e 192b/03

ķavuķ : Üzerine sarık sarılan çeşitli biçimdeki baş
giyeceği, başlık. -1-

ķ. 063a/10

ķavul → **ķavl** -1-

ķ. 269b/07

ķavum → **ķavm** -1-

ķ.+ların 094b/03

ķavuşdur-: Kavuşturmak, ulaştırmak. -1-

ķ.-ğil 259a/03

ķay-: Kaymak. -2-

ķ.-aydı 169a/14

ķ.-dı 156a/11

ķaya : Kaya. -4-

ķ. 111b/14, 112a/01

ķ.+ya 111b/15, 112a/02

ķayd (Ar.): Yazıya geçme, yazma. -1-

- *ķ. it-*: Yazıya geçirmek, yazmak. 252a/08

ķayđulu → **ķayđulu** -1-

ķ. 289a/02

ķayđu : Kader, üzüntü, sıkıntı. -7-

ķ. 006b/02, 020b/11, 021a/06, 125b/03

ķ.+dan 020b/13

ķ.+muz 016a/08

- *ķ. gör-*: Tasa duymak. 125b/03

ķayđulu : Kederli, üzüntülü. -3- (**krş. ķayđulu**)

ķ. 109a/13, 227a/05

- *ķ. ol-*: Kaygılanmak. 227a/06

ķayır- → **ķayur-** -2-

ķ.-ma 322b/14

k.-mayam 243b/13

ķayu : 1. Kaygı, endişe, tasa. -1-
k.+ñ 227b/06

ķayurıcı : Kaygılanan. -1-
k. 084a/07

ķayur-: Kaygılanmak, üzölmek; düşünmek. -2-
(krş. ķayır-)
k.-maya 250b/04, 256b/09

ķaz-: Kazmak. -10-
k.-alum 111b/11
k.-dı 322a/01
k.-dılar 026a/08, 069a/02, 229b/13
k.-duñuz 282b/04
k.-ılmış 069a/14
k.-mağa 111b/13, 322a/03
k.-uñ 119a/14

ķaz : Kaz. -2-
k.+lar 287b/07
k.+uñ 287b/09

ķazā (Ar.): Allah tarafından takdir olunan şeylerin meydana gelmesi. -11-
k. 155a/14, 289a/03, 311a/11, 315b/12, 315b/13, 332b/14
k.+dan 332b/15
k.+dur 219a/04
k.+sı 144a/13
k.+yı 317a/15
k.+yıla 288a/13

ķazan-: Kazanç sağlamak, kazanmak. -3-
k.-a 070b/08
k.-dum 301b/12, 301b/13

ķazāra (Ar.): Kaza ile, istemeyerek. -5-
k. 028a/07, 069b/01, 102b/09, 122a/11, 196a/10

ķazıl-: Açılmak, kazılmak. -1-
k.-mış 175a/13

ķazıyye (Ar.): Mesel; iş, husus. -1-
k.+si 241a/02

ķazma : Toprağı kazmaya yarayan alet, kazma. -1-
k. 111b/14

ķebır (Ar.): Büyük, ulu. -1-
k.+en 030b/10

ķeçi : Keçi. -2-
k.+lerümüz 080b/15
k.+lerüñ 080b/07

ķed-ķüdā → **ķet-ķüdā** -1-
k.+nuñ 294b/05

ķed-ķüzā → **ķet-ķüdā** -1-
k. 298b/04

ķef (Ar): Arap alfabesinin yirmi ikinci harfin adı.
-1-
k. 030b/01

ķefāret (Ar): Karşılık, kefaret. -6-
k. 307b/04
k.+i 249a/15
k.+ler 172b/10, 172b/12

- *k. it-*: Karşılık vermek. 136a/07, 183a/13

ķefe (Ar): Terazi gözü. -1-
k.+si 167b/15

ķefen (Ar): Ölüyü sardıkları bez, kefen. -5- **(krş. ķefin)**

k. 225a/07, 225a/08, 229b/05, 303b/13,
040a/01

keff (Ar.): Elin iç kısmı, avuç. -1-
k. 195b/05

kefin → **kefen** -1-
k. 219b/05

kelām (Ar.): Söz, konuşma. -13-
k. 279a/07
k.+ı 097a/08
k.+ıdur 030b/01
k.+ın 111b/01, 277a/02
k.+ında 027b/07, 152a/02, 176b/04,
179a/06, 246b/02
k.+ını 133b/15
k.+ınıñ 308b/10
k.+uñ 171b/14

kelām-ı Kıadīm (Ar.): Kur'an-ı Kerim. -13-
k. 279b/01
k.+de 047b/06, 058b/03, 077a/08, 176a/03,
185b/04, 192b/03
k.+inde 010a/04, 016b/08, 019a/15,
189a/10, 211b/14, 297a/09

kelām-ı Mecīd (Ar.): Kur'an-ı Kerim. -7-
k. 173b/10
k.+de 060b/05, 126a/15, 175a/14, 181a/11,
200b/09
k.+inde 221a/15

keleci : Söz. -1- (**krş. kelici**)
k.+leri 264b/04

kelemen (Ar.): Eski Sāmî alfabe sırasına göre
harflere verilen rakamları guruplandırmada
4. gurup. -1-

k. 030a/15

kelici → **keleci** -4-
k. 237a/03
k.+lerden 264b/10, 266b/06
k.+leri 266b/01

kelime (Ar.): Kelime. -5-
k. 038a/13
k.+leri 038a/14
k.+sin 096b/15
k.+yi 327b/05
k.+yle 021a/12

kelisā (Far.): Kilise. -6-
k. 068b/11, 074b/08, 074b/09
k.+dan 074b/10
k.+ya 074b/08, 074b/15

kelle (Far.): 1. Baş, kafa. -5-
k. 266b/09
k.+sinden 201a/04, 201a/06
2. Tane, adet.
k. k. 077a/14

keltekele : Kertenkele. -2-
k. 200b/13, 202a/01

kem (Far.): Az, noksan; bozuk. -2-
k. 203a/10, 230b/02

kemāl (Ar.): Olgunluk, eksiksizlik; mükemmellik. -
3-
k. 196a/07, 289b/12
k.+i 008a/07

- k. (kitāb-ı k.) → kitāb

kenār (Far.): Kıyı, kenar; sahil. -19-

k.+ın 056b/14
k.+ına 056b/12, 117a/05, 148a/05, 322a/05
k.+ında 034b/01, 056b/10, 057a/01,
067a/04, 112a/15, 116b/14, 162a/02,
176a/15, 176b/10, 252a/11
k.+ından 050b/13, 051a/01
k.+ındyıldı 050a/15
k.+ını 322a/04

kenäre (*Far.*): Kenar. -1-

k.+ye 113a/12

kendi → **kendü** -2-

k. 257a/11, 317b/04

kendü : Kendi, kendisi. -322- (**krş. kendi**)

k. 006a/01, 006a/06, 006b/11, 007a/12,
012a/09, 014b/15, 015b/08, 016a/01,
016b/08, 017a/08, 017a/15, 017b/13,
019a/01, 019a/03, 019a/04, 019a/11,
019b/09, 020a/10, 020b/03, 021a/03,
021a/05, 022a/03, 022a/06, 024b/10,
025b/12, 027a/02, 027b/07, 030a/05,
030b/06, 031a/02, 031a/04, 031a/08,
031a/11, 033b/15, 034b/04, 034b/15,
037a/11, 038b/08, 039b/04, 039b/10,
039b/11, 039b/13, 040a/13, 040b/01,
040b/14, 041a/04, 041b/12, 042a/05,
042a/09, 042b/03, 046a/07, 046b/13,
047a/10, 048a/08, 048a/15, 050b/01,
051a/11, 053b/07, 054a/02, 055a/09,
056a/14, 057a/07, 059a/14, 059b/11,
061a/04, 063a/06, 064a/02, 064a/04,
065a/13, 067a/06, 067b/03, 068a/12,
071b/07, 072b/02, 073b/04, 074a/13,
074a/15, 075b/07, 075b/12, 076b/01,
077a/03, 078a/07, 078b/01, 079b/14,
080a/10, 080b/02, 083a/10, 084b/15,
086a/07, 086a/13, 088a/03, 088a/07,
088b/08, 089a/14, 090b/02, 091a/01,

091a/04, 091b/09, 093a/14, 094a/06,
094a/07, 094a/09, 094b/03, 096a/07,
098b/09, 099b/01, 100a/06, 100b/14,
103b/11, 104a/15, 104b/04, 105a/02,
106b/02, 107a/08, 108b/06, 109a/03,
109b/11, 111a/11, 111a/12, 111b/01,
112a/15, 112b/01, 118a/08, 121a/15,
121b/03, 123a/14, 123b/05, 125a/07,
125a/08, 126a/13, 127a/07, 130b/13,
134a/07, 134a/08, 136b/07, 136b/13,
138a/05, 139a/10, 139b/15, 140a/05,
141a/01, 141a/13, 141b/14, 143b/02,
143b/08, 143b/15, 145a/07, 145b/04,
146a/06, 146b/02, 146b/15, 152a/02,
155a/08, 156a/04, 159a/06, 166b/04,
169b/12, 173a/15, 173b/04, 173b/13,
173b/14, 174a/07, 176b/04, 179a/05,
181a/13, 184a/11, 185a/09, 185b/04,
186b/01, 188b/03, 189a/10, 191b/05,
192a/12, 194a/12, 197a/06, 197a/14,
198a/11, 204a/10, 214a/12, 214b/10,
215b/05, 216a/01, 216a/03, 216a/09,
216a/12, 218b/04, 221a/15, 227b/01,
227b/06, 227b/09, 232a/07, 239a/13,
240b/09, 243a/08, 244a/01, 244a/04,
245b/04, 249a/10, 249b/10, 250a/04,
250a/08, 250b/02, 253a/15, 254a/04,
256a/15, 262a/01, 262a/08, 262b/11,
263a/07, 263b/14, 265b/05, 270a/08,
270a/09, 271a/02, 271a/11, 275b/06,
280a/14, 280b/04, 281b/02, 283a/08,
283b/04, 284b/09, 294b/08, 295b/03,
295b/05, 296a/12, 296a/13, 296a/14,
296b/02, 297a/09, 301b/06, 301b/07,
302a/08, 303a/09, 303b/10, 305a/09,
306b/06, 307a/06, 308a/05, 308b/05,
309a/09, 319b/05, 320b/03, 321b/10,
323b/01, 324a/06, 324b/13, 325b/07,
330a/08, 331a/03, 332a/03, 332a/06,
332b/01, 333a/09

k.+çün 121a/11

k.+de 256b/15, 259b/04

k.+den 047b/13, 064a/08, 097a/08

k.+ge 130a/14

k.+ler 249a/02, 270b/07

k.+lerden 072a/09

k.+lere 072a/10, 121a/05, 248b/07

k.+leri 060b/04, 061b/04, 249b/11

k.+lerin 049a/15, 103b/14

k.+liginden 312a/08

k.+mden 234b/11, 320a/10

k.+me 130a/15, 130b/02, 135a/12

k.+mi 151a/06, 207b/15

k.+miçün 258a/11

k.+müzi 185a/07

k.+ne 105b/13, 128a/01, 130b/04

k.+ni 053a/09, 126a/08, 154a/09

k.+niçün 023a/02

k.+nüñ 057a/13, 075a/02, 146b/08,
261b/13, 262a/10, 289a/09, 311a/03

k.+ñüzden 072a/04, 072a/06

k.+ñüzi 072a/05

k.+si 084b/12, 098b/09, 134a/09

k.+yi 053b/03, 056b/09, 088a/07, 122a/07,
203b/09, 208b/10, 218a/07, 286a/14,
328a/15

k.+yiçün 221b/14

k.+yile 007b/15, 100b/02

k.+yle 029a/12

- *k.+liginden irile-*: Kendinden geçmiş.
312a/08

kendüye : Kendisine. -11-

k. 040a/02, 040a/14, 041a/01, 042b/15,
062b/11, 109b/06, 123b/13, 126a/07,
128a/02, 244b/13, 301a/11

kendüz : Kendisi, şahsı. -4-

k.+in 154a/08

k.+ine 130b/05

k.+üne 303a/05

k.+ünüzi 072a/04

kengel : Alay, latife, şaka. -1-

k. 256b/01

- *k. eyle-*: Alay etmek, şaka etmek.
(256b/02)

kerāhiyyet (*Ar.*): Tiksinme, iğrenme. -1-

k. 202b/09

kerāmet (*Ar.*): Lütuf, kerem, ihsan, bağış. -19-
(krş. kirāmet)

k. 173b/03

k.+i 157b/02

k.+ile 299b/03

k.+ler 155b/13, 156a/04, 183b/08

k.+lerden 174a/08

k.+leri 161b/04, 162a/08, 164b/15,
166a/07, 168a/05, 174a/04, 183b/10

k.+lerile 170b/08

k.+leriyle 163b/06, 166b/13

k.+leryile 161a/10, 162b/08, 164a/06,
169a/03

k.+ümle 182a/04

- *k. it-*: Lütfetmek. 141b/01, 183b/02,
184a/11

kerb (*Ar.*): Üzüntü, kaygı, tasa. -1-

k. 319b/03

kerd (Far.): İş, yapma, etme. -2-

k.+leri 002b/15

k.+lerleri 068b/09

kerem (Ar.): Cömertlik, lutuf, iyilik. -22-

k. 066a/08

k.+i 333a/13

k.+in 141a/14

k.+inden 017a/15, 019b/09, 040b/14,
057a/07, 071b/10, 088a/04, 141a/13,
145b/05, 155a/09, 214a/12, 214b/11

k.+ler 088b/01

k.+ümden 183b/03

k.+üm-ile 227b/02

k.+ünden 017a/08

k.+ündendür 173a/13

k.+üne 183a/03

- *k. it-:* Lutfetmek. 144a/09, 199a/08

kerihsen-: Hoş karşılamamak, uygun görmemek. -

1-

k.-dün 240a/09

kerim (Ar.): Kerem sahibi, cömert. -3-

k. 167b/07, 190a/06

k.+dür 137a/07

kerkes : Akbaba. -2-

k. 170a/01, 170a/06

kerre (Ar.): Defa, kez. -1- (**krş. kerret**)

k. 261a/14

kerret → **kerre** -1-

k. 261b/01

kerrübî (Ar.): Allah'a en yakın olan büyük melekler. -2-

k.+lerden 182b/10

k.+lerdür 182b/11

kes-: Kesmek. -43-

k. 287a/10

k.-di 104b/04, 223b/02, 247b/09, 249b/09,
274a/07, 274b/07, 274b/11, 276a/14,
327b/07, 327b/12, 331b/07

k.-diler 008b/14, 053b/06, 053b/09,
128b/12, 242a/12, 263b/10, 275a/03,
277b/14, 284b/03, 284b/04, 284b/05

k.-düginden 105b/05

k.-dükleri 062a/06

k.-dünüz 276b/12

k.-e 104a/11, 194a/06

k.-eler 194a/08, 317a/08

k.-em 046b/12, 284b/06

k.-ensin 275b/10, 278a/06

k.-ersiz 128b/14

k.-medi 104a/12

k.-mek 299b/09

k.-mekden 225b/15

k.-mezüz 281a/14

k.-tüklerinden 328a/12

k.-ün 327b/06

- *k. (pāre pāre k.)* → pāre
- *k. (ümīzin k.)* → ümīz

kesb (Ar.): Çalışma, kazanma; kazanç. -2-

k.+i 079b/12

- *k. it-:* Kazanmak. 221b/02

kesel- → **kesil-** -1-

k.+di 236b/09

keser : Keser. -1-

k.+i 303b/11

kesil-: 1. Kesilmek. -4- (**krş. kesel-**)

k.-miş 079b/03

k.-ür 158a/05

2. Ayrılmak, uzaklaşmak, vazgeçmek.

k.-mişdür 302a/10

- *k.-üp-dur-* 309a/04
- *k. (dünyādan k.)* → dünyā

keşîş (*Far.*): Manastırda inzivaya çekilmiş olarak yaşayan papaz, keşîş. -4-

k. 255b/06, 255b/12, 256a/05

k.+ini 255b/04

kesük : Kesilmiş; uzak. -2-

k. 328b/05, 328b/07

keşür : Havuç. -1-

k. 048b/07

keten → **kettān** -1-

k. 208a/12

ket-hüdā (*Far.*): Muhtar. -1- (**krş. ked-hüdā, ked-hüzā**)

k.+sı 235a/09

kettān (*Ar.*): Keten. -1- (**krş. keten**)

k. 027a/10

kevneyn (*Ar.*): İki alem. -1-

k. 153b/08

key : Çok, pek çok, gayet; iyi, iyice. -11-

k. 080b/09, 248b/06, 249b/02, 251a/01, 255b/14, 286a/04, 295a/12, 302b/13, 303a/09, 306a/03, 311a/07

keyd (*Ar.*): Hile, oyun. -1-

k.+ine 097b/05

kez : Defa, kere. -55-

k. 013b/12, 028a/11, 047a/05, 054b/08, 056a/11, 064b/08, 070a/01, 071b/06, 080a/13, 088a/10, 089a/07, 109a/06, 109b/04, 111a/03, 116a/11, 116a/13, 142b/13, 148a/02, 148a/12, 148a/13, 149a/08, 154a/08, 157a/07, 166b/14, 166b/15, 167a/03, 169b/10, 188a/09, 203a/12, 206a/12, 214b/07, 220a/13, 220b/01, 220b/02, 220b/03, 223b/04, 228b/04, 230a/13, 235b/09, 243a/03, 261a/10, 264a/15, 276a/09, 279a/14, 289a/07, 317a/13, 317a/14, 318b/11, 329a/09, 329b/01

k.+den 252b/10, 276a/10, 284a/10

- *k. (bir k.)* → bir

kezzāb (*Ar.*): Çok yalan söyleyen. -1-

k. 003a/13

- *k. (kışsa-i Müseylime-i k.)* → kışsa

ķibāle (*Ar.*): Ebelik, çocuk doğurtma sanatı. -1-

ķ. 118a/10

ķible (*Ar.*): Namaz kılariken yönelinen taraf, ķible. -3-

ķ.+den 322a/01

ķ.+si 192a/07

ķ.+ye 282b/13

ķıĝır-: Çaĝırmak, davet etmek, seslenmek, haykırmak. -9- (**krş. ķaĝır-**)

ķ.-dı 035a/13, 051a/11, 064b/09, 078a/04, 286a/15, 241b/04

ķ.-dılar 286b/02

ķ.-duņuz 324b/06

ķ.-uņ 312b/02

ķıġırt-: aġırtmak, davet ettirmek. -2-

ķ.-dı 284a/07, 328a/08

ķıl-: 1. Yapmak, etmek. -206-

ķ. 131b/05, 147b/04, 257b/03, 291b/02,
319a/05

ķ.-a 060b/03, 280a/02, 290b/15, 300a/07,
315b/15

ķ.-alar 147b/08, 183a/11, 225b/02,
225b/03, 259a/08, 287b/11

ķ.-alum 016a/04, 184b/13, 241a/13,
243b/09, 301a/03, 310b/14, 320b/04,
322b/03

ķ.-am 024a/12, 037a/04, 243b/12, 318b/04,
325b/04

ķ.-ardı 309a/01

ķ.-asım 307a/01

ķ.-avuz 095b/07, 291a/03

ķ.-dı 006b/06, 006b/08, 033a/11, 036a/03,
066b/05, 067a/10, 095b/08, 100a/01,
108a/01, 122b/07, 140a/04, 199b/12,
218a/09, 219b/10, 224a/12, 224b/03,
224b/04, 224b/06, 227b/01, 235b/05,
242a/08, 243a/08, 245a/03, 248a/06,
248a/08, 248a/12, 253b/02, 254a/01,
254b/14, 255a/08, 255b/11, 257b/06,
259a/12, 260a/04, 265a/01, 269a/15,
271b/12, 281b/04, 286b/15, 288a/02,
288a/12, 288b/05, 308a/08, 314b/02,
317b/02, 318a/01, 319a/07, 322a/09,
322b/05, 323a/12, 326a/11, 328b/06

ķ.-dılar 095b/08, 102b/12, 110b/13,
110b/14, 120b/10, 124b/10, 147b/09,
186b/07, 192a/08, 234a/09, 236a/04,
239b/15, 247b/15, 252b/10, 254a/05,

255b/03, 259b/09, 264b/14, 268b/11,
275a/05, 281a/10, 285b/07, 289b/06,
290b/10, 312a/05, 319a/06, 325b/14,
326a/14, 328b/04

ķ.-dıņuz 329a/09

ķ.-duġına 305a/09

ķ.-duķ 055a/03, 294b/10

ķ.-dum 153b/04, 153b/12, 185b/09,
185b/13, 185b/15, 186a/06, 186b/03,
186b/11, 187b/12, 187b/15, 255a/10,
270a/06, 282b/13, 102b/14

ķ.-ısarlar 219b/11

ķ.-ma 322b/13

ķ.-madan 309a/01

ķ.-madı 245a/03, 257b/09, 204b/01

ķ.-maġa 221a/07, 257a/01, 262b/02,
327a/09

ķ.-maġıl 303b/05

ķ.-maġıla 225b/04, 277a/01

ķ.-maġına 274a/13

ķ.-maķ 237b/01, 245b/03, 300a/07,
304b/14, 320b/11, 320b/12, 323a/10

ķ.-maķda 296b/03

ķ.-mamaķ 294b/04

ķ.-mayasardur 303b/04

ķ.-mayınca 016a/08, 276a/07

ķ.-mayısarsın 221a/15

ķ.-maz 306a/02

ķ.-mazuz 310b/10

ķ.-mış 305a/07

ķ.-mışlar 313b/07

ķ.-sa 048a/02, 296b/04

k.-sun 225a/10, 225b/01

k.-uñ 072a/05, 102b/12, 124b/11, 298a/12

k.-up 313b/12, 332a/09

k.-ur 185b/12, 329b/15

k.-uram 222a/11

k.-urđı 124b/03, 204a/14, 204a/15,
204b/01

k.-urdum 234b/02

k.-urlar 285b/05

k.-urlardı 231a/04, 231a/05, 231a/06,
241a/15

k.-ursın 233a/02

2. Vermek.

k.-dı 246b/11, 299a/03, 299a/05, 300a/02

- *k. +an*: Kılan (kimse).

k. 225a/14

- *k. -ip-dur-*: Sürekli yapmak. 254a/13
- *k. -up-dur-* → *k. -ip-dur-* 255b/01, 305a/04
- *k. -ası ol-*: Niyet etmek. 214b/05

3. Yardımcı fiil.

- *k. (arı k.)* → arı
- *k. (‘arza k.)* → ‘arza
- *k. (‘arza k.)* → ‘arza
- *k. (bed k.)* → bed
- *k. (bend k.)* → bend
- *k. (bī-çāre k.)* → bī-çāre
- *k. (cān fidā k.)* → cān
- *k. (diri k.)* → diri
- *k. (du‘ā k.)* → du‘ā
- *k. (dürūd k.)* → dürūd
- *k. (emīr k.)* → emīr
- *k. (fidā k.)* → fidā
- *k. (fenā k.)* → fenā
- *k. (ğazā k.)* → ğazā

- *k. (göñül k.)* → göñül
- *k. (hālī k.)* → hālī
- *k. (hamd ü senā k.)* → hamd
- *k. (hamle k.)* → hamle
- *k. (hor k.)* → hor
- *k. (irte namāzın k.)* → irte
- *k. (ittikā k.)* → ittikā
- *k. (maḫhūr ve hor k.)* → maḫhūr
- *k. (ma‘lūm k.)* → ma‘lūm
- *k. (mu‘āmele k.)* → mu‘āmele
- *k. (muḫābā k.)* → muḫābā
- *k. (muḫārebe k.)* → muḫārebe
- *k. (müdārā k.)* → müdārā
- *k. (münādī k.)* → münādī
- *k. (namāz k.)* → namāz
- *k. (nazar k.)* → nazar
- *k. (nevḫa k.)* → nevḫa
- *k. (nidā k.)* → nidā
- *k. (perākende k.)* → perākende
- *k. (riḫlet k.)* → riḫlet
- *k. (rivāyet k.)* → rivāyet
- *k. (rūzī k.)* → rūzī
- *k. (senā k.)* → senā
- *k. (şāzī k.)* → şāzī
- *k. (ta‘bīr k.)* → ta‘bīr
- *k. (ta‘biye k.)* → ta‘biye
- *k. (toĝru k.)* → toĝru
- *k. (yād k.)* → yād
- *k. (yaĝmā k.)* → yaĝmā
- *k. (yārī k.)* → yārī
- *k. (yatsu namāzın k.)* → yatsu
- *k. (yavu k.)* → yavu
- *k. (yolı yavu k.)* → yolı
- *k. (zārī k.)* → zārī

kıı : Kıl. -5-

k. 156b/15, 163b/11, 166a/12

k.+ıla 053a/12

k.+ın 053b/02

k.+ından 303b/12

kılavuz : Yol gösteren kimse, rehber, delil. -3-

k. 311a/05, 311a/06

k.+uñ 311a/07

kılavuzla-: Yol göstermek, kılavuzluk etmek. -1-

k.-dı 288b/15

kılıcı: Yapan, eden. -4-

k. 136b/02, 242b/01, 307a/15

k.+dur 242b/01

kılıç : Kılıç. -56-

k. 104a/15, 128a/15, 197b/14, 273a/13, 274b/12, 276b/03, 288a/09, 290a/15, 294b/15, 328a/12, 328b/08, 331a/06

k.+dur 230b/03

k.+ı 103b/12, 104a/10, 104a/11, 107a/15, 140b/07, 197b/14, 286b/14, 288a/13, 290b/06

k.+ıla 107b/11, 263b/11, 274b/11, 291b/03, 315a/07, 327a/09, 327b/03

k.+ın 104a/13, 104b/01

k.+ına 286b/15

k.+ıñı 320a/10

k.+ıyla 274a/07

k.+ıyla 104b/04

k.+lar 085a/12, 230b/14, 254a/05, 329a/08

k.+ları 132a/11, 249b/11

k.+larıyla 230b/13

k.+um 104a/12

k.+umuzdan 253a/11

k.+uñ 104a/14, 320a/11

k.+uñı 286b/14

- *k. çek-*: Kılıç çıkarmak, kılıç sallamak. 117b/13, 128a/14, 320b/12
- *k. ur-*: Kılıç vurmak. 093b/12, 290b/15, 295a/04, 315b/09
- *k.+(dan) geç-*: Birçok kişiyi topluca öldürmek. 276b/04

kın : Çakı, bıçak, kılıç vb. kesici aletlerin kılıfı. -5-

k.+ların 108a/07

k.+ın 104a/15

k.+ına 132a/11, 273a/13, 276b/03

k.+ından 104a/13

kına (Ar.): Kına. -1-

- *k. yak-*: Kına çalmak. 242a/11

kınala-: Kına sürmek, kına yakmak. -1-

k.-dılar 241a/14

- *k. (ellerin k.)* → el

kıpkızıl : Çok kırmızı, kıpkırmızı. -1-

- *k. ol-*: Isınmak. 062a/13

kır-: 1. Kesmek, biçmek. -7-

k.-dı 274b/12

k.-mağ 299b/10

2. Öldürmek, katliam yapmak.

k.-a 284a/10

k.-arlar 285b/04

k.-dı 285b/13

k.-mağa 254a/06

k.-mağdan 328a/03

kırā'et (Ar.): Okuma. -1-

k. 294a/09

kırañ : Kenar, kıyı, uç. -1-

k.+ında 201a/10

kırgıllık : Sakalina ak düşme zamanı ve durumu. -

1-

- *k. vakti*: Yaşlılık zamanı. 021a/15

kırıl-: Helak olmak, telef olmak, ölmek. -2-

k.-mayınca 276b/03

k.-miş 328b/10

kırk : Kırk. -22-

k. 007a/01, 008b/02, 010b/13, 023b/15,
044b/04, 073b/10, 074a/12, 074a/14,
105a/15, 105b/01, 105b/03, 123a/09,
123a/11, 206a/11, 211a/12, 244a/03,
261a/14, 272b/02, 290b/07, 308a/06

k.+dan 011a/10

- *k.+(a) iriş-*: Kırk yaşına basmak. 088a/05

kısa : Uzunluğu, boyu vb. az olan, kısya. -1-

k. 188b/13

kısacuk : Çok kısya, kısacık. -1-

k. 251a/05

kışāş (Ar.): Öldüreni öldürme, yaralayanı yaralama
cezası. -17-

k.+ı 220b/07, 221a/08, 221b/10, 222a/11,
222b/08

k.+ına 220a/12

k.+ından 221a/09, 222b/09

- *k. it-*: Karşılık vermek. 220a/06, 220a/08,
220a/15, 222b/15, 264b/01, 305a/15

kısım → **kısm** -5-

k. 043b/11, 153a/06, 153a/07

k.+dur 153a/06

- *k. (bir k.)* → bir

kısm (Ar.): Bölük, parça, takım. -2- (**krş. kısım**)

k. 043b/11, 050b/01

k.+ın 050b/01, 050b/02

k.+ıydı 194b/12

- *k. (iki k. it-)* → iki

kısır (Ar.): Doğuramaz, çocuğu olmaz, kısır. -1-

k.+dur 306a/01

kısmet (Ar.): Pay etme, bölme. -11-

- *k. eyle-*: Pay etmek. 267a/13, 267a/14
- *k. it-*: Pay etmek. 043b/11, 115b/05,
123b/12, 194b/07, 262b/04

2. Nasip.

k.+lerin 161b/09

k.+üm 091a/11

- *k. it-*: Nasip etmek. 143a/02, 264b/07

kışsa (Ar.): Hikâye, kısya. -145-

k. 002b/09, 093a/14, 209b/08, 222b/12

k.+da 012b/03, 192a/13

k.+i 077a/08, 147b/09

k.+mı 149b/14

k.+sı 003a/13, 068b/08, 077b/06, 132b/15,
150a/06, 236b/11, 003b/04, 015b/03,
055b/05, 189a/06

k.+sın 051a/12, 078b/02, 082a/06,
082a/07, 082a/14, 082a/15, 082b/14,
088b/08

k.+şında 153a/03

k.+şını 149b/15, 326a/09

k.+yı 053a/15, 074b/04, 126a/15, 145a/13,
250a/13

- *k.-i āgāz-ı Cühūdān*: Yahudilik başlangıcı
kısası. 003a/01
- *k.-i āgāz-ı put-perestlik*: Puta tapıcılık
başlangıcı kısası. 003a/01, 070b/10

- k.-i āgāz-ı tersālīk: Hıristiyanlık başlangıcı kisası. 003a/02
- k.-i Şālīhā ‘avratuñ kim hayız görmüş: Hayız görmüş Saliha kadının kisası. 002b/08, 040a/04
- k.-i Aşhābū’l-fil: Fil sahiplerin kisası. 003a/02, 074b/05
- k.-i Āteş-perestlik: Ateş perestlik kisası. 003a/01, 071b/03
- k.-i Bedr-i kübrā: Büyük Bedir savaşı kisası. 003a/04, 101a/12
- k.-i Bedr-i şağīr: Küçük Bedir savaşı kisası. 003a/05, 115b/07
- k.-i Benī Kureyza: Beni Kureyza kisası. 003a/05, 112b/02
- k.-i Benī İsrā’īl: Beni İsrail kisası. 002b/13, 057b/14
k.-i B.+de 055b/06
- k.-i Benī Nađīr: Beni Nadir kisası. 003a/06, 127a/05
- k.-i CIRCİS ‘aleyhi’s-selām: CIRCİS aleyhisselāmın kisası. 002b/14, 060b/12
- k.-i Cühūdlik: Yahudiliğin kisası. 071b/14
- k.-i Eşhābi’l-uḥdūdi ve anlaruñ kerdlerleri 002b/14, 068b/09
- k.-i Ebū Bekr emāret-i rađiyallāhu ‘anhu 003a/07, 133a/01
- k.-i ehl-i Mervān: Mervān ehlinin kisası. 002b/12, 054a/07
- k.-i ehl-i Rūm ve Pārs: Fars ve Rum ehlinin kisası. 003a/07
- k.-i ehl-i Tehāvūn: Tehāvūn ehlinin kisası. 003a/09, 140b/10
- k.-i ‘İmrān Meryem atası: Meryem’in babası İmrān’ın kisası. 015b/04
- k.-i ‘İsā ‘aleyhi’s-selām ölü oğlanla ve Mısır kādīsıyla: İsa aleyhisselāmın ölü oğlanla ve Mısır kadısıyla kisası. 002b/04, 028a/04
- k.-i ‘İsā göge ağduğı ‘aleyhi’s-selām: İsa aleyhisselāmın göge yükselişi kisası. 002b/05, 046b/09
- k.-i ‘İsā’nuñ rengrīz ile hikāyeti: İsa’nın boyacıyla hikayesi kisası. 030b/14
- k.-i emāret-i Ebū Bekr: Ebū Bekr’in emirkiğı kisası. 003a/07
- k.-i etmekler issinūñ kim ‘İsā’yıla yoldaşlar ‘aleyhisselām: İsa aleyhisselāmıyla ekmek sahipleri yoldaşları kisası. 041a/05
- k.-i fetḥ-i Mekke::Mekke’nin fetḥi kisası. 003a/06, 129a/14
- k.-i gökden indüğü ‘İsā kavmine ‘aleyhisselām 044a/06
- k.-i Hicret-i Peygāmbar: Peygamber’in Hicreti kisası. 097b/15
- k.-i Mattā ḥavārī rağiya’l-lāhu ‘anhu: Havari Mattā radiyallāhu anhunun kisası. 002b/07, 037b/03
- k.-i Meryem doğduğı ‘aleyhe’s-selām: Meryem aleyhisselāmın doğuşu kisası. 016b/07
- k.-i Meryem ‘İsā’yı doğurduğı ‘aleyhimā’s-selām: Meryem’in İsa’yı aleyhimasselām doğuruşu kisası. 002b/03, 022b/03
- k.-i Meryem yüklü olduğı ‘aleyhe’s-selām: Meryem aleyhisselāmın hamile oluşu kisası. 018b/12
- k.-i Meryem’i doğduğı ‘aleyhe’s-selām: Meryem aleyhisselāmın doğuşu kisası. 002b/02
- k.-i Mi’rāc-i Muḥammed ‘aleyhi’s-selām: Muhammed aleyhisselāmın Mirac kisası. 003a/10, 153b/01
- k.-i Mi’rāc-i Resūl : Resul’ün Mirac kisası. 003a/10

- k.-i Mu‘cizât-ı Peygâmbar ‘aleyhisselâm Peygamber aleyhisselâmın mucizeleri kisası. 003a/11, 191a/01
- k.-i münâfıklar yalanı ‘Âişe’ye hakkında didiler rağiya’l-lâhu ‘anhumâ 003a/10
- k.-i Müseylime-i kezzâb: Yalancı Müseylime’nin kisası. 003a/13
- k.-i nâbînâ ve mübtelâ ‘İsâ ile ‘aleyhi’s-selâm: İsa aleyhisselâmın ile âmâ ve tutulmuşun kisası. 002b/05, 031b/08
- k.-i harb-ı Hendek: Hendek savaşın kisası. 003a/04, 111b/04
- k.-i harb-ı Uhûd: Uhud savaşın kisası. 003a/04, 106b/07
- k.-i harb-i Tebük: Tebük savaşın kisası. 141b/01
- k.-i havâriîlerün ‘İsâ ile ‘aleyhi’s-selâm: İsa aleyhisselâm ile havariler kisası. 002b/06, 034a/14
- k.-i havâriîlerün Yahyâ Peygâmbarı öldürdükleri: Havarilerin Yahya Peygamberi öldürdükleri kisası. 049b/11
- k.-i Pârs ehli galebe itdüğü Rûm ehline: Fars ehlinin Rum ehline galebe ettiği kisası. 003a/08, 137b/03
- k.-i Pârs ehlinüñ galebesi Rûm’a: Fars ehlinin Rum’a galebesi kisası. 003a/08
- k.-i Peygâmbar Mekke’ye gitdüğü ve hayber fetih itdüğü: Peygamberin Mekke’ye gittiği ve fetih ettiği haberin kisası. 003a/06, 120a/07
- k.-i Peygâmbar Hadice’yi aldúđı rağiya’l-lâhu ‘anhumâ: Peygamber’in Hatice radiallâhu anhumayı aldúđı kisası. 003a/03, 089a/13
- k.-i Peygâmbar Zeyneb binti Caşş 207a/05
- k.-i Peygâmbar’uñ adları zikrindedür ‘aleyhisselâm: Peygamber aleyhisselâmın adları zikredilmesi kisası. 189a/08
- k.-i Rûm ehli Pârs 138a/14

- k.-i Rûm Ehlinüñ galebesi Pârs 003a/08
- k.-i Rûm Pârs Ehlinüñ 134a/02
- k.-i Seyyidülmürselîn imâmülmüttakîn 077b/03
- k.-i Şemsün bin Mesrûcek ve aña belâlar irişdüğü 002b/11, 051b/11
- k.-i Tersâlık ağâz olunduğı 072a/11
- k.-i Kudüm-ı Ca’feri Tayyâr rağiyallâhu ‘anhu 003a/09, 143b/04
- k.-i vefâtı Peygâmbar: Peygamber’in vefâtı kisası. 003a/12
- k.-i vilâyet-i Hasan: Hasan’ın vilâyeti kisası. 003a/14
- k.-i Yahyâ ‘aleyhi’s-selâm: Yahya aleyhisselâmın kisası. 002b/01, 009a/08
- k.-i Yûnus havâriînün rağiyallâhu ‘anhu: Yûnus havarinin radiyallâhu anhu kisası. 035b/07
- k.-i Zekeriyâ ‘aleyhi’s-selâm: Zekeriya aleyhisselâmın kisası. 002b/01, 004a/04
- k.-i Zeyneb’i aldúđı: Zeynep’i aldúđı kisası. 003a/11

kış : Kış, kış mevsimi. -3-

k. 006a/15, 018b/06

kıt (Ar.): İhtiyaca yetmeyecek kadar az, bol karşıtı.

-1-

k.+dur 141b/11

kıtlık : Kıtlık. -4-

k. 184b/14

k.+dan 331b/13

k.+ından 141b/09, 143a/04

kıyâmet (Ar.): Ahiret, kıyamet. -57-

k. 124b/14, 196b/11, 197b/11, 225b/09, 227a/13, 231b/15

k.+de 206b/11, 220a/09, 302b/12, 303a/02, 323b/09

k.+e 044b/14, 095a/09, 151a/09, 169b/13,
173a/10, 173b/02, 181a/12, 225a/03,
232b/03, 236b/10, 273a/13, 303a/08

k.+üñ 222b/08

- *k. günü:* Ahiret günü, mahşer günü.
012a/04, 012a/06, 058b/06, 058b/08,
111a/01, 163a/03, 172b/15, 181a/12
184b/03, 206b/10, 220a/15, 221a/14,
221b/06, 221b/11, 222a/03, 222a/05,
222a/12, 226b/06, 232a/09, 236b/01,
244a/14, 248a/03, 257b/13, 258a/01,
261b/06, 277b/06, 277b/09, 282b/06,
303a/04, 325a/08, 327b/09
- *k. kop-:* Kıyamet olmak, kıyametin
meydana gelmesi. 033b/09

kıyās (Ar.): Karşılaştırma, mukayese. -8-

k. 177b/05, 247b/13

k.+a 295b/13

k.+ı 261b/15, 262a/13

k.+ıyla 252b/01

- *k. it-:* Karşılaştırmak. 178b/06, 300b/06

kıyı : Kenar, yan. -1-

k.+na 053a/14

kıymet (Ar.): Değer. -1-

k.+i 069a/11

kız : Kız evlat, kız. -83-

k. 017a/02, 110b/15, 016b/14, 017a/07,
017a/13, 017b/03, 026b/09, 051b/01,
125b/06, 136a/09, 139a/08, 139a/10,
149b/04, 211a/10, 297b/09, 304b/02,
315a/09, 315a/15, 319b/14, 328b/04,
329a/03

k.+dan 291a/09

k.+dur 017a/07, 017b/02

k.+ı 015b/08, 017a/11, 056a/02, 087b/14,
091b/02, 091b/07, 108a/08, 108a/10,
109b/03, 110b/03, 126a/02, 126b/09,
139a/07, 153b/03, 186b/03, 206a/11,
207b/12, 210b/03, 210b/15, 224a/04,
260b/01, 260b/03, 260b/04, 260b/07,
301a/08, 302a/13, 315a/10, 323a/10,
323b/03, 329b/02, 331b/03

k.+ıdur 332a/02, 332a/05

k.+ımı 067a/03

k.+ın 126a/11, 143b/08

k.+ına 139a/10, 150a/08

k.+ından 140a/07

k.+ını 056a/02, 121a/10, 121a/11

k.+ınıñ 332a/05

k.+ıydı 089a/15, 207b/10, 207b/12

k.+lar 091b/08

k.+ları 332a/06

k.+ların 129a/04

k.+larından 121a/13

k.+luğ 050b/04

k.+um 091a/12, 260b/07, 291a/12

k.+umı 090b/02, 260b/08

k.+uñ 149a/14, 291a/10

kızdur-: Isıtmak, hararetlendirmek. -2-

k.-a 304a/08

k.-dı 218a/13

kızıl : 1. Kırmızı. -15-

k. 031a/07, 045a/07, 076a/12, 093b/01,
108a/03, 154a/04, 156a/08, 171b/06,
175a/03, 175a/05, 175a/06, 177a/08,
287a/05, 316b/09

2. Altın (para).

k. 081a/13

kızmış : Kızışmış, çok ısınmış. -1-

- *k. demir*: Çok ısınmış demir. 062a/09

ki : (Bağlama ve kuvvetlendirme edatı) ki. -325-

k. 006a/09, 012a/09, 016a/01, 016b/11,
018b/01, 019b/07, 021b/06, 021b/07,
026a/01, 026b/01, 026b/08, 027a/04,
027a/12, 030a/02, 033a/03, 035b/03,
041a/13, 045b/04, 058b/14, 062a/08,
078a/09, 080a/14, 083a/11, 089a/01,
096b/11, 129b/09, 135a/02, 135a/12,
143a/15, 148a/10, 171b/12, 183a/03,
185a/05, 185b/09, 186a/09, 188a/04,
192b/11, 195a/07, 195a/09, 195a/10,
199b/15, 200a/06, 200b/10, 201b/04,
213a/03, 216a/15, 219b/04, 220a/06,
220b/10, 221a/02, 221a/04, 221a/11,
222a/02, 222b/08, 223a/01, 223a/05,
223b/14, 224a/11, 224b/14, 225a/12,
225a/14, 225b/06, 226a/07, 226a/08,
227a/02, 227a/03, 227b/01, 227b/05,
228a/06, 228b/07, 229a/01, 229a/12,
229a/14, 229b/03, 229b/06, 229b/07,
229b/08, 229b/10, 229b/13, 230a/05,
230a/14, 230b/02, 230b/12, 230b/13,
231a/03, 231a/15, 231b/04, 231b/05,
231b/07, 232a/09, 232b/02, 232b/06,
232b/13, 233a/03, 233a/11, 233a/13,
233b/02, 233b/03, 234a/07, 235b/08,
236a/01, 236a/11, 236a/14, 237a/03,
237b/06, 237b/07, 238a/06, 238b/03,
238b/09, 239b/12, 239b/15, 240a/15,
240b/01, 240b/02, 240b/10, 240b/11,
241a/09, 241a/11, 241a/13, 241b/10,
241b/13, 241b/15, 242a/01, 242a/03,
242a/13, 243a/14, 243a/15, 243b/11,
243b/15, 244a/04, 244a/05, 244a/06,
245a/02, 245a/05, 246b/06, 247a/05,
247b/02, 247b/10, 248a/11, 248b/01,

248b/04, 249a/08, 249a/10, 249a/13,
249a/14, 249b/02, 249b/04, 250a/07,
250b/02, 251a/07, 251b/06, 251b/08,
253a/02, 253a/05, 253a/09, 253a/11,
253a/15, 253b/03, 253b/06, 254a/11,
254b/11, 254b/13, 254b/15, 255a/09,
255b/04, 255b/05, 255b/09, 256a/10,
256b/12, 257a/07, 258a/01, 258b/15,
259a/06, 259a/07, 259b/03, 259b/05,
260a/01, 260a/08, 261a/10, 261a/12,
261b/04, 263b/01, 263b/04, 263b/05,
263b/11, 263b/14, 264a/10, 264b/02,
264b/07, 265a/06, 265a/10, 265a/13,
266a/06, 266b/05, 266b/11, 267a/05,
267a/12, 267b/05, 268a/01, 268b/01,
270b/11, 270b/12, 270b/13, 271a/10,
271a/13, 276a/14, 279a/04, 280b/11,
281a/02, 282b/10, 283a/13, 284a/08,
284a/09, 284a/13, 285b/12, 285b/15,
286b/11, 289a/06, 290b/03, 290b/06,
290b/08, 291a/03, 291a/07, 291a/08,
291b/07, 294a/13, 296a/08, 296b/05,
296b/12, 297a/03, 297a/10, 298b/11,
300b/02, 300b/08, 301b/04, 302a/06,
302b/07, 302b/08, 302b/09, 302b/14,
303a/02, 303a/11, 303a/15, 303b/08,
303b/15, 304a/02, 304a/04, 304a/07,
305a/02, 305a/06, 305a/08, 305a/09,
305b/07, 305b/14, 306b/09, 306b/11,
307a/02, 307a/06, 307b/11, 307b/15,
308a/03, 309a/12, 310a/08, 310b/03,
310b/06, 311b/01, 313a/12, 313a/15,
313b/06, 314b/11, 315b/13, 317a/07,
317a/09, 317a/12, 317a/15, 317b/01,
318a/14, 319a/09, 319a/11, 319a/13,
320b/14, 321a/09, 321a/10, 321b/14,
322b/02, 322b/06, 323a/04, 323b/11,
324a/13, 324b/04, 324b/09, 325a/03,
327b/07, 327b/13, 329a/03, 329a/05,
329a/06, 329a/07, 329a/15, 329b/06,

329b/11, 329b/15, 330b/04, 331b/04,
331b/11, 331b/12, 332a/11, 332b/06,
332b/13, 333a/01, 333b/06

kibir → **kibr** -1-

k. 095a/04

kibr (Ar.): Büyüklük taslama, kibir.

-1- (krş. **kibir**)

- *k. it-*: Büyüklük taslamak. 208a/08
- *k. ('ucb ve k. it-) → 'ucb*

kiçi : Küçük. -11-

k. 203b/05, 203b/07, 204a/02, 328a/07,
329a/14

k.+den 010b/13, 216b/05

k.+gen 287a/14

k.+yidi 059a/11, 203b/05

kiçiz : Geviş getiren memelilerden, eti, sütü, derisi
ve kılı için yetiştirilen hayvan. -1-

k.+lerüm 080b/06

kifāyet (Ar.): Kâfi gelme, yetme. -5-

k. 061a/11, 066a/07

k.+i 145b/08

- *k. it-*: Kâfi gelmek, yetişmek. 194b/09,
194b/14

kile (Ar.): Genellikle tahıl ölçmede kullanılan
belirli hacimdeki kap, ölçek. -5-

k. 280a/08

k.+si 280b/15

k.+sin 280b/08

k.+sinden 142b/01

k.+sini 280a/13

kiler (Ar.): Ambar. -1-

k.+dedür 147a/08

kilid (Far. *kelid* < Yun. *kleidi*): Kilit. -11-

k. 259b/06

k.+i 232a/14, 233a/08, 259b/07, 282b/09

k.+in 233a/07

k.+inden 232a/13

k.+ini 202b/14

- *k. dili*: Anahtar. 019a/03, 031a/11
- *k. ur-*: Kilitlemek. 181b/07

kilim → **gilim** -3-

k. 204a/03, 244a/04

k.+e 057b/11

kilitle-: Kilitlemek. -1-

k.-mişdüm 019a/02

kimı : (Bağlama ve kuvvetlendirme edatı) ki.

-3887-

k. 002b/08, 002b/09, 003b/04, 004a/05,
004b/03, 004b/05, 004b/07, 004b/10,
004b/12, 005a/01, 005a/02, 005a/04,
005a/06, 005a/11, 005a/14, 005a/15,
005b/03, 005b/04, 005b/10, 005b/15,
006a/01, 006a/02, 006a/04, 006a/06,
006a/07, 006a/11, 006a/12, 006a/13,
006a/15, 006b/02, 006b/06, 006b/11,
006b/12, 006b/15, 007a/02, 007a/04,
007a/05, 007a/07, 007a/14, 007b/04,
007b/05, 007b/08, 007b/09, 007b/10,
007b/15, 008a/02, 008a/03, 008a/04,
008a/07, 008a/08, 008a/09, 008a/10,
008a/11, 008a/12, 008a/14, 008b/02,
008b/11, 008b/12, 008b/13, 009a/01,
009a/03, 009a/04, 009a/07, 009a/09,
009a/11, 009b/01, 009b/02, 009b/04,
009b/05, 009b/06, 009b/09, 009b/11,
009b/14, 009b/15, 010a/01, 010a/02,
010a/04, 010a/07, 010a/08, 010a/09,

010a/10,	010a/14,	010b/01,	010b/02,	023b/05,	023b/12,	023b/13,	023b/15,
010b/05,	010b/06,	010b/07,	010b/08,	024a/06,	024a/12,	024a/14,	024b/01,
010b/10,	010b/11,	010b/12,	010b/14,	024b/02,	024b/04,	024b/07,	024b/10,
011a/04,	011a/05,	011a/07,	011a/08,	024b/14,	025a/02,	025a/04,	025a/12,
011a/09,	011a/12,	011b/01,	011b/02,	025b/01,	025b/03,	025b/06,	025b/07,
011b/05,	011b/07,	011b/09,	012a/01,	025b/08,	025b/09,	025b/14,	025b/15,
012a/02,	012a/03,	012a/04,	012a/06,	026a/02,	026a/03,	026a/04,	026a/05,
012a/13,	012a/14,	012b/03,	012b/04,	026a/06,	026a/07,	026a/08,	026a/10,
012b/05,	012b/09,	012b/11,	012b/12,	026a/12,	026a/13,	026a/14,	026a/15,
012b/13,	012b/14,	012b/15,	013a/04,	026b/03,	026b/08,	026b/11,	026b/15,
013a/05,	013a/07,	013a/08,	013a/09,	027a/01,	027a/02,	027a/03,	027a/06,
013a/10,	013a/11,	013a/13,	013b/01,	027a/07,	027a/09,	027a/12,	027a/13,
013b/02,	013b/04,	013b/05,	013b/08,	027b/01,	027b/04,	027b/06,	027b/09,
013b/12,	013b/14,	014a/02,	014a/06,	027b/10,	027b/12,	027b/15,	028a/01,
014a/08,	014a/11,	014a/14,	014a/15,	028a/02,	028a/03,	028a/05,	028a/10,
014b/06,	014b/13,	014b/14,	015a/01,	028a/11,	028a/12,	028a/14,	028b/01,
015a/03,	015a/05,	015a/06,	015a/11,	028b/03,	028b/04,	028b/06,	028b/08,
015a/12,	015a/13,	015a/14,	015a/15,	028b/09,	028b/13,	028b/15,	029a/01,
015b/02,	015b/05,	015b/11,	015b/12,	029a/03,	029a/07,	029a/09,	029a/10,
016a/08,	016a/09,	016a/10,	016a/13,	029a/14,	029a/15,	029b/04,	029b/05,
016a/14,	016b/02,	016b/03,	016b/11,	029b/10,	029b/11,	029b/15,	030a/02,
016b/12,	016b/13,	017a/02,	017a/06,	030a/09,	030a/13,	030b/02,	030b/09,
017a/10,	017a/12,	017a/14,	017b/01,	030b/11,	030b/12,	030b/13,	030b/15,
017b/02,	017b/04,	017b/05,	017b/06,	031a/02,	031a/06,	031a/07,	031a/12,
017b/07,	017b/08,	017b/09,	017b/10,	031b/01,	031b/02,	031b/03,	031b/04,
017b/11,	017b/12,	017b/14,	017b/15,	031b/06,	031b/09,	031b/10,	031b/11,
018a/02,	018a/04,	018a/05,	018a/06,	031b/14,	032a/01,	032a/02,	032a/03,
018a/07,	018a/09,	018a/11,	018a/15,	032a/05,	032a/06,	032a/07,	032a/08,
018b/03,	018b/05,	018b/08,	018b/09,	032a/10,	032a/11,	032a/12,	032a/13,
018b/11,	018b/13,	018b/14,	019a/02,	032b/01,	032b/03,	032b/05,	032b/06,
019a/11,	019a/14,	019b/02,	019b/04,	032b/10,	032b/11,	032b/12,	033a/02,
019b/09,	019b/11,	019b/13,	020a/02,	033a/06,	033a/08,	033a/12,	033b/04,
020a/07,	020a/15,	020b/02,	020b/05,	033b/05,	033b/08,	033b/09,	033b/10,
020b/07,	020b/09,	020b/12,	021a/01,	033b/11,	033b/13,	033b/14,	034a/03,
021a/06,	021a/07,	021b/09,	021b/13,	034a/04,	034a/08,	034a/11,	034a/13,
021b/14,	021b/15,	022a/02,	022a/06,	034a/15,	034b/01,	034b/02,	034b/06,
022a/07,	022a/09,	022a/14,	022b/01,	034b/07,	034b/09,	034b/10,	035a/01,
022b/04,	022b/07,	022b/13,	022b/14,	035a/04,	035a/07,	035a/08,	035a/09,
023a/03,	023a/04,	023a/06,	023a/07,	035b/04,	035b/08,	035b/09,	035b/11,
023a/09,	023a/12,	023b/01,	023b/03,	035b/13,	035b/14,	036a/07,	036a/08,

036a/11, 036b/02, 036b/05, 036b/06,
036b/12, 037a/01, 037a/05, 037a/07,
037a/08, 037a/09, 037a/10, 037a/11,
037b/04, 037b/06, 037b/09, 037b/12,
038a/03, 038a/06, 038a/07, 038a/08,
038a/13, 038a/14, 038b/02, 038b/09,
038b/15, 039a/03, 039a/10, 039a/11,
039a/13, 039a/14, 039b/01, 039b/03,
039b/06, 039b/11, 039b/13, 040a/02,
040a/04, 040a/05, 040a/06, 040a/08,
040a/10, 040a/11, 040a/12, 040a/14,
040a/15, 040b/02, 040b/05, 040b/08,
040b/09, 040b/10, 040b/13, 041a/02,
041a/05, 041a/06, 041a/08, 041a/12,
041b/01, 041b/12, 041b/13, 041b/15,
042a/09, 042a/10, 042a/13, 042a/14,
042b/02, 042b/03, 042b/05, 042b/09,
042b/12, 043a/01, 043a/02, 043a/03,
043a/06, 043a/08, 043a/09, 043a/12,
043a/13, 043a/14, 043a/15, 043b/01,
043b/03, 043b/05, 043b/07, 043b/08,
043b/10, 043b/12, 044a/01, 044a/04,
044a/07, 044a/09, 044a/12, 044a/13,
044a/15, 044b/01, 044b/04, 044b/05,
044b/06, 044b/13, 044b/14, 044b/15,
045a/03, 045a/05, 045a/09, 045a/14,
045b/10, 045b/12, 045b/13, 045b/14,
046a/01, 046a/06, 046a/09, 046a/12,
046a/13, 046b/02, 046b/05, 046b/07,
046b/08, 046b/10, 047a/10, 047a/13,
047b/01, 047b/02, 047b/04, 047b/05,
047b/10, 047b/14, 048a/01, 048a/07,
048a/10, 048a/11, 048a/15, 048b/01,
048b/03, 048b/04, 048b/10, 048b/12,
048b/14, 049a/05, 049a/09, 049b/01,
049b/02, 049b/03, 049b/07, 049b/08,
049b/12, 049b/14, 050a/06, 050a/12,
050a/13, 050a/15, 050b/03, 050b/05,
050b/09, 050b/10, 050b/13, 051a/02,
051a/04, 051a/05, 051a/06, 051a/11,

051a/12, 051a/14, 051a/15, 051b/02,
051b/03, 051b/04, 051b/08, 051b/10,
051b/12, 051b/13, 052a/05, 052a/09,
052a/10, 052a/13, 052a/15, 052b/05,
052b/07, 053a/03, 053a/04, 053a/06,
053a/07, 053a/08, 053a/11, 053a/12,
053b/01, 053b/08, 053b/11, 053b/13,
054a/02, 054a/05, 054a/08, 054a/11,
054b/01, 054b/02, 054b/08, 054b/10,
054b/11, 054b/12, 055a/07, 055a/10,
055a/14, 055b/02, 055b/03, 055b/05,
055b/07, 055b/10, 056a/02, 056a/03,
056a/06, 056a/07, 056a/09, 056a/11,
056a/12, 056a/15, 056b/01, 056b/02,
056b/05, 056b/07, 056b/10, 056b/11,
056b/13, 057a/06, 057a/07, 057a/08,
057a/09, 057a/12, 057b/01, 057b/02,
057b/03, 057b/06, 057b/07, 057b/08,
057b/11, 058a/01, 058a/02, 058a/03,
058a/04, 058a/09, 058a/13, 058a/14,
058a/15, 058b/01, 058b/02, 058b/05,
058b/07, 058b/15, 059a/01, 059a/03,
059a/04, 059a/05, 059a/06, 059b/05,
059b/06, 059b/08, 059b/09, 059b/12,
059b/13, 060a/02, 060a/05, 060a/08,
060a/09, 060a/10, 060a/13, 060b/01,
060b/08, 060b/09, 060b/10, 061a/01,
061a/05, 061a/08, 061a/09, 061a/15,
061b/01, 061b/05, 061b/11, 062a/01,
062a/09, 062a/12, 062a/14, 062b/04,
062b/08, 062b/12, 062b/13, 062b/15,
063a/03, 063a/06, 063a/09, 063a/15,
063b/06, 063b/07, 063b/10, 063b/12,
064a/01, 064a/05, 064a/07, 064a/08,
064a/12, 064b/07, 064b/13, 065a/02,
065a/04, 065a/07, 065a/09, 065a/12,
065a/15, 065b/01, 065b/04, 065b/08,
065b/09, 065b/10, 065b/11, 065b/12,
066a/01, 066a/05, 066a/06, 066a/08,
066a/09, 066a/13, 066b/05, 066b/11,

066b/14, 067a/05, 067a/09, 067a/15,
067b/02, 067b/08, 067b/11, 067b/13,
067b/15, 068a/01, 068a/03, 068a/05,
068a/08, 068a/11, 068a/12, 068a/13,
068a/15, 068b/03, 068b/04, 068b/07,
068b/12, 068b/13, 069a/02, 069a/03,
069a/09, 069a/15, 069b/03, 069b/05,
069b/10, 070a/03, 070a/04, 070a/07,
070a/08, 070a/11, 070a/12, 070a/14,
070a/15, 070b/04, 070b/05, 070b/06,
070b/09, 070b/11, 070b/12, 070b/13,
070b/15, 071a/01, 071a/07, 071a/08,
071a/10, 071a/12, 071a/13, 071a/14,
071b/02, 071b/04, 071b/05, 071b/06,
071b/11, 071b/15, 072a/03, 072a/08,
072a/09, 072a/12, 072a/13, 072a/15,
072b/08, 072b/13, 073a/02, 073a/08,
073a/10, 073a/11, 073b/01, 073b/03,
073b/05, 073b/09, 073b/10, 074a/02,
074a/03, 074a/06, 074a/14, 074b/03,
074b/04, 074b/06, 074b/08, 074b/12,
074b/14, 074b/15, 075a/01, 075a/03,
075a/07, 075a/09, 075a/10, 075b/04,
075b/05, 075b/06, 075b/07, 075b/08,
075b/11, 075b/12, 076a/01, 076a/09,
076a/15, 076b/02, 076b/03, 076b/06,
076b/11, 076b/13, 076b/15, 077a/02,
077a/04, 077a/05, 077a/06, 077a/12,
077a/15, 077b/01, 077b/07, 078a/01,
078a/02, 078a/03, 078a/06, 078a/12,
078a/13, 078a/15, 078b/02, 078b/03,
078b/06, 078b/08, 078b/13, 079a/02,
079a/05, 079a/07, 079a/08, 079a/09,
079a/10, 079a/13, 079a/14, 079b/01,
079b/04, 079b/05, 079b/06, 079b/08,
079b/09, 079b/13, 079b/14, 079b/15,
080a/05, 080a/06, 080a/10, 080a/14,
080a/15, 080b/03, 080b/06, 080b/09,
080b/12, 080b/14, 081a/02, 081a/07,
081a/09, 081a/11, 081a/14, 081b/03,

081b/05, 081b/07, 081b/09, 081b/12,
082a/03, 082a/04, 082a/05, 082a/07,
082a/09, 082a/13, 082b/01, 082b/02,
082b/03, 082b/04, 082b/06, 082b/08,
082b/10, 082b/11, 082b/12, 082b/13,
082b/14, 082b/15, 083a/02, 083a/03,
083a/04, 083a/14, 083b/01, 083b/06,
083b/07, 083b/08, 083b/09, 083b/12,
084a/02, 084a/03, 084a/06, 084a/07,
084a/09, 084b/03, 084b/04, 084b/11,
084b/13, 085a/01, 085a/03, 085a/05,
085a/06, 085a/07, 085a/09, 085a/10,
085a/11, 085b/01, 085b/03, 085b/08,
085b/11, 085b/13, 086a/01, 086a/06,
086a/08, 086a/10, 086a/11, 086a/12,
086b/01, 086b/08, 086b/13, 087a/03,
087a/04, 087a/06, 087a/08, 087a/11,
087a/12, 087a/13, 087b/04, 087b/08,
087b/15, 088a/01, 088a/02, 088a/04,
088a/09, 088a/10, 088a/14, 088b/01,
088b/02, 088b/03, 088b/07, 088b/11,
088b/12, 088b/14, 088b/15, 089a/01,
089a/04, 089a/08, 089a/09, 089a/12,
089a/14, 089b/02, 089b/06, 089b/12,
090a/08, 090a/09, 090a/11, 090a/12,
090a/14, 090b/03, 090b/09, 091a/02,
091a/06, 091a/09, 091a/13, 091a/15,
091b/02, 091b/05, 091b/06, 091b/10,
091b/13, 091b/15, 092a/01, 092a/02,
092a/06, 092a/08, 092a/09, 092a/12,
092a/13, 092a/14, 092a/15, 092b/01,
092b/02, 092b/04, 092b/06, 092b/07,
092b/08, 092b/12, 092b/15, 093a/01,
093a/05, 093a/06, 093a/08, 093a/09,
093a/10, 093a/12, 093b/02, 093b/08,
093b/10, 093b/11, 093b/13, 093b/14,
093b/15, 094a/01, 094a/02, 094a/04,
094a/08, 094a/14, 094b/06, 094b/07,
094b/12, 094b/13, 095a/01, 095a/02,
095a/04, 095a/12, 095a/13, 095a/15,

095b/01, 095b/03, 095b/09, 095b/10,
095b/13, 095b/14, 096a/01, 096a/02,
096a/09, 096a/12, 096a/13, 096a/14,
096b/03, 096b/04, 096b/06, 096b/08,
096b/09, 096b/12, 096b/13, 096b/14,
096b/15, 097a/01, 097a/02, 097a/03,
097a/04, 097a/06, 097a/07, 097b/01,
097b/03, 097b/04, 097b/08, 097b/09,
097b/10, 097b/11, 097b/12, 097b/14,
098a/03, 098a/04, 098a/06, 098a/07,
098a/09, 098a/12, 098a/13, 098a/14,
098b/04, 098b/05, 099a/01, 099a/06,
099a/07, 099a/15, 099b/01, 099b/10,
100a/07, 100a/10, 100a/13, 100a/15,
100b/01, 100b/06, 100b/07, 100b/08,
100b/15, 101a/02, 101a/08, 101a/09,
101a/12, 101b/05, 101b/08, 101b/12,
102a/01, 102a/03, 102a/07, 102a/08,
102a/09, 102a/10, 102a/11, 102b/04,
102b/06, 102b/07, 102b/08, 102b/11,
102b/14, 103a/01, 103a/05, 103a/08,
103a/13, 103a/14, 103a/15, 103b/01,
103b/02, 103b/06, 103b/07, 103b/12,
103b/13, 103b/14, 103b/15, 104a/04,
104a/10, 104a/11, 104a/13, 104b/06,
104b/12, 104b/13, 105a/02, 105a/04,
105a/05, 105a/08, 105a/12, 105a/14,
105b/01, 105b/07, 105b/08, 105b/09,
105b/11, 105b/12, 105b/13, 105b/14,
105b/15, 106a/08, 106a/09, 106a/10,
106a/11, 106a/13, 106a/14, 106a/15,
106b/04, 106b/05, 106b/07, 106b/08,
106b/09, 106b/12, 106b/13, 107a/01,
107a/04, 107a/05, 107a/07, 107a/10,
107a/11, 107b/01, 107b/03, 107b/04,
107b/07, 107b/08, 107b/10, 108a/02,
108a/05, 108a/06, 108a/11, 108a/13,
108a/15, 108b/03, 108b/14, 109a/01,
109a/03, 109a/04, 109a/05, 109a/06,
109a/09, 109a/11, 109a/13, 109a/14,

109b/02, 109b/05, 109b/06, 109b/09,
110a/03, 110a/04, 110a/05, 110a/07,
110a/08, 110a/10, 110a/11, 110a/12,
110a/14, 110a/15, 110b/01, 110b/03,
110b/06, 110b/09, 110b/11, 111a/02,
111a/03, 111a/08, 111a/11, 111a/14,
111b/02, 111b/05, 111b/10, 111b/11,
112a/02, 112a/03, 112a/05, 112a/06,
112a/12, 112a/13, 112a/14, 112b/01,
112b/02, 112b/04, 112b/05, 112b/09,
112b/10, 112b/12, 112b/13, 112b/14,
113a/02, 113a/04, 113a/05, 113a/09,
113a/14, 113a/15, 113b/02, 113b/05,
113b/06, 113b/08, 113b/10, 113b/15,
114a/02, 114a/05, 114a/06, 114a/14,
114b/04, 114b/06, 114b/09, 114b/11,
115a/02, 115a/07, 115a/11, 115a/12,
115a/14, 115a/15, 115b/02, 115b/07,
115b/08, 115b/09, 116a/02, 116a/06,
116a/08, 116a/11, 116a/13, 116a/15,
116b/02, 116b/05, 116b/06, 116b/09,
116b/10, 116b/11, 117a/02, 117a/03,
117a/05, 117a/06, 117a/09, 117a/11,
117a/12, 117b/03, 117b/06, 117b/09,
117b/12, 117b/13, 117b/14, 118a/03,
118a/08, 118a/09, 118a/12, 118a/13,
118a/15, 118b/02, 118b/05, 118b/10,
118b/11, 118b/13, 118b/14, 119a/02,
119a/03, 119a/04, 119a/07, 119a/09,
119a/13, 119b/01, 119b/04, 119b/08,
120a/01, 120a/06, 120a/10, 120a/11,
120a/14, 120b/04, 120b/08, 120b/12,
121a/01, 121a/03, 121b/01, 121b/04,
121b/06, 121b/07, 121b/09, 121b/10,
121b/14, 121b/15, 122a/03, 122a/06,
122a/08, 122a/14, 122b/02, 122b/09,
122b/14, 123a/07, 123a/08, 123a/09,
123a/10, 123a/12, 123a/15, 123b/06,
123b/07, 123b/09, 123b/11, 123b/12,
124a/03, 124a/04, 124a/05, 124a/07,

124a/09, 124a/11, 124a/12, 124a/14,
124b/01, 124b/05, 124b/06, 124b/08,
124b/11, 124b/14, 124b/15, 125a/05,
125a/06, 125a/08, 125a/10, 125a/11,
125a/12, 125a/14, 125a/15, 125b/02,
125b/04, 125b/05, 125b/09, 125b/10,
125b/11, 126a/04, 126a/05, 126a/09,
126a/12, 126b/03, 126b/08, 126b/11,
126b/15, 127a/01, 127a/06, 127a/07,
127a/09, 127a/10, 127a/11, 127a/13,
127a/14, 127b/01, 127b/02, 127b/04,
127b/07, 127b/09, 127b/11, 127b/13,
127b/14, 127b/15, 128a/04, 128a/07,
128a/10, 128a/11, 128a/12, 128a/14,
128b/01, 128b/13, 128b/15, 129a/08,
129a/09, 129a/10, 129a/12, 129a/13,
129b/01, 129b/02, 129b/09, 129b/13,
129b/14, 129b/15, 130a/02, 130a/03,
130a/05, 130a/06, 130a/08, 130a/09,
130a/15, 130b/01, 130b/03, 130b/05,
130b/13, 130b/14, 131a/03, 131a/05,
131a/06, 131a/09, 131a/12, 131b/01,
131b/05, 131b/10, 131b/11, 131b/12,
131b/14, 132a/05, 132a/07, 132a/09,
132a/10, 132a/12, 132a/13, 132a/15,
132b/02, 132b/04, 132b/05, 132b/12,
132b/13, 132b/14, 132b/15, 133a/04,
133a/07, 133a/08, 133a/11, 133a/15,
133b/02, 133b/03, 133b/08, 133b/09,
133b/10, 134a/01, 134a/06, 134a/07,
134a/08, 134a/10, 134a/11, 134a/12,
134b/01, 134b/02, 135a/03, 135a/04,
135a/08, 135a/09, 135a/10, 135a/11,
135a/14, 135a/15, 135b/02, 135b/06,
135b/08, 135b/09, 135b/15, 136a/03,
136a/06, 136a/08, 136a/09, 136a/10,
136a/13, 136b/02, 136b/03, 136b/05,
136b/06, 136b/10, 136b/14, 137a/04,
137a/11, 137a/14, 137b/01, 137b/02,
137b/08, 137b/10, 137b/15, 138a/01,

138a/02, 138a/03, 138a/04, 138a/05,
138a/06, 138a/09, 138a/11, 138a/12,
138a/15, 138b/02, 138b/04, 138b/05,
138b/06, 138b/07, 138b/08, 138b/09,
138b/12, 138b/13, 138b/15, 139a/04,
139a/09, 139a/13, 139b/01, 139b/07,
139b/09, 139b/14, 140a/05, 140a/06,
140a/07, 140a/08, 140a/10, 140a/12,
140a/14, 140a/15, 140b/03, 140b/04,
140b/05, 140b/08, 140b/11, 140b/14,
140b/15, 141a/02, 141a/03, 141a/04,
141a/06, 141a/09, 141b/02, 141b/06,
141b/07, 141b/08, 141b/09, 141b/12,
142a/01, 142a/14, 142a/15, 142b/08,
142b/09, 142b/13, 142b/15, 143a/02,
143a/04, 143a/14, 143b/01, 143b/02,
143b/06, 143b/10, 143b/12, 143b/13,
143b/14, 143b/15, 144a/02, 144a/03,
144a/04, 144a/08, 144a/11, 144a/12,
144b/02, 144b/03, 144b/07, 144b/08,
144b/13, 144b/15, 145a/05, 145a/06,
145a/07, 145a/09, 145a/14, 145b/04,
145b/06, 145b/07, 145b/08, 145b/10,
145b/12, 145b/13, 146a/05, 146a/07,
146a/08, 146a/10, 146a/15, 146b/02,
146b/05, 146b/06, 146b/11, 146b/12,
146b/13, 147a/02, 147a/06, 147a/07,
147a/13, 147b/07, 147b/09, 147b/11,
147b/12, 147b/14, 148a/02, 148a/05,
148a/07, 148a/08, 148a/11, 148a/12,
148a/14, 148a/15, 148b/01, 148b/04,
148b/06, 148b/14, 148b/15, 149a/03,
149a/06, 149a/09, 149a/12, 149a/15,
149b/02, 149b/04, 149b/07, 149b/08,
149b/11, 149b/12, 150a/01, 150a/03,
150a/04, 150a/05, 150a/07, 150a/08,
150a/11, 150a/12, 150b/06, 150b/07,
150b/09, 150b/12, 151a/02, 151a/04,
151a/05, 151a/06, 151a/07, 151a/08,
151a/13, 151b/02, 151b/05, 151b/08,

151b/09, 151b/14, 152a/01, 152a/05,
152a/09, 152a/15, 152b/13, 152b/14,
153a/05, 153a/08, 153a/10, 153b/02,
153b/06, 153b/07, 153b/09, 154a/05,
154a/07, 154a/09, 154a/10, 154a/11,
154a/13, 154a/15, 154b/01, 154b/07,
154b/09, 154b/11, 154b/15, 155a/01,
155a/04, 155a/05, 155a/08, 155a/14,
155a/15, 155b/01, 155b/03, 155b/05,
155b/06, 155b/07, 155b/09, 156a/04,
156a/11, 156a/13, 156a/14, 156b/03,
156b/10, 156b/12, 156b/15, 157a/08,
157a/12, 157a/14, 157b/02, 157b/03,
157b/06, 157b/09, 157b/14, 157b/15,
158a/02, 158a/03, 158a/04, 158a/06,
158a/07, 158a/09, 158a/10, 158a/11,
158a/12, 158a/13, 158a/15, 158b/06,
158b/11, 158b/13, 159a/02, 159a/05,
159a/06, 159a/08, 159a/10, 159a/12,
159a/15, 159b/01, 159b/02, 159b/04,
159b/05, 159b/10, 159b/11, 159b/15,
160a/03, 160a/06, 160a/08, 160a/11,
160a/12, 160a/15, 160b/01, 160b/02,
160b/04, 160b/06, 160b/07, 160b/10,
160b/14, 161a/01, 161a/02, 161a/03,
161a/04, 161a/06, 161a/07, 161a/14,
161a/15, 161b/05, 161b/07, 161b/10,
161b/12, 161b/13, 161b/15, 162a/04,
162a/05, 162b/02, 162b/06, 162b/09,
162b/10, 162b/12, 162b/14, 162b/15,
163a/02, 163a/05, 163a/06, 163a/08,
163a/09, 163a/10, 163a/14, 163b/10,
163b/14, 164a/02, 164a/07, 164a/09,
164a/10, 164a/11, 164b/05, 164b/07,
164b/10, 164b/11, 164b/15, 165a/02,
165a/03, 165a/14, 165a/15, 165b/06,
165b/07, 165b/10, 165b/12, 166a/02,
166a/03, 166a/08, 166a/12, 166a/15,
166b/01, 166b/04, 166b/05, 166b/06,
166b/13, 166b/15, 167a/06, 167a/07,

167a/09, 167a/13, 167a/15, 167b/02,
167b/07, 167b/09, 167b/14, 167b/15,
168a/02, 168a/05, 168a/06, 168a/11,
168b/02, 168b/05, 168b/06, 168b/10,
168b/11, 168b/13, 168b/14, 169a/06,
169a/12, 169a/13, 169b/01, 169b/03,
169b/11, 170a/01, 170a/03, 170a/11,
170a/15, 170b/01, 170b/03, 171a/12,
171a/13, 171a/14, 171b/05, 171b/09,
171b/13, 171b/15, 172a/02, 172a/12,
172b/01, 172b/02, 172b/06, 172b/09,
173a/01, 173a/04, 173a/11, 173a/13,
173a/14, 173b/02, 173b/04, 173b/06,
173b/07, 173b/09, 173b/13, 173b/14,
173b/15, 174a/04, 174a/05, 174a/06,
174a/07, 174a/11, 174a/12, 174b/04,
174b/05, 174b/07, 174b/12, 174b/13,
174b/14, 175a/07, 175a/10, 175a/14,
175b/03, 175b/04, 175b/08, 175b/11,
175b/14, 175b/15, 176a/07, 176a/12,
176a/13, 176b/07, 176b/08, 176b/14,
177a/02, 177a/06, 177a/07, 177a/11,
177b/03, 177b/06, 177b/07, 177b/09,
177b/11, 177b/12, 178a/02, 178a/03,
178a/07, 178a/10, 178a/11, 178a/12,
178a/14, 178b/06, 178b/09, 178b/10,
178b/11, 178b/12, 178b/13, 179a/02,
179a/03, 179a/05, 179a/08, 179a/13,
179b/01, 179b/02, 179b/05, 179b/06,
179b/07, 179b/09, 179b/14, 180a/01,
180a/03, 180a/04, 180a/07, 180b/02,
180b/04, 180b/06, 180b/10, 180b/12,
181a/01, 181a/02, 181a/05, 181a/14,
181b/02, 181b/11, 181b/14, 182a/01,
182a/07, 182a/08, 182a/09, 182a/11,
182a/13, 182a/15, 182b/01, 182b/03,
182b/04, 182b/05, 182b/08, 182b/13,
183a/02, 183a/11, 183a/15, 183b/05,
183b/07, 183b/08, 183b/10, 184a/04,
184a/09, 184a/11, 184b/02, 184b/03,

184b/05, 184b/06, 184b/07, 184b/08,
184b/09, 184b/11, 184b/14, 185a/09,
185a/11, 185a/13, 185a/15, 185b/01,
185b/06, 185b/08, 185b/09, 185b/11,
186a/01, 186a/06, 186a/07, 186a/09,
186a/12, 186a/15, 186b/02, 186b/08,
186b/13, 186b/15, 187a/01, 187a/02,
187a/03, 187a/04, 187a/05, 187b/02,
187b/03, 187b/04, 187b/05, 187b/07,
187b/11, 188a/01, 188a/02, 188a/03,
188a/07, 188a/09, 188a/14, 188a/15,
188b/03, 188b/06, 188b/08, 188b/11,
188b/14, 188b/15, 189a/01, 189a/02,
189a/03, 189a/05, 189a/07, 189a/09,
189a/10, 191a/02, 191a/03, 191a/04,
191a/06, 191a/08, 191a/09, 191a/10,
191a/11, 191a/12, 191a/14, 191a/15,
191b/01, 191b/02, 191b/04, 191b/05,
191b/06, 191b/07, 191b/08, 191b/09,
191b/10, 191b/12, 191b/13, 191b/15,
192a/01, 192a/02, 192a/04, 192a/07,
192a/13, 192b/07, 192b/09, 192b/10,
192b/11, 192b/13, 192b/14, 193a/03,
193a/05, 193a/12, 193a/13, 193a/14,
193a/15, 193b/06, 193b/09, 193b/13,
193b/15, 194a/03, 194a/05, 194a/08,
194a/12, 194a/13, 194a/14, 194a/15,
194b/08, 194b/13, 195a/01, 195a/02,
195a/05, 195a/11, 195b/01, 195b/03,
195b/05, 195b/06, 195b/13, 196a/02,
196a/08, 196a/09, 196a/12, 196a/14,
196b/05, 196b/06, 196b/10, 196b/14,
196b/15, 197a/01, 197a/03, 197a/05,
197a/13, 197b/03, 197b/04, 197b/07,
197b/11, 197b/14, 198a/02, 198a/03,
198a/06, 198b/01, 198b/04, 198b/05,
198b/10, 198b/15, 199a/01, 199a/04,
199a/07, 199a/09, 199a/14, 199a/15,
199b/04, 199b/07, 199b/09, 199b/11,
199b/13, 199b/14, 199b/15, 200a/02,

200a/03, 200a/04, 200a/05, 200a/06,
200a/08, 200a/09, 200a/14, 200b/03,
200b/06, 200b/07, 200b/15, 201a/01,
201a/03, 201a/04, 201a/06, 201a/10,
201a/13, 201a/14, 201a/15, 201b/03,
201b/05, 201b/09, 201b/12, 201b/15,
202a/03, 202a/05, 202a/06, 202a/14,
202b/03, 202b/04, 202b/06, 202b/08,
202b/11, 202b/14, 203a/10, 203a/12,
203b/02, 203b/03, 203b/06, 203b/13,
203b/15, 204a/14, 204a/15, 204b/03,
204b/04, 204b/05, 204b/08, 204b/09,
204b/14, 205a/13, 205a/14, 205b/04,
205b/08, 205b/12, 205b/14, 206a/07,
206a/13, 206b/01, 206b/09, 206b/14,
207a/03, 207a/06, 207a/08, 207a/09,
207a/10, 207a/12, 207b/01, 207b/08,
207b/09, 207b/13, 208a/09, 208b/03,
208b/07, 208b/08, 208b/14, 208b/15,
209a/01, 209a/02, 209a/05, 209a/09,
209a/10, 209b/08, 209b/09, 209b/12,
210a/01, 210a/12, 210a/13, 210b/06,
210b/13, 211a/05, 211a/13, 211b/03,
211b/05, 211b/08, 211b/14, 212a/01,
212a/03, 212a/04, 212a/06, 212a/07,
212a/10, 212a/12, 212a/13, 212a/14,
212b/02, 212b/08, 212b/10, 212b/14,
212b/15, 213a/02, 213a/04, 213a/09,
213a/14, 213b/04, 213b/10, 213b/13,
214a/01, 214a/02, 214a/04, 214a/06,
214a/07, 214a/08, 214b/02, 214b/04,
214b/05, 214b/07, 214b/09, 214b/15,
215a/02, 215a/03, 215a/04, 215a/07,
215a/08, 215a/11, 215a/12, 215b/01,
215b/03, 215b/04, 215b/05, 215b/07,
215b/09, 215b/11, 215b/12, 215b/13,
216a/02, 216a/03, 216a/05, 216a/09,
216a/12, 216b/01, 216b/04, 216b/08,
216b/10, 216b/11, 216b/12, 216b/14,
217a/01, 217a/04, 217a/07, 217a/08,

217a/14, 217b/01, 217b/04, 217b/06,
217b/10, 218a/01, 218a/07, 218a/10,
218a/11, 218b/05, 218b/12, 219a/03,
219a/04, 219a/05, 219a/06, 219b/04,
219b/05, 219b/06, 219b/07, 219b/08,
219b/09, 219b/10, 219b/12, 219b/13,
220a/01, 220a/02, 220a/08, 220a/09,
220a/12, 220a/14, 220b/05, 220b/07,
220b/08, 220b/10, 220b/12, 220b/14,
221a/01, 221a/02, 221a/06, 221a/08,
221b/06, 221b/09, 221b/11, 221b/13,
222a/05, 222a/06, 222a/08, 222a/09,
222a/11, 222b/01, 222b/09, 222b/11,
222b/12, 222b/13, 223a/02, 223a/05,
223a/11, 223a/12, 223a/14, 223b/04,
223b/05, 223b/06, 223b/10, 224a/02,
224a/05, 224a/07, 224a/09, 224a/14,
224b/01, 224b/02, 224b/04, 224b/05,
224b/06, 224b/07, 224b/08, 224b/10,
225a/01, 225a/04, 225a/09, 225a/10,
225b/05, 225b/10, 225b/13, 225b/14,
226a/13, 226a/14, 226b/07, 226b/09,
227a/06, 227a/12, 227b/08, 228a/03,
228a/08, 228a/09, 228b/09, 228b/10,
228b/11, 228b/15, 229a/11, 229a/13,
229a/15, 229b/11, 229b/15, 230a/04,
230a/07, 230a/09, 230a/11, 230a/14,
230b/02, 230b/03, 230b/10, 230b/11,
230b/15, 231b/02, 231b/03, 231b/05,
231b/06, 231b/11, 231b/12, 232a/07,
232a/08, 232a/09, 232a/10, 232a/12,
232a/13, 232b/02, 232b/05, 232b/08,
232b/10, 232b/11, 232b/12, 232b/13,
232b/14, 233a/03, 233a/05, 233a/08,
233a/15, 233b/01, 233b/02, 233b/06,
233b/07, 233b/15, 234a/04, 234a/06,
234a/11, 234a/12, 234a/13, 234b/02,
234b/04, 235a/03, 235a/06, 235a/07,
235a/08, 235a/15, 235b/09, 235b/13,
236a/01, 236a/07, 236a/12, 236a/14,

236b/01, 236b/03, 236b/04, 236b/07,
236b/09, 237a/07, 237b/06, 237b/09,
237b/11, 237b/14, 237b/15, 238a/01,
238a/02, 238a/03, 238a/04, 238a/05,
238a/13, 238a/15, 238b/01, 238b/02,
238b/10, 238b/11, 238b/12, 239a/01,
239a/04, 239a/07, 239a/08, 239a/13,
239a/14, 239b/05, 239b/07, 239b/09,
239b/11, 239b/13, 240a/05, 240a/09,
240a/11, 240a/12, 240a/13, 240a/14,
240b/04, 240b/07, 240b/11, 241a/01,
241a/02, 241a/04, 241b/02, 241b/03,
241b/09, 241b/11, 242a/07, 242a/11,
242a/15, 242b/08, 242b/09, 242b/13,
242b/15, 243a/02, 243a/05, 243a/11,
243a/14, 243b/04, 243b/05, 243b/08,
244a/02, 244a/07, 244a/09, 244a/13,
244a/15, 244b/04, 244b/08, 244b/10,
244b/12, 244b/14, 245a/01, 245a/02,
245a/03, 245a/06, 245a/07, 245a/11,
245a/12, 245b/07, 245b/12, 245b/13,
245b/14, 246a/05, 246a/06, 246a/10,
246a/11, 246a/14, 246b/04, 246b/05,
246b/06, 246b/11, 247a/04, 247b/01,
247b/04, 247b/06, 247b/07, 247b/10,
247b/12, 247b/13, 248a/01, 248a/03,
248a/04, 248a/10, 248a/15, 248b/01,
248b/03, 248b/09, 248b/11, 248b/12,
248b/13, 249a/07, 249a/08, 249a/15,
249b/05, 249b/06, 249b/07, 249b/13,
250a/04, 250a/09, 250a/10, 250b/03,
250b/10, 250b/14, 250b/15, 251a/01,
251a/03, 251a/09, 251a/11, 251b/01,
251b/06, 251b/10, 251b/11, 252a/02,
252a/07, 252b/01, 252b/07, 252b/08,
252b/09, 252b/14, 253a/07, 253a/10,
253a/12, 253b/01, 253b/08, 254a/07,
254a/10, 254b/05, 254b/09, 255a/01,
255a/03, 255a/04, 255a/06, 255a/09,
255a/10, 255a/11, 255a/12, 255a/14,

255b/01, 255b/06, 255b/11, 255b/12,
255b/14, 255b/15, 256a/02, 256a/04,
256a/10, 256a/11, 256a/12, 256a/14,
256b/08, 256b/11, 256b/13, 256b/14,
257a/06, 257a/07, 257a/10, 257a/12,
257a/14, 257b/01, 257b/04, 257b/05,
257b/06, 257b/08, 257b/09, 257b/11,
257b/13, 257b/15, 258a/03, 258a/06,
258a/14, 258a/15, 258b/02, 258b/03,
258b/04, 258b/14, 259a/07, 259a/14,
259a/15, 259b/01, 259b/05, 259b/09,
259b/12, 260a/03, 260a/05, 260a/07,
260a/09, 260a/10, 260a/11, 260a/13,
260b/01, 260b/02, 260b/04, 260b/08,
260b/09, 260b/10, 260b/11, 260b/12,
260b/14, 261a/09, 261b/01, 261b/02,
261b/07, 261b/11, 261b/12, 261b/15,
262a/01, 262a/09, 262a/13, 262a/14,
262b/07, 262b/08, 262b/10, 262b/13,
262b/14, 262b/15, 263a/03, 263a/10,
263a/11, 263a/12, 263a/15, 263b/01,
263b/02, 263b/03, 263b/06, 263b/09,
263b/10, 263b/15, 264a/01, 264a/04,
264a/06, 264a/07, 264a/09, 264a/13,
264a/14, 264a/15, 264b/02, 264b/04,
264b/07, 264b/14, 265a/05, 265a/08,
265a/09, 265a/11, 265a/12, 265a/13,
265b/02, 265b/03, 265b/06, 265b/08,
265b/12, 265b/14, 265b/15, 266a/05,
266a/07, 266a/11, 266b/01, 266b/04,
266b/06, 266b/07, 266b/09, 266b/11,
266b/12, 266b/15, 267a/01, 267a/05,
267a/06, 267a/09, 267a/10, 267a/13,
267a/14, 267b/01, 267b/02, 267b/03,
267b/06, 267b/07, 267b/08, 267b/12,
267b/13, 268a/02, 268a/06, 268a/07,
268a/11, 268a/12, 268a/14, 268b/05,
268b/07, 268b/08, 268b/12, 268b/15,
269a/02, 269a/05, 269a/07, 269a/08,
269a/11, 269a/14, 269b/04, 269b/05,

269b/06, 269b/13, 269b/14, 270a/02,
270a/11, 270b/05, 270b/09, 270b/10,
270b/13, 270b/15, 271a/06, 271a/13,
271a/14, 271b/01, 271b/04, 271b/05,
271b/07, 271b/11, 271b/13, 271b/14,
272a/02, 272a/03, 272a/04, 272a/08,
272a/10, 272a/11, 272a/13, 272b/03,
272b/06, 272b/07, 272b/08, 272b/09,
272b/10, 272b/13, 273a/03, 273a/05,
273a/07, 273a/12, 273a/15, 273b/01,
273b/02, 273b/10, 273b/11, 273b/12,
273b/13, 273b/14, 274a/01, 274a/04,
274a/06, 274a/09, 274a/10, 274a/11,
274b/05, 275a/01, 275a/03, 275a/04,
275a/06, 275a/07, 275a/08, 275a/09,
275a/14, 275b/01, 275b/03, 275b/04,
275b/07, 275b/09, 275b/13, 276a/02,
276a/03, 276a/07, 276a/08, 276a/12,
276a/15, 276b/02, 276b/03, 276b/04,
276b/05, 276b/08, 276b/11, 276b/13,
276b/14, 276b/15, 277a/01, 277a/04,
277a/05, 277a/07, 277a/11, 277a/15,
277b/01, 277b/03, 277b/11, 278a/04,
278a/07, 278a/08, 278a/10, 278a/12,
278b/09, 278b/11, 279a/01, 279a/06,
279a/09, 279a/12, 279a/13, 279b/01,
279b/02, 279b/04, 279b/07, 279b/09,
279b/13, 279b/14, 279b/15, 280a/02,
280a/04, 280a/06, 280b/09, 281a/01,
281b/01, 281b/06, 281b/09, 281b/11,
281b/15, 282a/04, 282a/07, 282a/09,
282a/10, 282a/11, 282a/13, 282b/05,
282b/08, 282b/09, 282b/11, 283a/02,
283a/04, 283a/06, 283a/07, 283a/09,
283a/11, 283a/14, 283b/06, 283b/08,
283b/15, 284a/03, 284a/04, 284a/05,
284a/07, 284a/08, 284a/10, 284b/06,
284b/08, 284b/12, 284b/14, 285a/02,
285a/04, 285a/08, 285a/09, 285a/11,
285a/12, 285b/01, 285b/07, 285b/08,

286a/09, 286a/15, 286b/01, 286b/09,
286b/13, 287a/02, 287a/05, 287a/08,
287a/14, 287b/06, 287b/08, 287b/09,
287b/10, 287b/11, 287b/13, 287b/14,
287b/15, 288a/02, 288a/06, 288a/07,
288a/14, 288a/15, 288b/04, 288b/06,
288b/09, 288b/10, 288b/13, 288b/14,
288b/15, 289a/01, 289a/03, 289a/04,
289a/11, 289a/13, 289a/15, 289b/01,
289b/03, 289b/04, 289b/07, 289b/08,
289b/09, 289b/13, 289b/14, 290a/03,
290a/12, 290a/14, 290b/05, 290b/12,
290b/15, 291a/01, 291a/02, 291b/02,
291b/08, 291b/11, 292a/02, 293a/05,
293a/08, 294a/02, 294a/03, 294b/10,
294b/12, 295a/01, 295b/10, 296a/01,
296a/07, 296a/15, 296b/09, 296b/10,
296b/11, 296b/12, 296b/13, 296b/14,
297a/01, 297a/02, 297a/05, 297a/11,
297a/15, 297b/01, 297b/02, 297b/03,
297b/04, 297b/05, 297b/07, 297b/08,
297b/11, 297b/12, 298a/03, 298a/06,
298a/11, 298a/13, 298b/04, 298b/05,
298b/06, 298b/07, 298b/09, 298b/10,
298b/11, 298b/12, 299a/01, 299a/07,
299a/13, 299b/08, 299b/09, 299b/12,
299b/13, 300a/02, 300a/03, 300a/05,
300a/06, 300b/02, 300b/06, 300b/09,
300b/10, 300b/11, 300b/13, 301a/02,
301a/03, 301a/04, 301a/07, 301a/10,
301a/12, 301a/15, 301b/06, 301b/11,
302a/02, 302a/05, 302a/06, 302a/09,
302a/13, 302b/02, 302b/05, 302b/12,
302b/14, 303a/04, 303a/06, 303a/13,
303b/01, 303b/02, 303b/10, 303b/15,
304a/02, 304a/05, 304a/08, 304a/09,
304a/10, 304a/14, 304a/15, 304b/01,
304b/04, 304b/06, 304b/08, 304b/10,
304b/11, 304b/15, 305a/02, 305a/03,
305a/04, 305a/07, 305a/10, 305a/11,

305a/13, 305a/14, 305a/15, 305b/02,
305b/04, 305b/07, 305b/11, 305b/12,
305b/15, 306a/11, 306b/01, 306b/03,
306b/04, 306b/05, 306b/06, 306b/07,
306b/14, 307a/03, 307a/07, 307a/08,
307a/10, 307a/12, 307a/14, 307b/01,
307b/03, 307b/04, 308a/01, 308a/02,
308a/06, 308a/09, 308b/08, 308b/10,
308b/12, 308b/15, 309a/13, 309b/01,
310a/02, 310a/04, 310a/05, 310a/09,
310a/11, 310a/12, 310a/13, 310b/02,
310b/04, 310b/09, 311a/01, 311a/09,
311a/10, 311a/12, 311b/02, 311b/04,
311b/07, 311b/13, 311b/14, 311b/15,
312a/01, 312a/04, 312a/12, 312a/14,
312b/07, 312b/08, 312b/09, 312b/14,
313a/02, 313a/04, 313a/05, 313a/06,
313a/09, 313a/11, 313a/14, 313b/01,
313b/02, 313b/03, 313b/05, 313b/07,
313b/08, 313b/11, 313b/14, 314a/06,
314a/07, 314a/08, 314a/10, 314a/13,
314b/01, 314b/05, 314b/07, 314b/09,
314b/10, 314b/12, 315a/01, 315a/04,
315b/02, 315b/03, 315b/04, 315b/14,
315b/15, 316a/01, 316a/04, 316a/06,
316a/13, 316a/15, 316b/04, 316b/05,
316b/07, 316b/10, 316b/11, 316b/12,
316b/14, 317a/10, 317a/11, 317a/13,
317b/07, 317b/09, 317b/10, 317b/12,
318a/02, 318a/05, 318a/06, 318a/08,
318a/10, 318b/03, 318b/10, 318b/12,
318b/15, 319a/03, 319a/08, 319a/10,
319a/15, 319b/02, 319b/12, 320a/02,
320a/03, 320a/04, 320a/05, 320a/06,
320a/08, 320a/09, 320a/12, 320a/13,
320a/15, 320b/10, 320b/11, 320b/13,
320b/14, 321a/01, 321a/05, 321a/07,
321a/08, 321a/10, 321a/12, 321a/14,
321b/02, 321b/03, 321b/06, 321b/07,
321b/08, 321b/12, 321b/13, 322a/01,

322a/03, 322a/04, 322a/07, 322a/10,
322a/11, 322a/13, 322a/15, 322b/04,
322b/11, 322b/12, 322b/14, 323a/01,
323a/02, 323a/11, 323b/03, 323b/04,
323b/06, 323b/08, 323b/09, 323b/13,
323b/14, 324a/05, 324a/07, 324a/08,
324a/10, 324b/03, 324b/06, 325a/01,
325a/05, 325a/06, 325a/08, 325a/09,
325a/10, 325b/01, 325b/02, 325b/04,
325b/05, 325b/07, 325b/10, 325b/11,
326b/10, 327a/01, 327a/04, 327a/09,
327a/10, 327a/11, 327b/05, 327b/08,
327b/15, 328a/06, 328a/08, 328a/10,
328a/13, 328b/02, 328b/04, 328b/13,
329a/01, 329a/04, 329b/01, 329b/03,
329b/10, 329b/12, 329b/13, 329b/15,
330a/01, 330b/01, 330b/02, 330b/06,
330b/11, 330b/14, 331a/02, 331a/03,
331a/05, 331a/07, 331a/09, 331a/12,
331b/05, 331b/10, 331b/13, 331b/15,
332a/01, 332a/02, 332a/09, 332a/12,
332a/13, 332a/14, 332b/03, 332b/04,
332b/07, 332b/09, 332b/10, 332b/11,
333a/01, 333a/02, 333a/03, 333a/05,
333a/07, 333a/11, 333a/12, 333a/14,
333b/03, 333b/04, 333b/05, 333b/06,
333b/08, 333b/10, 333b/11

kim₂ : Kim (soru zamiri).

k.+de 085a/02

k.+dedür 202a/06

k.+den 126a/12, 275a/11

k.+dür 021b/14, 066a/04, 084b/08,
098a/06, 107b/10, 109b/09, 112b/07,
116b/06, 116b/10, 118b/02, 122a/08,
124b/01, 128a/06, 152a/05, 152a/06,
156b/03, 160a/11, 161a/06, 161b/08,
162a/04, 163a/01, 163a/10, 164a/02,
164b/10, 166a/02, 168b/13, 170b/03,
171a/13, 174a/11, 184a/08, 194a/15,

210a/10, 227b/04, 234a/12, 236a/01,
242b/06, 265b/04, 329a/14

k.+e 005b/02, 006a/09, 048a/01, 066a/03,
085b/13, 092b/01, 127b/07, 147b/14,
208a/06, 240b/09, 271a/06, 290b/04,
297a/11, 320a/02

k.+em 200a/06

k.+i 255b/01, 257a/15, 258b/02, 291b/06

k.+idi 040b/10

k.+im 324a/10

k.+lerdür 131b/01, 160a/06

k.+sen 234b/13

k.+sin 005a/01, 033b/06, 035b/12,
038a/14, 059b/03, 083b/08, 200a/04,
200a/09, 216a/08, 316a/10, 328a/06,
329a/12

k.+siniz 103a/13

k.+üñ 017b/11, 022a/13, 046b/14, 061a/10,
100b/03, 100b/04, 100b/08, 133b/02,
133b/03, 164a/10, 220a/14, 223a/05,
230b/10, 230b/11, 234a/13, 234a/14,
241a/04, 262b/07, 291b/05, 315b/10,
319a/02

k.+üñdür 043a/11, 057a/01, 104b/02,
194a/13, 241a/03

k.+üñki 133b/01

k.+üñsin 194a/12, 270b/01

kimesne : Kimse, kişi. -3-

k. 191b/02, 212b/11, 312a/07

kimisi : Kim (bilirsizlik zamiri).

k. 277b/12, 277b/13, 290b/13

k.+ye 166b/07

kimse : Kişi, kimse, fert. -219-

k. 008a/08, 009b/13, 010b/05, 012b/02,
013b/01, 017b/07, 021b/09, 022b/07,
023a/05, 024b/08, 025a/03, 033b/15,
040b/13, 046b/15, 048a/02, 049a/01,
049a/02, 052a/05, 052a/15, 053a/13,
054a/01, 054b/11, 058a/13, 065a/15,
065b/11, 068b/01, 068b/07, 068b/13,
074a/01, 076a/08, 078a/06, 082a/08,
083a/09, 084a/07, 090a/12, 092a/13,
092b/03, 093b/15, 094a/01, 096a/02,
099b/10, 101a/09, 101b/12, 102b/07,
102b/08, 104a/10, 105b/15, 106b/05,
110a/05, 111a/12, 113b/05, 114a/07,
116a/08, 117a/05, 118a/02, 118a/03,
118a/05, 124b/04, 124b/05, 126b/15,
127a/04, 129a/12, 129b/09, 130a/08,
131b/10, 132a/11, 133a/04, 133b/14,
138b/02, 145b/09, 148b/07, 151a/14,
155a/12, 157a/05, 160a/10, 168b/06,
170b/13, 173b/05, 173b/14, 176a/08,
176b/01, 176b/14, 176b/15, 177a/02,
177b/03, 178a/01, 178b/11, 179a/07,
186b/13, 195a/11, 199b/01, 216b/05,
216b/06, 216b/15, 217a/04, 219a/06,
219a/07, 219a/08, 219a/09, 219a/10,
219a/11, 219a/12, 219a/13, 219a/14,
219b/02, 219b/03, 222a/03, 222b/01,
227a/15, 245b/09, 245b/14, 256a/12,
266b/10, 267b/10, 268a/01, 269b/12,
271a/10, 272b/01, 272b/03, 272b/15,
276a/08, 276b/09, 289b/09, 312b/12,
314a/14, 315a/12, 320a/12, 322a/04,
322a/07, 322b/15, 326b/06, 330a/14

k.+den 083b/02, 202a/15, 216a/08,
216b/08

k.+ler 096b/12, 097a/01, 097b/10,
167a/14, 176a/12, 178a/05, 178b/13,
297b/04, 322a/12, 324a/16

k.+lere 077a/06, 167b/01, 270a/10

k.+leri 065a/02

k.+lerüñ 175b/14

k.+nüñ 007a/15, 087b/08, 089b/03,
091a/14, 109a/03, 144b/08, 144b/10,
164a/14, 164a/15, 173b/02, 193a/08,
207b/03, 216b/03, 222b/01, 227b/10,
245a/02, 259b/04, 264b/03, 314b/04

k.+ye 011b/03, 011b/05, 012b/01, 015a/14,
029a/12, 038b/02, 045a/05, 059a/15,
066a/05, 090a/11, 093a/10, 115b/01,
131a/04, 151a/13, 153b/10, 153b/11,
178a/03, 187a/02, 199a/04, 220a/07,
223a/04, 223b/06, 228b/12, 232a/03,
238b/11, 240b/13, 246a/05, 246a/06,
264b/04, 266b/12, 267a/11, 302a/11,
306a/08

k.+yi 088a/01, 088a/02, 105a/10, 168b/09,
172a/06, 199a/04, 216b/01, 220a/10,
237b/06, 239a/13, 289a/13

k.+yile 015a/04, 131a/03, 216b/06

kimsene : Kimse, hiç kimse. -11-

k. 065b/06, 065b/08, 239a/14, 249b/08,
255b/03, 265b/02, 266a/06, 266a/08,
304b/01, 308b/11, 314b/07

kīn (*Far.*): Garez, gizli düşmanlık. -4-

k.+i 290a/03

k.+imi 114b/06

k.+ümüzi 144a/09

k.+üñ 294a/03

kīne (*Far.*): Kin. -2-

k. 184b/15, 247b/04

kīnlü : Kinli, garezli. -1-

k. 307a/14

kirāmet → **kerāmet** -6-

k.+leri 162a/08, 164b/15, 166a/07

k.+leriyle 161a/10, 164a/06

k.+leriyle 163b/05

kir-dâr (*Far.*): 1. İş, amel. -2-

k.+ıñuza 185a/11

2. Davranış, tarz.

k.+uñuz 185a/09

kire : Altında killi ve kireçli tabaka bulunan yerler,

kire. -1-

k.+ye 027a/10

kiriş : Bazı telli müzik araçlarında kullanılan, hayvan bağırsaklarından yapılan tel; ok atılan yayın iki ucu arasındaki esnek bağ. -1-

k.+de 254a/02

kişi : Şahıs, kimse; insan. -280- (**krş. kişig**)

k. 017b/04, 018a/01, 032a/02, 032b/04, 036a/13, 040b/08, 042a/01, 043b/04, 043b/06, 044a/01, 049a/06, 058a/06, 065b/15, 069a/15, 069b/01, 071b/01, 074a/12, 076a/02, 078a/04, 081a/14, 089b/10, 090a/07, 090a/11, 092a/02, 092a/09, 094a/07, 094a/11, 098a/10, 101b/09, 111b/09, 113b/14, 114a/01, 116a/15, 123b/09, 124b/15, 128a/02, 129b/07, 132b/05, 132b/06, 133a/08, 150b/09, 151b/02, 151b/05, 154a/13, 173b/06, 189a/05, 191a/13, 194a/03, 195a/10, 197a/14, 205b/11, 205b/13, 212a/10, 216b/04, 221b/13, 222a/05, 223b/11, 234a/13, 234a/15, 237a/01, 237a/04, 237a/11, 237b/05, 237b/06, 239b/13, 240b/07, 241b/02, 242b/03, 242b/05, 242b/09, 244a/13, 244b/08, 246a/04, 248a/04, 251b/01, 252a/02, 252a/03, 252a/05, 252a/08, 252a/12,

252b/14, 253a/04, 253a/15, 254a/07, 255a/11, 255a/14, 255b/04, 255b/12, 255b/14, 256a/08, 256b/06, 256b/07, 256b/13, 257a/08, 257a/09, 257b/09, 262b/15, 266a/09, 266a/11, 267a/05, 267b/07, 267b/08, 269a/10, 269b/09, 270a/09, 271a/15, 271b/02, 271b/04, 271b/05, 272a/03, 274a/15, 274b/06, 274b/07, 274b/09, 276b/10, 278a/03, 278b/10, 282b/05, 284a/10, 285a/03, 285a/09, 285b/14, 286a/15, 286b/04, 288b/11, 290a/01, 291a/02, 291b/02, 291b/04, 303a/08, 304b/08, 307a/06, 311a/01, 311a/09, 312a/06, 312a/15, 313a/02, 315a/05, 315a/06, 316a/09, 318a/10, 318b/08, 319a/01, 319a/03, 319a/15, 320a/05, 320a/07, 320a/15, 320b/09, 321b/08, 323a/14, 323b/02, 323b/11, 324a/09, 327a/06, 327b/09, 327b/14, 328a/02, 328a/11, 330a/15, 330b/02, 331a/03, 331a/04, 332a/03, 332a/12, 332b/09, 333a/12, 333a/13, 333b/04, 149a/15

k.+den 285b/13, 302a/03, 309b/01

k.+dür 026a/02, 032a/06, 131b/08, 224a/02, 227b/13, 232b/09, 248a/01, 255a/13, 256a/13, 256a/14, 256b/01, 256b/03, 302a/05, 302a/09, 302a/10, 302a/12, 320a/08, 320b/01

k.+ge 331b/04

k.+kim 140b/01

k.+ler 013b/05, 053b/08, 120b/12, 129b/10, 157b/09, 222a/15, 241a/12, 242a/13, 248b/06, 263a/10, 272a/10, 284a/04, 325b/15

k.+lerden 331b/14

k.+lerdür 158a/06, 158b/06, 179b/13, 304a/08, 316a/02

k.+lere 268b/07, 312a/03, 332a/14,
333a/07

k.+leri 112b/08, 182a/15, 266a/14

k.+lerin 283b/05

k.+lerine 039b/11, 091a/02

k.+lerle 330a/15

k.+lerüme 112b/01

k.+leründen 118a/06

k.+lerüz 333a/12

k.+nüñ 175b/10, 213b/05, 253b/03,
256b/02, 297b/04, 299b/08, 304a/14,
330b/04, 330b/14

k.+nüñdür 025b/02

k.+sen 258a/15

k.+sin 315a/04

k.+ydi 099b/11

k.+ye 017b/14, 093b/02, 138b/08,
253b/10, 260b/03, 262b/10, 271a/09,
278b/09, 305a/07, 308b/04, 315a/04,
318b/15, 320a/05, 323b/02, 325a/10

k.+yem 098a/06, 324a/10

k.+yi 320b/01

k.+yidi 122a/07, 129b/10, 239a/15,
262b/11, 323a/14, 325b/13

k.+yile 119a/06, 218a/03, 315a/03,
321b/09, 325a/04, 332b/04

k.+yim 315a/05

k.+yle 191a/12

kişig → **kişi** -1-

k. 128a/01

kitāb (Ar.): Kitap. -39-

k. 003b/04, 021b/03, 024a/10, 058b/05,
070b/14, 078b/02, 094b/12, 096a/13,
137b/08, 206a/03, 326a/10, 232a/12,
273a/06, 331b/10

k.+da 082b/03, 088b/10, 255b/08, 289b/12,
289b/12

k.+dan 232a/12

k.+ı 010a/05, 238b/09, 301b/10

k.+ına 218b/15

k.+ında 146b/08, 245b/01, 245b/04,
273a/09

k.+ını 218b/15

k.+ları 172a/05

k.+ların 029b/04, 069a/07

k.+larında 029a/01

k.+um 173a/15

k.+uñ 096a/13, 192a/13, 229a/02

- *k.-ı aṣlī*: Asıl kitap. 021b/04
- *k.-ı nūrānī*: Nurlu kitap. 021b/04
- *k.-ı Tevrit*: Tevrit. 010a/06
- *k. (ehl-i k.)* → ehl
- *k. ('ilm-i k.)* → 'ilm

kitāb-ḥōn (Ar.+Far.): Kitap okuyan, okuyucu. -3-

k. 082a/09

k.+ıdı 088b/10, 092b/07

ko- 1. Koymak. -226- (**krş. koy-**)

ķ. 025b/07, 066b/11, 083a/06, 097b/01,
201b/08, 216a/14

ķ.-dı 005a/12, 006a/15, 014b/12, 014b/13,
026b/13, 043b/14, 045a/12, 057b/12,
063b/02, 064b/02, 066b/01, 079b/02,
081b/02, 083b/12, 084a/02, 092a/04,
098b/13, 100a/06, 101a/07, 109b/13,
114a/10, 167a/02, 194b/01, 195a/05,

201b/01, 203b/12, 204b/07, 204b/12,
212a/07, 213b/08, 224b/07, 253b/10,
262a/15, 286b/14, 288a/12, 308a/05,
308a/07, 325b/06

ķ.-dılar 063a/11, 064b/04, 071b/10,
081a/15, 111b/01, 158b/14, 229b/13,
231a/02, 231a/07, 249a/11, 253a/02,
275b/03, 277a/10, 277a/14, 284b/10

ķ.-dum 154a/12, 156a/11, 234b/15,
258b/12, 258b/14, 301b/13

ķ.-ġıl 014b/08, 302b/03, 320a/10

ķ.-madı 117b/14, 259b/04

ķ.-maduń 220b/08, 321a/14

ķ.-maġıl 105a/10, 172b/01

ķ.-maķ 242a/03

ķ.-miş 014a/11

ķ.-mişam 182a/07

ķ.-mişdur 031a/13, 160b/09, 161b/09

ķ.-mişıdı 029a/11, 061a/12, 140a/08,
157a/09, 215b/03, 333b/12

ķ.-mişız 188b/05

ķ.-mişlar 162a/10, 187a/10

ķ.-mişlardur 033a/09, 114a/15

ķ.-ń 040a/01, 065a/05, 070b/04, 225a/13,
259b/07, 304a/13, 322a/12

ķ.-rıdı 015b/01

2. Bırakmak, terk etmek.

ķ. 215a/15, 243b/10, 257b/10, 257b/11,
318a/11

ķ.-dı 033b/01, 043b/02, 056b/09, 057a/14,
071a/05, 171b/06, 199a/06, 205a/12,
258b/13, 258b/14, 274a/07

ķ.-dılar 056b/01, 061b/13, 062a/11,
065b/06, 081b/15, 084b/06, 252b/08,
259b/08

ķ.-duķ 084b/11, 146a/07

ķ.-dum 141b/14, 187a/11

ķ.-duń 014a/14, 135b/08, 135b/10,
172b/01, 236b/06

ķ.-ma 004b/11, 009a/04, 130b/14, 172b/06,
173a/01, 289a/13, 333a/03

ķ.-madılar 081a/09, 272b/03, 279b/06,
318a/03, 320a/14, 320b/03, 322a/04,
327a/07

ķ.-maġıl 266b/04, 317b/09

ķ.-maġına 092a/03

ķ.-maķ 137a/06, 224b/13

ķ.-mań 257a/06, 289a/12, 107b/09

ķ.-mayalum 248a/15, 276a/07, 074b/12

ķ.-mayam 199a/05

ķ.-mazam 134b/01, 242a/06, 314b/14,
320a/12

ķ.-mazlar 065b/11

ķ.-mazlar 302b/02

ķ.-mazlarıdı 065b/08, 128b/14

ķ.-mazuz 128b/02, 320a/13

ķ.-mişdı 069a/12

ķ.-mişlar 081a/13, 081a/14, 158a/10

ķ.-mişlarıdı 168a/02

ķ.-ńuz 062b/15

ķ.-r 066a/09, 154a/13

ķ.-rdum 110b/15

ķ.-rıdı 050b/02

ķ.-rızız 281a/04

k.-rlardı 016b/04, 114b/04, 140a/10

k.-rsan 228a/10

k.-sun 092a/03, 199a/04

- *k. (bereket k.)* → bereket
- *k. ('ivaż k.)* → 'ivaż
- *k. (ħalife k.)* → ħalife
- *k. (ħizmete k.)* → ħizmet
- *k. (secdeye k.)* → secde
- *k. (bir yaña k.)* → bir

3. Göndermek, koymak.

k.-dı 120b/08, 120b/09, 138a/05, 140a/05,
141b/04

k.-ya 300b/10

4. Basmak, koymak.

k.-dı 243a/02

ķoca : Yaşlı, ihtiyar. -1-

ķ.+laruñ 246a/04

ķoç-: Kucaklamak, sarılmak, bağrına basmak. -3-

(**ķrş. ķoş-2**)

ķ.-dı 128a/13, 161b/02, 316b/03

ķoç : Erkek koyun, koç. -1-

ķ.+undan 253b/09

ķoħu → **ķoķu** -1-

ķ.+sı 007a/10

ķoķ-: Kokmak. -2-

ķ.-ar 296a/12, 296b/01

ķoķı → **ķoķu** -1-

ķ.+sı 078b/12

ķoķu : Koku. -12- (**ķrş. ķoķı, ķoķu**)

ķ. 178b/11, 178b/12, 191a/09, 191b/03

ķ.+ları 159a/12

ķ.+ñ 230a/15

ķ.+sı 081a/14, 178b/10, 191a/06

ķ.+sından 179a/01, 191a/11

ķoķulu : Kokulu. -2-

ķ. 019a/13

- *ķ.+rak*: Çok kokulu. 177a/12

ķ.+ıdı 191a/07

ķol : Kol. -1-

ķ.+ın 327a/14

ķolay : Elverişli, kolay. -1-

ķ.+ın 248b/06

ķoltuķ : Koltuk. -3-

ķ.+ı 110b/07

ķ.+ın 083b/15

ķ.+ından 110b/07

ķon-: Konaklamak, geçici olarak yerleşmek. -50-

ķ. 100b/05, 100b/07

ķ.-alum 101b/15

ķ.-am 100b/03

ķ.-aram 100b/09

ķ.-ası 100b/01

ķ.-dı 032b/11, 035b/09, 086b/09, 086b/12,
090a/01, 100b/14, 104a/03, 116a/01,
117a/04, 120b/15, 122a/05, 124a/15,
132a/06, 140a/01, 148a/01, 148a/15,
202a/04, 308a/03, 315a/08, 319b/02

ķ.-dılar 027a/08, 032b/10, 084b/01,
084b/03, 086b/13, 102a/13, 111b/08,
120b/10, 249a/03, 268a/11, 268a/12,
322a/02

ķ.-masunlar 321a/09

ķ.-mazıdı 191a/15

ķ.-mış 071a/10, 156a/10, 176b/13,
075a/09, 045b/15

ķ.-mışıdı 046a/03

ķ.-mışlardı 100a/12

ķ.-mışlardur 187a/13

ķ.-sun 100b/01

- *ķ.-(acak) yir:* Konaklamak iin yer.
148b/01

ķon : Edik, fotin, orap gibi ayağa giyilen Şeylerin
topuktan yukarı baldıra doğru ıkan kısmı. -
3-

ķ.+ına 103b/15, 108a/03

ķ.+una 253a/09

ķondır- → **ķondur-** -1-

ķ.-dırmış 148a/14

ķondur-: Yerleştirmek. -3-

ķ.-dılar 137a/08, 265b/01

ķ.-sın 321a/08

ķonıķluk → **ķonuķlık** -1-

- *ķ. it-:* Misafirlik etmek. 084b/05

ķonřı : Komşu. -2- (krş. **ķonřu**, **ķonřı**)

ķ.+dan 149b/07

ķ.+lar 093b/14

ķonřı → **ķonřı** -1-

ķ.+lar 215b/15

ķonřu → **ķonřı** -2-

ķ.+larını 094a/06

ķonřılık : Komşuluk. -1-

ķ.+ın 278b/07

ķonřuluk : Komşuluk. -1-

ķ.+ını 267b/14

ķonuķ : Misafir. -5-

ķ. 036a/07, 036b/06, 203a/12, 205b/10,
281b/05

- *ķ. idin-:* Misafir etmek. 036b/06

ķonuķla-: Misafir etmek, ağırlamak. -2-

ķ.-dı 308a/04, 308b/01

ķonuķlık : Misafirlik.

-5- (**krş. ķonuķluk**, **ķonıķluk**)

ķ.+a 195a/02, 203a/07

ķ.+a 281a/12

ķ.+ına 086b/15

- *ķ. it-:* Misafir olarak kabul etmek. 084b/05,
087a/11

ķonuķluk → **ķonuķlık** -3-

ķ. 090b/05, 091b/03

ķ.+a 091b/04

ķonul-: Bırakılmak. -2-

ķ.-mışdı 061b/08, 061b/09

ķopı-: 1. Meydana gelmek, çıkmak. -16-

ķ.-a 088b/13

ķ.-acağını 088b/12

ķ.-ar 176b/08

ķ.-arasız 271b/14

ķ.-arlar 024b/02

ķ.-dı 033b/09, 033b/09, 095a/01, 146b/04,
218b/10, 221a/07, 222a/08, 289b/05,
329a/02

ķ.-ısar 089a/12, 127a/11

2. Olmak.

ķ.-dı 114a/4

3. Yardımcı fiil.

- *k. (āḥirü 'z-zamān k.)* → āḥirü'z-zamān
- *k. (āṣub k.)* → āṣub
- *k. (feryād k.)* → feryād
- *k. (fitne k.)* → fitne
- *k. (ğırīv k.)* → ğırīv
- *k. (kıyāmet k.)* → kıyāmet

ķopar-: Sökmek, yerinden kaldırmak. -9-

ķ.-dı 111a/01, 114a/05, 123a/04, 123a/10,
123a/11, 328b/13

ķ.-dum 123a/14, 123a/15

ķ.-ma 285a/11

- *k. (şer k.)* → şer

ķorķu → **ķorķu** -1-

ķ. 251b/08

ķork-: Korkmak; endişe etmek. -89-

ķ. 063a/10, 208b/14, 232b/14

ķ.-alar 103a/08

ķ.-aram 005b/13, 011a/04, 012a/13,
013a/10, 022a/07, 056a/09, 057b/02,
082a/07, 082b/15, 088a/02, 109a/11,
122b/02, 140b/15, 201a/14, 212a/13,
214b/05, 256a/14, 274a/11, 302a/03,
313a/09, 313b/07, 325a/09

ķ.-ardı 140a/06, 321b/10

ķ.-arsız 045b/10

ķ.-aruz 114b/09

ķ.-ayıdı 243a/05

ķ.-dı 019a/14, 019b/04, 020b/11, 048a/02,
059b/03, 062b/11, 110a/11, 130a/06,
130a/11, 134a/07, 140a/14, 203b/09,
287a/09

ķ.-dılar 022a/15, 024b/11, 025a/12,
045b/09, 076a/06, 081a/06, 100a/07,
123a/13, 123b/01, 123b/09, 141a/06

ķ.-duķ 107a/11

ķ.-dum 233b/08, 234a/02

ķ.-ma 014a/13, 088a/03

ķ.-madı 242b/11, 242b/12

ķ.-madılar 159b/01

ķ.-madırsa 242b/13

ķ.-maduñ 321a/14

ķ.-mağıl 019b/07

ķ.-maķ 303b/08

ķ.-mañ 141a/03, 241b/13

ķ.-mañuz 103a/08

ķ.-masunlar 332b/08

ķ.-mayup 305a/08

ķ.-mazam 282a/13

ķ.-mazlardı 158b/08, 159b/06

ķ.-saydı 243a/10

ķ.-uban 277b/02

ķ.-uñ 044a/14, 185a/08, 222a/15, 265a/02,
271b/15, 303b/08, 323b/09

ķ.-uñuz 217a/14, 219a/03, 225b/08

ķorkıt-: Korkutmak. -3-

ķ. 182a/05

ķ.-dı 019b/06

ķ.-ursın 282a/12

ķorkıtıcı: Korkutucu. -1-

ķ. 096a/15

ķorķu : Korku. -16- (**krş. ķorķu**)

ķ. 013a/01, 013a/05, 021a/06, 110a/06,
251b/05

ķ.+dan 076a/07, 167a/04

ķ.+m 284a/13

k.+larından 225b/09

k.+muz 102a/01

k.+sı 242b/15

k.+sın 219b/09

k.+sından 010b/14, 013b/06, 101b/13,
158b/07, 162a/11, 276b/10

k.+yıla 169a/09

k.-uyla 100a/08, 163b/11

korukulu : Korku veren, korkunç. -2-

k. 166a/11, 162a/11

korkusuz : Korkusuz. -1-

k. 232a/01

koru-: Korumak. -2-

k.-rsañuz 320a/12

k.-r 222a/06

koşu-: Beraber göndermek, yanına vermek. -4-

k.-a 223a/09

k.-dı 333a/02

k.-dıldardı 333a/04

koşu-: Kucaklamak. (krş. koç-)

k.-a 226a/08

koştur-: Koşturmak. -1-

k.-dılar 327b/13

- k.(at k.) → at

kovu-: Kovmak.

k.-dı 136a/05, 281b/14

k.-ğıl 302a/14

kovu-: Takibetmek, izlemek, kovalamak. -5-

k.-dılar 312b/10

k.-ğıl 302a/08

k.-madılar 027a/06

k.-mayalum 106b/14

k.-uñ 048b/15

kovu : Kova, kap. -1-

k. 322a/06

ko-: 1. Koymak. -23- (krş. ko-)

k.-alar 181b/09

k.-alum 322b/02

k.-am 026b/02

k.-arlar 157b/07, 158a/05

k.-arlardı 229a/14, 229b/02

k.-asın 079a/10

k.-asız 273b/15, 303b/15, 323b/04,
323b/05

k.-dı 081b/01, 095a/07, 098b/14, 289b/07,
053b/09, 121b/01

k.-dılar 229b/06

k.-duğı 090b/11

k.-dum 303b/12

k.-ısarlar 113a/01

k.-ñuz 103b/15, 206b/05

k.-uñ 132a/11

k.-up 322b/07

2. Bırakmak, terk etmek.

k. 031a/06, 031a/07

k.-alar 092a/01

k.-alum 086a/11, 092a/02, 118a/03,
107b/07, 120a/11, 229b/07, 229b/08

k.-am 017a/07, 017a/13, 239a/06, 249b/01,
256a/13

k.-asın 137a/01, 271a/07

ķ.-a-y-ıdum 302b/04

ķ.-dı 031a/10, 057b/11

ķ.-dum 076b/12

ķ.-uñuz 128b/01

3. Alıkoymak, tutmak.

ķ.-dılar 065b/05

- *ķ.-up-dur-*: 226b/15, 251a/05, 258a/15, 264a/10
- *ķ.-up ğit-* 057a/13
- *ķ.-u vir-* → ķ.-ı vir- 328a/08
- *ķ.-ı vir-*: Salıvermek, serbest bırakmak. 131a/05, 289a/08
- *ķ. (ĥādım ķ.)* → ĥādım
- *ķ. (ĥızmete ķ.)* → ĥızmete
- *ķ. (ilerü ķ.)* → ilerü
- *ķ. (zindāna ķ.)* → zindān

ķoyın → **ķoyunı** -3-

ķ. 217a/02

ķ.+ıñuzdan 201a/02

ķ.+lar 056b/06

ķoyunı : Koyun. -16- (**ķrş. ķoyın**)

ķ. 056b/15, 196a/04, 201a/05, 201a/06, 216a/01, 230b/15, 236b/03

ķ.+dan 196a/04

ķ.+ı 260a/05

ķ.+lar 056b/10, 308a/15

ķ.+ları 099b/08

ķ.+ların 270a/02

ķ.+larını 201a/07

ķ.+um 201a/04

ķ.+undan 201a/08

ķoyun2 : Göğüs ile elbise arasında kalan kısmı, koyun. -2-

ķ.+ına 013b/02, 251a/05

ķöfte (*Far. küfte*): Genellikle çekilmiş etten, bazen de tavuk, balık veya patatesten yapılan, türlü biçimlerde pişirilen yemek. -1-

- *ķ. ol-*: Ezilmek. 327b/13

ķök : Kök. -1-

ķ.+leri 178b/04

ķömür : Kömür. -1-

ķ. 333b/10

ķöpri : Köprü. -3-

ķ. 042a/14

ķ.+de s260a/07

ķ.+sünde 260a/06

ķör : Görmeyen, âmâ. -6-

ķ. 059b/06

ķ.+dür 065b/13

- *ķ. it-*: Kör durumuna getirilmek. 199b/02
- *ķ. ol-*: Kör olmak. 206b/14, 278a/10, 278a/12

ķörlü : Kör olan (kimse). -1-

ķ. 029a/03

ķöşe (*Far.*): Köşe, kenar; uç. -4-

ķ.+gine 146b/15

ķ.+si 175a/13

ķ.+sinde 175a/13

ķ.+sini 008b/12

ķöşk (*Far. küşk*): Yüksek ve gösterişli bina, köşk. -23-

ķ. 018a/15, 134a/09, 134a/13, 175a/02, 176a/09, 176a/13, 176a/14, 176b/11, 177a/06

ķ.+ine 134a/12, 253a/01

k.+ler 175a/03, 175a/04, 175a/05, 175a/06,
175b/15, 176a/12

k.+lerini 176a/09

k.+lerinün 174b/13, 079a/12

k.+ün 174b/15, 319b/01

köy (*Far. kûy*): Kasaba, köy. -34-

k. 026a/10, 035b/09, 035b/10, 036a/06,
036a/09, 036a/12, 036b/09, 036b/11,
037a/01, 037a/06, 041a/07, 054a/15

k.+de 035b/09, 054a/10, 080b/08

k.+den 025b/06, 041a/10

k.+e 025b/06, 026a/10, 032b/10, 032b/11,
035b/10, 036b/04, 041a/08, 041a/09,
043b/08, 054b/11

k.+i 054a/09

k.+lerden 263b/12

k.+ümüzde 033a/09, 036a/13

k.+ün 032b/10

k.+ünde 040a/07

qubbe (*Ar.*): Yarım küre biçiminde yapılmış bina
damı. -2-

q. 086b/07, 156a/15

kuçak : Kucak. -3-

k.+ında 026b/03, 026b/05

k.+uma 121b/07

qudret (*Ar.*): Güç, kuvvet, kudret. -30-

q.+i 027b/12, 066a/07

q.+idür 030b/08

q.+ile 284b/05

q.+in 186b/09, 199a/07

q.+indedür 215a/12

k.+inden 008b/08, 024b/04, 039b/10,
041b/12, 042a/05, 042a/09, 042b/03,
048a/08, 065a/13, 066b/06, 160b/05,
160b/12, 169b/12, 194a/12, 204a/10

k.+ini 008a/08, 027a/13

k.+iyile 112a/01, 165b/02

k.+iyile 063b/12, 177a/02

k.+lerümi 182a/01

k.+ümüzi 197a/06

- *q. (kabza-i q.)* → kabza

qudüm (*Ar.*): Uzak bir yerden, uzun bir yoldan
gelme, bir yere ayak basma. -2-

q. 003a/09, 143b/04

Küfelü: Kufe kabilesinden olan (kimse), Kufeli. -8-

K. 313a/02

K.+ler 268a/10, 268a/12, 270b/11,
313b/11, 314a/15, 317a/15

K.+leriñ 316a/12

K.+leriñ 317b/04

Küfi : Kufe kabilesinden olan (kimse), Kufeli. -5-

K.+ler 300b/09, 301a/04, 301a/06

K.+leriñ 301a/01, 304b/15

kufl (*Ar.*): Kilit. -1-

k.+ı 233a/08

kul : 1. İnsan, kul. -66-

k. 028a/03

157a/11, 177b/12, 254b/07, 254b/14,
255a/01, 255a/05, 259a/14, 276a/06,
276a/13

k.+a 114b/10, 250b/09, 310a/09

k.+ardan 319b/08

k.+dı 061a/01, 207a/11

ķ.+ı 047a/03, 123a/06, 145a/09, 146b/02,
ķ.+ıdur 037a/06, 074a/09
ķ.+ıla 171b/04
ķ.+ıyam 024a/10
ķ.+lar 275b/02, 322a/08
ķ.+larımı 135b/04, 275a/15
ķ.+larınuñ 161b/09
ķ.+larumdan 275b/01
ķ.+laruñdur 046a/11
ķ.+uma 173b/14
ķ.+umdur 005b/04
ķ.+uñ 157a/10, 157a/13
ķ.+uña 174a/03, 186a/07, 254b/12
ķ.+umı 188b/04
ķ.+uñuz 093b/10
2. Kõle, hizmetçi.
ķ. 115b/03, 286b/07
ķ.+dur 208a/01, 208a/02
ķ.+ı 035b/03, 070b/02, 086a/02, 110b/02,
207a/06, 254b/06
ķ.+ıdı 208a/11
ķ.+ıdur 249a/13
ķ.+ına 250b/02, 308a/05, 324b/13
ķ.+ımı 146a/06
ķ.+ıyıdı 207a/09
ķ.+ıyla 078a/07
ķ.+lardan 271a/01
ķ.+ları 037b/06, 262b/05
ķ.+larına 030b/06
ķ.+larumdurlar 227a/12

ķ.+um 106a/15, 330a/01

- *ķ. ķaravaş idin-*: Hizmetçi almak. 115b/03

ķulaķ : Kulak. -23-

ķ. 144b/09, 171b/09

ķ.+a 079a/09

ķ.+ı 026b/12, 065b/13

ķ.+ına 062a/08, 064a/14

ķ.+ından 026b/12

ķ.+ınuñ 062b/03

ķ.+larına 064a/15

ķ.+larından 180b/01

ķ.+larını 053b/06

ķ.+uma 079b/04, 083a/04, 153b/05,
171b/08, 233b/06, 278a/10

ķ.+uñ 226a/10

- *ķ. dut-*: Kulak vermek, dikkatle dinlemek. 094b/07, 226a/11
- *ķ.+(ına) iriş-*: Kulağa gelmek, haber almak. 093b/12, 149b/12

ķullan-: Bir şeyden belli bir amaçla yararlanmak.

-3-

ķ.-a 306b/05, 306b/07

ķulhıç (*Ar.*): Vücutta, özellikle omuz başlarında duyulan şiddetli ağrı. -2-

ķ.+ı 205a/14

- *ķ. dut-*: Ağrımak. 205a/15

ķullıķ : İbadet, tapınma, kulluk. -1-

ķ.+ı 207a/08

ķum : Kum. -2-

ķ. 112a/01

ķ.+ı 243b/13

ķumāş : Bez, kumaş. -7-

ķ. 086a/12, 125b/06

ķ.+1 086a/13

ķ.+ın 032b/03

ķ.+ları 122a/03

ķ.+larını 086a/13

ķ.+uñ 032b/01

ķur'a (Ar.): Kur'a. -13-

ķ. 078b/04, 078b/06, 147b/14, 147b/15,
196a/14

ķ.+sı 017b/11

ķ.+yı 017b/09, 078b/03

- *ķ. biraķ-*: Kur'a çekmek. 017b/06,
017b/11, 147b/13
- *ķ. ur-*: Kur'a çekmek. 078b/03, 078b/05

ķur'an (Ar.): Hz. Muhammed'e inen kutsal kitap,
Kur'an-ı Kerim. -59-

ķ. 094b/01, 094b/02, 094b/07, 096a/12,
096a/14, 096b/11, 096b/12, 097a/03,
097a/08, 097b/08, 097b/09, 146b/13,
151a/08, 184a/05, 192a/06, 224a/02,
246a/11, 246b/08, 246b/09, 251a/08,
263b/01, 263b/03, 263b/05, 269b/11,
274a/14, 276a/11, 292a/01, 297b/11,
308b/13

ķ.+a 097a/01, 097a/09, 248a/07

ķ.+da 146a/01, 246b/08, 284a/05,
297b/02, 298b/02, 298b/04, 298b/14,
308b/12

ķ.+dan 096b/04, 265b/07, 265b/11

ķ.+1 097b/12, 134a/02, 269b/11, 295a/03,
308b/10

ķ.+uñ 096b/10, 231b/14

ķur'an-ı Mecid (Ar.): Kur'an-ı Kerim.

ķ. 018a/09, 151a/08, 159b/13

ķ.+de 018a/09, 157a/05, 151a/08,
158b/01, 159b/13, 158b/01, 175b/12,
177b/01, 179b/11, 188b/07

ķur'an-ı Őadim (Ar.): Kur'an-ı Kerim. -1-

ķ.+de 178b/08

ķuraķ : (Hava için) Yamursuz. -1-

ķ. 080b/08

ķureyş : Kureyş kabilesinden olan (kimse),
Kureyşli. -2-

ķ. 302a/01

ķ.+denem 083b/10

ķurbān (Ar.): Allah rızası için kesilen hayvan.

-18-

ķ. 077b/08

- *ķ. it-*: Kurban kesmek, kurban etmek.
078a/10, 078a/12, 078a/14, 078b/04,
078b/07, 115b/11, 117a/14, 117b/15,
118b/02, 118b/06, 118b/08, 118b/10,
119a/14, 120a/13, 203b/06, 203b/07
- *ķ. ol-*: Bir amaç veya kimse için kendine
feda etmek. 234a/05

ķurbānlık : Kurban edilmeye uygun, kurban
edilmek için ayrılmış. -1-

ķ.+dan 078b/08

ķurbet (Ar.): Yakınlık. -1-

ķ.+ile 219a/09

ķurre (Ar.): Parlaklık. -1-

ķ. 103a/09

ķurd : Kurt. -6- (**ķrş. ķurt**)

ķ. 200b/14, 200b/15, 201a/07, 202a/02,
323b/07, 331a/08

ķurı-: Kurumak. -3-

ķ.-dı 278a/11

ķ.-mışdur 119a/11

ķ.-sun 278a/10

- *ķ. (eliñ ķ.)* → el

ķurřa : Ćörek. -7-

ķ. 205b/08, 205b/10

ķ.+cuğın 011b/01, 011b/02

ķ.+sıyıldı 011a/15

ķ.+sıyıla 203b/12, 101a/06

ķurt → **ķurd** -5-

ķ.+a 201a/04

ķ.+ı 201a/05

ķ.+lar 110b/15, 178b/10

ķ.+lardan 201a/01

ķurtar-: Kurtarmak. -15-

ķ.-a 119a/04, 287b/15, 317b/02

ķ.-am 024b/14

ķ.-asın 053b/12

ķ.-dı 054a/05

ķ.-duñ 251a/01

ķ.-ęıl 258a/02

ķ.-masun 329a/05

ķ.-mayadı 290b/06

ķ.-mazsız 322b/07

ķ.-mıyasardur 322a/11

ķ.-sun 250b/15

- *ķ.-ibil-*: Kurtarma ihtimali veya imkânı bulunmak. 053a/09, 257b/14
- *ķ. (cân ķ.)* → cân

ķurtıl-: Kurtulmak. -37- (**ķrř. ķurtul-**)

ķ.-a 232b/12, 264a/02, 320b/11

ķ.-alar 206b/12, 206b/14, 207a/02, 207a/05

ķ.-am 040b/03, 220a/15, 222b/09, 223a/08

ķ.-asın 232b/13

ķ.-asız 239a/10, 241a/09, 330b/12

ķ.-aydı 310a/11

ķ.-aydum 014b/06, 258b/04

ķ.-dı 054a/04, 063a/08, 194b/06, 195b/02, 196a/06

ķ.-madı 054a/01

ķ.-maķ 053a/06

ķ.-saydı 219a/06, 219a/08, 219a/09, 219a/10, 219a/12, 219a/13, 219a/15, 219b/01

ķ.-saıdı 219b/02, 219b/03

ķ.-ur 290a/06

ķ.-uruz 124a/13

ķurtul- → **ķurtıl-** -21-

ķ.-a 282a/01

ķ.-alardı 305b/06

ķ.-alum 098a/11

ķ.-am 258a/01

ķ.-dı 078b/08, 195b/04, 199a/06, 310a/15

ķ.-dılar 051a/10

ķ.-duñ 318b/03

ķ.-madı 106b/06

ķ.-mağı 206b/10

ķ.-maķ 325b/12

ķ.-maya 108a/07

ķ.-mayalar 159b/12

ķ.-mayısaramdur 223a/15

ķ.-mışlardan 303b/09

ķ.-uñ 049a/01, 131b/15

ķ.-uruz 124a/13

- *ķ.-ubil-*: Kurtulma ihtimali veya imkânı bulunmak. 321a/04
- *ķ. (eliünden ķ.)* → el

ķuru : Susuz yer, kara; kuru. -1-

ķ. 270b/03

ķurul-: Hazırlanmak. -1-

ķ.-mış 177b/13

ķuruluķ : Kuruluk. -1-

ķ. 294a/07

ķuř : Kuş. -17-

ķ. 033a/03, 033a/04, 076b/07, 175a/13, 183b/14, 202a/08, 253a/06, 331a/08

ķ.+cuġaz 202a/03, 202a/10

ķ.+lar 076a/12, 077a/14, 175a/01, 200b/12, 201b/15, 202b/10

ķ.+ları 076a/14

ķuřan-: Beline kuşak, kemer vs. baġlamak, takınmak. -1-

ķ.-dı 014a/01

ķuřluķ → **ķuřluķı** -1-

ķ.+a 331a/07

ķuřluķı : Sabah ile öğle arasındaki vakit, kuşluk.

-1-

- *ķ. vakti*: Kūřluk. 025a/11

ķuřluķı : Kış mevsimine mahsus; kışa ait olan şey, özellikle giyecek, yiyecek, kışlık. -1-

ķ. 093b/07

ķutlu : Uġurlu, hayırlı. -1-

ķ. 255b/14

ķuvvet (*Ar.*): Kudret, gūç, kuvvet. -34-

ķ. 006b/04

ķ. 070a/12, 087b/02, 123a/12, 124b/08, 124b/10, 140a/11, 140b/08, 142b/09, 296a/02

ķ.+de 052a/05, 053a/03

ķ.+i 052a/04, 123b/01

ķ.+ile 032a/10, 032a/11, 123a/15, 219a/11

ķ.+in 117a/09

ķ.+ini 085b/10

ķ.+lenince 243b/10

ķ.+uñ 052b/06, 052b/08

- *ķ. it-*: Gūçlenmek. 052b/03, 052b/11, 053a/01, 053b/03
- *ķ. vir-*: Yardımcı olmak, desteklemek. 049a/06, 053a/07, 122a/10, 211b/11, 219a/04

ķuvvetlü : Gūçlü, kuvvetli. -5-

ķ. 051b/13, 052a/04, 248a/01

ķ.+dür 247a/11

- *ķ.+raķ* : Daha kūvvetli, çok kūvvetli. ķ.+ım 221b/04

ķuyı → **ķuyu** -10-

ķ. 069a/01, 069a/04, 069a/05, 194b/08, 194b/12

ķ.+nuñ 206b/08

ķ.+sı 261a/12

ķ.+ya 069a/03, 206b/07

ķuyu : Kuyu. -16- (**krş. ķuyı**)

ķ. 194b/13, 206b/01, 261a/11, 321a/08, 322a/01, 322a/03

ķ.+da 206b/03

k.+dan 272b/09, 323b/11

k.+nuñ 322a/02

k.+sın 078a/03, 078a/06, 078a/08,
272b/07, 282b/04

k.+yı 261a/13

- *k. (zemzem k.)* → zemzem

ķuzu : Koyun yavrusu, kuzu. -3- (**krş. ķuzu**)

ķ. 253a/06

ķ.+sı 308a/04

ķ.+yıla 308a/04

ķuzu → **ķuzı** -1-

ķ. 045a/09

ķüçük : Kùçük. -1-

k.+di 100b/14

ķüffār (*Ar.*): Kâfirler. -2-

k. 103a/04, 108b/04

ķüfrān (*Ar.*): İyilik bilmeme, nankörlük. -1-

k.+ile 202b/09

ķüfür (*Ar.*): Allah'a inanmama; çirkin ve ayıp sözler. -6- (**krş. ķüfr**)

k. 034b/06, 145b/06

k.+den 144b/12

k.+dür 069b/12, 245b/05

k.+ler 027b/06

ķüfr → **ķüfür** -1-

k. 300a/09

ķükret-: Kükretmek. -1-

k.-üğinden 225b/11

ķükürt : Anası, babası başka başka soydan olan deve. -1-

k.+ler 180a/01

ķül : Kül. -7-

k. 098b/11, 098b/13

k.+i 289b/14

k.+inüñ 065a/06, 065a/10, 065a/11

k.+ler 275a/05

ķüngüre (*Far.*): Kubbenin tepesi. -6-

k.+leri 079a/03, 175a/04, 175a/05, 175a/06

k.+lerine 079a/12

ķünye (*Ar.*): Bir kimsenin adı, soyadı, doğumu, memleketi gibi hususiyetlerini gösteren kayıt. -1-

k. 254b/14

ķüp(*Ar.*): Pişmiş topraktan yapılmış ağız ve dibi dar büyük kap, ķüp. -5-

k.+den 031b/05

k.+i 031a/10

k.+inde 031a/13

k.+inden 031b/07

k.+ine 031a/09

ķüpe : Kulağa takılan süs, ķüpe. -1-

k.+sin 333a/09

ķüre (*Ar.*): Bir merkeze eşit uzaklıktaki noktalardan meydana gelen bir yüzeyin çevrelediği cisim veya şekil; dünya. -1-

g. 167b/15

ķürsi (*Ar.*): Taht, ķürsü. -16-

k. 061b/08, 061b/09, 162b/12, 166a/15,
166b/01, 167b/12, 170a/15, 171b/06

k.+den 013b/11, 170b/09, 171b/10

k.+ler 069a/04

k.+n 174a/04

k.+ye 171b/08

L

lā-cerem (Ar.): Elbette, şüphesiz. -1-

1. 242b/01

laḥd (Ar.): Çukur, mezar, kabir. -4-

1.+de 219b/08

1.+ıla 277a/14

1.+içün 225b/09

1.+ine 231a/07

lā ilāhe illā'llāhu (Ar.): “Allah’tan başka ilah yoktur” anlamında Arapça ifade. -1-

1.+dur 233a/08

lā ilāhe illā'llāhu Muḥammedün resūla'llāhu (Ar.): “Allah’tan başka ilah yoktur ve Muhammed onun elçisidir” anlamında Arapça ifade, kelime-i şahadet. -2-

1. 271b/03

1.+dur 232a/14

lā ḥavle ve lākuvvete illā billāh (Ar.): “Güç ve kuvvet ancak Allah’tadır” anlamında Arapça ifade.-1-

1.+i 317b/13

la'aneḥü'llāhu (Ar.): “Allah’ın laneti onun üzerine olsun” anlamında Arapça ifade. -4-

1. 008b/10, 093b/10, 093b/12, 197b/06

la'aneḥümü'llāhu (Ar.): “Allah’ın laneti onun üzerine olsun” anlamında Arapça ifade. -6-

1. 027b/06, 047b/15, 051b/05, 133a/11, 297a/05, 319a/10

la'aneṭü'llāh (Ar.): “Allah’ın laneti” anlamında Arapça ifade. -16-

1. 098a/05, 098b/08, 102b/13, 248a/09, 321a/01, 327b/06, 330a/08, 331b/01, 332a/13, 333b/13

1.+i 327b/12, 329a/11

1.+u 071a/04, 071a/06, 071b/05, 200a/13

la'īn (Ar.): Allah’ın rahmetinden mahrum. -5-

1. 101b/11, 109a/05, 111a/03, 327a/13, 327b/13

laḳab (Ar.): Takma ad, lakap. -2-

1.+ı 089b/01

1.+uñ 287a/14

lal (Ar.): Dilsiz. -1-

1.+dür 065b/14

la'l (Ar.): Kırmızı renkli süs taşı, lal. -1-

1.+dan 177a/09

lām (Ar.): Arap alfabesinin yirmi üçüncü harfin adı. -2-

1. 030b/01, 292b/06

la'net (Ar.): Beddua, lanet. -61-

1. 034a/04, 074a/08, 160a/02, 276a/14, 306b/03, 306b/05, 306b/07, 327a/10, 332b/09, 333b/06

1.+den 307a/05

1.+e 097b/06, 305a/01, 306b/08

1.+i 246a/13, 269a/03, 287b/04, 303a/08, 304a/14, 319a/13, 327a/05, 328a/10, 331b/03, 331b/15, 332a/05

1.+inden 303a/09

1.+inüñ 307b/09

- *l. dile-*: Lanetlemek, beddua etmek.
- *l. eyle-*: Beddua etmek. 278b/09
- *l. et-* → 1. it- 074a/08, 278b/09

- *l. it-*: Lanetlemek. 070b/06, 070b/08, 097b/05, 127b/07, 127b/08, 305a/04, 306a/12, 306a/13, 306b/09, 306b/14, 307a/04, 307a/09
- *l. ol-*: Lanetlemek. 331a/09
- *l. okı-*: Beddua etmek, lanet okumak. 268b/07, 269a/01, 304a/02, 304a/04, 304a/07, 304a/09, 304b/10, 304b/14, 305a/08, 305a/09, 305a/10, 305b/06, 306a/09, 306a/11, 306a/14, 307a/06, 333b/05

lañif (Ar.): Hoş, güzel, tatlı. -4-

1. 066a/14, 254a/15

- *l.+rak-*: Çok hoş, çok güzel, çok tatlı. 154a/03, 198b/13

lañife (Ar.): Şaka, mizah. -1-

- *l. it-*: Şaka yapmak, şakalaşmak. 256b/02

lañifeci : Şaka yapan, şakacı. -1-

1.+yidi 130a/13

lāyık (Ar.): Yakışan, layık. -14-

1. 240a/05, 248a/02, 252a/10, 252b/03, 255a/13, 333a/10

1.+ısa 306b/08

1.+sın 318a/03

- *l. gör-*: Uygun, layık görmek. 207b/14, 207b/15, 264b/03, 268a/10
- *l. ol-*: Uygun görülmek, münasip olmak. 256b/07, 305a/02

lāzım (Ar.): Gerekli, lüzumlu, şart. -1-

1. 094a/01

legen : Leğen, kap. -6-

1. 079b/03, 079b/04, 081a/12, 081a/13

1.+de 081a/15

1.+i 081b/07

lehv (Ar.): Oyun, eğlence. -2-

1.+e 302a/07

- *l. u tarab it-*: Eğlence ve şenlik etmek. 175a/03

leked (Far.): Tepme, çifte. -1-

1. 028a/08

leşker (Far.): Asker. -213-

1. 075a/03, 075a/06, 075a/09, 075a/13, 076b/02, 100a/08, 103b/13, 106b/10, 108a/09, 108a/12, 108b/08, 110a/11, 111b/07, 112b/14, 113a/03, 116b/04, 122b/05, 122b/07, 128b/08, 130a/04, 131a/14, 131b/05, 136b/14, 139a/05, 140b/15, 141a/03, 141a/07, 143a/05, 147a/12, 196b/05, 242a/07, 252a/02, 252b/08, 268a/01, 268b/04, 271a/04, 271b/13, 272b/02, 273b/07, 273b/08, 283b/12, 283b/14, 284a/07, 284a/08, 284a/15, 284b/07, 284b/10, 285a/02, 285b/05, 294a/14, 311b/08, 322b/09, 323b/12, 323b/13, 327a/10

1.+de 328b/13

1.+den 103a/11, 108a/14, 140b/14, 284b/10, 311b/10, 325b/05, 325b/07

1.+dür 249a/12

1.+e 075a/12, 076b/02, 076b/06, 217b/09, 249b/10, 262b/04, 321a/12, 323a/09, 323b/02

1.+i 047b/04, 069a/08, 076a/05, 076b/04, 102a/12, 103a/05, 103b/05, 103b/11, 108a/12, 108b/03, 108b/04, 113a/05, 114b/02, 115b/02, 117a/08, 120a/05, 120b/12, 121a/03, 121a/04, 123a/05, 123b/03, 125b/10, 128b/11, 129a/03, 131a/07, 132a/04, 140b/13, 144a/06, 148a/14, 148b/06, 156b/07, 199b/01, 202a/15, 202b/01, 211b/12, 237a/13,

248b/04, 249a/05, 251b/15, 253b/15,
254a/05, 254b/02, 262b/05, 317b/11,
320a/01, 322b/08, 323a/13, 323a/15,
325a/03, 325b/13

l.+ile 122a/04, 139b/13, 139b/15, 140a/03,
219a/12, 312a/02

l.+ilerini 157a/07

l.+in 103a/04, 103a/10, 117a/06, 139a/02,
147a/15, 254a/14, 285b/06, 285b/13

l.+inde 103b/06, 117b/09, 148b/04,
304b/13

l.+inden 103a/04, 194b/11, 249b/03,
252a/12, 254a/08, 284b/02, 284b/15,
285a/01, 285b/14, 301a/04, 328a/11

l.+ine 102b/10, 103a/09, 108b/05, 117a/07,
117b/08, 132b/04, 134a/08, 141a/01,
143a/03, 217b/08, 249a/02, 249a/03,
249a/05, 252a/01, 252b/10, 252b/11,
254a/04, 270a/06, 325b/07, 325b/08

l.+ini 131b/04, 132b/06

l.+inüñ 061b/12, 102b/13, 108b/11,
117a/09, 125a/15, 141b/11, 252a/04,
252a/12

l.+iyidi 211b/10

l.+iyile 130b/13, 248b/01, 248b/09

l.+le 101b/14, 117a/03, 130a/05, 131b/15,
132b/01, 137b/05

l.+leri 249a/10

l.+ni 117a/08

l.+üm 139a/01, 318a/07

l.+üme 047a/11

l.+ümüz 111a/03, 130b/15, 131a/01

l.+üñ 075b/03, 076a/06, 276b/10, 284a/14,
323a/15, 324b/15, 325a/13

l.+üñüz 152a/10

leşker-gâh (*Far.*): Ordu yeri.

-13- (**krş. leşker-geh**)

l.+a 077a/07, 141a/08, 148b/13, 149a/01

l.+da 148a/14

l.+ına 117b/04, 119a/01, 119a/08, 139b/02,
252b/13

l.+ında 114a/06, 118b/10

l.+ını 114a/07

leşker-geh → **leşker-gâh** -1-

l.+i 253a/13

leziğ (*Ar.*): Tadı güzel olan, lezzetli, tatlı.-1-

l. 253b/13

lezzet (*Ar.*): Tadı güzel, lezzetli, tatlı. -5-

l. 175b/04

l.+i 296a/11

l.+inden 176b/02

l.+lerinden 254a/15

l.+lerini 253b/12

lezzetlü : Lezzetli, tatlı. -1-

l. 066a/14

liğā (*Ar.*): Yüz, çehre. -1-

l.+sıdur 030b/02

liğālîğ : Yüzlü, çehreli. -1-

l. 196b/02

likām (*Far.*): Gem, dizgin, licam. -1-

l.+ın 154a/06

likin (*Ar. lâkin*): Ama, fakat. -15-

l. 011a/01, 018a/13, 024b/15, 026a/01,
033b/03, 038b/01, 056a/01, 098b/03,

108b/03, 134b/03, 196a/02, 196b/07,
198b/07, 211a/06, 220b/03

livāṭa (Ar.): Erkekler arasındaki cinsel ilişki,
oğlancılık. -1-

- *l. it-*: Oğlancılık yapmak. 178b/14

loḳma (Ar.): Bir defada yutulacak kadar az
yiyecek. -3-

l. 169a/14, 195a/04, 195a/05

luṭf (Ar.): İyilik, lütuf. -9-

l.+ıla 213a/02, 213a/04, 213b/07, 214a/01,
332a/02

l.+ın 141a/14

l.+ından 259a/01

- *l. eyle-*: İyilik etmek, yardımda bulunmak.
233a/07
- *l. it-*: İyilik etmek, kerem etmek. 251a/13

M

ma'abaṭ (?): Çingene. -1-

m. 256a/02

ma'a-hāzā (Ar.): Bununla birlikte. -1-

m. 015b/02

ma'āz (Ar.): Sığınacak yer, melce. -1-

m. 003a/12

ma'būd (Ar.): Kendisine ibadet olunan, Tanrı. -3-

m.+ı 230b/10, 230b/11

m.+iye 073b/13

mādām (Ar.): Madem. -3-

- *m. kim*: Değil mi ki, -dığı için, -diğine göre” anlamlarında sebep göstermek için

başına getirildiği cümleyi daha sonraki
cümleye bağlayan söz. 133b/08, 246a/06

- *m. ki* → m. kim 210b/10

mağāra (Ar.): Dağ, tepe vs. deki ağız dar içi geniş
oyuk, mağara. -18-

m. 067a/05, 067a/08, 099a/05, 099a/06,
099b/02, 099b/03, 099b/04, 099b/08,
199a/01, 243a/11, 295b/03

m.+da 099b/06, 242b/11

m.+dadur 199a/02

m.+dan 099b/09

m.+dasın 199a/04

m.+nuñ 099a/11

m.+ya 099a/07

mağfiret (Ar.): Allah'ın, kullarının günahlarını
bağışlaması, yargılaması. -2-

m. 306b/06

m.+dür 300a/14

mağrib (Ar.): Batı. -9-

m. 044b/02

m.+de 088a/08, 164b/02, 170b/03

m.+den 167a/01, 197a/11

m.+e 168a/01, 181b/03, 197b/06

mağrūr (Ar.): Gururlu, aldanmış. -3-

- *m. eyle-*: Gurura yol açmak. 258b/03
- *m. ol-*: Gurura kapılmak, aldanmak.
306a/03, 312b/15

maḥabbet → **muḥabbet** -1-

m. 012a/03

maḥall (Ar.): Yer, mahal. -3-

m. 005a/12

m.+de 151a/06

m.+ine 005a/13

maḥāsīn (Ar.): 1. Güzellikler. -5-

m.+inden 274b/04

m.+ine 274b/02, 276a/14

m.+üme 274b/03

2. İnsan yüzünü güzelleştiren sakal ve bıyık.

m.+i 287a/02

maḥkūm (Ar.): Buyruk altında bulunan, itaatkâr.

-1-

m.+ıydı 180a/13

maḥlūk (Ar.): Yaratık. -2-

m.+az 144b/15

m.+lar 314b/11

maḥrem(Ar.): 1. Haram, şeriatın yasak ettiği şey.

-2-

m. 158a/01

2. Eş.

m.+dür 025a/03

maḥrūç (Ar.): Çıkarılma. -1-

- *m. it-*: Çıkarılmak. 104a/02

maḥrūm (Ar.): İstedigini elde edemeyen, eli boş kalan, mahrum. -5-

m.+lar 327b/09

- *m. eyle-*: Mahrum bırakmak. 055a/04
- *m. kal-*: Mahrum olmak, mahrum kalmak. 302b/08
- *m. it-*: Mahrum bırakmak. 184b/01
- *m. ol-*: Mahrum olmak, mahrum kalmak. 229a/12

maḥzūl (Ar.): Hor, hakir, perişan. -1-

- *m. it-*: Perişan etmek. 209b/11

ma'ışet (Ar.): Geçinme, geçinmek için lazım gelen şeyler. -4-

m.+ün 294a/11

- *m. düz-*: Hazırlık yapmak. 091b/09
- *m. it-*: Hayat sürmek. 027a/11, 215b/14

maḥām (Ar.): Durulan yer; mevki, makam. -18-

m.+da 181b/15

m.+ı 022b/08, 309a/04

m.+ına 010a/11, 182b/07

m.+larına 094b/03

m.+um 048b/11

m.+uma 080b/02, 181b/13

- *m. dut-*: Yerleşmek, yer tutmak. 025a/06, 037b/01, 039a/05, 120a/12, 120a/15, 120b/01, 129a/13, 234b/10
- *m. it-*: Yerleşmek. 041b/02

maḥdūr (Ar.): Gücün yettiği derecede olan; elden gelen şey; güç, kuvvet. -1-

m. 112a/14

maḥhūr (Ar.): Yenilmiş, mağlup; helak olmuş. -5-

m. 147b/01

- *m. it-*: Helak etmek, mahvetmek. 125b/14, 239a/08, 248a/09
- *m. ve ḥor kııl-*: Mağlup ve hakir etmek. 248a/06

maḥşad (Ar.): Arzu, niyet, maksat. -1-

- *m. +(a) iriş-*: Niyetine ulaşmak. 085a/13

maḥşūd (Ar.): Kasd edilen, murat olunan; istenilen şey, amaç. -18-

m. 053a/10, 075a/15, 287b/09

m.+ı 017b/06, 119a/04, 263a/11, 304a/07, 333b/04

m.+ları 304a/04

m.+um 053a/10, 084b/11

m.+uñ 037a/08, 085a/04, 096a/01,
096a/03, 096a/04, 145a/02, 161b/05

maḳtel (Ar.): Katledilen, öldürülen yer. -4-

m.+ini 289b/11

- *m.-i Hasan ve Hüseyin*: Hz. Hasan ve Hüseyin'in şahadetinden bahsedilen Türkçe ve Farsça eserler. 004a/02
- *m.-i Hüseyin bin 'Alī (hadīs-i m.-i Hüseyin bin 'Alī) → hadīs*

māl (Ar.): Varlık, servet, mal mülk, sahip olunan şey. -116-

m. 026a/09, 043a/11, 043b/10, 052a/09,
074b/13, 085b/06, 089b/04, 090a/09,
091a/12, 091b/11, 096a/02, 096a/06,
097b/01, 106a/10, 123b/02, 123b/11,
125b/04, 140a/13, 206a/08, 214a/04,
221b/09, 254b/01, 254b/04, 258a/03,
262a/13, 262b/03, 264b/02, 270a/05,
301b/14, 310a/06, 316a/06, 332b/01,
332b/02

m.+a 321b/11

m.+dan 097b/02

m.+ı 026a/09, 032a/08, 032b/04, 061a/10,
061a/13, 061a/14, 085a/14, 087b/03,
087b/04, 087b/08, 089b/01, 089b/02,
089b/03, 114a/08, 123b/04, 206a/11,
220a/09, 244a/04, 296a/04

m.+içün 126a/13

m.+ıla 219a/10, 254b/02, 313b/11

m.+ımı 125a/04

m.+ın 032b/05, 089b/10, 206a/09,
232a/05, 323b/12

m.+ına 044a/05, 054a/13, 087b/05,
091a/14

m.+ından 061a/11, 077a/01, 091b/09,
254b/03, 262b/11, 264b/03

m.+ını 026a/01, 044a/03, 061a/10,
061b/15, 125b/08, 126a/13, 157b/09,
244b/05, 316a/07, 318a/15

m.+ısa 096a/01

m.+ıyla 087b/09

m.+ise 220a/09

m.+lar 077a/07, 086a/08

m.+ları 262b/06

m.+ların 126a/10, 129a/03, 244a/01,
262a/02, 285b/04, 285b/06

m.+larını 058a/11, 283b/07

m.+larınıñ 158b/11

m.+sız 091a/15

m.+um 085b/01, 087b/04, 090a/09,
125a/02, 125b/15, 295b/08

m.+umı 090a/11, 125b/15

m.+umuz 322b/03

m.+uñ 231b/02, 308b/02

m.+uñı 032a/07, 318b/04

- *m. (beyü'l-m.) → beyt*
- *m. issi*: Mal sahibi, varlıklı. 091a/12, 264b/02
- *m.+(i) (saña) deg-*: Servet düşmek. 251b/13

mālik (Ar.): Bir şeye sahip olan (kimse), sahip.

m.+sem 257b/15

ma'lūl (Ar.): İletli, hastalıklı, sakat. -1-

m. 205a/12

ma'lūm (Ar.): Belli olan, bilinen, malum. -20-

m. 090a/03

- *m. eyle-*: Bildirmek. 204a/08, 284a/07
- *m. kııl-*: Bilmek. 269a/15
- *m. it-*: Belirtmek. 021b/07, 039b/02, 200a/01, 242a/14, 275b/06, 283b/12, 311b/01, 312b/14
- *m. ol-*: Bilinmek; meydana gelmek. 008a/08, 037a/12, 052b/07, 128b/05, 139b/12, 191a/10, 313b/05, 323a/08

mamiş (?): Övünme. -1-

m.+luñuz 253a/14

ma'mūr (Ar.): Bakımlı, bayındır, şen. -1-

m.+dur 299b/05

- *m.(beyt-i m.)* → beyt

ma'nā (Ar.): Mana. -7- (**krş. ma'ni**)

m. 237a/05, 333b/03

m.+dandur 095b/13

m.+sı 029b/14, 030a/01, 276b/12, 279a/03

m.+sın 030a/03

mānend (Far.): Benzer, eş, gibi. -18-

m. 047b/02, 308a/09, 326a/11, 327a/03

m.+em 047a/07

m.+ene 163a/10

m.+i 038b/15, 156b/13, 260b/12

m.+ine 071b/01, 096b/05, 097a/01,

097a/04, 105a/10, 105a/11, 202a/08

m.+üñ 042a/08

- *m. it-*: Benzetmek. 047a/08

mānende (Far.): Benzeyen. -1-

m.+dür 260b/14

ma'ni → **ma'nā** -9-

m. 009b/14, 229a/02, 290a/07

m.+de 151b/05, 324b/04

m.+ler 206a/03

m.+sin 010a/09

m.+ye 271b/06

m.+yi 010a/01

manşūr (Ar.): Allah'ın yardımıyla üstün gelmiş, galip. -3-

m. 189b/14

m.+dur 126a/01

- *m. ol-*: Galip gelmek. 127b/01

manzara (Ar.): 1. Bakılıp seyredilen yer. -5-

m. 177b/10

m.+lar 177b/11

m.+nuñ 177b/10

2. Pencere.

m.+da 089b/14, 177b/12

ma'rifet (Ar.): Bilgi, ilim, hüner. -1-

m.+ile 260b/11

ma'rūf (Ar.): 1. Bilinen, malum. -14-

m. 185a/05, 263b/10, 268a/06, 286a/03, 290a/08

m.+dur 091b/01

m.+ı 268a/15

m.+ıdı 050b/03, 089b/05

m.+sın 090a/06

2. Meşhur.

m. 131b/08, 279a/01

- *m. (emr-i m. it-)* → emr-i ma'rūf

mashara (Ar.): Komiklik yapan, soytarı. -2-

- *m.+(ya) al-*: Alaya almak. 160a/11, 252b/15

ma'şiyet (Ar.): Günah. -3-

m. 150b/09
m.+dür 300a/12
m.+e 232a/03
maşlahat (Ar.): 1. İş, husus, keyfiyet. -11-
m. 249b/02, 320b/08
m.+uñuz 322b/07
2. İhtiyaç.
m. 269b/13, 320b/15
m.+dı 321a/13
m.+ıçün 085b/13, 256b/11
m.+ına 105a/06
m.+suz 266b/13
m.+uña 106b/02
maşrıq (Ar.): Doğu. -10-
m.+a 073b/05, 167a/01, 197b/05
m.+da 088a/08, 164b/02, 170b/03
m.+dan 073b/04, 167b/15, 181b/03, 197a/10
maşara (Ar. *mişere*): Askerlikte, yolculukta bele, boyna veya atların eyer kaşlarına asılarak kolayca taşınabilen, deri, maden vb. şeylerden yapılmış su kabı. -4-
m. 095a/06, 187a/10
m.+lar 196b/05
m.+sı 270b/03
maşbah (Ar.): Mutfak. -1-
m.+ına 254a/14
maşrüh (Ar.): Tarh edilmiş, çıkarılmış. -1-
m. 312a/09
māye (Far.): Asıl, esas, öz. -3-
m. 027b/13, 028a/03

m.+si 085b/15
māyesüz : Asılsız, esassız. -1-
m. 028a/02
māyide (Ar. *mâ'ide*): Sofra. -11-
m. 044a/08, 044a/13, 044b/01, 044b/05, 045b/02, 045b/03, 045b/04, 046a/06, 205b/08, 205b/14
māymün (Ar. *meymün*): Maymun. -2-
m. 034a/05, 046b/01
māzarrat (Ar.): Zarar, ziyan. -7-
m. 066a/05, 099a/12, 100a/04, 267a/04, m.+uñ 053a/11
• *m. it-*: Zarar etmek, ziyan etmek. 099a/07
• *m. vakti*: Zarar vakti. 268b/09
māzleme (Ar.): Zulüm, can yakma, haksızlık. -1-
m.+si 220a/14
māzlūme (Ar.): Zulüm görmüş kadın. -1-
m. 049a/02
ma'zül (Ar.): İşten atılmış, azledilmiş. -13-
• *m. eyle-*: Görevden almak. 262a/14, 263b/15, 264a/03, 266b/10, 270a/13
• *m. it-*: Azletmek. 262a/07, 262a/09, 270a/12, 271a/11, 283b/04
• *m. ol-*: Azledilmek. 266a/08, 271a/07
mecāl (Ar.): Güç, kuvvet, fırsat. -2-
m. 303b/05
m.+i 218b/08
meclis (Ar.): Toplantı, sohbet toplantısı. -8-
m. 304a/07
m.+imden 013a/09, 013a/11
m.+inden 013a/02
m.+ine 012b/15

- *m. dut-*: Toplantı yapmak. 005a/11
- *m. it-*: Toplantı yapmak. 012b/14, 013a/15

mecmū (Ar.): Tamam, bütünü, hepsi. -26-

m. 266a/03, 275b/02, 298a/14, 310b/07,
311a/13

m.+a 302b/10

m.+ı 238b/05, 244b/10, 256a/11, 264b/08,
272a/11, 314a/12, 318a/15, 326a/09

m.+ın 233a/05, 238a/01, 239b/04, 258b/01,
318b/04

m.+ına 264a/07

m.+ını 285a/13, 286b/07

m.+ınıñ 331a/14

m.+ısı 238b/14

m.+umuzu 249a/06

m.+uñuzu 253b/14

mecrūh (Ar.): Yaralanmış, cerholunmuş. -11-

m. 312a/09

- *m. it-*: Yaralamak. 108b/09, 143b/11,
257a/09, 301a/11, 310a/13, 312a/15,
316a/03
- *m. ol-*: Yaralanmak. 109a/07, 128b/01,
326b/02

meded (Ar.): Yardım, imdat. -2-

m. 103a/06, 141a/04

medh (Ar.): Bir kimsenin iyiliklerini sayıp
söyleme, medih, övme. -8-

m. 214b/07

m.+i 214b/11

- *m. it-*: Övmek. 236a/05, 237a/11
- *m. oқи-*: Övmek, medhiye söylemek.
308a/10

- *m. ve şenā oқи-*: Övme ve yüceltme
söylemek. 238b/07, 238b/15

meger (Far.): Ancak, yalnız, yoksa, meğer. -55-

m. 007b/08, 009b/07, 010b/06, 010b/08,
011b/03, 011b/06, 011b/10, 012a/06,
012a/15, 013b/05, 018a/04, 030a/10,
031b/03, 034a/12, 035a/13, 045b/15,
047b/12, 048b/14, 076a/08, 080b/01,
087b/12, 092a/14, 097b/08, 097b/09,
104a/05, 106b/07, 129b/14, 142b/09,
143a/08, 153a/14, 157a/07, 202a/08,
204a/06, 213a/13, 214b/15, 240a/05,
240a/08, 245a/06, 245b/02, 253a/15,
260b/03, 271b/07, 272b/15, 279b/08,
282a/07, 286a/02, 287a/08, 288b/12,
315b/03, 325b/04, 329b/01, 333a/08

- *m. kim*: Madem ki, ancak. 058b/05,
125a/06, 216a/03

mehār (Far.): Devenin burnuna geçirilen burunluk.
-5-

m.+ın 086a/04, 086a/08, 100b/08, 148b/13,
148b/15

mehr (Ar.): Mehir, evlenirken erkek tarafından
kadına verilen nikâh bedeli. -1-

m.+ile 209b/14

mehter (Far.): Yüksek rütbeli hizmetkar. -10- (**krş.**
mihter)

m.+ilernüñ 096b/02

m.+iyidi 127b/02

m.+lerden 091a/07

m.+leri 100a/15

m.+lerin 090b/06, 091a/04, 093a/07,
090b/02, 096b/10, 097a/09

mehterlük : Hizmetkârlık. -1-

m.+i 091b/13

mekkār (Ar.): Hilekâr, çok hile yapan. -1-

m. 072a/03

Mekkî (Ar.): Mekke'de oturan, Mekke halkından olan (kimse), Mekkeli. -4-

M.+ler 075a/02, 115b/12, 115b/14

M.+lere 101b/10

mekrüh (Ar.): İğrenç, tiskinti veren. -1-

m. 241a/09

mekseb (Ar.): Kazanç. -1-

m. 080a/02

mekteb (Ar.): Okul, mektep. -1-

m.+e 029b/06

melâhat (Ar.): Güzellik, yüz güzelliği. -1-

m. 196a/07

melâlet (Ar.): Sıkıntı, usanç, bıkkınlık. -1-

m. 256a/08

melâmet (Ar.): Kınama, ayıplama; azarlama. -7-

m.+den 119a/15, 206b/12, 207a/02

m.+ile 267a/11

- *m. it-*: Kınamak, azarlamak. 020b/12, 055a/10, 055a/12

melekü'l-mevt (Ar.): Ölüm meleği, Azrail. -13-

m. 164a/02, 164a/08, 227b/02, 227b/09, 228a/01, 228a/11, 228a/12, 228b/02, 228b/04, 228b/07, 228b/13

m.+dür 227b/08, 228a/01

melik (Ar.): Padişah. -35- (**krş. milik**)

m. 064b/13, 144a/15, 144b/01, 144b/02, 144b/05, 144b/06, 144b/08, 145a/05, 145a/10, 145b/01, 146a/09, 146a/10, 190b/14, 215b/08, 253a/10, 268a/03, 271a/02, 272a/07

m.+e 144b/06

m.+i 069b/07, 134a/04, 138b/14, 144a/02, 145a/04, 145a/10, 314b/08

m.+ine 134a/05, 134b/05, 138b/13, 270b/04

m.+inüñ 079a/02, 134a/06

m.+ler 145a/02

melül (Ar.): Üzgün, kederli; usanmış, bezmiş. -9-

m. 274a/01

- *m. ol-*: Üzülmek, kırılmak, incinmek. 100b/02, 213b/07, 214a/13, 264a/12, 289b/15, 313a/01, 318a/09, 330b/01

mel'ün (Ar.): Lanet edilmiş; şeytan. -32-

m. 083a/15, 138a/07, 257a/02, 257a/10, 263b/11, 268a/04, 271a/03, 271b/10, 274a/07, 274b/13, 276a/15, 281b/15, 286a/05, 288a/13, 288b/03, 288b/08, 305a/09, 321b/03, 321b/11, 329b/02, 330a/12, 330b/13, 331a/01, 331a/13, 331a/15, 333b/09, 286b/15, 305a/03

m.+lar 268b/09

m.+uñ 068a/06, 263a/11, 332a/14

memleket (Ar.): Ülke, memleket. -3-

m.+i 061a/05, 145b/13

m.+ile 219a/13

men (Ar.): O kimse kim, kim ki. -2-

m. 004b/11

→ Huzâvend-i m. 004b/11

men (Far.): Ben. -1- (**krş. ben**)

m.+den 117a/11

men' (Ar.): Mâni olma, önleme, men etme. -6-

- *m. it-*: Engellemek. 040a/12, 071a/14, 115b/14, 129a/10, 134a/11, 297a/02

menber (Ar.): Camilerde hatibin çıkıp hutbe okuduğu merdivenli kürsü. -27-

m. 006a/07, 006a/08, 209b/05

m.+de 202b/05

m.+den 272a/09, 284b/13, 319a/15

m.+e 151a/12, 209b/06, 218b/09, 222b/10, 255a/07, 258a/15, 284b/11, 284b/14, 287a/01, 290b/09, 317b/01, 319a/04, 319a/07

m.+eden 230b/04, 236b/13, 255b/03

m.+eye 230b/01, 264b/15

m.+i 236b/08

m.+ün 218b/11

mencenik (Ar.): Mancınık, düşmana taş atmak üzere kullanılan büyük sapan. -1-

m.+e 071b/10

menfa'at (Ar.): Fayda, kâr. -8-

m. 031a/02, 058b/03, 066a/05, 089b/09, 231b/04, 237b/07

m.+içün 073a/11

m.+uñ 124a/01

menşür (Ar.): Saçılmış, dağılmış. -1-

m. 247b/05

- *m. (hebā-i m. ol-) → hebā*

menşür (Ar.): Bir kimseye vezirlik, müşirlik, beylerbeylik vb. bir rütbenin verildiğini gösteren padişah fermanı. -4-

m. 275b/08, 294b/14

m.+i 295a/03

m.+in 275b/12

menzil (Ar.): 1. Huzur, yan, kat; konak yeri. -13-

m. 022b/05, 104a/03, 140a/01, 217b/08

m.+de 084b/01, 148b/06

m.+den 315b/04

m.+ine 097b/10

m.+lerden 269a/03

2. Bir günlük yol.

m. 115b/15, 116b/05, 235a/02, 315a/08

menzile → **menzilet** -3-

m. 148a/01, 268a/12, 311b/09

menzilet(Ar.): Derece, rütbe, yükseklik derecesi. -6- (**krş. menzile**)

m.+de 279a/04

m.+i 010b/03

m.+in 195b/15

m.+inden 196a/01

m.+inüñ 196a/01

menzil-gāh (Ar.+Far.): Menzil yeri, konak. -2-

m.+ı 148b/07, 200b/11

mercümek (Far. *merdümek*): Mercimek. -1-

m. 076b/14

merd (Far.): Yiğit. -2-

m. 102a/02, 190b/13

- *m.-i merdān*: Yiğitler yiğidi. 102a/02, 190b/13

merdān (Far.): Mertler, yiğitler, insanlar, erkekler. -2-

m.+e 190b/13

m.+idi 102a/02

m.+lar 021a/15

- *m. (merd-i m.) → merd*

merd-āne (Far.): Ere, erkeğe yakışacak yolda, mertçe, erkekçe. -2-

m. 117b/02

merdānlık : Yiğitlik, mertlik.

-3- (**krş. merdānlık**)

m. 140a/11, 140b/08

m.+da 052a/05

merdānlık → **merdānlık** -1-

m.+da 053a/03

merḥamet (Ar.): Şefkat gösterme, acıma. -1-

m. 332a/02

merkeb (Ar.): Binilecek şey, binek. -2-

m. 222b/10

m.+ün 154b/01

mermer (Ar.): Mermer. -1-

m.+den 066a/05

mertebe (Ar.): Makam, mevki, derece. -1-

m.+yile 276b/15

mescid (Ar.): Namaz kılınan yer, camii. -67-

m. 188a/13, 218b/08, 221a/05, 222b/04, 229b/15, 231b/09, 257a/05, 288a/10, 290b/14

m.+de 017b/07, 017b/12, 151a/11, 186a/13, 188b/05, 224a/13, 229b/08, 287a/01, 288b/05

m.+dedür 231a/15

m.+den 223a/10, 224b/09, 229b/14, 288b/03, 288b/08

m.+deyidi 017a/09

m.+e 016b/05, 017a/03, 017a/11, 017a/13, 017b/02, 017b/03, 172b/12, 184b/04, 213b/11, 218a/05, 218a/07, 218b/06, 218b/09, 224a/11, 230b/01, 264b/14, 287b/07, 288a/02, 288a/11, 290b/15, 291b/01, 291b/02

m.+i 146a/07, 261a/14, 272b/08

m.+ine 016b/04, 017a/07, 236b/02, 281a/10, 319a/06

m.+ini 188a/11, 277a/05

m.+leri 184a/01

m.+lerünüz 184b/09

m.+ün 017a/15, 188a/10, 261a/15

- *m.-i Akşā*: Müslümanların ilk kıblesi, en kutsal sayılan üç mescidden biri. 185b/06
- *m.-i Beytü'l-Mukaddis*: Kudüs mescidi. 016b/15
- *m.-i Ḥarām*: Kâbe'yi kuşatan mescit. 146a/06, 282b/04

meşel (Ar.): Misal. -4-

m.+i 027b/15, 060b/08, 060b/09

meşhı (Ar.): Silme, sığama; abdest alırken ıslak eli, başın dört bölümünden bir bölümüne sürme. -1-

m. 294a/11

meşh2 (Ar.): Şeklini değiştirerek çirkin hâle getirme. -4-

- *m. eyle-*: Çirkinleştirmek. 034a/06
- *m. it-*: Şeklini değiştirerek çirkin hâle getirmek. 046a/15, 046b/01

mest (Far.): Mest, sarhoş. -5-

m.+idi 039b/08

- *m. ol-*: Sarhoş olmak. 087a/04, 090b/07, 090b/12, 250a/10

mestüre (Ar.): Örtülü, kapalı, gizli; namuslu kadın. -1-

m. 079b/11

meş'ale (Ar.): Meşale. -1-

m. 198b/06

meşakkat (Ar.): Zahmet, sıkıntı, zorluk. -2-

m.+ıla 116b/12

m.+idür 153a/09

meşām (Ar.): Burun. -1-

m.+ına 007a/10

meşgūl (Ar.): Bir işle uğraşan. -37-

m. 013a/13, 047a/15, 059a/15, 164a/08,
309a/03

m.+dūñ 043a/15

m.+dür 302a/10, 085a/15, 227b/06

m.+em 227a/10

m.+ıdı 018b/05

- *m. ol-*: Uğraşmak. 006b/13, 011a/09, 013a/14, 019a/07, 020a/11, 020b/06, 022a/03, 041b/02, 041b/06, 041b/08, 049a/04, 055a/14, 103b/11, 121a/05, 155b/08, 217b/13, 226a/04, 234a/02, 249b/14, 251a/15, 251b/04, 262b/02, 273b/10, 274a/13, 294b/08, 322a/07
- *m. (‘ibādet* *m. ol-*) → ‘ibādet
- *m. (ṭā‘ata m. ol-*) → ṭā‘at

meşhed (Ar.): Bir insanın şehit olduğu veya bir şehidin gömüldüğü yer. -4-

m.+den 277a/14

m.+in 229b/12

m.+lerinde 258a/08

m.+üm 225a/13

meşhūr (Ar.): Şöhretli, meşhur. -6-

m. 279a/01, 304a/08, 313b/05

m.+dur 297b/05

- *m. ol-*: Ün kazanmak, meşhur olmak. 264a/08, 266b/01

meşk (Far.): Tulumdan yapılmış su kabı. -1-

m.+ler 196b/05

meşrebe (Ar.): Maşrapa. -2-

m.+ler 176b/01

m.+yi 176b/01

meşveret (Ar.): Danışma, görüş ve düşünce alma. -9-

m. 237a/03

m.+ile 284a/02

- *m. eyle-*: Danışmak. 241b/01
- *m. it-*: Danışmak. 104b/15, 106b/12, 248a/15, 286a/11, 318a/14

metā‘ (Ar.): Mal, kıymetli eşya, elde bulunan varlık. -1-

m.+um 125a/03

me‘vā (Ar.): Yurt, yer, makam. -1-

m. 086b/05

mevc (Ar.): Dalga. -4-

m. 161a/02, 168a/15

m.+ler 170b/15

- *m. ur-*: Dalgalanmak. 179a/02

mevcūd (Ar.): Var olan, bulunan. -3-

m. 192a/02, 196b/06

m.+idi 191a/04

Mevlā (Ar.): Allah. -6-

M. 171b/13, 172a/02, 300a/03

M.+nuñ 300a/11

M.+ya 171b/12

M.+yı 172b/11

mevlid (Ar.): İnsanın doğduğu yer, doğma, doğuş. -1-

m.+i 209b/08

mevlūd (Ar.): Yeni doğmuş (çocuk). -1-
m.+ı 209b/09

mevt (Ar.): Ölüm. -1-
• m. ol-: Ölmek. 236b/13
• m. (melekü'l-m.) → melekü'l-mevt

mevzi' (Ar.): Yer, bir şey konulacak yer. -5-
m.+nde 093a/14
m.+ne 019a/07, 019a/12, 034a/01, 133a/14

meydān (Ar.): Geniş ve düz yer, alan. -4-
m.+a 104a/06, 134a/08, 254a/02
m.+ı 134a/08

meyl (Ar.): Rağbet, arzu; iki taraftan birini isteme. -3-
m. 220a/06, 224b/13
m.+i 091b/03

meyyit (Ar.): Ölmüş. -3-
m.+i 040a/01, 040a/02, 332a/09

mezār (Ar.): Kâbir, ölünün gömüldüğü yer, sin.
-1-
m.+ına 218a/12

mezheb (Ar.): Gidilen, tutulan yol; din. -3-
m. 263a/10, 304a/05
m.+in 263a/09

mezheblü : Mezhebi olan (kimse). -1-
m.+ler 304a/03

mı : Soru eki. -87- (krş. mi)
m. 042b/06, 043a/03, 044b/13, 065b/10,
066a/07, 083a/01, 086b/05, 087a/15,
095b/04, 106a/02, 109a/15, 110a/08,
110b/10, 114b/12, 124a/12, 131a/03,
133a/09, 134a/15, 136a/13, 145a/06,
152a/15, 155a/15, 156b/04, 161a/07,

163a/12, 164b/11, 166a/04, 168b/15,
171a/14, 173a/01, 173a/04, 173a/06,
173b/08, 174a/02, 174a/13, 182a/01,
183a/09, 183b/08, 184b/06, 187a/05,
187a/09, 194a/01, 200a/05, 200a/06,
212b/01, 240b/14, 242b/11, 242b/12,
243a/13, 249a/01, 251b/08, 257b/07,
274b/08, 279a/15, 309b/09, 315a/11,
319b/13, 321a/02, 328a/03, 333a/06
m.+dı 036b/06, 276b/11, 328a/07
m.+dur 026b/09, 045b/02, 045b/03,
137a/06, 152a/15, 157a/02, 162a/13,
163b/14, 165a/11, 188a/06, 232a/15,
265b/06, 272b/04
m.+sın 036a/12, 041b/07, 088b/11,
124a/12, 138a/12, 148b/11, 154a/09,
154a/12, 164a/11, 212b/03, 221a/11,
234a/01, 244a/06, 286a/07, 286a/09
m.+sız 134a/15

mıh (Far.): Çivi, mih. -2-
m. 062a/08

mıhla-: Çivilemek. -1-
m.-mışdur 062a/02

mındağ : Böyle, böylece. -1-
m.+ı 062b/01

Mısırlı : Mısır halkından olan kimse. -7-
M.+lar 268a/09, 268a/11, 268b/05,
268b/09, 270a/14, 270b/09, 270b/13

mi → **mı** -115-
m. 006b/11, 008a/04, 008a/06, 008a/07,
014a/08, 028a/14, 042a/11, 042a/12,
042b/05, 043a/02, 046a/07, 048a/10,
055a/06, 058b/14, 087a/10, 087b/01,
087b/08, 125b/02, 138b/15, 141a/11,
144b/07, 182a/02, 199b/14, 212a/08,
234b/03, 235a/03, 238a/03, 243a/02,

245a/11, 246a/08, 247b/02, 255a/03,
275b/13, 282b/04, 290b/04, 290b/06,
319b/14, 324a/13, 324b/09

m.+di 269b/04, 281a/03

m.+dür 026b/09, 110a/08, 216a/10,
240a/02, 241a/03, 265b/09, 324a/10,
324a/12, 324a/13

m.+kim 144b/07, 146a/01

m.+señ 155a/12, 155b/08

m.+sin 042a/02, 042a/03, 052b/06,
059b/14, 070a/04, 080a/06, 080a/07,
089a/05, 089a/06, 110a/04, 113b/02,
121b/10, 133a/09, 146b/12, 151b/14,
164a/04, 166b/10, 174a/03, 210a/11,
213a/08, 214b/02, 228a/11, 260b/12,
274b/02, 284a/03, 316b/07, 317a/04,
317b/12, 320b/01, 325a/04, 331a/15,
333b/10

m.+siñüz 102b/04

m.+siz 071a/07, 113b/09, 244b/08,
315b/03

m.+sün 008a/02

miftāḥ (Ar.): Anahtar. -3-

m.+ların 215b/06

m.+suz 259b/06, 259b/07

mihmān (Far.): Misafir, konuk. -7-

m. 036a/13, 036b/05, 039a/14, 039b/03,
084b/06

m.+a 216b/15

m.+um 035b/11

mihmānlık : Misafirlik. -1-

m.+ına 217a/01

miḥnet (Ar.): Dert, sıkıntı, eziyet, mihnet. -12-

m. 080b/10, 125b/03

m.+den 040b/03, 054a/04, 143a/07,
149a/05, 305b/05, 331b/13

m.+idi 300a/10

m.+inden 098a/11

m.+le 311a/11

- m. it-: Dertlenmek. 277a/07

mihr₁ (Far. *müher*): Mühür. -5-

- m. ur-: Mühür basmak, mühür vurmak.
081b/15

mihr₂ (Far.): Güneş; sevgi, dostluk.

m. 264b/12

m.+i 208a/14

m.+ini 080a/09

m.+üñdür 119a/10

miḥrāb (Ar.): Cami, mescit vb. yerlerde Kâbe yönünü gösteren, duvarda bulunan ve imama ayrılmış olan oyuk veya girintili yer. -22-

m. 006a/01, 006a/06, 006a/07, 006a/08,
006b/10

m.+a 224a/12, 008a/05

m.+da 019a/01, 281b/12, 288a/12

m.+dan 006a/05, 020b/02, 218a/08,
224b/01

m.+ı 007a/10, 236b/08

m.+ına 006b/05, 006b/09, 007a/09

m.+ında 004b/13, 006a/01, 020a/10

mihribān → **mihrübān** -2-

m.+ıdı 011b/12

m.+ıdum 219b/12

mihribānlık : Muhabbetlik, şefkatlik, dostluk. -3-
(krş. **mihrübānlık**)

m. 015b/12, 016a/02, 149a/07

mihribān (*Far.*): Muhabbetli, şefkatli, dost. -5-
(**krş. mihribān**)

m. 096a/12, 146a/15, 307a/15

m.+ı 164a/07

m.+sın 295a/06

mihribānlık → **mihribānlık** -2-

m. 084a/05

m.+ıla 295a/07

mihter → **mehter** -17-

m. 052a/08, 059a/13, 085b/03, 310b/08

m.+isin 072b/06

m.+iyem 072b/06

m.+iyle 036b/09

m.+ler 052b/08, 053a/14, 111b/07

m.+lerden 116b/01

m.+lere 053b/05

m.+leri 046b/04, 052a/07, 111b/05,
196b/13

m.+lerin 086b/15

mihterlük: Büyüklük. -1- (**krş. mehterlük**)

m.+ile 009b/10

miqdār (*Ar.*): 1. Kısım, parça, miktar. -3-

m.+dur 044b/06

m.+ınca 181b/02

2. Derece.

- *m. it-*: Derecelendirmek. 130b/03

mīl (*Ar.*): Bir kilometreye yakın bir uzaklık. -2-

m. 116b/13, 231b/11

milik → **melik** -2-

m.+i 313a/11

m.+inde 320b/09

millet (*Ar.*): Din, mezhep. -3-

m. 007b/12

m.+indenidi 051b/14

m.+lere 127a/11

mīm (*Ar.*): Arap alfabesinin yirmi dördüncü harfin adı. -2-

m. 030b/02, 292b/06

mīnā (*Far.*): Şarap şişesi; mine. -1-

m. 176b/06

mināre (*Ar.*): Ezan okunan yüksek yer, minare.

-2-

m.+den 179b/07, 180b/08

minḳār (*Ar.*): Yırtıcı kuş gagası. -4-

m.+da 076a/13

m.+ın 255a/10

m.+ında 076b/07

m.+ları 076a/12

minnet (*Far.*): Yapılan bir iyiliğe karşı teşekkür etme, şükretme. -9-

m. 012b/03, 030a/14, 151a/02, 254b/04,
255b/10, 296b/09, 315b/13

- *m. it-*: Şükretmek. 296b/04, 296b/05
- *m. (şükr ü m. eyle-)* → şükr

mīr‘āc (*Ar.*): Merdiven, göğe çıkma. -10-

m. 003a/10, 153b/01, 189a/06, 192a/07,
261b/02

m.+a 185b/10, 276b/14

m.+uñ 188b/01

m.+uña 189a/05

mīrāş (*Ar.*): Miras. -14-

m. 007a/02, 009a/04

m.+uñdur 007b/14

- *m. alıcı*: Mirasçı, varis. 004b/11, 007a/03
- *m. al-*: Miras almak, tevarüs etmek. 007b/11
- *m. bul-*: Miras olarak almak. 107a/07
- *m. kal-*: Miras olarak geçme. 006a/08, 061a/14, 193b/14, 194b/03, 314b/13
- *m. yi-*: Miras harcamak. 158a/02

mişāl → **mişl** -2-

m.+inde 071a/10, 104a/06

mişqāl (*Ar.*): Bir ağırlık ölçüsü.-3-

m. 093a/11

miskīn (*Ar.*): Fakir, yoksul.-4-

m. 068a/14

m.+dür 154a/13

m.+e 279b/03

m.+lere 235a/06

mişl (*Ar.*): Benzer, eş. -7- (**krş. mişāl**)

m. 105a/07

m.+i 021b/15, 208b/14

m.+üm 215a/12, 215a/15

m.+üñ 105a/07

mişlī (*Ar.*): Misil ile ilgili. -1-

m. 144b/09

mislimān → **müslimān** -1-

m. 253a/10

misvāk (*Ar.*): Diş temizliğinde kullanılan bir çeşit fırça, misvak. -2-

m. 230a/02

m.+i 230a/03

mīşe (*Ar.*): Gösterişli orman ağacı, meşe. -1-

m.+leri 166a/01

mişk (*Far. muşg*): Misk. -1-

m. 174b/10

mīve (*Far.*): Meyve. -17-

m. 054a/11, 055a/01, 174b/15, 177a/01

m.+den 177a/02

m.+ler 018b/08, 176b/13

m.+lerden 006b/02, 006b/04, 175b/05, 176b/14

m.+leri 006b/03, 054b/04

m.+sinden 176b/15

m.+yi 054b/10, 054b/13

moğolıq : Moğollik. -1-

m. 074b/03

mu'ālece (*Ar.*): Bir hastalığın karşılığa karşı tedavi uygulama, ilaç yapma. -1-

- *m. it-*: Tedavi uygulamak. 096a/06

mu'allaq (*Ar.*): Asılı, asılmış. -2-

m. 062a/01, 198a/15

mu'alle (*Ar.*): Talim görmüş, talimli. -1-

m. 234a/11

mu'allim (*Ar.*): Öğreten. -22-

m. 029b/05, 029b/08, 029b/11, 029b/12, 029b/14, 030a/01, 030a/03, 030a/04, 030a/07, 030a/08, 030a/11, 030a/15, 030b/03, 030b/07, 030b/10, 030b/11, 094a/08, 029b/01

m.+i 029b/07

m.+ler 029b/02

mu'allime (*Ar.*): (Kadın) öğretmen. -1-

m. 029b/07

mu‘āmele (Ar.): Birine karşı olan tutum, davranış. -1-

- *m. kııl-*: Davranmak. 260a/04

mu‘ārīz (Ar.): Karşı gelen. -1-

- *m. ol-*: Karşı çıkmak. 302a/14

mu‘āvenet (Ar.): Yardım etme. -2-

- *m. it-*: Yardım etmek, yardımda bulunmak. 117b/01, 306a/12

mu‘āvin (Ar.): Yardım eden, yardımcı. -1-

m. 268a/01

mu‘āyene (Ar.): Açıkça. -2-

m. 059b/06, 068a/13

mu‘ayyen (Ar.): Belirli. -1-

m. 038a/09

mubāḥāt (Ar.): Mubah ve meşru olan şeyler. -1-

- *m. it-*: Mubah ve meşru olan şeyleri yapmak. 109b/11

mu‘cib (Ar.): Şaşkınlık veren, şaşırtan, hayrete düşüren. -2-

m. 182a/14, 185a/09

mūcib (Ar.): Gerekli kılan, gerektiren, sebep, vesile. -1-

m.+i 267b/07

mu‘ciz → **mu‘cize** -2-

m.+üñde 033b/11

m.+üñle 037a/03

mu‘cizāt (Ar.): Mucizeler. -4-

m. 003a/11, 191a/01

m.+ı 192a/01

- *m.-ı Resūl (kışşa-i m.-ı Resūl)* → kışşa
- *m.-ı Peygāmbār (kışşa-i m.-ı Peygāmbār)* → kışşa

mu‘cize (Ar.): Peygamber tarafından Allah’ın emriyle meydana getirilen olağanüstü hal, mucize. -15- (**krş. mu‘ciz**)

m. 021b/07, 033b/11, 198a/13

m.+ler 034a/12

m.+lerin 038b/12

m.+ñi 197a/06

m.+sin 037a/12, 041b/10

m.+sinden 192a/01, 198a/14

m.+sine 028b/10

m.+sini 197b/12

m.+ye 197a/02

m.+yi 193a/07

- *m. dile-*: Mucize istemek. 192b/15

mufāḥaret (Ar.): Ayrılık. -1-

m. 083a/13

mufāraḳat (Ar.): Birbirinden ayrılma, ayrılıp gitme. -1-

m.+a 139b/11

muḥābā (Ar.): Korku, ihtiraz, çekingenlik. -6-

- *m. eyle-*: Korkutmak, çekinmek. 250b/10
- *m. kııl-*: Korkutmak, çekinmek. 306a/02, 303b/04, 303b/05
- *m. it-*: Korkutmak, çekinmek. 115b/01, 220a/06

muḥabbet (Ar.): Sevgi, sevme; dostluk. -5- (**krş. maḥabbet**)

m. 009b/02, 195b/15

m.+i 090a/05, 264b/12

muhācir (Ar.): 1. Göçmen, göç eden, bir ülkeden kalkıp bir başka ülkede yerleşen. -5-

m. 107a/09

m.+sin 237a/13
2. Muhacir kabilesi
m. 218b/10
m.+ler 143a/13, 280b/10

muḥāl (Ar.): Gerçekleşmesi mümkün olmayan, boş. -6-
m. söz 188a/01
m.+dur 082b/07, 186b/14, 196b/15, 266a/11

- *m.+ rak*: Çok mümkün olmayan. 200a/08

muḥālefet (Ar.): Uymama, karşı gelme. -10- (**krş.**
muḥālifet)
m. 268b/08, 271b/09

- *m. it-*: Uymamak, karşı gelmek. 140a/06, 178a/06, 237b/12, 298a/02, 300b/12, 305a/08, 314a/12, 321b/11

muḥālif (Ar.): Uygun olmayan, karşı, ters. -5-
m.+eden 271b/10
m.+leri 182a/02, 178a/11, 237a/08

- *m. gel-*: Ters düşmek. 074a/10
- *m. ol-*: Ters olmak, ters düşmek. 178a/08

muḥālifet → **muḥālefet** -3-
m. 074a/11, 276b/01
m.+i 139b/12

muḥārebe (Ar.): Harp etme, savaşma. -14-
m. 276b/01, 321b/07

- *m. kıl-*: Savaşmak. 243b/12, 248a/06, 248a/08, 301a/03, 312a/05, 313b/12, 320b/11, 320b/12, 323a/10, 326a/11, 326a/14, 327a/09

muḥārib (Ar.): Muharebe eden, savaşan. -1-
m.+e 331a/06

muḥarrem (Ar.): Haram kılınmış, yasaklanmış; Kamerî ayların birincisi, aşure ayı. -3-
m. 120b/06
m.+ün 120b/06, 323a/03

muḥarrer (Ar.): Kaleme alınmış, yazılmış. -1-
• *m. it-*: Yazılmak. 016b/12

muḥāsib (Ar.): Sayma, muhasebeci. -1-
m.+ine 327b/11

muḥayyer (Ar.): Seçmeli, beğenmeye bağlı, beğenmece. -1-
m.+dür 200a/02

muḥayyir (Ar.): Hayret veren, hayrete bırakan, şaşırtan. -1-
• *m. it-*: Şaşırtmak, hayrete bırakmak. 271a/04

muḥib (Ar.): Sevgi duyan, sevgi besleyen, seven (kimse). -2-
m.+ler 310b/07
m.+leridi 310b/04

muḥkem (Ar.): Sağlam. -20-
m. 032a/03, 052a/11, 052a/14, 052b/02, 052b/10, 052b/11, 053a/01, 053a/07, 053b/01, 053b/03, 062b/13, 068a/04, 073a/15, 120a/05, 122a/02, 122a/13, 134a/13, 219a/04, 289a/14, 314a/02

- *m. işlü*: Sağlam iş (yapan). 120a/05
- *m. kıl-*: Sağlamlaştırmak. 254a/01

muḥkem-ger (Ar.+Far.): Dayanıklılı. -1-
m.+idi 122a/03

muḥkim (Ar.): Kuvvet veren, kuvvetleştiren, sağlam kılan. -1-
m. 146b/08

muḥtāc (Ar.): İhtiyacı olan, muhtaç. -2-

m. 030b/12, 061a/12

muhteşem (Ar.): İhtişamlı, tantanalı, görkemli.

-1-

m. 036a/13

muķābil (Ar.): Karşı. -2-

m. 052a/06, 122b/01

muķaddem (Ar.): Önde olan, önde giden. -9-

m. 015a/12, 122b/05, 122b/07, 239b/11, 239b/12, 240a/15, 304b/05

m.+idi 017a/09

m.+iyidi 325a/03

muķadder (Ar.): Takdir olunmuş, yazılmış. -2-

m. 313b/03

- *m. ol-*: Takdir olunmak, yazılmak. 289a/03

muķarreb (Ar.): Yaklaşmış, yakın; dost. -4-

m. 007a/06, 007a/08, 225a/15

m.+lerinden 047a/10

muķarrer (Ar.): Kararlaştırılmış. -4-

m. 314a/03

- *m. ol-*: Karar kılmak, durmak. 091b/13, 301b/05, 314b/01

muķayyed (Ar.): Bir işe önem veren. -1-

- *m. ol-*: Önem vermek, gözetmek. 230a/08

muķīm (Ar.): Daimî, devamlı olan; ikamet eden.

-4-

m.+e 264a/06

- *m. ol-*: İkamet etmek, kalmak. 263a/08, 299a/02, 299a/03

mūm (Far.): Mum; yumuşak. -1-

m. 296b/06

muntazır (Ar.): Bekleyen, gözetken. -8-

m. 175a/10

m.+dılar 098b/07

m.+dum 185b/10

- *m. ol-*: Beklemek, gözetmek. 041a/09, 204a/06, 227a/08, 310b/11, 324a/03

murād (Ar.): 1. Arzu, istek. -7-

m. 298b/04, 298b/06, 317b/14

m.+larınca 086a/14

m.+uñı 172b/02

2. Maksat.

m.+dur 297b/13

- *m.+(a) iriş-*: Arzusuna kavuşmak. 102a/03

muraķķa (Ar.): Yamalı hırka. -4-

m. 251a/06, 251a/11, 251b/02, 303b/11

muraşşā (Ar.): Mücevher süsü. -1-

m. 061a/05, 175a/08

musahħar (Ar.): İstila olunmuş, zaptolunmuş, ele geçirilmiş. -4-

m.+dılar 202a/11

m.+ıdılar 202b/07

- *m. ol-*: Zaptolunmak, ele geçirilmek. 195a/13

musallaṭ (Ar.): Rahatsız eden, sataşan. -9-

m. 160a/04

- *m. eyle-*: Musallat etmek. 256a/15
- *m. it-*: Rahatsız etmek. 163a/02, 228b/10, 256a/02, 256a/04
- *m. ol-*: Sataşmak, rahatsız etmek. 159b/08, 160a/13, 231a/09

muşhaf (Ar.): Kur'ân-ı Kerim. -7-

m. 269b/14, 274a/14, 274b/13, 274b/15

m.+a 274b/13

m.+dan 269b/14
m.+ı 274b/14
m.+ın 276a/11
muşibet (Ar.): Bela, felaket. -4-
m. 259b/12, 331b/09
m.+de 229a/11
m.+e 333a/11
muşliḥ (Ar.): İslah eden, iyileştiren, düzeltici, arabulucu. -5-
m. 054a/08, 055b/15, 085b/09
m.+idi 004b/08, 050a/15
muştıla- → **muştıla-** -1-
m.-ya 285b/15
muştıla-: Müjdelemek. -4- (krş. **muştıla-**)
m. 086b/01
m.-dı 086b/09
m.-yım 240b/14
m.-yu 086b/02
muṭahhar (Ar.): Temizlenmiş, temiz. -1-
m. 191b/13
muṭī (Ar.): İtaat eden, boyun eğen. -38- (**krş. münkād**)
m. 096a/05, 164b/15, 174b/05, 174b/06, 267b/13, 301b/04, 301b/13, 309a/11
m.+durlar 227a/12
m.+dür 170b/04, 170b/05
m.+i 180a/12
m.+idi 162a/10, 163a/14
m.+idiler 161a/13
m.+yidi 166a/07, 169a/04

- *m. ol-*: Boyun eğmek. 167a/15, 168a/09, 172a/07, 239a/05, 239a/06, 241a/09, 241a/10, 273b/14, 283b/08, 283b/10, 284a/01, 284a/03, 285a/10, 306b/12, 310a/02, 321b/05, 331a/05, 332b/12

muṭma'in (Ar.): Gönlü tatmin olan. -1-

- *m. ol-*: İkna olmak. 212b/07

muṭṭali (Ar.): Haberdar. -1-

- *m. ol-*: Vakıf olmak. 136a/01

muttaşif (Ar.): Vasıflanmış, kendisine bir hal ve sıfat bulunan. -1-

- *m. ol-*: Hal ve sıfat ihtiva etmek, bulundurmak. 225a/05

muttaşıl (Ar.): Sürekli. -2-

m. 249b/14, 250a/05

muvāfaḳat (Ar.): İzin. -3-

m.+uña 114a/14

- *m. it-*: İzin vermek. 280b/06, 310a/07

muvaḳḳıḳ (Ar.): Uygun. -2-

m.+ıdı 262b/05, 262b/06

muẓaffer (Ar.): Galip. -1-

m. 126a/01

mūzī (Ar.): İnciten, eziyet veren, rahat bırakmayan. -1-

m. 099a/06

muẓlim (Ar.): Karanlık; bilinmeyen. -1-

m.+e 069b/12

mübārek (Ar.): Uğurlu. -32-

m. 020a/15, 024a/11, 029a/02, 035b/05, 041b/08, 085b/02, 101a/11, 108b/12, 109a/01, 109a/09, 122b/12, 141b/15, 191a/08, 196a/12, 198a/08, 203b/01, 203b/02, 204b/07, 204b/12, 205a/02,

206b/06, 214a/13, 222b/14, 223a/01,
223a/08, 228b/03, 274b/02, 276a/13,
328a/13, 333b/11

m.+dür 090a/03

mübâreklik (Ar.): Uğurluk. -1-

m.+idür 080b/02

mübâriz (Ar.): Döğüşe, güreşe kalkışan. -9-

m. 122a/07, 122a/15, 127b/12, 254a/09

m.+ler 103a/11

m.+leri 103b/05

m.+lerin 103b/05

m.+lerine 103b/04

m.+lermüz 103b/13

mübrem (Ar.): Kaçınılmaz, vazgeçilmez. -2-

m.+dür 219a/04

m.+iyidi 285a/08

- *m. (hük-m-i m.)* → hük-m

mübtelâ (Ar.): Düşkün, belaya uğramış. -14-

m. 002b/05, 031b/08, 032a/05, 032a/10,
032a/12, 041b/15, 042a/03, 067b/10

m.+dur 065b/14

m.+yı 040a/15, 042a/09, 042b/04

m.+yıldı 066b/08

m.+yla 032a/08

müdâm (Ar.): Sürekli. -6-

m. 224b/04, 294b/04, 302a/06, 302a/10,
308b/15, 327b/05

müdârâ (Ar.): Yumuşaklık. -4-

- *m. kıl-*: Dostluk göstermek, dost gibi görünmek, yüzüne gülmek. 228b/09, 253b/02
- *m. it-*: Dostluk göstermek. 228b/08

müddet (Ar.): Sürre, zaman. -2-

m.+i 046b/10, 133b/05

müfâcat (Ar.): Ölüverme, ansızın erişme. -1-

- *m. ölmeyle öl-*: Ölüverme, ansızın ölme. 071a/06

müfessir (Ar.): Tefsir eden, kısa şeyi genişletip manasını meydana çıkaran. -2-

m.+lerden 279b/04

m.+lerüñ 297a/10

müfsid (Ar.): Fesat çıkaran, ahlaksız. -1-

m.+ler 072a/07

mühlet (Ar.): Bir işin yapılması için verilen zaman.

-7-

m. 318a/13, 323a/09, 323a/10, 324a/03

m.+dür 318a/12

m.+e 240b/05

m.+üm 240b/06

müühr (Far.): Mühür. -7-

m. 272a/05

m.+e 085a/08

m.+e 223a/06

m.+i 085a/06, 234b/15

- *m.-i nübüvvet*: Peygamber'in müührü. 223a/01, 191b/14

müjde (Far.): İyi ve sevindirici haber, sevinmeye sebep olan haber. -3-

- *m. vir-*: Müjdelemek. 009b/09, 011b/03, 021a/12

müjdegâni (Far.): Müjdeye karşı verilen bahşiş.

-2-

m. 005a/10, 008a/09

mükâfât (Ar.): Beraberlik. -6-

m.+a 049a/04
m.+ı 036b/06, 160a/01
m.+ın 142b/10, 151b/11
m.+ına 097b/01
mükellel (Ar.): Bezenmiş. -2-
m. 156a/08, 175a/12
mükerrem (Ar.): Mühterem, aziz, saygıdeğer. -1-
m. 039b/02
mülazemet (Ar.): Bir kimsenin maiyetinde olma, ayrılmaz biçimde ona bağlanma. -1-
• *m. it-*: Birinin maiyetinde olmak, bağlanmak. 294b/01
mülk (Ar.): 1. Sahip olunan şey, mal, mülk. -7-
m. 306a/07
m.+ine 282b/08
m.+üdür 030b/03
m.+ümi 039b/04
m.+ümi 067a/03
2. Ülke.
m.+iñe 037b/04
m.+iñi 251b/10
mülket (Ar.): Ülke. -4-
m. 203a/01
• *m.-i dünyā*: Dünya ülkesi. 202b/12, 203a/02, 203a/04
mülkiyyet (Ar.): Sahiplik. -1-
m. 173a/08
mü'min (Ar.): İman eden, mümin. -53-
m. 026a/020, 39a/10, 132b/12, 299a/13
m. 152a/05, 153a/15, 157a/11, 190a/12, 282a/09, 282a/14

m.+i 159b/15, 276a/04, 285a/13
m.+iseñ 330a/13
m.+ler 030b/09, 058a/06, 058a/07, 061a/07, 103b/01, 117a/01, 119a/08, 119a/13, 126b/05, 142b/09, 153a/09, 172a/04, 194b/12, 194b/13, 211b/12, 215b/13, 235b/11, 255a/08, 296b/07, 304a/02
m.+lerden 058a/06, 102b/09, 103a/12, 128a/02, 143b/01
m.+lerdür 243a/15
m.+lere 103a/15, 126b/07, 228b/07, 243b/06, 295a/06, 296b/03
m.+leredür 153a/06
m.+leri 024b/11, 104b/11, 223b/10
m.+lersiz 132b/12
m.+lerüñ 296a/06
mü'mine (Ar.): İman eden, mümin (kadın).
m. 153a/15
mümkün (Ar.): İmkân dahilinde olan, olabilen, olağan. -4-
m. 137b/12, 145b/08
• *m. ol-*: Olabilmek, imkân dahilinde olmak. 055b/02, 196b/15
münacât (Ar.): Allah'a yalvarma, dua etme. -4-
• *m. it-*: Allah'a yalvarmak, dua etmek. 192b/05, 199a/10, 199a/11
münādî (Ar.): Bağırarak bir şeyi duyuran kimse, yüksek sesle söyleyen. -12-
m. 190a/15
• *m. kıl-*: Yüksek sesle duyurmak, yüksek sesle söylemek. 319a/06
• *m. it-*: Yüksek sesle duyurmak, yüksek sesle söylemek. 101b/11, 115b/02,

119a/13, 131b/10, 133a/10, 133a/12,
133a/15, 141b/06, 151a/11, 218b/05

münāfık (Ar.): İki yüzlü, iki yüzlülük eden. -15-

m. 152a/06

m.+dur 194b/03

m.+ıdı 263a/02

m.+lar 003a/10, 142a/13, 147b/09,
150a/04, 207a/15, 231a/08, 241a/12,
248b/01, 267b/05, 271a/14, 300b/12

m.+lara 273b/08

m.+laruñ 149b/10

- *m. (kışşa-i m.+lar yalanı 'Āiše) → kışşa*

münāza'at (Ar.): Kavga etme, çekişme. -1-

- *m. it-: Kavga etme, çekişme. 118a/03*

münāzara (Ar.): Münazara, tartışma. -8-

m. 249b/06

m.+sına 147a/05, 147a/13

m.+sından 147a/03

- *m. it-: Tartışmak, münazara yapmak. 137b/09, 145a/01, 147a/02*

münevver (Ar.): Nurlandırılmış, parlatılmış. -2-

m. 083a/06

- *m. ol-: Nurlanmak, parlamak. 078b/11*

münezzeh (Ar.): Bir şeye muhtaç olmayan, arı,
uzak. -1-

m.+sin 058b/15

münhezim (Ar.): Bozguna uğramış, bozulmuş,
yenilmiş. -1-

m. 103b/06

münkād (Ar.): Boyun eğen. -3- (**krş. muṭī'**)

- *m. it-: Boyun eğmek. 301b/13*
- *m. ol-: Boyun eğilmek. 301b/04, 309a/11*

münkaṭı' (Ar.): Kesilen, kesilmiş. -3-

- *m. it-: Son bulmak, kesilmek. 331b/03*
- *m. ol-: Son bulmak, kesilmek. 231a/13, 327b/05*

münker (Ar.): Kötü, çirkin, reddolunma. -3-

m. 005a/09, 015a/08, 185a/06

- *m. (nehy-i m. it-) → nehy*

münkir (Ar.): İnkâr eden, inanmayan. -5-

m. 182b/01

m.+iye 146a/14

- *m. ol-: İnanmamak, inkâr etmek. 045a/03, 173b/07*

müntehā (Ar.): Uzun boylu. -1-

m.+sı 176a/08

mürā'āt (Ar.): Saklama; gözetme, koruma. -1-

- *m. it-: Gözetmek, korumak. 124a/01*

mürg-zār (Far.): Kuş çok olan yer, kuş yatağı. -1-

m. 181b/06

mürtedd (Ar.): İslam dininden dönen. -4-

- *m. ol-: İslam dininden dönmek. 231a/10, 241a/12, 242a/13, 276a/03*

mürvārīd (Far.): İnci. -4-

m.+den 165b/15, 171b/06, 175a/06,
177a/09

mürver (Ar.): Çiçekleri süs olarak kullanılan küçük
bir ağaç. -1-

m.+indeyidi 154a/04

Müslimān (Ar.): İslam dininde olan, Müslüman. -
108- (krş. **Müslümān, Mislimān**)

M. 074a/14, 136b/05, 141a/11, 157a/10,
259a/02, 300b/10, 307a/06

M.+am 125b/14, 271b/02, 307a/06

M.+dan 257b/09

M.+dur 304a/02

M.+ı 276a/02

M.+lar 071a/14, 103a/01, 105a/06,
221a/06, 258a/08, 259b/02, 262b/03,
263a/03, 268b/12, 269a/02, 271b/08,
284b/09, 285b/01, 300b/12, 301a/15,
305b/05, 310a/04, 320b/08, 321a/15,
321b/07, 323b/06

M.+lara 103a/07, 128b/13, 172b/14,
192b/08, 232a/02, 255a/03, 259b/12,
261a/13, 268b/08, 270a/05, 275b/05,
303a/12, 304b/13

M.+lardan 012b/01, 074a/12, 116a/05,
188b/07

M.+lardur 284a/09

M.+ları 119b/06, 159b/11, 263a/12,
285b/02, 285b/04, 303a/15

M.+larıñ 031a/15, 231a/11, 238b/10,
272b/01, 277a/05, 285b/02, 300b/13,
302b/08

M.+mıñ 274b/10

M.+um 254b/07

- *m. it-*: İslam dinini kabul ettirmek. 070a/08
- *m. ol-*: İslam dinini kabul etmek. 039b/06,
064a/03, 069b/14, 070a/14, 093b/09,
094a/07, 094a/11, 095a/11, 106a/04,
108b/02, 113b/06, 119a/03, 119a/09,
125a/02, 125a/06, 126a/12, 131b/06,
131b/07, 132a/02, 133b/05, 134a/06,
134b/01, 134b/05, 136b/02, 141a/13,
141a/14, 172b/08, 184a/13, 185b/02,
192b/14, 193a/07, 198a/04, 202a/12,
202a/15, 247b/04, 263a/02, 273a/15

Müslimānlık → Müslümānlık -2-

M. 153a/01, 259b/14

Müslimānluḡ → Müslümānlık -3-

M. 093a/05, 262b/12

M.+ı 072a/06

Müslümān → Müslimān -3-

M.+lar 221a/06

M.+lara 211b/11

M.+larıñ 214a/02

Müslümānlık : Müslümanlık. -3- (krş. Müslimānlık, Müslimānluḡ)

M. 213a/15, 217a/12

M.+da 257b/04

müstaḡnī (Ar.): İhtiyaç ve eksiklik duymayan,
elinde olanla yetinen, gönlü tok (kimse). -
2-

- *m. it-*: Uzak durmak, ihtiyaç duymamak.
029b/02
- *m. ol-*: Uzak durmak, ihtiyaç duymamak.
049a/01

müstākīm (Ar.): Doğru, düzgün. -3-

m. 189a/14

- *m. ol-*: Doğru olmak, düzgün olmak.
313a/13, 314a/03

müstecāb (Ar.): Kabul olunmuş. -4-

- *m. it-*: (Dua) kabul etmek. 007a/07,
007a/12, 016a/10
- *m. ol-*: (Dua) kabul edilmek. 007b/15

müsteḡaḡḡ (Ar.): Hak etmiş, hak kazanmış, layık.-
3-

m.+a 270a/07

m.+lara 091b/11, 143a/02

müteḡayyir (Ar.): Değişen, başkalaşan. -4-

- *m. ol-*: Değişmek, başkalaşmak. 296a/08,
296a/09, 296a/10, 296a/11

müstekbir (Ar.): Kibirlenen, kendini büyük gören.

-1-

m. 144b/03

müstevcib (Ar.): Gereken. -1-

m.+dür 005b/05

müşerref (Ar.): Teşrif edilmiş, şereflenmiş, şerefli.

-1-

- *m. it-*: Şereflendirmek. 096a/04

müşfik (Ar.): Merhametli. -2-

m. 164a/07, 219b/12

müşg (Far.): Misk. -6-

m. 007a/09, 078b/12, 081a/14, 093a/11,
191a/11

m.+den 177a/12

müşkil (Ar.): Güç, çetin, zor. -3-

m. 256a/08

- *m. ol-*: Güç olmak, zor olmak. 248b/02,
308b/11

müşrik (Ar.): Allah'a ortak koşan. -2-

m. 324a/14

m.+ilerden 133b/14

müştağil (Ar.): Meşgul olan. -1-

m.+idi 041a/11

müştağ (Ar.): Arzulu. -1-

m.+dur 228a/06

müşteri (Ar.): Alıcı. -1-

m. 297a/04

mütāba'at (Ar.): Birine uyup arkasından gitme.

-2-

- *m. it-*: Birine uyup arkasından gitmek.
051a/08, 143a/14

mütābi' (Ar.): Tabi olan, uyan. -1-

m. 214b/01

müte'ādil (Ar.): Birbirine denk gelen. -1-

m. 080a/01

müte'allim (Ar.): İlim, bilgi edinen, öğrenen. -1-

m.+ün 294b/03

mütefekkir (Ar.): Üzgün, düşünceli. -9-

m. 020b/13, 039a/12, 139a/08

m.+sin 139a/09

m.+siz 119b/03

- *m. ol-*: Üzülmek. 116b/09, 126a/15,
138b/10, 214a/14

mütefekkiye (Ar.): Üzgün, düşünceli (kadın). -1-

- *m. ol-*: Üzülmek. 113a/14

mütehayyir (Ar.): Şaşkın. -9-

m. 042b/15, 096b/05, 197a/11, 231a/09,
288b/09

- *m. kal-*: Hayrete düşmek. 028b/10,
194b/05, 254b/01

- *m. ol-*: Şaşırmak. 020a/14

mütekebbir (Ar.): Kibirlenen, kibirli. -3-

m. 182a/14

m.+ler 163a/02, 181b/09

mütevāzi' (Ar.): Alçak gönüllü. -2-

m. 251a/01

m.+yıdum 219b/14

mütevccih (Ar.): Yönelen. -1-

- *m. ol-*: Yönelmek. 281a/15

müvekkel (Ar.): Kolluk gücü. -3-

m.+ler 065b/06, 065b/11, 140a/04

müvekkil (Ar.): Birini kendine vekil olarak seçen erkek. -1-

m. 120a/14

müzd (Far.): Ücret; mükâfat. -3-

m. 049a/08, 066b/04, 068a/08

müzillü'l-'arab: Hor gören Arap, küçük gören Arap. -1-

m. 301a/07

N

nā-bāliġ (Far.+Ar.): Baliġ olmayan, henüz bülüġa ermemiş. -1-

n. 328a/02

nā-bedīd (Far.): Kayıp. -1-

- *n. ol-*: Görünmez olmak, gözden kaybolmak. 089a/08

nā-bekār (Far.): İşsiz, işe yaramaz; ahlaksız. -1-

n. 019b/14

nā-bīnā (Far.): Kör. -19-

n. 002b/05, 031b/08, 032a/06, 032a/08, 032a/11, 032a/13, 041b/04, 041b/07, 076a/09, 076a/15, 077a/02, 100b/15, 152a/14, 203a/13, 204b/10

n.+nuñ 076a/10

n.+y1 041b/11, 042a/10, 042b/04

nā-çār (Far.): Çaresiz, aciz. -5-

n. 017b/03, 057b/03, 219b/05, 242b/10, 315a/15

nā-dān (Far.): Bilgisiz, cahil, kaba, terbiyesiz. -4-

n. 028b/03

n.+lar 153a/02

n.+sın 028a/13, 029b/09

nafaqa (Ar.): Geçimlik, yiyecek parası, nafaka.

-12-

n. 212a/14

n.+dan 332b/04

n.+sı 141b/10, 262b/07

n.+sı-y-ıla 296a/04

- *n. idin-*: Geçimini sağlamak. 214a/04
- *n. it-*: Nafaka vermek. 142a/01, 212b/06, 244a/01, 244b/04, 262b/07, 306b/01

nafaqalan-: Beslenmek, faydalanmak. -1-

n.-durduġ 063b/07

nāġāh (Far.): Birdenbire, ansızın. -26-

n. 013b/06, 014a/11, 015a/01, 015b/10, 019a/12, 039a/06, 045a/06, 063b/08, 066b/12, 075a/04, 110a/01, 111b/14, 114b/04, 116b/14, 125b/09, 131a/14, 138a/08, 140a/01, 140a/03, 183b/14, 198a/06, 201a/11, 213b/05, 249b/08, 287b/15, 302b/07

nāḥaḳ (Far.+Ar.): Haksız. -2-

n. 159b/11, 271b/09

nāḥiye (Ar.): Yön, taraf, civar; küçük yerleşme merkezi. -2-

n. 070b/01

n.+yi 123b/15

nā-ḥoş (Far.): Hoşa gitmeyen, beġenilmeyen. -1-

- *n. it-*: Hoşa gitmemek. 009b/02

nāḥoşnūd (Far.): Hoşnut olmayan, memnun olmayan. -1-

n. 262b/09

nā'ib (Ar.): Vekil, birinin yerine geçen. -1-

n. 268a/04

naḳare (*Far.*): Davul, kös. -2-

n. 087a/12

- *n. ur-*: Davul çalmak. 087a/11

naḳd (*Ar.*): Bir şeyi satın alırken peşin verilen para. -1-

- *n. it-*: Peşin olarak vermek. 126b/03

nāḳış (*Ar.*): Noksan, eksik. -2-

n. 294b/11, 294b/12

naḳl (*Ar.*): Bir yerden alıp başka bir yere iletme, aktarma, taşıma, geçirme, aktarım; göç, taşınma. -2-

- *n. it-*: Nakil işini yapmak, bir yerden başka bir yere geçirmek, iletmek; ölmek. 210b/09, 215b/11
- *n. (dünyādan n. it-)* → dünyā

na'leyn (*Ar.*): Pabuç, ayakkabı. -3-

n. 094a/03

n.+i 094a/03, 094a/05

nāliš (*Far.*): İnleyiş, inleme, inilti. -2-

- *n. it-*: İnlemek. 053b/10, 150a/14

nām (*Far.*): İsim, ad; ün. -1-

n.+ımı 310b/13

namāz (*Far.*): Namaz. -135-

n. 124b/08, 173a/03, 173a/05, 182b/15, 183a/05, 183a/09, 310b/10

n.+a 041a/11, 043a/15, 151a/11, 185a/02, 224b/07

n.+da 257a/04

n.+dan 006b/06, 041a/12, 095b/05, 095b/08, 185b/13, 224a/13, 224a/14, 251a/12, 281a/11, 288a/02

n.+dur 294a/08

n.+ı 124b/13, 148a/11, 148b/01, 156a/01, 200b/01, 200b/03, 217b/06, 218a/02, 223b/03, 225a/06, 257b/02, 257b/04, 257b/06, 323a/06

n.+ın 036a/03, 120b/10, 153b/04, 185b/08, 185b/15, 186a/05, 186b/03, 186b/10, 187b/15, 199b/11, 259a/08, 277a/01, 318a/01

n.+ına 183a/11, 312a/06

n.+ımı 187b/12

n.+larda 172b/14

n.+ları 183a/13

n.+uñ 183a/12, 294a/09

n.+uña 022a/03

- *n. kıl-*: Namaz kılmak. 006b/06, 016a/04, 024a/12, 033a/11, 066b/05, 067a/10, 095b/07, 095b/08, 102b/12, 102b/14, 110b/13, 110b/14, 124b/03, 124b/10, 136b/02, 147b/04, 147b/08, 147b/09, 153b/12, 183a/11, 184b/13, 185b/12, 185b/13, 186b/07, 192a/08, 204a/14, 204b/01, 218a/09, 219b/10, 219b/11, 224a/12, 224b/03, 224b/04, 224b/06, 225a/10, 225a/14, 225b/01, 225b/02, 225b/03, 231a/04, 231a/05, 241a/13, 243b/09, 257a/01, 257b/03, 264b/14, 271b/12, 274a/13, 281a/10, 281b/04, 282b/13, 288a/02, 288a/12, 288b/05, 290b/15, 291b/02, 298a/12, 309a/01, 323a/12
- *n.+(a) dur-*: Namaz kılmak. 006b/05, 016a/05, 020b/06, 041a/10, 094b/01, 095b/05, 137a/09, 224a/12, 251a/11, 251b/02
- *n. vaḳti*: Namaz kılınacağı zaman. 218a/2, 223b/3
- *n. (aḥşam n.)* → aḥşam

- *n. (bāng-i n.)* → bāng
- *n. (yatsu n.)* → yatsu

namāz-gāh (*Far.*): Namaz kılma yeri. -1-

n.+dan 020b/05

nāme (*Far.*): Mektup. -138-

n. 012a/05, 070b/03, 126b/14, 127a/02,
134a/04, 134a/05, 136b/06, 136b/08,
136b/13, 138b/04, 138b/06, 138b/07,
138b/10, 138b/13, 139a/12, 139b/01,
139b/07, 139b/08, 144a/02, 242a/06,
242a/14, 252a/04, 252a/06, 252a/08,
264a/12, 268a/07, 270b/03, 270b/10,
270b/11, 270b/12, 270b/13, 272a/02,
275b/07, 275b/09, 275b/12, 309a/11,
309a/12, 309a/13, 309b/03, 310b/08,
310b/12, 310b/15, 311a/01, 311a/02,
311a/15, 311b/01, 312b/07, 312b/13,
313b/07, 313b/09, 314a/03, 314b/05,
314b/09, 314b/12, 314b/14, 314b/15,
317b/06, 318a/06, 318b/10, 319a/11,
320a/02, 320a/03, 320b/03, 320b/13,
321b/11, 321b/13, 322a/03, 322b/06,
322b/08, 324b/09, 332b/11, 333a/02

n.+de 126b/14, 136b/03, 139a/13, 144a/02,
252b/01, 320b/14, 321b/12, 331b/04,
331b/05

n.+den 272a/06

n.+ler 310b/05, 313b/06

n.+lerden 139b/09

n.+leri 139b/03, 168a/01, 264b/11,
319a/01, 319a/02, 319a/03, 324b/14

n.+lerini 324b/13

n.+müzi 136b/12

n.+ñ 270b/02

n.+nüñ 134b/02, 234b/14

n.+si 127a/04, 134b/04, 136b/07, 138b/11,
157a/13

n.+sin 134a/06, 234b/14, 311b/03, 311b/08

n.+sinden 138b/09

n.+sine 311a/14

n.+sini 319a/04

n.+ye 272a/05, 314b/08

n.+yi 136b/14, 138b/08, 138b/09, 138b/11,
139a/12, 139b/03, 139b/04, 144a/10,
144a/11, 144b/02, 234b/15, 270b/06,
270b/14, 275b/11, 311a/04, 315a/01,
318b/15, 321a/01

n.+yile 318b/11, 327a/01

nā-mezād (*Far.+Ar.*): Açık artırma yoluyla yapılan satış. -1-

- *n. it-*: Açık artırma yoluyla satış yapmak.
270a/14

nā-pāk (*Far.*): Temiz olmayan, pis, murdar. -1-

n. 304a/06

narah (?) -1-

n.+lar 050b/04

na¹re (*Ar.*): Haykırma, bağırma, çağırma. -1-

n.+ler 125b/07

- *n.+(ler) ur-*: Haykırmak, bağırmak.
125b/07

nā-resīde (*Far.*): Büluğa ermemiş, çocuk. -1-

n. 328a/02

n.+dür 135a/08

nāşih (*Ar.*): Nasihat eden, öğüt veren. -3-

n.+ıduķ 144a/03

n.+ıdum 219b/12

n.+ıduñ 234a/11

naşīb (Ar.): Pay, hisse; kismet, kader, rızık. -19-

n.+i 257b/04, 267a/12, 295a/02, 295a/03

n.+lerin 281a/06

n.+ümi 280b/04, 281a/05

- *n. al-*: Faydalanmak. 260b/03
- *n. deg-*: Elde edilmek, verilmek, nasip olmak. 267a/15, 294b/15
- *n. it-*: Nasip eylemek, nasip etmek. 054a/12
- *n. ol-*: Elde edilmek, verilmek, nasip olmak. 101a/11, 136b/04, 196a/15, 196b/02, 258b/04, 295a/01, 295a/03, 295a/04

naşīhat (Ar.): Öğüt, nasihat. -17-

n. 321b/10

n.+umı 048b/09

- *n. dut-*: Öğütü yerine getirmek. 314b/04
- *n. eyle-*: Öğüt vermek. 265a/04, 294b/02
- *n. it-*: Öğüt vermek. 046b/07, 107b/03, 112b/13, 144a/03, 263b/10, 266a/01, 266b/04, 269a/07, 269a/13, 289a/10, 313a/08
- *n. vir-*: Öğüt vermek. 015a/06
- *n. (pend naşīhat vir-)* → pend

nāz (Far.): İşve, cilve, naz. -1-

n.+ıla 277a/13

nażar (Ar.): 1. Bakma, göz atma. -17-

n.+ın 332a/02

- *n. kıl-*: Bakmak, değer vermek. 222a/11
- *n. it-*: 1. Bakmak. 015b/12, 047b/02, 061b/02, 070b/03, 076a/11, 089b/15, 111b/13, 226b/14, 240a/06, 256a/01, 256a/03, 260b/14, 286b/01, 286b/02

2. Düşünce, görüş.

n. 085a/02

nāzık (Far.): İnce. -1-

n. 328b/08

nażır (Ar.): Benzer, eş. -5-

n. 283a/09

n.+i 283a/08

n.+leri 283a/06, 283a/07

n.+üm 255a/02

nażm (Ar.): Sıra, tertip, dizme; vezinli ve kafiyeli söz. -1-

n. 279a/07

ne : 1. Ne, hangi şey. -378-

n. 005b/03, 006a/11, 014b/04, 014b/09,
014b/10, 017b/01, 018a/07, 025b/13,
025b/14, 026a/12, 030a/01, 031b/06,
031b/11, 031b/14, 032a/03, 032a/13,
033b/07, 033b/12, 038a/12, 040a/12,
043b/03, 050a/15, 052b/06, 053a/08,
053b/12, 054b/15, 055a/01, 060a/06,
064b/05, 066b/09, 070a/03, 071a/12,
073a/08, 080a/15, 081a/07, 082b/13,
083a/14, 084a/01, 087b/02, 090a/12,
096b/02, 098a/13, 109a/14, 112b/01,
113b/02, 114b/12, 116a/15, 123b/14,
123b/15, 124a/07, 125a/08, 125a/15,
130b/11, 131a/09, 131a/12, 131b/09,
134a/11, 136b/10, 138b/12, 139a/09,
140b/03, 141a/10, 145a/09, 145a/10,
145b/02, 145b/10, 146a/10, 149a/15,
149b/05, 152a/15, 154a/05, 156a/13,
157a/04, 157b/08, 158a/06, 158a/10,
158a/15, 158b/06, 158b/10, 159a/05,
159a/10, 159a/15, 159b/04, 159b/10,
160b/02, 160b/08, 160b/15, 161a/01,
161a/03, 161b/04, 162b/15, 163a/07,
164a/15, 164b/05, 165a/06, 165b/05,
165b/12, 168b/03, 168b/08, 171a/04,
171b/13, 172a/07, 173a/10, 173a/11,

176a/02, 176b/08, 178a/07, 178b/07,
181a/09, 182b/14, 183b/07, 184a/04,
186b/08, 187b/03, 187b/07, 187b/11,
188a/03, 188b/15, 189a/01, 191a/14,
191b/01, 191b/08, 191b/09, 193b/13,
197a/03, 197b/06, 200a/05, 204b/06,
208b/04, 214a/01, 215a/11, 219b/13,
221b/04, 221b/09, 225a/02, 225b/08,
225b/09, 225b/10, 225b/14, 226b/04,
228b/14, 228b/15, 229a/02, 230a/14,
232a/08, 232b/08, 232b/14, 233a/01,
233a/03, 234a/09, 234b/08, 238a/01,
242b/06, 242b/07, 242b/13, 245a/07,
254b/15, 256a/05, 256a/09, 256a/13,
256b/01, 256b/03, 256b/04, 257b/12,
260a/04, 261b/13, 261b/14, 262b/14,
269a/08, 269b/10, 269b/14, 271a/07,
271b/06, 272b/07, 276b/15, 277b/08,
278a/07, 282a/04, 282b/12, 286a/08,
286b/05, 286b/06, 286b/08, 287b/11,
295a/01, 302a/07, 304b/14, 306b/07,
306b/09, 307b/06, 310b/02, 312b/04,
313a/02, 313b/02, 313b/03, 313b/08,
314a/08, 314a/13, 316a/10, 317b/10,
318a/06, 319b/02, 320a/06, 320b/08,
320b/14, 322a/12, 322b/02, 322b/06,
323a/02, 323b/04, 323b/09, 323b/14,
324a/13, 325a/05, 328a/08, 329b/14.,
330a/09, 331a/02, 331b/10, 332a/15,
332b/03, 332b/05, 332b/07, 332b/14,
333a/01, 333a/06
n.+din 314b/04
n.+dir 199b/15, 200a/03, 269b/03
n.+dirdür 113a/09
n.+dirse 301b/10
n.+dür 028b/01, 029b/12, 029b/14,
030a/08, 030a/11, 030b/01, 030b/04,
030b/07, 031b/01, 032b/13, 052a/08,
053a/10, 056b/05, 057b/01, 067a/15,

075a/15, 076a/01, 082a/11, 085a/04,
087a/13, 104b/03, 107b/15, 116b/12,
122b/15, 124b/06, 125b/09, 145a/02,
160a/01, 172b/11, 181b/08, 200a/05,
206b/11, 232b/10, 233b/04, 259a/05,
264b/01, 268b/09, 271a/06, 276b/13,
318a/05, 322b/07, 332a/11

n.+m 258a/01

n.+ñ 006a/09

n.+si 316a/03

n.+sikim 031b/15

n.+ydi 037a/08, 226a/14, 287a/14

n.+ye 057b/06, 209a/08, 257b/14, 323a/03

n.+yi 028a/02, 038b/14, 089b/11

n.+yidi 014a/02, 226b/01

n.+yile 215b/13

n.+yimüz 333a/08

n.+yle 277a/02, 277a/03, 277a/05,
277a/06, 277a/09

n.+yise 301b/10

2. Nasıl.

n. 022a/02, 026b/09, 075b/14, 088a/10,
088a/11, 091a/05, 157b/14, 212b/13,
315a/04, 324a/10

3. Ne...ne.

n. 045b/03, 054b/08, 065b/12, 065b/13,
066a/05, 090b/10, 144b/04, 144b/05,
171a/03, 179a/04, 188b/13, 222b/02,
223b/09, 223b/10, 268b/15, 296a/12,
306a/07, 308a/09, 329b/08

4. Neden, niçin.

n. 117b/14, 140a/15, 140b/04, 145a/03,
160b/12, 251b/09, 282a/12

- *n.-kim*: Ne kadar, olanın hepsi. 045b/06, 064a/10, 090a/02, 110b/04, 113a/13, 116a/09, 142a/03, 142a/04,182a/06, 283b/11, 284a/07, 186a/04, 300a/06, 302b/01, 303a/12, 316a/14, 322b/04,/09, 331a/11

nebāt (Ar.): Bitki. -1-

n. 109a/12

nebī (Ar.): Peygamber. -3-

n. 226a/11

n.+yidi 010a/03, 015b/05

- *n. (beyti`n-n.)* → beyt

nece → **nice** -3-

n. 072a/12

n.+dür 107b/06

necesi → **nicesi**

n.+si 28a/14

neden : Neden (soru edatı). -8-

n.+den 052b/04, 025a/15, 025b/11, 103a/15, 120a/10, 121b/06, 128a/07, 268b/05

n.+dür 178b/12

nedīm (Ar.): Sohbet arkadaşı. -1-

n.+lerle 069a/04

nefes (Ar.): Nefes, soluk. -6-

n.+i 327b/05

n.+in 166b/15, 243a/04

- *n. çek-*: Nefes almak. 302b/05
- *n. ur-*: Üflemek. 167a/04, 256a/07

nefis (Ar.): Herkesin hoşuna giden, güzel, nefis.

-1-

n. 083b/11

nefs (Ar.): 1. Arzu, istek. -8-

n.+inün 010a/01

n.+iyle 029a/04

n.+üm 123a/14, 215a/11

2. Şahıs, kendi, öz varlık.

n.+de 191a/05

n.+e 221b/02

n.+inde 191a/04

n.+ine 243a/08

- *n. ür-*: Üflemek. 167a/4

nefsī (Ar.): Nefisten doğan şeyle ilgili. -2-

n. n. 225b/13

nehy (Ar.): Yasaklama, menetme. -4-

n. 005a/09, 015a/08

- *n. eyle-*: Yasak etmek, yasaklamak, engellemek. 307a/05
- *n. it-*: Yasak etmek, yasaklamak, engellemek. 185a/05
- *n.-i münker it-*: Şeriatın yasak ettiği şeyleri yaptırmamak.

nerede : Nerede, hangi yerde. -1-

n. 246b/15

nereye : Hangi yere? -1-

n. 302a/15

nerg (Far.?): Yüzük. -1-

n.+leri 274b/15

nerdübān (Far.): Merdiven. -5-

n. 152b/15, 156a/07, 156a/09

n.+a 156a/11

n.+sız 018b/01

nerimān (Far.): Pehlivan, yiğit. -1-

n.+uñ 048a/01
nerm (*Far.*): Yumuşak, latif, mülayim. -2-

n. 182b/01, 199b/02

neseb (*Ar.*): Soy, nesil, soy sop. -8-

n. 083a/14, 087b/03

n.+de 083a/13, 279a/04

n.+i 003a/12, 209b/08

n.+iyile 208a/08

n.+le 091b/01

nesl (*Ar.*): Nesil, kuşak. -1-

n.+ini 331b/03

nesne : Şey, nesne, husus. -186-

n. 012b/02, 016b/13, 019a/03, 021b/10,
032a/01, 033a/12, 036a/03, 038a/11,
039a/04, 045b/01, 055a/09, 056a/05,
057b/08, 059b/15, 065b/07, 065b/15,
066a/14, 072b/03, 073a/05, 073a/07,
073a/08, 073a/09, 073b/02, 073b/08,
073b/09, 076a/13, 077a/01, 079b/02,
081b/11, 083a/15, 083b/02, 085b/14,
086a/01, 094a/01, 094a/03, 096b/04,
098a/04, 098a/11, 098a/14, 107b/01,
111b/09, 111b/10, 112a/14, 125a/06,
125a/14, 134a/11, 135a/07, 139a/10,
142a/15, 146a/11, 146a/15, 147a/10,
148b/07, 149b/03, 149b/10, 151b/05,
153b/09, 155a/15, 168b/05, 176b/02,
178a/11, 186b/13, 187b/07, 196a/10,
201a/01, 201b/04, 204a/03, 204b/07,
208b/06, 212a/14, 212b/01, 214a/05,
217a/04, 218a/02, 221a/05, 222b/03,
230a/05, 232b/10, 233a/05, 233b/05,
241b/14, 245a/06, 265a/09, 265b/02,
265b/07, 267a/11, 268b/13, 271a/04,
271a/05, 271b/10, 278b/05, 281a/14,
286b/04, 286b/08, 290a/06, 291a/03,

294a/03, 294a/10, 294b/14, 301a/09,
314a/07, 315a/10, 321a/15, 323a/01,
331b/14, 332a/13, 332a/15, 333a/11,
085b/12

n.+de 106b/06, 261a/09, 294b/09

n.+dedür 294b/01, 294b/04

n.+den 054a/12, 241a/09, 304a/10

n.+dür 207b/08, 228b/12, 256a/10,
286b/08, 294a/04, 294a/06, 294a/07,
294a/08, 294a/09, 294a/12, 294a/14,
294a/15, 294b/06, 303a/15

n.+ile 271b/01, 282a/13

n.+ler 033a/07, 059b/08, 068a/02, 269b/02

n.+lerde 038b/14

n.+lerden 239a/10

n.+lere 027b/10, 028a/02

n.+leri 027a/03, 027a/09, 027b/12,
084a/04, 145a/07

n.+m 212b/01, 281b/05

n.+nüñ 032a/02, 032a/15

n.+ñüz 332a/15, 333a/14

n.+si 025b/03, 080a/03, 145a/05

n.+sin 212a/08

n.+ye 011a/09, 027b/08, 029a/11, 034a/04,
044b/09, 063b/06, 064b/15, 071a/08,
179b/15, 184b/15, 222a/05, 277b/10

n.+yi 008a/11, 023b/09, 045b/10, 141a/10,
152a/11, 172b/06, 225a/12, 240b/13,
325a/06

n.+yiçün 030a/02

n.+yile 199b/05, 295a/01, 307b/05

n.+yle 087b/02, 295a/05, 329b/10

n.+yledür 267b/07

nesnecük : Nesnecik. -1-

n. 014b/07

neşe (*Ar. neş'e*): Mutlu olmaktan doğan ve dışı vurulan sevinç, şetaret. -1-

n. 279a/08

netekim → **nitekim** -1-

n. 297b/04

ne'üzü bi'llāh (*Ar.*): Allah'a sığınırız; Allah korusun. -2-

n. 267b/09, 276a/03

nev' (*Ar.*): Kısım, çeşit; şekil, tür. -1-

n. 199a/15

nevāht (*Ar.*): Okşama. -6-

n. 012a/04

- *n. it-*: Okşamak. 094a/13, 118b/07, 131b/09, 141a/15, 146b/15

nevāle (*Ar.*): Gerekli yiyecek ve içecek, azık. -1-

n. 253b/11

nevbet (*Ar.*): 1. Devir, sıra; defa, kere. -7-

n. 014b/07, 194b/08

n.+le 326a/14

2. Nöbet.

n. 194b/09

n.+i 194b/13, 194b/14

n.+üñ 230a/07

nevha (*Ar.*): Sesli ağlama. -19-

n. 057b/10, 111a/12, 234b/02, 259a/12, 259b/09, 287b/09, 287b/10, 328b/03, 328b/11, 332a/08

- *n. eyle-*: Sesli ağlamak. 229a/12
- *n. kıl-*: Sesli ağlamak. 225b/04, 236a/04, 332a/09

- *n. it-*: Sesli ağlamak. 057b/13, 111a/13, 111b/02, 111b/03, 226a/08

nevmiz (*Far.*): Ümitsiz, meyus. -3-

n. 005b/11, 011a/07, 123b/05

n'eyle-: Ne eylemek, ne yapmak. -15-

n.-di 317b/07

n.-diler 310a/10, 310a/12, 313a/10, 313b/01, 314b/07

n.-düñ 099a/10

n.-düñüz 327b/09, 332a/11

n.-r 186a/13

n.-rsin 070a/07, 221a/10, 333b/10

n.-yeler 239b/02

n.-yelüm 102a/03

nezzr (*Ar.*): Adama; adak. -10-

n. 078a/15

n.+ine 017b/02

n.+lerin 280a/05

n.+üme 017a/14

- *n. it-*: Adamak. 016b/02, 016b/11, 017a/06, 017a/12, 023a/06, 078a/09

nezreyle-: Adamak. -3-

n.-di 280a/02, 280a/04

n.-gil 280a/02

ni'am (*Ar.*): Nimetler. -1-

n. 253a/08

nice : 1. Ne kadar. -101- (**krş. nece, niçe**)

n. 016a/02, 023a/09, 115a/09, 252b/05, 256b/06, 288a/06, 300b/10, 301a/08, 304b/12, 307a/08, 319b/11, 329b/12

n.+dür 048b/13

2. Kaç.

n. 064a/05, 129b/10, 204b/02, 258a/15

3. Ne zaman.

n. 101a/08, 233b/06

4. Nasıl.

n. 010b/09, 024a/06, 035a/04, 071a/02,
075b/15, 077a/12, 092b/10, 097b/05,
113a/01, 113b/10, 144a/13, 150a/09,
225a/07, 227a/05, 235a/06, 236b/06,
236b/08, 241a/02, 251b/01, 254a/09,
255b/07, 260a/10, 284a/09, 287a/12,
300b/06, 308b/04, 310a/13, 313a/03,
315a/06, 315b/10, 316a/04, 319b/08,
323b/06, 323b/13, 324a/09, 326a/09,
327b/07, 327b/10

n.+dür 149a/14, 255b/06

- *n.+(ye) dek*: Ne vakte kadar. 130a/14
- *n. kim*: Ne kadar zaman. 194a/08

nice : Nicelik, büyüklük.

n. 049a/05, 076b/13, 149a/06, 152a/02,
272b/08, 273a/02, 167b/15, 180b/01,
301a/02, 311a/11, 318b/11, 321a/11

n.+y-ise 020b/01

niceme : Ne kadar, her ne kadar?

n. 303a/13

nicesi : Nasıl. (krş. necesi)

n. 008a/01, 015b/12, 016b/15, 019b/13,
020b/15, 025a/01, 032a/08, 032b/03,
034b/04, 037b/09, 042a/04, 048b/12,
053a/05, 072a/05, 085b/09, 090b/03,
091a/02, 091a/13, 091b/10, 095b/12,
097a/04, 098a/03, 098a/08, 101a/09,
109a/02, 111a/08, 127a/10, 136b/02,
146a/11, 188b/11, 212a/01

n.+dür 033b/04, 102a/09

n.+yidüñ 101a/08

niçe → nice -8-

n. 149a/06, 152a/02, 272b/08, 273a/02,
301a/02, 311a/11, 318b/11, 321a/11

- *n. (bir n.)* → bir

niçün : Niçin. -93-

n. 006b/12, 008a/10, 008a/11, 011a/01,
011b/01, 012a/11, 016a/01, 017a/11,
028a/12, 028a/14, 028a/15, 028b/02,
029b/09, 034b/03, 035a/14, 039a/11,
039b/14, 042a/03, 045b/09, 053a/02,
055a/06, 066a/09, 068a/10, 068a/11,
075a/14, 084b/10, 095b/06, 107b/01,
117b/03, 119b/03, 121b/02, 124a/11,
125b/13, 128b/14, 130b/02, 130b/03,
131a/05, 135b/02, 136a/10, 137a/06,
148a/15, 149b/13, 150a/05, 151b/07,
152a/04, 170b/12, 201b/02, 205b/05,
208a/01, 213a/11, 217b/12, 223b/14,
225b/06, 227a/06, 233b/03, 235a/03,
239b/14, 254a/08, 258a/14, 258b/05,
259a/06, 260a/07, 261b/11, 265b/03,
265b/05, 269a/12, 269b/03, 270b/14,
271a/12, 272b/12, 276b/13, 278a/06,
291a/02, 305b/04, 315b/02, 316a/12,
316b/06, 317a/03, 319a/03, 320a/06,
320a/09, 321b/14, 322b/06, 323a/02,
323b/06, 325a/04, 325a/06, 328a/01,
330a/08, 330b/04

n.+dür 184b/11

nidā (Ar.): Çağırma, seslenme. -10-

- *n. kıl-*: Çağırma, seslenmek. 227b/01
- *n. gel-*: Birden ses duyulmak. 009a/01,
012b/13, 173a/10, 173a/13, 173b/15,
181a/14
- *n. it-*: Çağırma, seslenmek. 004b/10,
005b/06, 005b/07

niġū-sār (*Far.*): Başaşağı. -3-

n. 068b/05, 079a/07

- *n. it-*: Tersine çevirmek, baş aşağı çevirmek. 082b/05

nik (*Far.*): İyi, hoş, güzel. -1-

n. 021a/15

niġāb (*Ar.*): Yüz örtüsü, peçe. -1-

- *n. it-*: Örtmek. 311b/12

nikāh (*Ar.*): Evlenme, nikāh. -4-

n.+ı 087a/10

- *n. bağla-*: Evlenmek, nikāhlanmak. 087a/12, 090b/08, 090b/14

ni'me (*Ar.*): Ne güzel, ne âlâ. -1-

n. 323a/04

ni'met (*Ar.*): 1. İyilik, ihsan. -34-

n. 080b/11

n. 140a/13, 189b/15, 332a/13

n.+i 045b/05, 145b/13, 217a/11

n.+in 120a/02

n.+inden 055a/04

n.+ler 068a/12

n.+leri 054a/09

n.+lerini 174b/09, 058a/11

n.+lerle 178a/03

n.+lerümi 182a/01, 182a/05

2. İyi yaşamak için lazım olan mal, servet.

n. 091b/11, 096a/06, 262a/13, 301b/14, 310a/06, 330b/03

n.+i 206a/11, 308b/01

n.+içün 090a/09

n.+ile 114a/08

n.+ine 054a/13

n.+ler 254a/14

n.+leri 030a/06, 174b/03

n.+lerle 277a/14

n.+üm 087b/04, 090a/09

n.+ümüz 051a/03

nişār (*Ar.*): Saçma, serpme. -1-

- *n. it-*: Saçmak, serpmek. 061b/11

nisbet (*Ar.*): Münasebet, yakınlık, kıyas. -3-

n. 308b/06

n.+de 207a/08

n.+ine 304a/06

nişān (*Ar.*): 1. Alamet, belirti, iz. -32-

n. 007b/07, 026b/13, 037a/03, 044b/14, 059b/14, 081b/05, 198a/05, 215a/08

n.+ı 026a/05, 081b/04, 081b/05, 121b/05, 121b/06, 247a/07, 306a/04

n.+ıla 033a/03

n.+ın 188a/10, 213b/14

n.+lar 066a/06, 083a/02

n.+ları 043a/01, 082b/01, 083a/01

n.+ların 188a/13

n.+larımızdan 146a/08, 188b/06

n.+uñ 007b/08, 011b/05

- *n. it-*: Alamet kılmak. 029a/14

2. Hedef.

n. 100a/06

n.+lardan 188a/12

n'it-: Ne etmek, ne yapmak. -21-

n.-di 125a/13

n.-dügin 326a/10
n.-dügün 233a/02
n.-dün 052b/09, 130b/01
n.-dünüz 318b/14
n.-er 220b/14, 221a/01
n.-ersiz 323a/09, 328a/03
n.-eyim 025b/05, 091a/06
n.-mek 082a/13, 091a/11
n.-miş 326b/14
n.-sün 321a/03

nite : 1. Nasıl. -16-

n. 019a/02, 025a/07, 048a/10, 058b/13,
236b/06, 282a/14, 315b/08
n.+dür 059b/09, 073a/11, 184b/07,
184b/09, 230a/09, 316a/01

2. Niçin.

n. 152a/10, 224a/02, 305a/08, 321a/08

nitekim : Nasıl ki, nitekim. -63- (**krş. netekim**)

n. 009a/11, 024b/05, 047b/05, 058b/03,
082a/15, 094a/04, 123b/13, 124b/06,
129b/04, 136b/12, 137b/08, 146a/11,
146b/08, 152a/02, 153a/03, 153a/10,
157a/05, 158b/01, 159b/12, 172b/01,
173b/10, 175a/14, 175b/12, 176b/04,
177b/01, 178b/07, 179b/11, 181a/10,
185b/04, 192a/07, 192a/13, 192b/03,
192b/06, 192b/12, 193b/09, 195a/01,
195a/14, 196b/09, 198b/15, 199b/03,
199b/10, 200b/09, 201a/09, 201b/14,
203a/13, 203b/06, 204b/03, 205a/04,
210a/04, 211b/13, 221a/15, 221b/07,
221b/12, 222a/03, 222a/13, 225a/05,
243b/14, 265b/15, 274a/11, 274b/04,
278b/01, 296a/11, 297b/04, 312b/12

niteliksüz : Ayırt edici özelliği olmayan, basit, düz;
nitelik bakımından üstün olmayan,
kalitesiz. -1-

n. 037a/05

niyâbet (Ar.): Vekillik, vekâlet. -1-

n. 222b/02

niyâz (Far.): Yalvarma, dua etme. -1-

n.+umı 257b/11

niyyet (Ar.): Niyet, maksat. -2-

n. 268b/08

n.+iyle 040b/13

nîze (Far.): Kargı, mızrak. -6-

n. 107a/15, 108a/09, 138a/10, 211b/09

n.+ñi 138a/09

n.+yi 138a/10

nohūd (Far.): Nohut. -1-

n. 076b/14

noğşān (Ar. *nuğşān*): Eksik, kusur, hata. -1-

n. 177b/07

n'ol-: Ne olmak, nolmak. -5-

n.-a 264b/06

n.-dı 056b/13, 234b/08, 234b/09, 288b/12

növbet (Ar. + Far.): Nöbet, nevbet. -2-

n.+iyidi 134b/13

n.+le 134b/12

nūn (Ar.): Arap alfabesinin yirmi beşinci harfin adı.

-1-

n. 030b/03

nūr (Ar.): Işık, ziya, nur. -50-

n. 007a/05, 020a/11, 078b/09, 079a/11,
079a/12, 080b/02, 083a/07, 112a/03,

169b/09, 189b/06, 196a/12, 196a/15,
198a/02, 198a/03, 198a/06, 198a/07,
198a/08, 198a/09, 198a/10, 198a/12,
198a/13, 198b/07, 198b/08

n.+a 080b/05, 198a/09

n.+dan 049a/10, 080b/04, 086b/07,
171a/12, 198b/03

n.+ı 075b/11, 079a/13, 196a/14, 226a/01,
235b/03, 261a/03, 261a/04

n.+ıdı 191b/06, 198b/07

n.+ıdur 030b/03

n.+ıla 081b/01, 261a/02

n.+ından 007a/11

n.+ını 092b/05, 092b/11

n.+ıyla 196a/14

n.+uñ 079a/11, 112a/03

n.+unuñ 078b/08

- *n.-ı hikmet*: Hikmet nuru. 081b/14

nūrānī (Ar.): Nurlu, ışıklı. -3-

n. 021b/04

n.+yidi 260b/10, 260b/11

- *n. (kitāb-ı n.)* → kitāb

nuşret (Ar.): 1. Yardım; zafer. -19-

n. 075b/13, 126b/07, 127a/15, 130a/03,
144a/15

n.+i 193b/03

n.+ile 195b/10

n.+le 126b/08

n.+ümüz 123b/07

2. Zafer.

n. 115b/04, 120a/03

n.+üñ 275a/12

- *n. bul-*: Yardım etmek. 127a/11

- *n. it-*: Yardım etmek. 076b/01

- *n. vir-*: 1. Zafere kavuşturmak. 036b/02,
107a/12, 252b/11

2. Yardım etmek. 120a/02, 172b/08

nūş (Far.): İçki, işret. -7-

n. 164b/14

- *n. ol-*: İçmek. 155b/12, 156a/05, 161b/03,
162a/08, 166a/06, 168a/08

nübüvvet (Ar.): Peygamberlik. -8-

n. 085a/01, 191b/14, 223a/01, 294b/14,
280b/10

n.+i 295a/02

n.+inden 047b/11

n.+ine 199b/10

- *n. (ehl-i beyt n.)* → ehl
- *n. (müht-i n.)* → müht

nükte (Ar.): İyi düşünülmüş ince anlamlı ve zarif
söz. -1-

n. 010a/10

nüvāht (Far.): Çalgı çalma. -4-

- *n. it-*: Çalgı çalmak. 089b/08, 235a/07,
283b/02, 308a/12

nüzül (Ar.): İnme, aşağı inme, iniş. -3-

n.+i 279b/14, 282a/10, 282b/08

- *n. (sebeb-i n.)* → sebeb

O

o : O (işaret sıfatı). -3-

o. 036b/04, 184b/09, 309b/12

od : Ateş. -93-

o. 042b/10, 054b/14, 061b/14, 062a/13, 062a/14, 065a/05, 065a/06, 069a/14, 070b/08, 070b/09, 071b/06, 071b/12, 105a/01, 160b/12, 165b/12, 165b/13, 166b/04, 170b/14, 178b/01, 179a/09, 179b/02, 179b/05, 180b/01, 294a/06

o.+a 071b/07, 071b/11, 071b/12, 105a/01, 160b/11, 268a/05, 299b/11

o.+dan 158b/05, 159a/03, 159a/08, 159a/09, 159a/13, 159b/08, 160a/04, 160a/09, 165b/02, 165b/10, 178b/04, 179a/02, 179a/14, 179b/10, 180b/02, 180b/05, 181b/07, 181b/10

o.+dur 161a/02

o.+ı 160b/12, 194b/15, 195a/13, 195b/02, 223a/06, 255a/12, 325a/01, 326b/15

o.+ıdur 325b/01

o.+ıla 159b/04, 199b/04

o.+ın 166b/14

o.+ına 181b/04, 223a/07

o.+ında 058a/14

o.+ından 167a/12, 181b/04

o.+ını 179b/13

o.+un 070b/09

o.+una 167a/14

- *o. düş-*: Ateş düşmek. 075a/01
- *o. ur-*: Ateşlemek, yakmak. 062a/12, 071b/09, 274a/12, 327a/11
- *o.+(a) at-*: Ateşe bırakmak, yakmak. 070a/12, 071b/10, 277b/15
- *o.+(a) bırak-*: Ateşe bırakmak, yakmak. 069b/01, 070a/10
- *o.+(a) yak-*: Ateşe vermek, yakmak. 065a/06, 112b/15,
- *o.+(da) yak-*: → *o.+(a) yak-* 291b/08

- *o. (āḥiret o.)* → āḥiret

odlu : Sıcak, yakıcı.

o. 302b/13, 326b/13

odun : Ateşe yakmak üzere kesilmiş ağaç, odun. -5-

(**krş. oduñ**)

o. 027a/10, 071b/08, 071b/09

o.+lar 323a/11

o.+lara 324b/15

o.+uñı 333b/10

oduñ → **odun** -4-

o.+ıla 333b/03, 333b/07, 333b/09

oğul → **oğul** -1-

- *o. idin-*: Evlat edinmek, çocuk sahip olmak. 207a/13

oğlağ : Keçi yavrusu. -17-

o. 124a/06, 124a/09, 195a/06, 203a/08, 203a/11, 203b/07, 203b/11, 205b/10

o.+dan 124a/07, 195a/04

o.+ı 101a/05, 124a/08, 195a/03, 203a/08, 203b/03

o.+ları 101a/05

o.+uñ 124a/09

oğlan : Erkek çocuk. -227- (**krş. oğul**)

o. 005b/15, 006a/12, 006b/07, 007b/03, 007b/10, 007b/15, 008a/01, 008a/04, 008a/07, 008a/09, 008a/10, 008a/13, 008a/15, 008b/01, 008b/02, 009b/03, 009b/05, 010b/10, 016a/07, 016a/11, 017a/02, 017a/03, 019b/12, 019b/13, 021b/14, 022b/01, 022b/15, 024a/04, 025b/12, 026a/13, 026b/03, 026b/05, 026b/08, 026b/11, 026b/14, 026b/15, 027a/03, 028a/08, 028a/09, 028a/15, 028b/05, 028b/07, 028b/08, 028b/12,

028b/15, 029a/02, 029b/08, 029b/09,
037a/13, 037b/07, 037b/11, 037b/15,
038a/03, 038a/11, 038b/07, 067b/12,
069b/08, 069b/11, 069b/13, 069b/14,
070a/01, 070a/04, 070a/08, 075a/08,
078a/11, 079b/08, 079b/12, 080a/02,
080b/01, 082a/07, 082b/04, 082b/08,
082b/11, 083a/01, 083a/04, 083a/07,
140a/07, 175a/10, 203b/09, 210a/10,
250a/12, 296a/01, 312a/10

o.+a 024a/06, 069b/10, 069b/13, 203a/14

o.+dan 070a/14, 298b/07

o.+dur 070b/05, 082b/04, 084b/10,
330a/09

o.+ı 013a/07, 016a/14, 020b/12, 022a/14,
026a/14, 026a/15, 026b/02, 027a/02,
028a/11, 028a/12, 028a/14, 028a/15,
028b/02, 028b/03, 028b/04, 028b/10,
036b/10, 036b/13, 067b/10, 067b/14,
069b/15, 070a/03, 070a/11, 079b/07,
080a/06, 082a/03, 082a/11, 082b/05,
083b/06, 204b/11, 210a/12, 314a/05,
326b/10, 328a/08

o.+içün 023a/04

o.+ile 007a/14, 025a/01, 028a/04, 038a/04

o.+la 002b/04

o.+lar 010b/01, 028a/07, 037a/02,
037b/10, 054b/01, 081a/06, 083b/05,
093b/09, 097b/02, 158a/01, 204a/09,
206a/08, 225b/03, 231a/06

o.+lara 036b/14, 036b/15

o.+lardan 092a/11

o.+ları 028a/10, 037b/06, 054a/14,
087b/12, 210b/03, 297b/10, 322a/14,
322a/15, 323b/08, 328b/09, 333a/05

o.+ların 016b/04, 037a/07, 051b/10,
058a/12, 073b/11, 075a/11, 075b/05,
115a/11, 115b/03, 129a/04, 206a/09,
256a/02, 256a/04, 308a/01

o.+larına 323b/09

o.+larından 009b/12, 061a/02, 080a/10,
127a/03, 203b/14, 303b/06

o.+larındanam 280b/10

o.+larındandı 058a/10

o.+larından-ıdı 004b/01

o.+larındandıdılar 004b/02

o.+larını 079b/14

o.+larıñı 203b/15

o.+larınıñ 157a/09

o.+larıydı 297b/10

o.+larıyla 081a/02

o.+larıyla 028b/12, 029b/05, 037b/10

o.+larla 302b/12

o.+larum 037a/10

o.+laruma 267a/15, 281b/09

o.+larumıla 332a/11

o.+larumuñ 302b/15

o.+larumuz 322b/03

o.+laruñ 037a/08, 277a/04

o.+laruña 105b/13

o.+laruñı 036b/08

o.+laruñuz 073b/12

o.+laruñuza 073b/12

o.+sın 025b/12

o.+um 125a/05

o.+umuz 265b/10

o.+uñ 028a/08, 028a/09, 069b/08, 070a/02,
070a/10

o.+uña 016b/14

o.+uñuz 082b/13, 265b/08

oğlancık → oğlancık -3-

o.+ları 203b/04

o.+larum 063b/07, 201a/14

oğlancık : Küçük çocuk, oğlancık.

-7- (krş. oğlancık)

o. 327b/15

o.+ı 328a/02

o.+ın 036a/15

o.+lar 037a/01, 281a/08

o.+larıdı 316b/13

o.+larımı 289a/01

o.+um 036b/06, 065b/12

o.+uñ 326b/11

oğlanlık : Çocukluk. -5-

o.+da 010a/06, 010a/13, 010a/14, 010b/03

o.+ından 203b/08

oğul : Erkek çocuk, oğul.

-183- (krş. oğul, oğlan)

o. 008a/14, 009a/06, 009a/10, 009b/01,
012a/10, 014a/12, 014a/15, 014b/06,
015b/13, 016a/04, 021b/11, 037b/13,
057a/01, 078a/10, 078a/11, 157b/02,
222b/02, 257b/10, 260a/04, 287b/12,
297b/09, 301b/11, 303a/03

o.+a 222b/02

o.+ı 011a/06, 014a/03, 014a/07, 015b/08,
018b/03, 021a/13, 023a/08, 025a/02,
025a/04, 033a/09, 034a/02, 036a/05,

044a/12, 044b/12, 056b/11, 058b/14,
083a/14, 087b/13, 091b/07, 091b/08,
105b/04, 105b/09, 111a/10, 137a/12,
137b/05, 140a/11, 140b/03, 144a/07,
162b/06, 196a/03, 203b/05, 203b/07,
204b/11, 206a/11, 207b/01, 210b/04,
240a/04, 240a/08, 247b/01, 250a/09,
269a/11, 273a/09, 277a/12, 295b/05,
302b/05, 306a/02, 307b/12, 310a/01,
310a/03, 311a/04, 312a/10, 313a/03,
313a/08, 314b/06, 315b/01, 316a/01,
316a/11, 321b/02, 321b/06, 322b/01,
324a/06, 325a/15, 326a/13, 326a/14,
326b/07, 326b/08, 328a/07, 329a/12,
329a/13

o.+ıdur 027b/02, 033b/04, 060a/09,
074a/07, 084b/09, 210a/10, 302a/13,
319a/09, 323a/10, 323b/03

o.+ıla 019b/08, 195b/09

o.+ın 140a/05, 268b/14, 314a/06, 329a/14,
029a/14, 306a/01, 309a/05

o.+ına 316a/13, 327b/09

o.+ını 066b/06, 137a/11, 138a/05,
165b/06, 202a/09, 204a/01, 204a/02,
250a/11, 268b/10, 316a/04, 317b/04,
330a/09

o.+ınuñ 066b/05, 325a/12

o.+ıyam 077b/08, 301a/08, 324b/05

o.+ıyıdı 004b/01, 207a/07, 326a/11

o.+ıyıla 140a/07, 313b/01, 318b/14

o.+içün 222b/07

o.+ları 227b/14

o.+larum 222a/10

o.+udan 291a/09

o.+um 012b/12, 013a/09, 013b/13,
013b/15, 014a/05, 016a/02, 125a/02,

202a/08, 291a/12, 295b/06, 331a/13,
332b/14

o.+uma 031a/02, 250b/02

o.+umı 017a/06, 036a/08, 066b/03,
122b/02, 319b/05

o.+umludur 125a/03

o.+umsın 332b/15

o.+umuñ 066b/09

o.+umuzu 014a/03

o.+uñ 006a/04, 006a/08, 007b/12, 078a/14,
122b/03, 250a/12, 291a/10, 303a/07,
328b/07

o.+uñdur 158a/01

o.+uñı 007a/12, 024b/13, 030b/12,
301b/06

o.+uñuñ 012b/13, 066b/11

o.+uñuz 207b/08

oñı- → okı- -2-

o.-r 160b/10, 160b/12

ok : Yayla atılan, ucunda sivri bir demir bulunan
ince ve kısa tahta çubuk. -21-

o. 100a/06, 109b/05, 114b/05, 115a/06,
254a/11, 325b/06, 325b/08, 325b/10,
326b/11, 328a/13, 328b/08

o.+ı 254a/02, 325b/08, 327a/08, 327b/01

o.+ıla 108b/10, 114b/09, 327a/07, 327a/15,
327b/04

o.+lar 254a/10

- o. ur-: Oku hedefe isabet ettirmek.
327a/14

okı- → oku- -100-

o. 086b/14, 088a/08, 088a/09, 088a/14,
088b/01, 146a/02, 146a/11, 209b/05,

226a/02, 242a/02, 246a/11, 254a/02,
309b/04, 309b/09

o.-dı 067b/04, 067b/07, 074a/01, 090a/06,
092a/09, 096a/09, 103a/04, 106b/11,
124b/09, 144a/11, 146a/02, 151a/12,
155b/14, 189b/03, 189b/05, 189b/08,
189b/09, 189b/12, 189b/13, 189b/14,
189b/15, 190a/01, 190a/02, 190a/03,
190a/04, 190a/05, 190a/06, 190a/07,
190a/08, 190a/09, 190a/10, 190a/11,
190a/12, 190a/13, 190a/14, 190a/15,
190b/01, 190b/02, 190b/03, 190b/04,
190b/07, 190b/09, 190b/11, 190b/12,
190b/13, 190b/14, 247b/12, 265a/01,
308a/10, 311b/08, 320a/05

o.-dılar 250a/13, 309a/12

o.-ğıl 245a/14

o.-mağ 304a/09, 304b/14, 305a/10

o.-mağdan 084b/11

o.-mışam 082b/03

o.-nca 286a/13

o.-r 094b/08, 137a/03, 170a/06, 189a/10,
193a/03, 226a/02

o.-rıdı 004b/14

o.-rısı 304a/07

o.-rlar 156b/15

o.-sa 305a/09

o.-sın 136b/14

o.-ya 307a/06

o.-yalar 059a/06

o.-yam 023a/15, 088a/09

o.-yayım 088a/11

- o. (la 'net o.) → la 'net
- o. (medh o.) → medh

oķu-: 1. ağırmak, davet etmek. -140- (**krş. oķı-, oķı-**)

o.-đıl 255b/04

o.-dı 032b/08, 034b/14, 036b/12, 042b/10, 048b/08, 086b/15, 089b/08, 091b/04, 096b/04, 127b/12, 247b/12, 133a/08, 134b/15, 146b/02, 146b/03, 195a/02, 201a/05, 202a/09, 203a/07, 239a/01, 266a/02, 276a/12, 289a/10, 290b/10, 305a/01, 318a/07, 322a/09, 332b/09

o.-dılar 050a/11, 090b/06, 094b/04, 139b/04, 240a/03

o.-madum 133a/07, 287a/12

o.-maķ 294b/04

o.-maķdan 084b/11

o.-mayasın 319a/04

o.-r 094b/13, 193a/03, 226a/02, 289a/15

o.-sa 216b/15

o.-yalar 151a/09, 298b/10

o.-yayım 128a/05

2. Söylemek, demek.

o. 146a/11

o.-đıl 214a/09

o.-dı 033a/12, 189a/10, 189a/11, 189a/13, 189a/14, 189a/15, 189b/01, 189b/02, 189b/06, 189b/07, 189b/10, 189b/11, 190a/05, 190b/06, 190b/08, 190b/10, 204b/07, 238b/08

o.-maķ 304b/10, 305a/10, 305b/06, 306a/09, 306a/14

o.-rdı 238b/12

o.-rısıa 306a/11

o.-rsın 305a/08

o.-ya 304a/02, 333b/05

o.-yalar 304a/04, 333b/05

o.-yam 146a/11

3. Anmak, yâd etmek.

o.-maķda 005b/11

o.-mayasın 029b/10

o.-mazdı 012b/01

4. Okumak.

o. 088a/09, 088a/10, 088a/15, 088b/01, 146a/02, 209b/05, 246a/11

o.-dı 010a/08, 134a/06, 209b/07, 214a/13, 214b/11, 222b/06, 234b/06, 237a/01, 237b/13, 237b/15, 238b/07, 241b/05, 255a/07, 264b/15, 268b/07, 269a/01, 271b/13, 274a/14, 275b/11, 287a/06, 315a/01, 321a/01, 330b/06, 330b/11

o.-dılar 163b/12, 166a/12, 269b/13, 270b/07

o.-duğın 094b/02

o.-duğumuz 282b/13

o.-dum 213a/12

o.-mağa 094b/01

o.-maķdan 012a/05

o.-mışlar-ıdı 029a/01

o.-ñ 212a/04

o.-rdı 084b/02, 157b/03, 163b/08, 165a/07, 235a/13, 251a/08, 315a/12

o.-rdum 277a/02

o.-rıdı 004b/14, 170a/09

o.-rlar 156b/15, 161a/13, 165a/09

o.-rlardı 017b/08

o.-sın 146a/09

o.-ya 224a/02

o.-yayım 088a/11

o.-yup 273a/09

- o. (*medh ve senā o.*) → medh

oġut-: Çaġırtmak. -1-

o.-dı 025a/02

oġuyıcı : Okuyan. -1-

o.-y-ıdı 078b/02

ol-: 1. Olmak. -1875-

o. 013a/13

o.-a 005b/10, 005b/15, 006b/15, 007a/01,
007a/03, 007a/04, 007b/12, 007b/13,
008a/07, 008a/10, 008a/11, 008b/01,
009a/03, 009b/01, 009b/02, 009b/04,
009b/14, 011a/04, 012a/03, 012a/04,
013a/06, 013a/10, 014b/04, 014b/06,
016a/08, 017b/04, 017b/11, 018a/11,
019b/13, 020a/03, 021b/01, 025a/07,
029a/02, 029a/05, 029a/15, 034a/07,
040a/10, 040b/02, 040b/03, 044a/04,
044a/05, 044b/14, 045a/03, 047a/01,
050b/12, 055b/02, 056a/08, 058b/07,
066b/04, 066b/09, 066b/12, 071a/09,
071a/12, 072a/08, 073b/13, 082a/08,
082a/13, 083a/01, 085b/06, 085b/13,
085b/15, 089b/11, 090b/07, 090b/08,
093a/10, 096a/07, 097b/04, 097b/09,
098a/15, 098b/03, 101a/10, 102b/06,
106b/02, 107a/01, 109a/02, 113b/07,
114a/01, 117a/02, 120a/07, 121b/11,
121b/14, 122b/15, 124b/08, 124b/11,
125a/04, 125b/06, 126b/04, 127b/01,
129b/14, 130b/11, 131b/12, 133b/05,
133b/12, 134a/06, 135a/10, 140b/05,
142a/15, 145a/08, 150b/08, 150b/09,
150b/11, 160a/01, 173b/08, 175b/04,
175b/05, 175b/09, 175b/11, 176a/02,

176b/03, 177a/03, 177a/08, 177a/09,
177b/01, 177b/04, 178b/13, 179a/10,
179b/05, 179b/06, 181a/12, 183a/14,
183b/04, 183b/05, 183b/07, 189a/04,
189a/05, 189a/06, 192b/14, 195a/08,
195a/11, 195a/12, 195a/13, 195a/15,
195b/14, 196a/01, 196a/02, 196a/03,
196a/06, 196b/08, 196b/15, 197b/01,
197b/02, 197b/06, 198a/14, 198b/02,
198b/13, 202a/13, 202b/08, 202b/15,
206b/14, 207b/05, 208b/06, 212a/01,
212a/12, 212a/15, 216a/09, 218a/01,
219a/03, 219a/04, 220a/08, 220a/12,
221a/12, 225a/05, 225a/14, 225b/11,
229a/01, 230b/10, 230b/12, 231b/04,
232a/10, 232a/11, 232a/12, 232a/13,
234a/07, 234b/01, 236b/04, 237b/07,
237b/08, 240a/09, 241b/11, 242b/09,
242b/10, 243a/02, 243b/05, 243b/06,
243b/07, 244a/13, 244a/15, 247a/07,
247b/14, 248b/02, 249b/02, 250b/04,
251a/03, 255a/03, 255b/11, 255b/13,
255b/15, 256a/05, 256b/05, 256b/07,
256b/08, 256b/09, 257b/09, 258b/04,
258b/14, 259a/08, 259a/09, 259a/14,
259a/15, 259b/01, 260b/04, 262b/14,
263a/11, 267b/07, 268a/03, 269a/08,
269b/14, 271a/12, 271a/14, 271b/02,
271b/03, 271b/09, 274a/01, 276a/02,
276a/03, 277b/01, 282a/04, 282a/09,
285a/07, 287a/05, 289a/11, 289b/12,
290a/08, 291a/12, 294a/13, 295b/10,
297b/04, 297b/05, 297b/11, 298b/11,
299a/08, 299b/12, 300a/03, 300b/03,
300b/04, 300b/05, 300b/06, 301a/15,
302b/13, 304a/07, 304a/08, 304b/09,
305a/03, 305a/07, 306a/12, 306a/13,
306b/04, 306b/07, 307a/07, 307b/05,
311b/05, 313a/13, 313a/15, 313b/08,
313b/09, 314a/03, 314b/01, 315b/10,

315b/13, 320b/10, 321a/01, 321b/07,
321b/14, 322a/04, 323a/06, 323a/08,
325b/04, 329b/07, 329b/08, 330b/08,
330b/12, 331a/05, 331b/01, 331b/13,
332b/12

o.-acak 073b/10, 256a/08, 269a/08,
285a/12, 313b/13

o.-acakdur 314a/07

o.-alar 012a/07, 029a/03, 029a/04,
043b/13, 044b/14, 047b/11, 125b/06,
132a/05, 134a/08, 140b/15, 153a/08,
157b/09, 160b/01, 164b/07, 167a/15,
175b/15, 176a/12, 178b/14, 179a/01,
183b/01, 201a/15, 206b/12, 212a/13,
219a/03, 233a/09, 248b/01, 264a/15,
268a/01, 268a/03, 278a/15, 302b/12

o.-alardı 064b/14, 297b/10

o.-alım 314a/11, 043b/08, 055a/14,
098a/10

o.-alum 238a/07

o.-am 014b/05, 024a/14, 045a/05, 056a/03,
056a/07, 086a/07, 088a/02, 121b/09,
130a/09, 140a/12, 140b/06, 154b/01,
164a/07, 183b/01, 215a/04, 215a/05,
215b/07, 220a/07, 239a/05, 249b/01,
267b/08, 284a/03, 288a/05, 301a/08,
310a/02, 325b/06, 326b/14

o.-asım 035b/11, 042a/02, 062a/04,
086a/07, 112a/14, 135a/11, 141a/12,
178a/04, 201b/09, 212b/13, 223a/10,
226b/02, 250b/03, 253a/11, 291a/09,
310b/13, 131a/03

o.-asız 184a/15, 224a/07, 239a/05,
266b/13, 284a/01, 298a/14, 298a/15,
303b/09, 318b/13, 326b/13, 330b/09,
332a/12

o.-avuz 044b/08, 103b/02, 172a/12,
266a/08, 283b/08, 298a/08

o.-aydı 039a/08, 041b/07, 216b/04,
238a/12, 305b/05

o.-aydum 022b/11, 041b/08, 238a/13,
278b/05

o.-ayıdı 160a/15, 233b/11, 250a/06,
258b/09, 321b/05

o.-ayım 136b/04

o.-ayın 230a/14, 299a/13, 310a/08

o.-cağ 299a/03

o.-dı 005b/03, 006a/10, 006a/11, 006a/14,
006b/04, 006b/06, 006b/13, 007a/11,
007b/15, 008a/05, 008a/08, 008b/03,
008b/04, 008b/08, 008b/09, 008b/15,
010a/12, 010b/03, 010b/05, 013a/14,
013b/11, 013b/13, 014a/06, 016a/12,
016a/13, 017a/01, 017a/02, 019a/07,
020a/07, 020a/08, 020a/11, 020b/02,
020b/08, 020b/09, 020b/11, 021a/07,
021b/08, 021b/09, 021b/12, 022a/06,
022a/07, 022a/10, 022b/07, 023a/08,
023b/02, 025b/09, 026a/12, 026b/06,
027a/13, 027b/09, 031b/12, 031b/13,
031b/14, 037a/12, 037b/02, 040a/07,
040a/14, 040b/15, 041a/12, 041b/02,
042a/05, 042b/13, 046b/06, 046b/10,
048a/04, 049a/13, 049a/14, 050b/04,
051a/04, 052b/07, 053b/02, 053b/13,
053b/15, 054a/03, 057b/13, 058a/04,
061b/03, 062a/13, 062b/01, 062b/02,
062b/03, 063b/14, 064a/03, 064b/09,
067a/11, 069a/01, 069b/14, 070a/09,
070b/01, 070b/02, 071a/15, 071b/05,
074a/05, 074b/11, 078b/01, 078b/11,
079a/03, 079a/07, 079b/06, 080a/15,
080b/07, 080b/10, 080b/11, 080b/13,
081a/07, 081a/09, 082a/01, 083a/06,

083b/03, 086b/03, 086b/10, 087a/02,
089a/09, 089b/13, 090b/12, 091a/02,
093b/01, 093b/04, 094a/07, 095b/05,
096b/01, 098a/02, 099b/14, 100a/12,
100b/13, 101a/04, 101a/11, 102b/10,
103a/01, 103b/04, 103b/13, 106a/04,
108a/12, 108b/02, 108b/12, 109a/07,
109a/10, 111a/07, 111a/08, 112a/01,
113a/14, 115a/13, 116b/03, 116b/09,
119b/02, 119b/08, 119b/09, 120a/09,
120b/11, 122a/01, 122b/13, 123a/03,
123b/08, 125a/01, 125a/02, 125a/15,
125b/11, 128b/01, 128b/05, 129a/12,
131b/06, 134b/01, 134b/05, 135a/05,
135a/06, 135a/14, 135a/15, 135b/11,
136a/14, 136b/02, 137b/02, 138a/02,
138b/14, 139a/07, 140a/01, 140b/09,
141a/14, 141a/15, 142a/06, 143a/12,
146b/07, 147a/04, 148b/02, 149a/06,
149a/09, 150b/01, 151b/02, 151b/12,
152a/05, 152a/11, 153b/05, 154a/14,
155a/14, 156b/04, 157b/01, 161a/09,
161b/03, 162a/05, 162a/06, 162a/07,
163a/12, 163a/14, 163b/04, 165b/12,
166a/04, 167a/06, 168b/01, 168b/07,
168b/12, 168b/15, 171b/09, 174a/13,
174b/02, 185a/14, 188a/13, 193a/05,
193a/07, 193a/12, 195a/13, 196a/05,
196a/15, 196b/02, 197a/10, 197a/13,
197b/05, 197b/09, 197b/11, 199b/03,
200a/15, 203a/12, 203b/10, 203b/11,
204a/13, 204b/08, 205a/03, 205a/13,
205b/03, 205b/06, 205b/10, 206b/08,
208a/07, 208a/09, 209a/09, 209a/14,
209b/07, 209b/15, 210b/02, 212a/06,
212a/13, 213b/06, 213b/07, 214a/06,
214a/13, 214a/14, 214b/04, 214b/06,
214b/13, 217b/02, 217b/04, 218a/11,
221b/15, 222b/12, 223a/08, 223b/01,
224b/10, 226a/07, 226b/14, 229a/09,

229a/10, 230a/04, 231a/09, 231a/10,
231a/11, 231a/12, 231a/13, 234b/09,
235a/04, 235b/02, 236a/11, 236b/10,
236b/13, 242a/04, 242a/15, 244b/11,
247b/07, 247b/08, 249b/13, 249b/14,
250a/11, 250b/01, 251a/12, 251a/15,
251b/04, 252b/02, 253b/04, 255a/15,
256b/15, 257a/01, 257a/03, 257a/06,
257b/02, 258b/11, 259b/12, 260a/06,
263a/02, 263a/08, 264a/07, 264a/08,
264a/11, 264a/12, 264b/12, 265a/15,
266a/15, 266b/01, 272a/09, 274a/13,
274b/15, 275a/01, 275a/02, 276a/05,
276b/01, 277b/09, 277b/12, 277b/13,
278a/12, 278b/10, 278b/14, 280b/09,
281a/01, 281a/11, 281a/15, 281b/07,
285a/01, 287b/02, 287b/06, 287b/09,
288b/09, 289a/08, 289a/12, 289b/14,
291a/14, 295a/01, 295a/02, 295a/03,
295a/04, 296a/03, 296a/04, 300b/08,
300b/11, 301a/11, 301b/04, 301b/05,
305a/01, 305a/03, 306a/10, 306b/12,
307a/08, 310a/14, 310a/15, 311a/08,
313a/01, 316b/02, 318a/09, 320a/01,
322a/02, 322b/05, 325b/15, 326b/02,
327a/08, 327b/02, 327b/05, 327b/13,
328a/14, 329b/08, 329b/10, 330b/01,
333b/03

o.-dikim 139b/12, 298b/03

o.-dılar 013a/03, 013a/15, 014b/12,
020b/06, 027a/14, 027b/11, 033b/04,
034a/06, 034a/07, 035b/13, 037b/11,
040a/03, 046b/06, 046b/09, 051b/05,
052a/07, 053b/14, 054a/01, 055a/01,
056b/03, 060a/15, 068b/07, 073a/14,
074a/13, 076a/07, 076b/02, 077a/07,
084b/06, 092a/03, 093a/05, 093b/09,
095a/11, 095b/09, 098a/02, 098b/06,
101b/14, 103b/05, 103b/06, 103b/11,
103b/14, 108b/05, 108b/11, 109a/07,

109b/14, 113a/05, 113a/08, 113a/12,
114a/08, 114b/07, 115a/04, 118b/13,
118b/15, 121a/01, 121a/05, 123b/05,
125b/07, 126a/15, 130b/13, 134a/09,
137b/07, 141a/10, 147a/14, 151a/11,
156b/09, 162b/01, 165a/04, 167b/06,
169a/02, 184a/13, 185a/14, 185a/15,
185b/02, 193b/05, 196b/05, 202a/12,
204a/12, 205b/09, 209b/06, 218b/07,
224a/13, 224b/09, 231a/09, 231a/10,
231a/12, 233a/12, 233b/01, 237a/02,
237a/04, 239a/11, 241a/10, 241a/12,
241b/04, 249b/06, 254b/02, 262b/02,
263a/10, 263b/13, 264b/14, 266a/14,
266b/03, 268a/07, 268a/10, 269a/13,
272a/13, 273b/10, 273b/11, 277a/09,
280a/05, 287a/02, 289b/13, 291b/04,
297a/04, 300b/13, 310b/04, 311a/13,
311a/14, 311b/15, 318b/09, 319a/06,
320a/01, 321b/15, 322a/07, 324a/08,
329a/04
o.-dıldardı 242a/13
o.-dıyısı 197b/13, 264b/09, 277b/12,
199b/02
o.-du 164b/11
o.-duğı 002b/03, 008a/08, 018b/12,
070a/02, 072b/10
o.-duğın 069b/14, 131b/07
o.-duğından 021b/09, 198a/04, 263a/02
o.-duğumuz 320b/15
o.-duğ 055a/13, 107a/05, 172a/07,
181a/03, 231a/01, 235a/14, 310b/11
o.-duğlarından 034a/06
o.-dum 006a/13, 016a/13, 016a/14,
016b/11, 053a/03, 069b/07, 078a/09,
079a/08, 082a/10, 083a/04, 119a/03,
119a/09, 125a/06, 128b/01, 149a/05,

171b/10, 173b/09, 174a/02, 183a/10,
183b/09, 185b/14, 195a/08, 208b/13,
217a/12, 234a/02, 237b/12, 247b/02,
286b/13, 312b/05, 324a/14
o.-duñ 006a/04, 014b/15, 035b/01,
057a/02, 132a/02, 173a/01, 173a/06,
173b/08, 174a/02, 183a/09, 183b/08,
274b/08, 290b/03
o.-duñuz 327a/02, 327a/04
o.-duysa 096a/05
o.-đıl 233a/06, 233a/07, 285a/10
o.-ıcağ 260a/10, 290b/04, 311b/11,
327b/10
o.-ın 213a/10
o.-ınca 042b/11, 205b/12, 215b/05
o.-ısar 007b/03, 075b/14, 082b/08,
091b/13, 234a/08, 240b/15, 252a/06,
260a/10, 277b/08, 278a/13
o.-ıсарdur 005b/03, 046b/15, 048b/11,
086a/09, 192b/09, 222b/02, 225b/12,
225b/14, 235a/06, 241a/02, 241a/04,
244b/01, 278a/02, 287b/13, 302b/03,
303b/02, 303b/03, 314a/08, 315a/15,
316a/05, 046b/07, 112a/07
o.-ıсарsa 214b/05
o.-ıсарsın 085a/10
o.-ma 011a/07, 060b/11, 204a/06, 284a/12,
312b/15, 040a/08, 042b/04
o.-madı 101a/14, 122b/08, 196a/04,
230a/08, 272b/15, 296a/10, 300a/02,
300a/03, 310a/10, 311a/10, 331b/09,
224a/13
o.-madın 311b/05
o.-madıñuz 102b/14
o.-madum 035b/02

o.-maduň 273a/15
o.-maduňuz 107b/03
o.-maĝa 093a/05, 141a/13, 066b/11,
193a/11, 302a/14
o.-maĝ-ıla 267b/09
o.-maĝına 027b/10
o.-maĝ 047b/12, 049a/04, 273b/14,
283b/08, 291a/08, 294b/07, 294b/08,
310a/04
o.-maĝdan 226a/01, 306b/08
o.-maĝlıĝı 045b/10
o.-mamış 150a/09
o.-mamışdur 010b/08
o.-maň 185a/09
o.-maňız 153a/02
o.-masa 099b/05, 182a/14, 217a/05,
317a/14, 323b/12
o.-masalarıçun 178a/08
o.-masarlardur 303a/09
o.-masayıldı 213a/01
o.-masın 204a/04
o.-masun 011a/04, 019b/04, 024b/11,
049a/07, 062b/11, 082a/04, 082a/12,
096a/03, 099a/07, 100a/07, 110a/11,
130a/03, 135a/08, 140a/06, 239b/01,
242b/15, 250b/03, 254b/13
o.-maya 007b/13, 012a/12, 035a/09,
056a/03, 058a/13, 058b/15, 060a/09,
083a/09, 086a/06, 095a/04, 098a/10,
107b/04, 119a/05, 131a/04, 137b/10,
145b/09, 149b/02, 161a/04, 172b/06,
177a/03, 177a/04, 177a/07, 189a/06,
195a/11, 196a/02, 196b/07, 196b/15,
200b/11, 200b/12, 206b/15, 207a/03,

207b/03, 219a/05, 220a/01, 237b/07,
239b/11, 250a/05, 251b/13, 256b/08,
256b/09, 259b/01, 267a/06, 270a/04,
276b/03, 282b/07, 285b/01, 294b/12,
296b/08, 300a/04, 306b/04, 306b/08,
306b/11, 332b/12
o.-mayacaĝ 008a/11
o.-mayadı 243a/06
o.-mayalar 249a/09, 266b/06, 282a/10
o.-mayam 215b/08
o.-mayan 172b/08
o.-mayanlar 029a/04
o.-mayasar 291a/10
o.-mayası 238a/09, 294b/10
o.-mayasın 142b/01, 229a/12, 232a/04
o.-mayasız 239a/06
o.-mayaydı 260a/08, 305a/02, 305b/14
o.-mayayın 264b/09
o.-mayınca 051b/09
o.-mayısardur 191a/05
o.-maz 008a/10, 013a/09, 017a/02,
021b/12, 026a/01, 046a/14, 048b/05,
062b/08, 083b/13, 091a/09, 095b/14,
107b/05, 133a/12, 160b/04, 175b/03,
177b/05, 177b/06, 191b/06, 193a/08,
198a/01, 199b/05, 202b/12, 238a/10,
276a/02, 294b/12, 294b/13, 296a/09,
296a/11, 296b/07, 313b/15, 314a/05,
317b/05, 323a/10, 329b/13
o.-mazam 284a/03
o.-mazdı 013a/02, 070b/15, 080a/05,
080a/11, 191b/01, 216a/04
o.-mazduň 247b/04
o.-mazıldı 301a/05

o.-maz-ısa 295b/04, 295b/06, 295b/08,
310a/05

o.-mazlar 202a/15

o.-mazlardı 160a/07

o.-mazsa 291a/12

o.-mazsañuz 220a/04

o.-mazuz 283b/10

o.-miş 041a/01, 090a/01, 159a/13,
159b/08, 159b/09, 176b/13, 180b/09,
197b/02, 203a/07, 204a/02, 205b/10,
215a/09, 217a/02, 220a/07, 304b/08,
305a/10, 308a/15, 308b/01, 328b/06,
328b/08, 328b/11

o.-mışam 056a/09, 113b/06, 167a/05,
015b/01

o.-mışdı 094a/11, 136a/01

o.-mışdum 017a/12

o.-mışdur 039a/13, 056a/12, 085b/11,
096b/02, 096b/03, 106b/05, 109a/14,
139a/09, 144a/04, 149b/06, 226a/04,
253a/05, 313b/05, 323a/02, 330a/11

o.-mışıdı 006a/05, 006b/14, 011b/09,
015b/07, 039a/10, 053b/10, 054b/01,
078a/03, 080b/04, 085a/14, 086a/11,
087a/04, 110b/05, 283b/01, 289a/03,
306a/03, 323a/07

o.-mışıduğ 080b/09

o.-mışlar 026a/11, 036b/11, 040b/05,
044a/02, 076b/05, 080b/01, 159b/09,
160a/13, 179a/15, 180a/05, 236b/03,
237a/09

o.-mışlardı 046b/02, 076b/11, 108b/04,
111a/09, 112b/14, 188b/08

o.-mışlarıdı 020a/14, 309a/11

o.-mışmış 126a/12

o.-mışsın 031b/14, 117b/01

o.-mışsız 008a/04

o.-mışuz 008a/01, 066a/01

o.-muş 045b/07

o.-muşdur 250b/14

o.-sa 006a/13, 011a/09, 031a/06, 031a/07,
048a/14, 061a/10, 083b/02, 110b/15,
136b/09, 164a/11, 164a/15, 177b/05,
177b/06, 177b/07, 182a/11, 216a/04,
216b/06, 216b/07, 232a/04, 243a/07,
274b/03, 297b/09, 305a/02, 308b/11,
321b/04, 324a/09, 331a/13

o.-sam 302b/04

o.-sayıdı 191a/13, 260b/07

o.-sın 310a/04

o.-sun 006b/02, 012b/06, 012b/09,
014b/04, 023a/12, 033a/04, 034b/06,
038b/03, 043b/01, 043b/11, 044b/13,
057a/11, 062b/15, 065b/05, 070a/11,
073b/14, 075b/13, 077a/04, 081b/13,
085a/09, 085b/12, 089b/09, 095b/12,
095b/13, 097b/06, 103b/09, 109b/07,
118a/05, 129b/13, 137a/10, 154b/02,
155b/12, 156a/05, 156a/06, 156b/07,
161a/10, 161b/03, 162a/08, 164a/05,
164b/02, 164b/14, 166a/06, 166b/12,
167a/13, 168a/04, 168a/05, 168a/08,
168a/09, 169a/03, 170b/07, 173a/06,
182a/12, 182b/06, 182b/09, 188b/11,
209a/05, 212b/04, 212b/07, 213a/06,
221a/08, 223a/04, 229b/04, 232b/06,
234a/05, 235b/08, 237b/03, 237b/04,
237b/05, 238a/07, 246a/14, 246a/15,
250b/07, 254b/13, 258b/15, 271b/11,
275b/02, 276a/10, 278a/10, 287b/04,
295b/04, 295b/06, 304a/14, 314b/03,

319a/14, 322b/01, 327a/05, 331a/09,
332a/05

o.-sunlar 218b/06

o.-uban 223a/07

o.-uñ 049a/01, 051a/01, 087a/08, 128a/04,
230b/13, 269a/08, 301a/03, 324a/07,
329a/04

o.-un 181a/05, 268b/09, 324a/03

o.-una 093a/14

o.-unca 016b/05 017b/03 311b/10, 332b/15

o.-uñuz 241a/09

o.-up 022a/04, 041a/09, 042a/05, 061a/13,
076b/09, 080b/03, 110a/02, 110a/06,
138b/10, 203a/11, 213b/07, 214a/06,
223a/15, 227a/08, 229b/13, 235b/01,
237a/05, 242a/05, 299a/02, 310b/10,
278a/07

o.-ur 016a/02, 018a/03, 021a/02, 025b/05,
027b/09, 041b/06, 048a/02, 059b/09,
087b/08, 124b/08, 127a/10, 144a/13,
145a/02, 161a/01, 165b/04, 177a/01,
177b/04, 177b/05, 177b/06, 177b/08,
182b/02, 191a/07, 193a/08, 199b/04,
206a/04, 220b/11, 238b/03, 238b/04,
257a/10, 264b/08, 271b/01, 284b/09,
286a/08, 290a/06, 290b/06, 294b/11,
294b/12, 296a/03, 296a/05, 296a/08,
296a/09, 296b/01, 296b/06, 296b/07,
296b/08, 304b/11, 304b/14, 305a/10,
305b/02, 306b/02, 319b/08, 321b/03,
322b/15, 323a/01, 326a/10

o.-uram 053a/13, 057a/08, 091a/10,
220b/04, 012b/15

o.-urdi 016a/03, 080b/13, 089a/08,
130b/03, 134b/13, 191a/10, 191a/11,
191a/13, 191b/11, 194b/13, 194b/14,

202b/05, 204a/15, 215a/10, 215b/12,
216a/03, 217b/13, 247b/05

o.-urıdı 194b/08, 194b/09, 202b/04,
262b/10

o.-urlar 025b/04, 100b/02, 176b/10,
202a/14, 012b/15

o.-urlardı 155a/07, 155b/04, 155b/06,
155b/08

o.-urlarısa 268b/02

o.-ursa 016b/14, 017a/07, 039a/15,
039b/05, 065a/08, 087a/06, 100b/01,
187a/07, 215a/10, 222a/12, 234a/08,
238a/09, 240b/06, 242a/05, 243b/13,
256a/04, 258a/08, 264a/01, 270a/04,
273a/08, 285a/12, 286b/05, 289a/08,
290a/05, 294b/10, 301b/09, 302b/02,
303b/04, 310a/05, 314a/14, 314b/01,
315b/13, 317b/09, 329b/10

o.-ursam 105b/13, 201b/11, 239a/03,
247b/01, 095a/09

o.-ursañ 232a/05, 286b/12

o.-ursañuz 220a/04, 323b/15, 330b/08

o.-ursın 141a/11, 214b/06, 226a/09,
227a/06

o.-urum 150a/11, 220b/04

o.-uruz 066a/02, 229b/11, 311a/09

2. Sahip olmak, bulunmak.

o.-a 008a/01, 095a/02

o.-dı 087b/13, 087b/14

o.-duğı 015a/14, 015b/08

o.-maya 324a/02

o.-sa 016a/02

3. Meydana gelmek.

o.-a 026a/15, 045b/13, 058b/06, 058b/08,
101a/01, 127a/12, 138a/04, 300b/09

o.-acağıdı 307b/01

o.-acağ 314a/14

o.-dı 011b/07, 016a/09, 018b/14, 028a/01,
036a/03, 052b/14, 054b/08, 054b/15,
056b/03, 056b/09, 057a/14, 057b/05,
063a/01, 063a/15, 063b/04, 064a/01,
065b/09, 067b/04, 067b/13, 076a/08,
080b/02, 098b/06, 101a/15, 101b/01,
101b/02, 101b/03, 101b/04, 104b/06,
114a/06, 118b/15, 137a/09, 138a/07,
148b/09, 249a/11, 249b/03, 312a/07,
315a/09, 315b/01, 322a/08, 323a/13

o.-ısar 122b/10

o.-ıсарdur 319b/15

o.-miş 083a/08

o.-mışıdı 020a/15, 020b/01

o.-ur 055b/03

o.-urısa 197b/01, 306b/04

4. Bulunmak, kalmak.

o.-a 049a/06, 052a/10, 063b/11

o.-alardı 022b/12

o.-dı 068b/01, 092a/04, 210a/02, 308a/13

o.-ğıl 317b/09

o.-ımazam 072b/14

o.-madı 092a/13

o.-maya 321a/08

o.-mayınca 322b/15

o.-mazıdı 050a/14

o.-mışdur 307b/04

o.-sam 332b/13

o.-urđı 040a/07

o.-urđı 048b/07, 061a/03, 061a/07,
061a/09, 073a/01, 213b/02, 309a/05,
313a/05

o.-urıdı 031b/10

o.-urısam 024a/11

o.-urlardı 074b/01, 310b/04

o.-urşañ 314a/11

5. Geçmek.

o.-a 062b/12

o.-dı 076a/11, 103a/08, 325b/08

o.-ıсарdur 240b/03, 240b/14, 240b/15,
241a/01

o.-sa 219b/14, 325a/07

6. Mevcut olmak, bulunmak.

o.-a 083a/08, 084a/06, 085b/01, 087b/08,
132a/05, 143a/15, 173b/07, 195a/10,
208b/07, 223b/11, 255b/12, 255b/14,
269a/03, 274a/10

o.-alar 107a/06, 314a/12

o.-alum 107a/02

o.-asın 029b/05

o.-aydı 238a/14

o.-aydum 331a/11

o.-ayım 072b/15

o.-dı 084a/11, 197b/14

o.-maya 331b/10

7. Beraber olmak, birlikte olmak.

o.-a 246a/12, 246a/13, 330a/15, 330b/01

o.-acağ 314a/15

o.-dı 084a/10, 136a/06

o.-duñ 051a/03

o.-duñuz 329a/08

o.-madı 242b/12
o.-madum 135a/07
o.-maya 202b/09, 244a/15, 244b/03
o.-sun 133a/05
o.-urdu 084a/13
o.-urdum 149a/07
o.-urlardı 061a/07

8. Almak.

‘aceb o.
‘āciz o.
āgāh o.
ağır o.
‘ahd o.
‘āk o.
‘aklı zā’ il o.
ansuz o.
‘āşī o.
āşikār o.
āşinā o.
āvāre o.
‘ayb o.
āzād o.
‘azāb o.
‘azīmrağ o.
bāliğ o.
başı aşığa o.
bātil o.
bay o.
belürsüz o.
berāber o.

ber-ḥürdār o.
beşāret o.
beter o.
bevl vü gā’ it̄ o.
bī-çāre o.
bī-hüş o.
bile o.
bir o.
biryān o.
bīzār o.
borçlu o.
bütün o.
cānı o.
cemā’at o.
cem’ o.
cigeri yanmış o.
cüdā o.
çıkası o.
çok o.
dād issi o.
danuğ o.
delü o.

o.-mayam 005b/11

- *o.+an:* Vakia, olan. 009b/04, 039b/06, 069a/05, 070a/14, 124a/01, 125b/05, 132b/12, 185a/01, 306a/01, 323a/01
- *o.-up-dur-:* 119b/05, 227a/02, 237a/05, 237a/13, 237b/01, 321a/03, 250a/10, 298b/14, 299a/02, 300b/11, 279b/15, 289b/15, 310b/11

9. Yardımcı fiil.

dermānde o.
dili ağır o.
diri o.
dīvāne o.
dost o.
dünyādan fevt o.
dürüst o.
düşmen o.
ebsem o.
ekşi o.
elinde o.
emīn o.
emn o.
epsem o.
esen o.
esir o.
eyü o.
fāriğ o.
fāş o.
fāyide o.
fermān o.
fevt o.

fidā o.
ġāfil o.
ġālib o.
ġam-ġin o.
ġam-ġin ve perīṣān o.
ġam-ġüsār o.
ġam-nāk o.
ġanī o.
ġarḳ o.
ġāyib o.
gelesi o.
geñ o.
gerçek o.
gice o.
germ o.
giriftār o.
giryān o.
gōñli hoş o.
gōñli tar o.
gōñli yavuz o.
gōzi saġ o.
gōzi dürüst o.
gözlerinden yaş revān
o.
gözün aydın o.
gözlü o.
gün ıssı o.
ġüşāde o.
ġüzīde o.
ħaber o.

ħaberdār o.
ħacıl o.
ħālī o.
ħalka o.
ħalvet o.
ħāmile o.
ħarāb o.
ħarām o.
ħāşıl o.
ħasta o.
ħaṫa o.
ħayr o.
ħayrān o.
ħāzır o.
hebā-i menşūr o.
helāk o.
helāl o.
hezīmet o.
ħıre o.
ħişār itmiş o.
ħor o.
hoş o.
hoşnūd o.
ħurrem o.
ħükminde o.
‘ibādetde o.
‘ibādete meşġül o.
icābet o.
iki pāre o.
īmin o.

‘itāb o.
i‘tibārı o.
ħabūl o.
ħādir o.
ħana ġarḳ o.
ħanā‘at o.
ħarañu o.
ħatl o.
ħayġulu o.
ħıpkızıl o.
köfte o.
kör o.
ħurbān o.
la‘net o.
lāyık o.
maġrūr o.
maħrūm o.
ma‘lūm o.
manşūr o.
ma‘zül o.
mecrūħ o.
melūl o.
mest o.
meşġül o.
meşhūr o.
mevt o.
mu‘āriz o.
muħālif o.
muħadder o.
muħarrer o.

muḳayyed o.
muḳīm o.
muntazır o.
musaḥḥar o.
musallaḥ o.
muṭī' o.
muṭma'in o.
muṭṭali' o.
muttaşıf o.
mümkin o.
münevver o.
münkād o.
münkaṭı' o.
münkir o.
mürtedd o.
müslimān o.
müstağnī o.
müstākīm o.
müstecāb o.
müteğayyir o.
müşkil o.
mütefekkir o.
mütefekkiire o.
müteḥayyir o.
müteveccih o.
nā-bedīd o.
naşīb o.
nūş o.
pāk o.
pāre o.

pāre pāre o.
pāyendān o.
pāyidār o.
perākende o.
perīşān o.
peydā o.
pinhān o.
pīr o.
pīr ve za'īf o.
pişīmān o.
pūr-silāḥ o.
rāḥat o.
rāzī o.
rencīde o.
rencūr o.
revā o.
revān o.
revāne o.
ric'at o.
rūşen o.
rūsvāy o.
şa'b ve beter o.
sābıḳ o.
şāfī o.
şağ o.
şağ ve esen o.
sākin o.
şayru o.
selāmet o.
sebeb o.

sīr o.
sīr-āb o.
şulḥ o.
süst o.
şād o.
şād ve ḥurrem o.
şādımān o.
şāz o.
şāz ve ḥurrem o.
şāzumān o.
şehīd o.
tā'ata meşğul o.
tābi' o.
tağyīr o.
taḥlīt o.
tamām o.
tanuḳ o.
tar o.
tercümān o.
teslīm o.
toğmamış o.
toptolu o.
toḳ o.
uçmaḳlıḳ o.
unitmış o.
uyanuḳ o.
vācib o.
vāḳi' o.
var o.
vefāt o.

yağın o.

yār o.

yalan o.

yaş o.

yaşar o.

yolsuz o.

yoğ o.

yücelmiş o.

yüklü o.

zā`il o.

zāhir o.

za`if o.

zāmin o.

zīr ü zeber o.

ziyāde o.

zulm o.

ol : O (Teklik 3. Şahıs zamiri, işaret zamiri, işaret sıfatı). -2176-

o. 004b/14, 005a/01, 005b/15, 006a/10, 006a/15, 006b/03, 006b/04, 006b/07, 006b/09, 007a/15, 007b/11, 007b/13, 008a/03, 008b/05, 008b/08, 008b/13, 008b/14, 009b/04, 009b/13, 010a/06, 010a/07, 010b/02, 010b/06, 010b/10, 010b/11, 011a/01, 011a/03, 011a/07, 011a/09, 011b/02, 012a/01, 012a/02, 012a/08, 012b/02, 012b/11, 013a/14, 013b/05, 013b/07, 013b/14, 013b/15, 014a/05, 014a/10, 014b/03, 015a/01, 015a/14, 015b/01, 015b/10, 015b/11, 015b/12, 016a/01, 016a/12, 016b/03, 016b/05, 016b/13, 017a/09, 017a/14, 017b/04, 017b/07, 017b/12, 017b/15, 018a/01, 018a/03, 018a/05, 018b/04, 019b/02, 019b/03, 019b/04, 019b/05, 020a/06, 020a/07, 020a/11, 020b/09, 021a/07, 021b/08, 022a/03, 022a/05, 022a/11, 022a/12, 022b/01, 022b/02, 022b/08, 022b/13, 023b/03, 023b/05, 023b/08, 023b/11, 023b/13, 023b/14, 023b/15, 024a/12, 024b/01, 024b/02, 024b/04, 024b/08, 025a/06, 025a/13, 025b/02, 025b/03, 025b/04, 025b/05, 025b/07, 025b/08, 026a/04, 026a/06, 026a/07, 026a/08, 026a/09, 026a/10, 026b/02, 026b/04, 026b/05, 026b/13, 026b/14, 026b/15, 027a/01, 027a/06, 027a/13, 027b/09, 027b/10, 027b/11, 028a/01, 028a/07, 028a/08, 028b/01, 028b/05, 028b/07, 028b/08, 028b/09, 028b/10, 028b/11, 029a/03, 029a/07, 029b/01, 029b/05, 029b/12, 030a/02, 030b/12, 031a/03, 031a/07, 031a/09, 031a/10, 031a/13, 031b/01,

031b/04, 031b/05, 031b/06, 031b/07, 031b/09, 032a/04, 032a/05, 032a/06, 032a/07, 032a/08, 032a/09, 032a/12, 032a/13, 032b/10, 032b/11, 032b/13, 033a/08, 033a/12, 033a/13, 033a/14, 033b/02, 033b/05, 033b/06, 033b/07, 033b/08, 033b/09, 033b/10, 034a/01, 034a/05, 034a/07, 034a/12, 034b/07, 034b/09, 035a/02, 035a/04, 035a/05, 035a/08, 035a/09, 035a/15, 035b/05, 035b/09, 035b/10, 035b/11, 035b/12, 035b/13, 036a/01, 036a/02, 036a/05, 036a/07, 036a/12, 036b/03, 036b/04, 036b/05, 036b/09, 036b/11, 036b/12, 036b/14, 036b/15, 037a/02, 037a/06, 037a/07, 037a/09, 037a/13, 037b/11, 037b/13, 037b/15, 038a/03, 038a/04, 038a/06, 038a/07, 038a/08, 038a/09, 038a/11, 038a/13, 038b/01, 038b/03, 038b/04, 038b/07, 038b/08, 038b/12, 038b/13, 038b/14, 039a/05, 039a/06, 039a/10, 039a/11, 039a/12, 039b/01, 039b/03, 039b/05, 039b/10, 039b/12, 040a/02, 040a/03, 040a/10, 040a/14, 040b/06, 040b/07, 040b/08, 040b/10, 040b/13, 040b/14, 040b/15, 041a/01, 041a/03, 041a/09, 041a/10, 041a/11, 041a/12, 041a/13, 041a/14, 041b/09, 041b/11, 042a/03, 042a/06, 042a/09, 042a/10, 042b/01, 042b/02, 042b/04, 042b/05, 042b/09, 042b/10, 042b/12, 042b/13, 042b/14, 043a/01, 043a/02, 043a/07, 043a/10, 043a/12, 043a/13, 043a/15, 043b/02, 043b/04, 043b/05, 043b/06, 043b/08, 043b/11, 043b/12, 043b/14, 043b/15, 044a/01, 044a/03, 044a/04, 044b/01, 044b/08, 045a/06, 045a/11, 045b/01, 045b/08, 045b/11,

045b/13, 045b/14, 046a/01, 046a/03,
046a/04, 046a/05, 046a/13, 046a/14,
046b/03, 046b/15, 047a/01, 047a/03,
047a/04, 047a/06, 047a/07, 047a/09,
047a/13, 047a/14, 047b/02, 047b/03,
047b/04, 047b/05, 048a/01, 048a/02,
048a/04, 048a/06, 048a/08, 048a/09,
048a/11, 048b/01, 049a/06, 049a/07,
049a/13, 049b/01, 049b/02, 049b/07,
049b/14, 050a/01, 050a/02, 050a/04,
050a/05, 050a/06, 050a/09, 050a/10,
050a/13, 050a/14, 050b/02, 050b/03,
050b/05, 050b/11, 051a/01, 051a/04,
051a/09, 051a/10, 051a/14, 051a/15,
051b/03, 051b/06, 051b/08, 051b/14,
052a/02, 052a/04, 052a/05, 052a/07,
052b/03, 052b/08, 052b/10, 052b/11,
052b/14, 053a/01, 053a/08, 053a/12,
053a/14, 053b/04, 053b/05, 053b/07,
053b/12, 053b/13, 053b/14, 053b/15,
054a/03, 054a/09, 054a/10, 054a/14,
054a/15, 054b/01, 054b/06, 054b/10,
054b/14, 055a/02, 055b/04, 055b/11,
055b/13, 055b/14, 055b/15, 056a/04,
056a/07, 056b/04, 056b/13, 056b/14,
057a/04, 057a/09, 057a/12, 057a/13,
057a/15, 057b/04, 057b/07, 057b/12,
058a/03, 058a/08, 058a/09, 058a/10,
058b/01, 058b/07, 059a/07, 059a/09,
059a/10, 059a/11, 059b/03, 059b/09,
059b/14, 060a/03, 060a/06, 060a/07,
060a/09, 060b/03, 060b/10, 061a/02,
061a/04, 061a/06, 061a/08, 061a/10,
061b/01, 061b/08, 061b/10, 061b/12,
061b/15, 062a/06, 062a/07, 062a/11,
062a/12, 062a/13, 062a/14, 062b/01,
062b/04, 062b/08, 062b/09, 062b/15,
063a/02, 063a/03, 063a/07, 063a/11,

063a/13, 063a/14, 063b/01, 063b/03,
063b/08, 063b/11, 063b/12, 063b/13,
063b/14, 063b/15, 064a/06, 064a/07,
064a/08, 064a/09, 064a/13, 064a/14,
064a/15, 064b/01, 064b/02, 064b/04,
064b/05, 064b/06, 064b/08, 064b/09,
064b/11, 064b/15, 065a/01, 065a/02,
065a/12, 065a/15, 065b/06, 065b/08,
065b/10, 066a/03, 066a/08, 066a/10,
066a/11, 066a/12, 066a/13, 066a/14,
066b/03, 066b/13, 067a/06, 067a/07,
067a/08, 067a/10, 067a/11, 067a/12,
067b/01, 067b/02, 067b/06, 067b/08,
067b/10, 067b/11, 067b/12, 067b/14,
068a/15, 068b/02, 068b/03, 069a/01,
069a/02, 069a/03, 069a/04, 069a/05,
069a/09, 069a/12, 069a/13, 069a/14,
069b/01, 069b/02, 069b/04, 069b/05,
069b/07, 069b/08, 069b/09, 069b/10,
069b/13, 069b/14, 069b/15, 070a/02,
070a/03, 070a/05, 070a/07, 070a/11,
070a/12, 070a/13, 070a/14, 070b/01,
070b/03, 070b/05, 070b/08, 070b/09,
070b/12, 070b/14, 071a/01, 071a/02,
071a/05, 071a/07, 071a/09, 071a/13,
071a/14, 071a/15, 071b/01, 071b/11,
071b/13, 072a/02, 072a/08, 072a/09,
072a/14, 072b/05, 072b/06, 072b/09,
072b/10, 073a/01, 073a/02, 073a/07,
073a/08, 073a/15, 073b/02, 073b/15,
074a/03, 074a/06, 074a/11, 074a/14,
074b/04, 074b/08, 074b/09, 074b/11,
074b/15, 075a/01, 075a/02, 075a/03,
075a/04, 075a/05, 075a/06, 075a/12,
075a/13, 076a/02, 076a/05, 076a/07,
076a/09, 076a/10, 076a/15, 076b/02,
076b/04, 076b/06, 076b/08, 076b/09,
076b/12, 076b/13, 077a/02, 077a/06,

077a/07, 077a/12, 078a/13, 078b/03,
078b/05, 078b/07, 078b/09, 078b/11,
078b/12, 079a/02, 079a/03, 079a/04,
079a/05, 079a/06, 079a/10, 079a/11,
079a/12, 079b/11, 079b/15, 080a/03,
080b/04, 080b/05, 080b/07, 080b/08,
080b/10, 081a/05, 081a/06, 081a/09,
081a/13, 081a/14, 081a/15, 081b/01,
081b/05, 081b/07, 081b/09, 082a/05,
082a/06, 082a/08, 082a/10, 082a/13,
082a/15, 082b/01, 082b/04, 082b/14,
083a/01, 083a/06, 083a/09, 083a/13,
083a/15, 083b/03, 083b/07, 083b/08,
084a/01, 084a/02, 084a/04, 084a/05,
084a/15, 084b/01, 084b/02, 084b/04,
084b/07, 084b/08, 084b/10, 084b/13,
084b/14, 085a/05, 085a/08, 085b/06,
086a/01, 086a/03, 086b/12, 087b/04,
087b/08, 088a/14, 088b/02, 088b/07,
088b/10, 089a/09, 089a/10, 089a/11,
089a/15, 089b/02, 089b/15, 090a/02,
090a/03, 090a/04, 090a/15, 090b/01,
090b/11, 091a/09, 091b/04, 091b/05,
091b/06, 091b/08, 092a/01, 092a/04,
092a/13, 092b/02, 092b/03, 092b/04,
093a/02, 093a/10, 093b/03, 093b/05,
093b/14, 093b/15, 094a/01, 094a/03,
094a/05, 094a/07, 094a/10, 095a/06,
095a/09, 095b/02, 095b/04, 096a/02,
096a/07, 096a/09, 096a/13, 096b/03,
096b/06, 096b/12, 097a/01, 097a/05,
097a/07, 097b/10, 098a/05, 098a/06,
098b/03, 098b/10, 098b/14, 099a/03,
099a/07, 099b/02, 099b/03, 099b/04,
099b/06, 099b/08, 099b/09, 099b/11,
100a/05, 100a/10, 100a/13, 100b/05,
101a/03, 101a/05, 101a/06, 101a/07,
101a/09, 101a/13, 101b/07, 101b/09,

102b/06, 102b/07, 102b/08, 102b/09,
102b/15, 103b/02, 103b/07, 103b/08,
103b/09, 103b/10, 103b/11, 104b/06,
105a/03, 105a/05, 105a/13, 105b/02,
105b/05, 105b/06, 105b/08, 105b/11,
106a/13, 106b/04, 106b/09, 107a/10,
108a/04, 108a/12, 108a/14, 108b/02,
108b/06, 108b/07, 108b/12, 109a/02,
109a/04, 109a/12, 109a/14, 109a/15,
109b/01, 109b/04, 110a/02, 110a/06,
110b/09, 110b/11, 111a/14, 111b/02,
111b/15, 112a/01, 112a/02, 112a/03,
112a/04, 112a/15, 112b/11, 112b/12,
113a/01, 113a/04, 113a/08, 113b/07,
114a/03, 114a/04, 114a/09, 114a/11,
114b/06, 114b/14, 115a/06, 115a/13,
115a/15, 115b/01, 115b/02, 115b/05,
115b/07, 115b/09, 116a/08, 116a/10,
116a/12, 116a/14, 117b/09, 117b/15,
118a/13, 119a/07, 119a/15, 119b/04,
120a/01, 120a/10, 120a/11, 120b/09,
120b/12, 121a/09, 121a/13, 121b/06,
121b/08, 121b/09, 121b/13, 121b/14,
121b/15, 122a/04, 122a/05, 122a/06,
122a/12, 122a/15, 122b/05, 122b/06,
122b/07, 122b/11, 122b/12, 122b/14,
123a/03, 123a/04, 123a/05, 123a/07,
123a/09, 123a/10, 123a/15, 123b/01,
123b/03, 123b/04, 123b/06, 123b/08,
123b/11, 124a/03, 124a/08, 124a/09,
124a/10, 124a/14, 124b/08, 125a/05,
125b/04, 125b/05, 126a/12, 127a/02,
127a/11, 127a/15, 127b/01, 127b/09,
127b/10, 127b/12, 127b/15, 128a/06,
128a/09, 128a/15, 128b/13, 129a/03,
129a/08, 129a/09, 129a/11, 130a/11,
130a/12, 130a/15, 130b/08, 131b/12,
131b/14, 133a/14, 134a/08, 134b/05,

134b/07, 135a/08, 135a/11, 135b/15,
136a/10, 137a/13, 137b/02, 138a/09,
138a/11, 138a/13, 138b/02, 138b/04,
139a/08, 139a/13, 139b/03, 139b/06,
139b/07, 139b/09, 139b/10, 140a/05,
140a/07, 140a/08, 140a/13, 140a/14,
140a/15, 140b/01, 140b/02, 140b/03,
140b/05, 140b/07, 140b/08, 140b/10,
141a/13, 142a/02, 142b/13, 143a/01,
143a/02, 143a/06, 143b/02, 143b/15,
144a/02, 144b/01, 144b/10, 144b/13,
144b/14, 145a/06, 145a/14, 145b/02,
145b/05, 145b/11, 145b/13, 146a/07,
146b/04, 147a/05, 147a/09, 147a/12,
147a/14, 147a/15, 147b/07, 147b/09,
147b/14, 148a/08, 148a/13, 148b/07,
148b/13, 148b/14, 149a/09, 149b/04,
150b/06, 150b/07, 150b/09, 151a/02,
151a/06, 151a/13, 151b/02, 151b/15,
152a/10, 152a/11, 152a/15, 153a/07,
153a/09, 153a/11, 154a/05, 154a/13,
155a/05, 155a/10, 155b/01, 155b/03,
155b/05, 155b/07, 155b/10, 156a/08,
156a/11, 156a/12, 156a/13, 156b/10,
156b/12, 156b/13, 157a/07, 157a/08,
157a/10, 157b/09, 157b/15, 158a/06,
158b/06, 158b/11, 159a/06, 159b/05,
159b/09, 159b/11, 160a/04, 160a/06,
160a/14, 160a/15, 161a/07, 162a/01,
163a/04, 163a/06, 163a/10, 164a/07,
164a/15, 164b/11, 165b/03, 165b/06,
165b/08, 165b/12, 166b/15, 167a/01,
167a/02, 167a/03, 167a/14, 167b/01,
167b/13, 167b/14, 167b/15, 168a/03,
168a/15, 168b/07, 168b/10, 168b/14,
169a/14, 169b/09, 169b/10, 169b/11,
169b/13, 170a/02, 170a/06, 170a/09,
170b/04, 170b/11, 171a/12, 171a/14,

171a/15, 171b/03, 171b/07, 171b/08,
171b/09, 171b/11, 172a/13, 172b/06,
174a/04, 174a/13, 174a/14, 175b/06,
175b/14, 176a/05, 176a/10, 176a/11,
176a/12, 176a/13, 176b/01, 176b/06,
176b/09, 176b/10, 176b/14, 176b/15,
177a/02, 177a/05, 177b/09, 177b/13,
177b/14, 178a/03, 178a/05, 178a/11,
178b/01, 178b/04, 178b/05, 178b/09,
178b/13, 179a/03, 179a/08, 179b/08,
179b/10, 179b/15, 180a/04, 180a/06,
180b/04, 180b/14, 180b/15, 181a/01,
181a/03, 181a/10, 181b/02, 181b/06,
181b/11, 181b/12, 181b/14, 181b/15,
182a/10, 182a/12, 182b/07, 183a/13,
183b/05, 183b/06, 184a/08, 184a/09,
185a/04, 185b/08, 186a/11, 186a/13,
186a/14, 186b/05, 186b/10, 187b/02,
187b/14, 188a/08, 188a/10, 188a/11,
188b/03, 188b/04, 189a/02, 191a/05,
191a/06, 191a/09, 191a/10, 191a/13,
191b/02, 191b/11, 193a/01, 193a/03,
193a/04, 193a/05, 193a/07, 193b/06,
193b/12, 193b/13, 194a/01, 194a/03,
194a/05, 194a/06, 194a/07, 194a/08,
194a/09, 194a/10, 194a/11, 194a/13,
194b/05, 194b/06, 194b/08, 194b/11,
194b/12, 195a/04, 195b/01, 195b/02,
195b/07, 196a/04, 196a/05, 196a/12,
196b/04, 197a/10, 197a/11, 197b/08,
197b/13, 198a/07, 198a/09, 198a/10,
198b/05, 198b/07, 199a/06, 199a/15,
200a/03, 200a/04, 200a/06, 200a/10,
201a/04, 201a/05, 201b/09, 201b/11,
201b/12, 202a/09, 202a/10, 203a/11,
203a/14, 203b/01, 203b/09, 203b/13,
204a/09, 204a/10, 204a/12, 204b/04,
204b/07, 204b/12, 205a/03, 205a/07,

205a/08, 205a/12, 205a/13, 205b/01,
205b/02, 205b/03, 205b/06, 205b/11,
205b/14, 206a/04, 206a/05, 206a/06,
206b/02, 206b/04, 206b/06, 206b/07,
206b/08, 207a/09, 207a/11, 207b/08,
207b/11, 208a/01, 208a/02, 209a/03,
209b/08, 210a/03, 210a/06, 210a/08,
210a/11, 211b/01, 211b/06, 211b/11,
212a/04, 212a/09, 212a/12, 212b/06,
212b/08, 212b/10, 212b/14, 213a/03,
213a/14, 213b/02, 213b/03, 213b/05,
213b/06, 213b/07, 213b/08, 213b/10,
213b/12, 213b/15, 214a/05, 214a/09,
214a/12, 214a/14, 214b/06, 214b/07,
214b/12, 215a/03, 215a/11, 215a/14,
215a/15, 215b/01, 215b/07, 216a/06,
216a/07, 216a/10, 216b/02, 216b/05,
216b/06, 216b/08, 216b/09, 216b/11,
217a/01, 217a/03, 217a/14, 217b/04,
218a/12, 218b/01, 218b/03, 218b/04,
220a/07, 220b/08, 220b/10, 220b/12,
220b/14, 221a/03, 221a/04, 221a/05,
221a/09, 221a/10, 221b/13, 222b/05,
222b/09, 222b/13, 222b/14, 223a/01,
223a/07, 223a/13, 223b/10, 224a/02,
224a/04, 224a/05, 225a/01, 225b/08,
225b/09, 225b/10, 225b/12, 226a/05,
226a/14, 226b/01, 226b/07, 227b/04,
227b/07, 227b/12, 228a/01, 228a/06,
228b/04, 228b/08, 228b/09, 228b/11,
229a/10, 229a/13, 229b/03, 229b/11,
229b/13, 229b/15, 230a/03, 230a/05,
230a/08, 230a/12, 230b/04, 230b/12,
230b/13, 230b/14, 231a/10, 231b/05,
231b/15, 232a/10, 232b/05, 232b/07,
232b/09, 232b/10, 233a/01, 233a/04,
233a/05, 233a/11, 233b/04, 233b/10,
233b/12, 233b/13, 233b/14, 233b/15,

234a/02, 234a/14, 234a/15, 234b/03,
234b/07, 234b/12, 235b/02, 235b/03,
235b/04, 235b/05, 235b/06, 235b/15,
236a/08, 236a/10, 236b/02, 236b/09,
237a/02, 237a/04, 237a/08, 237a/09,
237b/10, 237b/12, 238a/05, 238a/11,
238a/12, 238a/14, 238b/02, 239b/07,
239b/13, 240a/01, 240a/09, 240a/10,
241a/04, 242a/11, 242a/13, 242b/05,
242b/09, 243a/03, 243a/04, 243a/08,
243a/09, 243a/15, 244a/13, 244a/15,
244b/01, 245b/13, 246a/13, 246b/06,
246b/11, 247b/05, 247b/08, 247b/12,
248a/12, 248b/04, 248b/11, 248b/15,
249a/02, 249a/09, 249b/10, 250a/09,
250a/10, 250a/11, 250b/09, 250b/10,
250b/13, 251a/09, 251b/08, 251b/10,
252a/14, 252b/07, 253a/08, 253a/11,
253a/12, 253b/01, 253b/04, 253b/05,
253b/07, 253b/09, 254a/03, 254a/04,
254a/06, 254a/09, 254a/15, 254b/02,
254b/06, 254b/07, 254b/11, 254b/15,
255a/01, 255a/03, 255a/05, 255b/02,
255b/04, 255b/06, 255b/09, 255b/12,
256a/07, 256b/13, 257a/02, 257a/10,
257b/02, 258a/12, 258a/15, 258b/07,
258b/10, 258b/14, 259a/07, 259b/05,
260a/07, 260b/03, 260b/15, 261a/02,
261a/13, 261a/15, 261b/14, 262a/13,
262b/01, 263a/05, 263a/09, 263a/11,
263b/05, 263b/11, 264b/01, 264b/02,
265b/15, 266a/11, 266b/01, 266b/14,
267a/02, 267a/15, 268a/11, 268b/04,
268b/07, 268b/11, 268b/14, 269a/03,
269b/02, 269b/05, 269b/09, 269b/14,
270b/08, 271a/02, 271a/05, 271a/08,
271a/15, 271b/10, 272a/03, 272a/04,
272a/06, 272a/08, 272a/10, 272b/02,

272b/05, 272b/06, 272b/09, 273a/08,
273b/07, 274a/08, 274b/03, 274b/04,
274b/05, 274b/09, 274b/10, 274b/13,
274b/14, 274b/15, 275a/01, 275b/02,
275b/11, 276a/09, 276a/13, 276a/14,
276a/15, 276b/04, 276b/09, 276b/11,
276b/14, 277a/12, 277b/01, 277b/09,
277b/10, 278a/07, 278b/09, 278b/10,
279a/12, 279b/05, 279b/07, 279b/11,
279b/13, 280a/04, 280a/09, 280a/10,
280a/13, 280a/14, 280b/04, 280b/05,
280b/06, 280b/07, 280b/12, 280b/13,
280b/14, 280b/15, 281a/06, 281a/08,
281b/13, 281b/15, 282a/01, 282a/09,
282a/12, 282b/05, 283a/03, 283a/11,
283a/14, 283b/14, 284a/04, 284b/02,
285a/05, 285a/07, 285a/09, 285b/13,
285b/14, 286a/03, 286a/07, 286a/12,
286a/13, 286a/15, 286b/03, 286b/08,
286b/14, 287a/02, 287a/06, 287b/04,
287b/07, 288a/03, 288a/13, 288a/14,
288a/15, 288b/01, 288b/03, 288b/08,
288b/09, 288b/10, 288b/12, 289a/06,
289a/07, 289b/08, 289b/11, 289b/12,
289b/14, 289b/15, 290b/04, 290b/06,
290b/14, 291a/03, 291a/11, 291a/15,
291b/01, 291b/02, 291b/04, 294b/12,
295a/01, 295b/03, 295b/07, 296b/10,
297a/01, 297a/04, 297a/06, 297b/05,
297b/08, 298a/03, 298b/11, 299a/01,
300b/10, 301a/06, 301a/07, 301a/11,
301b/07, 302a/08, 302a/09, 302a/12,
303a/11, 303a/13, 303b/01, 303b/13,
303b/14, 304a/03, 304a/10, 304a/14,
304b/03, 304b/06, 304b/08, 304b/11,
305a/01, 305a/07, 305a/09, 305a/10,
305b/11, 305b/14, 306b/04, 306b/07,
306b/08, 306b/13, 307a/09, 307b/01,

307b/05, 308a/03, 308a/04, 308a/05,
308a/07, 308a/08, 308a/09, 308a/10,
308a/14, 308b/01, 308b/02, 308b/03,
308b/05, 308b/06, 309a/05, 309b/03,
309b/08, 309b/13, 310a/05, 310a/13,
311a/06, 311a/07, 311a/12, 311b/01,
311b/12, 312a/02, 312a/03, 312a/06,
312a/09, 312a/10, 312a/12, 312a/14,
312a/15, 313a/11, 313a/15, 313b/07,
313b/09, 313b/11, 314a/05, 314a/10,
314a/13, 314b/03, 314b/08, 314b/12,
314b/14, 314b/15, 315a/01, 315a/04,
315a/05, 315a/06, 315b/04, 315b/08,
315b/12, 315b/13, 316a/07, 316a/08,
316b/09, 317a/13, 317a/14, 317a/15,
317b/09, 318a/06, 318b/04, 319a/01,
319a/03, 319a/15, 320a/02, 320a/05,
320a/06, 320a/07, 320a/14, 320a/15,
320b/01, 320b/08, 320b/09, 321a/02,
321a/04, 321a/07, 321a/11, 321a/13,
321b/03, 321b/04, 321b/10, 321b/11,
322a/02, 322a/08, 322a/13, 322a/15,
322b/05, 322b/08, 323a/01, 323a/03,
323b/02, 323b/04, 323b/06, 323b/10,
323b/11, 323b/14, 324b/13, 324b/14,
325a/01, 325a/04, 325a/06, 325a/11,
326a/13, 326b/01, 326b/07, 326b/09,
326b/11, 326b/12, 327a/08, 327a/10,
327a/15, 327b/01, 327b/02, 327b/04,
327b/11, 328a/03, 328a/07, 328a/10,
328a/14, 328a/15, 328b/01, 328b/02,
328b/07, 328b/08, 328b/09, 328b/10,
328b/13, 328b/15, 329a/03, 329a/04,
329a/07, 329a/10, 329a/11, 329a/13,
329b/01, 329b/02, 329b/03, 329b/05,
329b/15, 330b/02, 330b/04, 330b/05,
330b/06, 330b/08, 330b/09, 330b/10,
330b/13, 330b/14, 331a/02, 331a/13,

331b/01, 331b/04, 331b/11, 331b/12,
331b/13, 331b/14, 332a/04, 332a/07,
332a/12, 332a/14, 332b/04, 332b/06,
332b/09, 332b/11, 333a/04, 333a/10,
333a/12, 333a/13, 333b/04, 333b/10,
333b/11, 333b/14

o.+dur 007b/08, 008a/12, 009b/14,
010a/01, 010a/10, 011b/05, 027b/06,
027b/12, 030a/09, 030a/10, 031b/09,
038b/09, 050a/12, 054b/02, 062a/01,
073b/10, 075a/10, 076a/01, 079b/06,
084b/11, 095b/10, 097b/03, 098a/08,
105a/04, 106b/12, 111b/10, 113a/02,
121b/09, 126b/11, 129a/07, 131b/06,
135a/10, 146a/08, 150a/12, 173b/03,
173b/05, 180b/10, 188b/06, 207b/09,
225a/04, 230a/07, 232a/09, 232b/10,
232b/11, 246b/11, 247a/07, 248b/03,
249a/07, 257b/07, 263a/10, 267b/08,
271b/05, 276a/03, 279b/01, 279b/04,
283a/04, 285a/15, 289b/13, 303a/01,
310a/05, 312a/05, 323b/13, 333b/08

o.+ıdı 005a/11, 010a/14, 028b/15,
048b/08, 051a/15, 060b/08, 071b/05,
071b/15, 101b/05, 106b/08, 127a/07,
148a/02, 148b/06, 191a/06, 191a/09,
191a/12, 191a/14, 191a/15, 191b/01,
191b/04, 191b/05, 191b/06, 191b/07,
191b/08, 191b/10, 191b/12, 191b/13,
211b/14, 263a/03, 263a/11, 279b/14,
282a/11, 282b/08, 289a/03, 304a/05

o.-sın 213a/09

- *o. vakt:* O vakit. 042a/05, 057a/08,
072a/13, 080b/09, 105b/15, 164b/01,
196b/10, 211b/04, 212a/05, 212a/06,
230a/10, 249a/14, 278a/08, 285b/10,

297a/11, 302b/04, 313a/13, 317b/10,
321a/03

olar : Onlar. -1-

o.+uñ 132b/13

olın-: → **olun-:** -2-

o.-dı 015a/12

o.-mışdı 309a/07

- *o. (yād o.)* → yād

olun-: Yapılmak, edilmek, olunmak.

-2- (**krş. olın-**)

o.-duğı 071b/14, 072a/11

- *o. (zıkr o.)* → zıkr

omuz : Omuz. -3-

o.+ına 067b/10

o.+ında 067b/11

o.+ından 067b/12

on : On sayısı. -85-

o. 004b/07, 007a/08, 034b/10,
034b/13, 061b/09, 067a/09, 067a/13,
078a/10, 078a/11, 078b/03, 092a/04,
092a/05, 111b/07, 113b/11, 113b/14,
116a/15, 122a/05, 131b/03, 142a/07,
147a/07, 150a/14, 150b/01, 150b/02,
151a/07, 151a/08, 173a/13, 183a/05,
183a/11, 183a/14, 191a/04, 191b/08,
191b/10, 191b/11, 191b/13, 196b/03,
198b/05, 210a/07, 210a/15, 210b/14,
211a/06, 211a/08, 211a/13, 211b/03,
211b/04, 211b/07, 212a/04, 221a/13,
249b/13, 249b/15, 250b/06, 252a/15,
257a/06, 260a/11, 276b/07, 278b/12,
282b/12, 287a/01, 287a/04, 292b/10,

292b/13, 292b/14, 293a/02, 293a/05,
293a/11, 293a/14, 293b/03, 293b/05,
301b/03, 304a/10, 306b/10, 307a/07,
311a/13, 311b/03, 312a/12, 312b/09,
326b/01

o.+ar 137b/14

- o.+uncu: Onuncu. 101b/03, 191b/07,
211a/10, 217a/07, 292b/06, 306b/03

ora : Orası, ora, o yere, o mahal. -1-

o.+lar 271a/07

orta : 1. İki uçtan eşit uzaklıkta olan yer veya
ona yakın kısımlar, orta. -18-

o. 076b/14, 223a/09

o.+sın 085a/03

o.+sında 018a/15, 066a/11, 066b/13,
208a/12

o.+ya 280b/01

2. İç tarafı.

o.+sında 125b/02

o.+sından 045a/07

3. Ara.

o.+muza 237a/07

o.+muzdan 048a/14

o.+sında 047b/03, 216b/03

o.+sından 048a/05

o.+yadı 059a/10

- o.+(dan) götür-: Kaldırmak, ortadan
kaldırmak. 139b/02
- o.+(ya) al-: Her yanını çevirmek,
kuşatmak. 139a/15

ortak : Ortak. -4-

o. 067a/04

o.+a 089b/04

o.+laruñuzı 324a/02

o.+suz 037a/05

oruç (*Far. rûze*): Dinî kaideler içinde yiyip
içmekten kaçınma, oruç. -16-

o. 173a/06, 280a/02

o.+ların 280a/06

o.+uñ 274a/04, 275a/12

- o. aç-: Vakit geldiğinde oruç
bozmak, iftar etmek. 280b/01,
280b/09, 281a/01
- o. ağzı: Oruçlu. 280b/07, 280b/14,
281a/07
- o. dut-: Oruçlu olmak. 048b/06,
280a/03, 280a/04, 308b/15

otı : İlaç. -4-

o.+ın 194b/15

o.+ı 195a/08, 195a/09, 195a/09

2. Bitki, ot. -5-

o. 080b/08, 080b/10

o.+ı 177a/13

o.+ları 176b/06

o.+larla 289b/09

ot₂ → **od** -1-

o. 070a/12

otar-: Hayvanı yaymak, otlatmak, doyurmak.
-1- (**krş. otla-**)

o.-mağa 075a/07

otır-: → **otur-**: -1-

o.-dılar 148a/04

otla- Hayvanı yaymak, otlatmak, doyurmak. -

3- (**krş. otar-**)

o.-dular 270a/02

o.-mağa 042b/14

o.-rlar 042b/09

otur- 1. Oturmak, beklemek.

-114- (**krş. otir-**)

o. 030a/04, 035b/05, 047a/03,
221a/14, 221b/05, 221b/11, 222a/02

o.-a 072b/03, 177b/12, 255b/02

o.-alar 269b/05

o.-ayın 259a/05

o.-dı 006b/08, 013a/15, 026b/07,
028b/07, 029b/08, 030a/05, 037b/09,
037b/10, 039a/07, 047a/03, 084b/14,
095b/15, 104a/08, 109b/14, 125b/08,
137b/05, 148a/04, 188a/06, 198b/14,
208b/03, 213b/11, 224b/03, 227a/04,
249b/14, 250a/05, 257a/01, 259a/05,
272a/02, 281b/03, 286a/13, 289a/15,
291b/01, 329a/13, 329a/15

o.-dılar 012b/06, 043b/15, 269b/01,
321b/09

o.-duğı 301a/10

o.-duğ 332a/03

o.-dum 171b/08, 254b/06, 326b/15

o.-duñuz 237a/15

o.-madı 012a/14

o.-mağa 269b/06

o.-miş 025a/12, 095b/15, 162b/13,
166b/01, 167b/13, 216b/04, 216b/06,
193a/01, 201a/11, 187a/11

o.-mışdı 004b/13, 008a/05, 013b/01,
019a/01, 086a/05, 089b/14, 138a/08,
163b/15, 165a/14, 170a/15, 175a/01,
175a/02, 186a/14

o.-mışdum 148b/10

o.-mışlar 037b/06, 109a/13, 165a/03,
171b/07

o.-mışlardı 015b/09

o.-mışlarıcı 070b/09, 186a/14

o.-mışsız 109a/14

o.-sam 250a/04

o.-sañ 095a/15

o.-uñ 272b/02, 298a/11

o.-ur 039a/11, 083b/06, 135a/02,
215a/14, 230a/02

o.-urdu 012a/15, 198a/02, 261b/07

o.-urdum 231a/15, 320b/02

o.-urlardı 202a/05

2. Bir makama geçmek.

o.-dı 250a/08, 253a/04, 262a/06,
278b/11, 283a/12, 291b/12, 300b/09

• o.-u dur-: Oturup kalmak. 025b/11

• o.-u yat-: Uzanmak. 025b/01

oturt- Yerleştirmek, oturtmak. -2-

o.-dı 047a/05

o.-mışdı 069a/11

otuz : Otuz sayısı. -10-

o. 069a/09, 091b/14, 092a/05,
143a/01, 215b/03, 276b/07, 291b/13,
308b/07, 328a/12, 328a/13

oyna-: Eğlenmek, oynamak. -12-

o.-ma 028b/13

o.-mağa 204a/06

o.-mağıçun 010b/02

o.-mağ 010a/14

o.-rdı 028a/07

o.-rlar 037b/06, 083b/06

o.-rlardı 203b/05, 316b/13

o.-rsın 037b/09

o.-suz 094a/04

o.-yalum 010b/02

oynan-: Oynama işine konu olmak. -1-

o.-ınca 029b/05

oynaş-: Birbiriyle onamak. -1-

o.-up 175a/03

Ö

öde-: 1. Vermek, ödemek. -5-

ö.-di 213a/03

ö.-gil 312b/05

ö.-mek 145a/06

- *ö.-yü vir-:* Ödeyivermek. 258a/01,
240b/07

öden-: Ödeme işine konu olmak. -1-

ö.-di 262b/03

ödüç : Borç. -1-

ö. 280a/08

ög-: Övmek, methetmek. -13- (**krş. öv-**)

ö.-di 087a/02, 116b/01, 122a/08,
295a/05, 295a/07, 295a/09, 295a/10,
295a/11, 295a/13, 295a/15

ö.-diler 239b/15

ö.-erdi 237a/12

öğredici : Öğreten. -1-

ö.+ler 245b/09

öğren-: Öğrenmek. -10- (**krş. öğren-**)

ö.-diler 252b/09

ö.-e 030b/13, 031a/01, 252b/08

ö.-esin 029b/01

ö.-evüz 094a/09

ö.-mege 069b/11

ö.-megim 069b/12

ö.-miş 202b/12

ö.-mişidi 036b/12

öğren- → öğren- -1-

ö.-di 088b/02

öğrenci : Öğrenci. -1-

ö.+nüñ 294b/03

öğret-: Öğretmek. -28-

ö. 015a/07, 073b/02, 073b/09

ö.-di 037b/01, 088b/02, 094a/10,
095a/11

ö.-diler 049b/08, 245b/08, 307a/14

ö.-eler 141b/05

ö.-em 233a/14
ö.-esin 231b/08
ö.-esiz 049b/04
ö.-eyim 069b/08, 071a/02, 073a/05,
073b/08, 139a/10
ö.-me 318b/02
ö.-mek 294b/07
ö.-meyem 151b/09
ö.-mezem 151b/12
ö.-mişdür 029b/03
ö.-mişidi 070b/14
ö.-señ 031a/02
ö.-tiyse 295a/01

ögül-: Övülmek. -1-

ö.-mişem 005a/15
ö.-mişi 055a/06

öksüz : Öksüz, anası babası ölmüş çocuk. -1-

ö.+e 031a/02

öküz : Erkek sığır, öküz. -8-

ö. 025b/01, 025b/02, 158a/15,
170a/02, 170a/04
ö.+den 025b/03
ö.+i 025b/07
ö.+in 025b/04

öl-: Ölmek. -133-

ö.-di 012a/02, 028a/09, 039a/07,
063b/08, 071a/06, 074a/14, 091b/08,
109a/06, 109a/07, 109a/15, 111a/04,
124a/15, 138a/14, 140b/10, 196a/04,
203b/09, 217b/03, 223b/03, 224a/05,

230b/03, 230b/11, 244b/12, 250b/11,
251b/14, 263a/14, 263b/02, 289b/02,
304a/11, 307a/09, 308b/07, 322a/07,
326b/12, 328a/11, 328a/12

ö.-diler 210b/07, 219a/05

ö.-dü 043b/15

ö.-dügi 128b/04

ö.-dügin 147b/03

ö.-düginden 192b/09, 234a/13

ö.-dügine 039a/12, 259b/14

ö.-dügümden 005b/14

ö.-dügünde 229b/05, 230a/15

ö.-dükden 250b/11

ö.-düler 046b/02

ö.-e 251b/12, 259a/07

ö.-ecek 330b/08

ö.-em 024b/02, 070a/04

ö.-esin 124a/13

ö.-evüz 290a/08, 322b/04

ö.-eyidi 267b/03

ö.-ince 031b/07

ö.-iser 241b/10

ö.-iserdür 057b/03, 246b/06

ö.-iserem 226a/15

ö.-isersin 263a/15

ö.-mecek 289a/08

ö.-meden 196a/06

ö.-medi 062a/07, 062a/10, 230b/02,
230b/03, 263a/12, 263b/01, 322a/07

ö.-mek 277b/05, 277b/06

ö.-mekdür 114b/14

ö.-mekle 310a/11

ö.-meseydi 219a/07

ö.-mesün 131b/10

ö.-meye 274a/01

ö.-meyecek 273a/08

ö.-meyeydi 138a/13, 219a/06,
219a/07, 219a/08, 219a/09, 219a/10,
219a/11, 219a/12, 219a/13, 219a/14,
219a/15, 219b/01, 219b/02

ö.-meyeydüm 219b/04

ö.-meyince 246a/07

ö.-me-y-iser 321a/13

ö.-meyle 071a/06

ö.-mez 177b/05, 230b/12

ö.-mezden 278b/06

ö.-miş 022b/11, 040a/02, 064a/11,
121b/03, 128b/04, 204a/02, 289b/04,
307a/04

ö.-mişdi 089b/01, 091b/05

ö.-mişdür 025b/06, 026a/03

ö.-mişidi 080a/04, 111a/10, 211a/07

ö.-mişler 036b/10

ö.-se 111b/03

ö.-señ 247b/04

ö.-sin 138a/04

ö.-ür 201b/08, 323a/01

ö.-ürsem 219b/11

ö.-ürsevüz 103b/01, 290a/06

ö.-üserüz 248b/14

- ö.+en: Ölen (kişi).

ö. 028a/09

öldür-: 1. Öldürmek. -285-

ö. 037a/09, 140a/12, 259a/03,
286b/11, 330a/13, 332b/10

ö.-cegüñi 287a/13

ö.-di 028a/11, 028b/08, 028b/09,
036a/05, 037a/01, 037a/07, 058a/11,
104b/10, 122b/04, 137a/12, 138a/11,
140b/02, 140b/07, 144a/07, 195b/13,
250a/09, 253b/05, 253b/07, 257a/07,
257a/11, 257b/07, 278b/10, 285a/10,
291b/04, 312a/15, 326b/02, 327a/06,
332b/09, 333b/06, 333b/07

ö.-diler 015a/05, 015a/10, 028b/11,
039b/12, 043b/06, 043b/15, 047b/05,
051b/05, 058a/07, 104a/02, 108b/09,
110b/06, 115b/01, 118b/11, 128a/15,
129b/10, 141a/07, 159b/12, 241a/14,
242a/13, 273a/11, 275a/03, 278a/08,
288b/04, 291a/05, 291b/08, 305a/12,
306b/11, 310a/10, 314a/06, 316a/04,
326a/12, 326b/06, 327b/07, 328b/02,
329b/15, 329a/14

ö.-diyise 332b/14

ö.-dügi 076b/15

ö.-dügleriyiçündür 277b/10

ö.-dük 331a/07

ö.-dükleri 002b/11, 049b/11

ö.-dükleriçün 303a/14

ö.-düklerinüñ 275b/04

ö.-düler 316a/03

ö.-düm 037a/11, 249a/15, 291b/06

ö.-dün 028a/12, 028a/14, 028a/15,
028b/02, 028b/04, 037a/08, 329b/10,
330b/04

ö.-dünüz 039b/14, 276b/11, 283b/07,
305a/14

ö.-e 029a/09, 082a/08, 093a/10,
122b/02, 132a/12, 138b/13, 248a/13,
271b/05, 276a/04

ö.-ecegini 287a/08

ö.-eler 046b/14, 047a/11, 047a/14,
115a/15, 159b/08, 125b/02, 271b/05,
271b/06, 273a/11, 273b/02, 303a/02,
312b/06, 322b/03

ö.-elüm 043b/10, 097a/05, 125b/02,
268b/03, 283b/09

ö.-em 046b/12, 140a/15, 140b/05,
249b/01, 290a/09

ö.-emesiz 097a/07

ö.-eserler 303a/07, 330b/12

ö.-esi 263b/05

ö.-esin 036b/07, 275b/10, 286b/13,
321b/02, 330a/15

ö.-esiz 273a/08, 323a/05, 324b/06,
331a/10

ö.-esün 127b/11

ö.-evüz 098a/04, 098a/09, 290a/04,
323b/12

ö.-eydüm 287a/13

ö.-eyim 138a/06

ö.-eyin 275b/15, 287a/12, 290a/10,
290a/11, 305a/13

ö.-iser 038b/10

ö.-iserdür 285a/09

ö.-iserler 241b/10

ö.-iserlerdür 273a/09, 287b/13,
316b/08

ö.-mediler 047b/09, 047b/12,
263a/13, 328a/07

ö.-medüm 028b/03

ö.-medünüz 104b/10, 328a/01,
330a/09

ö.-mege 008b/05, 008b/06, 050b/13,
051a/15, 065a/03, 085a/11, 093a/09,
098a/03, 098a/13, 098b/05, 115a/12,
140b/03, 201b/02, 255a/11, 265a/14,
268a/02, 273a/07, 276a/05, 278a/15,
278b/10, 285a/13, 323b/07, 324a/14,
332a/01, 332b/10, 333b/07

ö.-megi 272b/11

ö.-megile 329b/09

ö.-mek 093a/13, 132b/05, 136b/09,
264a/01, 267b/07, 267b/10, 271b/01,
273a/12, 276a/02, 285a/13

ö.-mekde 277b/11

ö.-mekden 330a/09, 331a/12

ö.-mekdür 322a/10

ö.-memek 330b/01

ö.-meye 052a/15, 140b/01, 140b/06

ö.-meyem 140b/06

ö.-mezden 127a/06

ö.-miş 036a/08, 141a/12, 267b/08

ö.-mişdür 053b/08

ö.-mişidi 110b/03, 140b/02

ö.-mişler 048a/15

ö.-mişlerdi 048a/12

ö.-se 159b/15

ö.-seler 276b/02

ö.-serler 277a/08

ö.-serlerdür 312b/01, 317a/05

ö.-sin 305a/13

ö.-sünler 047a/12, 141a/11

ö.-ün 039b/12, 039b/14, 051b/05,
053b/08, 072b/12, 115a/10, 132b/04,
330a/13

ö.-üp 328a/02

ö.-ür 122b/03, 128a/12, 138b/07,
306a/02

ö.-ürem 093a/13, 138a/07

ö.-ürler 210a/13, 271a/08, 316b/11,
322b/15

ö.-ürseñ 110b/04, 141a/11

ö.-ürsin 036a/15

ö.-ürsüz 132a/13

ö.-ürüz 267b/06

- **ö.+en:** Öldüren.
ö. 028b/10, 140b/01, 303a/08
ö.+dür 288a/09
ö.+e 276a/15, 307a/04
ö.+i 140b/05, 242a/09, 271b/05,
305a/12
ö.+ler 284a/14, 305b/03
ö.+leri 283b/09, 305a/15
- **ö.-üp-dur-** 286b/12

- **ö.-ü bil-:** Öldürme ihtimali veya imkânı bulunmak. 083a/09, 286b/09, 323b/13

öldürici → **öldürücü** -1-

ö.+dür 288a/08

öldürücü : Öldüren. -3-

ö. 274b/02, 274b/03, 287b/02

öli → **ölü** -3-

ö. 022b/11, 064a/12, 173a/09

ölü : Hayatı sona ermiş olan, ölü.-14- (**krş. öli**)

ö. 002b/04, 028a/04, 029a/05,
039a/11, 064a/13, 074a/02, 203a/06,
204a/15, 204b/01

ö.+den 105a/01

ö.+si 290a/05

ö.+sü 201b/09

ö.+yi 033a/05, 059b/07, 184b/12

ölüm : Ölme, ölüm. -39-

ö. 012b/07, 192b/08, 218b/12,
219a/04, 219a/05, 219b/04, 219b/09,
219b/15, 230b/02, 233b/10, 255a/13,
256a/10, 257a/14, 263b/06, 263b/07,
302b/07

ö.+den 219a/06, 219a/08, 219a/09,
219a/10, 219a/11, 219a/12, 219a/13,
219a/14, 219a/15, 219b/01, 219b/02,
219b/03, 256a/09, 325b/11, 325b/12

ö.+e 291a/08, 291a/11

ö.+in 219b/09

ö.+inden 058b/06

ö.+üne 247b/14

ö.+üñünde 315b/03

- *ö. acısı*: Ruhunun bedeni terk ederken hissedildiği söylenen ızdırap. 218b/14
- *ö.+(i) iriş-*: Ölümü yaklaşmak. 247b/12

‘**ömr** (Ar.): Yaşama, hayat. -18- (**krş.** ‘**ömür**)

‘ö. 114b/06, 219a/07

‘ö.+i 004b/06, 005a/10, 008a/12, 092a/08, 210a/14, 211a/12, 226b/09, 247b/11, 273a/07, 276b/06, 302b/11

‘ö.+iyidi 004b/07

‘ö.+üm 096b/04

‘ö.+ümüzdür 302b/11

- ‘*ö.+(i) āhīre iriş-*: Ölmek. 301b/05
- ‘*ö.+(i) soñına iriş-*: Ölmek. 226b/9
- ‘*ö.+(in) uzun it-*: Yaşatmak. 206a/09

‘**ömür** → ‘**ömr** -5-

‘ö. 010a/03, 206a/10, 206a/13

‘ö.+lerde 010a/02

- ‘*ö. bul-*: Yaşamak. 206a/10, 206a/13
- ‘*ö. sür-*: Yaşamak. 054a/06

‘**öñ**₁ : Ön, ön taraf. -2-

ö. 108b/10

ö.+e 142b/11, 232b/06

ö.+inde 018b/07, 057b/12, 061b/09, 061b/12, 061b/14, 064a/15, 067a/01, 079b/10, 086b/09, 101a/07, 117b/12, 122a/05, 145a/02, 150a/06, 154b/13, 163b/15, 167b/13, 168a/02, 169b/09,

175a/09, 176a/14, 176b/11, 176b/12, 186a/09, 188a/12, 194a/15, 253b/10

ö.+inden 046a/07, 107b/09, 158a/14, 176a/13

ö.+ine 004b/15, 006a/15, 014b/12, 019a/13, 025a/14, 038a/07, 045a/07, 063a/13, 064b/04, 083b/12, 084a/02, 084b/15, 087b/07, 092b/13, 101b/13, 124a/08, 138b/02, 142a/10, 193a/06, 193b/10, 195a/03, 199b/13, 201a/11, 203a/08, 203b/12, 205b/11, 213b/11, 308a/05, 308a/07, 325b/09

ö.+lerinde 043b/14, 158a/09

ö.+ümüze 046a/06

ö.+ünce 216b/03

ö.+ünde 008b/07, 012a/14, 019a/01, 043b/05, 149b/14, 281b/06

ö.+üñde 042a/12, 064a/12, 226b/15, 320b/04

ö.+ünden 094b/02

ö.+üne 104b/04, 253a/08, 274a/14

ö.+üñüzde 220a/02

ö.+üñüzdedür 220a/11

‘**öñ**₂ : Önce, evvel. -95-

ö.+ince 108a/13

ö.+inden 039a/05, 039b/13, 056b/08, 139a/15, 191b/04

‘**öñ**₃ : Önce, daha evvel. -29-

ö. 004b/05, 021b/06, 058b/06, 065b/15, 077b/02, 080a/15, 138b/09, 149b/11, 150a/05, 173b/04, 192a/12, 192b/09, 212b/09, 237a/07, 243a/15,

244b/04, 248b/04, 264b/08, 267b/02,
270b/15, 274b/06, 278b/06, 311b/06

ö.+den 149b/13, 267b/02, 282b/12

ö.+dinidiler 172b/02

ö.+dinki 241b/09

ö.+dünki 227b/10

- ö. (bundan ö.) → bundan

önegü : İnatçı. -1-

ö. 256b/09

önegülük : İnat, inatçılık. -1-

ö. 239b/01

öñle-: Karşısına çıkmak, engel olmak. -1-

ö. 194a/09

öñürt-: Öne geçmek, ileri geçmek, önden
götmek. -1-

ö.-ürek 281b/01

öp-: Öpmek. -9-

ö.-di 085a/08, 151a/10, 216a/11,
230a/13, 326b/11

ö.-dükçe 230a/13

ö.-düm 234b/15

ö.-mekden 135a/06

- ö.-üp-dur-: Sürekli öpmek, çok
öpmek. 333b/12

ör1-: Gizlemek, örtmek. -1- (krş. ört-)

- ö.-gil 312b/06

ör2-: İplik, yün, tel, saz vb.ni birbirine
dolayarak veya geçirerek işlemek veya
tezgâhta dokumak; duvar yapmak. -2-

ö.-mişlerdi 069a/04

örü : Dik, kalkık. -1-

- ö.-ü tur-: Dik durmak, ayağa
kalkmak. 221b/14

ört-: Gizlemek; kapamak. -12- (krş. ör1-)

ö.-di 089a/06, 089a/07, 089a/08,
222b/04, 261b/09

ö.-diler 062a/12, 110b/11, 110b/12

ö.-dün 261b/11

ö.-mediyidi 261b/10

ö.-medüm 219b/13

ö.-sin 063a/10

örtül-: Gizlemek, örtülmek. -1-

ö.-e 243a/01

örtülü : Kapalı, gizli. -5-

ö. 035a/09, 062b/05, 124b/14,
155a/02

ö.+dür 181a/12

örümcek : Örümcek, ankebut. -1-

ö. 099b/05

öt-: Ötmek. -1-

ö.-di 287b/07

öte : Diğer, öteki; ayrıca. -2-

ö. 164a/13, 174b/05

ötri → **ötürü** -1-

ö. 010b/03

ötrü → **ötürü** -17-

ö. 013a/08, 117a/07, 199a/07,
200b/04, 200b/05, 200b/06, 201b/15,
202a/12, 202a/14, 202a/15, 202b/04,

202b/08, 202b/15, 204a/14, 209a/12,
216b/12, 227a/10

ötürü : Dolayı, sebebiyle, için, yüzünden. -65-
(krş. ötri, ötrü)

ö. 023b/03, 042a/12, 044b/06,
046b/06, 052b/04, 061a/12, 072b/14,
075b/11, 085a/12, 090b/01, 090b/12,
090b/13, 103a/15, 103b/01, 103b/14,
105b/06, 109a/04, 111a/06, 115b/07,
117a/12, 117a/13, 120a/10, 124a/11,
126a/09, 128a/07, 133a/07, 138b/13,
140b/04, 144b/02, 145a/03, 148b/15,
151a/07, 184b/06, 184b/08, 184b/11,
188b/08, 191b/05, 194b/12, 195b/05,
197b/15, 198b/12, 198b/14, 199a/14,
199b/04, 199b/07, 205b/14, 207a/12,
243b/13, 245b/12, 247b/04, 256a/09,
260a/06, 260b/01, 260b/10, 268b/05,
279a/06, 279a/09, 282a/15, 304a/10,
304b/11, 307a/05, 313b/12, 330b/06

ö.+dür 081b/11, 121b/06

- ö. (*andan* ö.) → andan

öv-: Övmek. -1- **(krş. ög-)**

ö.-üñ 319a/05

öyke-: Öfkelenmek. -1-

ö.-sin 262a/04

öyle : 1. Öğle. -2- **(krş. iyle)**

- ö. *vakti*: Öğle, zeval vakti. 073a/06

2. Öğle namazı.

ö. 257b/02

öz : Kendi, zat. -8-

ö. 306b/06

ö.+i 328b/13

ö.+iyiçün 280a/14

ö.+ñi 303a/09

ö.+ümden 271a/12

ö.+ümi 271a/11

ö.+üñ 233a/01, 233a/02

özge : Başka, gayri. -3-

ö. 058b/14, 107b/04, 113a/02

‘**özr** → ‘**özür** -2-

- ‘ö. *dile-*: Özür dilemek, hatasının, suçunun af edilmesini istemek. 150a/06, 166b/11

‘**özür**(*Ar.*): Kusur, hata, eksiklik.

-12- **(krş. ‘özr)**

‘ö. 095b/10

‘ö.+den 021a/02

‘ö.+i 262b/14, 265a/05

‘ö.+in 149b/14, 323b/15

‘ö.+ler 239b/03, 252b/03, 308a/08,
333a/10

‘ö.+üm 240a/06

- ‘ö. *dile-*: Özür dilemek, hatasının, suçunun af edilmesini istemek. 150a/06, 166b/11

P

paça (*Far.*): Pantolon; kasaplık hayvanların ayağı. -1-

p.+sı 217a/02

pādişāh (*Far. pād-şāh*): Hükümdar, melik.

-149-

p. 022a/14, 022b/02, 024b/10, 024b/12, 025b/10, 026a/02, 029a/09, 039a/01, 039a/07, 039a/11, 039a/14, 039b/01, 039b/04, 039b/06, 039b/08, 039b/11, 039b/13, 039b/15, 048a/02, 051b/01, 051b/04, 053b/07, 053b/09, 053b/15, 058a/08, 061a/02, 061a/04, 061a/10, 061b/10, 062a/04, 062b/03, 062b/06, 062b/10, 063a/01, 063a/08, 063a/10, 063b/04, 064a/03, 064a/04, 064a/08, 064a/10, 064a/13, 064a/14, 064b/04, 064b/05, 064b/06, 065a/02, 065b/01, 065b/02, 065b/03, 066b/13, 066b/14, 067a/01, 067a/04, 067a/13, 067a/15, 067b/05, 067b/07, 067b/09, 067b/13, 068a/10, 068b/02, 068b/06, 068b/10, 069a/02, 069a/07, 069a/14, 069b/05, 070a/02, 070a/04, 070a/09, 072a/12, 072a/14, 074b/11, 075a/02, 075a/06, 075a/15, 075b/02, 075b/04, 075b/10, 126a/11, 140a/12, 147a/11, 216a/12, 306a/01

p.+a 024b/09, 039a/09, 039a/13, 039b/02, 048b/14, 064a/10, 064b/12, 065b/01, 069b/07, 069b/14, 069b/15, 070a/07, 070a/13, 228b/02

p.+da 038b/15

p.+dan 024b/13, 025a/05

p.+dur 086b/08

p.+ı 022a/12, 027a/05, 032b/06, 039a/05, 039b/02, 040a/02, 047a/10, 050a/01, 051b/03, 067b/03, 075b/02, 126b/09, 134b/03, 140a/09, 147a/12

p.+ına 022a/11, 048a/01

p.+ından 143b/07

p.+ınıñ 061b/05, 126a/02

p.+lara 112a/12

p.+ları 048b/15, 053b/07, 075b/01

p.+larına 029a/09

p.+larınıñ 037b/05, 140a/08

p.+larıñ 253a/07

p.+umuz 039a/12

p.+uñ 025a/05, 025b/15, 037b/05, 061a/08, 074b/09, 075a/04

p.+uñuz 038b/14, 184b/05

p.+uñuza 038b/05, 066b/12

- *p. it-*: Padişah yapmak. 096a/04
- *p.-ı büzürgvār*: Saygıdeğer padişah, ulu padişah. 022a/15, 074b/14

pādişāhlıq : Hükümdarlık, padişahlık. -15-
(**krş. pādişāhlıq**)

p. 112a/11, 306a/01, 310a/07

p.+da 306a/04

p.+ı 112a/12, 140a/06, 144b/13, 302b/10

p.+ın 156a/05, 186b/09, 301b/12

p.+ına 306a/03

p.+ından 182b/04

p.+ısa 096a/04

p.+uñda 139a/11

pādişāhlıq → **pādişāhlıq** -2-

p.+umda 331b/07

p.+uñ 294a/13

pāk (*Far.*): Temiz. -28-

p. 062b/02, 150b/15, 228a/15,
228b/01, 229b/04, 296a/09, 296a/10

p.+dur 055a/08, 065a/15, 146a/05,
156b/12, 188b/03, 304a/03

p.+sın 229b/05

- *p. eyle-*: Temizlemek. 300a/03
- *p. it-*: Temizlemek. 021a/01, 041a/03,
118a/12, 118a/14, 299b/15, 300a/01,
300a/02, 329b/06
- *p. ol-*: Temizlenmek, temiz olmak,
arınmak. 102b/14, 298a/14, 300a/03

pākīze (*Far.*): 1. Temiz, pak. -11-

p. 019b/08, 019b/12, 074a/04,
081b/01, 081b/14, 126a/06, 174b/12,
177b/02, 213b/12

2. Güzel.

p. 175a/01

- *p. +rek-*: Çok temiz, en pak. 009b/13

pākīk → **pākīk** -1-

p.+uñ 041a/02

pākīk : Temizlik. -4- (**krş. pākīk**)

p.+ıla 150b/02

p.+ma150b/03, 151a/01

p.+uma 151a/09

pālān (*Far.*): Palan, semer. -4-

p. 231b/06, 231b/08

p.+ıla 142a/05

p.+ın 234a/03

palās (*Far.*): Hırka. -3-

p. 011a/14

p.+ı 013b/08

p.+lar 011a/14

panbuq : Pamuk. -1-

p. 015b/01

pāre (*Far.*): Parça. -51-

p. 063b/10, 084b/04, 090a/01,
103b/07, 112b/11, 204b/10

p.+ler 063a/15

p.+leri 063b/01

p.+lerin 063a/14

p.+si 084b/13, 110b/10, 110b/11,
197b/05

p.+sin 063a/13

p.+yi 063b/01

- *p. (bir p.)* → bir
- *p. it- (iki p. it-)*: İkiye bölmek.
063a/12, 196b/09
- *p. (iki p. ol-)*: İkiye bölünmek.
008b/15, 123a/03, 197a/10, 197b/05,
197b/11
- *p. eyle-*: Parçalamak. 122a/14
- *p. ol-*: Parçalanmak. 197a/13,
213b/06
- *p. p.*: Parça parça. 097b/13
- *p. p. eyle-*: Parçalamak. 052b/03,
290b/13, 333b/14
- *p. p. it-*: Pamparça etmek. 052b/07,
052b/11, 062a/05, 063b/12
- *p. p. kes-*: Parçalamak. 053b/09
- *p. p. ol-*: Parça parça olmak. 160a/15,
225b/11, 328b/08, 328b/06

parmaq : Parmak. -3-

p.+ıyla 079b/01, 083a/07

p.+larını 274b/12

pārsā (*Far.*): Ahlaklı, namuslu. -3-
p. 050a/15, 054a/08, 245a/08

pāspān (*Far. pās-bān*): Gece bekçisi. -2-
• *p.+(luk) it-*: Bekçilik yapmak.
124b/01, 124b/02

pāyendān (*Far.*): Kefil. -9- (**krş. peyindān**)
p. 138a/04
• *p. ol-*: Kefil olmak. 016a/14,
016b/11, 017b/04, 018a/03, 018a/11,
078a/09, 138a/02, 143a/12

pāyidār (*Far.*): Daimi, sürekli. -3-
p. 048b/14, 124b/13
• *p. ol-*: Daimi olmak. 046a/14

pāyigāh (*Far.*): Eşik, yer. -1-
p. 047b/13

pazar (*Far. bâzâr*): Alış veriş yeri, pazar. -2-
p.+ında 027a/11, 126a/07

pehlū (*Far.*): Vücudun iki yanından biri, yan.
-1-
p.+ların 158b/04

pehlūvān (*Far.*): Savaşçı. -2-
p. 239a/15, 239b/03

pek : Sert; katı; çok, fazla, ziyâde. -1-
p. 254b/13

pelīd (*Far.*): Kendini bilmez, sefil. -5-
p. 288a/03, 300a/03, 300a/04,
304a/07
p.+lerden 298a/15

penāh (*Far.*): Sığınma, sığınacak yer. -2-
p. 122a/12, 146a/14

pencşenbih (*Far.*): Perşembe. -1-
p. 217b/04

pencüyek (*Far.*): Beşte biri. -1-
p. 262b/03

penç (*Far.*): Beş. -2-
• *p. yik*: Beşte bir. 267a/12, 267a/14

pend (*Far.*): Nasihat, öğüt. -5-
• *p. vir-*: Öğüt vermek. 005a/11,
015a/08, 049b/03, 073b/02
• *p. naşīhat vir-*: Öğüt ve nasihat
vermek. 015a/06

perākende (*Far.*): Çeşit çeşit, ayrı ayrı,
dağınık. -9-
p. 097b/13
• *p. kıl-*: Dağıtmak. 235b/05
• *p. it-*: Dağıtmak. 143b/06
• *p. ol-*: Dağılmak, yayılmak. 034a/07,
037b/11, 108b/04, 113a/12, 236b/03,
271b/09

perdāht (*Far.*): Hazırlama. -3-
• *p. it-*: Hazırlamak. 078a/08, 092a/01,
141b/02

perde (*Far.*): Örtü. -5-
p. 087a/07, 181b/15
p.+sin 224a/10
p.+yi 286b/01, 286b/03

perdedār (*Far.*): Kapıcı. -2-
p.+ları 171a/05

p.+larından 171b/02

perhîz (*Far.*): Perhîz; dince yasak edilen şeylerden tamamıyla uzak kalma. -2-

p. 049a/04

- *p. it-*: Dince yasak edilen şeylerden tamamıyla uzak kalmak. 133b/09

perhîz-kâr (*Far.*): Mahrem olan şeylerden kaçınan, sofu. -8-

p. 011b/12, 015b/07, 019b/03, 152a/15, 245a/08

p.+ıdı 296a/13

p.+lar 225a/02

p.+sañ 019b/02

perî (*Far.*): Cinlerin çok güzel olarak düşünülen dişilerine verilen isim. -6-

p.+ler 095a/01, 202b/07

p.+lerden 094b/01, 094b/07

p.+lerdür 185b/01

p.+lerüñ 095b/05

perîşân (*Far.*): Dağınık, perişan; üzgün, kederli, acınacak vaziyet. -2-

- *p. ol-*: Üzülmek. 006a/10, 204a/04
- *p. (ğam-gîn ve perîşân ol-)* → ğam-gîn

perverân (*Far.*): Koruyanlar, besleyenler. -1-

p.+dur 038b/09

perverdigâr (*Far.*): Besleyici, terbiye edici, rızıklandırıcı olan Allah. -12-

p. 005b/11

p.+um 299a/09, 299a/12

p.+umdan 021b/15

p.+umuz 044b/12, 172a/11, 172b/01, 172b/05

p.+uñ 006b/12

p.+uñı 006b/11, 021a/05

p.+uñuzdan 033a/03

pes (*Far.*): Sonra. -660-

p. 004b/13, 005a/07, 005a/09, 006b/08, 006b/10, 007a/06, 007a/09, 008a/13, 008b/02, 008b/04, 008b/07, 008b/10, 008b/14, 009a/02, 010b/03, 010b/13, 013a/12, 013b/02, 013b/12, 013b/14, 014a/03, 014a/10, 014b/11, 015a/01, 015a/05, 015b/08, 016a/05, 017a/08, 017b/01, 017b/12, 017b/15, 018a/01, 018a/12, 018b/08, 019b/06, 020a/05, 020b/06, 020b/13, 021a/08, 021b/07, 023a/03, 023b/05, 024a/01, 024a/03, 024a/07, 024b/08, 026b/06, 027a/06, 027a/09, 027a/14, 027b/09, 028a/01, 028b/05, 029a/07, 029a/15, 029b/06, 030b/04, 030b/07, 030b/10, 031a/03, 032a/09, 032a/14, 032b/01, 032b/05, 033a/04, 034a/05, 034a/07, 034b/14, 036a/03, 036b/03, 037a/07, 037b/01, 038a/05, 038a/07, 038a/09, 039a/03, 039a/05, 039a/09, 040a/01, 040a/09, 040a/10, 040b/03, 040b/06, 040b/07, 040b/09, 040b/13, 041a/07, 041a/08, 041b/03, 042b/01, 043a/05, 043a/07, 043a/09, 043b/07, 043b/09, 043b/13, 044a/04, 044b/03, 044b/09, 045a/04, 045a/05, 045b/06, 045b/11, 046a/11, 046b/03, 046b/05, 046b/12, 047a/03, 047a/05, 047a/07, 047a/09, 048a/15, 048b/08, 048b/15, 049a/13, 049b/05, 050a/02, 050a/10, 050a/11,

050b/11, 050b/12, 051b/15, 052a/07,
052a/12, 052b/04, 052b/08, 053a/15,
053b/09, 055a/01, 055a/11, 055a/14,
055a/16, 055b/11, 055b/15, 056a/01,
056a/04, 056a/05, 056a/13, 056b/04,
057a/03, 057a/12, 057a/15, 058a/05,
058a/10, 059b/01, 060a/02, 060a/07,
060b/09, 061a/08, 061a/14, 061b/02,
061b/11, 062b/01, 062b/12, 062b/15,
063b/02, 063b/13, 064a/03, 064b/15,
065b/01, 065b/02, 065b/05, 065b/08,
065b/10, 066a/10, 066b/15, 067a/07,
067a/09, 067b/01, 067b/06, 068a/03,
068a/09, 069a/01, 070a/01, 070a/02,
070a/06, 070a/09, 070b/03, 071a/04,
071a/13, 071b/01, 072a/14, 072b/15,
073a/04, 073a/05, 073a/11, 073a/13,
073a/14, 074a/10, 074a/13, 074b/10,
075a/05, 075a/07, 075b/11, 075b/14,
076a/04, 076b/02, 076b/11, 077a/01,
077a/05, 078a/04, 078a/07, 078a/10,
078a/12, 078b/05, 078b/09, 079b/02,
079b/03, 080a/01, 080a/05, 080a/07,
080a/11, 081a/14, 081b/14, 082a/01,
082a/15, 082b/09, 083a/08, 083b/11,
084b/15, 085a/11, 085a/14, 085b/14,
086a/03, 086a/05, 086a/07, 086a/13,
086b/05, 086b/06, 087a/01, 087a/10,
087a/14, 087b/05, 087b/07, 088a/01,
088a/03, 088a/09, 088a/10, 088b/03,
088b/06, 088b/09, 088b/10, 088b/13,
088b/14, 089a/05, 089a/09, 089b/06,
089b/11, 090a/06, 090a/14, 090b/05,
090b/12, 092b/08, 092b/12, 092b/15,
093a/03, 093a/06, 093a/13, 093b/03,
093b/06, 094a/05, 094a/07, 095a/02,
095a/10, 095b/07, 095b/11, 097a/02,
097a/07, 097b/02, 097b/06, 097b/07,

098a/14, 099a/02, 099a/03, 099a/07,
099a/08, 099b/01, 100a/06, 100b/06,
100b/09, 101b/09, 101b/12, 102a/06,
102a/12, 102b/09, 102b/12, 102b/14,
103a/05, 103a/13, 103a/14, 103b/07,
104b/03, 104b/07, 104b/12, 106a/05,
106b/09, 106b/14, 107a/13, 107b/06,
107b/09, 108a/02, 109a/09, 109b/12,
109b/14, 110a/07, 110b/08, 110b/14,
111a/01, 111a/04, 111a/15, 111b/12,
112b/06, 113a/01, 113a/04, 113b/10,
113b/12, 114a/07, 114b/04, 114b/10,
115a/04, 115a/12, 115a/13, 115a/15,
115b/01, 116b/10, 116b/12, 116b/13,
117a/03, 117b/01, 117b/07, 118b/01,
119a/05, 120a/12, 120b/01, 120b/06,
121a/09, 121a/14, 121b/04, 121b/11,
122a/01, 122a/02, 122a/06, 122a/10,
122a/12, 122a/14, 122b/03, 122b/04,
122b/07, 123a/01, 123b/05, 123b/15,
124a/05, 124a/11, 124a/15, 124b/02,
124b/05, 124b/07, 125a/01, 125a/09,
126a/13, 127b/01, 127b/08, 127b/10,
128a/02, 128b/02, 128b/13, 129a/02,
129b/07, 130a/03, 130a/07, 130a/11,
130a/12, 130a/15, 130b/03, 131a/07,
131a/12, 131b/13, 132a/02, 132a/10,
132b/05, 132b/07, 133b/01, 134a/01,
134a/14, 135a/15, 135b/10, 136a/04,
136a/08, 136a/14, 136b/10, 137a/01,
137b/10, 137b/12, 137b/14, 138a/02,
138a/08, 138b/05, 138b/11, 138b/13,
139a/05, 139a/10, 139b/05, 139b/15,
140a/02, 140b/02, 141a/03, 143b/01,
144a/01, 145a/15, 145b/02, 145b/15,
146b/03, 146b/15, 147b/14, 148b/14,
149a/01, 149a/12, 149b/12, 150a/14,
150b/08, 150b/14, 151a/09, 152a/12,

154a/01, 155a/01, 155a/09, 155b/06,
156a/04, 156a/13, 157a/07, 157a/15,
157b/04, 161a/04, 161b/02, 163b/06,
165a/04, 165a/13, 166a/01, 166a/05,
167a/02, 168a/14, 170b/09, 171a/05,
171a/07, 171b/02, 171b/05, 171b/08,
173a/07, 173b/12, 173b/15, 174a/03,
177a/10, 177b/03, 177b/08, 178a/07,
178a/08, 179a/07, 179a/13, 179a/15,
179b/06, 179b/09, 179b/15, 180a/03,
180b/14, 181b/01, 181b/12, 182a/03,
182b/06, 182b/12, 183b/10, 184a/15,
184b/04, 184b/05, 186b/10, 187a/08,
187b/05, 187b/06, 187b/08, 188b/09,
194b/04, 195a/12, 196a/03, 196a/06,
197a/03, 197a/07, 197a/10, 197a/11,
197b/02, 200a/09, 200a/14, 201b/12,
202a/09, 204a/04, 204a/11, 208a/07,
208b/09, 209a/06, 209b/05, 209b/06,
210a/01, 210a/03, 211a/12, 211b/11,
212a/09, 212a/10, 213b/05, 214a/10,
214b/02, 215b/13, 216a/06, 216a/13,
217a/15, 217b/11, 218b/11, 219b/11,
220a/13, 220b/08, 220b/13, 221b/03,
221b/08, 221b/14, 222a/06, 222b/03,
222b/07, 222b/12, 223a/08, 223a/10,
223b/05, 223b/15, 224a/08, 224b/02,
226b/04, 227a/15, 227b/02, 227b/11,
228a/12, 228b/04, 229a/09, 229a/14,
229b/02, 229b/12, 230b/11, 231a/01,
233a/10, 233a/14, 233b/01, 233b/04,
237a/08, 238a/14, 238b/04, 238b/05,
238b/14, 239a/09, 239b/13, 240a/10,
240b/01, 241a/08, 241b/12, 242a/09,
242b/01, 242b/09, 245a/04, 248b/02,
248b/05, 248b/09, 249a/01, 249a/09,
250b/01, 250b/04, 251b/13, 252a/15,
252b/04, 254a/05, 254b/07, 254b/11,

255b/01, 255b/02, 259a/05, 259b/07,
262a/11, 262b/01, 263a/05, 263a/08,
263a/15, 265b/13, 266a/01, 266b/02,
266b/08, 268a/07, 268b/03, 269b/14,
271b/06, 272a/02, 272a/09, 273a/15,
280a/01, 281a/15, 282a/15, 282b/13,
283b/01, 286b/02, 286b/15, 287b/03,
287b/14, 291b/06, 296a/06, 296b/07,
296b/09, 296b/15, 297b/01, 297b/09,
298a/02, 298b/02, 299b/09, 300a/02,
300a/15, 301a/05, 301a/09, 301b/07,
302a/14, 303a/09, 304a/01, 305a/09,
305b/02, 306b/08, 307a/05, 309b/06,
310a/07, 310b/02, 310b/07, 311a/03,
311a/14, 312a/15, 314a/14, 315a/08,
315b/04, 318b/15, 319a/03, 319a/12,
319b/05, 319b/10, 320a/04, 321b/11,
322b/08, 323b/10, 324a/02, 324a/03,
324a/04, 325a/04, 327a/15, 327b/09,
328b/14, 330a/08, 331b/14

pesend (*Far.*): Beğenme. -1-

- *p. it-*: Beğenmek. 007a/04

peşe (*Far.*): Sivrisinek. -1-

p. 191a/14

peşimān → **pişimān** -1-

p. 303a/13

peşimānlık : Pişmanlık. -1-

p. 317a/12

peydā (*Far.*): Aşikâr. -6-

- *p. it-*: Ortaya çıkmak. 027b/12, 106a/14
- *p. ol-*: Ortaya çıkmak, belirtmek. 070b/01, 070b/02, 144a/04, 215a/09

peygā-ḥaḳ (?) -1-

p. 146b/13

peygām (*Far.*): Haber. -3-

p.+ın 005a/05, 174a/09

- p.+(in) *irişdür-*: Haberi ulaştırmak. 093b/03,

peygamberlik : Peygamberlik, nebilik. -5-

(**krş. peygāambarlık, peygamberlik**)

p. 004b/05, 005a/06, 050a/05, 181b/11

p.+ıla 009b/11

p.+ına 031b/06, 036a/01, 039b/07

p.+uma 032b/12, 033a/07, 034b/06

p.+uña 193a/01

p.+uñ 032b/13

peygāambarlık → **peygamberlik** -3-

p. 032b/09, 032b/11, 144a/05

peygamberlik → **peygamberlik** -1-

p.+ına 038b/07

peygamber-zāde (*Far.*): Peygamber çocuğu,

peygamber oğlu. -1-

p.+lerden 017b/07

p.+yidi 015b/06

peygamber → **peygamber** -10-

p. 229a/13

p.+dür 230b/13

p.+i 233a/13

p.+lere 228b/09

p.+uñ 227b/02, 231a/14, 234b/15, 236a/06, 241b/13

p.+uñüzi 229b/01

- p. *Hāzreti* 229b/1

peygamber (*Far.*): Nebi, peygamber. -312-

(**krş. peygamber, peygāambar**)

p. 003a/06, 004b/01, 005a/02, 009a/10, 009b/12, 010b/12, 021b/04, 024a/10, 025b/05, 041a/02, 045b/02, 045b/11, 046a/06, 047a/02, 047a/04, 047a/06, 048a/05, 050a/04, 050a/04, 050a/08, 050a/10, 050a/10, 051a/10, 055b/08, 061a/01, 070b/12, 078a/01, 079a/06, 079a/14, 079b/05, 080b/11, 081a/04, 082a/15, 084a/01, 084a/04, 084a/13, 084a/15, 084b/07, 086a/07, 088b/11, 089a/03, 089a/12, 089a/13, 093a/13, 093a/14, 093b/01, 095a/01, 095a/08, 095a/13, 095a/14, 095b/15, 097a/09, 097b/10, 097b/15, 099a/04, 100a/05, 101a/13, 102a/08, 104a/01, 105a/07, 106a/08, 109b/03, 109b/12, 110a/02, 113a/07, 113b/10, 114a/06, 114a/09, 114a/13, 114b/01, 114b/03, 114b/08, 114b/09, 114b/10, 114b/12, 117a/12, 117a/13, 117b/09, 117b/10, 118a/14, 118b/10, 118b/14, 121b/12, 122b/02, 122b/13, 124a/12, 126a/01, 127a/14, 129b/02, 129b/07, 130a/08, 131a/06, 132a/02, 132b/07, 135b/02, 135b/06, 136b/11, 137b/02, 141a/10, 141a/13, 143b/09, 143b/15, 144b/08, 166b/10, 167a/01, 172a/01, 179a/08, 181b/02, 185b/11, 187a/15, 187b/03, 188a/08, 188a/10, 188b/11, 191a/07, 191a/09, 191a/10, 191a/12, 193a/06, 193b/10, 194a/02, 194a/04, 200b/15, 201a/05, 201a/08, 201a/15, 201b/01, 204a/11, 204a/13, 206a/07, 209b/06, 210b/10, 213b/02, 213b/14, 215a/01,

218a/02, 218a/08, 222b/10, 242a/03,
244a/05, 272b/06, 278b/06, 284a/11,
289b/07, 291b/12, 300a/15, 302b/05,
302b/15, 306b/10

p.+a 009b/06, 009b/07, 015a/05,
048a/03, 078b/13, 083b/11, 085a/14,
086a/01, 095a/01, 102b/11, 103a/06,
107b/04, 108a/01, 109b/05, 113a/13,
117a/11, 117b/04, 119a/10, 126b/10,
127b/08, 128b/08, 129b/03, 134b/05,
136b/11, 137a/02, 142b/14, 192a/10,
196b/14, 200b/15, 201b/01, 203b/12,
207a/09, 250a/02, 295b/02

p.+da 192a/02

p.+dan 114b/08, 117a/14, 117b/11,
119a/14, 129b/01, 130a/10, 193a/07,
244b/09, 269a/01, 276b/13, 288a/06

p.+dı 058a/03

p.+dur 009b/06, 024b/04, 085a/05,
085a/09, 131b/14

p.+ı 002b/11, 013a/04, 040b/11,
049b/11, 051a/11, 080a/07, 080a/10,
081a/05, 081a/10, 082b/03, 083a/10,
083a/11, 084a/14, 084b/06, 087a/01,
088b/13, 089b/15, 093b/09, 098b/05,
101a/10, 105a/04, 109a/09, 152a/02,
157a/08, 164a/04, 184a/08, 185b/12,
195a/02, 243a/14, 303a/04

p.+ıdı 010a/03, 124b/05

p.+ıdur 207b/04

p.+ıla 242b/12

p.+ım 246b/04

p.+ısın 088b/04

p.+ıyam 031b/03, 034b/05

p.+ıyıldı 017a/10

p.+la 005a/10, 095a/07, 100a/11,
106b/11, 129b/04, 132a/05, 188a/05

p.+lar 009a/02, 010a/02, 011a/11,
049b/14, 050b/10, 135b/15, 153a/09,
173b/15, 192a/01, 206b/12

p.+lara 010a/06, 012a/04, 050b/05,
050b/14, 051a/01, 051a/08, 105a/02,
207a/01

p.+lardan 004b/12, 007a/15, 050a/02,
172a/06

p.+ları 050a/11, 172a/05, 186a/02,
192a/08

p.+larıñ 088b/05, 184b/02, 206b/09,
207b/04, 206b/15

p.+layıldılar 107a/10

p.+mı 109a/03

p.+uma 195a/07

p.+umuz 077b/07, 078b/10, 079a/02,
083b/01

p.+umuzdan 055b/07

p.+umuzı 189a/09

p.+umuzuñ 202a/02

p.+uñ 003a/10, 003a/12, 003a/14,
079a/08, 080a/09, 082b/14, 083a/12,
089a/14, 089b/06, 108b/08, 108b/09,
108b/11, 108b/13, 109a/09, 109b/05,
109b/08, 109b/12, 111b/01, 116b/14,
117b/04, 119a/15, 127a/04, 131b/02,
136b/08, 136b/12, 141a/14, 145b/01,
148b/06, 202a/04, 207b/10, 213b/14,
228a/02, 274a/04, 276b/02, 295b/07,

298a/07, 298b/09, 301b/10, 302b/12,
303a/11, 304a/10

p.+uñi 216a/09

p.+uñuz 225a/12

- *p. (āḥirū'z-zamān p.)* → āḥirū'z-
zamān

peygāmbār → **peygāmbār** -149-

p. 002b/11, 003a/03, 003a/04,
003a/10, 003a/12, 003a/14, 035b/14,
045b/02, 050a/04, 050a/10, 089b/13,
093b/1, 097b/15, 100a/05, 119a/01,
119a/02, 119a/08, 120a/07, 121a/07,
121b/09, 122a/01, 127a/11, 128b/05,
134b/04, 136b/07, 141a/04, 141a/06,
141a/10, 141a/15, 141b/10, 143a/13,
144b/10, 148b/04, 148b/06, 148b/11,
151b/04, 153b/11, 173b/06, 173b/08,
186b/11, 187b/03, 187b/07, 191a/01,
207a/05, 212b/15, 215b/07, 217a/06,
218a/06, 223b/15, 224b/01, 227b/11,
248a/05, 248a/11, 249b/10, 250a/06,
251b/11, 260b/15, 267b/01, 299a/10,
302b/13, 332a/11

p.+a 020a/08, 098b/01, 100a/13,
100a/15, 100b/03, 104b/13, 141b/05,
143a/09, 143a/14, 150b/02, 151b/10,
182b/13, 221b/04, 250a/01, 263b/06,
265a/01,

p.+dan 090a/02, 256b/12

p.+dur 034b/07, 131b/14, 255b/06

p.+ı 035a/03, 045b/06, 049b/11,
051b/04, 098a/03, 145b/05, 152a/02,
157a/08, 184a/08, 334a/12

p.+ıdur 035b/15, 037a/06

p.+ıla 140b/12, 185b/13

p.+ısañ 033a/10

p.+ıyam 034b/05

p.+lar 003b/04, 155b/14, 156a/03,
219a/05, 227a/08

p.+lara 144b/11, 156a/01, 173a/11,
185b/12, 186b/06

p.+laradur 153a/07

p.+lardan 156a/02

p.+ları 050a/12

p.+larla 155b/11

p.+laruñ 227b/10

p.+lık 032b/09, 032b/11, 144a/05

p.+luğ 050a/05

p.+luğına 031b/06, 036a/01, 039b/07

p.+luğıñ 032b/13

p.+umuz 049b/08, 191b/15

p.+umuzıñ 191a/02

p.+uñ 098a/02, 145a/14, 145a/15,
189a/08, 193a/11, 209b/08, 212a/04,
213b/12, 226a/13, 258b/09, 260b/02,
297a/08, 298a/01, 302a/13

p.+uñı 216a/09

peyindān → **pāyendān** -1-

p. 099b/12

peymān (*Far.*): Yemin. -7-

p.+a 305b/12

p.+ı 305b/10

p.+uñuz 137b/14

- *p. bağla-*: Yemin etmek. 137b/12, 137b/14, 138a/01
- *p. dut-*: Yemin tutmak. 192a/13

peynir (*Far.*): Peynir. -1-

p.+i 204b/10

pınar : Yerden kaynarak çıkan su, kaynarca. -1-

p. 322a/01

pil (*Far.*): Fil. -16- (**krş. fil**)

p. 076b/11, 077a/12, 125b/07, 137b/05, 252b/06, 254a/03

p.+den 073a/10

p.+e 252b/08, 252b/09

p.+ler 075a/04, 075a/10, 252b/07

p.+leri 076b/04, 076b/10, 252b/06

p.+ün 254a/03

pinhān (*Far.*): Gizli. -25-

p. 005b/07, 013b/01, 041b/13, 043a/15, 054b/04, 079a/08, 146b/03, 244a/01, 249b/03, 263a/10

p.+i 054b/11, 074b/08, 076a/05, 099b/07

- *p. it-*: Gizlemek. 010b/05, 032a/14, 032b/02, 033a/07, 033b/13, 061a/08, 077a/03, 105b/12
- *p. ol-*: Saklanmak, gizlenmek. 008b/08, 048a/04, 076a/07, 110b/05, 128a/04, 249b/01

pinhānī (*Far.*): Gizlice. -1-

p. 092a/05, 134b/01

pīr (*Far.*): 1. İhtiyar, yaşlı. -43-

p. 008b/10, 014b/03, 033b/03, 033b/06, 070a/07, 071a/07

p.+idi 067a/15

- *p. ol-*: Yaşlanmak. 006a/04, 006a/14, 008a/04, 015b/07, 033b/04, 054b/01, 069b/07, 085a/14, 177b/05
- *p. ve za'if ol-*: Yaşlı ve zayıf olmak. 006a/13, 008a/01, 056a/12

2. Tarikat kurucusu, şeyh.

p. 098a/05, 098a/06, 113b/11, 113b/14, 143b/12, 177b/04, 193b/10, 194a/01, 194a/07, 333b/13

p.+dür 033b/04

p.+e 194a/01, 194a/05

p.+i 194b/06

p.+ile 193b/10, 194a/02

p.+ler 194b/03

p.+lere 216b/13

p.+leri 194a/10

p.+ün 071a/12, 287a/05

pīrlük : Yaşlılık. -7- (**krş. pīrlük**)

p. 005b/10, 006a/08, 008a/13, 008a/15

p.+de 008a/07, 008b/02

p.+in 278b/07

pīrlük → **pīrlük**

- *p. +(e) iriş-*: Yaşlanmak. 007b/04

pīrūze (*Far.*): Firuze taşı. -1-

p.+den 171a/11

pīs (*Far.*): Vücutta yer yer beyaz veya kızımtrak siyah lekeler bırakan bir hastalık. -4-

p. 033a/05, 205a/05

p.+i 205a/04

p.+ler 029a/03

pīslık : Hastalık. -3- (**krş. pīslük**)

p. 059b/07

p.+i 040b/01, 205a/09

- *p.-i illet*: Hastalık. 205a/10,

pīslük → **pīslık** -1-

p.+i 074a/02

piş : Beş. -2- (**krş. beş**)

p. 205b/08, 205b/10

pīş (*Far.*): Ön, ön tarafa. -1-

p. 300b/03

pīşe (*Far.*): Meslek, sanat. -1-

p.+ñi 031a/02

pişimān (*Far.*): Nedamet getirmiş, nadim, pişman. -2- (**krş. peşimān**)

p. 107b/01

- *p. ol-*: Nedamet getirmek, pişman olmak. 214b/06

pīşrev (*Far.*): Önden giden, öncü. -1-

p. 051a/01

pīşrevī (*Far.*): Önden gideni, öncül. -2-

p. 187a/14, 187b/02

pişür-: Pişirmek. -2-

p.-diler 042b/11

p.-mişdür 279b/06

piyāde (*Far.*): Yaya. -1-

p. 086a/07

put (*Far.*): Put. -8- (**krş. büt**)

p. 154a/10, 154a/11

p.+lar 079a/06

p.+lara 026a/11, 026a/14, 050b/11

p.+larumuza 074b/15

p.+laruñuzı 082b/05

put-ḥāne (*Far.*): Puta tapanların tapınağı. -5-

p. 069b/02, 070a/12

p.+de 070b/05

p.+ñde 070a/05

p.+ye 069b/02

put-perest (*Far.*): Puta tapan. -4-

(**krş. büt-perest**)

p. 082a/08

p.+ler 327a/05

p.+leri 093b/05

p.+lerle 051b/14

put-perestlık : Puta tapıcılık.

-4- (**krş. put-perestlık**)

p. 003a/01, 070b/10, 070b/11, 074b/03

put-perestlık → **put-perestlık** -1-

p. 071a/15

püre : Pire. -1-

p. 191b/01

pür-silāḥ (*Far.+ Ar.*): Silah dolu. -2-

p.+lu 140b/14

- p. ol-: Silahlanmak. 273b/11

püser-hānde : Gülen oğul. -2-

p. 207b/05, 207b/07

püšte (*Far.*): Tepe, yığın. -1-

p.+sine 029a/15

R

rā'ī (*Ar.*): Görücü, gören. -3-

r. 107a/08, 107a/09

r.+m 111b/10

Rabb (*Ar.*): Allah, Tanrı. -9-

R. 307a/10

R.-i 122a/10, 173a/01, 173a/04,
183a/02, 206a/09, 215a/03, 261b/02

R.+ümdür 244b/09

rabbī'l-‘ālemīn (*Ar.*): Alemlerin Rabbi. -2-

r. 077b/04

r.+yem 088b/06

rabbū'l-‘izzet (*Ar.*): Gerçek yücelik sahibi olan Allah. -1-

r.+den 197a/04

rabbū'l-melā'iketī (*Ar.*): Meleklerin Rabbi.

-1-

r. 157a/01

rāci'at (*Ar.*): Dönüş. -1-

r. 263a/08

ra'd (*Ar.*): Gök görülmesi, gök gürültüsü. -2-

r. 160a/14

r.+dur 160b/15

raḍiyallāh → **raḍiya'llāhu 'anhu** -1-

r. 081b/06

raḍiyallāhu → **raḍiya'llāhu 'anhu** -1-

r. 211a/15

raḍiya'llāhu 'anhā (*Ar.*): “Allah ondan razı olsun” anlamında dua sözü. -15-

r. 092a/12, 119b/02, 120a/08,
196a/10, 215b/02, 215b/08, 215b/11,
259a/12, 278b/01, 279b/06, 280a/13,
280b/14, 283a/12, 283b/02, 284b/01

raḍiya'llāhu 'anhu (*Ar.*): “Allah ondan razı olsun” anlamında dua cümlesi. -155-

r. 002b/07, 003a/07, 003a/13,
012a/03, 035b/07, 037b/03, 045a/11,
068b/08, 070a/15, 070b/11, 074b/02,
079b/09, 083a/11, 084a/15, 089a/14,
092a/10, 092a/11, 092a/14, 092b/05,
092b/13, 094a/14, 097a/06, 098b/02,
098b/08, 104b/15, 106b/07, 106b/08,
107b/11, 107b/13, 107b/14, 108a/02,
109a/08, 109b/07, 109b/10, 110a/08,
110a/12, 111b/04, 112b/02, 112b/03,
116a/08, 116a/10, 116a/12, 122b/13,
123a/04, 126b/08, 127a/05, 130a/13,
133a/01, 133a/13, 138a/15, 142a/01,
142a/03, 142a/05, 142b/15, 143b/04,
143b/05, 153b/02, 187b/09, 188b/10,
191a/02, 192b/12, 194b/10, 195a/02,
196a/08, 198b/15, 204b/13, 206a/10,
206b/09, 207a/06, 209b/09, 212a/05,
212b/12, 213b/04, 213b/10, 215b/15,
216a/05, 216b/01, 218a/10, 229a/13,
229b/09, 236b/11, 236b/12, 237b/10,

238a/08, 238b/06, 238b/15, 239a/11, 239a/15, 239b/03, 239b/06, 239b/10, 240b/01, 244b/05, 246b/07, 247b/06, 248a/06, 248a/07, 248a/08, 248a/10, 248b/03, 249a/04, 250a/01, 250a/08, 250b/13, 251a/06, 251a/14, 252a/03, 252a/07, 252b/12, 254b/03, 255b/03, 255b/10, 255b/13, 256a/01, 258a/12, 259b/15, 260a/11, 260a/12, 260a/13, 261a/01, 261a/08, 261a/12, 262a/05, 264b/13, 268b/06, 270b/12, 271b/12, 275a/07, 275b/06, 276b/01, 278a/03, 278b/08, 278b/15, 279a/01, 279a/09, 279b/10, 279b/12, 279b/14, 280a/07, 280a/09, 281a/07, 282a/11, 282a/14, 283a/11, 283a/12, 283b/05, 283b/12, 285b/05, 285b/09, 285b/12, 287a/01, 287b/02, 287b/06, 288a/01, 288b/10, 289a/05, 289b/11, 292a/03, 300b/08, 301a/02, 306a/09, 306b/12, 307b/10, 307b/11, 307b/15, 309a/05, 315b/06, 318b/09, 321b/15, 322a/05, 328a/14, 329a/10, 330b/02

rađiyallāhu ‘anhum (Ar.): “Allah onlardan razı olsun” anlamında Arapça ifade. -1-

r. 199b/08

rağiya’llāhu ‘anhumā (Ar.): “Allah onlardan rıza olsun” anlamında Arapça ifade. -39-

r. 191b/15, 003a/10, 003a/15, 048b/03, 058a/13, 077b/07, 078b/10, 079a/02, 079a/14, 084a/09, 089a/13, 096b/09, 101a/13, 109a/13, 115b/08, 129a/14, 130a/01, 134a/03, 137b/04, 140b/11, 141b/02, 142a/14, 147b/10, 148a/04, 148b/09, 149a/04, 150b/02,

189a/07, 189a/09, 193b/09, 196a/14, 206b/01, 212a/02, 217a/07, 246a/11, 266b/07, 279b/15, 300b/07, 309a/08, 316b/12, 330b/12

rāfıza (Ar.): Bir Şii fırkası. -3-

r. 299b/09, 299b/13, 307b/07

r.+lar 133a/11, 304a/03

rāfızī (Ar.): Rafizilik fırkasından olan, Rafizilik görüşünü benimsemiş kimse. -17-

r. 242b/10, 242b/12, 243a/12, 243b/14, 244a/08, 244b/15, 245a/10, 245a/15, 245b/10, 246a/07, 246a/10, 246b/01, 246b/06, 246b/14, 247a/15

r.+ler 297a/04

r.+lerden 242b/03

rāfızılık (Ar.): Hz. Ebû Bekir, Ömer ve Osman’ın hilâfetlerini kabul etmeyip reddeden Şii fırkası. -1-

r.+dan 247b/02

rağbet (Ar.): İstekle karşılama, itibar etme, beğenme. -11-

r.+ile 037a/06, 132b/08, 201a/01, 202b/07, 202b/08, 238b/14, 243a/09

r.+iyile 239b/10

r.+üm 090a/13

- r. *it-*: İstekli görünmek, rağbet etmek. 142b/08, 231b/15

rāğīb (Ar.): Rağbet eden, istekli. -2-

r. 073a/13

r.+ıdı 051b/01

raġm (Ar.): Aksine yapma, inadına, zıddına davranmak. -1-

r.+ına 073a/12

rāhat (Ar.): Kedersiz olma, huzur, rahat. -4-

r. 012a/03, 329a/06

r.+dan 181b/05

- *r. ol-*: Huzur içine olmak, rahat olmak. 310a/04

rāhib (Ar.): Rahip. -6-

r. 084b/01, 084b/03, 084b/09, 084b/12, 085a/07

r.+lerden 011a/13

raġmı (Ar.): Döl yatağı, rahim. -3-

r. 225b/15

r.+ından 074a/04

- *r.+(ına) düş-*: Hamile kalmak. 078b/09
- *r. (şıla-yı r.)* → şıla

raġm2 (Ar.): Acıma, esirgeme, koruma. -1-

- *r. it-*: Acımak, merhamet etmek. 184b/13

raġım (Ar.): Merhametli, çok merhamet sahibi (Allah). -5-

r. 011b/12, 189b/05

r.+dür 006b/12, 011a/07

r.+idüm 219b/15

raġmān (Ar.): Çok esirgeyici, en merhametli, Allah. -3-

r. 118a/11, 118a/12

r.+dan 192b/10

raġmet (Ar.): Acıma, esirgeme; Allah'ın kullarına olan ihsanı. -36-

r. 020a/03, 121b/02, 132a/08, 189b/15, 192a/15, 193a/14, 227a/09, 299a/14, 306b/06

r.+deyidi 193a/12

r.+dür 300a/12

r.+i 101a/10, 146b/01, 182b/09, 299a/15

r.+idi 300a/09

r.+inden 011a/07, 278a/06

r.+ine 185a/10

r.+ini 118a/11

r.+le 182a/03

r.+üme 005b/05

r.+üne 277b/03

- *r. eyle-*: Acımak, merhamet etmek. 257b/12, 259a/01, 259b/03, 303b/15
- *r. kılcı*: Merhametli, kullarını esirgeyen. 307a/15
- *r. idici*: Merhamet eden. 105a/14, 106a/11, 135b/04
- *r. it-*: Merhamet etmek, acımak. 132a/07, 160a/10, 167b/01, 172b/07, 199a/08

raġmetullāhi ‘aleyhim ecma‘ın (Ar.):

“Allah'ın rahmeti onların hepsi üzerine olsun” anlamında Arapça ifade. -1-

r. 304a/09

raġt (Far.): Yol levazımı, yol takımları. -5-

r. 084b/06, 084b/10

r.+ı 187a/10

r.+um 234a/03

r.+uñuz 084b/08

ra'ıyyet (*Ar.*): Bir hükümdarın idaresi altında bulunan halk, tebaa. -6-

r. 260a/05, 264a/13

r.+den 264b/01

r.+i 267a/07

r.+ile 061b/10

r.+üñ 294a/14

ramazân (*Ar.*): Ramazan ayı. -7-

r. 183b/02, 183b/07, 211b/07

r.+uñ 286b/15, 287b/03, 289a/12, 290a/13

râst (*Far.*): Doğru, düzgün. -46-

r. 006a/06, 016a/03, 021b/13, 027b/06, 029b/04, 029b/11, 033a/09, 037a/11, 043a/05, 044a/14, 060a/12, 064b/14, 071a/12, 073a/12, 073b/05, 074a/06, 092b/10, 093a/02, 113b/02, 124b/07, 132b/03, 145a/09, 148a/03, 172a/04, 187a/05, 188a/03, 188a/06, 188b/15, 197a/01, 197b/01, 220a/03, 220a/04, 252b/02

r.+dur 026a/04, 100a/14, 188a/14

- *r. dut-*: Doğru saymak. 005a/08, 009b/10, 094b/12
- *r. it-*: Doğru yapmak. 265a/08

rast : Tesadüf, isabet. -5-

- *r. gel-*: Tesadüf etmek. 187b/04, 264b/08

- *r. it-*: Tesadüf etmek, rastlamak. 249a/11, 254a/03

râst-güy (*Far.*): Doğru söyleyen. -8-

r. 005b/03, 055b/15, 059a/07, 152a/05, 188a/15, 189a/03

r.+ı 066b/01

r.+luğıla 089b/05

râstî (*Far.*): Doğruluk, gerçeklik. -1-

r. 199b/14

râstluğ → **râstluğ** -2-

r.+dan 149b/03, 149b/09

râstluğ : Doğruluk. -3- (**krş. râstluğ**)

r.+ı 037a/12

r.+ına 126b/05

r.+ıñı 044b/07

râvî (*Ar.*): Rivayet eden, anlatan. -2-

r. 304b/13, 312a/14

rây (*Ar. re'y*): Düşünce, fikir. -4-

r. 325a/11

r.+i 325a/09, 325a/12

- *r. issi*: Fikir sahibi. 138b/01

râyet (*Ar.*): Bayrak, sancak. -1-

r. 137a/08

râyihalu : Kokulu. -1-

r. 289b/07

râz (*Far.*): Sır. -5-

r. 153b/08

r.+umı 125b/12

r.+uñızı 283a/02

- *r. it-*: Saklamak, sır tutmak. 283a/02
- *r.+(i) şakla-*: Sır saklamak. 135a/07

rāzī (*Ar.*): Rıza gösteren, kabul eden. -15-

r. 291a/11

r.+dür 321a/04

r.+yüz 123b/10

- *r. ol-*: Rıza göstermek; boyun eğmek. 090b/08, 092a/03, 123b/08, 124a/03, 221a/08, 259b/01, 268a/10, 278b/10, 286a/08, 286b/13, 291a/08, 295b/06

rebī'ü'l-evvel (*Ar.*): İlkbahar. -3-

r. 211b/02, 217b/03

r.+ün 209b/12

recā (*Ar.*): Dilek, istek. -1-

r.+dan 013a/02

receb (*Ar.*): Heybetli, gösterişli; Recep ayı. -1-

r. 141b/07

red → **redd** -1-

- *r. it-*: Kabul etmemek. 208a/02

redd (*Ar.*): Geri döndürme, geri çevirme, kabul etmeme. -5- (**krş. red**)

- *r. eyle-*: Kabul etmemek. 017a/15
- *r. it-*: Kabul etmemek. 022a/10, 087b/02, 297a/05, 317b/05

refiḳ (*Ar.*): Arkadaş, yol arkadaşı, yoldaş. -14-

r. 041b/02, 041b/11, 041b/13, 042b/02, 042b/06, 043a/01, 043a/03, 043a/09, 043b/12, 043b/13

r.+i 041b/10, 042b/15

r.+in 042a/06

r.+ümüz 043b/10

refi'ü'l-ferḳad (*Ar.*): Yüksek, yüce. -1-

r. 218a/11

rehber (*Far.*): Yol gösterici, rehber. -1-

r.+i 211b/01

re'īs (*Ar.*): Başkan, reis. -5-

r. 141a/01, 141a/08, 141a/11

r.+ile 140b/12

r.+leri 141a/03

rek'at (*Ar.*): Namazda bir kıyam, rekât. -10-

r. 006b/06, 033a/11, 066b/04, 067a/10, 153b/12, 173a/03, 173a/05, 281b/04, 288a/11, 288b/05

remiz (*Ar.*): İşaret. -4-

r.+le 007b/09, 011b/04, 011b/06, 125b/11

renc (*Far.*): Sıkıntı, meşakkat, ıstırap, dert, zahmet, eziyet. -14-

r. 049a/09, 081b/03, 153a/09, 153a/10, 184b/14, 228b/14

r.+de 182a/13

r.+den 143a/07

r.+inden 149a/05, 182a/06

r.+ün 053a/11

- *r. iriş-*: Sıkıntı çekmek. 062b/10, 143a/03, 182a/07

rencide (*Far.*): İncinmiş, mükedder. -2-

- *r. ol-*: İncinmek, kırılmak. 260a/08, 268a/03

rencür (*Far.*): Kederli, dertli, hasta, mustarip.

-2-

r.+am 205a/15

- *r. ol-*: Kederlenmek, incinmek.
214b/04

rengärenk (*Far.*): Çeşit çeşit, renkli. -1-

r. 061b/07

rengîn (*Far.*): Güzel, hoş, latif. -1-

r. 298a/11

reng-rîz (*Far.reng-rez*): Boyacı. -7-

r. 002b/05, 030b/14, 031a/04,
031a/12, 031b/05

r.+e 030b/15, 031a/01

renk (*Far.*): Renk. -5-

r. 031b/04, 031b/06

r.+de 180a/04

r.+i 288b/11

- *r.+(in) döndür-*: Rengi atmak.
097b/07

resâlet → **risâlet** -2-

r.+e 132a/01

r.+i 133a/02

resim → **resm** -1-

r. 061a/12

resm (*Ar.*): 1. Şekil, tarz. -15- (**krş. resim**)

r.+e 078a/04, 078b/05, 129b/03

r.+idür 253a/07

2. Âdet, usul.

r.+e 014a/05, 027a/11, 031a/07,
032b/05, 070a/01, 076a/10, 116a/15

r.+i 071b/13, 079b/06, 111b/11

r.+ince 311b/12

Resûl (*Ar.*): Kendisine kitap indirilmiş
peygamber; haberci. -947-

R. 003a/06, 003a/10, 003a/11,
003a/12, 015b/05, 055b/13, 059b/13,
078b/14, 079a/14, 080a/03, 082b/09,
083b/04, 083b/13, 083b/15, 084a/06,
084a/08, 084a/09, 085b/06, 086a/05,
086a/10, 086a/14, 086b/02, 086b/11,
086b/14, 087a/03, 087b/10, 087b/15,
088a/04, 088b/06, 088b/14, 089a/03,
089a/07, 089b/11, 090a/14, 090b/04,
090b/10, 090b/13, 091b/04, 091b/08,
091b/14, 092a/03, 092a/08, 092a/12,
092b/01, 092b/08, 092b/10, 092b/12,
092b/14, 093a/01, 093a/15, 093b/08,
094a/08, 094a/09, 094a/11, 094a/12,
094a/15, 095a/02, 095a/05, 095a/10,
095b/02, 095b/03, 095b/06, 095b/07,
095b/08, 095b/11, 095b/13, 096a/08,
096a/09, 096b/10, 098b/01, 098b/08,
098b/10, 099a/09, 099a/12, 099b/06,
099b/09, 100a/01, 100a/07, 100a/11,
100a/14, 100b/01, 100b/05, 100b/07,
100b/12, 100b/14, 101a/02, 101a/07,
101b/05, 101b/07, 102a/06, 102b/11,
103a/07, 103b/07, 103b/09, 103b/11,
104a/03, 104a/04, 104b/04, 104b/06,
104b/14, 105a/15, 105b/02, 105b/05,
105b/08, 105b/11, 106a/01, 106a/02,
106a/03, 106a/04, 106b/11, 106b/13,
107a/13, 107b/02, 107b/07, 107b/09,
107b/12, 107b/13, 107b/14, 108a/02,
108a/09, 108b/10, 108b/13, 109a/15,
109b/01, 109b/10, 109b/14, 110a/10,
110a/11, 110a/14, 110b/10, 110b/13,

110b/14, 111a/11, 111a/13, 111b/08,
111b/12, 111b/13, 111b/14, 112a/02,
112a/04, 112a/05, 112a/15, 113a/14,
113b/01, 113b/02, 113b/07, 113b/14,
114b/14, 115b/01, 115b/04, 115b/09,
115b/12, 115b/15, 116a/01, 116a/13,
116b/01, 116b/04, 116b/06, 116b/15,
117a/03, 117a/08, 117b/05, 117b/08,
117b/12, 117b/13, 118a/04, 118a/07,
118a/09, 118a/11, 118b/06, 118b/11,
119a/03, 119a/05, 119a/06, 119a/11,
119a/13, 119a/15, 119b/03, 119b/07,
120a/09, 120a/12, 120a/15, 120b/05,
120b/14, 121a/06, 121a/11, 121b/01,
121b/04, 121b/05, 122a/04, 122a/08,
122a/10, 122b/04, 122b/06, 122b/07,
122b/11, 123b/03, 123b/08, 123b/09,
123b/10, 124a/02, 124a/04, 124a/08,
124a/09, 124a/13, 124a/15, 125a/01,
125a/04, 125a/08, 125b/13, 126b/08,
126b/11, 126b/12, 126b/14, 127a/08,
127b/12, 128a/01, 128b/09, 129a/15,
129b/05, 129b/09, 129b/15, 130a/02,
130a/03, 130a/05, 130b/05, 130b/07,
130b/10, 130b/11, 130b/13, 130b/14,
131a/13, 131b/01, 131b/04, 131b/09,
132a/04, 132a/06, 132a/07, 132a/10,
132a/14, 132b/05, 132b/06, 133a/02,
133a/05, 133a/08, 133a/15, 134a/03,
134b/12, 134b/14, 135a/02, 135a/03,
135a/05, 135a/14, 135b/04, 135b/08,
135b/10, 135b/11, 136a/02, 136a/03,
136a/04, 136a/10, 136a/11, 136b/06,
137a/02, 137a/03, 137a/05, 137a/07,
137a/09, 137a/14, 137b/03, 137b/13,
137b/15, 138a/06, 138a/09, 138a/10,
140b/12, 141b/02, 141b/04, 141b/14,
142a/06, 142a/12, 143b/06, 147a/03,

147b/04, 147b/06, 147b/08, 147b/11,
147b/15, 149a/02, 149a/07, 149a/09,
149a/11, 149a/13, 149a/14, 149b/07,
149b/14, 150a/02, 150a/03, 150a/06,
150b/14, 151a/09, 151a/11, 151b/03,
151b/04, 151b/06, 151b/13, 151b/15,
153b/02, 185b/08, 186a/08, 186a/12,
186a/13, 186b/01, 189a/13, 192b/13,
193a/01, 193a/02, 193a/04, 193b/12,
193b/15, 194a/08, 194a/13, 194a/14,
194b/05, 195a/03, 195a/04, 195b/05,
196a/11, 196b/10, 197a/07, 197b/12,
198a/04, 198a/06, 198a/08, 199a/01,
199a/02, 199a/05, 199b/11, 199b/13,
199b/15, 200a/04, 200a/09, 200a/15,
201a/11, 201b/06, 202a/05, 202a/09,
202b/05, 203a/08, 203a/09, 203a/15,
203b/06, 203b/12, 203b/14, 204a/04,
204a/07, 204a/08, 204b/01, 204b/02,
204b/05, 204b/06, 204b/09, 204b/12,
205a/01, 205a/02, 205a/04, 205a/09,
205a/10, 205a/11, 205a/14, 205b/01,
205b/03, 205b/04, 205b/06, 205b/11,
206b/04, 206b/06, 207a/11, 207a/13,
207a/15, 207b/13, 208a/05, 208a/09,
208a/14, 208b/03, 208b/07, 208b/08,
208b/09, 208b/13, 209a/01, 209a/04,
209a/09, 209a/11, 209a/14, 209b/11,
210a/01, 210a/02, 210a/04, 210a/06,
210b/07, 210b/11, 210b/13, 210b/14,
211a/04, 211a/10, 211a/14, 211b/03,
211b/14, 212a/09, 212a/11, 212a/15,
212b/02, 212b/04, 213a/01, 213a/15,
213b/07, 213b/11, 214a/01, 214a/04,
214a/10, 214a/12, 214b/08, 214b/10,
215a/03, 215a/07, 215a/10, 215b/01,
215b/02, 215b/08, 215b/10, 215b/15,
216a/05, 216a/11, 216a/14, 216b/09,

216b/13, 217a/04, 217a/08, 217b/01,
217b/04, 217b/11, 217b/13, 218a/03,
218a/04, 218a/06, 218a/07, 218a/09,
218a/10, 218a/15, 218b/02, 218b/05,
218b/07, 218b/10, 219b/12, 220a/13,
220b/06, 220b/08, 220b/09, 220b/12,
221a/07, 221a/13, 221b/05, 221b/09,
221b/10, 222a/01, 222a/10, 222b/06,
222b/07, 222b/11, 222b/14, 223a/08,
223a/10, 223a/12, 223b/02, 223b/05,
223b/08, 223b/13, 224a/06, 224a/08,
224a/11, 224a/14, 224b/04, 224b/05,
224b/07, 224b/08, 224b/10, 225a/10,
225b/05, 225b/08, 226a/02, 226a/06,
226a/10, 226a/11, 226a/14, 226a/15,
226b/04, 226b/09, 226b/12, 227a/15,
227b/06, 228a/10, 228b/03, 228b/05,
229a/09, 229b/13, 230a/05, 230a/06,
230a/07, 230a/09, 230b/03, 231a/02,
231a/04, 231a/13, 231b/01, 231b/02,
231b/10, 232a/15, 232b/04, 233a/10,
233b/01, 234b/02, 234b/13, 235b/11,
236a/14, 238a/03, 238a/06, 238b/08,
239b/04, 239b/13, 240a/15, 240b/02,
240b/04, 240b/07, 240b/13, 241a/11,
242b/13, 243a/05, 243a/07, 244a/04,
245a/05, 245b/10, 245b/13, 245b/15,
248a/14, 250a/05, 253a/12, 255a/15,
258a/06, 258a/10, 258b/04, 258b/05,
258b/06, 259a/10, 259b/08, 259b/09,
260b/04, 260b/13, 261b/02, 261b/07,
261b/08, 266b/13, 267a/01, 267a/02,
267b/03, 267b/14, 268a/02, 268b/07,
270a/05, 272b/13, 273b/02, 273b/06,
274a/02, 276b/07, 277b/07, 279a/09,
279a/11, 279a/14, 280a/01, 281a/10,
281a/15, 281b/01, 281b/14, 283a/09,
285a/08, 285b/07, 291b/09, 292a/11,

295a/05, 295a/07, 295a/11, 295a/14,
295b/03, 295b/04, 297a/13, 297b/05,
298b/12, 302a/01, 303b/10, 303b/11,
304a/12, 304b/01, 304b/05, 305a/04,
305a/07, 306b/13, 307a/03, 307a/08,
307a/15, 308b/08, 308b/09, 308b/14,
316b/02, 316b/04, 316b/06, 316b/09,
316b/14, 317a/08, 322b/11, 323a/07,
324a/14, 324a/16, 328a/03, 331a/14,
331b/03, 332a/05

R.+den 081b/09, 090b/01, 107b/12,
111a/06, 130a/10, 137b/13, 150a/08,
208a/02, 217a/04, 221b/04, 236a/12,
241a/02, 242a/15, 242b/06, 243b/11,
259a/06, 271a/13, 276a/01, 276b/02,
285a/11, 303a/05, 305a/08, 306b/13,
323b/09, 324b/03

R.+dür 233a/09, 247a/04

R.+e 086b/13, 088b/14, 089a/05,
089a/06, 090b/07, 092a/15, 092b/04,
095b/09, 100b/06, 102a/06, 105a/03,
105a/06, 106a/15, 106b/10, 108a/10,
109b/09, 117b/08, 122b/02, 127b/11,
131b/07, 132b/05, 135b/10, 136a/01,
138a/08, 142a/02, 142a/06, 142a/08,
142a/15, 146b/11, 149a/02, 149b/10,
150a/01, 202a/10, 203a/05, 204a/08,
205a/01, 207a/10, 210b/01, 212b/06,
213b/04, 213b/15, 214a/09, 214b/07,
214b/12, 216b/07, 222a/07, 224a/05,
230a/01, 230a/02, 233b/12, 238b/07,
241a/05, 242b/15, 243a/09, 243b/08,
244a/03, 255a/08, 283a/14, 295b/09,
299b/13, 304b/06, 305a/08, 308b/13

R.+i 060a/02, 077b/04, 088b/06,
089b/08, 090a/06, 095b/09, 099b/01,
100b/13, 108b/15, 109a/15, 109b/02,

109b/07, 127a/01, 138a/06, 154a/15,
193a/03, 203a/07, 208b/04, 210a/06,
210a/07, 210a/09, 216a/10, 217b/10,
217b/11, 218b/03, 223b/10, 224a/13,
226a/03, 227b/05, 229a/14, 230b/02,
231a/07, 234b/08, 235a/04, 236a/05,
241b/09, 244b/06, 244b/14, 245a/07,
275a/11, 295a/04, 295a/08, 295a/10,
295a/13, 323b/03, 324a/10, 327b/09

R.+içün 243a/10

R.+idi 297a/12

R.+idür 074a/09, 325a/06

R.+ile 102a/08, 120a/06, 204a/11,
211b/01, 213b/03, 216a/05, 304a/15

R.+ine 115a/03, 136b/10, 151a/03,
212b/13, 213a/04, 213a/11, 234a/01,
322b/02, 327a/11

R.+inüñ 208b/05, 269a/12, 313a/08,
316a/11, 316a/12, 319a/09, 333a/05

R.+iyem 019b/08, 019b/12, 035b/13,
037a/04, 038b/04, 059b/04

R.+iyidi 193a/13, 193a/14

R.+le 099a/03, 099b/15

R.+ler 241b/09

R.+lerüñ 235b/15

R.+lüñ 087b/11

R.+sin 134b/02

R.+üdür 213a/15

R.+ümüze 089b/04

R.+üñ 081b/05, 087b/06, 087b/13,
088a/03, 089a/04, 089b/13, 091b/07,
091b/11, 092b/05, 092b/06, 094b/02,

097b/05, 098b/15, 100b/09, 101a/03,
101a/06, 107a/08, 109a/06, 109a/11,
109a/12, 111a/04, 111a/06, 111a/08,
116b/08, 117b/07, 118b/01, 119a/04,
119b/08, 123a/06, 124a/14, 134a/06,
134b/09, 148a/01, 148a/11, 194b/04,
202b/12, 203b/01, 203b/02, 204a/04,
207a/06, 207b/15, 208a/10, 208a/14,
209b/08, 209b/14, 210a/14, 210b/02,
210b/04, 211a/06, 211a/07, 211a/10,
211a/12, 212a/02, 212a/03, 212b/09,
214a/13, 215b/04, 215b/12, 216a/11,
216b/01, 217b/09, 217b/15, 222b/15,
223b/12, 226b/15, 227a/04, 228a/12,
228b/03, 228b/05, 230a/01, 230a/13,
231a/12, 233a/11, 234a/04, 236a/04,
236a/05, 236a/08, 236a/10, 236b/02,
237b/14, 239b/07, 240a/04, 240a/08,
241a/14, 241b/01, 241b/04, 242a/06,
242a/09, 242a/11, 242b/08, 242b/09,
242b/10, 246a/11, 246a/14, 246a/15,
247a/15, 258a/07, 260b/04, 276b/08,
278b/07, 281b/05, 281b/08, 293a/08,
297a/15, 297b/01, 297b/09, 298a/12,
298b/13, 299b/10, 303b/14, 304a/11,
304b/02, 304b/09, 307b/07, 307b/08,
307b/11, 309b/14, 310a/01, 310a/03,
313a/03, 316b/04, 316b/13, 321b/02,
322b/01, 323a/10, 323b/08, 325a/15,
327a/04, 327b/08

R.+ünüñ 316a/01

- R. *Hazreti*: Allah'ın elçisi, Hz. Muhammed. -8-

R. 230a/02, 238a/15, 238b/12,
279a/13, 281a/11, 281b/02, 281b/12

R.+yle 231a/15

Resülallah (*Ar.*): Allah'ın elçisi, Hz. Muhammed. -137- (**krş. Resülullah**)

R. 055b/12, 094a/12, 095a/05, 095b/01, 099a/05, 099a/09, 099a/11, 100b/03, 100b/06, 101a/01, 101a/09, 105a/01, 107a/02, 107b/14, 107b/15, 113b/05, 114a/11, 114a/14, 116a/09, 118b/03, 119b/03, 122b/09, 124a/10, 124b/02, 124b/06, 125a/02, 125a/05, 126b/10, 127b/15, 130a/01, 130b/07, 131b/08, 133a/04, 135a/04, 135b/05, 136b/03, 137a/10, 141b/13, 149a/10, 149b/08, 150a/03, 151a/14, 151b/10, 152a/01, 154b/03, 166a/06, 188b/10, 200a/01, 201a/10, 204a/05, 208a/06, 212a/11, 212b/01, 214b/09, 215a/09, 217b/12, 218a/01, 218a/04, 220b/02, 222b/09, 222b/12, 223a/03, 223b/03, 223b/04, 224a/01, 225a/07, 225a/08, 225a/10, 225b/05, 226b/04, 226b/06, 226b/12, 227b/07, 228b/07, 232a/15, 232b/10, 234a/05, 235a/13, 236b/07, 240b/08, 250a/03, 259a/08, 261b/10, 271b/03, 277a/03, 281a/13, 281b/14, 297a/13

R.+dan 118a/13

R.-i 031b/02, 113b/08, 116b/07, 116b/11, 116b/14, 122a/09, 142a/04, 142a/09, 161b/04, 182b/08, 184a/15, 184b/12, 186a/06, 188a/06, 188b/15, 193b/10, 193b/13, 194a/10, 194b/01, 195a/06, 198a/05, 198a/07, 201a/03, 201a/07, 201a/12, 201b/03, 201b/10, 202a/07, 203a/14, 203b/14, 204b/05, 204b/11, 205a/09, 205a/15, 205b/05, 206b/03, 208b/10, 209a/11, 209a/12, 216a/14, 216b/10, 220b/04, 220b/09,

227a/05, 228a/07, 231b/01, 240b/05, 259b/05, 289b/02, 311b/14, 316b/05, 317a/0

R.+udur 232a/14

Resülullah → **Resülallah** -9-

R. 201a/12, 233b/01, 233b/02, 236b/05, 236b/12, 240a/06, 289b/01, 322b/10, 333b/11

revā (*Far.*): Caiz, layık, uygun. -23-

r. 144b/14, 213a/04, 307a/06

r.+da 095b/01

r.+dur 087a/06, 091a/06, 120a/12, 125a/08, 172b/15, 286a/09, 286b/07, 286b/12, 313a/14

- *r. dut-*: Layık tutmak. 123b/10, 124a/02
- *r. it-*: Karşılama, gidermek. 014b/01, 067a/02, 212b/10
- *r. ol-*: Caiz olmak. 107b/04, 130b/11, 131a/04, 149b/02, 196a/02

revān (*Far.*): Giden, akan. -23-

r.+ıdı 102a/05

r.+lar 176b/12

- *r. eyle-*: Akıtmak. 052a/02
- *r. it-*: Akmak, akıtmak. 192b/11, 192b/12, 200b/04, 200b/05
- *r. ol-*: Akmak, boşalmak. 029a/15, 108b/12, 109a/10, 115a/13, 146b/07, 154a/14, 159b/09, 161a/01, 180b/09, 193a/05, 193a/08, 209b/07, 226b/14, 275a/01, 327a/08

revāne (*Far.*): Giden, gidici, yürüyen. -4-

- *r. ol-*: Yürümek, gitmek. 086b/03, 099b/14, 140a/01, 159a/13

reyāhīm (*Ar.*): Reyhanlar. -2-
r. 080b/10, 176b/07

re`y (*Ar.*): 1. Görme, görüş; fikir. -2-
r. 279a/08
r.+üm 076a/01

rıḍvānu`l-lahib`aleyhim ecma`in (*Ar.*):
“Allah’ın rızası onların hepsi üzerine olsun” anlamında Arapça ifade. -3-
r. 004a/03, 176a/11, 291b/14

rızā (*Ar.*): Rızalı olma, hoşnut olma.
-11- (**krş. rızā`**)
r.+m 273b/12
r.+ñıla 228a/03
r.+sı 185a/01, 208b/08, 142a/12
r.+sın 087b/10
r.+sını 295b/05
r.+sıyla 269b/15

- *r. vir-*: Kabul etmek. 218a/15, 277b/10, 333b/07

rızā` → **rızā** -1-
r. 269b/09

rızık (*Ar.*): Rızık, nimet. -10-
r. 005b/02, 018b/11, 281b/12, 298a/08
r.+ı 161b/09
r.+ın 005b/01, 038b/09
r.+ları 212a/12

rızıklan-: Rızıklanmak, faydalanmak. -1-

r.-alar 128b/15

ri`āyet (*Ar.*): İdare etme, yönetme; saygı. -1-
• *r. it-*: Saygı göstermek. 302b/10

ribā-ḥor (*Ar. +Far.*): Fayızci. -1-
r.+lardur 158b/01

ric`at (*Ar.*): Geri dönme. -1-
• *r. ol-*: Geri dönmek. 263a/10

ridā (*Ar.*): Örtü, şal; gömlek. -1-
r.+sınuñ 008b/12

rif`at (*Ar.*): Yükseklik, yücelik, büyük ve büyük rütbe. -1-
r.+ıla 219b/03

riḥlet (*Ar.*): 1. Göç, göçme. -15-
r. 299a/04
2. Ölme, vefat.
• *r. kıl-*: Göçmek, ölmek. 248a/12
• *r. it-*: Ölmek, vefat etmek. 018a/12, 023b/13, 032b/07, 054a/14, 078b/14, 147b/02, 210b/06, 210b/14, 211a/05, 211a/07, 213b/03, 215b/02, 217b/03
• *r. (dünyādan r. it-)* → dünyā

rikāb (*Ar.*): Kul, köle, cariye. -1-
r.+um 185b/07

risālet (*Ar.*): 1. Elçilik. -19- (**krş. resālet**)
r. 117b/12, 167b/14, 250a/02
r.+e 023a/14, 035a/01, 035a/14, 035b/06, 114a/01
r.+i 012a/05, 035a/04, 314b/07
r.+in 117a/12, 193a/04
r.+ine 202a/02

2. Peygamber.

r.+ine 200b/14, 202a/01,

r.+süz 037a/09

r.+üñe 167a/15, 167b/02

risâlet-gîr (Ar.+Far.): Elçilik tutan. -1-

r.+i 282a/07

rivâyet (Ar.): Rivayet; hikâye. -28-

r. 224b/05, 316a/15, 316b/11

r.+de 211a/05, 232b/04, 288a/15

r.+idür 316b/01

- *r. kııl-*: Anlatmak, aktarmak. 329b/15
- *r. it-*: Anlatmak, aktarmak. 055b/07, 135b/07, 196b/09, 199b/10, 200b/15, 204b/03, 204b/09, 208a/13, 214a/07, 224b/04, 231a/14, 240b/11, 262b/15, 269a/02, 275a/07, 276b/08, 277b/11, 279b/12, 283a/11, 308a/02

riyâ (Ar.): Gösteriş. -3-

r. 095a/04, 296b/09

r.+sı 296b/04

rubûbiyyet (Ar.): Tanrılık. -1-

r.+dür 030b/08

rûgerdânlık : Yüz çevirmelik. -1-

- *r. it-*: Yüz çevirmelik etmek. 055b/03

rûh (Ar.): Ruh, can. -5-

r. 171b/05

r.+ı 228b/03

r.+um 228b/14

r.+uña 228b/11

r.+uñı 228a/03

rûhânî (Ar.): Ruha ait, ruh ile ilgili; gözle görülmeyen. -1-

r.+lerdür 171a/04

ruhban (Ar.): Rahip. -4-

r. 139a/11, 139b/02, 139b/10

ruḳ'a (Far.): Yama; mektup. -4-

r. 330b/06, 330b/10

r.+yı 330b/06, 330b/10

rüşen (Far.): Aydın, parlak, nurlu, ışıklı. -12-

r. 023a/04, 078b/11, 168a/15, 174b/13, 183b/15

r.+idi 168b/11

- *r. ol-*: Aydınlanmak. 007a/11, 016a/03, 023a/12, 080b/04, 083a/06, 120b/11,

rüşenâ (Far.): Aydın, münevver, ışıklı. -1-

r.+sın 006a/03

rüşenâluḳ : Aydınlık, parlaklık. -1-

r. 020a/11

rüşenlik → **rüşenlik** -1-

r.+ından 168a/15

rüşenlik : Aydınlık, parlaklık.

-2- (**krş. rüşenlik**)

r.+inden 112a/03, 168b/11

ruḫab (Ar.): Hurma. -1-

r. 281b/15

rûz (Far.): Gün; gündüz. -1-

r.+umı 319b/04

rûze (Far.): Oruç. -17-

r. 173a/03, 182b/15, 183a/05,
183a/09, 183a/14

r.+lerin 048b/07

r.+ye 185a/03

- *r. dut-*: Oruç tutmak. 011b/08,
023a/07, 044a/09, 049a/01, 136b/02,
183a/15, 183b/01, 184b/13

rūzī (*Far.*): Rızık, nasip, kısmet. -5-

- *r. kıl-*: Nasip etmek. 006b/08,
016a/08, 280a/02
- *r. it-*: Nasip etmek. 044b/15

rūzigār (*Far.*): Zaman, gün. -32-

r. 019a/08, 024b/12, 027a/11,
039a/04, 054a/13, 065b/08, 071a/05,
073a/01, 085b/13, 137b/10, 319b/07

r.+da 022a/11, 050a/01, 051a/15,
052a/05, 069b/05, 072a/02, 088b/13

r.+dan 119a/06, 127b/09, 147a/10

r.+ına 206a/10, 300b/11

r.+ında 004b/12, 033b/03, 040a/05,
061a/02

r.+ındandır 070b/12

r.+ıydı 049b/10

r.+lar 191a/09

r.+umuzu 144a/06

r.+uñ 140a/08

- *r. (bir r.)* → bir

rūkū (*Ar.*): Namazda belli esaslara göre öne
doğru eğilmek, rükû. -7-

r. 294a/10

r.+da 170a/12, 247a/06, 277b/02

- *r. it-*: Eğilmek. 021a/05, 021a/06,
- *r. +(a) in-*: Rükûa varmak. 161a/13

rüsvāy (*Far.*): Rezil, hor, hakir, itibarsız. -4-

r. 333b/04

- *r. eyle-*: Rezil etmek, küçük
düşürmek. 29b/04
- *r. ol-*: Rezil olmak, utanılacak hale
düşmek. 091a/10, 277b/13

rüsvāyhlk : Rezillik, horluk. -1-

r. 278a/02

rüşvet (*Ar.*): Bir kazanç sağlamak için birine
kanun dışı verilen ücret veya hediye,
rüşvet. -2-

r. 145b/14

S

şā (*Ar.*): Bir hububat ölççeği. Yaklaşık 2000
gr. ile 3500 gr. arasında bölgelere
göre değişen ağırlık birimi. -5-

ş. 142a/08, 142a/10, 142a/15

ş.+ın 142a/11

sa'adet (*Ar.*): Talih, baht, ikbal, saadet. -5-

s. 101a/11

s.+i 254a/12

s.+ile 139b/14, 310b/13

s.+ünden 136b/04

sā'at (*Ar.*): Vakit, zaman, an, saat. -58-

s. 006a/10, 007b/01, 009a/12,
011a/09, 012b/09, 012b/12, 028a/09,
033a/15, 042b/13, 043b/15, 061b/13,

063b/03, 063b/15, 064a/14, 064b/02,
065a/11, 066b/10, 067a/11, 070b/14,
076a/11, 079a/02, 080a/05, 080a/11,
100a/05, 153b/04, 191b/03, 203b/13,
204b/12, 205a/12, 205b/06, 206a/05,
206a/06, 214a/14, 214b/10, 215a/14,
291a/15, 318b/03, 326b/04

s.+de 020a/07, 052b/07, 070a/13,
079a/04, 079a/06, 120b/01, 144b/01,
176b/03, 188a/11, 200b/10, 290a/13

s.+den 043a/08, 043b/04, 070a/01,
076b/03, 079b/02, 234b/12, 235b/10

s.+te 291a/04

- s. (bir s.+dan) → bir

sā`atlık : Belli bir saat süresince yapılan veya
olan. -1-

s. 325a/11

şa`b (Ar.): Zor, güç, çetin. -2-

- ş.+rak : Çok zor, çok güç.
ş.+ıdı 180a/06
- ş. ve beter ol-: Zor ve kötü olmak.
140b/09

şabâh (Ar.): Sabah, sabah vakti. -19-

ş. 031a/12, 036a/03, 041b/03,
076a/08, 114a/06, 137a/09, 142a/10,
148b/09, 185b/12, 230a/01, 234a/02,
249a/11, 265b/02, 269a/05, 287b/05,
312a/02, 315a/09, 323a/08

ş.+a 120b/10

sābık (Ar.): Eski, geçmiş, önceki, evvelki. -3-

s. 011a/02, 106b/05

- s. ol-: Geçmek. 106b/05
- s.+arak: Çok eski. 245b/09

şabır → **şabr** -2-

ş.+lara 182a/07

- ş. it-: Tahammül etmek, katlanmak,
sabretmek. 039a/03

şabr (Ar.): Sabır. -33- (**krş. şabır**)

ş. 061b/15, 062a/07, 062a/09,
062b/09

- ş. eyle-: Katlanmak, sabretmek.
233b/13, 237b/11, 243a/03, 288b/06,
311b/10, 322b/13, 323a/05
- ş. it-: Tahammül etmek, katlanmak,
sabretmek. 009a/03, 049a/09,
063a/06, 107b/06, 127a/14, 131a/01,
133b/12, 135a/03, 153a/12, 175b/15,
182a/05, 182a/13, 184b/14, 197a/14,
215a/05, 229a/11, 275a/12, 291a/08,
323b/14, 326b/05, 329a/12

şaç → **saç** -2-

ş.-dı 033a/13

ş.-dılar 275a/06

şaç → **saç** -6-

ş. 303b/12

ş.+ı 033b/01, 244b/11

ş.+ların 328b/03, 332a/07

ş.+uñ 033b/07

şaç-: Saçmak, ekmek. -5- (**krş. şaç**-)

s.-dı 064b/02, 103b/09, 195b/06

s.-dılar 042b/11, 061b/13

saç : Saç. -9- (**krş. şaç**)

s.+ı 053b/02, 109a/02

s.+ın 149b/13, 150a/02

s.+ını 303b/14

s.+um 053a/12

s.+uñ 114a/12

s.+uñı 089a/01, 114a/12

şād (Ar.): Arap alfabesinin on dördüncü harfin adı. -2-

ş. 030b/06, 292b/06

şadağa (Ar.): İhlas ve samimiyetle, Allah rızası için fakirlere verilen para ve saire; bağış. -16-

ş. 055a/14, 141b/11, 142b/09, 231b/07, 233a/15, 233b/02, 235a/06, 240b/07, 262a/02, 270a/03

ş.+lar 261b/14

ş.+ları 143a/01

ş.+sından 262b/09

ş.+yı 240b/08

- ş. *it-*: Bağışlamak, sadaka vermek. 251b/14, 283a/03

şadağallahu (Ar.): “Allah tasdik eder.” anlamında Arapça ibare. -1-

ş. 224b/15

şādīk (Ar.): Sadakatle muttasıf olan, doğru, gerçek, sevgi ve bağlılığı samimi olan. -2-

ş.+am 005b/03

ş.+dur 146b/01

şaf (Ar. *şaff*): Dizi, sıra. -8-

ş.+da 257a/01

ş.+lar 156b/14

- ş. *bağla-*: Sıralanmak. 103a/03, 224a/11, 227a/09, 323a/13, 323a/14

- ş. *çek-*: Sıralanmak. 162a/10

şāfā (Ar.): Gönül şenliği, huzur, zevk, safa. -2-

ş. 254a/15

ş.+yıla 238b/14

şāfi (Ar.): Duru, temiz, katıksız. -6-

ş. 168a/15, 175b/05, 296a/09, 296a/10

- ş. *ol-*: Temizlenmek, arınmak. 296b/07, 296b/08

şāfrā (Ar.): Öd. -1-

ş. 296b/06

şāfrāvī (Ar.): Safraya, öde mensup, öd ile ilgili.

-1-

ş.+dür 256b/05

sağ₁ → **şağ₁** -4-

s. 061b/08, 131b/02, 154b/06

sağ₂ → **şağ₂**

s. 177b/05

şağ₁ : Solun zıddı, sağ. -15- (**krş. sağ₁**)

ş. 155b/01, 194a/06, 194a/08, 198a/02, 205b/05, 205b/06, 205b/07, 224b/03

şağ₂ : Sağlam, hasta ve sakat olmayan.

(**krş. sağ₂**)

ş. 082a/01, 213a/06, 213a/07, 215b/03

- ş. *eyle-*: İyileştirmek. 066b/07

- *ş. ol-*: İyileşmek. 291a/14
- *ş. ve esen ol-*: Ruhsal ve bedensel olarak sağlıklı, sıhhatli olmak. 082a/01
- *ş. (gözüñi ş. ol-)* → göz

sağ- → **sağ** -1-

- *s. (sağular s.)* → sağ

sağış : Sayı. -1- (**krş. sağış**)

s.+da 170a/14

sağış → **sağış** -1-

- *ş.+mca*: Sayı kadar. 243b/13

sağl → **sağlık** -1-

ş.+um 120a/07

sağlık : Sıhhatte olma, sağlık. -1-

ş.+dan 247b/09

sağ : Ölünün iyiliklerini duyuran ağıt ve mersiye. -1-

- *s.+(lar) sağ-*: Ölünün iyiliklerini acıyla sayıp dökmek. 328b/12

şahābī (*Ar.*): Hz. Muhammed'i görmüş ve onun kutlu sohbetlerine katılma saadetine ermiş olan kimse. -2-

ş. 272a/13

ş.+nüñ 269b/15

şahābe (*Ar.*): Hz. Muhammed'i görmüş ve onun sohbetinde bulunmuş Müslümanlar, ashap.. -4-

ş.+ler 211b/07

ş.+lerüñ 214b/03

ş.+sine 307b/07

ş.+ye 110b/14

şahābetü'r-rağbet (*Ar. met.*): Dört yâr. -1-

ş.+i 292b/06

saḥī (*Ar.*): Cömert, eli açık. -2-

s. 262b/11, 308a/09

şāḥīb (*Ar.*): 1. Sahip. -3-

ş.+i 026a/03

ş.+üñ 194a/15

2. Bir niteliği taşıyan, bir vasfi olan.

ş. 040b/13

sāḥīrlık : Büyücülük, sihirbazlık. -1-

s. 079a/07

şahrā (*Ar.*): Kır, ova, cöl. -15-

ş. 215a/03

ş.+da 014b/05, 080b/08, 115a/13

ş.+dan 027a/10

ş.+muz 080b/10

ş.+ya 061b/04, 080b/15, 081a/05, 115a/08, 202b/05, 321a/08

ş.+yı 061b/06, 201b/03

sā'ī (*Ar.*): Çalışan. -1-

s.+dür 116b/11

şā'īka (*Ar.*): Yıldırım. -1-

ş. 027a/07

şakal → **şakal** -2-

ş.+ı 033b/01

ş.+uñ 033b/07

şakal : Sakal. -6- (**krş. şakal**)

s.+ı 109a/02, 137a/05, 287a/05

s.+ları 137a/04

s.+uñ 114a/12

s.+uñdan 333b/14

saķf (Ar.): atı, dam. -2-

s.+aya 076a/09

s.+ın 047a/09

saķın-: Sakınmak, kaçınmak. -19-

(krş. şaķın-)

s. 186a/06, 220b/10, 226a/08,
232a/04, 256a/02, 256a/04, 258a/03,
302a/06, 303a/04, 311b/07, 312b/15,
321a/08, 332b/11

s.-asın 231b/12

s.-ğıl 318a/14

s.-uñ 222b/01, 298a/02

s.-ur 303b/03

şaķın- → **saķın-** -3-

ş.-ğıl 237a/07

ş.-uñ 239a/10

ş.-urdu 243a/05

sākin (Ar.): Hareketsiz, durgun, sakin. -3-

- s. ol-: Yatışmak, durgunlaşmak.
212a/15, 276b/03, 294a/13

sākiye (Ar.): İki dağıtan kadın, saki. -1-

s. 090b/09

saķla-: Gizlemek. -39- **(krş. şaķla-)**

s. 010a/05, 030b/12, 085a/11,
125b/12, 126a/04, 135a/07, 136b/07,
306a/06,

s.-duñ 142a/01

s.-ğıl 021a/05, 227b/01, 303a/10,
314b/07, 316b/10, 331b/05

s.-madılar 103b/14, 278b/07

s.-maķlığıla 217b/05

s.-mazsa 285b/02

s.-mışdum 258a/11

s.-ñ 225a/06, 265a/04

s.-ñuz 048b/13, 065a/10, 219a/01

s.-r 005b/07, 075b/09, 084b/08

s.-ram 227b/02

s.-rdı 124b/03

s.-rıdı 108b/03

s.-yalum 113b/12, 185a/02

s.-yam 115a/09, 125b/13

s.-yasın 231b/14, 302b/13

s.-yasız 201a/03

s.-yaydum 331a/12

s.-yayıldı 321b/05

s.-yayım 285b/02

şaķla- → **saķla-** -13-

ş.-dı 071b/11, 155a/09, 155b/10

ş.-mışlar-ıdı 029a/07

ş.-ya 088a/04, 241a/05

ş.-yaduñuz 239b/06

ş.-yalum 237b/03

saķlayıcı : Saklayan. -2-

s. 184a/02, 219a/03

şal-: 1. Sallamak, bırakmak. -4- **(krş. sal-)**

ş.-asız 286b/01

ş.-dılar 286b/03

ş.-up 134a/15

- ş.-ıvir-: Bırakmak, koyuvermek, serbest bırakmak. 076a/031

şal- → **şal-** -3-

- s.-ıver- → ş.-ıvir- 202a/10, 100b/04, 100b/08

şalâh (Ar.): İyi olma, iyilik; düzgünlük. -25-

ş. 320b/15

ş.+a 090a/11

ş.+dan 149b/09

ş.+dı 321a/13

ş.+ı 294a/03, 294a/04, 294a/05, 294a/06, 294a/07, 294a/09, 294a/10, 294a/12, 294a/13, 294a/14, 294b/01, 294b/03, 294b/05, 294b/08

ş.+ını 085b/10, 321b/05

ş.+la 090a/07, 091b/01

- ş. it-: Düzeltmek, iyileştirmek. 266b/08
- ş.+(a) getür-: İyileştirmek. 009a/07

şalâhiyyet (Ar.): Yetki. -1-

ş.+e 321a/14

şalın-: Hirâman olmak, salınmak. -1-

ş.-ur 250b/15

şâlih (Ar.): İyi, doğru, güzel, uygun amel ve hareketlerde bulunan. -9-

ş. 009a/10, 015b/07, 023b/11, 061a/01, 287b/01, 288a/08

ş.+dür 091a/15

şâliha (Ar.): İyi, doğru, güzel, uygun amel ve hareketlerde bulunan (kadın).

ş. 040a/06, 054a/05

şalla'llâhü 'aleyhi ve's-sellem (Ar.): “Salât ve selâm Hz. Muhammed'in üzerine olsun” anlamında dua sözü. -2-

ş. 295a/05, 150b/14

şan-: Zannetmek, sanmak. -28- (**krş. san-**)

ş.-alar 107a/11, 186a/10, 249a/09

ş.-asın 176b/08

ş.-dı 040a/11, 086b/08, 249a/12, 287a/08, 289b/03, 291b/03

ş.-dılar 047b/05, 054b/12, 141a/05, 235b/09, 244b/12, 269a/04, 311b/14

ş.-dınız 129a/09

ş.-duğ 102a/10

ş.-dum 014a/14, 037a/10

ş.-dumıdı 291b/07

ş.-mağıl 301b/15

ş.-mañuz 150b/07

ş.-mayalum 185a/01

ş.-mazlardı 129a/11

ş.-mışlar 148a/10

ş.-ur 113b/09

san- → **şan-** -2-

s.-ayduñ 067b/13

s.-urlar 186a/07

saña : Sana (“sen” zamirinin datif hali.) -275-

s. 005a/02, 005b/15, 006a/07, 006a/11, 007a/14, 008a/04, 008a/06,

008a/08, 008b/01, 008b/02, 009b/05,
009b/09, 012a/12, 012a/13, 012b/06,
012b/09, 014b/02, 014b/07, 016a/11,
016b/02, 018b/09, 019b/09, 019b/12,
021a/12, 023a/03, 023a/12, 024a/03,
025a/03, 025b/04, 026b/08, 029b/09,
029b/15, 031a/03, 031b/14, 036a/14,
038b/01, 038b/03, 041b/14, 043a/01,
043b/01, 043b/11, 047a/02, 047a/05,
047a/07, 053a/06, 056a/11, 056b/01,
056b/07, 059b/04, 063b/09, 066a/06,
066a/07, 066a/10, 066b/04, 067a/03,
071a/01, 078a/15, 079a/09, 083b/09,
084a/03, 085a/09, 085b/02, 085b/06,
086a/09, 086b/02, 086b/06, 086b/10,
087b/07, 088b/15, 089b/09, 089b/10,
090a/13, 091a/08, 092b/02, 092b/03,
092b/12, 096a/05, 096a/06, 096b/02,
099b/12, 099b/13, 100a/03, 105a/03,
105b/10, 105b/14, 106b/01, 109b/07,
110a/04, 110a/05, 110b/05, 118a/07,
119b/07, 119b/15, 120a/02, 120a/03,
123b/07, 124a/02, 125a/06, 126a/04,
127a/09, 130a/10, 131a/01, 135a/09,
135b/03, 135b/05, 135b/09, 136a/03,
136a/13, 136a/15, 137a/10, 137b/01,
138a/12, 138b/04, 138b/15, 139a/09,
139a/10, 140a/13, 142a/01, 142a/11,
144a/03, 144b/03, 144b/04, 144b/07,
144b/13, 146b/14, 149b/11, 150a/04,
151a/04, 151a/15, 151b/01, 152a/05,
152b/14, 153b/06, 153b/09, 154a/13,
157b/02, 161a/10, 162a/14, 164a/05,
164b/14, 166a/07, 166b/12, 167a/12,
167a/15, 168a/04, 168a/05, 168a/06,
168a/08, 169a/03, 170b/07, 172a/09,
173a/02, 173a/11, 173a/15, 174b/03,
178a/06, 178a/08, 182a/06, 182a/07,

182a/08, 182a/12, 184a/05, 184a/12,
185b/01, 188b/10, 194a/13, 197a/04,
200a/02, 207b/14, 208b/07, 208b/08,
209a/06, 214b/05, 216a/09, 223a/04,
223a/08, 225a/07, 226a/14, 226b/10,
227a/11, 227a/12, 229a/01, 229b/04,
230a/14, 231b/04, 231b/07, 231b/12,
232a/07, 232a/12, 232b/08, 233a/03,
233b/05, 234a/05, 234b/14, 235b/07,
240b/06, 240b/13, 246a/10, 250b/01,
251a/03, 251b/13, 252b/03, 254b/11,
255a/04, 256a/01, 267a/06, 267b/05,
268a/01, 268a/02, 270b/06, 271a/14,
271b/10, 282a/09, 284a/03, 284a/11,
285a/10, 285b/09, 288b/12, 288b/15,
289a/02, 291a/09, 301a/14, 301b/09,
301b/13, 301b/14, 302a/07, 302b/07,
303a/01, 303b/02, 303b/04, 306b/06,
306b/07, 306b/15, 308a/06, 308a/09,
309b/03, 310b/11, 310b/12, 310b/14,
313a/08, 313a/11, 313a/14, 313a/15,
314a/02, 314a/07, 314a/11, 314b/01,
315a/10, 315b/12, 316a/13, 317b/10,
318a/02, 318a/13, 319b/08, 320b/04,
321a/15, 321b/01, 321b/02, 322b/01,
325a/12, 325b/03, 326b/05

şana → **şına** -1-

ş.-mağičün 252a/12

şan'at (Ar.): Hünler, marifet, iş, sanat. -1-

ş. 031a/01

şanu : Fikir, düşünce. -1-

ş.+dur 189a/02

şapan : Sapan; ayasına taş konup atılan, çatallı küçük dalın uçlarına lastik bağlanarak yapılan bir av aleti. (Eskiden silah olarak kullanılırdı). -1-

ş.+ıla 199a/15

şar-: Örtmek, bürünmek, sarmak. -2-

ş.-dılar 277b/14

ş.-uñ 040a/01

sarâc (Ar.): At takımları, eyer ve koşum yapan veya satan kimse. -1-

s. 295a/09

şarar-: Solmak, sararmak. -2-

ş.-miş 081a/07, 081a/11

sarây (Far. serây): Konak, saray, ev. -64-

s. 032a/04, 175a/07, 177a/06,
180b/05, 272a/10

s.+a 276a/08, 286a/12, 312a/02

s.+da 038a/06, 273b/10

s.+dadur 312a/02

s.+dan 286a/03

s.+ı 025b/10, 032a/03, 053b/15,
131b/10, 131b/12, 132a/03, 236a/03,
271a/01, 276a/11

s.+ıma 100a/15

s.+ın 268a/05, 272b/03, 310a/12

s.+ına 020a/09, 025b/15, 037b/05,
065b/02, 067b/03, 100b/01, 100b/03,
131b/11, 272a/10, 273b/09, 274a/12,
275a/15, 276a/04, 279b/09, 331a/01

s.+ında 067b/09, 275a/05, 279b/05,
284a/08, 332a/06

s.+ından 231a/08, 271b/11, 275a/04

s.+ını 270b/15, 276a/11, 301a/09

s.+ıñı 318b/03

s.+ınuñ 086b/09

s.+lar 053b/13

s.+larda 259b/10

s.+uma 038a/12

s.+umda 132a/05

s.+umuza 100b/07

s.+uñ 286a/01, 287b/07, 287b/14

s.+uñdadur 032a/02

şarb : Sert, keskin. -1-

ş. 228b/12

şarf (Ar.): Harcama yapma, masraf etme. -3-

- ş. *it-*: Masraf etmek, harcamak.
090a/12, 105a/06, 105b/14

sarımsak : Sarımsak. -1-

s. 045b/15

sarķ-: Düşmek; yukardan aşağıya doğru
inmek. -1-

s.-miş 157b/05

sārre (Ar.): Sevinçli. -2-

s. 298b/06

s.+dür 298b/06

şaru : Sarı renkte. -1- (**krş. saru**)

ş.+sın 159a/14

saru → **şaru** -1-

s. 178b/10

saruşın : Sarışın. -1-

s. 188b/12

şat-: 1. Satmak. -16- (**krş. sat-, şat-**)

ş.-alum 105a/05

ş.-ardı 027a/11

ş.-dılar 086a/14, 089b/12, 312b/05

- *ş.-un alibil-*: Satın alabilmek, satın almak için gücü yetmek. 257b/14, 257b/15, 258a/03
- *ş.-un al-*: Satın almak. 194b/11, 221b/10, 261a/13, 272b/08, 272b/10, 290a/15, 290b/07, 323b/11

sat- → **şat-** -2-

s.-ar 212b/03

s.-aram 212b/05

şat- → **şat-** -1-

ş.-ğil 258a/01

şataş-: Hoşlanılmayan bir şeyle karşılaşmak, istenmeyen bir hâle uğramak, dışarı olmak. -1-

ş.-dı 277b/12

- *ş. (āfete ş.)* → āfet

şavāb (Ar.): Doğru, yanlış olmayan. -22-

ş. 012a/05, 017b/10, 024b/14, 052a/09, 060a/05, 060a/13, 085b/04, 085b/13, 098a/12, 098b/03, 108b/01, 111b/12, 113b/07, 131a/06, 208b/06, 215a/10, 248b/03, 264b/06, 310a/05, 318a/09

ş.+sa 270a/03

- *ş. it-*: Doğru yapmak. 203b/07

şavaş: Mücadele, çatışma, kavga, savaş. -19-

ş. 248b/06, 303a/13, 323a/04

ş.+a 284b/15

- *ş. eyle-*: Mücadele etmek, savaşmak. 246b/01, 276a/09, 322a/06
- *ş. it-*: Mücadele etmek, savaşmak. 272a/14, 273b/14, 275a/11, 276a/06, 284b/01, 284b/07, 325a/02, 325a/04, 326b/05, 331a/06
- *ş.+(a) başla-*: Savaşa girmek. 269a/06

şavaş-: Savaşmak. -3-

ş.-dı 327b/01

ş.-madı 275b/03

ş.-masun 272b/01

savī (?) -1-

s.+sinde 286a/06

şavlet (Ar.): Saldırma, hücum. -1-

ş. 087b/02

şavm (Ar.): Oruç. -1-

ş. 294a/08

şavma^ʿa (Ar.): İbadet yeri, tekke, özel tapınak.

-30-

ş. 048b/05, 059a/14, 072b/15, 073a/05, 073a/06, 073a/14, 073b/01, 073b/06, 074a/01, 074a/15, 251b/02

ş.+da 072b/15, 073a/01

ş.+dan 073a/02

ş.+larında 059a/15

ş.+sı 073b/14, 084b/01, 251a/10

ş.+sına 059b/02, 059b/11, 060a/01, 060a/07

ş.+sında 084b/02, 251a/07

ş.+sından 059b/11, 084b/03
ş.+sındandı 069b/09
ş.+ya 084b/05
ş.+yı 073a/03
savur-: Savurmak, atmak suretiyle çevreye saçmak. -1-
s.-dılar 064b/03
şayru : Hasta. -12-
ş. 216b/14, 327b/14, 328a/01, 328a/02
ş.+dur 222a/09, 222b/05
ş.+lar 029a/02
ş.+yam 223a/11
ş.+yıldı 326b/08
• ş. *ol-*: Hastalanmak. 140b/09, 247b/07, 247b/08
şayruluk : Hastalık. -1-
ş.+da 247b/08
şayyād (Ar.): Avcı. -1-
ş.+lar 034b/08
sāzende (Far.): Çalgıcı. -1-
s.+ler 176b/08
sāz-kārluk → **sāz-kārlık** -1-
s. 056a/08
sāz-kārlık : Uygunluk. -1- (**krş. sāz-kārlık**)
s. 209a/02
sebağ (Ar.): Ders; ödül. -1-
s.+suz 294b/04
sebeb (Ar.): Sebep. -66-

s. 051a/15, 106b/09, 127a/07, 149b/07, 333b/08
s.+den 010b/03, 019b/05, 033b/07, 033b/08, 037a/10, 037b/01, 046b/06, 051a/14, 071b/02, 091a/09, 092b/11, 105a/05, 110a/01, 115b/06, 117b/09, 119b/04, 127b/01, 140a/05, 223a/07, 247b/08, 250a/10, 252a/08, 252b/07, 279a/12, 283b/01, 301a/05, 301b/07
s.+dendür 009b/05, 040a/12, 142b/13
s.+i 028b/14, 071b/04, 071b/15, 101b/05, 275b/04
s.+içün 120a/06
s.+inden 027a/05, 031b/12, 074a/11, 114b/10, 139b/07, 147a/09, 201a/08, 205a/08, 273a/12, 333b/03
s.+iyle 302a/01, 304b/12
s.+le 072a/09
s.+süz 079a/04
s.+ünden 066a/01, 085a/15, 310b/11
• s. *it-*: Sebep etmek. 077a/14
• s. *ol-*: Sebep olmak. 265a/15, 322b/15, 323a/01, 323a/02
• s.-i *nüzūli*: İniş sebebi. 282a/10, 279b/14, 282b/08
sebkat (Ar.): Geçme, ilerleme. -2-
s. 272b/07
s.+ıla 294b/15
sebze (Far.): Yeşil. -2-
s.+den 183b/13
s.+dür 156a/13

secde (Ar.): Namazda alını, el ayaklarını, dizleri ve ayak parmaklarını yere dayanmaktan ibaret ibadet vaziyeti. -32-

s. 069b/03, 247a/07

s.+de 049a/14, 277b/02

s.+den 079b/03, 281b/06

s.+nüñ 288a/12

- s. *it-*: Secde etmek. 010b/11, 021a/05, 026a/11, 026a/14, 061b/10, 061b/13, 069b/01, 071a/13, 078b/15, 144b/07, 144b/13, 144b/14, 192a/10, 192a/11
- s.+(*ye*) *ko-*: Secdeye varmak, secdeye kapanmak. 045a/12, 066b/01, 079b/02, 162a/10, 194b/01, 288a/12
- s.+(*ye*) *var-*: Secdeye varmak, secdeye kapanmak. 005a/05, 045a/13, 254b/04

sefer (Ar.): Yolculuk, sefer. -19-

s. 141b/08, 299a/04

s.+de 041a/06, 084a/13, 084a/15, 085b/03, 086a/01, 090a/02, 211b/01

s.+den 084a/04

s.+e 085b/12, 210a/08

s.+i 084a/14

s.+ine 089b/09

- s. *it-*: Yolculuk etmek, yolculuk yapmak. 025a/01, 085b/11, 249b/15
- s.+(*e*) *git-*: Yolculuğa çıkmak. 210a/07, 220b/14
- s. (*dünyādan s. it-*) → dünyā

segirt-: 1. Koşmak. -13- (**krş. segür-**)

s.-di 014a/05, 014a/06, 203a/11, 328b/01

s.-diler 008b/07

s.-medüñüz 123b/14

s.-meye 201b/05

s.-se 177a/05

s.-üm 233b/08

s.-ür 014a/08

s.-ürdi 013b/10

s.-üridi 108a/11

- s.-i *iriş-*: Koşarak varmak. 222a/07
- s.-ü *git-*: Koşarak gitmek. 014a/07
- s.-ü *gel-*: Koşarak gelmek. 226a/03

segür-: Koşmak. -1- (**krş. segirt-**)

s.-di 244b/07

sehā' (Ar.): Cömertlik, el açıklığı.

-1- (**krş. sehāvet**)

s.+ ile 261a/01

sehāvet (Ar.): Cömertlik, el açıklığı.

-3- (**krş. sehā'**)

s. 091b/12, 308a/01

s.+i 256b/09

sehel → **sehl** -1-

- s. *dut-*: Hafife almak. 322b/06

seher (Ar.): Tan yerinin ağarmasından az önceki zaman. -3-

- s. *vakti*: Seher. 018a/07, 041b/03, 140a/03

seher-gāh (*Ar.+Far.*): Seher vakti, sabahın erken saati. -2-

s. 049a/14

s.+dan 122b/09

sehim-nāk → **sehm-nāk** -1-

s. 80a/13

sehl (*Ar.*): Kolay, basit. -1- (**krş. sehel**)

s.+dür 291a/13

sehm-nāk (*Far.*): Korkunç, dehşet verici. -2- (**krş. sehim-nāk**)

s. 163b/15, 166b/04, 180a/13

sekerāt (*Ar.*): Sarhoşluklar. -1-

s. 226b/12

sekiz : Sekiz sayısı. -28-

s. 122a/05, 141b/13, 142a/07, 151a/07, 173a/13, 175a/02, 210a/04, 210b/14, 211a/06, 211a/12, 260a/11, 311a/13, 311b/03, 312a/12, 312b/09, 326b/01

s.+in 193b/12

s.+inde 249b/15

- s.+inci: Sekizinci. 006b/09, 101b/02, 140b/11, 191b/04, 209b/12, 211b/02, 276b/07, 292b/04, 293b/03, 306a/09

seksen : Seksen sayısı. -11-

s. 005a/10, 009b/12, 105b/03, 106a/05, 206a/11, 212b/05, 217b/02, 258a/04, 276b/06, 315a/03, 323a/14, 325b/13, 328a/10, 328a/11, 331a/03

selām (*Ar.*): Selam. -71-

s. 012b/06, 012b/09, 176a/01, 176a/04, 216b/02, 238b/08, 265a/01

s.+dur 030b/04

s.+ı 012a/03, 078b/12, 225a/03

s.+ıla 297b/07

s.+ın 258a/09, 315b/06

s.+ınıñ 004b/15

s.+um 157a/15, 167b/05, 169a/01

s.+uma 162b/07, 163b/04, 168a/03, 170b/06, 174b/01

s.+umı 182b/05, 225a/04

- s. eyle-: Selam söylemek, selam götürmek. 227a/11
- s. it-: Selam söylemek. 005a/02, 012b/05, 184a/06, 197a/05, 200a/02, 235b/06, 236a/13, 236a/15, 258a/05
- s. vir-: Selamlamak. 004b/15, 029b/07, 064a/03, 144b/04, 144b/06, 144b/11, 153b/05, 154a/01, 156b/08, 157a/15, 161a/08, 161b/02, 162a/06, 162b/01, 162b/07, 163a/13, 163b/03, 164a/03, 164b/13, 165a/03, 166a/05, 166b/08, 166b/09, 167b/05, 168a/03, 169a/01, 170b/06, 174b/01, 175b/11, 184a/07, 185a/14, 236b/04, 242b/05, 315b/05
- s.+(a) gel-: Selam getirmek. 185b/01
- s.+(m) al-: Birinin selamlamasına karşılık vermek.

selāmatluḡ : Serbestçilik. -5-

s.+ı 086b/10, 111a/04, 111a/06

s.+ıla 143b/02

s.+umuz 111a/02

selāmet (Ar.): Emniyet içinde, serbestçe. -13-

s. 042b/03, 051a/10, 054a/01,
062b/04, 068b/07, 071b/11, 118b/13,
131b/15, 260a/07

- s. *bul-*: Kurtulmak. 102a/03, 196a/05
- s. *ol-*: Kurtulmak. 042a/02, 042a/05

selāmü ‘aleyke (Ar.): Selam üzerinize olsun”
anlamında kullanılan selam sözü. -2-

(krş. selāmün ‘aleyküm)

s. 182b/08, 325a/14

selāmün ‘aleyküm → selāmü ‘aleyküm -1-

s. 280b/02

selīh (Ar. <şilāh): Silahlı kişi, asker;
Yaman’da bir kavim. -3-

s. 122a/07

s.+ile 211b/11

s.+lerin 211b/12

semā (Ar.): Gök. -1-

s.+da 176b/10

sem’an (Ar.): İştirmek suretiyle, işterek.

- s. *ve āṭa’nā* : Söz dinleme ve itaat.
185a/11

semiz : Besilli, semiz. -3-

s. 073a/12, 216a/01, 248b/06

sen : Sen (teklik ikinci şahıs zamiri).

-758- **(krş. sin)**

s. 004b/11, 005a/01, 005b/14,
006a/02, 006a/08, 009a/04, 010b/14,
013a/04, 013a/13, 014a/02, 014a/13,
017a/15, 017b/01, 022a/08, 025b/03,
025b/12, 028a/13, 028b/04, 028b/12,

029b/05, 030a/03, 033b/06, 034a/03,
034a/04, 035b/01, 035b/05, 036b/02,
036b/06, 036b/13, 038a/11, 038a/14,
039b/14, 041b/12, 042b/06, 043a/02,
043a/06, 043a/15, 046a/12, 047a/12,
048a/10, 051a/12, 053a/08, 053a/11,
056a/06, 056a/11, 056a/13, 056b/11,
057a/02, 057a/09, 058b/14, 058b/15,
059a/03, 059b/03, 060b/11, 062b/06,
062b/08, 063b/08, 064a/11, 066a/02,
066a/03, 066a/06, 067a/15, 069b/10,
072b/05, 075b/05, 075b/06, 075b/07,
076a/01, 082a/14, 082b/01, 083a/01,
083b/08, 085a/09, 085b/06, 085b/08,
086a/07, 086b/01, 087a/09, 087a/13,
087a/15, 088b/04, 089a/01, 090a/06,
091a/06, 091a/07, 092b/10, 096a/08,
098a/13, 098b/04, 099b/12, 100b/05,
102a/09, 104a/10, 105a/10, 105b/05,
105b/13, 110b/04, 112a/05, 112a/11,
112b/10, 113b/01, 113b/03, 114b/11,
116b/09, 117b/01, 117b/02, 118a/02,
118b/03, 118b/08, 119b/06, 120a/15,
122b/05, 124a/12, 124b/06, 125a/08,
125a/12, 126a/05, 130a/14, 130b/10,
131a/02, 131a/06, 132a/02, 133a/09,
134b/02, 135a/11, 135b/05, 138a/13,
139a/14, 139b/14, 147a/04, 148b/11,
149a/15, 151b/07, 152a/14, 154a/11,
155b/02, 167a/14, 171b/15, 172b/11,
173a/14, 178a/03, 181a/04, 182a/05,
182b/05, 185a/12, 187a/01, 188a/07,
188a/14, 194a/11, 194a/12, 196b/14,
197a/06, 197a/12, 199b/13, 200a/09,
201a/12, 201b/10, 204a/06, 209a/04,
209a/13, 212b/13, 213a/09, 213a/10,
216a/08, 220b/02, 220b/06, 220b/08,
220b/14, 221a/03, 221b/06, 221b/12,

222a/02, 222b/10, 222b/13, 223a/04,
223a/09, 223b/14, 226a/14, 226b/02,
226b/06, 227a/14, 232a/11, 232a/13,
232b/03, 232b/15, 233a/09, 234a/01,
234a/11, 234b/13, 235a/03, 235a/08,
236b/01, 237b/11, 250a/14, 250b/03,
250b/04, 250b/15, 256b/11, 257b/14,
258a/15, 263a/15, 265b/14, 267b/06,
269b/01, 269b/10, 269b/15, 270a/05,
270a/15, 271a/05, 271a/06, 271a/15,
272a/02, 273a/02, 273a/15, 274a/10,
274b/02, 274b/04, 274b/08, 276b/15,
277b/05, 281b/14, 282a/14, 284a/14,
286a/12, 287a/13, 288b/12, 289a/06,
289a/07, 290b/03, 295a/06, 295a/10,
295a/13, 295a/15, 297a/14, 301b/15,
302a/14, 303b/05, 305a/06, 305a/07,
306b/09, 310a/15, 310b/13, 312b/11,
313a/14, 315a/04, 316a/10, 316b/07,
317b/09, 318a/03, 319a/04, 320a/11,
321a/14, 321b/02, 322b/12, 324b/11,
328a/06, 329a/12, 331a/14, 332b/14

s.+den 006a/04, 009b/01, 012a/11,
014a/15, 019b/01, 034a/10, 038a/10,
043a/03, 043a/14, 044b/14, 056a/03,
056a/07, 057a/08, 067a/01, 072b/13,
083a/05, 087a/05, 090a/12, 091a/02,
096a/02, 096a/07, 099a/14, 105b/03,
113b/14, 124a/13, 125b/09, 126b/10,
130a/08, 138a/04, 152a/04, 153b/10,
154b/14, 170b/14, 172a/13, 173b/02,
173b/04, 186b/14, 188a/06, 208b/06,
208b/09, 209a/12, 212b/11, 221b/10,
223a/05, 227b/10, 228b/13, 233a/07,
236b/07, 240b/08, 244a/07, 258b/06,
258b/07, 261b/04, 267b/05, 271a/15,
274a/10, 282a/13, 284a/13, 303b/03,
312b/03, 313b/12, 315a/07, 322b/04

s.+dendür 112a/14

s.+i 005a/02, 005b/11, 014b/08,
021a/01, 024b/13, 028b/08, 029b/01,
035b/03, 036a/13, 036b/06, 037b/12,
038a/03, 042b/03, 046b/12, 052b/05,
053a/03, 053a/04, 053a/05, 053a/11,
056a/09, 065b/14, 066a/01, 068a/02,
085b/03, 085b/04, 086b/05, 086b/06,
087a/15, 088a/02, 091a/12, 095b/10,
096a/03, 096a/04, 096b/08, 110b/04,
117a/13, 118a/03, 119a/04, 119b/15,
120a/11, 128a/11, 128b/02, 132a/01,
133a/07, 137a/03, 138a/06, 138a/07,
138b/07, 140a/15, 140b/05, 140b/06,
144b/13, 146b/14, 151b/14, 164a/08,
167b/07, 172a/09, 173b/06, 173b/08,
173b/15, 178a/04, 178a/14, 179a/08,
181b/02, 186a/07, 188a/15, 189a/03,
193a/03, 203b/06, 207b/14, 208b/04,
208b/08, 209a/09, 215a/06, 220b/05,
221a/14, 221b/11, 222a/02, 225a/08,
226a/02, 226b/07, 228a/11, 231b/03,
231b/06, 232b/06, 232b/07, 232b/15,
234b/02, 237a/02, 239b/11, 239b/12,
240a/15, 250b/12, 250b/15, 251a/04,
252b/03, 257b/15, 267b/06, 271a/04,
271a/08, 278a/11, 286a/08, 286a/13,
287a/12, 287a/13, 288b/06, 291b/07,
303a/02, 310b/09, 313b/12, 314a/02,
315b/08, 320b/04, 321b/08, 322b/02

s.+in 301b/12

s.+sen 105a/14

s.+sin 016b/03, 044b/15, 059a/04,
133a/10, 172b/07, 307a/15

s.+süz 236b/08

s.+uñle 118a/03

s.+üñ 005b/15, 006a/04, 006a/07,
007a/12, 007b/08, 007b/12, 007b/13,
008a/02, 011b/05, 014a/12, 014b/02,
014b/10, 016a/10, 016b/12, 016b/14,
019b/08, 019b/11, 020a/01, 022b/14,
023b/10, 025a/02, 025b/13, 026b/09,
029b/03, 030a/04, 032a/02, 032b/01,
032b/13, 035b/04, 037a/08, 039b/07,
041a/02, 042a/07, 042a/08, 042a/12,
043a/07, 044a/12, 044b/07, 046a/11,
052a/10, 053a/08, 053a/10, 056a/10,
057a/10, 059a/04, 059b/04, 059b/13,
062b/09, 063b/06, 064a/07, 064a/12,
066a/01, 066a/09, 066b/11, 067a/02,
068a/13, 070a/05, 071a/02, 072b/13,
075b/03, 077a/12, 080a/14, 081b/12,
081b/13, 082b/07, 083a/04, 083a/14,
084a/05, 085a/15, 085b/01, 085b/04,
086a/09, 087a/03, 088b/01, 092b/11,
093b/10, 095b/07, 097b/13, 101a/02,
101a/11, 105a/07, 105b/07, 106b/02,
113b/15, 114a/14, 116b/15, 118a/05,
118a/06, 119a/10, 121b/11, 122b/03,
122b/09, 127a/10, 130a/02, 135a/10,
136b/04, 138b/04, 138b/14, 139a/01,
139a/03, 139b/15, 142a/15, 144a/03,
144a/07, 144a/08, 144a/15, 144b/03,
144b/04, 145a/02, 146b/01, 154a/06,
155a/07, 157a/03, 158a/01, 163b/03,
163b/04, 165a/13, 167a/13, 167a/15,
167b/02, 167b/04, 167b/08, 168a/06,
168a/07, 168a/09, 171b/13, 171b/14,
172a/08, 172a/10, 172a/13, 172b/02,
172b/15, 173a/02, 173a/12, 173b/01,
173b/03, 174a/02, 174b/03, 176a/12,
177a/15, 178a/11, 182b/04, 182b/06,
182b/15, 183a/03, 183a/10, 184a/11,
184a/15, 184b/02, 185a/15, 186a/07,

187b/11, 188b/01, 188b/13, 189a/02,
189a/05, 192b/14, 194a/15, 194b/03,
197a/06, 200a/06, 201a/07, 201b/06,
208b/02, 212b/15, 214a/03, 215a/05,
217b/12, 218a/01, 220b/04, 224a/03,
225a/10, 225b/06, 227b/06, 228a/03,
228a/06, 228a/07, 228a/09, 228b/11,
229a/02, 230a/07, 231b/02, 231b/05,
233b/15, 234b/07, 235b/02, 247b/05,
250a/03, 251a/13, 251b/03, 251b/07,
251b/12, 254a/08, 254b/11, 256a/03,
256a/09, 257a/14, 259a/13, 259b/06,
263b/05, 264a/09, 265b/03, 266b/05,
267b/12, 275a/08, 275a/12, 275b/09,
275b/14, 277a/03, 281a/12, 281b/04,
284a/02, 284a/14, 287a/14, 288a/05,
299a/10, 300a/01, 302b/03, 303a/03,
303a/07, 303a/08, 310b/10, 310b/14,
314a/12, 316b/08, 321a/04, 321a/06,
322b/03, 322b/13, 325b/04, 330b/03,
331b/07, 332a/05, 332b/09, 332b/12

s.+üñdür 014b/01, 024b/15, 025a/07,
029b/06, 031a/03, 035a/10, 042b/01,
043a/12, 056a/10, 056a/13, 057a/11,
067a/07, 128a/09, 139a/05, 208a/07,
214a/05, 248b/05, 281a/13

s.+üñiçün 068a/14, 083b/13, 090a/14,
090b/08, 096a/02, 174a/04, 227a/06,
227a/09, 228a/08, 264a/09, 275a/14,
287a/11, 301b/12, 301b/14, 302a/02,
313a/09, 324b/09, 324b/10

s.+üñle 056a/04, 067a/03, 095a/05,
116a/06, 118a/02, 127a/09, 186a/05,
240a/14, 251b/07, 260a/04, 266b/05,
268a/01, 277a/05, 284a/04, 310b/01,
312b/11, 313a/12, 314a/15, 318a/02,
318b/05, 322b/04, 325b/01, 329b/11

s.+ünledür 295b/01

- s.+*celeyin*: Senin gibi, sencileyin. 090a/07

şenā (Ar.): Medhetme, övme. -15-

ş. 237b/13, 238b/07, 238b/15, 255a/07

ş.+lar 239b/11

- ş. *ķıl*:- Medhetmek, övmek. 239b/14, 245a/03, 319a/05, 319a/07, 322a/09
- ş. *it*:- Medhetmek, övmek. 045a/14, 202a/10, 218b/12, 258a/14
- ş. (*ħamd ü şenā ķ.*) → ħamd
- ş. (*şükr şenā i.*) → şükr
- ş. (*medħ ve şenā o.*) → medħ

señek : Ağaçtan veya topraktan yapılmış su kabı, testi. -1-

s.+i 031a/04

sengisār (Far. *seng-sār*): Taşa tutma, recm. -3-

- s. *it*:- Taşa tutarak öldürmek, recmetmek. 050b/09, 065a/04, 278a/15

şeniyye (Ar.): Öndeki dört diş. -1-

ş.+de 187a/13

sep:- Serpmek, saçmak. -1-

s.-diler 013b/12

sepet (Far.): Sepet. -2-

s. 006a/15

şerā (Ar.): Toprak.

- ş. (*taħte' ş - ş.*) → *taħte' ş - ş.*

ser-encām (Far.): İşin sonu, akıbet. -12-

s. 025a/07, 048a/15, 057b/13, 067b/07, 103b/04, 123a/05, 147a/14, 178b/14, 193b/04, 317b/03

s.+ı 015a/09, 023a/09

ser-encām-kār (Far.): Akıbetli. -1-

s. 326b/06

serheng (Far.): Çavuş, kapı bekçisi. -1-

s.+lerden 075a/13

şerid (Ar.): Tirit denilen yemek. -5-

ş. 213b/05, 213b/06, 213b/08

ş.+den 213b/09

ş.+inden 205b/12

serir (Ar.): Taht. -1-

s. 220a/04

ser-keş (Far.): Dik başlı, dik kafalı, inatçı. -1-

s.+te 188b/08

sermāye (Far.): Esas, ana mal. -2-

s. 089b/10

s.+si 106b/01

ser-nigün (Far.): Baş aşağı, ters. -2-

s. 272a/09, 313a/05

server (Far.): Reis, seyit, efendi, ulu. -2-

s.+ilerindendi 304b/04

s.+ilerine 252a/05

setir (Ar.): Örtülmüş, kapalı; temiz, namuslu.

-2-

s.+den 149b/03, 149b/09

sev-: Muhabbet beslemek, hoşlanmak, sevmek.

-52-

s.-düginden 207b/13

s.-e 178a/04

s.-eceyüz 310b/09

s.-er 038b/14, 039a/02, 124a/07, 133b/09, 149b/12, 210a/11, 243b/05, 256a/14, 293a/05, 316b/07, 317a/04

s.-erdi 055b/14, 056a/05, 080a/05, 133a/08, 311a/12

s.-erdüm 320a/08

s.-erem 013a/08, 053a/12, 056a/06, 332b/12

s.-eridi 039a/12

s.-erin 210a/11

s.-erler 243b/06, 315b/09

s.-ersin 141a/11

s.-erüz 095b/09

s.-güñüz 225a/04, 232a/09

s.-güsine 245b/02

s.-mek 044a/03, 245a/15, 245b/03, 294b/09, 296b/15

s.-mez 040a/11

s.-mezem 182a/15

s.-mezüz 128b/15

s.-sün 296b/10, 296b/11, 296b/13, 296b/14

s.-üp 080a/10

sevici : Seven.

s.+dür 262a/04

s.+ler 314a/02

sevāb (Ar.): Mükâfat, ecir; mükâfata layık olan iyi hareket. -12-

ş. 066b/04, 068a/09, 068a/12, 175b/14, 325b/11

ş.+dan 229a/12

ş.+ı 183a/12, 245b/02, 282b/07

ş.+ın 298a/07

ş.+ını 157a/03

- ş. *bul-*: Sevap kazanmak. 049a/09

sevdā (Ar.): Aşk, sevgi, seveda. -3-

s. 096a/05, 096a/07, 256b/03

seven- → **sevin-** -1-

s.-ürlerdi 241b/01

sevgülü : Sevgili. -7-

s. 130a/08, 238a/12, 247a/05, 267b/11

s.+dür 239b/07

s.+si 292b/03, 294b/11

seviñ- → **sevin-** -1-

s.-di 114a/03

sevin-: Sevinmek, sevinç duymak. -6- (**krş.** **seven-**, **seviñ-**)

s.-di 209a/10, 320b/10

s.-diler 310b/05

s.-mekile 277a/13

s.-ürdi 309a/06

- *s.-üip tur-*: Sürekli sevinmek, çok sevinmek. 326b/15
- sevüç** : Süç. -1-
s.+den 262a/04
- sevündür-**: Güldürmek, sevindirmek. -1-
s.-di 332b/01
- seyir** → **seyr** -1-
s.+dür 255a/12
- seyl** (Ar.): Sel. -1-
s. 070b/01
- seyr** (Ar.): Yürüyüş, yürüme, gidiş. -1-
s.+ini 061b/14
- seyyid** (Ar.): Efendi, bey. -10-
s. 009b/07, 190b/14
s.+dür 009b/06
s.+i 171b/12, 172a/02, 172a/08, 172b/11
s.+ün 171b/13
- *s.-i şebāb* (Far.): Gençlerin efendisi, Hz. Hasan. 324a/15
 - *s.-ş-şebāb* (Ar.): Gençlerin efendisi, Hz. Hasan. 324a/12
 - *s.-ü'l-muttaķīn*: Gençlerin efendisi, Hz. Hasan. 300b/04
 - *s.-ü'l-mürselīn*: Hz. Muhammed. 077b/03
- seyyide** (Ar.): Kadın. -2-
s. 090a/03
s.+siyidi 087b/11
- seyyidī** (Ar.): Seyyide mensup. -1-

- s. 079a/09
- sezā-vār** (Far.): Münasip, uygun, yarışır. -1-
• *s.-+rak*: Daha münasip, daha uygun. 090a/12
- sı-**: 1. Kırmak. -4- (**krş. şı-**)
s.-dılar 108b/10
2. Bozmak, sözünden dönmek.
s. 114a/03
- şı-**: 1. Kırmak; bozmak, sözünden dönmek.
-9- (**krş. sı-**)
ş.-dılar 129b/08
ş.-mağıl 302b/09
ş.-madı 293a/08
s.-mayalar 133b/11
ş.-mışsız 113b/09
- *ş. ('ahdı ş.)* → 'ahd
2. Yenmek, mağlup etmek.
ş.-dı 123a/05, 285b/06, 285b/13
ş.-dılar 252b/11, 254a/14
- sıçra-**: 1. Bulunduğu yerden aniden başka yana atlamak, sıçramak. -6-
s.-dı 063a/07, 082b/02, 257a/04
s.-dılar 128a/14
2. Parçalar halinde savrulmak, sıçramak.
s.-dı 204b/04, 216a/11
- *s. (gözi taşra s.)* → göz
 - *s. (yirinden s.)* → yir
- şiddik** (Ar.): 1. Doğruluk. -2-

ş.+dur 030b/06

2. İlk halife Hz. Ebû Bekir'in lakabı.

ş.+dur 245a/05

şidk (Ar.): Doğruluk. -1-

ş.+ıla 182a/09

şifat (Ar.): Özellik, vasıf, sıfat. -49-

ş. 093b/04, 225a/05, 230a/03

ş.+a 177b/09

ş.+da 026b/15, 033b/02, 033b/10,
053b/04, 055a/02, 061b/15, 072b/10,
076a/15, 110a/03, 114a/09, 140a/14,
205a/07, 218b/03

ş.+dadur 026b/09

ş.+dayıdı 006b/09

ş.+ı 156b/01, 180b/03, 180b/12,
191a/02, 191a/04, 247a/08, 255b/06

ş.+ıdur 212a/05

ş.+ıla 005a/14

ş.+ın 018b/15, 032a/01, 038b/08,
165a/14, 165b/14, 169b/08, 174b/04,
176a/13, 178a/02, 178a/12, 188b/11,
192a/06, 196b/11

ş.+ından 168b/09, 296b/02

ş.+ını 174b/14

ş.+lar 296b/06

ş.+lardan 191a/05, 191a/06

ş.+ların 297a/01

- ş. (bir ş.+da) → şifat

şifât (Ar.): Sıfatlar. -3-

ş.+ı 145a/15

ş.+ına 145b/01

ş.+ını 145a/15

şığ- Sığmak. -5-

s.-maz 156b/15, 166a/12, 177b/09,
180b/04

s.-mazdı 163b/11

- s. (vaşfa s.) → vaşf

şığa- Okşamak. -1-

s.-dı 054a/03

şığın- → şığın- -1-

s.-ıram 019b/01

şığın- Sığınmak. -1- (krş. şığın-)

ş.-dılar 058a/07

şığır → şığır -9-

ş.+cuğumuzı 063b/09

ş.+dur 065b/13

ş.+ı 064a/11

s.+ın 064a/02, 068b/04

ş.+lar 056b/10

ş.+laruñ 064a/15, 064b/01

ş.+um 063b/07

şığır : Sığır. -10- (krş. şığır)

s. 056b/14, 063b/08, 064a/12,
064a/13, 064a/14, 064b/01

s.+ı 063b/11, 063b/12, 063b/13

s.+uñ 064a/13

şıq- Sıkmak. -1-

s.-dılar 143a/05

şıla (Ar.): Memleketine gitme, akrabasına ulaşma. -2-

- *ş.-i rahm*: Ana, baba ve akrabasını ziyaret vazifesini yapma. 225b/15, 184b/13

sılın- → **silin-** -1-

s.-mağa 108a/04

sın-: Kırılmak, parçalanmak; zayıf düşmek, yenmek, mağlup etmek. -4- (**krş. şın-**)

s.-dı 104b/11, 127a/14, 272a/09

s.-mağlık 104b/12

- *s.+an* : Parçalanan.
s. 213b/10

şın- → **krş. şın-**

ş.-dı 203b/10, 275a/07

ş.-ığup 285a/02

ş.-mış 204a/02, 260a/06

ş.-mışdur 205b/06

sına- → **şına-** -2-

s.-ñız 132b/13

s.-yam 052b/05

şına-: Denemek, imtihan etmek, yoklamak. -3-

(**krş. sına-, şana-**)

ş.-dum 053a/04, 134a/14

ş.-mağičün 252a/12

ş.-mağ 319b/04

ş.-mışı 317a/12

ş.-rsa 317a/11

ş.-ya 134a/07

şınuğ : Kırık. -1-

s. 213b/08

şınıklı : Kırık, kırılmış. -1- (**krş. şınuğlu**)

ş. 329b/13

şınuğlu → **şınıklı** -1-

ş. 324a/09

sınur (Yun. *synoron*): Sınır, hudut. -1-

s.+ı 270a/01

sırāt (Ar.): Sırat köprüsü. -1-

s.+dan 225b/09

sırça : Cam, billur. -1-

s. 174b/13

şıva-: Sıva ile kaplamak; bir şeyi üzerine başka bir şey sürmek veya döşemek suretiyle ve tamamen kaplamak. -3-

ş.-rdı 286b/15

ş.-rılmış 290b/01

- *ş.-rup-dur-*: Sürekli sıvamak.
290b/07

şıyt (Ar.): Ses, seda. -1-

ş. 330b/08

sızla-: Hafiften ve derinden ağrımak, sancımak.

-1-

s.-dı 109a/02

sızmış : Erimiş. -1-

s. 157b/07

şidretü'l-müntehi (Ar.): Son uçtaki ağaç. -2-

s. 200b/12

s.+ye 200b/10

sihir (Ar.): Büyü, büyüçülük. -1-

- s. *it-*: Büyü yapmak. 048a/10

sil-: Sürmek. -11-

s.-di 040b/10, 040b/12, 040b/13,
040b/14, 041b/09, 062a/15, 122b/12,
205a/03

s.-diler 082a/01

s.-düm 041a/02

s.-mişidi 081b/06

silâh (Ar.): Silah. -31-

s. 102a/10, 117a/04, 117b/09,
121a/01, 128b/10, 272a/11

s.+dur 199a/15

s.+ıla 252b/05

s.+ımı 312b/05

s.+ın 276a/09

s.+lar 128b/05

s.+ları 101b/09

s.+ların 276a/10

s.+sız 101b/08

s.+uma 320a/12

s.+umı 320a/10

s.+uñ 326b/04

s.+uñla 320a/13

s.+uñuzı 273b/15

- s. *bağlan-*: Silah kuşanmak, silahlanmak. 099b/14
- s. *giy-*: Silah kuşanmak, silahlanmak. 107a/03, 117a/06, 249b/05, 254a/01,

272a/13, 275a/15, 275b/02, 276a/06,
325b/12

silâhlan-: Silahlanmak, silah takınmak. -1-

s.-dılar 047a/13

silâhlı : Silahlı. -1- (**krş. silâhlu**)

s.+yüz 107a/13

silâhlu → **silâhlı**

s. 141a/02

silin-: Temizlenmek. -1- (**krş. sılın-**)

s.-e 169b/10

silk-: Silkmek. -1-

s.-di 279a/12

sinı → **sen** -7-

s. 227a/14

s.+den 096a/07, 221b/10

s.+üñ 095b/07, 101a/11, 106b/02,
220b/04

sin2 : Mezar, kabir. -1-

s.+lerüñüz 184b/11

sine (Far): Göğüs, bağır. -1-

s.+mdedür 104a/10

siñek : Sinek. -4-

s. 081b/10, 191a/14, 327a/02

s.+e 073a/10

siñir-: Sindirmek, içine işlemek, içine akıtmak.

-1-

s.-di 109a/10

sipāh-sālār (*Far.*): Başkomutan, serasker. -2-

(**krş. sipeh-sālār**)

s.+ı 138b/01

s.+ları 130b/12

sipās (*Far.*): Hamd. -14-

s. 005a/06, 012b/03, 024b/07,
045a/13, 054a/04, 063b/03, 066b/01,
101a/05, 104b/06, 114a/10, 157b/02,
203b/02

s.+dur 183b/10

s.+um 151a/05

- *s. dārlik it-*: Allah'a şükretmek.
151a/03
- *s. (şükr ve s. it-)* → şükr
- *s. (şükr sipās it-)* → şükr
- *s. (şükr ü sipās it-)* → şükr
- *s. (minnet ve s. it-)* → minnet

sipeh-sālār → **sipāh-sālār** -2-

s. 075b/01

s.+ıdı 304b/07

sīr (*Far.*): Tok, doymuş. -11-

s.+üñ 150b/08

- *s. ol-*: Doymak. 025b/09, 042b/11,
043b/08, 046b/02, 177a/01, 201b/09,
205b/09, 205b/12, 208b/13, 215b/05

sīr-āb (*Far.*): Susuzluğunu gidermiş, suya doymuş olan. -1-

- *s. ol-*: Susuzluğunu gidermek.
196b/05

sīret (*Ar.*): Huy, tabiat, tavır, hareket. -12-

s. 019a/08, 029b/10, 279a/07

s.+i 054a/10, 250a/07

s.+ile 251b/10

s.+in 145b/08

s.+inden 296a/10, 296a/14

s.+ini 089b/07

s.+lerine 265a/06

s.+ünde 264a/09

sirke (*Far.*): Sirke. -2-

s. 062a/06

s.+yidi 046a/02

sitāyiş (*Far.*): Methetme, övme. -1-

- *s. it-*: Methetmek, övmek. 159a/07

şiyāset → **siyāset** -1-

ş. 100b/11

siyāset (*Ar.*): Memleket idaresinde takip edilecek yol. -2- (**krş. şiyāset**)

s.+i 251b/03, 256b/08

siz : Çokluk ikinci şahıs zamiri. -373-

s. 008a/04, 013a/06, 025a/14,
034b/02, 034b/03, 035a/06, 035a/08,
035a/09, 036a/01, 049b/03, 059b/09,
064a/05, 073a/08, 073a/11, 078a/13,
087a/08, 094a/02, 098a/07, 102b/02,
103a/13, 103a/15, 103b/02, 106b/05,
111b/10, 113b/08, 113b/09, 115a/03,
115a/08, 123b/14, 128a/04, 128b/01,
128b/15, 129a/09, 131b/14, 132b/14,
133b/08, 137a/06, 141a/02, 145b/02,
201a/03, 219b/11, 220a/03, 222a/12,
224a/07, 225a/13, 233b/04, 237a/13,
238a/03, 238b/10, 239a/05, 239a/06,
243a/12, 253b/05, 264b/10, 265b/10,

266b/15, 267a/01, 268a/08, 268b/08,
268b/13, 269a/01, 269a/08, 270b/13,
272b/07, 277b/06, 283b/06, 298a/01,
301b/07, 315b/03, 317a/01, 317a/02,
319a/08, 323a/09, 323b/10, 324a/15,
324a/16, 324b/08, 327a/04, 329a/07,
330b/09, 332a/12, 332b/07, 333a/11

s.+de 145a/07

s.+den 008a/04, 072a/08, 081a/03,
102b/03, 103a/08, 106a/11, 106b/05,
116b/10, 123b/15, 124b/10, 126a/14,
126b/04, 129b/10, 129b/13, 130a/09,
132a/11, 133b/15, 145a/04, 145a/08,
145b/14, 150b/07, 152a/10, 199a/05,
201a/01, 219b/13, 219b/14, 221a/08,
222a/03, 237b/06, 238a/07, 243b/04,
244b/04, 245a/12, 245b/02, 253a/13,
266a/04, 268b/13, 272b/01, 276a/09,
282a/04, 282b/09, 298a/06, 300a/06,
306b/01, 312b/01, 317b/02, 318b/14,
323b/03, 330b/06

s.+denidi 238a/06

s.+e 008a/07, 013a/12, 025b/14,
033a/03, 033a/06, 033b/05, 033b/12,
034b/05, 035a/08, 035a/09, 037a/04,
045a/03, 045b/05, 045b/10, 049a/09,
049b/03, 050b/09, 055a/07, 058b/03,
059b/05, 059b/06, 070a/08, 071a/07,
073a/05, 073b/08, 074a/10, 075b/12,
077a/04, 081a/07, 093b/11, 093b/14,
106b/04, 107b/02, 109a/14, 112b/13,
113a/02, 113b/11, 114b/14, 124b/07,
126b/03, 126b/04, 129b/13, 132b/12,
145b/15, 152a/09, 152a/10, 152a/11,
181a/05, 181a/14, 184a/10, 184a/14,
201a/06, 217a/11, 219b/12, 219b/13,
219b/14, 220a/08, 225a/11, 232a/07,

233a/12, 233a/13, 237a/14, 237b/01,
237b/03, 238a/08, 241a/10, 267a/03,
277b/08, 280b/11, 282a/04, 283a/03,
298a/13, 299a/05, 319a/08, 322a/10,
322a/11, 323b/14, 324a/07, 326b/13,
327b/09, 329a/06, 331a/09, 331b/12,
332a/11, 333a/10, 333a/13

s.+i 037a/01, 050b/08, 084b/11,
103b/01, 112b/15, 133b/05, 134a/11,
134a/14, 217a/14, 246b/11, 246b/13,
266a/05, 282a/05, 298b/10, 300a/07,
317b/13, 322a/06, 326b/14, 329a/05,
329b/03, 329b/04

s.+ler 034b/15, 035b/14, 049b/03,
055b/12, 072a/03, 093b/14, 102b/15,
207b/08

s.+lerde 202a/06

s.+lerden 046b/13, 049a/02, 049a/05,
073b/11, 074a/10, 095a/03, 107b/10,
118b/02, 216a/13, 220a/11

s.+lere 021b/05, 026a/02, 026a/12,
033a/02, 033a/07, 035b/14, 048b/09,
048b/12, 055b/11, 073b/04, 106a/10,
176a/04, 217a/11, 218a/05

s.+leri 046a/08, 050b/07, 093a/08,
106a/11, 124a/03, 217a/12

s.+lerüñ 045a/04

s.+üñ 013a/11, 033a/03, 037a/04,
038b/04, 038b/05, 040b/12, 048a/11,
049a/03, 050b/05, 050b/10, 058b/02,
066b/12, 072b/11, 073b/12, 075a/14,
082b/04, 082b/05, 082b/08, 084b/08,
093b/14, 095b/12, 095b/13, 106a/08,
106a/09, 110a/09, 113a/01, 114b/14,
115a/03, 121b/01, 123a/01, 131a/02,

133a/15, 133b/08, 152a/11, 184b/05,
185a/09, 201a/02, 207b/03, 207b/07,
207b/08, 220a/02, 220a/11, 225a/04,
225a/12, 237b/07, 237b/08, 238b/11,
239a/02, 240a/12, 241a/03, 243a/14,
246b/12, 253a/14, 255b/08, 265b/04,
265b/06, 265b/08, 270a/11, 273a/05,
283a/02, 291a/03, 295a/12, 299a/03,
299b/01, 317a/01, 319a/11, 319a/14,
323b/05, 323b/12, 324a/02, 326b/14,
327a/05, 329b/04, 331b/10, 332a/14

s.+üündür 052b/01

s.+üñile 238a/09

s.+üñle 012b/13, 049a/07, 129b/14,
133b/10, 253b/06, 305b/03

- s.+cileyin: Sizin gibi. 220a/01

sofra (Ar.): Üzerinde yemek yenen yaygı vs. -
5- (**krş. sofr**)

s. 045a/07, 083b/12

s.+da 045a/07

s.+dan 216a/02

s.+sında 216a/01

sofra → **sofra** -1-

ş.+sına 274a/12

sohbet (Ar.): Görüşüp konuşma, arkadaşlık,
sohbet. -9-

ş. 258b/10

ş.+e 304b/01

ş.+i 258b/04, 304a/15

ş.+ile 277a/04

ş.+in 258b/05

ş.+ine 258b/10

ş.+üñi 043a/07

- ş. *it-*: Sohbet etmek. 258b/07

soğ- → **soğ-** -3-

ş.-ardı 227a/01

ş.-dı 081b/10, 229b/02

soğ-: Sokmak. -8- (**krş. soğ-**)

s.-a 317a/14

s.-ardı 243a/03

s.-dı 108a/03, 243a/03, 274b/05,
317a/07

s.-maya 317a/14

s.-miş 253a/09

sol : Sol taraf, sol yan. -5- (**krş. sol**)

ş. 061b/09, 154b/08, 155b/03,
198a/03, 205b/04

sol → **sol** -1-

s. 131b/02

soñ : 1. Sonuç, netice. -4- (**krş. soñ**)

ş.+ı 332a/12

ş.+ına 226b/09, 254a/12

ş.+ucı 301a/05

2. Ard, arka.

ş.+umda 006a/13

soñ → **soñ** -1-

s.+ına 226b/09

- s. (*ömri s.+ına iriş-*) → 'ömr

soñra : Sonra. -249- (**krş. soñra**)

ş. 005b/05, 005b/11, 005b/14,
006a/04, 007b/05, 008b/03, 008b/04,

008b/06, 011b/10, 011b/13, 011b/15,
014b/09, 016b/05, 018a/12, 021a/02,
021a/12, 022b/15, 023a/05, 024a/13,
024a/15, 032a/11, 032b/04, 033a/12,
033a/14, 033b/11, 034a/06, 034a/07,
034a/12, 036a/04, 038a/05, 038a/06,
039b/09, 039b/15, 041a/04, 041a/10,
041a/15, 043a/08, 043b/04, 043b/15,
044b/14, 045a/02, 046a/05, 046b/01,
049a/12, 051a/08, 051b/06, 051b/12,
053b/06, 058a/07, 060b/03, 062a/07,
062a/10, 063a/12, 064b/11, 065a/03,
065a/05, 065a/07, 066b/02, 067b/14,
070a/01, 071b/09, 072b/04, 073b/07,
076b/03, 079b/02, 079b/06, 081b/02,
082a/01, 082b/15, 084a/13, 086a/15,
088b/13, 090b/10, 093a/04, 094b/12,
095a/14, 095b/03, 098b/12, 104b/14,
108b/15, 113a/02, 114a/10, 116b/03,
117b/03, 119a/06, 120a/01, 121b/12,
126a/05, 127b/10, 130b/11, 131a/02,
134a/10, 134a/11, 135a/10, 140b/07,
140b/10, 143a/15, 147a/10, 147b/02,
149b/05, 150a/12, 150b/01, 150b/11,
152b/10, 153b/10, 154a/15, 155a/14,
162a/13, 164a/06, 165a/12, 171a/09,
172b/10, 173b/09, 178a/04, 179a/10,
180a/07, 181a/04, 181a/05, 184b/12,
188a/05, 192b/08, 194a/02, 194b/01,
197a/08, 198a/04, 199a/08, 200a/07,
204a/14, 210a/05, 210b/01, 210b/02,
210b/12, 210b/15 211a/01, 211a/02,
211a/03, 211a/04, 211a/14, 211b/06,
213b/02, 213b/09, 214b/08, 214b/13,
215a/14, 217a/12, 217b/01, 217b/02,
224b/12, 225a/02, 225a/15, 225b/02,
225b/03, 226a/13, 226b/01, 226b/10,
228a/08, 231a/06, 234a/13, 234b/06,

234b/12, 235b/10, 236b/02, 238a/02,
240b/03, 240b/08, 240b/14, 240b/15,
241a/01, 241a/03, 241b/14, 242b/06,
245a/13, 245b/07, 246b/05, 247a/08,
247b/07, 247b/10, 249a/07, 249b/14,
250a/06, 250b/11, 250b/12, 252a/10,
254a/07, 255b/11, 255b/14, 255b/15,
256a/05, 260a/01, 260a/02, 260a/08,
263b/07, 263b/08, 265a/02, 265a/08,
266a/13, 267a/09, 272b/05, 274b/07,
274b/10, 276a/04, 276b/04, 277b/12,
282b/14, 284b/08, 285a/01, 288a/02,
291a/13, 298a/09, 298a/12, 301b/03,
303a/01, 308a/11, 309b/13, 310a/12,
311a/14, 313a/01, 313b/04, 314b/11,
317a/06, 317b/14, 317b/15, 319a/07,
321b/07, 322a/03, 322a/09, 322b/05,
324b/05, 325b/06, 326a/12, 327a/06,
327a/10, 329a/10, 329b/07, 330b/12,
330b/13, 331b/05, 332a/01, 332a/06,
332b/05, 333a/03, 333a/09

ş.+yıldı 209b/09

- ş.+ğt: Sonraki, sonra gelen. 225b/07
ş.+laruñ 288a/09
- ş. (andan ş.) → andan

soñra → **şoñra** -2-

s. 209a/03, 210b/15

şoñuç : Netice, nihayet, en son, akıbet, en sonra, sonunda. -5-

ş. 310a/13, 312b/10, 327a/03,
329a/07

ş.+ı 267a/02

şor-: Sormak. -118- (**krş. sor-**)

ş. 145a/05, 194a/12, 320a/06,
323a/01

ş.-alar 012a/05, 233a/07
ş.-alum 117a/10, 187a/05, 187a/07
ş.-am 097b/14
ş.-ardı 149a/15
ş.-arları 012b/10, 191b/09, 308b/12,
333a/05
ş.-arsa 230a/09, 248a/03
ş.-arsız 225a/12
ş.-arum 246a/10
ş.-asın 028a/12
ş.-ayım 092b/15, 154b/14, 197a/15
ş.-ayın 318a/05
ş.-dı 014a/07, 028a/09, 028b/08,
035b/11, 057a/05, 067a/15, 069b/10,
082a/06, 091a/02, 099a/03, 101a/08,
109a/14, 111a/08, 121b/06, 124a/06,
124a/11, 129b/09, 131a/08, 131a/12,
131a/14, 136a/09, 137b/13, 139a/08,
140b/04, 145a/15, 149b/01, 149b/04,
149b/05, 149b/08, 154a/11, 226a/13,
231b/01, 235a/03, 248b/15, 250a/03,
251b/01, 251b/08, 254b/15, 257b/06,
260a/05, 265b/03, 265b/04, 265b/08,
313a/02, 315a/04, 315b/01, 319b/02,
323a/02, 332a/14
ş.-dılar 011b/01, 074b/02, 103a/13,
187a/08, 212a/02, 215b/13, 233a/15,
241a/05, 250a/02, 320a/09
ş.-duğı 232a/12
ş.-dum 158a/10, 159a/05, 159a/10,
159a/15, 159b/04, 159b/10, 160b/01,
160b/14, 161a/03, 161b/07, 162b/15,

165b/12, 178b/06, 180b/04, 184b/05,
276b/15, 277a/01, 277a/04, 277a/06

ş.-madı 149a/08

ş.-mağa 032b/05

ş.-mağ 241a/02

ş.-mayalar 012a/06

ş.-mayasın 029b/09

ş.-mazdı 149a/13

ş.-uñ 324b/01, 324b/02, 324b/03

ş.-urdu 216b/15

- ş.-agel- 280a/01, 149a/13
- ş.-ivir-: Ansızın sormak. 136a/12

sor- → **şor-** -4-

s.-ar 323b/14

s.-dı 306a/10

s.-dılar 249a/03, 315b/04

sorıl-: Soru yönelmek, sorulmak. -1-

- s.-up-dur-: Sürekli sorulmak.
317a/09

şoru : Soru, soru sual. -1-

ş.-ñuz 033b/05

şovuğ : Soğuk. -6- (**krş. sovuğ**)

ş. 256a/07, 302b/05

- ş.+rağ : Daha soğuk, çok soğuk.
162a/01
- ş. eyle-: Soğutmak. 062a/14
- ş. it-: Soğutmak. 194b/15, 195a/01

sovuğ → **şovuğ** -1-

s.+dan 164b/07

şovuğluk : Soğukluk. -1-

ş. 294a/07

soy : Soy. -1-

s.+umuz 114b/04

şoy-: Soymak, birinin malını, parasını almak.

-1-

ş.-dılar 328a/05

sög-: Sövmek, kötü söz söylemek. -5-

s.-di 102a/04, 121b/10

s.-diler 269a/10

s.-er 208b/12, 144a/05

s.-ersiz 269a/12

şön-: Sönmek, artık yanmaz. -1-

ş.-di 079a/04

söyin- → **söyün-** -1-

s.-di 196a/10

söyken-: Yaslanmak, dayanmak. -1-

s.-mişidi 218b/11

söyle-: 1. Demek, söylemek. -146-

s. 145a/01, 226b/13, 320a/10, 320a/11, 323b/10

s.-di 008a/11, 022a/15, 023a/10, 037b/15, 047a/04, 047a/06, 079b/02, 150b/10, 186b/11, 193b/09, 200b/13, 200b/14, 201b/14, 213a/05, 213b/07, 226a/12, 245a/06, 260a/10, 332a/03, 332b/02

s.-diler 036b/15, 094a/03, 148b/14, 266a/07

s.diyidi 266a/11

s.-dügi 117b/11, 188a/04, 307b/07

s.-dügine 026b/06, 194b/05

s.-dükde 226b/01

s.-düm 059b/08

s.-dün 038a/13, 096a/08, 098a/12, 105a/11, 113b/01, 113b/03

s.-dünüz 058a/15

s.-gil 255b/05

s.-megi 299b/13

s.-megile 299b/10

s.-mek 145a/02, 264b/05, 264b/07, 285a/14

s.-mekdegi 298a/02

s.-mekden 264b/10

s.-meyeserdüm 136a/15

s.-mez 117b/13

s.-miş 150a/11

s.-ñ 239a/09, 265b/08

s.-r 038a/02, 113a/15, 187b/01, 188a/01

s.-rdi 013a/01, 013a/02, 112b/13, 117b/10, 187b/02, 263a/05

s.-ridi 158b/07

s.-rler 047b/09, 264a/09, 267a/06, 304a/04, 018b/15

s.-rlerdi 158a/07

s.-rsin 022a/02, 137b/01, 274b/03, 315b/11

s.-seler 191b/08

s.-seyidi 230a/05

s.-ye 021a/15, 071a/13, 234a/14

s.-yeler 180b/01, 298a/04
s.-yem 012a/12, 013a/09, 125a/07
s.-yesin 182b/01, 232a/02
s.-yesiz 270a/07
2. Anlatmak, bahsetmek.
s. 182b/01
s.-di 026b/04, 226a/14
s.-düğine 037a/02
s.-dügün 013a/05
s.-mege 040b/05, 237b/10
s.-mekdür 172b/14
s.-meyesin 011b/05
s.-miş 155b/08
s.-mişler 266b/02
s.-sem 250a/05
s.-yese 231b/13
3. Konuşmak.
s.-diler 049b/01
s.-düğü 264a/08
s.-me 036b/08, 082b/06, 128a/13, 332a/04
s.-medi 011b/03, 166b/09
s.-mek 239a/08, 239a/09, 294b/02, 304b/10
s.-mekden 011b/08
s.-mesin 007b/08
s.-mezdi 011b/10, 012a/09, 149a/10, 012a/11
s.-mezüm 023a/07

s.-r 022a/14, 027a/03, 027a/04, 066b/07
s.-rler 160b/02
s.-ş 117b/03
s.-şe 251b/07
s.-yelüm 024a/06
• s.+en: Söyleyen. (**krş. s.+gen**)
s.+e 232a/03
• s.+gen→ s.+en
s.+idi 239a/15
• s.-yüp-dur-: Sürekli söylemek. 266a/10
• s.-yibil-: Söyleme ihtimali veya imkânı bulunmak. 065b/13
• s. (yalan s.) → yalan
• s. (yavuz s.) → yavuz
• s. (söz s.) → söz
söyleci → **söyleyici -1-**
s.+lerün 022a/09
söylen-: Denmek, söylenmek; anlatılmak. -2-
s.-ür 173a/10, 317a/11
söyleş-: Konuşmak, karşılıklı konuşarak dertleşmek. -7-
s.-di 023a/11, 201a/09
s.-diyise 193b/08
s.-düm 187b/14
s.-ün 049a/07
s.-ürdi 200b/13
s.-ürler 025b/10

söyleyeci → **söyleyici -1-**

s. 245a/09

söyleyici : Söyleyen. (krş. söyleci, söyleyeci)

-5-

s. 188a/03, 329b/07

s.+dür 188a/03

s.+lerdür 316a/02

s.+lere 030a/10

s.-yimiş 037a/11

söyün-: Sönmek. -2- (krş. söyün-)

s.-dürür 160b/12

s.-medi 206a/15

söz : Söz, kelam. -193-

s. 036a/02, 065b/13, 097a/04,
137a/15, 144b/15, 149b/12, 154b/14,
187b/01, 187b/14, 208b/12, 209a/03,
212b/14, 226a/12, 237a/03, 237b/09,
238a/01, 239b/14, 251b/07, 266a/11

s.+den 006a/05, 083b/03, 230a/05,
287b/09

s.+denidi 149b/07

s.+dür 091a/05, 266a/12, 317a/11

s.+e 010b/11, 123b/08

s.+i 006a/05, 006a/14, 009b/10,
013a/01, 016b/15, 020a/04, 022a/15,
022b/02, 026a/04, 034a/02, 035a/08,
040b/15, 047a/03, 047a/06, 059b/10,
062a/04, 071a/12, 075a/12, 082a/10,
083a/15, 102a/05, 105a/03, 105a/06,
105b/15, 107a/07, 117b/10, 126a/03,
127b/09, 135a/08, 135b/15, 137b/01,
145a/01, 145a/04, 148b/14, 149b/01,
151a/14, 151b/03, 186a/07, 186b/11,
186b/14, 187b/01, 187b/04, 188a/02,

200a/07, 208a/02, 216a/07, 220a/13,
220b/02, 228b/04, 231a/01, 234b/11,
237a/05, 244b/13, 252b/02, 258b/08,
264a/12, 272b/14, 273a/14, 287b/02,
318a/09, 320b/10, 321a/02, 322b/05,
324b/03, 329b/09

s.+iden 188b/07

s.+idür 097b/09

s.+ile 284a/11, 318a/04, 330b/01

s.+in 013a/02, 019a/05, 026a/04,
036a/02, 036a/09, 037b/15, 046b/08,
062b/11, 082b/15, 091b/02, 096a/07,
112b/09, 113b/14, 259b/04, 302b/09,
314b/04

s.+indedür 298b/01, 298b/02

s.+inden 023b/02, 024b/08, 135a/05,
200a/15, 251b/07, 251b/09

s.+ine 070a/10, 135b/11, 232a/02,
301a/05, 310a/08, 310a/15, 312b/15,
313b/02, 320b/10

s.+ini 060a/11

s.+iñi 091a/04

s.+ler 038a/02, 097b/10, 151b/01,
213a/11, 236b/09, 264b/07, 270b/13,
304a/03

s.+lerden 022a/14

s.+lerdür 022a/02

s.+leri 024b/03, 237b/10, 328b/11

s.+lerin 038b/12

s.+lerine 312b/08, 317b/04

s.+leriyile 263b/12

s.+lerünüzi 329b/04

s.+ni 126a/14

s.+üm 012a/12, 012a/13, 038b/02,
043a/04, 113b/15, 154a/14

s.+üme 042b/07

s.+ümi 035a/15, 037b/14

s.+ümüzi 035a/05

s.+üñ 038b/14, 082b/07, 096a/08,
188a/14, 320a/11

s.+üñde 044b/07

s.+üñüzden 050b/09

- *s. geç-*: Konuşma gerçekleşmek. 149b/1
- *s. it-*: Konuşmak, söz etmek. 127b/15, 237a/06
- *s. söyle-*: Konuşmak. 007b/08, 011b/05, 011b/10, 012a/12, 012a/09, 012a/11, 021a/15, 023a/07, 117b/11, 158b/07, 166b/09, 188a/01, 200b/13, 232a/02, 263a/05, 298a/04
- *s.+(e) gel-*: Konuşmaya başlamak, konuşmak. 154a/10, 324a/08
- *s.+(e) getir-*: Konuşturmak. 200a/14

2. Haber, hikâye.

s. 107a/09

sözlü : Sözlü, konuşma biçiminde yapılan, şifahi, oral, yazılı karşıtı. -2-

s.+dür 120a/05

s.+sin 046a/13

- *s. (dürüst s.)* → dürüst

su → **şu** -29-

s. 013b/12, 017b/15, 018a/03,
018a/04, 018a/09, 081a/03, 101b/15,

102b/09, 103a/01, 103a/02, 111b/15,
112a/02, 114a/14, 141b/09, 143a/04,
148a/05, 148b/03, 156b/01, 178b/10

s.+dan 175b/03

s.+ların 114b/03

s.+suz 066a/09

s.+suzlıktan 114b/07

s.+yı 111b/15, 161a/02, 161b/15,
164b/05

s.+yın 136b/04, 200b/04

şu : Su. -114- (**krş. su, şuv**)

ş. 031a/05, 033a/12, 052a/01,
052a/03, 056b/01, 063a/04, 064b/07,
064b/08, 064b/09, 065b/04, 065b/07,
065b/12, 081a/15, 095a/07, 095b/04,
143a/04, 148b/01, 150a/15, 169b/11,
187a/03, 187a/10, 187a/11, 192b/11,
192b/12, 193a/01, 193a/02, 193a/05,
193a/06, 193a/08, 193a/09, 194b/08,
196b/04, 196b/06, 196b/07, 196b/08,
198b/02, 205b/01, 206b/03, 215b/10,
226b/15, 229a/14, 229b/02, 229b/03,
244a/12, 248b/11, 248b/13, 249a/01,
250b/07, 252a/11, 272b/04, 272b/10,
282b/04, 289b/06, 294a/06, 294a/12,
295b/12, 295b/13, 295b/14, 296b/10,
316b/04, 321a/08, 321a/09, 322a/02,
322a/04, 322a/06, 323b/07, 323b/08,
323b/11, 326b/05, 327a/07

ş.+dan 042a/15, 042b/03, 205b/02,
206b/04

ş.+ları 248b/11

ş.+nuñ 206b/02

ş.+ya 033a/13, 205b/01, 226b/15,
249a/03, 322a/01

ş.+yı 033a/13, 042a/13, 064b/08,
064b/10, 064b/11, 064b/13, 095b/04,
163a/07, 194b/07, 194b/14, 198a/14,
206b/01, 206b/07, 206b/08, 229b/03,
296a/08, 322a/08, 323b/07

ş.+yın 282b/11

ş.+yına 017b/14, 073b/13, 296a/07,
296b/11

ş.+yıyla 192a/15

ş.+yiçün 159a/06

ş.+yla 031a/10, 215b/14

- ş. çek-: Su çıkartmak. 142a/10,
186a/15,

su'âl (Ar.): Sorma; sorulan şey. -2-

- s. it-: Sormak. 008a/09

2. Dilenme, dilencilik.

s. 299a/08

şubaşı → **subaşı** -3-

ş. 252a/09, 252a/13

ş.+sına 252a/13

subaşı : Komutan. -3- (**krş. şubaşı**)

s. 252b/02, 252b/05

s.+sıydı 304b/08

şubh (Ar.): Sabah. -2-

- ş. vakti: Sabah vakti. 124b/03,
235a/12

şuç : Kusur, günah. -8-

ş. 331a/12

ş.+a 118a/09

ş.+dan 276a/02

ş.+ları 264b/01

ş.+larından 245a/15, 266a/01

ş.+um 272b/11

- ş. eyle-: Suç işlemek. 324a/13

suçsuz : Masum. -1-

s. 287a/12

şuffe (Ar.): Sofa. -1-

ş. 237a/02

şulb (Ar.): Omurga kemiği; sert, katı. -1-

ş. 296a/13

şulh (Ar.): Barışma, uzlaşma, sulh. -8-

ş. 266b/08

ş.+dan 285a/01

ş.+dur 118a/13

- ş. eyle-: Barışmak, anlaşmak.
301a/13, 310a/14
- ş. in-: Anlaşmak, uzlaşmak. 118a/15
- ş. it-: Anlaşmak, uzlaşmak. 284b/08
- ş. ol-: Anlaşmak. 238a/10

şun-: Uzatmak, vermek, arz etmek, sunmak. -

5- (**krş. suñ-**)

ş.-dı 045a/14, 107b/13

ş.-dum 148a/07

ş.-madı 279b/12

ş.-mağ 038a/07

- ş. (elin ş.) → el

suñ- → **şun-** -4-

s. 319a/05
s.-dı 151a/13
s.-dılar 117a/15
s.-miş 322b/09
su' r (Ar.): Artık. (yiyecek, içecek hakkında).
-1-
s.+dur 206b/04
süre (Ar.): Kur'ân-ı Kerim'in ayrıldığı yüz on dört bölümden her biri, sûre. -9-
s. 212a/03, 298b/02
s.+sin 146a/02, 274a/13
s.+siyile 200b/01
s.+yi 096b/01, 146a/09, 146b/03, 197b/08
şüret (Ar.): Görünüş, kılık, görünen hal. -30-
(krş. şüret)
ş. 071b/01
ş.+de 047a/02, 047a/04, 047a/07, 047b/02, 207b/12
ş.+i 046b/14, 062b/01, 071a/10, 161b/12
ş.+ile 327b/08
ş.+in 034a/05, 047a/07, 071a/03, 071a/04, 276b/15
ş.+inde 027b/05, 071a/07, 088a/07, 098a/05, 103a/07, 185a/13
ş.+ine 034a/05, 034a/06, 046b/01, 047a/08
ş.+lerile 062a/03
ş.+lerin 046a/15

ş.+üme 046b/14
şüret → **şüret** -1-
ş.+inde 088b/12
şuşa-: Susamak. -4- (**krş. şusa-**)
ş.-dılar 311a/07, 322a/03
ş.-dum 250b/06
ş.-mışdı 052a/01
şusa- → **şuşa-** -1-
ş.-mişlardı 206b/02
susuzluk → **şusuzluk** -1-
s.+dan 143a/06
şusuzluk : Susuzluk. -3- (**krş. susuzluk, susuzluk, şusuzluk, şusuzluk**)
ş.+dan 311a/08, 311a/09, 326b/02
ş.+ıla 276b/11
şusuz : 1.Suyu olmayan. -4-
ş.+sız 255a/03
ş.+suz 065b/09, 270b/03
2. Susamış olan.
ş. 327a/06
susuzluk → **şusuzluk** -1-
s.+dan 115a/04
şusuzluk → **şusuzluk** -2-
ş. 319b/03
ş.+dan 326b/03
şusuzluk → **şusuzluk** -2-
ş.+dan 321b/15
şuv → **şu** -5-

ş.+ı 194b/10, 261a/11

ş.+ıyı 169b/03

ş.+ıyla 194b/13

suvat : Hayvan sulanacak ve su alınacak yer.

-1-

s. 282b/11

sübhâne'llâhi (Ar.): “Allah’ı her türlü ayıp, kusur ve eksiklikten uzak tutarım” anlamında Arapça ifade. -4-

s. 042b/15, 157b/04, 216a/07, 313b/09, 252a/05

süçüd (Ar.): Secde etme. -3-

s. 294a/10

s.+da 170a/12, 247a/06

süd : Süt. -15- (krş. süt)

s. 080b/06, 080b/07, 210b/07, 215b/15, 257a/12, 257a/13, 295b/12, 295b/13, 296b/11, 316b/01

s.+den 162a/01, 175b/03, 177a/11

s.+ile 296a/01, 296a/02

sügü : Kargı, süngü, mızrak. -5-

s. 328a/13, 328b/08

s.+ler 178b/05

s.+yi 254a/03

s.+yile 327b/03

sündüs (Ar.): Kur’an-ı Kerim’de cennet giysilerinin dikileceği bildiren kumaş; ince ve kalın diba. -1-

s. 176b/12

sünnet (Ar.): 1. Geçerli olan âdet; Allah’ın kanunu. -9-

s.+den 265b/07, 265b/11

2. Hz. Peygamber’in, Müslümanlar tarafından uyulması gerekli olan sözleri, davranışları ve tasviplerinin bütünü.

s. 292b/03, 333b/05

s.+i 301b/10

s.+ümi 219a/01

3. Erkek çocuğunun üreme organının ucundaki deriyi kesme, sünnet.

s.+i 073b/11

- s. *it-*: Sünnet etmek. 073b/11, 191b/12
- s. (*ehl-i s.*) → ehl

sünnetlü : Sünnet edilmiş olan. -1-

s. 191b/13

sünnî (Ar.): Ehl-i Sünnet mezhebinden olan kimse. -2-

s.+ler 297a/03

s.+lerüñ 307b/08

süñük : Kemik. -15-

s.+i 095b/12

s.+le 095b/14

s.+ler 042b/13, 067a/12

s.+lerden 057b/11

s.+leri 028b/06, 057b/12, 063b/14, 067a/11, 068a/05, 165b/04

s.+lerinden 057b/08

s.+lerini 203a/09

s.+lerüm 005b/10

s.+üne 063b/13

süñüksüz : Kemiksiz. -1-

s. 045a/09

sür-: 1. Kovmak, uzaklaştırmak. -19-

s. 026a/06

s.-di 026a/06, 254a/02, 267a/02

s.-diler 263a/07, 263a/08

s.-düm 234b/01

s.-eyin 267a/04

s.-mişdür 027a/05

s.-ün 319a/13

2. Dokundurmak, değdirmek.

s.-di 040b/07, 040b/09, 085a/08,
223a/03

s.-düm 235a/01

s.-eler 012a/08

s.-erdi 227a/01

s.-erlerdi 159a/04

3. Devam etmek.

s.-di 054a/06

- s. ('ömür s.) → 'ömür

süre : Müddet. -1-

s. 230a/08

süril-: Devam etmek, sürülüp gitmek, sürüp gitmek. -1- (**krş. sürül-**)

s.-mişdür 020a/03

sürü : Hayvan sürüsü, sürü. -4-

s.+de 234a/09

s.+ler-ile 308a/15

s.+si 042b/09, 236b/03

sürü-: Sürüklemek. -1-

s.-diler 275a/04

sürül- → **süril-** -1-

s.-miş 146a/14

Süryānī (*Ar.*): Eski Suriye (Şam) halkından olan ve Süryaniliğe mensup bulunan kimse. -1-

S. 035a/05

süst (*Far.*): Gevşek. -2-

- s. *ol-*: Halsiz kalmak. 005b/10, 256b/08

süt → **süd** -9-

s. 155a/04

s.+den 164b/05

s.+i 155a/10, 155a/11, 257a/12,
296a/11

s.+ine 296a/11, 296a/12, 296b/12

süvār (*Far.*): Atlı. -2-

s. 198b/15, 211b/10

Ş

şād → **şāz** -8-

- ş. *ol-*: Sevinmek, mutlu olmak. 040a/14, 053a/03, 89a/9, 138b/14, 157b/01, 214b/13, 231a/09
- ş. *ve hurrem ol-*: Sevinmek, mutlu olmak. 101a/04, 131b/06

şādīmān → **şāzumān** -2-

- ş. *ol-*: Sevinmek. 100b/13, 204a/12

şādī (*Far.*): Sevinç. -5- (**krş. şāzī**)

ş.+si 120b/02, 120b/03

ş.+sinden 111a/07

şahne (*Ar.*): Vilayetin düzenine, muhafazasına bakan amir. -2-

ş. 137a/01

ş.+sine 136b/13

şā'ir (*Ar.*): Şair. -6-

ş. 315b/05, 315b/15

ş.+dılar 096b/12

ş.+dür 096b/11

ş.+ler 214b/01

ş.+lerüz 097a/03

şakī (*Ar.*): Haydut, yol kesici; her türlü kötülüğü işleyen. -1-

ş. 011a/03

şākird (*Far.*): 1. Öğrenci, talebe. -10-

ş. 070b/14, 071a/01

ş.+i 071a/06, 071a/08, 071a/11

ş.+leri 059a/05

ş.+lerinden 059a/12

2. Çırak.

ş. 071a/05

ş.+i 070b/13

ş.+üñ 071a/09

şalvar (*Far.*): Şalvar. -4-

ş. 216a/05, 216a/06, 216a/15

ş.+ı 216a/14

Şāmlu : Şam şehrine mensup olan (kimse). -1-

Ş.+lardan 332a/03

şān (*Ar.*): Hak. -5-

ş.+ında 244b/02, 261b/15, 279b/13, 282a/08, 282b/14

şarāb (*Ar.*): İçki. -14-

ş. 038a/10, 090b/06, 090b/09, 090b/11, 101b/15, 177a/15, 177b/03, 177b/04, 180b/10, 287b/05

ş.+ı 177a/14, 177a/15

ş.+ıdı 177a/11

ş.+ından 177b/04

şarṭ (*Ar.*): Bir işin meydana gelmesi için lazım olan şey; gerekli olan, gereken. -8-

ş. 118a/04

ş.+ı 199a/05

ş.+ıla 038b/02, 120a/11, 124a/03

- ş. *eyle-*: Şart koşmak. 129b/01, 266b/09

- ş. *it-*: Söz vermek, şart etmek. 201a/06

şāyān (*Far.*): Layık, değer, yakışır. -1-

ş. 316a/15

ş.+uñ 318b/10

şāyed (*Far.*): Belki, ihtimal. -3-

ş. 071a/12, 220a/06, 245a/02

şāyeste (*Far.*): Layık, yakışır, uygun. -1-

ş. 207a/12

şāz (*Far.*): Sevinçli, mutlu. -38- (**krş. şād**)

ş. 161b/03, 176b/12, 183b/11,
277a/12

ş.+dur 126a/09

ş.+lar 015a/07

- ş. *it-*: Sevindirmek. 329a/09
- ş. *ol-*: Sevinmek, mutlu olmak. 040a/14, 137b/07, 142a/06, 161a/09, 162a/07, 162b/01, 163a/14, 163b/04, 165a/04, 167b/06, 169a/02, 174b/02, 209a/09, 224a/13, 230a/04, 242a/15, 249b/13, 281b/07, 296a/04, 300b/13, 301a/05, 311a/14, 322b/05, 333b/03
- ş. *ve hurrem ol-*: Sevinmek, mutlu olmak. 118b/13, 125b/07, 141a/15, 156b/09

şāzılık → **şāzlık** -3-

ş. 317b/02

ş.+ın 219b/08

- ş. *it-*: Sevinmek. 227a/07

şāzī → **şādī** -4-

ş. 296b/03, 329a/06

ş.+si 235a/11

- ş. *kıl-*: Sevinmek. 241a/15

şāz-kām (*far.*): Çok sevinçli. -1-

- ş. *it-*: Çok sevinçli etmek, mutlu etmek. 324a/08

şāzlık : Sevinç, gönül ferahlığı. -7- (**krş.**
şāzluq, şāzılık, şāzuluq)

ş. 087a/14, 230a/10

ş.+da 262a/02

ş.+ı 296a/03

ş.+ıla 329a/01

ş.+lar 184a/10, 242a/12

- ş. *it-*: Sevinmek. 322b/12

şāzluq → **şāzlık**

- ş. *it-*: Sevinmek. 126a/05

şāzuluq → **şāzlık** -1-

- ş. *it-*: Sevinmek. 020b/07

şāzumān (*Far. şād-mān*): Sevinçli, memnun.

-9- (**krş. şādīmān**)

ş.+a 020b/02

ş.+dur 126a/02

- ş. *ıraq*: Çok sevinçli, çok memnun. 176b/03
- ş. *eyle-*: Memnun etmek, sevindirmek. 228a/01
- ş. *ol-*: Sevinmek. 040b/15, 101b/14, 177b/08, 243a/02, 250b/14

şebāb (*Ar.*): Gençlik. -1-

ş. 324a/14

- ş. (*seyyid-i ş.*) → seyyid

şecā'at (*Ar.*): Yiğitlik, yüreklilik. -5-

ş. 196b/01, 127b/12

ş. 329b/13

ş.+da 279a/05

ş.+ı 123b/01

ş.+ine 329b/14

şefā → **şifā** -3-

ş. 296a/06

ş.+sı 296a/05, 296b/08

şefâ'at (Ar.): Birinin suçunun affi veya dileğinin kabulü için edilen aracılık.
-17-

ş. 299a/11

ş.+i 206b/11

ş.+imile 201b/08

ş.+ine 307b/08, 333a/15

ş.+iyile 206b/13, 207a/04

ş.+ümden 184b/03

ş.+üñ 172b/15

ş.+üñden 167b/08, 184b/01

- ş. *it-*: Bağışlama talep etmek, bağışlanma-sını arzulamak. 075b/07, 201a/13, 201b/10, 207a/04
- ş.+(a) *gel-*: Peygamber, birinin suçunun bağışlanması veya dileğinin yerine getirilmesi için aracılık etmek. 075b/06

şefâ'atci : Şefa'at eden kimse. -1-

ş.+sisin 201a/12

şefkat (Ar.): Acıyarak ve koruyarak sevme. -5-

ş. 149a/07, 270a/09

ş.+i 285b/01

ş.+ini 080a/09

- ş. *it-*: Acıyarak ve koruyarak sevmek. 065b/15

şefkatlı : Davranışları şefkat dolu olan. -1-

- ş. *rağ-*: Çok şefkatli olan. 295a/08

şehadet (Ar.): Bir şeyin doğruluğuna inanma.

-7-

ş.+dür 030b/09

ş.+iyile 206b/11, 207a/02

ş.+yledür 206b/10

- ş. *barmağı*: İşaret parmağı. 197a/07, 223a/09
- ş. *getür-*: Kelime-i şehadet getirmek. 306b/12

şehid (Ar.): Mukaddes bir ülkü veya inanç uğruna savaşırken ölen kimse, şehit. -11-

ş. 189b/03

ş.+ler 229b/08

- ş. *it-*: Şehit etmek. 257a/08, 276b/06, 277a/10, 301a/05
- ş. *ol-*: Savaşta ölmek, şehit olmak. 103b/02, 277b/09, 300b/08, 300b/11, 306a/10

şehidlik : Şehitlik. -1-

ş.+e 322b/13

şehir → **şehr** -16-

ş. 049b/01, 051a/02, 053b/14

ş.+de 053b/13, 107a/02, 323b/05

ş.+den 056a/14, 130b/13

ş.+ler 069a/06, 112a/05, 262b/02

ş.+lerde 301b/04

ş.+lere 049b/02

ş.+leri 112a/04, 301b/05

ş.+lerini 262a/12

şehr (Ar.): Şehir, il. -85- (**krş.** **şehir**)

ş. 035a/08, 050a/15, 318a/02, 320b/03, 324b/09

ş.+de 251a/05, 273b/02, 277b/13
ş.+den 025a/10, 107a/15, 160b/15,
265b/12, 272b/14, 319a/13
ş.+e 025a/11, 025b/09, 035a/01,
035a/02, 035a/07, 035a/08, 036a/11,
049a/06, 050b/13, 051a/09, 054a/05,
074b/07, 107a/05, 140a/01, 140a/03,
143b/07, 160b/15, 251a/02, 264a/13,
313a/12, 320b/07
ş.+eler 035a/02, 035a/04, 035a/05
ş.+elerde 262a/07, 266b/02
ş.+elere 264b/11
ş.+ilerini 138b/03
ş.+in 106b/15
ş.+inde 039a/04, 061a/03, 266a/09,
268a/04, 278b/06, 316a/01, 318b/01
ş.+inden 315b/07, 320b/08
ş.+indendür 313b/10
ş.+ine 035b/09, 036a/04, 037a/15,
037b/05, 049b/06, 061a/15, 074b/10,
075a/04, 086a/15, 134a/01, 288b/04,
311a/04, 311b/13, 328b/14, 328b/15
ş.+ini 068b/05
ş.+inün 036a/11, 036b/03, 050b/15,
061b/03
ş.+lere 049b/02, 314a/03
ş.+ümüzde 237a/14
ş.+ümüzden 050b/05
ş.+ümüze 037b/12, 038a/01
ş.+ümüzün 051a/02

ş.+ün 028b/12, 049a/06, 049a/15,
283a/11

ş.+ünüzde 312b/04

şehrisitān (*Far.*): Büyük şehir. -1-

ş.+ıyan 283a/10

şehvet (*Ar.*): Şiddetli arzu, şehvet. -3-

ş. 006b/04, 298a/03

ş.+ini 010a/02

şek (*Ar.*): Şüphe. -7- (**krş. şekk**)

ş. 188a/04, 189a/01

ş.+de 047b/11

ş.+deyüz 033b/12

ş.+ünüz 324b/04

- ş. *dut-*: Şüphe etmek, şüphelenmek.
189a/04, 189a/05

şekāvet (*Ar.*): Eşkiyâlık, yol kesicilik,
haydutluk. -1-

ş. 286a/06

şeker (*Far.*): Şeker kamışı, şeker pancarı;
şeker.

-1-

ş.+den 177a/11

şekl (*Ar.*): Şekil, biçim. -3-

ş.+e 008a/11

ş.+inde 008b/10

ş.+ini 033a/03

şekk → **şek** -1-

ş.+e 324b/04

şelgam (*Far.*): Şalgam. -1-

ş. 048b/07

şer → **serr** -7-

ş. 054b/04, 255a/06, 285a/11,
313b/03, 326b/13

ş.+dür 057b/01, 057b/03

- ş. *kopar-*: Kötülük yapmak. 285a/11
- ş. (*derd-i ş.*) → derd

şer' (Ar.): Şeriat. -3-

ş.+ile 266a/10

ş.+ini 306a/05, 306a/13

şerbet (Ar.): Meyve özü, su ve şekerden yapılan içecek şerbet. -3-

ş. 291a/09, 291a/13

ş.+in 192b/08

şeref (Ar.): Şeref. -1-

ş. 196b/01

şerh (Ar.): Açıklama, açık anlatma. -1-

ş.+ini 294a/04

şerī'at (Ar.): Doğru yol, ibadet yolu; Allah'ın emir ve yasaklarının bütünü. -20-

ş. 015a/07, 015a/09, 029a/05,
048b/12, 049b/04, 094a/10, 095a/11,
141b/05, 217a/11, 217b/05, 224b/13,
231b/07, 233a/13, 306a/06, 306a/10

ş.+a 306b/12

ş.+da 011b/07

ş.+ıla 271a/09

ş.+inuñ 049b/07

ş.+uñ 294a/07

- ş. (*aḥkām-i ş.*) → aḥkām

şerif (Ar.): Asil, ileri gelen. -2-

ş. 229a/10

ş.+se 096a/03

şerik (Ar.): Ortak. -4-

ş. 268b/03, 277b/11

ş.+dür 113b/04, 237b/02

şerir (Ar.): Kötü. -1-

ş.+leriyle 112b/04

şerm-sār (Far.): Utangaç. -1-

ş. 022a/04

şerr (Ar.): Kötülük. -11- (**krş. şer**)

ş. 269a/02, 271b/08, 271b/14

ş.+den 268b/13

ş.+dür 268b/15

ş.+indin 195b/03

ş.+ine 234a/15

ş.+ini 025a/05, 100a/01, 209b/11

ş.+ünüz 150b/08

şeş-: Çözmek. -3-

ş.-di 118b/15, 330b/10

ş.-diler 086b/13

şeşil-: Çözülme. -1-

ş.-di 052b/04

şeşaret (Ar.): Neşe, şenlik. -1-

ş. 147a/07

şevvāl (Ar.): Arabî aylardan biri. -2-

ş. 106b/08, 183a/15

şeyh (Ar.): Tekkelerde bulunan başkan; şeyh, üstat. -4-

ş. 037b/12, 038a/11, 038b/07

ş.+ine 048a/08

şeytān (Ar.): Şeytan. -5-

ş. 145b/03, 233b/13, 286a/06

ş.+dan 081b/11

ş.+ıdı 233b/10

şī'a (Ar.): Taraflılar, yardımcılar. -1-

ş. 331a/04

şifā (Ar.): Hastalıktan kurtulma, iyi olma, sağalma. -4- (**krş. şefā**)

ş. 280a/02

ş.+sı 235a/10

- ş. *bul-*: Eski sağlığına tekrar kavuşmak. 029a/03, 045b/13

şī'ir (Ar.): Şiir. -14- (**krş. şī'r**)

ş. 096b/12, 229a/03, 232b/15, 236a/05, 241a/15, 279a/07, 308a/11, 315a/12

ş.+dür 096b/11

ş.+e 096b/13

ş.+i 214b/10, 229a/02

ş.+imi 214a/11

ş.+in 214a/13

şikāyet (Ar.): Şikāyet. -9-

ş.+ler 266a/04

- ş. *eyle-*: Şikāyet etmek. 266b/05
- ş. *it-*: Şikāyet etmek. 209a/02, 245a/11, 264a/14, 265b/01, 266a/08, 268a/15

- ş.+(e) *gel-*: Şikāyette bulunmak. 266b/10

şikeste (Far.): Kırılmış, kırık. -1-

ş. 083b/01

şikeste-dil (Far.): Gönlü kırık. -1-

ş. 103b/06

şile (?) -1-

ş.+yle 110b/07

şimden → **şimdi** -6-

- ş. *girü*: Bundan sonra. 065a/08, 201a/08, 208b/15, 298a/15

şimdi : Az önce, demin. -109- (**krş. imdi, indi, endi, şimden, şinden**)

ş. 006a/03, 006a/08, 006a/13, 008a/07, 017a/07, 017a/13, 017b/03, 029b/11, 033b/04, 035a/01, 035b/05, 038a/15, 039a/12, 039b/05, 039b/15, 051a/03, 052b/07, 053a/03, 057a/04, 058b/01, 058b/02, 066a/09, 072b/11, 075b/03, 082a/12, 082b/08, 085b/04, 086b/11, 087b/01, 089a/05, 090b/02, 091a/12, 107b/03, 107b/06, 117b/01, 118a/04, 119b/06, 125b/03, 125b/06, 126a/03, 126a/06, 126b/13, 130b/09, 131a/11, 134a/11, 135a/07, 139a/14, 142a/04, 144a/03, 144a/07, 145a/06, 145b/03, 150a/01, 150a/04, 151b/08, 171a/09, 179a/11, 186a/05, 188a/04, 197b/06, 199b/14, 201b/11, 209a/07, 209a/08, 212a/12, 213a/05, 213a/13, 217b/14, 219b/15, 220a/08, 227b/06, 228a/09, 231b/05, 234a/11, 234b/08, 235a/08, 236b/07, 237a/04, 238a/06, 247b/02, 249a/15, 254b/10, 265b/13,

270a/06, 276b/12, 283b/08, 288b/07,
303a/12, 310a/06, 314a/04, 319b/13,
320a/03, 320b/06, 321a/02, 321a/03,
321a/05, 323b/13, 331a/08, 332b/08,
332b/15, 333a/11, 333b/14

ş.+ye 082b/07, 111b/02, 115b/06

- ş. *girü* : Bundan sonra. 052a/15,
171a/07

şinden → **şimdi** -3-

- ş. *girü* : Bundan sonra. 264b/10,
266a/08, 266b/04

şindi : Şu anda, şimdi. -8-

ş. 260b/12, 267a/14, 275a/14,
316b/06, 321b/05, 324a/07, 327a/02

ş.+ye 260a/04

şir → **şir** -8-

ş. 096b/06, 122a/07, 122a/15,
326a/08, 330a/01, 332a/10

ş.+i 319b/13, 330a/01

şirîn (*Far.*): Tatlı, hoş. -3-

ş. 018a/14, 196b/02, 281b/07

şirînlîk : Tatlılık, hoşluk. -1-

ş.+inden 171b/14

şirk : Şirk, ortak. -1-

- ş. *getür-*: Şirk koşmak, ortak koşmak.
245a/01

şiş-: Şişmek. -3-

ş.-di 138a/14

ş.-erdi 021a/08

ş.-miş 158a/12

şişe (*Far.*): Sırça, billur, cam. -1-

ş.+ye 303b/12

şol : 1. Şu, o (işaret zamiri). -28-

ş. 231a/01, 236b/03, 250b/05,
270a/10, 311b/11, 324a/09

2. Şu, o (işaret sıfatı).

ş. 221b/02, 222b/01, 244b/10,
249b/07, 250a/04, 250b/10, 257b/10,
264a/07, 278b/13, 280b/12, 281a/05,
281a/09, 282b/05, 297b/04, 303b/02,
303b/03, 307b/03, 308a/06, 316a/13,
329a/03

- ş. *vakt*: Şu zaman, o zaman. 325b/04,
327b/05

şom (*Ar.*): Uğursuzluk. -4-

ş. 124b/08, 331a/15

ş.+sın 112b/10

- ş. *dut-*: Uğursuz kabul etmek.
050b/08

şomlağ → **şomluğ** -1-

ş.+dur 302b/09

şomlîk → **şomluğ** -1-

ş.+dan 331b/13

şomluğ : Uğursuzluk.

-3- (**krş. şomlağ, şomlîk**)

ş.+ından 284a/14

ş.+ındandur 050b/11

ş.+uñuzdan 050b/06

şorba : Çorba. -1-

ş. 279b/06

şöhret (*Ar.*): Herkesçe bilinme, tanınma hali,
şöhret. -1-

- ş. *dut*-: Ün almak, şöhret kazanmak.
266a/15

şöyle : Öyle, o şekilde. -239-

ş. 004b/07, 005a/14, 007a/05,
007b/05, 010a/03, 010b/07, 010b/11,
011a/09, 012a/04, 013b/01, 014a/14,
015a/12, 018a/09, 018a/15, 018b/14,
019a/14, 020a/12, 020a/15, 023b/12,
026b/11, 027a/03, 027b/10, 029b/10,
042b/03, 045a/09, 046a/03, 051b/10,
054a/11, 054b/12, 062a/09, 062a/12,
062a/14, 065b/09, 066b/08, 067b/06,
067b/13, 067b/14, 068b/07, 069a/09,
070a/14, 070b/02, 070b/04, 070b/12,
071b/13, 072b/08, 074a/12, 075b/11,
076b/01, 077a/15, 078a/01, 079a/10,
080a/05, 080a/10, 080b/03, 081b/03,
084a/08, 086b/01, 086b/08, 088a/04,
089b/06, 090b/04, 095a/15, 096a/14,
100a/08, 103a/01, 104b/06, 105b/01,
106b/05, 108a/13, 109a/01, 112a/03,
114a/05, 115a/12, 116b/02, 118a/15,
122a/14, 140a/01, 140a/03, 141a/04,
143a/04, 145b/07, 149a/03, 149a/06,
156b/15, 160a/15, 163a/05, 163b/10,
165a/15, 166a/11, 166b/01, 166b/05,
167a/06, 168b/05, 168b/11, 169a/13,
170b/01, 171b/05, 173b/15, 174b/05,
174b/12, 174b/14, 176b/08, 176b/14,
177b/05, 177b/06, 183a/15, 187b/04,
189a/10, 191a/08, 191b/15, 192a/02,
192a/04, 197a/01, 200b/07, 200b/14,
204b/04, 204b/08, 204b/14, 205a/13,
206a/13, 211b/08, 213b/13, 215a/04,
215a/08, 215b/02, 216b/01, 216b/14,
219a/06, 223a/12, 223a/14, 224b/02,
224b/08, 224b/10, 230a/12, 232a/09,

232b/04, 233b/01, 233b/03, 235b/09,
236a/14, 237b/14, 238a/05, 239b/05,
239b/15, 240b/04, 241b/03, 244b/12,
245b/14, 249a/06, 249a/09, 250a/04,
250b/02, 253a/02, 253a/07, 253b/05,
254b/13, 257a/13, 259b/09, 259b/12,
260a/13, 260b/11, 261b/01, 262a/09,
262b/13, 263b/11, 264a/14, 265a/07,
265a/14, 265b/14, 269a/04, 269a/07,
269b/13, 271b/11, 272a/08, 274a/11,
275a/06, 279a/13, 280b/07, 280b/13,
283a/04, 283a/06, 283a/09, 283a/11,
284a/05, 284b/12, 284b/14, 287a/07,
287b/12, 290a/14, 290b/12, 292a/02,
294a/02, 295a/01, 296a/01, 296a/06,
296a/09, 297b/02, 298a/10, 298b/04,
298b/12, 307b/01, 309b/04, 310b/01,
311b/05, 311b/14, 312b/11, 313a/06,
313a/13, 314a/07, 314a/08, 315b/14,
318b/12, 318b/15, 319b/15, 321a/10,
322b/02, 323b/06, 324a/08, 327a/02,
327b/03, 328a/10, 329a/03, 332a/07,
333a/03

ş.+dür 074a/03, 100b/07, 152b/13,
215a/12, 224b/06, 255a/06, 304b/10,
306a/11, 321a/07

ş.+ydi 092a/14, 261a/09

ş.+yidi 011a/10, 137b/03, 215a/02,
308b/15, 080b/05

şu : 1. Şu (işaret zamiri). -12-

ş.+ña 253a/15, 264a/04

ş.+nı 291a/01, 299a/13

ş.+nlar 080a/14

ş.+nuña 277a/07

2. Şu (işaret sıfatı.)

ş.+ña 015a/04, 038b/02, 260a/05,
301a/10, 304a/14

ş.+ndan 267a/09

şuğl (Ar.): İş, meşguliyet, uğraşacak şey. -4-

ş.+a 302b/02

ş.+ı 309a/03

ş.+ından 309a/02

ş.+içün 208a/09

şuğul (Ar.): Dert, gaile. -4-

ş. 101a/14, 101b/04

ş.+dan 090b/12

ş.+ından 165b/12

şu'le (Ar.): Alev, ateş alevi. -6-

ş. 080b/03, 131b/03, 198a/03,
198b/04, 198b/06

ş.+si 079a/12

şu'le-dār (Ar.+Far.): Alevli, alevlenmiş. -1-

ş. 174b/12

şunca : O kadar, bu kadar. -3-

ş. 066a/08, 068a/15, 141a/08

şūr (Far.): Kavga, gürültü, patırtı. -1-

ş. 268b/15

şūrīde (Far.): Karışık, perişan. -1-

- ş. *it-*: Perişan etmek. 144a/08

şükker (Ar.): Şeker. -1-

ş.+i 253a/06

şükkr (Ar.): Görülen bir iyiliğe karşı ortaya
konulan kadirbirlik. -29- (**krş. şükür**)

ş. 042a/04, 045a/14, 163b/05,
183b/10, 257b/08, 315b/13

ş.+in 041b/06, 042a/02

ş.+ini 045b/05

ş.+ümi 009b/05

ş.+ün 215a/05

- ş. *ve sipās it-*: Şükür ve hamd etmek. 005a/06, 045a/13, 054a/04, 063b/03, 066b/01, 101a/05, 104b/06, 114a/10, 157b/02, 203b/02
- ş. *it-*: Hamd etmek, şükür etmek. 055a/07, 089a/10, 103a/02, 184b/05, 217a/03, 249a/03, 309a/06
- ş. *idici*: Şükür eden. 241b/12
- ş. *ü minnet eyle-*: Nimet ve şükür etmek. 254b/04
- ş. *eyle-*: Şükür etmek. 281b/07

şükür → **şükkr** -9-

ş. 155b/09, 167b/06, 184a/11,
257b/08, 329b/03, 329b/05

ş.+ler 087a/05, 322a/09

- ş. *it-*: Hamdetmek, şükretmek. 249a/03

şümār (Far.): Sayı, sayma, hesap. -2-

- ş. *it-*: Saymak. 067b/02, 220a/03

şürü' (Ar.): Başlama. -2-

- ş. *it-*: Başlamak. 265a/03, 302b/02

T

tā (Far.): Ta, kadar, değin. -567-

t. 005b/07, 006a/13, 006b/02,
006b/15, 007a/05, 007a/07, 009a/03,
010b/02, 010b/12, 010b/13, 012a/08,
012a/09, 012b/05, 012b/11, 013a/03,
013a/04, 013a/05, 013a/13, 013b/12,
014a/14, 014b/05, 014b/06, 014b/07,
014b/13, 015a/04, 015a/09, 015a/11,
016a/04, 016a/07, 016b/04, 016b/05,
017b/03, 017b/04, 018b/14, 019a/04,
019b/12, 020b/09, 023a/03, 023a/14,
024a/12, 025a/05, 025a/07, 026a/02,
026a/07, 026a/15, 027a/07, 028a/01,
028b/13, 029b/01, 030b/09, 030b/15,
031a/02, 031a/08, 031b/07, 032a/02,
032b/05, 032b/06, 032b/10, 033b/05,
033b/12, 034b/06, 035b/03, 035b/04,
035b/14, 037a/04, 038b/02, 038b/05,
038b/06, 039a/03, 039a/15, 039b/07,
041a/15, 041b/03, 041b/05, 042a/01,
042a/13, 042a/15, 043b/09, 043b/12,
044a/08, 044b/13, 044b/14, 045b/05,
045b/07, 046b/08, 047a/11, 047a/12,
047a/14, 048a/05, 048b/15, 049a/01,
049a/06, 049a/08, 050b/13, 051a/07,
051a/13, 051b/06, 051b/08, 052a/03,
052a/08, 052a/14, 054a/03, 054b/03,
054b/04, 054b/06, 054b/10, 057a/10,
057a/11, 057b/11, 057b/13, 060a/06,
060b/04, 061a/12, 062a/03, 062a/05,
062a/08, 062a/15, 062b/15, 063a/04,
063a/10, 063a/11, 063a/15, 063b/01,
063b/02, 063b/08, 064a/12, 064a/13,
064b/06, 065a/03, 065b/05, 065b/06,
065b/09, 066a/01, 066a/10, 066b/03,
066b/05, 066b/09, 066b/15, 067a/06,
067a/08, 068a/01, 068a/05, 068a/06,
068b/05, 069b/07, 069b/08, 069b/15,
070a/05, 070a/11, 071b/07, 071b/08,

071b/11, 072b/01, 072b/09, 072b/15,
073b/08, 073b/12, 073b/13, 074b/12,
075b/01, 075b/03, 075b/05, 075b/09,
076a/03, 076b/01, 076b/13, 077a/14,
078a/05, 078b/06, 079b/07, 079b/15,
080a/15, 081b/13, 082a/01, 082a/13,
082a/14, 082b/07, 083a/07, 085a/01,
085a/03, 085a/13, 085b/04, 085b/05,
085b/11, 085b/14, 086a/11, 087a/11,
087b/05, 089b/09, 090a/14, 090b/05,
091a/08, 091b/15, 093a/05, 093b/07,
094a/09, 094a/10, 095a/01, 095a/09,
096a/06, 097b/05, 098a/04, 098a/09,
098b/07, 098b/14, 099a/06, 099a/12,
099b/01, 099b/02, 099b/03, 099b/13,
100a/02, 100a/04, 100b/10, 101a/01,
101b/06, 101b/15, 102a/01, 102a/07,
102a/10, 102b/07, 103b/11, 103b/15,
104a/04, 104a/11, 105a/01, 106a/03,
106b/02, 107a/03, 107a/05, 107a/13,
107b/06, 110a/06, 110b/14, 110b/15,
111a/01, 111b/02, 112b/14, 113a/09,
113b/12, 113b/14, 114a/01, 114a/12,
114b/01, 114b/03, 115a/09, 115b/06,
115b/11, 116a/02, 116a/14, 116a/15,
116b/13, 117a/07, 118a/09, 118b/05,
118b/08, 119a/05, 119a/09, 119b/06,
119b/15, 120a/02, 120a/04, 120a/07,
120b/10, 120b/15, 121a/02, 121b/03,
123b/03, 123b/07, 124a/12, 124b/01,
124b/04, 124b/14, 125a/04, 125a/07,
125a/11, 125b/04, 125b/06, 125b/15,
126a/04, 126a/13, 126b/04, 126b/13,
127a/03, 127a/09, 127a/13, 127a/14,
127b/11, 128a/04, 130a/09, 130a/14,
130b/11, 130b/13, 131a/01, 131a/06,
131a/09, 131b/15, 132a/04, 132b/09,
133b/06, 133b/15, 135a/03, 135a/08,

136b/04, 137a/07, 137a/11, 137b/12,
137b/15, 138a/06, 139b/02, 139b/11,
141b/05, 141b/07, 141b/11, 142a/11,
142a/12, 142a/15, 143b/14, 143b/15,
144a/08, 144a/09, 144a/12, 144a/15,
145a/04, 145a/08, 145b/05, 146a/02,
146a/07, 146a/10, 146b/03, 147b/14,
149a/10, 149a/15, 149b/02, 149b/14,
150a/06, 151a/09, 151b/02, 151b/04,
152a/05, 153b/08, 154a/15, 154b/01,
154b/14, 155a/13, 157a/03, 157b/05,
158a/02, 160a/03, 160a/08, 160a/12,
160b/04, 161a/05, 161a/14, 161b/11,
162a/03, 162a/14, 162a/15, 162b/06,
162b/12, 163a/03, 163a/07, 163a/08,
163b/02, 163b/06, 163b/08, 163b/14,
164a/11, 164a/15, 164b/08, 165a/02,
165a/05, 165a/12, 165b/15, 166a/10,
166a/15, 167b/03, 167b/12, 168b/04,
168b/10, 169b/12, 169b/13, 170a/15,
171b/03, 171b/04, 172a/10, 172a/14,
173a/10, 173b/01, 173b/02, 177a/01,
179a/03, 181a/12, 181a/13, 182b/13,
183a/12, 183a/14, 183b/11, 183b/13,
184a/06, 184a/12, 184a/15, 184b/12,
185a/04, 185a/14, 185b/02, 185b/06,
185b/07, 185b/09, 186a/10, 186a/12,
187a/05, 187a/13, 188a/10, 188b/05,
188b/07, 188b/11, 192a/08, 192a/10,
192b/02, 193a/05, 194a/12, 194a/13,
194a/14, 194b/05, 194b/09, 196a/02,
196a/04, 196a/05, 197a/02, 197a/05,
197a/14, 197b/03, 198a/08, 198b/03,
199a/03, 199a/06, 201a/02, 201a/04,
201b/04, 202b/09, 203a/15, 203b/15,
204a/04, 204a/15, 206a/07, 206a/10,
207a/04, 207a/13, 208b/07, 209a/13,
209b/06, 211b/11, 212a/04, 212a/07,

212a/10, 212a/14, 212b/06, 212b/07,
213a/06, 213b/02, 214a/04, 214a/05,
214a/11, 215b/10, 216b/05, 216b/06,
217b/10, 218b/05, 220a/15, 222b/08,
223a/07, 223b/12, 224a/05, 229a/12,
229b/13, 231b/10, 232b/05, 232b/07,
232b/08, 233a/13, 237b/06, 239a/04,
239a/10, 240b/10, 241a/04, 243a/01,
243b/10, 247a/11, 247a/12, 247b/02,
248a/12, 248b/01, 248b/05, 249a/03,
249a/08, 251a/03, 253a/05, 253a/11,
253b/03, 253b/11, 257b/11, 258a/01,
258b/15, 260a/01, 260a/05, 260a/07,
261b/15, 262a/11, 264a/01, 264a/07,
265a/10, 266b/05, 267a/04, 267a/06,
268a/01, 273a/10, 273a/13, 275b/01,
280a/02, 280a/08, 280a/12, 282a/01,
284a/05, 288a/03, 289b/12, 291a/03,
291a/06, 298b/02, 301a/10, 303a/02,
303a/08, 303b/15, 304a/04, 305b/04,
305b/14, 308a/03, 310a/14, 310b/06,
313a/12, 319a/08, 319a/12, 320b/11,
321a/10, 321b/14, 322b/14, 323a/05,
323a/08, 324a/02, 325a/02, 325a/14,
327a/03, 327b/13, 332b/06, 332b/12

ta' accüb (Ar.): Şaşma, hayret etme. -21-

t.+ile 042a/07, 061b/02, 070b/03

t.+le 080b/05

- *t. kal-*: Şaşmak, hayret etmek. 067b/14
- *t.+(e) kal-*: Şaşma kalmak, hayrete düşmek. 007b/01, 020a/13, 020b/10, 032a/08, 037a/02, 038a/09, 041b/10, 056b/15, 061b/05, 064b/05, 066a/15, 066b/14, 090a/05, 137a/04, 200a/07
- *t.+(i) gel-*: Acayip gelmek. 010b/12

ta'alluḡ (Ar.): İlgi, baġ. -1-

t.+ıla 100b/15

ta'alluḡāt (Ar.): Akrabalar. -1-

t.+ı 273b/10

ṭa'ām (Ar.): Yemek, yiyecek. -106-

ṭ. 014b/12, 018b/02, 035b/12, 038a/07, 038a/10, 038a/13, 041a/06, 041a/08, 043b/08, 043b/09, 043b/10, 043b/12, 043b/14, 043b/15, 045b/11, 046b/02, 063a/04, 065b/04, 065b/07, 066a/10, 066a/11, 083b/03, 099b/07, 112b/11, 112b/12, 121b/14, 121b/15, 122a/01, 128a/09, 141b/09, 150a/15, 172b/13, 203b/15, 204a/06, 204a/07, 204a/12, 205b/04, 216a/03, 253a/04, 253a/05, 279b/03, 279b/07, 279b/10, 280a/06, 280b/01, 280b/03, 280b/11, 281a/01, 281a/03, 281a/04, 281b/13, 289a/11, 294a/12

ṭ.+a 038a/07, 043b/12, 045a/14, 046b/05, 203b/13, 279b/11

ṭ.+dan 045b/01, 045b/12, 101a/07, 112b/12, 205b/11, 308a/05

ṭ.+dur 045b/04

ṭ.+ı 011a/15, 045b/02, 045b/03, 083b/12, 083b/13, 083b/14, 084a/02, 084a/03, 175b/04, 178b/13, 192b/10, 203b/14, 205b/07, 217a/03, 268a/03, 280b/12

ṭ.+ıdur 045b/04, 178b/09

ṭ.+ıla 083b/15

ṭ.+ın 192b/07, 280b/11

ṭ.+ından 192b/06

ṭ.+ındandur 045b/03

ṭ.+lar 253a/05

ṭ.+lara 253b/13

ṭ.+lardan 177a/02

ṭ.+ları 179b/05, 183b/15, 253b/09

ṭ.+larınuñ 253b/11

ṭ.+larumuzuñ 095b/12

ṭ.+laruñ 254a/15

ṭ.+uñ 046b/04

ṭ.+uñuz 095b/13

ṭā'at (Ar.): İtaat, Allah'ın emirlerine baş eġme; ibadet. -18-

ṭ. 011a/03, 299a/06

ṭ.+a 023a/14, 041b/07, 049a/08

ṭ.+da 018b/05

ṭ.+ı 018b/13, 020b/10

ṭ.+ına 005a/07

ṭ.+ınuñ 018b/15, 294b/13

ṭ.+uña 208b/02

- *ṭ. it-*: İtaat etmek. 005a/03
- *ṭ. ve 'ibādet it-*: İbadet etmek. 011a/01, 042a/03, 065b/03
- *ṭ.+(a) meşġūl ol-*: İbadet etmek. 019a/07, 055a/14

ṭabaḡ (Ar.): Kap, tabak. -3-

ṭ. 281b/06

ṭ.+a 203b/12

ṭ.+ı 281b/07

ṭabaḡa (Ar.): Kat, tabaka. -16-

t. 174a/15, 179b/01, 179b/06,
179b/08, 179b/09, 179b/10, 180a/01,
180a/03, 180a/06

t.+dayıdılar 180a/04

t.+larına 179a/11

t.+sısı 179a/12, 179a/13

t.+sından 179a/03

- *t. t.*: Kat kat. 181a/07

ṭabaṇça (*Far.*): Avuç içi; tokat.

-3- (**krş. tabaṇça**)

- *t. ur-*: Tokat atmak. 049a/03,
072b/07, 278a/09

tabaṇça → **ṭabaṇça** -2-

t.+sısı 072b/11

- *t. ur-*: Tokat atmak. 121b/10

tābi (*Ar.*): 1. Birine veya bir şeye uyan; boyun eğen. -7-

- *t. ol-*: Uymak. 263a/10, 305a/01,
305a/02, 305a/03

2. Hz. Muhammed'i görmüş olanları (ashabı) gören, onlardan hadis dinleyen.

t.+lerden 273b/06

t.+leri 273b/02

ṭabīb (*Ar.*): Doktor, hekim. -8-

t. 257a/12, 257a/13, 291a/06, 291a/13

t.+ler 029a/03, 040a/08

t.+lere 096a/06

ta'bir (*Ar.*): (Düş) yorma, tabir. -4-

t. 106b/15, 121b/08

t.+in 121b/08

- *t. kıl-*: Yorumlamak. 255a/10

ta'biye (*Ar.*): Hazırlama, düzenleme. -1-

- *t. kıl-*: Kılmak, yağlamak. 286b/15

ṭabl (*Ar.*): Davul. -10-

t. 148a/04, 249b/04, 249b/06

t.+da 148a/02, 148a/03

- *t. ur-*: Davul çalmak. 114b/01,
130b/12, 148a/02, 249b/10

tābūt (*Ar.*): İçine ölü konan sandık, tabut. -7-

t. 033a/09, 033a/15, 067a/09

t.+lar 181b/07, 181b/08

t.+lara 181b/09

tāc (*Ar.*): Taç. -3-

t.+lar 178a/01

t.+uñ 175a/12

- *t. ur-*: Taç giymek; taçlanmak.
175a/12

tācīl (*Ar.*): Acele etme. -7-

t. 116b/08, 270a/15, 285b/14,
310b/12

- *t. dut-*: Acele etmek. 138b/08,
311a/02

tācīr (*Ar.*): Ticaretle uğraşan kimse. -1-

t.+ler 125b/05

tafđīl (*Ar.*): Birini ötekilerinden üstün tutma.

-2-

- *t. it-*: Birini ötekilerinden üstün tutmak. 174a/01

tağ : Dağ. -46-

t. 014a/06, 014a/09, 093b/10,
110a/01, 110a/07, 111b/14, 199b/05

t.+a 014a/10, 108b/07, 109b/13

t.+ça 132b/01

t.+da 048b/05, 049a/13, 074a/14,
074a/15, 099a/04, 108b/03, 108b/06,
309a/05

t.+dan 108b/06, 110a/15, 110b/08,
132b/03, 180b/07

t.+ıma 316a/05

t.+ıma 076a/11, 107b/07, 109b/12

t.+ında 088a/06, 108b/07

t.+ından 109b/12, 199a/10

t.+ımı 107b/07, 107b/09

t.+ılar 065a/10, 158b/10, 180b/01,
180b/02, 225b/11

t.+lara 074a/15, 076a/07, 077a/06,
132a/14

t.+ları 062a/02, 160a/15

tağar : Kap, çanak, çömlek. -3-

t.+a 031a/06, 031a/07

t.+ları 031a/05

tağı:- Dağıtmak. -2-

t.-dum 253a/13

t.-mañ 265a/03

tağıl:- Uzaklaşmak, gitmek; dağılmak. -2-
(krş. dağıl-)

t.-a 005b/10

t.-dılar 322a/13

tağla:- Damga basmak. -1- (krş. dağla-)

t.-yavuz 291a/08

tağyır (Ar.): Başkalaştırma, değiştirme;
bozma. -4-

- t. ol-: Bozulmak. 096b/01, 096b/03,
135a/06, 175b/03

Ṭāhā (Ar.): Kur'an-ı Kerim'in yirminci sûresi.
-1-

Ṭ. 274a/13

taḥammül (Ar.): Dayanma, katlanma,
taḥammül. -2-

t. 243a/06

- t. eyle-: Dayanmak, katlanmak.
243a/04

taḥāret (Ar.): Temizlik. -3-

t. 294a/10, 299b/03

- t. it-: Temizlenmek. 148a/06

taḥiyyet (Ar.): Selam verme. -2-

t. 176a/01

t.+ümi 182b/06

taḥlīṭ (Ar.): Karıştırma, içine bir şeyler katma.
-2-

- t. ol-: Karıştırmak, içine bir şeyler
katmak. 296b/07, 296b/08

taḥsīn (Ar.): Beğenme, taktir etme. -1-

- t. it-: Beğenmek, taktir etmek.
306a/05

taḥtı (Far.): Hükümdarlık makamı, taht. -13-

t. 115a/06, 175a/09, 176b/12

t.+a 039a/02

t.+dan 039a/01
t.+ına 253a/03, 253a/04, 200b/08
t.+lar 175a/08, 176b/11, 177b/14
t.+umu 115a/07

taht₂ (Ar.): Alt, aşağı.

- *t.e's-şerā*: Toprak altı. 170b/01

tahta (Far.): Lehva, yazı tahtası. -1-

t. 163b/15

taḳaddese (Ar.): “Mukaddes olsun!” anlamında. -1-

t. 197b/09

taḳarrüb (Ar.): Yaklaşma, yanaşma. -1-

t. 012a/08

taḳ-: Takmak. -1- (**krş. daḳ-**)

ṭ.-asın 136b/15

ṭāḳat (Ar.): Güç, kudret, kuvvet. -33-

ṭ. 181b/13, 183a/01, 221a/12, 222b/05, 252a/01

ṭ.+ı 013a/10, 183a/02, 227b/06

ṭ.+ınca 308b/05

ṭ.+ım 201b/05

ṭ.+ları 183a/06

ṭ.+um 220a/12, 220a/13, 223b/05, 227a/03, 228a/12, 228b/07, 229a/01, 254b/10, 291a/11, 325b/02, 326b/03

ṭ.+umuz 167a/10, 172b/06, 252a/02

ṭ.+unca 254b/11

- *ṭ. getir-*: Güç yetirmek, tahammül etmek. 224a/02, 229a/02, 286b/05

- *ṭ.+(ı) ḳal(ma)-*: Mecali, gücü, kuvveti kal(ma)mak. 065b/09, 286b/03, 326b/03, 327a/07

taḳdīr (Ar.): Alın yazısı, kader. -3-

t.+ine 153a/03

- *t. it-*: Taktir etmek, nasip kılmak. 054b/13, 195b/06

taḳı: Nişan. -1-

ṭ. 069a/13

taḳşīr (Ar.): Kusur etme, bir işi eksik yapma.

-3-

- *t. eyle-*: Kusur etmek. 239a/07
- *t. it-*: Kusur etmek. 172b/14, 253b/15

taḳşīrlīḳ: Kusurluk. -1-

t. 185a/03

ṭal-: Dalmak. -1-

ṭ.-ar 169b/10

ṭalabı-: Çırpınmak, çarpınmak, oynayıp sıçramak. -1-

ṭ.-larıdı 281a/10

ṭalāḳ (Ar.): Boşama, nikâhlı kadını bırakma.

-15-

ṭ.+ı 091a/09

- *ṭ. vir-*: Boşamak. 091a/08, 136a/11, 136a/13, 136a/14, 136a/15, 149b/06, 207a/15, 208b/07, 208b/13, 209a/04, 209a/05, 209a/07, 209a/10, 283a/15

ṭaleb (Ar.): İsteme, dileme, talep. -6-

ṭ.+ine 108a/15

- *ṭ. it-*: 1. İstemek. 243b/10

2. Aramak. 048a/07, 127b/13,
128b/07, 242a/10

ṭālib (Ar.): İsteyen, istekli. -4-

ṭ. 073a/14

ṭ.+i 007b/13

ṭ.+ine 048b/01

ta'lim (Ar.): Okutma, ders verme, öğretme,
belletme. -3-

t.+i 030b/13

t.+inden 029b/02

- *t. it-*: Ders vermek, öğretmek.
252b/09

ṭam : Dam. -11-

ṭ. 203b/05, 204a/02, 235a/12,
272b/04, 273a/02

ṭ.+a 100b/15

ṭ.+dan 203b/09

ṭ.+ına 134a/09, 207a/15

ṭ.+lar 328b/15

ṭ.+lardan 107a/04

ṭama' (Ar.): Doymazlık, hırs, açgözlülük,
açırı arzu, istek. -5-

ṭ. 302a/11

- *ṭ. eyle-*: Arzu ve ümit etmek. 321b/11
- *ṭ. it-*: Arzu ve ümit etmek 097b/02,
294b/02, 298a/03

tamām (Ar.): Bütün. -33-

t. 099b/03, 102a/10, 107a/13,
122a/07, 141a/02, 155a/12, 182a/07,
183b/01, 211b/11, 213a/07, 217a/15,
252b/09, 257a/01, 313a/13

- *t.+rak*: Tamamen bitirmek. 243b/01
- *t. eyle-*: Tamamlamak. 249b/05,
250b/11
- *t. it-*: Bitirmek, tamamlamak.
096a/07, 120a/02, 156a/01, 217a/10,
217a/11, 321a/11, 321b/01
- *t. ol-*: Tamamlanmak, sona ermek,
bitmek. 020b/08, 046b/10, 116b/03,
133b/05, 155a/14, 209a/14, 250a/05,
250b/07, 289b/12

ṭamar : Damar. -2- (**krş. damar**)

ṭ.+ınuñ 233a/03

ṭ.+ları 143a/05

- *ṭ. (cān ṭ) → cān*

ṭamla-: Damlamak, akmak. -4-

ṭ.-r 169b/11

ṭ.-rdı 045a/09

ṭ.-sa 179a/09

ṭ.-ya 109a/11

ṭamu : Cehennem. -67-

ṭ. 010b/14, 013a/05, 013a/10,
013a/12, 013a/13, 027b/11, 030a/10,
068a/13, 097b/09, 155a/12, 159a/04,
159a/14, 159b/03, 166b/06, 166b/13,
173b/08, 178a/05, 178b/04, 179a/11,
180a/02, 180a/06, 180a/07, 180a/11,
180a/12, 180b/02, 180b/06, 180b/10,
181a/05, 223a/08, 225b/10, 234a/15

ṭ.+da 013b/04, 153a/08, 181b/06,
181b/10

ṭ.+dalar 178b/15

ṭ.+dan 013a/04, 014b/06, 159b/12,
189a/04, 206b/14, 223a/07, 232b/12

.+dur 160a/01

.+nu 015a/01, 160b/01, 179a/11,
180a/08

.+sı 030a/10

.+ya 014a/14, 167a/03, 193b/03,
227a/15, 257b/13, 325b/02

.+yı 181b/13, 186a/04, 186b/10,
187b/14

- *. odı*: Cehennem atei. 058a/14,
166b/14, 167a/12, 167a/14, 181b/04,
223a/06, 223a/07, 325b/01

amulık : Cehennemlik. -1-

. 234a/12

a'n (*Ar.*): Ayıplama, yerme. -2-

- *.+(a) ur-*: Ktlemek. 142b/08,
246a/14

anı → **anu** -1-

- *. dut-*: ahit olarak gstermek.
091a/04

anılık → **anulık**

- *. ver-*: ahitlik etmek. 199b/10,
200b/14, 202a/01, 207a/02
- *. vir-*: → *. ver-*: 194a/3

anı-: İstiare etmek, danımak. -3-

.-ayın 323a/08

.-dılar 310b/05

.-urlar 321b/13

ala-: Garipsemek, tuhaf bulmak. -3-

.-ca 081a/02

.-dı 252a/14

.-ya 247a/12

Tarı : Allah, Tanrı. -432- (**kr. Taru**)

T. 013a/04, 013b/06, 017b/13,
018b/10, 019b/07, 022a/09, 024a/10,
027b/01, 027b/15, 030a/09, 031b/03,
033a/06, 034b/04, 035a/03, 035b/04,
035b/13, 037a/05, 040b/11, 041a/01,
041b/11, 041b/13, 042a/09, 042b/02,
042b/13, 043a/01, 043a/13, 045b/02,
045b/06, 045b/11, 046a/06, 046a/07,
046b/08, 047a/01, 047a/03, 047a/04,
047a/06, 054a/04, 056b/08, 057a/08,
058b/13, 058b/14, 058b/15, 059a/01,
059b/09, 060a/09, 060a/10, 060a/13,
060b/02, 060b/08, 062b/10, 063b/11,
063b/14, 066a/08, 067b/12, 093b/09,
095b/09, 096b/06, 097a/08, 104b/10,
104b/11, 105a/04, 106a/01, 106a/02,
106a/11, 109b/07, 116a/05, 116a/06,
119b/15, 120a/04, 126b/03, 127a/01,
127b/07, 129a/08, 129a/10, 129a/11,
133b/15, 135b/03, 135b/07, 136a/01,
136a/04, 141b/15, 142a/04, 142a/11,
142b/13, 143a/13, 146a/05, 146a/15,
150a/11, 151a/03, 151a/06, 152a/04,
152a/09, 153a/01, 153a/14, 154a/06,
154a/13, 154a/15, 156b/12, 157a/05,
158b/08, 158b/14, 159b/01, 160a/01,
160b/05, 160b/11, 161b/05, 162b/06,
163b/04, 164a/04, 165b/02, 165b/07,
166b/15, 167b/02, 167b/13, 169b/08,
170b/10, 171a/01, 171b/01, 176b/04,
177a/01, 179a/08, 182b/09, 184a/08,
185a/01, 188b/03, 193a/03, 194a/14,
195a/07, 197a/04, 200a/01, 203a/05,
204b/13, 206b/08, 207b/04, 208b/04,
208b/05, 209a/06, 212b/13, 212b/14,

213a/04, 213a/11, 213a/14, 214b/10,
215a/01, 215a/11, 216a/10, 218b/15,
220a/15, 220b/07, 221b/08, 221b/11,
225a/11, 228a/06, 228b/01, 228b/09,
230b/02, 231b/03, 233a/13, 233b/15,
234b/07, 235a/03, 237a/12, 238a/08,
239a/02, 239a/05, 239a/10, 239b/07,
241a/08, 241b/12, 241b/13, 242b/14,
243b/05, 243b/11, 244a/15, 244b/05,
244b/08, 244b/14, 245a/15, 245b/01,
246b/04, 247a/15, 249b/02, 250b/03,
251b/14, 253a/12, 259b/03, 262a/04,
263b/05, 267b/04, 267b/10, 269a/11,
271b/07, 272a/04, 272b/13, 273a/03,
273a/08, 280b/11, 282a/03, 282b/06,
282b/07, 290a/07, 291a/03, 291b/07,
292b/05, 295b/06, 299a/03, 299b/05,
300a/14, 301b/10, 303a/03, 303b/09,
306b/02, 306b/09, 307a/01, 309b/15,
313a/03, 313a/04, 313a/08, 314a/08,
314b/11, 316a/01, 316a/11, 317a/14,
318b/01, 319a/09, 320b/13, 321b/02,
322b/01, 323b/03, 324a/10, 325a/05,
325a/15, 326b/13, 326b/14, 327b/10,
329a/05, 329b/06, 330a/12, 331a/08,
331a/10, 333a/05

T.+çün 096b/07, 181b/02, 181b/11,
294b/04, 333a/14

T.+dan 009b/10, 012b/09, 022a/08,
044a/14, 045b/07, 056a/09, 058b/14,
066a/11, 067a/06, 096a/12, 100a/04,
101a/01, 126b/07, 146a/15, 151a/02,
151a/05, 157a/03, 159b/06, 168b/06,
184a/15, 208b/14, 219a/03, 222a/15,
232b/08, 232b/14, 244a/08, 247a/06,
265a/02, 281a/14, 290b/08, 303b/08,

305a/07, 306b/06, 307b/03, 310b/01,
313b/02, 321a/13, 323b/09

T.+dandur 319b/12

T.+dur 027b/04, 060b/02, 074a/03,
220a/05, 243a/14

T.+ları 177b/02

T.+larumuz 137a/07

T.+m 038b/08, 062b/07, 062b/09

T.+ma 026b/10

T.+mızıñ 137a/15

T.+muñ 066a/07

T.+muz 055a/09

T.+muzla 055b/03

T.+ñ 020a/02, 022b/14, 038b/08,
063b/06, 077a/12, 088a/14

T.+ña 067a/02

T.+ñ-çün 275a/13

T.+ñdan 014b/15, 063b/08

T.+nuñ 005a/07, 027b/02, 030a/14,
030b/01, 030b/05, 032b/12, 034b/05,
036a/01, 038b/06, 042a/02, 057a/06,
065a/01, 074a/07, 074a/09, 088b/03,
102b/06, 126b/05, 144a/12, 153a/02,
157a/06, 170b/08, 185a/10, 192a/06,
199a/07, 214a/11, 226a/09, 241b/08,
242b/01, 243a/01, 246a/13, 247a/04,
250b/01, 250b/07, 250b/15, 269a/03,
284b/05, 287b/04, 289a/03, 298a/07,
298a/12, 299a/15, 304a/13, 313a/11,
315a/15, 315b/10, 317a/10, 317b/05,
319a/13, 320b/09, 327a/05, 328a/10,
331b/03, 331b/15, 332a/04, 019b/12

T.+nuñdur 299a/01

T.+ñuz 219a/03, 277b/06

T.+sı 064b/15, 065a/08, 151a/07,
230b/12

T.+sinuñ 277b/03

T.+ya 005b/06, 011a/11, 014b/05,
017a/12, 019b/01, 020b/05, 023a/06,
024b/07, 034b/15, 035a/15, 045a/13,
050a/05, 050a/11, 058a/07, 059a/06,
060b/11, 069b/03, 072a/01, 074b/01,
088b/05, 094b/08, 094b/13, 115a/03,
129a/08, 142b/14, 146b/02, 155b/09,
157b/02, 163a/14, 179b/15, 184a/11,
184b/12, 217a/15, 241b/11, 244a/14,
247b/03, 255b/10, 257b/08, 273a/09,
280a/01, 282b/06, 294b/02, 309a/06,
322a/09, 322b/02, 327a/11, 329b/03,
331b/11

T.+yam 183a/11

T.+yı 067b/08, 172a/05, 223b/09,
232b/05, 278a/11

T.+yıldı 058a/04

- *T. Resūli:* Allah'ın elçisi, Hz. Muhammed.

T. 233a/15, 235b/14, 237b/06

T.+ne 214b/04, 222a/01, 233b/07,
234b/09

T.+ni 236b/05

T.+nūñ 221a/10

T.+sin 188a/14

- *T. Ta'ālā:* Yaratan, Allah, Rab. -8-

T. 143a/13, 170b/10, 203a/10,
245a/10, 267b/11, 273a/05, 307b/06,
326b/13

T.+ya 021a/12, 163b/05, 257b/11

T.+dan 015a/05

Tañru → **Tañrı** -10-

T.+m 005b/10, 097a/07

T.+ñ 044a/12, 097b/13, 146b/01,
227a/11

T.+ñdur 088b/01

ñanuk : Şahit. -7- (krş. **ñanık, danuk**)

ñ. 273a/05

ñ.+ısın 273a/03

ñ.+uñ 194a/01

- *ñ. dut-*: Şahit göstermek. 090b/15, 091a/04
- *ñ. ol-*: Bir olayı görmek ve duymak, şahit olmak. 087a/08

ñanuklık : Şahitlik. -14- (krş. **ñanıklık, danıklık, danıkluk, danukluk, danukluk**)

ñ.+ı 293a/10

- *ñ. vir-*: Şahitlik etmek. 030b/09, 065a/01, 085a/04, 134b/02, 202a/02, 207a/01, 213a/14, 234a/15, 287b/12

ñap-: Tapmak, ibadet etmek. -16-

ñ.-alar 110a/05

ñ.-ar 154a/13

ñ.-ardı 061a/05

ñ.-arın 066a/04

ñ.-arlar 061b/01, 110a/04

.-arsın 066a/03
.-arsız 050b/11
.-dılar 071a/08
.-ifuz 072b/04
.-madılar 071a/11
.-mağa 061a/06, 071b/12
.-mağlığı 071b/08
.-maęlıęuñ 071b/02
.-sa 071b/11

ar : 1. Dar. -12-

. 225b/09, 258b/05
.+dur 231b/06
.+ıdı 261a/14

- *. dut-*: Daraltmak; azalmak. 258a/15
- *. ol-*: 1. Daralmak; dar gelmek. 268a/03
2. Darlamak, sıkıntı iine olmak. 135a/08, 152a/11, 200a/15, 212a/13, 213b/07
3. Sıkıntı.
.+ımı 296a/03

arab (Ar.): Őevk, neşe, sevinç. -2-

. 175a/03
.+da 176b/09

- *. (lehv u . it-)* → levh

trc (Far.): Yağma, apul, talan. -12-

t. 051b/10, 128b/09

- *t. it-*: Yağmalamak. 058a/11, 075a/11, 075b/03, 075b/05, 121a/05,

125b/01, 126a/10, 252b/12, 253a/14, 253b/15

araf (Ar.): 1. Yn, taraf. -22-

.+a 026a/06
.+dan 057a/14, 065a/11, 242a/08, 272a/06, 273b/07, 273b/10, 284b/07, 284b/09, 306a/05, 329a/02
.+ın 102b/09
.+ından 119a/05
.+umuzdan 020a/02

2. Blge, yer, lke.

.+a 273a/15, 288b/07
.+ına 026a/07, 099b/10, 102a/13, 139b/15, 141b/07

arağ : Tarak. -1-

t.+la 068a/04

triĥ (Ar.): Gn, zaman, tarih. -3-

t. 276b/07
t.+den 067b/01
t.+in 285b/09

ariğ (Ar.): Yol. -1-

. 304a/05

ariğa (Ar.): Yol, tarik. -8-

. 231a/05, 259b/05, 263b/11, 278b/13, 289a/01, 294b/08
.+sın 263a/06, 289b/14

ariğat (Ar.): Tarikat. -1-

.+a 332b/06

arlığan-: Kederlenmek, bunalmak. -1-

.-dı 223b/01

arlı : Sıkıntı. -7- (**krş. arlı, darlı**)

. 050b/06, 050b/11, 080b/10,
143a/14, 143b/03
.+dan 195b/02
.+dur 118a/01
.+ıla 294b/06

arlı → **arlı** -1-

. 050b/04

aşaddu (Ar.): Sadaka olarak verme,
verilme. -1-

- *t. it-*: Sadaka olarak vermek. 050b/02

aşarruf (Ar.): İdare, sahip ve malik olma. -1-

- *t. it-*: İdare etmek. 091b/10

aşdik (Ar.): Doğrulama, tastik. -1-

- *t. et-*: Doğrulamak, tastik etmek.
295a/02

aşnif (Ar.): Sınıflandırma; bu suretle eser
meydana getirme, eser yazma; eser. -
1-

- *t. it-*: Eser meydana getirmek.
097b/10

aş : Taş. -57- (**krş. daş**)

. 033a/09, 052a/01, 076b/07,
076b/09, 077a/12, 077a/15, 107a/04,
112a/15, 121a/09, 156a/09, 191b/10,
193a/04, 198a/15, 198b/01, 198b/02,
199b/06, 199b/07, 199b/12, 249a/08,
252a/15, 269a/10, 272a/07, 273a/14,
330b/05, 330b/09

.+a 014a/11, 076b/15, 193a/04

.+cağızlar 200a/11

.+dan 052a/02, 193b/05, 193b/06,
196b/03, 196b/06

.+ı 076b/08, 076b/14, 192b/12,
193a/03, 193a/08, 198b/01, 199a/15,
252a/15

.+ıla 199a/13

.+ını 121a/08

.+lar 117a/08, 158b/10, 179b/10,
193a/02, 199b/09, 252a/11, 252a/14

.+lardur 179b/13

.+ları 076b/12, 200a/14, 249a/10

.+uñ 076b/13, 330b/05

aşıra → **aşra** -5-

. 008b/13, 012a/12, 048a/09,
298a/11, 298b/06

aşra : Dışarı, dışarıya. -31- (**krş. aşıra,
daşra**)

. 025b/06, 038a/08, 204b/04,
223b/07, 224b/08, 225a/14, 228b/01,
231a/02, 233b/08, 239a/12, 257a/05,
263b/12, 274b/09, 275a/04, 287b/14,
288a/10, 288b/03, 288b/08, 289a/14,
312a/03, 312b/06, 314a/09, 316b/06,
324a/05, 333b/15

.+sı 174b/12

- *t. çık-*: Filzlenmek. 247a/10

atlı : Acı olmayan, tatlı. -2- (**krş. datlı**)

. 236b/09

- *t.+rak*: En tatlı, çok tatlı.

.+ıdı 177a/11

av (Ar.): İsteyerek yapma, gönül hoşluğuyla
yapma. -4-

t. 037a/06, 201a/01, 202b/07, 202b/08

ṭavāf (Ar.): Kutsal sayıp etrafını dolaşma, ziyaret etme. -2-

- *t. it-*: Kutsal sayarak etrafında dolaşmak. 120a/13, 278a/03

ṭavar : Hayvan, binek hayvanı. -19-

t. 057a/10, 154a/03

ṭ.+dan 125b/05

ṭ.+dur 154a/05

ṭ.+ı 057a/06

ṭ.+ın 128b/08

ṭ.+lar 057a/06

ṭ.+ları 076b/04, 076b/10, 249a/02

ṭ.+larıyla 057a/05

ṭ.+ların 143a/05, 270a/02, 322a/02

ṭ.+larumuzuñ 095b/11, 095b/12

ṭ.+um 025a/08, 242a/04, 319b/04

ṭavul (Ar.): Davul. -2-

t. 087a/11, 087a/12

ṭayı : Annenin erkek kardeşi, dayı. -1-

ṭ.+sı 262a/10

tā'ib (Ar.): Tövbe eden (kimse). -1-

- *t. it-*: Tövbe etmek. 152a/02

ta'yīb (Ar.): Ayıplama. -1-

- *t. it-*: Ayıplamak. 264a/10

ṭāyife (Ar.): Bölük, güruh, tayfa. -5-

t. 094a/15, 267a/02, 268b/01

ṭ.+dedür 147a/08

ṭ.+müzden 118a/05

ta'yīn (Ar.): Ne olduğunu anlama, karşılaştırma. -1-

- *t. it-*: Karşılaştırmak. 085b/06

taẓarru' (Ar.): Yalvarma. -2-

t.+ıla 170a/13

- *t. it-*: Yalvarmak. 215a/06

tāze (Far.): 1. Bozulmamış, taze. -8-

t. 006a/15, 006b/01, 015a/09, 023a/03

- *t. it-*: Tazelemek. 115b/10

2. Dinç, yıpranmamış.

t. 070b/02, 281b/07

- *t. ('ahd tāze it-) → 'ahd*

tazele-: Tazelemek. -4-

t.-di 067a/09

t.-diler 037a/15

t.-düm 153b/12

t.-yem 148a/05

- *t. (ābdest t.) → ābdest*
- *t. (īmān t.) → īmān*

tāzī (Ar.): Arap. -1-

t.+dür 252b/06

ta'zīm (Ar.): Saygı gösterme, ululama. saygı gösterme. -2-

- *t. it-*: Hürmet etmek, saygı göstermek. 300b/02
- *t. ve tefāhūr it-*: Ululamak ve övmek. 300a/15

te'accül (Ar.): Acele etme, telaş etme. -3-

t. 131b/13, 140a/02, 249a/03

te'emmül (Ar.): İyice, etraflıca düşünme. -2-

t. 092a/13

t.+ile 085a/01

teba'a (Ar.): Bir devletin idaresi altında bulunanların bütünü, uyruk. -1-

t.+yla 047b/12

tebdil (Ar.): Değiştirme, değiştirilme, başka şekle sokma. -1-

t. 046b/01

teberrük (Ar.): Uğur sayma, mübarek sayma.

-1-

t. 012a/08

tedbîr (Ar.): 1. İdare etme, tedbir. -30-

t.+in 237a/05

2. Çare.

t. 050a/12, 082a/11, 085b/02,
143b/13, 249a/07, 249a/11, 323b/13

t.+i 318b/02

t.+imüz 098a/08

t.+in 098a/08, 098b/01

t.+ini 098b/01

t.+ümüz 052a/08, 054b/03, 105a/04,
106b/13, 248b/12

t.+üñ 076a/01

t.+üñüz 113a/01

- *t. it-*: 1. Çare bulmak. 025b/14, 026a/01, 043b/10, 076a/04, 093a/09, 098a/03, 111b/09, 321b/13

2. İdare etmek. 075b/15, 098a/07

tedbîrât (Ar.): Tedbirler. -1-

t.+dılar 048a/01

tefahür (Ar.): Övünme. -1-

- *t. it-*: Övünmek. 300b/01

tefekür (Ar.): Düşünme. -2-

- *t. 'ālemine var-*: Fikir dünyasına girmek. 061b/02

- *t. it-*: Düşünmek. 007b/15

tefsir (Ar.): Yorumlama, yorum. -3-

t.+de 005a/14

t.+in 308b/11

- *t.-i Kūr'ān it-*: Kur'an-ı Kerim'i yorumlamak. 308b/13

tehdîd (Ar.): Korkutma, tehdit. -2-

- *t. it-*: Korkutmak. 266a/03, 282a/12

tehi (Far.): Boş. -2-

t. 031b/12

- *t.-dest*: Eli boş. 107a/06

tehlîl (Ar.): Kelime-i tevhidi "lâ ilâhe illallah" sözünü söyleme. -5-

t.+den 004b/06

t.+i 004b/14

- *t. it-*: Kelime-i tevhidi "lâ ilâhe illallah" sözünü söylemek. 169b/12, 170a/13, 309a/02

- *t. (tesbîh ve t. it-) → tesbîh*

tehniye (Ar.): Tebrik etme, kutlama. -1-

t.+ye 020b/07

tekbîr (Ar.): "Allahu ekber" demek. -7-

t. 294a/09, 330b/08, 330b/13

- *t. bağla-*: Tekbir almak, “Allahu ekber” demek. 223b/08, 224b/03
- *t. getir-*: Tekbir okumak. 104b/05, 269a/06

tekebbürlik : Kibirleşme, büyülenme, çalılık, kurumluk. -1-

t. 208b/11

telh (*Far.*): Acı. -3-

t. 206b/02, 206b/04

t.+ını 219b/05

telhlik : Acılık. -1-

t.+ından 206b/02

temmüz (*Ar.*): Temmuz ayı. -1-

t. 141b/03

temür → **demür** -1-

t. 198a/01

ten (*Far.*): Gövde, vücut, beden. -76-

t. 011a/13, 049a/15, 049b/05, 049b/06, 049b/07, 049b/12, 074b/07, 081a/12, 081b/08, 094b/02, 218b/14

t.+den 067a/08, 228b/01

t.+e 048b/14, 124b/15, 217a/15

t.+i 104a/02, 104a/03, 143b/11, 143b/12, 177a/08, 195a/11, 221a/11, 222b/05, 223a/07, 328b/08

t.+inde 006b/04, 045b/13, 099a/10, 224a/09

t.+inden 009a/03, 154a/14, 305b/11

t.+ine 062a/14, 062b/14, 063b/02, 063b/15, 108b/10, 328a/14

t.+ini 062a/09, 068a/04, 221a/10, 277b/14

t.+inün 160b/11

t.+ler 328b/10

t.+lerine 067a/12

t.+lerini 299b/11

t.+lerünüzde 331b/10

t.+üm 171b/09, 220a/11, 221b/04, 222b/13, 223a/04, 229b/04, 235b/07, 269b/10

t.+ümde 019a/03, 255a/12

t.+üme 068a/06, 228b/15

t.+ümi 271b/07, 312b/06

t.+ümüz 322b/01, 322b/02

t.+ümüzden 111a/11

t.+ümüze 055a/09

t.+ün 195a/09, 228a/09, 294a/06, 317a/01

t.+üne 182a/08

t.+üni 062b/06, 271a/06

t.+ününü 330b/11

tenhā (*Far.*): Issız; yalnız, tek başına. -9-

t. 004b/11, 004b/13, 009a/04, 086b/03, 087b/15, 095b/15, 097b/01, 209a/02, 218b/13

ter (*Far.*): Taze. -1-

t. 023a/03

terāzū (*Far.*): Terazî. -8-

t. 216a/06, 226b/07

t.+da 168a/07

t.+nuñ 167b/14

t.+sı 167b/13, 222a/05

t.+sıyıçün 225b/10

t.+yı 216a/10

- *t. vaḳti*: Ahiretde amellerin tartıldığı zaman, ahiret zamanı. 226b/07

tercümān (Ar.): Çevirmen, dilmaç. -1-

- *t. ol-*: Bir şeyi anlatmaya yardımcı olan. 049a/07

tere (Far.): Bitki. -2-

t. 045b/14

t.+ler-idi 045a/10

t.+si 247a/11

tereddüd (Ar.): Karar verememe, kararsızlık.

-1-

t.+de 275a/14

terk (Ar.): Bırakma, terk eyleme. -6-

- *t. eyle-*: Vazgeçmek, bırakmak. 257b/04, 267b/14
- *t. it-*: Bırakmak, terk etmek. 134b/03, 201a/07, 231b/15, 325a/09

Tersālīḳ : Hıristiyanlık. -2-

T. 003a/02, 074b/03

tersil (?) -1-

t. 275a/04

terslik : Süprüntülük, çöplük. -2-

t.+de 276b/09, 276b/12

tertil (Ar.): Yoluyla, usulüyle okuma. -1-

t.+e 246b/07

tervīc (Ar.): Kıymet ve itibarını artırma. -2-

- *t. it-*: Kıymet ve itibarını artırmak. 283a/05

tesbīḥ (Ar.): Tespih. -69-

t. 004b/14, 156b/10, 156b/15, 160b/10, 160b/12, 161a/13, 161a/15, 162b/04, 163b/08, 165a/06, 165a/09, 165b/08, 166a/12, 166a/08, 169b/12, 170a/09, 170a/13, 251b/05, 309a/02

t.+den 004b/06

t.+i 156b/15, 162b/10, 163a/04, 163b/12, 166a/12, 167b/10, 169a/05, 169a/14, 169b/04, 169b/13, 170a/03, 170a/04, 170a/06

t.+in 157b/03, 162b/08, 167b/08, 174b/06

t.+leri 163a/15, 169a/10

t.+lerin 231a/03

t.+üñ 157a/03, 161a/14, 162a/14, 165a/12

- *t. eyit-*: Allah'ın noksan sıfatlarından tenzih etmek. 156b/09, 161a/01, 161a/10, 164b/02, 165a/01, 166b/02, 168a/11, 168b/02, 169a/05, 169a/10, 169b/02, 170b/08
- *t. it-*: Allah'ın noksan sıfatlarından tenzih etmek. 020b/05, 160b/06, 161b/10, 161b/13, 162a/08, 162a/11, 163a/15, 199b/05, 199b/06, 199b/07, 199b/09, 323a/12
- *t. ve 'ibādet it-*: Allah'ı noksan sıfatlarından tenzih etmek ve etme. 251b/05

- *t. ve tehlil it-*: Allah'ı noksan sıfatlarından tenzih etmek ve kelime-i tevhidi, "Lâ ilâhe illallah" sözünü söyleme. 170a/13, 309a/02
- teslim** (Ar.): Verme, rıza gösterme, boyun eğme.
-6-
- *t. it-*: Vermek, teslim etmek. 145b/12, 271b/07, 301a/14, 304a/01
 - *t. ol-*: Ölmek. 229a/09
 - *t. (cân t. it-) → cân*
- teşri** (Ar.): Bir eminin kanun gibi uygulanmasını isteme. -2-
t. 240b/10
- teşviş** (Ar.): Karma karışık etme; kaygı, perişanlık. -2-
t.+dedür 275a/14
t.+den 322b/07
- teṭavvu** (Ar.): Farzolmayan ibadette bulunma. -1-
t. 142b/08
- tevâzu** (Ar.): Alçak gönüllülük etme, tevazu. -5-
t. 196b/01
t.+yı 216b/13
- *t. it-*: Alçak gönüllülük etmek. 093b/08, 095a/13, 232a/01
- tevbe** (Ar.): Günahtan vazgeçme, işlenen bir günahı bir daha yapmamaya söz verme, tövbe. -1-
t. 307a/01

- tevekkül** (Ar.): Allah'a teslim olma, işi Allah'a bırakma. -2-
t. 022a/09
t.+üñ 232b/06
- tevellî** (Ar.): Dost olma. -1-
• *t. kal-*: Dost kalmak. 245a/12
- tevfîk** (Ar.): Allah'ın yardımı, Allah'ın yardımına nail olma. -2-
t. 010a/01, 147a/04
- tevḥîd** (Ar.): Allah'ın birliğine inanma. -1-
t.+e 092a/09
- te`vîl** (Ar.): Tevil ilmi, tefsir bilgisi. -1-
t. 308b/10
- Tevrat** → **Tevrît** -1-
T.+da 127a/10
- Tevrît** (Ar. <İbr.): Dört kutsal kitaptan Hz. Musa'ya indirileni, Musevîlerin kutsal kitabı. -17- (**krş. Tevrat**)
T. 006a/09, 017b/08, 029b/03, 261a/03
T.+de 127b/01, 089a/12, 184a/09, 213a/12, 246b/09, 246b/15, 247a/08
T.+e 123a/01
T.+i 010a/07, 010a/08, 067b/04, 067b/07
T.+idi 010a/07
- teyemmüm** (Ar.): Su bulunmayan yerde su niyetiyle toprak, kum vb. şeylerle abdest alma. -3-
• *t. it-*: Su bulunmayan yerde su niyetiyle toprak, kum vb. şeylerle

abdest almak. 102b/11, 102b/12,
148b/03

ıfıl (Ar.): Küçük çocuk. -6-

t. 025a/01, 026b/03, 026b/05,
026b/14, 073b/12

ıfıllık : Çocukluk. -2- (krş. ıfıllık)

t.+da 020b/09

ıfıllık → **ıfıllık**

- *t. vakti*: Çocukluk zamanı. 029a/11

ticāret (Ar.): Alışveriş, ticaret. -1-

t.+içün 210a/07

tilgü → **dilgü**

t.+mi 253b/06

tīmār (Far.): Bakma, hastaya bakma. -9-

t. 235a/07

t.+e 286a/09

- *t. it-*: Bakmak, hastaya bakmak.
017b/12, 018a/01, 018a/03, 080a/07,
124a/01, 210a/06, 333a/02

tīr-bārān (Far.): Ok yağıdır. -1-

t. 070a/05

tīz (Far.): 1. Çabuk, acele. -47-

t. 025a/10, 033a/11, 036a/09,
048a/02, 057b/06, 062a/12, 067a/07,
068a/01, 081a/03, 081a/04, 097b/04,
098b/14, 103a/04, 109a/10, 114a/15,
120a/11, 131b/05, 138b/05, 139a/11,
182a/11, 203b/04, 210a/14, 212b/10,
217b/10, 227a/10, 241b/11, 243b/05,
256b/05, 265b/12, 273b/08, 275b/10,
284b/13, 287a/05, 296b/06, 315b/04,

320b/03, 321a/11, 322b/07, 324b/10,
328a/08

t.+de 214b/05

- *t.+rek*: Çok çabuk. 017b/15, 068b/06
2. Keskin.

t. 097b/09, 182a/09, 237a/06,

- *t.+rek*: Çok keskin.

t.+dür: 104a/12

toğ- → **doğ-** -2-

t.-dı 315a/09

- *t.-(ma)mış ol-*: Doğ(ma)mak.
331b/01

toğru : 1. Yalan olmayan, doğru, gerçek. 16-
(krş. doğru, doğru)

t. 239a/08, 244a/15, 245a/09,
255b/05, 265b/08, 265b/10, 282a/10,
293a/10, 294b/02, 327b/04

- *t. yol*: Hak yollu, hidayet. 120a/02,
145b/05, 305a/05, 305a/06
2. Eğri olmayan, dik, doğru.

- *t. tur-*: Dimdik durmak. 247a/11

3. Doğru olarak, başka bir istikamete
sapmayarak.

- *t. kıl-*: Gerçekleştirmek, yerine
getirmek. 314b/02

toğrula-: Doğrulamak, tasdik etmek. -1-

t.-dı 240a/10

toğruluk : Doğruluk, dürüstlük. -1-

t.+ıla 262b/04

toğur- → **doğur-** -2-

.-mayaydı 250b/12

.-dum 204b/12

toum (*Far.*): Tohum. -3-

t. 021b/10, 064b/02

to : Tok. -3- (**kr. do**)

- *. ol-*: Tok olmak. 215a/05, 295b/10

touz : Dokuz. (**kr. douz**)

t. 078a/11, 078a/14, 194a/03,
224b/04, 247b/11, 278b/11, 285b/13,
285b/14, 291b/08, 291b/11, 301b/03,
326b/07

- *.+ıncı*: Dokuz sayısının sıra sıfatı.
240b/09, 259a/10
- *.+uncı* → *.+ıncı* 292b/5, 293b/05,
306a/13, 323a/03

to-: Dolmak. -6-

t.-ardı 194b/08, 194b/13

t.-dı ol 076b/13, 231a/03, 276a/11

t.-up 069a/14

- *.-agel-*: Hemen dolmak. 331a/09

toa-: Sarmak, dolamak.

t.-ayım 100b/08

toan- → **dolan-** -1-

t.-sın 130a/14

todur-: Doldurmak.

-8- (**kr. doldır-, doldur-**)

t. 031a/05, 181a/13

t.-dı 031a/10, 083b/15, 176a/09

t.-dılar 081b/14, 196b/06

tou : Dolmuş, dolu. -9-

t. 006a/15, 056b/14, 080b/07,
080b/10, 103a/01, 159a/13, 178a/15,
181b/06

t.+sı 258b/09

tomr (*Ar.*): Drlp bklerek yuvarlak ekil
alan defter. -3-

t. 145a/14

t.+a 145b/01

t.+da 145a/14

toon : Giyecek, elbise, rt. -29-

t. 083b/11, 099a/10, 126a/07,
213b/12, 225a/08, 229b/02, 237a/10

t.+ı 279a/11

t.+ın 013b/14, 019a/06, 231b/09,
316b/04

t.+ına 316b/03

t.+lar 083b/05, 159a/03, 159a/09,
179b/02, 250b/14, 252b/14, 286a/04,
286a/14, 329a/12

t.+ları 229b/01, 274b/15

t.+ların 068a/03, 328a/04

t.+larını 328a/05

t.+larla 298a/11

t.+umı 099a/11

tolucı : Elbise diken. -1-

t. 061a/13

tonuz : Domuz. -5-

t. 034a/05, 046a/15, 159b/03

t.+lar 073a/13

t.+ları 073a/12

top : Top. -2-

t. 032a/13

t.+1 032a/13

toprak : Toprak. -42- (krş. doprak)

t. 072b/02, 079a/15, 098b/11,
098b/14, 103b/08, 121b/01, 137a/01,
195b/05, 234b/10, 235b/03, 236b/06,
257b/10, 294a/06, 316b/09, 316b/11

t.+a 103b/11, 108b/15, 110b/01,
114a/10, 114a/12, 114a/15, 279a/11,
328b/05, 328b/08

t.+dan 008a/03, 022a/01, 027b/15,
060b/09, 195b/08

t.+1 103b/09, 103b/10, 104b/11,
174b/10, 316b/09, 316b/10

t.+ıla 148b/03, 195b/03, 199a/14,
199b/01

t.+ından 192a/14, 192a/15

toptolu : Dopdolu, çok dolu. -2-

t.+yımış 066b/14

- *t. ol-*: Dolmak. 224b/10

tosdoğru : Çok doğru. -1-

t. 257a/01

toy-: Açlık duygusu gidinceye kadar yemek,
doymak. -7- (krş. doy-)

t.-asın 025b/07

t.-dılar 205b/14, 254a/15

t.-ınca 052a/03

t.-madıñuz 328a/03

t.-masa 295b/10

toyur-: Doyurmak. -1-

t.-ayım 201b/12

toz : Toz, duman. -3- (krş. toz)

t.+a 328b/05

t.+ını 279a/11

t.+lar 275a/05

toz → **toz** -1-

t.+a 279a/11

töhmet (Ar.): 1. İthama sebep olan kabahat,
suç.

-5-

t.+imüzüñ 150b/07

t.+süz 298a/04

- *t. it-*: Suçlamak. 019b/03, 022a/08

2. Şüphe.

- *t. düş-*: Şüphelenmek. 135a/01

tövbe (Ar.): İşlediği bir günah veya suçtan
pişman olarak bir daha yapmamaya
karar verme.-16-

t. 150a/09

t.+mi 247b/01

t.+sine 143a/13

t.+siz 159b/01

- *t. eyle-*: Tövbe etmek, pişman olmak.
264b/09, 264b/10, 265a/10

- *t. et-* → *t. it-* 272b/12

- *t. it-*: Tövbe etmek, pişman olmak.
055a/14, 072a/08, 072b/08, 150a/07,
247b/01

- *t. vir-*: Tövbe etmek. 143b/01

Ṭūbā (Ar.): Cennet'te Sidre'de bulunan ve dalları bütün cenneti gölgeleyen ilahi ağaç. -5-

Ṭ. 030a/13, 177a/05, 177a/06, 177a/07

ṭūfān (Ar.): Nuh Peygamber zamanında yağın ve bütün dünyayı su altında bırakan şiddetli yağmur. -1-

ṭ. 163a/08

ṭul : Eşinden ölüm veya boşanma yoluyla ayrılmış (kadın veya erkek). -3-

ṭ. 227b/14, 286a/07

ṭ.+am 286a/07

tulum : Bazı yiyecek ve içecekler için koruyucu kap olarak kullanılan, önu yarılmadan bütün olarak yüzülmüş hayvan derisi.. -1-

t. 204b/10

ṭupduru : Tertemiz, berrak. -1-

ṭ. 175b/03

ṭur-: 1. Ayağa kalkmak, kıyam etmek, kalkmak. -31- (**krş. dur-**)

ṭ.-dı 221b/03

ṭ.-urdu 279a/10

2. Beklemek, durmak.

ṭ. 047a/12, 222b/08

ṭ.-a 101a/09

ṭ.-dı 223b/07, 263a/05

ṭ.-dum 231b/10

ṭ.-uñ 224a/15, 325b/10

ṭ.-ur 186b/04, 252a/08

ṭ.-urlarsa 323b/06

3. Olmak, bulunmak.

ṭ.-mayısar 222b/02

ṭ.-mıñ 237a/11

- *ṭ.-u gel-*: Ayağa kalkmak, kıyam etmek.
 - *ṭ.-up dur-*: Durmak, durmakta devam etmek. 252a/11
 - *ṭ.-duḡuñuzlayın ṭur-*: Durduğunuz gibi durmak. 224a/15
4. Yardımcı fiil. Zarf-fiil eki almış fiillerden sonra gelerek süreklilik bildiren birleşik fiiller oluşturur:
- *ṭ. (örü ṭ.)* → *ör-*
 - *ṭ. (seviniṭ ṭ)* → *sevin-*
 - *ṭ (toḡru ṭ.)* → *toḡru*

ṭurş (Far.): Ekşi, tabiyatı hoş olmayan. -3-

• *t. it-*: Ekşitmek. 097b/07, 152a/14

• *t. yüzlü*: Ekşi suratlı. 166b/04

• *t. (yüzin t. it-)* → *yüz*

ṭut- → **dut-** -7-

ṭ.-a 006a/04, 331a/05

ṭ.-dı 166b/15, 174a/10

ṭ.-dılar 086a/12, 224a/10

ṭ.-mayısarlar 183a/06

tut- → **dut-** -2-

t.-dılar 332a/08

t.-ılar 103b/12

- *t. (yas t.)* → *yas*

ṭuy-: Duymak. -2-

ṭ.-dı 275a/02

.-madm 249b/08

uz : Tuz. -1- (kr. tuz)

t. 036a/14

tuz → **uz** -1-

t. 062a/06

tccr (Ar.): Satıcılar. -1-

t.+a 089b/03

tkr:- Tkrmek. -2-

t.-di 064b/09, 274b/12

trbe (Ar.): Mezar, trbe. -4-

t.+de 259b/07

t.+e 259b/06

t.+sin 235b/12

t.+sinde 259b/08

ttn : Duman. -2-

t. 179a/04, 215b/12

tvn (Far.): Gl, kuvvetli. -3-

t.+dur 063b/06

t.+sın 034a/04,112a/14

U

u → **** -5-

u. 156b/09, 175a/03, 202b/08,
258b/01, 331a/08

cb (Ar.): Kendini beenmilik. -2-

u.+ı 296b/4

- *. ve kibr it-*: Kendini byk grmek. 208a/08

- *. ve tekebbrlık it-*: Kendini byk grmek. 208b/11

ucuzlk : Ucuzluk. -2-

u. 080b/11, 294a/15

u : 1. Kenar, etraf. -8-

u.+ındaydı 229b/15

u.+ında 198a/10, 227a/04, 328a/02

2. U.

u.+ın 186a/11

u.+ına 198a/08, 198a/10, 198a/13

uma : Cennet. -100- (kr. uma)

u. 027b/11, 030b/05, 045b/03,
173b/07, 174a/10, 174a/14, 174b/03,
174b/08, 174b/13, 175b/09, 175b/10,
176a/03, 176a/09, 176b/09, 177a/12,
177b/15, 178a/02, 179a/14, 183b/02,
186a/04, 189a/04, 192a/15, 192b/05,
192b/07, 227a/07, 233a/07, 234a/14,
246a/04, 280b/11, 295a/09, 295b/11,
296a/07, 296a/08, 296a/11, 296a/14,
296b/02, 296b/05, 296b/06, 296b/10,
296b/11, 296b/12, 296b/13, 296b/14,
317a/02, 319a/12, 322b/13, 324a/15

u.+a 012a/08, 051a/05, 173b/05,
176a/05, 232b/12, 246b/01, 253b/13,
293a/09, 315b/04, 325a/11

u.+da 030a/13, 046b/15, 047a/01,
099a/15, 135a/11, 175a/14, 175b/06,
175b/15, 176a/01, 177a/06, 177a/07,
177a/10, 184a/14, 192b/10, 200b/05,
223a/10, 227a/14, 246a/12, 298a/08,
299a/10, 306a/14

u.+dadur 176a/07

u.+dağı 297a/01

u.+dan 006b/03, 081b/07, 281b/15,
325b/03

u.+ı 186b/10, 187b/14, 322b/12,
325b/03

u.+ıla 277a/13

u.+umı 173b/04

u.+uñ 176a/05, 232a/13, 232a/14,
233a/08, 245b/10

uçmağ → **uçmak** -1-

u. 255a/15

uçmağlık : Cennete layık olan kimse,
cennetlik.

-2-

u. 193b/05, 234a/12

- u. ol-: Cennetlik olmak. 193b/05

ufak : Boyutları normalden küçük, ufak. -5-
(krş. uvağ)

u. 175a/09, 199b/06, 199b/09,
199b/12, 200a/11, 200a/14, 201a/14

u.+ları 076b/14

uğır-la → **uğurla** -1-

u.-sa 032b/04

uğırlık → **uğurluk** -1-

u. 299b/06

uğra-: Tesadüf etmek, rastlamak, rast gelmek.
-15-

u.-dı 291b/03, 309b/15, 315a/04,
316a/06

u.-dılar 248b/15

u.-duğ 157b/12, 235a/02

u.-dum 159b/07, 166b/04

u.-miş 333a/12

u.-r 256a/11

u.-yacağ 256a/09

u.-yam 288a/06

u.-yasın 288a/05

u.-yup 230a/09

uğrı : Hırsız. -4-

u. 031b/11, 031b/15, 125a/12,
299b/12

uğur : Yön. -1-

u.+dan 141a/02

uğurla-: Hırsızlık yapmak, çalmak.

-5- (krş. uğır-la-)

u.-dı 042b/10

u.-mişdur 032a/07, 193b/11, 194a/04

u.-yasız 026a/01

uğurlayın : Hırsız gibi, gizlice, sessizce. -7-

u. 033b/14, 042a/10, 042b/05,
043a/02, 135b/15, 275b/13, 314a/15

uğurluk : Hırsızlık. -2- (krş. uğırlık)

u.+a 299b/09

u.+ı 299b/12

uğrevī (Ar.): Ahirete ait. -1-

u. 007b/13

‘**uğbā** (Ar.): Ceza. -1-

‘u. 198a/15

‘**uğūbet** (Ar.): Felaket, azap. -21-

‘u. 193a/13, 277b/15
‘u.+den 207a/05
‘u.+e 179a/15
‘u.+i 180a/06, 181a/01
‘u.+ile 053b/08
‘u.+inden 180a/06, 222b/01, 239a/10
‘u.+iyle 047a/12
‘u.+ler 062b/08
‘u.+lere 180a/05, 068a/14
‘u.+üne 229a/02
• ‘u. *it-*: Acı çektirmek. 058a/14,
072b/12, 101b/12, 146b/07, 163a/03,
321a/06

ulal-: Büyümek. -7-

u.-a 079b/08
u.-ardı 079b/15
u.-dı 018a/14
u.-duñ 006a/03
u.-ınca 010b/13
u.-um 184b/10
u.-ur 079b/08

ulaş-: Erişmek, varmak. -2-

u.-a 232b/12
u.-dı 141a/01

ulaşdur-: Ulaştırmak. -1-

u.-dılar 262b/04

‘ulemā (*Ar.*): Alimler. -6-

‘u. 045b/15, 292a/01
‘u.+nuñ 294b/01, 297a/10

‘u.+ya 051b/03

‘u.+yı 153a/05

ulğ → **ulu** -1-

u.+ınuñ 165a/14

ulu : 1. Zengin. -115- (**krş. ulğ**)

u.+dan 216b/04

u.+lar 091a/12

u.+lardan 065b/15, 319b/08

2. Çok büyük, ulu.

u. 005a/12, 007b/12, 037a/03,
065a/04, 069a/09, 070b/03, 087a/11,
091b/03, 096a/04, 102a/02, 106b/06,
131b/08, 134a/08, 141a/12, 150b/10,
152b/13, 156a/12, 156b/12, 161a/02,
161a/04, 161b/15, 163a/06, 163b/15,
164b/04, 165a/13, 166a/15, 169a/12,
178b/03, 178b/05, 181a/07, 193a/02,
193a/03, 203b/05, 203b/08, 204a/01,
208b/10, 228b/02, 246b/06, 252a/11,
256a/13, 278a/02, 288b/02, 302a/12,
319b/12, 325a/08

u.+dur 302a/02

u.+lar 067a/05, 067a/08, 070b/01,
110a/15, 110b/01, 111b/03, 121a/14,
263b/15, 310b/15, 318b/01

u.+lara 111a/14

u.+lardan 116b/01, 324b/07

u.+ları 061b/12, 096b/07, 100a/15,
100b/06, 110b/13, 111b/01, 130b/01,
218a/12, 275b/05

u.+larıyla 263a/04

u.+ların 075b/14, 086b/14, 093a/07

u.+larına 087a/08
u.+larından 035b/10, 040a/09,
107a/08, 272a/03, 320a/02
u.+larını 111b/03
u.+larınınuñ 107a/09
u.+larıydı 059a/08
u.+laruñ 067a/06
u.+mdan 141a/03
u.+muz 239b/12
u.+ñuz 239a/03, 240a/12, 265b/04
u.+sı 045b/02, 070b/02, 300b/02
u.+sı-çün 111a/12
u.+sısız 324a/15
u.+sıydı 318b/10
u.+yıldı 279a/06

- u.+rak: Daha ulu, çok ulu. 009b/13,
177a/13, 179b/07, 180b/08, 306b/02
u.+dur 026b/12, 180b/07

‘**ulūfe** (Ar.): Maaş. -1-

‘u. 137a/08

ulula-: Saygı göstermek, riayet etmek. -2-

u.-lum 096a/05

u.-mağ 294b/05

ululal-: Saygı gösterilmek, riayet edilmek. -2-

u.-um 096a/05

ululuk → **ululuğ** -6-

u.+dan 279a/03

u.+dandur 279a/03

u.+ını 040b/04

u.+ınıñ 169b/08, 178a/12, 180b/12,

ululuğ : Büyüklük, azamet. -10- (**krş. ululuk**)

u. 096a/03, 140a/13, 256b/04

u.+dayıdı 010a/06

u.+ı 066a/07, 177b/09, 225a/01

u.+ına 091b/12

u.+ınıñ 176a/07, 180b/03

‘**ulūv** (Ar.): Yükseklik, büyüklük, yücelik. -1-

‘u.+dendür 279a/02

um-: Ümit etmek, ummak, beklemek. -2-

u.-aram 330b/03

u.-marlardı 300b/09

‘**ummāl** (Ar.): İdare memurları, valiler. -13-

‘u.+dan 265b/01, 265b/06

‘u.+i girü 266b/02

‘u.+ile 264a/15

‘u.+inden 265a/11

‘u.+le 266b/09

‘u.+lini 266a/02

‘u.+üm 264b/04

‘u.+ümi 265b/12

‘u.+üñde 264a/09

‘u.+üñden 264a/14, 265b/03, 266b/05

‘**umretü’l-każā**: Mekke’li müşriklerin izin vermemesi sebebiyle yapılamayan umrenin yerine eda edildiğinden, bu umreye “umretü’l-kazā” denilmiştir.-

1-

‘u. 101b/02

un : Öğütülerek toz durumuna getirilmiş tahlil ve başka besin maddeleri, un. -3-

u. 280a/13, 280b/08, 280b/15

unut- → **unut-** -7-

u.-dum 218b/04

u.-duñuz 059b/10

u.-ma 005a/04

- u.-(mış) ol-: Unutulmak. 022b/12

unut-: Unutmak, ihmal etmek. -8- (**krş.** **unut-**)

u.-a 005a/04

u.-dum 181a/02, 181a/09, 182b/10

u.-duş 281b/02

u.-ılası 278b/05

u.-mařlıđıñuzı 172a/13

u.-maşlığıyıla 172a/12

u.-mayavuz 184b/12

u.-mışısa 148b/08

u.-uram 005a/04

ur-: Vurmak, çarpmak. -172-

u. 063b/11, 078b/03, 130a/15, 166b/15, 221a/13, 221b/04, 222b/08, 231b/06, 250b/02, 250b/09

u.-a 107b/11, 117b/13, 117b/14, 246a/14, 327a/11

u.-alar 107a/04, 146b/05, 318b/03

u.-alardı 136b/10, 238a/12

u.-alum 085b/02

u.-am 249b/04

u.-asın 222a/01

u.-dı 028a/08, 063b/13, 064a/14, 064a/15, 068b/15, 072b/07, 074a/13, 078b/05, 104a/07, 110b/08, 111b/15, 121b/10, 122a/13, 123a/02, 138a/10, 138a/12, 151b/06, 167a/04, 183b/13, 186a/11, 204b/07, 205a/12, 205b/02, 206a/04, 232b/01, 249b/10, 250a/09, 250b/05, 250b/06, 250b/10, 254a/03, 257a/02, 257a/03, 257a/08, 268a/05, 269b/09, 272a/08, 274b/12, 274b/13, 281b/04, 285a/10, 288b/02, 289a/07, 290b/02, 290b/11, 290b/15, 333b/09

u.-dılar 055a/12, 062a/12, 065b/04, 071b/09, 072a/10, 081b/15, 087a/11, 093b/12, 108b/10, 114b/01, 125b/07, 130b/12, 151b/02, 151b/05, 151b/11, 176b/09, 204a/03, 207b/01, 242a/10, 244b/10, 249b/11, 259a/11, 266a/13, 274a/12, 277b/14, 324b/15, 327a/07, 330b/05, 332a/14, 327b/04

u.-dıyıldı 112a/03

u.-duğına 269b/09

u.-duđıñ 333b/11

u.-dum 130b/02, 231b/08, 234a/03, 278a/09, 290b/05, 220b/06

u.-duñ 222b/10, 222b/13, 288b/13, 269b/03

u.-đıl 250b/04, 287a/11, 289a/07

u.-ısar 221a/11

u.-ma 167a/09, 221b/05, 222a/09

u.-madı 333b/08

u.-madum 269b/03, 272a/05

u.-mağa 123b/04, 291a/11

u.-mağıçun 220b/11
u.-mağ 271a/06, 271a/08, 271a/09,
295a/04
u.-mağdur 108a/01
u.-maz 271a/10
u.-mazıdı 274b/04
u.-mışam 220a/11
u.-mışlarıdı 115a/07
u.-mışuz 114b/09
u.-sa 138a/13
u.-salar 160a/15
u.-sun 166b/14, 269b/10
u.-sunlar 101b/07
u.-ucağ 315b/09
u.-ur 168a/15, 170b/15, 179a/02,
222a/07, 250b/05
u.-urdu 327a/09
u.-urıdı 149b/13
u.-urlar 142b/08, 160a/05, 165b/03
u.-urlardı 148a/02, 244b/06
u.-ursa 049a/03
u.-ursın 333b/10
2. Giydirmek, giyinmek, takmak.
u.-dı 107a/14
u.-mışlar 178a/01
3. Baskın yapmak, gasp ve yağma
etmek.
u.-dı 137b/06
4. İsbet etmek.

u.-dı 274b/11, 327a/14, 327a/15
5. Koymak.
u.-dılar 319b/05, 319b/06
u.-dum 234a/04
u.-uñ 225a/13
u.-uñuz 218b/15, 220a/12
• *u.-ur-dur-* 320a/08
• *u.-u dur-* 284a/08
• *u. (adın u.)* → ad
• *u. (bend u.)* → bend
• *u. (boynın u.)* → boyun
• *u. (dāğ u.)* → dāğ
• *u. (darb u.)* → darb
• *u. (el u.)* → el
• *u. (ışık u.)* → ışık
• *u. (had u.)* → had
• *u. (kılıç u.)* → kılıç
• *u. (kilid u.)* → kilid
• *u. (kur'a u.)* → kur'a
• *u. (mevc u.)* → mevc
• *u. (mihir u.)* → mihr
• *u. (naqare u.)* → naqare
• *u. (na'reler u.)* → na're
• *u. (nefes u.)* → nefes
• *u. (od u.)* → od
• *u. (oğ u.)* → oğ
• *u. (tabanča u.)* → tabanča
• *u. (tāc u.)* → tāc
• *u. (tabl u.)* → tabl
• *u. (ta'na u.)* → ta'n
• *u. (yüz u.)* → yüz
• *u. (yüzin yire u.)* → yüz
• *u. (zahm u.)* → zahm

ura-: Ugramak, yolda devam etmek üzere, bir yerde kısa bir süre kalmak. -2-

u.-sız 315b/03

u.-ydum 290b/05

urdur-: Vurdurmak, talan, yağma etmek. -1-

u.-dı 272a/01

urıl-: → **urul-**1-

u.-miş 175a/12

urul-: 1. Dikilmek, kurulmak, yapılmak. -4-

(**krş. urıl-**)

u.-miş 156a/09, 175a/08, 177b/14

u.-mişdur 176b/11

2. Vurulmak, çarpılmak.

u.-miş 181b/07, 312a/8

urundulan-: Ayıklanmak; seçilmek. -1-

u.-mişdi 245a/08

usa-: Bıkmak. -1-

u.-rdum 239b/05

uşanğan : Çabuk usanan. -1-

u.+ sın 295a/10

uşşı : Akıl, fikir. -3-

u.+ um 234b/12

- *u. gel-*: Aklı başına gelmek ayılmak. 235b/10
- *u. git-*: Aklı başından gitmek, bayılmak. 235b/09

utanğan : Utanan. -1-

u.+ñuz 295a/12

utan-: Sıkılmak, utanmak. -24-

u.-alar 274a/10

u.-dı 006b/08, 006b/09, 040b/05, 135a/05, 154a/14, 259a/15

u.-duğundan 209b/07

u.-dum 173a/06

u.-madılar 324b/11

u.-mağıl 333a/01

u.-mağıla 277a/09

u.-mayup 305a/08

u.-maz 036a/12, 138a/12, 154a/09

u.-mazlardı 159b/06

u.-uñ 323b/09

u.-ur 261b/04

u.-uram 056a/11, 261b/11, 333b/15

u.-urlar 261b/12

u.-uruz 320a/04

uvağ → **ufağ** -3-

u. 175a/09, 201a/14

u.+ları 076b/14

uy-: Peşinden gitmek, bağlanmak, uymak. -1-

u.-dılar 263b/13

uyan-: Uykudan kalkmak, uyanmak. -16-

u.-alar 288a/03

u.-dı 015a/02, 052b/03, 052b/10, 053a/01, 053b/03, 098b/12, 124b/05, 288a/15, 322b/10

u.-dılar 049a/15

u.-dum 185b/12, 233b/08

u.-madı 124b/04

u.-masun 243a/05

u.-maya 181b/05

uyan : Gem; yular. -1-

u.+ı 154a/04

uyanuk : Uyumayan, uyanık olan. -2-

u.+ıdı 191b/08

- *u. ol-*: Uyanık durmak. 294b/07

uyar-: Uyandırmak. -2-

u.-dı 279a/10

u.-dılar 322b/09

uyı- → **uyu-** -5-

u.-dı 052b/10

u.-dılar 098b/07, 311b/10

u.-madı 205a/01

u.-madum 149a/06,

uyku : Uyku. -15- (krş. **uyuku**)

u. 006b/14, 006b/15, 124b/03,
124b/06, 185b/11, 233b/14

u.+dan 015a/01, 052b/03, 233b/08,
315b/01

u.+dayiken 311b/11

u.+m 322b/10

u.+ñ 233b/06

- *u.+(ya) var-*: Uyumak. 049a/14,
322b/09

uyu-: Uyumak. -17- (krş. **uyı-**)

u.-dı 041b/03, 052b/02, 052b/10,
052b/14, 053b/02, 098b/08

u.-dum 185b/12

u.-madum 149a/06, 290b/08

u.-mamağıcun 006b/14

u.-mamışam 122b/12

u.-r 052a/10, 098b/10, 234a/01

u.-rdı 288a/15

u.-rıdı 191b/07, 191b/08

u.-rken 233b/06

u.-ya 052a/13, 052b/12, 181b/05

- *u.-yup kal-*: Uyuya kalmak. 124b/01

uyuku → **uyku** -2-

u. 098b/07

u.+dan 124b/05

uyuş-: Uyuşmak. -1-

- *u.-miş kan* : Pihtılaşmış kan, kan
pihtısı. 88b/01

uza-: Uzamak. -3-

u.-dılar 045a/14

u.-sın 152b/15

uzak : Uzun zaman, uzun. -1-

u. 322b/06

uzat-: Uzatmak. -6-

u.-a 203b/13

u.-dı 107b/11, 107b/14, 112b/12,
195a/04

u.-dum 155a/04, 232b/02

- *u. (el u.)* → el

uzun : Uzun. -12-

u. 008a/12, 010a/02, 188b/13,
191a/13, 206a/03, 206a/09, 231b/13

u.+dur 188b/14, 326a/09

u.+ıdı 004b/07

u.+ı

uzunlık : Uzunluk. -2- (**krş. uzunluk**)

u.+ı 180a/14

u.+ıyıla 219a/07

uzunluk → **uzunlık** -2-

u.+ı 167a/01, 179a/03

Ü

ü : Ve. -19- (**krş. u**)

ü. 056a/12, 066b/01, 101a/05,
104b/06, 151a/05, 157b/02, 183b/10,
196a/03, 220a/06, 233b/08, 233b/11,
254b/04, 264b/12, 266a/06, 310b/09,
311a/11, 315b/13, 322a/09, 330b/03

übbebet (Ar.): Büyüklük, ululuk. -1-

ü. 306b/10

ücret (Ar.): Hizmet karşılığı verilen para veya mal. -1-

ü.+üñ 085b/06

üç : Üç. -206-

ü. 007b/08, 011b/01, 011b/02,
011b/03, 011b/05, 011b/09, 014a/05,
027a/14, 034a/06, 041a/10, 041a/11,
041a/13, 041a/14, 041b/12, 041b/13,
042a/10, 042a/11, 042b/05, 042b/07,
043a/02, 043a/04, 043a/10, 043a/12,
043b/01, 043b/04, 043b/06, 043b/13,
044a/02, 046a/02, 046a/03, 046a/14,

046b/01, 051a/09, 064b/08, 068b/01,
068b/02, 072b/02, 072b/04, 077b/02,
078a/04, 079a/04, 081a/12, 081a/14,
081b/07, 087b/13, 088a/10, 089a/07,
091b/07, 091b/08, 092a/04, 092a/07,
092a/08, 092b/15, 099b/06, 100a/08,
102a/04, 103a/12, 103b/07, 107a/12,
109a/06, 109b/04, 111a/03, 120a/15,
120b/02, 126a/04, 126a/06, 129b/10,
131a/15, 135a/09, 144a/10, 148a/02,
153a/06, 162a/09, 173a/06, 173b/03,
180b/12, 182b/15, 183a/14, 183b/03,
193b/14, 194b/02, 195b/11, 201a/05,
201a/06, 201b/03, 203b/12, 211a/14,
211b/07, 211b/08, 213b/06, 215a/04,
215b/09, 215b/12, 217b/08, 218b/04,
220a/13, 220b/01, 220b/02, 220b/03,
221a/04, 222a/09, 223b/04, 224b/06,
230a/13, 234a/13, 234a/15, 234b/04,
240a/11, 242a/07, 247b/11, 255a/10,
255a/12, 260a/01, 260a/02, 260b/07,
267b/07, 268b/01, 271a/04, 271a/05,
271b/01, 276a/02, 276b/09, 278a/09,
278b/12, 279a/01, 280a/03, 280a/04,
284b/03, 286b/06, 289b/15, 290a/04,
290a/05, 291a/02, 291a/06, 307b/12,
308a/04, 308a/11, 308b/01, 309a/05,
309b/13, 311a/01, 328a/13, 329b/01

ü.+i 050a/04, 050a/06, 060a/07,
091b/08, 281a/10, 290a/02, 290a/11,
309a/06, 309b/05

ü.+iden 267b/09

ü.+inden 271a/04

ü.+ine 060a/13

ü.+ümüz 235a/11, 235a/14

ü.+üñ 027b/01, 060b/01

- *ü. +inci*: Üçüncü. (**krş. ü.+ünci**)
ü. 050a/09, 060b/02, 094a/10, 099b/08, 106b/08, 120b/03, 122b/08, 135a/11, 162a/03, 179a/15, 271b/04, 276a/04, 278a/12, 279a/02, 287a/01, 287a/04, 287b/03, 292a/07, 293b/13, 304b/11, 309b/02

ü.+nüñ 180a/09

ü.+si 060a/11, 300b/04

ü.+sidür 060b/01

ü.+sinüñ 307b/13

- *ü. +ünci* → *ü. +inci*
ü. 027b/02, 043a/14, 047a/05, 101a/15, 116a/10, 148a/03, 191a/12, 191b/11, 290a/02, 292b/14, 294b/14

ü.+üncisidür 027b/01

ü.+üncisin 078a/10

ü.+üncisün 059a/09

ü.+üni 121a/13

ü.+ünüz 093b/15, 333b/12

üleş-: Pay etmek, bölüşmek. -1-

ü.-diler 026a/09

ülfet (*Ar.*): Alışma; yakınlık, dostluk. -1-

ü. 056a/08

ümīd → **ümīz** -2-

ü.+i 103b/02,

- *ü. dut-*: Ummak, ümit etmek. 117b/06

ümīz (*Far.*): Umma, ümit etme, umut. -15- (**krş. ümīd**)

ü.+dür 303b/09, 303b/15

ü.+e 212a/12

ü.+i 103b/02, 206b/11

ü.+in 119b/05, 223b/02

ü.+üm 315b/15, 333a/15

ü.+ümüz 281a/14

ü.+ün 278a/06

- *ü. dut-*: Ummak, ümit etmek. 088a/03, 106a/12, 117b/06, 185a/10, 277b/02

- *ü.+(in) kes-*: Ümitsiz olmak. 247b/09

ümīz-vār (*Far.*): Ümit eden, uman. -2-

ü.+ lık 182a/04

ü.+ lıkıla 182a/04

ümmet (*Ar.*): Aynı dine inanan topluluk. -76-

ü. 320b/15

ü.+den 300a/12

ü.+e 259a/08

ü.+i 295a/07

ü.+iñe 161a/14

ü.+ine 203a/02, 217b/05

ü.+inün 153a/12, 256a/06

ü.+ise 227a/11

ü.+ler 174a/01

ü.+lerün 332a/12

ü.+lerüni 174a/01

ü.+lerünün 164a/07

ü.+üm 112a/07, 156a/02, 173a/02, 173a/05, 175a/10, 225b/14

ü.+ümden 227a/10, 236b/01, 303a/01

ü.+üme 183a/07, 183b/10, 183b/11,
228b/15, 232a/07, 232a/08, 295a/08

ü.+ümüñ 183a/02, 226b/08, 308b/08

ü.+üñ 088b/04, 155a/07, 155b/02,
155b/04, 155b/05, 155b/08, 161b/05,
163b/07, 165a/05, 168a/06, 168a/07,
168a/09, 177a/15, 183a/06, 183a/10,
183b/02, 295a/08, 303a/09

ü.+üñden 155a/12, 172a/13, 182a/10,
227a/14, 255b/11, 303a/07, 316b/08,
317a/05

ü.+üñe 157a/03, 162a/14, 165a/13,
168a/06, 173a/02, 174b/03, 182a/04,
182b/14, 183a/05, 183a/08, 183b/08

ü.+üñi 172a/10

ü.+üñiçün 174a/04

ü.+üñüñ 182b/15, 303a/08

- *ü.-i Muhammed:* İslam dininde bulunanlar. 301b/15

ümmī (Ar.): Okuyup yazması olmayan. -2-

ü.+yem 088a/10, 088a/11

ün : Ses. -2-

ü. 233b/06

ü.+idür 056b/06

ür-: Üfürmek, üflemek. -3-

ü.-di 020a/05, 033a/13, 036b/14,
256a/07

ü.-eyim 033a/04

ü.-üp 167a/04

- *ü. (→ nefs ü.) → nefis*

üril-: Üfürülmek. -1-

ü.-miş 312a/08

ürk-: Korkup birden sıçramak. -1-

ü.-erler 252b/06

üsküre : Ağzı yayvanca kap, toprak çanak. -1-

ü. 046a/02

+de 045a/10

üst : Üst, üzeri. -141-

ü.+in 302b/03

ü.+inde 014a/06, 039a/03, 062b/05,
072b/03, 076b/15, 086a/06, 140b/08,
148b/15, 176b/11, 193a/09, 203b/05,
222b/10, 222b/11, 223a/01, 253a/02,
258b/15, 302a/05, 302a/09, 330b/05,
330b/10

ü.+inden 068a/03, 222b/11, 319b/01

ü.+ine 039a/06, 039b/12, 061b/13,
067a/13, 069a/05, 095a/07, 101b/15,
121a/08, 133b/11, 140a/04, 157b/06,
159a/04, 163b/10, 178a/15, 186b/12,
191a/14, 204a/09, 223a/13, 225b/04,
225b/13, 226b/06, 230a/04, 231a/04,
235a/12, 236a/05, 236b/06, 237a/06,
241a/08, 241b/14, 245b/02, 246a/14,
248a/15, 250b/12, 252b/14, 254b/13,
256a/04, 256a/15, 257a/10, 257b/10,
257b/11, 258b/13, 258b/14, 267a/10,
272b/04, 273a/02, 274a/05, 278a/09,
281a/09, 285a/07, 290a/07, 293a/10,
294b/06, 300a/15, 300b/01, 302a/02,
304a/14, 315b/12, 317a/09, 319a/13,
320b/03, 322b/09, 323a/15, 326a/12,
327a/06, 327b/01, 327b/13, 328b/04,
328b/15, 330a/12, 332b/02, 333b/12

ü.+lerine 110b/14, 124b/04, 204a/03

ü.+ümde 014b/02

ü.+ümdegi 326b/04

ü.+üme 031a/15, 173a/01, 234a/06,
267a/07, 272b/11

ü.+ümeme 225a/03

ü.+ümüze 075a/09, 140b/15,
240b/01, 248b/02, 263b/14, 329a/09

ü.+üñ 031b/15

ü.+ünde 025a/15, 090a/01

ü.+üñe 019a/02, 263b/05, 332a/05,
065a/03, 065a/05

ü.+üne 065a/13, 089b/15, 167a/05,
221a/04, 274b/15, 281b/11, 284b/03,
284b/04, 284b/05

ü.+üni 062b/14

ü.+ünler 062b/15

ü.+ünleri 063a/04

ü.+ünsüz 062a/01

ü.+ünün 063a/10, 063a/11

ü.+ünüze 299b/01, 319a/14, 324a/02,
327a/05

- *ü.+(ine) git-*: Bir işe el atmak,
karışmak. 290a/07

üstād → **üstāz** -5-

ü. 031a/01, 031a/11, 069b/06

ü.+ıdı 064a/09

ü.+umuz 329b/11

üstāz (*Far.*): Usta, hoca. -6- (**krş. üstād**)

ü.+a 294b/05

ü.+ıyıldı 151b/09

ü.+um 255a/01

üş : İşte. -28-

ü. 017a/07, 044b/04, 066a/02,
089a/04, 099b/12, 121b/03, 142a/11,
186a/05, 193b/11, 201b/05, 220a/11,
221a/13, 221b/04, 225a/05, 243a/12,
257b/05, 268a/07, 269b/10, 273b/06,
278a/11, 287a/09, 287a/10, 297a/14,
312a/11, 320b/05, 321a/11, 329b/10,
331a/14

üşböyle : Böyle, bu şekilde. -8-

ü. 008b/01, 020a/01, 078a/05,
265b/09, 265b/10, 319a/15, 331b/15

üşbu : Bu, işte bu. -4-

ü. 321a/02, 325a/04, 325a/06,
325b/10

üşbunca : Bunca. -1-

ü. 316a/01

üşbunda : Burada, bu yerde. -2-

ü.+nda 032a/05, 286a/13

üşbunuñ : Bunun. -1-

ü. 188a/1

üşde : İşte! -4-

ü. 151a/15, 151b/01, 319a/11,
321b/01

üşen-: Üşenmek, ihmal etmek; bıkmak,
usanmak.-1-

ü.-megil 333a/01

üşendür-: Tedirgin etmek, rahatsız etmek. -5-

ü.-megil 302a/08, 303a/10

ü.-mek 146b/06

ü.-mesin 302b/06

ü.-meyidüm 302b/04

üŧet-: Ufalamak; parçalamak. -6-

ü.-di 195b/11, 195b/12, 195b/13

ü.-medüm 195b/12

ü.-miŧidi 010a/02

üz-: Koparmak, kırmak. -10-

ü.-di 053a/02, 195a/04, 154a/07

ü.-düñ 053a/07

ü.-üñ 063a/03

- *ü.-e dur-:* Sürekli üzme. 117b/11, 164b/01
- *ü.-ebil-:* Üzme ihtimali veya imkânı bulunmak. 053a/13, 053a/09, 052b/06

üzegü → üzengi -1-

ü.+sin 154a/07

üzengi : Üzengi. -1- (**krş. üzegü, üzengü**)

ü.+si 154a/04

üzengü → üzengi -1-

ü.+leri 177a/09

üzere : Üzerine, üzerinde. -2-

ü. 019a/08, 134a/15

üzeri : Üst, üzeri. -121- (**krş. üzerü**)

ü. 160a/01

ü.+me 208b/11

ü.+müze 141a/09

ü.+nde 012b/08, 018a/04, 018a/09, 025a/12, 041b/15, 061b/08, 062a/02, 076b/06, 084b/07, 084b/13, 084b/14,

085a/01, 086a/05, 086b/07, 090a/01, 138a/08, 159b/07, 160a/03, 162b/12, 165b/11, 167b/12, 170a/15, 175a/01, 175a/02, 193a/01, 193a/05, 193a/06, 198a/15, 198b/03, 202a/04, 202b/10, 202b/11, 204a/02, 209b/05, 215a/08, 221b/06

ü.+ndedür 030a/15

ü.+nden 080b/03, 114a/04, 114b/03

ü.+ne 015b/02, 017b/13, 017b/15, 021a/03, 027a/07, 033a/13, 036b/02, 050a/09, 057b/13, 058a/06, 058a/08, 061b/11, 063b/03, 064a/01, 067a/12, 075a/06, 076b/02, 077a/15, 084b/04, 089b/13, 096a/03, 102b/15, 110b/13, 112a/02, 115a/06, 120b/04, 122b/14, 129a/11, 137a/11, 137b/06, 137b/09, 137b/11, 140a/10, 147a/11, 147b/09, 153a/02, 154a/06, 154a/12, 154b/02, 156a/10, 157a/09, 157b/15, 158a/03, 160a/13, 160b/09, 161b/09, 163a/02, 166b/01, 172b/02, 172b/09, 173a/07, 174a/01, 176a/12, 179b/14, 208a/08, 218b/04, 221a/14, 221b/11, 222a/02, 224a/05, 227a/02, 227a/03, 229a/02, 232a/10, 234b/14, 245a/03, 246b/12, 247a/05, 247a/12, 247b/04, 256a/02, 263a/03, 287b/04, 295b/05, 303a/14, 310b/07

ü.+ñe 182b/06,

ü.+nesin 295b/01

- *ü. (cām ü.) → cām*

üzeri → üzeri -14-

ü.+me 007b/12, 135b/08, 135b/10, 225a/14, 225b/01, 232a/07, 232a/08

ü.+mde 220a/14
ü.+müze 141a/09, 172b/01
ü.+ne 225a/13,
ü.+ñie 182b/06, 225a/10, 256a/03

üzüm : Üzüm. -3-

ü. 006b/01, 253b/01, 253b/03

V

vā (Ar.): Vah, yazık! -4-

v. 235b/13, 314a/10

vācib (Ar.): Yapılması gerekli olan; lüzumlu,
gerekli. -7-

v. 273b/14

v.+dür 245b/04, 285a/13, 303a/12

- v. *it-*: Gerektirmek, lüzumlu kılmak.
272b/11
- v. *ol-*: Lüzumlu olmak, gerekmek.
250b/01, 271b/03

va'de (Ar.): Bir şeyin yapılması için tayin
olunan zaman. -31-

v. 106b/05, 160a/02, 255a/15,
318b/12

v.+de 102b/05, 290b/14, 291a/15

v.+lerine 030b/06

v.+me 181a/15

v.+midi 212b/08

v.+müz 212b/04

v.+si 126b/05, 222b/03

v.+ye 005b/03, 320b/05

- v. *eyle-*: Vadetmek, söz vermek.
319b/11
- v. *it-*: Söz vermek, vaat. 035a/07,
102b/04, 110b/03, 126b/03, 181a/14,
217a/05, 263b/14, 269b/05, 290a/12,
295b/11, 300a/09, 306a/14
- v. *vir-*: Zaman vermek, vade vermek.
239b/08, 269b/04

vādī (Ar.): Vadi. -15-

v. 102b/02, 102b/03, 180b/05,
180b/12, 181a/06, 181a/11

v.+dür 181a/09

v.+ler 180b/03, 181a/01

v.+lerden 181b/03

v.+lere 180b/15

v.+lerün 180b/14

v.+nün 180b/13, 181a/09

v.+ye 214b/02

vaḥşet (Ar.): Ürkeklik, ürküntü; nefret. -2-

v. 266b/06, 283b/01

vaḥy (Ar.): Vahiy. -20-

v. 092a/05, 092b/09, 304b/09

v.+den 173b/14, 090b/10

v.+di 304b/05

- v. *in-*: Vahiy gelmek. 094b/06
- v. *it-*: Vahiy etmek. 009b/03,
046a/08, 046b/11, 173b/13
- v. *gel-*: Kendisine vahiy gelmek.
087b/14, 088a/05, 092a/07, 092b/07,
092b/12, 093a/01, 210b/01
- v. *viribi-*: Vahiy göndermek, vahiy
etmek. 104b/13

vāki (Ar.): Vuku bulan, olan. -10-

- v. *ol-*: Vuku bulmak, olmak, meydana gelmek, bulunmak. 021a/02, 101a/14, 101b/04, 102b/10, 177a/04, 216b/07, 222b/12, 276b/01, 283b/01, 328a/14

vaḳit → **vaḳt** -14-

v. 012a/10, 015b/01, 018b/05, 182b/14, 183a/09, 250b/09, 280a/06, 281b/11

v.+de 091b/05, 094a/07, 164a/07, 210b/13, 238b/11

v.+leri 160b/08

- v. (*beş v.*) → beş

vaḳt (Ar.): Zaman, vakit, mevsim.

-120- (**krş. vaḳit**)

v. 022a/10, 039a/02, 043a/15, 054a/11, 057a/08, 072a/13, 074a/05, 080b/09, 088b/15, 089a/07, 105b/15, 124a/03, 149a/06, 156b/04, 162a/05, 163a/12, 164b/01, 164b/11, 166a/03, 168b/15, 171a/14, 174a/13, 183a/05, 183a/11, 196b/10, 202b/04, 211b/04, 212a/05, 212a/06, 215b/11, 218a/02, 220a/06, 231a/10, 248a/11, 249a/14, 251b/08, 278a/08, 280b/09, 281a/01, 285b/10, 287b/01, 297a/11, 302b/04, 304b/09, 313a/13, 317b/10, 321b/03, 325b/04

v.+de 018a/05, 019b/02, 029a/01, 050a/13, 061a/06, 080a/03, 080a/12, 092b/04, 105b/12, 117b/11, 127a/01, 128a/11, 185a/08, 197b/04, 212b/04, 218b/02

v.+den 071a/15, 229b/13

v.+e 017b/04, 051b/08, 051b/15, 105a/15, 105b/01, 105b/03, 106a/05, 327b/05, 330b/09

v.+i 017a/01, 022b/04, 048b/06, 054a/15, 074b/02, 087b/15, 148b/02, 161a/07, 251b/06, 268b/09, 280b/01, 287b/06, 289a/11

v.+in 124b/03

v.+inde 018a/07, 021a/15, 025a/11, 029a/11, 038a/13, 044b/01, 073a/06, 131a/14, 140a/03, 143a/14, 163a/09, 201a/04, 207a/13, 223b/03, 226b/07, 235a/12, 235b/08, 248a/11, 268a/13, 269b/06, 304b/09, 315b/09, 041b/03

v.+iyidi 141b/04, 148a/11, 200b/01

v.+kim 235b/05

v.+larıyla 298a/12

v.+lerde 215b/14

v.+lerden 220a/06

v.+lere 160b/10

- v.+(*lerden*) *bir vaḳt*: Herhangi bir vakit. 220a/06
- v. (*bir v.*) → bir
- v. (*cāhiliyyet v.*) → cāhiliyyet
- v. (*ceng v.*) → ceng
- v. (*fūlān v.*) → fūlān
- v. (*iftār v.*) → iftār
- v. (*'ıyd v.*) → 'ıyd
- v. (*kırğullık v.*) → kırğullık
- v. (*kuşluk v.*) → kuşluk
- v. (*mażarrat v.*) → mażarrat
- v. (*namāz v.*) → namāz
- v. (*ol v.*) → ol

- v. (*öyle* v.) → öyle
- v. (*seher* v.) → seher
- v. (*şubh* v.) → şubh
- v. (*şol* v.) → şol
- v. (*terāzū* v.) → terāzū
- v. (*tıfilluk* v.) → tıfilluk

vaḳtī (*Far.*): Bir zaman, bir vakit, ... -dığı zaman. -5-

v. 279b/09, 006b/15, 208a/08, 216b/09, 217a/01

vālī (*Ar.*): Bir vilayeti idare eden en büyük memur. -1-

v.+si 238a/04

va'llāhi (*Ar.*): “Allah için” anlamında yemin sözü. -7-

v. 011a/08, 110a/12, 151a/04, 210a/12, 212b/11, 282a/13, 308a/09

va'llāhu a'lem (*Ar.*): “En iyisini Allah bilir” anlamında Arapça ifade. -15-

v. 016b/06, 060b/11, 068b/08, 071b/02, 071b/13, 074b/04, 077b/02, 132b/15, 134a/02, 140b/10, 147b/09, 207a/05, 236b/10, 248a/09, 249b/15, 316b/01

va'llāhu a'lem bi'ş-şavab (*Ar.*): “Allah doğrusunu daha iyi bilir” anlamında Arapça ifade. -4-

v. 297a/07, 300b/06, 307b/09, 309a/07

var-: Girmek, ulaşmak. -423-

v. 015a/06, 025b/06, 039a/13, 043b/08, 057b/06, 063b/10, 084a/07, 086b/01, 086b/11, 086b/14, 089b/09, 092a/15, 099b/13, 111a/02, 114a/15,

117b/03, 119b/06, 130b/05, 130b/14, 133a/06, 140a/12, 149a/11, 193a/03, 209a/05, 213a/05, 220b/09, 223b/08, 223b/14, 249b/02, 254b/15, 255b/04, 275a/13, 318a/11, 320a/06, 323b/02, 330a/10, 330a/12

v.-a 031a/01, 110a/12, 131b/11, 248b/05, 275b/10, 288b/09, 313a/07, 323b/04, 323b/05, 325b/05, 330b/07

v.-acaḳlarıñ 113a/06

v.-alar 054b/11, 118b/12, 175b/10, 272a/14

v.-alum 052a/15, 054b/04, 054b/09, 060a/01, 060a/05, 101b/15, 106b/13, 107a/13, 108a/15, 112b/05, 123b/07, 139a/15, 269a/15, 317b/15, 322b/02

v.-am 110a/12, 126b/14, 131a/05, 149a/12, 198a/05, 223b/05, 239b/09, 301b/10

v.-asın 037b/14, 311b/04, 311b/05, 313a/11, 313a/12, 320a/14

v.-asız 315b/04

v.-asızuñ 320a/10

v.-asun 130b/15

v.-avuz 107a/03, 139a/04, 248b/13, 322b/04

v.-ayıdı 287b/07

v.-ayım 040b/01, 072b/01, 081a/01, 095a/05, 113b/06, 122a/09, 125a/04, 149a/11, 217b/10, 150a/01

v.-ayın 318b/04, 320b/07, 320b/08, 323a/05, 327b/03

v.-di 005a/05, 005a/07, 006a/10,
006b/05, 006b/09, 019a/06, 019a/07,
020a/09, 022a/05, 023a/15, 028a/06,
028b/05, 034b/02, 035b/10, 035b/12,
036b/11, 037a/14, 037b/08, 037b/15,
038a/04, 039b/01, 052a/01, 054a/05,
054b/07 055b/14, 056b/14, 057b/07,
059b/02, 059b/12, 061b/02, 063b/12,
064a/03, 065b/02, 067a/08, 067a/09,
068b/12, 072a/15, 075a/12, 076b/03,
078b/02, 084a/08, 084b/12, 085b/08,
086b/14, 088b/09, 089a/11, 090b/01,
092a/05, 095a/10, 096b/02, 098b/05,
111a/04, 111a/05, 112b/07, 113b/07,
113b/13, 114a/11, 121b/15, 122b/06,
125b/09, 127b/03, 128a/05, 130b/05,
130b/06, 130b/08, 131b/13, 132a/15,
135a/13, 136a/09, 136a/12, 137a/02,
139a/01, 139b/06, 140a/14, 141b/06,
154a/09, 166b/08, 193a/04, 194a/06,
198a/10, 198a/11, 198a/13, 204a/09,
205a/01, 206b/05, 208a/09, 209a/02,
209a/06, 213b/03, 217a/01, 217a/02,
218a/12, 220b/12, 222a/06, 222b/03,
223a/11, 223b/08, 226a/02, 226a/11,
230a/01, 233a/11, 236a/02, 236a/03,
236b/06, 239b/03, 248b/10, 249b/04,
249b/07, 251a/15, 252a/12, 253a/02,
253a/03, 253b/02, 254b/04, 255b/04,
257a/09, 258a/09, 263a/08, 264a/03,
270b/09, 270b/13, 271a/01, 280a/07,
281b/01, 281b/03, 284b/13, 285b/03,
286a/02, 286a/12, 287b/05, 290a/15,
290b/14, 291a/14, 309b/08, 309b/14,
311b/09, 312a/09, 312a/10, 313b/04,
316a/09, 318a/13, 318a/15, 318b/06,
320a/07, 320a/14, 320b/09, 321b/09,
323a/02, 323a/06, 323b/02, 325a/14,

326b/12, 327a/12, 327b/06, 328a/15,
328b/01, 330a/11, 331a/02, 328a/04

v.-dılar 017b/13, 026a/10, 027a/08,
045a/13, 047a/13, 049a/14, 050a/02,
050a/04, 052b/11, 060a/03, 060a/07,
073b/15, 075a/04, 075b/02, 076a/05,
076b/03, 077a/07, 093b/13, 095a/08,
098b/15, 112b/04, 121a/09, 144a/14,
184b/04, 197b/03, 235b/13, 237a/09,
240a/03, 250a/13, 251b/11, 266b/02,
266b/04, 268b/10, 268b/14, 269a/04,
269a/09, 281a/10, 307a/13, 312a/11,
312a/14, 320a/09, 328b/14, 329a/12

v.-duğı 003a/06

v.-dum 010b/10, 076b/12, 082a/05,
082a/06, 148a/05, 149a/12, 157a/15,
163b/03, 165a/03, 166b/08, 167b/05,
168a/03, 170b/06, 174b/01, 186a/02,
187a/01, 187b/13, 188a/07, 212b/02,
212b/05, 212b/09, 215a/07, 216a/05,
277a/03, 278a/09

v.-duñ 130b/03, 235b/14

v.-đıl 258a/05, 269a/14, 314a/01

v.-ın 098b/06

v.-ısarsız 049b/03

v.-madı 229b/14, 291b/01, 309b/07

v.-madın 308a/10

v.-madıydı 230a/11

v.-madum 276b/14

v.-mağa 314b/06

v.-mağıl 239b/02

v.-mağ 018b/01, 063b/04, 138b/14,
313a/09

v.-mağda 138b/08
v.-mağdur 172b/12
v.-mağlığa 218a/15
v.-masun 237a/07
v.-mayasın 313a/15
v.-maz 325a/09
v.-mazın 209a/14
v.-mazsañ 318b/03
v.-miş 113a/10, 311b/03
v.-mişam 188a/10
v.-mişdı 134b/14
v.-mişdum 035a/14
v.-mişıdı 322b/09
v.-mişlar 074b/06
v.-sa 129b/03
v.-sın 136b/15, 244a/06
v.-sun 131a/01, 198a/08, 223b/06,
223b/15, 302a/15, 323b/05
v.-sunlar 101b/07
v.-uñ 223b/11, 238b/01, 269b/07,
272b/02, 319b/01, 327b/06
v.-uñuz 137a/14, 137b/02, 218a/04
v.-up 320a/04
v.-ur 015b/11, 164a/11, 186b/15
v.-uram 019a/04, 322a/12
v.-urđı 113a/07, 138b/02, 138b/03,
216b/02, 216b/14
v.-urıdı 018b/06, 262b/08
v.-urlar 073a/04, 080b/15

v.-urlardı 308b/13
v.-urlarđı 032b/04
v.-urlarsa 121a/04
v.-ursañ 086b/02, 313a/14, 318b/02
v.-ursın 069b/11
v.-uruz 281a/12
v.-uvuzısañ 313a/13
• v. (*cenge v.*) → ceng
• v. (*duru v.*) → dur-
• v. (*elden v.*) → el
• v. (*gerü v.*) → gerü
• v. (*girü v.*) → gerü
• v. (*ilerü v.*) → ilerü
• v. (*iş elden v.*) → iş
• v. (*karşu v.*) → karşı
• v. (*secdeye v.*) → secde
• v. (*tefekkür âlemine v.*) → tefekkür
• v. (*uykuya v.*) → uyku

var : Mevcut, var. -325-

v. 006a/07, 006a/09, 010b/07,
021b/14, 025b/13, 026b/12, 026b/13,
030a/10, 031b/15, 037b/13, 038b/15,
039a/14, 053a/04, 053b/13, 059a/03,
059b/15, 065b/10, 065b/12, 067a/05,
071a/13, 072b/01, 075a/10, 075b/09,
076b/07, 079b/11, 083b/14, 086a/02,
087a/06, 087b/03, 089b/01, 089b/02,
091b/03, 095b/04, 106a/10, 106a/15,
111a/15, 114b/04, 116b/15, 123b/07,
125a/03, 125b/04, 125b/15, 126b/10,
128a/01, 131a/03, 131a/11, 132a/05,
140a/11, 145a/06, 145b/08, 146a/01,
155a/05, 156b/03, 159a/12, 161a/07,
161b/12, 162a/05, 162b/14, 163a/11,

164a/14, 164b/11, 165b/07, 166a/03,
168b/06, 168b/14, 170b/15, 171a/02,
171a/10, 171a/14, 174a/12, 174a/13,
175a/11, 175a/13, 175b/03, 175b/04,
175b/06, 175b/08, 176a/05, 176b/09,
177b/11, 178b/05, 180a/12, 180b/05,
180b/06, 180b/07, 180b/08, 180b/12,
184b/06, 186a/04, 186b/08, 191a/15,
191b/01, 194a/01, 201a/14, 205a/10,
206b/03, 212b/01, 215a/11, 217a/02,
220a/02, 229a/02, 233a/01, 237a/06,
242b/13, 249a/01, 253a/07, 270a/02,
270b/02, 282a/12, 286b/08, 291b/02,
307b/06, 312b/01, 319b/08, 320a/09,
321a/04, 323a/07, 333a/06, 333a/08

v.+dı 005b/14, 017b/12, 054a/08,
055b/14, 055b/15, 059a/06, 061a/02,
061a/10, 061b/06, 063b/07, 066a/11,
068b/14, 069a/07, 069a/08, 069a/09,
069a/13, 069b/05, 069b/06, 070b/13,
079a/05, 081b/04, 094a/15, 101a/05,
101b/10, 108a/13, 121b/05, 122a/12,
125a/15, 130b/07, 134a/08, 134b/09,
134b/12, 139a/07, 141b/14, 142a/03,
273b/02, 307b/12, 326b/07, 326b/08

v.+dır 220a/14

v.+dur 003b/05, 004a/02, 004a/03,
013b/04, 014b/02, 020a/04, 037b/13,
045b/14, 047b/13, 110a/09, 142a/05,
146a/02, 161b/12, 162b/13, 166a/11,
194a/01, 228b/14, 230a/15, 231b/02,
237b/08, 244a/14, 244b/01, 249a/01,
251b/11, 256a/09, 256b/04, 258a/04,
273a/06, 282b/05, 282b/11, 286a/10,
297a/10, 298a/04, 302a/06, 302a/09,
307a/15, 312b/03, 313b/08, 314a/02,
315b/15, 319b/08, 324a/16, 333a/15

v.+ıdı 008b/07, 015b/10, 017b/07,
019b/02, 023b/14, 023b/15, 025a/08,
036a/05, 038a/06, 038a/08, 038a/14,
040a/06, 041a/06, 045a/10, 048a/06,
051b/01, 051b/02, 051b/12, 052a/05,
054a/09, 054a/14, 055b/10, 056a/01,
064a/08, 068b/10, 072a/02, 072a/12,
074b/08, 074b/09, 074b/13, 079a/06,
080b/06, 081b/15, 084a/02, 084b/02,
094a/02, 094a/03, 101a/01, 108b/04,
112b/01, 120b/02, 121a/07, 122a/02,
135a/04, 138b/01, 142a/04, 148b/04,
148b/05, 168a/11, 169a/05, 169b/01,
169b/02, 170a/01, 170b/02, 174b/05,
174b/06, 187b/08, 193a/02, 196a/12,
198a/02, 203a/02, 203a/14, 203b/03,
204b/10, 204b/11, 205a/05, 205a/14,
205b/09, 206a/11, 206b/01, 207a/07,
210b/05, 211a/06, 211b/09, 211b/10,
217a/02, 219b/13, 240a/06, 248b/11,
254b/06, 261a/11, 261a/12, 262b/15,
266b/07, 270b/03, 273b/11, 276a/06,
279b/09, 280a/03, 286a/04, 287a/15,
289a/09, 304a/15, 308a/04, 312a/10,
330a/01

v.+ımiş 032a/12, 032a/13, 032a/14,
052b/06, 052b/08, 201b/07

v.+ısa 031b/11, 110b/04, 228b/14,
258a/01, 267a/04, 301a/09, 324b/04,
330a/14

v.+ımdur 286a/07

v.+sa 014b/09, 145a/07, 316a/03

- v. *eyle-*: Yaratmak. 038b/10
- v. *it-*: Yaratmak, meydana getirmek. 008a/04
- v. *ol-*: Yaşamak. 274a/10

varlık : Mevcudiyet, var olan. -1-

v.+ıla 298a/15

vaşf (Ar.): Bir şeyin keyfiyetini beyan etme, methetme, övme. -7-

v.+ımı 032a/02

- v. *it-*: Niteliklerini beyan etmek, anlatmak. 160b/04, 163a/06, 178a/13
- v.+(a) *gel-*: Anlatılmak. 180b/03, 180b/12
- v.+(a) *sıg-*: Anlatılmayacak derecede olmak. 180b/04

vaşî (Ar.): Bir ölünün vasiyetini yerine getirmeye memur edilen kimse. -2-

v. 263b/07

v.+si 263b/07

vaşiyyet (Ar.): Bir kimsenin öldükten sonra yapılmasını istediği şey, vasiyet. -22-

v.+i 049a/10, 095a/13, 217b/05, 232b/02, 255b/02, 303a/05

v.+in 242a/06

v.+ümi 048b/13

v.+üñ 095b/01, 232b/02

- v. *eyle-*: Vasiyet etmek. 154b/04, 241a/04, 257a/14, 289a/10, 301b/08
- v. *it-*: Vasiyet etmek. 048b/09, 049a/05, 154b/15, 185a/08, 217b/05, 231b/11, 247b/12

vaşiyyet-nâme (Ar.+Far.): Bir kimsenin, vasiyetini yazmış olduğu kâğıt, yazılı vasiyet. -1-

v. 247b/09

vâ-veylâ (Ar.): Eyvah, yazık!

-1- (krş. vâ-veylî)

v. 324a/05

vâ-veylî → **vâ-veylâ** -1-

v. 226b/11

vay : Eyvah. -5-

v. 013b/15, 055a/13, 059b/06, 066a/06, 235b/07

va'z (Ar.): Nasihat, vaaz. -1-

- v. *it-*: Nasihat etmek. 255a/08

vazîfe (Ar.): Bir kimsenin muayyen bir ücret alarak yaptığı iş. -1-

- v. *it-*: Vazife etmek. 254b/09

ve (Ar.): Ve. -5444-

v. 002b/04, 002b/05, 002b/11, 002b/15, 003a/06, 003a/07, 003a/12, 003a/14, 003a/15, 003b/03, 003b/05, 004a/01, 004a/02, 004b/01, 004b/02, 004b/03, 004b/04, 004b/05, 004b/06, 004b/08, 004b/10, 004b/11, 004b/12, 004b/14, 004b/15, 005a/01, 005a/02, 005a/03, 005a/04, 005a/06, 005a/07, 005a/08, 005a/11, 005a/12, 005a/13, 005b/01, 005b/02, 005b/03, 005b/05, 005b/07, 005b/10, 005b/13, 005b/14, 006a/01, 006a/03, 006a/07, 006a/08, 006a/09, 006a/10, 006a/13, 006a/14, 006b/01, 006b/04, 006b/08, 006b/11, 006b/13, 007a/03, 007a/08, 007a/12, 007a/15, 007b/01, 007b/04, 007b/09, 007b/13, 008a/01, 008a/06, 008a/12, 008a/13, 008b/02, 008b/04, 008b/06, 008b/09, 008b/11, 009a/03, 009a/06, 009a/10, 009a/11, 009a/12, 009b/01, 009b/03, 009b/06, 009b/09, 009b/10,

009b/11, 009b/12, 009b/13, 009b/14,
009b/15, 010a/01, 010a/02, 010a/03,
010a/05, 010a/06, 010a/07, 010a/08,
010a/12, 010a/13, 010b/01, 010b/05,
010b/07, 010b/12, 010b/14, 010b/15,
011a/01, 011a/05, 011a/06, 011a/07,
011a/10, 011a/12, 011a/13, 011a/14,
011a/15, 011b/06, 011b/07, 011b/08,
011b/09, 011b/12, 011b/14, 012a/01,
012a/02, 012a/03, 012a/04, 012a/05,
012a/06, 012a/07, 012a/08, 012a/14,
012a/15, 012b/02, 012b/03, 012b/06,
012b/07, 012b/09, 012b/10, 012b/11,
012b/15, 013a/02, 013a/03, 013a/04,
013a/05, 013a/07, 013b/07, 013b/08,
013b/10, 013b/11, 013b/12, 013b/13,
014a/01, 014a/02, 014a/03, 014a/04,
014a/05, 014a/06, 014a/08, 014a/14,
014b/02, 014b/03, 014b/07, 014b/08,
014b/10, 014b/13, 015a/01, 015a/03,
015a/04, 015a/07, 015a/09, 015a/10,
015a/13, 015a/14, 015b/02, 015b/07,
015b/08, 015b/09, 015b/10, 016a/02,
016a/04, 016a/06, 016a/12, 016a/14,
016b/03, 016b/11, 016b/13, 017a/05,
017a/09, 017a/14, 017b/05, 017b/08,
017b/14, 018a/02, 018b/02, 018b/04,
018b/06, 018b/13, 019a/13, 019b/02,
019b/06, 019b/14, 020a/02, 020a/03,
020a/05, 020a/07, 020a/11, 020a/13,
020a/15, 020b/01, 020b/06, 020b/10,
020b/11, 020b/12, 020b/13, 020b/15,
021a/01, 021a/04, 021a/05, 021a/06,
021a/12, 021a/13, 021b/01, 021b/03,
021b/04, 021b/05, 021b/08, 021b/09,
021b/15, 022a/03, 022a/04, 022a/07,
022a/08, 022a/09, 022a/10, 022a/11,
022a/12, 022a/13, 022a/15, 022b/01,

022b/07, 022b/10, 022b/11, 022b/15,
023a/03, 023a/04, 023a/07, 023a/11,
023a/12, 023a/14, 023a/15, 023b/01,
023b/02, 023b/03, 023b/05, 023b/10,
023b/11, 024a/03, 024a/07, 024a/10,
024a/11, 024a/12, 024a/14, 024b/01,
024b/02, 024b/03, 024b/04, 024b/10,
024b/11, 024b/13, 025a/02, 025a/03,
025a/04, 025a/06, 025a/09, 025a/10,
025a/14, 025b/03, 025b/04, 025b/07,
025b/08, 025b/09, 025b/10, 026a/01,
026a/09, 026a/10, 026a/11, 026a/15,
026b/01, 026b/03, 026b/09, 026b/12,
026b/13, 026b/14, 027a/03, 027a/04,
027a/08, 027a/09, 027a/10, 027b/01,
027b/05, 027b/06, 027b/09, 027b/11,
027b/12, 027b/13, 028a/02, 028a/04,
028a/09, 028b/01, 028b/05, 028b/09,
028b/10, 028b/12, 029a/01, 029a/02,
029a/03, 029a/05, 029a/08, 029a/10,
029a/11, 029a/14, 029a/15, 029b/02,
029b/03, 029b/10, 030a/04, 030a/06,
030a/07, 030a/10, 030a/11, 030a/13,
030a/14, 030b/01, 030b/02, 030b/03,
030b/05, 030b/06, 030b/08, 030b/09,
030b/11, 031a/01, 031a/05, 031a/06,
031a/08, 031a/10, 031a/11, 031a/14,
031a/15, 031b/03, 031b/06, 031b/08,
032a/03, 032a/11, 032a/13, 032b/02,
032b/08, 032b/09, 032b/11, 032b/12,
033a/05, 033a/06, 033a/11, 033a/12,
033a/13, 033b/01, 034a/03, 034a/04,
034a/05, 034a/10, 034b/02, 034b/05,
034b/07, 034b/11, 034b/12, 034b/13,
034b/14, 034b/15, 035a/02, 035a/05,
035a/11, 035a/12, 035a/15, 035b/05,
035b/11, 035b/12, 036a/01, 036a/08,
036a/12, 036a/13, 036a/14, 036b/03,

036b/08, 036b/13, 036b/14, 037a/03,
037a/05, 037a/06, 037a/08, 037a/10,
037a/11, 037a/15, 037b/01, 037b/06,
037b/08, 037b/09, 038a/01, 038a/09,
038a/14, 038b/04, 038b/05, 038b/07,
038b/09, 038b/11, 038b/12, 038b/13,
039a/01, 039a/02, 039a/07, 039a/08,
039a/13, 039b/01, 039b/02, 039b/07,
040a/03, 040a/08, 040a/13, 040a/15,
040b/01, 040b/02, 040b/03, 040b/04,
040b/09, 041a/03, 041a/14, 041a/15,
041b/05, 041b/06, 041b/08, 041b/09,
041b/14, 042a/01, 042a/03, 042a/04,
042a/06, 042a/07, 042a/08, 042a/09,
042a/15, 042b/03, 042b/04, 042b/14,
043a/12, 043b/02, 043b/03, 043b/05,
043b/06, 043b/10, 043b/11, 043b/12,
044a/02, 044a/04, 044a/05, 044a/07,
044a/14, 044b/01, 044b/05, 044b/06,
044b/07, 044b/08, 044b/13, 044b/14,
044b/15, 045a/06, 045a/07, 045a/08,
045a/09, 045a/10, 045a/12, 045a/13,
045a/15, 045b/03, 045b/04, 045b/05,
045b/07, 045b/10, 045b/14, 045b/15,
046a/02, 046a/03, 046a/04, 046a/12,
046a/13, 046a/14, 046b/01, 046b/06,
046b/12, 046b/14, 046b/15, 047a/09,
047a/11, 047a/12, 047a/15, 047b/03,
047b/05, 047b/09, 047b/10, 047b/12,
047b/13, 048a/04, 048a/08, 048b/04,
048b/05, 048b/06, 048b/07, 048b/10,
048b/11, 048b/12, 048b/13, 049a/01,
049a/04, 049a/06, 049a/08, 049a/09,
049a/11, 049a/12, 049b/01, 049b/04,
049b/05, 049b/06, 049b/07, 049b/08,
049b/14, 049b/15, 050a/01, 050a/02,
050a/03, 050a/04, 050a/05, 050a/06,
050a/13, 050a/14, 050a/15, 050b/01,

050b/02, 050b/03, 050b/04, 050b/05,
050b/06, 050b/09, 050b/12, 050b/14,
051a/01, 051a/02, 051a/03, 051a/07,
051a/08, 051a/09, 051a/11, 051a/12,
051a/15, 051b/01, 051b/04, 051b/07,
051b/08, 051b/09, 051b/11, 051b/13,
051b/14, 051b/15, 052a/01, 052a/03,
052a/05, 052a/08, 052a/10, 052a/11,
052a/12, 052a/13, 052a/14, 052a/15,
052b/01, 052b/09, 052b/12, 052b/13,
052b/15, 053a/03, 053a/05, 053a/09,
053a/11, 053a/13, 053b/01, 053b/03,
053b/11, 053b/12, 053b/13, 053b/14,
054a/02, 054a/03, 054a/04, 054a/05,
054a/08, 054a/09, 054a/10, 054a/11,
054a/12, 054a/13, 054a/14, 054a/15,
054b/01, 054b/03, 054b/06, 054b/07,
054b/08, 054b/09, 054b/12, 054b/13,
055a/01, 055a/04, 055a/08, 055a/09,
055a/15, 055b/10, 055b/11, 055b/14,
055b/15, 056a/03, 056a/08, 056a/15,
056b/01, 056b/02, 056b/05, 056b/06,
056b/07, 056b/08, 056b/09, 056b/10,
056b/12, 056b/14, 057a/02, 057b/03,
057b/06, 057b/07, 057b/10, 058a/04,
058a/05, 058a/06, 058a/09, 058a/11,
058a/12, 058a/14, 058a/15, 058b/05,
058b/06, 058b/13, 058b/14, 059a/01,
059a/02, 059a/03, 059a/05, 059a/08,
059a/09, 059a/10, 059a/11, 059a/12,
059a/13, 059a/14, 059b/04, 059b/05,
059b/07, 059b/08, 059b/10, 059b/12,
060a/01, 060a/06, 060a/09, 060a/10,
060b/01, 060b/05, 060b/11, 061a/02,
061a/03, 061a/04, 061a/05, 061a/06,
061a/07, 061a/09, 061a/10, 061a/11,
061a/12, 061a/13, 061b/02, 061b/05,
061b/07, 061b/08, 061b/09, 061b/10,

061b/11, 061b/12, 061b/13, 061b/14,
062a/01, 062a/02, 062a/05, 062a/06,
062a/08, 062a/09, 062a/10, 062a/11,
062a/12, 062a/15, 062b/02, 062b/03,
062b/04, 062b/05, 062b/06, 062b/07,
062b/09, 062b/11, 062b/13, 063a/03,
063a/04, 063a/05, 063a/06, 063a/08,
063a/09, 063a/10, 063a/11, 063a/14,
063b/01, 063b/03, 063b/05, 063b/06,
063b/07, 063b/10, 063b/11, 063b/15,
064a/01, 064a/06, 064a/09, 064b/03,
064b/10, 064b/11, 065a/01, 065a/04,
065a/05, 065a/10, 065a/11, 065a/14,
065b/03, 065b/04, 065b/06, 065b/07,
065b/08, 065b/09, 065b/12, 065b/13,
065b/15, 066a/01, 066a/02, 066a/05,
066a/07, 066a/08, 066a/09, 066a/14,
066a/15, 066b/01, 066b/02, 066b/03,
066b/04, 066b/05, 066b/07, 066b/09,
066b/11, 066b/13, 066b/14, 067a/03,
067a/05, 067a/06, 067a/08, 067a/10,
067a/11, 067a/12, 067a/13, 067a/14,
067a/15, 067b/01, 067b/04, 067b/07,
067b/11, 068a/01, 068a/03, 068a/04,
068a/06, 068a/08, 068a/09, 068a/12,
068a/13, 068a/15, 068b/02, 068b/03,
068b/05, 068b/06, 068b/09, 068b/11,
068b/12, 069a/01, 069a/04, 069a/06,
069a/07, 069a/08, 069a/10, 069a/11,
069a/12, 069a/13, 069a/15, 069b/01,
069b/02, 069b/04, 069b/06, 069b/08,
069b/12, 069b/13, 070a/01, 070a/03,
070a/05, 070a/06, 070a/08, 070a/09,
070a/10, 070a/13, 070b/01, 070b/02,
070b/03, 070b/06, 070b/08, 070b/09,
070b/12, 070b/13, 070b/14, 071a/03,
071a/08, 071a/09, 071a/11, 071a/15,
071b/01, 071b/06, 071b/07, 071b/08,

071b/10, 071b/12, 071b/13, 072a/02,
072a/03, 072a/04, 072a/05, 072a/06,
072a/10, 072a/15, 072b/02, 072b/05,
072b/07, 072b/08, 072b/10, 073a/05,
073a/13, 073a/14, 073b/01, 073b/02,
073b/06, 073b/07, 073b/09, 073b/10,
073b/11, 073b/14, 074a/01, 074a/02,
074a/05, 074a/06, 074a/08, 074a/11,
074a/14, 074a/15, 074b/01, 074b/03,
074b/08, 074b/09, 074b/12, 074b/13,
074b/15, 075a/01, 075a/04, 075a/05,
075a/06, 075a/08, 075a/09, 075a/10,
075a/11, 075a/13, 075a/14, 075b/01,
075b/05, 075b/09, 075b/12, 075b/14,
076a/02, 076a/04, 076a/05, 076a/09,
076a/11, 076a/13, 076b/04, 076b/08,
076b/10, 076b/12, 076b/14, 077a/02,
077a/03, 077a/05, 077a/06, 077a/07,
077a/13, 077a/14, 077b/01, 078a/01,
078a/03, 078a/04, 078a/06, 078a/09,
078a/11, 078a/13, 078b/02, 078b/11,
078b/12, 078b/13, 079a/02, 079a/04,
079a/06, 079a/11, 079a/12, 079b/01,
079b/05, 079b/06, 079b/10, 079b/11,
079b/12, 080a/03, 080a/04, 080a/06,
080a/08, 080a/09, 080a/11, 080b/04,
080b/05, 080b/07, 080b/08, 080b/09,
080b/10, 080b/11, 081a/01, 081a/02,
081a/06, 081a/09, 081a/12, 081a/13,
081a/14, 081a/15, 081b/01, 081b/03,
081b/04, 081b/07, 081b/08, 081b/10,
081b/11, 081b/12, 081b/14, 081b/15,
082a/01, 082a/02, 082a/09, 082a/10,
082b/03, 082b/05, 082b/07, 082b/10,
082b/14, 083a/02, 083a/03, 083a/06,
083a/07, 083a/09, 083a/10, 083a/13,
083a/15, 083b/07, 083b/11, 083b/12,
084a/02, 084a/03, 084a/05, 084a/07,

084a/13, 084a/15, 084b/04, 084b/15,
085a/08, 085a/09, 085a/13, 085b/01,
085b/02, 085b/03, 085b/04, 085b/07,
085b/08, 085b/09, 085b/10, 086a/01,
086a/02, 086a/03, 086a/04, 086a/06,
086a/07, 086a/08, 086a/09, 086a/14,
086b/05, 086b/06, 086b/09, 086b/10,
086b/12, 086b/14, 086b/15, 087a/02,
087a/09, 087a/11, 087a/15, 087b/02,
087b/04, 087b/05, 087b/06, 087b/11,
087b/13, 087b/14, 088a/03, 088a/06,
088a/07, 088a/08, 088a/09, 088a/13,
088b/02, 088b/04, 088b/05, 088b/06,
088b/08, 089a/02, 089a/10, 089a/15,
089b/01, 089b/02, 089b/04, 089b/05,
089b/07, 089b/08, 089b/09, 089b/10,
089b/11, 089b/12, 089b/15, 090a/04,
090a/05, 090a/07, 090a/09, 090a/10,
090a/11, 090a/13, 090b/01, 090b/05,
090b/06, 090b/08, 090b/09, 090b/10,
090b/14, 090b/15, 091a/08, 091a/10,
091a/12, 091a/14, 091a/15, 091b/01,
091b/02, 091b/04, 091b/07, 091b/08,
091b/09, 091b/10, 091b/11, 091b/12,
091b/15, 092a/03, 092a/04, 092a/05,
092a/06, 092a/07, 092a/08, 092a/10,
092a/11, 092a/12, 092a/13, 092b/03,
092b/05, 092b/12, 093a/04, 093a/07,
093a/08, 093a/10, 093a/11, 093a/14,
093b/02, 093b/04, 093b/05, 093b/09,
093b/11, 094a/01, 094a/04, 094a/06,
094a/07, 094a/08, 094a/12, 094a/13,
094a/15, 094b/08, 094b/09, 094b/13,
095a/01, 095a/03, 095a/04, 095a/07,
095a/10, 095a/11, 095a/13, 095b/08,
095b/11, 095b/12, 095b/13, 095b/15,
096a/03, 096a/04, 096a/05, 096a/06,
096a/07, 096a/13, 096a/14, 096b/05,

096b/06, 096b/08, 096b/11, 096b/12,
096b/14, 097a/02, 097a/03, 097a/05,
097a/09, 097b/01, 097b/02, 097b/04,
097b/05, 097b/07, 097b/10, 097b/13,
098a/03, 098a/07, 098a/09, 098a/12,
098a/13, 098a/15, 098b/01, 098b/02,
098b/04, 098b/06, 098b/08, 098b/11,
099a/02, 099a/15, 099b/03, 099b/06,
099b/13, 100a/03, 100a/07, 100a/14,
100a/15, 100b/09, 100b/11, 100b/13,
100b/14, 101a/04, 101a/05, 101a/08,
101a/10, 101b/06, 101b/07, 101b/11,
101b/14, 101b/15, 102a/01, 102a/02,
102a/05, 102a/06, 102a/11, 102a/12,
102b/02, 102b/03, 102b/07, 102b/08,
102b/09, 103a/02, 103a/04, 103a/06,
103a/09, 103a/10, 103a/12, 103a/13,
103a/14, 103b/05, 103b/09, 104a/01,
104a/02, 104a/04, 104a/15, 104b/02,
104b/03, 104b/05, 104b/06, 104b/10,
104b/11, 104b/12, 105a/01, 105a/05,
105a/14, 105a/15, 105b/08, 105b/12,
105b/13, 105b/14, 106a/01, 106a/10,
106a/11, 106a/15, 106b/02, 106b/12,
107a/03, 107a/08, 107a/09, 107a/11,
107a/13, 107a/14, 107a/15, 107b/01,
107b/03, 107b/08, 107b/09, 107b/10,
107b/14, 108a/03, 108a/05, 108a/06,
108a/07, 108a/11, 108b/04, 108b/05,
108b/09, 108b/10, 109a/01, 109a/02,
109a/03, 109a/05, 109a/06, 109a/07,
109a/08, 109a/10, 109a/12, 109a/13,
109b/06, 109b/07, 109b/09, 109b/15,
110a/03, 110a/06, 110a/13, 110a/14,
110a/15, 110b/01, 110b/02, 110b/09,
110b/13, 111a/02, 111a/12, 111a/13,
111b/06, 111b/07, 111b/13, 111b/14,
111b/15, 112a/06, 112a/11, 112a/12,

112a/13, 112a/15, 112b/01, 112b/03,
112b/04, 112b/05, 112b/13, 112b/15,
113a/03, 113a/05, 113a/06, 113a/10,
113a/11, 113a/13, 113a/14, 113b/03,
113b/08, 113b/13, 114a/03, 114a/04,
114a/05, 114a/08, 114a/10, 114a/12,
114a/15, 114b/01, 114b/06, 114b/10,
114b/15, 115a/03, 115a/06, 115a/08,
115a/09, 115a/10, 115b/03, 115b/05,
115b/09, 115b/10, 115b/11, 115b/12,
115b/13, 115b/14, 116a/07, 116b/01,
116b/02, 116b/04, 116b/07, 117a/02,
117a/04, 117a/09, 117a/11, 117a/12,
117a/13, 117b/02, 117b/03, 117b/06,
117b/09, 117b/11, 117b/15, 118a/01,
118a/03, 118a/12, 118b/02, 118b/04,
118b/07, 118b/08, 118b/09, 118b/11,
118b/13, 119a/01, 119a/07, 119a/08,
119a/10, 119b/03, 119b/07, 120a/01,
120a/02, 120a/03, 120a/04, 120a/05,
120a/06, 120a/07, 120a/09, 120a/13,
120a/14, 120b/07, 120b/08, 120b/13,
120b/14, 121a/04, 121a/06, 121a/07,
121a/09, 121a/10, 121a/12, 121a/15,
121b/05, 121b/10, 121b/11, 121b/13,
121b/14, 122a/01, 122a/03, 122a/04,
122a/09, 122b/07, 122b/10, 123a/01,
123a/06, 123a/10, 123a/12, 123a/15,
123b/01, 123b/02, 123b/04, 123b/05,
123b/07, 123b/11, 123b/15, 124a/01,
124a/06, 124a/08, 124a/13, 124b/04,
124b/10, 124b/14, 124b/15, 125a/02,
125a/03, 125a/05, 125a/14, 125a/15,
125b/01, 125b/03, 125b/04, 125b/05,
125b/07, 125b/08, 125b/09, 125b/14,
126a/01, 126a/02, 126a/05, 126a/07,
126a/09, 126a/10, 126a/13, 126a/15,
126b/04, 126b/05, 126b/07, 126b/12,

126b/14, 127a/02, 127a/03, 127a/07,
127a/08, 127a/09, 127a/10, 127a/11,
127a/15, 127b/02, 127b/03, 127b/12,
127b/13, 128a/01, 128a/02, 128a/03,
128a/05, 128a/11, 128a/13, 128a/15,
128b/06, 128b/08, 128b/09, 128b/12,
128b/15, 129a/03, 129a/04, 129a/11,
129a/12, 129a/13, 129b/01, 129b/02,
129b/04, 129b/05, 129b/06, 129b/07,
129b/08, 129b/15, 130a/04, 130a/07,
130a/11, 130a/15, 130b/01, 130b/04,
130b/07, 130b/08, 130b/09, 130b/11,
130b/12, 131a/08, 131a/14, 131b/01,
131b/02, 131b/06, 131b/07, 131b/08,
131b/10, 131b/11, 131b/12, 131b/15,
132a/01, 132a/02, 132a/08, 132a/09,
132a/11, 132b/07, 132b/08, 133a/02,
133a/03, 133a/07, 133a/08, 133a/10,
133a/11, 133a/12, 133a/13, 133a/15,
133b/01, 133b/02, 133b/03, 133b/06,
133b/11, 134a/04, 134a/05, 134a/07,
134a/09, 134a/10, 134a/12, 134b/04,
134b/06, 134b/07, 134b/08, 134b/09,
134b/10, 134b/11, 134b/12, 135a/08,
135a/10, 135a/11, 135b/03, 135b/04,
135b/07, 135b/08, 135b/14, 136a/01,
136a/02, 136a/04, 136a/05, 136b/02,
136b/04, 136b/06, 136b/07, 136b/08,
136b/13, 136b/15, 137a/01, 137a/03,
137a/05, 137a/08, 137a/10, 137a/12,
137b/06, 137b/08, 138a/05, 138a/06,
138a/14, 138b/02, 138b/05, 138b/07,
138b/09, 138b/11, 138b/13, 139a/01,
139a/02, 139a/03, 139a/04, 139a/05,
139a/07, 139a/08, 139a/09, 139a/12,
139a/13, 139a/14, 139a/15, 139b/01,
139b/03, 139b/05, 139b/08, 139b/09,
139b/10, 139b/11, 139b/12, 139b/14,

140a/03, 140a/04, 140a/06, 140a/07,
140a/10, 140a/11, 140a/13, 140a/14,
140b/08, 140b/09, 140b/14, 141a/03,
141a/09, 141a/13, 141a/14, 141b/01,
141b/02, 141b/03, 141b/04, 141b/05,
141b/08, 141b/09, 141b/10, 141b/12,
142a/01, 142a/03, 142a/05, 142a/06,
142a/07, 142a/08, 142a/09, 142a/11,
142a/14, 142b/08, 142b/09, 142b/11,
142b/14, 143a/01, 143a/02, 143a/03,
143a/04, 143a/06, 143a/07, 143a/13,
143a/14, 143b/02, 143b/03, 143b/08,
143b/09, 143b/11, 143b/12, 143b/14,
144a/02, 144a/05, 144a/06, 144a/07,
144a/14, 144b/02, 144b/03, 144b/04,
144b/05, 144b/06, 144b/09, 144b/10,
144b/11, 144b/12, 144b/13, 144b/15,
145a/03, 145a/04, 145a/11, 145a/12,
145a/13, 145b/04, 145b/05, 145b/06,
145b/08, 145b/11, 145b/13, 145b/14,
145b/15, 146a/06, 146a/08, 146a/15,
146b/01, 146b/05, 146b/07, 146b/13,
146b/14, 147a/01, 147a/04, 147a/05,
147a/06, 147a/07, 147a/08, 147a/12,
147b/01, 147b/03, 147b/07, 148a/01,
148a/11, 148a/12, 148a/15, 148b/04,
148b/05, 148b/06, 148b/10, 148b/12,
148b/13, 149a/02, 149a/04, 149a/05,
149a/06, 149a/07, 149a/08, 149a/09,
149a/11, 149a/13, 149a/14, 149b/03,
149b/04, 149b/07, 149b/09, 149b/13,
149b/14, 149b/15, 150a/02, 150a/05,
150a/06, 150a/14, 150a/15, 150b/02,
150b/07, 150b/09, 151a/05, 151a/10,
151a/12, 151b/01, 151b/02, 151b/05,
151b/08, 151b/11, 151b/13, 152a/06,
152a/09, 152a/11, 152a/12, 152a/14,
152a/15, 152b/03, 152b/05, 152b/08,

152b/13, 152b/15, 153a/01, 153a/02,
153a/06, 153a/07, 153a/09, 153a/10,
153a/11, 153a/12, 153a/14, 153a/15,
153b/06, 153b/07, 153b/08, 153b/10,
154a/02, 154a/03, 154a/07, 154a/08,
154a/09, 154a/12, 154a/14, 154b/05,
155a/01, 155a/02, 155a/03, 155a/05,
155a/10, 155b/07, 155b/10, 155b/11,
155b/12, 156a/02, 156a/03, 156a/05,
156a/07, 156a/08, 156a/12, 156b/01,
156b/09, 156b/12, 156b/13, 156b/15,
157a/06, 157a/09, 157a/15, 157b/01,
157b/03, 157b/05, 157b/11, 157b/13,
157b/15, 158a/01, 158a/03, 158a/05,
158a/07, 158a/09, 158a/15, 158b/04,
158b/09, 158b/11, 158b/15, 159a/03,
159a/05, 159a/09, 159a/12, 159b/01,
159b/06, 159b/10, 159b/12, 159b/15,
160a/01, 160a/02, 160a/07, 160a/08,
160a/10, 160a/11, 160a/13, 160a/14,
160b/01, 160b/03, 160b/05, 160b/10,
160b/11, 161a/01, 161a/09, 161a/10,
161a/12, 161a/13, 161a/15, 161b/03,
161b/10, 161b/13, 161b/14, 162a/01,
162a/02, 162a/07, 162a/08, 162a/09,
162a/11, 162a/14, 162a/15, 162b/02,
162b/03, 162b/08, 162b/10, 162b/13,
162b/14, 162b/15, 163a/02, 163a/03,
163a/04, 163a/13, 163b/03, 163b/05,
163b/07, 163b/08, 163b/10, 163b/14,
164a/07, 164a/09, 164b/02, 164b/06,
164b/09, 164b/13, 164b/14, 165a/02,
165a/04, 165a/05, 165a/06, 165a/15,
165b/01, 165b/02, 165b/03, 165b/04,
165b/07, 165b/11, 165b/13, 165b/14,
165b/15, 166a/06, 166a/07, 166a/12,
166b/04, 166b/07, 166b/12, 166b/13,
167a/01, 167a/02, 167a/03, 167a/04,

167a/06, 167a/08, 167a/13, 167a/14,
167b/02, 167b/03, 167b/04, 167b/06,
167b/07, 167b/08, 167b/10, 167b/15,
168a/01, 168a/04, 168a/05, 168a/06,
168a/07, 168a/08, 168a/09, 168a/10,
168a/15, 168b/01, 168b/05, 168b/07,
168b/10, 168b/11, 168b/12, 169a/02,
169a/03, 169a/04, 169a/05, 169a/11,
169a/12, 169a/14, 169b/01, 169b/03,
169b/04, 169b/09, 169b/13, 170a/02,
170a/04, 170a/06, 170a/09, 170a/12,
170a/13, 170b/01, 170b/02, 170b/04,
170b/05, 170b/07, 170b/08, 170b/10,
170b/11, 170b/15, 171a/02, 171a/04,
171a/05, 171a/08, 171a/12, 171a/15,
171b/01, 171b/02, 171b/05, 171b/07,
171b/11, 171b/12, 171b/13, 171b/14,
172a/02, 172a/05, 172a/07, 172a/09,
172a/10, 172a/12, 172a/13, 172b/07,
172b/09, 172b/10, 172b/11, 172b/12,
172b/13, 172b/14, 173a/02, 173a/03,
173a/06, 173a/08, 173a/09, 173a/13,
173a/14, 173a/15, 173b/01, 173b/02,
173b/03, 173b/05, 173b/06, 173b/07,
173b/08, 173b/12, 173b/14, 174a/03,
174a/04, 174a/06, 174a/07, 174a/08,
174a/09, 174b/01, 174b/02, 174b/03,
174b/04, 174b/08, 174b/09, 174b/10,
174b/11, 174b/12, 174b/13, 174b/15,
175a/01, 175a/02, 175a/03, 175a/04,
175a/05, 175a/06, 175a/09, 175a/10,
175a/11, 175a/12, 175a/13, 175b/03,
175b/04, 175b/05, 175b/06, 175b/07,
175b/08, 175b/09, 175b/11, 175b/15,
176a/01, 176a/02, 176a/03, 176a/05,
176a/06, 176a/08, 176a/09, 176a/10,
176a/11, 176a/12, 176a/13, 176b/02,
176b/03, 176b/06, 176b/07, 176b/10,

176b/11, 176b/12, 176b/13, 176b/15,
177a/01, 177a/02, 177a/04, 177a/05,
177a/06, 177a/07, 177a/09, 177a/11,
177a/12, 177b/04, 177b/05, 177b/09,
177b/13, 177b/14, 177b/15, 178a/01,
178a/04, 178a/06, 178a/07, 178a/08,
178a/09, 178a/10, 178a/11, 178a/13,
178a/14, 178b/01, 178b/02, 178b/03,
178b/04, 178b/05, 178b/06, 178b/09,
178b/10, 178b/12, 178b/13, 178b/14,
179a/01, 179a/03, 179a/04, 179a/09,
179a/14, 179a/15, 179b/02, 179b/05,
179b/07, 179b/08, 179b/09, 179b/13,
180a/02, 180a/04, 180a/05, 180a/06,
180a/08, 180a/11, 180a/12, 180a/13,
180a/15, 180b/02, 180b/03, 180b/06,
180b/07, 180b/08, 180b/09, 180b/11,
180b/13, 181a/01, 181a/02, 181a/03,
181a/04, 181a/06, 181a/07, 181a/08,
181a/10, 181a/11, 181a/12, 181a/15,
181b/05, 181b/06, 181b/07, 181b/09,
181b/10, 181b/11, 182a/01, 182a/02,
182a/03, 182a/04, 182a/05, 182a/06,
182a/07, 182a/09, 182a/10, 182a/12,
182a/13, 182a/14, 182a/15, 182b/01,
182b/04, 182b/06, 182b/11, 182b/12,
182b/15, 183a/01, 183a/04, 183a/05,
183a/07, 183a/09, 183a/12, 183a/13,
183a/15, 183b/01, 183b/02, 183b/03,
183b/04, 183b/05, 183b/06, 183b/08,
183b/09, 183b/10, 183b/11, 183b/13,
183b/14, 184a/01, 184a/02, 184a/03,
184b/01, 184b/02, 184b/03, 184b/07,
184b/13, 184b/14, 184b/15, 185a/01,
185a/02, 185a/03, 185a/04, 185a/05,
185a/06, 185a/07, 185a/09, 185a/10,
185a/11, 185a/14, 185b/03, 186a/02,
186a/03, 186a/04, 186a/07, 186a/11,

186a/14, 186b/02, 186b/07, 186b/08,
186b/09, 186b/10, 186b/13, 186b/14,
187a/01, 187a/02, 187a/08, 187a/11,
187a/14, 187a/15, 187b/02, 187b/03,
187b/06, 187b/07, 187b/08, 187b/13,
187b/14, 188a/03, 188a/06, 188a/08,
188a/14, 188a/15, 188b/05, 188b/06,
188b/12, 188b/13, 188b/15, 189a/01,
189a/02, 189a/03, 189a/04, 189a/05,
189a/06, 189a/11, 189a/12, 189a/13,
189a/14, 189a/15, 189b/01, 189b/02,
189b/03, 189b/04, 189b/05, 189b/06,
189b/07, 189b/08, 189b/09, 189b/10,
189b/11, 189b/12, 189b/13, 189b/14,
189b/15, 190a/01, 190a/02, 190a/03,
190a/04, 190a/05, 190a/06, 190a/07,
190a/08, 190a/09, 190a/10, 190a/11,
190a/12, 190a/13, 190a/14, 190a/15,
190b/01, 190b/03, 190b/04, 190b/06,
190b/07, 190b/08, 190b/09, 190b/10,
190b/11, 190b/12, 190b/14, 191a/05,
191a/11, 191a/14, 191b/01, 191b/02,
191b/03, 191b/13, 192a/06, 192a/10,
192a/11, 192a/12, 192b/01, 192b/04,
192b/09, 193a/01, 193a/06, 193a/09,
193a/10, 193a/11, 193a/14, 193b/03,
193b/04, 193b/06, 193b/15, 194a/03,
194a/05, 194a/06, 194a/08, 194a/11,
194b/03, 194b/12, 194b/13, 194b/14,
195a/03, 195a/10, 195a/11, 195a/12,
195a/15, 195b/02, 195b/04, 195b/07,
196a/01, 196a/03, 196a/07, 196a/09,
196a/15, 196b/01, 196b/02, 196b/05,
196b/11, 196b/12, 196b/15, 197a/04,
197a/05, 197a/06, 197a/08, 197a/09,
197a/11, 197a/13, 197a/15, 197b/08,
197b/09, 197b/10, 197b/11, 198a/02,
198a/03, 198a/11, 198a/14, 198b/07,

198b/13, 199a/02, 199a/03, 199a/04,
199a/06, 199a/08, 199a/15, 199b/04,
199b/08, 199b/13, 200a/01, 200a/02,
200a/08, 200a/10, 200b/05, 200b/08,
200b/11, 200b/13, 200b/14, 201a/08,
201a/09, 201a/11, 201a/12, 201b/01,
201b/13, 201b/14, 201b/15, 202a/01,
202a/02, 202a/03, 202a/04, 202a/05,
202a/07, 202a/09, 202a/10, 202a/12,
202a/13, 202b/04, 202b/08, 203a/02,
203a/07, 203a/09, 203a/12, 203a/13,
203b/01, 203b/02, 203b/03, 203b/04,
203b/08, 203b/10, 204a/03, 204a/07,
204a/08, 204a/12, 204b/05, 204b/07,
204b/09, 204b/10, 204b/13, 205a/02,
205a/05, 205a/08, 205a/12, 205a/14,
205b/01, 205b/04, 205b/09, 205b/10,
205b/12, 205b/15, 206a/06, 206a/08,
206a/09, 206a/11, 206a/12, 206a/13,
206a/14, 206b/02, 206b/03, 206b/04,
206b/10, 206b/12, 206b/13, 206b/14,
207a/02, 207a/07, 207a/10, 207a/12,
207a/13, 207b/04, 207b/05, 207b/08,
207b/09, 207b/11, 207b/13, 207b/14,
208a/06, 208a/08, 208a/10, 208b/02,
208b/08, 208b/10, 208b/11, 209a/01,
209a/02, 209a/10, 209a/12, 209b/07,
209b/10, 209b/11, 209b/14, 210a/02,
210a/07, 210a/15, 210b/03, 210b/04,
210b/07, 210b/14, 211a/04, 211a/07,
211a/09, 211a/11, 211a/12, 211a/13,
211a/14, 211a/15, 211b/01, 211b/05,
211b/06, 211b/08, 211b/09, 211b/10,
211b/12, 211b/13, 212a/14, 212a/15,
212b/09, 212b/10, 213a/02, 213a/04,
213a/07, 213a/10, 213a/15, 213b/01,
213b/03, 213b/06, 213b/08, 213b/10,
213b/11, 213b/13, 214a/03, 214a/06,

214a/08, 214a/12, 214a/14, 214b/02,
214b/07, 214b/11, 214b/15, 215a/01,
215a/03, 215a/05, 215a/06, 215a/15,
215b/01, 215b/04, 215b/06, 215b/08,
215b/10, 215b/11, 215b/14, 216a/01,
216a/02, 216a/03, 216a/04, 216a/15,
216b/04, 216b/08, 216b/13, 216b/14,
216b/15, 217a/01, 217a/02, 217a/03,
217a/11, 217a/12, 217b/01, 217b/04,
217b/05, 217b/06, 217b/07, 218a/01,
218a/03, 218a/06, 218a/12, 218b/10,
218b/11, 218b/12, 218b/14, 219a/01,
219a/02, 219a/04, 219a/09, 219b/03,
219b/05, 219b/06, 219b/07, 219b/09,
219b/10, 219b/11, 219b/12, 219b/13,
219b/14, 219b/15, 220a/01, 220a/03,
220a/04, 220a/05, 220a/07, 220a/13,
220b/01, 220b/03, 220b/04, 220b/14,
220b/15, 221a/03, 221a/05, 221a/07,
221a/11, 221b/05, 221b/15, 222a/01,
222b/01, 222b/04, 222b/05, 222b/08,
222b/09, 222b/10, 222b/11, 222b/14,
222b/15, 223a/03, 223a/12, 223b/01,
223b/10, 224a/04, 224a/06, 224a/10,
224a/12, 224b/02, 224b/03, 224b/05,
224b/09, 224b/10, 224b/11, 224b/13,
225a/01, 225a/02, 225a/03, 225a/04,
225a/05, 225a/06, 225a/13, 225b/04,
225b/07, 225b/09, 225b/10, 225b/11,
225b/12, 225b/13, 225b/15, 226a/04,
226a/06, 226a/08, 226a/09, 226a/10,
226a/11, 226a/12, 226a/14, 226b/01,
226b/03, 226b/08, 226b/10, 226b/12,
226b/14, 226b/15, 227a/01, 227a/05,
227a/06, 227a/07, 227a/08, 227a/09,
227a/12, 227b/01, 227b/03, 227b/09,
227b/12, 227b/13, 228a/02, 228a/03,
228a/08, 228b/02, 228b/09, 228b/13,

228b/14, 229a/12, 229a/14, 229b/04,
229b/05, 229b/07, 229b/11, 229b/15,
230a/02, 230a/04, 230a/12, 230a/13,
230a/15, 230b/01, 230b/03, 230b/07,
230b/11, 230b/13, 231a/02, 231a/03,
231a/04, 231a/05, 231a/06, 231a/07,
231a/08, 231a/09, 231a/10, 231a/11,
231a/12, 231a/13, 231b/01, 231b/03,
231b/04, 231b/07, 231b/08, 231b/09,
231b/10, 231b/11, 231b/12, 231b/13,
231b/14, 231b/15, 232a/01, 232a/02,
232a/03, 232a/04, 232a/05, 232a/06,
232a/07, 232a/08, 232a/11, 232a/13,
232a/15, 232b/03, 232b/04, 232b/06,
232b/08, 232b/13, 232b/14, 233a/03,
233a/04, 233a/05, 233a/06, 233a/07,
233a/08, 233a/09, 233a/10, 233a/14,
233b/04, 233b/08, 233b/12, 233b/14,
234a/04, 234a/05, 234a/06, 234a/07,
234a/09, 234a/10, 234a/11, 234a/12,
234a/14, 234b/02, 234b/03, 234b/05,
234b/06, 234b/08, 234b/09, 234b/10,
234b/11, 235a/01, 235a/02, 235a/05,
235a/06, 235a/07, 235a/08, 235a/09,
235a/11, 235a/12, 235a/14, 235b/01,
235b/02, 235b/03, 235b/04, 235b/07,
235b/08, 235b/10, 235b/11, 235b/13,
235b/14, 236a/02, 236a/04, 236a/06,
236a/10, 236a/11, 236a/12, 236a/14,
236a/15, 236b/04, 236b/07, 236b/08,
237a/01, 237a/03, 237a/04, 237a/08,
237a/10, 237a/11, 237a/12, 237a/13,
237a/14, 237a/15, 237b/01, 237b/02,
237b/03, 237b/07, 237b/08, 237b/13,
237b/15, 238a/01, 238a/06, 238a/07,
238a/11, 238a/12, 238b/02, 238b/04,
238b/07, 238b/10, 238b/15, 239a/02,
239a/05, 239a/06, 239a/07, 239a/08,

239a/09, 239a/11, 239a/15, 239b/03,
239b/04, 239b/05, 239b/06, 239b/07,
239b/08, 239b/09, 239b/10, 239b/11,
239b/12, 239b/13, 239b/14, 239b/15,
240a/01, 240a/03, 240a/04, 240a/06,
240a/10, 240a/13, 240a/14, 240b/02,
240b/04, 240b/07, 240b/08, 240b/09,
240b/10, 240b/14, 240b/15, 241a/01,
241a/03, 241a/09, 241a/10, 241a/14,
241a/15, 241b/01, 241b/02, 241b/03,
241b/04, 241b/05, 241b/11, 241b/14,
242a/06, 242a/07, 242a/08, 242a/09,
242a/11, 242a/12, 242a/13, 242a/15,
242b/04, 242b/05, 242b/11, 242b/12,
243a/01, 243a/02, 243a/03, 243a/04,
243a/08, 243a/09, 243a/10, 243a/14,
243b/01, 243b/06, 243b/07, 243b/09,
244a/01, 244a/04, 244a/05, 244a/07,
244a/12, 244a/14, 244b/04, 244b/06,
244b/07, 244b/09, 244b/11, 244b/12,
244b/13, 245a/02, 245a/04, 245a/05,
245a/08, 245a/09, 245b/01, 245b/02,
245b/03, 245b/04, 245b/05, 245b/08,
245b/11, 245b/15, 246a/04, 246a/12,
246a/13, 246a/14, 246b/05, 246b/07,
246b/09, 246b/11, 246b/12, 246b/13,
246b/15, 247a/06, 247a/08, 247a/11,
247a/12, 247b/04, 247b/06, 247b/07,
247b/10, 247b/11, 247b/14, 247b/15,
248a/01, 248a/04, 248a/06, 248a/07,
248a/08, 248a/13, 248a/14, 248b/02,
248b/07, 248b/08, 248b/10, 249a/02,
249a/03, 249a/06, 249a/09, 249b/01,
249b/04, 249b/05, 249b/06, 249b/08,
249b/09, 249b/10, 249b/11, 249b/13,
250a/05, 250a/07, 250a/08, 250a/09,
250b/04, 250b/08, 251a/01, 251a/04,
251a/05, 251a/08, 251a/09, 251a/13,

251a/15, 251b/02, 251b/03, 251b/04,
251b/05, 252a/04, 252a/06, 252a/10,
252a/12, 252b/02, 252b/10, 252b/11,
253a/03, 253a/06, 253a/07, 253a/08,
253a/13, 253a/14, 253b/01, 253b/04,
253b/06, 253b/07, 253b/09, 253b/10,
253b/12, 253b/13, 254a/01, 254a/02,
254a/03, 254a/05, 254a/07, 254a/11,
254a/12, 254a/13, 254b/01, 254b/02,
254b/03, 254b/04, 254b/05, 254b/07,
254b/14, 255a/04, 255a/06, 255a/07,
255a/08, 255a/12, 255a/13, 255a/14,
255a/15, 255b/03, 255b/13, 255b/14,
256a/11, 256b/06, 256b/08, 256b/09,
256b/15, 257a/02, 257a/04, 257a/05,
257a/09, 257a/10, 257a/11, 257a/12,
257b/02, 257b/05, 257b/11, 257b/12,
258a/02, 258a/05, 258a/06, 258a/10,
258a/12, 258a/13, 258a/14, 258b/01,
258b/02, 258b/03, 258b/05, 258b/07,
258b/09, 258b/12, 258b/13, 258b/15,
259a/01, 259a/03, 259a/08, 259a/11,
259a/12, 259b/09, 259b/10, 259b/11,
259b/12, 260a/11, 260b/02, 260b/08,
260b/09, 260b/10, 260b/14, 260b/15,
261a/02, 261a/04, 261a/05, 261a/06,
261a/07, 261a/10, 261a/11, 261a/13,
261a/15, 261b/07, 261b/10, 261b/12,
261b/15, 262a/02, 262a/04, 262a/08,
262a/10, 262a/12, 262a/13, 262a/14,
262a/15, 262b/01, 262b/02, 262b/03,
262b/04, 262b/05, 262b/06, 262b/08,
262b/09, 262b/10, 262b/13, 262b/15,
263a/01, 263a/02, 263a/04, 263a/05,
263a/06, 263a/07, 263a/08, 263a/09,
263a/10, 263a/13, 263a/14, 263b/01,
263b/02, 263b/03, 263b/06, 263b/09,
263b/12, 263b/13, 264a/02, 264a/05,

264a/06, 264a/09, 264a/12, 264b/01,
264b/02, 264b/03, 264b/04, 264b/06,
264b/07, 264b/08, 264b/10, 264b/13,
264b/16, 265a/01, 265a/02, 265a/03,
265a/04, 265a/05, 265a/06, 265a/07,
265a/10, 265a/11, 265a/12, 265b/01,
265b/02, 265b/04, 265b/07, 265b/11,
266a/01, 266a/02, 266a/03, 266a/06,
266a/07, 266a/09, 266a/14, 266a/15,
266b/01, 266b/03, 266b/06, 266b/08,
266b/13, 266b/14, 266b/15, 267a/01,
267a/05, 267a/07, 267a/12, 267a/13,
267a/14, 267a/15, 267b/01, 267b/03,
267b/06, 267b/09, 267b/10, 267b/11,
268a/03, 268a/05, 268a/06, 268a/07,
268a/08, 268a/09, 268a/10, 268a/12,
268a/14, 268a/15, 268b/02, 268b/06,
268b/08, 268b/10, 268b/11, 268b/12,
268b/15, 269a/01, 269a/02, 269a/05,
269a/06, 269a/07, 269a/08, 269a/09,
269a/10, 269a/11, 269a/13, 269a/14,
269b/01, 269b/02, 269b/04, 269b/06,
269b/08, 269b/13, 269b/14, 269b/15,
270a/01, 270a/02, 270a/07, 270a/09,
270a/14, 270b/03, 270b/05, 270b/07,
270b/10, 270b/11, 270b/13, 270b/14,
271a/01, 271a/02, 271b/05, 271b/06,
271b/08, 271b/09, 271b/13, 271b/14,
271b/15, 272a/05, 272a/06, 272a/07,
272a/09, 272a/10, 272a/12, 272a/13,
272b/04, 272b/08, 272b/13, 272b/14,
273a/01, 273a/02, 273a/05, 273a/11,
273a/15, 273b/02, 273b/03, 273b/04,
273b/05, 273b/06, 273b/07, 273b/08,
273b/10, 273b/12, 273b/15, 274a/09,
274a/12, 274a/13, 274b/01, 274b/05,
274b/07, 274b/08, 274b/10, 274b/11,
274b/12, 274b/13, 274b/14, 274b/15,

275a/02, 275a/03, 275a/04, 275a/05,
275a/06, 275a/13, 275a/14, 275b/02,
275b/03, 275b/05, 275b/06, 275b/07,
275b/08, 275b/12, 276a/05, 276a/11,
276a/12, 276a/14, 276b/01, 276b/04,
276b/06, 276b/08, 276b/09, 276b/10,
276b/11, 277a/04, 277a/06, 277a/07,
277a/08, 277a/10, 277a/13, 277a/14,
277b/02, 277b/03, 277b/05, 277b/10,
277b/11, 277b/12, 277b/13, 277b/14,
278a/02, 278a/08, 278a/10, 278a/11,
278a/12, 278a/13, 278b/01, 278b/06,
278b/07, 278b/10, 278b/11, 278b/13,
278b/14, 279a/01, 279a/02, 279a/03,
279a/04, 279a/05, 279a/06, 279a/07,
279a/08, 279a/11, 279a/12, 279b/03,
279b/04, 279b/08, 279b/10, 279b/12,
279b/14, 279b/15, 280a/02, 280a/03,
280a/05, 280a/07, 280a/08, 280a/11,
280a/12, 280a/14, 280a/15, 280b/01,
280b/02, 280b/03, 280b/05, 280b/06,
280b/07, 280b/13, 281a/07, 281a/08,
281b/03, 281b/04, 281b/05, 281b/07,
281b/08, 282a/01, 282a/05, 282a/08,
282a/10, 282a/13, 282a/14, 282a/15,
282b/04, 282b/06, 282b/07, 282b/08,
282b/09, 282b/10, 282b/11, 282b/13,
283a/03, 283a/05, 283a/10, 283a/12,
283b/03, 283b/04, 283b/07, 283b/10,
284a/03, 284a/04, 284a/11, 284a/13,
284a/15, 284b/01, 284b/04, 284b/13,
285a/05, 285a/06, 285a/08, 285b/01,
285b/02, 285b/03, 285b/06, 285b/07,
285b/08, 285b/11, 286a/03, 286a/04,
286a/05, 286a/06, 286a/09, 286a/10,
286a/14, 286a/15, 286b/01, 286b/03,
286b/07, 286b/11, 287a/06, 287a/10,
287b/01, 287b/09, 287b/10, 287b/13,

288a/04, 288a/05, 288a/09, 288a/15,
288b/01, 288b/02, 288b/03, 288b/04,
288b/05, 288b/07, 288b/09, 288b/15,
289a/01, 289a/03, 289a/09, 289a/10,
289a/14, 289b/01, 289b/02, 289b/03,
289b/05, 289b/06, 289b/07, 289b/08,
289b/09, 289b/10, 289b/11, 289b/13,
290a/02, 290a/04, 290a/06, 290a/09,
290a/10, 290a/12, 290a/13, 290a/14,
290b/02, 290b/07, 290b/09, 290b/10,
290b/13, 291a/01, 291a/04, 291a/05,
291a/12, 291a/14, 291b/08, 291b/09,
291b/11, 291b/12, 291b/13, 291b/14,
292a/01, 292a/14, 293a/05, 293a/08,
293a/09, 293a/10, 293b/11, 294a/02,
294a/03, 294a/06, 294a/07, 294a/08,
294a/09, 294a/10, 294a/11, 294a/12,
294a/13, 294a/14, 294a/15, 294b/01,
294b/02, 294b/03, 294b/04, 294b/05,
294b/07, 294b/08, 294b/09, 294b/11,
294b/12, 294b/13, 294b/14, 295a/02,
295a/03, 295a/04, 295a/05, 295a/07,
295a/08, 295a/10, 295a/11, 295a/13,
295a/14, 295b/01, 295b/02, 295b/03,
295b/05, 295b/07, 295b/09, 295b/11,
295b/12, 295b/14, 296a/01, 296a/02,
296a/03, 296a/04, 296a/05, 296a/06,
296a/08, 296a/09, 296a/10, 296a/11,
296a/12, 296a/13, 296a/14, 296b/01,
296b/02, 296b/04, 296b/05, 296b/06,
296b/07, 296b/08, 296b/09, 296b/11,
296b/12, 296b/13, 297a/02, 297a/03,
297a/04, 297a/05, 297a/06, 297a/07,
297a/10, 297a/12, 297a/15, 297b/02,
297b/03, 297b/04, 297b/05, 297b/08,
297b/09, 297b/10, 297b/11, 297b/13,
298a/03, 298a/04, 298a/07, 298a/09,
298a/10, 298a/11, 298a/12, 298a/13,

298a/14, 298b/02, 298b/03, 298b/04,
298b/06, 298b/07, 298b/10, 298b/13,
298b/14, 298b/15, 299a/01, 299a/04,
299a/06, 299a/08, 299a/10, 299a/13,
299a/14, 299a/15, 299b/01, 299b/03,
299b/04, 299b/05, 299b/09, 299b/11,
299b/13, 299b/14, 300a/03, 300a/07,
300a/09, 300a/10, 300a/11, 300a/13,
300b/01, 300b/03, 300b/04, 300b/05,
300b/07, 300b/09, 300b/10, 300b/12,
301a/06, 301a/10, 301a/11, 301a/12,
301a/14, 301a/15, 301b/01, 301b/02,
301b/03, 301b/04, 301b/06, 301b/08,
301b/09, 301b/10, 301b/12, 301b/13,
301b/14, 302a/01, 302a/02, 302a/03,
302a/04, 302a/07, 302a/10, 302a/12,
302a/13, 302a/15, 302b/01, 302b/05,
302b/06, 302b/09, 302b/12, 302b/13,
302b/15, 303a/02, 303a/05, 303a/08,
303a/10, 303a/11, 303a/12, 303a/13,
303b/01, 303b/05, 303b/06, 303b/09,
303b/11, 303b/12, 303b/14, 304a/01,
304a/03, 304a/05, 304a/06, 304a/07,
304a/08, 304a/11, 304a/12, 304a/13,
304a/15, 304b/02, 304b/05, 304b/06,
304b/07, 304b/08, 304b/09, 304b/10,
304b/12, 304b/14, 305a/01, 305a/07,
305a/08, 305a/12, 305a/13, 305b/03,
305b/05, 305b/07, 305b/08, 305b/09,
305b/10, 305b/12, 305b/13, 305b/15,
306a/01, 306a/02, 306a/04, 306a/06,
306a/07, 306a/08, 306a/10, 306a/12,
306b/02, 306b/06, 306b/08, 306b/10,
306b/12, 307a/02, 307a/05, 307a/13,
307a/14, 307a/15, 307b/06, 307b/08,
307b/13, 307b/14, 307b/15, 308a/01,
308a/02, 308a/05, 308a/08, 308a/09,
308a/12, 308a/15, 308b/09, 308b/10,

308b/11, 308b/14, 308b/15, 309a/01,
309a/02, 309a/03, 309a/04, 309a/05,
309a/07, 309a/10, 309a/11, 309a/12,
309a/13, 309b/02, 309b/05, 309b/06,
309b/13, 309b/14, 310a/04, 310a/06,
310a/07, 310a/09, 310a/10, 310a/12,
310a/13, 310a/14, 310b/06, 310b/08,
310b/09, 310b/11, 310b/14, 310b/15,
311a/03, 311a/05, 311a/06, 311a/13,
311a/14, 311a/15, 311b/02, 311b/14,
312a/03, 312a/05, 312a/09, 312a/12,
312a/14, 312a/15, 312b/05, 312b/07,
312b/10, 312b/12, 312b/14, 312b/15,
313a/01, 313a/02, 313a/04, 313a/10,
313a/15, 313b/01, 313b/03, 313b/05,
313b/06, 313b/10, 313b/11, 313b/15,
314a/02, 314a/03, 314a/09, 314a/10,
314a/12, 314b/08, 314b/14, 314b/15,
315a/03, 315a/07, 315a/08, 315a/11,
315b/01, 315b/04, 315b/10, 315b/13,
315b/14, 316a/02, 316a/03, 316a/08,
316a/09, 316a/10, 316a/11, 316a/12,
316b/01, 316b/09, 316b/11, 316b/12,
316b/13, 317a/01, 317a/02, 317a/03,
317a/06, 317a/09, 317a/10, 317a/12,
317b/02, 317b/03, 317b/04, 317b/08,
318a/01, 318b/02, 318b/03, 318b/04,
318b/05, 318b/06, 318b/07, 318b/08,
318b/09, 318b/14, 319a/01, 319a/04,
319a/05, 319a/10, 319a/12, 319a/14,
319a/15, 319b/03, 319b/04, 319b/05,
319b/06, 319b/08, 319b/09, 319b/10,
319b/12, 319b/14, 319b/15, 320a/01,
320a/06, 320a/07, 320a/08, 320a/14,
320b/04, 320b/11, 320b/12, 320b/13,
320b/14, 320b/15, 321a/06, 321a/07,
321a/09, 321a/11, 321a/13, 321a/15,
321b/02, 321b/05, 321b/07, 321b/09,

321b/10, 321b/11, 321b/12, 321b/15,
322a/02, 322a/04, 322a/08, 322a/09,
322a/11, 322a/12, 322a/13, 322a/14,
322a/15, 322b/01, 322b/02, 322b/03,
322b/05, 322b/08, 322b/09, 322b/10,
322b/11, 322b/12, 322b/14, 323a/02,
323a/04, 323a/11, 323a/12, 323a/13,
323a/14, 323b/01, 323b/02, 323b/07,
323b/08, 323b/09, 323b/12, 323b/15,
324a/02, 324a/05, 324a/06, 324a/09,
324a/10, 324a/12, 324a/13, 324a/14,
324b/01, 324b/02, 324b/03, 324b/06,
324b/07, 324b/08, 324b/09, 324b/10,
324b/12, 324b/15, 325a/01, 325a/10,
325a/12, 325a/13, 325b/02, 325b/06,
325b/08, 325b/09, 325b/10, 325b/11,
325b/12, 325b/13, 326a/01, 326a/02,
326a/03, 326a/04, 326a/05, 326a/06,
326a/07, 326a/08, 326a/12, 326a/13,
326a/14, 326b/01, 326b/04, 326b/05,
326b/06, 326b/07, 326b/08, 326b/12,
326b/13, 327a/01, 327a/02, 327a/03,
327a/04, 327a/05, 327a/06, 327a/07,
327a/08, 327a/10, 327a/11, 327a/12,
327a/13, 327a/14, 327a/15, 327b/01,
327b/02, 327b/03, 327b/04, 327b/07,
327b/08, 327b/10, 327b/11, 327b/12,
327b/13, 327b/14, 328a/02, 328a/03,
328a/04, 328a/05, 328a/06, 328a/08,
328a/11, 328a/12, 328a/13, 328a/14,
328b/01, 328b/02, 328b/03, 328b/04,
328b/05, 328b/06, 328b/08, 328b/09,
328b/10, 328b/11, 328b/12, 328b/15,
329a/02, 329a/05, 329a/06, 329a/07,
329a/08, 329a/09, 329a/10, 329a/11,
329b/04, 329b/06, 329b/07, 329b/08,
329b/11, 330a/09, 330a/14, 330b/02,
330b/05, 330b/07, 330b/08, 330b/10,

330b/11, 330b/14, 330b/15, 331a/02, 331a/04, 331a/05, 331a/11, 331a/13, 331a/14, 331b/01, 331b/05, 331b/07, 331b/10, 331b/11, 331b/12, 331b/13, 331b/14, 332a/01, 332a/02, 332a/03, 332a/07, 332a/08, 332a/09, 332a/10, 332a/12, 332a/13, 332a/14, 332b/02, 332b/03, 332b/04, 332b/05, 332b/06, 332b/07, 332b/08, 332b/10, 332b/11, 332b/14, 333a/01, 333a/03, 333a/04, 333a/05, 333a/09, 333a/10, 333a/12, 333a/14, 333a/15, 333b/01, 333b/02, 333b/03, 333b/04, 333b/05, 333b/06, 333b/07, 333b/08, 333b/09, 333b/12, 333b/15

vebāl (Ar.): Günah. -1-

v. 301b/11

vecer (Ar.): Fetva. -1-

v.+ile 291a/10

vech (Ar.): 1. Tarz, şekil, suret. -6-

v.+i 237b/08

v.+ile 302a/14, 302b/10, 303a/10

v.+iyle 043b/03

2. Sebep.

v.+le 093a/06

vefā (Ar.): Sözü yerine getirme, ahdinde durma, bağlılık ve sadakat. -8-

v. 319b/07

v.+sı 048b/10

- v. *eyle-*: Sözü yerine getirmek, ahdinde durmak, sadakat göstermek. 319a/11

- v. *it-*: Sözünde durmak, ahdine sadık kalmak. 017a/14, 133b/10, 181a/15, 318b/13, 320b/05

vefā-dār (Ar.+Far.): Vefalı, sadık. -2-

v. 228b/02

v.+ıdı 245a/09

vefāsuz : Vefası olmayan, sevgisi çabuk geçen, bivefa. -1-

v. 316a/02

vefāt (Ar.): Ölüm, ölmek. -25-

v.+ı 003a/12, 217a/06, 236a/05, 259b/12

v.+ıçün 237b/14, 242a/11

v.+ına 236a/04, 241b/01, 241b/04, 259b/09, 259b/10

v.+ında 003a/12, 231a/14

v.+ından 226a/13

- v. *bul-*: Ölmek. 210b/11, 211a/14
- v. *iriş-*: Ölmek. 084a/12
- v. *it-*: Ölmek. 054a/06, 210a/05, 210b/02, 242a/03, 301b/03
- v. *ol-*: Ölmek. 079b/06, 098a/02
- v.-ı *peygāmbār* (*hadīs* v.-ı *peygāmbār*) → *hadīs*
- v.+ı *peygāmbār* (*kıışsa-i* v.+ı *peygāmbār*) → *kıışsa*

veger (Far.): Eğer. -125- (**krş. eger, ger**)

v. 007b/11, 008a/11, 016b/06, 017a/13, 021b/03, 046a/12, 048a/13, 049a/01, 049a/02, 081a/03, 087a/06, 087b/03, 096a/03, 096a/04, 096a/05, 103a/05, 103b/01, 107a/06, 110a/13, 113b/15, 118a/06, 124a/12, 133b/14,

134a/02, 136b/05, 141a/12, 150a/10,
152b/13, 155b/03, 155b/05, 164b/02,
177a/04, 177b/05, 177b/06, 177b/07,
181b/03, 192a/05, 192a/06, 192a/09,
192a/11, 192a/14, 192a/15, 192b/05,
192b/11, 193a/09, 193a/15, 193b/02,
193b/05, 193b/08, 194b/06, 195b/01,
195b/08, 195b/14, 196a/06, 196b/03,
196b/08, 197b/11, 197b/13, 198a/01,
198a/14, 198b/08, 198b/11, 198b/13,
199a/09, 199b/02, 199b/05, 200a/03,
200b/04, 200b/07, 200b/12, 202a/11,
202b/02, 202b/06, 202b/09, 202b/12,
203a/05, 204b/02, 205a/04, 205b/08,
206a/01, 206a/04, 216a/04, 216b/05,
216b/07, 217a/05, 219a/05, 219a/07,
219a/08, 219a/09, 219a/10, 219a/11,
219a/12, 219a/13, 219a/14, 219a/15,
219b/01, 219b/02, 219b/03, 220a/04,
220a/10, 226b/09, 228a/04, 239a/04,
243a/10, 253b/13, 258a/08, 264a/01,
264b/05, 267a/11, 270a/04, 271b/08,
274b/03, 275a/12, 304a/06, 315b/14,
318b/03, 320b/05, 323a/04, 324b/01,
324b/04, 330b/09, 331a/12, 332b/13

vegerni (*Far.*): Yoksa. -2-

v. 050b/09, 126a/01

vehm (*Ar.*): Boş kuruntu. -2-

v.+inden 166b/05

- v. *düş-*: Yersiz korkuya, yanlış düşünceye kapılmak. 164a/01

ve'l 'aşr (*Ar.*): Kur'an-ı Kerim'in 103. suresi.

-1-

v.+ı 200b/01

velāyet (*Ar.*): Velilik. -10-

v. 311b/07, 313b/11, 314b/12

v.+den 310a/13

v.+i 310b/06, 314a/01, 314b/14,
332b/11

v.+inüñ 040a/07

v.+ler 309a/10

velî (*Ar.*): 1. Bir çocuğun veya bir güçsüzün işlerini yürüten, onlardan sorumlu olan kimse. -7-

v. 009b/04

v.+leri 305b/01

v.+dür 010b/08

v.+sen 305b/01

v.+siyem 305a/12

2. Keramet sahibi kimse, ermiş, veli.

v. 009b/04, 009a/10, 319b/15

velîz (*Far.*): Fakat, lakin, ama.

-22- (**krş. velîkin**)

v. 011a/12, 088a/02, 218b/07,
220b/10, 228b/12, 229b/06, 230a/06,
237b/03, 241a/13, 247b/03, 262b/13,
287a/12, 302b/03, 303a/14, 305a/11,
306a/05, 310a/05, 315a/12, 315b/09,
322a/07, 325a/09, 326b/02

velîkin (*Ar.*): Lakin, fakat, ama. -63- (**krş. velî**)

v. 016a/03, 021b/13, 025a/08,
028a/13, 045a/03, 047b/10, 049b/09,
053a/08, 060a/04, 060a/10, 066a/08,
066b/07, 073b/12, 090a/10, 095b/04,
102b/05, 104a/05, 104b/10, 104b/11,
107a/10, 116b/12, 117b/05, 131a/01,

134a/06, 134b/03, 139a/03, 143b/03,
147a/09, 151a/06, 174b/11, 192b/03,
202a/01, 203a/01, 207a/11, 207b/03,
219b/04, 223a/05, 223b/05, 233a/04,
243b/09, 256a/12, 256a/14, 256b/01,
256b/03, 257b/05, 267a/15, 268b/13,
281a/14, 286a/10, 286b/10, 287a/13,
291a/10, 297a/14, 300a/09, 300a/12,
314a/12, 317b/05, 321b/10, 326b/09,
329b/11, 332b/14, 333b/05, 333b/14

ver- → **vir-** -25-

v.-di 018a/05, 116a/07, 244b/07,
315b/05, 316b/10

v.-diler 194a/03

v.-dügi 262b/12

v.-em 019b/12

v.-esin 214a/04

v.-evüz 098a/09

v.-eyin 323a/05

v.-ince 318a/07

v.-meñüz 108b/01

v.-mesün 329a/06

v.-mişmiş 187a/12

v.-sün 220b/13

v.-ürdi 091b/11, 191b/10

v.-ürem 207b/14

v.-üvüz 298a/07

- v. (*ivaz* v.) → *ivaz*
- v. (*tanıklık* v.) → *tanıklık*

ve'şşalätü **ve's-selämü** (Ar.): Hz.

Muhammed'e salât ve selâm okuma.

-1-

v. 003b/02

ve's-selām (Ar.): “Son söz budur, artık bitti”
anlamında Arapça ifade. -4-

v. 037b/02, 077b/02, 097b/14,
138a/14

- v. (*aleyhi'ş-şalātu* v.) → *aleyhi'ş-şalât*

ve's-sellem → **ve's-selām** -1-

v. 150b/15

vesvese (Ar.): Kuruntu, vesvese. -1-

v. 102b/13

veyā (Far.): Ya da, veya. -8-

v. 099a/12, 246a/08, 256a/08,
258a/06, 258a/07, 310a/11, 322b/15,
324a/14

veyāhūd → **veyāhūz** -2-

v. 241b/10, 253a/11

veyāhūz (Far.): Yahut, veya.

-14- (**krş. veyāhūd**)

v. 271a/08, 285a/10, 291a/08,
305a/13, 313a/11, 320b/07, 320b/08,
320b/09, 321a/10, 323b/04, 323b/05,
330b/12, 332b/10, 332b/12

veyl (Ar.): 1. Yazık, vah vah. -5-

v. 121a/15, 168a/09

2. Cehennemde bir vadenin adı.

v. 030a/10

v.+dür 180b/13, 181a/10

vezir (Ar.): Vezir. -6-

v. 294a/14

v.+i 061b/06, 255b/12

v.+ler 027a/01, 027a/06

v.+leri 061b/11

vidā (Ar.): Ayrılma, ayrılış. -1-

- v. *it-*: Ayrılmak, veda etmek. 217a/08
- v. (*h.-i vidā' it-*) → hac

vilāyet (Ar.): 1. İl. -77-

v. 278b/13, 294a/14, 301b/02, 301b/09, 305b/14, 306a/08, 310a/06, 319a/09

v.+de 262b/02, 266a/15, 273b/06, 304b/09, 093b/07, 264a/06, 266a/02

v.+e 024b/14, 035a/12, 266b/13, 283b/04, 302a/11, 321b/11

v.+i 251a/02, 251a/03, 251b/12, 267a/07, 284a/01, 284a/12, 301b/12, 304b/15, 305b/08, 307a/06, 310b/14, 325a/10, 331b/05

v.+içüñdi 305b/07

v.+in 126a/10, 139a/15, 262a/11, 262a/15, 285a/15, 305b/12, 309a/09, 318a/08, 325a/09, 325a/11

v.+inde 037b/02, 051b/12, 263b/12, 275b/05, 332a/03

v.+inden 278b/12

v.+ine 025a/04, 035b/08, 147b/05, 210a/01, 210a/08, 268b/04, 283a/13, 283b/05

v.+ini 137b/06, 319a/10

v.+inüñ 111b/11

v.+lere 071b/01, 089b/04

v.+lerinden 263a/07

v.+üm 139a/03

v.+ümüzde 050b/06

v.+üñ 093b/05

v.+üñi 136b/07, 253a/14

2. Valilik.

v. 262a/08, 275b/12, 306a/06

v.+iñi 325a/12

- v.-i *Hasan* (*kıışsa-i v.-i Hasan*) → *kıışsa*
- v.-i *Hasan ve Hüseyin* (*hadīş-i v.-i Hasan ve Hüseyin*) → *hadīş*

vir-: 1. Vermek. -706- (**krş. ver-**)

v. 015a/06, 026a/05, 036b/02, 072b/01, 073b/02, 090b/09, 101b/15, 103b/08, 104a/14, 105a/01, 105b/11, 107a/13, 107b/14, 114a/12, 119a/11, 125a/04, 126b/13, 130a/14, 130b/07, 133a/03, 138a/06, 138a/09, 149a/10, 149b/06, 155a/13, 166b/08, 172b/08, 182a/05, 208a/06, 213a/05, 213a/06, 280b/05, 286b/11

v.-di 004b/15, 012b/05, 015a/08, 018a/05, 022a/01, 022b/13, 023b/01, 025a/08, 029a/10, 029b/07, 063b/10, 064a/03, 065a/01, 068a/15, 073a/14, 073b/06, 073b/14, 077a/03, 080a/08, 083b/12, 084a/02, 084a/03, 084a/04, 085b/15, 086a/02, 086b/05, 091b/06, 100a/06, 103b/09, 104b/01, 106a/14, 107b/15, 114b/08, 116a/07, 119b/08, 122b/05, 122b/07, 122b/09, 123a/15, 130b/08, 131a/01, 133b/01, 136a/11, 136a/13, 136a/14, 136b/13, 138a/10, 139a/02, 142a/02, 142a/06, 142a/08,

142a/10, 143b/01, 143b/08, 144b/06,
145b/15, 147a/01, 147a/15, 150b/02,
151a/01, 152a/09, 153b/05, 157b/01,
163a/13, 163b/04, 164b/13, 168a/03,
170b/06, 174a/11, 174b/01, 195b/02,
195b/15, 197b/15, 200b/10, 200b/14,
203a/05, 207a/15, 209a/04, 209a/10,
210a/03, 211b/11, 213a/07, 214a/08,
214b/13, 215b/06, 217a/05, 221a/01,
222b/14, 234b/14, 235b/10, 236b/04,
239b/08, 240a/09, 242b/05, 244a/03,
244b/07, 252b/11, 254b/05, 258a/09,
261a/10, 262a/09, 266a/13, 269b/01,
272a/14, 279b/08, 279b/12, 280a/09,
280a/11, 281b/09, 281b/10, 286a/06,
291a/13, 294b/14, 299a/07, 301b/01,
308a/08, 308b/07, 315b/05, 316b/09,
316b/10, 318b/15, 320b/10, 326b/04,
332a/15, 333a/10, 333b/07

v.-diler 017b/14, 032b/02, 052a/13,
052b/12, 053a/15, 064b/08, 075b/10,
078b/13, 090b/06, 139a/12, 144a/10,
144b/05, 155b/12, 156b/08, 162b/07,
162b/08, 184a/07, 185a/14, 194a/03,
195b/09, 199b/10, 202a/02, 213b/10,
214a/06, 240a/07, 218a/15, 280b/06,
280b/13, 281a/06, 308a/14, 312b/10,
322a/02, 326b/10

v.-din 147a/04

v.-diyise 242a/01

v.-dügi 138b/08, 262b/12, 308b/06

v.-dügini 333a/09

v.-dügüm 173a/12

v.-dügüni 228a/07

v.-dük 237a/14

v.-düm 041b/14, 085b/14, 097b/01,
130a/15, 130b/02, 130b/10, 131b/09,
132a/12, 142a/11, 154a/01, 155a/11,
157a/15, 161a/08, 161b/02, 162a/06,
162b/01, 162b/07, 163a/13, 163b/03,
164a/03, 164b/13, 165a/03, 166a/05,
166b/09, 167b/05, 168a/03, 169a/01,
170b/06, 172b/02, 172b/10, 173a/12,
174b/01, 184a/07, 212b/06, 213a/14,
233b/01, 254b/09, 266b/09, 269b/08,
285a/10, 318a/13

v.-dümidi 308a/06

v.-dümse 267a/11

v.-düñ 009b/02, 087a/14, 091a/03,
105b/07, 105b/12, 152a/05, 173a/08,
209a/05, 209a/07

v.-düñüz 070a/08, 131a/05, 152a/12,
327a/01, 327a/04, 329a/08

v.-e 030b/15, 049a/06, 088a/04,
091a/08, 100a/04, 106a/10, 114b/12,
120a/02, 138b/09, 141b/12, 144b/04,
162a/15, 165a/13, 173b/06, 177b/02,
194a/13, 201a/06, 206a/08, 207a/01,
207a/02, 207a/03, 212a/07, 235a/07,
241b/11, 280b/11, 307a/01, 317b/02,
326b/05, 326b/13

v.-eler 075b/04, 079b/07, 093b/08,
124b/14, 142b/09, 175b/11, 175b/14,
217a/15, 234a/15, 253b/15, 298b/10,
313b/12, 325a/10

v.-elüm 052a/10, 093b/07, 096a/06,
098a/11, 123b/07, 124a/02

v.-em 019b/12, 024a/12, 038b/03,
085b/02, 085b/15, 106b/02, 110b/05,

183a/12, 188a/14, 201a/05, 257b/15,
282b/11

v.-emezüz 320a/03

v.-enlerden 146b/15

v.-esin 014b/05, 128a/08, 130a/09,
049b/03, 214a/04, 322a/11

v.-esiz 324a/01, 325b/07, 327b/10,
321a/08, 322b/02, 333a/09

v.-evüz 098a/09

v.-eydüm 331a/11

v.-eyelüm 118a/07

v.-eyim 087b/04, 089b/10, 090b/03,
091a/13, 098a/14, 099b/13,105b/10,
128a/09, 135a/09, 138b/15, 145a/08,
172a/10, 181a/15, 193b/15, 220a/09

v.-eyin 212b/03, 217a/05, 221b/10,
284a/09, 286b/07, 286b/10, 291a/09,
308b/03, 308b/04, 323a/05

v.-gil 258a/02, 280a/08, 283a/15,
305a/06, 332b/04

v.-i 044b/13, 048b/15

v.-in 270a/11

v.-ince 318a/07

v.-ir 046a/07

v.-irdi 262b/11

v.-irler 159a/14

v.-irüz 007a/14

v.-iser 068a/12, 138a/02

v.-iserem 008a/15

v.-isersin 325a/05

v.-isersiz 323b/09

v.-isiyem 266b/12

v.-me 154b/05, 286b/11

v.-medi 023a/11, 039b/08, 078a/07,
104a/15, 107b/12, 107b/13,108a/02,
130a/11, 130a/12, 166b/09, 199a/09,
251a/14, 251b/03, 289a/02, 329b/01

v.-mediler 065b/05, 158b/11,
158b/12, 202a/01, 332a/13

v.-medüm 085b/14, 090b/02,
091a/12, 154b/08, 154b/10, 154b/15,
260b/08, 266b/12

v.-medün 155b/06

v.-medünüz 323b/11

v.-mege 147a/05, 227a/03

v.-megil 314b/08

v.-mek 119a/09, 144b/11, 145a/07,
149b/11, 208b/07, 227a/02, 227a/03,
229a/01, 235b/05, 235b/08, 244a/12,
294a/11, 319a/10, 323a/11, 324a/03

v.-mekde 005b/01, 142b/09

v.-mekden 188a/13

v.-mekdür 105b/08, 172b/13, 294a/08

v.-mekiledür 277b/10

v.-meklige 144b/11

v.-meñ 239a/04

v.-meñi 226b/05

v.-meñüz 108b/01

v.-meye 114b/10, 207a/01, 207a/04,
259b/01

v.-meyelüm 055a/09, 241a/13,
243b/09

v.-meyem 187a/03
v.-meyeserdür 303b/05
v.-meyesin 232a/03
v.-meyince 105b/06
v.-meyisi 258a/08
v.-mesün 329a/06
v.-mez 091a/09, 114b/14
v.-mezdi 149a/11
v.-mezem 130a/10
v.-mezin 145b/15
v.-mezler 080b/06, 125a/06, 222b/07
v.-mezsem 270a/07
v.-mezsın 270a/05, 305b/04
v.-mezsiz 272b/10, 281a/03
v.-mezüm 276a/01
v.-mezüz 078b/01
v.-miş 131a/03, 229b/11, 330b/14
v.-mişdi 207a/09
v.-mişdür 038b/05, 053a/07, 144b/14,
145b/13
v.-mişidi 054a/13, 198b/05
v.-mişimiş 187a/12
v.-mişlerdi 207a/11
v.-mişmişse 136a/15
v.-mişsem 173a/11
v.-miyeyin 270a/10
v.-señ 155b/02, 155b/04, 155b/05
v.-seydüm 064b/13
v.-sin 161a/15, 193b/12, 203a/15

v.-suñler 075b/09
v.-sün 157a/03, 220b/13
v.-uñ 063a/04, 081a/03, 112b/11,
133b/15, 201a/01, 243a/11, 257a/12,
280b/03, 280b/11, 281a/04, 289a/11,
298a/12, 326b/10
v.-üp 139b/10
v.-ür 009b/09, 018b/11, 021a/12,
085a/04, 110a/04, 122b/11, 178a/03,
208b/12, 209a/03, 269b/04, 287b/12
v.-ürdi 061a/11, 088b/08, 089b/04,
091b/11, 191b/10, 148b/08, 216b/02,
251a/09, 262b/11
v.-ürdüm 267a/13
v.-ürem 093a/11, 134b/02, 164a/15,
188b/15, 207b/14, 208b/13, 270a/07,
280b/04, 280b/12, 281a/05
v.-ürler 030b/09, 159a/13, 279b/03
v.-ürlerdi 159b/05
v.-ürlerse 243b/12, 258a/07, 318a/15
v.-ürseñ 093a/12
v.-ürseñüz 083b/14
v.-ürsın 112a/12, 173a/10
v.-ürüz 184b/07
v.-üvüz 298a/07
2. Ulaştırmak.
v. 033b/13, 038a/15, 055b/12,
073a/09, 074b/04, 158b/14, 187b/06
v.-di 016a/12, 021a/09, 022a/05,
033b/14, 057b/09, 059b/12, 075a/08,
098b/02, 099b/10, 101b/08, 102a/06,
102a/08, 106a/01, 106b/12, 107a/12,

131b/07, 135a/13, 136a/02, 136a/03,
147a/03, 147b/03, 206a/01, 206a/02,
264a/13, 323a/06

v.-diler 005a/10, 011b/03, 029a/09,
060a/03, 076a/05, 076a/06, 102b/11,
117b/05, 218b/12, 319a/15

v.-diyidi 233b/03

v.-dügi 188a/06

v.-düm 082a/03

v.-e 033b/05

v.-elüm 060a/02, 060a/06

v.-em 026b/08, 033a/06, 038b/01,
055b/11

v.-eyim 150a/01

v.-miş 233b/05

v.-ür 018a/09, 316a/15

v.-ürdi 267b/01

3. Bağışlamak, vermek.

v. 114b/06, 122a/10

v.-di 049a/10, 062a/09, 062b/09,
077a/05, 078a/11, 135b/07, 157b/02,
163b/06, 174b/02, 184a/09, 192a/03,
192a/04, 192a/05, 192a/06, 196a/07,
261a/13, 332b/01, 332b/02

v.-dük 009a/06, 010a/12, 010a/13

v.-düm 009b/05, 059b/06, 097b/02

v.-dün 173a/07, 173a/09

v.-e 008a/13, 008a/14, 232b/08

v.-em 008b/02

v.-en 038b/09, 177b/01

v.-gil 005b/14, 142a/12

v.-mişdür 024a/10, 056b/08

v.-se 006a/12, 078a/10

v.-ür 019b/09, 123b/13

4. Ödemek.

v. 253a/11

v.-diler 262a/02, 270a/03

v.-elüm 055a/14

v.-sün 225a/11, 238a/09

v.-ürler 221b/02

5. Teslim etmek.

v. 275b/15, 332a/04, 261b/01

6. Göndermek, vermek.

v.-di 037b/04, 181b/11, 193b/04

v.-e 130a/01

v.-gil 305a/13

v.-ir 023a/14

v.-mek 046a/09

v.-mezsın 208a/01

v.-mişdür 164a/13

v.-mişüz 079b/05

v.-sün 044a/08

7. Meydana getirmek, hâsıl etmek,
ortaya çıkarmak.

v.-di 080b/03, 198b/06, 206a/05,
206a/06

v.-diyise 198b/04

v.-ür 131b/03

v.-ürdi 198a/03, 206a/13

8. Bildirmek.

v.-di 094b/15, 100a/02, 248b/08,
253b/11

v.-se 169a/13

v.-ürdi 005a/11

9. Evlendirmek.

v.-di 210b/08, 210b/09, 210b/10,
211b/06

v.-düm 087a/08, 260b/05

v.-e 207b/13

v.-mezden 149b/11

v.-ürem 067a/03

10. (İsim için) koymak.

v.-diler 017a/03

v.-düm 017a/05

11. Atmak.

v.-diler 065a/06

12. Teslim etmek.

v.-sün 283b/09

- v.+*ici*: Veren, verme yanlısı olan kimse.

v. 096a/14, 219a/04

v.+*dür* 006b/12

v.+*lerüñ* 044b/15

- v.-*ip-dur-*: → v.-*üp-dur-* 253a/12, 309a/10
- v.-*üp-dur-*: Sürekli vermek. 230a/02, 247b/08, 258b/01, 261b/14, 303b/10

13. Yardımcı fiil. Zarf-fiil eki almış fiillerden sonra gelerek tezlük bildiren birleşik fiiller oluşturur:

- v. (*ant* v.) → ant
- v. (*āvāz* v.) → āvāz
- v. (*‘azāb* v.) → ‘azāb
- v. (*‘atālar* v.) → ‘atā
- v. (*alı* v.) → al-
- v. (*bereket* v.) → bereket
- v. (*beşāret* v.) → beşāret
- v. (*cān* v.) → cān
- v. (*cevāb* v.) → cevāb
- v. (*cezā* v.) → cezā
- v. (*dād* v.) → dād
- v. (*dād u inşāf* v.) → dād
- v. (*danıklık* v.) → danıklık
- v. (*danıkluk* v.) → danıkluk
- v. (*danuklık* v.) → danuklık
- v. (*danukluk* v.) → danukluk
- v. (*destür* v.) → destür
- v. (*dürüz* v.) → dürüz
- v. (*el* v.) → el
- v. (*emān* v.) → emān
- v. (*eydiv.*) → eyit-
- v. (*eylük* v.) → eylük
- v. (*ferah* v.) → feraḥ
- v. (*ferec* v.) → ferec
- v. (*fermān* v.) → fermān
- v. (*göz* v.) → göz
- v. (*ḥaber* v.) → ḥaber
- v. (*ḥelālīga* v.) → ḥelālīk
- v. (*hezīmete* v.) → hezīmet
- v. (*ikrār* v.) → ikrār
- v. (*ilhām* v.) → ilhām
- v. (*inşāf* v.) → inşāf
- v. (*‘ivaż* v.) → ‘ivaż
- v. (*izin* v.) → izin
- v. (*kuvvat* v.) → kuvvet
- v. (*koıy* v.) → koıy-

- v. (*müjde* v.) → müjde
- v. (*naşihat* v.) → naşihat
- v. (*ödeyi* v.) → öde-
- v. (*yapı* v.) → yap-
- v. (*nuşret* v.) → nuşret
- v. (*pend* v.) → pend
- v. (*pend naşihat* v.) → pend
- v. (*rızā* v.) → rızā
- v. (*selām* v.) → selam
- v. (*şoriv.*) → şor-
- v. (*talāk* v.) → talāk
- v. (*tanıklık* v.) → tanıklık
- v. (*tanuklık* v.) → tanuklık
- v. (*tövbe* v.) → tövbe
- v. (*va 'de* v.) → va 'de
- v. (*yapı* v.) → yap-
- v. (*yārī* v.) → yārī
- v. (*yile* v.) → yil
- v. (*yir* v.) → yir
- v. (*yirine* v.) → yir
- v. (*yol* v.) → yol
- v. (*zaḥmet* v.) → zaḥmet
- v. (*zafer* v.) → zafer
- v. (*zekāt* v.) → zekāt
- v. (*zekevāt* v.) → zekevāt

vīrāne (*Far.*): Yıkılmış veya çok harap olmuş

yapı. -2-

v.+nüñ 026a/07

v.+ye 026a/07

virbi- → **viribi-** -1-

v.-di 317b/08

virebe- → **viribi-** -3-

v.-ye 129b/02

v.-yeler 129b/03

v.-yesin 118a/06

virebi- → **viribi-** -16-

v. 127b/11

v.-di 119a/10, 132b/05, 133a/02,
133a/05, 133b/12, 134a/04, 134b/06,
134b/07, 135a/15, 135b/11, 151a/08

v.-diler 123b/02, 123b/09

v.-yelüm 125b/02

v.-yüz 248b/04

viribi-: 1. Göndermek, yollamak. -160- (**krş.**
virbi-, **virebe-**, **virebi-**, **verübi-**)

v. 114a/01, 332b/11

v.-di 006b/03, 027a/07, 032b/07,
035a/11, 035a/12, 035a/13, 035b/06,
045b/05, 047a/11, 048a/05, 057a/15,
063a/15, 065b/15, 081a/02, 094a/10,
097a/10, 097b/11, 098a/15, 098b/07,
099b/02, 099b/03, 102b/15, 103a/06,
104b/07, 104b/13, 106b/03, 107b/08,
114a/01, 116a/07, 120a/06, 127b/05,
133b/07, 134b/08, 138b/15, 141a/04,
142b/01, 143b/07, 144a/08, 144b/08,
145b/05, 163a/08, 167a/01, 167b/14,
179a/08, 181b/02, 193b/03, 196b/11,
200b/01, 205b/13, 210a/01, 212b/07,
212b/15, 217b/08, 233a/13, 242a/09,
242a/14, 251a/06, 252a/03, 252b/13,
255b/04, 260b/09, 263b/05, 264a/13,
264b/11, 266b/14, 268a/07, 268b/05,
268b/14, 269a/07, 272a/03, 272b/07,
275a/08, 275b/07, 283b/05, 283b/15,
284a/10, 285a/03, 291b/02, 295b/09,
311a/10, 312b/13, 314b/14, 316a/06,
318a/06, 318b/05, 318b/07, 318b/08,
319a/08, 320a/15, 321b/08, 322a/04,

322a/05, 324a/06, 330b/15, 331a/01,
332b/06

v.-diler 094a/08, 117a/11, 138b/06,
144a/01, 146b/11, 172a/02, 252a/02,
262b/03, 275b/06, 310b/08, 310b/15,
311a/01, 311a/02, 311a/15, 318a/02,
320a/12, 320b/03, 325a/05

v.-dilerdi 215b/15

v.-diyidi 268b/10

v.-dük 050a/08, 117a/15, 132a/01

v.-düm 005a/02, 186a/12, 252a/04,
258b/10, 260b/08, 321a/11

v.-dün 251a/13

v.-dünüz 319a/11

v.-gil 252a/02, 321a/11, 331b/05,
332b/04

v.-medi 237b/06

v.-medünüz 324b/09

v.-mekle 050a/10

v.-mişdür 035b/15, 153b/07, 184a/05

v.-mişler 094b/12, 139b/11

v.-r 073b/04

v.-rlerdi 079b/14

v.-sin 046a/11

v.-sun 066a/10

v.-ye 044a/13, 044b/07, 143b/15

v.-yeler 113b/15, 143b/14

v.-yelüm 117a/10

v.-yem 035a/01, 045a/03, 197a/15,
231b/03, 251a/14

v.-yesin 144a/09, 275b/10

v.-yesiz 212a/14

v.-yeyim 310b/05

v.-yeyin 231b/06

- v.-yüp gel-: 318b/11

2. Yardımcı fiil.

- v. ('azāb v.) → 'azāb
- v. (elçilige v.) → elçilik
- v. (haber v.) → haber
- v. (vahy v.) → vahy

viribil-: Gönderilmek, yollanmak. -1-

v.-mişdür 096a/12

virübi- → **viribi-** -1-

v.-sin 113b/11

vü (Far.): Ve. -4-

v. 097a/03, 111a/09, 177a/03,
196b/05

vücüd (Ar.): Beden; var olma. -7-

- v.+(a) gel-: Yaratılmak, doğmak.
017a/03, 020b/08, 021b/06, 026b/15,
060a/12, 083a/05, 209b/13

Y

ya (Far.): 1. Yahut, veya.

y. 008a/14, 012b/12, 026b/09,
044b/05, 081a/03, 099a/14, 133b/05,
152b/15, 199b/14, 204b/01, 307a/02

- ya ...ya: Ya ...yahut, ister ... ister.
012a/12, 012a/13, 042a/14, 306b/04

- *ya ... veyāhūz*: Ya... yahut. 276a/03, 291a/08, 305a/13, 330b/12
- *ya... veyā*: Ya ... veya. 310a/11, 322b/15

2. Yoksa.

y. 042a/11, 042b/06, 043a/03, 044b/12, 045b/02, 124a/12, 125b/02, 133a/09, 141a/11, 152a/15, 200a/06, 271a/07

3. Peki.

y. 134a/14

yā (Ar.): Ey, hey. -319-

y. 014a/12, 014b/03, 030a/08, 030a/11, 030a/15, 030b/03, 055b/12, 088a/09, 094a/12, 095a/05, 095b/01, 098a/12, 099a/05, 099a/09, 099a/11, 100b/03, 100b/06, 101a/01, 101a/09, 102a/06, 105a/01, 105a/07, 107a/02, 107b/14, 107b/15, 113b/01, 113b/05, 114a/11, 114a/14, 116a/09, 116b/07, 116b/11, 116b/14, 118a/12, 118b/03, 119b/03, 119b/15, 122a/09, 122a/10, 122b/09, 122b/10, 123b/06, 124a/10, 124b/02, 124b/06, 125a/02, 125a/05, 126a/08, 126b/10, 127b/14, 130a/01, 130b/08, 131b/08, 133a/04, 133a/10, 135a/04, 135a/06, 135b/05, 136b/01, 136b/03, 137a/10, 141b/13, 142a/04, 142a/09, 147b/03, 148a/13, 149a/10, 149b/08, 150a/03, 151a/14, 151b/10, 151b/14, 152a/01, 154b/03, 156a/13, 157b/08, 161b/04, 166a/06, 171a/07, 171b/12, 171b/13, 172a/02, 173a/01, 173a/04, 173a/11, 173b/02, 182a/01, 182a/12, 182a/13, 182b/06, 182b/08, 183a/02, 183b/08, 184a/15, 184b/12,

185a/15, 186a/06, 187b/10, 188a/06, 188a/09, 188b/10, 188b/14, 193b/10, 193b/13, 194a/10, 194b/01, 195a/06, 198a/05, 198a/07, 200a/01, 201a/03, 201a/07, 201a/12, 201b/03, 201b/10, 202a/07, 203a/14, 203b/14, 204a/05, 204b/05, 204b/11, 205a/02, 205a/09, 205a/11, 205a/15, 205b/05, 206a/09, 206b/03, 208a/06, 208b/10, 208b/14, 209a/11, 209a/12, 209b/05, 212a/09, 212a/11, 212a/15, 212b/01, 213a/02, 213a/05, 213a/08, 213a/12, 214b/09, 215a/03, 215a/09, 216a/14, 216b/10, 217b/12, 218a/01, 218a/04, 218a/05, 218a/08, 220b/02, 220b/04, 220b/09, 221a/13, 221b/05, 222a/02, 222b/09, 222b/12, 223a/03, 223a/11, 223a/14, 223b/03, 223b/04, 223b/05, 224a/01, 225a/07, 225a/08, 225a/10, 225b/05, 226b/04, 226b/06, 226b/12, 227a/05, 227a/10, 227b/04, 227b/05, 227b/07, 228a/02, 228a/04, 228a/07, 228b/07, 228b/13, 229a/11, 230b/04, 231b/01, 231b/02, 232a/06, 232a/11, 232a/15, 232b/01, 232b/05, 232b/07, 232b/08, 232b/10, 232b/12, 233b/15, 234a/05, 234b/02, 235b/02, 235b/05, 235b/06, 236a/07, 236a/08, 236a/09, 236b/05, 236b/07, 237a/01, 237b/11, 240a/05, 240b/05, 240b/08, 241a/05, 241a/05, 245b/15, 250a/03, 251a/02, 251b/13, 254b/08, 255a/04, 255b/07, 256a/01, 256a/03, 256b/06, 256b/07, 256b/10, 257a/14, 257a/15, 257b/03, 257b/07, 257b/12, 258b/05, 259a/08, 259b/05, 260b/12, 261b/02, 261b/10, 265b/09, 265b/14, 266b/15, 267b/12, 274a/03, 277a/03, 277b/05, 280b/02, 280b/10,

281a/02, 281a/05, 281a/12, 281a/13,
281b/14, 287a/04, 287a/09, 287a/15,
287b/11, 288b/06, 295b/01, 297a/13,
297b/06, 301a/07, 307a/01, 311b/14,
314b/05, 315b/07, 316a/14, 316b/05,
317a/03, 329a/14, 331a/03, 331a/13,
331b/02

yaban : Issız yer. -2-

y.+a 013b/08

- y.+a *at-*: Terk etmek, bırakmak.
081b/11

yad : Yabancı. -2-

y. 323b/12, 323b/13

yād (*Far.*): Hatır, ezber, anma, hatırlama. -59-

(**krş. yāz**)

y.+i 151a/12

y.+uma 095a/14 095b/02

y.+uñı 187b/11

y.+uñuza 124b/11

- y. *kıl-*: Hatırlamak. 294b/10
- y. *it-*: Anmak, hatırlamak. 005a/04,
005a/12, 005a/14, 005b/04, 010a/04,
016b/08, 019a/15, 051b/10, 055b/05,
058b/03, 058b/13, 071b/02, 074b/04,
074b/12, 077a/08, 126a/15, 126b/15,
129b/04, 132b/15, 146a/10, 146b/08,
151b/08, 157a/06, 158b/02, 159b/13,
173b/01, 175a/14, 175b/12, 176b/04,
177b/01, 178b/08, 179b/11, 182a/09,
182b/04, 185b/04, 186a/08, 188b/07,
189a/07, 192b/03, 199b/03, 200b/09,
201b/14, 203a/13, 206a/03, 210a/04,
211b/13, 215a/01, 215a/06, 224b/08,
232b/14, 241b/03, 289b/12, 290a/14

- y. *olin-*: Anılmak, hatırlanmak.
015a/12

yağ : Yağ. -2-

y. 045a/09, 204b/10

yağı- : Yağmur, kar, dolu gökten düşmek. -5-

y.-dı 103a/01

y.-madı 050b/04

yağz- → **yağ-** -5-

y.-dı 103a/01, 126b/04

y.-madı 050b/04

y.-madılar 328a/04, 328a/05

yağdur-: Yağdırmak, atmak. -2-

y.-dılar 273a/14

y.-mağıla 077a/13

yağırımı : Sırt, sırtın yukarı iki kısmı. -7-

y. 085a/03, 085a/06

y.+nı 191b/13

y.+nda 223a/01

y.+nı 222b/14

y.+umdağı 223a/06

yağmā (*Far.*): Bir malı zorla alıp kaçma,
çapul, yağma. -5-

y.+da 284a/08

- y. *kıl-*: Yağmalamak. 275a/05,
285b/05, 285b/07, biñ ol 318b/04

yağmala-: Zorla almak, yağma etmek. -8-

(**krş. yamağla-**)

y.-dı 323b/12

y.-dılar 276a/11, 310a/12, 316a/03,
328a/04, 328a/05

y.-duñuz 283b/07

y.-ñ 327b/14

yağmur : Yağmur. -3-

y. 050b/04, 103a/01, 202b/05

yağrıt : Uç. -2-

- y.+undan bir y.+ına: Bir uçtan bir ucuna. 180a/15

yāhūd → **yāhūz** -2-

y. 018b/03, 234b/03

yāhūz (*Far.*): Veya, ya, yahut. -5- (**krş.**
yāhūd)

y. 082a/08, 133b/05, 276a/03,
291a/09, 315b/10

yağ-: Yakmak. -33- (**krş.** **yağz-**)

y. 202b/06

y.-a 187a/04

y.-ar 195a/09, 195a/10

y.-ayım 105a/01, 105a/02

y.-dı 054b/14, 069a/07, 070a/13,
075a/01, 143b/13

y.-dılar 042b/11, 061b/14, 065a/06,
074b/09, 075a/02, 277b/15, 291a/05,
291b/08, 325a/01

y.-dılardı 242a/11

y.-diñuz 326b/15

y.-madı 071b/06

y.-mağ 299b/12

y.-maya 223a/06

y.-mayınca 074b/12, 112b/15

y.-maz 071b/12

y.-mışlardı 065a/12

y.-sız 173b/13

y.-uñ 065a/05 065a/06

- y. (*kına y.*) → kına
- y. (*oda y.*) → od

yağa : Elbise boyu, çamaşırın boyuna geçecek ve boynu örtecek yeri. -4-

y.+mı 214a/02

y.+ñ 226a/08

y.+sın 212b/09

y.+sımı 213b/13

yağın : Yakın. -46-

y. 021a/13, 056a/14, 084b/03,
116a/07, 126b/07, 147b/05, 231b/11,
248b/15, 274a/02, 285a/02

y.+dı 120b/13, 319b/11

y.+dur 054b/09, 093a/08, 188a/15,
233a/03, 248b/13

y.+ıdı 035b/10, 249a/04

- y.+rağ: En yakın. 025a/03, 102b/02,
225a/09

y.+am 182a/08

- y. *gel-*: Yaklaşmak. 017a/01,
022b/04, 087b/15, 173b/12, 249a/04,
255a/09, 272a/15, 273b/08, 285b/10,
331a/04

- y. *getür-*: Yaklaştırmak, yanaştırmak.
040a/11

- y. *iriş-*: Yaklaşmak. 035b/08,
036b/04, 086a/15, 089b/14, 099b/15,
100a/14, 108a/09, 120b/11, 187a/15

- y. *ol-*: Yaklaşmak, yakın olmak.
022a/10, 136a/14, 143a/15, 226a/07

yağında : Yakın bir yerde; çok geçmeden. -1-

y. 319b/15

yağunluk : Yakınlık, dostluk.

-3- (**krş. yağunluk**)

y. 239b/04, 245b/02, 291a/04

yağın (*Ar.*): Eksiksiz bilgi, sağlam bilgi, şek ve şüpheden uzak inanç. -6-

y. 047b/12, 120a/04, 190b/12, 197b/09

yağunluk → **yağunluk** -1-

y.+ı 156b/01

yağūt (*Ar.*): Kıymetli süs taşı, yakut. -9-

y.+dan 171a/11, 171b/07, 174b/10, 175a/03, 175a/05, 175a/06, 177a/08

y.+dandı 154a/04

y.+ıla 156a/08

yalan : Gerçek ve doğru olmayan, asılsız söz, yalan. -47-

y. 042a/12, 050a/09, 082b/07, 083a/15, 097b/10, 147b/09, 150a/10, 150b/07, 159a/06, 159b/05, 186b/13, 187a/05, 187a/07, 189a/02, 199b/14, 232a/02, 266a/12, 274b/02, 304a/03, 312b/09, 329a/07

y.+dan 028b/04

y.+dur 245a/06

y.+ı 003a/10, 150b/06, 150b/10, 188a/01

y.+lar 027b/06

- y.+rak: Daha çok yalan.

y.+dur 200a/08

- y. *eyle-*: Uydurmak, düzmek. 329b/04

- y. *ol-*: Gerçekleşmemek, yalanlamak. 234a/07, 313b/08, 313b/09

- y. *söyle-*: Yalan konuşmak, yalan söylemek. 030a/10, 036b/08, 047b/09, 058a/15, 071a/13, 113a/15, 113b/01, 113b/03, 188a/04, 239a/09, 266a/07, 266a/10, 316a/02, 329b/07

yalancı : Yalan söyleyen, yalancı. -11-

y. 005a/09, 035b/01, 050a/03, 056a/01, 059a/02, 059a/12, 152a/06, 186a/07, 186a/10

y.+dur 037a/10

y.+laru 312b/08

yalañuz : 1. Yalnız, tek başına. -6- (**krş. yalñuz, yaluñuz**)

y. 025a/01, 239a/13, 243b/12, 312b/10, 321b/08

2. Yalnızca.

y. 245b/14, 291a/07

yalñ : Alev. -1-

y.+mış 170b/15

yalın : Çıplak. -7- (**krş. yalun**)

y. 226b/11

y.+ları 179b/02

- y. (*baş açuk* y. *ayak*) → baş

yalıncağ : Çıplak vaziyette, büsbütün çıplak.

-9-

y.110b/01, 229b/01, 276b/12, 328b/05, 328b/08

y.+ıdı 222b/13

- y. *eyle-*: Çıplak etmek. 330a/10, 330a/11
- y. *it-*: Çıplak etmek. 229a/15

yalıñuz → **yalañuz** -3-

y. 252b/01, 291a/07, 320b/07

yalun → **yalın** -1-

y.+ıcağ 327b/12

yaluñuz → **yalañuz** -11-

y. 056b/09, 060a/09, 083b/13, 237b/07, 239b/02, 309b/09, 312a/08, 321b/08, 321b/09, 325a/07, 325a/13

yamağla- → **yağmala-** -1-

y.-dı 268a/05

yan : 1. Yan. -26-

y.+da 108a/05

y.+ına 154a/09, 181b/06, 218b/11, 224b/03

y.+ında 037b/09, 061b/08, 061b/09, 081a/13, 095b/15, 102b/02, 102b/03, 131b/02, 205a/05, 215a/08

y.+ından 110b/08, 157b/08, 181b/05

y.+larından 158a/04

y.+umdan 154b/06, 154b/08

2. Taraf, cihet.

y.+ın 049a/03

y.+uñdan 056b/05, 155b/01, 155b/03

yan-: 1. Yanmak. -9-

y.-ardı 070a/12

y.-arken 079a/04

y.-dı 070a/12, 198b/06

y.-duğınuñ 074b/11

y.-miş 195a/11

y.-sun 070a/11

2. Acı çekmek.

y.-mağlığı 180a/02

y.-miş 195a/12

- y. (*cigeri y.-miş ol-*) → ciger

yaña : 1. Taraf, cihet, yön. -42-

y. 033b/01, 036a/08, 036a/10, 044b/03, 047b/13, 093b/13, 105b/08, 110a/12, 114b/13, 123a/07, 136b/02, 197a/10, 197a/11, 226b/13, 273b/09, 278b/13, 322a/01

y.+sında 108a/04

- y. (*bir y. ko-*) → bir
- y. (*bir y.*) → bir

2. Yönünden, bakımından.

y. 068a/07, 117b/11

3. Tarafından, -a doğru.

y. 110a/14, 143b/07, 143b/09, 156a/02, 199a/05, 249b/03, 259a/01, 285b/14, 285b/15, 303b/06, 311b/09, 317b/07, 318a/01, 324a/03, 324b/07, 325b/11

y.+dan 057b/01, 123a/07, 325a/02, 327b/03

y.+durlar 315a/07

yandur-: Yakmak, tutuşturmak. -1-

y.-lar 322b/03

y.-dılar 065a/06

ya' nī (*Ar.*): Yani. -349-

y. 004b/10, 005a/15, 005b/01,
005b/02, 005b/03, 005b/06, 005b/13,
007a/02, 007a/14, 007b/03, 007b/07,
009a/07, 009b/09, 010a/05, 011b/06,
011b/12, 011b/14, 013b/04, 013b/13,
014b/15, 016a/07, 016b/01, 016b/10,
017a/05, 018a/10, 018b/10, 019b/01,
019b/11, 020a/01, 020b/05, 020b/15,
021a/03, 021a/10, 021a/13, 021b/03,
022b/06, 022b/09, 022b/13, 022b/14,
023a/02, 023a/06, 023b/08, 024a/02,
024a/05, 024a/09, 024a/13, 024b/01,
024b/07, 025a/05, 027a/15, 027b/08,
027b/14, 030a/06, 030a/09, 030a/12,
030a/14, 031b/02, 033a/02, 034a/10,
034b/09, 044a/12, 044a/13, 044b/08,
044b/12, 045a/02, 046a/11, 046b/11,
047b/09, 050a/08, 050b/07, 050b/14,
051a/05, 054b/06, 054b/13, 055a/06,
055a/09, 055a/13, 055b/02, 055b/10,
058b/05, 058b/13, 059b/05, 060a/15,
060b/01, 060b/08, 065a/14, 066a/06,
070b/08, 077a/11, 077a/12, 077b/08,
086b/04, 088a/14, 094b/06, 094b/11,
096a/12, 097a/06, 097b/01, 097b/12,
099a/14, 102b/02, 104b/10, 105a/09,
105a/13, 106a/08, 106b/04, 111a/14,
112a/11, 114b/04, 115a/02, 116a/05,
116b/02, 119b/15, 123a/14, 123b/14,
124b/13, 126b/03, 126b/07, 127b/07,
129a/07, 129b/13, 132b/11, 133b/08,
133b/10, 133b/14, 135b/07, 135b/14,
136b/01, 141b/15, 142b/08, 143a/12,
146a/05, 146a/14, 146b/11, 148a/07,
148b/03, 150b/06, 152a/04, 152a/09,
152a/14, 152b/13, 153a/02, 153a/05,
156b/12, 157a/06, 157a/12, 158b/13,
159a/14, 159b/15, 161a/03, 171a/10,

172a/01, 172a/04, 172a/07, 172a/08,
172a/11, 172a/15, 172b/05, 173b/12,
173b/14, 175b/03, 175b/14, 175b/15,
176a/04, 176a/10, 177a/03, 177b/02,
178b/09, 179a/07, 179b/04, 179b/13,
182b/02, 188b/03, 189a/11, 195a/07,
195a/09, 197b/09, 200b/03, 207b/03,
207b/07, 208b/01, 214b/01, 214b/15,
217a/10, 217a/14, 217b/06, 218b/14,
221b/02, 221b/13, 222a/15, 222b/07,
224a/07, 224a/15, 225a/01, 225a/11,
226b/05, 227a/02, 228a/05, 228a/15,
228b/06, 229b/01, 230a/14, 230b/10,
238a/04, 238a/08, 238b/01, 239a/14,
240a/12, 240a/14, 240b/13, 241a/07,
241b/08, 242b/14, 243a/14, 243b/04,
243b/15, 244a/08, 244a/12, 244a/13,
244a/15, 244b/03, 244b/08, 245a/12,
245a/14, 245b/02, 245b/07, 245b/09,
246a/03, 246b/04, 246b/11, 246b/13,
247a/04, 247a/10, 255b/09, 255b/10,
255b/13, 257b/04, 257b/08, 258b/02,
259a/02, 259b/03, 259b/14, 260b/06,
261b/04, 262a/01, 262a/03, 263a/13,
263a/14, 263b/04, 263b/06, 266b/11,
267a/09, 267b/04, 267b/11, 273a/04,
274a/03, 277a/12, 277b/01, 277b/05,
278a/01, 278a/15, 278b/05, 278b/09,
279a/03, 279b/03, 279b/13, 281b/11,
282a/03, 282a/07, 282a/09, 282a/10,
282b/04, 282b/06, 283a/02, 283a/10,
285a/07, 287a/06, 287b/01, 287b/08,
287b/09, 287b/10, 288a/07, 288b/01,
289a/03, 289a/11, 289b/02, 290a/04,
292b/06, 293a/04, 295a/01, 295a/03,
295a/08, 295a/09, 295a/12, 295a/15,
297b/04, 298a/01, 298a/06, 298a/10,
298b/09, 298b/13, 299a/03, 299a/05,

299a/07, 299a/09, 299a/12, 299a/15,
300a/05, 300a/14, 301a/07, 303b/08,
304a/08, 304a/13, 305a/05, 306a/01,
306b/01, 306b/15, 307a/12, 307b/03,
314b/11, 315b/12, 316b/15, 317a/11,
317a/13, 319b/03, 319b/07, 319b/09,
319b/10, 319b/11, 322b/10, 323a/03,
324a/02, 324a/15, 327b/04, 328a/09,
329b/03, 329b/05, 329b/08, 331a/08,
331b/07, 331b/09, 331b/12, 332a/11

yap-: Kurmak, inşa etmek. -2-

y.-dılar 018a/15, 072b/15

- y.-i vir-: Çabucak veya kolaylıkla yapmak. 299a/09

yapış-: Tutmak, koyuvermemek üzere tutmak.

-3-

y.-dı 274b/02, 276a/14

y.-miş 274a/06

yaprağ : Yaprak. -1-

y.+ları 178b/03

yar-: Yarmak, parçalamak, yara açmak. -4-

y.-dı 081b/01, 081b/10, 196b/09

y.-dılar 081a/15

yâr (*Far.*): Sevgili, yâr, dost. -29-

y. 103b/08, 109a/09, 202a/09,
292b/06

y.+dan 319b/09

y.+elerün 128b/06

y.+enlerden r 124b/15

y.+i 078a/07, 117b/01, 124a/14,
237b/01

y.+in 246a/13, 322b/01, 322b/14

y.+ini 276b/02

y.+ların 048a/15

y.+umuz 048a/13, 048a/14

y.+uñ 292a/01, 294b/11, 304b/03

y.+uñuzam 048a/12

y.+uñlarımızı 143b/12

- y. *it-*: Dost, arkadaş edinmek. 128a/01, 128a/02
- y. *ol-*: Dost, arkadaş olmak. 132a/02, 248b/01, 263b/13, 272b/15

yara : Yara. -4-

y. 314b/01

y.+dur 028a/03

y.+m 303a/13

y.+ya 029a/15

yaradan : Her şeyi yaratan, Allah. -2-

y.+dur 144b/13, 145b/04

yaradıcı : Yaratma yeteneği olan. -1-

y.+dur 144b/15

yaradıl-: Yaratılmak. -1-

y.-mişleridi 088a/15

yarak : 1. Hazırlık, levazım, teçhizat. -10-

y.+ı 141b/10, 141b/10

y.+ın 025a/09, 090b/05, 130a/04,
141b/06

y.+ında 310b/12

y.+ını 086a/01

- y. *düz-*: Hazırlık yapmak. 141b/12
- y. (*yol y.*) → yol
- y. (*yol y. düz-*) → yol

2. (At hakkında) yaranmış, idmanlı.

y.+ıla 295b/09

yarağla-: Hazırlamak. -4-

y.-dı 120a/01, 332b/06

y.-dumıdı 238a/01

- y.-yup tur-: 237b/09

yarağlan-: Hazırlanmak. -1-

y.-dı 318b/05

yarala-: Yaralamak. -1-

y.-rıdı 158b/05

yaramaz : 1. Kötü, muzır. -15-

y. 264b/04, 266b/01, 266b/06,
304a/03, 333b/04

2. Faydasız, boş.

y. 017b/02, 148b/14, 163a/06,
178a/13, 178b/06, 231b/12, 266b/12,
270b/13, 282a/04

y.+dur 300a/06

yārān (*Far.*): Dostlar. -153-

y. 055b/12, 320a/13, 323a/12

y.+dan 257a/08

y.+ıdı 141b/05

y.+lar 101b/08, 104a/04, 104b/05,
107b/10, 108a/04, 109b/04, 109b/14,
110a/14, 110b/09, 110b/13, 114a/07,
115a/12, 115b/05, 116b/03, 117b/07,
118a/07, 119b/01, 119b/04, 119b/08,
124b/02, 141a/10, 144a/14, 144b/01,
216b/02, 216b/10, 222a/07, 224b/09,
225a/03, 231a/09, 237b/14, 238b/06,
241b/04, 241b/12, 247b/14, 248b/05,

249b/05, 249b/11, 250a/02, 251a/10,
255b/02, 257a/15, 259b/09, 265a/10,
265a/12, 269b/13, 272a/11, 284a/02,
308b/12, 308b/13, 320a/08, 322b/09

y.+lara 095a/03, 101b/07, 102a/08,
104a/01, 106b/12, 106b/15, 107b/10,
127b/15, 141b/08, 224a/12, 224b/11,
239b/14

y.+lardan 095a/02, 108a/10, 140b/14,
141b/11, 148b/14, 206b/05, 218a/03,
224b/10, 247b/15, 257a/04, 271a/02,
276b/10, 277a/09, 304a/15

y.+ları 106b/12, 109a/07, 109a/12,
109b/12, 114a/06, 116b/14, 118b/11,
119a/02, 143b/14, 147a/01, 147a/08,
147b/07, 194b/04, 201a/10, 218a/05,
224a/11, 236b/02, 248a/13, 248a/14,
273b/02, 277b/07, 307a/04, 320a/07,
321b/15, 325b/14

y.+larıyla 104b/14, 141b/06, 143b/08,
144a/13, 144b/06, 203a/07, 241b/02,
254b/06

y.+larına 055b/08, 103a/06, 109b/03,
141a/04, 325b/10

y.+larıña 102a/07

y.+larından 094a/09, 108b/09,
109a/09, 113a/07, 114b/10, 138a/09,
248a/05, 273b/06, 304a/11, 306b/10,
323b/02

y.+larındandır 141a/06

y.+larım 110a/02, 112b/15, 143b/06,
249b/10

y.+larımñ 103a/07, 268a/02

y.+larla 111b/09

y.+larum 083b/14, 110a/03, 218b/05,
307b/04

y.+laruma 304a/14

y.+larımı 304a/13

y.+laruñ 101b/07, 108a/01, 119a/15,
202a/07, 269b/15, 307a/08

y.+laruña 059b/04

yararlılık : Yararlı hizmet. -1-

y.+ımı 089b/07

yarat-: 1. Halketmek, yaratmak. -34-

y.-dı 008a/03, 022a/01, 022b/14,
024b/04, 024b/05, 027b/15, 048b/04,
060b/09, 073a/10, 073a/11, 081b/12,
088a/15, 088b/01, 164a/09, 164a/12,
166b/15, 178a/03, 179a/05, 181b/11,
192a/12, 192a/14, 192a/15

y.-duğ 331b/10

y.-dum 097b/01

y.-madılar 010b/03

y.-mışdur 062a/03, 149b/09, 178a/08

y.-mışdı 157a/09

y.-uğum 182a/02

y.-ulı 166b/07

y.-ur 169b/12

- y.-up-dur-: Devamlı, yaratmak.
322b/13

yardım : Yardım. -14- (**krş. yardım**)

y.+ı 022a/08

y.+uñ 139b/15

- y. eyle-: Yardım etmek, yardım.
226b/08, 239a/03, 249b/03

- y. it-: Yardım etmek, yardım.
093b/02, 121a/02, 130a/02, 241b/14,
275a/09, 310b/06, 312a/13, 312b/13,
316a/13

yardımcı : Yardım eden (kimse).

-2- (**krş. yardımcı**)

y. 318b/07

y.+sı 235a/10

yardum → **yardım** -33-

y. 129b/08, 327a/04

y.+ı 241b/13

- y. dile-: Yardım istemek. 258a/02,
267a/09
- y. eyle-: Yardım etmek, yardım.
235a/08, 319a/12
- y. it-: Yardım etmek. 032a/11,
049a/02, 050b/14, 078a/05, 113a/02,
123b/03, 125b/06, 129b/08, 130a/02,
130a/03, 195b/01, 195b/03, 227a/02,
235a/08, 239a/03, 241b/14, 249b/03,
318a/02, 318b/12, 319a/09, 319a/10,
319a/14, 320b/04, 325b/03,
- y.+(a) gel-: Yardımına koşmak.
103a/10, 113a/03, 120b/15

yardumcı → **yardımcı** -2-

y.+sı 235b/15

y.+sıyıduñ 235a/09

yardımlı : Yardım gören. -1-

y. 127b/08

yären (*Far.*): Dostlar. -13- (**krş. yārān**)

y.+ler 104b/13, 104b/14, 217b/15

y.+lerden 122a/01

y.+lere 123b/12, 124b/01, 128a/13,
128b/01, 128b/09, 132a/11

y.+leri 128b/13

y.+lerinden 132a/06

y.+leründen 127b/11

yarğınla- → **yarlığa-** -1-

y.-mağ 175b/05

yarıl-: İkiye ayrılmak, yarılmak. -7-

y.-a 196b/15

y.-dı 008b/09, 040a/02, 109a/01,
197b/11

y.-sın 197a/02, 197a/05

yarın : Gelecek gün, bugünden sonraki gün.

-7-

y. 056b/09, 086b/11, 221b/11,
239b/09, 246a/12, 246b/01, 309b/09

yarındası : Ertesi gün. -32-

y. 255a/07, 013a/14, 034a/01,
039b/12, 040a/01, 043b/15, 046b/12,
053a/14, 057b/05, 062b/03, 067b/08,
081a/02, 085a/11, 086b/12, 091a/01,
091b/03, 101a/08, 122b/06, 137a/13,
138a/14, 144a/14, 144b/05, 209a/04,
214a/10, 217b/14, 238b/05, 239b/09,
254b/13, 265b/02, 280b/07, 313b/15,
318a/15

yarı : Yarı, yarım. (**krş. yaru**)

y.+sı 160b/11, 160b/12

y.+sın 077a/02, 077a/03

y.+sına 118b/12, 149a/04

y.+sında 036a/15, 036b/07

y.+sından 140a/02

y.+sını 124a/02, 308b/02

- y. (*dün y.*) → dün

yarık : Yarılarak açılmış yer, geniş çatlak.

y.+ından 135a/02

yārī (*Far.*): Dostluk; yardım. -9-

y. 129b/13, 234b/14

- y. *kıl-*: Yardım etmek, yardımcı olmak. 254a/13, 315b/15
- y. *it-*: Yardım etmek. 129b/14, 151a/15, 151b/01
- y. *vir-*: Yardım göndermek. 130a/01, 152a/09

yarlığa-: Affetmek, bağışlamak. -27- (**krş. yarğınla-, yarlığa-**)

y. 227b/01, 245b/08, 299a/12,
307a/10

y.-dı 051a/06

y.-duğına 307b/08

y.-duğun 172a/08

y.-dum 172a/09

y.-ğil 172b/07, 307a/13

y.-masun 278a/11

y.-maz 142b/13

y.-r 073a/03, 300a/15

y.-ya 106a/11, 106a/13, 119b/15,
151b/14, 307b/06

y.-yasın 046a/12

y.-yı 142b/11

y.-yu 218a/12

- *y.-yup dur-*: Sürekli yargılamak. 225b/07

yarlıgan-: Günahı bağışlanmak, affedilmek.

-2-

y.-mağın 142b/14, 153a/12

y.-mağ 153a/14

yarlıgayıcı : Yargılayan. -4-

y. 105a/14, 106a/11, 135b/04

y.+ğını 106a/13

yarlık : Ferman, buyrultu. -2-

y.+1 142b/12

yarluğa → **yarlığa** -3-

y.-ğil 278a/04

y.-mayasarsın 278a/05

y.-mayısar 278a/13

yarı → **yarı** -3-

y.+sı 197a/10, 197a/11

y.+sına 248b/10

yas : Matem, yas. -1-

- *y. tut-*: Bir acıyı, büyük bir üzüntüyü bazı davranışlarla belli etmek. 332a/08

yastık : Yastık. -1- (**krş. yastuğ**)

y.+dan 257b/10

yastuğ → **yastık** -3-

y. 014b/13

y.+a 014b/08

y.+1 012b/08

yaşı : 1. Su. -1-

- *y. ol-*: Islanmak. 042b/04

2. Göz yaşı. -5-

y. 146b/07, 226b/14

y.+1 015a/15

y.+ların 146b/12

- *y. dök-*: Ağlamak. 333b/01

- *y. (gözlerinden y. revân ol-)* → göz

yaş2 : Kuru olmayan, yaş, nemli; taze, kurutulmamış. -2-

y. 281b/06, 281b/13

yaş3 : Doğuştan beri geçen ve yıl birimi ile ölçülen zaman, yaş. -23-

y.+da 059a/08, 059a/10

y.+1 011a/10, 088a/05

y.+ına 091b/14, 210a/05, 210a/07, 211a/15

y.+ında 020b/01, 059a/11, 210b/06, 210b/13, 210b/15, 211b/04, 326b/01, 326b/07

y.+ındaydı 010b/01

y.+ındaydı 010a/07, 010a/08, 291b/10, 291b/11, 291b/12, 326b/07

- *y.+(ına) yet-*: Yaşına gelmek, yaşına ulaşmak. 210a/05, 210a/07, 211a/15

yaşa-: Yaşamak, yaşında olmak. -4-

y.-duñ 006a/03

- *y.-muş hatun*: Görüp geçiren kadın. 090a/08

yaşar : Yaşında. -1-

- *y. ol-*: Yaşamak. 020b/09, 080b/13

yaşar-: Yeşermek.

y.-dı 066a/12

yaşil : Yeşil. -7-

y. 156a/12, 168a/14, 178b/01,
191b/14, 223a/02, 237a/10, 250b/14

yaşlık : Islaklık. -1-

y. 294a/07

yat-: Yere uzanmak, yatmak. -50-

y.-a 014b/13, 181b/03

y.-dı 053b/02, 116b/14, 203b/08,
218b/03, 223a/13, 223b/02, 244b/13,
249b/08, 276b/09, 287b/05, 288a/11

y.-dılar 124b/03, 215b/02, 280b/07,
280b/14, 281a/07, 315b/01

y.-diyidi 014b/13

y.-dum 153b/04, 233b/14

y.-ıcağ 223a/12

y.-madı 242b/11

y.-mağ 229b/14

y.-mağdur 322b/06

y.-miş 215a/08

y.-mişdur 226a/04

y.-mışdı 063a/15

y.-ur 025b/06, 043a/10, 043b/06,
044a/02, 098b/15, 110b/01, 110b/09,
235b/01, 327b/15, 328a/01, 328a/06,
328b/05, 328b/08, 328b/11

y.-uram 282b/10

y.-urdu 040a/02, 098b/09, 279a/09,
288a/10, 327b/14

y.-urlar 331a/08

y.-urdu 191b/06

y.-urken 223b/09

y.-ursın 025b/01

- y.-up-dur-: Sürekli yatmak. 250a/11
- y. (oturu y.) → otur-

yatsu : Güneşin batmasından bir büyük, iki saat sonraki vakit, yatsı vakti. -5-

y. 321b/08

- y. *namāzı*: Yatsı vakti kılınan namaz. 187b/12
- y. *namāzın kıl-*: Yatsı namazını kılmak. 153b/04, 185b/15, 186b/03

yatur-: Bir kimsenin bir yere yatmasını sağlamak, yatırmak. -1-

y.-dılar 081a/14

yavı → **yavu** -1-

y. 189a/11

yavlağ : Pek, çok, gayet. -1-

y. 321a/04

yavrı : Yavru. -5-

y.+cağı 202a/06, 202a/08

y.+cağın 202a/07, 202a/11

y.+cıkları 281a/10

y.+yı 202a/09

yavu : Zayı, yitik, kaybolmuş. -2- (**krş. yavı**)

y. 187a/12, 189a/11

- y. *kıl-*: Kaybetmek. 055a/03
- y. (yolu y. *kıl-*) → yol

yavuz : Kötü, fena. -29-

y. 022a/04, 022a/07, 022a/09,
023b/10, 024a/03, 125a/06, 185a/01,
204b/06, 212b/11, 232a/02, 264a/10,
278a/05, 303a/15, 304a/03, 320a/08

- y. 'amellü → y. işlü 056a/01
- y. dut-: Kötü bilmek. 267b/01
- y. işlü: Fesatçı, kötü davranışlı.
025a/06, 178b/09
- y. it-: Fena yapmak, kötü muamele
etmek. 108a/05
- y. söyle-: Küfür etmek. 264a/08,
264a/09, 299b/10, 299b/13
- y. ol- (göñli yavuz ol-) → göñül

yavuzla-: Kötülemek. -4-

y.-rdı 264a/04
y.-rıdı 264a/06, 264a/07
y.-rsız 265b/12

yavuzluk → **yavuzluk** -7-

y. 232a/06, 239a/04, 304b/10
y.+a 303a/10
y.+dan 185a/07
y.+lı 246b/13
y.+um 267a/06

yavuzluk : Kötülük. -1- (**krş. yavuzluk**)

y. 301b/15

yay : Yaz, sıcak mevsim. -3-

y. 143a/01, 173b/12, 215a/13

yaya : Yürüyerek giden kimse. -1- (**krş.
yayağ, yayan**)

y. 322a/08

yayağ : Yaya, yayan, piyade.

-4- (**krş. yaya, yayan**)

y. 231b/11, 318b/09, 322a/05

y.+ıdum 222b/10

yayan : Yaya. -1- (**krş. yaya, yayağ**)

- y. yürü-: Yaya olarak gitmek.
251a/05

yayıl-: Yayılmak. -5-

y.-dı 073a/02, 250a/07, 288b/04

y.-mağdur 030a/13

y.-sun 255a/05

- y. (cihāna y.) → cihān

yaz-: Yazmak. -86-

y. 018a/07, 118a/12, 118a/15,
126b/14, 146b/14

y.-a 018a/07, 118a/10

y.-alar 269b/14

y.-am 183a/12, 183a/14, 183a/15

y.-ar 079b/01

y.-arlardı 017b/08

y.-asın 118a/09, 138b/04

y.-ayım 071a/03

y.-dı 071a/05, 118a/10, 118a/12,

118a/15, 119b/02, 134b/02, 136b/03,

136b/06, 136b/13, 138b/13, 138b/15,

139b/01, 242a/06, 242a/14, 248a/07,

252a/04, 264a/12, 275b/09, 309a/12,

311a/03, 311b/01, 314b/05, 314b/09,

314b/10, 314b/14, 315a/01, 317b/06,

318a/05, 318a/06, 318b/10, 320b/13,

321a/07, 321b/11, 321b/13, 322a/03,

333a/02

y.-dıkım 139b/08

y.-dılar 017b/13, 070b/03, 138b/06,
138b/07, 144a/02, 269b/13, 275b/05,
275b/07, 275b/08, 310b/08

y.-duğ 285a/07, 320a/03

y.-dum 331b/05

y.-duñ 269b/11, 272a/02, 275b/12,
275b/13, 319a/03

y.-ğil 312b/07, 314a/03

y.-madıñuz 324b/09

y.-madum 272a/05

y.-mağ 088b/02, 247b/10

y.-maz 269b/12

y.-mazrakların 331a/14

y.-miş 139b/07

y.-mişıdı 139a/13, 140a/10

y.-mişlar 139b/10

y.-mişlardur 096a/13

y.-salar 018a/06

- y. (*cevāb* y.) → cevāb
- y. (*cevāb-nāme* y.) → cevāb-nāme
- y. (*çıkayaz-*) → çık-

yaz : Yaz mevsimi. -2-

y. 018b/06, 018b/07

yāz → **yād** -1-

- y. *it-* → yād 055b/05

yazdur-: Yazdırmak. -2-

y.-dı 270b/05

- y. *-up-dur-*: Sürekli yazdırmak.
285b/09

yāz-gār (*Far*): Yadigar. -1-

y. 006a/13

yazıcı : Yazı yazan, kâtip. -2-

y.+sı 270b/04, 275b/08

yazıl-: Yazılmak. -13-

y.-miş 077a/01, 085a/07, 270b/07,
330b/06, 330b/11

y.-mişdı 079a/01, 191b/14

y.-mişdur 108a/05

y.-mişıdı 108a/05, 140b/08, 145a/15,
223a/02

- y. *-up dur-*: Sürekli yazılmak. 275a/01

yazı : Talip, kader, nasip, alın yazısı. -5-

y.+ñda 146a/01

y.+sıyla 127a/03

yazu : Ova, sahra.

y.+sına 319b/02

y.+sında 328b/07, 331a/08

ye- → **yi-** -37-

y. 025b/07

y.-di 039a/07, 041a/12, 041a/15,
043a/13, 112b/13, 124a/09, 192b/06,
192b/07, 192b/08, 308a/05

y.-diler 042b/11, 043b/15, 045b/01,
203a/08, 205b/12, 205b/14, 254a/15

y.-düñ 042b/05

y.-gil 014b/07

y.-me 113b/05

y.-megi 049a/11

y.-mek 294a/12

y.-mekden 035b/11

y.-miş 157b/09

y.-mişdi 124a/14

y.-mişler 063b/13

y.-mişlerdi 057b/09

y.-ñüz 045b/05

y.-rleridi 215b/10

y.-rseñ 025b/04

y.-rsin 011b/02

y.-sün 063a/05, 253a/05

y.-yem 025b/01

- y. (*ğam* y.) → *ğam*

yedi : Yedi. -61- (**krş. yidi**)

y. 006b/08, 007a/05, 008b/04,
010a/08, 061b/08, 061b/09, 073b/13,
079b/06, 112b/14, 115b/13, 137b/15,
150a/14, 150b/01, 150b/03, 151a/08,
165b/01, 166a/01, 167a/02, 167a/03,
167a/07, 167a/08, 167b/15, 169a/03,
169a/12, 169b/10, 170b/04, 170b/05,
171a/06, 178b/02, 180a/08, 186a/04,
187b/13, 188a/08, 194b/03, 194b/05,
197a/14, 197a/15, 197b/02, 198a/01,
257a/08, 257a/09, 291b/11, 312b/04,
326b/07, 328a/11

- y.+*nci*: Yedinci. 101b/02, 160b/05,
168b/10, 169a/01, 169a/08, 170a/13,
179a/03, 180a/03, 180a/11, 191b/03,
289a/12, 290a/13, 292a/15, 293a/14,
305b/06

yedür-: Yemesini sağlamak, yedirmek. -2-

y.-di 014b/12

y.-düm 333b/11

yeg → **yig** -3-

y. 306b/13

y.+dür 306b/07, 310a/05

yegâne (*Far.*): Biricik, tek. -1-

y.+yi 313a/14

yegit → **yigit** -10-

y.+e 193b/13, 194a/06, 234b/12

y.+i 095b/02, 194a/11

y.+iyidi 266b/14, 326a/11

y.+lerisiz 317a/02

y.+ün 194a/07, 194a/08

yegrek : Daha iyi, üstün, baskın, tercih edilir.

-24- (**krş. yigerek, yigrek**)

y. 055b/03, 107a/01, 136b/06,
196a/01, 244b/01, 248a/02, 332b/12

y.+dür 199a/07, 208b/08, 208b/09,
221a/09, 238b/02, 242a/03, 245b/11,
245b/12, 246a/07, 246a/08, 246a/10,
314b/11

y.+i 235b/15, 242b/10, 249a/07

y.+idürler 246a/04

y.+ine 248a/04

y.+iñüzdür 238b/11

yeksân (*Far.*): Düz; beraber. -2-

y.+dur 184a/01, 184b/08

yel → **yil** -2-

y. 294a/06

- y. *gibi git-*: Rüzgar gibi geçmek.
185b/08

yeldür-: Koşturmak. -1-

y.-lere 247a/11

yemek : Aş, yiyecek. -2- (**krş. yimek**)

y.-megi 049a/11

y.+den 011b/08, 124a/10

yemîn (Ar.): Sağ; and, yemin. -2-

y. 320b/15

yemiş : Meyve, yemiş. -9-

y. 006a/15, 206a/05, 206a/06

y.+i 054b/08

y.+ler 066a/13, 066a/14

y.+lerin 018b/06

yeñ : Giysi kolu. -2-

y. 269b/01

yene → **yine** -1-

y. 143b/13

yenici (?) -1-

y.+ler 262a/04

yenile-: Yenilemek. -1-

y. 288b/01

yer → **yir** -85-

y. 105a/10, 160b/09, 164b/06,
167a/03, 201b/11, 228a/09, 234b/03,
294a/13

y.+de 094b/09, 095b/15, 110b/10,
165a/03, 167a/06, 196b/12, 202b/06,
225a/02, 246b/11, 268a/11, 291a/15,
292a/02, 297b/13, 321b/09

y.+dedür 109b/01

y.+den 165b/01, 167a/08, 213b/08

y.+e 052a/07, 063b/14, 100a/02,
104a/09, 109a/11, 161a/01, 165b/04,
228a/08, 231b/03, 237b/06

y.+i 026a/08, 062a/01, 124a/07,
228a/10

y.+inde 098b/15, 215a/15, 218a/08,
218b/02, 233b/09, 240b/10

y.+iñde 221b/06

y.+inden 044b/03, 063a/07, 095a/01

y.+ine 024a/14, 030a/05, 041b/06,
042a/02, 042a/04, 092a/04, 132a/09,
137b/05, 204b/07, 217b/06, 222b/01,
252b/02, 268b/01, 273a/08, 273a/10,
273a/11, 285a/13, 300b/09

y.+ler 158a/10

y.+lerde 099b/05, 264b/08

y.+lere 214b/02

y.+leri 268a/03

y.+üm 067a/04

y.+üme 030a/04

y.+üñ 081b/04, 246b/14

y.+üñde 136b/07, 222a/02, 224a/03

y.+üñe 030a/04

- y. *altı*: Yerin yüzeyi altındaki bölümü. 228a/09, 234b/03
- y. *yüzi*: Yeryüzü, dünya. 105a/10, 160b/10
- y.+(*inden*) *sıçra-*: Oturulan yerden hızla kalkmak, yerden fırlamak. 063a/07
- y.+(*ine*) *dut-*: Yerine geçmek. 252b/02

- *y.+(ine) geçür-*: Yerine koymak. 030a/05
- *y.+(ine) getir-*: Gerçekleştirmek. 041b/06, 042a/02, 042a/04, 132a/09, 217b/06
- *y.+(ine) otur-*: Görevden ayrılan birinin yerini almak, yerine geçmek. 137b/05, 300b/09
- *y.+(ine) ko-*: İyice yerleşmek, esas şeklini almak. 204b/07
- *y.+(ine) ko-*: Yerine ikamet etmek, hükümran kılmak. 092a/04,

yer-geh : Yer. -1-

y. 110b/05

yerlü : Taşınamayan, başka yere götürülemeyen. -2-

- *y. yerinde*: Eskiden olduğu yerde. 233b/09, 233b/09

yersiz : Barınacak yeri olmayan. -1-

y. 033a/06

yeşil : Yeşil. -7-

y. 031a/06, 076a/13, 080b/13, 085a/06, 154a/04, 177a/08, 180a/13

yet-: 1. Kâfi gelmek, yetmek. -6- (**krş. yit-**)

y.-dügünce 254b/12

y.-dükçe 327b/01

y.-ince 011a/10

y.-medi 229a/01

y.-mez 276b/11, 281a/03

y.-miş 228b/08

- *y. (güci y.)* → güç
- *y. (yaşına y.)* → yaş

yetim (*Ar.*): Annası veya babası ölmüş çocuk, öksüz. -22-

y. 086b/05, 189a/10, 280b/09, 280b/10

y.+dür 081a/09

y.+e 090b/03, 279b/03, 280b/12, 280b/13

y.+em 083b/08

y.+in 087b/01

y.+ler 157b/09, 279b/11

y.+lere 235a/07

y.+leri 231b/12, 279b/09

y.+lerün 235a/09

y.+sin 083b/09

- *y. eyle-*: Yalnız etmek, yalnız bırakılmak. 227b/14, 289a/01
- *y. kal-*: Annesiz babasız olmak, yalnız olmak. 018a/13, 080a/04

yetmiş : Yetmiş. -47- (**krş. yitmiş, etmiş**)

y. 011a/13, 012a/07, 017b/07, 065a/08, 104a/02, 108b/08, 108b/09, 110b/14, 115b/11, 127b/02, 142a/07, 142b/13, 143b/11, 143b/12, 153b/13, 155a/02, 156b/07, 161b/12, 162b/13, 164a/13, 168a/10, 168a/11, 169b/01, 169b/02, 171a/10, 171b/04, 174b/04, 174b/05, 174b/11, 175a/07, 175a/12, 175b/10, 177a/05, 180a/15, 180b/05, 181b/05, 205b/13, 273a/10, 273a/11, 276b/04

yeyni : 1. Hafif, ağır olmayan; itibarsız, önemsiz. -3- (**krş. yiyeni**)

- y. *dut-*: Değer ve önem vermemek, horlamak. 050a/11

2. Kolay.

y. 183a/01, 183a/04

yeynilik : Kolaylık. -1-

y.+i 183a/08

yığ-: 1. Toplamak, biriktirmek. -9-

y.-dılar 158b/14, 279b/05

2. Menetmek, alıkoymak, engel olmak.

y.-alar 051b/03, 115b/12

y.-ayım 113b/07

y.-dılar 202a/13

y.-madılar 015a/03

3. Esirgemek, yoksun bırakmak.

y.-dı 126b/04

y.-dum 034a/11

y.-madı 152a/10

yıgılın-: Menedilmek. -1-

y.-mağlığa 144b/12

yıgılan-: (< yıgılın-) Çekinmek, sakınmak.

y.-lum 185a/05

yık-: Yıkılmak.

y.-ma 187a/04

y.-mayınca 074b/12

yıkıl-: Perişan olmak, kırılmak, yıkılmak. -3-

y.-dı 053b/13, 079a/03

y.-dılar 079a/07

yıl : Sene, yıl. -96-

y. 004b/07, 008b/04, 015a/04, 015a/08, 049b/09, 049b/10, 050a/10, 050b/03, 054a/06, 077b/02, 079b/11, 080b/08, 084a/10, 084a/11, 085b/03, 087a/02, 092a/04, 092a/05, 092a/07, 094a/10, 101a/14, 101a/15, 101b/01, 101b/02, 101b/03, 101b/04, 106b/10, 114a/04, 115b/08, 115b/11, 118a/01, 118a/03, 120a/09, 127a/06, 127a/14, 127b/01, 140b/11, 143a/01, 177a/05, 181b/05, 183a/05, 183b/01, 201a/04, 201a/06, 206a/13, 210a/14, 210b/02, 211a/12, 211b/05, 217a/07, 233b/05, 247b/06, 247b/11, 249b/13, 260a/11, 267b/02, 278b/12, 291b/08, 301b/03

y.+a 005a/10, 133b/06, 260a/01

y.+da 101b/04, 143a/02, 173a/03, 173a/06, 182b/15, 183a/09, 183a/13, 206a/12, 240b/09, 264a/14, 285b/08

y.+dan 067b/02, 079a/04, 118a/03, 147b/01, 209b/10, 210a/15, 260a/02

y.+dur 068a/01

y.+ıdı 080b/08, 092a/08, 276b/06, 278b/11

y.+ında 259a/10, 276b/07

y.+ındaydı 291b/13, 323a/07

yılan : Yılan. -8- (**krş. ilan**)

y. 099a/12, 243a/02, 317a/13

y.+lar 179b/07, 180b/07, 181a/08, 181b/06

y.+ları 181b/10

yılduz : Yıldız. -2-

y.+lar 233b/09, 233b/11

yıllık : (...) yılda varılabilen, aşabilen; yıl miktarı. -5- (**krş. yıllık**)

y. 156b/02, 166a/01, 168b/12, 180a/15

y.+dur 179a/02

yılluk → **yıllık**

y. 164b/09

yırt-: Yırtmak. -19-

y.-acağ 242a/05

y.-dı 013b/08, 013b/14, 115a/15, 136b/08, 136b/12, 138a/11, 138b/11, 319a/01

y.-dum 099a/11

y.-mağ 328b/03

y.-mayasın 226a/08

yırtıcı: Beslenmek için başka hayvanları parçalayarak yiyen (hayvan). -2-

y. 231a/01, 303b/02

- y. *canavar*: Vahşi hayvan. 056b/02, 056b/03, 057a/14, 057b/02, 057b/04, 063b/13, 242a/05

yırtıl-: Yırtılmak. -1-

y.-sun 136b/11

yi-: 1. Yemek yeme, karın doyurma işi. -80- (**krş. ye-**)

y. 006b/02, 023a/03, 083b/12, 201b/09, 204a/06

y.-di 006b/04, 192b/09, 195a/01, 101a/07, 213b/09, 217a/03, 253a/08

y.-diler 046a/04, 057b/05, 204a/12, 205b/09, 205b/14, 253b/03

y.-düğü 066a/14

y.-düm 041b/14, 043a/14

y.-dün 036a/14, 041b/12, 042a/11, 043a/02, 051a/03

y.-gil 317b/07

y.-me 203b/14, 226b/09

y.-medi 150a/15, 216a/02, 279b/08

y.-mege 073a/13

y.-mek 056b/01, 083b/13, 215b/05

y.-mekden 046b/02, 225b/14

y.-mekişün 158a/02

y.-memişdür 221a/05

y.-meye 201a/14, 205b/07

y.-meyem 201b/11

y.-mezem 204a/07

y.-mezsın 205b/05

y.-mezsiz 073a/12

y.-miş 177a/03

y.-mişler-idi 033b/14

y.-ñ 253b/11

y.-r 177a/01, 205b/05, 253b/01

y.-rdi 216a/02

y.-rlerdi 111a/01, 215b/10

y.-rler-idi 011b/01, 281b/08, 281b/13

y.-rler 056b/03, 179b/08, 331a/08

y.-rseñ 201b/07

y.-ye 045b/12, 192b/10, 192b/11, 279b/07, 282a/01

y.-yecek 056a/15

y.-yeler 043b/13, 057b/02, 178b/13,
203b/15, 215b/09, 280a/06, 281a/01

y.-yelüm 041a/13, 043b/08

y.-yem 201b/04

y.-yevüz 044b/05

2. Yardımcı fiil.

- y. (*ğam* y.) → ğam
- y. (*ğuşşa* y.) → ğuşşa
- y. (*harām* y.) → harām
- y. (*mūrās* y.) → mūrās

yidi → **yedi** -12-

y. 015a/08, 020b/09, 067a/09,
069a/10, 094b/02, 170b/01, 170b/02,
186b/07, 195a/05

y.+si 067a/13

- y.+nci → y.+nci 120a/09, 277a/08

yig : İyi, daha iyi. -6- (**krş. yeg**)

y. 029b/05, 037b/07, 085b/07,
308b/11, 313a/15

y.+dür 317a/03

yigerek → **yegrek** -2-

y. 172b/11, 238a/02

yigirmi : Yirmi. -39-

y. 008b/04, 015a/13, 020b/01,
054a/06, 061b/06, 069a/03, 077b/02,
092a/07, 106a/15, 106b/01, 124b/15,
136a/05, 173a/05, 182b/14, 206a/13,
210a/14, 211b/05, 213a/05, 213a/07,
259a/10, 266a/13, 267b/02, 276b/05,
287b/03, 289a/12, 290a/13, 292a/01,
293b/09, 293b/12, 293b/13, 293b/15,

308a/07, 308b/03, 318b/08, 321b/08,
321b/09, 323a/15, 325b/13

- y.+nci: Yirminci. 293b/07

yigit : Genç. -23- (**krş. yegit**)

y. 014a/08, 019a/12, 020b/01,
070b/02, 070b/03, 084b/08, 094a/02,
094a/03, 177b/04, 193b/10, 193b/11,
194a/04, 194a/09, 194b/02, 194b/06,
234b/05

y.+den 194a/05

y.+ler 107a/10

y.+leri 296a/03

y.+leridür 245b/11

y.+lerinüñ 324a/15

y.+lerüñ 246a/04

- y. *eyle* -: Gençleştirmek. 008a/14

yigitlik : Gençlik. -1-

y.+i 008a/12

yigrek → **yegrek** -20-

y. 080a/10, 091b/15, 106a/10,
106a/14, 123b/15, 133b/12, 198a/14,
256b/10

y.+dür 283a/03

y.+i 044b/15, 242b/10, 285a/15,
330b/03

y.+idür 083a/05, 182a/13, 330b/04

y.+isin 004b/11, 297a/14

y.+sin 009a/05

y.+ümüz 239b/12

yik (*Far. yek*): Bir. -2-

y. 267a/14

y.+dendi 267a/12

- y. (*penç y.*) → penç

yil : Rüzgar, yel. -13- (**krş. yel**)

y. 065a/11, 185b/08, 200b/11,
202b/02

y.+e 137b/15

y.+i 200b/07

y.+ile 193b/01, 193b/02, 193b/03

- y. *gibi*: Çok hızlı bir biçimde, çabucak, hızla. 154b/04, 156a/11
- y.+(e) *vir-*: Rüzgara bırakmak, rüzgara atmak. 065a/06
- y. *ol-* (*karında y. ol-*) → karn

yine : Tekrar, yeniden. -197- (**krş. yene**)

y. 008b/07, 019a/07, 019a/12,
021b/11, 023a/15, 027b/05, 029a/06,
029a/08, 031a/04, 032b/02, 034a/01,
036b/03, 038a/03, 038b/10, 039a/02,
040b/06, 041a/10, 043a/09, 046a/04,
047a/04, 047a/05, 047a/06, 049a/12,
052b/09, 052b/14, 053a/14, 055a/14,
056b/02, 057b/09, 063b/01, 063b/04,
065a/13, 065b/01, 066b/15, 070a/01,
070a/02, 070a/09, 071b/11, 072b/09,
073b/06, 073b/07, 073b/09, 073b/14,
073b/15, 074a/04, 074a/06, 074b/07,
075b/04, 075b/10, 076a/06, 077a/06,
078b/09, 079b/08, 080a/13, 080b/15,
081b/02, 081b/15, 082b/01, 083a/10,
083b/04, 085a/13, 086a/15, 086b/11,
086b/12, 088b/07, 089a/03, 089a/07,
089a/09, 089b/13, 090b/03, 092b/14,
092b/15, 094a/06, 094a/14, 094b/01,

094b/03, 094b/07, 094b/13, 095b/06,
099b/05, 100a/06, 101a/03, 102a/05,
105a/05, 106a/10, 106b/09, 107a/06,
107b/05, 110a/04, 110a/06, 110a/10,
110a/13, 111a/08, 112a/12, 112b/14,
114a/03, 115b/04, 116b/10, 117b/07,
118a/07, 118b/08, 118b/13, 119a/03,
119a/11, 119b/09, 120a/11, 120b/02,
120b/05, 124a/15, 127a/13, 127b/10,
129b/02, 129b/03, 130b/05, 132b/15,
133a/08, 133b/01, 133b/03, 134a/01,
135a/01, 136b/01, 137a/11, 137b/02,
138a/11, 138b/14, 139a/06, 139b/06,
143b/03, 144a/01, 145a/05, 145b/12,
145b/15, 147a/01, 147b/01, 148a/01,
148a/06, 148a/08, 148a/09, 148a/10,
148b/08, 154b/08, 155a/13, 157b/01,
158a/09, 158a/12, 158a/13, 158b/03,
158b/09, 159a/02, 159a/07, 159a/11,
159b/02, 159b/07, 159b/08, 160a/08,
160a/12, 164a/03, 165b/04, 171b/10,
182b/06, 183a/01, 183a/07, 183b/11,
186a/05, 186b/10, 186b/11, 187a/01,
187a/11, 187b/05, 187b/15, 188a/08,
188b/05, 197b/03, 200b/08, 201b/13,
203a/15, 204b/07, 208b/02, 208b/05,
216a/13, 217a/14, 217b/11, 217b/12,
217b/14, 218a/09, 218a/13, 280b/07,
280b/08

yimek → **yemek** -1-

y. 056b/01

y.+den 046b/02

y.+leri 048b/08

yir : 1. Yer, arz, zemin, toprak. -206- (**krş. yer**)

y. 027b/11, 029a/15, 040a/02,
074a/04, 081b/07, 100a/05, 109a/08,
121b/14, 123a/12, 140a/01, 164b/06,
167a/03, 170b/02, 171a/05, 182b/12,
191b/03, 199a/02, 201b/11, 219b/07,
233b/08, 257b/10, 258b/13, 258b/14,
258b/15, 294a/13

y.+de 008b/05, 064b/02, 094b/09,
095b/15, 110b/10, 152b/15, 160b/05,
165a/03, 167a/06, 191b/02, 196b/12,
202b/06, 225a/02, 246b/11, 264a/10,
268a/11, 279a/09, 291a/15, 292a/02,
321b/09

y.+dedür 109b/01

y.+den 165b/01, 167a/08, 129a/11,
161a/01, 180a/14, 213b/08, 258b/12,
259a/01

y.+diydi 258b/11

y.+e 021b/10, 051a/13, 052a/07,
063b/01, 063b/14, 067a/11, 077a/03,
079a/07, 080b/12, 100a/02, 104a/09,
108a/13, 108a/14, 109a/11, 161a/01,
165b/04, 191b/05, 195b/08, 198b/14,
199a/03, 199a/06, 201b/01, 205b/02,
213b/06, 228a/08, 271a/10, 281b/04,
333b/10

y.+i 026a/08, 062a/01, 080b/13,
228a/10

y.+inden 095a/01

y.+ler 120a/05, 158a/10

y.+lerde 099b/05, 264b/07, 214b/02,
268a/03

y.+siz 033a/06

2. Ülke, memleket.

y.+de 028b/15, 029a/01, 029a/02

y.+den 213b/04

y.+densin 313a/02

y.+e 022b/07, 079a/05, 231b/03,
237b/06

y.+inde 061a/07

y.+ine 068b/11, 318b/13

y.+üñe 263b/06

3. Bi şeyin belli bir kısmı.

y.+de 011b/06, 021b/01, 094b/09,
297b/13, 126b/05, 152a/06, 152a/12,
152a/15, 152b/03, 152b/05, 152b/08,
158b/15, 176a/03, 188b/06, 298a/04,

y.+i 124a/07, 124a/07

4. Mevki, makam, mekân.

y. 124b/08, 148b/01, 258a/11

y.+de 022b/05, 032a/14, 100a/11,
121b/14, 124a/15, 187a/10, 201b/08,
216b/06, 249b/05

y.+den 191a/10, 277a/11

y.+e 048b/01, 081a/12, 121a/01,
130b/13, 137a/08, 177a/10, 203a/09,
203b/08

y.+i 173b/07, 173b/08, 258a/12

y.+idür 181b/09

y.+inde 098b/15, 098b/09, 215a/15,
218a/08, 218b/02, 240b/10

y.+iñde 221b/06

y.+lerine 143b/03

y.+üm 067a/04

y.+ümde 320b/02

y.+üme 030a/04, 255b/02, 320b/06,
320b/07

y.+ün 006a/04, 079b/15

y.+ünde 136b/07, 218a/02, 222a/02,
224a/03, 302b/03

y.+üne 030a/04, 257a/15, 301b/07

5. Taraf, cihet.

y.+de 075a/09, 081a/13, 099b/01,
323b/04

y.+inden 044b/03

6. Bölge, alan.

y. 323b/15

y.+de 065a/12, 255a/12, 263a/04,
328a/12, 328a/13

y.+den 309b/12, 311a/06

y.+e 056b/14, 057a/09, 068b/05,
076b/12, 198a/12, 204a/06, 205a/12,
265b/01, 313a/09

y.+lere 122a/01

y.+ün 081b/04

7. Yeryüzü.

y.+de 331b/09

y.+den 202a/13

y.+e 074a/04

y.+i 328b/10

y.+le 047b/13, 171a/06

y.+lerde 152a/09

y.+lerden 178a/14

y.+leri 145b/04

y.+ün 246b/14, 127b/14, 179a/03

- y. *altı*: Yerin yüzeyi altındaki bölümü. 026a/02, 040a/03, 068b/07, 169a/13, 178b/03, 231a/13
- y. *yüzü*: Yeryüzü, dünya. 033b/13, 110a/05, 152a/12, 182a/14, 192a/14, 234b/03, 260b/13
- y.+(*inden*) *sıçra*-: Oturulan yerden hızla kalkmak, yerden fırlamak. 082b/02
- y.+(*inde*) *dut*- (*gönlünü yirinde dut*-) → *gönül*
- y.+(*ine*) *getür*-: Gerçekleştirmek. 009b/05, 063a/05, 063a/07, 185a/06, 205b/03, 215a/05, 258b/01, 280a/05
- y.+(*ine*) *ko*-: 1. Yerine ikâmet etmek, hükümran kılmak. 262a/15
2. İyice yerleşmek, esas şeklini almak. 04b/07, 049b/06, /01, 081b/15, 187a/11
- y.+(*ine*): Başkasının adına, başkasının yerine. 024a/14, 042a/15, 222b/01, 268b/01, 273a/08, 273a/10, 273a/11, 285a/13, 221a/13, 271b/05
- y. *depren*-: Yer sarsılmak, deprem. 040a/03, 053b/12
- y. *dut*-: Batmak, yer içine girmek. 100a/02
- y. *git*-: Yol almak, yol gitmek. 061b/06, 081a/05
- y. *vir*-: Yerleştirmek. 237a/14
- y.+i y.+(*ine*) *karış*-: Temeline kadar yok etmek, tahrip etmek, yerle bir etmek. 328b/10
- y.+(*inde*): 1. Gerekli biçimde. 177a/01, 170b/12
2. Yerine. 206a/05

- y.+(inde) *kal-*: Kıpırdamamak. 044a/04
- y.+(ine) *dik-*: Yerine koymak. 262a/08
- y.+(ine) *tur-*: Yerine kayım olmak, yerine geçmek. 252a/08
- y.+(ine) *vir-*: Karşılık olarak vermek. 213b/10
- y. (*irte* y.+i. *ağarma-*) → irte
- y. (*konacak* y.) → kon-

yit-: 1. Kâfi gelmek, yetmek. -6- (**krş. yet-**)

y.-ecek 248b/07

y.-mişdür 273a/07

2. Ulaşmak, yetmek.

y.-di 210a/05, 210a/07, 211a/15

yiter : 1. İhtiyacı karşılayacak kadar olan, kâfi. -2-

y. 273a/05

2. “Kâfi, yeterli” anlamında bir söz.

y. 323b/10

yitmiş → **yetmiş** -2-

y. 051b/09, 107b/08

yitür-: Yok etmek, telef etmek; kaybetmek. -1-

y.-e 195a/08

yiyecek : Yiyecek. -1-

y.+üñ 065b/10

yiyni → **yeyni** -3-

- y.+rek: Çok hafif. 161b/05
- y. *it-*: Hafifletmek. 163b/07, 165a/06

yiynilik : Hafiflik. -1-

y. 224a/09

yoğun : Kalın, sert; sağlam. -1-

y.+la 247a/11

yoğunluk : Kalınlık. -1-

y.+ı 167a/02

yoğsa : Yoksa. -15-

y. 062b/07, 134a/15, 197b/01, 238a/09, 241a/03, 248b/13, 253a/12, 265b/13, 283b/09, 284a/01, 284a/12, 284b/08, 286a/07, 295b/06

yoğsul : Yoksul, fakir, muhtaç. -1-

y.+laruñ 235a/09

yok : 1. Varın zıddı, mevcut değil, yok. -221-

y. 006a/04, 006a/08, 008a/04, 013a/14, 019b/14, 022b/01, 025a/08, 028a/14, 039b/15, 042a/08, 042a/11, 042b/06, 043a/03, 043b/01, 058b/03, 072b/04, 083b/02, 084a/07, 085b/01, 091a/14, 094a/02, 096b/05, 102a/01, 110a/08, 111a/15, 113b/06, 117a/06, 122b/03, 124a/12, 130a/08, 131b/05, 133a/12, 134a/15, 139b/09, 148b/01, 152a/15, 153b/10, 167a/10, 168a/07, 168a/08, 188a/04, 203b/11, 212b/11, 216a/08, 226b/10, 227b/06, 232a/15, 251b/03, 256a/11, 262a/14, 265b/11, 267a/04, 267b/10, 275b/14, 291a/11, 302a/07, 302a/11, 320b/04, 325b/02, 327a/11

y.+dur 011a/02, 012a/11, 013a/05, 013a/10, 014b/11, 025a/04, 025b/03, 030a/09, 030b/12, 038b/15, 047b/11, 048b/10, 058b/05, 059a/02, 060b/02, 065b/11, 076a/15, 077a/11, 090b/11,

094a/13, 095b/11, 105b/10, 107b/03,
113a/02, 121b/02, 128a/08, 132a/13,
139b/13, 141a/13, 151a/05, 153a/14,
156b/13, 181b/13, 183a/01, 183a/02,
183a/06, 189a/01, 189a/03, 212b/01,
220a/13, 221b/03, 223b/05, 227a/03,
227b/07, 228a/12, 228b/07, 241b/11,
254a/09, 254b/10, 255a/02, 257b/04,
261b/15, 267a/10, 271a/10, 271b/10,
272a/04, 272a/06, 273b/12, 275a/09,
281b/05, 284a/13, 286a/07, 296b/07,
304a/10, 306b/15, 307a/01, 312b/09,
318a/02, 320a/11, 324b/12, 325b/12,
329b/14, 333a/11

y.+ıdı 009b/14, 015a/14, 015b/02,
015b/03, 015b/08, 018b/02, 027a/09,
033b/03, 045b/15, 052a/06, 054b/15,
055b/11, 056a/15, 066a/14, 067b/13,
075a/07, 080a/03, 080b/08, 089b/03,
101b/09, 103b/07, 106a/01, 111a/13,
117a/01, 121b/14, 135a/07, 140a/02,
184a/02, 184a/03, 191a/05, 201b/05,
203a/01, 205a/13, 208a/10, 218b/08,
220b/06, 245b/09, 245b/14, 250b/01,
261a/11, 261b/13, 269b/09, 281a/14,
281b/15, 283a/07, 283a/08, 283a/09,
296b/04, 296b/09, 306a/04

y.+ımış 150a/04, 173b/03

y.+ısa 262b/07, 275b/15, 285b/02

y.+sa 056a/04, 091a/06, 110a/08,
131b/12, 134a/13

2. "Hayır" anlamında kullanılan söz.

y. 201a/02, 259a/09, 288b/13,
313b/08, 320a/13, 270b/02

y.+dur 031b/03, 184b/06, 232a/15

3. Olmaz.

y. 307b/09, 325b/04

y.+dur 170b/13, 171a/08, 171b/02,
305a/04, 305a/10, 305b/06, 306a/09,
306a/14, 318a/11, 322b/15

y.+sa 105b/06

- y. *it-*: Yoketmek. 128b/15
- y. *ol-*: Ortadan kalkmak, kaybolmak. 196b/15
- y.+(*dan*) *var eyle-*: Yaratmak, ortaya çıkarmak. 038b/10
- y. (*bakduğu y.*) → bak-

yoğa-: Dokunmak, temas etmek. -2-

y.-ya 284b/06, 320a/12

yol : 1. Yol. -135-

y. 005b/01, 018b/02, 025a/09,
025a/12, 041b/15, 043a/05, 055a/03,
056a/15, 072b/03, 079a/12, 086b/10,
095b/11, 107b/01, 116b/07, 116b/09,
116b/10, 118b/12, 133a/13, 149a/04,
198b/05, 200b/08, 231b/08, 234b/04,
235a/02, 248b/10, 308a/06

y.+a 043a/07, 043a/08, 086a/04

y.+da 032b/09, 044a/15, 084b/12,
092b/13, 121a/14, 124a/15, 154b/05,
155a/15, 230a/09, 270a/15, 275b/11,
308a/03, 309b/15, 311a/07, 315a/04,
332b/08, 333a/05, 333a/07

y.+dan 096b/08, 116b/06, 121b/02,
128b/06, 135a/01, 224a/07

y.+dur 147b/05, 156b/02, 166a/01,
256a/10

y.+ı 043a/06, 069b/09, 069b/13

y.+ıdı 116b/13, 164b/09, 168b/12,
180a/15

y.+ın 116b/05

y.+ına 099b/12, 099b/14, 128b/06,
253b/04, 319b/10

y.+ınca 301b/09

y.+ında 187a/09, 195a/08

y.+lar 288b/08

y.+ları 317b/08, 318b/09

y.+sız 214b/02, 311a/06

y.+suz 309b/12

y.+umuz 025a/15

y.+uñ 034b/01, 034b/08

y.+unda 109a/08

y.+uñdan 021b/01

2. Âdet, yaşayış tarzı.

y.+ı 086b/05

3. Şeriat, din.

y. 120a/02

y.+a 094b/08, 094b/13, 109a/04

y.+ı 048b/13

y.+ın 094a/10, 145b/08, 145b/08,
224b/13

y.+ına 158b/14, 231b/03, 243a/08,
244b/05, 250b/03, 251b/14

y.+ıña 310b/14

y.+ında 244a/15, 282b/06

y.+ından 142b/09, 145b/06

y.+ını 049b/04, 049b/08, 094a/09

y.+uña 322b/03

- y. *bul-*: Fırsat bulmak. 173b/12
- y. *dut-*: Yol çıkmak. 098b/09
- y. *göster-*: Kılavuzluk etmek. 071a/08, 086b/06, 207b/09, 238b/10, 241a/10
- y. *vir-*: Müsaade etmek. 142b/15, 239a/04, 305a/06
- y. *yarağı*: Levazımiseferiye. 141b/10
- y. *yarağın düz-*: Yol hazırlığı yapmak. 141b/06
- y.+(a) *düş-*: Yola koyulmak. 116b/11
- y.+(a) *gir-*: Yola çıkmak. 319b/10
- y.+(ca) *git-*: Yol boyunca gitmek. 235a/01
- y.+(da) *dut-*: Yolda yakalamak. 319a/01
- y.+(dan) *azdur-*: Yoldan çıkarmak, azdırmak. 263a/12
- y.+(dan) *çıkar-*: Azdırmak. 263b/12
- y.+ı *ğalağ it-*: Hata yapmak. 154b/09, 154b/11
- y.+ı *hağā it-*: Hata yapmak. 154b/07
- y.+ı *yavı kal-*: Yolu kaybetmek, kaybolmak. 189a/11
- y.+(suz) *ol-*: Yoldan çıkmak. 055a/13
- y. (*āhīret y.*) → āhīret
- y. (*dīn y.*) → dīn
- y. (*doğru y.*) → doğru
- y. (*doğru y.*) → doğru
- y. (*islām y.*) → islām
- y. *göster-* (*toğru y. göster-*) → toğru
- y. (*şerī'at y.*) → şerī'at
- y. (*toğru y.*) → toğru

yol-: Çekip koparmak, yolmak. -4-

y.-ar 150a/02

y.-aradı 149b/13

y.-dular 332a/08

y.-mağa 328b/03

yoldaş : Yol arkadaşı, arkadaş. -7-

y.+ı 041a/15

y.+ına 041a/12, 041b/01

y.+ıydı 333a/12

y.+lar 002b/09, 041a/05

y.+larına 333a/10

yollan-: Gönderilmek. -1-

y.-dı 311b/09

yorul-: Yorulmak. -2-

y.-duñ 216b/11

y.-miş 312a/08

yön : Taraf, cihet, yön. -7-

y.+in 087a/09, 202a/05, 324b/06

y.+inden 306b/03

y.+üm 156a/02

y.+ümi 282b/13

y.+üñüz 073b/05

- y. *dut-*: Yüzünü bir yöne çevirmek, teveccüh etmek, yüz tutmak. 114b/02

yöre : Etraf, çevre, civar, muhit, havali. -28-

y. 076b/04, 191a/10

y.+müzi 130a/14

y.+si 069a/14, 174b/15

y.+sin 112a/15

y.+sinde 069a/04, 070a/12, 108a/11, 111b/08, 117b/07, 121a/06, 146a/07,

161a/13, 162b/14, 165a/15, 177b/10, 177b/13, 193a/02, 212a/09

y.+sine 015b/11, 015b/12, 016a/01, 111b/11, 111b/13, 131b/11, 132a/03, 188b/05, 327a/02

yören-: Etrafında dolaşmak. -1-

y.-ürdi 212a/09

yu-: Yıkamak. -24-

y.-dı 019a/06, 081b/01, 206b/06, 229a/14, 229b/02

y.-dılar 081b/14, 229b/05, 289b/06

y.-dular 289b/09

y.-ğıl 291a/09

y.-mağ 294a/11

y.-mişüz 079b/05

y.-ñ 225a/13, 229b/01

y.-sun 225a/09

y.-yam 079b/04, 136b/04

y.-yasız 330b/11

y.-yaya 316b/04

y.-yayam 114a/13

y.-yı 126a/07

- y. (*el y.*) → el

yudıcı : Öfkesini yenen. -1-

y.+lar 262a/03

yufka : İnce, kalınlığı az; hassas. -1-

- y. *göñüllü*: Çok hassas ve merhametli (kimse). 224a/01

yuşaru : 1. Üstün. -12-

- *y. dut-*: Üstün görmek, üstün tutmak. 010a/05

2. Üst, üst taraf.

y. 068a/09, 084b/12, 085a/05, 100b/15, 170b/14, 171a/08, 173b/03

y.+dan 008b/14, 101a/09

y.+yıldı 167a/08

- *y.+rak*: En üst. 124b/09

yular : Hayvanın bağlamak, ya da çekip götürmek için başlığına bağlanan ip. -

1-

y.+ın 100b/04

yum-: Kapatmak, yummak. -9-

y. 147b/06, 181b/14

y.-dı 147b/06, 148b/12

y.-dum 181b/14

y.-ınca 011a/08

y.-ışınca 245a/01

y.-mişdan 068b/06

y.-mişdur 226a/04

- *y. (göz açup y.)* → göz

yumşak → **yumuşak** -2-

y. 243b/06, 303b/14

yumşaklık : Yumuşaklık. -1-

y.+ı 256b/08

yumurda : Yumurta. -1-

y. 099b/02

yumurtla-: Yumurtlamak. -1-

y.-dılar 099b/02

yumuş : İş, görev, hizmet. -1-

y.+ımı 288a/04

yumuşak : Yumuşak, tatlı, hoş.

-5- (**krş. yumşak**)

y. 199b/04, 231b/13

- *y.+ırak*: Çok yumuşak, çok tatlı, çok hoş. 215a/10

- *y. dut-*: Hoş tutmak. 228b/06, 228b/11

yun-: Yıkanmak. -1-

y.-acak 289b/09

y.-miş 079b/05

yut-: Yutmak. -4-

y.-ardı 191b/03

y.-asın 232a/01

y.-dı 199a/03

yutdur-: Yutmasını sağlamak. -1-

y.-durdı 198b/14

yuva : Yuva. -1-

y.+sı 015b/10

yüce : Yüksek, ali, üstün. -8-

y. 018a/15, 081a/12, 104a/09, 156b/12, 191a/12, 279a/05

y.+yidi 178b/06

- *y.+rek*: En üstün. 154a/02

yücel-: Artmak, fazlaşmak, yükselmek. -1-

- *y.-(miş) ol-*: Artırılmak, fazlaştırmak, yükseltmek. 299a/08

yücelik : Büyüklük, kibir. -2-

y.+den 279a/03

y.+iyidi 069a/10

yücelt-: Yükseltmek, yüceltmek. -1-

y.-esen 099a/15

yügür-: Hızlı yürümek, koşmak. -1-

y.-mekde 039a/01

yük : Taşınan şey, yük. -21-

y.+lerin 143a/06

y. 173a/01, 267a/11

y.+den 187b/08

y.+i 085b/15, 251b/15, 317a/06

y.+in 085b/15, 161b/05, 165a/06

y.+inden 085b/14

y.+ini 163b/07, 317a/07

y.+ler 172b/01

y.+leri 086a/11, 148a/02

y.+lerin 086b/13

y.+lerinden 187b/06

y.+lerlerdi 148a/03

- y. (*ağır y.*) → ağır

2. Hamile.

y.+i 010b/07

yüklet-: Yuklemek; bindirmek. -2-

y.-diler 254b/03

y.-düm 234a/03

yüklü : Yüğü olan, hamile. -14-

y.+yidi 020a/09

- y. *ol-*: Hamile kalmak. 002b/03, 008a/05, 008a/08, 010b/05, 018b/12, 020b/11, 021b/09, 022b/07, 027a/13, 079a/08, 083a/04, 250a/11

yün : Tüy, yün. -7-

y. 027a/10, 225b/12, 280a/08

y.+i 280a/10, 280a/11, 280a/12

yürek : Kalp, yürek, gönül. -9-

y.+i 143b/13, 195a/11

y.+ine 028a/08, 274b/11

y.+üm 329b/14

y.+ümi 081a/15, 081b/01

- y.+(*i*) *in-*: Kötü bir olay dolayısıyla fazlaca etkinlemek. 167a/4
- y.+(*leri*) *dök-*: Korkmak. 332b/08

yüri-: 1. Yürümek. -25- (**krş. yürü-**)

y. 015a/06, 063b/10, 130b/04, 131a/02, 133a/06, 170b/10, 182b/01, 184a/06, 193a/02, 202b/06, 208b/14, 209a/05, 235b/11

y.-ler 034b/01

y.-mege 218b/07

y.-megi 032a/11

y.-meyince 216b/05

y.-mezdi 216b/03, 216b/05

y.-se 191a/12

y.-ye 105a/13, 255a/03

y.-yeler 012a/07, 175b/11

y.-yem 320b/09

- y. (*ardınca y.*) → ardınca

- y. (*yayan* y.) → *yayan*
- y.-*yi bil-*: Yürüme ihtimali veya imkânı bulunmak. 065b/13

yürü- → **yüri** -14-

y.-di 067b/13, 126a/08, 274b/01
 y.-diler 248b/14
 y.-me 133a/06, 182a/15
 y.-r 056b/11
 y.-rdi 080a/13, 148b/07, 216b/03, 251a/05
 y.-rken 331a/06
 y.-rler 214b/02
 y.-rsin 182a/15

yüzi : 1. Çehre, yüz.

y. 141a/13, 166b/07, 170a/02, 253b/01, 258b/11, 273b/02, 294a/11
 y.+ıla 332b/08
 y.+i 007a/11, 065a/03, 081a/11, 103b/10, 152a/12, 154a/01, 170a/01, 170a/02, 192a/14, 244b/10, 260b/10, 278a/08
 y.+ile 170a/04, 170a/06, 170a/09
 y.+in 068a/08, 072b/02, 085a/08, 097b/06, 114a/09, 136a/09, 148b/12, 155a/12, 158a/13, 230a/13, 259a/01
 y.+iñ 160b/10
 y.+inde 026b/12, 121b/05, 234b/03,
 y.+inden 109a/10
 y.+ine 013b/11, 072b/02, 072b/03, 103b/09, 103b/10, 227a/01, 274b/12,

275a/05, 278a/09, 311b/12, 327b/02, 327b/11

y.+ini 180b/04, 230a/13
 y.+inüñ 092b/05, 288b/11
 y.+ler 114a/15
 y.+lerdi 159a/03
 y.+leri 081a/07, 159a/04, 159a/06, 159a/08, 159a/12, 160a/13
 y.+lerin 059a/15, 224a/14, 328b/03
 y.+lerinde 247a/07
 y.+lerine 179b/05
 y.+lerini 121a/15, 179b/03
 y.+üm 072b/10, 167a/05, 258b/15
 y.+üme 072b/07, 121b/09, 213a/02
 y.+ümi 257b/10
 y.+üñ 114a/12
 y.+üñdeki 121b/06
 y.+üñi 068a/07, 163b/05
 y.+üni 208a/15, 223a/03
 y.+üñüze 049a/03
 y.+üñüzüñ 049a/03
 2. Cihet, yön, taraf.
 y. 13b/8, 14a/4
 y.+in 015a/02, 095a/03, 150a/02, 224b/11, 230b/06, 303b/05, 318a/01
 3. Yüzey.
 y.+ü 033b/13
 y.+inde 105a/10, 110a/05, 182a/14, 192b/11, 192b/12, 193a/08, 260b/13

y.+i 152a/12,

4. Nedeniyle, sebebiyle.

y.+inden 076b/08,

- y. *çevir-*: Kaçmak, geri dönmek. 309b/07
- y. *döndür-*: Yüz çevirmek, vaz geçmek. 136a/05, 197b/12
- y. *dut-* → y. *tut-* 139a/06, 148b/13, 073a/03,
- y. *tut-*: 1. Dönmek, yönelmek. 086a/12, 116b/04, 128a/02, 2. Döndürmek, yöneltmek. 076b/02, 094b/14, 103b/12, 141a/06
- y. *ur-*: Suçlamak. 055a/12
- y.+(in) *turş it-*: Yüzünü ekşitmek, suratını asmak. 152a/14
- y.+(in) *ur-*: Yüzüne vurmak. 149b/13
- y.+(in) *yire ur-*: Secdeye kapanmak. 281b/04
- y. (*yir y.*) → yir

yüzz : Yüz. (sayı) -205-

y. 004b/07, 015a/13, 021a/13, 030b/12, 049b/09, 049b/10, 063a/12, 067b/02, 078b/06, 078b/07, 089b/12, 093a/10, 093a/11, 099b/12, 099b/13, 102a/04, 107a/12, 116b/15, 123a/09, 142a/05, 142a/07, 156b/01, 161a/12, 162a/09, 163a/14, 164b/09, 164b/15, 166a/01, 166a/07, 167a/02, 168b/12, 169a/03, 169a/04, 170b/04, 170b/05, 177b/10, 179a/02, 183a/14, 183b/03, 193b/14, 194b/02, 195b/11, 196a/05, 205b/11, 206a/06, 206a/13, 211b/07, 214a/07, 237a/13, 243a/03, 248a/12, 254b/08, 254b/09, 261a/10, 261a/15, 263a/04, 264b/04, 276a/06, 276a/14,

276b/05, 287b/04, 311a/02, 312a/06, 312b/04, 317b/01, 319a/11, 323a/14

yüz-: Derisini çıkarmak, derisini soyamak. -1-

y. 330a/12

yüzlü : Yüz sahibi, yüzlü. -4-

y. 019a/13, 019b/03, 026b/11, 051b/02, 155b/07, 156b/06, 256b/15

y.+dür 154a/02, 170a/03

y.+ler 178b/01, 180a/13

y.+yidi 166b/04

yüzük : Parmağa takılan süslü halka, yüzük.

-3-

y.+i 284b/12, 284b/15

y.+leri 081b/15

Z

zafer (Ar.): Üstün gelme, galip olma, yenme.

-9-

z. 103b/04

- z. *bul-*: Galebe çalmak, üstün gelmek. 034a/08, 053a/05, 243a/01, 249a/06, 284a/15
- z. *vir-*: Galibiyet, zafer nasip etmek. 077a/05, 147a/15, 173a/07

za'ferān (Ar.): Safran. -3-

z. 090b/15

z.+damıdı 174b/10, 177a/13

zāhid (Ar.): Dinin yasak ettiği şeylerden sakınıp buyurdıklarını yerine getiren (kimse), zahit. -10-

z. 069b/09, 069b/11, 233a/02, 255b/13, 302a/09

z.+leri 024b/03

z.+lerinden 023b/12

z.+lerindendi 018b/04

z.+rağıdı 307b/14

z.+üñ 069b/09

zāhir (Ar.): Dış, görünüş. -21-

z. 279a/06, 290a/06

z.+de 254b/07, 263a/02, 297b/11

z.+dür 297b/12

z.+idi 262b/15

z.+in 195a/09

- z. *eyle-*: Ortaya çıkarmak, meydana getirmek. 295a/02
- z. *it-*: Ortaya çıkartmak. 197a/07, 237b/02, 291b/10, 327b/11
- z. *ol-*: Ortaya çıkmak, görünmek. 010b/03, 037b/02, 152a/05, 191a/11, 237a/13, 237b/01, 296a/03, 298b/03

zahīr (Ar.): İç ağrısı. -1-

z. 220a/05

zahm (Far.): Yara. -19-

z. 115a/06, 121b/05, 121b/06, 123a/12, 138a/12, 255a/12

z.+aya 176b/09

z.+dur 291a/07

z.+elerden 328b/05

z.+ı 138a/13, 331a/07

z.+ından 254a/04, 328a/12, 328a/13, 328b/08

- z. *ur-*: Yaralamak, acı çektirmek. 108b/10, 222b/08, 285a/10

zahımlu : Yaralı. -1-

z. 128a/15

zahmet (Ar.): Güçlük, sıkıntı, meşakkat. -20-

z. 028b/13, 062a/14, 073b/12, 132a/04, 315b/14

z.+den 100a/04

z.+i 243a/09, 264b/01, 290b/01

z.+ile 116b/12, 224a/11

z.+inden 204b/15

- z. *çek-*: Sıkıntı çekmek. 026a/13, 272a/15
- z. *eyle-*: Sıkıntı vermek. 267a/08
- z. *it-*: Sıkıntı vermek. 071b/07
- z. *vir-*: Eziyet etmek, sıkıntı vermek. 122b/11, 326b/04

zahmetsüz : Sıkıntısız.

z. 114a/08

zā'il (Ar.): Sona eren, devamlı olmayan. -16-

- z. *eyle-*: Yok etmek. 040b/14
- z. *it-*: Kaybetmek. 040b/01, 296b/01
- z. *ol-*: 1. Yok olmak. 006b/02, 016a/08, 021a/07, 040b/03, 041a/01, 080b/11, 096a/07, 111a/07, 191b/11, 204a/13, 205a/13, 205b/03
2. Geçmek. 021b/08

zā'if (Ar.): Güçsüz, zayıf. -22-

z. 211b/08, 239a/01

z.+dür 173a/02, 221a/03, 222b/05,
285a/02

z.+lar 145b/11

z.+lara 254b/05, 261b/15

z.+lerdür 173a/05

z.+leriñ 201a/12

- z. *ol-*: 1. Zayıflamak, gücünü kaybetmek. 006a/13, 008a/01, 014a/06, 056a/12, 080b/01, 231a/10, 231a/12, 234a/08, 241b/04, 242a/04
- 2. Cesareti kırılmak, yılmak, korkmak. 220b/11

- z. (*pīr ü z. ol.*) → pīr

zā'iflık : Gücsüzlük, zayıflık. -1-

z. 008a/14

zaqūm (*Ar.*): Cehennemde yetişen bir çeşit ağaç, agu ağacı. -3-

z. 178b/07, 178b/09, 178b/13

zālim (*Ar.*): Acımasız ve haksız davranan, zulmeden. -6-

z. 025a/06, 263b/09

z.+dür 319a/13

z.+ler 327a/06

z.+lere 319a/10

z.+lerle 268b/03

zamān (*Ar.*): 1. Müddet, zaman. -95-

z. 004b/14, 006b/05, 006b/07,
012b/11, 018a/03, 020a/06, 020a/11,
026b/02, 026b/15, 027a/06, 027b/09,
027b/11, 028b/07, 029b/07, 036b/15,

037b/10, 038a/08, 039b/01, 039b/09,
039b/10, 040b/08, 042a/05, 053b/12,
057b/04, 063a/07, 063b/11, 063b/14,
064b/01, 064b/04, 064b/15, 065a/09,
066a/12, 067a/11, 067b/12, 068a/15,
069a/01, 069b/14, 076b/09, 085b/08,
086b/08, 089a/02, 089a/10, 090a/15,
098b/14, 099a/05, 101a/03, 103a/08,
109b/01, 114b/14, 122b/12, 124a/14,
145a/14, 186a/13, 193a/04, 193a/07,
194a/10, 197a/10, 198a/09, 204a/10,
204b/08, 205a/03, 208a/07, 214b/12,
231b/10, 251b/05, 308a/12

z.+dan 038a/05, 038a/06, 041a/10,
098b/12, 181a/04, 194a/02

z.+dur 013a/04, 026a/03, 317a/10

z.+ında 216b/12, 265a/14

2. Devir, çağ, dönem, zaman.

z.+da 016b/04, 029a/06, 088b/11

z.+dayıdum 067b/01

z.+dayıduñ 067a/15

z.+ında 033b/04, 070a/15, 113b/03,
130b/06, 130b/09, 270a/05, 278b/14,
283a/08, 304b/08

z.+ındağı 262b/13

z.+uñ 021a/03

- z. (*bir z.*) → bir
- z. (*cāhiliyyet z.*) → cāhiliyyet

zāmin (*Ar.*): Kefil. -2-

- z. *ol-*: Kefil olmak. 269a/08, 314a/11

zār (*Far.*): Ağlayan, inleyen. -10-

z. 233a/04, 237b/13

z.+ıla 260a/09, 313a/06, 225b/05,
230a/12

- z. z.: İnim inim, zar zar. 077a/15
- *zāruzār*: İnleyme inleyme. 015a/10,
015b/13

zārılık : Ağlama, inlemei feryat. -12- (**krş.**
zārılık, zārılık)

z. 010b/15

z.+da 329a/05

z.+ıla 317a/08

z.+ına 328b/12

- z. *eyle-*: Ağlamak, inlemek. 287b/08
- z. *it-*: Ağlamak, inlemek. 009a/11,
057b/10, 100a/03, 111a/12, 115a/06,
150a/05, 158a/05

zārılık → **zārılık** -2-

z.+a 320a/01

- z. *it-*: Ağlamak, inlemek. 026a/15

zārī (*Far.*): Ağlayıp sızlama, inleme. -28-

z. 168a/09, 224b/10, 229a/12,
287b/09, 328b/11, 329a/02, 332a/08

- z. *kıl-*: Ağlamak, inlemek. 221a/07,
234a/09, 234b/02, 236a/04, 247b/15,
254b/14, 255b/03, 259a/12, 259b/09,
287b/10, 289b/06, 290b/10, 322b/13,
328b/04, 328b/06
- z. *it-*: Ağlayıp sızlamak, inlemek.
121b/04, 225b/04, 226a/10, 226b/03,
258a/13

zārılık → **zārılık** -2-

z.+ıla 235a/05

- z. *it-*: Ağlamak, inlemek. 014a/04

zārūret (*Ar.*): Çaresizlik, sıkıntı, darda kalma.
-5-

z.+den 115a/05, 143a/05, 267a/07,
301a/13

- z. *-i hāl*: Çaresizlik. 216b/07

zāyi (*Ar.*): Kaybolan, boşa giden. -3-

z.+am 084a/08

- z. *it-*: Telef olmak, kaybolmak.
115a/10, 232a/05

zebānī (*Ar.*): Cehennem işlerine memur eden
melek, zebani. -7-

z. 180a/11

z.+ler 179b/10, 180a/13, 180b/06

z.+lerdür 030a/11

z.+lerin 068a/13

z.+lerün 180b/14

zeber (*Far.*): Üst. -1-

- z. *zr ü z. ol-*: Altüst olmak. 233b/11

zeberced (*Ar.*): Değerli bir süs taşı. -5-

z. 176b/06, 177a/08

z.+den 171b/07, 174b/10, 175a/04

zebūn (*Far.*): Zayıf, güçsüz. -2-

z.+dur 321a/03

- z. *eyle-*: Mağlup etmek. 301a/13

Zebūr (*Ar.*): Davut peygambere indirilen ve
münacatları ihtiva eden ilahi kitap. -
4-

Z. 006a/09, 029b/03

Z.+ı 067b/04, 067b/06

zefit (*Ar. zift*): Katran ve diğer organik maddelerin buharlaşmasından veya damıtılmasından elde edilen, kolay kırılan, az ısı ile eriyen, katı, siyah, parlak madde, karasakız. -1-

z. 179b/14

zeherle-: Zehirlemek. -1-

z.-di 124a/08

zehir → **zehr** -2-

z. 043b/12, 195a/08

zehr (*Ar.*): Zehir. -7- (**krş. zehir**)

z. 043b/12, 116a/09, 124a/10, 140a/10, 195a/08, 195a/08, 195a/09

z.+i 194b/15

- z.-i *kātil* : Öldürücü, helâk edici zehir. 195a/03

zekât (*Ar.*): İslam dininin beş temel şartından biri olup şerî ölçüler içinde malın kırkta birinin her yıl fakirlere dağıtılması ve bu dağıtılan muayyen miktar. -6-

z. 243b/09, 243b/10

z.+ın 158b/11

- z. *vir-*: Müslümanlıkta, sahip olunan mal ve paranın kırkta birlik payını sadaka olarak dağıtmak. 024a/12, 241a/13

zekâvet (*Ar.*): Zeyreklik, çabuk anlama, kavrama. -1-

z.+i 298a/13

zekevât (*Ar.*): Zekâtlar. -1-

- z. *vir-*: Müslümanlıkta, sahip olunan mal ve paranın kırkta birlik payını sadaka olarak dağıtmak. 294a/08

zelil (*Ar.*): Aşağılanan, hor, hakir, alçak (kimse). -4-

z. 147b/01, 162a/11, 166a/11

- z. *it-*: Aşağılamak, hor ve hakir etmek. 112a/13

zemzem (*Ar.*): Kâbe yakınlarından çıkan kutsal su. -5-

z.+den 186a/15, 187a/03

- z. *kuyusu*: Zemzem kuyusu, çeh-i zemzem. 078a/03, 078a/06, 078a/08

zen (*Far.*): Kadın. -1-

z. 147a/07

zenbîl (*Far.*): Küfe, hasır sepet. -3-

z. 076b/13

z.+e 076b/12

z.+i 076b/15

zencîr → **zincir** -2-

z.+ler 181b/10

z.+leri 052b/13

zengî (*Far.*): Zenci. -4-

z.+ler 147a/05, 147a/09, 147a/13

z.+lere 147a/06

zerre (*Ar.*): Çok küçük parça, toz, zerre. -6-

z. 046a/04, 095a/04, 195b/07

z.+leri 065a/10

z.+lerin 065a/12

z.+si 195b/06

zerrīn (*Far.*): Altından yapılmış. -1-

z. 229a/02

zevāl (*Far.*): Bitip gitme, sona erme, yok olma. -1-

z.+inden 134a/07

zeyrek (*Far.*): Anlayışlı, uyanık, zeki. -1-

z. 028b/01

zeytūn (*Ar.*): Zeytin. -2-

z. 006b/01

z.+ıdı 045a/08

zırh (*Far.*): Demirden örme veya dökme savaş elbisesi. -7-

z. 106b/15, 107a/14, 107b/04,
131a/15, 215b/03

z.+ı 107b/05

z.+larımızda 254a/11

zībā (*Far.*): Güzel. -2-

z. 115a/14

z.+sın 006a/03

zībāhı̄k : Güzellik. -1- (**krş. zībānuhı̄k**)

z. 196a/15, 196b/02

zībānuhı̄k → **zībāhı̄k** -1-

z. 196b/02

zıkr → **zıkr** -8-

z. 146b/02, 190a/01

z.+in 013a/05, 013a/12, 013a/13

z.+indedür 189a/08

z.+ini 184a/04, 255b/08

zıkr (*Ar.*): Anma, hatırlama, Allah'ın ismini anma. -8- (**krş. zıkr**)

z.+inüdü 297a/08

- z. *eyle-*: Zikretmek, anmak. 232b/05, 303b/09, 314b/15, 320b/14, 321b/12
- z. *it-*: Hatırlamak. 326a/09
- z. *olun-*: Zikrolunmak, anılmak. 093a/14

zi'l-ħıcc (*Ar.*): Arabî ayların, zilkade ile muharrem arasında kalan ve onuncu günü kurban bayramı olan on ikincisi. -5-

z. 120b/05, 141b/07, 259a/10,
276b/06, 278b/06

zillet (*Ar.*): Hor görülme, aşağılanma. -1-

z.+süz 220a/01

zinā (*Ar.*): Aralarında evlilik bağı olmayan kişiler arasındaki cinsel ilişki. -7-

z. 267b/08

- z. *eyle-*: Zina etmek. 271b/04
- z. *et-* → z. *it-* 276a/03
- z. *it-*: Zina yapmak, zina etmek. 157b/15, 178b/14, 181b/08

zinā-kār (*Ar. +Far.*): Zina yapan. -3-

z. 019b/14, 023b/10, 024a/03

zincīr (*Far.*): Zencir. -15- (**krş. zencīr**)

z.+i 052b/12, 052b/15, 287b/14

z.+ler 052b/11, 063a/02, 160a/04,
179a/14

z.+leri 052b/14, 053a/01, 053a/07,
063a/03

z.+lerle 052b/15, 062b/13, 062b/14

z.+lerüñ 181b/12

zindān (*Far.*): Hapishane. -11-

z.+a 107a/06, 140a/09, 289a/04,
330b/05

z.+da 067b/09, 140a/08

z.+daydı 068b/03

z.+ınuñ 023a/13

- z.+(a) *ilet-*: Zindana göndermek, zindana attırmak. 062b/13, 330b/01
- z.+(a) *koy-*: Hapsetmek. 065b/05

zīnet (*Ar.*): Süs. -1-

z.+lerini 328a/05

zinhār → **zīnhār** -5-

z. 019b/06, 125b/12, 133a/03,
181a/02, 225a/06

zīnhār (*Far.*): Sakın! Aman! -10- (**krş.**
zinhār)

z. 248b/09, 287a/09, 302a/06,
302b/09, 310a/08, 311b/06, 312b/07,
313b/13, 314b/06, 318a/14

zī'n-nūreyn (*Ar.*): Hz. Osman. -2-

z. 260a/13, 260b/09

zīr (*Far.*): Alt, aşağı. -1-

- z. *ü zeber ol-*: Altüst olmak. 233b/11

zīrā (*Far.*): Çünkü, zira. -100-

z. 006a/06, 006b/02, 010a/09,
011b/02, 013a/13, 017a/02, 026a/01,
038a/09, 052a/04, 052a/06, 053a/03,
056a/05, 056a/12, 057b/08, 065b/11,
068a/08, 074a/02, 079b/15, 080a/02,
083b/01, 086a/12, 089a/01, 091a/15,
092a/08, 092b/07, 101b/08, 102a/11,

103b/06, 107a/04, 107b/04, 108b/03,
121b/15, 122a/03, 123a/09, 124a/04,
124a/06, 127a/01, 127b/01, 127b/15,
132a/05, 133a/12, 134a/01, 136a/06,
137a/04, 140a/08, 141b/08, 144b/14,
147a/06, 151a/05, 151b/09, 154b/15,
165b/14, 167a/07, 174b/13, 184a/02,
186b/15, 191a/03, 191b/02, 191b/09,
192a/01, 193a/12, 195a/08, 195b/02,
196a/02, 208a/10, 215b/04, 216a/15,
220b/11, 231a/13, 232b/02, 233b/03,
239b/12, 242a/03, 245a/05, 251a/07,
253b/06, 254a/11, 256a/10, 259a/15,
263b/08, 271a/10, 279a/04, 283a/13,
286b/11, 296a/07, 296b/05, 299b/08,
300b/02, 301a/01, 301a/02, 302a/13,
304b/01, 304b/04, 305b/07, 306b/12,
309a/06, 310a/06, 313b/01, 320a/03,
322a/11

zīr-dest (*Far.*): Eli altında, hükmünde. -1-

z.+iyidi 180a/12

zīrek (*Far.*): Akıllı, kurnaz, zeki. -1-

z. 096a/06

zīşt (*Far.*): Çirkin. -13-

z. 019a/03, 023b/09, 041a/03,
103b/09, 159a/12, 178b/11, 179a/01,
191a/07, 208b/12, 209a/03, 213a/11

z.+regi 182b/03

zīyāde (*Ar.*): Fazla, çok, aşırı, artma. -18-

z. 092b/11, 172b/03, 213a/06,
213a/07, 311b/01

z.+tiyle 192a/02

- z. *+raķ*: Çok fazla, çok aşırı. 085b/15,
092b/05, 216a/07

- z. *it-*: Artırmak, fazlalaştırmak. 020a/12, 045b/06, 078b/05, 120a/04
- z. *ol-*: Artmak. 006b/04, 023b/02, 093a/05, 264b/12, 278b/14

ziyāfet (Ar.): Misafir kabul etme; misafire yedirip içirme. -1-

z.+ile 299b/02

ziyān (Ar.): Zarar, hasar. -8-

z. 031a/15, 241b/11

z.+ı 200b/03, 307b/06, 307b/09

- z. *it-*: Zarar vermek, zarar etmek. 195a/01, 322a/11, 325a/02

ziyān-kār (Ar. + Far): Zarar veren. -2-

z. 290b/03

z.+laruz 055a/08

ziyāret (Ar.): Görmeye, görüşmeye gitme, ziyaret. -13-

z.+i 120b/03

z.+inden 115b/14

- z. *it-*: Görmek için gitmek, gelmek. 073a/03, 073a/04, 073b/01, 073b/09, 073b/15, 095b/10, 115b/09, 117a/13, 117b/15, 120a/11, 235b/12

zulm (Ar.): Haksızlık, eziyet, zulüm. -19-
(krş. **zulüm**)

z. 221b/03

z.+ıla 157b/09, 267b/08, 276b/11, 277a/08, 283b/07, 303a/14, 305a/12, 305a/14

z.+i 261a/05

- z. *eyle-*: Zulmetmek, kötülük yapmak. 267a/10, 275b/05, 303a/02
- z. *gör-*: Haksızlık görmek. 265b/03
- z. *it-*: Eziyet etmek. 013b/13, 049a/02, 222a/05, 266a/06
- z. *ol-*: Haksızlık edilmek. 267a/06
- z. (*cevr ü zulm i.*) → cevr

zulüm → **zulm** -1-

- z. *eyle-*: Zulmetmek, kötülük yapmak. 264b/04

zühd → **zühd** -3-

z. 308a/01, 308b/15

z.+i 003a/12

zühd (Ar.): Dünyaya rağbet etmeme, dinî vecibelere aşırı bağlılık. -6- (krş. **zühd**)

z. 196b/01

z.+i 209b/08, 215a/01

z.+ile 219a/15

z.+ile 219b/01

z.+inden 215b/05

zü'l-fekār (Ar.): Hz. Muhammed'in Hz. Ali'ye armağan ettiği ucu çatallı kılıç. -1- (krş. **zü'l-fiķār**)

z. 107b/12

zü'l-fiķār → **zü'l-feķār** -3-

z. 107b/09, 107b/15, 108a/02

zü'l-ķa'de (Ar.): Kamerî ayların on birinci. -2-

z. 115b/10, 118b/01

zümürred (Ar.): Zümrüt, yeşil. -2-

z. 168a/14

z.+denidi 154a/04

6.2. Özel Adlar Sözlüğü

A

‘Abbās → ‘Abbās bin ‘Abdülmuṭṭalib -51-

‘A. 105b/03, 105b/04, 105b/06, 105b/09, 105b/14, 106a/02, 106a/04, 106a/12, 106b/08, 109b/07, 125b/09, 125b/12, 126a/06, 126a/14, 130b/06, 130b/07, 130b/15, 131a/02, 131a/03, 131a/06, 131a/08, 131a/10, 131a/13, 131b/01, 131b/04, 131b/05, 131b/06, 211a/09, 229a/14, 231a/07, 241a/01, 241a/05, 241a/07, 241a/10, 282b/08, 282b/10, 307b/11, 309a/05, 323a/02, 323a/05, 323a/06, 323a/08

‘A.+a 105b/02, 130b/14, 323a/01

‘A.+dan 131a/08

‘A.+ı 324a/06

‘A.+ıla 131a/07

‘A.+uñ 308a/01

‘Abbās bin ‘Abdülmuṭṭalib: -2- Ebü'l-Fazl el-Abbās b. Abdülmuttâlib b. Hâşim el-Kureşî el-Hâşimî (öl. 32/653). Hz. Peygamber'in amcası. Hz. Peygamber'in doğumundan iki veya üç yıl önce dünyaya gelmiş. Mekke'de onunla büyümüş. İlk gençlik yıllarından itibaren ticaretle meşgul olmuş. Maddî durumunun iyi olması sebebiyle, Cahiliye Dönemi'nde Kâbe'yi ziyarete gelen hacılara su dağıtma ve onlara ziyafet

verme görevlerini kardeşi Ebû Tâlib'den devralmış. Hz. Peygamber, İslamiyet'i yaymaya başladığı günlerde Abbās hemen Müslüman olmuş. (krş. ‘Abbās)

‘A. 003a/15, 307b/10

‘Abdullāh: Abbās bin Abdülmuttalib'in onuncu oğlu.

‘A. 078a/12, 078a/15, 078b/05, 078b/07, 078b/14

‘Abdullāh: Küfe ve Basra beyi.

‘A. 311b/01

‘Abdullāh → ‘Abdullāh bin ‘Abbās

‘A. 108b/01, 108b/03, 153b/03, 257b/09, 257b/14, 257b/12, 258a/09, 274a/02, 258b/08, 307b/13, 307b/14, 308b/12,

‘A.+dan 308b/12

‘Abdullāh → ‘Abdullāh bin ‘Abdülmuṭṭalib

‘A. 078a/01, 209b/15, 210a/01, 211a/10, 256b/07

‘A.+ı 078a/12

‘Abdullāh → ‘Abdullāh bin Ḥām

‘A. 068b/15

‘Abdullāh → ‘Abdullāh bin Mes‘ūd

‘A. 095a/08, 095a/15, 104a/15, 104b/2

‘Abdullāh → ‘Abdullāh bin ‘Ömer

‘A. 136a/10, 136a/11, 313b/07, 313b/09

‘Abdullāh → ‘Abdullāh bin Revāḥa

‘A. 214a/09, 214a/10, 214a/12,
214b/06, 214b/09, 214b/11,

‘**Abdullāh** → ‘**Abdullāh bin Selām**

‘A. 273a/6

‘A. 307b/13, 307b/14

‘**Abdullāh** → ‘**Abdullāh bin Zübeyr**

‘A. 108b/01, 108b/03,

‘**Abdullāh** → **Bekir**

A. 307b/13

‘**Abdullāh bin ‘Abbās**: -3- Ebū’l-Abbās

Abdullāh b. el-Abbās b.
Abdülmüttālīb el-Kureşî (öl. 687-88).

Hiz. Peygamber’in amcasının oğlu,
tefsir ve fıkıh ilimlerinde otorite
kabul edilen ve çok hadis rivayet
edenler arasında yer alan sahabe. İbn

Abbās diye de meşhur olan Abdullah,
hicretten üç yıl kadar önce, Mekke’de
doğmuş. Annesi Ümmü’l-Fazl
Lübâbe’dır. (krş. ‘**Abdullāh**,
‘**Abdullāh-i ‘Abbās**, ‘**Abdullāhi bin**
‘**Abbās**, ‘**Abdullāh ibni ‘Abbās**,
‘**İbni ‘Abbās**)

‘A. 005a/14, 058a/12, 077b/07,
078b/09, 079a/13, 096b/09, 101a/12,
112b/03, 115b/08, 120a/08, 129a/14,
134a/03, 137b/04, 141b/01, 143b/05,
152a/01, 153b/02, 189a/07, 189a/09,
191b/15, 196a/13, 206a/15, 209b/09,
215a/06, 217a/03, 217a/07, 224b/05,
256a/06, 256b/13, 257b/01, 258b/04,
262a/05, 273b/15, 278a/13, 295b/01,
308b/07, 309b/05, 313b/15, 314a/08,
314b/02

‘A.+dan 302b/14, 303a/03

‘A.+dur 308b/08

‘**Abdullāh bin ‘Abdurrahmān**: -1- Ebû

Abdillāh Abdurrahmān b. Âiz el-Ezdî
es-Sümâlî (öl. 702’den sonra).
Kaynaklarda el-Kindî, el-Hımsî, el-
Yahsubî, es-Sümâlî nisbeleriyle yer
alan Abdurrahman, bazı biyografi
müelliflerince sahabe sayılmışsa da
sahabe değil, tâbiî neslinin büyük
alimlerinden. Güvenilir bir râvi
olarak bilinmektedir. Hiz. Ömer, Hiz.
Ali, Muâz b. Cebel, Ebû Zer,
Abdullah b. Amr b. As, İrbâz b.
Sâriye başta olmak üzere birçok
sahabeden hadis rivayet etti.

‘A. 326a/03

‘**Abdullāh bin ‘Abdülmüttālīb**: -1- Abdullāh

b. Abdülmüttālīb (öl. M. 570) Hiz.
Peygamber’in babasıdır. Künyesi Ebû
Kusem, Ebû Muhammed veya Ebû
Ahmed’dır. Kaynaklara göre Sâsânî
hükümdarı Nüşîrevân’ın saltanatının
24. yılında doğmuş. Annesi Fatıma
bint Amr’dır. (krş. ‘**Abdullāh**)

‘A. 209b/14

‘**Abdullāh bin Ebî (?)** -3-

‘A. 107a/02, 107a/09, 273b/05

‘**Abdullāh bin ‘Āmir** -2- : Ebû Abdurrahmān

Abdullāh b. Āmir b. Küreyz b. Rebîa
(öl. 59/679). Halife Osman ve
Muâviye devirlerinde Basra valiliği
yapan tâbiî.

‘A. 262a/11

‘A.+i 262a/10

‘**Abdullāh bin Hām:** -1- Metinden edinilen bilgilere göre Abdullah bin Ham Yemen’de bir beydir. (krş. ‘**Abdullāh**)

‘A. 068b/14

‘**Abdullāh bin Hāsan:** -1- Emevilerin son zamanlarında ve Abbāsilerin kuruluş döneminde Medine’de Hz. Ali evladının reisi olan alim tâbî.

‘A. 326a/10

‘**Abdullāhi bin Meşā:** -1- Metinden edinilen bilgilere göre Kûfe’de bir Yahudi’nin adı. Annesinin adı Sevda.

‘A.+y-ıdı 263a/01

‘**Abdullāh bin Mes‘ūd:** -9- Ebû Abdurrahmân Abdullāh b. Mes‘ūd b. Gâfil b. Habîb el-Hüzeli. (öl. 32/652-53). İlk Müslümanlardan ve Aşere-i mübeşşereden biridir; Kûfe’deki tefsir ve fıkıh mekteplerinin kurucusudur. Ailesi ve İslam’dan önceki hayatı hakkında pek fazla bilgi yoktur. (krş. ‘**Abdullāh**)

‘A. 095a/05, 095a/12, 104a/07, 104a/11, 104b/03, 196a/08, 198b/15, 201a/09

‘A.+a 104a/14

‘**Abdullāh bin Muṭī’:** -2- Abdullāh b. Mūṭī’ b. Evsed el-Kureyşî el-Adevî (öl. 74/693). Emevî yönetimi aleyhindeki faaliyetleriyle tanınan sahabe.

‘A. 309b/14, 310a/02

‘**Abdullāh bin ‘Ömer:** -2- Ebû Abdurrahmân Abdullāh b. Ömer b. el-Hattâb el-Kureşî el-Adevî (öl. 73/692) Hz. Ömer’in oğlu; en çok hadis rivayet eden, en çok fetva veren yedi sahabeden biri. İbn Ömer diye de anılan Abdullah, nübüvvetin üçüncü yılında Mekke’de doğdu. Hz. Peygamber’in hanımı Hafsa ile ana baba bir kardeştir. Babasıyla birlikte Müslüman oldu, yine onunla Medine’ye hicret etti. Babasından önce hicret ettiği de rivayet edilmektedir. On üç yaşında iken Uhud Savaşı’na katılmak istedi fakat Hz. Peygamber henüz çok genç olduğunu söyleyerek buna izin vermedi. Bedir Savaşı’na da aynı sebeple kabul edilmediği rivayet edilir. On beş yaşına girince Peygamber’in izniyle Hendek Savaşı’na katıldı. (krş. ‘**Abdullāh**)

‘A. 136a/08, 258b/10, 259b/15, 272a/12, 278a/03, 302a/03, 302a/08, 309b/05, 313b/04

‘A.+den 309b/02

‘**Abdullāh bin Refa‘a** -2- → **Ebû Lübābe**

‘A. 223b/06

‘A.+ya 223b/13

‘**Abdullāh bin Revāha:** -2- Ebû Muhammed Abdullāh b. Revāha (ö. 8/629). Şair sahabedir. Mute Savaşı’nda şehit düşen üçüncü kumandandır. Hazrec kabilesinin Benî Hâris kolundan Revāha b. Sa‘lebe’nin oğludur. Muhadramûn şairlerinden olup

sanatını yalnız Hz. Peygamber'i ve İslam dinini savunmak, müşrikleri hicvetmek yolunda kullanmıştır. (krş. 'Abdullâh)

'A.+nuñ 214b/03

'A.+ya 214a/07

'Abdullâh bin Sa'd -1- Ebû Yahyâ Abdullâh b. Sa'd b. Ebî Serh el-Kureşî el-Âmirî (öl. 36/656-57). Sahabe, Mısır valisi ve İfrîkiyye'yi fetheden. Hz. Ömer zamanında Amr b. As ile birlikte Mısır'ın fethine katıldı ve onun devrinde Saîd bölgesinde (Mısır) valilik yaptı. (krş. 'Abdullâh bin Serh)

'A.+i 262a/15

'Abdullâh bin Selâm: -4- Ebû Yûsuf Abdullâh b. Selâm b. el-Hâris (öl. 43/663-64). Yahudi alimi iken daha sonra Müslüman olan meşhur sahabedir. Medine civarına yerleşmiş bulunan üç Yahudi kabilesinden Benî Kaynuka'ya mensuptur. Hz. Yusuf neslinden geldiği rivayet edilir. Asıl adı Husayn iken Müslüman olunca bu isim Hz. Peygamber tarafından Abdullah'a çevrilmiştir. (krş. 'Abdullâh)

'A. 100a/10, 212a/05, 273a/01, 273a/14

'Abdullâh bin Serh -1- → 'Abdullâh bin Sa'd

'A.+i 270a/11

'Abdullâh bin Übeyy: -2- Ebû'l-Hubâb Abdullâh b. Übeyy b. Mâlik b. el-

Hâris (öl. 9/631). Hz. Peygamber devrinde Medine'de yaşayan münafıkların reisi.

'A. 150b/10, 151b/04

'Abdullâh bin Üreykât: -1- Hicret sırasında Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir'e rehberlik eden müşrik.

'A. 211b/01

'Abdullâh bin Zübeyr: -11- Ebû Bekr Abdullâh b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm el-Kureşî (öl. 73/692). Emevî hanedanına karşı halifeliğini ilan eden sahabe. Kureyş kabilesinin Esed b. Abdüluzzâ koluna mensuptur. Halife Osman, Hz. Ebû Bekir tarafından mushaf haline getirilen Kur'an-ı Kerim'in nüshalarını çoğaltmak için kurduğu dört kişilik heyete, kuradan olması sebebiyle onu da dahil etmişti. (krş. 'Abdullâh)

'A. 107b/08, 302a/04, 303b/01, 309b/06, 309b/07, 309b/12, 314a/10, 314a/14

'A.+den 309b/03

'A.+e 108a/14, 314b/02

'Abdullâh ibni 'Abbâs → 'Abdullâh bin 'Abbâs -4-

'A. 048b/03, 074b/02, 081b/06, 140b/11

'Abdullâhi bin 'Abbâs → 'Abdullâh bin 'Abbâs

'A. 084a/09, 111b/04

'Abdullâh-i 'Abbâs -1- → 'Abdullâh bin 'Abbâs

‘A. 012a/03

‘Abdurrahmân -23- → ‘Abdurrahmân bin Mülcem

‘A. 138a/02, 138a/03, 142a/14, 286a/02, 286a/05, 286a/08, 286a/11, 286a/13, 286b/07, 286b/09, 286b/12, 286b/14, 287a/07, 287a/14, 287b/03, 288a/03, 288a/06, 288b/12, 289a/12, 290a/13, 309b/05

‘A.+1 286b/02, 290b/10

‘Abdurrahmân bin ‘Avf -5- : Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Avf b. Abdiavf el-Kureşî ez-Zührî (öl. 32/652). Hz. Peygamber’e ilk iman eden ve cennetle müjdelenen on sahabeden biridir. Fil Vakasından on yıl kadar sonra Mekke’de doğmuştur. Cahiliye Dönemi’nde Abdü Amr veya Abdü’l-kâ’be olan adı, Müslüman olduktan sonra Hz. Peygamber tarafından Abdurrahman olarak değiştirilmiştir.

‘A. 141b/12, 203a/06, 255a/14, 257a/03, 279b/08

‘Abdurrahmân bin Ebî Bekr: -3- Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Ebî Bekr es-sıddık (öl. 53/673). Hz. Ebû Bekir’in oğlu ve Ayşe’nin ana baba bir kardeşi.

‘A. 302a/03, 302a/04, 309b/01

‘Abdurrahmân bin Mülcem: -5- Abdurrahmân b. Amr b. Mülcem el-Murâdî el-Himyerî el-Kindî (öl. 40/661). Hz. Ali’nin katili. İbn Mülcem, Nehrevan Savaşı’nda canını

kurtaran Haricilerden Bûrek es-Sarîmî ve Amr b. Bekir et-Temîmî, Mekke’ye giderek 39/660 yılında hacca gittikten sonra ümmetin içine düştüğü durumu tartışılar ve yeryüzünde fesat çıkaran kişiler olarak gördükleri Hz. Ali, Muâviye ve Amr b. As’ın ortadan kaldırılmalarının gerektiğine karar verip bu kararı üçünü birden aynı zamanda öldürmek suretiyle uygulayacaklarına dair yemin ederler. Planlarını 17 Ramazan 40’ta/24 Ocak 661) gerçekleştirmeyi tasarlayan suikastçılardan İbn Mülcem Hz. Ali’yi öldürmek üzere Kûfe’ye gider ve orada Kindeli yakınlarıyla bir araya gelir ancak niyetini açıklamaz. Bir gün, Nehrevan’da öldürülen arkadaşları için ağıt yakan Teymü’r-Ribâb kabilesi mensupları ve bu arada onlardan çok güzel bir kadın olan Katâmi bint Şicne ile karşılaşır. Kadının güzelliğine hayran kalan İbn Mülcem ona evlenme teklifinde bulunur. Katâmi bu teklifi nikâh bedeli olarak kendisine 3000 dirhem, bir köle, bir kadın hizmetçi vermesi ve Ali b. Ebû Tâlib’i öldürmesi şartıyla kabul edeceğini çünkü Nehrevan’da babasıyla kardeşini kaybettiğini ve intikam almak istediğini bildirir. İbn Mülcem de esasen bu amaçla Kûfe’ye geldiğini söyler ve böylece anlaşılır. Olaydan önceki gece İbn Mülcem ve yardımcıları, zehirli kılıçlarını kuşanarak Hz. Ali’nin sabah

namazını kıldırmak için çıkacağı evinin kapısının karşısına yerleşirler. Halife görünür görünmez ona saldırırlar. Fakat kılıcı kapının pervazına çarpar ve hedefini bulamaz; İbn Mülcem'in yardımcıları, kaçarak kalabalığa karışır. Tek başına kalan İbn Mülcem, "Hüküm ancak Allah'a aittir ey Ali ne sana ne senin adamlarına!" diyerek Hz. Ali'yi başından yaralar. Kaçmaya teşebbüs ederse de Ebû Edmâ el-Hemdânî tarafından yere düşürülür. Daha sonra da evine götürülmüş olan Hz. Ali'nin huzuruna çıkarılır. İbn Mülcem Hz. Ali'ye, kılıcını kırk gün süreyle bilemediğini ve Allah'tan kendisine insanların en şeririni öldürmeyi nasip etmesini dilediğini söyleyince Hz. Ali de onun bu kılıçla öldürülmesi emrini verir ve böylece onu insanların en şeriri olarak gördüğünü ima etmiş olur. (krş. 'Abdurrahmân)

'A. 285b/14, 290a/01, 290a/09, 290b/01, 301a/04

'Abdü'l-'azîz → 'Abdü'l-'azîz **Çuşşayûn**

'A.+e 260a/09

'Abdü'l-'azîz **Çuşşayûn**: -2- Hz. Hatice'nin babası. (krş. 'Abdü'l-'azîz)

'A. 089a/15

'Abdülmelik bin 'Ubeydullâh: -1- Metinden edinilen bilgilere göre Hz. Peygamber'in yardımcılardan.

'A.+i l 234b/13

'Abdülmuttâlib: -29- Ebü'l-Hâris Abdülmuttâlib b. Hâşim b. Abdimenâf b. Kusayy (öl. M. 577). Hz. Peygamber'in dedesidir. Asıl adı Şeybe'dir. Medine'de doğmuştur. Babası Hâşim, annesi Medinelî Neccâroğullarına mensup Selma'dır. Babası Gazze'de öldüğünden sekiz yaşına kadar annesiyle beraber Medine'de kalmıştır. Daha sonra amcası Muttâlib yeğenini alıp Mekke'ye götürmüştür. Şehre girerken Muttâlib'in terkisindeki çocuğu gören Mekkeliler, onu kölesi zannederek kendisine "Abdü'l-Muttâlib" demişler ve Şeybe o günden sonra Abdülmuttâlib diye anılmıştır.

'A. 075a/11, 075a/14, 075b/01, 075b/08, 075b/11, 075b/14, 076a/01, 076a/09, 076a/10, 076a/14, 076b/03, 076b/11, 077a/01, 078a/01, 078a/07, 078a/14, 078b/01, 078b/04, 078b/07, 084a/11, 207b/11, 209b/15, 210a/02, 210a/03, 210a/05

'A.+den 078a/13

'A.+e 075a/08, 084a/10, 084a/12

'A.+ün 075a/07

'Abdü'l-**Ĥamîd bin 'Abdü'l-Ĥiffâr**: -1- Metinden edinilen bilgilere göre Rafizilerden bir kişi.

'A.+iyidi 242b/03

Âdem: -20- Semavî kitaplara göre ilk insan ve ilk peygamber. İslami kaynaklarda insanlığın atası olması sebebiyle Ebü'l-beşer, Kur'an-ı Kerim'de

Allah'ın seçkin kıldığı kişiler arasında sayılmış olduğundan *safiyu-llâh* unvanlarıyla da anılmaktadır.

Ā. 021b/12, 021b/15, 027b/15, 060b/09, 157a/07, 192a/11, 219a/06

Ā.+e 173a/07, 192a/03, 192a/10

Ā.+i 008a/03, 024b/05, 192a/06, 192a/14

Ā.+ile 192a/13, 283a/04, 283a/06

Ā.+ün 283a/07

‘**Ādi:** -1- Kureyş kabilesinin Hz. Ömer’in de mensup bulunduğu bir koludur.

‘Ā.+ler 219a/12

‘**Affân:** -1- Ebû Osman Affân b. Müslim b. Abdillâh es-Saffâr el-Basrî el-Ensârî (ö. 220/835). Basra’da doğdu. Tahsil hayatından sonra Bağdat’a yerleşti.

‘A. 277a/12

‘**Afrâ:** -1- Metinden edinilen bilgilere göre Uhud Dağında yaşayan bir kadının adı.

‘A. 108b/04

Ahis -2- → Ahis bin Sivik

A. 102a/04

A.+ün 102a/05

Ahis bin Sivik: -1- “Bedri Kübra” kısmından edinilen bilgilere göre yiğitler yiğidi ve büyük bir asker. **krş. Ahis**

A. 102a/02

Ahivus bin Hindüs: -2- Metinden edinilen bilgilere göre İsrailoğullarının hükümdarıdır.

A. 032b/06

A.+ıdı 022a/12

Ahmed: -1- Hz. Peygamber’in isimlerinden biri. (**krş. Muhammed**)

A. 190b/10

Ahzâb: -4- M. 627 yılında Müslümanlarla Mekkeli müşrikler ve müttefikleri arasında yapılan savaş. Medine’de gerçekleşen savaş, şehrin çevresine kazılan hendeklerle sağlandığı için Hendek Gazvesi de denmiştir. (**krş. Hendek**)

A. 288a/14

A.+ı 193b/01, 193b/04

A.+ün 193b/04

‘**Āiše -96- → Āiše bint-i Ebū Bekr**

‘Ā. 134b/09, 134b/13, 135a/12, 135a/13, 135a/14, 135b/09, 135b/10, 148a/04, 148a/13, 148b/08, 149a/01, 149a/04, 149a/15, 149b/12, 149b/13, 150a/01, 150a/08, 150b/15, 151a/01, 151a/04, 196a/10, 196a/13, 210b/13, 210b/14, 211b/04, 212a/02, 215b/02, 215b/08, 215b/11, 218a/15, 218b/01, 223a/10, 223a/11, 223a/12, 223a/14, 223a/15, 224a/01, 224a/04, 224a/10, 224b/09, 226a/01, 226a/02, 226a/13, 226b/01, 230a/02, 230a/06, 235b/06, 235b/11, 236a/02, 236a/08, 236a/09, 236a/14, 246a/08, 246a/11, 246b/01, 258a/05, 258a/09, 258a/10, 259a/11,

259a/14, 259b/02, 278b/01, 283a/12,
283a/14, 283b/02, 284b/01, 284b/03

‘Ä.+den 149a/01, 149b/09, 212a/01

‘Ä.+nüñ 149b/06, 150a/04, 150b/02,
150b/03, 151a/09, 235b/12, 259a/11,
259a/14

‘Ä.+ye 003a/10, 135a/08, 135b/05,
135b/09, 147b/10, 147b/15, 150a/07,
151a/01, 236a/13, 240b/13, 248a/01,
274a/09

‘Ä.+yi 149b/11, 210b/13, 211b/03,
247b/12

‘**Âiše bint-i Ebû Bekr:** -1- Ümmü’l-
mü’minîn Âiše bint Ebî Bekr es-
siddîk el-Kureşîyye (ö. 58/678). Hz.
Ebû Bekir’in kızı ve Hz.
Peygamber’in hanımıdır. (krş. ‘**Âiše**)

‘Ä.+i 210b/12

‘**Akıl:** -3- (ö. 60/680). Hz. Ali’nin büyük
kardeşi.

‘A. 142a/08

‘A.+ile 142a/13

‘A.+üñ 142a/12

‘**Alî:** -318- Hz. Peygamber’in damadı, Hulefâ-
i Râşidin’in dördüncüsü. Hicretten
yaklaşık yirmi iki yıl önce (m. 600)
Mekke’de doğduğu rivayet
edilmektedir. Ebû Tâlib’in en küçük
oğludur. Hz. Muhammed’in
peygamberliğine ilk iman
edenlerdendir. (krş. ‘**Alî bin Ebî
Tâlib, ‘Alî Murtażâ, Ebû Türâb,
Ebü’l-Hasan**)

‘A. 003a/13, 003a/14, 004a/02,
092a/11, 092b/13, 092b/14, 098b/08,
098b/15, 099a/01, 103a/12, 107b/14,
107b/15, 108a/02, 109a/13, 109b/10,
109b/13, 110a/12, 110a/13, 110b/08,
111a/04, 111a/08, 116a/12, 118a/10,
118a/12, 118a/15, 122b/09, 122b/10,
122b/13, 122b/15, 123a/04, 123a/05,
123a/10, 123a/11, 123a/13, 127a/02,
130a/12, 130a/13, 133a/09, 133a/14,
133b/01, 133b/12, 149b/05, 199b/08,
205a/01, 205a/02, 210a/06, 212a/15,
221b/14, 222a/02, 224b/04, 229a/12,
229a/14, 229b/02, 229b/03, 239a/11,
239a/13, 239b/03, 239b/08, 239b/09,
240a/02, 240a/03, 240a/05, 240a/09,
240a/13, 240b/01, 241a/01, 242b/10,
243a/12, 244a/09, 244b/15, 245b/15,
246a/03, 246a/05, 246a/06, 246a/12,
247a/14, 248a/08, 255a/13, 256a/03,
256a/15, 256b/01, 263b/07, 263b/08,
264a/03, 266b/03, 268a/09, 268b/01,
268b/04, 268b/06, 269a/06, 269a/12,
269a/15, 270b/12, 270b/13, 275a/07,
278b/07, 279a/01, 279a/04, 279a/09,
279a/10, 279b/01, 279b/07, 279b/08,
279b/09, 279b/10, 279b/11, 279b/14,
280a/02, 280a/07, 280a/09, 280b/04,
280b/11, 281a/04, 281a/07, 281a/12,
281a/15, 281b/01, 281b/03, 282a/01,
282a/05, 282a/08, 282a/11, 282a/12,
282a/14, 282a/15, 282b/01, 282b/08,
282b/11, 282b/14, 283a/07, 283a/10,
283a/12, 283a/14, 283b/03, 283b/08,
283b/11, 283b/12, 283b/13, 283b/14,
284a/07, 284a/09, 284a/10, 284b/02,
284b/06, 284b/11, 284b/15, 285a/01,
285a/02, 285a/14, 285b/05, 285b/09,

285b/10, 285b/12, 285b/14, 286b/11,
287a/01, 287a/04, 287a/08, 287a/11,
287b/02, 287b/06, 287b/08, 287b/15,
288a/01, 288a/11, 288a/14, 288a/15,
288b/10, 288b/13, 288b/14, 289a/02,
289a/05, 289a/13, 289b/03, 289b/04,
290a/04, 291b/09, 291b/10, 291b/14,
292a/06, 292a/08, 292a/10, 292a/13,
292a/15, 292b/05, 292b/09, 292b/13,
292b/14, 293a/08, 293a/14, 293b/03,
293b/05, 293b/07, 293b/09, 293b/11,
293b/13, 293b/15, 294a/02, 295b/01,
295b/09, 295b/14, 296a/06, 296b/05,
296b/07, 296b/14, 297a/12, 300b/03,
300b/08, 301a/02, 301b/03, 305b/12,
306a/09, 306b/12, 317b/01, 322a/15,
322b/10, 324a/12, 329a/11, 329a/14,
329b/02, 330a/08, 330a/13, 330b/10,
331b/01, 332a/02

‘A.+den 099a/02, 123a/13, 123b/01,
149b/05, 243b/14, 245b/13, 269a/11,
289b/04

‘A.+nün 109b/13, 122b/12, 133a/12,
246b/07, 279a/02, 279a/03, 279a/15,
279b/05, 283a/03, 283a/09, 283b/05,
283b/10, 284a/06, 287b/07, 288b/02,
289b/10, 289b/13, 290b/12, 297b/08,
305b/10, 314b/15, 315a/10

‘A.+nündür 176a/11

‘A.+ye 111a/01, 122b/15, 123a/02,
126b/14, 210b/08, 211b/05, 212a/15,
239b/14, 241a/01, 256a/03, 266b/08,
269a/14, 270b/13, 279b/08, 280a/01,
280a/09, 283a/05, 285b/07, 288b/05,
290b/01, 290b/09, 295a/04, 329b/01

‘A.+yem 328a/07, 329a/13

‘A.+yi 133a/05, 240a/01, 240a/03,
245a/15, 286b/09, 286b/13, 288a/09,
288b/03, 288b/04, 290a/09, 291a/04,
294b/09, 295a/14, 296b/14, 324a/06,
328a/07, 330b/15, 332b/09

‘A.+yiçün 280a/15

‘A.+yidi 326b/09

‘A.+yile 246b/01, 266b/07, 268b/05,
283a/13, 305b/07

‘**Alî bin ‘Abbâs:** -1- Abdullah b. Abbâs’ın en küçük oğludur. Hz. Ali’nin şehit edildiği gün dünyaya geldiği için babası tarafından kendisine Ali adı ve Ebü’l-Hasan künyesi verildi.

‘A. 322a/14

‘**Alî bin Ebî Tâlib** -3- → ‘**Alî**

‘A. 278b/15

‘A.+ün 204b/14, 286b/09

‘**Alî bin Hüseyin:** -4- Ebü’l-Hasen ‘Alî b. el-Hüseyin b. ‘Alî b. Ebî Tâlib (öl. 94/712). İsnâaşeriyye’nin dördüncü ve İsmâiliyye’nin üçüncü imamı kabul edilen tâbiî. Doğum tarihi konusunda değişik rivayetler bulunmakla birlikte genelde 38/659 yılında Medine’de doğduğu kabul edilir. Babası Hz. Hüseyin; Sülâfe, Selâme ve Gazâle adlarıyla bilinen annesi Hz. Ömer devrindeki fetihler sırasında Medine’ye getirilen, son Sâsânî hükümdarı III. Yazdicerd’in kızı Şehrbânû’dur. Ebü Muhammed ve Ebü’l-Hüseyin künyeleriyle de anılmakla birlikte daha çok Zeynelâbidîn lakabıyla meşhur

olmuştur. Bunun yanında fazla secdeden dolayı dizleri nasır tutmuş anlamına gelen “Seyyidü’s-sâcidîn, Seccâd, Zü’s-safenât” lakaplarıyla da tanınır. Resul-i Ekrem’in ve Hz. Hüseyin’in neslini devam ettirdiği için “Âdem-i âl-i abâ” ve “Ebü’l-eimme” diye zikredilmiştir. Hüseyin’in Kerbela’da şehit edilen büyük oğlu Ali’den ayırt edilmesi için Ali el-Asgar adıyla da bilinir. (krş. ‘Alî el-Aşğar, ‘Alî Aşğar, ‘Alî ibni Hüseyin)

‘A. 326b/01, 331b/08

‘A.+e 331b/06, 332b/02

‘Alî el-Aşğar -1- → ‘Alî bin Hüseyin

‘A. 326b/07

‘Alî ibni Hüseyin -1- → ‘Alî bin Hüseyin

‘A. 330b/06

‘Alî Aşğar -3- → ‘Alî bin Hüseyin

‘A. 327b/14

‘A.+1 327b/15, 328a/06

‘Alî Murtażâ -1- → ‘Alî

‘A. 292a/05, 324a/12

‘A.+dur 109b/10

‘Âmine -5- → ‘Âmine bint-i Vehb

‘A. 079a/09, 083a/04, 209b/14

‘A.+den 079a/14

‘A.+nüñ 078b/09

‘Âmine bint-i Vehb: -1- Hz. Peygamber’in annesidir. (krş. ‘Âmine)

‘A. 209b/13

‘Âmir bin Tufeyl: -1- (öl. 11/632). Hz. Peygamber tarafından Âmir b. Sa’saa kabilesine gönderilen irşat heyetini Birimaüne’de pusuya düşürerek katleden grubun başı ve tanınmış Arap şairidir.

‘A. 193a/10

‘Ammâr -9- → ‘Ammâr bin Yâsir

‘A. 128a/02, 128a/03, 128a/05, 128a/06, 128a/07, 128a/13

‘A.+a 269b/04

‘A.+1 269b/08

‘A.+uñ 269b/10

‘Ammâr bin Yâsir: -2- Ebü’l-Yakzân

Ammâr b. Yâsir b. Âmir el-Ansî (ö. 37/657). İlk Müslümanlardan, anne ve babası ilk İslam şehitleri olan meşhur sahabe. Ans kabilesinin Yâm koluna mensup olan babası Yâsir kaybolan kardeşini aramak için Yemen’den Mekke’ye geldi. Benî Mahzûm kabilesinden Ebû Huzeyfe’nin himayesine girdi ve Sümeyye adlı cariyesiyle evlenerek oraya yerleşti. Ammâr bu evlilik sonucu dünyaya geldi. (krş. ‘Ammâr)

‘A. 093a/03, 273a/01

‘Amr -23- → ‘Amr bin Ma’dikerip

‘A. 144a/10, 144b/01, 144b/06, 144b/15, 145a/01, 145a/03, 145a/10, 145a/13, 146a/08, 147a/13, 253b/10, 254a/05, 305a/15, 305b/01, 305b/02, 312b/03

‘A.+a 144a/11, 145a/05, 145b/11

‘A.+ı 147a/01

‘A.+ile 147a/02

‘Amr bin ‘Abdü’l-Ĥāriş bin Hüşşām: -1-

Maḳtel-i Ĥüseyin bin Ali hadisesinde adı geçen Amr bin Abdülhâris bin Hüşşām, Kufe’de Hz. Ĥüseyin’e nasihat eden bir şahıs.

‘A. 313a/07

‘Amr bin ‘Āş: -16- Ebû Abdillâh Amr b. el-Ās b. Vâil es-Sehmî el Kureyşî (ö. 43/664). Meşhur sahabe, Mısır’ı fetheden ve devlet adamı.

‘A. 147b/01, 262a/14, 284b/13, 290a/04, 291b/04, 291b/06, 291b/07

‘A.+a 144a/10, 291b/06

‘A.+ı 144a/01, 264a/02, 284b/10, 290a/11, 291a/14, 291b/03

‘A.+uñ 291b/01

‘Amr bin ‘Ayduvî: -1- Hz. Ali kıssasında geçen bu şahıs Hz. Ali’yi öldüren kişi.

‘A. 288a/14

‘Amr bin Bekir -2- → ‘Amr bin Ebî Bekr

‘A. 291a/14, 291b/02

‘Amr bin Bekr -1- → ‘Amr bin Ebî Bekr

‘A. 290a/02

‘Amr bin Ebî Bekr (?) -1-

‘A. 290a/10

‘Amr bin ‘Ekrem (?) -1-

‘A.+den 329b/15

‘Amr bin Esed -1- : Hz. Hatice’nin amcasıdır.

‘A. 091b/06

‘Amr bin Ma’dî -4- → ‘Amr bin Ma’dikerib

‘A. 252a/14

‘A.+den 252b/03

‘A.+nün 252a/13

‘A.+ye 253b/09

‘Amr bin Ma’dikerib: -9- Ebû Sevr Amr b. Ma’dikerib b. Abdillâh ez-Zübeydî (öl. 21/641-42). Yemen’deki Mezhic kabilesinin Zübeyd koluna mensuptur. Cahiliye Devri’nde doğdu. Kabilesinin reisi idi. İslam öncesi hayatı hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Hz. Muhammed’in İslamiyet’i yaydığını görünce, durumu araştırmak üzere kavminden, Medine’ye geldi. Hz. Peygamber’le görüştüktan sonra Müslüman oldu. (krş. ‘Amr, ‘Amr bin Ma’dî, ‘Amr Ma’dî)

‘A. 252a/03, 252a/07, 252b/04, 252b/07, 252b/09, 252b/12, 253a/10, 253b/08, 254a/01

‘A.+i 252a/09

‘Amr bin Muṭā’: (?) -1-

‘A. 326a/04

‘Amr bin Sa’d -1- → Sa’d bin Mu’az

‘A.+a 312b/13

‘Amr Ma’dî -1- → ‘Amr bin Ma’dikerib

‘A. 252a/11

‘**Āmü’l-ḥarāb:** (?) -1-

‘Ā.+ıla 112b/03

Anṭakiyye -7-: İlk Çağ’da ve özellikle Roma ile Bizans İmparatorlukları Dönemi’nde Akdeniz havzasının en büyük şehirlerinden biri. Kur’an-ı Kerim’de iki yerde, “karye” ve “medîne” kelimeleriyle şehre işaret edildiği söylenmektedir. İslam öncesi dönemde Antiochia olarak geçen İslami dönemde Antakiyye şeklinde dönüşerek bugüne ulaşmıştır.

A. 040a/06, 050a/01, 050a/03, 050b/03, 050b/15

A.+de 050a/14

A.+ye 049b/12

A.+ye 050a/02

‘A.+den 240b/05

A‘sem -1- → A‘sem Kūfi

A. 333b/05

A‘sem Kūfi: -6- Ebû Muhammed Ahmed b. A‘sem el-Kūfi el-Ahbârî (öl. 320/932’den sonra). **Kitâbü’l-Fütûh** adlı eseriyle tanınan Şii tarihçi. Doğum ve ölüm tarihleri kesin olarak bilinmediği gibi isminde de ihtilâf vardır. Kitabının Arapça aslında Ahmed b. Muhammed b. A‘sem, Farsça tercümesinde Ahmed b. Ali A‘sem şeklinde geçer. Yâkût’un **Mucemü’l-üdebâ**’ında Ahmed b. A‘sem (I, 379), Kâtib Çelebi’nin **Keşfü’z-zunûn**’unda ise bir defa Muhammed b. Ali bir defa da Ahmed

b. Ali (II, 1239) şeklinde yazılmıştır.

(krş. A‘sem)

A. 285b/11, 309a/09, 321b/14, 327b/12, 329a/02, 333b/02

Aşha: -1- Fil Vakasının yaşandığı dönemde Sana’nın padişahının adı.

A. 075a/05

Aşhâkûri: -1- Metinden edinilen bilgilere göre göğün yedinci katının adıdır.

A.+yidi 168b/10

‘**Āşım (?)** -2-

‘Ā. 142a/13, 142a/14

‘**Āşım bin ‘Ubeyd (?)** -1-

‘Ā. 142a/07

Aşefe -1- : İran’da bir şehir.

A. 079a/05

‘**Aṭafân -1- → Beni ‘Aṭafân**

‘A.+ıla 120b/14

‘**Aṭâ ibni Yesâr:** -1- Ebû Muhammed Atâ b. Yesâr el-Hilâlî el-Medenî (öl. 103/721). Tâbiîn devri fıkıh ve hadis alimlerinden. Hayatı hakkında yeterli bilgi bulunmayan Atâ b. Yesâr, 19/640 yılında doğmuştur.

‘A. 227a/03

‘**Ātike:** -1- Ümmü Abdillâh Ātike bint Abdülmuttâlib b. Hâşim el-Hâşimiyye. Hz. Peygamber’in halasıdır. Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir.

‘Ā. 211a/11

‘Avaş -1- Metinden edinilen bilgilere göre bir yerin adı.

‘A. 268a/13

A‘yāş bin İshāk bin İbrāhīm: -1- Kureyş kabilesine mensup Ümeyye b. Abdüşemsoğullarının bir kolu.

A. 058a/09

Āzer: -1- Hz. İbrahim’in babası.

Ā. 004b/01

‘Azrā’īl: -3- Dört büyük melekten can almakla görevli olanı.

‘A. 164a/04, 164a/10

‘A.+dür 164a/02

B

Bācercīs: -1- : Hz. İsa’nın havarilerinden.

B. 034b/13

Bahīr: -1- (< **Bahīrā**): Hz. Peygamber’in henüz çocukken Suriye’de görüştüğü rivayet edilen rahip.

B. 084b/03

Bahrü’l-hayvān: -1- Miraç kıssasında geçen Bahrü’l-hayvān suyu. “Beyaz, dalgaları ateşten” biçiminde tasvir edilir.

B.+dur 161a/03

Bahrü’l-ḥazar: -1- Hazar denizi.

B. 168b/04

Bahrü’ş-şak: -1- Miraç kıssasında geçen Bahrü’s-sak, ateş denizi olarak tasvir edilir.

B.+dur 165b/13

Bakī’: Cennetü’l-bakī’. Medine’de Müslümanların kurduğu ilk mezarlık.

-1-

B.+da 229b/07

Başra: -6- Güney Irak’ta Hz. Ömer tarafından kurulan bir şehir. Bağdat’ın 420 km güneydoğusunda, Dicle ile Fırat nehirlerinin birleştiği noktanın 50 km güneybatısında yer alır.

B.+da 268a/08

B.+dan 263a/07

B.+nuñ 311b/02

B.+ya 262a/09

B.+ya 262a/14

Baḥḥā : Mekke ile Mine arasında bir yer. -2-

B.+yı 089b/14, 215a/02

Bedr: -18- Medine Bölgesi’nde şehir.

B. 104a/05, 107a/10, 107a/11, 108a/08, 108a/10, 108a/15, 127a/12, 138a/07, 195b/09, 197b/14, 199a/13 211b/06, 211b/13

B.+den 106b/09

B.+dür 197a/01

B.+idi 143b/10

B.+üñ 102b/02, 102b/03

Bedr-i Kübrā: -4- Bedir Gazvesi. Hicretin ikinci yılının Ramazan ayının 17’sinde Bedir’de Müslümanlar ve

Kureyş müşrikleri arasındaki meydana gelen ilk ve en önemli savaştır.

B.-i 003a/04, 101a/14, 101a/12

B.+nuñ 101b/04

Bedr-i Şağır -2- → Bedr-i Şuğrā

B. 003a/05, 115b/07

Bedr-i Şuğrā: -3- Ebû Süfyan, Uhud'dan ayrılırken: "Bir sene sonra Bedir'de buluşalım" deyip meydan okumuş ve Allah Resulü de onun bu teklifini kabul etmiştir. Ertesi sene tam vaktinde ordusuyla Bedr'e geldi. Fakat müşriklerden hiçbir ses yoktu. Efendimiz, orada bir iki gün bekledi ve ardından Medine'ye döndü. İşte bu olaya İslam tarihinde "Bedr-i Suğra" denir. (krş. **Bedr-i Şağır**)

B. 101a/15, 101b/01, 110a/09

Bekir -4- → Bekir bin 'Abdullāh

B. 255b/13, 275b/10, 290b/01, 290b/15

Bekir: -1- Abbās bin Abdülmüttālīb'in üçüncü oğlu. Metinden edinilen bilgilere göre Bekir aynı zamanda Abdullah diye de anılır. (krş. **'Abdullāh**)

B.+e 307b/13

Bekir bin 'Abdullāh: -4- Ebû Abdillāh Bekr b. Abdillāh b. Amr el-Müzenî el-Basrî (ö. 108/726). Muhaddis ve fakih tâbiî. (krş. **Bekir**)

B. 290a/09, 290a/01, 290a/14, 307b/13

Bekir bin 'Abdurrahmān: -1- Ebû Abdurrahmān Ebû Bekr b. Abdurrahmān b. Hâris b. Hişām el-Mahzûmî (öl. 713). Medineli tâbiî, fakih ve muhaddis. Hz. Ömer'in halifeliği döneminde doğdu.

B. 290b/13

Benî 'Adî: -1- Adî kabilesi.

B.+den 258a/02

Benî 'Aţafān: -2- Aţafān kabilesi.

(krş. **'Aţafān**)

B. 120b/13, 120b/15

Benî Esed: -4- Adnânîler'e mensup bir Arap kabilesi. Esed kabilesi.

B. 315a/05, 316a/09, 316a/10

B.+denidi 207b/10

Benî Hanzāla: -1- Adnânîler'e mensup bir Arap kabilesi. Asıl adı Benî Hanzale. Hanzale kabilesi.

B. 320a/15

Benî Hâşim: -1- Kureyş kabilesinin Hz. Peygamber'in de mensup olduğu kolu. Kabileye adını veren Hâşim b. Abdümenâf'ın soyu Fihri (Kureyş) b. Mâlik yoluyla Adnân'a ulaşır. Hâşim'in soyu oğullarından Abdülmüttālīb ile devam etmiş, diğer oğullarının nesli zaman içinde kesilmiştir. Benî Hâşim Abdülmüttālīb'in dört oğluna (Abbās, Ebû Tâlib, Hâris, Ebû Leheb) nispet edilen Abbâsîler, Tâlibîler, Hârisîler ve Lehebîler'den teşekkül ediyordu. Abdülmüttālīb'in diğer oğlu ve Hz.

Peygamber'in babası Abdullah'ın soyu ise Resul-i Ekrem'in kızı Fatıma yoluyla devam etmiştir. Benî Hâşim, Ali b. Ebû Tâlib'e nispetle Alevîler, Akîl b. Ebû Tâlib'e nispetle Akilîler ve Cafer b. Ebû Tâlib'e nispetle Caferîler, Hz. Hasan'a nispetle Hasenîler, Hz. Hüseyin'e nispetle Hüseyinîler gibi çeşitli alt kollara ayrılmıştır.

B.+dendi 207b/11

Benî İsrâ'îl: -55- İsrailoğulları.

B. 002b/13, 005a/07, 007a/04, 009b/11, 012b/14, 013a/03, 013a/06, 014b/08, 015a/07, 015a/08, 017b/01, 018b/04, 018b/14, 020a/12, 020a/13, 020b/10, 020b/12, 021b/05, 022a/11, 024b/02, 024b/08, 024b/11, 033b/02, 040a/09, 044a/07, 057b/14, 058a/02, 069b/06, 072a/03, 146a/02

B.+de 002b/12, 019b/03, 040a/05, 054a/08, 055b/06, 055b/10, 055b/13, 069a/08, 072a/12

B.+den 004b/02, 011a/13, 017b/08, 022b/08, 023b/04, 023b/13

B.+e 005a/02, 005a/09, 015a/06, 023a/14

B.+i 022a/13

B.+lık 072a/04

B.+uñ 017a/09, 023b/11, 024b/07, 032b/06

Benî Kureys: -1- Hz. Peygamber'in mensup olduğu Arap kabilesi.

B.+den 208a/01

Benî Kureyza: -8- Hendek Gazvesinden sonra Medine'deki son Yahudi kabilesi Benî Kurayza üzerine tertip edilen gazve.

B. 003a/05, 112b/02, 112b/05, 113b/13, 114a/15, 114b/02, 127a/08

B.+dan 114b/06

B.+ya 113a/10, 113b/06

Benî Mâlik: -1- Adnânîler'e mensup bir Arap kabilesi.

B. 178a/09

Benî Nağır: -6- Hicretten sonra Medine'den sürülen ikinci Yahudi kabilesi. (krş.

Benî Nağır)

B. 003a/06, 127a/05, 127a/06, 127a/08, 129a/13

B.+e 127a/06

Benî Nağır → Benî Nağır -2-

B.+dendi 112b/04

B.+i 112b/10

Benî Sa'd: -1- Hz. Peygamber'in sütannesi Halime'nin mensup olduğu kabile.

B. 079b/09

Benî Şalim: -1- Hazrec kabilesinin bir kolu.

B.+den 111b/06

Benî Zühre: -1- Kureys kabilesinin Hz. Peygamber'in annesinin mensup olduğu kolu.

B.+den 102a/04

Benü Bekr: -1- Adnânîler'e mensup büyük bir Arap kabilesi.

B. 131a/13

Benü Hâşim: -1- Hz. Muhammed'in büyük dedesi ve Benî Hâşim'in atası.

B. 239a/11

Benü Hazzâ : Hz. Peygamber'in devecisi.

B. 129b/04, 129b/05, 129b/07,
131a/09, 131a/10

B.+dan 132a/12

Berre -1- → **Meymüne bint-i Hâriş**

B. 211a/11

Beşer: -1- Hz. Muhammed'in isimlerindedir.

Kaynaklarda Hz. Muhammed
"Seyyidü'l-beşer" olarak da
geçmektedir. Anlamı "insan" dir.

B. 189b/09

Beytü'l-Mağdis: -3- Mukades evi, Kâbe.

(krş. **Beytü'l-Muqaddes, Beytü'l-
Muqaddis**)

B. 004b/12, 017a/06

B.+de 188b/04

Beytü'l-Muqaddes -10- → **Beytü'l-Mağdis**

B.+e 155a/01, 185b/06, 186a/02,
186b/05, 186b/15, 187b/12, 188a/07,
188a/09

B.+i 051b/07, 188a/11

Beytü'l-Muqaddis -14- → **Beytü'l-Mağdis**

B. 016b/04, 018a/14

B.+den 022b/05, 024b/14, 025a/09,
027a/05, 028b/14

B.+e 016a/14, 016b/15, 017a/08,
032b/08, 047b/15, 146a/06

Beyyine: -1- Hz. Muhammed'in isimlerindedir. "Gerçeği açık bir şekilde ispatlayan" anlamına gelmektedir.

B. 190a/02

Bilâl: -22- Ebû Abdullâh Bilâl b. Rebâh (öl. 20/641). Hz. Peygamber'in ilk müezzini olan sahabedir. Hicretten kırk yıl kadar önce (581 civarı) Habeş asıllı bir köle olarak Arabistan'ın batı tarafındaki Serât'ta veya Mekke'de Cumah kabilesi içinde dünyaya gelmiştir. Bilâl, İslamiyet'i Hz. Ebû Bekir vasıtasıyla kabul etmiştir.

B. 093a/04, 124b/02, 124b/03,
124b/05, 124b/06, 124b/09, 194a/06,
206b/07, 218a/02, 218b/06, 223b/03,
223b/05, 224b/07, 235a/12, 235a/15,
235b/01, 235b/11

B.+e 121b/01, 194a/04, 206b/06,
218b/05, 264b/13

Buḥayr: -9- Rahip.

B. 084b/01, 084b/05, 084b/07,
084b/08, 084b/09, 084b/11, 084b/15,
085a/04, 085a/07

Buḥte Naşr: -3- Milattan önce 605-562 yılları arasında hüküm süren, Yahudi Devleti'ni ortadan kaldırarak Kudüs'ü ve Süleyman Mâbedi'ni yakıp yıkan Bâbil kralı.

B. 015a/11, 015a/13

B.+ı 051b/06

Buḫar: -1- Miraç gecesinde Hz. Peygamber'i taşıdığı rivayet edilen binektir. Burak

“parıldamak, şimşek çakmak” anlamına gelen Arapça berk kelimesinden türetilmiş olup renginin saf ve parlak oluşu veya çok hızlı hareket edişi sebebiyle bu adı almıştır.

B. 164b/06

Bülis: -12- Hz. İsa'nın havarilerinden.

B. 072a/02, 072a/14, 072b/14, 073a/01, 073a/02, 073a/04, 073b/02, 073b/03, 074a/01, 074a/09, 074a/13

B.+em 072b/05

Burhân: -1- Hz. Muhammed'in isimlerindedir. “Doğruluğunda şüphe bulunmayan” ve “zaruri bilgi getiren” anlamına gelmektedir.

B. 189b/07

Bü Cehl -2- → **Ebü Cehl**

B. 104b/01

B.+ün 104b/04

Bü Hasan: -1- Ebü'l-Hasen Osmân b. Muhammed b. Ebî Şeybe İbrâhîm el-Absî el-Kûfî (ö. 239/853). Hadis ve tefsir alimi. 156 /773 yılında Kûfe'de doğdu.

B. 111b/01

Bü Hüreyre -1- → **Ebü Hüreyre**

B. 279a/15

Bü Lülü: -4- Hz. Ömer'i yaralayan kölenin adı.

B. 254b/14, 256b/15, 257a/04, 257b/06

Bü Sa'id Huzrî -1- → **Ebü Sa'idi'l-Hudrî**

B.+ye 324b/02

Bü Süfyân -33- → **Ebü Süfyân**

B. 112b/05, 112b/06, 112b/08, 113a/05, 113a/08, 113a/09, 113a/10, 113b/10, 113b/12, 114a/01, 114a/02, 130a/06, 130a/10, 130b/05, 130b/15, 131a/02, 131a/04, 131a/07, 131a/08, 131a/09, 131a/10, 131a/12, 131a/13, 131a/15, 131b/03, 131b/08, 131b/13

B.+ı 130b/14, 132a/01

B.+ıla 113b/09

B.+uñ 113b/11, 131b/10

Bü Tâlib -24- → **Ebü Tâlib**

B. 083b/01, 083b/09, 083b/11, 083b/15, 084a/13, 084b/08, 084b/10, 085a/05, 085a/14, 085b/07, 087b/01, 090a/15, 090b/03, 090b/13, 090b/14, 091b/13, 092a/11, 186b/03

B.+e 083b/03, 085a/02, 090a/15, 090b/07

B.+i 090a/13

B.+le 091a/08

Bü Zeyd -1- → **Zeyd bin Hâriş**

B. 207b/04

Bünya: -1- Metinden edinilen bilgilere göre cehennemdeki altıncı tabakanın adıdır.

B.+dur 180a/01

C

Câbir -5- → Câbir bin ‘Abdullâh

C. 112a/14, 205b/10, 205b/11,
329b/08

C.+üz 329b/08

Câbir bin ‘Abdullâh: -1- Ebû Abdullâh
Câbir b. Abdillâh b. Amr b. Harâm
el-Ensârî (öl. 78/697). En çok hadis
rivayet eden sahabelerden biri. (krş.
Câbir)

C.+a 324b/01

Ca’fer: -46- Ebû Abdullâh Ca’fer b.
Muhammed el-Bâkır b. ‘Alî
Zeynil’âbidîn (öl. 148/765).
İsmâiliyye’nin beşinci imami, Caferî
fikhının kurucusudur. (krş. **Ca’fer-i
Şâdık**)

C. 144a/14, 144b/06, 144b/07,
145a/01, 145a/05, 145a/08, 145b/01,
145b/07, 145b/09, 145b/10, 146a/01,
146a/02, 146a/11, 146b/15, 147a/08,
242b/07, 242b/11, 242b/14, 243a/15,
244a/02, 244b/01, 245a/01, 245a/13,
245b/03, 245b/11, 246a/08, 246a/11,
246b/02, 246b/08, 246b/15, 247a/12,
247b/03, 279b/12, 322a/15

C.+den 145a/15

C.+e 143b/14, 145a/15, 145b/02,
145b/15, 146a/10, 147a/04, 147b/06

C.+i 144a/07, 146b/05

C.+ile 147a/13

C.+ün 147a/03

Ca’fer-i Şâdık -1- → Ca’fer

C. 242b/04

Ca’fer-i Tayyâr: -6- Ca’fer b. Ebû Tâlib. Hz.
Peygamber’in amcasının oğlu, Mûte
Savaşı kumandanlarından, sahabe.

C. 003a/09, 143b/04, 143b/07,
144a/13, 314b/04, 324a/13

Caḥîm: -1- Metinden edinilen bilgilere göre
cehennemdeki altıncı kapının adı.

C. 180a/11

Câlût: -1- Hz. Davud tarafından öldürülen
ünlü bir savaşçıdır. Tâlût’un (Saul)
krallığı döneminde İsrâiloğullarının
savaştıkları düşman kavimlerden
birinin reisidir. Kur’an’da
bildirildiğine göre İsrâiloğulları Hz.
Mûsâ’dan sonraki bir peygamberden,
kendilerini Allah yolunda savaşa
götürecek bir kral tayin etmesini
istemişler, peygamberleri onlara
Tâlût’un kral olarak seçildiğini
bildirmiş fakat İsrâiloğulları onun
krallığına itiraz etmişlerdir. Bunun
üzerine peygamberleri onlara
Allah’ın Tâlût’u kendilerinden daha
üstün kıldığını, bilgi ve kuvvetini
artırdığını, onun krallığının en
belirgin alametinin ise düşman elinde
bulunan tabutu geri getirmek
olduğunu bildirmiştir. Daha sonra
Tâlût kumandasındaki İsrail ordusu
Câlût ve ordusuyla savaşmış onları
yenmiş, Dâvûd da Câlût’u
öldürmüştür. (el-Bakara 2/246-251).

C.+ı 199a/13

Cebra’îl: -212- İlahi emirleri meleklere ve
peygamberlere ulaştıran vahiy

meleği. Yahudi ve Hristiyan kaynaklarında Gabriel şeklinde geçer. “Güçlü insan” anlamındaki *geber* ile “Tanrı” manasındaki el kelimelerinden oluşan Gabriel’in Keldâhî veya Süryani menşeli olduğu kabul edilir. Cebrail Yahudilik ve Hristiyanlık’ta büyük meleklerden olup Kitab-ı Mükaddes’te ismi geçen meleklerden biri. Adından ilk defa Daniel kitabında söz edilir. İncil’de Cebrail’den iki defa söz edilir. Hristiyanlığa göre de Cebrail, peygamberlere insan şeklinde görünerek Tanrı’dan vahiy getiren büyük bir melektir. **(krş. Cebra’îl-i Emîn)**

C. 004b/14, 005a/05, 007a/07, 007a/11, 007b/12, 008a/02, 008a/06, 019b/07, 019b/14, 020a/04, 020a/05, 021a/09, 021b/06, 047a/08, 048b/02, 051a/09, 054a/02, 081b/05, 081b/08, 088a/06, 088a/09, 088a/11, 088b/03, 088b/06, 088b/15, 089a/03, 089a/08, 092b/01, 092b/02, 092b/08, 100b/03, 102a/08, 106b/11, 109b/08, 109b/11, 114a/13, 114b/15, 115a/11, 127b/10, 128b/07, 133a/03, 136a/15, 137a/10, 146a/11, 147b/02, 147b/04, 147b/05, 148b/02, 150b/01, 150b/11, 153b/05, 154a/06, 154a/08, 154a/11, 154b/03, 154b/04, 154b/15, 155a/05, 155a/11, 155a/13, 155a/14, 155b/01, 155b/13, 155b/15, 156a/06, 156a/10, 156a/11, 156a/13, 156b/02, 156b/03, 157a/04, 157b/08, 160b/08, 161a/05, 161a/06, 161a/13, 161b/08, 162a/03, 162a/04, 163a/01, 163a/10, 163b/02, 164a/04,

164b/09, 164b/10, 166a/01, 166a/02, 166b/09, 166b/13, 166b/14, 167a/05, 167a/09, 167a/10, 167a/11, 167b/04, 168b/03, 168b/12, 168b/13, 170b/12, 174a/09, 174a/10, 176a/08, 177a/10, 177a/14, 177b/03, 177b/11, 178a/02, 178a/09, 179a/04, 179a/07, 181a/03, 181a/04, 181b/01, 181b/08, 181b/12, 182b/07, 183b/11, 183b/13, 185a/12, 185a/15, 185b/07, 185b/15, 186a/01, 186b/03, 186b/04, 187b/06, 194a/10, 197a/03, 197b/08, 198b/12, 199b/15, 203b/13, 209b/05, 214a/14, 217a/08, 225a/14, 227a/04, 227a/06, 227a/10, 227a/13, 227b/07, 228a/04, 228a/06, 228a/11, 244a/05, 260b/11, 260b/13, 292b/06, 303a/06, 304b/06, 316b/07, 316b/09, 317a/04, 317a/05, 317a/06

C.+den 159a/05, 159a/14, 159b/04, 159b/10, 162b/15

C.+dür 089a/01, 089a/09

C.+e 007b/09, 154a/05, 155a/11, 157a/02, 157b/14, 158a/06, 158a/10, 158a/15, 158b/06, 158b/10, 159a/10, 160a/05, 160a/10, 160b/01, 160b/15, 161a/03, 161b/07, 162a/13, 163a/07, 163b/13, 164a/01, 164b/05, 165a/11, 165b/05, 165b/12, 166b/05, 168a/02, 168b/08, 170b/03, 174a/06, 178b/06, 178b/12, 180b/04, 181a/09, 182b/11, 184a/03, 184a/06, 184a/08, 250a/03

C.+em 005a/01, 088b/05

C.+i 048a/05, 089a/05, 200b/01

C.+üñ 020a/05, 170b/13

Cebrā'îl-i Emîn -1- Cebrail'in isimlerinden.
"Güvenilir" anlamındadır. (krş.
Cebrā'îl)

C. 098a/15, 102a/06

Cehennem: -1- Cehennemdeki birinci kapının
adı.

C. 180a/08

Cennāt-ı 'adn : Cennet bahçeleri. -1-

C. 176a/06

Cennātü'l-me'vā: -1- Cennetin isimlerinden
biri.

C. 176a/06

Cennātü'n-na'im: -1- "Yüksek seviyede
refah, huzur ve mutlu hayat"
anlamında cennetin isimlerinden biri.

C. 176a/06

Cercis: -3- Hz. İsa'dan sonra gönderilen,
peygamber olduğu rivayet edilen
büyük bir zat. Hz. İsa dininin
hükümlerini bildirmiş ve pek çok
kimse ona tabi olmuştur. (krş. **Circīs,**
Circis)

C. 063b/10, 066b/08, 066b/15

Cerir: -6- Ebû Amr Cerir b. Abdillâh b. Câbir
el-Becelî (öl. 51/671). Kumandan
sahabe. Yemenli Becile kabilesinin
reisi olan Cerir'in İslamiyet'i kabul
etmeden önceki hayatı hakkında fazla
bilgi yoktur. Yahudi bir tacirle Hz.
Musa, Tevrat ve diğer peygamberler
üzerine yaptığı sohbet İslam dinine
ilgi duymasını sağlamış, Mekke'nin
fethinden önce kendi araştırmaları
sonunda Hz. Peygamber'in Allah

elçisi olduğunu anlayarak ona iman
etmiş.

C. 317b/11, 317b/12, 318a/05

C.+den 318a/01

C.+ile 318b/05

C.+ün 317b/12

Cezire: -2- İslam coğrafyacıları tarafından
Yukarı Mezopotamya'ya verilen ad.
İslam tarihçilerine ve Tevrat'a göre
Nuh'un gemisi bu bölgede toprağa
oturmuş, yeryüzünde ilk şehirler bu
bölgede meydana gelmiş, İbrahim
Peygamber bu bölgeden Filistin'e
gitmiştir. Tevrat'a göre cennet bu
bölgededir.

C.+leri 262a/12

C.+yi 262b/01

Cidde: -3- Suudi Arabistan'ın Kızıldeniz
kıyısında önemli bir liman şehri.

C. 100a/10

C.+den 100a/09

C.+ye 100a/09

Circīs -3- → **Cercis**

C. 002b/14, 034b/13, 060b/12

Circis -65- → **Cercis**

C. 061a/01, 061a/06, 061a/13,
061b/01, 061b/04, 061b/06, 061b/14,
062b/04, 062b/06, 062b/07, 063a/07,
063a/11, 063b/03, 063b/05, 064a/03,
064a/10, 064a/11, 064b/10, 064b/14,
065a/06, 065a/13, 065b/01, 065b/02,
065b/09, 066a/03, 066a/04, 066a/05,
066a/11, 066b/02, 066b/04, 066b/10,

067a/01, 067a/04, 067a/07, 067a/09,
067b/03, 067b/04, 067b/06, 067b/08,
067b/09, 067b/10, 067b/15, 068a/05,
068a/07, 068b/01, 068b/03, 068b/04,
068b/08

C.+e 061a/09, 063a/01, 064b/06,
065a/01, 065a/02

C.+i 062a/11, 062b/13, 064b/09,
065a/03, 065a/05, 066b/01

C.+uñ 061a/09, 063a/03, 063a/13,
065a/07, 065a/10, 068a/01

Cörci -1- : Hz. İsa'nın havarilerinden.

C.+y-idi 034b/14

Cüveyriye bint-i Hâris -1- Cüveyriye bint el-Hâris b. Ebî Dırâr (öl. 56/676). Hz. Peygamber'in hanımıdır. Huzâa kabilesinin Benî Mustalik kolunun reisi Hâris b. Ebû Dırâr'ın kızıdır. Cüveyriye'nin Müslüman olmadan önceki adı "sâliha, hayırlı kadın" anlamında Berre'dir. Böyle adlar almayı insanın kendi kendini temize çıkarması olarak değerlendiren ve bunu hoş karşılamayan Hz. Peygamber ona "küçük kız" anlamında Cüveyriye adını vermiştir.

C.+i 211a/03

Ç

Çivüşken: -1- Metinden edinilen bilgilere göre bir kabilenin adı.

Ç.+lerdür 159a/11

D

Dādâne: -1- Metinden edinilen bilgilere göre Musul şehrinde yaşayan bir bey.

D. 061a/03

Dāhısa: -1- Eskiden Taberistan'a bağlı olan bir bölge.

D. 268a/12

Dā'î: -1- Peygamber'in isimlerinden. "Allah'a çağırın" anlamına gelmektedir.

D. 190b/04

Dāl: -1- Hz. Muhammed'in isimlerindedir.

D. 189a/11

Dāvūd: -7- Hz. Davut. İsrâiloğlarına gönderilen ve kendisine Zebur verilen peygamber.

D. 162b/06, 199a/13, 199a/15,
199b/02

D.+ıla 199b/05

D.+uñ 004b/13, 162b/08

Dımışk -3- → **Şām**

D.+a 283b/02, 283b/14

D.+dan 333a/03

Dırâr: -1- Hz. Muhammed'in amcası.

D. 211a/08

Dicle: -1- Dicle Nehri.

D. 067a/04

Đuḥā: -1- Hz. Muhammed'in isimlerindedir.

ë. 190b/08

Düldül: -1- Hz. Peygamber'e Mukavkıs tarafından hediye edilen katır.

D. 134b/09

E

Ebrehe: -2- Ebû Yeksûm Ebrehe el-Eşrem el-Habeşi (ö. 570?). Tarihte Fil Vakası olarak bilinen olayın kahramanı, Yemen valisi.

E. 075b/01

E.+yidi 075a/05

Ebû A'vere's-Süleymî: -1- Metinden edinilen bilgilere göre Kudüslü bir asker.

E.+yi 111b/05

Ebû Bekir -126- → **Ebû Bekr**

E. 092b/07, 092b/09, 092b/10, 092b/12, 098b/03, 099a/02, 099a/05, 099a/10, 099a/15, 099b/07, 100a/07, 100a/12, 109a/12, 142a/03, 142a/14, 149a/13, 149b/15, 150a/08, 151b/06, 151b/07, 151b/08, 151b/09, 151b/13, 151b/14, 182b/05, 187b/10, 187b/11, 188a/09, 188a/12, 188a/13, 188b/14, 199a/02, 199b/08, 211a/15, 218a/07, 218a/08, 218a/09, 221a/09, 221a/13, 223b/11, 224a/01, 224a/08, 224a/12, 224a/15, 224b/01, 224b/04, 224b/06, 229b/09, 229b/14, 230a/01, 230a/03, 230a/08, 230b/04, 230b/05, 230b/06, 230b/07, 231a/01, 234b/14, 238a/13, 238a/15, 248b/03, 248b/05, 249b/12, 249b/13, 249b/15, 258a/10, 259b/10, 261b/10, 263b/09, 269b/02, 289b/02,

292a/05, 292a/09, 292a/12, 292a/14, 292b/02, 292b/04, 292b/07, 292b/11, 292b/13, 292b/14, 293a/02, 293a/06, 293a/12, 293a/15, 293b/04, 293b/06, 293b/08, 293b/10, 293b/12, 293b/13, 294a/01, 295a/02, 295a/07, 295b/02, 295b/03, 295b/13, 296a/07, 296a/09, 301b/09, 322a/14

E.+den 135a/09, 305b/08, 241a/08, 295a/08

E.+e 099b/15, 218a/04, 218a/06, 223b/11, 223b/15, 230b/06

E.+ile 258b/07

E.+le 098b/09, 099a/01, 099a/04, 099a/07, 100a/11, 240a/01, 296a/01

E.+sin 188b/14

E.+ün 098b/04, 099a/09, 099b/08, 151b/11, 224b/02

Ebû Bekir bin 'Alî: -1- Hz. Hüseyin'in kardeşi.

E. 326a/13

Ebû Bekr -106- : Hz. Ebû Bekir. Fil Vakası'ndan üç yıl kadar sonra Mekke'de doğdu. Mekke döneminde Hz. Peygamber'in Ebû'l-Erkam'ın evinde bulunduğu sırada İslamiyet'i kabul etti. (**krş. Ebû Bekir, Ebû Bekr-i Şiddîk, İbnü Bekr**)

E. 003a/07, 003a/13, 003a/14, 004a/01, 085a/09, 122b/04, 122b/05, 130a/07, 130a/09, 131b/02, 133a/01, 133a/03, 133a/09, 133a/10, 137b/10, 137b/13, 236b/13, 237a/08, 238b/01, 238b/15, 239b/02, 239b/06, 240a/01,

240a/04, 240a/08, 240a/11, 240b/03,
240b/07, 241a/06, 241b/01, 241b/05,
241b/12, 241b/15, 242a/04, 242a/15,
242b/11, 242b/13, 243a/15, 243b/07,
243b/11, 244a/02, 244a/07, 244b/02,
244b/05, 244b/06, 245a/03, 245a/06,
245a/08, 245a/09, 245b/12, 245b/15,
248a/02, 262b/13, 291b/13

E.+den 245b/09

E.+dür 245a/05, 247a/13

E.+e 105a/11, 105a/15, 133a/09,
138a/02, 236b/04, 238a/14, 239a/13,
239b/01, 239b/10, 240a/06, 240b/09,
242a/14, 244a/05, 244b/07

E.+i 092b/08, 099b/09, 133a/02,
133a/06, 138a/01, 240b/09, 242b/08,
244b/09, 245b/03, 248a/05, 248a/14,
248b/08, 259b/05, 259b/06, 294b/09,
295a/07, 296b/10, 133a/05, 259b/08

E.+le 137b/10

E.+üñ 133a/13, 176a/10, 240b/01,
242b/14, 244b/14, 246b/07, 258b/09,
265a/06, 304a/05, 304b/07

Ebû Bekr-i Şıddık -24- → Ebû Bekr

E. 003a/13, 084a/15, 085a/08,
092a/10, 092a/14, 097a/05, 098b/02,
105a/03, 107b/11, 130a/01, 187b/08,
188a/02, 188a/05, 188b/10, 237b/10,
238a/07, 242b/07, 247b/06, 292a/03

E.+di 092b/04, 116a/08

E.+üñ 101b/03, 236b/11, 248a/10

Ebû Cehil: -3- Ebû'l-Hakem Amr b. Hişâm b. Mugîre el-Kureşî el-Mahzûmî (öl. 2/624). Hz. Muhammed'in ve

İslam'ın azılı düşmanlarından biridir. Mekke'de doğmuştur. Asıl adı Amr olup Kureyş'in Mahzûm koluna mensuptur. Ebû'l-Hakem olan künyesi İslamiyet'e düşmanlığı sebebiyle Hz. Peygamber tarafından Ebû Cehil şeklinde değiştirilmiştir. Dârünnedve üyesi olan Ebû Cehil, Resul-i Ekrem'in davetine başından beri karşı çıkmış ve Müslümanlar aleyhinde hazırlanan bütün komplolarda yer almıştır. **(krş. Bû Cehl, Ebû Cehl)**

E. 199b/09, 199b/12

E.+den 153a/11

Ebû Cehl -21- → Ebû Cehil

E. 098a/08, 099b/11, 101b/11,
102a/04, 103b/12, 104a/06, 104a/09,
104a/12, 104a/14, 197b/06, 200a/02,
200a/06, 200a/11, 200a/13, 200b/03,
214a/07

E.+e 099b/10, e 200a/04

E.+i 101b/14, 104a/08

E.+üñ 104a/07

Ebû Cendel: -3- el-Âs b. Süheyl b. Amr el-Âmirî el-Kureyşî (öl. 18/639). Sahabe.

E. 118b/13, 119a/02, 119a/05

Ebû Derdâ -1- Ebû'd-Derdâ' Uveymir b. Kays b. Zeyd el-Hazrecî (öl. 32/652 [?]). Dımışk kadılığı ve Kur'an muallimliği yapan sahabe. Bedir Gazvesi sırasında ve Ensar'dan en son kişi olarak Müslüman olduğu

rivayet edilmektedir. İslamiyet'i kabul etmesine vesile olan arkadaşı Abdullâh b. Revâha İslami şahsiyetinin meydana gelmesine de yardımcı olmuştur. Hz. Peygamber onunla Selmân-ı Fârisî, başka bir rivayete göre de Avf b. Mâlik arasında kardeşlik bağı kurmuştur.

E. 273b/03

Ebû Dücâne el-Ensârî -1-: Ebû Dücâne Simâk b. Hareşe b. Levzân el-Ensârî (öl. 12/633). Medineli olup Hazrec kabilesindedir. Hz. Peygamber onunla Utbe b. Gazvân arasında kardeşlik bağı kurmuştur. Bedir ve Uhud Savaşlarına ve diğer savaşlara katılmıştır. Bu savaşlarda Kureyş'in ileri gelen silahşorlarını öldürmüştür. Uhud Gazvesi'nin en çetin safhalarında Hz. Peygamber'in yanında bulunmuştur. Zor durumda kalanların yardımına koşmuştur. Müslümanların büyük sıkıntılara düştüğü bu savaşta paniğe kapılmayıp Hz. Peygamber'in etrafında toplanan otuz sahabeden ve ölüm biati yapan sekiz kişiden biri.

E.+ye 197b/14

Ebû Eyyüb -11- → Ebû Eyyüb Enşârî

E. 100b/13, 100b/14, 101a/05, 101a/09, 204a/01, 204a/07, 204a/12

E.+a 101a/08, 203b/15

E.+ıla 204a/13

E.+uñ 100b/15

Ebû Eyyüb Enşârî: -3- Ebû Eyyüb Hâlid b.

Zeyd b. Küleyb el-Ensârî (öl. 49/669). Hicret sırasında Hz. Peygamber'i Medine'de evine misafir eden ve Türkiye'de "Eyüp Sultan" unvanıyla anılan sahabedir. Hazrec kabilesinin Neccâröğulları kolundandır. Hicretten iki yıl kadar önce hanımı Ümmü Eyyüb ile Müslüman olmuş ve Ensar'dan İslamiyet'i ilk kabul edenler arasında yer almıştır. (**krş. Ebû Eyyüb, Eyyüb Enşârî**)

E. 100b/10, 100b/11

E.+nüñ 100b/12

Ebû Hirre -1- → Ebû Hüreyre

E.+dür 316a/11

Ebû Hüreyre: -8- Ebû Hüreyre Abdurrahmân b. Sahr ed-Devsî (öl. 58/678). Çok hadis rivayet etmesiyle tanınan sahabedir. Yemen'de yaşayan Ezd kabilesinin Devs koluna mensup olup ne zaman doğduğu belli değildir. (**krş. Bû Hüreyre, Ebû Hirre, Hüreyre**)

E. 055b/07, 193b/09, 216a/04, 216a/08, 230b/15, 272a/11, 273b/03

E.+yi 279a/14

Ebû Leheb: -2- Ebû Utbe (Ebû Leheb) Abdül'uzzâ b. Abdülmuttâlib b. Hâşim (öl. 2/624). Hz. Peygamber'in amcası ve en azılı düşmanlarından biridir. Asıl künyesi Ebû Utbe olduğu halde babası ona, güzelliği sebebiyle ateş gibi parladığı veya öfkelenmediği zaman yanakları kızardığı için "alev

babası” anlamına gelen “Ebû Leheb” demiştir. Mekke’nin ileri gelenleri arasında yer alan Ebû Leheb İslamiyet’ten önce Resul-i Ekrem’in dostudur ve iki oğlu Utbe ile Uteybe’yi onun kızları Rukıyye ve Ümmü Külsûm ile evlendirmiştir. Ancak peygamber olduktan sonra kendisine şiddetle karşı çıkmıştır. Hz. Peygamber’in putlarla mücadelesi sebebiyle onun aleyhinde en korkunç düşmanlarıyla iş birliği yapmaktan çekinmemiştir.

E. 211a/09, 256a/04

Ebû Lübâbe: -2- Ebû Lübâbe Beşir (Rifaa) b. Abdilmünzir el-Ensârî el-Evsî. Sahabe. (krş. ‘Abdullâh bin Refa‘a)

E. 114b/13

E.+ye 114b/11

Ebû Mûsâ -1- → **Ebû Mûsâ el-Eş‘arî**

E.+y1 270a/13

Ebû Mûsâ el-Eş‘arî: -1- Ebû Mûsâ Abdullâh b. Kays b. Süleym el-Eş‘arî (öl. 42/662-63). Hakem Vakasında Hz. Ali’yi temsil eden fakih sahabe. (krş. **Ebû Mûsâ**)

E. 262a/09, 284b/11

Ebû Sa‘îdî’l-Ĥudrî: -1- Ebû Sa‘îd Sa‘d b. Mâlik b. Sinân el-Hudrî (öl. 74/693-94). En çok hadis rivayet eden yedi sahabeden biri. (krş. **Bû Sa‘îd Ĥuzrî**, **Ebû Sa‘îd Ĥudrî**, **Ebû Sa‘îd**)

E. 236b/12

Ebû Sa‘îd Ĥudrî -1- → **Ebû Sa‘îdî’l-Ĥudrî**

E. 239b/15

Ebû Sa‘îd -1- → **Ebû Sa‘îdî’l-Ĥudrî**

E. 076a/09

Ebû Süfyân: -4- Ebû Süfyân Sahr b. Harb b. Ümeyye (öl. 31/651-52). Kureyş kabilesinin reislerinden, sahabe. (krş. **Bû Süfyân**, **Süfyân**)

E. 111b/06, 130a/04, 130a/13

E.+ıdı 304b/04

Ebû Şahme: -7- Metinden edinilen bilgilere göre Hz. Ömer’in oğludur.

E. 250a/15, 250b/06, 250b/10, 295b/06

E.+dendür 250a/12

E.+dür 250a/09

E.+ye 250a/14

Ebû Tâlib: -23- Ebû Tâlib Abdümenâf b. Abdümttâlib b. Hâşim el-Kureşî el-Hâşimî (öl. M. 619). Hz. Peygamber’in amcasıdır. 535 yılında doğmuştur. Annesi Fâtıma bint Amr b. Âiz el Mahzûmiyye’dir. Hz. Peygamber’in babası Abdullâh ile amcası Zübeyr’in öz kardeşidir. Ebû Tâlib Kureyş içinde önde gelen, sözü dinlenen, saygı duyulan bir kimse olup himayesini üstlendiği yeğeni Muhammed’in üzerine titremiş, onu çok sevip, uğurlu olduğuna inanmış ve iyi yetişmesi için elinden geleni yapmıştır. (krş. **Bû Tâlib**)

E. 079b/13, 080a/04, 080a/06, 083a/12, 084a/06, 085a/03, 085a/10, 098a/02, 153b/03, 210a/06, 210a/07,

210a/10, 210a/11, 210a/13, 211a/09,
269a/10

E.+den 211a/14

E.+e 084a/12, 211a/13

E.+ile 084a/14, 210a/09

E.+ün 084a/13

Ebū Tūrāb: -3- Hz. Ali'nin lakabı. (krş. 'Alī)

E. 279a/02, 279a/08, 279a/12

Ebū Ubeyde bin Cerrāh -1- → **Ebū 'Ubeyde Cerrāh**

E. 237a/08

Ebū 'Ubeydetü'bni Cerrāh -3- → **Ebū 'Ubeyde Cerrāh**

E. 238a/11, 238b/04, 241b/02

Ebū 'Ubeyde Cerrāh: -1- Ebū Ubeyde Âmir b. Abdillâh b. el-Cerrâh el-Fihri el Kureşî. (öl. 18/639). Aşer-i mübeşşereden olan kumandan sahabe. Mekke'de doğdu. (krş. **Ebū Ubeyde bin Cerrāh, Ebū 'Ubeydetü'bni Cerrāh**)

E. 103a/13

Ebū'l-Âş bin Rebî': -1- Ebū'l-Âs b. er-Rebî' b. Abdiluzâ el-Kureşî (öl. 12/634). Hz. Peygamber'in damadıdır. Babasının adı Rebîa olarak da kaydedilir. İslamiyet'ten önce Hz. Peygamber'in en büyük kızı Zeyneb'le evlenmiştir. Daha sonra karısı Müslüman olduğu halde Ebū'l-Âs İslamiyet'i kabul etmemiştir. Bedir Gazvesinde müşriklerin safında yer almış ve esir düşmüştür.

E.+e 210b/09

Ebū'l-Ḥasan: -2- Hz. Ali'nin lakabı. (krş. 'Alī)

E. 279a/02, 279a/06

Eflāh: -4- Metinden edinilen bilgilere göre Hz. Ömer'in kölesidir.

E. 250b/03, 250b/10, 250b/11

E.+a 250b/01

Eflūn: -3- Bir putun adı.

E. 066a/04

E.+a 066a/04

E.+ıdı 061b/01

Endülüs: -1- İslam hâkimiyetindeki İspanya.

E.+e 044b/03

Enes -30- → **Enes bin Mâlik**

E. 079b/09, 083a/11, 094a/14, 095b/14, 112b/02, 118b/13, 120b/04, 126b/08, 127a/05, 142b/15, 191a/02, 192b/12, 195a/01, 204b/13, 205b/13, 206a/08, 206a/10, 207a/06, 213b/04, 213b/10, 215b/15, 216a/15, 218a/10, 224b/06, 241a/11, 248a/09, 250a/01, 252b/12, 259b/08, 307b/11

Enes bin Mâlik: -3- Ebū Hamza Enes b. Mâlik b. Nadr el-Ensârî (öl. 93/711-12). Hz. Peygamber'e hizmetiyle tanınan ve en çok hadis rivayet eden sahabelerden biridir. Hicretten on yıl önce doğmuştur (612). Hazrec kabilesinin Neccâroğulları sülalesinden olup topladığı ekşi bir bakla çeşidi sebebiyle kendisine "Ebū Hamza" künyesini Resul-i Ekrem

vermiştir. Künyesinin Ebü'n-Nadr olduğunu söyleyenler de vardır. Resulullah'a on yıl hizmet ettiği için "Hâdimü'n-Nebr lakabıyla anılmıştır. Annesi Ümmü Süleym'in isteği üzerine Resul-i Ekrem Enes'e ömrünün uzun, evlâdının çok, malının bol olması ve bazı rivayetlere göre cennete girmesi için dua etmiştir. Bu duaların bereketiyle Enes 100 yıldan çok ömür sürmüş, soyundan gelen 120'den fazla kişinin öldüğünü görmüş hemen bütün kaynaklarda belirtildiğine göre bahçesindeki ağaçlar yılda iki defa meyve vermiş. **krş. Enes**

E. 138a/15, 273b/04

E.+e 324b/01

Erbed bin Qays: -1- Metinden edilinen bilgiler göre Erbed bin Qays Âmir bin Tüfeyl ile Hz. Muhammed'e suikast planı yapmış fakat Hz. Muhammed'in duasıyla helak olmuş.

E. 193a/10

Ervâ: -1- Ümmü Tuleyb Ervâ bint Abdülmuttâlib b. Hâşim el-Kureşîyye (öl. 15/636). Hz. Peygamber'in halasıdır.

E. 211a/12

Es'ad bin Ma'âzu'l-Enşârî: -1-

E. 151a/14

Eşhâbü'l-kehf: -1- Bir mağarada yıllarca uyuduktan sonra tekrar uyandıkları Kur'an-ı Kerim'de haber verilen arkadaş grubu.

E. 049b/05

Eşhâbü'l-uhdûd: -1- İslamiyet'ten önceki bir devirde müminleri dinlerinden döndürmek için ateş dolu hendeklerde yakarak işkence eden kimseler hakkında Kur'an-ı Kerim'de kullanılan tabir. Uhdûd, "uzun ve derin hendek" demektir. Kendilerinden "Ashâbü'l-uhdûd" diye söz edilen kimselerle onların işkence ettiği müminler ve bu olayın geçtiği zaman ve bölge hakkında Kur'an-ı Kerim'de bilgi yoktur.

A.+a 070b/06

E.+i 002b/14, 068b/09

Esmâ: -4- Hz. Ebû Bekir'in kızı ve Abdullah b. Zübeyr'in annesi, sahabe. (öl. 73/692).

E. 099a/02, 099b/06, 109b/03

E.+sını 192a/06

Eşter -3- Mâlik b. el-Hâris b. Abdiyegûs el-Eşter en-Nehaî (öl. 37/657 [?]). Hz. Ali'nin sadık taraftarı olan meşhur Arap cengaveri. Yemen asıllı Mezhic kabilesine mensuptur. Biset'ten önce doğduğu halde Hz. Peygamber'i görememiştir. Ebû Ubeyde b. Cerrah'ın kumandasında Bizans'la yapılan savaşlarda kendini gösterdi. Yermük Savaşı'nda (15/636) bir gözünü kaybettiği için "göz kapakları ters çevrilmiş" anlamına gelen "Eşter" lakabıyla meşhur oldu. (**krş. Eşterdîn**)

E. 268a/04, 272a/07, 274a/06

Eşterdîn -1- → Eşter

E. 271a/03

Eyyüb -6- → Ebü Eyyüb Enşârî

E. 203b/11, 203b/14

E.+uñ 203a/13, 203b/03, 203b/04,
203b/10

Eyyüb Enşârî -1- → Ebü Eyyüb Enşârî

E. 203a/12

F

Fâtıma -72- : Ümmü'l-Haseneyn Fâtıma bint Muhammed ez-Zehrâ (öl. 11/632). Hz. Peygamber'in, soyunu devam ettiren kızıdır. Kaynaklarda Hz. Fatıma'nın çocukluk ve gençlik yıllarına dair pek az bilgi bulunmaktadır. Fatıma on beş yaşını tamamladıktan sonra onunla önce Hz. Ebû Bekir, ardından da Hz. Ömer evlenmek istemiştir. Resul-i Ekrem her iki teklife de olumlu cevap vermemiş, bunun ardından Hz. Ali Fatıma'ya talip olmuş ve bu talebi Resûlullah tarafından kabul edilmiştir. (**krş. Fâtıma Zehrâ**)

F. 087b/14, 111a/06, 210b/04, 220b/09, 220b/12, 220b/13, 220b/15, 221a/01, 226a/02, 226a/04, 226a/09, 226a/11, 226a/12, 226a/14, 226a/15, 226b/02, 226b/03, 226b/04, 226b/06, 226b/08, 226b/10, 226b/12, 227b/04, 227b/05, 227b/12, 236a/02, 236a/03, 236a/07, 236a/10, 236a/12, 239a/11,

239a/12, 246a/08, 246a/12, 279b/06, 279b/10, 280a/02, 280a/08, 280a/13, 280b/05, 280b/07, 280b/14, 281a/05, 281b/02, 281b/03, 283a/07, 297a/12, 297b/08, 300b/05, 322b/11, 323a/10, 332a/02, 332a/05, 333a/06, 333a/09, 333a/13

F.+nuñ 226a/06, 314b/15, 323b/03, 331b/03

F.+ya 222b/03, 226a/02, 226a/12, 227b/11, 280a/10, 280b/04, 281b/01

F.+yı 111a/05, 210b/07, 211b/05, 226a/01, 283a/05

Fâtıma Zehrâ -2- → Fâtıma

F. 324a/13, 324b/04

Fecr: -1- Hz. Muhammed'in isimlerindedir.

F. 189b/06

Fedek: -2- Hayber'in fethinden sonra barış yoluyla alınan ve yarısı Hz. Peygamber'e tahsis edilen köy.

F. 123b/08

F.+i 123b/12

Felağ: -2- Metinden edinilen bilgilere göre cehennemde bir vadinin adı.

F. 180b/13, 181a/10

Felisîm -1- → Filisîm

F.+den 061a/14

Fereng: -1- İslam dünyasında Katolik ve Protestan mezheplerine mensup Hristiyan Avrupalılara verilen ad.

F. 262a/15

Fırat -1-: Türkiye topraklarından doğup Irak'ta Dicle ile birleştikten sonra denize ulaşan akarsu. (**krş. Furāt**)

F.+uñ 049b/06

Filis̄tın: -1- Akdeniz'in güneydoğu ucunda, Asya ile Afrika arasında köprü konumunda bulunan tarihi bölge.

(**krş. Felis̄tın**)

F. 061a/07

Fir'avn: -4- İlahlık iddiasında bulunduğu için Hz. Musa'nın mücadele ettiği Mısır hükümdarıdır.

F. 198b/10

F.+ı 198b/08, 198b/11

F.+ları 198b/12

Firdevs: -1- Cennetin tamamı veya bir bölümü için kullanılan isimlerden biri.

F. 176a/05

Fiřām: -1- Metinden edinilen bilgilere göre Abdurrahman'ın evlenmek istediği Yahudi bir kadın.

F.+ıdı 286a/05

Fiz̄za: -4- Metinden edinilen bilgilere göre Hz. Ali ve Hz. Fatma'nın kölesi.

F. 280a/03, 280a/15, 280b/05

F.+ya 280b/05

Fuđayl: -1- Ebû 'Alī el-Fuđayl b. İyâz b. Mes'ûd et-Temîmî el-Yerbûî (öl.187/803). Horasan'ın ilk büyük sūfilerindedir. Temîm kabilesinin Yerbû boyundandır. Güvenilir bir hadis ravisidir. Fazla yeme, uyuma ve konuşmanın kalbi katılaştırdığı ve

çok namaz kılarak ve çok oruç tutarak değil; gönül zenginliği, temiz vicdan ve halka karşı beslenen samimiyetle Hakk'a ulaşılabileceği görüşündedir.

F. 231a/07

Furāt -3- → **Fırat**

F. 321a/09, 322a/04, 322a/05

G

Ĝarūd: -2- Metinden edinilen bilgilere göre bir padiřahın adı.

Ĝ. 071b/05, 071b/07

Gülşüm bin Hüşeyin -1-

G. 120b/08

H

Habeş → **Habeşe** -1-

H.+ye 134a/04

Habeşe: -6- Doğu Afrika'da ülke.

(**krş. Habeş**)

H. 035b/03, 143b/07

H.+de 035b/03

H.+den 143b/09

H.+ye 035a/11, 035a/14

Habıb bin Muzhiri'l-Esedī: -1- Maktel-i Hüşeyin hadisesinde adı geçen bir askerdir.

H. 326a/04

Habîb ibni Ebî Şâbit: -1- Râvî.

H. 240b/11

Habîb-i Neccâr: -2- İslami kaynaklara göre Yâsîn Suresi'nde kıssası anlatılan kişi.

H. 050a/14, 050b/13

Hacâr bin Buhayr (?) -1-

H. 324b/08

Hacl: -1- Hz. Muhammed'in amcasıdır.

H. 211a/08

Hadîce: -89- Ümmü'l-Kâsım (Ümmü'l-Hind) Hadîce bint Huveylid b. Esed b. Abdiluzzâ b. Kusay el-Kureşiyeye (öl. 620). Hz. Peygamber'in ilk hanımıdır. Miladi 556 yılında Mekke'de doğduğu anlaşılmaktadır. Soyu dedelerinden Kusay'da Resul-i Ekrem'in soyu ile birleşir. Hatice'nin üstün iffeti sebebiyle İslamiyet'ten önce "Tâhire" lakabıyla anıldığı bilinmektedir. "Kübrâ" sıfatı ise Resul-i Ekrem'in en büyük hanımı olması sebebiyle daha sonraki dönemlerden itibaren kullanılmıştır. **(krş. Kübrâ)**

H. 085b/06, 085b/08, 085b/13, 086b/02, 086b/09, 086b/10, 086b/13, 087a/01, 087a/04, 087a/05, 087a/06, 087a/07, 087a/10, 087a/15, 087b/02, 087b/07, 087b/09, 087b/11, 088a/03, 088b/07, 088b/09, 088b/13, 089a/04, 089a/05, 089a/06, 089a/08, 089a/09, 089a/14, 089b/08, 089b/14, 090a/02,

090a/04, 090a/15, 090b/04, 090b/05, 090b/06, 090b/09, 090b/13, 090b/15, 091a/01, 091a/04, 091a/05, 091a/08, 091a/13, 091b/03, 091b/05, 091b/09, 093a/02, 207a/09, 210b/02, 210b/10, 210b/11, 211a/13, 216b/11, 324a/11

H.+den 087b/12, 091b/07, 210b/03

H.+nüñ 086a/02, 086b/14, 086b/15, 087b/10, 090b/12, 091b/03

H.+ye 085b/02, 086b/09, 087a/14, 088a/01, 088b/07, 088b/09, 089a/03, 089b/07, 090a/03, 090b/04, 093a/01

H.+yi 003a/03, 087a/08, 087a/13, 089a/13, 090b/01, 090b/13, 091a/02, 210a/15

H.+yidi 092a/12

H.+yile 087b/11

Hafşa: -22- Hz. Muhammed'in eşlerinden biri.

H. 134b/10, 134b/13, 135a/02, 135a/04, 135a/06, 135b/05, 135b/09, 136a/09, 136a/12, 136a/13, 136a/14, 224a/04, 259a/03

H.+ıla 135a/13

H.+nüñ 134b/15

H.+ya 135b/04, 136a/01, 136a/03, 136a/04

H.+yı 136a/05

H.+yı 210b/15

Hakem bin 'Âş: -1- Hz. Peygamber'in Tâif'e sürgüne gönderdiği sahabe.

H.+ı 266b/15

Hâlid -8- → Hâlid bin Velîd

H. 132b/03, 132b/06, 242a/09,
242a/14, 248b/09, 249b/02

H.+e 249a/13, 249b/04

Hâlid bin 'Ömer (?) -1-

H. 326a/02

Hâlid bin Velîd: -10- Ebû Süleymân Seyfullâh ve Fârisü'l-İslam Hâlid b. el-Velîd b. el-Mugîre el-Mahzûmî el-Kureşî (öl. 21/642). Hz. Peygamber'in "Seyfullah" unvanı verdiği meşhur kumandan sahabe. Hicretten 35-39 yıl kadar önce (583-587) Mekke'de doğdu. Hâlid doğumundan sonra, Mekke'deki geleneğe uyularak temiz ve sağlıklı bir iklimde yetiştirilmek üzere çöldeki bir ailenin yanına verildi. Beş altı yaşına ulaşınca Mekke'ye ailesinin yanına döndü. Oğlunun yetişmesine büyük önem veren babası ona bütün Arapların sahip olmak istedikleri kahramanlık, cesaret ve cömertlik gibi iyi hasletleri telkin etmeye, Mugîre soyundan gelen bir Mahzûmlu olduğunu ve bu soyla övünmesi gerektiğini zihnine yerleştirmeye başladı. Kabilesinin yürüttüğü e'inne vazifesinin bir gereği olarak ata binmeyi, ok, yay, mızrak, kalkan ve kılıç kullanmayı, süvari birliklerini sevk ve idare etmeyi öğrendi. Spor yaparak güçlü bir fiziğe sahip oldu. Çocukluğunda akranı olan Hz. Ömer ile gürüş tuttuğu, onu yendiği ve bacağına

kırılmasına sebep olduğu rivayet edilir. Hâlid, bu yıllarda zaman zaman diğer Kureyşli zengin çocukları gibi ticaret kervanlarıyla Suriye, Irak, Mısır ve Yemen'e gitti. Onun yetişme çağında okuma yazma öğrendiği ve Müslüman olduktan sonra Hz. Peygamber'in kâtipleri arasında yer aldığı bilinmektedir. (krş. Hâlid)

H. 108b/02, 110a/01, 132b/01,
132b/04, 242b/01, 248b/08, 248b/15,
249a/04

H.+e 132a/15

H.+i 242a/08

Hâlîl -1- → İbrâhîm

H. 196a/03

Hâlîm: -1- Hz. Muhammed'in isimlerindedir. "Sabırlı ve temkinli, akıllı ve ağırbaşlı olmak" anlamındaki "hilm" masdarından sıfat olup "sabırlı ve temkinli olan, acele ve kızgınlıkla muamele etmeyip ileride meydana gelecek gelişmelere fırsat tanıyan" demektir.

H. 190b/14

Hâlîme: -32- Ümmü Kebşe Halime bint Ebî Züeyb Abdillâh b. el-Hâris es-Sa'diyye. Hz. Peygamber'in sütannesidir.

H. 080a/01, 080a/07, 080a/08,
080a/11, 080a/12, 081a/07, 081a/09,
081b/03, 082a/02, 082a/04, 082a/09,
082b/02, 082b/06, 082b/10, 082b/12,
082b/14, 083a/09, 083a/11, 083b/14,

084a/01, 084a/03, 084a/05, 084a/06,
084a/10

H.+ye 080a/06, 082b/01, 082b/13,
084a/02

H.+yidi 079b/11, 210a/04

Ḥamza: -14- Seyyidüşşühedâ Esedullâh Ebû Umâre (Ebû Ya‘lâ) Hamza b. Abdülmuttâlib b. Hâşim b. Abdimenâf el-Kureşî el-Hâşimî (öl. 3/625). Hz. Peygamber’in amcası ve Uhud şehitlerindendir. 569 veya 570 yılında Mekke’de doğmuştur. Annesi, Hz. Amine’nin amcasının kızı olan Hâle bint Vüheyb’dır. (krş. İbnü Ḥamza)

H. 103a/12, 110b/06, 110b/15,
111b/01, 111b/03, 211a/09, 249a/15,
324a/12

H.+nuñ 111a/13

H.+ya 111a/15

H.+yı 110a/15, 110b/04, 110b/08,
110b/02

Ḥanefiyye: -2- Dört büyük Sünnî fıkıh mezhebinden biri.

H. 289a/09, 289b/06

Hâni bin ‘Urve: -1- Hanî b. Urve el-Murâdî (ö. 60-680). Hz. Hüseyin adına çalıştığı için Emevîler tarafından öldürülen Yemenli tâbîi.

H. 313a/04

Ḥanne: -15- İmrân’ın eşi.

H. 004b/04, 015b/08, 015b/11,
015b/13, 016a/01, 016a/12, 016b/15,
017a/11, 017a/12, 017b/02

H.+den 016b/08

H.+nuñ 017b/01

H.+ye 016a/11

H.+yı 017a/10

H.+yidi 015b/06

Ḥanzale bin Rebi’: -1- Ebû Rib‘î Hanzale b. er-Rebi’ b. Sayfî el-Üseyyidî et-Temîmî (öl. 45/665 [?]). Hz. Peygamber’e kâtiplik yapan sahabe. Temîm kabilesinin Üseyyidoğulları koluna mensuptur. Cahiliye Devri şair ve hatiplerinden Eksem b. Sayfî’nin kardeşinin oğlu ve ashaptan Rebâh (Riyâh) b. Rebi’in kardeşidir. Hz. Peygamber’e vahiy kâtipliği yaptığı için “Hanzaletü’l-kâtib” veya sadece “Kâtib” diye anılır. Resul-i Ekrem’in diğer yazışmalarında da ona kâtiplik yaptı. Mekke’nin fethine katılan Hanzale’yi Resûlullah, Tâif Muharasası’nda barış isteyip istemediklerini öğrenmek için Tâif halkına elçi olarak gönderdi. Hz. Ebû Bekir Dönemi’nde de kâtiplik görevine devam eden Hanzale, Irak bölgesinde Sâsânîler’e karşı yapılan savaşta Hâlid b. Velîd kumandasındaki orduya katıldı. Hâlid onu ganimetleri halifeye ulaştırmakla görevlendirdi. Hz. Ömer Dönemi’nde Kâdisiye ve Nihâvend Savaşlarına katıldı. Hz. Osman’ın muhasara edilmesi üzerine Mısırlılara karşı

Medinelilere yardımda bulunulmasını teşvik etti. Hz. Osman'ın şehadetinden sonra fitnedan uzak kalmak düşüncesiyle Cemal Vakası ve Siffin Savaşı'na katılmadı. Kûfe'ye yerleşmekle beraber Hz. Osman'a yapılan hakaretlere bir tepki olmak üzere buradan ayrıldı. Fırat ile Habur Nehri arasında bulunan Karkisiyâ şehrine yerleştiği ve 45 (665) yılında burada vefat ettiği tahmin edilmektedir. Onun Hz. Ömer Dönemi'nde öldüğü de rivayet edilmektedir. Hanzale'nin Uhud'da şehit olduğunu söyleyen Diyarbekri'nin onu Hanzale b. Ebû Âmir ile karıştırmış olduğu anlaşılmaktadır.

Ḥ. 273b/05

Ḥaricî: -8- Dinî ve siyasi konulardaki aşırı görüşleri ve faaliyetleriyle tanınan fırka. (**krş. Ḥavâric**)

Ḥ. 331a/15

Ḥ.+ler 275a/15, 285b/04, 289b/14, 297a/05, 320a/01

Ḥ.+lerden 311a/15

Ḥ.+lerdi 285b/12

Ḥariş: -1- Hz. Muhammed'in akrabası.

Ḥ. 211a/08

Ḥarrân: -1- Günümüzde Şanlıurfa iline bağlı bir ilçe merkezi.

Ḥ. 068b/11

Ḥârûn: -5- Hz. Meryem'in kardeşidir.

H. 023b/09, 023b/11, 023b/13, 023b/15, 024a/01

Ḥaşağari (?) -1-

Ḥ. 302a/01

Ḥasan: -43- Ebû Muhammed el-Hasen b. 'Alî b. Ebî Tâlib el-Kureşî el-Hâşimî (öl. 49/669). Hz. Peygamber'in torunu ve Hz. Fatıma ile Hz. Ali'nin büyük oğludur. Medine'de doğmuştur. Babası ona Harb adını koymayı düşünmüşse de Hz. Peygamber, Cahiliye Dönemi'nde bilinmeyen Hasan adını ve Ebû Muhammed künyesini vermiş ve kulağına bizzat ezan okumuştur; doğumunun yedinci gününde de "akika" kurbanı kestigi ve Hz. Fatıma'dan saçının ağırlığınca fakirlere gümüş dağıtmasını istediği bilinmektedir. (**krş. Ḥasan bin 'Alî, Ḥasan ibni 'Alî**)

Ḥ. 003a/14, 004a/02, 226b/12, 275a/10, 275a/13, 279b/15, 280a/05, 280b/05, 281a/08, 287a/03, 287a/04, 287b/11, 288b/05, 289a/09, 289a/14, 289b/03, 289b/06, 290b/09, 290b/11, 297a/12, 300b/04, 300b/07, 301b/01, 305a/02, 305a/03, 313a/01, 316b/12, 322b/11, 324a/15

Ḥ.+a 222a/06, 245b/10, 287a/03, 289a/05, 301b/01, 321b/06

Ḥ.+ı 221b/15, 226b/10, 268b/04, 275a/07

Ḥ.+içün 280b/01

Ḥ.+uñ 269a/11

Ḥasan bin 'Alî -2- → Ḥasan

H. 272a/12, 300b/08

H̄asan ibni ‘Alī -1- → H̄asan

H. 304b/15

H̄ašīm: -1- Kureyş.

H. 087b/13

H̄atmān: -1- Eski Türk toplulukları ve bilhassa Lehistan ile Ukrayna Kazakları tarafından kullanılan bir unvan.

H.+dan 129a/12

H̄avāric -5- → H̄āricī

H. 268a/07, 285b/06, 299b/10, 299b/13

H.+le 248a/08

H̄āviye: -2- Metinden edinilen bilgilere göre cehennem yedinci kapının adıdır.

H. 180a/11

H.+yi 180a/07

H̄avmā: -1- Metinden edinilen bilgilere göre cehennem ikinci tabakasının adıdır.

H.+dur 179a/14

H̄avvā: -2- İlk kadın, Hz. Âdem’in zevcesi ve insan neslinin annesi. İbranice Tevrat’ta adı Havvâh’tır. Tevrat’ın Yunanca tercümesine Eva, Latinceye Heva, buradan da Batı dillerine Eve şeklinde geçmiştir. Tevrat’a göre insan neslinin annesine Havvâ ismi, bütün yaşayanların annesi olduğu için “canlı, yaşayan” anlamında Hz. Âdem tarafından verilmiştir.

H.+yı 283a/04, 283a/06

H̄ayber: -33- Hicaz’da Medine-Suriye yolu üzerinde bulunan eski bir ticaret ve ziraat merkezidir.

H. 003a/06, 120a/07, 120b/03, 120b/07, 120b/09, 120b/11, 120b/15, 121a/05, 121a/06, 121a/09, 122b/14, 123a/14, 123b/05, 123b/10, 123b/11, 124b/15, 125b/01, 125b/10, 126a/02, 126a/10, 126b/09

H.+de 125a/15, 195a/02

H.+den 125a/10, 125a/12

H.+e 121a/01, 121a/04, 122b/08, 125a/13, 125b/04, 126a/10

H.+ün 125b/13

H̄azrec: -2- Medine’de Ensar’ın mensup olduğu Kahtânî asıllı meşhur iki Arap kabilesinden biri.

H. 151a/15

H.+e 151b/02

H̄endeğ: -2- Müslümanlarla Mekkeli müşrikler ve müttefikleri arasında yapılan savaş 5/627. (krş. Ahzāb)

003a/04, 111b/04, 101b/01

H̄erkül (?) -1-

H. 130a/05

H̄ızır: -1- Hz. Musa Dönemi’nde yaşamıştır. Hızır, Hz. Musa’ya ilahi bilgi ve hikmet öğretilen kişi. Arapça kaynaklarda “hadır, hadr, hıdr” şeklinde yer alan ve Arapça menşeli olduğu kabul edilen kelime Türkçede Hızır ve Hıdır biçiminde kullanılmaktadır. Bazı İslami

kaynaklarda Hızır'ın asıl adı ve soyu hakkında bilgi verildiği görülmektedir. Sıhhatleri tartışmalı olan rivayetlere göre Hızır, Hz. Âdem'in çocuklarından Kâbil'in oğlu Hazrûn veya Hz. Nûh'un oğlu Sâm'ın torunlarından Belyâ b. Melkân yahut Hz. İshak'ın torunlarından Hazrûn b. Amâyîl'dir. Bunun yanında onun Hz. Harun'un soyundan geldiği, isminin Hadır b. Âmiya veya Hadır b. Fir'avn olduğu yahut Kur'an'da adı geçen İlyâs veya Elyesa'nın Hızır'ın kendisi olduğu öne sürülür. Bazı kaynaklarda ise annesinin Rum, babasının Fars olduğu kaydedilir.

H. 229a/13

Hicâz: -1- Arabistan yarımadasında Kızıldeniz'in doğu sahili boyunca uzanan ve Haremeyn ile mikât yerlerini içine alan coğrafi bölge.

H. 268b/04

H.+a 263a/06

Hilâl bin Nafiyl Bahlî: -1- Asker.

H. 326a/06

Hind -2- → 'Utbe

H. 108a/08, 108a/12

Hind: -5- Güney Asya'da bir ülke.

H. 108a/08, 108a/12, 110b/03

H.+e 035a/11

H.+i 108a/11

Hind bint-i Ümeyye -2- → Ümmü Seleme

H. 134b/11

H.+yi 211a/02

Hîrâ: -2- Hz. Muhammed'e ilk vahyin geldiği mağaranın bulunduğu dağ. Mekke'nin kuzeydoğusunda Kâbe'ye yaklaşık 5 km uzaklıktadır. "Cebelinûr" adıyla da bilinir.

H. 076a/11, 088a/06

Hirre (?) -1-

H. 316a/14

Horâsân: -2- Kuzeydoğu İran'da bir eyalet. Horasan, "güneşin doğduğu yer, güneş ülkesi; doğu bölgesi" anlamını taşımaktadır. Horasan tarihte İran'ın kuzeydoğusunda yer alan çok geniş bir coğrafi bölgenin adı idi. Günümüzde bölgenin toprakları üç parçaya ayrılmış olup Merv (Mari), Nesâ ve Serahs yöresi Türkmenistan, Belh ve Herat yöresi Afganistan, kalan kısmı da İran sınırları içinde bulunmaktadır.

H. 262a/11

H.+dur 112a/06

Hubâb bin Münzir: -1- Ebû Ömer (Ebû Amr) el-Hubâb b. el-Münzir b. el-Cemûh el-Ensârî (öl. 20/641 [?]). Sahabe. Hazrec kabilesinin Benî Selime koluna mensup olduğu için Selemî adıyla da anılır. Resul-i Ekrem'in vahiy kâtiplerinden Münzir b. Amr es-Sâidî'nin dayısıdır. Bedir Gazvesi'nde otuz üç yaşında iken Hazrec'in sancaktarlığını yapan Hubâb, İslam ordusunun düşmana en uzak olan kuyunun çevresine

yerleşmesini uygun görmediğinden Hz. Peygamber'e bu kararının ilahi bir işarete dayanıp dayanmadığını sormuş, vahiyle ilgili olmadığını öğrenince de düşmanı susuz bırakmak için onlara en yakın su kuyusunun yanına yerleşilerek diğer kuyuların kapatılmasını teklif etmiş, Resul-i Ekrem de onun bu görüşünü uygun bulmuştur.

H. 237a/15

Huccâc -5- → Huccâc bin 'Îlât

H. 125a/11, 125a/13, 125b/10

H.+dan 126a/12

Huccâc bin 'Îlât: -1- Ebû Kilâb el-Haccâc b. 'Îlât b. Hâlid es-Sülemî. Sahabi. Ebû Muhammed, Ebû Abdullâh künyeleri ve Fihri, Behzî nisbeleriyle de anılır.

H. 125a/01

Huccâc bin Mesrûkû'l-Cafi: -1- Asker.

H. 326a/05, 326a/05

Hüd: -2- Kur'an-ı Kerim'de adı geçen Peygamberlerden biri, Hud peygamber.

H. 193a/15, 193b/02

Hudeybiye: -6- Hudeybiye, Mekke'nin 17 km batısında ve eski Cidde yolu üzerindedir.

H. 116b/13, 117a/04, 120b/01, 129a/15, 120b/02, 120b/05

Hulde: -1- Metinden edinilen bilgilere göre cehennem dördüncü tabakasının adıdır.

H.+dür 179b/06

Huneyn: -2- Hz. Peygamber ile Hevâzinliler arasında yapılan savaş (8/630).

H. 141b/02, 152a/09

Husrev (?) -5-

H. 138b/05, 138b/07, 138b/09, 138b/11, 139a/11

Huţame: -1- Cehennemdeki üçüncü kapının adıdır.

H.+dür 180a/09

Huveylid: -7- Ebû Züeyb Huveylid b. Hâlid b. Muharris el-Hüzelî (öl. 28/648-49). 9/630 yılında kabilesiyle birlikte İslamiyet'i kabul etti. Çölde hayatını sürdürürken Hz. Peygamber'in hasta olduğunu haber aldı. Medine'ye vardığında Resul-i Ekrem'in henüz vefat etmiş olduğunu öğrendi. Hz. Ebû Bekir'in ve Ömer'in konuşmalarını dinledi, Ebû Bekir'e biat edilmesi olayına şahit oldu. Hz. Peygamber'in cenaze namazına ve defnine katıldıktan sonra çöle döndü. Hz. Ömer'in kendisine Allah yolunda cihadı tavsiye etmesi üzerine Mısır ve Kuzey Afrika'nın fethine katıldı. Hz. Osman zamanında Afrika seferinde bulundu. Bir fetih haberini Hz. Osman'a bildirmek üzere Abdullâh b. Zübeyr ile geri dönerken Mısır'da vefat etti. Cenazesini Abdullâh b. Zübeyr defnetti.

H. 089b/01, 091a/04, 091a/07, 091a/11, 091b/02, 091b/05

H.+üñ 091b/06

Hüzeyfe bin 'Ahtab: -2- Benî Nadîr'in reisi ve Hz. Peygamber'in hanımı Safiyye bint Hüzeyfe b. Ahtab'ın babasıdır. (krş. Hüzeyfe 'Ahtab, Hüzeyfe İbnü'l-Ahtab)

H. 112b/08, 121a/10

Hüzeyfe 'Ahtab -1- → Hüzeyfe bin 'Ahtab

H. 112b/04

Hüzeyfe İbnü'l-Ahtab -2- → Hüzeyfe bin 'Ahtab

H. 113a/10, 115a/13

Hüzeyfe -7- → Hüzeyfe bin Yemân

H. 113a/12, 113a/15, 113b/02, 113b/03

H.+den 113a/14

Hüzeyfe bin Yemân: -1- Ebü Abdillâh Hüzeyfe b. Hüseyl (Hisl) b. Câbir el-Absî (ö. 36/656). Hz. Peygamber'in sırdaşı olan sahabe. Medine'de doğdu. Bir kan davası yüzünden Mekke'den kaçarak Medine'ye yerleştiği ve orada aslen Yemenli olan Abdüleşheloğulları ile bir antlaşma yaptığı için babasına Yemân denilmiş, Hüzeyfe de İbn Yemân diye anılmıştır. Hüzeyfe babasıyla birlikte Bedir Gazvesinden önce Müslüman oldu. Bu gazvede Resul-i Ekrem'in yanında yer almak üzere yola çıkan baba oğul yolda müşriklere yakalandılar. Ancak Peygamber'e katılmayacaklarına dair söz vermeleri üzerine serbest bırakıldılar. Resûlullah'a durumu anlatmaları üzerine de Resul-i Ekrem kendilerine

sözlerinde durarak savaşa katılmamalarını söyledi. Hüzeyfe daha sonra yapılan bütün gazvelere katıldı. Uhud Gazvesinde bulunan Müslümanlar düşman tarafından tanınmamak için yüzlerini örttüklerinden babası Hüseyl müşrik zannedilerek öldürüldü. Hüzeyfe, bir hayli yaşlı olan babasının ölümüne çok üzülmekle beraber bunun bir hata sonucu meydana geldiğini düşünerek teselli bulmaya çalıştı. Hz. Peygamber ona babasının diyetini ödemek istediğinde kabul etmeyip fakir Müslümanlara bağışladı. Hendek Gazvesinde Resul-i Ekrem Hüzeyfe'yi müşrik ordusu hakkında bilgi toplamakla görevlendirdi. Hz. Peygamber'in duasını alarak müşriklerin arasına sızan Hüzeyfe şiddetli bir fırtınanın onları perişan ettiğini ve bu sebeple Medine'yi terk ettiklerini Resûlullah'a haber verdi. (krş. Hüzeyfe)

H. 113a/06

Hüzeyme: -1- Zeyneb bint-i Hüzeyme'nin annesi.

H. 109b/03

Hüreyre -1- → Ebü Hüreyre

H. 134b/11

Hürr -1- → Hürr bin Yezîd

H. 325a/10

Hürr bin Yezîd: -3- el-Hürr b. Yezîd et-Temîmî er-Riyâhî el-Yerbî'î (öl. 680). Kerbelâ vakasında Hz.

Hüseyin'in tarafına geçen Emevî kumandanı. (krş. **Hürr**)

H. 325a/02 326a/01

H.+em 325a/15

Hüseyin: -194- Hz. Hüseyin. Hz. Peygamber'in torunu, Hz. Fatıma ile Hz. Ali'nin küçük oğlu, Kerbelâ şehidi. (krş. **Hüseyin bin 'Alî, Hüseyin-i 'Alî**)

H. 003a/15, 004a/02, 226b/12, 279b/15, 280a/05, 280b/06, 281a/08, 289a/09, 289b/06, 297a/12, 300b/04, 300b/07, 303a/01, 309b/11, 310b/01, 311a/01, 311a/03, 311a/08, 311a/10, 311b/15, 313a/03, 313a/06, 313a/07, 313b/02, 313b/04, 313b/08, 313b/14, 313b/15, 314a/04, 314a/07, 314a/14, 314b/01, 314b/03, 314b/04, 314b/05, 314b/08, 314b/10, 315a/01, 315a/03, 315a/06, 315a/07, 315a/11, 315a/15, 315b/01, 315b/05, 315b/06, 315b/11, 316a/04, 316a/05, 316a/07, 316a/09, 316a/13, 316b/01, 316b/03, 316b/12, 317b/07, 317b/11, 317b/13, 318a/01, 318a/06, 318a/14, 318b/09, 319a/02, 319b/02, 319b/03, 319b/05, 319b/06, 319b/14, 320a/07, 320a/08, 320b/01, 320b/02, 320b/14, 321b/07, 321b/09, 321b/10, 321b/14, 321b/15, 322a/04, 322a/06, 322a/08, 322b/05, 322b/08, 322b/09, 323a/07, 323a/15, 323b/03, 323b/13, 323b/14, 324a/04, 324a/06, 324a/08, 324b/12, 324b/14, 325a/14, 325b/08, 325b/09, 325b/14, 326a/12, 326b/04, 326b/09, 326b/10, 326b/12, 327a/11, 327a/13, 328a/06, 328a/11,

329a/11, 329a/13, 330a/08, 330b/02, 332a/08, 333b/01

H.+dür 302b/15, 311b/15

H.+e 222a/06, 245b/10, 309b/15, 310b/15, 311b/06, 314a/10, 314a/15, 314b/05, 314b/13, 314b/14, 315b/05, 319a/05, 319a/14, 320a/02, 320a/06, 320a/07, 320a/09, 320b/02, 323a/06, 326b/03, 333b/12

H.+i 222a/01, 226b/10, 303a/07, 311a/12, 316b/07, 316b/11, 322b/09, 327b/10, 328b/02, 328b/07, 329b/15, 331a/10, 332b/10, 333b/06, 333b/07, 333b/09

H.+içün 280b/01

H.+ile 317b/11, 318a/08, 326b/06

H.+ün 269a/11, 302b/09, 311a/14, 319a/08, 319b/06, 320a/07, 320b/10, 323a/13, 324a/04, 324b/15, 325b/09, 326a/11, 326a/13, 326b/08, 327a/13, 327b/11, 327b/14, 328a/05, 328a/12, 328a/13, 328a/14, 328a/15, 328b/02, 328b/04, 329a/01, 329a/03, 329a/10, 330b/14, 330b/15, 331b/04, 333b/02

Hüseyin bin 'Alî -16- → Hüseyin

H. 003a/15, 302a/04, 302a/12, 307b/15, 309a/08, 309b/07, 309b/13, 310b/03, 311b/03, 321b/12, 331a/03

H.+ye 310b/05, 310b/08, 311a/02, 312b/07, 312b/13

Hüseyin bin Meyser: -1- Metinden edinilen bilgilere göre bir komutanın adıdır.

H.+i 318b/07

Hüseyin-i 'Alî -2- → Hüseyin

H. 309b/06

H.+den 309b/02

Hüŧŧâm bin ‘Âmir -1-

H. 273b/04

I

İdmâr -1- Metinden edinilen bilgilere göre cennetin beşinci tabakası.

I.+dur 179b/09

‘İrâk -6- : Ortadoğu’da bir İslam ülkesi.

‘I. 301b/02, 302b/01

‘I.+a 313b/05, 314a/04

‘I.+ı 314b/01, 321b/05

İŧâfil -2- Miraç kıssasında geen bir meleğin adı. Hak Teala tarafından İstafil Hz. Muhammed’i Cebrail ve İsrâfil’e teslim etmekle görevlendirmiştir.

I. 174a/08

I.+idi 174a/06

İ

İblis: -24- ŧeytan. İnsana musallat olup onu saptırmaya çalışan ruhanî varlık.

İ. 008b/10, 059b/01, 060a/03, 060a/08, 071a/01, 071a/03, 071a/04, 071a/06, 093b/10, 093b/12, 098a/04, 098a/11, 098b/08, 098b/11, 098b/12, 102b/12, 109a/05, 111a/03, 173a/07, 206b/13, 231a/09

İ.+den 011a/02, 059b/12

İ.+idi 281b/15

İbni ‘Abbâs -2- → ‘Abdullâh bin ‘Abbâs

İ. 045a/10, 076b/05

İbnü Bekr -6- → **Ebû Bekr**

İ. 129b/04, 129b/05, 129b/08, 132a/13

İ.+e 132a/14

İ.+ile 129b/06

İbnü Ħamza -1- → **Ħamza**

İ.+nuñ 133b/06

İbnü Ħuzeyme: -1- Ebû Umâre Ħuzeyme b.

Sâbit b. el-Fâkih el-Ensârî el-Hatmî (öl. 37/657). Züŧŧehâdeteyn diye tanınan sahabe. Evs kabilesinin Hatmoğulları koluna mensuptur. Annesi, Resûlullah’a biat eden kadın sahabelerden Kebŧe (Kübeyŧe) bint Evs’tir. İlk Müslümanlardan olan Ħuzeyme’nin Umeyr b. Adî ile kabilesinin putlarını kırdığı bilinmektedir. Uhud Gazvesi ile sonraki savaŧların hepsine katılmış, Mekke’nin fethinde kabilesinin sancağını taşımıştır. Bazı rivayetlerde Bedir Gazvesi’ne katıldığı da zikredilmiştir. Hz. Ebû Bekir tarafından Kur’an’ın cem’i ile görevlendirilen Zeyd b. Sâbit, Tevbe Suresi’nin son iki ayetiyle Ahzâb Suresi’nin 23. ayetini yazılı olarak sadece Ħuzeyme’nin getirdiğini ve ikinci bir ŧahide gerek görmeden bu ayetleri mushafa aldığı belirtilmiştir.

Zeyd b. Sâbit'in böyle hareket etmesinin dayanağı, Hz. Peygamber'in borcunu ödeyip ödemediği hususunda bir alacaklısıyla aralarında çıkan anlaşmazlıkta bu borcun ödendiğini görmediği halde Huzeyme'nin, "Biz seni vahiy gibi daha önemli bir konuda tasdik ediyoruz" diyerek şahitlik etmesidir. Bunun üzerine Resul-i Ekrem ona "şehâdeti iki şahit yerine geçen kimse" anlamında "züşşehâdeteyn" lakabını vermiştir. (krş. **Muhammed ibnü İshâk, Muhammed ibn İshâk**)

İ.+nüñ 133b/06

İbrâhîm: -28- Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam'ın müştereken kabul ettiği büyük peygamberdir. Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam tarafından en büyük ata ve temel referans noktası kabul edilen İbrahim'le ilgili Tevrat'ta ve genel olarak Yahudi dinî literatüründe ayrıca Hristiyan kültürü ile Kur'an-ı Kerim ve sonraki İslami literatürde diğer birçok peygambere nispetle daha geniş malumat bulunmaktadır. Hz. İbrahim Kitab-ı Mukaddes'te Terah'ın oğlu, İbranilerin atası, inananların babası ve Allah'ın dostu olarak takdim edilmektedir. Hz. İbrahim'in yaşadığı dönem tam olarak bilinmemektedir. (krş. **İbrâhîm Halîl, Halîl**)

İ. 009b/12, 033b/03, 071b/05, 087b/12, 087b/13, 105a/11, 165a/02,

165a/04, 165a/06, 195b/10, 195b/12, 210b/05, 210b/06, 261a/01, 300a/02

İ.+e 194b/15, 195a/13, 195b/01, 195b/08, 195b/14, 299b/15, 300a/07

İ.+i 071b/06, 071b/09, 155b/10, 188b/13

İ.+ün 299a/14, 300a/08

İbrâhîm Halîl -2- → İbrâhîm

İ. 165a/02, 219a/08

İdrîs: -14- Kur'an-ı Kerim'de adı geçen peygamberlerden biridir. Kur'an'da sadece iki yerde doğrudan zikredilmektedir. Meryem Süresi 19/56-57 ve Enbiyâ Süresi 21/85-86. Kur'an'da İdrîs'le ilgili olarak "ağlayarak secde etme, doğruya ulaştırılma, seçkin kılınma" (Meryem 19/58); "şanın ve mekânının üstün ve yüce olması" (Meryem 19/57); "sabredici olma" (el-Enbiyâ 21/85); "siddîk ve nebî olma" (Meryem 19/56) gibi nitelikler de yer almaktadır. Hadislerde İdrîs'ten sadece Miraç hadisesi dolayısıyla bahsedilir. Hz. Peygamber onunla bazı rivayetlere göre ikinci, hadislerin çoğunluğuna göre ise dördüncü kat semada karşılaşmıştır.

İ. 070b/11, 071a/01, 071a/08, 071a/10, 167b/08, 192b/07, 192b/10

İ.+e 167b/03

İ.+i 070b/12, 070b/15, 192b/01

İ.+siz 070b/14

İ.+ün 071a/06

‘İkreme -1- → ‘İkreme bin Ebî Cehl

‘İ. 297a/15

‘İkreme bin Ebî Cehl: -1- Ebû Osmân İkrime

b. Ebî Cehl Amr b. Hişâm el-Kureşî el-Mahzûmî (öl. 13/634). Sahabedir. Hicretten 47 veya 49 yıl önce (575 veya 573) doğmuştur. Başlangıçta babası gibi Müslümanlığın en katı muhaliflerinden olduğu için İslam karşıtı hareketlerin hemen hepsinde faal rol almıştır. (krş. ‘İkreme, ‘İkreme, ‘İkreme bin Ebî Cehl)

‘İ. 111b/06

‘İkreme -3- → ‘İkreme bin Ebî Cehl

‘İ. 192b/14, 193a/03, 193a/06

‘İkreme bin Ebî Cehl -1- → ‘İkreme bin Ebî Cehl

‘İ.+i 192b/13

‘İmrân → ‘İmrân bin Mâşân -16-

‘İ. 002b/01, 004b/04, 015b/04, 015b/05, 015b/07, 015b/09, 015b/13, 016a/03, 016a/09, 016a/10, 016a/11, 016a/13, 016b/01, 016b/10, 016b/13, 018a/12

‘İmrân bin Huşayn: -1- Ebû Nüceyd İmrân

b. Husayn b. Ubeyd el-Huzâî el-Ezdî (öl. 52/672). Sahabe. Hayber’in fethi sırasında babası, kız kardeşi Hırnık ve Ebû Hüreyre ile Müslüman oldu.

‘İ. 273b/04

‘İmrân bin Mâşân: Hz. Meryem’in babası.

-1- (krş. ‘İmrân)

‘İ. 004b/01

İrân: -1- Orta Doğu ile Orta Asya’nın yüksek düzlükleri arasında yer alan ülke.

‘İ. 327a/02

‘İrfe: -1- Cennetin üçüncü tabakasıdır.

‘İ.+dür 179b/01

‘İsâ: -340- İsrailoğullularına gönderilen peygamberlerin sonuncusu. Şeriat sahibi yani yeni bir din getiren peygamberler içinde en yüksekleri olan ve kendilerine “ülü’l-azm” denilen altı peygamberin de beşincisidir. Hz. İsa insan idi. Peygamber idi. Allahü Teâlâ onu, babasız yarattı. Kudüs’te doğdu. Otuz yaşında peygamber oldu. Allahü Teâlâ ona, İncil kitabını gönderdi. Otuz üç yaşında diri olarak göğe kaldırılan Hz. İsa, kıyamet yaklaştığında Şam’da bulunan Ümiyye Camii minaresine inecek, evlenecek, çocukları olacak, Hz. Mehdî ile buluşacak, kırk sene yaşayıp Medine-i Münevvere’de vefat edecek ve Hücre-i Saadet’e yani Hz. Muhammed türbesine defnedilecektir. Hz. İsa, kendisine inananlar arasında Havari denen on iki kişiyi seçti. Yahudilerin çoğu ona inanmadı. Bolüs isminde bir Yahudi, İsevîlerden görünüp, Havariler arasına girdi. Hz. İsa’nın semaya kaldırılmasından hemen sonra, ilk iş olarak İncil’i yok etti. Hz. İsa’ya iman eden Barnabas ismindeki zat, Hz. İsa’dan görüp işittiklerini doğru olarak yazdı ise de Yahudi Bolüs, bunun yayılmasına mâni oldu. Bozuk

İncil kitapları meydana çıktı. Bolüs her tarafa yaymaya çalıştı. Hakiki İncil elde bulunmadığından, yazılan İncillerin hiçbirisi doğru ve aslına uygun değildir. Bunun için şimdi elde bulunan İnciller birbirine benzemez.

(krş. 'İsā ibni Meryem)

'İ. 002b/03, 002b/04, 002b/05, 002b/06, 002b/09, 002b/10, 010b/12, 011a/05, 011a/06, 021a/09, 021b/06, 022a/01, 022b/14, 023a/11, 024a/01, 024a/07, 024a/10, 024b/07, 024b/09, 025a/13, 025a/15, 025b/02, 025b/05, 025b/08, 025b/11, 025b/13, 025b/15, 026a/05, 026a/06, 026a/07, 026a/09, 026a/11, 026a/15, 026b/07, 026b/10, 026b/15, 027b/02, 027b/04, 027b/15, 028a/01, 028a/04, 028a/06, 028a/07, 028a/10, 028a/11, 028b/02, 028b/03, 028b/05, 028b/07, 028b/09, 029a/07, 029a/11, 029b/05, 029b/07, 029b/08, 029b/13, 029b/15, 030a/01, 030a/02, 030a/03, 030a/05, 030a/08, 030a/11, 030a/12, 030a/15, 030b/01, 030b/03, 030b/04, 030b/07, 030b/10, 031a/03, 031a/04, 031a/09, 031a/13, 031a/14, 031a/15, 031b/01, 031b/07, 031b/08, 031b/13, 031b/15, 032a/02, 032a/03, 032a/04, 032a/05, 032a/06, 032a/09, 032a/10, 032b/04, 032b/05, 032b/10, 033a/10, 033a/12, 033b/02, 033b/05, 033b/08, 033b/10, 033b/11, 033b/12, 033b/13, 033b/15, 034a/02, 034a/14, 034a/15, 034b/02, 034b/04, 034b/08, 034b/14, 035a/06, 035a/10, 035a/13, 035b/01, 035b/02, 035b/05, 035b/14, 037a/05, 040a/05, 040a/14, 040a/15, 040b/03, 040b/07, 040b/08, 040b/12,

041a/06, 041a/07, 041a/09, 041a/10, 041a/11, 041a/12, 041a/15, 041b/01, 041b/02, 041b/04, 041b/08, 041b/11, 041b/14, 042a/01, 042a/04, 042a/08, 042a/11, 042a/13, 042a/14, 042b/01, 042b/02, 042b/06, 042b/08, 042b/09, 042b/10, 042b/12, 042b/15, 043a/03, 043a/05, 043a/06, 043a/07, 043a/08, 043a/09, 043a/11, 043a/13, 043a/15, 043b/02, 044a/01, 044a/02, 044a/06, 044a/08, 044a/12, 044a/14, 044b/09, 045a/05, 045a/07, 045a/11, 045a/14, 045b/03, 045b/08, 045b/09, 046a/07, 046a/09, 046b/06, 046b/08, 046b/09, 046b/10, 046b/12, 046b/13, 047a/02, 047a/03, 047a/05, 047a/08, 047a/13, 047a/15, 047b/01, 047b/15, 048a/01, 048a/03, 048a/05, 048a/07, 048a/08, 048a/13, 048a/14, 048a/15, 048b/03, 048b/07, 049a/12, 049b/01, 049b/07, 049b/08, 050a/06, 051a/11, 051b/14, 058a/15, 058b/13, 058b/15, 059a/01, 059a/02, 059b/04, 059b/05, 060a/02, 060a/09, 060a/10, 060a/12, 060b/01, 060b/08, 071b/15, 072a/12, 072a/13, 072a/14, 072b/01, 072b/07, 074a/02, 074a/07, 074a/09, 088b/12, 116b/02, 134a/10, 134a/15, 203a/05, 204a/14, 204b/02, 205a/04, 206a/01, 263a/12, 263b/01, 263b/02

'İ.+dan 023b/01, 024b/03, 032b/09, 036b/12, 040b/15, 044a/15, 051b/12, 072b/13, 203a/10, 205b/14, 230b/02, 263a/11

'İ.+dur 047b/05, 163b/03

'İ.+nuñ 002b/05, 010b/04, 026a/03, 027b/09, 028b/10, 028b/11, 030b/11,

030b/14, 031b/05, 031b/09, 032b/02,
036a/01, 038b/07, 038b/12, 039b/07,
040b/07, 041b/10, 042a/06, 042b/14,
047b/03, 047b/11, 048b/01, 048a/10

‘İ.+ya 010b/05, 020a/06, 020a/09,
022b/07, 024a/04, 024a/06, 027a/01,
028a/12, 029b/01, 034b/10, 042a/07,
043a/11, 044a/07, 044a/09, 044b/04,
044b/12, 045a/04, 045b/11, 046a/05,
046a/08, 047b/02, 058b/08, 163b/02,
173a/09, 205b/08

‘İ.+yem 031b/03, 034b/06

‘İ.+yı 022b/03, 023b/03, 023b/04,
023b/08, 024b/10, 025a/04, 027a/12,
030b/15, 034a/08, 047a/09, 047a/11,
048a/09, 058a/01, 059a/05, 155b/11,
192b/01, 263a/13

‘İ.+yıla 026b/05, 041a/05, 044a/15,
044b/01

‘İ.+yla 002b/09

‘İsā ibni Meryem -6- → ‘İsā

‘İ. 037a/04, 038b/04, 188b/12

‘İ.+dür 028b/02, 029b/12, 035b/14

İshāk -3- İshak peygamberi.

İ. 009b/12, 162b/02

İ.+a 162a/15

İskendere: -1- Hz. Cercis ile evlenen kadın.

İ.+y-idi 067b/06

İsmā‘îl: -4- Hz. İbrahim’in oğludur,
Kur’an’da adı geçen bir
peygamberdir. Kur’an-ı Kerim’de on
iki yerde adı geçen İsmail, çeşitli
nitelikleriyle zikredilmektedir.

Annesi Hacer hakkında Kur’an’da
bilgi yoktur. İsmail, babası
İbrahim’in yaşlılık döneminde ve bir
duası neticesinde dünyaya gelmiş,
çok küçükken babası tarafından
Beytülharâm’ın bulunduğu yere
bırakılmıştır. Adı açıkça
zikredilmemekle birlikte belli bir
yaşa gelince kurban edilmek
istenenin İsmâil olduğu
anlaşılmaktadır. Daha sonra babası ile
hem beytin temellerini yükseltmiş
hem de bu kutsal mekânı temiz
tutmakla görevlendirilmiş,
peygamber olarak seçilmiş, diğer
peygamberler gibi ona da vahiy
gelmiştir.

İ. 078a/01, 156b/06, 165a/02

İ.+i 196a/04

İsrâ‘îl bin Hārūn: -1- Hz. Harun’un
oğullarından biri.

İ. 004b/03

İsrâfîl: -14- Dört büyük melekten biri olup
kıyamet gününde sura üflemekle
görevlidir. Kaynaklarda kelimenin
menşesine dair kesin bilgi
bulunmamakla birlikte İbraniceden
Arapçaya girdiği kabul edilir. Kur’an-
ı Kerim’de bu meleğin adı
geçmemekte, ancak yapacağı
görevden söz edilmektedir. İsrâfîl’in
“Allah’ın kulu” (Abdullah) veya
“rahmânın kulu” (Abdurrahman)
manalarına geldiğini bildiren bazı
rivayetler bulunmaktadır.

İ. 081b/08, 170b/09, 170b/12,
171a/07, 171a/13, 171a/15, 171b/01,
174a/09, 174a/10, 225a/15

İ.+dür 170b/04

İ.+e 171a/03, 174a/06

İ.+ile 171a/05

İtâb bin Esed: -1- Hz. Muhammed tarafından Tebük Harbi'nde Mekke'ye halife gönderilen kişi.

İ. 141b/04

K

Kâ'b -11- → Kâ'bü'l-ahbâr

K. 009b/11, 034b/09, 127b/10,
127b/11, 128a/06, 128a/08, 128a/09,
128a/12, 128b/04, 128b/08, 128b/10

K.+uñ 128b/03

Kâ'be: -21- İslam inancına göre yeryüzünde yapılan ilk tapınak, Müslümanların kiblesi. Sözlükte “dört köşeli veya küp şeklinde olmak” anlamındaki “ka'b” kökünden gelen “ka'be” yani “küp şeklinde nesne” demektir. **krş.**

Kâ'be-hâne

K. 076a/14, 078a/07, 115b/14,
117a/13, 117b/15, 118b/07, 118b/09,
120b/03, 209b/10, 299b/05

K.+de 115b/11, 118b/02, 118b/06,
282b/12

K.+nüñ 282b/09

K.+ye 076b/01

K.+yi 074b/12, 078a/06, 091b/14,
115b/09, 120a/10, 120a/13

Kâ'be-hâne -4- → Kâ'be

K. 076a/02

K.+de 199b/12

K.+den ı 195b/11, 209b/11

K.+yi 078a/02

Kâ'b ibnü'l-Eşref: -4- İslam'a düşmanlığıyla tanınan Yahudi şairi.

K. 127b/02, 127b/09, 127b/13

K.+i 128a/15

Kâ'bü'l-ahbâr: -19- Ebû İshak Ka'b bin Mânî'. Hz. Muhammed döneminde yaşamış rivayetleri ile meşhur bir hadis râvîsi. (**krş. Kâ'b**)

K. 004a/05, 007a/04, 007b/14,
012a/09, 012b/14, 018a/05, 019a/11,
027a/12, 034a/15, 037b/04, 040a/05,
047b/14, 051a/10, 051b/12, 061a/01,
068b/10, 070a/15, 074b/06, 079b/13

Kaği: -1- Hz. Muhammed'in isimlerindedir. “Yapan, yerine getiren” anlamına gelmektedir.

K. 190a/10

Kârân (?) -1-

K.+ı 317b/03

Kârûn: -3- Zenginliğiyle tanınan, Hz. Mûsâ ve Harun'un şahsında Allah'ın emirlerine karşı çıktığı için cezalandırılan kişidir. Kur'an'da Kârûn adıyla kıssası nakledilen bu kişi Tevrat'ta Korah diye anılmakta ve çöl hayatında Mûsâ'nın otoritesine

karşı başlatılan isyan hadisesinde başrolü oynamaktadır.

Ḳ. 219a/11

Ḳ.+a 199a/08

Ḳ.+ı 198b/13

Ḳaşem: -3- Abbās bin Abdülmuttalib'in ikinci oğlu.

Ḳ. 307b/12, 307b/14, 308b/15

Ḳâsım: -3- Hz. Peygamber'in oğludur. Resul-i Ekrem'in nübüvvetinden kısa bir süre önce Mekke'de dünyaya gelmiştir. Annesi Hz. Hatice'dir. Kâsım'ın doğumuyla ilgili başka rivayetler de bulunmakla birlikte İbn İshak, genel bir ifadeyle Hz. Peygamber'in Hatice'den doğan bütün çocuklarının nübüvvetten önce dünyaya geldiğini belirtmektedir. Resûlullah, ilk çocuğu Kâsım olduğu için Ebü'l-Kâsım künyesiyle anılmıştır.

Ḳ. 210b/03, 210b/06

Ḳ.+dur 161b/08

Ḳatâde bin Nu'mân: -1- Ebû Amr Katâde b. Nu'mân b. Zeyd ez-Zaferî (öl. 23/643). Sahabedir. 579 yılı civarında Medine'de doğmuştur. Evs kabilesine mensup olup Ebû Saîd el-Hudrî'nin anne bir kardeşidir. Künyesinin Ebû Ömer, Ebû Osman ve Ebû Abdullâh olduğu da zikredilmiştir. Annesi Enîse bint Kays b. Amr el-Hazreciyye sahabedir. Katâde b. Nu'mân Hicret sırasında Müslüman olmuştur. Hz. Peygamber'in katıldığı

bütün savaşlara iştirak ettiği belirtilmiştir. (**krş. Nu'mân**)

Ḳ. 198b/04

Ḳays (?) -1-

Ḳ.+dan 311a/06

Ḳays bin Eş'eb (?) -1-

Ḳ. 324b/07

Ḳayşer: -28- Arapların Roma ve Bizans imparatorları için kullandıkları unvan. (**krş. Ḳayşer-i Rûm**)

Ḳ. 087a/15, 087b/05, 134a/05, 134a/14, 134b/01, 137b/06, 139a/02, 139b/01, 139b/04, 139b/07, 251a/06, 251a/13, 251a/15, 251b/04, 251b/09, 319a/06

Ḳ.+e 139b/12, 139b/13, 139b/14, 251a/15, 251b/01

Ḳ.+i 139b/08, 140a/07, 318b/15

Ḳ.+ûñ 139b/02, 251a/09, 251a/12

Ḳayşer-i Rûm -3- → **Ḳayşer**

Ḳ. 134a/04, 139a/01, 139a/14

Kerbela: -4- Hz. Hüseyin'in türbesinin bulunmasından dolayı Şiilerce kutsal sayılan şehir. Bağdat'ın yaklaşık 100 km güneybatısında yer alan Kerbelâ'nın İslam tarihindeki şöhreti, Hz. Hüseyin ile ailesi fertlerinin 10 Muharrem 61 (10 Ekim 680) tarihinde Emevîlerce şehit edildikleri yer olması ve kabirlerinin burada bulunmasından kaynaklanmaktadır.

Ḳ. 319b/02, 319b/03, 328b/07, 331a/08

Kesrî: -42- Rum hükümdarı. (krş. Kisrî)

K. 136b/10, 136b/12, 136b/13,
137a/11, 137a/12, 137b/05, 139b/07,
139b/10, 140a/03, 140a/04, 140a/05,
140a/10, 140a/11, 140a/13, 140a/14,
140a/15, 140b/02, 251b/12, 251b/13,
251b/14, 252a/01, 252b/10, 252b/13,
253a/02, 253a/04, 253a/14, 254a/07

K.+den 253b/08

K.+nüñ 137a/12, 138b/01, 140a/02,
251b/13, 253a/01, 253a/03

K.+ye 136b/08, 139a/06, 253a/09

K.+y-ile 139a/04, 252b/05

Kevşer: -7- Ahirette Hz. Muhammed'in
ümmeyle yanında buluşacağı
bildirilen havuz ve nehir.

K. 175b/09, 177b/03, 200b/05,
200b/06

K.+den 177a/15

K.+dendür 177a/14

K.+e 177b/08

Kināne -1- → **Kināne bin Rebî'**

K.+ye 121b/07

Kināne bin Rebî': -2- Hz. Peygamber'in
hanımlarından. (krş. Kināne)

K.+ile 123b/02

K.+üñ 121a/12

Kisrî -4- → **Kesrî**

K. 087a/15, 087b/04

K.+nüñ 254a/13, 254b/02

Küfe: -70- Güney Irak'ta Hz. Ömer'in
emriyle Sa'd b. Ebû Vakkâs
tarafından kurulan şehir.

K 266a/09, 268a/04, 288b/04,
289b/05, 301a/12, 301b/02, 302b/01,
310a/08, 310b/03, 311a/04, 311b/06,
311b/13, 312b/08, 312b/15, 313b/10,
315b/07, 318b/01, 319a/06, 320a/02,
324b/05, 324b/06, 324b/10, 324b/13,
326b/14, 328b/14, 328b/15

K.+de 262b/01, 262b/15, 310b/04

K.+den 263a/05, 263a/07, 268a/05,
270a/13, 285b/14, 285b/15, 310b/13,
311b/09, 313a/02, 315a/06, 316a/15,
317b/07

K.+nüñ 311a/15, 311b/02

K.+ye 248a/12, 286a/01, 290a/14,
310b/06, 311a/12, 311b/02, 311b/04,
311b/09, 311b/11, 312b/07, 312b/15,
313a/07, 313a/15, 314b/02, 314b/05,
314b/13, 315a/03, 316a/08, 328b/14,
331a/04

K.+yi 248a/12, 278b/12, 313b/06,
316a/01, 321b/05

Küreyş: -32- Hz. Peygamber'in mensup
olduğu Arap kabilesidir. Adnânîler'in
Mudar kolundan olup genel kabule
göre adını Küreyş lakabıyla bilinen
Fihri b. Mâlik'ten alır.

Ç. 090b/02, 091a/04, 091a/07,
091a/13, 091b/14, 093b/12, 102b/03,
186a/13, 186b/02, 187a/04, 188a/06,
196b/13, 207b/15, 269b/15, 304b/03,
314b/12

Ḳ.+den 089a/15, 094a/03, 258a/03,
304b/03, 312b/02

Ḳ.+dendi 238a/04

Ḳ.+denidi 304a/11

Ḳ.+e 127b/09

Ḳ.+e 186a/06, 186a/12

Ḳ.+i 127b/03

Ḳ.+iler 187b/05

Ḳ.+ün 304b/03, 304b/04, 333b/01

Ḳ.+üñdür 284a/12

Ḳureyza: -4- Hz. Muhammed'in mensup
olduğu Arap kabilesinin adı olup
Kâbe'nin korunması bu kabileye ait.

Ḳ.+ya 123b/02

Kübrâ -3- → **Ḥadice**

K. 324a/11

Küfare: -2- Metinden edinilen bilgilere göre
bir askerin adı.

K. 113a/03, 113a/05

L

Lât: -2- İslam öncesi Arap toplumdaki
putlardan biri.

L. 154a/12

L.+a 187a/02

Lažā: -1- Cehennemdeki ikinci kapının adı.

L.+dur 180a/09

Loḳmān: -2- Kur'an'da kendisine hikmet
verildiği bildirilen, peygamberliği

tartışmalı bir din büyüğüdür.
Kur'an'da Lokman'la ilgili bilgiler,
aynı adı taşıyan surede onun iki defa
ismen zikredilmesinden ve oğluna
verdiği bazı öğütlerin naklinden
ibarettir. Buna karşılık Cahiliye
şiiirinde ve kısas-ı enbiya başta olmak
üzere bazı İslami kaynaklarda
Lokman'a dair çeşitli rivayetler yer
almakta ve bu rivayetlerdeki
bilgilerin aynı adı taşıyan veya
benzer niteliklere sahip farklı kişilere
ait olduğu ve bunların birbirine
karıştırıldığı ifade edilmektedir.

L. 219a/15, 219b/01

Lūḳā: -1- Hz. İsa'nın havarilerinden.

L. 034b/11

Lūṭ: -1- Kavim.

L. 278b/01

Lūṭ: -1- Kur'an-ı Kerim'de adı geçen bir
peygamber.

L.+a 165a/02

M

Mağfūr: -1- Hz. Muhammed'in
isimlerindedir. "Bağışlanmış, bağış-
lanan" anlamında kullanılmaktadır.

M. 190a/14

Maḥfūz: -1- Hz. Muhammed'in
isimlerindedir. "Korunmuş, gözet-
ilmiş" anlamındadır.

M. 190a/10

Maḥmūd -1- → Maḥmūd bin Seleme

M. 122a/10

Maḥmūd bin Seleme -2-

M. 122a/08, 122a/13

Mālik -19- → Mālik bin Enes

M. 014a/12, 014a/14, 166b/10, 166b/11, 166b/14, 166b/15, 167a/09, 167a/12, 178a/10, 178a/12, 179a/10, 180b/14, 181a/04, 181a/05

M.+dür 166b/06

M.+uñ 167a/07, 180a/12

Mālik bin Enes: -1- Maliki mezhebinin imamı, büyük müçtehit ve muhaddis. (krş. Mālik)

M. 326a/04

Mālik bin Sinān: -2- Uhud Savaşı'nda Hz. Peygamber şakağından yaralanınca Mālik b. Sinan onun kanını içmiştir.

M. 108b/13

M.+a 108b/14

Māriye -3- → Māriye el-Ḳıbtıyye

M. 135a/02, 210b/05

M.+yile 136a/06

Māriye el-Ḳıbtıyye: -2- Māriye bint Şem'ün el-Ḳıbtıyye (öl. 16/637). Hz. Peygamber'in cariyesidir. Babası Mısır'ın Sa'üd bölgesinden ve Kıpti denilen yerli halkındandır. Ancak onun aslen İranlı veya Rum olabileceği de kaydedilmiş, annesinin Hristiyan bir Rum olduğu belirtilmiştir. (krş. Māriye, Māriye-i

Ḳıbtıyye)

M. 134b/07, 134b/14

Māriye-i Ḳıbtıyye -1- → Māriye el-Ḳıbtıyye

M.+dendi 087b/12

Marḳaş: -4- Hz. İsa'nın havarilerinden.

M. 059a/08, 059b/02, 059b/10

Ma'şüm: -1- Hz. Muhammed'in isimlerindedir. Peygamberlerin gūnahtan korunmuş olduğunu ifade eden terimdir. Sözlükte "engel olmak, gelebilecek zararları bertaraf edip korumak" anlamına gelen "asm" kökünden türemiş bir isimdir.

M. 190a/13

Mattā: -32- Hz. İsa'nın havarilerinden.

M. 002b/07, 034b/12, 037b/03, 037b/07, 037b/08, 037b/13, 037b/14, 037b/15, 038a/04, 038a/07, 038a/12, 038b/01, 038b/03, 038b/12, 038b/13, 039a/02, 039a/03, 039a/06, 039a/09, 039a/10, 039a/13, 039b/02, 039b/06, 039b/09, 039b/12

M.+ya 038a/03

M.+yı 035a/12, 037b/04, 039b/06, 039b/11, 039b/12

Maṭ'ün (?) -1-

M.+uñ 249a/13

Ma'ün: -1- Metinden edinilen bilgilere göre göğün dördüncü katın adı.

M. 163a/09

Māverā'u'n-nehr: -1- Ceyhun Nehri'nin kuzey ve doğusunda kalan bölgeye

İslam tarihçi ve coğrafyacıları tarafından verilen isim.

M.+e 262a/11

Meb'ûg: -1- Hz. Muhammed'in isimlerindedir. "Peygamber olarak gönderilmiş kimse" anlamına gelmektedir.

M. 190a/13

Medîne: -96- Hz. Peygamber'in mescidiyle kabrinin bulunduğu hicret yurdu, İslam'da iki Harem bölgesinden biri, Resul-i Ekrem ve Hulefâ-yi Râşidîn döneminin başşehri. (**krş. Yeğrib**)

M. 099b/10, 099b/12, 099b/14, 100a/14, 100b/06, 106b/15, 111a/05, 111a/09, 111b/13, 117b/08, 234b/04, 236a/02, 236a/11, 262b/04, 263a/06, 265b/02, 269a/04, 272b/14, 275a/02, 309a/12, 309a/13, 314b/08, 333a/02, 333a/04, 333a/15

M.+de 100b/02, 111b/02, 120b/06, 120b/07, 120b/09, 141b/07, 203a/12, 261a/11, 264b/13, 283b/06, 297b/01, 329b/15, 333b/01

M.+deki 273b/08

M.+den 107b/02, 110a/11, 115b/13, 217b/09, 217b/14, 248b/10, 283a/13, 283b/13, 309b/12, 322a/13, 322a/15

M.+nüñ 100a/15, 111b/08, 111b/11, 229b/15, 261a/13

M.+sinüñ 278b/06

M.+ye 092a/07, 099b/09, 100b/04, 101a/13, 104a/03, 107a/01, 111a/02, 111a/04, 111a/12, 111b/08, 112b/15,

113a/13, 115b/04, 120b/05, 124a/15, 127a/08, 130a/07, 130b/03, 130b/05, 141b/06, 149a/05, 211a/15, 217b/11, 233a/10, 235a/01, 235a/12, 248a/13, 249b/12, 268a/14, 270b/12, 273b/03, 273b/07, 285a/14, 285b/03, 314b/12, 332b/04, 332b/06, 333a/07

M.+yi 269a/05

Mekke: -161- Mekke şehri.

M. 003a/06, 074b/06, 074b/07, 074b/10, 075a/04, 075a/06, 075a/11, 075b/05, 075b/14, 076a/04, 076a/06, 076a/07, 077a/04, 078a/04, 079b/10, 083b/05, 086a/13, 086a/15, 086b/14, 086b/15, 087a/08, 089b/05, 090b/06, 091b/13, 096b/01, 096b/07, 101b/03, 101b/11, 102a/12, 106b/09, 108a/07, 111b/05, 112b/04, 116b/05, 117a/01, 117a/04, 117a/08, 117a/15, 117b/02, 118a/02, 119a/08, 120a/09, 120a/14, 125a/10, 125b/02, 126a/05, 126a/07, 126a/08, 128a/03, 129a/14, 129a/15, 129b/01, 130a/06, 130b/01, 131b/11, 131b/13, 132a/06, 132a/10, 132b/07, 132b/15, 137b/07, 143b/12, 145a/05, 145a/08, 145b/12, 187b/10, 263a/06, 306b/02, 076a/08

M.+de 080a/15, 090a/10, 092a/04, 118a/01, 118a/02, 118b/05, 118b/14, 120a/15, 141b/04, 185b/08, 196b/10, 199b/11, 314a/11, 314a/13, 326b/15

M.+dedür 125a/03

M.+den 077a/06, 082a/11, 086a/11, 092a/06, 101a/13, 106b/10, 110a/14, 111b/07, 116b/13, 117a/05, 120b/01, 127b/04, 127b/10, 133a/03, 134a/03,

186b/15, 211a/15, 244b/04, 267a/01,
309b/15, 311a/05

M.+nüñ 079b/15, 093a/07, 118b/04

M.+ye 003a/06, 075b/11, 077a/04,
079b/12, 080a/01, 082b/11, 082b/12,
083a/11, 085a/13, 086a/15, 086b/03,
086b/09, 086b/12, 089b/13, 089b/14,
089b/15, 093b/06, 094b/14, 110a/13,
115b/13, 116b/04, 117a/03, 117a/11,
120a/07, 120a/09, 120a/13, 125a/09,
125b/02, 126a/06, 127b/03, 130a/04,
130b/01, 131b/13, 132b/07, 145a/04,
185b/08, 188a/08, 210a/14, 248a/13,
263b/06, 309b/06, 309b/12, 309b/13,
309b/14, 310b/03, 318a/04

M.+yi 215a/02, 314b/07

Meklün: -1- Cehennem adı.

M.+ıdı 179a/12

Melik-i Necâş: -1- Hz. Peygamber'in davetini kabul edip Müslüman olan Habeşistan kralı.

M.+a 134a/04

Merfû': -1- Hz. Muhammed'in isimlerindedir. "Merfû'", Hz. Peygamber'e nispet edilen söz ve "haber" anlamında hadis terimidir. "Merfû'" kelimesi sözlükte "yukarı kaldırmak, yükseltmek" anlamına gelen "ref'" masdarından ism-i mef'ûldür. "Ref'" kelimesi erken dönemlerden beri "bir sözü, bir haberi bir kimseye nispet etme" manasında kullanılmıştır.

M. 190a/05

Merhab (?) -2-

M. 122a/12

M.+uñ 122a/14

Mervân -3- → Mervân bin Hâkem

M. 002b/12, 054a/07, 055b/05

Mervân bin Hâkem: -2- Ebû Abdilmelik Mervân b. el-Hâkem b. Ebi'l-Âs b. Ümeyye el-Ümevî (öl. 65/685). Emevî sülalesinin Mervânî kolunun atası olup Hz. Osman'ın halifelğinde kâtipliğini yapmış sonra Cabiya ve Şam'da halife olmuştur. (krş. **Mervân, Mervân bin Hâkim Mervân Hâkem**)

M. 270b/04

M.+ıdı 275b/08

Mervân bin Hâkim -1- → Mervân bin Hâkem

M.+ı 275b/15

Mervân Hâkem -1- → Mervân bin Hâkem

M.+uñ 331b/02

Meryem: -123- Hz. İsa'nın annesidir. Dâvûd neslinden olan İmrân isminde bir zatın kızı olup, annesinin adı Hunne'dir.

M. 002b/02, 002b/03, 006a/10, 006a/14, 006b/05, 010b/05, 010b/10, 015b/04, 015b/05, 016b/07, 016b/08, 017a/03, 017a/05, 017a/10, 018a/12, 018a/13, 018b/05, 018b/09, 018b/12, 018b/13, 018b/15, 019a/03, 019a/06, 019a/11, 019a/13, 019b/05, 019b/07, 019b/13, 020a/04, 020a/08, 020b/11,

021a/01, 021a/05, 021a/06, 021a/07,
021a/11, 021a/13, 021b/09, 021b/11,
021b/12, 021b/14, 022a/07, 022a/10,
022b/03, 022b/04, 022b/07, 023a/10,
023a/15, 023b/03, 023b/09, 024a/01,
024a/04, 024a/06, 024b/15, 025a/02,
025a/13, 027a/08, 027a/09, 027a/13,
027b/05, 028a/06, 028b/11, 029a/10,
029a/14, 029a/15, 029b/04, 029b/06,
030b/11, 031a/01, 031b/10, 031b/12,
031b/14, 034a/02, 040a/06, 044a/12,
044b/12, 049a/12, 058b/13, 060a/09,
060a/10, 074a/04, 206a/04, 281b/10,
281b/11

M.+den 022a/15, 060a/12

M.+e 018a/11, 021b/07, 021b/10,
024b/13, 025a/08, 032b/07

M.+i 002b/02, 017a/01, 017a/08,
017a/10, 017b/10, 017b/11, 017b/15,
018a/04, 018a/13, 019a/01, 023a/08,
023a/09, 024b/10, 026b/04, 031b/13

M.+içün 018a/15

M.+ile 024b/09

M.+ün 010b/07, 017b/09, 019b/03,
019b/04, 020a/06, 021b/08,
023b/11, 023b/13, 028b/14, 030b/15

Mescid-i Akşâ: 3- Müslümanların ilk kiblesi,
en kutsal sayılan üç mescitten biri.

M.+da 186a/02, 186b/06

M.+ya 188b/04

Mescid-i Harâm -2- Kâbe'yi kuşatan mescit.

M.+dan 188b/04

M.+ı 244a/12

Mesîh -1- Hz. İsa, elini sürdüğü hastaları
hemen iyileştirmesinden dolayı bu
lakabı almıştır.

M. 021a/12

Mes'ud -3- → **Na'im bin Mes'ud**

M. 117a/10, 117a/12, 117a/14

Meşud -1- → **Na'im bin Mes'ud**

M. 263a/02

Mevlây Ebî zeri'l-gafarî (?) -1-

M. 326a/05

Meymüne -1- → **Meymüne bint-i Hâriş**

M. 134b/10

Meymüne bint-i Hâriş: -1- Meymüne (Berre)

bint el-Hâris b. Hazn el-Hilâliyye (öl.
51/671). Hz. Peygamber'in son
olarak evlendiği hanımıdır. 590 yılı
civarında doğmuştur. Resul-i Ekrem
ile evlenmeden önce adı Berre'dir.
Hz. Peygamber "cömert, dürüst ve
itaatkâr" anlamına gelen bu ismi
taşımayı insanın kendini tezkiyesi
olarak kabul ettiğinden adını
Meymüne olarak değiştirmiştir. (**krş.**
Meymüne)

M. 218a/14

Meynüs: -4- Hz. İsa'nın havarilerinden.

M. 059a/09, 060a/01, 060a/02

M.+a 059b/05

Meysere: -6- Hz. Hatice'nin hizmetçisi.

M. 086a/02, 086a/04, 086b/01,
089b/12, 090a/02

M.+den 090a/04

M.+ye 086a/10

MıŖır: -16- Büyük bir kesimi Afrika'da, küçük bir kesimi Asya'da yer alan ülke. (krŖ. MıŖır)

M. 002b/04, 025a/04, 027a/11, 028a/04, 134a/05, 263b/12, 270b/04

M.+a 028a/06, 270b/02

M.+da 032b/04, 032b/06, 265a/11

M.+dan 032b/08, 265a/15, 268a/08, 270a/12

MıŖır -9- → MıŖır

M. 032b/02, 134b/05, 134b/06

M.+a 027a/08, 028b/14, 029a/10, 263a/08, 268a/07, 290b/05

Mikâ'il: -11- Kur'an'da adı geöen dört büyük melekten biridir.

M. 081b/08, 086b/07, 104a/06, 153b/13, 154a/07, 167b/12, 168a/01, 225a/15

M.+dür 168a/02

M.+i 155a/01, 168a/10

Minâ: -1- Mekke ile Müzdelife arasında Mescid-i Harâm'ın yaklaşık 7 km kuzeydoğusunda ve Harem sınırları içinde bulunan Mina Ŗeytan taŖlama, kurban kesme, bayram günlerinde konaklama gibi hac ibadetlerinin yapıldığı yerdir.

M.+da-y-ıdı 217a/08

MıŖah: -6- Ebû Abbâd (Ebû Abdillâh) MıŖah b. Üsâse b. Abbâd el-KureŖî (öl. 34/654), sahabe. Muhtemelen milâdî 598'de doğdu. Asıl adı Avf

olup MıŖah lakabıdır. Babası o daha küçükken öldüğünden yetim olarak büyüdü. Ümmü MıŖah olarak tanınan ve asıl adının Selmâ olduğu belirtilen annesi Hz. Ebû Bekir'in teyzesinin kızıdır. Annesi ve kız kardeŖi Hind ile erken dönemlerde Müslüman oldu ve Medine'ye ilk hicret edenler arasında yer aldı. Hz. Peygamber onu Zeyd b. Müzeyyen el-Ensârî ile kardeŖ yaptı. Bedir ashabından olup Resûlullah'ın katıldığı bütün gazvelerde bulunan ve cesur bir kiŖi olarak bilinen MıŖah, Ubeyde b. Hâris'in kumanda ettiğı Râbiğ Seriyyesi'nde sancaktarlık görevini üstlendi.

M. 151b/06, 151b/10

M.+a 151b/05, 151b/08

M.+uñ 151b/09, 151b/15

Mu'aviye: -55- Ebû Abdurrahmân Muâviye b. Ebî Süfyân Sahr. b. Harab Ümeyye el-Ümevî el-KureŖî (öl. 60/680). Sahabe. Emevî hilafetinin kurucusu.

M. 262a/12, 267b/11, 267b/15, 275b/04, 283b/02, 283b/06, 283b/11, 283b/15, 284a/01, 284a/07, 284a/10, 284a/13, 284b/09, 284b/13, 285a/03, 285a/11, 290a/04, 290a/15, 290b/14, 290b/15, 291a/01, 291a/02, 291a/05, 291a/10, 301a/15, 301b/08, 301b/11, 305b/03, 305b/07, 305b/09, 306a/10, 306b/11, 308a/03, 308a/11, 308a/13, 308b/06, 310a/14, 321b/06, 332a/06

M.+dür 305b/01

M.+nün 291a/01, 304b/02

M.+ye 283b/13, 291a/06, 304a/09,
305b/06, 305b/08, 306a/06, 308a/11,
309a/09

M.+yi 284b/14, 290a/10

M.+yile 301a/13

Mu'âz -30- → Mu'âz bin 'Afrân

M. 114b/05, 205a/08, 205a/11,
231b/02, 232a/06, 232a/11, 232b/01,
232b/05, 232b/07, 232b/08, 232b/12,
233b/06, 233b/15, 234b/06, 234b/10,
234b/15, 235b/02, 235b/05, 235b/07,
235b/13, 236a/03, 236a/06, 236a/09,
236a/12, 236a/13

M.+a 235b/06

M.+am 233a/14

M.+dur 235b/01

M.+ı 236a/15

Mu'âz bin 'Afrân: -1- Ebû'l-Hâris Muâz b. el-Hâris (Afrâ) b. Rifâa en-Neccârî el-Hazrecî (öl. 37/657 [?]). Sahabedir. Doğum tarihi bilinmemekte, ancak kardeşleri Muavviz ve Avf ile birlikte genç yaşta Bedir Gazvesi'ne katıldığı belirtilmektedir. (krş. Mu'âz)

M.+uñ 205a/05

Mu'âz bin Cebel: -5- Ebû Abdurrahmân Muâz b. Cebel b. Amr el-Ensârî (öl. 17/638). Sahabedir. Hicretten on sekiz yıl önce (m. 603) Medine'de dünyaya gelmiştir, yirmi yıl önce (m. 601) doğduğu da zikredilmiş, Hazrecî ve Cüşemî nisbeleriyle de anılmıştır. Muâz bin Cebel on sekiz yaşında iken

Müslüman olmuştur.

M. 231a/14, 251a/06

M.+den 231a/15

M.+dür 236a/08

M.+em 236a/01

M.+i 141b/04

Muğîre -2- → Muğîre bin Şu'be

M.+ye 254b/10

M.+yi 254b/11

Muğîre bin Şu'be: -2- Ebû İsa (Ebû Abdillâh) Muğîre b. Şu'be b. Ebî Âmir b. Mes'ûd es-Sekafî (öl. 50/670). Sahabe. Emevî devlet adamı. 600 yılı civarında Tâif'te doğdu; Sakîf kabilesinin Ahlâf kolundandır. Ebû Süfyân ile birlikte Tâif'teki Lât putunu yıkmakla görevlendirildi. (krş. Muğîre)

M. 117b/11

M.+nuñ 254b/06

Muhammed: -372- Peygamberimiz Hz. Muhammed. Hz. İbrahim'in oğlu İsmail'e nispetle İsmailîler diye de anılan ve iki büyük Arap topluluğundan birini teşkil eden Adnânîlere mensuptur. Annesi Âmine, Kureyş kabilesinin Benî Zühre koluna mensup Vehb b. Abdümenâf'ın kızıdır. İslam kaynaklarında, Hz. Muhammed'in ana rahmine intikalinden doğumuna kadar geçen zaman içinde bazı fevkalâde olayların meydana geldiğine dair rivayetler yer

almaktadır. Kendisinin peygamberlerin sonuncusu olduğunu ifade ettiği bir konuşmasında annesinin bir rüya gördüğünden bahsetmekte ve bundan önemli bir kişiye hamile olduğu sonucunu çıkardığını, doğacak çocuğa Muhammed veya Ahmed adını vermesinin telkin edildiğini belirtmektedir. (krş. **Ahmed, Muḥammed bin ‘Abdullāh bin ‘Abdülmüttalib, Muḥammed-i İllahi, Muḥammed-i Emīn, Muḥammed-i Muḫtafā, Muḥammed peyzā**)

M. 003a/10, 020b/15, 077a/11, 077b/04, 079a/10, 080b/12, 080b/14, 082a/06, 082a/07, 082a/14, 083a/06, 083a/15, 084a/01, 084a/07, 084b/13, 084b/14, 085a/02, 085a/09, 085a/15, 085b/09, 086a/03, 086b/01, 086b/04, 087a/02, 087a/05, 087a/07, 087a/10, 088a/01, 088a/09, 088a/15, 088b/04, 090a/03, 090a/06, 091a/15, 092a/02, 092a/15, 093a/06, 093a/07, 094b/06, 096a/01, 096b/08, 096b/11, 096b/13, 096b/15, 097a/02, 097a/08, 097b/05, 097b/14, 098a/07, 098b/13, 099a/01, 099b/13, 100a/03, 109a/06, 109b/03, 110a/07, 111a/04, 112b/14, 117a/11, 117b/02, 117b/14, 118a/13, 118a/15, 120a/10, 121a/01, 121b/11, 123b/06, 124a/07, 125a/10, 125b/01, 125b/10, 126a/10, 126b/08, 128b/08, 128b/13, 129b/08, 131b/14, 134a/11, 136b/01, 136b/15, 137a/13, 137b/09, 138a/11, 138a/12, 143b/12, 146b/12, 147b/03, 152a/15, 153b/01, 153b/06, 153b/09,

154a/10, 154a/11, 154b/05, 154b/07, 154b/09, 154b/11, 154b/14, 155a/03, 155a/06, 155a/11, 155a/15, 155b/15, 156a/04, 156a/06, 156a/10, 156b/04, 156b/06, 158b/15, 161a/07, 161a/09, 161b/03, 162a/05, 162a/07, 163a/11, 163b/03, 163b/07, 164a/05, 164a/06, 164a/08, 164a/11, 164b/11, 164b/14, 165a/05, 166a/03, 166b/12, 167a/11, 167a/12, 167b/01, 167b/06, 168a/04, 168b/14, 169a/02, 170b/07, 170b/10, 171a/07, 171a/14, 171b/02, 171b/12, 171b/13, 171b/15, 172b/09, 172b/10, 172b/15, 173a/02, 173a/05, 173a/06, 173a/11, 173a/13, 173b/02, 173b/09, 173b/15, 174a/03, 174a/13, 174b/03, 175a/10, 177a/14, 177b/03, 177b/11, 178a/04, 178a/13, 178b/15, 179a/08, 179a/11, 181a/04, 181a/06, 181b/01, 182a/01, 182a/12, 182a/13, 182b/06, 182b/14, 182b/15, 183a/04, 183a/06, 183a/08, 183a/10, 183b/08, 185a/08, 185a/15, 186b/12, 187a/08, 187b/05, 187b/06, 188a/02, 190b/11, 192b/04, 192b/06, 192b/10, 192b/11, 193a/10, 193b/03, 193b/08, 195a/01, 195b/11, 195b/13, 196a/05, 196a/14, 196b/09, 197a/04, 197a/12, 198a/02, 198a/12, 198a/15, 198b/04, 198b/08, 198b/12, 199a/03, 199a/07, 199a/10, 199a/13, 199b/06, 199b/07, 199b/10, 199b/13, 200a/14, 202b/01, 202b/07, 202b/11, 205b/09, 206a/01, 206a/05, 207b/01, 207b/03, 209b/05, 212b/02, 212b/10, 214a/11, 227a/14, 228a/02, 228a/04, 230b/11, 230b/13, 235a/08, 235a/15, 241b/08, 241b/10, 247a/04, 247a/13, 256a/06, 260b/12, 263a/11, 263a/14,

263b/01, 263b/08, 263b/11, 271b/03,
273a/04, 273a/11, 277b/05, 280b/02,
281a/02, 282a/07, 289a/09, 289b/06,
292b/01, 292b/06, 298a/01, 299b/01,
303a/07, 303a/09, 306b/15, 324a/05,
328b/06, 333b/07, 089b/06

M.+de 206a/02

M.+den 096b/03, 154a/09, 200b/04

M.+dür 083b/07, 084b/09, 164a/04,
166b/11, 184a/08, 245a/04

M.+e 085a/03, 086a/08, 087a/08,
087a/09, 087a/13, 091a/03, 117a/10,
145b/10, 146a/01, 146b/12, 152a/14,
173b/12, 174a/07, 178a/10, 187a/05,
192a/04, 192a/05, 193b/06, 194b/10,
195a/13, 195b/03, 195b/09, 195b/15,
196a/07, 196b/02, 198b/01, 200b/09,
200b/13, 202a/12, 202b/03, 203a/02,
214a/08, 241b/15, 298a/02, 301b/15

M.+em 083b/08, 127a/01

M.+en 232a/14, 235a/13

M.+i 080a/12, 080b/06, 080b/09,
081a/02, 081a/08, 081a/11, 082a/02,
082b/12, 084a/12, 084b/12, 086a/03,
097a/05, 098a/04, 118a/14, 126a/06,
174a/06, 192a/12, 192a/14, 192b/02,
212b/14, 243a/12, 253a/12, 272b/06

M.+içün 198b/09, 198b/11, 198b/14

M.+ile 093b/11, 112b/05, 113a/04,
283a/02, 329b/06

M.+in 003b/03, 328a/10

M.+ligi 127b/04

M.+ün 085a/05, 192b/09, 196a/08,
196b/04, 199b/03, 212a/08, 213a/12,

227b/08, 230b/12, 255b/05, 255b/07,
255b/15, 282a/04, 300a/06, 301a/08

M.+üñdür 104b/03, 298b/15

**Muhammed bin ‘Abdullāh bin
‘Abdülmuṭṭalib -1- → Muhammed**

M.+em 083b/10

Muhammed bin Ca‘fer (?) -1-

M. 273a/01

**Muhammed bin Cerīr -2- → Muhammed
bin Cerīr eṭ-Ṭaberī**

M. 270b/07, 329b/14

Muhammed bin Cerīr eṭ-Ṭaberī: -1- Ebū

Ca‘fer Muhammed b. Cerīr b. Yezīd
el-Āmūlī et-Taberī el-Bağdādī (ö.
310/923). **Cāmi’u’l-beyān** ve
Tārīhu’l-ümem ve’l-mülük adlı
eserleriyle tanınan müfessir, tarihçi,
muhaddis ve fakih. 224 yılı sonunda
veya 225 yılı başında (839)
Taberistan’da doğdu; Āmūlī, Taberī
ve daha sonra Bağdat’a yerleştiği için
Bağdādī nisbeleriyle anılır. Hiç
evlenmeyen Taberī’ye bazı İslam
ülkelerinde doğan çocuklara isimleri
yanında künye de verilmesi
geleneğine uyularak Ebū Ca‘fer
künyesi verilmiş ve bu künye ile
meşhur olmuştur. Çiftçilikle uğraşan
babası, oğluyla ilgili rüyasının
büyüyünce alim olarak dinini
savunacağı şeklindeki yorumundan
dolayı onun yetişmesi için büyük
çaba sarf etmiş ve kendisine ciddi
gelir getirecek arazi bırakmıştır. (krş.

Muḥammed bin Cerir, Muḥammed Cerir)

M. 289b/10

Muḥammed bin Cüreyr (?) -1-

M. 327b/07

Muḥammed bin Ebî Bekir -3- → Muḥammed İbnü Bekr

M.+di 275b/07

Muḥammed bin Ebî Bekr -5- → Muḥammed İbnü Bekr

M. 272a/01, 272b/15, 274a/15, 274b/01

M.+üñ 277b/13

Muḥammed bin Kâ'be'l-Ḳurazî: -1- Ebû Hamza (Ebû Abdillâh) Muhammed b. Kâ'b b. Süleym el-Kurazî (öl. 108/726 [?]). Müfessir tâbiî. Hz. Ali'nin hilafetinin son yılında 40/661 Kûfe'de doğdu. Gençlik döneminde Medine'ye yerleşti. Hz. Peygamber zamanında dünyaya geldiği ve onu gördüğü rivayet edilmekteyse de bunun doğru olmadığı (Zehebî, V, 65, 67) ve bu bilginin babasıyla ilgili bulunduğu (İbn Hacer, el-İsâbe, VI, 346) anlaşılmaktadır.

M. 282a/15

Muḥammed bin Mesleme: -2- Ebû Abdurrahmân Muhammed b. Mesleme b. Seleme el-Evsî el-Ensârî (öl. 43/663) Sahabe. Hicretten otuz beş yıl önce Yesrib'de doğdu. Babası Mesleme Evs, annesi Huleyde Hazrec kabilesine mensuptur. Medine'de

Mus'ab b. Umeyr vasıtasıyla İslamiyet'i ilk kabul edenlerdendi. Hicretten sonra Hz. Peygamber onunla Ebû Ubeyde b. Cerrâh arasında kardeşlik bağı kurdu. Muhammed b. Mesleme her zaman Resul-i Ekrem'in yanında yer aldı; Tebük Gazvesi dışında bütün gazvelere katıldı. Uhud Gazvesi'nde Müslümanlar zor durumda kaldığı sırada vücudunu Hz. Peygamber'e kalkan yaparak oğullarıyla birlikte onu korudu. Tebük Gazvesinde Resul-i Ekrem onu Medine'de kendi yerine vekil bıraktı.

M. 121a/07, 128a/06

Muḥammed ibn İshâk -1- → Muḥammed ibnü İshâk

M. 291b/09

Muḥammed ibnü İshâk -1- → İbnü Huzeyme

M. 254b/05

Muḥammed-i İllahi → Muḥammed

M. 126a/01

Muḥammed-i Emîn → Muḥammed

M. 089b/08

Muḥammed-i Muştafâ -6- → Muḥammed

M. 003a/02, 003b/05, 077b/01, 098a/01, 300b/03

M.+dur 131b/01

Muḥammed peyzâ -1- → Muḥammed

M. 119b/15

Muḥammed Cerîr -1- → Muḥammed bin Cerîr eṭ-Ṭaberî

M. 331a/08

Muḥammed Ebî Bekir -1- → Muḥammed İbnü Bekr

M. 275b/09

Muḥammed Ebü Bekir -1- → Muḥammed İbnü Bekr

M. 292a/07

Muḥammed İbnü Bekr -2-Hz. Ebü Bekir'in oğlu, Mısır valisi. (krş. **Muḥammed bin Ebî Bekir, Muḥammed Ebü Bekir, Muḥammed Ebî Bekir, Muḥammed bin Ebî Bekr**)

M. 275b/10, 275b/14

Muḥtâr: -1- Hz. Muhammed'in isimlerindedir. "İhtiyar eden, seçilmiş, seçkin" anlamında kullanılmaktadır.

M. 190a/06

Muḥavvim: -1- Hz. Muhammed'in amcasıdır.

M. 211a/09

Mūsâ: -30- İsrailoğullarına gönderilen ve kendisine Tevrat indirilen peygamberdir. Hem Yahudilik ve Hristiyanlığa hem de İslam'a göre büyük bir peygamber ve İsrâiloğullarını Firavun'un zulmünden kurtarıp hürriyete kavuşturan bir liderdir. Tevrat, Mūsâ'yı peygamberlerin en büyüğü olarak takdim etmektedir. (krş. **Mūsâ bin 'İmrân, Mūsî**)

M. 116b/02, 134a/10, 182b/13, 183a/05, 184a/04, 184a/09, 196b/08, 197b/13, 198a/11, 198a/14, 198b/03, 198b/06, 198b/08, 199a/08, 199a/10, 219a/10, 261a/02, 305b/01, 305b/02

M.+dan 094b/12, 198b/12, 198b/14

M.+nuñ 198a/01, 261a/04

M.+ya 161b/02, 173a/09, 196b/03

M.+yı 155b/10, 305a/14

Mūsâ bin 'İmrân -1- → Mūsâ

M. 123a/01

Müşıl: -9- Irak'ta tarihî bir şehir, Musul.

M. 061a/03, 061a/15, 061b/01, 061b/03, 068b/05

M.+a 061a/15

M.+da 061a/09, 068b/01

M.+dandı 049b/14

Mūsî -1- → Mūsâ

M. 198a/14

Muştafâ: -23- Hz. Muhammed'in isimlerindedir. "İstıfa edilmiş, seçilmiş" anlamındadır.

M. 077b/05, 078b/08, 078b/09, 086b/09, 136b/10, 189b/09, 192a/08, 193a/14, 206b/10, 218a/05, 231a/08, 260b/11, 261a/07, 300a/15, 325a/12

M.+dur 100a/13, 249a/15

M.+nuñ 086b/07, 090a/05, 260b/01

M.+ya 153a/10, 209b/15, 294b/13

Mu'ṭî -2- → Mu'ṭî bin 'Adî

M. 186a/15, 187a/02

Mu‘tî bin ‘Adî -2- Ebû Vehb el-Mut‘im b. Adî b. Nevfel b. Abdimenâf en-Nevfelî el-Kureşî (öl. 2/623). Hz. Peygamber’i Tâif dönüşü himayesine alan kabile reisi. (krş. **Mu‘tî, Muţ‘im bin ‘Adî**)

M. 186a/14, 186b/12

Muţ‘im bin ‘Adî -1- → **Mu‘tî bin ‘Adî**

M.+nüñ 110b/02

Mücâhid -1- Ebü'l-Haccâc Mücâhid b. Cebr el-Mekkî el-Mahzûmî (öl. 103/721). Tâbiîn neslinin önde gelen müfessirlerinden.

M. 021a/07

Mürsel -3- Hz. Muhammed’in isimlerindedir. “İrsal olunmuş, gönderilmiş, yollanılmış” anlamlarına gelmektedir.

M. 189a/14, 192a/08

M.+lerüñ 229b/10

Müseylime -8- → **Müseylime-i Kezzâb**

M. 003a/13, 249a/11, 249b/03, 249b/07

M.+nüñ 249a/02, 249a/03, 249b/09

M.+yi 248b/01

Müseylime-i Kezzâb: -4- Ebû Sümâme Rahmânü'l-Yemâme Mesleme b. Sümâme b. Kebîr (Kesîr) el-Hanefî el-Vâilî (öl. 12/633). Resul-i Ekrem devrinde peygamberlik iddiasında bulunanlardan biri. Hicaz bölgesinin doğusunda Yemâme’de doğdu. Yemâme topraklarının sahibi Bekir b.

Vâil kabilesinin bir kolu olan Benî Hanîfe’ye mensuptur. Adı ve soyu ile ilgili rivayetler son derece karışıktır. Genellikle isminin Mesleme olduğu ve bunun Müslümanlar tarafından tahkir amacıyla Müseylime şekline dönüştürüldüğü kabul edilir. Asıl isminin Hârûn, Müseylime’nin lakabı olduğu da rivayet olunur. Babasının adı Sümâme veya Habîb, dedesinin adı Kebîr veya Kesîr ya da Hârûn yahut Lüceym olarak kaydedilir. (krş. **Müseylime**)

M. 248a/09

M.+ı 248a/10, 249b/01

M.+uñ 249b/06

Müslim -18- → **Müslim bin ‘Akîl**

M. 311a/05, 311a/08, 311a/13, 312a/03, 312a/08, 312a/11, 312b/03, 312b/04, 313a/01, 313a/04

M.+e 312a/13, 314b/06

M.+i 311a/06, 312a/11, 312b/12, 313a/03

M.+ile 313a/10

M.+üñ 312b/14

Müslim bin ‘Akîl: -3- Müslim b. Akîl b. Ebî Tâlib b. Abdülmüttâlib (öl. 60/680). Hz. Hüseyin’in amcasının Kûfe’de şehit edilen oğlu. Hayatının Kerbelâ Vakasından önceki dönemi hakkında sağlıklı bilgi bulunmamaktadır. Babası Hz. Ali’nin büyük kardeşi Akîl, annesi Halîle isminde Nabatlı bir cariye dir. Sıffin Savaşı’nda Hz.

Ali'nin ordusunun sağ cephesinde mücadelede katıldığını belirtmektedir. (krş. Müslim)

M. 311b/02, 312a/01

M.+e 311a/04

Müslim bin 'Avsaca (?) -1-

M. 326a/03

Müslim bin 'Ukayl (?) -1-

M. 322a/14

N

Nacāsi: -23- Arapların Habeş krallarına verdikleri unvan.

N. 143b/14, 144a/11, 144a/14, 145a/06, 145a/09, 145a/14, 145b/06, 145b/09, 145b/11, 146a/02, 146b/05, 147a/11, 147b/02, 147b/04, 147b/05, 147b/08

N.+nüñ 147b/07

N.+ye 143b/14, 144a/02, 145a/13, 146a/09, 147a/15

Nağir: -2- Hicretten sonra Medine'den sürülen ikinci Yahudi kabilesi.

N. 123b/06

N.+e 123b/02

Na'ib Şābit bin 'Āş (?) -1-

Ş.+uñ 268a/04

Na'im -2- → Na'im bin Mes'ūd

N. 113b/07, 113b/12

Na'im bin Mes'ūd -1- → Mes'ūd, Na'im

N. 113b/04

Nāşūrā :-1- Kudüs yakınlarında bir köyün adı.

N.+y-ıdı 032b/10

Nāşir: -2- Merhab'ın kardeşi.

N. 122a/14, 122b/02

Necd: -1- Kabile.

N. 098a/06

Nehrevān: -2- Hz. Ali ile Abdullah b. Vehb er-Rasibî liderliğindeki Hariciler arasında meydana gelen savaş (38/658). (krş. **Nehrevānī**)

N. 289b/13

N.+a 285b/05

Nehrevānī -1- → Nehrevān

N. 285b/12

Nevābil: -1- Dikle kenarında bir mağara içinde dört yüz yıldan fazla kalan büyüklerden biri. Hz. Cercis onu diriltti.

N.+dür 067b/01

Nihāvend: -1- İran'da tarihî bir şehir.

N. 260a/06

Nūh: -15- Nuh peygamberi. Büyük peygamberler arasında sayılan, kendisine inanmayan kavmi tufan ile helak edilen peygamberdir.

N. 033b/03, 105a/07, 105a/10, 153a/03, 163a/08, 165b/10, 167b/10, 192b/11, 193a/13, 219a/07, 250a/04

N.+a 167b/03, 173a/08

N.+uñ 193a/09

Nu'mân -1- → Nu'mân bin Beşîr

N. 332b/05

Nu'mân bin Beşîr: -1- Ebû Abdullâh (Ebû Muhammed) en-Nu'mân b. Beşîr b. Sa'd el-Hazrecî (öl. 64/684). Ensar arasında hicretten sonra doğan ilk çocuk, sahabe. Hicretten on dört ay sonra dünyaya geldi. Nu'mân İslamiyet'in ilk yıllarında Müslüman olan bir aile ortamında büyüdü. Resûlullah'ın kumandanlarından olan babası Beşîr Bedir, Uhud ve Hendek başta olmak üzere bütün gazvelerde bulundu. Resul-i Ekrem'in vefatından sonra Medineliler Ensar'dan birinin halife olmasını istediği halde o Hz. Ebû Bekir'in halife seçilmesini savundu ve ona biat etti.

T.+e 332b/03

O

'Osmân: -231- Ebû Abdillâh (Ebû Amr) Zü'n-nûreyn Osmân b. Affân b. Ebi'l-Âs b. Ümeyye el-Kureşî el-Ümevî (öl. 35/656). İlk Müslümanlardan ve Hulefâ-yi Râşidîn'in üçüncüsüdür. Fil Vakasından altı yıl sonra Tâif'te doğmuştur. Kureyş'in en zengin tüccarlarından olan babası Affân Cahiliye Devri'nde ölmüştür. Annesi Ervâ bint Küreyz, Resulullah'ın

halası Ümmü Hakîm Beyzâ bint Abdülmuttâlib'in kızıdır. Mensup olduğu Emevî kabilesinin soyu Abdümenâf b. Kusay'da Hz. Peygamber'in nesebiyle birleşir. Resul-i Ekrem'den altı yaş küçüktür. Gençliğinde babasının yanında ticaretle uğraşan Osman, İslam öncesinde Mekke'nin önemli tüccarları arasına girmiştir. İslami davetin ilk safhasında Hz. Ebû Bekir'in delaletiyle Resulullah'ın yanına giderek Müslüman olmuş ve ilk on Müslüman arasında yer almıştır. (krş. 'Osmân bin 'Affân, 'Osmân 'Affân)

'O. 003a/13, 003a/14, 004a/01, 109a/13, 116a/11, 118b/04, 118b/06, 118b/09, 142a/05, 142a/14, 194b/10, 199b/08, 201a/03, 201a/06, 221b/08, 221b/10, 240b/15, 246b/07, 247a/14, 248a/07, 255a/13, 256a/01, 256a/13, 256a/14, 256b/10, 257b/01, 259a/06, 259a/07, 260a/12, 260a/13, 260b/03, 260b/15, 261a/08, 261a/12, 261a/14, 261b/02, 261b/04, 261b/08, 261b/09, 261b/10, 261b/12, 262a/06, 262b/06, 262b/10, 262b/14, 263b/09, 263b/14, 264a/03, 264a/08, 264a/11, 264b/11, 264b/12, 264b/15, 265b/13, 265b/15, 266a/03, 266a/10, 266a/12, 266b/03, 266b/07, 266b/08, 267b/02, 267b/13, 268a/02, 268b/04, 268b/05, 268b/10, 268b/14, 269a/06, 269a/14, 269b/01, 269b/02, 269b/11, 270b/08, 271a/03, 271a/05, 271a/08, 271b/12, 272a/03, 272a/09, 272a/14, 272b/04, 272b/05,

272b/09, 272b/14, 273b/11, 274a/03,
274a/06, 274a/12, 274b/01, 274b/02,
274b/08, 275a/10, 275a/13, 275b/01,
275b/06, 275b/08, 275b/13, 276a/01,
276a/08, 276a/11, 277b/09, 278b/05,
278b/11, 284a/01, 289b/03, 291b/14,
292a/06, 292a/08, 292a/10, 292a/13,
292a/15, 292b/02, 292b/05, 292b/08,
292b/12, 292b/14, 293a/01, 293a/04,
293a/07, 293a/13, 293b/02, 293b/04,
293b/06, 293b/09, 293b/11, 293b/13,
293b/14, 294a/02, 295b/02, 295b/07,
295b/14, 296a/14, 296b/13, 297b/11,
301b/09, 322a/14

‘O.+a 118b/06, 210b/08, 210b/09,
256a/01, 259a/09, 260b/07, 260b/14,
262b/03, 264a/08, 266a/09, 269a/15,
274b/07, 275a/10, 275b/05, 275b/12,
284a/04, 285a/08, 295a/03, 321a/10,
323b/10

‘O.+dan 261b/06, 262b/10, 266b/03,
305b/08

‘O.+dur 295a/12

‘O.+ı 118b/10, 118b/12, 247b/09,
259a/04, 264a/01, 264a/04, 264a/07,
272a/07, 273b/01, 275a/03, 275b/03,
276a/14, 276b/11, 277b/10, 277b/11,
278a/08, 278a/15, 278b/09, 283a/11,
283b/06, 283b/09, 284a/14, 285a/09,
285a/10, 294b/09, 295a/11, 296b/13,
300b/11, 303a/13, 305a/12, 305a/14,
305b/03, 314a/06, 323b/12, 323b/13

‘O.+ıla 266a/07, 276b/05

‘O.+içün 305a/11

‘O.+uñ 118b/07, 176a/11, 264b/12,
265a/11, 266a/14, 266a/15, 266b/02,

270b/01, 270b/04, 270b/15, 271a/01,
271b/11, 272a/08, 272b/03, 273b/09,
273b/10, 274a/12, 274b/01, 275a/15,
276a/04, 276a/05, 276a/10, 276b/08,
276b/15, 283b/04, 284a/08, 296a/04,
304a/06, 304b/07

‘O.+uñdur 270b/10

‘Osmān bin ‘Affān -1- → ‘Osmān

‘O. 292a/04

‘Osmān bin ‘Alī -1- Ömer ibn-i Ali'nin oğlu.

‘O. 326a/14

‘Osmān ibn ‘Abdül‘aziz Ā‘sem (?) -1-

‘O. 316a/15

‘Osmān ‘Affān -1- → ‘Osmān

‘O. 109a/08

Ö

‘Ömer: -231- Ebû Hafs Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl b. Abdiluzzâ el-Kureşî el-Adevî (öl. 23/644). Hulefâ-yi Râşidîn'in ikincisidir (634-644). Fil Vakasından on üç yıl kadar sonra, diğer bir rivayete göre ise Büyük Ficâr Savaşı'ndan dört yıl kadar önce Mekke'de doğmuştur. Baba tarafından soyu Cahiliye Dönemi'nde Kureyş kabilesinin sefaret işlerine bakan Adî b. Kâ'b'dır Annesi Mahzûm kabilesinden Hanteme bint Hâşim'dir. Müslüman olmadan önceki hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. (krş. ‘Ömer bin Hattâb,

‘Ömer ibn Hattâb, ‘Ömer ibni
Hattâb, ‘Ömer ibnü’l-hattâb,
‘Ömer-i Hattâb, ‘Ömer Hattâb)

‘Ö. 003a/13, 003a/14, 004a/01,
070b/04, 093a/13, 104b/15, 105a/07,
107b/12, 109a/13, 110a/08, 110a/10,
113a/15, 113b/01, 113b/04, 116a/10,
122b/07, 124a/03, 130a/11, 131b/02,
135a/10, 136a/12, 136a/13, 136a/14,
142a/14, 199b/08, 206b/09, 210b/15,
212b/12, 213a/02, 213a/05, 213a/06,
213a/08, 213a/09, 213a/12, 215a/09,
221b/03, 221b/05, 223b/08, 223b/12,
224a/04, 230b/04, 237a/08, 237b/09,
237b/11, 238a/03, 238a/11, 239a/14,
239b/01, 240b/15, 242a/02, 242a/04,
243b/09, 245b/15, 246b/07, 247a/14,
247b/10, 248a/06, 250a/08, 250a/12,
250a/13, 250a/14, 250b/01, 250b/06,
250b/08, 250b/11, 250b/12, 250b/13,
251a/01, 251a/07, 251a/10, 251a/14,
251a/15, 251b/05, 251b/07, 251b/13,
251b/15, 252a/03, 252a/06, 252b/01,
254b/03, 254b/06, 254b/08, 254b/10,
254b/15, 255a/02, 255a/05, 255a/07,
255b/02, 255b/03, 255b/05, 255b/07,
255b/09, 255b/13, 255b/15, 256a/05,
256a/07, 256a/09, 256b/06, 256b/10,
257a/01, 257a/03, 257b/15, 258a/12,
259a/03, 259a/04, 260a/11, 261b/10,
262b/13, 263b/09, 265a/13, 265a/14,
265a/15, 265b/01, 265b/04, 265b/05,
265b/07, 265b/10, 265b/15, 269b/02,
270a/03, 289b/02, 291b/13, 292a/06,
292a/08, 292a/10, 292a/12, 292a/14,
292b/02, 292b/05, 292b/08, 292b/12,
292b/13, 292b/15, 293a/03, 293a/07,
293a/12, 293b/01, 293b/04, 293b/08,

293b/10, 293b/12, 293b/14, 294a/01,
295a/09, 295b/05, 295b/13, 296a/10,
296a/13, 296b/12, 301b/09, 318a/08,
318a/12, 318a/13, 318b/05, 320a/15,
320b/10, 321b/02, 321b/08, 323a/06,
323a/09, 323a/11, 323a/13, 323a/14,
325a/07, 326a/07, 328a/06, 328a/07

‘Ö.+den 230b/06, 248a/02, 305b/08

‘Ö.+dür 295a/10

‘Ö.+e 070b/03, 113a/14, 115b/10,
115b/12, 117a/13, 117b/15, 118b/08,
118b/09, 120a/13, 122b/07, 247b/13,
248a/01, 250a/13, 251a/06, 251b/11,
252a/02, 252a/06, 254b/03, 258b/08,
259b/03, 259b/08, 295a/02, 320b/09,
321a/07, 321b/08, 323a/05, 323a/09,
325a/03

‘Ö.+i 230b/01, 247b/15, 251a/11,
251b/01, 257a/07, 257a/11, 259a/11,
259b/04, 259b/07, 269b/03, 294b/09,
296b/12

‘Ö.+le 213a/15, 256b/14, 296a/02

‘Ö.+ün 176a/11, 223b/09, 250a/02,
250a/05, 251a/10, 252b/02, 259b/14,
262a/06, 265a/06, 304a/06, 304b/07

‘Ömer bin Huccâc (?) -2-

‘Ö. 322a/05

‘Ö.+ı 322a/04

‘Ömer bin Sa‘d -15- → ‘Ömer bin Sa‘d bin
Vaqqâş

‘Ö. 320a/02, 320a/14, 321b/12,
322a/03, 323a/03, 325b/06, 325b/13,
327b/06, 328a/07, 328a/11

‘Ö.+a 321a/12, 322b/06, 327b/08,
328a/04

‘Ö.+uñ 318b/06

‘Ömer bin Sa’d bin Vaḳḳāş: -1- Rey valisi.
Hz. Hüseyin ile savaştır. (krş.
**‘Ömer bin Sa’d, ‘Ömer bin Sa’d
Vaḳḳāş)**

‘Ö. 312b/02

**‘Ömer bin Sa’d Vaḳḳāş -1- → ‘Ömer bin
Sa’d bin Vaḳḳāş**

‘Ö.+ı 318a/07

‘Ömer bin ‘Abdülazîz: -1- Ebû Hafs el-
Melikü’l-Âdil el-Eşecc Ömer b.
Abdilazîz b. Mervân b. Hakem el-
Ümevî (öl. 101/720). Emevî
halifesidir. 680 yılında Medine’de
doğmuştur. Babası Mısır Valisi
Abdülazîz b. Mervân, annesi Hz.
Ömer’in torunu Ümmü Âsım’dır.
Medine’de Enes b. Mâlik ve dayısı
Abdullâh b. Ömer başta olmak üzere
pek çok sahabeyi dinleme imkânı
bulmuştur. Hicaz valiliği, hac
emirliği gibi görevlerde bulunmuştur.
717 yılında Süleyman’ın ölümü
üzerine halife ilan edilmiştir.

‘Ö. 206a/10

‘Ömer bin ‘Alî: -1- Kâriülhidâye. Hanefi
fakihi.

‘Ö. 326a/13

‘Ömer bin Ḥaṭṭāb → ‘Ömer

‘Ö. 093a/12

‘Ömer ibn Ḥaṭṭāb -3- → ‘Ömer

‘Ö. 106b/07

‘Ömer ibni Ḥaṭṭāb -3- → ‘Ömer

‘Ö. 250a/06

‘Ömer ibnü’l-Ḥaṭṭāb -1- → ‘Ömer

‘Ö. 070a/15

‘Ömer-i Ḥaṭṭāb -2- → ‘Ömer

‘Ö. 238b/06, 241b/02

‘Ömer Ḥaṭṭāb -4- → ‘Ömer

‘Ö. 142a/01, 250a/01

‘Ö.+ı 223b/07

‘Ö.+uñ 260a/09

P

Pârs: -23- Fars ülkesi.

P. 003a/07, 003a/08, 003a/09,
037b/04, 039a/04, 079a/02, 079a/05,
111b/11, 112a/06, 134a/02, 134a/05,
137b/03, 137b/11, 138a/14, 139a/06,
139b/15

P.+a 035a/12

P.+ı 317a/12

Peṭrus: -1- Hz. İsa’nın havarilerinden.

P. 034b/11

R

Rahîk: -3- Cennette bir ırmağın adı.

R. 175b/07, 176a/14, 176b/01

Raķı': -1- Gögün ikinci tabakasının adı.

R.+dür 156a/15

Rıdvân: -7- Kur'an-ı Kerim'de "rıvâ" anlamında yer alan bir terim; cennetin muhafızı kabul edilen melektir.

R. 174a/11, 174a/12, 174b/06, 174b/08

R.+a 174b/01

R.+dan 192b/10

R.+uñ 174b/04

Rize: -2- Şehir.

R. 242a/09, 248a/05

Ruķıyye: -5- Rukıyye (Rukayye) bint Muhammed (öl. 2/624). Hz. Peygamber'in kızıdır. Hicretten yirmi yıl önce Mekke'de doğmuştur. Resul-i Ekrem'in Hz. Hatice'den doğan çocuklarının üçüncüsüdür.

R. 087b/14, 210b/04, 260b/02, 297b/09

R.+ye 210b/09

Rüm: -34- Müslüman ülkelerinde oturan Yunan asıllı kimse.

R. 003a/07, 003a/08, 003a/09, 112a/06, 134a/02, 137b/04, 137b/06, 137b/10, 138a/14, 138b/03, 138b/13, 138b/14, 139a/01, 139a/05, 140a/07, 141b/03, 141b/07, 262a/12, 120b/04, 003a/08

R.+a 049b/05, 134a/04, 138b/02, 139b/06, 139b/08, 141b/09

R.+dan 139a/14

R.+i 139b/01

R.+lara 137b/08

Rüm-ı P. 120b/04

Rüme: -1- Medine'de Hz. Osman tarafından satın alınarak vakıf haline getirilen kuyudur. Medine'nin güneybatısında yer alan Akîk vadisinde bulunur.

R. 261a/12 272b/07

R.+yi 194b/11

Rüstem: -1- İran millî destanının en güçlü kahramanıdır.

R. 219b/02

S

Sabâğ bin 'Arafat (?) -1-

S. 120b/07

Şa'b bin Ma'ad (?) -1-

Ş. 121b/12

Sa'd -9- → Sa'd bin Mu'az

S. 114b/05, 115a/06, 115a/07, 115a/09, 115a/12, 269b/08

S.+i 114b/05, 116a/14

S.+uñ 115a/05, 115b/06

Sa'd bin 'Āş (?) -2-

S.+a 314b/08

S.+ı 270a/13

Sa'd bin Hanţala (?) -1-

S. 326a/02

Sa'd bin Mu'az -1- Ebû Amr Sa'd b. Muâz b. Nu'mân el-Ensârî el-Evsî (öl. 5/627). Ensâr'ın önde gelen sahabe. (krş. **Sa'd, 'Amr bin Sa'd, Sa'd Mu'az**)

S. 116a/13

Sa'd bin 'Ömer -1-

S. 318b/09

Sa'd bin 'Ubâde: -1- Ebû Sabit Sa'd b. Ubâde b. Düleym b. Hârîse el-Enârî (öl. 14/635). Ensâr'ın önde gelen sahabe.

S. 237a/10

Sa'd bin Vaqqâş -1- → **'Ömer bin Sa'd bin Vaqqâş**

S. 255a/14

Şadık (?) -1-

Ş.+ıdı 049b/15

Sa'dî Vaqqâş -1- → **'Ömer bin Sa'd Vaqqâş**

S.+a 269b/04

Şadık: -1- Hz. İsa'nın havarilerinden.

Ş.+ıdı 049b/15

Sa'd Mu'az -1- → **Sa'd bin Mu'az**

S. 114b/09

Şafiyye -13- → **Şafiyye bint-i Hüvey**

Ş. 121a/11, 121a/12, 122b/01, 126a/03, 126b/09, 126b/10, 126b/13, 126b/15, 134b/11, 211a/11

Ş.+i 121a/10

Ş.+nüñ 127a/02

Ş.+yi 121b/04

Şafiyye bint-i Hüvey: -1- Safiyye bint Hüvey

b. Ahtab (öl. 50/670 [?]). Hz. Peygamber'in hanımıdır. Medine'de muhtemelen 610'da doğmuştur. Babası Benî Nadîr'in reisi Hüvey b. Ahtab, annesi aynı kabileden Berre bint Semev'el'dir. (krş. **Şafiyye**)

Ş.+i 211a/04

Şafvân: -7- Safvân b. Mu'aţţal Hicretin 5. yılından önce Müslüman oldu. Hendek Gazvesine ve daha sonraki gavzelere katıldı. Uykusu çok ağır olduğu, ancak kendiliğinden uyanabildiği için Resul-i Ekrem onu ordunun artçısı olarak görevlendirir, o da unutulmuş eşyayı toplayıp sahiplerine verirdi.

Ş. 148b/04, 148b/07, 148b/09, 148b/15, 149a/01

Ş.+a 149b/11

Ş.+dan 149a/01

Şafvân bin 'Abbâs: -1- Râvî.

Ş. 147b/11

Şahîb bin Sinân Rûmî: -2- Ebü'l-Hasen Sâbit b. Sinân b. Sâbit b. Kurre es-Sâbî (öl. 365/975-76). Bağdat'ta, Abbâsiler döneminde ilme yaptığı katkıları ve tıp alanındaki hizmetleriyle tanınan Harranlı İbn Kurre ailesinin bir ferdi olarak dünyaya geldi; babası Sinân b. Sâbit, dedesi Sâbit b. Kurre'dir. Sâbit b. Sinân'ın günümüze ulaşan tek eseri **Kitâbü't-Târîh**'tir.

Ş. 093a/04, 093a/04

Sa'îd bin 'Ubeydullâhi'l Hanefî (?) -1-

S. 326a/05

Sa'îde Saķife: -1- Medine'de Hz. Ebû Bekir'in halife seçildiği yer. Sözlükte "gölgelik, çardak" anlamına gelen "sakîfe" kelimesi, Medine'de İslam öncesinden beri kabile mensuplarının hurma kurutmak gibi işlerde ortaklaşa kullandıkları ve toplantılar için bir araya geldikleri mekânları ifade eder. Sakîfetü Benî Sâide, Hazrec kabilesinin kollarından Sâideoğullarına ait Bi'ribudâa yakınlarındaki gölgeliktir ve İslam tarihinde Hz. Ebû Bekir'in halife seçildiği yer olması dolayısıyla önem taşımaktadır. Hz. Peygamber'in de zaman zaman buraya uğrayarak bir süre dinlendiği rivayet edilir. (krş. **Saķife**)

S.+sinde 237a/02

Sa'îr: -2- Cehennemdeki beşinci kapının adı.

S. 180a/10, 220a/05

Saķar: -1- Cehennemdeki dördüncü kapının adı.

S. 180a/10

Saķif: -1- Kabile adı.

S.+de 240a/01

Saķife → **Sa'îde Saķife** -2-

S. 237a/02

S.+ye 237a/09

Sâm -9- → **Sâm bin Nüh**

S. 033a/14, 033a/15, 033b/03, 033b/04

S.+a 033b/06

S.+ı 033b/02, 033b/09

S.+uñ 033a/13

Sâm-ı Nüh -2- → Sâm

S. 033a/08

S. 033a/08

Sâm bin Nüh: -1- Hz. Nuh'un oğlu.

(krş. **Sâm, Sâm-ı Nüh**)

S.+am 033b/06

Savhâ'il -1- : Meleklerin adı.

S.+dür 163a/01

Secnân -2- Cehennem'de bir dere adı.

S. 013b/05, 015a/01

Segiret : Cennette bir ırmağın adı.-1-

s. 031a/05

Sehlî bin Sa'd-i Sâ'id (?) -1-

S.+iye 324b/02

Selem bin Müslim -1- Zeyneb bint Hâris'in eşi.

S. 124a/06

Selmân -13- → **Selmân-ı Parsî**

S. 109b/05, 109b/06, 112a/01, 220b/09, 220b/12, 220b/15, 221a/01, 221a/02, 221a/05, 221a/06, 235a/15, 298b/13

Selmân bin Pârs -1- → **Selmân-ı Parsî**

S. 079a/01

Selmân-ı Pârisî -1- → **Selmân-ı Parsî**

S. 206a/05

Selmân-ı Pârsî: -1- Ebû Abdullâh Selmân el-Fârisî (öl. 36/656 [?]). İslamiyet'i kabul eden İran asıllı ilk sahbedir. (krş. **Selmân, Selmân bin Pârs, Selmân-ı Pârisî**)

S. 111b/09

Selsebîl: -2- Cennette bir ırmağın adı.

S. 175b/07, 220a/04

Semûd: -2- Kur'an-ı Kerim'de adı geçen ve Hz. Salih'in tebliğ faaliyetinde bulunduğu bir Arap kavmidir. Semûd kavmi, kökenleri Hz. İsmail'den önceki döneme dayanan ve Arabü'l-âribe (saf Arap) diye isimlendirilen nesli kesilmiş eski Arap kabilelerinden biridir.

Ş. 194b/07, 194b/09

Semüre bin Hâzab (?) -1-

S. 116a/01

Sevdâ: Abdullahi bin Mesa'nın annesidir.

S. 263a/01

Sevde bint Zem'a: -1- Ümmü'l-Esved Sevde bint Zem'a b. Kays el-Kureşîye (öl. 23/644). Hz. Peygamber'in hanımıdır. Mekke'de doğmuştur.

S.+y1 210b/11

Siccîne: -1- Cehennemde bir vadinin adı.

S. 157a/14

Sind (?) -11-

S. 035b/08, 035b/09, 036a/04, 036a/10, 036b/03, 037a/14, 037a/15, 037b/02

S.+e 035a/11, 035b/08, 037a/13

Sişos: -1- Hz. İsa'yı öldürmek için görevlendirilen bir asker.

S. 048a/06

Süccîn: -1- Cehennemde bir vadinin adı.

S.+dür 180b/14

Süfyân -4- → **Ebû Süfyân**

S. 110a/07, 110a/09, 110a/10, 130b/08

Süheyl -14- → **Süheyl bin 'Amr**

S. 117b/04, 117b/05, 117b/07, 117b/10, 117b/14, 118a/01, 118a/04, 118a/08, 118a/10, 118b/12, 119a/09

S.+i 117b/12

S.+ile 118a/13

Süheyl bin 'Amr: -1- Ebû Yezîd Süheyl b. Amr b. Abdışems el-Âmirî el-Kureşî (öl. 18/639). Müslüman olmadan önce Kureyş adına Hudeybiye Antlaşması'nı imzalayan kişi, sahabe. Cahiliye Devri'nde genç yaşına rağmen Kureyş'in ileri gelenleri arasında yer aldı. Oğullarından Ebû Cendel ile Abdullah, kızlarından Ümmü Külsûm ve iki kardeşi Mekke Dönemi'nde Müslüman oldu. Diğer çocuklarından Ubeydullah ve Utbe ile kızı Sehle daha sonra İslamiyet'i kabul etti. Hz. Peygamber'in, İslamiyet'e davet etmek üzere gittiği Tâif halkından umduğunu

bulamayınca kendisinden himaye talep ettiği ikinci kişinin Süheyl olması, Müslümanlara verdikleri eziyetler dolayısıyla kendilerine beddua edilenler arasında Süheyl'in de yer alması onun Mekke'deki içtimai ve siyasi konumunu göstermektedir. (**krş. Süheyl, Süheyl ibnü 'Amr**)

S.+ıla 118b/01

Süheyl ibnü 'Amr -1- → Süheyl bin 'Amr

S.+a 117b/01

Sükkân: -5- Kâ'b ibnü'l-Eşref'i öldüren kişi.

S. 127b/12, 127b/13, 127b/14, 128a/01, 128a/15

Süleymân: -21- Hz. Davud'un oğlu, İsrailoğullarına gönderilen hükümdar peygamberdir. Yahudilikte ve Hristiyanlıkta sadece kral, İslam'da ise hükümdar-peygamber kabul edilir.

S. 004b/01, 162b/10, 200b/07, 200b/12, 201b/15, 202a/15, 202b/10, 203a/03, 203a/04, 219a/14, 326a/03

S.+a 162b/06, 173a/08, 202a/11, 202b/02, 202b/04, 202b/06

S.+dan 200b/04

S.+ı 310b/08

S.+uñ 200b/11

S.+uñıdı 203a/01

Süleymân bin Şurad: -1- Ebü'l-Mutarriif Süleymân b. Surad b. el-Cevn el-Huzâî (öl. 65/685). Sahabe. Adı

Yesâr iken Müslüman olunca Hz. Peygamber adını Süleyman olarak değiştirdi. Resul-i Ekrem'in yaşadığı dönemde hayatı hakkında yeterli bilgi bulunmamakta, Medine'ye hicret edenler arasında yer aldığı sanılmaktadır. Kûfe şehri kurulunca oraya yerleştiği, Hz. Ali taraftarı olduğu halde Cemel Vakasına katılmadığı, bu sebeple Hz. Ali'nin ona sitem ettiği bilinmektedir. Süleyman, Sıffin Savaşı'nda Hz. Ali'nin sağ kanat piyadelerine kumandanlık etti. Hz. Ali'nin şehit edilmesinden sonra oğlu Hz. Hasan'a biat etti. Hz. Hasan'ın ölümü üzerine arkadaşlarıyla birlikte Hz. Hüseyin'e bir taziye mektubu yazarak kendisine bağlılığını bildirdi.

S. +a 318b/10

Sülüm (?) -1-

S.+idi 049b/15

Sürâka: -10- Ebû Süfyân Sürâka b. Mâlik b. Cü'şüm el-Kinânî el-Müdlîc. (öl. 24/645). Hicret sırasında henüz Müslüman olmadan Resul-i Ekrem'i yakalamaya çalışmasıyla ünlü sahabedir.

S. 099b/11, 099b/14, 100a/03, 100a/06, 199a/03

S.+nuñ 100a/02

S.+ya 099b/12

S.+yı 099b/11, 099b/15, 198b/14

S.+yıldı 199a/01

Ş

Şāh: -13- Kesri'nin başkomutanın adı.

Ş. 138b/01, 138b/11, 138b/13,
139a/01, 139a/04, 139b/01, 139b/08,
139b/15

Ş.+a 138b/09, 139a/12, 139b/06,
139b/13

Ş.+uñ 139b/12

Şāhid: -1- Hz. Muhammed'in isimlerindedir.
Sözlükte "bir olayın meydana gelişini
gören kimse, tanık" anlamındadır.

Ş. 190b/04

Şām: -38- Şam şehri. (krş. Dımışk)

Ş. 051b/12, 052a/06, 079a/12,
079a/13, 083a/12, 086a/09, 089b/09,
089b/11, 101b/05, 187a/09, 210a/08,
251a/02, 267b/12, 275b/04, 275b/05,
283a/13, 283b/05, 285a/15, 301b/06,
305b/08, 305b/12

Ş.+a 029a/08, 074b/06, 129a/13,
187a/06, 262a/12, 267b/12, 283b/13,
308a/02, 308a/10

Ş.+da 086a/11

Ş.+dan 083b/04, 268a/01, 283b/10

Ş.+ı 305b/09

Ş.+idi 084a/14

Ş.+uñ 275b/07, 305b/13

Şemsün -6- → Şem'ün

Ş. 052b/14, 053a/10, 053b/10,
053b/14, 054a/01

Ş.+uñ 054a/02

Şemsün bin Mesrüc -1- → Şem'ün

Ş. 051b/13

Şemsün bin Mesrücke -2- → Şem'ün

Ş. 002b/11, 051b/11

Şem'ün: -8- Hz. İsa ile Hz. Muhammed
arasında yaşamış olan Hz. Şemûn,
İncil ehlindedir. (krş. Şemsün,
Şemsün bin Mesrüc, Şemsün bin
Mesrücke)

Ş. 040b/10, 040b/11, 045b/01,
280a/07, 280a/09, 280a/11

Ş.+ı 035a/11

Ş.+ıdı 034b/11

Şeybe: -2- Hz. Peygamber'in dedesi.

Ş. 103a/11

Ş.+den 153a/11

Şimr: -16- Asıl adı Şimr bin Zî'l-Cevşen'dir.
Kerbelâ vakiasında çok önemli bir rol
üstlenmiştir. Müslim bin Akil'in
şehadet ortamını hazırlamış, Aşure
Günü savaş ateşinin çıkmasına neden
olmuş, Ömer bin Saad ordusunun sol
kanat komutanlığını yapmış, Hz.
Hüseyin'in kolunu bir kılıç darbesi
ile kopararak onu şehit etmiş. (krş.
Şimr bin zî'l-'arş)

Ş. 321a/01, 321a/15, 321b/03,
321b/11, 327a/10, 327a/12, 327b/06,
327b/13, 328a/01, 331a/13, 331b/01,
332a/13

Ş.+e 321a/13, 331a/01

Ş.+i 321a/11, 327b/12

Şimr bin zî'l-'arş -1- → Şimr

Ş.+1 318b/06

Şirüye: -5- Kesrî'nin oğlu.

Ş. 137a/12, 137b/05, 140a/11,
140b/06, 140b/09

Şiş bin Rab' (?) -1-

Ş.+i 324b/08

Şit: -1- Hz. Âdem'im üçüncü oğlu.

Ş.+e 167b/04

Şu'be:-2- Ebû Bekr Şu'be b. Ayyâş b. Salim el-Esedî el-Kûfî (öl. 193/809). Yedi kıraat imamından Âsım'ın meşhur iki ravisinden biri.

Ş. 119a/11

Ş.+nüñ 119a/07

T

Ṭā'if: -1- Suudi Arabistan'da bir şehir.

Ṭ. 141b/02

Ṭ.+e 267a/01

Ṭahir: -3- Hz. Muhammed'in oğludur. Asıl adı olarak Abdullah kullanılmakla birlikte "Tahir" ve "Tayyib" isimleri de kullanılmaktadır.

Ṭ. 087b/13, 210b/03, 210b/07

Ṭalha: -12- Ebû Muhammed Talha b. Ubeydillâh b. Osmân et-Teymî el-Kureşî (öl. 36/656). Aşere-i Mübeşşere'den olan sahabe. İslam öncesi Mekke'nin önemli

tüccarlarından biri olan Talha ticaret için bulunduğu Busrâ'da karşılaştığı bir rahipten Hz. Muhammed'in peygamberliğini öğrenince hemen Mekke'ye döndü ve Hz. Ebû Bekir vasıtasıyla İslamiyet'i kabul edip ilk Müslümanlar arasında yer aldı. Vahiy kâtipliği de yapan Talha hem cennetle müjdelenen on sahabeden hem de Resûlullah'ın havarisi diye bilinen on iki kişiden biridir. Müslüman olduğu günlerde Hz. Ebû Bekir ile aynı ipe bağlanarak işkence gördüğünden her ikisi "Karîneyn" (yakın dost) diye anılır. Suriye'de bulunduğu dönemde gerçekleşen Habeşistan hicretine katılmadı. Resul-i Ekrem Medine'ye hicret ettikten sonra Hz. Ebû Bekir'in ailesini Medine'ye o götürdü. Uhud Gazvesinden itibaren bütün savaşlarda yer aldı. Kahramanca savaştığı Uhud Gazvesinde Resûlullah'ı korurken birçok yerinden yaralandı ve eli çolak kaldı. Hz. Peygamber'in hanımlarından dördünün kız kardeşleriyle evlenen Talha'nın on beş çocuğu oldu.

Ṭ. 255a/13, 256b/03, 266b/03,
266b/08, 268a/10, 268b/02, 268b/09,
268b/10, 269a/06, 282b/08, 282b/09

Ṭ.+yıla 264a/05

Ṭatıyās: -4- Hz. İsa'yı öldürmek için askerlerle birlikte gönderilen Yahudi padişahın yakın arkadaşı.

Ṭ. 047a/12, 047a/15, 047b/01

Ṭ.+yıldı 047a/10

Ṭaytūs: -2- Hak Teâlâ tarafından İsrailoğularına gönderilen güçlü bir padişah.

T. 058a/10

T.+ıdı 058a/09

Tebük: -5- Hz. Peygamber'in Bizanslılara karşı düzenlediği gazve (Receb 9/Ekim 630).

T. 141b/01, 261a/09, 272b/08

T.+de 194b/10

T.+e 213b/03

T.+idi 220b/06

Tehāvün: -3- Kavim.

T. 003a/09, 140b/10, 140b/12, 141a/01

Tersâ: -13- Hristiyan.

T. 155b/04, 323b/08

T.+lar 027a/12, 069b/01, 073b/10, 133a/14, 133a/03, 058a/14

T.+lardan 069a/06, 072a/04

T.+ları 093b/05

T.+laruñ 255b/04

T.+lık 072a/11

Tesnim: -1- Cennette bir ırmağın adı.

T. 175b/07

Tih → **Ṭür** -1-

T. 198b/03

Tomās: -6- Hz. İsa'nın havarilerden.

T. 034b/11, 035a/13, 035a/14, 035b/01, 035b/03

T.+ı 035a/11

Ṭufeyl -3- → **Ṭufeyl ibn-i 'Amr**

T. 198a/11

T.+uñ 198a/06, 198a/13

Ṭufeyl ibn 'Amr: -1- Et-Tufeyl b. Amr b. Tarîf el-Ezdî ed-Devsî (öl. 12/633). Kabilesinin İslam'a girmesine vesile olan sahabedir. Yemenli Ezd kabilesinin Devs boyunun ileri gelenlerindedir. Müslüman olmadan önce cömertliği ve şairliğiyle tanınmaktadır. Kendisinin Amr ve Haris adlı iki oğlu vardır. İslamiyet'i kabul ettikten sonra "Zinnûr" lakabını almıştır. Hicretten önce Müslümanların muhasara altında buldukları dönemde İslam'a girmek için Yemen'den Mekke'ye gelmiştir. (**krş. Ṭufeyl**)

T. 198a/04

Ṭür: -1- Hz. Mûsâ'ya Tevrat'ın verildiği dağdır. Kaynaklarda Sînâ olarak da geçmektedir. Sînâ Yarımadası'nın güneyinde bulunan dağla özdeşleştirilen Sînâ, Yahudi, Hristiyan ve İslam geleneklerinde Hz. Mûsâ'ya Tevrat'ın verildiği yer olarak kabul edilir. (**krş. Tih**)

T. 199a/10

Türk: -1- Türkiye.

T. 112a/06

Türkistân: -1- Orta Asya'nın büyük kısmı için kullanılan tarihî bir terim.

T.+a 278b/12

U

‘Ubāde bin Şāmit -1- Ebü'l-Velīd Ubāde b. es-Sāmī b. Kays el-Ensārī el-Hazrecī (öl. 34/654). Sahabe. 586'da Medine'de doğdu. Birinci Akabe Biati'nda bulundu. Ertesi yıl yapılan İkinci Akabe Biati'na da katıldı, orada seçilen on iki nakip arasında yer aldı. Medine'ye dönünce İslamiyet'i yaymak için büyük gayret gösterdi.

‘U. 273b/03

‘Ubeyd → **‘Ubeyd bin ‘Abdullāh el-Mudaḥac** -5-

‘U. 321a/02, 330a/12, 330b/02, 330b/13, 333b/08

‘Ubeyd bin ‘Abdullāh el-Mudaḥac -1- Maktel-i Hüseyin hadisesinde Hz. Hüseyin'in yanında savaşan bir asker. (krş. ‘Ubeyd)

‘U.+1 326a/02

‘Ubeydetü’bni Ziyād: -1- Emevi Valisi. (krş. ‘Ubeydetü’llāh ibn-i Ziyād, ‘Ubeydullāh, ‘Ubeydullāh bin Ziyād)

‘U. 311b/07

‘Ubeydetü’llāh ibn-i Ziyād -2- → **‘Ubeydetü’bni Ziyād**

‘U. 311b/08, 311b/12

‘Ubeydullāh -29- → **‘Ubeydetü’bni Ziyād**

‘U. 312a/02, 312a/10, 312a/12, 318a/06, 318a/07, 318a/10, 318a/12, 318a/15, 318b/02, 318b/04, 318b/05, 319a/01, 319a/02, 319a/04, 319a/05, 319a/13, 321a/06, 321b/13, 326a/05, 329a/13, 329b/01, 329b/08, 329b/12, 331a/05, 333b/13, 333b/15

‘U.+a 319a/15, 322a/02

‘U.+dan 322b/06

‘Ubeydullāh bin Ziyād -19- →

‘Ubeydetü’bni Ziyād

‘U. 312a/01, 313b/09, 317b/07, 320b/13, 321a/01, 329a/11, 330a/08, 330b/03, 333b/07, 333b/08

‘U. +e 317b/06, 317b/15, 318a/05, 321b/12, 332b/10

‘U.+uñ 321b/03

Uḥud: -13- Müslümanlarla Mekkeli müşrikler arasında yapılan ikinci büyük savaştır (3/625). Savaşa adını veren Uhud Dağı, Medine'nin kuzeyinde Mescid-i Nebevî'ye yaklaşık 5 km mesafededir. Bölgedeki dağ silsilelerinden ayrı ve tek başına bulunduğu için bu adı aldığı anlaşılmaktadır.

U. 003a/04, 106b/07, 106b/08, 107b/06, 107b/07, 107b/08, 108b/07, 109b/12, 127a/14, 138a/03, 229b/09, 307a/03

‘Uḳayl: -2- Benî Ukayl. Adnânîlerden Kays Aylân'a mensup bir Arap kabilesi.

‘U.+dan 105b/03, 105b/04

Uḳbe bin ‘Amr: -1- Ebû Hammād Ukbe b.

Âmir b. Abs el-Cühenî (öl. 58/678). Suffe ehlerinden, Mısır valisi. Pek çok künyesi arasında en meşhuru Ebû Hammâd'dır. Müslüman olmadan önce çölde çobanlık yapardı. Hz. Peygamber'in hicret ettiğini duyunca Medine'ye gitti. Resul-i Ekrem tercihi kendisine bıraktığı halde bedeviler gibi sadece bağlılık yeminiyle kalmayıp bir muhacir gibi hicret biatı etti. Kısa bir süre bâdiyeye döndüyse de arkasından Suffe ashabı arasına katıldı ve dinî bilgisini ilerletti. Kıraat, fıkıh, ferâiz, şiir ve kitâbet alanlarında sayılı kişilerden biri oldu. Resûlullah'ın kendisine müracaat eden iki kişi arasındaki bir meselenin Ukbe tarafından çözümlenmesini istemesi onun ilmî yeterliliğini ortaya koymaktadır.

U. 273b/05

'Ukbe bin Ebî Muayt: -1- Ebû'l-Velîd Ukbe b. Ebî Muayt b. Ebî Amr b. Ümeyye el-Ümevî (öl. 2/624). Hz. Peygamber'in azılı düşmanlarından. Dedesi Emevîlerin atası Ümeyye b. Abdüşems'in oğlu Ebû Amr'dır. Ukbe, İslamiyet'in doğuşundan önce Mekke'nin zenginleri ve ileri gelenleri arasında yer alıyordu. Abdullâh b. Mes'ûd'un, çocukluğunda sürülerine çobanlık yaptığı bilinmektedir.

'U.+1 262b/01

'Ukkâşe -16- → 'Ukkâşe bin Hâriş

'U. 220b/07, 221a/10, 221b/03, 221b/08, 221b/15, 222a/07, 222a/11, 222b/05, 222b/07, 222b/09, 222b/12, 222b/14, 222b/15

'U.+ye 221a/02, 222a/08

'U.+yile 222b/12

'Ukkâşe bin Hâriş: -1- Ebû Mihsan Ukkâşe b. Mihsan b. Hursân el-Esedî (öl. 11/632). Sahabedir. Resul-i Ekrem vefat ettiğinde kırk dört yaşlarındadır. Sahabeden Ebû Sinân ile Ümmü Kays bint Mihsan'ın kardeşi, Sinân b. Ebû Sinân'ın da amcasıdır. Benî Ümeyye'nin mevalisi olarak bazı yakınlarıyla birlikte Mekke'de yaşayan Ukkâşe ilk Müslümanlardan- dır. Bedir Savaşı'nda büyük kahramanlık göstermiştir. Savaş sırasında kılıcının kırılması üzerine Resul-i Ekrem'in kendisine verdiği sopanın keskin bir kılıca dönüştüğü rivayet edilmiş, Ukkâşe'nin "avn" adı verilen bu silahı hem Bedir'de hem daha sonra katıldığı savaşlarda kullandığı belirtilmiştir. Ukkâşe'nin Resul-i Ekrem'in sırtındaki nübüvvet mührünü öptüğü şeklinde yaygın bir rivayet vardır. (krş. 'Ukkâşe)

'U. 220b/01

'Utbe: -10- Hind bint Utbe b. Rebîa b. Abdüşems b. Abdimenâf b. Kusayy el-Kureşîyye (öl. 14/635). Ebû Süfyân'ın hanımı. Babası Utbe ve annesi Safiyye bint Ümeyye tarafından Hz. Peygamber ile aynı soydan gelir. Kendisi azılı İslam

düşmanlarından biri olduğu halde kardeşi Ebû Huzeyfe İslamiyet'i ilk kabul edenlerden biriydi. Hind önce Hâlid b. Velid'in amcasının oğlu Hafs (Fâkih) b. Mugîre el-Mahzûmî ile evlendi. Daha sonra Ebû Süfyân'ıla evlendi. Bu evlilikten de Muâviye ve Utbe adlı oğulları ile Cüveyriye ve Ümmü'l-Hakem adlı kızları dünyaya geldi. (**krş. Hind**)

'U. 095b/14, 096a/07, 096b/01, 096b/07, 103a/11,108a/08, 108a/10, 110b/03

'U.+den 153a/11

'U.+yi 096b/02

'**Uzzâ**: -1- İslam öncesi Arap toplumundaki putlardan biri.

'U.+ya 187a/02

Ü

Übey bin Halef: -7- Hz. Peygamberin en azılı düşmanlardan biri.

Ü. 137b/09, 137b/11, 137b/15, 138a/02, 138a/04, 138a/05, 138a/08

Übey ibn-i Ka'b: -1- Hz. Peygamber'e kâtiplik yapan ve Kur'an'a hizmetleriyle tanınan sahabe.

Ü. 089a/14

Ümmigülşüm -9- → **Ümmügülşüm**

Ü. 087b/14, 210b/04, 210b/08, 260b/02, 289a/14, 290b/02, 297b/09, 289a/13

Ü.+i 210b/08

Ümmiḥabibe -3- → **Ümmiḥabibe bint-i Ümmisüfyân**

Ü. 274a/04, 304b/02

Ü.+ye 274a/11

Ümmiḥabibe bint-i Ümmisüfyân: -1- Ümmü Habîbe Remle bint Ebî Süfyân Sahr b. Harb el-Ümeviyye (öl. 44/664). Hz. Peygamber'in hanımıdır. İslamiyet'ten on yedi yıl önce doğmuştur. Babası Kureyş kabilesinin reislerinden Ebû Süfyân, annesi Safiyye bint Ebü'l-Âs b. Ümeyye b. Abdüşems'tir. Soyu Resul-i Ekrem'in soyu ile dedeleri Abdümenâf'ta birleşir. (**krş. Ümmiḥabibe, Ümmüḥabibe**)

Ü.+ı 211a/01

Ümmiḥakîm: -1- Hz. Muhammed'in halası.

Ü. 211a/11

Ümmihânî: -8- Hz. Ali'nin kız kardeşi, sahabe. Adı tam olarak tespit edilememiş; Fâhite, Hind veya Fatıma olabileceği zikredilmiştir. Kureyş kabilesi şairlerinden eski kocası Hübevre'nin bir şiirinde ona Hind diye hitap ettiği kaydedilmektedir.

Ü. 153b/04, 185b/08, 185b/09, 185b/14, 186b/02, 186b/11, 187b/12,187b/15

Ümmiyye: -3- Hz. Muhammed'in halası.

Ü. 207b/12, 211a/11, 315b/09

Ümmügülşüm: -1- Ümmü Külsûm bint

Muhammed (öl. 9/630). Hz. Peygamber'in kızıdır. 605 ile 610 yılları arasında Mekke'de doğmuştur. Zeyneb ve Rukıyye'den sonra Resul-i Ekrem'in üçüncü kızı olup annesi Hz. Hatice'dir. Asıl isminin Ümeyye veya Âmine olduğu belirtilmiştir. Çocuğu bulunmadığı halde niçin Ümmü Külsüm şeklinde anıldığı bilinmemektedir. (krş.

Ümmigülşüm)

Ü. 319b/12

Ümmühabibe -2- → Ümmiḥabibe bint-i Ümmisüfyân

Ü. 134b/10, 274a/08

Ümmü'l-Fazl: -5- Hz. Peygamber'in amcası Abbâs'ın hanımı, sahabe.

Ü. 105b/11, 105b/15, 316b/02, 316b/03, 316b/05

Ümmü Seleme: -6- Ümmü Seleme Hind bint Ebî Ümeyye Süheyl (Huzeyfe) b. Mugîre el-Kureşîyye el-Mahzûmiyye (öl. 62/681). Hz. Peygamber'in hanımıdır. Hind isminden çok Ümmü Seleme künyesiyle tanınır. Kureyş kabilesinin Benî Mahzûm koluna mensuptur. Soyu Resul-i Ekrem'in soyu ile yedinci dedeleri Mürre'de birleşir. Babası Ebû Ümeyye cömert olduğu ve birlikte seyahat ettiği yolcuların yiyeceklerini karşıladığı için "Zâdü'r rekb" (kafilenin azığı) unvanıyla anılmıştır. Annesi Firâsoğullarından Âtike bint Âmir el-Kinâniyye'dir. (krş. Hind bint-i Ümeyye)

Ü. 119b/02, 119b/04, 134b/10, 297a/12, 297a/13

Ü.+ye 316b/10

Üsâme: -6- Ebû Muhammed (Ebû Zeyd, Ebû Abdillâh, Ebû Hârîse) Üsâme b. Zeyd b. Hârîse el-Kelbî (öl. 54/674). Sahabedir. Hicretten sekiz yıl önce (614) Mekke'de doğmuştur. Babası Zeyd b. Hârîse, Hz. Hatice'nin kölesidir. Hatice, Hz. Muhammed'le evlenince kölesini ona hediye etmiş, o da azat ederek kendi yanında tutmuştur. Annesi, Resul-i Ekrem'in dadısı Ümmü Eymen'dir.

Ü. 207a/07, 217b/08, 217b/14

Ü.+yi 217b/07, 242a/02, 266b/13

V

Vahşî: -6- Matûn'un kölesi.

V. 110b/02, 110b/05, 110b/07, 249a/13, 249b/06, 249b/08

Vâ'iz: -2- Hz. Muhammed'in isimlerindedir. "Öğüt veren" anlamında kullanılmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de vaaz kelimesi bulunmamakla birlikte birçok ayette "mev'iza, vâizîn", ayrıca "va'z" kökünden fiiller geçer. Allah Teâlâ, Hz. Peygamber'e insanları dine hikmetle, güzel öğütlerle ve en güzel usulle davet etmesini emretmektedir. Bazı ayetlerde muhtelif emir ve yasaklar zikredilip çeşitli bilgiler verildikten sonra

bunlarla Allah'ın insanlara nasihat ettiği belirtilmekte, Resul-i Ekrem'e de çevresindekilere vaaz ve nasihatte bulunması emredilmektedir.

V. 189b/02, 304a/06

Varaqa: -7- → Varaqa bin Nevfel

V. 087a/04, 087a/08, 087a/12, 087a/14, 088b/10, 088b/12, 089a/11

Varaqa bin Nevfel: -2- Varaka b. Nefel b. Esed el-Kureşî (öl. 610). Hz. Hatice'nin amcasının oğlu, Mekkeli hanifelerden. (krş. **Varaqa**)

V. 087a/01, 088b/09

Vehb: -18- → Vehb bin Münebbih

V. 009a/09, 010b/04, 015b/05, 018b/13, 021b/06, 022b/04, 028a/06, 028b/13, 030b/15, 031b/09, 035b/08, 041a/06, 044a/07, 046b/10, 049b/12, 054a/08, 058a/01, 072a/12

Vehb bin 'Abdullah: -1- Maktel-i Hüseyin hadisesinde Hz. Hüseyin'in yanında savaşan bir asker.

V.+1 326a/01

Vehb bin Münebbih: -4- Ebû Abdillâh Vehb b. Münebbih b. Kâmil es-San'ânî (öl. 114/732). Yemenli tâbiî. Sahâbeden Abdullâh b. Abbâs, Abdullâh b. Ömer, Câbir b. Abdullâh, Enes b. Mâlik, Ebû Saîd el-Hudrî ve Nu'mân b. Beşîr'den hadis rivayette bulundu. (krş. **Vehb**)

V. 058b/07, 069b/05, 070b/11, 071b/04

Velid -4- → Velid bin Muğire

V. 097a/10, 103a/12,

Velid -4- → Velid bin 'Utbe bin Süfyân

V. 309b/08, 309b/11

Velid bin 'Ukbe -2- → Velid bin 'Utbe bin Süfyân

V. 282a/11, 310a/01

Velid bin Muğire: -1- Ebû Abdışems el-Velid b. el-Muğire b. Abdillâh el-Mahzûmî (öl. 1/622). Hz. Peygamber'in ve İslamiyet'in azılı düşmanlardan biri. (krş. **Velid**)

V. 097a/07

Velid bin 'Utbe bin Süfyân -1- Emevîlerin Medine valisi. (krş. **Velid**, **Velid bin 'Ukbe**)

V.+ıdı 309a/12

Y

Yağfür: -1- Mısır padişahının Hz. Peygamber'e gönderdiği hediye Mısır çeşğinin adı.

Y. 134b/07

Yahşâ: -1- Göğün yedinci katı.

Y.+dur 180a/03

Yahüdi: -1- Hz. Musa'nın dinine bağlı olan kimse, Musevi.

Y. 072a/05

Yahyâ: -66- İsrailoğullularına gönderilen peygamberlerden biri. Hz. Zekeriya'nın oğludur. Annesinin ismi Elisa olup, İmrâ'nın kızı idi. Hz.

Davud'un neslinden olan Hz. Yahyâ, Hz. Meryem'in teyzesi oğlu idi. Allahü Teâlâ, onu babası Zekeriya'nın duası üzerine ihsan etti. İsminin Yahyâ olması, Allahü Teâlâ tarafından bildirildi. Küçük yaşından itibaren Tevrat'ı öğrendi. Ona hikmet ve şefkat verdi. Ergenlik çağına ulaştığı zaman, peygamberlik emri bildirdi. İsrailoğullarını Tevrat'ın hükümlerine uymağa davet etti. İlk önce Hz. Mûsâ'nın şeraitine göre amel ediyordu. Hz. İsa'ya İncil indirildikten sonra, Tevrat'ın hükmünün kaldırılması üzerine, Hz. İsa'nın bildirdiği emir ve yasaklarla amel etti. Kavmini de İncil'in hükümlerine uymağa davet etti. Zalim Yahudi hükümdarı büyük Herod'un torunu Birinci Herod tarafından şehit edildi. Mübarek bedeninin parçaları başka başka şehirlerdedir. Baş, Şam'daki Ümeyye Camii'ndedir. **(krş. Yahyâ bin Zekeriyyâ)**

Y. 002b/01, 002b/11, 005a/10, 009a/06, 009a/08, 009a/10, 009a/11, 009b/07, 010a/03, 010a/05, 010b/01, 010b/06, 010b/12, 010b/13, 010b/14, 011a/05, 011a/08, 011a/11, 011a/14, 011a/15, 011b/01, 012a/09, 012a/14, 012b/04, 012b/15, 013a/01, 013a/02, 013a/15, 013b/06, 014a/05, 014a/12, 014a/13, 014b/04, 014b/09, 015a/05, 015a/07, 015b/02, 020b/01, 020b/08, 022a/08, 034b/13, 049b/11, 051a/11, 051a/13, 051b/03, 051b/04, 219b/01, 261a/05, 273a/09

Y.+dan 009b/13, 013a/12

Y.+dur 007a/14

Y.+nuñ 008b/03, 010b/04, 012a/07, 015a/15, 015b/06, 020a/15, 051b/08

Y.+ya 010a/12, 012a/06, 020a/09

Y.+yı 013a/11, 014a/11, 051b/05

Y.+yıla 009b/09

Yahyâ bin Şâlih: -1- Ebû Zekeriya (Ebû Sâlih) Yahyâ b. Sâlih el-Vuhâzî ed-Dımaşkî (ö. 222/837). Humuslu muhaddis ve fakih.

Y. 242b/02

Yahyâ bin Zekeriyyâ -1- → **Yahyâ**

Y. 015b/03

Yahyâ ibni Â'şem: -1- Râvî.

Y. 300b/08

Ya'qaris: -1- Hz. İsa'nın havarilerden.

Y. 034b/12

Ya'küb: -3- İsrailoğullarına gönderilmiş bir peygamber olup Kur'an'da muhtelif vesilelerle zikredilirken şeceresi de ortaya çıkmaktadır. Buna göre Yakub, İshak Peygamber'in Refeka'dan olan oğludur.

Y. 009b/12, 150a/13

Y.+a 162a/15

Yelsefe': -1- Elisa (Elizabeth). İmrâ'nın kızı ve Zekeriya'nın eşi.

Y.+idi 004b/04

Yemen: -11- Arap Yarımadası'nın güneybatısında bir ülkedir.

Kızıldeniz'e ve Hint Okyanusu'nun Aden Körfezi'ne kıyısı olan Yemen; kuzeyden Suudi Arabistan, doğudan Umman ile komşudur.

Y. 314a/01

Y.+de 068b/10

Y.+den 068b/11, 234b/01, 242a/07, 316a/06

Y.+e 231b/06, 233a/10, 242a/06, 314a/01, 316a/06

Yeşrib : → -1- **Medine**

Y. 209b/15

Yezid: -48- Ebû Hâlid Yezîd b. Muâviye b. Ebî Süfyân el-Kureşî el-Ümevî (öl. 64/683). Emevî halifesi. 26 (647) veya 27 (648) yılında Dımeşk'ta doğdu. Annesi Yemen asıllı Kelb kabilesinden Meysûn bint Bahdel'dir. Babası Muâviye, oğlunun çöl ortamında yetişmesini sağlamak amacıyla onu annesiyle birlikte Kelb kabilesinin yaşadığı Tedmür civarındaki bâdiyeye gönderdi. Yezîd burada bedevi hayatının şartlarına göre büyüdü. Ata binme ve silah kullanmada maharet kazandı, fasih Arapçayı öğrendi. Bu arada içki ve eğlence dünyasını tanıdı. Yarış atları ve av köpekleri edindi, şiirle meşgul oldu. Muaviye oğlunu Dımeşk'a getirttikten sonra onun eğitimiyle yakından ilgilendi. Onun için nesep alimi Dağfel b. Hanzale gibi özel hocalar tuttu. Ancak Yezîd'in çölde edindiği kötü alışkanlıklarını

sürdürmesi, bilhassa oyun ve eğlenceye düşkünlüğü halk tarafından yadırgandı ve eleştirilmesine yol açtı.

Y. 310a/06, 310b/07, 310b/11, 311b/01, 316a/07, 317b/06, 318a/08, 320b/08, 322a/12, 323b/04, 326a/05, 330b/07, 330b/15, 331a/01, 331a/02, 331a/14, 331b/03, 331b/06, 331b/11, 331b/14, 332a/01, 332a/02, 332a/04, 332b/03, 332b/09, 333a/08, 333b/02, 333b/08

Y.+den 314b/11, 321b/06

Y.+e 301b/08, 309a/09, 310a/01, 310b/03, 311a/15, 317b/14, 321a/10, 333b/04, 333b/05

Y.+i 301b/06

Y.+ile 310a/07

Y.+üñ 310b/13, 311b/08, 316a/06, 321b/04, 331a/01, 331a/08

Yezîd bin Huseyn: -1- Maktel-i Hüseyin hadisesinde Hz. Hüseyin'in yanında savaşan bir asker.

Y. 326a/01

Yûfâs: -5- Hz. İsa havarilerinden.

Y. 060a/05, 060a/07, 060a/08, 060a/11

Y.+a 059b/05

Yuhanes: -1- Hz. İsa havarilerinden.

Y. 059a/08

Yûhannâ: -1- Hz. İsa havarilerinden.

Y. 034b/12

Yuhis: -3- Hz. İsa havarilerinden.

Y. 059b/11, 059b/13, 059b/15

Yuḳas: -1- Hz. İsa havarilerinden.

Y. 059a/10

Yünān: -1- Güneydoğu Avrupa'da ülke.

Y.+1 305b/09

Yūnus: -28- Yunus Peygamber. Yunus kendisine, değerleri gibi vahyi indirildiği bildiren bir peygamber. Tevrat'ta Yunâ b. Amittay olarak geçen bu peygamber, Kur'an'da tasrih edilerek zikredildiği dört yerde sadece Yunus şekliyle yer almaktadır.

Y. 002b/06, 034b/12, 035b/07, 035b/08, 035b/10, 035b/12, 036a/02, 036a/03, 036a/10, 036b/01, 036b/08, 036b/09, 036b/11, 036b/12, 036b/15, 037a/02, 037a/03, 037a/14, 037a/15

Y.+a 035b/13, 059b/05

Y.+am 035b/14

Y.+1 035a/11, 035b/11, 036a/09, 036b/05

Yūsuf: -36- İsrailoğularına gönderilen bir peygamber, Yakub peygamberin Rahil'den olan oğlu olup, dedeleri İbrahim, İshak ve Yakub'dur.

Y. 010a/11, 010a/14, 018b/04, 022a/04, 162b/03, 196a/14, 219a/09, 260b/13, 261a/06

Y.+a 010a/10, 162a/15, 196a/07, 196a/15, 260b/14

Y.+1 224a/07

Y.+1la 022a/08

Yūsuf: Hz. Meryem'in nişanlısıdır.

Y. 021b/10, 021b/11, 021b/13, 022a/02, 023a/09, 023a/10, 023a/12, 023a/15, 025a/07, 025a/11, 025a/14, 026a/06, 026a/09, 027a/08, 027a/10

Y.+a 026a/05,

Y.+dan 022a/09

Y.+1 025a/02,

Y.+1la 025a/13

Yūsuf bin Ya'ḳūb Neccār: -1- Hz. Meryem'in halasının oğlu.

Y. 018b/03

Yūsuf ibni Mālik Zū'ar (?) -1-

Y. +a 206a/07

Z

Zekeriyyā: -103- İsrailoğularına gönderilmiş son peygamberlerden biri olup, Yahya peygamberin babasıdır. İsmi, Zekeryyâ bin Âzen bin Müslim bin Sadun olup soyu Hz. Süleyman'a ulaşır. Kâşifi'nin bildirdiğine göre Kudüs'de Mescid-i Aksâ'da Tevrat yazardı, kurban kesmeyi idare ederdi. Marangozluk yapar ve elinin emeğiyle geçinirdi. Kavmi tarafından şehit edildi. Türbesi Halep'tedir.

Z. 002b/01, 004a/04, 004a/05, 004b/04, 004b/05, 004b/10, 004b/13, 004b/15, 005a/05, 005a/09, 005b/04, 006a/01, 006a/02, 006a/05, 006a/09, 006a/12, 006a/14, 006b/03, 006b/08, 006b/10, 006b/13, 007a/05, 007a/11,

007a/15, 007b/09, 007b/14, 008a/02,
008a/05, 008a/06, 008a/09, 008a/12,
008b/04, 008b/11, 008b/15, 009a/02,
009a/07, 009a/13, 009b/03, 010b/09,
011b/08, 012b/11, 012b/14, 013a/01,
013a/03, 013a/06, 013a/15, 013b/02,
013b/10, 014a/02, 017a/09, 017b/05,
017b/06, 017b/10, 018a/02, 018a/04,
018a/06, 018a/14, 018b/02, 018b/05,
018b/08, 019a/01, 019a/05, 020a/07,
020a/10, 020a/15, 020b/01, 020b/07,
022a/05, 022a/06, 022b/05, 022b/07,
023a/08, 023a/15, 023b/05, 024b/05,
024b/11, 024b/13, 025a/01, 032b/07,
146b/02, 281b/11

Z.+da 020a/11

Z.+dan 018b/01

Z.+nuñ 004b/03, 007a/09, 007a/10,
009a/09, 009a/13, 010b/11, 011b/09,
020a/13, 020a/14, 023b/02, 025a/08

Z.+ya 005a/12, 010b/06, 017b/01,
018b/07, 020b/07

Z.+yı 008b/05, 008b/09, 015a/05

Zencebîl: -1- Cennette bir ırmağın adı.

Z. 175b/08

Zeyd -26- → Zeyd bin Hâriş

Z. 207a/15, 208a/07, 208a/08,
208a/09, 208a/10, 208a/11, 208b/03,
208b/04, 208b/05, 208b/09, 208b/14,
208b/15, 209a/01, 209a/06, 209a/08,
209a/10, 212a/09, 212b/01, 212b/08

Z.+e 207b/14, 209a/04

Z.+i 207b/13, 207b/14

Zeyd bin Hâriş: -2- Ebû Üsâme Zeyd b.

Hârise b. Şerâhîl (Şurahbîl) el-Kelbî
(öl. 8/629). Resul-i Ekrem'in evlatlığı
ve azatlısıdır. Aslen Yemen menşeli
Kelb kabilesindedir. Hz.
Peygamber'den sadece on yaş küçük
olduğu hâlde evlatlığı olmasından
dolayı önceleri Zeyd b. Muhammed
diye anılmaktadır. Ancak evlatlıkların
öz babalarının adıyla anılmasını
emreden ayet indikten sonra babası
Hârise'nin adıyla anılmaya
başlanmıştır. Resulullah tarafından
çok sevildiği için "hibbû Resûlillâh"
lakabıyla tanınmaktadır. (**krş. Bû
Zeyd, Zeyd, Zeyd bin Muhammed,
Zeyd bin Resûlallah, Zeyid**)

Z. 207a/07, 324b/08

Zeyd bin Muhammed -1- → Zeyd bin Hâriş

Z. 207a/13

Zeyd bin Resûlallah -1- → Zeyd bin Hâriş

Z. 207a/14

Zeyd bin Şâbit: -2- Ebû Hârice (Ebû Saîd)

Zeyd b. Sâbit b. Dahhâk el-Hazrecî
en-Neccârî (öl. 45/665 [?]). Sahabe.
Medine'de doğdu. Hazrec kabilesinin
Neccârîoğulları kolundandır. Babası
Sâbit, Buâs Savaşı'nda öldüğünde
Zeyd altı yaşındaydı. Annesi Nevvâr
bint Mâlik'tir. Çok akıllı ve hâfızası
güçlü bir çocuk olan Zeyd, Hz.
Peygamber Medine'ye gelmeden
önce on yedi sureyi ezberlemişti.
Hicretten hemen sonra akrabaları
tarafından Resul-i Ekrem'e tanıtıldı,
ezberlediği sureleri ona okudu ve

onun takdirini kazandı. Resûlullah, Yahudilerle yaptığı görüşmeler ve yazışmalar sırasında kendisine yardımcı olması için Zeyd'in İbranice (veya Süryânice) yazmayı öğrenmesini istedi; o da kısa sürede bu yazıyı öğrendi. Bedir Gazvesinde esir düşen müşriklerin okuryazarlarından okuma yazma öğrenenler arasında Zeyd de vardı. Zeyd b. Sâbit'in ayrıca Farsça, Rumca, Kıptice ve Habeşçe bildiği; rivayet edilmektedir. Yaşı küçük olduğundan Uhud Gazvesine katılmasına izin verilmedi ve şehirde kalanları korumakla görevlendirildi. Hendek Gazvesinde hendek kazılırken çıkan toprağı taşımaya yardım etti. Vahiy inmeye başladığında Hz. Peygamber'in kendilerine haber gönderdiği kâtipler arasında Zeyd de vardı. Aynı zamanda Resul-i Ekrem zamanında Kur'an-ı Kerim'in tamamını ezberleyen ensara mensup dört kişiden biriydi. (krş. Zeyd-i Şâbit)

Z. 238a/04, 272a/12

Zeyd bin Sa'ne: -2- Zeyd b. Sa'ne el-İsrâîlî (öl. 9/630). Sahabedir. Medine'de doğmuştur. Medine'deki Yahudilerin seçkin alimlerinden ve hahamlarındandır. Medine'de Hz. Peygamber'i gördükten sonra peyderpey Müslümanlığı benimseyen bir grup Yahudi arasında yer almıştır. Zeyd b. Sa'ne'den rivayet edilen tek haber onun Müslüman oluşuyla

ilgilidir. Abdullâh b. Selâm tarafından rivayet edilen ve "Muhammed'in yüzüne bakar bakmaz peygamberlik alameti olarak bilinen ne varsa hepsini onda gördüm" diye başlayan bu haber, veresiye alışverişin caiz olduğu ve alacağını istemeye gelen hak sahibine borcunu zamanında ödeyip gönlünü almak gerektiği gibi hükümler ve ahlaki bilgiler ihtiva etmektedir.

Z.+ye 212a/07

Z.+yem 213a/08

Zeyd bin Erkam: -1- Ebû Amr Zeyd b. Erkam b. Zeyd el-Hazrecî (öl. 68/688). Sahabe. Uhud Gazvesinde on üç yaşından küçük olduğu için Hz. Peygamber'in savaşa katılmalarına izin vermediği çocuklar arasında yer aldığına göre Medine'de 612 yılı civarında doğmuştur. Hazrec kabilesinden olup ensarın meşhurlarındandır. Resul-i Ekrem, Zeyd ile savaşa katılmak isteyen çocukları geride kalanlara bekçilik yapmakla görevlendirmişti. Uhud'a katılmayan Zeyd, daha sonra Hendek Gazvesi'nde ve ardından gerçekleşen on dokuz gazvenin on yedisinde bulundu. Yetim olduğundan Abdullâh b. Revâha onu himayesine aldı, kendisini bineğinin arkasında Mûte Savaşı'na götürdü.

Z. 333b/08

Zeyd-i Şâbit -1- → Zeyd bin Şâbit

Z. 272a/01

Zeyid -2- → Zeyd bin Hâriş

Z. 333b/09, 333b/15

Zeyneb: -50- Zeyneb bint Muhammed. Hz. Peygamber'in kızı. Hicretten yirmi üç yıl önce Mekke'de dünyaya geldi. Hz. Muhammed'in Hatice'den doğan ilk kızıdır. Annesi ve kardeşleriyle birlikte Müslüman oldu. Teyzesi Hâle bint Huveylid'in oğlu Ebü'l-Âs ile evlendi. Kocasını Mekke'nin zenginlerinden ve kendisine emanet bırakılacak derecede güvenilir bir kimseydi. Bu evlilikten Ali ve Ümâme adlı iki çocukları doğdu. Ebü'l-Âs, Zeyneb'in Müslüman olması yönündeki teklifini kabul etmese de onun dinî inancına karışmadı. Müşrikler, Zeyneb'i boşadığı takdirde kendisini dilediği kızla evlendirmeyi vadettikleri halde o buna razı olmadı ve eşini boşamayacağını ilan etti.

Z. 087b/14, 134b/10, 149b/01, 149b/04, 205b/13, 207a/15, 207b/14, 208a/05, 208a/07, 208a/11, 208a/12, 208b/03, 208b/04, 208b/06, 208b/10, 209a/07, 209a/08, 209a/09, 209a/11, 210b/04, 315a/10, 319b/12, 327b/07, 328b/04, 329a/05, 329a/12, 329b/01, 329b/02, 329b/04, 329b/09, 330a/12, 330b/12, 333a/08

Z.+den 149b/01, 209a/02

Z.+dür 329a/15, 329b/02

Z.+e 207b/13, 209a/05, 209a/06, 333a/07

Z.+i 003a/11, 207b/13, 210b/09, 329a/03, 330b/15

Zeyneb bint-i Caḥş: -3- Zeyneb bint Caḥş b. Riâb el-Esediyye (öl. 20/641). Hz. Peygamber'in hanımıdır. Annesi Resul-i Ekrem'in halası Ümeyme bint Abdülmüttâlib'dir. Baba tarafından Kureyş'in Esed b. Huzeyme kabilesine mensuptur.

Z. 207a/05, 207b/10

Z.+ı 211a/02

Zeyneb bint-i Huzeyme: -1- Zeyneb bint Huzeyme b. el-Hâris el-Hilâliyye (öl. 4/625). Hz. Peygamber'in hanımıdır. Hem Cahiliye Devri'nde hem İslam döneminde cömertliği, muhtaçlara düşkünlüğü ve yardımseverliği ile tanındığından "Ümmü'l-mesâkin" (muhtaçların annesi, hâmisisi) lakabıyla anılmıştır. Benî Âmir b. Sa'saa kabilesinin Hilâl koluna mensuptur. Annesi Hind (Havle) bint Avf'tır.

Z.+yi 211a/01

Zeyneb bint Hâriş: -1- Selem bin Müslim'in hanımı.

Z.+idi 124a/05

Zübeyr: -15- Ebü Tâhir ez-Zübeyr b. Abdülmüttâlib b. Hâşim el-Kureşî el-Hâşimî (öl. M. 610'dan önce). Hz. Peygamber'in amcasıdır. Abdülmüttâlib'in Zenzem Kuyusu'nu yeniden ortaya çıkarmasından sonra dünyaya gelen ilk çocuğu olup Resul-i Ekrem'in

babası Abdullah ile amcası Ebû Tâlib'in öz kardeşidir. Annesi Mahzûmoğulları'ndan Fâtıma bint Amr b. Âiz'dir.

Z. 122b/03, 122b/04, 240a/07, 240a/09, 255a/13, 256b/04, 256b/05, 266b/03, 268b/14

Z.+e 266b/08, 268a/11, 268b/02

Z.+i 240a/06, 269a/07

Z.+ile 264a/05

Zübeyr ibn 'Avvâm: -1- Ebû Abdillâh Zübeyrb. el-Avvâm b. Hüveylid b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay b. Kilab. Aşere-i Mübeşşere'den cesareti ile temayüz etmiş sahabe. Annesi Hz. Muhammed'in halası Safiyye bint Abdülmüttâlib'dir. Babası Hz. Hatice'nin erkek kardeşidir.

Z. 122b/01

Züher bin Kays: -2- Hz. Hüseyin şehit edilmesinden sonra, başını Yezid'e götüren kişi.

Z. 331a/01

Z.+ıdı 330b/15

Züheyr bin Beşân -1- Maktel-i Hüseyin hadisesinde Hz. Hüseyin'in yanında savaşan bir asker.

Z. 326a/06

Zü'l-ğarneyn: -1- Kur'an'da kendisine büyük güç ve imkân verildiği bildirilen kişi.

Z. 219a/12

Zür'a: -1- Ebû Kerib Zür'a b. Tübbân Es'ad (öl. 525). Himyerîlerin son Yahudi kralı. İslamiyet'ten önce Güney Arabistan'da kurulan Himyerî Devleti'nin (M.Ö. 115-M.S. 525) son hükümdarıdır. Arap Yarımadası'nın diğer Yahudilerinde olduğu gibi Yahudi kaynaklarında bahsi geçmez. Ona dair bilgiler; Habeş, Süryani, Bizans ve Arap kaynakları ile kitabelere dayanır. İslam kaynaklarında Zûnüvâs'ın adı Zür'a olarak verilmekle birlikte şeceresi farklı şekillerde kaydedilmiştir.

Z. 068b/10

SONUÇ

Kastamonu İl Halk Kütüphanesinde bulunan ve 2827 numarada kayıtlı olan eserin üzerine yaptığımız araştırma ve incelemesinin sonucunda elde edilen bulgular:

- Eserin ismi Kısasü'l-Enbiyâ'dır.
- Eski Anadolu Türkçesi dönemi özelliklerini barındırmaktadır.
- Müstensihî ve mütercimi tespit edilemeyen eser 1428'da yazılmıştır.
- Ebû İshâk İbrâhîm bin el-Mansûr bin Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbü'rî'nin Farsça olarak kaleme aldığı Kısasü'l-Enbiyâ eserinin Türkçeye tercümesidir.
- Eserin Türkçe nüshaları, Süleymaniye Kütüphanesi 4329 numarada ve Nurosmaniye Kütüphanesi 2780 numarada kayıtlıdır.
- Eser, 63 kıssadan oluşmaktadır. Hz. Zekeriya kıssası ile başlar ve Maktel-i Hüseyin kıssası ile sona ermektedir. Hz. Zekeriya'dan Maktel-i Hüseyin'e kadar geçen peygamberlerin kıssaları detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Eserin dörtte üçü kısmı Hz. Muhammet ve dört halife Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali, kıssalarına yer verilmiştir. Eser, Kur'an-ı Kerim'deki ayetlere, Ka'bû'l-ahbar, Mücâhid, Vehb bin Münebbih ve Abdullah bin Abbâs gibi din bilginlerine dayanmaktadır.

Araştırma esnasında Ebû İshâk İbrâhîm bin el-Mansûr bin Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbü'rî'nin hayatı ve eserleri hakkında elde edilen bilgiler,

- İslam Ansiklopedisinde hakkında bilgi bulunmamaktadır.
- Zebîhullâh-ı Safâ ve Edward G. Browne'ye göre Ebû İshâk İbrâhîm'in M. 767 yılında (M. VIII. yüzyıl / H. II) veya Charles Rieu ve Habib Yagmaî'ye göre H. V. yüzyılın sonuna doğru yaşamış olabileceğidir.
- Kaynaklarda ismi üç şekilde geçmektedir: 1. Ebû İshâk İbrâhîm bin el-Manşûr bin Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbü'rî. 2. İshâk İbrâhîm bin el-Manşûr bin Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbü'rî. 3. İbrâhîm bin el-Manşûr bin Halefî'l-Müzekkir en-Nisâbü'rî.

- Ebû İshâk İbrâhîm bin el-Mansûr bin Halefi'l-Müzekkir en-Nisâbûrî'nin Farsça el yazmaları İngiltere Müzesinde Add. 25,783 ve Add. 18,165 numarada kayıtlı iki nüsha mevcuttur. Türkiye'de Süleymaniye Kütüphanesinde Fatih bölümü 4449 numarada ve Lala İsmail 364 numarada kayıtlı iki nüsha mevcuttur.

Eserin dil ve üslûp özellikleri hakkında bilgiler,

- Eserde, Eski Anadolu Türkçesi ile yazılmış günlük ve edebî dil bir arada yer almaktadır. Eserin en büyük özelliği sadelik, yalınlık ve doğallıktır. Genel itibarıyla üslûbu sade ve anlaşılırdır.
- Ayetlerin tercümesinde günlük ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Bazı ayetlerde “aynen tercüme”, bazılarında “muhtasar tercüme”, bazılarında ise “ilaveli tercüme” tercüme teknikleri kullanılmıştır.
- Ayetlerin tercümesinde tek bir açıdan bakmakla yetinmemiş rivayetlerle, açıklamalarla da çeşitlendirilmiş, anlatımı uzatılmıştır.
- Olaylar canlı, göz önünde canlandırarak şekilde anlatılmıştır.
- Betimleme gücünü yansıtan pek çok benzetme unsurlarına yer verilmiştir.
- Karşılıklı konuşma, soru-cevap biçimi bütün kıssalarında mevcuttur. Konuşturulan kişiler arasında kullanıldığı dil tam bir uygunluk içindedir. Karşılıklı konuşma bölümlerinde kişiler öylesine canlı, doğal ve gerçekçi konuşurlar ki, eserde mi okuyoruz yoksa yanımızda canlı bir sohbet mi dinliyoruz ayırt etmek çok zordur.
- Yer ve mekânları, kişilerin iç dünyalarını sahnelenebilecek derecede başarılı tasvir edilmiştir.
- Eser, dinî içerikli olması okuyucuda davranış değişikliği yapmayı hedef alır, dolayısıyla dilin çağrı işlevine vurgu yapan bir metindir. Bundan dolayı eserde emir kipi çok kullanılmıştır.
- Güzel ve zengin bir Türkçeyle tercüme edildiği, bolca deyim kullanılmasından anlaşılmaktadır.

*Pes on yedi gün gicesi-y-ile ağladı ve Hâk Ta'âlâ'ya nâliş itdi ve hîç ta'âm yimedi şu içmedi hastalıktan ve guşşadan **hîlâl gibi oldı.** (150b/01)*

Pes anlar susuzlıktan 'aciz oldılar, çāre bulmadılar zārüretten hişārđan aşığa indiler. Sa 'd'uñ ayağına düşdiler zārılık itdiler. (115a/05)

Metinde,

- Tek başına birer anlam taşıyan fiillerin sayısı 489'dur.
- Basit fiillerin sayısı 181'dir.
- Yabancı kökenli kelime olup Türkçe eklerle oluşan 14 kelime rastlanmıştır: 'aceble- (117b/07, 104b/07), 'aybla- (266b/11), guşşalan- (223b/01, 318a/09), kâderle- (313b/14) gibi.
- Günümüze kullanılmayan Eski Anadolu Türkçesinin sözcük varlığında mevcut olan 40 fiille rastlanmıştır: ilekdür- (317b/10), ilin- (287b/11), karcaşdur- (263a/03), karş- (241a/15), kığır- (035a/13, 051a/11), ko- (025b/07, 066b/11), otar- (075a/07) gibi.
- eyle-, et-/it-, kıl- ve ol- yardımcı fiillerle oluşan birleşik fiillerin sayısı 734'dur.
- Anlam Kaymasına Uğramış ve Deyimleşmiş Olan Birleşik Fiillerin sayısı 520'dir.
- Metinde geçen isimden fiil türeten fiiller +a-/+e-; +al-/+el; +an-/+en-; +ar-; +ar-; +da-; +ı-; +ık-/+ük-; +kır-/+kür-; +la-/ +le-; +len-/+lan; +sa/+se-; +ür-; +irge- eklerle oluşmuştur.
- Metinde geçen fiilden fiil türeten fiiller -a-, -ele-, -y- eklerle oluşmuştur.
- Metinde, dur- yardımcı fiilin yanına Eski Türkçe tur- şekline de rastlanmıştır:

İy Kūfe kavmi Tañrı sizi helāk itsün n'itmiş olam ben sizüñ haqqıñuzda fitne odı sevinüp tururken anı girü yakdıñuz. (326b/15)

- İkinci bölümünde metnin fiilleri kullanışları bakımından incelenmiştir. Kullanışları bakımından fiiller, gramer kitaplarında çekimli ve çekimsiz fiilleri olarak adlandırılır. Tezde, çekimli fiilleri terimi için bitmiş fiiller, çekimsiz fiilleri için bitmemiş fiiller terimleri kullanılmıştır. İncelemede elde edilen bulgular:

- Görülen geçmiş zaman kipi ile çekime giren fiillerin ekleri ünsüzü hem t’li hem d’li, ünlüsü hem düz hem yuvarlak kullanılmıştır: *bul-du-m (151b/11)*, *işit-tü-m (314b/05)*, *di-di-m (052b/06)*, *çek-di(052b/03)*, *eyit-ti (138a/03)*, *git-ti-ler (309b/14)* gibi.
- Şimdiki zaman kipine bir örneğe rastlanmıştır: *Pes Süfyân tağ etegine geldi çağırdı kim, Muḥammed diri midür yoksa yok mı? [‘Ömer] raḍiya’llāhu ‘anhu eyitdi kim diridür, āvāzñi **işitdi yorur.** (110a/9)*
- Şimdiki zaman kipi genellikle geniş zaman ekleri veya –a/-e istek eki ile karşılanmıştır: *Ol daḥı ḥayme ardında durdı tā **işid-e** kim Bū Süfyân anlara ne-dirdür. (113a/09); Oğlan eyitdi: “Cāzūluk ogrenmege **gid-er-em.**” (069b/11)*
- Gelecek Zaman kipi –ısar/-iser’dir: *öl-iser-em (226a/15)*, *ḳop-ısar (089a/12)*, *vir-iser-siz (323b/09)* gibi. –ecek şekline bir örnekte rastlanmıştır: *çök-ecek-ler-dür (225b/13)*
- Emir Kipi teklik 2. şahıs için –ğıl/-gil ekinin yanında eksiz şekilleri de kullanılmıştır. Çokluk 1. şahıs –alum/-elim ekinin ünlüsü yuvarlak şeklinde kullanılmıştır: *dut-alum (320a/11)*, *yi-y-elüm (041a/13)* gibi.
- Gereklik kipini ifade etmek için, fiiller –a/-e istek eki almış ve cümle içinde “gerek” kelimesi ile kullanılmıştır.

*Şimdi kişi **gerekdür** kim tā ol vaḳte deḡin bunı **besle-y-e** pāyendān ola. (017b/04)*

***Gerekdür** kim yönüñüz maşrıḳa **id-e-siz,** ‘ibādet itmege. (073b/05)*

*Şöyle **gerekdür** kim her yılda bir kez ‘ummāl-ile benüm ḳatuma ḥāzır **ol-a-lar** görem kim şuçları nedür aña göre ḳışāş idem... (264a/15)*

- Öğrenilen Geçmiş Zaman Kipinin Hikâyesi: Metinde teklik 1. Şahıslarda -mışdum/-mişdüm; teklik 3. Şahıslarda -mişdi/mışdı; çokluk 3. Şahıslarda -mışlardı/-mişleri şeklinde kullanılmıştır: *dur-mış-du-m (112a/02)*, *iriş-miş-di (211a/13)*, *ilet-miş-ler-di (072a/13)* gibi.

- Gelecek Zaman Kipinin Hikâyesi için T. 1. şahıs *-iserdüm* ve T. 3. şahıs *-ıvardı* şekillerine rastlamıştır.
- Şart Kipinin Hikâyesi için T. 1. şahıs *-seydüm* ve T. 3. şahıs *-saydı/-seydi* şekillerine rastlanmıştır: *vir-seydüm (064b/13)*, *bul-saydı (219a/11)*, *iç-seydi (064b/14)* gibi.
- Öğrenilen Geçmiş Zaman Kipinin Rivayeti T. 3. şahıs *-mısmış* şekline bir örnekte rastlanmıştır: *ol-mış-mış (126a/12)*.
- Bitmiş Fiillerde Olumsuzluk ve Soru Şekilleri dönemin dil özellikleri yansıtmaktadır: *ağla-ma (011a/06)*, *dök-me (114a/14)*, *sev-mez*, *dile-mez. (040a/11)*, *Resûl hânedânın kırmağdan dahı toy-ma-diñuz mi? (328a/03)*, *Ne şuç eyledüm ki beni öldürmege kaşd idersiz müşrik mi oldum veyâ kanlu mı oldum ve Resûl dimedim mi? (324a/13)*
- Metinde, isim-fiillerin: *-mağ/-mek* ve *-ma/-me* şekilleri; sıfat-fiillerin: *-dük/-duk-*; *-dik*; *-tük*; *-miş/-miş*; *-an/-en* şeklinin yanına *-ğan* şekline de rastlanmıştır: *kağı-ğan-dur (256b/05)*; *-maz*; *-acağ/-ecek*; *-ası/-esi* şekillerine rastlanmıştır.
- Metinde, zarf-fiillerinden: *-eli*; *-dükçe*, *-dükde*; *-u/-ü*; *-ı/-i*; *ıcağ/-ecek*; *-ınca/-ince*; *-madın/-medin*; *-up/üp*; *-ip*; *-uban/-üben* ve *-iken* şekillerine rastlanmıştır.

Dördüncü bölümünde fiilleri kılınışları bakımından incelenmiştir. İnceleme sonucunda şunu söyleyebiliriz:

- Metinde yer alan fiilleri *mental fiiller*, *olgu fiiller* ve *hareket fiiller* şeklinde sınıflandırıldı.
- Kılınış, sözlük temelinde eylemin zamandan bağımsız olarak nasıl gerçekleştiğini, nasıl hareket ettiğini ve ne tarzda yapıldığını ortaya kondu. Bunun sonucunda bir eylem, **süreklilik** veya **tek kerelik ve bitmişlik** veya **tekrarlılık ve bitmişlik** gösterdiği sonucuna vardık.
- Türkçedeki hareket fiillerinden: *çıkmaq*, *dolanmaq*, *aramaq*, *varmaq*, *bulmaq* ve *uğramaq* kılınış bakımından gösterdikleri kılınışları:

çıkılmak: Başlangıç bir noktası olan, yönü belli, tek kerelik ve bitmişlik, yönlü bir eylemdir.

dolan-: Yönü belirsiz, süreklilik gösteren bir eylemdir.

aramak: Başlangıç noktası olan, son noktası belli olmayan, yönü belirsiz, süreklilik gösteren bir eylemdir.

varmak: Başlangıç noktası belli olmayan, son noktası belli olan, yönlü, tek kerelik ve bitmişlik gösteren bir eylemdir.

bulmak: Başlangıç noktası belli olmayan fakat son noktası belli olan, yönsüz, tek kerelik ve bitmişlik gösteren bir eylemdir.

uğramak: Başlangıç ve son noktası olan, çift yönlü bitmişlik gösteren bir eylemdir.

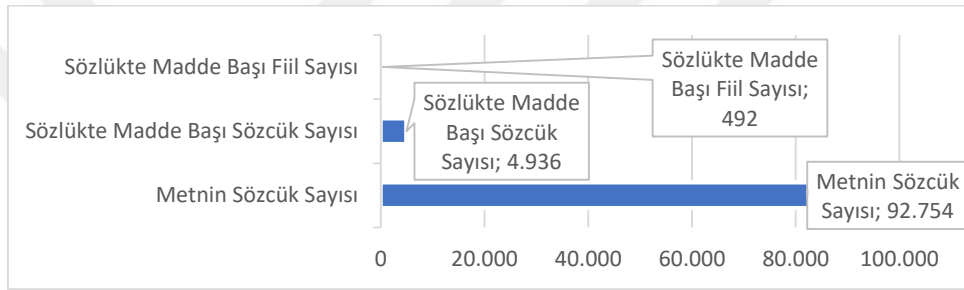
Mental ve Olgu fiillerin kılınışı formüleştirerek şu şekilde gösterebildik:

- Süreklilik ($E=Z$) gösteren fiiller: Duygusal tutum fiilleri (**sev-**, **begen-** gibi), bazı düşünme fiilleri (**fıkr eyle-**, **tefekkür it-** gibi), hatırlama fiilleri (**zıkr eyle-**, **añ-** gibi), bilme fiilleri (**öğren-**, **bil-** gibi), bazı istek fiilleri (**iste-**, **dile-** gibi), bazı görme duyu fiilleri (**bağ-**, **gör-** gibi), bazı duyma fiilleri (**tuğ-**, **işit-** gibi), ilgi fiilleri (**besle-**, **büyüt-** gibi), bazı varoluş fiilleri (**yaşa-**, **var ol-** gibi).
- Tek kerelik ve bitmişlik ($E_1=Z_1$) gösteren fiiller: Bazı olumlu duygu fiilleri (**hoş ol-**, **sevin-** gibi), bazı olumsuz duygu fiilleri (**ğuşşalan-**, **incin-** gibi), bazı düşünme fiilleri (**akla gel-**, **fıkre düş-** gibi), dikkat fiilleri (**kulak dut-** gibi), bazı istek fiilleri (**taleb it-**, **dilek it-** gibi), sözlü temas fiilleri (**söyle-**, **buyur-** gibi), bazı görme duyu fiilleri (**nağar it-** gibi), dokunma fiilleri (**dep-**, **doğun-**, **dürt-** gibi), duyma fiilleri (**kulakına iriş-** gibi), bazı varoluş fiilleri (**doğ-**, **diril-** gibi), yokoluş fiilleri (**öl-**, **cân teslim it-**, **cân vir-** gibi).
- Tekrarlılık ve bitmişlik ($E_1, E_2, E_3...E_n = Z_1, Z_2, Z_3...Z_n$): Fiziksel his fiilleri (**ağrı-**, **sızla-** gibi), bazı olumlu duygu fiilleri (**gül-** gibi), olumsuz duygu fiilleri (**ağla-** gibi), değışim fiilleri (**ağar-**, **ekşi-**, **ğarar-** gibi).

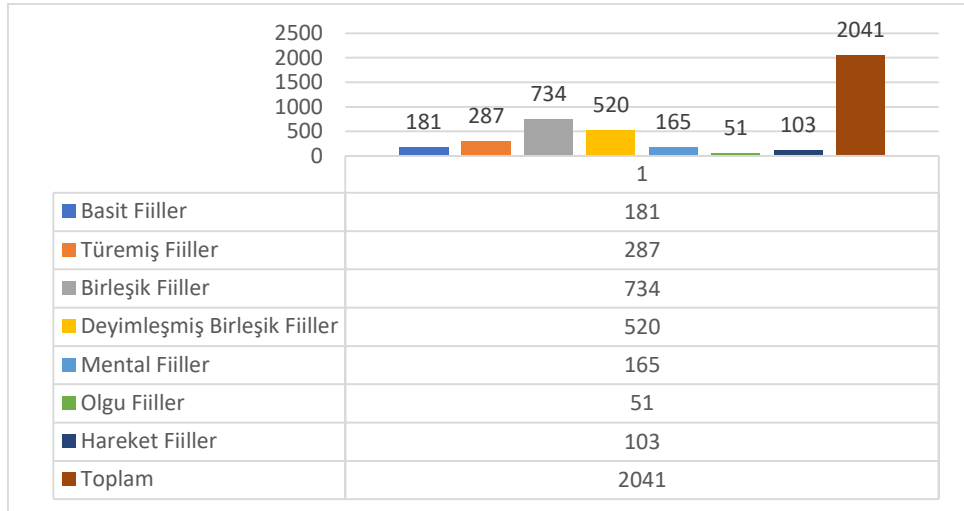
- Mental fiilleri ile tekrarlılık gösteren hareket fiillerin arasındaki fark eylemlerin nasıl ortaya çıktığını gösterebiliriz. Hareket fiillerin (**çine-**, **del-**, **depret-** gibi) tekrarlılığı $E_1, E_2, E_3 \dots E_n = Z$ şeklinde gerçekleşmektedir.

Kılınış bakımından süreklilik, tek kerelik ve bitmişlik, tekrarlılık ve bitmişlik vb. gösteren fiiller **zaman** ile ölçülemediği için **zamanı** bir kenara bırakıldı, zaman dışında eylemin nasıl şekillendiği, nasıl ortaya çıktığı, neyi ifade ettiği ortaya çıkartmaya çalışılmıştır.

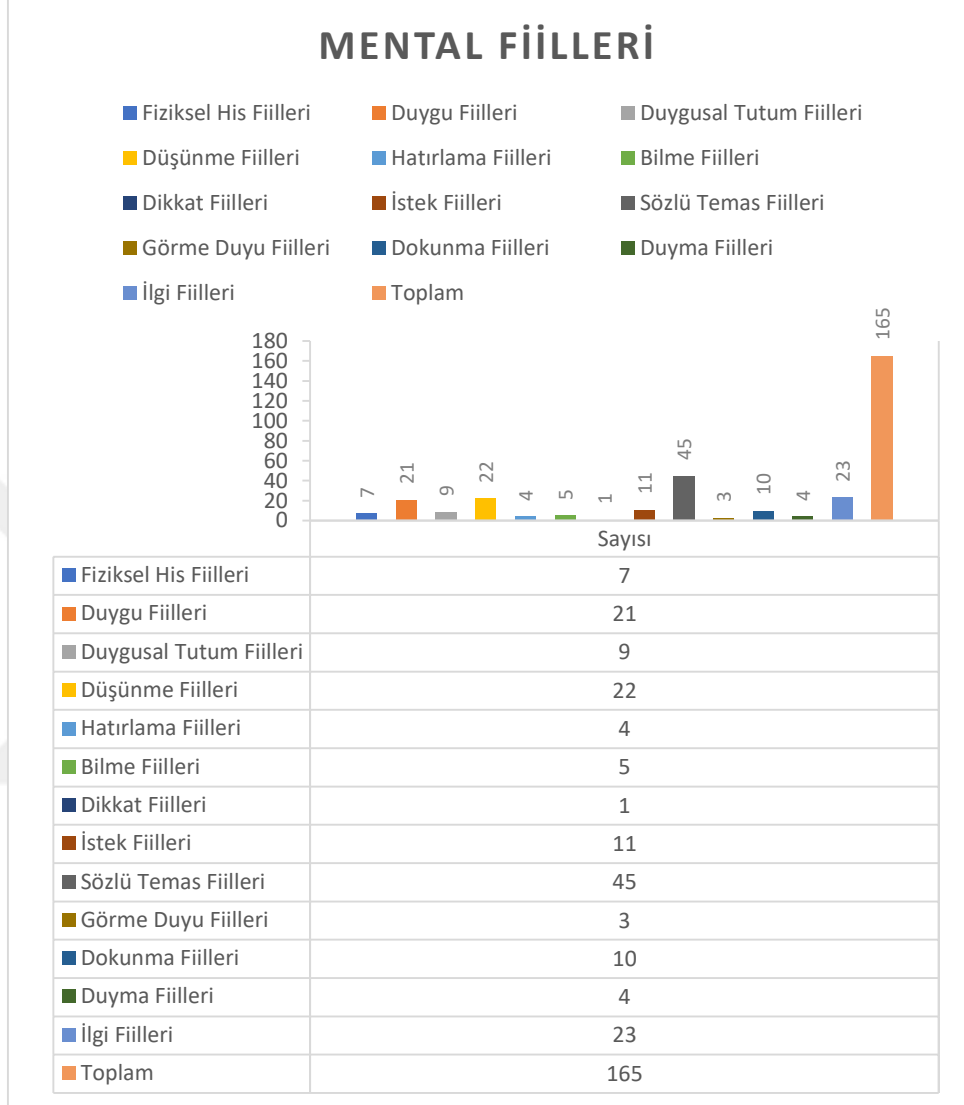
Grafik 1: Metin ve Sözlükte Yer Alan Sözcük Sayısı

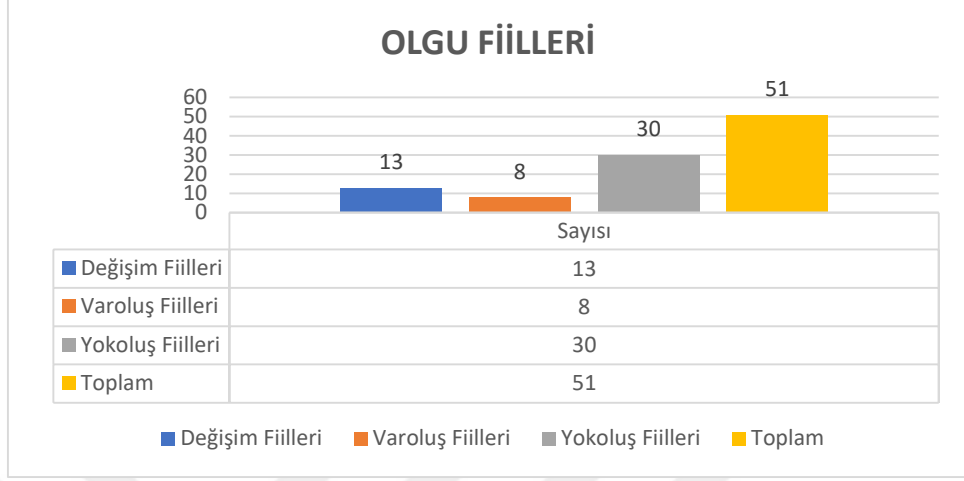
Grafik 2: Fiillerin Genel Grafiği

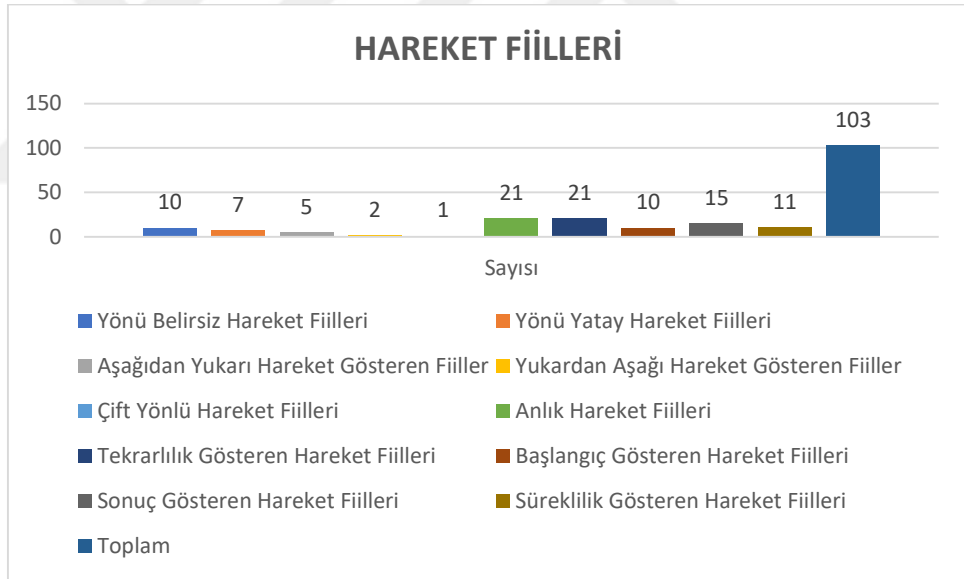
Grafik 3: Mental Fiilleri

Grafik 4: Olgu Fiilleri

Grafik 5: Hareket Fiilleri

İncelemenin sonucunda Kıyasü'l-Enbiyâ metninde geçen fiillerin yapıları Eski Anadolu Türkçesi döneminin özelliklerini yansıttığını görüldü. Metnin konusu peygamberler tarihi olması anlatı geleneğini yansıtmıştır. Bu türde metinlerde öğüt vermenin ön plandadır. Böylece emir kipinin bolca kullanılmıştır. Çalıştığımız eserin Eski Anadolu Türkçesinin söz varlığına ve dil özelliklerine küçük de olsa bir katkı sağlamış olması bizleri mutlu edecektir.

KAYNAKÇA

- Abdülbaki, etin: “Aydinoğlu Mehmet Bey’e Sunulan Tezkeret’l-Evliyâ ve Kısasü’l-Enbiyâ Tercümeleri zerine”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi: Prof. Dr. Avni Gözütok zel Sayısı**, S. 55, Erzurum, 2016, s. 59-92.
- Akdemir, mit: “Kısas-ı Enbiyâ: Transkripsiyon-İnceleme-İndeks, v. 1a-80b”, **Kahramanmaraş Sütü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş, 2006.
- Akkuş, Metin: **Divan Şiirinde İnsan: Dinî Kişiler**, C: I, Erzurum, Fen-Edebiyat Fakültesi Yay., 2000.
- Aksan, Doğan: **Her Yönüyle Dil**, 3 c., 4. bsk., Ankara, TDK Yay., 2007.
- Aksan, Mustafa, Yeşim Aksan: “Adtabanlı Eylemler ve Kılınış zellikleri”, **Dil Dergisi**, S. 132, TÜMER, Ankara, A Yay., 2006, s. 7-27.
- Aksan, Yeşim: “Kılınış Yaklaşımlar ve Türkçede Kılınış” **Gnmz Dilbilim alışmaları**, drl., Ayşe Kırın, Ece Korkut, Suna Ağıldere, İstanbul, Multilingual Yay., 2003, s. 68-81.
- “Türkçede Durum Değişikliği Eylemlerinin Kılınış zellikleri”, **Dilbilim Araştırmaları Dergisi**, C: XIV,

İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yay., 2003, s. 1-14.

Aslan Demir, Sema: “Türkmencede Kılınış İşlemcisi Olarak Art-Fiiller”,
Türkbilig, S. 26, Ankara, Güz 2013, s. 67-90.

Görünüş Kategorisi: Türkmençe Örneği, 2. bsk,
Ankara, Grafiker Yay., 2016.

Ata, Aysu: “Rabgûzî’nin Kıyasü’l-Enbiyâ’sında Nazmın Gücü”,
Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, C: V, S. 2,
Ankara, Haziran 2008, s. 117-125.

Kıyasü’l-Enbiyâ, 2 c., Ankara, TDK Yay., 1997.

Aydemir, Abdullah: **İslami Kaynaklara Göre Peygamberler**, Ankara,
Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 1991.

Aydemir, Yasemin: “Sözlüksel Görünüş ve Türkçe Eylemlerin
Anlambilimsel Sınıflandırılması: Sözlükçe-Sözdizimi
Etkileşimi”, **AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilbilim
Anabilim Dalı**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara,
2006.

Aydın, Mahmut: “Yahyâ”, **DİA**, C: XLIII, İstanbul, 2013, s. 232-234.

“Zekeriyâ”, **DİA**, C: XLIV, İstanbul, 2013, s. 210-211.

Aydın, Nevzat: “Çağdaş Kıyas-ı Enbiyâ Literatüründe Peygamber
Tasavvuru: İrşâdî Bayburdî’nin ‘Kıyas-ı Enbiyâ’sı
Özelinde”, **Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat
Fakültesi Dergisi**, C: V, S. 9, Ocak 2016, s. 163-194.

- Bacanlı, Eyüp: **Kılınş Kategorisi ve Altaycada Kılınş Belirleyicisi Olarak Art Fiiller**, Ankara, TDK Yay. 2014.
- Banguoğlu, Tahsin: “Türkçede Tekerrür Fiilleri”, **TDAY Belleten 1956**, Ankara, TTK Basımevi, 1988, s. 111-123.
- **Türkçenin Grameri**, 8. bsk., Ankara, TDK Yay., 2007.
- Bayraktar, Nesrin: “Sa’lebî’nin Kısasü’l-Enbiyâ Adlı Eserinin Ebü’l-Fazl Mûsâ bin Hâcî Hüseyin İznikî’ye Ait Tercümesi Üzerine”, **Türk Dilleri Araştırmaları: Festschrift in Honor of Andras J. E. Bodrogligeti**, ed., Kurtuluş Öztopçu, S. 17, İstanbul, 2007, s. 83-97.
- **Ebü’l-Fazl Musa bin Hacı Hüseyin İznikî Kısasü’l-Enbiyâ Tercümesi: Metin-Dizin**, Ankara, Ebabil Yay., 2008.
- Benzer, Ahmet: **Türkçede Zaman, Görünüş ve Kiplik**, İstanbul, Kabalcı Yay., 2012.
- Boeschoten, H. E.: “The Leningrad Manuscripts of Rabgûzî’s Qisas”, **Türk Dilleri Araştırmaları**, C: I, Ankara, 1991, s. 47-79.
- Boeschoten, H.E., M. Von Damme: “The Different Copyist in the London ms. of the Qisas-i Rabgûzî”, **Utrecht Papers on Central Asia Proceedings on Central Asian Studies**, Utrecht, 1985, s. 177-183.
- Bolay, Süleyman H.: “Adem”, **DİA**, C: I, İstanbul, 1988, s. 358-363.

- Browne, Edward G.: **A Literary History of Persia From the Earliest Times until Firdawsi**, London, Cambridge University Press, 1951.
- Budu, Mariana: “Kastamonu İl Halk Kütüphanesinde Bulunan Türkçe Kasasü’l-Enbiyâ’nın Dil İncelemesi”, **Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2014.
- “Kasasü’l-Enbiyâlarda Ayetlerin Tercüme Teknikleri I”, **Yeni Türkiye: Hasan Celal Güzel Özel Sayısı**, C: III, Yıl 24, S. 104, Ankara, Kasım-Aralık 2018, s. 73-84.
- Buluç, Sadettin: “XIII-XIV. Asır Anadolu Türkçesine Giriş”, **Makaleler**, haz., Zeynep Korkmaz, Ankara, TDK Yay., 2007, s. 52-70.
- Caferoğlu, Ahmet: **Türk Dili Tarihi**, 2 c., Ankara, Altınordu Yay., 2015.
- Canpolat, Mustafa: “Arap Yazılı Türk Alfabesinin Gelişmesi”, **Harf Devriminin 50. Yılı Sempozyumu**, Ankara, TDK Yay., Ocak 1981, s. 49-54.
- “Eski Anadolu Türkçesindeki Belirtme Durumu (Accuzativus) Ekinin Kökeni Üzerine”, **Türkoloji Dergisi**, C: XX, S. 1, Ankara, 1992, s. 9-11.
- Cemiloğlu, İsmet: “Kıyas-ı Enbiyâ ve Türkiye Kütüphanelerindeki Kıyas-ı Enbiyâ Nüshaları”, **Türk Kültürü Araştırmaları-1988**, C: XXVI, No: 2, Ankara, 1989, s. 235-242.

- **14. Yüzyıla Ait Bir Kısas-ı Enbiyâ Nüshası Üzerinde Sentaks İncelemesi**, 2. bsk., Ankara, TDK Yay., 2000.
- Chilton, Paul: **Language, Space and Mind: The Conceptual Geometry of Linguistic Meaning**, London, Cambridge University Press, 2014.
- Cin, Ali: “Rabgûzî’nin Kısasü’l-Enbiyâ’sının Tahran Nüshası”, **Turkish Studies**, Vol. V, No:1, Winter 2010, s. 238-245.
- Coşan, M. Esad: **Akademik Makaleler**, İstanbul, Server İletişim Yay., 2009.
- Çaferoğlu, Ahmet: **Türkçede “daş” Lahikası**, İstanbul, İktisat Matbaası Yay., 1929.
- Çağatay, Saadet: “Eski Osmanlıcada Fiil Müştakları”, **AÜ DTCF Dergisi**, C: V, S. 4, 1947, s. 353-368.
- “Pekiştirilen Fiiller”, **TDAY Belleten 1966**, Ankara, TTK Yay., 1989, s. 39-50.
- Çağırın, Önder: “Türkiye Türkçesinde Kökteş Fiiller”, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, C: I, S. 544, Ankara, TDK Yay., Nisan 1997, s. 356-360.
- Çakan, İsmail L., Muhammed, Eroğlu: “Abdullah b. Abbas b. Abdülmuttalib”, **DİA**, C: I, İstanbul, 1988, s.76-79.

Çaylak, Hanife, Анна Юрьевна Дмитриева: “Особенности Преподавания Глаголов Движения в Настоящем Времени Носителям Турецкого Языка на Примере Глагольных Пар “Идти/Ехать”, “Ходить/Ездить”, **Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi**, C: IV, S. 7, İstanbul, Temmuz 2015, s. 186-192.

Çelebi, Kâtip: **Keşfü’z-Zunûn: An Esmâmi’l-Kütübi ve’l-Fünûn**, çev., Rüştü Balcı, C: III, 2. bs., İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yay., 2014.

Keşfü’z-Zunûn: An Esmâmi’l-Kütübi ve’l-Fünûn, çev., Rüştü Balcı, C: V, 2. bs., İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yay., 2014.

Dankoff, Robert: “Rabgûzî’s Stories of the Prophets”, **Journal of the American Oriental Society**, Vol. CXVII, No: 1, United States, Published by American Oriental Society, 1997, s. 115-126.

Dilemre, Saim Ali: **Cevherî Fiil: Türk Fiilleri Tasrif Sistemi ve Hint-Avrupa Fiilleri Tasrif Sistemi ile Arasındaki Birlikler**, İstanbul, Kader Basımevi, 1938.

Delice, H. İbrahim: “Birleşik Fiil Sorunu”, **Türk Dil Bilgisi Toplantıları 1 Birleşik Fiil: Bildiriler ve Tartışmalar Ankara 6 Haziran 2014**, yay. haz., Reşide Gürses, Nevin Balta, Ankara, TDK Yay., 2017, s. 33-44.

Demir, Duygu Özge: “Kıyas-ı Enbiyâ’nın Üç Nüshası Üzerine Karşılaştırmalı Dilbilgisi İncelemesi: TDK Nüshası 14. yy. Şazeli

Nüshası 15. yy. ve Marmara Nüshası 17. yy.”, **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2011.

Demiral, Abdullah: “Birleşik Fiil Konusundaki Yaklaşımlar”, **Türk Dil Bilgisi Toplantıları 1 Birleşik Fiil: Bildiriler ve Tartışmalar Ankara 6 Haziran 2014**, yay. haz., Reşide Gürses, Nevin Balta, Ankara, TDK Yay., 2017, s. 13-32.

Demirci, Ümit Ö.: **Eski Türkçede Fiiller**, İstanbul, Umuttepe Yay., 2016.

Deny, Jean: **Türk Dili Grameri: Osmanlı Lehçesi**, çev., Ali Ulvi Elöve, İstanbul, Maarif Matbaası, 1941.

Develi, Hayati: **Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumları**, Ankara, TDK Yay., 1995.

Devellioğlu, Ferit: **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat: Eski ve Yeni Harflerle**, yay. haz., Aydın Sami Güneycal, 24. bsk., Ankara, Aydın Kitabevi Yay., 2007.

Dilâcar, Agop: “Gramer: Tanımı, adı, kapsamı, türleri, yöntemi, eğitimdeki yeri ve tarihçesi”, **TDAY Belleten-1971**, Ankara, AÜ Basımevi, 1971, s. 83-145.

“Türk Fiilinde Kılınışla Görünüş ve Dilbilgisi Kitaplarımız”, **TDAY Belleten 1973-1974**, Ankara, AÜ Basımevi, 1974, s. 159-171.

- Dizdaroglu, Hikmet: **Türkçede Fiiller**, Ankara, TDK Yay., 1963.
- Dorleijn, M.: “De Verhalen van İlyas en Hizir Door Rabgûzî”, **Utrecht University**, Unpublshed M.A. Thesis, Utrecht, 1986.
- Duran, Suzan: “Türkçede Cihet ve Mekân Gösteren Ek ve Sözlere”, **TDAY Belleten 1956**, 2. bsk., Ankara, TTK Basımevi, 1988, s. 1-110.
- Eckmann, Janos: “Harezmi Türkçesi”, **Tarihî Türk Şiveleri**, çev., Mehmet Akalın, Ankara, Sevinç Matbaası, 1979, s. 183-223.
- Ediskun, Haydar: **Türk Dilbilgisi: Sesbilgisi-Biçimbilgisi-Cümlebilgisi**, 12. bs., İstanbul, Remzi Kitabevi, 2010.
- Eldemir, Mehtap: “Muhammed bin Yûsuf: Kıyasü'l-Enbiyâ I: İnceleme-Metin-Dizin”, **Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2011.
- Eliade, Mircea: **Mitlerin Özellikleri**, çev., Sema Rifat, İstanbul, Alfa Yay., 2016.
- Emre, Ahmet C.: **Yeni Bir Gramer Metodu Hakkında Layıhası**, İstanbul, Devlet Matbaası, 1931.
- Eraslan, Kemal: “Kısâî'nin Kitabı Bed'i'd-dünya ve Kıyasü'l-Enbiyâ”, **İÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı**

Dergisi, C: XVIII, İstanbul, Edebiyat Fakültesi Basımevi, Ağustos 1970, s. 125-132.

Eski Uygur Türkçesi Grameri, Ankara, TDK Yay., 2012.

Türk Dilinde İsim-Fiiller, İstanbul, İÜ Edebiyat Fakültesi Yay., 1980.

Ercilasun, Ahmet B.: **Kutadgu Bilig Grameri: Fiil**, 2. bsk., Ankara, Akçağ Yay., 2014.

Erdem, Melek: “Mahtumkulu’nun Şiirlerinde Hareket Fiillerinin Mental Süreçte Metaforlaşması”, **Modern Türklük Araştırmaları Dergisi**, C: XV, S. 4, Aralık 2018, s. 557-568.

“Türkmen Türkçesinde Hareket Fiillerinin “İstem”e Göre Değişmeleri”, **Modern Türklük Araştırmaları Dergisi**, C: III, S. 2, Haziran 2006, s. 38-50.

Ergin, Muharrem: **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul, Bayrak Basımevi, 2006.

Erşahın, Seyfettin: “Türklerin Haz. Muhammed Hakkındaki İlk Bilgi Kaynaklarından Kısas-ı Enbiyâlar: Kısas-ı Rabgûzî Örneği”, **Diyanet İlmî Dergi: Peygamberimiz Haz. Muhammed (SAV) Özel Sayısı**, Ankara, Diyanet İşleri Bakanlığı Yay., 2003, s. 197-224.

Fayda, Mustafa: “Aişe”, **DİA**, C: II, İstanbul, 1989, s. 201-205.

- “Ebû Bekir”, **DİA**, C: X, İstanbul, 1994, s. 101-108.
- Flemming, Barbara: **Fahrîs Husrev u Şîrîn Eine Türkische Dichtung von 1367**, Wiesbaden, Franz Steiner Verlag GmbH, 1974.
- Gencan, Tahir N.: **Dilbilgisi**, Ankara, Tek Ağaç Yay., 2007.
- Göğüş, Beşir: “Türkçede Birleşik Kelimelerin Oluşumu ve Nasıl Yazılması Gerektiği”, **TDAY Belleten 1962**, Ankara, TTK Basımevi, 1963, s. 245-264.
- Gözütok, Avni: “Rabgûzî, Kısasü'l-Enbiyâ: 19. Yüzyıla Ait Bir Kazan Yazması” **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S. XXXVII, Yıl 15, Erzurum, 2008, s. 1-29.
- Grunina, Elvira A.: “Fiil Çatısı Üzerine”, **TDAY Belleten 1997**, Ankara, TDK Yay., 2000, s. 195-213.
- Gülensöy, Tuncer: **Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü: Etimolojik Sözlük**, İstanbul, Bilge Kültür Sanat Yay., 2018.
- Gülsevin, Gürer: “Türkiye Türkçesindeki Zaman ve Kip Çekimlerine Birleşik Yapıları Üzerine”, **TDAY Belleten 1997**, Ankara, TDK Yay., 2000, s. 215-224.
- **Eski Anadolu Türkçesinde Ekler**, 2. bsk., Ankara, TDK Yay., 2007.
- Gürkan, Salime L.: “Zebûr”, **DİA**, C: XLIV, İstanbul, 2013, s. 171-173.

Hacıeminoğlu,
Necmettin:

“Sa’lebî’nin Kısasü’l-Enbiyâ’sının Tercümesi Üzerinde Bir Gramer Denemesi (1a-50a varaklar üzerine)”, **İÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, C: XI, İstanbul, Edebiyat Fakültesi Basımevi, Ocak, 1964, s. 47-66.

Türk Dilinde Yapı Bakımından Füller: En Eski Türkçe Metinlerinden Zamanımıza Kadar Yazı Dilinde, İstanbul, Bilge Kültür Sanat Yay., 2016.

Türk Dilinde Edatlar, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1971.

Hacızade, Naile:

“Ahmet Yesevî’nin Dîvân-ı Hikmet’i ve Nasîreddin Rabgûzî’nin Kısasü’l-Enbiyâ İsimli Eserinin Karşılaştırmalı Dil Özellikleri”, **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S. 3, Konya, 1997, s. 11-18.

“Nasîreddin Rabgûzî’nin Kısasü’l-Enbiyâ Adlı Eseri ve Onun Azerbaycan Türkçesi ile Münasebeti”, **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S. 1, Konya, 1994, s. 67-77.

“Rabgûzî’nin Kısasü’l-Enbiyâ Eserinin Bakü Yazması”, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, C: II, S. 514, Ankara, TDK Yay., Ekim 1994, s. 292-296.

Harman, Ömer F.:

“Buhtunnasr”, **DİA**, C: VI, İstanbul, 1992, s. 380-381.

“Dâvûd”, **DİA**, C: IX, İstanbul, 1994, s. 21-24.

- “Yakûb, **DİA**, C: XLIII, İstanbul, 2013, s. 276-277.
- “Yûnus”, **DİA**, C: XLIII, İstanbul, 2013, s. 597-599.
- “Yûsuf”, **DİA**, C: XLIV, İstanbul, 2013, s. 1-5.
- Hatipoğlu, Vecihe: **Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü**, 2. bs. Ankara, TDK Yay., 1972.
- Hirik, Erkan: **Türkiye Türkçesinde Mental Fiiller**, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., 2018.
- Jarring, Gunnar V.: **Literary Texts from Kashgar with Notes and Glossary**, Lund, CWK Gleerup, 1980.
- Johanson, Lars: “Viewpoint Operators in European Languages”, **Tense and Aspect in the Languages of Europe**, ed. by., Östen Dahl, Berlin-New York, Mouton de Gruyter, p. 27-187.
- **Türkçede Görünüş**, çev., Nurettin Demir, Ankara, Grafikyer Yay., 2016.
- Kamchybekova, Kiyal: “Duyu Fiillerin Anlamsal Özellikleri Üzerine”, **Modern Türklük Araştırmaları Dergisi**, C: VIII, S. 2, Haziran 2011, s. 22-35.
- Kanar, Mehmet: **Türkçe-Farsça Sözlük**, İstanbul, Bayrak Yayıncılık Yay., 2007.

- Kandemir, M. Yaşar: “Ali”, **DİA**, C: II, İstanbul, 1989, s. 375-378.
- Kaplan, Necla: “Süleymaniye Kütüphanesi Hamidiye 980 Numaralı Kısas-ı Enbiyâ Nüshası ve Tasvirleri”, **Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Denizli, 2013.
- Karaağaç, Günay: **Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü**, Ankara, TDK Yay., 2013.
- Karadoğan, Ahmet: **Türkiye Türkçesinde Kılınış**, Ankara, Divan Kitap Yay., 2019.
- Karadoğan, Ahmet, Erkan Hirik: “On The Place of the Aktionsart Types in Turkish Verbs at Language Teaching”, **International Journal of Languages Education and Teaching**, Germany, 2015, p. 48-59.
- Karahan, Leyla: “Fiil Terimi Üzerine”, **Türk Dili Üzerine İncelemeler**, haz., Ekrem Arıkoğlu, Dilek Ergönenç Akbaba, Ankara, Akçağ Yay., s. 245-248.
- Karataş, Ahmet: “Türk-İslam Kültürü ve Edebiyatında Kısas-ı Enbiyâ Türü”, **Diyanet İlmî Dergi**, C: XLIX, S. 3, Ankara, Diyanet İşleri Bakanlığı Yay., Temmuz-Ağustos-Eylül 2013, s. 113-126.
- Kâşgarlı Mahmûd Kitabı**, ed., F. Sema Barutcu Özönder, Ankara, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yay., 2008.

Kâşgarlı, Mahmûd: **Divanü Lûgat-it-Türk**, çev., Besim Atalay, C: V, 5. bsk., Ankara, TDK Yay., 2006.

Kazancı, Ahmet Lütfi: **Peygamberler Tarihi: Hazreti Âdem'den Hatemü'l-Enbiyâ'ya**, 4. bs., İstanbul, Ensar Neşriyat Yay., 2016.

Kısasü'l-Enbiyâ, Kastamonu İl Ktp., No. 2827.

Kısasü'l-Enbiyâ, Nurosmaniye Ktp., No. 2351.

Kısasü'l-Enbiyâ, Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmut Efendi Bölümü, No. 4329.

Kocaman, Ahmet: “Türkçede Kip Olgusu Üzerine Görüşler”, **TDAY Belleten 1980-81**, Ankara, TTK Basımevi, 1983, s. 81-85.

Koç, Aziz Tolga: “Kısasü'l-Enbiyâ'da Sebepsellik Şekilleri”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2015.

Kononov, Andrey **Türk Dili Grameri**, İstanbul, Multilingual Yay., 2001.
Nikolayeviç:

Korkmaz, Zeynep: “Göktürkçede İsimden Fiil Türeten Ekler ve Köken Yapıları Üzerine”, **TDAY Belleten 1990**, Ankara, AÜ Basımevi, 1994, s. 141-149.

----- “Türkçede Birleşik Fiiller ve Anlam Kaymaları”, **Türk**

Dili Üzerine Araştırmalar, C: III, Ankara, TDK Yay., 2007, s. 259-269.

“Türkiye Türkçesinde İktidar ve İmkân Gösteren Yardımcı Fiiller ve Gelişmeleri”, **TDAY Belleten 1959**, Ankara, TTK Basımevi, 1959, s. 107-124.

“Türkiye Türkçesinde Fiil Çatısı Üzerine Görüşler”, **TDAY Belleten 1996**, Ankara, TDK Yay., 1999, s. 159-165.

“ -ası/ -esi Gelecek Zaman İsim-Fiil Ekinin Üzerine”, **TDAY Belleten 1968**, 2. bsk., Ankara, TTK Basımevi, 1989, s. 31-38.

Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü, 5. bsk., Ankara, TDK Yay., 2017.

Türk Dili Üzerine Araştırmalar, 3 c., 2. bsk., Ankara, TDK Yay., 2005.

Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi, 4. bsk., Ankara, TDK Yay., 2014.

Köksal, M. Asım: **Peygamberler Tarihi**, 2 c., 15. bsk., Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 2011.

Köprülü, Fuad: **Türk Edebiyatı Tarihi**, 8. bsk, Ankara, Akçağ Yay., 2011.

Kösece, Kasım: “Kıyas-ı Enbiyâ: Transkripsiyon-İnceleme-İndeks v.

157a-236b”, **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş, 2006.

Kur’an-ı Kerim: Açıklamalı Meali, yay. haz., Hayrettin Karaman, vd., Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 2007.

Küçük, Abdurrahman: “Al-i Ya’kûb”, **DİA**, C: II, İstanbul, 1989, s. 309-310.

Lübimov, Konstantin: “Çağdaş Türkiye Türkçesinde Çatı Kategorisi ve Çatı Ekleriyle Türetilen Fiiller”, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, C: XIII, S. 147, Ankara, TDK Yay., Aralık 1963, s. 150-155.

Mansuroğlu, Mecdut: “Eski Osmanlıca”, çev., Mehmet Akalın, **Tarihi Türk Şiveleri**, 2. bsk., Ankara, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yay., S.A. 21, 1988, s. 247-276.

“Türkçede -gay, -gey Eki ve Türemeleri”, **Jean Deny Armağanı**, S. 173, Ankara, TDK Yay., 1958, s. 171-183.

“Türkçede Zamir Çekimi”, **İÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, C: III, S. 2-3, İstanbul, Edebiyat Fakültesi Matbaası, 1949, s. 501-519.

Melioranskiy, Platon
Mihail: “Rabgûzî’nin Kıssasü’l-Enbiyâ’dan Kıssa-i Salih İncelemesi”, **Sbornik Statey Uchenikov: Prof. Baran Viktor Ramanovich Rozen**, Sankt-Petersburg, 1897,

s.279-308.

- Menek, Süleyman: “Muhammed bin Yûsuf: Kısasü’l-Enbiyâ II: İnceleme-Metin-Dizin”, **Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2011.
- Mücteba, Uğur: “Va’z, Kıssacılık ve Hadiste Kussâs”, **AÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C: XXVIII, S. 1, Ankara, AÜ İlahiyat Fakültesi Yay., 1986, s. 291-326.
- Nâcî, Muallim: **Lügat-i Nâcî**, haz., Ahmet Kartal, Ankara, TDK Yay., 2009.
- Ökten, Meriç: “Sa’lebî’nin Kısasü’l-Enbiyâ’sının XIV. Yüzyılda Türkçe Tercümesi”, **İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2000.
- Özafşar, Mehmet E., Mahmut Demir: “Vehb b. Münebbih”, **DİA**, C: XLII, İstanbul, 2012, s. 608-610.
- Özavşar, Resul: “Kısasü’l-Enbiyâ Üzerine Düzeltmeler” **Turkish Studies**, Vol. VII, No: 4, Fall 2012, s. 2457-2472.
- Özçelik, Sadettin: “Tasvir Fiillerinde Kullanılan Ekleri Üzerine”, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, C: II, S. 610, Ankara, TDK Yay., Ekim 2002, s. 820-824.
- Özen, Mine Esiner: **Türk Cilt Sanatı**, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., 1998

- Özer, Halil: “Kıyas-1 Enbiyâ: Transkripsiyon-İnceleme-İndeks, v. 81a-159b”, **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş, 2006.
- Özer, Muhammed: “Peygamberlere İman Açısından Kur’an Kıssaları ve Kıyas-1 Enbiyâ”, **Marmara Üniversitesi İslam Tarihi ve Sanat Anabilim Dalı**, Devam Eden Doktora Tezi, İstanbul.
- Özkan, Mustafa: **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**, 5. bsk., İstanbul, Filiz Kitabevi Yay., 2017.
- Öztürk, Deniz: **Türkiye Türkçesinde Anlamca Kaynaşmış Deyimleşmiş Birleşik Fiiller**, Ankara, TDK Yay., 2008.
- Öztürk, Mustafa: **Kıssaların Dili**, 4. bsk., Ankara, Ankara Okulu Yay., 2013.
- Polansky, Ronald: “Aristotle’s Demarcation of the Senses of Energeia in Metaphysics IX”, **The Society for Ancient Greek Philosophers Newsletter**, 1982, p. 1-8.
- Redhouse, Sir James W.: **A Turkish and English Lexicon: Shewing in English The Signification of the Turkish Terms**, 3. ed., İstanbul, Çağrı Yay., 2006.
- Rieu, Charles: **Catalogue of The Persian Manuscripts in The British Museum**, 6 vol., Berlin, Printed by Order of the

Trustees, 1879.

Rifat, Mehmet: **Açıklamalı Göstergibilim Sözlüğü: Kavramlar, Yöntemler, Kuramcılar, Okullar**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Yay., 2013.

Ryle, Gilbert: **Zihin Kavramı**, çev., Sara Çelik, İstanbul, Doruk Yay., 2011.

Safâ, Zebîhullâh-ı: **İran Edebiyatı**, çev., Hasan Almaz, C: II, Ankara, Nüsha Yay., 2002.

Sahillioğlu, Halil: “Antakya”, **DİA**, C: III, İstanbul, 1991, s. 228-232.

Sami, Şemseddin: **Kâmûs-ı Türkî**, Çağrı Yay., İstanbul, 2007.

Sami, Şemseddin: **Kamûsü'l-Âlâm**, 6 c., İstanbul, Mihran Matbaası, 1889-1898.

Sayı, Ali: “Kur’an’da Kıssa Kavramı Üzerine”, **DEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S. 9, İzmir, DEÜ Yay., 1995, s. 145-196.

Schinkewitz, Jakob: “Rabgûzî Sentaksı”, çev., Sabit S. Paylı, **Türk Dili Belleten Nisan-Aralık 1946**, Seri III, S. 8-9, İstanbul, 1947, s. 1-48.

“Rabgûzî Sentaksı”, çev., Sabit S. Paylı, **Türk Dili Belleten Ocak-Aralık 1947**, Seri III, S. 10-11, İstanbul

1948, s. 49-119.

Seçkin, Kuban: “Eski Türkçede Mental Fiiller” **Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Trabzon, 2019.

“Mental Fiiller Bağlamında Uygur Harfli Oğuz Kağan Destanı”, **VI. Uluslararası Dünya Türkçe Sempozyumu**, ed., Hatice Şahin, İbrahim Karahancı, C: II, Bursa, 2014, s. 921-929.

“Eski Türkçede İrade Fiilleri”, **IX. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı: İnönü Üniversitesi Malatya 02-04 Kasım 2017**, ed. İlham Erdem, Ersin Aycan, Aralık 2018, s. 801-813.

Sıbıç, Burcu: “Kıyasü'l-Enbiyâ Tercümesi”, **İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2015.

Steingass, F.: **A Comprehensive Persian-English Dictionary**, İstanbul, Çağrı Yay., 2005.

Storey, Charles
Ambrose: **Persian Literature A Bio Bibliographical Survey**, London, Published by: Asiatic Society of Great Britain and Ireland, 1970.

Şahin, Savaş: “Mental Fiil Kavramı ve Türkmen Türkçesinde Mental Fiiller”, **TEKE Dergisi**, C: 1, No: 4, Erzurum, Aralık, 2012, s. 45-62.

- Şahin, Süreyya M.: “Kıyas-ı Enbiyâ”, **DİA**, C: XXV, Ankara, 2002, s. 495-496.
- Şahyar, Ayşe E.: “Zeyneb bint Huzeyme”, **DİA**, C: XLIV, İstanbul, 2013, s. 361.
- Şani, Amine: “İshâk b. İbrâhîm b. Mansûr b. Halaf an-Nisâbûrî'nin Kıyas-ı Enbiyâ'sının Nüshalarındaki Minyatürlerin Sanat Tarihi Açısından Mukayese ve İnceleme”, **İÜ İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı**, Devam Eden Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Şengül, İdris: “Kıssa” **DİA**, C: XXV, İstanbul, 2002, s. 498-501.
- Şirin User, Hatice: **Köktürk ve Ötüken Uygur Kağanlığı Yazıtları: Sözcük İncelemesi**, 2. bsk., Konya, Kömen Yay., 2010.
- Tatlu, Fatma Nur: “Kıyasü'l-Enbiyâ'da İkilemeler”, **Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı**, Yayınlamamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin, 2003.
- Türkçe Sözlük**, haz., Şükrü Halûk Akalın, vd., 11. bsk., Ankara, TDK Yay., 2011.
- Tekin, Kâmil: “Türkiye Türkçesinde Basit ve Birleşik Zarf-Fiillerin İfade ve İşlevleri”, **TDAY Belleten 1999**, C: I-II, S. 42, Ankara, TDK Yay., 2003, s. 281-364.

Tekin, Talat: “Al-Rabgûzî, The Stories of the Prophets: Qisas al-Anbiyâ an Eastern Turkish Version. Critically edited by H.E. Boeschoten, M. Von Damme and S. Tezcan, with the assistance of H. Braam and B. Radke, E. J. Brill, Leiden, 1995, V. I xxv+787 pp. V. II ix+832 pp.”, **Türk Dili Araştırmaları**, C: V, Ankara, Simurg Yay., 1995, s. 259-269.

Orhon Türkçesi Grameri, 2. bsk., İstanbul, Kitap Matbaası, 2003.

Tietze, Andreas: **Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati**, 2 c., İstanbul-Wien, Simurg Yay., 2002.

Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati, ed., Semih Tezcan, C: I-IV, Ankara, Ses Reklam Matbaacılık, 2016.

Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati, ed., Nurettin Demir, Emine Yılmaz, C: V-VI, Ankara, Ses Reklam Matbaacılık, 2018.

Timurtaş, Faruk Kadri: **Makaleler**, haz., Mustafa Özkan, Ankara, TDK Yay., 1997.

Eski Türkiye Türkçesi: XV. Yüzyıl Gramer-Metin-Sözlük, 3. bsk., Ankara, Akçağ Yay., 2005.

Topaloğlu, Ahmet, **Türkçede Fiiller ve Çatıları**, İstanbul, Kesit Yay., 2016.
Mehmet Gürlek:

Topaloğlu, Ahmet: **Muhammed Bin Hamza XV. Yüzyıl Başlarında Yapılmış Satır-Arası Kur'an Tercümesi: Sözlük**, C: II, İstanbul, Millî Eğitim Basımevi, 1978.

----- **Türkçe Sözlük: Güncel Türkçenin Sözlüğü**, İstanbul, Kapı Yay., 2014.

Tulum, Mertol: **Tarihî Metin Çalışmalarında Usul: Menâkıbu'l-Kudsiyye Üzerinde Bir Deneme**, İstanbul, Deniz Kitabevi Yay., 2000.

Tuna, Osman Nedim: "Türkçede Transitive-Causative "Geçişli-Ettirgen" Fiiller Bunlarla İlgili Morfoloji ve Öğretim Meselelerin Çözümü, **İÜ Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, C: XXIV-XXV, İstanbul, Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1986, s. 381-428.

Turan, Zikri: "Eski Anadolu Türkçesinde ol- Cevheri Fiili", **TDAY Belleten 1996**, Ankara, TDK Yay., 1999, s. 265-289.

Turgunbayer, Caşteğin: "Türkiye Türkçesindeki Yeterlilik Fiilinin İşlevleri ve Kırgız Türkçesindeki Karşılıkları", **Türkbilig**, S. 20, Güz 2010, s. 60-66.

Tümer, Günay: "Bir Türkçe Kasas-ı Enbiyâ", **AÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C: XXII, S. 1, Ankara, AÜ Basımevi, 1978, s. 397-404.

----- "Circis", **DİA**, C: VIII, İstanbul, 1993, s. 26

- “Kastamonu İl Kütüphanesindeki Türkçe Kasasü'l-Enbiyâ”, **Birinci Millî Türkoloji Kongresi: 6-9 Şubat 1978**, İstanbul, Kervan Yay., 1980, s. 43-49.
- **Hristiyanlıkta ve İslam'da Hz. Meryem**, 4. bsk., Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 1996.
- Vardar, Berke: **Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü**, 2. bsk., İstanbul, Multilingual Yay., 2007
- Vendler, Zeno: **Linguistics in Philosophy**, İthaca, New York, Cornell University Press, 1974.
- Verkul, Henrik J.: **A Teory of Aspectuality: The İnteraction Between Temporal and Atemporal Structure**, London, Cambridge University Press, 1993.
- Von Gabain, Annemarie: “Türkçede Fiil Birleşmeleri”, **TDAY Belleten**, Ankara, TTK Basımevi, 1953, s. 16-28.
- **Eski Türkçenin Grameri**, çev., Mehmet Akalın, 5. bsk., Ankara, TDK Yay., 2007.
- Yagmaî, Habib: **Kasasü'l-Enbiyâ**, Tahran, İlmi ve Kültürel Yay., 1974.
- Yavuz, Yusuf Ş., Zeki, Ünal: “Cebrâil”, **DİA**, C: VII, İstanbul, 1993, s. 202-204.
- Yaylagül, Özen: “Türk Runik Harfli Metinlerinde Mental Fiiller”, **Modern Türklük Araştırmaları Dergisi**, C: II, S. 1,

Mart 2005, s. 17-51.

“Türkiye Türkçesindeki Duygu Fiiller”, **Modern Türklük Araştırmaları Dergisi**, C. VII, S. 4, Aralık 2010, s. 100-111.

Yeni Tarama Sözlüğü, haz., Ömer Asım Aksoy, Dehri Dilçin, C: I, 4. bsk, Ankara, TDK Yay., 2009.

Yeni Tarama Sözlüğü, haz.: Ömer Asım Aksoy, Dehri Dilçin, C: II-VIII, 3. bsk, Ankara, TDK Yay., 2009.

Yeni Tarama Sözlüğü, dzl., Cem Dilcin, Ankara, TDK Yay., 2009.

Yıldırım Khan, Kübra: “Evliyâ Çelebi Seyahâtnamesi’nde Görünüş Kategorisi”, **İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Dili Bilim Dalı**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2018.

Yıldız, Hüseyin: “Türk Dilinde Fiillerin Semantik Sınıflandırılması Problemi”, **Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature**, Vol. III, No: 1, Winter 2017, s. 337-362.

“Eski Uygurcada Mental Fiiller”, **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2016. s. 289.

Yılmaz, Emine, **Kıyas-ı Enbiyâ**, Ankara, TDK Yay., 2013.
Nurettin Demir, Murat

Küçük:

Yılmaz, Emine, “Kıyas-ı Enbiyâ’dan Eski Anadolu Türkçesinin Sözcük Varlığına Katkıları I”, **International Journal of Central Asian Studies**, Vol. XIII, 2009, s. 495-517.

“Bir Sa’lebî Çevirisi: Kıyas-ı Enbiyâ: TDK Nüshası”, **International Journal of Central Asian Studies: Mustafa Canbolat Armağanı**, Vol. X, No: 1, Seul, 2005, s. 1-8.

“Aykırı bir Metin: Kıyas-ı Enbiyâ, **Oğuzlar Dilleri, Tarihleri ve Kültürleri: 5. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri**, ed., Tufan Gündüz, Mikail Cengiz, Ankara, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yay. 2015, s. 471-477.

Yücel, Bilal: “Türkiye Türkçesinde Fiil Çatıları”, **Türk Gramerinin Sorunları II**, Ankara, TDK Yay., 1999, s.156-201.

Zülfikar, Hamza: **Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları**, 2. bsk., Ankara, TDK Yay., 2011.

Агрелль, Сигурд: “О Способах Действия Польского Глагола”, **Вопросы Глагольного Вида**, Ред., Ю. С. Маслов, Москва, Изд. Иностранной Литературы, 1962, с. 35-38.

Бондарко, А.В.: **Теория Функциональной Граматики: Введение**
Аспектуальность **Временная локализованность**
Таксис, Ленинград, Изд. Наука, 1987.

Васильев, Л. М.: **Семантика Русского Глагола**, Москва, Изд. Высшая Школа, 1981.

Гюнеш, Бахар: “Особенности Семантики Глаголов Движения в Русском и Турецком Языках”, Лингвистика, № 3, 2013, с. 66-72.

Некрасовъ, Н.: **О Значені и Формь Русскаго Глагола**, Санкт-Петербург, Изд. Паульсона и К⁰, 1865.

Шелякин, М. А.: **Категория Вида и Способы Действия Русского Глагола**, Таллин, Изд. Валгус, 1983.

ÖZ GEÇMİŞ

İrtibat Tel :05424856221
E-posta :marbudu31@gmail.com
Adres :Yakut Sit. 10/4, Ataşehir, İstanbul

MARİANA BUDU

Doğum Tarihi : 21.08.1980
Doğum Yeri : Moldova

Eğitim Bilgileri

- 2014- ... Doktora, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Dili Ana Bilim Dalı (GPA 2.8)
Tez Başlığı: Ebū İshāq İbrāhīm B. El-Manşūr B. Hālefi'l-Müzekkir En-Nisābūrī'nin Kıssaşü'l-Enbiyā Tercümesi Üzerine Dil İncelemesi: Metin-Sözlük-Fiiller
- 2011- 2014 Yüksek Lisans, Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Dili Ana Bilim Dalı (GPA 3.69)
Tez Başlığı: "Kastamonu İl Kütüphanesinde Bulunan Türkçe Kasasü'l-Enbiyâ'nın Dil İncelemesi 2b-50b v.: Giriş-Gramer İncelenmesi-Metin-Sözlük"
- 2007 - 2011 Lisans, Fatih Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (Lisans, GPA: 2.64)

Bitirme Tez Başlığı: “Tarih-i Cevdet”, C. 9, s. 196-220

2001-2005 Lisans, Moldova University Of European Studies, International Law

İş Deneyemi

2016- Öğretim Görevlisi, İstanbul Üniversitesi, Slav Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Leh Dili Anabilim Dalı

Dil Bilgileri

RUMENCE Ana dili

RUSÇA YDS: 17 Nisan 2014; Puan: 87.50000

TÜRKÇE ALES: 22 Mayıs 2015; Puan: 65.80666

İNGLİZCE ÜDS: 9 Nisan 2012; Puanı 58.750

Alınan Eğitimleri

Pedagojik Formasyon Eğitimi, Fatih Üniversitesi, 2011-2012.

Bilgisayar İşletmenliği, Bilgi Teknolojileri Eğitim Merkezi, 02.11.2007.

Business English, Berlitz Language Center, İstanbul, 02.02.2008 - 31.05.2009.

Etkili Konuşma ve Diksiyon Kursu, Müjdat Gezen Sanat Merkezi, Ağustos 2015.

Yayınlar:

1. Kitapta Bölüm:

Budu, M., “Atasözlerinden Hareketle Türk ve Moldov Kültürlerinde Dağ Motifi”, **XXV. Uluslararası Kıbatak Edebiyat Sempozyumu**, Türkiye, 2013, s. 107. ISBN: 978-605-4598-08-3.

Budu, M., "Türk ve Moldov Atasözlerindeki "Yemek" Kavramının Karşılaştırmalı Biçimde İncelenmesi", **3rd International Conference on Language and Literature Turkish in Europe-UDEK**, V. I, Tiran, 2014, s. 325-337. ISBN: 978-9928-194-00-8.

2. Uluslararası Dergilerde Yer Alan Yayınlar:

Budu, M., "Türkçeden Rumenceye Geçen Kelimelerin Fono-Semantik Başkalaşması", **İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, C: 53, İstanbul, 2016, s.1-18.

Budu, M., "Türk ve Rumen Dillerinde Deyimler", **İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, C: LIV, İstanbul 2016, s. 71-85.

Budu, M., "Türkçeden Rusçaya Geçen Kelimelerin Fono-Morfo-Semantik Başkalaşması", **Yeni Türkiye: Türk Dili Özel Sayısı**, C: II, S. 100, Yıl 24, Ankara, Mart-Nisan 2018, s. 267-282. (ISSN-1300-4174)

Budu, M., "Kasası'l-Enbiyâlarda Ayetlerin Tercüme Teknikleri I", **Yeni Türkiye: Hasan Celal Güzel Özel Sayısı**, C: III, Yıl 24, S. 104, Ankara, 2018, s. 73-84. (ISSN-1300-4174)

3. Uluslararası Kongre / Sempozyumlarda Sunulan Bildiriler:

Budu M., "Elements of Turkish Culture in Moldovan Culture", **9th International Balkan Annual Conference (IBAC): A History of the Turkish-Moldovan Relations in Historical and Socio-Cultural Aspects**, MOLDOVA, 20-22 March 2019.

Budu M., "Türkçeden Rusçaya Geçen Kelimelerin Fono-Morfo-Semantik Başkalaşması", **Türk Dili Konuşan Ülkeler Kurultayı**, ANKARA, 13-16 Kasım 2017.

Budu M., "Türk ve Rumen Dillerinde Deyimler", **I. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu**, ELAZIĞ, 13-15 Ekim 2016.

Budu M., "Türkçeden Rumenceye Geçen Kelimelerin Fono-Semantik

Başkalaşması", **III. Uluslararası Balkan Tarihi Araştırmaları Sempozyumu: Balkan Tarihi ve Balkanlar'da Türk Dili Sempozyumu**, BUKUREŞTİ, ROMANYA, 22-26 Nisan 2015.

Budu M., "Atasözlerinden Hareketle Türk ve Moldov Kültürlerinde Dağ Motifi", **Edebiyatta Dağ**, ANTALYA, TÜRKİYE, 2013.

